Universidad de Deusto
Biblioteca

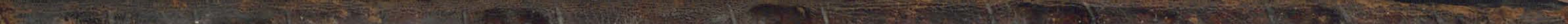

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

confitebor & laudem dicam tibi,& benedicam nomini domini [18] cum adhuc iunior
ſum.Priuſquam oberrarem,quæſiui ſapientiã palàm in oratione mea.[19] Ante tem-
pus poſtulabã pro illa,& vſq; in nouiſſimis inquiram eam,& florebit tanquã præcox
vua.[20] Lætatum eſt cor meum in ea,ambulauit pes meus iter rectum,à iuuẽtute mea
inueſtigaba eam. [illegible]inaui modicè aurem meam,& excepi illam.[22]Multam inueni
in memetipſo ſapientiam,& multum profeci in ea.[23] Danti mihi ſapientiã,dabo glo-
riam.[24] Conſiliatus ſum enim vt facerem illam:zelatus ſum bonum,& non confun-
dar.[25] Colluctata eſt anima mea in illa,& in faciendo eam confirmatus ſum.[c 26] Ma-
nus meas extendi in altum, & in ſapientia eius luxit anima mea, & ignorantias meas
illuminauit.[27] Animam meam direxi ad illam,& in agnitione inueni eam.[28] Poſſedi
cum ipſa cor ab initio,propter hoc non derelinquar.[29] Venter meus conturbatus eſt
quęrendo illã,propterea bonã poſſidebo poſſeſſionem.[30] Dedit enim mihi dominus
linguam mercedẽ meam,& in ipſa laudabo eum.[31] Appropiate ad me indocti,& cõ-
gregate vos in domũ diſciplinæ.[32] Quid adhuc retardatis,& quid dicitis in his? Ani-
mæ veſtræ ſitiunt vehementer.[33] Aperui os meum,& locutus ſum.†Cõparate vobis
ſine argento ſapientiam,[34] & collum veſtrum ſubiicite iugo eius, & ſuſcipiat anima
veſtra diſciplinã.In proximo eſt enim inuenire eam.[35] Videte oculis veſtris,quia mo-
dicum laboraui, & inueni mihi multam requiem.[36] Aſſumite diſciplinam in multo
numero argenti,& copioſum aurum poſſidete in ea.[37] Lætetur anima veſtra in miſe-
ricordia eius,& non confundemini in laude eius.[38] Operamini opus veſtrũ ante tem
pus,& dabit vobis mercedem veſtram in tempore ſuo.

†Ifa.15.a

c.Manus extendit in altum qui precibus piis ſupernũ quærit auxilium.In ſapientia illius eluxit animã, qui ad illam meditandam beneuola dirigit præcordia: vnde in agnitione ipſius inueniet eã.Hoc eſt enim ſapientiam inuenire, illuminata mente pleniter eã accipere: & quoniam hoc non aliis conceditur donũ niſi illis qui in eius percẽptione præparant cor mũdum,&c.Raban.ibid.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM IN TRANSLATIONEM Iſaiæ ex Hebraica veritate, B.Hieronymi præfatio.

NEmo cum prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos æſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de pſalmis vel operibus Salomonis, ſed quod in Demoſthene & Tullio ſolet fieri, vt per cola ſcribantur & commata: qui vtique proſa & non verſibus conſcripſerunt. Nos quoque vtilitati legẽtium prouidentes, interpretationem nouã nouo ſcribendi genere diſtinximus. Ac primum de Iſaia ſciendũ quòd in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe vt vir nobilis,& vrbanæ elegantiæ,nec habens quicquam in eloquio ruſticitatis admixtum. Vnde accidit vt præ cæteris florem ſermonis eius tranſlatio non potuerit conſeruare. Deinde etiam hoc adiiciendum,quòd non tãm Propheta dicendus ſit, quàm Euangeliſta. Ita enim vniuerſa Chriſti eccleſiæque myſteria ad liquidũ proſecutus eſt, vt non eum putes de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiſtoriã texere. Vnde coniicio noluiſſe tunc temporis Septuaginta interpretes fidei ſacramẽta perſpicuè Ethnicis prodere, ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ cum hanc editionem legeritis,ab illis animaduertetis abſcondita. Nec ignoro quanti laboris ſit Prophetas intelligere,nec facilè quempiam poſſe iudicare de interpretatione, niſi intellexerit antè quæ legerit. Nos quoque patêre morſibus plurimorum,qui ſtimulante inuidia, quod conſequi nõ valent deſpiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilo minus hoc à faſtidioſis lectoribus precor, vt quomodo Græci poſt Septuaginta tranſlatores, Aquilam & Symmachum & Theodotionem legũt, vel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: ſic & iſti ſaltem vnũ poſt priores habere dignentur interpretem. Legãt prius, & poſtea deſpiciant,ne videantur nõ ex iudicio, ſed ex odij præſumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Iſaias in Ieruſalem & in Iudæa,necdum decem tribubus in captiuitatẽ ductis: ac de vtroque regno nunc commixtim,nunc ſeparatim texit oraculum. Et cum interdum ad præſentem reſpiciat hiſtoriam,& poſt Babyloniæ captiuitatem reditum populi ſignificet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione gentium,& de aduentu Chriſti eſt. Quem quanto plus amatis ô Paula & Euſtochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præſenti, qua me indeſinenter æmuli laniant, ipſe mihi mercedem reſtituat in futuro, qui ſcit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione ſudaſſe,ne Iudæi de falſitate ſcripturarum Eccleſiis eius diutius inſultarent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argumentum in prophetiam Isaiæ.

ISaias in Ierusalem nobili genere ortus est, ibique prophetauit. Sub Manasse Rege sectus in duas partes occubuit. Sepultúsque est sub quercu Rogel iuxta transitum aquarũ, quas olim Ezechias Rex iacto obstruxerat puluere.

Prophetia Isaiæ.

Cœlestia & terrena prouocat Isaias in testes super Iudææ scelera, pro quibus deus illius execratur sacrificia, & ad pœnitentiam illam reuocans iniungit baptisma. Cap. I.

A VIsio [a] Isaiæ filij Amos, quã vidit super Iudã & Ierusalem in
diebus Oziæ, Ioatham, Achaz, & Ezechię Regũ Iuda. [b] 2 Au
dite cœli, & auribus percipe terra, quoniã dominus locutus
est: Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autẽ spreuerũt me. [c] 3 Co-
gnouit bos possessorem suũ, & asinus pręsepe domini sui: Is-
rael autẽ me non cognouit, & populus meus non intellexit.
4 Væ gẽti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequã,
filiis sceleratis. Dereliquerunt dominum, blasphemauerunt
sanctũ Israel, abalienati sunt retrorsum. 5 Super quo percutiã
vos vltrà addentes præuaricationẽ? Omne caput languidũ,
& omne cor mœrens. 6 A plãta pedis vsq; ad verticẽ non est in eo sanitas. Vulnus &
liuor & plaga tumens non est circumligata, nec curatą medicamine, neq; fota oleo.
† 7 Terra vestra deserta, ciuitates vestræ succensæ sunt igni. Regionem vestram corã
B vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili. [d] 8 Et derelinquetur fi-
lia Sion vt vmbraculũ in vinea, & sicut tuguriũ in cucumerario: sicut ciuitas quę va-
statur. † 9 Nisi dominus exercituũ reliquisset nobis semẽ, † quasi Sodoma fuissemus,
& quasi Gomorrha similes essemus. † [e] 10 Audite verbũ domini principes Sodomo-
rum, percipite auribus legẽ dei vestri populus Gomorrhæ. 11 Quò mihi multitudinẽ
victimarum vestrarũ? dicit dominus? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipe pin-
guium, & sanguinẽ vitulorum & agnorum & hircorum nolui. 12 Cum veneritis ante
conspectum meũ, quis quęsiuit hæc de manibus vestris, vt ambularetis in atriis meis?
C † 13 Ne offeratis vltrà sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi. † Neome-
niam, & sabbatum, † & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt cœtus vestri. 14 Calẽ-
das vestras & solennitates vestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta. † Labo
raui sustinens. [f] 15 Et cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis.
Et cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. † Manus enim vestræ sanguine
plenæ sunt. † [g] 16 Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum
ab oculis meis. Quiescite agere peruersè, 17 discite benefacere. † Quærite iudicium,
subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, 18 & venite & arguite me, di-
cit dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fue-
rint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. [h] 19 Si volueritis & audieritis me,
bona terræ comedetis. 20 Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis,
gladius deuorabit vos, quia [i] os domini locutum est. † [k] 21 Quomodo facta est mere-
trix ciuitas fidelis, plena iudicij? Iustitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ.
D 22 Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua. † 23 Prin-
cipes tui infideles, socij furum. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.
Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos. 24 Propter hoc ait do-
minus deus exercituum fortis Israel: Heu ego consolabor super hostibus meis, & vin
dicabor de inimicis meis. 25 Et cõuertam manum meam ad te, & excoquam ad purũ
scoriam tuã, & auferam omne stannum tuum: 26 & restituam iudices tuos vt fuerunt
prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fi-
delis. 27 Sion in iudicio redimetur, & reducẽt eam in iustitia. 28 Et conteret scelestos
& peccatores simul: & qui dereliquerunt dominum, consumentur. 29 Confundentur
enim

Anno ante Christum. 796. Anno mundi. 3166.
† Infr. 5. d.
† Rom. 9. f. † Gene. 19. c. † Iere. 6. c. Amos. 5. f.
† Malac. 2. a. Iere. 6. c. † Amos. 5. f. † Iere. 6. c. † Infr 59. a.
† 1. Petr. 3. b. 87. di. c. 1. & sequen. † De pœ. di. 3. c. Lauamini. Iob. 5. c. † 87. dist. Defensionis.
† 88. dist. c. Eiiciens. Iere. 5. g.
† Iere. 5. g. Exod. 21. e.

a Hic propheta cum esset diuinus, & vsque ad miraculum veridicus, certus se nihil à vero alienum dixisse, omnia sua vaticinia scripto tradita reliquit posteris, vt ex euentu certitudo eorũ posset intelligi. Nec hic solus id fecit, sed alij præterea 12. Et quicquid vel boni vel mali nobis euenit, totũ illorum respondet oraculis. Iosephus Antiquit. Iudaic. lib. 10. c. 3.

b Quia homines irrationabiliores facti sunt irrationabilibus per peccata, ideo irrationalia propheta alloquitur. Chrys. de pœn. ho. 3.

c. Scilicet quòd natiuitatẽ Christi in carne & Iudęi ex parte, & gentes agnouerũt. Hieron. in 1. cap. Iob.

d. Iudææ gentis ruina, verbiq; dei & legis nouæ eiusque domus diuulgatio, & pietatis omnium gentium declaratio. Euseb.

e Iudæos alloquitur, quòd Sodomitarum & Gomorrhæorum imitãtes malitiã, sibi cognationem cum illis asciuissent. Chrys. aduersus Iudæos, Oratio. 1.

f. Deus accepta non habet sacrificia quæ manibus impuris offeruntur. Chrysost. aduersus Iudæos oratio. 4.

g. Lauantur, nec mundi sũt, qui cõmissa flere non desinunt, sed rursus flenda committunt. Grego. Pastoral. 3. part. admonitio. 31.

h. Quare omnibus manifestum est quòd liberum arbitrium exhibuit nobis deus, per seipsum locutus: Si volueritis, & si nolueritis, &c. Quare circa hominem est bona operari, aut malas res appetere. Epiph. contra tertiam Pharisæorum sectam.

i. Cuius sententia permanentibus hominum peccatis non potest immutari. Hiero. ibid.

k. Quod in Isaiæ temporibus intelligi potest, sed plenius refertur ad passionem Christi: quando omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Hieron. ibid.

enim ab idolis quibus sacrificauerunt. Et erubescetis super hortis quos elegeratis,
30 cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua. 31 Et
erit fortitudo vestra vt fauilla stupæ: & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur
vtrumque simul, & non erit qui extinguat.

Christi aduentus & passio in remedium peccati Iudæorum illis promittuntur, quibus nisi aduertant, reprobantur, & gentiles aduocantur. II.

A VErbum quod vidit Isaias filius Amos super Iudam & Ierusalem. † 2 Et erit in
nouissimis diebus [a] præparatus mons domus domini in vertice montium, &
eleuabitur super colles. Et fluẽt ad eum omnes gẽtes, 3 & ibunt populi multi,
& dicent: Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & doce-
bit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius, quia de Sion exibit lex, & verbũ do
mini de Ierusalem. 4 Et iudicabit [b] gentes, & arguet populos multos. Et conflabunt
gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentẽ gla-
B dium, nec exercebuntur vltrà ad prælium. 5 Domus Iacob venite, & ambulemus in
lumine dei nostri. 6 Proiecisti enim populum tuũ domum Iacob, quia repleti sunt vt
olim, & augures habuerunt vt Philisthiim, & pueris alienis adhæserunt. 7 Repleta est
terra argento & auro, & non est finis thesaurorũ eius. 8 Et repleta est terra eius equis,
& innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius idolis. Opus manuum suarũ
adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. 9 Et incuruauit se homo, & humiliatus est
C vir. Ne ergo dimittas eis. [c] 10 Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à fa-
cie timoris domini, & à gloria maiestatis eius. [d] 11 Oculi sublimis hominis humiliati
sunt, & incuruabitur altitudo virorum. Exaltabitur autem dominus solus in die illa,
12 quia dies domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnẽ
arrogantem, & humiliabitur, 13 & super omnes cedros Libani sublimes & erectas, &
super omnes quercus Basan, 14 & super omnes mõtes excelsos, & super omnes colles
eleuatos, 15 & super omnem turrem excelsam, & super omnẽ murum munitum, 16 &
super omnes naues Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est. 17 & incuruabi-
D tur omnis sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum. Et leuabitur do-
minus solus in die illa, 18 & idola penitus conterentur. † 19 Et introibunt in speluncas
petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis domini, & à gloria maiestatis eius,
cum surrexerit percutere terram. 20 In die illa proiiciet homo idola argenti sui, & si-
mulachra auri sui quæ fecerat sibi, vt adoraret talpas & vespertiliones. † 21 Et ingre-
dietur scissuras petrarum, & in cauernas saxorum à facie formidinis domini, & à glo-
ria maiestatis eius, † cum surrexerit percutere terram. 22 Quiescite ergo ab homine
cuius spiritus in naribus eius est, quia [e] excelsus reputatus est ipse.

Quoniam Iudæi vocationem suam neglexerunt, dominus illis minatur excidium omnis potestatis, & imperij ablationem, ac omnem corporis ornatum. III.

A ECce [a] enim dominator dominus exercituum auferet ab Ierusalem & ab Iuda
[b] validum & fortem: omne robur panis, & omne robur aquæ, 2 & fortem, &
virum bellatorẽ, & iudicem, & prophetam, & ariolum, & senem, 3 principem
super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de archite-
ctis, & prudentem eloquij mystici. 4 Et dabo [c] puero principes eorum, & effœminati
dominabuntur eis. 5 Et corruet populus, vir ad virum, & vnusquisque ad proximum
suum. Tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem. 6 Apprehen-
det enim vir fratrem suum domesticum patris sui, & dicet: Vestimẽtum tibi est, prin-
B ceps esto noster: ruina autem hæc sub manu tua. 7 Respondebítque in die illa, dicens:
Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum. Nolite con-
stituere me principem populi. 8 Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit, quia lingua
eorum & inuentiones eorum contra dominum, vt prouocarent oculos maiesta-
tis eius. 9 Agnitio vultus eorum respondebit eis, & [d] peccatum suum quasi Sodoma

† Mich. 4. a.
Psal. 28. b.
† Luc. 23. d. Osee. 10. b. Apoc. 9. b.
† Infr. 31. d.
† Luc. 23. c.

a. Mons est in vertice mõtium incarnatus dominus, transcendẽs celsitudinem prophetarum. Greg. Mora. lib. 33. c. 1.

b. Non vnam gentẽ Iudęorum, sed nationes quæ per legem euangelij, & nouum sermonem apostolorum iudicantur. Et conflabũt gladios suos, &c. hoc est, feros quondam & sæuos animos conuertẽt in sensus probos & bonæ frugis operarios. Tertullian. aduers. Marcio. lib. 4.

c. Petram ingredimur cum cordis nostri duritiam penetramus. Greg. Moral. lib. 31. c. 22.

d. Multi hæc de die iudicij intelligunt, quòd omnis creatura comparatione diuinæ gloriæ humilietur & incuruetur, & nihil esse se sentiat. Hiero. ibid.

e. Ratione huius dictionis bama, variè interpretatur hęc propositio. Bama enim excelsum, vnde locus pœnitentiæ Magdalenæ apud Massiliẽses creditur appellatus. Interdum dictio cõposita est, & significat cum eo, vel in eo. Sãtes enim dicit, Quid enim reputationis est ipse? Munsterus autẽ ait: Quid enim ille reputatur? Aquila vero, in quo reputatus est ipse? Sepuagita interpretes omnino subticuerunt. Hebræi autẽ intelligẽtes prophetiam esse de Christo, verbum ambiguũ in deteriorem partem interpretati sunt, vt viderentur non laudare Christum, sed nihili pendere.

a. Quidam cũ Lyrano hoc caput exponũt de tribulatione Iudæorum pro tẽpore Babylonicę captiuitatis, cæteri cũ Hierony. de captiuitate Iudæorũ à Romanis, quia Christum occiderãt. Dion. ibi.

b. Potestas ad dirigẽda bella in duce populi in tribus cõsistit: in fortitudine corporis, quæ præcipue in cõplexionis vigore & sanitate, vnde dicit: Auferet validum. In membrorũ complexione & robore, quod in neruis & ossibus præcipuè cõsistit, ideo dicit: & fortẽ. Et tandem in victu & ciborum copia, quę neruus belli dicitur, vnde dicit: Omne robur panis, & omne robur aquæ. S. Tho. ibid.

c. Per pueros vel adolescẽtulos, præsenti loco nõ est intelligẽdus eã ætatulam subiicere vlli calumnię simpliciter, sed ex redundanti ostendit principum amentiam. Chry. ibid.

d. Peccatum suum abscõderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret: sed fundit, timoris fręna amiserat, quę ad culpã nec tenebras requirebat Gre. Pastora part. 3. admonitio. 31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædicauerunt,nec abſconderunt. Væ animæ eorum,quoniam reddita ſunt eis mala.
10 Dicite iuſto quoniam bene,quoniam fructũ adinuentionum ſuarũ comedet.11 Vę
impio in malum. Retributio enim manuum eius fiet ei. † Populum meum exactores c
ſui ſpoliauerunt,& mulieres dominatæ ſunt eis,Populę meus, qui te beatum dicunt,
ipſi te decipiunt,& viã greſſuum tuorũ diſſipant. † e 13 Stat ad iudicandum dominus, † Apoc.1.b. Luc.21.f.
& ſtat ad iudicandos populos.14 Dominus ad iudiciũ veniet cum ſenibus populi ſui,
& principibus eius. Vos enim depaſti eſtis vineam meã, & rapina pauperis in domo
veſtra.15 Quare atteritis populũ meum,& facies pauperum commolitis? dicit dominus exercituum.16 Et dixit dominus deus:Pro eo quòd eleuatę ſunt filiæ Sion,& ambulauerunt extento collo,& nutibus oculorum ibant, & plaudebãt, & ambulabant,
& pedibus ſuis cõpoſito gradu incedebant.17 decaluabit dominus verticem filiarum
Sion,& dominus crinem earum nudabit.18 In die illa auferet dominus ornamentum D
calceamentorum,& lunulas,19 & torques,& monilia,& armillas,& mitras,& diſcriminalia,& periſcelidas,& murænulas,& olfactoriola,& inaures,20 & annulos,& gẽmas 21 in fronte pendentes,22 & mutatoria,& palliola,& linteamina,& acus,23 & ſpecula,& ſindones,& vittas,& theriſtra.f 24 Et erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus,& pro criſpanti crine caluitium,& pro faſcia pectorali ciliciũ. 25 Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent,& fortes tui in prælio.26 Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius,& deſolata in terra ſedebit.

e. Iudicia humana cur ſequeris, qui ſtare ſuper te cœleſte iudicẽ ſcis? Grego. in Ezech.hom.9.

f. Quia hi praui operis fœtorem emittunt, qui abiecto cingulo caſtitatis funiculum intexunt latciuiæ. Greg.in 7.Pſal.50.

Tanta cædes virorum in Iudæa fiet,vt præ virorum raritate ſeptem vel etiam plures mulieres vni viro nubere deſiderent,vnde magnificentia domini veniet,& eccleſiæ ſecuritas. IIII.

IN[a] apprehendent ſeptem mulieres virum vnum in die illa, dicentes: Panem noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur, tantummodo inuocetur nomẽ tuum ſuper nos:aufer opprobrium noſtrũ. [b] 2 In die illa erit germen domini in magnificentia & gloria,& fructus terræ ſublimis, & exultatio iis qui ſaluati fuerint de Iſrael.3 Et erit:omnis qui relictus fuerit in Sion,& reſiduus in Ieruſalem:ſanctus vocabitur,omnis qui ſcriptus eſt in vita in Ieruſalem, 4 Si abluerit dominus ſordem filiarum Sion, & ſanguinem Ieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij,& ſpiritu ardoris. 5 Et creabit dominus ſuper omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus eſt,nubem per diem, & fumum & ſplendorem ignis flammantis in nocte. Super omnem enim gloriam potectio,6 & tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æſtu,& in ſecuritatem & abſconſionem à turbine & à pluuia.

a. Cum ipſa Ieruſalem fuerit deſolata ob nimiam hominum raritatem, interfectis bellatoribus,ſeptẽ mulieres apprehendunt vnum virum cupientes habere ſemen in Sion. Hiero. ibid.

b Germẽ domini Ieſu Chriſtus ſolus de mũdiſſimo cõceptus ſemine: quia etſi in ſimilitudine carnis peccati,etſi filius carnis Adæ,nõ tamen filius præuaricationis Adæ: quia non fuit natura filius iræ, ſicut reliqui omnes qui in iniquitatibus ſunt concepti. Bern. in die Penteco. Serm.2.

Iudæis ſub nomine vineæ reprobatis ob varias eorum iniquitates,gentiles ſuccedent ad fidem & ſalutem vocandi. V.

CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ ſuæ.† [a] Vinea facta eſt di A † Iere.2.d Matth.21.d.
lecto meo in cornu filio olei. 2 Et ſepiuit eam,& lapides elegit ex illa,& plãtauit vineã electã. Et ędificauit turrem in medio eius,& torcular extruxit in ea.
[b] Et expectauit vt faceret vuas,& fecit labruſcas.3 Nunc ergo habitatores Ieruſalẽ & viri Iuda,iudicate inter me & inter vineam meam.[c] 4 Quid eſt quod vltrà facere debui vineę meæ,& nõ feci ei? An quòd expectaui vt faceret vuas,& fecit labruſcas? 5 Et nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ. Auferam ſepem eius,& erit in di- B
reptionem. Diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, 6 & ponam eam deſertam. Non putabitur,& non fodietur,& aſcendent ſuper eam vepres & ſpinæ,& nubibus mãdabo ne pluant ſuper eam imbrem.7 Vinea autem domini exercituum,domus Iſrael eſt:& viri Iuda,germen eius delectabile. Et expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas : & iuſtitiam, & ecce clamor. 8 Væ qui coniungitis domum ad domum,& agrum agro copulatis vſque ad terminum loci. Nũquid habitabitis vos ſoli in medio terræ? 9 In auribus meis ſunt hæc,dicit dominus exercituum. Niſi domus c
multæ deſertæ fuerint grandes & pulchræ,& abſq; habitatore. 10 Decem enim iugera vinearum facient lagunculam vnam, & triginta modij ſementis facient modios tres.

a. Eſt quædam,vinea in pectoribus fidelium, de qua dicit Iſaias: Vinea facta eſt dilecto meo. Hanc vineã plãtauit dominus in cordibus noſtris,& ideo legimus deũ dicentem: Ego te plantaui vt eam fructiferam. Ambr. pſal.26.

b. Quam dura conditio, vt poſſeſſio quæ domino ſuo ſuauitatis fructũ afferre debuit, ſpinarum illum aſperitate cõpunxerit. Hoc eſt, cum Iudæi ſaluatorem debuerint tota fidei deuotione ſuſcipere,ſpinarum eum coronauerunt paſſione. Ambr.Serm.73.

c. Quia Iudæi erant peritури, exremóq; ſupplicio deputandi:ne quis de illorum malignitate prouidentiam dei culparet, ait: Quid eſt quod vltra facere debui, &c. Chryſ. Matt.hom.12.

tres.11 Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatẽ ſectandam, & potandum vſq; ad veſperam,vt vino æſtuetis.12 Cithara,& lyra,& tympanum,& tibia,& vinum in conuiuiis
†11.q.3.cap. Væ qui dicitis. D veſtris,& opus domini nõ reſpicitis,nec opera manuum eius conſideratis.† 13 Propterea captiuus ductus eſt populus meus, [d] quia non habuit ſcientiam,& nobiles eius interierunt fame,& multitudo eius ſiti exaruit.14 Propterea dilatauit infernus animã ſuam,& aperuit os ſuum abſque vllo termino. Et deſcendent fortes eius,& populus eius,& ſublimes glorioſiq; eius ad eũ. [f] Et incuruabitur homo,& humiliabitur vir,& oculi ſublimiũ deprimentur.16 Et exaltabitur dominus exercituum in iudicio,& de[g] ſanctus ſanctificabitur in iuſtitia.17 Et paſcẽtur agni iuxta ordinem ſuũ,& [e] deſerta in
E vbertatem verſa aduenæ comedent.18 Vę qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis,& quaſi vinculũ plauſtri peccatũ. 19 Qui dicitis, Feſtinet & cito veniat opus eius,
†11.q.3.cap. Væ qui dicitis. vt videamus,& appropiet & veniat conſiliũ ſancti Iſrael,& ſciemus illud. [f] †20 Vę qui
†Prouer.3.a Roma.12.d dicitis malum bonum,& bonum malum,ponentes tenebras lucem,& lucẽ tenebras: ponentes amarum in dulce,& dulce in amarum. † 21 Væ qui ſapientes eſtis in oculis
†Prou.17.c veſtris,& coram vobiſmetipſis prudentes.† 22 Væ qui potentes eſtis ad bibendum vi-
F num,& viri fortes ad miſcendam ebrietatem.23 Qui iuſtificatis impium pro muneribus,& iuſtitiam iuſti aufertis ab eo.24 Propter hoc ſicut deuorat ſtipulã lingua ignis,
& calor flammæ exurit,ſic radix eorum quaſi fauilla erit,& germen eorum vt puluis aſcendet. Abiecerunt enim legem domini exercituum,& eloquium ſancti Iſrael blaſphemauerunt. 25 Ideo iratus eſt furor dñi in populum ſuum,& extẽdit manũ ſuam ſuper eum,& percuſſit eum. Et conturbati ſunt montes,& facta ſunt morticina eorũ
†Inf.9.c.10 a.i.& 11.c quaſi ſtercus in medio platearum. † In his omnibus nõ eſt auerſus furor eius ſed ad-
G huc manus eius extenta.26 Et eleuabit ſignum in nationibus procul,& ſibilabit ad eũ de finibus terræ,& ecce feſtinus velociter veniet. [g] 27 Non eſt deficiens neq; laborans in eo:non dormitabit neq; dormiet,neq; ſoluetur cingulum renũ eius,nec rumpetur corrigia calceamenti eius.28 Sagittæ eius acutæ:& omnes arcus eius extenti. Vngulæ equorum eius vt ſilex,& rotæ eius quaſi impetus tempeſtatis.29 Rugitus eius vt leonis,rugiet vt catuli leonum:& frendet & tenebit prædam,& amplexabitur,& nõ erit qui eruat:30 & ſonabit ſuper eum in die illa ſicut ſonitus maris. Aſpiciemus in terrã, & ecce tenebræ tribulationis:& lux obtenebrata eſt in caligine eius.

d. Ne ergo in eadem pœna cũ his veniamus, finẽ eorũ oſtendit dominus, ſimul ſignificans quòd obedientes Moyſi & prophetis credęrẽt in eũ, quę ipſi prædicaſſent dei filium, qui reſurrexit à mortuis, & vitã nobis donat, & demõſtrat ex vna ſubſtantia eſſe omnia. Irenæus lib.4.ca.4.

e. Hæc prophetarum dicta deſerta apud Iudæos fuerunt, quia per intellectum myſticũ ea excolere intelligẽdo noluerunt, & nos ad uenæ hæc deo largiẽte comedimus, quæ ciues legis manducare noluerunt. Grego. in Ezech. ho.3.

f. Qui peccanti & iniquis opẽbus attendenti promittit impunitatis ſecuritatem, prophetice maledictioni ſubiacebit. Similiter & ille qui bonũ actũ detrahit per inuidiam, & beneficienti contradicẽdo aduerſatur, væ ſempiternũ habebit. Hieron. in Thren. ca.2.

Vidit Iſaias domini maieſtatem,à quo per Seraphim purgatus,mittitur ad prædicandum Iudææ deſolationem,& populi decimationem. VI.

IN anno quo mortuus eſt rex Ozias,[a] † vidi dominum ſedentem ſuper ſolium A
Anno ante Chriſtum, 787. Anno mundi 3175. excelſum & eleuatum:& plena erat domus à maieſtate eius: & ea quæ ſub ipſo erant,replebant templum. 2 Seraphim ſtabant ſuper illud,ſex alæ vni, & ſex alæ alteri. Duabus velabant faciem eius,& duabus velabant pedes eius,& duabus volabant. 3 Et clamabant alter ad alterum,& dicebant: [b] †Sanctus,ſanctus,ſanctus,domi-
†24.q.3.ca. Qui negligunt. 3.Reg.22.c 2.Para.18.d. †Apoc.4.c. B nus deus exercituum:plena eſt omnis terra gloria eius. 4 Et commota ſunt ſuperlimi-
†24.q.3. Qui negligunt. naria cardinum à voce clamãtis,& domus repleta eſt fumo. 5 Et dixi:† Væ mihi, quia tacui,quia vir [c] pollutus labiis ego ſum,& in medio populi polluta labia habentis ego habito,& Regem dñm exercituum vidi oculis meis. 6 Et volauit ad me vnus de Seraphim,& in manu eius [d] calculus,quem forcipe tulerat de altari, 7 & tetigit os meũ, & C
†8.q.1.c. Iu ſcripturis. † Matt.13.b. Marc.4.b Luc.8.b. Ioan.11.c. Act.28.f Rom.11.b dixit:Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua,& peccatum tuum mundabitur. 8 Et audiui vocem dñi dicentis:† Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi:Ecce ego,mitte me. 9 Et dixit:Vade,& dices populo huic:† Audite audientes,& nolite intelligere:& videte viſionẽ,& nolite cognoſcere. 10 Excæca cor populi huius,& au-
A res ei [e] aggraua,& oculos eius claude:ne forte videat oculis ſuis,& auribus ſuis audiat,
D & corde ſuo intelligat,& cõuertatur,& ſanem eum. 11 Et dixi: Vſquequo dñe? Et dixit:Donec deſolẽtur ciuitates abſque habitatore,& domus ſine homine. Et terra relinquetur deſerta,12 & longe faciet dominus homines,et multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terrę:13 & adhuc in ea decimatio. Et cõuertetur,& erit in oſtẽſio-

a. Operæpretiũ eſt inquirere primum qua gratia prophęta nobis tẽpus deſignarit. Neque enim hoc fortuitu temerẽve facit. Nã propherarum ora, dei ſunt os. Tale vero os nihil dixerit obiter & extra rem. Ne igitur nos obiter & aliud agẽtes audiam⁹ Chr. de verb. Iſaiæ, Vidi dominum. ho.2. Hic igitur Ozias à ſtirpe Dauid duxit genus. Rex autẽ erat Iudæorũ. Regnauit annis 52. Cũq; initio cũ laude geſſiſſet principatum, poſtea ſcelera prolapſus eſt. Cũ enim altiores ſpiritus ſuſtuliſſet quàm pro ſua dignitate, principatũ inuaſit ſacerdotij. ibi. ho.3.

b. Ne vnitatẽ diuinæ ſubſtãciæ ſcindere videretur, adiunxit: Dominus de⁹ ſabaoth, quia ergo non domini dij, ſed dominus de⁹ addidit, vnum exiſtere quod tertio ſanctum vocauerat, indicauit. Greg. Moral. lib. 29.ca.38.

c. Hanc labiorũ pollutionẽ cõtraxiſſe dolet, rationem ſubiũgẽs, quia in medio populi polluta labia habentis habitet. Gre Dialo.li.3.c.15 d. Carbo. Seraphim incẽdium interpretatur: qui vt peccatã locutionis incendat, de altari carbonẽ portat. Grego. ho.34. Carbo autem ſimplex nõ eſt, ſed vnitꝰ ighi, ſic panis vnionis nõ panis ſimplex eſt, ſed vnitꝰ diuinitãti. Damaſ. li.4.c.14

Universidad de Deusto Biblioteca

nem sicut terebinthus,& sicut quercus quæ expandit ramos suos. Semen sanctũ erit
id quod steterit in ea.

Obsessa à Syriis & ab Israel Ierusalem, Isaias Christum ex virgine concipiendum regi Achaz prænuntiat, & inde Ierusalem liberationem. VII.

a.Præmisso bello priore de quo 4.Reg.16.& 2.Para.28. in quo legimus Rasin regẽ Damasci victo Achaz multos de Iudæa Damascũ trãstulisse, Phacee autem filiũ Romeliæ Regẽ Israel vna die.120000. percussisse de Iuda hominũ bellatorũ,& 20000.mulierũ puerorũq;: & cũ infinita præda in Samariã duxisse captiua:secũdum aggreditur propheta, in quo hostes suam fortitudinẽ experti, & inuitati prædæ magnitudine, rursum Iudæam debellare volunt,& non possunt Hiero. ibi.

Anno ante Christum, 767. Anno mundi 3195. †4.Re.16.b.

ET [a] † factũ est in diebus Achaz filij Ioatham filij Oziæ regis Iuda,ascendit A
Rasin rex Syriæ,& Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Ierusalẽ ad præliã-
dum contra eam,& non potuerunt debellare eã. 2 Et nuntiauerunt domui
Dauid,dicẽtes: Requieuit Syria super Ephraim,& commotũ est cor eius,
&cor populi eius,sicut mouentur ligna syluarum à facie venti. 3 Et dixit dñs ad Isaiã:
Egredere in occursum Achaz,tu,& qui derelict9 est Iasub filius tu9,ad extremũ aquę
ductus piscinę superioris in via agri fullonis, 4 & dices ad eum: Vide vt sileas. Noli ti-
mere:& cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantiũ istorum in ira
furoris Rasin regis Syriæ,& filij Romeliæ, 5 eo quòd consilium inierit cõtra te Syria
in malum,Ephraim,& filius Romeliæ,dicentes: 6 Ascendamus ad Iudam,& suscite- B
mus eum,& euellamus eum ad nos,& ponamus regem in medio eius filium Tabeel.
7 Hæc dicit dñs deus:Non stabit,& non erit istud, 8 sed caput Syriæ Damascus,& ca-
put Damasci Rasin. Et adhuc sexaginta & quinq; anni, & desinet Ephraim esse po-
pulus,& caput Ephraim Samaria, 9 & caput Samariæ filius Romeliæ.Si non credide-
ritis,non permanebitis. 10 Et adiecit dñs loqui ad Achaz,dicens: 11 Pete tibi signum à
dño deo tuo in profundum inferni,siue in excelsum supra. 12 Et dixit Achaz: Nõ pe-
tam,& nõ tentabo dñm. 13 Et dixit: Audite ergo domus Dauid: Nunquid parum vo-
bis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & deo meo? 14 Propter hoc dabit
dñs ipse vobis signum:† Ecce virgo concipiet,& pariet filium, & vocabitur nomen C
eius Emmanuel. 15 Butyrum & mel comedet,vt sciat reprobare malum,&eligere bo-
num. 16 Quia antequam sciat puer reprobare malum,& eligere bonum,derelinque-
tur terra quam tu detestaris,à facie duorum regum suorum. 17 Adducet dñs super te,
& super populum tuum,& super domum patris tui dies qui nõ venerunt à diebus se-
parationis Ephraim à Iuda cum rege Assyriorum. 18 Et erit in die illa,sibilabit domi-
nus muscæ quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api quæ est in terra Assur, 19 &
venient,& requiescent omnes in torrentibus vallium,& in cauernis petrarum, & in
omnibus frutetis,& in vniuersis foraminibus. 20 In die illa radet dñs in nouacula cõ- D
ducta†in iis qui transflumen sunt in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & bar-
bam vniuersam. 21 Et erit [b] in die illa,nutriet homo vaccam boum,& duas oues,&prę
vbertate lactis comedet butyrum. Butyrum enim & mel manducabit omnis homo
qui relictus fuerit in medio terræ. 23 Et erit in die illa , omnis locus vbi fuerint mille
vites,mille argenteis,& in spinas & in vepres erunt. 24 Cum sagittis & [c] arcu ingrediẽ-
tur illuc. Vepres enim & spinæ erunt in vniuersa terra. 25 Et omnes mõtes qui in sar-
culo sarrientur,non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bouis,
& conculcationem pecoris.

†Matth.1.d Marc.2.d Luc.2.e.

†4.Re.19.e. 2.Para.32.e

b.Hic si illã diem quam ꝓpheta significat quæsieris, tempus aduentus saluatoris nostri inuenies . Vacca enim vna , ecclesiasticum vtique eorum qui præsidẽt principatum diuinis ac rationalibus cibis nutrientes designat.Oues autem duæ binos ordines instar ouiũ ad gregem Christi cõuenientes,alterum in primis adhuc elementis versantẽ, alterum vero qui iam per lauachrum sit illustratus figurant.Eusebius demonst. lib.2.cap.39.

c.Quia sancti apostoli ad feriendã gẽtilis vitæ duritiã cum districtis verborũ spiculis venerunt.Gregor. Moral.19.ca.28.

Promisso Christi aduentu prædicit decem tribuum captiuitatem ab Assyriis, & duarum tribuum liberationem , sibi cauendo à gentium superstitionibus. VIII.

ET dixit dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo ho- A
minis,velociter spolia detrahe,cito prædare. 2 Et adhibui mihi testes fideles,
Vriam sacerdotẽ,&Zachariam filium Barachię. 3 Et accessi ad Prophetissam,
& concepit & peperit filiũ. Et dixit dominus ad me. Voca nomen eius,accelera,spo-
lia detrahe,festina prædari: [a] 4 quia antequam sciat puer vocare patrem suum,&matrẽ
suam, auferetur fortitudo Damasci,& spolia Samariæ coram rege Assyriorum. 5 Et
adiecit dominus loqui ad me adhuc,dicens: 6 Pro eo quòd abiecit populus iste aquas
Siloe quę vadũt cum silentio,& assumpsit magis Rasin & filium Romeliæ: 7 propter B
hoc ecce

a Magi adorantes Christũ dicti sunt virtus Damasci: quia virtus vniuscuiusque, prouinciæ sunt sapientes illius. Chry.in Matth.ho.2

hoc ecce adducet dominus super eos aquas fluminis fortes & multas , regẽ Assyrio-
rum,& omnẽ gloriam eius. Et ascendet super omnes riuos eius,& fluet super vniuer-
sas ripas eius, 8 & ibit per Iudam inundans,& transiens vsq; ad collum veniet. Et erit
extensio alarum eius implens latitudinem terræ tuæ ô Emmanuel. [b] 9 Congregamini
populi, & vincemini, & audite vniuersæ procul terræ. Confortamini,& vincimini:
accingite vos,& vincimini: 10 inite consilium,& dissipabitur:loquimini verbum , &
C non fiet,quia nobiscum deus. 11 Hæc enim ait dñs ad me: Sicut in forti manu erudi-
uit me,ne irem in via populi huius,dicens: 12 Non dicatis, Coniuratio. Omnia enim
quę loquitur populus iste,coniuratio est. Et timorem eius ne timeatis, neq; paueatis.
13 Dñm exercituum ipsum sanctificate,& ipse pauor vester,& ipse terror vester, 14 &
erit vobis in sanctificationem, † in lapidem autem offensionis,& in petram scandali
[c] duabus domibus Israel:in laqueum &in ruinam habitantibus Ierusalem. 15 Et offen-
dent ex eis plurimi,& cadent,& conterentur,& irretientur,&capientur. 16 Liga testi-
D moniũ,signa legem in discipulis meis, 17 & expectabo dñm qui abscõdit faciem suam
à domo Iacob,& præstolabor eum.† 18 Ecce ego &pueri mei,quos dedit mihi domi-
nus in signum & in portentum Israel à domino exercituum qui habitat in mõte Siõ.
19 Et cum dixerint ad vos: Quærite à pythonibus, & à diuinis qui strident in incanta-
tionibus suis,nunquid non populus à deo suo requiret visionẽ pro viuis ac mortuis?
20 Ad legem magis,& ad testimonium. Quòd si non dixerint iuxta verbum hoc,non
erit eis matutina lux. 21 Et transibit per eam,& corruet,& esuriet:&cum esurierit,ira-
scetur,& maledicet regi suo,& deo suo. Et suspiciet sursum, 22 & ad terrã intuebitur,
& ecce tribulatio,& tenebræ,& dissolutio, & angustia, & caligo persequens, & non
poterit auolare de angustia sua.

†Luc.2.c. Ioan.9.g. 2.Pet.2.b.

†Hebr.2.d

b.Irridet autẽ propheta pugnãtiũ exercitũ, sapiẽtum cõsiliũ,& dominorũ præceptũ. His enim tribus bella prosperãtur, exercitus autẽ tribus inualescit, primo scilicet multitudine, secũdo pugnãtiũ animis & corporis fortitudine,tertio armorũ munitione. Quo ad primũ dicit:Cõgregamini populi & vincemini quotquot fueritis, domino pugnãte per quoscũque suos ministros. Quo ad secũdũ dicit: Confortamini: quia iuxta dictũ Ioelis,Erũpite, & venite omnes gentes de circuitu,& congregamini: ibi occũbere faciet dominus robustos tuos. Quo ad tertiũ dicit: Accingite vos gladiis,inite consiliũ,&c. hæc enim cuncta dissipabuntur,vt Iob.5.

c. Quas iusto iudicio fecit ruere:& istæ duæ dom9 fuerãt domus Phacee filij Romeliæ, quã fecit ruere per Osee filiũ Ela.4.Reg.15. & domus Osee filij Ela, quã cum toto regno Israel fecit ruere per Salmanasar regẽ Assyriorum.4.Reg.18.

Captis primò duabus tribubus,& dimidia,& inde septem aliis,& obsessa Ierosolyma,promittitur liberator nasciturus,negligentes afflicturus. IX.

†Matt.4.c. 15.dist.ca.fi.

A PRimo†tẽpore alleuiata est terra Zabulon,& terra Nephthalim,& nouissimo
aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ gentium. 2 Populus qui am-
bulat in tenebris,vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mor-
tis,lux orta est eis. 3 Multiplicasti gentem,non magnificasti lætitiam. Lætabuntur co-
ram te sicut qui lætantur in messe : sicut exultant victores capta præda quando diui-
dunt spolia. [a] 4 Iugum enim oneris eius,& virgam humeri eius,& sceptrum exactoris
eius superasti,†sicut in die Madian. 5 Quia omnis violẽta prædatio cum tumultu,& [b]
vestimẽtum mixtum sanguine erit in cõbustionem,& cibus ignis.† [c] 6 Paruulus enim
B natus est nobis,†&filius datus est nobis. Et factus est principatus super humerũ eius:
&†vocabitur nomẽ eius admirabilis,cõsiliarius,deus,fortis,pater futuri seculi,prin-
ceps pacis. 7 Multiplicabitur eius imperium,& [d] pacis nõ erit finis. Super soliũ Dauid,
& super regnum eius sedebit,vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia
amodo & vsq; in sempiternum Zelus domini exercituum faciet hoc. [e] 8 Verbum mi-
sit Dñs in Iacob,& cecidit in Israel. 9 Et sciet omnis populus Ephraim,& habitantes
Samariam in superbia & magnitudine cordis,dicentes: 10 Lateres ceciderũt,sed qua-
C dris lapidibus ædificabimus. Sycomoros succiderunt,sed cedros immutabimus. 11 Et
eleuabit dñs hostes Rasin super eum,& inimicos eius in tumultum vertet. 12 Syriã ab
oriente,& Philisthiim ab occidente,& deuorabunt Israel toto ore.† In omnibus his
non est auersus furor eius:sed adhuc manus eius extenta. 13 Et populus non est reuer-
sus ad percutientẽ se:& dominum exercituum non inquisierunt. [f] 14 Et disperdet do-
minus ab Israel caput & caudam:incuruantem & deprauantẽ in die vna. 15 Longęuus
& honorabilis,ipse est caput:&Propheta docens mendaciũ,ipse est cauda. 16 Et erunt
qui beatificant populũ istum,seducentes:& qui beatificantur,præcipitati. 17 Propter
hoc super adolescentulis eius nõ lætabitur dominus:& pupillorum eius& viduarum
D non miserebitur: Quia omnis hypocrita est,& nequam,&vniuersum os locutum est
stultitiam. In omnibus his non est auersus furor eius,sed adhuc manus eius extenta.

†Iudic.7.f 35.dist. Ab exordio.

†2.quæst.7. cap.Nos. †De sa.vn. c.vnico. Infr.59.d. †Ioan.3.b

†Sup.5.f. Infr.10.a.

a.Superauit dominus gentium iugum,cum illas à dæmoniacæ tyrannidis seruitute liberauit:virgã humeri, cum percussionem pro opere malo perpessam cõpescuit. Sceptrũ autẽ exactoris, cũ regnum diaboli peccatorũ tributa exigentis à fideliũ corde destruxit.Greg.Moral.li.30.c.31.

b. Sanguine vestimentum miscere,est desideriis carnalibus corpus inquinare. Greg.Moral.lib.9.cap.29.

c.In puero enim nomẽ ętatis, in filio plenitudo diuinitatis est, factus ex matre, natus ex patre,idẽ tamẽ & natus & datus: nõ diuersũ, sed vnum putes. Vn9 enim dei filius,& natus ex patre, & ortus ex virgine,distanti ordine,sed in vnum occurrente nomine. Ambro.de obitu fratris.

d. Pacis inter deũ & hominẽ, inter corpus & spiritũ, ac inter Iudæos & gẽtiles. Chrysost.in illud Isaię:Potestatis & pacis non erit finis to.1.

e.Iacob Iudaicus populus, Israel gẽtilis est. Ad Iacob missum verbũ,in Israel cecidit,quia eum quem ad se venientem respuit Iudęus, hunc gẽtilis recepit.Greg. Moral.lib.2.cap.30.

f. Hoc caput quod tenebat Iudæa amisit,quę Iesum dominum non recepit. Vbi fides est, & initium & finem habemus:vbi perfidia, nec initium nec finis est. Ecclesiæ principiũ est primogenitus ex mortuis. Habet & finẽ, quia ipse est primus & nouissimus. Amb.in ps 118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et populus non est reuersus ad percutientem se.[18] Succensa est enim quasi ignis impietas,veprem & spinam vorabit.Et succendetur in densitate saltus,& cõuoluetur in superbia fumi.[19] In ira domini exercituum cõturbata est terra,& erit populus quasi esca ignis.Vir fratri suo non parcet,[20] & declinabit ad dexturam:& esuriet, & comedet ad sinistram,&non saturabitur.Vnusquisq; carnem brachij sui vorabit: Manasses Ephraim,& Ephraim Manasses:simul ipsi contra Iudam.†In omnibus his nõ est auersus furor eius,sed adhuc manus eius extenta. †Sup.5.f. Infr.10.a.

Principibus duarum tribuum pœnam pro culpis comminatur, & Assyriorum principibus pro iniustis oppressionibus ampliorem,oppressos per liberatoris aduentum consolatus. X.

a.Quidam hæc exponunt de iniustitia decem tribuũ Israel,quos sequitur Lyra. Cæteri de iudicibus Iudæ & Ierusalem,vt placet Hieronymo:de scribis inquam & Pharisæis,qui vt habetur Matt.15.irritũ fecerunt dei mandatum propter traditiones suas.Verũtamẽ litera de cũctis iniustis legislatoribus dici potest, atque peruersis iudicibus. Dion. ibid.

b O Assur,hoc est,Sẽnacherib:quia ipse est virga&baculus furoris mei.In manu enim eius indignatio mea, & per illum percutiã gẽtẽ fallaciss imã,quæ inter me semper &idola claudicauit Hier.ibi.

c Minatur illis dominus obsidionem,de qua infra.37 & 4.Reg.19.Quod videlicet Ierosolymitanis obsessis dicturi sint assyrij: Quomodo cepim⁹ Charchamis sic & cepimus Calcãne,&c. Vnde suam declarauit aduersus Ierusalem potentiã. S.Tho.

A Væ[a] qui condunt leges iniquas,&scribentes iniustitiam scripserunt,[2] vt opprimerent in iudicio pauperes,& vim facerent causæ humiliũ populi mei, vt essent viduæ præda eorum,& pupillos diriperẽt.[3] Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis?†Ad cuius cõfugietis auxilium, & vbi derelinquetis gloriam vestram,[4] ne incuruemini sub vinculo,& cũ interfectis cadatis?† Super omnibus his non est auersus furor eius:sed adhuc manus eius extenta:[b]†[5] Væ Assur:Virga furoris mei & baculus ipse est:in manu eius indignatio mea.[6] Ad gentem B fallacem mittam eum,& contra populum furoris mei mandabo illi vt auferat spolia, & diripiat prædam,& ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.[7] Ipse autem non sic arbitrabitur,& cor eius non ita æstimabit,sed ad conterẽdum erit cor eius,& ad internecionem gentium non paucarum.[8] Dicet enim:[c] Nunquid nõ principes mei simul reges sunt?[9] Nunquid non vt Charchamis,sic Calano: & vt Arphad, sic Hemath?Nunquid non vt Damascus, sic Samaria?[10] Quomodo inuenit manus mea regna idoli,sic & simulachra eorũ de Ierusalem & de Samaria.[11] Nunquid non c sicut feci Samariæ & idolis eius,sic faciã Ierusalem &simulachris eius?[12] Et erit:cum impleuerit dominus cuncta opera sua in mõte Sion & in Ierusalẽ,visitabo super fructum magnifici cordis†regis Assur,&super gloriam altitudinis oculorum eius.[13] Dixit enim:In fortitudine manus meæ feci,& in sapiẽtia mea intellexi.Et abstuli terminos populorum,& principes eorũ deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.[14] Et inuenit quasi nidũ manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur oua quę derelicta sunt,sic vniuersam terram ego congregaui,& non fuit qui moueret pennã,& aperiret os, & ganniret.†[15] Nunquid[d] gloriabitur securis contra eum qui secat in ea,aut exaltãbitur serra contra eum à quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuãtem se,& exaltetur baculus qui vtiq; lignũ est.[16] Propter hoc mittet dominator dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem,& subtus gloriã eius succensa ardebit quasi combustio ignis.[e][17] & erit lumen Israel in igne,& sanctus eius in flamma,& succendetur & deuorabitur spina eius &vepres in die vna, [18] & gloria saltus eius,& Carmeli eius ab anima vsq; ad carnem consumetur. Et erit E terrore profugus,[19] & reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur,& puer scribet eos.[20] Et erit in die illa,non adiiciet residuũ Israel, & ij qui fugerint de domo Iacob inniti super eo qui percutit eos,sed innitetur super dũm sanctum Israel.[21] In veritate reliquiæ conuertentur,reliquiæ inquam Iacob ad deum fortẽ.†[22] Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris,reliquię conuertentur ex eo.[23] Consummatio abbreuiata inundabit iustitiam.†[f] Consummationem enim & abbreuiationẽ dominus deus exercituum faciet in medio omnis terræ.[24] Propter hoc hæc dicit dominus deus exercituum:Noli timere populus meus habitator Sion ab Assur.In virga enim percutiet te,& baculũ suum leuabit super te in via Ægypti.[25] Adhuc enim paulũ modicúmq;,& cõsummabitur indignatio mea,& furor meus super scelus eorũ. †[26] Et susciabit super eum dominus exercituũ flagellum† iuxta plagam Madian in petra Horeb,& virgã suam super mare,& leuabit eã in via Ægypti.[27] Et erit in die illa,auferetur onus eius de humero tuo,& iugum eius de collo tuo,&[g] computrescet iugum

†4.Re.19.g Infr.37.g.

†Iudit.7.g.

d.Contra Nabuchodonosor victoriam in Hebræos prudentiæ suæ tribuctem, ac si securis vel serra gloriaretur contra eũ qui eam tenet.Hie.ibi. † 21.di.c.In ferior. 23.q.5.c.Remittuntur peccata.

e.Isaias significat non solũ lucẽ,sed etiã ignẽ esse spiritũ sanctũ.Itaq;prophetat ipsum ignẽ ardentem,quia in tribus illis generibus ꝓpensius maiestatẽ diuinitatis aduertimus: quoniã & sanctificare,diuinitatis esse aduertimus: & illuminare, lucis & ignis est propriũ:& specie ignis exprimi vel videri,diuinæ est consuetudinis.Ambro. de spiritu sancto.lib 1.ca.16.

f.Compendiatum est enim nouũ testamentum, & ꝓ legis laciniosis oneribus expeditum Tertullianus aduersus Marcionem lib.4.

g. Quia gratia libertatis nos vnxit, dæmoniacæ dominationis iugum putruit. Grego.homil.26.

iugum à facie olei.[28] Veniet in Aioth,transibit in Magron,apud Machmas cõmẽdabit vasa sua.[29] Transierũt cursim,Gabaa sedes nostros.Obstupuit Rama,Gabaa Saulis fugit.[30] Hinni voce tua filia Gallim,attẽde Laisa paupercula Anathoth.[31] Migrauit Madomena.Habitatores Gabim cõfortamini.[32] Adhuc dies est vt in Nobe stetur.Agitabit manum suam super montem filiæ Sion,&collem Ierusalem.[33] Ecce enim dominator dominus exercituũ confringet lagunculam in terrore,& excelsi statura succidentur,&sublimes humiliabuntur.[34] Et subuertentur condensa saltus eius ferro,& Libanus cum excelsis cadet.

Pollicetur dominus Israeli liberationem per Messiæ natiuitatem,sanctitatem,& dignitatem,atque reliquiarum Israelis conuersionem,& gentium vocationem. XI.

†16.q.11.c.1 Act.13.d

a. Radix Iesse patriarchæ, familia Iudæorũ,virgo Maria,flos Mariæ Christ⁹, qui bonũ odorẽ fidei toto spargurus orbe,virginali ex vtero germinauit,sicut ipse dixit: Ego flos campi, & lilium conuallium. Cantic.2. Ambr. de spirit.san.ca.5.

A Et[a] †egredietur virga de radice Iesse,& flos de radice eius ascendet,[2] & requiescet super eum spiritus dñi,spiritus sapiẽtiæ & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis:[3] & replebit eũ spiritus timoris dñi.Non secundum visionem oculorum iudicabit, neq; secundum auditum aurium arguet:[4] sed iudicabit in iustitia pauperes,& arguet in æquitate pro mansuetis terrę.†Et percutiet terrã virga oris sui,& spiritu labiorum suorum interficiet impiũ.[5] Et erit iustitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renũ eius.

†2.The.2.c.

†Infr.65.d B †[b][6] Habitabit lupus cum agno, & pardus cũ hœdo accubabit. Vitulus & leo & ouis simul morabũtur:& puer paruulus minabit eos.[7] Vitulus & vrsus pascẽtur:simul requiescent catuli eorum.Leo quasi bos comedet paleas,[8] & delectabitur[c] infans in vbere super foramina aspidis,& in cauerna Reguli,qui ablactatus fuerit,manum suam mittet.[9] Nõ nocebunt & non occidẽt in vniuerso monte sancto meo,quia repleta est

†Rom.15.c. C terra scientia dñi,sicut aquæ maris operientis.[10] In die illa radix Iesse,† qui stat in signum populorum,ipsum gentes deprecabuntur:& erit sepulchrum eius gloriosum.

b.Gentiũ vocatio per Christũ ex Iesse ortũ facta innuatur, qui varios hominũ mores tã vnius moris habitare fecit in ecclesia.Greg. in Ezech.ho.16.

c.Infantulus.i.Iesu Christ⁹, qui intrepidus impiorum corda aggredi non formidauit.Greg.vbi sup.

[11] Et erit in die illa, adiiciet dñs[d] secundo manum suam ad possidendum residuũ populi sui,quod relinquetur ab Assyriis,& ab Ægypto & à Phetros, & ab Æthiopia & ab Elam,& à Sennar,& ab Emath,& ab insulis maris.[12] Et leuabit signũ in nationes, & congregabit profugos Israel.Et dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ,[13] & D auferetur zelus Ephraim,& hostes Iuda peribunt.Ephraim non æmulabitur Iudam, &Iudas non pugnabit cõtra Ephraim.[14] Et volabunt in humeros Philisthiim per mare:simul prædabuntur filios orientis:Idumæa &Moab præceptum manus eorum,& filij Ammon obediẽtes erunt.[15] Et desolabit dñs[e] linguam maris Ægypti,& eleuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui,& percutiet eum in septem riuis,ita vt transeant per eũ calceati.[16] Et erit via residuo populo meo qui relinquetur

†Exo.14.g. ab Assyriis,sicut fuit Israeli†in die illa qua ascendit de terra Ægypti.

d.Hoc est, secunda liberatione per Christũ & morẽ eius:quoniã in prima liberatione liberauerat eos ab Assyriis,in secunda ab idolis.Hiero.ibid.

e. Lingua maris Aegyptij, scientia est doctrinæ secularis,quæ peccati obscuritate fuscatur.Greg. Moral. lib.33.cap.13.

Redempti populi gratiarum actio pro suscepto beneficio, à propheta præuiso. XII.

a.Tribus malis premebantur Iudæi,pro præteritis in quam culpis diuino furore pro futuris pœnis hostium timore, pro præsentibus malis cordis dolore.S.Th.

b.Nã vt promissionẽ hanc vitæ præsentis noueris, ne futuræ,illud attende quod sequitur:diceris in illa die: Cõfitemini domino, & inuocate nomẽ eius.Inuocatio quippe præsentis tẽporis est,sicut scriptũ est: Inuoca me in die tribulationis. Ber.in Natal. do Serm.

A Et[a] dices in die illa:[a] Confitebor tibi domine,quoniam iratus es mihi,cõuersus est furor tuus,& consolatus es me.[2] Ecce deus saluator meus,fiducialiter agam,& non timebo. † Quia fortitudo mea & laus mea dominus,& factus

†Exo.15.a Psa.117.c.& 104.b

est mihi in salutem.[b][3] Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris,[4] & dicetis in B illa die:Confitemini domino,& inuocate nomen eius.Notas facite in populis adinuentiones eius,mementote quoniã excelsum est nomen eius.[5] Cantate domino quoniam magnificè fecit, annuntiate hoc in vniuersa terra.[6] Exulta & lauda habitatio Sion,quia magnus in medio tui sanctus Israel.

Babylon & vniuersum eius regnum propter Iudæorum oppressionem vastabitur, sed tandem Iudæi ab eorum captiuitate liberabuntur. XIII.

†1. Par.16.b Psal.104.b.

a. Onus prophetiæ est minarũ pœna, qua deus miseriã imminentẽ per prophetã denuncians futuram, nisi conuersi fuerint quib⁹ prædicatur.Hier.ibi.

A Onus[a] Babylonis quòd† vidit Isaias filius Amos.[2] Super montem caliginosum leuate signum,exaltate vocem,leuate manum,& ingrediantur portas duces. Ego mandaui sanctificatis meis,& vocaui fortes meos in ira mea,exultantes

Universidad de Deusto
Biblioteca

in gloria mea. [4] Vox multitudinis in montibus quasi populorũ frequentium, vox sonitus regum gentium congregatarum. Dñs exercituum præcepit militiæ belli, [5] venientibus de terra procul. [b] A summitate cæli dñs, & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram. [6] Vlulatæ, quia prope est dies domini, quia vastitas à domino veniet. [7] Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis tabescet, [B] & conteretur. Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt. Vnusquisq; ad proximum suum stupebit: facies combustæ vultus eorum. [8] Ecce [c] dies domini venit crudelis, & indignationis plenus & iræ, furorisq; ad ponendam terram in solitudinẽ, & Nume.11.e
peccatores eius conterendos de ea: [10] quoniam stellæ cœli & splendor earum nõ expandent lumen suum. † Obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splẽdebit in lumine suo. [11] Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatẽ eorũ. Et quiescere faciã superbiam infidelium, & arrogantiã fortium humiliabo. [13] Pretiosior erit vir [C] auro, & homo mũdo obrizo. [14] Super hoc cœlum turbabo, & mouebitur terra de loco suo propter indignationem domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius. †Ezec.32.b. Ioel.3.c Matth.24.c Marc.13.c Luc.21.c.

[15] Et erit quasi damula fugiens, & quasi ouis, & non erit qui congreget. [d] Vnusquisq; ad populum suum conuertetur, & singuli ad terram suam fugient. [c] [16] Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet in gladio. †Infantes eorum †Psal.136.b
allidentur in oculis eorum, diripientur domus eorum, & vxores eorum violabũtur. [17] Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærãt, nec aurum velint, [18] sed sagittis paruulos interficiant, & lactentibus vteris non misereantur, & super filios non parcat oculus eorum. [19] Et erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta in su- [D]
perbia Chaldæorum, sicut subuertit dominus Sodomam & Gomorrham. [20] Non †Gene.19.e Iere.50.f Ezech.16.f Hoſee.11.c Amos 4.d
habitabitur vsque in finem, & non fundabitur vsque ad generationem & generationem. [f] Nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi, [21] sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus. Et habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, [22] & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & Sirenes in delubris voluptatis.

b. Per vasa furoris domini quidam angelos malos intelligũt, vt Psal.77. Immissiones per angelos malos, quorũ opera destructa est Babylon, vel potius graues vindictas: de quibus Iere. 50. Aperuit dominus thesaurum suũ, & protulit vasa iræ suæ. Dion. ibi.

c. Crudelem diem vocat, non merito sui, sed populi crudelia merito patientis à domino. Hiero. ibi.

d. Capta Babylone à Medis & Persis, auxiliares eius ad propria reuertentur. Hiero. ibi.

e. Cyrus Babylonem obsidẽs Euphratis aquã in fossas ad hoc aptatas deriuauit: vnde vrbem pede sicco ingressus nocte Balthasarem regem occidit, sed & tam ciues quàm aduenas vrbem defendentes, senes cum iunioribus, virgines & vxores occidit. Ex Hiero. & Dion.

f. In tantũ Babylon vastata erit & deserta, vt nec ad pascua quidẽ armentorum & pecorum vtilis sit. Hie. ibi.

Iudæis promittit liberationem per Babylonis excidium prius illi comminatum per Philistæorum comminationem. XIIII.

a. Significat tẽpus quo Cyrus rex Persarum euersa Babylone, & rege eius Balthasar Chaldæorum Regnum trãstulit ad Persas & Iudæos ad Ieroſolymam instaurãdam remisit. Hierony. ibi.

b. Magis hoc intelligendũ de tempore Machabæorũ, quãdo Iudas & fratres eius debellauerunt Idumæos, Philistæos, multósque Græcorum, quorum, ante tributarij erant. Ideo subiecerũt exactores suos. Dion. ibi.

c. Infernus, id est diabolus, qui inferis præpositus est. subterre te, ꝙa infernus deorsum est. conturbatus est, id est in tumultũ versus. q.d.

d. Monte Sion, sed ó impudens, Cherubim ante eum stant, & non sedent. Quid laborasti vt iam sedeas? Omnes administratorij sunt spiritus, & tu sedebis? Ber. de. S. Benedicto.

e. Apostatæ angelo similis efficitur homo, dum hominibus esse similis dedignatur. Greg.

PRope est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. [a] Miserebitur [A]
enim dominus Iacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam. Adiungetur aduena ad eos, & adhærebit domui Iacob. [2] Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locũ suum. Et possidebit eos domus Israel super terrã dñi in seruos & ancillas, & erunt [b] capientes eos qui se ceperant, & subiicient exactores suos. [3] Et erit in die illa cum requiem dederit tibi deus à labore tuo, & à cõcussione tua, & à seruitute dura qua antè seruiuisti: [4] sumes parabolam istam contra [B]
regem Babylonis, & dices: Quomodo cessauit exactor, quieuit tributum? [5] Contriuit dominus baculum impiorum, virgam dominantium [6] cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. [7] Cõquieuit & siluit omnis terra, gauisa est & exultauit. [8] Abietes quoq; lætatæ sunt super Depe.di.1. c.Principiũ
te, & cedri Libani. Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos. [c] [9] Infernus subter [c]
te conturbatus est: in occursum aduentus tui suscitauit tibi Gigantes. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum: [10] vniuersi respondebunt, & dicent tibi, Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es. [11] Detracta est ad inferos superba tua, cõcidit cadauer tuũ. Subter te sternetur tinea, & operimentum tuũ erunt vermes. [12] Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram qui vulnerabas gentes, [13] qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra dei exaltabo solium meum, sedebo [d] in monte testamenti in 24.quæst.3. c. Quidam.
lateribus Aquilonis, [14] ascendã super altitudinẽ nubium, [e] similis ero altissimo. [15] Ve- [D]
runtamen ad infernũ detrahêris, in profundum laci. [16] Qui te viderint, ad te inclinabuntur, tẽque prospicient: Nunquid iste est vir qui cõturbauit terram? qui concussit
regna?

regna? [17] qui posuit orbẽ desertũ, & vrbes eius destruxit? Vinctis eius nõ aperuit carcerẽ. [18] Omnes reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua: [19] tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, pollutus & obuolutus cũ iis qui interfecti sunt gladio & descenderunt ad fundamenta laci. Quasi cadauer putri- [E]
dum [20] non habebis consortium neque cum eis in sepultura. Tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum occidisti. [f] Non vocabitur in æternum semen pessimorum. f. Omnes historiæ conferũt quòd occiso Balthasar nepote Nabuchodonosor, & succedente Dario Medo in regnũ Chaldæorum, nullus de Nabuchodonosor deinceps stirpe regnauit. Hoc ergo scriptura prædicat, quòd in tantam Babylon veniet vastitatẽ, vt etiam de semine regio nullus remaneat, sed propter impietatẽ patris omnis soboles eius deleatur, iuxta illud Psal. In generatione vna deleatur nomen eius. Hier. ibi.
[21] Præparate filios eius occisioni in iniquitate patrum eorum. Non consurgent, nec
hæreditabunt terram, neq; implebunt faciem orbis ciuitatum. [22] Et consurgam super
eos, dicit dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen,
& progeniem, dicit dñs. [23] Et ponam eos in possessionẽ hericij, & in paludes aqua- [F]
rum, & scopabo eam in scopa terens, dicit dominus exercituum. [24] Iurauit dominus
exercituum, dicens: Si non vt putaui, ita erit, & quomodo mente tractaui, [25] sic eueniet, vt conterã Assyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum, & auferetur ab eis iugum eius, & onus illius ab humero eorum tolletur. [26] Hoc consilium
quod cogitaui super omnem terram, & hæc est manus extenta super vniuersas gentes. [27] Dominus exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? Et manus eius extenta, & quis auertet eam? [28] In anno quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud. g. Leuiathã non solum colubet, sed etiã regul⁹ dicitur, pro eo quòd immundis spiritibus vel reprobis hominibus principatur. Regul⁹ nanque serpentum rex dicitur. Greg. Mora. li. 33. c. 8.
[G] [29] Ne læteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui. [g] De
radice enim colubri egredietur Regulus, & semen eius absorbens volucrem. [30] Et pascentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent, & interire faciã
in fame radicem tuam, reliquias tuas interficiã. [31] Vlula porta, clama ciuitas, prostrata
est Philisthæa omnis. Ab Aquilone enim fumus veniet, & non est qui effugiat agmẽ
eius. [32] Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia dominus fundauit Sion, & in ipsa
sperabunt pauperes populi eius.

Moabitas præuidet ruinæ miseria afficiendos. XV.

†Iere.48.f Ezech.7.c

a. Modus plangendi prisco rũ erat, quòd tẽpore prosperitatis & lætitiæ barbã & comam nutriẽtes, tẽpore tristitiæ deponebãt, vt haberur Iob 1. Et tonso capite corruens in terrã adora uit. S. Tho. ibid.

b. Dibon ciuitas Moabitarũ, quam Sehon rex Amorrhæorũ possedit iure belli: quo pulso à filiis Israel capta, & in partem Gad data est, vt ait Hiero. diuersa tamen à Dibon Gad, quæ est 39. mansio Israelitarũ circa solitudinem Moab, vt patuit Numerorum 33.

[A] NUs Moab. Quia nocte vastata est Ar, Moab cõticuit: quia nocte vastatus
est murus, Moab conticuit. [2] Ascendit domus Dibon ad excelsa in planctũ
super Nabo, & super Medaba Moab vlulabit. † [a] In cũctis capitibus eius caluitium, omnis barba radetur. [3] In triuiis eius accincti sunt sacco, super tecta
eius & in plateis eius omnis vlulatus descendet in fletum. [4] Clamauit Hesebon & Eleale, vsq; Iasa audita est vox eorum. Super hoc expediti Moab vlulabunt: anima eius
vlulabit sibi. [5] Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius vsq; ad Segor vitulam con- [B]
sternantem. Per ascensum enim Ludith flens ascẽdet, & in via Horonaim clamorem
contritionis leuabunt. [6] Aquæ enim Nemrim desertæ erunt: quia aruit herba, defecit
germen, viror omnis interiit. [7] Secundum magnitudinem operis, & visitatio eorum.
Ad torrentem salicum ducent eos: [8] quoniam circuibit clamor terminũ Moab. Vsq;
ad Gallim vlulatus eius, & vsq; ad puteum Elim clamor eius: quia aquæ [b] Dibon re-
pletæ sunt sanguine. Ponam enim super Dibon additamẽta iis qui fugerint de Moab
leonem, & reliquiis terræ.

Moab ob nimiam arrogantiam & perfidiam humiliabitur, & ex Ruth Moabitide linea Christi texetur. XVI.

a. Hãc ex mẽte Hieronymi exposità reperies Ruth. c. 1.

[A] EMitte agnum domine dominatorem terræ [a] de petra deserti ad montem filiæ
Sion: [2] & erit sicut auis fugiens, & pulli de nido auolãtes. Sic erunt filiæ Moab
in transcensu Arnon. [3] In consilium coge concilium, pone quasi noctem vmbram tuam in meridie. Absconde fugientes, & vagos ne prodas. [4] Habitabũt apud te
profugi mei. Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris. Finitus est enim puluis, [b]
B consummatus est miser, defecit qui conculcabat terram. [5] Et præparabitur in misericordia solium: & sedebit super eum in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans & †Iere.48.e.
quærens iudiciũ, & velociter reddens quod iustũ est. † [6] Audiuimus superbiã Moab,
superbus est valde. Superbia eius & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam for-

b. Hoc de Christi primo aduentu in carnem, vt obseruat ecclesia, intelligẽdum est, & de secundo, cũ finito Antichristi pulueré, & vastatore sublato, qui cõculcabat vniuersam terrã, rex Christ⁹ aduenier, qui sedẽbit in tabernaculo Dauid, & in die iudicij reddet cũctis pro operibus suis. Hiero. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

titudo eius.[7] Idcirco vlulabit Moab,ad Moab vniuersus vlulabit.Iis qui lætantur super muro: cocti lateris, loquimini plagas suas,[8] quoniã suburbana Hesebon deserta sunt. Et vineam Sabama domini gentium exciderunt: Flagella eius vsque ad Iazer C
c.Per hoc quod ait prophe ta gaudium de Carmelo au feredũ,quod homines habere solebant à fertilitate Carmeli, insinuat quòd de cũctis finibus Moab quõdã fertilib⁹, exultatio auferẽ tota terra remanente ad rẽ pus inculta.Diony.ibid.
peruenerunt,errauerunt in deserto, propagines eius relictæ sunt, transierunt mare. [9] Super hoc plorabo in fletu Iazer,& vineã Sabama. Inebriabo te lacryma mea Hesebon & Eleale, & quoniam super vindemiam tuam & super messem tuam vox calcantiũ irruit.†[c1 0] Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exul- †Iere.48.ẽ.
tabit neque iubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueuerat, vocẽ calcantiũ abstuli.†[11] Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit,& viscera †Ibidem.
mea ad murum cocti lateris.[12] Et erit cum apparuerit quòd laborauit Moab super ex- D
celsis suis,ingredietur ad sancta sua,vt obsecret,& non valebit.[13] Hoc verbum quod locutus est dominus ad Moab extunc, [14] & nunc locutus est, dicens: In tribus annis quasi anni mercenarij,auferetur gloria Moab super omni populo multo,& relinquetur in eo sicut racemus paruus & modicus,nequaquam multus.

Comminatur dominus pœnam Damasco cum decem tribubus confœderatæ & item Israeli,quia oblitus est saluatoris sui,& Assyriis propter suam crudelitatem. XVII.

a.Post Babylonem & Philisthæos ad Damascum.i.Aram sermo cõuertitur,quæ &ipsa regalis quondã ciuitas fuit,& in omni Syria tenuit principatum.Necdũ florebãt Antiochia,Laodicia,& Apamia.Hiero.ibid.
b. Comminatur propheta Damasco,quòd decem tribubus auxiliũ promitterẽt & primo quo ad destructionẽ regiæ sedis. Secundo quo ad depopulationẽ hominũ & bonorum,& tertio quo ad destructionem murorum, & tandem quo ad iacentẽ regionem Syriæ.S. Tho.ibi.
A Nus[a] Damasci.Ecce[b] Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidum in ruina.[2] Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, A
& non erit qui exterreat.[3] Et cessabit adiutorium ab Ephraim, & regnũ à Damasco,& reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erũt, dicit dominus exercituum. [4] Et erit in die illa,attenuabitur gloria Iacob,& pingues carnes eius emarcescent:& e- B
rit sicut congregans in messe quod restiterit,&brachium eius spicas leget.[5] Et erit si- B
cut quærens spicas in valle Raphaim,[6] & relinquetur in eo sicut racemus,& sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami,siue quatuor aut quinq;. In cacuminibus eius fructus eius:dicit dñs deus Israel.[7] In die illa inclinabitur homo ad factorem suum,& oculi eius ad sanctum Israel respicient,[8] & non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius,& quæ operati sunt digiti eius: non respicient lucos & delubra.[9] In die illa erunt ciuitates fortitudinis eius derelictæ, sicut aratra & sege- C
tes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israel, & eris deserta,[10] quia oblita es dei saluatoris tui,&fortis adiutoris tui non es recordata.Propterea plantabis plantationem [10] Infideles,& germen alienum seminabis.[11] In die plantationis tuæ labrusca,&mane semen tuum florebit. Ablata est messis in die hæreditatis,& dolebit grauiter.[c 12] Væ
c.Hoc de vniuersis tyrannis,paganis,hæreticis,& Iudæis sanctã ecclesiam persequentibus intelligi congruit,de quorum exercitio subditur:Et increpabit eũ.i. Christus eos condemnabit & fugient procul, sed non effugient. Diony.ibid.
multitudini populorũ multorum, vt multitudo maris sonantis,& tumultus turbarũ D
sicut sonitus aquarum multarum.[13] Sonabunt populi sicut sonitus aquarũ inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut puluis montium à facie venti,& sicut turbo coram tempestate.[14] In tempore vesperæ,& ecce turbatio in matutino,& non subsistet. Hæc est pars eorum qui vastauerunt nos, & sors diripientium nos.

Aegyptiis comminatur exitium,at Aethiopibus ob susceptum euangelium promittit salutem. XVIII.

a. Vmbra.Hoc est, nauium confidens auxilio.
V Æ terræ [a] cymbalo alarum quæ est trans flumina Æthiopiæ: [2] quæ mittit in A
mare legatos,& in vasis papyri super aquas.Ite angeli veloces ad gentem cõuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem,post quem non est alius, ad gentem expectantem & conculcatam,cuius diripuerunt flumina terrã eius. Ad mõ- B
tem nominis dñi exercituum, montem Sion.[3] Omnes habitatores orbis,qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in montibus,videbitis: & clangorem tubæ audietis:quia hæc dicit dominus ad me:Quiescam & cõsiderabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis,[5] Ante messem e- C
nim totus efflоruit, & immatura perfectio germinauit, & præcidentur ramusculi eius

eius falcibus,& quæ derelicta fuerint,abscindentur.Et excutientur:[6] & relinquentur simul auibus montium & bestiis terræ,& æstate perpetua erunt super eum volucres: D
& omnes bestiæ terræ super illam hyemabunt. [7] In tempore illo deferetur [a] munus a. Munus multiplex dicit Ferucẽtis dilectionis,deuotæ orationis, perfectæ operationis, & debitæ oblationis.S.Thom.ibid.
domino exercituum à populo diuulso & dilacerato,à populo terribili, post quẽ non fuit alius,à gente expectante,expectante & conculcata,cuius diripuerũt flumina terram eius ad locum nominis domini exercituum montem Sion.

Aegyptus prædicitur ab Assyriis ob infidelitatem vastanda: sed tandem ad dominum in iuramento,sacrificio,& inuocatione domini conuertenda. XIX.

a. Hoc est,in sanctum corpus,quo mediante fugiens Herodem fugit in Aegyptum.Chrysosto. in 2. cap. Matth.Hæc ergo prophetia ad saluatoris tẽpora refertur, quando ascendit super nubem leuẽ,id est corpus humanũ, quod ex virgine assumpserat, nullo humanæ cõmixtionis semine prægrauatum, siue quod à nube leui portaꝰ sic, id est corpore virginali,& ad ingressum eius omnes dæmones contremuere. Raba.in cap.24.Ecclesiastici.
A Nus Ægypti. Ecce dominus ascendet [a] super nubem leuem, & ingredietur A
Ægyptum,& commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabescet in medio eius. [2] Et concurrere faciam Ægyptios aduersus Ægyptios,& pugnabit vir cõtra fratrem suum,& vir contra amicum suum,ciuitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus regnum, [3] & dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius,& consilium eius præcipitabo, & interrogabunt simulachra sua, & diuinos suos & Pythones,& ariolos,[4] & tradam Ægyptum in manu dominorũ crudeliũ, & rex fortis dominabitur eorum,ait dominus deus exercituum.[5] Et arescet aqua de ma
ri,& fluuius desolabitur atq; siccabitur,[6] & deficient flumina. Attenuabuntur & sic- B
cabuntur riui aggerum. Calamus & iuncus marcescet,[7] nudabitur alueus riui à fonte suo.Et omnis sementis irrigua siccabitur,arescet,& non erit.[8] Et mœrebunt piscatores,& lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciẽ aquæ emarcescent.[9] Confundentur qui operabantur linũ,plectentes & texentes subtilia.[10] Et erunt irrigua eius flaccentia, omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.[11] Stulti principes Thaneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni:Filius sapientium ego,filius Regum antiquorum?[12] Vbi nunc sunt sapientes tui? Annuntient tibi & indicent quid cogitauerit dominus exercituum super Ægyptum.[13] Stulti facti sunt principes Thaneos. Emarcue- C
runt principes Memphæos, deceperunt Ægyptum, angulum populorũ eius. [14] Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis,& errare fecerunt Ægyptũ in omni opere suo,sicut errat ebrius & vomẽs.[15] Et non erit Ægypto opus quod faciat caput & caudam incuruantem & refrænantẽ.[16] In die illa erit[b] Ægyptus quasi mulieres:& b. In memoria erit Aegyptus terræ Iudæ, ob mala quę totiẽs intulit ei,præcipuè eos auertẽdo à dei cultu, propter quæ scient se dei iram incurrisse.S.Tho. ibidem.
stupebunt & timebunt à facie commotionis manus domini exercituum, quam ipse mouebit super eam,[17] & erit terra Iuda Ægypto in festiuitatẽ. Omnis qui illius fuerit recordatus,pauebit à facie consilij domini exercituum,quod ipse cogitauit super eam.[18] In die illa erunt quinque ciuitates in terra Ægypti loquentes lingua Chanaã, & iurantes per dominum exercituum. Ciuitas Solis vocabitur vna. [c 19] In die illa erit c. Etenim Moyses altare & sacrificia nusquam terrarũ nisi in sola Iudæa, & in huius sola ciuitate constituì lege à se posita iubet,mutato autem altari legem mutari oportet.Euseb.
altare domini in medio terræ Ægypti: & titulus domini iuxta terminum eius: [20] & D
erit in signum & testimonium domino exercituum in terra Aegypti. Clamabunt enim ad dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnatorem qui liberet eos.[21] Et cognoscetur dominus ab Ægypto,[d] & cognoscent Aegyptij dominum in die illa:& colent eum in hostiis & in muneribus, & vota vouebunt domino, & soluent.[22] Et percutiet dominus Ægyptum plaga & sanabit eam,& reuertentur ad dominum,& placabitur eis,& sanabit eos. [23] In die illa erit via de Ægypto in Assyrios,& intrabit Assyrius Ægyptum,& Ægyptius in Assyrios,& seruiẽt Ægyptij Assur.[24] In die illa erit Israel [e] tertius Ægyptio, & Assyrio benedictio in medio terræ, [25] cui benedixit dominus exercituum,dicens:Benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio,hæreditas autem mea Israel.
d. Respondeant Iudæi, lege præceptum est,vt altare non fiat nisi in vno loco quẽ elegerit dominus deꝰ, & oblatiæ tantùm à sacerdotibus Leuitici generis immolẽtur. Ecce Isaias apertè docet & Aegyptij cognoscant dominum,&c Si ergo Aegypti: sacerdotiũ habent, impletur & in illis Pauli testimonium dicentis: Translato sacerdotio necesse est vt & legis trãslatio fiat.Hierony. ibid.
e. Quasi nõ vicissim ab Assyrijs Aegyptijsq; medius, sed erat tertius cum ipsis, seruiens scilicet Romanis. Glo.Lordi.ibid.

Ægyptiorum & Æthiopum ab Assyriis prædicitur captiuitas. XX.

Anno ante Christum. 771. Anno mũdi.3189.
A N anno quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset eum [a] Sargon A
Rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam, [2] in tempore illo locutus est dominus in manu Isaiæ filij Amos, dicens: Vade & solue
a. Sennacherib, Sargõ,Senac,Phua,Salmanasar, Teglatphalasar, & Asrael,sex sunt nomina ejusdẽ regis Assyriorum.Hiero.ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

saccum de lumbis tuis,& calceamẽta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadens nudus & discalceatus. [3] Et dixit dominus: [b] Sicut ambulauit seruus meus Isaias nudus & discalceatus trium annorum signum & portentum erit super Ægyptum,& super Æ- B
thiopiam: [4] sic minabit rex Assyriorum captiuitatem Aegypti,& transmigrationem
Aethiopiæ,iuuenem & senem,nudam & discalceatam discoopertis natibus ignominiam Aegypti. [c] [5] Et timebunt & confundentur ab Aethiopia spe sua,& ab Aegypto gloria sua. [6] Et dicet habitator insulæ huius in die illa: Hæccine erat spes nostra? Ad quos cõfugimus in auxilium,vt liberarent nos à facie regis Assyriorum? Et quomodo effugere poterimus nos.

b. Tres dies quibus Isaias nudus & discalceatus ambulauit, tres annos significant tribulationis & persecutionis Aegyptiorum & Aethiopum.S.Tho.

c.Hoc est,cognita hac Aegyptiorum captiuitate atque Aethiopum, populus Iudæorum timebit, & erubescet propter deiectionẽ Aethiopum in quibus sperabant,& Aegyptiorum,de quorum amicitia & auxilio exultabant.Diony.ibid.

Babylonis à Medis & Persis ruina,Idumæa autem & Arabiæ ab Assyriis & Chaldæis. XXI.

A †Heb.1.d Ioan.3.d

ONus deserti maris.Sicut turbines ab Aphrico veniũt,de deserto venit,de terra horribili, [2] visio dura nuntiata est mihi: † Qui incredulus est,infideliter agit:& qui depopulator est,vastat. Ascende Elam, obside Mede, omnem gemitum eius cessare feci. [3] Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me,sicut angustia parturientis.Corrui cum audirem, cõturbatus sum cum viderem. [4] Emarcuit cor meũ,tenebræ stupefecerunt me. Babylon dilecta mea posita est mihi B
in miraculum. [5] Pone mensam,cõtemplare in specula.Comedentes & bibentes surgite principes,arripite clypeum. [6] Hęc enim dixit mihi dominus: Vade,& pone speculatorem,& quodcunq; viderit,annuntiet. [7] Et vidit currum [a] duorum equitũ,ascen- †Heb.2.d
sorem asini,& ascensorẽ cameli:& contemplatus est diligenter multo intuitu. † [8] Et C
clamauit,vt Leo.Super speculam domini ego sum,stans iugiter per diem:& super custodiam meam ego sum stans totis noctibus. [9] Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum.Et respondit & dixit:† Cecidit,cecidit Babylon,& omnia sculptilia deorũ eius †Iere.51.a Apoc.14.b
contrita sunt in terram. [10] Tritura mea & filia areæ meæ:quæ audiui à domino exercituum deo Israel,annuntiaui vobis. [11] Onus [b] Duma. Ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte,custos quid de nocte? [12] Dixit custos:Venit mane & nox. Si quæritis, D
quærite:conuertimini,& venite. [13] Onus in Arabia.In saltu ad vesperam dormietis,in semitis Dedanim. [14] Occurrẽtes sitienti ferte aquam,[c] qui habitatis terram Austri,cũ panibus occurrite fugienti. [15] A facie enim gladiatorum fugerũt,à facie gladij imminentis,à facie arcus extẽti,à facie grauis prælij, [16] quoniam hæc dicit dominus ad me: Adhuc in vno anno quasi in anno mercenarij,& auferetur omnis gloria Cedar, [17] & reliquię numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur.Dominus enim deus Israel locutus est.

a.Intelligite Cyrum & Darium aununculum eius, qui occiso Balthasar regnum Babylonicum transtulerũt ad Persas.

b.Hoc est,Idumææ.

c. In terra Austri habitant, qui in sancta ecclesia positi,supern. spiritus charitate perflantur.Greg.Moral. 23.cap.25.

Ierosolymæ ob infidelitatem principum & sacerdotum prophetatur captiuitas: Sobna autem reiecto Eliacim illi sufficitur. XXII.

A

ONus [a] vallis visionis. Quidnã tibi quoq; est,quia ascẽdisti: & tu omnis in tecta? [2] Clamoris plena,vrbs frequẽs,ciuitas exultãs? Interfecti tui,nõ interfecti gladio:nec mortui tui,mortui in bello. [3] Cũcti principes tui fugerunt simul, duréq; ligati sunt.Omnes qui inuẽti sunt,vincti sunt pariter, procul fugerunt. [4] Propterea dixi:Recedite à me,amarè flebo. Nolite incũbere vt cõsolemini me super vastitate filiæ populi mei. [5] Dies enim interfectionis & cõculcationis,& [b] fletuũ domi- B
no deo exercituũ in valle visionis.Scrutãs murum,& magnificus super montẽ. [c] [6] Et Elam sumpsit pharetrã,& currum hominis equitis,& parietem nudabit clypeus. [7] Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarũ, & equites ponent sedes suas in porta, [8] & reuelabitur operimentũ Iudæ.Et videbitis in die illa armamẽtariũ domus saltus, [9] & C
scissuras ciuitatis Dauid videbitis,quia multiplicatæ sunt.Et cõgregastis aquas piscinæ inferioris, [10] & domus Ierusalẽ numerastis,& destruxistis domus ad muniendum murũ. [11] Et lacũ fecistis inter duos muros,& aquam piscinæ veteris, & nõ suspexistis ad eũ qui fecerat eam,& operatorẽ eius de longe non vidistis. [12] Et vocabit dominus deus exercituũ in die illa ad fletum,& ad planctum,ad caluitium,& ad cingulũ sacci,
& ecce

a Hoc est,Ierusalẽ, nõ propter situm loci, cũ in mõte sita sit, sed propter vilitatem:quia ad ipsam sicut ad vallem confluebant vndiq; sordes:dum vicinarum gẽtium actus sequerẽtur. Vnde Ezech.9.Hęc est Ierusalem,in medio gentiũ posui eã. Vel dicitur vallis, propter infimã partẽ ciuitatis, quæ à Sobna tradita fuit Sennacherib.S.Tho.ibid.

b.Sion mons quondam visionis, nunc vallis fletuum. Hierony.

c.Hoc est,Elamitæ cũ rege Babylonis cõtra Ierusalem venientes,secũ detulerunt pharetras,quia ipsi sunt fortes sagittarij, & quadrigas equestrium,in quibus arma & victualia portabãtur. Ex quo patet hoc caput nõ intelligi de punitione Iudæorum facta per Romanos.Hi enim Elamitę Assyrij erãt, qui in Romano exercitu non erant.Diony.ibid.

[13] & ecce gaudium & lętitia occidere vitulos,& iugulare arietes,comedere carnes,& D
bibere vinum. † [d] Comedamus & bibamus,cras enim moriemur: [14] & reuelata est in auribus meis vox domini exercituũ: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini,dicit dominus deus exercituũ. [15] Hęc dicit dominus deus exercituum: Vade ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices E
ad eum: [16] Quid tu hic,aut quasi quis hic? Quia excidisti tibi hic sepulchrum,excidisti in excelso memoriam diligenter,in petra tabernaculũ tibi. [17] Ecce dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus: & quasi amictum sic subleuabit te. [18] Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilã mittet te in terrã [e] latam & spatiosam.Ibi morieris,& ibi erit currus gloriæ tuæ,& ignominia domus domini tui. [19] Ex- F
pellam te de statione tua,& de ministerio tuo deponã te. [20] Et erit in die illa,vocabo seruum meũ Eliacim filiũ Helciæ, [21] & induam illũ tunica tua, & cingulo tuo cõfortabo eum,& potestatem tuam dabo in manũ eius,& erit quasi pater habitantibus Ierusalem & domui Iuda. † [22] Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, [f] & †Iob.12.c Apoc.3.b
G aperiet, & non erit qui claudat:& claudet,& nõ erit qui aperiat. [23] Et figam illum paxillum in loco fideli,& erit in solium gloriæ domui patris sui, [24] & suspendent super eum omnem gloriam domus patris eius, vasorum diuersa genera, omne vas paruulum, à vasis craterarum vsque ad omne vas musicorum. [25] In die illa,dicit dominus exercituum,auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fideli,& frangetur & cadet, & peribit quod pependerat in eo,quia dominus locutus est.

d.Rectè arguitur stultitiæ qui in mandũcãdo & bibẽdo locarit spẽ suã. Et ideo ei tempus mortis vrgetur: secũdũ quod dictum est ab ipsis qui gulæ seruiũt: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Stultus, quia animæ suæ corporalia subministrat, quia recõdit quæ cui seruet ignorat. Amb.de Nabũthe.ca.8.

e.Longe distantem.

f.Quod enim ille sua passione reseruarit,claudi non poterit: & quod clauseris in cæremoniis Iudæorum, à nullo alio aperietur.Hie. ibi.

Minatur dominus Tyro à Nabuchodonosor exitium,at post septuaginta annos liberationem promittit. XXIII.

A

ONus Tyri. Vlulate naues [a] maris,quia vastata est domus vnde venire consueuerant:de terra Cethim reuelatum est eis. [2] Tacete qui habitatis in insula, negotiatio Sidonis.Transfretantes mare repleuerunt te [3] in aquis multis,semen Nili,messis fluminis fruges eius,& facta est negotiatio gẽtium. [4] Erubesce Sidon.Ait enim mare,& fortitudo maris,dicens: Non parturiui,& non peperi, & non enutriui iuuenes:nec ad incremẽtum perduxi virgines. [5] Cum auditum fuerit in Ægypto,do- B
lebunt cum audierint de Tyro. [6] Trãsite maria,vlulate qui habitatis in insula. [7] Nunquid nõ hæc vestra est,quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? Ducent eam pedes sui longe ad peregrinandũ. [8] Quis cogitauit hoc super [b] Tyrum quõdam coronatã,cuius negotiatores principes,institores eius inclyti terræ? [9] Dominus exercituum cogitauit hoc,vt detraheret superbiã omnis gloriæ:& ad ignominiam deduceret vniuersos inclytos terrę. [10] Transi terram tuam quasi flumen filia maris:non est
C cingulum vltrà tibi. [11] Manum suam extendit super mare,conturbauit regna. Dominus mãdauit aduersus Chanaan,vt contereret fortes eius. [12] Et dixit:Non adiicies vltrà vt glorieris,calumniã sustinens virgo filia Sidonis.In Cethim cõsurgens transfreta,ibi quoq; non erit requies tibi. [13] Ecce, terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundauit eam. In captiuitate traduxerũt robustos eius, suffoderũt domos eius, posuerũt eam in ruinam. [14] Vlulate naues [c] maris,quia deuastata est fortitudo vestra. [15] Et erit in die illa, in obliuione eris ô Tyre septuaginta annis, sicut dies regis vnius.
D Post septuaginta autẽ annos erit Tyro quasi canticũ meretricis. [16] Sume tibi citharam,circui ciuitatẽ meretrix obliuioni tradita.Bene cane, frequenta canticũ, vt memoria tui sit. [17] Et erit,post [d] septuaginta annos visitabit dominus Tyrum,& reducet eam ad merces suas,& rursum fornicabitur cum vniuersis regnis terræ super faciem terræ, [18] & erunt negotiatores eius & merces eius sanctificatæ domino.Non cõdentur neq; reponentur,quia iis qui habitauerint coram domino,erit negotiatio eius,vt manducent in saturitatem,& vestiantur vsque ad vetustatem.

a.Tharsis, a quo 70.interpretes habent Carthaginis & Hebræi Tharsis:quando quidem Carthago Tyriorum colonia est:in præsenti autẽ loco Tharsis,nõ mare generaliter,sed & Charthaginem possumus accipere.Hiero.ibi.

b.Tyrus,à variis vario modo condita fertur.Berosius enim ait eam à Tyro quodam nomine,anno post diluuiũ 189.cõditã: Iosephus anno 140 ante tẽplũ Salomonis.Alij à Tigra filio Iaphet.Alij ab Agenore prisci Beli filio.Iustinus lib.18. à Sidoniis cõditam refert, ab Alexandro autẽ capta à Mauris exusta: à Dominico Veneto capta,à Soldano tandẽ incẽsa,anno domini 1290.

c.Tharsis Hebraice, Carthaginis Græce: quia nequaquam de Aphrica naues Tyrum veniunt,nec de terra Cethim,quam quidã Cyprum interpretantur. Hierony.ibid.

d. Septenarius & septuagesimus numerus pœnitentiã significat consummatam. Per hoc igitur quòd Tyrus 70.annis in obliuione erit, innuitur quòd peccatores tribulationibus dignis exponẽntur donec corũ pec cata purgẽtur:quo tẽporer quasi à deo derelicti videntur,qui, tempore correctionis exacto ad gratiarũ redeunt actiones. Dion.ibi.

Minatur dominus singulis terræ habitatoribus vastationem,& totius orbis in die iudicij confusionem. XXIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a. Post singulorū correptionem regnorum, Iudææ, Babylonis, Philisthiim, Moab, Damasci, Israel, Aegypti, &c. nunc quid totus orbis in consummatione passurus sit, propheticus sermo describit: & hoc iuxta euāgelium & apostolos. Hiero.
b. Quis sacerdotum rapuit ab ore Apostolorum huius verbū gratiæ, fiduciæ verbum, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? Ecce enim sicut populus, sic sacerdos. Similiter volunt in hoc seculo fieri diuites similiter, imò abundantius suā hic præripiunt consolationem. Bernard. Declamatione. 1.
c. Ob scelera mittet dominus vindictam & sterilitatem in panem, vinum, oleū, & ex consequenti in lætitiam. S. Tho.

d. Relictis hominibus paucis, quando maledictio vorauerit terram, & in vrbe fuerit solitudo, & hæc vniuersa contigerint in medio terræ, in medio populorum & gentium, tanta erit sanctorum paucitas, de quibus loquitur dominus in euangelio: Multi sunt vocati, pauci vero electi: & tam vehemens pressura sanctorū, vt moueantur, si fieri potest, etiam electi dei. Hier. ibid.
e Id est, mysteriū quod mihi de mundi cōsummatione & Christi aduentu reuelatum est, intra me semper reuoluam: diligenter pensabo, nec pandam indignis: imò ne valeam omnia narrare quæ cerno, hæret lingua mea fanctibus meis. Diony. ibi.

ECce[a] dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem eius, & di A
sperdet habitatores eius. [2] Et erit sicut populus, [b] sic sacerdos: & sicut seruus
sic dominus eius: & sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic ille qui ven
dit: sicut fœnerator, sic is qui mutuū accipit: sicut qui repetit, sic qui debet. [3] Dis- Osee.4.5
sipatione dissipabit terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum 14.q.4.cap.
hoc. [4] Luxit & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, & infirmata est altitudo Ministri.q.
populi terræ, [5] & terra infecta est ab habitatoribus suis, quia trāsgressi sunt leges, mu 3.c.Pleriq.
tauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternū. [6] Propter hoc maledictio vorabit ter- c.Putant.
ram, & peccabunt habitatores eius, ideóq; insanient cultores eius, & relinquētur ho- B
mines pauci. [7] Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabātur
corde. [8] Cessauit gaudiū tympanorum, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo
citharæ. [9] Cū cantico non bibent vinū, amara erit potio bibentibus illam. [c] [10] Attrita
est ciuitas vanitatis, clausa est omnis domus, nullo introeunte. [11] Clamor erit super
vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatū est gaudium terræ. [12] Relicta est in
vrbe solitudo, & calamitas opprimet portas: [13] quia hæc erunt in medio terræ, in me- C
dio populorū, [d] quomodo si paucæ oliuæ quæ remāserūt, excutiātur ex olea: & race-
mi, cū fuerit finita vindemia. [14] Hi leuabunt vocē suam atq; laudabūt: cum glorifica-
tus fuerit dominus, hinnient de mari. [15] Propter hoc in doctrinis glorificate dominū,
in insulis maris nomen domini dei Israel. [16] A finibus terræ laudes audiuimus, gloriā
iusti. Et dixi: [e] Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Væ mihi. Præuaricantes
præuaricati sunt, & præuaricatione transgressorum præuaricati sunt. † [17] Formido & † Ierc.48.c.
fouea & laqueus super te, qui habitator es terræ. [18] Et erit: † qui fugerit à voce formi † Ierc.48.g
dinis, cadet in foueā: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ
de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ. [19] Confractione confrin-
getur terra, contritione conteretur terra. Commotione commouebitur terra, [20] ági- D
tatione agitabitur terra sicut ebrius. Et auferetur quasi tabernaculum vnius noctis.
Et grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adiiciet vt resurgat. [21] Et erit: in die
illa visitabit dominus super militiam cœli in excelso, & super reges terræ qui sunt su
per terram. [22] Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & clauden-
tur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. [23] Et erubescet luna, & confunde-
tur sol, cum regnauerit dominus exercituum in monte Sion & in Ierusalem, & in cō
spectu senum suorum fuerit glorificatus.

Gratiarum actio super mortis præcipitatione in Ierusalem, ac societate cœlesti, & confractione potestatis diaboli. XXV.

a. Gratiarum actio est. Iudei enim dicunt mirabilia hæc futura in finem, cum dominus Romam subuerterit, & Iudæam liberauerit. Alij dicunt prophetam gratias agere, quòd dominus ob passionem suam mirabilia fecerit, & vrbem forcem propter infidelitatem subuerterit, scilicet Ierusalem. S. Tho. ibid.

DOmine[a] deus meus es tu, & exaltabo te, & confitebor nomini tuo, quoniam A
fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen. [2] Quia posuisti ciuitatē
in tumultum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum, vt non sit ciuitas,
& in sempiternum non ædificetur. [3] Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gen
tium robustarum timebit te. [4] Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in
tribulatione sua, spes à turbine, vmbraculum ab æstu. Spiritus enim robustorū, quasi B
turbo impellens parietem: [5] sicut æstus in siti, tumultū alienorum humiliabis: & quasi
calore sub nube torrente propaginem fortium marcescere facies. [6] Et faciet dominus
exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vin-
demiæ, conuiuium pinguium medullatorum, vindemiæ defecatæ. [7] Et præcipitabit
in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus
est super omnes nationes. [b] [8] Præcipitabit mortē in sempiternum. † Et auferet domi- C † Apoc.7.d
nus deus lachrymā ab omni facie, & opprobriū populi sui auferet de vniuersa terra, & 21.a
quia dominus locutus est. [9] Et dicet in die illa: Ecce de[c] noster iste, expectauimus eū,
& saluabit nos. Iste dominus, sustinuimus eū: & exultabimus & lętabimur in salutari
eius, [10] quia requiescet man[c] domini in mōte isto, & triturabitur [c] Moab sub eo, sicuti
teruntur paleæ in plaustro. [11] Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad D

b. Omnes enim fideles non solùm immortales, sed & impassibiles erunt in perpetuum. Diony. ibid.
c. Igitur sermo propheticus licet de consummatione mūdi generaliter texat vaticinium, tamen ne præsentia videatur omnino negligere, nominat Moab, qui fuit inimicus Israel, vt faceret eos idololatrare. Hier. ibid.

natandum

natandum, & humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius. [12] Et munimenta
sublimium murorum tuorum concidens, & humiliabuntur, & detrahētur in terram
vsque ad puluerem.

Gratiarum actio pro exaltatione iusti, & humiliatione impij, ac mortuorum resurrectione. XXVI

IN die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda: Vrbs fortitudinis nostræ A
Sion Saluator, ponetur in ea murus, & antemurale. [2] Aperite portas, & ingre-
diatur gens iusta, custodiens veritatem. [3] Vetus terror abiit, seruabis pacem:
pacem, quia in te sperauimus. [4] Sperastis in domino in seculis æternis, in domino deo
forti in perpetuum. [5] Quia incuruabit habitantes in excelso, ciuitatem sublimem hu
miliabit. Humiliabit eam vsq; ad terram, detrahet eam vsq; ad puluerem. [6] Conculca-
bit eam pes, pes pauperis, gressus egenorum. [7] Semita iusti recta est, rectus callis iusti
B ad ambulandum. [8] Et in semita iudiciorum tuorum domine sustinuimus te, nomen
tuum & memoriale tuū in desiderio animæ. [9] Anima mea desiderauit te in nocte, sed
& in spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te. Cum feceris iudicia tua
in terra, iustitiam discent habitatores orbis. [10] Misereamur impio, & non discet iusti-
tiam facere. In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam domini. [11] Do-
mine exaltetur manus tua vt non videant, videant, & confundantur zelantes populi,
& ignis hostes tuos deuoret. [12] Domine dabis pacem nobis. Omnia enim opera no-
C strā operatus es nobis. [13] Domine deus noster, possederunt nos domini absq; te, tantū
in te recordemur nominis tui. [14] Morientes non viuant, Gigantes nō resurgant. Pro-
pterea visitasti & cōtriuisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum. [15] Indulsisti
genti domine, indulsisti genti. Nunquid glorificatus es? Elongasti omnes terminos
terræ. [16] Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua
eis. [17] Sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in dolo-
D ribus suis, sic facti sumus, [a] à facie tua domine. [18] Concepimus, & quasi parturiuimus
& peperimus spiritum salutis. Iustitiam non fecimus in terra, ideo non ceciderūt ha-
bitatores terræ. [19] Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent. Expergiscimini, & lau-
date qui habitatis in puluere, quia ros lucis, ros tuus, & terram Gigantum detrahes in
ruinam. [20] Vade populus meus, intra in [b] cubicula tua, claude ostia tua super te, ab-
† Mach.1.a. scondere modicum ad momentum donec pertranseat indignatio. † [21] Ecce enim do-
minus egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terrę contra eum, &
reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltrà interfectos suos.

a. De iustis ergo dicitur, qui spiritum salutis genuerunt, quē acceperunt de timore dei, nō de malitia huius seculi, de qua legimus: Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Melior ergo abortiuus quàm partus seculorum. Ambro. de interpella. lib. 2. cap. 4.
b. Cubicula hæc sepulchra sunt, in quib⁹ paulisper requiescere habebunt, qui in finib⁹ seculi sub vltima ira per Antichristi vim excesserint. Tertul. de resur. car.

Paterna correctione consolatur dominus filios suos propter flagella Assyriorum: & tandem promittit saluatoris liberationem. XXVII.

IN die illa visitabit dominus in gladio suo duro & grādi & forti super Leuia- A
than[a] serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occi-
det cetum qui in mari est. [2] In die illa, vinea meri cantabit ei. [3] Ego dominus
qui seruo eam, repentè propinabo ei, ne forte visitetur contra eā. Nocte & die seruo
eam, [4] indignatio nō est mihi. Quis dabit me spinam & veprem in prælio? gradiar su-
B per eam, succēdam eam pariter. [5] An potius tenebo fortitudinē meam? Faciet pacem
mihi, pacem faciet mihi. [6] Qui ingrediūtur impetu ad Iacob, florebit & germinabit
Israel, & implebunt faciem orbis semine. [7] Nunquid iuxta plagam percutiētis se per-
cussit eum? Aut sicut occidit interfectos eius, sic occisus est? [8] In mensura cōtra men-
suram cum abiecta fuerit, iudicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem
C æstus. [9] Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob, & iste omnis fructus, vt
auferatur peccatū eius. Cū posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos,
non stabunt luci & delubra. [10] Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinque-
tur & dimittetur quasi desertum. Ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit & consumet
summitates eius. [11] In siccitate messis illius cōterentur mulieres, veniētes & docentes
eam. Non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur eius qui fecit eum: &

a. Draco, vt fertur, in terra serpit, natat in aquis, & volat in aēre, inde diabolus & serpēs, & cetus & Leuiathā dicitur. Greg. in Mora.

Universidad de Deusto
Biblioteca

b. Alueus est riuus non magnus, qui diuidit terrā promissionis & Aegyptum: super quem ciuitas Rhinocorura sita est, vnde nomē accepit. Glos. ordin.

qui formauit eum, non parcet ei. [12] Et erit: in die illa percutiet dominus ab [b] alueo flu D
minis vsque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus filij Israel.
[13] Et erit: in die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui eiecti erant de terra Ægypti, & adorabunt dominum in monte sancto in Ierusalem.

Comminatur dominus superbis & ebriis indignationem suam, quòd prophetarum contemnant vaticinia: sed finalem pollicetur liberationem. XXVIII.

a. A 14. cap. mundi cōsummationem vaticinacus est propheta: nunc reuertitur ad decē tribus Israel, quas Ephraim appellat, propter Ieroboam qui erat de tribu Ephraim. Eos autem vocat coronam: quia in comparatione ad duas tribus Iuda & Beniamin, superabāt multitudine. Vocat etiā superbos, quia fortiores. Ebriosos etiam dicit, quia nō cognoscebant suum creatorem, sed pro eo vitulos adorabant. Hieron. ibid.

VÆ [a] coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti gloriæ exultationis A
eius: qui erant in vertice vallis pinguissimæ errantes à vino. [2] Ecce validus & fortis dominus, sicut impetus grandinis, turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terrā spatiosam. [3] Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorū Ephraim. [4] Et erit flos decidēs gloriæ exultationis eius, qui est super verticē vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem
autumni, quod cum aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, deuorabit illud. [5] In B
die illa erit dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui. [6] & spiritus iudicij sedenti super iudicium, & fortitudo reuertentibus de bello ad portam. [7] Verùm hi quoq; præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. [8] Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu, sordiúmque, ita vt non esset vltrà locus. [9] Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus, [10] quia manda, re- C
manda, manda, remanda, expecta, reexpecta, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. † [11] In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum, [12] cui † 1.Co.14.d
dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium, & noluerūt audire. [13] Et erit eis verbum domini, manda, remanda, manda, remanda, expecta, reexpecta, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi, vt vadant & cadant retrorsum, & conterantur & illaqueentur, & capiantur. [14] Propter hoc audite verbum domini D
viri illusores, qui dominamini super populum meum qui est in Ierusalem. [15] Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendaciū spem nostrā, & mēdacio protecti sumus. [16] Idcirco hæc dicit dominus deus: † [b] Ecce ego mittam † Rom 9.g
in fundamētis Sion lapidem, lapidem probatū, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum. † Qui crediderit, non festinet. [17] Et ponam iudicium in pondere, & iustitiam in mensura. Et subuertet grando spem mendacij, & protectionem. Aquæ in- E
undabunt, [18] & delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem, [19] quādocunque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransiuit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectū dabit auditui. [20] Coangustatū est enim stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrunq; operire nō potest. † [21] Sicut e- † 2.Reg.5.d
nim in monte diuisionum stabit dominus, sic in valle quæ est in Gabaon irascetur, vt 1.Para.14.a
faciat opus suum. [c] Alienum est opus eius, vt operetur opus suū. Peregrinum est opus Isa.10.c
eius ab eo. [22] Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. † Con- F † Sup.10.f
summationem enim & abbreuiationem audiui à domino deo exercituum super vniuersam terram. [23] Auribus percipite & audite vocē meam, attēdite & audite eloquiū meum. [24] Nunquid tota die arabit arans vt serat, proscindet & sarriet humum suam? [25] Nónne cum adæquauerit faciem eius, [d] seret gith, & cyminū sparget, & ponet triticum per ordinē, & hordeum & milium & viciam in finibus suis. [26] Et erudiet illū G
in iudicio, deus suus, docebit illum. [27] Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit, sed in virga excutietur gith, & cyminū in baculo, [28] panis autē comminuetur. Verùm non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec vngulis suis comminuet eum. [29] Et hoc à domino deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

b. Hic enim lapis à terra, & ex virtute & arte constat dei: vt nō ex voluntate viri, sed ex voluntate dei, aduētum eius qui secundum hominē est, intelligamus. Irenæus. lib 3. ca. 18. Hunc autē lapidem, id est Christū mittit in fundamentum ecclesiæ. Fides enim omniū Christus, ecclesia autē forma iustitiæ, commune ius omnium. Ambr. li. 1. offic c. 29.

c. Hoc est, Hæc impiorum perditio non propiè competit deo, cui proprium est misereri, parcere, & saluare. Damnare vero & punire alienū est ab eo, & proprium malitiæ nostræ. Dionys. ibid.

d. Quidam exponūt de populo & sacerdotibus, quòd vulgus indoctum in die iudicij quasi gith & cyminū corripiatur virga & baculo sacerdotes autē qui habuerunt clauem scientiæ, grauioribus afficientur supplicijs. Hiero. ibid.

Pœnam

Pœnam temporalem Ieroſolymæ deſtructionis & ſpiritualem excæcationis minatur dominus propter peccata populi: ſed eorum cum gentibus promittit conuerſionem. XXIX.

a. Ariel, leo dei. Ipsa est Ierusalem. Hiero. ibi.

A VÆ [a] Ariel Ariel, ciuitas quam expugnauit Dauid. Additus est annus ad annū, solemnitates euolutæ sunt, [2] & circunuallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel. [3] Et circundabo quasi sphæram in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimēta ponam in obsidionem tuam. [4] Humiliaberis, de terra loquêris, & de humo audietur eloquiū tuum. Et erit quasi Pythonis de terra
B vox tua, & de humo eloquiū tuum mussitabit. [5] Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilantium te, & sicut fauilla pertransiens multitudo eorum qui contra te præualuerunt. [6] Eritq;, repente confestim à domino exercituum [b] visitabitur in tonitruo & b. Metaphoricus sermo ad tonitruum & terræmotum, tempestatem & turbinem, instar quorum eruperunt Romani contra Ierusalem, & incenderunt eā, veluti. Iere. 4. Quasi nubes ascendent, & quasi tēpestas currus ei⁹, velociores aquilis. S. Tho. ibi.
commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flamma ignis deuorantis. [7] Et erit sicut somnium visionis nocturnę multitudo omnium gētium quę dimicauerunt contra Ariel, & omnes qui militauerunt & obsederunt & præualuerūt aduersus eam. [8] Et sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus,
C vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omniū gentium quę dimicauerūt contra montē Sion. [9] Obstupescite & admiramini, fluctuate, & vacillate: † inebriamini & nō à vino: mouemini, & nō ab ebrietate, [10] quoniā miscuit vobis dominus spiritū soporis. Claudet oculos vestros: prophetas & principes vestros, qui
D vident visiones, operiet. [11] Et erit vobis visio omnium sicut verba [c] libri signati, quē c. Signatus est liber, quādo & dignitatē & sacerdotiū amiserunt, & ciuitas destructa est & templum à principibus Roma. Glos. Ord. d. Ergo fratres sicut senatorem chlamys ornat, sicut agri cultura rusticum, sicut barbarum arma, sicut nautam nauigationis peritia, & singulos quosque opifices operis sui qualitas ipsos demōstrat authores: sic episcopum non aliud nisi episcopalis opera designat: vt ex bono opere magis q̄ professione noscatur plus meritis esse episcopus, quā quòd nomine vocitetur: quia sicut nihil esse dicim⁹ episcopo excellentius, sic nihil est miserabilius si de sancta vita episcopus periclitetur, si sacerdos in crimine teneatur. Ambr. de dignitat. sacerdo. ca. 3.
cum dederint scienti literas, dicent, Lege istum, & respōdebit, Non possum, signatus est enim. [12] Et dabitur liber nescientī literas, dicetúrque ei, Lege, & respōdebit, Nescio literas. [13] Et dixit dominus: † Eo quòd appropinquat populus [d] iste ore suo, & labiis † Matt.15.a Marc.7.a.b
suis glorificat me, cor autē eius longe est à me, & timuerunt me mandato hominū & doctrinis: [14] Ideo ecce ego addam vt admirationē faciam populo huic miraculo grā- † 1.Cor.7.d Abdiæ.1.c
di & stupendo. † Peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium E
eius abscondetur. [15] Væ qui profundi estis corde, vt à domino abscondatis cōsilium, † Eccli.25.c
quorū sunt in tenebris opera, & dicūt: † Quis videt nos, & quis nouit nos? [16] Peruersa est hæc vestra cogitatio, quasi si lutum cōtra figulum cogitet, & dicat opus factori † Isa.29.c
F suo: Non fecisti me, & figmentū dicat fictori suo: Nō intelligis. † [17] Nónne adhuc in modico & in breui cōuertetur Libanus in Charmel, & Charmel in saltū reputabitur? [18] Et audiēt in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cęcorum videbunt. [19] Et addent mites in domino lętitiā, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt, [20] quoniā defecit qui prævalebat: cōsummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, [21] qui peccare faciebāt homines in verbo, & ar-
G guentem in porta supplantabant, & declinauerunt frustra à iusto. [22] Propter hoc hęc dicit dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham: Non modo cōfundetur Iacob, nec modo vultus eius erubescet, [23] sed cū viderit filios suos opera manuū mearū in medio sui sanctificantes nomen meū, & sanctificabunt sanctū Iacob, & deū Israel prædicabunt, [24] & scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

Comminatur dominus vindictam reliquiis populi, quæ deſtructa ciuitate fugerunt in Ægyptum. XXX.

a. Qui sunt isti? nónne desertores fidei, & trāsgressores ecclesiæ dei, qui contra ordinē dei nituntur? Quos meritò spiritus sanctus per prophetā increpat, dicens: Fecistis cōsilium non per me, &c. Cypria. de disciplina & bono pudicitiæ ad Nouat.

A VÆ [a] filij desertores, dicit dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & or-
diremini telam, & non per spiritum meum: vt adderetis peccatum super peccatum, [2] qui ambulatis vt descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperātes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciā in vmbra Ægypti, [3] & erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam. [b] [4] Ierant enim in Thani principes tui, & nuntij tui vsq; ad Hanes b. Huius ꝓphetiæ Ieremias describit effectum 41. 42. & 43. ca. in quibus prohibet descensum reliquiarū populi sub Godolia filio Ahicā relictarū: quo ablato Ismaele occiso fugerunt omnes cōtra dei cōsiliū per Ieremiā in Aegyptum. S. Tho.
peruenerunt. [5] Omnes confusi sunt super populo qui eis prodesse non potuit. Non fuerunt in auxilium, & in aliquam vtilitatem: sed in confusionem & in opprobrium.
[6] Onus iumentorum austri. In terra tribulationis & angustiæ, leæna & leo ex eis, vi-
B pera & regulus volans, portantes super humeros iumentorum diuitias suas, & super

gibbum camelorum thesauros suos,ad populum qui eis prodesse nō poterit.[7] Ægyptus enim frustra & vanè auxiliabitur.Ideò clamaui super hoc, Superbia tantùm est, quiesce.[8] Nunc ingressus scribe eis super [c] buxum, & in libro diligenter exara illa, & erit in die nouissimo in testimonium vsq; in æternum.[9] Populus enim ad iracundiam prouocans est,& filij mendaces,filij nolētes audire legem dei.[10] Qui dicunt videntibus,Nolite videre:& aspicientibus,Nolite aspicere nobis ea quę recta sunt.Loquimini nobis placentia,videte nobis errores:[11] auferte à me viam,declinate à me semitam,cessет à facie nostra sanctus Israel.[12] Propterea hæc dicit dominus noster sanctus Israel:Pro eo quòd reprobastis verbū hoc, & speraſtis in calumnia & tumultu, & innixi estis super eo,[13] propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso,quoniā subitò dum non speratur, veniet contritio eius,[14] & comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione perualida, & non inuenietur de fragmentis eius testa in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea,[15] quia hæc dicit dominus deus Israel : Si reuertamini & quiescatis,salui eritis.[d] In silentio & in spe erit fortitudo vestra.Et noluistis,[16] & dixistis: Nequaquam,sed ad equos fugiemus,ideo fugietis.Et super veloces ascēdemus,ideo velociores erunt qui persequentur vos.[17] Mille homines à facie terroris vnius,& à facie terroris quinque,fugietis,donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi signū super collem.[18] Propterea expectat dominus vt misereatur vestri, & ideo exaltabitur parcens vobis, quia deus iudicij dominus: beati omnes qui expectant eum.[19] Populus enim Sion habitabit in Ierusalem.Plorans nequaquam plorabis,miserans miserebitur tui. Ad vocem clamoris tui statim vt audierit, respondebit tibi.[20] Et dabit vobis dominus panem arctum,& aquam breuem,& non faciet auolare à te vltrà doctorem tuum,& [e] erunt oculi tui videntes præceptorem tuum,[21] & aures tuæ audient verbum post tergum monentis.Hęc est via,ambulate in ea,& non declinetis neque ad dextram neque ad sinistram.[22] Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui,& vestimentum conflatilis auri tui,& disperges ea sicut immunditiam menstruatæ.Egredere,dices ei:[23] & dabitur pluuia semini tuo vbicunque seminaueris in terra,& panis frugum terræ erit vberrimus & pinguis. Pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosè,[24] & tauri tui & pulli asinorum qui operātur terram,commixtum [f] migma comedent, sicut in area ventilatum est.[25] Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem eleuatum riui currētium aquarum,in die interfectionis multorum, cum ceciderint turres.[26] Et erit lux lunæ sicut lux solis:& lux solis erit septempliciter,sicut lux septem dierum, in die qua alligauerit dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit.[27] Ecce nomen domini venit de longinquo,ardens furor eius,& grauis ad portandum.Labia eius repleta sunt indignatione,& lingua eius quasi ignis deuorās.[28] Spiritus eius velut torrens inundans vsq; ad medium colli,ad perdendas gentes in nihilum,& [g] frænum erroris quod erat in maxillis populorum.[h] [29] Canticum erit vobis sicut vox sanctificatæ solennitatis, & lætitia cordis, sicut qui pergit cum tibia, vt intret in montem domini ad fortem Israel.[30] Et auditam faciet dominus gloriam vocis suæ, & terrorem brachij sui ostendet in comminationem furoris,& flammæ ignis deuorantis.Allidet in turbine,& in lapide grandinis.[31] A voce enim domini pauebit Assur virga percussus,[32] & erit transitus virgę fundatus,quam requiescere faciet dominus super eum in tympanis & citharis : & in bellis præcipuis expugnabit eos.[33] Præparata est enim ab heri Tophet, à rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta eius ignis, & ligna multa,flatus dom[illegible]i sicut torrens sulphuris succendens eam.

c. Vt admoneat te ipsa materia quæ semper vrget,nec vnquam foliis exuitur suis, ne vnquam spei tuæ dissimulatione nuderis,sed semper tibi per fidem germinet spes salutis. Ambr.

d. Hoc est,in pacifica seruitute regis Nabuchodonosor,& in spe liberationis diuinæ & subuentionis, non Aegyptiacæ protectionis, erit vestra securitas, iuxta Ieremię consilium. 42.c. Diony.ibid.

e Quasi terga in præceptoris faciem vertimus, cum verba despicimus, cui[illegible] præcepta calcamus, & tamen nos vocare nō cessat. Greg. homil.34.in euangelia.

f. Hordeū cum palea mixtum.

g. Frenum erroris maxillas populorum constringebat, quando idolorum errore obligata gentilitas,deo vero laudē confessionis dare nesciebat. Grego.in Ezech. hom.12.

h. Hoc est, perditis tyrānis, & ad nihilum deductis, tūc vobis sanctis qui meis iussionibus obeditis, erit cant. cum sicut vox sanctificatę solennitatis, quādo egressi estis de Aegypto, & in solennitate paschæ iugū seruitutis Aegyptiæ proiecistis, dicentes Pharaone in mari rubro submerso: Cantemus domino, &c. Hiero. ibid.

a. Non vtique transire in Aegyptū criminosum est, sed transire in mores Aegyptiorum, transire in eorum perfidiam,escæ cupiditatē, luxuriæ deformitatem, qui eò transit, descēdit: qui descendit,cadit. Declinemus itaque Aegyptium hominem,& non deum. Ambr. Epist.6.lib.1.

requisierunt.[2] Ipse autem sapiens adduxit malum,& verba sua non abstulit.[b] Et cō- B surget contra domum pessimorum,& contra auxilium operantium iniquitatē.[3] Ægyptus homo & non deus,& equi eorum caro , & non spiritus. Et dominus inclinabit manum suam,& corruet auxiliator,& cadet cui præstatur auxilium,simulq; omnes consumentur,[4] quia hæc dicit dñs ad me:[c] Quomodo si rugiat leo,& catulus leonis super prædam suam,cum occurrerit ei multitudo pastorum , à voce eorum non C formidabit,& à multitudine eorum non pauebit:sic descendet dominus exercituum vt prælietur super montem Sion,& super collem eius.[5] Sicut aues volantes,sic protenget dñs exercituum Ierusalem,protegens & liberans,transiens & saluans.[d] [6] Conuertimini sicut in profundum recesseratis filij Israel. [7] In die enim illa abiiciet vir idola argenti sui,& idola auri sui,quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum,[8] & cadet †Sup.2.d. D Assur in gladio,non viri,& gladius non hominis vorabit eum,† & fugiet non à facie gladij,& iuuenes eius vectigales erunt,& fortitudo eius à terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius.Dixit dominus,cuius est ignis in Sion,& caminus eius in Ierusalem.

b. Hoc est,aduersus familiā Iudęorū idololatrarū,dando eos ī manū aduersariorū, sicut ab Amos prędictū est, Et cōtra auxiliū operantiū iniquitatem , id est contra eorum iniquos auxiliatores Aegyptios. Dio.ibid.

c. Consolatus Iudæos dominus promittit consolationē,& tādē liberationem de manu Assyriorum, quā præstare non potuerunt Aegyptij.S.Tho.

d. Hoc est,agite pœnitentiam,qui profundo cōsilio atque peccato à domino recessistis. Quod si feceritis,abiicientes idola aurea & argentea, quæ vobis fuerunt in peccatum,propter quæ vrbs vestra capta est, cadet Assur,cui[illegible] metu nūc fugitis, nō gladio hominū, nec exercitus rubore , sed dei potētia, significat autē angelum, qui 185000. vna nocte deleuit. Hier.ibid.

Liberatio populi à malis proximè imminentibus ab Assyriis,quorum prætextu Messiæ aduentum & miracula designat. XXXII.

A Ecce in iustitia regnabit Rex,& principes in iudicio præerunt:[2] & erit vir sicut qui absconditur à vento,& celat se à tempestate,sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ promittentis in terra deserta.[3] Non caligabunt oculi videntiū, & aures audientiū diligenter auscultabunt,[4] & cor stultorū intelliget scientiam , & lingua balborum velociter loquetur,& planè.[5] Non vocabitur vltrà is qui insipiens
†93.dist.ca. Legimus. B est,princeps,neque fraudulentus appellabitur maior.†[6] Stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem,vt perficiat simulationē , & loquatur ad dñm fraudulenter,& vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.[7] Fraudulenti vasa pessima sunt.Ipse enim cogitationes concinnabit ad perdendos mites in sermone mēdacij,cum loqueretur pauper iudiciū.[8] Princeps verò ea quæ digna sunt principe cogitabit,& ipse super duces stabit.[9] Mulieres opulentæ surgite,& audite vocē meam,filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.[10] Post dies enim & annos & vos conturbabimini confidentes. Consummata est enim vindemia, collectio C vltrà non veniet.[11] Obstupescite opulentæ,conturbamini confidentes, exuite vos & confundemini,accingite lumbos vestros super vberā.Plangite super regione desiderabili,super vinea fertili.†[a] [12] Super humū populi mei spinæ & vepres ascendēt,quanto magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultantis?[13] Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est , tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,[15] donec effundatur super nos spiri- D tus de excelso.Et erit desertum in Charmel,& Charmel in saltum reputabitur:†[16] & habitabit in solitudine iudicium,& iustitia in Charmel sedebit.†[17] Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium,& securitas vsque in sempiternum.[18] Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis,& in tabernaculis fiduciæ,& in requie opulenta.[19] Grando autem in descensione saltus,& humilitate humiliabitur ciuitas.†[20] Beati qui[b] seminatis super omnes aquas,immittentes pedem bouis & asini.

†23. q.5.c.fi.

†Sup.29.e. 15.q.4.c. In loco.

† De cele. mis. Cum Marthæ.

a. Terra promissionis culta erit atq; vastata,& multo magis domus vrbium nūc suam consolationē habentium,& ipsi habitatores earū vastabuntur,ac destruētur:quibus dicetur, Væ vobis qui ridetis, quia lugebitis & flebitis vos. Dion.ib.

b. Super omnes aquas seminare, est cūctis populis fructuosa vitæ verba prædicare. Greg. Mora.li.35.cap.18.

Cùm destruxerit dominus Assyrios in Iudæorum vindictam,& ab his liberauerit,saluatorem suum non cognouerunt. XXXIII.

A Væ qui prædaris:nónne & ipse prædaberis?Et qui spernis,nónne & ipse spernêris?Cum cōsummaueris deprædationem,deprædaberis:cum fatigatus desieris cōtemnere,contemnêris.[2] Domine miserere nostri,te enim expectauimus:esto brachium nostrum in mane,& salus nostra in tēpore tribulationis.[3] A vo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ce angeli fugerunt populi,& ab exaltatione tua diſperſæ ſunt gẽtes. [4] Et congregabũtur ſpolia veſtra,ſicut colligitur bruchus,velut cũ foſſæ plenæ fuerint de eo. [5] Magnificatus eſt dominus,quoniam habitauit in excelſo, impleuit Sion iudicio & iuſtitia, [6] & erit fides in temporibus ſuis.[a] Diuitiæ ſalutis,ſapientia & ſcientia: timor domini ipſe eſt theſaurus eius. [7] Ecce videntes clamabunt foris,angeli pacis amarè flebunt. [8] Diſſipatæ ſunt viæ,ceſſauit tranſiens per ſemitam,irritum factum eſt pactum,proie B cit ciuitates,non reputauit homines. [9] Luxit & elanguit terra,[b] confuſus eſt Libanus & obſorduit. Et factus eſt Saron ſicut deſertum, & concuſſa eſt Baſan & Carmelus. [10] Nunc conſurgam,dicit dominus, nunc exaltabor,& nunc ſublimabor. [11] Cõcipietis ardorem & parietis ſtipulam,ſpiritus veſter vt ignis vorabit vos, [12] & erunt populi quaſi de incendio cinis,ſpinæ congregatæ igni comburentur. [13] Audite qui longe eſtis,quæ fecerim,& cognoſcite vicini fortitudinem meã. [14] Conterriti ſunt in Sion peccatores,poſſedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cũ [c]igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?† [15] Qui ambulat in iu- c
ſtitiis,& loquitur veritatem,qui proiicit auaritiam ex calũnia,†&excutit manus ſuas ab omni munere.[d] Qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinẽ, & claudit oculos ſuos ne videat malum. [16] Iſte in excelſis habitabit,munimẽta ſaxorum ſublimitas eius: panis ei datus eſt,aquæ eius fideles ſunt. [17] Regem in decore ſuo videbunt oculi ei[9],cernent terram de longe. [18] Cor tuum meditabitur timorem,† Vbi eſt literatus? vbi legis verba ponderans? vbi doctor paruulorum? [19] Populum imprudentem nõ videbis,populum alti ſermonis,ita vt non poſſis intelligere diſertitudinem linguæ eius: in quo nulla eſt ſapientia. [20] Reſpice Sion ciuitatem ſolennitatis noſtræ. Oculi tui videbunt D
Ieruſalem habitationem opulentam,tabernaculum quod nequaquam transferri poterit,nec auferentur claui eius in ſempiternum,& omnes funiculi eius non rũpentur, [21] quia ſolummodo ibi magnificus eſt dominus noſter.[c] Locus fluuiorum riui latiſſimi & patentes: non tranſibit per eum nauis remigum, neque trieris magna tranſgredietur eum. [22] Dominus enim iudex noſter,dominus legifer noſter, dominus Rex noſter. Ipſe ſaluabit nos. [f 23] Laxati ſunt funiculi tui,ſed non præualebunt. Sic erit malus tuus,vt dilatare ſignum non quæas. Tunc diuidẽtur ſpolia prædarum multarum, claudi diripient rapinam, [24] nec dicet vicinus: Elangui. Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

a. Veras autem diuitias vel ipſa vitæ æternæ gaudia,vel virtutum ſpiritualiũ,quibus ad vitam perueniturcopia ſignificat, de quibus dicit Ia. Diuitiæ ſaluris ſapiẽtia & ſcientia, &c. Beda. do.9. poſt Trinitatem.
b. Haud dubium eſt quin tẽplum ſignificet,de quo Zacha.11.legim?: Aperi Libane portas tuas,vt deuoret ignis cedros tuas|Siue Ieruſalem,quæ Ezec.17.Libanus appellatur, dicẽte ꝓphera: Aquila magnarum alarum,quæ habet ductam intrãdi in Libanũ. Hie.ibi.
c. Dei magnalia narrat, & deũ ignẽ. vocat,ſecũdũ illud Hebræ.12.g. Deus noſter ignis conſumẽs eſt. & ipſe dixit Lucæ.12.f. Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? Gloſ. ordi.
d. Hoc eſt,peccatis quæ de ſanguine & carne naſcũtur, non præbet conſenſum. Greg. Mora. li.23. cap.25.
e. Doctrina ſanctæ eccleſiæ riui ſunt lati & patentes,& quærentibus plani: veteris vero teſtamẽti erãt anguſti & clauſi. Greg. Moral. li. 18.c.23.
f. Nauem vero hãc,eccleſiã inquã hæreticorum, maris eſſe dixit, quia huiuſmodi eccleſia non dei eſt ſed ſeculi,quæ licet habere in ſe prædicationem dominicæ crucis videatur,inualidam tamen hanc arborem,ſcilicet malũ nauis eius oſtẽdit quia vbi non eſt veritas fidei,infirma crucis fortitudo eſt. Chryſoſt. in 8. a. Matt. homil.23.

D tius inuocabunt,] & omnes principes eius erunt in nihilum. [13] Et orientur in domibus eius ſpinæ & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius,& erit cubile[c] draconũ, & paſcua ſtruthionum [14] & occurrent dæmonia,onocentaurus & piloſus: clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia, & inuenit ſibi requiem. Ibi habuit foueam hericius,& enutriuit catulos,& circunfodit,& fouit in vmbra eius. Illuc congregati ſunt milui,alter ad alterum. [16] Requirite diligenter in libro domini & legite,vnum ex eis non defuit, alter alterum non quæſiuit: quia quod ex ore meo procedit,ille mandauit: & ſpiritus eius ipſe congregauit ea. [17] Et ipſe miſit eis ſortem,& manus eius diuiſit eam illis in menſuram. Vſque in æternum poſſidebunt eam,in generatione & generationem habitabunt in ea.

c. Draco malitiã, ſtruthio hypocriſin, onocentauri luxuriam deſignant. Greg. Moral.lib.7.c.15.

Conſolatio Iſraelis ſuper liberatione ſua, & gentium vocatio ad fidem per Meſſiæ aduentum. XXXV.

†Infr.16.c A
†49.dist.c.1 B
†Matt.15.d.

LÆtabitur[a] deſerta & inuia,exultabit ſolitudo,& florebit quaſi liliũ. [2] Germinans germinabit,& exultabit lætabunda & laudans. †Gloria Libani data eſt ei, decor Carmeli & Saron. Ipſi videbunt gloriam domini, & decorem dei noſtri. [3] Cõfortate manus diſſolutas,& genua debilia roborate. [4] Dicite puſillanimis: Confortamini,& nolite timere. † Ecce deus veſter vltionem adducet retributionis: deus ipſe veniet,& ſaluabit vos.†[b] [5] Tunc aperientur oculi cæcorum,& aures ſurdorum patebunt. [6] Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus,& aperta erit lingua mutorũ; quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ,& torrẽtes in ſolitudine: [7] & quæ erat arida,erit in ſtagnũ, C & ſitiens in fontes aquarum. In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror[c] calami,& iunci, [8] & erit ibi ſemita & via,& via ſancta vocabitur. Nõ tranſibit per eam pollutus: & hæc erit vobis directa via, ita vt ſtulti non errent per eam.
D [9] Non erit ibi leo,& mala beſtia non aſcendet per eam,nec inuenietur ibi.[d] Et ambulabunt qui liberati fuerint,[10] & redempti à domino conuertentur & venient in Sion cũ laude,& lætitia ſempiterna ſuper caput eorũ. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

a. Synagogæ propter infidelitatẽ ſuam repulſæ ſucceſſit gentilitas, ad quam omnis gratia ſynagogę copioſe trãſlata eſt: vt beatiſſimus Paulus ad Rom.11.vbi de oliua & oleaſtro metaphorice loquitur. Hæc olim deſerta & inuia,ſed tẽpore Chriſti vocata & illuſtrata, valde lætata eſt, & quotidie lætatur de beneficiis Chriſti. Diony. ibidem.
b. Aperuit cæcorũ oculos virtus cœleſtis, & lucẽ noũ videntibus reddidit. Et hoc facto ſignificauit fore, vt conuerſus ad gentes quæ deum neſciebant,inſipientium pectora illuminaret luce ſapientiæ, & ad veritatẽ contemplandi cordis oculos aperiret. Vere enim cæci ſunt, qui cœleſtia nõ videntes, & tenebris ignorãtię circunfuſi, terrena fragilia venerantur. Lacta. li.4.c.26
c. Per calamũ prędicatores: per iũcum auditores deſignãtur. Greg. in Eze. ho.13.
d. Quidã hæc de primo ſaluatoris noſtri aduentu interpretantur: Iudæi vero & alij Iudaizantes de ſecũdo. Hier. ibid.

Obſeſſa Ieroſolyma ab Aſſyriorum exercitu, mittitur Rapſaces ad Ezechiam, ſanctum Iſrael blaſphematurus. XXXVI.

†4.Re.18.c. 2.Para.32.a. Anno ante Chriſtum, 741. Anno mũdi 3221. A

ET[a] †factũ eſt: in quartodecimo anno Regis Ezechię aſcendit Sennacherib Rex Aſſyriorũ ſuper omnes ciuitates Iuda munitas,& cepit eas. [b 2] Et miſit Rex Aſſyriorũ Rapſacen de Lachis in Ieruſalẽ, ad Regẽ Ezechiam in manu graui,& ſtetit in aquæductu piſcinæ ſuperioris,in via agri fullonis. [3] Et egreſſus eſt ad eũ Eliacim filius Helciæ,qui erat ſuper domũ,& Sobna ſcriba,& Ioahe filius Aſaph à cõmentariis. [4] Et dixit ad eos Rapſaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit Rex magnus,Rex Aſſyriorũ: Quæ eſt iſta fiducia qua confidis? [5] aut quo conſilio vel fortitudine rebellare diſponis? Super quem habes fiduciam, quia receſſiſti à me? [6] Ecce confidis [c] ſuper baculum arundineum confractum iſtum, ſuper Ægyptum,cui ſi in- B
nixus fuerit homo,intrabit in manum eius, & perforabit eam: ſic Pharao Rex Ægypti omnibus qui confidũt in eo. [7] Quòd ſi reſponderis mihi,In dño deo noſtro confidimus,nónne ipſe eſt cuius abſtulit Ezechias excelſa & altaria, & dixit Iudæ & Ieruſalem,Coram altari iſto adorabitis? [8] Et nũc trade te domino meo Regi Aſſyriorum, & dabo tibi duo milia equorum: nec poteris ex te præbere aſcenſores eorum. [9] Et quomodo ſuſtinebis faciem iudicis vnius loci ex ſeruis dñi mei minoribus? Quòd ſi confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus, [10] & nunc nunquid ſine domino aſcendi ad terram iſtam, vt diſperderem eam? Dominus dixit ad me: Aſcende ſuper terram iſtam, & diſperde eam. [11] Et dixit Eliacim, & Sobna & Ioahe ad Ra- c
pſacen: Loquere ad ſeruos tuos Syra lingua, intelligimus enim: ne loquaris ad nos

a. Historia manifeſta eſt ex. 4.Reg.18.c.&.2. Par.32. vnde nõ amphore indiget explanatione.
b. Sennacheribus vero auditis legatis decreuit omiſſo bello poſtulata regis admittere, & pollicitus eſt ſi argenti talenta trecẽta, auri triginta accepiſſet, pactum ſe abiturum, iureiurãdo interpoſito, quòd ab omni injuria temperaturus eſſet. Accepit Aſſyrius pecuniam, ſed pacta non præſtitit. Ioſep. lib.10.ca.1.
c. In verbis Rapſacis arrogantia cõſideranda eſt, quę velut contraria imitatur. Cõſideremus igitur quod dicit: Confidis ſuper baculum arundineũ confractũ, &c. falſum eſt. Nulla enim narrat hiſtoria quòd Ezechias ad Aegyptios miſerit, & Pharaonis auxiliũ poſtulauerit. Quod autẽ ſubiungit Ezechiam exceſſa & altaria abſtuliſſe, mendaciũ iungit veritati. Hoc enim non contra deum, ſed pro deo fecerat: vt idololatriã & veteri errore deſtructo, iuberet deum adorari in Ieruſalem, vbi erãt templum eius: quã quam legam peſſima cõſuetudine in mõtibus collibuſq; extructo iã altari populum deo victimas immolaſſe. Hier. ibid.

a. Minatur dominus vniuerſo mundo exitiũ, & cõſummationẽ ſeculi, & vniuerſarũ gentiũ vaſtitatẽ. Et hoc differenter: vel quo ad plebeios minatur indignationẽ, vel quo ad principes furoré, qui grauior eſt q̃ indignatio: quoniã magis iracitur de principib malis, grauioráq; eis inſtigit ſupplicia, quã ſubditis: vt Sap. 6. Iudiciũ duriſſimũ his qui preſunt, fiet. Dion. ibidem.
b. In quo ſignificat potentes monarchas, vt ſupra. 5. Deſcendent fortes eius, & ſublimes eius glorioſi; ei? ad eũ. Vnde omnia ſequẽtia exponũt de deſtructione facta per Roma. S. Tho.

A Ccedite[a] gentes & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo eius: orbis,& ompe germen eius, [2] quia indignatio dñi ſuper omnes gentes,& furor ſuper vniuerſam malitiam eorum. [3] Interfecit eos,& dedit eos in occiſionẽ. Interfecti eorum proiicientur,& de cadaueribus eorum aſcendet fœtor. †[4] Tabeſcent montes à ſanguine eorũ,& tabeſcet omnis militia cœlorum,& complicabũtur ſicut liber,cœli: & omnis militia eorum defluet, ſicut defluit folium de vinea, & de ficu: [5] quoniam inebriatus eſt in cœlo gladius meus. Ecce ſuper Idumæam deſcendet, B
& ſuper populum interfectionis meæ ad iudiciũ. [6] Gladius domini repletus eſt ſanguine, incraſſatus eſt adipe de ſanguine agnorũ & hircorum,& de ſanguine medulla torum arietum. Victima enim dñi in Boſra, & interfectio magna in terra Ædom. [7] Et deſcendent[b] vnicornes cum eis,& tauri cum potentibus. Inebriabitur terra eorũ ſanguine,& humus eorum adipe pinguiũ, † [8] quia dies vltionis domini,annus retributionis iudicij Sion. [9] Et conuertentur torrẽtes eius in picem: & humus eius in ſulphur. Et erit terra eius in picem ardentem, [10] nocte & die non extinguetur in ſempiternum. Aſcendet fumus eius à generatione in generationem, deſolabitur in ſecula ſeculorũ. Non erit tranſiens per eam, [11] & poſſidebunt illam onocrotalus & hericius, & ibis & coruus habitabunt in ea. Et extendetur ſuper eam menſura, vt redigatur ad nihilũ: & perpendiculum in deſolationem. [12] Nobiles eius non erunt ibi. Regem potius

†Mat.24.e.

†Infr.63.a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudaicè in auribus populi qui eſt ſuper murũ. [12]Et dixit ad eos Rapſaces: Nunquid ad dominum tuum & ad te miſit me dominus meus, vt loquerer omnia verba iſta, & nõ potius ad viros qui ſedent in muro vt comedant ſtercora ſua, & bibant vrinam pedũ ſuorum vobiſcum? [13]Et ſtetit Rapſaces, & clamauit voce magna Iudaicè, & dixit: Audite verba Regis magni, Regis Aſſyriorum. [14]Hæc dicit Rex: Non ſeducat vos Ezechias, quia nõ poterit eruere vos: [15]& non vobis tribuat fiduciã Ezechias ſuper dño, dicens: Eruens liberabit nos dñs, non dabitur ciuitas iſta in manu Regis Aſſyriorum.

d. Hoc eſt, facite quod ĩ veſtrã bñdictionẽ, ꝓpiciat: benedicite regi Aſyrio, & eũ dominum confitemini, vt præmia conſequamini, donec reuertar de Aegypto, vel capta Lobna redeã. Habitate in vrbe veſtra, & rebus veſtris fruamini, & poſtea ducam vos in ſimilẽ veſtræ terram, quã tamen nõ nominauit: quia ſimilem ei inuenire nõ potuit. Angelomus 4. Reg. 18.

e. Hic eſt modus regũ Aſſyriorũ, ſcilicet trãſferre gẽtem ſibi ſubiectam de terra ſua natiua ad aliã, vt de ei⁹ obedientia ſint magis ſecuri. Iã enim hoc fecerat rex Aſſyriorum de Oſee Rege Iſrael ex eius populo, vt patet 4. Reg. 18. Lira ibid.

f. Pro audita blaſphemia, ꝙ erat mos Iudæorum, vt patet Matt. 26. Princeps ſacerdotũ ſcidit veſtimẽta ſua, &c. S. Tho.

[15]Nolite audire Ezechiam. Hęc enim dicit Rex Aſſyriorum: [d]Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnuſquiſque vineam ſuam, & vnuſquiſque ficum ſuam, & bibite vnuſquiſque aquam ciſternæ ſuæ, [e][17]donec veniã & tollam vos ad terram quæ eſt vt terra veſtra, terram frumẽti & vini, terram panum & vinearum. [18]Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dij gentium vnuſquiſque terram ſuam de manu Regis Aſſyriorum? Vbi eſt deus Hemath & Arphad? [19]Vbi eſt deus Sepharuaim? Nunquid liberauerunt Samariam de manu mea? [20]Quis eſt ex omnibus diis terrarum iſtarum, qui eruerit terram ſuam de manu mea, vt eruat dominus Ieruſalem de manu mea? [21]Et ſiluerunt, & non reſponderunt ei verbũ. Mandauerat enim Rex, dicens: Ne reſpondeatis ei. † [22]Et ingreſſus eſt Eliacim filius Helcię: qui erat ſuper domũ, & Sobna ſcriba, & Ioahe filius Aſaph à cõmentariis ad Ezechiã [f] ſciſſis veſtibus, & nuntiauerunt ei verba Rapſacis.

† 4. Re. 18. g.

Spe diuini ſubſidij dominus per Iſaiam obſeſſorum Iudæorum animos firmat, ac obſidentes per angelum cædit, & Sennacherib per filios. XXXVII.

[a]Scidit veſtimẽta ſua rex, quia peccatorũ ſuorũ & populi eſſe credebat, ꝙ Rapſaces vſque ad portas Ieruſalẽ venerit, & cõtra dominũ talia ſit locutus. Pro regio ergo cultu obuolutus eſt ſacco, & de palatio ad templũ gradiẽs, Eliacim & cæteros miſit ad Iſaiam: ĩ quo regis conſideranda eſt humilitas atque prudentia. Euch. 4. Reg. 27.

[ET]factum eſt, cum audiſſet Rex Ezechias, [a]ſcidit veſtimenta ſua, & obuolutus eſt ſacco, & intrauit in domum dñi: [2]& miſit Eliacim qui erat ſuper domũ, & Sobnam ſcribam, & ſeniores de ſacerdotibus opertos ſaccis, ad Iſaiam filiũ Amos prophetam, [3]& dixerũt ad eum: Hæc dicit Rex Ezechias: Dies tribulationis & correptionis & blaſphemię, dies hæc, quia venerũt filij vſq; ad partum, & virtus non eſt pariendi. [4]Si quomodo audiat dñs deus tuus verba Rapſacis, quem miſit Rex Aſſyriorum dominus ſuus ad blaſphemandum dominum deum viuentem, & exprobrandum ſermonibus, quos audiuit dñs deus tuus. Leua ergo oratione pro reliquiis quæ repertæ ſunt. [5]Et venerunt ſerui Regis Ezechiæ ad Iſaiam: & dixit ad eos Iſaias: [b]Hæc dicetis domino veſtro: [6]Hæc dicit dominus: Ne timeas à facie verborum quæ audiſti, quibus blaſphemauerũt pueri Regis Aſſyriorum me. [7]Ecce ego dabo ei ſpiritum, & audiet nuntium, & reuertetur ad terram ſuam, & corruere eum faciã gladio in terra ſua. [8]Reuerſus eſt autẽ Rapſaces, & inuenit regem Aſſyriorum præliantẽ aduerſus Lobna. Audierat enim quia profectus eſſet de Lachis, [9]& audiuit de Tharacha rege Æthiopię, dicentes: Egreſſus eſt vt pugnet contra te. Quod cũ audiſſet, miſit nuntios ad Ezechiam, dicens: [10]Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes: [c]Non te decipiat deus tuus in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Ieruſalẽ in manum regis Aſſyriorum. [11]Ecce tu audiſti omnia quæ fecerunt reges Aſſyriorũ omnibus terris quas ſubuerterunt, & tu poteris liberari? [12]Nunquid eruerunt eos dij gẽtiũ quos ſubuerterunt patres mei, Gozan & Haran, & Reſeph, & filios Eden qui erãt in Thalaſſar? [13]Vbi eſt rex Hemath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, Hana & Aua? [14]Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & aſcendit in domũ domini, & expandit eos coram domino. [15]Et orauit Ezechias ad dominũ, dicens: [d][16]Domine exercituum deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim, tu es deus ſolus omnium regnorum terræ, tu feciſti cœlum & terram. [17]Inclina domine aurem tuam & audi, aperi oculos tuos & vide, & audi omnia verba Sennacherib quæ miſit ad blaſphemandum deum viuentem. [18]Vere enim domine deſertas fecerunt reges Aſſyriorũ terras, & regiones earum, [19]& dederũt deos earum igni, non enim erant dij, ſed opera manuũ hominum, lignum & lapis, & comminuerũt eos. [20]Et nunc domine deus noſter ſalua

† 4. Re. 19. g. Iob. 1. d Eccl. 48. d. 1. Mach. 7. f. & 2. Ma. 8. c.

† 4. Re. 19. 2.

b. Hoc eſt, Noli timere verba, quibꝰ nõ tu, ſed ego ſum blaſphemiam paſſus: quia dandus eſt ei ſpiritus non dei, ſed aduerſarij: & audito nuntio reuertens in terrã ſuam corruet gladio, vt duo pariter quę optabat Ezechias audiret, ſe ab hoſte liberandũ & inimicũ in ſua terra moriturum. Angelomus 4. Reg. 19

c. Diſcedens Sennacherib cum exercitu ſuo miſſis literis ad Ezechiã obſedit. Pelusium vrbẽ Aegypti, cui occurrit Tharacha rex Aethiopiæ, cũ quo noluit pugnare, dicẽs eum eſſe ſacerdotẽ Plutonis, derioric, propter nigredinẽ. S. Tho.

d. Prius Ezechias domini timore perterritus orare in templo non audebat, vel liberas fundere preces: nunc autem quia audit Iſaiam dicentem: Ne timeas à facie verborum quæ audiſti &c. dominũ audacter deprecatur. Angelomus vbi ſupra.

ſalua nos de manu eius, vt cognoſcant omnia regna terræ, quia tu es dominus deus ſolus. [21]Et miſit Iſaias filius Amos ad Ezechiam, dicẽs: Hæc dicit dñs deus Iſrael: Pro quibus rogaſti me de Sennacherib rege Aſſyriorum, [22]hoc eſt verbum quod locutus eſt dominus ſuper eum: Deſpexit te, & ſubſannauit te [e] virgo filia Sion, poſt te caput mouit filia Ieruſalem. [23]Cui reprobraſti, & quem blaſphemaſti, & ſuper quẽ exaltaſti vocem tuam, & leuaſti altitudinem oculorum tuorum? Ad ſanctum Iſrael. [24]In manu ſeruorum tuorum exprobraſti domino, & dixiſti: In multitudine quadrigarũ mearum ego aſcendi altitudinem montium, iuga Libani, & ſuccidam excelſa cedrorum eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem ſummitatis eius: ſaltum Carmeli eius [25]ego fodi, & bibi aquam, & exiccaui veſtigio pedis mei omnes riuos aggerũ. [f][26]Nunquid non audiſti quæ olim fecerim ei? Ex diebus antiquis ego plaſmaui illud, & nunc adduxi, & factum eſt in eradicationem collium compugnantium, & ciuitatum munitarum. [27]Habitatores earũ breuiata manu contremuerunt, & confuſi ſunt, facti ſicut fœnum agri, & gramen paſcuæ, & herba tectorum quæ exaruit antequam matureſceret. [28]Habitationem tuam, & egreſſum tuum & introitum tuũ cognoui, & inſaniam tuam contra me. [29]C ũfureres aduerſum me, ſuperbia tua aſcendit in aures meas. Ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te in via per quem veniſti. [30]Tibi autem hoc erit ſignum: Comede hoc anno quæ ſpõte naſcuntur, & in anno ſecundo pomis veſcere. In anno autem tertio ſeminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum. [31]Et mittet id quod ſaluatũ fuerit de domo Iudã, & quod reliquum eſt, [g] radicem deorſum, & faciet fructũ ſurſum, [32]quia de Ieruſalem exibunt reliquiæ, & ſaluatio de monte Sion. Zelus domini exercituũ faciet iſtud. [33]Propterea hæc dicit dominus de rege Aſſyriorum: Non introibit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi ſagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem. [34]In via qua venit, per eam reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit dñs. [h] [35]Et protegam ciuitatem iſtam vt ſaluem eam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. † [36]Egreſſus eſt autem angelus domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinque milia. Et ſurrexerũt mane, & ecce omnes cadauera mortuorum. [37]Et egreſſus eſt, & abiit. Et reuerſus eſt Sẽnacherib rex Aſſyriorum, & habitauit in Ninive. [38]Et factum eſt cum adoraret in templo Neſrach deum ſuum Adramelech & Saraſar filij eius percuſſerunt eum gladio, fugerũntque in terram Ararat, & regnauit Aſarhaddon filius eius pro eo.

e. Virgo filia Sion, & filia Ieruſalem: quæ ideo virgo appellatur & filia, quia ciuitas gentibus ſimulachra adorãtibus hæc ſola conſeruabat caſtitatẽ religionis dei, atque vnius diuinitatis cultum, &c. Lucher. 4. Reg. 19.

f. Hæc ex perſona dei cõtra verba Aſſyrij ſentiẽda ſunt, quòd ad blaſphemiã eiꝰ ſic reſpõderit dominꝰ. Hie. ib.

g. Cum cogitationem noſtram ad compatiendũ proximo indigenti tendimus, radicẽ deorſum mittimus, vt retributionis fructũ ſurſum faciamus. Greg. Mora. lib. 12. c. 24.

h. Hic enim ſanctus Dauid nõ ſolũ eũ in corpore eſſet, placuit deo: ſed & poſt mortem ſuam viuis inuenitur præſtitiſſe grande ſolatiũ. Contigit namque Ezechiæ regi inimicas in temporibꝰ Iudæorum gentes circumuallaſſe Ieroſolymã. Et cũ eſſet Ezechias iuſtus vir, rogauit deũ, & ſequitur. Venit ad eũ Iſaias propheta, & dixit ei: Protegam hanc ciuitatem propter me, & propter Dauid ſeruũ meũ. Dauid mortuus eſt, & eius merita vigent. Homo mortuus viuo patrocinatur. Chry. hom. 2. ſuper Pſal. 50.

Liberatus Ezechias cœleſti miraculo à comminata ſibi morte, additiſque ad vitam ſuam quindecim annis, in gratiarum exit actiones. XXXVIII.

[IN]diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, & intrauit ad eũ Iſaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit dominus: † Diſpone domui tuæ, quia [a] morieris tu, & non viues. [2]Et conuertit Ezechias faciem ſuam ad parietem, & orauit ad dominum, [3]& dixit: Obſecro domine, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. [4]Et factum eſt verbũ domini ad Iſaiam, dicẽs: Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit dominus deus Dauid patris tui: † Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Ecce ego adiiciam ſuper dies tuos [b] quindecim annos, [6]& de manu regis Aſſyriorum eruam te, & ciuitatem iſtam, & protegam eam. [7]Hoc autem tibi erit ſignum à domino, quia faciet dominus verbũ hoc quod locutus eſt: [8]Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas deſcenderat in horologio Achaz in ſole, retrorſum decem lineis. Et reuerſus eſt ſol decem lineis per gradus quos deſcenderat.

† 4. Re. 20. a. 2. Para. 32. f. † Depę. d. 1 c. Quãobrẽ

† 1. Reg. 2. g. Luc. 2. c.

[9] Scriptura Ezechiæ Regis Iuda cum ægrotaſſet, & conualuiſſet de infirmitate ſua: [10]Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi: quæſiui reſiduũ annorum meorum. [11]Dixi: non videbo dominum deum in terra viuentium. Non aſpi-

a. Ezechias Rex iuxta quãdã humanæ naturæ modũ erat moriturus, cũ veracis prophetæ verbis audiuit: Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues: ſed occulto diuinæ prouidentiæ iudicio, quę omnia mẽſura & numero & pondere diſpoſuit, quindecim adhuc annorum vitam lachrymis precibuſque nacturus. Beda do. 3. poſt Epiphaniã.

b. Iſta fuit prophetia prędeſtinationis, quę eſt quando fit reuelatio prophetæ alicui⁹ futuri prout eſt in diſpoſitione diuina & eius præſcientia, & hæc infalliBiliter impletur, quia diuina præſcientia eſt immutaBilis. Lyra ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciam hominem vltrà,& habitatorem quietis.[12] Generatio mea ablata est & cõuoluta C
est à me quasi tabernaculum pastorum. Præcisa est velut à texente vita mea:dum ad-
huc ordirer,succidit me.†De mane vsq; ad vesperam finies me,[13] sperabam vsque ad †Iob.4.b. 11.q.3.cap. quod ergo.
mane. Quasi leo sic contriuit omnia ossa mea,de mane vsque ad vesperam finies me.
[14] Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba. Attenuati sunt oculi
mei,suspicientes in excelsum. Dñe vim patior, responde pro me. [15] Quid dicam,aut
quid respondebit mihi,cũ ipse fecerim? Recogitabo tibi omnes annos meos in ama-
ritudine animæ meæ. [16] Domine si sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei:Corri-
pies me,& viuificabis me:[17] ecce in pace amaritudo mea amarissima. Tu autem erui- D
sti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.
[18] Quia non infernus confitebitur tibi,neque mors laudabit te:non expectabunt qui
descendunt in lacum,veritatem tuam.[19] Viuens viuens ipse confitebitur tibi sicut &
ego hodie:pater filiis notam faciet veritatem tuam.[20] Domine saluũ me fac,& psal-
mos nostros cantabimus cũctis diebus vitæ nostræ in domo domini.[21] Et iussit Isaias Anno ante Christum, 735. Anno mũdi 3227.
vt tollerent massam de ficis,& cataplasmarent super vulnus eius,&sanaretur.[22] Et di-
xit Ezechias:Quod erit signum,quia ascendam in domum domini?

Missis à Rege Babylonis ad Ezechiam nuntiis,ostendit thesauros suos Ezechias,vnde ab Isaia grauissimè taxatus,& super eorum expoliatione præmonitus. XXXIX.

a.Post exercitũ Sennacherib ab angelo percussum,& ipsius fugam in Niniuen,& eius necem in phano dei sui,regnauit Asarhaddõ filius eius,cuius morte subti cet scriptura, nunc Merodach Baladã filius Baladan rex Babylonis consolatur Ezechiã post tãtam ægrotationem suam congratulans ei muneribus& literis super sanitate sua.Hieron. ibid

NA † tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan Rex Babylonis li- A †4.Re.20.c.
bros & munera ad Ezechiam. Audierat enim quòd ægrotasset, & cõualuisset.
[2] Lætatus est autem super eis Ezechias,& ostendit eis cellam aromatum,& ar-
genti,& auri,& odoramentorum,& vnguẽti optimi,& omnes apothecas supellecti-
lis suæ,&vniuersa quę inuenta in sunt thesauris eius.Non fuit verbũ quod non ostẽ- B
deret eis Ezechias in domo sua,& in omni potestate sua.[3] Introiuit autem Isaias Pro-
phẽta ad Ezechiam Regem, & dixit ei : Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad
te?Et dixit Ezechias:De terra longinqua venerunt ad me,de Babylone. [4] Et dixit E-
saias:Quid viderunt in domo tua?Et dixit Ezechias:Omnia quę in domo mea sunt, C
viderunt.Non fuit res quam non ostenderim eis in thesauris meis.[5] Et dixit Isaias ad
Ezechiam:Audi verbum domini exercituum: [b 6] Ecce dies venient,& auferẽtur om-
nia quæ in domo tua sunt,& quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc,in
Babylonem.Non relinquetur quicquam,dicit dominus.[7] Et de filiis tuis qui exibũt D
de te,quos genueris,tollent,& erũt eunuchi in palatio regis Babylonis.[8] Et dixitEze-
chias ad Isaiam:†[c] Bonum verbum domini quod locutus est.Et dixit:Fiat tãtùm pax †35.q.10.c.1
& veritas in diebus meis.

b.Prosper de promissio ca. 31.admonet in bonis operi bus,quę dei dona sunt,non esse in homine, sed in domino gloriãdum, ne quod humilis accipit, superbus amittat,iuxta illud Apoc 3. Tene quod habes.

c.Bonus est sermo domini postquam pax &veritas futura est in diebus meis.

Iudæos ex tot tribulationibus eruendos consolatur dominus,promittens illis consolatorem,& consolatoris præconem,& diuinam in idola virtutem,& fidei prædicationem. XL.

a.Quomodo deleãtur pec cata,audi dicentem: Solutum est peccatum ei?, quia recepit de manu domini duplicia peccata sua. Non ergo penitus sibi peccatũ remitti postulat,sed mode rata solutione deleri, hoc est,vt in futurum eius me moria deleatur. Ambro.in Psalm.37.

b. Cum per virtutem prædicationis, malorum cor da per iniustitiam detor ta,ad iustitiæ regulam di riguntur.Grego.ho.20. in euangelia.

c. Cum immites per gratiæ infusionem ad mãsuetudi nis lenitatem reducuntur. Greg.Mora 17.cap.5.

d.Iniquorum potentia fœ ni floribus comparatur. Greg.ibi.

CONsolamini cõsolamini populę meus,dicit deus vester. [2] Loquimini ad cor A
Ierusalem,& aduocate eam,quoniam completa est malitia eius, dimissa est
iniquitas illius.†[a] Suscepit de manu domini duplicia pro omnibus peccatis †49.di.ca.1
suis.†[3] Vox clamantis in deserto: Parate viam dñi, rectas facite in solitudine semitas †Matt.3.a Mar.1.a. Luc.3.a. Ioan.1.c.
dei nostri.[4] Omnis vallis exaltabitur,& omnis mons & collis humiliabitur, & erunt
praua in directa,& [b] aspera in vias planas. [5] Et reuelabitur gloria domini, & videbit
omnis caro pariter quod os domini locutum est.†[6] Vox dicentis: Clama. Et dixi: B †Eccl.14.c. Iacob.1.b 1.Pet.1.d. Ioan.12.c.
Quid clamabo?Omnis caro fœnum,&[c] omnis gloria eius quasi flos agri.[7] Exiccatũ
est fœnum,& cecidit flos,quia spiritus domini sufflauit in eo.Vere[d] fœnum est popu †35.q.1.ca.1. Infr.62.d.
lus.[8] Exiccatum est fœnum,& cecidit flos,† verbum autem domini stabit in æternũ.
[9] Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vo-
cem tuam,qui euangelizas Ieruſalem. Exalta,noli timere. Dic ciuitatibus Iudæ:Ecce
deus

C deus vester.[10] Ecce dñs deus in fortitudine veniet,&brachium eius dominabitur.Ec
ce merces eius cum eo,&opus illius coram illo.†[11] Sicut pastor gregem suum pascet, †Eze.34.f. &37.f.11.di. c.Ecclesia.
in brachio suo congregabit agnos,& in sinu suo leuabit,fœtas ipse portabit. [12] Quis
mensus est pugillo aquas,& cœlos palmo ponderauit ? Quis appendit tribus digitis
molem terræ,& librauit in pondere montes,& colles in statera?†[13] Quis adiuuit spi- †Rom.11.d. 1.Cor.1.d. Sap.9.c.
D ritum dñi,aut quis consiliarius eius fuit,& ostendit illi?[14] Cum quo iniit consilium?
& quis instruxit eum,& docuit eum semitam iustitiæ,& eruditiuit eum scientia,& viã
prudentiæ ostendit illi?[15] Ecce gentes quasi stilla situlæ: & quasi momentum stateræ
reputatæ sunt. Ecce insulæ quasi puluis exiguus,[16] & Libanus non sufficiet ad succẽ-
dendum,& animalia eius non sufficient ad holocaustum.[17] Omnes gentes quasi non
†Act.17.d sint,sic sunt coram eo,& quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.†[18] Cui igitur simi-
E lem fecistis deum,aut quam imaginem ponetis ei?[19] Nunquid sculptile conflauit fa-
ber,aut aurifex auro figurauit illud,&laminis argenteis argentarius?[20] Forte lignum
& imputribile elegit artifex sapiẽs,quærit quomodo statuat simulachrum quod non
moueatur.[21] Nunquid non scietis? Nunquid non audistis? Nunquid non annuntiatũ
est vobis ab initio? Nunquid non intellexistis fundamenta terræ? [22] Qui sedet super
†Psal.103.a. gyrum terræ,& habitatores eius sunt quasi locustæ.† Qui extendit velut nihilũ cœ-
los,& expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.[23] Qui dat secretorum scru
F tatores quasi non sint,iudices terræ velut inanes fecit.[24] Et quidem neque plantatus,
†Matt.17.b. neque satus,neque radicatus in terra truncus eorum.†Repente flauit in eos,& aruẽ-
†Infr.46.b. runt,& turbo quasi stipulam auferet eos.†[25] Et cui assimilastis me,& adæquastis,me
dicit sanctus? [e 26] Leuate in excelsum oculos vestros,& videte quis creauit hæc. Qui e. Ostendit diuinam potẽ tiam contra desperationẽ Iudæorum,qui diuinæ potentię diffidebant in cœlestium creatione dubitãtes. S.Tho 15.Deficiet.
educit in numero militiam eorum,& omnes ex nomine vocat.Præ multitudine for-
titudinis & roboris virtutisq; eius,neque vnum reliquum fuit.[27] Quare dicis Iacob,
& loqueris Israel,Abscondita est via mea à dño,& à deo meo iudicium meũ transi-
G uit? [28] Nunquid nescis,aut non audisti? Deus sempiternus dominus,qui creauit ter-
minos terræ,& non deficiet,neq; laborabit,nec est inuestigatio sapientiæ eius.[29] Qui
dat lasso virtutem,& iis qui non sunt,fortitudinem & robur multiplicat.[30] Deficiẽt
pueri & laborabunt,& iuuenes in infirmitate cadent. [31] Qui autem sperant in domi-
no,mutabunt fortitudinem:assument pennas sicut aquila:current,& non laborabũt,
ambulabunt,& non deficient.

Confirmatio Iudæorum ex beneficiis patribus eorum præstitis,idololatrarum confutatio, quia à suis idolis nil tale perceperunt. XLI.

a.Ex bũficiis patrib9 Iudæo rũ multipliciter præstitis arguit dominus Iudæorum confirmationem,& idolo rũ cõfutationem quæ talia suis cultoribus non contu lerunt,sed omnino oppo sita promisisis.S.Tho.

b. Tanto quidẽ maiori ad se inuicẽ dilectione copu lãtur, quanto ipsi charitati quæ deus est,viciniores as sistunt:sed nec vlla separa re eos ab inuicem suspicio potest.Quoniam enim qui adhæret deo, vn9 est spiri tus cũ eo, nihil dubium est quin perfecte adhærẽtes ei beati spiritus,cũ eo pariter & in eo penetrent vniuer sũ.Bernar.in dedicatio. Serm.2.

c.Omnes ergo qui suis præ latis contraueniũt, ita dã natos & infames vsque ad satisfactionem mõstrabat, & nisi conuerterẽtur, à li mitibus ecclesiæ alienos esse præcipiebat. Clemens Epist.1. ad Iacobum fratrẽ domini.

TAceant[a] ad me insulæ,& gentes mutent fortitudinem. Accedant, & tunc lo- A
quantur:simul ad iudiciũ propinquemus.[2] Quis suscitauit ab oriẽte iustum,
vocauit eum vt sequeretur se? Dabit in conspectu eius gentes, & reges obti-
nebit. Dabit quasi puluerem gladio eius,sicut stipulam vẽto raptam arcui eius.[3] Per-
sequetur eos,transibit in pace,semita in pedibus eius nõ apparebit.[4] Quis hęc opera-
†Infr.44.a. 48.b. tus est & fecit,vocans generationes ab exordio? Ego dñs,†primus& nouissimus ego
Apo.1.d. 22.c. B sum.[5] Viderunt insulæ & timuerunt,extrema terræ obstupuerunt,appropiñquaue-
runt & accesserunt.[6] Vnusquisq; proximo suo auxiliabitur,&fratri suo dicet:Cõfor-
tare.[7] Confortabit faber ærarius percutiens malleo eum qui cudebat tunc temporis;
dicens [b] glutino,Bonum est,& confortauit eũ clauis vt non moueatur. [8] Et tu Israel
serue meus,Iacob quem elegi,semen Abraham amici mei,[9] in quo apprehẽdi te: Ab
extremis terrę & à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi:Seruus meus es tu:elegi te;
†Infr. 43.c. C & nõ abieci te.†[10] Ne timeas,quia tecũ ego sum:ne declines,quia ego deus tuus.Cõ-
fortaui te,& auxiliatus sum tibi,& suscepit te dextera iusti mei.[d 11] Ecce confundẽ-
tur & erubescent omnes qui pugnant aduersum te.Erũt quasi nõ sint,& peribũt viri
qui contradicunt tibi. [12] Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tuos, & erunt
quasi non sint,& veluti consumptio hominis bellãtis aduersum te:[13] quia ego domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus deus tuus apprehẽdẽs manũ tuam,dicénsq; tibi:Ne timeas:ego adiuui te.[14] Noli D
timere vermis Iacob, qui mortui eſtis ex Iſrael. Ego auxiliatus ſum tui, dicit dominus,& redemptor tuus ſanctus Iſrael.[15] Ego poſui te quaſi[d] plauſtrum triturãs nouũ, habens roſtra ſerrantia. Et triturabis montes & comminues, & colles quaſi pulueré pones.[16] Ventilabis eos,& ventus tollet eos,& turbo diſperget eos,& tu exultabis in domino,in ſancto Iſrael lætaberis.[17] Egeni & pauperes quærunt aquas, & non ſunt: lingua eorum ſiti aruit.Ego dominus exaudiam eos,deus Iſrael non derelinquã eos.
[18] Aperiam in ſupinis collibus flumina,& in medio camporum fontes.Ponam deſer- E
tum in ſtagna aquarum,& terram inuiam in riuos aquarum.[19] Dabo in ſolitudinem Pſal.106.d.
cedrum,& ſpinam & myrtum & lignum oliuæ.[e] Ponam in deſerto abietem,vlmum & buxum ſimul,[20] vt videant & ſciant & recogitent & intelligant pariter,quia manus domini fecit hoc,& ſanctus Iſrael creauit illud.[21] Prope facite iudicium veſtrum, dicit dominus,afferte ſiquid forte habetis,dicit Rex Iacob.[22] Accedant,& nuntient nobis quæcunq; ventura ſunt.†Priora quæ fuerũt nuntiate, & ponemus cor noſtrũ, F †26.q.5.c.1.
& ſciemus nouiſſima eorum,& quæ ventura ſunt indicate nobis.[f][23] Annunciate quę ventura ſunt in futurum,& ſciemus quia dij eſtis vos.Bene quoque aut male ſi poteſtis,facite:& loquamur & videamus ſimul.[24] Ecce vos eſtis ex nihilo,& opus veſtrũ ex eo quod non eſt. Abominatio eſt qui elegit vos.[25] Suſcitaui ab aquilone,& veniet ab ortu ſolis.Vocauit nomen meum,& adducet magiſtratus quaſi lutũ,& velut plaſtes conculcans humum.[26] Quis annũtiauit ab exordio vt ſciamus, & à principio vt G
dicamus,Iuſtus es?Non eſt neq; annuntians,neq; prædicens, neq; audiens ſermones veſtros.[27] Primus ad Sion dicet:Ecce adſum,& Ieruſalẽ Euãgeliſtam dabo.[28] Et vidi, & non erat neq; ex iſtis quiſquam qui iniret conſilium , & interrogatus reſponderet verbũ.[29] Ecce omnes iniuſti, & vana opera eorũ,ventus & inane,ſimulachra eorum.

Mittitur Chriſtus à patre in ruinam & reſurrectionem multorum in Iſrael,licet multum manſuetus & munificus. XLII.

Ecce † ſeruus meus,ſuſcipiam eum:electus meus, complacuit ſibi in illo ani- A †Matt.12.b.
ma mea.[a] Dedi ſpiritum meum ſuper eum,iudicium gentibus proferet.[2] Nõ 2.quæſt.7.c.
clamabit neq; accipiet perſonam,nec audietur vox eius foris.[3] Calamũ quaſſatum nõ conteret,& linum fumigans non extinguet.In veritate educet iudiciũ:[†] nõ erit triſtis neq; turbulentus,donec ponat in terra iudicium,& legem eius inſulæ expectabunt.[5] Hæc dicit dñs deus,creans cœlos & extendens eos, firmans terram,& quæ germinant ex ea:dans[b] flatum populo qui eſt ſuper eam,& ſpiritum calcantibus eam.
[c][6] Ego dominus vocaui te in iuſtitia,& apprehendi manum tuã,& ſeruaui te.Et† de- B
di te in fœdus populi,in lucem gentiũ,[7] vt aperires oculos cæcorum, & educeres de
concluſione vinctum,de domo carceris ſedentes in tenebris.[8] Ego dñs,hoc eſt nomẽ
meum.† Gloriam meam alteri non dabo,& laudem meam ſculptilibus.[9] Quæ pri- †Infr.49.b
ma fuerunt,ecce venerunt,noua quoq; ego annuntio: antequam oriantur audita vobis faciam.†[d][10] Cantate domino canticum nouum,laus eius ab extremis terræ. Qui †Infr.49.b.
deſcenditis in mare,& plenitudo eius,inſulæ & habitatores earum.[11] Subleuetur de- 93.diſt.cap.
ſertum & ciuitates eius,in domibus habitabit Cedar. Laudate habitatores petræ, de Nullus.
vertice montium clamabunt:[12] ponent domino gloriam,& laudẽ eius in inſulis nun- †Pſal.149.a
tiabunt.[13] Dominus ſicut fortis egredietur,ſicut vir præliator ſuſcitabit zelum. Vociferabitur & clamabit, ſuper inimicos ſuos confortabitur.[e][14] Tacui ſemper,ſilui, C
patiens fui,ſicut parturiens loquar. Diſſipabo & abſorbebo ſimul,[15] deſertos faciam montes & colles:& omne gramen eorum exiccabo. Et ponam flumina in inſulas, & ſtagna areſaciam.[16] Et educam cæcos in viam quam neſciunt,& in ſemitis quas ignorauerunt,ambulare eos faciam. Ponã tenebras coram eis in lucem, & praua in recta. Hæc verba feci eis,& non dereliqui eos.[17] Conuerſi ſunt retrorſum. Confundantur confuſione qui confidunt in ſculptili,qui dicunt cõflatili:Vos dij noſtri.[18] Surdi audite,

d Hoc ſignificat q prædicatio ænigmatica cõterat aduerſarias poteſtates, & ſpiritualem nequitiam eleuantem ſe cõtra ſcientiam dei.Hiero.ibid.

e. Quid per abietem, quæ valde creſcendo ad aëris alta ſuſtollitur , niſi hi deſignati ſunt, qui intra ſanctã eccleſiam adhuc in terrenis corporibus poſitam cœleſtia contemplantur? Greg.hom.20.ſuper euan.

f. Hoc enim vero deo eſt proprium. Sed nónne idola Gentium ſæpe de præteritis atque de futuris annũtiauerunt etiam vera? Dicendum quòd idola ſenſu & ratione carẽtia nihil annunciauerũt,ſed dæmones quibuſdã coniecturis excitati. Diony.ibidem.

a. Hoc teſtimonium iſte in eam ſententiam vult accipi quam defendit,vt quod ait: Dedi ſpiritum meum, &c.non ex propagine face re animas populo, ſed nouas inſufflare credatur. Auguſt.de anima.lib.1.ca.14.

b. Flatum communiter omni qui ſuper terram eſt populo dicit datum:ſpiritum autem propriè his qui conculcant terrenas concupiſcentias.Irenæ.lib.5.

c. Cum igiẽ nos antea tanquam cæci,& tanquam cathenas ſtultitiæ inclũſi ſederemus in tenebris,ignorãtes deum & veritatem,illuminati ſumus:qui nos teſtamento ſuo adoptauit,& liberatos vinculis malis, atque in lucẽ ſapientiæ productos in hæreditatem regni cœleſtis adſciuit.Lactã. lib.4.cap.20.

d. Cum immutatus homo in melius fuerit,cãtat canticum nouum:cum vero in vetuſtate permanſerit,canticum nouum in lingua habet, in corde non habet. Chryſoſto.ſuper illud Iſa. Cantate domino,tom.1.

e. Poſt longum ſilentiũ dominus quaſi parturiens loquitur:quia quod nunc tacitus tolerat,in iudicio vltciſcetur.Greg.Moral.lib. 9.cap.17.

dite,& cęci intuemini ad videndum.[19] Quis cæcus niſi ſeruus meus,& ſurdus niſi ad
D quẽ nuntios meos miſi? Quis cæcus niſi qui venundatus eſt? Et quis cęcus niſi ſeruus domini?[20] Qui vides multa,nónne cuſtodies? Qui apertas habes aures, nónne audies?[21] Et dominus voluit vt ſanctificaret eum,& magnificaret legem, & extolleret,
†2.quæſt.7. c.Paulus. [22] ipſe autem populus direptus & vaſtatus. † Laqueus iuuenum omnes, & in domibus carcerum abſconditi ſunt.Facti ſunt in rapinam,nec eſt qui eruat: in direptionẽ, nec eſt qui dicat,Redde.[f][23] Quis eſt in vobis qui audiat hoc, attendat & auſcultet futura?[24] Quis dedit in direptionem Iacob,& Iſrael vaſtantibus? Nónne dominus ipſe eſt cui peccauimus? Et noluerunt in viis eius ambulare,& non audierunt legem eius.
[25] Et effudit ſuper eum indignationem furoris ſui,& forte bellum,& combuſſit eum in circuitu,& non cognouit:& ſuccendit eum,& non intellexit.

f. Oſtendit eos incorrigibiles,quia etiã cauſam flagellorũ non recognoſcunt neque quo ad culpam, neque quo ad pœnam, neque quo ad modum.S.Tho.ibi.

Fideles Iudæos diſperſos congregat,gentes ad fidem vocat,contemptores increpat,& Iudæorum ſubſannat ſacrificia. XLIII.

A Et nunc hæc dicit dominus creans te Iacob,& formans te Iſrael: Noli timere, a. Multi ambulãt, ſed opus eſt vt quis bene tranſeat cum illo enim eſt dominus Ieſus, qui bene tranſit. Ideóque legis: Cũ tranſieris per aquam, tecum ero, &c. Qui autem ignẽ alligat in corpore ſuo, ignem libidinis, ignem immodicæ cupiditatis, non tranſit, ſed exurit inuolucrũ illud animæ ſuę. Ambroſ. Epiſt. 44.
quia redemi te,& vocaui te nomine tuo.Meus es tu.[a][2] Cum tranſieris per aquas,tecum ero,& flumina non operient te.[b] Cum ambulaueris in igne, non comburẽris,& flamma nõ ardebit in te,[3] quia ego dominus deus tuus ſanctus Iſrael, ſaluator tuus.Dedi propitiationem tuam. Ægyptum, & Æthiopiam & Saba pro te.
[4] Ex quo honorabilis factus es in oculis meis & glorioſus, ego dilexi te. Et dabo ho- †Sup.14.c.
mines pro te,& populos pro anima tua.†[5] Noli timere, quia ego tecum ſum. Ab oriente adducam ſemen tuum,& ab occidente congregabo te.[6] Dicam aquiloni, Da: & auſtro,Noli prohibere. Affer filios meos de longinquo , & filias meas ab extremis
B terrę.[7] Et omnem qui inuocat nomen meum,in gloriam meam creaui eum,formaui eum,& feci eum.[8] Educ foras populum cæcum,& oculos habentem:ſurdum, & aures ei ſunt.[9] Omnes gentes congregatæ ſunt ſimul,& collectę ſunt tribus. Quis in vobis annuntiet iſtud,& quæ prima ſunt audire vos faciet? Dent teſtes eorum & iuſtificentur,& audiãt,& dicant:[10] Verè vos teſtes mei,dicit dominus, & ſeruus meus quẽ elegi, vt [c] ſciatis & credatis mihi , & intelligatis quia ego ipſe ſum . Ante me non eſt
†Oſeæ.13. b. formatus deus,& poſt me non erit.† [11] Ego ſum,ego ſum dominus,& non eſt abſque me ſaluator.[12] Ego annuntiaui & ſaluaui & auditum feci,& nõ fuit in vobis alienus. Vos teſtes mei,dicit dominus , & ego deus .[13] Et ab initio ego ipſe,& non eſt qui de
C manu mea eruat. Operabor, & quis auertet illud ?[14] Hæc dicit dominus redemptor veſter ſanctus Iſrael : Propter vos emiſi Babylonem, & detraxi vectes vniuerſos , & Chaldæos in nauibus ſuis gloriãtes.[15] Ego dominus ſanctus veſter,creans Iſrael, Rex veſter.[d][16] Hæc dicit dominus qui dedit in mari viam , & in aquis torrentibus ſemitam.[17] Qui eduxit quadrigam & equum,agmen & robuſtum. Simul obdormierũt, nec reſurgent:cõtriti ſunt quaſi linum,& extincti ſunt.[e][18] Ne memineritis priorũ,& †1. Cor.1.d Apoc.21.b antiqua ne intueamini.†[19] Ecce ego facio noua,& nunc orientur : vtiq; cognoſcetis ea.Ponã in deſerto viã,& in inuio flumina.[20] Et glorificabit me beſtia agri,dracones & ſtruthiones,quia dedi in deſerto aquas,flumina in inuio,vt darem potum populo
D meo,electo meo.[21] Populũ iſtum formaui mihi,laudem meã narrabit.[22] Nõ me inuocaſti Iacob,nec laboraſti in me Iſrael.[23] Nõ obtuliſti mihi arietem holocauſti tui, & victimis tuis non glorificaſti me . Non te ſeruire feci in oblatione , nec laborẽ tibi præbui in thure.[24] Non emiſti mihi argento calamum,& adipe victimarum tuarum non inebriaſti me . Veruntamen ſeruire me feciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.[f][25] Ego ſum ego ſum ipſe,qui deleo iniquitates tuas propter me,& peccatorum tuorum non recordabor.[g][26] Reduc me in memoriam,& iu- †Depœ.di. 1.c.Ecce nunc. dicemur ſimul:† narra ſi quid habes,vt iuſtificeris.[27] Pater tuus primus peccauit , & interpretes tui prævaricati ſunt in me .[28] Et contaminaui principes ſanctos, dedi ad internecionem Iacob,& Iſrael in blaſphemiam.

b. Dominus ſanctos ſuos liberat,Primò ab igne carnalis tentationis, vt 1.Cor.7. Melius eſt nubere q̃ vri. Secundò ab igne tẽporalis tribulationis. Pſal.16.Igne me examinaſti. Tertiò ab igne diuinæ indignationis. Deut.32. Ignis ſuccẽſus eſt in furore meo, & ardebit vſq; ad inferni nouiſſima. Quartò ab igne æternæ dãnationis.Matth.21. Ite maledicti in ignem æternum. S.Thom.ibid.

c. Neque enim variè, neq; elatè, neque glorians hæc hæc dicit: ſed quoniam impoſſibile erat ſine deo diſcere deum, per verbũ ſuũ docet homines ſcire deũ. His igitur qui neſciũt hæc, & propter hoc alterũ aduenìſſe putant patrem, iuſtè quis dicit: Erratis neſcientes ſcripturas , neque virtutem dei.Irenæ.libr.4. cap.10.

d Hæc iuxta Hebraicum adhuc ad Iſrael dirigũtur, quòd redemptor eorũ dominus & ſanctus Iſrael hæc ad eos locutus ſit. Hieron. ibidem

e. Hoc eſt, Hæc nõ ſunt digna memoria in cõparatione futurorum.S.Thom.

f Peccatum autẽ aut donatur, aut deletur, aut tegitur. Donatur per gratiã, deletur per ſanguinem crucis, tegitur per charitatẽ. Ambroſius Apologia Dauid. cap.13.

g Caue nequando peccata tua aliqua obliuione obliteres, ne carnalibus captus iniquitatum tuarum immemor fueris.Gre.in Regeſt. li.9.cap.25.

Universidad de Deusto Biblioteca

Dominus nouum inſinuat baptiſma,idola ſubſannat,peccatores ad pœnitentiam vocat, at virtutem ſuam magnificit in omnes. XLIIII.

ET † nunc audi Iacob ſerue meus,& [a] Iſrael quem elegi. [2] Hæc dicit dominus A †Iere.30.g & 40.g
faciens & formãs te,ab vtero auxiliator tuus:Noli timere ſerue meus Iacob,
& rectiſſime,quẽ elegi.[3] Effundam enim aquas ſuper ſitientem,& fluenta ſu-
per aridam.[b] Effundam ſpiritum meum ſuper ſemẽ tuum,& benedictionem meam
ſuper ſtirpem tuam, [4] & germinabunt inter herbas quaſi ſalices iuxta præterfluentes
aquas. [5] Iſte dicet, Domini ego ſum:& ille vocabit in nomine Iacob : & hic ſcribet
manu ſua domino,& in nomine Iſrael aſſimilabitur.[6] Hæc dicit dominus rex Iſrael,
& redemptor eius dominus exercituum:† [c] Ego primus,& ego nouiſſimus, & abſq; †Sup.41.b Infr.48.h Apoc.1.d. 22.c.
me nõ eſt deus.[7] Quis ſimilis mei? Vocet & annuntiet,& ordinem exponat mihi.Ex
quo conſtitui mihi populum antiquum , ventura & quæ futura ſunt , annuntiet eis.
[8] Nolite timere,neq; conturbemini.Extũc audire te feci,& annũtiaui.Vos eſtis teſtes
mei. Nunquid eſt deus abſque me,& formator quem ego non nouerim? † [d] [9] Plaſtæ B †Baruc.6.b
idoli omnes nihil ſunt, & amantiſſima eorum non proderunt eis . Ipſi ſunt teſtes eo-
rum,quia non vident,neq; intelligunt vt confundantur. [10] Quis formauit deum , &
ſculptile conflauit ad nihil vtile? [11] Ecce omnes participes eius confundentur . Fabri
enim ſunt ex hominibus. Cõuenient enim omnes,ſtabunt & pauebunt,& confundẽ-
tur ſimul.† [12] Faber ferrarius lima operatus eſt,in prunis & in malleis formauit illud, †Sap.13.c
& operatus eſt in brachio fortitudinis ſuæ. Eſuriet & deficiet, non bibet aquam , &
laſſeſcet.† [13] Artifex lignarius extendit normam,formauit illud [e] in runcina. Fecit il- †Ibidem.
lud in angularibus , & in circino tornauit illud , & fecit imaginem viri quaſi ſpecio-
ſum hominem habitantem in domo.[14] Succidit cedros,tulit ilicem & quercum,quę
ſteterat inter ligna ſaltus.Plantauit pinum quam pluuia nutriuit,[15] & facta eſt homi-
nibus in focum.Sumpſit ex eis &calefactus eſt,& ſuccẽdit,& coxit panes:de reliquo
autem operatus eſt deum,& adorauit:fecit ſculptile,& curuatus eſt ante illud.[16] Me- C
dium eius combuſſit igni,de medio eius carnes coxit,& comedit.Comedit pulmen-
tum,& ſaturatus eſt,& calefactus eſt,& dixit:Vah,calefactus ſum, vidi focũ. [f] [17] Re-
liquum autem eius deum fecit,& ſculptile ſibi.Curuatur ante illud,& adorat illud &
obſecrat,dicens:Libera me,quia deus meus es tu.[18] Neſcierunt, neque intellexerunt.
Obliti enim ſunt ne videant oculi eorum,& ne intelligant corde ſuo.[19] Non recogi-
tant in mente ſua,neq; cognoſcunt, neque ſentiunt & dicant:Medietatem eius com-
buſſi igni,& coxi ſuper carbones eius panes : coxi carnes , & comedi , & de reliquo
eius idolum faciam ? Ante truncum ligni procidam ? [20] pars eius cinis eſt . Cor inſi-
piens adorabit illud,& non liberabit animam ſuam, neque dicet : Fortè mendacium
eſt in dextera mea.[g] [21] Memẽto horum Iacob & Iſrael,quoniã ſeruus meus es tu.For
maui te,ſeruus meus es tu Iſrael,nõ obliuiſcaris mei. [22] Deleui vt nubem iniquitates D
tuas,& quaſi nebulam peccata tua.Reuertere ad me,quoniam redemi te. [23] Laudate
cœli,quoniam miſericordiã fecit dominus,iubilate extrema terræ.Reſonate montes
laudationem,ſaltus & omne lignum eius, quoniã redemit dominus Iacob , & Iſrael
gloriabitur. [24] Hæc dicit dominus redemptor tuus, & formator tuus ex vtero . Ego
ſum dominus faciens omnia,extendens cœlos ſolus.Stabiliens terram,& nullus me-
cum,[25] irrita faciens ſigna diuinorum,& ariolos in furorem vertens. Conuertens ſa-
pientes retrorſum,& ſcientiã eorum ſtultã faciens.[h] [26] Suſcitans verbum ſerui ſui, &
cõſilium nuntiorum ſuorũ complens.Qui dico Ieruſalẽ, Habitaberis:& ciuitatibus
Iudæ,Aedificabimini : & deſerta eius ſuſcitabo . [27] Qui dico profundo, Deſolare:&
flumina tua arefaciam.[28] Qui dico Cyro,Paſtor meus es, & omnem volũtatem meã
complebis.Qui dico Ieruſalem,Aedificaberis:& templo,Fundaberis.

Liberaturus Iſrael dominus à Babylonis captiuitate,liberatoris annuntiat natiuitatem:cui licet quidam contradicant,omnes tamen ad illius fidem conuertentur. XLV.

Hæc

a. Hoc ſonat nomen Iſrael, quod vir videns deum , is enim,virum ſonat,ra,videre,el,deus, quod interpretatur nomen Iſrael.S.Tho.

b. Nulla enim poteſt eſſe plena benedictio , niſi per infuſionem ſpiritus ſancti. Vnde & apoſtolus nihil melius hoc nobis quod optaret,inuenit,ſicut ipſe dixit: Non deficimus pro vobis orantes & obſecrantes,&c. Coloſ.1. Ambro. de ſpiritu ſanct.lib.1 c.7.

c. Si quia primus toti⁹ creaturæ filius dicitur,creaturã ipſum quoq; creditis: quid dicitis,quando pater de ſe dixit: Ego primus, & ego nouiſſimus, &c. An & ipſum primum creaturarum, & creaturã audebitis prædicare? Nõ arbitror. Sicut igitur pater nõ eſt creatura, quãuis primus dicatur, ſic & filius. Et ſicut pater principiũ ſeipſum eſſe omnium oſtendens dicit: Ego ſum primus: ſic & filius totius creaturæ primus dicitur , quia per ipſum omnia facta ſunt, & ipſe principiũ omnium atque creator eſt. Cyrillus contra hæreticos lib.10.ca.4.

d. Formatores idolorum.

e. Cum creta. Alij exponũt cũ filo colore tincto, vt appareat quid reſecandum,& quid relinquendum.

f. Hoc eſt,ex empto ligno vnam partem vendidit: ex qua emit carnes, eáſque ex altera coxit. Reliquum autem ligni fecit deum: quẽ carnibus ſatiatus, & lignis calefactus adorauit. Dion. ibid.

g. Præmiſſa deorum gentiũ vilitate tam ex materia, q̃ ex artifice,atque effectu,ex illorum abominatione reuocat populum Iudaicũ ad verum dei cultum, & veri dei notitiam. Et hoc quantum ad præſtitũ beneficiũ creationis,liberationis,directionis,& promiſsionis. S.Tho.ibid.

h. Sub Cyro enim iuſſum eſt vt ædificaretur Ieruſalem & templum: ſed tãtum viuẽte illo iacta ſunt fundamenta. Cæterum ſub Dario anno eius ſecundo prophetantibus Haggæo & Zacharia templum ædificari cœptum eſt.Hier.ibid.

A HÆc [a] dicit dominus Chriſto meo Cyro,cuius apprehendi dexteram vt ſubii-
ciam ante faciem eius gentes,& dorſa Regum vertam.Et aperiam coram eo
ianuas, & portæ non claudentur. [2] Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humi-
liabo.Portas æreas conteram,& vectes ferreos confringam. [3] Et dabo tibi theſauros
abſconditos,& arcana ſecretorum,vt ſcias quia ego dominus,qui voco nomẽ tuum
Deus Iſrael,[4] propter ſeruum meum Iacob,& Iſrael electum meum. Et vocaui te no
mine tuo:aſſimilaui te:& non cognouiſti me.[5] Ego dominus, & non eſt alius. Extra
me non eſt deus. Accinxi te, & non cognouiſti me , [6] vt ſciant ij qui ab ortu ſolis, &
†24.quæſt.3.c.Quidi. Amos.3.b qui ab occidente, quoniam abſque me non eſt deus. Ego dominus , & non eſt alter.
B † [7] formans lucem,& creans tenebras,faciens pacem, & [b] creans malum. Ego domi-
nus faciens omnia hæc.[8] Rorate cœli deſuper,& [c] nubes pluant iuſtum:aperiatur ter-
ra,& germinet ſaluatorem,& iuſtitia oriatur ſimul.Ego dominus creaui eum.[d] [9] Væ
†Rom.9.d Iere.18.a Luc.13.c qui contradicit fictori ſuo , teſta de ſamiis terræ. † Nunquid dicet lutum figulo ſuo:
Quid facis?& opus tuũ abſq; manibus eſt.[10] Væ qui dicit patri:Quid generas?& mu
lieri:Quid parturis? [11] Hæc dicit dominus ſanctus Iſrael, plaſtes eius:Ventura inter-
rogate me,ſuper filios meos, & ſuper opus manuum mearum mandate mihi. [12] Ego
feci terrã,& hominẽ ſuper eam creaui.Ego & manus meę tetẽderunt cœlos:& omni
C militiæ eorũ mandaui.[13] Ego ſuſcitaui eum ad iuſtitiam,& omnes vias eius dirigam.
Ipſe ædificabit ciuitatem meam,& captiuitatem meam dimittet, nõ in pretio neq; in
muneribus, dicit dominus deus exercituũ. [14] Hæc dicit dominus : Labor Ægypti &
negotiatio Æthiopiæ & Sabaim viri ſublimes ad te tranſibũt, & tui erunt, & poſt te
ambulabunt. Vincti manicis pergent,& te adorabunt:téque deprecabuntur. Tãtum
in te eſt deus,& non eſt deus abſq; te.[15] Vere tu es deus abſconditus,deus Iſrael ſalua-
tor.[16] Confuſi ſunt & erubuerunt omnes ſimul, abierunt in confuſione fabricatores
errorum. [17] Iſrael ſaluatus eſt in domino ſalute æterna. [e] Non confundemini & non
erubeſcetis vſq; in ſeculum ſeculi,[18] quia hæc dicit dominus creans cœlos.Ipſe deus
formans terrã & faciens eam ipſe plaſtes eius. Non in vanum creauit eam, vt habita-
D retur,formauit eam.Ego dominus,& non eſt alius.[19] Non in abſcõdito locutus ſum,
in loco terræ tenebroſo . Non dixi ſemini Iacob fruſtra, Quærite me. Ego dominus
loquens iuſtitiã,annuntians recta.[f] [20] Congregamini & venite,& accedite ſimul qui
ſaluati eſtis ex gentibus.Neſcierunt qui leuant ſignum ſculpturæ ſuæ , & rogant do-
minum non ſaluantem.[21] Annuntiate & venite,& conſiliamini ſimul.Quis auditum
fecit hoc ab initio?extunc prædixi illud.Nunquid non ego dominus,& non eſt vltrà
deus abſq; me ? Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me. [22] Conuertimini ad me, &
ſalui eritis omnes fines terrę,quia ego deus,& non eſt alius.[g] [23] In memetipſo iuraui,
†Rom.14.b Philip.2.b. egredietur de ore meo iuſtitiæ verbũ,& non reuertetur, † quia mihi curuabitur om-
ne genu,& iurabit omnis lingua.[24] Ergo in domino,dicet,meæ ſunt iuſtitiæ,& impe
rium.Ad eum venient,& confundentur omnes qui repugnant ei.[25] In domino iuſti-
ficabitur & laudabitur omne ſemen Iſrael.

Idololatriam execratus dominus,Iudæos ab illa reuocat ad pœnitentiam,ſalutem pollicitus in Chriſto ſuo. XLVI.

A COnfractus [a] eſt Bel,contritus eſt Nabo : facta ſunt ſimulachra eorũ beſtiis &
iumentis.Onera veſtra graui pondere vſq; ad laſſitudinem [2] cõtabuerunt , &
contrita ſunt ſimul.Non potuerunt ſaluare portantem,& anima eorum in ca
ptiuitatem ibit.[3] Audite me domus Iacob,& omne reſiduũ domus Iſrael . Qui por-
†Sup.40.f B tamini à meo vtero,qui geſtamini à mea vulua. [4] Vſque ad ſenectam ego ipſe, & vſ-
que ad canos ego portabo. Ego feci & ego ferã, ego portabo,& ſaluabo.† [5] Cui aſſi-
mulaſtis me & adæquaſtis, & comparaſtis me, & feciſtis ſimilem? [6] Qui confertis
aurũ de ſacculo,& argentũ ſtatera ponderatis , conducentes aurificem vt faciat deũ:
†Baruc.6.c & procidunt & adorant.† [7] Portant illum in humeris geſtantes , & ponentes in loco
C ſuo.Et ſtabit,ac de loco ſuo nõ mouebitur.Sed & cum clamauerint ad eũ,nõ audiet:

a. Hanc hiſtoriã prædixit Iſaias pluſquam ducẽtis annis antequã eueniret,ſed & ante Cyri natiuitatẽ:cuius nomen ante natiuitatẽ illi inditum eſt.

b. Cũ res bonas nobis male agẽtibus in flagellum format:vt virus quod eſt vita ſerpẽti,homini autẽ mors. Greg.Mora 3.ca.6.

c. Non nubes iſtæ corporeę,in quas aer denſior cogitur,ſed prophetæ & apoſtoli.

d. Hoc ad eos pertinet qui dicũt:quare talis conditus ſum,qui nõ poſſum in perpetuum carere peccato? Quare tale vas fictum , vt non adamantinum permanerem, ſed ad omnem tactum fictile atque fragile? Hiero.aduerſ. Pelagianos lib.2.

e. Qui autẽ filio dei aduerſantur , niſi qui patrem in ipſo,& ipſum in patre per vnitatem naturalem denegant eſſe? Atque patrem & filium per naturalẽ diuerſitatem audent perfidè infidelitatis vitio ſeparare? Sic enim eſt pater in filio, ſicut filius in patre. Fulgẽ. ad Thraſimundum regem lib.2.

f. Iniungit Iudæis gentium vocationem, commemorans eorum ſalutem : quaſi congregandas prædicet ad ſuum præceptum audiendum.S.Tho.ibi.

g. Si ergo impoſsibile eſt iſta nõ fieri,quia nec ĩcerta preſcientia dei eſt, nec mutabile conſilium , nec ineſficax voluntas,nec falſa pmiſsio:omnes iſti de quib⁹ hæc prædicta ſunt, ſine cuiuſquam exceptione ſaluãtur. Dat enim leges ſuas in ſenſum ipſorum, eaſque in cordibus eorum digito ſuo ſcribit, vt agnitionem dei nõ doctrinæ humanæ opere,ſed magiſterio ſummi eruditoris accipiant. Amb. de vocatione gentium.lib.1.ca.3.

a. Cecidit Bel,quem Greci Belum,id eſt Saturnum vocant,cuius fuit tanta apud veteres religio,vt non ſolum humanas hoſtias captiuorumque & ignobilium mortalium, ſed & ſuos liberos immolarent. Hiero. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tribulatione non ſaluabit eos. [8] Mementote iſtud, & confundamini,[b] redite præuaricatores ad cor. [9] Recordamini prioris ſeculi, quoniam ego ſum deus,& non eſt vltrà deus,nec eſt ſimilis mei,[10] annuntians ab exordio nouiſſimum,& ab initio quæ necdum facta ſunt,dicens:Conſilium meum ſtabit,& omnis voluntas mea fiet.[c] Vocans ab oriente iuſtum,& de terra longinqua virum voluntatis meæ.Et locutus ſum & adducam illud,creaui vt faciam illud.[12] Audite me duro corde,qui lõge eſtis à iuſtitia. [13] Propè feci iuſtitiam meam, non elongabitur, & ſalus mea non morabitur. [c] Dabo in Sion ſalutem,& in Iſrael gloriam meam.

b. Primo redi ad cor tuum: exulà te vagaris foris, ſeipſum non noſti, & quæris à quo factus es: redi, redi ad cor,tolle te à corpore. Auguſt.ſuper Ioan.Tract.18.

c. Hoc eſt,gloriosam Chriſti manifeſtationẽ quo ad opera eius miraculoſa, & præclariſsima eius documenta: de quibus Haggæi. 7.Implebo domum iſtã gloria, magna erit gloria domus huius nouiſsimæ magis quàm primæ. Dio.ibid.

Superbiæ Babylonis per Aſtronomiam ſeductæ comminatur dominus humiliationem & ruinam. XLVII.

DEſcende,† ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in terra . Non eſt ſolium filiæ Chaldæorum,quia vltrà non vocaberis mollis & tenera.[2] Tolle molam, & mole farinam, denuda turpitudinem tuam . Diſcooperi humerum, reuela crura,trãſi flumina. †[3] Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum. Vltionem capiam,& non reſiſtet mihi homo . [4] Redemptor noſter dominus exercituum,nomen illius,Sanctus Iſrael.[5] Sede tacens,& intra in tenebras filia Chaldæorũ, quia non vocaberis vltrà domina regnorum.[a 6] Iratus ſum ſuper populum meũ,contaminaui hæreditatem meam . Et dedi eos in manu tua : non poſuiſti eis miſericordias.Super ſenem aggrauaſti iugum tuum valde,[7] & dixiſti:In ſempiternum ero domina.Non poſuiſti hæc ſuper cor tuũ,neq, recordata es nouiſſimi tui.[8] Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter , quæ dicis in corde tuo: † Ego ſum, & non eſt præter me amplius.Non ſedebo vidua,& ignorabo ſterilitatem. [b 9] Venient tibi hæc duo ſubitò in die vna,ſterilitas,& viduitas.Vniuerſa venerunt ſuper te propter multitudinem maleficiorum tuorum,& propter duritiam incantatorum tuorũ vehemẽtem.[10] Et fiduciam habuiſti in malitia tua,& dixiſti:Non eſt qui videat me.† Sapiẽtia tua & ſcientia tua hęc decepit te.Et dixiſti in corde tuo:Ego ſum,& pręter me nõ eſt altera.[11] Veniet ſuper te malum,& neſcies ortum eius, & irruet ſuper te calamitas quam non poteris expiare.Veniet ſuper te repente miſeria quam neſcies.[c 12] Sta cum incantatoribus tuis,& cum multitudine maleficorum tuorum,in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua,ſi fortè quid proſit tibi,aut ſi poſſis fieri fortior. [13] Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum.Stent & ſaluent te augures cœli qui contemplabantur ſidera, & ſupputabant menſes , vt ex eis annuntiarent ventura tibi. [14] Ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos. Non liberabunt animam ſuam de manu flammæ: non ſunt prunæ quibus calefiant,nec focus vt ſedeant ad eum.[15] Sic facta ſunt tibi,in quibuſcunque laborasti,ab adoleſcentia tua vnuſquiſque in via ſua errauerunt,non eſt qui ſaluet te.

† 32.queſt.5. c.Paulus.

† Nahũ.3.b.

† Exod.17.d Num.20.b Sap.11.a Infr.57.d.

† Apoc.18.b Infr.51.f

† Ierc.49.c.

a. Occulta quæſtio nascebatur cur iraſceretur deus aduerſus Chaldæos,quos ipſe miſit ad capiendũ Iſrael. Reſpondit iratum ſe cõtra populum ſuum , corripere eos voluiſſe , non perdere: verberare,non occidere. Hiero ibid.

b. Hoc cõtigit dum Cyrus & Darius cum exercitibus ſuis Babylonem improuiſe ingreſsi ſunt per alueũ Euphratis fluminis per mediã vrbem fluentis: interfecerũntque Balthaſar regem, atque Chaldæos, eorũmq; filios. Diony.ibid.

c Fertur enim magicã Chaldæis prius inuenta: & ideo ex quo condita eſt, artibus magicis ſemper plena fuiſſe. Et ita à ſuis aſtrologis & eorum conſilio eos irrider, qui per ſuas cõſtellationes tanta mala præuidere non potuerunt, vt ſibi ab illis caueret.S.Tho.ibid.

Iudæorum duritiam dominus increpat per ea quibus nouerant prius dominum creaſſe cœlum & terram,quæ prædixerat per prophetas,& eorum malum propter idolorum cultum. XLVIII.

AVdite[a] hęc[b] domus Iacob,qui vocamini nomine Iſrael,& de aquis Iuda exiſtis, qui iuratis in nomine domini , & dei Iſrael recordamini non in veritate neq; in iuſtitia.[2] De ciuitate enim ſancta vocati ſunt,& ſuper deum Iſrael cõſtabiliti ſunt.Dominus exercituum nomen eius.[3] Priora extunc annuntiaui,& ex ore meo exierũt,& audita feci ea:repentè operatus ſum,& venerũt.[4] Sciui enim quia durus es tu,& neruus [c] ferreus ceruix tua: & frons tua ærea. [5] Prædixi tibi ex tunc:antequã venirẽt,indicaui tibi,[d] ne fortè diceres:Idola mea fecerunt hęc:& ſculptilia mea & conflatilia mea mandauerunt iſta. [6] Quæ audiſti,vide omnia. Vos autem non annuntiaſtis.Audita feci tibi noua ex tunc,& conſeruata ſunt quæ neſcis.[7] Modò creata ſunt,& nõ ex tunc & ante diem:& non audiſti ea,ne forte dicas: Ecce cognoui ea.

a Quia in præcedenti cap. denuntiata eſt Babyloniorum deſtructio, congruus ordo eſt, vt in iſto tractatu prædicetur Iudæorum de Babylonica captiuitate ſaluatio. Diony ibid.

b. Notandum quòd non appellet eos Iacob,ſed domũ Iacob: nec Iſrael , qui hoc falſo appellantur nomine, cum opus non habeant nomine. Hiero.ibid.

c. Hoc eſt ſilexibilis: & frõs ærea, hoc eſt impudẽs, nec ſciens erubeſcere. Chryſ.

d. Q.d. Ideo non reuelaui, vt ſentires defectum tuum, & deordinationem, in hoc quòd de futuris non poteſtẽre vel preſcire, niſi quæ tibi reuelabo.S.Tho.ibid.

Neque

[8] Neq; audiſti neq; cognouiſti,neq; ex tunc aperta eſt auris tua. Scio enim quia præuaricans præuaricaberis,& tranſgreſſorem ex vtero vocaui te.[9] Propter nomen meũ longè faciam furorem meum, & laude mea infrænabo te, ne intereas.[10] Ecce excoxi te,ſed non quaſi argentum , elegi te in camino paupertatis.[11] Propter me propter me faciam,vt non blaſphemet,† & gloriam meam alteri non dabo.[12] Audi me Iacob,& Iſrael quem ego voco:† Ego ipſe,ego primus,& ego nouiſſimus.[c 13] Manus quoque mea fundauit terram,& dextera mea menſa eſt cœlos.Ego vocabo eos,& ſtabunt ſimul.[14] Congregamini omnes vos,& audite:Quis de eis annuntiauit hæc?Dominus dilexit eum,faciet voluntatem ſuã in Babylone,& brachiũ ſuum in Chaldæis.[15] Ego, ego locutus ſum,& vocaui eum,adduxi eũ,& directa eſt via eius. [16] Accedite ad me, & audite hoc.Non à principio in abſcõdito locutus ſum.Ex tempore antequã fierẽt, ibi erã,& [f] nunc dominus deus miſit me,& ſpiritus eius.[17] Hæc dicit dominus deus, redemptor tuus ſanctus Iſrael:Ego dominus deus tuus docens te vtilia,gubernans te in via qua ambulas.[18] Vtinam attendiſſes mãdata mea.Facta fuiſſet ſicut flumen pax tua,& iuſtitia tua ſicut gurgites maris.[19] Et fuiſſet quaſi arena ſemen tuum , & ſtirps vteri tui vt lapilli eius.Non interiſſet & non fuiſſet attritum nomen eius à facie mea. [g 20] Egredimini de Babylone,fugite à Chaldæis.In voce exultationis annuntiate,auditum facite hoc,& ferte illud vſq; ad extrema terræ. [21] Dicite: † Redemit dominus ſeruum ſuũ Iacob.[22] Non ſitierunt in deſerto cum educeret eos. Aquã de petra produxit eis,& [h] ſcidit petram,& fluxerunt aquæ.[23] Non eſt pax, impiis,dicit dominus.

† Sup.42.b

† Sup.41.b & 44.a

c. Nos enim & ſcimus,& legimus, & credimus, & teneemus vnum eſſe deũ, qui fecit cœlum pariter & terrã: quoniã nec alterum nouimus, aut noſſe (cum nullus ſit) aliquando poterimus. Tertullia,de trinita.1. Cõtra Babylonẽ, & portentiam ſuam contra Chaldæos.

f. Si ſpiritus ſanctus minor creditur,quomodo ſe filius ſicut à patre ita à ſpiritu ſancto miſſum eſſe teſtatur? Auguſt. De natali do. Sermo 2.

g. Non vtique vt regionẽ Babylonis Hebræus fugiat, ſed vt mores, prophetico admonetur alloquio, ſi qui dem ſint qui in Babylone ſunt, Hebræi, & de Babylone exiſſe moribus doceant. Ambr.de Iſaac ca.6.

h. Quod in euangelio adimpletur,quando Chriſtus, qui eſt petra , finditur ictu lanceæ in paſsione. Cypri. Epiſto.lib.2.Epiſto.3.

Super præterita beneficia promittit dominus futuram liberationem & libertatem, non obſtante diuina indignatione,& hoſtium poteſtate. XLIX.

AVdite[a] inſulæ,& attendite populi de longe.Dominus ab vtero vocauit me, de vẽtre matris meæ recordatus eſt nominis mei . [2] Et poſuit os meum quaſi gladium acutũ:in vmbra manus ſuæ protexit me,& poſuit me ſicut [b] ſagittã electã.In pharetra ſua abſcondit me,[3] & dixit mihi:†Seruus meus es tu Iſrael,quia in te gloriabor.[4] Et ego dixi:In vacuum laboraui,ſine cauſa & vanè fortitudinem meã cõſumpſi.Ergo iudicium meum cum domino,& opus meum cum deo meo.[c 5] Hæc dicit dominus formans me ex vtero ſeruum ſibi, vt reducam Iacob ad eum, & Iſrael non congregabitur.Et glorificatus ſum in oculis domini,& deus meus factus eſt fortitudo mea.[6] Et dixit: Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſrael conuertendas.† Ecce dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ.[7] Hæc dicit dominus redemptor Iſrael,ſanctus eius, ad contemptibilem animam,ad abominatam gentem,ad ſeruum dominorum.Reges videbunt, & conſurgent principes, & adorabunt propter dominum , quia fidelis eſt , & ſanctum Iſrael qui elegit te.[8] Hæc dicit dominus:†[d] In tempore placito exaudiui te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tui.Et ſeruaui te,& dedi te in fœdus populi, vt ſuſcitares terrã, & poſſideres hæreditates diſſipatas:[9] vt diceres iis qui vincti ſunt, Exite: & iis qui in tenebris,Reuelamini.Super vias paſcentur,& in omnibus planis paſcua eorum,†[e 10] Non erurient neque ſitient,& non percutiet eos æſtus & ſol,quia miſerator eorũ reget eos,& ad fontes aquarum potabit eos.[11] Et ponam omnes montes meos in viam, & ſemitæ meæ exaltabuntur.† [12] Ecce iſti de longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari,& iſti de terra auſtrali. †[13] Laudate cœli,& exultet terra,iubilate montes laudem,quia conſolatus eſt dominus populũ ſuũ, & pauperũ ſuorum miſerebitur.[14] Et dixit Siõ:[f] Dereliquit me dominus,& dominus oblitus eſt mei.†[15] Nũquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum,vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, [g] ego tamen non obliuiſcar tui.[16] Ecce, in manibus meis deſcripſi te, muri tui coram oculis meis ſemper.[17] Venerũt ſtructores tui:deſtruẽtes te & diſſipantes,à te exibũt. †[18] Leua in circuitu oculos tuos & vide,omnes iſti congregati ſunt, [h] venerunt tibi. Viuo ego,dicit dominus,quia omnibus his velut ornamẽto veſtieris,& circundabis

† Infr.51.c.

† Infr.90.a

a. Tranſit ad eccleſias à gẽtibus cõgregatas, & eis ſub inſularũ nomine loquitur, quæ ita perſecutorum inſidiis , quaſi maris fluctibus patent. Hiero.ibid.

b. Sagitta electa verbũ dei eſt, ante ſecula ex patre natum. Nã abſconditin pharetra corporis dignitatem deitatis à dracone . Chry. aduerſus hæreticos.

c. Aduertimus ergo quòd propter congregationem populi formam ſuſceperit ſeruitutis. Audis Iudæe, & pro gratia cõtumeliam refers: & hoc ad perfidiã deriuas , propter quod magis credere debuiſti. Ad te vocandum venit & tu conuiciaris. Ambroſ.in Pſal.35.

d. Miſericordia dei tunc acceptabilis eſt,quãdo neceſsitatis & angultiæ tẽpus eſt. Chry.in Matth.24.cap. homil.5

e. Ergo ſaturabũtur. quod vtiqueniſi eſurientibus & ſitientibus non promittitur. Tertuli . aduerſ. Marcio.lib 4.

f. Excludit eorum dubitationem, quæ ex diuina indignatione,ex eorum deiectione,& ex hoſtium poteſtate oriebatur.S. Tho.ibi.

g. Quis neſciat quia dei memoria nec obliuione rũpitur , nec recordatione farcitur ? Sed dum aliqua deſerẽs præmittit,more mentium obliuiſci dicitur. Greg.Moral.lib.32.cap.5.

h. Hoc eſt, ad conſolationẽ tuam,multiplicationem,& gloriam . De gẽtium enim conuerſione acta eſt ſanctis apoſtolis & eorũ cooperatoribus gratia in præſenti,& gloria in futuro. Dion.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibi eos quasi sponsa. [19] Quia deserta tua & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longe fugabuntur qui absorbebant te. [20] Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitẽ. [21] Et dices in corde tuo: Quis mihi genuit istos? Ego sterilis & nõ pariens, F trãsmigrata & captiua, & istos quis enutriuit? Ego destituta & desolata, & isti vbi hic erant? [22] Hæc dicit dominus deus: Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. [i] Et afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabũt. [23] Et erunt reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ. Vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego dominus, G super quo non confundentur qui expectant eum. [24] Nunquid tolletur à forti præda, aut quod captum fuerit à robusto, saluum esse poterit? [25] Quia hæc dicit dominus: Equidem & captiuitas à forti tolletur, & quod ablatum fuerit à robusto, saluabitur. [k] Eos vero qui iudicauerunt te, ego iudicabo: & filios tuos ego saluabo. [26] Et cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi musto sanguine suo inebriabuntur. Et sciet omnis caro, quia ego dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.

i. Quia ecclesiã Christi ab omnibus gentibus honoratur, & digna laude propter cultura veri dei vniuerso mundo prædicatur: Cui etiam per Isaiam ipse dominus ait: Ecce leuo ad gẽtes manum meam & ad populos, &c. Rabanus in 44. cap. Eccle.

k. Id est, Dæmones qui te ad mortis iudicium traxerunt, vel Iudæos qui te iniuste damnauerunt, iudicabo iudicio reprobationis, quod ipsi meruerũt. Dion.

Iudæi suam liberationem, negligentiam in legem, crudelitatem in Christum agnouerunt: per quem quidam liberandi sunt, quidam reprobandi. L.

HÆc dicit dominus: Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eam? A Aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? † Ecce enim in [a] iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram: [1] quia veni, & non erat vir: vocaui, & non erat qui audiret. † Nunquid abbreuiata & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberãdum? † Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum. Computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. [3] Induam cœlos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum. [4] Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum qui lassus est, verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, vt audiam quasi magistrum. [5] Dominus deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. † [b] [6] Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. [7] Dominus deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar. [8] Iuxta est qui iustificat me: quis cõtradicet mihi? Stemus simul: quis est aduersarius meus? accedat ad me? Ecce dominus deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? † Ecce omnes quasi vestimentum D conterentur, & tinea comedet eos. [10] Quis ex vobis timens dominum, audiens vocẽ serui sui? Quis ambulauit in tenebris, & non est lumen ei? Speret in nomine domini, & innitatur super deum suum. [11] [c] Ecce vos omnes accẽdentes ignem, accincti flammis. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis. De manu mea factum est hoc vobis. In doloribus dormietis.

a. Et ideo Christus suo sanguine redemit quos propria peccata vendiderant. Sed venditur Christus conditionis susceptione, non culpæ peccatiq; pretio tenetur, quia peccatum ipse non fecit. Ambr. de Ioseph patriar. ca. 4.

† Depœ. di. 1. Ecclesia. 35. q. 1. §. Itaque

† Isa. 59. a

† Osee. 4. b.

b. Dorsum siue corpus, & maxillas siue genas dicit & vultũ, hoc est humani corporis portiones. Quod enim caro verbi patiebatur, vel manẽs in carne dei verbũ, patiebatur carne, sicut scriptum est. 1. Petr. 4. Christo in carne passo, in se vtique pro corporis assumptione referebat. Ambr. de incarnatio. do. ca. 5.

† Matt. 26. g

c. Totum nanq; humanum genus hoc ordine in pœnã ruit æternam, quo scripturæ memorauit. Primũ enim ignem accendit, postea vires ignibus præbet, postremò flammã ingreditur quã parauit. Æternũ vero ignẽ accendit, cum primum peccare incipit. Vires ignibus præbet, cum peccata peccatis cumulat. Ignem vero æternum intrat, quando irremediabilem peccatorum summam iniquitate complet. Salui. lib. 4.

a. Reprobatis in superiori. ca. incredulis rebellibúsq; Christo Iudæis, nunc ad electos Iudæos, ad primicias ecclesiam, ad Apostolorũ atque per ipsos credẽtium conuentum sermo dei dirigitur. Diony. ibid.

b. Quo iudicauerat atque decreuerat nationes quoq; illuminãdas per euangelij legem atque sermonẽ. Tertul. aduerſ. Marcio. lib. 4.

Confortat fideles salutem Abrahæ promissam desiderantes, eos ad pœnitentiam reuocans, qui Christum in passione sua negauerunt. L I.

AVdite [a] me qui sequimini quod iustum est, & quæritis dominum. Attendite A ad petram vnde excisi estis, & ad cauernã laci de qua præcisi estis. [2] Attendite ad Abrahã patrem vestrũ, & ad Saram quæ peperit vos. Quia vnum vocaui eũ, & benedixi ei, & multiplicaui eum. [3] Consolabitur ergo dominus Sion, & cõsolabitur omnes ruinas eius. Et ponet desertũ eius quasi delicias, & solitudinẽ eius quasi hortum domini. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarũ actio, & vox laudis. [b] B [4] Attẽdite ad me populo meus, & tribus mea me audite, quia lex à me exiet, & iudiciũ meum in lucem populorum requiescet. [5] Prope est iustus meus, egressus est saluator meus,

meus, & brachia mea populos iudicabunt. Me insulæ expectabunt, & brachium meũ sustinebũt. [6] Leuate in cœlum oculos vestros: & videte sub terra deorsum, quia cœli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut

† Psal. 36. c. C hæc interibunt. † Salus autem mea in sempiternum erit & iustitia mea non deficiet. [c] [7] Audite me qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. [8] Sicut enim vestimẽtum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea. Salus autẽ mea

† Isa. 52. a in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum. † [9] Consurge, cõsurge, induere fortitudinem brachium domini. Consurge sicut in diebus antiquis, in D generationibus seculorum. Nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem? † [10] Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehemẽtis? [d] Qui posuisti profundum maris viam, vt transirent liberati. † [11] Et nunc qui redempti sunt à domino,

† Exod. 14. c reuertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum.

† Sup. 35. b Gaudiũ & lætitiã tenebunt, fugiet dolor & gemitus. [12] Ego ego ipse consolabor vos. Quis tu vt timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet? [e] [13] Et oblitus es domini factoris tui, qui tetendit cœlos, & fundauit terram, & formidasti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdẽdum. E Vbi nunc est furor tribulantis? [14] Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet vsq; ad internecionem, nec deficiet panis eius. [15] Ego autem sum dominus tuus,

† Sup. 49. a qui conturbo mare, & intumescunt fluctus eius, dominus exercituum nomẽ meum. † [16] Posui verba mea in ore meo, & in vmbra manus meæ protexi te, vt plãtes cœlos, & fundes terram, & dicas ad Sion: Populus meus es tu. [17] Eleuare, eleuare, consurge F Ierusalem, [f] quæ bibisti de manu domini calicem iræ eius. Vsq; ad fundum calicis soporis bibisti, & epotasti vsq; ad feces. [18] Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis quos genuit, & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutri-

† Sup. 47. b uit. † [19] Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? Vastitas & contritio, & fames & gladius, quis consolabitur te? [20] Filij tui proiecti sunt, domierunt in G capite omnium viarũ sicut Oryx illaqueatus, pleni indignatione domini, increpatione dei tui. [21] Idcirco audi hæc paupercula, & ebria nõ à vino. [22] Hæc dicit dominator tuus dominus, & deus tuus qui pugnauit pro populo suo: [g] [23] Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ. Non adiicies vt bibas illum vltrà. [23] Et ponam illum in manu eorũ qui te humiliauerunt, & dixerunt animę tuæ: Incuruare vt transeamus, & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

c. Non dicit: Audite gẽtes nõ dicit, audite Iudæi. Iam enim non populus dei qui fuerat, populus erroris est factus: & qui populus erroris erat, populus dei esse cœpit, quia i Christũ credidit. Iste ergo populus iudicat cuius in corde lex diuina est, nõ humana: lex nõ atramento scripta, sed ipiritu dei viui, non in charta exarata, sed in corde signata: lex gratiæ, non cruoris. Amb. Epist. 32.

d Quia illuc veniés electos suos à claustris inferni ad cœlestia transire concesit. Greg. Moral. lib. 29. cap. 5.

e. Ierusalem & Sion pro eadem quam dominus hortatur sibi attendere, & surgere, vt quę prius negatione corruerat, dicẽs in domini passione: Crucifige, crucifige eum, nũc sentiat cur suum offenderit creatorem. Hiero. ibid.

f. Vt scias autem quia calix pœna vel gladius est, audi dicentem: Ierusalẽ quæ bibisti de manu domini calicem iræ eius. Ierusalem mensuram bibit, quæ supra mensuram peccauit. Ecclesia Christianorum calicem iræ exinanire nõ nouit, sed exinanitũ vnguentũ, propter quam se Christus exinaniuit, vt vbique fragraret. De manu domini hoc munus accepit, poculũ autem mortis ignorat. Amb. psalm. 37.

g. Ac si dicat: O Ierusalem scito te esse ebriam, nõ vino, sed furore domini: idcirco si egeris pœnitentiã, & eleuata surrexeris, sties calicem soporis & ruinæ. Hiero. ibid.

Consolatur Iudæos super redemptione sua ab hostium oppressione, à miseria & infirmitate, & Gentes super liberatione sua ab infidelitate & peccatis. L I I.

† Sup. 51. c. 35. dist. c. fi. A SOnsurge † consurge, induere fortitudine tua Sion. Induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem [a] ciuitas sancti quia non adiiciet vltrà vt pertranseat per te incircumcisus & immundus. [2] Excutere de puluere, cõsurge, sede Ierusalem. Solue vincula colli tui captiua filia Sion, [3] quia hæc dicit dominus: [b] Gratis venũdati

† Gen. 46. a B estis, & sine argẽto redimemini. [4] Quia hæc dicit dominus deus: † In Ægyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi, & Assur absque vlla causa calumniatus est eum. [5] Et nunc quid mihi est hic, dicit dominus? Quoniam ablatus est

† Rom. 10. c 93. di. c. diaconi sunt. Ezec. 36. c. Roma. 2. d † Rom. 10. c Nahum. 1. d populus meus gratis. Dominatores eius iniquè agunt, dicit dominus, † & iugiter tota die [c] nomen meum blasphematur. [6] Propter hoc sciet populus meus nomẽ meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. † [7] Quàm pulchri super mõtes pedes annuntiantis & prædicantis pacem, annuntiantis bonum, prædicantis salutem, di c centis Sion: Regnabit deus tuus. [8] Vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem, simul laudabunt, quia oculo ad oculum videbunt cum conuerterit dominus Sion. [9] Gaudete & laudate simul deserta Ierusalem: quia consolatus est dominus populum

a. Appellatur autẽ ciuitas sanctuarij, hoc enim sonat propter cẽplũ quod in ea cõdicũ fuit: siue sancti propter notitiam dei: vel sancti, quia sola in orbe terrarum legem acceperat. Hierony. ibid.

b. Ideo pauper factus est dominus cum diues esset, vt eũ omnes emant, & egenos præcipue sua paupertate locupletet. Amb. Instit. virginis. cap. 13.

c. Sicut hos qui per suam negligentiam causam aliis præbent blasphemiæ, tãta pœna manet ac cõfusio: ita ediuerso virtutum studiosis fit multarũ materia coronarum. Chryso. in. 1. cap. Genes. homi. 7.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſuum,redemit Ieruſalem.[10] Parauit dominus brachium ſanctum ſuum in oculis om
nium gentiũ,† & videbunt omnes fines terræ ſalutare dei noſtri. † [11] Recedite, rece-
dite,exite inde,†pollutum nolite tangere.Exite de medio eius,mundamini qui fertis
[d] vaſa domini.[12] Quoniam non in tumultu exibitis,nec in fuga properabitis . Præce- D
det enim vos dominus, & cõgregabit vos deus Iſrael. [13] Ecce intelliget ſeruus meus,
& exaltabitur & eleuabitur,& ſublimis erit valde.[14] Sicut obſtupuerũt ſuper te mul-
ti,ſic inglorius erit inter viros aſpectus eius,& forma eius inter filios hominũ. [15] Iſte
aſperget gentes multas,ſuper ipſum continebunt reges os ſuum . † Quia quibus non
eſt narratum de eo,videbunt:& qui non audierunt,contemplati ſunt.

d. Vaſa domini ferunt qui animas ad cœlum ducẽdas ſuſcipiunt.Grego.Paſtoral. 2.par.cap.1.

† Pſal.97.a † 2.Cor.6.d †45.d.c.Recedite.32.q.4.c.Ecce.& c.Recedite.1.q.1.Neceſſe.
† Rom.15.c.

Chriſtus ob delicta noſtra moriturus,poſt mortem Gentibus promittit libertatem & ſecuritatem. LIII.

QVis † credidit auditui noſtro?& [a] brachium domini cui reuelatum eſt? Et a- A
ſcendet ſicut virgultũ coram eo,& ſicut radix de terra ſitienti.[2] Non eſt ſpe-
cies ei, neque decor.Et vidimus eum,& non erat aſpectus: & deſiderauimus
eum:†[3] deſpectum & nouiſſimum virorum,virum dolorũ , & ſcientem infirmitatẽ.
Et quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus , vnde nec reputauimus eũ. † [b] [4] Vere
languores noſtros ipſe tulit,& dolores noſtros ipſe portauit. Et nos putauimus eum B
quaſi leproſum,& percuſſum à deo,& humiliatũ.[5] Ipſe autem vulneratus eſt propter
iniquitates noſtras,attritus eſt propter ſcelera noſtra. [c] Diſciplina pacis noſtræ ſuper
eũ,& liuore eius ſanati ſumus. [6] Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſq; in viã
ſuam declinauit,& dominus poſuit in eo iniquitatem omniũ noſtrũ. † [7] Oblatus eſt
quia ipſe voluit,& non aperuit os ſuum.† Sicut ouis ad occiſionem ducetur,& qua- C
ſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet,† nõ aperiet os ſuum.[8] De anguſtia & de iu-
dicio ſublatus eſt.Generationẽ eius quis enarrabit?Quia abſciſſus eſt de terra viuen-
tium,propter ſcelus populi mei percuſſi eum. [9] Et dabit impios pro ſepultura , & di-
uitem pro morte ſua,† eo quòd iniquitatem nõ fecerit,neq; dolus fuerit in ore eius,
[10] & dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si poſuerit pro peccato animam D
ſuam,videbit ſemen longæuum,& voluntas domini in manu eius dirigetur.[11] Pro eo
quòd laborauit anima eius,videbit,&ſaturabitur.In ſciẽtia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus
ſeruos meos multos,& iniquitates eorũ ipſe portabit.[12] Ideo diſpertiam ei plurimos,
& fortium diuidet ſpolia,pro eo quòd tradidit in mortẽ animam ſuam,† & cum ſce-
leratis reputatus eſt. Et ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit.

a. Brachiũ dicitur, quia dei virtus:quia paternę operationis effect[9] eſt:quia ſicut de corpore brachium ſine ſui ſeparatione porrigitur, ſicut per compaginis vnitatem extenditur & tenetur, ita ſaluator noſter inſeparabilis cum patre ſubſtãtiæ, & ad terrena deſcẽdit, & cœleſtia non reliquit: & hic affuit, & inde non defuit. Euſeb. Emiſe. de nati. do.homil.1.
b. Corporis eſt igitur, hoc eſt, noſtrum eſt quòd eſurijt, noſtrũ eſt quòd fleuit, quod triſtis fuit vſque ad mortem. Cur ad diuinitatẽ quæ ſunt noſtra referunt? Corporis eſt etiam quòd factus aſſeritur. Ambro.de fide.lib.3.cap.2.
c. Plus ergo in cruce poſitus liuorem eius cernẽs latro diligit deum. Mira res, plus in cruce latro diligit deum, quàm Iudas dilexit in cœna, ille per cibum ſupplantat magiſtrum, hic credidit dominum per dolorẽ:ſicut ait propheta: Qui edebat panes meos,magnificauit ſuper me ſupplantationem.Ambr.Ser.44.

† Ioan.12.f. Rom.10.d De cel.miſ. Cum Marthæ.
† Mar.9.b † Math.8.c 1.Petr.2.d 1.Cor.15.a Act.8.f.
† Matt.26.f. Iere.11.d † Act.8.f 1.Petr.2.d † De pœ.di.1.c.Si enim.24.q.1.Non turbatur.
† 1.Petr.2.d 1.Ioan.3.a De pœ.di.3.c.Talis. Marc.15.c Luc.22.d
† Luc.22.d Marc.15.c.

Reuocat Iudæos & Gentes ab infidelitate,promittens in temporalibus abundantiam, honorem & proſperitatem. LIIII.

LAuda [a] † ſterilis, quæ non paris : decanta laudem & hinni quæ non pariebas: A
quoniam multi filij deſertę magis quàm eius quę habebat virum,dicit domi-
nus.[b] [2] Dilata locum tẽtorij tui,& pelles tabernaculorum tuorum extẽde,ne
parcas.Longos fac funiculos tuos,& clauos tuos cõſolida.[3] Ad dexteram enim & ad
læuam penetrabis,& ſemen tuum gentes hæreditabit , & ciuitates deſertas inhabita-
bit.[4] Noli timere,quia non confundêris neque erubeſces.Non enim te pudebit,quia B
cõfuſionis adoleſcẽtiæ tuæ obliuiſcêris, & opprobrij viduitatis tuæ nõ recordaberis
amplius.[5] Quia dominabitur tui qui fecit te,† dominus exercitum nomẽ eius, & re-
demptor tuus ſanctus Iſrael,[c] deus omnis terræ vocabitur. [6] Quia vt mulierẽ dereli-
ctam & mœrentem ſpiritu vocauit te dominus, & vxorem ab adoleſcẽtia abiectam.
Dixit deus tuus:[7] Ad punctũ in modico dereliqui te,& in miſerationibus magnis cõ
gregabo te.[8] In momento indignationis abſcondi faciẽ meam parũper à te,& in mi-
ſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Dixit redemptor tuus dominus. † [9] Sicut in C
diebus Noë iſtud mihi eſt, cui iuraui ne inducerem diluuij aquas vltrà ſuper terram,
ſic

a Synagoga nãq; legis vinculis quaſi viri iugo ſubdita per ſenſum male fœcunda carnalem,in domini paſſione filios ſuos perdidit: eccleſia totum mundũ fructu ſacræ generationis impleuit.Euſeb.Emiſe.de S. Io Bap.homil.2.
b Ac ne putemus hoc iuxta friuolam Hebræorũ contentionem dici de Siõ,quæ in antiquũ ſtatũ reſtituẽda ſit,ponit manifeſtius quod latebat:Et ſemẽ tuũ gentes hæreditabunt,quod ſemen etiã ciuitates deſertas faciat inhabitari, vt eccleſiæ gentium id toto orbe conſurgant.Hier.ibid.
c.Ex quo innoteſcit iſta nõ dici de terrena illa Ieruſalem , ſeu populo Iudæorũ. Quandiu enim ſola Iudæa gratiam dei conſecuta eſt, nõ niſi in Iudæa notus erat deus, & in Iſrael magnũ nomen eius:cum vero gentilitati impartita ſunt beneficia Chriſti,de quibus nũc agitur,Chriſtus ſaluator Iſrael non tantùm Iudæorũ, ſed omnis terrę vocatus eſt deus ab omnibus gentibus. Diony.ibid.

† Luc.23.d Galat.4.d Sap.3.c.
† Luc.1.e.
† Gen.9.b

ſic iuraui vt non iraſcar tibi,&non increpem te.[10] Montes enim commouebuntur,&
colles contremiſcent : miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ
non mouebitur.Dixit miſerator tuus dñs:[11] Paupercula tempeſtate conuulſa abſque
vlla conſolatione,ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos , & fundabo te in ſap-
phiris.[12] [d] Et ponam iaſpidẽ propugnacula tua,&portas in lapides ſculptos,& omnes
D terminos tuos in lapides deſiderabiles.[13] vniuerſos filios tuos† doctos à dño,& mul-
titudinẽ pacis filiis tuis,[14] &in iuſtitia fundaberis.Recede procul à calumnia,quia nõ
timebis: & à pauore,quia non appropinquabit tibi.[15] Ecce accola veniet qui non erat
mecum,aduena quondam tuus adiungetur tibi.[16] Ecce ego creaui [e] fabrum ſufflantẽ
in igne prunas,& proferentem vas in opus ſuum,& ego creaui interfectorem ad diſ-
perdendum.[17] Omne vas quod fictum eſt contra te,non dirigetur: & omnem linguã
reſiſtentem tibi in iudicio iudicabis.Hæc eſt hæreditas ſeruorum domini, & iuſtitia
eorum apud me,dicit dominus.

† Ioan.6.e

d. Colloco ſuper carbunculum,quia in ea animas ſanctorum,meritorum diuerſitate diſtĩguit.Greg. Mora. lib.18. c.20.
e. Hoc eſt, diabolũ omniũ malorum artificem,non neceſsitate naturæ, ſed mẽtis arbitrio:a quo omnes fabricati ſunt qui eccleſiam impugnant:& propterea non dirigentur, ſed & præſẽtes pœnas ſentient & futuras. Hierony.ibi.

Gentibus ad fidem vocandis promittit dominus gratuitam donorum abundantiam,& Iudæis contra penuriam ſaturitatem. LV.

A OMnes†ſitientes venite ad aquas:&[a] qui non habetis argẽtum,properate:emi-
te & comedite,venite emite abſq; argẽto & abſque vlla commutatione vinũ
& lac.[b] [2] Quare appenditis argentum nõ in panibus?& laborem veſtrum non
in ſaturitate? Audite audientes me,& comedite bonum,& delectabitur in craſſitudi-
ne anima veſtra.[3] Inclinate aurem veſtram,& venite ad me,audite,& viuet anima ve-
B ſtra,& feriam vobiſcum pactum ſempiternũ,miſericordias Dauid fideles.†[4] Ecce te-
ſtem populis dedi eum,ducem ac præceptorem gentibus.[5] Ecce gẽtem quam neſcie-
bas,vocabis:& gentes quæ non cognouerunt te,ad te current propter dñm deũ tuũ,
& ſanctum Iſrael,quia glorificauit te. [6] Quærite dñm dum inueniri poteſt, inuocate
eum dum prope eſt. † [c] [7] Derelinquat impius viam ſuam, & vir inquus cogitationes
ſuas,& reuertatur ad dominum , & miſerebitur eius,& ad deum noſtrum, quoniam
C multus eſt ad ignoſcendum.[d] [8] Non enim cogitationes meæ,cogitationes veſtræ,ne-
que viæ veſtræ viæ meæ,dicit dominus. [9] Quia ſicut exaltantur cœli á terra,ſic exal-
tatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris , & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris. [10] Et
quomodo deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc vltrà non reuertitur , ſed inebriat
terram & infundit eam,& germinare eam facit,& dat ſemen ſerenti,& panem come-
D denti;[11] ſic erit verbum meum quod egredietur de ore meo. [e] Non reuertetur ad me
vacuum,ſed faciet quæcũque volui,& proſperabitur in iis ad quæ miſi illud.[12] Quia
in lætitia egrediemini,& in pace deducemini.Montes& colles cantabunt coram vo-
bis laudem,& omnia ligna regionis plaudent manu.[13] Pro ſaliuncula aſcendet abies,
& pro vrtica creſcet myrtus. Et erit dominus nominatus in ſignum æternum, quod
non auferetur.

† Eccle.51.d
Apoc.22.d
† Act.13.e
† De pę.di.1.§. His authoritatib[9].

a. Argenti nomine ſacra eloquia deſignantur, quæ gẽtes tanto nunc auidius potãt quanto diutius ſitierũt. Greg.Moral.lib.6.c.3.
b. Dum literæ ſpeciem attenditis, ſpiritalis intelligentię ſaturitatẽ amittitis. Greg.Moral.li.23 c.25.
c. Relinquat ergo impi[9] vitãm ſuam qua peccat: reliquat iniqu[9] cogitationem ſuã,qua de peccatorum remiſsione deſperat:& ſecũdum prophetæ dictũ, conuertatur ad dominũ , quia multus eſt ad ignoſcendũ. In hoc multo nihil deeſt,in quo eſt omnipotẽs miſericordia,& omnipotẽtia miſericors eſt.Fulgen.epiſt.7
d. Diuina trinitas ſic excedit omne quod cogitare vel ſapere poſſumus , ſicut ſuperat omne quod ſum[9]. Hoc nobis diuinorũ ſeries voluminũ veridica proteſtatur,Iſaia dicente: Nõ enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ,&c. Fulgen.ad Traſimundũ lib.2.
e. Verbi dei efficacia ex hoc patet,quia fructũ facit vbicunq; ceciderit, modò non ponatur obex, vt Hoſee 6. Veniet quaſi imber nobis temporaneus & ſerotinus terræ.S.Tho.

Hortatur dominus ad obſeruationem ſabbati & fœderis ſui, & prælatos ad vigiliam & cuſtodiam gregis ſui. LVI.

A HÆc dicit dominus: † [a] Cuſtodite iudicium,& facite iuſtitiã,quia iuxta eſt ſa-
lus mea vt veniat,& iuſtitia mea vt reueletur.[2] Beatus vir qui facit hoc, & fi-
lius hominis qui apprehendet iſtud,cuſtodiẽs ſabbatum ne polluat illud, cu-
ſtodiens manus ſuas ne faciat omne malum.[3] Et non dicat filius aduenæ qui adhæret
domino,dicens:Separatione diuidet me dominus à populo ſuo. Et non dicat eunu-
B chus:Ecce ego lignũ aridum.[4] Quia hæc dicit dominus[b] eunuchis: Qui cuſtodierint
ſabbata mea,& elegerint quæ ego volui,& tenuerint fœdus meũ,[5] dabo eis in domo
mea & in muris meis locum,& nomen melius à filiis & filiabus.† Nomen ſempiter-
num dabo eis,quod non peribit.[6] Et filios aduenæ qui adhærent dño vt colant eum,
& diligant nomen eius,vt ſint ei in ſeruos , omnem cuſtodientem ſabbatum ne pol-
luat illud,& tenentẽ fœdus meum,[7] adducam eos in mõtem ſanctum meum,& lęti-

† Sup.1.a
† Sap.3.d

a. Hoc eſt,cuſtodire debemus & obſeruare diſcretionis iudicium, expectantes domini aduẽtum: quod eſt actus rationis & prudẽtiæ, iudicando,diſcutiendo, diſcernendo, & reprobando nosipſos:vt.1.Co.11.Si noſipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.
b. Eunuchi ſunt qui compreſsis motibus carnis, affectum in ſe praui operis abſcindunt Grego. Paſtor. part.3.admo.29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficabo eos in domo orationis meæ. Holocausta eorum & victimæ eorum placebunt C
mihi super altari meo:† [c]quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis, [8] ait dñs deus qui congregat dispersos Israel. Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. [9] Omnes bestiæ agri venite ad deuorandũ, vniuersæ bestię saltus. [d 10] Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti, non valentes latrare: videtes D
vana, dormientes, & amantes somnia, †[11] & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam, omnes in viam suam declinauerunt, †vnusquisque ad auaritiam suam, à summo vsque ad nouissimũ. †[12] Venite sumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

†88.di.ca.2. 1.q.3.c. Salua tor. Matth.21.b. Marc.11.c Luc.19.g. 16.q.7.c. Et diximus. 4.dist.c.1 †Iere.6.c Sup.2.b 42.dist.c.1 †Iere. 6.c †Sap.2.b

c Cunctis, inquit, populis, non vni genti Iudaicæ, nec in vno Ierosolymæ vrbis loco sed in toto orbe terrarum, & nequaquã aurorũ, & hircorum, & aretũ, sed orationis. Beda feria 3. post Inuocauit, ho. 2.

d Non videbant opere, & profectione cernebant. Greg. Mora. lib. 25. c. 14.

Iustis ab iniustis iniustè afflictis promittit dominus quietem, ab iniustis autem euasionis aufert spem, & illis ob scelera comminatur reprobationem. LVII.

IVstus[a] perit, & non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colli- A
guntur, quia non est qui intelligat. A facie enim malitiæ collectus est iustus.
[2] Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulauit in directione sua. [3] Vos autem accedite huc filij auguratricis, semẽ adulteræ & fornicariæ. [4] Super quẽ lusistis? super quem dilatastis os, & iecistis linguam? Nunquid non vos filij scelesti, semen mendax? [5] qui consolamini in diis subter omne lignũ frondosum, immolantes paruulos in torrentibus subter eminẽtes petras? [6] In partibus torrentis pars tua, hæc est sors
tua. [b] Et ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. Nunquid super his non indigna B
bor? [7] Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt immolares hostias. [8] Et post ostium & retro postem posuisti memoriale tuũ, quia iuxta me discooperuisti te, & suscepisti adulterum. Dilatasti cubile tuũ, & pepigisti cum eis fœdus. Dilexisti stratum eorum manu aperta, [9] & ornasti te regio vnguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es vsq; ad inferos. [10] In multitudine viæ tuæ laborasti, non dixisti, Quiescam. Vitam manus tuæ
inuenisti, propterea non rogasti. [11] Pro quo solicita timuisti, quia mentita es, & mei C
non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es. [12] Ego annuntiabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.
[13] Cum clamaueris, liberent te congregati tui. Et omnes eos auferet ventus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit montem sanctũ meum, [14] & dicam: Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei. [c 15] Quia hæc dicit excelsus & sublimis habitans æternitatẽ, & sanctum est nomen eius in excelso, & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu, vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum. [16] Nõ enim in sem- D
piternum litigabo, neque vsque ad finem irascar, quia spiritus à facie mea egredietur,
[d] & flatus ego faciam. †[17] Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum & percussi eũ. †De pe. di. 3. ca. Talis.
Abscondi à te faciem meam, & indignatus sum. Et abiit mœrens in via cordis sui,
[18] Vias eius vidi, & sanaui eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugẽtibus eius. [19] Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui longe est, & qui prope, dixit dominus: & sanaui eum. [20] Impij autem quasi mare feruens, quod quiescere nõ
potest, & redundant fluctus eius in cõculcationem & lutum. †[21] Non est pax impiis, †Sup.48.d
dicit dominus deus.

a. Hæc autem in Abel premeditabantur, in prophetis vero præconabantur, in domino autem perficiebãtur, & in nobis idipsum est, consequente corpore suũ caput. Irenæus lib. 4. ca. 67.

b. Habes hic quoq; & prædicationem & remunerationem martyriorum. A primordio enĩ iustitia vim patitur: statim vt coli deus cœpit, inuidiã religio sortita est. Qui deo placuerat, occiditur, & quidem à fratre, &c. Tertul. Scorpiacũ aduersus Gnosticos.

c. Increpatis vndique idololatris sub nomine fornicationis, venit ad eos qui confidunt in domino, & quibus terram mõtemque promiserat possidendum & quorum reuersioni iter iusserat præparari. Haud dubium quin apostolis, ad quorũ prædicationẽ de vtroq; populo crediderunt. Hiero. ibi.

d. Quid enim dicit flatum nisi animam quæ propter peccatum percussa & contristata est? Quid igitur est omnem flatũ ego feci nisi omnem animam ego feci? Aug. de Gene. ad literam. lib. 7. cap. 7.

Elidit dominus inanem Iudæorum præsumptionem, qua confidebant legis scientiæ, orationi, ieiunio, sabbato, & diuino cultui. LVIII.

CLama,[a] †ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, [b] & annuntia populo meo A †43. dist. c. Sit rector.
scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ. [2] Me etenim de die in diẽ quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & quæ iudicium dei sui non dereliquerit. Rogant me iudicia iustitiæ, & appropinquare deo volũt: [3] Quare ieiunauimus, & non aspexisti? Humiliauimus animas nostras, & nescisti?
[4] Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & [c] omnes debitores vestros repetitis,

a. Præconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotiũ ascendit. Gre. ex Re. li. 1. epist. 14.

b. Et cum peccata eis sua exprobrari præcepisset, cumque eorum facinora pleno indignationis impetu tulisset, dixissetq; eos nec ãorationibus & precibus & ieiuniis vterentur satisfacere pro delictis posse. Cypria. de Eleemosy.

c. Pecunias vestras exigitis in diebus enim ieiuniorũ simul conuenichant, & quicunque inuenisset debitorem, debitum ab eo etiam cum duritia exigebat.

petitis. [4] Ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiu-
†Zach.7.b B nare sicut vsq; ad hanc diem, vt audiatur in excelso clãmor vester. †[5] Nunquid tale est
ieiunium quod elegi, per diẽ affligere hominẽ animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum? & saccum & cinerem sternere? Nunquid istud voca-
†Dan.9.f ui ieiunium, & diem acceptabilem domino? † Nónne hoc est magis ieiunium quod
†17.q.6.ca. Authorita. elegi? †Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Dimitte eos
‡Ezec.18.b. Matth.25.c. qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe. †[7] Frange esurienti panem tuum,
†13.q.2.ca. Nõ æstimemus. & egenos vagósq; induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum: & † car-
C nem tuam ne despexeris. [8] Tunc erumpet quasi mane lumen tuũ, & sanitas tua citius
orietur. Et anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te. [9] Tũc inuocabis, & dñs exaudiet te: clamabis, & dicet: Ecce adsum. Quia misericors sum dominus deus tuus, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extẽdere digitum, & loqui quod non prodest. [10] Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictã
repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. [11] Et requiẽ
dabit tibi dominus deus tuus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit. [d] Et eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non defi-
D cient aquæ. [12] Et ædificabuntur in te deserta seculorum, fundamenta generationis &
generationis suscitabis. Et vocaberis ædificator sepiũ, auertens semitas in quietem.
[13] Si [e] auerteris à sabbato pedem tuum facere voluntatem tuam in die sancto meo, &
vocaueris sabbatum delicatum, & sanctum domini gloriosum, & glorificaueris eum
dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem, [14] tũc
delectaberis super domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. Os enim domini locutum est.

d. Pinguẽscet igitur anima tua virtutesq, ei, [a] adipe spiritalis ieiunij, & fructu tui multiplicabuntur vbertate mentis tuæ, vt sit in te sobria ebrietas. Amb. Epi. 82.
e. Quæ bene scia seruantibus dei cultũ sequuntur in die sabbati cessãdo ab opere seruili, & abstinendo à prauis cogitationibus & locutionibus, & sequetur lætitia, restitutio patriæ, & abũdãtia ciborũ. S. Tho. 15.

Potens est deus ad saluandum, benignus ad audiendum sed veritas, iustitia, iudicium, & pax apud Iudæos hæc impediebant. LIX.

†Sup.50.a A
Sup.1.e
Nume.9,c
Iob.15.d
Psalm.7.c
†Supr.1.d

†Iob.15.d
Psalm.7.d

†Prou.1.d
Roma.3.c B

ECce[a] †non est abbreuiata manus domini vt saluare nequeat, neque aggraua-
ta est auris eius vt non exaudiat, [2] sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos
& deum vestrum: & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. †[3] Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate. Labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatẽ fatur. [4] Non est qui inuocet iustitiam, neq; est qui iudicet vere, sed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates. †Conceperunt laborem, & peperunt iniquitatem. [b 5] Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. Qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est erumpet in regulum. [6] Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis. Opera eorum, opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. †
[7] Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum, cogitationes inutiles. Vastitas & contritio in viis eorum: [c 8] viã
pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum. Semitæ eorum incuruatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. [9] Propter hoc elongatum est iudiciũ à
nobis, & nõ apprehendet nos iustitia. Expectauimus lucẽ, & ecce tenebræ: splendorẽ, & in tenebris ambulauimus. [10] Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absq; oculis attrectauimus. Impegimus in meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.
[11] Rugiemus quasi vrsi omnes, & quasi colũbæ meditantes gememus. Expectauimus
C iudiciũ, & non est. salutem, & elongata est à nobis. [12] Multiplicatæ sunt enim [d] iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis. Quia scelera nostra nobiscũ, & iniquitates nostras cognouimus, [13] peccare & mentiri contra dominum, & auersi sumus, ne iremus post tergum dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem. Concepimus, & locuti sumus de corde verba mẽdacij, [14] & cõuersum est
retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit. Quia corruit in platea veritas, & æquitas
nõ potuit ingredi. [15] Et facta est veritas in obliuione: & qui recessit à malo prædę patuit. Et vidit dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia non est iudicium. [16] Et

a. Idcirco per prophetam diuino spiritũ & institũctu rei veritas promitur, certa & manifesta ratio mõstratur, dominum posse aduersa prohibere, sed ne ille subueniat, merita peccantium facere. Nunquid, inquit, nõ valet manus dñi vt saluos vos faciat, aut grauauit aurem, &c. Peccata itaque & delicta reprehendentur, cõscientiæ vulnera cogitentur, & desinet vnusquisq; de dño & de nobis cõqueri, si quod patitur, intelligat se meruisse. Cypr. contra Demetrianum. Tractat.

b. Oua aspidũ rumpere, est malignorum spirituũ consilia quæ in cordibus latent, peruersis operibus aperire. Greg. Moral. 11. c. 8.

c. Quoniã pacẽ Christi abiecerunt spernẽtes doctrinam eius & gratiã, vt Paul. Act 23. Vo bis oportebat, inquit, primùm loqui regnũ dei: sed quoniã repulistis illud, & indignos vos iudicastis vitæ æternæ, &c. Diony. ibi.

d. Quæ sunt enim iniquitates? Peccare & mentiri cõtra deum, siue vt iuxta Hebraicum Aquila transtulit, negare deum, quod ad saluatorem refercur. Et reliquimus, inquiunt, deũ nostrũ, dicentes: Scim⁹ quòd Moysi locutus sit deus, hũc autem nescimus vnde sit. Hieron. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vidit deus,quia nõ eſt vir:& aporiatus eſt, quia non eſt qui occurrat. Et ſaluauit ſibi D
brachium ſuum,†& iuſtitia eius ipſa cõfirmauit eum.†Indutus eſt iuſtitia vt lorica, †Ephe.6.c †1.Thi.5.b.
& galea ſalutis in capite eius. [17] Indutus eſt veſtimentis vltionis, & opertus eſt quaſi
pallio zeli.[18] ſicut ad vindictam quaſi ad retributionem indignationis hoſtibus ſuis,
& viciſſitudinem inimicis ſuis,inſulis vicem reddet.[c19] Et timebunt qui ab occidẽte,
nomen dñi:& qui ab ortu ſolis,gloriã eius.Cum venerit quaſi fluuius violentus quẽ
ſpiritus domini cogit,†[20] & venerit Sion redemptor,& eis qui redeunt ab iniquitate †Rom.11.d.
in Iacob,dicit dominus.[21]Hoc fœdus meum cum eis, dicit dominus.†Spiritus meus †Sup.9.b.
qui eſt in te,& verba mea quæ poſui in ore tuo,non recedent de ore tuo,& de ore ſe-
minis tui,dicit dominus,amodo & vſque in ſempiternum.

c. Poſtquã dominus lorica iuſtitiæ,& galea ſalutis, & veſtibus vltionis, zelique pallio fuerit indutus ad pugnã,& venerit ad certamẽ, atque vindictam, vt retribuat hoſtibus ſuis,tunc alienigenæ qui venient ab occidente & oriente vt requieſcant in ſinu Abrahæ, timebunt dominum eo timore,qui eſt initiũ ſapientiæ.Hiero.ibi.

Inſtauratio nouæ Ieruſalem promittitur,ad quam Iudæorum & gentium concurſus futurus eſt,ad proſperitatem & iuſtitiæ obſeruantiam. LX.

a.Iudæi de terrena illa Ieruſalẽ interpretantur quecunque hic dicũtur, in aduentu Meſsiæ adimplenda. Quod vanum tenent Chriſtiani, quòd nec Chriſtiana beatitudo, ſiue hominis perfectio ſit in hac vita ſciliçet voluptatibus carnalib⁹ frui,diuitias poſsidere, cæteris dominari, quorum oppoſitũ Chriſtus docuit. Diony.ibi.

SVrge,[a]illuminare Ieruſalem,quia venit lumen tuum, & gloria domini ſuper A 15.dist.c.fin. Marc.8.a.
te orta eſt. [2] Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: ſuper te
autem orietur dñs,& gloria eius in te videbitur.[3] Et ambulabunt gẽtes in lu-
mine tuo,& Reges in ſplendore ortus tui.[4]Leua in circuitu oculos tuos,& vide:om-
nes iſti congregati ſunt,venerunt tibi.†Filij tui de longe venient,& filiæ tuę de late- †Sup.49.c.
re ſurgent.[5]Tunc videbis,& affluues,& mirabitur & dilatabitur cor tuũ,quando con-
uerſa fuerit ad te multitudo maris,fortitudo gentium venerit tibi.[6]Inundatio came-
lorum operiet te,dromedarij Madian & Epha.Omnes de Saba veniẽt,aurum & thus
deferentes,& laudem domino annuntiantes.[7] Omne pecus Cedar congregabitur ti- B
bi,arietes Nabaioth miniſtrabunt tibi. Offerentur ſuper placabili altari meo, & do-
mum maieſtatis meæ glorificabo.[b8] Qui ſunt iſti qui vt nubes volant, & quaſi colũ-
bæ ad feneſtras ſuas?[9]Me enim inſulæ expectant,& naues maris in principio,vt addu
cam filios tuos de longe. Argentum eorum,& aurum eorum cum eis,nomini domi-
ni dei tui,& ſancto Iſrael,quia glorificauit te.[10] Et ædificabunt filij peregrinorũ mu-
ros tuos, & reges eorum miniſtrabunt tibi.In indignatione enim mea percuſſi te, &
in reconciliatione mea miſertus ſum tui. †[11] Et aperientur portæ tuæ iugiter, die ac †Apo.21.f.
nocte non claudentur,vt afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earũ adducan-
tur.[12]Gens enim & regnũ quod non ſeruierit tibi peribit:&gentes ſolitudine vaſta-
buntur.[c13] Gloria Libani ad te veniet,abies & buxus & pinus ſimul ad ornandum lo- C
cum ſanctificationis meæ,& locum pedum meorum glorificabo.[14] Et venient ad te
curui filij eorum qui humiliauerunt te,&adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes
qui detrahebant tibi,& vocabunt te ciuitatẽ domini,Siõ ſancti Iſrael.[15] Pro eo quòd Sup.36.a
fuiſti derelicta,& odio habita, & nõ erat qui per te tranſiret,ponam te in ſuperbiam
ſeculorum,gaudium in generationem & generationẽ.[16]Et ſuges lac gentium,&ma-
milla regum lactaberis.Et ſcies quia ego dñs ſaluans te,& redemptor tuus fortis Ia-
cob.[17]Pro ære afferam aurum,& pro ferro afferam argentum,& pro lignis æs,&pro
lapidibus ferrum.Et ponam viſitationem tuam pacem,& præpoſitos tuos iuſtitiam. D
[18]Non audietur vltrà iniquitas in terra tua,vaſtitas & cõtritio in terminis tuis:& oc-
cupabit ſalus muros tuos,&portas tuas laudatio.†[d19]Non erit tibi amplius ſol ad lu- †Apoc.21.g 21.a.
cendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te : ſed erit tibi dominus in lucem
ſempiternam,& deus tuus in gloriam tuam.[20]Non occidet vltrà ſol tuus,& luna tua
nõ minuetur,quia dominus erit tibi in lucem ſempiternam,& complebũtur dies lu-
ctus tui.[21]Populus autem tuus omnes iuſti in perpetuum hæreditabunt terram, ger-
men plantationis meæ,opus manus meæ ad glorificandum.[22]Minimus erit in mille,
& paruulus in gentem fortiſſimam.Ego dñs in tempore eius ſubitò faciam iſtud.

b. Hoc Iudæi referunt ad ciuitatem ſuam ab exilio reuertentes: nos verò ad gẽtes,quę ad fidem velociter cõuerſæ ſunt:ponendo etiam auxilium quod á domino habuerunt.S.Tho.

c. Spiritualiter accipere debemus quòd abies, cypariſſus,pinus &cedrus excelſæ quondam Libani arbores, glorificauerint dei templum,& locum pedum illius,&inclytum fecerint, Nã ne longo ſermone ſenſum traham, vir ſanctus & eloquẽtiſsimus martyr Cyprianus,& noſtri temporis cõfeſſor Hilarius,nónne tibi videntur excelſæ quondam in ſeculo arbores ædificaſſe eccleſiam dei:Hier. ibi.

d.Hoc etiam myſtice pertinet ad ſtatum futuræ beatitudinis,quando ſol licet multo clarior ſit quàm modo,& luna,tamen non ſanctis,quia eorũ ſplẽdore nõ egẽt.Apocalyp.21.Et ciuitas nõ egeſt ſole neque luna,vt luceat in ea,&c.Sanctus Tho.ibi.

Promittitur Meſsias mittendus in miſerorum ſolamen,gaudium per prædicatores annuntians, & illis prædicationem iniungens. LXI.

Spiritus

†Deſa.vn. c.vnico. Luc.4.c

SPiritus†domini ſuper me, eo quòd vnxerit me. Ad annuntiandum manſue- A
tis miſit me,vt mederer contritis corde,& prædicarem captiuis indulgentiã,
& clauſis apertionem:[2] vt prædicarem[a] annum placabilem domino, & diem
vltionis deo noſtro:vt conſolarer omnes lugentes,[3]vt ponerem conſolationẽ lugen-
tibus Sion,& darem eis coronam pro cinere,oleum gaudij pro luctu,pallium laudis B
pro ſpiritu mœroris.Et vocabuntur in ea fortes iuſtitiæ,plantatio domini ad glorifi-
candum.[4] Et ædificabunt deſerta à ſeculo,& ruinas antiquas erigent,& inſtaurabunt
ciuitates deſertas & diſſipatas in generationem & generationem.[5] Et ſtabunt alieni,
& paſcent pecora veſtra:& filij peregrinorum,agricolæ & vinitores veſtri erũt.[6] Vos
c autem ſacerdotes domini vocabimini,miniſtri dei noſtri dicetur vobis. Fortitudinẽ
gentium comedetis, & in gloria eorum ſuperbietis. [7] Pro confuſione veſtra duplici
†De cõ. di. 5.c.Nõ mediocriter. 35.dist.c.fi. & rubore,laudabunt partem eorum. Propter hoc in terra ſua duplicia poſſidebunt:
lætitia ſempiterna erit eis.[b 8] Quia ego dominus diligens iudicium,† & odio habens
rapinam in holocauſtum. Et dabo opus eorum in veritate,& fœdus perpetuum feriã
D eis.[9] Et ſcietur in gentibus ſemen eorum,& germen eorum in medio populorũ. Om-
nes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit dominus.
c 10 Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo. Quia induit
me veſtimentis ſalutis, & indumento iuſtitiæ circundedit me, quaſi ſponſum deco-
ratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. [11] Sicut enim terra profert
germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic dominus deus germinabit
iuſtitiam & laudem coram vniuerſis gentibus.

a.Reuera prædicauit annũ placabilẽ, cui non contradicebatur.Primũ enim annũ poſt trigeſimũ aduẽtus ſui carnalis prædicauit, & omnes ipſum ſuſcipiebant, in quo anno aſcendit Ieroſolymam. Epiphanius cõtra 51.hæreſin.

b Nũ igitur ſi quis magnũ eſſe dominũ diceret, quia iudiciũ diligit, & odit iniquitatẽ, quaſi merces deo patri magnitudo daretur, & virtutis tertributio, quia bona diligit,& mala odit? Cyril. cõtra hæret.li. 8.c.1.

c.Cuius myſterij,incarnationis ſcilicet,Iſaias quoq; teſtis fidelis eſt:qui ex perſona Chriſti loquentis hæc dicit:Gaudens gaudebo in domino,& exultauit anima mea in deo,&c. Ecce vnus eſt ſponſus,eſt & ſponſa,qui ſe etiam animã habere teſtatur. Quam vt oſtẽderet no ſine intellectu ſuſceptã, cor(quod propriũ eſt animæ humanæ) ſimũl cũ carne in deo exultaſſe ex perſona hominis ſuſcepti mõſtrauit,dicens: Cor meũ & caro mea exultauerunt in deum viuũ.Fulgen.ad Trãſimundum lib.1.

Dominus ex prædicatione Ieroſolymis ſalutem promittit,gloriam & honorem propter ſaluatoris aduentum,& hoſtium deiectionem. LXII.

SIcut enim terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic dominus deus germinabit iuſtitiam & laudem coram vniuerſis gentibus.[2] Et videbũt
gentes iuſtum tuum, & cuncti reges inclytum tuum. Et vocabitur tibi nomẽ
nouũ, quod os domini nominauit.[3] Et eris corona gloriæ in manu domini, & diade-
B ma regni in manu dei tui.[4] Non vocaberis vltrà derelicta,& terra tua non vocabitur
amplius Deſolata:ſed vocaberis Voluntas mea in ea:& terra tua inhabitabitur.Quia
complacuit domino in te: & terra tua inhabitabitur. [5] Habitabit enim iuuenis cum
virgine,& habitabunt in te filij tui.Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit
ſuper te deus tuus.[a6] Super muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & tota
c nocte in perpetuum non tacebunt.Qui reminiſcimini domini,ne taceatis,[7] & ne de-
tis ſilentium ei, donec ſtabiliat & donec ponat Ieruſalem laudem in terra.[b 8] Iurauit
dñs in dextera ſua,& in brachio fortitudinis ſuæ:Si dedero triticum tuum vltrà cibũ
†Sup.40.c. inimicis tuis,& ſi biberint filij alieni vinum tuũ in quo tu laborauſti.†[9] Quia qui cõ-
gregabunt illud,comedent,& laudabunt dominum:& qui comportant illud,bibent
D in atriis ſanctis meis.[10] Tranſite,tranſite per portas,præparate viam populo. Planum
facite iter,& eligite lapides,& eleuate ſignum ad populos.[11] Ecce dominus auditum
†Matt.21.a Zach.9.b. †Sup.40.c facit in extremis terræ:[c]†Dicite filiæ Sion:†Ecce ſaluator tu⁹ venit,ecce merces eius
cum eo,& opus eius coram illo. [12] Et vocabunt eos Populus ſanctus,redempti à do-
mino.Tu autem vocaberis,Quæſita ciuitas,& non derelicta.

a.Introduciturperſona dei loquentis ad Ieruſalẽ.i. eccleſiã primitiuorũ, & eam quæ in apoſtolis & per apoſtolos ædificata eſt. Super muros itaque tuos cõſtitui cuſtodes,quos vel angelos vel apoſtolos,& omnes principes eius acq; doctores ac cipere poſſumus, qui cuſtodiũt muros eccleſiæ,ne aduerſarius noſter diabolus, qui quaſi leo rugiẽs circuit quærẽs quomodo poſsit intrare ad gregẽ domini deuaſtandũ,eò intrer. Hie.ib.

b.Iurauit dominus in dextera,id eſt ẽ filio. Vnde pſa. 103.Omnia in ſapientia feciſti,qui &brachiũ ſeu fortitudo patris. Vnde Ioan.1. Omnia per ipſũ facta ſunt. Gloſſ.ordi.

c.Filia Sion,eccleſia eſt fideliũ, pertinẽs ad ſupernã Ieruſalẽ, quę eſt mater omnium noſtrum: cui⁹ portio tunc non minima erat in populo Iſrael,regẽ habens manſuetum. Beda.In dominica in Ramis palmarum.

Dominus gentium ſanguine conſperſus,ſuam repetens patriam futurum comminatur iudicium. LXIII.

QVis eſt iſte qui venit de Edom,tinctis veſtibus deBoſra?Iſte formoſus in ſto- A
la ſua,gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ.Ego qui loquor iuſtitiam,&
†Apo.19.c. propugnator ſum ad ſaluandum. †[a 2] Quare ergo rubrum eſt indumentum
tuum,& veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? [b 3] Torcular calcaui ſolus &
de gentibus non eſt vir mecum. Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira
mea. Et aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea

a. Nunquid rubicunda veſtimenta aqua poteſt facere,aut in torculari aqua eſt quæ pedibus calcatur, & prælo exprimitur? Vinũ vtique mentio eſt, & ideo ponitur,vt domini ſanguis intelligatur,& quòd in calice dominico poſtea manifeſtatum eſt, prophetis annuntiantibus prædicatur. Cyp.Epiſt.li.2.Epiſt.3.

b. De gentibus adhuc incredulis quæritur,quorum vita in ipſa paſſione quærebatur.Greg. ſuper Ezec. homil.13.

Universidad de Deusto Biblioteca

inquinaui.†4 Dies enim vltionis in corde meo,annus redemptionis meæ venit.5 Cir- †24.q.3.ca. Quidam.
cunſpexi, & non erat auxiliator:quæſiui,& non fuit qui adiuuaret. Et ſaluauit mihi B
brachium meũ,& indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi.6 Et conculcaui populos in
furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea , & detraxi in terram virtutem eo-
rum. 7 Miſerationum dñi recordabor, laudem domini ſuper omnibus quæ reddidit
nobis dominus,& ſuper multitudinem bonorũ domui Iſrael,quæ largitus eſt eis ſe-
cundum indulgentiam ſuam,& ſecundum multitudinem miſericordiarum ſuarum.
8 Et dixit:Veruntamen populus meus eſt,[c] filij nõ negantes.Et factus eſt eis ſaluator:
9 in omni tribulatione eorum non eſt tribulatus,& angelus faciei eius ſaluauit eos.In
dilectione ſua & in indulgentia ſua ipſe redemit eos , & portauit eos & eleuauit eos
cunctis diebus ſeculi.10 Ipſi autem ad iracundiam prouocauerunt & afflixerũt ſpiri- C
tũ ſancti eius.Et cõuerſus eſt eis in inimicum,& ipſe debellauit eos.11 Et recordatus
eſt dierum ſeculi Moyſi & populi ſui. † Vbi eſt qui eduxit eos de mari cum paſtori- †Exod.14.e Deut.26.d Baruch.2.d.
bus gregi ſuis? Vbi eſt qui poſuit in medio eius ſpiritũ ſancti ſui?12 Qui eduxit ad dex
teram Moyſen brachio maieſtatis ſuæ,qui ſcidit aquas ante eos vt faceret ſibi nomen
ſempiternum. 13 Qui eduxit eos per abyſſos quaſi equum in deſerto non impingen-
tem,14 quaſi animal in campo deſcendens.Spiritus domini ductor eius fuit.Sic addu
xiſti populum tuũ vt faceres tibi nomen gloriæ.[d]†15 Attende de cœlo,& vide de ha- D †Pſal.79.c
bitaculo ſancto tuo,& ſolio gloriæ tuæ.†Vbi eſt zelus tuus,& fortitudo tua? Multi- †Baruc.2.d
tudo viſcerum tuorũ & miſerationum tuarum ſuper me continuerũt ſe.†16 Tu enim †13.q.2.c. qui diui.§. Qui de mortuis.
pater noſter:& Abraham neſciuit nos,& Iſrael ignorauit nos.Tu dñe pater noſter &
redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum. 17 Quare errare nos feciſti domine de viis
tuis,induraſti cor noſtrum ne timeremus te? Conuertere propter ſeruos tuos,tribus
hæreditatis tuæ.18 Quaſi nihilum poſſederũt populum ſanctum tuum hoſtes noſtri,
conculcauerunt ſanctificationem tuam. 19 Facti ſumus quaſi in principio cum non
dominareris noſtri,neque inuocaretur nomen tuum ſuper nos.

c Quia ſaltem patres eorũ Abrahã, Iſaac, Iacob, Moyſes, &c. meã fidẽ tenuerũt, & pactum meũ ſeruauerũt, quãuis multi filij eorũ cõuerſi ſunt in arcum prauũ. S.Thom.

d. Cœlum dicitur habitaculum ſanctũ,& domus gloriæ eius iuxta illud. Iſa.66. Cœlum mihi ſedes eſt. Nõ quòd omnipotẽs deus, qui tenet cœlum palmo,& terram pugillo, vllo claudatur loco, ſed quò quę ſanctiora ſunt, illius locus, & habitaculum ſanctum eſſe dicuntur. Hiero.ibid. Sed & baſilicas ſanctorum nominib9 appellatas, velut loca ſancta diuino cultui mancipata, affectu pio & deuotione adeũdas credimus. Aug.de dogm.eccle.cap.73.

Meſsias aduentu ſuo ad iuſtitiam coget & ad miſericordiam,expectantibus eum multa pollicitus. *LXIIII.*

VTinam dirumperes cœlos,& deſcenderes! A facie tua montes defluerent:2 ſi- A
cut exuſtio ignis tabeſcerent,aquæ arderent igni,vt notum fieret nomen tuũ
inimicis tuis:à facie tua gentes turbarentur.3 Cum feceris mirabilia, nõ ſuſti-
nebimus.Deſcendiſti,& à facie tua montes defluxerunt.†4 A ſeculo non audierunt, †1.Cor.2.b.
neq; auribus perceperunt. Oculus non vidit deus abſque te,quæ præparaſti expectã- B
tibus te.5 Occurriſti lætanti,& facienti iuſtitiam,in viis tuis recordabuntur tui.Ecce,
tu iratus es & peccauimus,in ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur. 6 Et facti ſumus vt
immundi omnes nos,& quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.[a] Et ceci-
dimus quaſi foliũ vniuerſi,& iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos.7 Non
eſt qui inuocet nomen tuum,qui conſurgat & teneat te.Abſcondiſti faciem tuam à C
nobis,& alliſiſti nos in manu iniquitatis noſtræ.8 Et nunc domine pater noſter es tu,
nos verò lutum:& fictor noſter tu,& opera manuum tuarum omnes nos.†9 Ne ira- †Pſal.78.b
ſceris domine ſatis, & ne vltrà memineris iniquitatis noſtræ. Ecce reſpice , populus
tuus omnes nos.10 Ciuitas ſancti tui facta eſt deſerta:Sion deſerta facta eſt:Ieruſalem D
deſolata:11 domus ſanctificationis noſtræ & gloriæ noſtræ, vbi laudauerunt te patres
noſtri, facta eſt in exuſtionem ignis , & omnia deſiderabilia noſtra verſa ſunt in rui-
nas. 12 Nunquid ſuper his continebis te domine, tacebis & affliges nos vehementer?
†Quæſierunt me qui antè non interrogabant,inuenerunt qui non quæſierunt me. †Rom.10.d Infr.66.c.

a. Homo in creatione fact9 eſt vt arbor, in tentatione vt folium, in deiectione vt ſtipula. Greg.Moral.lib.11. cap.24.

a. Iudæi nanq; ex initio affore aliquãdo hunc virum per quem cuncta repararẽtur, veriſsima traditione ſuſceperunt, & quotidie meditantes ac proſpicientes quando eius fieret aduentus, vbi adeſſe eũ viderunt, & ſigna ac prodigia, ſicut de eo ſcriptum fuerat, adimplentem, inuidia excæcati agnoſcere nequiuerũt præſentem, in cuius ſpe lętabãtur abſentis. Intellexerunt tantum ſancti Apoſtoli, & qui à deo electi ſunt, & nos qui pòſt ab eis electi ſumus. Hoc autẽ dei prouidentia factum eſt, vt agnitio boni huius etiã gentibus traderetur, & hi qui nunquam audierant de eo, nec à prophetis didicerãt, agnoſcerent eum: illi verò qui quotidianis meditationibus euanuerunt, ignorarent. Clemens Epiſto.3. ad Iacobum fratrem do.

Reddet dominus iuſtis & iniuſtis ſecundum opera eorum,diſcernens malos à bonis in præcepto promiſsæ ſalutis. *LXV.*

DIxi: [a] Ecce ego, ecce ego , ad gentem quæ neſciebat me, & quæ non inuoca- A
bat nomen meum. 2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum,
qui

qui graditur in via non bona poſt cogitationes ſuas.3 Populus qui ad iracundiã pro-
uocat me ante faciem meã ſemper:qui immolant in hortis,& ſacrificãt ſuper lateres:
4 qui habitant in ſepulchris,& in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnẽ
ſuillam,& ius profanum in vaſis eorum,5 qui dicunt:Recede à me, nõ appropinques
mihi quia immundus es:iſti fumus erunt in furore meo,ignis ardens tota die.6 Ecce
ſcriptũ eſt coram me:Non tacebo,ſed reddam & retribuam in ſinu eorum7 iniquita-
tes veſtras,& iniquitates patrum veſtrorum ſimul,dicit dominus, qui ſacrificauerũt
ſuper montes,& ſuper colles exprobrauerunt mihi,& remetiar opus eorum primùm
B in ſinu eorum.8 Hæc dicit dominus:Quomodo ſi inueniatur granum in botro,& di-
catur , Ne diſſipes illud,quoniam benedictio eſt, ſic faciam propter ſeruos meos vt
non diſperdam totum.9 Et educam de Iacob ſemen,& de Iuda poſſidentem montes
ſanctos meos.Et hæreditabũt eam electi mei,& ſerui mei habitabunt ibi.10 Et erunt
cãpeſtria in caulas gregum,& vallis Achor in cubile armẽtorum populo meo qui re
quiſierunt me.11 Et vos qui dereliquiſtis dñm,qui obliti eſtis montem ſanctum meũ,
†Prou.1.e Iere.7.c Infr.66.b. qui ponitis Fortunæ menſam,& libatis ſuper eam,12 numerabo vos in gladio,& om-
nes in cæde corruetis,†pro eo quòd vocaui & non reſpondiſtis mihi:locutus ſum,&
non audiſtis:& faciebatis malum in oculis meis,& quæ nolui,elegiſtis.13 Propter hoc
C hæc dicit dñs deus:[b] Ecce ſerui mei comedent,& vos eſurietis. Ecce ſerui mei bibẽt,
& vos ſitietis.Ecce ſerui mei lætabuntur,& vos confundemini.14 Ecce ſerui mei lau-
dabunt præ exultatione cordis,& vos clamabitis præ dolore cordis,& prę contritio-
ne ſpiritus vlulabitis,15 & dimittetis nomen veſtrum in iuramentum electis meis. Et
interficiet te dñs deus,& ſeruos ſuos vocabit nomine alio. 16 In quo qui benedictus
eſt ſuper terram,benedicetur in domino,amen.Et qui iurat in terra,iurabit in deo,a-
men.[c] Quia obliuioni traditæ ſunt anguſtiæ priores,& quia abſconditæ ſunt ab ocu-
†Apoc.21.a lis noſtris.†17 Ecce enim ego creo cœlos nouos,& terram nouam,& non erũt in me-
moria priora,& non aſcendent ſuper cor,18 ſed gaudebitis & exultabitis vſq; in ſem-
piternum in iis quæ ego creo.Quia ecce ego creo Ieruſalem exultationem,& popu-
lum eius gaudium:19 & exultabo in Ieruſalem,& gaudebo in populo meo, & nõ au-
D dietur in ea vltrà vox fletus,& vox clamoris.20 Non erit tibi amplius infans dierum,
†2.quæ.7.c Paulus,& c. Qui nec. & ſenex qui non impleat dies ſuos, † quoniam puer centum annorum morietur , &
peccator centum annorum maledictus erit:21 & ædificabunt domos & inhabitabunt
& plantabunt vineas,& comedent fructus earum.22 Non ædificabũt,& alius habita-
bit:non plantabunt, & alius comedet. Secundum enim dies ligni erunt dies populi
mei,& opera manuum eorum inueterabunt. 23 Electi mei non laborabunt fruſtra,
neque generabunt in conturbatione,quia ſemen benedictorum domini eſt,& nepo-
†Pſal.31.b Sup.11.b. tes eorum cum eis.†24 Erítque,antequam clament,ego exaudiam:adhuc illis loquẽ-
tibus ego exaudiam.[d] 25 Lupus & agnus paſcentur ſimul,& leo & bos comedent pa-
leas , & ſerpenti puluis panis eius. Non nocebunt neque occident in omni monte
ſancto meo,dicit dominus.

Abiecto Iudæorum errore,ſynagoga,templo, & ſacrificiis,nouam fundat eccleſiam perpetuæ pacis & ſacrificij apud Chriſtianos,conſolans eos in perſecutionibus & tribulationibus ſuis. *LXVI.*

†Act.7.f. A HÆc dicit dominus:[a] † Cœlum ſedes mea eſt,& terra ſcabellum pedum meo-
rum. Quæ eſt iſta domus quam ædificabitis mihi , & quis iſte locus requie-
tionis meæ?2 Omnia hæc manus mea fecit,& facta ſunt vniuerſa iſta,dicit do
minus.[b] Ad quem autem reſpiciã,niſi ad pauperculum & contritũ ſpiritu,&[c] tremẽ-
†1.q.1.c.Per Iſaiam. Iob.21.f tem ſermones meos?[d]†3 Qui immolat bouem,quaſi qui interficiat virum. Qui ma-
ctat pecus,quaſi qui excerebret canem.Qui offert oblationem,quaſi qui ſanguinem
B ſuillum offerat.Qui recordatur thuris,quaſi qui benedicat idolo.Hæc omnia elege-
†Prou.1.c Iere.17.c Sup.59.b runt in viis ſuis, & in abominationibus ſuis anima eorũ delectata eſt.4 Vnde & ego
eligam illuſiones eorum,& quæ timebant,adducam eis:†quia vocaui,& nõ erat qui

b. Hic eſt enim cibus ĩ quo vita definitur æterna, quo quiſquis fuerit defraudat9, morte morietur: quandoquidẽ panis viuus atq; cœleſtis ipſe dominus eſt, qui vitã dat huic mundo: vnde & ipſe ait: Niſi manducaueritis carnem meã,& biberitis ſanguinem meum, nõ habebitis vitam æternam. Ambr.de paradiſo.cap.9.

c. Hoc eſt, ſic erũt quaſi nũquam fuiſſent, quia nullum detrimentũ inducẽt: & eorum recordatio potius erit cauſa hilaritatis quã mœroris. Nõ enim beati omnino obliuiſcẽtur mala pœnæ & culpæ quæ paſsi ſũt, vel operati: ſed peccatorũ memoria inflãmabit eos ad ĩtenſiorem diuinæ pietatis amorem: memoria quoque præteritorum ſuppliciorũ erit eis materia gloriandi de triũpho, & gratias agẽdi deo. Dion.ibid.

d. Per irrationaliũ differẽtiam, oſtendit vitã hominũ cultibus moribúſq; diuerſam, in eandem religionis coituram eſſe cõcordiam. Chryſ.in.3.c.Matth.ho.10.

a. Deus dicitur in loco eſſe, & dicitur locus dei, vbi eius manifeſta fit operatio & qui plus participat operationis eius & gratię. Quapropter cœlũ eius thronus eſt, in ipſo enim angeli ſũt facientes eius volũtatem, & ſemper glorificantes ipſum. Et terra ſcabellũ pedũ eius: nã in ea per carnẽ cũ hominibus conuerſatus eſt, pes autẽ eius ſancta caro eius. Dicitur & eccleſia locus dei, in qua ad ipſum interceſsiones fundimus. Damaſce.lib.1.ca.16.

b. Eſto ergo humilis & quietus, vt in tuo deus requieſcat affectu, qui non requieuit in beſtiis, multo magis nõ requieſcit in pectore beſtiali. Ambr. Hexaemeron lib.6.cap.8.

c. Obedientiam operibus implentem. Chr. ad popu. Antioche.homil.34.

d. Immolare bouẽ, mactare arietẽ, offerre ſacrificium, thura ſuccendere, ſcilicet idolis, quæ ita habet deus quaſi homicidiũ, & oblationẽ canis, & ſuillũ ſanguinẽ atque blaſphemiam ipſi elegerũt. Hier.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

respondéret:locutus sum,& nō audierunt.Fecerúntq; malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.[5] Audite verbum dñi qui tremitis ad verbum eius.Dixerunt fratres vestri odientes vos,& abiicientes propter nomẽ meum:Glorificetur dominus,& videbimus in lætitia vestra,ipsi autem cōfundẽtur.[6] Vox populi de ciuitate,vox de templo,vox domini reddentis retributionem inimicis suis. [c] [7] Antequam parturiret,peperit:antequam veniret partus eius,peperit masculum.† [8] Quis audiuit vnquam tale? & quis vidit huic simile ? Nunquid parturiet terra in die vna,aut parietur gẽs simul, quia parturiuit & peperit Sion filios suos?[9] Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit dñs. Si ego qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero? ait dñs deus tuus. [10] Lætamini cum Ierusalem,& exultate in ea,omnes qui diligitis eã. Gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugetis super eam,[11] vt sugatis,& repleamini ab vbere consolationis eius, vt mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius. [12] Quia hæc dicit dñs:Ecce ego declinabo super eam quasi fluuiũ pacis, & quasi torrentẽ inundantem gloriam gentium quã sugetis. Ad vbera portabimini,& super genua blandientur vobis.[13] Quomodo si cui mater blandiatur,ita ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini. [14] Videbitis,& gaudebit cor vestrum,[f] & ossa vestra quasi herba germinabunt.Et cognoscetur manus domini seruis eius,& indignabitur inimicis suis. [15] Quia ecce dominus in igne veniet,& quasi turbo quadriga eius,reddere in indignatione furorem suum,& increpationem suam in flamma ignis.[16] Quia in igne dominus diiudicabit,& in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à domino.[17] Qui sanctificabantur,& mundos se putabãt in hortis post ianuam intrinsecus,qui comedebant carnem suillam & abominationem,& murem, simul consumentur,dicit dominus.[18] Ego autem opera eorum & cogitationes eorũ venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam.[19] Et ponam in eis signum,& mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mare,in Africam & Lydiam, tenentes sagittam,in Italiam & Græciam, ad insulas longe,ad eos qui non audierunt de me,& non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, [20] & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum domino, in equis & in quadrigis, & in lecticis,& in mulis, & in carrucis ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit dominus: quomodo si inferant filij [g] Israel munus in vase mundo in domum domini.† [21] Et assumã ex eis in sacerdotes & Leuitas,dicit dominus:[g] [22] quia sicut cœli noui,& terra noua,quæ ego facio stare coram me,dicit dominus deus:sic stabit semen vestrũ,& nomen vestrum.[23] Et erit mẽsis ex mense,& sabbatum ex sabbato. Veniet omnis caro,vt adoret coram facie mea, dicit dominus.[24] Et egredientur & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt in me.† Vermis eorum non morietur,& ignis eorum non extinguetur, & erunt vsq; ad satietatem visionis omni carni.

c. Quod de virgine Maria intelligendum est. Cuius enim neque voluptas præcessit, neque pariendi dolor subsecutus est, secundũ prophetam dicentẽ: Priusquam dolorem partus senserit, peperit, & priusquam adueniret tempus dolorũ partus, effugit, & peperit masculum. Damasce. lib. 4. cap. 15.

† Ierem. 18. d

† Apoc. 21. a

† Mar. 9. & 19. q. 3. c Quoniam.

g. Si terra renouatur & cœlũ, cur dubitemus hominẽ posse renouari, propter quẽ terra facta & cœlũ est? Si præuaricator seruatur ad pœnam, cur iustus nõ perpetuatur ad gloriã? Si vermis non moritur peccatorum, quemadmodum interibit caro iustorum? Hæc est enim resurrectio, sicut verbi ipsius sono exprimitur, vt quod cecidit, hoc resurgat: quod mortuum fuerit, reuiuiscat. Et hęc est series & causa iustitiæ, vt quoniã corporis animique communis est actus, quæ animus cogitauit, corpus efficit: vtrunque in iudicium veniat, vtrunque aut pœnæ dedatur, aut gloriæ reseruetur. Ambr. de fide resurrectionis. 16. De mense in mensem, & de sabbato in sabbatum.

f. Resurgent sanctorũ corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate. In quibus tãta erit facilitas resurgendi, quãta fœcilitas propter quod & spiritalia dicta sunt, cũ proculdubio corpora futura sint, nõ spiritus. Curabit artificis prouidentia ne quid indecens fiat, &c. Augu. in Enchiridio cap. 91.

ESAIÆ FINIS.

D. HIERONYMI IN IEREMIAM prophetam præfatio.

IEremias propheta,cui hic prologus scribitur,sermone quidem apud Hebræos Isaiæ & Hoseæ & quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior,sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij à loco ei in quo natus est,accidit. Fuit enim Anathothites,qui est vsque hodie viculus tribus ab Ierosolymis distans milibus:sacerdos ex sacerdotibus,& in matris vtero sanctificatus,virginitate sua euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer, & captiuitatem vrbis atque Iudææ non solũ spiritu,sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum,coloni gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto:quod nos mensuræ metri,versibúsque reddidimus,

mus. Præterea ordinem visionum,qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est,ad pristinam fidem correximus. Librum autẽ Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus:pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes,quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior,quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere,quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

ALIVS PROLOGVS IN EVNDEM.

IOacim filius Iosiæ,cuius tertiodecimo anno prophetare orsus est Ieremias,sub quo & Olda mulier prophetauit,ipse est qui alio nomine appellatur Eliacim,& regnauit super tribum Iuda & Ierusalem annis vndecim,cui successit in regnum filius Ioachim, cognomẽto Iechonias, qui tertio mense regni eius die decima captus à ducibus Nabuchodonosor, ductus est in Babylonem, & in loco eius constitutus est Sedechias filius Iosiæ patruus eius, cuius anno vndecimo Ierusalem capta atque subuersa est. Nemo igitur putet eũdem in Danielis principio Ioacim, qui in Ezechielis exordio Ioacim scribitur. Iste extremam syllabam cim habet,ille chin,& ob hanc causam in Euangelio secundum Matthæum vna videtur deesse generatio, quia secunda tessaradecas in Ioacim desinit filium Iosiæ, & tertia incipit à Ioachin filio Ioacim. Quod ignorans Porphyrius, calumniam struit ecclesiæ,suam ostendens imperitiam, dum euãgelistam Matthæum arguere nititur falsitatis. Quódque traditum scribitur Ioachin, mõstrat non aduersariorum fortitudinis fuisse victoriam, sed domini voluntatis.

VITA IEREMIÆ PROPHETÆ.

IEremias Anathothites,qui est viculus tribus à Ierosolymis distans milibus,apud Thamnas in Ægypto à populo lapidibus obrutus occubuit. Iacet verò in eo loco sepultus, quo dudum Pharao rex habitauerat. Et quoniam postulatione sua defugatis ab eodem loco serpentibus, Ægyptios à tactu aspidum facit esse securos,magna eum ibi religione Ægyptij venerantur.

IN VETVSTIS EDITIONIBVS HOC præterea hic adiectum reperias.

HÆc interpretatio Hieronymi est, si quid in ea noui erit, secundum Hebræos codices exploretur. Alia est Septuaginta interpretum,ecclesiis vsurpata:quæ quamuis nonnulla aliter habeat, quàm in Hebræis codicibus inuenitur, tamen vtraque, id est secundum Septuaginta,& secundum Hebraicam,apostolica auctoritate firmata est, non errore, neque reprehensione superioris: sed certo consilio Septuaginta nonnulla aliter dixisse vel contexuisse intelliguntur. Quod ideo præmonemus,ne quisquam alteram ex altera velit emẽdare: quòd singulorum in suo genere veritas obseruanda est.

PROPHETIA Ieremiæ.

Ieremias adhuc puer spiritu sancto repletus mittitur ad prædicandum Ierusalem destructionem sub nomine virgæ & ollæ succensæ. Cap. I.

Universidad de Deusto Biblioteca

VErba [a] Ieremiæ Prophetæ filij Helciæ de sacerdotibus qui A
fuerunt in Anathoth in terra Beniamin. 2 Quod factum est
verbum domini ad eum in diebus Iosiæ filij Amon regis Iu-
da, [b] in tertiodecimo anno regni eius. 3 Et factũ est in diebus
Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, vsq; ad cõsummationem vnde-
cimi anni Sedeciæ filij Iosiæ regis Iuda, vsq; ad transmigra-
tionem Ierusalem, in mense quinto. 4 Et factum est verbum
domini ad me dicẽs: 5 Priusquam te formarem in vtero, noui
te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te: & prophetam
in gentibus dedi te. 6 Et dixi: † Aa, aa, aa, domine deus ecce B
nescio loqui, quia puer ego sum. 7 Et dixit dominus ad me: Noli dicere, quia puer
sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis: & vniuersa quæcunq; mandauero tibi,
loquêris. 8 Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum, vt eruam te: dicit dominus.
9 Et misit dominus manũ suam, & tetigit os meum, & dixit ad me: † Ecce dedi verba
mea in ore tuo: 10 ecce cõstitui te hodie super gẽtes & super regna, vt [c] euellas & de-
struas, & disperdas & dissipes, & ædifices & plãtes. 11 Et factũ est verbum domini ad
me dicens: † Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video. 12 Et di- C
xit dominus ad me: Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbũ meum, vt faciã illud.
13 Et factũ est verbum domini secundò ad me dicens: Quid tu vides? Et dixi: [d] Ollam
succensam ego video, & faciẽ eius à facie aquilonis. 14 Et dixit dominus ad me: † Ab
aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. 15 Quia ecce ego cõ
uocabo omnes cognationes regnorũ aquilonis, dicit dominus, & venient, & ponent
vnusquisq; solium suum in introitu portarum Ierusalem, & super omnes muros eius
in circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda. 16 Et loquar iudicia mea cum eis super om- D
nem malitiam eorum qui dereliquerunt me, & libauerunt diis alienis, & adorauerũt
opus manuum suarum. 17 Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos
omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum, nec enim timere te faciam
vultum eorum. [e] † 18 Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in colum-
nam ferream, & in murum æreum super omnem terram regibus Iuda, & principibus
eius, & sacerdotibus, & omni populo terræ: 19 & bellabunt aduersum te, & non præ-
ualebunt, quia ego tecum sum, ait dominus, vt liberem te.

Increpat sacerdotes & pastores super idolis suis, & Ierusalem super inobedientia sua, quòd sit meretrix & obstinata, & crudelis in pauperes. *II.*

ET factum est verbũ domini ad me dicens: † 2 Vade, & clama in auribus Ieru- A
salem, dicens: Hæc dicit dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescen-
tiam tuam & charitatem desponsationis tuæ, quãdo secuta es me in deserto,
in terra quæ non seminatur. [a] 3 Sanctus Israel domino, primitiæ frugum eius. Omnes
qui deuorãt eũ, delinquunt: mala veniẽt super eos, dicit dominus. 4 Audite verbũ do
mini domus Iacob, & omnes cognationes domus Israel. 5 Hęc dicit dominus: [b] Quid
inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulauerunt
post vanitatẽ, & vani facti sunt, 6 & non dixerunt: Vbi est dominus qui ascendere nos
fecit de terra Ægypti, qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem & in- B
uiam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neq;
habitauit homo? Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius, &
optima illius. Et ingressi contaminastis terram meam, & hæreditatem meam posui-
stis in abominationem. 8 Sacerdotes non dixerunt, Vbi est dominus? & tenentes le-
gem nescierunt me, & pastores præuaricati sunt in me. Et prophetæ prophetauerunt
in Baal, & idola secuti sunt. 9 Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait do-
minus, & cum filiis vestris disceptabo. [c] 10 Trãsite ad insulas Cethim, & videte, & in
Cedar mittite, & considerate vehementer, & videte si factũ est huiuscemodi, 11 si mu
tauit gens deos suos: & certe ipsi non sunt dij. Populus verò meus mutauit gloriam C
suam

a. Ieremias propheta instãtem vrbi Ierusalem captiuitatem Babylonicã, & nostri etiam seculi clades prædictas mãdauit literis. Nec solus ille hæc vaticinatus est multitudini, sed propheta Iezechiel, qui primus duos libros hoc argumento scriptos reliquit. Iosepho lib. 10. cap. 61.

b. Ieremias cũ adhuc esset puer, prophetare cœpit anno. 13. Iosię filij Amon regis Iudæ: prophetauitq; in imperio eius annis decem & nouẽ, & postea sub Ioacim filio eius annis vndecim, & sub Sedecia vltimo rege Iuda annis vndecim: qui sunt, 41. præter id qđ prophetauit in Aegypto. Hierony. ibid.

c. Nisi prius ab auditorum suorum cordibus spinas vani amoris euelleret, frustra in eis verba prædicationis plantaret. Grego. Pastoral. part. 3. admo. 35.

d. Hæc est feruens olla quã vidit Ieremias: in qua decoquuntur omnes principes & pastores tenebrarũ, lectatores bonorum tẽporalium, venatores diuitiarum, qui primas cathedras appetunt in synagogis, & salutari in foro, & vocari Rabbi. Hanc ollã succendit diabolus, dum corda patrũ inflat ad altiora. August. ad fratres in Eremo. Serm. 12.

e. Quæ est tãtę fortitudinis causa, vt nec reges, nec principes nec sacerdotes, nec populi aduersum vnũ præualeãt? Sequitur: Quia tecum ego sum, dicit dominus, vt liberem te. Raba.

a. Israel quia prior credidit, domini primitiæ dicitur: gẽtes vero postea credẽtes, fruges domini factæ sunt. Greg. super Ezech. homil. 11.

b. Dereliquerunt autem patres populi peccatis deum, & non breuiter, sed longo tempore, & pro deo secuti sunt vanitatem, idola videlicet quę nihil prosunt cultoribus suis, & ipsis similes facti sunt, secundum illud quod scriptum est: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui cõfidunt in eis. Raba. ibid.

c. Impij constantiores sunt in malo quàm fideles in bono. Chryso. aduers. Iudæos ora. 1.

Anno ante Christum. 655. Anno mũdi. 3307.

† Infr. 14. b De renũc. c. Nisi. 8. q. 1. ca. In scripturis.

† Infr. 18. a. 10. distin. c. Certum.

† 36. d. c. Ecce. De maiori. c. Solitæ. De his quæ fiũt à prælа. c. Quanta.

† Infr. 24. b 86. di. ca. Si imperator. 2. quæ. 7. cã. In sancta. 6. quæst. 1. c. Beatus. De off. leg. c. 2.

† Infr. 4. b

† Infr. 25. d

† Infr. 3. d

suam in idolũ. 12 Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer,
dicit dominus. 13 Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt [d] fontẽ aquę
viuæ, & foderũt sibi cisternas dissipatas, quæ cõtinere non valent aquas. 14 Nunquid
seruus est Israel aut vernaculus? Quare ergo factus est in prædam? 15 Super eũ rugie-
runt leones, & dederunt vocẽ suam, posuerunt terram eius in solitudinem. Ciuitates
eius exustæ sunt, & non est qui habitet in eis. 16 Filij quoq; Mempheos & Taphneos
constuprauerunt te vsq; ad verticem. 17 Nunquid non istud factum est tibi, quia de-
D reliquisti dominum deum tuũ eo tempore quo ducebat te per viam? 18 Et nunc quid
tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Et quid tibi cum via Assyriorum, vt
bibas aquam fluminis? 19 Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito &
vide quia malum & amarum est reliquisse te dominum deum tuum, & nõ esse timo-
rem eius apud te, dicit dominus deus exercituum. 20 A seculo cõfregisti iugum meũ,
rupisti vincula mea, & dixisti: Non seruiam. In omni enim colle sublimi, & sub omni
ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. † 21 Ego autem plantaui te vineam electã,
omne semen verum. Quomodo ergo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? 22 Si
laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbã borith, maculata es in iniquitate tua co-
E ram me, dicit dominus deus. 23 Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non
ambulaui? Vide vias tuas in conualle, scito quid feceris. Cursor leuis explicans vias
suas, 24 onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris
sui. Nullus auertet eam. Omnes qui quærunt eam, non deficient, [e] in mẽstruis eius in-
uenient eam. 25 Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti: De-
speraui, nequaquã faciam. Adamaui quippe alienos, & post eos ambulabo. 26 Quo-
modo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi &
reges eorum, principes & sacerdotes & prophetæ eorum, 27 dicẽtes ligno, Pater meus
F es tu, & lapidi, Tu me genuisti. † Verterunt ad me tergum, & non faciem: & in tem-
pore afflictionis suæ dicẽt: Surge, & libera nos. † 28 Vbi sunt dij tui, quos fecisti tibi?
Surgant, & liberent te in tempore afflictionis tuæ. [f] Secundum numerum quippe ci-
uitatum tuarum erant dij tui Iuda. † 29 Quid vultis mecum iudicio contendere? Om-
nes dereliquistis me, dicit dominus. 30 Frustra percussi filios vestros, disciplinam non
receperunt. Deuorabit gladius vester prophetas vestros: quasi leo vastator 31 genera-
G tio vestra. Videte verbũ domini: Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra sero-
tina. Quare ergo dixit populus meus, Recessimus, non veniemus vltrà ad te? 32 Nun-
quid obliuiscetur virgo ornamenti sui, [g] aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? Populus
verò meus oblitus est mei diebus innumeris. 33 Quid niteris bonam ostendere viam
tuam, ad quærendam dilectionẽ, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas, 34 &
in alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentium? Non in fossis
inueni eos, sed in omnibus quæ suprà memoraui. 35 Et dixisti: Absque peccato & in-
nocens ego sum: & propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio cõtendam
tecum, eo quòd dixeris, Non peccaui. 36 Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas!
Et ab Ægypto confundêris, sicut confusa es ab Assur. 37 Nam & ab ista egredieris, &
manus tuæ erunt super caput tuum, quoniam obtriuit dominus confidentiam tuam,
& nihil habebis prosperum.

Dominus Iudæis comminatur excidium, quia vocationem suam neglexerunt, atque omnem potestatem & imperium ad pœnitentiam reuocat, & à pœna captiuitatis promittit eos liberandos. *III.*

VVlgo dicitur: [a] Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virũ al-
terum, nunquid reuertetur ad eam vltrà? Nunquid nõ polluta erit & contami-
nata mulier illa? Tu autẽ fornicata es cum amatoribus multis: [b] tamen reuertere ad
me, dicit dominus. 2 Leua oculos tuos in directũ, & vide vbi nõ prostrata sis. In viis
sedebas expectãs eos, quasi latro in solitudine, & polluisti terram in fornicationibus
tuis, & in malitiis tuis. 3 Quãobrẽ prohibitæ sunt stellæ pluuiarũ, & serotinus imber

† Infr. 3. b Isa. 5. a Matt. 21. d

† Infr. 32. f

† Deut. 32. c

† Infr. 11. a

d. Pater dicit se fontem, ex quo spiritus sanctus aqua viua procedit. Chrysost. de san. spi.

e. In mense suo. Maligni spiritus animam in menstruis suis inueniunt, quando in pollutis cogitationibus positam facilè ad peruersam operationẽ trahũt. Greg. supe. Ezech. hom. 20.

f. Vel eosdẽ vel singulos acque diuersos singulæ ciuitates colebant deos, vt nec in impietate viderẽtur habere consensum, sed pugnans contra se superstitio diuersum sequeretur errorem. Rabanus ibi.

g. Per quod innuit domin[us] quòd synagoga quam sibi per legis donationem desponsauit, non debuit eũ relinquere, atque cum idolis fornicari, cuius tamen oppositum fecit, vnde subditur: Popule meus, quid feci tibi, &c. Diony. ibi.

a. Dominus etiam post fornicationem suscipit pœnitentem: & hortatur vt reuertatur ad se. In septuaginta vero nõ prouocat ad pœnitẽtiam, sed arguit impudẽtiam meretricis, quòd post adulterium redeat ad maritum. Rabanus ibidem.

b. Cũ igitur in vehementẽ dei charitatẽ reuerterim[us], non meminit priorũ: nõ est sicut deus, homo: nec cum exprobraret præterita, neque dicit: Quare tantum temporis distulistis, si pœnitentiam agamus: sed cum accesserimus, diligit, & cum ipsius timore carnes nostras crucifixerimus. Chrys. ad popul. Antioch. ho. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nõ fuit. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. [4] Ergo saltẽ amodo voca me, Pater meus, dux virginitatis meæ tu es.[5] Nũquid irascẽris in perpetuum, aut perseuerabis in finẽ? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.[6] Et dixit dominus ad me in diebus Iosiæ regis: † Nũquid vidisti quæ fecerit † auersatrix Israel? † Abiit sibimet super omnẽ montẽ excelsum, & sub omni ligno frõdoso, & fornicata est ibi. [7] Et dixi cum fecisset hæc omnia: Ad me reuertere, & non est reuersa. Et vidit præuaricatrix soror eius Iuda,[8] quia pro eo quòd mœchata esset auersatrix Israel,[c] dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudij: & nõ timuit præuaricatrix Iuda soror eius, sed abiit & fornicata est etiam ipsa,[9] & facilitate fornicationis suæ contaminauit terram: & mœchata est cum lapide & ligno. [10] Et in omnibus his non est reuersa ad me præuaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mẽdacio, ait dominus. [11] Et dixit dominus ad me: Iustificauit animã suã auersatrix Israel cõparatione præuaricatricis Iudæ. [12] Vade & clama sermones istos cõtra aquilonẽ, & dices: [d] Reuertere auersatrix Israel, ait dominus, & non auertam faciem meã à vobis, quia sanctus ego sum, dicit dominus, & non irascar in perpetuũ. [13] Veruntamen scito iniquitatẽ tuam, quia in dominum deum tuũ præuaricata es. Et dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocẽ meam non audisti, ait dominus. [14] Conuertimini filij reuertentes, dicit dominus: quia ego vir vester. Et assumam vos, vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducã vos in Sion. [15] Et dabo vobis pastores iuxta cor meũ, & pascẽt vos sciẽtia & doctrina. [e] [16] Cúmq; multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis, ait dominus: non dicent vltrà, Arca testamenti domini: neq; ascendet super cor, neq; recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet vltrà. [17] In tempore illo vocabunt Ierusalem solium domini: & cõgregabuntur ad eam omnes gẽtes in nomine domini in Ierusalem: & non ambulabunt post prauitatem cordis sui pessimi. [18] In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israel, & venient simul de terra aquilonis ad terram quã dedi patribus vestris. [19] Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem hæreditatem præclaram exercituum gentium? Et dixi: Patrẽ vocabis me, & post me ingredi non cessabis. [20] Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit dominus. † [21] Vox in vijs audita est, ploratus & vlulatus filiorũ Israel, quoniã iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt domini dei sui. [22] Conuertimini filij reuertentes, & sanabo [f] auersiones vestras. Ecce nos venimus ad te. Tu enim es dominus deus noster. [23] Vere mẽdaces erant colles, & multitudo mõtium. Vere in domino deo nostro salus Israel. [24] Cõfusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescẽtia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum & filias eorum. [25] Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra, quoniam domino deo nostro peccauimus nos & patres nostri ab adolescentia nostra vsq; ad diem hanc, & non audiuimus vocem domini dei nostri.

Nisi Israel conuertatur ad dominum, & circuncidatur corde, grauia illi imminent ab Aquilone incommoda, de cuius excidio propheta gemit. IIII.

[a] SI reuerteris ad me Israel, ait dominus, ad me conuertere. Si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoueberis. † [2] Et iurabis, viuit dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eũ gentes, ipsúmque laudabunt.[3] Hæc enim dicit dominus viro Iuda, & habitatori Ierusalem: † [b] Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. [4] Circuncidimini domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Iuda, & habitatores Ierusalẽ, ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum. † [6;5] Annuntiate in Iuda, & in Ierusalem auditũ facite: loquimini & canite tuba in terra, clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas,[6] leuate signum in Sion. Confortamini, & nolite stare, quia malum ego adducam ab aquilone, & contritionem magnam. [d] [7] Ascẽdit leo de cubili suo, & prędo gentium se leuabit. Egressus est de loco suo, vt ponat terrã tuam

† 4. Reg. 18. † Sup. 1. a † Sup. 2. d

† Infr. 31. c Matth. 2. c

† 22. q. 1. c. Et iurabũt. De iureiur. c. etsi Christus. Osee. 10. d † De verb. signi. cap. 1.

† Sup. 1. c

c. Videtur hic deus dimittere peccatorem. Verũ dicendum quòd deus non dimittit longe aliquem quãtum ad se pertinet, sed homo peccãs ipsum dimittit. Vnde Isa. 50. In iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. S. Thom. d Promittit per mediatorẽ & donum, si obtemperent vt secum pacem habeant. Chrys. de Adam, Sodomitis, Achab, & pœnitentia.

e. Hoc de ecclesia intelligendum, quando congregantur omnes gentes in nomine domini in Ierusalem, in qua est visio pacis, & nequaquã ambulant post prauitatem cordis sui pessimi: vt faciant quæ desiderant, nec suos sequũtur errores, sed dicunt cum propheta: Adhęsit anima mea post te. Hiero. ibid.

f Id est, blasphemias vestras cæteráq; peccata in Christum, per gratiæ infusionem delebo. Vnde Petrus dixit Iudęis: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrũ in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum. Act. 2. f. Dion. ibid.

a. Si reuerteris ad me Israel, & Iemel salutem desideras, & peccasse te dicis, & vocem domini dei tui nõ audisse, plene conuertere. Raba. ibid.

b. Ita & nos qui dei agricultura effecti sumus, qui spem fructuũ nostrorum nõ terra creditos, sed cœlo reposuimus: nõ nobis sufficere putemus terram corporis nostri vigiliarum exercitiis edomare, vel ieiuniorum labore conficere: sed in primis mentem extirpatione vitiorum mundare conemur, circuncidere mores, excidere passiones, eradicare superbiam, plãtare humilitatem, effodere iram, fundare patientiam, amputare inuidiam, inserere benevolentiam. Isich. Emis. ad monach. homil. 8.

c. Hoc audiat Iudæa, hoc Ierusalem, in qua cõfessio fidei est, & in qua pax Christi habitat, & cui per Isaiam dictum est: In montem excelsum ascende tu qui euãgelizas Sion, &c. Isa. 40. Hiero. ibid.

d Leo iste est de quo Petrus ait: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, &c. Hier. ibid.

tuam in solitudinem. Ciuitates tuæ vastabuntur, remanentes absq; habitatore. [c] [10] Super hoc accingite vos ciliciis: plangite & vlulate, quia non est auersa ira furoris domini à vobis.[9] Et erit in die illa dicit dominus: peribit cor Regis, & cor principum, & obstupescent sacerdotes, & prophetæ cõsternabũtur. [10] Et dixi: Heu, heu, heu, domine deus, ergóne decepisti populum istum, & Ierusalem, dicẽs, Pax erit vobis? Et ecce peruenit gladius vsq; ad animam. [11] In tempore illo dicetur populo huic & Ierusalẽ: [f] Ventus vrens in viis quę sunt in deserto viæ filiæ populi mei, nõ ad ventilandum & ad purgandum. [12] Spiritus plenus ex his veniet mihi. Et nunc ego, sed loquar iudicia mea cũ eis. [13] Ecce quasi nubes ascẽdet, & quasi tẽpestas currus eius. Velociores aquilis equi illius. Væ nobis, quoniã vastati sumus. [14] Laua à malitia cor tuum Ierusalẽ, vt salua fias. Vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? [15] Vox enim annuntiãtis à Dan, & notũ facientis idolũ de monte Ephraim. [16] Dicite gentibus: Ecce auditum est in Ierusalẽ, custodes venire de terra lõginqua, & dare super ciuitates Iuda vocem suam. [17] Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro, quia me ad iracundiã prouocauit, dicit dominus. † [18] Viæ tuæ & cogitationes tuę fecerũt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuũ. [g] [19] Ventrem meũ, ventrem meũ doleo: sensus cordis mei turbati sunt in me. Nõ tacebo, quoniã vocem buccinæ audiuit anima mea, clamorem prælij. [20] Contritio super contritionẽ vocata est, & vastata est omnis terra. Repẽtè vastata sunt tabernacula mea subitò pelles meę. [21] Vsquequo videbo fugientem, audiam vocẽ buccinę? † [22] Quia stultus populus meus me nõ cognouit: filij insipientes sunt, & vecordes. [h] Sapientes sunt vt faciant mala, bene autẽ facere nescierunt. [23] Aspexi terrã, & ecce vacua erat, & nihil: & cœlos, & nõ erat lux in eis. [24] Vidi montes, & ecce mouebantur: & omnes colles conturbati sunt. [25] Intuitus sum, & nõ erat homo, & omne volatile cœli recessit. [26] Aspexi, & ecce Carmelus desertus, & omnes vrbes eius destructæ sunt à facie domini, & à facie iræ furoris eius. [27] Hęc enim dicit dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamẽ consummationẽ non faciã. [28] Luget terra, & mœrebũt cœli desuper, eo quòd locutus sum. Cogitaui, & non pœnituit me, nec auersus sum ab eo. [29] A voce equitis & mittẽtis sagittam fugit omnis ciuitas. Ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes. Vniuersæ vrbes derelictæ sunt: & nõ habitat in eis homo. [30] Tu autem vastata quid facies? Cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra componẽris. Contẽpserunt te amatores tui, animam tuam quærent. [31] Vocem enim quasi parturientis audiui, & angustias vt puerperæ. Vox filiæ Sion inter morientes expandentésque manus suas. Væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

f. Ventum autem vrentem iuxta historiã accipe Nabuchodonosor, qui vniuersam cõsumat, iuxta tropologiã, aduersariã potestatẽ quæ veniens de deserto & desolitudine, vbi nullum hospitium dei est, ecclesiã dei conetur euertere. Raba. ibi.

† Sap. 1. b

g. Ventrem dolet qui mẽtis afflictionem sentit. Greg. super. Ezec. homi. 10. Quid ni doleã ventrem memoriæ, vbi cõgesta est tanta putredo? Berna. de cõuer. ad cleri. Serm 3.

† 16. q. 7. ca. Et hoc diximus.

h. Sapientes porrò dicit vaticinatoria versutię & impostura insignes: de quibus Ieremias ait: Sapientes sunt vt faciant mala, &c. Vel certe sapientes dicit discipulos principum huius seculi, qui abolentur: qui dicẽtes se esse sapientes, stulti facti sunt: quoniam sapientia huius mũdi stultitia est apud deum. Basilius in Psal. 48.

i. Mixta iræ misericordia dei, omnis terra deseritur, sed nõ fit consummatio, vt sint qui intelligant clemẽtiam eius. Hieron. ibidem.

Quærens dominus in magistratu & plebe fidem & non inueniens, minatur illis exitium ob scelerum frequentiam. V.

[a] CIrcuite vias Ierusalem, & aspicite & considerate, & quęrite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, quærentem fidem, & propitius ero ei. [2] Quòd si etiã viuit dominus, dixerint: & hoc falso iurabũt.[3] Domine, oculi tui respiciunt fidem. [b] Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerũt accipere disciplinam. Indurauerunt facies suas supra petrã, [c] & noluerunt reuerti. [4] Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam domini, & iudicium dei sui.[5] Ibo ergo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt viam domini iudicium dei sui. Et ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. [6] Idcirco percussit eos leo de sylua, lupus ad vesperam vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorũ. Omnis qui egressus fuerit ex eis, capietur, quia multę sunt pręuaricationes eorum: cõfortatæ sunt auersiones eorũ. [d] [7] Super quo propitius tibi esse potero? Filij tui dereliquerũt me, & iurant in iis qui nõ sunt dij. Saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabãtur. [8] Equi amatores in fœminas, & emissarij facti sunt, † vnusquisq; ad vxorẽ proximi sui hinniebat. [9] Nũquid super his nõ visitabo, dicit dominus, & in gente tali nõ vlciscetur anima mea? [10] Ascẽdite muros eius, & dissipate:

a. Vnus quidẽ homo rectè viuens populum integrum eripere potest ab ira dei: ciuitas autem integra perueršq; in suam pœnam & supplicium bene etiã viuẽtem deiicere non potest. Chryso. de pœni. & confes.

b. Hic flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Greg. Mora. lib. 18. ca. 12.

c. De huiusmodi Iudæorũ duritia supra iam dictũ est, & de eius incurabilitate legimus Isa. 1. Vulnus & liuor & plaga, tu mens nõ est circũligata, nec curata medicamine. Dion. ibi.

d. Nunquid super hac re propitiabor tibi? Cathologus peccatorum Ierusalẽ.

† Ezec. 22. c Infr. 9. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

consummationē autem nolite facere. Auferte propagines eius, quia nō sunt domini. [11] Præuaricatione enim præuaricata est in me domus Israel & domus Iuda, ait dominus. [c 12] Negauerūt dominum, & dixerunt: Non est ipse, neq; veniet super nos malū: gladium & famē non videbimus. [f 13] Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum nō fuit in eis. Hæc ergo eueniēt illis. [14] Hæc dicit dominus deus exercituū. Quia locuti estis verbū istud, ecce ego addo verba mea in ore tuo in ignem, & populū istū in ligna, & vorabit eos. [15] Ecce ego adducam super vos gētem de longinquo domus Israel, ait dominus, gentem robustam, gentem antiquam, gētem cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur. [16] Pharetra eius quasi sepulchrum patēs, vniuersi fortes. [17] Et comedet segetes tuas, & panē tuū: deuorabit filios tuos & filias tuas: comedet gregem tuū & armenta tua, & comedet vineā tuam & ficum tuam, & cōteret vrbes munitas tuas in quibus tu habes fiduciā, gladio. [18] Veruntamen in diebus illis, ait dominus, non faciam vos in consummationē. [g †19] Quòd si dixeritis: Quare fecit dominus deus noster nobis hęc omnia? dices ad eos: sicut dereliquistis me, & seruistis deo alieno in terra vestra, sic seruietis diis alienis in terra nō vestra. [20] Annūtiate hæc domui Iacob, & auditum facite in Iuda, dicētes: [21] Audi populе stulte, qui non habes cor: qui habētes oculos, nō videtis: & aures, & nō auditis. [22] Me ergo nō timebitis, ait dominus, & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminū mari, præceptum sempiternum quod non præteribit: & cōmouebuntur, & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non trāsibunt illud. [23] Populo autem huic factū est cor incredulum & exasperās. Recesserūt & abierunt, [24] & non dixerunt in corde suo: Metuamus dominum deū nostrum, qui dat nobis [h] pluuiam temporaneam & serotinam in tempore suo, plenitudinē annuæ messis custodientem nobis. [25] Iniquitates nostræ declinauerunt hęc, & peccata nostra prohibuerunt bonum à nobis: [26] quia inuenti sunt in populo meo impij, insidiātes quasi aucupes, laqueos ponētes & pedicas ad capiēdos viros. [27] Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideo magnificati sunt & ditati, [28] incrassati sunt, & impinguati, & prēterierūt sermones meos pessimè. †Causam viduę nō iudicauerūt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperū non iudicauerunt. †[29] Nunquid super his non visitabo, dicit dominus: aut super gentem huiusce modi non vlciscetur anima mea? [30] Stupor & mirabilia facta sunt in terra. [31] Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in nouissimo eius?

Assyriorum in Iudæam aduentus, & populi in Assyriam transmigratio, atque sacrificiorum reiectio propter populi fraudes & auaritiam, dei contemptum, & verbi eius negligentiā, à propheta prænuntiantur. VI.

A Confortamini filij Beniamin in medio [a] Ierusalem, & in Thecua clangite buccina: super Beth-acharē leuate vexillum: quia malum visum est ab aquilone, & contritio magna. [2] Speciosę & delicatæ assimilaui filiam Sion: [3] ad eam venient pastores, & greges eorū. Fixerunt in ea tentoria in circuitu, pascet vnusquisque eos qui sub manu sua sunt. [4] Sanctificate super eam bellū, consurgite, & ascendamus in meridie. Væ nobis quia declinauit dies, quia longiores factæ sunt vmbræ vesperi. [5] Surgite & ascēdamus in nocte: & dissipemus domus eius, [6] quia hæc dicit dominus exercituum: Cædite lignum eius, & fodite circa Ierusalem aggerem. Hæc est ciuitas B visitationis, omnis calūnia in medio eius. [b 7] Sicut frigidam facit cisterna aquā suam, sic frigidam fecit malitiā suam. Iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga. [8] Erudire Ierusalē, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponā te desertam terram inhabitabilem. [9] Hæc dicit dominus exercituum: Vsq; ad racemū colligent quasi in vinea reliquias Israel. Conuerte manū tuam quasi vindemiator ad cartallū. [c 10] Cui loquar, & quē contestabor, vt audiat? Ecce incircuncisæ aures eorū, C & audire non possunt. Ecce verbū domini factum est eis in opprobrium, & nō suscipient illud. [11] Idcirco furore domini plenus sum, [d] laboraui sustinens. Effunde super paruulum

a. Ierusalem in tribu Beniamin sitam nullus ignorat: Thecuam quoque vicum esse in mōte situm, & duodecim milibus ab Ierosolymis separatum, quotidie oculis cernimus. Inter hos alius vicus est, qui lingua Syra & Hebraica Beth-achārem nominatur, & ipse in mōte positus. Quod ergo dicit, hoc est, quia ab aquilone iam iámq; vēturus est Nabuchodonosor, & imminet vicina captiuitas. Raban. ex Hiero. ibid.

b. Iniquitas frigori cōparatur: quia torpore mentem cōstringit peccātis: sicut cōtrà charitas calor est, quia mentē accēdit quā replet. Vnde Matth. 24. a. Quoniā abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Greg. Moral. lib. 16. ca. 30.

c. In hoc docet dati consilij contemptum, quia rarū inter eos reperit, qui fructuosè verba domini recipiat. S. Thom. ibi.

d. Dominus suam erga nos patiētiam, laborem vocat. Non enim sustinendo laboraret, cuius diuinitatis potentiam nulla fatigatio cōtingit. Greg. super Ezech. homil. 13.

c. Negauerunt esse ventura quæ dominus per prophetas minatus est. Hiero. ibi.

f. Dixistis, prophetæ in vētum sunt locuti, nec ventura sunt quæ minātur, propterea, ô propheta do verba mea i ore tuo, quæ ignis habeant potestatem, & populum istum in ligna conuertam, vt sermone tuo & prophetia increduli cōcrementur. Sic deus ignis consumens dicitur, vt cōsumat in nobis si super fundamētū Christi ædificauerimus fœnum, ligna, stipulam. Raba. ibid.

g. Grandis stultitia nescire cur passi sint, cum tāta peccauerint, breuisque ad ambigentes responsio: Sicut seruistis deo alieno, id est Baal, vel diis alienis cūctarum gentiū in terra Iudæa, sic seruiens diis alienis in terra non vestra. Hiero. ibi.

h. Pluuiam temporaneā dedit dominus, quia electis suis priori tēpore legis intellectum contulit: serotinā vero, quia vltimis diebus incarnationis suæ mysteria prędicari fecit. Quod quia sancta ecclesia quotidie annuntiare nō desinit, ora cordis audientium velut ex imbre serotino infundit. Gregor. Moral. lib. 20. cap. 2.

† Isa. 56. d Infr. 8. d

† Matt. 11. d

† Infr. 19. a

† Isa. 1. d

† Infr. 16. b

† Isa. 1. f Zach. 7. c

† Infr. 9. c

parulum foris: & super conciliū iuuenum simul. Vir enim cū muliere capietur, senex cum pleno dierum. [12] Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter, quia extendā manū meā super habitantes terrā, dicit dominus. † [13] A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritiæ student, & à propheta vsq; ad sacerdotem cuncti D faciunt dolum. [14] Et curabant contritionē filię populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax. [15] Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione nō sunt cōfusi, & erubescere nescierunt. Quāobrem cadent inter ruētes, in tempore visitationis suæ corruēt, dicit dominus. [16] Hæc dicit dominus: [c] State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, [f] quæ sit via bona, & ambulate E in ea: † & inuenietis refrigeriū animabus vestris. Et dixerūt: Non ambulabimus. [17] Et constitui super vos speculatores, & dixi: Audite vocē tubæ. Et dixerunt: Non audiemus. [18] Ideo audite gentes, & cognosce cōgregatio, quanta ego faciā eis. [19] Audi terra: † Ecce ego adducā [g] mala super populū istum fructū cogitationū eius, quia verba mea non audierunt, & legem meā proiecerūt. † [20] Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamū suaue olentem de terra longinqua? Holocaustomata vestra non sunt acceF pta, & victimæ vestræ nō placuerūt mihi. [21] Propterea hæc dicit dominus: Ecce ego dabo in populū istum ruinas, & ruent in eis patres & filij simul, vicinus & proximus peribūt. [22] Hæc dicit dominus: [h] Ecce veniet populus de terra aquilonis, & gens magna cōsurget à finib⁹ terræ. [23] Sagittā & scutū arripiet: crudelis est, & nō miserebitur. Vox eius quasi mare sonabit, & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælių aduersum te filia Sion. [24] Audiuimus famā eius, dissolutæ sunt manus nostrę. Tribulatio apprehendit nos, dolores vt parturientē. [25] Nolite exire ad agros, & in vineam ne G ambuletis, quoniam gladius inimici pauor in circuitu. [26] Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctū vnigeniti fac tibi planctū amarum, quia repente veniet vastator super vos. [27] Probatorē dedi te in populo meo robustum, & scies & probabis vias eorum. [28] Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter. Æs & ferrum vniuersi: corrupti sunt. [29] Defecit sufflatorum in igne, consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator, malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. [30] Argentum reprobum vocate eos, quia dominus proiecit illos.

Propheta ad palàm prædicandum mittitur, quòd populus quasi insanos haberet dei prophetas: pro quo orare prohibet, illius reprobans sacrificia. VII.

A Verbum quod factū est ad Ieremiam à domino, dicens: [a 2] Sta in porta domus domini, & prædica ibi verbū istud, & dic: Audite verbū domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, vt adoretis dominum. [3] Hæc dicit dominus † Infr. 26. d exercituū, deus Israel: † Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscū in loco isto. [4] Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: [b] Templū domini, tēplū domini, tēplū domini est: [5] quoniā si benedixeritis vias vestras & studia vestra, si fe- † 3. q. 5. c. Regum. ceritis iudiciū inter virū & proximū eius, † [6] aduenæ & pupillo & viduæ nō feceritis B calumniā, nec sanguinē innocentē effuderitis in loco hoc, & post deos alienos nō ambulaueritis in malū vobismetipsis, [7] habitabo vobiscū in loco isto, in terra quā dedi patribus vestris, à sęculo & vsq; in sęculū. [8] Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacij, qui non proderunt vobis, [9] furari, occidere, adulterari, iurare mēdaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos quos ignoratis. [10] Et venistis & stetistis corā me † Isa. 56. c in domo hac, in qua inuocatum est nomen meū, & dixistis: Liberati sumus, eo quòd Matt. 21. b fecerimus omnes abominationes istas. [c] † [11] Nunquid spelunca latronū facta est do- Infr. 32. f C mus ista, in qua inuocatum est nomē meum in oculis vestris? Ego ego sum, ego vidi, Mar. 11. c dicit dominus. [12] Ite ad locum meū in Silo, vbi habitauit nomē meum à principio, & Luc. 19. g videte quæ fecerim ei propter malitiā populi mei Israel. [13] Et nūc quia fecistis omnia opera hæc, dicit dominus, & locutus sum ad vos mane cōsurgens & loquens, & non audistis: † & vocaui vos, & non respondistis: † [14] faciam domui huic in qua inuocatū † Gene. 28. d est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciā, & loco quem dedi vobis & patribus Prouer. 1. c † Isa. 65. b

c. Vias autem sanctos viros appellauit: quia possunt monendo ad deum ducere vt illud Ieremię. State super vias, &c. Nā si quis sanctis prophetis mētem inūgat, non curūm legens, sed sensum ipsorum diligenter inquirēs, is cerē viam inueniet optimam. Cyril. cōtra hæreticos. lib. 5 cap. 4.

f. Quæ sit bona via, in euāgelio, & ambulādum in ea, quæ sit priscorum trita patrum vestigiis. Hiero. ibid.

g. Mala vocat supplicia pœnasque patientium, nō iustorum, sed eorum qui dixerunt: non audiemus. qui nec priscorum semitas terere volunt. Hierony. ibid.

h. Proprie hoc de Babyloniis prophetatur, qui venturi sunt contra populū seruilē, & omnis armaturæ ordo describitur, & impetus prędantiū vt vocis terrore cōcussi agāt pœnitētiam, & clementissimū placent deū. Deus ita dat occasionem rogādi, dum dicit: aduersum te filia Sion. Raban. ibi.

a. Per quod intelligimus duritiam populi Iudæorū, quòd quasi mendaces atq; vesanos habuerint prophetas, dū per occasionem & celebritatem loci audire cogantur verba domini, & nō propter hoc quòd verba sint domini. Raba. ibi.

b. Quo veluti ostēditur, q fiista nō facimus, superflua nobis catholici nominis præsumptione plaudamus, vbi dei iuge iudicium est. Illi crescunt quotidie, nos decrescimus: illi proficiūt, nos deprauamur: illi florescūt, nos arescimus: vt vere in nos veniat dictum illud quod de Saul & Dauide fermo diuinus ait: Quia Dauid erat proficiens, & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie. Saluia. li. 7.

c. Q. d. Si nō purgati domū meam intratis, speluncam latronū eam facitis. Vnde Matt. 21. Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autē fecistis eā speluncam latronum. S. Tho. ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

vestris,sicut feci Silo,15 & proiiciã vos à facie mea,sicut proieci omnes fratres vestros
vniuersum semẽ Ephraim.† [d] 16 Tu ergo noli orare pro populo hoc,nec assumas pro D †2.Reg.4. Infr.14.b
eis laudem & orationem,& non obsistas mihi, quia nõ exaudiam te.17 Nónne vides
quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda,& in plateis Ierusalẽ? 18 Filij colligũt ligna,& pa-
tres succendunt ignem,& mulieres conspergunt adipem,† vt faciant placentas regi- †Infr.44.c
næ cœli,& libent diis alienis,& me ad iracundiam prouocent. [e] 19 Nũquid me ad ira-
cundiã prouocãt? dicit dominus. Nónne semetipsos in cõfusionẽ vultus sui? 20 Ideo
hæc dicit dominus deus: [f] Ecce furor meus,& indignatio mea conflatur super locum
istum,super viros,& super iumẽta,& super lignum regionis, & super fruges terræ, & E
succendetur,& nõ extinguetur. 21 Hæc dicit dominus exercituum deus Israel:Holo-
caustomata vestra addite victimis vestris,& comedite carnes,22 quia nõ sum locutus
cũ patribus vestris,& non pręcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti,de verbo
holocaustomatũ & victimarũ,23 sed hoc verbũ præcepi eis, dicẽs: Audite vocẽ meã,
& ero vobis deus,& vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mãdaui
vobis,vt bene sit vobis.24 Et nõ audierunt,nec inclinauerunt aurem suã,sed abierunt
in voluptatibus & in prauitate cordis sui mali,factiq; sunt retrorsum & non in ante,
25 à die qua egressi sunt patres eorũ de terra Ægypti, vsq; ad diem hanc. [g] Et misi ad F
vos omnes seruos meos Prophetas per diẽ,consurgẽs diluculo,& mittẽs,26 & nõ au-
dierunt me,nec inclinauerũt aurem suam,† sed indurauerunt ceruicẽ suam, & peius †Infr.16.c
operati sunt quàm patres eorũ.27 Et loquêris ad eos omnia verba hæc,& nõ audient
te:& vocabis eos,& nõ respõdebunt tibi.28 Et dices ad eos:Hęc est gẽs quę nõ audi-
uit vocẽ domini dei sui,nec recepit disciplinã. Periit fides, & ablata est de ore eorũ.
29 Tõde capillum tuũ & proiice,& sume in directum plãctũ, quia proiecit dominus
& reliquit generationẽ furoris sui,30 quia fecerũt filij Iuda malum in oculis meis,di-
cit dominus.Posuerunt offendicula sua in domo in qua inuocatũ est nomen meum, G
vt pollueret eam,31 & ædificauerũt excelsa Topheth,quæ est in valle filij Hinnom,vt
incẽderent filios suos & filias suas igni:quę non præcepi, nec cogitaui in corde meo.
32 Ideo ecce dies veniẽt,dicit dominus,& nõ dicetur amplius [h] Topheth,& vallis filij
Hinnom,sed vallis interfectionis,& sepeliẽt in Topheth,eo quòd non sit locus.33 Et
erit morticinũ populi eius in cibos volucribus cœli & bestiis terræ,& nõ erit qui abi
gat.† 34 Et quiescere faciam de vrbibus Iuda & de plateis Ierusalem vocem gaudij, †Ezec.26.c
& vocem lætitiæ:vocem sponsi,& vocem sponsæ.In desolatione enim erit terra.

d. Quia peccato ad mortẽ peccauit: de quo beatus Ioannes: Est peccatũ ad mortẽ, nõ dico vt pro illo quis roget. Hiero. ibid.

e. Deus se pro illis prohibes rogari, quos tu vindicandos putas. Ambr. Epist. 29.

f. Non vtique dominus iræ vel furoris capax,nec cæterarum passionum: secus de hominibus. Ira enim & cæteræ passiones cum sint affectus & motus animi, & præcipuè partis sensitiuæ, in super simplici deo locũ non habent, nec ei propriè adscribũtur, sed metaphoricè per effectus similitudinem. Vnde. Sap.12. Tu autẽ dominator domine cũ tranquillitate iudicas. Diony. ibid.

g. Vide domini misericordiam. Prædicit prophetæ, vt ne cum post orationem nõ exaudiatur, tribuat hoc suis de meritis: & ideo iam prædicit ei populi malitiã, & prohibet ne precetur, vt & ipse scire queat immodicam Iudæorum peruersitatem: & illi sciãt quòd nihil eis prodest propheta, nisi & ipsi quæ sua sunt, proferre velint. Chrysost. in.19.cap. Gene.hom.44.

h. Illum locũ significat, qui Siloe fontibus irrigatur, & est amœnus atque nemorosus, hodiéque præbet hortorum delicias. Hic autem gentilitatis error omnes prouincias occupauit, vt ad capita fontium, lucósq; amœnissimos victimas immolarent: & omnis prauæ superstitionis religio seruaretur. Raban. post. Hier. ibid.

Quoniam populus ad prophetarum vocem resipiscere noluit,comminatur dominus residuis captiuitatem,& ciuitatis afflictionem. VIII.

IN tempore illo,ait dominus,eiiciẽt [a] ossa Regum Iuda, & ossa principũ eius, A
& ossa sacerdotum,& ossa Prophetarum,& ossa eorum qui habitauerunt Ie-
rusalem,de sepulchris suis, 2 & expandent ea ad solem & lunam,& omnẽ mi-
litiam cœli,quæ dilexerunt,& quibus seruierunt,& post quæ ambulauerunt, & quæ
quæsierũt & adorauerunt.Non colligentur,& non sepelientur : in sterquilinium su-
per faciem terræ erunt.3 Et eligent magis mortem quàm vitã,omnes qui residui fue- B
rint de cognatione hac pessima,in vniuersis locis quę derelicta sunt,ad quę eieci eos,
dicit dominus exercituum.4 Et dices ad eos.Hęc dicit dominus:Nunquid qui cadit,
non resurget?& qui auersus est,non reuertetur?5 Quare ergo auersus est populus iste
in Ierusalem auersione contentiosa? [b] Apprehenderunt mẽdacium,& noluerunt re-
uerti.6 Attendi,& auscultaui:nemo quod bonũ est loquitur.Nullus est qui agat pœ- C
nitentiã super peccato suo,dicens:Quid feci?Omnes conuersi sunt ad cursum suum,
quasi equus impetu vadens in prælium. [c] 7 Miluus in cœlo cognouit tempus suum,
[d] turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduẽtus sui : populus autẽ meus
non cognouit iudicium domini!8 Quomodo dicitis,Sapientes nos sumus,& lex do-
mini nobiscum est?Vere mẽdacium operatus est stylus mendax scribarum.9 Confusi
sunt sapiẽtes,perterriti & capti sunt. Verbum enim domini proiecerunt,& sapientia D
nulla

a. Olim cõsuetudo erat aurum cum corporibus sepelire: auaritia autem temporis successu tanta efferbuit, vt ossa propter aurum è tumulis effoderent, & soli & lunæ & stellis patefacerẽt, vt qui solẽ & astra pro diis coluerãt derelicto deo, eorum patefierent aspectui. Hiero. ibid.

b. Credẽdo pseudoprophetis, nec ad vocem verorum prophetarũ à vitiis suis reuerti voluerunt. Dion. ibi.

c. Creator quippe omnium per incarnationis mysteriũ Ierusalẽ visitare dignatus est, sed ipsa timoris & amoris illius recordata non est. Vnde etiam per prophetã increpatione cordis humani aues cœli ad testimoniũ deducuntur dum dicitur: Miluus in cœlo cognouit, &c. Beda do.10. post trinitatem.

d. Turturem vocat omnem castam ecclesiam, cæteras autem aues præcones eius, quæ aduentum sponsi nuntiauerunt. Chrys. de turture. homi.8.

nulla est in eis. 10 Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus:
†Isa.56.d. Sup.6.c Quia† à minimo vsq; ad maximum omnes auaritiam sequuntur, à Propheta vsq; ad
sacerdotem cuncti faciunt mendacium.11 Et sanabant cõtritiones filiæ populi mei ad
ignominiam,dicentes:Pax,pax:cum non esset pax.12 Confusi sunt, quia abominatio-
E nem fecerunt:quinimo confusione non sunt confusi,& erubescere nescierunt.Idcir-
co cadent inter corruentes:in tempore visitationis suæ corruẽt,dicit dñs. 13 Congre-
gans congregabo eos,ait dominus.Nõ est vua in vitibus,& nõ sunt ficus in ficulnea:
folium defluxit,& dedi eis quæ prætergressa sunt.14 Quare sedemus? Conuenite, &
ingrediamur ciuitatem munitã,& sileamus ibi, quia dominus deus noster silere nos
F fecit,& potum dedit nobis aquam fellis.Peccauimus enim domino.15 Expectauimus
†Infr.14.d pacem,& non erat bonum:tempus medelæ, & ecce formido. † 16 A Dan auditus est
†Infr.14. fremitus equorum eius: à voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis ter-
ra.Et venerunt, & deuorauerunt terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores
eius.17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, &
mordebunt vos,ait dominus.18 Dolor meus super dolorem,in me cor meũ mœrens.
G 19 Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua: Nunquid dominus non est
in Sion, aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitauerunt in
sculptilibus suis,& in vanitatibus alienis?20 Transiit messis,finita est æstas:& nos sal-
uati non sumus. 21 Super contritione filiæ populi mei contritus sum & contristatus,
stupor obtinuit me. [e] 22 Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi?
Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

e. Hæc vtique dicta pœnitentiã sapiũt, hæ sententiæ dei vocant ad pœnitentiã peccatores. Pœnitudo enĩ necessaria est, sicut vulneratis necessaria sunt medicamina. Sed quãta putas & qualis necessaria pœnitentia, quę aut ęquet crimina, aut certè excedat? Ambro. ad virginem lapsam, cap.8.

Planctus super populi excidio propter eius flagitia: in solo igitur deo gloriandum, & cor à superfluis circuncidendum. IX.

A QVis [a] dabit capiti meo aquam,& oculis meis fontem lachrymarũ, & plorabo
die & nocte interfectos filiæ populi mei?2 Quis dabit me in solitudine diuer-
sorum viatorum,& derelinquam populum meum,& recedam ab eis?quoniã
omnes adulteri sunt,& cœtus præuaricatorum,3 & extenderunt linguam suam quasi
B arcum mendacij,& non veritatis.Confortati sunt in terra,quia de malo ad malum e-
gressi sunt,& me non cognouerunt,dicit dominus. [b] 4 Vnusquisque se à proximo suo
custodiat,& in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans
supplantabit,& omnis amicus frudulenter incedet, 5 & vir fratrem suum deridebit,
& veritatem non loquentur. [c] Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt
iniquè agerent laborauerunt. 6 Habitatio tua in medio doli:in dolo renuerunt scire
me,dicit dominus.7 Propterea hæc dicit dominus exercituum:Ecce ego conflabo &
probabo eos. Quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei? 8 Sagitta vulnerãs lin-
†Psal.27.b C gua eorum,dolum locuta est.† In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occul-
†Sup.5.g tè ponit ei insidias.† 9 Nunquid super his non visitabo,dicit dñs,aut in gente huiusce
modi non vlciscetur anima mea?10 Super montes assumam fletum ac lamentum, &
super speciosa deserti planctum,quoniam incensa sunt, eo quòd non sit vir pertran-
siens,& non audierunt vocem possidẽtis. A volucre cœli vsq; ad pecora transmigra-
uerunt,& recesserunt.11 Et dabo Ierusalem in aceruos arenæ & cubilia draconum,&
†Hosee.14.c. D ciuitates Iuda dabo in desolationem,eo quòd non sit habitator. [d] † 12 Quis est vir sa-
piens,qui intelligat hoc,& ad quem verbũ oris domini fiat,vt annuntiet istud,quare
perierit terra,& exusta sit quasi desertum,eo quòd non sit qui pertranseat?13 Et dixit
dominus:Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, & non audierunt vocem
meam, & non ambulauerunt in ea,14 & abierunt post prauitatem cordis sui, & post
Baalim,quod didicerunt à patribus suis.15 Idcirco hęc dicit dominus exercituũ deus
†Infr.23.c Israel:† [e] Ecce ego cibabo populum istum absinthio,&potum dabo eis aquam fellis,
16 & dispergam eos in gentibus quas non nouerunt ipsi,& patres eorum: & mittam
post eos gladium,donec consumantur.17 Hæc dicit dominus exercituum:Contẽpla-

a. Sciebat quòd deus pœnitentiam quærit, & fletibus flectitur: sciebat quòd deus lugentes lætificat, & pœnitentibus præsto est. Chr. de pœnit. sermo.1. Mihi.

b. Hortatur nos ne simus incauti in amicorum & consiliariorũ electione, ne vltra modũ petulanter agamus in suscipiendis amicis, & adhibendis cõsiliariis: quia multi sunt qui facie tenus se assimulant fidelitatem seruare in amicitia, sed dolũ excogitant animo, & insidias meditantur corde. Vnde hic Ieremias de huiusmodi malo cauẽdo nos instruit, dicẽs. Vnusquisq; à pximo suo &c. Raba. in 37.c. Eccle.

c. Qui amici esse veritatis potuerunt sine labore, laborant vt peccent. Grego. in Pastor.3.par.admon.11.

d. Quærit de populo suo intelligẽtem auditorem, qui loquatur instruendo quid cauere debeant, ne contrà se domini excitent furorẽ. Ad hoc enim scriptura sacra manifestat hominibus præuaricationum species, panditq; virtutũ seriem, vt sciãt cauere mala, & facere bona, quatenus irã domini effugere, & gratiam eius inuenire mereantur. Rab. ibi.

e. Comminatur illis dominus speciales pœnas Primò quantũ ad angustias à Chaldæis infligendas: secundò Aegyptiorum auxiliũ impediendo, in quod tantum confidebant. S. Tho. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mini,& vocate lamentatrices,vt veniãt:& ad eas quæ sapientes sunt mittite,& propere rent,[18] festinent,& assumant super nos lamentũ.Deducant oculi nostri lachrymas,& palpebræ nostrę defluant aquis,[19] quia vox lamentationis audita est de Sió.Quomodo vastati sumus,& confusi vehementer? Quia dereliquimus terram,quoniam deserta sunt tabernacula nostra.[20] Audite ergo mulieres verbum domini,& assumat auris F
vestra sermonem oris eius,& docete filias vestras lamẽtum, & vnaquæque proximã
f.Qui vidit mulierem ad concupiscẽdã eam, mortẽ per oculorũ fenestras admisit cũ scilicet per sensus corporis cõcupiscentia venicns tenec habitaculũ mẽtis Greg Mora.21. cap.2.
suam planctũ,[f21] quia ascendit mors per fenestras nostras,ingressa est domos nostras, disperdere paruulos de foris,iuuenes de plateis. [22] Loquere : Hæc dicit dñs:Et cadet
g Nullus Iudeorum præsumat aut superbiat, putãs se imminentem vastitatẽ vel per legis doctrinã,seu quãcũque scientiã,vel per fortitudinem corporalẽ, vel per rerum opulẽtiam euadere , iuxta illud Amos.1. Peribit fuga à veloce, & fortis nõ saluabit animam suã.Dion.ibid.Nec tamen ex his tollitur gloriatio in operibus nostris bonis.Nã qui ob ipsa opera gloriatur labores ,prios habet quos obtendat:at qui ob hoc efferrur,ac sibi placet , quòd deo fidẽ addixerit suã,multo maiorem gloriandi occasionem ostentat, vt qui dominũ glorificet ac magnificet.Chry.Ro.4 . ho.8.
morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis , & quasi fœnum post tergum metentis,& non est qui colligat.[23] Hæc dicit dominus:† [g] Non glorietur sapiẽs †1.Cor.1.b
2.Cor.10.d
in sapientia sua , & non glorietur fortis in fortitudine sua , & non glorietur diues in
diuitiis suis,[24] sed in hoc glorietur qui gloriatur,scire & nosse me,quia ego sum dñs, G
qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terra.Hęc enim placent mihi,ait dominus.[25] Ecce dies venient,dicit dominus:& visitabo super omnem qui incircuncisum habet præputium,[26] super Ægyptum,& super Iudam,& super Edom,& super
filios Ammon,& super Moab,& super eos omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium : omnis autem domus Israel incircuncisi sunt corde.

Inanis est metus constellationum,& aliorum idolorum,cum sint imbecilla,& deus cœli solus & verus deus,hominum vias semper dirigens. X.

a Vt iustam &dignã ostendat pœnam Iudæorum ex grauiore culpa,ostẽdit eorũ dignitatẽ ex diuina maiestate,quæ præ cæteris populis Iudæos elegit, vt eis verbum colerent quia vero illud pro idolis abiecerant,illis grauissimam pœnã cõminatur.S.Tho.ibid.
b Quicquid de idolis diximus,ad omnia dogmata quæ sunt contraria veritati,referri potest.Et ipũ esti ingentia pollicentur,& simulachrum vani cultus de suo corde cõfingunt:iactãt grãdia, & ad decipiendos simplices quoq; quasi sensibus aureis,& eloquiis argẽti splendore fulgentibus imperitorũ obstringũt aciẽ , & à suis inuentoribus sublimãtur,in quibus nulla est veritas,& quorũ cultura gẽtiũ propriè est , & eorum qui ignorant deum. Raba.ibi.
c.Deus autem dominus est per plenam authoritatem omnium solus dominus:ceteri autem non sunt domini,ideo domin⁹ nomen est appropriatum deo omnibus præsidenti,iuxta illud Amos.5. Domin⁹ nomẽ illi.Dio.ibi.

A VDite [a] verbum quod locutus est dñs super vos,domus Israel. [2] Hæc dicit A
dñs:Iuxta vias gentium nolite discere,& à signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes,[3] quia leges populorum vanæ sunt.[b] Quia lignũ de saltu præ- †Sup.14.b
cidit opus manus artificis in ascia.†[4] Argẽto & auro decorauit illud,clauis & malleis compegit , vt non dissoluatur.[5] In similitudinẽ palmæ fabricata sunt,&nõ loquentur,portata tollentur,quia incedere nõ valent.Nolite ergo timere ea,quia nec male possunt facere,nec bene. [6] Non est similis tui dñe: magnus es tu,& magnũ nomen tuum in fortitudine.†[7] Quis non timebit te,ô Rex gẽtium? Tuum est enim de- †Apo.15.b
cus. Inter cunctos sapientes gentium , & in vniuersis regnis eorum nullus est similis
tui:[8] pariter insipientes & fatui probabuntur. Doctrina vanitatis eorum lignum est. B
[8] Argentum inuolutum de Tharsis affertur,& aurũ de Ophir,opus artificis,& manus ærarij : hyacinthus & purpura indumentum eorum. Opus artificum vniuersa hæc:[c]
[10] dñs autem,deus verus est.Ipse est deus viuens,& Rex sempiternus. Ab indignatione eius commouebitur terra,& non sustinebunt gentes comminationem eius. [11] Sic
ergo dicetis eis:Dij qui cœlos & terram non fecerunt,pereant de terra, & de iis quæ sub cœlo sunt.†[12] Qui facit terram in fortitudine sua præparat orbem in sapiẽtia sua, †Gene.1.a
Infr.51.b.
& prudentia sua extẽdit cœlos:[13] ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cœ-
lo,†& eleuat nebulas ab extremitatibus terræ.Fulgura in pluuiam facit,&educit vẽ- †Psal.134.b.
tũ de thesauris suis.[14] Stultus factus est omnis homo à scientia sua,cõfusus est artifex C
omnis in sculptili,quoniam falsum est quod conflauit,& non est spiritus in eis.[15] Vana sunt,& opus eorum risu dignum.In tẽpore visitationis suæ peribunt.[16] Nõ est his
similis pars Iacob.Qui enim formauit omnia,ipse est:&Israel virga hæreditatis eius. Dñs exercituum nomen illi.[17] Congrega de terra confusionem tuam,quæ habitas in obsidione:[18] quia hæc dicit dominus:Ecce ego longe proiiciam habitatores terræ in
hac vice,& tribulabo eos ita vt non inueniantur.[19] Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi : Planè hæc infirmitas mea est, & portabo illam.
[20] Tabernaculum meum vastatũ est,omnes funiculi mei dirupti sunt. Filij mei exierunt à me,& non subsistunt. Non est qui extendat vltrà tentorium meum , & erigat D
pelles meas,[21] quia stultè egerunt pastores, & dominum non quæsierunt : propterea non intellexerunt,& omnis grex eorum dispersus est.[22] Vox auditionis ecce venit,&
commotio

commotio magna de terra aquilonis,vt ponat ciuitates Iuda in solitudinem,&habitacula draconum.[d23] Scio domine,quia non est hominis via eius, nec viri est vt ambulet,& dirigat gressus suos.† [24] Corripe me domine,veruntamen in iudicio, & non †Psal.6.a
in furore tuo,ne fortè ad nihilum redigas me.† [25] Effunde indignationẽ tuam super †Psal.78.b
gentes quæ non cognouerunt te,& super prouincias quæ nomen tuum non inuocauerunt,quia comederunt Iacob,& deuorauerunt eum,& consumpserunt illum, decus eius dissipauerunt.

d. Liberum sic confitemur arbitrium,vt dicamus nos semper dei indigere auxilio.Homo enim libere cooperatur diuino auxilio præueniente.Hiero.ad Damasum.Tãquam diceret:Scio ad correptionẽ meã pertinere,quòd minus abs te adiuuor,vt perfectè dirigantur gressus mei. Verũtamẽ hoc ipsum noli sic mecũ agere tanquã in furore,quo iniquos damnare statuisti, sed tãquam in iudicio quo doces tuos non superbire. Fulgẽ ad Monimum.libr.1. Homo libertati suæ relict⁹, & in arbitrio proprio cõstitutus, sibimetipsi vel mortẽ comparat vel salutem. Cypr.Epi.lib.1.epi.3.

Dei fœdus cum populo in exitu ab Aegypto percussum ob oculos ipse renocat,præuidens eorum conspirationem in Christum,& propter hoc illorum excidium. X I.

a. Mos quoq; scripturæ est diuinas leges & præcepta & prophetias verbũ appellare.Chr.in.1.c.Ioa.hom 3.
b. Fornax erat ferrea, quia nullius adhuc in Aegypto opera virtutum plena luce bant:nullius aurũ illic fuerat cõprobatum,nulli⁹ plũbum iniquitatis exustũ.Dura fornax,fornax mortis perpetuæ. Quam fornacẽ nullus poterat euadere , quæ omnes consumeret, in qua solus dolor inesset & luct⁹. Ambr.in Psal 118.Ser.20.
c.Quid sit autẽ mane cõsurgere,& dei verba per prophetas eis frequẽter ingerere,& educere eos de Aegypto,&lepius admonere, supra dictum est.Raba.ibi.

Á VErbum [a] quod factum est à dño ad Ieremiam,dicens:[2] Audite verba pacti huius,& loquimini ad viros Iuda,& ad habitatores Ierusalem,[3] & dicetis ad eos: Hæc dicit dñs deus Israel:Maledictus vir qui non audierit verba pacti huius,
[4] quod præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Ægypti,[b] de fornace ferrea, dicens. Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcepi vobis,& eritis mihi
in populum,& ego ero vobis in deum, [5] vt suscitem iuramentum quod iuraui patribus vestris daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi,& dixi:Amẽ domine.[6] Et dixit dñs ad me:Vociferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda,& foris Ierusalem,dicẽs: Audite verba pacti huius,& facite illa,[7] quia
contestans contestatus sum patres vestros in die qua eduxi vos de terra Aegypti vsq; B
ad diem hanc.[c] Mane consurgens contestatus sum,& dixi: Audite vocem meam:[8] & non audierunt,nec inclinauerunt aurem suam, sed abierunt vnusquisque in prauitate cordis sui mali.Et induxi super eos omnia verba pacti huius,quod præcepi vt facerent,& non fecerunt.[9] Et dixit dominus ad me: Inuenta est coniuratio in viris Iuda,
& in habitatoribus Ierusalem.[10] Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea. Et hi ergo abierunt post deos alienos , vt seruirent
eis. Irritum fecerunt domus Israel & domus Iuda pactum meum,quod pepigi cum patribus eorum.[11] Quamobrem hæc dicit dominus:Ecce ego inducã super eos[d] ma- d. Hoc est , tribulationes multiplices pChaldæos,videlicet famem, pestem,gladium & captiuitatem:sicut scriptum est Mich. 2. Hæc dicit domin⁹: Ecce ego cogito malũ super familiam istam , vnde non auferetis colla vestra , & nõ ambulabitis super , quoniam tempus pessimum est. Dio.ibi.
la,de quibus exire non poterunt,& clamabunt ad me,& non exaudiam eos.[12] Et ibũt
ciuitates Iuda & habitatores Ierusalem, & clamabunt ad deos quibus libant , & non
†Sup.2.f Sup.7.e C saluabunt eos in tempore afflictionis eorum.†[13] Secundum enim numerũ ciuitatum
†Infr.14. tuarum erant dij tui Iuda, & secundum numerum viarum tuarum Ierusalem posuisti aras confusionis:aras ad libãdum Baalim.†[c14] Tu ergo noli orare pro populo hoc,
& ne assumas pro eis laudem & orationem , quia nõ exaudiam in tempore clamoris
†De cõs.di. 2. Qui scelerate. eorum ad me,in tempore afflictionis eorum.†[15] Quid est quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferẽt à te malitias tuas,in quibus gloriata es?[16] Oliuam vberem pulchram, fructiferam , speciosam vocauit dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea,& cõbusta sunt fruteta eius.[17] Et dominus exercituum qui plantauit te, locutus est super te malum, pro
malis domus Israel & domus Iuda,quæ fecerunt sibi ad irritandum me,libantes Baa-
Isa.51.e. Sap.2.d. Infr.20.c D lim.[18] Tu autem dñe demonstrasti mihi,&cognoui:tu ostendisti mihi studia eorum,
[19] & ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam:&non cognoui quia cogitauerunt super me consilia,dicentes:[f] Mittamus lignum in panẽ eius, & eradamus
eum de terra viuentium,& nomen eius nõ memoretur amplius.[20] Tu autem domi-
†Infr.17.b ne sabaoth qui iudicas iustè,†&probas renes & corda,videam vltionem tuam ex eis.
†Infr 60.c † Tibi enim reuelaui causam meam. [21] Propterea hæc dicit dominus ad viros Anathoth,qui quærunt animam tuam,& dicunt : Non prophetabis in nomine domini,
& non morieris in manibus nostris.[22] Propterea hæc dicit dominus exercituũ: Ecce ego visitabo super eos. Iuuenes morientur in gladio,filij eorum morientur in fame,
[23] & reliquiæ non erunt ex eis. Inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

f.Lignũ in panem mittere, est crucẽ dominico corpori affigere.Gre.Moral.li.18 ca.1. Vtiq; in corpus lignũ missum est,sic enim Christ⁹ reuelauit , panem corpus suum appellãs: cuius retro corpus in panẽ propheres nuntiauit.Tertul.aduersus Iudæos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Malorum miratur in hoc mundo prosperitatem, at ob illorum scelera minatur vastationem, & synagogæ reprobationem, misericordiam ad se reuerti volentibus promittens. XII.

IVstus quidem tu es domine, si disputem tecum, veruntamen iusta loquar ad te.[a] †Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt? [2] Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum. Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorũ, [3] Et tu domine nosti me, & probasti cor meum tecum. Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos [b] in die occisionis. [4] Vsquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter malitiam habitantium in ea? Consumptum est animal & volucre, quoniã dixerunt: Non videbit nouissima nostra. [5] Si cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis? Cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis? [6] Nam & fratres tui & domus patris tui etiam ipsi pugnauerunt aduersum te, & clamauerunt post te plena voce, ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona. [c] Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius, [d] [8] facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua. Dedit contra me vocem, ideo odiui eam. [9] Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi? Nũquid auis tincta per totum? Venite congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad deuorandum. [10] Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam. Dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis, [11] posuerunt eam in dissipationem, luxítque super me. Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. [12] Super omnes vias deserti venerunt omnes vastatores terræ, quia gladius domini deuorabit ab extremo terræ vsq; ad extremum eius. Non est pax vniuersæ carni. [13] Seminauerunt triticum, & spinas messuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit. [e] Confundemini à fructibus vestris, propter iram furoris dñi. [14] Hæc dicit dominus aduersum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hereditatem quam distribui populo meo Israel. Ecce ego euellam eos de terra eorum, & domum Iuda euellam de medio eorum. [15] Et cũ euulsero eos, conuertar & miserebor eorum, & reducam eos, virum ad hæreditatem suam, & virum in terram suam. [16] Et erit, si eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in nomine meo, Viuit dominus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei. [17] Quòd si non audierint, euellam gẽtem illam euulsione & perditione, ait dominus.

A †Iob.21.8 Hab.1.a

a. Propriè hęc sententia est cõtra hæreticos, qui cum impij sint, via eorum ꝓsperatur & generant q; filios, eos quos in hæresi deceperunt & præuaricantur, & iniquè agunt, ita vt ecclesiam spolient. Hiero. ibi.

b. In die occisionis sanctificantur reprobi, quia tunc sancta quæ debuerũt agere consentiunt, cũ digna prauitatis suæ supplicia iã declinare non possunt. Greg. mora. 27. cap. 18.

c. Non vtique ipsam hęreditatẽ se odisse dicit, sed hęredes, qui aduersus eũ ingrati & impij exiterunt. Lact. lib. 4. ca. 20.

d. Hæredes Iudæos dominus negare noluit, sed sunt hęredes sine re, sunt & cum re. Et dicuntur hęredes testatore viuẽte qui scripti sunt, sed sine re. Sunt etiam hæredes paruuli, qui nihil differunt à seruulo, quoniam sub curatoribus sunt & actoribus. Ergo Iudæis dedit speciem hæreditatis, possessionem negauit. Habent nomen hæredis, vsum non habent. Ambro. Epist. 73.

B

C

D

e. Quòd si vis, qui sint re uera cõfusione & exprobratione dignissimi, perspicere, paucos è multis tibi conabor ostendere. Eos ergo inspice qui mulierum formæ omni studio addicti sunt, qui pecuniis vsque ad insaniam inhiãt, qui potẽtiæ & gloriæ sunt cupidissimi, qui liuore & inuidia tabescunt, qui insontibus insidiãtur, qui semper acram bilem patiuntur, qui vitæ præsentis commoda summa rabie sectantur. Chrys. de prouiden. dei lib. 2.

Iudæorum interitus & dispersio, quanuis in populum dei fuerint assumpti: ad pœnitentiam tamen illi prouocantur. XIII.

HÆc dicit dñs ad me: Vade, & posside tibi [a] lumbare lineum, & pones illud super lumbos tuos: & in aquam non inferes illud. [2] Et possedi lumbare iuxta verbum domini, & posui circa lumbos meos. [3] Et factus est sermo domini ad me secundò, dicens: [4] Tolle lumbare quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphratem, & absconde ibi illud in foramine petræ. [5] Et abij & abscõdi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi dominus. [6] Et factum est post dies plurimos, dixit dñs ad me: Surge & vade ad Euphraten, & [b] tolle inde lũbare quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi. [7] Et abij ad Euphratẽ, & fodi & tuli lumbare de loco vbi absconderam illud. Et ecce computruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptum esset. [8] Et factum est verbum domini ad me, dicens. [9] Hæc dicit dominus: [c] Sic putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Ierusalem multam, [10] populum istum pessimũ, qui nolũt audire verba mea, & ambulãt in prauitate cordis sui, abierúntq; post deos alienos vt seruirẽt eis, & adorarent eos. Et erunt sicut lumbare istud, quod nulli vsui aptũ est. [11] Sicut enim adhæret lũbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnẽ domum

A

B

a. Balcheum, & infra. Lũbare sine cinctoriũ quod dei renibus adhæsit, populus Israel est, in lini similitudinem de terra assumptus, & pro peccato ad Assyrios ter plurimos hostes quasi absorptus & absconditus: sed tandem ex dei misericordia liberatus. Hierony. ibid.

b. Sic post multos annos reducturus erat dominus populũ: vt Ezech. 16. Tolla quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos in terram vestram. S. Tho. ibi.

c. Neque enim putandum est cinctorium abiicientẽ mansisse incinctum dominum. Statim vt illos proiecit, alios sibi cõtexuit. Hoc cinctorium ecclesia est de gentibus congregata: quæ scire debet, quia si prioribus nõ perpercit deus nec sibi parcet si dereliquerit, si nõ fuerit digna lũbo eius si nõ adhærẽs domino vnus spiritus fuerit in Christo, Iesu. Raba ibi.

mum Israel, & omnem domum Iuda, dicit dñs, vt essent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam, & non audierunt. [12] Dices ergo ad eos sermonẽ istũ: Hæc dicit dominus deus Israel: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Nunquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino? [13] Et dices ad eos: Hæc dicit dñs: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & Reges qui sedent de C stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes & prophetas, & omnes habitatores Ierusalem ebrietate, [14] & dispergam eos, virum à fratre suo, & patres & filios pariter, ait dñs. [d] Non parcam, & non concedam neq; miserebor vt non disperdam eos. [15] Audite, & auribus percipite, nolite eleuari, quia dominus locut⁹ est. [16] Date domino deo vestro gloriã, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad mõtes caliginosos. Expectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis, & in caliginem. †Thre.1.a Infr.31.c [17] Quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ. † Plorans plorabit, & deducet oculus meus lachrymam, quia captus est grex domini. [18] Dic Regi & dominatrici: Humiliamini, sedete in terra, quoniam descender de capite vestro corona gloriæ vestræ. [19] Ciuitates austri clausæ sunt, & non est qui aperiat. Translata est omnis Iuda transmigratione perfecta. [20] Leuate oculos vestros, & videD te qui venitis ab aquilone. Vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytũ tuum? [21] Quid dices cum visitauerit te? Tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuũ. Nunquid non dolores apprehendent te quasi mulierem parturiẽtem? [22] Quòd si dixeris in corde tuo, Quare venerunt mihi hæc? propter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plãtæ tuę. † [23] Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. [24] Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto. [25] Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ à me, dicit dominus: quia oblita es mei, & confisa es in mendacio. [26] Vnde & ego nudaui femora tua contra faciẽ tuam, & apparuit ignominia tua, [27] adulteria tua, & hinnitus tuus, & scelus fornicationis tuæ. Super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem. Non mundaberis [e] post me, vsquequo adhuc?

†Infr.30.c

d. Eundem sensum frequẽter propheta sub aliis repetit verbis, vt moris est hortantibus in dolore grandi locutis: quatenus hi quibus fit sermo, terreãtur magisque aduertant atque proficiant. Dion. ibid.

e. Hoc est, Non mundaberis postquam es inquinata, & priusquam in captiuitatem ducta fueris. Hebr.

Terræ siccitas Iudæorum malitiæ imputanda, contra quam populus infidelis orans non exauditur, quòd pseudoprophetis & non veris credat. XIIII.

A VErbum dñi quod factum est ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. [2] Luxit Iudæa, & portæ eius corruerũt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem ascendit. [3] Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendũ: [a] non inuenerunt aquam: reportauerũt vasa sua vacua. Confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua, [4] propter terrę vastitatem, quia non venit pluuia in terram. Confusi sunt agricolę, operuerũt capita sua. [5] Nam & ceruа in agro peperit & reliquit, quia non erat herba: [6] & [b] onagri steterunt in rupibus. Traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. [7] Si iniquitates nostræ responderint nobis, domine, fac propter nomen tuum, quoniam multę sunt auersiones nostræ. Tibi peccauimus, [8] expectatio Israel, saluator eius in tẽpore tribulationis. Quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? [9] Quare futurus es velut vir vagus & fortis, qui non potest saluare? Tu [c] autem in nobis es domine, & [d] nomen tuum inuocatum est super nos: ne derelinquas nos. [10] Hæc
B dicit dñs populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & domino nõ placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorũ. [11] Et dixit dñs ad me: †Noli orare pro populo isto in bonum. [12] Cum ieiunauerũt, non exaudiã preces eorum: & si obtulerint holocaustomata & victimas, non suscipiam ea: quoniã gladio & fame & peste ego consumam eos. [13] Et dixi: † A, a, a domine deus. Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. [14] Et dixit dominus ad me: Falsò prophetæ vaticinantur

†Sup.7.c.11 c. De pœ. di.1.c. Prædixerat. †Sup.2.d

a. Purandumq; est obsidionis tempore pluuiam non fuisse, vt sterilitatẽ obsessi sustinerẽt aquæ. Vno quippe fonte Siloe & hoc non perpetuo vtitur ciuitas. Hiero. ibid.

b. Superba Iudæorũ persecutio designatur, ipsi quippe onagri prę mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt. Greg. Mora. li. 19. c. 18.

c. Hũc textum Iudæi exponũt pro seipsis tempore Ieremiæ: quod non quadrat textui, cũ iam dominus suũ ab eis subtraxisse auxiliũ. Sed hoc intelligendum est de Christianis post Christi aduentũ: ac si diceret: Quoniã tu Christe in terris visus es, & cũ Christianis pẽ fidem & sacramenta inhabitas: qui te quotidie oramus & inuocamus: nõ nos cadere sinas à fide, nec gratiam tuam amittere, ne promissionibus tuis efficiamur indigni. Dion. ibid.

d. Hoc potest dici de Christo, qui habitauit inter homines quasi alienus: vnde Ioan. 1. In propria venit, & sui eum non receperunt, & quasi viator declinans, qui non habuit proprium domicilium, vt Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Et ideo declinabat ad domum Marthæ, & aliorum deuotorũ. Lyra. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in nomine meo.†Non misi eos,& non præcepi eis,neq; locutus sum ad eos. Visionẽ C †Infr.23.d. 27.c. & 29.b
mendacem & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant
vobis.[15] Idcirco hęc dicit dñs[c] de prophetis qui prophetant in nomine meo,quos ego
non misi,dicentes: Gladius & fames non erit in terra hac. In gladio & fame consumẽ-
tur prophetæ illi:[16] & populi quibus prophetant,erunt proiecti in viis Ierusalem præ
fame & gladio,& non erit qui sepeliat eos, ipsi & vxores eorum, filij & filiæ eorum, †Thre.1.f 2.f.
& effundam super eos malum suum.[17] Et dices ad eos verbum istud:† Deducant o-
culi mei lachrymam per noctem & diem,& non taceant, quoniam contritione ma-
gna contrita est virgo filia populi mei,plaga pessima vehementer.[18] Si egressus fuero
ad agros,ecce occisi gladio: & si introiero in ciuitatem,ecce attenuati fame. Prophe- D
ta quoque & sacerdos abierunt in terram quam ignorabant.[19] Nunquid proiiciens
abiecisti Iudam,aut Sion abominata est anima tua? Quare ergo percussisti nos,ita vt
nulla sit sanitas?†Expectauimus[f] pacem,& non est bonum: & tempus curationis,& †Sup.8.c.
ecce turbatio.[20] Cognouimus domine impietates nostras,iniquitates patrum nostro
rum,quia peccauimus tibi.[21] Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neq;
facias nobis contumeliam. Solij gloriæ tuæ recordare, ne irritum facias fœdus tuum
nobiscum.[22] Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant,aut cœli possunt dare
imbres nisi tu volueris? Nónne tu es dominus deus noster quem expectauimus? Tu
enim fecisti omnia hæc.

e. Caueant pseudoprophetę qui prospera promittendo supplãtant populũ dei, ne & ipsi pereant, & decepti populus simili delectur interitu, taceantque in viis Ierusalem, & domini præcepta calcantes fame & gladio pereant & non sit qui sepeliat eos, nec ignominiam eorum operiat pulvere pœnitentiæ. Rab. post Hiero. ibi.

f. Quædã est pax falsa. Sap. 14. c. In magno viuctes inscitiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant. Quædã fraudulenta. Psal. Qui loquũtur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Quædam transitoria. 1. Thessal. vl. Cum enim dixerint pax & securitas tunc repẽtinus eis superueniet interitus. Quędam est pax vera. Psal. Fiat pax in virtute tua. S. Tho. ibi.

Precibus priscorum patrum inflexibilis dominus, quatuor plagis populum afficit: ve-
runtamen reuertenti promittit misericordiam. XV.

a. Aduerte quo pacto illud duobus prophetis Ieremię & Ezechieli fuerit renuntiatum, qui pro Iudæis ambo comprecati, nihil sunt pro voto consecuti.

b. Quatuor genera vltionum.

ET dixit dominus ad me:[a] Si steterint Moyses & Samuel coram me,non est a- A
nima mea ad populum istum. Eiice illos á facie mea,& egrediãtur.[1] Quòd si †Zac.11.b
dixerint ad te, Quò egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit dominus: † Qui ad
mortem,ad mortem: & qui ad gladium,ad gladiũ: & qui ad famem,ad famem: & qui
ad captiuitatem,ad captiuitatem.[2] Et visitabo super eos[b] quatuor species,dicit domi-
nus. Gladium ad occisionem,& canes ad lacerandum,& volatilia cœli & bestias ter-
ræ ad deuorandum & dissipandum,[4] & dabo eos in feruorem vniuersis regnis terræ
†propter Manassen filium Ezechiæ Regis Iuda,super omnibus quæ fecit in Ieruſa- †4.Re.21.a
lem.[c] Quis enim miserebitur tui Ieruſalem? Aut quis contristabitur pro te? Aut quis
ibit ad rogandum pro pace tua?[6] Tu reliquisti me,dicit dominus: retrorsum abiisti. B Sup.6.e
Et extendam manum meam super te,& interficiam te. Laboraui rogans.[7] Et dispergã
eos,ventilabo in portis terræ. Interfeci & disperdidi populum meum,& tamen à viis
suis non sunt reuersi.[8] Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenam maris. Indu-
xi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie, misi super ciuitates repẽtè ter-
rorem.†[9] Infirmata est quæ peperit septem,defecit anima eius. Occidit ei sol cũ ad-
huc esset dies: confusa est,& erubuit. Et residuos eius in gladium dabo in conspectu †Amos.8.c
inimicorum eorum,ait dominus deus.[d][10] Væ mihi, mater mea. Quare genuisti me
virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? Non fœneraui, nec fœnerauit mihi
quisquam. Omnes maledicunt mihi,[11] dicit dominus. Si non reliquiæ tuæ in bonum, C
si non occurri tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis aduersus ini-
micum.[12] Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab aquilone,& æs?[13] Diuitias tuas &
thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis, & in omnibus
terminis tuis.†[14] Et adducam inimicos tuos de terra quam nescis: quia ignis succen- †Deut.32.e
sus est in furore meo,& super vos ardebit.†[15] Tu scis domine,recordare mei,& visita Rom.10.d
me,& tuere me ab iis qui persequuntur me.[e] Noli in patientia tua suscipere me. Sci- †Deut.32.e
to quoniam sustinui propter te opprobrium.[16] Inuenti sunt sermones tui, & come-
di eos. Et factum est mihi verbum tuum in gladium, & in lætitiam cordis mei,quo-
niam inuocatum est nomen tuũ super me, domine deus exercituum.[17] Non sedi in D †Infr.50.c.11. 23.quæst.3.c. Quando ergo.
concilio ludentium,& gloriatus sum à[f] facie manus tuæ.†Solus sedebam,quoniam
commina-

c. Causæ abiectionis Iudæorum sunt, quia reddiderunt se indignos vt quia eorum misereatur, compatiatur, aut mediator pro eis roget. S. Tho. ibidem.

d. Si igitur sancti viri vitã fugiunt, quorum vita est nobis vtilis, sibi tamẽ inutilis æstimatur, quid nos facere oportet, qui necalibi, desse possumus, & nobis vitam hanc quasi fœnebrẽ pecuniã vsurario quodam cumulo grauescentẽ onerari in dies peccatorũ cupimus? Ambro. de fide resur.

e. Hoc est, ne differas exaudire preces meas, & illis præbere effectum, vt ab his tot malis me liberes, quæ pro tuo amore patior, Dionys. ibid.

f. Facies manus domini est illa percussio iusti iudicij, qua superbientem hominẽ a paradiso repulit: commi-natio autem eius est terror supplicij sequentis. Greg. Mora. li. 4. c. 35.

cõminatione replesti me.[18] Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea de-
sperabilis? Renuit curari. Facta est mihi quasi mendaciũ aquarum infidelium.[19] Pro-
pter hoc hæc dicit dñs: Si conuertêris, conuertam te,& ante faciem meam stabis: & si
separaueris pretiosum à vili, quasi os meũ eris. Conuertentur ipsi ad te,& tu non cõ-
uertêris ad eos.[20] Et dabo te populo huic in murum æreum fortem,& bellabunt ad-
uersum te,[g] & non prævalebunt: quia ego tecum sum vt saluem te, & eruam te, dicit
dominus.[21] Et liberabo te de manu pessimorum,& redimam te de manu fortium.

g. Post tot preces promittit dominus auxilium cum consolatione,& tandem liberationem ab eorum mãnibus. S. Tho. ibi.

Iudæi ob idolorum cultum in graui sunt morituri calamitate,& Babylonica captiuitate,
à qua tandem liberandi sunt,& gentes ad fidem vocandi. XVI.

a. Cur autem propheta arceatur vxorem ducere, causa perspicua est, quòd obsidione vicina, pestilentia,& gladio,& fame vniuersi intereant,& tantus sit numerus morientium, vt sepultu-ræ vincatur officiũ. Rab. ib.

b. Aegrotationibus & lõga infirmitate tabescere, dei ira est. Hiero. ibid.

A ET factum est verbum dñi ad me,dicens:[a][2] Non accipies vxorem, & non
erunt tibi filij & filiæ in loco isto:[3] quia hæc dicit dñs super filios & filias
qui generantur in loco isto,& super matres eorum quæ genuerunt eos,& A
super patres eorũ de quorũ stirpe sunt nati in terra hac:[b][4] Mortibus ęgro-
tationũ morientur. Non plangentur,& non sepelientur: in sterquilinium super faciẽ
terræ erunt. Et gladio & fame cõsumentur, & erit cadauer eorum in escam volatili-
bus cœli,& bestiis terræ.[5] Hæc enim dicit dominus: Ne ingrediaris domum conui-
uij,neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam à
populo isto,dicit dominus,misericordiã,& miserationes.[6] Et morientur grandes &
parui in terra ista: non sepelientur neque plangentur,& non se incident, neque calui-
B tium fiet pro eis.[7] Et non frangẽt inter eos lugenti panem ad consolandũ super mor-
tuo,& non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.[c][8] Et
domum conuiuij non ingrediaris,vt sedeas cum eis, & comedas & bibas:[9] quia hæc
dicit domin⁹ exercituum, deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris
& in diebus vestris vocem gaudij,& vocem lætitiæ,vocem sponsi,& vocem sponsę.
†Sup.5.e. [10] Et cũ annunciaueris populo huic omnia verba hæc,& dixerint tibi,†Quare locut⁹
est dñs super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra, & quod peccatũ
nostrum quod peccauimus domino deo nostro?[11] dices ad eos: Quia dereliquerunt
me patres vestri,ait dominus,& abierunt post deos alienos,&[d] seruierunt eis,& ado-
†Sup.7.f. 23.quæst.4.c Recedite.& c. Nimium. †Infr.23.b C rauerũt eos,& me dereliquerunt,& legem meã non custodierũt.†[12] Sed & vos peius
operati estis quàm patres vestri. Ecce enim ambulat vnusquisq; post prauitatem cor-
dis sui mali,vt me non audiat.†[c][13] Et eiiciam vos de terra hac in terram quam ignora
tis vos,& patres vestri,& seruietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis
requiem.[14] Propterea ecce dies venient,dicit dominus,& non dicetur vltra, Viuit do
minus qui eduxit filios Israel de terra Ægypti:[15] sed viuit domin⁹ qui eduxit filios Is-
rael de terra aquilonis,& vniuersis terris ad quas eieci illos,& reducam eos in terram
suam quam dedi patribus eorum.[16] Ecce ego mittam[f] piscatores multos, dicit domi-
nus,& piscabuntur eos. Et post hæc mittam eis multos venatores,& venabuntur eos
D de omni monte,& de omni colle, & de cauernis petrarum.[17] Quia oculi mei super
omnes vias eorum: non sunt absconditæ à facie mea,& nõ fuit occulta iniquitas eo-
rum ab oculis meis.[18] Et reddam primùm duplices iniquitates & peccata eorum,qui
contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationi-
bus suis impleuerũt hæreditatem meam.[19] Domine fortitudo mea,& robur meum,
& refugium meum in die tribulationis. Ad te gentes veniẽt ab extremis terræ,& di-
cent: Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem quæ eis non profuit.
[20] Nunquid faciet sibi homo deos? Et ipsi non sunt dij.[21] Idcirco ecce ego ostendam
eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam,& virtutem meã, & scient quia no-
men mihi dominus.

c. Prohibuit societatẽ conuiuiorum in cõsolationem pro mortuis: nũc prohibet eandem ad lætitiam, & ad comessionẽ: de qua. 1. Co. 5. Si is qui frater nominatur iter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledic⁹, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibũ sumere. S. Th. ibi.

d. A quo enim quis vincitur, eius & seru⁹ est. Hie. ib.

e. Pœna condigna sequitur delictũ. Ex hoc patet quosdã Iudæorũ adorasse deos Chaldæorum in Babylone, illis seruiusse, sicut cœperant in Iudæa. Dion. ibid.

f. De quibus dixit Christ⁹, Matt. 4. Venite post me,& faciam vos piscatores hominũ. Ibi ergo populus dei quæratur, & inueniatur in Petri & Pauli doctrina gratia disciplinę: vt non in cõualle sint, vbi fletus: sed in mõtibus, à quibus Christus vnumquemque illuminat. Et cũ Petrũ legimus, Christus illuminat: & cum Paulũ legimus, Christus illũminat. Amb. in Psal. 118. Ser. 6.

Homini & non deo fidentes pertinaciter Iudæi obstinati sunt, in quo propheta
imprecatur maledictionem, qui nec deum quærunt, nec eius sabbatum
sanctificant. XVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a. Potest hoctam de Iuda proditore, & peccato eius quàm de vniuersa gente luculenter, & peccato indelebili intelligi. Euse.

PEccatum[a] Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamãtino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum. [2] Cum recordati fuerint filij eorum ararum suarum & lucorum suorum, lignorúmq; frondentium in montibus excelsis, [3] sacrificantes in agro: fortitudinem tuam & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata tua in vniuersis finibus tuis. [4] Et relinquêris sola ab hæreditate tua quam dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras. Quoniam ignem succendisti in furore meo: vsq; in æternum ardebit. [5] Hæc dicit dominus:† [b] Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à domino recedit cor eius.† [6] Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cum venerit bonum, sed habitabit in siccitate in deserto in terra salsuginis, & inhabitabili. [7] Benedictus vir qui confidit in domino, & erit dominus fiducia eius.† [8] Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus. Et erit foliũ eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. [9] Prauum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud?† [10] Ego dominus scrutans cor, & probans renes, qui do vnicuiq; iuxta viam suam, & iuxta fructũ adinuentionum suarum. [c] [11] Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: & in dimidio dierum suorũ derelinquet eas, & in nouissimo suo, erit insipiẽs. [12] Solium gloriæ altitudinis à principio: locus sanctificationis nostrę. [13] Expectatio Israel domine, [d] omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium, dominum. [14] Sana me domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero, quoniam laus mea tu es. [15] Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est verbum domini? Veniat. [16] Et ego non sum turbatus te pastorẽ sequens, & diem hominis non desideraui: tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit. [17] Non sis mihi tu formidini, spes mea tu in die afflictionis. [18] Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & nõ paueam ego. Induc super eos diem afflictionis, & [e] duplici contritione contere eos. [19] Hæc dicit dñs ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi tui, per quam ingrediũtur Reges Iuda & egrediuntur, & in cunctis portis Ierusalem, [20] & dices ad eos:† Audite verbum domini Reges Iuda, & omnis Iudæa, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per portas istas. [21] Hæc dicit dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare põdera in die sabbati, nec inferatis per portas Ierusalẽ, [22] & nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbati: & omne opus non facietis. Sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris. [23] Et non audierunt, nec inclinauerũt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam, ne audirent me, & ne acciperent disciplinam. [24] Et erit, si audieritis me, dicit dñs, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbati, & si sanctificaueritis diem sabbati, ne faciatis in ea omne opus: [25] ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes sedentes super soliũ Dauid, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & Principes eorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem, & habitabitur ciuitas hæc in sempiternum. [26] Et venient de ciuitatibus Iuda in circuitu Ierusalẽ, & de terra Beniamin, & de cãpestribus, & de montuosis, & ab austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificiũ, & thus, & inferent oblationem in domum domini. [27] Si autem non audieritis me, vt sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati, succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non extinguetur.

b. Vides quod talis nõ solũ insipiens, sed etiam maledictus sit, qui relicto domino omnium, ad conseruum currit, qui semetipsum iuuare nequit. Chry. in 30. c. Gene. ho. 50.

c. Id est, oua fouit quæ non peperit, & clamauit quasi ouans suæ fraudis effectu. Sed ludit operam, quia impenso labore alij educat, quos ipsa diuturnę fotu sedulitatis animauerit. Am. Hexaemeron lib. 6. ca. 3.

d. Qui enim veraciter metuit dominum, patienter sustinet & expectat miserationes eius, qui autem per pusillanimitatem & impatientiam ab illo declinauerit, ruinæ proximus erit. Raba. in ca. 2. Eccle.

c. Quinque sunt differẽtię caularũ ob quas molestiis corporalibus in hac vita affligimur. Aut enim ad merita augẽda per patiẽtiã vt Iob, Tobias. Aut ad intelligenda & corrigẽda peccata nostra, vt Maria soror Moysi, & Magdalena. Aut ad gloriam dei saluantis, vt Paulus. Aut ad custodiam virtutũ perceptarum per dei notitiã ad gloriã eius, vt cæcus natus, & Lazarus suscitatus. Aut ad incohationem damnationis æternæ, vt Pharao, Antiochus Herodes. Beda do. 16. post Trinitatem. Versus,

Vt probet (Iob) emendet (Mariam) cõseruet (Paulum) & vt videatur (cæcum) Vt cruciet (Pharaonem, Herodem) miseros virtus diuina flagellat.

Hoc autem postremũ, reprobrũ est propriũ, sicut Antiochus & Herodes, qui vtriq; suo tẽpore aduersus deũ repugnantes, quòd tormentorum in gehenna perpetuo passuri essent, præsentiũ afflictionũ miseriã cunctis ostendebant: quibus congruit illud propheræ: Et duplici contritione contere eos domine. Idem ibi.

a. Placuit autẽ deo vt corpus Christi, quod mortale & corruptibile susceperat, de sepulchri petra leuatũ, & immortale atque incorruptibile effectum, iam nõ in terreni, sed in cœlestib⁹ & in patris dextera collocaret. Cypria. in Symbolũ Aposto.

Vt lutum in manu figuli, sic homo in manu dei, quem reuertentem deus recipit, obstinatum perdit, atque in Iudæos vtitur vltione quòd prophetam persequantur. XVIII.

VErbum quod factum est ad Ieremiam à domino, dicens: Surge, & descẽde in domum figuli, & ibi audies verba mea. [3] Et descendi in domũ figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, [4] & [a] dissipatũ est vas quod ipse faciebat è luto manibus

manibus suis: conuersúsq; fecit illud vas alterum sicut placuerat in oculis eius vt faceret. [5] Et factum est verbum domini ad me dicens:† [b] [6] Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait dominus? Ecce sicut lutum in manibus figuli, sic vos, domus Israel, in [c] manu tua.† [7] Repentè loquar aduersum gẽtem, & aduersus regnum: vt eradicem & destruam & disperdam illud.† [8] Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersum eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei, [9] & subitò loquar de gente & regno, vt ædificem, & plantem illud.† [10] Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocẽ meã, pœnitentiã agam super bono quod locutus sum vt facerem ei. [11] Nunc ergo dic viro Iudæ, & habitatori Ierusalẽ, dicens: Hæc dicit dominus:† Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem.† Reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra, [12] qui dixerunt: Desperauimus, post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisq; prauitatẽ cordis sui mali faciemus, [13] Ideo hæc dicit dominus: Interrogate gẽtes.† Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel? [14] Nũquid deficiet de petra agri nix Libani, aut euelli possunt aquæ erũpentes frigidæ & defluentes? [15] Quia oblitus est mei populus meus, frustra libentes & impingẽtes in viis suis, & in semitis seculi, vt ambularent per eas in itinere non trito, [16] vt fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum.† Omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & mouebit caput suum. [17] Sicut vẽtus vrens dispergam eos coram inimicis: dorsum & non faciem ostendam eis in [d] die perditionis eorum. [18] Et dixerunt: Venite, & cogitemus cõtra Ieremiam cogitationes.† Non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta. Venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius. [19]. Attende domine ad me, & audi vocem aduersariorũ meorum. [20] Nunquid redditur pro bono malum, [e] quia foderunt foueam animæ meæ? Recordare quòd steterim in conspectu tuo vt loquerer pro eis bonũ, & auerterem indignationem tuam ab eis. [21] Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij. Fiant vxores eorum absque liberis & viduæ, & viri earum interficiantur morte. Iuuenes eorũ confodiantur gladio in prælio, [22] audiatur clamor de domibus eorum. Adduces enim super eos latronem repente, quia [f] foderunt foueam vt caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis. [23] Tu autem domine scis omne consilium eorum aduersum me in mortem. Ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

†Rom. 9. c

†22. q. 4. c. Incommutabilis. †Isa. 45. b Sup. 5. b.

†De pœ. d. 1. c. Si agamus. & c. Quãobrẽ. †Ionæ. 3. d. †Infr. 25. b & 35. c

†23. quæst. 5. cap. 1. †Infr. 48. a

†Psal. 1. d.

†Isa. 66. c.

†Psal. 70. c Apoc. 2. f. 1. Reg. 16. b

†Infr. 19. & 49. & 50. c

†93. dist. c. Diaconi.

b. Possibile quidẽ deo est non solùm de argilla factos per lauachrũ regenerationis corrigere, sed & spiritus accepta virtute, & lapsos post pœnitentiã veram ad datum pristinum reuocare. Chrysosto. ad baptizandos homil. 4.

c. Manus dei interdum potestas ei⁹ intelligitur, sicut hic. Iterum flagellum dicitur, vt Soph. 1. Extende manum tuam super Iudam & Ierusalem. Et Iob 19. Manus domini tetigit me. interdũ vero manus patris dicitur filius, vt Isa. 66. Omnia hęc manus mea fecit. Augu. de essent. diui.

d. Dies perditionis Iudęorum omne tempus est post passionem saluatoris vsque ad consummationẽ seculi: vt postquam subintrauerit plenitudo gentiũ, tunc omnis Israel salu⁹ fiat. Raba. cum Hiero. ibi.

e. Planè foderunt impatiẽtiæ foueam, occasiones indignationis plurimas & permaximas ministrantes. Sed quid horum fouea ad abyssum magnitudinis tuę? Bernar. ser. 4. heb. pœnoiæ.

f. Iustum est vt qui decipere pro virili laborant, & ipsi decipiantur. Psal. Laqueum parauerũt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam. S. Tho. ibid.

Ierosolymorum excidium propter idololatriam in Hinnon, ac verbi dei & cultus eius contemptum. XIX.

HÆc dicit dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam, & de senioribus populi, & de senioribus sacerdotum, [2] & egredere ad vallem filiorũ Hinnon, quæ est iuxta introitũ [a] portæ fictilis: & prædicabis ibi verba quę ego loquor ad te. [3] & dices: Audite verbũ domini Reges Iuda, & habitatores Ierusalẽ: Hæc dicit dominus exercituũ deus Israel:† Ecce ego inducã afflictionem super locũ istũ, ita vt† omnis qui audierit illã, tinniãt aures eius, [4] eo quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum, [b] & libauerint in eo diis alienis, quos nescierũt ipsi & patres eorum, & reges Iuda, & repleuerunt locum istum sanguine innocentum, [5] & ædificauerunt excelsa Baalim ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meũ. [6] Propterea ecce dies venient, dicit dominus, & non vocabitur amplius locus iste Thopheth, & vallis filij Hinnõ, sed vallis occisionis. [7] Et dissipabo cõsilium Iuda & Ierusalem in loco isto, & subuertam eos gladio in conspectu inimicorũ suorum, & in manu quærentium animas eorum, & dabo cadauera eorum escam volatilibus cœli, & bestiis terræ,† [8] & ponam ciuitatem hanc in stuporem & in sibilum. † Omnis qui præterierit per eam,

†Habac. 3. b

†Sup. 6. c. †1. Reg. 3. c.

a. Vbi figuli operabantur, quæ & porta Sur, porta orientalis, & porta stercoraria dicitur.

b. Nulli autem dubiũ quin in templo dei Baal idolum posuerint, siue in delubro quod erat in valle filij Hinnom, vbi & lucus Baal & ara eius fuit, super quam immolauerunt & incenderũt filios suos, quæ dominus nec cogitauit, nec locutus est, nec ascenderunt in cor eius: non quòd deus futura nescierit, sed quæ indigna sunt, sua notitia ignorare se dicat, iuxta illud, recedite à me operarij iniquitatis nescio vos. Hierony. ibid.

†Sup. 18. c. †Infr. 49. c. & 50. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obstupescet, & sibilabit super vniuersa plaga eius. [9] Et cibabo eos carnibus filiorum suorum,& carnibus filiarum suarum,& vnusquisque carnē amici sui comedet in obsidione & in angustia in qua concludent eos [c] inimici eorum,& qui querunt animas eorum. [10] Et conteres lagunculam in oculis virorum qui ibunt tecum, [11] & dices ad eos:Hæc dicit dominus exercituum:Sic conteram populum istum & ciuitatē istam, sicut conteritur vas figuli,quod non potest vltrà instaurari.Et in Thopheth sepelientur,eo quòd non sit alius locus ad sepeliendum. [12] Sic faciam loco huic,ait dominus, & habitatoribus eius,& ponam ciuitatem istam sicut Thopheth. [13] Et erunt domus D
Ieruſalem & domus Regum Iuda,ſicut locus Thopheth,immundæ:[d] omnes domus in quarum domatibus ſacrificauerunt omni militiæ cœli, & libauerūt libamina diis alienis. [14] Venit autem Ieremias de Thopheth quò miſerat eum dominus ad prophetandum, & ſtetit in atrio domus domini, & dixit ad omnem populum: [15] Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael: Ecce ego inducam ſuper ciuitatem hanc, & ſuper omnes vrbes eius vniuerſa mala quæ locutus ſum aduerſum eam, quoniam indurauerunt ceruicem ſuam,vt non audirent ſermones meos.

c. Hoc est, Chaldæi viram eorum quærētes extinguere. Ex quo patet duriſſima fames quæ fuit tēpore obſidionis Ieruſalēm à Chaldæis, Dionyſ.ibid.

d. Dei & primę cauſæ deſiderio languens rationalis creatura, ad ea quæ oculis cerni poſſunt,ſe conuertit, & horum aliquid peſſimo errore deum facit. Vnde deum faciunt alij ſolem, alij Lunam,alij ſtellarum cœtum, alij cœlum ipſum vnà cum ſtellis: vt à motu quarum pro diuerſarum quantitate tū qualitate alio atq; alio, omne genus rerū dependeat. Greg. Nazian. lib. 2. Theolog.

Ieremias ob dei verbum percuſſus & in carcerem coniectus atque deriſus, Iudæis Babylonicam gemebundus minatur captiuitatem. X X.

ET audiuit [a] Phaſſur filius Emmer ſacerdos,qui cōſtitutus erat princeps in do A
mo domini,Ieremiam prophetantē ſermones iſtos, & percuſſit Phaſſur Ieremiam prophetam, & miſit eum in neruum, quod erat in porta Beniamin ſuperiori in domo domini. [3] Cúmque illuxiſſet in craſtinum, eduxit Phaſſur Ieremiā de neruo:& dixit ad eum Ieremias: [b] Non Phaſſur vocauit dominus nomē tuum,ſed pauorem vndique: [4] quia hæc dicit dominus:Ecce ego dabo te in pauorē, & omnes amicos tuos,& corruent gladio inimicorum ſuorum,& oculi tui videbunt.Et omnē Iudam dabo in manu Regis Babylonis,& traducet eos in Babylonē,& percutiet eos gladio. [5] Et dabo vniuerſam ſubſtātiam ciuitatis huius,& omnem laborem eius,omnéq; pretium,& cunctos theſauros Regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos,& tollent,& ducent in Babylonē. [6] Tu autem Phaſſur & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captiuitatem,& in Babylonem venies, & ibi morieris, ibíq; ſepelieris,tu & omnes amici tui,quibus prophetaſti mendacium. [7] Seduxiſti me domine,& ſeductus ſum,fortior me fuiſti,& inualuiſti. [c] Factus ſum in deriſum tota die.Omnes ſubſannant me, [8] quia iam olim loquor vociferans iniquitatem, & vaſtitatem clamito. Et factus eſt mihi ſermo domini in opprobrium & in deriſum tota die. [9] Et dixi:Non recordabor eius,neque loquar vltrà in nomine illius. Et factus eſt C
in corde meo quaſi ignis exæſtuans, clauſúſque in oſſibus meis, & defeci, ferre non ſuſtinens.† [10] Audiui enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu, Perſequimini,& perſequamur eum ab omnibus viris qui erant pacifici mei, & cuſtodientes latus meum,ſi quomodo decipiatur,& præualeamus aduerſus eum,& conſequamur vltionem ex eo. [11] Dominus autem mecum eſt quaſi bellator fortis: idcirco qui perſequuntur me,cadent,& infirmi erunt,& confundentur veheméter, quia non intellexerunt opprobrium ſempiternum, quod nunquam delebitur. [d 12] Et tu domine D
exercituum,† probator iuſti,qui vides renes & cor,videam quæſo vltionem tuam ex eis.† Tibi enim reuelaui cauſam meam. [13] Cantate domino, laudate dominum, quia liberauit animam pauperis de manu malorum.† [14] Maledicta dies in qua natus ſum: dies in qua peperit me mater mea,nō ſit benedicta. [e 15] Maledictus vir qui annunciauit patri meo, dicens: Natus eſt tibi puer maſculus, & quaſi gaudio lætificauit eum. [16] Sit homo ille vt ſunt ciuitates quas ſubuertit dominus,& non pœnituit eum. Audiat clamorem mane,& vlulatum in tempore meridiano, [17] quia non me interfecit à vulua,vt fieret mihi mater mea ſepulchrum, & vulua eius conceptus æternus.† [f 18] Quare de vulua egreſſus ſum, vt viderem laborem & dolorem,& conſumerentur in confuſione dies mei?

a. Iſte autem erat pontifex templi:& data ſibi ſacerdotij dignitate in peruerſum abutitur, non vt doceat & ſermone corripiat, ſed vt cruciatibus terreat: vnde & Paulus, & Saluator noſter iuſſu pontificis verberantur. Hieron ibid.

b. Hoc eſt, cū nomen à proprietate imponatur, priſtinum nomen amittes, quod oris nigredo ſterpretatur. Per os autem iubendi authoritas, per nigredinē verò poteſtatis abuſio deſignatur: quam quoniam ſtatim erat amiſſurus, nō amplius Phaſſur, ſed pauor erat vocandus. Dion. ibid.

c. Quòd ſi prophera ſic diſcruciatus eſt, eo quòd ſtatuerat ſilere, tua tandē nos venia digni cēſebimur, qui ab exhibenda doctrina ceſſemus? Chryſ. ex Luca. cap. 16. Concio. 1.

d Solus deus eſt qui probat iuſtitiam, ſicut ſolus eſt qui cordis videt conſtantiam. Glo. ordin.

e. Tantum de ſua condicione ſecurus eſt, & ſic cōfidit in fortitudine, vt mortem præferat vitæ. Hiero. ibid.

f. Denique exponit cauſas cur mortem præferat vitæ, & omnino non eſſe quàm male eſſe, ſubiungēs. Quare de vulua egreſſus ſum, &c. Raba. ibid.

† Pſal. 30. d

† Iob. 3. b. & 10. d.

Propheta

Propheta capiendam vrbem ac exurendam vaticinatur, ac Sedeciam cum populo ſuo captiuandum. X X I.

VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à domino, quando miſit ad eum Rex A
† Infr. 42. a Sedecias [a] Phaſſur filium Melciæ,& Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem, dicens: [2] Interroga pro nobis dominum, quia Nabuchodonoſor Rex Babylonis præliatur aduerſum nos,ſi forte faciat dominus nobiſcum ſecūdum omnia mirabilia ſua, & recedat à nobis. [b 3] Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ: [4] Hęc dicit dominus deus Iſrael: Ecce ego conuertā vaſa belli quæ in manibus veſtris ſunt, B
& quibus vos pugnatis aduerſum Regem Babylonis & Chaldæos, qui obſident vos in circuitu murorum,& congregabo ea in medio ciuitatis huius, [5] & debellabo ego vos in manu extēta,& in brachio forti,& in furore & in indignatione,& in ira grādi, [6] & percutiam habitatores ciuitatis huius. Homines & beſtiæ peſtilentia magna morientur. [7] Et poſt hæc,ait dominus, [c] dabo Sedeciam regem Iuda & ſeruo eius,& populum eius,& qui derelicti ſunt in hac ciuitate à peſte & gladio & fame, in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis,& in manu inimicorū eorum, & manu quærētium animam eorum,& percutiet eos in ore gladij, & non flectetur neq; parcet,nec miſe- C
† Infr. 37. a rebitur. [8] Et ad populum hunc dices:Hęc dicit dominus:† Ecce ego do coram vobis
† Sup. 20. d viam vitæ,& viam mortis.† [9] Qui habitauerit in vrbe hac,morietur gladio,& fame,
† Infra. 22. a & peſte:qui autem egreſſus fuerit,& tranſfugerit ad Chaldæos qui obſident vos, viuet,& erit ei anima ſua quaſi ſpolium. [10] poſui enim faciem meam ſuper ciuitatē hāc in malum,& non in bonum,ait dominus. [d] in manu Regis Babylonis dabitur,& exD
ret eam igni. [11] Et domui Regis Iuda:Audite verbum domini [12] domus Dauid,Hæc dicit dominus:† Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppreſſum de manu calūniantis,ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea,& ſuccendatur,& nō ſit qui extinguat propter malitiam ſtudiorum veſtrorum. [13] Ecce ego ad te habitatricem vallis ſolidæ atque campeſtris,ait dominus:qui dicitis,Quis percutiet nos,& quis ingredietur domus noſtras? [14] Et viſitabo ſuper vos iuxta fructum ſtudiorum veſtrorum, dicit dominus:& ſuccendam ignem in ſaltu eius,& deuorabit omnia in circuitu eius.

a. Hic Phaſſur aljus eſt à ſuperiori, vtpote quia ex alio patre natus. Dion. ibi.

b. Cōminatur tēpus pœnæ & vrbis excidium contra tria, quibus maximè confidebant: ſcilicet in armorū munitione, in murorū fortitudine, & in dei protectione: quā ſemet dominus quātū ad maiores, & mediocres, minatur vindicaturum. S. Tho. ibi.

c. Primū de vniuerſa vrbe prophetatum eſt, nūc proprie Sedeciæ prædicitur & populo ei⁹, qui reſidui fuerint poſt peſtē gladium & famē, quod à Nabuchodonoſor Babylonio rege capiendus ſit, interficiendus que cū amicis ſuis gladio: nec vllā eius ſperet miſericordiam, cuius fœdus & inceliſitudinē periurio deſeruerit. Raba. ibi.

d. In quibus patet Ieremiæ cōſtantia, quòd non ſolùm regi ſuam comminatur deiectionē, ſed & populo cōſulit ad aliū regē tranſmigrationem contra propriū regis decretū. Dion. ibid.

Mittitur propheta nunciaturus Regi iudicium, iuſtitiam, oppreſſorum liberationem, & Regis Ioacim confuſionem. X X I I.

HÆc dicit Dominus:Deſcende in domum Regis Iuda,& loquēris ibi verbum A
hoc, [2] & dices:Audi verbū Domini Rex Iuda,qui ſedes ſuper ſolium Dauid, tu & ſerui tui,& populus tuus qui ingredimini per portas iſtas. [3] Hęc dicit do
† Supr. 21. d minus:† [a] Facite iudicium & iuſtitiam,& liberare vi oppreſſum de manu calūniatoris:& aduenam & pupillum & viduam nolite contriſtare,neq; opprimatis iniquè:& ſanguinem innocētem ne effundatis in loco iſto. [4] Si enim facientes feceritis verbum
† Deu. 29. d 3. Reg. 9. b iſtud, ingredientur per portas domus huius Reges ſedentes de genere Dauid ſuper B
thronum eius,& aſcēdentes currus & equos,ipſi,& ſerui & populus eorū. † [5] Quod ſi non audieritis verba hęc, [b] in memetipſo iuraui,dicit dominus,quia in ſolitudinem erit domus hęc. [6] Quia hęc dicit dominus ſuper domum Regis Iuda:Galaad tu mihi caput Libani,ſi non poſuero te ſolitudinem,vrbes inhabitabiles. [7] Et ſanctificabo ſuper te interficientem virum,& arma eius, & ſuccidēt electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem, [8] & pertranſibunt gentes multæ per ciuitatē hanc,& dicet vnuſquiſ
† Deu. 29. d 3. Reg. 9. b que proximo ſuo:† Quare ſic fecit dominus ciuitati huic grādi? [9] Et reſpōdebūt:Eo C
quòd reliquerint pactū domini dei ſui,& adorauerint deos alienos,& ſeruierint illis. [10] Nolite flere mortuū,neq; lugeatis ſuper eum fletu. Plangite eū qui egreditur, quia nō reuertetur vltrà, nec videbit terrā natiuitatis ſuæ. [11] Quia hæc dicit dominus [c] ad Sellum filium Ioſiæ Regem Iuda,qui regnauit pro Ioſia patre ſuo,qui egreſſus eſt de loco iſto:Nō reuertetur huc amplius, [12] ſed in loco ad quē tranſtuli eū,ibi morietur,

a. Monet quid facere Rex debeat vt vitet impēdentē dei ſententiam. Regum autem ꝓprium eſt facere iudicium & iuſtitiam, & liberare populum de manu calumniatorū vt oppreſſum & peregrino pupillóque & viduæ, qui facilius opprimuntur à potētibus, præbere auxilium Hiero. ibid.

b. Iurat ergo deus qui iurę ſecurus, quem nihil fallit, quē nihil latet, qui omnino fallere ignorat, quia nec falli poteſt. Cū enim iurat, ſe adhibet teſtem. Quomodo tu cū iuras, deum adhibes teſtem, ſic ipſe cum iurat, ſe teſtē adhibet. Tu quando illum adhibes teſtē, forte ſupra mēdacium tuum accipis in vanum nomen domini dei tui. Ne mendacij iures ergo, noli iurare. Aug. de verbis Apoſto. Ser. 30.

c. Id eſt, ad Ioacim, quia omnes filij Ioſiæ dicti ſunt. Sellum, id eſt conſummatio: quia in ipſis regnum Iſrael conſummatum eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& terram istam non videbit amplius.[13] Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & D
cœnacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimet frustra, & mercedem eius nō
reddet ei. [14] Qui dicit: Ædificabo mihi domū latam, & cœnacula spacioſa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingítque sinopide. [15] Nunquid regnabis,
quoniam confers te cedro? Pater tuus nunquid non comedit & bibit, & fecit iudiciū
& iustitiam, tunc cum bene erat ei? [16] Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum
suum. Nunquid non ideo quia cognouit me, dicit dominus? [17] Tui verò oculi & cor E
ad auaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis. [18] Propterea hæc dicit dominus ad Ioacim filium Iosiæ Regem Iuda: Non plangent eum: Væ frater, & væ soror: nō concrepabunt ei, Væ domine, & væ
inclyte. [d] [19] Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalē.
[20] Ascende Libanum, & clama, & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes,
quia contriti sunt omnes amatores tui. [21] Locutus sum ad te in abundantia tua, dixisti:
[c] Non audiam. Hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.
[22] Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captiuitatem ibunt. Et tunc F
confundēris & erubescēs ab omni malitia tua, [23] quæ sedes in Libano, & nidificas in
in cedris. Quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores quasi dolores parturiē-
tis? [24] Viuo ego, dicit dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioacim Regis Iuda an-
nulus in manu dextera mea, inde euellam eum. [25] Et dabo te in manu quærentium a-
nimam tuam, & in manu quorum tu formidas faciē, & in manu Nabuchodonosor
Regis Babylonis, & in manu Chaldæorum. [26] Et mittam te & matrem tuam quę ge- G
nuit te, in terram alienam in qua nati nō estis, ibíq; moriemini. [27] Et in terram ad quā
ipsi leuant animam suam, vt reuertantur illuc, nō reuertentur. [28] Nunquid vas fictile
atque contritum vir iste Iechonias? Nunquid vas absque omni voluptate? Quasi ab-
iecti sunt ipse & semen eius, [f] & proiecti in terram quam ignorauerunt? [29] Terra, ter-
ra, terra, audi sermonem domini: [30] Hæc dicit dominus: Scribe virum istum sterilem,
virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius vir, qui se-
deat super solium Dauid, & potestatem habeat vltrà in Iuda.

d. Scriptura sacra hanc habet consuetudinem, vt omnes reges veteris testamēti mortuos referat & sepultos, præter Ioacim filiū Iosiæ. Hieron. ibid.

e. Arguit Ierusalem superbiæ, & quòd diuitiarum magnitudine abusa sit in contemptū dei: & narrat quòd nō solum hoc tempore, sed & ab initio quando educta sit de Aegypto, non audierit vocem dei. vnde omnes pastores eius & principes hucillúcque dispersi sint, & captiuitati Babyloniæ colla submiserint. Raba. ibid.

f Iechonias quamuis Zorobabel in Babylone genuerit, tamen in Iudæa nullum filium genuit, nec habuit quempiā sibi in regno succedentem. Dion. ibid.

Comminatio domini in prælatos & prophetas ob scelera sua dispergendos, quòd populum ad malum induxerint per ficta verba, per somnia, & per scripturæ deprauationem. XXIII.

a. Quia superi⁹ omnis spes regni Iudaici fuerat amputata, trāsit ad principes ecclesiæ: & synagoga cū suis pastoribus derelicta atque damnata, ad apostolos sermo fit, de quibus dicitur: Et suscitabo super eos pastores, & pascent eos, & nō formidabunt vltra. Hiero. ibid.

b Simile habes. Isa. 9. Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud & corroboret iudicio & iustitia. Non dixit in acquisitione gloriæ gazarūque terrestrium, nō in victoria gentiū plurimarum, vrbiúmq; debellatione superbarum, sed iudicio & iustitia. Beda super Euāgelium Missus.

c. Hæc & sequentia referri possūt ad Iudæos, qui Christum requirere noluerunt, sed ipsum blasphemauerūt, tandem occiderunt, nec eū agnouerunt, quos figurabant qui tempore Jeremiæ fuerunt, & eum persecuti sunt. Diony. ibid.

† Væ †[a] pastoribus qui disperdunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit do- A † 24.q.2.cū Trāsferunt. Ezech.34.a
minus. [2] Ideo hæc dicit dominus deus Israel ad pastores qui pascunt populum
meum: Vos dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos.
Ecce ego visitabo super vos malitiā studiorum vestrorū, ait dominus. [3] Et ego con-
gregabo reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas eiecero eos illuc, & conuertā
eos ad rura sua, & crescent & multiplicabūtur, [4] & suscitabo super eos pastores, & pa
scent eos: nō formidabūt vltrà, & nō pauebunt, & nullus quæretur ex numero, dicit
dominus. † [5] Ecce dies veniūt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustū, & re- † Infr. 33.e. Isa. 4.b. 4⁵. c. 45 b Ezec. 34.c Dan. 9.g Ioan. 1.g † Deut. 32.d † Sup. 16.c.
gnabit rex, & sapiens erit, & [b] faciet iudicium & iustitiam in terra. † [6] In diebus illis B
saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt
eū, Dominus iustus noster. † [7] Propter hoc ecce dies veniunt, dicit dominus: & nō di
cēt vltrà: Viuit dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti: [8] sed, Viuit domin⁹,
qui eduxit & adduxit semen domus Israel de terra aquilonis, & de cunctis terris ad
quas eiecceram eos illuc, & habitabunt in terra sua. [9] Ad Prophetas contritum est cor
meū in medio mei, cōtremuerūt omnia ossa mea. Factus sum quasi vir ebrius, & qua-
si homo madidus à vino, à facie domini, & à facie verborū sanctorum eius, [10] quia
adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta facta sunt ar-
ua deserti. Factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis. [c] [11] Propheta C
nanque & sacerdos polluti sunt, & in domo mea inueni malum eorum, ait domi-
nus: [12] Idcirco viaeorū erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent
in ea.

in ea. Afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait dominus. [13] Et in
Prophetis Samariæ vidi fatuitatem, & prophetabant in Baal, & decipiebant popu-
lum meum Israel. [14] Et in Prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, &
iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnus-
quisque à malitia sua. Facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi
† Sup. 9.c. Gomorrha. [15] Propterea hæc dicit dominus exercituum ad Prophetas: † Ecce ego
cibabo eos absinthio, & potabo eos felle. A prophetis enim Ierusalem egressa est
D pollutio super omnem terram. [16] Hæc dicit dominus exercituum: [d] Nolite audire
verba Prophetarum qui prophetant vobis, & decipiunt vos. Visionem cordis sui lo-
quuntur, non de ore domini. [17] Dicunt iis qui blasphemant me, Locutus est domi-
nus, Pax erit vobis, & omnibus qui ambulant in prauitate cordis sui, dixerunt: Non
veniet super vos malum. [18] Quis enim adfuit in consilio domini, & vidit & audiuit
sermonem eius? Quis considerauit verbum illius, & audiuit? [19] Ecce turbo domi-
† Sup. 14.c. Infra. 27.c. & 29.c. nicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum ve-
niet. [20] Non reuertetur furor domini vsque dum faciat & vsque dum compleat co-
I gitationem cordis sui. In nouissimis diebus intelligetis consilium eius. † [e] [21] Non
mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.
[22] Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem
vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. [23] Putásne deus è vicino
ego sum, dicit dominus: & non deus de longe? [24] Si occultabitur vir in absconditis
& ego non videbo eum? dicit dominus. [f] Nunquid non cœlum & terram ego im-
pleo? ait dominus. [25] Audiui quæ dixerunt prophetæ prophetantes in nomine meo
mendacium, atque dicentes: Somniaui: somniaui. [26] Vsquequo istud est in corde
prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?
[27] Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei, propter somnia
eorum quæ narrant vnusquisque ad proximum suum, sicut obliti sunt patres eorum
nominis mei propter Baal. [28] Propheta qui habet somnium, narret somnium: &
F qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere. [g] Quid paleis ad tri-
ticum? dicit dominus. [29] Nunquid non verba mea sunt quasi ignis? ait dominus:
& quasi malleus conterens petram? [30] Propterea ecce ego ad prophetas, ait domi-
nus, [h] qui furantur verba mea vnusquisque à proximo suo. [31] Ecce ego ad prophe-
tas, ait dominus, qui assumunt linguas suas: & aiunt, Dicit dominus. [32] Ecce ego
ad prophetas somniantes mendacium, dicit dominus: qui narrauerunt ea, & sedu-
xerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis, cum ego non misissem
eos, nec mandassem eis: qui nihil profuerunt populo huic, dicit dominus. [33] Si igi-
tur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus
domini? dices ad eos: Vt quid vobis onus? Proiiciam quippe vos, dicit dominus:
[i 34] & propheta & sacerdos, & populus qui dicit, Onus domini: visitabo super virum
G illum, & super domum eius. [35] Hæc dicetis vnusquisque ad proximum & ad fratrem
suum: Quid respondit dominus? Et quid locutus est dominus? [36] Et onus domini vl-
trà non memorabitur, quia onus erit vnicuique sermo suus. Et peruertistis verba dei
viuentis, domini exercituum, dei nostri. [37] Hæc dices ad Prophetam: [k] Quid respon-
dit tibi dominus, & quid locutus est dominus? [38] Si autem onus domini dixeritis pro-
pter hoc hæc dicit dominus: Quia dixistis sermonem istum, Onus domini, & misi ad
† Sup. 20.c. vos, dicens: Nolite dicere, Onus domini: [39] propterea ecce ego tollam vos portans, &
derelinquam vos & ciuitatem quam dedi vobis & patribus vestris à facie mea: † [40]
& dabo vos in opprobrium sempiternum, & ignominiam æternam, quæ nunquam
obliuione delebitur.

d. Monet cauere à falsis prophetis, qui incautos decipiunt auditores. Primò per ficta verba: quia cum nihil vidiffient, dicebant se visionē à domino accepisse. Secūdo per somnia vana, dū somniis phantasticis quasi diuinis reuelationibus adhærebant, & inde alios illudebant. S. Tho. ibi.

e. Cōtemplemur hæreticos, quomodo iemel desperantes salutē gulæ se tradant & deliciis, vescantur carnib⁹, frequenter adeant balnea, musco fragrent, vnguentis variis delibuti. Hiero. ibid. ℣ Si ergo dominus est qui cœlū cōplet & terram, quis potest spiritum sanctum iudicare dominationis & diuinæ potestatis exortē, qui repleuit orbem, & quòd vltra totum orbē est, repleuit Iesum totius orbis redemptorem? Ambr. de spiritu sancto. lib. 1. ca. 7. Qui implet omnia, videt omnia, in quo monstrat quid sit, Videbo eū. Neq; enim morte corporali videre credendus est deus, tanquam alibi sit ipse cùm videt, & alibi quod videt. Fulgen. ad Trasimun. regem lib. 2.

g. Paleę in consummatione seculi à tritico separantur. Ex quo approbatur, dum sumus in corpore isto mortali, mixtos esse cum tritico. Hiero. aduer. Pela. lib. 1.

h. Exponere enim iustificationes & testamentum domini, & nō hoc idem facere quod fecit dominus, quid aliud est quam sermones eius abiicere, & disciplinā dominicam contemnere? nec terrena, sed spiritualia furta & adulteria committere, dum quis de euangelica veritate furatur domini nostri verba & facta, & corrumpit atque adulterat præcepta diuina, sicut apud Ieremiā scriptum est: Qui furantur verba mea, &c. Cyp. Epist. li. 2. Epist. 3.

i. Quia igitur prophetæ solebant peccantibus tristia nūciare, & sic ad pœnitētiā prouocare, dominus autē sententiam differebat, ideo putabat populus pseudoprophetarū fraude decept⁹, nō uentura quæ dominus minabatur. Glo. ordi. ibid.

k. Increpat irridēter populū comminans illi pœnam quantū ad interrogātes, & quantū ad colloquētes. Et itē prohibet irrisiones verborū, vnde Ezechie. 33. Audiūt sermones tuos, & nō faciunt eos: quia in canticū oris sui vertūt illos: ex quibus pœnā merentur captiuitatis. S. Tho. ibid.

Visio ficuum bonarum & malarum, partem populi reducendam, & partem cum rege perdendam designat. XXIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a. Ostensio ista quæ subditur, facta est Ieremiæ per imaginariam visionē: cuius significationē dominus reuelauit prophetæ. Dionys. ibid.

STendit[a] mihi dominus, & ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum A
domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam fi-
lium Ioacim regem Iuda, & principes eius, & fabrum & inclusorem de Ieru-
salem, & adduxit eos in Babylonem. [2] Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt
solent ficus esse primi temporis. Et calathus vnus ficus habebat malas nimis: quæ co-
medi non poterant, eo quòd essent malæ. [3] Et dixit dominus ad me: † Quid tu vides B † Sup.1.a
Ieremia? Et dixit:[b] Ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde, quæ comedi non
possunt, eo quòd sint malæ. [4] Et factum est verbum domini ad me, dicens:[c] Hæc di-
cit dominus deus Israel: Sicut ficus hæ bonæ, sic cognoscam transmigrationem Iudæ
quam emisi de loco isto in terram Chaldæorum in bonum, [6] & ponam oculos meos
super eos ad placandum: Et reducam eos in terram hanc, & ædificabo eos, & non de- C
struam, & plantabo eos, & non euellam: [7] & dabo eis cor vt sciant me quia ego sum
dominus. † Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in deum: quia reuertētur ad me † Infr.31.f
in toto corde suo. † [8] Et sicut ficus pessimæ quæ comedi nō possunt, eo quòd sint ma † Infr.29.d.
læ, hæc dicit dominus: sic dabo Sedeciā regem Iuda, & principes eius, & reliquos de
Ierusalem qui remanserunt in vrbe hac, & qui habitant in terra Ægypti. [c] † [9] Et da- D † Infr.29.d.
bo eos in vexationem afflictionémque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in
parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem, in vniuersis locis ad quæ eieci
eos: [10] & mittam in eis gladium, & famem, & pestem, donec consumantur de terra
quam dedi eis & patribus eorum.

b. Ambos referamus calathos ad eos præcipuè qui in aduentu domini salutoris crediderunt & non crediderunt. Simplicem autem sequentes historiam, bonarum ficuum calathum dicunt Iechoniam, qui se Ieremiæ consilio & imperio dei tradiderat regi Babylonio cui & prospera dominus pollicetur. Malarū autem Sedeciam, qui contradicens sententiæ dei captus fuit: excatúsq; oculis, ductus est in Babylonem, ibique mortuus est. Hiero. ibid.

c Intelligit præcipue Sedeciam cum principibus suis, comminans illi afflictionem in terra sua, & confusionem in terra aliena, quātum ad opprobrium, maledictionem, & imprecationem. S. Thom. ibid.

Septuaginta annorum captiuitas prænuntiata pastores & magnates ad planctum vocat. XXV.

VErbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iudæ in anno quar- A Anno ante
to[a] Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, ipse est annus primus Nabuchodonosor Christum.
regis Babylonis. [2] Et locutus est Ieremias Propheta ad omnem populum Iu- 643.
da, & ad vniuersos habitatores Ierusalem, dicens: [b] [3] A tertiodecimo anno Iosiæ fi- Anno mun-
lij Amon regis Iuda, vsque ad diem hanc, iste est tertius & vicesimus annus: factum di.3329.
est verbum domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens, & loquens, &
non audistis, [4] Et misit dominus ad vos omnes seruos suos Prophetas, consurgens
diluculo mitténsque, & non audistis, neque inclinastis aures vestras vt audiretis, [5] cū
diceret: † Reuertimini vnusquisque à viâ sua mala, & à pessimis cogitationibus ve- † Sup.18.b
stris, & habitabitis in terra quam dedit dominus vobis & patribus vestris à seculo Infr.35.c.
& vsque in seculum. [6] Et nolite ire post deos alienos, vt seruiatis eis, adoretísque eos: B 4.Reg.17.b
neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, & non affli-
gam vos: [7] & non audistis me, dicit dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis in
operibus manuum vestrarum in malum vestrum. [8] Propterea hæc dicit dominus ex-
ercituum:[c] Pro eo quod non audistis verba mea, [9] ecce ego mittam & assumam vni-
uersas cognationes aquilonis, ait dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis
seruum meum, & adducam eos super terram istam, & super habitatores eius, & super
omnes nationes quæ in circuitu eius sunt, & interficiam eos, & ponam eos in stupo-
rem & in sibilum, & in solitudines sempiternas. [10] Perdámq; ex eis vocem gaudij & C
vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. [11] Et
erit vniuersa terra eius in solitudinem & in stuporem, & [d] seruient omnes gētes istæ † 2.Par.36.d
regi Babylonis septuaginta annis. † [12] Cūq; impleti fuerint anni septuaginta, visitabo 1.Esdr.1.a
super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit dominus, iniquitatem eorum, & Daniel.9.a
super terram Chaldæorum, & ponā illam in solitudines sempiternas. [13] Et adducā su- Infr.29.c.
per terram illā omnia verba mea quæ locutus sum cōtra eam: omne quod scriptū est
in libro isto, quæcunq; prophetauit Ieremias aduersum omnes gentes, [14] quia seruie-
runt eis cum essent gentes multæ, & reges magni. Et reddam eis secundū opera eorū
& secundū facta manuum suarum. [15] Quia sic dicit dominus exercituum deus Israel,

a. Mortuo Iosia regnum suscepit filius eius Ioaz, alias Ioachaz, anno ætatis 23. regiam habens Ierosolymis. Hic matre natus Amethala, impiis & impuris fuit moribus. Hunc Aegyptiorum rex à bello reuertens accersitum ad se in vrbem Syriæ Samathan vinxit, & fratri eius seniori eodē patre nato Eliacim nomine regnū tradidit. Ioseph. Antiquit. Iud. 1.lib.10.cap.6.

b Ostendit Iudæos inexcusabiles, cum ipse per 23. annos continuè illis prædicauerit, & annuntiauerit eis diuina decreta, & eius comminationes. Nec illius solum, sed & plurimorū prophetarum verba contēpserunt. S. Tho. ibid.

c. Vnde agnoscere possumus cuncta quidem quæ affliguntur iudicio dei percuti, sed tamen vt sæpe memorauit, propter peccata subuerti. Ac per hoc quicquid actum est, peccatis nō deo adscribēdum, quia rectè illi rei factum adscribitur, qui vt ita fieret, exegit. Salvianus. lib.7.

d. Sicut Ierusalem post septuaginta annos recepit priſtinos habitatores, & expleti supplicijs, quia obediuit sententiæ dei, fœlicitate priſtina fruitur: sic ex Babylonis qui elatus est in superbiam, & suarum arbitratus est virium quòd regnauit in gentibus, & non domini voluntatis, Medis Perſisque venientibus destruetur. Deniq; vsque hodie Babylonis reliquiæ tantum manent. Hieron. ibid.

c Sume calicem vini furoris huius de manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te, [16] & bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladij quē ego mittam inter eos. [17] Et accepi calicē de manu domini, & propinaui cunctis gentibus ad quas misit me dominus, [18] Ierusalem, & ciuitatibus Iudæ, & Regibus eius, & principibus eius, vt darem eos in solitudinē, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionē, sicut est dies ista: [19] & Pharaoni regi Ægypti, & seruis eius, & principibus eius, & omni populo eius, [20] & vniuersis generaliter cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascalonis, & Gazæ & Accaron, Azoti, [21] & reliquiis Idumææ & Moab, & filiis Ammon, [22] & cunctis regibus Tyri, & vniuersis
E regibus Sidonis, & regibus terræ insularum qui sunt trans mare, [23] & Dedan, & Theman, & Buz, & vniuersis qui attonsi sunt in comam, [24] & cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus occidentis qui habitant in deserto, [25] & cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum, [26] cunctis quoq; regibus Aquilonis de prope & de longe, vnicuique contra fratrem suum, & omnibus regnis terræ quæ super faciem eius sunt. [f] Et rex Sesach bibet post eos. [27] Et dices ad eos: Hæc di-
† Cant.5.a cit dominus exercituum deus Israel: † Bibite, & inebriamini, & vomite, & cadite, ne-
† 1.Petr.4.d que surgatis à facie gladij quem ego mittam inter vos. [28] Cúmq; noluerint accipere calicem de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum: † Bibē-
tes bibetis. [29] Quia ecce in ciuitate in qua inuocatum est nomen meum, ego incipio
F affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? [g] Non eritis immunes. Gladium enim ego voco super omnes habitatores terre, dicit dominus exercituū. [30] Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: † Dominus de excelso rugiet, & † Iohel.3.c Amos.1.a de habitaculo sancto suo dabit vocem suam. Rugiens rugiet super decorem suum.
[h] Celeusma quasi calcantium concinetur aduersus omnes habitatores terrę. [31] Peruenit sonitus vsq; ad extrema terræ, quia iudicium domino cum gentibus. Iudicatur ipse cum omni carne. Impios tradidi gladio, dicit dominus. [32] Hęc dicit dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem, & turbo magnus egredietur de summitatibus terræ, [33] & erunt interfecti domini in die illa à summo terræ vsque ad
G summum eius. Non plangentur, & non colligentur neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ iacebunt. [34] Vlulate pastores, & clamate, & aspergite vos cinere optimates gregis, quia completi sunt dies vestri, vt interficiamini, & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa. [35] Et peribit fuga à pastoribus, & saluatio ab optimatibus gregis. [36] Vox clamoris pastorum, & vlulatus optimatū gregis, quia vastauit dominus pascua eorum, [37] & conticuerunt arua pacis à facie iræ furoris domini. [38] Dereliquit quasi leo vmbraculum suum, facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris domini.

e. Vt scias autem quia calix pena vel gladius est, audi dicentem, Sume calicem vini furoris, &c. Ambr. Psa. 37. Sed & in sacra scriptura multipliciter dicit vs. psal. 115. Calicē salutaris accipiā. Hoc loco calix passionē Christi nobis declarat, qui orauit: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Et est qdā aure⁹ calix Babylonis, è quo biberunt gentes, & inebriatæ sunt. Habet & Babylon suū calicem aureū, sed bonam potionē in calice non habet. Aureus calix Babylonis erat nitor & elegantia verborum gentilis sapientiæ, quoniam intra se habebat letiferum poculū, idololatriæ dogma. Chrysost. in psal. 116. tomo. 1.

f. Allegorici interpretes istū omnem locū ad cūctas referunt: nationes, quas inebriauerit diabolus calice peccatorum meracissimo: nouissimū etiā ipsum bibiturum supplicia atque cruciatus. Hieron. ibi.

g. Hoc est, nequaquam eris immunes, nec peccata vestra manebunt mulcta, cūfictis idololatriæ, & idolorū fana habentes. Dion. ibid.

h. Clamor veluti nautarū, qui vno clamante respondent omnes.

Ieremias propter dei verbum à sacerdotibus comprehensus, per principes liberatur. XXVI

A IN[a] principio regni Ioacim filij Iosiæ Regis Iuda, factum est verbum istud à domino dicens: [2] Hæc dicit dominus: Sta in atrio domus domini, & loquēris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo domini vniuersos sermones quos ego mādaui tibi vt loquaris ad eos: [b] noli subtrahere verbum: [3] si forte audiant, & conuertantur vnusquisque à via sua mala, & pœniteat me mali
B quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum. [4] Et dices ad eos: Hæc dicit dominus: Si non audieritis me, vt ambuletis in lege mea quam dedi vobis, [5] vt audiatis sermones seruorum meorum prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte
† 1.Reg.4.b consurgens & dirigens, & non audistis, † [6] dabo domum istam sicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ. [7] Et audierunt sacerdotes & prophetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo domini.

a. Hæc prophetia priore superior est, licet sub eodē rege sit facta. Illa autem in anno quarto regis facta est, hæc vero in principio regni eiusdem regis. Non igitur in prophetis historiæ ordo texendus est. Hiero. ibid.

b. Verbum ambiguum forsitan maiestati domini non potest conuenire, sed nostro loquitur affectu, vt liberum homini seruetur arbitrium, ne ex præscientia eius quasi ex necessitate vel facere quid vel non facere cogamur. Nō enim ex eo quòd deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est: sed quia futurum est, deus nouit, quia præscius futurorum. Raba. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[8] Cúmque complesset Ieremias loquẽs omnia quæ præceperat ei dominus vt loqueretur ad vniuersum populum apprehenderunt eum sacerdotes & prophetę & omnis populus,dicens:Morte moriatur.[9] Quare prophetauit in nomine domini dicẽs. [c] Sic C
cut Silo erit domus hæc,& vrbs ista desolabitur, eo quòd non sit habitator? Et congregatus est omnis populus aduersus Ieremiam in domo domini. [10] Et audierunt principes Iuda verba hæc, & ascenderunt de domo Regis in domum domini, & sederũt in introitu portæ domus domini nouæ.[11] Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes,& ad omnem populum,dicentes:Iudicium mortis est viro huic,quia prophetauit aduersus ciuitatem istam,sicut audistis auribus vestris.[12] Et ait Ieremias D
ad omnes principes,& ad vniuersum populũ,dicens: Dominus misit me vt prophetarem ad domum istam & ad ciuitatem hãc,omnia verba quæ audistis. † [13] Nunc ergo bonas facite vias vestras,& studia vestra, & audite vocem domini dei vestri, [d] & † Sup.7.a
pœnitebit dominum mali quod locutus est aduersum vos.[14] Ego autem ecce in manibus vestris sum,facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris. [15] Veruntamen scitote & cognoscite,quòd si occideritis me,sanguinem innocentem tradetis
contra vosmetipsos,& contra ciuitatem istam, & habitatores eius. In veritate enim E
misit me dominus ad vos,vt loquerer in auribus vestris omnia hæc.[16] Et dixerũt principes & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas : Non est viro huic iudicium
mortis,quia in nomine domini dei nostri locutus est ad nos.[17] Surrexerunt ergo viri
de senioribus terræ, & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes: † [18] Michæas † Mich.3.d
de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda, & ait ad omnem populum
Iudæ,dicens:Hæc dicit dominus exercituum,Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem F
in aceruum lapidum erit, & mons domus domini in excelsa syluarum. [19] Nunquid
morte condemnauit eum Ezechias rex Iuda,& omnis Iuda? Nunquid non timuerũt
dominum,& deprecati sunt faciem domini, & pœnituit dominum mali quod locutus fuerat aduersum eos ? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.
[c] [20] Fuit quoque vir prophetans in nomine domini, Vrias filius Semei de Cariath-
Iarim, & prophetauit aduersus ciuitatem istam, aduersus terram hanc iuxta omnia
verba Ieremiæ : [21] & audiuit rex Ioacim, & omnes potentes & principes eius verba G
hæc,& quęsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias,& timuit,fugítque & ingressus
est Ægyptum.[22] Et misit rex Ioacim viros in Ægyptum,Elnathan filium Achobor,
& viros cum eo in Ægyptum.[23] Et eduxerunt Vriam de Ægypto,& adduxerũt eum
ad regem Ioacim,& percussit eum gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis.[24] Igitur manus Ahicam filij Saphan fuit cum Ieremia, vt nõ traderetur
in manus populi,& interficerent eum.

c. Arbitrabantur autem Ieremiam hæc loqui non ex inspiratione diuina,sed diabolica aut coniectas sed error eorũ inexcusabilis fuit, & ignorantia affectata, grauãs potius quàm excusans peccatum, quoniam instrui renuebant. Dion.ibid.

d. Pœnitere deus dicitur, non quòd more hominum prætãsactis operibus suis pœniteat: (qui enim omnia nouit antequam fiant, pro præteritis factis suis pœnitere non potest) sed pœnitentia dei est statuta mutare, & quod prius inchoatum fuerit,in aliud mutare, id est de bono exigentibus culpis in malũ: sicut de Saule legitur pœnituisse dominum quòd constituit eum regem. De malo verò in bonum,sicut accidit in populo gentium: qui antè nõ populus dei ; nunc autem per gratiã Christi populus dei effectus est. Aug. de Essentia diuinitatis

Rex Iuda & vicini eius cum populis suis iubentur subiici Assyriis,& non credere pseudoprophetis. XXVII.

[a] Iuga, vel lora quibus iuga ligantur, vt hi reges sub rege Babel subiugentur.

[b] Hi enim quinq; reges de quibus in textu meminit, miserunt legatos suos in Ierusalem ad Sedeciã vt tractarent cum eo de modo rebellandi contra Nabuchodonosor regem Babylonis Præcepit itaque dominus Ieremiæ facere catenas ligneas quas per dictos legatos istorum regum mitteret ad illos, seu etiam ad Sedeciam: vt illi reges aduerterent se per Sedeciam iuuari non posse. Dion.ibid.

c. Non solũ peccantes subiecit dominus Nabuchodonosor,sed & Paulus,qui ait. 1.Timo 1. Quos tradidi satanæ (nempe in interitum carnis) vt discant non blasphemant. Glo. ordi.

[A] IN principio regni Ioacim filij Iosiæ regis Iuda factum est verbum istud ad Ieremiam à domino,dicens:[2] Hæc dicit dominus ad me:Fac tibi vincula & [a] catenas,& pones eas in collo tuo,[3] & mittes eas [b] ad regem Edom,& ad regem
Moab,& ad regem filiorum Ammon,& ad regem Tyri,& ad regem Sidonis, in manu nunciorum qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda : [4] & præcipies eis
vt ad dominos suos loquantur,Hæc dicit dominus exercituum deus Israel : Hæc dicetis ad dominos vestros.[5] Ego feci terram,& homines & iumenta quæ sunt super faciem terræ,in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento, & dedi eam ei qui
placuit in oculis meis.[6] Et nunc itaq; ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei, insuper & bestias agri dedi ei vt seruiant illi : [7] &
seruiẽt ei omnes gentes,& filio eius & filio filij eius,donec veniat tempus terræ eius, B
& ipsius. Et seruient ei gentes multæ,& reges magni:[c] [8] gens autem & regnum quod
non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicunq; non curuauerit collum
suum

suum sub iugo regis Babylonis, in gladio & in fame & in peste visitabo super gẽtem
illam,ait dñs,donec consumam eos in manu eius.[9] Vos ergo nolite audire prophetas
vestros,& diuinos,& somniatores,& augures,& maleficos qui dicunt vobis,Nõ seruietis regi Babylonis: [10] quia mendacium prophetant vobis, vt longe faciant vos de
terra vestra,& eiiciant vos,& pereatis.[d] [11] Porrò gens quæ subiecerit ceruicem suam
sub iugo regis Babylonis,& seruierit ei,dimittam eam in terra sua,dicit dominus, &
colet eã,& habitabit in ea.[12] Et ad Sedeciam regẽ Iuda locutus sum secundũ omnia
C verba hæc,dicens:Subiicite colla vestra sub iugo regis Babylonis,& seruite ei & populo eius:& viuetis.[13] Quare moriemini tu & populꝰ tuus gladio,fame,& peste sicut
locutus est dominus ad gentem quę seruire noluerit regi Babylonis?[14] Nolite audire
verba prophetarum dicentium vobis, Non seruietis regi Babylonis:quia mẽdacium
†Sup.14.c 23.d Infr.29.ã ipsi loquuntur vobis.† [15] Quia non misi eos,ait dominus,& ipsi prophetant in nomine meo mendaciter,vt eiiciant vos,& pereatis tã vos quàm prophetæ qui vaticinantur vobis.[e] [16] Et ad sacerdotes & ad populum istum locutus sum dicẽs:Hæc dicit dominus,Nolite audire verba prophetarum vestrorum,qui prophetant vobis dicentes:
Ecce vasa domini reuertentur de Babylone nunc cito.Mendacium enim prophetant
D vobis.[17] Nolite ergo audire eos,sed seruite regi Babylonis, vt viuatis. Quare datur
hæc ciuitas in solitudinem?[f] [18] Et si prophetæ sunt,& est verbũ domini in eis, occurrant domino exercituum, vt non veniant vasa quæ derelicta fuerãt in domo domini; †4.Re.25.c.
& in domo regis Iuda,& in Ierusalem,in Babylonem.† [19] Quia hæc dicit dñs exercituum ad columnas,& ad mare,& ad bases, & ad reliqua vasorum quæ manserunt in
ciuitate hac,[20] quæ nõ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis cum transferret Iechoniam filium Ioacim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem,& omnes optimates Iuda & Ierusalem.[21] Quia hæc dicit dominus exercituum deus Israel ad vasa quæ derelicta sunt in domo domini,& in domo regis Iuda & Ierusalem:[22] In Babylonẽ transferentur,& ibi erunt vsque ad diem visitationis suæ, dicit dominus, & afferri faciam
ea & restitui in loco isto.

d. Inducit eos in obedictiã Chaldęorũ ex mandato domini si viuere velint, vt infra 40. Nolite timere seruire Chaldęis: habitate i terra,& seruite regi Babylonis,& bene erit vobis. S. Tho. ibi.

e. Post gentes autẽ & regem sacerdotibus loquitur, & populo: qui iam prophetis iupra interitum annunciauerat, dicẽs. Vt eiiciã vos, & pereatis tam vos quàm prophetę qui vaticinantur vobis. Hier. ibid.

f. Prophetæ non solũ dicũtur qui de Christo annunciauerunt, nec qui omnino futura loquũtur: sed docto res dicuntur prophetæ. Et go pseudopropheras pseudodoctores appellat hæreticos diuersarum, aut illos quos modo videmus diuersis argumentis religionis specie prætendentes. Chr. Matt. cap. 24. hom. 48.

Hananias pseudopropheta captiuum populum post duos annos reducendum cum vasis templi prædicens,à domino percutitur. XXVIII.

Anno ante Christum, 622. Anno mũdi 3340.

[A] IT factum est [a] in anno illo in principio regni Sedeciæ regis Iuda, in anno
quarto,in mense quinto , dixit ad me Hananias filius Azzur propheta de
Gabaon in domo dñi coram sacerdotibus & omni populo,dicens: [2] Hæc
dicit dñs exercituum deus Israel:Contriui iugum regis Babylonis. [b] [3] Ad-
huc duo anni dierũ,& ego referri faciã ad locum istum omnia vasa domini,quę tulit
Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto,& trãstulit ea in Babylonẽ.[4] Et Iechoniã filium Ioacim regem Iuda , & omnem transmigrationẽ Iudæ qui ingressi sunt in
B Babylonem,ego conuertam ad locum istum,ait dominus.Cõteram enim iugum regis Babylonis.[5] Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetã in oculis sacerdotũ,& in oculis omnis populi qui stabat in domo dñi, [6] & ait Ieremias propheta: [c] Amen,Sic faciat dominus. Suscitet dominus verba tua quæ prophetasti, vt referantur
vasa in domũ domini,& omnis transmigratio de Babylone ad locum istũ.[7] Verũtamẽ audi verbum hoc quod ego loquor in auribus tuis,& in auribus vniuersi populi:
[8] Prophetæ qui fuerunt ante me & te ab initio,& prophetauerunt super terras multas
C] & super regna magna de prælio,& de afflictione,& de fame:[9] propheta qui vaticinatus est pacem,cum venerit verbum eius,scietur propheta quem misit dñs in veritate.
[10] Et tulit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ : & confregit eã:
[11] & ait Hananias in conspectu omnis populi dicens:Hæc dicit dominus:Sic cõfringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierũ de collo omnium gentium.[d] [12] Et abiit Ieremias propheta in viam suam. Et factum est verbũ domini ad Ieremiam postquam cõfregit Hananias propheta catenam de collo Ieremię
D prophetæ, dicens: [13] Vade,& dices Hananiæ : Hæc dicit dominus,Catenas ligneas

a. Hoc est. Eo anno de quo in præcedenti capite dictũ est,scilicet quarto anno Sédeciæ,quo nuncij regũ aduenerũt, & tamen in principio regni eius, quia licet prius regnasset, hoc tamen anno dicitur confirmatus regis Babylonici auctoritate. Diony ibi.

b. Ne credantur anni anno rũ,sicut illud Ezec. 4. Diem pro anno , diem inquam pro anno dedi tibi. Et primo quantũ ad reportationẽ vasorũ de quorũ captione Threnorũ 1. Manum suã misit hostis ad omnia desiderabilia eius. S. Tho. ibid.

c. Optat enim Ieremias fieri quòd ille pseudoprophetam mentitur. Hoc enim significat. Amen: quo verbo vtitur dominus in euangelio. Et cupit pro rerum proſperitate magis illũ quàm se vera dicere. Ac ne videretur pseudoprophetę probare vaticinium, sub alieno rum exemplo absque iniuria mentientis afferit veritatem. Hiero. ibid.

d. Tã quo pater Ieremiæ patientia & humilitas : quia quantauis illi facta sit iniuria, sine murmure abiit, ita doctrinam Psal. Factus sum sicut homo nõ audiẽs, & non habẽs in ore suo redargutiones. S. Tho.

Universidad de Deusto Biblioteca

contriuisti,& facies pro eis catenas ferreas,[14] quia hæc dicit dominus exercituũ deus
Israel,Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarũ,vt seruiant Na-
buchodonosor regi Babylonis:& seruient ei:insuper & bestias terræ dedi ei.[15] Et di-
xit Ieremias propheta ad Hananiam Prophetam,Audi Hanania,Non misit te dñs,&
tu confidere fecisti populum istum in mendacio.[16] Idcirco hæc dicit dominus: Ecce
ego mittam te à facie terræ.Hoc anno morieris. Aduersum enim dominum locutus
es.[17] Et mortuus est Hanania propheta in anno illo[e] mense septimo.

e.Quódque in mense septimo mortuus est,qui semper interpretari solet requiẽ sub hoc numero demonstrari,forsitan eum idcirco mense septimo mortuũ mentientur, vt de malis corporis liberaretur, iuxta illud Ecclesiastici.22. Mors viro requies. Raba. ibi.

Ieremias captiuos Babylonis post septuaginta annos reducendos consolatur scripturis, & vt pseudoprophetas deuitent hortatur. XXIX.

a.Egressus Ieremias à facie Hananiæ & Sedeciæ & in domũ suam regressus,scripsit literas cõsolatorias ad seniores & cæteros qui cũ Iechonia trãsmigrauerant in Babylonem:promittens eis liberationẽ post.70.annorum tempus à domino constitutũ.Diony.ibi.

ET[a] hæc sunt verba libri quem misit Ieremias Propheta de Ierusalem ad reli- A
quias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes & prophetas, & ad omnẽ
populum quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem in Babylonem,
[2] postquam egressus est Iechonias rex,& domina,& eunuchi,& principes Iuda,& Ie-
rusalem,& faber & inclusor de Ierusalem[3] in manu Elasa filij Saphan,& Gamalię filij
Helciæ, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Ba-
bylonem,dicens: [4] Hæc dicit dñs exercituũ deus Israel omni transmigrationi quam
transtuli de Ierusalem in Babylonem:[5] Ædificate domos,& habitate, & plãtate hor-
tos,& comedite fructum eorum.[6] Accipite vxores,& generate filios & filias, & date B Infra eodẽ.
filiis vestris vxores,& filias vestras viris date,& pariant filios & filias,& multiplicabi-
mini ibi, & nolite esse pauci numero, [7] & quærite pacem ciuitatis ad quam transmi-
grare vos feci,[b] & orate pro ea ad dñm,quia in pace illius erit pax vobis. [8] Hæc dicit
dominus exercituum deus Israel:Non vos seducant prophetæ vestri,qui sunt in me-
dio vestrûm , & diuini vestri: † & ne attendatis ad somnia vestra quæ vos somniatis,
[9] quia falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo,& non misi eos, dicit dñs: [10] quia
hæc dicit dominus:†Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo C
vos,& suscitabo super vos verbum meum bonum,vt reducam vos ad locum istum.[c]
[11] Ego enim scio cogitationes quas cogito super vos,ait dñs,cogitationes pacis,& nõ
afflictionis,[d] vt dem vobis finem & patientiam:[12] & inuocabitis me,& viuetis:& ora-
bitis me,& ego exaudiam vos:†[12] quæretis me,& inuenietis. Cum quæsieritis me in
toto corde vestro,[14] inueniar à vobis,ait dominus.Et reducam captiuitatem vestrã,&
cõgregabo vos de vniuersis gentibus,& de cunctis locis ad quę expuli vos,dicit dñs:
Et reuerti vos faciam de loco ad quem transmigrare vos feci,[15] quia dixistis:Suscita-
uit nobis dominus prophetas in Babylone.[16] Quia hæc dicit dominus ad regem qui D
sedet super solium Dauid, & ad omnem populum habitatorẽ vrbis huius,ad fratres
vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem:[17] hæc dicit dominus ex-
ercituum:†[e] Ecce mittam in eos gladium,& famem,& pestem,& ponã eos quasi fi-
cus malas quæ comedi nõ possunt,eo quòd pessimę sint:[18] & persequar eos in gladio,
& in fame,& in pestilentia.Et dabo eos in vexationẽ vniuersis regnis terrę in maledi-
ctionẽ,& in stuporem,& in sibilũ,& in opprobriũ cunctis gentibus,ad quas ego eie-
ci eos,[19] eo quòd nõ audierint verba mea, dicit dominus, quæ misi ad eos per seruos
meos prophetas de nocte consurgẽs & mittens,& nõ audistis,dicit dominus[c].[20] Vos
ergo audite verbum domini omnis transmigratio quam emisi de Ierusalem in Baby- E
lonẽ:[21] Hæc dicit dominus exercituum deus Israel ad Achab filiũ Coliæ,& ad Sede-
ciam filiũ Maasiæ,qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter:Ecce ego tradã
eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis , & percutiet eos in oculis vestris.
[22] Et assumetur ex eis maledictio omni trãsmigrationi Iudæ quæ est in Babylone,di-
centium:Ponat te dominus sicut Sedeciam,& sicut Achab,quos frixit rex Babylonis
in igne,[23] pro eo quòd fecerũt stultitiam in Israel,[f] & mœchati sunt in vxores amico-
rum suorum,& locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non manda-
ui eis.Ego sum iudex & testis,dicit dominus.[24] Et ad Semeiam Nehelamiten dices: F
[25] Hæc dicit dominus exercituum deus Israel: Pro eo quòd misisti in nomine meo
libros

†Sup.14.e De pœ di.1 ca. Prædixerat.c. Denique.
†Sup.14.c &.25.c 2.Para.36.d. 1.Esdr.1.a Dan.9.a
†Luc.2.b
†Sup.24.d

b.Orate dominum pro Babylone,vt det illi tẽporalẽ trãquilitatẽ. internæ enim veræ spiritalisque pacis nõ erant capaces, cum essent idololatræ.Diony.ibi.

c.Non latuit sanctos & ante aduentum saluatoris deum super mortalium genus cogitare cogitationes pacis. Ber.super.Cant.Ser.2.

d. Sicut Iudæis per Ieremiam Prophetã ante dirutam vrbẽ deus prædixerat , quòd postq̃ seruierint Nabuchodonosor & eius posteris per annos. 70.rursum eos restituturus esset in patriã,& ædificato templo redituri essent ad felicitatẽ pristinam,ita eis omnia præstitit.Iosep.Antiq. Iudaica lib.11.cap.1.

e. Comminatur illis pœnã suis peccatis debitam,sed & primò quã in obsidione patientur famẽ, pestem,& gladiũ , & secundo his qui effugere potuerunt,maledictionẽ,stuporẽ,sibilũ & opprobrium apud omnes nationes ad quas aufugerint. S.Tho.ibi.

f.Asserũt Hebræi hos duos senes accusasse Susannam, & cum aliis pluribus mulieribus fuisse fornicatos, dicentes his mulieribus: Nos sumus de tribu Iuda, ideo Christus de semine nostro nascetur.sicque muliercule consentiebãt,quasi matres Christi futuræ. Dion.ibi.

libros ad omnem populum qui est in Ierusalem,& ad Sophoniam filium Maasię sa-
cerdotem,& ad vniuersos sacerdotes dicens:[26] Dominus dedit te sacerdotẽ pro Ioia-
da sacerdote , vt sis dux in domo domini super omnem virum arreptitiũ,& prophe-
tantem,vt mittas eum in neruum,& in carcerem.[27] Et nunc quare non increpasti Ie-
Sup.eodem G remiam Anathothiten,qui prophetat vobis?[28] Quia super hoc misit in Babylonem
ad nos,dicens:Longum est,ædificate domos,& habitate,& plantate hortos,& come-
dite fructus eorum.[29] Legit ergo[g] Sophonias sacerdos librum istum in auribus Iere-
miæ prophetæ.[30] Et factum est verbum domini ad Ieremiam,dicens:[31] Mitte ad om-
nem transmigrationem,dicens: Hæc dicit dominus ad Semeiam Nehelamiten : Pro
eo quòd prophetauit vobis Semeias,& ego non misi eum , & facit vos confidere in
mendacio, [32] idcirco hæc dicit dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehela-
miten,& super semen eius.Non erit ei vir sedens in medio populi huius, & nõ vide-
bit bonum quod ego faciam populo meo,ait dominus:quia præuaricationem locu-
tus est aduersus dominum.

g. Sophonias prophetã latẽter accusat,dum legit epistolã mentientis,& accusatione eius habere se iactat: quanto magis rei sceleris sunt qui defendũt pseudoprophetas , & mentientes fouent,& aliorum male inuenta,sua faciunt esse peccata?Hierony.ibi.

Dominus Israelis liberationem non solùm à captiuitate seruitutis,sed & à vastatione populo consueta prædicit. XXX.

A HOc[a] verbum quod factum est ad Ieremiam à domino,dicens:[2] Hæc dicit do-
minus deus Israel:Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te, in libro.[b]
[3] Ecce enim dies veniunt,dicit dominus,& conuertam conuersionem populi
mei Israel & Iuda,ait dñs,& conuertam eos ad terram quam dedi patribus eorum,&
possidebunt eam.[4] Et hæc verba quæ locutus est dominus ad Israel & Iudam, [5] quo-
niam hæc dicit dominus:Vocem terroris audiuimus:formido,& non est pax.[6] Inter-
rogate,& videte,si generat masculus.Quare ergo vidi omnis viri manum supra lum-
bum suum quasi parturientis?Et conuersæ sunt vniuersæ facies in auruginem?†[7] Væ
B quia magna dies illa,nec est similis eius , tempúsq; tribulationis est Iacob, & ex ipso
saluabitur.[c][8] Et erit in die illa,ait dñs exercituum,conteram iugum eius de collo tuo,
& vincula eius dirumpam.Et non dominabuntur ei amplius alieni,[9] sed seruient dño
deo suo,& Dauid regi suo,quem suscitabo eis.†[10] Tu ergo ne timeas serue meus Ia-
cob,ait dñs,neq; paueas Israel, quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semen
tuum de terra captiuitatis eorum. Et reuertetur Iacob & quiescet, & cunctis affluet
bonis,& non erit quem formidet,[11] quoniam tecum ego sum,ait dominus,vt saluem
te.Faciam enim cõsummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te: te autem
non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio, vt non tibi videaris in-
C noxius,[12] quia hæc dicit dominus:Insanabilis fractura tua,pessima plaga tua.[13] Nõ est
qui iudicet iudicium tuum,ad alligandam curationem tuã vtilitas nõ est tibi.[14] Om-
nes amatores tui obliti sunt tui,téq; nõ quærent.† Plaga enim inimici percussi te,ca-
stigatione crudeli. Propter multitudinẽ iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.
†[15] Quid clamas super cõtritione tua?Insanabilis est dolor tuus.[d] Propter multitudi-
nem iniquitatis tuæ,& dura peccata tua,feci hæc tibi. [16] Propterea omnes qui come-
dunt te,deuorabuntur:& vniuersi hostes tui in captiuitatẽ ducentur.Et omnes qui te
vastant,vastabuntur:cunctósq; prædatores tuos dabo in prædam.[17] Obducam enim
cicatricem tibi,& à vulneribus tuis sanabo te,dicit dominus.Quia eiectam vocaue-
runt te Sion,hæc est quæ nõ habebat requirentem. [18] Hæc dicit dominus : Ecce ego
D conuertam conuersionem tabernaculorum Iacob,& tectis eius miserebor. Et ædifi-
cabitur ciuitas in excelso suo,& templum iuxta ordinẽ suum fundabitur.[19] Et egre-
dietur de eis laus,vóxq; ludentium:& multiplicabo eos,& non minuentur: & glori-
ficabo eos,& non attenuabuntur,[20] & erunt filij eius sicut à principio, & cœtus eius
coram me permanebit.Et visitabo aduersum omnes qui tribulãt eum, [21] & erit dux
eius ex eo,& princeps de medio eius producetur.Et applicabo eũ, & accedet ad me.
Quis enim iste est,qui applicet cor suũ vt appropinquet mihi,ait dominus?[22] Et eri-

†Iohe.2.c Amos.5.e Soph.1.d
†Isa.44.g Infr.46.g Luc.1.g
†Sup.14.d
†Sup.15.d

a. Mos est sacræ scripturæ diuinas leges & præcepta & prophetias verbũ appellare Chry.in.1.c.Ioan.ho.3.

b. Annunciat Ieremias veram Iudæorũ per Christũ liberationem, cuius fuerũt figuræ eductio Israelis ab Aegypto,& à Babylone reductio. Omnium enim prophetarum opus,finis & cõsummatio Christus est. Vnde dicit Apostolus, Finis legis est Christus in salutẽ omnis credenti.Dion.ibi.

c. Mos est sacri eloquij, vt quando tristia lætáq; commemorat,tristia lætis ĩ ordine præponere.Fruitio enim boni efficitur iucundior tristibus iam exactis. Beneficium pœna est posterius.Quæ nos afflictãt prę currunt,quò maiore cũ cõstantia multiplicem gratiã nobis collatã cõseruemus, quòd inflicta nobis mala pressius tueantur confectam gratiam.Basil.in ps.29.

d Vnde oportuit magnam fuisse plagam quæ omnia cõprehenderet apostemata , & peccata adeo dura, quò obstinationem induxissent. Vnde constat eam fuisse profundã,quæ vsque ad ĩtima penetraret. Thre. 2.Factus est dominus velut inimicus , præcipitauit Israel , præcipitauit omnia mœnia eius. Dissipauit munitiones eius,& repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.S.Tho.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis mihi in populum,& ego ero vobis in deũ.[c 23] Ecce turbo domini furor egrediens, procella ruens in capite impiorum conquiescet. [24] Non auertet iram indignationis dominus, donec faciat & compleat cogitationem cordis sui. In nouissimo dierũ intelligetis ea.

c. Quomodo artifex non potest intelligi nisi opere completo, nec medicinæ industria nisi post quã fuerit sanitas consecuta: ita cũ euersio fuerit Ierusalem, & prioris populi abiectio, tũc intelligent credẽtes quòd repulsio Iudæorum nostræ salutis occasio fit. Hieron. ibidem.

Iudæorum reuocatio in Ierusalem, gentium vocationem ad Christianismum figurat: qui autem venire contempserit, in peccato suo morietur, & Ierusalem reædificabitur. XXXI.

IN tempore illo, dicit dominus, [a] ero deus vniuersis cognationibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum. [2] Hæc dicit dominus. Inuenit gratiam in deserto populus qui remanserat gladio. Vadet ad requiem suam Israel. [b 3] Longe dominus apparuit mihi. †Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserãs. [4] Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel. Adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium. [5] Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ. Plantabunt plantantes: & donec tempus veniat, non vindemiabunt, [6] quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte Ephraim. Surgite, & ascendamus in Sion ad dũm deũ nostrum: [7] quia hæc dicit dominus: Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput gentium, personate, & canite, & dicite: †Salua domine populum tuũ reliquias Israel. [8] Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & cõgregabo eos ab extremis terræ: [c] inter quos erunt cæcus & claudus, & prægnans & pariens simul, cœtus magnus reuertentium huc. [9] In fletu venient, & in misericordia reducam eos. Et adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea, quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est. [10] Audite verbum dñi gentes, & annũciate in insulis quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israel, cõgregabit eum, & custodiet eũ sicut pastor gregẽ suum. [11] Redimet enim dominus Iacob, & liberabit eum de manu potentiores. [12] Et venient & laudabunt in monte Sion, & confluent ad bona domini super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritq; anima eorũ quasi hortus irrigans, & vltrà nõ esurient. [13] Tunc lætabitur virgo in choro, iuuenes & senes simul. Et conuertam luctum eorum in gaudium, & cõsolabor eos, & lætificabo à dolore suo. [14] Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine, & populus meus bonis meis adimplebitur, ait dominus. [15] Hæc dicit domin⁹: †[d] Vox in excelso audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis cõsolari super eis, quia nõ sunt. [16] Hæc dicit dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operi tuo, ait dominus: Et reuertẽtur de terra inimici, [17] & est spes nouissimis tuis, ait dominus: & reuertẽtur filij tui ad terminos suos. [18] Audiẽs audiui Ephraim transmigrationem: Castigasti me domine, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus. Cõuerte me, & cõuertar, quia tu dominus deus meus. [e 19] Postquam enim cõuertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meũ. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescẽtię meę. [20] Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus? quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eũ, miserãs miserebor eius, ait dominus. [21] Statue tibi speculum, pone tibi amaritudines. Dirige cor tuũ in viam rectã, in qua ambulasti. Reuertere virgo Israel, reuertere ad ciuitates tuas istas. [22] Vsquequo deliciis dissoluêris filia vaga? Quia creauit dominus [f] nouum super terram: Fœmina circũdabit virũ. [23] Hæc dicit dominus exercituũ deus Israel: Adhuc dicẽt verbum istud in terra Iuda, & in vrbibus eius, cum cõuertero captiuitatem eorum: Benedicat tibi dominus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus. [24] Et habitabunt in eo Iudas & omnes ciuitates eius simul, agricolæ & minantes greges, [25] quia inebriaui animam lassam, & omnem animam esurientem saturaui. [26] Ideo quasi de somno suscitatus sum, & vidi, & somnus meus dulcis mihi. [27] Ecce dies veniẽt, dicit domin⁹: & seminabo domum Iuda & domum Israel semine hominum, & semine iumẽtorum. [28] Et sicut vigilaui super eos vt euellerem & demolirer, & dissiparem & dispergerem, &

a. Quid hoc bono melius? quã hac fœlicitate fœlicius? viuere deo, apud quẽ est fons vitæ, & in cuius lumine videbimus lumen. August. de spiritu & litera. ca. 22.
b. Hoc est, post longum tẽpus implebuntur quæ mihi dominus ostendit, videlicet salutio Iudæorum per Christum quæ in primo Christi aductu fieri cœpit, atq; in fine seculi plenius fiet. Diony. ibi.

c. Q. d. Nullus erit inter eos qui eriã aliqua corporis impediatur debilitate vel infirmitate à reditu: & hoc quia securi venient. Vnde Isa. 35. Erit saliens sicut cervus claudus. Quorum quidam in fletu deplorabũt terræ vastitatem, alij lætabuntur propter reuersionẽ, vt 1. Esdr 3. Nec poterat quisquã cognoscere vocem clamoris lętantium & vocem fletus populi. S. Tho. ibi.

d. Hic manifestè denunciat luctũ sanctæ ecclesiæ, quæ de iniusta mẽbrorum suorũ nece gemit, nõ vt hostes garriunt in vacuũ cedere, sed vsque ad solũ ascẽdere superni iudicis: & sicut .p. to martyris Abel, ita etiam sanguinẽ cæterorum martyrum de terra clamare ad dominum, iuxta illud viri sapientis: Non despicies preces pupilli, nec viduam si effundat loquelã gemitus. Bed. in Natali San. Innocentium.

e. Postquã incipit quis superius viuere, tãto inchoat inferius interire. Gre. Moral. lib. 24. cap. 26.

f. Vere nouum, & omnium nouitatũ supereminens nouitas virtutũ, quando deus sic ingressus est hospitium: ventris, sicque gestatus, vt totus deus in eo esset. & sic exiuit inde, vt esset porta omnino clausa. Hieron. de Assumptione beatę Mariæ.

†17. dist. c. 1. Ezec. 18. a

†Sup. 24. c. Luc. 1. g

†Heb. 8. d

†Act. 10. g

†2. Cor. 6. d.

†18. quæst. 1. c. Iudæorũ.

†Matth. 2. d Sup. 3. g

rem, & affligerem: sic vigilabo super eos vt ædificem & plantem, ait dñs. † [29] In diebus illis non dicent vltrà: [g 30] Patres comederunt vuam acerbã, & dentes filiorum obstupuerunt: [30] sed vnusquisque in iniquitate sua morietur. Omnis homo qui comederit F vuam acerbam, obstupescent dentes eius, [31] Ecce dies venient, dicit dñs, & feriam domui Israel & domui Iuda [h] fœdus nouum. [32] Non secundum pactum quod pepigi cũ patribus vestris in die qua apprehendi manũ eorum vt educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit dñs: [33] sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit dñs: † [i] Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, † & ero eis in deũ, & ipsi erunt mihi in populum. [34] Et non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrẽ suũ, dicens: Cognosce dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsq; ad G maximum, ait dñs: † quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorũ non ero memor amplius. [35] Hæc dicit dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinẽ lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius; dominus exercituum nomen illi. [36] Si defecerint leges istæ corã me, dicit dominus, tunc & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. [37] Hæc dicit dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiiciã vniuersum semen Israel propter omnia quæ fecerunt, dicit dominus. [38] Ecce dies veniẽt, dicit dominus, [k] & ædificabitur ciuitas domino à turre Hananeel vsque ad portã anguli. [39] Et exibit vltra normam mensuræ in conspectu eius super collem Gareb, & circuibit Goatha, [40] & omnem vallem cadauerum & cinerum, & vniuersam regionem mortis vsque ad torrentem Cedron, & vsque ad angulum portæ equorum orientalis. Sanctum domini non euelletur, & non destruetur vltrà in perpetuum.

g. Carnalis generatio etiã populi dei pertinens ad testamentum vetus, quod in seruitutem generat, parcẽtũ peccatis obligat filios: spiritalis autem generatio sicut hæreditatem, ita pœnarum atq; præmiorũ comminationes promissionesq; mutauit, vt hic apertius Ieremias. Aug. contra Iulian. Pelagia. lib. 6. c. 12.

h. Ecce super duos populos testamentũ nouũ, non sicut testamentum vetus quod fecit cũ patribus eorũ cũ educeret eos de terra Ægypti. Chry. in Pentec. Ser. 1. O verè testator æternus, qui nostris cordibus leges affigit suas, & scribit in sensibus, vt nihil aliud cogitare nisi diuina præcepta possim⁹, nihil aliud sentire nisi dei oracula debeamus. Dedit gratiam, reformauit naturã, sibique cõmiscens, qui oblitus nihil solet, memoriã meorũ abstulit peccatorum, mihiq; dedit præceptorum suorum. Amb. in Psal. 118. Sermo 14.

k. Ciuitas dei ecclesia est. Hananeel vero dei gratia: Porta anguli, coniunctio vtriusque populi gentilis & Iudaici dicitur Greg. Moral. 25. ca. 11.

Ieremias in vincula & carceres coniectus prophetat Sedeciam captiuandum, à quo eiectus populum ad agros suos reducendum designat. XXXII.

Anno ante Christum, 616. Anno mundi 3346.

VErbum [a] quod factum est ad Ieremiam à domino in anno decimo Sedecię regis Iuda, ipse est annus octauusdecimus Nabuchodonosor. [2] Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem, & Ieremias Propheta erat clausus in atrio carceris qui erat in domo regis Iuda. [3] Clauserat enim eũ Sedecias rex Iuda, dicẽs: Quare vaticinaris dicens, Hæc dicit dñs, Ecce ego dabo ciuitatem istam in manũ regis Babylonis, & capiet eam, [4] & Sedecias rex Iuda nõ effugiet de manu Chaldæorũ, sed tradetur in manus regis Babylonis, & loquetur os eius cum ore illius, & oculi eius oculos illius videbunt, & in Babylonem ducet Sedeciam, & ibi erit donec visitem eũ ait dñs: si autem dimicaueritis aduersum Chaldæos, nihil prosperũ habebitis? [6] Et dixit Ieremias: Factum est verbum dñi ad me, dicens: [7] Ecce Hananeel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te dicens: [b] Eme tibi agrum meum, qui est in [c] Anathoth, tibi enim competit ex propinquitate vt emas. [8] Et venit ad me Hananeel filius patrui mei secundum verbum dñi ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meũ qui est in Anathoth in terra Beniamin: tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, vt possideas. Intellexi autem quòd verbum domini esset: [9] & emi agrum ab Hananeel filio patrui mei, qui est in Anathoth, & appendi ei argentum septem stateres, & decẽ argenteos, [10] & scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes. Et appendi argentum in statéra, [11] & accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus. [12] Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri, filij Maasiæ in oculis Hananeel patruelis mei, & in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omnium Iudæorum [d] qui sedebãt in atrio carceris. [13] Et præcepi Baruch corã eis, dicens: [14] Hæc dicit dominus exercituum deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est, & pones illos in vase fictili, vt permanere possint diebus multis. [15] Hæc enim dicit dominus exercituum deus Israel: Adhuc possidebuntur domus & agri & vineæ in terra ista. [16] Et oraui ad dominũ

a. Non solũ verba, sed & opera prophetarũ nobis exposita sunt ad virtutem. Poterat Ieremias prospera regi nunciare, & regis Sedeciæ frui amicitia: sed malebat deo obedire quàm hominibus: & ei qui potest & corpus & animam occidere in gehennam, quàm illi qui tantùm in corpus habere potestatem. Hiero. ibi.

b. Ne tribus commiscerentur, præceperat dominus vt possessiones venderentur illis qui essent de eadẽ tribu & cognatione, vt Num. 11. Quòd præcipue in possessionibus Leuitarum obseruabatur. S. Tho. ib.

c. Anathoth viculus est in terra Beniamin distans ab Ierusalem 3. miliaribus: vnde natus erat Ieremias propheta: & ideo coactus est emere à nepote suo agrum eius, secundum dei præceptum. Diony. ibi.

d. Expositio venditionis in cõspectu eorum qui venerant ad consolandum Ieremiã & consultandum, quia res ad omnes pertinebat, vt Exec. 12. Egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans. S. Tho. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri,dicens: 17 Heu heu heu dñe
deus:Ecce tu fecisti cœlum & terram in fortitudine tua magna, [e] & in brachio tuo
extento.Nõ erit tibi difficile omne verbum, 18 qui facis misericordiã in milibus,† [f] & †Exo.34.a
reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos,fortissime, magne, & †Luc.1.d
potens,†dominus exercituum nomen tibi, 19 magnus in consilio,& incomprehensi-
bilis incogitatu,cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorũ Adam,vt reddas vni-
cuiq; secundum vias suas,secundum fructum adinuentionum eius, 20 qui posuisti si-
gna & portenta in terra Ægypti vsq; ad diem hanc,& in Israel & in hominibus,&ti-
bi fecisti nomen sicut est dies hæc. 21 Et eduxisti populum tuum Israel de terra Ægy- D
pti in signis & portentis,& in manu robusta, [g] & in brachio extento,& in terrore ma-
gno, 22 & dedisti eis terram hanc quam iurasti patribus eorum vt dares eis,terrã,fluẽ-
tem lacte & melle, 23 & ingressi sunt & possederunt eam.Et non obedierunt voci tuę:
& in lege tua non ambulauerunt:omnia quæ mandasti eis vt facerent, non fecerunt,
& euenerunt eis omnia mala hæc. 24 Ecce munitiones extructæ sunt aduersum ciui-
tatem vt capiatur,& vrbs data est in manus Chaldæorum,& in manus regis Babylo-
nis,qui præliantur aduersus eam à facie gladij,& famis,& pestilentiæ: & quæcunque
locutus es,acciderunt,vt tu ipse cernis. 25 Et tu dicis mihi domine deus, Eme agrum
argento,& adhibe testes,cum vrbs data sit in manus Chaldæorum? 26 Et factum est
verbum domini ad Ieremiam,dicens: 27 Ecce ego dominus deus vniuersæ carnis: nũ-
quid mihi difficile erit omne verbum? 28 Propterea hęc dicit dominus: [h] Ecce ego tra- E
dam ciuitatem istam in manus Chaldæorum,& in manus regis Babylonis, & capiẽt
eam, 29 & venient Chaldæi præliantes aduersum vrbem hanc, & succẽdent eam igni,
& comburent eam, & domos in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant
diis alienis libamina ad irritãdum me. 30 [i] Erant enim filij Israel & filij Iuda iugiter fa
cientes malum in oculis meis ab adolescentia sua, filij Israel qui vsq; nunc exacerbãt
me in opere manuum suarum,dicit dominus: 31 quia in furore& in indignatione mea
facta est mihi ciuitas hæc à die qua ædificauerunt eam vsq; ad diem istam qua auferẽ
tur de conspectu meo 32 propter malitiam filiorum Israel& filiorum Iuda quam fece-
runt,ad iracundiam me prouocantes,ipsi & reges eorum,& principes eorum , & sa-
cerdotes,& prophetæ eorum viri Iuda,& habitatores Ierusalem.† 33 Et verterunt ad F †Sup.2.f.& 7.b †4.Re.21.d
me terga,& non facies,cum docerem eos & erudirem diluculo , & nollent audire vt
acciperent disciplinam.† 34 Et posuerũt [k] idola sua in domo in qua inuocatum est no-
men meum,vt pollurent eam, 35 & ædificauerunt excelsa Baal quæ sunt in valle filij
Hennom , vt initiarent filios suos & filias suas Moloch , quod non mandaui eis, nec
ascendit in cor meum vt facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent
Iudam. 36 Et nunc propter ista hæc dicit dominus deus Israel ad ciuitatem hanc , de
qua vos dicitis quòd tradatur in manus regis Babylonis in gladio,& in fame,& in pe
ste. 37 Ecce ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo,&
in ira mea,& in indignatione grandi,& reducam eos ad locum istum,&habitare eos
faciam confidenter,† 38 & erunt mihi in populum,& ego erò eis in deum. 39 Et dabo †Ezec.11.c
eis cor vnum & viam vnam , vt timeant me vniuersis diebus, & bene sit eis & filiis G
eorum post eos. 40 [l] Et feriam eis pactum sempiternum,& non desinam eis beneface-
re,& timorem meum dabo in corde eorum,vt non recedant à me: 41 & lętabor super
eis,cum bene eis fecero:& plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo,&
in tota anima mea: 42 quia hæc dicit dominus: Sicut adduxi super populum istũ om-
ne malum hoc grãde,sic adducam super eos omne bonum quod ego loquor ad eos.
43 Et possidebuntur agri in terra ista de qua vos dicitis quòd deserta sit,eo quòd non
remanserit homo & iumentum,& data sit in manus Chaldæorum. 44 Agri ementur
pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur in terra
Beniamin,& in circuitu Ierusalem in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus montanis,&
in ciuitatibus campestribus,& in ciuitatibus quæ ad austrum sunt, quia conuertam
captiuitatem eorum,ait dominus.

e.Ideo filius dei patris brachiũ esse dicitur,quia omnis creatura electa ab ipso continetur.Hieron.ibi.

f.Grãdis clemẽtia creatoris,misericordiã suã in mille generationes suas extẽdere,&iustitiam suã statim in altera generatione mõstrare,quę tamen & ipsa est mixta misericordiæ. Raba. ibid.

g.Brachia dei patris , filius eius & spiritus sanct9 intelligũtur.Sic in Isaia 51.b.Et brachia mea populos iudicabunt. Brachium dei patris singulariter filius eius accipitur,de quo Ieremias hic. Idcirco autẽ filius dei patris brachiũ ei9 dicitur, quia omnis creatura electa ab ipso continetur. Aug.de essentia diuinitatis.

h.Quia curę meę est omnia regere vniuersa disponere, & reddere singulis iuxta vias suas:idcirco ego tradã ciuitatẽ istã,&c. Primũ enĩ vallatur exercitu,& absente capitur Nabuchodonosor, Sedeciásq; ducitur in Reblatha,& ibi regi Babylonis traditur.Hierony.

i.Adolescẽtia populi Israel dicitur in exitu de Aegypto:& extunc fuerunt idolatræ , vt patet in vituli adoratione.Exod.32. Lyra. ibi.

k.Quid aliud est idolorũ cultor?An non & ipse auar9 vitiosam mẽtis affectionẽ sępenumero adorat dũ illã nõ cohibet?vt exempli gratia cũ illi dicimus quòd simulachra adoret:Nõ, inquit,simulachra sed Venerem,sed Martem.Et cũ rogamus,quæ est ista Venus? qui grauiores inter eos sunt,respondent:Voluptas est.Et quis est Mars? anim9 masculus & vehemens.ad eum modum&tu mammonam adoras qui dicitur auaritia , quam tu adoras. Chryso.in ca.5.Ephe.hom. 18.

l.Hæc tanta promissio videtur excedere tempus & beneficia post reditum à Babylone, nisi ad Christi tẽpus referatur:quando electis Iudæis data sunt beneficia ampliora quàm antea vnquam:partim tamen pro tunc fuit impletum. Diony.ibi.

Ad ora-

Ad orationem Ieremiæ pro populo remittit dominus peccata,qui se postea nasciturum promittit,cuius regni non erit finis. XXXIII.

A ET [a] factum est verbum domini ad Ieremiam secũdò, cum adhuc clausus esset
in atrio carceris,dicens: 2 Hæc dicit dñs,qui facturus est & formaturus illud,
& paraturus:dominus nomen eius. [b] 3 Clama ad me,& exaudiam te,&annun-
tiabo tibi grandia,& firma quæ nescis. 4 Quia hæc dicit dominus deus Israel ad do-
mos vrbis huius,& ad domos Regis Iuda quæ destructæ sunt,& ad munitiones,&ad
gladium 5 venientium,vt dimicent cum Chaldæis,& impleant eas cadaueribus homi-
num quos percussi in furore meo,& in indignatione mea,abscondens faciem meam
à ciuitate hac propter omnem malitiam eorum. 6 Ecce ego obducam eis cicatricem
& sanitatem,& curabo eos,& reuelabo eis deprecationem pacis & veritatis. 7 Et cõ-
uertam conuersionem Iuda,& conuersionẽ Ierusalem,& ædificabo eos sicut à prin-
cipio, 8 & emundabo eos ab omni iniquitate sua in qua peccauerunt mihi,& propiti9
B ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt mihi,& spreuerũt me. 9 Et e-
runt mihi in nomen & in gaudium & in laudem,& in exultationem cunctis gẽtibus
terræ,quæ audierint omnia bona quæ ego facturus sum eis,& pauebunt & turbabũ-
tur in vniuersis bonis & in omni pace quam ego faciam eis. 10 Hæc dicit dñs: [c] Adhuc
audietur in loco isto,quem vos dicitis esse desertum,eo quòd non sit homo& iumẽ-
tum in ciuitatibus Iuda,& foris Ierusalem,quæ desolatæ sunt absq; homine, & absq;
habitatore,& absq; pecore, 11 vox gaudij & vox lætitiæ,vox sponsi & vox spõsæ,vox
dicentium : Confitemini domino exercituum,quoniam bonus dominus, quoniam
in æternum misericordia eius,& portantium vota in domo domini. [d] Deducam enim
cõuersionem terræ sicut à principio,dicit dominus. 12 Hæc dicit dominus exercituũ:
Adhuc erit in loco isto deserto absque homine & absque iumento , & in cunctis ci-
C uitatibus eius,habitaculũ pastorũ accubantiũ gregũ: 13 & in ciuitatibus mõtosis,&in
ciuitatibus cãpestribus,& in ciuitatibus quæ ad austrum sunt, & in terra Beniamin,
& in circuitu Ierusalem,& in ciuitatibus Iuda,adhuc transibunt greges ad manũ nu-
†Sup.23.a merantis,ait dominus.† 14 Ecce dies venient,dicit dominus,& suscitabo verbum bo-
num quod locutus sum ad domum Israel,& ad domum Iuda. 15 In dieb9 illis & in tẽ-
pore illo germinare faciam Dauid germen iustitiæ,& faciet iudicium & iustitiam in
†Sup.23.a terra. 16 In diebus illis saluabitur Iuda,& Israel habitabit confidenter.†Et hoc est no-
men quod vocabunt eũ,Dominus iustus noster. 17 Quia hæc dicit dñs:Nõ interibit
de Dauid vir qui sedeat [e] super thronum domus Israel, 18 & de sacerdotibus & de Le-
uitis non interibit vir à facie mea qui offerat holocaustomata,& incendat sacrificiũ,
D & cædat victimas omnibus diebus. 19 Et factum est verbum domini ad Ieremiam,di-
cens: 20 Hæc dicit dominus.Si 11 irritum potest fieri [f] pactum meum cum die,& pactũ
meum cum nocte,vt non sit dies & nox in tempore suo, 21 & pactum meum irritum
esse poterit cum Dauid seruo meo , vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius,
& Leuitæ & sacerdotes ministri mei. 22 Sicut enumerari nõ possunt stellę cœli,&me-
tiri arenæ maris,sic multiplicabo semen Dauid serui mei,& Leuitas ministros meos
23 Et factum est verbũ domini ad Ieremiam,dicens: 24 Nunquid non vidisti quid po-
pulus hic locutus sit,dicens:Duæ cognationes quas elegerat dominus, abiectæ sunt:
& populum meum despexerunt,eo quòd non sit vltrà gens coram eis? 25 Hæc dicit
dominus:Si pactum meum inter diem & noctem , & leges cœlo & terræ non posui,
26 equidem & semen Iacob & Dauid serui mei proiiciam,vt non assumam de semine
eius principes seminis Abraham,& Isaac,& Iacob. Reducam enim conuersionẽ eo-
rum,& miserebor eis.

In obsidione Ierusalem Ieremias ad Sedeciam mittitur exitium eius prædicaturus. XXXIIII.

Anno ante Christum, 616. Anno mũdi 3346. A VErbum [a] quod factum est ad Ieremiam à domino,quando Nabuchodonosor
rex Babylonis, & omnis exercitus eius vniuersáq; regna terræ quæ erant sub

a. Specialis ad duas tribus Iudæ & Beniamin cõsolatio:& præcipue quantũ ad Ierusalem,vbi erat sedes regni & sacerdotij S.Th.ibi.

b. Ostendit quòd per orationẽ prophetarum & sanctorũ qui fuerunt in plebe dominus placatus sit pro delictis populi,&reuelauerit eis reditũ illius ad terrã suam.Quę tamen reuersionis gratia adhuc occulta latebat,quia nondum prolata fuerat.Raba.ibi.

c. Tãta erit securitas habitantibus in Iudæa,quòd oues suas liberè numerare poterunt præ tranquillitate pacis.Eze.34. In pascuis vberrimis pascam eas,& in montibus excelsis Israel erunt pascua earũ.S.Th.ibi.

d. Hoc est,Statum synagogæ reparabo in his qui crediderint in Christũ, quorũ maior fuit excellẽtia in donis spiritus sancti, quã omnium præcedẽtium Iudęorũ. Vnde aduerbium sicut, non æqualitatem,sed similitudinem quandam designat.Diony.ibi.

e. Thronum dei scriptura dicit regiã dignitatẽ. Psal. 44. Thronus tuus deus in seculum seculi. Et Isaiæ.6. Vidit dominum sedentem super thronum sublimem. Chry. in Serm.cõtra hære.

f. Superius dixerat de solis creatione, lunæ & stellarũ, & cursu earum,vt leges illę siue statuta minui non possint:nũc simili modo pactũ diei & noctis irritum fieri non posse,& neque pactum domini cum Dauid seruo suo irritum fieri posse testatur:vt non sit ex eo fili9 qui regnet in throno eius,&Leuitæ & sacerdotes ministri domini, quod luce clarius extat: quia finito sacerdotio legali , Christi regnum & sacerdotium perpetuo sit mansurum.Raba.ibi.

a. Iudæi adeo obstinati erãt,vt nec tristibus terrerẽtur,nec lætis flecterentur, omnémq; comminationem negligerẽt: & ideo indigni essent cõsolatione. Primo quia transgressores ostendit,quòd initum cum deo pactum non seruauerãt. Secũdò quia cõminationẽ pacti violati nõ curabãt. Vnde Thren.2. Nõ fuit in die furoris domini qui effugeret aut reliqueretur. Et Ps. 118. Vidi præuaricãtes& tabescebã , quia eloquia tua nõ custodierũt S.Th.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestate manus eius,& omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra omnes vrbes eius,dicens:[2]Hæc dicit dñs deus Israel:Vade & loquere ad Sedeciam regẽ Iuda,& dices ad eum:Hæc dicit dominus:† Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis,& succendet eam igni.[3]Et tu nõ effugies de manu eius,sed comprehensione capieris,& in manu eius tradêris,& oculi tui oculos regis Babylonis videbunt,& os eius cum ore tuo loquetur,& Babylonem introibis.[4]Attamen audi verbũ dñi,Sedecia rex Iuda:Hæc dicit dñs ad te:Non morieris in gladio,[5]sed in pace moreris,& secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic cõburent te:&, Væ domine,plangent te:quia verbum hoc ego locutus sum,dicit dominus.[6]Et locutus est Ieremias Propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuersa verba B hæc in Ierusalem,[7]& exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & cõtra omnes ciuitates Iuda quæ reliquæ erant,contra Lachis,& contra Azecham.Hę enim supererãt de ciuitatibus Iuda,vrbes munitæ.[8]Verbum quod factũ est ad Ieremiam à domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ierusalẽ, prædicans[9]vt dimitteret vnusquisque seruum suum & vnusquisq; ancillam suã Hebræũ & Hebræam liberos,& nequaquam dominarẽtur eis,id est,in Iudæo & in fratre suo.

b.Cõsiderandum est quod scribitur Exo.21.Si emeris seruum Hebræum,sex annis seruiet tibi,in anno autem septimo egredietur liber gratis.Hoc autem præceptum tempore Sedeciæ Iudæi transgressi fuerãt, obsessi vero à Chaldæis implere cœperunt: discedentibus vero Chaldæis contra Aegyptios, cœperunt rursus transgredi præceptũ & seruos dimissos in libertatẽ,præ nimia auaritia repetere: quod illis in hoc capitulo improperatur.Dio. ibid.

c.Patet hoc loco quòd nihil proficiat cuiliber bonũ inchoare,si nõ studuerit illud ad bonũ finẽ perducere: quoniã qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. .Præceptũ ergo fuerat legis, vt filij Israel fratres suos nõ inuenirent conditione seruorum, nec affligerent per potentiam sed tẽporẽ constituto reuerterentur ad cognationem &possessionẽ patrum suorum,haberentq; seruos & ancillas de nationibus quæ in circuitu eorũ essent Raba.ibi.

d.Iuxta tropologiam vero nos hic locus docet, vt cũ susceperimus fratres nostros sub cura nostra, & propter deum subiecti fuerint nobis,nõ opprimamus eos per potentiã, nec iniustæ seruitutis violentiã eis imponamus,sed magis fraterno affectu eos tractemus,& adiuuemus verbo atq; exemplo:quatenus vero dominũ qui eos sanguine suo redemit,possint dignum seruitiũ exhibere, donec ver[9] iubilæus veniat,& vnusquisque proprię restituatur dignitati,atque possessioni. De quibus. 1.Pet.5.Seniores qui in vobis sunt obsecro conlenior & ipse , &c. pa[t]cite qui in vobis est gregem dei,&c.Raba. ibidem.

B[10] Audierunt ergo omnes principes & vniuersus populus qui inierunt pactum,vt dimitteret vnusquisq; seruum suum & vnusquisq; ancillam suam liberos, & vltrà non dominarẽtur eis. Audierunt igitur,& dimiserunt.[11]Et cõuersi sunt deinceps,& retraxerũt seruos suos & ancillas suas quos dimiserunt liberos,& subiugauerunt in famulos & famulas.[12]Et factum est verbum ad Ieremiã à domino,dicens:[13]Hæc dicit dominus deus Israel:Ego percussi fœdus cũ patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Aegyptì,de domo seruitutis,dicens:†[14]Cum completi fuerint septem anni,dimittat vnusquisq; fratrem suũ Hebræum qui venditus est ei,& seruiet tibi sex annis,& dimittes eum à te liberum. Et non audierũt patres vestri me, nec inclinauerunt aurem suam.[15]Et conuersi estis vos hodie,& fecistis quod rectum est in oculis meis,vt prædicaretis libertatem vnusquisq; ad amicum suum, & inistis pactum in cõspectu meo in domo in qua inuocatum est nomen meũ super eam.[16]Et reuersi estis, & commaculastis nomen meum,& reduxistis vnusquisque seruum suum, & vnusquisq; ancillam suam,quos dimiseratis vt essent liberi & suæ potestatis,& subiugastis eos vt sint vobis serui & ancillæ.[17]Propterea hæc dicit dominus:[d]Vos non audistis me,vt prædicaretis libertatem vnusquisque fratri suo,& vnusquisque amico suo. Ecce ego prædico vobis libertatẽ,ait dñs,ad gladiũ,ad pestẽ,& ad famem:& dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.[18]Et dabo viros qui præuaricantur fœdus meum, & nõ D obseruauerunt verba fœderis quibus assensi sunt in conspectu meo : vitulum quem consciderunt in duas partes , & transierunt inter diuisiones eius,[19] principes Iuda, & principes Ierusalem,eunuchi & sacerdotes,& omnis populus terræ qui transierũt inter diuisiones vituli:[20] & dabo eos in manus inimicorum suorum , & in manus quærentiũ animam eorum,&erit morticinum eorum in escam volatilibus cœli,& bestiis terræ.[21]Et Sedeciam Regem Iuda,& principes eius dabo in manus inimicorum suorum,& in manus quærentium animas eorum,& in manus exercituum regis Babylonis,qui recesserunt à vobis.[22]Ecce ego præcipio,dicit dominus,& reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersum eam,& capient eam,& incendent igni. Et ciuitates Iuda dabo in solitudinem,eo quòd non sit habitator.

Rechabitis paternum obseruantibus mandatum,filij Israel diuinum præceptum neglexerunt. XXXV

A[1] Verbum quod factũ est ad Ieremiam à domino in diebus Ioacim filij Iosiæ regi Iuda,dicẽs:[2]Vade ad domũ Rechabitarũ,& loquere eis,& introduces eos in domũ domini in vnã exedram thesaurorũ,& dabis eis bibere vinũ.[3] Et assumpsi Iechoniam filium Ieremiæ filij Habsaniæ , & fratres eius, & omnes filios eius,& vniuersam domum Rechabitarum,[4]& introduxi eos in domum domini

† Sup.32.a

† Exod.21.c Deut.15.

† Sup.18.b & 25.b

† 32.q.4.s. his ita.

domini ad gazophylaciũ filiorum Hanan filij Iegedelię hominis dei,quod erat iuxta gazophylacium principũ super thesaurum Maasiæ filij Sellum, qui erat custos vestibuli.[5] Et posui corã filiis domus Rechabitarũ scyphos plenos vino & calices, & dixi ad eos:Bibite vinũ.[6] Qui respondерũt: [a] Non bibemus vinum, quia [b] Ionadab filius B Rechab pater noster præcepit nobis dicens:Non bibetis vinum vos & filij vestri vsq; in sempiternum,[7] & domum non ædificabitis,& sementem non seretis, & vineas nõ plantabitis nec habebitis,sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terrę in qua vos peregrinamini.[8] Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab patris nostri in omnibus quę præcepit nobis,ita vt non biberemus vinum cũctis diebus nostris,nos & mulieres nostræ,filij & filiæ nostræ: [9] & non ędificaremus domus ad habitandum:& vineam & agrum & sementem non habuimus: [10] sed habitauimus in tabernaculis , & obedientes fuimus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater noster . [11] Cum autem ascendisset Nabuchodonosor C rex Babylonis ad terram nostram,diximus:Venite, & ingrediamur Ierusalem à facie exercitus Chaldæorum,& à facie exercitus Syriæ,& mansimus in Ierusalem.[12] Et factum est verbum domini ad Ieremiam,dicẽs:[13] Hæc dicit dominus exercituum deus Israel:Vade,& dic viris Iuda, & habitatoribus Ierusalem : † Nunquid non recipietis disciplinam,vt obediatis verbis meis,dicit dominus?[14] Prævaluerunt [c] sermones Ionadab filij Rechab quos præcepit filiis suis,vt non biberent vinum , & non biberunt vsq; ad diem hanc,quia obedierunt præcepto patris sui:ego autẽ locutus sum ad vos de mane consurgens & loquens,& non obedistis mihi.[15] Misiq; ad vos omnes seruos meos prophetas,consurgens diluculo,mitténsq;,& dicens:† Conuertimini vnusquisque à via sua pessima,& bona facite studia vestra,& nolite sequi deos alienos, neque colatis eos,& habitabitis in terra quam dedi vobis & patribus vestris. Et nõ inclina- D stis aurem vestram, neq; audistis me. [16] Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Rechab præceptum patris sui quod pręceperat eis:populus autẽ iste non obediuit mihi.[17] Idcirco hæc dicit dominus exercituum,deus Israel:Ecce ego adducam super Iudam & super omnes habitatores Ierusalem, vniuersam afflictionẽ quam locutus sum aduersum illos,eo quòd locutus sum ad illos,& non audierunt:vocaui illos,& non responderunt mihi.[18] Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias:Hæc dicit dominus exercituum deus Israel:[d] Pro eo quòd obedistis præcepto Ionadab patris vestri , & custodistis omnia mandata eius , & fecistis vniuersa quæ præcepit vobis ,[19] propterea hæc dicit dominus exercituũ deus Israel:Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus.

a. Quatuor præcepta filiis suis Ionadab iniunxit, quibus obedierunt magis quam Israelitæ patri suo cœlesti.

b. Ionadab filius Rechab præcepit filiis suis vt non biberent vinum vsque in æternum. Quibus cum offerret Ieremias vinum vt biberent,& illi bibere noluissent,loquitur dominus per prophetam: Quia obedistis præcepto Ionadab patris vestri, non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stans in conspectu meo cũctis diebus Hieron. aduersus Iouinianum lib.2.

c. Maiorem efficaciam habuerunt sermones patris carnalis quàm patris spiritualis, quia carnales patri obedierunt,spirituales nõ obedierunt.vnde Hebr.12. Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus & reuerebamur eos. Num multo magis obtemperabimus patri spirituum & viuemus? S.Tho.ibidem.

d. Quod in prædestinatis atque saluatis ex illa familia constat implerum, qui in ecclesia triumphanti in æternum stant laudantes deum & obsequentes,sicut & Christiani diuinis præceptis obedientes impij vero inobedientes confunduntur & reprobantur. Diony ibid.

a.Hæc eadem verba supra scribuntur ca.25.Vtera quæ narrat,phęta quanta fuerit propter iustitiam passus Et item quanta dei longanimitas,& eius benignitas contra Iudæorum obstinationem & incorrigibilitatẽ Dion.ibi.

Ieremias carceri mancipatus,librum mittit ad Regem,quem rex statim combussit: alterum verò Ieremias mox illi conscripsit. XXXVI.

Anno ante Christum. 643. Anno mundi.3339. A[1] Et [a] factũ est in anno quarto Ioacim filij Iosiæ Regis Iuda , factũ est verbũ hoc ad Ieremiam à domino, dicens: [2] Tolle volumen libri,& scribes in eo omnia verba quę locutus sum tibi aduersus Israel & Iudã,& aduersum omnes gentes à die qua locutus sum ad te ex diebus Iosiæ vsq; ad diẽ hanc,[3] si forte audiente domo Iuda,vniuersa mala quæ ego cogito facere eis,reuertatur vnusquisq; à via sua pessima,& propitius ero iniquitati & peccato eorũ. [b] [4] Vocauit ergo Ieremias Baruch filiũ Nerię,& scripsit Baruch ex ore Ieremię omnes sermones domini quos locutus est ad eũ,in volumine libri.[5] Et pręcepit Ieremias Baruch,dicẽs:Ego clausus sum,nec valeo ingredi in domũ dñi.[6] Ingredere ergo tu, & lege de volumine B in quo scripsisti ex ore meo verba dñi,audiẽte populo in domo domini in die ieiunij, insuper & audiente vniuerso Iuda qui veniunt de ciuitatibus suis.Leges eis, [7] si forte cadat oratio eorum in conspectu domini, & reuertatur vnusquisq; à via sua pessima, quoniam magnus furor & indignatio est quam locutus est dominus aduersus populum hũc.[8] Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia quæ pręceperat ei Ieremias Propheta,legens ex volumine sermones domini in domo domini. [c] [9] Factum est autẽ in anno quinto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda , in mense nono , prædicauerunt ieiunium

a. Hæc eadem verba supra scribuntur ca.25.Vtera quæ narrat,phęta quanta fuerit propter iustitiam passus Et item quanta dei longanimitas,& eius benignitas contra Iudæorum obstinationem & incorrigibilitatẽ Dion.ibi.

b. Prompta obedientia prophetæ cõcordat diuinæ clementiæ:quoniam sicut ille cõsulit humanæ infirmitati per admonitionem conuertionis,ita iste obedientiã ad salutem proximorum exercet officium prædicationis qui etsi clausus carcere per semetipsum id perficere non valuit, per interpretẽ tamẽ omnia iuxta id quòd sibi iussum fuerat , explere curauit.Raba.ibi.

c. Ex indictione ieiunij ad omnem plebem nactus est Baruch prædicãdi opportunitatẽ verba quæ ex Ieremię iniunctione habebat vtpote cum dies esset pœnitẽtię,abstinentię&deuotionis. Vnde quia audiuit populus legem ex ore Baruch,ex eodẽ principes audire voluerũt, vt principi nunciarẽt: quem audientes præ timore obstupuerunt, & regi insinuauerunt , ne Rex legis prętẽderet ignorantiam.S.Tho.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in conſpectu domini omni populo in Ieruſalem,& vniuerſæ multitudini quæ cõflu-
xerat de ciuitatibus Iuda in Ieruſalẽ. [10] Legítq; Baruch ex volumine ſermones Iere-
miæ in domo domini in gazophylacio Gamariæ filij Saphan ſcribæ,in veſtibulo ſu-
periori in introitu portæ nouæ domus domini,audiẽte omni populo. [11] Cúmq; audiſ-
ſet Michæas filius Gamariæ filij Saphan omnes ſermones domini ex libro, [12] deſcen-
dit in domũ Regis ad gazophylaciũ ſcribæ.Et ecce ibi omnes principes ſedebãt,Eli-
ſama ſcriba,& Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius
Saphan,& Sedecias filius Hananiæ,& vniuerſi principes. [13] Et nunciauit eis Michæas C
omnia verba quæ audiuit legentẽ Baruch ex volumine in auribus populi. [14] Miſerũt
itaq; omnes principes ad Baruch Iudi filiũ Nathaniæ filij Selemiæ filij Chuſi,dicen-
tes:Volumẽ ex quo legiſti audiẽte populo,ſume in manu tua,& veni.Tulit ergo Ba-
ruch filius Neriæ volumen in manu ſua,& venit ad eos. [15] Et dixerũt ad eum:Sede,&
lege hæc in auribus noſtris.Et legit Baruch in auribus eorum. [16] Igitur cum audiſſent
omnia verba,obſtupuerunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, & dixerũt ad Baruch:
Nunciare debemus Regi omnes ſermones iſtos. [17] Et interrogauerunt eum, dicẽtes:
Indica nobis quomodo ſcripſiſti omnes ſermones iſtos ex ore eius. [18] Dixit autẽ eis
Baruch:[d] Ex ore ſuo loquebatur quaſi legẽs ad me omnes ſermones iſtos, & ego ſcri
bebam in volumine attramento. [19] Et dixerunt principes ad Baruch:Vade & abſcon D
dere tu & Ieremias,& nemo ſciat vbi ſitis. [20] Et ingreſſi ſunt ad Regem in atriũ.Por-
rò volumen commendauerunt in gazophylacio Eliſamæ ſcribæ, & nunciauerũt au-
diente Rege omnes ſermones. [21] Miſitq; rex Iudi,vt ſumeret volumen:qui tollens il-
lud de gazophylacio Eliſamæ ſcribę,legit audiẽte Rege,& vniuerſis principibus qui
ſtabant circa regem. [22] Rex autem ſedebat in domo hyemali in menſe nono,& poſita
erat [e] arula coram eo plena prunis. [23] Cúmque legiſſet Iudi tres pagellas vel quatuor,
ſcidit illud ſcalpello ſcribę,[f] & proiecit in ignem qui erat ſuper arulam,donec conſu-
meretur omne volumen igni qui erat in arula. [24] Et non timuerunt neque ſciderunt 24.q.1.c.Nõ afferamus.
veſtimẽta ſua Rex & omnes ſerui eius,qui audierunt vniuerſos ſermones iſtos. [25] Ve- E
runtamen Elnathan & Dalaias & Gamarias contradixerunt Regi,ne combureret li-
brum:& non audiuit eos. [26] Et pręcepit Rex Ierameel filio Hammalech, & Saraiæ fi-
lio Ezriel,& Selemiæ filio Abdeel,vt comprehenderent Baruch ſcribam, & Ieremiã
prophetam. Abſcõdit autem eos dominus. [27] Et factum eſt verbum domini ad Iere-
miam prophetam poſtquam combuſſerat Rex volumen,& ſermones quos ſcripſerat
Baruch ex ore Ieremię,dicens: [28] Rurſum tolle volumen aliud,& ſcribe in eo omnes
ſermones priores qui erant in primo volumine quod cõbuſſit Ioacim rex Iuda. [29] Et
ad Ioacim Regem Iuda dices:Hęc dicit dominus:Tu combuſſiſti volumen illud,di-
cens:Quare ſcripſiſti in eo annũcians,Feſtinus veniet Rex Babylonis,& vaſtabit ter- F
ram hãc,& ceſſare faciet ex illa hominẽ & iumentũ? [30] Propterea hæc dicit dominus
deus cõtra [g] Ioacim Regem Iuda:Nõ erit ex eo qui ſedeat ſuper ſoliũ Dauid:& cada
uer eius proiicietur ad æſtum per diẽ,& ad gelu per noctẽ. [31] Et viſitabo contra eũ &
contra ſemẽ eius,& contra ſeruos eius iniquitates ſuas,& adducã ſuper eos, & ſuper
habitatores Ieruſalẽ,& ſuper viros Iuda omne malũ quod locutus ſum ad eos: & nõ
audierunt. [32] Ieremias autẽ tulit volumẽ aliud,& dedit illud Baruch filio Neriæ ſcri-
bæ:qui ſcripſit in eo ex ore Ieremiæ omnes ſermones libri quem cõbuſſerat Ioacim
Rex Iuda igni:& inſuper additi ſunt ſermones multo plures quàm antea fuerunt.

Recedentibus à Ieroſolymorum obſidione Chaldæis Ieremias ad diuidendam hæreditatem egreſſurus,à cuſtode portæ reducitur in carcerem:ſed à Rege extractus, quotidiano pane à Rege in veſtibulo donatur.
XXXVII.

ET [a] regnauit Rex Sedecias filius Ioſiæ pro Iechonia filio Ioacim,quẽ conſti- A Anno ante Chriſtum. 625. Anno mundi. 3337.
tuit regẽ Nabuchodonoſor Rex Babylonis in terra Iuda: [2] & nõ obediuit ipſe
& ſerui eius & populꝰ terræ verbis domini quæ locutus eſt in manu Ieremiæ
prophetæ

d. Nulla quippe in addiſcẽdo eſt difficultas aut mora, quando mentem illuminat ſpiritus ſãctus: cuius neſcit gratia tarda molimina, ſeu diuturnos moræ conatus. Vnde & plurimi in dictando & ſcribendo ſeu exponendo ita iuuãtur à ſpiritu ſancto, vt promptius quàm legendo ex quadam plenitudine mentis omnia promant. Dion. ibid.

e. Vas eſt quoddam ferreũ mobile in quo accendũtur carbones.

f O miranda cæcitas humanæ mentis, & ſtupenda nequitia indurati cordis. Qui debuerant monitis ſalutaribus compungi ad peccatorum ſuorum pœnitentiã, verba domini in libro ſcripta, in ignis ſtudebant conſumere flamma: inſuper & prophetam, quem per gratiam doctrinæ atque correctionis meritò honorare debuerant contumelia afficere contendebant. Raban. ibid.

g. In libro dierũ legimus. 2. Paral. 36. a. hunc Ioacim vinctum catenis, & ductum in Babylonem: nec vltrà quid refertur de eo. Pulchréque ſepultura aſini dicit eum ſepeliendum, vt aliis verbis ſignificet inſepultum, hoc eſt, à beſtiis auibúſque lacerandum. Hæc eſt enim aſini ſepultura. Hiero. in Ierem. 22. cap.

a. Huic itaque Ioacim filio Ioſiæ ſucceſsit Iechonias filius eius: qui tamẽ poſt tres menſes in voluntariũ profectus eſt exilium: poſt quẽ Nabuchodonoſor cõſtituit Mathaniam filiũ Ioſiæ, quẽ vocauit Sedeciam. 4. Reg. 24. Qui videns Ieremiæ vaticinia in fratre ſuo Ioacim eiúſque filio impleta, Ieremiam pro vero dei famulo, propheta & amico habuit: idcirco orationum eius poſtulat ſuffragium. Dicunt alij, & ſatis ex ſequentibus patet, quòd Sedecias iſte ex ſe ſatis pius fuit & mitis, ad Ieremiam flexus & ſatis benignus, verũtamẽ prauis aliorum cõſiliis ſubuerſus. Diony. ibid.

† Infr. 42. a prophetæ. [3] Et miſit Rex Sedecias Iuchal filium Selemiæ,& Sophoniã filium Maaſię
ſacerdotẽ ad Ieremiam prophetam,dicens:† Ora pro nobis dominũ deum noſtrum.
[4] Ieremias autẽ liberè ambulabat in medio populi. Nõ enim miſerant eum in cuſto-
diam carceris.Igitur exercitus Pharaonis egreſſus eſt de Ægypto,& audientes Chal-
dæi qui obſidebant Ieruſalẽ,huiuſcemodi nuncium,receſſerunt ab Ieruſalem. [5] Et fa-
B ctum eſt verbum domini ad Ieremiam prophetã, dicens: [6] Hæc dicit dominus deus
Iſrael:Sic dicetis Regi Iuda qui miſit vos ad me interrogandum:Ecce exercitus Pha-
raonis qui egreſſus eſt vobis in auxiliũ,reuertetur in terram ſuam in Ægyptum, [7] &
redient Chaldæi,& bellabunt contra ciuitatem hanc, & capient eam, & ſuccendent
igni. [8] Hæc dicit dominus:Nolite decipere animas veſtras,dicẽtes:Euntes abibunt &
recedent à nobis Chaldæi:quia non abibunt. [9] Sed & ſi percuſſeritis omnem exercitũ
Chaldæorũ qui præliantur aduerſum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati,
ſinguli de tentorio ſuo conſurgent,& incendent ciuitatẽ hanc igni. [10] Ergo cũ receſ-
ſiſſet exercitus Chaldæorum ab Ieruſalem propter exercitum Pharaonis,[b] [11] egreſſus
eſt Ieremias de Ieruſalem,vt iret in terram Beniamin,& diuideret ibi poſſeſſionem in
C conſpectu ciuium. [12] Cúmq; perueniſſet ad portã Beniamin,erat ibi cuſtos portæ per
vices nomine Ierias filius Selemiæ filij Hananiæ:& apprehendit Ieremiam prophetã,
dicẽs:Ad Chaldæos profugis. [13] Et reſpõdit Ieremias:Falſum eſt, non fugio ad Chal-
dæos.Et non audiuit eum,ſed cõprehendit Ierias Ieremiam,& adduxit eum ad prin-
† Sup. 20. a cipes.† [14] Quãobrem irati principes cõtra Ieremiam,cęſum eum miſerunt in carcerẽ
qui erat in domo Ionathan ſcribæ.Ipſe enim præpoſitus erat ſuper carcerem. [15] Itaq;
ingreſſus eſt Ieremias in domum laci,& in [c] ergaſtulum, & ſedit ibi Ieremias diebus
multis. [16] Mittens autem Sedecias Rex tulit eũ,& interrogauit eum in domo ſua ab-
D ſconditè, & dixit:Putáſne eſt ſermo à domino?Et dixit Ieremias:Eſt,& ait:In manus
Regis Babylonis tradêris. [17] Et dixit Ieremias ad Regem Sedeciam:Quid peccaui ti-
bi & ſeruis tuis,& populo tuo,quia miſiſti me in domũ carceris? [17] Vbi ſunt prophe-
tæ veſtri,qui prophetabant vobis & dicebant: Non veniet Rex Babylonis ſuper vos
& ſuper terram hanc?[d] [19] Nunc ergo audi obſecro domine mi Rex : Valeat depreca-
tio mea in conſpectu tuo,& ne me remittas in domũ Ionathæ ſcribæ, ne moriar ibi.
[20] Præcepit ergo Rex Sedecias vt traderetur Ieremias in veſtibulum carceris, & da-
retur ei torta panis,quotidie excepto pulmento,donec conſumerentur omnes panes
de ciuitate.Et manſit Ieremias in veſtibulo carceris.

Hieremias ex carcere clam à Rege vocatus ad colloquium,aperuit Regi ſub iuramento periculaeius.
XXXVIII.

A AVdiuit [a] autem Saphatias filius Mathan,& Gedelias filius Phaſſur, & Iuchal
filius Selemiæ, & Phaſſur filius Melciæ ſermones quos Ieremias loquebatur
† Sup. 21. a ad omnẽ populũ,dicens: [2] Hæc dicit dominus:† Quicunq; manſerit in ciui-
tate hac,morietur gladio,& fame,& peſte:qui autẽ profugerit ad Chaldæos,viuet,&
erit anima eius ſoſpes & viuens. [3] Hæc dicit dominus:Tradendo tradetur ciuitas hęc
in manũ exercitus Regis Babylonis,& capiet eam. [4] Et dixerunt principes regi: Ro-
B gamus vt occidatur homo iſte. De induſtria enim diſſoluit manus virorum bellan-
tium qui remãſerunt in ciuitate hac,& manus vniuerſi populi,loquẽs ad eos vniuer-
ſa verba hæc.Siquidẽ homo iſte non quęrit pacem populo huic,ſed malum.[b] [5] Et di-
xit Rex Sedecias:Ecce ipſe in manibus veſtris eſt.Nec enim fas eſt Regẽ vobis quic-
quam negare. [6] Tulerũt ergo Ieremiã,& proiecerũt eum in lacum Helciæ filij Ham-
malech,qui erat in veſtibulo carceris,& ſummiſerunt Ieremiam in funibus in lacum
C in quo non erat aqua,ſed lutũ.Deſcẽdit itaq; Ieremias in cœnum. [7] Audiuit autẽ Ab-
demelech Æthiops vir eunuchus qui erat in domo regis,quòd miſiſſent Ieremiam in
lacum.Porrò Rex ſedebat in porta Bẽiamin : [8] & egreſſus eſt Abdemelech de domo
Regis,& locutus eſt ad Regem,dicens: [9] Domine mi Rex,male fecerunt viri iſti om-
nia quæcunque perpetrarunt contra Ieremiam prophetam,mittentes eum in lacum,

b. Igitur cum Ieremiæ placuiſſet ad patriã properare quæ dicitur Anathoth, inueniẽs eũ in itinere quidã principum, cõprehenſum detinuit, calumniam illi faciens quaſi ad Babylonios iret. Ille vero mẽtiri quidẽ illum & calumniæ ſibi crimen fallaciter inferre, ſe vero ad patriam properare dicebat. Raba. ibi.

c. Carcerem, vbi dicũt Hebræi fuiſſe lacũ in quo detentus fuit Ieremias donec veniret ad Sedeciam.

d. Ieremias ſanctificatus in vtero antequam natus, virgo propheta veteris teſtamenti, pertimeſcit, Sedeciam flebiliter obſecrat dicens: Nũc ergo audi obſecro domine mi Rex, &c. Hier. aduerſ. Pelagia. lib. 2.

a. Poterant enim Iudæi & cũcti incolæ Ieruſalem veſtibulo carceris vbi erat Ieremias, appropinquare, & imminentia vrbi mala quæ prædicabat Ieremias, audire. Vnde ſcandalũ paſſi principes, regis facultatẽ impetrant, vt eum occidãt ſaltem in lacũ demittãt, vbi cito moriatur, iuxta illud Sap. 2. Circunueniamus iuſtum iniuſtè, quoniã contrarius eſt operibus noſtris. Dio. ibi.

b. Rex vero ſuopte quidem ingenio non exacerbatur, ſed ne in principũ inuidiã tali tempore incurreret voluntati eorũ reſiſtẽs, permiſit eis vt de propheta quicquid liberet facerent: quo impetrato confeſtim carcerẽ petentes, exemptũ inde in quẽdam cœnoſum puteum per funẽ demiſerunt, vt ibi prefocatus moreretur. Ille vero vſque ad collũ merſus ibi manebat, quẽ extractum à cœno Aethiops quidã regis famulꝰ permiſit abire liberum. Ioſeph. Antiqui. Iudaic. li. 10. ca. 10.

Universidad de Deusto Biblioteca

vt moriatur ibi fame. Non sunt enim panes vltrà in ciuitate. 10 Præcepit itaque Rex
Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecũ hinc triginta viros, & leua Ieremiam pro-
phetam de lacu antequam moriatur. 11 Assumptis ergo Abdemelech secum viris, in- D
gressus est domũ Regis quæ erat sub cellario, & tulit inde veteres pannos, & antiqua
vestimenta quę computruerant, & summisit ea ad Ieremiam in lacum per funiculos.
12 Dixítq; Abdemelech Æthiops ad Ieremiam prophetam: Pone veteres pannos, &
hęc scissa & putrida sub cubito manuum tuarum, & super funes. Fecit ergo Ieremias
sic: [c] 13 & extraxerunt Ieremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu. Mãsit autem Ie- Infra eodẽ.
remias in vestibulo carceris. 14 Et misit Rex Sedecias, & tulit ad se Ieremiam prophe-
tam ad ostium tertium in domo domini: & dixit Rex ad Ieremiam: Interrogo ego tę
sermonem, ne abscondas à me aliquid. 15 Dixit autẽ ad Ieremias Sedeciam: Si annun-
ciauero tibi, nunquid non interficies me? Et si consilium dedero tibi, nõ me audies.
16 Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicens: Viuit dominus qui fecit nobis ani E
mam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum qui quærunt
animam tuam. 17 Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Hæc dicit dominus exercituũ deus
Israel: [d] Si profectus exieris ad principes Regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas
hæc non succendetur igni, & saluus eris tu & populus tuus, & domus tua. 18 Si autem
non exieris ad principes Regis Babylonis, tradetur ciuitas hęc in manus Chaldęorũ,
& succendent eam igni, & tu non effugies de manu eorũ. 19 Et dixit Rex Sedecias ad F
Ieremiam: Sollicitus sum propter Iudæos qui transfugerunt ad Chaldæos, ne forte
tradar in manus eorum, & illudant mihi. 20 Respõdit autem Ieremias: Non te tradẽt.
Audi quæso vocem domini quam ego loquor ad te, & bene tibi erit, & viuet anima
tua. 21 Quòd si nolueris egredi, iste est sermo quem ostendit mihi dominus: 22 Ecce
omnes mulieres quæ remanserunt in domo Regis Iuda, educẽtur ad principes Regis
Babylonis, & ipsi dicent: Seduxerunt te & præualuerũt aduersum te viri pacifici tui,
demerserunt in cœnum & in lubricum pedes tuos, & recesserunt à te. 23 Et omnes v-
xores tuæ, & filij tui educentur ad Chaldæos, & non effugies manus eorum, sed in
manu Regis Babylonis capieris, & ciuitatem hanc comburet igni. 24 Dixit ergo Se- G
decias ad Ieremiam: [e] Nullus sciat verba hæc, & non morieris. 25 Si autem audierint
principes quia locutus sum tecũ, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid
locutus sis cum Rege, ne celes, & non te interficiemus: & quid locutus est tecũ Rex:
26 dices ad eos: Prostraui ego preces meas corã Rege, ne me reduci iuberet in domũ
Ionathan, & ibi morerer. 27 Venerũt ergo omnes principes ad Ieremiam, & interro-
gauerunt eum. Et locutus est eis iuxta omnia verba quæ præceperat ei Rex. Et cessa- Sup. eodẽ.
uerunt ab eo. Nihil enim fuerat auditum. 28 Mansit vero Ieremias in vestibulo car-
ceris vsque ad diem quo capta est Ierusalem. Et factum est vt caperetur Ierusalem.

c. Iste Aethiops eunuchus, qui timore & amore dei cõpũctus studuit prophetam eripere, significat sanctos prædicatores de gentibus, quos euangelium dicit semetipsos castrasse propter regnum cœlorum, qui veræ charitatis instinctu, iniquè oppressos student verbo & exemplo de fouea perditionis eruere, quod & nomẽ ipsius eunuchi testatur. Raba. ibid.

d. Constat ex responsione prophetæ vera sua verba esse, veram propheciã, qui nec formidine pœnæ, vel etiam mortis, in prioribus suis dictis constanter perstitit, dicens: Si exieris ad prĩcipes Babylonis, saluus eris tu & domus tua, & ciuitas hæc non succendetur. Si non exieris, ciuitas succẽdetur, & tu & domus tua nõ effugies manus eorum. Comestor.

e. Rex iubet Ieremię occultare cõsilium: opera autem dei reuelare & confiteri, honorificum est. Verum si debito modo celetur, veritatem tacendo & falsum non dicendo, non improbatur: vt Prouerb 10. Qui moderatur labia sua, prudẽtissimus est. S. Thom. ibi.

Ierosolyma capta & incensa Rex fugiens capitur, in cuius conspectu filij trucidantur, ipse exoculatur, atque in captiuitatem ducitur. XXXIX.

ANno [a] †nono Sedecię Regis Iuda mẽse decimo venit Nabuchodonosor Rex A
Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ierusalẽ, & obsidebãt eam. Vndecimo
autẽ anno Sedeciæ mense quarto, quinta mẽsis aperta est ciuitas, 3 & ingressi
sunt omnes principes Regis Babylonis, & sederunt in porta media Neregel, Sereser,
Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui prin
cipes Regis Babylonis. [b] 4 Cúmq; vidisset eos Sedecias Rex Iuda, & omnes viri bella-
tores, fugerunt, & egressi sunt nocte de ciuitate per viam horti Regis, & per portam
quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti. 5 Persecutus est autem eos B
exercitus Chaldæorũ, & comprehẽderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichon-
tinæ, & [c] captum adduxerunt ad Nabuchodonosor Regem Babylonis in Reblatha,
quę est in terra Hemath: & locutus est ad eũ iudicia. 6 Et occidit Rex Babylonis filios
Sedeciæ in Reblatha in oculis eius, & omnes nobiles Iuda occidit Rex Babylonis.
7 Oculos quoq; Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, vt duceretur in Babylonẽ. 8

Domum

†4.Re.25.a. Infr.52.c. Anno ante Christum. 617. Anno mundi.3345. Infr.52.a Anno ante Christum. 615. Anno mundi.3346.

a. Interea à Babylonio rege obsessa est ciuitas anno. 9. mense. 10. Regis Sedeciæ: ídque certamẽ durauit per menses. 18. donec tandem succũbuere, partim inedia victi, partim supernè è turribus telorum multitudine oppressi. Capta est autem vrbs. 11. ãno Sedeciæ, quarti mẽsis die quinta. Ioseph. Antiquita. Iudaic. lib. 10. cap. 11.

b. Cúmque vidisset eos Sedecias inter duos muros, qui coniungebantur muro ciuitatis iuxta domũ regis, & cingebant hortum regis, inter quos erat & via & porta secundum æquidistantiã ab vtroque, fugere cœpit. Vnde Thren. 1. Facti sunt principes eius velut arietes non inueniẽtes pascua, abierunt absque fortitudine ante faciẽ subsequentis. S. Tho. ibi.

c. Captus Sedecias à Chaldæis ducitur vinctus ad Nabuchodonosor in Reblatha, quã putant Antiochiã Syriæ, vbi post multas obiurgationes & improperia addidit Nabuchodonosor: Magnus deus tuus, qui ꝓ te habet odio, & iniquitatem tuam, te tradidit in manus meas. Comest.

8 Domum quoq; Regis & domum vulgi succẽderunt Chaldæi igni, & murum Ieru-
salem subuerterũt. 9 Et reliquias populi quæ remanserant in ciuitate, & perfugas qui
transfugerãt ad eum, & superfluos vulgi qui remãserant, transtulit Nabuzardã magi-
ster militũ in Babylonem, 10 & de plebe pauperum qui nihil penitus habebãt, dimisit
Nabuzardã magister militũ in terra Iuda, &, & dedit eis vineas & cisternas in die illa.
11 Præceperat autẽ Nabuchodonosor Rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magi-
stro militũ, dicens: 12 Tolle illũ, & pone super eum oculos tuos, nihilq; ei mali facias,
sed vt voluerit sic facies ei. 13 Misit ergo Nabuzardan princeps militię, & Nabusezbã,
& Rapsares, & Neregel, & Sereser, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis,
14 miserunt [d] & tulerunt Ieremiã de vestibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ
D filio Ahicam filij Saphan, vt intraret in domũ, & habitaret in populo. 15 Ad Ieremiam
autem factus fuerat sermo domini cum clausus fuisset in vestibulo carceris, dicens:
16 Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit dominus exercituũ deus Is-
rael: Ecce ego inducã sermones meos super ciuitatẽ hanc in malũ, & non in bonũ, &
erunt in conspectu tuo in die illa, 17 & liberabo te in die illa, ait dominus: Et non tra-
dêris in manus virorum quos tu formidas, sed eruens liberabo te, & gladio nõ cades.
sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait dominus.

d. Iustus est dominus & rectum iudiciũ eius, qui reddit singulis secundũ opera eorum. Denique sicut per ministros flagelli superbis & contemptoribus dignas irrogat pœnas, sic mansuetis & obediẽtibus per eosdẽ miserationis & solatiis debitas impẽdit curas. Quod & nunc patefactũ est in Sedecia rege, & Ieremia propheta, per Nabuchodonosor regis sententiam Raba. ibi.

Ieremias mittitur liber ad Godoliam præfectum reliquiarum Israel, qui Iohanan super cæde sua præmonitus audire noluit. XL.

Infr.43.d A SErmo qui factus est ad Ieremiam à domino [a] postquam dimissus est à Nabu-
zardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in me-
dio omnium qui migrabant de Ierusalem & Iuda, & ducebãtur in Babylonẽ.
2 Tollẽs ergo princeps militiæ Ieremiã, dixit ad eum: Dominus deus tuus locutus est
malum hoc super locũ istum, 3 & adduxit & fecit dominus sicut locutus est, quia pec
castis domino, & nõ audistis vocẽ eius, & factus est vobis sermo hic. 4 Nũc ergo ecce
solui te hodie de catenis quę sunt in manibus tuis. Si placet tibi vt venias mecũ in Ba
bylonem, veni, & ponam oculos meos super te. Si autem displicet tibi venire mecum
†Gene.13.b B in Babylonem, reside. †Ecce omnis terra in conspectu tuo est. Quod elegeris, & quò
placuerit tibi vt vadas, illuc perge: 5 & mecum noli venire, sed habita apud Godoliam
filium Ahicam filij Saphã, quem præposuit Rex Babylonis ciuitatibus Iudæ. Habita
ergo cum eo in medio populi: vel quocunq; placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quo-
que ei magister militiæ cibaria & munuscula, & dimisit eũ. 6 Venit autẽ Ieremias ad
Godoliã filiũ Ahicam in Masphat, & habitauit cum eo in medio populi qui relictus
fuerat in terra. 7 Cúmq; audissent [b] omnes principes exercitus qui dispersi fuerãt per
regiones, ipsi & socij eorũ, quòd præfecisset Rex Babylonis Godoliã filium Ahicam
terræ, & quòd cõmendasset ei viros & mulieres, & paruulos, & de pauperibus terræ
C qui non fuerãt translati in Babylonẽ, 8 venerunt ad Godoliam in Masphat, & Ismael
filius Nathaniæ & Iohanã filius Careæ, & Ionathã, & Sareas filius Thanehumeth, &
filij Ophi qui erãt de Nethophati, & Iechonias filius Maachati, ipsi & viri eorũ. 9 Et
†4.Reg.25.f iurauit eis Godolias filius Ahicam filij Saphan, & comitibus eorũ, dicens: † Nolite
timere seruire Chaldæis. Habitate in terra, & seruite regi Babylonis, & bene erit vo-
bis. 10 Ecce ego habito in Masphat, vt respondeã præcepto Chaldæorũ qui mittũtur
ad nos. Vos autem colligite vindemiam, & messem, & oleum, & condite in vasis ve-
stris, & manete in vrbibus vestris quas tenetis. [c] 11 Sed & omnes Iudæi qui erant in
Moab, & in finibus Ammon, & in Idumæa, & in vniuersis regionibus, audito quòd
dedisset rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præposuisset super eos Godoliam
D filiũ Ahicã filij Saphan, 12 reuersi sunt inquã omnes Iudæi de vniuersis locis ad quæ
profugerant, & venerũt ad terrã Iuda ad Godoliã in Masphat, & collegerũt vinũ &
messem multam nimis. 13 Iohanan autem filius Careæ, & omnes principes exercitus
qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphat, 14 & dixerunt
ei: Scito quòd Bahalis Rex filiorum Ammõ misit Ismael filium Nathaniæ percutere

Anno ante Christum. 615. Anno mundi.3347.

a. Prophetæ quoq; Ieremiæ è carcere exempto suasit Nabuzardan vt iret secum Babylonẽ. iussum enim se à rege, vt ei omnia necessaria præbeat. Quod si sequi nolit, diceret vbinã habitare cuperet, vt de hoc regem per literas certiorem possit reddere. Propheta vero neque ducem sequi voluit, neque aliò ad habitandum ire, contentus habitare in ruinis patriæ, & eius miseras reliquias colere. At dux voluntate eius cognita Godoliæ quẽ ibi relinquebat, commẽdauit hominẽ, mãdãs ne quid ei deesse pateretur: donatóque vate magni precij muneribus, ipse quoq; domũ profectus est. Ieremias autem domicilium elegit apud oppidũ Masphat, impetrata prius à Nabuzardane gratia, vt secum è carcere dimitteretur etiã Baruch Neri filius filius insigni familia natus, & in patria lingua egregiè doctus. Ioseph. Antiq. iudai. li. 10. cap. 11.

b. Qui dispersi fuerant in prouinciis Iudææ vicinis, ad quas timore Chaldæorũ aufugerãt, Godoliam reliquiis Iudæorũ præfectum venerunt ad eum: quibus iurauit quòd securè habitarent in Iudæa, dummodo seruirent Chaldæis Dion. ibi.

c. Miserationes domini multæ sunt nimis, & iudicia eius abyssus multa, qui sicut peccatores & præuaricatores legis suæ iustè corripuit, ita humilibus & obedientibus sibi misericorditer solatij su opẽ contulit. Per ipsos enim hostes, per quos perfidum regẽ & rebelles eius ministros puniuit, per hos etiã & reliquias populi sui prouisorem Godoliam constituit: vt eius prudẽtia terrę cultus vtiliter exerceretur, & qui dispersi fuerãt recolligerentur: habitarentque, si mandatis domini obedire vellent, in terra sua absque timore hostium & calumnię. Raba. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animam tuã. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.[15] Iohanan autẽ filius Careę dixit ad Godoliam seorsum in Maſphat loquens: Ibo & percutiã Iſmael filiũ Nathaniæ nullo ſciente, ne interficiat animam tuam, & diſſipentur omnes Iudæi qui cõgregati ſunt ad te, & peribunt reliquiæ Iuda. [16] Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanã filium Careæ: Noli facere verbum hoc. Falſum enim tu loqueris de Iſmael.

Iſmael occidit Godoliam reliquiis Iſrael à Chaldæorum Rege præfectum: & indè fugit ad Ammonitas. XLI.

ET [a] factũ eſt in menſe ſeptimo venit [b] Iſmael filius Nathaniæ filij Eliſama de ſemine regali, & optimates Regis, & decem viri cum eo ad Godoliam filium Ahicam in Maſphat, & comederunt ibi panes ſimul in Maſphat. [2] Surrexit autem Iſmael filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percuſſerunt Godoliam filiũ Ahicam filij Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat Rex Babylonis terræ. [3] Omnes quoq; Iudæos qui erãt cum Godolia in Maſphat, & Chaldæos qui reperti ſunt ibi, & viros bellatores percuſſit Iſmael. [4] Secũdo autẽ die poſtquam occiderat Godoliam, nullo adhuc ſciente, [5] venerũt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria, octoginta viri [c] raſi barba, & ſciſſis veſtibus, & ſqualẽtes, & munera & thus habebãt in manu, vt offerrent in domo domini. [6] Egreſſus ergo Iſmael filius Nathanię in occurſum eorũ de Maſphat, incedens & plorans ibat. Cum autẽ occurriſſet eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. [7] Qui cum veniſſent ad mediũ ciuitatis, interfecit eos Iſmael filius Nathaniæ circa medium laci, ipſe & viri qui erãt cum eo. [8] Decem autẽ viri reperti ſunt inter eos qui dixerũt ad Iſmael: Noli occidere nos, quia habemus theſauros in agro, frumẽti, & hordei, & olei, & mellis. Et ceſſauit, & nõ interfecit eos cum fratribus ſuis. [d 9] Lacus autẽ in quem proiecerat Iſmael omnia cadauera virorum quos percuſſit propter Godoliam, ipſe eſt quem fecit Rex Aſa propter Baaſa Regem Iſrael. Ipſum repleuit Iſmael filius Nathaniæ occiſis. [10] Et captiuas duxit Iſmael omnes reliquias populi qui erant in Maſphat, filias Regis, & vniuerſum populum qui remanſerant in Maſphat, quos commendauerat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam, & cepit eos Iſmael filius Nathaniæ: & abiit, vt tranſiret ad filios Ammon. [11] Audiuit autem Iohanan filius Careæ, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, omne malum quod fecerat Iſmael filius Nathaniæ: [12] & aſſumptis vniuerſis viris profecti ſunt vt bellarent aduerſum Iſmaelem filiũ Nathaniæ, & inuenerũt eum ad aquas multas quæ ſunt in Gabaon. [13] Cúmq; vidiſſet omnis populus qui erat cum Iſmael, Iohanan filiũ Careæ, & vniuerſos principes bellatorum qui erant cum eo, lætati ſunt. [14] Et reuerſus eſt omnis populus quem ceperat Iſmael in Maſphat, reuerſúſq; abiit ad Iohanan filium Careæ. [15] Iſmael autẽ filius Nathanię fugit cum octo viris à facie Iohanan, & abiit ad filios Ammõ. [16] Tulit ergo Iohanan filius Careæ, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, vniuerſas reliquias vulgi quas reduxerant ab Iſmael filio Nathanię de Maſphat poſtquam percuſſit Godoliam filium Ahicam, fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon, [17] & abierunt & ſederunt peregrinantes in Chamaham, quæ eſt iuxta Bethlehem, vt pergerent & introirent Ægyptum, [18] à facie Chaldæorum. Timebant enim eos, quia percuſſerat Iſmael filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam quem præpoſuerat Rex Babylonis in terra Iuda.

A Anno ante Chriſtum. 614. Anno mundi. 3348. 76. diſt. cap. Ieiunium. 1.

B

C

D

Reliquiæ Iudæorum per Ieremiam dominum conſulunt quò fugere debeant, quas prohibuit dominus fugere in Ægyptum. XLII.

ET [a] acceſſerũt omnes principes bellatorũ, & Iohanã filius Careæ, & Iezonias filius Hoſaiæ, & reliquum vulgus à paruo vſq; ad magnum, [2] dixerúntq; ad Ieremiã Prophetã: † Cadat oratio noſtra in conſpectu tuo, & ora pro nobis ad dominũ deũ tuũ pro vniuerſis reliquiis iſtis, quia derelicti ſumus pauci de pluribus, ſicut oculi tui nos intuentur, [3] & annũtiet nobis dominus deus tuus viã per quã pergamus,

A

† Sup. 21. a. 27. a. Infr. eod.

a. In menſe ſeptimo qui apud nos October appellatur, occiſus eſt Godolias, & Iudæ tribus ac Ieruſalẽ reliquiæ diſsipatæ ſunt. Hieron. in Zacha. cap. 8.

b. Iſmael ſub ſimulatione pacis dolum in pectore gerens, cum de regio ſanguine eſſet, inuidia erga Godoliam mouetur, quem videt Iudæis præpoſitum, & ſe à regno excluſum. Hunc itaque cum ſuis nihil mali ſuſpicantem Godoliã Iſmael occidit. S. Tho. ibid.

c. Barbã quipperadunt, qui ſibi de propriis viribus fiduciam ſubtrahunt. Veſtes ſcindũt, qui ſibimetipſis in exterioris decoris laceratione non parcunt. Oblaturi in domo domini thus & munera veniunt, qui exhibere ſe in dei ſacrificio orationem cum operationibus pollicentur. Gregor. Moral. lib. 1. cap. 38.

d. Narrat liber Regum. 3. Reg. 15. quòd Baaſa rex Iſrael aſcenderit in Iudæam, & ædificauerit Rama, vt nõ poſſet quiſpiã ingredi vel egredi de parte Aſa Regis Iudæ. Quod audiens Aſa rex Iudæ, mittit ad Benadab Regem Syriæ, offerens illi munera multa in auro & argento, vt diſrumperet fœdus quod habuit cum Baaſa rege Iſrael, & ferret ſibi auxilium contra eum. Qui miſit principes exercitus ſui in ciuitates Iſrael: & percuſſerũt Ahion & Dã & Abel, &c. Hoc eſt quod nũc dicit lacum feciſſe Aſa propter Baaſa regem Iſrael, quẽ Iſmael repleuit occiſis. Potuit enim fieri vt inter cætera ædificia quæ Aſa rex cõſtruxit in Maſphat, fecerit hunc lacum quem ſcriptura cõmemorat, propter opus aliquod neceſſarium. Raban. ibid.

a. Relicti à cæde Iſmaelis prius cõſulendũ Ieremiam rati, quàm fugã arriperent, accedentes eũ rogauerunt, vt hæſitantibus oraculum expediret, quid inã faciẽdũ ſit: iurati ſe facturos quicquid ille iuſſerit. Cúmque propheta operam ſuã eſſet pollicitus, decima demum die deus apparens, iuſsit vt Iohanni & cæteris ducibus diceret, ſi manſerint in ea regione, auxilio futurũ, & prouiſurum ne quid incommodi à Babyloniis quos timebant accipiant. Sin in Aegyptum mallent ire facere, curam eorũ relicturũ, infenſúmq; tali calamitate affecturum eos, quali paulo antè fratres eorum caſtigatos eſſe viderint. Ioſeph. Antiq. Iudaic. lib. 10. ca. 11.

pergamus, & verbũ quod faciamus. [4] Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui. Ecce ego oro ad dominũ deum veſtrum ſecundum verba veſtra: omne verbũ quodcunq; reſponderit mihi, indicabo vobis, nec celabo vos quicquã. [5] Et illi dixerunt ad Ieremiã: Sit dominus inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi non iuxta omne verbum in quo miſerit te dominus deus tuus ad nos, ſic faciemus, [6] ſiue bonũ eſt, ſiue malũ. Voci domini dei noſtri ad quẽ mittimus te, obediemus, vt bene ſit nobis cum audiuerimus vocẽ domini dei noſtri. [7] Cum autẽ completi eſſent decem dies, factum eſt verbum domini ad Ieremiã. [8] Vocauítq; Iohanan filium Careæ, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, & vniuerſum populũ à minimo vſq; ad magnũ, [9] & dixit ad eos: Hæc dixit dominus deus Iſrael, ad quem miſiſtis me, vt proſternerẽ preces veſtras in cõſpectu eius: [10] Si quieſcentes manſeritis in terra hac, ædificabo vos, & non deſtruã: plantabo, & nõ euellam. Iam enim placatus ſum ſuper malo quod feci vobis. Nolite timere à facie Regis Babylonis, quẽ vos pauidi formidatis. [11] Nolite metuere eum, dicit dominus, [b] quia vobiſcũ ſum ego, vt ſaluos vos faciam, & eruam de manu eius, [12] & dabo vobis miſericordias, & miſerebor veſtri, & habitare vos faciã in terra veſtra. [13] Si autẽ dixeritis vos, Nõ habitabimus in terra iſta, nec audiemus vocem domini dei noſtri, [14] dicentes, Nequaquã, ſed ad terram Ægypti pergemus, vbi nõ videbimus bellũ, & clangorem tubæ non audiemus, & famẽ non ſuſtinebimus, & ibi habitabimus: [15] propter hoc nũc audite verbũ domini reliquiæ Iuda: Hæc dicit dominus deus exercituũ, deus Iſrael: Si poſueritis faciẽ veſtrã [c] vt ingrediamini Ægyptũ, & intraueritis vt ibi habitetis: [16] gladius quẽ vos formidatis, ibi comprehẽdet vos in terra Ægypti: & fames pro qua eſtis ſolliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini: [17] omnéſq; viri qui poſuerint faciem ſuam vt ingrediantur Ægyptum vt habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peſte. Nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali quod ego afferã ſuper eos: [18] quia hæc dicit dominus exercituum, deus Iſrael: Sicut cõflatus eſt furor meus & indignatio mea ſuper Ieruſalẽ: ſic cõflabitur indignatio mea ſuper vos cum ingreſſi fueritis Ægyptum, & eritis in iuſiurandum, & in ſtuporem, & in maledictũ, & in opprobrium, & nequaquam vltrà videbitis locum iſtum. [19] Verbũ domini ſuper vos reliquiæ Iuda: [d] Nolite intrare Ægyptum. Scientes ſcietis quia obteſtatus ſum vos hodie, [20] quia decepiſtis animas veſtras. Vos enim miſiſtis me ad dominum deum noſtrum, dicẽtes: Ora pro nobis ad dominum deum noſtrum, & iuxta omnia quæcunq; dixerit tibi deus noſter, ſic annuncia nobis: & faciemus. [21] Et annunciaui vobis hodie, & non audiſtis vocẽ domini dei veſtri ſuper vniuerſis pro quibus miſit me ad vos. [22] Nunc ergo ſcientes ſcietis, quia gladio & fame & peſte moriemini in loco ad quem voluiſtis intrare vt habitaretis ibi.

B

C

D

b. Sup. 23. ca. Nunquid non cœlum, inquit dominus, & terram ego impleo? Cur autem cũcta impleat, ipſe declarat dicens: Quia vobiſcum ſum, vt ſaluos vos faciam. Ecce enim nõ modo regimen ſuum dominus & impletionem, ſed etiam vim & beneficium ipſius ad impletionis oſtendit. Hũc enim modũ in ſe habet diuinitatis implerio, vt ſaluet ea quæ implentur. Saluianus lib. 2.

c Ecce propheta habito à domino reſponſo ſuper futura reliquiarum Iudæ diſpoſitione, quaſi mediator inter illos & deum, refert quam à domino audiuit reſponſionem: ſicut Moyſes Deut. 5. Ego ſequeſter & medius fui inter deum & vos, vt annunciarem vobis verba eius. S. Tho. ibidem.

d. Cũ talia Ieremias retuliſſet, reſponderũt viri ſuperbi, dicẽtes ad Ieremiã, Mendacium loqueris. Non miſit te dominus deus noſter dicẽs: Ne ingrediamini Aegyptum vt habiteris ibi: ſed Baruch filius Nerię incitauit te aduerſum nos, vt tradat nos in manib⁹ Chaldæorum, vt interficiãt nos, & terãm tuci faciãt in Babylonẽ Raba. ibi.

Reliquiæ Iudæorum contra præceptum domini fugerunt in Ægyptum: vnde minatur illis dominus ruinam. XLIII.

A

ET [a] factum eſt autẽ cum cõpleſſet Ieremias loquẽs ad populũ vniuerſos ſermones domini dei eorũ pro quibus miſerat eũ dominus deus eorũ ad illos, omnia verba hæc: [2] dixit Azarias filius Oſiæ, & Iohanã filius Careæ, & omnes viri ſuperbi, dicentes ad Ieremiã: Mendaciũ tu loqueris: Nõ miſit te dominus deus noſter dicens: Ne ingrediamini Ægyptũ vt habitetis illic, [b 3] ſed Baruch filius Neriæ incitat te aduerſum nos, vt tradat nos in manus Chaldęorũ, & interficiat nos, & traduci faciat in Babylonẽ. [4] Et non audiuit Iohanan filius Cãreæ & omnes principes bellatorũ, & vniuerſus populus vocẽ domini, vt manerẽt in terra Iuda: [5] ſed tollens Iohanan filius Careę & vniuerſi principes bellatorũ vniuerſos reliquiarũ Iuda, qui reuerſi fuerant de cunctis gentibus ad quas fuerant antè diſperſi, vt habitarent in terra Iuda, † [6] viros & mulieres, & paruulos & filias Regis, & omnẽ animã quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cũ Godolia filio Ahicam filio Saphan, & Ieremiam Prophetam, & Baruch filiũ Neriæ, [7] ingreſſi ſunt in terrã Ægypti, quia non obedierunt voci domini, & venerunt vſq; ad Taphnis. [8] Et factus eſt ſermo domini ad Ieremiam

B

C

† Sup. 40. a

a. Contempto igitur dei cõ filio quod per prophetam dederat, Iohãnes & reliqua multitudo in Aegyptum abiit, abducto ſimul Baruch & Ieremia. Quò poſtquam peruentũ eſt, deus ſignificauit prophetæ fore vt Babylonius exercitũ ducat in Aegyptũ iuſſitque prædicere populo quòd capiẽtur Aegyptus: & ibi partim interficientur, partim captiui Babylonem abducẽtur. Id quod etiam factum eſt, quinto ſcilicet poſt excidiũ Ieroſolymitanũ anno, qui fuit regni ipſius Nabuchodonoſor vigeſimustertius. Ioſeph. anti. Iudai. lib. 10. cap. 11.

b. Ieremias enim erat magnæ famæ & authoritatis, & ideo dictum Ieremiæ quod dicebant falſum, retorquebãt in in malitiam Baruch, qui tamen innocens erat. Lyra ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

in Taphnis,dicens:[9] Sume tibi lapides grandes in manu tua,& abſcōde eos in crypta quæ eſt ſub muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Iudæis,[10] & dices ad eos:Hæc dicit dominus exercituũ,deus Iſrael:[c] Ecce ego mittã B & aſſumam Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſeruum meum, & ponam thronũ eius ſuper lapides iſtos quos abſcōdi,& ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos:[11] veniénſque percutiet terram Ægypti,quos in mortem,in mortem:& quos in captiuitatẽ, in captiuitatem:& quos in gladiũ,in gladium. [12] Et ſuccendet ignem in delubris deorum Ægypti,& cõburet ea,& captiuos ducet illos. Et amicietur terra Ægypti ſicut amicitur paſtor pallio ſuo: & egredietur inde in pace. [13] Et conteret ſtatuas domus Solis quæ ſunt in terra Ægypti,& delubra deorum Ægypti comburet igni.

c. Miſit quidẽ dominus ad eum,quia diuina prouidentia factum eſt quòd venerit contra Aegyptum,in quantum diuina iuſtitia voluit per eum Aegyptiorum punire peccata.Diony ibid.

Iudæi à Ieremia ſuper idololatria in Ægypto reprehenſi,malunt idolis quàm deo ſacrificare: quamobrem minatur illis dominus famem peſtem,& gladium. XLIIII.

A VErbum quod factum eſt ad Ieremiã,ad omnes Iudæos,qui habitabant in terra Ægypti,habitantes in [a] Magdalo,& in Taphnis,& in Mẽphis,& in terra Phatures,dicens:[2] Hæc dicit dominus exercituum,deus Iſrael: Vos vidiſtis omne malũ iſtud quod adduxi ſuper Ieruſalem,& ſuper omnes vrbes Iuda,& ecce deſertæ ſunt hodie,& non eſt in eis habitator,[3] propter malitiam quã fecerunt, vt me ad iracundiã prouocarẽt,& irent & ſacrificarent & colerent deos alienos, quos neſciebant & illi,& vos & patres veſtri.[4] Et miſi ad vos omnes ſeruos meos prophetas de nocte conſurgens,mittẽnſq;,& dicens:[b] Nolite facere verbũ abominationis huiuſcemodi. [5] Et non audierunt,nec inclinauerunt aurẽ ſuã,vt conuerterentur à malis ſuis,& non ſacrificarent diis alienis.[6] Et cõflata eſt indignatio mea & furor meus,& ſuccenſa eſt B in ciuitatibus Iuda & in plateis Ieruſalẽ,& verſæ ſunt in ſolitudinẽ & vaſtitatem ſecundum diẽ hanc.[7] Et nunc hæc dicit dominus exercituũ,deus Iſrael:Quare vos facitis malũ grande contra animas veſtras, vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactens de medio Iudæ,nec relinquatur vobis quicquã reſiduum,[8] prouocãtes me in operibus manuũ veſtrarum, ſacrificando diis alienis in terra Ægypti,in quam ingreſſi eſtis vt habitetis ibi,& diſpereatis,& ſitis in maledictionẽ,& in opprobriũ cunctis gentibus terrę?[9] Nunquid obliti eſtis mala patrũ veſtrorum,& mala Regum Iuda,& mala vxorum eius,& mala veſtra,& mala vxorũ veſtrarũ, quæ fecerunt in terra Iuda,& in regionibus Ieruſalẽ?[10] Non ſunt mundati vſq; ad diem hanc, & non timuerunt,& nõ ambulauerunt in lege mea,& in præceptis meis, quæ dedi corã vobis & corã patribus veſtris.[11] Ideo hæc dicit dominus exercituũ, deus Iſrael: † Ecce ego C ponam faciẽ meam in vobis in malũ,& diſperdã omnem Iudã.[12] Et aſſumã reliquias Iudæ,qui poſuerunt facies ſuas vt ingrederentur [c] in terrã Ægypti vt habitarent ibi, & cõſumentur omnes in terra Ægypti,& cadent in gladio & in fame,& cõſumentur à minimo vſq; ad maximum:in gladio & in fame morientur, & erunt in iuſiurandũ, & in miraculũ,& in maledictionem,& in opprobriũ.[13] Et viſitabo habitatores terrę Ægypti,ſicut viſitaui ſuper Ieruſalẽ in gladio,& in fame,& in peſte,[14] & nõ erit qui effugiat & ſit reſiduus de reliquiis Iudæorum qui vadunt vt peregrinentur in terra Ægypti,& reuertantur in terrã Iuda, ad quam ipſi eleuant animas ſuas vt reuertãtur & habitent ibi.Non reuertentur illuc niſi qui fugerint. [d][15] Reſponderunt autẽ Ieremiæ omnes viri ſcientes quòd ſacrificarent vxores eorũ diis alienis,& vniuerſæ mulieres quarum ſtabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures,dicẽtes:[16] Sermonem quẽ locutus es ad nos in nomine domini, non audiemus ex te,[17] ſed facientes faciemus omne verbum † quod egredietur de ore noſtro,vt ſacrificemus [e] reginæ cœli,& libemus ei libamina,ſicut fecimus nos & patres noſtri,Reges noſtri,& principes noſtri,in vrbibus Iuda & in plateis Ieruſalẽ,& ſaturati ſumus panibus,& bene nobis erat,malúmq; non vidimus.[18] Ex eo autẽ tempore quo ceſſauimus ſacrificare [f] Reginæ cœli,& libare ei libamina,indiguimus omnibus,& gladio & fame cõſumpti ſumus.† [19] Quòd ſi nos ſacrificamus reginæ cœli, E & libamus

† Amos.9.b

† Sup.7.d

† Apoc.7.d

a. Magdalũ ciuitas eſt Aegypti, in quam Iudæi poſt Godoliæ necem abierunt. Cæſi ibidem ſunt à Nabuchodonoſor plurimi,cæteri autem capti,& Babylonẽ abducti ſecundum Ieremię vaticinium. Diſtat autem à Peluſio.12000. milibus paſſuum. Eſt etiã eiuſdem nominis caſtrum iuxta mare Galilææ, vnde Magdalena cognomen accepit. Alius etiam Magdali meminit Moyſes.Exod.14.iuxta Phihahiroth in monte ſiti,iuxta quod caſtramerati ſunt Iudæi fugiẽtes Aegyptios ad mare Rubrum.

b. Oſtendit immenſam clementiam domini,& vigilãtiam ac ſtrenuitatem prophetarũ eius,qui nõ ignauè ſed ſtudioſè verbum dei,ad quos miſsi ſunt, prędicabant, arguens tepidos doctores, qui nunc in eccleſia dormitant, ocio & voluptatibus deſeruiunt ſeculi,nec curant populo dei voluntatem eius annunciare, & conuertere à peccatis ad exercitium boni operis. Raba ibid.

c. Sed neque ſilendum arbitror,quòd Iſaias eoſdem Iudæos 30. ca. iumenta auſtri appellauerit, propter ſtultitiam ſenſus, qua deſerto dei conſilio,ad Aegypti ſimulachra confugerunt,ſpẽ habentes in Pharaone, cui qui innixus fuerit, quaſi ſi incumbat arundini,quæ fracta manum vulneret innitentis. Terram autem per quam tranſierunt, tribulationis & anguſtię terrã vocat, per quam reliquiæ Ieruſalem cum Iohanna filio Careæ, & filiabus regis Sedeciæ ſublatis omnib9 quæ habere poterant,ad Aegyptum transfugerunt Hier. in 30.ca.Iſaiæ.

d. O generatio praua & peruerſa, filij in quibus non fides ſed malitia dominatur, gens fatua & non ſapiens, quæ ſemper contraria beneficjis domini repẽdens, irritauit eum per mala opera ſua.Raba.ibi.

e. Dicunt Hebræi quãdam eſſe ſtellã inſignẽ ſic vulgo vocatam, quòd quaſi regina ſit inter alia ſidera: quæ creditur ſidus Veneris, interdum ſero lucidum, & dicitur heſperus: interdũ mane, & dicitur ſtella matutina.

f. Ecce quanta fuit iſtorum cæcitas atque peruerſitas. Iſtorum quoq; errori ſimilis fuit Romanorum olim peruerſitas, qui vrbem ſuã cernentes vaſtari, contra Chriſtianos clamare cœperũt,& dicere: Ex quo ſacra deorum omiſſa ſunt in vrbe Roma celebrari,& Chriſti ſacrum inualuit, ciuitas ipſa periit. Et hoc dedit Auguſtino libri de ciuitate dei ſcribendi occaſionem, vt ipſe in eodem libro teſtatur.Dion.ibi.

& libamus ei libamina,nunquid ſine viris noſtris faciemus ei placentas ad colendam eam,& liba ad libandum?[20] Et dixit Ieremias ad omnem populum, aduerſum viros & aduerſum mulieres,&aduerſum vniuerſam plebem qui reſponderant ei verbum, dicens:[21] Nunquid non ſacrificium quod ſacrificaſtis in ciuitatibus Iuda& in plateis Ieruſalem,vos & patres veſtri,Reges veſtri,& principes veſtri,& populus terræ, horum recordatus eſt dominus, & aſcendit ſuper cor eius?[22] Et non poterat dñs vltrà portare propter malitiam ſtudiorum veſtrorũ, & propter abominationes quas feciſtis:& facta eſt terra veſtra in deſolationem,& in ſtuporem, & in maledictionem,eo quòd non ſit habitator,ſicut eſt dies hæc.[23] Propterea quòd ſacrificaueritis idolis,& peccaueritis dño,& non audieritis vocem domini, & in lege & in præceptis & in teſtimoniis eius non ambulaueritis, idcirco euenerunt vobis mala hæc, ſicut eſt dies F hæc.[24] Dixit autem Ieremias ad omnem populum,& ad vniuerſas mulieres:[g] Audite verbum domini omnis Iuda qui eſtis in terra Aegypti:[25] Hæc inquit dñs exercituum deus Iſrael,dicẽs:Vos & vxores veſtræ locuti eſtis ore veſtro,& manibus veſtris impleſtis,dicentes:Faciamus vota noſtra quæ vouimus, vt ſacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina. Impleſtis vota veſtra, & opere perpetraſtis ea.[26] Ideo audite verbum dñi omnis Iuda qui habitatis in terra Aegypti:†[27] Ecce ego iuraui in nomine meo magno,ait dominus,[h] quia nequaquam vltrà vocabitur nomen meum ex G ore omnis viri Iudæi,dicentis: Viuit dominus deus in omni terra Aegypti.[27] Ecce ego vigilabo ſuper eos in malum,& non in bonum,& conſumentur omnes viri Iuda qui ſunt in terra Aegypti,gladio & fame,donec penitus conſumantur.[28] Et qui fugerint gladium,reuertentur de terra Aegypti in terram Iuda,viri pauci,& ſcient omnes reliquiæ Iuda ingredientium terram Aegypti vt habitent ibi, cuius ſermo compleatur,meus,an illorum.[29] Et hoc vobis ſignum,ait dominus, quòd viſitem ego ſuper vos in loco iſto, vt ſciatis qua vere complebuntur ſermones mei contra vos in malũ: [39] Hæc dicit dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Hephree Regẽ Aegypti in manu inimicorum eius,& in manu quærentium animam illius, ſicut tradidi Sedeciam Regem Iuda in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis inimici ſui, & quærentis animam eius.

† Gene.22.c

Sup.eod.

g. Audire pro obtemperare,obedire &intelligere ſæpe ſumitur. Deut. Vos vidiſtis tentationes magnas, quas viderunt oculi tui: & nõ dedit vobis domin9 cor intelligens,& oculos vidẽtes,& aures quę poſsint audire,vſque in pręſentẽ diẽ. Aug.ſuper Deut.quæſt 50.

h. Quoniam qui contra diuinũ præceptum illuc perrexerant,protectionem domini ibidẽ habere nõ meruerunt,ſed cõſumptis aduerſariis gladio & fame, pauci qui effugere poterãt gladiũ, reuerſi ſunt de terra Aegypti in terrã Iuda, vt poſteritas ſtirpis antiquæ ſeruaretur.Raba.ibid.

Deus per Ieremiam arguit Baruch puſillanimitatis,cui tamen promittit ſalutem ſuper cæteros. XLV.

A VErbum [a] quod locutus eſt Ieremias propheta ad Baruch filium Neriæ cum ſcripſiſſet verba hæc in libro ex ore Ieremiæ, anno quarto Ioacim filij Ioſiæ Regis Iuda,dicens:[2] Hęc dicit dominus deus Iſraẹl ad te Baruch:[3] Dixiſti [b] Vę miſero mihi, quoniam addidit dominus dolorem dolori meo. Laboraui cum gemi- B tu meo,& requiem non inueni.[4] Hæc dicit dominus:Sic dices ad eum:Ecce quos ædificaui,ego deſtruo:& quos plantaui,ego euello, & vniuerſam terram hanc.[5] Et tu quæris tibi grãdia?Noli quærere: quia ecce ego adducam malum ſuper omnem carnem,ait dominus,& dabo tibi animam tuam in ſalutẽ in omnibus locis ad quęcunq; perrexeris.

a. Neque hic hiſtoriæ ordo ſeruatur, neq; in hoc libro Ieremias ordinem temporis in deſcriptionibus rerũ ſeruare cõſueuit.Vnde quę hic narrãtur,18. annis facta fuiſſe conſtat ante vrbis excidium.Diony.ibid.

b. Ex quo mihi videtur in illo typum fieri eorum qui in preſſura perſecutionem quibus in præſenti tempore eccleſia grauatur,puſillanimitate titubant, habere volentes in præſenti quæ in futura vita bene certantib9 repromittitur.Rab.ibi.

Deſolationem dominus Pharaoni & Aegypto promittit,Iſraeli verò & amicis eius conſolationem,miſerationem,& liberationem. XLVI.

A QVod factum eſt verbum domini ad Ieremiam Prophetam [a] contra gentes,[2] ad Aegyptum,aduerſum exercitum Pharaonis Nechao Regis Aegypti,qui erat iuxta fluuium Euphraten in Charcamis,quẽ percuſſit Nabuchodonoſor Rex Babylonis in quarto anno Ioacim filij Ioſiæ Regis Iuda.[3] Præparate ſcutũ & clypeũ, & procedite ad bellum.[4] Iungite equos, & aſcendite equites,ſtate in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.[5] Quid igitur? Vidi ipſos pauidos & terga vertentes, B fortes eorum cæſos. Fugerunt conciti, nec reſpexerunt. Terror vndique,ait dominus.[6] Non fugiet velox, nec ſaluari ſe putet fortis. Ad aquilonem iuxta flumen

a. Mos erat prophetis,earũ gentiũ quæ Iudæorũ populo moleſtiã intuliſſent, vaſtitatem prænunciare,poſt quam ea quæ ipſos Iudæos cõcernebãt,deſcripſiſſent: quod nunc Ieremias proſequitur, vel potius ſpiritus ſanctus per Ieremiã. Et primò contra Aegyptios qui Ioſiam interfecerũt: deinde filiũ eius (quem Regem poſt patrem deſignauerãt) in Aegyptum captiuũ duxerũt,& Iudæos graui afflixerunt tributo.Dion.ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

Euphraten victi sunt,& ruerũt.7 Quis est iste qui quasi flumen ascendit, & velut flu-
uiorum intumescunt gurgites eius?b 8 Ægyptus fluminis instar ascendit,& velut flu-
mina mouebuntur fluctus eius,& dicet:Ascendens operiam terram, perdam ciuita-
tem,& habitatores eius.9 Ascendite equos,& exultate in curribus,& procedãt fortes
Æthiopiæ & Libyæ tenentes scutum,& Lydi arripientes & iacientes sagittas.10 Dies
autem ille domini dei exercituum,dies vltionis,vt sumat vindictam de inimicis suis.
Deuorabit gladius & saturabitur & inebriabitur sanguine eorum. Victima enim dñi C
exercituum in terra aquilonis,iuxta flumen Euphraten.11 Ascende in Galaad,& tolle
resinam virgo filia Ægypti. Frustra multiplicas medicamina, c sanitas non erit tibi.
12 Audierunt gentes ignominiam tuam, & vlulatus tuus repleuit terram: quia fortis
impegit in fortem,& ambo pariter conciderunt.13 Verbum quod locutus est domin9
ad Ieremiam Prophetam super eo quòd venturus esset Nabuchodonosor Rex Baby-
lonis,& percussurus terram Aegypti: 14 Annuntiate Aegypto, & auditum facite in D
Magdalo,& resonet in Memphis,& in Taphnis dicite: Sta, & præpara te,quia deuo-
rabit gladius ea quæ per circuitum tuum sunt.15 Quare computruit fortis tuus?Non
stetit,quoniam dñs subuertit eum.16 Multiplicauit ruentes,ceciditq; vir ad proximũ
suum.Et dicent:Surge,& reuertamur ad populum nostrum, & ad terram natiuitatis
nostræ à facie gladij columbæ.17 Vocate nomen Pharaonis Regis Aegypti,tumultũ
adduxit tempus.18 Viuo ego,inquit Rex,dominus exercituum nomẽ eius, quoniam E
sicut Thabor in montibus,& sicut Carmelus in mari veniet.19 Vasa transmigrationis
fac tibi habitatrix filia Aegypti,quia d Memphis in solitudine erit,& deseretur, & in-
habitabilis erit. 20 Vitula elegans atque formosa Aegyptus, stimulator ab aquilone
veniet ei.21 Mercenarij quoque eius,qui versabantur in medio eius, quasi vituli sagi-
nati versi sunt,& fugerunt simul,nec stare potuerunt,quia dies interfectionis eorum
venit super eos,tempus visitationis eorum. 22 Vox eius quasi æris sonabit:quoniam F
cum exercitu properabunt,& cum securibus venient ei.Quasi cædẽtes ligna 23 succi-
derunt saltũ eius,ait dñs, qui supputari non potest. Multiplicati sunt super locustas,
& non est eis numerus. 24 Confusa est filia Aegypti,& tradita in manus populi aqui-
lonis,25 dicit dominus exercituum deus Israel. † Ecce ego visitabo super tumultum
e Alexandriæ,& super Aegyptũ,& super deos eius,& super Reges eius, & super Pha-
raonem,& super omnes qui confidunt in eo,26 & dabo eos in manus quærentiũ ani-
mam eorum,& in manus Nabuchodonosor Regis Babylonis,& in manus seruorum
eius.Et post hęc habitabitur sicut diebus pristinis,ait dominus.27 Et tu ne timeas ser- G
ue meus Iacob,& ne paueas Israel:quia ecce ego saluum te faciam de longinquo, &
semen tuum de terra captiuitatis tuæ.Et reuertetur Iacob & requiescet, & prospera-
bitur,& nõ erit qui exterreat eum.28 Et tu noli timere serue meus Iacob,ait dñs, quia
tecum ego sum,quia ego consumã cunctas gentes ad quas eieci te.Te verò non con-
sumam,sed castigabo te in iudicio,nec quasi innocenti parcam tibi.

Vastatio Palæstinorum & confinium eius cum incolis suis prædicitur. XLVII

QVod a factum est verbum domini ad Ieremiam prophetam cõtra Palæstinos, A
antequam percuteret Pharao Gazam.2 Hæc dicit dominus: Ecce aquæ ascẽ-
dent ab aquilone,& erunt quasi torrens inundans, & operient terram & ple-
nitudinem eius,vrbem & habitatorem eius. Clamabunt homines, & vlulabunt om- B
nes habitatores terræ 3 à strepitu pompæ armorum & bellatorum eius à commotio-
ne quadrigarum eius,& multitudine rotarũ illius.Non respexerunt patres filios ma-
nibus dissolutis,4 pro aduentu diei in quo vastabuntur omnes Philisthiim,& dissipa- C
bitur Tyrus & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis. Depopulatus est enim do-
minus Palæstinos,reliquias insulæ Cappadociæ.5 Venit caluitiũ super Gazam conti-
cuit Ascalon,& reliquiæ vallis earum. Vsquequo concides 6 ô mucro domini?vsque- D
quo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & sile. 7 Quomodo
quiescet,

b. Propter multitudinẽ populorum, Aegyptũ flumini cõparat: quę se per arrogãtiam frustra terram Israel, & ciuitatem Ierusalem, siue etiam terram Chaldæorum & vrbem Babylonię operire,& disperdere habitatores ei9 lętabatur: quia iuxta Isaiæ vaticinium tradetur Aegyptus in manus dominatorum crudelium & rex fortis dominabitur eorum. & arescet aqua de mari, & fluuius desolabitur atque siccabitur, & deficient flumina, attenuabuntur & siccabuntur riui aggerum, & calamus & iuncus marcescet Raba ibid.

c. Naturale est, vt cum per iram dei captiuitas venerit, indignationem eius pestilentia subsequatur: & aduersum eos qui offenderint deum, cuncta simul elementa deseuiant. Vnde in alio propheta scriptum est & volucres cœli deficere, & pisces in aquis, vt omnia humano visui subtrahantur. Hiero.in.19.ca.Isaiæ.

d. Memphis dicta Hebræis Noph & Migdol, ab Ogdoo rege ædificata ante ingressum Abrahæ in Aegyptũ, cuius filia Mẽphis ei nomẽ dedit. Omnium vrbiũ Aegypti clarissima, regia antiquitus Regum Aegyptiorum, procul vltra Delta magnum ad occidentales partes fluuij. 1016. passuum: ambitu stadiorum 150. hoc est 1209. passuum: quam incoluerunt Iudæi fugientes excidium Ierosolymitanum.

e. Alexandria primo dicta No, olim populosa, longo verò post tempore ab Alexandro magno Macedone nomen accepit, sed sub nomine No semper Metropolis Aegypti fuit. Cuius sit9 super Nilum describitur, & super mare, hĩc inde fluminib9 & aquis ambitur. Hiero.in.3.ca.Nahum.

a. Ieremias sicut Isaias & Ezechiel singulis nationibus quæ confines fuerant terrę Iudææ, prædicit plagas debitè venturas eò quòd fuerint hostes populi dei, & in illius aduersitate gauderẽt. Vnde nũc Palæstinis sicut antè Aegyptiis prænũciat calamitatẽ vicinã, & quodãmodo denotat tempus, hoc est antequam Pharao percuteret Gazan. Hanc igitur historiã ferunt Hebræi factam.10 anno Sedeciæ, cũ Chaldæi vrbẽ Ierosolymam obsiderent antè Gazæ vastationẽ. Raba. ibi.

† Sup.30.b. Isa.44.a.

quiescet, cum dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersum maritimas
eius regiones,ibiq; condixerit illi:

Vastatio Moab & vrbium eius prænuntiatur. XLVIII.

A AD a Moab hæc dicit dominus exercituum deus Israel:Væ super Nabo,quo-
niam vastata est & confusa. Capta est Cariathaim,confusa est fortis, & tre-
muit.2 Non est vltrà exultatio in Moab, contra Hesebon cogitauerunt ma-
lum.Venite,& disperdamus eam de gente.Ergo silens conticesces,sequetúrq; te gla-
dius.3 Vox clamoris de Horonaim,vastitas & contritio magna.4 Contrita est Moab,
annuntiate clamorem paruulis eius.5 Per ascensum enim Ludith plorans ascendet in
fletu,quoniã in descensu Horonaim hostes vlulatũ contritionis audierunt.† 6 Fugite,
saluate animas vestras,& eritis quasi myricæ in deserto.† 7 Pro eo enim quod habui-
sti fiduciã in munitionibus tuis, & in thesauris tuis,tu quoque capieris. Et ibit Cha-
B mos in transmigrationem,sacerdotes eius & principes eius simul. 8 Et veniet prædo
ad omnem vrbem,& vrbs nulla saluabitur.Et peribunt valles, & dissipabuntur cam-
pestria,quoniam dixit dominus:9 Date florem Moab,quia florens egredietur,& ciui
tates eius desertæ erunt,& inhabitabiles. b 10 Maledictus qui facit opus domini frau-
dulenter,& maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. 11 Fertilis fuit Moab
ab adolescentia sua,& requieuit in fecibus suis,nec transfusus est de vase in vas,& in
transmigrationem non abiit.Idcirco permansit c gustus eius in eo, & odor eius non
est immutatus.12 Propterea ecce dies veniunt, dicit dominus, & mittam ei ordinato-
res & stratores laguncularum,& sternent eum,& vasa eius exhaurient,& lagunculas
C eorum collident.13 Et confundetur Moab à Chamos,† sicut confusa est domus Israel
à Bethel in qua habebat fiduciam. 14 Quomodo dicitis,Fortes sumus,& viri robusti
ad præliandum?15 Vastata est Moab,& ciuitates illius succenderunt,& electi iuuenes
eius descenderunt in occisionem,ait Rex,dominus exercituum nomen eius.16 Prope
est interitus Moab vt veniat,& malum eius velociter accurret nimis.17 Consolamini
eum omnes qui estis in circuitu eius: & vniuersi qui scitis nomen eius, dicite: Quo-
modo confracta est virga fortis, baculus gloriosus? 18 Descende de gloria,& sede in
siti habitatio filiæ Dibon, quoniam vastator Moab ascendet ad te, dissipabit muni-
tiones tuas.19 In via sta,& prospice habitatio Aroer.Interroga fugientem:& ei qui e-
D uasit,dic:Quid accidit?d 20 Confusus est Moab,quoniam victus est. Vlulate & clama-
te,annuntiate in Arnon,quoniam vastata est Moab,21 & iudicium venit ad terrã cam-
pestrem,super Helon, 22 & super Iaza,& super Mephaath, & super Dibon, & super
Nabo,& super domũ Deblathaim,23 & super Cariathaim,& sup Bethgamul,& super
Bethmaon,24 & super Carioth, & super Bozra,& super omnes ciuitates terrę Moab,
quę longe & prope sunt.25 Abscissum est cornu Moab,& brachium eius contritũ est,
ait dominus.26 Inebriate eum,quoniam contra dominum erectus est. Et allidet ma-
num Moab in vomitu suo,& erit in derisum etiam ipse. 27 Fuit enim in derisum tibi
Israel,quasi inter fures reperisses eum. Propter verba ergo tua quæ aduersum illum
locutus es, captiuus ducêris. 28 Relinquite ciuitates, & habitate in terra habitatores
E Moab,& estote quasi colũba nidificans in summo ore foraminis.† 29 Audiuimus su-
perbiam Moab,superbus est valde. Sublimitatem eius & arrogantiam, & altitudinẽ
cordis eius,30 ego scio,ait dñs:iactantiam eius,& quòd non sit iuxta eam virtus eius,
nec iuxta quod poterat,conata sit facere.31 Ideo super Moab eiulabo,& ad Moab vni
uersam clamabo,ad viros muri fictilis lamentantes.32 De planctu Iazer plorabo tibi,
vinea Sabama.Propagines tuæ transierunt mare,vsq; ad mare Iazer peruenerunt.Su
per messem tuam & vindemiam tuam prædo irruit.† 32 Ablata est lætitia & exultatio
de Carmelo & de terra Moab,& vinum de torcularibus sustuli. Nequaquam calca-
tor vuæ solitum e celeusma cantabit.34 De clamore Hesebon vsque Eleale & Iaza de-
derunt vocem suam, à Segor vsque ad Horonaim vitulam conternantem: aquæ ve-

† Sup.17.a † De cœle. misс.c.1.in Cle.

† Reg.12.g Isa.16.b

† Isa.16.b.

† Isa.16.c.

a. Moab tã vrbis quàm prouinciæ nomen est, à Moab filio Loth dicta: quã illi dominus dedit possidẽdam, expulsis inde populis Emĩ. Sita est in finibus Arabiæ Petreæ: ad orientẽ terrę Edom, atq; ĩde super Asphaltidem lacum vsque protẽsa, & vsq; ad flumen Arnõ.

b. Nemo ergo differat, nemo cunctetur. Quæ enim causa cunctãdi est ad bene agendũ? Animus sibi male conscius, dum videtur sibi nullam pœnam pati, credit quia non iudicet dominus, cum abuti patientia dei, & nõ intelligere parcentis benignitatem, iam fit magna damnatio: vnde scriptũ est Maledictus omnis qui facit opus dei negligenter Clemens Episto.1.ad Iacobum fratrem do.

c. Hoc est, sapor mẽtis ei9, quo ab antiquo carnalia & non spiritualia sapiebat, in ipso perseuerauit. Hic autẽ sapor est delectatio in carnalibus & caducis, sicut nec odor quo in peccatis sorduit, nõ est in virtutes cõmutatus. Ex quibus constat quod temporalium opulẽtia atq; prosperitas, paxq; carnalis causę sunt perseuerandi in vitiis. Loquitur enim propheta de populo isto sub metaphora vini, quod dum in fecibus suis perdurat, neque de vase priore in aliud funditur, saporem pristinum & odorẽ retinet. Dio. ibid.

d. Quo verò tẽpore vastatus sit Moab, non describit Ieremias: describit autem Iosephus: Quinto, inquit, post excidium Ierosolymitanum anno, qui fuit regni ipsius Nabuchodonosor.23 cum magnis copiis inuasit Celen Syriam: qua subacta bellum gessit contra Ammonitas & Moabitas: & his quoque perdomitis, Aegyptũ hostiliter est ingressus, occisóq; qui tũc regnabat, & alio rege constituto, repertos ibi Iudæos rursum captiuos Babylonẽ abduxit. Hæc fuit fortuna Hebræorũ, vt accepimus, bis vltra Euphratẽ traductorũ. Ioseph. antiq. Iudi. li.10. c.11

e. Celeusma cantus est in lacu calcãtiũ, vel melius, clamor est nautarum seu aliorũ, cum plures se mutuo ad aliquã rem strenuè agendã adhortantur, quasi sibi inui cẽ iubentes, a græco verbo κελεύω, quod est iubeo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rò Nemrim pessimæ erunt.[35] Et auferam de Moab, ait dominus, offerentem in excel- C
sis, & sacrificantem diis eius.[36] Propterea cor meum ad Moab quasi tibia çris resonabit, & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum, quia plus fecit quàm potuit, idcirco perierunt. †[37] Omne enim caput caluitium, & omnis barba rasa erit. †Isaie Amos.8.e
In cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.[38] Et super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus, quoniam contriui Moab sicut vas inutile, ait dominus. [39] Quomodo victa est, & vlulauerunt? Quomodo deiecit ceruicem Moab, & confusus est? Erítque Moab in derisum, & in exemplũ omnibus in circuitu D
suo.[40] Hæc dicit dñs: Ecce quasi aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab.[41] Capta est Carioth, & munitiones cõprehẽsæ sunt. f Et erit cor fortium Moab in die illa sicut cor mulieris parturientis.[42] Et cessabit Moab esse populus, quoniam cõtra dñm gloriatus est.[43] Pauor & laqueus super te ô habitator Moab, ait domin⁹.[44] Qui fugerit à facie pauoris, cadet in foueam: & qui cõscenderit de fouea, capietur laqueo. Adducam enim super Moab annum visitationis eorum, dicit dñs.[45] In vmbra Hesebon Infra.14.d
steterunt de laqueo fugientes, quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sehõ, & deuorauit partem Moab, & verticem filiorũ tumultus.[46] Væ tibi Moab. Peristi populе Chamos, quia cõprehensi sunt filij tui & filiæ tuæ in captiuitatẽ. [47] Et cõuertã captiuitatẽ Moab in nouissimis diebus, ait dominus. Huc vsq; iudicia Moab.

f. Recte cor Moab cordi cõparat mulieris parturiẽtis: quia de magna luxuria ad magnam peruenit tristitiã: eria cessauit esse populus: quia superbe in sua potẽtia contra dominum est gloriatus. Vnde pauor mẽtis & fouea deceptionis, & laqueus captiuitatis eum cõprehendit. Raba. ibi.

Desolatio Ammon, Idumææ & Damasci prædicitur. XLIX.

a. Ammon filius Loth ex filia iuniore, de quo Genesi. 19. A quo Ammonitæ genus Arabiæ Petreæ. Moabitis enim septẽtrionaliior, ab ortu habẽs Idumæos super. Aphalitẽ vsque protẽta. Amorrhæos, quõdã habebat ad occasum, deinceps duas tribus Gad & Ruben, & dimidiam tribũ Manasse habuit. Successu autẽ temporis à Ptolemæo Philadelpho subiugata, & ab illo Philadelphia nuncupata hactenus nomẽ retinet.

AD filios[a] Ammon hæc dicit dominus: Nũquid nõ filij sunt Israel, aut hæres A
non est ei? Cur ergo hæreditate possedit Melchon Gad, & populus eius in
vrbibus eius habitauit?[2] Ideo ecce dies venient in te dicit dominus, & audi-
tum faciam super Rabbath filiorum Ammõ fremitum prælij. Et erit in tu-
multum dissipata, filiæq; eius igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos,
ait dominus.[3] Vlula Hesebon, quoniam vastata est Hai. Clamate filiæ Rabba: accin-
gite vos ciliciis. Plangite & circuite per sepes, quoniam Melcom in transmigrationẽ
ducetur, sacerdotes eius & principes eius simul.[4] Quid gloriaris in vallibus? Defluxit
vallis tua filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad B
me?[5] Ecce ego inducam super te terrorem, ait dominus deus exercituũ, ab omnibus
qui sunt in circuitu tuo, & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit qui con-
greget fugientes.[6] Et post hæc reuerti faciam fugientes & captiuos filiorũ Ammon,
ait dominus.[7] Ad Idumæam hæc dicit dominus exercituum: Nunquid non vltrà est
sapientia in[b] Theman? Periit consilium à filiis. Inutilis facta est sapientia eorum.[8] Fu-
gite, & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan, quoniam perditio
nem Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius.[c9] Si vindemiatores eius venis-
sent super te, nõ reliquissent racemũ: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.
[10] Ego vero discooperui Esau, reuelaui abscondita eius, & celari non poterit. Vasta-
tum est semen eius, & fratres eius, & vicini eius, & nõ erit.[11] Relinque pupillos tuos,
& ego faciam illos viuere, & viduæ tuæ in me sperabunt,[12] quia hæc dicit dominus:
Ecce quibus non erat iudicium vt biberent calicem: bibentes bibent, & tu quasi in- C
nocens relinquêris? Non eris innocens, sed bibens bibes:[13] Quia per memetipsum
iuraui, dicit dominus, quòd in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in
maledictionem erit Bozra, & omnes ciuitates eius erunt in solitudines sempiternas.
†[14] Auditum audiui à domino, & legatus ad gentes missus sum. Cõgregamini, & ve- †Abdiæ.1.a
nite contra eam, & consurgamus in prælium.[15] Ecce enim paruulum dedi te in gen- Isa.47.c.
tibus, contemptibilem inter homines.[16] Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis Abdiæ.1.b.
tui, qui habitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis. Cum
exaltaueris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit dominus.[17] Et erit Idu-
mæa deserta. † Omnis qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes pla- D † Sup.18.d.
gas eius, †[18] sicut subuersa est Sodoma & Gomorrha, & vicinæ eius, ait dominus. 19.c.
Non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.[19] Ecce quasi leo ascendet Infra 50.c.
de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam, quia subito currere faciam eum † Genc.19.c
ad

b. Theman ciuitas montiũ Seir, regia principum Edõ Gebalene regionis, procul à Petra vrbe 100. pass.

c. Hoc est, Si fures & latrones qui nocte domos suffodere cõsueuerũt, & rapere quæ in domibus sunt, introissent ad te, & abscondiri tenebris circuissent domus tuę angulos, vtiq; hoc tulissent, quod sibi putabãt posse sufficere, & aliquid in ædibus vel per satietatem vel per ignorantiam reliquissent. Si vindemiatores introissent vineam tuã, & eam vel hostiliter vastare, vel à te cõducti demetere cuperent: quãuis diligens eorũ fuisses vidēmia, tamẽ racemos vitib⁹ foliisq; celatos inter palmites reliquissent. Hostes vero tui, Chaldæi inquam, omnia lustrabunt, nihilque tibi penitus relinquent. Hiero. in Abdiam.

ad illam.[d] Et quis erit electus quem præponam ei? Quis est similis mei? Et quis sustinebit me? †Et quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?[20] Propterea audite consiliũ †Iob.41.a
domini quod iniit de Edom, & cogitationes eius quas cogitauit de habitatoribus
Theman, Si nõ deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint cum eis habitaculum
eorũ.[21] A voce ruinæ eorum commota est terra, clamor in mari rubro auditus est vo
E cis eius.[22] Ecce quasi aquila ascendet, & euolabit, & expãdet alas suas super Bozram.
Et erit cor fortiũ Idumææ in die illa quasi cor mulieris parturientis.[23] Ad Damascũ:
Confusa est Hemath & Arphad, quia auditũ pessimũ audierũt. Turbati sunt in mari:
præ solicitudine quiescere non potuit.[24] Dissoluta est[e] Damascus, versa est in fugam,
tremor apprehendit eam. Angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.
[25] Quomodo dereliquerunt ciuitatem laudabilem, vrbem lætitiæ?[26] Ideo cadent iu-
uenes eius in plateis eius, & omnes viri prælij conticescent in die illa, ait dñs exerci-
tuũ.[27] Et succendam ignem in muro Damasci, & deuorabit mœnia Benhadad.[28] Ad
Cedar & ad regna Hazor, quæ percussit Nabuchodonosor Rex Babylonis, hæc dicit
F dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios orientis.[29] Tabernacula eo-
rum & greges eorũ capient: pelles eorum & omnia vasa eorum, & camelos eorũ tol-
lent sibi, & vocabunt super eos formidinem in circuitu eius.[30] Fugite, abite vehemẽ-
ter in voraginibus sedete qui habitatis Hazor, ait dominus. Iniit enim cõtra vos Na-
buchodonosor Rex Babylonis consilium, & cogitauit aduersus vos cogitationes.
[31] Consurgite & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait domi-
nus. Non ostia nec vectes eis: soli habitant.[32] Et erunt cameli eorum in direptionem,
& multitudo iumentorum in prædam. Et dispergam eos in omnem vẽtum, qui sunt
attonsi in comam, & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait dñs.
[33] Et erit Hazor in habitaculum draconum, deserta vsq; in ęternum. Non manebit ibi
G vir, nec incolet eam filius hominis.[34] Quod factum est verbum domini ad Ieremiam
Prophetam aduersus[f] Elam in principio regni Sedeciæ regis Iuda, dicens.[35] Hæc di-
cit dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Elam: & sumã fortitudinem
eorum,[36] & inducam super Elam[g] quatuor ventos à quatuor plagis cœli, & ventila-
bo eos in omnes ventos istos, & non erit gens ad quam non perueniant profugi E-
lam.[37] Et pauere faciam Elam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium ani-
mam eorum. Et adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit dominus. Et mit-
tam post eos gladium, donec consumam eos,[38] & ponam solium meum in Elam, &
perdam inde Reges & principes, ait dominus.[39] In nouissimis autem diebus reuerti
faciam captiuos Elam, dicit dominus.

d. Igitur sicut dominus castigauit superbiã Iudæorũ, quos Iordanis nomine notat, ita etiã & Idumæorum perfidiam atque inuidiam quam exercuerãt inter fratres suos, per ministros iræ suæ plena vindicta corripiet: nec est vllus qui eius consilio ac voluntati resistere possit. Raba ibid.

e. Damascus vrbs insignis est, atque omnium quæ in ea sunt regione nobilissima, ẽ sorte Nephthalim: itinere dierum circiter duodecim ab Ierosolyma distãs, sita in agro fertili, aquis lympidissimis illustrata, fluuio Farfar præterlabẽte ditata: vn de Syrorũ sedes regalis semper fuit, atque adeò princi patũ tenuit, vt post eã Syriæ pars non modica Damascena cognominetur. Procul vrbe ad primũ lapidem locus ostenditur vbi Paulus consternatus minas spirare desiit, indéq; ad Ananię domum ductus intra muros, ex persecutore Christianæ fidei propugnator egregius repente factꝰ est.

f Elam teste Hieronymo, est regio Persidis, vnde & Elamitæ nuncupantur, qui depicientes suæ tẽtantes interpretantur. Raba. ibid.

g. Id est, aduersarios à quatuor ventis & finibus terræ Lyræ. Mittet enim filius hominis angelos suos à quatuor ventis cœli, vt colligant omnia scandala de regno eius. Glosa ordin. ex Matt.24.cap.

Dominatrix omnium nationum Babylon, post cæteras à se subactas à Persis & Medis destruetur. L.

†6.q.4.cap. Sciendum.

VErbum[a] quod locutus est dominus de Babylone & de terra Chaldæorum in A
manu Ieremiæ Prophetæ: †[2] Annuntiate in gentibus, & auditum facite. Le-
uate signum, prædicate, & nolite celare, dicite: Capta est Babylon, cõfusus est
Bel, victus est[b] Merodach. Cõfusa sunt omnia sculptilia eorũ, superata sunt idola eo-
rum:[3] quoniam ascendet contra eam gens ab aquilone, quę ponet terram eius in soli-
tudinem, & non erit qui habitet in ea, ab homine vsq; ad pecus. Et moti sunt, & abie-
runt.[4] In diebus illis & in tempore illo, ait dominus, venient filij Israel, ipsi & filij Iu-
da simul. Ambulantes & flentes properabunt, & dominum deum suum quærent.[5] In
Sion interrogabunt viam: huc facies eorum venient: & apponentur ad dñm fœdere
sempiterno, quod nulla obliuione delebitur.[6] Grex perditus factus est populus me⁹,
pastores eorum seduxerunt eos, fecerúntq; vagari in montibus. De monte in collem
B transierunt, obliti sunt cubilis sui.[7] Omnes qui inuenerunt, comederunt eos, & ho-
stes eorum dixerunt: Non peccauimus, pro eo quòd peccauerunt domino decori iustitiæ, & expectationi patrum eorum domino.[8] Recedite de medio Babylonis,

a. Quomodo à Medis & Persis vrbs Babylõ subuersa sit, historiæ produnt, & libri propheta rum non tacẽt, vt infra patebit, ex Xenophontę. Rab. ibid.

b. Merodach cum 12. annos in babylone regnasset, omnem Assyriorum potentiã ad Chaldæos transtulit: & ibidem postea regnauit annis 46. Inde regnũ Babylonis hic Propheta vocat. Merodach, quòd primꝰ in ipso excelluisset, & illud in ꝑiriũ erexisset, donec Cyrus occiso rege Balthasar regnum illud destruxisset, & transtulisset ad Persas & Medos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& de terra Chaldæorũ egredimini,& eſtote quaſi hœdi ante gregem:[9] Quoniam ecce ego ſuſcitabo & adducam in Babylonem[c] congregationem gentium magnarũ de terra aquilonis,& præparabuntur aduerſus eam, & inde capietur. Sagitta eius quaſi viri fortis interfectoris,non reuertetur vacua. [10] Et erit Chaldæa in prædam:omnes vaſtantes eam replebuntur,ait dominus. [11] Quoniam exultatis & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam,quoniam effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam,& mugitis ſicut tauri. [12] Confuſa eſt mater veſtra nimis, & adæquata pulueri,quæ genuit vos. Ecce nouiſſima erit in gentibus,deſerta,inuia,& arens. [13] Ab ira domini non inhabitabitur,ſed redigetur tota in ſolitudinem. † Omnis qui trãſibit per Babylonem, c ſtupebit,& ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius. [14] Præparamini contra Babylonẽ per circuitum.Omnes qui intenditis arcum,debellate eam:non parcatis iaculis,quia dño peccauit. [15] Clamate aduerſus eam. Vbiq; dedit manum. Ceciderunt fundamenta ei[9], deſtructi ſunt muri eius,quoniam vltio dñi eſt. Vltionẽ accipite de ea.Sicut facit,facite ei. [16] Diſpergite ſatorem de Babylone,& tenentem falcem in tempore meſſis: [d] à facie gladij columbæ vnuſquiſq; ad populum ſuum conuertetur, & ſinguli ad terrã ſuam fugient. [17] Grex diſperſus Iſrael:leones eiecerunt eum. Primus comedit eũ Rex Aſſur,iſte nouiſſimus exoſſauit eum Nabuchodonoſor Rex Babylonis. [18] Propterea hæc dicit dñs exercituum deus Iſrael:Ecce ego viſitabo Regem Babylonis & terram eius,ſicut viſitaui Regem Aſſur, [19] & reducam Iſrael ad habitaculũ ſuum.Et paſcetur Carmelus & Baſan,& in monte Ephraim & Galaad ſaturabitur anima eius. [20] In die- D bus illis & in tempore illo,ait dominus,quæretur iniquitas Iſrael, & non erit: & peccatum Iuda,& nõ inuenietur:quoniam propitius ero eis quos reliquero. [21] Super terram dominantium aſcende, & ſuper habitatores eius viſita. Diſſipa & interfice quæ poſt eos ſunt,ait dñs:& fac iuxta omnia quæ præcepi tibi. [22] Vox belli in terra,& cõtritio magna. [e 23] Quomodo confractus eſt & cõtritus malleus vniuerſæ terræ? Quomodo verſa eſt in deſertum Babylon in gẽtibus? [24] Illaqueaui te,& capta es Babylõ, & neſciebas:inuenta es & apprehẽſa,quoniam dominum prouocaſti. [25] Aperuit dñs theſaurum ſuum,& protulit vaſa irę ſuæ:quoniam opus eſt domino deo exercituum in terra Chaldęorũ. [26] Venite ad eã ab extremis terrę finibus,aperite vt exeant qui cõculcent eam. Tollite de via lapides,& redigite in aceruos , & interficite eam , nec ſit quicquam reliquum. [27] Diſſipate vniuerſos fortes eius,deſcendant in occiſionẽ. Væ E eis,quia venit dies eorum,tempus viſitationis eorum. [28] Vox fugientium,&eorũ qui euaſerunt de terra Babylonis,vt annuntient in Siõ vltionem dñi dei noſtri,vltionem templi eius. [29] Annuntiate in Babylonem plurimis,omnibus qui tendunt arcũ. Conſiſtite aduerſus eam per gyrum,& nullus euadat. [f] Reddite ei ſecũdum opus ſuũ:iuxta omnia quæ fecit,facite illi,quia contra dñm erecta eſt, aduerſum ſanctum Iſrael. [30] Idcirco cadent iuuenes eius in plateis eius,&omnes viri bellatores eius conticeſcẽt in die illa,ait dominus. [31] Ecce ego ad te ſuperbe,dicit dominus deus exercituũ, quia veniet dies tuus,tempus viſitationis tuæ. [32] Et cadet ſuperbus & corruet , & non erit qui ſuſcitet eum.Et ſuccendam ignem in vrbibus eius,& deuorabit omnia in circuitu eius. [33] Hæc dicit dñs exercituũ:Calumniam ſuſtinent filij Iſrael & filij Iuda ſimul. Omnes qui ceperunt eos,tenent: nolunt dimittere eos. [34] Redemptor eorum fortis, F dominus exercituum nomen eius.Iudicio defendet cauſam eorum , vt exterreat terram,& commoueat habitatores Babylonis. [35] Gladius ad Chaldæos,ait dominus , & ad habitatores Babylonis,&ad principes & ad ſapiẽtes eius. [36] Gladius ad diuinos ei[9], qui ſtulti erunt. Gladius ad fortes illius,qui timebunt. [37] Gladius ad equos eius,& ad currus eius,& ad omne vulgus eius quod eſt in medio eius, & erunt quaſi mulieres. [g] Gladius ad theſauros eius , qui diripientur. [38] Siccitas ſuper aquas eius erit , & arẽſcent,quia terra ſculptilium eſt, & in portentis gloriantur. [39] Propterea habitabunt dracones cum fatuis ficariis, & habitabunt in ea ſtruthiones . Et non inhabitabitur vltrà vſque in ſempiternum, nec extruetur vſque ad generationem & generationem. † [40] Sicut ſubuertit dominus Sodomam & Gomorram & vicinas eius,ait dominus.

† Gene.19.c Iſa.13.d, Sap.19.d.

c. Cyrus Babylonem obſidens foſſas fecit, in quas Euphratem deriuaret. At quoniã audiſſet feſtum eſſe Babylone,in quo Babylonij omnes vniuerſam noctem bibunt,& laſciuis carminibus ſaltationibuſque indulgent:cũ primum hac nocte tenebræ factæ ſunt, acceptis multis hominibus aperuit foſſas quæ tendebant ad flumen . Quod vbi factum eſt , aqua in foſſas nocte conceſſit,alueus autem fluminis qui tendebat per vrbem,redditus eſt hominibus permeabilis,& ita per ſiccum vrbem ingreſſi illam ceperunt , Balthaſar regẽ occiderunt,iuxta Danielis præſagiũ. Dan. 5. Xenophõ in pædia Cyri. li. 7. d. Hoc eſt,ob nimiam ferocitatẽ ac cædem Babylonij regis qui colũba forte nũcupatur ob ſtoliditatẽ, ſeu veræ ſapientiæ defectum, præſertim in idololatria apparentem Dio. ibi.

e. Nam quia appellatione malleiantiquus hoſtis exprimitur, propheta teſtatur,cũ ſuper eũ vim extremi iudicij cõtemplatur,dicens: Quomodo confractus eſt & contritus malleus vniuerſæ terræ? Ac ſi diceret: Eum per quem vaſcula ſua dominus in miniſterij vſum formanda percutit, quis perpendat quo turbine veniente extremo iudicio in æterna damnatione confringit? Gre. Mora. lib. 34. cap. 7.

f. Retribuite illi ſecundum opera eius Secundum omnia quæ fecit, facite ei, qui domino reſiſtit, & aduerſum ſanctum deum Iſrael. Quãdiu habes in te cogitationes nequam reſiſtentes pietati,& veræ fidei,habes in te Babylonios: ſed fac vindictam, & interfice omnes peccatores terræ, qui in te ſunt Babylonios: vt poſsis mundatus Ieruſalem tranſgredi ciuitatem dei. in Chriſto Ieſu. Origenes ibi.

g. Quia virtute belli obtinuerunt Perſæ & Medi omnes Babylonis diuitias: nec obſtat quod dominus per Iſaiam ait: Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos qui argentum non quærãt,nec aurum velint. Nempe hoc dicitur quod principaliter quærebant Chaldæorum interitum, & Babylonis ruinam Diony. ibi.

G minus.Non habitabit ibi vir,& non incolet eam filius hominis. [41] Ecce populus veniet ab aquilone,& gens magna & Reges magni conſurgent à finibus terræ. [42] Arcũ & ſcutum apprehendent:crudeles ſunt & immiſericordes. Vox eorũ quaſi mare ſonabit,& ſuper equos aſcendent,ſicut vir paratus ad prælium cõtra te filia Babylonis. [43] Audiuit Rex Babylonis famam eorum,& diſſolutæ ſunt manus eius. Anguſtia apprehendit eum,dolor quaſi parturientem. [44] Ecce quaſi leo aſcendet de ſuperbia Iordanis ad pulchritudinem robuſtam,quia ſubito currere faciam eum ad illam.Et quis erit electus quem præponã ei? † Quis enim ſimilis mei,& quis ſuſtinebit me? Et quis eſt iſte paſtor qui reſiſtat vultui meo. [45] Propterea audite conſilium dñi quod mente concepit aduerſum Babylonem, [h] & cogitationes eius quas cogitauit ſuper terra Chaldæorum,niſi detraxerint eos paruuli gregum, niſi diſſipatum fuerit cũ ipſis habitaculum eorum. [46] A voce captiuitatis Babylonis commota eſt terra,& clamor inter gentes auditus eſt.

† Iob. 41.a

h. Cogitationes dei dicuntur etiam in ſcripturis ſanctis,ſed eo locutionis modo,quo ibi & obliuio dei dicitur,quæ vtiq; ad proprietatem in deo nulla eſt. Auguſt. de Trinit. lib. 15.

Mala imminentia Babyloni & incolis eius ſuper idola ſua. L I.

A Hæc dicit dominus: Ecce ego ſuſcitabo ſuper Babylonem & ſuper habitatores eius,qui cor ſuum leuauerunt contra me, quaſi ventum peſtilentem, [2] & mittam in Babylonem ventilatores,& ventilabunt eam.Et demolientur terram eius quoniam venerunt ſuper eam vndique in die afflictionis eius. [a 3] Non tendat qui tendit arcum ſuum,& non aſcendat loricatus. Nolite parcere iuuenibus eius,interficite omnem militiam eius. [4] Et cadent interfecti in terra Chaldæorum vulnerati in regionibus eius: [5] quoniam non fuit viduatus Iſrael,& Iuda à domino deo ſuo dño exercituum.Terra autem eorum repleta eſt delicto à ſancto Iſrael. [6] Fugite de medio Babylonis,vt ſaluet vnuſquiſque animam ſuam. Nolite tacere ſuper iniquitatem ei[9], quoniam tempus vltionis eius eſt à domino:viciſſitudinem ipſe retribuet ei. [b 7] Calix aureus Babylõ in manu domini,inebrians omnem terram.De vino eius biberũt gẽtes,& ideo commotæ ſunt. † [8] Subitò cecidit Babylon,& contrita eſt. † Vlulate ſuper eam,tollite reſinam ad dolorem eius,ſi forte ſanetur. [c 9] Curauimus Babylonem,& non eſt ſanata.Derelinquamus eam,& eamus vnuſquiſq; in terram ſuam. Quoniam B peruenit vſque ad cœlos iudicium eius,& eleuatum eſt vſq; ad nubes. [10] Protulit dominus iuſtitias noſtras,venite & narremus in Sion opus domini dei noſtri. [11] Acuite ſagittas,& implete pharetras.Suſcitauit dominus ſpiritum Regum Medorum,&cõtra Babylonem mens eius eſt,vt perdat eam:quoniam vltio domini eſt , vltio templi ſui. [12] Super muros Babylonis leuate ſignum,augete cuſtodiam.Leuate cuſtodes,præparate inſidias,quia cogitauit dñs , & fecit quæcunque locutus eſt contra habitatores Babylonis. [13] Quæ habitas ſuper aquas multas , locuples in theſauris, venit finis tuus,predalis præciſionis tuæ. † [14] Iurauit dominus exercituum per animam ſuam, quoniã replebo te hominibus quaſi brucho,&ſuper te celeuſma cantabitur. † [d 15] Qui fecit terram in fortitudine ſua , præparauit orbem in ſapientia ſua , & prudentia ſua extendit cœlos. [16] Dante eo voces,multiplicantur aquæ in cœlo. † Qui leuat[e] nubes ab extremo terræ fulgura in pluuiã fecit,& produxit ventos de theſauris ſuis. [17] Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia : confuſus eſt omnis conflator in ſculptili , quia mẽdax eſt cõflatio eius,nec eſt ſpiritus in eis. [18] Vana ſunt opera,& riſu digna:in tẽpore viſitationis ſuæ peribunt. [19] Nõ ſicut hæc,pars Iacob:quia qui fecit omnia,ipſe eſt: C & Iſrael ſceptrum hęreditatis eius:dñs exercituum nomẽ eius. [20] Collidis tu mihi vaſa belli,& ego collidam in te gentes,& diſperdam in te regna. [21] Collidam in te equũ & equitem eius,&collidam in te currum & aſcenſorem eius,& collidam in te virum & mulierem. [22] Et collidam in te ſenem & puerum,& collidam in te iuuenem & virginẽ. [23] Et collidam in te paſtorem & gregem eius, & collidam in te agricolam & iugales eius. Et collidam in te duces & magiſtratus, [24] & reddã Babyloni & cũctis habitatoribus Chaldæorũ omne malum ſuũ quod fecerunt in Sion,in oculis veſtris,ait dominus. [25] Ecce ego ad te,mons peſtifer,ait dominus,qui corrumpis vniuerſam ter-

† Iſa. 21.e Apoc. 14.a ‖ Ibidem.

† Amos. 6.c. † Sup. 10.b ‖ Pſal. 134.

b. Calix ergo aureus cõtritus eſt,quia Babylon cõtrita eſt,quæ eſt calix aureus. Sed quãuis auro ſe iactet & precio,in domini & ipſa eſt poteſtate. Denique diuina indignatione conteritur. Ambr. de Elia. c. 17.

c. Mens vitiis dedita,correptionis verba audit,flagella percipit, & tamen ad recta ſalutis itinera redire cõtemnit. Greg. Paſtora. part. 3. Admo. 14.

d. Et nos igitur in noſtra terra neceſſariam habemus fortitudinẽ dei:quia abſq; ea impoſsibile eſt exequi nobis id quod carni repugnat. Hier. de trib. virtut.

e. Nubes enim propheta accipi debere ſcriptura teſtatur, dicens: Mãdaui nubibus meis ne pluant ſuper eam pluuiam. Sequitur: Fulgura in pluuiam fecit. Prædicationes itaq; prophetarum fulgura ſunt,cũ percutiunt inimicos: pluuię,cum deuotos à peccatis diluũt,& imbrem eis ſalutis infundunt, vnde ſpirituales germinent fructus,&in maturam meſſem domino præſtante coaleſcant. Raba. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram. Et extendam manum meam ſuper te, & euoluam te de petris, & dabo te in mõtem combuſtionis. [26] Et non tollam de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, ſed perditus in ęternum eris, ait dominus. [27] Leuate ſignum in terra, clangite buccina in montibus. [f] Sanctificate ſuper eam gentes, annuntiate contra illam Regibus Ararat, Menni & Aſcenez, numerate contra eam Taphſar. Adducite equũ quaſi bruchum aculeatum. [28] Sanctificate contra eam gentes, Reges Mediæ, duces eius, & vniuerſos magiſtratus eius, cunctámque terram poteſtatis eius. [29] Et commouebitur D terra & conturbabitur, quia euigilauit contra Babylonem cogitatio domini, vt ponat terram Babylonis deſertam & inhabitabilem. [30] Ceſſauerunt fortes Babylonis à prælio, habitauerunt in præſidiis. Deuoratum eſt robur eorũ, & facti ſunt quaſi mulieres. Incenſa ſunt tabernacula eius, contriti ſunt vectes eius. [31] Currens obuiam curenti veniet, & nuntius obuius nuntianti, vt annuntiet Regi Babylonis quia capta eſt ciuitas eius à ſummo vſque ad ſummum, [32] & vada pręoccupata ſunt. Et paludes incenſæ ſunt igni, & viri bellatores conturbati ſunt: [33] quia hæc dicit dominus exercituũ deus Iſrael: Filia Babylonis quaſi area, tempus triturę eius. Adhuc modicum, & veniet tẽpus meſſionis eius. [g] [34] Comedit me, deuorauit me Nabuchodonoſor Rex Babylonis. Reddidit me quaſi vas inane. Abſorbuit me quaſi draco, repleuit ventrem ſuum teneritudine mea, & eiecit me. [35] Iniquitas aduerſum me, & caro mea ſuper Babylonem, dicit habitatio Sion: & ſanguis meus ſuper habitatores Chaldææ, dicit Ieruſalem. [36] Propterea hæc dicit dominus: Ecce ego iudicabo cauſam tuam, & vlciſcar vltionem tuam. [h] Et deſertum faciam mare eius, & ſiccabo venam ei [9]. [37] Et erit Babylõ in tumulos, habitatio draconum, ſtupor, & ſibilus, eo quòd non ſit habitator. [38] Simul vt leones rugiẽt, & excutient comas veluti catuli leonũ. [39] In calore eorum ponã E potus eorum, & inebriabo eos, vt ſopiantur & dormiant ſomnum ſempiternum, & non cõſurgant, dicit dominus. [40] Deducam eos quaſi agnos ad victimam, & quaſi arietes cũ hœdis. [41] Quomodo capta eſt Seſach, & comprehenſa eſt inclyta vniuerſæ terræ? Quomodo facta eſt in ſtuporem Babylõ inter gentes? [42] Et aſcendit ſuper Babylonẽ mare, multitudine fluctuum eius operta eſt. [43] Factæ ſunt ciuitates eius in ſtuporẽ, terra inhabitabilis & deſerta, terra in qua nullus habitet, nec tranſeat per eam filius hominis. [44] Et viſitabo ſuper Bel in Babylone, & eiiciã quod abſorbuerat de ore eius, & non confluent ad eam vltrà gentes. Siquidem & murus Babylonis corruet. [45] [i] Egredimini de medio eius popul[9] meus, vt ſaluet vnuſquiſq; animam ſuam ab ira furoris domini. [46] Et ne forte molleſcat cor veſtrũ, & timeatis auditum qui audietur in terra. Et veniet in anno auditio, & poſt hunc annum auditio & iniquitas in terra, & dominator ſuper dominatorem. [47] Propterea ecce dies veniũt, & viſitabo ſuper ſculptilia Babylonis, & omnis terra eius confundetur, & vniuerſi interfecti eius cadent in medio eius. [48] Et laudabunt ſuper Babylonem cœli & terra, & omnia quæ in eis ſunt, quia ab aquilone veniẽt ei prædones, ait dominus. [49] Et quomodo fecit Babylõ F vt caderent occiſi in Iſrael, ſic de Babylone cadent occiſi in vniuerſa terra. [50] [k] Qui fugiſtis gladium, venite, nolite ſtare. Recordamini procul domini, & Ieruſalem aſcendat ſuper cor veſtrum. [51] Confuſi ſumus, quoniam audiuimus opprobrium. Operuit ignominia facies noſtras, quoniam venerunt alieni ſuper ſanctificationẽ domus domini. [52] Propterea ecce dies veniunt, ait dominus, & viſitabo ſuper ſculptilia eius, & in omni terra eius mugiet vulneratus. [53] Si aſcenderit Babylon in cœlum, & firmauerit in excelſo robur ſuum, à me venient vaſtatores eius, ait dominus. [54] Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldæorum, [55] quoniam vaſtauit domin[9] Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam, & ſonabũt fluctus eorum quaſi aquę multæ. Dedit ſonitum vox eorum, [56] quia venit ſuper eam, id eſt ſuper Babylonem, prædo. Et apprehenſi ſunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum, quia fortis vltor dominus reddens retribuet. [57] Et inebriabo principes eus, & ſapientes eius, duces eius, & magiſtratus eius, & fortes eius. † Et dormient ſomnum ſempiternum, & nõ expergiſcentur, ait Rex, dominus exercituum nomen eius. [58] Hæc dicit dñs exercituum: G

† Pſal. 75.6

Murus

f. Ita apud Iudæos hæc erat ſanctitas, vt idolorũ leges abiicerent, apud nos autẽ, vt ſancti ſint, inquit, & corpore & ſpiritu Pacem proſequimini & ſanctificationem, ſine qua nemo videbit deũ, & perficientes ſanctificationẽ in timore dei. Vides hãc eſſe ſanctificationem quãdo intrinſecus radicẽ habet & fontẽ? Nõ enim hoc nomen ſanctus in omnibus eandẽ habet ſignificationẽ. Nam & deus ſanctus dicitur, ſed nõ quẽ. admodũ nos. Chry. in. 1. ca Ioan. homil. 13.

g. Hoc eſt, populum Ieruſalem variis modis cõſumpſit, ac ſpoliauit, & ciuitatẽ reddidit inanem & inhabitabilem. Dio. ibi.

h. Perſpicuum eſt quod deſertum mare Babylon appellatur. Mare autem propter multitudinem inhabitantiũ dicitur, quam dominus per exercitus Medorũ & Perſarũ, quos hic leonibus cõparat & catulis leonum, deſtruxit, & redegit in tumulos arenarum, vt poſtmodum fieret habitatio draconum, & ſtupor & ſibilus videntiũ. Raba. ibid.

i. Quidni periclitetur caſtitas in deliciis, humilitas in diuitiis, pietas in negociis, veritas in multiloquio charitas in hoc ſeculo nequã? Fugite de medio Babylonis, fugite & ſaluate animas veſtras. Conuolate ad vrbes refugii, vbi poſitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in preſenti obtinere gratiam & futurã gloriam fiducialiter præſtolari. Ber. de conuerſ. ad cleric. c. 30.

k. Sermo ad Iudæos dirigitur, qui Chaldæorum gladium euadere potuerint: quoniam deſtructa Babylone reuerſuri ſunt in terrã ſuam, quoniã dominus Ieruſalem ſibi in habitationẽ elegit, in qua ſuos elegit, cultores Iudæos. Dio. ibi.

l. Hæc omnia ruinam perfidę pronunciant ciuitatis, quam diabolus ab initio conſtruxit, & per quã cõtra ciuitatẽ dei ſedulo pugnauit, quod erutis de morte ſanctis & electis dei impia ciuitas in æternũ ſuppliciũ demergatur. Raba. ibid.

Murus Babylonis ille latiſſimus ſuffoſſione ſuffodietur, & portæ eius excelſæ igne comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & diſperibũt. [m] [59] Verbũ quod præcepit Ieremias propheta Saraiæ filio Neriæ filij Maaſię, cum pergeret cum Sedecia Rege in Babylonẽ, in anno quarto regni eius. Saraias autem erat princeps prophetiæ. [60] Et ſcripſit Ieremias omne malum quod venturum erat ſuper Babylonem, in libro vno, omnia verba hæc quæ ſcripta ſunt contra Babylonem. [61] Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cum veneris in Babylonem, & videris & legeris omnia verba hæc, [62] dices: Domine, tu locutus es cõtra locum iſtum vt diſperderes eũ, ne ſit qui in eo habitet, ab homine vſq; ad pecus, & vt ſit perpetua ſolitudo. [63] Cúmq; compleueris legere librum iſtum, ligabis ad eum lapidẽ, & proiicies illum in medium Euphraten, [64] & dices: Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie afflictionis quam ego adduco ſuper eam, & diſſoluetur. Hucuſq; verba Ieremiæ.

m. Sedecias ad Nabuchodonoſor Regem profectus eſt in Babylonẽ pacificè 4. anno regni eius, vt ei ferret eucænia, & de quibuſdam ſecum tractaret ac reſponderet. Saraias autem erat princeps prophetiæ, quod quidam exponendo affirmant quòd fuit inter Leuitas, diuina præconia pſalmos & vaticinia prophetarũ in templo canẽtes, principalis vel princeps prophetię vocatur, tãquam præcipuus executor prophetalis ſermonis in ſibi commiſſis. Dio. ibi.

Ieruſalem capitur, templum ſpoliatur, Sedecias excæcatur, & Ioacim à carcere liberato cibaria à Rege conſtituuntur. LII.

Anno ante Christũ 615. Anno mũdi 3347. 4. Re. 24. d 2. Par. 30. b. & 36. d. † Sup. 30. a. 4. Reg. 25. a.

Ilius † [a] viginti & vnius anni erat Sedecias cũ regnare cœpiſſet, & vndecim annis regnauit in Ieruſalem. Et nomen matris eius Hamital, filia Ieremiæ de Lobna. [2] Et fecit malum in oculis domini iuxta omnia quæ fecerat Ioacim, [3] quoniam furor domini erat in Ieruſalem & in Iuda, vſquequo proiiceret eos à facie ſua. Et receſſit Sedecias à rege Babylonis. † [4] Factum eſt autem in anno nono regni eius in menſe decimo, decima die menſis, venit Nabuchodonoſor Rex Babylonis, ipſe & omnis exercitus eius aduerſus Ieruſalem, & obſederunt eam, & ædificauerunt cõtra eam munitiones in circuitu: [5] & fuit ciuitas obſeſſa vſque ad vndecimũ annum B regni Sedeciæ. [6] Menſe autem quarto, nona die menſis obtinuit fames ciuitatem, & non erant alimẽta populo terræ. [7] Et dirupta eſt ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerũt: exieruntq; de ciuitate nocte per viã portæ quæ eſt inter duos muros, & duc- cit ad hortum Regis, Chaldæis obſidẽtibus vrbem in gyro: & abierunt per viã quæ ducit in eremũ. [8] Perſecutus eſt autẽ Chaldæorum exercitus Regem, & apprehenderunt Sedeciam in deſerto quod eſt iuxta Iericho, & omnis comitatus eius diffugit ab eo. [9] Cúmq; cõprehendiſſent Regem, adduxerunt eum ad Regẽ Babylonis in Reblatha, quæ eſt in terra Emath, & locutus eſt ad eum iudicia. [10] Et iugulauit Rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius, ſed & omnes principes Iuda occidit in Reblatha.

C [11] Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum cõpedibus. Et adduxit eum Rex Babylonis in Babylonẽ, & poſuit eum in domo carceris vſq; ad diem mortis eius. [b] [12] In menſe autẽ quinto, decima menſis, ipſe eſt annus decimuſnonus Nabuchodonoſor Regis Babylonis, venit Nabuzardan princeps militiæ qui ſtabat corã Rege Babylonis in Ieruſalem, [c] [13] & incendit domũ domini, & domum regis, & omnes domos Ieruſalem, & omnem domũ magnam ignè combuſſit, [14] & totum murum Ieruſalem per circuitum deſtruxit exercitus Chaldæorũ qui erat cum magiſtro militiæ. [15] De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo quod remanſerat in ciuitate, & de profugis qui Anno ante Christũ 615. Anno mũdi 3347. 44. diſt. c 1. 86. diſt. c. Iejunium. D transfugerant ad Regẽ Babylonis, & cæteros de multitudine tranſtulit Nabuzardan princeps militiæ: [16] de pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas. [17] Columnas quoq; æreas quę erant in domo domini, & baſes, & mare æneum quod erat in domo domini, cõfregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonẽ. [18] Et lebetes & creagras & pſalteria & phialas & mortariola & omnia vaſa ærea quæ in miniſterio fuerãt, tulerũt: [19] & hydrias & thymiamateria & vrceos & pelues & candelabra & mortaria & cyathos, Quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea, tulit magiſter militiæ: [20] columnas duas, & mare vnũ, E & vitulos duodecim æreos, qui erãt ſub baſibus quas fecerat Rex Salomon in domo domini. Non erat pondus æris omnium vaſorum horum. [21] De columnis autem, decẽ & octo cubiti altitudinis erant in columna vna, & funiculus duodecim cubitorũ

a. Pro Ioachimo autem Sedeciam eius patruũ regem conſtituit Rex Babylonius, iureiurãdo adſtrictũ, quòd nihil in ea regione eſſet innouaturus, nec Ægyptios adiuturus. Is erat annorum viginti & vnius cum principatũ acciperet: natus eadẽ matre qua frater Ioachim? ſed iuſti ac decori negligẽs vt qui æquales quoq; circa ſe haberet impios, quin & totus populus in eadem ſolutus eſt licentiam. Quamobrem ſæpenumero Ieremias prophęta illum adiit, obteſtans vt omiſſis impietatibus, iuſtitiæ curam gereret, néve aut ducibus mẽ tẽ adhiberet, quod eſſent mali pleriq; aut falſis prophetis crederet eum decipientibus, & pollicentibus non oppugnaturum amplius vrbẽ Babyloniã, vincendúque bello petitum ab Ægyptiis. Ioſeph. antiq. Iuda. lib. 10. ca. 10.

b. Congruit ergo temporis ordo cum ratione vindictę. menſe quinto legitur vaſtaſſe ciuitas, quæ pentateuchũ legis deſpexit: & decima die menſis: quoniam decalogum legis violando, omnia cõtraria diuinis præceptis egit: fruſtra ſibi blãdiens de ſecuritate pro ſanctorum locorum habitatione. Vnde in ſuperioribus per eundem Ieremiã dominus dicit. Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum domini, templum domini, templum domini &c. Raba ibi.

c. Nabuzardan igitur princeps militiæ Regis Babylonij menſe quinto, & 10. die menſis lunaris, ſolaris vero quinto calẽdas Auguſti luna 10. quam Hebræi decimum diem quinti menſis vocant, deſtructi ſunt muri ciuitatis, & templum pariter incenſum atque vaſtatũ eſt, anno ex quo fundari cœpit. 430. Euc. 4. Reg. vlt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

circuibat eam. Porrò grositudo eius quatuor digitorum, & intrinsecus caua erat, [22] & capitella super vtranque ærea. Altitudo capitelli vnius quinque cubitorum, & retiacula & malogranata supra coronã in circuitu, omnia ænea, similiter & columnæ alterius. [23] Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia, & omnia malogranata centum retiaculis circundabantur. [d] [24] Et tulit magister militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli. F [25] Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpositus super viros bellatores, & septem viros de iis qui videbant faciem Regis, qui inuẽti sunt in ciuitate, & scribam principem militum qui probabat tyrones, & sexaginta viros de populo terræ qui inuenti sunt in medio ciuitatis. [26] Tulit autẽ eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad Regem Babylonis in Reblatha. [27] Et percussit eos Rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath. Et translatus est Iuda de terra sua. [e] Iste est populus quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo Iudæos tria milia & viginti tres. [29] In anno octauodecimo Nabuchodonosor trãstulit de Ierusalẽ animas octingentas trigintaduas. [30] In anno vicesimotertio Nabuchodonosor transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Iudæorum septingentas quadragintaquinque. Omnes ergo animæ quatuor milia sexcentæ. [31] Et factum est in tricesimoseptimo anno transmigrationis Ioachin Regis Iuda duodecimo mense, vicesimaquinta mensis eleuauit Euilmerodach Rex Babylonis ipso anno regni sui caput Ioachin Regis Iudæ, & eduxit eum de domo carceris, [32] & locutus est cũ eo bona. Et posuit thronum eius super thronos Regum, qui erant post se in Babylone, [33] & mutauit vestimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ. [34] Et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei à Rege Babylonis statuta per singulos dies, vsque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ eius.

d Dauid nanque constituit viginti quatuor ordines sacerdotum in ministerio templi, vt legitur. 2. Parali. 36. & tres custodes vestibuli templi, & de ciuitate Ierusalem eunuchum vnum, & septem viros qui familiares iugiter Sedeciæ regi astabant, licet. 4 Reg. vlc. legatur solum quinque fuisse, sed numerus minor non excludit maiorẽ, nisi cum signo adiuncto. Dio. ibidem.

e. Tribus vicibus, vt scriptura Regum & Paralipomenon testatur, Nabuchodonosor vastauit terrã Iudæ, hoc est, primo cum Ioachim qui & Eliacim nomina tus est, filiũ Iosiæ regis Iudæ superatum, & vinctum catenis duxit in Babylonem, cum vasis domus domini, quæ posuit in templo suo. Secundò cum Ioachin cognomento Iechoniam filiũ eius simul cum matre & eunuchis, principibus atque seruis eius transtulit in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus domini. Tertiò, cum Sedeciam cepit, oculisque priuauit, filios eius interfecit, ac meliores quosque occidit, nec est misertus adolescentis & virginis, senis & decrepiti, & incendit domum domini, murosq; Ierusalem destruxit, & quicquid pretiosum fuerat, demolitus est. Si quis autem euaserat gladium, ductus est in Babylonem, & seruiuit Regi & filiis eius. Raba. ibidem.

Anno ante Christũ 616. Anno mũdi 3147.
Anno ante Christũ 587. Anno mũdi 3373.

Incipiunt Threni, id est lamentationes Ieremiæ,

quæ קינות Cinoth Hebraicè inscribuntur.

a. Hanc præfatiunculam Hebræi non habẽt. Septuaginta autẽ legunt pro præmio libri in quo notant tempus, auctorẽ, materiã, & affectum. S. Tho.

b. Verbum est admirantis atque dolentis, non ignorantis aut scisciantis. Dio. ibidem.

c. Maxillæ ecclesiæ sancti sunt prædicatores, qui infirmitati eius cõpatiuntur, & in aduersitate ecclesiæ amplius plangunt, qui vitã carnalium cõfringere prædicando nouerunt. Per ipsos quippe sancta ecclesia iniquos à vitiis conterit, & qui in gluties in membra sua conuertit. Gre. Moral. lib 13. cap. 7.

d. Iuda ideo de terra sua migrauit, quia perdendo dominum irritauit, & iniquitates ibi suis eum addictã prouocauit. De quo ipse per Isaiam locutus ait 43. Seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis, &c. Raba. ibid.

e. Ob magnitudinem enim scelerũ Ierusalem promeruit transmigrationem & excidium, ipsique eam deridebant, nec condolentes illi gemitui eius cõsolationem vllam præbebant. Hiero. ibidem.

A [a] ET factum est postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flẽs, & planxit lamẽtatione hac super Ierusalẽ, & amaro animo suspirãs & eiulans, dixit. ALEPH. † [b] Quomodo sedet sola ciuitas plena populo? † Facta est quasi vidua, domina gẽtium: princeps prouinciarum facta est sub tributo. BETH. † [c] [2] Plorãs plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius. Non est qui cõsoletur eã, ex omnibus charis eius. Omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. GIMEL. [d] [3] Migrauit Iudas propter afflictionem & multitudinem seruitutis. Habitauit inter gentes, nec inuenit requiem. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. DALETH. [4] Viæ Sion lugent, eò quòd non sint qui veniant ad solennitatem. Omnes portæ eius destructæ, sacerdotes eius gementes. Virgines eius squallidæ, & ipsa oppressa amaritudine. HE. [5] Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt, quia dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis. VAV. [6] Et egressus est à filia Sion omnis decor eius. Facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua, & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. ZAIN. [7] Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ, & præuaricationis, omnium desiderabilium suorũ, quæ habuerat à diebus antiquis, cum caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator. Viderunt eam hostes, & derisерunt sabbata eius. HETH. [e] [8] Peccatum peccauit Ierusalẽ, propterea instabilis facta est. Omnes qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius. Ipsa autem gemens, & cõuersa est retrorsum. TETH. [9] Sordes eius in pedibus eius; nec

† 15. di. c. fi.

† De imm. eccle. c. Nõ minus.
† Iere. 13. c.

D nec recordata est finis sui. Depositа est vehementer, non habens cõsolatorem. [f] Vide domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus. IOD. [10] Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes ingressas sanctuariũ suum, de quibus præceperas ne intrarent Ecclesiam tuam. CAPH. [11] Omnis populus eius gemens, & quærens panem. Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Vide domine & considera, [g] quoniam facta sum vilis. LAMED. [12] O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor sicut dolor meus: Quoniam vindemiauit me, vt locutus est dominus, in die iræ furoris sui. MEM. [13] De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum. Posuit me desolatam, tota die mœrore cõfectam. NVN. [14] Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius, conuolutæ sunt & impositæ collo meo. Infirmata est virtus mea, dedit me dominus in manum de qua non potero surgere. SAMECH. [h] [15] Abstulit omnes magnificos meos dominus de medio mei: vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meus. Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda. AIN. † [16] Idcirco ego plorans, & [i] oculus meus deducens aquas, quia longe factus est à me consolator, conuertens animam meam. Facti sunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus. PHE. [k] [17] Expandit Sion manus suas, non est qui F consoletur eam. Mandauit dominus aduersum Iacob, in circuitu eius hostes eius. Facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos. SADE. [18] Iustus est dominus, quia [l] os eius ad iracundiã prouocaui. Audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum. Virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. COPH. [19] Vocaui amicos meos, & ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei & senes mei in vrbe consumpti sunt, quia quæsierunt cibum sibi vt refocillarent animas suas. RES. [20] Vide domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus. Subuersum est cor meum in memetipsa, quoniã amaritudine plena sum. Foris interficit gladius, & domi mors G similis est. SIN. [21] Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me. Omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti, Adduxisti diem consolationis, & fient similes mei. TAV. [22] Ingrediatur omne malum eorum coram te, & vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas. Multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

f. Quod est apertè dicere: Quoniã inimicus insequẽs ceruicem superbiæ contra tuos humiles attollit, tuo nos auxilio conditor omnipotẽs subleua, te victis ac repulsis hostibus nostros semper agones vidisse, tibi hos placuisse cõproba. Beda in domi. Iubilate. homi.

g. Vilis plebs dei efficitur, quando non cœlestia, sed terrestria sectatur. Grego. Moral. lib. 23. cap. 26.

h. Non ablstulit omnes Iudææ fortes dominus quãdo in Babyloniam regionem captiuus ductus est populus Iudæorũ, sed quãdo Christus aduenit, & libertatẽ animæ suæ captiua nõ vidit, nescies grauiõ incuruata peccatis, mẽtis sue erigere ceruicem, & quæ di fidei colla ad lucem cognitionis attollere. Ambro. in Psal. 118 ser. 16.

i. Oculi mei non solũ corporis, sed etiam mentis hebetati sunt, & quadam cæcitate omnis sensus obductus est, quoniam ereptus est mihi qui conuertit animã meã, & ad ipse maximã de summa rerũ desperationẽ reuocauit. Amb. de obitu Valentin. imperat.

k. Dignam remunerationẽ recepit, ve quæ expandentem manus audire neglexit & sub alas eius succedere, ipsa postea expãderet manus, & cõsolãte inuenire nõ posset. Ambr. in Psal. 118. Ser. 17.

l. Os dei, filius dei patris, est, id est Christus dominus, de quo Ieremias ex persona ex persona Iudæorum effatus ait: Quia os eius ad iracundiã prouocaui. Aug. de essentia diuinitatis.

a. Miratur propheta super excidio vrbis tam celebris quo ad diuinã dignationẽ, quæ præter cæteras vrbes eã elegerat. Quo ad regiã dignitatem supra cætera regna sublimem: & quo ad diuinũ cultum, ob quẽ scabellum pedum suorum Ierusalem statuit. S. Tho. ibi

ALEPH. II.

A QVomodo [a] obtexit caligine in furore suo dominus filiam Sion! Proiecit de cœlo in terram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorũ in die furoris sui. BETH. [2] Præcipitauit dominus, nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius. GIMEL. [3] Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel, auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici, & succendit in Iacob quasi B ignem flammæ deuorantis in gyro. DALETH. [4] Tetendit arcum suum quasi inimicus: firmauit [b] dexteram suam quasi hostis, & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion: effudit quasi ignem indignationem suam. He. [5] Factus est dominus velut inimicus, præcipitauit Israel. Præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatã. VAV. [6] Et dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum. Oblitioni tradidit dominus in Sion festiuitatem & sabbatum, & in opprobriũ & in indi- C gnationem furoris sui Regem & Sacerdotẽ. ZAIN. [7] Repulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manus inimici muros turrium eius. Vocem dederunt in domo domini, sicut in die solenni. HETH. [c] [8] Cogitauit dominus dissipare murũ filiæ Sion, tetendit funiculũ suum, & non auertit manum suã à perditione. Luxitq; antemurale, & murus pariter dissipatus est. TETH. [9] Defixæ sunt in terra portæ eius, perdidit & cõtriuit vectes eius, Regẽ eius & principes eius in gẽtibus. Nõ est lex, & Prophetæ eius non inuenerũt visionẽ à domino. IOD. [10] Sederunt in terra,

b. Dextera enim significat præcipuã partẽ proferam, brachium, fortitudinem, illuminatio cõsilium, quæ dominus præliãtibus cõfert quãdo victoriã donare dignatur. Hiero. ibi.

c. Cogitatio dei & recogitatio eius est mutandarum rerũ immutabilis ratio. Neque enim sicut hominem, ita & deum cuiusquã facti sui pœnitet, cuius est de omnibus omnino rebus eam fixa sententia, quãm certa præscientia. Augu. de ciui. dei. li. 15. ca. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

d. Quid enim magis dolendum fuit, quàm quòd natio antiquâ, & semè patriarcharum atque amicorum dei diuinis legibus erudita, & prophetarum oraculis sæpius confortata, in tantam oppressiam venerit, vt dei sui oblita, propter immanitatem scelerum traderetur in manus hostiũ, dei nomẽ blasphemantiũ? Raba. ibi.

e. Prophetæ quippe in sacro eloquio nonunquã doctores vocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant. Greg Pastoral. par. 2. cap. 4.

f. Passionem domini Saluatoris prophetari liquet, & desleri ab Ieremia, non excidium Iudæorum: quod cum ex aliis, tum exillo intelligi potest, quia in posterioribus habet infra 4. Spiritus ante faciem nostram Christus dominus cõprehẽsus est in interitu nostro, sub cuius vmbra diximus, viuemus inter gẽtes. Amb. in Psal. 118. Ser. 15.

g. Oculi igitur qui torrentes deducũt lachrymis suis, ipsi ductus aquarum descendunt, hoc est, cumulãtur vt faciant eos suis augentes fletibus impetu exundare torrentiũ. Amb. in Psal. 118. Ser. 17.

h. Nónne & apertæ cõclusionis ostendit angustias, & montes vt intentione cordis, in quo est oculi melioris obtutus, remedium tibi salutare prouideas? Ambr. in Psal. 118. Serm. 19.

conticuerunt senes filiæ Sion, consperserunt cinere capita sua. Accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Ieruſalem. CAPH. [d] [11] Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea. Effusum est in terra iecur meum super contritione filiæ populi mei, cum deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi. LAMED. [12] Matribus suis dixerunt: Vbi est triticum & vinum? cum deficerẽt quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarẽt animas suas in sinu matrũ suarũ. MEM. [13] Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ieruſalem? Cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? Magna est enim velut mare contritio tua. Quis medebitur tui? NVN. † [e] [14] Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones. SAMECH. [f] [15] Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilauerunt & mouerunt capita sua super filiam Ieruſalem, Hæccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuersæ terræ? PHE. [16] Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui, sibilauerunt, & fremuerunt dentibus suis, & dixerunt: Deuorabimus. En ista est dies quã expectabamus: inuenimus, vidimus. AIN. † [17] Fecit deus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum † quem præceperat à diebus antiquis. Destruxit & non pepercit: lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum. SADE. [18] Clamauit cor eorum ad dominũ super muros filiæ Sion. † Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem, non des requiem tibi, neq; taceat pupilla [g] oculi tui. COPH. [19] Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini. [h] Leua ad eum manus pro anima paruulorum tuorum, qui fame pereunt in capite omnium compitorum. RES. [20] Vide domine & considera quem vindemiaueris ita. Ergóne comedent mulieres fructum suum, paruulos ad mensuram palmæ? Sic occiditur in sanctuario domini sacerdos & Propheta? SIN. [21] Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio. Interfecisti in die furoris tui, percussisti, nec misertus es. TAV. [22] Vocasti quasi diem solennem qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris domini qui effugeret & relinqueretur. Quos educaui & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

ALEPH. III.

EGo vir videns paupertatem meam, in virga indignationis eius. ALEPH. [2] Me minauit & adduxit in tenebras: & non in lucem. ALEPH. [3] Tantum in me vertit: & conuertit manum suam tota die. BETH. [4] Vetustam fecit pellem meam & carnem meam, contriuit ossa mea. BETH. [5] Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore. BETH. [a 6] In tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sempiternos. GIMEL. [7] Circumædificauit aduersum me vt non egrediar, aggrauauit compedem meum. GIMEL. [b 8] Sed & cum clamauero, & cum rogauero, excluſit orationem meam. GIMEL. [9] Concluſit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit. DALETH. [10] Vrſus insidians factus est mihi, leo in abscondito. DALETH. [11] Semitas meas subuertit, & confregit me, posuit me desolatam. DALETH. [12] Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. HE. [13] Misit in renibus meis filias pharetræ suæ. HE. [14] Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. HE. [15] Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absinthio. VAV. [16] Confregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere. VAV. [17] Et repulsa est à pace anima mea, oblitus sum bonorum. VAV. [18] Et dixi: Periit finis meus, spes mea à domino. ZAIN. [19] Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absinthij & fellis. ZAIN. [20] Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. ZAIN. [21] Hæc recolens in corde meo, in deo sperabo. HETH. [22] Misericordiæ domini quia non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes eius. HETH. [23] Noui diluculo, multa est fides tua. HETH. [24] Pars mea dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum. TETH. [c 25] Bonus est dominus sperantibus in eum, animæ

a. In tenebrosis collocat quasi mortuos sempiternos, quando omni studio desiderantes nullam finit de præsenti vita consolationẽ sperare afflictos Raba ibi.

b Omnipotens deus quid nobis profuturum esse valeat scies, dissimulat: exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem: vt pereatur vita per pœnam: & quietis tranquillitas, quia hic inueniri nõ valet, alibi quæratur. Hier. ibid.

c. Hæc vtiq; quid aliud adstruunt, nisi bonæ exclusionis hanc interpretationem videri? Quis enim sustinet dominum, nisi studio charitatis? Quis est qui sperat, insi qui quod sperat, optat & diligit? Amb. in Psal. 118. Serm. 9.

† 43. dist. c. 1.

† Amos. 3. b

† Isa. 45. a

† Leuit. 26. b

† Deut. 28. b

† Iere. 13. c. 14. c. & sup. 1. a. c.

animæ quærenti illum. TETH. [26] Bonum est præstolari cũ silentio salutare domini. TETH. [27] Bonũ est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. IOD. [28] Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se super se. IOD. [29] Ponet in puluere os suũ, si forte sit spes. IOD. [30] Dabit percutiẽti se, maxillã: saturabitur opprobriis. CAPH. [d] [31] Quia non repellet in sempiternum dominus. CAPH. [32] Quia si abiecit, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum. CAPH. [33] Nõ enim humiliauit ex corde suo & abiecit filios hominum. LAMED. [e] [34] Vt contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ. LAMED. [35] Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus altissimi. LAMED. [36] Vt peruerteret hominem in iudicio suo, dominus ignorauit. MEM. [37] Quis est iste qui dixit vt fieret, domino nõ iubente? MEM. † [38] Ex ore altissimi non egrediẽtur nec mala, nec bona. MEM. † [39] Quid murmurauit homo viuẽs, vir pro peccatis suis? NVN. [40] Scrutemur vias nostras & quæramus, & reuertamur ad dominũ. NVN. [41] Leuemus corda nostra cũ manibus ad dominum in cœlos. NVN. [42] Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es. SAMECH. [43] Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti. SAMECH. [44] Oppositi nubẽ tibi, ne transeat oratio. SAMECH. [45] Eradicationem & abiectionem posuisti me in medio populorum. PHE. [46] Aperuerũt super nos os suũ omnes inimici. PHE. [47] Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & contritio. PHE. [48] Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei. AIN. [49] Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quòd non esset requies. AIN. [50] Donec respiceret & videret deus de cœlis. AIN. [51] Oculus meus deprædatus est animam meã in cunctis filiabus vrbis meæ. SADE. [52] Venatione ceperunt me quasi auem inimici mei gratis. SADE. [f] [53] Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. SADE. [54] Inundauerũt aquę super caput meum, dixi: Perij. COPH. [g] [55] Inuocaui nomen tuum domine de lacu nouissimo. COPH. [56] Vocem meam audisti, ne auertas aurem tuã à singultu meo & clamoribus. COPH. [57] Appropinquasti in die quãdo inuocaui te, dixisti: Ne timeas. RES. [58] Iudicasti domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ. RES. [59] Vidisti domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum. RES. [60] Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me. SIN [61] Audisti opprobrium eorũ domine, omnes cogitationes eorum aduersum me. SIN. [62] Labia insurgentium mihi, & meditationes eorũ aduersum me tota die. SIN [63] Sessionem eorum & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum. TAV. [64] Reddes eis vicem domine iuxta opera manuum suarũ. TAV. [65] Dabis eis scutum cordis, laborem tuum. TAV. [66] Persequêris in furore tuo, & conteres eos sub cœlis domine.

ALEPH. IIII.

VOmodo [a] obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum! BETH. [b] [2] Filij Sion inclyti, & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli! GIMEL. [3] Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos. Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto. DALETH. [4] Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in siti: [c] paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. HE [5] Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. VAV. † [6] Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus. ZAIN. [7] Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. HETH. [8] Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit & facta est quasi lignum. TETH. † [9] Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame, quoniam isti extabuerunt, consumpti à sterilitate terræ. IOD. † [10] Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi me. CAPH.

d. Ex his, vel cæteris quæ sequũtur, aduertimus quia ideo humiliat sub pedes suos omnes vinctos terræ, vt iudicium eius declinemus. Amb. de pœnitẽ. li. 1. cap. 4.

e. In regno senis & stultæ diaboli natus est Christus puer & sapiens, & idcirco dicit: Regnum meũ non est de hoc mundo. De quibus dicit Ieremias in lamentationibus: Vt contereret sub pedibus eius omnes vinctos terræ. Vnde processit ad regnum, vt sub suâ potestate haberet cœlestia simul & terrestria: vt post resurrectionem suam ait: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Rabanus in 25. cap. Eccle.

f. Euidentissima hæc sepultura eius indicia prophetici vocibus designata sunt. Cyprian. in Symb Apost.

g. Quid enim lacũ nouissimũ, nisi infernum inferiorem, scilicet limbum patrũ intelligere debemus? De quo in Psa. scriptũ est? Eruisti animã meã ex inferno inferiori. Inuocauit ergo redemptor noster nomen domini de lacu nouissimo, cum in virtute diuinitatis descẽdit ad inferos, & suos reuexit ad superos. Hiero. ibid.

a. Aurũ namque obscuratũ est, quia in eis ille antiquus fidei atq; innocentiæ splẽdor irruente perfidia malitiæ se nocte fuscauit. Greg. Moral lib. 18. cap. 20.

b. Filij illius speculationis, filij supernæ Ierusalem, inclyti per dignitatem cõditionis, amicti auro primo per diuinitatis imaginem. Quomodo ergo ex his reputati sumus, inter vasa testea, lutea, & fragilia? Ber. de ver. apo. ser. 2.

c Hoc est, Indocti quæsierunt pabulũ verbi dei, quo ad virtutẽ bonæ operationis conualescerent, reficiis nec erat, magistris deficiẽtib⁹, qui eis arcana scripturarum pacefaceret, eósque ad viam veritatis instituere. Beda homil. do. 7. post Trinit.

† Gen. 19. c

† Iudith. 7. c

† 4. Reg. 6. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

[11] Compleuit dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius. LAMED. [d 12] Non crediderunt Reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem. MEM. [13] Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderũt in medio eius sanguinem iustorum. NVN. [e 14] Errauerunt cæci in plateis: polluti sunt sanguine. Cúmque non possent intrare, tenuerunt lacinias suas. SAMECH. [15] Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere. Iurgati quippe sunt, & commoti: dixerunt inter gentes, Non addet vltrà vt habitet in eis. PHE. [16] Facies domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerũt, neque senum miserti sunt. AIN. [17] Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem quæ saluare nos non poterat. SADE. [18] Lubricauerũt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum appropinquauit finis noster, completi sunt dies nostri, quia venit finis noster. COPH. [19] Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli: super montes persecuti sunt nos: in deserto insidiati sunt nobis. RES. [f 20] Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In [g] vmbra tua viuemus in gentibus. SIN. [21] Gaude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atque nudaberis. TAV. [22] Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltrà vt transmigret te. Visitabit iniquitatem tuam, filia Edom: discooperiet peccata tua.

d. Propter peccata enim scribarum & Phariseorum, necnon & pontificum Iudæorum, qui sanguine redemptoris & prophetarum atque Apostolorũ eius effuderunt, captiuitas Ierusalẽ atque deuastatio maxime euenit. Raba. ibid.

e. Per inertiam ergo doctorum tenebris ignorãtiæ ex cæcitate errauerunt in plateis turmæ plebium: quia dum se ad illecebras tradunt voluptatum, rectum callem non tenent diuinorum præceptorum. Hiero. ibidem.

f. Audis quomodo prophetа dicit Christum, dominũ comprehensum esse, & pro nobis id est peccatis nostris corruptioni traditum. Cypr. in Symbolum Apostolorum.

g. Vmbra alarũ, vmbra crucis, vmbra est passionis. ipsius mors vita est, ipsius vulnus vita est, ipsius sanguis vita est, ipsius sepultura vita est, ipsius resurrectio vita est, vniuersorũ. Ambr. in Psal. 36.

ORATIO IEREMIE. V.

A [a] Recordare domine quid acciderit nobis, intuere & respice opprobrium nostrum. [2] Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostræ ad extraneos. [3] Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ. [4] Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparauimus. [5] Ceruicibus nostris minabamur: lassis non dabatur requies. [6] Aegypto dedimus manum & Assyriis, vt saturaremur pane. [b 7] Patres nostri peccauerunt, & non sunt, & nos iniquitates eorũ portauimus. [8] Serui dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum. [9] In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladij in deserto. [10] Pellis nostra quasi clibanus exusta est, à facie tempestatum famis. [11] Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda. [12] Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt. [13] Adolescẽtibus impudicè abusi sunt, & pueri in ligno corruerunt, C [14] Senes defecerunt de portis, iuuenes de choro psallentium. [c 15] Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster. [16] Cecidit corona capitis nostri. Væ nobis, quia peccauimus. [17] Propterea mœstum factum est in dolore cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri. [18] Propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaueruht in eo. [19] Tu autem domine in æternum permanebis, solium tuum in D generationem & generationem. [20] Quare in perpetuum obliuisceris nostri? derelinques nos in longitudinem dierum? [21] Conuerte nos domine ad te, & conuertemur: innoua dies nostros sicut à principio. [22] Sed proiiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

a. Recordare quid acciderit nobis in calumnia vastationis, intuere & respice opprobrium, nostrũ quod passi sumus ab his qui duxerunt nos quasi seruos captuos in terram alienam, & abusi sunt nostri ad seruitium suum. Hierony. ibid.

b. Ideo iniquitates eorum portauerunt, quia imitatores eorum in nequitia extiterũt, iuxta illud quod scriptum est Ierem. 31. Patres nostri comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt. Raba. ibid.

c. Concluditur miseria in qua ciuitas desolata tandẽ capta & destructa est: & hoc quan-um ad defectum personarum, lætitiæ, regni, & templi. S. Tho. ibid.

PRÆFATIO IN LIBRVM BARVCH.

Liber iste qui Baruch nomine prænotatur, in Hebræo canone non habetur, sed tantùm in vulgata editione: similiter & epistola Ieremiæ. Propter notitiam autem legentium hic scripta sunt, quia multa de Christo, nouissimisque temporibus indicant.

Iudæi à Babylone in Ierusalem mittunt librum Baruch ad reliquos fratres vt pro ipsis rogent Cap. I.

Et [a] hæc

Anno ante Christum. Anno mundi. 3337.

A [a] Hæc verba libri quæ scripsit Baruch [b] filius Neriæ filij Maasię filij Sedecię, filij Sedei, filij Helcię, in Babylonia [a] in anno quinto, in septima die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Ierusalem, & succenderunt eam igni. [c 3] Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum, & ad aures potẽtium filiorum regum, [4] & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonio ad flumẽ Sodi. [5] Qui audientes plorabant & ieiunabant, & orabant in conB spectu domini. [6] Et collegerunt pecuniam in conspectu domini secundum quod potuit vniuscuiusque manus. [7] Et miserunt in Ierusalem ad Ioacim filium Helciæ filij Salom sacerdotem, & ad sacerdotes, & ad omnem populum qui inuenti sunt cum eo in Ierusalem, [8] cum acciperent vasa templi domini quæ ablata fuerant de templo, reuocare in terram Iuda, decima die mensis [d] Siban, vasa argentea quę fecit Sedecias filius Iosiæ rex Iuda, [9] posteaquam accepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam & principes, & vinctos & potentes, & populum terræ à Ierusalem, & duxit eos vinctos in Babylonem. [10] Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocaustomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad arã domini dei nostri. [11] Et orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita [e] Balthasar filij eius, vt sint dies eorum sicut dies cœli super terram, [12] & vt det dominus virtutẽ C nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filij eius, & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum. [13] Et pro nobisipsis orate ad dominũ deum nostrum, quia peccauimus domino deo nostro, & non est auersus furor eius à nobis vsque in hunc diem. [14] Et legite librum istum quem misimus ad vos recitari in templo †Infr. 2. b domini in die solenni, & in die opportuno. [15] Et dicetis: † Domino deo nostro iustitia, nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est dies hæc, omni Iuda & habitantibus in Ierusalem, [16] regibus nostris, & principibus nostris, sacerdotibus & prophetis no†Dan. 9. a D stris, & patribus nostris. † [17] Peccauimus ante dominum deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum, [18] & non fuimus subiectibiles illi, & non obaudiuimus vocem domini dei nostri vt ambularemus in mandatis eius quæ dedit nobis, [19] A die qua eduxit patres nostros de terra Ægypti, vsque ad diem hanc, eramus incredibiles †Deut. 28. b ad dominum deum nostrum, & dissipati recessimus ne audiremus vocem ipsius. [20] Et adhæserunt nobis multa mala, & [f] maledictiones, † quæ constituit dominus Moysi seruo suo, qui eduxit patres nostros de terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die. [21] Et non audiuimus vocem domini dei nostri, secundum omnia verba prophetarum quos misit ad nos, & ad iudices nostros, & abiuimus vnusquisq; in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis facientes mala ante oculos domini dei nostri.

a. A berech benedicere verbo Hebræo fit Baruch, benedictus: & beracha, benedictio. Baruch propheta insigni familia natus est, & in patria lingua egregie doctus, & Ieremiæ prophetæ scriba diligentissimus fuit. Is magistrũ semper secutus, & tribulationũ eius particeps effectus, cũ illo in carcerem à Sedecia coniectus, sed à Nabuzardam liberatus, dominum suum in Aegyptum est comitatus: vbi cum post paucos dies magister eius occisus esset, à Babylonem petiit ibiq; hunc librum scripsit.

b. Vbicunque propheтæ pater in principio prophetiæ & cui usq; ponitur, ipse etiam propheta fuit, & de genere sacerdotali: & eadem videt ratio de auo, abauo, tritauo, &c. Hieronymus ibi. & in princ. Iere

c. An in Palæstina occultæ sunt salutis negotia? An in modico orbis angulo? Non audisti propheтam dicentẽ: Quoniam omnes a cognoscent me à paruo vsque ad magnum? Quomodo ergo veniam habebunt isti, cum veritatis doctrinam expositam videant & manifestã, & tamen nec sæpe audiunt nec curant: quò illam discant? Chrysosto. in 14. ca. Roma. homil. 26.

d. Siban vel suan secundũ priscos Hebræos incipientes annum à Martio, tertius mensis erat. Secundũ vero nouos Hebræos annũ incipientes à Septembri, nonus erat. At secundũ Latinos à Ianuario annũ incipientes, quintus est, nostro Maio respondens: & in eo semper erat festum Pentecostes.

e. Balthasar rex Babylonis regere cœpit. 67. anno captiuitatis iudæorũ, sub cuius anno quinto & vltimo est capta Babylon, septuagesimo quidẽ anno captiuitatis à Cyro rege persarũ. Vnde nõ facile coniicio quo pacto orẽt pro eo, nisi fuerit alter Balthasar filius Nabuchodonosor, quẽ regnaturũ sperarent post patrem suũ, quo morte præuẽto regnauit frater eius Euilmerodach. 37. annis: post quẽ Regassar. 3. annis, Labassardach. 6. annis, & Balthasar. 9. annis.

f. Maledictiones pro diuinorũ trãsgressione mãdatorũ, sicut & benedictiones pro eorum obseruatione. Deut. 28. legimus: quæ posit ea dictæ sunt populo in monte Garizim & Helbastà per iustos & peccatores. Hiero. Danie. 9. & Gala. 3.

Iudæi peccata sua captiui agnoscentes, deo gratias agunt, quòd viui & non mortui dant gloriam deo: propterea deus illis æternum pollicetur testamentum. II.

A [a] Propter quod [a] statuit dominus deus noster verbum suum quod locutus est ad nos, & ad iudices nostros, qui iudicauerunt Ierusalem, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel & Iuda, [2] vt adduceret dominus super nos mala magna quæ non sunt facta sub cœlo, quemadmodum facta sunt in Ie†Deut. 28. f ruſalem † secundum quæ scripta sunt in lege Moysi, [3] vt manducaret homo carnes filij sui, & carnes filiæ suæ. [4] Et dedit eos in manu regum omnium qui sunt in circuitu nostro, in improperium & in desolationem, & in omnibus populis in quibus nos disperſit dominus. [5] Et facti sumus subtus, & non supra, quia peccauimus domino

a. Statuit dominus & quod decernit obseruandum, & quod minatur puniendum, nisi statim seruetur. Nec enim homo peccato suo domini potuit perturbare cõsilium, quasi deũ quod statuerat mutare compulerit. Deus enim etsi dicitur statuta mutare, vnde tropica locutione in scripturis sanctis etiam pœnituisse legimus deum) iuxta id dicitur quod homo sperauerat, vel naturalium causarum ordo gestabat, non iuxta id quod se omnipotens facturum esse præsciuerat. Augu. de ciuit. dei lib. 14. ca. 11.

Universidad de Deusto Biblioteca

deo nostro, non obaudiendo voci ipsius. † [6] Domino deo nostro iustitia, nobis au- B † Sup.1.c
tem & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc.[7] Quia locutus est deus su-
per nos omnia mala hæc quæ venerunt super nos, [8] & non sumus deprecati faciem
domini dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum à viis nostris pessimis. [9] Et
vigilauit dominus in malis, & adduxit ea super nos,[b] quia iustus est dominus in om-
nibus operibus suis quæ mandauit nobis, [10] & non audiuimus vocem ipsius vt ire-
mus in præceptis domini quæ dedit ante faciem nostram. † [11] Et nunc domine deus † Dan.9.d
Israel, qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu valida, & in signis & in C
prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut
est dies iste: [12] peccauimus, impie gessimus, inique egimus, domine deus noster in
omnibus iustitiis tuis. [13] Auertatur ira tua à nobis, quia derelicti sumus pauci inter
gentes, vbi dispersisti nos.[14] Exaudi domine preces nostras, & orationes nostras, [c] &
educ nos propter te, & da nobis inuenire gratiam ante faciem eorum qui nos abdu-
xerunt, [15] vt sciat omnis terra quia tu es dominus deus noster, & quia nomen tuum
inuocatum est super Israel, & super genus ipsius. † [16] Respice domine de domo san- † Deu.26.d
cta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos. † [17] Aperi oculos tuos, & vide, D † Isa.63.d
[d] quia † non mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est visceribus suis, † Psal.113.d
dabunt honorem & iustificationem domino, [18] sed anima quæ tristis est super ma-
gnitudinem mali, & incedit curua & in infimis, & cuius oculi deficientes, & anima
esuriens, dat tibi gloriam & iustitiam domino,[19] quia non secūdum iustitias patrum
nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum
domine deus noster, [20] sed quia misisti iram tuam & furorem tuum super nos, sicut
locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, [21] dicens: Sic dicit dominus:
Inclinate humerum vestrum & ceruicem vestram, & operam facite regi Babylonis,
& sedebitis in terra quam dedi patribus vestris.† [22] Quod si non feceritis, nec audie- E † Iere.9.b
ritis vocem domini dei vestri operari regi Babyloniæ, defectionem vestram faciam
de ciuitatibus Iuda, & à foris Ierusalem, [23] & auferam à vobis vocem iucunditatis,
& vocem gaudij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ: & erit omnis terra sine vesti-
gio ab inhabitantibus eam.[24] Et non audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Ba-
bylonis, & statuisti verba tua quæ locutus es in manibus puerorum tuorum pro-
phetarum, vt transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de lo-
co suo.[25] Et ecce sunt proiecta in calore solis, & in gelu noctis, & mortui sunt in do-
loribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissione. [26] Et posuisti templum in quo F
inuocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, [e] propter iniquitatem domus Is-
rael, & domus Iuda. [27] Et fecisti in nobis domine deus noster secundum omnem bo
nitatem tuam, & secundum omnem miserationem tuam illam magnam, † [28] sicut † Leui.26.f. Deut.28.b
locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere legem tuam co-
ram filiis Israel, [29] dicens: Si non obaudieritis vocem meam, multitudo hæc magna
conuertetur in minimam gentem, quoniam eos dispergam, [30] quia scio quòd me nō
audiet populus. Populus est enim dura ceruice, [f] & conuertetur ad cor suum in terra G
captiuitatis suæ: [31] & scient quia ego sum dominus deus eorum. Et dabo eis cor, &
intelligent: & aures, & audient.[32] Et laudabunt me in terra captiuitatis suæ, & memo
res erunt nominis mei.[33] Et auertēt se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis, quia
reminiscentur viam patrum suorum, qui peccauerunt in me. [34] Et reuocabo illos in
terram quam iuraui patribus illorum, Abrahā, Isaac & Iacob, & dominabuntur eius.
Et multiplicabo eos, & non minorabuntur. [35] Et statuam illis testamentum alterum
sempiternum, vt sim illis in deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non mouebo
amplius populum meum filios Israel à terra quam dedi eis.

b. Iustus est dominus & in viis suis, & iustus & sanctus in operibus suis. Iustus quidem in viis est, cum infirmitatem nostram in æternum regnum suum confirmata donorum spiritualiū communione deducit. Sanctus autē in operibus suis, cum vniuersis fructus in tēporum opportunitate suppeditat: sanctitatem suam in omnium alimonia docens, iustitiam verò in replēdis beneplacito animis cōseruans. Hilarius in Psal. 144.

c. Educ nos de inuisibili & visibili captiuitate propter tuam propriam bonitatem & pietatem, & ad tui ipsius honorem: & da nobis inuenire gratiam inter Chaldæos, ne nos valde grauēt, vt soliti sunt. Diony. ibid.

d. Mortuos autem si paulo altius cōsideres, intelligas eos esse qui ante naturalē corporis mortem virtutū operationibus mortui sūt, occisi scilicet à peccatis: viuentes vero eos, qui comite viuunt virtute, & ab hac vita ad altiorem etiam atque diuiniorem transcendunt. Neque enim peccatores in præsenti vita deū laudant, cùm scriptum sit. Eccle. 15. Non est speciosa laus in ore peccatoris. Neque etiā in futura, vbi perpetuis affligendi sunt cruciatibus. Euchymius in Psal. 113. in fi.

e. Nō propter generis priuilegia, non propter circūcisionis iniuriam, vel ociū sabbati: sed propter obedientiam, & deus efficitur populi Israel, & Israel populus eius. Hiero. in 11. cap. Ieremiæ.

f. Vultis vt ad vos pertineat ipsa pax quā loquit deus? Conuertite cor ad ipsum, non ad me aut ad illum, aut ad quenquam hominem. Quisquis enim homo voluerit conuertere ad se corda hominum, cadit cum ipsis. Quid est melius, vt cadas cum illo ad quem conuerteris, an vt stes cum illo cum quo conuerteris? Gaudium nostrum, pax nostra, requies nostra, finis omniū molestiarū, nō est nisi deus. Beati qui conuertunt cor ad ipsum. Aug. in Psal. 184.

Quoniam Iudæi viam sapientiæ & prudentiæ deseruerunt, angustia pressi sunt: deus enim humiles elegit, quibus omnem viam disciplinæ tribuit. III.

Et nunc

A ET nunc domine omnipotēs deus Israel, anima in angustiis & spiritus anxius
[a] clamat ad te.[2] Audi domine & miserere, quia deus es misericors, & miserere
nostri, quia peccauimus ante te.[3] Quia tu sedes in sempiternum, & nos peri-
bimus in æuum?[4] Domine deus omnipotēs deus Israel, audi nūc orationē mortuorū
Israel, & filiorum ipsorum, quia peccauerunt ante te, & nō audierunt vocem domini
dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.[b] [5] Noli meminisse iniquitatis patrū nostrorū,
sed memēto manus tuæ & nominis tui in tēpore isto, [6] quia tu es dominus deus no-
ster, & laudabimus te domine,[7] quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus
nostris, & vt inuocemus nomē tuū, & laudemus te in captiuitate nostra, quia cōuer-
timur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccauerūt ante te.[8] Et ecce nos in capti-
B uitate nostra sumus hodie, quò nos dispersisti in improperium & in maledictionem
& in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui discesserunt à
te domine deus noster.[c] [9] Audi Israel mandata vitæ, auribus percipe vt scias pruden-
tiam.[10] Quid est Israel quòd in terra inimicorū es?[11] Inueterasti in terra aliena, coin-
quinatus es cum mortuis. Deputatus es cū descendētibus in infernum:[12] dereliquisti
[d] fontem sapientiæ.[13] Nā si in via dei ambulasses, habitasses vtiq; in pace super terram
[14] Disce vbi sit [e] prudētia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, vt scias simul vbi sit lōgitur-
nitas vitæ & victus, vbi sit lumē oculorū, & pax.[15] Quis inuenit locum eius? Et quis
intrauit in thesauros eius?[16] Vbi sunt principes gētiū, & qui dominātur super bestias
quæ sunt super terrā?[17] Qui in auibus cœli ludūt, qui argentū thesaurizāt & aurū, in
quo cōfidunt homines, & nō est finis acquisitionis eorum.[18] Qui argentum fabricāt
C & solliciti sunt, nec est inuentio operum suorum. [19] Exterminati sunt, & ad inferos
descenderunt, & alij loco eorū exsurrexerunt.[20] Iuuenes viderunt lumē, & habitaue-
runt super terram: viam autem disciplinæ ignorauerunt,[21] neq; intellexerunt semitas
eius, neq; filij eorum susceperunt eam. A facie ipsorum longe facta est.[22] Non est au-
dita in terra Chanaan, neq; visa est in Theman.[23] Filij quoq; Haggar qui exquisierūt
prudentiam quæ de terra est, negociatores terræ & Theman, & fabulatores & exqui-
sitores prudentiæ & intelligentię, viam autē sapientiæ nescierunt, neq; commemora-
ti sunt semitas eius. [f] [24] O Israel quàm magna est domus dei, & ingens locus posses-
sionis eius![g] [25] Magnus & non habens finem, excelsus & immensus.[26] Ibi fuerunt Gi-
D gantes nominati, illi qui ab initio fuerunt, statura magna, sciētes bellū.[27] Nō hos ele-
git dn̄s, neq; viam disciplinæ inuenerunt: propterea perierunt.[28] Et quoniam non ha
buerunt sapientiam, perierunt propter suam insipientiam.[29] Quis ascendit in cœlum
& accepit eam, & eduxit eam de nubibus?[30] Quis transfretauit mare & inuenit illā, &
attulit illam super aurum electum?[31] Non est qui possit scire vias eius, neque qui ex-
quirat semitas eius.[32] Sed qui scit vniuersa, nouit eam, & inuenit eam prudentia sua.
Qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam pecudibus & quadrupe-
dibus.[33] Qui emittit lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore.[34] Stel-
læ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lętatæ sunt.[35] Vocatæ sunt, & dixerunt:
Adsumus. Et luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.[h] [36] Hic est deus noster, & nō
æstimabitur alius aduersus eum.[37] [i] Hic adinuenit omnē viam disciplinæ, & tradidit
illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.[38] Post hæc in terris visus est, & cum ho-
minibus conuersatus est.

Discrimen tenentium legem æternam, & derelinquentium eam. IIII.

76.di.c. Nō autem. 12.quæst.1. c. Exemplū De cōs. dist. 5.c. Ieiuniū.
A HIc [a] liber mandatorum dei, & lex quæ est in æternum. Omnes qui tenent eam,
peruenient ad vitam: qui autem dereliquerint eam, in mortem.[2] Conuertere
Iacob, & apprehende eam: ambula per viam ad splendorem eius contra lu-
men eius.[3] Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.[4] Beati su
mus Israel, quoniā quæ deo placēt, manifesta sunt nobis.[5] Animæquior esto populus
dei, memorabilis Israel. [6] Venundati estis gentibus, non in perditionem, sed propter
B quòd in ira [b] ad iracundiam prouocastis dominum: traditíque estis aduersariis.[7] Exa-
cerbastis enim eum qui fecit vos, deum æternum immolantes dæmoniis, & nō deo.

a. Clamare ad deū non est tantum voce, sed corde. Multi enim silentes labiis, corde clamauerunt. Verbū enim est quicquid corde concipitur, clamor autem cum procedit in factum. Aug. super Exod. lib. 2. c. 4.

b. Ne memineris iniquitatum inobedientiæ, transgressionis mandatorū, idolatrię, & omnium iniquitatum quas eousque commiserant. Euthy. in Psal. 78.

c. Quorum præsertim obseruantia vitam dirigit ad gloriam, & ex vita gratiæ procedit, & gratiæ incrementum meretur. Vnde saluator. Si vis ad vitā ingredi, serua mandata. Dionys. ibid.

d. Cùm itaque sic appelletur deus, consequens est vt cum fonte sapientiæ simul sint quæ ex ipso profluunt. Non enim erit fons, nisi aquas emittat. Cyrillus contra hæretic. lib. 1 cap. 5.

e. Est itaq; in ratione quiddam ad superna & cœlestia intendens, & id dicitur sapientia: & est quiddam ad transitoria & caduca respiciens, & id prudentia vocatur. Hæc duo ex ratione sunt, & in ratione cōsistūt, & diuidit se ratio in duo, scilicet ī sursum, & deorsū, sursum in sapientiā, & deorsum in prudentiā. Aug. de Spiritu & anima. c. 11.

f. Maiorem domū tu habes pauper, ī qua tu exaudiris. Domus dei cōmunis est diuiti & pauperi. Difficile tamen est diuitem intrare in regnum dei. Ambr. Hexaemeron lib. 6. ca. 8.

g. Est enim dei filius sempiternus, quia sempiterna dei virtus est, atq; diuinitas. Est immensus, quia de ipso Ieremias dicit: Magnus est, & nō habet finem, excelsus & immēsus. Et paulo post, vt hęc de filio se dixisse demōstraret, adiecit: Hic deus noster, & non æstimabitur alius ad eum, &c. Fulgen. ad Transimundum lib. 2.

h. Quid discutimus eū dè quo dicit tantus propheta? Sāctus spiritus dicit quòd ad eum non possit alius æstimari. Quæ enim potest esse alia æstimatio vbi diuinitatis vnitas est? Ambr. de fi. lib. 1. ca. 2.

i. Si ipse legem dedit Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, ipse est qui dedit legē Moysi, & idē postea in terris visus est. Chry. de Trini.

a. Præcepta dei hoc ī libro tangūtur vt seruētur, & lex dei per Moysen data quo ad moralia & figuras prænunciata est, & manet in euangelica lege. Diony. ibi.

b. Quia peccauimus, iratus nobis es domine, propterea errauimus & reliquimus viam, qui semper fuimus in peccatis, tua tantùm saluabimur misericordia: qui per nos immundi sumus, & quicquid videmur habere iustitiæ, panno sedentis siue mulieris mēstruatæ cōparatur. Hier. in 64. c. Isa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[8] Obliti enim estis eum qui nutriuit vos, & cõtristastis nutricem vestram Ierusalem.
[9] Vidit enim iracundiam à deo venientem vobis, & dixit: Audite ciuitates Sion. Adduxit enim mihi deus luctũ magnum. [10] Vidi enim captiuitatem populi mei, filiorũ meorũ & filiarum, quam superduxit illis æternus. [11] Nutriui enim illos cum iucũdita te, dimisi autẽ illos cum fletu & luctu. [12] Nemo gaudeat super me viduam & desolatã. A multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinauerũt à lege dei. [13] Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per vias mandatorũ dei, neq; per semitas veritatis eius cũ iustitia ingressi sunt. [14] Veniant confines Siõ, & memorentur captiuitatem filiorum & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus. [15] Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ, [c] [16] qui non sunt reueriti senem, neq; puerorum miserti. Et abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis vnicam desolauerũt. [17] Ego autem quid possum adiuuare vos? [18] Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorũ vestrorũ. [d] [19] Ambulate filij, ambulate, ego enim derelicta sum sola. [20] Exui me stola pacis, indui autẽ me sacco obsecrationis, & clamabo ad altissimum in diebus meis. [21] Animæquiores estote filij, clamate ad dominum, & eripiet vos de manu principũ inimicorũ. [22] Ego enim speraui in æternum salutem vestram, & venit mihi gaudiũ à sancto super misericordia quæ veniet vobis ab æterno saluatore vestro. [23] Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi deus cũ gaudio & iucunditate in æternũ. [24] Sicut enim viderunt vicinæ Sion captiuitatem vestram à deo, sic videbunt & in celeritate salutẽ vestram in deo, quæ superueniet vobis cum honore magno, & splendore eterno. [25] Filij patiẽter sustinete iram quæ superuenit vobis. Persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbis perditionem ipsius, & super ceruices ipsius ascendes: [26] Delicati mei ambulauerunt vias asperas, ducti sunt enim vt grex direptus ab inimicis. [27] Animæquiores estote filij, & proclamate ad dominum. Erit enim memoria vestra ab eo qui ducit vos. [28] Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis à deo, decies tantũ iterum conuertentes requiretis eum. [29] Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatẽ cum salute vestra. [30] Animæquior esto Ierusalẽ. [e] Exhortatur enim te, qui te nominauit. [31] Nocentes peribũt qui te vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur. [32] Ciuitates quibus seruierunt filij tui, punientur, & quæ accepit filios tuos. [33] Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione. [34] Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctum. [f] [35] Ignis enim superueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis.

c. Qui nec senes quibus debetur reuerẽtia, nec pueros quibus debetur cõpassio, reueriti sunt: cum tamẽ præciperent Romani pueros nõ occidi in bello. Hinc Thre. 4. habetur: Facies sacerdotum non erubuerũt, neque senum miserti sunt. Dio. ibi.

d. Hoc est, semper, non semel dũtaxat, sed perpetuo. Quemadmodum necessariũ nobis est vt ambulemus ita quoq; vt rectè viuam⁹. Atque hoc semper deambulationem vocat, & merito, declarans talem nobis præscriptam esse vitã: sed mũdana talis nõ est. Chrys. in 1. ca. Coloss. ho. 2.

e. Babylon, à deo æterno: & sicut ab æterno præuisum est à deo, qui per Darium Medum, & Cyrum Persam Reges fecit pro bona parte Babylonẽ cõburi. Dio. ibi.

Ierusalem desolata bono esse animo iubetur, qua Christus & ecclesia designatur. V.

[a] Circumspice †Ierusalem ad orientem, & vide iucunditatem à deo tibi venientem. [a] Ecce enim veniunt filij tui: quos dimisisti dispersos, veniũt collecti ab oriente vsq; ad occidẽtem, in verbo sancti gaudentes in honorem dei. Exue te Ierusalem stola luctus & vexationis tuæ, & indue te decore & honore eius quæ à deo tibi est gloria sempiterna. [2] Circundabit te deus diploide iustitiæ, & imponet mitram capiti tuo honoris æterni. [3] Deus enim ostendet splendorem suum in te, qui sub cœlo est. [b] [4] Nominabitur enim tibi nomen tuum à deo in sempiternũ, Pax iustitię, & honor pietatis. [5] Exurge Ierusalem, & sta in excelso, †& circunspice ad orientẽ, & vide collectos filios tuos ab oriente sole vsq; ad occidentem, in verbo sancti gaudẽtes dei memoria. [6] Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis, adducet autem illos dñs ad te portatos in honorẽ sicut filios regni. [c] [7] Cõstituit enim deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terrę, vt ambulet Israel diligenter in honorem dei. [8] Obumbrauerunt autem syluæ, & omne lignum suauitatis Israel mandato dei. [9] Adducet enim deus Israel cum iucunditate in lumine maiestatis suæ, cum misericordia & iustitia quæ est ex ipso.

a. Quid nobis videtur de instauratione Sion & Ierusalem, & cunctis quæ ei Apphetali vaticinio promittuntur, hic paucis perstringã. Veniet enim redẽptor Sion, & eorum qui redeunt ab impietate Iacob: hoc est, veniet Christus, qui redimet Siõ sanguine suo. Hie. in ca. 69 Isaiæ.

b. Hoc est, tũc erit pax tua, tũc pietatis & deuotionis tuæ honorificentia, quèd deo ordinante ac præcipiẽte vocaberis pax iustitiæ, & honor pietatis. Dion. ibid.

c. Ostẽdit & humiles sublimandos, & è diuerso sublimes humiliandos, addifficultatem legis fidei facilitate mutandam. Chry. in c. 3. Matt. homil. 10.

Exemplum Epistolæ quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniã à Rege Babyloniorum, vt annũciaret illis secundum quod præceptum est illi à deo.

Hortatur Ieremias Iudæos vt sibi à deorum mortuorum & insensibilium cultu caueant, sub nomine epistolæ. VI.

†Sap. 13. 14. [A] [a] Propter †peccata quæ peccastis ante deum, abducemini in Babyloniã captiui à Nabuchodonosor Rege Babyloniorũ. [2] Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & tempus lõgum vsque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cũ pace. †[3] Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos & argenteos & lapideos & ligneos in humeris portari, ostentantes metũ gẽtibus. [4] Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, vt metuatis, & metus vos capiat in ipsis. [5] Visa itaq; turba de retro & ab ante, adorãtes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari domine. [6] Angelus autẽ meus vobiscũ est. Ipse autẽ exquiram animas vestras. [7] Nam ligna ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata falsa sunt, & nõ possunt loqui. [b] [8] Et sicut virgini amãti ornamenta, ita accepto auro fabricata sunt. [9] Coronas certe aureas habent super capita sua dij illorũ, vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum & argẽtum, & erogant illud in semetipsos. [10] Dant autẽ & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant, & iterũ cum receperint illud [B] à meretricibus, ornant deos suos. [11] Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea. [12] Opertis autẽ illis veste purpurea, extergent faciem ipsorum propter puluerem domus; qui est plurimus inter eos. [13] Sceptrũ autẽ habet vt homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantẽ nõ interficit. [14] Habet etiã in manu gladiũ & securim: se autem de bello & à latronibus nõ liberat. [c] Vnde vobis notum sit, quia nõ sunt dij. [15] Non ergo reueremini eos. Sicut enim vas hominis cõfractũ inutile efficitur, tales sunt & dij illorum. [16] Cõstitutis illis in domo, oculi eorũ pleni sunt puluere à pedibus introeuntium. [17] Et sicut alicui qui Regẽ offẽdit, circũseptæ sunt ianuæ, aut sicut ad sepulchrũ adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus exspolientur. [18] Lucernas accẽdunt illis, & quidẽ multas, ex quibus nullã videre possunt. Sunt autẽ sicut trabes in domo. [d] [19] Corda verò eorum dicunt elingere serpentes qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentũ ipsorum: & non sentiunt. [20] Nigræ fiunt facies eorum à fumo qui in domo fit. [C] [21] Supra corpus eorum & supra caput eorũ volant noctuæ & hirundines & aues, etiã similiter & cattæ. [22] Vnde sciatis quia nõ sunt dij. Ne ergo timueritis eos. [23] Aurum etiam quod habent, ad speciem est: nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt. Neque enim dum conflarentur, sentiebant. †[24] Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus nõ est in ipsis. †[25] Sine pedib⁹ in humeris portãtur, ostentãtes ignobilitatem suam hominibus. [e] Confundantur etiam qui colunt ea. [26] Propterea si ceciderint in terrã, à semetipsis nõ consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit: sed sicut mortuis humeri illis apponẽtur. [27] Hostias illorum vẽdunt sacerdotes ipsorum & abutuntur, similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt: [28] de sacrificiis eorum fœtæ & mẽstruatæ cõtingunt. Sciẽtes itaque ex his quia nõ sunt dij, ne timeatis eos. [f] [29] Vnde enim vocãtur dij? Quia mulieres apponunt diis argenteis & aureis & ligneis, [30] & in domibus eorũ sacerdotes sedent habẽtes tunicas scissas, & capita & barbam rasam, quorum capita nuda sunt. [31] Rugiunt autẽ clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui. [D] [32] Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt vxores suas, & filios suos. [33] Neque si quid mali patiũtur ab aliquo, neq; si quid boni, poterunt retribuere: neq; regem constituere possunt, neq; auferre. [34] Similiter neq; dare diuitias possunt, neq; malum retribuere. Si quis illis votũ voluerit, & non reddiderit, neque hoc requirunt. [35] Hominẽ à morte non liberãt, neque infirmum à potentiore eripiunt. [36] Hominem cæcum ad visum nõ restituunt, de necessitate hominẽ nõ liberabũt. [37] Viduæ nõ miserebuntur, neq; orphanis benefaciẽt.

a. Quomodo propinquos vel liberos tuos non fortuita nec irrationabili coërces ira, sed per verbera reducere cupis ab errore in quem incubuerant: sic deus eos qui non potuerunt sermone conuerti, doloribus, tormẽtis, ad id reerahit quod fuerũt. Raba. in 13. c. Ierem.

b. Idola ex auro formantur ac decorãtur, ac sí optarẽt sic fieri aut ornari, quem admodũ puellæ cupientes ornamenta sibi adhiberi, acquirunt ea. Dion. ibid.

c. Nanque plures eorum numerosas incertorũ deorũ familias introducebãt, & virilem ac muliebrem sexum in dubiis naturis agere existimantes, ortus ac successiões ex diis deorũ asserebant. Alij minores ac maiores, & differentes p potestate deos prædicabant. Hila. de Trin. lib. 1. d. Serpentes nãque corrodebant interiora luteorum deorum. Serpentum quippe est terrã rodere & comedere, iuxta illud Gen. 3. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Dion. ibi.

e. Erubescant cum tanta ac talia opera à deo sint facta. Vel, Erubescant, dum de idololatriæ errore redarguuntur. Euthymius in Psal. 96.

f. Quantum igitur de diis vestris, nomina solummodo video, quorum veterũ mortuorum & fabulas audio, & sacra de fabulis recognosco. Quantum autem de simulachris ipsis, nil aliud reprehẽdo, quàm mares, fœminæ esse vasculorũ instrumentorúmque communium, vel ex eisdem vasculis & instrumentis quasi fatum cõsecratione mutantes, licentia artis transfigurante, & quidem contumeliosissimè, & in ipso opere sacrilegè: vt reuera nobis, maximè qui propter deos ipsos plectimur, solatium pœnarum esse possit, q̃ eadẽ & ipsi patiuntur vt hant. Tertullian. Apologeti. aduersus gentes cap. 12.

Universidad de Deusto Biblioteca

38 Lapidibus de monte similes sunt dij illorũ,lignei,& lapidei,& aurei,& argẽtei:qui
autẽ colunt ea,confundentur. 39 Quomodo ergo æstimandũ est aut dicendum illos
esse deos? 40 Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorãtibus ea,qui cum audierint mu-
tũ non posse loqui,offerunt illum ad Bel,postulãtes ab eo loqui, 41 quasi possint sen-
tire qui non habent motũ.Et ipsi cum intellexerint,relinquent ea.Sensum enim non
habent ipsi dij illorũ.[g] 42 Mulieres autem circundatæ funibus in viis sedẽt, succendẽ- E
tes ossa oliuarũ. 43 Cum autem aliqua ex ipsis abstracta ab aliquo transeunte dormie-
rit cum eo,proximæ suæ exprobrat quòd ea nõ sit digna habita sicut ipsa, neq; funis
eius diruptus sit. 44 Omnia autem quæ illis fiũt,falsa sunt. Quomodo æstimandũ aut
dicendum est illos esse deos? 45 A fabris autem & aurificibus facta sunt.Nihil aliud e-
runt,nisi id quod volunt esse sacerdotes. 46 Aurifices etiã ipsi qui ea faciunt,non sunt
multi tẽporis.Nũquid ergo possunt ea quę fabricata sunt ab ipsis,esse dij? 47 Relique
rũt autẽ falsa & opprobriũ postea futuris. 48 Nam cũ superuenerit illis præliũ & ma-
la,cogitant sacerdotes vbi se abscondant cum illis. 49 Quomodo ergo sentiri debeant
quoniam dij sunt,qui nec de bello se liberãt,neq; de malis se eripiunt? 50 Nam cũ sint
lignea,& inaurata,& inargentata, scietur postea quia falsa sunt,ab vniuersis gẽtibus
& regibus,quæ manifesta sunt quia non sunt dij,sed opera manuum hominũ,& nul-
lum opus dei cum illis. 51 Vnde ergo notum est quia non sunt dij,sed opera manuum
hominũ:& nullum dei opus in ipsis est? 52 Regẽ regioni non suscitant,neq;[h] pluuiam F
hominibus dabunt. 53 Iudicium quoq; non discernent,neque regiones liberabunt ab
iniuria,quia nihil possunt,sicut corniculæ inter medium cœli & terræ. 54 Etenim cũ
inciderit ignis in domum deorum ligneorum,& argenteorum,& aureorum,sacerdo
tes quidem ipsorum fugient & liberabuntur,ipsi vero sicut trabes in medio combu-
rentur: 55 Regi autem & bello non resistent.Quomodo ergo æstimandum est aut re-
cipiendũ quia dij sunt? 56 Non à furibus neq; à latronibus se liberabunt dij lignei, &
lapidei,& inaurati,& inargentati,quibus iniqui fortiores sunt. 57 Aurum & argẽtum
& vestimentũ quo operti sunt,auferent illis,& abibunt,nec sibi auxiliũ ferẽt. 58 Itaq;
melius est esse Regem ostentantem virtutem suam,aut vas in domo vtile in quo glo-
riabitur qui possidet illud,vel ostiũ in domo quod custodit quæ in pace sunt, quàm
falsi dij. 59 Siquidem & Luna ac sidera cum sint splendida & emissa ad vtilitates, ob-
audiunt: 60 Similiter & fulgur cum apparuerit,perspicuum est.Idipsum autem& spi-
ritus in omni regione spirat, 61 & nubes,quibus cum imperatum fuerit à deo peram-
bulare in vniuersum orbem,perficiunt quod imperatum est eis.[i] 62 Ignis etiam missus G
desuper vt consumat montes & syluas,facit quod præceptum est ei.Hæc autẽ neque
speciebus neq; virtutibus vni eorum similia sunt. 63 Vnde neq; æstimandum est neq;
dicendum illos esse deos,quandò non possunt neque iudicium iudicare,neque quic-
quã facere hominibus. 64 Scientes itaq; quia nõ sunt dij,ne ergo timueritis eos. 65 Ne-
que enim regibus maledicent,neque benedicent. 66 Signa etiam in cœlo gentibus nõ
ostendunt:neque vt sol lucebunt,neque illuminabũt vt luna. 67 Bestiæ meliores sunt
illis,quæ possunt fugere sub tectum,ac prodesse sibi. 68 Nullo itaque modo nobis est
manifestũ quia sunt dij: propter quod ne timeatis eos. 69 Nam sicut in cucumerario
formido nihil custodit,ita sunt dij illorum lignei,& argentei,& inaurati. 70 Eodem
modo & in horto spina alba,supra quam omnis auis sedet. Similiter & mortuo pro-
iecto in tenebris,similes sunt dij illorum lignei,& inaurati,& inargentati. 71 A purpu
ra quoque & murice quæ supra illos teneant,scietis vtique quia non sunt dij. Ipsi e-
tiam postremò comeduntur,& erit opprobrium in regione. 72 Melior est homo iu-
stus qui non habet simulachra, nam erit longe ab opprobriis.

g. Solebant enim fœminæ quædam idololatræ se cingere fune quasi magni criminis reæ, & in viis sedere per quas erat iter ad idola donec cũ transeunte quodã dormirent à via abstractæ. Nam qui cognouisset illam seorsum abstractam, dirũpebat & præscindebat funem illius: & per hoc putabat se à criminis vinculo liberatam. Eum enim à quo cognita fuit, credebat vel deum suum, vel sibi directum à deo suo. Idcirco improperabat vicinæ suæ, quòd ipsa non fuerit similiter visitata, nec eius funis dirumptus. Dion. ibi.

h. Hoc est, quia dæmonum simulachra nõ possunt pluere, nec cœli per se dare imbrem suum. Dicamus & hoc contra hæreticos, qui pluuiã doctrinarũ tribuere non possunt: & cum cœlos se esse promittant, & de se scriptum glorientur, Cœli enarrant gloriam dei: tamẽ nõ possunt imbres dare doctrinæ. Solus est enim deus qui suum instruat populũ, & diuersitates gratiæ tribuat expectantibus se. Rabanus post Hiero. in 14. ca. Ieremiæ.

i. At si ignis à cœlo cadit, non est tribuẽdum virtuti eius, aut virtuti dæmonis, sed quicunque prius ceciderit virtute diuina, vel Sodomam & Gomorrhã, & vicinas vrbes consumpsit: aut oratione Eliæ holocaustũ absumpsit: & item illo orãte descendit ignis de cœlo, & cõbussit quinquagenarios binos à principe missos. Inde Deut. 32. Ignis succẽsus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitq; terrã cũ germine suo, &c. Vnde quãtũuis ignem mittant è cœlo in terras, hoc nisi deo permittente facere nõ possunt. Dio. ibi.

B. HIERONYMI IN EZECHIELEM Prophetam præfatio.

Ezechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonẽ, ibíque iis qui cum eo capti fuerant, prophetauit, pœnitẽtibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltro aduersariis tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autẽ ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad captiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerũt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est, sed ex vtroque mediè tẽperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias, principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio nõ multũ distat ab Hebraico. Vnde satis miror, quid causæ extiterit, vt si eosdẽ in vniuersis libris habemus interpretes, in aliis eadẽ, in aliis diuersa trãstulerint. Legite igitur & hũc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autẽ amici mei & hunc subsannauerint, dicite eis, quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat, quòd Græcè significãtius dicitur, vt vocẽtur philolœdori.

Incipit prophetia Ezechielis.

Ezechieli in captiuitate apparent visiones throni dei, rotarum, animalium, & imaginis dei. Cap. I.

Anno ante Christum. 621. Anno mundi. 3341.

A ET[a] factum est in[b] tricesimo anno, in quarto,in quinta men-
sis, cum essem in medio captiuorum iuxta fluuium Cho-
bar,aperti sunt cœli,& vidi visiones dei. 2 In quinta mensis,
ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachin : 3 fa-
ctum est verbum domini ad Ezechielem filium Buzi [c] sa-
cerdotem in terra Chaldæorum secus flumen Chobar. Et
facta est super eum ibi manus domini. 4 Et vidi, & ecce vẽ-
tus turbinis veniebat ab aquilone,& nubes magna, & ignis
inuoluens. Et splendor in circuitu eius, & de medio eius
quasi species electri,id est de medio ignis. 5 Et in medio eius
B similitudo quatuor animaliũ,& hic aspectus eorum:Similitudo hominis in eis. 6 Et
quatuor facies vni,& quatuor pennæ vni. 7 Et pedes eorum pedes recti, & planta pe-
dis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis. 8 Et [d]
manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus:[e] & facies & pennas per qua-
tuor partes habebant,[f] 9 iunctæque erãt pennæ eorũ alterius ad alterum.† Non reuer-
C tebantur cum incederent,sed vnumquodque ante faciem suã gradiebatur. 10 Simili-
tudo autem vultus eorũ, facies hominis & facies leonis à dextris ipsorum quatuor,
facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, 11 & facies aquilæ desuper ipsorũ qua-
tuor, & facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper. Duæ pennæ singulorũ iun-
gebantur,& duæ tegebãt corpora eorum. 12 Et vnumquodq; eorum coram facie sua
ambulabat. Vbi erat impetus spiritus,illuc gradiebãtur:nec reuertebantur cũ ambu-
larent. 13 Et similitudo animaliũ & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardẽtium,
D & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrẽs in medio animalium, splen-
dor ignis,& de igne fulgur egrediens. 14 Et animalia ibãt & reuertebãtur in similitu-
dinem fulguris coruscantis. 15 Cúmque aspicerem animalia, apparuit rota vna super
terram iuxta animalia habens quatuor facies. 16 Et aspectus rotarum & opus earum
quasi visio maris,& vna similitudo ipsarum quatuor:& aspectus earũ & opera, qua-
si sit rota in medio rotæ. 17 Per quatuor partes earum euntes ibant,& non reuertebã-
E tur cum ambularent. 18 Statura quoque erat rotis & altitudo,& horribilis aspectus:[g]
& totũ corpus oculis plenũ in circuitu ipsarũ quatuor. 19 Cúmq; ambularent anima-
lia,ambulabant pariter & rotæ iuxta ea:& cum eleuarentur animalia de terra,eleua-
bantur simul & rotæ. 20 Quocunque ibat spiritus,illuc eunte spiritu & rotæ pariter
eleuabãtur sequentes eum.Spiritus enim vitæ erat in rotis. 21 Cum euntibus ibant,&
cum stãtibus stabant,& cum eleuatis à terra pariter eleuabantur & rotæ sequẽtes ea,
F quia spiritus vitæ erat in rotis.[h] 22 Et similitudo super capita animalium firmamenti
quasi

† De pœ. d.1.c. Pennata. & cap. Non reuertebantur. c. Potest discursus.

a. Ezechiel sacerdos filius Buzi genitus in terra Sarara, in typo Christi filius hominis nuncupatus. Hic captiuus cum Ioachin in Babyloniam ductus ad cõcaptiuos prophetauit, corripiens eorum offensiones, & zelo dei motus, cuncta eorum crimina turpitudinésque arguens: quem dux populi Israel interfecit, pro eo quòd seueritate pontificali corriperetur ab eo ob impietatem sacrilegij. Sepultus est à populo in agro Mahurim in sepulchro Semetarphaxat. Isidorus de vita & morte quorundã sanctorum cap 39.

b. A duodecimo anno Iosiæ regis Iuda, quãdo inuentus est liber Deuteronomij in templo, vsque ad quintum annum captiuitatis Ioachin cognomento Iechonia, qui cum matre ductus est in Babylonem, & cũ Daniele, tribus pueris & Ezechiele, quæ est tribus Iudæ secunda captiuitas. Hiero. ibid.

c. Et quoniã Ezechiel fuit de tribu sacerdotali, eliciũt quidã quòd fuerit de tribu regali: quia hæ duæ tribus tanquam cæteris principaliores matrimonialiter iunctæ fuerunt. Diony. ibid.

d. Manus operatio, & pẽnæ contemplatio. Manus igitur sub pennis sunt, quãdo actiones contemplationi innituntur, & actionis suæ operá virtute contemplationis vincunt. Grego. Moral. lib.7. cap.28.

e. Iuncta sibi sunt euãgelia, hærẽntque mutuo, & in toto orbe volitantia huc illúcque discurrunt, nec habent finem volatus, nec aliquando superantur, & recedunt, sed semper ad vlteriora procedũt. Hiero. ibi.

f. In quolibet siquidem animali erant quatuor alæ, quarum duæ fuerunt ad corpus tegẽdum deorsum pressæ, aliæ vero duæ ad volandum extentæ: & illæ alterius animalis pennas extentas tangebant. Dion. ibid.

g. Corpora quippe animalium idcirco plena oculis describũtur, quia sanctorũ actio ab omni parte circũspecta est, bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Beda do.11. post Trinita.

h. Similem visionem vidit Ioannes Apocalyp 4. cap. in qua throni, animalia, seniores, & agnus qui occisus est, ecclesia est cum capite suo, quæ pro Christo moritur, vt cum Christo viuat. Aug. in 4. c Apoca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A Ventus turbinis ab Aquilone veniens.
B Nubes magna.
C Ignis inuoluens.
D Splendor in circuitu.
E Species electri.
F Similitudo quatuor animalium.
G Planta pedis eorum quasi plāta pedis vituli.
H Manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus.
I K L M Quatuor facies.
N Alæ inuicem coniunctæ.
O Alæ duæ tegentes corpora animalium.
P Ignis discurrens in medio animalium.
Q Rotæ habentes singulæ quatuor facies.
R Circuitus quatuor rotarum plenus oculis.
S Similitudo super caput animalium firmamēti, quasi aspectus crystalli.
T Similitudo throni sicut aspectus Sapphiri.
V Similitudo super thronum, quasi aspectus hominis.
X Species electri, sicut species ignis.
Y Species ignis à lumbis vsque deorsum splendentis in circuitu.
Z Splendor in circuitu sicut splendor arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ.

quasi

quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorũ desuper. [23] Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum. Vnumquodq; duabus alis velabat corpus suum, & alterũ similiter velabatur. [24] Et audiebã sonum alarũ quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis dei. Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, [i] vt sonus castrorum. Cúmque starẽt, demittebantur pennę eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant, & G submittebant alas suas. [26] Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni: & super similitudinẽ throni similitudo quasi aspectus hominis desuper. [27] Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius, à lumbis eius, & desuper, & à lumbis eius vsque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu, [28] velut aspectum arcus cũ fuerit in nube in die pluuiæ. Hic erat aspectus splendoris per gyrum: hæc visio similitudinis gloriæ domini.

i Hoc est, machinarũ bellicarum, tentoriorũ ac similium, quæ cũ bellatoribus deferuntur, & in scripturis castra vocantur. Quorum omniũ maximus est sonus ex armorum collisione, incessu turbarum, fremitu bestiarum: vt 1. Machab. 6. cõscribitur de sono exercitus regis Antiochi. Dion. ibi.

Mittitur propheta impiam domum Israel reuocaturus ab erroribus suis. II.

†Infr. 3. f

A [1] Et vidi, & †cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis, & dixit ad me: [a] †Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum. [2] Et ingressus est in me spiritus postquã locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos. Et audiui loquentẽ ad me, [3] & dicentẽ: Fili hominis, mitto ego te ad filios Is-
B rael, ad gentes apostatrices quæ recesserunt à me. Patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque ad diẽ hanc, [4] & filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: †Hæc dicit dominus deus, [5] si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est, & scient quia propheta fuerit in
C medio eorum. [6] Tu ergo fili hominis [b] ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. [7] Loquẽris ergo verba mea ad eos, si forte audiãt, & quiescant, quoniam irritatores sunt. [8] Tu autem fili hominis audi quæcunque loquor ad te, & noli esse exasperans, sicut do-
†Apoc. 5. a D mus exasperatrix est. Aperi os tuum, & comede quæcunque ego do tibi. [9] Et vidi, & ecce manus missa ad me in qua erat inuolutus liber: [10] & expandit illũ corã me, † qui erat scriptus intus & foris, & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

†Ier. 23. quæ. 4. c. Nabucho donosor. 40. dist. c. à Quæliber.

†To. dist. c. Quid est hoc.

a. Est & aliud quod de Prophetæ facto consideremus in nobis. Propheta enim mox vt gloriæ domini similitudinem vidit, in faciem suam cecidit. Cuius similitudinem gloriæ quia nos p spiritum prophetiæ videre non possumus, hãc assidue cognoscere, & solicite contemplari in sacro eloquio, in cœlestibus montis, in præceptis spiritualibus debemus. Greg. in Ezechiel. homil. 8.
b. Ne timeas tormenta quæ tibi inferre minantur, iuxta illud, Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem nõ possunt occidere. Diony. ibid.

Ne sanguis impiorum requiratur de manibus prophetæ, iubetur eos ad pœnitentiam vocare, peccata eorum annuntiando, ne in ipsis moriantur. III.

A [1] Et dixit ad me: Fili hominis, quodcunque inueneris comede. [a] Comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel. [b] [2] Et aperui os meum, & ciba
†Apo. 10. a uit me volumine illo. [3] Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, & viscera tua cõplebuntur volumine isto, quod ego do tibi. † Et comedi illud, & factũ
†D. quæ. 4. 5. Hist. a. est in ore meo sicut mel dulce. [4] Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domũ Israel, & loquêris verba mea ad eos. † [5] Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ
B linguæ tu mitteris, ad domũ Israel, [6] neque ad populos multos profundi sermonis & ignotæ linguæ, quorum nõ possis audire sermones. Et si ad illos mitteteris, ipsi audirent te. [7] Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolũt audire me. Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. [8] Ecce dedi faciem tuã valentiorem faciebus eorum, [c] & frontem tuam duriorem frõtibus eorum: [9] vt adamantem & vt silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos, neque metuas à facie eorũ, quia domus exa-
C sperãs est. [10] Et dixit ad me: [d] Fili hominis, omnes sermones meos quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, [11] & vade ingredere ad trãsmigrationẽ, ad filios populi mei, & loquêris ad eos, & dices eis: Hæc dicit dominus deus, si forte audiant, & quiescant. [12] Et assumpsit me spiritus, & audiui post me vocem cõmotionis magnæ, Benedicta gloria domini de loco suo, & vocem alarum animaliũ percutientium alteram ad alteram, [13] & vocẽ rotarum sequẽtium animalia, & vocem commo-

a. Verba sacræ scripturæ & cibus & potus sunt. In rebus enim obscurioribus quæ non capiuntur nisi exponãtur, sacra scriptura cibus est: in rebus vero apertioribus potus est. Gregor. in Ezechiel. ho. 10.
b. Vnde comedit librũ scriptum intus & foris lamẽtationib⁹, carmine, & væ. Lamentationibus, super pœnitentibus: carmine, super laude iustorum: & væ, super his de quibus scriptum est. Cũ venerit impius in profundum malorum, contẽnit. Hiero. ad Rusticum.
c. Si dura fronte sunt, dura to & tu econtra tuam. Nil tam durum, quod duriori non cedat. Bernar. de Considera. lib. 4.
d. Iste est cibus voluminis, & hæc sunt verba quibus pro diuersitate audientiũ, vel lamenta, vel carmen, vel væ, hominibus loquimur. Et tamen notandum quod antè sermones dei in nostro corde cõdendi sunt audiendique & intelligendi diligentius, & sic ad populum proferendi. Hiero. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

tionis magnæ.†[14]Spiritus quoq; leuauit me & assumpsit me, & abij amarus in indi- D †26. quæ. 5. 6. Episcopi.
gnatione spiritus mei.Manus enim domini erat mecum,confortans me.[15] Et veni ad
transmigrationem ad aceruum nouarum frugum,ad eos qui habitabāt iuxta flumen
Chobar,& sedi vbi illi sedebāt:& mansi ibi septem diebus mœrēs in medio eorum.
[15]Cum autē pertrāsissent septem dies,factum est verbū domini ad me,dicens:†[17]Fili †Infra 33.b
hominis,[c]speculatorem dedi te domui Israel,& audies de ore meo verbū, & annun-
ciabis eis ex me.[18]Si dicēte me ad impiū,Morte morieris,non annunciaueris ei, neq;
locutus fueris,vt auertatur à via sua impia,& viuat:ipse impius in iniquitate sua mo- E
rietur,sanguinem autem eius de manu tua requiram.[19]Si autem tu annūciaueris im-
pio,& ille nō fuerit conuersus ab impietate sua & à via sua impia,ipse quidem in im-
pietate sua morietur,tu autem animam tuam liberasti.[20] Sed & si conuersus iustus à
iustitia sua fuerit,[f]& fecerit iniquitatem,ponam offendiculum corā eo. Ipse morie-
tur,quia non annunciasti ei.In peccato suo morietur,& non erunt in memoria iusti-
tiæ eius quas fecit:sanguinem verò eius de manu tua requiram. [21] Si autem tu annū- F
ciaueris iusto vt non peccet iustus,& ille non peccauerit,viuens viuet,quia annūcia-
sti ei,& tu animā tuā liberasti.[22]Et facta est super me manus domini, & dixit ad me:
Surgens[g]egredere in campum,& ibi loquar tecum.[23]Et surgens egressus sum in cam
pum,& ecce ibi gloria domini stabat quasi gloria † quam vidi iuxta fluuiū Chobar, †Sup.1.d
& cecidi in faciem meam.[24]Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes
meos, & locutus est mihi,& dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus
tuæ.[25]Et tu fili hominis,ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non G
egredieris in medio eorum, † [26] & [h] linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & †De renuntia c Nisi § propter militiam.
eris mutus,nec quasi vir obiurgans,quia domus exasperans est.[27] Cum autem locu-
tus fuero tibi,aperiam os tuum,& dices ad eos:Hæc dicit dominus deus:Qui audit,
audiat:& qui quiescit,quiescat:quia domus exasperans est.

Ierusalem obsidio vrgens paratur,& decem tribuum captiuitas diuturna in angustia & fame designatur. IIII.

ET tu fili hominis,[a]sume tibi laterem,& pones eum coram te, & describes in A
eo ciuitatem Ierusalem.[2]Et ordinabis aduersus eam obsidionem,& ędifica-
bis[b]munitiones,& comportabis aggerem,& dabis contra eam castra,& po-
nes arietes in gyro.[3]Et tu sume tibi sartaginem ferreā,& pones eā in murum ferreum
inter te & inter ciuitatem:& obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem,
& circundabis eam.Signum est domui Israel.[4]Et tu dormies super latus tuū sinistrū,
& pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum quibus dormies super il-
lud,& assumes iniquitates eorum.[5]Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum nu- B
mero dierum trecentos & nonaginta dies,& portabis iniquitatem domus Israel.[6] Et
cum compleueris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundò, & assumes ini-
quitatem domus Iuda quadraginta diebus.†Diē pro anno, diē inquā pro anno dedi †Num.14.f
tibi.[7]Et ad obsidionem Ierusalē conuertes faciem tuā,& brachiū tuū erit extentum,
& prophetabis aduersus eam:[8]Ecce circundedi te vinculis, & non te conuertes à la-
tere tuo in latus aliud,donec cōpleas dies obsidionis tuæ.[c] [9] Et tu sume tibi frumen- C
tum,& hordeum,& fabā,& lentem,& milium,& viciā, & mittes ea in vas vnum, &
facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum.Trecentis & no-
naginta diebus comedes illud.[10]Cibus autē tuus quo vescēris, erit in pōdere viginti
stateres in die.A tempore vsque ad tempus comedes illud.[11]Et aquā in mēsura bibes
sextā partem hin.A tempore vsq; ad tempus bibes illud.[12]Et quasi subcinericiū hor-
deaceum comedes illud:& stercore quod egreditur de homine,operies illud in ocu-
lis eorū.[13]Hæc dicit dominus : Sic comedent filij Israel panem suum pollutum inter
gētes,ad quas eiiciā eos.[14]Et dixi:A,A,A,domine de9:[d] ecce anima mea nō est pollu
ta,& morticinum & laceratū à bestiis nō comedi ab infantia mea vsq; nūc : & nō est
ingressa os meum omnis caro immunda.[15]Et dixit ad me:Ecce dedi tibi fimum boū,
pro ster

c.Quē dominus ad prædicādū mittit, speculatorem esse denuntiat. Cui enim aliena cura cōmittitur,speculator vocat: vt in mētis altitudine sedeat atque vocabulū nominis,ex virtute actionis trahat.Nō est enim speculator, qui in imo est. Speculator quippe semper in altitudine stat, vt quicquid venturum est, longe prospiciat.Greg.in Ezech. ho.11.

f.Fecerit iniquitatem,quia non distinxisti ei hoc est non dixisti quid sit cauendū non retinebitur memoria eius,& sanguinē eius de manu tua requiram.Tu autē si distinxeris iusto vt nō peccet & ipse non peccauerit , iustus vita viuet, quia dixisti ei,& tu animam tuā liberabis.Amb.Epi.19.

g Quādo autem egreditur in campū,fit quidem super eum manus domini: quia absque illius adiutorio exire non poterat.Hiero. ibi.

h . Idcirco prædicationis sermo tibi tollitur,quia dū me in suis actibus plebs exasperat nō est digna cui veritatis exhortatio fiat.Grego.17.super Euangelia

a.Prophetæ nunc verbis, nūc reb9 aut factis prophetāt.Vnde in huius iam exponendi capitis principio dominus quædam facta iubet prophetæ per quæ vastitas Ierusalē prophetatur. Dio.ibi.

b.Munitiones dicūtur quibus vrbs clauditur,ne quis obsessorū possit aufugere. Cōportati aggeres, quibus vallū fossæque cōplentur, Castra, militum custodiæ per circuitum. Arietes,quibus murorum fundamenta quatiuntur,& lapidum iunctura soluitur . Hoc autem dicitur, vt significetur vrbis Ierusalem sub Sedecia rege vicina captiuitas: cuius anno vndecimo & rex & ciuitas capta est.Hiero. ibid.

c. Hæc terræ nascentia simul miscebis,non ex quolibet seorsum specialē panem vel escam formando, sed eiusdē generis panes tibi parando ex illo cōmixto quemadmodū tempore famis & obsidionis. Dio.ibi.

d.Est ergo cœlum sancta aliqua anima, habens solem intellectū,lunam fidem astra virtutes. Vel certe sol iustitiæ zelus aut feruēs charitas,& luna cōtinentia. S. Ber.super.Cant.Ser.27.

†Infr.5.d.& 14.d pro stercoribus humanis,& facies panem tuum in eo.[16] Et dixit ad me:Fili hominis,
† ecce conteram baculum panis in Ierusalem, & comedent panem suum in pondere
& in solicitudine,& aquam in mensura & in angustia bibent:[17] vt deficientibus pane
& aqua corruat vnusquisque ad fratrem suum,& contabescat in iniquitatibus suis.

In cæsarie & barba detonsis varia populi iudicia designantur. V.

A ET tu fili hominis,sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum
& duces per [a] caput tuum & per barbam tuam,& assumes tibi statêram pon-
deris,& diuides eos. [2] Tertiam partem igni cōbures in medio ciuitatis iuxta
completionem dierum obsidionis, & assumes tertiam partem, & concides gladio in
circuitu eius, tertiam verò aliam disperges in ventum , & gladium nudabis post eos.
[3] Et sumes inde paruum numerum,& ligabis eos in summitate pallij tui.Et ex eis rur-
sum tolles & proiicies eos in mediū ignis,& combures eos igni,[4] & ex eis egredietur
ignis in omnē domum Israel.[5] Hæc dicit dominus deus Ista est Ierusalem.[b] In medio
B gentium posui eam,& in circuitu eius terras. [6] Et cōtempsit iudicia mea vt plus esset
impia quàm gētes,& præcepta mea vltrà quàm terræ quæ in circuitu eius sunt. Iudi-
cia enim mea proiecerūt,& in præceptis meis non ambulauerunt.[7] Idcirco hæc dicit
dominus deus:Quia superastis gētes quæ in circuitu vestro sunt,& in pręceptis meis
non ambulastis,& iudicia mea nō fecistis, & iuxta iudicia gentiū quæ in circuitu ve-
stro sunt,non estis operati: [8] ideo hæc dicit dominus deus:Ecce ego ad te,& ipse ego
faciam in medio tui iudicia in oculis gentium,[9] & faciam in te quę nō feci,& quibus
similia vltrà non faciam,propter omnes abominationes tuas.[10] Ideo patres comedēt
C filios in medio tui, & filij comedent patres suos. Et faciam in te iudicia, & ventilabo
vniuersas reliquias tuas in omnē vētum.[11] Idcirco viuo ego,dicit dominus deus,Nisi
pro eo quòd sanctum meū violasti in omnibus offensionibus tuis,& in cunctis abo-
minationibus tuis,ego quoq; confringam, & non parcet oculus meus , & non mise-
rebor.[c][12]Tertia pars tui peste morietur,& fame cōsumetur in medio tui:& tertia pars
tui in gladio cadet in circuitu tuo:tertiā verò partem tuam in omnē ventum disper-
gam,& gladiū euaginabo post eos.[13] Et cōplebo furorem meum,& requiescere faciā
indignationem meam in eis,& consolabor.Et scient quia ego dominus locutus sum
D in zelo meo,cum impleuero omnē indignationem meam in eis . [14] Et dabo te in de-
sertum & in opprobrium gētibus quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis præ-
tereuntis.[15] Et eris opprobrium & blasphemia,exemplū & stupor in gentibus quæ in
†Sup.4.d circuitu tuo sunt,cum fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpa-
tionibus iræ,quæ ego dominus locutus sum, [16] quando † misero sagittas famis pessi-
†Infr.14.d mas in eos,quæ erunt mortiferæ,& quas mittam vt disperdam vos.Et famem cōgre-
gabo super vos,& cōteram in vobis baculum panis,† [17] & immittam in vos famem,
& bestias pessimas vsq; ad internecionem.Et pestilentia & sanguis transibunt per te,
& gladium inducam super te.Ego dominus locutus sum.

Propter peccatum idololatriæ populus plagis grauiter percussus est. VI.

†Infr.36.a
A ET factus est sermo domini ad me,dicens: [2] Fili hominis,† pone faciē tuam ad
[a] montes Israel,& prophetabis ad eos, [3] & dices: Mōtes Israel,audite verbum
domini dei.Hæc dicit dominus deus montibus,& collibus,rupibus, & valli-
bus:Ecce ego inducam super vos gladiū,& disperdā excelsa vestra,[4] & demoliar aras
vestras,& cōfringentur simulachra vestra, & deiiciam interfectos vestros ante idola
vestra.[5] Et dabo cadauera filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorū,& di-
B spergam ossa vestra circum aras vestras. [6] In omnibus habitationibus vestris [b] vrbes
desertæ erunt,& excelsa demolientur & dissipabuntur , & interibunt aræ vestræ, &
confringentur,& cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra , & delebun-
tur opera vestra,[7] & cadet interfectus in medio vestri, & scietis quia ego sum domi-
nus.[8] Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in gentibus , cū dispersero vos

a.Dominus caput prophetæ rasit quando Iudaico sacerdotio præceptorū suorum sacramenta abstulit: barbā rasit , quia regnum amputauit.Greg.Mora.lib. 2.ca.29.

b.Ierusalem in medio mundi sitam hic idem propheta testatur, vmbilicum terræ eam esse demōstrās. Et psal mista passionē Christi exprimēs,Et operatus est, inquit,salutē in medio terræ. A partibus enim orientis cingitur plaga quæ appellatur Asia.A partibus occidentis, eius quæ vocatur Europa. A meridie & austro,Libya & Africa.A Septentrione Scythia, Armenia,atque Perside,& cūctis Pōti nationibus.In medio igitur gentium posita est, vt quia in Iudæa notus erat deus , & in Israel magnum nomē eius:omnes in circuitu nationes illius sequerētur exempla:quæ gentium circa se positarum impietatē secuta,vicit etiā ipsas in scelere suo.Hieron.ibid.

c.Consequenter dominus pādit quid dicta in huius capitis principio designēt de tripartita pilorum diuisione,signauit enim quòd Iudæi triplici vastatione perirēt,fame,peste , & gladio.Fame inquam ob grauem & diuturnam obsidionē,de quibus Threnorum. 4.Melius fuit occisis gladio,quàm interfectis fame. Gladio , tā intra quàm extra Ierusalem à Chaldæis. Et peste,quæ superius per ignem designata est : quoniam in scripturis sanctis omnis grauis afflictio nomine ignis signatur. Dion. ibid.

a.Montes autem Israel qui simulachris dæmonum fuerāt occupati:non auribus, sed imperio ac potētia cōditoris suum audiunt & intelligunt conditorem : ad quos propheta loquitur,inducens idola destruēda , & aras vniuersásque cæremonias quibus prius idolis seruiebāt, conterendas . Hierony.ibi.

b . Chaldæi nanque non ipsam Ierusalem tātum,sed etiam cæteras vrbes Iudęę destruxerunt:sed & contriuerunt loca voluptatis in quibus idola colebantur, imò & idola & omnia eorū gesta iniqua redigentur in nihilum.Dio.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in terras,[9] & recordabuntur mei liberati vestri in gẽtibus ad quas captiui ducti sunt, quia contriui cor eorum [c] fornicans & recedens à me, & oculos eorum fornicantes C
post idola sua,& displicebunt sibimet super malis quæ fecerãt in vniuersis abominationibus suis,[10] & sciẽt quia ego dominus nõ frustra locutus sum vt facerẽ eis malũ hoc.[11] Hæc dicit dominus deus:Percute manum tuam,& allide pedem tuum,& dic: Heu ad omnes abominationes malorum domus Israel,quia gladio,fame,& peste ruituri sunt.[d 12] Qui lõge est,peste morietur:qui autẽ prope,gladio corruet: & qui relictus fuerit & obsessus,fame morietur.Et cõplebo indignationem meam in eis,[13] & D
scietis quia ego dominus,cũ fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum,in omni colle excelso,& in cũctis summitatibus montium,& subtus omne lignum nemorosum,& subtus vniuersam quercum frõdosam, locum vbi accenderũt thura redolentia vniuersis idolis suis.[14] Et extendam manum meam super eos, & faciam terram eorum desolatam & destitutam à deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum,& scient quia ego dominus.

c. Interius fornicari est exterius vetitis delectari.Gregor.Moral.lib.25. cap.10.

d. Qui aduersariorum manus euaserit, in manus dei incidet,vt qui longe distat ab hostibus, peste & fame moriatur: nec propterea se credat tutum,qui hostes lõge fugerit.Diony.ibid.

Israelis excidium propter peccata sua instare,ac omni ipsam auxilio destitui,hostibus late peruagantibus,manifestatur. VII.

ET factus est sermo domini ad me, dicẽs: [2] Et tu fili hominis,hæc dicit dominus A Infr.eodẽ.
deus:Terræ Israel [a] finis venit,venit finis super quatuor plagas terræ.[3] Nunc finis super te:& immittam furorem meum in te:& iudicabo te iuxta vias tuas: & ponam cõtra te omnes abominationes tuas:† [b] [4] & non parcet oculus meus super te, & † Infr.9.B
non miserebor,sed vias tuas ponã super te,& abominationes tuæ in medio tui erunt, & scietis quia ego dominus. [5] Hæc dicit dominus deus. Afflictio vna, afflictio ecce B
venit.[6] Finis venit,venit finis.Euigilauit aduersum te,ecce venit. Venit contritio super te,qui habitas in terra.[7] Venit tẽpus,prope est dies occisionis,& non gloriæ montium.[8] Nunc de propinquo effundã iram meam super te,& cõplebo furorem meum in te.Et iudicabo te secundum vias tuas, & imponam ibi omnia scelera tua.[9] Et non parcet oculus meus,nec miserebor,sed vias tuas imponam tibi,& abominationes tuę in medio tui erũt,& scietis quia ego sum dominus percutiẽs.[10] Ecce dies,ecce venit. C
Egressa est contritio, floruit virga, germinauit superbia,[11] iniquitas surrexit in virga impietatis:non ex eis,& non ex populo,neq; ex sonitu eorum: & non erit requies in eis.[12] Venit tempus,appropinquauit dies:qui emit,non lætetur:& qui vendit, nõ lugeat: quia ira super omnem populum eius, [c 13] quia qui vendit,ad id quod vendidit
non reuertetur,& adhuc in viuẽtibus vita eorum. Visio enim ad omnem multitudi- D
nem eius non regredietur, & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur. [d 14] Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium. Ira enim mea super omnem multitudinẽ eius.[15] Gladius foris,pestis & fames intrinsecus. Qui in agro est, gladio morietur:& qui in ciuitate,pestilẽtia & fame deuorabuntur:[16] & saluabuntur qui fugerint ex eis.Et erunt in montibus quasi columbæ conuallium omnes trepidi, vnusquisque in iniquitate sua.[17] Omnes manus dissoluentur, & omnia genua fluent E
aquis.† [18] Et accingent se ciliciis,& operiet eos formido,& in omni facie cõfusio, & in vniuersis capitibus eorũ caluitiũ.† [e 19] Argẽtum eorũ foras proiicietur, & aurum
eorum in sterquilinium erit.Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebũtur,quia scandalũ iniquitatis eorũ factum est,[20] & ornamentũ monilium suorum in superbiam posuerunt,& imagines abominationum suarum & simulachrorũ
fecerunt ex eo.Propter hoc dedi eis illud in immunditiam,[21] & dabo illud in manus F
alienorum ad diripiendum,& impiis terræ in prædam:& contaminabunt illud.[22] Et auertam faciem meam ab eis,& violabunt [f] arcanũ meum,& introibũt in illud emissarij, & contaminabunt illud.[23] Fac conclusionem, quoniam terra plena est iudicio sanguinum,& ciuitas plena iniquitate.[24] Et adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum. Et quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt G
sanctuaria

a. Nos autem explanãdum putamus, quòd post cõminationem montium Israel, ad omnem terram Israel siue decem siue duodecim tribuum sermo propheticus dirigatur, & nequaquã propheta ventura prænuncier, sed iam ingruentem videat captiuitatẽ.Quinto enim anno Sedeciæ cœpit Ezechiel in Babylone prophetare captiuis, & anno nono venit Nabuchodonosor,& obsedit Ierusalem, & cepit eam anno vndecimo Sedeciæ.Hiero.ibid.

b. Hoc est, sapientia qua cũcta intueor, vel clementia qua electos præsertim contemplor, non habebit teã castigationibus supportatum.Dion.ibid.

c. Quinquagesimus annus qui dicitur iubileus,quo omnia vendita hæreditaria ad priorem dominum reuertebantur, non proderit illis. Per quod designatur eorum captiuitas ante iubilei aduentum, nec ante iubileum liberationem illorum.Diony.ibid.

d. Præcipitur nunc vt omnes ad signum clangoris & buccinæ præparentur ad bella.Hieron.ibid.

e Fuga & captiuitate cogẽte, diuitias,& argenti & auri põdera proicient in plateas, suas tãtùm animas seruare cupientes, ne sint ponderi fugientibus, quæ fuerunt luxurię ociosis.Hiero. ibid.

f. Arcanum dei Iudæi dicebant sanctuarium vel sanctum sanctorũ, in quod nullus ingredi debuit nisi solus summus põtifex, & hoc semel in anno. In quod tamen ingressi sunt Chaldæi, ipsum inhonorauerunt, & polluerunt illud intrando, & ibi vitiosa & inhonesta agendo, ipsumque tandem ædificium funditus euertendo,de quo plorabat Ieremias, Thren.1. Quia vidit gẽtes ingressas sanctuarium Dei,de quibus præceperas ne intrarent in illud. Diony.ibid.

† Isa.11.a Iere.48.f Prou.11.a †Sopho.1.d Eccle.5.c

sanctuaria eorũ.[25] Angustia superueniente requirent pacem, & non erit. [26] Conturbatio super conturbationem veniet,& auditus super auditum. Et quærent visionem de propheta,& lex peribit à sacerdote,& cõsiliũ à senioribus.[27] Rex lugebit,& princeps induetur mœrore,& manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viã eorũ faciam eis,& secundum iudicia eorum iudicabo eos,& scient quia ego dominus.

Raptus propheta in Ierusalem pessimas videt Iudæorum abominationes in figura parietis,idoli,thuribuli,& ramorum. VIII.

Anno ante Christum. 610. Anno mũdi.3342.

ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis, ego sedebam in A
domo mea,& [a] senes Iuda sedebant coram me. Et cecidit ibi super me manus domini dei.[2] Et vidi,& ecce similitudo quasi aspectus ignis. Ab aspectu lumborum eius & deorsum ignis, & à lumbis eius & sursum quasi aspectus splendoris & visio
† Dan.15.c. B electri.† [3] Et emissa similitudo manus apprehẽdit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus inter cœlum & terram,& adduxit me in Ierusalẽ in visione dei iuxta ostium interius,quod respiciebat ad aquilonem, vbi erat statutum idolum zeli ad prouocandum æmulationem.[4] Et ecce ibi gloria dei Israel secundum visionem quã videram in campo,[5] & dixit ad me:Fili hominis,leua oculos tuos ad viam aquilonis.
C Et leuaui oculos meos ad viam aquilonis,& ecce ab aquilone portę altaris idolũ zeli in ipso introitu.[6] Et dixit ad me:Fili hominis,putásne vides tu quid isti faciũt,[b] abominationes magnas quas domus Israel facit hic,vt procul recedam à sanctuario meo?
D Et adhuc conuersus videbis abominationes maiores. [7] Et introduxit me ad ostium atrij.Et vidi,& ecce foramen vnum in pariete. [8] Et dixit ad me:Fili hominis,[c] fode parietem.Et cum perfodissem parietem,apparuit ostium vnum.[9] Et dixit ad me:Ingredere,& vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic.[10] Et ingressus vidi,& ecce omnis similitudo reptilium,& animaliũ abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum.[11] Et septuaginta viri de senioribus domus Israel,& Iezanias filius Saphan stabat in medio eorum stãtium ante picturas, & vnusquisq: habebat thuribulum in manu sua,& vapor nebulę de thure consurgebat.
E [12] Et dixit ad me:[d] Certe vidisti fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris,vnusquisq; in abscondito cubilis sui. Dicunt enim: Non videt dominus nos: dereliquit dominus terrã.[13] Et dixit ad me:Adhuc conuersus videbis abominationes maiores,quas isti faciunt.[14] Et introduxit me per ostium portę domus domini quod
F respiciebat ad aquilonem:& ecce ibi mulieres sedebant plangentes. Adonidem.[15] Et dixit ad me:Certe vidisti fili hominis. Adhuc cõuersus videbis abominationes maiores his.[16] Et introduxit me in atriũ domus domini interitus. Et ecce in ostio tẽpli domini inter vestibulum & altare quasi vigintiquinq; viri dorsa habentes contra templum domini,& facie ad orientẽ,& adorabant ad ortum solis.[17] Et dixit ad me: Cer-
G te vidisti fili hominis. Nunquid leue est hoc domui Iuda, vt facerent abominationes istas quas fecerunt hic? Quia replentes terram iniquitate, cõuersi sunt ad irritandum me. Et ecce applicant ramum ad nares suas.[e 18] Ergo & ego faciam in furore,nõ parcet oculus meus,nec miserebor:& cum clamauerint ad aures meas voce magna, nõ exaudiam eos.

a. Significanter dicuntur senes Iuda, vt nihil ad Israel hoc est ad decẽ tribus quæ prius captæ fuerãt, sed ad eos qui de tribu Iuda cum Iechonia ducti erant in captiuitatem, dici intelligamus.Hiero.ibi.

b. Atque vtinam vel quæratur iam inter dispẽsatores vt fidelis quis inueniatur. Si sanctus est,& minime sibi conscius, cõgratulamur ei: doleat & ipse nobiscum in pluribus hæc inueniri.Nec enim reuelamus nunc occulta dedecoris,nec parietem fodimus, vt abominatio maior appareat. Berna. Declamatio. Ecce nos reliquimus omnia.

c. Hoc est,cordis duritiam crebris persecutationum ictibus rumpe. Parietem enim fodere,est asperis correptionibus duritiam cordis aperire. Et tunc apparet ostium: quia cũ cordis duritia asperis correptionibus aperitur, quasi quædam ianua ostenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur, cogitationum interiora videantur.Gregorius Moral.lib 26.cap.4.

d. Nam & pro istis meritis vestris cladem vestram futuram Ezechiel nunciat,& non solũ in isto seculo quæ iam euenit,sed in die tribulationis quæ subsequetur. Qua clade nemo liberabitur,nisi qui passione Christi, quam respuitis, fuerit obfiguratus. Sic enim scriptum est: Et dixit dominus ad me Certe vidisti fili hominis, quæ seniores Israel faciunt in tenebris . &c. Terrul.aduersus Iudæos.

e. Qui nõ intelligunt quid sibi prosit,& orant frequẽter contraria,expedit eisvt non exaudiatur à domino. Vnde & in oratione dominica dicimus: Fiat voluntas tua, non voluntas nostra, quæ errare consuevit, sed voluntas tua, quæ futura cognoscit.Hiero.ibi.

Apparent sex viri missi ad vastandum Ierusalem:in qua saluantur soli signo Tau signati. IX.

A ET clamauit in auribus meis voce magna,dicens: Appropinquauerunt visitationes vrbis,& vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua.[2] Et ecce [a]
sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad aquilonem,& vniuscuiusque vas interitus in manu eius.[b] Vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis,& atramentariũ scriptoris ad renes eius.Et ingressi sunt,& steterunt iuxta altare æneũ.[3] Et gloria domini Israel assumpta est de Cherub, quæ erat super eum ad
B limen domus.Et vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris

a. Sex mũdi ætates, per sex dei ministros & angelos in forma virorum.Diony.ibi.

b. Christus humana carne opertus septimus inter illos Hiero.ibi.

habebat in lumbis ſuis: 4 & dixit dominus ad eũ: [c] Trãſi per mediam ciuitatẽ in me-
dio Ieruſalẽ,† & ſigna Tau ſuper frõtes virorum gementium & dolentiũ ſuper cun-
ctis abominationibus quę fiunt in medio eius. 5 Et illis dixit audiẽte me: Tranſite per
ciuitatem ſequentes eum,& percutite.†Non parcat oculus veſter,neq; miſereamini.
6 Senem,adoleſcentulũ,& virginem, paruulum, & mulieres interficite vſq; ad inter-
necionem. Omnem autem ſuper quem videritis Tau, ne occidatis: † & à ſanctuario C
meo incipite.†[d] Cœperũt ergo à viris ſenioribus qui erant ante faciẽ domus. 7 Et di-
xit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis. Egredimini. Et egreſſi
ſunt,& percutiebãt eos qui erant in ciuitate. 8 Et cæde cõpleta,remanſi ego, ruíq; ſu-
per faciem meam,& clamans aio:Heu,heu,heu,domine deus:Ergóne diſperdes om-
nes reliquias Iſrael,effundens furorem tuum ſuper Ieruſalẽ? 9 Et dixit ad me: Iniqui- D
tas domus Iſrael & Iuda magna eſt nimis valde,& repleta eſt terra ſanguinibus,& ci-
uitas repleta eſt auerſione.Dixerunt enim:Dereliquit dominus terrã,& dominus nõ
videt. 10 Igitur & meus non parcet oculus: neq; miſerebor. Viam eorum ſuper caput
eorum reddam.Et ecce vir qui erat indutus lineis, qui habebat atramentariũ in dor-
ſo ſuo,reſpondit verbum,dicens:Feci ſicut præcepiſti mihi.

† 4.c. ...ó poteſt. Exod.12.c. Apoc.7.a † Sup.8.a Iudith.2.b
† Io.d.c.Et purgabit. † Sup.8.f

c. Quòd ad paſſionẽ & ſanguinem Chriſti pertineat hoc ſignũ,& ille ſaluus atq; incolumis reſeruetur quiſquis in hoc ſigno inuenit, item dei teſtimonio comprobatur,dicẽtis, Exod 12. Et erit ſanguis in ſignum vobis ſuper domos in quibus eritis,& videbo ſanguinem,& protegam vos,& nõ erit in vobis plaga diminutionis cum percutiam & cõteram terram Aegypti. Cyprianus contra Demetrianum. Tracta.1.

d. Occiduntur autem viri ſeniores de quibus ſupra legimus quòd haberent thuribula,& adolerent idolis incenſum. Nec erat vlla tẽpli religio, quia offenſo religionis deo, contaminata ſunt omnia: vt vnde peccatum,inde iudicium ſit. Omnis enim qui peccato mortuus eſt, contaminat atria templi, & vias vrbis domini,in quibus viuit qui cum Chriſto reſurgẽs mortuus eſſe deſiſtit. Hiero.ibid.

Videns propheta Cherubim & quatuor rotas, videt pariter virum carbones de medio rotarum accipientem. X.

ET [a] vidi,& ecce in firmamẽto quod erat ſuper caput [b] Cherubim,quaſi lapis A
ſapphirus , & quaſi ſpecies ſimilitudinis ſolij apparuit ſuper ea. 2 Et dixit ad
virũ qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarũ quæ ſunt ſub-
tus Cherubim,& imple manum tuã prunis ignis quæ ſunt inter Cherubim, & effun-
de ſuper ciuitatem. Ingreſſúſq; eſt in conſpectu meo. 3 Cherubim autẽ ſtabant à dex-
tris domus cũ ingrederetur vir,& nubes impleuit atriũ interius. 4 Et eleuata eſt glo-
ria domini deſuper Cherubim ad limen domus,& repleta eſt domus nube. Et atrium
repletũ eſt ſplendore gloriæ domini: 5 & ſonitus alarũ Cherubim audiebatur vſq; ad
atrium exterius,quaſi vox loquẽtis dei omnipotẽtis. 6 Cúmq; pręcepiſſet viro qui in- B
dutus erat lineis,dicẽs:Sume ignẽ de medio rotarũ quæ ſunt inter Cherubim:ingreſ-
ſus ille ſtetit iuxta rotã. 7 Et extendit Cherub manũ de medio Cherubim,ad ignẽ qui
erat inter Cherubim,& ſumpſit,& dedit in manus eius qui indutus erat lineis:qui ac-
cipiẽs egreſſus eſt. 8 Et apparuit in Cherubĩ ſimilitudo manus hominis ſubtus pẽnas
eorũ. 9 Et vidi,& ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim.Rota vna iuxta Cherub vnũ,&
rota alia iuxta Cherub vnũ.Species autẽ rotarum erat quaſi viſio lapidis chryſolithi,
10 & aſpectus earũ ſimilitudo vna quatuor,[c] quaſi ſi ſit rota in medio rotæ. 11 Cúmq; C
ambularẽt,in quatuor partes gradiebãtur,& nõ reuertebãtur ambulãtes: ſed ad locũ
ad quẽ ire declinabat quæ prima erat,ſequebãtur & cæteræ,nec reuertebãtur. † 12 Et
omne corpus earũ,& colla,& manus,& pẽnę,& circuli,plena erant oculis in circuitu
quatuor rotarũ: 13 & rotas iſtas vocauit volubiles,audiẽte me. 14 Quatuor autẽ facies
habebat vnũ.Facies vna,facies Cherub:& facies ſecunda,facies hominis: & in tertio
facies leonis,& in quarto facies aquilæ. 15 Et eleuata ſunt Cherubĩ, ipſum eſt animal
quod videram iuxta fluuiũ Chobar. 16 Cúmq; ambularẽt Cherubim,ibant pariter &
rotæ iuxta ea:& cum eleuarent Cherubim alas ſuas vt exaltarentur de terra,non reſi-
debant rotæ,ſed & ipſæ iuxta erant. 17 Stantibus illis ſtabant, & cũ eleuatis eleuaban- D
tur.Spiritus enim vitæ erat in eis. 18 Et egreſſa eſt gloria domini à limine templi, &
ſtetit ſuper Cherubim. 19 Et eleuantia Cherubim alas ſuas,exaltata ſunt à terra coram
me:& illis egredientibus,rotæ quoq; ſubſecutæ ſunt. Et ſtetit in introitu portæ do-
mus domini orientalis:& gloria Iſrael erat ſuper ea. 20 Ipſum eſt animal † quod vidi
ſubter deum Iſrael iuxta fluuiũ Chobar.Et intellexit quia Cherubim eſſent. 21 Qua-
tuor vultus vni,& quatuor alæ vni, & ſimilitudo manus hominis ſub alis eorũ. 22 Et
ſimilitudo vultuum eorum,ipſi vultus quos videram iuxta fluuiũ Chobar , & intui-
tus eorum,& impetus ſingulorum ante faciem ſuam ingredi.

† Sup.1.c.
† Sup.1.c.

a. Omnia autem hæc fiebãt in viſione imaginaria per ſimilitudines rerum interioribus ſenſibus prophetæ repræſentatas, quarum ſignificationem, deo intus illuminante, veraciter intellexit: vtpote quòd ad Ieroſolymam incendendam eſſent hæc omnia præparata. Diony.ibi.

b. Cherubim in lingua noſtra, ſcientię multitudo eſt, notitia ſacramentorũ dei, & thronus eius ac requies. Vnde & in pſalm. dicitur. Qui ſedes ſup Cherubim, manifeſtare. Semper enim gloria domini ſedet in ſciẽtię multitudine: & tunc manifeſtatur, quando cuncta dei prouidẽtia demõſtrantur. Hiero.ibi.in fin. cap.

c. Quid eſt quòd cum vna rota diceretur, paulopoſt adiungitur, quaſi ſi ſit rota in medio rotæ, niſi quòd in teſtamẽti veteris litera teſtamentũ nouum latuit per allegoriam? Vnde & rota eadem quæ iuxta animalia apparuit, quatuor facies habere deſcribitur: quia ſcripturã ſacra per vtraq; teſtamẽta in quatuor partes eſt diſtincta, vetus enim teſtamẽtum in legem, & prophetas: nouũ vero in Euangelia atque Apoſtolorum acta & dicta. Gregor. in Ezech.hom.6.

Fulgura

Fulgura lebetis & carnium ſignant Iſraelis interfectionem & diſperſionem, ſed & congregationem tranſmigrationis, & eiuſdem conſolationem. XI.

A ET [a] eleuauit me ſpiritus,& introduxit me ad portam domus domini oriẽta-
lem,que reſpicit ad ſolis ortũ.Et ecce in introitu portæ vigintiquinq; viri,&
vidi in medio eorum Iezoniã filium Azzur, & Pheltiã filium Banaiæ, prin-
cipes populi. 2 Dixítq; ad me Fili hominis,hi ſunt viri qui cogitant iniquitatẽ,& tra-
ctãt cõſilium peſſimum in vrbe iſta, 3 dicentes:Nónne dudum ędificatæ ſunt domus?
Hæc eſt lebes,nos autem carnes. 4 Idcirco vaticinare de eis,vaticinare fili hominis. 5 Et
irruit in me ſpiritus domini,& dixit ad me : Loquere : Hæc dicit dominus: Sic locuti
eſtis domꝰ Iſrael,& cogitationes cordis veſtri ego noui. 6 Plurimos occidiſtis in vrbe
B hac,& impleſtis vias eius interfectis. 7 Propterea hæc dicit dominus deus Iſrael:Inter-
fecti veſtri quos poſuiſtis in medio eius,hi ſunt carnes,& hæc eſt lebes: & educã vos
de medio eius.[b] 8 Gladiũ metuiſtis,& gladium inducã ſuper vos,dicit dominus deus.
9 Et eiiciã vos de medio eius , dabóque vos in manũ hoſtiũ, & faciã in vobis iudicia.
10 Gladio cadetis.In finibus Iſrael iudicabo vos,& ſcietis quia ego dominus 11 Hęc nõ
erit vobis in lebetẽ,& vos nõ eritis in medio eius in carnes.In finibus Iſrael iudicabo
vos 12 & ſcietis quia ego dominus:[c] quia in præceptis meis non ambulaſtis, & iudicia
mea nõ feciſtis,ſed iuxta iudicia gentiũ quæ in circuitu veſtro ſunt, eſtis operati. 13 Et
factũ eſt cum prophetarẽ,Pheltias filius Banaiæ mortuus eſt. Et cecidi in faciẽ meã,
clamãs voce magna:& dixi: Heu,heu,heu,domine deus,conſummationẽ tu facis re-
C liquiarum Iſrael? 14 Et factum eſt verbũ domini ad me,dicens:[d] 15 Fili hominis,fratres
tui, viri propinqui tui, & omnis domus Iſrael , vniuerſi quibus dixerunt habitatores
Ieruſalẽ,Longe recedite à domino,nobis data eſt terra in poſſeſſionẽ: 16 propterea hęc
dicit dominus deus:Quia longe feci eos in gentibus,& quia diſperſi eos in terris,ero
eis in ſanctificationem modicã in terris ad quas venerunt. 17 Propterea loquere: Hæc
dicit dominus deus : Congregabo vos de populis, & adunabo de terris in quibus di-
ſperſi eſtis,dabóque vobis humum Iſrael. 18 Et ingredientur illuc,& auferent omnes
offenſiones cunctáſq; abominationes eius de illa . † 19 Et dabo eis cor vnum,& ſpiri-
D tum nouum tribuam in viſceribus eorũ . Et auferam cor lapideum de carne eorũ, &
dabo eis cor carneum, 20 vt in præceptis meis ambulent,& iudicia mea cuſtodiant,fa-
ciántque ea,& ſint mihi in populum, & ego ſim eis in deum. 21 Quorum autem cor
poſt offendicula & abominationes ſuas ambulat, horum viam in capite ſuo ponam,
dicit dominus deus. 22 Et eleuauerunt Cherubim alas ſuas,& rotæ cũ eis:& gloria dei
Iſrael erat ſuper eos. 23 Et aſcendit gloria domini de medio ciuitatis, ſtetítque ſuper
mentem qui eſt ad orientem vrbis: 24 & ſpiritus leuauit me,adduxítque in Chaldæam
ad tranſmigrationem in viſionẽ in ſpiritu dei. Et ſublata eſt à me viſio quam viderã.
Et locutus ſum ad tranſmigrationem omnia verba domini quæ oſtenderat mihi.

† Iere.23.f. Infra 36.f.

a. Quia egreſſa eſt gloria domini à limine tẽpli,& ſtetit ſuper Cherubim: poſteàque auolantibus Cherubim ſtetit ipſa gloria in introitu portæ domus domini oriẽtalis:& propheta quia per ſe ad eam ire non poterat, eleuatus eſt à ſpiritu,& ductus ad eandem portam domus domini orientale: quæ reſpicit ſolem iuſtitiæ, de quo ſcriptũ eſt Zac.6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Vt nequaquam remaneret in templo,quod erat ignorantiæ nube cõfuſum: ſed ſtãs in porta domus domini orientali,quæ ſequuntur ſacramenta cognoſceret. Hiero ibi.

b. Gladium Chaldæorum metuiſtis,quãdo pro auxilio ad regem Aegypti miſiſtis,& inducam ſuper vos gladiũ quẽ formidaſtis: vt quẽ metuiſtis timor ſuper vos veniat. Dio.ibi.

c. Tota equidem vita hæc, via eſt & ambulatio quædã ad aliã vitam, ſeculúmque futurũ. Dio.ibi.

d. Ex his diſcimus non eſſe inſultandum his qui dei iudicio pœnis traditi ſunt: nec exprobrandum homini cõuerſo à peccatis ſuis: nec pœnitentibus & egreſſis de eccleſia dicendũ Lõge receſsiſtis à domino nobis data eſt terra in poſſeſſionem: quia hæc dicit dominus: Licet eos parumper à mea eccleſia ſeparauerim & inter gentes diſperſerim: tamen eis ero in ſanctificationem modicam dum meminerint peccatorum ſuorum: vt qui propter vitia receſſerunt de loco ſuo propter pœnitẽtiam ad ſedes priſtinas redire feſtinent. Hiero.ibi.

Videt propheta inſtantem obſidionem Ieruſalem & direptionem, regíſque captiuitatem. XII.

A ET factus eſt ſermo domini ad me,dicens: 2 Fili hominis,[a] in medio domus ex-
aſperantis tu habitas,qui oculos habent ad videndum,& non vident:& aures
ad audiendum,& non audiunt:quia domus exaſperãs eſt. 3 Tu ergo fili homi-
nis fac tibi[b] vaſa tranſmigrationis,& tranſmigrabis per diem coram eis. Tranſmigra-
bis autem de loco tuo ad locum alterum in conſpectu eorũ,ſi forte aſpiciant,quia do
mus exaſperans eſt. 4 Et efferes foras vaſa tua quaſi vaſa tranſmigrãtis per diem in cõ-
B ſpectu eorum.Tu autem egredieris veſpere coram eis ſicut egreditur migrans. 5 Ante
oculos eorum perfode tibi parietẽ, & egredieris per eum. 6 In conſpectu eorũ in hu-
meris portaberis,in caligine effereris.Faciem tuam velabis,& non videbis terrã,quia
portentũ dedi te domui Iſrael. 7 Feci ergo ſicut præceperat mihi dominus. Vaſa mea
protuli quaſi vaſa tranſmigrantis per diem , & veſpere perfodi mihi parietem manu,

a. Hoc eſt inter rebelles Iudæos qui iniquitatũ ſuarũ exceſsibus iuſtitiam dei ita offendunt, & deum naturaliter dulcem atq; clemẽtem, ad tam diſtrictam vltionem & caſtigationem inducũt, vt quaſi indignãs, exaſperatus, iratus, & crudelis appareat. Diony. ibi.

b. Sed & Ezechiel apud Babylonem eodem tempore quo Ieremias apud Ieroſolymam vaſtationẽ templi prædicebat, eámque prædictionem etiam Ieroſolymã tranſmiſit. Quibus vaticinis Sedecias hac potiſſimum de cauſa noluit credere. In cæteris enim omnibus inter ſe concinebant, quod & vrbs vi caperetur, & Sedecias ipſe captiuus abduceretur: in hoc vero videbatur diſcrepare Ezechiel, quòd negaret Sedeciam viſurum Babylonem, cum Ieremias aſſeueraret omnino futurum vt captiuum eum Babylonius rex ſecum abduceret. Quare cum hic diuerſa dicere eos videret, ne illa quidem vera putabat, in quibus conſentirẽt. Ioſeph.lib.10.ca.10.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

& in caligine egreſſus ſum,& in humeris portatus in cōſpectu eorū.[8] Et factus eſt ſer
mo domini mane ad me,dicens: [9] Fili hominis, nunquid non dixerunt ad te domus C
Iſrael,domus exaſperās,Quid tu facis?[10] Dic ad eos:Hæc dicit dominus deus:Super
ducē onus iſtud qui eſt in Ieruſalē, & ſuper omnē domū Iſrael quæ eſt in medio eo-
rum.[11] Dic:Ego portentū veſtrum. Quomodo feci, ſic fiet illis.In trāſmigrationē &
in captiuitatē ibunt,[12] & dux qui eſt in medio eorū,in humeris portabitur, in caligi-
ne egredietur.Parietē perfodient,vt educant eum,facies eius operietur,vt non videat
oculis terrā.[13] Et † extendā rete meum ſuper eum,& capietur in ſagena mea,& addu D † Infr.17.f. & 32.a
cam eum in Babylonē in terram Chaldæorum:& ipſam non videbit,ibíq; morietur.
[14] & omnes qui circa eum ſunt.Præſidium eius & agmina eius diſpergam in omnem
ventū,[c] & gladium euaginabo poſt eos,[15] & ſciēt quia ego dominus,quando diſper-
ſero illos in gētibus,& diſſeminauero eos in terris.[16] Et relinquā ex eis viros paucos
à gladio,& fame,& peſtilētia,vt enarrent omnia ſcelera eorū in gentibus ad quas in-
gredientur:& ſcient quia ego dominus.[17] Et factus eſt ſermo domini ad me, dicens:
[18] Fili hominis,[d] panē tuū in conturbatione comede, ſed & aquā tuā in feſtinatione E
& mœrore bibe,[19] & dices ad populū terrę:Hęc dicit dominus deus ad eos qui habi-
tant in Ieruſalē in terra Iſrael:Panē ſuum in ſolicitudine comedent, & aquā ſuam in
deſolatione bibent,vt deſoletur terra à multitudine ſua propter iniquitates omnium
qui habitant in ea:[20] & ciuitates quæ nunc habitātur,deſolatæ erunt,terráq: deſerta:
& ſcietis quia ego dominus.[21] Et factus eſt ſermo domini ad me,dicens:[22] Fili homi- F
nis,quod eſt prouerbium iſtud vobis in terra Iſrael dicentium, In longum differētur
dies,& peribit omnis viſio?[23] Ideo dic ad eos:Hæc dicit dominus deus:Quieſcere fa
ciam prouerbiū iſtud,neq; vulgo dicetur vltrà in Iſrael.Et loquere ad eos quòd [e] ap-
propinquauerint dies,& ſermo omnis viſionis.[24] Nō enim erit vltrà omnis viſio caſ-
ſa,neque diuinatio ambigua in medio filiorum Iſrael,[25] quia ego dominus loquar,&
quodcunq; locutus fuero verbum,fiet.Non prolongabitur amplius,ſed in diebus ve G
ſtris,domus exaſperans,loquar verbum,& faciam illud,dicit dominus deus. [26] Et fa-
ctus eſt ſermo domini ad me, dicens: [27] Fili hominis, ecce domus Iſrael dicentium:
Viſio quam hic videt,in dies multos:& in tempora longa iſte prophetat.[28] Propter-
ea dic ad eos:Hæc dicit dominus deus:Nō prolongabitur vltrà omnis ſermo meus.
Verbum quod locutus fuero,complebitur,dicit dominus deus.

c.Hoc dicitur propter Iohannan filiū Caree, & alios qui fugerūt in Aegyptum contra conſilium Ieremiæ, vt patet Ierem.43.44.& ibi fuerunt occiſi per Chaldæos, qui ceperunt Aegyptum Lyra.

d.Poſt principis & ſociorū eius prophetiam, quæ ſub corporali imagine mōſtrabatur,venit ad populum:& quicquid prophetiæ dicitur ad prophetam,refertur ad habitatores Ieruſalem, quòd in obſidionis malo panem ſuum comedant in anguſtia & egeſtate:& aquā ſuam nequaquam in abundantia, ſed cum tormento bibāt,& tribulatione. Hierony.ibid.

e.Hoc eſt,quia breuiati ſūt dies non menſura, ſed numero. Sicut enim longitudinem dierum quam dicit propheta, Domum tuam decet ſanctitas in longitudinem dierum,non per longos dies intelligimus, ſed multos:ſic & breuiati dies, non breues dies ſunt intelligendi,ſed pauci. Chryſo. in 24.cap.Matt.hom.49.

Prophetia domini in pſeudoprophetas populi ſeductores. XIII.

ET factus eſt ſermo domini ad me,dicēs:† [2] Fili hominis,vaticinare ad ꝓphe- A † Infr.14.c
tas Iſrael qui prophetāt,& dices prophetantibus de corde ſuo: Audite verbū
domini:[3] Hęc dicit dominus deus:[a] Ræ prophetis inſipiētibus,qui ſequuntur
ſpiritū ſuū,& nihil vidēt.[4] Quaſi vulpes in deſertis prophetæ tui Iſrael erāt.† [b] [5] Nō † 43.di.c.ſi. quæſt.3.c. Saluator. 7. quęſt 1.c. Sciſcitaris.
aſcendiſtis ex aduerſo,neq; oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, vt ſtaretis in prælio
in die domini.[6] Vident vana,& diuinant mendacium,dicentes, Ait dominus:cū do-
minus non miſerit eos,& perſeuerauerunt cōfirmare ſermonē. [7] Nunquid nō viſio-
nem caſſam vidiſtis,& diuinationē mendacē locuti eſtis? Et dicitis, Ait dominus:cū
ego non ſim locutus.[8] Propterea hæc dicit dominus deus: Quia locuti eſtis vana,& B
vidiſtis mendaciū,ideo ecce ego ad vos,ait dominus deus,[9] & erit manus mea ſuper
prophetas qui vidēt vana,& diuinant mendaciū.In cōſilio populi mei nō erunt,& in
ſcriptura domus Iſrael non ſcribentur,nec in terrā Iſrael ingredientur:& ſcietis,quia
ego dominus deus:[10] eo ꝙ deceperint populū meū,dicētes,[c] Pax:& nō eſt pax,& ipſe
† ędificabat [d] parietē,illi autē liniebāt eum luto abſq; paleis.[11] Dic ad eos qui liniunt † 46.d.c. Sunt nonnulli.
abſq; tēperatura,ꝙ caſurus ſit.Erit enim imber inundās, & dabo lapides prægrandes
deſuper irruentes,& ventū procellæ diſſipantē.[12] Siquidē ecce cecidit paries,nūquid
non dicetur vobis:Vbi eſt litura quam liuiſtis?[13] Propterea hæc dicit dominus deus:
Et erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum in indignatione mea, & imber inundans
in furore meo erit, & lapides prægrandes in ira in conſummationem.[14] Et deſtruam C
parietem

a.Nihil enim præter illa patrem velle cōcedimus,quæ gloriam eius conſeruant,& rectitudinem dogmatū ſtabiliunt. Cyril.in Ioh. lib.9. cap 37.

b.Ex aduerſo quippe aſcēdere,eſt pro defēſione gregis voce libera huiuſmodi poteſtatibus cōtraire: & in die domini in prælio ſtare, eſt prauis decertantibus ex iuſtitiæ amore reſiſtere. Paſtorem enim recta timuiſſe dicere,quid eſt aliud quàm tacendo terga præbuiſſe? Greg.Paſtora.2.part.ca.4.

c.Eſt enim pax quæ non habet offendiculum, eſt quæ habet. Quæ ex dilectione eſt,nō habet offendiculum: quæ ex ſimulatione, habet. Refugiamus ergo pacē peccatorum: conſpirant enim aduerſus innocētes, coeūt vt iuſtos opprimant.Amb. de interpella.li.3.c.3.

d.Parietis nomine peccati duritia deſignatur. Aedificare ergo parietem,eſt cōtra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruere. Sed parietem liniunt,qui peccata perpetrantibus adulātur, vt quod illi peruerſe agentes ædificant, ipſi adulātes quaſi nitidū reddāt. Greg. Moral.lib.18.cap.3. Vel qui ad gratiam loquūtur, & arguunt peccata populi tantum in ſuperficie, peccata populi liniunt veluti quēdam parietem. Theophyl. in Luc.3.cā.

parietem quem liuiſtis abſque temperamento, & adæquabo eum terræ, & reuelabi-
tur fundamentum eius, & cadet, & cōſumetur in medio eius:& ſcietis quia ego ſum
dominus.[15] Et complebo indignationem meam in pariete, & in iis qui liniunt eum
abſque temperamento,dicámque vobis:Non eſt paries,& non ſunt qui liniunt eum.
[16] Prophetæ Iſrael prophetant ad Ieruſalem,& vident ei viſionē pacis,& non eſt pax:
ait dominus deus.[17] Et tu fili hominis,pone faciē tuam contra [e] filias populi tui quæ
† 46.d.c. Sūt nōnulli. prophetant de corde ſuo, & vaticinare ſuper eas, [18] & dic: Hæc dicit dominus deus:
† [f] Væ his qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub
capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei, vi-
uificabant animas eorum,[19] & violabant me ad populum meum propter pugillum
† 11.q.3.Plerunque. D hordei,& fragmen panis,† vt interficerent animas quæ non moriuntur,[g] & viuifica-
rent animas quæ non viuunt,mentientes,populo meo credenti mēdaciis.[20] Propter
hoc dicit dominus deus:Ecce ego ad puluillos veſtros quibus vos capitis animas vo-
lantes,& dirumpam eos de brachiis veſtris,& dimittam animas quas vos capitis,ani-
mas ad volādum.[21] Et dirumpam ceruicalia veſtra, & liberabo populum meum de
manu veſtra,neque erunt vltrà in manibus veſtris ad prædandum: & ſcietis quia ego
dominus.[22] Pro eo quòd mœrere feciſtis cor iuſti mendaciter, quem ego non cōtri-
ſtaui,& cōfortaſtis manus impij,vt non reuerteretur à via ſua mala,& viueret:[23] pro-
pterea vana non videbitis,& diuinationes nō diuinabitis amplius,& eruam populum
meum de manu veſtra,& ſcietis quia ego dominus.

e.Sicut contra veros & ſanctos prophetas pſeudoprophetæ diabolico ſpiritu inſpirabantur,ſic contra ſanctas ac diuinas ꝓphetiſſas fœminæ quędam diabolico ſpiritu agebantur. Diony, ibi.poſt Hiero.

f.Hoc eſt,qui malè agentibus adulatur, quos corripere debet.Greg.Moral.li. 18.ca 3.

g.Hoc eſt,animas impiorū, quæ vita gratiæ carent, & morte peccati proſtratæ ſunt.Iuſtis enim, quia nihil eis præſtabant, comminabantur aduerſa, peruerſis autē proſpera propter eorum dona.Vnde in Michæa ſcriptum eſt: Si quis non dederit in ore eorū quidpiam, ſanctificant ſuper eū prælium.Dio.ibi.

Vltio domini per Danielem,Iob & Noe non potuit ab Iſraelitis auerti propter illorum immunditias,nec à plagis per prophetas liberari. XIIII.

A ET venerunt ad me viri ſeniorum Iſrael, & ſederunt coram me.[2] Et factus eſt
ſermo domini ad me,dicens: [3] Fili hominis,[a] viri iſti poſuerunt immunditias
ſuas in cordibus ſuis, & ſcandalum iniquitatis ſuæ ſtatuerunt contra faciem
ſuam.Nunquid interrogatus reſpondebo eis? [4] Propter hoc loquere eis, & dices ad
eos:Hæc dicit dominus deus:Homo homo de domo Iſrael qui poſuerit immūditias
ſuas in corde ſuo,& ſcandalū iniquitatis ſuæ ſtatuerit cōtra faciem ſuā, & venerit ad
B prophetam interrogans per eum me, ego dominus reſpondebo ei in multitudine
immunditiarum ſuarum,[5] vt capiatur domus Iſrael in corde ſuo quo receſſerūt à me
in cunctis idolis ſuis.[6] Propterea dic ad domum Iſrael: Hæc dicit dominus deus:Cō-
uertimini,& recedite ab idolis veſtris,& ab vniuerſis cōtaminationibus veſtris auer-
tite facies veſtras.[7] Quia homo homo de domo Iſrael,& de proſelytis quicūque ad-
uena fuerit in Iſrael,ſi alienatus fuerit à me,& poſuerit idola ſua in corde ſuo,& ſcan-
C dalum iniquitatis ſuæ ſtatuerit contra faciem ſuam, & venerit ad Prophetam,vt in-
terroget per eum me:ego dominus reſpondebo ei per me,[8] & ponā faciem meam ſu-
per hominem illum,& faciam eum in exemplum & in prouerbium,& diſperdā eum
† Supr.13.a. de medio populi mei,& ſcietis quia ego dominus.† [9] Et propheta cū errauerit,& lo-
cutus fuerit verbum,ego dominus [b] decepi prophetam illum. Et extendam manum
meam ſuper illū,& delebo eum de medio populi mei Iſrael,[10] & portabunt iniquita-
D tem ſuam.Iuxta iniquitatem interrogantis,ſic iniquitas prophetæ erit,[11] vt non erret
vltrà domus Iſrael à me, neque polluatur in vniuerſis præuaricationibus ſuis, ſed ſit
mihi in populū,& ego ſim eis in deum, ait dominus exercituū.[12] Et factus eſt ſermo
domini ad me,dicēs:[13] Fili hominis,terra cum peccauerit mihi vt pręuaricetur præua-
† Supr.4.d. & 5.d. ricans,extendam,manum meam ſuper eam,& † conterā virgam panis eius,& immit-
tam in eam famem,& interficiam de ea hominē & iumentū.[c] [14] Et ſi fuerint tres viri
iſti in medio eius,Noe,Daniel,& Iob,ipſi iuſtitia ſua liberabūt animas ſuas,ait domi
E nus exercituū.[15] Quòd ſi & beſtias peſſimas induxero ſuper terram,vt vaſtem eam,&
fuerit inuia,eo quòd non ſit pertrāſiens propter beſtias,[16] tres viri iſti ſi fuerint in ea,
viuo ego,dicit dominus deus,quia nec filios nec filias liberabunt, ſed ipſi ſoli libera-
buntur,terra autem deſolabitur.[17] Vel ſi gladium induxero ſuper terrā illā, & dixero

a.Quod eſt,Iſti viri veniūt ad ſciſcitandum domini ſermonē,ſed cū cogitationibus priſtinis,ne hoc quidem tēpore impietatis ſuæ ſcelera relinquēte,ſed credentes idolis,& diuinationibus fraudulentis,habētes ruinam iniquitatis cōtra faciem ſuam atque tormētū, dum meliora deſperant, & parati ſunt ad ſupplicium, & ſic mea per te cupiunt verba percipere.Quia igitur peruerſo ad te corde venerunt, reſponde eis nō ex perſona tua, ne leuis ſit authoritas reſpondētis,ſed ex meo imperio.Hiero.ibi.

b.Longe enim à veritate aberrant qui non erubeſcūt deū ſeductorem appellare: qui merito audient:Vę qui dicitis bonum malū,& malum bonū:qui putatis tenebras lucē & lucem tenebras. Cyrill.ſuper.Ioh. c.7 Sed hoc permiſſiuè,nō effectiuè intelligitur: nec pſeudo prophetarū fortitudini adſcribatur quod populus fallitur, ſed quod iræ dei ſit, quia popul⁹ peruerſus mauult audire falſoſprophetas quàm veros. Dion poſt Hiero.ibi.

c.Neque iuſti quibus apud deum tanta fiducia eſt, poterunt nobis tūc aliquid prodeſſe,ſi nūc deſides fuerimus Vide minarum grauitatem,& quales iuſtos in mediū adduxerit:quoniam & illi ſuis temporibus etiā aliis ſalutis cauſa fuerunt. Chryſ.in.Geneſ.ho.43.

Universidad de Deusto Biblioteca

gladio, Transi per terram, & interfecero de ea hominem & iumentū,[18] & tres viri isti
fuerint in medio eius, viuo ego, dicit dominus deus, non liberabūt filios neque filias,
sed ipsi soli liberabuntur.[d] [19] Si autem & pestilentiam immisero super terrā illam, &
effudero indignationem meam super eam in sanguine, vt auferam ex ea hominem &
iumentum,[20] & Noe, Daniel & Iob fuerint in medio eius, viuo ego, dicit dominus
deus: quia filium & filiam non liberabunt, sed ipsi iustitia sua liberabūt animas suas:
[21] quoniā hæc dicit dominus: Quòd & si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & fa
mem, ac bestias malas, & pestilentiā immisero in Ierusalem, vt interficiā de ea homi- G
nem & pecus,[22] tamē relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Ecce ipsi
egredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinuentiones eorum, & consolabi-
mini super malo quod induxi in Ierusalē in omnibus quæ importaui super eam,[23] &
consolabuntur vos cum videritis viam eorū, & adinuentiones eorum, & cognoscetis
quòd non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait dominus deus.

d. Quis prohibet igitur nos orare sanctos, ipsósque pro nobis orare? Paratū est hic Christianis auxiliū, Ecclesia videlicet martyrū, exercitus triumphantium, chorus laudantium deum. Vbi enim sunt duo vel tres in nomine domini congregati, ibi deus est. Qui aliqua premitur angustia, ad sanctos confugiat, qui rursus lætatur, hos oret. Hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. Hic mulier orās pro filiis auditur: peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotanti verò salutem implorat. Cum his ergo martyribus nostras effundamus preces. Basilius in sermone quadraginta martyrum.

Sermo domini contra Ierusalem tanquam vitem infructuosam comburendam. XV.

E T factus est sermo domini ad me, dicēs,[2] Fili hominis,[a] quid fiet de ligno vi- A
tis ex omnibus lignis nemorum quæ sunt inter ligna syluarū? Nunquid tol-
letur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus vt depēdeat in
eo quodcunque vas?[4] Ecce igni datum est in escam: vtranque partem eius cōsumpsit
ignis, & medietas eius redacta est in fauillam. Nunquid vtile erit ad opus?[5] Etiā cum
esset integrum, non erat aptum ad opus, quanto magis cum illud ignis deuorauerit B
& combusserit, nihil ex eo fiet operis?[6] Propterea hæc dicit dominus deus: Quomo-
do [b] lignum vitis inter ligna syluarum quod dedi igni ad deuorādum, sic tradam ha-
bitatores Ierusalem,[7] & ponā faciem meam in eos. De igne egredientur, & ignis cō-
sumet eos. Et scietis quia ego dominus, cum posuero faciem meam in eos,[8] & dedero
terram inuiam & desolatam, eo quòd præuaricatores extiterint, dicit dominus deus.

a. Hoc enim modo de infructuosis arboribus solet fieri. Exciduntur enim ne terram frustra occupent, vt de ficu infructuosa Luc. 13. Vult ergo hac similitudine quātum sit detrimenti eius animæ ostendere quæ ab eo decisa est. Inutilis enim cū sit, cúmq; nullum edat fructum probitatis, æternæ punitioni tradita perpetuo cruciabitur. igni. Cyril. in Ioh. lib. 10. cap. 14.

b. Cætera ligna syluarū succisa plurimam præbent vtilitatem: & in omnem agriculturam & in vsum armorum proficiunt, dum attenuātur in scuta, raduntur in hastilia, claudūt foribus, continent armariis, risco, loculis, omnémque domus tribuunt supellectilem. Vitis autem si semel vuas afferre cessauerit, intantum inutilis est, vt ne paxillus ex ea possit fieri, de quo aliquid pendeat. Hiero. ibi.

Ingratitudo Ierusalem exprobratur, quæ comparata Sodomæ & Samariæ peior inuenitur. XVI.

E T factus est sermo domini ad me, dicēs:[2] Fili hominis, notas fac Ierusalē abo A
minationes suas,[3] & dices: Hæc dicit domin⁹ deus Ierusalē: Radix tua & ge-
neratio tua de terra Chanaan,[a] pater tuus Amorræus, & mater tua Cethæa.
[4] Et quādo nata es,[b] in die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus, & in aqua nō es
lota in salutē, nec sale salita, nec inuoluta pannis.[5] Non pepercit super te oculus vt fa-
ceret tibi vnum de his misertus tui, sed proiecta es super faciem terræ in abiectione
animæ tuæ, in die qua nata es.[6] Transiens autem per te vidi te conculcari in sanguine
tuo. Et dixi tibi, cum esses in sanguine tuo: Viue. Dixi, inquā, tibi, in sanguine tuo vi-
ue.[7] Multiplicatam quasi germen agri dedi te, & multiplicata es, & grādis effecta, &
ingressa es & peruenisti ad mundum muliebrem. Vbera tua intumuerūt, & pilus tuus
germinauit, & eras nuda, & confusionis plena.[8] Et [c] transiui per te, & vidi te, & ecce
tempus tuum tempus amantium. Et expandi amictū meum super te, & operui igno-
miniam tuā. †Et iuraui tibi, ingressus sum pactū tecum, ait dominus deus. Et facta es † De iureiurando. Et si Christus.
mihi,[9] & laui te aqua, & emundaui sanguinē tuū ex te. Et vnxi te oleo,[10] & vestiui te
discoloribus, & calceaui te hyacintho. Et cinxi te bysso, & indui te subtilibus,[11] & or- B
naui te ornamento.[12] Et dedi armillas in manibus tuis, & torquē circa collum tuū, &
dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronā decoris in capite tuo.
[13] Et ornata es auro & argēto, & vestita es bysso & polymito, & multis coloribus. Si-
milam & mel & oleū comedisti, & decora facta es vehemēter nimis. Et profecisti in
regnum,[14] & egressum est nomen tuū in gētes propter speciē tuam, quia perfecta eras
in decore meo quē posuerā super te, dicit dominus deus.[d] [15] Et habens fiduciā in pul-
chritudine tua, fornicata es in nomine tuo, & exposuisti fornicationem tuam omni
transeunti,

a. Consuetudinis est sacræ scripturæ ex imitatione vel similitudine filios appellare, vt hic. Quia enim Iudei imitati fuerant impietates Amorræorum & Cethæorum, inde parentes eos habuisse dicuntur, de quibus per scelerum propaginem nascerentur, & cum quibus pro simili scelere danarentur. Cyrillus super Ioh li. 6. cap. 6.

b. Hoc est, in conuersionis tuæ tempore non resecasti carnis luxuriam. Greg. Moral. li. 32. c. 11.

c. Loquitur nanq; propheta de deo quasi de homine per viam pergente, & puerum à matre relictum cernente ac miserante, suscipiente ac confouēte: & ecce ad tempus nuptiarū venisti, quo vir & vxor matrimonio iunguntur, ita quòd eras disposita suscipere legem à deo, & ei in sponsam vniri. Diony. ibidem.

d. Fiduciam pulchritudinis suæ anima habet, cum in seipsa de iusta actione præsumit. Grego. Epist. 126.

trāseunti, vt eius fieres.[16] Et sumens de vestimentis tuis,[c] fecisti tibi excelsa hincinde
consuta, & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.[17] Et tulisti
vasa decoris tui de auro meo & argento meo quæ dedi tibi, & fecisti tibi imagines
masculinas, & fornicata es in eis.[18] Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & ope-
ruisti illas. Et oleū meū & thymiama meū posuisti corā eis,[19] & panē meū quem de-
di tibi, similam & oleum & mel quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorum in
C odorem suauitatis. Et factū est, ait dominus deus,[20] & tulisti filios tuos & filias tuas
quas generasti mihi, & immolasti eis ad deuorandum. Nunquid parua est fornicatio
tua?[21] Immolasti filios meos, & dedisti illos consecrās eis.[22] Et post omnes abomina-
tiones tuas & fornicationes non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras
nuda, & confusione plena, conculcata in sanguine tuo.[23] Et accidit post omnem ma-
litiā tuā, væ væ tibi, ait dominus deus,[24] & ędificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prosti-
bulum in cūctis plateis.[25] Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ,
† De con. di. 5. c. Nunquam. & abominabilem fecisti decorem tuum. †Et diuisisti pedes tuos omni transeunti, &
multiplicasti omnes fornicationes tuas.[f] [26] Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis
tuis magnarum carnium, & multiplicasti fornicationem tuā ad irritādum me.[27] Ec-
ce ego extendam manum meam super te, & auferem iustificationem tuam. Et dabo
te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelera-
ta.[28] Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quòd necdum fueris expleta.[g] Et postquā
fornicata es, nec sic es satiata,[29] & multiplicasti fornicationem tuā in terra Chanaan
D cum Chaldæis: & nec sic satiata es.[30] In quo mundabo cor tuum, ait dominus deus,
cū facias omnia hæc opera mulieris meretricis & procacis?[31] Quia fabricasti lupanar
tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea. Nec facta es quasi
meretrix fastidio augens precium,[32] sed quasi mulier adultera quæ super virum suū
inducit alienos.[33] Omnibus meretricibus dantur mercedes, tu autē dedisti mercedes
cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, vt intrarent ad te vndiq; ad fornicādū
tecum.[34] Factúmque est in te cōtra consuetudinē mulierum in fornicationibus tuis:
[h] & post te non erit fornicatio. In eo enim quòd dedisti mercedes, & mercedes non
accepisti, factum est in te contrariū.[35] Propterea meretrix audi verbū domini.[36] Hęc
dicit dominus deus: Quia effusum est æs tuum, & reuelata est ignominia tua in for-
nicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarū in san-
guine filiorum tuorū quos dedisti eis,[37] ecce ego congregabo omnes amatores tuos
quibus commixta es, & omnes quos dilexisti, cum vniuersis quos oderas. Et cōgre-
E gabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuam coram eis. Et videbunt o-
† Infr. 23. b mnem turpitudinem tuā,[38] & †iudicabo te iudiciis adulterarum, & effundentiū san-
guinem.[39] Et dabo te in sanguinē furoris & zeli, & dabo te in manus eorum.[i] Et de-
struent lupanar tuum, & demolientur prostibulū tuum. Et denudabunt te vestimē-
tis tuis, & auferent vasa decoris tui. Et derelinquent te nudam, plenámque ignomi-
nia,[40] & adducēt super te multitudinem. Et lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt
† 4. Reg. 23. a te gladiis suis. †[41] Et cōburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mu-
lierum plurimarū. Et desines fornicari, & mercedes vltrà non dabis.[42] Et requiescet
indignatio mea in te, & auferetur zelus meus à te. Et quiescam, nec irascar amplius
[43] eo quòd non fueris recordata dierum adolescentię tuæ, & prouocasti me in omni-
bus his. Quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait dominus deus, & nō[19] fe-
ci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.[44] Ecce omnis qui dicit vulgo
prouerbiū, in te assumet illud, dicēs: Sicut mater, ita & filia eius.[45] Filia matris tuæ es
tu, quæ proiecit virum suū, & filios suos: & soror sororū tuarum es tu, quæ proiece-
Sup. eod. F runt viros suos, & filios suos. Mater vestra Cethæa, & pater vester Amorræus.[k] [46] Et
soror tua maior Samaria, ipsa & filiæ eius, quæ habitāt ad sinistram tuā. Soror autem
tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ eius.[47] Sed nec in viis earum
ambulasti, neq; secundum scelera earum fecisti. Pauxillum minus penè sceleratiora
fecisti illis in omnibus viis tuis.[48] Viuo ego, dicit domin⁹ deus, q̄a nō fecit Sodoma

c. Propheta nefandas idololatriæ supstitiones quib⁹ contaminata erat Ierusalē, cōmemorat, dicens: Et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo, & exposuisti fornicationem tuam omni trāseunti, vt eius fieres, &c. Cyrillus in Ioh. lib. 6. cap. 5.

f. Egregiè satis adulteram vocat generationē Iudæorum, quia legitimum virū dimiserat, & iuxta Ezechielis vaticiniū multis se amatoribus copulauerat. Beda Feria. 4. post Inuocauit.

g. Secundum tropologiam de aliis peccatis ad alia peccata sæpe transimus. Cúmque nō egerimus priorum scelerum pœnitentiā augemus delicta delictis, & nullo errore satiamur, sed quasi fune longo, & corrigia iugi vituli trahim⁹ peccata, & testamentum nostrum siue fornicationem multiplicamus in terra Chanaā: hæreticorum quoque prauitatibus subiicimur, qui habent similitudinem dæmonum. Hierony. ibid.

h. Hoc est, tanta est idololatriæ tuæ impietas, vt eius respectu, futurarum idololatriarum peruersitas minor, aut quasi indigna nomine fornicationis videbitur. Simili modo quantum ad malū pœnæ de populo isto scriptum est in Isa. 12. cap. Ad gentem horribilē & diuulsam, post quam nō est altera. Dio. ibid.

i. Est autē & alia fornicatio spiritualis, quādo derelinquentes ecclesiam hæreticis iungimur, & ędificamus lupanar nostrum in capite omnis viæ, quibus præcipi sermo diuinus Iere. 6. State in viis, & quærite semitas domini sempiternas, & videte quæ sit via bona, & ambulate in ea. In omnib⁹ viarum principiis fabricat lupanar suum, qui ad peruersitatem doctrinæ testimoniis male abutitur scripturarum. Hierony. ibid.

k. Sorores Ierusalē Samariā & Sodomā vocat: quarum altera à dextris, altera à sinistris etiam secundum corporalem intelligentiā, si de templo Ierusalem ad orientem aspicias, cōprobabis. Glo. ordi.

Universidad de Deusto Biblioteca

soror tua ipsa & filiæ eius, sicut fecisti tu & filiæ tuæ. † [49] l Ecce hæc fuit iniquitas So-
domæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundātia, & ocium ipsius & filiarum
eius: & manum egeno & pauperi non porrigebāt, [50] & eleuatæ sunt, & fecerunt abo-
minationes coram me, & abstuli eas sicut vidisti. Et m [51] Samaria dimidium peccatorū
tuorum non peccauit, sed vicisti eas sceleribus tuis, † & iustificasti sorores tuas in o-
mnibus abominationibus tuis quas operata es. [52] Ergo & tu porta confusionem tuā,
quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis. Iustificatæ sunt enim à
te. Ergo & tu confundere, & porta ignominiā tuā, quæ iustificasti sorores tuas. [53] Et
conuertā restituens eas cōuersione Sodomorum cū filiabus suis, & conuersione Sa-
mariæ & filiarum eius. Et conuertam reuersionem tuam in medio earum, [54] vt portes G
ignominiam tuam, & cōfundaris in omnibus quæ fecisti consolās eas. [55] Et soror tua
Sodoma & filiæ eius reuertentur ad antiquitatem suam, & Samaria & filia eius re-
uertentur ad antiquitatem suā, & tu & filiæ tuæ † reuertemini ad antiquitatē vestrā.
[56] Nō fuit autē Sodoma soror tua audita in ore tuo in die superbię tuæ, [57] antequam
reuelaretur malitia tua, sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cuncta-
rum in circuitu tuo filiarum Palęstinarum quæ ambiūt te per gyrum. [58] Scelus tuum H
& ignominiā tuā tu portasti, ait dominus deus. [59] Quia hæc dicit dominus deus: Et
faciā tibi sicut despexisti iuramentum, vt irritū faceres pactum: [60] & recordabor ego
pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ, n & suscitabo tibi pactum sempiternum.
[61] Et recordaberis viarum tuarum, & confundêris cum receperis sorores tuas te ma-
iores cum minoribus tuis. Et dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo: [62] & suscita-
bo ego pactum meum tecum. Et scies quia ego dominus, [63] vt recorderis & confun-
daris, & non sit tibi vltrà aperire os præ confusione tua, cum placatus tibi fuero in
omnibus quæ fecisti, ait dominus deus.

l. Ne enim homo fame moreretur, omnia ad esum de9 creauit: sed ne mensuram edēdi excederet: & abstinētiam imperauit. Nam inter cætera sua mala saturitate panis maximè Sodoma periit, domino attestante, qui ad Ierusalem per prophetam loquitur, dicens: Hæc est iniquitas &c. Augu. de conflict. vitiorum ca.20.

m. Fornicatio Ierusalem comparata fornicationi Samariæ sceleratior inuenitur sed tamē ambæ dignæ sunt morte: sicut in euangelio peccatum Iudæ comparatū peccato Sodomorum propensius esse ipsius domini ore pronunciatur. Raba. in 20. ca. Eccle.

n. Est confusio adducens peccatū, de qua ipsa veritas ait, Luc.9.c. Nam qui me erubuerit & sermones meos &c. Est quidē & alia confusio quæ adducit gratiam & gloriam, cum quis pro peccatis suis compungitur, & pœnitentiam agit: de qua dominus per Ezechielem prophetam ad Ierusalē ait: Suscitabo tibi pactum sempiternum, & recordaberis viarum tuarum &c. Raba. in 4. ca. Eccle.

†Gen.19.f

†1.q.1 c.a.d. Nónne.

†50.dist.ca. Domino.

Ioacim in Babylone captiuo Sedecias Rex Ierusalem cum vrbe sua capitur, & sub figuris aduentus Christi prædicatur. XVII.

ET factum est verbū domini ad me, dicēs: [2] Fili hominis, propone ænigma, & A
narra parabolā ad domum Israel, [3] & dices: Hæc dicit dominus deus: a Aqui-
la grandis, magnarum alarum, longo membrorū ductu, plena plumis & va-
rietate, venit ad Libanum, & tulit medullā cedri. [4] Summitatem frondium eius auul-
sit, & transportauit eam in terram Chanaan, in vrbe negociatorum posuit illam. [5] Et
tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, vt firmaret radicem super a-
quas multas. In superficie posuit illud. [6] Cúmque germinasset, creuit in vineam latio- B
rem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam, & radices eius sub illa erant.
[7] Facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites, & emisit propagines. [7] Et facta est b
aquila altera grandis, magnis alis, multísque plumis. Et ecce vinea ista quasi mittens
radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illā, vt irrigaret eam de areolis germi-
nis sui, [8] quæ in terra bona super aquas multas plātata est, vt faciat frondes, & portet
fructum, vt sit in vineam grādem. [9] Dic: Hæc dicit dominus deus: Ergóne prospera- C
bitur? Nónne radices eius euellet, & fructus eius destringet? Et siccabit omnes pal-
mites germinis eius, & arescet, & nō in brachio grādi neq; in populo multo, vt euel-
leret eā radicitus? [10] Ecce plantata est: ergóne prosperabitur? Nónne cum tetigerit eā
ventus vrens, siccabitur, & in areis germinis sui arescet? [11] Et factū est verbum domi-
ni ad me, dicens: Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significent? c [12] Dic:
Ecce venit Rex Babylonis in Ierusalem, & assumet Regem, & principes eius, & ad- D
ducet eos ad semetipsum in Babylonem. [13] Et tollet de semine regni, feriétque cū eo
fœdus, & ab eo accipiet iusiurādum. Sed & fortes terræ tollet [14] vt sit regnū humile,
& non eleuetur, sed custodiat pactum eius, & seruet illud. [15] Qui recedēs ab eo, misit
nuntios ad Ægyptum, vt daret sibi equos & populum multum. Nunquid prospera-
bitur, vel consequetur salutē qui fecit hæc? Et qui dissoluit pactum, nūquid effugiet?
[16] Viuo ego, dicit dominus deus, quoniam in loco Regis qui constituit eum Regem, E
cuius

a. Rex est Babyloniorū, per quem terrena potestas designatur. Greg. Moral. li. 31. cap.33.

b. Rex est Aegypti, grādis, & magnis alis, multisq; plumis, &c. Mox addit: Ergóne prosperabitur, scilicet Rex Aegypti? hoc est, iuramētū seruabit vineæ, & fœdera, & hęc poterit manere & saluari, & non cadere? Mox demōstrans quòd hoc non erit, sed omnino propter iuramētum peribit: de pœna ipsa differit, & causam eius eius ponit, Nónne radices euellet? &c. Chry. ad pop. Antioch. hom.19.

c. Enarratio parabolæ præcedētis: quòd sub duabus aquilis & vinea, duos reges Babylonis & Aegypti scriptura monstraret, & regem Sedeciam, qui cōtra iusiurādum deserta amicitia Nabuchodonosor, se ad regē Aegyptium transtulit: Feriet, inquit, cū eo fœdus, & accipiet ab eo iusiurādū vt custodiat pactū eius, & seruet illud. Qui dissoluit, ait, pactum, nunquid effugiet? Hiero. ibid.

cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum quod habebat cū eo, in medio Ba-
bylonis morietur. [17] Et non in exercitu grandi neq; in populo multo faciet contra eū
Pharao prælium in iactu aggeris, & in extructione vallorum, d vt interficiat animas
multas. [18] Spreuerat enim iuramentū vt solueret fœdus, & ecce dedit manum suā, &
F cum omnia hæc fecerit, non effugiet. [19] Propterea hęc dicit dn̄s deus: Viuo ego, quo-
niam iuramentum quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponā in caput eius.
[20] Et expandit super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea, & adducam
eum in Babylonem, & iudicabo eum ibi in præuaricatione qua despexit me: [21] & om-
nes profugi eius cum vniuerso agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem
ventum dispergentur, & scietis quia ego dominus locutus sum. [22] Hæc dicit domin9
deus: e Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum eius
G tenerum destringam, & plantabo super montem excelsum & eminentem. [23] In mon-
te sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in ce-
drum magnam. Et habitabunt sub ea omnes volucres, & vniuersum volatile sub vm-
bra frondium eius nidificabit. [24] Et scient omnia ligna regionis, quia ego domin9 hu-
miliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride, & frō-
dere feci lignum aridum. Ego dominus locutus sum, & feci.

d. Per malam enim voluntatē, hoc est p peccatū mortale, quis nesciat animam mori? Ful. ad Monimū. li.3.

e. Sumā de semine nobiliore regiæ tribus Iuda, atque educā Christum, qui secūdum carnē natus est de semine Dauid. Quem plantabo super montē excelsum, scilicet ecclesiam, cui illum præficiam, secūdum quod Isa. 9. habetur: Super soliū Dauid, & super regnū eius sedebit. Diony. ibid.

Vnusquisque onus suum portabit: neque enim filius pro patre, neque pater pro filio in peccatis respondebit: sed vbi quis inuenietur, ibi iudicabitur. XVIII.

A ET factus est sermo domini ad me, dicens: [2] Quid est quòd inter vos parabo-
lam vertitis in prouerbium istud in terra Israel, dicentes: a † Patres comede-
runt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? † [3] Viuo ego, dicit do-
minus deus, si erit vltrà vobis parabola hæc in prouerbium in Israel. [4] Ecce omnes a-
nimæ, meæ sunt. Vt anima patris, ita & anima filij mea est. b † Anima quæ peccauerit,
ipsa morietur. [5] Et vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, [6] in montibus
non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel, & vxorem pro-
ximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit, [7] & hominem
B non contristauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, † c panem suum
esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento, † [8] ad vsuram non commodauerit,
& amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum
fecerit inter virum & virum, [9] & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custo
dierit vt faciat veritatem, hic iustus est: d Vita viuet, ait dominus deus. [10] Quòd si ge-
nuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit vnum de istis, [11] & hæc
quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & vxorem proximi
C sui polluentem, [12] egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus
non reddentem, & ad idola leuantem oculos suos, abominationem facientem, e [13] ad
vsuram dantem, & amplius accipientem, nunquid viuet? Non viuet. Cum vniuersā
hæc detestanda fecerit, morte morietur. Sanguis eius in ipso erit. [14] Quòd si genue-
rit filium qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit si-
mile eis, [15] super montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola do-
mus Israel, & vxorem proximi sui non violauerit, [16] & virum non contristauerit,
pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, &
D nudum operuerit vestimento, [17] à pauperis iniuria auerterit manum suam, † vsu-
ram & superabundantiam non acceperit, & iudicia mea fecerit, & in præceptis
meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet. [18] Pa-
ter eius quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio
populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua. [19] Et dicitis: Quare non portabit fi-
lius iniquitatem patris? Videlicet quia filius iudicium & iustitiam operatus est, om-
nia præcepta mea custodiuit, & fecit illa, vita viuet. † [20] Anima quæ peccauerit, ip-
E sa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniqui-
tatem filij. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum. [21] Si au-

†37.dist.c. Viuo.

†Iere.31.c.

†De cō.di. 4.c. Quæris 24.q.3.c. Si habes.1. q.3.c. Iudæi. De pœn.di. 4.ca. Quid est hoc.

†Isa.58.b. Matt.25.c.

†14.q.3.ca. Putant.

†14.q.3.c. Plerique, &c. Putant. De vsu.c. Cōsuluit.

†Deut.14.c 4.Reg.14.b. 2.Para.25.b. 1.q.7.c. Cōsenientibus.

a. Qui præsentis mūdi delectatione pascitur, spiritalia manducare ligatis sensibus exterioribus nequit. Greg. Moral.11.cap.18.

b. Non quidem talis qualis est corporis, sed multo grauior est mors animę. Chry. ad Ephe.5. homil.18.

c. Dominus dicit Isa. 58. Frange esurienti panē tuū & hic: Si vir iustus esurienti panē suū dederit, &c. vita viuet. Tu dicis: Tollā pauperi domū suam. Dominus autem dicit vt egenos non habētes tectum, inducas in domum tuā. Quomodo vis vt deus te audiat, cum tu deum nō putes audiendū? Amb. de Nabuthe. c.10.

d. Adesse se promittit de9, & audire & protegere se eos dicit qui iniustitiæ nodos de corde soluentes, & eleemosynas circa domesticos dei secundū ei9 præcepta faciētes, dum audiūt quod de9 pręcepit fieri, ipsi quoque à deo merētur audiri. Cyp. de orat. do. Ser.6.

e. Pecuniæ, si quam crediderit, non accipiat vsuram, vt & beneficium incolume sit, quod succurrit necessitati, & abstineat se prorsus alieno. In hoc enim genere officij debet suo esse contētus, quem oporteat aliàs nē proprio quidē parcere, vt bonum faciat: plus autem accipere quàm dederit, iniustum est, quod qui facit, insidiatur quodammodo, vt ex alterius necessitate prædetur. Lactan. de vero cultu lib.6.cap.18.

Universidad de Deusto Biblioteca

tem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est,& custo-
dierit omnia pręcepta mea,& fecerit iudicium & iustitiam,vita viuet, & non morie-
tur.[f][22]Omnium iniquitatũ eius quas operatus est, nõ recordabor. In iustitia sua quã
operatus est,viuet.[g]†[23]Nunquid volũtatis meæ est mors impij, dicit dominus deus:
& non vt conuertatur à viis suis,& viuat?† [24] Si autẽ auerterit se iustus à iustitia sua,
& fecerit iniquitatem secundũ omnes abominationes quas operari solet impius,nũ-
quid viuet?Omnes iustitiæ eius quas fecerat,non recordabuntur.In præuaricatione F
qua præuaricatus est,& in peccato suo quod peccauit,in ipsis morietur.[25]Et dixistis:
†Nõ est æqua via domini.Audite ergo domus Israel : Nũquid via mea nõ est æqua,
& nõ magis viæ vestrę prauę sunt:[26]Cũ enim auerterit se iustus à iustitia sua,& fece-
rit iniquitatẽ,morietur in eis.In iniustitia quã operatus est, morietur. [27] Et cũ auer-
terit se impius ab impietate sua quã operatus est , & fecerit iudiciũ & iustitiam , ipse
animã suã viuificabit.[28] Considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus G
suis quas operatus est,vita viuet,& nõ morietur.[29] Et dicunt filij Israel:Nõ est æqua
via domini.Nunquid viæ meæ nõ sunt æquæ,domus Israel,&non magis viæ vestræ
prauæ?[30]Idcirco vnumquemq; iuxta vias suas iudicabo, domus Israel , ait dominus
deus.†Conuertimini & agite pœnitentiã ab omnibus iniquitatibus vestris , & nõ erit
vobis in ruinã iniquitas.†[31]Proiicite à vobis omnes iniquitates vestras in quibus præ-
uaricati estis,& facite vobis cor nouũ, & spiritũ nouũ. Et quare moriemini domus
Israel?†[32]Quia[h]nolo mortem morientis,dicit dominus deus:reuertimini,& viuite.

Ioacim,Ioachaz & Iechonias captiui leonibus comparantur,cæteri vero rege carentes vagantur vndique. XIX.

ET tu fili hominis assume planctum super principes Israel, & dices:Quare A
[a]mater tua leæna inter leones cubauit?In medio leunculorũ enutriuit ca-
tulos suos.[3]Et eduxit vnũ de leunculis suis:leo factus est,&didicit capere
prædã,hominémq; comedere.[4]Et audierũt de eo gẽtes,& nõ absq; vulne
ribus suis ceperũt eũ,& adduxerũt eũ in catenis in terrã Ægypti.[5] Quæ cum vidisset
quoniam infirmata est,& periit expectatio eius,tulit vnum de leunculis suis,leonem
constituit eum.[6]Qui incedebat inter leones , & factus est leo , & didicit prędam ca- B
pere,& homines deuorare:[7]didicit viduas facere,& ciuitates eorum in desertũ addu-
cere:& desolata est terra & plenitudo eius à voce rugitus illius.[8]Et cõuenerũt aduer-
sus eum gentes vndique de prouinciis,& expanderunt super eum rete suum. In vul-
neribus earum captus est,[9]& miserunt eum in caueam. In catenis adduxerunt eum C
ad regem Babylonis, miserúntque eum in carcerem , ne audiretur vox eius vltrà su-
per mõtes Israel.[10]Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquã plãtata est.Fru-
ctus eius & frondes eius creuerunt ex aquis multis,[11] & factæ sunt ei virgæ solidæ in
sceptra dominantium,& exaltata est statura eius inter frondes. Et vidit altitudinem D
suam in multitudine palmitum suorum,[12]& euulsa est in ira, in terrámque proiecta,
& ventus vrens siccauit fructum eius:marcuerunt & arefactæ sunt virgæ roboris e-
ius.Ignis comedit eam.†[13]Et nũc trãsplantata est in desertum in terra inuia & sitien-
ti,[14]& egressus est ignis de virga ramorum eius qui fructum eius comedit,& nõ fuit
in ea virga fortis,sceptrum dominantium.Planctus est,& erit in planctum.

Beneficia eductionis Ægyptiacæ ingratis Iudæis improperantur propter eorum blasphemias & scelera: vnde illorum sacrificia & legem reprobat. XX.

ET[a]factum est in anno septimo,in quinto,in decima mensis, venerunt viri de A
senioribus Israel vt interrogarent dominum , & sederunt coram me. [2] Et
factus est sermo domini ad me, dicens : [3] Fili hominis , loquere senioribus
Israel,& dices ad eos:Hæc dicit dominus deus:Num ad interrogandum me vos ve-
nistis? Viuo ego,quia non respõdebo vobis,ait dominus deus.[4]Si iudicas eos,si iudi-
cas fili hominis?Abominationes patrum eorũ ostende eis,& dices ad eos:Hæc dicit
dominus

f Cumq́ue dominus habeat in potestate vindictam, mauult diu tenere patientiam sustinens scilicet clementer & differens, vt si fieri potest,multũ malitia protracta aliquando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus,vel serò ad dominũ conuertatur,ipso monente & dicẽte, Si impius egerit pœnitentiam,&c. omnium iniquitatum eius quas operatus est , non recordabor. Nolo enim mortem moriẽtis,&c.Cypria.de bono patientiæ.

g Non equidem voluntas dei antecedens mors est peccatoris:secus de consequente Nõ enim ad puniẽdos nos plasmauit, sed vt efficiat nos bonitatis suæ participes,vt bonus:peccãtes autem puniri vult, vt iustus.Dicitur igitur prima, præcedens voluntas,& acceptatio ex ipso existens: secunda verò,voluntas sequens & permissio, ex nostra causa existens. Eorum autem quæ in nobis sunt, si bona quidem, præsertim, antecedentérque vult & acceptat:sin mala,& re vera mala neque præsertim vult, neque consequenter vult. Damasce. lib.2.c.29.

h.Nõ vult in mortem deduci hominem,quem in vitam constituit.Chry.ex variis in Matt.locis,ho.7.

a.Perspicuum est sub metaphora leænæ,leunculorum & leonis,rursúmque alterius leonis,illa describi quæ eo tẽpore iam facta erant quo hęc propheta dicebat. Postquàm enim Ierusalem quam per leænam designat eduxit de stirpe regia Ioachaz filiũ Iosiæ, & cõstituit in regẽ,tã crudelis in breui extitit tẽpore,vt tropologicè cepisse prædas, & homines deuorasse memoretur. Ad quem cum venisset Aegyptius, cepit eum non absque vulneribus, siue in fouea,vt propriè in Hebraico continetur, vt cõseruet tropologicam captionem leonum,qui semper in foueis capi solent:& adduxit eũ in camo seu in catenis in terram Aegypti, ibíque mortuus est.Hierony.ibid.

a.Septimo anno trãsmigrationis Iechoniæ,in quinto mense & decima die mensis,seniores Iudæorum pro more quo per prophetas à deo quęrebant quæ scire optabant,venerũt ad Ezechielem,vt per eum dominũ interrogarent: quibus nec ad votũ,nec directè respondit,quia nec intentione syncera,nec fideli ac humili mente ad interrogandum venerant : quoniam sanctis congrue quærentibus dominus respondet, peccatoribus non responsio,sed increpatio datur. Dio.ibi.

De pœ.dist 4.c.Intermittentes. 50.di. c.Pōderet. †Psal.29.a Infra 33.c. †De pœ.di. 4.c.Hanc societatem. c.Si auerterit. Infra eo. †Infra 33.d

†Infra 33.c Matth.3.a †Infra 33.c

†3.q.4.c.Hi qui. 23.q.8.cap. His à quibus. De hære.c. Ad abolendum.

†Osee 13.d

Anno ante Christum. 619. Anno mundi 3343.

dominus deus:In die qua elegi Israel, & eleuaui manum meam pro stirpe domus Ia-
cob,& apparui eis in terra Ægypti,& leuaui manum meam pro eis dicens: Ego dñs
deus vester:[6]in die illa leuaui manum meam pro eis,vt educerem eos de terra Ægy-
pti,in terram quam prouiderã eis,fluentem lacte & melle, quæ est egregia inter om-
nes terras.[7]Et dixi ad eos: Vnusquisque offensiones oculorum suorum abiiciat,& in
idolis Ægypti nolite pollui.Ego dñs deus vester.[8]Et irritauerunt me,noluerúntque
B me audire.Vnusquisq; abominationes oculorũ suorum nõ proiecit,nec idola Aegy-
pti reliquerunt.Et dixi vt effunderem indignationẽ meam super eos,&implerem irã
meam in eis in medio terræ Aegypti.[9]Et feci propter nomen meum,vt non violare
tur coram gentibus in quarum medio erant,& inter quas apparui eis, vt educerẽ eos
de terra Aegypti.[10]Eieci ergo eos de terra Aegypti,& eduxi eos in desertũ,†[11] & de-
di eis præcepta mea,& iudicia mea ostendi eis,quæ faciens homo viuet in eis.† [12] In-
super & sabbata mea dedi eis,[b] vt esset signum inter me & eos, & scirẽt quia ego dñs
sanctificans eos. [13] Et irritauerunt me domus Israel in deserto:in præceptis meis non
ambulauerunt,& iudicia mea proiecerunt,quæ faciens homo viuet in eis,& sabbata
mea violauerunt vehementer.Dixi ergo vt effunderem furorem meum super eos in
deserto,& consumerem eos.[14]Et feci propter nomen meum,ne violaretur corã gen-
tibus de quibus eieci eos in cõspectu earum.†[15] Ego igitur leuaui manũ meam super
eos in deserto,ne inducerem eos in terram quam dedi eis,fluentẽ lacte & melle,præ-
cipuam terrarum omnium,[16]quia iudicia mea proiecerunt,& in præceptis meis non
C ambulauerũt,[c]& sabbata mea violauerũt.Post idola enim cor eorũ gradiebatur.[17]Et
pepercit oculus meus super eos,vt non interficerem eos:nec consumpsi eos in deser-
to.[18]Dixi autẽ ad filios eorum in solitudine:In præceptis patrum vestrorũ nolite in-
cedere,nec iudicia eorum custodiatis,nec in idolis eorũ polluamini.[19] Ego dñs deus
vester. In præceptis meis ambulate,& iudicia mea custodite,& facite ea:[20] & sabbata
mea[d]sanctificate,vt sit signũ inter me & vos,&sciatis quia ego dominus deus vester.
[21]Et exacerbauerunt me filij,& in præceptis meis non ambulauerunt,& iudicia mea
non custodierũt vt facerent ea,quæ cũ fecerit homo,viuet in eis:& sabbata mea vio-
lauerũt.Et comminatus sum vt effunderem furorem meum super eos,& implerẽ irã
meã in eis in deserto.[22]Auerti autem manum meam, & feci propter nomẽ meum,vt
non violaretur coram gentibus de quibus eieci eos in oculis earum.[23] Iterum leuaui
manum meam in eos in solitudine vt dispergerem illos in nationes, & ventilarem in
D terras, [24] eo quòd iudicia mea nõ fecissent,& præcepta mea reprobassent,& sabbata
mea violassent,& post idola patrũ suorũ fuissent oculi eorum.[25]Ergo & ego dedi eis
[e]præcepta nõ bona,& iudicia in quibus nõ viuent:[26] & pollui eos in muneribus suis,
[f]cum offerrent omne quod aperit vuluam, propter delicta sua,& sciẽt quia ego dñs.
[27]Quamobrẽ loquere ad domũ Israel fili hominis,& dices ad eos:Hæc dicit dominus
deus:Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri,cũ spreuissent me contem-
nentes,[28]& induxissem eos in terram super quam leuaui manum meã vt darem eis.
[g]Viderunt omnẽ collem excelsum,& omne lignum nemorosum, & immolauerunt
ibi victimas suas,& dederunt ibi irritationem oblationis suæ,& posuerunt ibi odorẽ
suauitatis suæ, & libauerunt libationes suas. [29] Et dixi ad eos:Quid est excelsum ad
quod vos ingredimini?Et vocatum est nomen eius excelsum vsq; ad hanc diẽ.[30]Pro
E pterea dic ad domũ Israel: Hæc dicit dominus deus: Certe in via patrum vestrorum
vos polluimini,& post offendicula eorum vos fornicamini.[31]Et in oblatione dono-
rum vestrorum,cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus
idolis vestris vsq; hodie:& ego respondebo vobis,domus Israel?Viuo ego,dicit do-
minus deus,quia non respondebo vobis,[h][32] neq; cogitatio mentis vestræ fiet,dicen-
tium : Erimus sicut gentes , & sicut cognationes terræ , vt colamus ligna & lapides.
[33] Viuo ego,dicit dominus deus, quoniam in manu forti & in brachio extento & in
furore effuso regnabo super vos. [34] Et educam vos de populis , & congregabo vos
de terris in quibus dispersi estis. In manu valida & in brachio extento & in furo-

†Leuit.18.a. Rom.10.a. †Exod.20. b.31.a. Deu. 5.b.

†Exod.16.f

b.In signum ergo data sunt hæc,nõ autem sine argumẽto,nec ociosa,tanquã quę à sapiente artifice darentur. Sabbata enim perseuerantiã totius diei erga deũ deseruitionis edocebãt. Aestimati enim sumus,ait Psal. sicut oues occisionis: scilicet cõsecrati & ministrãtes omni tẽpore fidei nostræ, & in ea perseuerantes , & abstinentes ab omni auaritia.Irenæus libr.4.cap.30.

c. Sabbati nomine requies est designata:interdũ tamẽ crapula& ebrietas significatur: quia hæc erat, sicut & nũc est,Iudæorum pessima cõsuetudo, illo die deliciis affluere,dũ spiritale sabbatũ ignorant.Aug.de cõsensu.Euang.lib.2.cap.77.

d.Nam & dominus sanctificauit diem sabbati,hoc est, segregauit ab aliis.Iam hic ab initio doctrinã hanc nobis insinuat deus, erudiens in circulo hebdomadis diẽ vnum integrũ segregandũ & reponendum in spiritualem operationem.Chry.in.2.cap.Gene.homi.10.

e.Mala, quasi mala non sine comparatione peiorum, & bona quasi bona non sine comparatione meliorum. Greg.Mora.lib.28.cap.17.

f.Non ait,cui obtulerint:ideo quidã exponunt,quòd intelligendum sit eos hæc idolis obtulisse: quod fuit euidenter nefarium. Alij quòd deo obtulerint ea, & tamẽ polluti mõstrabãtur: quia per talia sacrificia peccata virtute sacrificij nõ auferebantur,sed ex deuotione fideq; offerẽtiũ.Dio.ib.

g. Loca sublimia & arboribus consita ad exercendam idololatriã apta elegerunt. Porro distributio ista collium & lignorũ accõmoda est pro generibus singulorum, quemadmodũ moris est in prophetis. Dion.ibi.

h. Hunc habet sensum: Ne putetis cogitationes vestras,quibus cõtra me blasphematis,posse compleri. Dicitis enim:Nolumus esse sub domino, nec populus eius appellari:sed sicut cũctæ in toto orbe sunt nationes,& vnaquæque gens suo viuit arbitrio , vt colat ligna & lapides,& idolis seruiat:etiam nos vna gens erimus è pluribus. Ad quæ respõdet deus, iuratq; per semetipsum,& dicit : Non vos relinquam neq; contẽnam,vt fugaces seruos domini negligentes solẽt cõtemnere:sed ad meũ retraham imperium , & brachio extento ac percutiente ac furore effuso in pristinam vos redigam seruitutem,& regnabo super vos:vt velitis nolitis me habeatis regem,& sentiatis regem iratum,cuius clementiam neglexistis.Hiero.ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

re effuſo regnabo ſuper vos,[35] & adducam vos in deſertum populorũ, & iudicabor
vobiſcum ibi facie ad faciem.[36] Sicut iudicio contẽdi aduerſum patres veſtros in de- F
ſerto terræ Ægypti,ſic iudicabo vos,dicit dñs.[37] Et ſubiiciã vos ſceptro meo,&indu
cam vos in vinculis fœderis.[38] Et eligam de vobis tranſgreſſores & impios,&de terra
incolatus eorum educam eos,& terram Iſrael non ingredientur: & ſcietis quia ego
dñs.[39] Et vos domus Iſrael,hæc dicit dominus deus: Singuli poſt idola veſtra ambu-
late,& ſeruite eis. Quòd ſi & in hoc non audieritis me, & nomẽ meum ſanctum pol-
lueritis vltrà in muneribus veſtris & in idolis veſtris,[40] in monte ſancto meo,in mõte
excelſo Iſrael,ait dominus deus,ibi ſeruiet mihi omnis domus Iſrael, omnes, inquã,
in terra in qua placebunt mihi. Et ibi quæram primitias veſtras, & initiũ decimarum
veſtrarum in omnibus ſanctificationibus veſtris.[41] In odorem ſuauitatis ſuſcipiam
vos,cum eduxero vos de populis, & cõgregauero vos de terris in quas diſperſi eſtis,
& ſanctificabor in vobis in oculis nationum.[42] Et ſcietis quia ego dominus, cum in-
duxero vos ad terram Iſrael,in terram pro qua leuaui manum meam vt darem eã pa-
tribus veſtris.[i][43] Et recordabimini ibi viarum veſtrarum,& omnium ſcelerũ veſtro- G
rum quibus polluti eſtis in eis,& diſplicebitis vobis in conſpectu veſtro in omnibus
malitiis veſtris quas feciſtis,[44] & ſcietis quia ego dominus,cũ benefecero vobis pro-
pter nomen meum,& non ſecundum vias veſtras malas, neq; ſecundum ſcelera ve-
ſtra peſſima domus Iſrael,ait dominus deus.[45] Et factus eſt ſermo domini ad me, di-
cens:[46] Fili hominis,pone faciem tuam contra iam auſtri, & ſtilla ad aphricum, &
propheta ad ſaltum agri meridiani,[47] & dices ſaltui meridiano: Audi verbum domi-
ni: Hæc dicit dñs deus: Ecce ego ſuccendam in te ignem, & comburã in te omne li-
gnum viride,&omne lignum aridum. Non extinguetur flamma ſuccenſionis. Et cõ-
buretur in ea omnis facies ab auſtro vſque ad aquilonem,[48] & videbit vniuerſa caro
quia ego dominus ſuccendi eam,nec extinguetur:[49] & dixi:† A,A,A, domine deus, † Sup.4.e
ipſi dicunt de me: Nunquid non per parabolas loquitur iſte?

i. Hæc eſt recordatio bona priſtinæ impietatis, dum quis priora mala ad animũ reuocat, vt ſalutarem pœnitentiam agat. Hæc eſt diſplicencia bona & beata humilitatis magiſtra patiẽtię mater, manſuetudiniſque origo, quæ dei iram extinguit, eiuſque diſplicentiam tollit, & pauperem peccatorem deo conciliat Dion. ibid.

Minatur dominus Iſraeli & Ammonitis gladium duplicatum,ſed & triplicatum. XXI.

ET factus eſt ſermo domini ad me, dicens:[a][2] Fili hominis, pone faciem A
tuam ad Ieruſalem,& ſtilla ad ſanctuaria,&propheta contra humum Iſ-
rael:[3] & dices terrę Iſrael: Hæc dicit dominus deus: Ecce ego ad te,& eii-
ciam gladiũ meum de vagina ſua, & occidam in te iuſtum & impium.
[4] Pro eo autem quòd occidi in te iuſtum& impium,idcirco egredietur gladius meus
de vagina ſua ad omnem carnem ab auſtro vſque ad aquilonem,[5] vt ſciat omnis caro
quia ego dñs eduxi gladium meum de vagina ſua irreuocabilem.[6] Et tu fili hominis
[b] ingemiſce in cõtritione lumborũ,&in amaritudinibus ingemiſce corã eis.[7] Cúmq; B
dixerint ad te, Quare tu gemis? dices: Pro auditu,quia venit,& tabeſcet omne cor,
& diſſoluentur vniuerſæ manus,& infirmabitur omnis ſpiritus, & per cuncta genua
fluent aquæ. Ecce venit,& fiet,ait dñs deus.[8] Et factus eſt ſermo domini ad me,dicẽs:
[9] Fili hominis,propheta,& dices: Hæc dicit dñs deus,Loquere: Gladius,gladius exa-
cutus eſt,& limatus.[10] Vt cædat victimas,exacutus eſt:vt ſplendeat,limatus eſt. Qui
moues ſceptrum filij mei,ſuccidiſti omne lignum.[11] Et dedi eum ad leuigandum, vt C
teneatur manu. Iſte exacutus eſt gladius, & iſte limatus eſt vt ſit in manu interficien-
tis.[12] Clama & vlula fili hominis,quia hic factus eſt in populo meo,hic in cunctis du
cibus Iſrael qui fugerant. Gladio traditi ſunt cum populo meo: idcirco plaude ſuper
femur,[13] quia probatus eſt,& hoc cum ſceptrum ſubuerterit,[c] & non erit,dicit domi-
nus deus.[14] Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum,& duplice-
tur gladius ac triplicetur gladius interfectorum. Hic eſt gladius occiſionis magnæ,
qui obſtupeſcere eos facit,[15] & corde tabeſcere,& multiplicat ruinas. In omnib⁹ por-
tis eorum dedi conturbationem gladij acuti & limati ad fulgendum, amicti ad cæ-
dem.[16] Exacuere,vade ad dexteram ſiue ad ſiniſtram,quocunque faciei tuæ eſt appe- D
titus.[17] Quin & ego plaudam manu ad manum,& implebo indignationem meam.

a Querebãtur ſeniores cur propheta per parabolas tã obſcurè illis loqueretur, cũ manifeſtam quærerent narrationem: idcirco clarè nũc exponit quod prius metaphoricè prædixit Dio. ibi.

b. Iubetur prophetæ vt tacẽtib⁹ illis nec interrogantibus cur iſta vaticinatus ſit, faciat quę interrogetur, & reſpondeat quæ dominus locutus eſt. Ingemiſce, inquit, eiulare, nõ leui voce nec dolore moderato: ſed in contritione lumborum, vt gemitus tuus ex imis viſceribus & amaritudine animi proferatur. Hierony. ibid.

c. Nam regia dignitas & vnctio in Sedecia finẽ habuit, quãuis quidã Machabæorum impoſuerint ſibi diadema: hoc autẽ non fuit per ſacram vnctionem, nec per fixam & permanentem ſucceſsionem. Dio. ibi.

Ego dñs locutus ſum.[18] Et factus eſt ſermo domini ad me,dicẽs.[19] Et tu fili hominis,
pone tibi duas vias,vt veniat gladius Regis Babylonis. De terra vna egredientur am-
bo. Et manu capiet coniecturam,in capite viæ ciuitatis coniiciet.[20] Viã pones,vt ve-
niat gladius ad [d] Rabbath filiorum Ammon,&ad Iudam in Ieruſalem munitiſſimam.
[21] Stetit enim Rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum, diuinationem quæ-
E rens,commiſcens ſagittas. Interrogauit idola,exta conſuluit.[22] Ad dexteram eius fa-
cta eſt diuinatio ſuper Ieruſalẽ,vt ponat arietes,vt aperiat os in cæde,vt eleuet vocem
in vlulatu,vt ponat arietes contra portas,vt comportet aggerem,vt ædificet munitio
nes.[23] Erítq; quaſi conſulẽs fruſtra oraculum in oculis eorum,& ſabbatorum ocium
imitans. Ipſe autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.[24] Idcirco hæc dicit do-
minus deus: Pro eo quòd recordati eſtis iniquitatis veſtræ,& reuelaſtis præuaricatio
nes veſtras, & apparuerunt peccata veſtra in omnibus cogitationibus veſtris: pro eo
F inquam quòd recordati eſtis, manu capiemini.[e][25] Tu autem profane impie dux Iſ-
rael,cuius venit dies in tempore iniquitatis pręfinita:[26] hęc dicit dominus deus:[f] Au-
fer cidarim tolle coronam. Nónne hæc eſt quæ humilem ſubleuauit,& & ſublimem
humiliauit?[27] Iniquitatem,iniquitatem,iniquitatem, ponam eam. Et hoc nõ factum
eſt donec veniret cuius eſt iudicium, & tradam ei.[28] Et tu fili hominis propheta, &
dic: Hæc dicit dominus deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum. Et dices:
G Mucro,mucro,euagina te ad occidendum: lima te,vt interficias,& fulgeas:[29] cũ tibi
viderentur vana,& diuinarentur mendacia, vt daretis ſuper colla vulneratorum im-
piorum,quorum veniet dies in tempore iniquitatis præfinita.[30] Reuertere ad vaginã
tuam in locum in quo creatus es. In terra natiuitatis tuæ iudicabo te,[31] & effundã ſu-
per te indignationem meam. In igne furoris mei ſufflabo in te,dabóque te in manus
hominum inſipientium,& fabricatium interitum.[32] Igni eris cibus. Sanguis tuus erit
in medio terræ,obliuioni tradêris,quia ego dominus locutus ſum.

d. Rabbath ciuitas metropolis eſt filiorũ Ammon,& hodie Philadelphia nominatur: quæ ſiniſtra via per quam Babylonius exercit⁹ venturus erat in Iudæam, formidãs declinare ad dexteram, ſcilicet Ieruſalẽ memor illi⁹ internecionis, quã 185000. de exercitu Aſſyriorum vna nocte cæſa ſunt. Hiero. ibi.

e. Tu inquam Sedecia prophanus in deum fuiſti, cultum eius relinquens, & in Regem Babylonis impius per pacti eius tranſgreſsionem. Diony. ibid.

f. Cidaris inſigne pontificis eſt, corona autem regis indiciũ. Nónne hæc eſt cidaris, & hæc eſt corona quæ nihil fecit iudicij, ſed ad imitationẽ regis Babylonij quos volebat exaltabat, & quos volebat humiliabat? propterea non ſemel, nec bis tantũ, ſed tertiò iniquitatẽ tibi ponã in perpetuũ: quæ nõ ſtatim tibi reputata eſt, ſed donec veniat Chriſtus, cuius eſt iudiciũ, & tradat ei pater regnum & ſacerdotium, vel eccleſiam de gentibus congregatam. Hier. ibi.

Abominationes & ſcelera Ieroſolymis perpetrata in ſanguinis effuſione, parentum inhonoratione, & ſanctuarij à ſacerdotibus pollutione. XXII.

A ET factum eſt verbum domini ad me,dicẽs:[2] Et tu fili hominis,nónne iu-
dicas ciuitatẽ[a] ſanguinũ,&oſtendis ei omnes abominationes ſuas.[3] Et di-
ces: Hæc dicit dominus deus: Ciuitas effundẽs ſanguinem in medio ſui,
vt veniat tẽpus eius,& quę fecit idola contra ſemetipſam vt pollueretur.
[4] In ſanguine tuo qui à te effuſus eſt,deliquiſti: & in idolis tuis quæ feciſti, polluta es.
Et appropinquare feciſti dies tuos,& adduxiſti tempus annorũ tuorũ. Propterea de-
di te opprobriũ gentibus,& irriſionem vniuerſis terris[5] quę iuxta ſunt,& quę procul
B à te. Triũphabunt de te,ſordida,nobilis,grandis interitu.[6] Ecce principes Iſrael ſingu
li in brachio ſuo fuerunt in te ad effundendũ ſanguinem:[7] patrem & matrem cõtu-
meliis affecerunt in te. Aduenam calumniati ſunt in medio tui: pupillũ &viduã con-
triſtauerunt apud te:[8] ſanctuaria mea ſpreuiſtis,& ſabbata mea polluiſtis.[9] Viri detra
ctores fuerunt in te ad effundendum ſanguinẽ,& ſuper montes comederũt in te: ſce-
lus operati ſunt in medio tui.[10] Verecundiora patris diſcooperuerunt in te: immun-
Here.5.e. ditiã menſtruatæ humiliauerunt in te.†[11] Et vnuſquiſq; in vxorem proximi ſui ope-
ratus eſt abominationẽ,& ſocer nurum ſuam polluit nefariè, frater ſororem ſuam fi-
C liam patris ſui oppreſſit in te.[12] Munera acceperunt apud te ad effundendum ſangui-
nem: vſuram & ſuperabundantiam accepiſti, † & auarè proximos tuos calumniaba-
ris: meiq; oblita es,dicit dominus deus.[13] Ecce comploſi manus meas ſuper auaritiã
tuam quam feciſti,& ſuper ſanguinem qui effuſus eſt in medio tui.[14] Nunquid ſuſti-
nebit cor tuũ,aut præualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciã tibi? Ego domi-
D nus locutus ſum,& faciam.[15] Et diſpergam te in nationes,& vẽtilabo te in terras. Et
deficere faciam immunditiam tuam à te,[16] & poſſidebo te in conſpectu gentium: &
ſcies quia ego dominus.[17] Et factũ eſt verbũ domini ad me,dicens.[18] Fili hominis,

† 14.q.3.ca. Putant.cap. plerique. De vſur.ca. 3.& 4.&ca. Conſuluit.

a. Quoniã ſanguis propter vitalem quandã corpulentiam animam ſignificat, in ſacramẽtis anima dict⁹ eſt. Scriptum eſt etiã: Effundit ſanguinẽ, qui fraudat mercedẽ mercenarij. Mercedẽ ſanguinem dicit, quoniam in ea ſuſtentatur vita, quæ nomine ſanguinis appellatur. Augũ.q.57.ſuper Leuit. Pluraliter verò, licet min⁹ Latinè, peccata intelligi volunt, quæ ex corruptione carnis & ſanguinis veniũt, vt hic, Viri ſanguinũ & doloſi.&: Libera me de ſanguinibus. Idem in Pſal.50.

Universidad de Deusto
Biblioteca

versa est mihi domus Israel in scoriam. Omnes isti æs & stannum & ferrum & plumbū in medio fornacis, [b] scoria argenti facti sunt. [19] Propterea hæc dicit dominus deus: Eo quòd versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego cōgregabo vos in medio Ierusalem, [20] congregatione argenti & æris & stanni & ferri & plumbi in medio fornacis, vt succendam in ea ignem ad conflandum. Sic congregabo in furore meo & in ira mea, & requiescam. Et conflabo vos, [21] & congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio eius, [22] vt conflatur argentū in medio fornacis, sic eritis in medio eius. Et scietis quia ego dominus, cum effuderim indignationem meam super vos. [23] Et factum est verbum domini ad me, dicens: [24] Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta [c] in die furoris. [d] [25] Coniuratio prophetarum in medio eius. Sicut leo rugiens rapiénsq; prædam, animas deuorauerunt: opes & pretium acceperunt: viduas eius multiplicauerūt in medio illius. [26] Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum & profanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt, & à sabbatis meis auerterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum. [c] † [27] Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & auarè sectanda lucra. [28] Prophetæ autē eius liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & diuinantes eis mendacium, dicētes, Hæc dicit dominus deus: cum dominus non sit locutus. [29] Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & aduenā opprimebant cālumnia absque iudicio. [30] Et quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inueni. [31] Et effudi super eos indignationem meam, & in igne iræ meæ consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi, ait dominus deus.

b. Hoc est purgare eos per ignē tribulationis volui, & argentū vel aurū illos fieri quæsiui, sed in fornace in imperfecta metalla versi sunt, hoc est, ad vitia etiā in tribulatione proruperunt. Gre. Pasto. 5. par Admo. 14.

c. Dies autem furoris, est, quē sibi vnusquisque cōciliat multitudine peccatorum. Hiero. ibi.

d. Fuerūt enim in vrbe hac falsi prophetæ aduersus sanctos prophetas & iustos aliquādo coniurantes, sicut & contra Ieremiam dixerūt Iere. 26. Iudicium mortis viro huic. Diony. ibid.

e. Principes autem quos inferioris gradus homines in telligimus, luporum imitantur rapinam, vt effundant sanguinem non corporum, sed animarum: & auarè sectātur lucra, nequaquam illo contenti. Hiero ibid.

a Duæ istæ mulieres Samaria & Ierusalem, filiæ fuerūt matris vnius, de Israel stirpe generatæ: & fornicatæ sunt in Aegypto in adolescētia sua. Neque enim accepissent legem eductæ de Aegypto in monte Sina prohibentem eos venerari idola, nisi in Aegypto fuissent Aegyptia portenta venerātæ. Potest autē mater ambarum fuisse Cethæa, de qua legimus supra 16. Pater vester Amorrhæus, & mater vestra Cethea. Hiero. ibid.

b. Dicitur autem Samaria Oholla soror maior propter pluralitatem plebis ac tribuum, & quoniā primus dux populi Israel fuit Iosue de tribu Ephraim pertinētem ad decem tribus: Regnum vero Iudæ est Oholiba, & dicitur soror minor, quia duntaxat duas habuit tribus Dio. ibi.

Domus Israel duabus meretricibus comparatur, propter quarum immunditias vltio diuina paratur. XXIII.

ET factus est sermo domini ad me, dicens: [2] Fili hominis, [a] duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt, [3] & fornicatæ sunt in Ægypto. In adolescētia sua fornicatæ sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fractæ sunt māmæ pubertatis earum. [b] [4] Nomina autē earū Oholla maior, & Oholiba soror eius minor. Et habui eas, & pepererunt filios & filias. Porrò earum nomina, Samaria Oholla, & Ierusalē Oholiba. [5] Fornicata est igitur super me Oholla, & insaniuit in amatores suos, in Assyrios propinquantes, [6] vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vniuersos equites, ascēsores equorū: [7] & dedit fornicationes suas super eos, electos filios Assyriorū vniuersos: & in omnibus in quos insaniuit, in immunditiis eorum polluta est. [8] Insuper & fornicationes suas quas habuerat in Aegypto, non reliquit. Nā & illi dormierunt cū ea in adolescētia sua, & illi cōfregerūt vbera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem suam super eam. [9] Propterea tradidi eam in manus amatorū suorum, & in manus filiorum Assur, super quorū insaniuit libidine. † [10] Ipsi discooperuerunt ignominiā eius: filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderunt gladio. Et factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia perpetrarunt in ea. [11] Quod cum vidisset soror eius Oholiba, plusquam illa insaniuit libidine, & fornicationem suā super fornicationem sororis suæ [12] ad filios Assyriorum præbuit impudēter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescētibus forma cunctis egregia. [13] Et vidi quòd polluta esset via vna ambarum, [14] & auxit [c] fornicationes suas. Cúmq; vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus, [15] & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorū, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis terræq; Chaldęorū in qua orti sunt, [16] insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam. [17] Cúmque venissent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam in stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima eius ab illis

† Mich. 7. Sopho. 3.

† Sup. 16. d

c. Iudæi cū Christo super generis nobilitate contendebant, dicentes: Nos ex fornicatione non sumus nati: nos patrem vnū habemus deum, Legerant vtiq; in scripturis fornicationē spiritualem appellari idolatriā, per quam misera anima dæmonibus quasi prostituta subiicitur. Nēpe Ezechiel nefandas idolatriæ superstitiones, quibus cōtaminata erat Ierusalem commemorans, inquit. 16. cap. Et habēs fiduciam in pulcritudine tua, fornicata es in nomine tuo, & exposuisti fornicationem tuam omni trāseunti, vt eius fieres, &c. Et rursum cap. 23. Duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt, & fornicatæ sunt in Aegypto, In adolescētia sua fornicatæ sunt. Cyril. in Ioan. lib. 6. ca. 5.

ab illis. † [18] Denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiā suam. Et recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore eius. [19] Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans dies adolescētiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti: [20] & insaniuit libidine super concubitū eorum, quorū carnes sunt vt carnes asinorum: & sicut fluxus equorū, fluxus eorum. [21] Et visitasti scelus adolescētiæ tuæ, quando subacta sunt in Ægypto vbera tua, & confractæ sunt māmæ pubertatis tuæ. [22] Propterea Oholiba, hæc dicit dominus deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus saturata est anima tua, & cōgregabo eos aduersum te in circuitu, [23] filios Babylonis, & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyrannósque, & principes, omnes filios Assyriorū, iuuenes forma egregia, duces & magistratus, vniuersos principes principum, & nominatos ascensores equorum. [24] Et venient super te instructi curru & rota, multitudo populorum. Lorica & clypeo & galea armabūtur contra te vndiq;. Et dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudiciis suis. [25] Et ponam zelum meum in te, quem tecum exercent in furore. [d] Nasum tuum & aures tuas præcident, & quę remanserunt, gladio concident. Ipsi filios tuos & filias tuas capient, & nouissimum tuum deuorabitur igni. [26] Et denudabunt te vestimētis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ. [27] Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationē tuam de terra Ægypti. Nec leuabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis amplius: [28] quia hæc dicit dominus deus: Ecce ego tradam te in manus eorum quos odisti, in manus de quibus satiata est anima tua: [29] & agent tecum in odio. Et tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam, & reuelabitur ignominia fornicationum tuarum. Scelus tuum, & fornicationes tuæ, [30] fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post gentes inter quas polluta es in idolis earum. [31] In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem eius in manu tua. [32] Hæc dicit dominus deus: [e] Calicem sororis tuæ bibes, profundum & latum. Eris in derisum & in subsannationem, quæ es capacissima: [33] ebrietate & dolore repleberis, calice mœroris & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ. [34] Et bibes illum, & epotabis vsque ad feces, & fragmenta eius deuorabis, & vbera tua lacerabis, quia ego locutus sum, ait dominus deus. [35] Propterea hæc dicit dominus deus: Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuum, tù quoq; porta scelus tuum, & fornicationes tuas. [36] Et ait dominus ad me, dicens: Fili hominis, nunquid iudicas Oholam & Oholibam, & annuntias eis scelera earum? [37] quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatę sunt. Insuper & filios suos quos genuerunt mihi, obtulerūt eis ad deuorandum. [38] Sed & hoc fecerūt mihi: Polluerunt sanctuariū meū in die illa, & sabbata mea prophanauerūt. [39] Cúmque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederētur sanctuarium meum in die illa vt polluerent illud, etiam hæc fecerunt in medio domus meæ: [40] Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuntium miserant. [f] Itaque ecce venerunt quibus te lauisti, & circumliuisti stibio oculos tuos, & ornata es mūdo muliebri. [41] Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te. Thymiama meum & vnguentum meū posuisti super eam, [42] & vox multitudinis exultantis erat in ea. Et in viris qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebāt de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum. [43] Et dixi ei quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiā hæc. [44] Et ingressi sunt ad eam: quasi ad mulierem meretricem, sic ingrediebantur ad Oholam & ad Oholibam mulieres nefarias. [45] Viri ergo iusti sunt. Hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio effundentium sanguinem, quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum: & cum Italis suis fornicatæ sunt. [46] Hæc enim dicit dominus deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum & in rapinam, [47] & lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum. Filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent. [48] Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. [49] Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis, & scietis quia ego dominus deus.

4. Reg. 14. b

d. Vnde & nasus ei præcidi tur, & aures amputantur, quia odorem bonæ fragrātiæ verterat in fœtorem, & audierat iudicium sanguinis: quod non solum de odore & auditu, sed de visu quoq; intelligimus: quo quia male fuerant abusi Sampson & Sedecias, priuantur. Surdū quoq; & mutum deus fecit, ne lingua eorū pertranseat vsque ad terram: & tactus omnis auferetur in his qui vitam penitus perdiderunt. Et hæc fient vt igni cuncta purgentur, & pereat Aegypti fornicatio, nec vltra oculos suos ad mala possit attollere. Hiero. ibi.

e. Hoc est, punitionem Samarię extentam, acutam, & vehemēram gustabis. Quēadmodum enim à medico quædam amara dantur pocula, vt noxius humor corporum egeratur: sic deus dat calicem tormentorum meracissimū, vt quicquid fellis & amaritudinis est vitiorum à peccatoribus auferatur, & pristinæ eos restituat sanitati. Diony. ibid.

f. Itaque nunc se iactant Iudæi quòd ex his qui idolatriæ dediti fuerint, non descenderunt. Sed vana & friuola est eorum iactantia: nam & patres eorum adorauerunt vitulum conflatilem: & cum à iudicibus regerentur, sæpius abierunt post deos alienos, & traditi sunt in manus persequētium. Denique cū principatu regum gubernarētur, frequenter admodum prolapsi sunt in cultum idolorum, vt tandem Babylonicam perpessi sint captiuitatem in scelerum suorum pœnam. Cyril. in Ioan. li. 6. cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex parabola ollæ ossibus plenæ, & igni admotæ, Ierusalem incendium, & populi exitium designatur. XXIIII.

1. Nono anno captiuitatis Ioachin siue Iechoniæ: quinto enim anno captiuitatis eiu' dē exorsus est prophetare, & decimo mense, decima die eius mensis factū est verbum domini ad Ezechielem propheram in Babylonis regione constitutum. Hieron. ibid.

ET factum est verbū domini ad me [a] in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: [2] Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Ierusalem hodie, [3] & dices per prouerbiū ad domum irritatricem parabolam, & loquēris ad eos: Hæc dicit dominus deus: Pone ollam, pone inquam, & mitte in eam aquam. [4] Cōgere frusta eius in eam, omnem partem bonam, & femur, & armum, electa, & ossibus plena. [5] Pinguissimum pecus assume, cōpone quoq; strues ossium sub ea. Efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius. [6] Propterea hæc dicit dominus deus: † Væ ciuitati sanguinū, [b] olæ cuius rubigo in ea est, & rubigo eius non exiuit de ea. Per partes & per partes suas eiice eam. Non cecidit super eam sors. [7] Sanguis enim eius in medio eius est: super lympidissimam petram effudit illum. Non effudit illum super terram vt possit operiri puluere, [8] vt superinducerem indignationem meam, & vindicta vlciscerer. Dedi sanguinem eius super petram lympidissimam, ne operiretur. [9] Propterea hęc dicit dominus deus: Væ ciuitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. [10] Congere ossa quæ igne succendam. Consumentur carnes, & concoquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. [11] Pone quoq; eam super prunas vacuam, vt incalescat, & liquefiat æs eius, & confletur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius. [12] Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem. [13] Immunditia tua execrabilis, quia mundare te volui, & nō es mundata à sordibus tuis. Sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. [14] Ego dominus locutus sum. Venit, & faciam, non transeam, neq; parcam, nec placabor. Iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones tuas iudicabo te, dicit dominus. [15] Et factum est verbum domini ad me, dicens: [16] Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neque plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. [17] Ingemisce tacens, [c] mortuorum luctum non facies. Corona tua circunligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis: nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. [18] Locutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vesperi. Fecíque mane sicut præceperat mihi. [19] Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu facis? [20] Et dixi ad eos: Sermo domini factus est ad me, dicens: [21] Loquere domui Israel: Hæc dicit dominus deus: Ecce ego polluam [d] sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra: & filij vestri & filiæ vestræ quas reliquistis, gladio cadent: [22] & facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, & cibos lugentiū non comedetis. [23] Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus. Non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisque gemet ad fratrem suum. [24] Eritq; Ezechiel vobis in portentum. Iuxta omnia quæ fecit, facietis cum venerit istud: & scietis quia ego dominus deus. [25] Et tu fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios & filias eorum, [26] in die illa cum venerit fugiens ad te vt annuntiet tibi, [27] in die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit, & loquēris, & non silebis vltrà, erísque eis in portentum, & scietis quia ego dominus.

A Anno ante Christum. 617. Anno mūdi. 3345.

b. Ierusalem enim per ollā nunc exprimitur, vel quia populus in ea se collegit ad resistendum Chaldæis, vel quia deo disponente in ea cōgregati fuerunt, vt igne tribulationis torquerentur in ea, sicut coquuntur carnes in olla. Diony. ibid.

† Nahū. 3. & Habac. 2. c.

B Sup. eo.

c. Mortuorū itaque vocabulo non est nisi quod amisit animam, de cuius facultate viuebat. Corpus est qd amittit animam, & amittēdo fit mortuum, ita mortui vocabulum corpori cōpetit. Tertul. aduersus. Marcio. lib. 5.

d. Hoc est, Iam nunc polluā sanctuarium meum, vt incendatur templum, & cunctis alienigenis pateat ac profanis: & in quo habebatis superbiam, id est confidentiam & spem ac desiderium salutis vestræ, & ad cuius obsidionem vestræ animæ formidabāt: filios quoque & filias quos vobis fames ac pestilentia reliquos fecerant, cōsumam gladio. Hiero. ibid.

a. Cōsuetudo est prophetis primò vaticinari de populo Iudæorum, eius vitia arguendo, supplicia prædicendo, & vicissim prospera promittendo: deinde de cæteris gētibus quæ Iudæis mala intulerunt, vel de earum aduersitate gauisæ. Ita & nunc post quam. S. Ezechiel à 2. cap. huius vsq; ad hunc locum de Iudæis locutus est, de aliis nationibus non nisi pauca interdū admiscens, nunc cōtra persecutores & hostes Iudæorum prophetare in hoc capite orditur, præsertim contra quatuor gentes, Ammonitas, Moabitas, Idumæos & Philistæos. Diony. ibi.

Ammoni, Moab, Seir, & Palæstinis minatur dominus vltionem, quia afflictos Ierusalem affligebant, & de eorum afflictione gaudebant. XXV.

ET factus est sermo domini ad me, dicens: [2] Fili hominis, [a] pone faciē tuam cōtra filios Ammon, & prophetabis de eis, [3] & dices filiis Ammon: Audite verbum domini dei. Hæc dicit dominus deus: † Pro eo quòd dixisti, Euge euge super sanctuarium meum, quia pollutum est, & super terram Israel quoniā desolata est,

A Anno ante Christū 616. Anno mūdi. 3345. † 23. 9. 4. c. Nabuchodonosor. 6. De Tyrijs.

est, & super domū Iuda, quoniam ducti sunt in captiuitatē: [4] idcirco ecce ego tradam te filiis orientalibus in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua. Ipsi comedent fruges tuas, & ipsi bibent lac tuum. [5] Dabóq; Rabba in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego dominus: [6] quia hæc dicit dominus deus: [b] Pro eo q; plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex toto affectu super terrā Israel: [7] idcirco ecce ego extendā manum meā super te, & tradam te in direptionē gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris & conteram, & scietis quia ego dominus. [8] Hæc dicit dominus deus: Pro eo quòd dixerūt Moab & Seir, Ecce sicut omnes gētes domus Iuda: [9] idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus inquā eius, & de finibus eius inclytas terræ. Bethiesimoth & [c] Beelmeon & Cariathaim, [10] filiis orientis cum filiis Ammon. Et dabo eam in hæreditatem, vt non sit vltrà memoria filiorum Ammō in gentibus. [11] Et in Moab faciā iudicia, & scient quia ego dominus. [12] Hæc dicit dominus deus: Pro eo quòd fecit Idumęa vltionem, vt se vindicaret de filiis Iuda, peccauítque delinquēs, & vindictā expetiuit de eis: [13] idcirco hæc dicit dominus deus: Extendam manū meam super Idumæam: & auferam de ea hominem & iumentū, & faciam eam desertā ab austro. Qui sunt in Dedan, gladio cadent, [14] & dabo vltionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel. Et facient in Edom iuxta iram meam & furorē meum, & sciēt vindictam meam, dicit dominus deus. [15] Hęc dicit dominus deus: Pro eo quòd fecerunt Palæstini vindictā, & vlti se sunt toto animo, interficientes & implentes inimicitias veteres, [16] Propterea hæc dicit dominus deus: Ecce ego extendam manum meam super Palæstinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis, [17] faciámque in eis vltiones magnas, arguens in furore: & scient quia ego dominus, cum dedero vindictam meam super eos.

B b. Nec est lætandum super malo alterius aut tribulatione. Hæc enim ecclesia cui: oribus suis læetiam nō promittit, nisi ex magna tribulatione: neque in præsenti seculo securitatem: quia reuera omnis lætitia periculosa est, omnis securitas cæsibus plena, omnis iucūditas laqueis impeditur. Chryso. de Iephthe homil.

C c. Beelmeon vsque hodie in Moab vicus maximus est, traditus est autem cū Beth Iesimoth & Cariathiarim, & filiis Ammon, filiis orientis, scilicet Babylonis. Hiero. ibi.

Tyri inclytæ vrbis prædicatur interitus, quia super Ierusalem contritione exultauit. XXVI.

A ET factum est in vndecimo anno prima mēsis, factus est sermō domini ad me, dicens: Fili hominis, pro eo quòd dixit [a] Tyrus de Ierusalem, Euge confractæ sunt portæ populorū, cōuersa est ad me, implebor, deserta est: [2] propterea hæc dicit dominus deus: Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuās: [4] & dissipabunt muros Tyri, & destruent turres eius. Et radam puluerem eius de ea, & dabo eam in lympidissimam petram. [5] Siccatio sagenarū erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait dominus deus, & erit in direptionem gentibus. [6] Filiæ quoque eius quæ sunt in agro, gladio interficientur, & scient

B quia ego dominus: [7] quoniā hæc dicit dominus deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor Regem Babylonis ab aquilone, regem regum, cum equis & curribus, & equitibus, & cœtu populóq; magno. [8] Filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet, & circundabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro. Et eleuabit contra te clypeum, [9] & [b] vineas & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua. [10] Inundatione equorum eius operiet te puluis eorum: à sonitu equitum & rotarum & curruū mouebūtur muri tui. Cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum vrbis dissipatæ, [11] vngulis equorum suorum cōculcabit omnes plateas tuas: populum tuū gladio cædet: & statuæ tuæ nobiles in terram corruēt. [12] Vastabūt opes tuas, diripiēt negotiationes tuas, & destruēt muros tuos, & domos tuas præclaras subuertent, & lapides tuos & ligna tua & puluerem tuum in me-

1 Iere. 7. g C dio aquarū ponent. † [13] Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus citharārum tuarum non audietur amplius. [c] [14] Et dabo te in lympidissimam petram: siccatio sagenarū eris, nec ædificaberis vltrà, quia ego dominus locutus sum, dicit dominus deus. [15] Hęc dicit dominus deus de Tyro: Nūquid nō à sonitu ruinę tuę, & gemitu interfectorū tuorum, cū occisi fuerint in medio tui, cōmouebūtur insulæ, [16] & descendent de sedibus suis omnes principes maris, & auferent exuuias suas, &

a. Nunc ciuitas omnium quas habet Phœnicia, maxima & celeberrima, domina maris, & totius nauigationis propter negotiationes quas cum insulis maris omnibus exercuerat. (orbis enim legitur quasi emporiū veluti exprophetis liquet.) Fuit olim insula septingentis passibus præalto mari diuisa à continenti, quam obrem in corde marisitam dicit Ezech. ca. 36. Postea per Alexandrū magnū aggere ducentorum pedum, quem ex lapidibus Tyri veteris multis hominum millibus comportauerat, continenti iuncta est ab ortu. Diodor. in vita Alexandri, anno. 4.

b. Vineahoc loco accipitur pro bellico instrumento, quo muri vrbium destruuntur: quod dicit vinea, quoniam iungitur muro & homines murum perforantes subtus latent, secūdū quòd vinea muro adhærec & homines sub ea vmbram accipiunt. Dio. ibi.

c. Aliorum enim ruinæ, exēpla iustorum sunt, dum omnes infirmo & imbecillo statu, fluctuumque vestigio in isto seculo cōmoramur: & nunquam est nostra certa securaque victoria, quō do egredientur ex te qui prius stererant: vel in exitu tuo, in fine & consummatione tua. Hiero. ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

vestimenta sua varia abiicient,& induentur stupore? In terra sedebunt,& attoniti su-
per repentino casu tuo admirabuntur, 17 & assumentes super te lamentum, dicent ti-
bi:[d] Quomodo peristi,quę habitas in mari vrbs inclyta,quę fuisti fortis in mari cum
habitatoribus tuis,quos formidabant vniuersi? 18 Nunc stupebũt naues in die pauo- D
ris tui,& turbabuntur insulæ in mari,eo quòd nullus egrediatur ex te, 19 quia hæc di-
cit dominus deus:Cum dedero te vrbem desolatam sicut ciuitates quę non habitan-
tur,& adduxero super te abyssum,& operuerint te aquæ multæ, 20 & detraxero te cũ
iis qui descendunt in lacum, ad populum sempiternum , & collocauero in terra no-
uissima sicut solitudines veteres cum iis qui deducuntur in lacum, vt non habiteris:
porrò cum dedero gloriam in terra viuentium, 21 in nihilum redigam te, & non eris,
& requisita non inuenieris vltrà in sempiternum,dicit dominus deus.

> d. Qualiter deuicta es à Chaldæis, ô Tyre vrbs nobilis,& quæ adeò fortis fuisti, vt te formidarent vniuersi fines terræ:sed & nautæ & negotiatores vndequaque ad te venientes. Diony.ibid.

Tyri vrbis opulentissimæ ruina defletur, cuius negotiationes plurimæ describuntur. *XXVII.*

ET factum est verbum domini ad me,dicẽs: 2 Tu ergo fili hominis,assume super A
Tyrum lamentum,3 & dices Tyro, [a] quæ habitat in introitu maris,negotiatio-
ni populorum ad insulas multas.Hæc dicit dominus deus:O Tyre,tu dixisti:Perfecti
decoris ego sum,4 & in corde maris sita. Finitimi tui qui te ædificauerunt, impleue-
runt decorem tuum:5 abietibus de Sanir extruxerunt te cũ omnibus tabulatis maris.
Cedrum de Libano tulerunt vt facerent tibi malum: 6 quercus de Basan dolauerunt
in remos tuos:trãstra tua fecerũt tibi ex ebore Indico,& prætoriola de insulis Italiæ.
7 Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velũ, vt poneretur in malo:hyacinthus & B
purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum . 8 Habitatores Sidonis & A-
radij fuerunt remiges tui:sapiẽtes tui Tyre facti sunt gubernatores tui: 9 senes Biblij
& prudentes eius præbuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ. Omnes
naues maris & nautę earũ fuerũt in populo negotiationis tuę.10 Persæ & Lydi & Li-
byes erant in exercitu tuo viri bellatores,clypeũ & galeam suspẽderunt in te pro or-
natu tuo.11 Filij Aradij cum exercitu suo super muros tuos in circuitu.Sed & Pigmęi
qui erant in turribus tuis , pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum. Ipsi C
compleuerunt pulchritudinẽ suam.12 Carthaginenses negotiatores tui.A multitudi-
ne cunctarum diuitiarũ,argento,ferreo,stanno,plumbóq;,repleuerũt nundinas tuas.
13 Græcia & Thubal, & Mosoch ipsi institores tui. Mãcipia & vasa ærea adduxerunt
populo tuo,14 de domo Thogorma, equos & equites & mulos adduxerũt ad forum
tuũ.15 Filij Dedã negotiatores tui. Insulę multę negotiatio manus tuę.Dentes ebur-
neos & hebeninos cõmutauerũt in pretio tuo.16 Syrus negotiator tuus. Propter mul
titudinẽ operũ tuorũ guttã,& purpurã,& scutulata,&byssum,&sericũ,& chodchod
proposuerũt in mercatu tuo.17 Iuda & terra Israel ipsi institores tui in frumento pri- D
mo:balsamũ & mel & oleum & resinã proposuerunt in nundinis tuis. 18 Damasce-
nus negotiator tuus in multitudine operum tuorũ , in multitudine diuersarum opũ,
in vino pingui , in lanis coloris optimi . 19 Dan & Græcia & Mozel in nundinis tuis
proposuerunt ferrum fabrefactum,stacten & calamum in negotiatione tua.20 Dedã
institores tui in tapetibus ad sedendum.21 Arabia & vniuersi principes Cedar ipsi ne-
gotiatores manus tuæ, cum agnis & arietibus & hœdis venerunt ad te negotiatores
tui.22 Venditores Saba & Rema ipsi negotiatores tui , cum vniuersis primis aroma- E
tibus & lapide pretioso & auro quod proposuerũt in mercatu tuo. 23 Haran & Chã-
ne & Eden negotiatores tui.Saba, Assur & Chelmad venditores tui, 24 ipsi negotia-
tores tui multiphariam in inuolucris hyacinthi & polymitorum gazarúmque pre-
tiosarum, quæ obuolutæ & adstrictæ erant funibus, cedros quoque habebant in ne-
gotiationibus tuis . 25 Naues maris principes tui in negotiatione tua , & repleta es,
& glorificata nimis in corde maris. 26 In aquis multis adduxerunt te remiges tui.
Ventus auster contriuit te . In corde maris, 27 diuitiæ tuæ, & thesauri tui & multi-
plex instrumentum tuum.Nautæ tui & gubernatores tui qui tenebant supellectilem F
tuam,

> a.Habitat ergo iuxta literã Tyrus siue Sor in introitu maris, vel quòd prius insula fuit, vel quòd portu tutissimo de alto venientes recipit naues, & est negotiatio populorum ad insulas multas, siue de insulis multis. Quod quidem vsq; hodie perseuerat, vt omnium propè gentium in illa exerceatur commercia. Hieron.ibid.

tuam,& populo tuo præerant,viri quoque bellatores tui qui erant in te cum vniuer-
sa multitudine tua,quæ est in medio tui,cadent in corde maris in die ruinæ tuæ. 28 A
sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes,29 & descendent de
nauibus suis omnes qui tenebant remũ.Nautæ & vniuersi gubernatores maris in ter
ra stabunt,30 & eiulabũt super te voce magna,& clamabũt amarè.Et superiaciẽt pul-
uerem capitibus suis,& cinere conspergentur, 31 & radent super te caluitiũ,& accin-
G gentur ciliciis.Et plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo, 32 & assu-
ment super te carmen lugubre,& plangent te.[b] Quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in
medio maris?33 Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos mul-
tos,in multitudine diuitiarum tuarum & populorũ tuorum ditasti reges terrę:34 nũc
contrita es à mari,in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua quæ erat
in medio tui,ceciderunt.35 Vniuersi habitatores insularum obstupuerunt super te,&
Reges earum omnes tempestate perculsi mutauerunt vultus.36 Negotiatores popu-
lorum sibilauerunt super te.Ad nihilum deducta es, & non eris vsq; in perpetuum.

> b.Sicut antea non fuit gloriosior ea ĩ diuitiis,potestate, hominumque frequentia,sic modo non est miserabilior ea.Diony.ibidem.

Contra superbum principem Tyri,& contra Sidonem inuehitur,quia filios Israel in sua ruina afflixit. *XXVIII.*

A ET factus est sermo domini ad me , dicens: 2 Fili hominis , dic principi Tyri:
Hæc dicit dominus deus: [a] Eo quòd eleuatum est cor tuum,& dixisti: Deus
ego sum,& in cathedra dei sedi in corde maris : cum sis homo, & non deus:
& dedisti cor tuum quasi cor dei· 3 Ecce sapientior es tu Daniele,omne secretum nõ
est absconditum à te . 4 In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem , & ac-
quisisti aurum & argentum in thesauris tuis:5 in multitudine sapientiæ tuæ, & in ne-
gotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem , & eleuatum est cor tuum in robore
tuo.6 Propterea hęc dicit dominus deus:[b] Eo quòd eleuatum est cor tuum quasi cor
dei,7 idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gẽtium:Et nudabunt
gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ , & polluent decorem tuum. 8 In-
B terficient & detrahent te , & morieris in interitu occisorum in corde maris. 9 Nun-
quid dicens loquêris,Deus ego sum,coram interficientibus te,cum sis homo, & non
deus,in manu occidentium te?10 Morte incircuncisorum morieris , in manu alieno-
rum,quia ego locutus sum,ait dominus deus.11 Et factus est sermo domini ad me,di-
cens:Fili hominis,leua planctum super Regem Tyri,& dices ei : Hæc dicit dominus
deus:† [c] Tu signaculum similitudinis,plenus sapientia,perfectus decore,13 in deliciis
paradisi dei fuisti.Omnis lapis preciosus operimentum tuum,sardius,topazius,& ia-
spis,chrysolithus,& onyx,& beryllus,sapphyrus, & carbunculus,& smaragdus. Au-
rum opus decoris tui , & foramina tua in die qua conditus es , præparata sunt . 14 Tu
Cherub extentus & protegens , & posuit te in monte sancto dei.In medio lapidum
ignitorum ambulasti,15 perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ,donec inuenta est
C iniquitas in te. 16 In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniqui-
tate,& peccasti,[d] & eieci te de monte sancto dei,& perdidit te, ô Cherub protegens,
de medio lapidum ignitorum. 17 Et eleuatum est cor tuum in decore tuo . Perdidisti
sapientiam tuam in decore tuo . In terram proieci te , ante faciem regum dedi te , vt
cernerent te.18 In multitudine iniquitatum tuarum , & iniquitate negotiationis tuæ
polluisti sanctificationem tuam . Producam ergo ignem de medio tui qui comedat
te,& dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.19 Omnes
qui viderint te in gentibus,obstupescent super te . Nihil factus es, & non eris in per-
petuum. 20 Et factus est sermo domini ad me, dicens : 21 Fili hominis , pone faciem
tuam contra Sidonem , & prophetabis de ea , 22 & dices : Hæc dicit dominus deus:
D Ecce ego ad te Sidon,& glorificabor in medio tui. Et scient quia ego dominus, cum
fecero in ea iudicia,& sanctificatus fuero in ea. 23 Et immittam ei pestilentiam,& san
guinem in plateis eius, & corruent interfecti in medio eius gladio per circuitum : &

> a.Prophetæ sæpius loquũtur quasi permixtim de diabolo & reprobis hominib9, quæ sunt mẽbra eius. Scriptura enim interdum trãsit à diabolo ad membra eius, & è conuerso. Itaq; quædã in hoc capite scripta sunt, quæ verè,propriè & literaliter de rege Tyri dicũtur: quædam verò quæ verè, ꝓpriè ac literaliter de diabolo sunt sumẽda,sicut patebit: quanuis illa & de diabolo & de rege Tyri accipi aliquo modo possint.Dionysi.ibi.

> b.His verbis debemus hyperbolen accipere,quod in tantum intumuerint,& nescierint principes mensurã suam,vt elati fœlicitate seculi,& regni potentia,dum præsentia bona putant esse perpetua , homines se esse nescierint,& æternum sibi imperiũ vindicarint. Hierony.ibi.

> †De pœ.di. 2.c.Principium.cap. Si enim. De cõs.di. 1.c.Hi duo.

> c.Quid boni non habuit, si signaculũ dei similitudinis fuit?Propheta sub typo & nomine regis Tyri,qui mẽbrum erat diaboli, dicit de eo:Tu signaculum. Cyri.in Ioh.li.6.c.6.

> d.Hic angelus qui decidit, magnam prius habuisse naturæ & donorum dei excellentiam in principio suæ creationis liquido demonstratur. Postquam vero inuenta est in eo iniquitas,omnia hæc diuinæ largitatis munera ei subtracta fuisse, & grauem exinde eius secutam ruinam . Bonus igitur fuit diabol9 cum à deo crearetur, sed illam bonitatem non seruauit neque custodiuit indemutatam. Cyri.in Ioh.lib.6.ca. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scient quia ego dominus.[24] Et non erit vltrà domui Israel offendiculũ amaritudinis, & spina dolorem inferens vndiq; per circuitum eorum qui aduersantur eis, & scient quia ego dominus deus.[25] Hæc dicit dominus deus:[c] Quando congregauero domũ Israel de populis in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis corã gentibus, & habitabunt in terra sua quam dedi seruo meo Iacob,[26] & habitabunt in ea securi. Et ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt cõfidenter cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitum, & scient quia ego dominus deus eorum.

c. Cum autem fecerit dominus iudicium cõra eos qui aduersantur suis, contumelijs afficiũt Israel in circuitu, tunc omnis creatura cognoscet, quòd ipse sit dominus, cuius vera iudicia sũt, & iustificata in semetipsis. Hieron. ibid.

Contra Ægyptum & regem eius instatur, quia tandem in solitudinem redigetur. XXIX.

[a] IN anno decimo, decimo mense, duodecima die mensis, factum est verbũ domini ad me, dicens:[2] Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regẽ Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto vniuersa [3] loquêre, & dices: Hęc dicit dominus deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius, & ego feci memetipsum. [b] [4] Et ponam frenum in maxillis tuis, & agglutinabo pisces fluminum tuorum squammis tuis. Et extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhęrebunt.[5] Et proiiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui. † Super faciẽ terræ cades. Non colligêris neq; congregaberis. Bestiis terræ & volatilibus cœli dedi te ad deuorandum,[6] & scient omnes habitatores Ægypti, quia ego dominus. Pro eo quòd fuisti baculus arundineus domui Israel,[7] quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum, & innitẽtibus eis super te comminutus es, & dissoluisti omnes renes eorum: [8] propterea hæc dicit dominus deus: Ecce ego adducam super te gladium meum, & interficiam de te hominem & iumentum.[9] Et erit terra Ægypti in desertum, & in solitudinem, & scient quia ego dominus. Pro eo quòd dixeris, Fluuius meus est, & ego feci eum:[10] idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua. Dabóque terram Ægypti in solitudinem gladio dissipatam, à turre Syenes vsq; ad terminos Æthiopiæ.[11] Non pertransibit eam pes hominis, neq; pes iumenti gradietur in ea, & non habitabitur quadraginta annis.[12] Dabóque terram Ægypti desertam in medio [c] terrarum desertarum, & ciuitates eius in medio vrbiũ subuersarum, & erunt desolatæ quadraginta annis. Et dispergam Ægyptios in nationes, & vẽtilabo eos in terras:[13] quia hæc dicit dominus deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis in quibus dispersi fuerant,[14] & reducam captiuitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis suæ in terra de qua sumpti sunt. Et erunt ibi in regnum humile,[15] & inter cætera regna erit humillima. Et non eleuabitur vltrà super nationes, & imminuam eos ne imperent gentibus,[16] neque erunt vltrà domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant, & sequantur eos, & scient quia ego sum dominus deus. [d] [17] Et factum est in vigesimo & septimo anno in primo in vna mẽsis, factum est verbum domini ad me, dicens.[18] Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitũ suum seruitute magna aduersus Tyrum. Omne caput decaluatũ, & omnis humerus depilatus est. Et merces nõ est reddita ei, neq; exercitui eius de Tyro pro seruitute qua seruiuit mihi aduersus eam,[19] Propterea hæc dicit dominus deus: † Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti, & accipiet multitudinem eius: & deprędabitur manubias eius, & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui illius,[20] & operi pro quo seruiuit aduersus eam. Dedi ei terram Ægypti, pro eo quòd laborauerit mihi, ait dominus deus.[21] In die illa pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum, & scient quia ego dominus.

A Anno ante Christum. 616. Anno mũdi. 3346.

a. In duodecima, vel vt alij volunt, vna, vel vndecima die mensis decimi, decimi anni transmigrationis Iechoniæ, reuelatur Ezechieli post Tyrum Ægypti excidium: iubetúrq; prophetare versus Ægyptum faciẽ suam dirigere, vt ex modo intuẽdi insinuetur quãta calamitas prænuntianda sit de Ægypto. Dion. ibid.

b. Ponit autem dominus in maxillis draconis istius frenum, & perforat labia eius, atque constringit armillæ circulo, quando per ecclesiasticos viros, qui in scripturis sanctis eruditi sunt, imponit dæmoni & sequacibus suis hæreticis silentium, & vniuersa peruersitatis dogmata dissoluũtur. Agglutinatque pisces fluminum eius pennis ipsius vel squammis, quibus hæretici per superbiam ad alta festinant: vt & ipsi iuncti cũ dracone, vnũ cum eo corpus efficiant, & copulentur ei vel in erroris consortio, vel in pœnæ similitudine: quomo lo qui adhæret domino, vnus spiritus est. Hieronymus ibid.

c. Terræ ante Aegyptũ desertæ, Idumæa, Palæstina, regiones Moab & Ammõ, de quarũ desertione superius tactum est, & hoc per. 40. annos. Nõ enim occisi fuerunt, sed aliqui effugio euaserunt, & quidam per captiuitatem vel venundationẽ ad alienas perducti sunt regiones, post. 40. annos ad propria reuersuri. Dionys. ibid.

d. Causa autem iræ domini contra Aegyptum illa est, quòd populum dei suo decepit auxilio, nec speraret in deum, & illum ad iracũdiam prouocaret: In illo, inquit, die quo Aegyptus capta fuerit, pullulabit cornu domus Israel: haud dubium quin regiũ genus signficet. Quod quidã referunt ad Zorobabel filiũ Salathiel, qui per Iechoniam de stirpe Dauid generatus est. Hieron. ibid.

A ET factũ est verbũ domini ad me, dicens:[2] Fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit dominus deus: Vlulate, vę vę [a] diei,[3] quia iuxta est dies, & appropinquat dies domini, dies nubis, tempus gentiũ erit. [4] Et veniet gladius in Ægyptum, & erit pauor in Æthiopia, cũ ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta eius. [5] Æthiopia & Libya & Lydi & omne reliquum vulgus, & Chub & filij terræ fœderis cum eis gladio cadẽt. [6] Hæc dicit dominus deus: Et corruent fulcientes Ægyptũ, & destruetur superbia imperij eius. A turre Syenes gladio cadent in ea, ait dominus exercituũ. [7] Et dissipabũtur in medio terrarum desolatarum, & vrbes eius in medio ciuitatum desertarum erunt,[8] & scient quia ego dominus deus, cũ dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores
B eius. [9] In die illa egredientur nuntij à facie mea in trieribus ad conterendam Æthiopiæ confidentiam, & erit pauor in eis in die Ægypti, quia absq; dubio veniet. [10] Hæc dicit dominus deus: [b] Et cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.[11] Ipse & populus eius cum eo, fortissimi gentiũ adducẽtur ad disperdendã terram. Euaginabunt gladios suos super Ægyptum, & implebunt terrã interfectis,[12] & faciam alueos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum, & dissipabo terram & plenitudinem eius in manus alienorũ. Ego dominus locutus sum. † [13] Hęc dicit dominus deus: Et disperdã simulachra, & cessare faciã idola
C de Memphis, & dux de terra Ægypti non erit amplius. Et dabo terrorem in terram Ægypti,[14] & disperdã terram Phathures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam iudicia mea in Alexãdria, [15] & effundam indignationẽ meam super Pelusium robur Aegypti, & interficiam multitudinem Alexandrię,[16] & dabo ignem in Aegypto. Quasi parturiens dolebit [c] Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.[17] Iuuenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsę captiuæ ducentur.[18] Et in Taphnis nigrescet dies cum contriuero ibi sceptra Aegypti, & defecerit in ea superbia potentiæ eius. Ipsam nubes operiet, filiæ autẽ eius in captiuitatem ducentur.[19] Et iudicia faciam in Aegypto, & scient quia ego dominus.[20] Et factũ est in vndecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factũ est verbum domini ad me,
D dicens: [21] Fili hominis, brachium Pharaonis regis Aegypti confregi, & ecce non est obuolutum, vt restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis, & fasciaretur linteolis, & recepto robore posset tenere gladium.[22] Propterea hęc dicit dominus deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti, [d] & comminuam eius brachium forte, sed confractũ, & deiiciam gladium de manu eius.[23] Et dispergam Aegyptum in gentibus & ventilabo eos in terris.[24] Et cõfortabo brachia regis Babylonis, dabóque gladium meum in manu eius. Et cõfringam brachium Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie eius,[25] & confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident. Et scient quia ego dominus, cum dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super terram Aegypti.[26] Et dispergam Aegyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego dominus.

a. Quoniam magna Aegypto imminet afflictio, quæ die diuinitus præfinita intelligẽda est ipsis non diei imminere. Frequenter enim in scripturis adscribit tempori, quod contingit in tempore, atque hominibus temporaliter accidit. Sic nãq; ait Saluator Matt. 6 Sufficit diei malitia sua. Et Paulus Ephes. 5. Quoniam dies mali sunt. Dies enim vlionis domini imminebat Aegypto: & dies nubis id est Babylonicæ persecutionis ac tempestatis. Dion. ibid.

b. Vt autem sciremus quis esset iste gladius qui vastaret Aegyptũ, & terreret Aethiopiam, sequitur manifestius: Et cessare faciã multitudinem Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis: qui non solum veniet sed veniet multis comitatus nationibus: ita vt omnis Aegyptus interfectorum sanguine compleatur: tantáque erit ira domini, vt siccentur aluei fluminum vsque ad solũ: & in manu pestilentium siue hominum pessimorum plenitudo Aegypti desoletur. Hiero. ibi.

c. Pelusium ciuitas magna Aegypti, ambitu 20. stadiorum. Hoc tẽpore dici videtur Damiata, à qua ostium primum Nili versus Palæstinam dicitur Pelusiacum. Iuxta autem Pelusium & mare vorago est, & vsq; ad Casiũ montem per stadia amplius 20. habetque Aegyptus ab ea parte difficilem aditum.

d. Per hoc quòd dominus brachium Pharaonis cõfregit, & cõtra eũ brachia regis Babylonis corroborauit, datur intelligi quod deus frequenter vnum iniquũ per alterũ punit, atque vicissim malos per peiores ac pessimos tribulat & affligit, vt minus mali corrigãtur, & deum agnoscãt, pessimi autẽ penitus pereant. Dio. ibi.

Anno ante Christum. 509. Anno mũdi. 3303.

Vt Assur sublimis deiectus est, ita Pharao Aegyptius rex humiliandus est. XXXI.

Anno ante Christum. 615. Anno mũdi. 3347.

A ET factum est in anno vndecimo, tertio mẽse, vna mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: [2] Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti, & populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua? [a] [3] Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsúsq; altitudine, & inter cõdensas frondes eleuatum est cacumen eius. [4] Aquę nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum. [b] Flumina eius manabant in circuitu radicũ eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. [5] Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis, & multiplicata sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis. [6] Cúmque extendisset vmbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cœli, & sub frondibus eius gemuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius habitabat

a. Nec de rege Babylonio in præsenti sermone vlla fit mẽtio, ne videatur contra captiuum populum positũ in Chaldæa dominorũ acq; regnantiũ prouocare iracundiã, sed dicitur de rege Assyriorum, qui eo iam tẽpore captus fuerat à Iudeis, & omne robur Assyriorum Babylonio subiacebat imperio. Hiero. ibi.

b. Hoc est, opulentia eius vndique circundedit eum, ita quod germinauit & floruit instar arboris, quæ copiosissimè irrigatur: atque de sua opulentia multos vicinos ditauit. Dion. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cœtus gentium plurimarũ.[7] Erátq; pulcherrimus in magnitudine ſua,& in dilatatio- B
ne arbuſtorum ſuorum. Erat enim radix illius iuxta aquas multas. [c 8] Cedri non fue-
runt altiores illo in paradiſo dei. Abietes non adæquauerunt ſummitatem eius,& pla
tani non fuerunt aquæ frondibus illius. † Omne lignum paradiſi dei non eſt aſſimi-
latum illi,& pulchritudini eius,[9] quoniam ſpecioſum feci eum, & multis cõdenſiſq;
frondibus. Et æmulata ſunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiſo dei.
[10] Propterea hæc dicit dominus deus: Pro eo q; ſublimatus eſt in altitudine, & dedit
ſummitatem ſuam virentem atque condenſam,& eleuatum eſt cor eius in altitudine
ſua,[11] tradidi eum in manus fortiſſimi gentiũ. Faciens faciet ei iuxta impietatem eius:
& eieci eum:[12] & ſuccident eũ alieni,& crudeliſſimi nationum. Et proiiciẽt eum ſu- C
per montes,& in cunctis conuallibus corruent rami eius. Et confringentur arbuſta
eius in vniuerſis rupibus terræ:& recedent de vmbraculo eius omnes populi terrę,&
relinquent eũ.[13] In ruina eius habitauerunt omnia volatilia cœli:& in ramis eius fue-
runt vniuerſæ beſtiæ regionis. [d 14] Quamobrem non eleuabuntur in altitudine ſua
omnia ligna aquarum,nec ponent ſublimitatem ſuam inter nemoroſa atque frondo-
ſa, nec ſtabunt in ſublimitate ſua omnia quæ irrigantur aquis, quia omnes traditi
ſunt in mortem ad terram vltimam in medio filiorum hominum, ad eos qui deſcen-
dunt in lacum.[15] Hæc dicit dominus deus: In die quando deſcendit ad inferos, induxi
luctum,operui eum abyſſo, & prohibui flumina eius,& coërcui aquas multas. Con- D
triſtatus eſt ſuper eum Libanus, & omnia ligna agri concuſſa ſunt. [16] A ſonitu ruinæ
eius commoui gentes,cum deducerem eum ad infernum cum iis qui deſcendebãt in
lacum. Et cõſolata ſunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præcla-
ra in Libano, vniuerſa quæ irrigabantur aquis. [17] Nam & ipſi cum eo deſcendent ad
infernum, ad interfectos gladio:& brachium vniuſcuiuſque ſedebit ſub vmbracu-
lo eius in medio nationum eius. [18] Cui aſſimilatus es ô inclyte atque ſublimis inter
ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam. In me-
dio incircunciſorum dormies, cum eis qui interfecti ſunt gladio. Ipſe eſt Pharao &
omnis multitudo eius,dicit dominus deus.

c. Qui nanq; accipi in cedris, abietibus, & platanis poſſunt, niſi illa virtutum cœleſtium procerę altitudinis agmina in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quãuis excelſa ſint cõditi, huic tamen primo angelo, nec prælata ſunt, nec æquata. Qui ſpecioſus factus in multis condenſiſq; frõdibus eſſe dicitur, quia prælatum cæteris legionibus, tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quanta & ſuppoſita angelorum multitudo decorauit. Gregor. Moral. lib. 32. ca. ca. 24.

† De pœ. di. 2. c. Principium.

d. Cúmque viderint cætera ligna ſyluarũ ſiue paradiſi Aſſur cypariſſum ſententia dei corruiſſe, non eleuabũtur in ſuperbiã: nec ſe eſſe aliquid æſtimabunt, nec irrigationem aquarum ſuarũ proprias arbitrabuntur diuitias, eo quòd omnes rami eius & volatilia cœli & beſtiæ terræ quæ erant ſub imperio Aſſur, deducantur in mortem ad terram vltimã. Hiero. ibid.

Pharaonis ruinam multi obſtupuerunt,& eius ad inferos deſcenſum. XXXII.

Anno ante Chriſtum, 614. Anno mũdi. 3349.

ET factum eſt [a] duodecimo anno in menſe duodecimo,in vna menſis, factum A
eſt verbũ domini ad me,dicens: [2] Fili hominis,aſſume lamentum ſuper Pha-
raonem regem Ægypti,& dices ad eum: Leoni gentiũ aſſimilatus es, & dra-
coni qui eſt in mari. Et ventilabas cornu in fluminibus tuis,& conturbabas aquas pe
dibus tuis,& conculcabas flumina earũ.[3] Propterea hæc dicit dominus deus: Expan-
dam ſuper te rete meũ in multitudine populorum multorum,& extrahã te in ſagena
mea:† [4] & proiiciã te in terram. Super faciem agri abiiciam te,& habitare faciã ſuper
te omnia volatilia cœli,& ſaturabo de te beſtias vniuerſę terrę. [5] Et dabo carnes tuas
ſuper montes,& implebo colles tuos ſanie tua. [6] Et irrigabo terram fœtore ſanguinis B
tui ſuper montes,& valles implebuntur ex te.† [7] Et operiam cum extinctus fueris cœ
los,& nigreſcere faciam ſtellas eius. [b] Solem nube tegam, & luna non dabit lumen
ſuum. [8] Omnia luminaria cœli mœrere faciam ſuper te, & dabo tenebras ſuper terrã
tuam, dicit dominus deus, Cum ceciderint vulnerati in medio terræ, ait dominus
deus. [9] Et irritabo cor populorũ multorum,cum induxero cõtritionem tuã in genti-
bus ſuper terras quas neſcis,[10] & ſtupeſcere faciam ſuper te populos multos. Et reges
eorum horrore nimio formidabunt ſuper te propter vniuerſas iniquitates quas ope-
ratus es,cum volare cœperit gladius meus ſuper facies eorum,& obſtupeſcent repen- C
te ſinguli pro anima ſua in diæ ruinæ tuę,[11] quia hæc dicit dominus deus: Gladius re-
gis Babylonis veniet tibi:[12] in gladiis fortiũ deiiciã multitudinẽ tuam. Inexpugnabi-
les omnes gentes hæ. Et vaſtabunt ſuperbiã Aegypti, & diſſipabitur multitudo eius.
[13] Et perdã omnia iumenta eius,quæ erant ſuper aquas plurimas, & non conturbabit
eas

a. Prima die. 12. menſis anni duodecimi tranſmigrationis Ioachin ſiue Iechoniæ regis Iudæ, iubetur prophetas aſſumere lamentũ ex cõparatione, nõ ex irriſione ſuper Pharaonem regem Aegypti, & dicere ad eum: Tu aſſimilatus es cuiuis regi in ſuperbia, poteſtate, fama & gloria, leonis cõparatione & draconis, propter tuam calliditatẽ, crudelitatem, & voracitatem, vnde multos affixiſti. Diony. ibid.

b. Sol iniquitatis qui contrarius eſt ſoli iuſtitiæ, cum obſcuratus fuerit: luna, quã hæreticorum ſentimus eccleſiam, & quæ à ſole iniquitatis lumen putabatur accipere, non dabit lumen ſuũ, nec decipiet credẽtes falſi nominis ſcientia. Omnia quoque luminaria, & quicquid videtur in hæreticis eſſe doctrinæ, extincto draconе cęcabitur, ſiue mœrebunt principe perdito: ita vt ipſe dominus terram hæreticorũ operiat tenebris, ignorantia ſcilicet veritatis. Hiero. ibid.

† Sup. 12. d & 17. f

† Iſa. 13. E. Matt. 24. c. Ioel. 3. c.

eas pes hominis vltrà,neq; vngula iumentorum turbabit eas. [41] Tunc puriſſimas red-
dam aquas eorum & flumina eorũ quaſi oleum adducam,ait dñs deus,[15] cum dedero
terram Ægypti deſolatam. Deſeretur autem terra à plenitudine ſua, quando percuſ- D
ſero omnes habitatores eius:& ſcient quia ego dñs. [16] Planctus eſt,& plangent eũ fi-
liæ gentium ſuper Ægyptum:& ſuper multitudinem eius plangẽt eum, ait dominus
deus. [17] Et factum eſt in duodecimo anno,in quintadecima menſis,factum eſt verbũ
dñi ad me,dicens: [18] Fili hominis,cane carmen lugubre ſuper multitudinem Ægypti.
Et detrahe eam ipſam & filias gẽtium combuſtarum,ad terram vltimam,cum iis qui
deſcendunt in lacum. [c 19] Quo pulchrior es,deſcende,& dormi cum incircũciſis. [20] In
medio interfectorum gladio cadent. Gladius datus eſt. Et attraxerunt eum & omnes
populos eius. [31] Loquentur ei potentiſſimi robuſtorum de medio inferni, qui cũ au-
xiliatoribus eius deſcenderunt,& dormierunt incircunciſi interfectiq; gladio. [d 22] Ibi E
Aſſur & omnis multitudo eius:in circuitu illius ſepulchra eorum, omnes interfecti,
& qui ceciderunt gladio,[23] quorum data ſunt ſepulchra in nouiſſimis laci. Et facta eſt
multitudo eius per gyrum ſepulchri eius,vniuerſi interfecti cadentéſque gladio,qui
dederant quondam formidinem ſuam in terra viuentium. [24] Ibi Elam,& omnis mul-
titudo eius per gyrum ſepulchri ſui. Omnes hi interfecti ruentéſq; gladio,qui deſcẽ-
derunt incircunciſi in terram vltimam. Qui poſuerunt terrorem ſuum in terra viuẽ-
tium,& portauerunt ignominiam ſuã cum iis qui deſcenderunt in lacũ. [25] In medio
interfectorum poſuerunt cubile eius in vniuerſis populis eius,in circuitu eius ſepul- F
chrum illius. Omnes hi incircũciſi interfectiq; gladio. Dederunt enim terrorẽ ſuum
in terra viuentium, & portauerunt ignominiam ſuam cum iis qui deſcendunt in la-
cum. In medio interfectorum poſiti ſunt. [26] Ibi Moſoch & Thubal & omnis multitu
do eius:in circuitu eius ſepulchra illius. Omnes hi incircunciſi interfectiq;, & cadẽ-
tes gladio,quia dederunt formidinem ſuam in terra viuentium, [e 27] & non dormient
cum fortibus cadentibúſq; & incircunciſis qui deſcenderunt ad infernum [f] cũ armis
ſuis. Et poſuerunt gladios ſuos ſub capitibus ſuis,& fuerunt iniquitates eorum in oſ-
ſibus eorum,quia terror fortium facti ſunt in terra viuentium. [28] Et tu ergo in medio
incircunciſorum contẽreris,& dormies cum interfectis gladio. [29] Ibi Idumæa & re- G
ges eius,& omnes duces eius,qui dati ſunt cum exercitu ſuo cum interfectis gladio,
& qui cum incircunciſis dormierunt,& cũ iis qui deſcenderunt in lacum. [30] Ibi prin-
cipes Aquilonis omnes, & vniuerſi venatores, qui deducti ſunt cum interfectis, pa-
uentes & in ſua fortitudine confuſi,quia dormierunt incircunciſi cũ interfectis gla-
dio,& portauerunt confuſionem ſuam cum iis qui deſcenderunt in lacũ. [31] Vidit eos
Pharao, & conſolatus eſt ſuper vniuerſa multitudine ſua quæ interfecta eſt gladio,
Pharao & omnis exercitus eius,ait dominus deus, [32] quia dedit terrorem ſuum in ter
ra viuentium, & dormiuit in medio incircunciſorum cum interfectis gladio,Pharao
& omnis multitudo eius,ait dominus deus.

c. Omnis enim qui fœditatem ſuæ infirmitatis cõſidere negligit, ſed per elationis factũ virtutis ſuę gloriã attendit: vnde pulchrior eſt, inde deſcẽdit: quia extollendo ſe de ſuis meritis, indecima deterius corruit, vnde glorioſum ſe iudicauit. Qui deſcendens cum incircunciſis dormit, quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus deſicit. Greg. Moral. lib. 14. c. 4.

d. Quanuis angelorũ atque hominum longe ſit natura diſſimilis, vna tamen pœna implicat quos vnus in crimine reatus ligat. Quod bene ac breuiter inſinuat propheta cum ait: Ibi Aſſur & omnis multitudo eius, & in circuitu eius ſepulchra illius. Quis nanque Aſſur ſuperbi regis nomine, niſi ille per elationem cadẽs antiquus hoſtis exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum vniuerſa multitudine ſua ad ſuperni clauſtra deſcendit? Greg. Moral. lib. 9. cap. 50.

e. Hi qui hæreticorũ principes extiterũt, ad tantũ malitiæ peruenere culmen atque cruciatum, vt nec cum fortib⁹ qui á principio cor ruerunt, ſimilia mercantur ferre ſupplicia. Hiero. ibid.

f. Arma peccãtiũ ſunt mẽbra eorum, quib⁹ peruerſa quæ concipiunt defendẽdi exequuntur. Greg. Moral. lib. 9. cap. 46.

Paſtoris officium eſt plagis domini occurrere,& miſericordiam populo reuertenti promittere, & impunitatem: ſinautem perſeueret in peccatis, pœnam. XXXIII.

Iterũ 5. c.

ET factum eſt verbum dñi ad me,dicens: † [2] Fili hominis,loquere ad filios po- A
puli tui,& dices ad eos: [a] Terra cum induxero ſuper eam gladiũ, & tulerit po-
pulus terræ virum vnum de nouiſſimis ſuis, & conſtituerit eum ſuper ſe ſpe-
culatorem, [3] & ille viderit gladium venientem ſuper terram,& cecinerit buccina, &
annuntiauerit populo: [4] audiens autẽ quiſquis ille eſt,ſonitum buccinę,& non ſe ob-
ſeruauerit,veneritq; gladius & tulerit eum,ſanguis ipſius ſuper caput eius erit. [5] Sonũ
buccinæ audiuit,& nõ ſe obſeruauit: ſanguis eius in ipſo erit. Si autem ſe cuſtodierit,
animam ſuam ſaluabit. [6] Quòd ſi ſpeculator viderit gladium venientem,& non inſo-
nuerit buccina,& populus ſe non cuſtodierit,veneritque gladius & tulerit de eis a- B
nimam, [b] ille quidem in iniquitate ſua captus eſt,ſanguinem autem eius de manu ſpe-

g. Conſequenter præcepit dominus viro perfecto vt Pharaonis & Aegypti deplangat ruinam i principũ mũdi & ſuorũ ſubditorum, qui omnes pariter in infernum deſcendunt, dum ſeculariter conuerſantes, terrena magis quàm cœleſtia expetunt. Diony. ibi.

a. Si ſpeculator conſtitutus fuerit in populis vt annuntiet gladiũ domini irámq; venientẽ, & annunciãte eo popul⁹ audire noluerit, ſpeculator liber erit: & ille qui oppreſſus eſt gladio, ipſe ſanguinis ſui ſuſtinebit reatũ. Quòd ſi audierit, ſaluabit animã ſuam. Si autẽ ſpeculator non ſonuerit buccina, & populus ignorans vẽturũ gladiũ, nequaquam ſe obſeruauerit, populus morietur in ſua iniquitate, & ſanguinem de manu ſpeculatoris requiram. Hie. ibid.

b. Ad hoc enim ſpeculatores, hoc eſt populorũ præpoſiti conſtituti ſunt in eccleſiis, vt non parcant obiurgãdo peccata. Nec ideo tamen ab huiuſcemodi culpa penitus alienus eſt, qui licet præpoſitus nõ ſit, in eis tamen vitæ huius neceſſitate coniungitur: multa monenda vel arguenda nouit, & negligit, deuitans eorum offenſiones propter illa quibus in hac vita nõ in debitis vtitur, ſed pluſquam debuit delectatur. Aug. de ciuit. dei lib. 1. cap. 9.

culatoris requiram.†7Et tu fili hominis,ſpeculatorẽ dedi te domui Iſrael.Audiẽs er-
go ex ore meo ſermonẽ,annuntiabis eis ex me.8Si me dicente ad impiũ, Impie mor-
te morieris,non fueris locutus vt ſe cuſtodiat impius à via ſua:ipſe impius in iniqui-
tate ſua morietur,ſanguinẽ autẽ eius de manu tua requirã. 9 Sinautẽ annuntiante te
ad impium, vt à viis ſuis conuertatur,nõ fuerit conuerſus à via ſua,ipſe in iniquitate
ſua morietur,porrò tu animam tuam liberaſti.10Tu verò fili hominis,dic ad domum C
Iſrael:Sic locuti eſtis,dicentes:Iniquitates noſtræ & peccata noſtra ſuper nos ſunt, &
in ipſis nos tabeſcimus,quomodo ergo viuere poterimus?†11 Dic ad eos:Viuo ego,
dicit dñs deus:†[c]nolo mortẽ impij,ſed vt conuertatur impius à via ſua,& viuat.Cõ-
uertimini à viis veſtris peſſimis.Et quare moriemini domus Iſrael?12 Tu itaq; fili ho-
minis dic ad filios populi tui:[d]Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacunq; die pecca-
uerit:& impietas impij non nocebit ei†in quacunq; die conuerſus fuerit ab impieta
te ſua.[e]Et iuſtus non poterit viuere in iuſtitia ſua in quacunq; die peccauerit.13Etiam
ſi dixero iuſto quòd vita viuat , & confiſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatem,omnes D
iuſtitiæ eius obliuioni tradentur : & in iniquitate ſua quam operatus eſt, in ipſa mo-
rietur.14Si autem dixero impio, Morte morieris,&egerit pœnitẽtiam à peccato ſuo,
fecerítq; iudicium & iuſtitiam,15& pignus reſtituerit ille impius,rapinámq; reddide
rit,in mandatis vitæ ambulauerit , nec fecerit quicquam iniuſtum,vita viuet,& non
morietur.16Omnia peccata eius quæ peccauit,non imputabuntur ei.Iudiciũ & iuſti-
tiam fecit,vita viuet.17Et dixerunt filij populi tui:Non eſt æqui ponderis[f]via domi-
ni.Et ipſorũ via iniuſta eſt. 18 Cũ enim receſſerit iuſtus à iuſtitia ſua,fecerítq; iniqui-
tates,morietur in eis.19Et cum receſſerit impius ab impietate ſua,fecerítq; iudiciũ & E
iuſtitiam,viuet in eis.20Et dicitis:†Nõ eſt recta via domini.Vnumquenq; iuxta vias
ſuas iudicabo de vobis,domus Iſrael.21Et factum eſt in duodecimo anno, in decimo
menſe,in quinta menſis tranſmigrationis noſtræ, venit ad me qui fugerat de Ieruſa-
lem,dicens:Vaſtata eſt ciuitas.22Manus autẽ domini facta fuerat ad me veſpere ante-
quam veniret qui fugerat, aperuítq; os meum donec veniret ad me mane, & aperto
ore meo non ſilui amplius.23Et factum eſt verbum dñi ad me,dicẽs:24 Fili hominis,
qui habitant in ruinoſis his,ſuper humũ Iſrael loquentes aiunt:Vnus erat Abrahã,&
hæreditate poſſedit terram.Nos autem multi ſumus,nobis data eſt terra in poſſeſſio- F
nem.25Idcirco dices ad eos:Hæc dicit dñs deus:[g]Qui in ſanguine comeditis,& ocu-
los veſtros leuatis ad immunditias veſtras,& ſanguinem funditis, nunquid terrã hæ-
reditate poſſidebitis?26Stetiſtis in gladiis veſtris,feciſtis abominationes,&vnuſquiſ-
que vxorem proximi ſui polluit,& terram hæreditate poſſidebitis? 27 Hæc dices ad
eos:Sic dicit dominus deus: Viuo ego,quia qui in ruinoſis habitant, gladio cadent:
& qui in agro eſt,beſtiis tradetur ad deuorandum:qui autem in prçſidiis & in ſpelũ-
cis ſunt,peſte morientur.28Et dabo terrã in ſolitudinem & in deſertum,&deficiet ſu
perba fortitudo eius,& deſolabũtur mõtes Iſrael, eo quòd nullus ſit qui per eos trãſ-
eat.29Et ſcient quia ego dñs,cum dedero terram eorum deſolatam & deſertam,pro- G
pter vniuerſas abominationes ſuas quas operati ſunt.30Et tu fili hominis,filij populi
tui qui loquuntur de te iuxta muros,& in oſtiis domorum,& dicũt vnus ad alterum,
vir ad proximum ſuum loquentes:Venite &audiamus quis ſit ſermo egrediẽs à do-
mino:31& veniunt ad te quaſi ſi ingrediatur populus,& ſedent corã te populus me⁹,
& audiunt ſermones tuos,& non faciunt eos,quia in canticum oris ſui vertunt illos,
& auaritiam ſuam ſequitur cor eorum: 32 & es eis quaſi carmen muſicũ quod ſuaui
dulcíq; ſono canitur:& audiunt verba tua,& non faciunt ea: 33 & cum venerit quod
prædictum eſt,(ecce enim venit)tunc ſcient quia prophetes fuerit inter eos.

Væ paſtoribus ſeipſos neglecto grege domini paſcentibus,in quos dominus gregem viſitans durè animaduertet,& gregi pacem afferet. XXXIIII.

ET factum eſt verbum domini ad me,dicens:† 2 Fili hominis,propheta de[a] pa- A
ſtoribus Iſrael, propheta, & dices paſtoribus : Hæc dicit dominus deus : Væ
paſtoribus

† Sup.3.d.
†23.quæſt.8 ca.His à quibus. 16.q.6. ca.Agnouimus. †.Sup.18.g. Sup.18.f
†27.q.1.c.ſi.
† Sup.18.g.
Anno ante Chriſtũ 614 Anno mũdi 3348.
† Iere.23.a.

c Non enim quia nouit occulta vt deus,propterea illico punit , ſed clementer ferẽs multis reuocat modis Cyril.in Ioan.li.9.ca.7.
d.Admonet ne quis impatiẽs in operatione deficiat, ne quis tẽtationibus aut auocat⁹ aut victus, in medio laudis & gloriæ itinere deſiſtat,& pereant præterita, dum quę cœperant definũt eſſe perfecta, ſicut ſcriptũ eũ:Iuſtitia iuſti non liberabit eũ,&c.Cypr.de lapſis.
e.Aſpice ipſã creaturã paulatim ad fructũ promoueri. Sic & iuſtitia primò fuit in rudimẽtis . natura deũ metuens dehinc per legem & prophetas promouit in infantiam:dehinc per euangelium in iuuentutem,nũc per paracletũ in maturitatẽ.Tertul. de virg.velãdis.
f. Quæ fuerint viæ dei & præcepta eius, nec ambiguum,nec obſcurũ eſt.De⁹ enim cum videret malitiã & falſorum cultus deorum per terram inualuiſſe,vt iã nomẽ eius ex hominũ memoria fuiſſet penè ſublatũ, ſiquidem Iudæi quibus ſolis arcanũ dei creditũ fuerat,relicto deo ad colenda figmẽta irretiti dæmonum fraudibus aberraſſent, nec increpati per prophetas reuerti ad deum vellent:filiũ ſuum principem angelorũ legauit ad homines, vt eos cõuerteret ab impiis & vanis cultibus ad cognoſcendum & colendum verum deum.Lactan.li.4.ca.14.
g. Capta Ieruſalẽ,tẽplóque ſubuerſo , pauperes terræ de quibus ſcribit Iere. cap. 39.ſoli relicti fuerant in Ieruſalem,qui vineas & agros colerent,& in ruinis incẽſæ vrbis habitarẽt : & cum deberẽt agere pœnitẽtiam ſuper his propter quæ captiuitas venerat , ſeipſos caſſa ſpe decipiẽtes loquebantur:Cum multo plures ſimus quàm pater noſter Abrahã qui hanc terram poſſedit,quare non poſsidebimus eã? Quibus reſpondit dominus,Abrahã vnũ fide poſſediſſe terrã repromiſſionis,iſtos autẽ incredulitate & ſceleribus occupatos,etiã ſi plures ſint poſsidere nõ poſſe.Simúlque enumerat quid faciẽtes offendãt deum:ſex videlicet peccatorum genera . Qui in ſanguine comeditis , & oculos veſtros leuatis ad immunditias,hoc eſt, ad idola veſtra,& ſanguinẽ funditis,hoc eſt , homicidium perpetratis,&c.Hiero. ibi.
a.Nónne nobis vel negligentia ſegnis, vel duritia crudelis adſcribetur in die iudicij,quod paſtores creditas & commiſſas nobis oues,nec curare in pace,nec in acie voluerimus armare?Nónne nobis ingeretur à domino,quod per ꝓphetã ſuum clamat : Lac comedebatis,&c.Cyp.lib.1. Epi. epiſt.2.

Universidad de Deusto Biblioteca

paſtoribus Iſrael,qui paſcebãt ſemetipſos.Nónne greges à paſtoribus paſcũtur?[b]3Lac
comedebatis,& lanis operiebamini: & quod craſſum erat occidebatis , gregem autẽ
meum non paſcebatis.4Quod infirmũ fuit,non cõſolidaſtis:& quod ægrotum, non
ſanaſtis.†Quod confractum eſt,non alligaſtis:&quod abiectum eſt,nõ reduxiſtis:&
quod perierat, non quæſiſtis , ſed cum auſteritate imperabatis eis,& cum potentia.
[c]5Et†diſperſæ ſunt oues meæ,eo quòd nõ eſſet paſtor,&factæ ſunt in deuorationem
B omnium beſtiarum agri,& diſperſæ ſunt. 6 Errauerunt greges mei in cunctis monti-
bus , & in vniuerſo colle excelſo , & ſuper omnem faciem terræ diſperſi ſunt greges
mei,& non erat qui requireret.Nõ erat,inquam, qui requireret.7 Propterea paſtores
audite verbum domini:[d] Viuo ego,dicit dominus deus,quia pro eo quòd facti ſunt
greges mei in rapinã,& oues meæ in deuorationem omniũ beſtiarum agri , eo quòd
non eſſet paſtor(neq; enim quæſierunt paſtores gregem meum,ſed paſcebant paſto-
C res ſemetipſos,& greges meos non paſcebant)9propterea paſtores audite verbũ dñi:
10Hæc dicit dominus de⁹: Ecce ego ipſe ſuper paſtores [e] requiram gregem meum de
manu eorũ,& ceſſare eos faciam, vt vltrà non paſcant gregem meũ,nec paſcant am-
plius paſtores ſemetipſos.Et liberabo gregem meum de ore eorũ,&non erit vltrà eis
in eſcam:11quia hæc dicit dominus deus:Ecce ego ipſe requirã oues meas,& viſitabo
eas.12ſicut viſitat paſtor gregem ſuum in die quando fuerit in medio ouium ſuarum
diſſipatarũ,ſic viſitabo oues meas,& liberabo eas de omnibus locis in quibus diſper-
D ſæ fuerant in die nubis & caliginis.12Et educam eas de populis,& congregabo eas de
terris,& inducam eas in terram ſuam,& paſcam eas in montibus Iſrael,in riuis , & in
cunctis ſedibus terræ.14In paſcuis vberrimis paſcam eas:& in mõtibus excelſis Iſrael
erunt paſcua earum.Ibi requieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis pinguibus pa-
ſcentur ſuper montes Iſrael.15Ego paſcam oues meas,& ego eas accubare faciã,dicit
dominus deus.16Quod perierat,requiram:& quod abiectum erat,reducam: & quod
cõfractum fuerat,alligabo:& quod infirmum fuerat,conſolidabo:& quod pingue&
forte,cuſtodiam,& paſcam illas in iudicio.17Vos autem greges mei,hæc dicit domi-
E nus deus:[f]Ecce ego iudico inter pecus & pecus,arietum & hircorum.18 Nónne ſatis
vobis erat paſcua bona depaſci?Inſuper &reliquias paſcuarum veſtrarũ conculcaſtis
pedibus veſtris:& cũ puriſſimã aquam biberetis,reliquam pedib⁹ veſtris turbabatis.
19[g]Et oues meæ iis quæ conculcata pedibus veſtris fuerãt,paſcebantur:& quæ pedes
veſtri turbauerant,hæc bibebant. 20 Propterea hæc dicit dominus deus ad eos:Ecce
F ego ipſe iudico inter pecus pingue & macilentum.21Pro eo quòd lateribus &hume
ris impingebatis,& cornibus veſtris vẽtilabatis omnia infirma pecora,donec diſper-
gerẽtur foras,22ſaluabo gregem meum,& nõ erit vltrà in rapinam,& iudicabo inter
pecus &pecus.†23Et ſuſcitabo ſuper ea paſtorem vnum qui paſcat ea,ſeruum meum
Dauid:ipſe paſcet ea,& ipſe erit eis in paſtorem.24 Ego autẽ dominus ero eis in deũ,
& ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum.Ego dominus locutus ſum.25Et fa-
ciã cum eis pactum pacis,& ceſſare faciam beſtias peſſimas de terra.Qui habitant in
deſerto,ſecuri dormient in ſaltibus:26 & ponã eos in circuitu collis mei benedictio-
G nem:& deducam imbrem in tempore ſuo,& pluuiæ benedictionis erunt.27 Et dabit
[h]lignum agri fructum ſuum,& terra dabit germen ſuum,& erunt in terra ſua abſque
timore.Et ſciẽt quia ego dominus,cum contriuero catenas iugi eorũ , & eruero eos
de manu imperantium ſibi.28Et non erunt vltrà in rapinam in gentibus, neq; beſtiæ
terræ deuorabunt eos,ſed habitabunt confidenter abſque vllo terrore. 29 Et ſuſcita-
bo eis germen nominatum,& non erunt vltrà imminuti fame in terra, neque porta-
bunt vltrà opprobrium gentium.30 Et ſciẽt quia ego dominus deus eorum cum eis,
& ipſi populus meus,domus Iſrael,ait dominus deus.[i]†31 Vos autẽ greges mei,gre-
ges paſcuæ meæ,homines eſtis,& ego dominus deus veſter,dicit dominus deus.

Idumæa vaſtabitur,quoniam populum domini hactenus afflixerit. XXXV.

†33.q.4.c. Diſplicet. & q.6.cap. Quod errauerat. †46.diſt.c.1
†Ioh.10.b.g Iſa.40.c.45. b. Danie.9.g
†Ioh.10.b

b.Pinguedinem,vtpote caſeum,butyrum , quæ ex lacte trahuntur.
c. Audi quid ſequitur de iſta negligentia malorum,imò falſorum paſtorum: Et diſperſæ ſũt oues meæ,&c. Furantur lupi inſidiãtes, rapiunt leones frementes cũ oues non hærent paſtori. Aug.de paſtorib.ca.8.
d. Cũ ergo paſtoribus talibus per quos dominicæ oues negliguntur & pereũt, ſic comminetur : quid nos aliud facere oportet,quàm colligendis & refouendis Chriſti ouibus exhibere diligentiam plenã?&c.Cypr. Epiſt.13.lib.1.
e.Magnum quiddã dilectiſſimi,magnum,inquã, eſt eccleſiæ prælatio,& quæ multa indiget ſapientia & fortitudine,qualẽ Chriſtus propoſuit,vt nunquã oues deſeramus, vt lupo generoſè reſiſtamus.Hæc enim inter paſtorem eſt & mercenariũ differentia. Alter propriæ; contẽptis ouibus,alter ſuæ contempta, ouium ſemper ſaluti inuigilat.Chr.10.ca. Ioan.ho.59.
f.Oues rationabiles,& diuerſitatẽ inter pecus & pecus ſuæ prophetæ autoritate demonſtrat.Hier. aduerſus Iouinianum lib.2.
g. Hoc eſt,quod vobis ſuperfuit,non pauperib⁹ erogaſtis,neque vtiliter expẽdiſtis , ſed impiè dilapidaſtis. Vtinam idipſum penſarẽt miniſtri eccleſiæ. Quicquid enim de bonis eccleſiæ ſimplici victui atq; veſtitui ſupereſt , debetur egenis. Sed proh dolor patrimonium Chriſti in delicũs deuoratur.Diony.ibi.
h. Non illud lignũ in paradiſo , quod mortem dedit protoplaſtis,ſed lignũ paſſionis Chriſti,vnde vitã pẽdẽs à vobis Iudæis credita non eſt. Tertul. aduerſus Iudæos.
i. Poſtremò quòd omnia iã inducta ſub nomine ouiũ, gregũ,ſeu pecorũ,de hominibus intelligantur,pandit dominus adiiciens: Vos autẽ greges mei.Diony.ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

ET [a]factus est sermo domini ad me, dicens: 2 Fili hominis, pone faciem tuã ad- A
uersum montem Seir, & prophetabis de eo, 3 & dices illi: Hæc dicit dñs deus:
Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum super te, & dabo te desolatũ
atq; desertum. 4 Vrbes tuas demoliar, & tu desertus eris, & scies quia ego domin9, 5 eo
quòd fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israel in manus gladij in tem-
pore afflictionis eorum, in tẽpore iniquitatis extremę. 6 Propterea viuo ego, dicit do- B
minus deus, quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur. Et cũ sanguinem
oderis, sanguis persequetur te. 7 Et dabo montem Seir desolatum & desertum, & au-
feram de eo euntem & redeuntem, 8 & implebo mõtes eius occisorum suorũ. In col-
libus tuis & in vallibus tuis atq; in torrentibus interfecti gladio cadent. 9 In solitudi-
nes sempiternas tradam te, & ciuitates tuæ non habitabũtur. Et scietis quia ego dñs C
deus, 10 eo quòd dixeris: Duæ gentes & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate posside-
bo eas, cum dominus esset ibi. 11 Propterea viuo ego, dicit dominus deus: [b] quia faciã
iuxta iram tuam, & secundum zelum tuum quem fecisti odio habẽs eos, & notus ef-
ficiar per eos cũ te iudicauero, 12 & scies quia ego dominus. Audiui vniuersa oppro-
bria tua quæ locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti nobis ad deuorandũ dati D
sunt. 13 Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis aduersum me. Verba vestra
ego audiui. 14 Hæc dicit dominus deus: Lætante vniuersa terra, in solitudinem te redi
gam: 15 sicut gauisus es super hæreditatem domus Israel eo quòd fuerit dissipata, sic
faciam tibi. Dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego dominus.

a. Si semper in prophetis esset sermo dei, & iuge in pectore eorum haberet hospitium, nũnquam tam crebrò Ezechiel poneret: Et factus est sermo domini ad me dicens. Sed quia ob humanã fragilitatem, & vitæ huius necessitates interdũ recedebat ab eis, propterea Iohãnes Baptista loquitur: Qui misit me baptizare, ipse dixit mihi: Super quem videris spiritum sanctum in specie columbæ descendentem, & manentem in eo ipse est. Nunquam enim proprium esset in Christo quod additur, & manẽtẽ in eo: nisi ab aliis nonnunquam recederet. Alioquin & ad Moysen loquitur deus: Auferam de spiritu qui est in te: quem vtique non haberet, nisi ad eum à domino descẽdisset. Hiero. ibi.

b. Docemur autem ex hoc capite, quòd super terrenos, cupidos, & carnales, qui per mõtẽ Seir, Edom & Idumæã signantur, diuina venit vltio, eo quod filiis Israel religiosis & spiritalibus insidientur, aduersentur & noceant, eorúmque opes diripere cupiãt. Ideo sicut facere iustis moliuntur, ita fiet eis à deo. Dion. ibi.

Iudæa à gentibus vsurpata, tandem non suis meritis, sed dei misericordia restituetur, vt in præceptis eius ambulet. XXXVI.

TV autem fili hominis, propheta super[a] montes Israel, & dices: †Montes Israel A †Sup.6.a
audite verbum dñi. 2 Hæc dicit dominus deus: Eo quòd dixerit inimicus de
vobis, Euge altitudines sempiternæ in hæreditatem datæ sunt nobis: 3 pro-
pterea vaticinare, & dicit dñs deus: Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per cir-
cuitum, & facti in hæreditatem reliquis gentibus, & ascendistis super labium linguę
& opprobrium populi, 4 propterea montes Israel audite verbum domini dei. Hęc di-
cit dominus deus montibus & collibus, torrentibus vallibúsq;, & desertis parietinis,
& vrbibus derelictis, quę depopulatæ sunt, & subsannatæ à reliquis gentibus per cir-
cuitum. 5 Propterea hæc dicit dominus deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum B
de reliquis gentibus, & de Idumæa vniuersa, quæ dederunt terram meam sibi in hæ-
reditatem cum gaudio & toto corde & ex animo, & eiecerunt eam vt vastarẽt, [b] 6 id-
circo vaticinare super humum Israel, & dices montibus & collibus, iugis & vallibus:
Hæc dicit dominus deus: Ecce ego in zelo meo & in furore meo locutus sum, eo
quòd confusionem gentium sustinueritis, 7 Idcirco hæc dicit dominus deus: Ego le-
uaui manum meam, vt gentes quæ in circuitu vestro sunt, ipsę confusionẽ suam por-
tent: 8 vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrũ afferatis
populo meo Israel. Prope enim est vt veniat. 9 Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad C
vos, & arabimini, & accipietis sementem, 10 & multiplicabo in vobis homines, om-
némq; domum Israel. Et habitabuntur ciuitates, & ruinosa instaurabuntur, 11 & reple
bo vos hominibus & iumentis, & multiplicabuntur & crescent. Et habitare vos faciã
sicut à principio, boníśq; donabo maioribus quàm habuistis ab initio: & scietis quia
ego dominus. 12 Et adducam super vos homines populum meum Israel, & hæredita-
te possidebunt te. Et eris eis in hæreditatem, & non addes vltrà vt absq; eis sis. 13 Hæc
dicit dominus deus: Pro eo quòd dicunt de vobis, Deuoratrix hominum es, & suffo-
cans gentem tuam: 14 propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam nõ
necabis vltrà, ait dominus deus. 15 Nec auditam faciam in te amplius confusionẽ gẽ- C
tium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gẽtem tuam non amittes
amplius, ait dominus deus. 16 Er factum est verbũ domini ad me, dicens: 17 Fili homi-
nis, do-

a. Mõtes Israel nota maiore digni præter colles & mõticulos, sunt quindecim insigniores, Iaphia, Libanus, Bahalgad, Hermon maior, Hermon minor, Thraconi montes, Galaad, Habarim, Ferreus mõs Seir, Ephraim montana, Samaria siue Sõron, Gelboe montes, Acrabitenæ montes, Thabor. Quinq; montes in circuitu Ierusalẽ. De quibus Hiero. in locis Hebraicis, & post eum Zieglerus in sua Palæstina.

b. Propterea loquitur dominus conculcatis montibus, & desolatis, & non solũ montibus, sed & inferiorib9, ac per singulos gradus in terra Iudæa, hoc est in mõte ecclesiæ constitutis, de qua scriptum est: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, & collibus atque torrentibus: quorum hyeme persecutionũ & tẽpestate pręssurę augetur fides. Vallibus quoque his q̃ ĩ humilitate depressi sunt, & desertis ecclesiis & parietinis, atq; in toto orbe ecclesiarũ cõciliabulis derelictis: qualis sub Diocletiano & Maximiano in toto orbe terrarum persecutio fuit: per quam proscriptæ sunt ecclesiæ atque vastatę, quando subsannauerunt ecclesiam omnes gentiliũ & hæreticorum gẽtes per circuitum: quod in igne zeli furoris sui locutus sit. Hierony. ib..

nis, domus Israel habitauerunt in domo sua, & [c] polluerunt eam in viis suis & in stu-
diis suis. Iuxta immunditiã menstruatæ facta est via eorum coram me, 18 & effudi in-
dignationem meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram. Et in idó-
lis suis polluerunt eam, 19 & dispersi eos in gentes, & ventilati sunt in terras: iuxta vias
†Isa.52.c. Roma.2.d eorum & adinuentiones eorum iudicaui eos. † 20 Et ingressi sunt ad gẽtes ad quas in-
troierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, Populus dñi
E iste est, & de terra eius egressi sunt. 21 Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat
domus Israel in gentibus ad quas ingressi sunt. 22 Idcirco dices domui Israel: Hęc di-
cit dñs deus: [d] Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctũ
meum quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. 23 Et sanctificabo nomen meum
magnum quod pollutum est inter gentes, quod polluistis in medio earum: vt sciant
gentes quia ego dñs, dicit dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis co-
ram eis. 24 Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, &
†Sup.11. adducam vos in terram vestram. † [e] 25 Et effundam super vos aquam mundam, & mũ-
†De cõs. di. 4. cap. Nec quenquam. dabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo
F vos. 26 Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. † [f] Et au
†Sup.11.d feram cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, 27 & † spiritum meũ
ponam in medio vestri. Et faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cu-
stodiatis & operiemini. [g] 28 Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris, & eritis
mihi in populum, & ego ero vobis in deum. 29 Et saluabo vos ex vniuersis inquina-
mentis vestris, & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis
famem. 30 Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, vt non portetis vltrà op-
probrium famis in gentibus. 31 Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, stu-
diorúmq; non bonorum, & displicebunt vobis iniquitates vestræ & scelera vestra.
†Rom.6.d 32 Non propter vos ego faciam, ait dominus deus, notum sit vobis: † confundimini &
G erubescite super viis vestris domus Israel. 33 Hęc dicit dñs deus: In die qua mundaue-
ro vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & instaurauero
ruinosa, 34 & terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis
viatoris, 35 dicent: Terra illa inculta, facta est vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ
& destitutæ atq; suffossæ, munitæ sederunt. 36 Et scient gentes quæcunque derelictæ
fuerint in circuitu vestro, quia ego dominus ædificaui dissipata, plantauíque inculta:
ego dominus locutus sum & fecerim. 37 Hæc dicit dominus deus: Adhuc in hoc in-
uenient me domus Israel, vt faciam eis. Multiplicabo eos sicut gregem hominũ, 38 vt
gregem sanctum, vt gregem Ierusalem in solennitatibus eius. Sic erunt ciuitates de-
sertæ plenæ gregibus hominum, & scient quia ego dominus.

c. Consequenter ostẽditur quòd filij Israel suis demeritis propriam terram perdiderunt, & ex sola dei misericordia eandem receperunt. Habitantes enim in terra sua, nomen dei inhonorauerũt, nec illud sanctũ crediderunt. Sícque deum Israel blasphemauerunt, quia gentes hæc cernentes reputabant deum Israel iniustũ, qui tam malum haberet populum. Diony. ibid.

d. Recta de deo doctrina animam sanctificat, nomen autem domini apud homines pollui dicitur, cum per falsam doctrinam, hæresim vel idololatriã, sacrificia vana offeruntur domino, qui autẽ vera sacrificia offert & sancta, nomẽ suũ sanctificare dicitur. Sacrificia enim sancta sunt, quę deo dedicata sunt. Chr. in Ioan. ho. 81.

e. Oportet verò aquã mundari prius & sanctificari à sacerdote: vt possit baptismo suo peccata hominis qui baptizatur, abluere, quia per Ezechielẽ prophetã dominus dicit: Et aspergam super vos aquam mũdam, &c. Cypria. Epist. 12.

f. Cor lapideum tollit, cum à nobis superbiæ duritiam subtrahit: & cor carneũ tribuit, cum eãdem duritiam ad sensum reducit. Grego. Moral. lib. 10. ca. 15.

g. Non carnaliter sicut carnalis Israel, sed spiritaliter sicut spiritalis Israel, debem9 accipere. Ecclesia quippe sine macula & ruga ex omnibus gentibus congregata, atq; in æternũ regnatura cum Christo, ipsa est terra beatorum, terra viuẽtium. Ipsa est intelligenda patribus data, quando eis certa & immutabili dei voluntate promissa est: quoniam ipsa promissionis vel prædestinationis firmitate iam data est, quæ danda suo tempore à patribus credita est. August. de doctrina Christia. lib. 3. cap. 34.

Reducendæ tandem duodecim tribus Israel aridis ossibus prædicantur: quarum vnicus erit pastor Christus, finale iudicium executurus. XXXVII.

A FActa est super me manus domini, & eduxit me in spiritu dñi, & dimisit me
in medio campi qui erat [a] plen9 ossibus, 2 & circunduxit me per ea in gyro. E-
rant autem multa valde super faciem campi, siccáq; vehementer. 3 Et dixit ad
me: Fili hominis, putásne viuent ossa ista? Et dixi: Domine deus, tu nosti. 4 Et dixit ad
me: Vaticinare de ossibus istis, & dices eis: Ossa arida, audite verbum dñi. 5 Hæc dicit
dñs deus ossibus his: [b] Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis, 6 & dabo su-
per vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextẽdam in vobis cu-
tem, & dabo vobis spiritum, & viuetis: & scietis quia ego dominus. 7 Et prophetaui
sicut præceperat mihi. Factus est autem sonitus prophetante me, & ecce commotio.
Et accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam. 8 Et vidi, & ecce super
ea nerui & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non ha-
B bebant. 9 Et dixit ad me: [c] Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad
spiritum: Hæc dicit dominus deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super

a. Resurrectio mortuorum futura prophetæ sub figura ostenditur.

b. Vtique cum spiritũ suum dixerit, nunquid aliũ præter spiritum sanctũ nuncupauit? Neq; enim flatilem spiritũ suũ diceret, nec hic spiritus à quatuor mundi posset venire cardinibus: quia vẽtorũ flatus hic quẽ videmus, partis, nõ vniuersitatis est. Et hic spirit9 quo viuimus, singulorũ nõ vniuersorum est. Spiritus autẽ sanctus est, vt & super omnes, & in omnibus sit. Amb. de spiritu sancto lib. 3. c. 20.

c. Vide nũc queadmodũ & auditũ in ossibus & motum prius ostẽdat esse, quã vitæ spiritus refũdatur. Nã & supra ossa arida iubetur audire, quasi sensum habeãt audiendi: & hic accessisse vnũquodq; eorũ ad suã cõpaginẽ prophetico sermone signatur. Magna domini gratia, quòd futurę resurrectionis propheta testis adhibetur: vt nos quoq; ea oculis viderem9. Amb. de fi. resur.

Universidad de Deusto Biblioteca

interfectos iſtos,& reuiuiſcant. 10 Et prophetaui ſicut præceperat mihi.Et ingreſſus
eſt in ea ſpiritus,& reuixerũt:ſteterúntque ſuper pedes ſuos, exercitus grandis nimis
valde. 11 Et dixit ad me: Fili hominis,oſſa hæc vniuerſa,domus Iſrael eſt.Ipſi dicunt:
Aruerunt oſſa noſtra,& periit ſpes noſtra, & abſciſi ſumus. 12 Propterea vaticinare;
& dices ad eos:Hæc dicit dominus deus:Ecce ego aperiã tumulos veſtros, & educã
vos de ſepulchris veſtris populus meus,& inducã vos in terrã Iſrael. 13 Et ſcietis quia
ego dominus,[d] cũ aperuero ſepulchra veſtra,& eduxero vos de tumulis veſtris popu
le meus, & dedero ſpiritũ meum in vobis, & vixeritis.Et requieſcere vos faciã ſuper
humum veſtram,& ſcietis quia ego dominus locutus ſum & feci,ait dominus deus.
15 Et factus eſt ſermo domini ad me,dicens . 16 Et tu fili hominis ſume tibi lignũ vnũ,
& ſcribe ſuper illud,Iudæ & filiorũ Iſrael,& ſociorũ eius.Et tolle lignum alterũ , & C
ſcribe ſuper illud,Ioſeph lignum Ephraim,& cunctæ domus Iſrael,ſociorumq; eius.
17 Et adiunge illa vnum ad alterũ tibi in lignũ vnum,& erunt in vnionẽ in manu tua.
18 Cum autẽ dixerint ad te filij populi tui loquẽtes: Nonne indicas nobis quid in his
tibi velis?loquêris ad eos:Hæc dicit dominus deus:Ecce ego aſſumã lignum Ioſeph
quod eſt in manu Ephraim,& tribus Iſrael quæ ſunt ei adiunctæ:& dabo eas pariter
cum ligno Iuda,& faciam eas in lignũ vnũ,& erunt vnum in manu eius. 20 Erunt au-
tem ligna ſuper quæ ſcripſeris,in manu tua in oculis eorũ, 21 & dices ad eos:Hæc dicit
dominus deus:Ecce ego aſſumã filios Iſrael de medio nationũ ad quas abierũt,& cõ
gregabo eos vndique,& adducã eos ad humum ſuã. 22 Et faciã eos in gentem vnam
in terra in montibus Iſrael, † & rex vnus erit omnibus imperans. Et non erunt vltrà D †Iob.10.g.
duæ gentes,nec diuidentur amplius in duo regna. 23 Neque polluentur vltrà in idolis
ſuis & abominationibus,& cunctis iniquitatibus ſuis,& ſaluos eos faciã de vniuerſis Infr.eodem
ſedibus ſuis in quibus peccauerũt:& emundabo eos,& erũt mihi populus,& ego ero
eis deus:† 24 & ſeruus meus Dauid , rex ſuper eos & paſtor vnus erit omnium eorũ. †Sup.34.f. Ioh.1.g.10.b Iſa.40.c. Iere.23.a Daniel.9.g
In iudiciis meis ambulabunt,& mãdata mea cuſtodiẽt,& facient ea. 25 Et habitabunt
ſuper terram quã dedi ſeruo meo Iacob,in qua habitauerunt patres veſtri,[e] & habi-
tabunt ſuper eã ipſi & filij eorum, & filij filiorũ eorum vſq; in ſempiternum,& Da- †Iohe.12.e Pſal.16.a. 109.b. Sup.eod.
uid ſeruus meus princeps eorum in perpetuum. † 26 Et percutiam illis fœdus pacis,
pactum ſempiternum erit eis.Et fundabo eos & multiplicabo,& dabo ſanctificatio-
nem meam in medio eorum in perpetuũ. 27 Et erit tabernaculum meum in eis,& ero
eis deus,& ipſi erunt mihi populus. 28 Et ſcient gentes quia ego dominus ſanctifica-
tor Iſrael,cum fuerit ſanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

Gog & Magog in gregem domini ſæuientes,ab ouili repelleutur,& occidentur. XXXVIII.

ET factus eſt ſermo domini ad me,dicẽs:† 2 Fili hominis,pone faciem tuã cõ- A †Apo.20.c
tra[a] Gog,& terram Magog,principem capitis Moſoch & Thubal,& vatici-
nare de eo,& dices ad eũ:Hæc dicit dominus deus:Ecce ego ad te Gog prin-
cipem capitis Moſoch & Thubal 4 Et circumagã te,& ponã frenum in maxillis tuis,
& educã te & omnem exercitum tuum, equos & equites veſtitos loricis vniuerſos,
multitudinem magnã haſtam & clypeum arripientium & gladium. 5 Perſæ, Æthio-
pes,& Libyes cum eis,omnes ſcutati & galeati. 6 Gomer & vniuerſa agmina eius,do-
mus Thogorma latera aquilonis, & totũ robur eius,populíq; multi tecum. 7 Præpa- B
ra & inſtrue te,& omnem multitudinem tuam,quæ coaceruata eſt ad te,& eſto eis in
præceptũ. 8 Poſt dies multos viſitaberis [b] In nouiſſimo annorum venies ad terrã quę
reuerſa eſt à gladio,& congregata eſt de populis multis ad montes Iſrael qui fuerunt
deſerti iugiter.Hæc de populis educta eſt,& habitabunt in ea confidenter vniuerſi.
Aſcendens autẽ quaſi tempeſtas venies & quaſi nubes, vt operias terrã tu,& omnia C
agmina tua,& populi multi tecum. 10 Hæc dicit dominus deus: In die illa aſcendent
ſermones ſuper cor tuũ,& cogitabis cogitationẽ peſſimã, 11 & dices:Aſcendã ad ter-
rã abſq; muro. Veniã ad quieſcentes habitantéſq; ſecurè.hi omnes habitant ſine mu
ro,vectes & portæ nõ ſunt eis. 12 Vt diripias ſpolia,& inuadas prædã,vt inferas manũ
tuam

d. Hanc quoq; prædicationem ſcio qualiter concutiant in allegoriæ argumẽtationẽ:quia dicendo,Oſſa iſta omnis domus eſt Iſrael, in imaginẽ ea fecerit Iſraelis,& à propria conditione tranſtulerit:atque ita figuratam eſſe,nõ veram reſurrectionis prædicationem. Statum enim Iudæorũ deformari quodammodo emortuum & exaridum & diſperſum in campo orbis. Itaque & imaginẽ reſurrectionis in illum allegorizari:quia recolligi habeat & recompingi os ad os, id eſt tribus ad tribum, & populus ad populum, recorporari carnis facultate,& neruis regni:atque ita de ſepulchris,id eſt de habitaculis captiuitatis triſtiſsimis atque teterrimis educi, & refrigerij nomine reſpirari & viuere exinde in terra ſua Iudæa. Et quid poſt hæc? morientur ſine dubio . Et quid poſt mortem? Nulla,opinor,reſuſcitatio , ſi non hæc erit ipſa quæ Ezechieli reuelatur. Tert. de reſurrectione carnis.

e. Quomodo autẽ in typo reſurrectionis ſuperior ſermo propheticus reſtitutionem Iudaici populi demõſtrauit,non carnalem , ſed ſpiritalem : ſic & iſta prophetia nequaquam ad carnis,ſed ad animæ pertinet fœlicitatem , & ad Chriſti fidem qua mũdamur in baptiſmate,cuius regnum in perpetuum eſt, vt non expectemus vẽtura quæ trãſacta ſunt,& quotidie tranſigi nouimus. Hiero. ibi.

a. Gentes quippe iſtæ quas appellat Gog & Magog,nõ ſic ſunt accipiendæ tanquã ſint aliqui in aliqua parte terrarum barbari cõſtituti, ſiue quos ſuſpicantur Getas & Maſſagetas propter literas horum nominũ primas, ſiue aliquos alios alienigenas,& à Romano iure ſeiũctos. Toto nanque orbe terrarum ſignificati ſunt iſti eſſe,cum dictum eſt Apoc. 20.c. Et ſeducet gentes quę ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog & Magog. Auguſt. in de ciuita. dei, li. 20. cap. 11.

b. Cũ veniſſet Alexander Macedo ad mõtes Caſpios, miſerunt ad eũ filij captiuitatis decem tribuum,petẽtes ab eo egrediẽdi facultatẽ. Cúmque quæſiiſſet cauſam captiuitatis , accepit eos receſsiſſe apertè à deo Iſrael vitulis aureis immolãdo:& per prophetas dei prædictũ eſſe eos à captiuitate non redituros . Tunc reſpõdit quòd arctius eos includeret. Cúmq; obſtrueret viã,videns laborem hominum nõ ſufficere,orauit deũ Iſrael vt opus illud cõpleret. Et acceſſerunt ad ſe inuicem prærupta montiũ, & factus eſt locus immeabilis. A quo tamen in fine mundi cum Gog & Magog egredientur. Comeſt. 2. hiſto. lib. Eſther. c. 5.

tuam ſuper eos qui deſerti fuerant,& poſtea reſtituti,& ſuper populũ qui eſt congre
gatus ex gẽtibus,qui poſſidere cœpit,& eſſe habitator vmbilici terræ. 13 Saba & De-
dan,& negotiatores Tharſis,& omnes leones eius dicent tibi : Nunquid ad ſumẽda
ſpolia tu venis?Ecce ad diripiendam prædam congregaſti multitudinem tuã, vt tol-
lis argentum & aurum,& auferas ſupellectilem atque ſubſtantiam,& diripias manu-
bias infinitas.[c] 14 Propterea vaticinare fili hominis,& dices ad Gog:Hęc dicit domi-
nus deus: Nunquid non in die illo cum habitauerit populus meus Iſrael cõfidenter,
ſcies? 15 & venies [d] de loco tuo à lateribus aquilonis tu,& populi multi tecũ,aſcenſo-
res equorũ vniuerſi,cœtus magnus & exercitus vehemens. 16 Et aſcẽdes ſuper popu-
lum meum Iſrael quaſi nubes vt operias terrã.In nouiſſimis diebus eris,& adducam
te ſuper terram meam, vt ſciant gentes meæ cũ ſanctificatus fuero in te in oculis eo-
rum ô Gog. 17 Hęc dicit dominus deus:Tu ergo ille es de quo locutus ſum in diebus
antiquis in manu ſeruorum meorum prophetarũ Iſrael,qui prophetauerũt in diebus
F illorum temporum vt adducerẽ te ſuper eos? 18 Et erit in die illa:in die aduẽtus Gog
ſuper terrã Iſrael,ait dominus deus,aſcẽdet indignatio mea in furore meo 19 & in ze-
†Mat.24.e Luc.21.e lo meo.In igne irę meæ locutus ſum,quia in die illa erit cõmotio magna ſuper terrã
Iſrael,† 20 & cõmouebuntur à facie mea piſces maris,& volucres cœli,& beſtię agri,
& omne reptile quod mouetur ſuper humũ , cunctíq; homines qui ſunt ſuper faciẽ
G terræ.Et ſubuertẽtur montes, & cadẽt ſepes,& omnis murus corruet in terram. 21 Et
conuocabo aduerſus eum in cunctis montibus meis gladiũ,ait dominus deus.[e] Gla-
dius vniuſcuiuſq; in fratrem ſuũ dirigetur. 22 Et iudicabo eũ peſte & ſanguine & im-
bre vehementi,& lapidibus immenſis. Ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & ſuper
exercitum eius,& ſuper populos multos qui ſunt cum eo. 23 Et magnificabor & ſan-
ctificabor & notus ero in oculis multarũ gentium, & ſcient quia ego ſum dominus.

Gog & Magog deſtruendi feris & auibus præda fient:populum autem captiuum dominus rurſum libertate donabit. XXXIX.

A TV autem fili hominis vaticinare aduerſum Gog,& dices:Hęc dicit dominus
†Apo.20.c deus:[a] Ecce ego ſuper te Gog principẽ capitis Moſoch & Thubal. 2 Et circũ-
agam te,† & ſeducam te,& aſcendere te faciam de lateribus aquilonis,& ad-
ducam te ſuper mõtes Iſrael. 3 Et percutiam arcũ tuum in manu ſiniſtra tua, & ſagit-
tas tuas de manu dextera tua eiiciam. 4 Super mõtes Iſrael cades tu, & omnia agmina
tua,& populi tui qui ſunt tecum.Feris auibus,omníque volatili cœli & beſtiis terræ
dedi te ad deuorandũ. 5 Super faciem agri cades , quia ego locutus ſum, ait dominus
B deus. 6 Et immittã ignẽ in Magog, & in iis qui habitãt in inſulis confidẽter,& ſcient
quia ego dominus. 7 Et nomẽ ſanctũ meum notũ faciã in medio populi mei Iſrael,
& non polluã nomen ſanctum meum amplius,& ſcient gẽtes quia ego dominus ſan-
ctus Iſrael. 8 Ecce venit,& factum eſt, ait dominus deus:Hæc eſt dies de qua locutus
ſum. 9 Et egrediẽtur habitatores de ciuitatibus Iſrael,& ſuccedẽt & cõburent arma,
clypeũ & haſtas,arcũ & ſagittas,& baculos manuum, & contos, & ſuccendẽt ea igni
ſeptẽ annis. 10 Et non portabũt ligna de regionibus,neque ſuccidẽt de ſaltibus , quo-
C niam arma ſuccendent igni,& deprędabũtur eos quibus prædæ fuerant, & diripient
vaſtatores ſuos,ait dominus deus. 11 Et erit in die illa : dabo Gog locum nominatum
ſepulchrum in Iſrael,vallem viatorũ ad orientem maris,quę obſtupeſcere faciet prę-
tereũtes.[b] Et ſepelient ibi Gog,& omnem multitudinẽ eius,& vocabitur vallis mul-
D titudinis Gog, 12 & ſepeliẽt eos domus Iſrael,vt mundent terram ſeptẽ menſibus. 13
Sepeliet autẽ eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies in qua glorificatus
ſum ait dominus deus. 14 Et viros iugiter cõſtituent luſtrãtes terrã,qui ſepeliãt & re-
quirant eos qui remãſerant ſuper faciem terræ,vt emũdent eam.Poſt menſes autẽ ſe-
ptem quærere incipient,& circuibunt peragrantes terram. Cúmque viderint os ho-
minis,ſtatuent iuxta illud titulũ,donec ſepeliãt illud pollinctores in valle multitudi-
nis Gog. 16 Nomen autem ciuitatis Hamona, & mundabũt terrã. Tu ergo fili homi-

c. Gog iſte Gothus eſt, quẽ iam videmus exiſſe,de quo promittitur nobis futura victoria dicẽte domino: Et deprædabuntur eos qui deprædati eos fuerant : & deſpoliabũt eos qui ſibi ſpolia detraxerũt, dicit dominus, &c. Ambr. de fide lib. 2. cap. 4.

d. Qui ſit autem locus Gog & Magog,hoc eſt hæreticæ prauitatis, ſequens ſermo demonſtrat: A lateribus aquilonis, qui omnem calorem credentium refrigerare conatur. Veniéntque cũ eo populi multi, omnes aſcenſores equorũ, de quibus ſcriptum eſt : Equum & aſcẽſorem proiecit in mare, Cœtus magnus & exercitus vehemens , cum quibus aſcendes ſuper populũ meũ Iſrael,quaſi nubes & caligo, vt operias terram meam. Hiero. ibid.

e. Hoc quidã exponũt quod Antichriſto occiſo inter reſiduos ſui exercitus erit diſſenſio atque inuaſio, vnde ſe mutuo occident. Vel dici poteſt quòd Antichriſto adhærẽtes impugnabũt quoſcũque proximos ſuos in Chriſti fide conſtantes. Diony. ibid.

a. Et hęc Iudaicæ traditionis hæredes & diſcipuli interminabilium fabularum poſt mille annorum regnũ futura contendũt,interficiendúmque Gog principẽ Ros Moſoch & Thubal in montibus & finibus Iſrael, & ab omnib9 volatilibus & beſtiis deuorandum,& habitatores vrbium Iſrael ſeptẽ annis lignorum vſum nequaquã habituros de ſucciſione ſyluarum,ſed de armis Gog , ſcutis ſcilicet, & haſtis,baculis ſiue contis & ſagittis, ipſum autem Gog ſepeliendum in valle , quæ Hebraicè dicitur גיא: & nomẽ ſepulchri illius appellãdum polyandrion,vbi ſcilicet multitudo hominũ ſit ſepulta,&c. Hieron. ibi.

b. Alij doctores per habitatores ciuitatũ Iſrael , intelligunt ciues cœleſtes, in diuerſis mãſionibus patriæ conſiſtentes. De quibus ciuitatibus etiam ad literam exponunt illud pſalm. 68. Aedificabuntur ciuitates Iudæ. Ciues iſti egrediẽtur de cœlo cũ Chriſto , vt per approbationẽ iudicent ſecũ,& prænducta arma ſuccendãt igni, id eſt armatos Antichriſti & eius miniſtros cum Antichriſto ſuo ad ignem gehennæ condẽnent,ſuccendántque ea ſeptem annis, id eſt duratione cõpleta atque perpetua, quæ per ſeptẽ ſignificatur. Nam vniuerſitas temporis ſeptenario ſignificatur, quoniam ſeptem diebus omne tempus hoc voluitur.

nis,hęc dicit dñs deus:Dic omni volucri,&vniuerſis auibus,cũctíſq; beſtiis agri:Cõ D
uenite,properate,concurrite vndique ad victimam meam quam ego immolo vobis,
victimam grandẽ ſuper mõtes Iſrael,vt comedatis carnes,& bibatis ſanguinẽ.18 Car-
nes fortium comedetis,& ſanguinem principum terræ bibetis, arietum, & agnorũ,
& hircorum,taurorúmq;,& altilium,& pinguium omnium.19 Et comedetis adipem
in ſaturitatem,& bibetis ſanguinem in ebrietatem,[c] de victima quam ego immolaui
vobis:20 & ſaturabimini ſuper menſam meã de equo & de equite forti, & de vniuer-
ſis viris bellatoribus,ait dñs deus.21 Et ponam gloriã meam in gentibus,& videbunt E
omnes gentes iudicium meum quod fecerim, & manum meã quam poſuerim ſuper
eos,22 & ſcient domus Iſrael quia ego dominus deus eorũ à die illa & deinceps.†23 Et †76.diſt ca. Ieiunium.
ſcient gentes quoniam in iniquitate ſua capta ſit domusIſrael,eo quòd dereliquerint
me,& abſconderim faciẽ meam ab eis , & tradiderim eos in manus hoſtium,& ceci-
derint in gladio vniuerſi.24 Iuxta immunditiam eorum & ſcelus feci eis,& abſcondi
faciem meam ab illis.25 Propterea hæc dicit dominus deus: Nunc reducã captiuitatẽ F
Iacob, & miſerebor omnis domus Iſrael. Et aſſumã zelum pro nomine ſancto meo,
26 & portabunt cõfuſionem ſuam,& omnem præuaricationem qua præuaricati ſunt
in me,cum habitauerint in terra ſua confidenter,neminem formidantes,27 & reduxe
ro eos de populis,& cõgregauero de terris inimicorum ſuorum,& ſanctificatus fue-
ro in eis in oculis gentium plurimarum.28 Et†ſcient quia ego dominus deus eorum, G †Sup.36.c
eo quòd tranſtulerim eos in nationes , & congregauerim eos ſuper terram ſuam, &
non dereliquerim quenquam ex eis ibi. 29 Et non abſcondam vltrà faciem meam ab
eis,eo quòd effuderim ſpiritum meum ſuper omnem domum Iſrael,ait dñs deus.

c. Hãc autem victimã deus immolat per eccleſiaſticos viros, vt multitudine deceptorum ſaturentur conuiuæ peſſimi,& bibant vſq; ad vomitum &ebrietatem. Quãdo videris ſanctos viros,& ſcripturis diuinis eruditos truncare equos hæreticorum,&aſcenſores eorum,&c. tunc ſcito mẽſam domini præparatam vt ponat gloriam ſuam in cunctis gentibus quæ illius credunt nomini:& intelligant eccleſiæ ſanctorum illius iudicium quod fecerit ſuper aduerſarios, & manum fortem qua eos percuſſerit: & ſciant domus Iſrael atque cognoſcant , quod ipſe ſit dominus deus eorũ, qui locutus eſt.Hiero.ibid.

Ædificabitur templum,veſtibulum,& altare,& quæ illis neceſſaria ſunt,ac ciuitas cum muris ſuis,cum certa omnium menſura. XL.

IN [a] vigeſimoquinto anno tranſmigrationis noſtræ in exordio anni decima A Anno ante Chriſtum. 60. Anno mundi 3362.
menſis,quartodecimo anno poſtquam percuſſa eſt ciuitas,in ipſa hac die[b] fa-
cta eſt ſuper me manus domini,& adduxit me illuc.2 in viſionibus dei:Addu-
xit me in terram Iſrael,&dimiſit me ſuper montem excelſum nimis,ſuper quem erat
quaſi ædificium ciuitatis vergẽtis ad auſtrum,3 & introduxit me illuc.Et ecce vir cu-
ius erat ſpecies quaſi ſpecies æris,& funiculus lineus in manu eius,& calamus mẽſu-
ræ in manu eius.Stabat autẽ in porta,4 & locutus eſt ad me idẽ vir:Fili hominis,vide
oculis tuis,& auribus tuis audi,& pone cor tuũ in omnia quæ ego oſtẽdam tibi,quia
vt oſtẽdantur tibi adductus es huc.Annuntia omnia quæ tu vides,domui Iſrael.†5 Et †Depœ.diſt. 2.ca.dũ ſanctã. in prin. & in fi.
ecce murus forinſecus in circuitu domus vndique,&in manu viri calamus menſuræ
ſex cubitorum & palmo.Et menſus eſt latitudinem ędificij calamo vno,altitudinem
quoq; calamo vno.6 Et venit ad portam quæ reſpiciebat viam orientalem,& aſcendit B
per gradus eius. Et mẽſus eſt limen portæ calamo vno latitudinem,id eſt limẽ vnum
calamo vno in latitudine:7 & thalamũ vno calamo in longum,& vno calamo in latũ,
& inter thalamos quinq; cubitos,8 & limẽ portæ iuxta veſtibulum portæ intrinſecus
calamo vno.9 Et menſus eſt veſtibulũ portæ octo cubitorum,& frontẽ eius duobus
cubitis.Veſtibulũ autem portæ erat intrinſecus.10 Porrò thalami portæ ad viã orien-
talẽ,tres hinc,& tres inde: menſura vna trium,& mẽſura vna frontium ex vtraq; par-
te.11 Et menſus eſt latitudinem liminis portę decem cubitorum,& longitudinẽ portę
tredecim cubitorum:12 & marginem ante thalamos cubiti vnius,&cubitus vnus finis
vtrinq;.Thalami autẽ ſex cubitorum erant hinc & inde.13 Et menſus eſt portã à tecto
thalami vſq; ad tectum eius,latitudinem vigintiquinque cubitorum, oſtium contra
oſtium.14 Et fecit frontes per ſexaginta cubitos, & ad frõtem atrium portæ vndique C
per circuitum,15 & ante faciem portæ quæ pertingebat vſq; ad faciem veſtibuli por-
tæ interioris,quinquaginta cubitos, 16 & feneſtras obliquas in thalamis & in fronti-
bus eorum,quæ erant intra portam vndique per circuitum. Similiter autem erant &
in veſtibulis fen eſtræ per gyrum intrinſecus,& ante frontes pictura palmarũ cælata.
Et edu-

a. In vigeſimoquinto anno tranſmigrationis Iechonię, ipſe eſt annus 33 regni Nabuchodonoſor,primo menſe decima die mẽſis quarto anno poſtquam percuſſa eſt ciuitas.In hac ipſa die facta eſt manus domini ſuper Ezechielem,& adduxit eum in ſpiritu in terram Iſrael, & oſtendit ei deſcriptionẽ ciuitatis & templi.Comeſt. in Ezech.c.6.

b. Notãdum ſanè in primis quis,à quo , vel quomodo, vnde vel vbi ductus ſit qui hæc vidit,& ſcripſit,nobiſque legenda reliquit.Facta eſt,inquit,ſuper me manus domini,& adduxit me illuc In viſionibus dei adduxit me in terrã Iſrael.Propheta ſanè domini erat qui iſta videbat.A quo tamen ductus eſt,niſi per manum domini,vel quomodo quæſo niſi quomodo ſcriptum eſt, in viſionibus dei? Adductꝰ autem eſt in terrã promiſſionis, haud dubium quòd de terra Babylonis: de terra ad terram tot terrarum ſpatiis interiectam. Quem quæſo non moueat, quem iure mouere non debeat, quod talis à tali taliter,tãque longe adductus eſt, vt videret & audiret quæ poſt ea ſcriberet,poſteriſque legenda relinqueret? Quis niſi inſenſatus negligenter audiat , vel negligere audeat quod ſcriptura ſacra tot circũſtantiis cõmẽdat? ſed nec ipſum tẽpus quidẽ in quo hæc vidit propheta, tacitè præterire voluit.Richardus de S.Victor.Explanatio.templi. Ezech.cap.3.

17 Et eduxit me ad atriũ exterius,& ecce gazophylacia,18 & pauimentũ ſtratũ lapide
in atrio per circuitum.Triginta gazophylacia in circuitu pauimenti , & pauimẽtum
in fronte portarum ſecundũ longitudinem portam erat inferius.19 Et menſus eſt lati-
tudinem à facie portæ inferioris vſq; ad frontem atrij interioris extrinſecus, centum
cubitos ad orientem & ad aquilonem.[c] 20 Portam quoq; quę reſpiciebat viam aqui-
lonis atrij exterioris,mẽſus eſt tam in longitudine quàm in latitudine,21 & thalamos
D eius tres hinc & tres inde , & frontem eius & veſtibulum eius ſecundum menſuram
portæ prioris quinquaginta cubitorum lõgitudinem eius, & latitudinẽ vigintiquin-
que cubitorum.22 Feneſtræ autẽ eius & veſtibulum & ſculpturę ſecundum menſurã
portæ quæ reſpiciebat ad oriẽtem,& ſeptem graduum erat aſcenſus eius. Et veſtibu-
lum ante eam,23 & porta atrij interioris cõtra portã aquilonis & orientalem. Et mẽ-
ſus eſt à porta vſq; ad portam centum cubitos. 24 Et eduxit me ad viam auſtralem,&
ecce porta quæ reſpiciebat ad auſtrum.Et menſus eſt frõtem eius & veſtibulum eius
iuxta mẽſuras ſuperiores,25 & feneſtras eius & veſtibula in circuitu ſicut feneſtris cę-
teras,quinquaginta cubitorũ longitudine,& latitudine vigintiquinq; cubitorũ:26 &
in gradibus ſeptem aſcendebatur ad eam.Et veſtibulum ante fores eius,& cęlatæ pal-
mæ erant , vna hinc & altera inde in fronte eius, 27 & porta atrij interioris in via au-
E ſtrali.Et menſus eſt à porta vſq; ad portam in via auſtrali,centum cubitos.28 Et intro-
duxit me in atrium interius ad portam auſtralem,& menſus eſt portam iuxta menſu-
ras ſuperiores,29 thalamũ eius,& frontem eius, & veſtibulum eius iiſdem mẽſuris,&
feneſtras eius & veſtibulũ eius in circuitu quinquaginta cubitos lõgitudinis, & lati-
tudinis vigintiquinq; cubitos,[d] 30 & veſtibulum per gyrum lõgitudine vigintiquin-
que cubitorum,& latitudine quinq; cubitorum.31 Et veſtibulum eius ad atrium exte
rius,& palmas eius in frõte,& octo gradus erant quibus aſcendebatur per eã.32 Et in-
troduxit me in atrium interius per viam orientalem, & mẽſus eſt portam ſecundum
menſuras ſuperiores,33 thalamũ eius & frõtem eius & veſtibulum eius ſicut ſupra, &
feneſtras eius & veſtibula in circuitu lõgitudine quinquaginta cubitorum,& latitu-
dine vigintiquinq; cubitorum,34 & veſtibulum eius,id eſt atrij exterioris,[e] & palmæ
cælatæ in frõte eius hinc & inde,& in octo gradibus aſcẽſus eius.35 Et introduxit me
F ad portam quæ reſpiciebat ad aquilonem . Et menſus eſt ſecundum menſuras ſupe-
riores,36 thalamum eius,& frontem eius, & veſtibulum eius,& feneſtras eius per cir-
cuitum,longitudine quinquaginta cubitorum,& latitudine vigintiquinque cubito-
rum,37 & veſtibulũ eius reſpiciebat ad atrium exterius,& cælatura palmarum in frõ-
te eius hinc & inde, & in octo gradibus aſcenſus eius: 38 & per ſingula gazophylacia
oſtium in frontibus portarum . Ibi lauabant holocauſtum. [f] 39 Et in veſtibulo portæ
duæ menſæ hinc,& duæ menſæ inde, vt immoletur ſuper eas holocauſtũ & pro pec-
cato & pro delicto. 40 Et ad latus exterius quod aſcendit ad oſtium portæ quæ per-
git ad aquilonem,duę menſę,& ad latus alterum ante veſtibulum portæ,duæ menſę.
41 Quatuor menſæ hinc,& quatuor menſæ inde : per latera portæ octo menſæ erant
ſuper quas immolabant . 42 Quatuor autem menſæ ad holocauſtũ de lapidibus qua-
dris extructæ longitudine cubiti vnius & dimidij,& latitudine cubiti vnius & dimi-
dij,& altitudine cubiti vnius:ſuper quas ponent vaſa in quibus immolatur holocau-
G ſtum & victima.43 Et labia earum palmi vnius reflexa intrinſecus per circuitum.Su-
per menſas autem carnes oblationis. [g] 44 Et extra portam interiorem gazophylacia
cantorum in atrio interiori , quod erat in latere portæ reſpicientis ad aquilonem , &
facies eorum contra viam auſtralem , vna ex latere portæ orientalis , quæ reſpiciebat
ad viam aquilonis.45 Et dixit ad me:Hoc gazophylacium quod reſpicit viam meri-
dianam,erit ſacerdotum qui excubant in cuſtodiis templi : 46 porrò gazophylacium
quod reſpicit ad viam aquilonis, ſacerdotum erit qui excubant ad miniſterium alta-
ris.Iſti ſunt filij Sadoc,qui accedunt de filiis Leui ad dominum,vt miniſtrent ei.47 Et
menſus eſt atrium longitudine centum cubitorum,& latitudine centum cubitorum
per quadrum, & altare ante faciẽ templi. 48 Et introduxit me in veſtibulum templi,

c. Menſus eſt autem vir cuius funiculus in manu erat, portam quoque Aquilonis atrij exterioris, ſiue introduxit prophetam per portam Aquilonis ad atrium exterius.In quo conſiderãdum quòd primum introducatur per portam Aquilonis,ſecundò per portam Auſtri , tertiò per portam Orientalem.Ab Aquilone enim exardeſcũt mala ſuper habitatores terræ.Pulchréque qui habitator terræ eſt,& non aduena atque peregrinus , patet iaculis eiꝰ qui venit ab Aquilone: cuiꝰ ignita ſunt iacula,quæ iuxta Apoſtolũ ſcuto fidei reſtinguuntur.Et ad Aquilonem exterius atrium nominatur : ad meridiẽ vero, hoc eſt ad Auſtrum , non exterius,ſed interius. Hierony.ibi.

d. Vnũquodque igitur horum veſtibulorum ſeu porticuum multipliciter diuiſum erat.Vnde & ſcriptura ſæpe vnam eandemq; porticũ modo ſingulariter pro toto veſtibulum,modo pluraliter pro partibus veſtibula vocat . Principaliter tamẽ vnaquæque porticus in tria diuidebatur:vnde & in ſequentibus vna illarum triplex nominatur Richardus de S.Victo.vbi pridem ca.4.

e. Hoc eſt,in frõtibꝰ portæ quæ habuit duas frontes, ad quodlibet latus vnam, & in qualibet fuit vna palma cælata, ornata ac picta. Diony.ibi.

f. In quibus verbis magna caligo dubietatis oritur,vtrũ de vna porta qualibet, an de duabus,an de ſingulis portis dicatur . Sed dum quaternæ menſæ per latera deſcribuntur,ac poſtmodũ in concluſione dicitur, Octo menſæ erant ſuper quas immolabãt:patet quia hoc ſpiritus nõ de ſingulis portis,quas ſuperiꝰ deſcripſerat,dicat.Greg. in Ezechi. hom.21.

g. Mirum eſt quod dicitur, in atrio interiori , quod erat in latere portæ reſpiciẽtis ad Aquilonem. Atrium nanque interius non erat in latere huius portæ , ſed potius ante ipſam ſitũ fuit: quia inter tres portas interiores mediũ iacuit.Sed cũ dicitur atrium interius vel atriũ exterius,nõ vniformiter hoc ſemper accipere debemus.Dictũ eſt atrium interius quod centum cubitorum quaquauerſum in medio loquatur, & atrium exterius quo interius atriũ ex omni parte cingebatur. Richar.de S.Victo. cap.11.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

& mensus est vestibulum quinq; cubitis hinc,& quinq; cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc,& trium cubitorum inde: [49] lõgitudinem autem vestibuli viginti cubitorum,& latitudinem vndecim cubitorum. Et octo gradibus ascendebatur ad eum,& columnæ erant in frontibus, vna hinc,& altera inde.

Mensura templi iuxtà partes suas,& quæ eisdem pertinent. XLI.

a.Sãctipatres ac orthodoxi doctores cõcorditer adstruũt quòd per ædificium templi prophetæ ostẽsum, significata est spiritalis ædificatio ecclesiæ in sacramẽtis, fide & moribus: per ciuitatem vero actertę diuisionem, de quibus infra dicetur, status ac regimẽ eius in temporalibus ac terrenis. Dion. ibid.

ET[a] introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc,& sex cubitos latitudinis inde, latitudinẽ tabernaculi. [2] Et latitudo portę decem cubitorum erat, & latera portæ quinq; cubitis hinc, & quinque inde. Et mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum,& latitudinem viginti cubitorũ. [3] Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portę duos cubitos,& portã sex cubitorum,& latitudinẽ portæ septem cubitorum. [4] Et mẽsus est longitudinem eius viginti cubitorũ, & latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi. Et dixit ad me: Hoc est sanctũ sanctorum. [5] Et mẽsus est parietem domus sex cubitorũ, & latitudinem lateris quatuor cubitorum, vndiq; per circuitum domus. [6] Latera autẽ latus ad latus bis trigintatria. Et erant eminentia quæ ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietem templi. [7] Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam,& in cœnaculum templi deferebat per gyrum. Idcirco latius erat tẽplum in superioribus: & sic de inferioribus ascẽdebatur ad superiora,& in medium. [8] Et vidi in domo altitudinem per circuitum fundata latera ad mẽsuram calami sex cubitorum spatio, [9] & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum. Et erat interior domus in lateribus domus. [10] Et inter gazophylacia latitudinẽ viginti cubitorũ in circuitu domus vndique. [11] Et ostium lateris ad orationẽ, ostium vnum ad viam aquilonis, & ostium vnũ ad viam australem,& latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu. [b 12] Et ædificium quod erat separatum, versúmque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autem ædificij quinq; cubitorum latitudinis per circuitũ,& longitudo eius nonaginta cubitorum. [13] Et mensus est domus lon gitudinem centum cubitorum,& quod separatum erat ædificiũ & parietes eius longitudinis centũ cubitorũ. [14] Latitudo autem ante faciem domus,& eius quod erat separatum cõtra orientem, centum cubitorum. [15] Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius quod erat separatũ ad dorsum ethecas ex vtraq; parte centum cubitorum,& templũ interius,& vestibula atrij, [16] limina & fenestras obliquas: ethecas in circuitu per tres partes contra vniuscuiusq; limen, stratúmque ligno per gyrum in circuitu. Terra autem vsque ad fenestras,& fenestræ clausæ, [17] super ostia,& vsque ad domum interiorem & forinsecus, per omnem parietem in circuitu intrinsecus & forinsecus ad mensurã, [18] & fabrefacti Cherubim & palmæ. Et palma inter Cherub & Cherub. Duásq; facies habebat Cherub, [19] faciem hominis iuxta palmam ex hac parte,& faciem leonis iuxta palmã ex alia parte expressam. Per omnem domum in circuitu, [20] de terra vsq; ad superiora portę Cherubim, & palmæ cælatæ erant in pariete templi. [21] Limẽ quadrãgulum,& facies sanctuarij aspectus contra aspectum. [22] Altaris lignei trium cubitorum altitudo,& longitudo eius duorum cubitorũ, & anguli eius & longitudo eius & parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram domino. [c 23] Et duo ostia erant in tẽplo & in sanctuario, [24] & in duobus ostiis ex vtraque parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur. Bina enim ostia erant ex vtraque parte ostiorum. [25] Et cælata erant in ipsis ostiis templi Cherubim, & sculptura palmarum, sicut in parietibus quoque expressa erant. Quamobrem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus, [26] super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarũ hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus latitudinémque parietum.

b.Ve posſ. labores & pericula & ſeculi iſtius fluctus atque naufragia, & annos ſeptuaginta de quibus Ieremias ſcribit, & Daniel, & Zacharias, verum & legitimum decadarum ſabbatum conſequamur, vt ſic nobis æternæ requies, & per quinque cubitorum latitudinẽ veniamus ad lõgitudinem nonaginta cubitorum: qua ætate de repromiſſione filiũ Sãra generauit quæ nonaginta annorum, id eſt nouem decadarum peperit Iſaac, iuncta Abrahæ centenario, id eſt, decem decadarum habenti myſterium. Hiero. ibid.

c.Dicunt quidam quòd in quolibet horum locorum fuit tantùm vnum oſtium, ſicut & vna apertura, ſed diuiſitur in eis duo oſtia, quia vtrumque oſtium duas habuit portiones, de quibus exponunt quod ſubditur: Et in duobus oſtiis. Dion. ibid.

Gazophylaciorum dimensio, cæterorúmque vsui sacrorum vtilium reparatio. XLII.

Et eduxit

ET eduxit me in atrium exterius per viam ducẽtem ad aquilonem. [a] Et introduxit me in gazophylacium quod erat contra separatum edificium, & contra ædem vergentem ad aquilonẽ, [2] in facie longitudinis centũ cubitos ostij aquilonis,& latitudinis quinquaginta cubitos, [3] cõtra viginti cubitos atrij interioris: & contra pauimentum stratum lapide atrij exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici. [4] Et ante gazophylacia deambulatio decẽ cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti vnius. Et ostia earum ad aquilonẽ, [5] vbi erãt gazophylacia in superioribus humiliora, quia supportabant porticus quę ex illis eminebãt de inferioribus & de mediis ædificij. [6] Tristega enim erant, & non habebãt columnas sicut erant columnæ atriorum. Propterea eminebant de inferioribus & de mediis à terra cubitis quinquaginta. [7] Et peribolus exterior secundum gazophylacia quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia. Longitudo eius quinquaginta cubitorũ, [8] quia longitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris quinquaginta cubitorum, & longitudo ante faciem templi cẽtum cubitorum. [9] Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab oriẽte ingredientiũ in ea de atrio exteriori, [10] in latitudine periboli atrij, quod erat contra viam orientalẽ in faciem ædificij separati. Et erant ante ædificium gazophylacia, [11] & via ante faciem eorum iuxta similitudinẽ gazophylaciorum quę erant in via aquilonis. [12] Secundum longitudinem eorum sic & latitudo eorum, & omnis introitus eorum & similitudines & ostia eorum secundum ostia gazophylaciorum quæ erant in via respiciente ad notum. Ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viam orientalẽ ingredientibus. [b 13] Et dixit ad me: Gazophylacia aquilonis,& gazophylacia austri, quæ sunt ante ædificium separatũ, hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad dominum in sancta sanctorũ. Ibi ponent sancta sanctorũ, & oblationem pro peccato,& pro delicto. Locus enim sanctus est. [14] Cum autẽ ingressi fuerint sacerdotes, non egrediẽtur de sanctis in atriũ exterius. Et ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestientúrq; vestimentis aliis, & sic procedent ad populum. [15] Cúmque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ quæ respiciebat ad viam orientalem,& mensus est eam vndiq; per circuitum. [16] Mensus est autem cõtra ventum orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum. [17] Et mensus est contra ventum aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum. [18] Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ per circuitum. [19] Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensurę. [20] Per quatuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum,& latitudinẽ quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium & vulgi locum.

a.Palã esse puto quomodo hoc gazophylacium cõtra ædificium separatum erat, vel quomodo in facie tertiitij centum cubitorum, longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis erat. Quod templum & Aquilonare ędificium interiacebat, si hoc gazophylacium vsque ad vicesimũ cubitum atrij interioris se extendebat. Palam nihilominus quomodo cõtra ædẽ vergentem ad aquilonem erat, si à decimo cubito post illius ædis porticum incipiebat. Sed illud modo oportet considerare quod cõtra pauimentum atrij exterioris dicitur esse: & ne aliud quã Aquilonare pauimentum atrij exterioris intelligere possimus, litera illius adiectione constringimur, in eo quod legimus Vbi erat porticus iuncta porticui triplici. Nã apud orientalem regionem nusquam inuenimus porticũ iunctam porticui. Sed Aquilonaris porticꝰ atrij interioris ab oriente habebat gazophylacia cãtorum: ab austro interius atriũ: ab aquilone hoc de quomodo loquimur pauimentum. Richar. de S. Victo. ca. 13.

b.Virille qui ductor prophetæ fuit, postquam eum duxit in atriũ exterius, & mõstrauit omnia quæ præteritus sermo narrauit, gazophylacia quoq; siue exedras in quibus diutissimè cõmorans est, dixit ad eũ: Hęc sunt gazophylacia &c. Ex quibus discimus multas ciborum esse diuersitates, quibus vesci sacerdotibus licet, vel nõ licet: & de his ipsis quos licet in cibos sumere, nõ in omnibus sumũtur locis, nec ab omnibus, nec omni tempore. Gazophylacia aquilonis & austri puto esse, quæ vel historiæ cõtineant simplicitatẽ, vel spiritualis intelligẽtiæ sacramenta, vt per aquilonẽ veniamus ad meridiẽ. Hieron. y. ibi.

a. Nunc post ædificiorum tẽpli descriptã mẽsurationem, describitur reuelatio atque commissio diuinitus facta prophetæ. Ad orientalem enim portam atrij interioris ductus est propheta à porta oriẽtali atrij exterioris. Et hic præclara dei species illi apparuit, non in re, sed imaginaria visione siue ostensione: de qua scriptum est in primo capite huius libri, vtpote similitudo super caput animalium firmamenti, &c. Diony. ibi.

Maiestas domini prophetæ apparens, docet eum sacrificia eligenda,& portam sanctuarij perpetuò claudendam,& nulli aperiendam. XLIII.

†Sup. 9.a

†Sup. 1.a

ET[a] duxit me ad portã quę respiciebat ad viam oriẽtalem. [2] Et ecce gloria dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, & vox erat ei quasi vox aquarum multarum: & terra splendebat à maiestate eius. [3] Et vidi visionem † secundũ speciem quam videram quando venit vt disperderet ciuitatem, & species secundum aspectum † quẽ videram iuxta fluuiũ Chobar. Et cecidi super faciem meam. [4] Et maiestas domini ingressa est templum per viam portæ quæ respiciebat ad orientem. [5] Et eleuauit me spiritus,& introduxit me in atriũ interius. Et ecce repleta erat gloria domini domus. [6] Et audiui loquentem ad me de domo: [b] & vir stabat iuxta me, dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedũ meorum, vbi habito in medio filiorum Israel in æternum. Et non polluent vltrà domus Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eorũ in fornicationibus suis, & in ruinis Regum suorum,

a. Nunc post ædificiorum tẽpli descriptã mẽsurationem, describitur reuelatio atque commissio diuinitus facta prophetæ. Ad orientalem enim portam atrij interioris ductus est propheta à porta oriẽtali atrij exterioris. Et hic præclara dei species illi apparuit, non in re, sed imaginaria visione siue ostensione: de qua scriptum est in primo capite huius libri, vtpote similitudo super caput animalium firmamenti, &c. Diony. ibi.

b. Vir autem qui stabat iuxta prophetam, dixit ad eũ, quem perspicue dominum intelligimus. Cui enim alij poterit cõuenire quod loquitur: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Israel in æternum: nisi illi qui habitat in ecclesia in medio filiorum Israel cernentium deum: & habitat in perpetuum, non secundum templum Salomonis ad tempus? Et locus eius est ille de quo scriptum est: Et factus est in pace locus eius, quæ exuperat omnem sensum: & locus vestigiorũ pedum illius, Apostolis dicẽtibus. Adoremus in loco vbi steterunt pedes eius. Et pulchrè dixit, steterunt. In ecclesia enim stãt pedes domini, in synagoga ambulãt & prætereunt. Vt autẽ sciamus hoc dici de ecclesia, iungitur: Et nõ polluẽt vltrà domus Israel nomen sanctum meum: quod propriè ad eos pertinet, qui sanctæ conuersationis in ecclesia cõmorãtur. Hier. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in excelsis:[8] qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos, & murus erat inter me & eos. Et polluerunt nomen sanctū meū in abominationibus quas fecerūt, propter quod cōsumpsi eos in ira mea.[9] Nunc ergo repellant procul fornicationem suam & ruinas regum suorum à me, & habitabo in medio eorū semper.[10] Tu autē fili hominis ostende domui Israel templum, & confundātur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricā,[11] & erubescant ex omnibus quę fecerunt. Figuram domus & fabricæ eius, exitus & introitus, & omnē descriptionem eius, & vniuersa præcepta eius, cunctúmq; ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum, vt custodiant omnes descriptiones eius, & præcepta illius, & faciāt ea.[12] Ista est lex dom⁹ in summitate mōtis. Omnes fines eius in circuitu, sanctū sanctorū est. Hæc est ergo lex domus.[13] Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitū & palmum. In sinu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine, & definitio eius vsq; ad labium eius, & in circuitu palmus vnus. Hęc quoq; erat fossa altaris.[14] Et de sinu terræ vsq; ad crepidinē nouissimā duo cubiti, & latitudo cubiti vnius, & à crepidine minore vsq; ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnius.[15] Ipse autem Ariel quatuor cubitorū, & ab Ariel vsq; sursum cornua quatuor.[16] Et Ariel duodecim cubitorū in lōgitudine per duodecim cubitos latitudinis, quadrangulatū æquis lateribus.[17] Et crepido quatuordecim cubitorū longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius, & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnius cubiti per circuitum. Gradus autē eius versi ad orientē.[18] Et dixit ad me: Fili hominis, hęc dicit dominus deus: Hi sunt ritus altaris, in quacunq; die fuerit fabricatum, vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.[19] Et dabis sacerdotibus & Leuitis qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait dominus deus: vt offerant mihi vitulum de armēto pro peccato.[20] Et assumens de sanguine eius pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronā in circuitu, & mūdabis illud, & expiabis.[21] Et tolles vitulū qui oblatus fuerit pro peccato, & cōbures eū in separato loco domus extra sanctuariū.[22] Et in die secūda offeres hircum caprarum immaculatū pro peccato, & expiabunt altare sicut expiauerunt in vitulo.[23] Cúmq; cōpleueris expians illud, offeres vitulū de armēto immaculatū, & arietem de grege immaculatū,[24] & offeres eos in conspectu domini. Et mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos in holocaustum domino.[25] Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento & arietem de pecoribus immaculatos offerent.[26] Septem diebus expiabūt altare, & mundabunt illud, & implebunt manū eius.[27] Expletis autem septē diebus, in die octaua & vltrà faciēt sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait dominus deus.

c. Ariel dicit ipsum corpus altaris, quod quatuor cubitorum altitudinis erat, cui dicta illa superius cisctura imminebat. Quod ideo forsitan Ariel (quod est leo fortis) nominauit: quia leonis more populi victimas per illud iam dictum foramen deuorauit & absorbuit. Et ab Ariel sursum cornua per quatuor videlicet angulos altaris. Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis quadrangulū æquis lateribus. Hoc dictū est de corpore altaris. Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius. Et corona in circuitu eius dimidij cubiti, scilicet altitudinis. Et sinus eius vnius cubiti per circuitum. Richardus de S. Victo. Explanatio. templi Ezechie. ca. 19.

a Nadē nunc portēia mūdi istius ianuam per partū inuiolatę matris intrauit, qua postmodum ad discipulos clausis foribus penetrauit. Eusebius Emisenus de natiuita. do hom. 1.

b Da potentiæ dei, quia de virgine natus sit, & tamen ipsa virgo fuerit post partum, vt legimus in Ezechiele, Porta hæc, &c. Chrysost. de Ioan. baptista. ho. Quæ est autem illa porta sanctorum, illa exterior ad orientem quæ manet clausa? & nemo inquit, pertransibit per eam nisi solus deus Israel. Nónne est hæc porta Maria, per quā in hunc mūdum intrauit? Ambr. Epist. 81. Quid tam euidens dici de consecratione virginis potuit? Clausa fuit? ea virginitatis porta. Per ipsam introiuit dominus deus Israel, & per ipsam processit, & in æternum porta virginis clausa seruata virginitate permanet. Cyprian. de Symbolo Apost. Nō enim illi sposibile erat per clausam portam transire, & illius non lædere signacula. Mater igitur & post partū virgo manet, & semper virgo. Damascenus, lib. 4. cap. 15.

Quibus templi aditus ingressúsque sit concessus, & altaris ministerium. XLIIII.

[A] ET conuertit me ad viā portę sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientē, [a] & erat clausa. [2] Et dixit dominus ad me: [b] Porta hæc clausa erit & non aperietur, & vir nō trāsiet per eam, quoniā dominus deus Israel ingressus est per eam, erítq; clausa principi.[3] Princeps ipse sedebit in eā, vt comedat panē corā domino. Per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viā eius egredietur. [4] Et adduxit me per viam portæ aquilonis in cōspectu domus, & vidi, & ecce impleuit gloria domini domū domini. Et cecidi in faciē meam: [5] & dixit ad me dominus: Fili hominis pone cor tuū, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de vniuersis cæremoniis domus domini, & de cunctis legibus eius. Et pones cor tuū in viis [B] tēpli per omnes exitus sanctuarij, [6] & dices ad exasperantē me domū Israel: Hęc dicit dominus deus: Sufficiāt vobis omnia scelera vestra, domus Israel, [7] eo quòd inducitis filios alienos incircuncisos corde & incircuncisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domū meā, & offertis panes meos, adipē & sanguinem, & dissoluistis pactū meum

meum in omnibus sceleribus vestris, & non seruastis præcepta sanctuarij mei, & posuistis custodes obseruationum mearū in sanctuario meo vobismetipsis. [9] Hæc dicit dominus deus: [c] Omnis alienigena incircūcisus corde & incircuncisus carne non ingredietur sanctuariū meū: omnis filius alienus qui est in medio filiorū Israel. [10] Sed & Leuitæ qui longe recesserunt à me in errore filiorum Israel, & errauerunt à me post idola sua, & portauerunt iniquitatē suā,[11] erunt in sanctuario meo ęditui & ianitores portarum domus, & ministri domus. Ipsi mactabūt holocausta & victimas populi, & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt ministrent eis.[12] Pro eo quòd ministrauerūt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculū iniquitatis, idcirco leuaui manū meam super eos, ait dominus deus, & portauerunt iniquitatem [D] suam.[13] Et nō appropinquabunt ad me vt sacerdotio fungantur mihi, neq; accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionē suā, & scelera sua quæ fecerūt.[14] Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, & in vniuersis quę fiēt in ea.[15] Sacerdotes autē & Leuitæ filij Sadoc qui custodierūt cęremonias sanctuarij mei, cū errarent filij Israel à me, ipsi accedēt ad me vt ministrent mihi, & stabunt in conspectu meo vt offerant mihi adipem & sanguinē, ait dominus deus.[16] Ipsi ingredientur sanctuariū meum, & ipsi accedēt ad mensam meam, vt mi- [E] nistrent mihi, & custodiant cæremonias meas.[17] Cúmq; ingredientur portas atrij interioris, vestibus lineis induentur, nec ascendet super eos quicquam laneum quando ministrant in portis atrij interioris & intrinsecus.[18] Vittæ lineæ erūt in capitibus eorum, & fœminalia linea erunt in lumbis eorū, & nō accingentur in sudore.[19] Cúmq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimentis aliis, & nō sanctificabunt populum in vestibus suis.[20] Caput autem suum nō radent, neq; [F] comam nutrient, sed tondentes attondent capita sua.[d] [21] Et vinū non bibet omnis sacerdos quādo ingressurus est atriū interius. † [22] Et viduā & repudiatam non accipiēt vxores, sed virgines de semine domus Israel. Sed & viduam quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient: [23] & populū meum docebūt quid sit inter sanctū & pollutum, & inter mundū & immundū ostendent eis.[24] Et cum fuerit controuersia, stabunt in iudiciis meis, & iudicabūt. Leges meas & præcepta mea in omnibus solennitatibus meis custodient,[e] & sabbata mea sanctificabunt.[25] Et ad mortuū hominem nō ingredientur, ne polluātur, nisi ad patrem & matrem, & filiū & filiam, & fratrē, & sororem quę [G] alterum virum non habuerit: in quibus cōtaminabuntur.[26] Et postquā fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei,[27] & in die introitus sui in sanctuarium ad atriū interius, vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait dominus deus. † [28] Non erit autē eis hæreditas. Ego hæreditas eorū: & possessionē non dabitis eis in Israel. Ego enim possessio eorum.[29] Victimā & pro peccato & pro delicto ipsi comedent, & omne votum in Israel ipsorū erit. † [30] Et primitiua omnium primogenitorū, & omnia libamēta ex omnibus quæ offerūtur, sacerdotum erunt. Et primitiua ciborum vestrorū dabitis sacerdoti, vt reponat benedictionē domui suæ. † [31] Omne morticinum & captum à bestia de auibus & de pecoribus, non comedent sacerdotes.

† Leui. 21. c.

† Dent. 18. a Nume. 18. c.

† Exod. 22. d

† Leui. 22. b

c. Omnis alienigena incircuncisus corde & carne, nō ingredieē sanctuariū meū, licet cū populo Israel esse videatur. Leuitæ autē, hoc est sacerdotalis gradus, qui longe recesserunt à me in errore filiorum Israel, & secuti sunt idola, portabunt iniquitatem suam eo quod fuerint in sanctuario meo ministrantes in officio portarū domus, & ministri eius. Ipsi enī offerebāt holocaustū & victimas populi, & ipsi stabāt in conspectu eorū vt ministrarent ꝓ eis. Quia ergo ministrauerunt ꝓ illis in conspectu idolorum suorū, & fuerunt domui Israel offendiculum iniquitatis: propterea leuaui manum meam super eos, dicit dominus deus, & portauerunt iniquitatem suam, & non appropinquabunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meū iuxta sancta sanctorū, sed portabunt cōfusionem suam, & scelera sua quæ fecerūt. Hiero. ibi.

d. Quòd si sobrietas ad sacerdotes legales extenus pertinebat, nónne grauissima damnatio imminet sacerdotibus euāgelicæ legis qui vino & cæteris potibus vacant: cum tanto moderatius ac spiritalius conuersari deberēt sacerdotes nouæ legis quam veteris, quāto sacerdotium Christi præstantius est & spirituālius sacerdotio legalis? Dio. ibid.

e. In quibus obseruandum est quòd non dixerit absolutè, Et sabbata sanctificabunt, vel iuxta Isaiam, Neomenias & sabbata vestra odit anima mea: sed cū distinctione, sabbata mea. Vnde in euangelio scriptum est: Sacerdotes in templo sabbatum violant, & sibique culpa sunt: non sabbatum dei, sed sabbatum Iudæorum, quod rectè violant qui suus genus electum, regale, sacerdotale. Hiero. ibi.

Terra sorte sacerdotibus, Leuitis, ciuitati, & principibus certa mensura diuisa, iubet dominus æquitatem in mensuris, ponderibus, & primitiis seruari, & tria præcipua festa celebrari. XLV.

[A] CVmque [a] cœperitis terram diuidere sortitò, separate primitias domino, sanctificatum de terra longitudine vigintiquinq; milia: & latitudine decem milia. Sanctificatū erit in omni termino eius per circuitū. [2] Et erit ex omni parte sanctificatū quingentos per quingētos, quadrifariā per circuitū, & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrū. [b] [3] Et à mensura ista mensurabis longitudinē vigintiquinq; milium, & latitudinem decem milium. Et in ipso erit templum, sanctúmq; sanctorū: [4] sanctificatū de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedūt ad

a Cum enim deus sit hæreditas eorū atque possessio, hoc quod eis deputat deo specialiter immolatur. Has autē primitias vocat sancti ficatū de terra, id est, portionē de terra sanctificatā, quia ad dei honorem singulariter ordinatam, cuius mēsura subiungitur, lōgitudinem 25000. & latitudo. 10000. Dionys. ibi.

b. Quod dicit à mensura ista mensurabit, non est referendū ad proximum tantum, sed ad totū quod superioribus versibus est cōprehensum. Quod modò mēsurari iubetur, est illud quod post paululū dicitur debere esse Leuitarum. Richardus de S. Victo. vbi supra ca. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

ministeriū domini. Et erit eis locus in domos, & in sanctuariū sanctitatis. [c] [5] Viginti-
quinque autem milia longitudinis & decem milia latitudinis erunt Leuitis qui mini-
strant domui. Ipsi possidebūt viginti gazophylacia. [6] Et possessionem ciuitatis dabi-
tis quinq; milia latitudinis, & longitudinis vigintiquinq; milia, secundum separatio-
nem sanctuarij omni domui Israel. [7] Principi quoq; hinc & inde in separationē san-
ctuarij & in possessionem ciuitatis contra faciē separationis sanctuarij, & cōtra faciē
possessionis vrbis, à latere maris vsq; ad mare, & à latere orientis vsque ad orientem.
Longitudinis autem iuxta vnamquanq; partem à termino occidentali vsq; ad termi- C
num orientalē, [8] de terra erit ei possessio in Israel. Et non depopulabuntur vltrà prin-
cipes populum meum, sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorū. [9] Hæc
dicit dominus deus: Sufficiat vobis, principes Israel: iniquitatē & rapinas intermitti-
te, & iudicium & iustitiam facite. Separate cōfinia vestra à populo meo, ait dominus
deus. [10] Statera iusta & ephi iustum & batus iustus erit vobis. [11] Ephi & batus æqua-
lia & vnius mensuræ erunt, vt capiat decimam partem cori batus, & decimā partem
cori ephi. Iuxta mensurā cori erit æqua libratio eorum. † [12] Siclus autē viginti obo- D
los habet. Porrò viginti sicli & vigintiquinq; sicli & quindecim sicli mnam faciunt.
[13] Et hæ sunt primitiæ quas tolletis, sextā partem ephi de coro frumenti, & sextā par-
tem ephi de coro hordei. † [14] Mēsura quoq; olei, batus olei, decima pars cori est, quia
decem bati implent corum. [d] [15] Et arietem vnum de grege ducētorum, de iis quæ nu-
triuit Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait
dominus deus. [15] Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel. [17] Et E
super principē erunt holocausta & sacrificium & libamina in solennitatibus & in ca-
lēdis & in sabbatis, & in vniuersis solēnitatibus domus Israel. Ipse faciet pro peccato
sacrificium & holocaustū & pacifica, ad expiādum pro domo Israel. [18] Hæc dicit do-
minus deus: In primo mense vna mensis sumes vitulum de armēto immaculatum, &
expiabis sanctuariū. [19] Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato, & ponet
in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrij
interioris. [20] Et sic facies in septima mēsis pro vnoquoq; qui ignorauit & errore de-
ceptus est, & expiabis pro domo. [e] [21] In primo mense quartadecima die mensis erit F
vobis paschæ solennitas. Septem diebus azyma comedentur. [22] Et faciet princeps in
die illa pro se & pro vniuerso populo terræ vitulum pro peccato. [23] Et in septem die-
rum solennitate faciet holocaustum domino, septem vitulos & septem arietes imma
culatos septem diebus, & pro peccato hircum caprarum, [24] & sacrificium ephi per vi-
tulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi. [25] Septimo mense quin-
tadecima die mensis in solennitate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies, tam
pro peccato quàm pro holocausto, & in sacrificio & in oleo.

† Exo. 30.c

† Leuit. 18.c Num. 3.g De decimis c.1.

c. Vnde ad præsens tēpus, & ad ecclesiam quę laborat in mundo, & ad cœlestia ire festinat, referenda sunt omnia, vt de vniuerso mundo eligantur alij in possessionem dei qui sanctum possideant: alij qui ad maiora profecerint, teneant sancta sanctorū. In ministris quoque ordo diuersus est sacerdotum & Leuitarum, quorū alij orationibus suis atque virtutibus quotidie sacrificia offerunt deo, alij in secūdo & minori gradu sunt, vt eis ministrent, & per eos qui ad virtutū culmina cōscenderūt: & ad extremum sit dux siue princeps, qui tātum possit vt contra vnam tribum possessionem accipiat: vniúsque meritum cōpenset merita plurimorū. Hiero. ibid.

d Hoc est, Ad hoc vt sacerdos de his quæ offerat deo sacrificium, cuius vna pars ad dei honorem comburitur, alia autem à sacerdotibus manducatur. Et holocaustum quod totū ad dei reuerentiam consumitur igne, & in pacifica hostiæ autem pacificorū pars vna ad honorem dei comburebatur, alia à sacerdotibus edebatur, tertia ab offerentibus. Quæ omnia offeruntur pro expiatione populi Israel, vt deo recōcilietur. Diony. ibid.

e Scito igitur quare pascha perficias. Ne fermētes azyma, ne hæretica malitia permisceris, habe pura azyma, in azymis enim synceritatis & veritatis festa celebramus. Festa autem non intellige relaxationem solam. Sit & ieiuniū bene sensatæ animæ festum, sint & afflictiones & castigationes festa Chryso. De Iob & Abraham. Serm. tom. 1.

Sacrificia sabbati & neomeniæ, ingressus populi & principum in templum, & quid ab eis offerendum, & tandem eorum egressus. XLVI.

HÆc dicit dominus deus: [a] Porta atrij interioris quæ respicit ad orientem, erit A
clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem sabbati aperietur. Sed in die ca
lendarum aperietur, [2] & intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis,
& stabit in limine portæ. Et facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius, &
adorabit super limen portæ, & egredietur. Porta autem non claudetur vsq; ad vespe-
ram. [3] Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbatis & in calendis co-
ram domino. [4] Holocaustum autem hoc offeret princeps domino in die sabbati, sex B
agnos immaculatos, & arietem immaculatum, [5] & sacrificium ephi per arietem. In a-
gnis autem sacrificiū quod dederit manus eius, & olei hin per singula ephi. [b] [6] In die
autem calendarum vitulum de armēto immaculatum, & sex agni & arietes immacu-
lati erunt: [7] & ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium. De agnis
autē sicut inuenerit manus eius, & olei hin per singula ephi. [c] [8] Cúmq; ingressurus est
princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eandem viam exeat. [9] Et cum C
intrabit

a. Hęc est porta operiens in se, vel ex se proferens sancta sanctorum, per quā sol iustitiæ & pontifex noster secūdum ordinē Melchisedech ingreditur & egredit. Respondeant mihi quomodo Iesus ingressus est clausis ostiis, cum palpādas manus, & latus cōsiderandum, & ossa carnémq; mōstrauerit, ne veritas corporis phātasma putaretur. Hiero. Apologia aduers. Iouinian.

b. Oblatio quæ fieri debeat in principio mensium, siue in die calēdarum, differt ab ea quæ die sabbato fiebat: q. hic iubetur offerri vitulus, illic non: hic quoq; arietes, ibi aries. Diony. ibid.

c. Princeps ille de quo supra, & intrabit pīceps per viam vestibuli portæ deforis, per eandem portam ingrediatur, & per eādē egrediatur. Liberi enim arbitrij est, & potestatem habet ponendi animā suā, & rursum resumendi eam: támque ad nos veniens, quàm ad cœlestia conscendens, eadē maiestatis suę vtitur libertate. Hieron. ibid.

intrabit populus terræ in cōspectu domini in solēnitatibus, qui ingreditur per portā
aquilonis vt adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ. Porrò qui ingreditur per
viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ aquilonis. Non reuertetur per viā
portæ per quā ingressus est, sed è regione illius egredietur. [10] Princeps autē in medio
eorū erit, cū ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur. [11] Et in nū-
dinis & solennitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: in agnis
D autē erit sacrificium sicut inuenerit manus eius, & olei hin per singula ephi. [12] Cum
autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria domino,
aperietur ei porta quæ respicit ad orientem, & faciet holocaustum suum & pacifica
sua sicut fieri solet in die sabbati, & egredietur, claudetúrq; porta postquam exierit.
[13] Et agnum eiusdē anni immaculatum faciet holocaustū quotidie domino. Semper
mane faciet illud. [14] Et faciet sacrificiū super eo kata mane, mane sextam partem ephi,
& de oleo tertiam partem hin, vt misceatur similæ: [d] sacrificium domino legitimum
E iuge atque perpetuum. [15] Faciet agnum & sacrificium oleum kata mane, mane holo-
caustum sempiternum. [16] Hæc dicit dominus deus: Si dederit princeps donum alicui
de filiis suis, hæreditas eius filiorum suorum erit: possidebunt eam hæreditariè. [17] Si
autem dederit legatum de hæreditate sua vni seruorū suorum, erit illius vsq; ad annū
F remissionis, & reuertetur ad principem: hæreditas autem eius filiis eius erit. [18] Et non
accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, & de possessione eorū, sed de
possessione sua hæreditatem dabit filiis suis: vt non dispergatur populus meus vnus-
quisq; à possessione sua. [19] Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere portæ in
gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebāt ad aquilonem: & [e] erat ibi lo-
cus vergens ad occidentē, [20] & dixit ad me: Iste est locus vbi coquent sacerdotes pro
peccato & pro delicto, vbi coquent sacrificiū, vt nō offerant in atrio exteriori & san-
G ctificetur populus. [21] Et eduxit me in atriū exterius, & circūduxit me per quatuor an
gulos atrij. Et ecce atriolū erat in angulo atrij, atriola singula per angulos atrij. [22] In
quatuor angulis atrij atriola disposita quadraginta cubitorum per lōgum: & triginta
per latum. Mensurę vnius quatuor erant. [23] Et paries per circuitum ambiens quatuor
atriola, & culinæ fabricatæ erant subter portycus per gyrum. [24] Et dixit ad me: Hæc
est domus culinarum in qua coquent ministri domus domini victimas populi.

d. His verbis resumit quod dixit, vt diligētius instruat. Istud autem de quo nunc agit sacrificium, nō nisi semel in die, videlicet mane offerendum conscribitur: iuge autem sacrificium mane & vesperi. Non ergo est hic mentio de iugi sacrificio legis: nec literaliter nec principaliter nūc tractatur de oblatione legali, sed spiritali quæ fit in ecclesia Christi, vt innotescit ex præinductis. Dion. ibi.

e. Ille vir quem sæpe commemorat, eduxit eum de loco sacerdotum, qui vergebat ad Aquilonem, siue qui erat separatus, vbi coquunt sacerdotes pro delicto, & pro peccato, vel ignorantia: eduxit autem in atriū exterius. Ex quo intelligimus illud atrium de quo egressus est, fuisse interius: & multa esse atria in scripturis sanctis, de quib⁹ legimus: Qui statis in domo domini, in atriis dom⁹ dei nostri Hiero. ibi.

Aquæ multæ è templo manantes, gratiam baptismi præsagiunt: terra verò sancta iuxta tribus suas mensuratur, & partibus diuiditur. XLVII.

A ET conuertit me ad portam domus, & ecce [a] aquæ egrediebantur subter limē
domus ad orientem. Facies enim domus respiciebat ad orientem. Aquę autē
descendebant in latus templi dextrum, ad meridiem altaris. [2] Et eduxit me
per viam portæ aquilonis, & conuertit me ad viam foras portam exteriorem, viam
quæ respiciebat ad orientem. Et ecce aquæ redundantes à latere dextro, [3] cum egre-
deretur vir ad orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cu-
bitos: & traduxit me per aquam vsque ad talos. [4] Rursúmq; mensus est mille, & tra-
duxit me per aquam vsque ad genua. [5] Et mensus est mille, & traduxit me per aquam
vsque ad renes. Et mensus est mille, torrētem quem non potui pertransire, quoniam
B intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transuadari. [6] Et dixit ad me:
Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me, & conuertit ad ripam torrentis. Cúmque me
conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraque parte. [7] Et ait ad
me: Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, & descendunt ad pla-
na deserti, intrabunt mare & exibunt, & sanabuntur aquæ. [8] Et omnis anima viuens
quæ serpit quocunque venerit torrens, viuet: & erunt pisces multi satis, postquam
venerint illuc aquæ istæ. Et sanabuntur & viuent omnia ad quæ venerit torrens, &
stabunt super illa piscatores. [10] Ab Engaddi vsque ad Engallim siccatio sagenarum
erit. [b] Plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni multitudinis ni-
miæ. [11] In littoribus autem eius & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas da-

a. Quidam per has aquas sacræ fluenta scripturæ intelligūt, & riuos salutaris scientiæ, hoc est saluatoris doctrinam, quæ de ecclesia copiose profluxit, & subter limen domus effluxit, puta de fundamento ecclesiæ, quod est Christus De quibus aquis, earumque origine loquitur Isaias: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Aquæ istæ descēdunt: quia ad corda humilium veniunt. Descēdunt quoque in latus templi dextrū: scilicet ad electos, & eos qui in die iudicij ponentur ad dexteram. Ad meridiem vero altaris, quod est mēs deuota, cuius meridies est feruor amoris. Alij vero per aquas has baptismi fontem intelligunt, qui in Christi ecclesia ortū habuit: & ab ipso domino saluatore institutū est baptismatis sacramentum. Dion. ibi.

b. Plurimæ species, imò genera piscium erant in mari quōdā mortuo. Quidā pisces ad dextram partem iubente domino extraxit Petrus, & erant cētū quinquaginta, tres ita vt præ multitudine eorum retia rumperētur. Dicit quidam poeta doctissimus, Oppianus Cilix, centum quinquagintatria esse genera pisciū, quæ omnia capta sunt ab Apostolis, & nihil remansit incaptum, dum & nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, & omne genus hominū de mari huius seculi extrahitur ad salutē. Hiero. ib. d.

Universidad de Deusto Biblioteca

buntur.† [12] Et ſuper torrentem orietur in ripis eius ex vtraq; parte omne lignum po- †Pſal.1.b
miferum. Non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius. Per ſingulos mēſes C
afferet primitiua, quia aquæ eius de ſanctuario egredientur. Et erunt fructus eius in
cibum, & folia eius ad medicinam. [13] Hæc dicit dominus deus: [c] Hic eſt terminus in
quo poſſidebitis terram in duodecim tribus Iſrael, quia Ioſeph duplicem funiculum
habet. [14] Poſſidebitis autem eam ſinguli ęquè vt frater ſuus; † ſuper quam leuaui ma- †Gen.48.b
num meam, vt darem patribus veſtris. Et cadet terra hæc vobis in poſſeſſionē. [15] Hic
eſt autē terminus terræ ad plagā ſeptentrionalē, à mari magno via Hethalon venien-
tibus Sedada. [16] Hemath, Berotha, Sabarim, quæ eſt inter mediam Damaſci & confi-
nium Hemath, domus Tichon, quæ eſt iuxta terminum Hauran: [17] & erit terminus à
mari vſque ad atrium Enon terminus Damaſci, & ab aquilone ad aquilonem termi-
nus Hemath, plaga ſeptentrionalis. [18] Porrò plaga orientalis de medio Hauran, & de D
medio Damaſci, & de medio Galaad, & de medio terrę Iſrael, Iordanis diſterminans:
ad mare orientale metiemini plagam orientalē. [19] Plaga autem auſtralis meridiana à
Thamar vſq; ad aquas contradictionis Cades, & torrens vſque ad mare magnum, &
hæc eſt plaga ad meridiem auſtralis. [20] Et plaga maris, mare magnum à confinio per
directum donec venias Hemath, hæc eſt plaga maris. [21] Et diuidetis terrā iſtam vobis
per tribus Iſrael, [22] & mittetis eam in hæreditatem vobis & aduenis qui acceſſerint
ad vos, qui genuerint filios in medio veſtrum, & erunt vobis ſicut indigenæ inter fi-
lios Iſrael. Vobiſcum diuident poſſeſſionem in medio tribuum Iſrael. [23] In tribu autē
quacunque fuerit aduena, ibi dabitis poſſeſſionem illi, ait dominus deus.

c. Notandum quòd diuiſio terræ Iſrael in tribus locis ſacrę ſcripturę deſcribitur. Primo à Moyſe in libr. Numerorum, cap. 12. Secundo à Ioſue in libro ſuo: & tamē filij Iſrael nunquam poſſederunt vniuerſam terram ibidem deſcriptam, eiſque promiſſam: non ex defectu veritatis poteſtatiſque dei, ſed propter eorū ignauiā, inobedientiam, & peccata quam plurima. Tertio in loco præſenti. Dion. ibid.

Diuiſio terræ in duodecim tribus, & duodecim portæ ciuitatis iuxta tribus ſuas. XLVIII.

a. Deſcripta terræ ſanctæ poſſeſsione tam iuxta præſentem Ezechielis prophetiam, quàm iuxta Numerorum librum, nunc ſingularū tribuum à plaga orientali vſque ad plagam occidentalem, id eſt maris, poſſeſſio deſcribitur. Et primum fines accipiunt ab Aquilone iuxta viā Hethalon pergētibus Hemath atriū ſiue Hazer Enon terminū Damaſci ad aquilonem iuxta Hemath. Incipit autē primum tribus Dan, ſecunda Azer, tertia Nephthalim, quarta Manaſſe, quinta Ephraim, ſexta Ruben, ſeptima Iudæ. Hiero. ibid.

b. Deſcriptio iſta prophetica intricata eſt plurimū, & dū breuitati ſtuduit, obſcuritatem induxit, & non vtiq; ſine rationabiliſsima cauſa: ſiquidem quem conſtat directum ac motum à ſpiritu ſancto. itaque quantum ad ſuperficiem literæ, his verbis prædictæ plagæ nec plenè nec vniformiter deſcribuntur, ſed plaga Aquilonaris ac meridiana quantum ad longitudinem deſcribūtur per 25000. calamorum. Plaga autem orientalis & occidētalis quātum ad latitudinem deſcribuntur per 10000. calamorum. Ita quòd de latitudine primarum duarum plagarū, & de lōgitudine aliarum duarum nihil hic dicitur. Diony. ibid.

c. Menſurat enim longitudinem huius portionis, & idem eſt de latere meridionali, quod ex oppoſito ſimiliter menſurat ſecundū longitudinem. Latus autem occidentale, quod eſt verſus mare, eſt tantum decē milium calamorū, & ſimiliter orientale quod mēſurat ex oppoſito latitudinē huius portionis. Lyranus ibidem.

ET [a] hæc nomina tribuum. A finibus aquilonis iuxta viam Hethalon pergen- A
tibus Hemath, atrium Enan, terminus Damaſci ab aquilone iuxta viam He-
math. Et erit ei plaga orientalis mare, Dan vna; [2] & à termino Dan à plaga o-
rientali vſque ad plagam maris, Aſer vna. [3] Et ſuper terminum Aſer, à plaga orientali
vſque ad plagam maris, Nephthali vna. [4] Et ſuper terminum Nephthali à plaga ori-
entali vſque ad plagam maris, Manaſſe vna. [5] Et ſuper terminum Manaſſe à plaga ori-
entali vſque ad plagam maris, Ephraim vna. [6] Et ſuper terminum Ephraim à plaga o-
rientali vſque ad plagam maris, Ruben vna. [7] Et ſuper terminum Ruben à plaga o-
rientali vſque ad plagam maris, Iuda vna. [8] Et ſuper terminum Iuda à plaga orientali
vſque ad plagam maris, erunt primitiæ quas ſeparabitis vigintiquinque milibus ca-
lamis latitudinis & longitudinis, ſicuti ſingulæ partes à plaga orientali vſque ad pla-
gam maris. Et erit ſanctuarium in medio eius. [9] Primitiæ quas ſeparabitis domino, B
longitudo vigintiquinque milibus, & latitudo decem milibus. [b] [10] Hæ autem erunt
primitiæ ſanctuarij ſacerdotum ad aquilonem, longitudinis vigintiquinque milia,
& ad mare latitudinis decem milia. Sed & ad orientem latitudinis decem milia, [c] &
ad meridiem vigintiquinque milia. Et erit ſanctuarium domini in medio eius. [11] Sa-
cerdotibus ſanctuarium erit de filiis Sadoc, qui cuſtodierunt cæremonias meas, &
non errauerunt cum errarent filij Iſrael, ſicut errauerunt & Leuitæ. [12] Et erunt eis pri
mitiæ de primitiuis terræ ſanctum ſanctorum, iuxta terminum Leuitarum. [13] Sed &
Leuitis ſimiliter iuxta fines ſacerdotum vigintiquinque milia longitudinis, & lati-
tudinis decem milia. Omnis lōgitudo viginti & quinque milium, & latitudo decem
milium. [14] Et non venundabunt ex eo neque mutabunt, neque transferentur primitię
terræ, quia ſanctificatæ ſunt domino. [15] Quinq; milia autem quæ ſuperſunt in latitu-
dine per vigintiquinq; milia, profana erunt vrbis in habitaculum & in ſuburbana. Et C
erit ciuitas in medio eius, [16] & hæ mēſuræ eius ad plagā ſeptentrionalem quingēta &
quatuor milia, & ad plagam meridianam quingenta & quatuor milia, & ad plagam
orientalem quingenta & quatuor milia, & ad plagam occidentalem quingenta &
quatuor milia. [17] Erunt autē ſuburbana ciuitatis ad aquilonis ducēta quinquaginta,
& ad

& ad meridiem ducenta quinquaginta, & ad orientem ducenta quinquaginta, & ad
C mare ducenta quinquaginta. [d] [18] Quod autem reliquum fuerit in longitudine ſecun-
dum primitias ſanctuarij, decem milia in orientem, & decem milia in occidentem,
erunt ſicut primitiæ ſanctuarij. Et erunt fruges eius in panes iis qui ſeruiunt ciuitati.
[19] Seruientes autē ciuitati operabūtur ex omnibus tribubus Iſrael. [20] Omnes primitię
vigintiquinque milium per vigintiquinque milia in quadrum, ſeparabuntur in pri-
mitias ſanctuarij, & in poſſeſſionē ciuitatis. [21] Quod autem reliquum fuerit, principis
erit ex omni parte primitiarum ſanctuarij & poſſeſſionis ciuitatis, è regione viginti-
quinq; milium primitiarum vſq; ad terminum oriētalem, ſed & à mari è regione vi-
gintiquinque milium vſque ad terminum maris ſimiliter in partibus principis erit.
Et erunt primitiæ ſanctuarij, & ſanctuarium templi in medio eius. [22] De poſſeſſione
autem Leuitarum & de poſſeſſione ciuitatis in medio partium principis, erit in ter-
minum Iuda & in terminum Beniamin, & ad principem pertinebit. [e] [23] Et reliquis tri-
bubus à plaga orientali vſq; ad plagam occidentalem, Beniamin vna. [24] Et contra ter-
minum Beniamin à plaga orientali vſque ad plagam occidentalem, Simeon vna. [25] Et
ſuper terminum Simeonis à plaga orientali vſque ad plagam occidentalem, Iſachar
D vna. [26] Et ſuper terminum Iſachar à plaga orientali vſque ad plagam occidentalem,
Zabulon vna. [27] Et ſuper terminum Zabulon à plaga orientali vſque ad plagam ma-
ris, Gad vna. [28] Et ſuper terminum Gad ad plagam auſtri in meridiem, & erit finis de
Thamar vſque ad aquas cōtradictionis Cades, hæreditas contra mare magnū. [29] Hęc
eſt terra quam mittetis in ſortē tribubus Iſrael, & hę partitiones earum, ait dominus
deus. [f] [30] Et hi egreſſus ciuitatis: A plaga ſeptentrionali quingentos & quatuor milia
mēſurabis: [31] & portæ ciuitatis omnibus tribubus Iſrael. Portę tres à ſeptentrione: Por
ta Ruben, vna: porta Iuda, vna: porta Leui, vna. [32] Et ad plagā orientalem quingētos &
quatuor milia, & portæ tres. Porta Ioſeph, vna: porta Beniamin, vna: porta Dan, vna.
[33] Et ad plagam meridianam quingentos quatuor milia metieris. Porta Simeonis, vna:
porta Iſachar, vna: porta Zabulon, vna. [34] Et ad plagam occidentalem quingentos &
quatuor milia: & portæ eorū tres: Porta Gad, vna: porta Aſer, vna: porta Nephthali,
vna. [35] Per circuitum decem & octo milia: & nomen ciuitatis ex illa die, dn̄s ibidem.

d. Poſt vrbis ſanctæ deſcriptionem & ſuburbanorum eius, reliquā partem primitiarū ſanctuarij decē milia calamorū in orientem, & alia decem milia ad occidētem tendentium delegari his qui opera ciuitatis exercent, ad varios vſus, & quibuſcunque vrbs indiget: vt ſcilicet ferantur, & frugib⁹ quæ in hoc terræ naſcuntur ſpatio, veſcantur operarij: qui vel mœnia vrbis extruūt, vel interrupta & ruinoſa reſtituunt: vt habeat ciuitas cultū ſuum: & ſarta tecta, cum popoſcerit neceſsitas, inſtaurētur. Hiero. ib.

e. Cōſequēter deſcribitur diſtributio ſortiū reliquarum quinque tribuū. A parte terræ huius auſtrali partiendo verſus auſtrum, vna ſeu prima ſors ſiue poſſeſſio vel hæreditas erit trib⁹ bēiamin, cui⁹ ſortis lōgitudo eſt iuxta portionē principis & ciuitatis. Iuxta illā autem lateraliter progrediendo ad auſtrum à plaga orientali vſque ad plagam occidentalē erit ſors ſecūda Simeonis, & ſic conſequenter de aliis. Dio. ibi.

f. De ambitu ciuitatis quòd per latera ſingula in quadrum quatuor milia quingentos calamos habuerit præteritus ſermo narrauit, qui faciunt 18000. calamorū, id eſt, quadraginta quatuor milia paſſuum, & trecētos quadraginta paſſus: nunc ſcribitur per ſingula latera, hoc eſt, per vndecī milia paſſuum, & octoginta quinq; paſſus, ternas fuiſſe portas. Hiero. ibid.

B. HIERONYMI PROLOGVS IN DANIELEM Prophetam.

DAnielem Prophetam iuxta ſeptuaginta interpretes, domini ſaluatoris eccleſiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione. & hoc cur acciderit, neſcio. Siue enim quia ſermo Chaldaicus eſt, & quibuſdam proprietatibus à noſtro eloquio diſcrepat, noluerūt ſeptuaginta interpretes eaſdem linguæ lineas in tranſlatione ſeruare: ſiue ſub nomine eorum ab alio neſcio quo, non ſatis Chaldæam linguam ſciente, editus eſt liber: ſiue aliud quid cauſæ extiterit, ignorans, hoc vnum affirmare poſſum, quòd multum à veritate diſcordet, & recto iudicio repudiatus ſit. Sciendum quippe eſt, Danielem maxime, & Eſdram, Hebraicis quidem literis, ſed Chaldæo ſermone conſcriptos, & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimā habere ſocietatem. Denique & ego adoleſcentulus poſt Quintiliani & Tullij lectionē, ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius piſtrinum recluſiſſem, & multo ſudore, multóque tempore vix cœpiſſem anhelantia ſtridētiáque verba reſonare, & quaſi per cryptam ambulans, rarum deſuper lumen aſpicerem, impegi nouiſſimè in Danielem: & tanto tædio affectus ſum, vt deſperatione ſubita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in ſua lingua ingerente, labor improbus omnia vincit: qui mihi videbar ſciolus inter Hebræos, cœpi rurſus diſcipulus eſſe Chaldaicus. Et vt verum fatear, vſque ad præſentem diem magis poſſum ſermonē Chaldaicum legere & intelligere, quàm ſonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatē vobis Danielis oſtenderem: qui apud Hebræos nec Suſannæ habet hiſtoriam, nec hymnū triū puerorum, ne Belis draconíſque fabulas: quas nos, quia in toto orbe diſperſæ ſunt, veru antepoſito eáſque iugulante ſubiecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis de-

Universidad de Deusto Biblioteca

truncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo diceret esse cōfictam, illud opponere, quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descēdere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare, vt verbi gratia dicamus de arbore ilice dixisse eū, ilico pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudem dei omnia elementa prouocarēt. Aut quod miraculum diuinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cum verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplū, vbi legissemus in toto veteri testamento quenquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarū spatia transisse. Cui cum quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum, derisit hominem: & ex ipso volumine demonstrauit, Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolū nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur: in legē, in prophetas, & in hagiographa, id est, in quinque, & octo, & vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc propheta, imò contra hūc librum Porphyrius obiiciat, testes sunt Methodius, Eusebius, Apollinaris, qui multis versuum milibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos, o Paula & Eustochium, fundatis pro me ad dominum preces, vt quandiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudiciis oblatrantium nō satis moueor, qui in vtranque partem aut amore labuntur, aut odio.

VITA DANIELIS, ET PROPHETIÆ IPSIVS argumentum.

Daniel de tribu Iuda, genere nobilis, princeps omnium Chaldæorum sacerdotum, regúmque prosapia, & florens patriæ nobilitate: hic sub Ioachim rege Iuda filio Iosiæ, post primū excidium Ierusalem, cum tribus pueris admodum puer in Babylonem translatus est. Vir gloriosus, & aspectu decorus, mente humilis, corpore castus, perfectus in fide, egregius in opere, in virtute summus, in prodigiis clarus, insignis cognitor secretorum cœlestium, præscius futurorum, visionum interpres. Qui continuatis ieiuniis, & orationis instantia, futura prænoscere meruit sacramenta. His virtutum portentis atque signis effulsit principium, sceleratorum senum iudicia reprehendens, castitatem fœminæ reuelauit. Tribus hebdomadibus dierum exorans pro populo ieiunauit. Simulachrum Bel diuinæ aspirationis argumentis elisit: draconem Babyloniæ numē eiusdem gentis offa, pice, adipe capillorum confecta, diuinæ mētis instinctu incredibili admiratione disrupit. Et in lacum missus, rabiem mitigauit ferarum, atque virtute animæ fortis, inter frementes securus epulatur leones. Hunc Darius Medus postquam cum Cyro Babylonium subuertit imperium, honore maximo habitum secum tulit, & in Mediam abduxit. Isido. de vita & morte quondam sanctorum cap. 40. Vixit autem vsque ad tempus Darij regis Persarum, annis 110. Sepultúsque est iam senex in spelunca regia solus in captiuitate cum gloria. Idem ibidem. Incumbit autem Daniel totus in hoc, vt Christi gloriosum & æternum regnum magnificè efferat ac prædicet, & præ illo omnia regna mundi vana & caduca ostendat. Habet & hanc inter prophetas palmam, vt prædicat quasi momentum ipsum quo Iehudæorum cerimoniæ cessaturæ erant, & regnum Christi inchoaturum. Hic, inquam iuuenis abductus est anno tertio Iehoiakim regis Iehuda in Babyloniam, mansisséque putatur ibi per septuaginta annos, hoc est vsque ad extructionem Ierusalem: id quod ex fine primi huius capitis discitur. Putatur autem Iehoiakim bis captus, eo quòd ex. 2. Reg. 24. colligitur illum vndecim regnasse annis, & cum hic scribatur tertio anno, scilicet completo, migrasse in Babylonem, qui secundum Ieremiam primus fuit annus Nabuchodonosor, iterum rediit in regnum, seruiēs regi Babel tribus annis. Et postea rebellis effectus, denuo est captus, & in itinere mortuus. Sebast. Munst. hic.

Incipit Danielis Prophetia.

Quatuor pueri Hebræorum Chaldæos sapientia & forma præcellentes eliguntur à Nabuchodonosor, vt Chaldæis literis erudiantur. Cap. I.

Anno ante Christum, 634. Anno mundi 3328. Iosf. 10. 18.

A ANno[a] tertio regni Ioacim regis Iuda venit Nabuchodono-
sor Rex Babylonis Ierusalem, & obsedit eam, [2] & tradidit
dominus in manu eius Ioacim Regem Iudæ, & partem va-
sorum domus dei, & asportauit ea in terram Sennar in do-
mum dei sui, & vasa intulit in domum thesauri dei sui. [3] Et
ait rex Asphenez præposito eunuchorum, vt introduceret
de filiis Israel, & de semine regio & tyrannorum [4] pueros in
quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos om-
ni sapientia, cautos sciētia, & doctos disciplina, & qui pos-
sent stare in palatio regis, vt doceret eos literas & linguam
Chaldæorum. [5] Et constituit eis Rex annonam per singulos dies de cibis suis, & vino
B vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu Regis. [6] Fuerūt
ergo inter eos de filiis Iudæ, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias. [7] Et imposuit eis præ
posit[9] eunuchorum nomina, Danieli, Balthasar: Ananiæ, Sidrach: Misaeli, Misach: &
Azariæ, Abdenago. †[8] Proposuit autem Daniel in corde suo,[b] ne pollueretur de mē-
sa Regis, neq; de vino potus eius, & rogauit eunuchorum præpositum ne cōtamina-
retur. [9] Dedit autem deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis
eunuchorum. [10] Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dn̄m meum
regē, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilētiores
C præ cæteris adolescentibus coæuis vestris, cōdemnabitis caput meum regi. [11] Et dixit
Daniel ad Malazar quem cōstituerat princeps eunuchorū super Danielem, Ananiā,
Misaelem, & Azariam: [12] Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur no-
bis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, [13] & contemplare vultus nostros,
& vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis.
[14] Qui audito sermone huiuscemodi, tentauit eos diebus decem. [15] Post dies autē de-
cem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris qui
vescebātur cibo regio. [16] Porrò Malazar tollebat cibaria & vinum potus eorū: dabát-
D que eis legumina.[c] [17] Pueris autē his dedit deus sciētiam & disciplinam in omni libro
& sapientia. Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. [18] Cō-
pletis itaq; diebus post quos dixerat Rex vt introducerentur, introduxit eos præpo-
situs eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. [19] Cúmq; eis locutus fuisset Rex,
non sunt inuenti tales de vniuersis vt Daniel, Ananias, Misael, & Azarias. Et steterūt
in conspectu Regis, & omne verbum sapientiæ & intellectus quod sciscitatus est ab
eis Rex, inuenit in eis decuplum super cunctos hariolos & magos qui erant in vni-
uerso regno eius. †[21] Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri Regis.

† 37. dist. ca. Qui de mēsa.

† Infra. 6. g

a. Ioacim enim Nabuchodonosor tributariū fecit octauo anno vsq; ad vndecimū annū regni eius, quādo vinctus catenis ductus est in Babylonē, vt 2. Paralip. vlt. & Daniel ac socij eius cum eo. Hiero. ibid. Nechao rex Aegypti cum exercitu copioso post tres menses ex quo Iosias occisus est, Ierusalē reuertitur: vnde incōsultò ordinatus rex Ioachaz Iosiæ filius inuectus, Ioacim fratre suo in loco eius cōstituto; catenis vinctus in Aegyptū secū trahebatur. Sed mortuo Nechaone, tertio anno Ioacim regis Iuda, qui hucusque Nechaoni adhæserat, Nabuchodonosor rex Babylonis per exercitū Ierusalē veluti Aegypti coloniam obsidebat. Cui se Ioacim sponte tradens, datis obsidibus, Daniele videlicet, Anania, Azaria, & Misaele, & parte vasorum tēpli domini, adhuc in regno suo relinquitur, donec grauissimæ seruitutis onere depressus, ad Aegyptiorum regē diuertens, misso rursum de Babylone exercitu, cōprehensus & tractus, priusquā ad vrbē veniret, in cāpo Babylonis vndecimo anno regni sui interficitur. Et interim dū hæc aguntur, in eius locum Ioacim (qui & dicitur Iechonias) filius eius pro patre suo à populo in Ierusalē rex constituitur. Cuius regni tertio mense Chaldæorum reuerso exercitu, & ciuitatem Ierusalē obsidēte, monēte Ieremia propheta ne ciuitas cōbureretur, rex Ioachin cū Noescha matre eius, Chaldæorū populo se tradidit, qui illum cū omni generatione sua in Babylonē deduxit. Post quē cōstitutus est à Chaldæis Sedecias patruus suus Iosiæ filius. Augu. de mirabi. sacræ scrip. lib. 2. cap. 29.

b. Qui de mensa regis & de vino potus eius non vult comedere ne polluatur, scientiā Babyloniorū non spernit discere. Hier. ibid.

c. Quod alij videbant in phantasmate, hoc Daniel oculis cordis aspiciebat. Hiero.

Somnium Nabuchodonosor non Chaldæi sapientes, sed Daniel solus potuit interpretari. II.

Anno ante Christum. 616. Anno mundi 3355. Iosf. 10. 12.

A IN anno[a] secūdo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium,
& conterritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo. [2] Præcepit ergo
rex, vt conuocarentur arioli & magi & malefici & Chaldæi, vt indicarent

a. Post victoriam Aegyptiorum & cæterarum gentiū, & partam monarchiam, anno tamen 25. regni eius. Hiero. ibi. Ioseph.

Universidad de Deusto Biblioteca

regi ſomnia ſua. Qui cum veniſſent, ſteterunt coram rege, & dixit ad eos Rex: Vidi
ſomnium, & mente confuſus ignoro quid viderim. 4 Reſponderúntq; Chaldæi regi
[b] Syriacè: † Rex in ſempiternum viue. Dic ſomnium ſeruis tuis, & interpretationem
eius indicabimus. 5 Et reſpondens rex, ait Chaldæis: Sermo receſſit à me. Niſi indica-
ueritis mihi ſomniũ, & coniecturam eius, peribitis vos, & domus veſtræ publicabũ-
tur. 6 Si autem ſomnium & coniecturam eius narraueritis, præmia & dona & hono-
rem multum accipietis à me. Somnium igitur & interpretationem eius indicate mi-
hi. 7 Reſponderunt ſecundò, atq; dixerunt: [c] Rex ſomniũ dicat ſeruis ſuis, & interpre-
tationem eius indicabimus. 8 Reſpondítq; rex, & ait: Certè noui quòd tempus redi-
mitis, ſcientes quòd receſſerit à me ſermo. 9 Si ergo ſomnium nõ indicaueritis mihi, B
vna eſt de vobis ſententia, quòd interpretationem quoq; fallacẽ & deceptione ple-
nam compoſueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertranſeat. Somnium itaque
dicite mihi, vt ſciam quòd interpretationem quoque eius veram loquamini. 10 Re-
ſpondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: [d] Non eſt homo ſuper terrã, qui ſer-
monem tuum, Rex, poſſit implere: ſed neq; Regum quiſquam magnus & potẽs ver-
bũ huiuſcemodi ſciſcitatur ab omni ariolo & Mago & Chaldæo. 11 Sermo enim quẽ
tu quæris, Rex, grauis eſt, nec reperietur quiſquam qui indicet illum in cõſpectu re-
gis, exceptis diis, quorum nõ eſt conuerſatio cum hominibus. 12 Quo audito, Rex in
furore & in ira magna præcepit vt perirent omnes ſapientes Babylonis. 13 Et egreſſa
ſententia ſapientes interficiebantur, quærebantúrq; Daniel & ſocij eius vt perirent.
[e] 14 Tunc Daniel requiſiuit de lege atq; ſentẽtia ab Arioch principe militiæ regis, qui
egreſſus fuerat ad interficiendos ſapientes Babylonis. 15 Et interrogauit eũ, qui à rege C
poteſtatem acceperat, quam ob cauſam tã crudelis ſententia à facie regis eſſet egreſ-
ſa. Cum ergo rem indicaſſet Arioch Danieli, 16 Daniel ingreſſus rogauit regem vt tẽ-
pus daret ſibi ad ſolutionem indicandam Regi. 17 Et ingreſſus eſt domum ſuam, Ana
niæq; & Miſaeli & Azariæ ſociis ſuis indicauit negotiũ, 18 vt quærerent miſericordiã
à facie dei cœli ſuper ſacramento iſto, & non perirent Daniel & ſocij eius cum cęte-
ris ſapientibus Babylonis. [f] 19 Tunc Danieli myſterium per viſionem nocte reuelatũ
eſt. Et Daniel benedixit deo cœli, 20 & locutus ait: † Sit nomen domini benedictum
à ſeculo & vſq; in ſeculum: quia ſapientia & fortitudo eius ſunt, 21 & ipſe mutat tem-
pora & ætates. Transfert regna atq; conſtituit: dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiã
intelligentibus diſciplinam. 22 Ipſe reuelat profunda & abſcondita, & nouit in tene-
bris conſtituta, & lux cum eo eſt. 23 Tibi deus patrum noſtrorum confiteor, téq; lau-
do, quia ſapientiam & fortitudinem dediſti mihi, & nunc oſtendiſti mihi quæ roga-
uim⁹ te, quia ſermonẽ Regis aperuiſti nobis. 24 Poſt hæc Daniel ingreſſus ad Arioch, D
quem conſtituerat Rex vt perderet ſapientes Babylonis, ſic ei locutus eſt: Sapientes
Babylonis ne perdas. Introduc me in conſpectu Regis, & ſolutionem Regi narrabo.
25 Tunc Arioch feſtinus introduxit Danielem ad Regem, & dixit ei: [g] Inueni hominẽ
de filiis tranſmigrationis Iudæ, qui ſolutionem Regi annuntiet. 26 Reſpondit Rex, &
dixit Danieli, cuius nomen erat Baltazar: Putáſne vere potes mihi indicare ſomniũ
quod vidi, & interpretationem eius? 27 Et reſpondens Daniel coram Rege, ait: [h] My-
ſterium quod Rex interrogat, ſapientes, magi & arioli & aruſpices nequeunt indica-
re Regi, 28 ſed eſt deus in cœlo reuelans myſteria, qui indicabit tibi Rex Nabuchodo
noſor quæ ventura ſunt in nouiſſimis temporibus. Somnium tuum & viſiones capi-
tis tui in cubili tuo huiuſcemodi ſunt: [i] 29 Tu Rex cogitare cœpiſti in ſtratu tuo quid
eſſet futurum poſt hæc: & qui reuelat myſteria, oſtendit tibi quę ventura ſunt. 30 Mi-
hi quoque non in ſapientia quæ eſt in me plus quàm in cunctis viuentibus ſacramẽ- E
tum hoc reuelatum eſt, ſed vt interpretatio Regi manifeſta fieret, & cogitationes
mẽtis tuæ ſcires. 31 Tu Rex videbas, & ecce quaſi ſtatua vna grãdis. Statua illa magna,
& ſtatura ſublimis ſtabat contra te, & intuitus eius erat terribilis. 32 Huius ſtatuæ ca-
put ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter & femo-
ra ex ære, 33 tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quædam autẽ ficti-
lis

Infra.3.d.

† Pſal.112.a. & 113.d.

b. Ab hoc loco vſque ad viſionẽ anni tertij regis Baltazar, quam Daniel vidit in Suſis, Hebraicis quidem literis, ſed lingua ſcribuntur Chaldaica, quam vocat hic Syriacã. Hiero. ibid.

c. In hoc quòd petierunt ſomnium ſibi notificari, rationabiliter ſunt locuti præſumptuoſè vero in eo quod addunt: Interpretationem indicabimus eius. Non enim omnia ſomnia poterãt interpretari. Dionyſ. ibi.

d. Confitentur magi confitentur harioli, confitetur & omnis ſciẽtia ſecularis literaturę præſcientiam futurorum non eſſe hominũ, ſed dei. Ex quo probatur prophetas dei ſpiritu locutos, qui futura cecinerunt. Hiero. ibi.

e. Cum Nabuchodonoſor rex ſomniũ vidiſſet, euigilantique etiam ex parte aliqua ſomnij memoria in illo remaneret, Deus Danieli non ſolum ſomnium ipſum, ſed etiã ſomnij ipſam occaſionem quæ eſſet antequã rex dormiret, indicauerat. Hoc vero factũ eſt, vt regi Daniel ſummi creatoris notitiam inſinuaret, & plebs in ſeruitute & in captiuitate poſita, aliqd (quãuis paruum) auxilium & ſolatium haberet. Augu. de mirabilib. ſacrę ſcriptu. lib.2.ca.30.

f. Solus Daniel deo fidens quid ad demerendam dei gratiam faceret, ſpatium tridui poſtulat, cũ ſua fraternitate ieiunat, atque ita orationibus cõmendatis, & ordinem & ſignificationẽ ſomnij per omnia inſtruitur, tyranni ſophiſtis parcitur, Deus glorificatur, Daniel honoratur, nõ minorẽ dei gratiam ei poſtea quoque relaturus. Tertuli. contra Pſychicos.

g. Nota quòd de filiis Iuda ſit Daniel, non ſacerdos, ſicut in fine Belis fabula cõtinet. Hiero. ibi.

h. Myſterium vocans ordinem ſomnij reuelati, oſtẽdit quicquid occultum eſt, & ab hominibus ignoratur, poſſe myſterium nũcupari Hiero. ibid.

i. Niſi aliquando ſomnia à cogitatione ſimul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonoſor viſionẽ ediſſerens, à radice cogitationis inchoaſſet, dicẽs: Tu rex cogitare cœpiſti, &c. Daniel itaq; dũ ſomniũ & implendum reuerenter, & ex qua ortũ ſit, cogitatione manifeſtat, patenter oſtenditur quia hoc plerunque ex cogitatione ſimul & reuelatione generetur. Sed nimiũ cũ ſomnia tot rerũ qualitatibus alternent, tãto eis difficilius credi debet, quanto & ex quo impulſu veniant, facilius non elucet. Raba. in 34. Eccli.

lis. 34 Videbas ita, donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuã
in pedibus eius ferreis & fictilibus, & cõminuit eos. 35 Tunc contrita ſunt pariter fer-
rum, teſta, æs, argentum, & aurum, & redacta quaſi in fauillã æſtiuæ areæ, quæ rapta
ſunt vento, nullúſq; locus inuentus eſt eis. Lapis autem qui percuſſerat ſtatuam, fact⁹
eſt [k] mons magnus, & impleuit vniuerſam terram. 36 Hoc eſt ſomnium, interpretatio-
F nem quoq; eius dicemus coram te, Rex. 37 Tu Rex regum es, & deus cœli regnum &
fortitudinem & imperiũ & gloriam dedit tibi: 38 & omnia in quibus habitant filij ho
minum, & beſtiæ agri, volucres quoq; cœli dedit in manu tua, & ſub ditione tua vni-
uerſa conſtituit. Tu es ergo [l] caput aureum. 39 Et poſt te conſurget [m] regnum illud mi-
nus te argenteum, & [n] regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ;
40 & [o] regnum quartum erit velut ferreum. Quomodo ferrum comminuit & domat
omnia, ſic comminuet & conteret omnia hæc. 41 Porrò quia vidiſti pedum & digito-
rum partem teſteam figuli, & partem ferream, regnum diuiſum erit, quod tamen de
plantario ferri orietur. Secundũ quod vidiſti ferrum mixtum teſtæ ex luto, 42 & di-
gitos pedũ ex parte ferreos, & ex parte fictiles, ex [p] parte regnũ erit ſolidũ, & ex par
te contritum. 43 Quòd autem vidiſti ferrum mixtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur
quidẽ humano ſemine, ſed non adhęrebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt te-
G ſtæ. 44 In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit deus cœli regnũ quod in æter-
num non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur. Comminuet autẽ
& conſumet vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in ęternum. 45 Secundũ quod vidiſti
quòd de monte abſciſſus eſt [q] lapis ſine manibus, & comminuit teſtam & ferrũ & æs
& argentum & aurum, deus magnus oſtendit. Regi quæ ventura ſunt poſtea, & ve-
rũ eſt ſomnium, & fidelis interpretatio eius. 46 Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in
faciem ſuam, & Danielem adorauit, & hoſtias & incenſum præcepit vt ſacrificarent
ei. 47 Loquens ergo Rex, ait Danieli: Verè deus veſter, deus deorum eſt, & dñs regum,
reuelans myſteria, quoniam tu potuiſti aperire hoc ſacramentum. [r] 48 Tunc rex Da-
nielem in ſublime extulit, & munera multa & magna dedit ei. † Et conſtituit eũ prin-
cipem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum & magiſtrum ſuper cũctos
ſapientes Babylonis. 49 Daniel autem poſtulauit à Rege, & cõſtituit ſuper opera pro-
uincię Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago. Ipſe aũt Daniel erat in forib⁹ regis.

† Gene.4.

Tres pueri Hebræorum ſtatuam auream cæteris adorantibus adorare negantes, in fornacem miſſi ſunt, à qua exire meruerunt illæſi. III.

Anno ante Chriſtum. 594. Anno mundi 3368.

A NAbuchodonoſor [a] Rex fecit ſtatuã auream altitudine cubitorum ſexaginta,
latitudinę cubitorũ ſex: & ſtatuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis.
2 Itaq; Nabuchodonoſor rex miſit ad congregandos Satrapas, Magiſtratus, &
Iudices, Duces, & Tyrannos, & præfectos omnéſq; principes regionũ, vt conuenirẽt
ad dedicationem ſtatuæ quam erexerat Nabuchodonoſor rex. 3 Tunc cõgregati ſunt
Satrapæ, Magiſtratus, & Iudices, Duces, & Tyrãni, & optimates qui erãt in poteſtati-
bus conſtituti, & vniuerſi principes regionum, vt conuenirent ad dedicationẽ ſtatuę
quam erexerat Nabuchodonoſor rex. Stabant autem in conſpectu ſtatuæ quam po-
ſuerat Nabuchodonoſor rex, 4 & præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tri
bubus & linguis, 5 in hora qua audieritis ſonitũ tubæ & fiſtulæ & citharæ, ſambucę &
pſalterij & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorum, [b] cadentes adorate ſtatuã au-
ream quam conſtituit Nabuchodonoſor rex. 6 Siquis autem non proſtratus adoraue-
rit, eadẽ hora mittetur in fornacem ignis ardentis. 7 Poſt hæc igitur ſtatim vt audie-
rũt omnes populi ſonitum tubæ, fiſtulæ & citharæ, ſambucæ & pſalterij, ſymphonię,
& omnis generis muſicorũ, cadentes omnes populi, tribus & linguę, adorauerũt ſta-
tuam auream quam cõſtituerat Nabuchodonoſor rex. 8 Satímq; in ipſo tempore ac-
cedentes viri Chaldęi accuſauerunt Iudæos: 9 dixerúntque Nabuchodonoſor Regi:
† Rex in æternũ viue. [c] 10 Tu Rex poſuiſti decretũ, vt omnis homo qui audierit ſoni-

† Sup.2.a. Infr.6.b

k. Vacuatis enim omnibus regnis, regnum Chriſti domini exurget, quod nulli alteri populo relinquetur, quoniam permanebit in æternum. Proſp.

l. Regnum Babylonicũ Orientis.

m. Macedonicum Septentrionis.

n. Regnum Punicum meridiei.

o. Regnum quartum Romanum occidentis. hæc Oroſius.

p. Hoc ſignificatum eſt per prædicta, quòd imperium illud pro parte erit robuſtum, prætertim in ſuo proceſſu, nõ lõgè à principio, & poſtea debile: ita quod vna pars populi vincetur ab alia. Dio. ibi.

q. Hic lapis eſt Chriſtus, virgo de virgine ſine humano opere natus, & contritis omnibus regnis fact⁹ eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram. Hierony. ibi.

r. In hoc calumniator eccleſiæ, inimicuſque Chriſti Porphyrius reprehẽdit huius libri authorẽ, cur propheta munera iſta accepit. Cui reſpondendum eſt, quòd Daniel munera non ex cupiditate accepit, ſed ad cõſolationem populi ſui captiui. Dio ibi.

a. Rex ille Nabuchodonoſor ita in dei obliuionem animo euectus incidit, vt ſtatuam auream nimiæ magnitudinis in cãpo Duran prouinciæ Babylonis erigens, proprio nomine conſecrari diuino cultu præcepit. In cuius ſtatuæ dedicationem omnes vndique prouinciarum populorumq; præpoſiti conuocati, cõmuni decreto ipſam imaginem vellent nollent coacti ſunt adorare, propoſita præſente pœna recuſantibus, quòd nõ parua fornacis flamma vrendum quiſque agere nolens ſemetipſum præſciret. Auguſt. de mira. ſac. ſcrip. lib. 2. cap. 31.

b. Omnem ſcripturã ſanctã mente percurrens, nequaquam reperio quòd ſanctorum quiſquam deũ cadens adorauerit, ſed quicunque idola & dæmones & res illicitas adorauerit, cadens dicitur adorare, vt hic. Hiero. ibi.

c. O Rex, quidam ſunt viri Iudæi quos de tua licentia Daniel præfecit publicis operibus prouinciarum Babylonis, qui tibi ſunt ingrati, reddentes mala pro bonis, iniuriam & contemptũ pro honore à te illis impẽſo. Captiuos populi tui prĩcipes feciſti, & tamẽ rebelles tibi ſunt. Nouerũt enim Chaldæi quòd viri iſti nõ niſi deum Iſrael coluerunt, ideo illos læſæ maieſtatis accuſant. Dion. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum tubę,fiſtulæ & citharæ,ſambucæ & pſalterij,& ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorũ,proſternat ſe & adoret ſtatuam aureã:[11] ſi quis autem non procidẽs adorauerit,mittatur in fornacem ignis ardentis.[12] Sunt ergo viri Iudæi quos conſtituiſti B ſuper opera regionis Babyloniæ,Sidrach, Miſach,& Abdenago:viri iſti contempſerunt,rex,decretũ tuũ.Deos tuos non colunt,& ſtatuam aureã quam erexiſti, nõ adorant.[13] Tũc Nabuchodonoſor in furore & ira præcepit vt adducerentur Sidrach,Miſach,& Abdenago. Qui confeſtim adducti ſunt in cõſpectu Regis:[14] pronuntianſq; Nabuchodonoſor Rex,ait eis: Veréne Sidrach,Miſach,& Abdenago, deos meos nõ colitis,& ſtatuã auream quam conſtitui,non adoratis?[15] Nũc ergo ſi eſtis parati,quacunq; hora audieritis ſonitũ tubæ,fiſtulæ, citharæ,ſambucæ, & pſalterij,& ſymphoniæ,omniſq; generis muſicorũ,proſternite vos & adorate ſtatuam quam feci : quòd ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacẽ ignis ardentis.Et quis eſt deus qui eripiet vos de manu mea?[16] Reſpondẽtes Sidrach,Miſach,& Abdenago,dixerunt Regi:Nabuchodonoſor rex, [d] nõ oportet nos de hac re reſpondere tibi.[17] Ecce enim deus noſter quem colimus,poteſt eripere nos de camino ignis ardẽtis,& de manibus tuis ô Rex liberare.[18] Quod ſi noluerit,[c] notũ ſit tibi Rex,quia deos tuos nõ colimus, & ſtatuam aureã quam erexiſti,nõ adoramus.[19] Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore,& aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper Sidrach,Miſach,& Abdenago:& præcepit vt ſuccenderetur fornax ſeptuplũ quàm ſuccẽdi conſueuerat,[20] & viris fortiſſimis de exercitu ſuo iuſſit,vt ligatis pedibus Sidrach,Miſach,& Abdenago,mitterent eos in fornacem ignis ardentis.[21] Et confeſtim viri illi vincti cum braccis ſuis & [f] tiaris & calceamentis& veſtibus miſſi ſunt in medium fornacis ignis ardentis.[22] Nã iuſſio regis vrgebat.Fornax autem ſuccenſa erat nimis. Porrò viros illos qui miſerãt c Sidrach,Miſach,& Abdenago,interfecit flamma ignis.[23] Viri autem hi tres,id eſt,Sidrach, Miſach, & Abdenago, eciderunt in medio camino ignis ardentis colligati.

g *Quæ ſequuntur,in Hebræis voluminibus non reperi.* [24] Et ambulabant in medio flammæ laudantes deum,& benedicentes dño.[25] Stans autem Azarias orauit ſic, aperiénſque os ſuum in medio ignis,ait:[h 26] Benedictus es dñe deus patrum noſtrorum , & laudabile & glorioſum nomẽ tuum in ſecula, [27] quia iuſtus es in omnibus quæ feciſti nobis,& vniuerſa opera tua vera,& viæ tuæ rectæ,& omnia iudicia tua vera. [28] Iudicia enim vera feciſti iuxta omnia quæ induxiſti ſuper nos , & ſuper ciuitatem ſanctã patrũ noſtrorum Ieruſalem:quia in veritate & in iudicio induxiſti omnia hæc propter peccata noſtra.[i †29] Peccauimus enim,& iniquè egimus recedentes à te,& deliquim[9] in omnibus, [30] & præcepta tua non audiuimus,nec obſeruauimus,nec fecimus ſicut præceperas nobis,vt bene nobis eſſet. [31] Omnia ergo quæ induxiſti ſuper nos,& vniuerſa quæ feciſti nobis,vero iudicio feciſti, [32] & tradidiſti nos in manibus inimicorũ noſtrorum iniquorum,& peſſimorum pręuaricatorúmq;,& Regi iniuſto & peſſimo vltra omnem terram.[k 33] Et nunc nõ poſſumus aperire os.Cõfuſio & opprobriũ facti ſumus ſeruis tuis,& his qui colebant te.[34] Ne quæſumus tradas nos in perpetuũ propter nomen tuũ,& ne diſſipes teſtamentum tuum,[35] neq; auferas miſericordiam tuã à nobis,propter Abraham dilectum tuũ, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſrael ſanctũ tuũ, [36] quibus locutus es pollicens quòd multiplicares ſemen eorũ ſicut ſtellas cœli,& ſicut arenã quæ eſt in littore maris,[37] quia dñe imminuti ſumus plus quàm omnes gẽ- D tes,ſumúſque humiles in vniuerſa terra hodie propter peccata noſtra.[38] Et non eſt in tempore hoc princeps & dux & propheta,neq; holocauſtum,neq; ſacrificium, neq; oblatio,neq; incenſum,[l] neq; locus primitiarum coram te,[39] vt poſſimus inuenire miſericordiam tuam:ſed in anima contrita& ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur.[40] Sicut in holocauſto arietum & taurorum,& ſicut in milibus agnorum pinguium,[m] ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie,vt placeat tibi,quoniam non eſt confuſio confidentibus in te.[41] Et nũc ſequimur te in toto corde,& timemus te,& quærimus faciem tuam.[42] Ne confundas nos,ſed fac nobiſcum iuxta manſuetudinem tuam,& ſecundum multitudinẽ miſericordiæ tuæ:[43] & erue nos in mirabilibus tuis,& da gloriam

d.Cum ſe crederent & pro fide ſua ſcirent poſſe etiam de præſenti ſupplicio liberari, iactare hoc tamen & vindicare ſibi noluerunt, docentes quòd non eis minor eſſet cõfeſſionis virtus ſine teſtimonio paſſionis. Addiderunt poſſe omnia deum facere,ſe tamen non in hoc fidere vt liberari in præſenti vellent, ſed illam libertatis & ſecuritatis æternæ gloriam cogitarent. Cypr. Epiſt li 4.epiſt.1.

e.Nõ verbis deſpicere regem atque inhonorare voluerunt:ſed ſuam tantummodo erga deũ monſtrare pietatẽ. Chry.in 1.c. Matt. hom.4.

f.Tiara verbum Græcũ eſt, & vſu verſum in Latinum: & eſt genus pileoli Perſarũ & Chaldæorum Hiero ibi.

g.Hucuſque Hebræi legũt: media quæ ſequuntur vſq; ad finem cantici triũ puerorũ,in Hebraico nõ habẽtur.Hieron ibi.

h.Dicitur autem deus benedictus, tanquam fons omnis benedictionis, & oñi dicto bono dicendus, ſeu appellandus, vtpote omni prędara nominatione prędignus , cui omne bonum eſt adſcribendum. Diony. ibid.

i.Quoniã cũ iuſti eſſent,ſeipſos humiliabant,acceperunt ſpiritum humilitatis, donum humilitatis.Chryſ. de ſpiritu ſancto.homil.6.

k.Vis orationis vim ignis extinxit, leones cohibuit, bella cõpoſuit, prælia remouit, tẽpeſtates ſuſtulit, dæmonia expulit, cœli fores aperuit,vincula mortis diſrupit,lãguores eiecit,oſſenſas repreſſit, vrbes terræmotu nutãtes firmauit,plagas cœlitus irruẽtes, inſidias hominum ,mala denique omnia deleuit. oratio. Chry. de incomprehen. dei nat. hom.1.

l. Quia omnia quæ à lege ſtatuta,erãt impedita,ideo dixit,nõ eſt locus. Chryſo. aduer Gent. quòd Chriſtus ſit deus.

m Ceſſat enim vinũ legis, in qua non Leuita, non tẽplum videtur,in qua nullũ iam ſacrificium celebratur. Euſeb Emiſ. De Epipha. hom 2.

n Facies dei in ſcripturis accipitur interdũ pro gratioſa præſentia,interdũ pro eius aſpectu , quandoque pro eius ſapiẽtia ſeu notitia:interdum pro eius beatifico intuitu. Dio.ibi.

riam nomini tuo dñe,[44] & confundantur omnes qui oſtendunt ſeruis tuis mala. Cõfundantur in omnipotentia,& robur eorum conteratur,[45] & ſciant quia tu es dñs de[9] ſolus,& glorioſus ſuper orbẽ terrarum.[46] Et non ceſſabant qui miſerant eos miniſtri Regis ſuccẽdere fornacem [o] naphtha & ſtuppa & pice & malleolis:[47] & effundebatur flamma ſuper fornacem cubitis quadragintanouem,[48] & erupit & incẽdit quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis.[49] Angelus autem dñi deſcendit [P] cum Azaria & ſociis eius in fornacem:& excuſſit flammam ignis de fornace,[50] & fecit mediũ fornacis quaſi ventum roris flantem,& non tetigit eos omnino ignis,neque contriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit.[q 51] Tunc hi tres quaſi ex vno ore laudabant & glorificabant & benedicebant deum in fornace,dicentes:[52] Benedictus es dñe deus patrũ noE ſtrorum,& laudabilis & glorioſus & ſuperexaltatus in ſecula. Et benedictum nomẽ gloriæ tuę ſanctum,& laudabile,& ſuperexaltatum in omnibus ſeculis.[53] Benedictus es in tẽplo ſancto glorię tuę,& ſuperlaudabilis & ſupergloriosus in ſecula.[54] Benedict[9] es in throno regni tui,& ſuper laudabilis & ſuperexaltatus in ſecula.[55] Benedictus es qui intueris abyſſos,& ſedes ſuper Cherubim,& laudabilis& ſuper exaltat[9] in ſecula. [56] Benedictus es in firmamento cœli,& laudabilis & glorioſus in ſecula.[57] Benedi- 1 Pſal.148.a.
cite omnia opera domini domino,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.† [58] Benedicite angeli domini domino,laudate& ſuperexaltate eũ in ſecula.[59] Benedicite cœli domino,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[60] Benedicite aquę omnes quę ſuper cœlos ſunt domino,laudate &ſuperexaltate eũ in ſecula.[61] Benedicite oẽs virtutes domini domino,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[62] Benedicite ſol &luna domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[63] Benedicite ſtellę cœli dño,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula. [64] Benedicite imber &ros domino,laudate &ſuperexaltate eum in ſecula.[65] Benedicite omnis ſpirit[9] dei domino,laudate &ſuperexaltate eũ in ſecula. [66] Benedicite ignis & æſt[9] domino,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[67] Benedicite frigus & æſtas domino,laudate &ſuperexaltate eũ in ſecula.[68] Benedicite rores & pruina dño,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[69]. Benedicite gelu & frigus domino,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[70] Benedicite glacies & niues dño,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[71] Benedicite noctes & dies dño,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[72] Benedicite lux & tenebræ dño,laudate & ſuperexaltate eum in F ſecula.[73] Benedicite fulgura & nubes domino , laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula. [74] Benedicat terra dñm,laudet & ſuperexaltet eum in ſecula.[75] Benedicite montes & colles domino,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[76] Benedicite vniuerſa germinantia in terra domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula. [77] Benedicite fontes dño,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[78] Benedicite maria & flumina domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[79] Benedicite cete & omnia quæ mouẽtur in aquis dño,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[80] Benedicite omnes volucres[u] cęli domino,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula. [81] Benedicite omnes beſtiæ & pecora domino,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula. [82] Benedicite filij hominum domino,laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[83] Benedicat Iſrael dominũ,laudet & ſuperexaltet eũ in ſecula.[84] Benedicite ſacerdotes domini domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.[85] Benedicite ſerui domini domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[86] Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorũ dño,laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[87] Benedicite ſancti & [x] humiles corde domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.[88] Benedicitè Anania,Azaria,Miſael domino:laudate &ſuperexaltate eum in ſecula. Quia eruit nos de inferno,& ſaluos fecit de manu mortis,& liberauit de medio ardentis flammæ,& de medio ignis eruit nos.[89] Confitemini domino quoniam bonus,quoniam in ſeculum miſericordia eius.[90] Benedicite omnes religioſi domino deo deorum,laudate & confitemini ei, qua in omnia ſecula miſericordia eius.

Hucuſque in Hebræo non habetur,& quæ poſuimus,de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

[y 91] Tunc Nabuchodonoſor rex obſtupuit,& ſurrexit properè,& ait optimatib[9] ſuis: G Nónne tres viros miſimus in mediũ ignis compeditos ? Qui reſpondentes Regi, di-

o.Naphtha genus fomenti apud Perſas , quo maxime nutriuntur incendia. Hieron. ibi.

p.Náque dei angelus cum in fornacẽ miſis eadem hora pariter in ignem cõdeſcendit, qui foras ignis ardores & flammas de fornace excuſit. Aug. de mira.ſac.ſcri.li.2.c.31.

q.Loquebãtur quaſi ex vno ore,& nondum illos Chriſtus orare docuerat: & idcirco orantibus fuit impetrabilis & efficax ſermo, qa promerebatur dominũ pacifica & ſimplex & ſpiritalis oratio.Sic & Apoſtolos eũ diſcipulis poſt aſcẽſionem domini inuenimus oraſſe: Erant, inquit, perſeuerãtes omnes vnanimes in oratione cũ mulieribus ,& Maria, &c. Cypr.ſer.6.

r. Omnẽ creaturã laudare dominũ oportere per partes ſingulas cohortatur,& ſi non voce, ſaltẽ opere. Hieron ibi.

t.Hoc loco apertiſsimè dicũtur aquæ cõſiſtere ſuper cœlos,& cõſonat illud Geneſi.Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis . Quæ licet prima facie videantur forſitan naturali rationi, & dictis philoſophorum cõtraria, tamẽ vt ſcribit Auguſt. ſuper Gene. maior eſt ſcripturæ illius Geneſis auctoritas,quàm omnis humani intellectus perſpicacitas ſiue capacitas. Diony.ibid.

r. Omnis igitur creatura irrationalis,etſi non voce operetamen laudat dominum:quia ex creaturis cõſequenter creator intelligitur,& in ſingulis operib[9] atque effectibus dei magnificentia demõſtratur. Hieron.y.ibi.

u. Conſuetudo etiã diuinæ ſcripturæ eſt,aerem cœlum vocare,ab eo quòd eſt ſurſum videri: Benedicite eũ, inquit , omnes volucres cœli,aerẽ intelligens . nam aer volatilium iter eſt, & non cœlum . Damaſce.li.2. cap.6.

x.Humiles corde ſunt, de quibus dicitur,Beati pauperes ſpiritu.& illud: Diſcite à me,quia mitis ſum,& humilis corde,& inuenietis requiem animabus veſtris: vt non erigamur ſuperbia, nec ficta gloriam humilitate quæramus, ſed toto corde inclinemur. Hier. ibid.

y. Vnde Nabuchodonoſor rex caminum introſpiciẽs, ait: Ecce ego quatuor viros video expeditos ſi medio flãmæ,ſed quartus cæteris excellit eminẽtia formæ. Augu. de mirab. ſacræ ſcript. lib.2. cap.31.

Universidad de Deusto Biblioteca

xerunt:Vere,Rex.[92] Respondit Rex,& ait:Ecce ego video viros quatuor solutos, &
ambulantes in medio ignis,& nihil corruptionis in eis est:& species quarti similis fi-
lio dei.[93] Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis,& ait:Si-
drach,Misach,& Abdenago[z] serui dei excelsi viui,egredimini & venite.[a] Statímque
egressi sunt Sidrach,Misach & Abdenago de medio ignis.[94] Et congregati Satrapę&
Magistratus & Iudices & potentes regis contemplabantur viros illos,quoniam nihil
potestatis habuisset ignis in corporibus eorum,& capillus capitis eorum non esset a-
dustus,&[b] saraballa eorũ non fuissent immutata,& odor ignis non transisset per eos.
[95] Et erumpẽs Nabuchodonosor,ait:[c] Benedictus deus eorum,Sidrach videlicet,Mi-
sach, & Abdenago, qui misit angelum suum & eruit seruos suos qui crediderunt in
eum,& verbum Regis immutauerunt,& tradiderunt corpora sua ne seruirent, & ne
adorarent omnem deum excepto deo suo.[d] [96] A me ergo positum est hoc decretum,
†vt omnis populus , tribus & lingua quæcunque locuta fuerit blasphemiam contra
deum Sidrach,Misach,& Abdenago,dispereat,& domus eius vastetur. Neque enim
est alius deus,qui possit ita saluare.[97] Tunc rex promouit Sidrach,Misach,& Abde-
nago in prouincia Babylonis:[98] Nabuchodonosor rex omnibus populis,gentibus &
linguis qui habitant in vniuersa terra,pax vobis multiplicetur.[99] Signa & mirabilia
fecit apud me deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare [100] signa eius, quia magna
sunt:& mirabilia eius,quia fortia: & regnum eius,regnum sempiternum : † & pote-
stas eius in generatione & generationem.

z. Seruis dei omnia sunt possibilia. Chry. in Gene. ho 51.
A Nónne tres pueri virginitatem colentes, igne superiores euasere, per virginitatẽ corporibus ab igni inexpugnabilibus factis? Damasce li.4.ca.25.
B. Saraballa lingua Chaldæorum crura hominum vocãtur & tibiæ, & braccæ eorum quibus crura tegũtur & tibię. Hiero. ibidem.
C. Sic Nabuchodonosor postquam pueros in fornacem iecerat,& re ipsa comprobauerat captiuorũ adolescentium virtutem, tunc prædicare eos cœpit, & vbique lingua sua fecit eos illustres. Chry. in Gene. ca. 26. ho 51.
D. Si ergo Nabuchodonosor rex laudauit & prædicauit, & gloriã dedit deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, vt decretum mitteret per regnum suum: Quicunque dixerint blasphemiã in deũ Sidrac Misach. & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem. &c. Augu. in Euan. Ioan. tract. 11.

†9 dist. c.1. 11.q.3.c. Imperatores. 23.q.4.cap. Quãdo vul. &c. Nabuchodonosor, &c. Nõ inuenitur.
†Infr.7.d.

Somnium Nabuchodonosor super magna arbore præcisa, Daniel interpretatur, vnde Rex pellitur regno, cum bestiis comedit, donec ad se reuersus peccata sua deo confiteretur. IIII.

E Go[a] Nabuchodonosor quietus eram in domo mea,& florens in palatio meo A
[2] somniũ vidi quod perterruit me, & cogitationes meæ in stratu meo, [b] & vi-
siones capitis mei conturbauerunt me.[3] Et per me propositum est decretũ,vt
introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis,& vt solutionẽ som-
nij indicarẽt mihi.[4] Tunc ingrediebãtur harioli,magi, Chaldæi,& aruspices,& som-
niũ narraui in conspectu eorum,& solutionem eius non indicauerunt mihi, [5] donec
collega ingressus est in conspectu meo Daniel,cuius nomen Balthazar secũdum no-
men dei mei,qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso, & somnium corã
ipso locutus sum.[6] Balthazar princeps hariolorum,quoniã ego scio quòd spiritũ deo
rum sanctorum habeas in te,& omne sacramentum non est impossibile tibi,visiones
somniorũ meorum quas vidi,& solutionem earum narra.[7] Visio capitis mei in cubi- B
li meo:Videbam,& ecce arbor in medio terrę,& altitudo eius nimia.[8] Magna arbor
& fortis,& proceritas eius contingens cœlum. Aspectus illius erat vsq; ad terminos
vniuersæ terræ:[9] folia eius pulcherrima,& fructus eius nimius, & esca vniuersorũ in
ea. Subter eam habitabant animalia & bestiæ:& in ramis eius conuersabantur volu-
cres cœli:& ex ea vescebatur omnis caro.[10] Videbã in visione capitis mei super stra-
tum meũ,& ecce vigil & sanctus de cœlo descẽdit:[11] clamauit fortiter,& sic ait:Suc-
cidite arborẽ, & præcidite ramos eius:excutite folia eius, & dispergite fructus eius:
fugiant bestiæ quæ subter eam sunt,& volucres cœli de ramis eius.[12] Veruntamẽ ger
men radicũ eius in terra sinite,& alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis quę foris
sunt,& rore cœli tingatur,& cũ feris pars eius in herba terræ.[13] Cor eius ab humano C
cõmutetur,& cor feræ detur ei,& septẽ tempora mutentur super eum.[14] In sententia
vigilum decretum est,& sermo sanctorum & petitio, donec cognoscãt viuẽtes quo-
niam dominatur excelsus in regno hominum , & cuicunque voluerit dabit illud,&
humillimũ hominẽ constituet super eum.[15] Hoc somnium vidi ego Nabuchodono-
sor Rex. Tu ergo Balthazar interpretationem narra festinus, quia omnes sapiẽtes re-
gni mei non queunt solutionẽ edicere mihi. Tu autẽ potes, quia spiritus deorũ san-
ctorum in te est.[16] Tunc Daniel cuius nomẽ Balthazar,cœpit, intra semetipsum taci-
tus cogitare quasi vna hora,& cogitationes eius conturbabant eũ. Respondens autẽ
Rex

Anno ante Christum, 593. Anno mundi 3369. Ios.10.12.

a. Sequitur tertia visio Danielis, quã non scripsit Daniel, sed est epistola regis quã scripsit vniuerso regno suo postquam de bestia restitutus est in hominem, & in regnum. In qua prędicauit mirabilia quæ fecerat apud eũ deus excelsus. Forma igitur epistolæ hæc est, quã interseruit Daniel operi suo: Ego Nabuchodonosor florẽs & elatus in superbiã, &c. Comest. histo. Daniel. ca. 4.
b. Cur autem pluraliter dicit, visiones capitis mei, cũ non nisi vna visio, & vnum somnium fuerit? Fuit quippe vna visio integralis, quę ob suas partes pluraliter visiones vocatur. Et cur visiones dicit capitis sui? Si quidem visio ista imaginaria fuit, & in vi imaginatiua, quæ in capite situatur, in quo etiam spiritus animales & naturales, qui velunt formas seu similitudines reuelationis, puriores & lucidiores sunt secundũ Albertum, secundũ quem somnium istud insinuatur partim prouenisse ex præuiis cogitationibus regis, qui cœpit vigilãdo in lecto cogitare de sibi ac regno suo futuris: quãuis prĩcipaliter hoc somniũ fuerit diuinitus inditum. Dion. ibi.

D Rex ait:Baltasar,somnium & interpretatio eius non conturbent te.Respondit Balta-
sar,& dixit:[c] Domine mi,somnium iis qui te oderunt , & interpretatio eius hostibus
tuis sit.[17] Arborem quam vidisti sublimem atque robustam,cuius altitudo pertingit
ad cœlum,& aspectus illius in omnem terram,[18] & rami eius pulcherrimi,& fructus
eius nimius,& esca omnium in ea,subter eam habitantes bestiæ agri,& in ramis eius
commorantes aues cœli:[19] tu es Rex,qui magnificatus es & inualuisti, & magnitudo
tua creuit & peruenit vsque ad cœlum , & potestas tua in terminos vniuersæ terræ.
[20] Quòd autem vidit Rex vigilem & sanctum descẽdere de cœlo,& dicere:Succidite
arborem & dissipate illam,attamẽ germen radicũ eius in terra dimittite,& vinciatur
ferro & ære in herbis foris,& rore cœli conspergatur , & cum feris sit pabulum eius,
donec septem tempora commutentur super eum : [21] hæc est interpretatio sententiæ
E altissimi,quæ peruenit super dominum meum Regem:[22] Eiiciẽt te ab hominibus,&
cum bestiis ferísq; erit habitatio tua,† & fœnũ vt bos comedes,& rore cœli infundê
ris. Septem quoq; tempora mutabuntur super te,donec scias quòd dominetur excel-
sus super regnũ hominum,& cuicunq; voluerit det illud.[23] Quòd autem pręcepit vt
relinqueretur germen radicũ eius,id est arboris,regnum tuum tibi manebit postquã
cognoueris potestatem esse cœlestem.† [24] Quamobrem Rex consilium meũ placeat
tibi,& [d] † peccata tua eleemosynis redime,& iniquitates tuas misericordiis pauperũ:
forsitan ignoscet deus delictis tuis.[25] Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor
Regem.[26] Post finem mensium duodecim in aula Babylonis deambulabat:[27] respõ-
F dítq; Rex,& ait:[e] Nónne hæc est Babylon ciuitas magna quã ego ædificaui in domũ
regni,in robore fortitudinis meę,& in gloria decoris mei?[28] Cúmq; sermo adhuc es-
set in ore regis,vox de cœlo ruit:Tibi dicitur , Nabuchodonosor Rex: Regnum tuũ
transibit à te,[29] & ab hominibus eiiciẽt te,& cum bestiis & feris erit habitatio tua:fœ
num quasi bos comedes,& septem tẽpora mutabuntur super te,donec scias quòd do
minetur excelsus in regno hominum,& cuicũque voluerit det illud.[f] [30] Eadem hora
sermo cõpletus est super Nabuchodonosor , † & ex hominibus abiectus est,& fœnũ
vt bos comedit,& rore cœli corpus eius infectum est,donec capilli eius in similitudi-
nem aquilarum crescerent,& vngues eius quasi vngues auium.[g] [31] Igitur post finem
dierũ ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum leuaui,& sensus meus redditus
G est mihi,& altissimo benedixi,& viuentẽ in sempiternũ laudaui & glorificaui,† quia
potestas eius,potestas sempiterna,& regnum eius in generatione & generationẽ:[32] &
omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt. Iuxta voluntatem enim
suam facit tam in virtutibus cœli quàm in habitatoribus terræ,& non est qui resistat
manui eius,& dicat ei:† Quare fecisti?[33] In ipso tempore sensus meus reuersus est ad
me,& [h] ad honorem regni mei decorémq; perueni , & figura mea reuersa est ad me,
& optimates mei & magistratus mei requisierũt me,& in regno meo restitutus sum,
& magnificentia mea amplior addita est mihi.[34] Nunc igitur ego Nabuchodonosor
laudo & magnifico & glorifico regẽ cœli,quia omnia opera eius vera , & omnes viæ
eius iudicia,& gradientes in superbia potest humiliare.

†Infr.5.f Infra eodẽ. Iob.40.h
†Eccli.3.d
†De pœ. di. 1.c. Quamobrem.
Sup. eod.
†17.q.4.c. Minor.
†Infr.7.d
†17.q.4.c Miror. 23.q.5.c.si. 26.q.5.ca.1. De pœ. d.1. c. Denique.& ca. Quãobrem. 23.q.4. c. Nabuchodonosor.

Explicat Daniel *Regi visionem manus in pariete scribentis, quæ Regem pellendum & eadem nocte occidendum, & Darium Medum sufficiendum signabat.* V.

A B Alsasar Rex [a] fecit grande conuiuium optimatibus suis mille,& vnusquis-
que secundum suam bibebat ætatem.[2] Præcepit ergo iam temulentus vt
afferrentur vasa aurea & argentea quæ asportauerat Nabuchodonosor
[b] pater eius de templo quod fuit in Ierusalem , vt biberent in eis Rex & o-
ptimates eius,vxorésque eius & concubinæ.[3] Tunc allata sunt vasa aurea quæ aspor-
tauerat de templo quod fuerat in Ierusalem,& biberunt in eis Rex & optimates eius,
vxores,& concubinæ illius .[4] Bibebant vinum, & laudabant deos suos aureos & ar-
genteos & æreos,ferreos ligneósque & lapideos.[c] [5] In eadem hora apparuerunt di-
giti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ

Anno ante Christum. 545. Anno mũdi 3417. Ios.10.13.

c. Videns ergo Nabuchodonosor eum metuere, ne sinistrum quid atque contrarium contra regẽ dicere videretur, cohortatur eum vt simpliciter & verè loquatur qđ intelligit nec quicquam metuat. Vnde absq; regis iniuria explicat veritatem: vt non eũ superbiæ, sed potentiæ videatur arguere. Hiero. ibi.
d. Si ergo ille Rex idolorũ cultor poterat eleemosynis peccata redimere, cui non prosint eleemosynę? Chrysost. in 10. cap. Matth. homi. 26.
e. Quia elatione cogitationis se super homines extulit, ipsum quem cum hominibus cõmunem habuit, sensum amisit. Greg. Mora. li.5.c.6.
f. Danieli rex nõ obtemperans, aduersa quæ viderat & infesta perpessus est, quæ euadere & vitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset. Cypri. de eleemosyna, Ser. 1.
g. Sic ille rex Babylonius offenso domino, cum squallore & pædore septenni ab humana forma exulasset, immolata patientia corporis sui, & regnum recuperauit, & quod optabilius homini est, satis deo fecit. Tertul. de patien.
h. Sic præsumptores cædũtur, sic castigantur superbi ab eo qui potat in lachrymis in mensura. Prosp.
a. Imminente obsidione, fidens viribus, & vrbi.
b. Nõ quidem genitor, sed proau⁹ eius, post Nabuchodonosor enim regnauit filius ei⁹ Euilmerodach: post quem Regassar filius eius, & post eum Labasardach filius eius post quẽ Baltasar eiusdem filius. Hierony. ibid.
c. Vidit rex Baltasar articulos manus scribentis in pariete, cõtinuóque per corporis sensum imago rei corporaliter factę spiritui eius impressa est, atq; ipso viso facto ac præterito illa in cogitatione permansit: videbatur in spiritu, & nondum intelligebatur: nec tũc intellectum erat hoc signum, cum corporaliter fieret atque oculis corporalibus appareret, iam tamen signum esse intelligebatur, id habens ex mentis officio. Et quia requirebatur quid significaret, etiam ipsam inquisitionem vtique mens agebat. Quo nõ comperto Daniel accessit, & spiritu prophetico mente illustrata, perturbato regi quid illo signo portendebatur, aperuit, ipse potius propheta per hoc genus visionis, quod mentis est proprium, quàm ille qui & signũ corporaliter factum viderat, & transacti eius imaginem in spiritu cogitãdo cernebat, nec aliquid intellectu poterat nosse signum esse, & quid significaret inquirere. Aug. de Gen. ad literam, li.12.c.11.

regiæ.Et rex aſpiciebat articulos manus ſcribentis. 6 Tūc facies regis commutata eſt,
& cogitationes eius conturbabant eum,& compages renum eius ſoluebantur, & ge-
nua eius ad ſe inuicem collidebantur. 7 Exclamauit itaq; Rex fortiter, vt introduce-
rent [d] Magos,Chaldæos,& aruſpices.[e] Et proloquens Rex, ait ſapiētibus Babylonis:
Quicunq; legerit ſcripturam hanc, & interpretationem eius manifeſtam mihi fece-
rit,purpura veſtietur,& torquem auream habebit in collo,& tertius in regno meo e-
rit. 8 Tunc ingreſſi omnes ſapientes regis non potuerunt nec ſcripturā legere, nec in- A
terpretationē eius indicare regi. 9 Vnde rex Balſaſar ſatis conturbatus eſt,& vultus il-
lius immutatus eſt. Sed & optimates eius turbabantur. 10 Regina autem pro re quæ
acciderat Regi & optimatibus eius,domum conuiuij ingreſſa eſt, & proloquens ait:
† Rex in æternum viue,non te conturbent cogitationes tuæ,neq; facies tua immute- † Sup.2.a & 3. Infr.6.b
tur. 11 Eſt vir in regno tuo,qui ſpiritum deorum ſanctorū habet in ſe, & in diebus pa-
tris tui ſcientia & ſapientia inuentæ ſunt in eo. Nam & rex Nabuchodonoſor pater
tuus principem Magorum, incantatorū,Chaldæorum, & aruſpicum conſtituit eum:
pater,inquam,tuus ô Rex, 12 quia ſpiritus amplior & prudentia intelligentiáq; & in- B
terpretatio ſomniorum,& oſtenſio ſecretorum,ac ſolutio ligatorum, inuētæ ſunt in
eo,hoc eſt in Daniele,cui rex poſuit nomen Balſaſar.Nunc itaque Daniel vocetur,&
interpretationem narrabit. 13 Igitur introductus eſt Daniel coram rege. Ad quē præ-
fatus rex ait:Tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, quam adduxerat pater meus rex
de Iudæa? 14 Audiui de te quoniam ſpiritum deorū habeas,& ſcientia intelligentiáq;
ac ſapientia ampliores inuentæ ſunt in te. 15 Et nunc introgreſſi ſunt in cōſpectu meo
ſapientes Magi vt ſcripturam hanc legerent,& interpretationem eius indicarēt mihi,
& nequiuerunt ſenſum huius ſermonis edicere. 16 Porrò ego audiui de te quòd poſſis C
obſcura interpretari,& ligata diſſoluere.Si ergo vales ſcripturam legere,& interpre-
tationem eius indicare mihi,purpura veſtieris, & torquem auream circa collum tuū
habebis,& tertius in regno meo princeps eris. 17 Ad quæ reſpondens Daniel, ait corā
rege:[f] Munera tua ſint tibi,& dona domus tuæ alteri da:ſcripturam autem legam ti-
bi Rex,& interpretationem eius oſtendam tibi. 18 O Rex,[g] deus altiſſimus regnum &
magnificētiā,gloriam & honorē dedit Nabuchodonoſor patri tuo, 19 & propter ma-
gnificentiā quā dederat ei,vniuerſi populi,tribus & linguæ tremebant & metuebant
eum:quos volebat,interficiebat:quos volebat,percutiebat: quos volebat, exaltabat:
& quos volebat,humiliabat. 20 Quando autem eleuatū eſt cor eius, & ſpiritus illius
obfirmatus eſt ad ſuperbiam,depoſitus eſt de ſolio regni ſui,& gloria eius ablata eſt, D
21 & à filiis hominum eiectus eſt.Sed & cor eius cum beſtiis poſitum eſt,& cum ona-
gris erat habitatio eius.† Fœnum quoque vt bos comedebat,& rore cœli corpus eius † Sup.4.c & f.
infectum eſt,donec cognoſceret quòd poteſtatem haberet altiſſimus in regno homi
num,& quemcunque voluerit,ſuſcitabit ſuper illud. 22 Tu quoque filius eius Balſa-
ſar non humiliaſti cor tuum cum ſcires hęc omnia, 23 ſed aduerſum dominatorē cœli
eleuatus es.[h] Et vaſa domus eius allata ſunt coram te, & tu & optimates tui, & vxo-
res tuæ,& concubinæ tuæ vinum bibiſtis in eis.Deos quoque argenteos & aureos & E
æreos,ferreos ligneóſque & lapideos,qui non vident neque audiunt neque ſentiunt,
laudaſti:porrò deum qui habet flatum tuum in manu ſua,& omnes vias tuas,nō glo-
rificaſti.† 24 Idcirco ab eo miſſus eſt articulus manus,quæ ſcripſit hoc quod exaratū † 12.q.2.c. Aurum. De verbo. ſignifica.c. 2. De cōſ di. 1.c.Veſtimenta.
eſt. 25 Hæc eſt autem ſcriptura quæ digeſta eſt:Mane,Thecel,Phares. 26 Et hæc inter-
pretatio ſermonis:[i] Mane:numerauit deus regnum tuum,& compleuit illud. 27 The-
cel,appenſus es in ſtatera,& inuentus es minus habens. 28 Phares,diuiſum eſt regnum
tuum,& datum eſt Medis & perſis. 29 Tunc iubente Rege indutus eſt Daniel purpu- F
ra,& circundata eſt torquis aurea collo eius, & prædicatum eſt de eo quòd haberet
poteſtatem tertius in regno. 30 Eadem nocte [k] interfectus eſt Baltaſar rex Chaldæus, Iere.40.a
31 & Darius Medus ſucceſſit in regnum,annos natus ſexaginta duos.

Daniel

d. Oblitus eorum quæ Nabuchodonoſor acciderant, antiquum & inolitum ſuæ gentis ſequitur errorem, vt non dei prophetā, ſed Magos & Chaldæos & aruſpices vocet. Hier. ibid.

e. Hac viſione territus Baltaſar, conuocauit Magos & Chaldæos & totum hoc genus quod apud barbaros prodigiorum & ſomniorū interpretationem profitetur: poſtulans vt ſibi enarraret id quod erat ſcriptū. Magis autem negantibus ſe eius intellectum inuenire, Rex ob rei nouitatem mœſtus ac ſolicitus, præconis voce per totā ſuam ditionem publicauit: quicunque mentem earum literarum interpretari poſſet, daturū ſe ei torquem aureū & purpureæ veſtis vſum, quali Chaldæorū reges vtuntur, atq; inſuper tertiam regni ſui partem. Poſt hoc præconium maior etiam fit magorum cōcurſus, certatim ſeſe literarum ſcrutātibus, nihil tamē proficientibus. Videns autem triſtem hac de cauſa regem eius auia, ſolari eū cœpit, dicens quendam eſſe captiuum Iudęum per Nabuchodonoſorū vaſtatis Ieroſolymis adductum, virum ſapientem, qui poſſit obſcura & ſoli deo nota perquirere. Ioſ. lib. 10. cap. 12. Antiq.

f. Abſque pretio profert veritatem, iam illo tempore præceptum ſecutus Euangelicum, Gratis accepiſtis, gratis date. Hieron. ibid.

g. Omnis enim poteſtas à deo eſt, & omne bonum naturæ ac fortunæ datur atq; diſpenſatur ab ipſo qui bonis & malis, gratis & ingratis iſta communicat occulto quidem iudicio diuerſiſque modis. Dion. ibid.

h. Baltaſar ille rex qui in vaſis domini, quæ de templo Ieroſolymis fuerāt à patre eius ablata, bibere cū ſuis amicis & concubinis vſurpauit, ipſa nocte angeli manu percuſſus, crudeli morte punitus eſt. Amb. ad virginem lapſam, cap. 6.

i. Hac interpretatione accepta rex non poterat nō vehementer triſtari: attamen Danieli ſuam munificentiā non ſubtraxit tanquam malorum prænuntio, ſed dona quę pollicitus eſt, exhibuit, ſic cogitans, quòd non bona audierit, ſui fati culpam eſſe, non prophetæ. Ioſeph. antiq. Iudaic. lib. 10. cap. 13.

k. A Dario & Cyro vrbe Babylone capta & deſtructa, regnóque ad Perſas & Medos traducto. Euſeb.

Daniel læſæ maieſtatis accuſatus, in lacum leonum mittitur: à quo extractus, & eius accuſatores immiſſi ſunt ſubitò dilaniandi: vnde Darius deum Danielis prædicat ſolum adorandum. VI.

Anno ante Chriſtum. 545. Anno mūdi. 3417. Ioſ. 10. 14.

A PLacuit [a] Dario,& conſtituit ſuper regnum Satrapas centum viginti, vt eſ-
ſent in toto regno ſuo, 2 & ſuper eos principes tres,ex quibus Daniel vnus
erat,vt Satrapæ illis redderent rationem,& Rex non ſuſtineret moleſtiam.
3 Igitur Daniel [b] ſuperabat omnes principes & Satrapas, quia ſpiritus dei
amplior erat in illo.Porrò Rex cogitabat cōſtituere eum ſuper omne regnum. 4 Vn-
de principes & Satrapæ quærebant occaſionem vt inuenirēt Danieli ex latere Regni
nullámq; cauſam & ſuſpicionem reperire potuerunt, eo quòd fidelis eſſet, & omnis
culpa & ſuſpicio nō inueniretur in eo. 5 Dixerunt ergo viri illi:Non inueniemus Da-
†Sup.2.a.3.a B nieli huic aliquam occaſionem,niſi fortè in lege dei ſui. 6 Tunc principes & Satrapæ
ſurripuerunt Regi,& ſic locuti ſunt ei:Dari † Rex in æternum viue. [c] 7 Cōſiliū inie-
runt cuncti principes regni tui, Magiſtratus & Satrapæ, Senatores & Iudices, vt de-
cretum imperatorium exeat,& edictum,vt omnis qui petierit aliquam petitionem à
quocunq; deo & homine vſq; ad triginta dies,niſi à te Rex,mittatur in lacum leonū.
8 Nunc itaq; Rex confirma ſententiam, & ſcribe decretum vt non immutetur quod
C ſtatutum eſt [d] à Medis & Perſis,nec præuaricari cuiquam liceat. 9 Porrò Rex Darius
propoſuit edictum,& ſtatuit. 10 Quod cum Daniel comperiſſet,id eſt cōſtitutam le-
gem,ingreſſus eſt domum ſuam,& feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Ieruſalē
[e] tribus temporibus in die flectebat genua ſua,& adorabat confitebatúrq; coram deo
ſuo,ſicut & antè facere conſueuerat. 11 Viri ergo illi curioſius inquirentes,inuenerūt
Danielem orantem & obſecrantem deum ſuum, 12 & accedentes locuti ſunt regi ſu-
per edicto:Rex,nunquid non conſtituiſti vt omnis homo qui rogaret quenquam de
diis & hominibus vſque ad dies triginta niſi te Rex,mitteretur in lacum leonum?Ad
quod reſpōdens Rex, ait: Verus eſt ſermo iuxta decretum Medorum atq; Perſarum,
[f] quod pręuaricari non licet. 13 Tunc reſpondentes dixerunt coram rege:Daniel de fi-
D liis captiuitatis Iudæ non curauit de lege tua,& de edicto quod cōſtituiſti, ſed tribus
temporibus per diem orat obſecratione ſua. 14 Quod verbum cum audiſſet rex, ſatis
contriſtatus eſt,& pro Daniele poſuit cor vt liberaret eum,& vſque ad occaſum ſolis
laborabat vt erueret illum. 15 Viri autem illi intelligentes Regem,dixerunt ei: Scito
Rex,quia lex Medorum eſt atque Perſarum, vt omne decretum quod conſtituerit
Rex,non liceat immutari. 16 Tunc Rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miſe-
runt eum in lacum leonum. Dixítq; rex Danieli: Deus tuus quem colis ſemper, ipſe
E liberabit te. 17 Allatúſque eſt lapis vnus,& poſitus eſt ſuper os laci, quem obſignauit
Infr.14.c rex annulo ſuo,& annulo optimatum ſuorum, ne quid fieret contra Danielem, 18 &
abiit rex in domum ſuam,& dormiuit incœnatus:cibíq; non ſunt allati coram eo:in-
ſuper & ſomnus receſſit ab eo. 19 Tunc Rex [g] primo diluculo conſurgens,feſtinus ad
lacum leonum perrexit: 20 appropinquāſq; lacui,Danielem voce lachrymabili incla-
mauit,& affatus eſt eum:Daniel ſerue dei viuentis,deus tuus cui tu ſeruis ſemper,pu
†1.Mac.2.f tâſne valuit te liberare à leonibus? 21 Et Daniel regi reſpondens,ait: Rex in æternum
F viue.† 22 Deus meus miſit angelum ſuum,& concluſit ora leonum,& non nocuerūt
mihi:[h] quia coram eo iuſtitia inuenta eſt in me, ſed & coram te Rex delictum non
feci. 23 Tunc vehementer rex gauiſus eſt ſuper eo,& Danielem præcepit educi de la-
cu.Eductúſq; eſt Daniel de lacu,& nulla læſio inuēta eſt in eo,quia credidit deo ſuo.
24 Iubente autem rege adducti ſunt viri illi qui accuſauerant Danielem,[i] & in lacum
leonum miſſi ſunt ipſi, & filij & vxores eorum: & non peruenerunt vſque ad paui-
mentum laci, donec arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum comminuerunt.
G [k] 25 Tūc Darius [l] rex ſcripſit vniuerſis populis, tribubus & linguis habitātibus in vni
uerſa terra:Pax vobis multiplicetur. 26 A me ergo conſtitutū eſt decretum,vt in vni-
uerſo imperio & regno meo tremiſcāt & paueant deum Danielis. Ipſe enim eſt deus

a. Darius iſte cū extingueret Babyloniorū imperiū, adiutus à Cyro ſuo cognato, annum agebat ſexageſimumſecundum, qui fuit Aſtiagis filius apud Græcos vocatus alio nomine. Hic etiam Danielem prophetā aſſumptum ſecum duxit in Mediam, eumq́ue in maximo honore apud ſe habuit. Erat enim vnus ex trib9 Satrapis ſummis, qui ſub ſe alios habebāt 360. Satrapas. tot enim à Dario cōſtituti ſunt. Ioſeph. antiq. Iudaic. lib. 10. ca. 13.

b. Darius deſtructo regno Babyloniorum tulit ſecum ad Medos Danielem in eodem honore, quo Balthaſar prouectū acceperat. Hierony. ibi.

c. Non immeritò ſimulatores & callidi prouocant irā dei, dū mala ſub ſpecie boni imò & peſſima ſub optimorum proponunt colore. Dio. ibi.

d. Perſpicuum eſt vnum regnū fuiſſe ſub Dario & Cyro, Medorum atque Perſarum. Hiero. ibi.

e. Tria ſunt tēpora quibus deo flectenda ſunt genua: tertiam horam, ſextam, & nonā Eccleſiaſtica intelligit traditio. Hiero. ibidem.

f. Quod vtique falſum eſt, quia obedire oportet deo magis quā hominibus. Sed tantæ æſtimationis fuerūt Medi & Perſæ apud ſeipſos, quòd verba ſua putabant omnimodè obſeruanda. Qua occaſione accepta Danielem pręuaricationis accuſant: qui tanquam vnus de numero captiuitatis Iudæorum in contemptū regis & legis ſuæ feciſſet. Dion. ibi.

g. Feſtinus primo diluculo pergit ad lacum, credens eum viuere. Hiero ibid.

h. Nónne Danielis corpori virginitate ſolidato ferarum dentes infigi non potuerunt? Damaſce. lib. 4. cap. 25.

i. Quoniā qui fodit foueā proximo, incidet in eam. Eccli. 27. d.

k. Sex vocati nomine Darij fuerūt apud Perſas. Primus Darius Cyaxares, fili9 Aſtiagis, cuius filiā Cyrus duxit in vxorem: ideo illū apud Medos regnare permiſit. Secūdus Darius Hyſtaſpis filius Perſarum rex, & pater Xerxis. Tertius Darius Artaxerxes longimanus, Xerxis filius. Quartus Darius nothus. Quintus Darius Artaxerxes Ochus. Sextus Darius Codoman9, quē Alexander Magnus occidit. Ab initio primi ad finē ſexti ſunt. 228. anni durationis regni Perſarum.

l. Cum igitur ad hunc modū inſidiatores periiſſent, Darius rex per totum ſuū imperium nuncios dimiſit qui Danielis deum prædicarent, hunc eſſe ſolum verū deum omnipotētē aſſerendo ipſum deinde vatem in maiore etiam quam antè honore habuit, primum inter amicos locū ei tribuēs qui quum ab omnibus deo charus exiſtimaretur, & propter hanc de ſe opinionem eſſet illuſtriſsimus ædificauit apud Ecbatana Medię turrī, opus pulcherrimū, & ſingulari admiratione dignum quod in hodiernum vſque diē durat. Ioſ. lib. 10. c. 14. Antiq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuens & æternus in ſecula,& regnum eius non diſſipabitur,† & poteſtas eius vſq; in æternum.[27] Ipſe liberator atq; Saluator,faciens ſigna & mirabilia in cælo & in terra, qui liberauit Danielem de lacu leonum. † [28] Porrò Daniel perſeuerauit vſque ad regnum Darij,regnúmque Cyri Perſæ. † Sup.1.d

† Sup.1.d

Viſio quatuor beſtiarum Danieli oſtenſarum partim explicatur de antiquo dierum,de auditu filij hominis,de Antichriſto,& iudicio futuro. VII.

Anno ante Chriſtum. 549. Anno mũdi.3443.

A ANno [a] primo Balſaſar regis Babylonis Daniel ſomnium vidit. Viſio autem capitis eius in cubili ſuo. Et ſomnium ſcribens, breui ſermone comprehendit,ſummatímque perſtringens,ait:[b] [2] Videbam in viſione mea nocte,& ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno,[3] & quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari,diuerſæ inter ſe.[4] Prima quaſi leæna,& alas habebat aquilæ. Aſpiciebam donec euulſæ ſunt alę eius,& ſublata eſt de terra,& ſuper pedes quaſi homo ſtetit,& cor hominis datum eſt ei.[5] Et ecce beſtia alia ſimilis vrſo in parte ſtetit, & tres ordines erant in ore eius,& in dentibus eius,& ſic dicebant ei:Surge, comede carnes plurimas.[6] Poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia quaſi pardus, & alas habebat quaſi auis B quatuor ſuper ſe.Et quatuor capita erant in beſtia, & poteſtas data eſt ei.[7] Poſt hæc aſpiciebam in viſione noctis,& ecce beſtia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis.Dentes ferreos habebat magnos,comedens atque comminuens,& reliqua pedibus ſuis conculcans.Diſſimilis autem erat cęteris beſtiis quas videram ante eam,& habebat cornua decem.[8] Conſiderabam cornua,& ecce cornu aliud paruulum ortũ eſt de medio eorum,& tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius. Et ecce oculi quaſi oculi hominis in cornu iſto,& os loquens ingentia.[c 9] Aſpiciebã donec throni c poſiti ſunt,& antiquus dierum ſedit.Veſtimẽtum eius candidum quaſi nix,& capilli capitis eius quaſi lana munda. Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accenſus, [10] & fluuius ignis rapidúſq; egrediebatur à facie eius.[d] † Milia miliũ miniſtrabant ei; & decies milies cẽtena milia aſſiſtebant ei.Iudicium ſedit,& libri aperti ſunt. † [11] Aſpiciebam propter vocem ſermonum grandium quos cornu illud loquebatur.Et vidi quoniam interfecta eſſet beſtia,& periſſet corpus eius,& traditum eſſet ad combu rendum igni: [12] aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet poteſtas,& tempora vitæ con D ſtituta eſſent eis vſque ad tempus & tempus.[e 13] Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum.[14] Et dedit ei poteſtatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient. † Poteſtas eius poteſtas æterna,quæ non auferetur,& regnum eius quod non corrumpetur.[15] Horruit ſpiritus meus. Ego Daniel territus ſum in his, & viſiones capitis mei conturbauerunt me.[16] Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus, & veritatem quærebam ab eo de E omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem ſermonum, & docuit me:[17] Hæ quatuor beſtiæ magnæ, quatuor ſunt regna quæ conſurgent de terra.[18] Suſcipient autem regnum ſancti dei altiſſimi, & obtinebunt regnum vſque in ſeculum & in ſeculum ſeculorum.[19] Poſt hoc volui diligenter diſcere de beſtia quarta, quæ erat diſſimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis. Dentes & vngues eius ferrei:comedebat & comminuebat, & reliqua pedibus ſuis conculcabat.[20] Et de cornibus decem quæ habebat in capite, & de alio quod ortum fuerat ante quod eciderant tria cornua, & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius F erat cæteris.[21] Aſpiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & prævalebat eis,[22] donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit ſanctis excelſi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti.[23] & ſic ait: Beſtia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuerſam terram,& conculcabit & comminuet eam.[24] Porrò decem cornua ipſius regni, decem reges erunt: [f] & alius conſurget poſt eos,& ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.[25] Et ſermones contra Excelſum loquetur, & ſanctos Altiſ- G ſimi

a. Duo poſteriora capitula vltimo regis Balthaſaris anno factũ cõtinent, imò die vltimo eius eorũ prius,poſteri⁹ vero poſt mortẽ eius: dicunturque per præoccupationem,& ordinem præpoſterum, quòd ſtatim hiſtoriam hiſtoriæ copulauit. Hieron.ibid.

b.Per viſionem intelligitur hic res in ſomno apparens, cuius ſignificationem Daniel,vt infra habetur, intelexit.In hac viſione Daniel vidit formaliter, quia viſio eſt ratio formalis ob quam & per quam vidit. Dionyſ. ibid.

c. Si ergo Danieli & patet dans regnum, & filius accipiens apparuerũt in ſpecie corporali, quomodo iſti dicunt patrem nunquam viſum eſſe prophetis, & ideo ſolum debere intelligi inuiſibilem, quem nemo hominũ vidit, nec videre poteſt? Aug de Trini.lib.2.ca. 18.

d.Hi adminiſtrant deo, qui ad nos nuntiando exeunt: aſſiſtunt verò qui ſic contemplatione intima perfruuntur,vt ad explenda foras opera minime mittantur Greg.hom.34. in Euãg. e. Quomodo igitur Iudæi & cõtentur & ſperãt Chriſtum dei, qui hunc ideirco reprobauerunt,quia ex homine natus eſt? Nam cũ ita ſit à deo cõſtitutum, vt idẽ Chriſtus bis veniat in terram, ſemel vt vnum deum gentibus nunciet, deinde rurſus vt regnet, quomodo in ſecundum eius aduẽtum credunt, qui in primum nõ crediderũt? Lactan.lib.4. cap.12.

f.Scilicet Antichriſtus,qui cæteros reges adeo deprimet,vt ſe ſupra omnes homines,imò ſupra deũ extollat: vt putet ſe cũ tum actẽ poris ordinẽ ſeu feſta Chriſti & ſanctorũ in ſolẽnitates ſuas conuertere poſſe: leges quoque ſeu cæremonias ac præcepta religionis præſertim Chriſtianæ pro virili demoliatur,& in ſuas leges commutare nitetur. Diony.ibid.

ſimi conteret.Et putabit quòd poſſit mutare tempora & leges, & tradentur in manu eius vſq; ad tempus & tempora,& dimidium temporis.[26] Et iudicium ſedebit,vt auferatur potentia,& conteratur & diſpereat vſq; in finem:† regnum autem & poteſtas & magnitudo regni quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum altiſſimi, cuius regnum,[27] regnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſeruient ei & obedient. Hucuſq; finis verbi.[28] Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata eſt in me:verba autem in corde meo conſeruaui. †Luc.1.c.

Viſionis arietis & hirci interpretatio & figura,& regnum Antichriſti. VIII.

Anno ante Chriſtum. 547. Anno mũdi.3445. Iol.10.12.

A ANno [a] tertio regni Balſaſar regis, viſio apparuit mihi: Ego Daniel poſt id quod videram in principio, [2] vidi in viſione mea cum eſſem in Suſan caſtro, quod eſt in Elam ciuitate: vidi autem in viſione eſſe me ſuper portam Vlai, [3] & leuaui oculos meos,& vidi. Et ecce aries vnus ſtabat ante paludem, habens cornua excelſa,& vnum excelſius altero, atque ſuccreſcens.[4] Poſtea vidi [b] arietem cornibus ventilantem contra occidentem,& contra aquilonem,& contra meridiem: & omnes beſtiæ non poterant reſiſtere ei,neque liberari de manu eius: fecítque ſecun- B dum voluntatem ſuam, & magnificatus eſt.[5] Et ego intelligebam. Ecce autem hircus caprarum veniebat ab occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebat terram.Porrò hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos,[c 6] & venit vſque ad arietem illum cornutum quem videram ſtantem ante portam, & cucurrit ad eum in im- C petu fortitudinis ſuæ.[7] Cúmq; appropinquaſſet prope arietem,efferatus eſt in eum, & percuſſit arietem,& comminuit duo cornua eius, & non poterat aries reſiſtere ei. Cúmque eum miſiſſet in terram, conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius.[8] Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis. Cúmque creuiſſet, fractum eſt cornu magnum, & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cœli.[9] De vno autem ex eis egreſſum eſt cornu vnum modicum,& factum eſt grande contra meridiem,& contra orientem, & contra fortitudinem.[10] Et magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cœli, [d] & deiecit de fortitudine & de ſtellis, & conculcauit eas,[11] & vſque ad principem fortitudinis magnificatum eſt. Et ab eo tulit D iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius.[12] Robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata,& proſternetur veritas in terra, & proſperabitur &ſfaciet.[13] Et audiui vnum de ſanctis loquentem, & dixit vnus ſanctus alteri neſcio cui loquenti: Vſquequo viſio, & iuge ſacrificium, & peccatum deſolationis quæ facta eſt,& ſanctuarium & fortitudo conculcabitur?[14] Et dixit ei: Vſque ad veſperam & mane dies duo milia trecenti, & mundabitur ſanctuarium.[15] Factum eſt autem cum videram ego Daniel viſionem, & quærentem intelligentiam, ecce ſtetit † Infr.9.f in conſpectu meo quaſi ſpecies viri.[16] Et audiui vocem viri inter Vlai, & clamauit, E & ait:† Gabriel fac intelligere iſtam viſionem.[17] Et venit, & ſtetit iuxta vbi ego ſtabam.Cúmque veniſſet,pauens corrui in faciem meam.Et ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur viſio.[18] Cúmque loqueretur ad me, collapſus ſum pronus in terram.Et tetigit me,& ſtatuit me in gradu meo,[19] dixítque mihi:Ego oſtendam tibi quæ futura ſint in nouiſſimo maledictionis, quoniam ha- F bet tempus finem ſuum.[20] Aries quem vidiſti habere cornua,rex Medorum eſt atq; Perſarum.[21] Porrò hircus caprarum,rex Græcorum eſt: & [e] cornu grande quod erat inter oculos eius,ipſe eſt rex primus,[22] quòd autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo,quatuor reges de gente eius conſurgent,ſed non in fortitudine eius.[23] Et poſt regnum eorum cum creuerint iniquitates, conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones,[24] & roborabitur fortitudo eius,ſed non in viribus ſuis, & ſupra G quàm credi poteſt,vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet. Et interficiet robuſtos,& populũ ſanctorum,[25] ſecundum voluntatem ſuam,& dirigetur dolus [f] in manu eius:& cor ſuum magnificabit,& in copia rerum omnium occidet plurimos. Et contra principem principum conſurget, & ſine manu conteretur.[26] Et viſio veſpere

a. Hæc eſt quinta viſio in ordine Hebraicè ſcripta in Danielis libro, cæteræ vero præcedentes Chaldaicè. Comeſtor in Daniel. ca.7.

b. Arietis vocabulo Dariũ regem Perſarum deſignat, hirci vero Græcorum regem, videlicet Alexandrũ Macedonẽ. Chryſoſt. adu. Iud.ora.2.

c. Per hunc hircũ Alexãder Macedo primus monarcha Græcorum ſignatur,qui ab occidentali plaga reſpectu Mediæ & Perũdis,venit vſque Suſas,vbi Darius ſextus regiã tenebat,cum quo Alexander cõgreſſus ſuperauit:& ſic regnum Medorum & Perſarum finem fecit regnandi.Diony.ibi.

d. Hinc Daniel ſub Antiochi ſpecie contra hãc draconis caudam loquitur,dicens: Deiecit de fortitudine,& de ſtellis deiecit,cum nonnullos & luce iuſticiæ reſplendentes, & virtute operis robuſtos fregit. Qui vſque ad principem fortitudinis magnificatur, quia contra ipſum autorem virtutis extollitur.Iuge vero ſacrificium tollit,quia ſtudium conuerſationis eccleſiæ in eis quos cæperit,interrumpit.Greg.Mora.lib. 32.cap.14.

e. Cornu autem grãde,ipſe eſt rex primus Alexander, qui erigẽſimo ſecundo ætatis ſuæ anno mortuus eſt in Babylone:pro quo ſurrexerũt quatuor duces eius qui ſibi imperium diuiſerunt. Aegyptum enim Ptolemæ⁹ Lagi filius tenuit:Macedonas Philipp⁹,qui & Arde⁹, Alexandri frater: Syriam, Babylonem,&omnia regna oriẽtis Seleucus Nicanoris Aſiæ Antigonus.Hieron.

f. In mana quippe Antichriſti dolus dirigitur,quia qđ contra bonos propoſuerit, implere tẽporaliter nulla aduerſitate præpeditur. Greg.Mora.li.26.c.15.

Universidad de Deusto Biblioteca

& mane quæ dicta eſt, vera eſt. Tu ergo viſionẽ ſigna, quia poſt multos dies erit.[27] Et
ego Daniel langui & ægrotaui per dies. Cúmque ſurrexiſſem, faciebam opera Regis,
& ſtupebam ad viſionem, & non erat qui interpretaretur.

Oranti Danieli oſtenduntur ab angelo ſeptuaginta hebdomades vſque ad vnctionem ſancti ſanctorum, ad mortem eius, & Iudæorum eiectionem. IX.

a. Hic eſt Darius Med⁹, qui cum Cyro Chaldæos Babylonióſque ſuperauit: ne putemus illum Dariũ ſub quo ædificatum eſt tẽplum, vel vnum de ſequentibus. Hic primus de ſemine Medorũ ſubuertit regnũ Chaldæorum, filius Aſſueri, qui alio nomine dicebatur Aſtyages. Hiero. ibid.

b. Daniel poſt fidei atq; innocentiæ ſuæ multiplicem gratiam, poſt dignationem domini circa virtutes ac laudes ſuas ſæpe repetitã, ieiuniis adhuc deũ promereri nititur, in ſacco & in cinere volutatur, exomologeſin faciens dolẽter, & dicens: Domine deus magn⁹ & fortis, & metuendus. Cypr. de lapſis, Sermo. 5.

c. Cur Daniel ſciens tẽpus liberationis diuinitus promiſſum iam imminere, & quaſi in proximo adeſſe, orauit pro populi ſui liberatione? Reſpõdet Hieronymus, quòd hæc res magis Danielem prouocauit ad rogandum, vt quod deus promiſit per ſuam clementiam, per horũ impleat preces, ne negligẽtia & ſuperbia pariant offenſam. In cinere igitur & ſacco poſtulat impleri quod promiſerat deus: non quòd eſſet incredulus futurorum, ſed ne ſecuritas negligentiam, & negligentia pareret offenſam. Hiero. ibid.

A IN [a] anno primo † Darij filij Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperauit ſu- † Iere.25.c. 29.c Anno ante Chriſtum. 550. Anno mũdi.3403. De pœ.di.5. c.Dixerat.
per regnum Chaldæorum,[2] anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris
numerum annorum de quo factus eſt ſermo domini ad Ieremiam Prophetã,
vt complerentur deſolationis Ieruſalem ſeptuaginta anni.[3] Et poſui faciem meam ad
dominum deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, ſacco & cinere,[4] & oraui do-
minum deum meum, & confeſſus ſum, & dixi: [b] † Obſecro domine deus magne &
terribilis, cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus te, & cuſtodiẽtibus man † 2.Eſd.1.b. Infr.eod
data tua. † [c] [5] Peccauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & receſſimus & decli- † Baruc.1.c
nauimus à mandatis tuis ac iudiciis.[6] Non obediuimus ſeruis tuis prophetis qui lo- B
cuti ſunt in nomine tuo, regibus noſtris, principibus noſtris, patribus noſtris, omníq;
populo terræ.[7] Tibi domine iuſtitia, nobis autem confuſio faciei, ſicut eſt hodie vi-
ro Iuda & habitatoribus Ieruſalem & omni Iſrael, iis qui prope ſunt, & iis qui procul
in vniuerſis terris, ad quas eieciſti eos propter iniquitates eorum in quibus peccaue-
runt in te,[8] domine. Nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & pa-
tribus noſtris qui peccauerunt:[9] Tibi autem domino deo noſtro miſericordia &
propitiatio, quia receſſimus à te,[10] & non audiuimus vocem domini dei noſtri, vt
ambularemus in lege eius quam poſuit nobis per ſeruos ſuos prophetas:[11] & omnis C
Iſrael præuaricati ſunt legem tuam, & declinauerunt ne audirent vocem tuam, & ſtil-
lauit ſuper nos maledictio & deteſtatio † quæ ſcripta eſt in libro Moyſi ſerui dei, † Deut.27.d
quia peccauimus ei.[12] Et ſtatuit ſermones ſuos quos locutus eſt ſuper nos, & ſuper
principes noſtros qui iudicauerunt nos, vt ſuperinduceret in nos magnum malum,
quale nunquam fuit ſub omni cælo, ſecundum quod factum eſt in Ieruſalem,[13] ſicut
ſcriptum eſt in lege Moyſi. Omne hoc malum venit ſuper nos, & non rogauimus fa-
ciem tuam domine deus noſter, vt reuerteremur ab iniquitatibus noſtris, & cogita-
remus veritatem tuam.[14] Et vigilauit dominus ſuper malitiam, & adduxit eam ſuper
nos. Iuſtus dominus deus noſter in omnibus operibus ſuis quæ fecit. Non enim au-
diuimus vocem eius. †[15] Et nunc domine deus noſter, qui eduxiſti populum tuum D † Baruc.2.c Exod.15.c
de terra Ægypti in manu forti, & feciſti tibi nomen ſecundum diem hanc, peccaui-
mus, iniquitatem fecimus,[16] domine in omnem iuſtitiam tuam. Auertatur obſecro
ira tua & furor tuus à ciuitate tua Ieruſalem, & à monte ſancto tuo, propter peccata
enim noſtra & iniquitates patrum noſtrum, [d] Ieruſalem & populus tuum in oppro-
brium ſunt omnibus per circuitum noſtrum.[17] Nunc ergo exaudi deus noſter ora-
tionem ſerui tui, & preces eius, & oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum
quod deſertum eſt. Propter temetipſum,[18] inclina deus meus aurem tuam & audi, a- E
peri oculos tuos, & vide deſolationem noſtram, & ciuitatem ſuper quam inuocatum
eſt nomen tuum. Neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante
faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.[19] Exaudi domine, placare domine, at-
tende, & fac, ne moreris propter temetipſum deus meus, quia nomen tuum inuoca-
tum eſt ſuper ciuitatem & ſuper populum tuum. [e] [20] Cúmque adhuc loquerer & o-
rarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Iſrael, vt proſternerem pre-
ces meas in conſpectu dei mei pro monte ſancto dei mei,[21] adhuc loquente me in o- F
ratione mea, ecce vir Gabriel † quem videram in viſione à principio, cito volans te- † Sup.8.c
tigit me in tempore ſacrificij veſpertini,[22] & docuit me, & locutus eſt mihi, dixít-
que: Daniel, nunc egreſſus ſum vt docerem te, & intelligeres.[23] Ab exordio precum
tuarum egreſſus eſt ſermo. Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir deſideriorum † Infr.10.b Matt.24.g Ioh.1.g
es. Tu ergo animaduerte ſermonẽ, & intellige viſionem. †[24] Septuaginta hebdoma-
des

d. Filij ſępe propter delicta parẽtum corporalibus pœnis affligi dicũtur: quia ſecũdum corpus ſunt aliquid parentum, & deſcenderunt ab eis, & ſæpiſsime patrem ſequitur ſua proles. Ideo orat Daniel has punitiones à Iudæis ceſſare, vrbémque & templũ reædificari precatur. Dion. ibid.

e. Cum Iudaicæ gentis ſeptuagenaria apud Babylonios ſeruitus iam ad finem tenderet, Danieli orãti vnus ex ſanctis dei miniſtris viſus Gabriel archangelus, renouationem vrbis Ieruſalem primo quoque tempore & ſine mora futuram canit: & tempus vſque ad eam renouationem numero annorũ determinat, prædicítque, quòd poſt definitum illud tẽporis ſpatium rurſus euertetur. Euſeb. de demõſtr. Euãg. lib. 8. cap. 2.

des abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, [f] vt con-
ſummetur prçuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adduca-
tur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorũ.
G [25] Scito ergo & animaduerte: ab exitu ſermonis [g] vt iterum ædificetur Ieruſalem vſ-
que ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem & hebdomades ſexagintaduæ erunt,
& rurſum ędificabitur platea, & muri in anguſtia temporum.[26] Et poſt hebdomades
ſexagintaduas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt. Et
ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis eius vaſtitas,
& poſt finem belli ſtatuta deſolatio.[27] Confirmabit autem pactum multis hebdo-
† Matt.24.b mada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & † erit in tẽplo
abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit de-
ſolatio.

Apparet Danieli vir lineis indutus veſtibus, Principis Perſarum & Græcorum nuntians diſcrimina. X.

Anno ante Chriſtum. 557. Anno mũdi.3405. A ANno [a] tertio regni Cyri regis Perſarum, verbum reuelatum eſt Danieli co-
gnomento Balthaſar, & verbum verum, & fortitudo magna, intellexítq; ſer-
monem. Intelligentia enim, eſt opus in viſione. [b] [2] In diebus illis ego Daniel
lugebam: trium hebdomadarum diebus,[3] panem deſiderabilem non comedi, & caro
& vinum non introierunt in os meum. Sed neque vnguẽto vnctus ſum, donec com-
plerentur trium hebdomadarum dies.[4] Die autem viceſima & quarta menſis primi
eram iuxta fluuium magnum qui eſt Tigris,[5] & leuaui oculos meos, & vidi: Et ecce
vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accincti auro obryzo,[6] & corpus eius quaſi chry
ſolithus, & facies eius velut ſpecies fulguris, & oculi eius vt lampas ardens, & bra-
chia eius & quæ deorſum ſunt vſque ad pedes, quaſi ſpecies æris candẽtis: & vox ſer-
B monum eius vt vox multitudinis.[7] Vidi autem ego Daniel ſolus viſionẽ: porrò viri
qui erant mecum, non viderunt, ſed terror nimius irruit ſuper eos, & fugerunt in ab-
ſconditum.[8] Ego autem relictus ſolus vidi viſionem grandem hanc, & non reman-
ſit in me fortitudo: ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui
quicquam virium.[9] Et audiui vocem ſermonum eius, & audiens iacebam conſterna-
tus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.[10] Et ecce manus tetigit me, &
† Sup.9.f Infr.eodẽ. erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum.[11] Et dixit ad me:
† Daniel vir deſideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo.
Nunc enim ſum miſſus ad te. Cúmque dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens,
C [12] & ait ad me: Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad in-
telligendum vt te affligeres in conſpectu dei tui, exaudita ſunt verba tua, & ego veni
propter ſermones tuos. [c] [13] Princeps autẽ regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno
diebus, & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meũ: & ego
remanſi ibi iuxta regem Perſarum.[14] Veni autem vt docerem te quæ ventura ſunt po
pulo tuo in nouiſſimis diebus, quoniam adhuc viſio in dies.[15] Cúmque loqueretur
mihi huiuſcemodi verbis, deieci vultum meum ad terram, & tacui.[16] Et ecce quaſi
ſimilitudo filij hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum locutus ſum, & dixi
ad eum qui ſtabat contra me: Domine mi, in viſione tua diſſolutæ ſunt compages
D meæ, & nihil in me remanſit virium:[17] Et quomodo poterit ſeruus domini mei lo-
qui cum domino meo? Nihil enim in me remanſit virium, ſed & halitus meus inter-
cluditur.[18] Rurſum ergo tetigit me quaſi viſio hominis, & cõfortauit me,[19] & dixit:
Noli timere vir deſideriorum: pax tibi: confortare, & eſto robuſtus. Cúmque loque-
retur mecum, conualui, & dixi: Loquere domine mi, quia confortaſti me.[20] Et ait:
[d] Nũquid ſcis quare venerim ad te? Et nunc reuertar vt prælier aduerſum principem
Perſarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Grçcorum veniens.[21] Veruntamẽ
annuntiabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis, & nemo eſt adiutor meus
in omnibus his, niſi Michael princeps veſter.

f. Vide quomodo concordent ſententiæ. Propheta dixit: Vt cõſummetur peccatum, & finẽ habeat. Chriſtus dixit: Implete menſuram patrũ veſtrorũ. Chry. aduer. Iudæos, Ora. 2.

g. De reparanda & reædificanda, ſcilicet à Nehemia miſſo ab Artaxerxe, anno viceſimo regni eius ad reædificandam ciuitatem cõſtructo iamdudum templo. Quòd ſi illum Artaxerxẽ, Darium Hyſtaſpis filium dicas, tunc ab anno trigeſimoſecundo imperij eius, quo anno conſummata eſt ciuitas, ad Chriſti natalem ſupputantur. 490. anni ex ſeptuaginta hebdomadib⁹ conſtituti. At ſi Artaxerxẽ Longimanum credas, tunc ad Chriſti paſsionem ab anno eius vndecimo quo creditur Nehemias facultatem ædificandæ vrbis impetraſſe, & ſuum diſceſſum nouem annis diſtuliſſe, vt Philoni & Chryſoſt. placet, numerabis 487. annos ex ſexagintanouem hebdomadis cum dimidia conſtitutos, vt in medio vltimæ Chriſtus moriatur.

a. In fine primæ viſionis legim⁹, quia fuit Daniel vſq; ad annum primum Cyri regis: quod ſic accipiendum eſt, quòd fuerit apud Chaldæos in priſtina dignitate vſque ad annum primum Cyri regis, & poſt in Medos trãſlatus: vbi anno primo Cyri regis ſeptuaginta hebdomadarum ſacramẽta arguunt. Nunc autem tertio Cyri anno hæc vidiſſe narratur. Gloſ. ord.

b. Luctus iſte præceſſit viſionem iſtã, & diſpoſitiuus fuit ad eã. Nam vt ex litera trahitur, per tria, luctum, orationem, ieiunium diſpoſuit & aptauit ſe ad obtinẽdam hanc viſionem. Dion. ibid.

c. Certa angelorum miniſteria diſpenſandis ſingulis quibuſque gẽtibus prçlata, cũ ſubiectorũ mores inter ſe aduerſari conſpiciũt, ſibi inuicem aduerſari dicũtur. Greg. Mor. lib. 17. cap. 7.

d. Re vera magna ſacramẽta dei. Laxato enim populo de captiuitate Iudæorum, Perſarum regum atque Medorũ interfecto Dario ſubuertit Alexander rex Macedonum, & princeps Grçcorum vicit principẽ Perſarum. Hiero. ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

Poſt varios Reges reuelabitur filius iniquitatis ſe contra deum erigens. XI.

EGo autem à primo anno Darij Medi ſtabam vt confortaretur, & roborare- A
tur. 2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi . Ecce adhuc a tres reges ſtabunt in
Perſide, & quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes, & cum inualuerit di
uitiis ſuis, concitabit omnes aduerſum regnum Græciæ. 3 Surget verò rex fortis, &
dominabitur poteſtate multa, & faciet quod placuerit ei. 4 Et cum ſteterit, contere-
tur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cœli, ſed non in poſteros eius, neque
ſecundum potentiam illius qua dominatus eſt. Lacerabitur enim regnum eius etiam
in externos, exceptis his. Et confortabitur rex auſtri, & de principibus eius præuale-
bit ſuper eum. Et dominabitur ditione, multa enim dominatio eius. 6 Et poſt finem
annorum fœderabuntur. Filiáq; regis auſtri veniet ad regem aquilonis facere amici-
tiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec ſtabit ſemen eius: & tradetur ipſa, &
qui adduxerunt eam adoleſcentes eius, & qui confortabant eam in temporibus. 7 Et B
ſtabit de germine radicum eius plantatio. Et veniet cum exercitu, & ingredietur pro-
uinciam regis aquilonis, & abutetur eis, & obtinebit. 8 Inſuper & deos eorum & ſcul
ptilia, vaſa quoque pretioſa auri & argenti captiua ducet in Ægyptum. Ipſe præua-
lebit aduerſus regem aquilonis. 9 Et intrabit in regnum rex auſtri, & reuertetur ad ter
ram ſuam. 10 Filij autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exer-
cituum plurimorum. Et veniet properans & inundans, & reuertetur & cōcitabitur,
& congredietur cum robore eius. 11 Et prouocatus rex auſtri egredietur & pugnabit
aduerſus regem aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitu-
do in manus eius, 12 & capiet multitudinem: & exaltabitur cor eius, & deiiciet multa
milia, ſed non præualebit. 13 Conuertetur enim rex aquilonis, & præparabit multitu- C
dinem multo maiorem quàm prius. Et in fine temporum annorúmque veniet pro-
perans cum exercitu magno & opibus nimiis. † 14 In temporibus illis multi conſur- † Iſa.19.c
gent aduerſus regem auſtri. b Filij quoq; præuaricatorum populi tui extollentur, vt
impleant viſionem, & corruēt. 15 Et veniet c rex Aquilonis, & comportabit aggerem,
& capiet vrbes munitiſſimas, & brachia auſtri non ſuſtinebunt. Et conſurgent electi
eius ad reſiſtendum, & non erit fortitudo. 16 Et faciet veniens ſuper eum iuxta placi-
tum ſuum, & non erit qui ſtet contra faciem eius. Et ſtabit in terra inclyta, & conſu-
metur in manu eius, 17 & ponet faciem ſuam vt veniat ad tenendum vniuerſum re-
gnum eius, & recta faciet cum eo. Et filiam fœminarū dabit ei vt euertat illud, & non
ſtabit, nec illius erit. 18 Et conuertet faciem ſuam ad inſulas, & capiet multas, & ceſſa-
re faciet principem opprobrij ſui. Et opprobrium eius cōuertetur in eum. 19 Et con-
uertet faciem ſuam ad imperium terræ ſuæ, & impinget & corruet, & nō inuenietur.
20 Et ſtabit in loco eius viliſſimus & indignus decore regio, & in paucis diebus con- D
teretur, non in furore nec in prælio. 21 Et ſtabit in loco eius deſpectus, & non tribue-
tur ei honor regius: Et veniet clàm & obtinebit regnum in fraudulentia, 22 & bra-
chia pugnantis expugnabuntur à facie eius, & conterentur: d Inſuper & dux fœderis.
23 Et poſt amicitias cum eo faciet dolum, & aſcēdet & ſuperabit in modico populo,
24 & abundātes & vberes vrbes ingredietur. Et faciet quæ nō fecerunt patres eius, &
patres patrū eius. Rapinas & prædā & diuitias eorū diſſipabit, & contra firmiſſimas
cogitationes inibit, & hoc vſque ad tempus. 25 Et concitabitur fortitudo eius, & cor
eius aduerſum regem auſtri in exercitu magno. Et rex auſtri prouocabitur ad bellum
multis auxiliis & fortibus nimis, & non ſtabunt, quia inibant aduerſus eum conſilia.
e 26 Et comedentes panē cum eo conterent illum, exercitúſq; eius opprimetur, & ca-
dent interfecti plurimi. 27 Duorum quoq; regum cor erit vt male faciant, & ad men- E
ſam vnam loquentur mendaciū: & non proficient, quia adhuc finis in aliud tempus.
28 Et reuertetur in terram ſuam cū opibus multis, & cor eius aduerſus teſtamētū ſan-
ctum, & faciet, & reuertetur in terram ſuam. 29 Statuto tempore reuertetur, & veniet
ad auſtrum, & non erit priori ſimile nouiſſimum. 30 Et venient ſuper eum trieres &
Romani

Anno ante Christum. 559. Anno mūdi 3403.

Anno ante Christum. 547. Anno mūdi. 3415. Ioſ.10.15.

a. Imò. 14. ſequentur à Cyro ad Alexandrum magnū. At non fuit curæ ſpiritui prophetali hiſtoriæ ordinē ſequi, ſed præclara quæque perſtringere. Quatuor autem quos Daniel poſt Cyrū vidit futuros ſuper Perſis regnare, ſunt Cābyſes, Smerdes, Darius, & Xerxes magnus. Hiero. ibid.

b. Rectè præuaricator dicitur, qui diſcedit à domino: denique Grecè à diſcedendo apoſtata nominatur: vnde & illud Eccle.19. Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes. Ambro. in Pſal.118. Serm.15.

c Rex aquilonis Antiochus rex Syrie, repetet vrbes munitiſsimas quas rex Aegypti abſtulerat recuperabit, & regno ſuo rurſum adiiciet. Dion. ibid.

d. Habuit enim Daniel cōplures viſiones, & propheticas protulit denūciationes, quas primò non intellexit, ſed earum intelligentiam poſtea ab angelo edoctus eſt: & tamen prophetici nominis rationem ſimul & denominationem proinde non deperdidit. Cyril. in Ioh. li.8.c.3.

e. Antiochus enim Epiphanes dedit ſororem ſuam vxorem Epiphanio regi Aegypti in dolum: qui ſuſcepit ex ea duos filios. Tunc Antiochus īgreſſus eſt Aegyptum tanquā viſurus ſororem & nepotes: ſed inter epulas fecit occidi virum ſororis, & voluit obtinere Aegyptum, ſed Aegyptij viriliter reſiſtentes eiecerunt eum. Poſt bienniū autem reuerſus obſedit Alexādriam, & ecce legati Romanorū miſsi ſunt ad Aegyptios liberandos, quibus fœderati erant: & receſsit ab Aegypto. Comeſ. hiſt. Danie. cap. 22.

Romani, & percutietur, & reuertetur. Et indignabitur contra teſtamentum ſanctua-
rij, & faciet, reuertetúrq; & cogitabit aduerſum eos qui dereliquerunt teſtamentum
ſanctuarij. 31 Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferēt
iuge ſacrificiū, & dabunt abominationem in deſolationem. 32 Et impij in teſtamentū
ſimulabunt fraudulenter: populus autem ſciens deum ſuum, obtinebit & faciet. 33 Et
docti in populo docebunt plurimos, & ruent in gladio & in flamma & in captiuitate
F & in rapina dierum. 34 Cúmq; corruerint, ſubleuabuntur auxilio paruulo, & applica-
būtur eis plurimi fraudulēter. 35 Et de eruditis ruent vt conflētur & eligantur, & deal-
bentur vſq; ad tempus præfinitum, quia adhuc aliud tēpus erit. f 36 Et faciet iuxta vo-
luntatem ſuam Rex, & eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem deū: & aduer-
ſus deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracūdia. Per-
petrata quippe eſt definitio. 37 Et deum patrum ſuorum non reputabit, & erit in con-
cupiſcentiis fœminarum, nec quenquam deorum curabit, quia aduerſum vniuerſa
conſurget. 38 Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur: & deum quem ignora-
uerunt patres eius, colet auro & argento, & lapide pretioſo, rebúſq; pretioſis. 39 Et fa
ciet vt muniat Maozim cum deo alieno quem cognouit: & multiplicabit gloriam, &
G dabit eis poteſtatem in multis, & terram diuidet gratuito. 40 Et in tempore præfinito
præliabitur aduerſus eum rex auſtri, & quaſi tempeſtas veniet cōtra illum rex Aqui-
lonis in curribus & in equitibus & in claſſe magna, & ingredietur terras, & conteret
& pertranſiet. g 41 Et introibit in terram glorioſam, & multi corruent. Hæ autem ſolæ
ſaluabuntur de manu eius, Edom & Moab, & principes filiorum Ammon. Et mittet
manum ſuam in terras, & terra Ægypti non effugiet. 43 Et dominabitur theſaurorum
auri & argenti, & in omnibus pretioſis Ægypti. Per Libyam quoque & Æthiopiam
tranſibit, 44 & fama turbabit eum ab oriente & ab aquilone: & veniet in multitudine
magna vt cōterat & interficiat plurimos. 45 Et figet tabernaculum ſuum Apadno in-
ter duo maria ſuper montē inclytum & ſanctum, & veniet vſq; ad ſummitatem eius:
& nemo auxiliabitur ei.

f. Quod de eodē Antiocho Epiphanio creditur dictū, licet Iudæi de Antichriſto coniiciant. Et hæc mala illi accidiſſe dicūtur, quia in ſanctos dei multā exercuerit crudelitatem, & polluerit templum eius. Nō enim pro eo ꝙ conatus eſt facere, & acta pœnitentia deſiit adīplere, ſed pro eo quod fecit, punitus eſſe credendus eſt. Hier. ibid.

g. Hoc eſt, in Iudæam ſiue in eccleſiā introibit Antichriſtus: vbi deus mirabilia operando gloriā ſuam declarabit, Antichriſtus autē ingredietur Ieruſalē, & in Iudæa ſoliū figet, cuius typus olim in Antiocho præceſsit. Diony. ibid.

Bonorum & malorum varia reſurrectio, occultúmque dei iudicium cum libro clauſo, occultíſque ſermonibus. XII.

A
IN tempore autem illo conſurget Michael princeps magnus qui ſtat pro filiis
populi tui, & a veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœpe-
runt, vſq; ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis
qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. 2 Et multi de iis qui b dormiunt in terræ puluere,
B euigilabunt, † alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper. c 3 Qui
autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiā erudiunt
multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. 4 Tu autem Daniel claude ſermones, &
ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum. Plurimi pertranſibūt, & multiplex erit ſciē-
tia. 5 Et vidi ego Daniel, & ecce quaſi duo alij ſtabant, vnus hinc ſuper ripam flumi-
nis, & alius inde ex altera ripa fluminis. 6 Et dixi viro qui erat indutus lineis, qui ſta-
C bat ſuper aquas fluminis: Vſquequo finis horum mirabilium? 7 Et audiui virum qui
indutus erat lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, † cum eleuaſſet dexteram & ſini-
ſtram ſuam in cœlum, & iuraſſet per viuētem in æternum, quia in tempus & tempo-
ra, & dimidium temporis. Et cum completa fuerit diſperſio manus populi ſancti,
complebuntur vniuerſa hæc. 8 Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi: Domine mi,
quid erit poſt hæc? 9 Et ait: Vade Daniel, quia clauſi ſunt ſignatíq; ſermones vſq; ad
præfinitum tempus. 10 Eligentur & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi.
Et impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent: d 11 & à
tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſola-
tionem, dies mille ducenti nonaginta. 12 Beatus qui expectat, & peruenit vſq; ad dies
mille trecentos triginta quinque. 13 Tu autem Daniel vade ad præfinitum, & requie-
ſces, & ſtabis in ſorte tua in fine dierum.

† Matt.24.e Dema.c.ſi.

† Apo.10.d.

Sup.11.f.

a. Huic ſentētiæ euangelicus locus eſt ſimillimus de reſurrectione mortuorum corporum. Ioā.5. Quia venit hora in qua omnes qui in monumētis ſunt, audiēt vocē filij dei, & procedent qui bona fecerūt, in reſurrectionē vitæ: qui vero mala, in reſurrectionē iudicij. Aug. de ciui. dei li.20. c.23.

b. Bene itaq; dormientium dixit quietem, vt intelligas mortē non eſſe perpetuā, quæ ſomni vice initur ad tēpus, & ad tēpus excluditur: melioréq; profectū vitæ eius oſtēdit quæ futura poſt mortem eſt, quàm eius quæ ante mortem mœrorē atque dolore trāſigitur. Siquidem illa ſtellis comparatur, hæc ærumnæ addicitur. Amb. de fide reſurre.

c. Doctor ergo eccleſiaſticus verba dei ſcribendo & docendo, non ſolū ſibi laborat, ſed & aliis, quia ſibi laborat pro æterna mercede & quiete: aliis autē pro vera ſalute & perpetua requie. Vnde in Daniele ſcriptum eſt: Qui docti fuerit, fulgebunt ſicut ſplēdor firmamenti, &c. Raba. in 24. c. Eccleſiaſtici.

d Vnde patet hos tres & ſemis annos de Antichriſti dici temporibus, qui tribus & ſemis annis. i. mille ducentis nonaginta dieb9 ſanctos perſecuturus eſt: & poſtea corruiturus in mōte inclyto & ſancto. Hiero. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

Hucusque Danielem in Hebraico volumine legimus:cætera quæ sequuntur vsque ad finē libri,de Theodotionis editione translata sunt.

Castissimam Susannam veteres presbyteri adulterij accusantes,& mortis ream,lege talionis à Daniele iudicati sunt. XIII.

ET[a]†erat vir habitans in Babylone,& nomen eius Ioachim,2 & accepit vxo- A †33.q.5.ca. Quod deo.
rem nomine Susannam filiam Helciæ,pulchram nimis, & timentē deum.
[b]3 Parentes enim illius cum essent iusti,erudierunt filiam suam secundum
legem Moysi.4 Erat autem Ioachim diues valde,& erat ei pomarium vici-
num domui suæ,& ad ipsum confluebant Iudæi,eo quòd esset honorabilior omniū.
5 Et constituti sunt duo senes iudices in illo anno,de quibus locutus est domin9,quia
egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus,[c]qui videbantur regere po-
pulum.6 Isti frequentabant domum Ioachim, & veniebant ad eos omnes qui habe-
bant iudicia.7 Cum autem populus reuertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna
& deambulabat in pomario viri sui. 8 Et videbant eam senes quotidie ingredientem
& deambulantem, & exarserunt in concupiscentiam eius. 9 Et [d] euerterunt sensum
suum,& declinauerunt oculos suos vt non viderent cœlum,neque recordarētur iu-
diciorum iustorum.10 Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicauerunt sibi B
vicissim dolorem suum. 11 Erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam,
volentes concumbere cum ea.12 Et obseruabant quotidie solicitius videre eam. Di-
xítq; alter ad alterum.13 Eamus domum,quia hora prandij est. Et egressi recesserunt
à se.14 Cúmque reuertissent,venerunt in vnum,& sciscitantes ab inuicē causam, con-
fessi sunt concupiscentiam suam . Et tunc in commune statuerunt tempus quando
eam possent inuenire solam.15 Factum est autem cum obseruarent diem aptū,ingres-
sa est aliquando sicut heri & nudiustertius cum duabus solis puellis, voluítq; lauari
in pomario. Æstus quippe erat, 16 & non erat ibi quisquam præter duos senes abscō-
ditos,& contemplantes eam.17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum & smigmata,
& ostia pomarij claudite,vt lauer.18 Et fecerunt sicut præceperat, clauserúntq; ostia
pomarij,& egressę sunt per posticum,vt afferrent quæ iusserat.Nesciebátq; senes in-
tus esse absconditos.19 Cum autem egressæ essent puellæ,[e]surrexerunt duo senes, & C
accurrerunt ad eam, & dixerunt:20 Ecce ostia pomarij clausa sunt,&nemo nos videt,
& nos in concupiscentia tui sumus:quamobrem assentire nobis, & commiscere no-
biscum.21 Quod si nolueris,dicemus contra te testimonium,quòd fuerit tecum iuue
nis,& ob hāc causam emiseris puellas à te.22 Ingemuit Susanna,& ait:[f]Angustię sunt
mihi vndiq;.Si enim hoc egero,mors mihi est:si autem non egerō,non effugiam ma-
nus vestras.†23 Sed melius est mihi absq; opere incidere in manus vestras, quàm pec- †4.Re.24.[illegible]
care in conspectu dñi.24 Et exclamauit voce magna Susanna: exclamauerunt autē &
senes aduersus eam.25 Et cucurrit vnus ad ostia pomarij,& aperuit. 26 Cum ergo au-
dissent clamorem famuli domus in pomario,irruerunt per posticū,vt viderent quíd
nam esset.27 Postquam autem senes locuti sunt,[g]erubuerunt serui vehementer, quia
nunquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.
28 Cúmq; venisset populus ad Ioachim virum eius,venerunt & duo presbyteri pleni
iniqua cogitatione aduersus Susannam,vt interficerent eam.29 Et dixerunt corā po- D
pulo:Mittite ad Susannam filiam Helciæ vxorem Ioachim. Et statim miserūt.30 Et
venit cum parentibus & filiis & vniuersis cognatis suis.[h]31 Porrò Susanna erat delica
ta nimis,& pulchra specie. At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur, erat enim coo-
perta,vt vel sic satiarentur32 decore eius.33 Flebant igitur sui, & omnes qui nouerant
eam. 34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi,posuerunt manus suas
super caput eius.35 Quæ flens suspexit ad cœlum:Erat enim cor eius fiduciam habens
in domino.36 Et dixerunt presbyteri:Cum deambularemus in pomario soli, ingressa
est hæc cū duabus puellis,& clausit ostia pomarij,& dimisit à se puellas. 37 venítque
ad eam

a. Apparet autē hoc factum esse adhuc recenti captiuitate:quia Daniel adhuc iuuenis erat.Porrò Susanna vxor Ioachim pulchra erat nimis, ideo exarserunt in eā duo senes iudices illius anni.Comest.histo.Danie. cap.13.

b. Hoc vtendū est testimonio ad exhortationem parentum,vt doceāt iuxta legem dei,sermonémque diuinum,non solum filios,sed & filias suas.Hiero.ibid. ex Origene.

c. Pulchrè ait:qui videbantur regere populum,nō qui regebāt.Bene etenim præsidentes populo,verè hunc regunt.qui autem tantùm nomen habēt iudicum seu pastorum aut præsidentiū, atque iniustè populo præsunt, videntur populū regere magis quam regant: quibus illud Zach.11.competit:O pastor & idolum, derelinquens gregem.Dion. ibid.

d. Sed vt in animis eorum iaceret fundamentū,& cogitarent desiderata complere, ipsi euerterunt sensum suum:quo subuerso oculi eorum inclinati sunt, vt cœlestia nō viderēt, nec recordarentur iudiciorum iustorum,siue dei,siue honestatis,siue naturæ quæ omnibus ad bonū insita est. Hiero.ibi.

e. Nec ætas vos eorum,nec autoritas fallat,qui ad duorum presbyterorum veterē nequitiā respondentes, sicut illi Susannā pudicam corrumpere & violare conati sunt,sic & hi adulterinis doctrinis ecclesię pudicitiam corrumpere, & veritatem euangelicā violare conantur Cypri. Epist.li.1. epist.8.

f. Contēnebat quod audiebat,quia timebat eū quem nihil latebat.Chrys.

g. Ideo erubuerūt,quia huc usque semper bonū de domina sua testimoniū præstiterunt,& eam magnificè laudauerūt.Diony.ibi.

h. Aedificetur pudicitia cōiugalis,&tā firmo fundamento innitatur,muroque valletur,vt & insidiātes repellat,& falsos testes conuincat. Remanserat casta mulier moritura,nisi adesset qui videbat,quod iudicantes latebat. Cōtēnebat Susanna quod audiebat, qa timebat eum quē nihil latebat.Sed expectabat eum, qui saluā faceret à pusillanimi tempestate falsorum testiū,tanquam ventū malorum. Chrys. de Susanna hom.to.1.

ad eam adolescens qui erat absconditus,& concubuit cū ea.38 Porrò nos cū essemus
in angulo pomarij,videntes iniquitatē,cucurrimus ad eos,& vidimus eos pariter cō-
misceri.39 Et illum quidem non quiuimus cōprehendere,quia fortior nobis erat, &
E aperto ostio exiliuit:40 Hanc autem cum apprehendissemus, interrogauimus quísnā
esset adolescens,& noluit indicare nobis.Huius rei testes sumus.41 Credidit eis mul-
titudo quasi senibus,& iudicibus populi,& condēnauerunt eam ad mortē.[i]42 Excla-
†2.q.1.cap. Deus & q.5. Episcopus. c.Cōsuluisti De pœ.dis. 2.c.1. 2.Reg.3.f. Acto.20.f. mauit autem voce magna Susanna,& dixit:†Deus æterne,qui absconditorum es co-
gnitor,qui nosti omnia antequam fiant, 43 tu scis quoniā falsum testimoniū tulerunt
contra me:& ecce morior , cum nihil horum fecerim,quæ isti malitiosè composue-
runt aduersum me.44 Exaudiuit autem dñs vocem eius.45 Cúmq; duceretur ad mor-
tem,suscitauit dñs spiritum pueri iunioris,cuius nomen Daniel,46 &exclamauit vo-
ce magna:[k]Mundus ego sum à sanguine huius47 & conuersus omnis populus ad eū,
dixit:Quis est iste sermo quem tu locutus es? 48 qui cum staret in medio horum, ait:
[l]Sic fatui filij Israel,non iudicantes,neq; quod verum est cognoscētes,condemnastis
filiam Israel?49 Reuertimini ad iudicium, quia falsum testimoniū locuti sunt aduer-
F sus eam.50 Reuersus est ergo populus cum festinatione: & dixerunt ei senes: Veni &
sede in medio nostrûm,& iudica nobis, quia tibi deus dedit honorē senectutis.51 Et
dixit ad eos Daniel:Separate illos abinuicē procul,&diiudicabo eos.52 Cū ergo diui-
si essent alter ab altero,vocauit vnū de eis,&dixit ad eum:[m]Inueterate dierū malorū,
†2.q.1.c. In primis.q.7. c.Non omnis. Exod.23.a. 24.q.3.cap. Transferūt. De testib. c Venerabili. nunc venerunt peccata tua quæ operabaris prius,53 iudicans iudicia iniusta,innocen-
tes opprimens,& dimittens noxios,†dicente dño:Innocentem & iustum non interfi-
cies.54 Nunc ergo si vidisti eam,dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi.Qui
ait:Sub schino.55 Dixit autem Daniel:Rectè mentitus es in caput tuū.Ecce enim an-
gelus dei accepta sententia ab eo scindet te medium.56 Et amoto eo iussit venire aliū,
& dixit ei:SemenChanaan,& nō Iuda,species decepit te,& concupiscentia subuertit
cor tuum.57 Sic faciebatis filiabus Israel,& illæ timentes loquebantur vobis, sed filia
G Iuda non sustinuit iniquitatem vestram.58 Nunc ergo dic mihi sub qua arbore com-
prehenderis eos loquentes sibi.Qui ait:Sub prino.59 Dixit autē ei Daniel:Rectè mē-
titus es & tu in caput tuum. Manet enim angelus dei gladium habens vt secet te me-
dium,& interficiat vos.[n]60 Exclamauit itaq; omnis cœtus voce magna,& benedixe-
runt deum,qui saluat sperantes in se.61 Et consurrexerūt aduersus duos presbyteros.
Cōuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimoniū.Fecerúntq; eis sicut
†Deut.19.d male egerant aduersus proximam,62 vt facerent secundum†legem Moysi,& interfe-
cerunt eos.Et saluatus est sanguis innoxius in die illa.63 Helcias autē & vxor eius lau-
dauerunt deum pro filia sua Susanna cum Ioachim marito eius, & cognatis omnib9,
quia non est inuenta in ea res turpis.64 Daniel autem factus est magnus in conspectu
populi à die illa,& deinceps.65 Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & susce-
pit Cyrus Perses regnum eius.

Daniel sacerdotibus Belis cum familia sua interfectis,Bel destruxit,& draconem eius interfecit:in lacum leonum missus ab Habacuc pastus est,& inde extractus, æmulis suis in lacum missis subitò deuorandis. XIIII.

Anno ante Christum, 559. Anno mundi 3403 A ERat[a] autem Daniel conuiua regis, & honoratus super omnes amicos eius.
[b]2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel, & impendebantur
in eo per dies singulos similæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, vi-
níque amphoræ sex. 3 Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies ado-
rare eum. Porrò Daniel adorabat deum suum. Dixítque ei rex: Quare non ado-
ras Bel? 4 Qui respondens, ait ei : Quia non colo idola manu facta, sed viuentem
deum, qui creauit cœlum & terram, & habet potestatem omnis carnis. 5 Et dixit
rex ad eum:Non videtur tibi esse Bel viuens deus?An non vides quanta comedat &
†Eccle.30.e B bibat quotidie?[c]6 Et ait Daniel arridens:Ne erres rex.† Iste est enim intrinsecus lu-
teus,forinsecus æreus, neque comedit aliquando. 7 Et iratus rex vocauit sacerdotes

i. Sancta itaq; Susanna denuntiato falsi terrore,cum hinc se videret vrgeri periculo, inde opprobrio, maluit honesta morte vitare opprobrium, quàm studio salutis turpem vitā subire ac sustinere.Itaque dū honestati intendit,etiā vitam reseruauit: quæ si id quod sibi videbatur ad vitam vtile,præoptauisset,nō tantā reportasset gloriā, imò etiā id quod non solū inutile,sed etiam periculo [illegible] foret,pœnam criminis forsitan nō euasisset.Amb.Offici.li.3 c.14.

k. Cognito igitur Daniel Susannæ negotio,cum eam falsis accūsationibus vellet plebs imperita dānare, ait idem: Mundus ego sum à sanguine huius. Quo dicto peccātis populi reuocauit errorē.Hac ergo voce circa Susannā Daniel vtitur, qua circa dominū vsus est & Pilatus:sed Daniel melius quàm Pilatus. Ambros. Ser.49.

l. Id est, vera sapientia in hoc processu carētes,& inconsultè agētes: vnde non ex contemptu,sed zelo veritatis ex charitate per amatoriam reprehensionem nominat eos stultos : sicut Galatis dicit Aposto. O insensati Galatę Ideo nec peccauerūt in hoc,sed bene egerunt propheta atque Aposto.Dio.ibid.

m. Ex hoc patet quòd testes falsi sunt increpandi & terrēdi:vt eorum magis appareat fraudulentia, sed etiam de circunstantiis interrogandi, quia per hoc apprehēditur eorū falsitas & contradictio. Lyra.ibid.

n. Apparuit falsitas. Susanna ergo religiosa mulier & pudica coniunxerat vtiq; quandoque moritura.Et si tunc mortua esset, pudicitiæ quid obesset,dum caro cōderetur sepulchro & castitas redderetur deo? Putastis enim fratres tanquā ad magnum meritum pertinere,si falsi testes nō præualeant super innocentem. Nō est magnum meritum si non præualeat falsum testimonium aduersus innocētem, si aduersus dominum non præualeret.Chryso.de Susanna,hom.to.1

a. Dubiū est cuius regis Babylonij Daniel cōuiua esset.Certum est enim quod nec Cyri nec Darij Medi qui eum duxit in Mediam post Babylonis excidium, qui nec Babylonis rex fuit sicut nec Cyrus Ergo vel Balthasar,vel potius patris eius qui propter ei9 sapiētiam illum in præcipuò habuit honore,vt eum cōmēsalem secum faceret.Dion. ibid.

b. Primi enim Babylonij deum vocauerunt figmētū Beli cuiusdam , quondam hominis mortui , qui principatum in eos dicitur primus egisse . Coluerunt & serpentem in eo latentem, quē Daniel occidit. Amb. in.1.c epist.Rom.

c. Quia intrinsecus luteus, per consequens non habēs vitam nec viscera, nec huiusmodi membra cibum recipientia. Et sic patet erroris accusatio per Danielē facta.Lyra.ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius,& ait eis:Nisi dixeritis mihi quis est qui comedat impensas has, moriemini. [8] Si autem ostenderitis quòd Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum. [9] Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis vxoribus & paruulis & filiis. Et venit rex cum Daniele in templũ Belis. [10] Et dixerũt[d] sacerdotes Belis: Ecce nos egrediemur foras, & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostium, & signa annulo tuo. [11] Et cum ingressus fueris mane, nisi inueneris omnia comesta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est aduersum nos. [12] Confidebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitũ C & per illum ingrediebantur semper, & deuorabant ea. [13] Factum est igitur postquam egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem. Et cribrauit per totum templum coram rege, & egressi clauserunt ostium, & signantes annulo regis, abierunt. [14] Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta cõsuetudinem suam, & vxores & filij eorum, & comederunt omnia, & biberunt. [15] Surrexit autem Rex primo diluculo, & Daniel cũ eo. [16] Et ait rex: Saluá ne sunt signacula, Daniel? qui respondit: Salua, Rex. [17] statímque cum aperuisset ostium: intuitus rex mensam, exclamauit voce magna: Magnus es Bel, & nõ est apud te dolus quisquam. [18] Et risit Daniel, & tenuit regem ne ingrederetur intro, & dixit: Ecce pauimentum, D animaduerte cuius vestigia sunt hæc. [19] Et dixit rex: Video vestigia virorum & mulierum, & infantium. Et iratus est rex. [20] Tunc apprehendit rex sacerdotes, & vxores & filios eorum, & ostenderunt ei abscondita ostiola per quæ ingrediebantur, & consumebant quæ erant super mensam. [21] Occidit ergo illos rex, & Bel tradidit in potestatem Danielis, qui subuertit eum, & templum eius. [22] Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eũ Babylonij. [23] Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit deus viuens. Adora ergo eum. [24] Dixítque Daniel Regi: Dominum deum meum adoro, quia ipse est deus viuens: iste autem non est deus viuens. [25] Tu autẽ rex E da mihi potestatem, & interficiam draconem absq; gladio & fuste. Et ait rex: Do tibi. [e 26] Tulit ergo Daniel picem & adipem & pilos, & coxit pariter, fecítq; massas, & dedit in os draconis, & diruptus est draco. Et dixit Daniel: Ecce quem colebatis. [27] Quod cum audissent Babylonij, indignati sunt vehementer, & congregati aduersum regem, dixerunt: Iudæus factus est rex: † Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occidit. [28] Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domũ tuam. [29] Vidit ergo rex quòd irruerent in eum vehementer, & necessitate compulsus tradidit eis Danielem. [f 30] Qui miserunt eum in lacum leonum, & erat ibi diebus sex. [31] Porrò in lacu erant leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent Danielem. [32] Erat autem Habacuc propheta in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo, & ibat in campum vt ferret messoribus. [33] Dixítque angelus domini ad Habacuc: Fer prandium quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. [34] Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, & locum nescio. †[35] Et apprehendit eum angelus domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitq; eum in Babylonem super lacum in impetu spiritus sui. †[36] Et clamauit Habacuc dicens: Daniel serue dei, [g] tolle prandium quod misit tibi deus. [37] Et ait G Daniel: Recordatus es mei deus, & non dereliquisti diligentes te. [38] Surgénsque Daniel comedit. † Porrò angelus domini restituit Habacuc confestim in loco suo. [39] Venit ergo Rex die septimo vt lugeret Danielem, & venit ad lacum, & introspexit, & ecce Daniel sedens in medio leonum. [40] Et exclamauit voce magna Rex, dicens: Magnus es domine deus Danielis. [h] Et extraxit eum de lacu leonũ. [41] Porrò illos qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo.

In sequen-

d. Sacerdotes isti de illorũ fuerãt numero impiorum, de quibus Sapiens scribit: Aestimauerunt lusum esse vitam nostram, & cõuersationem vitæ ad lucra compositam, & oportere vndique acquirere. Diony. ibi.

e. Daniel horrendũ draconẽ, id est, qui spiritum diaboli præ se ferebat, solidioris cibi virtute conficit, faciens de pice & adipe, & de duabus substantiis vnã offam: qua assumpta, quod putabatur cibus, interitus fuit. In pice homo intelligitur de* adipe demõstratur: qui totius puritatis cãdor, & pinguedo est bonitatis. Euse. Emis. de Pascha: hom. 11.

f. Cum ieiunio Daniel in lacum leonũ ingressus est, & eorum tantam mansuetudinem sensit, vt simplicitatẽ ouium arbitraretur. Nã bestiæ in illa feralis ardoris rabie, furoris sui natura lenita, oblato sibi cibo parcebant. Et aliquãto tẽpore fame defectæ, præparatam satietatis copiam respuerunt. Chry. de Iona. homil.

g. Namcum sint dei omnia, habenti dominũ nihil deerit, si deo ipse non defit. Sic Danieli in leonũ lacu iussu regis incluso, prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes & parcentes homo dei pascitur. Cypria. Ser. 6.

h. Daniel quoq; cultor dei, amator iustitiæ, veritatis defensor, dum in asserendo deo regis edicta contẽnit, de inimicis triumphauit. Chryso. de marty. Ser. 7. tom. 5.

† Sup. 6. f.

† Ezech. 8. b

† 23. q. 5. c. Si propterea.

† 23. q. 2. cap. Vtilem.

IN SEQVENTES LIBROS DVODECIM prophetarum minorum, scholion.

Vocant Hebræi prophetas minores Chaldaico vocabulo à numero ipso תרי עסר Tre æsar, id est duodecim, compleanturque eos vno volumine, non quòd vno & eodem tempore prophetauerint: sed cum in omnibus vnum ferè sit argumentum, ideo eos simul coniunxerunt, ne aliquis ex eis perderetur, cum libri sint perbreues (vnde & minores dicti) si quilibet eorum per se seorsum haberetur. Argumentum autem vnum illud ac præcipuum in eis illud est, quòd cupiant Christi regnum propagare & ampliare: etiamsi alij aliis id agant rationibus. Hosea, Ioel, Amos & Micheas prophetarunt contra decem tribus, hoc est contra regnum Israel: Sophonias vaticinatus est contra Ierusalem: & quatuor contra gentes, nempe Ionas & Nahum contra Niniuitas, Habacuc contra Babylonem, & Abdias contra Edom. Tres postremi vrgere fategerunt populum ad reædificandum ciuitatem, nempe Haggæus, Zacharias & Malachias. Sebast. Munst. hic.

B. HIERONYMI IN XII. PROPHETAS Præfatio.

NOn idem ordo est duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Hosee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principiis, in fine obscurior: & vsque ad Malachiam habent singuli proprietates suas, quem Esdram scribam, legísque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere, hoc tantum vos o Paula & Eustochiũ admonitas volo, vnum librum esse duodecim Prophetarum, & Hosee synchronum Isaiæ, Malachiam vero Haggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo, sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & ij qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

IN HOSEE PROPHETAM PROLOGVS.

EMporibus OZiæ & Ioatham, Achaz & Ezechiæ regum Iuda, & Ieroboam filij Ioas regis Israel, Hosee filius Beeri ad prophetiam dicendã spiritu sancto repletus est. Memorato itaque numero regum, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israel dominum derelinquentes, vt historiæ regum & Paralipomenon indicant, etiam Israel idololatriæ crimen imperio ac potestate sua admittere coëgerunt. Propter quod deus ad Hosee hæc locutus est, dicens: Accipe tibi vxorem fornicariam siue fornicationum, & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaque non elocati corporis meretricem, sed gentilem, deum ignorantem appellat, quæ dei creatoris sui amore contempto, simulachrorũ se subiecit desideriis. Sed cum dei præcepto Propheta in hac re paruisset, contemptum ex ea filium Iezrael præcepit nominari, deo pollicente post breue tempus sanguinem Iezrael in domo Iehu vindicare. Cuius promissionis hæc causa est: Iehu per Eliseum in regem inuncto, ad defendendum sanguinem Naboth ciuis Iezrael (quæ tunc tẽporis metropolis erat) quem Iezabel Achab regis Israel vxor interemerat, sicut regum historia exponit: is cũ grauiter iuxta diuinum præceptum vindicandi sanguinis causa in omnem memorati domum desæuisset, hoc peracto dominum dereliquisse inuenitur: cuius pronepote Ieroboam (qui lectione comprehensus est) originis suæ facta imitante, ac contra dei præcepta & religionem cum populo Israel agente, sanguis Naboth qui in loco certe Iezrael fuerat profusus, in domo Iehu patris memorati Ieroboam pro peccato redundaturus significatur. Hinc factũ est, vt ira dei in populo Israel per denuntiationem Prophetæ processura diceretur: domus autem Iudæ misericordia lectione comprehensa ob hoc promissa est, quia Ezechias rex Iuda filius Achaz sublatis idolis, quæ tam pater eius quàm cæteri reges consecrauerant, templum dei purgasse & purificasse monstratur.

VITA HOSEE.

HOseas de tribu Isachar ortus in bethlemoth, Hic prænuntiauit, signúmque dedit: Veniet dominus, cum quercus quæ est in Silo, ex semetipsa in duodecim fuerit diuisa partes, totidémque quercus effecerit, & accidit ita. Hic in terra sua sepultus placida pace quieuit. Isidorus de vita & morte quorundam sanctorum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incipit liber Hosee Prophetæ.

Propheta fornicariam ducere vxorem iussus, duos filios & vnam filiam ex ea generans, currit in Ierusalem, & fit vnum ouile, & vnus pastor. Cap. I.

a.Ex quibus cõstat, Hoseæ, Isai, Ioel, Amos, Abdiam, Ionam, & Michæam contẽporaneos fuisse, & regnum Israel finitum. Hiero. ibid.

b.Hosee nõ libidinis causa hoc fecit, sed vt dei pareret imperio: vt quod in isto carnaliter legimus, in deo factum spiritualiter probaremus: qui suscepit synagogam iudæorum fornicationi idolorum seruiẽtem. Hiero. ibi.

Anno ante Christum. 796. Anno mũdi 3166.

†32.q.1.c.pe nul.& vlt. Isa.8.a.

A V Erbum domini quod factum est ad Hosee filium Beeri [a] in
diebus Oziæ, Ioatham, Achaz, Ezechiæ regũ Iuda, & in die-
bus Ieroboam filij Ioas regi Israel. 2 Principium loquẽdi do-
mino in Hosee. Et dixit dominus ad Hosee: † Vade, sume ti-
bi [b] vxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationis,
B quia fornicans fornicabitur terra à domino. 3 Et abiit, & ac-
cepit Gomer filiam Debelaim, & concepit & peperit ei filiũ.
4 Et dixit dominus ad eum: Voca nomen eius Iezrael: quo-
niam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Iezrael super
domum Iehu, & quiescere faciam regnum domus Israel. 5 Et
in illa die conteram arcum Israel in valle Iezrael. 6 Et cõcepit adhuc, & peperit filiam. C
Et dixit ei: Voca nomen eius, Absq; misericordia: quia non addam vltrà misereri do-
mui Israel, sed [c] obliuione obliuiscar eorum. 7 Et [d] domui Iuda miserebor, & saluabo
eos in domino deo suo, & nõ saluabo eos in arcu & gladio & in bello, & in equis &
in equitibus. 8 Et ablactauit eam quæ erat absque misericordia: & concepit & peperit
filiũ: 9 & dixit ei: Voca nomen eius, Non populus meus: quia vos non populus meus, D
& ego non ero vester deus. 10 Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris quæ
sine mensura est, & non numerabitur. † Et erit, in loco vbi dicetur eis, Non populus
meus vos: dicetur eis, Filij dei viuẽtis. 11 Et congregabuntur filij Iuda & filij Israel pa-
riter, & ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra, quia magnus dies Iezrael.

c.In hoc dei indignatio cõsideranda, quòd nequaquã domui Israel se dicat vltrà misereri, sed eos de memoria sua æterna delere, quia vsque hodie Persarum regibus seruiunt. Hiero. ibid.
d. Domui Iuda misertus est domin⁹ post septuagĩta annos captiuitatis. Hiero. ibid.

†Ioan.10.f Roma.9.c

Respuit deus populum impium vt maritus vxorem adulteram, quam nec lauachro dignatur. II.

a.Hic propheta alloquitur predicatores primitiuę ecclesiæ natione Iudæos, puta Apostolos, aliósque discipulos, vt gentibus gratiã dei annuntient. Dion ibi.
b.Cor autem designat sub vberib⁹ situm, ex quo proficiscuntur cogitata mala, inuidiæ, homicidia, adulteria, & his similia. Theodo. ibid.

A D Icite [a] fratribus vestris, Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiam conse-
cuta. 2 Iudicate matrem vestram, iudicate, quoniam ipsa nõ vxor mea, & ego
non vir eius. Auferat fornicationes suas à facie sua, [b] & adulteria sua de medio
vberum suorum, 3 ne forte expoliem eam nudam, & statuam eam secundum diẽ nati-
uitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam,
& interficiam eam siti: 4 & filiorum illius non miserebor, quoniam filij fornicationũ
sunt, 5 quia fornicata est mater eorum. Confusa est quę concepit eos, quia dixit: Vadã
post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meũ.
oleum meum, & potum meum. 6 Propter hoc ecce ego [c] sepiam viam tuam spinis, &
B sepiam eam maceria. † Et semitas suas non inueniet, 7 & sequetur amatores suos, &
non apprehendet eos: & quæret eos, & non inueniet. Et dicet: Vadam & reuertar ad
virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. 8 Et hæc nesciuit
[d] quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui ei &
aurum, quæ fecerunt Baal. 9 Idcirco conuertar & sumam frumentum meum in tem-
pore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum,
quæ operiebant ignominiam eius. 10 Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis ama-
torum eius, & vir non eruet eam de manu mea. 11 Et [e] cessare faciam omne gaudium
eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa tempora
C eius. 12 Et corrumpam vineam eius, & ficum eius, de quibus dixit: Mercedes hæ
meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & come-
det eam bestia agri. 13 Et visitabo super eam dies Baalim quibus accendebat incen-
sum, & ornabatur inaure sua & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obli-
uiscebatur, dicit dominus. 14 Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in so-
litudinem.

†23.q.4.§. De Tyrii.

c.Vias nostras spinis sepimus, quando in hoc quod male cupimus, dolorũ pũctiones inuenimus Grego. homil.36.
d.His ipsis creaturis quæ extra nos sunt, quæ à foris adiacent, quæ bonæ factæ sunt, malus malevtitur. Argento & auro appetitur veritas, expugnatur integritas, iustitia vincitur, innocentia proditur, pietas fidésque violatur: ac de reb⁹ ad præsentia subsidia concessis detrimenta vitæ æternæ nequitia mortalis operatur. Euseb. Emis. de Epiph. homi.4.
e.Facit deus cessare lætitiã iniquorũ vel inducẽdo aduersa, vel auferendo eos celeriter de præsenti hac vita, vel proiiciendo eos in tormẽta tartarea, vt in Iob scriptum est: Laus impiorũ breuis est, & gaudium hypocrytæ ad instar puncti. Dio. ibi.

litudinem. Et loquar ad cor eius, 15 & dabo ei [f] vinitores eius ex eodem loco, & vallem
Achor ad aperiendam spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascẽ-
sionis suæ de terra Ægypti. 16 Et erit in die illa, ait dñs, vocabit me Vir meus, & non
vocabit me vltrà Baalim. 17 Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recorda-
D bitur vltrà nominis eorum. 18 Et percutiam cum eis fœdus in die illa cum bestia agri,
& cum volucre cœli, & cum reptili terræ. Et arcum & gladium & bellum conteram
de terra, & dormire eos faciam fiducialiter. [g] 19 Et spõsabo te mihi in sempiternum, &
sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & miserationibus. 20 Et re-
sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego dominus. 21 Et erit, in die illa exaudiam, di-
cit dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram, 22 & terra exaudiet triticum &
vinum & oleum, & hæc exaudient Iezrael. 23 Et seminabo eam mihi in terrã, † & mi-
serebor eius, quæ fuit absque misericordia. † 24 Et dicam non populo meo, Populus
meus es tu, & ipse dicet, Deus meus es tu.

f.Vineã intelligi Israel, omnis & veteris instrumenti & noui scriptura testatur. Vinea domini sabaoth, dom⁹ Israel est, &, Vineam de Aegypto transtulisti, &c. Hiero. ibid.

g. Hoc enim deus in nobis saluauit, quod pro nobis accepit. Et illã deus dei filius naturam fecit participem salutis æternę, quam sibi cõiunxit in vnitate personæ. Illam in cœleste palatiũ introduxit, cum qua sponsus de thalamo vteri virginalis exiuit. Quis autẽ moliatur dicere, verbi dei sponsam carnem fuisse, non animam? cui animæ iampridẽ dictum est ab ipso domino per prophetam: Et despõsabo te mihi in sempiternũ &c. Fulgen. ad Trasimundũ lib.1.

†Roma.9.c 1.Pet.2.b †35.quæ.1.§ Hæc itaque 32.quest.4.c Recurrat.

Synagoga à deo dilecta non reddidit deo vicem, ideo abiecta est, Messiam diutius expectatura. III.

†Ioh.9.e 1.Pet.2.b

†32.quæ.1.c pe.& vlti.

A E T dixit dominus ad me: [a] Adhuc vade, † & dilige mulierem dilectam ami-
co & adulteram, sicut diligit dominus filios Israel, & ipsi respectãt ad deos
alienos, & diligunt vinacia vuarum. † [b] 2 Et fodi eam mihi quindecim ar-
genteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei, 3 & dixi ad eam: Dies mul-
tos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro, sed & ego expectabo te: 4 Quia
E dies multos sedebunt filij Israel sine rege & sine principe, & sine sacrificio, & sine al-
tari, & sine Ephod, & sine Teraphim. 5 Et post hæc reuertentur filij Israel, & quærent
dominum deum suum, & Dauid regem suum, & pauebunt ad dominum, & ad bo-
num eius in nouissimo dierum.

a.Prænũciatur verbis & facto Iudæorũ vltima ac longissimã derelictio: atq; eorum circa finem mundi finalis conũersio. Dion. ibi.
b.Conducendã ei meretricẽ dominus præceperat. In superioribus itaq; manifestũ est quòd conduxit eã, qui etiam mercedis quantitatẽ expressit. Quindecim autẽ argentei ex septem & octo cõstant, hebdomadam itaque & octauã significanc Duorũ igitur testamentorũ.i. plenæ fidei pretio prophetia consummationẽ accepit fidei, ecclesia plenitudinẽ. Primo enim testamẽto Israel acquisitus est populus, secundo nationum & gentium. Fide ergo plena conducitur meretrix, vel ex gentibus copulam sui quærẽs, vel ex adultero Iudæorũ populo qui dominũ suum & authorem virginalis fidei dereliquerat, conuctus suos totius orbis spatio diffundẽs. Amb. Epi.39.

Ob multa Israelis scelera terra eius desolatur, Israel abiicitur, sacerdotes increpantur, & admonetur Iudas ne Israelis vitia sequatur. IIII.

23.quæ.2.c Admonere. 5 quæ.1.c. §. Hac itaq;

A A Vdite verbum domini filij Israel, quia iudicium dño cum habitatoribus
terræ. Non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia dei
in terra. 2 Maledictum & mendacium & homicidium & furtum & adulte-
rium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. 3 Propter hoc lugebit ter
ra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cœli: sed & pi-
sces maris cõgregabuntur. 4 Veruntamen vnusquisque non iudicet, & non argua-
tur vir. Populus enim tuus sicut ij qui contradicunt sacerdoti. 5 Et corrues ho-
B die, & corruet etiam propheta tecum. Nocte tacere feci matrem tuam. 5 Conticuit
populus meus, eo quòd [a] non habuerit scientiam. † Quia tu scientiam repulisti, re-
pellam te ne sacerdotio fungaris mihi. Et oblita es legis dei tui: obliuiscar filiorum
tuorum & ego. 7 Secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi, gloriam eo-
rum in ignominiam commutabo. † [b] 8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquita-
tem eorum subleuabunt animas eorum. † 9 Et erit sicut populus, sic sacerdos. Et visi-
tabo super eum vias eius, & cogitationes eius reddam ei. 10 Et comedẽt, & non satura
C buntur. Fornicati sunt, & non cessauerunt, quoniam dominum reliquerunt in nõ cu-
stodiendo. [c] 11 Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. 12 Populus meus in ligno
suo interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei. Spiritus enim fornicationum dece-
pit eos, & fornicati sunt à deo suo. [d] 13 Super capita montium sacrificabant, & super
colles accendebant thymiama, subtus quercum & populum & terebinthũ, quia bo-
na erat vmbra eius. † Ideo fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erũt.
D 14 Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cũ
adulterauerint, quoniam ipsi cum meretricibus conuersabantur, & cum effœmi-
natis sacrificabant. Et populus non intelligens vapulabit. 15 Si fornicaris tu Israel,
non delinquat saltem Iuda. Et nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Beth-

†38. dist. ca. Omnes. De renũti. e. Nisi. c. Pro defectu

†1.q.1.c. Ipsi 9.1.c. Pastor 2.q.7.§. Itẽ cum Balaã. 3.quæst.1.c Nulli.

†Isaiæ 24.e.

†27.quæ.2.c Quapropter.

a.Indignari se dicit deus & irasci, eo quòd agnitio dei non sit in terris, & deus nõ agnoscitur nec timetur. Delicta mendaciorum & libidinum, fraudium, crudelitatis & blasphemiarũ, impietatis & furoris deus increpat & incusat, & ad innocentiam nemo conuertitur. Cypr. contra Demetrianum tracta.1.
b. Oblationes populi pro peccato.
c.Fornicatio tam corporalis quàm spiritalis actũ rationis impediũt, iudiciúmque peruertunt, & hominẽ bestiis assimilant. Dio. ibi.
d.Hoc est quod legimus de singulis regibus: Veruntamen excelsa nõ abstulit: adhuc populus immolabat & sacrificabat in excelsis. Hieron. ibid.

auen,neque iuraueritis, Viuit dominus: [16] quoniam ſicut vacca laſciuiens declinauit
Iſrael. Nunc paſcet eos dominus quaſi agnum in latitudine. [17] Particeps idolorum E-
phraim, dimitte eum. [18] Separatum eſt conuiuiũ eorum, fornicatione fornicati ſunt:
dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. [19] Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis,&
confundentur à ſacrificiis ſuis.

Iſraelem increpans, carnalium ſacrificia ſubſannat: & cui dominus aduerſatur, humanum fruſtra quærit auxilium. V

AVdite† hoc ſacerdotes,& attendite domus Iſrael, & domus regis auſcultate, A
quia vobis iudiciũ eſt. Quoniam laqueus facti eſtis[a] ſpeculationi,& ſicut re-
te expanſum ſuper Thabor, [2] & victimas declinaſtis in profundũ. Et ego eru-
ditor omniũ eorũ. [b] [3] Ego ſcio Ephraim,& Iſrael non eſt abſconditus à me,quia nunc
fornicatus eſt Ephraim, contaminatus eſt Iſrael. [4] Non dabũt cogitationes ſuas vt re- B
uertãtur ad deum ſuũ,quia ſpiritus fornicationũ in medio eorũ,& dñm non cogno-
uerunt. [5] Et reſpondebit arrogantia Iſrael in facie eius,& Iſrael & Ephraim ruent in
iniquitate ſua. Ruet etiam Iudas cum eis. [6] In gregibus ſuis & in armentis ſuis vadent
ad quærendum dñm,& non inuenient. Ablatus eſt ab eis. [7] In dominum præuaricati
ſunt, quia filios alienos genuerunt. Nunc deuorabit eos menſis cum partibus ſuis.
[c] [8] Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Bethauen, poſt tergum tuum C
Beniamin. [9] Ephraim in deſolatione erit. In die correptionis in tribubus Iſrael oſtẽdi
fidẽ. [10] Facti ſunt principes Iuda quaſi aſſumentes terminum: ſuper eos effundã quaſi
aquam iram meam. [11] Calumniam patiens eſt Ephraim, fractus iudicio, quoniam cœ-
pit abire poſt ſordes. [12] Et ego quaſi tinea Ephraim: & quaſi putredo domui Iuda. [13] Et D
vidit Ephraim languorem ſuum,& Iudas vinculum ſuũ. Et abiit Ephraim ad Aſſur,
& miſit ad regem vltorem. [d] Et ipſe non poterit ſanare vos, nec ſoluere poterit à vo-
bis vinculum, [14] quoniam ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domui
Iuda. Ego capiam & vadam, tollam,& non eſt qui eruat. [15] Vadens reuertar ad locum
meum donec deficiatis,& quæratis faciem meam.

†2.quæ.7.c Paul' dicit.

a. Speculationem, prophetarum collegium & cõciliũ vocat. Ezechieli dixit: Speculatorem dedi te domui Iſrael. Eam ob rem dicit, Ephraim & Iſrael, id eſt omni populo correctionem afferam. Theodoretus ibi.
b. Hoc eſt, noui cogitationes, intentiones, verba & opera regis, & populi eius. Vnde Eccle.33. Oculi domini lucidiores ſunt ſuper ſolem, circunſpicientes omnes vias hominum. & Hebr.4. Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quẽ nobis ſermo. Albertus ibid.
c Gabaa & Rama duæ ſunt in tribu Beniamin ciuitates ſibi mutuo vicinæ, id eſt, Gabaa in qua natus eſt Saul, & Rama quæ eſt iuxta Gabaa, in ſeptimo lapide ab Ieroſolymis ſita, & quã Baaſa rex Iſrael occupare conatus eſt, vt exitum & introitum clauderet tribui Iudæ. 3.Regum 17.c. Hiero. ibid.
d. Non enim potuerunt Aegyptij liberare regnum Iudæ de manu Chaldæorum. Dion. ibi.

Dominus percutiens & ſanans queritur quòd Iſrael plagis non emendetur, verum à maioribus ad minores oritur iniquitas. VI.

IN tribulatione ſua mane conſurgent ad me. Venite & reuertamur ad domi- A
num, [2] quia[a] ipſe cepit & ſanabit nos, percutiet & curabit nos.† [3] Viuificabit
nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos,& viuemus in conſpectu eius,
ſciemus ſequemúrq; vt cognoſcamus dominum. Quaſi diluculum præparatus eſt e-
greſſus eius,& veniet quaſi imber nobis temporaneus & ſerotinus terræ. [4] Quid fa-
ciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, B
& quaſi ros mane pertranſiens. [5] Propter hoc dolaui in prophetis,& occidi eos in ver-
bis oris mei,& iudicia tua quaſi lux matutina egrediẽtur: [6] quia†[b] miſericordiam vo-
lui,& non ſacrificium,&† ſcientiam dei plus quàm holocauſta. [7] Ipſi autem ſicut A-
dam tranſgreſſi ſunt pactum, ibi præuaricati ſunt in me. [8] Galaad ciuitas operantium C
idolum ſupplantata ſanguine, [9] & quaſi fauces virorum latronum. Particeps ſacerdo-
tum in via interficientium pergentes de Sichem, quia ſcelus operati ſunt. [10] In domo
Iſrael vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus eſt Iſrael. [11] Sed &
Iuda pone meſſem tibi, cum conuertero captiuitatem populi mei.

†1.Cor.15.a
†10.diſt.ca. Ponderet.
†Matth.9.b 12.a Eccle.4.d 1.Reg.15.e

a. Non enim ambitu temporis indiget, ſed multiplicem ſanitatem afferet. Per hæc deſignat poſt tres dies factã cõſeruatoris reſurrectionem: quæ publicam reſurrectionem conciliauit: omnibúſque nobis ſpẽ immortalitatis dedit ingeneratã ex dei cognitione. In tertio, inquit, die reſurgemus, & viuemus corã eo, & cognoſcemus. Theodoret' ibid.
b. Vt cognoſcamus igitur deum miſericordiæ magis indulgentem eſſe quàm ſeueritatis tenacem, ipſe ait: Quia miſericordiam malo quàm ſacrificiũ. Quomodo igitur veſtrum poteſt acceptum eſſe ſacrificium deo, qui negatis miſericordiã, cũ ipſe dicat nolle ſe mortem peccatoris ſed correctionem? Amb. de pœniten lib.1.ca.2.

Iſrael ob plurima ſcelera non ex toto corde ad deum conuerſus, à creaturis quærit auxilium. VII.

CVm ſanare vellem Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samarię A
qui operati ſunt[a] mendacium. Et fur ingreſſus eſt, ſpolians latrunculus fo-
ris.† [2] Et ne fortè dicant in cordibus ſuis omnem malitiam eorũ me recor-
datum: nunc circundederunt eos adinuentiones ſuæ, corã facie mea factæ
ſunt.

†De pœ.di. 4.c.Ne forte.

a. Hoc eſt, idolũ, quod teſte Apoſtolo nihil eſt. Rectè enim idolũ appellatur mẽdacium: quoniã ſicut verũ opponitur falſo, ita idolum deo, qui eſt veritas. Denique; idolum dicitur nihil vel nõ ens, non ex parte materiæ aut formæ artificialis ſupinductæ, ſed quantum ad id qd eſſe aut ſignificare putatur. Dion. ibi.

ſunt. [3] In malitia ſua lætificauerunt regem,& in mendaciis ſuis principes. [4] Omnes a-
dulterantes quaſi clibanus ſuccẽſus à coquente. Quieuit paululũ ciuitas à commix-
B tione fermenti,† donec fermentaretur totum. [5] Dies regis noſtri, cœperunt principes
furere à vino. Extendit manum ſuam cum illuſoribus: [6] quia applicauerunt quaſi cli-
banum cor ſuum cum inſidiaretur eis. Tota nocte dormiuit coquens eos, mane ipſe
ſuccenſus quaſi ignis flammæ. [b] [7] Omnes calefacti ſunt quaſi clibanus, & deuoraue-
runt iudices ſuos. Omnes reges eorum ceciderunt: non eſt qui clamet in eis ad me. E-
phraim in populis ipſe commiſcebatur. [8] Ephraim factus eſt ſubcinericius panis, qui
C non reuerſatur. [c] [9] Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit. Sed & cani effuſi
ſunt in eo,& ipſe ignorauit. [10] Et humiliabitur ſuperbia Iſrael in facie eius. Nec re-
uerſi ſunt ad dominum deum ſuum,& non quæſierunt eum in omnibus his. [11] Et fa-
ctus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta, non habens cor. Ægyptum inuocabant, ad
Aſſyrios abierunt. [12] Et cum profecti fuerint, expãdam ſuper eos rete meum,& quaſi
volucrem cœli detraham eos. Cędam eos ſecundum auditionem cœtus eorum. [13] Vę
eis, quoniam receſſerunt à me.† [d] Vaſtabuntur, quia præuaricati ſunt in me. Ego re-
D demi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia. [14] Et non clamauerunt ad me in
corde ſuo, ſed vlulabant in cubilibus ſuis. Super triticum & vinum ruminabãt,& re-
ceſſerunt à me. [15] Et ego erudiui eos,& confortaui brachia eorum,& in me cogitaue-
runt malitiam. [16] Reuerſi ſunt vt eſſent abſque iugo: facti ſunt quaſi arcus doloſus, Ca
dent in gladio principes eorum, à furore linguæ ſuæ. Iſta ſubſannatio eorum in terra
Ægypti.

†Matt.13.c
†De pœ.di. 4.§.Filiis quoque.

b. Omnes, inquit, perditi & diſſoluti animi incẽdio flagrãtes, ſimiles ſunt ignito ac incenſo clibano, prõpto ad excipiendum fermentũ paratum ad panis confectionem. Theodoretus ibi.
c. Exteriorẽ quippe ſuperficiem intuens, ſalua ſibi omnia ſuſpicabitur, non ſentiens vermẽ occultum, qui interiora corrodit. Manet tonſura, veſtis necdũ mutata eſt, ieiuniorum regula cuſtoditur, ſtatutis pſallitur horis, ſed cor longe eſt à me, dicit dominus. Ber. in cap. ieiunij. Ser.2.
d Vaſtabuntur igitur & miſeri erunt, & ſemper timẽtes ac formidãtes, quia præuaricati ſunt in deũ, adorãtes vitulos aureos, & relinquentes eum qui redemit eos de Aegyptia ſeruitute, & eduxit eos in excelſo brachio: ipſi vero locuti ſunt contra dominum mendacia. Hiero. ibi.

Iſraelitæ vitulum in Samaria in malum ſuum erigentes, deſtruendi ſunt per Aſſyrios & Iudæ vrbes concremandæ. VIII.

A IN gutture tuo ſit tuba quaſi[a] aquila ſuper domum domini, pro eo quòd trãſ-
greſſi ſunt fœdus meum,& legem meam præuaricati ſunt. [2] Me inuocabunt,
Deus meus,& cognouimus te Iſrael. [3] Proiecit Iſrael bonum, inimicus perſe-
quetur eum.†[b] [4] Ipſi regnauerunt,& non ex me: principes extiterunt, & non cogno-
B ui. Aurum ſuum & argentum ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent. [5] Proiectus eſt
vitulus tuus Samaria. Iratus eſt furor meus in eis. Vſquequo non poterunt emunda-
ri? [6] Quia ex Iſrael & [c] ipſe eſt. Artifex fecit illum,& nõ eſt deus. Quoniam in aranea-
rum telas erit vitulus Samariæ: [7] quia ventum ſeminabunt,& turbinem metent. Cul-
mus ſtans non eſt in eo: germen non faciet farinam. Quod & ſi fecerit, alieni come-
C dent eam. [8] Deuoratus eſt Iſrael, nunc factus eſt in nationibus quaſi vas immundum,
[9] quia ipſi aſcenderunt ad Aſſur. Onager ſolitarius ſibi Ephraim. Munera dederunt
amatoribus ſuis, [10] ſed & cum mercede cõduxerunt nationes. Nunc congregabo eos,
& quieſcent pauliſper ab onere regis & principum. [11] Quia multiplicauit Ephraim
D altaria ad peccandum, factæ ſunt ei aræ in delictum.† [12] Scribam ei multiplices leges
meas, quæ velut alienæ computatæ ſunt. [13] Hoſtias offerent, immolabunt carnes, &
comedent,& dominus non ſuſcipiet eas. Nunc recordabitur iniquitatis eorum,& vi-
ſitabit peccata eorum. Ipſi in Ægyptum conuertentur: [14] & oblitus eſt Iſrael facto-
ris ſui,& ædificauit delubra,& Iudas multiplicauit vrbes munitas. Et mittam ignem
in ciuitates eius,& deuorabit ædes illius.

†1.quæ.1.c. Audacter.
†Mala.2.c. De præſumptio.c.Scribam.

a. Quòd autem hoſtiũ regẽ vocauerit aquilã, Ezechielis prophetia idem atteſtatur. Aquila, inquit, grandis magnarum alarum. Theodoretus ibid.
b. Væ vobis qui clauẽ tolliſtis, non ſcientiæ ſolum, ſed autoritatis: nec ipſi introiſtis, & multipliciter impediſtis quos introducere debuiſtis. Tollitis enim, & non accipitis claues. De quibus propheta: Ipſi regnauerũt, & nõ ex me, &c. Vnde tãtus prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tãta, vnde veſania tanta præſumptionis humanæ? Audeat ne aliquis veſtrum terreni cuiuſlibet reguli, non præcipiẽte aut etiã prohibẽte deo occupare miniſteria, prærripere beneficia negotia diſpenſare? Berna. de conuerſio. ad clericos, Ser.27.
c. Vitulus Ieroboam.

Samariæ fames, ſterilitas & captiuitas annuntiantur, quia filij à parentibus ſuis degenerant. IX.

A NOli[a] lætari Iſrael, noli exultare ſicut populi, quia fornicatus es à deo tuo, di-
lexiſti mercedem ſuper omnes areas tritici. [2] Area & torcular non paſcet eos,
& vinum mentietur eis. [3] Non habitabunt in terra domini. Reuerſus eſt E-
phraim in Ægyptum,& in Aſſyriis pollutum comedit. [4] Non libabunt domino vi-
num,& non placebunt ei.†[b] Sacrificia eorum, quaſi panis lugentium. Omnes qui co
medent eum, contaminabuntur, quia panis eorum animæ ipſorum, non intrabit in

†1.q.1.c. Si quis inquit. & ca. Dñs. 34.quæ.1.c. Didicimus.

a. Dicitur & ad hæreticos ne exultent atque lętẽtur, & putent ſe ſimiles cæterarũ nationũ. Illæ enim non crediderũt in deũ, iſti vero ſub nomine dei idola colũt & fornicantur à deo ſuo, & plures ſibi areas & torcularia multiplicãt. Hiero. ibi.
b. Plena diligentia & exploratione ſyncera oportet eos ad ſacerdotium dei deligi, quos à deo conſtet audiri. Nec ſibi plebs blandiatur quaſi immunis à contagione eſſe delicti poſsit, cũ ſacerdote peccatore communicãs, & ad iniuſtum atque illicitum præpoſiti ſui epiſcopatũ conſenſum ſuũ cõmodans, cum per Hoſeã prophetam comminetur & dicat cẽſura diuina: Sacrificia eorum, &c. Cypri. li.1. Epiſt. epiſt.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

domum domini.[5] Quid facietis in die solenni,in die festiuitatis domini?[6] Ecce enim profecti sunt à vastitate . Ægyptus congregabit eos,Memphis sepeliet eos . Desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit:lappa in tabernaculis eorum. [7] Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis . Scitote Israel stultum prophetam,insanum,virum [c] spiritualem.Propter multitudinem iniquitatis tuę,& multitudo amentiæ. [8] Speculator Ephraim cum deo meo: Propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias eius. Insania in domo dei eius.[9] Profundè peccauerunt,† sicut [d] in diebus Gabaa:recordabitur iniquitatis eorum,& visitabit peccata eorum. [10] Quasi vuas in deserto inueni Israel, quasi prima poma ficulneæ : in cacumine eius vidi patres eorum.Ipsi autem intrauerunt ad Beelphegor,& abalienati sunt in confusionem,& facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.[11] Ephraim quasi auis auolauit. Gloria eorum à partu,& ab vtero & à conceptu.[12] Quòd & si enutrierint filios suos,absque liberis eos faciam in hominibus.Sed & væ eis cum recessero ab eis.[13] Ephraim, vt vidi,Tyrus erat fundata in pulchritudine . Et Ephraim educet ad interfectorem filios suos.[14] Da eis domine, quid dabis eis ? Da eis vuluam sine liberis, & vbera arentia. [15] Omnes nequitiæ eorum in Galgal,quia ibi exosos habui eos.Propter malitiam adinuentionum eorum de domo mea eiiciam eos.Non addam vt diligam eos. Omnes principes eorum recedentes.[16] Percussus est Ephraim, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient,quòd & si genuerint,interficiam amātissima vteri eorum. Abiiciet eos dominus deus meus,quia non audierunt eū,& erunt vagi in nationibus.

c. Ventosum & iactabundū.

d. Beniamitę pro adulterio in Gabaa facto, de quibus. Iudi. 19.

† 1. Reg. 8. d.

Ingratitudo Israelis propter idola interitum populo & terræ vastationem afferet, cui maior promittitur afflictio,nisi redeat ad cor. X.

[a] Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei : Secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris:[2] diuisum est cor eorum,nunc interibunt.Ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum,[3] quia nunc dicent : Non est rex nobis.Non enim timemus dominum . Et rex quid faciet nobis ? [4] Loquimini verba visionis inutilis,& ferietis fœdus cum mendacio,& germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri . [5] Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ. Quia luxit super eum populus eius, & æditui eius super eum exultauerunt in gloria eius, quia migrauit ab eo.[6] Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi vltori. Confusio Ephraim capiet,& confundetur Israel in voluntate sua. [7] Trāsire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.[8] Et disperdentur excelsa idoli peccatum Israel:Lappa & tribulus ascendent super aras eorum . † Et dicent montibus, Operite nos,& collibus,Cadite super nos.† [9] Ex diebus Gabaa peccauit Israel,ibi steterunt.Non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis.[10] Iuxta desiderium meum corripiam eos.Congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.[11] Ephraim vitula docta diligere triturам, & ego transiui super pulchritudinem colli eius.Ascendam super Ephraim.Arabit Iudas,cōfringet sibi sulcos Iacob. † [b] [12] Seminate vobis in iustitia , & metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale . Tempus autem requirendi dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam.[13] Arastis impietatem,iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij:quia confisus es in viis tuis,& in multitudine fortium tuorum. [14] Consurget tumultus in populo tuo,& omnes munitiones tuæ vastabuntur,sicut vastatus est Salmana à domo eius † qui iudicauit Baal in die prælij,matre super filios allisa.[15] Sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

a. Hoc loco vitem frondōsam vocat Israel,& fructuin abundantem, non propter eius pietatem,aliásve virtutes,sed propter procreatorum multitudinē: id quod facit cum ait: Secundū multitudinem fructus,multitudine cumulatius aucti, passim idolis altaria locauerunt. Theodoret. ibid.

b. Esto spiritalis agricola, fere quod tibi prosit. Bona satio in corde viduarum. Si terra tibi reddit fructus vberiores ꝙ accepit, quanto magis misericordiæ remuneratio reddet multiplicio ra quæ dederis? Ambro. de Nabuthe. cap. 7.

† Iere. 4. d

† Iudic. 8. d

Deus ingratis etiam Iudæis benefaciens beneficia improperat: sed quia ingrati sunt,captiuantur,tandem liberandi. XI.

Sicut

† Matt. 2. c.

[a] Sicut mane transit,pertransit rex Israel: quia puer Israel,& dilexi eum,& † ex Ægypto vocaui filium meum.[2] Vocauerunt eos:sic abierunt à facie eorum. Baalim immolabant,& simulachris sacrificabant. [3] Et ego quasi nutricius Ephraim portabam eos in brachiis meis,& nescierunt quòd curarem eos. [4] In funiculis Adam traham eos,in vinculis charitatis.Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum,& declinaui ad eum vt vescerетur.[5] Non reuertetur in terram Ægypti, & Assur ipse rex eius , quoniam noluerunt conuerti . [6] Cœpit gladius in ciuitatibus eius,& consumet electos eius,& comedet capita eorum:[7] & populus meus pendebit ad reditum meum.Iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur. [8] Quomodo dabo te Ephraim,protegam te Israel? Quomodo dabo te*† [b] Sicut Adama ponam te,vt Seboim? Conuersum est in me cor meum , pariter conturbata est pœnitudo mea.[9] Non faciam furorē iræ meæ.Non conuertar vt disperdam Ephraim,[c] quoniam deus ego,& non homo,in medio tui sanctus,& non ingrediar ciuitatem.[10] Post dominum ambulabunt:quasi leo rugiet:quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris: [11] & auolabunt quasi auis ex Ægypto,& quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit dominus. [12] Circundedit me Ephraim in negotiatione,& in dolo domus Israel . Iudas autem testis descendit cum deo & cum sanctis fidelibus.

† Gene. 19. c Deper. d. 1. c. Sed & cōtinuo. 32. q. 7 c. Flagitia.

a. Pulchrè puerum domini appellat Israel, qui ab eo fit ad saluandum susceptus, obedictē videlicet & humilem,iuxta quod Hosee dicit: Quia puer Israel,& dilexi eum Na qui cōtemnę humiliari,non potest vtiq; saluari, nec dicere eū prophetа: Ecce enim deus adiuuat me,&c. Beda in festo annuntia.

b. Sed cōtinuo qui dixerat: Sicut Adama ponam te, vt Seboim: quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorū parilis excidij traxere consortiū Amb. de pœnit. lib. 1. cap. 4. c. Hæc & alia his similia de verbū homo factus ad eos dicit qui virum quidem ipsum sanctum, non autem deum esse cōfitebatur . Deus ego sum, inquit, & nō homo in te sanctus . deinde vbi deū seipsum dicit, dominū ac deū & patrem suum indicat, adiungens. Post dominum ambulabunt, &c. Euseb. de demonstra. lib. 5. ca. 22.

Israelitas beneficiorum patris sui Iacob immemores reuocat dominus ab idololatria, impietatem eorum & pœnam repetens. XII.

[a] Ephraim pascit ventum,& sequitur æstum. Tota die mēdacium & vastitatem multiplicat.Et fœdus cum Assyriis iniit,& oleum in Ægyptum ferebat.[2] Iudicium ergo domini cum Iuda,& visitatio super Iacob.Iuxta vias eius & iuxta adinuentiones eius reddet ei.† [a] [3] In vtero supplantauit fratrem suum, † & in fortitudine sua directus est cum angelo.[4] Et inualuit ad angelum,& confortatus est. Fleuit,& rogauit eum. † In Bethel inuenit eum, & ibi locutus est nobiscum. [5] Et dominus deus exercituum,dominus memoriale eius.[6] Et tu ad dominum deum tuum cōuertêris.Misericordiam & iudicium custodi , & spera in deo tuo semper. [7] Chanaan in manu eius statera dolosa,calumniam dilexit.[8] Et dixit Ephraim : Veruntamen diues effectus sum,inueni idolum mihi. † Omnes labores mei non inuenient mihi iniquitatem quam peccaui.[9] Et ego dominus deus tuus ex terra Ægypti , adhuc sedere te faciam in tabernaculis,sicut in diebus festiuitatis.[10] Et locutus sum super prophetas,[b] & ego visionem multiplicaui,& in manu prophetarum assimilatus sum. [11] Si in Galaad idolum,ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes. Nam & altaria eorū quasi acerui super sulcos agri.† [12] Fugit Iacob in regionem Syriæ,& seruiuit Israel in vxorem:& in vxorem seruiuit.† [13] In propheta autem eduxit dominus Israel de Ægypto,& in propheta seruatus est.[14] Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis,& sanguis eius super eum veniet, & opprobrium eius restituet ei dominus deus suus.

† Gen. 25. d
† Gene. 22. f
† Ibid. g.
† Gene. 31.

† De per. d. 3. c. Nē forsitan.

† Gen. 28. a.

† Exod. 14. c

a. Tria dei beneficiā, à quibus ille populus sequēs vōtum se semper auertit. Primum confortationis Iacob cōtra fratrē, contra auunculum, contra angelum. secundum eductionis de Aegypto, cōmunicationis legis & prophetarum. tertiū. constructionis domus per vxores & diuitias. Albert. ibid.

b. Quādo autem dignatus est dominus humanam formam susciperе, & primitias nostras recipere, neque putatiuā neque apparentem tantum carnem, sed veram induit. Et ea propter per omnia nostra trāsire, & ex muliere nasci, & infans fieri, & panniculis inuolui, & lactę pasci, aliáque omnia ferre, vt dispensationis veritas credibilior esset , & hereticorum ora dissuerer. Propterea & dormit in naui: & ita facit, & fatigatur, & omnia humana sustinet vt per res ipsas certisque argumētis persuadeat. Propter hoc etiā tribunali astitit, & crucifigitur, & mortem sustinet ignominiosissimam, & in sepulchro ponitur, vt sua incarnatio per omnia fiat manifesta. Chry. in Gene. ho. 58.

Deus Zelotes alium deum non fert: Israeli exitium ob ingratitudinem minatur: victoriam mortis & inferni per Christum pollicetur. XIII.

[a] Loquente Ephraim, horror inuasit Israel , & deliquit in Baal, & mortuus est. [2] Et nunc addiderunt ad peccandum , fecerúntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum . Factura artificum totum est , his ipsi dicunt:Immolate homines,vitulos adorātes.[3] idcirco erūt quasi nubes matutina , & sicut ros matutinus prætereūs.Sicut puluis turbine raptus ex area,& sicut fumus de fumario.† [4] Ego autem dominus deus tuus ex terra Ægypti,& deū absque me nescies: & saluator non est præter me.[5] Ego cognoui te in deserto,in terra solitudinis. [6] Iuxta pascua sua adimpleti sunt,& saturati sunt. Et eleuauerūt cor suum,& obliti sunt mei.

† Isa. 43. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorũ. 8 Occurram eis quasi vrsa raptis catulis, & dirumpam interiora iecoris eorum. Et consumam eos ibi quasi leo. C
Bestia agri scindet eos. 9 Perditio, tua Israel: tantummodo in me auxilium tuũ. 10 Vbi
est rex tuus? maximè nunc saluet te in omnibus vrbibus tuis, [a] & iudices tui, de quibus dixisti:† Da mihi regem, & principes. 11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea. 12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum † 1.Reg.8.2.
eius. 13 Dolores parturientis venient ei. Ipse filius non sapiens. Nunc enim non stabit D
in contritione filiorum. 14 De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos.
† [b] Ero mors tua, ô mors: morsus tuus ero, inferne. Cõsolatio abscondita est ab ocu- † 1.Cor.15.g
lis meis, 15 quia ipse inter fratres diuidet.† Adducet vrētem ventum dominus de de- Hebr.2.d
serto ascendentem, & siccabit venas eius, & desolabit fontem eius, & ipse diripiet the † Eccc.19.d
saurum omnis vasis desiderabilis.

Samariæ interitus adesse monstratur: plurima autem bona conuersis promittuntur, modò non redeant ad peccatum. *XIIII.*

Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitauit deum suum. In gladio A
pereant. Paruuli eorum elidantur, & fœtæ eius scindantur. [a] 2 Conuertere Israel ad dominum deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. 3 Tollite
vobiscum verba, & conuertimini ad dominum, & dicite ei: Omnem auferiniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum. 4 Assur non saluabit nos. Super equum non ascendemus, nec dicemus vltrà: Dij nostri opera manuum B
nostrarum, quia eius qui in te est misereberis pupilli. 5 Sanabo cõtritiones eorum: diligam eos spontaneè, quia auersus est furor meus ab eis. 6 Ero quasi ros Israeli: germinabit sicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani. † 7 Ibunt rami eius, & erit quasi † Deper.d.
oliua gloria eius, & odor eius vt Libani.† 8 Conuertentur sedentes in vmbra eius, vi- C 2.ca.Si aggemus.c.Ne forsitan.
uent tritico. Et germinabũt quasi vinea: memoriale eius sicut vinũ Libani. 9 Ephraim † Ticum.b
quid mihi vltrà idola? Ego exaudiam, & dirigam eum ego vt abietem virētem, ex me
fructus tuus inuentus est.† 10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? † Iere.9.d
Quia rectæ vię domini, & iusti ambulabũt in eis: [b] pręuaricatores verò corruēt in eis.

a. Huius populi rex & iudices fuerunt principes peruersorum dogmatum, qui eo tempore necessitatis & angustiæ liberare non potuerũt: qui dati sunt in furore, & auferētur in indignatione. Non quòd dominus tales eos voluerit habere reges, sed quòd dimiserit eos voluntatibus suis, vt comedentes & incrassati carnibus, nauscarent & euomerent per nares suas, & odisse inciperent eos quos tanto studio sequebantur. Hiero. ibid.
b. Ac sic mortis iniquitas, quæ se tanquam hominem vicisse gaudebat, expauit subito prædam suam, & in suo regno a suo (vt putabat) debitore cõtricta est, a suo condemnata reo, a suo subiugata est captiuo. Ideo suis laqueis illigata, & irretita perditio, dũ deciperet, supplantata est: dum interficeret, extincta est: dum deuoraret, absumpta est. Euseb. Emise. De pasch. hom. 6.
a. Deus enim finis est noster summus & vltimus, idcirco ad eum debet esse tota nostra mentis cõuersio: atq; ad ipsum tanquam ad finem ordinanda sunt omnia, vt nihil ametur aut fiat, nisi in ipso & propter ipsũ. Dion y. ibid.
b. Prævaricator aurē Latinè & transgressor vocatur, eo quòd à lege domini trāseat ad errorem, & transgrediatur mãdata cœlestia, cui dictum est vt adhereat domino deo suo. Ambro. in psal. 118. Serm. 15.

PROLOGVS IN IOEL PROPHETAM.

Sanctus Ioel apud Hebræos post Hosee ponitur, & sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem tribus confertur vaticinium, quæ vel Samaria vel Israel sæpe memorantur: sic in hoc Propheta omne quod dicitur, ad tribum Iudæ & ad Ierusalem pertinere credendum est: & nullam omnino Israelis, id est decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetauit, eadem debemus accipere, quæ in Hosee legimus; In diebus Oziæ, Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ Regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas Regis Israel. Porrò factum esse sermonem domini, ad meritum eius refertur cui fit, non ad conditionem illius qui fieri dicitur, vt alibi legimus: Dominus factus est mihi in salutem. Auditus autem in scripturis sanctis non est iste qui in aure sonat, sed qui in corde percipitur, iuxta illud quod dominus loquitur in euan-
Hazinu. *gelio: Qui habet aures audiendi, audiat. Quòd autē dicitur Hebraicè* האזינו, *Græcè* ἐνωτίζεσθε, *Latinè sonat, auribus percipite: proprie non aure, sed corde percipitur. Qui senes sunt & cœlestes, audiunt spiritualiter. qui autem habitant in terra, appellāturque terreni, auribus percipiunt. Vbicunque autem hæc duo verba coniuncta ponuntur, non ad simplicem tantùm verborum sonum, sed ad reconditam quoque dictorum intelligētiam pertinere intelligendum est. In Genesi Lamech loquitur ad vxores suas Ada & Sella: Audite verba mea vxores Lamech, auribus percipite sermones meos, quia virum occidi in vulnus meum, & iuuenem in liuorem meum. Et Isaias: Audite cœli, & auribus percipe terra.*

ITEM ALIVS PROLOGVS.

Ioel

Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam, & post euersionem prioris populi effusum iri spiritum sanctum super seruos dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion, qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè cõtinetur. Ex tribus igitur generibus rhetorum hæc sumuntur principia, & tres sunt argumentorum partes, ex quibus incipere solet omnis orator. Aut enim dociles, aut benevolos, aut attentos auditores debet efficere. Hic ergo propheta rectè à magnitudine cladis sumens principium, eósque qui audituri erant, volens ad pœnitentiam prouocare, reddit attentos, admirans futurorum malorum, vt considerantes futuræ cladis asperitatem, ocyus pœnitentiam arriperent. In hoc propheta idcirco nec reges nec tempora sunt prænotata, quia iisdem temporibus ac regibus, quibus Hosee prophetauerat, & ipse prophetauit. Ioel interpretatur incipiens, aut domini descensus. Phatuel vero aut latitudo aut ostium dei tropologicè, hoc est, qui ostium dei & scientiam dei habuerit apertam, rectè incipit prophetare. Natus est autem de tribu Ruben in agro Bethoron, vbi in pace mortuus est, & sepultus.

VITA IOELIS PROPHETÆ.

Ioel filius Phatuel de tribu Ruben, natus in agro Bethoron, permulta super Ierusalem prophetauit, & de consummatione gentium. Estque cum honore & gloria mortuus & humatus in dicto agro Bethoron. Isidorus de vita & morte quorundam sanctorum, post Epiphanium.

Prophetia Ioelis.

Imminentibus quatuor plagis excitantur populi & præcipuè sacerdotes ad orationem, ieiunium, & planctum. *Cap. I.*

Anno ante Christum. 707. Anno mũdi 3255.

VErbum domini quod factum ad Ioel filiũ Phatuel, [a] 2 Audite hęc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ. Si factũ est istud in diebus vestris, aut in diebus patrũ vestrorũ. 3 Super hoc filiis vestris narrate, & filij vestri filiis suis, & filij eorũ generationi alteræ. [b] 4 Residuũ erucæ comedit locusta, & residuũ locustæ comedit bruchus, & residuũ bruchi comedit rubigo. [c] 5 Expergiscimini ebrij, flete & vlulate omnes qui bibitis vinũ in dulcedine, quoniam periit ab ore vestro. 6 Gens enim ascendet super terram meam fortis & innumerabilis. Dentes eius vt dentes leonis, molares eius vt catuli leonis. 7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticauit. Nudans spoliauit eam, & proiecit: albi facti sunt rami eius. 8 Plange quasi virgo accincta sacco, super virum pubertatis suæ. 9 Periit sacrificium & libatio de domo domini, & luxerũt sacerdotes ministri domini. 10 Depopulata est regio, luxit humus, quoniã [d] deuastatum est triticum. Confusum est vinum, elanguit oleum. 11 Cõfusi sunt agricolæ, C
vlulauerunt vinitores super frumento, vino & hordeo, quia periit messis agri. 12 Vinea confusa est, & ficus elanguit. Malogranatum & palma & malum, & omnia ligna agri aruerunt, quia confusum est gaudium à filiis hominum. 13 Accingite vos & plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris. Ingredimini, cubate in sacco ministri dei mei, quoniam interiit de domo dei vestri sacrificium & libatio. [e] † 14 Sanctificate ieiuniũ, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum dei vestri: & clamate ad dominum, 15 Ah ah ah diei: quia prope est dies domini: & quasi vastitas D
à potente veniet. 16 Nunquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo dei nostri, lætitia & exultatio? [f] 17 Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ, quoniam confusum est triticum. 18 Quid in-

4 Isa.5.d

a. Auditus enim in scripturis sanctis nõ est iste qui id aure resonat, sed qui i corde percipitur: iuxta illud quod dominus loquitur in euãgelio: Qui habet aures audiēdi, audiat. Hiero. ibi.
b. Eruca luxuriam, locusta inanem gloriam, bruchus ingluuiem, & rubigo iram designant, quę ubi inuicem succedunt. Gre. Moral. lib. 34. c. 19.
c. Somnio depressos vocat, qui delectatione peccati in obsequiis dei immobiles facti sunt. Ionæ 1. Quid tu sopore deprimeris? Ephes. 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis. Hos etiam vocat ebrios: quia per peccatum ratione ligatā habent. Alb. ibi.
d Huius infœcunditatis maxima causa est iniquitas hominũ propter quā gaudia cessarunt, mœrores animi importati sunt & inducti. Quamobrem, inquit, vos sacerdotes vestem lugubrē recipite. Theodo. ibi.
e. Ieiunium sanctificare, est adiunctis aliis bonis dignā deo abstinentiam cernis ostendere. Greg. Past. 3. part. admonitio 20.
f. Computrescere, est carnales homines in fœtore luxurię vitam finire, de quibus Isa. 3. Et erit pro suaui odore fœtor, pro zona funiculus. Quia nimirum hi prauis operis fœtorem emittunt, qui abiecto cingulo castitatis, funiculum intexunt lasciuiæ. Gre. in 7. psa. pœni. psal. 50.

Universidad de Deusto Biblioteca

gemuit animal,mugierunt greges armenti? Quia non eſt paſcua eis. Sed & greges pe-
corum diſperierunt, 19 Ad te clamabo domine, quia ignis comedit ſpecioſa deſerti,
& flamma ſuccendit omnia ligna regionis. 20 Sed & beſtię agri quaſi area ſitiens im-
brem, ſuſpexerunt ad te, quoniam exiccati ſunt fontes aquarum, & ignis deuorauit
ſpecioſa deſerti.

Terribilis propter hoſtium crudelitatem dies domini populum excitat ad ceſſandum à peccatis, quandoquidem dominus orbem renouans, ſpiritum ſuum mittet in terram. II.

CAnite tuba in Sion, vlulate in monte ſancto meo. Conturbentur omnes ha- A Infr.eod.
bitatores terræ,quia venit [a] dies domini,quia prope eſt, 2 dies tenebrarum &
caliginis, dies nubis & turbinis : quaſi mane expanſum ſuper montes, popu-
lus multus & fortis. Similis ei non fuit à principio,& poſt eum non erit vſq; in annos
generationis & generationis. 3 Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum exurens
flamma. Quaſi hortus voluptatis terra coram eo,& poſt eum ſolitudo deſerti,neque
eſt qui fugiat eum. 4 Quaſi aſpectus equorũ aſpectus eorum,& quaſi equites ſic cur-
rent. Sicut ſonitus quadrigarum ſuper capita montium exilient, 5 ſicut ſonitus flam- B
mæ ignis deuorantis ſtipulam,velut populus fortis præparatus ad prælium. 6 A facie
eius cruciabuntur populi; omnes vultus redigentur in ollam. 7 Sicut fortes current,
quaſi viri bellatores aſcendent murum. Viri in viis ſuis gradientur, & non declina-
bunt à ſemitis ſuis. 8 Vnuſquiſq; fratrem ſuum non coartabit,ſinguli in calle ſuo am-
bulabunt. Sed & per feneſtras cadent, & non demolientur. 9 Vrbem ingredientur in
muro current:domos conſcendent:per feneſtras intrabunt quaſi fur.† 10 A facie eius † Matt.13.G
contremuit terra,moti ſunt cœli. [b] Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt C
ſplendorem ſuum. 11 Et dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui, quia
multa ſunt nimis caſtra eius,quia fortia,& facientia verbum eius. Magnus enim dies
domini,& terribilis valde. Et quis ſuſtinebit eum? 12 Nunc ergo,dicit dominus, [c] con
uertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio & fletu, & in planctu, 13 & [d] ſcindite
corda veſtra,& non veſtimenta veſtra. Et conuertimini ad dominum deum veſtrum,
† quia benignus & miſericors eſt,patiens & multæ miſericordiæ,& præſtabilis ſuper
malitia.† 14 Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat,deus & relinquat poſt ſe benedictio-
nem? Sacrificium & libamen domino deo noſtro.† 15 Canite tuba in Sion, [e] ſanctifi- D
cate ieiunium,vocate cœtum, 16 congregate populũ,ſanctificate Eccleſiã,coadunate
ſenes,cõgregate paruulos,& ſugentes vbera. Egrediatur ſpõſus de cubili ſuo, & ſpõ-
ſa de thalamo ſuo. 17 Inter veſtibulum & altare plorabũt ſacerdotes miniſtri domini,
& dicent:Parce domine,parce populo tuo,& ne des hæreditatẽ tuam in opprobriũ,
vt dominẽtur eis nationes. Quare dicunt in populis: Vbi eſt deus eorũ? [f] 18 Zelatus eſt
dominus terrã ſuam,& pepercit populo ſuo. 19 Et reſpõdit dominus,& dixit populo
ſuo: [g] Ecce ego mittam vobis frumentum & vinum & oleum, & replebimini in eis, E
& non dabo vos vltrà opprobrium in gẽtibus. 20 Et eum qui ab aquilone eſt, procul
faciam à vobis,& expellam eum in terram inuiam & deſertam:faciẽ eius contra ma-
re orientale,& extremum eius vſque ad mare nouiſſimum:& aſcendet fœtor eius. Et
aſcendet putredo eius,quia ſuperbè egit. 21 Noli timere terra:exulta & lætare, quo-
niam magnificauit dominus vt faceret. 22 Nolite timere animalia regionis, quia ger-
minauerunt ſpecioſa deſerti. Quia lignum attulit fructum ſuum:ficus & vinea dede-
runt virtutem ſuam. [h] 23 Et filię Sion exultate & lętamini in domino deo veſtro,quia F
dedit vobis doctorem iuſtitiæ,& deſcendere faciet dominus ad vos imbrem matuti-
num & ſerotinum ſicut in principio. 24 Et implebuntur areæ frumento, & redunda-
bunt torcularia vino & oleo. 25 Et reddã vobis annos quos comedit locuſta,bruchus,
& rubigo,& eruca,fortitudo mea magna quã miſi in vos. 26 Et comedetis veſcẽtes,&
ſaturabimini,& laudabitis nomẽ domini dei veſtri qui fecit mirabilia vobiſcũ. Et nõ
confundetur populus meus in ſempiternũ, 27 & ſcietis quia in medio Iſrael ego ſum.

Et ego

† Marc.13.b. Luc.21.c. Ezech.32.b. Iſa.13.b. Iere.30.b. Amos.5.c. Soph.1.d. De pœ. d.1. c.Hoc idẽ. † Ionæ.4.a. Pſal 85.a. † Ionæ.3.d. Sup.codẽ. Sup.1.c.

a. Hæc dies plena miſeriis dicitur, propterea terribilium rerum nominibus exprimitur. In hac enim die intenſiores erant tenebræ in cordibus Iudæorũ,& caligo tribulationis ſeu aduerſitatis exterius. Diony. ibid.

b. Sol & luna tegitur,quando nulla claritas gaudij in maioribus vel minoribus inuenitur. Albertus.ibid.

c. Sicut ſcriptum eſt Sap.1. Deus non fecit mortẽ, nec delectatur in perditione viuorum. Vtique qui neminẽ vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad vitã redire. Ideo & per Ioel prophetã clamat: Cõuertimini ad me in toto corde veſtro. Cypr. Epiſto.lib.4. epiſt.2.

d. Corda ſcindamus, vt ſi qua doloſa herba,& improba cogitatio nobis ineſt, radicitus eam vellamus,& puras pietatis ſeminibus terras exhibeamus. Chryſo.ad popul. Antioch.hom.4.

e. Nam & Ioel exclamauit: Sanctificate ieiunium & orationem, proſpiciens iam tunc & alios apoſtolos & prophetas ſancituros ieiunium, & prædicaturos officia curantia deũ. Tertul. de ieiunio aduerſus Pſychicos.

f. Iudicẽ ſapientem neminẽ melius quàm dominũ Chriſtum poſſumus intelligere: qui cõtra vniuerſos hoſtes populũ ſuũ tuetur: de quo per prophetam dicitur: Zelatus eſt dominus terrã ſuã, &c. Raba. in 10.cap. Eccli.

g. Cõuenienter eorũ precibus reſpõdit: Nõ permittã vos in miſeriis,conſtitutos ludibrio & voluptati finitimis veſtris,ſed vos curabo & tuebor, vt illi cognituri ſint ex meis in vos benefactis dei veſtri robur & potentiam. Theodo.ibid.

h. Ad filios quoq; Siõ ſpecialiter loquitur,vt exultẽt & gaudeant, nõ in quacunque re leui, ſed in domino deo ſuo,qui dedit eis alimẽta iuſtitiæ ſuæ,& imbrem tẽporaneum & ſerotinum, vt comedant atque lætentur, & laudent nomen domini dei ſui, qui fecit cum eis mirabilia:& nequaquam cõfundantur. Hiero.ibid.

Et ego dominus deus veſter, & non eſt amplius, & non confundetur populus meus
G in æternum. 28 Et erit poſt hæc, † effundam [i] ſpiritum meum ſuper omnem carnem,
& prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ. Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuue-
nes veſtri viſiones videbunt. 29 Sed & ſuper ſeruos meos & ancillas in diebus illis ef-
fundam ſpiritum meum, 30 & dabo prodigia in cœlo, & in terra ſanguinẽ, & ignem,
& vaporem fumi.† 31 Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam
veniat dies domini magnus & horribilis.† [k] 32 Et erit:omnis qui inuocauerit nomen
domini,ſaluus erit:quia in monte Sion & in Ieruſalem erit ſaluatio,ſicut dixit domi-
nus,& in reſiduis quos dominus vocauerit.

† Act.2.g Iſa.44.a † Matt.24.c Luc.21.e † Rom.10.c

Iudicaturus orbem terræ dominus in valle Ioſaphat, viuos & mortuos vocat ad iudicium: verbum dei annuntiatur: baptiſmo dei eccleſia continuatur. III.

A QVia [a] ecce in diebus illis & in tempore illo,cũ conuertero captiuitatem Iuda
& Ieruſalem, 2 congregabo omnes gẽtes,& deducam eas in vallem Ioſaphat,
& diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, [b] quos
diſperſerunt in nationibus, & terram meam diuiſerunt, 3 & ſuper populum meum
miſerunt ſortem. Et poſuerunt puerum in proſtibulum, & puellam vendiderunt pro
vino, vt biberent. 4 Verùm quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus
Palæſtinorum? Nunquid vltionem vos reddetis mihi? Et ſi vlciſcemini vos cõtra me,
B cito velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum. 5 Argentum enim
meum & aurum tuliſtis,& deſiderabilia mea & pulcherrima intuliſtis in delubra ve-
ſtra. 6 Et filios Iuda & filios Ieruſalem vendidiſtis filiis Græcorum, vt longe faceretis
eos de finibus ſuis. 7 Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in quo vendidiſtis eos, & cõuer-
tam retributionem veſtram in caput veſtrum. 8 Et vendam filios veſtros & filias ve-
ſtras in manibus filiorum Iuda,& venundabunt eos Sabæis,genti lõginquæ,quia do
minus locutus eſt: [c] 9 Clamate hæc in gẽtibus,ſanctificate bellum, ſuſcitate robuſtos.
Aſcendant,accedant omnes viri bellatores. 10 Concidite aratra veſtra in gladios, &
ligones veſtros in lanceas. Infirmus dicat, Quia ego fortis ſum. 11 Erumpite,venite o-
mnes gentes de circuitu,& congregamini. Ibi occumbere faciet dominus robuſtos
C tuos. 12 Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat,quia ibi ſedebo vt iudicẽ
omnes gentes in circuitu.† 13 Mittite falces,quoniam maturauit meſſis. Venite & de-
ſcendite,quia plenum eſt torcular. Exuberant torcularia, quia multiplicata eſt mali-
tia eorum. 14 Populi populi in valle conciſionis,quia iuxta eſt dies domini in valle cõ
ciſionis.† 15 Sol & luna obtenebrati ſunt,& ſtellę retraxerunt ſplendorem ſuũ.† 16 Et
dominus de Sion rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuam. Et mouebuntur cœli &
D terra,& dominus ſpes populi ſui,& fortitudo filiorum Iſrael. 17 Et ſcietis,quia ego do
minus deus veſter,habitans in Sion in monte ſancto meo. 18 Et erit Ieruſalem ſancta,
& alieni non tranſibunt per eam amplius.† [d] Et erit:in die illa ſtillabunt montes dul-
cedinem,& colles fluent lacte. Et per omnes riuos Iuda ibunt aquæ,& fons de domo
domini egredietur,& irrigabit torrentem ſpinarum. 19 Ægyptus in deſolatione erit,
& Idumæa in deſertum perditionis,pro eo quòd iniquè egerint in filios Iuda,& effu-
derint ſanguinem innocentem in terra ſua. 20 Et Iudæa in ęternum habitabitur,& Ie-
ruſalem in generationem & generationem. 21 Et mundabo ſanguinem eorum quos
non mundaueram,& dominus commorabitur in Sion.

† Amos.9.d Apoc.14.d † Iſa.13.b Sup.2.g † Iere.25.f. Amos.1.a † Amos.1.a. & 9.d.

PROLOGVS IN AMOS PROPHETAM.

OZias Rex cum dei religionem ſolicitè æmularetur,nimio religionis amore prouocatus,contra præceptum legis Moyſi arrepto thuribulo, vt in hiſtoria libri ſecundi Paralipomenon oſtenditur, ſacerdotale officium præſumere conatus eſt. Ob eam rem terræmotum in templo dei exortum conſtat,cuius etiam Zacharias Propheta meminit. Ante hũc itaque terræmotum Amos Propheta tẽporibus prædicti Regis & temporibus Ieroboã filij Ioas regis Iſrael in eas gentes quæ electione comprehenſæ ſunt,iram dei ob eas cauſas,quas memorauit,affuturam denuntiat. Et

i. Et vt ſciamus plenius virtutem eſſe ſpiritũ,ſcire debemus ipſum eſſe promiſſum,quãdo dixit dominus: Effundam de ſpiritu meo, &c. Ille enim qui promiſſus eſt nobis,ipſe eſt virtus, ſicut etiam in euangelio idẽ dei filius declarauit, dicẽs: Et ego mittam promiſſa patris mei in vos,&c. Lucæ 24. Ambroſ. de ſpiritu ſancto.li.1.c.2.

k. Non vtique ſalute corporis quã multi habent & qui non inuocant nomen domini,ſed illa ſalute de qua ipſe dicit: Non eſt opus ſanis medicus, ſed ægrotantibus. Auguſt. Epiſto.89.

a. Totum tempus à Chriſti aduentu ad finẽ mundi eſt vltima ætas,de qua 1. Ioh.2. Nouiſsima hora eſt. Sic qđ dominus ait: In diebus illis & in tẽpore illo, referendũ eſt ad tempus gratiæ, vltimamque mundi ætatem. Dion.ibi.

b. Congregat dominus malos,& poſtea diſceptat cum eis primo quo ad omiſsionem,de qua Matt.25. Eſuriui,& non dediſtis mihi mãducare,&c. quantũ vero ad iniuriam illatam proximo, Iſa.3 Stat ad iudicandum dominus, & ſtat ad iudicãdos populos: vos depaſti eſtis vineã meã, & rapina pauperis in domo veſtra. Albert.ibi.

c. Promittunt ergo ſibi Iudæi,imò ſomniant,quòd in vltimo tempore congregẽtur à domino,& reducãtur in Ieruſalem. Nec hac fœlicitate contenti, ipſum deũ ſuis manibus Romanorũ filios & filias afferũt traditurum,vt vendant eos Iudæi Perſis & Aethiopibus, & cæteris nationibus quæ vicinę ſunt, ſed & Sabæis genti longiſsimæ:quia dominus locutus ſit,& populi ſui vlciſcatur iniuriã. Nos autem dicamus quòd & ſuſcitauit dominus poſt aduẽtum ſuum, & quotidie ſuſcitat & ſuſcitaturus eſt eos quos varius error eduxerat de finibus ſuis. Hieronym.

d. Alia ſpecies erit qua pleraq; figuratè portendũtur per ænigmata & allegorias & parabolas, aliter intelligenda quàm ſcripta ſunt. Nã & mõtes legimus diſtillaturos dulcorẽ: non tamẽ vt ſapam de petris, aut defrutum de rupibus ſperes. Tertul. aduer. Marci.lib.2.

Universidad de Deusto Biblioteca

quia idem propheta in ſequentibus ait: Super tribus impietatibus, & ſuper quatuor non cōuertam eum: tertiò peccatorum indulgentiam dare deum poſſe ſignificat: quem quartò eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiam, nec indulgētiam daturum enuntiat. Nam per ignis ſimilitudinem, quem in prædictas gentes immittendum prædixit, grauem atque irreuocabilem dei iram ad euerſionem earundem ciuitatum proceſſuram voluit demonſtrare.

ITEM ALIVS PROLOGVS.

Amos Propheta paſtor & ruſticus, & ruborum moros deſtringens, paucis verbis explicari non poteſt, Quis enim digne exprimat tria & quatuor ſcelera Damaſci, Gazæ, Tyri, & Idumææ, filiorum Ammon & Moab, ſeptimo, octauóque gradibus Iudæ & Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues quæ ſunt in monte Samariæ, & ruituram domum maiorem minorémque teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem dominum ſuper murum litum, vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem, ſupplicium peccatoribus & famem in terra, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum domini. Non dixit verba, ſed verbum. Amos verò interpretatur onuſtus. Hic Amos ſpiritualis gratiæ plenus, prophetauit inter cæteros Prophetas. Non enim ipſe ſolus erat prophetes, ſed etiam & alij. Eſſe quippe non poterat prophetes, niſi paſtor antè fuiſſet. Qui etiam tuba ſua clangit per ſingulos dies, erudiens & docens in Eccleſia. In veritate enim omnium vox prophetarum tanquam tuba ſpiritualis eſt, prædicans in Eccleſia, ſecundum quod ſcriptum eſt: Aſcende in montem excelſum tu qui euangelizas Sion, & exalta vocem tuam qui prædicas Ieruſalem.

TERTIVS PROLOGVS.

Hic Amos Propheta & paſtor qui ſequitur Ioelem & eſt tertius duodecim prophetarum non fuit pater Iſaiæ Prophetæ, quanquam & ille propheta extiterit.[a] Nam aliis literis ille, aliis iſte apud Hebræos ſcribitur: quæ differentia literarum apud Latinos non habetur. Et ille fortis vel robuſtus, hic vero auulſus interpretatur, quia locutus eſt contra decem tribus, quæ per idololatriam à cultu dei vel etiam à regno Dauid erant auulſæ. Fuit autem cognatio eius ex oppido Thecue, quod ſex miliaribus diſtat à Bethlehem, curam gerens pecorum in latitudine camporum qui ſunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenoſa nihil omnino frugum gignitur, ſed vberrimis paſcuis abundant: & ideo cuncta ſunt paſtoribus plena, & ſterilitas frugum compenſatur pecorum multitudine. Ex hoc numero paſtorum fuit Amos, imperitus ſermone, ſed non ſcientia. Prophetauit autem eiſdem temporibus quibus Ioel, Nahum, Ionas, Hoſee, Iſaias. Sed aliquantulum exorſus eſt prophetare antequam Iſaias: maxime autem cōtra decem tribus locutus eſt, pauca de duabus interſerens. Hunc ablatum de numero paſtorum miſit dominus vt in Samaria prophetaret, quem Amaſias ſacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tempora transfixit. Poſt hæc ſemiuiuus in terram ſuam euectus, poſt aliquos dies dolore vulneris expirauit, ſepultúſque eſt cum patribus ſuis.

a. Ille enim Amos ſcribitur per primam & vltimam nominis ſui literam Aleph & zadic, & interpretatur fortis & robuſtus: hic vero Amos per Ain & Samec, & interpretatur populus auulſus: eundem tamen ſonum & prolationem habere videntur. Hieron.

VITA AMOS.

Amos paſtor & ruſticus ex oppido Thecue in terra Zabulon, quod diſtat ad Auſtralem plagam ſex milibus contra Bethlehem, non, vt credit Epiphanius, parens fuit Iſaiæ prophetæ. Hunc dominus ablatum inde miſit ad populum Iſrael, præcipiens ei vt Samariam pergeret, & ibi quæ ventura erant, prophetaret. Quem Amaſias rex ſæpe plagis affecit: nouiſſimè Ozias filius eius vecte per tempora transfixo crudeli morte necauit. Tamen ſemiuiuus in terram ſuam euectus, poſt aliquot dies dolore nimio vulneris animam cunctantem efflauit: ſepultúſque eſt cum patribus ſuis. Iſidorus de vita & morte quorundam ſanctorum.

ARGVMENTVM PROPHETIÆ, EIVSDEM.

Habet Amos propheta argumentum cōmune cum reliquis prophetis, nempe quòd taxat peccata, hortatur ad pœnitentiam, & poſtremò prædicat regnum Chriſti cum promiſsionibus. Seruátque hunc ordinem, vt primum prophetet contra gentes vicinas terræ Iſrael, deinde contra decem tribus, & tertio contra tribum & regnum Iehuda, atque contra templum ipſum. Non tamen ſunt hoc ordine pœnæ inflictæ, ſed primò ſumpta eſt vindicta de Iſraelitis, & tribu Iehuda, & deinde peſſundatæ ſunt gentes. Sebaſt. Munſt. hic.

Prophetia

Prophetia Amos.

Vltio domini in decem tribus Iſrael, in Damaſcum, Philiſtæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, ac regem eorum. Caput. I.

Anno. ante Chriſtum. 811. Anno mūdi 3141. †Ioel.3.c Zach.14.f Ierem.14.f †Depę.di. 1.ca.Super tribus. †Infr.2.a

A Verba[a] Amos qui fuit in paſtoralibus Thecue, quę vidit ſuper
Iſrael in diebus Oziæ Regis Iuda, & in diebus Ieroboam filij
Ioas Regis Iſrael, †ante duos annos terræmotus. 2 Et dixit:
†Dominus de Sion rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuā.
Et luxerunt ſpecioſa paſtorum, & exiccatus eſt vertex Car-
meli. 3 Hęc dicit dominus deus: †Super tribus ſceleribus Da-
B maſci, & ſuper quatuor non conuertam eum, eo quòd tritu-
rauerint in plauſtris ferreis Galaad. 4 Et mittam ignem in do-
mum Hazael, & deuorabit domos Benadab. 5 Et conteram
vectem Damaſci, & diſperdam habitatorem de campo idoli,
& tenentem ſceptrum de domo voluptatis, & transferetur populus Syriæ Cyrenen,
dicit dominus. 6 Hæc dicit dominus: Super tribus ſceleribus Gazæ, & ſuper quatuor
non conuertam eum, eo quòd tranſtulerit[b] captiuitatem perfectam, vt concluderent
C eam in Idumæa. 7 Et mittam ignē in murum Gazæ, & deuorabit ædes eius: & diſper-
dam habitatorem de Azoto, & tenentem ſceptrum de Aſcalone, & conuertam manū
meam ſuper Accaron, & peribunt reliquiæ Philiſthinorum, dicit dominus. 9 Hęc di-
cit dominus:[c] Super tribus ſceleribus Tyri, & ſuper quatuor non conuertam eum, eo
quòd concluſerint captiuitatem perfectam in Idumæa, & non ſunt recordati fœderis
fratrum. 10 Et mittam ignem in murum Tyri, & deuorabit ædes eius. 11 Hæc dicit do-
minus: Super tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor non conuertam eum, eo quòd
perſecutus ſit in gladio fratrem ſuum, & violauerit miſericordiam ei9, & tenuerit vl-
trà furorem ſuum, & indignationem ſuam ſeruauerit vſque in finem.[d] 12 Mittam ignē
D in Theman, & deuorabit ædes Boſræ. 13 Hæc dicit dominus: Super tribus ſceleribus
filiorum Ammon, & ſuper quatuor non conuertam eum, eo quòd diſſecuerit præ-
gnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum. 14 Et ſuccendā ignem in muro Rab-
ba, & deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli, & in turbine in die commotionis.
15 Et ibit Melchom in captiuitatem ipſe & principes eius ſimul, dicit dominus deus.

a. Quidā non diligenter ratione temporum attēdētes hūc terræmotū opinati ſūt factū fuiſſe cū Iſaias magn9 poſt Ozię interitū vidit dominū ſedētē in ſolio excelſo & elato, cū cōmota ſunt ſuperliminaria cardinum, à voce clamātis. Ego vero cū tēpora diſquiſiſſem, hoc falſum eſſe deprehēdi. Siquidē poſt Oziæ interitū terręmotus extitit: nam duobus ante annis quàm prophetiam mirificus Amos incepiſſet, quinquageſimus annus agebatur regni Oziæ, duos enim & quinquaginta annos regnauit. At Ieroboā hoc tempore ſuperſtes non erat: nam huius viceſimo ſeptimo regni anno Ozias gubernacula regni ſui ſuſcepit. Theodo. ibi.

b. Hoc eſt, tranſmigrationē vniuerſalē populi Iudaici poſt Iſraelem.

c. Grauiſsimum crimen & impietati deputādū, quòd quis poſt peccatū cōmiſſū non vult pœnitere, nec peccata eleemoſynis redimere: ſed addit peccata peccatis, & mala multiplicat in ſcelerib9 plurimis: & deſperans ſemetipſum nullo modo ſibi ſubuenire per pœnitētiæ lamentū. Hinc & per prophetā dominus ait: Super tribus ſceleribus Tyri, &c Raba. in 12. ca. Eccle.

d. Quidam per Themā intelligunt metropolin Idumææ, & per Boſram aliam Idumææ ciuitatem: verùm Hiero. aſſerit vtranq; ſignificare Idumææ prouinciā. Propriè tamē Theman ciuitas eſt montium Seir, regia principum Edom Gebalenæ regionis, procul à Petra vrbe 1005. paſſ. Illic poſitū fuerat olim præſidium Romanorū. Boſra vero nō lōge diſtat ab ea. Diony. cum Zieglero in Paleſtina.

Vltio domini in Moab pro crudelitate in mortuos, in Iudam & Iſraelem, qui pro ſingulis beneficiis ſemper fuere rebelles & ingrati, ideo merito delendi. II.

Sup. 1.b Num. 13.d

A Hæc dicit dominus:[a] Super tribus ſceleribus Moab, & ſuper quatuor non cō-
uertam eum, eo quòd incenderit oſſa Regis Idumææ vſque ad cinerem. 2 Et
mittā ignē in Moab, & deuorabit ædes Carioth, & morietur in ſonitu Moab
in clangore tubæ: 3 & diſperdam iudicē de medio eius, & omnes principes eius inter-
ficiam cum eo, dicit dn̄s. 4 Hæc dicit dominus: Super tribus ſceleribus Iuda, & ſuper
quatuor non conuertam eum, eo quòd abiecerit legem domini, & mandata eius non
B cuſtodierit. Deceperunt enim eos idola ſua, poſt quę abierant patres eorum. 5 Et mit-
tam ignem in Iudam, & deuorabit ædes Ieruſalē. 6 Hæc dicit dominus:[b] Super tribus
ſceleribus Iſrael, & ſuper quatuor non conuertam eum, pro eo quòd vendiderit pro
argento iuſtum, & pauperem pro calceamentis. 7 Qui conterunt ſuper puluerem ter-
ræ capita pauperum, & viam humiliū declinant: & filius ac pater eius ierunt ad puel-
lam, vt violarent nomen ſanctum meum: 8 & ſuper veſtimentis pigneratis accubue-
†Num. 21.c Deut. 2.f C runt iuxta omne altare, & vinum damnatorum bibebant in domo dei ſui. † 9 Ego au-
tem exterminaui Amorrhæum à facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo
eius, & fortis ipſe quaſi quercus. Et cōtriui fructum eius deſuper, & radices eius ſub-
†Exod. 14. ter. † 10 Ego ſum qui aſcendere vos feci de terra Ægypti, & eduxi vos in deſertum

a. Moabitæ frequenter infeſti fuerunt filiis Iſrael. Nam pergentibus ad deſtinatā terram promiſsionis, proterue nimis obſtiterunt, ne liceret illis per terminos eorum tranſire. Quòd quia armata manu perficere nō præſumebant, exemplo territi Chananæorū, ac Amorræorum, quos ſuperauerāt filij Iſrael, vt Nume. 21 pretio conduxit Balac filius Sephor rex Moab, Balaam filium Beor hariolum, qui populo Iſrael malediceret, &c. Albert. ibi.

b. Hi ad ſolum quæſtum intuentes vendiderunt iuſtum, ſordidóque lucro aſſeruientes, ne calceos quidem pauperem lucrifacere recuſarunt, qui extremum hominibus vſum præbent: iniuria affectos deſeruerunt, pauperes verberationibus vexarunt, contumelioſe acceptorum iuſtā cauſam non admiſerunt, ac beſtiarum more inuicem alij cum aliorum vxoribus coitu ſeſe commiſcuerunt, vt ne filius quidem pellice patri deuota abſtinuerit, neque pater vxorem filij integram eſſe permiſerit. Itaq; inde naturæ iura cōfuſa ſunt, ac denique obſcura cognationis nomina. Theodoretus ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

quadraginta annis,vt possideretis terram Amorrhæi, [11] & suscitaui de filiis vestris in
prophetas,& de iuuenibus vestris Nazaræos.Nunquid nõ ita est filij Israel, dicit do-
minus?[12] Et propinabatis Nazaræis vinum,&prophetis mandabatis,dicẽtes:Ne pro-
phetetis. † [c][13] Ecce ego stridebo subter vos,sicut stridet plaustrum onustum fœno. † De pe.di. 1.c.Siagimus.
[14] Et peribit fuga à veloce,& fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus nõ sal- D
uabit animam suam.[15] Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabi-
tur,& ascensor equi non saluabit animam suam, [16] & robustus corde inter fortes nu-
dus fugiet in illa die,dicit dominus.

c.Hoc est, ad tantam vos pertraham calamitatem ac tormenta, vt velut currus fœno vel manipulis grauatus altos miserabilésq; clamores emittatis, cũ in manus Assyriorum incideritis.Dion.ibi.

Soli Iudæi olim populus dei electus,sed ingratus,ideo pro idolis & voluptatibus vastandus. III.

AVdite verbum quod locutus est dominus super vos filij Israel,super omnem A
cognationem quam eduxi de terra Ægypti,dicens:[a][2] Tantummodo vos co-
gnoui ex omnibus cognationibus terræ , idcirco visitabo super vos omnes
iniquitates vestras.[3] Nunquid ambulabunt duo pariter,nisi cõuenerint eis?†[4] Nũquid †Iob.6.a
rugiet leo in saltu,nisi habuerit prędam?Nunquid dabit catulus leonis vocem de cu-
bili suo,nisi aliquid apprehenderit?[5] Nunquid cadet auis in laqueum terræ absq; au- B
cupe?Nunquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?[6] Si clãget tuba in
ciuitate,& populus non expauescet?[b]†Si erit malum in ciuitate quod dñs non fece- †Isa.45.b 6.q.1.c. Sunt plurimi. 24.quæ.3.c Quidam. 26.quæ.5.c Nec mirũ.
rit.[7] Quia non faciet dominus deus verbum, nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos
suos prophetas.[8] Leo rugiet,quis non timebit? Dominus deus locutus est,quis non
prophetabit?[9] Auditum facite in ædibus Azoti,& in ædibus terræ Ægypti, & dicite:
Congregamini super montes Samariæ,& videte insanias in medio eius multas,&ca- C
lumniam patientes in penetralibus eius.[10] Et nescierunt facere rectũ, dicit dominus,
thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis.[11] Propterea hæc dicit dñs deus:
Tribulabitur & circuietur terra,& detrahetur ex te fortitudo tua, & diripiẽtur ædes
tuæ.[12] Hæc dicit dominus:Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut ex-
tremũ auriculæ,sic eruentur filij Israel qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in D
Damasci grabato.[13] Audite & cõtestamini in domo Iacob, dicit dominus deus exer-
cituum:[14] quia in die cum visitare cœpero præuaricationes Israel , super eũ visitabo,
& super altaria Bethel,& amputabuntur cornua altaris,& cadent in terram.[15] Et per-
cutiam domum hyemalem cum domo æstiua,& peribunt domus eburneæ: & dissi-
pabuntur ædes multæ:dicit dominus.

a.Ex omnibus tribubus terræ dominus Iudæos cognouit,dicente Apostolo:Nũc autem cognoscentes deũ, magis autem cogniti à deo Gala.4. & 1. Corinth. 14.g. Qui ignorat, ignorabitur. Nõ ergo omnes cognoscit deus, sed eos qui eius cognitione sunt digni,loquẽs in euãgelio.Luc.13.f. Recedite à me operarij iniquitatis,nescio vos.In eo enim quod operarij iniquitatis sunt,ignorantur à deo . Idcirco inquit,quia solos vos cognoui,& meos habui,visitabo super vos omnes iniquitates vestras.Hiero.ibi.
b.Non auaritiam significat aut rapinas,nec eorũ quicquã aliud omnino, sed eas profecto plagas,quæ diuinitus inferuntur:de quibus rursus loquitur per Isaiam prophetam,cap.45. b. Qui facio pacem,& creo mala. Neque enim hic malitiam voluit intelligi,sed pestilẽtias profecto,& famem cæteráq; huiusmodi,quæ mala esse putantur à plurimis. Chryso.in 6.ca. Mat.homi. 23.De his ergo profitetur malis creator,quæ cõgruũt iudici. Quæ quidem illis mala sunt quibus rependũtur, cæterum suo nomine bona quà iusta,& bonorum defensoria , & delictorum inimica,atque in hoc ordine deo digna.Tertu.aduer. Mar.li.2.

Sub typo vaccarum pinguium inuehitur deus in primates Samariæ, quorum duritiam & scelera multis modis vlciscitur,reuocans ad pœnitentiam. IIII.

AVdite[a] verbum hoc vaccę pingues quæ estis in monte Samariæ, quæ calum- A
niam facitis egenis,&confringitis pauperes. Quæ dicitis dominis vestris,Af-
ferte,& bibemus.[2] Iurauit dominus deus in sancto suo, quia ecce dies veniẽt
super vos,&leuabunt vos in contis,& reliquias vestras in ollis feruentibus.[3] Et per a-
perturas exibitis altera cõtra alteram,& proiiciemini in Armon,dicit dominus.[4] Ve-
nite ad Bethel,& impiè agite:ad Galgalam,& multiplicate præuaricationẽ.Et offer-
te mane victimas vestras,tribus diebus decimas vestras.[b][5] Et sacrificate de fermenta- B
to laudẽ,& vocate voluntarias oblationes,& annũtiate. Sic enim voluistis filij Israel,
dicit dominus deus.[6] Vnde & ego dedi vobis stuporem dentiũ in cunctis vrbibus ve-
stris,& indigentiam panum in omnibus locis vestris,& non estis reuersi ad me, dicit
dominus.[7] Ego quoq; prohibui à vobis imbrem,cum adhuc tres menses superessent
vsque ad messem:&[c] plui super vnam ciuitatem,&super alteram ciuitatem non plui.
Pars vna compluta est,& pars super quam non plui,aruit.[d][8] Et venerunt duæ & tres C Depæ.dis c.Pluit.
ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam,& non sunt satiatæ: & nõ redistis ad
me,dicit dominus.[9] Percussi vos in vento vrente,& in aurugine multitudinẽ horto-
rum vestrorum & vinearũ vestrarum: olíueta vestra & ficeta vestra comedit eruca, 16.q.1.c.Reuertimini.
& non

a.Arguit peccata lasciuiæ, calumniæ, tyrannidis, oppressionis siue rapinæ.ac ebrietatis siue ingluuiei:vnde vocat eos vaccas pingues,vaccas propter lasciuiam,pingues propter ingluuiem: vt Hosee 10.Vaccas Bethauen coluerũt habitatores Samariæ,hoc est, lasciuias inutiles : quia bethauẽ domus inutilis interpretatur. Albert.ibi.
b.De fermento laudem immolat,qui deo sacrificium de rapina parat.Gre.ho.22.
c.Cum mens sanctæ exhortationis verba alia suscipit, alia suscipere recusat. Gre, super Ezech.ho.10.
d.Indignatur dominus & irascitur,& quòd ad deum non conuertamini comminatur,&tu miraris aut quereris in hac obstinatione & contemptu vestro, si rara desuper pluuia descendat, si terra situ pulueris squalleat,si vix ieiunas&pallidas herbas sterilis gleba producat,si vineã grando debilitet cadens,si oleum detrũcet turbo subuertens,si fontem siccitas statuat, aerem pestilens aura corrumpat, homines morbida valetudo consumat,cũ omnia ista peccatis prouocantibus veniãt, & plus exacerbetur deus, quando nihil talia & tanta proficiant?Cypr.cõtra Demetrianum,tracta.1.

& non redistis ad me,dicit dominus.[10] Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi
in gladio iuuenes vestros vsque ad captiuitatem equorum vestrorum,& ascẽdere fe-
†Gene.19.e D ci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras,& non redistis ad me,dicit dñs.
[11] Subuerti vos sicut†subuertit deus Sodomam & Gomorram,&facti estis quasi tor-
ris raptus ab incendio,& non redistis ad me,dicit dominus.[12] Quapropter hæc faciã
tibi Israel. Postquam autem hæc fecero tibi , præparare in occursum dei tui Israel:
[13] Quia ecce formans montes,& creans ventum,&annuntians homini eloquiũ suum,
faciens matutinam nebulam,&gradiens super excelsa terræ,dominus deus exercituũ
nomen eius.

Perpetua Israelis captiuitas ob idola,ob odium in prophetas,ob pauperum oppreßionem plangitur,& eius festa & sacrificia abiiciuntur. V.

32.quæ.5.c Si Paulus. A AVdite verbum istud,quod ego leuo super vos plãctum.[a] Domus Israel[2] ceci-
dit,& non adiiciet vt resurgat. Virgo Israel proiecta est in terram suam:& nõ
est qui suscitet eam:[3] quia hæc dicit dñs deus : Vrbs de qua egrediebãtur mil-
le,relinquentur in ea centum:& de qua egrediebantur centum,relinquẽtur in ea de-
cem in domo Israel,[4] quia hæc dicit dñs deus domui Israel:[b] Quærite me,& viuetis,
B [5] & nolite quærere Bethel.In Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis,
quia Galgala captiua ducetur,& Bethel erit inutilis.[6] Quærite dominum, & viuite,
ne forte comburatur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & non erit qui extinguat
Bethel.[7] Qui conuertitis in absinthium iudicium,&iustitiam in terra relinquitis,[8] fa-
cientem Arcturum & Orionem,& conuertentem in mane tenebras,& [c] diem nocte
†Infra.9.b C mutantem.†Qui vocat aquas maris,& effundit eas super faciem terræ, dominus no-
men est eius.[9] Qui subridet vastitatem super robustum,&depopulationem super po-
tentem affert.[10] Odio habuerunt corripientẽ in porta,&loquentem perfectè abomi-
nati sunt.[11] Idcirco pro eo quòd diripiebatis pauperem,&prædam electam tollebatis
†Soph.1.c D ab eo:†domos quadro lapide ædificabitis,& non habitabitis in eis. Vineas plantabi-
11.quæst.3.c Pauper.&.c Quando. tis amantissimas,&non bibetis vinum earum,[12] quia cognoui multa scelera vestra,&
fortia peccata vestra.Hostes iusti,accipientes munus,& pauperes deprimẽtes in por-
ta.[13] Ideo prudens in tempore illo tacebit,quia tempus malum est.[d][14] Quærite bonũ
& non malum,vt viuatis, & erit dominus deus exercituum vobiscum , sicut dixistis.
†Rom.12.b. Psal.96.d †[15] Odite malum,& diligite bonum,&[e] cõstituite in porta iudicium,si forte miserea-
E tur dñs deus exercituum reliquiis Ioseph.[16] Propterea hæc dicit dominus deus exer-
cituum dominator:In omnibus plateis planctus,& in cunctis quæ foris sunt,dicetur
væ væ.Et vocabunt agricolam ad luctum,& ad planctũ eos qui sciunt plangere.[17] Et
†Iere.30.b Ioel 2.c Soph.1.d in omnibus viis erit planctus,quia pertransibo in medio tui,dicit dñs.†[f][18] Væ deside-
F rantibus diem domini.Ad quid eã vobis?Dies domini ista tenebræ,& nõ lux.[19] Quo
modo si fugiat vir à facie leonis,& occurrat ei vrsus,& ingrediatur domũ, & innita-
tur manu sua super parietem,& mordeat eum coluber.[20] Nunquid non tenebrę dies
†Isa.1.d Malac.1.d 2.c domini,& non lux:& caligo,&non splendor in ea?†[21] Odi & proieci festiuitates ve-
24.q.6.c Odi. stras,& non capiam odorem cœtuum vestrorũ.[22] Quòd si obtuleritis mihi holocau-
†Act.7.e stomata & munera vestra,non suscipiam,& vota pinguium vestrorum non respiciã.
G [23] Aufer à me tumultum carminum tuorum,& cantica lyræ tuæ non audiam. †[24] Et
reuelabitur quasi aqua iudicium,& iustitia quasi torrens fortis.[25] Nunquid hostias &
sacrificium obtulistis mihi in deserto,quadraginta annis,domus Israel?[26] Et portastis
tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorũ vestrorum, sidus dei vestri Rẽ-
pha; figuras quas fecistis vobis adorare eas quæ fecistis vobis.[27] Et migrare vos faciã
trans Damascum,dicit dominus:deus exercituum nomen eius.

Quàm horrenda voluptuosos pœna manet,in quos dominus se impleturum iurat quod proposuit. VI.

a.Ad Iudæos extremam apportat denuntiationẽ,dum lamentationẽ Iudaicæ gẽtis adiungit , quæ ad ipsos statim peruenit post nefariũ aduersus saluatorẽ nostrũ Iesum Christũ scelus. Ex illo enim vel ad hunc vsq; diem domus Israel cecidit, & visionẽ semel deus ac denuntiationẽ protulit de casura illorum domo in Ierusalem , aduersus omnẽ illorũ multitudinem, veluti eorũ qui non amplius erigendi sint , eo quòd non adsit qui illos erigat. Euse. de demon.lib.4.ca.22.
b.Deum vel serò cognoscite,quia Christus adueniens hoc admonet docétq;, dicens: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum deum , & quem misisti Iesum Christum. Cypria. contra Demetria.tracta.1.
c.Diem nocte obscuratũ.

d In manu ergo dei sumus, vt quæramus bonum, illud bonũ incorruptibile atque incommutabile,de quo hic dicit Amos.Vbi ergo bonus deus,ibi bona sunt quæ desiderauit videre Dauid , & visurũ se credidit, sicut ipse ait : Credo videre bona domini in terra viuẽtium. Amb.de fuga seculi,ca.6.
e.Mos apud veteres fuit,vt ad portam senes sederent, qui certantiũ iurgia discernerent , ne discordes vrbẽ (in qua pax debet esse perpetua) vsquam intrarent. Greg.Moral.11.14.
f. Ex hoc enim ipso quòd diem domini desiderant,& nõ pertimescunt,digni supplicio iudicãtur: quia nullus hominũ absque peccato est,vt Iob.25.b. Astra immũda sunt corã eo.Et Galat.3.d. Cõclusit omnia sub peccato, vt omnium misereretur. Cùm igitur nemo possit de dei iudicare iudicio,& de otioso quoq; verbo reddituri simus rationẽ, & Iob pro filiis suis quotidie offerebat hostias , ne quid forte peruersum contra dominum cogitarent, quæ temeritas est audire cum Corinthiis? Sine nobis regnatis, atque vtinam regnaretis, vt & nos vobiscum regnaremus.Hie.ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

VÆ†vobis qui opulenti estis in Sion,& confiditis in monte Samariæ, optima- A †Luc.6.d
tes capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel. 2 Transite in
Chalanne & videte , & ite inde in Hemath magnam, & descendite in Geth
Palæstinorum,& ad optima quoque regna horum,si latior terminus eorum termino
vestro est. 3 Qui separati estis in diem malũ,& appropinquatis solio iniquitatis. 4 Qui B
dormitis in lectis eburneis,& lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis agnũ de gre-
ge,& vitulos de medio armenti: 5 qui canitis ad vocem psalterij. Sicut Dauid putaue-
runt se habere vasa cantici, 6 bibentes in phialis vinum,&optimo vnguento delibuti,
&[a]nihil patiebantur super contritione Ioseph. 7 Quapropter nunc migrabunt in ca-
pite transmigrantium,& auferetur factio lasciuientium.† 8 Iurauit dominus deus in †Iere.51.b Infra 8.b
anima sua, dicit dominus deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob, & do- C
mos eius odi,& tradam ciuitatem cũ habitatoribus suis. 9 Quòd si reliqui fuerint de-
cem viri in domo vna,& ipsi morientur. 10 Et tollet eum propinquus suus,& combu-
ret eum,vt efferat ossa de domo,& dicet ei qui in penetralibus domus est: Nunquid
adhuc est penes te? 11 Et respondebit:Finis est.Et dicet ei: Tace,& non recorderis no-
minis domini, 12 quia ecce dominus mandauit,[b] &percutiet domum maiorem ruinis, D
& domum minorem scissionibus. 13 Nunquid currere queunt in petris equi,aut arari
potest in bubalis? Quoniam conuertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iu-
stitiæ in absinthium, 14 qui lætamini in nihili,qui dicitis:Nunquid non in fortitudine
nostra assumpsimus nobis cornua? 15 Ecce enim suscitabo super vos,domus Israel,di-
cit dominus deus exercituum,gentem,& conteret vos ab introitu Hemath vsque ad
torrentem deserti.

a Neq; mireris si oporteat nos simul dolere cũ his qui puniũtur, quãuis deus puniat. Quod regulares fœminę viris cohabitẽt Chry. Sermo.

b. Equi in petris currere nõ possunt,neque hostes contra vos proficiscẽtur, priorẽ vestram celsitudinem ob flagitia vestra aspernati. queadmodũ equi ad equas quas prospexerũt,hinniũt, sic hostes expeditissimo impetu in vos vtentur: quoniã iudicis iracundiam in vos concitastis, acerbámq; & iustam sententiam ferre coegistis. Theodo.ibi.

Placaret propheta iram domini,nisi populus contradiceret:populi captiuitas prænuntiatur,aduersante Amasia sacerdote. VII.

HÆc[a] ostendit mihi dñs deus. Et ecce fictor locustæ in principio germinan- A
tium serotini imbris,& ecce serotinus post tonsionem gregis. 2 Et factum est
cum consummasset comedere herbam terræ,dixit: Domine deus propitius
esto obsecro. Quis suscitabit Iacob,quia paruulus est? 3 Misertus est dominus super
hoc:Non erit,dicit dñs deus. 4 Hæc ostendit mihi dñs deus. Et ecce[b] vocabat iudiciũ
ad ignem dñs deus,& deuorauit abyssum multam,& comedit simul partem. 5 Et di-
xi:Dñe deus quiesce obsecro,quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? 6 Misertus est B
dominus super hoc.Sed & istud nõ erit,dixit dñs deus. 7 Et ecce dominus stans super
murum litum,&in manu eius trulla cæmentarij.Et dixit dominus ad me:Quid tu vi-
des Amos?Et dixi:Trullam cæmentarij. 8 Et dixit dñs: Ecce ego ponam trullã in me-
dio populi mei Israel.Non adiiciam vltrà superinducere eum, 9 &demolientur excel-
sa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur,&consurgam super domum Ieroboã
in gladio. [c] 10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam Regem Israel, dicens: C
Rebellauit contra te Amos in medio domus Israel. Non poterit terra sustinere vni-
uersos sermones eius. 11 Hæc enim dicit Amos:In gladio morietur Ieroboam,&Israel
captiuus migrabit de terra sua. 12 Et dixit Amasias ad Amos:Qui vides,gradere,fuge
in terram Iuda,& comede ibi panem,& prophetabis ibi, 13 & in Bethel non adiicies
vltrà vt prophetes,quia sanctificatio Regis est,& domus regni est. 14 Respondítque
Amos,& dixit ad Amasiam:[d]Non sum propheta,&non sum filius prophetæ,sed ar- D
mentarius ego sum,vellicans sycomoros. 15 Et tulit me dominus deus cum sequerer
gregem,& dixit dominus ad me:Vade propheta ad populum meum Israel. 16 Et nũc
audi verbũ domini.Tu dicis:Non prophetabis super Israel, & non stillabis super do-
mum idoli. 17 Propter hoc hæc dicit dominus:Vxor tua in ciuitate fornicabitur,&fi-
lij tui & filiæ tuæ in gladio cadẽt,& humus tua funiculo metietur. Et tu in terra pol-
luta morieris,& Israel captiuus migrabit de terra sua.

a.Tria manifestauit illi dominus, pœnæ cõminationẽ sanctorum intercesionẽ,& pœnæ suspensionem, qui solus nouit futurorum dispositionem.Psal.50.Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Albe.ibi.
b.Cum iustitiæ sentẽtia ad pœnam iam æternæ cõcremationis ostenditur.Greg. Mora.33.9.

c.Hic Amasias sacerdos idoli quod erexerat Ieroboam in Bethel, cupidus lucri & oblationum quę vitulis immolabantur,suã malitiam dissimulabat, de iniuria regi oblata principaliter dolere se fingens,& regem ad persequẽdum prophetam prouocare desiderans,quoniam nõ audebat per se manus iniicere in eũ propter populum ad eum confugientem. Diony.ibi.
d.Quia qua hora requisitꝰ est,prophetiæ spiritum sibi deesse sensit,& ait:Nõ sum Propheta. Vel non solum, inquit,non sum propheta, siue non eram, quorum alterũ humilitatis,alterũ veritatis est:nec filiꝰ prophetę,nec de prophetali stirpe descendens:sed cum essem armentarius, & ruborum mora destringens, tulit me dominus sequentẽ greges. Hiero.ibi.

Per furorem domini in Iudæos & eorum calamitatem ob pauperum oppreßionem,& populi auaritiam,domini paßio & verbi eius penuria figuratur. VIII.

Hæc o stendit

†Sup.7.b A HAec ostendit mihi dñs deus:Et ecce vncinus pomorũ. 2 Et dixit.† Quid tu vi-
des Amos?Et dixi: Vncinum pomorum.Et dixit dominus ad me: Venit finis
super populum meum Israel.Nõ adiiciam vltrà vt pertranseam eum. 3 Et stri-
debunt cardines tẽpli in die illa,dicit dñs deus.Multi morientur,in omni loco proii-
cietur silentium. 4 Audite hoc qui conteritis pauperem,& deficere facitis egenos ter-
B ræ, 5 dicentes:Quando transibit messis,& venundabimus merces?& sabbatum,& ape
riemus frumentum?vt imminuamus mensuram,& augeamus siclum,&supponamus
stateras dolosas, 6 vt possideamus in argento egenos,& pauperes pro calceamentis,&
quisquilias frumenti vẽdamus. 7 Iurauit dominus in superbiam Iacob, si oblitus fue-
ro vsq; ad finem omnia opera eorum. 8 Nunquid super isto non commouebitur ter-
Sup.6.e C ra,& lugebit omnis habitator eius? Et ascendet quasi fluuius vniuersus,& eiicietur:
& defluet quasi riuus Aegypti. 9 Et erit,in die illa,dicit dominus,[a] occidet sol in me-
†Iere.15.b Iob.2.b 1.Mach.1.c ridie,& tenebrescere faciam terram in die luminis.† 10 Et conuertam festiuitates ve-
stras in luctum,& omnia cantica vestra in plãctum.Et inducam super omne dorsum
vestrum saccum,&super omne caput caluitium.Et ponam eam quasi luctum vnige-
†8.quæst.1. c.Audacter D niti,& nouissima eius quasi diem amarum.† 11 Et ecce dies veniũt,dicit dñs,&[b] emit-
tam famem in terram,non famem panis,neq; sitim aquæ, sed audiẽdi verbũ domini.
12 Et commouebuntur à mari vsque ad mare, & ab aquilone vsq; ad orientem circui-
†32.q.5.cap. Si Paulus. bunt quærentes verbũ domini:& non inuenient.† 13 In die illa deficient virgines pul-
chræ & adolescentes in siti, 14 qui iurant in delicto Samariæ, & dicunt: Viuit deus
tuus Dan,& viuit via Bersabee. Et cadent,& non resurgent vltra.

a. Cõtumeliam & superbiã & insolẽtiam aduersus saluatorem nostrum, quam in illum excitarunt Iudæi, & in illorum testimoniũ eclipsim diurnam hæc prophetia prædicit, & quæ digna luctu mala perpessa sit eorum terra cum habitatoribus suis. Euseb.
b. Fames audiendi verbum dei omnes illos propterea inuasit, quòd à seipsis dei verbũ exegerint, quũ illud vno animo negauerunt, & ab eo negati sunt. Euseb.

Impij non poterunt ab oculis dei euadere:sed dominus propter principum auaritiam euertet templum & vrbem:tandem verò per prædicatores ædificabitur ecclesia. IX.

A VIdi dominum stantem super altare.Et dixit: Percute cardinem: & cõmoueã-
tur superliminaria. Auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum
in gladio interficiam.Non erit fuga eis. Fugient, & non saluabitur ex eis qui
†Psal.138.a fugerit.† 2 Si descenderint vsque ad infernũ,inde manus mea educet eos: & si ascen-
derint vsque in cœlum, inde detraham eos. 3 Et si absconditi fuerint in vertice Car-
meli, inde scrutans auferam eos: & si [a] celauerint se ab oculis meis in profundum
B maris,ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. 4 Et si abierint in captiuitatem coram
†Iere.44.c Sup.5.c inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: † & ponam oculos meos super
eos in malum,& non in bonum. 5 Et dominus deus exercituum, qui tangit terram,
& tabescet, & lugebunt omnes habitantes in ea. Et ascendet sicut riuus omnis, &
defluet sicut fluuius Aegypti. [b] 6 Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fa-
sciculum suum super terram fundauit: Qui vocat aquas maris, & effundit eas su-
per faciem terræ. Dominus nomen eius. 7 Nunquid non vt filij Aethiopum vos e-
C stis mihi, filij Israel? ait dominus. Nunquid non Israel ascendere feci de terra Ae-
gypti?& Palæstinos de Cappadocia,& Syros de Cyrene? 8 Ecce oculi domini dei su-
per regnum peccans, & conteram illud à facie terræ. Veruntamen conterens non
conteram domum Iacob, dicit dominus. 9 Ecce enim mandabo ego,& concutiam
in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro, & non ca-
det lapillus super terram. 10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei qui
†Acto.15.c dicunt,Non appropinquabit,& non veniet super nos malum.† [c] 11 In die illa suscita-
bo tabernaculum Dauid quod cecidit,& reædificabo aperturas murorum eius:& eã
D quæ corruerant,instaurabo. Et reædificabo eum sicut in diebus antiquis, 12 vt pos-
sideant reliquias Idumææ,& omnes nationes,eo quòd inuocatum sit nomen meum
super eos,dicit dominus faciens hæc. 13 Ecce dies veniunt, dicit dominus, & com-
†Ioel.3.d 1 De pœ.di. 2.c.Si agamus. prehendet arator messorem,& calcator vuæ mittentem semen.†Et stillabunt mon-
tes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.† 14 Et conuertam captiuitatem popu-
li mei Israel,& ædificabunt ciuitates desertas,& inhabitabunt,& plantabunt vineas,
& bibent vinum earum,& facient hortos,& comedent fructus eorum. 15 Et planta-

a. Celari in profundo maris,est in profundo delitescere desperationis. Greg. in.7.psal.141.

b.Sed est & porta quæ recipit,& quæ perducit, strata iã à Christo,de quo Amos: Qui ædificat in cœlũ ascẽsum suum: vtique non sibi soli,sed & suis qui cum illo erunt.Tertul.aduers. Marcionem lib.2.in fi.

c. His & aliis testimoniis scripturarum nõ dubie demõstratur istam ditissimã, potentissimam, benignissimam gratiã,qua in nouissimo mundi tempore omnes gentes in regnum Christi vocantur,prioribus seculis in occulto dei abscõditam fuisse consilio.Amb.de vocatio.gent.lib.2.cap.7.

bo eos ſuper humum ſuam,& non euellam eos vltrà de terra ſua quam dedi eis,dicit dominus deus tuus.

PROLOGVS IN PROPHETIAM ABDIÆ.

IAcob patriarcha fratrem habuit Eſau,qui ob coctionem ruffam propter quam vendidit primogenita Edõ, &c. Hebræa lingua appellatus eſt,quod Latinè ruffus dicitur. Is memoratũ fratrẽ ſuum,qui Iſrael nomen acceperat, graui odio cõmotus interimere conatus eſt: qua de cauſa omnes qui populũ Iſrael,hoc eſt filios Patriarchæ Iacob, prædicti Eſau odiũ imitati,perſecuti ſunt,Eſau & Edom appellati ſunt. Et quia populus Iſrael de captiuitate Chaldæorũ per Cyrum Regem Perſarũ nutu dei reuocatus in Ieruſalem,ab alio regno grauiter afflictus atque oppreſſus eſt,ideo hoc regnum quod more Eſau prædictũ populum perſecutum eſt, per denuntiationẽ Abdiæ prophetæ increpatur,quòd non dei indignatione,ſed ſua virtute populũ ſuperatũ gloriabatur: de quo regno olim per Dauid in pſalmo centeſimotriceſimoſexto dictũ eſt: Memorare domine filiorum Edom in die Ieruſalem. Nam reliqua lectione comprehenſa, futurum in gentes iudicium,ob cauſas lectione cõprehenſas,regnúmque dei in populo Iſrael ſignificat. Hebræi hunc dicunt eſſe,qui ſub rege Samariæ Achab,& impiiſſima Iezabel pauit centum prophetas in ſpeluncis vel ſpecubus,qui non curuauerunt genua ſua ante Baal,& de ſeptem milibus erant, quos Elias arguitur ignoraſſe. Sepulchrum quoque eius vſque hodie cum mauſoleo Eliſæi prophetæ & Baptiſtæ Ioannis in Sebaſte venerationi habetur,quæ olim Samaria dicebatur. Hãc Herodes rex Iudææ Antipatri filius in honorem Auguſti Cæſaris Græco nomine vocauit Auguſtam. Hic igitur quia centum prophetas pauerat,accepit gratiam prophetalem,& de duce exercitus fit dux eccleſiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat: nunc in toto orbe Chriſti paſcit eccleſias: & ſicut In actis apoſtolorum Stephanus martyrio coronatus, ita & hic appellatus eſt domini ſeruus.

VITA ABDIÆ.

ABdias de terra Sichem ortus in agro Bethaccaron,is eſt qui ſub Achab rege Samariæ cẽtum pauit prophetas,iſte eſt tertius ille dux cui pepercit Elias,qui poſtmodũ relicto Oziæ regis miniſterio,Eliæ factus diſcipulus prophetauit,quíque morte naturali obiit. Sepultus in Sebaſte,quæ prius Samaria dicebatur. Iſido. de vita ſanctorum.

Abdiæ Prophetia.

Ob tyrannidem Edom in fratrem ſuum Iſrael,vaticinatur Abdias exitium eius, & captiuitatem ab Aſſyriis,Iudæorum verò reſurrectionem,& populorũ ſubiectionem. Caput I.

a. Dominus deus auditum audiuit à domino. Is vero auditus fuit de gentiũ vocatione. Euſeb. de demonſtra. li. 5. c. 14.
b. Altiſsimis mõtium faſtigiis Idumæa vndiquaque munita erat. Hæc conſcendentes,cum ab hoſtibus impetrebãtur,ſæpe hoc modo ex multis inſidiis euaſerũt. quoniã ergo his confidens inſoleſcis, & elato es animo, quòd ſis inexpugnabilis: expugnabilẽ te, & hoſtibus facilè captu efficiã, nec ex manibus hoſtium effugies Theodoretus ibid.
c. Quod dicit, hoc eſt. Si fures & latrones qui de nocte domos ſuffodere conſueuerunt, & rapere quæ in domibus ſunt, introiſſent ad te, & abſcõditi tenebris circuiſſent domus tuæ angulos, vtiq; hoc reliſſent, quod ſibi putaſſent poſſe ſufficere, & aliquid in ædibus tuis vel per ſatietatem vel per ignorãtiã reliquiſſent, ſic de vindemiatoribus non ſic tamen de hoſtibus Babyloniis. Hieron. ibid.

VIſio Abdiæ. Hæc dicit dominus deus ad Edom: a † Auditum audiuimus à domino, & legatum ad gentes miſit. Surgite, & conſurgamus aduerſus eum in prælium. 2 Ecce paruulũ dedi te in gentibus. Contemptibilis tu es valde. b 3 Superbia cordis tui extulit te habitantem in ſciſſuris petrarum, exaltantem ſolium tuum. Qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? † 4 Si exaltatus fueris vt aquila, & ſi inter ſidera poſueris nidum tuum, inde detraham te, dicit dominus. c 5 Si fures introiſſent ad te, ſi latrones per noctem, quomodo cõticuiſſes? Nónne furati eſſent ſufficiẽtia ſibi? Si vindemiatores introiſſent ad te, nunquid ſaltem racemum reliquiſſent tibi? 6 Quomodo ſcrutati ſunt Eſau? Inueſtigauerunt abſcondita eius. 7 Vſque ad terminum emiſerunt te omnes viri fœderis tui: illuſerunt tibi. Inualuerunt aduerſum te viri pacis tuæ, qui comedunt tecum, ponent inſidias ſubter te. Non eſt prudẽtia in eo. † 8 Nunquid non c in die

Anno ante Chriſtum. 921. Anno mundi 3031. Hiere. 49. a

† Hiere. 49. d

B

† Iſa. 29. c 1. Cor. 1. c

in die illa,dicit dominus,perdam ſapientes de Idumæa,& prudentiam de mõte Eſau? 9 Et timebũt fortes tui à meridie,vt intereat vir de mõte Eſau? d 10 Propter interfectionem & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob,operiet te confuſio, & peribis in æternum. 11 In die cum ſtares aduerſus eum,quando capiebant alieni exercitum eius, & extrãnei ingrediebãtur portas eius,& ſuper Ieruſalem mittebant ſortem,tu quoq; D eras quaſi vnus ex eis. 12 Et non deſpicies in die fratris tui,in die peregrinationis eius. Et non lætaberis ſuper filios Iuda in die perditionis eorum, & non magnificabis os tuum in die anguſtiæ. 13 Neq; ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum, neque deſpicies & tu in malis eius in die vaſtitatis illius. e Et nõ emittẽris aduerſus exercitum eius in die vaſtitatis illius, 14 neq; ſtabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint. Et non concludes reliquos eius in die tribulationis, E 15 quoniam iuxta eſt dies dñi ſuper omnes gentes. Sicut feciſti,fiet tibi: retributionem tuam conuertam in caput tuum. 16 Quomodo enim bibiſtis ſuper montem ſanctum meum,bibent omnes gentes iugiter,& bibent,& abſorbebunt,& erunt quaſi non ſint. F 17 Et in monte Sion erit ſaluatio,& erit ſanctus. Et poſſidebit domus Iacob eos qui ſe poſſederãt. 18 Et erit domus Iacob ignis,& domus Ioſeph flamma,& domus Eſau ſtipula. Et ſuccendẽtur in eis,& deuorabunt eos,& non erunt reliquiæ domus Eſau,quia dominus locutus eſt. G 19 Et hæreditabunt ij qui ad auſtrum ſunt,montem Eſau,& qui in campeſtribus Philiſtiim: & poſſidebunt regionem Ephraim,& regionem Samariæ. Et Beniamin poſſidebit Galaad: 20 & tranſmigratio exercitus huius filiorum Iſrael,omnia loca Chananæorum vſque f ad Sareptam: & tranſmigratio Ieruſalem quæ in Boſphoro eſt poſſidebit ciuitates auſtri. 21 Et aſcendent ſaluatores in montem Sion iudicare montem Eſau,& erit domino regnum.

d. Contra æquitatẽ naturæ eſt perſequi fratrẽ, pſal. 78. Sup omnes inimicos meos factus ſum opprobriũ vicinis meis valde, & timor notis meis. Vnde inter ea in quibus beneplacitum eſt deo, & ſunt probata coram deo & hominibus, eſt concordia fratrũ, & amor proximorũ. Eccl. 25. Alber. ibi.

e. Ex quo ſequitur quòd Idumæi inter fuerũt deſtructioni Ieruſalem tempore Nabuchodonoſor, licet poſtea puniti ſint. Quod vtiq; canonicis ſcripturis ſatis conſonat, in Iſaia, Ieremia & Ezechiele. Vnde inquit, Quomodo bibiſti: & hoc eſt, de Ieruſalem & templi in mõte Sion ſiti deſtructione gauiſus & epulatus es, atque deſpoliis Iudæorum potaſti. Diony. ibid.

f. Ad Zarphat, quòd iiſdem ſcribantur characteribus. Eſt autem Zarphat Galliæ. Chriſti autem ſalus à Chananæis per Galliam vſque ad Hiſpanos promulgata eſt, & Germanos.

PROLOGVS IONÆ PROPHETÆ.

SAnctum Ionam Hebræi affirmant filium fuiſſe mulieris viduæ Sareptanæ, quem Elias propheta mortuum ſuſcitauit, matre poſtea dicente ad eum: Nunc cognoui quia vir dei es tu,& verbũ dei in ore tuo eſt veritas. Ob hanc cauſam etiã ipſum puerum ſic vocauit Amathi. Amathi enim in noſtra lingua veritatẽ ſonat. Et ex eo quòd verũ Elias locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, filius dicitur eſſe veritatis. Ideo de veritate colũba naſcitur, quia Ionas colũbã ſonat. In condemnationẽ autẽ Iſrael Ionas ad gentẽ mittitur, quòd Niniue agente pœnitentiã, illi in malitia perſeuerant. Tẽporibus quippe Ieroboam filij Ioas, Regis Iſrael, qui deo derelicto cũ populo ſuo in Samaria idolis ſacrificabat, Ionam prophetam fuiſſe quartus liber Regum indicat. Is cum prophetia illuminante peccatores ciuitatis Niniue miſericordiam dei conſecuturos videret, ne falſa videretur prædicare, ad denuntiandum interitum eiuſdem ciuitatis ire nolebat. Nã ſicut deus ad Abraham de impietate Sodomorum & Gomorrhæorum locutus eſt, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum peruenit ad me: ita & de Niniue dicitur, eo quòd aſcenderit clamor malitiæ eius ad deum. Et quia ſentẽtia dei de Sodomis facta minime reuocata eſt, ita & Ionas aduerſum Niniuen prolãtam ſententiam reuocari nolebat, diuinæ diſpenſationis ignarus, qui ſalutẽ hominũ ad ſe conuertentium magis vult quàm interitum. Hoc illi acciderat, quod & ſancto Eliſeo, qui filium Sunamitidis mulieris mortuum ignorauit. Ideo à conſpectu dei Ionas fugere ſe Ionas putabat, humanum aliquid paſſus, dicente Dauid: Quò ibo à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam?

ITEM ALIVS PROLOGVS.

IOnas colũba & dolens, filius Amathi, qui fuit de Geth, quæ eſt in Ophir, ad gentiũ præconiũ mittitur, miſſus contemnit, contemnens fugit, fugiẽs dormit: propter quem periclitatur nauis, ſed ſors latentem reperit, cetus abiectum deuorauit, & orantẽ euomuit: reiectus prædicauit ſubuerſionem, ſed contriſtatur in pœnitentia de his, & ſaluti gẽtium inuidet, gaudet etiam hederæ virentis vmbraculo, & dolet ſubitò areſcentis. Cuius ſepulchrum in quadã vrbium Geth in viculo demonſtratur qui eſt in ſecundo miliario Sephorum, itinere quo pergitur Tyberiadem.

a. Ionas mirificus propheta alias dedit prophetias, quę in hoc libro non continẽtur: eas autem ex quarto Regum cognouimus. Scriptura enim de Ieroboam pronepote Iehu, qui decẽ tribubus regnauit, istiusmodi docet: Ipse restituit terminos Israel ab Emath vsque ad mare quod pergit ad occidentem, iuxta sermonem domini dei Israel quem locutus est per seruum suum Ionam filiũ Amathi prophetæ. Theodoretus. ibid.
b. Fugitiuum dei tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, belua includit: & quia authori suo obedire recusat, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Greg. Mora. 6.13.

Ionas missus in Niniuen ad prædicandum, fugit in Tharsis: orta autem tempestate mittitur in mare, & tempestas cessauit. Cap. I.

Anno ante Christum. 836. Anno mũdi 3126.

A E T[a] factum est verbum domini ad Ionam filium Amathi,
dicens: 2 Surge & vade in Niniuen ciuitatem grandem, &
prædica in ea, quia ascendit malitia eius corã me. 3 Et sur-
rexit Ionas vt[b] fugeret in Tharsis à facie dñi. Et descendit
in Ioppẽ, & inuẽnit nauẽ euntẽ in Tharsis. Et dedit nau-
lum eius, & descendit in eam, vt iret cum eis in Tharsis à B
facie domini. 4 Dominus autem misit ventum magnum
in mare, & facta est tẽpestas magna in mari, & nauis peri-
clitabatur conteri. 5 Et timuerunt nautæ, & clamauerũt
viri ad deum suum, & miserunt vasa quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur ab eis.
Et Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui. 6 Et accessit ad eum C
gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Surge, inuoca deum tuum, si for-
te recogitet deus de nobis, & non pereamus, 7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite,
& mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. [c] † Et miserũt sortes, & ce-
cidit sors super Ionam. 8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius causa malum istud
sit nobis. Quod est opus tuum, quæ terra tua, & quò vadis, vel ex quo populo es tu? D
9 Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & dominum deum cœli ego timeo, qui fecit ma-
re & aridam. 10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc feci-
sti? Cognouerunt enim viri quòd à facie domini fugeret, quia indicauerat eis Ionas.
11 Et dixerunt ad eum: [d] Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat &
intumescebat super eos. 12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit
mare à vobis. Scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grãdis venit super
vos. 13 Et remigabant viri vt reuerterentur ad aridã, & non valebant, quia mare ibat &
intumescebat super eos. † 14 Et clamauerunt ad dominum, & dixerũt: Quæsumus do- A
mine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentẽ, quia
tu domine sicut voluisti, fecisti. 15 Et tulerunt Ionam, & miserũt in mare, & stetit ma-
re à feruore suo. 16 Et timuerunt viri timore magno dominum, & immolauerunt ho-
stias domino, & vouerunt vota.

†1.q.4.c.Ecclesia. 26.q.2.c.Si. c.Non exẽplo. & c.Nõ statim. †Deu.21.b

c. In Ionæ prophetæ laborib⁹ & ærumnis Christi passio & resurrectio pręfiguratur. Hic Ionas, quod fidei vestræ non arbitramur incognitum, typum domini gessisse præscribitur. Ipse enim domin⁹ dicit Mat. 12. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in ventre terræ trib⁹ diebus & tribus noctibus. Euse. Emis. ho. 2. de Pascha.
d. Quem sors indicauerat, cogũt voce propria confiteri cur tãta tempestas sit, vel quare contra eos dei ira desæuiat. Indica nobis, inquiunt, cuius causa malũ istud sit super nos: quid operis agas, de qua terra, de quo populo proficiscaris, quò abire festines? Et notãda breuitas quã admirari in Virgilio solebamus. Iuuenes, quæ causa subegit Ignotas tentare vias, quo tẽditis, inquit, Qui gen⁹, vnde domo, pacẽ ne huc fertis, an arma? Interrogatur persona, regio, iter, ciuitas, vt ex his cognoscatur & causa discriminis. Hier. ibi.
a. Nautis itaque exorta tẽpestate turbatis, Ionas sorte fluctibus datur, & faucibus ceti piscis demersus excipitur: sed pisce illæsum eructãte depositum, tertia die terris refũditur. Videte dominum etiã in veteri testamento in serui persona mirabiliter apparuisse. Euseb. Emis. hom. 2. de Pascha.
b. Ventrem inferi, aluum ceti vocauit. cum fera hæc mortifera sit lege viuentiũ Ionas mortuus erat: at sola gratia viuebat. Alioqui, vt repræsentaret dominũ Iesum Christũ, qui trib⁹ dieb⁹ & tribus noctibus in corde terræ fuit accõmodatè seipsum in ventre fuisse dicit. Hoc vero multo maxime omnium mirabile est, quòd hic qui re ipsa & veritate mortem gustauit, in corde terræ dixit se fore tribus diebus & tribus noctibus. Theodoretus ibid.

Absorptus Ionas à ceto, inuocando dominum exauditur: & in aridam euomitur. II.

†Matt.12.& 16.a Luc.11.d. 1.Cori.15.a †Psal.119.a

E T[a] præparauit dominus piscem grandem, vt deglutiret Ionam. † Et erat Ionas B
in ventre piscis tribus diebus & tribus noctibus. 2 Et orauit Ionas ad dominũ
deum suum de ventre piscis, 3 & dixit: † Clamaui de tribulatione mea ad do-
minum, & exaudiuit me. [b] De ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. 4 Et
proiecisti me in profundum in corde maris, & flumen circundedit me. Omnes gur-
gites tui & fluctus tui super me transierunt. 5 Et ego dixi: Abiectus sum à conspectu
oculorum tuorum. Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. † 6 Circun-
dederunt me aquæ vsq; ad animam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meũ.
7 Ad extrema montium descendi: terræ vectes concluserunt me in æternum, & suble
uabis de corruptione vitam meam, domine deus meus. 8 Cum angustiaretur in me a- C
nima mea, domini recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum
tuum. 9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. 10 Ego
autem voce laudis immolabo tibi: quęcunque voui, reddam pro salute mea domino.
[c] 11 Et dixit dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam.

†Psal.68.a

c. Nisi Ionas perditum detur, naufragæ nauis periculum non sedatur: sic & non liberatur ecclesia, nisi Christi morte saluetur. Euseb. Emise. hom. 2. de Pascha.

Niniuitas

Niniuitas hortatur Ionas ad pœnitentiam: ad cuius prædicationem populus conuertitur, & dominus illius miseretur, ac sententiam reuocauit. III.

A E T factum est verbum domini ad Ionam secundò, dicens: [a] 2 Surge, & vade in
Niniuen ciuitatem magnã: & prædica in ea prædicationẽ quam ego loquor
ad te. 3 Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta verbum domini: & Niniue
erat ciuitas magna itinere trium dierum. 4 Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere
B diei vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. † [b] 5
Et crediderunt viri Niniuitæ in dominum: & prædicauerũt ieiunium, & vestiti sunt
saccis à maiore vsq; ad minorem. 6 Et peruenit verbũ ad regem Niniue: [c] & surrexit
de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.
C 7 Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines &
iumenta, & boues & pecora non gustent quicquam: nec pascantur, & aquam non bi-
bant. 8 Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad dominum in fortitu-
dine: & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum.
D † 9 Quis scit si conuertatur, & ignoscat deus: & reuertatur à furore iræ suę, & nõ peri-
bimus? 10 Et vidit deus opera eorum, quia conuersi sunt de via mala: & misertus est
deus super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

†Matt.12.d Luc.11.c. †Iere.18.b Ioel.2.c. 22.q.4.c. Vnusquisq;. c. Incõmutabiles. cap. Nõ semper. De pœ. di. 1. c. Importuna. c. Denique. 8.q.1.c. Vereor.

a. Statim prophetam de vocabulo ciuitatis hortatur: & vrbem laudãdo, prędicit futuram veniam. Nã ipsius prędicationis hoc verba significant. Cur enim futura prędicit atq; denunciat nisi vt prædicta non faciat? Chrys. de Iona. ho. tom. 1.
b. Sed & Niniuitæ per abstinentiam iræ desuper imminentis suspenderunt ruinam, & paruuli ac pecora pariter abstinẽtes egressam à domino plagam, atq; sententiã iam cadentẽ, (vt sic dixerim) retorserũt: tã manifestũ iudicãtes affectionis remediũ, vt sibi & animaliũ crederent prodesse ieiunium. Emis. de quadr.
c. Sapiens ergo rex, qui sciret quemadmodũ aduersa sibi superare deberet: hostes enim virtute superabat deum autẽ humilitate vincebat. Sapiẽs planè rex, qui intelligeret quibus armis vteretur pro tẽporis qualitate. Cum enim insidiantur illi homines, apprehendit arma bellica: cum irascitur ei deus, corripit arma iustitiæ. Sapiens inquã rex, qui pro salute ciuiũ peccatorẽ se magis confitetur esse, q̃ regem. Ambr. Ser. 40.

Ionas humanum quid passus, dolet super arefacta hedera, quo probat ei dominus quia debuit amplius pro Niniue condolere. IIII.

A E T afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: 2 & orauit ad dominum,
& dixit: Obsecro domine, nunquid nõ hoc est verbum meum cum adhuc es-
sem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerẽ in Tharsis, † scio enim
quia tu deus [a] clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens
super malitia: † [b] 3 Et nunc domine tolle quæso animam meam à me: quia melior est
B mihi mors quàm vita. 4 Et dixit dominus: Putásne bene irasceris tu? 5 Et egressus est
Ionas de ciuitate, & sedit contra orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi,
& sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati. 6 Et præpara-
uit dominus deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput
eius, & protegeret eũ, laborauerat enim, & lætatus est Ionas super hedera, lætitia ma-
C gna. 7 Et parauit deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, &
exaruit. 8 Et cùm ortus fuisset sol, præcepit dominus vento calido & vrenti: & per-
cussit sol super caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit:
[c] Melius est mihi mori, quàm viuere. 9 Et dixit deus ad Ionam: Putásne bene irasceris
D tu super hederam? Et dixit: Bene irascor ego vsque ad mortem. 10 Et dixit dominus:
Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub vna
nocte nata est, & sub vna nocte periit: 11 & ego non parcam Niniuæ ciuitati magnæ,
in qua sunt plusquam centum viginti milia hominum, qui nesciũt quid sit inter dex-
teram & sinistram suam, & iumenta multa?

†Psal.85.a Ioel.2.c †3.Reg.19.a

a. Bene igitur quod præmisit optimi dei titulum, patientissimi super malos, abundãtissimi misericordiæ & miserationis super agnoscentes & deplãgentes delicta sua. Tertu. aduer Marcio lib 2.
b. Dicat hoc rebus domin⁹ noster Iesus Christus, quia melior est mihi mors quàm vita, id est, viuens vnã Iudæorũ gentem vtpote incredulam, saluare nõ potui: moriar, vt vniuersus mũd⁹ vna morte saluetur. Euseb. Emis. homi. 2. de Pascha.
c. Quanuis viris sanctis aliquo modo melius sit mori in Christo, quàm viuere in carne, queadmodum Paul⁹ optauit dissolui & esse cum Christo. Nec mirũ si Ionas iam postulet mori, quando aucta est afflictio eius ad arefactionem hederę, & solis æstuationẽ, qui paulo antè quærebat mortem prę dolore, quod verbũ suum videbat cassatum & irritum. Dion. ibi.

PROLOGVS IN MICHÆAM PROPHETAM.

TEmporibus Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ Regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam spiritu sancto repletum fuisse, lectio ipsa demonstrat. Sed de supradicto numero Regum, Ioatham & Ezechiam deo ob religionem placuisse, historia quarti libri Regum & secundi Paralipomenon indicat. Achaz vero relicto deo, idola Samariæ, quibus etiã filios suos in sacrificium igni concremandos obtulerat, coluisse constat. Quamobrem deus Samariam, quæ Reges Israel & Iuda memoratorum simulachrorum superstitione fefellerat, increpans, indignationem suam in eam processuram comminatus est. Populo etiam Israel præuaricatori & principibus eius, qui eundem populum fallaci suasione ad colenda idola Impulerant, verbis insequentibus captiuitatem & interitum affuturum denuntiat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prophetia Michææ.

Comminatio domini in Samariam, Ieruſalem, & Philiſtæos propter idola. Cap. I.

VErbum domini quod factũ eſt ad Michęam Moraſthiten in diebus Ioathã, Achaz & Ezechiæ Regum Iuda, quod vidit ſuper Samariam & Ieruſalẽ. [a] † [2] Audite populi omnes, & attẽdat terra & plenitudo eius, & ſit dominus deus vobis in teſtem, dominus de tẽplo ſancto ſuo. [3] Quia ecce dominus egredietur de loco ſuo, & deſcendet & calcabit ſuper excelſa terrę. [4] Et conſumentur mõtes ſubtus eũ, & valles ſcindentur ſicut cera à facie ignis, ſicut aquæ quæ decurrunt in præceps. [5] In ſcelere Iacob omne iſtud, & in peccatis domus Iſrael. Quod ſcelus Iacob? Nónne Samaria? Et quæ excelſa Iudæ? Nónne Ieruſalem? [6] Et ponam Samariam quaſi aceruum lapidum in agro cum plantatur vinea, & detraham in vallem lapides eius. Et fundamenta eius reuelabo, [7] & omnia ſculptilia eius concidentur. Et omnes mercedes eius igne cõburentur, & omnia idola eius ponam in perditionẽ, [b] quia de mercedibus meretricis cõgregata ſunt, & vſq; ad mercedem meretricis reuertentur. [8] Super hoc plãgam & vlulabo, vadam ſpoliatus & nudus. Faciam plãctum velut draconum, & luctum quaſi ſtruthionum, [9] quia deſperata eſt plaga eius, quia venit vſq; ad Iudam, tetigit portã populi mei vſq; ad Ieruſalem. [10] In Geth nolite annuntiare, lachrymis ne ploretis. In domo pulueris puluere vos conſpergite, [11] & tranſite vobis habitatio pulchra, cõfuſa ignominia. Nõ eſt egreſſa quæ habitat in exitu. Planctum domus vicinæ accipiet ex vobis quæ ſtetit ſibimet, [12] quia infirmata eſt in bonum quæ habitat in amaritudinibus. Quia deſcendit malum à domino in portam Ieruſalem: [13] tumultus quadrigæ ſtuporis habitanti Lachis. Principium peccati eſt filiæ Sion, quia in te inuenta ſunt ſcelera Iſrael. [14] Propterea dabit emiſſarios ſuper hæreditatem Geth, domos mendacij in deceptionẽ regibus Iſrael. [15] Adhuc hæredem adducam tibi, quæ habitas in Mareſa, vſq; ad Odollã veniet gloria Iſrael. [16] Decaluare & tondere ſuper filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum ſicut aquila, quoniam captiui ducti ſunt ex te.

A Anno ante Chriſtum. 229. Anno mũdi. 3040. † Iſa. 26. d

a Nunc quoque apertè dominus deus de cœlo deſcẽdens, déque loco ſuo egrediens, in his quæ propoſita ſunt nuntiatur. Erit autem hoc dei verbũ quod in his quæ priùs dicta ſunt, cũ genitũ ſit eum eſſe deũ ac dominum, & omnia ſub ſe habentem demonſtrauimus. Locũ autem eius non aberres ſi cæleſtis regnum eſſe dicas, glorioſamque diuinitatis eius ſedẽ: quã theologicè extollens propheta dicebat: Sedes tua deus in ſeculum ſeculi, ſuper quam ipſum ſedere tanquã vnicũ filium iuſit pater illis verbis: Sede à dextris meis. Euſeb. de demõſt. lib. 6. c. 13. lib. 8. cap. 3.

b. Facta ſunt, inquit, abſte contraria quàm ſoleant mulieres tibi ſimiles facere: & omnis meretrix mercedem accipit, tu vero mercedem dediſti tuis amatoribus. Accommodatè autem per hæc mulieres in ſcortatione verſantes deſignantur, quæ libidinis mercedẽ accipientes, inde decimas dæmoni ſalaciſſimo attulerũt Theodoret. ibid.

B Iſai. 3. d

[12] Congregatione congregabo Iacob totum te, in vnum conducam reliquias Iſrael. Pariter ponam illum quaſi gregem in ouili quaſi pecus in medio caularum. Tumultuabuntur à multitudine hominum. [13] Aſcendet enim pandens iter ante eos. Diuidẽt & tranſibunt portam, & egredientur per eam. Et tranſibit Rex eorum corã eis, & dominus in capite eorum.

Propter principum tyrannidem, pſeudoprophetarum fallaciam, & iudicum crudelitatem comminatur dominus Ieroſolymæ deletionem. III.

A ET dixit: [a] Audite principes Iacob, & duces domus Iſrael: Nũquid non veſtrũ eſt ſcire iudicium, [2] qui odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violẽter tollitis pelles eorum deſuper eis, & carnem eorum deſuper oſſibus eorum? [3] Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorũ deſuper excoriauerunt, & oſſa eorum confregerunt, & conciderunt ſicut in lebete, & quaſi carnem in medio ollæ. † Prou. 1. d B [4] Tunc † clamabunt ad dominum, & non exaudiet eos, & abſcondet faciem ſuam ab eis in tempore illo, ſicut nequiter egerunt in adinuentionibus ſuis. [5] Hęc dicit dominus, [b] ſuper Prophetas qui ſeducunt populũ meum, qui mordent dẽtibus ſuis, & prædicant pacem. Et ſi quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium. [6] Propterea nox vobis pro viſione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et C occumbet ſol ſuper prophetas, & obtenebrabitur ſuper eos dies. [7] Et confundentur qui vident viſiones, & cõfundentur diuini. Et operient vultus ſuos omnes, quia non † Io. d. c. Mu exaudiero. eſt reſponſum dei. † [8] Veruntamen ego repletus ſum fortitudine ſpiritus domini iudicio & virtute, vt annuntiem Iacob ſcelus ſuum, & Iſrael peccatum ſuum. [c] [9] Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Iſrael, qui abominamini iudicium, & D omnia recta peruertitis. [10] Qui ędificatis Sion in ſanguinibus, & Ieruſalem in iniquitate. † † Ezec. 22. f. Sopho. 3. d. 2. q. 1. c. iudices. 35. di. c. Eccleſiæ. Supr. 3. d. 36. q. 1. c. Nulli. c. Omne. [11] Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant. Et prophetæ eius in pecunia diuinabant, & ſuper dominũ requieſcebant, dicentes: Nunquid non dominus in medio noſtrum? Non veniẽt ſuper nos mala. † [12] Propter hoc cauſa veſtri Sion quaſi ager arabitur, & Ieruſalem † quaſi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelſa ſyluarum. † Hiere. 26. f † Sup. 1. b

a. Sub methaphora leonum ſiue latronũ crudelitas principatum Iſrael deſcribitur: quod ſpoliauerint pauperes, & interfecerint eos, & carnes eorum oſſáque contriuerint, & quaſi in medio ollæ, ſic in vrbe Ieruſalem miſerabilem plebem afflixerint: & propter hęc inferatur eis poſtea ſupplicium in die captiuitatis, vel à Nabuchodonoſor vel à Veſpaſiano & Tito. Hierony. ibi.

b. Videtur tangere eos qui noſtris temporibus ſe fingunt viſiones videre, & diuinare ſeducendo populũ. Hiere. 14. Viſionem mẽdacem & diuinationem fraudulentam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis. Albert. ibi.

c. Quibus iudicãdi munus mandatum fuit, ne iuris libra vlla inclinatione lancis in alterutram partem propenderet, non accuratiſtis ac potius iuris rationã nullam duxiſtis: iniuria vt ius videretur elaborauiſtis, atque iſtiuſmodi animi ſentẽtia prædicti, ſanguine innocentium. Ieruſalem cõpleuiſtis. Theodo. ibi.

Tempore Meſſiæ exibit verbum domini & pax magna ab Ieruſalem, quibus vocabuntur & eccleſia confirmabitur. IIII.

† Iſa. 2. a A ET [a] † erit in nouiſſimo dierum mons domus domini præparatus in vertice montium, & ſublimis ſuper colles. Et fluent ad eum populi, [2] & properabunt gentes multę, & dicent: Venite aſcendamus ad montem domini, & ad domũ dei Iacob. Et docebit nos de viis ſuis, & ibimus in ſemitis eius. [b] Quia de Sion egredietur lex, & verbum domini de Ieruſalem. [3] Et iudicabit inter populos multos, & B corripiet gentes fortes vſq; in longinquum. Et concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones. Non ſumet gens aduerſum gentem gladium, & non diſcent vltrà belligerare. [4] Et ſedebit vir ſubtus vineam ſuam, & ſubtus ficũ ſuum: non erit qui deterreat, quia os domini exercituum locutum eſt. [5] Quia omnes populi ambulabũt † Soph. 3. d vnuſquiſq; in nomine dei ſui, nos autem ambulabimus in nomine domini dei noſtri in æternũ & vltrà. † [6] In die illa, dicit dominus, congregabo claudicãtem, & eam quã C eieceram, colligam: & quam afflixeram, cõſolabor. [7] Et ponam claudicantem in reli- † Luc. 1. c Danie. 7. d quias, & eam quę laborauerat, in gentem robuſtam. † Et regnabit dominus ſuper eos in monte Sion, ex hoc nunc & vſque in æternum. [c] [8] Et tu turris gregis nebuloſa filia Sion, vſque ad te veniet, & veniet poteſtas prima, regnum filiæ Ieruſalem. [9] Nunc quare mœrore contraheris? Nunquid rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus periit? quia comprehendit te dolor ſicut parturientem? [10] Dole & ſatage filia Sion quaſi parturiens, quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & [d] venies vſque D ad Babylonem. Ibi liberaberis, ibi redimet te dominus de manu inimicorũ tuorum. [11] Et nunc congregatæ ſunt ſuper te gentes multæ, quæ dicunt, Lapidetur, & aſpiciat

a. Nam qui ore praua loqui parcit, & miſteria cœleſtia verbo ritè auditoribus ſuis exponit, per dei adiutoriũ pium laborem explens, ad montẽ fortitudinis, de quo per propheram ſcriptũ eſt: Erit mõs domus domini in vertice montium, & eleuabitur ſuper omnes colles, bonis actibus aſcẽdens, fœliciter peruenier. Raban. in 4. c. Eccle.

b. Michæas nouam legẽ daturum deum denuntiauit, hoc modo: De Sion egredietur lex, &c. Illa enĩ prior lex, quæ per Moyſen data eſt, non in monte Horeb data eſt, quę per nouam ſoluta eſt. Lactan. lib. 4. ca. 17. de vera Sapientia.

c. Audiebat angelicas virtutes, quæ ſunt filiæ ſupernæ ciuitatis, apparuiſſe paſtoribus in loco qui à concurſu pecorum antiquitus turris gregis vocabatur: & eſt vno miliario ad orientem Bethlehem: vbi etiam nunc tria paſtorum illorũ monumenta in eccleſia mõſtrantur. Beda in aurora. Natalis domini.

d. Peccator ob ſcelera confuſus diuina virtute liberatur. Grego.

a. Inutile vocat nociuum, hoc eſt peccatum. Roma. 6. Quem fructũ habuiſtis tũc in illis in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt. Et Pſal. 4. Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Iſa. 1. Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Albertus ibi.

b. In quo patet auaritia eorum, cum dominus iuſſerit. Leuit. 26. Non concupiſces rem proximi tui, non agrũ, non ſeruum, &c. imò etiam violenter auferunt, tanquã raptores, & inferiorum oppreſſores. Diony. ibi.

in Sion oculus noſter.12 Ipſi autem non cognouerunt cogitationes domini,& nõ in-
tellexerunt conſilium eius,† quia congregauit eos quaſi fœnum areæ.13 Surge & tri- † Apoc.1.b
tura filia Sion, quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas. c Et
comminues populos multos, & interficies domino rapinas eorum, & fortitudinem
eorum domino vniuerſæ terræ.

c. Quid autem ſignificet in eo quod ait: Et comminues populos multos, &c. legamus Numeros & Ieſum Naue, & primũ regnorũ librũ, & videbimus quomodo de ſubiectis gentibus cum uniuerſa perierint in ore gladij, aurum & argentum, & tam de hominibus quàm de iumentis certus prædæ numerus domino cõſecratus ſit. Hiero. ibi.

Bethlehem ortu Meßiæ inſignita, ac Ieruſalem eius morte vaſtata fuit, Iſraelis autem reliquiæ exaltatæ, & verbum domini prædicatum eſt. *V.*

NVnc vaſtaberis filia latronis. Obſidionem poſuerunt ſuper nos, in virga percu- A
tient maxillam iudicis Iſrael.† 2 Et tu Bethlehem Ephratha a paruulus es in mi- † Matt.2.a Ioh.7.f
libus Iuda. Ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio,
à diebus æternitatis. 3 Propter hoc dabit eos vſq; ad tempus, in quo parturiẽs pariet.
Reliquiæ fratrum eius conuertẽtur ad filios Iſrael. 4 Et ſtabit & paſcet in fortitudine
domini: in ſublimitate nominis domini dei ſui. Et conuertentur, quia nunc magnifi- B
cabitur vſque ad terminos terræ. 5 Et erit iſte pax, cum Aſſyrius venerit in terram no-
ſtram, & quando calcauerit domibus noſtris. b Et ſuſcitabimus ſuper eum ſeptem pa
ſtores, & octo primates homines. 6 Et paſcẽt terram Aſſur in gladio, & terram Nem-
rod in lanceis eius. Et liberabit ab Aſſur cum venerit in terram noſtram, & cum cal-
cauerit in finibus noſtris. 7 Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum
quaſi ros à domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam quæ nõ expectat virum, & non prę-
ſtolatur filios hominum. 8 Et erunt reliquiæ Iacob in gentibus in medio populorum C
multorũ quaſi leo in iumentis ſyluarum, & quaſi catulus leonis in gregibus pecorũ.
Qui cum tranſierit & cõculcauerit & ceperit, non eſt qui eruat. 9 Et exaltabitur ma-
nus tua ſuper hoſtes tuos, & omnes inimici tui interibunt. c 10 Et erit, in die illa, dicit
dominus, auferam equos tuos de medio tui, & diſperdam quadrigas tuas. 11 Et perdã D
ciuitates terræ tuæ: & deſtruam omnes munitiones tuas. 12 Et auferam maleficia de
manu tua, & diuinationes non erunt in te. 13 Et perire faciam ſculptilia tua, & ſtatuas
tuas de medio tui. Et non adorabis vltrà opera manuum tuarum, 14 & euellam lucos
tuos de medio tui. Et conteram ciuitates tuas, 15 & faciam in furore & indignationẽ
vltionem in omnibus gentibus quæ non audierunt.

a. Nemo enim alius præter Chriſtum claram illã fecit nobilémq; regionem. Poſt illum ſiquidem inuſitatum admirandúmq; partum ab extremis vſq; finibus mundi veniunt ad viſendum illum tugurij ac præſepij locum Chryſoſt.
b. Tunc enim plena pax eſt fideli populo ab omnibus tẽtationibus & vanitatibus abſoluto, cum mundi huius vanitatem excluſerint de cordibus noſtris pax & gratia. Pax veteris, gratia noui teſtamenti. Septem paſtores, præcepta legis ſũt, quibus grex adhuc quaſi irrationabilis in virga Moyſi per deſertum ductus & gubernatus eſt. Octo primates, mãdata euangelij, & dominici oris alloquia. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Ambro. Epiſtol. 29.
c Reſpõdeat hoc loco carneus Iſrael, vtrũ facta dicat hæc, an futura? Si facta, doceat cunctas gentes & Aſſyrium Iſraeli quondã fuiſſe ſubiectũ. Si autem ſe vana ſpe ludens futurum putat eſſe quod dicitur, quando Chriſtus venerit, quæ tunc de Iſrael idola auferentur, quæ modo non colit? qui ſuccidentur luci, quos non habet? quæ vrbes ſubruentur, quæ olim ſubrutæ ſunt? &c. Hiero. ib.

Diſceptat dominus cum ingratis, ſua illis exprobrans beneficia: quæ expetat ſacrificia inſinuat, & ob impietates populum grauiter affligit. *VI.*

AVdite a quę dominus loquitur: Surge, contende iudicio aduerſum montes, & A
audiant colles vocem tuam. 2 Audiãt montes iudicium domini, & fortia fun-
damenta terræ, quia iudicium domini cum populo ſuo, & cum Iſrael diiudi-
cabitur. b 3 Popule meus quid feci tibi? aut quid moleſtus fui tibi? Reſponde mihi:
4 quia † eduxi te de terra Ægypti, & de domo ſeruientiũ liberaui te, & miſi ante faciẽ † Exod.12.c
tuam Moyſen & Aaron, & Mariã.† 5 Popule meus memẽto quæſo † quid cogitaue- B † Num.22.a † Et 23.b
rit cõtra te Balac rex Moab, & quid reſpõderit ei Balaam filius Beor de Settim vſque
ad Galgalam, vt cognoſceres iuſtitias domini. 6 Quid dignũ offeram domino, curua-
bo genu deo excelſo? Nunquid offerã ei holocauſtomata & vitulos anniculos? 7 Nũ-
quid placari poteſt dominus in milibus arietum, aut in multis milibus hircorum pin-
guium? Nunquid dabo primogenitum meum pro ſcelere meo, fructum ventris mei
pro peccato animæ meę? 8 Indicabo tibi ô homo quid ſit bonũ, & quid dominus re- C
quirat à te: Vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitum ambula-
re cum deo tuo. 9 Vox domini ad ciuitatem clamat, & ſalus erit timentibus nomen
eius. Audite tribus. Et quis approbabit illud? 10 Adhuc ignis in domo impij, theſau-
ri iniquitatis, & menſura minor iræ plena. 11 Nunquid iuſtificabo ſtateram impiam,
& ſaccelli pondera doloſa? 12 In quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate, & habi-
tantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.
c 13 Et ego ergo cœpi percutere te perditione, ſup peccatis tuis.† 14 Tu comedes, & nõ D † Deut.28.d Hagg.1.b
ſaturaberis,

a. Quaſi diceret: Hæc enim deberis audire, quia dominus audiendus eſt. Pſal. 84. Audiam quid loquatur in me dominus deus. Albert. ibid.
b. Singula in conſpectu tuo locat beneficia ſua, vt tanquam de his iudices, quæ ſeruare debueras, quo magis reus fias, qui diuinis nõ potueris ſtare beneficiis. Quid feci, inquit, tibi? tanquam reum ſe conſtituit, & te iudicem. Aut quid contriſtaui te? Offenſi vultus non abnuit crimẽ, ſi tu deo es cõtriſtatus autore. Amb. Apolog. Dauid. cap. 10.
c. Et hoc totum patiẽtur vt intelligant errorem ſuum, quòd omnium gẽtium multorúmque populorum opprobria & peccata portauerint. Scio quoſdam ad eccleſiam retuliſſe, quæ nos ſuper hæreſibus interpretati ſumus. Hieron. ibid.

ſaturaberis, & humiliatio tua in medio tui. Et apprehendes, & non ſaluabis: & quos
ſaluaueris, in gladium dabo. 15 Tu ſeminabis, & non metes: tu calcabis oliuam, & non
vngẽris oleo: & muſtum, & nõ bibes vinum. d 16 Et cuſtodiſti præcepta Amri, & om-
ne opus domus Achab, & ambulaſti in voluptatibus eorum, vt darem te in perditio-
nem, & habitantes in ea in ſibilum: & opprobrium populi mei portabitis.

d. Amri pater fuit Achab, & impiiſſimus: & præcepta eius dicuntur opera eius, quæ populus ſicut præcepta cuſtodiebat. malorum enim magiſterium facilè diſcitur: ſicut & Achab & Iezabel, quos facilè populus eſt imitatus Albertus ibid.

Impiorum luget multitudinem, & piorum paucitatem, quoniam non in homine quamuis proximo, ſed in ſolo deo confidendum, quibus firmitatem eccleſiæ promittit æternam. *VII.*

† 16.q.fin.c Et hæc diximus. A VÆ † mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ.
Non eſt botrus ad comedendũ: præcoces ficus deſiderauit anima mea. 2 Pe-
riit ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt. Omnes in ſanguine inſi-
diantur: vir fratrem ſuum ad mortem venatur. 3 Malum manuum ſuarum dicunt bo-
num. Princeps poſtulat, & iudex in reddendo eſt. Et magnus locutus eſt deſiderium
animæ ſuæ, & conturbauerunt eam. 4 Qui optimus in eis eſt, quaſi paliurus: & qui re-
ctus, quaſi ſpina de ſepe. Dies ſpeculationis tuæ, viſitatio tua venit. Nunc erit vaſtitas
B eorum. 5 Nolite credere amico, & nolite confidere in duce. Ab ea quę dormit in ſinu
† Matt.10.c tuo, cuſtodi clauſtra oris tui, 6 quia filius contumeliã facit patri, & † filia cõſurget ad-
uerſus matrem ſuã, nurus aduerſus ſocrum ſuam: & inimici hominis domeſtici eius.
7 Ego autem ad dominum aſpiciam, expectabo deũ ſaluatorem meũ. Audiet me deus
meus. a 8 Ne læteris inimica mea ſuper me quia cecidi: conſurgã. Cum ſedero in tene-
bris, dominus lux mea eſt. b 9 Iram domini portabo, quoniã peccaui ei, donec cauſam
C meam iudicet, & faciat iudiciũ meũ. Et educet me in lucẽ, videbo iuſtitiam eius. 10 Et
aſpiciet inimįca mea, & operietur confuſione, quę dicit ad me: Vbi eſt dominus deus
tuus? Oculi mei videbunt eam. Nunc erit in cõculcatione vt lutũ platearũ. 11 Dies eſt
vt ædificentur maceriæ tuæ. In die illa longe fiet lex. 12 In die illa & vſq; ad te veniet
Aſſur, & vſq; ad ciuitates munitas, & à ciuitatibus munitis vſq; ad flumen, & ad ma-
re de mari, & ad mõtem de monte. 13 Et terra erit in deſolationem propter habitato-
res ſuos, & propter fructum cogitationum eorum. 14 Paſce populum tuum in virga
tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes ſolos in ſaltu. In medio Carmeli paſcẽtur Ba-
ſan & Galaad, iuxta dies antiquos: 15 ſecundum dies egreſſionis tuæ de terra Ægypti.
D Oſtendam ei mirabilia. 16 Videbunt gentes, & confundentur ſuper omni fortitudine
ſua. Ponẽt manum ſuper os: aures eorũ ſurdæ erunt. 17 Lingent puluerẽ ſicut ſerpen-
tes, velut reptilia terræ proturbabuntur de ædibus ſuis. Dominum deũ noſtrum deſi-
† Act.10.g derabunt, & timebunt te.† 18 Quis deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatẽ, & transfers
peccatum reliquiarum hæreditatis tuę? Non immittet vltrà furorem ſuum, quoniam
volens miſericordiam eſt. c 19 Reuertetur, & miſerebitur noſtri. Deponet iniquitates
noſtras, & proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra. 20 Dabis veritatẽ Ia-
cob, miſericordiam Abraham, quæ iuraſti patribus noſtris à diebus antiquis.

a. Nec immerito, quoniam qlapſu alieno gaudet, diaboli gaudet victoria. Et ideo dolemus magis cũ audimus periiſſe hominẽ pro quo Chriſtus mortuus eſt, qui nec in meſſe ſtipulam negligit. Ambro. de pœnit. lib. 2. c. 8.
b. Quicunque ſe peccaſſe animaduerterint, illum imitari debent qui dixit: Iram domini portabo, quoniam peccaui ei. necnon vitę ſuę praua ſtudia emendare, & dignos pœnitentiæ fructus edere, & verborum domini meminiſſe: Ecce ſanus factus es iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Baſil. Regul. fuſius diſputat. interro. 55.
c. Hoc certè admirabile, quòd non ſolum ignoſcit, ſed etiam è memoria ſua pellit peccata, & tanquam in profundum in obliuionem tradit. Quemadmodum enim id quod in profundum maris abiicitur, penitus non extat: ſic peccata noſtra funditus obliuio obruet, propter factas cũ patribus noſtris pactiones. Theod. ibi.

PROLOGVS B. HIERONYMI IN Nahum Prophetam.

NAhum prophetam ante aduentum regis Aſſyriorum, qui populum Iſrael captiuum in ſuam regionẽ tranſtulerat, fuiſſe, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis, prædicti regis aduentum idem propheta annuntiare monſtratur. Sed cum inhabitatores Niniue, Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitum ſuſtinerent, peccatorum & impietatis pœnitentiam egiſſent, accepta dei miſericordia, grauioribus ſe criminibus implicuerunt. Qua de cauſa memoratus propheta ſpiritu ſancto plenus, iudicium dei annuntians, ita locutus eſt: Deus zelans, & vlciſcens dominus eſt, &c. Iam enim decem tribus ab Aſſyriis deductæ fuerant in captiuitatem ſub Ezechia rege Iuda, ſub quo etiam nunc in cõſolatione populi tranſmigrati, aduerſus Niniuen viſio cernitur, nec erat parua cõſolatio tam iis qui iã

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Assyriis seruiebant, quàm reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda & Beniamin ab eisdem hostibus obsidebantur, vt audirent Assyrios quoque in Chaldæis esse capiendos, sicut in sequentibus libri huius demonstrabitur. Sciẽdum autem est quòd Niniue in nostra lingua de Hebræo speciosam sonat. Speciosus autem, hic mundus dicitur, vnde & apud Græcos κόσμος ab ornatu nomẽ accepit: vt quod nunc aduersum Niniuen dicitur, de mũdo figuraliter prædicari sentiamus. Quam ob causam & assumptio quam septuaginta interpretantur λῆμμα, & Aquila ἆρμα interpretatus est, apud Hebræos Massa ponitur, id est graue onus: eo quòd eam aduersus quam videtur, premat, nec sinat eleuare ceruicem. Simúlque hoc attendendũ, quòd hæc ipsa vel assumptio, vel onus, vel pondus prophetæ, visio sit. Non enim loquitur Propheta in ἐκτάσει, vt Montanus & Prisca Maximilláque delirant, sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis vniuersa quæ loquitur: & pondus hostium facientis suo populo visionem. De consummatione itaque mundi secundum ἀναγωγὴν, o Paula & Eustochium, in consolationem sanctorum prophetia texitur: vt quæcunque in mundo vident, quasi prætereuntia & caduca contemnant, & præparent se ad iudicij diem, vbi vltor aduersum veros Assyrios affuturus est dominus.

INCIPIT ARGVMENTVM.

Nahum consolator orbis interpretatur. Increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur: Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

VITA NAHVN.

Nahum propheta natus in Elcesi trans Iordanem fluuium, versus Begabar, de tribu Simeon, hic est propheta ille qui post Ionam ostentum dedit super Niniuen, quòd ab aquis dulcibus igneque terreno olim vastaretur: id quod tandem factum est. Quippe eam terræ motu, igne vndique ambiente, mox etiam aqua de eremo superueniens sublimiores etiam omnes vrbis locos seu partes occupauit. Expirauit verò Nahum in pace, & in Begabar sepultus est. Epiphanius de vita prophetarum.

Prophetia Nahum.

Vltio domini in Niniuen & Assyrios, & miseratio super Iudæorum captiuitatem, & confusio super Sennacherib captiuantem. Cap. I.

a. Cũ enim ad prædicationem Ionæ Niniuitæ ad tempus pœnituissent, post aliquantulum temporis ad vomitum redierunt, idcirco per Nahum prædicit eos spiritus sanctus perituros. Diony. ibid.

NVs [a] Niniue: Liber visionis Nahũ Elcesæi:† [2] Deus æmulator & vlciscens dominus, vlciscẽs dominus & habens furorem, vlciscens dominus in hostes suos, & irascẽs ipse inimicis suis. [3] Dominus patiẽs & magnus fortitudine, & mũdans nõ faciet innocentẽ. Dominus in tempestate & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedũ eius. [4] Increpans mare, & exiccans illud, & omnia flumina ad desertum deducẽs. Infirmatus est Basan & Carmelus, & flos Libani elanguit. [b 5] Montes cõmoti sunt ab eo, & colles desolati sunt. Et contremuit terra à facie eius, & orbis & omnes habitãtes in eo. [6] Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est vt ignis, & petræ dissolutæ sunt ab eo. [7] Bonus dominus & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se. [c 8] Et in diluuio prætereunte consummationem faciet loci eius: & inimicos eius persequẽtur tenebræ. [9] Quid cogitatis contra dominum? Consummationẽ ipse faciet. † [d] Non consurget duplex tribulatio, [10] quia sicut spinæ se inuicem cõplectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium. Consumẽtur quasi stipula ariditate plena. [11] Ex te enim exibit cogitans cõtra dominũ malitiã, mente pertractans præuaricationem. [12] Hæc dicit dominus: Si perfecti fuerint, & ita plures, sic quoque attondentur, & pertransibit. Afflixi te, & non affligã te vltrà. [13] Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua dirumpam.

Et præ-

A Anno ante Christum. 778. Anno mũdi. 3184. † Dep. Abi. 1. c. Nahum.

B Isa. 51. b. Rom. 10. c.

c

† 24. q. 1. ca. Quid ergo. De pœn. d. 1. c. Sunt plures. & c. Quærat hic aliquis. 81 distin. c. Presbyter. 13. q. 2. cap. Quæritur. De pœnit. c. Fœlicis. in. 6

[14] Et præcipiet super te dominus: Nõ seminabitur ex nomine tuo amplius. De domo dei tui interficiam. Sculptile & conflatile ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es. † [15] Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem. Celebra Iuda festiuitates tuas, & [c] redde vota tua, quia non adiiciet vltrà vt pertranseat in te Belial, vniuersus interiit.

† Isa. 37. a. & 52. b Rom. 10. c

c. Votum cum à deo acceptatum est, legẽ in posterũ facit per authoritatem acceptatoris. Exinde enim faciendum mandatur, qui factum comprobauit. Tertu. contra Psychicos.

Obsidio Niniue, & eius à Chaldæis depopulatio, atque superbiæ eius deiectio. II.

A [1] Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem. [a] Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde: [2] Quia reddidit dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel. Quia vastatores dissipauerunt eos, & propagines eorum corruperunt. [3] Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis. Igneæ habenæ currus in die præparationis eius, & agitatores eius consopiti

B sunt. [4] In itineribus conturbati sunt, quadrigę collisæ sunt in plateis. Aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrẽtia. [5] Recordabitur fortiũ suorum, ruent in itineribus suis. Velociter ascendẽt muros eius, & præparabitur vmbraculũ. [6] Portæ fluuiorum apertę sunt, & templũ ad solum dirutum. [7] Et miles captiuus abductus est, &

c ancillæ eius minabantur gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis. [8] Et Niniue quasi piscina aquarum aquæ eius, ipsi vero fugerunt. State, state, & nõ est qui reuertatur. [9] Diripite argentum, diripite aurum, & non est finis diuitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. [10] Dissipata est & scissa & dilacerata, & cor tabescẽs, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus, & facies omnium eorũ sicut nigredo ollæ. † [11] Vbi est habitaculũ leonum, & pascua catulorum leonum? Ad quam

D iuit leo vt ingrederetur illuc, catulus leonis, & non est qui exterreat. [12] Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis. Et impleuit præda spelũcas suas, & cubile suum rapina. [13] Ecce ego ad te, [b] dicit dominus exercituum, & succendam vsq; ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius. Et exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltrà vox nuntiorum tuorum.

† Isa. 33. b

a. Hoc non, vt quidam dicunt, ad Assyrium loquitur, sed adhuc ad Iudã verba facit, & iubet eum contẽplari vias, & nuntios expectare, & ab illis allatos bonos nuntios suscipere, & pro priori seruitute robur recipere. Theod. ibi.

b. Cuius infinita est potentia, & immutabilia sunt verba, qui determinat quid faciẽdum sit per exercitum bonorum angelorum & malorum. Albert. ibi.

Niniue vrbs sanguinum vastabitur sub nomine adulteræ, & populus eius occidetur. III.

† Ezech. 24. b Habac. 2. c A [1] Væ [a] † ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena. Non recedet à te rapina. [2] Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis, & equitis ascendentis, [3] & micantis gladij, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinę, nec est finis cadauerum. Et corruent in corporibus suis. [4] Propter multitudinem fornicationũ meretricis speciosæ & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in ma-

† Isa. 47. c leficiis suis: † [5] Ecce ego ad te, dicit dominus exercituum, & reuelabo pudenda tua in

B facie tua, & ostendam in gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. [6] Et proiiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum. [7] Et erit: omnis qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Niniue. Quis cõmouebit super te caput? Vnde quæram consolatorem tibi? [8] Nunquid melior es [b] Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus? Aquæ in circuitu eius, cuius diuitiæ mare, aquę muri eius. [9] Æthiopia fortitudo eius, & Ægypt⁹, & nõ est finis. Aphrica & Libyes fuerunt in auxilio tuo: [10] sed & ipsa in trãsmigratione ducta est in captiuitatem. Paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos eius miserunt sortem, & omnes optimates eius confixi sunt in cõpedibus. [11] Et tu ergo inebria-

c beris, & eris despecta, & quæres tu auxiliũ ab inimico. [12] Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis, si concussæ fuerint, cadent in os comedentis, [13] Ecce populus tuus, mulieres in medio tui. Inimicis tuis ad apertionem pandentur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis vectes tuos. [14] Aquam propter obsidionẽ hauri tibi, extrue munitiones tuas. Intra in lutum & calca, subigens tene laterem. [15] Ibi comedet te ignis: pe ribis gladio: deuorabit te vt bruchus. Congregare ergo vt bruchus, multiplicare vt

a. Describitur potẽtia Niniue, & sub lamentatione crudelitatis arguitur: Væ ciuitas sanguinum, in qua nulla veritas, sed omne mẽdacium, plena rapina, & laceratione prædarum. Vox flagelli crudelis semper & sæuiẽtis imperij, & vox impetus rotæ. Hiero. ibi.

b. Alexandria ciuitas magna Aegypti sic dicta, plurimum populosa, quæ olim vocabatur No, sed cum à Chaldæis destructam diu postmodum reædificasset Alexander magnus, nominauit eã Alexandriam: quæ sita est inter flumina. Est enim inter Nilũ ex vna parte, & mare ex altera, & lacum Mareoticum. Diony. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

locusta.[16] Plures feciſti negotiationes tuas, quàm ſtellæ ſint cœli. Bruchus expanſus D
eſt,& auolauit.[17] Cuſtodes tui quaſi locuſtæ, & paruuli tui quaſi locuſtæ locuſtarũ,
quæ cõſidunt in ſepibus in die frigoris.Sol ortus eſt,& auolauerũt, & non eſt cogni-
tus locus earum vbi fuerint.[18] Dormitauerunt paſtores tui rex Aſſur,ſepeliẽtur prin-
cipes tui.Latitauit populus tuus in montibus, & non eſt qui congreget. Non eſt ob-
ſcura contritio tua:peſſima eſt plaga tua. [19] Omnes qui audierunt auditionem tuam, De por.d.4. c.Nahum.
compreſſerunt manum ſuper te:quia ſuper quem non tranſiit malitia tua ſemper?

PROLOGVS IN HABACVC PROPHETAM.

QVatuor prophetæ in duodecim Prophetarum volumine cõtinentur è quibus tres in principio λῆμμα,*id eſt pondus,titulum habent,Nahum,Habacuc,& Malachias.Porrò Zacharias in medio & circa finem duos huiuſcemodi ponit titulos: ex quibus vnus eſt, Onus verbi domini in terra Adrach ; & Damaſci requiei eius, alter in fine , Onus verbi domini ſuper Iſrael. De Nahum, orationibus tuis iam liber editus eſt: de Zacharia & Malachia,ſi vita comes fuerit, diſſeretur. Nunc Habacuc habemus in manibus,qui vel ex eo quòd amabilis domini eſt,vocatur amplexatio,vel quòd in certamen & luctam,& (vt ita dicã) amplexum cũ deo cõgreditur,amplexantis,id eſt luctãtis,ſortitus eſt nomen.Nullus enim tam audaci voce auſus eſt deum ad diſceptationem iuſtitiæ prouocare,& dicere ei : Cur in rebus humanis, & mundi iſtius põpa,tanta rerũ verſatur iniquitas?Vociferabor ad te vim patiẽs,& non ſaluabis?quare oſtendiſti mihi iniquitatem & laborem videre? Lacerata eſt lex,& non peruenit vſque ad finem iudicium.Quia impius prævalet aduerſus iuſtũ,ideo egreditur iudicium peruerſum.Vides quòd temeraria vox ſit,& quodammodo blaſphemantis,creatorem ſuum ad iudicium prouocare, & vas fragile aduerſus figulum, cur tale vel tale factum ſit, diſputare. Necnon & hoc animaduertendum, quod aſſumptio vel pondus,quæ grauia tam eſſe diximus,prophetæ viſio eſt, & aduerſum Montani dogma peruerſum,intelligit quod videt,nec vt amens loquitur,nec more inſanientium fœminarum dat ſine mente ſonum.Vnde & Apoſtolus iubet, vt ſi prophetantibus aliis alij fuerit reuelatum,taceant qui prius loquebantur.Et ſtatim:Non eſt,inquit, diſſenſionis deus, ſed pacis.Ex quo intelligitur, cum quis voluntate rẽticet, & alij locum dat ad loquendum, poſſe & loqui & tacere cũ velit:qui autem in ecſtaſi,id eſt inuitus loquitur,nec tacere nec loqui in ſua poteſtate habet.Illud quoque diſce,quia ſemel à me violenter exigis,vt quaſi gradus quoſdam & ſcalas ad altiora nitenti,hiſtoriam tibi interpreter,prophetiã eſſe cõtra Babylonem & Nabuchodonoſor regẽ Chaldæorum:vt quomodo prior propheta Nahum quem Habacuc ſequitur, vaticinium habuit contra Niniuen & Aſſyrios , qui vaſtauerunt decem tribus quæ vocantur Iſrael,ita Habacuc prophetiam habeat aduerſus Babylonem & Nabuchodonoſor,a quibus Iudas & Ieruſalem templumque ſubuerſa ſunt.Et vt ſcias eo tempore fuiſſe Habacuc,quo iam duæ tribus quæ vocabãtur Iuda,ductæ erant in captiuitatem , Daniel docere te potuit:ad quem in lacum leonum Habacuc cum prandio mittitur,quanquam apud Hebræos hæc ipſa nõ legatur hiſtoria. Igitur ſiue quis recipiat ſcripturam illam,ſiue non recipiat,vtrunque pro nobis eſt. Aut enim recipit,& iam poſt factam rem liber Habacuc texitur:aut nõ recipit,et quaſi propheta ſcribit quæ ventura cognoſcit. Interim ſecundum literam cauſatur aduerſus deum propheta,cur Nabuchodonoſor templum dei vaſtet et Iudam,cur Ieruſalem quondam vrbs domini deſtruatur.quare clamet populus,& non audiatur:vociferetur ad dominum oppreſſus à Chaldæis,et non ſaluetur,quare etiã ipſe propheta vel populus ex cuius perſona loquitur,ad hoc vixerit,et hucuſque perductus ſit,vt iniquitatẽ hoſtium et ſuũ videat laborẽ,cur iniuſtitia prævaleat aduerſus ſe, & hoc dicit præmentis angustia, ſciens aurum in igne conflari, et tres pueros de camino puriores exiſſe quàm intrauerant. Sed & hoc generaliter accipere poſſumus,quod ex perſona humanæ impatientiæ loquatur , vt in querulã vocem et plenam doloris erumpat,dicens: Quare reſpicis contemptores, & taces conculcante impio iuſtiorẽ ſe? Hæc autem loquuntur neſcientes iudicia dei inueſtigabilia,& profundũ diuitiarũ ſapientiæ et ſcientiæ eius,quod non ita videat deus vt videt homo.homo tãtum præſentia reſpicit, deus futura & æterna cognoſcit. Et quomodo ſi ægrotus & æſtuans febribus aquam frigidam poſtulet,et dicat ad medicum:Vim patior,crucior,vror, exanimor , vſquequo medice clamabo & non*

non exaudies? & reſpondeat ei ſapientiſsimus & clementiſsimus medicus : Scio quo tempore debeam quod poſtulas dare:non miſereor modo,quia miſericordia iſta,crudelitas eſt, & voluntas tua contra te petit.Ita & deus noſter ſciens clementiæ ſuæ pondera atque menſuras,interdũ non exaudit clamantem,vt eũ comprobet, & magis eum prouocet ad rogandum, & quaſi igne excoctũ iuſtiorẽ & puriorem faciat,quod intelligens Apoſtolus, ſecundum id quòd miſericordiam eſt conſecutus à domino,ait:Sed non deficimus,& benedicimus deũ in omni tempore,& ſcit quia qui perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit:& gloriatur in labore & dolore,& cum Ieremia dicit: Tribulationem & miſeriam inuocabo:vt quomodo alius inuocat deum , ſic ſanctus vir & bellator inuictus ad exercendum ſe & probandum,tribulationem & miſeriam inuenire deſiderat.

VITA HABACVC.

HAbacuc de tribu Simeonis,in agro Bethacat ortus eſt. Cum ante expugnationem proſpicere captiuitatem Ieroſolymæ, tam ſuper ciuitatem quàm ſuper populum maximè luxit. Appropinquante autem Nabuchodonoſor,fugit in Oſtracinam,donec Chaldæi reuerterentur ad propria,& reliquiæ Iudæorum fugerent in Ægyptum.Vnde reuerſus parans meſſoribus translatus in Babylonem prandium tulit Danieli in lacum leonum. Hic de aduentu domini non pauca vaticinatus eſt:atque ante biennium quàm populus à Babylone rediiſſet, in agro ſuo Sabarta vita deceſſit.Ex Epiphanio & Iſidoro de vita & morte ſanctorum.

Prophetia Habacuc.

Conqueruntur ſancti,cur iuſtos mali perſequantur,vnde Aſſyrios in Iudæos armat dominus,ſed eos tandem affligit. Cap. I.

Anno ante Chriſtum. 707. Anno mundi 3551. A

†Hiere.12.a

B

†Act.13.f.

ONus quod vidit Habacuc Propheta.[2] Vſquequo domine clamabo,& non exaudies? Vociferabor ad te vim patiens, & non ſaluabis?[3] Quare oſtendiſti mihi iniquitatem & laborem,videre prædam & iniuſtitiam contra me?† Quare reſpicis contemptores & taces,conculcante impio iuſtiorẽ ſe? Et facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptilia nõ habentia ducem. Et factum eſt iudicium: & contradictio potentior.[4] Propter hoc[a] lacerata eſt lex, & nõ peruenit vſque ad finem iudicium. Quia impius prævalet aduerſus iuſtum,propterea egreditur iudicium peruerſum. †[5] Aſpicite in gentibus, & videte & admiramini, & obſtupeſcite, quia opus factum eſt in diebus veſtris , quod nemo credet cum narrabitur: [6] Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos gentem amaram & velocem,ambulantem ſuper latitudinem terræ, vt poſſideat tabernacula non ſua. [7] Horribilis & terribilis eſt:ex ſemetipſa iudicium & onus eius egredietur.[8] Leuiores pardis equi eius,& velociores lupis veſpertinis, & diffundentur equites eius. Equites nanque eius de longe venient, volabunt quaſi aquila feſtinans ad comedendum. C [9] Omnes ad prædam venient , facies eorum ventus vrens. Et congregabit quaſi arenam captiuitatem,[10] & ipſe de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. Ipſe ſuper omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam. [11] Tunc mutabitur ſpiritus, & pertranſibit & corruet. Hæc eſt fortitudo eius dei ſui. [12] Nunquid non tu à principio domine deus meus , ſancte meus , & non morie-mur? Domine in iudicium poſuiſti eum,& fortem vt corriperes,fundaſti eũ.[b] [13] Mundi ſunt oculi tui,ne videas malum , & reſpicere ad iniquitatem non poteris. Quare D non reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces deuorante impio iuſtiorem ſe? [14] Et facies homines quaſi piſces maris,& quaſi reptile non habens principem.[15] Totũ in hamo ſubleuauit,traxit illud in ſagena ſua , & congregauit in rete ſuum. Super hoc læ-

a. Communis ad deum quærela ſanctorũ eſt,quare cõtra eos iudiciũ fiat,& innoxiũ in perſecutionibus ſanguinem fundant: ac ſi quãdo ante tribunal ſteterint iudicium ſeculariũ, iudex acceptis muneribus condẽnet inſontem & reum liberet. Quod quidem non ſolùm de iudicibus ſeculi, ſed interdum de eccleſiaſticis quoq; principibus dici poteſt, quod propter munera lacerent legem,& non perducãt vſq; ad finẽ iudiciũ, & impius prævaleat aduerſus iuſtum,& magis in iudicio peccatũ diuitis , quàm pauperis veritas defendatur. Hiero.ibi.

b. Vbi dicit Pſal. Vultus autem domini ſuper faciẽtes mala,non prætereundæ locus naſcitur quæſtionis, ſicut in eo quod Salomõ dicit Prou 15.a. In omni loco oculi domini contemplãtur bonos & malos, & propheta dicit ad dominum: Mundi ſunt oculi tui ne videas malum? Quodãmodo videt omnia deus , & quodammodo quædam nõ videt deus, ſicut quodãmodo vbique totus eſt,& quodãmodo alicubi non eſt , non quia ſubſtantialiter alicubi deeſt. Per potentiã enim quæ cuncta deus implet & continet, per ipſam videt omnia. Per gratiam vero illud videre dicitur , quod ipſe largitur,& quod in ſuis fidelibus operatur. Fulgen. ad Traſimundũ regem,lib.x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tabitur & exultabit,[16] propterea immolabit sagenæ suæ,& sacrificabit reti suo. Quia in ipsis incrassata est pars eius,& cibus eius electus. [17] Propter hoc ergo expandit sagenam suam,& semper interficere gentes non cessat.

Superbia impios vertit,auaritia confundit auaros,ebrietas adducit ignominiam,& idololatria exilium. *II.*

a. Etiam hoc loco palam eũ qui venit de quo prophetę loquuntur, vérum canit. Sed quis tãdẽ is sit, nisi qui supra innotuit in illis verbis Benedictus qui venit in nomine domini. Euseb de demonstra. li.6. ca.14.

b. Ille à via veritatis aberrauerit, qui fidem,spem &charitatem perdiderit, quę sapiẽtia derelinquit quoniã indignus sua inhabitatione iudicabitur:sicut per prophetam dominus ait: Iustus autem meus ex fide mea viuit, &c. Raba in 4. ca. Eccle. Eius ergo dei erit fides in qua viuet iustus, cui[9] &lex, in qua nõ iustificatur operarius. Proinde si in lege maledictio est, in fide verò benedictio, verum; habes propositum apud creatorem Deut. 11.d Ecce posui ante te maledictionẽ.&benedictionem. Tertu. aduer. Marcio. li. 5.

SVper custodiam meam stabo,& figam gradum super munitione.[2] Et contẽplabor vt videam quid dicatur mihi,& quid respondeam ad arguentem me. Et respondit mihi dominus,& dixit:[a] Scribe visum,& explana eum super tabulas,vt percurrat qui legerit eum.[3] Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit,expecta illum,quia veniens veniet, & non tardabit.†[b4] Ecce qui incredulus est,non erit recta anima eius in semetipso.† Iustus autem in fide sua viuet.[5] Et quomodo vinum potantem decipit,sic erit vir superbus,& non decorabitur. Qui dilatauit quasi infernus animã suam,& ipse quasi mors, & non adimpletur. Et congregauit ad se omnes gentes, & coacẽruauit ad se omnes populos. [6] Nunquid nõ omnes isti super eum parabolam sument,& loquelam ænigmatũ eius? Et dicetur: Vę ei qui multiplicat non sua. Vsquequo & aggrauat contra se dẽsum lutum?[7] Nunquid non repentè consurgent qui mordeant te? Et suscitabuntur lacerantes te,& eris in rapinam eis.[8] Quia tu spoliasti gẽtes multas,spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis,propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ ciuitatis,& omnium habitantium in ea.[9] Væ qui cõgregat auaritiam malam domui suæ,vt sit in excelso nidus eius,& liberari se putat de manu mali.[10] Cogitasti confusionẽ domui tuæ,cõscidisti populos multos,& peccauit anima tua.[11] Quia lapis de pariete clamabit,& lignum quod inter iuncturas ædificiorum est,respondebit.†[c12] Vę qui ædificat ciuitatem in sanguinibus,& præparat vrbem in iniquitate.[13] Nunquid non hæc sunt à dño exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne, & gẽtes in vacuum, & deficient.[14] Quia replebitur terra,vt cognoscant gloriam domini,quasi aquę operientes mare.[15] Væ qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrias,vt aspiciat nuditatem eius. [16] Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque,& consopire. Circundabit te calix dexteræ domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam. [17] Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominis,& iniquitate terræ & ciuitatis, & omnium habitantium in ea.[8] Quid prodest sculptile,quia sculpsit illud fictor suus, conflatile & imaginem falsam, quia sperauit in figmento fictor eius,vt faceret simulachra muta?[19] Væ qui dicit ligno: Expergiscere,Surge,lapidi tacenti. Nunquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento,& omnis spiritus non est in visceribus eius.†[d20] Dominus autem in templo sancto suo: sileat à facie eius omnis terra.

A
B
† Isa. 11.e. † Isa. 11.a. Ioh. 3.d. Rom. 1.b. Hebr. 10. Galat. 3.b. 24.q.1.c. Quæ dicitur. De pœ. di. 4 c. In domo. De fæc. vtc. vnico.
C
† Ezech. 24. b. Nahũ. 3.b.
D
† Psal. 10.c.

d. Idola quidẽ muta & surda existũt, & vniuersis viribus destituta nostrer verò dominus tanquam templũ quoddam cœlum habet,atque in terris etiam sibi cõsecratum locum habet Ierusalem: quare æquum & iustũ est, vt ab omnibus creaturis summa religione obseruetur. Theo. ibi.

Oratio Habacuc Prophetæ pro ignorationibus. *III.*

a. Terruit me cũ appropinquaret traditor Iudas, & immineret passionis hora, quod dixisti ad patrem: Pater si fieri potest, transeat à me calix iste. Et tristẽ te vsque ad mortem præ nimia anxietate sanguineo sudore perfusus coram Apostolis es professus. Cypria. de passio. Christi.

b. Theman venit, vt pater. Deut. 33.

c. Sela, hoc est, Amen, vel in perpetuum. Per quę verba situm loci ipsi[9] Bethleẽ, amœnitatémque designat. Chrysost.

d. Hoc est, Si volueris fulgurare contra Babylonios, sicut in præterito fecisti cũ Moyse & Iosue, tunc proficientes ibunt Cyrus & Darius, ic cõculcabis regnum Babyloniorum,& ipsos Babylonios conteres. Albert. ibid.

DOmine [a] audiui auditionem tuam,& timui. [2] Domine, opus tuum in medio annorum viuifica illud. In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.[3] Deus[b] ab austro veniet,& sanctus de monte Pharan[c] Operuit cœlos gloria eius,& laudis eius plena est terra.[4] Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius: [5] ante faciem eius ibit mors. Egredietur diabolus ante pedes eius: [6] stetit & mensus est terram: Aspexit,& dissoluit gentes, & contriti sunt montes seculi. Incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. [7] Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian. [8] Nunquid in fluminibus iratus es domine, aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua? Qui ascendis super equos tuos,& quadrigæ tuæ saluatio.[9] Suscitans suscitabis arcum tuum,iuramenta tribubus quæ locutus es. Fluuios scindes terræ.[10] Viderunt te,& doluerunt montes: gurges aquarum transiit. Dedit abyssus vocem suam,altitudo manus suas leuauit.[d11] Sol & luna steterũt in habitaculo suo,

A

[c] suo,in luce sagittarum tuarum ibunt,in splendore fulgurantis hastæ tuę.[12] In fremitu conculcabis terram,& in furore obstupefacies gentes.[13] Egressus es in salutem populi tui,in salutem cum Christo tuo. Percussisti caput de domo impij,denudasti fundamentũ eius vsq; ad collum semper. [14] Maledixisti sceptris eius,capiti bellatorũ eius, venientibus vt turbo ad dispergendum me. Exultatio eorum sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito.[15] Viam fecisti in mari equis tuis,in luto aquarum multarũ.
[D] [16] Audiui & conturbatus est venter meus,à voce contremuerũt labia mea. Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat. Vt requiescam in die tribulationis, vt ascendam ad populum accinctum nostrum.[17] Ficus enim non florebit,& non erit germen in vineis. Mentietur opus oliuæ,& arua non afferent cibum. Abscindetur de ouili pecus,& non erit armentũ in præsepibus. [18] Ego autem in dño gaudebo,& exultabo in deo Iesu meo.[19] Deus dominus fortitudo mea,& ponet pedes meos quasi ceruorum. Et super excelsa mea deducet me victor,in psalmis canentem.

PROLOGVS IN SOPHONIAM Prophetam.

IRadunt Hebræi,cuiuscunque prophetæ pater aut auus ponatur in titulo,ipsos quoque prophetas fuisse. Vnde & Amos vnus de duodecim prophetis,qui dixerat,Non sum propheta,nec filius prophetæ,sed pastor caprarum,vellicans Sycomoros, patris nomẽ in titulo non habet. Hoc si verum est,Sophonias propheta,nomine(vt ita dicã) prophetico, & gloriosa maiorũ suorũ stirpe generatus est. Habuit enim patrem Chusi,auum Godoliã,proauũ Amariam,atauum Ezechiam:& talẽ quadrigam ipse velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophoniæ alij speculam,alij arcanum domini transtulerunt. Siue igitur specula, siue absconditum domini interpretetur,vtrunque prophetæ cõuenit. Dicitur enim ad Ezechielẽ: Fili hominis speculatorem domui Israel te posui. Iste ergo propheta qui erat in specula & in sublimibus constitutus, & nouerat mysteria domini,filius erat Chusi, qui interpretatur humilitas. Habebat quoque auũ Godoliam,qui dicitur magnitudo domini: & proauum Amariam, qui & ipse vertitur in sermonẽ domini: & atauum Ezechiam,qui sonat fortitudo domini. De fortitudine itaque domini natus est sermo domini, & de sermonẽ domini nata est magnitudo domini,& de magnitudine domini nata est humilitas,vt cum peruenerit aliquis ad perfectum,dicat: Quia nõ sum dignus vocari Apostolus,& illud in Psalmis, Domine non est exaltatum cor meũ, neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem Iudæ, cuius temporibus Sophonias prophetasse inuenitur, deo præ omnibus regibus Iudæ placuisse,historia quarti libri Regum,& secundi Paralipomenon demonstrat. Iosias simulachra quæ pater suus Amon,vel auus Manasses in templo dei collocauerat, deiecta comminuisse monstratur. In quibus etiam serpentem æneum à Moyse factum, quem errore inductus populus superstitione idolorum detentus admiserat. Idem custodisse pascha,& intermissis temporibus multis solus celebrasse monstratur. Ideo deus per prophetã temporibus memorati regis quæ prouentura erant ostendens,gẽtibus quidem lectione comprehensis affuturum iudicium, populo verò Israel salutẽ,& ciuitati Ierusalem restaurationem tunc temporis tribuendam, textu lectionis denunciauit.

VITA SOPHONIÆ.

SOphonias propheta de tribu Simeonis in agro Saraba ortus, & gloriosa maiorum suorũ stirpe progenitus, de Ierosolyma prophetauit. Nempe quòd multo foret satius si in longũ latúmque ædificaretur. Super consummatione etiam gentium,necnon & super confusione impiorum, déque aduẽtu domini. Mortuus tandẽ in agro suo solitarius sepultus est. Ex Isidoro & Epiphanio de vita & morte sanctorum.

Prophetia Sophoniæ.

Seuerum domini in impios iudicium: vnde Ierusalem propter idola,& mundus propter scelera venit iudicandus. *Cap. I.*

Universidad de Deusto Biblioteca

A VErbum domini quod [a] factū est ad Sophoniam filiū Chusi, filij Godoliæ, filij Amarię, filij Ezechiæ, in diebus Iosiæ filij Amon regis Iudas. [b] 2 Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit dominus. 3 Congregans hominem & pecus, congregans volatilia cœli, & pisces maris. Et ruinæ impiorū erūt, & disperdam homines à facie terræ, dicit dn̄s. 4 Et extēdam manum meam super Iudam, & super omnes habitātes B Ierusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditorum cum sacerdotibus, [5] & eos qui adorant super tecta militiam cœli, & adorant, & iurant in domino, & iurant in Melchom [6] & qui auertuntur de post tergum domini, & qui non quæsierunt dominum, nec inuestigauerūt eum. 7 Silete à facie domini dei, quia iuxta est dies domini, quia pręparauit dominus hostiam, sanctificauit vocatos suos. [c] 8 Et erit in die hostię domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt ueste peregrina: 9 Et visitabo super omnem qui arrogāter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum domini dei sui iniquitate & dolo. 10 Et erit in die illa, dicit dominus, vox clamoris à porta pisciū, & vlulatus à secunda, & contritio C magna à collibus. 11 Vlulate habitatores pilæ. Conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes inuoluti argento. 12 Et erit, in tempore illo [d] scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fecibus suis, qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene dn̄s, & non faciet male. 13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum. †Et ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabūt vineas, & non bibent vinum earū. [e] 14 Iuxta est dies domini magnus, iuxta est, & velox D nimis. Vox diei domini amara: tribulabitur ibi fortis. † 15 Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustię, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, 16 dies tubæ & clangoris super ciuitates [f] munitas, & super angulos excelsos. 17 Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia domino peccauerunt. Et effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora. 18 Sed & †argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ domini. † In igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

Anno ante Christum. 645. Anno mūdi 3317.

†Amos 5.c.

†Iere.30.b Ioel.1.c Amos.5.d.

†Ezech.7.c †Infr.3.b

a. Virtutem verbi reuelati notat. Verbū enim domini in facto plus est quàm in dicto: & ad factum plus refertur, quàm ad auditum. Albertus ibi.

b. Quia igitur populus poterat se excusare in regibus malis & dicere: Nos volumus deo seruire, sed prohibemur à regibus datur rex iustus, quo zelante zelū domini, & populo nihilomin9 in idolorum cultu perseuerāte, iusta iræ causa profertur à domino, & prophetat de euersione Ierusalem, de captiuitate Iudę, & victoria Nabuchodonosor. Dixitq; domin9 per prophetā: Nequaquam vltrà tribuā pœnitentiam, sed à facie terræ vniuersa consumā Non homo, non iumētum, non volatile, non pisces maris remanebunt. Hiero. ibi.

c. Cum in diebus Iosię regis pij, punitionis iudiciū cōstitueretur & exerceretur, & rex nulli obnoxius esset crimini, & illius filij qui in sceleribus versati fuissent, pœnas dedissent eorū quæ admisissent, propterea non dixit: Vlciscar in regē, sed in principes. Theodo. ibid.

d. Sed neminem in ea vel qui mūdaretur, vel qui accēderetur, vel qui illuminaretur inuenit, ideo eam in tenebris dereliquit. Ambro. in pa 118. Ser. 18.

e. Quid ergo facturi erunt qui vias deseruerūt rectas, & se implicuerunt iniquis operibus, quando iam iudicij aderit tēpus, & nullus datur locus pœnitētię, quā do iuxta Sophoniā dies domini magnus veniet. dies irę, dies tribulationis, &c. Raba. in 3. c. Eccle.

f. Quid enim per ciuitates munitas exprimitur nisi suspectæ mētes, & fallaci semper defensione circundatę: quæ quoties earum culpa corripitur, veritatis ad se iacula non admittūt? Gre. 3. par. admonitio. 13.

Omnes gentes terræ sanctæ adiacentes ad resipiscentiam vocat, inuehitur tamen in Philistæos, Moabitas, Ammonitas, Æthiopes, & Assyrios. II.

A COnuenite, congregamini gens non amabilis, 2 priusquam pariat iussio quasi puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris domini, antequam veniat super vos ira indignationis domini. 3 Quærite dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati. Quærite iustum, quærite mānsuetum, si quo modo abscōdamini in die furoris domini: 4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum. Azotum in meridie eiicient, & Accaron eradicabitur. 5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorū. Verbum domini super vos Chanaan B terra Philistinorum, & disperdam te, ita vt non sit inhabitator. 6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum. 7 Et erit funiculus eius, qui remāserit de domo Iuda. Ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescēt. [a] Quia visitabit eos dn̄s deus eorum, & auertet captiuitatem eorum. 8 Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon, quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorū: 9 propterea viuo ego, dicit dn̄s exercituū deus Israel: Quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorra, siccitas spinarum, & acerui salis, & desertum vsque in æternum. Reliquiæ populi mei diripient illos residui gen- C tis meæ possidebunt illos. 10 Hoc enim eis eueniet pro superbia sua, qua blasphemauerunt & magnificati sunt super populum domini exercituum. 11 Horribilis dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ. Et adorabunt eum viri de loco suo, omnes

a. Interrogemus ergo Iudæos quare has potissimū gentes Moab, filios Ammō, & Aegyptum, & Philistiim, & Idumeam, deus puniat, & nō totum orbem, in quo Iudæi longè lateq; dispersi sunt? Si enim Moab meret corripi Iudæis insultans, & filij Ammon, & reliquę gētes in circuitu, quare Gallia non corripitur? quare Britannias in cōminatione non ponit Hispaniæ à pœna alienæ sunt? quā ob causam de Italia nihil dicit? de Aphrica cur tacetur? Et vt semel dicam, cum totus orbis Iudęos captiuos teneat, quid solę gentes tantū cōmisere flagitij, quæ in circuitu eius sunt, vt solæ potissimum nominātur? Hæc cōtra Iudęos, & generale in omnibus prophetis vbicūque aduersum gētes aliqua prophetia dicitur, explanatione. Hiero. ibi.

D omnes insulæ gentiū. 12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis. 13 Et extendet manum suam super aquilonem, & perdet Assur. Et ponet speciosam in solitudinē & in inuium, & quasi desertū. † 14 Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiæ gentium: & onocrotalus & hericius in liminibus eius morabuntur. Vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari, quoniam attenuabo robur eius. [b] 15 Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius. Quomodo facta est in desertum, cubile bestiæ? Omnis qui trāsit per eam sibilabit, & mouebit manum suam.

†Isa.34.c.

b. Propheta diuinæ iustitiæ se conformans, & zelo iustitiæ pereunti ciuitati Niniue insultans, subiūgit: Hæc est ciuitas cuius popul9 de sua fortitudine & vrbis firmitate nimis præsumpsit, quare deserta manebit passa ruinam. Dio. ibid.

Increpat dominus Ierusalem, duces eius, principes, iudices & sacerdotes, quòd ad prophetarum vocem non pœnituerint. III.

A VÆ [a] prouocatrix & redempta ciuitas, columba. 2 Non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam. In domino non est confisa, ad deum suū non appropinquauit. † 3 Principes eius in medio eius quasi leones rugiētes. Iudices eius lupi vespere, non relinquebāt in mane. 4 Prophetæ eius vesani, viri infideles. †Sacerdotes eius polluerunt sanctū, iniustè egerunt contra legem. 5 Dn̄s iustus in medio eius, non faciet iniquitatem. Mane mane iudicium suum dabit in lucē, & nō abscōdetur. Nesciuit autem iniquus cōfusionem. 6 Disperdidi gentes, & dissipati sunt anguli earum. Desertas feci vias eorū, dum non est qui transeat. Desolatæ sunt ciuitates eorū, B nō remanente viro neq; vllo habitatore. 7 Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam. Et non peribit habitaculum eius, propter omnia in quibus visitaui eam. Veruntamen diluculo surgentes, corruperunt omnes cogitationes suas. [b] 8 Quapropter expecta me, dicit dn̄s, in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum vt congregem gentes, & colligam regna. Et effundam super eos indignationem meam, omnē iram furoris mei. † In igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra. 9 Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes nomen domini, & seruiant ei humero vno. 10 Vltra flumina Æthiopiæ inde supplices mei filij dispersorum meorū C deferent munus mihi. [c] 11 In die illa nō confunderis super cūctis adinuētionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbię tuæ, & non adiicies exaltari amplius in monte sancto meo. 12 Et derelinquā in medio tui populum pauperē & egenum, & sperabūt in nomine domini. 13 Reliquię Israel nō facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non inuenietur in ore eorum lingua dolosa. [d] Quoniā ipsi pascentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat. 14 Lauda filia Sion, iubila Israel. Lætare & exultā in omni corde filia Ierusalem. 15 Abstulit dn̄s iudicium tuum, auertit inimicos tuos. Rex Israel dn̄s in medio tui, non timebis malū D vltra. 16 In die illa dicetur Ierusalem: Noli timere Sion, non dissoluantur manus tuę. 17 Dominus deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit. Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione tua, & exultabit super te in laude. 18 Nugas qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant, vt non vltrà habeas super eis opprobrium. [c] 19 Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo, & saluabo claudicantem: & eam quæ eiecta fuerat congregabo. Et ponam eos in laudem & in nomen in omni terra confusionis eorum, 20 in tempore illo quo adducam vos, & in tempore quo congregabo vos. Dabo enim vos in nomen & in laudem omnibus populis terræ, cum conuertero captiuitatem vestram coram oculis vestris, dicit dominus.

†Ezec.22.f Mich.3.d. †81.dist.ca. Oportet.& 1.q.1.c. Sacerdotes.

†Sup.1.b.

a. Lamentis certe & lachrymis digna vrbs, quæ cū diuitiis redundaret, præclara & percelebris fuit, quæ sæpe à deo omnipotente salutem consecuta fuit, & spiritualib9 donis diffluxit. Aut enim hoc per columbam prophetā designare arbitror, aut vrbis ornatum & pulchritudinē. Etenim animal hoc formosum est. Theo. ibi.

b. Expectare nos iubet domin9, & futuræ vltionis diē forti patiētia sustinere, qui & in Apocalypsi loquitur dicēs: Ne signaueris verba prophetiæ libri huius, quia iam tēpus in proximo est, vt & hi qui perseuerāt nocere, noceant. Cyprya. de lapsis.

c. In his item relicturū sibi populum mansuetū & humilem dominus pollicitus est, nō alium vtique significans, quàm eum qui de circuncisione in Christū ipsi fit crediturus. Et rursū eos qui reliqui fuerīt ex Israel, solos saluos futuros, cū reliquarū gentiū vocatione, quam initio prophetiæ significauit. Euse. de demōstrat. Euan. li. 2. artic. 52.

d. Hæc de primo aduentu intelligūtur: sed Iudæi fingunt se in fine habitaturos Ierusalem, & more pecorū herbis virentibus pascendos, & cūctis gentibus deletis, & sibi subiectis, non posse esse qui eos exterreat. Glo. ordi.

e. Et hoc synagoga quæ nō claudicat, sed vtroq; truncata est pede, pollicetur sibi in aduentu Christi sui, quem sperat esse vēturum, & putat omnes gentes interficiendas à domino, quę afflixerunt Israel, & saluandam synagogam. Hæc & multa alia sibi repromittit, & propterea non agit pœnitentiam: & dum sperat incerta, perdit certam salutem. Hiero. ibid.

PROLOGVS IN HAGGÆVM Prophetam.

IEremias propheta ob causam periurij Sedeciæ regis (vt historia libri secundi Paralipomenon indicat) qui fidem promissam Nabuchodonosor regi Chaldæorum non seruauerat, populum Israel refert cum memorato rege Ierusalem (expugnata Ierusalem) captiuum in Babylonem fuisse perductum. Sed cum memoratus populus multis temporibus idolis seruiendo, & effusione sanguinis innocentum se grauiter impiasset, volens deus generationem

Universidad de Deusto Biblioteca

vniuersam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, septuaginta annorum captiuitatē eundem populum in regno Chaldæorum statuit sustinere, hac ratione, vt cōpleto numero annorum, nouus populus immunis à memoratis peccatis ad renouationē Ierusalem perueniret. Sexagesimo itaque secundo anno, regno Chaldæorum subuerso, cui adhuc octo anni ad regnandum restabant (quod etiā sexta visio Danielis ostendit) cum propter causam sacrilegij quod in eadē visione continetur, fuisset extinctum: Darius qui Medis imperabat, vt septima visio Danielis ostendit, memoratorum regno successit. Cuius primo anno regni, vt decima visio Danielis manifestat, Daniel supputatis annis videns appropinquare tempus reuersionis quæ per Ieremiam fuerat promissa, orans tam pro se quàm pro populo, eandem promissionem à deo postulabat impleri. Cui per Gabrielem archangelum in eadem visione iuxta preces eiusdem, vniuersa esse completa deus dixit. Nam moriente supradicto Dario rege Medorum, & succedente in regno Cyro rege Persarū, promissione dei completa, per eundem Regem populum Israel in Ierusalem reductum historia libri secundi Paralipomenon, & initium Esdræ prophetæ confirmant. Cúmque à populo Israel & senioribus templum dei ædificari cœpisset, mortuo Cyro rege, ac regnante Dario rege Persarum, qui memorato Cyro successerat, vicinæ gentes ciuitatis Ierusalem (vt idem Esdras refert) restaurationē templi & ciuitatis resistendo impedire cœperunt: qua ratione deterritus populus Israel, restaurationem supradicti templi domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat: propter quod in secundo anno regni memorati Darij regis Persarum Haggæus propheta à deo missus ad Zorobabel, qui de tribu Iuda erat, qui potestatem regni suscepturus erat, & Iesum filiū Iosedech summum sacerdotem admonet, vt credant completo numero annorum, tempus restaurationis Ierusalem aduenisse, hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo deus dixit per eum: Populus hic dicit: Nondum venit tempus vt reædificetur domus dei. Omnia autem quæ textu huius prophetiæ continentur, reuersionem populi, reædificationem templi, renouationem ciuitatis, obseruantiam sacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum significant.

VITA HAGGÆI.

HAggæus natus in Babylonia, iuuenis admodum ex Babylone profectus est Ierosolymā, & ingenuè de reditu populi vaticinatus est: structuram templi ex bona parte conspexit. Hic primus omnium cecinit Alleluia. Ibidem igitur prope sacerdotes cum honore & gloria sepultus quiescit. Proinde etiam hodie psallimus Alleluia, qui hymnus Haggæi & Zachariæ perhibetur. Ex Isidoro & Epiphanio de vita & morte sanctorum.

Prophetia Haggęi.

Incitantur principes & populus ad templi reædificationem, quòd illo neglecto propria curabant: vnde Zorobabel & Iesus opus aggrediuntur. Cap. I.

IN †[a] anno secundo Darij regis, in mense sexto, in die vna A
mensis, factum est verbum domini in manu Haggæi pro-
phetæ ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iuda, & ad Ie-
sum filiū Iosedech sacerdotem magnum, dicens: [2] Hæc ait
dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum
venit tempus domus domini ædificandæ. [3] Et factū est ver-
bum domini in manu Haggęi prophetæ, dicens: [4] Nunquid
tempus vobis est[b] vt habitetis in domibus laqueatis, & do-
mus ista deserta? [5] Et nunc hæc dicit dominus exercituum: B
Ponite corda vestra super vias vestras: †[c] [6] Seminastis multū,
& intulistis parum. Comedistis, & non estis satiati. Bibistis, & non estis inebriati. O-
peruistis vos, & non estis calefacti. [d] Et qui mercedes congregauit, misit eas in saccu-
lum pertusum. [7] Hęc dicit dominus exercituū: Ponite corda vestra super vias vestras.

Ascendite

Anno ante Christum 520. Anno mūdi 3442. †1.Esdr.6.a

†Deut.28.d Mich.6.d De pæ.di.5 c. Depertis fo.

a. Ante captiuitatem tempora Regū atque Israel adscribebant prophetæ: post verò captiuitatem, quod Iudęi sine regibus suis remansissent Persarum regis mirabilis Haggeus tempus adscribit: ac verò non anni modò, sed mensis diei quoque meminit: volens non solum compendium demōstrare ædificationis, sed etiam benedictionis ab omnipotenti deo concessæ. Theod.ibi.

b. Quòd si illius templi neglectus excitauit irā numinis, multo magis huius tēpli neglectus ad iracundiā prouocabit dominū. Chry. de Hanna & Samuel.educ.

c. Seminat multum, & parū colligit, qui de diuinis mādatis vel audiendo vel legēdo multa cognoscit, sed pauca negligēter operando fructificare facit. Greg. super Ezech.homil.10.

d. In sacculo quippe pertuso videtur quando pecunia mittitur, sed quando amittitur nō videtur. Qui ergo quanta largiūtur aspiciūt, sed quanta rapiunt nō perpendunt, in pertuso sacculo mercedes mittunt, quia profecto has in spē suæ fiduciæ intuentes cogerunt, sed non intuentes perdūt. Raba.in 34 Ecclesiastici.

[8] Ascendite in montē, portate ligna, & ædificate domum, & acceptabilis mihi erit, &
glorificabor, dicit dñs. [9] Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus. Et intulistis
C in domum, & exufflaui illud. Quam ob causam dicit dominus exercituum, quia do-
mus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisq; in domum suam, [10] propter hoc su-
per vos prohibiti sunt cœli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen
suū. [11] Et vocaui siccitatem super terram & super montes, & super triticū & super vi-
num & super oleū, & quæcunq; profert humus, & super homines, & super iumenta,
D & super omnē laborem manuū. [12] Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius
Iosedech sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocē dei sui, & verba Haggæi
prophetæ, sicut misit eum dñs deus eorum ad eos, & timuit[e] populus à facie dñi. [13] Et
dixit Haggæus nuncius domini de nunciis domini populo, dicens: Ego vobiscum
sum, dicit dominus. [15] Et suscitauit deus spiritum Zorobabel filij Salathiel ducis Iu-
da, & spiritum Iesu filij Iosedech sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni
populo, & ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini exercituum dei sui.

e. Hoc est, sola multitudo, quæ necdum in vnū & perfectum virum venerat, nec spiritui copulatus id esse meruit quod spiritus. Timuit autem populus à facie domini, sciēs quòd facies domini super faciētes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Hier.ibid.

Maior gloria nouissimæ domus quàm prioris speratur propter Christi aduentum, qui sua præsentia illam glorificabit actis & miraculis. II.

A IN [a] die vicesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darij re-
gis [2] in septimo mense, vicesima & prima mensis, factum est verbum domini
in manu Haggæi prophetæ, dicens: Loquere ad Zorobabel filium Salathiel
ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnum, & ad reliquos popu-
li, dicens: [4] Quis in vobis est derelictus qui vidit domū istam in gloria sua prima? [b] Et
quid vos videtis hanc nūc? Nunquid nō ita est, quasi nō sit in oculis vestris? [5] Et nunc
confortare Zorobabel, dicit dominus, & confortare Iesu fili Iosedech sacerdos ma-
gne, & confortare omnis populus terræ, dicit dñs exercituum, & facite (quoniam
ego vobiscum sum, dicit dominus exercituum) [6] verbum quod pepigi vobiscum cū
B egrederemini de terra Ægypti, & spiritus meus erit in medio vestrum. Nolite time-
†Hebr.12.g re, [7] quia hæc dicit dominus exercituum: †[c] Adhuc vnum modicum est, & ego com-
mouebo cœlum & terram, & mare & aridam: [8] & mouebo omnes gentes, & veniet
desideratus cunctis gentibus. Et implebo domum istam gloria, dicit dominus exer-
cituū. [d] [9] Meum est argentum, & meum est aurum, dicit dñs exercituum. [10] Magna erit
gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ, dicit dñs exercituū. Et in loco isto
dabo pacem, dicit dominus exercituum. [11] In vicesima & quarta noni mensis in anno
secundo Darij regis, factum est verbum domini ad Haggæum prophetam, dicens:
[12] Hęc dicit dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens: [13] Si tulerit ho-
mo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panem
aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, nunquid sanctificabitur?
C Respondentes autem sacerdotes dixerunt: Non. [14] Et dixit Haggæus: Si tetigerit pol-
1.q.1.c.Sic populus. lutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et responderunt sacerdo-
tes, & dixerunt: Contaminabitur. [15] Et respondit Haggæus, & dixit: Sic populus iste,
& sic gens ista ante faciem meam, dicit dominus, & sic omne opus manuum eorum:
& omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt. [16] Et nunc ponite corda vestra à die
hac, & suprà antequam poneretur lapis super lapidem in templo domini, [17] cum acce-
†Exod.9.c. 10.c. deretis ad aceruum viginti modiorum, & fierent decem, & intraretis ad torcular vt
exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: †[e] [18] Percussi vos vento vren-
te, & aurugine & grandine omnia opera manuum vestrarum, & non fuit in vobis qui
reuerteretur ad me, dicit dominus. [19] Ponite corda vestra ex die ista, & in futurum, à
die vicesima & quarta noni mensis, à die qua fundamenta iacta sunt templi domini,
D ponite super cor vestrum, [20] Nunquid iam semen in germine est? Et adhuc vinea
& ficus & malogranatum & lignum oliuæ non floruit. Ex die ista benedicam.
[21] Et factum est verbum domini secundò ad Haggæum in vicesima & quarta men-

a. Et nota quòd licet biblia cōmuniter hic incipiāt capitulum, tamen secundum Hieronymū & glos. legendum est istud cū fine præcedentis capituli, & sic pūctandū est: Et ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini exercituum dei sui in die vicesima quarta mēsis, in septimo mense, & postea incipit capitulum, In anno secundo Darij regis in septimo mense, &c. Albertus ibidem.

b. Quidam enim illorū qui primum templum viderāt, istis adhuc diebus vixerūt. Siquidem primo lib. Esdrę habetur quòd plures de sacerdotibus ac Leuitis, & principes patrum, qui viderant templum primum, fleuerunt visis fundamentis secundi. Diony.ibid.

c. In Christi aduentu cōmoti sunt cęli & terra, propter varia & inaudita eius miracula: quæ cum virtute diuina & cœlesti fierent, ab hominibus terræ exaltabātur. Chry.in 12.ca.Heb.ho.32.

d. Cum plerique Iudæorū prophetis non crederēt tēplum posse instar prioris instaurari, Haggęus ex persona dei in hæc verba prorupit: Quid timetis? quid dubitatis? meum est argētum, meū aurum: nō habeo necesse aliūde mutuatis ornare templum. Chrys. in 1. Cor.13.ho.34.

e. Ex hac die qua fundamēta iecistis, cùm in prętheritū vos sterilitate & fame & grandine & siccitate punierint, & nō fuerit qui ad me per has plagas reuerteretur è vobis: ponite ergo corda vestra in futurum & deinceps, & videte quia omnia vobis prospero cursu fluant. Hoc autem vobis eueniet: quia templū meū ædificare cœpistis. Iuxta quē sensum breuiter possumus dicere frustra aliquos munera offerre deo, & eleemosynis atque oblationibus putare deum posse placari, cum ipsi in se non extruxerint templum spiritui sancto. Hiero.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sis, dicens: [22] Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego mouebo cœlum pariter & terram, [23] & subuertam solium regnorum, & conteram fortitudinẽ regni gentium: & subuertam quadrigam & ascensorem eius, & descendent equi & ascensores eorum, vir in gladio fratris sui. † [24] In die illo, dicit dominus exercituum, assumam te Zorobabel fili Salathiel serue meus, dicit dominus, & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit dominus exercituum.

† Eccl.46.c

PROLOGVS IN ZACHARIAM
Prophetam.

ANno secundo Darij regis Medorum, Haggæum & Zachariam prophetasse, lectiones eorum declarant. Sed hac de causa Haggæus Zachariæ in ordine prophetarum prælatus videtur, quòd eum duobus mensibus (vt prædictorum lectiones ostendunt) in prophetia præcesisse inuenitur. Et ad restaurationem etiã templi præcepto domini populum animasse, vt Esdras refert, dicens: In secundo anno Darij regis Persarũ prophetauerunt Haggæus & Zacharias filius Addo prophetæ, super Iudæos qui erant in Iudæa & in Ierusalem, super Israel in nomine dei super eos. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedech, & principes eius: inchoauerúntque ædificare domum dei, quæ est in Ierusalem. Quibus cum adessent prophetæ, exhortatione sua adiuuerunt eos, nam & populum Israel ab imitatione paternorum delictorum per suam admonitionem idem propheta cupiens reuocare, verbis lectione comprehensis vsus est: Vidi nocte, & ecce vir ascenderat super equum rubeum, &c. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem, & stantem in medio myrteti vmbrosi. Cuius visionis hæc solutio est: Vir ascendens equum rubeũ, licet angelus intelligatur, tamen quia prædicti coloris equũ cõscendere visus est, vindictã sanguinis in eam gentem significat afferendã, quæ populum Israel in captiuitatẽ redegerat. Nam & Isaias Propheta per ruborem vestimentorum, inter gentes vindictam cum sanguine à deo proferendam demonstrans, his verbis vsus est, dicens: Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Stantẽ vero in medio myrteti vmbrosi quòd dixit, lætitiam populo affuturam per myrteti significationẽ voluit designari. Eius ligni Moyses in Leuitico cùm faceret mentionẽ, ait: Accipietis die primo fructus ligni speciosi, vt lætitiam populi per bene olentis ligni & speciosi vmbraculum demonstraret. Sed hanc visionem quæ liberationem populi, & vindictam de aduersariis futuram demonstrat, ob hoc noctu propheta se vidisse memorauit, quia populum Israel in prima liberatione de terra Ægypti noctu discessisse constabat. Cuius exempli quia præsens populus aliquam partem in se retinere videbatur, liberatio eiusdem, ac reditus captiuitatis de terra Chaldæorum per noctem prophetæ est reuelata.

VITA EIVSDEM.

ZAcharias propheta natus è Barachia à terra Chaldæorum soluit, & inter proficiscendum permulta populo vaticinatus est demonstrationis causa, siue ad ostentationem. Plurima quoque designauit miracula. Hic est qui in os annuntiauit Iosedech: Nascetur ex te filius, qui sacris initiatus Ierosolymis sacrificabit domino. Hic etiam benedixit Salathiel in filio, dicens: Procreabit filium, & indet illi nomen Zorobabel, &c. Decessit in vltima senectute in Iudæa, proximè cum Haggæo propheta inhumatus est. Epiphanius de vita Prophetarum.

Prophetia Zachariæ.

Hortatur propheta populum ad resipiscentiam, ne patres suos prophetas persequentes imitentur, pro quibus promittitur Saluator, & in populos animaduersio. Cap. I.

In mense

Anno ante Christum. 520. Anno mũdi. 3442.

IN mense octauo, in anno secundo Darij regis, factum est verbum domini ad Zachariam filiũ Barachiæ filij [a] Addo Prophetam, dicẽs: [2] Iratus est dominus super patres vestros iracũdia. [3] Et dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum: † [b] Conuertimini ad me, ait dominus exercituũm: & conuertar ad vos, dicit dominus exercituũ: [4] ne sitis sicut patres vestri, † ad quos clamabãt prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit dominus exercituum, † Conuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt neque attenderunt ad me, dicit dominus: [c] [5] Patres vestri vbi sunt, & prophetæ? Nunquid in sempiternum viuent? [6] Verũtamen verba mea & legitima mea quæ mandaui seruis meis prophetis, nunquid non comprehenderũt patres vestros? Et conuersi sunt, & dixerunt: Sicut cogitauit dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundum adinuentiones nostras fecit nobis. [7] In die vicesima & quarta vndecimi mẽsis Sabat, in anno secundo Darij, factum est verbum domini ad Zachariam filium Barachiæ filij Addo prophetam, dicens: [8] Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, varij, & albi. Et dixi: Qui sunt isti, domine mi? [d] [9] Et dixit ad me angelus domini qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint hæc. [10] Et respondit vir qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt quos misit dominus vt perambulent terram. [11] Et responderunt angelo domini qui stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambulauimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit. [12] Et respondit angelus domini, & dixit: [e] Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis Ierusalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Iste iam septuagesimus annus est. [13] Et respondit dominus angelo qui loquebatur in me, verba bona, verba consolatoria. [14] Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me: † Clama dicẽs: Hæc dicit dominus exercituum: Zelatus sum Ierusalem & Sion zelo magno: [15] & ira magna ego irascor super gentes opulentas, quia ego iratus sum parum, ipsi vero adiuuerunt in malum. [f] [16] Propterea hæc dicit dominus: Reuertar ad Ierusalem in misericordiis, & domus mea ædificabitur in ea, ait dominus exercituum, & perpendiculum extendetur super Ierusalem. [17] Adhuc clama dicens: Hęc dicit dominus exercituum, Adhuc affluent ciuitates meæ bonis, & consolabitur adhuc dominus Sion, & eliget adhuc Ierusalem. † [18] Et leuaui oculos meos, & vidi, & ecce quatuor cornua. [19] Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quid sunt hæc? Et dixit ad me? Hęc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam & Israel & Ierusalem. [20] Et ostendit mihi dominus [g] quatuor fabros. [21] Et dixi: Quid isti veniunt facere? qui ait dicens: Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam per singulos viros, & nemo illorum leuauit caput suum. Et venerunt isti deterrere ea vt deiiciant cornua gẽtium quæ leuauerunt cornu super terram Iuda, vt dispergerent eam.

† Malac.3.a

† Isa.31.c,31.c.45.d Ierc.3.e. Ezech.18.g 20.a.33.c

† Hos.14.a Ioel.2.d

† Infr.1.a.c. a.6.a

† Infr.8.a

a. Qui missus est ad Ieroboã in Bethel, sub quo altare diruptum est, & manus regis aruit, rursumque ad preces illius restituta est. Hiero. ibi. qd difficilè mihi videtur, cũ à tempore eroboam ad hunc Zachariam sint plus minus 444. anni.

b. Sed quia conuerti ad eũ sine ipso nõ possumus, ideo quotidie cũ propheta clamamus: Conuerte nos deꝰ salutaris noster. Greg. in 7. Psal. pœnit. Psal. 142.

c. Patres vestri idololatræ & pseudoprophetæ quibꝰ credidérunt, cũ eos consortarẽtur in malo, vbi sunt nunc? q.d. in quanta miseria sunt? Iere. 1. Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meꝰ dilexit talia. Nunquid viuent vita æterna? q.d. non, quinimo in æternum morientur, ita quòd nunquam permorientur. Alber. ibi.

d. Ostendit quòd angelus qui ad ipsum verba faceret per corpoream speciẽ extra non esset. Gre. Moral. li. 28. c. 6.

e. Angelus etiam apud Zachariam à deo quærebat, dicens: domine exercituum vsquequo non misereberis Ierusalem? Et expectabat quousq; verba consolatoria audiret. Hi omnes sicut serui & creaturæ meditatione indigentes verbi, rogabant consilium patris ab eo discere: filius vero cum ipse sit verbum patris & voluntas subsistens, doceri nõ quæris. Cyril. contra hæres. li. 5. ca. 3.

f. His bonis post sæuissimæ persecutionis incẽdia, quæ & à gẽtibus & ab hæreticis Arianis ecclesiæ domini perstulerunt, pace reddita videmus domini ecclesias affluere, & consolatam Sion, & electam Ierusalẽ, quas duũ abiecerat. Hoc ipsum & de templo domini, & de vnoquoque credentium intelligere possumus. Hiero. ibid.

g. Cum autem quatuor dicit, non gentium quarundã numerum explicat, sed quatuor orbis partes designat: orientem, occidẽtem, meridiẽ, & septentrionẽ quoniam hinc Assyrij & Babylonij, illinc Allophyli & Aegyptij, aliũde idumæi & Moabitæ & Ammonitæ inuasissent. Theodo. ibi.

Instauratio Ierusalem, & inhabitatio eius promittitur dispersis propter Saluatoris aduentum, & gentium in ecclesiam ingressum. II.

† Infr.7.a

ET † leuaui oculos meos & vidi, & ecce vir, & in manu eius funiculus [a] mensorum. [2] Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad me: Vt metiar Ierusalem, & videã quanta sit latitudo eius, & quãta longitudo eius. [3] Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & [b] alius angelus egrediebatur in occursum eius, [4] & dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius. [5] Et ego ero ei, ait dominus, murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius. [6] O, o, fugite de terra aquilonis, dicit dominus, quoniam in quatuor ventos cœli dispersi vos, dicit dominus. [7] O Siõ fuge quæ habitas apud filiã Babylonis: [8] quia hæc dicit dominus exerci-

a. Mensura primũ formale est ad quod refertur totum ædificium, & significat charitatem ex tribus cõplexã, vt diligamus ex toto corde dulciter, ex tota mente sapienter, & ex totis viribus fortiter. Alber. ibi.

b. Dum angelus ad angelũ dicit, curre & loquere: non dubiũ est quin angelus angelum mittat. Minora vero sunt quæ mittuntur, maiora vero quæ mittunt. Greg. in Euang. ho. 34.

tuum. Post gloriam misit me ad gentes quæ spoliauerunt vos. † c Qui enim tetigerit C
vos, tangit pupillam oculi mei. 9 Quia ecce ego leuo manum meam super eos, & erũt
prædę iis qui seruiebãt sibi, & cognoscetis quia dominus exercituũ misit me. d 10 Lau
da & lætare filia Sion, quia ecce ego venio & habitabo e in medio tui, ait dominus.
11 Et applicabuntur gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt mihi in populum. D
Et habitabo in medio tui, & scies quia dominus exercituum misit me ad te. 12 Et pos-
sidebit dominus Iudam & partem suam in terra sanctificata, & eliget Ierusalem. 13 Si-
leat omnis caro à facie domini, quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

† 2. quæst. c. Accusatio. 8. q. 1. c. Qui vos spernit. 96. dist. c. Si imperator. 6. quæst. 1. c. Oues.

c. Ad exprimendam teneritudinem pietatis suæ, tenerrimam partem humani corporis nominauit, vt apertissime intelligeremus eum tam parua sanctorum suorũ cõtumelia lędi, quam parui verberis tactu humani visus acies læderetur. Saluia. lib. 8.
d. In Christi aduentu multæ gẽtes ad eum cõfugiunt, ex quibus dominus populũ constituit.
e. In medio enim ecclesiæ deum habitare credimus, quemadmodum ipse pollicitus est cum dixit. Matth. vlti. Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, & Vbi sunt duo aut tres cõgregati in nomine meo, in medio eorum sum, &c. Euseb. de demonstra. lib. 5. cap. 26. lib. 6. 17.

Ignominia in Christum, & gloria sub typo Iesu sacerdotis super vxore alienigena accusati, & vestium mutatione. III.

ET a † ostendit mihi dominus Iesum sacerdotem magnum stãtem coram an- A
gelo domini, & Satan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei. 2 Et dixit domi
nus ad Satan: Increpet dominus in te Satan, & increpet dominus in te, qui e-
legit Ierusalem. Nunquid non iste torris est erutus de igne? 3 Et b Iesus erat indutus
vestibus sordidis, & stabat ante faciem angeli. 4 Qui respondit, & ait ad eos qui sta- B
bant coram se, dicens: c Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce ab-
stuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis, 5 Et dixit: Ponite cidarim mũdam
super caput eius. Et posuerunt cidarim super caput eius mundam, & induerunt eum
vestibus. Et angelus domini stabat, b & cõtestabatur angelus domini Iesum, dicens:
7 Hæc dicit dominus exercituum: Si in viis meis ambulaueris, & custodiam meam C
custodieris, tu quoque iudicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi
ambulantes de iis qui nunc hic assistunt. 8 Audi Iesu sacerdos magne, tu, & amici tui
qui habitant coram te, quia viri portendẽtes sunt. Ecce enim † ego adducam seruum
meum Orientem, 9 quia ecce lapis quem dedi coram Iesu, d super lapidem vnum se- D
ptem oculi sunt. Et ecce ego cælabo sculpturam eius, ait dominus exercituum: & au-
feram iniquitatem terræ illius in die vna. 10 In die illa, dicit dominus exercituum, vo-
cabit vir amicum suum subter vineam & subter ficum.

† 50. dist. ca. Iesus. De pœ. d. 1. c. Si enim.
† Luc. 1. g.

a. Locutus est de Iesu filio dei, vt ostenderet eum primò in humanitate & carne esse venturũ. Hæc est enim vestis sordida, vt pararet tẽplum deo, & sicut titio igni combureretur, id est, ab hominibus cruciamenta perferret, & ad vltimum extingueretur. Lactantius libr. 4. cap. 14.
b. Sordidis vestibus Iesus indutus erat, quia quanuis alienus ab omni peccato esset, tamen in similitudine carnis peccati venit. Greg. Moral. lib. 20. cap. 20.
c. Corpus ex genere peccatorum accepit Chrys. ex variis in Matth. locis. hom. 5.
d. Hoc est, super Christum vniuersitas scientię spiritalis inhabitat: cuius Apostolus Petrus meminit, dicẽs: Ad quem accedentes lapidem viuum, & ipsi tãquam lapides viui superædificamini. Bed. Dominica 2. post Epipha.

Candelabrum aureum & duæ oliuæ Christum & ecclesiam præsagiunt. IIII.

ET a reuersus est angelus qui loquebatur in me, & suscitauit me quasi virum A
qui suscitatur de somno suo. 2 Et dixit ad me: † Quid tu vides? Et dixi: Vidi,
& ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, b &
septem lucernæ eius super illud, & septem infusoria lucernis quæ erant super caput
eius, 3 & duæ oliuæ super illud, vna à dextris lãpadis, & vna à sinistris eius. 4 Et respõ-
di, & aio ad angelum qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt hæc domine mi? 5 Et B
respõdit angelus qui loquebatur in me, & dixit ad me: Nunquid nescis qui sunt hæc?
Et dixi: Non, domine mi. 6 Et respondit, & ait ad me dicens: Hoc est verbum domini
ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit domi-
nus exercituum. 7 Quis tu mons magne coram Zorobabel in planum? Et educet la- C
pidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ eius. 8 Et factum est verbum domini
ad me, dicens: 9 Manus Zorobabel fundauerunt domũ istam, & manus eius perficiẽt
eam, & scietis quia dominus exercituum misit me ad vos. 10 Quis enim despexit dies
paruos? Et lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem
sunt isti oculi domini, qui discurrunt in vniuersam terram. 11 Et respondi, & dixi ad D
eum: Quid sunt duæ oliuæ istæ ad dexteram candelabri, & ad sinistram eius? 12 Et re-
spondi secundò, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ oliuarum quæ sunt iuxta duo
rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro? 13 Et ait ad me dicens: Nunquid nescis
quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi. 14 Et dixit: Isti sunt duo filij olei, splendoris
qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.

† Infr. 5.
Sup. eodẽ.

a. Quotiẽscunque humana fragilitas relinquitur imbecillitati, dei à nobis & angelorum eius auxilium abire credẽdum est. Ergo & propheta stupore magnę visionis attonitus, tota mente torpebat, & clarum veritatis lumen videre non poterat. Vnde à visione prçterita suscitatur ad aliam visionem, quasi de somno euigilans, vt videat quod clausis oculis non videbat. Hiero. ibid.
b. Non incongruè candelabrum ad doctorem vel prçlatum refertur: de quibus dicitur. Luc. 12. Et lucernæ ardẽtes in manibus vestris. Et tunc septem infusoria septem sunt sacræ scripturæ studia 1. Literale, scilicet ad veritatem. 2. Allegoricum ad fidem 3. Tropologicum, ad mores 4. Anagogicũ ad spem, quæ est de æternis. 5. Disputatiuum, ad exteriores conuincendos. Tit. 1. Amplectẽtem eum qui secundum doctrinã est fidelem sermonem, vt potẽs sit in doctrina sana exhortari, & contradicentes reuincere 6. Exhortatiuum, ad bonos vt proficiant. 7. Increpatiuum, ad duros & obstinatos, ne noceãt. 2. Tim. 4. Argue, increpa, obsecra in omni patientia & doctrina. Albertus. ibid.

Liber

Liber volans & mulier amphoræ insidens populum in captiuitatem ducendum significant. V.

ET conuersus sum, † & leuaui oculos meos, & vidi, & ecce volumen volans. 2 Et A
dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: a Ecce ego video volumen volans, longitu-
do eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. 3 Et dixit ad me: b Hęc
est maledictio quæ egredietur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scri
B ptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. 4 Educam illud,
dicit dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in no-
mine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, &
ligna eius, & lapides eius. 5 Et egressus est angelus qui loquebatur in me, & dixit ad
C me: Leua oculos tuos, & vide. Quid est hoc quod egreditur? 6 Et dixi: Quídnam est?
Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra.
7 Et ecce talentum plumbi portabatur, c & ecce mulier vna sedens in medio ampho-
ræ. 8 Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam
D plumbeam in os eius. 9 Et leuaui oculos meos, & vidi, & ecce duę mulieres egredien-
tes, & spiritus in alis earum. Et habebant alas quasi alas milui, & leuauerunt ampho-
ram inter terram & cœlum. 10 Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quò istæ
deferunt amphoram? 11 Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sẽnaar, & sta-
biliatur & ponatur ibi super basem suam.

† Sup. 2. d & 2. a Infr. 6. a
Sup. eodẽ.

Quatuor quadrigæ, quatuor regnorum successiones indicant sub typo regni Christi & sacerdotij eius. VI.

ET conuersus sum, † & leuaui oculos meos, & vidi: & ecce a quatuor quadri- A
gæ egredientes de medio duorũ montiũ, & mõtes, montes ærei. 2 In quadri-
ga prima equi rufi, in quadriga secũda equi nigri, 3 in quadriga tertia equi al-
bi, & in quadriga quarta equi varij & fortes. 4 Et respondi, & dixi ad angelum qui lo-
quebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi? 5 Et respondit angelus, & ait ad me: Isti
sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur vt stent coram dominatore omnis terræ.
B b 6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram aquilonis, & albi egressi sunt post
eos, & varij egressi sunt ad terram austri. 7 Qui autem erant robustissimi, exierunt &
quærebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, & perambulate terram.
& perambulauerũt terrã. 8 Et vocauit me, & locutus est ad me, dicẽs: Ecce qui egre-
diuntur in terram aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra aquilonis.
C 9 Et factum est verbum domini ad me, dicens: 10 Sume à transmigratione ab Holdai
& à Tobia & ab Idaia, & venies tu in die illa, & intrabis domũ Iosiæ filij Sophoniæ,
qui venerunt de Babylone, 11 & sumes aurũ, & argentum, & facies coronas, & pones
in capite Iesu filij Iosedech sacerdotis magni, 12 & loquêris ad eum, dicẽs: Hęc ait do-
minus exercituum, dicens: † c Ecce vir, oriens nomen eius. Et subter eum orietur &
D ædificabit templum domino, 13 & ipse extruet templum domino. Et ipse portabit
gloriam, & sedebit & dominabitur super solio suo. Et erit sacerdos super solio suo, &
consilium pacis erit inter illos duos. 14 Et coronæ erunt Helem & Tobiæ & Idaiæ &
Hen filio Sophoniæ: memoriale in templo domini. 15 Et qui procul sunt, venient &
ædificabũt in templo domini. d Et scietis quia dominus exercituum misit me ad vos,
erit autem hoc, si auditu audieritis vocem domini dei vestri.

† Sup. 1. d. & 2. a.
† Luc. 1. g 11. di. c. Ecclesiasticarum.

a. Volumẽ volãs, sacra scriptura est, quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiora leuat intentionem. Greg. Mora. li. 15. ca. 6.
b. Hæc maledictio propter peccata Iudęorum simul cũ Iudæis expelletur de terra promissionis ad diuersas mundi prouincias, in quib' captiui abducti sunt Iudęi. Dio. ibi.
c. Parua est omnis iniquitas & malitia in comparatione idololatrię, & hęreticę prauitatis quia in his non per fragilitatem carnis peccatur, sed per superbiam mẽtis. Omne enim quod in eis agitur, in contemptum dei fit, & ideo impietas dicitur, quã alio nomine negationẽ dei possum' appellare: quę incorrecta non habet veniam, sed pœnam sempiternam. Ideo in Zacharia propheta mulieri sedẽti in medio amphorę massa plũbea proiicitur in os eius, & defertur in Babylonẽ: quia impietas quæ sedebat super peccata Israel, & in suo scelere gloriabatur, postea mittitur in medium Babylonis, & captiuitatis malo premitur, vt obduratum os habeat, & vltrà se iactare nõ possit. Raba. in 25. ca. Ecclĩ.
a. Quatuor mundi regna significantes, & de quatuor mundi partibus egredientes. Ab aquilone enĩ egressum est regnum Chaldæorum, à meridie regnũ Græcorum, ab oriente regnum Medorum, ab occidẽte regnũ Romanorũ. Alber. ibi.
b. Vidit quatuor quadrigas. In quarum prima equi rufi erant, cruẽti & sanguinarij, & Babylonia crudelitate terribiles in quadriga secunda erãt equi nigri regnũ Medorum atque Persarum. In quadriga tertia equi albi, Macedones, sub quorũ Rege Antiocho Machabęorum historiam legimus. In quadriga quarta equi varij fortes, regnum Romanorum. Hieron ibid.
c. Sanctã ecclesiam ipsa veritas suo dogmate semper irrigat & inebriat, vt fructũ partus spiritalis quotidie proferat, in doctrina videlicet catholica, & sacris virtutibus: & meritò, quia illuminata à vera luce, quæ illuminat omnẽ hominem venientem in hũc mũdũ, à sole iustitiæ ipsoque oriente, de quo scriptum est: Visitauit nos oriens ex alto. & alibi. Ecce vir, oriens nomẽ eius. Raba. in 24. ca. Ecclĩ.
d. Quòd si is dominus qui mittit, est omnipotens dominus & si qui dicit se missum, est itidem, duo igitur sunt. Euseb. de demonst. li. 5. ca. 25.

Ieiunia absque operibus misericordiæ, parum aut nihil vtilia sunt: dispergentur autem Iudæi propter contemptum diuinorum mandatorum: quorum dominus miseretur si resipuerint. VII.

Anno ante Christum. 518. Anno mũdi. 3444.

ET factum est in a anno quarto Darij Regis, factum est verbum domini ad Za- A
chariam in quarta mensis noni qui est Chasleu. 2 Et miserunt ad domum dei
Sarazar & Rogommelech, & viri qui erant cum eis, ad deprecandam faciem
domini, 3 vt dicerent sacerdotibus domus domini exercituum & prophetis, loquen-

a. In anno 4. ex quo cœpit regnare Darius filius Hystaspis, qui satis fuit clemẽs Iudæis, & quarta die mẽsis noni, qui est Chasleu, apud nos autẽ nouẽber, si à Martio annũ incipiãt: sin verò ab Aprili, nostro respondet decẽbri. Albert. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes:Nunquid flendum eſt mihi in quinto menſe, vel ſanctificare me debeo ſicut feci iam multis annis?[4] Et factum eſt verbum domini exercituũ ad me,dicens:[5] Loquere ad omnem populum terræ,& ad ſacerdotes,dicens: [b] Cum ieiunaretis & plangeretis in quinto & ſeptimo per hos ſeptuaginta annos, nunquid ieiunium ieiunaſtis mihi? [6] Et cum comediſtis & bibiſtis,nunquid non vobis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis?[7] Nunquid nõ hæc ſunt verba quæ locutus eſt dominus † in manu prophetarũ priorum cum adhuc Ieruſalem habitaretur,& eſſet opulenta ipſa, & vrbes in circuitu eius,& ad auſtrum & in campeſtribus habitaretur? [8] Et factum eſt verbum domini ad Zachariam,dicẽs:[9] Hæc ait dominus exercituum,dicens:† [c] Iudicium verũ iudicate,& miſericordiam & miſerationes facite vnuſquiſq; cum fratre ſuo. †[10] Et viduam & pupillum & aduenam & pauperem nolite calumniari, & malum vir fratri ſuo non cogitet in corde ſuo:[11] & noluerunt attendere,& auerterunt ſcapulam recedentes,& aures ſuas aggrauauerunt ne audirent,[12] & cor ſuum poſuerũt vt adamantem ne audirent legem,& verba quæ miſit dominus exercituum in ſpiritu ſuo ſancto per manum prophetarum priorum. Et facta eſt indignatio magna à domino exercituum.[13] Et factum eſt:ſicut locutus ſum,& ſicut non audierunt,ſic clamabunt,& nõ exaudiam,dicit dominus exercituum.[14] Et diſperſi eos per omnia regna quę neſciũt, & terra deſolata eſt ab eis,eo quòd non eſſet tranſiens & reuertens: & poſuerunt terram deſiderabilem in deſertum.

b.Non deo ſed ſibi quiſque ieiunat, ſi ea quæ ventri ad tempus ſubtrahit, nec egenis tribuit, ſed ventri offerenda cuſtodit. Grego. Paſtor.l.3.part.admonitione. 20.

c. Veſtris, inquit, patribus dixi, in iudicando æquam & iuſtam ſententiam ferrent: proximi miſericordia commouerentur: ſuſtinẽtes grauę viduitatis pondus, & parentibus orbatos ne potentia opprimerent,ne ex infirmitate pauperum opportunitates rei augendæ ducerent. Præterea iniuriarum memoriam delerent, & ne vlciſcerẽtur laceſſentes iniuria. Equidem ego dixi,illi vero nihil audire voluerunt,ſed ad plagas quas accipiunt,induruerunt. Theodo.ibid.

† Iſa.58.a

† Leuit.19.d
† Exod.22.d Iſa.1.f. Iere.6.g

Exilij Iudaici miſertus dominus populum reuocat in Ieruſalem,multa promittens ſi præcepta ſua illæſa ſeruauerint,cum quibus gentes ad Chriſtum tandem conuenient. VIII.

A † Sup.1.d

ET factum eſt verbum domini exercituũ,dicens: † [2] Hæc dicit dominus exercituum:[a] Zelatus ſum Sion zelo magno,& indignatione magna zelatus ſum eam.[3] Hæc dicit dominus exercituum:Reuerſus ſum ad Sion, & habitabo in medio Ieruſalem. Et vocabitur Ieruſalem, Ciuitas veritatis:& mons domini exercituũ,Mons ſanctificatus.[4] Hæc dicit dominus exercituum: [b] Adhuc habitabũt ſenes & anus in plateis Ieruſalem,& viri baculus in manu eius præ multitudine dierũ. [5] Et plateæ ciuitatis cõplebuntur infantibus & puellis ludentibus in plateis eius.[6] Hæc dicit dominus exercituum:Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis,nunquid in oculis meis difficile erit,dicit dominus exercituũ? Hæc dicit dominus exercituum:[7] Ecce ego ſaluabo populum meum de terra orientis,& de terra occaſus ſolis,[8] & adducã eos,& habitabunt in medio Ieruſalem,& erũt mihi in populum,& ego ero eis in deũ in veritate & in iuſtitia.[9] Hæc dicit dominus exercituũ. Confortẽtur manus veſtræ qui auditis in his diebus ſermones iſtos per os prophetarum, in die qua fundata eſt domus domini exercituum vt templũ ædificaretur.[10] Siquidem ante dies illos merces hominum non erat,nec merces iumentorum erat, neque introeunti & exeunti erat pax præ tribulatione,& dimiſi omnes homines vnumquenq; contra proximũ ſuum.[11] Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius,dicit dominus exercituũ,[12] ſed ſemen pacis erit. Vinea dabit fructum ſuum,& terra dabit germen ſuum.Et cœli dabunt rorem ſuum,& poſſidere faciam reliquias populi huius vniuerſa hæc.[13] Et erit,ſicut eratis maledictio in gẽtibus domus Iuda & domus Iſrael,ſic ſaluabo vos,& eritis benedictio.Nolite timere.Confortentur manus veſtræ,[14] quia hæc dicit dominus exercituũ: Sicut cogitaui vt affligerem vos cum ad iracundiam prouocaſſent patres veſtri me, dicit dominus, & non ſum miſertus:[15] ſic conuerſus cogitaui in diebus iſtis vt benefaciã [c] domui Iuda & Ieruſalem.Nolite timere.[16] Hæc ſunt ergo verba quæ facietis. † Loquimini veritatem vnuſquiſq; cum proximo ſuo:Veritatem & iudicium pacis iudicate in portis veſtris,† [17] & vnuſquiſq; malum contra amicum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris,† & iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc ſunt quæ odi,dicit dominus. [18] Et factum eſt verbum domini exercituum ad me, dicens:[19] Hæc dicit dominus exercituum:

a.Populũ Iſrael qui hic nomine Sion deſignatur, deſpõſauit ſibi deus,& quaſi in cõiugem ſibi aſſumpſit, dũ ei in deſerto legem tradidit, ne decætero mente fornicaretur cum idolis gentiũ. Vnde Ierem.2.Recordatus ſum tui,miſerẽs adoleſcentiam tuã, & charitatem deſponſationis,quando ſecutã es me in deſerto. Dio.ib.

b.Hoc autẽ fieri ſoles, quãdo ſecuritas & profunda pax vrbium eſt,vt gaudium ciuitatũ luſibus & choreis ætas laſciua conſcelebret. Quòd ſi referimus ad eccleſiã, de qua dicitur,Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei: quis poterit ambigere plateas eccleſiæ eſſe virtutes, in quibus ſapientia agit fiducialiter, & in murorum ciuitatibus prædicatur? Vnde & ad dominum pſalmiſta clamat. pſal.118 Latũ mãdatum tuum nimis. Hiero. ibidem.

c.Hoc eſt,duarum tribuum populo à Chaldæa reuerſo. Loquitur enim deus affectu & more humano, vt melius capiatur: quanquam imperturbabili atque inuariabili deo nulla prouocatio ſit ad iram,neque conuerſio mutationem ponens in ipſo. Qualiter vero iſta illi conueniant,dicit Ieremias. ca. 29.c.Ego enim ſcio cogitationes quas cogito ſuper vos,ait domin⁹, cogitationes pacis, & non afflictionis: vt dem vobis finem & patientiam. Diony.ibid.

† Ephe.4.f.

† 22.q.4.ca. Actiones.

† 76.diſt.c. Ieiunium.

tuum:† Ieiunium quarti,& ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiuniũ decimi, erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam,& in ſolennitates pręclaras. Veritatem tantùm & pacem diligite.[20] Hæc dicit dominus exercituum:Vſquequo veniant populi & habitent in ciuitatibus multis,[21] & vadant habitatores vnus ad alterum dicentes: Eamus & deprecemur faciem domini,& quæramus dominum exercituum? Vadam etiam ego.[22] Et venient populi multi & gentes robuſtæ ad quærẽdum dominum exercituum in Ieruſalem,& deprecandam faciem domini.[23] Hæc dicit dominus exercituum:In diebus illis in quibus apprehendent [d] decem homines ex omnibus linguis gentium,& apprehendent fimbriam viri Iudæi,dicentes:Ibimus vobiſcum. Audiuimus enim quoniam deus vobiſcum eſt.

d.Qui bene vtitur quinq; geminatis ſenſibus: Quinque enim ſunt ſenſus exteriores, viſus, auditus olfactꝰ, guſtus, & tactus:& quinque interiores: ſenſus, cõmunis, imaginatio, phantaſia, æſtimatiua, & memoria. Qui ergo ſenſibus exterioribꝰ nihil illicitum haurit, & ſenſibus interioribus nihil illicitum cordi repræſentat, benevtitur ſenſibus, & eſt decem homines Alb. ibid.

Hominis Chriſti aduentus ſuper aſinam,gentes ad ſe conuertet,& in eccleſiam introducet: multa patietur, ac inferno ſpoliato reſurget. IX.

A ONus [a] verbi domini in terra Hadrach & Damaſci requiei eius, quia dominus eſt oculus hominis & omnium tribuum Iſrael.[2] Hemath quoque in terminis eius,& Tyrus & Sidon. Aſſumpſerunt quippe ſibi ſapientiam valde.[3] Et ædificauit Tyrus munitionem ſuam,& coaceruauit argentum quaſi humum, & aurum vt lutum platearum.[4] Et ecce dominus poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius,& hæc igni deuorabitur.[5] Videbit Aſcalon & timebit, & Gaza, & dolebit nimis,& Accaron,quoniam cõfuſa eſt ſpes eius.Et peribit Rex de Gaza, & Aſca-
B lon non habitabitur.[6] Et ſedebit ſeparator in Azoto, & diſperdam ſuperbiam Philiſtinorum.[7] Et auferam ſanguinem eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentium eius.Et relinquetur etiam ipſe deo noſtro, & erit quaſi dux in Iuda, & Accaron quaſi Iebuſæus.[8] Et circundabo domum meam ex iis qui militant mihi eũtes & reuertentes:& non tranſibit ſuper eos vltrà exactor,quia nunc vidi in oculis meis.
† Matt.21.a. Iſa.6.d [9] Exulta ſatis filia Siõ,iubila filia Ieruſalem.† Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus & Sal-
C uator,ipſe pauper,& aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.[10] Et diſperdam quadrigam ex Ephraim,& equum de Ieruſalem, & diſſipabitur arcus belli. Et loquetur pacem gentibus, & poteſtas eius à mari vſque ad mare, & à fluminibus vſq; ad fines terræ.[b] [11] Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua.[12] Conuertimini ad munitionem vincti ſpei.Hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi,[13] quoniam extendi mihi Iudam quaſi arcum, impleui terram Ephraim. Et ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper filios tuos Græcia, & ponã
D te quaſi gladium fortium.[14] Et dominus deus ſuper eos videbitur,& exibit vt fulgur iaculum eius. Et dominus deus in tuba canet, & vadet in turbine auſtri.[15] Dominus exercituum proteget eos,& deuorabunt,[c] & ſubiicient lapidibus fundæ.Et bibentes inebriabuntur quaſi à vino,& replebũtur vt phialæ,& quaſi cornua altaris.[16] Et ſaluabit eos dominus deus eorum in die illa vt gregem populi ſui, quia lapides ſancti eleuabuntur ſuper terram eius.[17] Quid enim bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum & vinum germinans virgines?

b.Sedebat angelꝰ in reſurrectione domini ſuper reuolutũ lapidem quo oſtiũ monumẽti claudebatur,vt clauſtra inferorũ ſua Chriſtũ virtute deieciſſe ac ſuperaſſe doceret: quatenus omnes quos ibi ſuos inuæniſſet, ad paradiſi lucẽ requiemq; ſubleuaret,iuxta illud prophetę:Tu quoque in ſanguine teſtamẽti, &c. Beda ho.1.de temp.ęſtuali.

c.Perſecutiones eis prædicat, & paſſiones venturas, in martyrium vtique & in ſalutem:vt Zacha.9.d.Dominus omnipotens proteget eos,&c. Tertull.aduerſ. Marcio.lib.4.

Incitatur populus veritatis doctrinam à domino petere,huic dominus ſe promittit domum Iuda & domum Iſrael viſitaturum. X.

A PEtite [a] pluuiam domino in tempore ſerotino,& dominus faciet niues, & pluuiã imbris,& dabit eis ſingulis herbam in agro,[2] quia ſimulachra locuta ſunt inutile,& diuini viderunt mendacium, & ſomniatores locuti ſunt fruſtra, & vanè conſolabantur.Idcirco abducti ſunt quaſi grex:affligentur, quia non eſt paſtor eis.[3] Super paſtores iratus eſt furor meus & ſuper hircos viſitabo. Quia viſitauit do-
B minus exercituum gregem ſuum domum Iuda,& poſuit eos quaſi equum glorię ſuę in bello.[4] Ex ipſo angulus,& ex ipſo paxillus,ex ipſo arcus prælij,& ex ipſo egredie-

a.Quia iam extremum tẽpus eſt prophetarum,& mũdus declinat ad finem, & omnia quę prędicta ſunt ſui terminũ præſtollantur:petite à domino vt det vobis pluuiam ſerotinã:vt Chriſtus qui promiſſus eſt, veniat & tribuat vobis roręs & niues. Dominꝰ ergo qui facturus eſt niues, & ſicitatem omnis terræ, euangelicæ prædicationis irrigaturus eſt pluuiis:ipſe dabit imbres credentibus, & vbertate omnia complebũtur:vt poſtquam in Chriſto crediderint nationes,intelligant vana eſſe quæ coluerunt.Hiero.ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

tur omnis exactor ſimul.5 Et erunt quaſi fortes conculcantes lutum viarũ in prælio.
[b] Et bellabunt,quia dominus cum eis,& confundentur aſcenſores equorum.6 Et cõ-
fortabo domum Iuda,& domum Ioſeph ſaluabo.Et conuertam eos, quia miſerebor
eorũ,& erunt ſicut fuerunt quando nõ proieceram eos.Ego enim dominus deus eo-
rum,& exaudiam eos.7 Et erunt quaſi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quaſi C
à vino,& filij eorum videbunt & lætabuntur,& exultabit cor eorum in domino.8 Si-
bilabo eis,&congregabo illos,quia redemi eos.Et multiplicabo eos ſicut ante fuerãt
multiplicati,9 & ſeminabo eos in populis.Et de longe recordabuntur mei, & viuent
cum filiis ſuis,& reuertentur.10 Et reducam eos de terra Ægypti, & de Aſſyriis con- D
gregabo eos.Et ad terram Galaad & Libani adducam eos,& nõ inuenietur eis locus.
11 Et tranſibit in maris freto,& percutiet in mari fluctus,& cõfundentur omnia pro-
funda fluminis,& humiliabitur ſuperbia Aſſur,& ſceptrum Ægypti recedet.12 Con-
fortabo eos in domino,& in nomine eius ambulabunt,dicit dominus.

b. Nónne ſancti in primitiua eccleſia fortiſsimè contra hoc ſeculũ nequam,cõtra diabolum,& proprium corpus pugnauerunt, cum dicat Apoſtolus:Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit? Et item:Si ſecũdum hominẽ ad beſtias pugnaui Epheſi. Fuit autem Chriſtus cum eis per gratiam ſingularem, qui dixit: Sine me nihil poteſtis facere. Dion.ibid.

Planctus magnus ſuper templi deſtructione per Romanos, nec parcetur gregi cui paſtores non parcebant. Chriſtus autem gregem paſcet, Antichriſtus diſsipabit. XI.

APeri [a] Libane portas tuas,&comedat ignis cedros tuas.2 Vlula abies,quia ce- A
cidit cedrus,quoniam magnifici vaſtati ſunt. Vlulate quercus Baſan,quoniã
ſuccifus eſt ſaltus munitus.3 Vox vlulatus paſtorum, quia vaſtata eſt magni-
ficentia eorum. Vox rugitus leonum, quoniam vaſtata eſt ſuperbia Iordanis. 4 Hæc
dicit dominus deus meus:Paſce pecora occiſionis,5 quæ qui poſſederant, occidebãt,
& non dolebant & vendebant ea,dicentes:Benedictus dominus:diuites facti ſumus. B
Et paſtores eorum nõ parcebant eis,6 & ego non parcam vltrà ſuper habitantes ter-
ram,dicit dominus.Ecce ego tradam homines,vnumquemq; in manu proximi ſui,&
in manu Regis ſui, & concident terram, & non eruam de manu eorum, 7 & paſcam
pecus occiſionis propter hoc ô pauperes gregis. Et aſſumpſi mihi duas virgas: vnam
vocaui decorem,& alteram vocaui funiculum,& paui gregem.[b] 8 Et ſuccidi tres pa-
ſtores in menſe vno,& contracta eſt anima mea in eis.Siquidem & anima eorum va-
riauit in me.† 9 Et dixi:Non paſcam vos. Quod moritur,moriatur: & quod ſuccidi- †Iere.15.a
tur,ſuccidatur:& reliqui deuorẽt vnuſquiſq; carnem proximi ſui. 10 Et tuli [c] virgam C
meam quæ vocabatur decus,& abſcõdi eam, vt irritum facerem fœdus meum quod
percuſſi cum omnibus populis:11 & in irritum deductum eſt in die illa. Et cognoue-
runt ſic pauperes gregis qui cuſtodiũt mihi,quia verbũ domini eſt. 12 Et dixi ad eos:
Si bonum eſt in oculis veſtris,afferte mercedem meã:& ſi non,quieſcite.† Et appen- †Matt.27.
derunt mercedem meam triginta argenteos.13 Et dixit dominus ad me: Proiice illud
ad ſtatuarium.[d] Decorum pretium,quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argẽ-
teos,& proieci illos in domo domini ad ſtatuarium. 14 Et præcidi virgam meam ſe-
cundam,quæ appellabatur funiculus, [e] vt diſſoluerem germanitatem inter Iudam & D
Iſrael. 15 Et dixit dominus ad me: Adhuc ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti. 16 Quia ecce
ego ſuſcitabo paſtorem in terra qui derelicta non viſitabit,diſperſum non quæret,&
contritum non ſanabit,& id quod ſtat non enutriet,& carnes pinguium comedet,&
vngulas eorum diſſoluet.17 O paſtor & idolum, derelinquens gregem: gladius ſuper
brachium eius,& ſuper oculum dextrum eius.Brachium eius ariditate ſiccabitur, &
oculus dexter eius tenebreſcens obſcurabitur.

a. O Libane,hoc eſt,templũ Ieroſolymitanum,exaltatũ vt Libanus, & ex lignis Libani ædificatum,aperies velis nolis portas tuas aduenientibus Romanis, vt ipſi libere ingrediantur. Victa enim ciuitate in templum ingreſsi ſunt,&templũ ſuccenderunt. Albert.ibid.

b. Arbitror ſic tres ordines eorum ſignificari, qui olim populo dei præerant,regũ, pontificum,& prophetarũ. Euſeb.

c. Hoc eſt,Moyſi adorationem.

d. Hæc ſuum finem cõſecuta ſunt, quũ Iudas abiit ad principes ſacerdotum, vt Chriſtum traderet, & ipſi gauiſi promiſerunt ei triginta argenteos. Euſeb.

e. Ex illo enim illa gentis multitudo abiecta eſt procul ab illa dei tutela, quæ prius illos conſeruabat. Euſeb.

Vaſtato templo Ieruſalem exaltabitur:in cuius filios ſpiritus ſanctus effundetur,& eos ad Chriſtum conuertet. XII.

ONus [a] verbi domini ſuper Iſrael.Dixit dominus extẽdens cœlum, & fundans A
terrã,& fingens ſpiritũ hominis in eo:2 Ecce ego ponã Ieruſalẽ ſuperliminare
crapulę omnibus populis in circuitu:ſed & Iuda erit in obſidione cõtra Ieru-
ſalẽ.3 Et erit,in die illa ponã Ieruſalẽ lapidẽ oneris cunctis populis.Oẽs qui eleuabũt
eũ,cõciſione lacerabũtur,& colligẽtur aduerſus eã oĩa regna terræ. 4 In die illa, dicit
dominus

a. Nõ ego,inquit propheta, vobis hæc enarro, ſed omnium factor & opifex, qui corpora adhuc in aluis concluſa fingit, & vnà cũ his animas creat, ille per me loquitur,dicẽs, Vt Ieruſalem ab omnibus gentibus facilè expugnari & capi poſsit,efficiam. Theod.ibid.

B dominus, [b] percutiam omnem equum in ſtupore, & aſcenſorem eius in amentia. Et
ſuper domum Iuda aperiam oculos meos,& omnem equum populorum percutiam
cæcitate.5 Et dicent Duces Iuda in corde ſuo,Confortentur mihi habitatores Ieruſa-
lem in domino exercituũ deo eorum.6 In die illa ponam Duces Iuda ſicut caminum
ignis in lignis,& ſicut facem ignis in fœno: & deuorabũt ad dextram & ad ſiniſtram
omnes populos in circuitu. Et habitabitur Ieruſalẽ rurſus in loco ſuo in Ieruſalem:
7 & ſaluabit dominus tabernacula Iuda ſicut in principio, vt nõ magnificè glorietur
C domus Dauid,& gloria habitãtium Ieruſalem cõtra Iudam.8 In die illa proteget do-
minus habitatores Ieruſalem.Et erit,qui offenderit ex eis in die illa, quaſi Dauid, &
domus Dauid quaſi dei, ſicut angelus domini in conſpectu eius. [c] 9 Et erit, in die illa
quæram conterere omnes gẽtes quæ veniunt contra Ieruſalem, 10 & effundam ſuper
†Ioh.19.g domum Dauid,& ſuper habitatores Ieruſalem ſpiritũ gratiæ & precum. † [d] Et aſpi-
cient ad me quem confixerunt,& plangent eum planctu quaſi ſuper vnigenitum, &
D dolebunt ſuper eum vt doleri ſolet in morte primogeniti. 11 In die illa magnus erit
†2.Par.35.d planctus in Ieruſalem,ſicut planctus Adadrẽmon in campo Mageddon.† 12 Et plan-
get terra,familiæ,& familiæ ſeorſum. [e] Familiæ domus Dauid ſeorſum, & mulieres
eorum ſeorſum.13 Familiæ domus Nathan ſeorſum,& mulieres eorum ſeorſum. Fa-
miliæ domus Leui ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum.Familiæ Semei ſeorſum, &
mulieres eorum ſeorſum.14 Omnes familiæ reliquiæ,familiæ & familiæ ſeorſum, &
mulieres eorum ſeorſum.

b. Vt enim in hiſtoriis habetur, Pompeius Ieruſalem cepit, & templum irreuerenter ingreſſus eſt:ex quo tẽpore ipſe cum ſuis deficere & perire incepit, nec amplius vt ante proſperauit. Dio.ibi.

c. Hæc dies miſericordiæ, quæ nobis de aduẽtu redẽptoris noſtri promiſſa eſt. Gre.in Ezec.ho.21.

d. Et tunc cognoſcent in quem pupugerũt,& cædẽt pectora ſua tribus ad tribũ, vtique quòd retro nõ cognouerint eum in humilitate conditionis humanæ conſtitutum. Tertul.aduer. Iudæos in fi.

e. In Dauid tribus regia accipitur,hoc eſt tribus Iudæ. In Nathã prophetalis ordo deſcribitur. Leui refertur ad ſacerdotes,ex quo ortũ eſt ſacerdotium. In Semei doctores accipiuntur Reliquas tribus tacuit quæ non habent aliquod priuilegiũ dignitatis. Hier.ibi.

Adueniente Chriſto baptiſma inſtituetur,idololatria & pſeudoprophetia auferetur, Chriſtus autem patiens probabit electos. XIII.

†Ezec.30.d A IN [a] illa die erit fons patens domui Dauid,& habitantibus Ieruſalem, in ablu-
tionem peccatoris & menſtruatæ.† 2 Et erit,in die illa, dicit dominus exerci-
tuum,diſperdam nomina idolorum de terra,& non memorabuntur vltrà. Et
pſeudoprophetas & ſpiritum immundum auferam de terra. 3 Et erit cum propheta-
B uerit quiſpiam vltrà,dicent ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum:Nõ viues,
quia mendacium locutus es in nomine domini. Et configent eum pater eius, & ma-
ter eius,genitores eius,cum prophetauerit.4 Et erit,in die illa confundentur prophe-
tæ vnuſquiſque ex viſione ſua cum prophetauerint, nec cooperientur pallio ſaccino
vt mentiantur.5 Sed dicet,Nõ ſum propheta:homo agricola ego ſum, quoniã Adam
C exemplum meum ab adoleſcentia mea.6 Et dicetur ei:[b] Quid ſunt plagæ iſtæ in me-
dio manuum tuarum?Et dicet:His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me.
7 Framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum,& ſuper virum cohærentem mihi, dicit do
†Matt.26.c Marc.14.c minus exercituum:† [c] Percute paſtorem,& diſpergentur oues. Et conuertam manũ
12.di.c.1.& c.2.6.q.1.c. meam ad paruulos,8 & erunt in omni terra,dicit dominus,partes duæ in ea,& diſper-
Verum,&c. Ex merito. gentur & deficient,& tertia pars relinquetur in ea.9 Et ducã tertiam partem per ignẽ,
De conſec. diſt.3.c.Celebrantem. D & vram eos ſicut vritur argentum,& probabo eos ſicut probatur aurum. † Ipſe vo-
†Pſal.90.d cabit nomen meum,& ego exaudiam eum.Et dicam:Populus meus es, & ipſe dicet:
Dominus deus meus.

a. Fõs quippe occultus eſt vnigenit9 patris inuiſibilis deus fons verò patens eſt idem deus incarnatus. Qui fons patens rectè domus Dauid dicitur:quia ex Dauid genere noſter ad nos redemptor proceſsit. Ieruſalem autem viſio pacis interpretatur. Hi ergo Ieruſalem habitãt,qui in viſione pacis intimæ mentẽ figũt. Greg.in Ezech.hom.20.

b. Figuras deinde clauorũ monſtrante Chriſto,angeli rurſus rogant: Quid ſunt iſtæ plagæ &c. Dilecta enim domus Iſrael erat,quæ dominum ſuum clauis & lãcea petiit. Cyril.in Ioan.lib.12. ca.58.

c. Dominus ſecũdum fidẽ & meritũ tribuit, & remunerationis obſequium. omnes enim, ſicut legimus, in paſsione Chriſti diſcipuli trepidarũt Omnes eũ penè cum traderetur reliquerunt:factũ eſt ſicut ſcriptum eſt:Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Ambr.Ser.45.

Pugnabit Chriſtus pro Ieruſalem,& ibi mirabilia faciet:eccleſiam dilatabit,hoſtes affliget,impióſque ab eccleſia expellet. XIIII.

A ECce [a] dies domini veniunt,dicit dominus, & diuidentur ſpolia tua in medio
tui.2 Et congregabo omnes gentes ad Ieruſalem in prelium,& capietur ciui-
tas, & vaſtabuntur domus, & mulieres violabuntur. 3 Et egredietur media
pars ciuitatis in captiuitatem,& reliquum populi non auferetur ex vrbe. Et egredie-
tur dominus, & præliabitur contra gentes illas, ſicut præliatus eſt in die certaminis.
4 Et ſtabunt pedes eius in die illa ſuper montem oliuarum, qui eſt contra Ieruſalem
ad orientem. Et ſcindetur mons oliuarum ex media parte ſui ad orientem & ad oc-
cidentem prærupto grandi valde. Et ſeparabitur medium montis ad aquilonem, &

a. Cõſentanea ſunt hæc his quę propoſita ſunt de interitu vniuerſæ nationis Iudæorum, qui ad illas poſt Chriſti aduentum peruenit. Hæc enim Zacharias poſt reditum de Babylone vaticinatur, canens extremã illã populi vaſtationẽ, quæ à Romanis inferenda erat:in qua cum tota gens Iudaica in hoſtiũ poteſtatẽ ventura eſſet,ſolos eos dicit, qui de populo reliqui fuerint,ſaluos fore,ſic ſanè apoſtolos ſaluatoris noſtri apertiſsimè ſignificãs. Euſ. de demonſt.Euan.li.2. Artic.53.lib.6.c.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

medium eius ad meridiem,[5] & fugietis ad vallem montiũ eorum:quoniam coniungetur vallis montium vsq; ad proximum,Et fugietis sicut fugistis à facie terræ motus B
†in diebus Oziæ Regis Iuda.[b] Et veniet dominus deus meus, omnésque sancti cum †2.Par.26.d Amos.1.a
eo.[6] Et erit,[c] in die illa nõ erit lux,sed frigus & gelu.[7] Et erit dies vna quæ nota est domino,non dies neq; nox,& in tempore vesperi erit lux. [8] Et erit in die illa exibunt aquæ viuæ de Ierusalem.Medium earum ad mare orientale,& medium earum ad mare nouissimum.In æstate & in hyeme erunt,[9] & erit dominus Rex super omnem terram. In die illa erit dominus vnus, & erit nomen eius vnum. [10] Et reuertetur omnis Infr.eo.dē.
terra vsq; ad desertum,de colle Remmon ad austrum Ierusalem,Et exaltabitur & habitabitur in loco suo à porta Bẽiamin vsq; ad locum portæ prioris,& vsq; ad portam angulorum,& à turre Hananeel vsq; ad torcularia Regis,[11] & habitabunt in ea, & anathema non erit amplius.Sed sedebit Ierusalem secura,[12] & hæc erit plaga qua percutiet dominus omnes gentes quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem: Tabescet caro C
vniscuiusq; stantis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.[13] In die illa erit tumultus domini magnus in eis,& apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus eius super manum proximi sui.[14] Sed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem.Et congregabuntur diuitię omnium gentium in circuitu,aurum & argentum, & vestes multæ satis. [15] Et sic erit ruina equi & muli & cameli & asini, & omnium iumentorum quæ fuerint in castris illis,sicut ruina hæc. [d 16] Et omnes qui reliqui fuerint de vniuersis gentibus quæ ve- d.Hæ vocationem omniũ gentiũ continent,si sensum duntaxat spectemus eorum quæ de Ierusalem & celebritate tabernaculorũ dicta sunt, quæ quidem suo tempore aptam interpretationem habitura sunt. Euseb. de demonstr.Euang.libr.1. ca.2.Nam quãuis multi vocati sint,pauci tamẽ admodum in supernam Ierusalẽ ascendunt.Pauci enim electi sunt,vt ait saluator. Cyril.in Ioan.lib.4.cap.35.
nerunt contra Ierusalem,ascendent ab anno in annum,vt adorent Regem dominum exercituum,& celebrent festiuitatem tabernaculorum. [17] Et erit,qui nõ ascenderit de D
familiis terræ ad Ierusalem vt adoret Regem dominũ exercituum,non erit super eos imber.[18] Quòd & si familia Ægypti non ascenderit,& nõ venerit: nec super eos erit, sed erit ruina,qua percutiet dominus omnes gentes quæ non ascenderint ad celebrãdam festiuitatem tabernaculorum. [19] Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omniũ gentium quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum.
[20] In die illa erit quod super frenum est equi,sanctum domino:& erunt lebetes in domo domini quasi phialæ coram altari. [21] Et erit omnis lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus domino exercituum.Et venient omnes immolãtes, & sument ex eis,& coquent in eis.Et non erit [e] mercator vltrà in domo domini exercituum in die illo.

b.Hæc in aduentu saluatoris nostri cõplera sunt quãdo cum angelis venit in terram, & cum apostolis conuersatus est.
c.Nam saluatore nostro altius sublato, in ipsa diei luce nox ab hora sexta id qd circum terram est,obtinuit vsque ad horam nonã, post quam rursus desinentibus tenebris dies & lux reuersa est.Euse.

e.Mercator dicitur vel hypocrita,qui pro laude vendit, vel simoniacus, vel ad literã negotiator: De quibus omnibus 1oã. 2. Auferte ista hinc & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.Alber. ibid.

PROLOGVS IN MALACHIAM Prophetam.

DEus per Moysen populo Israeli præceperat,sacerdotes tabernaculi sui omni corporali vitio liberos,hostias omni vitio vacuas sibi offerre: quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat, vt per sacrificiorum oblationem internuncij dei & hominum facti, populum præceptis cœlestibus facerent obedire. Vnde sacerdotes angelos dei esse, hoc in loco scriptura testatur.Sed quia tanti muneris gratiam cõtemnentes supradictus populus ac sacerdotes,sacrificia vitio deturpata, ipsi criminibus atque impietatibus maculati, deo offerre cœperunt: ideo per Malachiam prophetam deus populum suum Israel increpans,ait: Dilexi vos, dicit dominus, & dixistis:In quo dilexisti nos? Nónne frater erat Esau Iacob,dicit dominus? & dilexi Iacob,Esau autem odio habui. Esau autem fratrem Iacob non iniqua aut spontanea voluntate odio habitum à deo,vel sine meriti gratia Iacob dilectum,manifestum est, cum secũdum præscientiam suã Esau quidem effusionem sanguinis fraterni concupiscere, Iacob autem in sui cognitione obseruandam legem desiderare cognosceret.Cuius rei gratia supradicto vsus est exemplo, dicens: Dilexi Iacob, Esau autem odio habui,quanuis ex operibus memoratorum, quorum liber Geneseos meminit, in quo vnusquisque eorum futurus erat proposito, manifestè constet, vt scriptum est: Creuerunt pueri, & erat Esau homo agrestis,sciens venari:Iacob autem homo simplex,manens in tabernaculo.Nam reliqua quæ lectione comprehensa sunt,præuaricationem populi Israel in obseruandis sacrificiis dei,increpationémque in eundem quòd deos alienos coluerit,significant.

Vita

VITA MALACHIÆ.

MAlachias propheta è tribu Zabulon emicuit.Hic post reditum populi de Babylone natus perhibetur in Sopha, in terra nempe Zabulon. Is ab ineunte ætate uitam inculpatam egisse fertur. Super aduentu domini, déque vita functorum iudicio nonnulla ab eo vaticinata sunt, quódque ritus cum legibus Moysi terminabuntur, seu emendabuntur.Cæterum cum populus illum non minus sanctimonia quàm mansuetudine præditum coleret,indiderunt illi nomen Malachi:quod angelum sonat. Quæcunque enim in prophetia dixit,visus est angelus.Is tandem adhuc iuuenis fato concesit,iuxta maiores suos in proprio agello sepultus.Epiphanius de vita prophet.

Prophetia Malachiæ.

Approbato Iacob,& reprobato Esau,conquæritur dominus super suo honore & timore suo,& super sacrificio indebito & doloso. Cap. I.

Anno ante Christum. 316. Anno mundi 3446. Rom.9.c 147.dist.c Quantumlibet.

ONus verbi domini ad Israel[a] in manu Malachiæ prophetæ: [2] Dilexi vos,dicit dominus.Et dixistis:In quo dilexisti nos?Nónne frater erat Esau Iacob,dicit dominus? † Et dilexi Iacob:[b] Esau autẽ odio habui.†Et posui Seir montes eius in solitudinem, & hæreditatem eius in dracones deserti.†* Quòd si dixerit Idumæa:Destructi sumus,sed reuertentes ædificabimus quæ destructa sunt: hæc dicit dñs exercituum:Isti ædificabunt,& ego destruã.Et vocabuntur termini iniquitatis, & populus cui iratus est dñs vsq; in æternum.[5] Et oculi vestri videbunt,& vos dicetis: B
Magnificetur dominus super terminum Israel.[6] Filius honorat patrem,& seruus dominum suũ. [c] Si ergo pater ego sum,vbi est honor meus? & si dominus ego sum,vbi 61.dist.ca. Oportet.
est timor meus? dicit dñs exercituum. † Ad vos ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum.Et dixistis:In quo despeximus nomen tuum?[d 7] Offertis super altare meũ panem pollutum.Et dicitis:In quo polluimus te?In eo quòd dicitis: Mensa domini de- 49.dist.cap. Sacerdotes
specta est.Si offeratis cæcum ad immolandum,nónne malũ est?† [8] Et si offeratis clau- C
dum & languidum,nónne malum est?Offer illud duci tuo si placuerit ei,aut si susceperit faciem tuam,dicit dñs exercituum.[9] Et nunc deprecamini vultum dei vt misereatur vestri, (de manu enim vestra factum est hoc) si quo modo susciat facies vestras,dicit dñs exercituum.† [10] Quis est in vobis qui claudat ostia,& incendat altare meũ gratuitò?[e] Non est mihi voluntas in vobis,dicit dominus exercituum,& munus non suscipiam de manu vestra.† [11] Ab ortu enim Solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gẽtibus,& in omni loco sacrificatur &[f] offertur nomini meo oblatio munda,quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum.
[12] Et vos polluistis illud in eo quòd dicitis:Mensa domini contaminata est, & quod superponitur,contemptibile est cum igne qui illud deuorat. [13] Et dixistis:Ecce de labore,& exufflastis illud, dicit dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum & languidum,& intulistis munus.†Numquid suscipiam illud de manu vestra, dicit dominus? [14] Maledictus dolosus,qui habet in grege suo masculum,& votum faciens immolat debile domino:quia Rex magnus ego,dicit dominus exercituum,& nomẽ meum horribile in gentibus.

a.Quod autẽ dicit in manu Malachie,manũ pro operibus accipite, vt in manu Haggæi, in manu Ieremiæ, & in manu Moysi factus est sermo dei.Hiero.ibidem.
b.Est autem creator deus & corporis & animi:neutrum malũ,& neutrum odit deus, nec odit homine nisi peccatum. Est autem peccatũ hominis inordinatio atque peruersitas.Nõ igitur deus odit Esau hominem,sed Esau peccatorem.August.ad Simpli.lib.1 quæst.2.
c.Hoc est,si filius es,exhibe patri pietatis affectum, si pater es,redde domino timoris obsequium. Tu autẽ gratias non agis,deum nec vereris nec diligis. Vnde aut cõtumax seruus,aut superbus es filius. Ingrati ergo,qui deum nec quasi filij honorificant vt parentem, nec quasi serui metuunt vt dominum. Amb.Sermo 43.
d Manifestissimè significat per hæc quoniã prior populus cessabit offerre deo: omni autem loco sacrificium offertur ei altaris, & hoc purũ, ex quo nomen eius glorificatur in gentibus.Irenæ lib.4.c.32.
e Recusatio gẽtis Iudaicæ, & corporalis ex lege Moysi adorationis reiectio, adiecta gentium vera per Christum adoratione. Euseb.
f.Nam si Iesus Christus dominus & deus noster ipse est sacerdos dei patris,& sacrificium deo patri primus obtulit, & hoc fieri in sui cõmemorationem præcepit,vtique ille sacerdos vice Christi vere fungitur,qui id quod Christus fecit imitatur.Et sacrificiũ verum & plenũ tunc offert in ecclesia deo patri, si sic incipiat offerre, secũdum quod ipsum Christum videat obtulisse.Cyprian. Epistol.libr.2. epist.3.

Sacerdotes legis dei contemptores,& proximos affligentes increpat dominus,& eorum reprobat sacrificia,& violatum ab eis fructum. II.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET nunc ad vos mandatũ hoc ô ſacerdotes:† [2] Si nolueritis audire,& ſi nolueritis ponere ſuper cor,vt detis gloriam nomini meo,ait dñs exercituum,mittam in vos egeſtatem,†& maledicam benedictionibus veſtris,& maledicam illis,quoniam non poſuiſtis ſuper cor. [3] Ecce ego proiiciam vobis brachiũ, & diſpergam ſuper vultum veſtrum ſtercus ſolennitatum veſtrarum,& aſſumere vos ſecum. [4] Et ſcietis quia miſi ad vos mandatum iſtud,vt eſſet pactum meum cum Leui , dicit dominus exercituum. [a 5] Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis,& dedi ei timorem, & timuit me,& à facie nominis mei pauebat. [6] Lex veritatis fuit in ore eius,& iniquitas non eſt inuenta in labiis eius,In pace & in æquitate ambulauit mecum,& multos auertit ab iniquitate.†[7] Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam: & legem requirent ex ore eius , quia angelus domini exercituum eſt. [8] Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege. Irritum feciſtis pactum Leui,dicit dominus exercituum. [9] Propter quod & ego dedi vos cõtemptibiles & humiles omnibus populis, ſicut non ſeruaſtis vias meas,& accepiſtis faciem in lege.† Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? [10] Nunquid nõ deus vnus [b] creauit nos? Quare ergo deſpicit unuſquiſque noſtrum fratrem ſuum,violans pactum patrum noſtrorum? [c 11] Tranſgreſſus eſt Iuda,& abominatio facta eſt in Iſrael,& in Ieruſalẽ,quia contaminauit Iudas ſanctificationem domini quam dilexit,& habuit filiam dei alieni. †[12] Diſperdat dominus virum qui fecerit hoc , magiſtrum & diſcipulum de tabernaculo Iacob, & offerentem munus domino exercituum. [13] Et hoc rurſum feciſtis. Operiebatis lachrymis altare domini,fletu & mugitu,ita vt nõ reſpiciam vltrà ad ſacrificium , nec accipiam placabile quid de manu veſtra. [14] Et dixiſtis: Quam ob cauſam? quia dominus teſtificatus eſt inter te & vxorem pubertatis tuæ,quam tu deſpexiſti. Et hæc particeps tua, & vxor fœderis tui. [15] Nónne vnus fecit , & reſiduum ſpiritus eius eſt? Et quid vnus quærit,niſi ſemen dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum,& vxorem adoleſcentiæ tuę noli deſpicere. [b 16] Cum odio habueris eam,dimitte,dicit dominus deus Iſrael. Operiet autem iniquitas veſtimentum eius,dicit dñs exercituum. Cuſtodite ſpiritum veſtrum,& nolite deſpicere. [17] Laborare feciſtis dominum in ſermonibus veſtris. Et dixiſtis: In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis: Omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu domini,& tales ei placent: aut certe,vbi eſt deus iudicij?

Adueniente domini præcurſore Chriſtus in impios animaduertet,blaſphemantes in eum ſuppliciis afficiet,& iuſtos mercede donabit. III.

ECce [a] † ego mitto angelum meum , & præparabit viam ante faciem meam. Et ſtatim veniet ad templum ſuum dominator quem vos quæritis , & angelus teſtamenti quem vos vultis. [b] Ecce venit,dicit dominus exercituum. Et quis poterit cogitare diẽ aduentus eius? [2] Et quis ſtabit ad videndũ eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans , & quaſi herba fullonum. [3] Et ſedebit conflans & emundans argentum, † & purgabit filios Leui. Et colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt domino offerentes ſacrificia in iuſtitia. [4] Et placebit domino ſacrificium Iuda & Ieruſalem ſicut dies ſeculi , & ſicut anni antiqui. [5] Et accedam ad vos in iudicio , & ero teſtis velox maleficis & adulteris & periuris , & qui calumniantur mercedem mercenarij , & humiliant viduas & pupillos , & opprimunt peregrinum , nec timuerunt me,dicit dominus exercituum. [6] Ego enim dominus, [c] & non mutor : & vos filij Iacob non eſtis conſumpti. [7] A diebus enim patrum veſtrorum receſſiſtis à legitimis meis , & non cuſtodiſtis. † Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos,dicit dominus exercituum. Et dixiſtis: In quo reuertemur? [8] Si affliget homo deum, [d] quia vos configitis me? Et dixiſtis: In quo configimus te? In decimis & in primitiis. [9] Et in penuria vos maledicti eſtis , & me vos configitis gens tota. [10] Inferte omnem decimam in horreum meum,& ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc,dicit dominus,ſi non aperuero vobis cataractas cęli,& effudero vobis benedictionem vſque ad abundantiam. [11] Et increpabo pro vobis deuorantem,& non corrumpet fructum terræ veſtræ, nec erit ſterilis vinea in agro, dicit dñs exercituum. [12] Et beatos vos dicent omnes gentes. Eritis enim vos terra deſiderabilis,dicit dñs exercituum.† [13] Inualuerunt ſuper me verba veſtra,dicit dñs. [14] Et dixiſtis: Quid locuti ſumus contrà te? Dixiſtis:† Vanus eſt qui ſeruit deo. Et quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius? & quia ambulauimus triſtes coram domino exercituum? [15] Ergo nunc beatos dicimus arrogantes. Siquidẽ ædificati ſunt facientes impietates,& tentauerunt deum,& ſalui facti ſunt. [16] Tunc locuti ſunt timentes deum, vnuſquiſq; cum proximo ſuo. Et attẽdit dominus & audiuit,& ſcriptus eſt liber monumenti coram eo timentibus dominum,& cogitantibus nomen eius. [17] Et erũt mihi,ait dñs exercituum,in die qua ego faciam,in peculiũ,& parcam eis ſicut parcit vir filio ſuo ſeruienti ſibi. [18] Et conuertimini & videbitis quid ſit inter iuſtum & impiũ, & inter ſeruientem deo & non ſeruientem ei.

In aduentum Chriſti veniet Ioannes baptiſta in ſpiritu Eliæ venturi. IIII.

ECce [a] enim dies veniet ſuccenſa quaſi caminus,& erunt omnes ſuperbi , & omnes facientes impietatem ſtipula. Et inflammabit eos dies veniẽs, dicit dñs exercituum: quæ non derelinquet eis radicem & germen.† [b 2] Et orietur vobis timentibus nomen meum,ſol iuſtitiæ,& ſanitas in pennis eius: Et egrediemini & ſalietis ſicut vituli de armẽto, [3] & calcabitis impios cum fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum,in die qua ego facio,dicit dñs exercituum.† [4] Mementote legis Moyſi ſerui mei,quam mandaui ei in Horeb ad omnem Iſrael,præcepta & iudicia.† [5] Ecce ego [c] mittam vobis Eliam prophetam,antequam veniat dies domini magnus & horribilis. [d 6] Et conuertet cor patrum ad filios,& cor filiorũ ad patres eorum,ne forte veniam & percutiam terram anathemate.

PRÆFATIO IN LIBROS MACHABÆORVM.

MAchabæorum libri licet non habeantur in canone Hebræorum,tamẽ ab eccleſia inter diuinorum voluminum annotantur hiſtorias. Notant autem prælia inter Hebræorum Duces,gentéſque Perſarum,pugnam quoque ſabbatorum,& nobiles Machabæi triumphos: fœdus quoque amicitiarũ cum Romanorum ducibus , atque legationũ. Deſcribuntur & Machabæi ſeptem fratres ab vna matre Machabæa nomina geniti, cuſtodientes legem patris & traditionem non manducantes carnem porcinam,& ob hoc ab Antiocho Rege ſæuiſſimo in Antiochia martyrij gloria coronati ſunt & cum matre ſua atque ſepulti, magna cum veneratione ibi quieſcunt. De his itaque libris D. Auguſtinus lib.18. de ciuitate dei cap.63. ita commemorat: Ab hoc tempore,inquit (nempe poſt Eſdræ hiſtoriam) apud Iudæos reſtituto templo,non reges ſed principes fuerunt, vſque ad Ariſtobulum: quorum ſupputatio temporum non in ſcripturis ſanctis,quæ canonicæ appellantur,ſed in aliis inuenitur,in quibus ſunt & Machabæorum libri,quos non Iudæi,ſed Eccleſia pro Canonicis habet,propter quorundam martyrum paſſiones vehementes atque mirabiles: qui antequam Chriſtus veniſſet in carnem , vſque ad mortem pro lege dei certauerunt,& mala grauiſſima atque horribilia pertulerunt. Hæc Auguſtinus. Diuus autem Hieronymus in prologo ſuo Galeato,qui nobis ante libros Regum præfigitur,ait ſe primum Machabæorum librum hebraicum reperiſſe,ſecundum Græcum eſſe, idque ex ipſa quoque phraſi probari poſſe. Idem aduerſus Pelagianos Ioſephum nominat Machabæorum hiſtoriæ ſcriptorem,neſcio,inquit Ludo. Viues in comment. ad eum locum, an authorem ſignificet horum duorum voluminum Machabææ hiſtoriæ,quam inter ſacra habemus, an libelli cuiuſdam qui ſeparatim Græcis circunfertur ἰωσήππου εἰς τοὺ μακχαβαίους Eſt & tertius Machabæorum liber græcus itidem,nondum,quod ſciam,verſus in linguam latinam. Hunc non videtur Eccleſia recepiſſe in canonem.

a. Ea de cauſa vitæ & pacis hoc teſtamentum appellauit, quòd obtemperatibus vitam & pacem conciliet. Theo. ibi.
b. Neque propterea creati ſumus vt ederemus & biberemus, veſtéq; tegeremur, ſed vt placeremus deo, & bonis potiremur futuris. Chryſ. De libello repudij.
c. Populus Iudę à Babylone reuerſus legẽ dei nõ cuſtodiuit in templi ædificatione, ſacrificiorũ oblatione, ſabbati obſeruatione , & alienigenarum vxorum acceptatione in quibus nimis negligẽtes fuerunt. Et hæc patent in li. Eſdræ & Nehemiæ. Dion. ibi.
d. Et legẽdũ eſt dicis mihi, Scriptum eſt. Cum odio habueris eam, dimitte , dicit domin⁹ deus Iſrael. Statim reſpõdit, Hoc in lege permiſſum eſt, ſed propter duritiam cordis veſtri. Hiero. ibid.
a. Ipſe enim deus omnipotens dominum ait venturũ in templũ ſuum, interim de alio loquẽs, ſignificat porrò deũ verbum , quem poſtea angelũ teſtamenti vocat: quẽmque etiam ipſe dominus omnipoteus docet ſe mittere ante faciem ſuã, dicens: Ecce ego mittã angelũ meum. Euſe. de demõſt. li. 5. c. 28.
b. Ex his non ſolùm edocemur de aduentu & iudicio, ſed & de poteſtate eius & regno , quia poteſtas eius æterna ſit & ſine corruptionis fine ſit regnũ, vt in euãgelio dicitur, Et regni eius nõ erit finis. Cypr. in Symbo. Apoſtolorum.
c. Nã licet in eo verbo illud dictum ſit apoſtoli, quia factus eſt homo , non tamen mutatus eſt, ſed ſicut dixit Apoſtolus Hebr. 13. b. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula. Tripart. hiſt. li. 1. ca. 11.
d. Vt ſit ſenſus: ſi fraudat homo deum, quia vos fraudaſtis me. Et reuera ſecũdũ hiſtorię ordinem, quia decimas & primitias Leuitis populus non reddebat, ſeipſum fraudem dicit dominus ſuſtinere: cuius miniſtri fame coacti & penuria, templum deſeruerint. Si enim deus per alios viſitatur in carcere, & ægrotus ſuſcipitur, & eſuriẽs ſitiẽſque cibũ accipit atque potatur, cur non in miniſtris ſuis ipſe decimas accipiat? Hiero. ibi.

bis benedictionem vſque ad abundantiam. [11] Et increpabo pro vobis deuorantem,& non corrumpet fructum terræ veſtræ, nec erit ſterilis vinea in agro, dicit dñs exercituum. [12] Et beatos vos dicent omnes gentes. Eritis enim vos terra deſiderabilis,dicit dñs exercituum.† [13] Inualuerunt ſuper me verba veſtra,dicit dñs. [14] Et dixiſtis: Quid locuti ſumus contrà te? Dixiſtis:† Vanus eſt qui ſeruit deo. Et quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius? & quia ambulauimus triſtes coram domino exercituum? [15] Ergo nunc beatos dicimus arrogantes. Siquidẽ ædificati ſunt facientes impietates,& tentauerunt deum,& ſalui facti ſunt. [16] Tunc locuti ſunt timentes deum, vnuſquiſq; cum proximo ſuo. Et attẽdit dominus & audiuit,& ſcriptus eſt liber monumenti coram eo timentibus dominum,& cogitantibus nomen eius. [17] Et erũt mihi,ait dñs exercituum,in die qua ego faciam,in peculiũ,& parcam eis ſicut parcit vir filio ſuo ſeruienti ſibi. [18] Et conuertimini & videbitis quid ſit inter iuſtum & impiũ, & inter ſeruientem deo & non ſeruientem ei.

In aduentum Chriſti veniet Ioannes baptiſta in ſpiritu Eliæ venturi. IIII.

ECce [a] enim dies veniet ſuccenſa quaſi caminus,& erunt omnes ſuperbi , & omnes facientes impietatem ſtipula. Et inflammabit eos dies veniẽs, dicit dñs exercituum: quæ non derelinquet eis radicem & germen.† [b 2] Et oritur vobis timentibus nomen meum,ſol iuſtitiæ,& ſanitas in pennis eius: Et egrediemini & ſalietis ſicut vituli de armẽto, [3] & calcabitis impios cum fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum,in die qua ego facio,dicit dñs exercituum.† [4] Mementote legis Moyſi ſerui mei,quam mandaui ei in Horeb ad omnem Iſrael,præcepta & iudicia.† [5] Ecce ego [c] mittam vobis Eliam prophetam,antequam veniat dies domini magnus & horribilis. [d 6] Et conuertet cor patrum ad filios,& cor filiorũ ad patres eorum,ne forte veniam & percutiam terram anathemate.

a. Succẽdi & cremari alienigenas præcinit dominus,id eſt alienos à diuino genere & profanos,ſpiritualiter nõ renatos , nec deiſilios factos. Euidere enim eos ſolos poſſe , qui renati de ſigno Chriſti ſignati fuerint; alio in loco dominus loquitur. Cypria. contra Demetrianum.
b. Qui ſæpe nominatus eſt & dominus, & deus, & angelus , & princeps imperatorũ, & Chriſtus , & ſacerdos, & verbum, & ſapientia dei, & imago: nunc idem Sol iuſtitiæ dicitur, &c. Euſe. de demonſt. lib. 5. ca 29.
c. Quoniam propter miniſterij ſimilitudinẽ Ioannes quoque poterat Elias nominari, ne confuſio fiat, patriam adſcripſit, Eliã Theſbitem appellans. Chryſo. d. Vnum igitur atque idem vtriuſque opus eſt, Ioannis ſcilicet & Eliæ, fidem ſcilicet atque intellectum, quæ habuere patres, filiorũ mẽtibus prædicando infundere. Bed. in vigilia Ioan. bapt.

Universidad de Deusto Biblioteca

MACHABAEORVM LIber Primus.

Mortuo Alexandro succedens Antiochus post spoliatam Aegyptum profanauit Ierusalem, & inde percussit, leges idololatriæ Iudæos sequi præcepit, ac renitentes miserè trucidauit. Cap. I.

ET factum est postquam percussit Alexander Philippi rex A
Macedo qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra
Cethim, [a]Darium Regem Persarum, & Medorum, 2 con-
stituit prælia multa, & obtinuit omniũ munitiones, & in-
terfecit Reges terrę. 3 Et pertransiit vsq; ad fines terræ, &
accepit spolia multitudinis gentiũ, & siluit terra in cõspe-
ctu eius. 4 Et congregauit virtutẽ & exercitũ fortẽ nimis,
& exaltatũ est & eleuatum cor eius, 5 & obtinuit regiones
gentiũ, & tyrãnos, & facti sunt illi in tributum.[b] 6 Et post
hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur: 7 Et vocauit pueros suos nobiles
qui secum erant nutriti à iuuẽtute sua, & diuisit illis regnum suum cum adhuc viue-
ret. 8 Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus est: 9 & obtinuerunt pueri
eius regnũ, vnusquisq; in loco suo, 10 & imposuerũt omnes sibi diademata post mor-
tem eius, & filij eorum post eos annis multis, † & multiplicata sunt mala in terra. 11 Et
ex eis radix peccati Antiochus Illustris, filius Antiochi Regis, qui fuerat Romæ ob-
ses, & regnauit[c] in anno centesimo tricesimo & septimo regni Græcorum. 12 In die- B
bus illis exierunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicẽtes: Eamus & dispona-
mus testamentũ cum gentibus quæ circa nos sunt, quia ex quo recessimus ab eis, in-
uenerunt nos multa mala. 13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum. 14 Et destinaue
runt aliqui de populo, & abierunt ad Regem, & dedit illis potestatem vt facerent iu-
stitiam gentium. 15 Et ædificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges na-
tionum, 16 & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt
nationibus, & venundati sunt vt facerent malum. 17 Et paratũ est regnum in conspe-
ctu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti, vt regnaret super duo regna.[d] 18 Et in-
trauit in Ægyptum in multitudine graui, in curribus & elephãtis & equitibus, & co-
piosa nauiũ multitudine. 19 Et cõstituit bellũ aduersus Ptolemæũ Regem Ægypti: & C
veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. 20 Et cõpre-
hendit ciuitates munitas in terra Ægypti, & accepit spolia terrę Ægypti. 21 Et cõuer-
tit Antiochus postquam percussit Ægyptum in cẽtesimo & quadragesimo & tertio
anno, 22 & ascendit ad Israel, & ascẽdit Ierosolymam in multitudine graui. 23 Et intra-
uit in sanctificationẽ cum superbia, [e] & accepit altare aureum, & cãdelabrũ luminis,
& vniuersa vasa eius, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola
aurea, & velum, & coronas, & ornamentũ aureũ quod in facie tẽpli erat, & cõminuit
omnia. 24 Et accepit aurum & argentum, & vasa concupiscibilia, & accepit thesauros
occultos quos inuenit, & sublatis omnibus abiit in terrã suã. 25 Et fecit cędẽ hominũ,
& locutus est in superbia magna. 26 Et factus est plãctus magnus in Israel, & in omni
loco eorũ.[f] 27 Et ingemuerunt Principes & Seniores, & iuuenes & virgines infirmati D
sunt, & speciositas mulierũ immutata est. 28 Omnis maritus sumpsit lamentũ: & quæ
sedebãt in thoro maritali, lugebãt: 29 & cõmota est terra super habitãtes in ea, & vni-
uersa domus Iacob induit confusionẽ. 30 Et post duos annos dierũ misit rex principẽ
tributorũ in ciuitates Iuda, & venit Ierusalẽ cũ turba magna. 31 Et locut9 est ad eos ver
ba pacifica in dolo, & crediderunt ei. 32 Et irruit super ciuitatẽ repente, & percussit eã
plaga magna, & perdidit populũ multũ ex Israel. 33 Et accepit spolia ciuitatis, & succẽ-
dit eã igni. Et destruxit domos eius, & muros eius in circuitu.[g] 34 Et captiuas duxerũt
mulieres

Anno ante Christum. 323. Anno mũdi 3639.

Ios.12.6. †3.Reg.21.5.

Anno ante Christum. 174. Anno mũdi 3788.

Anno ante Christum. 168. Anno mũdi 3794. Ios.12.7.

Anno ante Christum. 166. Anno mũdi 3796.

a. Darius sextus & vltimus Persarum & Medorum rex spe pacis cum Alexandro amissa, cum 400000 peditum 100000 equitũ Alexãdro ab Aegypto reuertẽti apud Tharsum bello se opponit. Nec pugnæ mora: omnes in ferrũ ruunt, Macedones totiẽs à se victis hostibus animosi, Persæ nisi vincãt, mori præoptantes. Rarò in vllo prælio tantum sanguinis fusum est. Sed Darius cũ vinci suos videret, mori in bello paratus, persuasu suorũ fugere cõpulsus est, qui tamẽ fugiẽs multis vulneribus comfossus animam exhalauit. Orosius li. 3.ca.16.

b. Reuersus Alexãder Babyloniam multis diebus ocio deditis, intermissum olim cõuiuium solenniter instituit, totusque in lætitiã fusus, cum diei noctem cõiũxisset peruigilem, iã è conuiuio medicus Thessal9 instaurata comessatione, & ipsum & sodales eius inuitat. Accepto poculo, media potione repente veluti telo Alexander cõfixus ingemuit Elatusq; è cõuiuio semianimis tanto dolore cruciatus est, vt ferrum in remedia posceret, tactũq; hominum velut vulnera indolesceret. Sexta tandem die decessit mense vno, annos tres & triginta natus, imperij vero sui duodecimo anno. Iustinus lib.12. in fine.

c. Numerãdo scilicet à principio regni Syriæ, duodecim annos postquam Alexander occidit. Hic enim Syrorum Regum sola gesta narrantur in Iudæos.

d. Profectus Antiochus cũ magno exercitu Pelusium, astu circunuento Philometore Aegyptum occupat, & redacta prius in potestatem Memphi, locísque circunuicinis ad Alexandriã ducis vrbẽ & regẽ subiugaturus. Iose. Antiq. li.12.c.6.

e. Post annos fere trecẽtos quadraginta ab instaurata Ierusalem per Esdram & Nehemiam rex Græcorum nefandissimus Antiochus fraude capta Ierusalẽ tẽplũ sordibus idolorum profanauit, auferens inde & cõfringens altare domini aureum, mensam propositionis, candelabrum luminis, & cætera templi vasa aurea, quæ inuenire potuit. Beda in dedicatione ecclesiæ ho.1.

f. Quæ à 78. psalmo accepimus, completa sunt in Antiochi tẽporibus, qui vocatus est illustris: qui cum in Syria regnaret, irrumpit quidem in vrbem Ierosolymã, fœdauit verò templũ, & sanctuarium euertit. Euseb. de demon. Euange. lib. 10.c.1.

g. Daniel has Iudæorum præuidens calamitates, ca. 8. repetit hanc eandẽ quæ sub Antiocho illustri facta est captiuitatem, excidiũque atque desolationẽ tẽpli, etiam ipsum tẽpus addidit. Exinde inferẽt in ipsum abominationem, & eos qui violant testamentum, hoc est, præuaricantes Iudæos, abducent in ruinas, secum habebũt ac transferẽt, & populus cognoscens deũ suum præualebit. Machabæorũ res significãs quę acciderunt sub Iuda & Simone, & Ioanne. Chr. aduc. Iudæos oratione. 2.

mulieres & natos, & pecora possederunt. 35 Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro
magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcẽ. 36 Et posuerunt illic gentẽ
peccatricem, viros iniquos, & conualuerunt in ea. 37 Et posuerunt arma & escas, &
congregauerunt spolia Ierusalem, & reposuerunt illic, & facti sunt in laqueũ magnũ.
E 38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & indiabolum malum in Israel. 39 Et
effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaue-
runt sanctificationem: 40 & fugerunt habitatores Ierusalẽ propter eos, & facta est ha-
bitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati eius reliquerũt eam. 41 Sãcti-
ficatio eius desolata est sicut solitudo: † dies festi eius conuersi sunt in luctum: sabba-
ta eius in opprobrium: honores eius in nihilum. 42 Secundum gloriam eius multipli-
cata est ignominia eius, & sublimitas eius conuersa est in luctũ. 43 Et scripsit Rex An-
tiochus omni regno suo, vt esset omnis populus vnus. Et reliquerunt vnusquisq; le-
gem suam, 44 & consenserunt omnes gentes secundũ verbum Regis Antiochi. 45 Et
multi ex Israel & cõsenserunt ei, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabba-
tũ. 46 Et misit Rex Antiochus libros per manus nuntiorum in Ierusalem, & in omnes
ciuitates Iudæ, vt sequerentur leges gentium terræ, 47 & prohiberẽt holocausta & sa-
F crificia & placationes fieri in tẽplo dei, 48 & prohiberent celebrari sabbatũ, & dies so-
lennes. 49 Et iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel.[h] 50 Et iussit ædifica-
ri aras & templa & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, 51 & relin-
quere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundi-
tiis & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legem, & immutarent omnes iustifica
tiones dei: 52 & quicunq; non fecissent secundum verbum Regis Antiochi, moreren-
tur. 53 Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo, & præposuit Principes
populo qui hæc fieri cogerent. 54 Et iusserunt ciuitatibus Iudę sacrificare. 55 Et cõgre-
gati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem dñi, & fecerũt mala super
terram, 56 & effugauerunt populum Israel in abditis & in abscõditis fugitiuorũ locis.
57 Die quintadecima mensis Chasleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno,
G ædificauit Rex Antiochus [i] abominandum idolum desolationis super altare dei: &
per vniuersas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras, 58 & ante ianuas domorũ
& in plateis incendebant thura, & sacrificabant.[k] 59 Et libros legis dei combusserunt
igni, scindentes eos, 60 & apud quemcunque inueniebantur libri testamenti domini,
& quicunque obseruabat legem domini, secundum edictum Regis trucidabãt eum.
61 In virtute sua secundum faciebant populo Israel, qui inueniebatur in omni mẽse in
ciuitatibus. 62 Et quinta & vicesima die mensis sacrificabant super aram quæ erat cõ-
tra altare: 63 & mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabantur secundum ius-
sum Regis Antiochi. 64 Et suspendebãt pueros à ceruicibus per vniuersas domos eo-
rum: & eos qui circunciderant illos, trucidabant. 65 Et multi de populo Israel definie-
rũt apud se, vt non manducarent immũda, & elegerunt magis mori quàm cibis coin-
quinari immundis, 66 & noluerunt infringere legem dei sanctam, & trucidati sunt.
67 Et facta est ira magna super populum Israel valde.

Mathathias legis dei Zelator Antiochi leges contemnens fugit in montem cum filiis & amicis suis: vbi tandem moriens iubet filios suos exemplo patrum suorum legem dei tueri. II.

A IN [a] diebus illis surrexit Mathathias filius Ioãnis filij Simeonis sacerdos ex fi-
liis Ioarim ab Ierusalem, & consedit in mõte Modin. 2 Et habebat filios quin-
que, Ioannẽ qui cognominabatur Gaddis, 3 & Simonẽ qui cognominabatur
Thasi, 4 & Iudã qui vocabatur Machabæ9, 5 & Eleazarũ qui cognominabatur Abarõ,
& Ionathan qui cognominabatur Apphus. 6 Hi viderũt mala quæ fiebant in populo
Iuda & in Ierusalẽ, 7 & dixit Mathathias: Vę mihi. Vt quid natus sum videre cõtritio-
nẽ populi mei, & contritionẽ ciuitatis sanctæ, & sedere illic cũ datur in manibus ini-

†Tob.2.b Amos 8.c

Anno ante Christum. 166. Anno mũdi 3796.

Ios.12.7.

h. In tẽplo quoque ara posita porcos mactauit, sacrificium à religione Iudæorũ alienissimũ, & cogebat omnes abrogato veri dei cultu, ipsius venerari numina, & oppidatim extructis tẽplis atque altaribus, porcinas in eis quotidie iugulare victimas. Ioseph. Antiq. lib.12.cap.6.

i. Sed & in tẽplo dei, simulachrum Iouis statuẽs, populũque tormentis ad sacrificandũ idolis cogens. Bedà in dedica. eccle. ho.1.

k. Et dũ Antiochus Iudæos Græcorum moribus viuerẽ cogit, quamplurimos eorũ tam mares quàm fœminas, qui neq; proprias leges neque patriam pietatẽ desererẽ volebant, variis prius vexatos suppliciis interfecit. Euseb. de demonstra. Euangelica li.10.cap.1.

a. Tunc multi Iudæorũ spõte quidẽ timore regis iussa secuti sunt, probati verò patriis legibus adhæserũt. Erat autẽ vir de Modin modico Iudæ vico sacerdos nomine Mathathias filius Ioannis, filij Simonis, filij Asmonai, de vice Ioachim, id est vnus illorũ 24. quos Dauid elegit, & in eundem modũ dictus est Zacharias pater Ioannis baptistæ de vice Abia. Erantque ei filij quinq;, Ioannes, Simõ, Iudas, Eleazarus, & Ionathas: quorũ quisque suo cognomine censebatur. Comest. histo. Machab. c.1.

Universidad de Deusto Biblioteca

micorũ? 8 Sancta in manu extraneorũ facta ſunt, tẽplum eius ſicut homo ignobilis.
9 Vaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt trucidati ſunt ſenes eius in plateis, & iuue
nes eius ceciderũt in gladio inimicorũ. 10 Quæ gẽs nõ hæreditauit regnũ eius, & nõ
obtinuit ſpolia ei9? 11 Omnis cõpoſitio ei9 ablata eſt. Quæ erat libera, facta eſt ancilla.
12 Et ecce ſancta noſtra, & pulchritudo noſtra, & claritas noſtra deſolata eſt: & coin- B
quinauerũt eã gẽtes. 13 Quò ergo nobis adhuc viuere? 14 Et ſcidit veſtimẽta ſua Matha
thias, & filij eius, & operuerunt ſe ciliciis, & planxerunt valde. 15 Et venerunt illuc qui
miſſi erant à Rege Antiocho, vt cogerent eos qui confugerant in ciuitatem b Modin,
immolare & accẽdere thura, & à lege dei diſcedere. 16 Et multi de populo Iſrael con-
ſentientes acceſſerunt ad eos, ſed Mathathias & filij eius conſtanter ſteterũt: 17 & re-
ſpõdentes qui miſſi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clariſſimus
& magnus es in hac ciuitate, & ornatus filiis & fratribus. 18 Ergo accede prior, & fac
iuſſum Regis ſicut fecerunt omnes gẽtes & viri Iuda, & qui remanſerũt in Ieruſalẽ,
& eris tu & filij tui inter amicos Regis, & amplificatus auro & argẽto & muneribus
multis. 19 Et reſpõdit Mathathias, & dixit magna voce: Etſi omnes gẽtes Regi Antio-
cho obediunt, vt diſcedant vnuſquiſq; à ſeruitute legis patrũ ſuorum, & conſentiant
mandatis eius, 20 ego & filij mei & fratres mei obediemus legi patrũ noſtrorũ. 21 Pro- C
pitius ſit nobis deus, non eſt nobis vtile relinquere legẽ & iuſtitias dei. 22 Non audie-
mus verba Regis Antiochi, nec ſacrificabimus tranſgredientes legis noſtræ mãdata,
vt eamus altera via. 23 Et vt ceſſauit loqui verba hæc, acceſſit quidam Iudæus in om-
nium oculis ſacrificare idolis ſuper aram in ciuitate Modin ſecundum iuſſum Regis.
24 Et vidit Mathathias, & doluit, & cõtremuerũt renes eius. † Et accẽſus eſt furor eius — † 13.q.5.c. Si audieris.
ſecundum iudicium legis, c & inſiliẽs trucidauit eum ſuper aram. 25 Sed & virũ quem
Rex Antiochus miſerat, qui cogebat immolare, occidit in ipſo tempore, & aram de-
ſtruxit, 26 & zelatus eſt legem, † ſicut fecit Phinees Zambri filio Salomi. 27 Et exclama — † Num. 25.b
uit Mathathias voce magna in ciuitate, dicens: Omnis qui zelum habet legis, ſtatuẽs
teſtamentum, exeat poſt me, 28 & fugit ipſe & filij eius in montes, & reliquerunt quę-
cunque habebant in ciuitate. 29 Tunc deſcenderunt multi quærentes iudicium & iu-
ſtitiam in deſertum, 30 & ſederũt ibi ipſi & filij eius, & mulieres eorum & pecora eo-
rum, quoniam inundauerunt ſuper eos mala. 31 Et renunciatũ eſt viris Regis, & exer- D
citui qui erant in Ieruſalẽ ciuitate Dauid, quoniam diſceſſiſſent viri quidam qui diſ-
ſipauerunt mandatum Regis, in loca occulta in deſerto, & abiſſent poſt illos multi.
32 Et ſtatim perrexerunt ad eos, & conſtituerunt aduerſus eos prælium in die ſabbato
rum. 33 Et dixerunt ad eos: Reſiſtitis & nunc adhuc? Exite, & facite ſecundum verbum
Regis Antiochi, & viuetis. 34 Et dixerunt: d Non exibimus, neque faciemus verbũ Re-
gis vt polluamus diem ſabbatorum. 35 Et concitauerunt aduerſus eos prælium: 36 &
non reſponderunt illis, nec lapidem miſerunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta,
37 dicentes: † e Moriamur omnes in ſimplicitate noſtra, & teſtes erunt ſuper nos cęlũ — † 23.q.8.c. Si nulla.
& terra, quòd iniuſtè perditis nos. 38 Et intulerũt illis bellum ſabbatis, & mortui ſunt
ipſi & vxores eorum, & filij eorum, & pecora eorum, vſq; ad mille animas hominũ.
39 Et cognouit Mathathias & amici eius, & luctum habuerunt ſuper eos valde. 40 Et
dixit vir proximo ſuo. Si omnes fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt, & non pugna E
uerimus aduerſus gentes pro animabus noſtris, & iuſtificationibus noſtris, citius di-
ſperdent nos à terra. 41 Et cogitauerunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicunque
venerit ad nos in bello die ſabbatorũ, pugnemus aduerſus eũ, & non moriemur om-
nes, ſicut mortui ſunt fratres noſtri in occultis. f 42 Tũc congregata eſt ad eos ſynago-
ga Iudæorũ fortis viribus ex Iſrael, omnis voluntarius in lege: 43 & omnes qui fugie-
bant à malis, additi ſunt ad eos, & facti ſunt illis ad firmamentum. 44 Et collegerunt
exercitum, & percuſſerunt peccatores in ira ſua, & viros iniquos in indignatione ſua,
& cæteri fugerũt ad nationes, vt euaderẽt. 45 Et circuiuit Mathathias & amici eius, &
deſtruxerunt aras, 46 & circunciderunt pueros incircunciſos quotquot inuenerũt in
finibus Iſrael in fortitudine. 47 Et perſecuti ſunt filios ſuperbię, & proſperatũ eſt opus
in

b. Modin ciuitas propter Machabæos celebris in tribus Bẽiamin finibus, ſuper montem Bahala ſita: ſuper torrente qui apud Sechronã effunditur, patria Machabæorum, vbi eſt eorum memorabilis ſepultura, ſeptem pyramides ex quadrata mole ſurgentes.

c. Cuius præcepti diuini & vigoris memor Mathathias interfecit eum qui ad aram ſacrificaturus acceſſerat. Quòd ſi ante aduẽtũ Chriſti circa deum colendum & idola ſpernenda hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduẽtũ Chriſti ſeruãda ſunt: cũ ille veniẽs non verbis tantũ nos hortatus ſit, ſed & factis, poſt omnes iniurias & cõtumelias paſſus quoq; & crucifixus, vt nos pati & mori ſuo exemplo doceret, vt nulla ſit homini excuſatio pro ſe non patienti, cum paſſus ſit ille pro nobis: & cũ ille paſſus ſit pro alienis peccatis, pati vnũquenque debere multo magis pro ſuis peccatis. Cyp. Exhor. mart. c.5.

d. Quid de Machabęis? Sed pri9 de populo dicã patrũ, qui cũ parati eſſent ad repugnandũ pro templo dei, & pro legitimis ſuis, dolo hoſtiũ die laceſsiti ſabbati, maluerunt vulneribus offerre nuda corpora, quàm repugnare, ne violarẽt ſabbatum. Itaq; omnes ſe obtulerunt morti. Sed Machabæi conſiderãtes quòd hoc exemplo gens omnis poſſet perire, ſabbato etiã cũ ipſi in bellum prouocarentur, vlti ſunt innocentium necem fratrum ſuorum. Amb. offi li.1.c.40.

e. Sine dubio iſtud proceſſit ex quadã ſimplici deuotione: quia licitum erat eis in die ſabbati ſe defendere. Vnde & Ioſue.6. dicitur ꝙ cuncti bellatores de voluntate domini circuierũt vrbem Iericho ſemel in die, & hoc ſeptem diebus, in quibus dies ſabbati erat incluſus. Lyra.

f. Septem dies vndecũque initium acceperint, ſabbati diem ſecum concludãt neceſſe eſt, quo die non tantũ ſacerdotes ſunt operati, ſed in ore gladij præda facta ſit ciuitas ab omni populo Iſrael. Nec dubium eſt opus ſeruile eos eſſe operatos cũ prædas belli agerent ex dei præcepto. Nam & tẽporibus Machabæorũ ſabbatis pugnãdo fortiter fecerũt, & hoſtes Allophylos expugnauerunt, & legem paternam ad priſtinum vitæ ſtatum pugnãdo ſabbatis reuocauerũt. Nec putẽ aliam legẽ eos defendiſſe, niſi in qua de die ſabbatorũ meminerãt eſſe præſcriptum. Tertullia. aduerſus Iudęos.

in manibus eorũ. 48 Et obtinuerũt legem de manibus gentium, & de manibus Regũ,
& non dederunt cornu peccatori. g 49 Et appropinquauerunt dies Mathathiæ moriẽ-
F di, & dixit filiis ſuis: Nunc confortata eſt ſuperbia, & caſtigatio, & tempus euerſiõ-
nis, & ira indignationis. 50 Nunc ergo ô filij æmulatores eſtote legis, & date animas
veſtras pro teſtamento patrũ. 51 Et mementote operũ patrum quæ fecerunt in genera
tionibus ſuis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternũ. † 52 Abraham nónne
in tentatione inuentus eſt fidelis, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiam? † 53 Ioſeph in tempore
anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatum, & factus eſt dñs Ægypti. † 54 Phinees pater no-
ſter zelando zelum dei, accepit teſtamentum ſacerdotij æterni. † 55 Ieſus dum imple-
uit verbum, factus eſt dux in Iſrael. † 56 Caleb dum teſtificatur, in Eccleſia accepit hę-
reditatem. † 57 Dauid in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedẽ regni in ſecula. † 58 Elias
dum zelat zelum legis, receptus eſt in cœlum. † 59 Hananias, Azarias, & Miſael credẽ-
tes, liberati ſunt de flamma. † 60 Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonũ.
61 Et ita cogitate per generationẽ & generationẽ, quia omnes qui ſperant in eum, non
G infirmãtur. 62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius ſtercus & ver-
mis eſt. 63 Hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuerſus eſt in terram ſuã,
& cogitatio eius periit. 64 Vos ergo filij cõfortamini, & viriliter agite in lege, quia cũ
feceritis quæ vobis præcepta ſunt in lege à domino deo veſtro, in ipſa glorioſi eritis.
65 Et ecce Simon frater veſter ſcio quòd vir conſilij eſt. Ipſum audite ſemper, & ipſe
erit vobis pater. 66 Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute ſua, ſit vobis prin-
ceps militiæ, & ipſe aget bellum populi. 67 Et adducetis ad vos omnes factores legis,
& vindicate vindictam populi veſtri. 68 Retribuite retributionem gentibus, & inten-
dite in præceptũ legis. 69 Et benedixit eos, & appoſitus eſt ad patres ſuos. 70 Et defun-
ctus eſt cẽteſimo & quadrageſimoſexto anno, & ſepultus eſt à filiis ſuis in ſepulchris
patrum ſuorum in Modin, & planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno.

† Gene.22.c & 15.f. † Gene.41.e † Eccl.45.d Ioſ.1.d. † Num.14.d † Ioſ.14.d. † 1.Re.24.d. 3.Reg.2.f. † 4.Re.2.d. † Danie.3.g † Et 6.f.

Ioſ.11.a Anno ante Chriſtum, 175. Anno mũdi 3797.

Iudas Machabæus Iudæis præfectus Apollonium & Seron principes occidit. Lyſiæ præfecto Syriæ miſſo ad delendam Iudæam occurrit, viriliter ordines inſtituens. III.

A ET a ſurrexit Iudas qui vocabatur Machabæus, filius eius pro eo, 2 & adiuua-
bant eum omnes fratres eius, & vniuerſi qui ſe coniunxerant patri eius, &
prælíabantur pręliũ Iſrael cum lætitia. 3 Et dilatauit gloriam populo ſuo, &
induit ſe loricã ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in pręliis: & pro-
tegebat caſtra gladio ſuo: 4 ſimilis factus eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus
leonis rugiẽs in venatione. b 5 Et perſecutus eſt iniquos, perſcrutans eos: & qui cõtur
babant populũ ſuum, eos ſuccendit flammis, 6 & repulſi ſunt inimici eius præ timore — Ioſ.11.9.
eius. Et omnes operarij iniquitatis conturbati ſunt, & directa eſt ſalus in manu eius.
7 Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operibus ſuis, & in ſeculũ me-
moria eius in benedictione. 8 Et perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex
eis, & auertit irã ab Iſrael. 9 Et nominatus eſt vſq; ad nouiſſimum terræ, & congrega-
uit pereuntes. c 10 Et congregauit Apollonius gentes, & à Samaria virtutem multã &
B magnam ad bellandum contra Iſrael. 11 Et cognouit Iudas, & exiit obuiam illi, & per-
cuſſit & occidit illũ, & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt, 12 & accepit
ſpolia eorum. Et gladiũ Apollonij abſtulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus die-
bus. 13 Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ, quòd congregauit Iudas congrega-
tionem fidelium & Eccleſiam ſecum. 14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor
in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cum ipſo ſunt, qui ſpernebant verbum Re-
gis. 15 Et pręparauit ſe, & aſcenderunt cum eo caſtra impiorum fortes auxiliarij, vt fa-
cerent vindictam in filios Iſrael. 16 Et appropinquauerunt vſque Bethoron, & exiuit
Iudas obuiam illis cum paucis. 17 Vt autem viderunt exercitum venientem ſibi ob-
uiam, dixerunt Iudæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinẽ tan-
tam & tam fortẽ: & nos d fatigati ſumus ieiunio hodie? 18 Et ait Iudas: Facile eſt con-
cludi multos in manu paucorum, & non eſt differentia in conſpectu dei cœli libera-

g. Exacto autem anno poſt principatum morbo correptus Mathathias cõuocatis ad ſe liberis: Equidem, inquit, filij, iam fatalẽ viã ingredior, interim cõmendo vobis meum propoſitũ, & rogo ne per ignauiã ceſſetis id exequi: ſed poti9 memores paternæ voluntatis ſeruate ritus patrios, & rẽpublicam tantũ non collapſam reſtituite: neq; illis accedite, qui aut ſpõte aut vi eam prodiderunt hoſtib9. Prima autem cura ſit cõcordia: & quibus quiſque præcellit artibus, his vtatur reliquis cõcedentibus: Simonẽmq; fratrem eximia prudentia virum parẽtis loco habete, obtemperãtes eius conſiliis: Machabæũ autem propter fortitudinẽ exercitui præficite. Hic enĩ vlciſcetur ſuæ gentis iniurias repulſis hoſtibus. Ad hoc autem negotium adhibete quotquot vſquam ſunt iuſti & pij, & hoc pacto vires veſtras augebitis. Hæc locutus filiis, precatúſque deũ adeſſe illorum conatibus, & populo priſtinũ viuendi morem reſtituere, non multo poſt moritur, & in Modin ſepelitur. Ioſeph. lib.12.cap.8.

a. Et ſurrexit pro patre Iudas Machabæus, & fact9 eſt quaſi leo defendens Iſrael clypeo ſuo. Comeſtor hiſtoriæ Machabæo. li.1.ca.2.

b. Iudam Machabæũ præceſſerunt 11. duces de domo. Dauid, per annos 163. Ioſeph primus annis 7. Abner Semei an. 11. Elyh Mathathias an. 12. Aſar Maat. 9 Nagid Atraxat. 10. Agai Hely. 8. Maſlot Nahũ 7. Amos Syrach 14. Mathathias Siloa 10. Ioſephus Iunior Arſes 60. Iannæus vel Iannã ſecũdus Hircanus, vltimus princeps Iudæorum de tribu Dauid an. 16. Hunc ſequitur Iudas Machabæus Aſmonæorũ primus an. 6. Philo Iudæus libr. 2. Breuiarij.

c. His auditis Apollonius præfectus Samariæ raptim contra Iudam duxit exercitũ. Nec in Iuda mora fuit, ſed obuiam ei factus prelio victum cũ aliis multis interfecit, gladio etiam eius potitus velut opimo ſpolio, plurimis etiam hoſtiũ vulneratis, & caſtris eorum direptis ditatus præda rediit. Ioſeph lib.12. cap.10.

d. Quantum apud priſcos celebratum fuerit ieiuniũ, oſtẽdit Hierony. aduerſus Iouinianum: Patres veteris teſtamẽti in afflictione cõſtituti, ſemper per ieiuniũ miſericordiam & conſolationem inuenerũt. In Exodo aduerſus Amalec oratione Moyſi & totius populi vſque ad veſperam dimicatũ eſt. Ieſus filius Naue ſtationem impetrauit ſolis & Lunæ, & inediam pluſquam vnius diei victoris exercitus protelauit. Saul maledixit qui ante victoriã ſumeret cibum. Elias 40. dierum ieiunio vidit deum in Horeb. Congregatum Samuel populũ in Maſphat indicto ieiunio roborauit, & fecit hoſtibus fortiorẽ. Daniel, Machabæi, Iudith & Eſther ieiunio de hoſtibus triumpharunt. Et item Achab impiſsimus vt ſententiam dei ſubterfugeret, & euerſio domus eius differretur
in poſteros, ieiunio impetrauit & ſacco, &c. Hierony. aduer. Iouinia. libr. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

re in multis & in paucis,[19] quoniã non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de
cœlo fortitudo eſt.[20] Ipſi veniũt ad nos in multitudine cõtumaci & ſuperbia, vt diſ- C Ioſ.11.9.
perdãt nos,& vxores noſtras,& filios noſtros,& vt ſpolient nos:[21] nos verò pugnabi-
mus pro animabus noſtris & legibus noſtris,[22] & ipſe dñs conteret eos ante faciẽ no-
ſtrã. Vos autem ne timueritis eos.[23] Vt ceſſauit autem loqui, inſiluit in eos ſubitò, &
contritus eſt Seron & exercitus eius in conſpectu ipſius,[24] & perſecutus eſt eũ in de-
ſcenſu Bethoron vſq; in campum. Et ceciderunt ex eis octingenti viri: reliqui autem
fugerunt in terrã Philiſtiim.[25] Et cecidit timor Iudæ ac fratrum eius & formido ſuper
omnes gentes in circuitu eorũ,[26] & peruenit ad regem nomen eius,& de præliis Iudę
narrabant omnes gẽtes.[27] Vt audiuit autem Rex Antiochus ſermones iſtos,iratus eſt
animo,& miſit & congregauit exercitum vniuerſi regni ſui,caſtra fortia valde.[28] Et
aperuit ærarium ſuũ,& dedit ſtipendia exercitui in annum,& mandauit illis vt eſſent
parati ad omnia.[29] Et vidit quòd defecit pecunia de theſauris ſuis,& tributa regionis D
modica,propter diſſenſionem & plagam quam fecit in terra,vt tolleret legitima quę
erant à primis diebus.[30] Et timuit ne nõ haberet & ſemel bis in ſumptus,& donaria
quæ dederat antè larga manu,& abundauerat ſuper Reges qui ante eum fuerant.[31] Et
conſternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Perſidẽ, & accipere tributa regio-
num,& congregare argentum multum.[32] Et reliquit Lyſiam hominem nobilem de
genere regali ſuper negotia regia,à flumine Euphrate vſq; ad flumen Ægypti,[33] & vt
nutriret Antiochum filium ſuum donec rediret.[34] Et tradidit ei medium exercitũ &
elephantos,& mandauit ei de omnibus quæ volebat,& de inhabitantibus Iudæam &
Ieruſalem,[35] & vt mitteret ad eos exercitum ad conterendam & extirpandam virtutẽ
Iſrael,& reliquias Ieruſalem,& auferendam memoriam eorum de loco,[36] & vt cõſti-
tueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & ſorte diſtribueret
terram eorum.[37] Et rex aſſumpſit partẽ exercitus reſidui,& exiuit ab Antiochia ciui- E Anno ante Chriſtum 164. Anno mũdi 3798. Ioſ. 12.9.10.
tate regni ſui anno centeſimo & quadrageſimoſeptimo, & transfretauit Euphraten
flumen,& perambulabat ſuperiores regiones.[38] Et elegit Lyſias Ptolemæum filium
Dorymini,& Nicanorẽ,& Gorgiam viros potentes ex amicis regis,[39] & miſit cũ eis
quadraginta milia virorũ,& ſeptem milia equitum,vt venirent in terram Iuda,& di-
ſperderent eam ſecundũ verbum Regis.[40] Et proceſſerunt vt irent cum vniuerſa vir-
tute ſua,& venerunt & applicuerunt Emmam in terra campeſtri.[41] Et audierũt mer-
catores regionum nomen eorum,& acceperunt argentum & aurum multum valde,
& pueros, & venerunt in caſtra vt acciperent filios Iſrael in ſeruos. Et additi ſunt ad
eos exercitus Syriæ,& terrę alienigenarũ.[e][42] Et vidit Iudas & fratres eius quia multi-
plicata ſunt mala,& exercitus applicabat ad fines eorum, & cognouerunt verba Re-
gis quæ mandauit populo facere in interitum & conſummationem,[43] & dixerunt v-
nuſquiſque ad proximum ſuum: Erigamus deiectionem populi noſtri,& pugnemus F
pro populo noſtro,& ſanctis noſtris.[44] Et congregatus eſt conuentus vt eſſent parati
in prælium,& vt orarent & peterent miſericordiã & miſerationes.[45] Et Ieruſalẽ non
habitabatur,ſed erat ſicut deſertum. Non erat qui ingrederetur & egrederetur de na-
tis eius: & ſanctum conculcabatur. Et filij alienigenarũ erãt in arce: ibi erat habitatio
gentiũ. Et ablata eſt voluptas à Iacob,& defecit ibi tibia & cithara.[46] Et congregati
ſunt & venerunt in Maſphat cõtra Ieruſalẽ,quia locus orationis erat in Maſphat an-
tè in Iſrael.[46] Et ieiunauerunt illa die,& induerunt ſe ciliciis, & cinerem impoſuerũt
capiti ſuo,& diſſuerunt veſtimenta ſua.[48] Et expanderũt libros legis,de quibus ſcru-
tabantur gentes ſimilitudinẽ[f] ſimulachrorum ſuorum,[49] & attulerunt ornamenta ſa-
cerdotalia,& primitias,& decimas,& ſuſcitauerunt Nazaræos qui impleuerant dies.
[50] Et clamauerũt voce magna in cœlũ,dicentes: Quid faciemꝰ iſtis,& quò eos duce-
mus?[51] Et ſancta tua cõculcata ſunt,& cõtaminata ſunt,& ſacerdotes tui facti ſunt in G
luctũ & in humilitatę.[52] Et ecce nationes cõuenerũt aduerſum nos,vt nos diſperdãt.
Tu ſcis quæ cogitãt in nos.[53] Quomodo poterimus ſubſiſtere ante faciẽ eorũ,niſi tu
deus adiuues nos?[54] Et tubis exclamauerunt voce magna. Et poſt hæc cõſtituit Iudas
duces

e. Iudas animaduerſa hoſtium multitudine, hortatꝰ eſt ſuos milites,vt forti eſſent animo & in deo collocarent omnẽ fiduciam, decretis ſupplicationibꝰ,quibus more patrio in magnis periculis induti ſaccis ſolent orare veniã: vt deus ad miſerationem flexus, vires contra hoſtẽ eis adderet. Ioſeph. Antiq. Iudaic. li.12. cap.11.

f. Videlicet vt more diuinę legis exhiberẽt ſimulachris ſuis ritum vel ordinem ſacrificiorũ. Rupertus in 20. ca Gene.h. Nihil enim fortius homine legitimè orante. Nam ſi ſæuum principẽ quẽdam qui neque deũ timebat,nec hominem reuerebatur,placare potuit mulier, multo magis deũ alliciet qui ei iugiter aſſiſtit, vincit ventrem, & delicias eliminat. Si verò corpus tuum infirmum eſt ad ieiunandum,non tamen eſt infirmũ ad orãdũ,nec ad ventris deſpectum imbecille. Chry. ad pop. Antio. ho.71.

†Deu.20.b Iudith.7.a duces populi,tribunos & cẽturiones,& pentacontarchos,& decuriones.†[56] Et dixit
his qui ędificabant domos,& ſponſabant vxores,& plantabant vineas,& formidolo-
ſis,vt redirent vnuſquiſq; in domum ſuam ſecundum legem.[57] Et mouerunt caſtra,
& collocauerũt ad auſtrum Emmaum.[58] Et ait Iudas: Accingimini,& eſtote filij po-
tentes,& eſtote parati in mane, vt pugnetis aduerſus nationes has quæ conuenerunt
diſperdere nos,& ſancta noſtra,[59] quoniam melius eſt nos mori in bello, quàm vide-
re mala gentis noſtræ & ſanctorum,[60] Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, ſic fiat.

Iudas Gorgiam inſidiantem & Lyſiam inuadentem fugat, templum altari erecto purificat, & eius dedicationem celebrat. IIII.

A ET[a] aſſumpſit Gorgias quinque milia virorum,& mille equites electos. Et mo-
uerunt caſtra nocte,[2] vt applicarent ad caſtra Iudæorum, & percuterent eos ſu-
bitò. Et filij qui erant ex arce,erant illis duces.[b][3] Et audiuit Iudas, & ſurrexit ipſe &
potentes percutere virtutem exercituum Regis,quę erat in Emmaum.[4] Adhuc enim
diſperſus erat exercitus à caſtris.[5] Et venit Gorgias in caſtra Iudæ noctu,& neminem
inuenit. Et quęrebat eos in montibus,quoniã dixit: Fugiunt hi à nobis.[6] Et cum dies
factus eſſet,apparuit Iudas in campo cũ tribus milibus virorum tãtùm,qui tegumẽta
& gladios non habebant.[7] Et viderunt caſtra gentiũ valida,& loricatos,& equitatus
in circuitu eorũ,& hi docti ad prælium.[8] Et ait Iudas viris qui ſecũ erant: Ne timue-
†Exo.14.g ritis multitudinem eorũ,& impetum eorum ne formidetis. †[9] Mementote qualiter
ſalui facti ſunt patres noſtri in mari Rubro,cum ſequeretur eos Pharao cum exercitu
B multo.[c][10] Et nunc clamemus in cœlũ,& miſerebitur noſtri dominus,& memor erit
†Infr.9.b teſtamenti patrum noſtrorum,& conteret exercitum iſtum ante faciem noſtram hò-
die,[11] & ſcient omnes gentes quia eſt deus qui redimat & liberet Iſrael.†[d][12] Et leua-
uerunt alienigenæ oculos ſuos,& viderunt eos veniẽtes ex aduerſo.[13] Et exierunt de
caſtris in prælium,& tuba cecinerunt ij qui erant cum Iuda.[14] Et cõgreſſi ſunt,& cõ-
tritæ ſunt gentes,& fugerunt in campum.[15] Nouiſſimi autem ceciderũt in gladio, &
perſecuti ſunt eos vſq; Gezeron, & vſq; in campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ, &
ceciderunt ex illis vſq; ad tria milia virorum.[16] Et reuerſus eſt Iudas,& exercitus eius
ſequens eum.[17] Dixítq; ad populum: Non cõcupiſcatis ſpolia,quia bellum cõtra nos
eſt,[18] & Gorgias & exercitus eius prope nos in mõte: ſed ſtate nunc contra inimicos
C noſtros,& expugnate eos,& ſumetis poſtea ſpolia ſecuri.[19] Et adhuc loquente Iuda
hæc,ecce apparuit pars quædã proſpiciens de monte.[20] Et vidit quòd in fugam con-
uerſi ſunt,& ſuccenderunt caſtra. Fumus enim qui videbatur, declarabat quod factũ
eſt.[21] Quibus illi conſpectis timuerunt valde,aſpicientes ſimul & Iudam,& exercitũ
in campo paratum ad prælium.[22] Et fugerũt omnes in campum alienigenarum,[23] &
Iudas reuerſus eſt ad ſpolia caſtrorum,& acceperunt aurum multum & argentum,&
hyacinthum,& purpuram marinã,& opes magnas,[24] & conuerſi hymnum canebãt,
& benedicebant deum in cœlum quoniam bonus eſt, quoniã in ſeculũ miſericordia
eius.[25] Et facta eſt ſalus magna in Iſrael in die illa.[26] Quicunque autem alienigenarũ
euaſerunt,venerunt & nuntiauerunt Lyſiæ vniuerſa quæ acciderant.[27] Quibus ille
auditis,conſternatus animo deficiebat, quòd non qualia voluit, talia contigerunt in
D Iſrael,& qualia mandauit Rex.[28] Et ſequenti anno congregauit Lyſias virorum ele-
ctorum ſexaginta milia,& equitum quinque milia, vt debellaret eos.[24] Et venerunt
in Iudæam,& caſtra poſuerunt in Bethoron, & occurrit illis Iudas cum decem mili-
†1.Reg.14.f †1.Reg.7.f &14.b bus viris.[30] Et viderunt exercitum fortem,& orauit,& dixit: Benedictus es Saluator
Iſrael,† qui contriuiſti impetum potentis in manu ſerui tui Dauid, † & tradidiſti ca-
ſtra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri eius.[31] Conclude exerci-
tum iſtum in manu populi tui Iſrael, & confundantur in exercitu ſuo, & equitibus.
[32] Da illis formidinem,& tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur con-
tritione ſua.[33] Deiice illos gladio diligentium te,& collaudent te omnes qui nouerũt
nomen tuum,in hymnis.[34] Et commiſerunt prælium, & ceciderunt de exercitu Ly-

a. Inde ſtimulatus rex Antiochus cum bellum accẽderet per duces ſuos,Lyſiã, Nicanorem, Gorgiam, ita cum oriẽtalibus ſuis & Aſſyriis attritus eſt copiis, vt quadraginta & octo milia in medio cãpi à tribus milibus proſternerẽtur. Ambro. offi. li.1.c.40.

b. Sed Iudas Machabæus cũ de genere eſſet ſacerdotali collecto exercitu iuſtorũ aduerſus Antiochi duces, arma arripiens, eoſque de Iudæa expellens, perſecutioni grauiſsimæ finem impoſuit,ac tẽplũ ab imaginibus emundans,noua rurſus altaria, & cætera vaſa vel ornamẽta faciens,atque in tẽplum imponens, dedicauit ea ſimul cũ tẽplo. Beda in dedicatio. eccle. hom.1.

c. Clamemus in cœlũ, quia ſub cœlo omnia labor & dolor,vanitas & afflictio ſpiritus, Bernar. in pſal. Qui habitat. Ser.16.

d. His Iudas ſuos hortatus, haud ignarus quãtum momẽti in celeritate eſſet noctu ad hoſtiũ caſtra occultis itineribꝰ ducit. Ita ſanè accidit,vt eodem tempore Gorgias vir impiger cum cohorte vna & mille equitibꝰ ſpectaculum miſsis ad Machabæi caſtra & Iudas cũ ſuis, diuerſis itineribus ad hoſtem peruenerit. Cæterũ Gorgias vbi omnia deſerta vidit,ratus hoſtes metu in deuios montes abiiſſe, aliquãdiu deliberabũdus ſtetit, pergerétne illos ſequi, an retro ad ſuos rediret Iudas interea hoſtium munitiones ex improuiſo adortus, tantũ terroris ad primũ clamorem hoſtibus iniecit, vt ſine prælio alióve maiore conatu caſtra irruperit, ignémque tabernaculis iniecerit. Tum verò ferro & flamma latè graſſantibus fuga facta eſt: multi mortales intra extráque munitiones cæſi, cædéque Gazarã vſque diſtracta, ad tria milia hominũ cæſa dicũtur. Superuenit Gorgias ſuorũ cladi, qui procul ardẽtia intuitus caſtra ſubſtitit: inde vbi res perditas vidit, ne tentato quidem prælio fugam capeſsit. Sabellicus Ennead.5.li.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

siæ quinq; milia virorum. 35 Videns autem Lysias suorum fugam, & Iudæorum audaciam, & quòd parati sunt aut viuere aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rursus venirent in Iudæã. 36 Dixit autem Iudas, & fratres eius: E Ecce cõtriti sunt inimici nostri, ascẽdamus nunc mũdare sancta & renouare. 37 Et cõgregatus est omnis exercitus, & ascẽderunt in montẽ Sion. 38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu vel in mõtibus, & e pastophoria diruta, 39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerẽ super caput suum, 40 & ceciderũt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum, & clamauerunt in cœlum. 41 Tunc ordinauit Iudas viros vt pugnarẽt aduersus eos qui erãt in arce, donec emũdarent sancta. 42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatẽ habentes in lege dei, 43 & mundauerunt sancta, & tulerunt lapides cõtaminationis in locũ immundum. f 44 Et cogitauit de altari holocaustorum quod profanatũ erat, quid de eo faceret. 45 Et incidit illi consiliũ bonum, vt destrueret illud, ne forte illis esset in opprobriũ, quia contaminauerunt illud gentes, & demoliti sunt illud. 46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusq; veniret propheta, & responderet de eis. 47 Et acceperunt lapides integros secũdum legem, & ædificauerunt altare nouum secũdum illud quod fuit prius, 48 & ædificauerunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus, & ædem: & atria sanctificauerũt. 49 Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incẽsorum & mensam in templũ. 50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quæ super candelabrũ erant, & lucebant in templo. 51 Et posuerunt super mensam panes, & appẽderunt vela, & cõsummauerunt omnia opera quæ fecerant. g 52 Et ante matutinũ surrexerunt quinta & vicesima die mensis noni hic est mẽsis Chasleu centesimi quadragesimi octaui anni, 53 & obtulerũt sacrificium secundum legem super altare holocaustorũ nouum quod fecerunt. 54 Secundũ tempus & secundũ diem in qua cõtaminauerunt illud gentes, in qua renouatũ est in canticis, & citharis, & cinaris, & cymbalis. 55 Et cecidit omnis populus in faciẽ, & adorauerunt & benedixerunt in cœlum eum qui prosperauit eis, 56 & fecerunt dedicationẽ altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis. † 57 Et ornauerunt faciẽ templi coronis aureis & scutulis, & dedicauerũt portas & pastophoria, & imposuerũt eis ianuas. h 58 Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium gẽtium. † 59 Et statuit Iudas & fratres eius, & vniuersa Ecclesia Israel, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo, à quinta & vicesima die mensis Chasleu cum lætitia & gaudio. 60 Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent gentes, & conculcarent eum sicut antea fecerunt. 61 Et collocauit illic exercitum, vt seruarent eum, & muniuit eum ad custodiendam Bethsuram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

e. Pastophorium thalamus est vbi pallia seruari solebãt: inde pastophori dicebantur qui pallia ferebant, vt sępe fit in precationibus publicis. Et propriè pastophori appellãdi sunt sacerdotes custodes palliorum.

f. Non est igitur res noua templa habere ornata, & altaria deo consecrare. Dic enim oro, si rex tibi præcepisset domum extruere vt illic habitet, nonne omnia fecisses? Nunc igitur regia est Christi ecclesiæ cõstructio: ne sumptũ spectes, sed fructum computa. Chry. in Act. Apost. ca. 8. hom. 18.

g. Vicesimaquinta die mensis Nouembris facta fuit tertia dedicatio templi Ierosolymitani, de qua Ioh. 10. Facta sunt encema Ierosolymis: & hyems erat. Prima enim de qua. 2. Paral. 7. fuit tempore autumni. Secũda de qua. 1. Esdr. 6. tẽpore veris. Hęc autem tẽpore hyemis. Prima à Salomone, secunda à Zorobabel, tertia à Iuda Machabæo. Prima, decima Septembris. Secũda, tertia die Februarij, hæc autẽ vigesimaquinta die Nouembris. Cyril. in Ioh. lib. 7. cap. 9.

h. Iudas Machabæus multis & ipse inclytus victoriis, cũ frequenter exultanti populo pacem fortiter pugnando tribuisset, nunquid gloriam quandoq; partitus est alicui? Deniq; & facta est, inquit, non gloria, sed lætitia magna in populo. Quid minus ab his omnibus fecit conditor omnium, quo minus & ipse debeat gloriari singulariter? Bernar. super cãtic. Ser. 13.

Anno ante Christum. 163. Anno mũdi 3799. Iof. 12. 10.

† De cõs. di. 1. c. Solennitates.

† Ioan. 10.

Iudas auxiliantibus fratribus gentes inimicas percutit, Timotheum & filios Esau expugnat, & gentium idola succendit. V.

ET a factum est, vt audierunt gentes in circuitu, quia ædificatum est altare & A sanctuarium sicut prius, iratæ sunt valde, 2 & cogitabant tollere genus Iacob, qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo & persequi. 3 Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathene, quia circunsedebãt Israelitas, & percussit eos plaga magna. 4 Et recordatus est malitiam filiorũ Bean, qui erant populo in laqueum, b & in scandalum, insidiantes ei in via. 5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorũ igni cũ omnibus qui in eis erant. 6 Et trãsiuit ad filios Ammõ, & inuenit manum fortẽ & populum copiosum, & Timotheũ ducem ipsorum. 7 Et cõmisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos, 8 & cepit Iazer ciuitatem & filias eius, & reuersus est in Iudæam. 9 Et congregatæ sunt gentes quę sunt in Galaad,

aduersus

Iof. 12. 12.

a Porrò gentes finitimę reparationem Ierusalẽ & robur Iudæorũ ægrè ferebãt, & persequebant eos. Quos Iudas viriliter debellabat, & percussit Idumęos plaga magna: & pugnauit contra Timotheum ducem filiorũ Ammon. Comest. lib. 1. Machab. cap. 4.

b. Scandalum (ni fallor) non bonę rei, sed malę exemplũ est, ædificans ad delictum. Bonæ res neminem scandalizant, nisi malam mentem. Tertul. de virginib. velan.

aduersus Israelitas, qui erãt in finibus eorũ, vt tollerẽt eos, & fugerũt in c Datheman munitionẽ, 10 & miserunt literas ad Iudã & fratres eius, dicẽtes: Congregatæ sunt aduersum nos gẽtes per circuitũ, vt nos auferant, 11 & parant venire & occupare munitionem in quã cõfugimus, & Timotheus est dux exercitus eorũ. d 12 Nunc ergo veni B & eripe nos de manibus eorũ, quia cecidit multitudo de nobis. 13 Et omnes fratres nostri qui erãt in locis Tubin, interfecti sunt, & captiuas duxerũt vxores eorũ, & natos, & spolia, & perimerunt illic ferè mille viros. 14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nuntij venerunt de Galilæa cõscissis tunicis, nunciantes secundũ verba hæc, 15 dicentes conuenisse aduersum se à Ptolemaide, & Tyro, & Sidone, & repleta est omnis Galilęa alienigenis, vt nos cõsumant. 16 Vt audiuit autem Iudas & populus sermones istos, cõuenit Ecclesia magna, cogitare quid facerẽt fratribus suis qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis. 17 Dixítq; Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim. 18 Et reliquit Iosephũ filium Zachariæ, & Azariam duces populi cũ residuo exercitu in Iudęa ad custodiã, 19 & pręcepit illis, dicẽs: Præstote populo huic, & nolite bellũ committere aduersum gẽtes donec reuertamur. 20 Et partiti sunt Simoni viri tria milia, vt iret in Galilęam, Iudæ autem octo milia in Galaaditim. 21 Et abiit C Simon in Galilæam, & commisit pręlia multa cum gentibus. Et contritæ sunt gẽtes à facie eius, & persecutus est eos vsq; ad portam e Ptolemaidis. 22 Et ceciderũt de gentibus ferè tria milia virorũ, & accepit spolia eorũ. 23 Et assumpsit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cũ vxoribus & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Iudęã cũ lętitia magna. f 24 Et Iudas Machabęus & Ionathas & fratres eius trãsierũt Iordanẽ, & abierunt viam triũ dierum per desertum. 25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narrauerũt eis omnia quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide, 26 & quia multi ex eis cõprehẽsi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim. Hę oẽs ciuitates munitę & magnę. 27 Sed & in cęteris ciuitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi. Et in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, & comprehẽdere & tollere eos in vna die. 28 Et conuenit Iudas & exercitus eius viã in desertum Bosor repentè, & occupauit ciuitatem, & occidit omnẽ masculum in ore gladij, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eã igni. 29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant vsq; ad munitionẽ. 30 Et factum D est diluculo, cum eleuassent oculos suos, ecce populus multus cuius non erat numerus, portantes scalas & machinas, vt comprehenderent munitionem, & expugnarent eos. 31 Et vidit Iudas quia cœpit bellũ, & clamor belli ascẽdit ad cœlum sicut tuba, & clamor magnus de ciuitate. 32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris. 33 Et venit tribus ordinib9 post eos, & exclamauerũt tubis, & clamauerũt in oratione. 34 Et cognouerunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt à facie eius. Et percusserũt eos plaga magna, & ceciderũt ex eis in die illa ferè octo milia virorũ. 35 Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit & cœpit eã, & occidit omnẽ masculũ eius, & sumpsit spolia eius, & succẽdit eã igni. 36 Inde perrexit & cepit Casbõ, & Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates Galaaditidis. g 37 Post hęc autẽ verba cõgregauit Timotheus exercitũ alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem. 38 Et misit Iudas speculari exercitum, & renũtiauerunt ei, dicentes: quia cõuenerunt ad eũ omnes gẽtes quę in circuitu nostro sunt, & exercitus multus nimis. 39 Et Arabas cõduxerunt in auxiliũ sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in præ- E lium. Et abiit Iudas obuiã illis, 40 & ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentẽ aquæ, si trãsierit ad nos prior, non poterimus sustinere eũ, quia potens poterit aduersum nos. 41 Si verò timuerit trãsire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum. 42 Vt autem appropinquauit Iudas ad torrentẽ aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandauit eis dicens: Neminem hominum reliqueritis, sed veniant omnes in prælium. 43 Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eum. Et contritæ

Iof. 12. 12.

c. Dathemã munitio est in monte Galaad Iudæorũ. Et videtur vicina Masphath, vt infra hoc ipso capite legitur, Et diuertit Iudas (nẽpe à munitione Dathemã) in Masphat.

d. Sed quum primum finitimæ gentes sensere eius abitum, contractis copiis in Galaaditica regione finitimos Iudæos adorti sunt: at illi refugientes in castrum Datheman, significabãt Iudæ per nuncios & literas, quòd oppugnandi essent à Timotheo, rogantes vt se hoc periculo eriperet. Et iterim dũ legit has literas, superuenerunt Galilæorum nuncij querentes se infestari à Ptolemaide, Tyro, Sidone, & aliis finitimis populis. Ioseph. Antiq. Iudai. li. 12. c. 12.

e. Ptolemais ciuitas est maritima Phœniciæ ad Belum fluuiũ post carmelum mõtem, quem à meridie habet in finib9 Aser. Distat à Tyro miliaria Italica 32. nunc Accon dicta.

f. contra eos qui captiuos Iudæos in Galaaditide tenuerunt, Iudas Machabæus & fratres eius & Ionathas cum comitibus suis directi transierũt Iordanẽ, & abierunt viam triũ dierum per desertum. Glos. ordi.

g. Aliquãto pòst Timothe9 cõtractis numerosis copiis, & inter cæteros auxiliares conducta manu Arabum, trans torrentem castra posuit contra oppidũ Rafain. Ibi hortatus est suos milites vt strenuè pugnarẽt, arcerẽtque Iudæos à torrẽtis trãsitu: in hoc enim sitã victoriã, Iudæis futuris superioribus si transire potuerint. Iudas autem audito quòd Timotheus paratus esset ad prœliũ, properè cõtra eũ duxit exercitũ, traiectoque torrẽte adortus hostes, partim resistẽtes prostrauit, partim in fugã cõpulit, armis etiam passim abiectis. Horum nonnulli celeritate pedũ salutẽ consecuti sunt: quidam verò in fanũ quod Carnaim dicunt refugiẽtes, tutos se ibi fore sperauerunt. At Iudas & oppidum id occupauit, & incẽso templo, hostiũ alios flammis, alios ferro perdidit. Ioseph. antiq. Iud. li. 12. cap. 12.

ſunt omnes gentes à facie eorũ,& proiecerunt arma ſua, & fugerunt ad fanum quod
erat in Carnaim,[44] & occupauit ipſam ciuitatẽ,& fanũ ſuccendit igni cum omnibus
quæ erant in ipſo. Et oppreſſa eſt Carnaim, & nõ potuit ſuſtinere contra faciẽ Iudæ.
[45] E cõgregauit Iudas vniuerſos Iſraelitas qui erant in Galaaditide à minimo vſq; ad
maximũ,& vxores eorũ,& natos,& vaſa & exercitum magnum valde,vt venirent in
terrã Iudę.[46] Et venerunt vſq; [h] Ephron,& hæc ciuitas magna in ingreſſu poſita mu-
nita valde,& non erat declinare ab ea dextra vel ſiniſtra,ſed per mediã iter erat. [47] Et F
incluſerũt ſe qui erant in ciuitate,& obſtruxerũt portas lapidibus. Et miſit ad eos Iu-
das verbis pacificis,[48] dicens:† Trãſeamus per terrã veſtram, vt eamus in terram no- †Num.20.d
ſtram,& nemo vobis nocebit,tantũ pedibus trãſibimus. Et nolebant eis aperire:[49] &
præcepit Iudas prędicari in caſtris,vt applicarẽt vnuſquiſq; in quo erat loco.[50] Et ap-
plicuerunt ſe viri virtutis,& oppugnauit ciuitatẽ illam tota die & tota nocte, & tra-
dita eſt ciuitas in manu eius:[51] & peremerũt omnẽ maſculum in ore gladij, & eradi-
cauit eã,& accepit ſpolia eius,& trãſiuit per totam ciuitatem ſuper interfectos. [52] Et Ioſ.12.11.
tranſgreſſi ſunt Iordanẽ in campo magno contra faciẽ Bethſan. [53] Et erat Iudas con-
gregans extremos, & exhortabatur populũ per totam viã, donec venirent in terram
Iuda.[54] Et aſcenderũt in montẽ Sion cum lætitia & gaudio:& obtulerũt holocauſta,
quòd nemo ex eis cecidiſſet,donec reuerterẽtur in pace.[55] Et in diebus quib9 erat Iu-
das & Ionathas in terra Galaad, & Simõ frater eius in [i] Galilæa contra faciem Ptole-
maidis,[56] audiuit Ioſephus Zachariæ fili9,& Azarias prĩceps virtutis res bene geſtas,
& prælia quæ facta ſunt,[57] & dixit:Faciamus & ipſi nobis nomen,& eamus pugnare
aduerſus gẽtes quę in circuitu noſtro ſunt.[58] Et pręcepit his qui erãt in exercitu ſuo, G
& abierũt Iamniã. [59] Et exiuit Gorgias de ciuitate,& viri eius obuiã illis in pugnam.
[60] Et fugati ſunt Ioſephus & Azarias vſq; in fines Iudææ,& ceciderũt illo die de po-
pulo Iſrael ad duo milia viri. Et facta eſt plaga magna in populo,[61] quia nõ audierunt
Iudã & fratres eius,exiſtimantes fortiter ſe facturos.[62] Ipſi autẽ non erant de ſemine
virorum illorũ per quos ſalus facta eſt in Iſrael.[63] Et viri Iudã magnificati ſunt valde
in cõſpectu omnis Iſrael & gentiũ omnium vbi audiebantur nomen eorum.[64] Et cõ
uenerunt ad eas fauſta acclamãtes.[65] Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabãt fi-
lios Eſau in terra quæ ad auſtrũ eſt,& percuſſit Chebrõ & filias ei9,& muros eius, &
turres eius ſuccendit igni in circuitu.[66] Et mouit caſtra, vt iret in terrã alienigenarũ,
& perambulabat Samariam. [67] In die illa ceciderunt ſacerdotes in bello dum volunt
fortiter facere, dum ſine conſilio exeunt in pręlium.[68] Et declinauit Iudas in Azotũ
in terram alienigenarum,& diruit aras eorum,& ſculptilia deorum ipſorum ſuccen-
dit igni,& cepit ſpolia ciuitatum,& reuerſus eſt in terram Iuda.

h. Ephron ciuitas valida ſuper Iordanem ad orientales partes, quaſi contra Scythopolim, vltra tamen Iordanem.

i. Duæ ſunt Galilęæ, quę ſuperior & inferior appellantur: eáſque Phœnice & Syria cingũt. Diſcernit verò ab occidẽte Ptolemais territorij ſuis finibus, & quẽdã Galilæorum, nunc autẽ Tyriorum mõs Carmelus, cui cõiuncta eſt Gabaa equitũ ciuitas, quæ ſic appellatẽ eo quòd equites ab Herode dimiſsi coloni eò deducebantur. A meridie autẽ Samaritis & Scythopolis vſque ad flumen Iordanẽ, ab oriente verò Hippene & Gadaris, ſed & Gaulanitis definit: qui etiam regni Agrippæ fines ſunt. Septentrionalis eius tractus Tyro, itémque Tyriorum finibus terminatur. Inferioris quidem Galilææ longitudo à Tiberiade vſque ad Zabulon, cui vicina eſt in locis maritimis Ptolemais, protenditur. Latitudine autem patet à vico Xaloth, qui in magno cãpo ſitus eſt, vſque ad Berſaben: vnde etiam ſuperioris Galilææ latitudo incipit vſque ad Faca vicũ, qui terram dirimit Tyriorum. Longitudo verò eius à Thella vico Iordani proximo vſq; ad Mereth extenditur. Ioſeph. de bel. Iud. lib.3.cap.2.

Antiochus patri in obſidione Elimaidis mortuo ſuccedens, venit Ieruſalem: & cum pacem iuraſſet, fregit iuſiurandum, & reuerſus Antiochiam inuenit Philippum ciuitati dominantem. VI.

ET [a] rex Antiochus perambulabat ſuperiores regiones. Et audiuit eſſe ciuita- A
tem Elimaidẽ in Perſide nobiliſſimam,& copioſam in argẽto & auro,[2] tem-
plúmq; in ea locuples valde. Et illic velamina aurea,& loricę,& ſcuta quę re-
liquit Alexãder Philippi rex Macedo,qui regnauit prim9 in Gręcia.[3] Et venit,& quę-
rebat capere ciuitatem,& deprædari eam,& nõ potuit, quoniam innotuit ſermo his
qui erant in ciuitate.[4] Et inſurrexerũt in præliũ,& fugit inde, & abiit cũ triſtitia ma-
gna,& reuerſus eſt in Babyloniam.[5] Et venit qui nuntiaret ei in Perſide, quia fugata
ſunt caſtra quę erant in terra Iuda,[6] & quia abiit Lyſias cum virtute forti in primis,&
fugatus eſt à facie Iudæorũ,& inualuerunt armis & viribus,& ſpoliis multis quæ ce-
perunt de caſtris quæ exciderũt. [7] Et quia diruerunt abominationẽ quam ædificaue-
rant ſuper altare quod erat in Ieruſalem, & ſanctificationem, ſicut prius circundede-
rũt muris excelſis,ſed & [b] Bethſuram ciuitatẽ.[8] Et factum eſt,vt audiuit Rex ſermo-
nes iſtos,expauit, & cõmotus eſt valde, & decidit in lectum,& incidit in languorem
præ

Anno ante Chriſtum. 163. Anno mũdi.3799. Ioſ.11.10.

a. Per id tempus Antiochus quem in Perſidem profectum diximus, cum aliquãdiu ad Elimaidem vrbem conſediſſet, expugnãdæ ſtudio: vt Dianę templũ quod ibi fuit multarum gentium donariis opulentum diriperet, demũ ignominioſè inde repulſus, cùm Babylonẽ veniret, accepto nuncio de his quæ in Galilæa facta erant, nimia animi ęgritudine in morbum incidit: paucíſq; diebus vita deceſsit. Priuſquam expiraret, identidem inter ſuos teſtatus, ſe immatura morte extingui, quòd Ieroſolymitanum tẽplum impiè profanaſſet. Sabellic. Ennead.5.lib.8.

b. Bethſura præſidiũ vrbis Ieruſalẽ impoſitũ clauſtris montiũ ad Raphaim vallẽ ſuper publica via quæ à Ieruſalem Gazam ducit procul.5.ſtadiis.

B prę triſtitia,quia nõ eſt factũ ei ſicut cogitabat. [9] Et erat illic per dies multos,quia re-
nouata eſt ĩ eo triſtitia magna,& arbitrat9 eſt ſe mori.[10] Et vocauit oẽs amicos ſuos,
& dixit illis:Receſſit ſomnus ab oculis meis, & cõcidi & mortui corde præ ſolicitu-
dine.[11] Et dixi in corde meo:In quantã tribulationẽ deueni,& in quos fluctus triſtitię
in qua nũc ſum,qui iucũdus eram,& dilectus in poteſtate mea ! [c] [12] Nunc verò remi-
niſcor malorũ quæ feci in Ieruſalem : vnde & abſtuli omnia ſpolia aurea & argentea
quæ erãt in ea,& miſi auferre habitãtes Iudæã ſine cauſa. [13] Cognoui ergo quia pro-
pterea inuenerũt me mala iſta,& ecce pereo triſtitia magna in terra aliena.[14] Et voca-
uit Philippũ vnũ de amicis ſuis,& præpoſuit eũ ſuper vniuerſum regnũ ſuũ.[15] Et de-
dit ei diadema, & ſtolã ſuã & annulũ, vt adduceret Antiochũ filiũ ſuum, & nutriret
eum vt regnaret:[16] & [d] mortuus eſt illic Antiochus rex anno centeſimo quadrageſi-
mo nono.[17] Et cognouit Lyſias quoniã mortuus eſt Rex,& cõſtituit regnare Antio-
C chum filiũ eius quem nutriuit adoleſcentẽ,& vocauit nomẽ eius Eupatorem.[18] Et ij
qui erant in arce,concluſerant Iſrael in circuitu ſanctorũ, & quærebãt eis mala ſem-
per & firmamentũ gentiũ. [19] Et cogitauit Iudas diſperdere eos,& cõuocauit vniuer-
ſum populũ,vt obſiderent eos. [20] Et conuenerunt ſimul, & obſederũt eos anno cen-
teſimo quinquageſimo:& fecerunt balliſtas & machinas. [21] Et exierunt quidã ex eis
qui obſidebãtur,& adiunxerunt ſe illis aliqui impij ex Iſrael, [22] & abierũt ad regẽ,&
dixerunt:Quouſq; non facis iudiciũ,& vindicas fratres noſtros? [23] Nos decreuimus
ſeruire patri tuo,& ambulare in præceptis eius, & obſequi edictis eius, [24] & filij po-
puli noſtri propter hoc alienabant ſe à nobis. Et quicunq; inueniebantur ex nobis,in-
terficiebãtur,& hęreditates noſtræ diripiebãtur. [25] Et nõ ad nos tantùm extenderunt
manũ,ſed & in omnes fines noſtros.[26] Et ecce applicuerunt hodie ad arcẽ in Ieruſalẽ
occupare eam, & munitionẽ in Bethſura munierunt. [27] Et niſi præueneris eos velo-
cius,maiora quàm hęc faciẽt,& nõ poteris obtinere eos.[28] Et iratus eſt rex vt hęc au-
diuit,& cõuocauit omnes amicos ſuos,& principes exercitus ſui, & eos qui ſuper e-
D quites erant.[29] Sed & de regnis aliis,& de inſulis maritimis venerũt ad eum exercitus
cõductitij. [30] Et erat numerus exercitus eius cẽtũ milia peditũ, & viginti milia equi-
tum,& elephanti triginta duo,docti ad præliũ.[31] Et venerunt per Idumęam,& appli-
cauerunt ad Bethſuram,& pugnauerũt dies multos,& fecerunt machinas; & exierũt
& ſuccenderũt eas igni,& pugnauerunt viriliter.[32] Et receſſit Iudas ab arce,& mouit
caſtra ad [e] Bethzacharan cõtra caſtra regis.[33] Et ſurrexit rex ante lucem,& concitauit
exercitus in impetũ contra viam Bethzacharan. Et cõparauerunt ſe exercitus in præ-
lium,& tubis cecinerũt.[34] Et elephantis oſtẽderunt ſanguinẽ vuæ & mori, ad acuen-
dos eos in præliũ:[35] & diuiſerũt beſtias per legiones, & aſtiterunt ſingulis elephantis
mille viri in loricis cõcatenatis,& galeæ areæ in capitibus eorũ, & quingenti equites
ordinati vnicuiq; beſtiæ electi erant.[36] Hi ante tempus vbicunq; erat beſtia, ibi erãt:
& quocunq; ibat,ibant:& non diſcedebãt ab ea.[37] Sed & turres ligneæ ſuper eos fir-
E mæ protegentes,ſuper ſingulas beſtias, & ſuper eas machinæ. Et ſuper ſingulas viri
virtutis trigintaduo qui pugnabant deſuper, & intus magiſter beſtiæ.[38] Et reſiduũ e-
quitatum hinc & inde ſtatuit in duas partes,tubis exercitum cõmouere,& perurgere
cõſtipatos in legionib9 ei9.[39] Et vt refulſit ſol in clypeos aureos & ęreos,reſplẽduerũt
mõtes ab eis,& reſplenduerũt ſicut lãpades ignis.[40] Et diſtincta eſt pars exercitus re-
gis per mõtes excelſos,& alij per loca humilia,& ibant cautè & ordinatè. [41] Et com-
mouebantur omnes inhabitantes terrã à voce multitudinis eorũ,& inceſſu turbæ,&
colliſione armorũ. Erat enim exercitus magnus valde & fortis.[42] Et appropiauit Iu-
das & exercitus eius in prælium, & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti viri. [f] [43] Et
vidit Eleazar filius Saura vnam de beſtiis loricatã loricis regis, & erat eminens ſuper
cæteras beſtias. Et viſum eſt ei quòd in ea eſſet rex,[44] & dedit ſe vt liberaret populum
ſuũ,& acquireret ſibi nomen æternũ. [45] Et cucurrit ad eam audacter in medio legio-
nis interficiẽs à dextris & à ſiniſtris,& cadebant ab eo huc atq; illuc. [46] Et iuit ſub pe-
des elephantis,& ſuppoſuit ſe ei,& occidit eum, & cecidit in terram ſuper ipſum: &

Anno ante Chriſtum. 162. Anno mũdi.3890.

Anno ante Chriſtum. 161. Anno mũdi.3310.

Anno ante Chriſtum. 161. Anno mũdi.3810. Ioſ.12.14.

c. Huius pœnitentiæ ſimilis Iudæ pœnitentia eſt, qui poſtquã peccauit, ait: Peccaui tradẽs ſanguinẽ iuſtũ. Cũ vero peccaret, ait: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eũ tradã? Ex hac re dilectiſsimi fratres edocemur, quod negligẽtibus ac deſidioſis facilè admonitio prodeſſe non poterit: ſtudioſis autem etiã admonitione ceſſante multum cõmoditatis accedit. Nam & Iudas quãdo magiſter admonebat, nõ flectebatur: & quando nullus admonuit, excitata conſcientia ſcelus cognouit admiſſum, ſic & iſte Antiochus. Chryſo. de prodi. Iudæ, homil.

d. Mors Antiochi Epiphanis ſiue illuſtris, qui tot Ieruſalem mala intulerat, vt ſupra: & mortuus eſt primo anno Eupatoris, poſtquam vndecim annos perfectos regnauerat.

e. Bethzachara ſiue iuxta Ioſephũ Bethzacharia, locus quidam anguſtus præſidium Iudæ Machabæi cõtra Antiochum: diſtans ab hoſtibus 10. milibus ſtadiorum, ſiue 70. ſtadiis. Ioſeph. antiq. Iud. lib.12.c.14.

f. Virtutem ducis Iudę Machabæi de vno eius milite conſiderate. Nanque Eleazarus cũ ſupereminentem cæteris elephantem lorica veſtitum regia aduerteret, arbitratus quòd in eo eſſet rex, curſu cõcito in mediũ legionis ſe proripuit, & abiecto clypeo vtraque manu interficiebat beſtiam, atq; intrauit ſub eam, & ſubiecto gladio interemit eam. Itaq; cadens beſtia oppreſsit Eleazarum, atque ita mortu9 eſt. Amb. Offic. li.1.cap.40.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

g. Quasi sub hoste quę protinus moritur, qui de culpa quam superat eluatur. Greg. Moral. 19. 17.

h. Septimus quisque annus, terræ sabbatũ erat. Ab initio enim ingressionis in terram sanctam sabbata terræ coeperũt. Vnde anno septimo primum sabbatum terræ ac remissionis celebratũ est: quo neq; serere neque mercere licebat, sed anno sexto terra protulit duplos fructus, imò trium annorũ qui sufficeret vsque ad annum nonũ: vt Leuit. 25. a nõ quòd proluberent vesci fructibus quos terra sponte sua ferebat. Tenebantur etiam septimo quoque anno remittere seruos Hebræos, sed & pauperibus remittere debitum præstitum: vt Deut. 15. Sed nec sabbatum terræ incipiebat prima die primi mensis Nisan, qui nostro respondet Martio vel Aprili, sed decimo die septimi mẽsis quo primo terram promissionis sunt ingressi. Propterea hic annus creditur esse. 187. sabbatum terræ ab ingressu terræ promissionis.

i. Tantũ laborabatur victus penuria, quòd fruges veteres absumpserant, & annus iciderat septimus, per quẽ fructus non colliguntur, & eum cessare ab agricultura lex nostra iubeat, nec permittat tum arare terrã, vel serere: quo factum est vt multi se clam subducerent propter inopiam, vt penes paucos templi turcla remãneret. Cæterum rex & Lysias Imperator cognito quòd Philippus vsurpato sibi regno aduentaret ex Perside, decreuerunt soluta obsidione illi occurrere, celãtes tamen, quantũ fieri poterat, id consilium, tam militẽ quàm duces reliquos. Ioseph. lib. 11. cap. 14. Antiq.

a. Eodem tempore Demetrius Seleuci filius à Roma profugus Tripolim occupat in Syria: assumptóque diademate, & contractis quotquot potuit militibus mercenariis regnũ inuadit. Cumque certatim ad eum populi deficerent excipiẽtes eũ obuijs manibus, etiã Antiochum regem & Lysiã comprehensos viuos ad eũ perduxerunt: qui mox iussu Demetrij necati sunt, post exactũ regni Antiochi annum alterũ. Ioseph. Antiq. libr. 12 cap. 16.

b. Nõ multo post Alcimus quidam per ambitionem, cum à genere sacerdotali esset alienus, quod nefas erat, põtifex est factus. Aug. de ciuit. dei. lib. 18. cap. 45.

c. Conuenerunt igitur ad Iacimum siue Alcimum & Bacchidẽ congregatio scribarum requirentium quæ iusta sunt. Et deinceps adiũgit, & iurauit illis, dicẽs: Non inferemus vobis malum, neq; amicis vestris: & crediderunt ei: & comprehendit ex his sexaginta viros, & occidit eos in vno die, secundum verbum Asaph quod scripsit: Dederunt morticina seruorum tuorũ escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorũ bestijs terræ: sanguinẽm q; eorũ effuderunt in circuitu Ierusalem, & nõ erat qui sepeliret. Euseb. de demonstra. Euangel. lib. 10. cap. 1.

g mortuus est illic. 47 Et videntes virtutẽ regis & impetum exercitus eius, diuerterũt F
se ab eis. 48 Castra regis autẽ ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iudæam & mõtem Sion. 49 Et fecit pacem cũ his qui erant in Bethsura, & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia h sabbata erant terræ. 50 Et comprehendit rex Bethsuram, & constituit ibi custodiã seruare eam; 51 & cõuertit castra ad locũ sanctificationis dies multos. Et statuit illic ballistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mittẽdas sagittas, & fundibula. 52 Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnauerunt dies multos. i 53 Escæ autẽ non erant in ciuitate eo quòd septimus annus esset, & qui remanserant in Iudæa de gẽtibus, cõsumpserant reliquias eorum quæ repositæ fuerant. 54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniã obtinuerat eos fames, & dispersi sunt vnusquisq; in locum suum. 55 Et audiuit Lysias quòd Phi- G
lippus, quem constituerat rex Antiochus cum adhuc viueret, vt nutriret Antiochum filium suũ, & regnaret, 56 reuersus est à Perside & Media, & exercitus qui abierat cũ ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia. 57 Et festinauit ire & dicere ad regẽ & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno. 58 Nunc itaq; demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacẽ, & cum omni gente eorum, 59 & constituamus illis vt ambulent in legitimis suis sicut prius. Propter legitima enim ipsorũ quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc. 60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum, & misit ad eos pacem facere, & receperũt illam, 61 & iurauit illis rex & principes, & exierunt de munitione. 62 Et intrauit rex mõtem Sion, & vidit munitionem loci, & rupit citius iuramentum quod iurauit, & mandauit destruere murum in gyro. 63 Et discessit festinanter, & reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem ciuitati, & pugnauit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

Demetrius occisis Antiocho & Lysia regnat: per Bacchidem verò & Alcimum filios Israel affligit, quibus Nicanor superueniens à Iuda interfectus est. VII.

Anno ante Christum. 161. Anno mũdi. 3802. Ios. 12. 21.

ANno a centesimo quinquagesimo & primo exiuit Demetrius Seleuci filius A
ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis viris in ciuitatem maritimã, & regnauit illic. 2 Et factũ est vt ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochũ & Lysiã, vt adducerẽt eos ad eũ: 3 & res ei innotuit, & ait: Nolite mihi ostẽdere faciẽ eorũ. 4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedẽ regni sui, 5 & venerunt ad eũ viri iniqui & impij ex Israel, & Alcimus dux eorũ, qui volebat fieri sacerdos. 6 Et accusauerunt populũ apud regem, dicẽtes: Perdidit Iudas & fratres eius omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra. 7 Nunc ergo mitte virum cui credis, vt eat & videat exterminiũ omne quod fecit nobis in regionibus regis: & puniat omnes amicos eius, & adiutores eorum. 8 Et elegit rex ex ami- B
cis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi, & misit eum vt videret exterminium quod fecit Iudas. b Sed 9 & Alcimum impiũ constituit in sacerdotium, & mandauit ei facere vltionem in filios Israel. 10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Iuda, & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Iudã & ad fratres eius verbis pacificis in dolo, 11 & non intenderunt sermonibus eorũ. Viderunt enim quia venerũt cum exercitu magno, c 12 & conuenerũt ad Alcimũ & Bacchidem cõgregatio scribarum requirere quæ iusta sunt. 13 Et primi Assidæi, qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacẽ. 14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos. 15 Et locutus est cũ eis verba pacifica, & iurauit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris. 16 Et C
crediderunt ei, & cõprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die secundum verbũ quod scriptum est: † 17 Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorũ effuderũt in circuitu Ierusalẽ: & nõ erat qui sepeliret. 18 Et incubuit timor & tremor † Psal. 78. 2

in omnem

in omnem populum, quia dixerunt: Non est veritas & iudiciũ in eis. Transgressi sunt enim constitutum, & iusiurandum quod iurauerunt. 19 Et mouit Bacchides castra ab Ierusalem, & applicuit in d Bethzecha, & misit & comprehẽdit multos ex eis qui à se refugerãt, & quosdã de populo mactauit, & in puteũ magnum proiecit. 20 Et cõmisit regionẽ Alcimo, & reliquit cum eo auxiliũ in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem, 21 & satisagebat Alcimus pro principatu sacerdotij sui. 22 Et conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerũt
D plagam magnam in Israel. e 23 Et vidit Iudas omnia mala quę fecit Alcimus, & qui cũ eo erant, filiis Israel, multo plus quàm gentes, 24 & exiit in omnes fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores: & cessauerunt vltrà exire in regionem. † 1. Mach. 14. b 25 Vidit autẽ Alcimus quòd præualuit Iudas & qui cum eo erãt, & cognouit quia nõ potest sustinere eos, & regressus est ad regẽ, & accusauit eos multis criminib⁹. † 26 Et misit rex Nicanorem vnum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israel, & mandauit ei euertere populũ. 27 Et venit Nicanor in Ierusalẽ cum exercitu magno, & misit ad Iudam & ad fratres eius cum dolo verbis pacificis, 28 dicens: Non sit pugna inter me & vos. Veniam cum viris paucis, vt videam facies
E vestras cũ pace. 29 Et venit ad Iudam, & salutauerunt se inuicem pacificè, & hostes parati erant rapere Iudam. 30 Et innotuit sermo Iudę quoniã cum dolo venerat ad eum, & conterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciem eius. 31 Et cognouit Nicanor quoniam denũdatum est cõsilium eius, & exiuit obuiam Iudæ in pugnam iuxta f Capharsalama. 32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinq; milia viri, & fugerũt in ciuitatẽ Dauid. g 33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in mõtem Sion, & exierũt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocaustomata quæ offerebantur pro rege. 34 Et irridẽs spreuit eos, & polluit, & locutus est superbè, 35 &
F iurauit cum ira, dicẽs: Nisi traditus fuerit Iudas & exercitus eius in manus meas, continuò cum regressus fuero in pace, succẽdam domum istam. Et exiit cum ira magna, 36 & intrauerũt sacerdotes, & steterũt ante faciẽ altaris & templi, & flentes dixerunt: 37 Tu domine elegisti domũ istam ad inuocandũ nomen tuum in ea, vt esset domus orationis & obsecrationis populo tuo. 38 Fac vindictã in homine isto & exercitu ei⁹, & cadent in gladio. Memento blasphemias eorum, & ne dederis eis vt permaneant. 39 Et exiit Nicanor ab Ierusalẽ, & castra applicuit ad Bethorõ, & occurrit illi exercitus Syrię. 40 Et Iudas applicuit in Adarsa cũ tribus milibus viris. Et orauit Iudas, & dixit: † 41 Qui missi erant à rege Sẽnacherib, domine, quia blasphemauerũt te, exiit angelus & percussit ex eis centum octoginta quinq; milia, 42 sic contere exercitũ istum in cõspectu nostro hodie, & scient cęteri quia malè locutus est super sancta tua, & iu-
G dica illum secundũ malitiam illius. 43 Et commiserunt exercitus prælium tertia decima die mẽsis Adar, & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio. 44 Vt autẽ vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor, proiecerũt arma sua, & fugerunt, 45 & persecuti sunt eos viã vnius diei, ab Adarsa vsquequo veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cũ significationibus. 46 Et exierunt de omnibus castellis Iudææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos. Et ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec vnus. 47 Et acceperunt spolia eorum in prædam, & caput Nicanoris amputauerunt, & dexteram eius quam extenderat superbè, & attulerunt & suspenderunt contra Ierusalem. 48 Et lętatus est populus valde, & egerunt diem illam in lætitia magna. 49 Et constituit agi omnibus annis diem istam tertia decima die mensis Adar: 50 & siluit terra Iuda dies paucos.

d. Bethzecha ciuitas est Gaulonis, propinqua Thebab & Abelmeula, in tribu Manasse.

e. Quid est quòd Iudas vltionem in præuaricatoribꝰ facit, nisi quòd redemptor noster vindicet electos suos nec quẽquam suorũ in vacuum perire permittit: sed duobus modis vindictam in his qui merentur expedes &c. Glo. Ord.

f. Capharsalama ipsa est Antipatrida, in optimo Iudææ campo & diuite arboribus & fluminibꝰ fita, inter Diospolim & Cęsaream, procul ab Ioppe, 150. stadiis cõtra orientalem plagam.

g. Iudas & ipse celeri fuga agmen repetẽs, hosti intẽsior factus, prælium ferociter iniit. Pugnatum est ad vicũ Capharsalama, ibique Iudas Machabęus victus, in proximã arcem cõpellitur. Nec ita multò post cũ mille duntaxat circa Adasis vicum, qui minus quatuor milibus passuum à Bethoro procul abest, iterum cũ hoste est congressus. Nicanore cadẽte ita Demetrianos afflixit, vt ex nouẽ milibus hominum nemo ferè superfuerit: cum mille interim nec amplꝰ Iudæ adessent. Dies in qua Iudas tã fœliciter in Nicanorem dimicauit, solennis mansit apud Iudæos. Quienerũtque exinde res eius gentis non nihil ab externis armis. Sabellic. Ennea. 5. lib. 8.

Iudas audita Romanorum fama, cum illis fœdus percutit: ad quem Romani suum fœderis rescriptum mittunt. VIII.

Anno ante A Christum. 159. Anno mũdi. 3803. Ios. 12. 17.

ITa a audiuit Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia quæ postulantur ab eis, & quicunq; accesserut ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus. 2 Et audierunt prælia

a. Iudas cùm multa audisset de Romana potẽtia, quòd deuictis Gallis & Hispanis ac Carthaginensibus, Græciam quoque subegerint: & reges Persẽum, Philippum, magnumque Antiochum perdomuerint, decreuit cõciliare sibi eorum amicitiã. Missis igitur in hoc Romã duobus examicorũ numero, Eupolemo Iohannis, & Iasone Eleazari filio rogauit vt in societatẽ & amicitiam reciperẽtur: & vt Demetrio scriberent ne posthac Iudæos bello lacesseret. Ioseph. Anti. li. 12. c. 17.

Universidad de Deusto Biblioteca

eorum,& virtutes bonas quas fecerunt in Galatia,quia obtinuerunt eos,& duxerunt
ſub tributum, 3 & quanta fecerũt in regione Hiſpaniæ, & quòd in poteſtatẽ redege-
runt metalla argenti & auri quæ illic ſunt,& poſſederunt omnẽ locum b conſilio ſuo
& patiẽtia, 4 locáq; quę lõge erant valde ab eis:& reges qui ſuperuenerãt eis ab extre-
mis terræ,cõtriuerunt,& percuſſerũt eos plaga magna. Cæteri autem dant eis tribu-
tum omnibus annis. 5 Et Philippum Perſen Cethæorũ regem, & cæteros qui aduer-
ſus eos arma tulerant,cõtriuerunt in bello,& obtinuerunt eos. 6 Et Antiochum ma-
gnum regẽ Aſiæ,qui eis pugnam intulerat,habens centũ viginti elephantes, & equi-
tatum,& currus,& exercitum magnum valde contritum ab eis: 7 & quia ceperunt eũ
viuum,& ſtatuerunt ei vt daret ipſe & qui regnarent poſt ipſum,tributum magnum,
& daret obſides & cõſtitutum. c 8 Et regionẽ Indorum,& Medos, & Lydos de opti- B
mis regionibus eorũ, & acceptas eas ab eis dederunt Eumeni regi. 9 Et quia qui erant
apud Helladã,voluerũt ire & tollere eos,& innotuit ſermo his, 10 & miſerunt ad eos
ducem vnum,& pugnauerunt contra illos,& ciciderunt ex eis multi,& captiuas du-
xerunt vxores eorum & filios,& diripuerũt eos,& terram eorum poſſederunt,& de-
ſtruxerunt muros eorũ,& in ſeruitutem illos redegerunt vſq; in hunc diem. 11 Et re-
ſidua regna & inſulas quæ aliquando reſtiterant illis,exterminauerunt, & in poteſta-
tem redegerũt. 12 Cum amicis autẽ ſuis,& qui in ipſis requiem habebant, cõſeruaue-
runt amicitiam,& obtinuerũt regna quæ erãt proxima,& quæ erant longe: quia qui-
cunq; audiebant nomen eorũ, timebãt eos. 13 Quibus verò vellent auxilio eſſe,vt re-
gnarent,regnabãt:quos autẽ vellent regno deturbabant:& exaltati ſunt valde. d 14 Et
in omnibus iſtis nemo portabat diadema,nec induebatur purpura,vt magnificaretur
in ea. 15 Et quia Curiam fecerunt ſibi,& quotidie cõſulebant trecentos viginti, conſi- C
lium agẽtes ſemper de multitudine, vt quæ digna ſunt,gerant. 16 Et committunt vni
homini magiſtratũ ſuum per ſingulos annos dominari vniuerſæ terræ ſuæ,& omnes
obediunt vni,& nõ eſt inuidia neq; zelus inter eos. 17 Et elegit Iudas Eupolemum fi-
lium Iohannis,filij Iacob,& Iaſonem filium Eleazari, & miſit eos Romam cõſtitue-
re cũ illis amicitiam & ſocietatem, 18 & vt auferrẽt ab eis iugum Græcorũ,quia vide-
runt quòd in ſeruitutẽ premerent regnum Iſrael. 19 Et abierunt Romam viam multã
valde,& introierũt Curiam,& dixerunt: 20 Iudas Machabęus & fratres eius,& popu-
lus Iudæorũ miſerunt nos ad vos ſtatuere vobiſcum ſocietatẽ & pacem,& cõſcribere
nos ſocios & amicos veſtros. 21 Et placuit ſermo in conſpectu eorum. † 22 Et hoc re-
ſcriptum quod reſcripſerunt in tabulis æreis, & miſerunt in Ieruſalem, vt eſſet apud
eos ibi memoriale pacis & ſocietatis: 23 Bene ſit Romanis & genti Iudęorũ in mari &
in terra in ęternum,gladiúſq; & hoſtis procul ſit ab eis. e 24 Quòd ſi inſtiterit bellum D
Romanis prius,aut omnibus ſociis eorũ in omni dominatione eorum, 25 auxiliũ fer-
ret gens Iudæorum prout tẽpus dictauerit,corde pleno. 26 Et præliãtibus nõ dabunt
neq; ſubminiſtrabunt triticum,arma, pecuniam naues, ſicut placuit Romanis,& cu-
ſtodient mandata eorum nihil ab eis accipientes. 27 Similiter autẽ & ſi genti Iudæo-
rum prius acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex animo prout eis tempus permi-
ſerit, 28 & adiuuantibus non dabitur triticum,arma,pecunia,naues, ſicut placuit Ro-
manis,& cuſtodient mandata eorum abſq; dolo. 29 Secundum hæc verba conſtitue-
runt Romani populo Iudæorum. 30 Quòd ſi poſt hæc verba hi aut illi addere aut de-
mere ad hæc aliquid voluerint,facient ex propoſito ſuo: & quæcunq; addiderint vel
dempſerint,rata erunt. 31 Sed & de malis quæ Demetrius rex fecit in eos, ſcripſimus
ei,dicẽtes:Quare grauaſti iugum tuum ſuper amicos noſtros & ſocios Iudæos? 32 Si
ergo iterum adierint nos aduerſum te,faciemus illis iudicium,& pugnabimus tecum
mari terráque.

b. Tolerando patienter laborem qui eſt in exercitio armorum. Lyra. ibid.

c. Romani ſua bellica prudentia vicerũt plura quàm fortitudine. Vnde Vegetius in libro ſuo de re militari ait quòd in nullo legũtur Romani orbẽ terræ ſibi ſubieciſſe, niſi prudẽtia bellica,& armorum exercitio. Græci etenim erant illis aſtutiores, Hiſpani ferociores, Theutonici corpore maiores & fortiores, Galli autem plures. Hæc ille.

d. A principio enim vrbis conditæ fuerunt reges Romæ vſque ad Tarquinium ſuperbũ: quo deiecto propter eius ſuperbiam & tyrannidem, populus cõſules præfecit regimini reipublicæ, deinde tribunos plebis, & dictatores, rurſus conſules rempublicam gubernauerunt vſque ad Iuliũ Cæſarem, qui primus arripuit imperium ſingulare. Patet igitur quòd tẽpore Machabæorum conſules pręerant reipublicæ: vnde nullus vtebatur inſignis regalibus. Lyranus. ibid.

e. Placuit ſermo Romanis, & ſcripſerunt fœderis formam in hũc modum: Bene ſit Romanis, & gẽti Iudæorum in mari & in terra: & pax in æternũ. Quòd ſi inſtiterit bellũ Romanis, auxilium feret gens Iudæorũ, nulla accipiens ſtipendia à Romanis. Idipſum facient Romani Iudæis. Tunc etiã ſcripſerũt Romani ad Demetriũ: Quare grauaſti iugum tuum ſuper amicos noſtros & ſocios Iudæos? Si ergo iterũ adierint nos aduerſum te, faciemus illis iudicium, pugnabimus tecũ terra marique. Comeſt. ibi. cap. 7.

† 22.q.1.c. Mouet.

Iuda à Bacchide & Alcimo miſsis à Demetrio in bello occiſo, Ionathas frater ſufficitur. Alcimo autem paralyſi diſſoluto reuerſus Bacchides contra Ionatham vincitur, & fœdus cum Ionatha inire cogitur. IX.

Interea

Ioſ.12.18. A INterea a vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor & exercitus eius in præ-
lio,appoſuit & Bacchidem & Alcimum rurſum mittere in Iudæam, & dex-
trum cornu cũ illis. 2 Et abierũt viã quæ ducit in Galgala,& caſtra poſuerunt
in Maſaloth,quæ eſt in Arbelis,& occupauerunt eam, & peremerunt animas homi-
nũ multas. 3 In menſe primo anni centeſimi & quinquageſimi & ſecundi applicuerũt
exercitum ad Ieruſalẽ, 4 & ſurrexerunt & abierũt in Berean viginti milia virorum,&
duo milia equitum. 5 Et Iudas poſuerat caſtra in Laiſa,& tria milia viri electi cum eo.
6 Et viderunt multitudinẽ exercitus quia multi ſunt,& timuerunt valde,& multi ſub-
traxerunt ſe de caſtris,& non remanſerunt ex eis niſi octingenti viri. b 7 Et vidit Iudas
quòd defluxit exercitus ſuus,& bellum perurgebat eum,& cõfractus eſt corde,quia
non habebat tempus cõgregandi eos,& diſſolutus eſt. 8 Et dixit his qui reſidui erant:
Surgamus & eamus ad aduerſarios noſtros,ſi poterimus pugnare aduerſus eos. 9 Et a-
uertebant eũ,dicentes:Non poterimus,ſed liberemus animas noſtras modo,& reuer-
tamur ad fratres noſtros,& tũc pugnabim9 aduerſus eos. Nos autẽ pauci ſumus. 10 Et
B ait Iudas:Abſit iſtam rem facere,vt fugiamus ab eis.Et ſi appropiauit tẽpus noſtrum,
moriamur in virtute propter fratres noſtros,& nõ inferamus crimen gloriæ noſtræ.
11 Et mouit exercitus de caſtris,& ſteterũt illis obuiam. Et diuiſi ſunt equites in duas
partes,& fundibularij & ſagittarij pręibant exercitũ,& primi certaminis omnes po-
tentes. 12 Bacchides autẽ erat in dextro cornu,& proximauit legio ex duabus partib9,
& clamabant tubis.† 13 Exclamauerunt autem & ij qui erant ex parte Iudę etiam ipſi,
& commota eſt terra à voce exercituum, & commiſſum eſt prælium à mane vſq; ad
veſperã. 14 Et vidit Iudas quòd firmior eſt pars exercitus Bacchidis in dextris,& cõue-
nerunt cũ ipſo omnes conſtantes corde, 15 & cõtrita eſt dextra pars ab eis,& perſecu-
tus eſt eos vſq; ad montẽ Azoti. 16 Et qui in ſiniſtro cornu erant, viderunt quòd con-
tritum eſt dextrũ cornu,& ſecuti ſunt poſt Iudam,& eos qui cum ipſo erant,à tergo.
17 Et ingrauatũ eſt prælium,& ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis. 18 Et Iudas
cecidit,& cæteri fugerunt. c 19 Et Ionathas & Simon tulerunt Iudam fratrem ſuum,&
ſepelierunt eum in ſepulchro patrum ſuorũ in ciuitate Modin. d 20 Et fleuerunt eum
omnis populus Iſrael planctu magno, & lugebãt dies multos, 21 & dixerũt:Quomo-
C do cecidit potẽs,qui ſaluũ faciebat populum Iſrael? 22 Et cætera verba bellorũ Iudæ,
& virtutum quas fecit,& magnitudinis eius, nõ ſunt deſcripta. Multa enim erãt val-
de. 23 Et factum eſt poſt obitum Iudæ emerſerunt iniqui in omnibus finibus Iſrael,&
exorti ſunt omnes qui operabantur iniquitatẽ. 24 In diebus illis facta eſt fames magna
valde,& tradidit ſe Bacchidi omnis regio eorũ cum ipſis. 25 Et elegit Bacchides viros
impios,& cõſtituit eos dominos regionis, 26 & exquirebãt & perſcrutabãtur amicos
Iudæ,& adducebãt eos ad Bacchidẽ,& vindicabat in illos,& illudebat. 27 Et facta eſt
tribulatio magna in Iſrael,qualis non fuit ex die qua non eſt viſus propheta in Iſrael.
28 Et cõgregati ſunt omnes amici Iudę,& dixerũt Ionathæ. 29 Ex quo frater tu9 Iudas
defunctus eſt,vir ſimilis ei nõ eſt,qui exeat contra inimicos,Bacchidẽ,& eos qui ini-
mici ſunt gẽtis noſtræ. 30 Nunc itaq; te hodie eligimus eſſe pro eo nobis in principẽ
& ducẽ,ad bellandum bellum noſtrum. 31 Et ſuſcepit Ionathas tẽpore illo principatũ,
& ſurrexit loco Iudæ fratris ſui. 32 Et cognouit Bacchides,& quærebat eũ occidere.
33 Et cognouit Ionathas & Simon frater eius, & omnes qui cum eo erãt,& fugerunt
in deſertum Thecue,& cõſederunt ad aquã lacus Aſphar. 34 Et cognouit Bacchides,
D & die ſabbatorũ venit ipſe & omnis exercitus eius trans Iordanẽ. 35 Et Ionathas miſit
fratrẽ ſuum ducẽ populi,& rogauit Nabutæos amicos ſuos,vt cõmodarẽt illis appa-
ratum ſuum,qui erat copioſus. 36 Et exierunt filij Iambri ex Madaba, & cõprehende-
runt Iohannem,& omnia quæ habebat,& abierunt habẽtes ea. 37 Poſt hæc verba re-
nunciatum eſt Ionathæ & Simoni fratri eius,quia filij Iãbri faciunt nuptias magnas,
& ducunt ſponſam ex e Madaba filiã vnius de magnis principibus Chanaan cũ ambi-
tione magna. 38 Et recordati ſunt ſanguinis Iohannis fratris ſui,& aſcenderunt & ab-
ſconderunt ſe ſub tegumento montis. 39 Et eleuauerunt oculos ſuos, & viderunt,&

Anno ante Chriſtum. 159. Anno mũdi 3893.

†Sup. 4. b Ioſ. 12. 18.

Ioſ. 13. 15.

a. Iudas hoc fœdere impetrato, multo audacior fact9 nouũ Demetrij exercitũ, Bacchidis ductu Iudæã ingreſſum, fortiter excepit. Erántque Iudæ duo milia armatorum. His ille ſuáq; fœlicitate fretus ad Barzetõ caſtra fecit. Audito deinceps hoſtiũ acceſſu, cęteris metu dilapſis cũ octingentis relictus, nullis ſuorũ precibus flecti potuit. Sabel. vbi ſup.

b. Verũ quia fortitudo non ſolùm ſecundis rebus, ſed etiam aduerſis probatur, ſpectemus Iudæ Machabæi exitum. Is enim poſt victũ Nicanorẽ regis Demetrij ducem, ſecurior aduerſus viginti milia exercitus regis cũ nongentis viris bellum adorſus, volẽtibus, his cedere, ne multitudine opprimerẽtur, glorioſam magis mortem, quàm turpem fugam ſuaſit. Ne crimẽ, inquit, noſtræ relinquamus gloriæ. Itaq; cõmiſſo prælio, cum à primo ortu diei in veſperam dimicaretur, dextrum cornu in quo validiſsimam manum aduertit hoſtium, aggreſſus facile auertit. Sed dum fugientes ſequitur, à tergo vulneri locũ præbuit. Ita glorioſiorem mortem triumphis inuenit. Amb. Offic. 1. c. 41.

c. Simon autem & Ionathas fratres induciis factis, recepto (aliàs redẽpto) ĩude cadauere, delatum in Modin vi, cum magnifico funere intulerũt monumento patrio: & publico luctu per aliquã multos dies honorauerunt eius memoriam. Ioſe. vb prius, ca. 18.

d. Nec eſt igitur noua hæc lex exequiarum noſtri tẽporis, quam ita exhorrent hæretici, quàm à veteribus habet eccleſia. Defũcti vero propinqui ſancta propĩquitate morũmq; ſimilitudine, ipſũ qui talis eſt prædicant, quòd ad optatum peruenerit victoriæ finem: autoríq; victoriæ laudes cũ gratiarũ actione perſoluũt: ſeipſos quoque orantes ad ſimilem requiem admitti. Sumẽtes autem ipſum ad pontificem ducunt, quaſi coronis donandum ſacris. Hunc ille libenter ſuſcipit, eáque peragit, quæ diuino inſtituto ſuper ſanctè quieſcentibus fiunt. S. Diony. Eccleſia hierar. c. 7.

e. Madaba, vel Medaba ciuitas eſt Rubeniticæ tribus trans Iordanem, quondam Moabitarũ, & poſtea Amorrhæorum, à quo illi & gladio tulerant, & muris cinxerant. Sita eſt in planitie, cui & nomẽ dedit, nõ procul ad Heſebon, vt ait Hierony. in cuius ætatem vſq; hoc nomen retinuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecce tumultus & apparatus multus, & ſponſus proceſſit & amici eius, & fratres eius obuiã illis cũ tympanis, & muſicis, & armis multis. [40] Et ſurrexerũt ad eos ex inſidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & reſidui fugerũt in montes. Et acceperũt omnia ſpolia eorum, [41] & conuerſæ ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſicorũ ipſorum in lamentum. [42] Et vindicauerunt vindictam ſanguinis fratris ſui, & reuerſi ſunt ad ripam Iordanis. [43] Et audiuit Bacchides, & venit die ſabbatorum vſque ad orã Iordanis in virtute magna. [44] Et dixit ad ſuos Ionathas: † Surgamus, & pugnemus cõtra inimicos noſtros. Non eſt enim hodie ſicut heri & nudiuſterti. [45] Ecce enim bellum ex aduerſo: aqua verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & ſaltus, & non eſt locus diuertendi. [46] Nũc ergo clamate in cœlum, vt liberemini de manu inimicorum veſtrorum. Et commiſſum eſt bellum, [47] & extẽdit Ionathas manum ſuã percutere Bacchidem, & diuertit ab eo retro. [48] Et diſſiliit Ionathas, & qui cum eo erant, in Iordanem. & tranſnatauerunt ad eos Iordanem. [49] Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri, & reuerſi ſunt in Ieruſalem, [50] & ædificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & Bethel, & Thamnatha, & Phara, & Topo, muris excelſis, & portis, & ſeris. [51] Et poſuit cuſtodiã in eis, vt inimicitias exercerent in Iſrael. [52] Et muniuit ciuitatem Bethſuram, & Gazaram, & arcem, & poſuit in eis auxilia, & apparatum eſcarum, [53] & accepit filios principum regionis obſides, & poſuit eos in arce in Ieruſalem in cuſtodiam. [54] Et anno cẽteſimo quinquageſimo tertio, mẽſe ſecũdo præcepit Alcimus deſtruí muros domus ſanctæ interioris, & deſtrui opera prophetarum. Et cœpit deſtruere. [55] In tẽpore illo percuſſus eſt Alcimus, & impedita ſunt opera illius, & occluſum eſt os eius, & diſſolutus eſt paralyſi, nec vltrà potuit loqui verbum, & mandare de domo ſua. [56] Et mortuus eſt Alcimus in tempore illo cum tormento magno. [57] Et vidit Bacchides quoniam mortuus eſt Alcimus, & reuerſus eſt ad regẽ, & ſiluit terra Iuda annis duobus. [58] Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Ionathas & qui cũ eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter: Nunc ergo adducamus Bacchidẽ, & cõprehendet eos omnes vna nocte. [59] Et abierunt, & cõſilium ei dederunt. [60] Et ſurrexit vt veniret cũ exercitu multo. Et miſit occultè epiſtolas ſociis ſuis qui erant in Iudæa, vt comprehenderent Ionathan, & eos qui cum eo erant: ſed non potuerunt, quia innotuit eis conſiliũ eorum. [61] Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos. [62] Et ſeceſſit Ionathas & Simon, & qui cũ eo erant, in Bethbeſſen, quæ eſt in deſerto, & extruxit diruta eius, & firmauerunt eam. [63] Et cognouit Bacchides, & congregauit vniuerſam multitudinem ſuam, & his qui de Iudæa erant, denuntiauit. [64] Et venit, & caſtra poſuit deſuper Bethbeſſen, & oppugnauit eã dies multos, & fecit machinas. [65] Et reliquit Ionathas Simonem fratrem ſuum in ciuitate, & exiuit in regionem, & venit cũ numero, [66] & percuſſit Odaren & fratres eius, & filios Phaſeron in tabernaculis ipſorum, & cœpit cædere, & creſcere in virtutibus. [67] Simõ verò, & qui cum ipſo erant, exierunt de ciuitate, & ſuccenderunt machinas, [68] & pugnauerunt contra Bacchidem, & contritus eſt ab eis. Et afflixerunt eum valde, quoniam conſilium eius & congreſſus eius erat inanis. [69] Et iratus contra viros iniquos, qui ei conſilium dederant vt veniret in regionem ipſorum, multos ex eis occidit. Ipſe autẽ cogitauit cum reliquis abire in regionem ſuam: [70] & cognouit Ionathas, & miſit ad eum legatos componere pacem cum ipſo, & reddere ei captiuitatem. [71] Et libẽter accepit, & fecit ſecundum verba eius, & iurauit ſe nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ eius. [72] Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iuda. Et conuerſus abiit in terram ſuam, & non appoſuit amplius venire in fines eius. [73] Et ceſſauit gladius ex Iſrael. Et habitauit Ionathas in Machmas: & cœpit Ionathas ibi iudicare populum, & exterminauit impios ex Iſrael.

† Supr. 4. b.

f Hi muri circundabãt ſancta ſanctorum in interiori parte domus tẽpli. Opera vero prophetarum erant ſecũdũ tẽplum de quo loquitur, quod ædificatũ fuit per exhortationem & adiutorium Haggei & Zachariæ prophetarum, vt pater. 1. Eſdr. 6. Lyra. ibi.

Anno ante Chriſtum, Anno mundi 3804.

g Ionathas autem cũ fratre & ſuorũ manu, metu ſeceſſit in vicũ Bethbeſſen, quẽ Ioſephus vocat Betlagam, qui in deſerto ſitus eſt, eũq; muniuit mœnibus & turribus, vt tutum haberet receptaculum. Quo audito Bacchides cũ totis ſuis copiis, adiunctiſque Iudæorũ ſuæ factionis auxiliis contra eum profectus eſt & aggreſſus oppugnare munitiones, per aliquot dies in eo conatu perſtitit. At ille nihil territus, acriter reſtitit: relictóque ad oppidi tutelam Simone fratre, clã egreſſus, & collectis in vicina regione ſuæ factionis hominibus, noctu i Bacchidis caſtra irruit: & multis trucidatis effecit vt frater aduentum ſuum cognoſceret. Ioſeph. lib. 13. cap. 1.

Demetrius cum Alexandro ſuper fœdere Iudæorum contendens, ab Alexandro occiditur: Apollonius autem cum Ionatha congreſſus vincitur, Ionathas verò ab Alexandro multis muneribus donatur. X.

Et anno

Anno ante Chriſtum, 171. Anno mundi 3811. Ioſ. 13. c.

ET anno centeſimoſexageſimo aſcẽdit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus eſt [a] Nobilis, & occupauit Ptolemaida, & receperũt eum, & regnauit illic. [2] Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitum copioſum valde, & exiuit obuiam illi in prælium. [3] Et miſit Demetrius epiſtolam ad Ionatham verbis pacificis, vt magnificaret eũ. [4] Dixit enim: Anticipemus facere pacem cũ eo, priuſquã faciat cum Alexandro aduerſum nos. [5] Recordabitur enim omniũ malorum quæ fecimus in eũ, & in fratrem eius, & in gentem eius. [6] Et dedit ei poteſtatem congregãdi exercitũ, & fabricare arma: & eſſe ipſum ſocium eius, & obſides qui erant in arce iuſſit tradi ei. [7] Et venit Ionathas in Ieruſalẽ, & legit epiſtolas in auditu omnis populi, & eorũ qui in arce erant. [8] Et timuerunt timore magno, quoniam audierũt quòd dedit ei rex poteſtatem congregandi exercitũ. [9] Et traditi ſunt Ionathę obſides, & reddidit eos parẽtibus ſuis. [b 10] Et habitauit Ionathas in Ieruſalem: & cœpit ædificare & innouare ciuitatẽ. [11] Et dixit facientibus opera, vt extruerent muros & montẽ Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionẽ, & ita fecerunt. [12] Et fugerũt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchides ædificauerat, [13] & reliquit vnuſquiſque locum ſuũ, & abiit in terram ſuam: [14] tantùm in Bethſura remanſerunt aliqui ex iis qui reliquerant legẽ & præcepta dei. Erat enim hęc eis ad refugium. [15] Et [c] audiuit Alexander rex promiſſa quæ promiſit Demetrius Ionathæ, & narrauerunt ei prælia & virtutes quas ipſe fecit & fratres eius, & labores quos laborauerũt. [16] Et ait: Nunquid inueniemus aliquẽ virum talem? Et nunc faciemus eum amicũ & ſocium noſtrum. [17] Et ſcripſit epiſtolã, & miſit ei ſecundum hæc verba, dicens: [18] Rex Alexander fratri Ionathæ ſalutẽ: [19] Audiuimus de te, quòd vir potẽs ſis viribus, & aptus es vt ſis amicus noſter. [20] Et nunc cõſtituimus te hodie ſummum ſacerdotẽ gentis tuæ, & vt amicus voceris regis. (Et miſit ei purpuram & coronam auream) vt quæ noſtra ſunt ſentias nobiſcũ, & conſerues amicitias ad nos. [21] Et induit ſe Ionathas ſtola ſancta ſeptimo menſe, anno centeſimoſexageſimo, & in die ſolenni Scenopegiæ. Et cõgregauit exercitum, & fecit arma copioſa. [22] Et audiuit Demetrius verba iſta, & cõtriſtatus eſt nimis. Et ait: [23] Quid hoc fecimus, quòd præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiã Iudæorum ad munimen ſui? [24] Scribã & ego illi verba deprecatoria, & dignitates & dona, vt ſit mecũ in adiutorium. [25] Et ſcripſit ei in hæc verba: [d] Rex Demetrius genti Iudæorum ſalutẽ. [26] Quoniam ſeruaſtis ad nos pactum, & manſiſtis in amicitia noſtra, & nõ acceſſiſtis ad inimicos noſtros, audiuim[9], & gauiſi ſumus. [27] Et nũc perſeuerate adhuc cõſeruare ad nos fidẽ, & retribuemus vobis bona pro iis quæ feciſtis nobiſcũ, [28] & remittemus vobis præſtationes multas, & dabimus vobis donationes. [29] Et nunc abſoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia ſalis indulgeo, & coronas remitto, & tertias ſeminis; [30] & dimidiã partẽ fructus ligni, quod eſt portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iuda, & à tribus ciuitatibus quæ additę ſunt illi ex Samaria & Galilęa, ex hodierna die, & in totum tẽpus. [31] Et Ieruſalẽ ſit ſancta & libera cum finibus ſuis, & decimę & tributa ipſius ſint. [32] Remitto etiam poteſtatẽ arcis quæ eſt in Ieruſalem, & do eam ſummo ſacerdoti, vt conſtituat in ea viros quoſcunq; ipſe elegerit, qui cuſtodiant eã. [33] Et omnẽ animã Iudæorum, quæ captiua eſt à terra Iuda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, vt omnes à tributis ſoluantur etiam pecorũ ſuorum. [34] Et omnes dies ſolẽnes, & ſabbata, & neomeniæ, & dies decreti, tres dies ante diem ſolennem, & tres dies poſt diem ſolennem ſint omnes immunitatis & remiſſionis omnibus Iudæis qui ſunt in regno meo. [35] Et nemo habebit poteſtatem agere aliquid, & mouere negotia aduerſus aliquem illorũ in omni cauſa. [36] Et vt adſcribantur ex Iudæis in exercitu regis ad triginta milia virorũ. Et dabuntur illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabũtur qui ſint in munitionibus regis magni. [37] Et ex his conſtituẽtur ſuper negotia regni quæ agũtur ex fide, & principes ſint ex eis, & ambulẽt in legibus ſuis, ſicut præcepit rex in terra Iuda. [38] Et tres ciuitates quæ additæ ſunt Iudææ ex regione Samariæ, cum Iudæa reputentur vt ſint ſub vno, & non obediant alienæ poteſtati, niſi ſummo

a. Nobilitas quadruplex. Prima eſt quam ex ſuperni hauſimus, qua omnes equaliter nobiles ſumus: quoniã ſecundũ dei imaginẽ omnes facti ſumus. Secunda à carne exordiũ ſumit, quanuis haud ſciam, nũ quis ex nobilis eſſe poſſit, cum ſit correptioni ſubiectus. Tertia, quæ à prauitate vel virtute initium ſumit, de quã plus aut minus participamus, ſecundũ quod vt arbitror, plus imaginem puram cuſtodim[9] aut corrũpim[9]. Hanc nobilitatẽ vnuiquiſque vere ſapiens & philoſoph[9] amabit. Quarta, quæ per literas ſit & edicta, tum pretio dignum cenſebo, cũ & pulchritudine gm, quæ in coloribus eſt, ſuſcipiam: ſimiámque venerabor, cum leo eſſe inhibetur. Grego. Nazian. Ora. 16.

b. Ionathas acceptis literis à Demetrio venit Ieruſalẽ, & cœpit inſtouare ciuitatẽ, & muniuit montẽ Sion in circuitu: & fugerunt cuſtodes quos poſuerat Bacchides in Iudæa: in Bethſura tamen aliqui remanſerunt quæ erat illis in refugium. Comeſtor ibi.

c. Alexander tot regũ auxiliis freetus, ferociter bellum Demetrio infert. Ille tantã belli molem aſpernatus, vt Iudæã pacatiorẽ haberet, Ieroſolymam miſit, qui obſidibus Ionathæ reſtitutis (cuſtodiebantur hi in arce quæ templo imminebat) ipſum hortarentur, vt ex tota gente auxilia ad bellũ contraheret: quo contigit, vt ſumma totius rei Demetrij fauore ad vnum Ionathan velut principem gentis ſit ex inſperato deuoluta. Alexander quoque ad Ionatham ſcribit, vt iniuriarum quas à Demetrio acceperat, memor in partibus eſſe malleat. Sũmũ ad hęc ſacerdotium ei tradidit, miſit & dignitatis ſignę purpureã ſtolam, & cũ ea auream coronam. Sabel. vbi prius.

d. His literis acceptis Ionathas pontificiã ſtolã induit in ipſo Scenopegiæ feſto poſt quadriennium exactũ à Iudæ fratris obitu, cũ vacaſſet interim ſacerdotiũ, móxq; contraxit exercitũ, fabricauit magnum armorum numerum. Demetrius vero hoc cognito multum doluit, damnans ſuam cunctationem, quòd non præueniens æmulũ eblandiretur ſibi, fibi hanc occaſionem & ab Alexandro corripi paſſus ſit. Scripſit tamen & ipſe populo in hanc ſententiam: Rex Demetrius Ionathæ & genti Iudæorum ſalutem: Quoniam ſeruaſtis noſtra fœdera, & ſolicitantibus vos inimicis noſtris non acceſſiſtis, equidẽ laudo veſtram fidem: hortórque vt conſtantes ſitis i ea, dignam percepturi à nobis gratiam. Remittã enim vobis maximam tributorum partem, &c. Ioſep. Antiq. Iudaic. lib. 13. c. 3.

sacerdoti: 39 Ptolemaida & confines eius,quas dedi domũ sanctis qui sunt in Ierusalẽ
ad necessarios sumptos sanctorum. 40 Et ego dabo singulis annis quindecim milia si-
clorũ argenti de rationibus regis,quę me contingunt, 41 & omne quod reliquũ fuerit,
quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus,ex hoc dabũt in ope-
ra domus. 42 Et super hæc quinq; milia siclorum argenti quę accipiebant de sanctorũ D
ratione per singulos annos,& hæc ad sacerdotes pertineãt qui ministerio fungũtur.
43 Et[e] quicunq; confugerint in templum quod est Ierosolymis,&in omnibus finibus
eius, obnoxij regi in omni negocio, dimittantur, & vniuersa quæ sunt eis in regno
meo libera habeant. 44 Et ad ædificanda vel restaurãda opera sanctorum sumptus da-
buntur de ratione regis, 45 & ad extruendos muros in Ierusalem,& communiendos
in circuitu,sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Iudæa.
46 Vt audiuit autem Ionathas & populus sermones istos,non crediderunt eis, nec re-
ceperunt eos,quia recordati sunt malitiæ magnæ quam fecerat in Israel,&tribulaue-
rat eos valde. 47 Et complacuit eis in Alexãdrum,quia ipse fuerat eis princeps sermo-
nũ pacis,& ipsi auxilium ferebant omnibus diebus. 48 Et congregauit rex Alexander
exercitũ magnum,& admouit castra contra Demetrium. 49 Et cõmiserunt prælium
duo reges,& fugit exercitus Demetrij,& insecutus est eũ Alexander, & incubuit su-
per eos. 50 Et inualuit præliũ nimis donec occidit sol,& cecidit Demetrius in die illa.
51 Et misit Alexander ad Ptolemæũ regẽ Ægypti legatos secundum hæc verba,dicẽs:
52 Quoniam regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorũ, & obti-
nui principatum,& contriui Demetrium, & possedi regionem nostram, 53 & cõmisi
pugnam cum eo, & contritus est ipse & castra eius à nobis , & sedemus in sede regni
eius, 54 & nunc statuamus adinuicẽ amicitiam,& da mihi filiam tuam vxorem,& ero
gener tuus,& dabo tibi dona,& ipsi dignitatẽ. 55 Et respondit rex Ptolemæus,dicens: E
Fœlix dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorum,& sedisti in sede regni eorũ.
56 Et nũc faciã tibi quod scripsisti,sed occurre mihi Ptolemaidam,vt videamus inui-
cem nos , & spondeam tibi,sicut dixisti. 57 Et exiuit Ptolemæus de Ægypto ipse &
Cleopatra filia eius,& venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimosecundo. 58 Et
occurrit ei Alexander rex. [f] Et dedit ei Cleopatram filiam suam, & fecit nuptias eius
Ptolemaidæ,sicut reges,in magna gloria. 59 Et scripsit Alexãder rex Ionathæ,vt veni-
ret obuiã sibi. 60 Et abiit cum gloria Ptolemaidam,& occurrit ibi duobus regibus,&
dedit illis argentum multum & aurum & dona,& inuenit gratiam in cõspectu eorũ.
61 Et conuenerunt aduersus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellãtes ad-
uersus eum,& non intendit ad eos Rex. 62 Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, &
indui eum purpura. Et ita fecerunt. Et collocauit eũ rex sedere secum, 63 dixítq; prin-
cipibus suis: [g] Exite cum eo in medium ciuitatis,&prędicate vt nemo aduersus eũ in-
terpellet de vllo negotio,nec quisquam ei molestus sit de vlla ratione. 64 Et factũ est
vt viderunt qui interpellabant,gloriam eius quæ prędicabatur,& opertum eum pur-
pura,fugerũt omnes. 65 Et magnificauit eum Rex, & scripsit eũ inter primos amicos,
& posuit eũ ducem & participẽ principatus. 66 Et reuersus est Ionathas in Ierusalem
cũ pace & lętitia. 67 In anno centesimo sexagesimo quinto venit Demetrius filius De- F
metrij à Creta in terram patrum suorum. [h] 68 Et audiuit Alexander rex, & cõtristatus
est valde,& reuersus est Antiochiã. 69 Et cõstituit Demetrius rex Apolloniũ ducem
qui præerat Cœlesyriæ:& congregauit exercitum magnum,& accessit ad Iamniam,
& misit ad Ionathan summum sacerdotẽ, 70 dicens:Tu solus resistis nobis?Ego autẽ
factus sum in derisum & in opprobrium, propterea quia tu potestatẽ aduersum nos
exerces in montibus. 71 Nunc ergo si cõfidis in virtutibus tuis,descende ad nos in cã-
pum,& comparemus illic inuicem,quia mecum est virtus bellorum. 72 Interroga &
disce quis sum ego,& cęteri qui auxilio sunt mihi,qui & dicunt:quia nõ potest stare
pes vester ante faciem nostram , quia bis in fugam conuersi sunt patres tui in terram
suam. 73 Et nunc quomodo poteris sustinere equitatũ & exercitum tãtum in campo
vbi non est lapis neq; saxum,neq; locus fugiendi? 74 Vt audiuit autem Ionathas ser-
mones

Anno ante Christum 149. Anno mũdi 3813.

Anno ante Christum 146. Anno mũdi 3816.

e. Si templum tanta tunc gauderet imunitate,quãta nunc gaudent ecclesiæ in honorẽ Christi consecratę. Nõ opus est vt vnusquisq; ædificet ecclesiã? Fora quidem ac balnea faciũt multi ecclesias vero non item, & omnia magis quã has. Ideo oro ac supplico,& gratiam peto,imò &legem pono,vt nullus qui habet villã,appareat carere ecclesia. Nemini dixeris,prope est, in vicinia est, magnus est sumptus,nõ magnum est commodum. Si quid habes insumendũ in pauperes,illuc in sume,melius illuc quàm ibi,educa magistrũ, educa diaconum,& sacerdotalem ordinem. Venerabilis erit & presbyter, postea & ad securitatem agri cõducet. Preces illic perpetuæ propter te, laudes & synaxes propter te , oblatio per singulos dies dominicos. Quid magis mirandum , quod alij extruunt clara sepulchra, vt posteri audiant quod ille extruxit , an quòd tu ecclesias excitas? Cogita quod vsque ad Christi aduentum mercedẽ habiturus sis, qui altare dei excitaturus es. Chryso. in Act. Apo. cap.8. hom 19.

f. Alexander Demetrio sublato,Ptolemæi filiam sibi vxorẽ poposcit:nuptięque regio apparatu sunt Ptolemaidæ celebratæ: vbi magno mortalium conuentu Ionathas est purpurea veste ab Alexandro donatus, & amicorum princeps est appellatus. Sabe. vbi supra.

g. Mandauítque Alexãder ducibus suis vt in medium vrbis eo producto, preconis voce edicerent,nemini licere accusationem cõtra hominẽ instituere,aut vlla in re exhibere ei negotium. Quo facto cũ manifestum esset quanti rex eũ faceret, aduersarij qui ad accusandum parati venerant, subduxerunt se,veriti ne ipsis potius mali aliquid accideret. Iose. Anti. Iu. lib.13.c.5.

h. Initio belli Alexandri in Demetrium hic Demetrius duos filios apud hospitem suum Gnidium cũ magno auri põdere demãdauerat, vt belli periculis eximerẽtur:& si ita fors tulisset, vltioni paternæ seruarentur. Ex his maior Demetrius annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ fœlicitatis ornamẽta velut captiuum inter scortorum greges desidem in regia tenebãt,auxiliantibus Cretẽsibus securũ, ac nihil hostile metuentem aggreditur. Antiochẽses quoque veterẽ patris offensam nouis meritis correcturi, se ei tradunt. Sed & milites paterni fauore iuuenis accẽsi prioris sacramenti religionem noui regis superbiæ præferentes, signa ad Demetriũ trãsferunt. Atque ita Alexander non minori impetu fortunæ desertus, quàm elatus, primo prelio victus interficitur. Deditq; pœnas & Demetrio quem occiderat,& Antiocho cuius mentitus originem fuerat. Iustinus lib.35.

mones Apollonij,motus est animo. Et elegit decẽ milia virorum,& exiit ab Ierusalẽ,
& occurrit ei Simon frater eius in adiutorium. 75 Et applicuerunt castra in Ioppẽ. Et
exclusit eum à ciuitate,quia custodia Appollonij Ioppe erat,& oppugnauit eã. 76 Et
exterriti qui erãt in ciuitate,aperuerunt ei,& obtinuit Ionathas Ioppen. 77 Et audiuit
Apollonius,& admouit tria milia equitum,& exercitum multũ. 78 Et abiit in Azotũ
tanquam iter faciens,& statim exiit in campũ,eo quòd haberet multitudinem equi-
G tum,& confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azatum , & commiserunt
prælium. 79 Et reliquit Appollonius in castris mille equites post eos occulte. 80 Et co-
gnouit Ionathas quoniã insidiæ sunt post se,& circuierunt castra eius,& eiecerũt ia-
cula in populũ à mane vsq; ad vesperam. 81 Populus autẽ stabat sicut præceperat Io-
nathas,& laborauerunt equi eorum. 82 Et eiecit Simon exercitum suum,& commisit
contra legionem. Equites enim fatigati erant. Et contriti sunt ab eo,& fugerunt. 83 Et
qui dispersi sunt per campum,fugerunt in Azotum,& intrauerunt in Bethdagõ ido-
lum suum,vt ibi se liberarent. 84 Et succendit Ionathas Azotum,& ciuitates quæ erãt
in circuitu eius,& accepit spolia eorum,& templum Dagon,& omnes qui fugerunt
in illud,succẽdit igni. 85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio,cum iis qui succensi sunt,
ferè octo milia virorũ. 86 Et mouit inde Ionathas castra,& applicuit ea [i] Ascalonẽ, &
exierunt de ciuitate obuiã illi in magna gloria. 87 Et reuersus est Ionathas in Ierusalẽ
cum suis habẽtibus spolia multa. 88 Et factum est vt audiuit Alexander rex sermones
istos,addidit adhuc glorificare Ionathan. 89 Et misit ei fibulã auream,sicut consuetu-
do est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron,& omnes fines eius in possessionem.

Ptolemæo mortuo succedens gener eius Alexander cum Ionatha fœdus iniit,& Iudæam liberam reddidit: Demetrius autem à Ionatha liberatur,ictum fœdus violat,quo depulso regnat Antiochus. XI.

A ET[a] rex Ægypti congregauit exercitũ sicut arenam quę est circa orã maris,&
naues multas,& quærebat obtinere regnum Alexandri dolo,& addere illud
regno suo. 2 Et exiit in Syriam verbis pacificis,& aperiebãt ei ciuitates,& oc-
currebant ei,quia mandauerat Alexander rex exire ei obuiã,eo quòd socer suus esset.
† 3 Cum autẽ introiret ciuitatem Ptolemæus,ponebat custodias militum in singulis
ciuitatibus. 4 Et vt appropiauit Azoto,ostenderunt ei templũ Dagon succẽsum igni,
& Azoton & cætera eius demolita,& corpora proiecta,& eorũ qui cęsi erant in bel-
lo,tumulos,quos fecerant secus viã. 5 Et narrauerunt regi quia hæc fecit Ionathas, vt
inuidiam facerent ei. Et tacuit rex. † Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria,
& inuicem se salutauerunt,& dormierunt illic. 7 Et abiit Ionathas cum rege vsq; ad
fluuium qui vocabatur Eleutherus,& reuersus est in Ierusalem. 8 Rex autem Ptole-
mæus obtinuit dominium ciuitatum vsq; Seleuciam maritimam, & cogitabat in A-
lexandrum cõsilia mala. 9 Et misit legatos ad Demetrium,dicẽs: Veni componamus
inter nos pactum,& dabo tibi filiam meam quam habet Alexãder, & regnabis in re-
gno patris tui. 10 Pœnitet enim me quòd dederim illi filiã meam. Quæsiuit enim me
B occidere. 11 Et vituperauit eum propterea quòd concupierat regnũ eius. 12 Et abstu-
lit filiam suam, & dedit eam Demetrio,& alienauit se ab Alexandro, & manifestatæ
sunt inimicitię eius. 13 Et intrauit Ptolemæus Antiochiã,& imposuit duo diademata
capiti suo, Ægypti,& Asiæ, 14 Alexãder autẽ rex erat in Cilicia illis temporibus, quia
rebellabant qui erant in locis illis. 15 Et[b] audiuit Alexander,& venit ad eũ in bellum.
Et produxit Ptolemæus rex exercitum,& occurrit ei in manu valida, & fugauit eũ.
16 Et fugit Alexander in Arabiã,vt ibi protegeretur. Rex autem Ptolemæus exaltatus
est, 17 & abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri,& misit Ptolemæo. 18 Et rex Ptole-
mæus mortuus est in die tertia,& qui erant in munitionibus,perierũt ab iis qui erant
intra castra. 19 Et regnauit Demetrius anno cẽtesimo sexagesimoseptimo. 20 In diebus
illis cõgregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa,vt expugnarẽt arcẽ quæ est in Ieru-
salem,& fecerunt contra eam machinas multas. 21 Et abierunt quidam qui oderant

†Sup.10.c

†Sup.16.g.

Anno ante Christum 144. Anno mũdi 3818.

i. Ascalon seu Ascalona,ciuitas maritima Azoto ad austrũ:& tertia ex quinque principibus Philistæorum, distat à Ierosolyma secundum Iosephum stadiis. 720 antiqui & potẽs,magna nõ admodum , sed muris cincta validissimis, quos & hodie retinet: ob id Saracenorũ robur existit. Mirũ autẽ toties destructam,exustam,& tantum nõ funditus eradicatam , id quod prophetæ omnes ferè prędixerũt,veterum ruinarũ potuisse seruare reliquias.

a. Interea egressus est rex Aegypti socer Alexãdri in virtute magna,quærẽs obtinere regnum Alexandri in dolo, & aperiebãtur ei ciuitates & occurrebant ei sic enim mandauit Alexander. Et transiens in singulis ciuitatibus relinquebat custodias. Vt autẽ appropinquabat Azoto, ostenderũt ei templum Dagon succẽsum,& cætera demolita, & eorum tumulos qui occisi fuerant,& dicebant: Sic fecit Ionathas,vt inuidiam facerent ei:& tacuit rex. Et occurrit Ionathas Ptolemæo in Ioppen,&salutauerũt se. Et abiit Ionathas cũ regẽ vsque ad flumen Eleutherum, & rediit in Ierusalem. Comest. ibi. c 11.

b. Cæterum cum Alexãder ducens validum exercitum è Cilicia inuasisset Syriam, & Antiochenum agrũ vastã & rapinis atque incendiis,occurrit ei Ptolemæus vnà cum genero suo Demetrio, cui dederat filiã ab Alexandro ablatam,iam enim cõfectæ erant nuptiæ, & victus Alexander cõpulsus est fugere in Arabiam, sed secundũ Iustinũ interficitur. Fortè accidit in eo prælio, vt equus Ptolemæi in eo prælio consternatus barritu elephanti,eũ excuteret,prostratũmq; aggressi hostes, vulneribus in caput inflictis, in periculum extremum adducerent, ni ereptus esset interuẽtu satellitum. Attamen per integrum quatriduum sopitis sensibus nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri vero caput Zabelus,qui & hic Zabdiel dicitur, Arabum Dynasta,recisum misit ad Ptolemæũ qui die quinta demũ respirans à vulneribus , & ad se reuersus iucundissimo sibi rumore simul & spectaculo capitis ac mortis Alexandri, pauit animum ac oculos. Nec ita multo pòst exsatiatus gaudio percepto ex inimici interitu, & ipse vitam finiuit. Ioseph. Antiq. Iudaic. lib.13.c.7.

gentem ſuam viri iniqui ad regem Demetrium,& renuntiauerunt ei quòd Ionathas
obſideret arcē. 22 Et vt audiuit iratus eſt,& ſtatim venit Ptolemaidē,& ſcripſit Iona
thæ ne obſideret arcem,ſed occureret ſibi ad colloquium feſtinato. 23 Vt audiuit autē
Ionathas,iuſſit obſideri. Et elegit de ſenioribus Iſrael, & de ſacerdotibus,& dedit ſe C
periculo. 24 Et accepit aurum & argentum & veſtem,&alia encænia multa,& abiit ad
regem Ptolemaidem,& inuenit gratiā in conſpectu eius. 25 Et interpellabāt aduerſus
eū quidam iniqui ex gente ſua. 26 Et fecit ei rex ſicut fecerant ei qui ante eum fuerāt.
Et exaltauit eum in conſpectu omniū amicorum ſuorum, 27 & ſtatuit ei principatum
ſacerdotij,& quæcunq; alia habuit prius pretioſa,&fecit eum principem amicorum.
28 Et poſtulauit Ionathas à rege vt immunē faceret Iudæam,& tres Toparchias,id eſt
Samariam & cōfines eius,& promiſit ei talenta trecenta. 29 Et cōſenſit rex,& ſcripſit
Ionathæ epiſtolas de his omnibus,hunc modū continentes: 30 Rex Demetrius fratri
Ionathæ ſalutem,& genti Iudæorum. 31 Exemplum epiſtolę quam ſcripſimus Laſthe
ni parēti noſtro de vobis,miſimus ad vos,vt ſciretis. 32 Rex Demetrius Laſtheni parē-
ti ſalutem. 33 Genti Iudæorum amicis noſtris, & conſeruantibus quæ iſta ſunt apud
nos,decreuimus benefacere propter benignitatē ipſorū quam erga nos habēt. 34 Sta-
tuimus ergo illis omnes fines Iudææ,& tres ciuitates Lyddan & Ramathen, quæ ad-
ditæ ſunt Iudææ ex Samaria, & omnes confines earū ſequeſtrari omnibus ſacrifican-
tibus in Ieroſolymis,pro iis quæ ab eis prius rex accipiebat per ſingulos annos,&pro
fructibus terræ,& pomorum. 35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tribu- D
torum,ex hoc tempore remittimus eis,& areas ſalinarum, & coronas quæ nobis de-
ferebantur, 36 omnia ipſis concedimus,& nihil horum irritum erit ex hoc & in omne
tempus. 37 Nunc ergo curate facere horum exemplum,& detur Ionathæ, & ponatur
in monte ſancto,& in loco celebri. 38 Et videns Demetrius rex quòd ſiluit terra in cō-
ſpectu ſuo,& nihil ei reſtitit,dimiſit totum exercitum ſuum, vnumquenq; in locum
ſuum,excepto peregrino exercitu quem traxit ab inſulis gētium,[c] & inimici erant ei
omnes exercitus patrū eius. 39 Tryphon autem erat quidam partium Alexādri prius, Ioſ.13.8.
& vidit quoniam omnis exercitus murmurauit contra Demetrium, & iuit ad Emal-
chuel Arabem,qui nutriebat Antiochū filium Alexādri, 40 & aſſidebat ei,vt traderet
eum ipſi,vt regnaret in loco patris ſui.Et enuntiauit ei quanta fecit Demetrius,&ini-
micitias exercituū eius aduerſus illū.Et māſit ibi diebus multis.[d] 41 Et miſit Ionathas
ad Demetriū regem,vt eiiceret eos qui in arce erant in Ieruſalem, & qui in præſidiis
erant,quia impugnabant Iſrael. 42 Et miſit Demetrius ad Ionathan,dicēs:Nō hoc tā-
tùm faciā tibi & genti tuæ,ſed gloria illuſtrabo te &gentem tuam,cum fuerit oppor-
tunū. 43 Nūc ergo rectè feceris,ſi miſeris in auxilium mihi viros, quia diſceſſit omnis E
exercitus meus.[e] 44 Et miſit ei Ionathas tria milia virorum fortium Antiochiam. Et
venerunt ad regem:& delectatus eſt rex in aduentu eorū. 45 Et conuenerunt qui erāt
in ciuitate,centum viginti milia virorum,& volebant interficere regē. 46 Et fugit rex
in aulam,& occupauerunt qui erant de ciuitate,itinera ciuitatis, & cęperunt pugna-
re. 47 Et vocauit rex Iudæos in auxiliū,& conuenerunt omnes ſimul ad eū.Et diſperſi
ſunt omnes per ciuitatē, 48 & occiderunt in illa die centum milia hominū.Et ſuccen-
derunt ciuitatem,& ceperunt ſpolia multa in illa die,& liberauerunt regem. 49 Et vi-
derunt qui erant de ciuitate,quòd obtinuiſſent Iudæi ciuitatem ſicut volebant,&in-
firmati ſunt mente ſua,& clamauerunt ad regem cum precibus, 50 dicentes:Da nobis
dextras,& ceſſent Iudæi oppugnare nos,& ciuitatē. 51 Et proiecerunt arma ſua,& fe-
cerunt pacem. Et glorificati ſunt Iudæi in cōſpectu regis,& in conſpectu omniū qui
erant in regno eius,& nominati ſunt in regno. Et regreſſi ſunt in Ieruſalem, habētes
ſpolia multa. 52 Et ſedit Demetrius rex in ſede regni ſui, & ſiluit terra in conſpectu
eius. 53 Et mentitus eſt omnia quæcunque dixit,& abalienauit ſe à Ionatha,& non re-
tribuit ei ſecundū beneficia quæ ſibi tribuerat,& vexabat eum valde. 54 Poſt hæc au- F
tē reuerſus eſt Tryphon & Antiochus cum eo puer adoleſcens,& regnauit & impo-
ſuit ſibi diadema. 55 Et congregati ſunt ad eum omnes exercitus quos diſperſerat De-
metrius,

c.Inimici erāt ei qui erant de regno Syrię.Nā à regnis præcedentibus cōſueuerāt annonam accipere nō ſolū tempore belli, ſed etiā pacis: vt ſic eſſent parati pugnare pro rege tēpore neceſsitatis.Lyranus ibi.

d.Interea Ionathas pōtifex volens tollere Ieroſolymitanæ arcis prę ſidium,&impios transfugas, reliquóſq; qui arces tenebāt in ea regione, legationem cū muneribus miſit ad Demetriū. Ioſe.lib.13.cap.9.Antiq.

e.Id nihil grauatè Ionathas præſtitit: triáque Iudæorū milia ad regem miſit, quibus ille vſus, Antiochenos quorum defectione fuerat in arcem cōpulſus, igni ex ipſa regia in priuatas domos iniecto factóq; à præſidiariis in ciues incēdio cōſternatos impetu, regiam ciuitatem ad officiū retraxit.Sed tātum abfuit vt eo nomine ſit Demetrius Ionathæ & Iudæis,gratificat⁹ quòd multo minaci⁹ quàm antea tributum exigere ſit adortus:exegiſſétque, vt ſi quando alias, acerbiſsimè, niſi Diodorus,&Tryphon, interea regē ipſum maiore negotio occupaſſet quippe q diadema e puero in medium prolato, concitíſque ad arma militibus,cum valido exercitu ad Demetriū expugnandū eſt profectus; victúmq; prælio in Seleuciam cōpulit.Vnde ille poſtea eſt Parthicū bellū molitus.Sabel.Ennea.5.lib.9.

metrius,& pugnauerunt contra eū,& fugit & terga vertit. 56 Et accepit Tryphon be-
ſtias,& obtinuit Antiochiā. 57 Et ſcripſit[f] Antiochus adoleſcens Ionathæ,dicens:Cō-
ſtituo tibi ſacerdotium,& cōſtituo te ſuper quatuor ciuitates , vt ſis de amicis regis.
58 Et miſit illi vaſa aurea in miniſteriū, & dedit ei poteſtatem bibendi in auro, & eſſe
in purpura,& habere fibulā auream. 59 Et Simonem fratrem eius conſtituit ducem à
terminis Tyri vſq; ad fines Ægypti. 60 Et exiit Ionathas,&perambulabat trans flumē
ciuitates,& congregatus eſt ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium. Et venit A-
ſcalonem,& occurrerunt ei honorificè de ciuitate. 61 Et abiit inde Gazan,& conclu-
ſerunt ſe qui erant Gazæ,& obſedit eam,& ſuccendit quæ erant in circuitu ciuitatis,
& prædatus eſt eam. 62 Et rogauerunt Gazenſes Ionathan,[g] & dedit illis dextram , &
accepit filios eorum obſides,& miſit illos in Ieruſalem,&perambulauit regionē vſq;
G Damaſcum. 63 Et audiuit Ionathas quòd præuaricati ſunt principes Demetrij in Ca-
des quæ eſt in Galilæa,cum exercitu multo volentes eum remouere à negotio regni,
64 & occurrit illis:fratrem autem ſuum Simonem reliquit intra prouinciam. 65 Et ap-
plicuit Simon ad Bethſuram,& expugnabat eam diebus multis,&concluſit eos. 66 Et
poſtulauerūt ab eo dextras accipere,& dedit illis. Et eiecit eos inde,& cepit ciuitatē,
& poſuit in ea præſidiū. 67 Et Ionathas & caſtra eius applicuerūt ad aquam Geneſar,
& ante lucem vigilauerunt in campo Aſor. 68 Et ecce caſtra alienigenarū occurrebāt
in campo,& tendebant ei inſidias in montibus,ipſe autem occurrit ex aduerſo. 69 In-
ſidiæ verò exurrexerunt de locis ſuis,& commiſerunt prelium. 70 Et fugerunt qui e-
rant ex parte Ionathæ omnes,& nemo relictus eſt ex eis,niſi Mathathias filius Abſo-
lomi,& Iudas filius Calphi,princeps militiæ exercitus. 71 Et ſcidit Ionathas veſtimē-
ta ſua,& poſuit terrā in capite ſuo,& orauit. 72 Et reuerſus eſt Ionathas ad eos in præ-
lium,& conuertit eos in fugam,& pugnauerunt. 73 Et viderunt qui fugiebant partis
illius,& reuerſi ſunt ad eum,& inſequebantur cum eo omnes vſque Cades ad caſtra
ſua,& peruenerunt vſque illuc. 74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia vi-
rorum,& reuerſus eſt Ionathas in Ieruſalem.

Ionathas cum Romanis fœdus renouans,& cum Spartiatis,ſed tandem apud Ptolemaidem à Tryphone dolo captus eſt:& omnes qui cum eo erant,interfecti ſunt. XII.

Ioſ.13.8.

A ET[a] vidit Ionathas quia tempus eum iuuat,& elegit viros,& miſit eos Romā,
ſtatuere & renouare cum eis amicitiam. 2 Et ad Spartiatas,& ad alia loca miſit
epiſtolas ſecundū eandem formam. 3 Et abierunt Romam,& intrauerunt Cu-
riam,& dixerunt:Ionathas ſummus ſacerdos, & gens Iudæorum miſerunt nos vt re-
nouemus amicitiā & ſocietatem ſecūdum priſtinum. 4 Et dederunt illis epiſtolas ad
ipſos per loca,vt deducerēt eos in terram Iuda cum pace. 5 Et hoc eſt exemplum epi-
ſtolarum quas ſcripſit Ionathas[b] Spartiatis: 6 Ionathas ſummus ſacerdos,& ſeniores
gentis & ſacerdotes,& reliquus populus Iudæorum Spartiatis fratribus ſalutem. 7 Iā
pridem miſſæ erant epiſtolæ ad Oniam ſummum ſacerdotem à Dario, qui regnabat
apud vos,quoniam eſtis fratres noſtri,ſicut ſcriptum continet quod ſubiectū eſt. 8 Et
B ſuſcepit Onias virū qui miſſus fuerat,cū honore,& accepit epiſtolas in quibus ſigni-
ficabatur de ſocietate & de amicitia. 9 Nos enim cū nullo horum indigeremus,habē-
tes ſolatio ſanctos libros qui ſunt manibus noſtris, 10 maluimus mittere ad vos reno-
uare fraternitatem & amicitiam,ne forte alieni efficiamur à vobis.Multa enim tēpo-
ra tranſierunt ex quo miſiſtis ad nos. 11 Nos ergo in omni tēpore ſine intermiſſione
in diebus ſolennibus & cæteris quibus oportet, memores ſumus veſtri in ſacrificiis
quæ offerimus,& in obſeruationibus,ſicut fas eſt & decet meminiſſe fratrū. 12 Læta-
mur itaq; de gloria veſtra. 13 Nos autē circundederunt multæ tribulationes & multa
prælia,& impugnauerūt nos reges qui ſunt in circuitu noſtro. 14 Noluimus ergo vo-
bis moleſti eſſe,neq; cæteris ſociis & amicis noſtris in his præliis. 15 Habuimus enim
de cœlo auxiliū,liberati ſumus nos,& humiliati ſunt inimici noſtri. 16 Elegimus ita-

f.Erat enim rex nouus,&adhuc vnam bonam partē regni tenebat Demetri⁹, propterea indigebat Ionathæ confœderatione.Lyra.ibi.

g. Tū Gazæi videntes præſentem calamitatē ab hoſte,nec vllū interim auxiliū à Demetrio, & ſpem quoque incertam propter locorū diſtantiam, ſatius exiſtimauerūt illo omiſſo neceſſitati ſuæ cōſulere: & miſsis ad Ionathā nuntiis,recepti ſunt in ſocietatem atque amicitiam.Aliquādo enim homines non niſi ſuo malo docti intelligūt quid ſit vtile:cū deberent ſapere ante acceptū incommodum, & vltro potius quàm coacti imperata facere. Ionathas vero acceptis obſidibus, & miſsis Ieroſolymā digreſſus inde totam regionem vſq; Damaſcum obibat.Ioſeph.Antiq.Iudaic.li.13.c.8

a.Et miſit Ionathas Romam renouarē cū eis amicitiam. Spartiatis quoque ſcripſit, quos ſuprà Lacedæmonios diximus,dicens:Pridē ſcripſit nobis Darius rex veſter ſub Onia ſummo ſacerdote Iudæorū:Quia de genere Abrahæ eſtis,& fratres noſtri , & fecimus vobiſcum fraternitatem. Ex tūc memores ſumus veſtri in ſacrificiis & obſecrationib⁹noſtris,ſicut decet nos meminiſſe fratrum:& nunc miſimus ad vos, vt innouemus fraternitatem. Et reſcripſerūt Spartiatæ:Pecora noſtra & poſſeſsio noſtra veſtra ſint,& veſtra noſtra.Et innouata eſt fraternitas.Comeſ.ibi.c.11.
b.Spartiatę à Sparta regione,quæ poſtea Lacedæmon dicta eſt, à Lacedæmone quodam heroē nūncupata. Pauſanias quo nemo alius de ea rē diligētius ſcripſit, Legē in Laconia regione regnaſſe prodidit : ab eóque primū Leleges doctos fuiſſe Lacedæmones.Huic quintus in ordine Lacedæmō in imperio ſucceſsit, qui ducta in vxorēm Sparta Eurotæ fluminis filia,regionē à ſe Lacedęmona,vrbem quā in ea condiderat,ab vxore Spartam nominauit.

que Numenium Antiochi filium,& Antipatrum Iaſonis filiũ,& miſimus ad Roma-
nos renouare cum eis amicitiam & ſocietatem priſtinam.[17]Mandauimus itaq; eis,vt
veniant etiam ad vos ſalutent vos,& reddant vobis epiſtolas noſtras de innouatione
fraternitatis noſtræ.[18] Et nunc benefacietis reſpondentes nobis ad hæc. [17] Et hoc re-
ſcriptũ epiſtolarum quod miſit Onias:[20]Rex Spartiatarum Onias,Ionathę ſacerdoti
magno ſalutẽ.[21]Inuentum eſt in ſcriptura de Spartiatis & Iudæis, quoniam ſunt fra-
tres,& quia ſunt de genere Abraham.[22]Et nũc ex quo hæc cognouimus, bene facitis
ſcribentes nobis de pace veſtra.[23]Sed & nos reſcripſimus vobis.Pecora noſtra &poſ-
ſeſſiones noſtræ veſtræ ſunt,& veſtræ noſtræ.Mandauimus itaq; hæc nuntiari vobis. A
[c][24]Et audiuit Ionathas quoniam regreſſi ſunt principes Demetrij cũ exercitu multo
ſuprà quàm prius pugnare aduerſus eum, [25] & exiit ab Ieruſalem, & occurrit eis in
Amathite regione.Non enim dederat eis ſpatium vt ingrederẽtur regionem eiꝰ. [26]Et
miſit ſpeculatores in caſtra eorum , & reuerſi renuntiauerunt quòd conſtituerũt ſu-
peruenire illuc nocte.[27]Cum occidiſſet autem ſol,præcepit Ionathas ſuis vigilare,&
eſſe in armis paratos ad pugnam tota nocte.Et poſuit cuſtodes per circuitum caſtro-
rum.[28]Et audierunt aduerſarij quòd paratus eſt Ionathas cum ſuis in bello,& timue
runt & formidauerunt in corde ſuo,& accenderunt focos in caſtris ſuis.[29] Ionathas
autem,& qui cum eo erant,non cognouerunt vſque mane.Videbant autem lumina
ardentia,[30] & ſecutus eſt eos Ionathas,&non cõprehendit eos.Tranſierunt enim flu-
men Eleutherũ.[31]Et diuertit Ionathas ad Arabes,qui vocabãtur Zabadæi, & percuſ-
ſit eos,& accepit ſpolia eorũ.[32]Et iunxit,& venit Damaſcum,& perambulabat om-
nẽ regionem illam.[33]Simon autem exiit,& venit vſq; Aſcalonem,&ad proxima prę-
ſidia,& declinauit in Ioppen,& occupauit eã.[34]Audiuit enim quòd vellent præſidiũ
tradere partibus Demetrij,& poſuit ibi cuſtodes,vt cuſtodirẽt eam.[35]Et reuerſus eſt B
Ionathas,& conuocauit Seniores populi,& cogitauit cũ eis ædificare præſidia in Iu-
dæa,& ædificare muros in Ieruſalem, [36] & exaltare altitudine magna inter mediũ ar-
cis & ciuitatis vt ſepararet eã à ciuitate,ut eſſet ipſa ſingulariter, & neq; vendãt, neq;
emant.[37] Et conuenerunt vt ædificarent ciuitatẽ,& cecidit murus qui erat ſuper tor-
rentẽ ab ortu ſolis,& reparauit eum,qui vocaturCaphenatha:[38]Et Simon ædificauit
Adiada in[d]Sephela,& muniuit eam,& impoſuit portas & ſeras. [39] Et cum cogitaſſet
Tryphon regnare Aſiæ,& aſſumere diadema,& extẽdere manum in Antiochum re-
gem,[40]timens ne forte non permitteret eum Ionathas , ſed pugnaret aduerſus eum,
quærebat comprehendere eum,&occidere.Et exurgẽs abiit in Bethſan:[41]& exiit Io-
nathas obuiam cum quadraginta milibus virorũ electorũ in prælium,& venit Beth- C
ſan.[e][42]Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cũ exercitu multo, vt extẽderet in eum
manus,& timuit.[43].Et excepit eum cum honore,& commẽdauit eũ omnibus amicis
ſuis,& dedit ei munera.Et pręcepit exercitibus ſuis,vt obedirent ei ſicut ſibi.[44]Et di-
xit Ionathæ:Vt quid vexaſti vniuerſum populũ,cum bellũ nobis nõ ſit?[45] Et nũc re-
mitte eos in domos ſuas.Elige autẽ tibi viros paucos qui tecũ ſint,& veni mecũPto-
lemaidã,& tradam eam tibi,& reliqua præſidia,& exercitum, & vniuerſos præpoſi-
tos negocij,& cõuerſus abibo.Propterea enim veni.[f][46]Et credidit ei,&fecit ſicut di-
xit,& dimiſit exercitũ,& abierũt in terram Iuda.[47]Retinuit autẽ ſecum tria milia vi-
rorum,ex quibus remiſit in Galilæã duo milia,mile autẽ venerunt cum eo.[48]Vt au-
tem intrauit Ptolemaidam Ionathas,clauſerũt portas ciuitatis Ptolemẽſes, & cõpre- Ioſ.13.9.
henderunt eũ:& omnes qui cũ eo intrauerunt,gladio interfecerũt.[49] Et miſit Thry- D
phon exercitũ & equites in Galilæam & in campum magnum,vt perderent omnes
ſocios Ionathæ.[50]At illi cũ cognouiſſent quia comprehenſus eſt Ionathas, & periit,
& omnes qui cũ eo erant,hortati ſunt ſemetipſos,& exierunt parati in prælium.[51] Et
videntes ij qui inſecuti fuerant,quia pro anima res eſt illis,reuerſi ſunt.[52]Illi autẽ ve-
nerunt omnes cum pace in terrã Iuda.Et plãxerunt Ionathan,& eos qui cũ ipſo erãt,
valde.Et luxit Iſrael luctu magno.[53]Et quæſierũt omnes gentes quę erant in circuitu
eorum,conterere eos, [54] dixerunt enim:Non habent principem & adiuuãtem: nunc
ergo

c. Demetriani duces qui ad Cedeſſam ab Ionatha victi fuerant, vt aliquando ignominiam ibi acceptam ſibi demerẽt,citato agmine Iudęã inuadere cõſtituunt: & iam domo profecti curſum in hoſtem intenderãt, cum Ionathas ſubitis nunciis excitus ad Amathidem illis occurrit: & iam caſtra ad quinquaginta ſtadia inter ſe propinquauerant,cũ hoſtes ſuis viribꝰ diffiſi (nã & miles paucis antè diebus victus ad fugã potius quàm ad pugnã ſpectabat) noctu vaſa colligũt,inſenſáque & & vaſtata quacunque irent regione,in pacatum cõceſſere. Ionathas ad hoſtium caſtra progreſſus,vbi ea deſerta vidit,conuerſo in Nabathæos curſu quos hic vocat Zabadæos,omnẽ gentẽ in deditionem recepit. Sabel.vbi prius.

d. Sephela quę & Rephaim. vallis eſt iuxta Eleutheropolim inter ſeptentrionem & occidentẽ,latius patens ad auſtrum, in tribu Iuda, vbi Simeon Ionathæ frater Adiadam vrbem condidit.

e. Tryphon autem cognita calamitate Demetrij, non amplius fidus erat Antiocho,ſed cogitabat quonam pacto eo ſublato regnum poſſet ipſe inuadere & occupare.Nec aliud videbatur magis obſtare eius cupiditati,quàm Ionathas amicus Antiocho.Itaq; decreuit eum prius de medio tollere, atque ita demum adoleſcentẽ aggredi.Quãobrem ad Bethſan profectus quæ Gręcis nominatur Scythopolis , inuenit ibi Ionatham cum quadraginta milibus electiſsimorum militũ,paratũ obſiſtere ſi quis vim inferre conaretur.Ioſeph.antiqui. li.13. cap.9.

f. Hic patet Ionathę nimia credulitas, quia hic Tryphõ principalior erat in domo Antiochi regis,cui Ionathas magis erat fœderatus & amicus,ſed ignorabat machinationes ipſius Tryphonis in mortem Antiochi.Lyra.ibi.

ergo expugnemus illos,& tollamus de hominibus memoriam eorum.

Simon ad fratris Ionathæ redemptionem multam pecuniam, & filios eius miſit Tryphoni, qui accepta pecunia patrem cum filiis occidit,& inde Antiochum regem. Simon autem Demetrio fœderatus GaZan & Sion occupat,& Ioannem belli ducem conſtituit. XIII.

Ioſ.13.9. A VT audiuit Simon quòd congregauit Tryphon exercitum copioſum vt veni-
ret in terram Iuda,& attereret eam,[2] videns quia in tremore populus eſt & in
timore,aſcendit Ieruſalem,& congregauit populum, [3] & adhortãs dixit: Vos
ſcitis quanta ego & fratres mei & domus patris mei fecimus pro legibus & pro ſan-
ctis prælia,& anguſtias quales vidimus:[4] Horum gratia perierunt fratres mei omnes
propter Iſrael,& relictus ſum ego ſolus.[5] Et nunc non mihi contingat parcere animę
meæ in omni tempore tribulationis . Non enim melior ſum fratribus meis. [6] Vindi-
cabo itaque gentem meam & ſancta, natos quoque noſtros & vxores , quia congre-
gatæ ſunt vniuerſæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia. [7] Et accenſus eſt ſpiritus
populi ſimul vt audiuit ſermones iſtos,[8] & reſponderunt voce magna,dicentes : Tu
B es dux noſter loco Iudæ , & Ionathæ fratris tui: [9] Pugna prælium noſtrum, & omnia
quæcunque dixeris nobis,faciemus.[10] Et congregans omnes viros bellatores,accele-
rauit conſummare vniuerſos muros Ieruſalẽ,& muniuit eam in gyro.[a][11] Et miſit Io-
nathan filiũ Abſalomi,& cum eo exercitum nouum in Ioppen:& eiectis iis qui erant
in arce,remanſit illic ipſe.[12] Et mouit Tryphon à Ptolemaida cum erercitu multo vt
veniret in terrã Iuda,& Ionathas cum eo in cuſtodia. [13] Simon autẽ applicuit in Ad-
dus contra faciẽ campi.[14] Et vt cognouit Tryphon quia ſurrexit Simon loco fratris
ſui Ionathę,& quia cõmiſſurus eſſet cum eo prælium,miſit ad eum legatos,[15] dicens:
[b] Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis propter negocia
quæ habuit,detinuimus eum. [16] Et nunc mitte argenti talenta centum , & duos filios
eius obſides,vt non dimiſſus fugiat à nobis,& remittemus eum.[17] Et cognouit Simõ
C quia cum dolo loqueretur ſecum. Iuſſit tamen dari argentum & pueros, ne inimici-
tiam magnam ſumeret ad populum Iſrael,[18] dicentem:Quia non miſit ei argẽtum &
pueros,propterea periit.[19] Et miſit pueros,& centum talenta.Et mentitus eſt, & non
dimiſit Ionathan. [20] Et poſt hæc venit Tryphon intra regionem vt contereret eam,
& gyrauerunt per viam quæ ducit Ador.[c] Et Simõ & caſtra eius ambulabant in om-
nem locum quocunq; ibant.[21] Qui autem in arce erant, miſerunt ad Tryphonem le-
gatos,vt feſtinaret venire per deſertum,& mitteret illis alimonias. [22] Et parauit Try-
phon omnem equitatum , vt veniret illa nocte . Erat autem nix multa valde, & non
Ioſ.13.9. venit in Galaaditim.[23] Et cum appropinquaſſet Beſcaman, occidit Ionathan & filios
eius illic. [24] Et cõuertit Tryphon,& abiit in terrã ſuam. [25] Et miſit Simon,& accepit
D oſſa Ionathæ fratris ſui,& ſepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius . [d] [26] Et planxe-
runt eũ omnis Iſrael planctu magno,& luxerũt eum dies multos. [27] Et ædificauit Si-
mon ſuper ſepulchrum patris ſui & fratrum ſuorum ędificium altum viſu,lapide po-
lito retro & antè,[28] & ſtatuit ſeptem pyramidas vnã cõtra, vnã patri & matri,& qua-
tuor fratribus. [29] Et iis circũpoſuit colũnas magnas, & ſuper columnas arma, ad me-
moriam æternam,& iuxta arma naues ſculptas,quæ viderentur ab hominibus naui-
gantibus mare.[30] Hoc eſt ſepulchrũ quod fecit in Modin vſq; in hunc diem.[e][31] Try
phon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adoleſcẽte,dolo occidit eum, [32] &
regnauit in loco eius.Et impoſuit ſibi diadema Aſiæ , & fecit plagam magnã in ter-
ra .[33] Et ædificauit Simon præſidia Iudęæ muniens ea turribus excelſis,& muris ma-
E gnis & portis & ſeris,& poſuit alimenta in munitionibus . [f][34] Et elegit Simon viros,
& miſit ad Demetrium regem,vt faceret remiſſionẽ regioni, quia actus omnes Try-
phonis per direptionem fuerant geſti.[35] Et Demetrius rex ad verba iſta reſpõdit ei,&
ſcripſit epiſtolam talem: [36] Rex Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti & amico regũ,

a. Mittuntur qui & Ioppen ex improuiſo occuparent, ne oppidani audito Ionathæ caſu, Diodorũ, hoc eſt Tryphonem in vrbem acciperent. Ille paucis diebus quibus hæc acta ſunt, cum valido exercitu & Ionatha vincto Iudæam ingreſſus, Ieroſolymam iter intẽdit: cui veniẽti Simon cũ exercitu intrepidè occurſurus noua fraude etſi prius animaduerſa, petitus eſt. Sabe. vbi ſup.

b. Tryphon igitur cognito quòd Simon Iudęorũ princeps ſit cõſtitutus, miſit ad eũ nuncios, hominem dolo circunuenire cupiens: mãdabatq; vt ſi vellet dimitti fratrem Ionathan, cẽtũ argenti talẽta perſolueret: & cum eis duos Ionathę filios mitteret ad ſe obſides futuros. Ioſe.lib.13.c.11 . Antiq.

c. Simon contraueniebat Tryphoni & caſtris eius, vt obuiaret illi in prælium antequam Iudæam vaſtarent. Lyra.ibid.

d. Nec igitur nouũ ſepeliẽdi funus , nec recens inuẽtum, vt etiam Hiero de funere Paulę. Trãſlata, inquit, Paula epiſcoporum manibus,& ceruicẽ feretro ſubiiciẽtibus, cum alij pontifices lãpadas cereoſque pręferrent, alij choros pſallẽtiũ ducerent, in media eccleſia ſpelũcæ ſaluatoris eſt poſita . Tota ad funus eius Palæſthinarũ vrbiũ turba conuenit. Hiero. de Epitaphio Paulæ, in fi.

e. Diodorus ſeu Trypho Antiochum decem annos natũ ſuſtulit corruptis medicis, qui ad populum mẽtiti dicerent eũ calculi dolore cõſumi, ſecãdoq; puero adhibiti, dum curare videri volũt, in Diodori gratiã necauerunt. Quo ſublato Diodorus homo nequã ab exercitu pecunia corrupto, rex Syriæ cõſtituitur. Sabellic. vbi pridem.

f. Recuperato regno Demetrius & ipſe rerũ ſucceſſu corruptus, vitiis adoleſcẽtis in ſegnitiem labitur, tãtumque cõtemptũ apud omnes inertiæ, quãtũ odiũ ex ſuperbia pater habuerat contraxit. Itaque cũ ab imperio eius paſſim ciuitates deficerent, ad abolendam ſegnitiei maculam bellum Parthis inferre ſtatuit. Ad poſtremũ tũ pacis ſimulatione deceptus capitur, traductuſq; per oras ciuitatũ populis qui deſciuerant, in ludibrium fauoris oſtenditur. Miſſus deinde in Hircaniam , benignè & iuxta cultũ priſtinæ fortunæ habetur. Iuſtinus lib.36. Verũ Antiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater eius Demetrius obſidione Parthorũ liberatus, ac reſtitutꝰ Antiocho in Parthia cum tutus in regnum , cũ omnis Syria in luctu ꝓpter amiſſum exercitum eſſet : quaſi Parthica ipſius & fratris bella, quibus alter captus, alter occiſus erat, proſperè geſsiſſent, ita Aegypto bellum inferre ſtatuit. Idẽ. lib. 39. Interea Simõ ad Demetriũ ꝓ libertatis reſtitutione nuntios mittit. Lyra.ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& senioribus & genti Iudæorum,salutem.[37] Coronam auream, & Bahem quam misistis suscepimus, & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis quę indulsimus.[38] Quæcunque enim constituimus,vobis constant.Munitiones quas ædificastis, vobis sint. [39] Remittimus quoq; ignorantias & peccata vsq; in hodiernum diem,& coronam quam debebatis.Et si quid aliud erat tributarium in Ierusalem,iam non sit tributarium.[40] Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros conscribantur,& sit inter nos pax. [41] Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum gentium ab Israel. [42] Et cœpit populus Israel scribere in tabulis & gestis publicis:Anno primo sub Simone summo sacerdote,magno duce & principe Iudæorum,[43] in diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circundedit eam castris,& fecit machinas,& applicuit ad ciuitatem,& percussit turrem vnam,& comprehendit eam.[44] Et eruperant, qui erant intra machinam & ciuitatem, & factus est motus magnus in ciuitate.[45] Et ascẽderunt qui erant in ciuitate, cum vxoribus & filiis supra murum sciſſis tunicis suis,& clamauerunt voce magna postulantes à Simone dextras sibi dari,[46] & dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundũ misericordias tuas,& seruiemus tibi.[47] Et flexus Simon non debellauit eos, eiecit tamen eos de ciuitate,& emundauit ędes in quibus fuerant simulachra,& tunc intrauit in eam cum hymnis benedicens dominum. [48] Et eiecta ab ea omni immunditia,collocauit in ea viros qui legem facerẽt:& muniuit eam,& fecit sibi habitationem.[49] Qui autem erant in arce Ierusalem,prohibebantur egredi & ingredi regionẽ, & emere ac vendere,& esurierunt valde,& multi ex eis fame perierunt. [50] Et clamauerunt ad Simonem vt dextras acciperent, & dedit illis. Et eiecit eos inde,& mundauit arcem à contaminationibus.[51] Et intrauerunt in eam tertia & vicesima die secũdi mensis,anno centesimo septuagesimo primo, cum laude & ramis palmarum, & citharis & camyris & cymbalis & nablis & hymnis & canticis: [52] quia contritus est inimicus magnus ex Israel:[53] Et constituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.[53] Et muniuit montem templi qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant.[54] Et vidit Simon Iohannem filium suum quòd fortis prę|lij vir esset,& posuit eum ducem virtutum vniuersarum,& habitauit in Gazaris.

F Anno ante Christum. 141. Anno mũdi.3822.

Anno ante Christum. 140. Anno mũdi.3823.

g Populus magnus qui erat in arce, & multũ grauabat populũ, & impediebat cultum diuinum.Lyra.ibid.

Demetrio ab Arsace deuicto,Simon in Israel magna pace fruitur:cum Romanis & Spartiatis fœdus renouat,inscriptum æreis tabulis affigit. XIIII.

ANno centesimo septuagesimo secundo congregauit Rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem.[2] Et audiuit Arsaces Rex Persidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius confines suos, & misit vnum de principibus suis vt comprehenderet eum viuum,& adduceret eum ad se.[3] Et abiit & percussit castra Demetrij,& comprehendit eum,& duxit eum ad Arsacen,& posuit eum in custodiam.[4] Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, & quæsiuit bona genti suæ, & placuit illis potestas eius,& gloria eius omnibus diebus.[5] Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum,& fecit introitum in insulis maris. [6] Et dilatauit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.[7] Et congregauit captiuitatẽ multam,& dominatus est [a] Gazaræ,& Bethsuræ,& arci,& abstulit immunditias ex ea,& non erat qui resisteret ei. [8] Et vnusquisq; colebat terram suam cum pace,& terra Iuda dabat fructus suos,& ligna camporũ fructum suũ.[9] Seniores in plateis sedebant omnes,& de bonis terræ tractabant,& iuuenes induebant se gloriã,& stolas belli.[10] Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & cõstituebat eas vt essent vasa munitionis,quoadusque nominatum est nomen gloriæ eius vsq; ad extremum terræ, [11] Fecit pacem super terram, & lætatus est Israel lætitia magna.[12] Et sedit vnusquisq; sub vitę sua,& sub ficulnea sua,& non erat qui eos terreret. [13] Defecit impugnãs eos super terrã.Reges cõtritri sunt in diebus illis. [14] Et cõfirmauit omnes humiles populi sui,& legẽ exquisiuit,& abstulit omnẽ iniquum & malũ.

A Anno ante Christum. 139. Anno mũdi. 3824.

a.Gazara siue Garera aliter dicit Gazi,apud Philistæos olim celebris,de qua iudic.1.d.Einsdẽ nominis est Gazer in sorte tribus Ephraim: vrbs separata Leuitis, quã & ipsam expugnauit Iosue, rege eius interfecto.Aedificata est autem postea à Salomone: nunc Gazara villa dicitur, in quarto militario Nicopoleos contra septentrionem.Verumtamen sciẽdum quòd alienigenas ex Ephraim nõ potuit expellere. Hiero. de locis.Hebr.

Sancta

[15] Sancta glorificauit,& multiplicauit vasa sanctorũ. [b] [16] Et auditũ est Romę quia defunctus esset Ionathas,& vsq; in Spartiatas,& contristati sunt valde. [17] Vt audierunt autem quòd Simõ frater eius factus esset summus sacerdos loco eius, & ipse obtineret omnem regionẽ,& ciuitates in ea, [18] scripserunt ad eum tabulis æreis, vt renouarent amicitias & societatem quam fecerant cum Iuda & cum Ionatha fratribus eius.

C [19] Et lectæ sunt in conspectu Ecclesiæ in Ieruſalem. Et hoc exemplum epistolarum quas Spartiatę miserũt:[20] Spartianorum principes & ciuitates,Simoni sacerdoti magno,& senioribus & sacerdotibus & reliquo populo Iudæorũ fratribus salutẽ.[21] Legati qui missi sunt ad populum nostrũ,nuntiauerunt nobis de vestra gloria,& honore,& lętitia:& gauisi sumus in introitu eorũ.[22] Et scripsimus quę ab eis erant dicta in consiliis populi,sic:Numenius Antiochi & Antipater Iasonis filiis,legati Iudæorum venerunt ad nos,renouãtes nobiscũ amicitiam pristinam.[c] [23] Et placuit populo excipere viros gloriosè, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris,vt sit ad memoriã populo Spartiatarum. Exemplũ autem horum scripsimus Si-

D moni magno sacerdoti.[24] Post hoc autem misit Simon Numenium Romam,habentem clypeum magnũ aureum pondo minarum mille, ad statuẽdam cum eis societatem.[25] Cũ autẽ audisset populus Romanus sermones istos,dixerunt: [d] Quam gratiarum actionem reddemus Simoni & filiis eius ? [26] Restituit enim ipse fratres suos,& expugnauit inimicos Israel ab eis . Et statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis,& posuerunt in titulis in montem Sion . [27] Et hoc est exemplum scripturę:[e] Octaua decima die mẽsis Elul,anno centesimo septuagesimo secundo,anno tertio sub Simone sacerdote magno in Assaramel,[28] in cõuentu magno sacerdotũ & populi & principum & gentis & seniorum regionis,nota facta sunt hæc:Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.[29] Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Iarib,& fratres eius dederunt se periculo,& restiterunt aduersariis gentis suæ, vt sta-

E rent sancta ipsorũ & lex,& gloria magna glorificauerunt gentem suam.[30] Et congregauit Ionathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.[31] Et voluerunt inimici eorum calcare sancta, & atterere regionem ipsorum,& extendere manus in sancta sanctorum . [32] Tunc restitit Simon,& pugnauit pro gente sua,& erogauit pecunias multas,& armauit viros virtutis gentis suæ,& dedit illis stipendia. [33] Et muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram quæ erat in finibus Iudææ,vbi erant arma hostium antea, & posuit illic præsidium viros Iudæos. [f] [34] Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare, & Gazaram quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant.Et collocauit illic Iudęos:& quęcunq; apta erant ad correptionem eorum,posuit in eis.[35] Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti suę,& posuerunt eum ducẽ suum,& principem sacerdotũ,eo quòd

F ipse fecerit hæc omnia,& iustitiam & fidem quam conseruauit genti suæ:& exquisiuit omni modo exaltare populũ suum.[36] Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius,vt tollerentur gentes de regione ipsorum, & quæ in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce,de qua procedebant & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt,& inferebant plagam magnam castitati .[37] Et collocauit in ea viros Iudæos ad tutamẽtum regionis & ciuitatis,& exaltauit muros in Ieruſalẽ.[38] Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.[39] Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eum gloria magna .[40] Audiuit enim quòd appellati sunt Iudæi à Romanis amici & socij & fratres,[41] & quia susceperũt legatos Simonis gloriosè,& quia Iudæi & sacerdotes eorum consenserunt eum ducem suum & summum sacerdotem in ętternum,donec surgat propheta fidelis,[42] & vt sit super eos dux,& vt cura esset illi

G pro sanctis,& vt constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma,& super præsidia,[43] & cura sit illi de sanctis,& vt audiatur ab omnibus,& scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione,& vt operiatur purpura & auro,[44] & ne liceat vlli ex populo & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horũ, & contradicere iis quæ ab eo dicuntur,aut conuocare conuentũ in regione sine ipso,

b.Et misit Simon ad Spartiatas ad innouandam fraternitatem.Romanis quoque misit clypeum aureum minarum mille,& statuerũt ei Romani libertatem , & scripserunt in tabulis æreis fœdus: quæ positæ sunt in titulis in monte Sion. Comest.ibid.ca.13.

c.Romani benignè Iudæorũ legatos excipiẽtes super amicitiæ renouatione cum Iudęis quam primo fecerãt Iudæ supra ca.7. & cum Ionatha ca.12.decretis firmãt singulas literis permãnẽtibus.Lyra.ibi.

d.Q.d.non solum sibi sunt reddędæ gratiæ & honores pro amicitia quam à nobis requisiuit,& propter xeniũ notabile quod ad nos misit, sed etiam propter eius probitates quibus aduersarios populi sui viriliter expugnauit.Idem ibi.

e.Sic patet quòd huiusmodi institutionis vel decreti descriptio facta est solẽniter, scilicet per cępora regũ & põtificũ,sicut describitur beati Ioãnis baptistæ prædicatio,vt patet. Luc.3. Lyra.ibi.

f.Ioppe, Iepho, seu Iaphia, oppidum Palæstinæ tribus Manasse,(quãquã Hieron. Dauidicæ coniungat: videtur tamen terminus eius ab eo qui Ioppe respicit, connumerari.Loco orbe est antiquissimũ.Inde nonnulli à Japhet Noe filio cõditũ & appellatum contendũt:vel ab Ioppe Aeoli filia vxore Cephei. Situm est autẽ ad mare non procul à Lydda, in littore saxoso atque arduo,adeoque vt inde Ierosolyma videri possit. Hoc portu vsi sunt Iudæi frequẽtissimè,quo ligna,cęteraque ad templi structurã necessaria sæpiũ missa sunt. Inque eũ hodie nauæ nostri primum applicant,Iapphum seu Iappham appellantes,licet importuosissimum:& ob id ad excursus piraticos commodiorem: in quem vsum Machabæorum ætate frequenter occupatum est.Olim potens, nunc viculus exiguus , non nisi casulis quibusdã habitat9,nihilq; nisi ruinas veteris nobilitatis ostendens.

& vestiri purpura,& vti fibula aurea. 45 Qui autem fecerit extra hæc,aut irritum fe-
cerit aliquid horum, reus erit. 46 Et complacuit omni populo statuere Simonem, &
facere secundum verba ista. 47 Et suscepit Simon, & placuit ei vt summo sacerdotio
fungeretur,& esset Dux & princeps gentis Iudæorum & sacerdotum, & præesset o-
mnibus. 48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis ęreis,& ponere eas in g pe-
ribolo sanctorum in loco celebri. 49 Exemplũ autem eorum ponere in ærario, vt ha-
beat Simon & filij eius.

g. Peribolus dicitur murus atrij domus domini,qui totum templum per quadrũ ambiebat in circuitu,grecè περίβολος à περιβάλλω amambio,circundo,cingo,amplector.Glos.ordi.

Universidad de Deusto Biblioteca

Antiochus Simoni fœderatus,Tryphonem persequitur:Romani Iudæos cæteris nationibus commendant:Antiochus missum à Simone auxilium recusans,in eum mittit Cendebæum dum persequitur Tryphonem. XV.

ET misit Rex a Antiochus filius Demetrij epistolas ab insulis maris Simoni sa- A Iof.13.12.
cerdoti & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ genti, 2 & erant cõtinentes
hunc modum:Rex Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Iudæorum
salutem. 3 Quoniam quidam pestilentes obtinuerũt regnum patrum nostrorum, vo-
lo autem vendicare regnum,& restituere illud sicut erat antea, & electam feci mul-
titudinem exercitus,& feci naues bellicas. 4 Volo autem procedere per regionem,vt
vlciscar in eos qui corruperunt regionem nostram,& qui desolauerunt ciuitates mul
tas in regno meo. 5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi an-
te me omnes Reges,& quæcunque alia dona remiserunt tibi, 6 & permitto tibi face-
re percussuram proprij numismatis in regione tua: 7 Ierusalem autem sanctam esse & B
liberam,& omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti quæ tenes,
maneant tibi. 8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum
tempus remittuntur tibi. b 9 Cum autem obtinuerimus regnum nostrum,glorificabi-
mus te & gentem tuam & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra
in vniuersa terra. 10 Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram
patrum suorum,& c conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relicti essent
cum Tryphone. 11 Et insecutus est eum Antiochus Rex, & venit Doram fugiens per
maritimam. 12 Sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum ex-
ercitus. 13 Et applicuit Antiochus super d Doram cum centum viginti milibus viro- C
rum belligeratorũ,& octo milibus equitum. 14 Et circuiuit ciuitatẽ, & naues à mari
accesserunt, & vexabant ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel
egredi. 15 Venit autem Numenius,& qui cum eo fuerant,ab vrbe Roma,habẽtes epi-
stolas regibus & regionibus scriptas,in quibus continebãtur hęc: 16 Lucius cõsul Ro-
manorũ,Ptolemæo Regi salutem. 17 Legati Iudæorum venerunt ad nos amici nostri
renouantes pristinam amicitiam & societatem,missi à Simone principe sacerdotum,
& populo Iudæorum. 18 Attulerunt autem clypeum aureũ minarum mille. 19 Placuit D
itaque nobis scribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impu-
gnent eos,& ciuitates eorum,& regiones eorũ, & vt non ferant auxiliũ pugnantibus
aduersus eos. 20 Visum autẽ est nobis accipere ab eis clypeum. 21 Si qui ergo pestilen-
tes fugerint de regione ipsorũ ad vos,tradite eos Simoni principi sacerdotum,vt vin-
dicet in eos secundũ legem suã. 22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo,
& Aratbę,& Arsac, 23 & in omnes regiones:Sampsamę,& Spartiatis,& Delo,& My-
do,& Sicyoni, & Cariæ, & Samum, & Pamphyliam, & Lyciam, & Halicarnassum,
& Rhodum, & Phaselida, & Co, & Siden, & Arado, & Cortynam, & Cnidum, &
Cyprum,& Cyrenen. 24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacer- E
dotum, & populo Iudæorum. 25 Antiochus autem Rex applicuit castra in Doram
secundò,admouens ei semper manus,& machinas faciens: & conclusit Tryphonem
ne procederet. 26 Et misit ad eum Simon duo milia virorũ electorum in auxilium,&
argẽtum & aurũ & vasa copiosa: 27 & noluit ea accipere,sed rupit omnia quæ pactus
est cum eo antea,& alienauit se ab eo. e 28 Et misit ad eum Athenobium vnũ de ami-
cis suis,vt tractaret cum ipso,dicens:Vos tenetis Ioppen,& Gazaram, & arcem quæ
est in Ierusalẽ ciuitate regni mei: 29 fines earum desolastis,& fecistis plagam magnam
in terra

Anno ante Christum. 137. Anno mũdi.3825.

a. Hic Antiochus secundus Demetrij frater minor natu, per Asiæ vrbes incertis erroribus vagabatur:quem Cleopatra Demetrij vxor exercitu subnixa ad suas nuptias & regnum capessendum inuitat:quam insperatam occasionem ille cõplexus,Seleuciam venit. Huic Diodorus,quẽ sępius Tryphonem diximus, cum valido exercitu occurrit. Sabel.vbi prius.

b. Hic fit promissio de futuro, quæ tamen non fuit impleta, vt infra patebit. Nam obtento regno alienauit se à Simone. Et ideo tales promissiones videbantur simulatoriæ,quousque esset in regni possessione.Lyra.ibid.

c. Cæterum à veterano exercitu qui Tryphonis molestias ęgreferens ad Cleopatram subita defectione se contulerat, victus ex superiore Syria in Phœnicen fugam intendit.Antiochus fugientem secutus, aliquãdiu in Dora Phœnices obsedit:vnde Diodorus Apamẽã fugere conatus,in hostiũ manus incidit: captusque interficitur tertio sui regni anno.Sabellicus. ibi.

d. Dora in 11. miliario Cæsareæ Strationis, ĩ Hebræo dicta Naphath Dor, ciuitas regia, de qua loquens Hieronymus de Paula matrona, scribit: Mirata ruinas Dor vrbis quondã potentissimæ. Fuit enim illustris adeò, quòd ætate Machabæorum Antiochus rex eam obsedit. 120000. peditum. 8000. equitum exercitu.Idem de locis Hebraicis,Dor naphet,quod Symmachus transtulit Dor maritima.Hæc est Dora in nono miliario Cæsareæ Palæstinæ pergentibus Tyrum, nunc deserta.Quæ cum cecidisset in sortẽ tribus Manasse, eam possidere nõ potuit, quia in ea pristini habitatores remanserunt.

e. Hæc est ruptio fœderis Antiochi,quod tantũ desiderabat, quia remissis muneribus solennẽ misit nuntium ad repetendum ciuitates plures, & tributa per suos antecessores imposita. Lyra.ibid.

F in terra,& dominati estis per loca multa in regno meo. 30 Nũc ergo tradite ciuitates
quas occupastis,& tributa locorũ in quibus dominati estis extra fines Iudęę. 31 Sinau.
tem,date pro illis quingenta talenta argenti,& exterminij quos exterminastis, & tri-
butorum ciuitatum alia talenta quingenta. Sinautem, veniemus & expugnabimus
vos. 32 Et venit Athenobius amicus Regis in Ierusalẽ, & vidit gloriã Simonis & cla-
ritatem in auro & argento,& apparatum copiosum, & obstupuit, & retulit ei verba
Regis. 33 Et respondit ei Simon,& dixit ei:Neque alienam terram sumpsimus,neque
alienam detinemus,sed hæreditatem patrum nostrorum,quæ iniustè ab inimicis no-
stris aliquo tempore possessa est. 34 Nos verò tempus habentes vendicamus hęredita-
G tem patrum nostrorum. 35 Nam de Ioppe & Gazara quæ expostulas,ipsi faciebant in
populo plagam magnam in regione nostra,horum damus talenta centum. 36 Et non
respondit ei Athenobius verbum. f Reuersus autem cum ira ad Regem, renuntiauit
ei verba ista,& gloriam Simonis, & vniuersa quæ vidit: & iratus est Rex ira magna.
37 Tryphon autem fugit naui in Orthosiada. 38 Et cõstituit Rex Cendebæum ducem
maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi. 39 Et mandauit illi mouere
castra contra faciem Iudææ,& mandauit ei ædificare Cedronem, & obstruere portas
ciuitatis,& debellare populum.Rex autem persequebatur Tryphonem. 40 Et perue-
nit Cendebæus Iamniam,& cœpit irritare plebem,& conculcare Iudęam,& captiua-
re populum,& interficere,& ędificare Cedronem. 41 Et collocauit illic equites & ex-
ercitum,vt egressi perambularent viam Iudææ,sicut constituit ei Rex.

f. Simon autem regendis fortiter rebus intẽtus,Zara quidem & Iopem & Iãniam ceperat. Euertit autem & Accaron subactis præsidiis: aduersusque Tryphonem Antiocho auxilium præbuit,qui Dorã ante expeditionem quã in Medos fecit, obsidebat: sed regis auiditatem satiare non potuit,quanuis neci Tryphonis suam quoque operam adhibuisset.Iosep. de bello Iudaico.li.1.c.2.

Cendebæo à filiis Simonis percusso,Ptolemæus Simonem socerum suum cum duobus filiis suis in conuiuio dolosè percussit,cui Ioannes filius in sacerdotio successit. XVI.

Iof.13.12.13. A ET ascendit Ioannes de Gazaris,& nuntiauit Simoni patri suo quæ fecit Cen-
debæus in populo ipsorum. 2 Et vocauit Simon duos filios suos seniores Iu-
dam & Ioannem, & ait illis: Ego & fratres mei & domus patris mei expu-
gnauimus hostes Israel ab adolescentia vsque in hunc diem,& prosperatum est in ma
nibus nostris liberare Israel aliquotiens. 3 Nunc autem senui: sed estote loco meo &
fratris mei,& egressi pugnate pro gente nostra.Auxilium verò de cœlo vobiscum sit.
4 Et elegit de regione viginti milia virorum belligeratorum, & equites,& profecti
sunt ad Cendebæum,& dormierunt in Modin. 5 Et surrexerunt mane, & abierunt in
campum.Et ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum & equitum, & fluuius
B torrens erat inter medium ipsorum. 6 Et admouit castra contra faciem eorum ipse &
populus eius,& vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem: & trans-
fretauit primus.Et viderunt eum viri,& transierunt post eum. 7 Et diuisit populum,
& equites in medio peditum. Erat autem equitatus aduersariorum copiosus nimis.
8 Et exclamauerunt sacris tubis,& in fugam conuersus est Cendebæus;& castra eius,
& ceciderunt ex eis multi vulnerati,residui autem in munitionem fugerunt. 9 Tunc
vulneratus est Iudas frater Ioannis:Ioannes autem insecutus est eos donec venit a Ce
dronem quam ædificauit, 10 & fugerunt vsque ad turres quæ erant in agris Azoti,&
succendit eas igni.Et ceciderunt ex illis duo milia virorum,& reuersus est in Iudęam
C in pace. 11 Et Ptolemęus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho,& habe-
bat argentum & aurum multum. 12 Erat enim gener summi sacerdotis. 13 Et exalta-
tum est cor eius,& volebat obtinere regionem,& cogitabat dolum aduersum Simo-
nem & filios eius,vt tolleret eos. b 14 Simon autẽ perambulans ciuitates quę erant in
regione Iudææ, & solicitudinẽ gerens earũ, descendit in Iericho, ipse & Mathathias
filius eius,& Iudas anno centesimo septuagesimo septimo,mense vndecimo.Hic est
mensis Sabath. 15 Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculã quæ vocatur Doch,
cum dolo,quã ædificauit:& fecit eis cõuiuium magnum,& abscõdit illic viros. 16 Et
cum inebriatus esset Simõ & filij eius,surrexit Ptolemæus cũ suis, & sumpserunt ar-
ma sua,& intrauerunt in cõuiuium, & occiderunt eũ,& duos filios eius,& quosdam

Anno ante Christum. 132. Anno mũdi.3830.

a. Cedron seu Gedor,vicus prægrandis in 10. miliario Diospolis ad Eleutherop.

b. Simon autẽ penes quem erat rerum omniũ summa, etsi iam grauis annis, filiorum tamen præsidio fultus, exercitum aduersus hostẽ haud contẽptibilẽ instruxit. Tũ arte viribus adhibita,præfectum regij exercitus in montium angustiis adortus, cum multa strage fugauit: eratque per hæc pacẽ adeptus,satisq; sibi ab omni externa vi tutus videbatur, cum domestica est fraude oppressus. fuitque Ptolemæus gener eius huius necis author, cuius Simon venenum in conuiuio imprudens hausit.Eius vxorẽ & liberos in vincula cõiecit,præter vnum Ioannem, quẽ Hyrcanum vocabant, quem Ptolemæus capere non potuit.Sabelli.Ennea. 6.li.1.

pueros eius.17 Et fecit deceptionẽ magnam in Iſrael,& reddidit mala pro bonis.18 Et D
ſcripſit hæc Ptolemæus,& miſit Regi,vt mitteret ei exercitum in auxiliũ, & traderet
ei regionem & ciuitates eorum & tributa.19 Et [c] miſit alios in Gazaram tollere Ioan-
nem, & tribunis miſit epiſtolas vt venirent ad ſe, & daret eis argentum & aurum &
dona.20 Et alios miſit occupare Ieruſalem,& montẽ templi. 21 Et præcurrẽs quidam
nuntiauit Ioãni in Gazara,quia periit pater eius,& frater eius, & quia miſit te quoq;
interfici.22 Vt audiuit autem vehementer expauit, & comprehendit viros qui vene-
rant perdere eũ,& occidit eos.Cognouit enim quia quærebãt eum perdere.23 Et cæ-
tera ſermonum Ioãnis,& bellorum eius,& bonarum virtutum quibus fortiter geſſit,
& ædificij murorum quos extruxit,& rerum geſtarũ eius, 24 ecce hæc ſcripta ſunt in
libro dierũ ſacerdotij eius,ex quo factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum.

Mortuus. eſt autẽ Simon anno ante Chriſtum 131. anno mundi 3830. Et ita Machabæorũ hiſtoria 42. ſolum cõplectitur annos. Et hic bibliorum tẽpora terminantur. Cætera ad Chriſtum vſq; ab Ioſepho & aliis chronographis accipiuntur.

c Ptolemæus occiſa ſocero & ſocru cum duobus filiis concluſis, certos miſit vt Ioannem tertium,cui Hyrcanus nomẽ fuit,interficerent.Cognito autẽ impetu qui parabatur, adoleſcens ad ciuitatem properabat multo populo fretꝰ,& propter memoriã paternę virtutis,& quòd iniquitas Ptolemæi cunctis eſſet inuiſa. Voluit autem Ptolemæus alia porta ingredi ciuitatẽ, ſed à populo reiectus eſt, qui maturius Hyrcanũ ſuſceperat: & is quidẽ ſtatim receſsit in quoddam iuxta Ierichõta caſtellum, quod Dagõ vocatur.Ioſe.de bello Iudai.lib.1.c.2.

Machabæorum Liber ſecundus.

Iudæi ab Ieroſolymis Iudæis in Ægypto ſcribunt mortem Antiochi & exercitus eius apud Perſas:ignem ſacrificij in puteo abſconditum,& tandem repertum. Cap. I.

FRatribus [a] qui ſunt per Ægyptum Iudæis,ſalutem dicunt A
fratres qui ſunt in Ieroſolymis Iudæi,& qui in regione Iu-
dæa,& pacẽ bonã.[b] 2 Benefaciat vobis deus,& meminerit
teſtamẽti ſui quod locutus eſt ad Abraham & Iſaac & Ia-
cob ſeruorũ ſuorũ fidelium, 3 & det vobis cor omnibus vt
colatis eum,& faciatis eius volũtatem corde magno, & a-
nimo volenti.4 Adaperiat cor veſtrũ in lege ſua,& in prę-
ceptis ſuis,& faciat pacem.5 Exaudiat orationes veſtras,&
reconcilietur vobis,nec vos deſerat in tempore malo. 6 Et
nunc hic ſumus orantes pro vobis.[c] 7 Regnante Demetrio anno centeſimo ſexageſi- B
mo nono,nos Iudęi ſcripſimus vobis in tribulatione,&in impetu qui ſuperuenit no-
bis in iſtis annis,ex quo receſſit Iaſon à ſancta terra,& à regno.8 Portã ſuccenderunt,
& effuderunt ſanguinem innocentem.Et orauimus ad dominum,& exauditi ſumus,
& obtulimus ſacrificium & ſimilaginem , & accendimus lucernas , & propoſuimus
panes. 9 Et nunc frequentate dies Scenopegiæ menſis [d] Chaſleu. 10 Anno centeſimo
octogeſimo octauo,populus qui eſt Ieroſolymis & in Iudęa,Senatúſq; & Iudas,Ari-
ſtobulo magiſtro Ptolemæi Regis qui eſt de genere Chriſtorum ſacerdotum, & iis
qui in Ægypto ſunt Iudæis,ſalutem & ſanitatem. 11 De magnis periculis à deo libe- C
rati,magnificè gratias agimus ipſi, vtpote qui aduerſus talem Regem dimicauimus.
12 Ipſe enim ebullire fecit de Perſide eos qui pugnauerunt contra nos, & ſanctam ci-
uitatem.13 Nam cum in Perſide eſſet dux ipſe,& cum ipſo immenſus exercitus, ceci-
dit in templo Naneæ,conſilio deceptus ſacerdotum Naneæ. 14 Etenim cum ea habi-
taturus venit ad locũ Antiochus & amici eius , & vt acciperet pecunias multas dotis
nomine.15 Cúmq; propoſuiſſent eas ſacerdotes Naneæ, & ipſe cum paucis ingreſſus
eſſet intra ambitum phani,clauſerunt templum . 16 Cum autem intraſſet Antiochus,
apertóque occulto aditu templi , mittentes lapides percuſſerunt ducem , & eos qui
cum eo erant , & diuiſerunt membratim , & capitibus amputatis foras proiecerunt.
17 Per omnia benedictus deus,qui tradidit impios.[e] 18 Facturi igitur quinta & viceſi- D
ma die menſis Chaſleu purificationem templi,neceſſariũ duximus ſignificare vobis,
vt & vos quoque agatis diem Scenopegiæ, & diem ignis qui datus eſt quando Ne-
hemias ædificato templo & altari obtulit ſacrificia.† 19 Nam cum in Perſidem duce-
rentur patres noſtri, ſacerdotes qui tunc cultores dei erant,acceptum ignem de altari
occultè abſconderunt in valle vbi erat puteus altus & ſiccus , & in eo contutati ſunt
cum,ita vt omnibus ignotus eſſet locus. 20 Cum autẽ præteriſſent anni multi, & pla-

cuit

a. Huius ſecundi libri hiſtoria ſub prioris geſtis cũ tẽporibus comprehenditur.

b. Liber iſte ſecundus Machabæorum quædã abbreuiatio eſt cuiuſdam magni voluminis à Iaſone Cyrenæo conſcripti, cõtinentis quinque libros partiales,in quibus geſta Iudæ Machabæi & ſociorum eius continentur,diffuſus, in hoc autem libro ſuccinctè & quaſi ſub compendio,vt patet in fine.cap.2.Lyranus.ibid.

c Verùm cum eſſet in Hyrcania captiuus, loco eius Antiochus Sedetes regnũ adminiſtrauit per nouem annos, poſt quos iterum regno reſtitutus,quatuor annos regnauit.

d Hebręorum ſicut Latinorum duodecim ſunt mẽſes ſibi correſpondentes, licet variis temporibus annũ incipiant :Latinorum enim Ianuario correſpõdet Schebat,Februario Adar, Martio Niſan,Aprili Iiar,Maio Siuan, Iunio Tamuz, Iulio Ab, Auguſto Elul,Septembri Tiſri, Octobri Marcſuen,Nouẽbri Chaſleu,Decẽbri Thebet. Egreſſus ex Aegypto fuit in menſe Niſan:ideo primum dicebãt: Ingreſſus autem in terram ſanctam fuit in mẽſe Tiſri, vnde ab eodem nunc annũ noui Hebræi incipiunt.

e.Cõcludunt Iudæi ſcribẽtes iis qui exules erant in Aegypto tempore Demetrij, vt eos inducant ad celebrationem purificationis & dedicationis templi.Lyranus vbi ſupra.

Anno ante Chriſtum. 142. Anno mũdi.3820.

Anno ante Chriſtum. 123. Anno mũdi.3839.

†1.q.1.Sicut eunuchus. De conſecra. diſt. 1. Decebra. miſſa. c.fin.

E cuit deo vt mitteretur Nehemias à Rege Perſidis , nepotes ſacerdotum illorum qui
[f] abſconderant,miſit ad requirendum ignem:& ſicut narrauerunt nobis,non inuene-
rũt ignem,ſed aquam craſſam. 21 Et iuſſit eos haurire,& afferre ſibi, & ſacrificia quæ
impoſita erant iuſſit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua , & ligna & quæ erant ſu-
perpoſita.22 Vtq; hoc factum eſt,& tẽpus affuit quo ſol refulſit qui prius erat in nubi
lo,accenſus eſt ignis magnus,ita vt omnes mirarentur. 23 Orationẽ autem faciebant
omnes ſacerdotes dum conſummaretur ſacrificium,Ionatha inchoante,cæteris autẽ
F reſpondentibus.[g] 24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum:Dñe deus omniũ
creator,terribilis & fortis,iuſtus & miſericors,qui ſolus es bonus Rex, 25 ſolꝰ præſtãs,
ſolus iuſtus,& omnipotens & æternus,qui liberas Iſrael de omni malo,qui feciſti pa
tres electos,& ſanctificaſti eos, 26 accipe ſacrificiũ pro vniuerſo populo tuo Iſrael,&
cuſtodi partem tuam,& ſanctifica.27 Congrega diſperſionem noſtram,libera eos qui
†Deut.30.a ſeruiunt gẽtibus,& contẽptos & abominatos reſpice,vt ſciant gentes quia tu es deus
noſter.28 Afflige opprimentes nos,& contumeliam facientes in ſuperbia.† 29 Conſti-
tue populum tuum in loco ſancto tuo,ſicut dixit Moyſes.[h] 30 Sacerdotes autẽ pſalle-
bant hymnos vſquequo conſumptũ eſſet ſacrificium.31 Cum autem conſumptũ fuiſ-
G ſet ſacrificium,ex reſidua aqua Nehemias iuſſit lapides maiores perfundi.32 Quod vt
factum eſt,ex eis flamma accenſa eſt:ſed ex lumine quod refulſit ab altari, cõſumpta
eſt.33 Vt verò manifeſtata eſt res,renuntiatum eſt Regi Perſarum quòd in loco in quo
ignem abſconderant ij qui tranſlati fuerant ſacerdotes,aqua apparuit, de qua Nehe-
mias & qui cum eo erant,purificauerunt ſacrificia.34 Conſiderans autem Rex,& rem
diligenter examinans,fecit ei templum:vt probaret quod factum erat.35 Et cum pro-
†1.q.1.c.Sicut eunuchus. baſſet ſacerdotibus donauit multa bona,& alia atque alia munera:& accipiens manu
ſua tribuebat eis.† 36 Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod in-
terpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

f. Erat illic velut patens puteꝰ aquæ receſſu infrequẽs, nec populari vſui patens,ignoto & ab arbitris remoto loco,ibi obſignauerãt in dicio ſacro pariter ac ſilẽtio ignem reconditum Nõ illis fuit ſtudio aurũ defodere,argentum abſcõdere, quod ſeruarẽt poſteris ſuis: ſed inter extrema ſua honeſtatis curam habẽtes, ſacrũ ignem ſeruandũ putarunt, ne eum vel impuri contaminarent,vel defunctorum ſanguis extingueret,vel deformium ruinarũ aceruus aboleret.Amb.offi.li.3 c.14.

g.Hic attẽdas orationis vires & conditiones. Nã illa potiſsima eſt deprecatio, quum ab intimis voces feruntur,hoc præcipuè mentis eſt exercitatæ,nõ intentione vocis , ſed animi feruore precationem abſolue re.Sic orauit & Moyſes:quẽ cum nihil voce reſonaret, deus tamen, quid, inquit, clamas ad me? Chry. ſuper oratione Annæ.homil.

h. Quatuor autem genera orationum Apoſtolus eſſe ſignificat ad Timotheum ſcribens,quæ complectitur hæc oratio. Exoro primũ omnium fieri precationes, orationes , poſtulationes, gratiarum actiones.Humilitatis noſtræ eſt deprecari,magnificẽtię dei eſt orari:fidei eſt poſtulare,cõfeſſionis & laudis eſt gratulari.Hilarius in pſal.140.

Compendium eorum quæ à Babylonica captiuitate geſta ſunt,quo pacto Ieremias tabernaculũ, arcam & altare abſcondit,& quinque libri Iaſonis in vnum redacti ſunt. II.

A INuenitur [a] autem in deſcriptionibus Ieremiæ Prophetæ, quòd iuſſit eos ignẽ
accipere qui tranſmigrabãtur,vt ſignificatum eſt,& vt mandauit tranſmigra-
†Deut.30. tis.† 2 Et dedit illis legem ne obliuiſcerentur præcepta dñi,& vt non exerrarẽt
mentibus videntes ſimulachra aurea & argentea,& ornamẽta eorum: 3 & alia huiuſ-
modi dicens,hortabatur ne legem amouerent à corde ſuo.4 Erat autem in ipſa ſcri-
†Deut.34.a ptura,quomodo tabernaculum & arcam iuſſit propheta diuino reſponſo ad ſe facto
comitari ſecum vſquequò exiuit in montem, † in quo Moyſes aſcendit,& vidit dei
B hæreditatem.5 Et veniens ibi Ieremias inuenit locum ſpeluncæ, & tabernaculum &
arcam & altare incenſi intulit illuc,& oſtium obſtruxit.6 Et acceſſerunt quidã ſimul
qui ſequebantur,vt notarent ſibi locum, & non potuerunt inuenire. 7 Vt autem co-
gnouit Ieremias , culpans illos dixit quòd [b] ignotus erit locus donec congreget deus
†Exo.40.d †3.Reg.8.g. 2.Para.10.c. Nume.9.c. congregationem populi,& propitius fiat. 8 Et tunc dominus oſtendet hæc, & ap-
C parebit maieſtas domini , & nubes erit, † ſicut & Moyſi manifeſtabatur, † & ſi-
cut cum Salomon petiit vt locus ſanctificaretur magno deo, manifeſtabat hæc.
†Leui.9.d. 9 Magnificè etenim ſapientiam tractabat , & vt ſapientiam habens obtulit ſacrifi-
†Leui.10.d. cium dedicationis & conſummationis templi: † 10 Sicut & Moyſes orabat ad do-
minum,& deſcendit ignis de cœlo,& conſumpſit holocauſtum,†& dixit Moyſes eo
quòd non ſit comeſtum quod erat pro peccato,& conſumptum eſt.† 12 Similiter &
Salomon octo diebus celebrauit dedicationem.13 Inſerebantur autẽ in deſcriptioni-
bus & cõmentariis Nehemiæ hæc eadem,& qualiter conſtruens bibliothecam con-
gregauit de regibus libros & Prophetarum & Dauid,& epiſtolas Regũ, & de dona-
riis.14 Similiter autẽ & Iudas ea quę didicerat per bellũ quod nobis acciderat,cõgre-
gauit omnia,& ſunt apud nos.15 Si ergo deſideratis hæc,mittite qui perferant vobis.
D [c] 16 Acturi itaq; purificationẽ ſcripſimus vobis.Benè ergo facietis ſi egeritis hos dies.

†2.Para.7.a. †Sic & Salomon orauit & deſcẽdit ignis de cœlo & cõſumpſit holocauſtum & duxit Moyſes,&c.

a.In hoc autẽ loco huius epiſtolæ legitur Ieremias abſcondiſſe nõ tantũ ignem, ſed & arcam & altare incẽſi in ſpeluncam mõtis in quẽ Moyſes aſcendit, & vidit dei hæreditatem,vt videre eſt Deute.34.a. Et acceſſerũt quidã &c hoc ipſo cap.
b.Comeſt.in pręf.ad 2.Machab.

b.Hanc autem cõgregationem & propitiationem expectant Iudæi futurã in aduentu Meſsiæ: & nos intelligimus eſſe factã in aduentu Chriſti,ſecundum quod dicitur Ioh.11. Caiphas cũ eſſet põtifex anni illiꝰ,prophetauit quia Ieſꝰ erat moriturus pro gente , & non tantùm pro gente,ſed vt filios dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum.Lyra. ibid.

c. Inſinuauerunt eis duas à ſe ſolennitates nouiter inſtitutas,hortãtes vt eas ſuſciperent,& quotãnis ſolẽnizarent.Vnam de purificatione tẽpli, quam fecerant 25.die menſis Chaſleu poſt tres annos pollutionis ab Antiocho. Alteram quam inſtituerant 13. die menſis Adar pro incredibili victoria quam habuerũt interfecto Nicanore, cuius caput & manum contra templum ſuſpenderunt.Nihilo minꝰ hortantur vt ſolennẽ agerent diem Scenopegiæ , & diem ignis qui datus eſt de craſſa aqua, quando Nehemias obtulit ſacrificia.Comeſtor ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Deus autē qui liberauit populum ſuum,& reddidit hæreditatē omnibus,& regnū
&ſacerdotiū & ſanctificationē,†18 ſicut promiſit in lege,ſperamus quòd citò noſtri †Deut.30.a
miſerebitur,& cōgregabit de ſub cœlo in locū ſanctū.19 Eripuit enim nos de magnis
periculis,& locum purgauit.[d] 20 De Iuda verò Machabæo & de fratribus eius,& de
tēpli magni purificatione,& de aræ dedicatione,21 ſed & de præliis quæ pertinent ad
Antiochū nobilem,& filiū eius Eupatorē,22 & de illuminationibus quę de cęlo factę
ſunt ad eos qui pro Iudæis fortiter fecerunt,ita vt vniuerſam regionē cum pauci eſ- E
ſent vindicarent, & barbarā multitudinem fugarent, 23 & famoſiſſimū toto in orbe
templum recuperarent,& ciuitatem liberarēt,vt leges quæ abolendæ erant, reſtitue-
rentur dño cum omni trāquillitate propitio facto illis,24 itemq; ab Iaſone Cyrenæo
quinq; libris cōprehenſa tētauimus nos vno volumine breuiare.25 Cōſiderātes enim
multitudinem librorū,& difficultatem volentibus aggredi narrationes hiſtoriarum,
propter multitudinem rerū,26 curauimus volētibus quidē legere,vt eſſet animi oble-
ctatio,ſtudioſis verò vt facile poſſint memorię cōmendare,omnibus autem legenti- F
bus vtilitas cōferatur.27 Et nobis quidē ipſis qui hoc opus breuiādi cauſa ſuſcepim⁹,
nō facilem laborem, imò verò negocium plenū vigiliarum & ſudoris aſſumpſimus.
28 Sicut ij qui præparāt cōuiuiū,& quærunt aliorū voluntati parêre,propter multorū
gratiā libenter laborē ſuſtinemus,29 veritatē quidē de ſingulis autoribus cōcedentes,
ipſi autem ſecundū datā formā breuitati ſtudentes.30 Sicut enim nouæ domus archi G
tecto de vniuerſa ſtructura curandū eſt, ei verò qui pingere curat, quæ apta ſunt ad
ornatū exquirenda ſunt,ita ęſtimandum eſt in nobis.31 Etenim intellectū colligere,&
ordinare ſermonem,& curioſius partes ſingulas quaſq; diſquirere, hiſtoriæ cōgruit
autori:32 breuitatem verò dictionis ſectari, executiones rerum vitare breuianti cōce-
dendum eſt.33 Hinc ergo narrationem incipiemus,de præfatione tantum dixiſſe ſuf-
ficiat.Stultum etenim eſt ante hiſtoriam effluere,in ipſa autem hiſtoria ſuccingi.

Simon templi theſauros prodit,ad quos rapiendos miſſus Heliodorus à deo percuſſus, Oniæ ſacerdotis precibus liberatur. III.

IGitur [a] cum ſancta ciuitas habitaretur in omni pace,leges etiā adhuc optimè A
cuſtodirētur propter Oniæ Pōtificis diſpoſitionē & pietatē, & animos odio
habentes mala,2 fiebat vt & ipſi reges & principes locum ſummo honore di-
gnū ducerēt,& templum maximis muneribus illuſtrarent,3 ita vt Seleucus Aſiæ Rex
de reditibus ſuis pręſtaret omnes ſumptus ad miniſteriū ſacrificiorū pertinentes.4 Si-
mon autē de tribu Beniamin præpoſitus tēpli cōſtitutus,contendebat obſiſtente ſibi
principe ſacerdotū iniquū aliquid in ciuitate moliri.5 Sed cū vincere Oniam nō poſ-
ſet,venit ad Apolloniū Thraſeę filiū, qui illo tēpore erat Dux Cœleſyriæ & Phœni-
ces,6 & [b] nūtiauit ei pecuniis innumerabilibus plenū eſſe ærarium Ieroſolymis,& cō-
munes copias immenſas eſſe,quę non pertinent ad rationē ſacrificiorū,eſſe autē poſ-
ſibile ſub poteſtate regis cadere vniuerſa. 7 Cúmq; retuliſſet ad Regē Apollonius de B
pecuniis quæ delatæ erāt, ille accitum Heliodorū , qui erat ſuper negocia eius,miſit
cū mādatis vt prædictā pecuniā tranſportaret.8 Statímq; Heliodorus iter eſt aggreſ-
ſus,ſpecie quidē quaſi per Cœleſyriā &Phœnicen ciuitates eſſet peragraturus,re au-
tē vera Regis propoſitū perfecturus.9 Sed cū veniſſet Ieroſolymā, & benignè à ſum-
mo ſacerdote in ciuitate eſſet exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarū, & cuius
rei gratia adeſſet aperuit.Interrogabat autē,ſi verè hæc ita eſſent.10 Tunc ſummus ſa-
cerdos oſtendit depoſita eſſe hęc & victualia viduarū & pupillorum, 11 quædā verò
eſſe Hyrcani Tobię viri valde eminētis,in iis quæ detulerat impius Simon: vniuerſa
autē argenti talēta eſſe quadringenta,& auri ducenta:12 decipi verò eos qui credidiſ- C
ſent loco & tēplo,quod per vniuerſum mundū honoratur pro ſui veneratione & ſā-
ctitate,omnino impoſſibile eſſe.13 At ille pro iis quæ hababat in mādatis à rege, dice-
bat omni genere regi ea eſſe deferenda.14 Cōſtituta autem die intrabat de his Helio-
dorus ordinaturus.[c] Non modica verò per vniuerſam ciuitatē erat trepidatio. 15 Sa-
cerdotes autem ante altare cum ſtolis ſacerdotalibus iactauerunt ſe,& inuocabāt de
cœlo

Anno ante Chriſtum, 185. Anno mūdi 3777.

d. Præmiſſa inuitatione ad obſeruātiam duplicis feſti, hic compendioſè ponitur proceſſus hui⁹ libri ſecūdi: vbi ſatis breuiter tangitur materia libri abreuiandi cauſa, & ſcribendi forma. Quod autē ponitur de inuitatione ad duorū feſtorū obſeruātiā,nō propriè pertinet ad huius libri præfationem, ſed magis eſt aliquid adiunctum vt præambulum.Lyra.ibi.

a. Vbique pacem petimus. Nihil enim illi adæquari poteſt.In eccleſiis pacē,in precationibus,in ſupplicationibus, in præfationibus & ſemel atque iterū,& tertio & ſæpe eandem qui eccleſiæ preeſt,ipertit dicēs: Pax vobis. Quamobrem? Quoniā ipſa mater eſt bonorum omnium,ipſa cauſa eſt & materia gaudij. Tantum bonum eſt pax, vt filij dei vocētur,qui ipſam efficiunt. Chryſ. ad Coloſſen. homi. 4.

b. Nam cū indicium factū eſſet pecuniarum quas in templo Ieroſolymis maximas reperiri poſſe Simon nefarius Antiocho regi ꝓdidit, miſſus in Ieruſalem Heliodor⁹ ad tēplū venit, & ſummo ſacerdoti aperuit indicij inuidiam, & aduentus ſui cauſam.Tunc ſacerdos dixit depoſita eſſe viduarū victualia & pupillorum:quædam autē Hircani Tobię viri ſancti eáque demonſtrauit.Argenti talēta quadringenta erant , auri vero ducenta.Quæ cū Heliodorus ereptū ire vellet, & regis vindicare commodis, ſacerdotes ante altare iactauerūt ſe,induti ſacerdotales ſtolas, & deum viuū,qui depoſitis legem dederat, flentes inuocabant cuſtodem ſe præceptorum præſtare ſuorū.Vultus vero & color ſummi ſacerdotis immutatus declarabat dolorem animi, & mentis intentę ſolicitudinem.Flebant omnes quòd in cōtēptū locus venturus foret, ſi nec in dei tēplo tuta fidei ſeruaretur cuſtodia: accinctæque mulieres pectus, & clauſæ virgines pulſabant ianuas,ad muros alij currebant,per feneſtras alij proſpectabant:omnes ad cœlū tendebāt manus,orātes vt ſuis dominus adeſſet legibus.Heliodorus autem nec his territus,quod intenderat, vrgebat, & ſatellitibus ſuis ærarium ſepſerat, &c. Ambr.offi.lib.2.c.29.

c. Ne igitur cōtemptus inferretur dei tēplo, non immerito adeſt populi maxima trepidatio. Ad quod euitandum ſubditur Cōmunis ad deum præcatio & primo ſacerdotum,deinde plebis.Lyra.ibi.

cœlo eū qui de depoſitis legē poſuit,vt iis qui depoſuerāt,ea ſalua cuſtodiret.16 Iam
verò qui videbat ſummi ſacerdotis vultum,mente vulnerabatur.Facies enim & color
immutatus,declarabat internū animi dolorem.17 Circūfuſa enim erat mœſtitia quæ-
dā viro,& horror corporis,per quē manifeſtus aſpiciētibus dolor cordis eius efficie-
D batur.18 Alij etiā gregatim de domibus cōfluebant publica ſupplicatione obſecrātes,
pro eo quòd in contemptū locus eſſet venturus.19 Accinctæq; mulieres ciliciis pect⁹
per plateas cōfluebant:ſed & [d] virgines quæ concluſæ erant,procurrebant ad Oniam,
aliæ autē ad muros,quædam verò per feneſtras aſpiciebant,20 vniuerſæ autē proten-
dentes manus in cœlum deprecabantur.21 Erat enim miſera cōmixtæ multitudinis &
magni ſacerdotis in agone conſtituti expectatio.22 Et hi quidē inuocabant omnipo-
tentē deum,vt credita ſibi,iis qui crediderant,cum omni integritate conſeruarentur.
23 Heliodorus autē quod decreuerat,perficiebat eodē loco ipſe cum ſatellitibus circa
E ærarium præſens.24 Sed ſpiritus omnipotentis dei magnā fecit ſuę oſtenſionis euidē-
tiā,ita vt omnes qui auſi fuerant parêre ei , ruentes dei virtute in diſſolutionē & for-
midinē cōuerterentur.[e] 25 Apparuit enim illis quidā equus terribilem habens ſeſſorē,
optimis operimētis adornatus.Iſq; cum impetu Heliodoro priores calces eliſit. Qui
autem ei ſedebat,videbatur arma habere aurea.26 Alij etiam apparuerūt duo iuuenes
virtute decori,optimi gloria,ſpecioſiq; amictu,qui circunſteterunt eum,& ex vtraq;
parte flagellabant,ſine intermiſſione multis plagis verberantes.27 Subitò autē Helio-
dorus concidit in terram,eumq; multa caligine circumfuſum rapuerunt,atq; in ſella
geſtatoria poſitum eiecerunt. 28 Et iis qui cū multis curſoribus & ſatellitibus prædi-
ctū ingreſſus eſt ærariū,portabatur nullo ſibi auxilium ferēte , manifeſta dei cognita
F virtute.29 Et ille quidē per diuinam virtutem iacebat mutus,atque omni ſpe & ſalute
priuatus:30 hi autem dominum benedicebant,quia magnificabat locum ſuum: & tē-
plum quod paulò antè timore ac tumultu erat plenū , apparente omnipotente dño,
gaudio & lætitia impletū eſt.31 Tunc verò ex amicis Heliodori quidā rogabant con-
feſtim Oniam,vt inuocaret altiſſimū, vt vitam donaret ei qui in ſupremo ſpiritu erat
conſtitutus.[f] 32 Conſiderans autem ſummus ſacerdos ne forte Rex ſuſpicaretur mali-
tiā aliquam ex Iudæis circa Heliodorum conſummatam , obtulit pro ſalute viri ho-
ſtiam ſalutarem.33 Cúmq; ſummus ſacerdos exoraret,iidem iuuenes eiſdem veſtibus
G amicti,adſtantes Heliodoro,dixerūt:Oniæ ſacerdoti gratias age.Nam propter eum
dñs tibi vitam donauit.34 Tu autem à deo flagellatus,nuntia omnibus magnalia dei
&poteſtatem.Et his dictis non comparuerunt.35 Heliodorus autem hoſtia deo obla-
ta,& votis magnis promiſſis ei qui viuere illi conceſſit, & Oniæ gratias agens, rece-
pto exercitu repedabat ad Regem. 36 Teſtabatur autem omnibus ea quæ ſub oculis
ſuis viderat opera magni dei.[g] 37 Cum autem Rex interrogaſſet Heliodorū,quis eſſet
aptus adhuc ſemel Ieroſolymā mitti,ait:38 Si quem habes hoſtem , aut regni tui inſi-
diatorem,mitte illuc,& flagellatum eum recipies,ſi tamen euaſerit, eo quòd in loco
verè ſit quædam dei virtus:39 nam ipſe qui habet in cœlis habitationem,viſitator &
adiutor eſt loci illius,& venientes ad malefaciendum percutit,ac perdit.40 Igitur de
Heliodoro & ærarij cuſtodia ita res ſe habet.

Iaſon ſacerdotium ambiens,omnem dei cultum peruertit:quo pulſo Menelaus ſacerdotium occupat,à quo deturbatur ſuccedente Lyſimacho. Menelai ſuaſu Andronicus Oniam dolo occidit,qui iuſſu Antiochi occiditur,Lyſimacho à populo oppreſſo. Menelaus verò apud Regem accuſatus,multa pecunia mediante abſoluitur. IIII.

A SImon autem prędictus pecuniarū & patrię delator,malè loquebatur de Onia,
tanquā ipſe [a] Heliodorū inſtigaſſet ad hæc,& ipſe fuiſſet incentor malorum:
2 prouiſorémq; ciuitatis,ac defenſorē gentis ſuæ,& æmulatorem legis dei, au-
debat inſidiatorem regni dicere.3 Sed cum inimicitiæ intantum procederēt, vt etiam
per quoſdam Simonis neceſſarios homicidia fierent,4 conſiderans Onias periculum
contentionis,& Apollonium inſanire,vtpote Ducem Cœleſyriæ & Phœnicis,ad au-
gendā malitiam Simonis,ad Regem ſe contulit,5 non vt ciuium accuſator,ſed cōmu

d. Aliqui exponūt hoc,dicentes quòd aliquę virgines nobiles prope tēplum cuſtodiebantur incluſæ vſquequo nuptui traderētur. Lyra.ibi.

e. Hic itaque equus(Chriſtus ſcilicet)in figura & ante eſt demōſtratus tempore Machabæorum, quē ſedebat dux ille militiæ cœleſtis aureis armis refulgēs, qui Heliodorum depeculatorem illum depoſiti vidualis, cæterorúmque quæ ſacræ fuerant commendata cuſtodię,& ſtrauit & perculit,& proſtratū Oniæ ſacerdotis precib⁹ vitali vſui reformauit. Vnde vere in eo arma aurea refulſerunt, quia ſolus hunc equū ſedit, & vicit, in quo nullus culpæ immunis euaſit. Ambr. in pſa.40.

f. Seleucus de reditib⁹ ſuis mittere ſolebat ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum: ſed ad ſuggeſtionem Simonis de tribu Bēiamin, qui erat prepoſitus templi, & inuidebat Oniæ ſummo ſacerdoti,miſit Heliodorū ad ſpoliandum commune ærariū: quod dixit non pertinere ad rationem ſacrificiorum.Erant quidem hæc cōgregata ad victualia viduarum & pupillorum: & pleraque erāt depoſita diuitum. Fruſtra autē Heliodorus contra dei prouidētiam innixus,iram dei perſenſit.Comeſtor.ibi.

g. Ironicè à Rege interrogatus, ironicè reſpōdet: Si quem hoſtē habes de quo cautè te velis expedire, mitte eum illuc, & experietur quę ego ipſe ſum expertus, ſi tamen mortem euaſerit. Hoc autem addidit, quia firmiter tenebat ſe mortē non euaſiſſe niſi per preces Oniæ, Lyranus ibi.

a. Hanc Heliodorum putat Ioſephus dictū Apolloniū in libro de Machabeis, qui tāta paſſus ſtatim regi cuncta feſtinans nunciare feſtinauit. At Seleuco iam mortuo, in eius loco Anthiochum reperit imperātem, qui ſæuis moribus & veterano quodam naturæ odio Oniam proſequens ſacerdotem, Iaſonem fratrem eius,promiſsis ab eo tribus milibus ſexcentis ſexaginta argenti talentis per ſingulos annos dandis,pontificē creat.Ioſeph.de Mach.

nem vtilitatẽ apud ſemetipſum vniuerſæ multitudinis conſiderãs.[6] Videbat enim ſi-
ne regali prouidentia impoſſibile eſſe pacem rebus dari, nec Simonẽ poſſe ceſſare à
ſtultitia ſua.[7] Sed poſt Seleuci vitæ exceſſum, cũ ſuſcepiſſet regnũ Antiochus, qui no-
bilis appellabatur, †ambiebat[b] Iaſon frater Oniæ ſummũ ſacerdotiũ,[8] adito rege, ꝓ-
mittens ei argenti talenta trecẽta ſexaginta, & ex reditibus aliis talẽta octoginta.[9] Su-
per hoc promittebat & alia centũ quinquaginta, ſi poteſtati eius concederetur gym- B
naſiũ & †ephebiam ſibi cõſtituere, & eos qui in Ieroſolymis erant Antiochenos ſcri-
bere.[c][10] Quod cũ rex annuiſſet, & obtinuiſſet principatũ, ſtatim ad gentilẽ ritum cõ-
tribules ſuos transferre cœpit,[11] & amotis iis quæ humanitatis cauſa Iudæis à regibꝰ
fuerãt conſtituta per Iohannẽ patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia &
ſocietate functꝰ eſt legatione, legitima ciuiũ iura deſtituẽs, praua inſtituta ſanciebat.
[12] Etenim auſus eſt ſub ipſa arce gymnaſiũ cõſtituere, & optimos quoſq; epheborum
in lupanaribus ponere.[13] Erat autẽ hoc non initiũ, ſed incrementũ quoddã & profe-
ctus gẽtilis & alienigenæ cõuerſationis, propter impij & non ſacerdotis Iaſonis nefa-
riũ & inauditũ ſcelus,[14] ita vt ſacerdotes iam nõ circa altaris officia dediti eſſent, ſed
contẽpto tẽplo, & ſacrificiis neglectis, feſtinarẽt participes fieri palæſtrę, & prębitio- C
nis eius iniuſtæ, & in exercitiis diſci:[15] & patrios quidẽ honores nihil habẽtes, Gręcas
glorias optimas arbitrabãtur.[16] Quarũ gratia periculoſa eos cõtentio habebat, & eo-
rũ inſtituta ęmulabãtur, ac per omnia iis cõſimiles eſſe cupiebãt, quos hoſtes & perẽ-
ptores habuerãt.[17] In leges enim diuinas impiè agere, impune nõ cedit, ſed hoc tẽpus
ſequens declarabit.[18] Cũ autẽ quinquennalis agon Tyri celebraretur, & Rex præſens
eſſet,[19] miſit Iaſon facinoroſus ab Ieroſolymis viros peccatores, portãtes argenti di-
drachmas trecẽtas in ſacrificiũ Herculis, quas poſtulauerunt ij qui aſportauerãt, ne in
ſacrificiis erogarẽtur, quia nõ oporteret, ſed in alios ſumptus eas deputari.[20] Sed hęc
oblata ſunt quidẽ ab eo qui miſerat in ſacrificiũ Herculis, propter præſentes autẽ da-
tæ ſunt in fabricã nauiũ triremium.[d] [21] Miſſo autem in Ægyptum Apollonio Mne-
ſthei filio propter primates Ptolemæi Philometoris Regis: cũ cognouiſſet Antiochꝰ
alienũ ſe à negotiis regni effectũ, propriis vtilitatibus cõſulens, profectus inde venit
Ioppẽ, & inde Ieroſolymã.[22] Et magnificè ab Iaſone & ciuitate ſuſceptꝰ, cũ facularũ D
luminibus & laudibus ingreſſus eſt, & inde in Phœnicen exercitũ conuertit.[23] Et poſt
triẽnij tẽpꝰ miſit Iaſon Menelaũ ſupradicti Simonis fratrẽ portantem pecunias Regi,
& de negotiis neceſſariis reſpõſa perlaturũ.[24] At ille cõmendatus Regi, cũ magnifi-
caſſet faciẽ poteſtatis eius, in ſemetipſum retorſit ſummũ ſacerdotium, ſupponẽs Ia-
ſoni talẽta argenti trecenta.[25] Acceptíſq; à Rege mãdatis venit, nihil quidẽ habẽs di-
gnũ ſacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.[26] Et Iaſon
quidẽ qui propriũ fratrẽ captiuauerat, ipſe deceptus, profugus in Ammanitin expul-
ſus eſt regionẽ:[27] Menelaus autẽ principatum quidem obtinuit, de pecuniis verò re-
gi promiſſis nihil agebat, cũ exactionẽ faceret Soſtratꝰ, qui arci erat præpoſitus.[28] Nã E
ad hunc exactio vectigaliũ pertinebat, quam ob cauſam vtriq; ad Regẽ ſunt euoca-
ti.[29] Et Menelaus amotus eſt à ſacerdotio, ſuccedẽte Lyſimacho fratre ſuo, Soſtratus
autẽ prælatus eſt Cypriis.[30] Et cum hæc agerentur, contigit Tarſenſes & Mallotas ſe-
ditionẽ mouere, eo quòd Antiochi Regis concubinæ dono eſſent dati.[31] Feſtinanter
itaq; Rex venit ſedare illos, relicto ſuffecto vno ex comitibus ſuis Andronico.[32] Ra-
tus Menelaus accepiſſe ſe tẽpus opportunũ, aurea quædã vaſa è tẽplo furatus, dona-
nauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates.[33] Quod cũ certiſ-
ſimè cognouiſſet Onias, arguebat eum, ipſe in loco tuto ſe cõtinẽs Antiochiæ ſecus
Daphnen.[34] Vnde Menelaus accedens ad Andronicũ, rogabat vt Oniã interficeret.
Qui cũ veniſſet ad Oniã, & datis dextris cũ iureiurando, quãuis eſſet ei ſuſpectus, &
ſuaſiſſet de ãſylo procedere, ſtatim eũ peremit, nõ veritus iuſtitiam.[35] Ob quam cau-
ſam non ſolùm Iudæi, ſed etiam aliæ quoq; nationes indignabantur & moleſtè fere- F
bant de nece tanti viri iniuſta.[36] Sed regreſſum Regẽ de Ciliciæ locis adierunt Iudęi
apud Antiochiam, ſimul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.[37] Contri-
ſtatus

b. Ieſus & Onias filij Simonis pontificis, quos mortuo patre Antiochus ſucceſsiue donauit ſacerdotio: & Ieſum appellauit Iaſonẽ, Oniam vero Menelaum nominibus gentilium. Ioſeph. .12.6. Antiq.

† Ita vocaur pars paleſtræ, in qua ephebi exercebãtur.

c. Iaſon breui poſtea in domeſticã ſeditionẽ incidit. Menelaus eius frater inuidia motus, cũ Tobiæ filiis, qui Iaſonem infenſè oderant, ſeceſsione ad Antiochum facta, patrias ſe leges abnegare teſtati ſunt, iam inde Grecorum ritu & lege omnia facturi: locóq; à rege ad ędificãdũ impetrato, ſibi gymnaſium conſtruxerũt: in quo cũ poſtea exercerentur, ne quid à Græcis viderentur differre, verẽda ſummo ſtudio texere. Sabellic. Ennead.5.lib.8.

d. Ptolemæus enim Philometor cũ adhuc eſſet puer, ſucceſsit patri in regno Aegypti: & quia erat nepos Antiochi Epiphanis, vtpote ſuæ ſororis filius, ideo Antiochus accepit aliquas ciuitates de regno Aegypti, quaſi curam gerens de regno nepotis ſui. ſed cum poſtea nollet eas reddere, principes Aegypti mouerũt cõtra eũ bellum, zelantes pro rege ſuo: & ſic alienatur à negotiis nepotis ſui: quãobrem miſit Apollonium in Aegyptũ ad principes Aegypti, cur nollent Antiochum ſe intromittere de negotiis nepotis ſui. De hoc enim audierat Antiochus rumores, ideo voluit per hũc Apolloniũ ſcire veritatem, Lyranus ibid.

†1.4.1. Sicut eunuchus.

Anno ante Chriſtũ 173. Anno mũdi 3789.

Anno ante Chriſtum, 161. Anno mũdi 3715.

ſtatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad miſericordiã, lachrymas
fudit, recordatus defuncti ſobrietatẽ & modeſtiã.[e][38] Accenſiſq; animis Andronicũ
purpura exutũ per totam ciuitatẽ iubet circunduci, & in eodẽ loco in quo in Oniam
impietatem cõmiſerat, ſacrilegum vita priuari, domino illi condignã retribuẽte pœ-
nam.[f][39] Multis autẽ ſacrilegiis in tẽplo à Lyſimacho cõmiſsis Menelai cõſilio, diuul-
gata fama, cõgregata eſt multitudo aduerſum Lyſimachũ, multo iam auro exporta-
to.[40] Turbis autẽ inſurgẽtibus & animis ira repletis, Lyſimachus armatis ferè tribus
milibus iniquis manibus vti cœpit, duce quodã tyrãno ætate pariter & demẽtia pro-
uecto.[41] Sed ut intellexerũt conatũ Lyſimachi, alij lapides, alij fuſtes validos arripue-
G re, quidã vero cinerẽ in Lyſimachũ iecere.[42] Et multi quidẽ vulnerati, quidẽ autẽ &
proſtrati, omnes vero in fugã conuerſi ſunt. Ipſum etiã ſacrilegum ſecus ærarium in-
terfecerunt.[43] De his ergo cœpit iudiciũ aduerſus Menelaũ agitari.[44] Et cũ veniſſet
Rex Tyrũ, ad ipſum negotiũ detulerunt miſsi tres viri à ſenioribus.[45] Et cum ſupera-
retur Menelaus, promiſit Ptolæmeo multas pecunias dare ad ſuadendũ Regi.[46] Itaq;
Ptolemæus in quodã atrio poſitũ quaſi refrigerẽdi gratia Regẽ adiit, & deduxit à ſen
tentia:[47] & Menelaũ quidẽ vniuerſæ malitię reum criminibus abſoluit, miſeros autẽ
qui etiã ſi apud Scythas cauſam dixiſſent, innocẽtes iudicarentur, hos morte damna-
uit.[48] Cito ergo iniuſtã pœnã dederũt, qui pro ciuitate & populo & ſacris vaſis cau-
ſam proſecuti ſunt.[49] Quamobrẽ Tyrij quoque indignati, erga ſepulturã eorũ libe-
raliſſimi extiterũt.[50] Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant auaritiã,
permanebat in poteſtate, creſcens in malitia ad inſidias ciuium.

Signa cœleſtia viſa Ieroſolymis Antiochum templum dei ſpoliantem mortuo Iaſone portendunt: Antiochus diſcedens tyrannos reliquit Ieroſolymis Iudæos perſequentes, Iuda Machabæo more ferarum in deſerto agente. V.

A EOdem[a] tempore Antiochus ſecundam profectionem parauit in Ægyptum.
[2] Cõtigit autem per vniuerſam Ieroſolymorũ ciuitatem videri diebꝰ quadra-
ginta per aera equites diſcurrentes, auratas ſtolas habẽtes & haſtas quaſi co-
hortes armatas,[3] & curſus equorũ per ordines digeſtos, & cõgreſsiones fieri cõminꝰ,
& ſcutorũ motus, & galeatorũ multitudinem gladiis diſtrictis, & telorum iactus, &
aureorum armorũ ſplendorem, omniſq; generis loricarũ.[4] Quapropter omnes roga
bant in bonum mõſtra cõuerti.[5] Sed cum falſus rumor exiſſet tanquã vita exceſsiſſet
Anthiochꝰ, aſſumptis Iaſon nõ minus mille viris aggreſſus eſt ciuitatẽ repente: & ci-
uibus ad murum cõuolãtibus, ad vltimum apprehenſa ciuitate, Menelaus fugit in ar-
cem.[6] Iaſon verò nõ parcebat in cæde ciuibꝰ ſuis, nec cogitabat proſperitatem aduer-
B ſum cognatos, malũ eſſe maximum, arbitrãs hoſtiũ & nõ ciuium ſe trophæa captu-
rum.[7] Et principatũ quidem nõ obtinuit, finem verò inſidiarum ſuarum cõfuſionem
accepit: & profugus iterũ abiit in Ammanitin.[8] Ad vltimum in exitium ſui cõcluſus
ab Areta Arabum tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatem omnibꝰ odioſus, vt refu-
ga legum & execrabilis, vt patriæ & ciuium hoſtis, in Ægyptum extruſus eſt:[9] & qui
multos de patria ſua expulerat, peregre periit Lacedæmonas profectus quaſi, pro co-
gnatione ibi refugiũ habiturꝰ.[10] Et qui in ſepultos multos abiecerat, ipſe & illamẽtatꝰ
& in ſepultus obiicitur, ſepultura neq; peregrina vſus, neq; patrio ſepulchro partici-
pans.[b][11] His itaq; geſtis ſuſpicatꝰ eſt Rex ſocietatẽ deſerturos Iudæos: & ob hoc pro-
fectus ex Ægypto efferatis animis, ciuitatem quidem armis cepit,[12] iuſſit aũt militibꝰ
interficere, nec parcere occurſantibus, & per domos aſcendentes trucidare.[13] Fiebãt
ergo cædes iuuenum ac ſeniorum, mulierum & natorum exterminia, virginumq; &
C paruulorũ neces.[14] Erant aũt toto triduò octoginta milia interfecti, quadraginta mi-
lia vincti, nõ minus autem venundati.[15] Sed nec iſta ſufficiunt. Auſus eſt etiã intrare
templũ vniuerſa terra ſanctius Menelao ductore, qui legũ & patrię fuit proditor.†[16]
Et ſceleſtis manibꝰ ſumens ſancta vaſa quæ ab aliis Regibus & ciuitatibus erãt poſita
ad ornatum loci & gloriã, cõtrectabat indignè & cõtaminabat.[17] Ita alienatus mente

Anno ante Chriſtum, 178. Anno mundi, 3794.

†3.q.5.c.6.

e. Iratus rex pro morte iuſti, Andronicũ exuit purpura, & flagellatum per ciuitatem in eodem loco fecit eũ interfici, vbi ille occiderãt Oniã, par pari reddens. Comeſtor hiſto, Eſther. cap.11. & vltimo.

f. Lyſimachus multa precioſa à templo abſtulit, & præcipue aurea vaſa, Menelai tamen conſilio, vt de his præcipue partem haberet, & vt populum contra Lyſimachum concitaret, & ab ipſo tandem ſacerdotium ſibi ab Antiocho ablatum recuperaret, ſicut & factũ inferiꝰ fuiſſe patebit. Nam Ptolemæo pro Menelao apud Antiochũ agente, Lyſimachus iuxta ærarium interfectus eſt, Menelaus autem in priſtinum officiũ reſtitutus. Lyra. ibi.

a. Iaſon in exilio agens audiuit Antiochum vita exceſsiſſe: vnde bella rurſum in Iudæos mouet, eorum leges abrogans, plurimos eſſe iniquos compulit, & à religione ſeduxit, ita vt pro conſtructione thermarum ipſam tuitionem templi fabricámque turbarẽt, & doctores omnes in perfidiæ parte congruerent. Quæ res indignationẽ diuinam protinus cõcitauit, nec irato deo hoſtis quæſitus alienus eſt. Ioſephus de Machabæis.

b. Porro cum Anthiochus percuſsiſſet Aegyptum in dolo aſcendit in Ieruſalem, & pro diſſenſione ciuiũ ad libitum fecit in ea, & percuſsit multos in Ieruſalem, & lugebat oĩs terra. Cumq; rediiſſet in Aegyptum, & eſſet repulſus per nuncios Romanorũ, poſt biennium rediit in Ieruſalem in furore. Et aperuerũt ei portas, fautẽres illi, & interemit contraria ſentiẽntes: & expoliauit templũ Menelao ductore: tollens vaſa & lucernas mẽſam & Gerarium & vrnã aureã: à velis quoque nõ abſtinuit. Et poſuit in templum idolum Iouis Olympici. Oblatiões Moſaicas fieri prohibuit, altare æreum amouens, & carnem ſuillam edere, & idolo immolare coegit Iudæos. Comeſtor hi. Eſther. c. vlt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

c. Verisimile est Heliodori flagellationē ad aures peruenisse Antiochi: sed dominus propter peccata populi permittebat locum cōtemni, quem tamē propter populū ipſe elegerat. Lyra. d. Nec meliore conditione esse qui in vrbe relicti sunt, multa indigna & nefaria passi ab his qui ad Ierosolymorum præsidium relicti fuerāt. In minore erāt luctu & mœrore constituti, quo longius ab ea malorum facie aberant, procūlq; ab omni sensu eorum quæ Ierosolymis in cōtemptum religionis, contraque leges & patrum morem fiebant. Sabellic. Ennead. 5. lib. 8.

e. Iudas decimus fuit successor sacerdos à tēpore regni Seleuci primi regis Syrie, vt patet ex Philone, & ex Rabano post eum.

a. Garizim mons est altus valde iuxta Iericho. Sunt enim iuxta Iericho duo mōtes inter se vicini, contra se inuicem respicientes, Gebal & Garizim, supra quos erant hi qui maledicta tem pore Moysi resonabāt iuxta montem Galgal. Hieronym. de locis Hebraicis: de quibus Deutero 27. b. peramplius dictum est.

b. Manasses sacerdos frater Iaddi summi pontificis diligebat filiam Sannaballat gētilis, propterea repellebatur ab altari, ad quem Sanaballat respondit se non sacerdotium tantum, sed & summum pontificatum paraturum, & totius suæ prouinciæ principem eum facturum, modò Nicaso filiā suam vxorem retineat: ædificaturumque templum Ierosolymitano simile in monte Garizim. Iosephus Antiq. Iudaic. li. 12. cap. 7.

c. Nec Eleazarus tacendus est: qui cum sibi à ministris regis offerretur facultas vt accepta carne qua liceret sibi vesci, ad circumueniēdū regē simularet se edere quæ de sacrificiis & illicitis cibis ingerebātur: consentire ad hāc fallaciā, noluit, dicens, Nec ætati suæ nec nobilitati cōuenire, id fingere, quo cæteri scandalizarentur, existimantes & Eleazarum nonaginta annos natum ad morem alienigenarum reliſſe & prodita dei lege trāsisse: nec tāti esse lucrari breuia vitæ momēta, vt offenso deo incurreret æterna supplicia. Atque ille excruciatus diu, & in extremo iam cōstitutus, cum inter verbera & tormēta moreretur, ingemiscens ait: Domine, qui sanctam habes scientiam, manifestè tu scis quia cū possim à morte liberari, durissimos dolores corporis tolero, flagellis vapulās, animo autem propter tui ipsius metū libenter hoc patior. Syncera prorsus fides & virtus integra, ac satis pura non regem Antiochū cogitasse, sed deū iudicem, & scisse proficere sibi ad salutem nō posse si hominem derideret ac falleret: cum deus qui conscientiæ nostræ iudex est, & sol⁹ timendus est, nec derideri possit omnino, nec falli. Cyprianus de exhortatio. martyrij cap. 11.

Antiochus, non considerabat quòd propter peccata habitantium ciuitatē modicum deus fuerat iratus, propter quod & accidit circa locū despectio.[18] Alioquin nisi cōtigisset eos multis peccatis esse inuolutos, † sicut Heliodorus qui missus est à Seleuco Rege ad expoliandum ærarium, etiā hic statim adueniēs flagellatus & repulsus vtiq; fuisset ab audacia.[c 19] Verùm non propter locū gētem, sed propter gentē locum deus elegit.[20] Ideóq; & ipse locus particeps fact⁹ est populi malorū, postea autē fiet socius bonorum: & qui derelictus in ira dei omnipotentis est, iterū in magni domini recōciliatione cū summa gloria exaltabitur.[21] Igitur Anthiochus mille octingētis ablatis de tēplo talētis, velociter Antiochiā regressus est, existimans se præ superbia terrā ad nauigādū, pelagus verò ad iter agendū deducturū, propter mētis elationem.[d 22] Reliquit autē & præpositos ad affligendam gentem, Ierosolymis quidē Philippū genere Phrygem, moribus crudeliorē eo ipso à quo cōstitutus est:[23] in Garizim autē Andronicum & Menelaū, qui grauius quàm cæteri imminebāt ciuibus.[24] Cúmq; adpositus esset cōtra Iudæos, misit odiosum principē Appolloniū cum exercitu viginti & duobus milibus, præcipiēs ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere.[25] Qui cum venisset Ierosolymā, pacem simulans quieuit vsq; ad diē sanctū sabbati, & tūc feriatis Iudæis, arma capere suis præcepit.[26] Omnésq; simul qui ad spectaculum processerant trucidauit, & per ciuitatem cum armatis discurrens ingentem multitudinē peremit.[27] Iudas autem Machabæus qui [e] decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibíque inter feras vitam in montibus cum suis agebat, & fœni cibo vescentes, demorabantur ne participes essent coinquinationis.

†Sup. 3. c

Iudæi à lege dei arcentur: templum violatur & profanatur, monentur Iudæi custodire legem, ob quam plures mortem intrepidi subierunt. VI.

A SEd non post multū temporis misit Rex senem quendā Anthiochenum, qui compelleret Iudæos vt se transferrent à patriis & dei legibus,[2] contaminaret etiam quod in Ierosolymis erat tēplum, & cognominaret Iouis Olympij:[a] & in Garizim, prout erāt ij qui locum inhabitabāt, Iouis Hospitalis.[3] Pessima autem & vniuersis grauis erat malorū iucursio.[b 4] Nam templum luxuria & comessationibus gentiū erat plenū, & scortantiū cum meretricibus, sacratísq; ædibus mulieres se vltro ingerebāt, introferētes ea quæ non licebat.[5] Altare etiā plenū erat illicitis, quæ legibus prohibebātur.[6] Neq; autē sabbata custodiebantur, neque dies solēnes patrij seruabantur, nec simpliciter se quisquam Iudæum cōfitebatur.[7] Ducebantur autē cum B amara necessitate in die natalis Regis ad sacrificia: & cum Liberi sacra celebrarētur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.[8] Decretum autē exiit in proximas ciuitates gentilium, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudæos agerent, vt sacrificarent:[9] eos autem qui nollent transire ad instituta gentilium, interficerēt. Erat ergo videre miseriam.[10] Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circūcidisse, quas ad vbera infantibus suspēsis cum publicè per ciuitatem circūduxissent, per muros præcipitauerūt.[11] Alij verò ad proximas coeuntes spelūcas, & latēter sab- C bati diem celebrātes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo q; verebantur propter religionem & obseruātiam manu sibi met auxilium ferre.[12] Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitū, sed ad correptionē esse generis nostri.[13] Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium.[14] Non enim sicut in aliis nationibus dominus patienter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccato- D rum puniat.[15] ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis, ita demū in nos vindicet:[16] propter quod nunquā quidē à nobis misericordiā suam amouet, corripiens verò in aduersis populū suū non derelinquit.[17] Sed hæc nobis ad cōmonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationē.[c 18] Igitur Eleazarus vnus de primorib⁹ scribarū, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians

Anno ante Christum 167. Anno mundi 3797.

ore hians compellebatur carnē porcinam māducare.[19] At ille glorioſissimam mortē E magis quàm odibilem vitā complectens, voluntariè præibat ad suppliciū.[20] Intuens autem quomodo oporteret accedere, patienter sustinens destinauit non admittere illicita propter vitę amorem.[21] Ii autem qui adstabāt, iniqua miseratione cōmoti propter antiquā viri amicitiā, tollentes eū secretò rogabant afferri carnes quibus vesci ei licebat, vt simularetur manducasse, sicut Rex imperauerat, de sacrificij carnibus,[22] vt hoc facto à morte liberaretur: & propter veterē viri amicitiā, hanc in eo faciebāt humanitatem.[23] At ille cogitare cœpit ętatis ac senectutis suæ eminentiā dignam, & in- F genitæ nobilitatis caniciem, atque à puero optimæ cōuersationis actus: & secundum sanctæ & à deo conditæ legis constituta, respondit cito, dicens, præmitti se velle in infernum.[24] Nō enim ætati nostræ dignū est, inquit, fingere, vt multi adolescētes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorū transisse ad vitam alienigenarum,[25] & ipsi propter meam simulationem, & propter modicū corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atq; execrationem meæ senectuti cōquiram.[26] Nam & si in præsenti tempore suppliciis hominū eripiar, sed manum omnipotentis nec viuus nec defunctus effugiā.[27] Quamobrem fortiter vitam excedēdo senectute quidē dignus ap- G parebo,[28] adolescentibus autem exemplū forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad suppliciū trahebatur.[29] Ii autem qui eum ducebāt, & paulo ante fuerant mitiores, in iram conuersi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.[30] Sed cū plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine qui habes sanctā scientiā, manifestè tu scis quia cū à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores, secundū animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.[31] Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solùm iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

Septem fratrum matrísque eorum ob legem dei tuendam indigna supplicia. VII.

Anno ante A Christum 167. Anno mundi 3797.

SOntigit[a] autem septem fratres vnà cū matre apprehensos compelli à Rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.[2] Vnus autem ex illis qui erat primus, sic ait: Quid quæris? & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis, quàm patrias & dei leges præuaricari.[3] Iratus itaq; Rex iussit sartagines & ollas æneas succēdi: quibus statim succēsis,[4] iussit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguā, & cute capitis abstracta, summas quoq; manus & pedes ei præcidi, cæteris eius fratribus & matre inspicientibus.[5] Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignē admoueri, & adhuc spirantē torreri in sartagine: in qua cum diu cruciaretur,[b] cæteri vnà cū matre inuicē se hortabātur mori fortiter,[6] dicentes: Do- †Deut. 32. a minus deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protesta- B tione cantici declarauit Moyses: † Et in seruis suis consolabitur.[7] Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentem deducebāt ad illudendū: & cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabāt si manducaret priusquam toto corpore per singula membra puniretur.[8] At ille respondens patria voce, dixit: Non faciā. Propter quod & iste sequenti loco primi tormēta suscepit:[9] & in vltimo spiritu cōstitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis, sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus, ęternę vitę resurrectione suscitabit.[10] Post hūc tertius illuditur, & linguā postulatus cito protulit, & manus cōstanter extendit,[11] & cū fiducia ait: E cœlo ista possideo, sed propter dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniā ab ipso me ea recepturum spero.[12] Ita vt Rex & qui cū ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tan- C quam nihilum duceret cruciatus.[13] Et hoc ita defuncto, quartum vexabant, similiter torquentes.[14] Et cum iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à deo, iterum ab ipso resuscitandos. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit.[15] Et cum admouissent quintū, vexabant eum: at ille respiciens in eum,

a. Et ne longius euagemur, non minorem de superbo rege Antiocho Machabæi pueri reuexerunt triūphū, quàm parentes proprij. Siquidem illi armati, scilicet Iudas cū sociis, isti sine armis vicerunt. Stetit inuicta septem puerorum cohors regiis cincta legionib⁹, defecerunt supplicia cessērūt tortores, non defecerunt martyres. Alius eorum capitis exutus, specie mutauerat, virtutem auxerat. Alius linguam iussus amputandam promere, respondit: Nō solos dominus audit loquentes, qui audiebat Moysen tacentem. Plus audit tacitas cogitationes suorū, quàm voces omniū. Lingue flagellum times flagellum sanguinis vocē non times? Habet & languis vocem suam, qua clamat ad deū, sicut clamauit in Abel. Quid de matre loquar? quæ spectabat lętha filiorū quot funera, tot trophea: & morientium vocibus tanquam psallētium cantibus delectabatur, pulcherrimā ventris sui citharā in filiis cernens, & pietatis harmoniam omni lyræ numero dulciorem. Amb. offic. cap 41. lib. 1.

b. Quid in Machabæis beatorum martyrū grauia tormenta, & multiformes septem fratrum pœnæ, & confortans suos heros mater in pœnis, & moriens ipsa quoq; cum liberis? Nónne magnæ virtutis & fidei documenta testantur, & nos ad martyrij triūphum suis passionibus adhortantur? Cypr. Epist. lib. 4. Epist. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

[16] dixit:Poteſtatẽ inter homines habens,cũ ſis corruptibilis,facis quod vis. Noli autẽ
putare genus noſtrũ à deo eſſe derelictũ.[17] Tu autem patienter ſuſtine,& videbis ma-
gnam poteſtatem ipſius,qualiter te & ſemen tuũ torquebit. [18] Poſt hũc ducebãt ſex-
tũ:& is mori incipiens ſic ait: Noli fruſtra errare.Nos enim propter noſmetipſos hoc
patimur,peccantes in deum noſtrum,& digna admiratione facta ſunt in nobis. [19] Tu D
autem ne exiſtimes tibi impunè futurũ,quòd contra deũ pugnare tentaueris. [c] [20] Su-
pra modũ autẽ mater mirabilis,& bonorũ memoria digna,quæ pereuntes ſeptem fi-
lios ſub vnius diei tempore cõſpiciens, [d] bono animo ferebat propter ſpem quam in
deo habebat:[21] ſingulos autem illorũ hortabatur voce patria fortiter, repleta ſapien-
tia,& fœmineæ cogitationi maſculinũ animũ inferens, [22] dixit ad eos:Neſcio quali-
ter in vtero meo apparuiſtis.Neq; enim ego ſpiritũ & animam donaui vobis & vitã,
& ſingulorum membra nõ ego ipſa cõpegi, [23] ſed enim mundi creator qui formauit
hominis natiuitatem,quíq; omniũ inuenit originem,& ſpiritum vobis iterũ cum mi
ſericordia reddet & vitã,ſicut nunc voſmetipſos deſpicitis propter leges eius.[24] An- E
tiochus autem cõtemni ſe arbitratus,ſimul & exprobrantis voce deſpecta, cũ adhuc
adoleſcentior ſupereſſet,nõ ſolùm verbis hortabatur,ſed & cũ iuramento affirmabat
diuitem ſe & beatum facturum,& trãſlatum à patriis legibus amicum habiturum,&
res neceſſarias ei præbiturum. [25] Sed ad hæc cum adoleſcens nequaquã inclinaretur,
vocauit Rex matrem,& ſuadebat ei vt adoleſcẽti fieret in ſalutem.[26] Cũ autem mul-
tis eam verbis eſſet hortatus,promiſit ſuaſuram ſe filio ſuo.[27] Itaq; inclinata ad illum
irridens crudelẽ tyrannũ,ait patria voce:Fili mi,miſerere mei,quæ te in vtero nouem
menſibus portaui,& lac triennio dedi & alui,& in ætatẽ iſtã perduxi.[28] Peto nate,vt F
aſpicias ad cœlũ & terrã,& ad omnia quæ in eis ſunt,& intelligas quia ex nihilo fecit
illa deus,& hominũ genus:[29] ita fiet vt nõ timeas carnificem iſtum,ſed dignus fratri-
bus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem , vt in illa miſeratione cum fratribus tuis
te recipiã.[e] [30] Cũ hæc illa adhuc diceret,ait adoleſcens:Quem ſuſtinetis? Nõ obedio
præcepto Regis,ſed præcepto legis,quę data eſt nobis per Moyſen.[31] Tu vero qui in-
uentor omnis malitiæ factus es in Hebræos,non effugies manũ dei.[32] Nos enim pro
peccatis noſtris hæc patimur.[33] Et ſi nobis propter increpationẽ & correptionẽ do-
minus deus noſter modicũ iratus eſt,ſed iterũ recõciliabitur ſeruis ſuis.[34] Tu autem
ô ſceleſte & omniũ hominum flagitioſiſſime,noli fruſtra extolli vanis ſpebus,in ſer-
uos eius inflãmatus.[35] Nondum enim omnipotentis dei & omnia inſpiciẽtis iudiciũ G
effugiſti.[36] Nam fratres mei modico nunc dolore ſuſtentato,ſub teſtamento æternæ
vitæ effecti ſunt:tu verò iudicio dei iuſtas ſuperbię tuæ pœnas exolues.[37] Ego autem
ſicut & fratres mei animã & corpus meũ trado pro patriis legibus,inuocans deũ ma-
turius genti noſtræ propitiũ fieri, téque cum tormentis & verberibus cõfiteri quòd
ipſe eſt deus ſolus.[f] [38] In me verò & in fratribus meis deſinet omnipotentis ira, quæ
ſuper omne genus noſtrum iuſtè ſuperducta eſt.[39] Tunc Rex accenſus ira,in hunc ſu
per omnes crudelius deſæuiit,indignè ferens ſe deriſum. [40] Et hic itaq; mũdus obiit,
per omnia in domino confidens.[g] [41] Nouiſſimè autem poſt filios & mater cõſumpta
eſt.[42] Igitur de ſacrificiis & de nimiis crudelitatibus ſatis dictum eſt.

Depœn. di. 3.c. Auctoritas.

Iudas in Nicanorem armat exercitum,quem cum copiis ſuis proſternit: cũmque fugeret ad Antiochum,Iudæi deo gratias agunt. VIII.

Anno ante Christum 164. Anno mũdi. 3798

IVdas [a] vero Machabæus, & qui cum illo erant,introibant latenter in caſtel- A
la,& conuocantes cognatos & amicos, & eos qui permanſerunt in Iudaiſmo
aſſumentes,eduxerunt ad ſe ſex milia virorum.[2] Et inuocabant dominum vt
reſpiceret in populum qui ab omnibus calcabatur,& miſereretur templo quod con-
taminabatur ab impiis.[3] Miſereretur etiã ęxterminio ciuitatis, quæ eſſet illico com-
planãda,& vocem ſanguinis ad ſe clamantis audiret,[4] memoraretur quoq; iniquiſſi-

c. Antiochus ſtatuẽs Iouis ſimulachrum in templũ domini tormẽtis populum ad ſacrificandum idolis cogebat. Qua perſecutione multi de populo pro diuinę legis cuſtodia trucidati ſunt: inter quos & mater illa ſeptem filiorũ merito famoſa nobiliſsimam pro domino cũ ſobole martyrij meruit coronam. Beda in dedicatio. eccleſiæ, ho.1.

d. Mater ibi erat animoſa & generoſa, puerorum ſimul ac dei amatrix: cuius materna viſcera vltra naturæ dilaniabantur rationem, nõ quia ea filiorum miſeraret cruciatus, ſed quòd timore augeretur ne paterentur. Neque magis deſiderabat abeuntes, quàm optabat vt reſidui aliis adiicerẽtur, & horum quidem rationẽ habebat maiorem quàm eorũ qui iam deceſſerant. Nam horum certamen anceps erat, at illorum diſſolutio ſecura: & hos quidem iã deo conciliauerat, illos autẽ vt deus acciperet curabat. O anima virilis ĩ corpore muliebri. O ſpecimen admirãdum & magnanimum. O ſacrificij illius Abrahamici æmula: niſi forte maius quid audendũ ſit. Greg. Nazianze oratione.20.

e. Ne ergo hoc conſideres, quòd illa ſibi tormenti tolerabant, ſed illud magis cõtemplare, quæ mater per ſingulos eorum duriores ſuſtinebat dolores. Si vnius filij cuipiam matri nunciata eſt ægritudo, auditu ſolo viſcera materna turbantur. Hic autem non vnum filiorum tantum, ſed chorum vno tẽpore pariter interfici vidẽs mater, nec abſens per auditũ ſuſcipiens paſsiones eorum, ſed pręſens oculis hauriens vulnera omniũ quos pepererat, quid non patiebatur? Quomodo nõ excidit mente vnumquenq; horum ſpectãs horribilibus & diuerſis pœnarum ingeniis excruciari? Chry. de Mach. to.1. in fine.

f. Itaque Machabæi ſeptem fratres ĩ fide ſtabiles, in ſpe fortes, diuinæ legis cõſtantiſsimi obſeruatores, inter tormenta acerbiſsima patientes, ab Antiocho rege pro lege dei cũ matre eorũ atrociter interempti, coronas martyrij meruerũt. Iſidorus. De vita & morte quorundam ſancto. cap.65.

g. Horum autem ſeptẽ Machabęorũ mater Salomona dicebatur. Primus eius filius Machabæus.2. Aber.3. Machir 4. Iudas.5. Achaz.6. Areth.7. Iacob. Ex Ioſepho de Machab.

a. Multis Iudas ſuos hortatus, dum cogitat de futuro prælio, certo indice comperit Gorgiam miſſum cũ mille equitibus, peditum quinque milibus, vt ductu perfugarum noctu ſe inopinum inuaderet: decreuitque ipſe eadem nocte in hoſtium caſtra impetum facere, maximè quòd abfutura eſſet bona pars illorum exercitus. Itaque cõfeſtim ſumpta cœna, relictíſque in caſtris multis ignibus, tota nocte iter fecit ad Emaunti propinqua caſtra hoſtiũ. Itaque Gorgias nemine in caſtris Iudæorum inuento, ratus eos metu ceſsiſſe, & occultari alicubi in montibus, ſtatuit vbínam eſſent quærere. Iudas autem, ſub diluculum peruenit ad caſtra hoſtium ducens tria virorum milia, non ſatis inſtructa armis propter inopiam: vidénſque hoſtem armatum egregiè, & caſtra ex arte diſpoſita, hortatus primum ſuos, vt non dubitarent vel nudis ſi ita opus eſſet corporibus in pugnam ruere, quandoquidem deus delectetur tali fortitudine, eámque ſuo præſidio contra armatos fulciat, iubet ſigna canere. Ioſeph. Antiquita. lib.12. cap.11.

mas

mas mortes paruulorum innocentium,& blaſphemias nomini ſuo illatas,& indigna-
retur ſuper his.[5] At Machabęus cõgregata multitudine, intolerabilis gẽtibus efficie-
batur.Ira enim domini in miſericordiã cõuerſa eſt.[6] Et ſuperueniẽs caſtellis & ciui-
tatibus improuiſus,ſuccẽdebat eas:& opportuna loca occupãs,nõ paucas hoſtiũ ſtra
B ges dabat.[7] Maxime autem noctibus ad huiuſcemodi excurſus ferebatur,& fama vir-
tutis eius vbíq; diffundebatur.[b] [8] Videns autem Philippus paulatim virũ ad profectũ
venire,ac frequentius res ei cedere proſperè, ad Ptolemæũ ducẽ Cœleſyriæ & Phœ-
nices ſcripſit,vt auxiliũ ferret Regis negotiis.[9] At ille velociter miſit Nicanorem Pa-
trocli de primoribus amicũ,datis ei de permixtis gentibus,armatis nõ minus viginti
milibus,vt vniuerſum Iudæorũ genus deleret,adiuncto ei & Gorgia viro militari,&
in bellicis rebus experientiſſimo.[10] Conſtituit autem Nicanor vt Regi tributũ quod
Romanis erat dandũ,duo milia talentorũ,de captiuitate Iudæorum ſuppleret.[11] Sta-
tímq; ad maritimas ciuitates miſit conuocans ad coemptionem Iudaicorum manci-
piorũ, promittens ſe nonaginta mancipia talento diſtracturũ , non reſpiciens ad vin-
C dictam quæ eum ab omnipotente eſſet cõſecutura.[12] Iudas autem vbi comperit,in-
dicauit iis qui ſecũ erant Iudęis Nicanoris aduentum.[13] Ex quibus quidam formidã-
tes,& non credentes dei iuſtitiæ, in fugam vertebantur:[14] alij vero ſi quid eis ſuper-
erat [c] veniebant,ſimúlq; dominum deprecabantur vt eriperet eos de impio Nicano-
re,qui eos priuſquam cõminus veniret vendiderat:[15] & ſi nõ propter eos, propter te-
ſtamentũ quod erat ad patres eorũ,& propter inuocationem ſancti & magnifici no-
minis eius ſuper ipſos.[d] [16] Cõuocatis autẽ Machabæus ſeptem milibus qui cum ipſo
erant rogabat ne hoſtibus recõciliarentur,neq; metuerent iniquè venientium aduer-
ſum ſe hoſtium multitudinem,ſed fortiter cõtenderent,[17] ante oculos habẽtes cõtu-
D meliam quæ loco ſancto ab his iniuſtè eſſet illata, itémq; & ludibrio habitæ ciuitatis
iniuriam, adhuc etiam veterum inſtituta conuulſa.[18] Nam illi quidem armis confi-
dunt,ait,ſimul & audacia:nos autem in omnipotente domino,qui poteſt & veniẽtes
aduerſum nos,& vniuerſum mundũ vno nutu delere, cõfidimus.[19] Admonuit autẽ
eos & de auxiliis dei quæ facta ſunt erga parentes, † & quòd ſub Sennacherib cẽtum
octoginta quinq; milia perierũt,[20] & de pręlio qđ eis aduerſus Galatas fuit in Baby-
lonia,vt omnes vbi ad rem ventum eſt,Macedonibus ſociis hæſitãtibus ipſi ſex milia
ſoli peremerunt centum viginti milia propter auxilium illis datũ de cœlo , & benefi-
cia pro his plurima cõſecuti ſunt.[21] His verbis conſtantes effecti ſunt, & pro legibus
E & patria mori parati.[e] [22] Conſtituit itaq; fratres ſuos duces vtriq; ordini , Simonẽ &
Ioſephum & Ionathan,ſubiectis vnicuiq; millenis & quingẽtenis:[23] ad hoc etiam ab
Ezdra lecto illis ſancto libro,& dato ſigno adiutorij dei,in prima acie ipſe dux cõmi-
ſit cum Nicanore.[24] Et facto ſibi adiutore omnipotente, interfecerũt ſuper [f] nouem
milia hominum,maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem fa
ctam fugere compulerũt.[25] Pecuniis vero eorum qui ad emptionem ipſorum vene-
rant,ſublatis,ipſos vſquequaq; perſecuti ſunt,[26] ſed reuerſi ſunt hora cõcluſi.Nã erat
ante ſabbatũ,quam ob cauſam nõ perſeuerauerũt inſequentes.[27] Arma autem ipſo-
F rum & ſpolia cõgregantes,ſabbatum agebãt,benedicentes dominũ,qui liberauit eos
in iſto die,miſericordiæ initiũ ſtillãs in eos.[28] Poſt ſabbatũ verò debilibus & orpha-
nis & viduis diuiſerunt ſpolia,& reſidua ipſi cum ſuis habuere.[29] His itaq; geſtis,&
cõmuniter ab omnibus facta obſecratione,miſericordem dominũ poſtulabant, vt in
finem ſeruis ſuis recõciliaretur.[30] Et ex iis qui cum Timotheo & Bacchide erant cõ-
tra ſe cõtendentes,ſuper viginti milia interfecerunt, & munitiones excelſas obtinue-
runt,& plures prædas diuiſerunt,æquã portionem debilibus,pupillis & viduis,ſed &
ſenioribus facientes.[31] Et cũ arma eorum diligenter collegiſſent,omnia cõpoſuerunt
in locis opportunis.[g] Reſidua verò ſpolia Ieroſolymã detulerũt,[32] & Phylarchen qui
cum Timotheo erat,interfecerũt uirũ ſceleſtum,qui in multis Iudæos afflixerat.[33] Et
G cum [h] epinicia agerẽt in Ieroſolymis,eos qui ſacras ianuas incenderunt, id eſt, Calli-
ſthenẽ,cum in quoddã domicilium refugiſſent,incenderunt , digna eis mercede pro

† Infr.15.c 1.Mach.4.a 4.Reg.19.g Tob.1.d Eccli.18.d Iſa.37.g.

b. Quem ſcilicet rex Antiochus reliquerat Ieroſolymis ad affligendum populum Iudæorum vt ſupra ca.5.d. Lyra. ibi.

c. Id eſt vendebant.

d. Diluculo apparuit in caſtris Iudas cum tribus milibus ſufficienter armatis, cęteris autem mediocriter vt refert Lyranus ex 1. Macha.4. plus vel minus vtcunque propter paucitatẽ. Cúmq; hoſtes inopinatos inuaderet, multos occidit, reliquos perſecutus eſt vſque Gezeron & cãpos Idumææ & Azoti, & ceciderũt ex eis tria milia. Iudęos vero dicebat ſuis prædam cõtemnere, dũ adhuc pugna circa Gorgiã eſſet Comeſt. 1. Mach.2.

e. Diſtributis deinde more antiquo gentis in tribunos & centuriones ordinibus, & ablegatis nouis maritis, quíve agros recens ſibi cõparauerant ne diſtracti talibus cupiditatibus pugnarent ſegnius, verbis etiam aggreſſus eſt hortari ſuos ad rem gerendam ſtrenuè. Ioſep. Antiq. lib.12. ca.11.

f. In 1. lib. ca.4. dicuntur tãtum tria milia. Dicendum quòd illa 3000. ceciderunt in primo congreſſu belli: in perſecutione autem fugiẽtium reliqui ceciderũt: ita quòd in vniuerſum 9000. & amplius interfecti ſunt, Lyra. ibi.

g. Lyſias bello infœliciter reparato ſecundum eã cladem Antiochiam cõceſsit: poſt cuius diſceſſum Iudas hoſtium metu liberatus, cũ ſociorum manu Ieroſolymam ingreſſus, primò templũ inuiſit, vbi omnia deſolata & horroris plena intuitus, nõ potuit lachrymis tẽperare. Sabellic. vbi prius.

h. Epiniciũ celebritas pro habita victoria deo gratias agens.

Universidad de Deusto Biblioteca

impietatibus ſuis reddita.[i] 34 Facinoroſiſſimus autem Nicanor qui mille negotiantes
ad Iudæorum venditionem adduxerat, 35 humiliatus auxilio domini ab iis quos nul-
los exiſtimauerat, depoſita veſte gloriæ, per mediterraneam fugiens ſolus venit An-
tiochiam, ſummam infœlicitatem de interitu ſui exercitus conſecutus. 36 Et qui pro-
miſerat Romanis ſe tributum reſtituere de captiuitate Ieroſolymorum, prædicabat
nunc protectorem deum habere Iudęos, & ob ipſum inuulnerabiles eſſe, eo quòd ſe-
querentur leges ab ipſo conſtitutas.

Antiochus Perſepolin ſpoliare cupiens, victus & fugatus eſt: cum verò Iudæos perſequeretur, à deo miſerè percuſſus merita morte occubuit. IX.

EOdem [a] tempore Antiochus inhoneſtè reuertebatur de Perſide. 2 Intrauerat A
enim in eam quę dicitur Perſepolis, & tentauit expoliare templum, & ciuita-
tem opprimere: ſed multitudine ad arma cõcurrente, in fugam verſi ſunt: &
ita contigit vt Antiochus poſt fugam turpiter rediret. 3 Et cum veniſſet circa Ecbata-
nam, recognouit quæ erga Nicanorem & Timotheum geſta ſunt. 4 Elatus autem in
ira, arbitrabatur ſe iniuriam illorum qui ſe fugauerant, poſſe in Iudæos retorquere,
ideóque iuſſit agitari currum ſuum ſine intermiſſione agens iter, [b] cœleſti eum iudi-
cio perurgente, eo quòd ita ſuperbè locutus eſt ſe venturum Ieroſolymam, & conge-
riem ſepulchri Iudæorum eam facturũ.† 5 Sed qui vniuerſa conſpicit dominus deus
Iſrael, percuſſit eum inſanabili & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipſum ſermo-
nem, [c] apprehendit eum dolor dirus viſcerum, & amara internorum tormenta. 6 Et
quidem ſatis iuſtè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torſerat viſcera, li-
cet ille nullo modo à ſua malitia ceſſaret. 7 Super hoc autem ſuperbia repletus, ignem B
ſpirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu
euntem de curru cadere, & graui corporis colliſione membra vexari. 8 Iſq; qui ſibi vi-
debatur etiam fluctibus maris imperare, ſupra humanum modũ ſuperbia repletus, &
montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terram in geſtatorio
portabatur, manifeſtã dei virtutem in ſemetipſo conteſtans, 9 ita vt de corpore impij
vermes ſcaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius
& fœtore exercitus grauaretur. 10 Et qui paulo ante ſidera cœli cõtingere ſe arbitra-
batur, eũ nemo poterat propter intolerantiã fœtoris portare. 11 Hinc igitur cœpit ex
graui ſuperbia deductus, ad agnitionẽ ſui venire, diuina admonitus plaga, per momẽ-
ta ſingula doloribus ſuis augmenta capientibus. 12 Et cũ nec ipſe iam fœtorẽ ſuũ fer-
re poſſet, ita ait: Iuſtũ eſt ſubditum eſſe deo, & mortalem nõ paria deo ſentire. 13 Ora-
bat autẽ hic ſceleſtus dominũ, [d] à quo nõ eſſet miſericordiã conſecuturus: 14 ciuitatẽ
ad quam feſtinans veniebat vt eam ad ſolum deduceret, ac ſepulchrum congeſtorum
faceret, nunc optat liberã reddere, 15 & Iudæos quos nec ſepultura quidem ſe dignos C
habiturum, ſed auibus ac feris diripiendos traditurũ, & cum paruulis exterminaturũ
dixerat, æquales nunc Athenienſibus facturũ pollicetur: 16 templum etiam ſanctum,
quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturũ, & ſancta vaſa multiplicaturum, &
pertinẽtes ad ſacrificia ſumptus de reditibus ſuis præſtaturũ. 17 Super hæc & Iudęum
ſe futurum, & omnem locum terræ perambulaturũ, & prædicaturũ dei poteſtatem.
18 Sed non ceſſantibus doloribus (ſuperuenerat enim in eum iuſtũ dei iudiciũ) deſpe-
rãs ſcripſit ad Iudæos in hunc modũ deprecationis epiſtolã, hæc continentẽ: 19 Opti-
mis ciuibus Iudęis plurimã ſalutẽ, & bene valere, & eſſe fœlices, Rex & princeps An-
tiochus. 20 Si bene valetis, & filij veſtri, & ex ſentẽtia vobis cũcta ſunt, maximas agi-
mus gratias. 21 Et ego in infirmitate conſtitutus, veſtri autẽ memor benigne, reuerſus
de Perſidis locis, & infirmitate graui apprehẽſus, neceſſariũ duxi pro cõmuni vtilita-
te curã habere, 22 nõ deſperãs memetipſum, ſed ſpem multã habens effugiendi infir-
mitatem. 23 Reſpiciens autem quòd & pater meus quibus temporibus in locis ſupe- D
rioribus ducebat exercitũ, oſtendit qui poſt ſe ſuſciperet principatũ, 24 vt ſiquid cõ-
trarium accideret, aut difficile nuntiaretur, ſcientes hi qui in regionibus erãt, cui eſſet
rerum

Anno ante Christum. 163. Anno mũdi. 3799.

† 1. Par. 15. C.

i. Nicanor ſua ſpe falſus, prę nimia cõfuſione diſceſſit. Is enim mille & amplius mercatores adduxerat qui emerent captiuos, quibus potius opus fuit ſeipſos redimere. Lyra. ibid.

a. Per id tẽpus Antiochus, quem in Perſidem profectum diximus, audiuit Elymaidem ciuitatem opulentiſsimam, quæ hic vocatur Perſepolis, quaſi Perſarum polis, id eſt ciuitas ditiſsima, & totius Perſidis metropolis: in eáque eſſe templum locuples admodum, in quo erant velamina aurea & loricæ, & ſcuta, quæ reliquerat Alexander, & quærebat prædari eam, ſed non potuit. Nam Elymaitę fugauerunt eũ ignominioſè. Et nuntiatũ eſt ei in via, quomodo fracti erant principes eius ĩ Iudęa. Sed verſus in furorem iuſsit agitari currum ſuum ſine intermiſsione, ſuperbè intonans ſe vẽturum Ieroſolymã, & facturum eam polyandriũ Iudæorum. Comeſt. 1. Machab. cap. 5.

b. An cœleſti iudicio Antiochus ad vindictam vrgeretur, cum deus ad malũ nunquam cooperetur? Ad cuius intelligentiam ſciendum ꝙ in hac feſtinatione duo erant, ſcilicet intentio Antiochi peruerſa ad populi Iudæorum deletionẽ, & ciuitatis ſubuerſionem: & hoc nõ erat à deo impellente, qui nunquam eſt auctor mali culpæ, ſed erat ab Antiochi malitia. Aliud erat velocitas motionis, ad quã ſecutus fuit caſus Antiochi, & eius caſſatio grauis: & hęc fuit à deo impellẽte, qui eſt auctor mali pœnæ, de quo dicitur Amos. 3. Non eſt malum in ciuitate quod nõ fecerit dominus. Lyra. ibid.

c. Accedente igitur alia ſuper aliam cura, imparem ſolicitudini morbum ſibi cõtraxit: quo magis ac magis inualeſcẽte, intelligẽs adeſſe fatale tempus, amicos cõuocat, eiſq; & vim morbi & cauſam indicat: nimirum ꝙ pœnas ob afflictam Iudæorum gentem lueret, atque ob ſpoliatum ſacrilegio templum, & contemptũ cœleſtis numinis. Atq; his dictis exhalauit animã. Ioſeph. Antiq. Iudai. lib. 12. cap. 13.

d. Cur autem non ſit miſericordiam conſecutus, qui deflet admiſſa, & ſatisfacere promittit? Reſpondet. Auguſt. Nemo digne pœnitere poteſt, quem non ſuſtineat vnitas eccleſiæ, ideóque nõ petat ſacerdotes per aliquam culpam ab vnitate eccleſiæ diuiſos. Iudas enim pœnitens iuit ad Phariſęos reliquit Apoſtolos: nihil ĩuenit auxilij, ſed augmẽtum deſperationis. Dixerunt enim: Quid ad nos? tu videris. Si peccaſti, tibi ſit, non tibi ſuccurrimus. Augu. De vera & falſa pœnitentia. c. 12. & de pœn. di. 6. c. Qui vult.

rerum ſumma derelicta, non turbarentur: 25 ad hęc conſiderans de proximo potentes
quoſq; & vicinos temporibus inſidiantes, & euentum expectantes, deſignaui filium
meum Antiochum Regem, quem ſæpe recurrens in ſuperiora regna multis veſtrum
commendabam, & ſcripſi ad eum quæ ſubiecta ſunt. 26 Oro itaq; vos & peto memo-
res beneficiorum publicè & priuatim, vt vnuſquiſq; conſeruet fidem ad me, & ad fi-
lium meum. 27 Confido enim eum modeſtè & humanè acturum, & ſequentem pro-
poſitum meum & communem vobis fore. 28 Igitur homicida & blaſphemus peſſimè
percuſſus, & vt ipſe alios tractauerat, peregre in montibus miſerabili obitu [e] vita fun-
ctus eſt. 29 Transferebat autem corpus Philippus collectaneus eius, qui metuens filiũ
Antiochi ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

Iudas recepta ciuitate, templum purgat cum ſolennitate. Eupator Antiocho patri ſuccedens, Ptolemæum veneno interemit, Gorgiam in Iudæos miſit: Timotheus verò nouas ducens copias à Iudæis victus eſt, quinque viris cœlitus auxiliantibus. X.

A MAchabæus autem, & qui cum eo erãt, domino ſe protegente, templum quidẽ
& ciuitatẽ recepit: 2 aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerãt, itém-
que delubra demolitus eſt. 3 Et purgato templo aliud altare fecerunt, & de
ignitis lapidibus igne concepto ſacrificia obtulerunt [a] poſt biennium, & incenſum &
lucernas & panes propoſitionis poſuerũt. 4 Quibus geſtis rogabãt dominũ proſtrati
in terram, ne amplius talibus malis inciderent. Sed & ſiquando peccaſſent, vt ab ipſo
mitius corriperẽtur, & nõ Barbaris ac blaſphemis hominibus traderẽtur. [b] 5 Qua die
autem templum ab alienigenis pollutũ fuerat, cõtigit eadem die purificationem fie-
B ri viceſima & quinta mẽſis qui fuit Chaſleu. 6 Et cũ lætitia diebus octo egerũt in mo
dum tabernaculorũ, recordantes quòd ante modicum temporis diem ſolennẽ taber-
naculorum in montibus & in ſpeluncis more beſtiarũ egerãt: 7 propter quod thyrſos
& ramos virides & palmas præferebant ei qui proſperauit mundare locũ ſuum. 8 Et
decreuerunt cõmuni præcepto & decreto, vniuerſæ genti Iudæorum omnibus annis
agere dies iſtos. 9 Et Antiochi quidẽ (qui appellatus eſt nobilis) vitę exceſſus ita ſe ha-
buit. 10 Nũc autẽ de Eupatore Antiochi impij filio quę geſta ſunt narrabim⁹, breuiã-
tes mala quæ in bellis geſta ſunt. 11 Hic enim ſuſcepto regno cõſtituit ſup negotia re-
C gni Lyſiam quendã Phœnicis & Syriæ militiæ principem. 12 Nam [c] Ptolemæus qui
dicebatur Macer, iuſti tenax erga Iudęos eſſe cõſtituit, & pręcipuè propter iniquitatẽ
quæ facta erat in eos, & pacificè agere cũ eis. 13 Sed ob hoc accuſatus ab amicis apud
Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quòd Cyprum creditã ſibi à Philo-
metore deſeruiſſet, & ad Antiochũ Nobilem tranſlatus etiã ab eo receſſiſſet veneno
vitã finiuit. 14 Gorgias autẽ cum eſſet dux locorũ, aſſumptis aduenis frequẽter Iudęos
debellabat. 15 Iudæi vero qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ieroſoly-
mis ſuſcipiebãt, & bellare tentabant. 16 Hi vero qui erãt cũ Machabæo, per orationes
dominũ rogantes vt eſſet ſibi adiutor, impetum fecerũt in munitiones Idumæorum,
D 17 multáq; vi inſiſtentes loca obtinuerũt, occurrẽtes interemerũt, & omnes ſimul nõ
minus viginti-quinq; milibus trucidauerũt. 18 Quidã autem cũ confugiſſent in duas
turres valde munitas, omnẽ apparatũ ad repugnandũ habẽtes, 19 Machabæus ad eorũ
expugnationẽ relicto Simone & Ioſepho, itémq; Zacchęo, eiſq; qui cũ ipſis erãt ſatis
multis, ipſe ad eas quę amplius perurgebãt pugnas cõuerſus eſt. 20 Hi verò qui cum
Simone erãt, cupiditate ducti, à quibuſdã qui in turribus erant, ſuaſi ſunt pecunia, &
ſeptuaginta milibus didrachmis acceptis dimiſerũt quoſdã effugere. 21 Cũ autẽ Ma-
chabæo nuntiatũ eſſet quod factũ eſt, principibus populi cõgregatis, accuſauit ꝙ pe-
E cunia fratres vẽdidiſſent, aduerſariis eorũ dimiſſis. 22 Hos igitur proditores factos in-
terfecit, & cõfeſtim duas turres occupauit. 23 Armis autẽ ac manibus omnia proſpere
agendo, in duabus munitionibus pluſquam viginti milia peremit. [d] 24 Et Timotheus
qui prius à Iudęis fuerat ſuperatus, cõuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & cõ-
gregato equitatu Aſiano aduenit, quaſi armis Iudæã capturus. 25 Machabæus autẽ &

Anno ante Christum. 163. Anno mũdi. 3799.

Anno ante Christum. 162. Anno mũdi. 3800.

e. Hoc multo verius eſt, quàm quod Polybius prodidit id illi accidiſſe, quia Dianæ templum violaſſet quum ſi verus eſt Ioſephus, ne violarit quidem, non quia noluerit, ſed quia non potuerit. Sabellic. vbi ſupra.

a. Hoc eſt, tertio anno à pollutione eius, eadẽ die qua fuerat ante pollutũ, vt ſupra. 1. Macha. 4. Et ſic hoc fuit in completione tertij anni, ſed non poſt triẽniũ, vel incipiẽdo à bellis Iudæ Machabæi poſt regis diſceſſum. Lyra. ibi.

b. Celebrauit autem Iudas recepti templi feſtiuitatẽ per dies octo ſacrificans, in quibus nullum honeſtę voluptatis gen⁹ omiſſum eſt: ſed populo quidem ſumptuoſum ac ſplẽdidum epulum eſt exhibitum, in dei vero laudem hymnis & cãticis perſonabãt omnia tãta vero lætitia ob reductos ritus patrios & priſcam religionem occupauit gẽtis eius animos maximè quòd ea fœlicitas ex inſperato obtigerat, vt lex lata ſit ad poſteros, quæ iuberet quotannis hoc feſtum reparari cum cæremoniis tẽpli per octo dies celebrari: & ex eo tempore mos hic apud noſtros obtinuit: vocamuſque hanc feſtiuitatem luminũ opinor ideo, quia ex inſperato nobis illuxerit tanta fœlicitas. Ioſeph. Anti. Iudaic. li. 12. cap. 11.

c. Iſte enim videtur fuiſſe in eodẽ officio, ſed depoſitus fuit duplici ratione. Prima eſt, quia erga Iudęos ſe habebat modeſtè contra intentionem Antiochi Epiphanis. Secunda eſt, quia notabatur apud regem de proditione, quòd cùm primo eſſet cũ rege Aegypti, relinquendo Cyprum ſibi datam ad cuſtodiã, & poſtea tranſiens ad Antiochum regem, non fideliter ſe habuiſſet, & ſic dato ſibi veneno periit: & loco eius Lyſanias inſtitutus fuit. Lyra. ibid.

d. Nec longo intericcto tẽpore Timotheus cum aliquanto maiore exercitu in aperto caſtra fecit. Cæterũ pari euentu ad Rophũ vrbem prælio victus eſt, ac caſtris exutus, Rophus ſimul expugnata, quò multi ex fuga ſe receperant, magnáque hic hoſtium cædes edita. Iudas poſt rẽ in Ammonitas præclarè geſtam copias Ieroſolymam reducturus, Iudæos qui in Galaadite erant, ne prædæ eſſent finitimis, cum liberis & vxoribus omníque ſupellectile in Iudæam traduxit. Sabel. Ennead. 5. lib. 8.

Universidad de Deusto Biblioteca

qui cum ipso erant appropinquante illo deprecabantur dominum,caput terra asper-
gentes,lumbósq; ciliciis præcincti,[26] ad altaris crepidinē prouoluti,vt sibi propitius,
inimicis autem eorum esset inimicus,& aduersariis aduersaretur,sicut lex dicit.[27] Et
ita post orationē sumptis armis,longius de ciuitate procedentes,& proximi hostibus
effecti resederunt.[28] Primo autem solis ortu vtriq; cōmiserunt, isti quidem victoriæ F
& prosperitatis spōsorem cum virtute dominū habentes, illi autem ducem belli ani-
mum habebant. [29] Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt aduersariis de cœlo
viri quinq; in equis,frenis aureis decori, ducatū Iudæis præstantes: [30] ex quibus duo
Machabæum mediū habentes,armis suis circumseptum incolumem conseruabāt, in
aduersarios autem tela & fulmina iaciebant,ex quo & cæcitate cōfusi, & repleti per-
turbatione,cadebant.[31] Interfecti sunt autem viginti milia quingenti, & equites sex-
centi.[32] Timotheus verò confugit in Gazaram præsidium munitū,cui præerat Chæ-
reas. [33] Machabæus autem & qui cum eo erant lætātes obsederunt præsidium diebus
quatuor.[34] At hi qui intus erant,loci firmitate confisi,supra modum maledicebāt,& G
sermones nefandos iactabant:[35] sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuuenes ex
his qui cum Machabæo erant,accensi animis propter blasphemiam,viriliter accesse-
runt ad murum,& feroci animo incedentes turres ascendebant,[36] sed & alij similiter
ascendentes,turres portásq; succendere aggressi sunt,atq; ipsos maledicos viuos con
cremare. [37] Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultan-
tem se in quodam repertum loco peremerunt,& fratrem illius Chæream & Apollo-
phanem occiderunt.[38] Quibus gestis in hymnis & confessionibus benedicebant do-
minum,qui magna fecit in Israel,& victoriam dedit illis.

Lysias in Iudæos armatus superno victus auxilio,eorum amicitiam quærit. Lysiæ, Antiochi, & Romanorum epistolæ ad Iudæos,& item Antiochi ad Lysiam. XI.

a. His auditis Antiochus puer iratus est, accersitisq; amicis & ducibus iussit eos merc narium parare militem,& per totam suam ditionem delectus habere,ita vt breui confectus sit exercitus peditum circiter cētum milium, equitum vero viginti milium:atque insuper duo & triginta elephāti. Cum his copiis egressus est Antiochiam cōmissa Lysiæ administratiōe vniuersi exercitus: & progressus vsque Idumæam, inde ascendit vsque ad oppidum Bethsuram bene munitum, & expugnatu nō facile. Ioseph. Antiq. libr. 12 cap. 14.

SEd [a] paruo pòst tempore Lysias procurator regis & propinquus ac negotiorū A
præpositus grauiter ferens de his quę acciderāt,[2] congregatis octoginta mili-
bus,& equitatu vniuerso,veniebat aduersum Iudæos, existimans se ciuitatem
quidem captam gentibus habitaculum facturum,[3] templū verò in pecuniæ quæstū,
sicut cætera delubra gentiū habiturū,& per singulos annos venale sacerdotiū, [4] nus-
quam recogitans dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum & in
milibus equitū & in octoginta elephantis confidebat.[5] Ingressus autem Iudæā,& ap-
propiās Bethsuræ,quæ erat in angusto loco ab Ierosolyma interuallo quinq; stadio-
rum,illud præsidiū expugnabat.[6] Vt autem Machabæus & qui cum eo erant,cogno- B
uerunt expugnari præsidia,cum fletu & lachrymis rogabāt dominum, & omnis tur-
ba simul,vt bonum angelū mitteret ad salutem Israel. [b] [7] Et ipse primus Machabæus
sumptis armis cæteros adhortatus est simul secum periculum subire , & ferre auxi-
lium fratribus suis.[8] Cúmq; pariter prompto animo procederent, Ierosolymis appa-
ruit præcedens eos eques in veste candida,armis aureis, hastam vibrans. [9] Tunc om-
nes simul benedixerunt misericordem dominum,& conualuerunt animis,nō solùm
homines,sed & bestias ferocissimas & [c] muros ferreos parati penetrare. [10] Ibant igi- C
tur prompti,de cœlo habentes adiutorem,& miserātem super eos dominum. [11] Leo-
num autem more impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim milia
peditum , & equitum mille sexcentos , [12] vniuersos autem in fugam verterunt: plu-
res autem ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens eua-
sit. [d] [13] Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se deminutio-
nem , & intelligens inuictos esse Hebræos omnipotentis dei auxilio innitentes, mi-
sit ad eos,[14] promisitq; se consensurum omnibus quæ iusta sunt,& regem compulsu-
rum amicum fieri.[15] Annuit autē Machabęus precibus Lysię, in omnibus vtilitati cō
sulens. Et quæcunq; Machabæus scripsit Lysię de Iudęis,ea rex concessit.[16] Nam erāt D
scriptæ Iudæis epistolæ,à Lysia siquidem hunc modum cōtinentes:Lysias populo Iu
dæorum salutem.[17] Ioannes & Abessalom qui missi fuerant à vobis tradentes scripta
postulabant

b. Cum egrederetur Iudas à Ierosolymis vt dimicaret aduersus Lysiam, apparuit præcedens eos eques in veste cādida,armis aureis,hastam vibrans, designans eis victoriam affuturam. Comest. 2. Macha. cap. 1.

c. Hiperbole est ad exprimendā magnitudinem cōstantiæ quam conceperunt ex dicta apparitione, quasi nihil videretur illis impossibile Lyra. ibid.

d. Cæterum rex & Lysias imperator cognito quòd Philippus vsurpato sibi regno aduētaret è Perside, decreuerunt soluta obsidione illi occurrere, celantes tamen quantum id poterat fieri, consiliū tam militem quàm duces reliquos. Quapropter dissimulato aduentu Philippi iussit rex Lysiā vt alloqueretur duces & milites, dicēs oppugnationem eam non esse modici temporis, quòd locus esset munitissimus, & cōmeatus eos non deficerent, & auocarēt multa regni negotia quæ opus esset regem componere. Itaq; præstare fœdus & amicitiam cum hac gente facere, & sinere eos patriis vti legibus, quibus se priuari non sustinentes, rebellauerunt, atque ita redituros esse in suam quemq; patriā. Quę sententia apud exercitū exposita per Lysiā cōmuni omnium suffragio comprobata est. Tum rex misso caduceatore pacem Iudæ & cęteris obsessis denunciat, libertatémque viuendi propriis legibus. Ioseph. Antiquita. lib. 12. cap. 14. & 15.

postulabant,vt ea quæ per illos significabantur,implerē.[18] Quæcunq; igitur regi po-
tuerunt perferri,exposui:& quæ res permittebat concessi.[19] Si igitur in negotiis fidē
conseruaueritis,& deinceps bonorum vobis causa esse tentabo. [20] De cæteris autem
per singula verba mandaui & istis & his qui à me missi sunt,colloqui vobiscū.[21] Bene
Anno ante Christum. 163. Anno mūdi 3799.
valete. Anno centesimo quadragesimooctauo mēsis Dioscori,die vicesima & quar-
E ta.[22] Regis autē epistola ista continebat:Rex Antiochus Lysiæ fratri salutem.[23] Patre
nostro inter deos translato , nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu
agere,& rebus suis adhibere diligentiā,[24] audiuimus Iudæos nō cōsensisse patri meo
vt transferrentur ad ritum Grȩcorum,sed tenere velle suum institutum,ac propterea
postulare à nobis cōcedi sibi legitima sua.[25] Volentes igitur hanc quoq; gētē quietā
esse,statuentes iudicauimus templum restitui illis,vt agerent secundum suorū maio-
rum consuetudinē.[26] Bene igitur feceris,si miseris ad eos,& dexteram dederis,vt co-
F gnita nostra voluntate,bono animo sint,& vtilitatibus propriis deseruiant.[27] Ad Iu-
dæos vero regis epistola talis erat:Rex Antiochus Senatui Iudæorum , & cæteris Iu-
dæis salutē.[28] Si valetis,sic estis vt volumus,sed & ipsi bene valemus.[29] Adiit nos Me-
nelaus dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos.[30] His igitur qui cō-
meant vsq; ad diem tricesimū mensis Xanthici,damus dextras securitatis,[31] vt Iudai-
cis vtantur cibis,& legibus suis,sicut & prius,& nemo eorum vllo modo molestiam
patiatur de his quæ per ignorātiam gesta sunt.[32] Misimus autē & Menelaum,qui vos
Anno ante Christum, 163. Anno mūdi 3799.
alloquatur.[33] Valete. Anno centesimo quadragesimooctauo,[c] Xanthici mēsis quin-
G tadecima die.[34] Miserunt autem etiam Romani epistolam ita se habentem: Quintus
Mēmius & Titus Manlius Legati Romanorū,populo Iudæorum salutem.[35] De his
quæ Lysias cognatus regis concessit vobis,& nos consentimus.[36] De quibus autē ad
regem iudicauit referendum,confestim aliquem mittite diligentius inter vos confe-
rentes,vt decernamus sicut congruit vobis.Nos enim Antiochiā accedimus.[37] Ideó-
que festinate rescribere,vt nos quoque sciamus cuius estis voluntatis.[38] Bene valete.
Anno centesimo quadragesimooctauo,quintadecima die mensis Xanthici.

c. Xanthicus vel Xandicus mensis est quintus Macedonicus. Menses autē Macedonici sic correspondēt Latinis. Primus Apuleus Decēbri 2. Sydumæus Ianuario. 3 Pyritius Februario 4. Distrus Martio 5. Xandicus Aprili. 6. Artemisius Maio. 7. Dioscorus Iunio. 8. Panemus Iulio. 9. Dorus Augusto. 10. Gorpeius Septēbri. 11. Hyperboreus Octobri. 12. Dius Nouembri.

Iudas armatus in Ioppitas, Arabes, Timotheum & Gorgiam, pro Iudæis ibidem occisis oblationem obtulit, spem resurrectionis protestatus. XII.

A HIs factis pactionibus,Lysias pergebat ad regē.Iudæi autem agriculturæ ope-
ram dabant.[a] [2] Sed hi qui resederāt Timotheus & Apollonius Gennęi filius,
sed & Hieronymus & Demophon,superbus & Nicanor Cypriarches,nō si-
nebant eos in silentio agere & quiete.[3] Ioppitæ verò tale quoddam flagitium perpe-
trarunt:Rogauerunt Iudæos cū quibus habitabant , ascendere scaphas quas paraue-
rant,cum vxoribus & filiis,quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus.[4] Secundū
cōmune itaq; decretū ciuitatis & ipsis acquiescētibus, pacísq; causa nihil suspectum
habentibus,cū in altum processissent,submerserunt non minus ducentos.[5] Quā cru-
delitatem Iudas in suę gentis homines factam vt cognouit,pręcepit viris qui erant cū
ipso,& inuocato iusto iudice deo,[6] venit aduersus interfectores fratrū,& portū qui-
dem nocte succendit,& scaphas exussit:eos autē qui ab igne refugerant,gladio pere-
B mit.[7] Et cùm hæc ita egisset,discessit quasi iterū reuersurus,& vniuersos Ioppitas e-
radicaturus. [8] Sed cum cognouisset & eos qui erant Iamniæ, velle pari modo facere
habitantibus secum Iudæis, Iamnitis quoq; nocte superuenit,& portū cum nauibus
succendit, ita vt lumen ignis appareret Ierosolymis ab stadiis ducentis quadraginta.
[10] Inde cū iam abiissent nouem stadiis,& iter facerent ad Timotheum,commiserunt
cum eo Arabes quinq; milia viri,& equites quingenti.[11] Cúmq; pugna valida fieret,
& auxilio dei prospere cessisset, residui victi Arabes petebāt à Iuda dextras sibi dari,
promittentes se pascua daturos,& in cæteris profuturos.[12] Iudas autē arbitratus vere
in multis eos vtiles, promisit pacem, dextrísque acceptis discessere ad tabernacula
sua. [13] Aggressus est autem & ciuitatem quandam firmam, pontibus murísque cir-
cunseptam, quæ à turbis habitabatur gentium promiscuarum,cui nomen [b] Caspin.

a. Frequēter enim insultus faciebant populo in extremitatibus Iudææ agenti in absentia Lysiæ, ppter quod Iudas decreuit debellare ipsos: vtpote qui fregerint inducias. Lyra. ibid.

b. Caspin ciuitas pontibus & muris munita, habet adiacens stagnum duorū stadiorū latitudinis. Videtur. 9. plus minus stadiis distare à Iabnia seu Iamnia, contra orientalem plagam. Et est sita in sorte tribus Iudæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[14] Hi verò qui intus erant, confidentes in ſtabilitate murorũ, &apparatu alimoniarũ, C
remiſſius agebant, maledictis laceſſentes Iudam ac blaſphemantes, & loquentes quæ
fas non eſt. [15] Machabæus autem inuocato magno mundi principe, qui ſine arietibus
& machinis †tẽporibus Ieſu præcipitauit Iericho, irruit ferociter muris: [16] & capta ci- †Ioſ.6.c.
uitate per dñi voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens ſtagnũ ſtadiorũ
duorum latitudinis ſanguine interfectorum fluere videretur. [17] Inde diſceſſerunt ſta-
dia ſeptingenta quinquaginta, & venerunt in [c] Characa ad eos qui dicũtur Tubianæi
Iudæos: [18] & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nullóq; negotio perfecto regreſſus eſt, relicto in quodam loco firmiſſimo præſidio. [19] Doſitheus D
autem & Soſipater qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo reli-
ctos in præſidio decem milia viros. [20] At Machabæus ordinatis circum ſe ſex mili-
bus, & conſtitutis per cohortes, aduerſus Timotheum proceſſit, habentem ſecum
centum viginti milia peditum, equitúmq; duo milia quingentos. [21] Cognito autẽ Iu-
dæ aduentu Timotheus præmiſit mulieres & filios & reliquum apparatũ in prę ſidiũ
quod Carnion dicitur. Erat enim inexpugnabile, & acceſſu difficile propter locorum
anguſtias. [22] Cúmque cohors Iudæ prima apparuiſſet, timor hoſtibus incuſſus eſt ex
præſentia dei qui vniuerſa conſpicit: & in fugam verſi ſunt alius ab alio, ita vt magis à E
ſuis deiicerentur, & gladiorum ſuorum ictibus debilitarentur. [23] Iudas autem vehe-
menter inſtabat puniens profanos, & proſtrauit ex eis triginta milia virorum. [24] Ipſe
vero [d] Timotheus incidit in partes Doſithei & Soſipatri, & multis precibus poſtulaba-
bat vt viuus dimitteretur, eo quòd multorum ex Iudæis parentes haberet ac fratres,
quos morte eius decipi eueniret. [25] Et cum fidem dediſſet reſtituturum ſe eos ſecun-
dum conſtitutum, illæſum eum dimiſerunt propter fratrum ſalutem. [26] Iudas autem
regreſſus eſt à Carnion interfectis vigintiquinq; milibus. [c] [27] Poſt horũ fugam & ne-
cem mouit exercitum ad Ephron ciuitatem munitam, in qua multitudo diuerſarum
gentium habitabat, & robuſti iuuenes pro muris conſiſtentes fortiter repugnabant.
In hac autem machinæ multę, & telorum erat apparatus. [28] Sed cũ omnipotentem in-
uocaſſent, qui poteſtate ſua vires hoſtium confringit, ceperũt ciuitatem: & ex eis qui F
intus erant, viginti quinq; milia proſtrauerunt. [29] Inde ad ciuitatem Scytharum abie-
runt, quę ab Ieroſolymis ſexcentis ſtadiis aberat. [30] Conteſtantibus autẽ his qui apud
Scythopolitas erant Iudęis, quòd benignè ab eis haberentur etiam temporibus infę-
licitatis, quòd modeſtè ſecum egerint, [31] gratias agentes eis, & exhortati etiam de cæ-
tero erga genus ſuum benignos eſſe, venerũt Ieroſolymam die ſolenni ſeptimanarũ
inſtante. [32] Et poſt Pentecoſten abierunt contra Gorgiam prępoſitũ Idumæę. [33] Exiuit
autem cũ peditibus tribus milibus, & equitibus quadringẽtis. [34] Quibus congreſſis
contigit paucos ruere Iudæorum. [35] Doſitheus verò quidam de Bacenoris eques vir
fortis Gorgiam tenebat: & cũ vellet illum capere viuum, eques quidam de Thracib[g]
irruit in eum, humerúmq; eius amputauit, atq; ita Gorgias effugit in Mareſa. [36] At il-
lis qui cũ Heſdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit dñm Iudas adiu-
torem & ducem belli fieri, [37] incipiens voce patria: & cum hymnis clamorem extol-
lens, fugam Gorgiæ militibus incuſſit. [38] Iudas autem collecto exercitu venit in ciui-
tatem Odollam. Et cum ſeptima dies ſuperueniret, ſecundum conſuetudinem purifi-
cati, in eodem loco ſabbatum egerunt. [39] Et ſequenti die venit cum ſuis Iudas, vt cor-
pora proſtratorum tolleret, & cũ parentibus poneret in ſepulchris paternis. [40] Inue-
nerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis idolorum quæ apud Iamniam G †Deut.7.d.
fuerunt, †à quibus lex prohibet Iudæos. [f] Omnibus ergo manifeſtum factum eſt ob
hanc cauſam eos corruiſſe. [41] Omnes itaq; benedixerũt iuſtum iudicium domini, qui
occulta fecerat manifeſta. [42] Atque ita ad preces conuerſi, rogauerunt vt id quod fa-
ctum erat delictum, obliuioni traderetur. At vero fortiſſimus Iudas hortabatur po-
pulum conſeruare ſe ſine peccato, ſub oculis videntes quę facta ſunt pro peccatis eo-
rum qui proſtrati ſunt. [43] Et facta collatione, duodecim milia drachmas argẽti miſit
Ieroſolymam [g] offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium: bene & religioſè de re-
ſurrectione

c. Characha aliàs Tharacha ſeu Tarach, locus qui memoratur in Tubianæis Arabibus, qui etiam dicũtur Nabathęi, qui ſupra 1. Mac. 5. vocantur Nabuthæi: Et Iudas, inquit, & fratres eius tranſierunt Iordanem, & abierunt viam triũ dierum in deſertum, & occurrerunt ei Nabuthæi: & ſuſceperũt eos pacifice, & narrauerũt eis omnia quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide.

d. Timotheus non ille qui ſup. ca. 10. legitur occiſus. Multi enim duces & milites eiuſdem nominis erant. Hic autem multis precibus ſuã liberationẽ poſtulabat, quòd multos Iudæos liberaſſet. Lyra. ibid.

e. His reb[9] fœliciter geſtis, & contractis è tota regione Galaaditica Iudæis, vna cũ vxoribus & liberis ac facultatibus in Iudæam eos traducebat. In eo itinere cum veniſſet ad Ephronẽ oppidum, per quod neceſſario tranſeundum erat, niſi retrorſum reuerti mallet, miſit ad oppidanos rogans vt patefacerent ſibi tranſitum: nam obſtructis portis viã interruperãt. Quod cũ ab Ephronitis impetrare nõ poſſet, cohortatus ſuos, corona oppugnauit mœnia & die ac nocte ibi remoratus, vi cepit oppidum: occiſiſque omnibus maribus per incẽſũ cineres traduxit exercitũ. Tantus autẽ erat occiſorum numerus, vt in tranſeundo calcãda eſſent cadauera. Ioſeph. Anti. lib. 12. c. 12.

f. Sed dum in Galaaditide Iudas bellaret, & Simon in Galilæa, Ioſippus Zachariæ filius ad Iudææ præſidium relictus, etſi ab initio iuſſus fuerat nihil extra prouinciã mouere, gloriæ tamen cupidus nõ parua manu ad Iamniã cum Gorgia regis præfecto conflixit, amiſitisque duobus milibus hominum, trepide in pacatum refugit. Sabel. vbi ſup.

g. In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificiũ. Sed & ſi nuſquam in ſcripturis veteribus omnino legeretur nõ parua eſt vniuerſę eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret autoritas, vbi in precibus ſacerdotis, quæ domino deo ad eius altare funduntur locum ſuum habet etiam cõmẽdatio mortuorum. Augu. de cura pro mortuis gerend, ca. 4.

ſurrectione cogitans: [44] (niſi enim eos qui ceciderãt, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluũ
videretur & vanum orare pro mortuis) [45] & quia conſiderabat quòd hi qui cũ pieta-
te dormitionem acceperant optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo &
ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.

Iudas in Antiochum Iudæam inuadentem irruens, Menelaum transfugam occidit. Antiochi exercitum profligat, cum quo Antiochus inire fœdus cogitur, reddens illi Ptolemaidem. XIII.

Anno ante Christum. 163. Anno mundi. 3800.

ANno[a] centeſimo quadrageſimonono cognouit Iudas Antiochum Eupatorẽ A
venire cum multitudine aduerſus Iudæam, [2] & cũ eo Lyſiam procuratorem
& præpoſitum negotiorum, ſecum habentem peditum cẽtum decem milia,
& equitum quinque milia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecẽtos.
[3] Commiſcuit autẽ ſe illis & Menelaus, & cũ multa fallacia deprecabatur Antiochũ,
non pro patriæ ſalute, ſed ſperans ſe conſtitui in principatum. [4] Sed rex Regum ſuſci- B
tauit animos Antiochi in peccatorem, & ſuggerente Lyſia hũc eſſe cauſam omnium
malorum, iuſſit (vt eis eſt conſuetudo) apprehenſum in eodem loco necari. [5] Erat autẽ
in eodem loco turris quinquaginta cubitorum aggeſtũ vndique habens cineris. Hęc
proſpectum habebat in præceps. [6] Inde in cinerem deiici iuſſit ſacrilegum, omnibus
eum propellentibus ad interitum. [7] Et tali lege præuaricatorem legis contigit mori,
nec terræ dari Menelaum. [8] Et quidem ſatis iuſtè. Nam quia multa erga aram dei de-
licta commiſit, cuius ignis & cinis erat ſanctus, ipſe in cineris morte damnatus eſt. C
[9] Sed rex mente effrenatus veniebat nequiorem ſe patre ſuo Iudæis oſtẽſurus. [10] Qui-
bus Iudas cognitis præcepit populo, vt die ac nocte dñm inuocarent, quò ſicut ſem-
per, & nunc adiuuaret eos: [11] quippe qui lege & patria ſanctóq; templo priuari vere-
rẽtur: ac populum qui nuper paululum reſpiraſſet, ne ſineret blaſphemis rurſus natio-
nibus ſubdi. [12] Omnibus itaq; ſimul id faciẽtibus, & petentibus à domino miſericor-
diam cum fletu & [b] ieiuniis, per triduum continuum proſtratis, hortatus eſt eos Iudas D
vt ſe præpararent. [13] Ipſe verò cum ſenioribus cogitauit priuſquam rex admoueret
exercitum ad Iudæam, & obtineret ciuitatem, exire, & domini iudicio committere
exitum rei. [14] Dans itaq; poteſtatem omnium deo mundi creatori, & hortatus ſuos vt
fortiter dimicarent, & vſq; ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuib[9]
ſtarent; circa Modin exercitum cõſtituit. [15] Et dato ſigno ſuis dei victoriæ, iuuenibus
fortiſſimis electis, nocte aggreſſus aulam regiam in caſtris interfecit viros quatuor-
decim milia, & maximum elephantorum cum his qui ſuperpoſiti fuerant. [16] Sũmó- E
que metu ac perturbatione hoſtium caſtra repleuerunt, rebúſq; proſperè geſtis abie-
runt. [17] Hoc autem factum eſt die illuceſcente, adiuuante eum dñi protectione. [18] Sed
rex accepto guſtu audaciæ Iudæorum, arte difficultatem locorum tentabat, & Beth-
ſuræ quod erat Iudæorum præſidium munitũ, caſtra admouebat, ſed fugabatur, im-
pingebat, minorabatur. [20] His autem qui intus erant, Iudas neceſſaria mittebat. [21] E-
nuntiauit autem myſteria hoſtibus Rodochus quidam de Iudaico exercitu, qui re- F
quiſitus comprehenſus eſt, & cõcluſus. [22] Iterum rex ſermonem habuit ad eos qui e-
rant in Bethſuris, dextram dedit, accepit, abiit, [23] commiſit cũ Iuda, ſuperatus eſt. [c] Vt
autem cognouit rebellaſſe Philippũ Antiochiæ qui relictus erat ſuper negotia, mẽte
conſternatus Iudæos deprecans, ſubditúſq; eis iurat de omnibus quibus iuſtũ viſum
G eſt, & reconciliatus obtulit ſacrificium, honorauit templũ, & munera poſuit: [24] Ma-
chabæum amplexatus eſt, & fecit eum à Ptolemaïde vſque ad Gerrhenos ducem &
principem. [25] Vt autem venit Ptolemaïdam, grauiter ferebãt Ptolemaenſes amicitiæ
conuentionem, indignantes ne forte fœdus irrumperent. [26] Tunc aſcendit Lyſias tri-
bunal, & expoſuit rationem, & populum ſedauit: reuerſúſq; eſt Antiochiam, & hoc
modo regis profectio & reditus proceſſit.

Nicanor à Demetrio in Iudæos miſſus, Alcimo ſuggerente cum Iudæis iniit amicitiam, quam rege cogente ſoluens, Raſiam magnanimum iuſſit comprehendi. XIIII.

a. Sciẽdum quòd iſte belli apparatus & conflictus diffuſius ponitur. 1. li. ca. 6. tamen hic aliqua ponuntur quæ videtur dictis ibidem diſſonare. Primò quod dicitur hic, 110000. peditum, & equitum 5000. & elephantos 22. Ibi vero 100000. peditum tantùm, 20000 equitum, & 32. elephantos. Poteſt dici quòd erant tantũ, 100000. peditum, quibus fuerunt additi decẽ milia, ſed erãt 5000. equitũ, quibus acceſſerunt 15000. quorum electi numerantur, cęteri tacentur, de elephantis patiter dici poteſt quòd erant. 22. cæteris fortiores, qui ſoli hic numerantur. Lyra. ibid.

b. Igitur ieiunium mirare, promiſq; mentibus ſuſcipe: quoniam quidẽ & in camino ferre opem, atq; in leonũ cuſtodit lacu, dæmonéſque fugat, & dei reuocat ſententiam, vitiorũq; furorẽ ſuppremit, & ad ipſam reducit libertatem, plurimámq; in noſtris cogitationib[9] quietem inſinuat, &c. Chryſ. de pœniten. ho. 1.

c. Ex his patẽt hoc idẽ eſſe bellum de quo 1. Machab. 6 Quædam tamen hic tacentur, quæ illic ſcribuntur & contra, vt conferẽdo patebit. Lyra. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A Anno ante Christum, 162. Anno mundi 3850

ED post triennij tempus cognouit Iudas & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida & nauibus per portum [a] Tripolis ascendisse ad loca opportuna,[2] & tenuisse regiones aduersus Antiochum & eius ducem Lysiam.[3] Alcimus autem quidam qui [b] summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est temporibus commixtionis, cõsiderãs nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,[c 4] venit ad regem Demetrium cẽtesimo quinquagesimo anno, offerẽs ei coronam auream & palmam, super hæc & thallos qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit:[5] tempus autem opportunum demẽtiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & cõsiliis Iudæi niterentur,[6] respondit: Ipsi qui dicuntur Asidæi Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse quietum.
B [7] Nam & ego defraudatus parentum gloria, dico autem summo sacerdotio, huc veni,[8] primò quidẽ vtilitatibus regis fidem seruãs, secundò autem etiam ciuibus cõsulens. Nam illorum prauitate vniuersum genus nostrũ non minime vexatur.[9] Sed oro his singulis ô Rex cognitis, & regioni & generi secundum humanitatem tuam promulgatã omnibus, prospice.[10] Nam quamdiu supereſt Iudas, impossibile est pacẽ esse negotiis.[11] Talibus autẽ ab hoc dictis, & cæteri amici hostiliter se habentes aduersus Iudam, inflammauerunt Demetriũ.[12] Qui statim Nicanorẽ præpositum elephãtorum ducem misit in Iudæam,[13] datis mandatis vt ipsum quidem Iudam caperet viuum, eos verò qui cũ illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.[14] Tunc gẽtes quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim se Nicanori miscebant, miserias & clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum
C existimantes.[15] Audito itaque Iudæi Nicanoris aduẽtu, & conuentu nationum, consperſi terra rogabant eum qui [d] populum suum constituit, in æternum custodiret, quíq; suam portionem signis euidẽtibus protegit.[16] Imperãte autem duce, statim inde mouerunt, cõueneruntq; ad castellum Dessaũ.[17] Simon vero frater Iudæ cõmiserat cum Nicanore, sed conterritus est repentino aduentu aduersariorũ.[18] Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinẽ quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat.[e 19] Quamobrem præmisit Posidonium & Theodotum, & Mathathiam, vt darẽt dextras atq; acciperẽt.[20] Cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinẽ retulisset, omnium vna fuit
D sententia amicitiis annuere.[21] Itaque diem constituerũt qua secretò inter se agerent, & singulis sellæ prolatæ sunt & positæ.[22] Præcepit autẽ Iudas armatos esse locis opportunis ne forte ab hostibus repẽte mali aliquid oriretur. Et cõgruum colloquium fecerunt.[23] Morabatur aũt Nicanor Ierosolymis, nihilq; iniquè agebat, gregesq; turbarum quæ congregatæ fuerãt, dimisit.[24] Habebat autẽ Iudam semper charũ ex animo, & erat viro inclinatus.[25] Rogauitq; eum ducere vxorẽ, filiósque procreare. Nuptias fecit, quietè egit, cõmunitérque viuebant.[26] Alcimus autem videns charitatem illorum ad inuicem, & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat Nicanorẽ rebus alienis essentire, Iudámque regni insidiatorẽ successorem sibi destinasse.[27] Itaq; rex exasperatus & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicẽs.
E grauiter quidem se ferre de amicitiæ conuentione, iubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antiochiã.[28] Quibus cognitis Nicanor cõsternabatur, & grauiter
F ferebat, si ea quæ cõuenerãt, irrita faceret, nihil læsus à viro:[29] sed quia Regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat, qua præceptũ perficeret.[30] At Machabæus videns secum austerius agere Nicanorẽ, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis [f] occultauit se à Nicanore.[31] Quod cum ille cognouit fortiter se à viro præuentũ, venit ad maximum & sanctissimum templum, & sacerdotibus solitas hostias offerẽtibus,
G iussit sibi tradi virum.[32] Quibus cum iuramento dicentibus nescire se vbi esset qui quærebatur, extendens manum ad tẽplum,[33] iurauit dicẽs: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc

a. Tripolis sita in Cherroneso, frequẽsque habitata: habet enim ætate hac opifices supra 4000. qui sericum texunt. Ager adiacet vrbi longitudine duorũ miliũ passuum latitudine mille, incomparabilis fœcunditatis. Fõs oritur ad radices Libani, pcul ab vrbe 6000. passuum, qui breui spatio auctus totam planitiẽ Tripolitanam rigat.

b. Summus fuerat sacerdos nõ iure, sed de facto intrusus: primò per Antiochum Epiphanem: qui licet esset de genere Aaron, tamen non descenderat ab eo per lineam sacerdotalem: vt 2. Macha. 7. patuit. Lyra. ibid. c. Ad nouum regem confluxerunt multi Iudæorum ob impietatem profugi, & cum eis Alcimus pontifex, accusabántque totam gentem, præcipuè Iudam cum fratribus, quòd post interfectos omnes amicos & fautores regis, se quoque eiecissent è patria, metu coactos solũ vertere: postulabántque vt ex amicis quẽpiam eo mitteret, qui cognosceret quanta per Iudã patrata fuerint. At ille iratus mittit eò Bacchidẽ amicum regis Antiochi Epiphanis, virum strenuũ, cui tum Mesopotamiæ præfectura credita fuerat: & cõmẽdato illi Alcimo, traditoque exercitu, iubet vt Iudam & eum sequentes internetione deleat. Ioseph. Antiq. Iudai. lib. 12. ca. 16.

d. Populum enim suum cõstituit in æternum duraturum. Nã lex vetus non est amota per Christum, sed magis perfecta. Mat. 5. Non veni soluere legem, sed adimplere, nec præ consequẽs populũ est amotus, sed perfectior factus. Lyra.

e. Iudas decessu hostis ferocior factus, multos præuaricatorum insidiis exceptos interfecit: latéque per Iudæam euagatus, immeritam suorum cladem impiorum cæde vlciscitur.

Cuius rei fama ad Demetriũ delata, Nicanorem cũ numeroso exercitu misit in Iudeã. Estque illi in primis mãdatũ, vt Iudam & qui cũ eo in patria lege tuẽdapse uerarent ac ad vnũ ferro extingueret. Nicanor prouinciam pacatè ingressus, vbi Ierosolymam adequitauit, pacis dubium præ se ferẽs, regia fide suaque iureiurãdo interposita, cõponendæ pacis prætextu Iudam ad colloquiũ traxit: quẽ dato militibus signo frustra capere conatus, vbi irritum id consilium cessit, vt sui arma expediant, edicit Iudas: Si ipse celeri fuga a gmẽ repetẽs, hosti infensior factus prælio ferociter iniit. Sabell. Enne. 5. lib. 8.

f. Iudas Nicanoris insidias cognoscens, occultauit se parumper ab eo, ne subito caperetur ab ipso, & ad Demetriũ duceretur Lyra. ibi. g. At Macedo ne à vitiis quidem in deum cẽperans, minatus est nisi populus Iudam sibi traderet, breui se reuersurum, & in templum ipsum sæuiturum, ita vt ad solum vsque id diruat, atq; cum his minis reliquit Ierosolyma. Ioseph. lib. 12. ca. 17 Antiquit.

F hoc Libero patri cõsecrabo.[34] Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protẽdentes manus in cœlum, inuocabãt deum qui semper propugnator esset gẽtis ipsorum, hæc dicentes.[35] Tu domine vniuersorum qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.[36] Et nũc sancte sanctorum omnium dñe, conserua in æternum impollutam domum istam quæ nuper mundata est.[h 37] Razias autẽ quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori vir amator ciuitatis, & bene audiens, qui pro affectu pater Iudæorũ appellabatur.[38] Hic multis tẽporibus continentiæ propositum tenuit in Iudaismo, corpúsq; & animã tradere contẽtus ,p perseuerãtia.[39] Volens autem Nicanor manifestare odium quod habebat in Iudæos, misit milites quin-
G gentos vt eum cõprehenderent.[40] Putabat enim si illum cepisset, sese cladem Iudæis maximam illaturum.[41] Turbis * autem irruere in domũ eius, & ianuam disrumpere, atque ignem admouere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit,[42] eligens nobiliter mori potius quàm subditus fieri peccatoribus, & cõtra natales suos iniuriis indignis agi.[43] Sed cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ in ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitauit semetipsum viriliter in turbas:[44] quibus velociter locum dãtibus casus eius venit per media ceruicem.[45] Et cum adhuc spiraret, accẽsus animo surrexit: & cum sanguis eius magno fluxu defluere, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertrãsiit,[46] & stans supra quandam petram præruptam, & iam exanguis effectus, complexus intestina sua vtrisque manibus proiecit super turbas, inuocans dominatorem vitæ ac spiritus, vt hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

h. Non fuit iste vir eligẽdæ mortis sapiens, sed ferendæ humilitatis impatiens. Scriptum est quòd voluerit no biliter & viriliter mori, sed nunquid ideo sapiẽter? No biliter scilicet, ne libertatẽ sui generis captiuus amitteret. Viriliter autẽ, quòd tãtas animi vires haberet, quibus idoneꝰ esset vt seip se perimeret. Magna sunt hæc, nec tamen bona. Non enim bonũ est omne quod magnum est: quoniam magna sunt etiam mala. Deus dixit. Innocẽtem & iustum nõ occides. Si ergo iste innocens & iustus nõ fuit, cur proponitur imitandus? Si autẽ innocẽs & iustus fuit, quare interfector innocẽtis & iusti putatur esse laudandus? Aug. epi. 61.

* Situr in aliis scripturis veteris test. plurima cõmemorãtur gesta à Iudæa gẽte & hominibus quæ ad omnium sanctorũ exẽpla trãsferri nõ possunt: nec etiam illo tempore rectè facta putanturnon tamẽ ideo improbãtur scripturis in quibus illa narrantur facta, similiter iudicandum est de hoc Raziæ facto, quod narratum est, non laudatum & Iudicandum potius quam imitãdum quasi ante oculos constitutũ. Aug. epi. 61.

Iudas contra Nicanoris sæuitiam cum suis nocturno visu roboratur, quem cum vicisset, caput eius iussit abscindi, & linguam eius propter blasphemias in deum auibus exponi. XV.

A NIcanor autem vt comperit Iudam esse in locis Samariæ, cogitauit cum omni impetu die sabbati cõmittere bellum.[2] Iudæis verò qui illum per necessitatẽ sequebantur, dicẽtibus, Ne ita ferociter & barbarè feceris, sed honorẽ tribue diei sanctificationis, & honora eum qui vniuersa conspicit:[3] at ille infœlix interrogauit, si est potens in cœlo qui imperauit agi diem sabbatorum?[4] & respondẽtibus illis, Est dñs viuus ipse in cœlo potens qui iussit agi septimam diẽ.[5] At ille ait: Et ego po-
B tens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt consilium perficeret.[6] Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitauerat cõmune trophæum statuere de Iuda.[7] Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à dño affuturum,[8] & hortabatur suos ne formidarent ad aduentum nationũ, sed in mente haberẽt adiutoria sibi facta de cœlo, & nunc sperarent ab omnipotẽte sibi affuturam victoriam.[9] Et allocutus eos de lege & Prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos.
[10] Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat gentium fallaciam & iuramẽtorum
C prævaricationẽ.[11] Singulos autem illorum armauit non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos lætificauit.[12] Erat autem huiusmodi visus: Oniam qui fuerat summus sacer dos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio omni populo Iudæorũ.[13] Post hoc apparuisse & alium virum ætate & gloria mirabilẽ, & magni decoris habitudinem circa illum.[14] Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator & populi Israel: [a] hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias Prophetia dei.[b 15] Extẽdisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureũ, dicentem:[16] Accipe sanctum gladiũ munus à deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel.[17] Exhortati itaq; Iudæ sermonibus bonis valdè, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter, vt virtus de negotiis iudicaret: eo quòd ciuitas sancta

a. Sancti itaq; in cœlis pro viuis orant vnde Naziãze. de Basilio: Et nunc in cœlis degit, ibique pro nobis, vt credo, sacrificia offert, ac ,p populo orat. Licet enĩ nos reliquerit, non tamẽ omnino reliquit. Grego. Nazian. ora. 8. in funere Basi. in fine.

b. Videbatur enim Iudæ quòd Ieremias traderet sibi gladium, promittens quòd aduersarios deuinceret per ipsum. Et per istã visionem intellexit Iudas afuturam sibi victoriam. Et sic exposuit bellatoribus suis. Exposito digno fide somnio i. reuelatione diuina in somnis facta securus arma sumit: quod tacetur. 1. Macha. 7. vbi describitur hoc bellum. Lyra. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& templum periclitarentur.[18] Erat enim pro vxoribus & filiis,itemque pro fratribus & cognatis minor sollicitudo, maximus vero & primus pro sanctitate timor erat tẽpli:[19] sed & eos qui in ciuitate erãt,non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant.[20] Et cum iam omnes sperarẽt iudicium futurum, hostésque adessent, atque exercitus esset ordinatus,bestiæ equitésq; opportuno in loco compositi,[21] cõsiderans Machabæus aduentum multitudinis,&apparatum varium armorũ,ac ferocitatem bestiarum, extẽdens manus in cœlum, prodigia facientem dominum inuocauit,qui non secundum armorum potẽtiam,sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.[22] Dixit autem inuocans hoc modo:† Tu domine qui misisti angelum tuũ sub Ezechia rege Iuda, & interfecisti de chastris Sennacherib cẽtum octogintaquinque milia,[23] & nunc dominator cœlorũ mitte angelum tuum bonum ante nos in timore & tremore magnitudinis brachij tui:[24] vt metuant qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum.[c] Et hic quidẽ ita perorauit.[25] Nicanor autem,& qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admouebãt.[26] Iudas vero & qui cum eo erant, inuocato deo per orationes congressi sunt:[27] & manu quidem pugnantes,sed dominum cordibus orantes,prostrauerunt non minus triginta quinq; milia, præsentia dei magnificè delectati.[28] Cúmque cessassent,& cum gaudio redirẽt,cognouerunt. Nicanorem ruisse cum armis suis.[29] Facto itaq; clamore & perturbatione suscitata, patria voce omnipotentem dominũ benedicebãt.[30] Præcepit autem Iudas qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus parat[9] erat, caput Nicanoris,& manum cum humero abscissam Ierosolymam perferri.[31] Quò cum peruenisset,cõuocatis contribulibus & sacerdotibus ad altare, accersiit & eos qui in arce erãt.[32] Et ostenso capite Nicanoris,& manu nefaria quam extenderat contra domum sanctam omnipotentis dei,magnificè gloriatus est.[33] Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari,manum autem dementis contra tẽplum suspendi.[34] Omnes igitur cœli benedixerunt dominum, dicentes:Benedictus qui locum suum incontaminatum seruauit.[35] Suspẽdit autem Nicanoris caput in summa arce,vt euidens esset & manifestum signum auxilij dei.[36] Itaque omnes cõmuni consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire,[37] habere autem celebritatem tertiadecima die mẽsis Adar,quæ dicitur voce Syriaca,pridie Mardochæi die.[38] Igitur his erga Nicanorem gestis,& ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate possessa,ego quoque in his faciam finem sermonis.[39] Et si quidem bene,& vt historiæ cõpetit, hoc & ipse velim: si autem minus dignè concedendũ est mihi.[40] Sicut enim vinum semper bibere,aut semper aquam,contrariũ est,alternis autem vti delectabile:ita legentibus si semper exactus sit sermo,non erit gratus:hic ergo erit consummatus.

† 4. reg. 19. g Tob. 1. d. Eccl. 48. d Isa. 37. f. g Anno ante Christũ. 160 Anno mundi 3202.

c Nicanor egressus Ierosolymam castris locũ aptauit apud vicum Bethoron: vbi se cum eo coniunxit alia manus recens tum è Syria veniens. Iudas quoque castra posuit ad alium vicũ nomine Adasa, triginta modò stadiis distantem ab hostibus,habens circa sẽ plus mille militũ. Hos cohortans ne terrearntur hostium multitudine,néue eo gitent cũ quãm multis decernerent: sed quales ipsi & pro qualibus præmiis cõtenderent,iussit forti animo hostem aggredi,& pugnã capessere Iraque edito certamine multi ceciderũt ex hostib⁹,& inter cæteros. Nicanor & ducis & militis perfunctus officio: quo iacẽte ne cętera quidẽ acies substitit amplius:sed amisso duce verterunt terga, arma iactantes, quo expeditius fugerent. Ioseph. Iudaic. li. 12. ca. 17.

Colliges itaque ex Bibliis Hebræis & Latinis veteris testamenti annos, ex Pentateucho scilicet. 2491. & inde ad tẽpli cõstructionem 440 ad eius vero destructionem 415. & hinc ad vrbis reparationẽ. 125. & totidem biblia nostra tenent,vnde ad Christum 490. ex aliis chronographis & Machabæorũ historia iuxta. 70. Danielis hebdomades restant qui in summam 3965. ascendunt.

VETERIS TESTAMENTI FINIS.
Iuxta canonem Ecclesiæ Catholicæ.

LECTORI

QVamuis hunc librorum canonicorum Cathalogum & numerum proponere cõsueuerit Ecclesia Catholica quæ doctore apostolo est columna & firmamentum veritatis, vtpote quæ à spiritu sancto semper edoceat; & perpetuo dirigatur: tamen quia tractatus sequens quem nonnulli tertium librum Machabæorum nuncupant, continet multa quæ hestoriæ precedenti videntur consequentia recèns de Græcorum fontibus exhausta, & linguæ nostræ Latinæ vel restituta vel concessa sunt: Idcirco studiosorum Theologorum ergo, hic adscribendum illum curauimus. Etsi quidem bene, & vt historiæ competit hoc & ipse velim: sin autem minus dignè nonnihil proponenti cõcedet lector beneuolꝰ quinetiam æqui boniúe consulet: presertim cùm ciuitatem Hierusalem ædificare cum Neemia non destruere quod absit, contendamus.

LIBER TER.

Liber tertius Machabæorum.

Apocryphus est. Ex commun. S. Hieron. statuit. Contendo ego vero hoc esse.

Caput primum.

Dan. 11. b

A CVM Philopator è reuersis intellexisset erepta sibi esse ab Antiocho loca quæ tenebat,excitis omnibus copiis tã pedestribus suis quàm equestribus,assumptáq; secum Arsione sorore,[1] excurrit ad vicinas vsq; Raphię regiones,vbi castra habebant copiæ Antiochi. Theodotus autem quidam rem insidiis peragere cogitans, cum assumpsisset è commissis sibi à Ptolemæo armatis validissimos,contulit se ad tabernaculum Ptolemæi noctu, vt eum interficeret incautum,eóq; pacto finem bello imponeret. At Dositheus filius Drymili dictus,natione Iudæus,postea verò facta à lege transitione,à patriis sanctionibus abalienatus,cum hunc subduxisset,ignobilem quendam suppositit in tabernaculo,quem pro illo multari contigit. Porrò cõmisso acri prælio, cùm fortius pugnaretur ab Antiocho, Arsinoe sedulò copias obambulãs,capillis solutis cum lachrymis orabat miserabiliter,ferrent opem audacter sibi,liberis & vxoribus, binas victoribus auri minas daturam singulis pollicens. Ita hostes pugna confici, multósq; capi contigit. Tum superatis insidiis vicinas obeũdo [2] ciuitates, sermone putauit confirmãdas: quod vbi fecit,delubráq; impertiuit donariis,animos subiectorum erexit. Cùm autẽ Iudæi misissent è senatu senes ad Philopatorem,qui salutarent eum,ferentes munera, déq; rebus gestis ei [3] gratularentur, accidit vt eum cupiditas maior caperet se quamprimùm ad eos cõferendi.[4] Venit itaq; Hierosolymam, maximóq; Deo sacrificauit: & gratulatione facta,[5] quæ fas erat loco præstitit. Deinde in locum ingressus præ elaborato industria ornatu obstupuit,[6] & cõcinnam templi structurã miratus in [7] adytum quoq; intrare cupidè cogitabat. Illis autem negantibus hoc esse fas, quòd ne indigenis quidem liceret [8] ingredi,adeóq; nec sacerdotibus,præterquã vni primo omnium pontifici, † idque semel in anno tantum: nihil tamen permoueri se patiebatur.

¶1. vel contendit.

¶2. πόλεις. vel, κώμας.

a

¶3. συγχαρησόμενος.

¶4. παραγενόμενος.

¶5. ὡς τάξιν τῶ τόπω.

¶6. ἐν τῶ παραγενέσθαι. nõ est in emẽdacioribus.

¶7. היכל.

¶8. ἀνίσκιν.

† Exod. 30. b Leuit. 16. g Hebr. 9. a

C Cúmq; lex ei recitaretur,non cessabat porrò inferre se, ingredi oportere se dictitans. Quod si negatus esset illis hic honos,at sibi non item esse oportere: recogitabátque quare tandem se in quæcunq; delubra ingredientem nemo præsentium prohibuisset. Cúmq; improuidè quidam respondisset,malè hoc ipsum [9] fuisse factum:at facto,aiebat,hoc,quánam de causa tandem minus velint nolint esset ingressurus.† Itaq; sacerdotibus cum omni vestitu se prosternentibus,& maximum Deum orantibus,vt subueniret vrgenti necessitati,& vim mala molientis auerteret,templúmque clamore & cõploratione replentibus,qui reliqui in vrbe erãt perturbati,& quid accidisset ignari exilierunt. Conclusæ quoque thalamis virgines cum puerperis procurrere,capitibus puluere,cineréq; conspersis,& vicos implere luctu lamentísq;. Quæ verò vexilla modo ad obuiam itionem adornata concinnarant,condecentis se pudoris oblitæ perturbato cursu ferebantur per vrbem, infantibúsq; liberis relictis, matres simul & nutrices [10] alio atq; hæ per domos,per vicos aliæ licenter concurrebant in summum templũ:variáque erat collectorũ in hoc comprecatio, aduersus ea quæ ille nefariè molie-
D batur. Ad hęc cõmoti audacia ciues non patiebantur eum prorsus irrumpere,propositum suũ exequi conantẽ:sed ad arma capessenda, & ad mortẽ audacter pro lege patria oppetendã conclamantes magnã excitarunt eo loci exasperationẽ: sed tamen dẽmoti à [11] sacerdotibus ac senioribus,ad pristinũ orationis locũ rediere. Atque vulgus quidẽ interim,vt cœperat,intentũ precibus erat:senes verò regẽ circunstãtes, multifariam tentabant superbum eius animũ à concepto cõsilio dimouere. At ille peruicaciter contẽptis omnibus,nihilominus ingressum moliebatur, quod semel dixisset se putans perfecturũ. Quod etiã ij qui ab eo stabant cernentes,cõuersi ad eũ,penes quẽ omnis potestas est,vnà cũ nostris inuocabant eũ,vt opẽ ferret rebus præsentibus,nec facinus nefariũ ac superbum dissimularet:adeóq; præ crebris & anxia turba collectis vocibus clamor quidã erat incõparabilis. Videbantur enim non solum homines, sed

1 Mach. 3. c

¶9. κεφάλαιον. C emendatiores παράπτωμα.

¶10. ἄλλως καὶ ἄλλως.

¶11. ἱερέων. vel. πρεσβυτέρων.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parietes quoque cum toto pauimento personare,vtpote omnibus mortem tum præoptantibus potius,quàm illius loci profanationem. Cap. II.

¶ 1. Pro hac tota periodo vsque ad precationē, quędam exemplaria tantum habent, ἦν εἶπον ὁμοίυμα δόν.

SImon quidē certe summus pontifex genibus ex aduersum adyto flexis,aptéque protentis manibus huiusmodi precationē fecit,Domine domine rex cœlorum,& dominator rerū creatarū omniū, in sanctis sanctissime, monarcha omnipotens,respice nos,qui ab impio & impuro, audacia & potētia superbo opprimimur.Tu enim es qui creasti omnia,iustus princeps,qui cuncta obtines,tu iudex es violēter & superbè agentiū,† tu priscos iniustitiæ operatos,inter quos & robore audaciáq; freti gigātes erant,inducto immenso diluuio deleuisti: tu superbię deditos Sodomitas,flagitiísq; nobilitatos exemplū posteris statuens igni & sulphure concremauisti, tu cōtumaci Pharaoni,qui seruitute premebat sanctū populū tuū Israeliticum,ostendisti potentiā tuam variis multísq;(quibus potentia ingens tua inclaruit,) suppliciis exercito: & cū curribus multáq; turba tuos persequentē profundo mari demersisti:te verò rerū omniū principe fretos traduxisti saluos, qui hęc omnia manu tua gesta agnoscentes,te omnipotentē laudauerunt.Tu rex cōditor infinitę & immensæ terræ,elegisti vrbem hanc,& locum hunc ad celebritatem tibi,quāuis nullius omniū indigo,consecrasti,visóq; illustrasti magnifico,cōmendatione [4] ipsi ad gloriā magni &augusti nominis tui cōciliata.Amore quoq; domus Israeliticę pollicitus es, vbi quid à nobis deliratū esset,quāobrem nos circūuenissent angustię,quas locū hūc ingressi deprecaremur,te preces nostras exauditurū. Fidelis autem es vtiq; & verax. Quoniam verò oppressis maioribus nostris sępe opē tulisti in afflictione,magnísque eos liberasti periculis,& nūc etiā ecce rex sancte,nos propter multa magnáq; peccata nostra premimur,hostibúsq; nostris subiecti viriū inopia deficimus in calamitate nostra:iste autē contumax & impurus meditatur temerare sanctum,nominíq; glorioso tuo dedicatū in terra locū,(alioqui enim domiciliū tuum cœlū cœlorū est,locus hominibus inaccessus,) quoniā inquā gloriā tuā populo tuo,cōsecrando locū, hunc beneuolè impertiuisti:ne imputes nobis impuritatē istorū,aut castiges nos ob profanationē,vt ne [2] gloriētur animis nefarij, neq; iactantia linguæ suæ elati dicant, se ædem religiosam pessundedisse,sicut inuisa tibi delubra conculcatur. Dele peccata nostra, delictáq; discute,& hoc tempore misericordiā tuā ostende.Fac quam primum nobis obtingat miseratio tua,& ora collapsorū,atq; confractorum animis,imbue laudibus pacē nobis cōficiendo.[3] Ibi tum ille inspector omniū,& inter oīa sancta sanctissimus Deus,legitima cōprecatione exaudita, illum violētia magnáq; cōtumacia elatū hinc atq; illinc percellēs,vt arundinē ventus,ita flagellauit,vt iā humi iaceret inutilis, mēbrísq; solutus,& iusto supplicio implicatus,vocē mittere nō posset. Quocirca amici eius & stipatores corporis subitā & repentinā,qua oppressus esset, castigationē conspicati,metuentes ne eū vita quoq; deficeret, ingenti protinus pauore perculsi eū extraxere.Postea verò eū se recollegisset,quamuis castigatus,nulla tamen pœnitētia ductus est,sed discessit minitās atrocia. Vt igitur peruenit in Ægyptū, tā suis flagitiorū incremētis,quā opera supradictorū adiutorūq; sociorū,qui ab omni iustitia recesserāt,nō solū se innumeris effudit libidinibus,sed eò quoq; euasit temeritatis,vt maledicta passim sereret,multíq; amicorū,spectata regis sentētia, ipsi quoq; volūtatē eius sequerētur.Cúmq; decreuisset rex gentē Iudaicā notare publica ignominia, in colūna,quā imposita ad regiā turri erexerat,literis curauit insculpendū:Ne quis sacrificare nolens,ingrederetur in tēpla Ægyptiorū,vtq; Iudæi omnes censu habito, ad seruilem sortem redigerentur:cui rei si qui cōtradixissent, vi abrepti tollerentur è vita:sin qui nomina in censu fuissent professi,eorum corporibus pro stigmate insigne Bacchi foliū hederaceū inureretur. Atq; hos quidem [4] in iam dictā sanctionem segregauit. Cæterum ne omnibus infensus esse videretur,subscripsit,quod si qui inter eos qui solennibus sacris initiarentur,versari maluissent,vt pari cum Alexandrinis ciuibus iure vterētur.Quidam igitur [5] in ciuitatibus gradus vrbanæ religionis exosi facilè seipsos dedere,quasi magnam cōsecuturi essent ex futura [6] cum rege cōmunicatione gloriā: plærique

Gene.7.d

Gene.19.c

Exod.7.8.9. 10.11. Exod.12. 5.a.b.c.d. Exod.14.

Exod.15.a

Iudic.pœnitent.

¶ 4. αὐτῆς, non ἑαυτῆς.

¶ 2. καυχήσωνται.

¶ 3. ἐντῦθα ὁ ἀόρατος ἐπόπτης θεός, ἦν πρὸ πάντων.

Supra 2.2.a.

¶ 4. i. voluit nomina professos iam dicta sanctione vti, vt serui essent, & non interficerentur. εἰς ἣν κατέχωρισεν εἰς τὸν προκειμένων ἀυθεντίαν. Al. εἰς ἣν κατα χωρίσαι εἰς τὸν προσωπεταμένων ἀυθεντίαν.

¶ 5. ἐπὶ αὐλέων. al. ἐπὶ αὐλέων.

¶ 6. religione regis.

plærique verò fortitudinem animi obtinentes à pietate nō recesserunt, sed vitam pecunia redimentes intrepidè seipsos, ne nomina profiterentur, conabantur liberare, bona spe freti,fore vt auxilium adipiscerentur:eos autem qui deficiebant à se,execrabantur,& pro hostibus gentis suæ habebant,communíque excludebant commercio & vsu. Cap. III.

HIs intellectis impius ille tantopere iratus est,vt non solum Alexandrię exercret iram suam,sed etiam reliquā regionem incolentibus grauiorem se exhiberet inimicum, omnésq; eodem quamprimum congregatos pessimo supplicio è vita toli iuberet.Dum hæc gerebātur,inimica gēti Iudaicæ fama percrebruit,occasione hominibus ad lædendum consentientibus data,vt ita se gererent,quasi illa quo minus leges apud se seruarentur,impediret.Cæterum Iudæi suam erga reges beneuolentiam & fidem immotam cōseruabant:verū quia Deum colebant, eiúsq; viuebant legibus,excludebant quosdā,& à se [1] relegabant: quam ob causam quibusdā inimici videbantur,cum iustè rectéq; factis cōmunem vitam ornantes, omnibus hominibus essent cōmendabiles.Benefactorum itaq; sparsam vbiq; de gente famam [2] alienigenę [3] se nullo loco numerabant:in adorationibus autem & moribus dissensionem exagitabant sermonibus,dicentes,neq; regi,neq; potestatibus amicos esse homines,sed hostes,publicísq; commodis admodum aduersos. Atq; illi quidem non vulgaria criminabantur: at qui in vrbe erant Græci, nulla affecti iniuria, videntes tumultum aduersus homines inopinatum,concursúsq; improuisos fieri,cum opem ferre non valerēt, quòd tyrannicus rerum esset status,indignabundi consolabantur eos, & cōmutationem horum sperabant:non enim ita stare posse talem [4] factionem vllam temerariam. Iam verò & vicini quidam & amici,commerciísq; consociari, clam quibusdam adscitis,fidem dabant se coniuncturos auxilia, & omnem contentionem ad succurrendum allaturos.Porrò ille præsenti prosperitate [5] elatus,nec potentiā maximi Dei cōsiderans,sed existimans eodem se perpetuo perfruiturū consilio,hanc contra Iudæos scripsit epistolam,Rex Ptolemæus Philopator ducibus ac militibus qui sunt in Ægypto,singulísque locis,salutem & sanitatem:nam ego quidem saluus sum, simul & res nostræ.Nos postquam suscepimus expeditionem in Asiam, vt ipsimet [6] scitis, eáque dato nobis à diis inoffenso auxilio,nostrísque viribus ex sententia nostra quàm optimè confecta est,putauimus nō armorum violentia, sed comitate multáque humanitate lactandas, quæ Cœlesyriam & Phœniciam habitant gentes, beneficiísque vltrò afficiendas: cúmque templis vrbium reditus quamplurimos contulissemus, adducti sumus,vt Hierosolymam quoque ascēderemus ad templum pestiferorum, qui insanire nunquam desinunt,honorandum.At illi verbis aduentui nostro gratulati, reipsa in syncerè affecti,cum cuperemus adytum eorum ingredi,ídque eximiis ac pulcherrimis condecorare donariis,antiquo fastu permoti,nos ingressu prohibuerunt,ignari potētiæ nostræ,propter eam quam omnibus hominibus exhibemus [7] humanitatem. Atque inimico suo in nos animo palàm declarato,quasi soli sint gentium, nihil legitimum ferre voluerunt, præ superba in reges & de se bene meritos contumacia.Nos tamē horum acti insania,postquam reportata victoria peruenimus in Ægyptum comitate vtendo erga omnes gentes,quòd decuit fecimus:atque in tali re congeneribus eorum omnibus iniuriarum obliuione promulgata,tam ob societatem,quàm ob cōcredita [8] ipsis ab initio per simplicitatem infinita negotia,ausi sortem eorum mutare, & eos ciuitate Alexandrinorum dignari voluimus,atque in consortium perpetui sacerdotij recipere. At illi rem contra interpretantes, & bono congenita sibi prauitate repudiato,in malum assiduè procliues, non solùm recusarunt contemptam ignominiosè ciuitatem,sed etiam verbis & re paucos ex ipsis synceriter erga nos animatos abominantur, semper sperātes nos breui per ignominiosissimam vitam successuum finem consecuturos. Quapropter coniecturis persuasum optimè habentes, hos omnibus modis erga nos male esse animatos, & prospicientes ne quando repentino posthac exhorto tumultu,in tergo nobis habeam [9] impios istos ꝓditores & attroces

¶ 1. vel, fortunis euertebant. χορμισὸν ἐκείνων ἐκ τῶν πόλεων ἐκ χαπεγροφές.
¶ 2. i. alieno à Iudaica religione animo.
¶ 3. vel, nusquam commorabant. τρόπων lego.
¶ 4. vel, cōcursum aut seditionē. μὴ γὰρ ἕτω παραστῆσαι πολιτικὸν εὔστημα μηδ' ἐν γυναικός. al. παρορμῶν σπουδ, & γυναικός vt videatur hæc esse sententia, Non enim neglecturum talem seditionem vllam eum qui videt omnia: quamuis hoc pacto solœcismus sit in Græco.
¶ 5. ἐγγαυρωμένος ἢ ὑ καθ' ἡμῶν.
¶ 6. ἧς.
¶ 7. φιλανθρωπίαν al. φιλίαν.
¶ 8. αὐτῆς ἀρχῆθεν μηδὲ παρ' ἡμᾶς. Supra 2. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hostes,mandandum putauimus,vt simul atque primùm hæc reddita fuerit epistola,
¶9.αὐθὶς μεροντὸς ἓν σιμαι- 9 eodem illo die qui indicati fuerint,vnà cũ vxoribus & liberis,cũ violentis,[10] vexa- D
τα μένους, al. αὐθωρὶ τὰς ἐντε- tionibus ferreis vndiq; vinculis cõstricti mittantur ad nos,ad ineuitabilem calamita-
μαμένους.
¶10.σκυλμῶν. tem,& ad infamem cædem, hostibúsq; congruentem. [11] Nam simul atq; in hos fue-
¶11.τὸν γὰρ ὁμῶ. rit animaduersum, putamus fore vt in posterum res nostræ stabili & optimo loco, ac
statu constituantur. Quod si quis Iudæum quempiam à natu maximo ad minimum,
etiam ad lactentes vsque,tutatus fuerit,is cum omni familia fœdissimis tormentis ex-
cruciabitur:qui verò nomen cuiuspiã deferre voluerit,is prẽterquàm quòd cõsequetur bona damnati,& de regia pecunia dragmarum argenti duo millia,libertatis quo-
que corona donabitur. Omnis autem locus in quo deprehensus omnino fuerit Iu-
dæus receptatus,is desolatus igni tradatur,omniq; mortalium generi per omnia red-
datur,ad perpetuum tempus inutilis. Atque eius quidem epistolæ ita scriptum erat
exemplar. Cap. IIII.

A Vocunque autem edictũ hoc perlatũ fuisset publicũ agitabatur à gentibus cũ
iubilis & gaudio conuiuiũ:vt pote indurato iam olim in animis eorũ odio per
licentiã tum se proferente.Iudæi autem in [1] acerbissimo luctu erant,perquàm
¶1.ἀτέκνως, al. ἄπαιδες. lamentabiles cõploratione voces edentes,gemitibus vndique æstuante corde eorum
inexpectatum,repentináq; sententia irrogatũ sibi interitum deflentium.Quæ præfectura,aut vrbs,aut quis omnino locus habitatus,quæ viæ planctu eorum,luctibúsq;
¶2.μετὰ πικρίας ἐν ἀνόμοις. non fuerunt impletæ? Adeo enim vna omniũ [2] acerba & immiti vrbanorum præfectorum sententia ablegabantur,vt propter [3] inusitata supplicia,quidã etiam hostiũ,
¶3.ἐξάπινα. communem miseriã ponentes sibi oculos, & animõ suo incertam vitæ cõmutationẽ
repræsentantes,deflerent miserrimã eorum ablegationem. [4] Ducebatur enim senum
¶4.ὕστατα. al. ὑστέρα. multitudo canis opertorum,& prę senectute curuorum pedũ tarditate,propter con-
citatam cum violentis sine pudore [5] minis increpitationẽ,ad celeritatem itineris abu-
¶5.ἀναιδῶς. al. ἀναίσως. tentium. Quæ autem nuper ad coniugalem vitæ societatem thalamum intrauerant B
puellæ,luctus percipiebant pro iucunditate:& delibuta vnguentis coma,iam cõsper-
sa puluere,retectæ ducebantur,lamentationem pro hymenæis vnà ordientes:vt quæ
vexationibus alienigenarũ laceræ,vinctæq; publicè vsq; ad nauis ingressum vi trahe-
rentur.Harum quoq; coniuges, ceruicibus laqueis coronarum loco reuinctis, in vi-
gente ac iuuenili ætate, pro conuiuio atq; otio iuuentutis, reliquos nuptiarum dies
in luctibus trahebant,ante pedes iam excubantẽ Orcum videntes. Auehebãtur autẽ
ferarum instar,ferreorũ vinculorum vi tracti,alij iugis nauium affixi ceruicibus, alij
pedibus constricti pedicis indissolubilibus,densa quoq; supernè tabula incumbente,
qua oculis vndiq; obtenebratis,insidiatorum more tractarẽtur, per omnem nauiga-
tionem.Hos ita ad dictum nauigium perductos, rex nauigatione iuxta mãdatum ip-
sius confecta,iussit eos collocari in tentoriis,in eo quod est ante vrbẽ patens [6] in im- C
¶6.ἀπλήτου. mensum hippodromi spatio ad exemplũ supplicij omnibus in vrbem se conferentibus,eadémq; se in agros peregre efferentibus,quàm opportunissimo,neq; copiarum
¶7.Vel,consortio. suarum [7] cõmunicatione eos,neq, omnino murorum ambitu dignatus. Hoc vbi fa-
ctum est,cùm audisset ex vrbe clàm congeneres quosdam egressos,crebrius ignomi-
niosam fratrum miseriam deplorare,iratus iussit eos quoq;, eodem quo illos modo,
cautè tractari,supplicio illorum nulla ex parte diminuto,atq; adeo totũ genus descri
¶8.προδιέβαλλον ἀμέτρως. al. προδιέβαλλον ἀμετρήτως. bi nominatim.Non enim iam se illos [8] promulgata paulo ante laboriosa operum ser-
¶9.Vel certis. uitute, sed [9] exquisitis tormentis excruciatos, ad extremum vna die confecturum.
Celebrata est itaq; descriptio horum acerbo cum studio,assessionéq; ab ortu solis ad
occasum vsque continenti, quadragesimo die nundum ad finem perducta. Interim
rex magno ac continuo gaudio plenus, conuiuia ad omnia simulachra celebrabat,
deuia procul à veritate mente,oréque nefario laudans muta,& sermonis opísque va-
cua,in maximum autem Deum quæ minime fas est,effutiens.Porrò post supradictũ
temporis spatium,cùm scribæ ad regem renuntiassent,se descriptioni Iudęorum non
sufficere amplius,propter immensam eorũ multitudinem,vt quorum plurimi adhuc
essent

essent per regionem,alij domesticatim adhuc,alij certis locis congregati,adeo vt res
esset omnibus per Ægyptum præfectis impossibilis:rex eis durius minatus est, quasi
donis ad effugium illis moliendum corruptis.Accidit tamen,vt res ei planè persuade
retur,cum argumentis euidentibus confirmarent,& chartã iam sibi,& calamos,qui-
bus vterentur,defecisse, hoc autem erat efficax opus inuictæ eius, qui opem de cælo
ferebat Iudæis,prouidentiæ. Cap. v.

†Mach. 6.d Ioseph. con tra Appio. libr. 2. ab initio.

IVM accersito Hermone præfecto curę elephantorum, ita graui & indi-
gnatione per omnia implacabili plenus, † iussit vt proxima die thus largis
manipulis cum vino mero plurimo,potui daretur elephantis omnibus nu
mero quingentis,vt potu affatim præbito efferati, ad mortem Iudæis of-
ferendam introducerentur.Atq; ille quidem cum hæc iussisset, conuocatis amicorũ
& exercitus sui præcipuis,hostiliter in Iudęos animatis,conuertit se ad conuiuium.
Magister autem elephantorum Hermon iussa scitè exequebantur:horúmq; ministri
sub vesperam egressi manus obligabant miserorum, reliquáq; circa ipsos cauẽda ac-
curabant,putantes sub crepusculum gentem vno esse exitio interituram. At qui omni defensione destituti videbantur esse gentibus Iudæi, propter vndiq; constringentem eos vinculorum necessitatem,Dominum omnipotentem,& omni potestate superiorem misericordem Deum suum & patrem,continenti voce omnes inuocabant
B cum lachrymis,orantes vt impium contra se cõsilium auerteret, & magnifico interuentu ex instanti ante pedes fato eriperet.Atq; horum quidem assidua in cęlum fere batur supplicatio.Hermon autem,qui sæuos elephantos iam replerat potu vini largè præbito,thuréq; saturauerat,mane aderat ad regiam,vt rem regi nũtiaret.At illud ab æuo condito pulchrũ nocte ac die opificium,quæ immittitur ab eo,qui largitur omnibus quibuscúnq; voluerit ipse,pars somni ad regem missa est, quo ni Domini perquam suaui ac profundo detineretur, nefarióque proposito multum deceptus,[1] im- ¶1.ἀμεταθέτως.
placabili sententia magnopere frustraretur. Iudæi ergo cùm prẽfinitum tempus superauissent,laudabant sanctum Deum suum,&placabilem orabant denuo,vt potentiam validissimæ manus suę gentibus superbis ostenderet. Media verò iam fermè hora decima, vocator frequentes adesse inuitatos videns accedit, regem excitat,vix- ¶2.τὸν οἰκεῖον λόγον.
que expergefacto,conuiuij tempus iam cedere nuntiat,[2] de his verba faciens:quibus rex admonitus,cum se in locum illum contulisset,iussit eos,qui ad conuiuium venerant,ex aduerso sibi discumbere:quod cum illi fecissent, hortatus est vt epulis indul- ¶3.τὸ παρὸν.
gentes [3] præsens conuiuij tempus impensè cohonestando hilaritati darẽt. Porrò cùm
C res sermonibus extraheretur diutius,rex accersitum Hermonem acerbè minacitérq; interrogauit, quánam de causa Iudæi permissi essent ea adhuc die viuere superstites. ¶4.ἀδυνῶ.
Illo autem declarante se ea nocte iussa executũ fuisse,amicísq;[4] eius idem testantibus
crudelitate quàm Phalaris atrociori præditus, Hodierno somno gratiam habeant, inquit, illi: cæterùm tu citra cunctationem, elephantos in diem crastinum eodem modo prępara, ad nefariorum Iudęorum exitium. Hoc regis imperium cùm lęti [5] qui aderant,omnes collaudassent,domum quisq; suam dicessere: vbi tempus noctis ¶5.οἱ παρόντες.
non tã somno impenderunt,quàm ad omnigenas miseris,vt putabantur, excogitandas illusiones.Vt ergo primum gallus mane cecinit, Hermõ armatas in ampla porticu mouere belluas, totáque vrbe ad miserrimum spectaculum confluere multitudo ¶6.χρόνον.
cupidè expectans diluculum.At Iudęi continuo illo [6] tempore,[7] trahentes animã, la- ¶7.Vel trahétes suspiria.
chrymosis precibus cum canticis flebilibus,manus in cœlum tendẽdo,Deum maxi-
D mũ orabãt vt rursum eis atq; breui succurreret. Nondũ autem diffusis solis radiis,eũ rex amicos exciperet,Hermon stans vocabat ad exitum,significãs paratam esse regis voluntatem:quod cùm ille audisset,nefario illo exitu stupefactus,vt quem omnium cepisset obliuio,sciscitabatur quidnã esset cur hoc ab ipso tãto studio ageretur.†Cę-
Deut.28.c. terùm efficax erat hoc opus Dei dominatoris omnium, qui menti eius obliuionem eorum quę cogitarat antea,immiserat. Cùm verò diceret Hermon, & omnes ami-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ci, Belluæ & exercitus,ô rex, ſecundum vehementem tuam voluntatem parati ſunt: ille ob hæc dicta repletus ira graui, quod diuina prouidentia memoriam omnẽ horum amiſiſſet,aſpectu rigido ac minitabundus,dixit,Quotcunque parentes adſunt, aut prognati liberis,qui largum hoc ſæuis belluis pabulum parauerunt, vicem ſuſtineant inſontium Iudæorum, qui ſuam erga me & maiores meos integram ac ſtabilem fidem eximiè declarauerunt:tametſi nemo ob fauorem ſociæ educationis & officij vita pro his[8] eſt priuatus, Ita Hermõ inopinatas ſimul ac periculoſas minas pertulit,& aſpectu vultúque inhorruit:amici verò ſigillatim dilapſi triſtes,eos qui conuenerant dimiſere ad priuata ſua quemque negotia. Iudæi autem iis quæ rex dixiſſet intellectis, laudabant celebratiſſimum Dominum Deum regem regum,à quo hanc E opem fuiſſent conſecuti.Porrò cùm rex eadem conſuetudine conuiuium rurſum inſtituiſſet,vt hilaritati ſe dederent hortatus,accerſito Hermone minitabundus,Quoties ibi videtur, inquit, idem præcipiendum miſerrime? vel nunc tandem para elephantos in craſtinum diem ad perimendum Iudæos.Tum qui vnà accumbebant cognati inconſtantem mirati mentem eius,hæc prolocuti ſunt.Quandiu,ô rex,quaſi amentes nos pertentas,qui tertiò iam præcipias deleri illos, rurſumque in re gerunda mutatus,quæ conſtitueris irrita facias?Ciuitas certe hac de cauſa ſuſpenſa tumultuatur,plenáq; iam coitionibus,ſeceſſionis crebro minatur periculum. Quapropter alter per omnia Phalaris rex plenus amentia,factis in ſe ad Iudęorum conſeruationem mutationibus animi pro nihilo habitis,[9] impotentiſſimo iureiurando firmiter aſſeuerauit, ſe hos abiecta omni cunctatione, genibus & pedibus belluarum fœdatos, Orco demiſſurum:deinde expeditione ſuſcepta in Iudæam, igni ferróque breui vaſtaturum illam,& ibi†inacceſſum ſibi Iudæorum ſacrarium, deiectum igni traditurum quamprimum illis qui hoſtias illic perpetuò immolarent. Tum læti amici, ac cognati,vt digreſſi ſunt,exercitui opportuniſſima quæque loca vrbis deſignauerunt fideliter ad cuſtodiam.Præfectus autem elephantorum belluas ad inſanam fermè, vt F ita dicam, affectionem perduxit potibus odoratiſſimis, vinóque thure temperato, terribilíque apparatu adornauit. Iámque circa aurorem vrbe ſecundum hippodromum repleta innumera multitudine,regiam ingreſſus,regem ad rem propoſitam excitauit.Tum ille impio animo,iráque graui pleno,tota vi cum belluis ſe protulit,immitti animo, pupilliſq; oculorum ærumnoſum ac miſerum ſupradictorum exitium ſpectare cupiens.Vt autem Iudæi circa portam egredientium elephantorum, ſequẽtiſque armati exercitus,& pedum turbæ puluerem viderunt,horriſonúmque tumultum audierunt, vltimum ſibi vitæ momentum illud, finémque miſerrimæ expectationis eſſe exiſtimantes,ad commiſerationem ſui luctúmque conuerſi,oſculabantur ſe inuicem amplexi, & coniiciebant ſe in colla cognatis,patres filiis, & matres filiabus,& aliæ nuper natos infantes lac vltimum tracturos adhibebant vberibus. Rurſum autem eorum quæ antea ſibi lata fuiſſent de cœlo auxiliorum memores,pronos vnanimiter ſe proſternentes, infantibus ab vberibus remotis, perquàm magna voce clamabant. Omnipotenti ſupplicantes, vt interuentu ſuo miſereretur ipſorum, qui iam ad Orci fores peruenissent.

[8] ἐγγρόνη.al.ἐγγρόνες.

[9] vel minime perficiendo.

Sup.1.

Cap. vj.

ELeazarus autẽ quidã vir inſignis,vnus è ſacerdotibus eius regionis,ſenectam iam ætatem aſſecutus, & omni vitę virtute ornatus, ſedatis circum ſe ſenibus, ſanctum Deum inuocando, hęc orauit: Rex prępotens, & altiſſime Deus omnipotens, qui creata cuncta clementer gubernas,reſpice ſemen Abrahami, ſanctiq; Iacob progeniem,populum obuentionis tibi conſecratę in alienigena terra peregrinũ, iniuſtéq; pereuntem,ô pater.†Tu Pharaonem curribus abundantem,olim huius Ægypti principem, immitti contumacia,iactantiaque linguę elatum,cum ſuperbo exercitu mari demerſum perdidiſti,luce miſericordię illuſtrando genus Iſraeliticũ.†Tũ innumeris exultantem copiis Sennacherib grauem Aſſyriorum regem, qui ferro iam totam terram ditioni ſuę ſubiecerat,aduerſus ſanctam ciuitatem tuam elatum,diróq; faſtu & audacia lo-

Exod.14.f.

Eſa.37.f.

B cia loquentẽ fregiſti Dñe,multis gentibus palàm oſtendens tuam potentiã.†Tu tres illos in babylonia amicos,qui alacres vitã igni,ne vana colerent,tradiderãt, ardẽtem fornacẽ irrorãdo,ad capillos vſq; illæſos ſeruaſti, flamma in omnes ĩimicos immiſſa. †Tu plenis inuidię criminibus ad leones ſub terrã deiectũ,vt à feris deuoraretur,Danielẽ,in lucẽ reduxiſti incolumẽ:†inque ventre alũni maris ceti maceratũ abundèIonã ſaluũ denuò ſuis oſtendiſti,ô pater. Nunc quoq; ne cũcteris clemẽtiſſime omniũ inſpector,quo minus te quãprimúm oſtẽdas Iſraelitico generi quod à deteſtãdis atq; nefariis gẽtibus iniuſtè tractatur. Quòd ſi cõtraxit impietatẽ peregre vita noſtra,ereptos è manu ĩimicorũ,quocunq; volueris,ô Dñe,exitio perde nos,ne qui vana cogitant vanis gratulẽtur de interitu eorũ quos charos habueris,ac dicãt,Ne Deus quidẽ ipſorũ liberauit eos.Quamobrẽ tu qui ſummo robore, ſummáq; potẽtia prædit[9] es, æterne,reſpice nũc & miſerere nos,qui per iniuſtã nefariorũ vim, inſidiatorũ in modũ è vita tollimur.Fac ſtupeãt gentes inuictã tuam potentiã hodie,&robur quo pol-

Dan.3.d.

Dan.6.d.

Ionæ.1.a.

C les ad ſalutẽ generis Iacob[1] exerceas.'Tibi ſupplicat omnis infantiũ multitudo,& eorundẽ parẽtes cũ lachrymis.Palàm fiat omnibus gentibus te nobis adeſſe Dñe,nec faciẽ tuã à nobis auertiſſe:ſed vt locutus es,†quòd ne in hoſtili quidẽ terra tuos negleXeris,ita rẽ ô Dñe perfice. Hæc orãdi cũ Eleazarus iã finẽ faceret, rex cũ belluis omniq; copiarũ ſtrepitu ad hippodromũ aderat: quod vbi viderũt Iudæi,ingentẽ in cælum clamorẽ extulere,adeo vt adiacentes valles reſonãdo,largos toti exercitui fletus excuterent.Tũ perquàm glorioſus,omnipotẽs,& verus Deus ſanctã faciẽ ſuã oſtendẽs,cæleſtes portas aperuit,è quibus decori duo ac terribiles†angeli deſcẽdere, omnibus præterquàm Iudęis cõſpicui.†Hi obſiſtendo copias hoſtiles perturbatione ac pauore repleuerũt,& præ quibus ſe mouere nõ poſſent cõpedibus cõſtrinxere.Tum corpus regis inhorruit, & iracundã eius audaciã cepit obliuio.Belluæ quoq; in cõſequẽtes armatas copias cõuerſæ obterebant eas,& perimebãt.† Ergo rex irã vertit ad cõmiſerationẽ,& ad ea quę antea molitus fuerat,deploranda.Audito enim clamore, poſtquàm proſtratos ad interitũ omnes vidit,lachrymans,& iracundè increpitans a-

Deut.32.

[1] vertere al.ἐντρέπω.

D micos,Rege abutimini,inquit,& tyrannos crudelitate ſuperatis, mihiq; adeo ipſi de vobis benemerito imperiũ & ſpiritũ iam adimere conamini, clàm ea quæ regno minimè proſunt machinantes. Quis hos qui ditionis noſtræ munitiones fideliter obtinebãt,[2] ſedibus ſuis euerſos ſingulos huc cõgregauit immeritos? Quis eos qui iã inde ab initio beneuolentia erga nos gentes omnes per omnia anteceſſerũt,peſſimaque ſæpe rerũ humanarũ ſubiere pericula, tã nefariis ſuppliciis implicuit? Soluite iniuſta vincula,ſoluite,& hos ad ſua remittendo ſaluos antefacta deprecamini: dimittite filios omnipotẽtis,cæleſtis ac viui dei, qui à temporibus maiorum noſtrorum vſque adhuc ſtatũ rebus noſtris præbet imperturbatũ.Atq; hic quidẽ hæc dicebat:illi verò continuo ſoluti cũ modo mortẽ effugiſſent,ſanctũ Deum ſeruatorẽ ſuũ prædicabãt. Pòſt deinde rex in vrbẽ reuerſus, accerſitũ redituũ diſpenſatorẽ, vina reliquaque ad

[2] ἐν ἀνδρὶ ἀπὸ ἀνδρὸς.

E conuiuiũ pertinẽtia Iudæis per dies ſeptẽ ſubminiſtrare iuſſit,decreto,vt quo in loco mortẽ ſibi ſubeundã putauiſſent,in eo ſalutiferam diẽ celebrarẽt.Tũ illi contumeliis appetiti antea,mortiq; vicini,imò iam mortem ingreſſi,pro acerbo & luctuoſo letho ſalutare conuiuium inſtruẽtes,pleni lætitiæ,locũ ruinę ſuę ſepulchróq; deſtinatũ deſignabãt ſedilibus,miſſoq; flebiliſſimo lamentationis carmine, ſeruatorẽ ac mirificũ Deũ laudãdo † patrium ordiebãtur canticum, omniq; comploratione & eiulatione remota, choreas indicio pacificæ lætitiæ inſtituebant. Similiter autem rex quoq; ſuper his ingens conuiuiũ celebrãs,laudes in cęlum indeſinenter ac magnificè,propter inopinatam ſalutem datam extollebat.Qui verò antehac ad interitũ,auibuſq; deuorandos deſtinabant illos,& addicebant cum gaudio,ij ſuſcepta in ſe ignominia, atq;

Pſal.29.a.

2.Mach.3.d. 10.c.11.b. Ioſeph. contra Appio. libro. 1. ab initio hæc attingit. Prou.16.h.

F [3] ardenti audacia inglorię extincta,gemebant.Iudæi ergo,vt iam diximus, ſupradictæ ſaltationi & conuiuio dediti,in lætis gratulationibus & canticis erant,† communíque ſancita de his lege per omnem ſuam peregrinitatem ad poſteros, ſupradictos lætitiæ dies agendos conſtituerunt, non compotationis gratia aut commeſſa-

Ioſep. contra Appio. libr. 1. ab initio.

[3] χορόν.al.χρόνῳ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Supra.4.c.d.

¶4.Al.Abib.

tionis,sed propter datam sibi à Deo salutẽ: deinde rege adito,vt ad sua dimitterẽtur, postularunt.†Cæterum descriptio eorum celebrata fuit à vicesima quinta Pachonis die,vsq; ad quartam Epiph.per dies quadraginta: perdendis autem eis opera nauata est,à quinta die[4] Epiph.vsque ad septimã eiusdem tribus diebus,quibus misericordiam suam magnificè ostendens, dominator omnium illæsos simul omnes cõseruauit:conuiuia verò agitarunt,submini strati s à rege sibi rebus omnibus , vsq; ad quartamdecimam diem,qua die illum de se dimittendis adierũt. Quibus rex collaudatis, ad præfectos,singularum ciuitatum subiectam scripsit epistolam,magnificam animi vehementiam continentem. Chap. vij.

REx Ptolemæus Philopator sparsis per Ægyptum præfectis,omnibúsq; rerum administrationi præpositis, salutem & sanitatem:nam nos quidẽ cum liberis nostris valemus.Cũ magnus Deus nobis successum rerum pro voto dedisset, quidam amicorum morositate crebrius instando nobis persuaserũt,vt subiectos regno Iudæos vno loco cõgregatos,vt perduelles inusitatis suppliciis afficerem[9]:quod dicerent res nostras nunquã in tranquillo fore, propter odiũ quod hi gererẽt in omnes gentes,donec hoc perfectũ fuisset. Cúmq; adeo vinctos eos huc deportassent cũ vexationibus,vt mancipia,imò vt insidiatores, citra omnem quæstionem causæque dictionẽ perimere conati sunt,crudelitate more Scythico feriore[1] prædi ti.Nos autẽ his propterea acerbius increparis, quæ nostra est erga omnes homines [2] benegnitas, postquam eos gratia nostra vix in vita retinuimos , & cælestem Deũ Iudæos esse B tutatum,& tanquam patrẽ filiis opitulatum per omnia certò cognouimus, tum etiã perpendimus amicitiæ qua firma prosequuntur nos(vt maiores nostros)beneuolentiam,meritò eos omni qualicunq; crimine absoluimus,mandauimúsq; singulis vt ad sua dimittantur omni in loco,ne quisquam eos omnino lædat,aut quicquam eorum quæ iniustè perpessi sunt,exprobret. † Etenim scitote nos,si quid mali aduersum eos malitioſè moliti fuerimus,aut etiã eos omnino contristauerimus,non hominem,sed dominatorẽ omnis potentiæ Deum altissimũ,vltione factorum infestum habituros, per omnia,semper,& ineuitabiliter. Valete. Hac tamẽ epistola accepta,non protinus festinarunt absedere,sed regem hoc quoq; popoſcerunt,†vt qui ex Iudæorum gente sanctum Deum ac legem eius vltrò violassent,merito supplicio ab ipsis afficerentur: quòd dicerent eos qui ventris causa diuina mandata transissent,ne regis quidẽ imperiis vnquã fidos esse futuros.Hæc ille ab his vera dici deputans,collaudatis potestatẽ dedit,eos qui legẽ Dei violassent,in omni regni sui loco,perimẽdi liberè, citra omnẽ C intercessionẽ regię potestatis,aut inquisitionẽ.Tũ regi gratiis,vt par erat,actis,sacerdotes horũ vnáq; omnis multitudo Alleluia clamãtes,cũ gaudio discessere:atque ita obuiũ quenq; impiatorũ suæ gentis ineundũ multabant, exempláq; statuendo perimebant:atq; adeo illa die supra trecentos viros interfecerunt,gaudiáq; celebrauerũt læti impios trucidantes. Qui autem Deo ad mortem vsq; adhæserant,plenum salutis fructũ cõsecuti ex vrbe profecti sunt,odoratissimis omnis generis floribus coronati, cũ lætitia & clamore,per laudes hymnorúmq; suauissimum cõcentum,Deo patrum suorum sancto Israelis seruatori gratulãtes. Cúmq; peruenissent Ptolemaidẽ Rodophoron,propter naturam loci,cognominatam,vbi classis eos expectabat,ex cõmuni consilio conuiuiũ illic per septem dies celebrarunt,rege ipsis propenso animo cũcta ad profectionẽ necessaria cuíq;,donec domum suã peruenissẽt,suppeditante. Ita abscedentes salui cũ meritis gratulationibus,similiter illic quoq; statuerũt illos dies lætos tẽpore peregrinatatis suæ agendos: iísq; in cõuiuali precationis loco posita colũna dedicatis,profecti sunt terra,mari fluuioq́; incolumes,liberi ac læti:saluiq́; mãdato regis domũ quisq; suam restituti sunt,ampliorẽ quàm antea in hostes suos,cũ gloria & terrore adepti potestatẽ,nec omnino ã quoquam bonis suis depulsi. Omnes enim omnia sua ex celebrata descriptione receperũt, ita vt quicunq; aliquid eorũ haberent,cum summo timore redderent eis,summò Deo factis magnificis salutem eorum consummante.Prædicandus est liberator Israëlis ad tempora sempiterna.

TERTII LIBRI MACHABAEORVM FINIS.

¶1.ἀμετανοήτους.
¶2.vel,æquitas.

Ierem.30. Zachar.3.b

a Mach.4.d.

EPISTOLA DIVI HIERONYMI
AD DAMASVM PAPAM, QVÆ ET præfatio est in quatuor Euangelistas.

NOVVM opus me facere cogis ex veteri , vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa,quasi quidã arbiter sedeam,& quia inter se variant,quæ sint illa qua cum Græca consentiant veritate,decernam.Pius labor,sed periculosa præsumptio,iudicare de cæteris ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam,& canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum.Quis enim doctus pariter vel indoctus,cum in manus volumen assumpserit , & à saliua quã semel imbibit,viderit discrepare quod lectitat, nõ statim erumpat in vocem,me falsarium,me clamãs esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere,mutare,corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me cõsolatur,quòd & tu qui summus sacerdos es,fieri iubes,& verũ non esse quod variat,etiam maledicorum testimonio cõprobatur.Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda , respondeant, quibus,tot enim sunt exemplaria penè,quot codices.Sin autẽ veritas est quærenda de pluribus,cur non ad Græcam originem reuertentes,ea quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita , vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersius,vel à librariis dormitantibus aut addita sunt aut mutata,corrigimus?Neque vero ego de veteri disputo testamento , quod à Septuaginta Senioribus in Græcam linguã versum tertio gradu ad nos vsque peruenit.Non quæro quid Aquila,quid Symmachus sapiãt,quare Theodotiõ inter nouos & veteres medius incedat.Sit illa vera interpretatio, quã Apostoli probauerũt.De nouo nunc loquor testamento,quod Græcũ esse non dubiũ est,excepto Apostolo Matthæo,qui primus in Iudæa Euangeliũ Christi Hebraicis literis edidit,hoc certe cũ in nostro sermone discordat,& diuersos riuulorũ tramites ducit,vno de fonte quærendũ est. Prætermitto eos codices quos à Lusiano & Hesychio nuncupatos paucorum hominũ asserit peruersa cõtentio,quibus vtique nec in toto veteri testamento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit,nec in nouo profuit emẽdasse,cum multarum gentium linguis scriptura ante trãslatá,doceat falsa esse quæ addita sunt.Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm euangelia, quorũ ordo est iste: Matthæus, Marcus, Lucas,Ioãnes,codicũ Græcorum emendata collatione,sed veterũ:quæ ne multum à lectionis Latinæ consuetudine discreparent , ita calamo temperauimus, vt his tantũ quæ sensum videbãtur mutare,correctis,reliqua manere pateremur vt fuerãt. Canones quoque quos Eusebius Cæsariensis episcopus Alexandrinum secutus Ammonium, in decem numeros ordinauit,sicut in Græco habẽtur expressimus.Quòd si quis de curiosis voluerit nosse quæ in euangeliis vel eadẽ,vel vicina,vel sola sint,eorũ distinctione cognoscet. Magnus siquidẽ hic in nostris codicibus error inoleuit,dũ quod in eadẽ re alius euãgelista plus dixit,in alio quia minus putauerint,addiderunt:vel dũ eundem sensum alius aliter expressit,ille qui vnũ è quatuor primũ legerat,ad eius exemplũ cæteros quoque existimauerit emendãdos. Vnde accidit vt apud nos mixta sint omnia,& in Marco plura Lucæ atque Matthæi:rursum in Matthæo plura Ioãnis & Marci,& in cæteris reliquorũ quæ aliis propria sunt,inueniãtur. Cũ itaque canones legeris qui subiecti sunt,confusionis errore sublato,& similia omniũ scies,& singulis sua quæque restitues. In canone primo concordãt quatuor Matthæus,Marcus,Lucas,Ioannes.In secundo tres,Matthæus,Marcus,Lucas.In tertio tres,Matthæus,Lucas,Ioannes.In quarto tres,Matthæus,Marcus,Ioannes. In quinto duo,Matthæus,Lucas.In sexto duo,Matthæus, Marcus. In septimo duo , Matthæus, Ioannes.In octauo duo,Lucas,Marcus.In nono duo,Lucas,Ioãnes. In decimo proprio quique quæ non habentur in aliis,ediderunt. Singulis vero euãgeliis ab vno incipiens vsque ad finem librorũ, dispar numerus accrescit.Hic nigro colore præscriptus,sub se habet alium ex minio discolorem numerum,qui ad decem vsque procedẽs,indicat prior numerus in quo sit canone requirẽdus.Cũ ergo aperto codice,verbi gratia illud siue illud capitulũ scire volueris cuius canonis sit,statim ex subiecto numero doceberis:& recurrens ad principia,in quibus canonũ est distincta congeries,eodẽmque statim canone ex titulo frontis inuento,illum quem quærebas numerum eiusdem euãgelistæ qui &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſe ex inſcriptione ſignatur,inuenies,atque è vicino cæterorum tramitibus inſpectis, quos numeros è regione haheant,annotabis:& cum ſcieris,recurres ad volumina ſingulorum,& ſine mora repertis numeris quos ante ſignaueras,reperies & loca in quibus vel eadē vol vicina dixerūt.Sciendum tamen,ne quis ignarum ex ſimilitudine numerorū error inuoluat,quòd ſicubi in ſubnotatione canonum diſtinctorum in canone quolibet tres euāgeliſtæ bis,ter vel quater,aut etiā amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum,& quartus econtrario diſcrepātes,quòd id tres illi in eo loco ſemel dixerint,quartus toties in corpore voluminis ſui ponat, quoties diuerſi numeri in eius canone poſiti ſtant contra prædictorū numerorum continuatas ſimilitudines.Item ſi in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis,ter,& quater,aut eo amplius repetiatur in ordine collocatus,& diſpares inueniantur in cæteris:dubium non erit,quin id quod illius illorúmve canonis numerus bis térque repetitum ab his in volumine ſemel dictum eſſe oſtendit,alter alterive eorum toties vno atque eodem ſenſu loquētur,quoties prætulerint in numerorum annotatione diſtantiam.Et hoc in omnium nouem canonum collatione ſeruabitur.Cæterùm in decimo quoniam propria ſingulorum tantummodo continentur, non poteſt contra id comparatio eſſe, quod ſolum eſt.Opto vt in Chriſto valeas,& memineris mei Papa beatiſsime.

DIVI HIERONYMI IN Matthæum Præfatio.

PLures fuiſſe qui euāgelia ſcripſerunt,Lucas Euangeliſta teſtatur, dicens: Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ ſunt,ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt ſermonem, & miniſtrauerunt ei, & perſeuerantia vſque in præſens tempus monimenta declarant,quæ à diuerſis autoribus edita, diuerſarum hæreſeon fuere principia,vt eſt illud iuxta Ægyptios,& Thomam,& Matthiam,& Bartholomæum, duodecímque apoſtolorum, & Baſilidis atque Apellis, ac reliquorum, quos enumerare longiſsimum eſt,cum hoc tantum impræſentiarum neceſſe ſit dicere,extitiſſe quoſdam qui ſine ſpiritu & gratia dei conati ſunt magis ordinare narrationem,quàm hiſtoriæ texere veritatē. Quibus iure poteſt illud propheticum coaptari:Væ qui prophetant de corde ſuo,qui ambulant poſt ſpiritum ſuum,qui dicunt hæc:Dicit dominus:& dominus non miſit eos. De quibus & ſaluator in Euangelio Ioannis loquitur:Omnes qui ante me venerunt, fures & latrones fuerunt. Qui venerunt,non qui miſſi ſunt.Ipſe enim ait:Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus enim præſumptio temeritatis,in miſſis obſequium ſeruitutis eſt.Eccleſia autem quæ ſupra petrā domini voce fundata eſt,quam introduxit rex in cubiculum ſuum, & ad quam per foramen deſcenſionis occultæ miſit manum ſuam ſimilis damulæ hinnulóque ceruorum, quatuor flumina paradiſi inſtar eructans,quatuor angulos & anulos habet,per quos quaſi arca teſtamenti & cuſtos legis domini lignis immobilibus vehitur.Primus omnium Matthæus eſt publicanus, cognomento Leui, qui Euangelium in Iudæa Hebræo ſermone edidit,ob eorum vel maxime cauſam, qui in Ieſum crediderant ex Iudæis,& nequaquam legis vmbram ſuccedente Euangelij veritate ſeruabant Secundus Marcus interpres apoſtoli Petri, & Alexandrinæ eccleſiæ primus epiſcopus, qui dominum quidem ſaluatorem ipſe non vidit,ſed ea quæ magiſtrum audierat prædicantem, iuxta fidem magis geſtorum narrauit quàm ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus Antiochenſis, cuius laus in Euangelio, qui & ipſe diſcipulus apoſtoli Pauli in Achaiæ Bithyniæque partibus volumen condidit, quædam altius repetens, & vt ipſe in proœmio confitetur,audita magis quàm viſa deſcribens.Vltimus Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta,quem Ieſus amauit plurimum,qui ſupra pectus domini recumbens,puriſsima doctrinarum fluenta potauit,& qui ſolus de cruce meruit audire:Ecce mater tua.Is cum eſſet in Aſia,& iam tunc hæreticorum ſemina pullularent,Cerinthi,Hebionis,& cæterorū qui negant Chriſtum in carne veniſſe,quos & ipſe in epiſtola ſua Antichriſtos vocat,& apoſtolus Paulus frequenter percutit, coactus eſt ab omnibus penè tunc Aſiæ epiſcopis,& multarum eccleſiarum legationibus,de diuinitate ſaluatoris altius ſcribere, & ad ipſum(vt ita dicam)dei verbum,non tam audaci quàm fœlici temeritate prorumpere,vnde & Eccleſiaſtica narrat hiſtoria,cùm à fratribus cogeretur vt ſcriberet,ita facturum ſe reſpondiſſe,ſi indicto ieiunio in commune omnes deum deprecarentur. Quo expleto,reuelatione ſaturatus, illud proœmium è cælo veniens eructauit:In principio erat verbum,& verbum erat apud deum,& deus erat

verbum hoc erat in principio apud deum.Hæc igitur quatuor Euāgelia multo ante prædicta, Ezechielis quoque volumen probat,in quo prima viſio ita contexitur: Et in medio ſicut ſimilitudo quatuor animalium:& vultus eorum,facies hominis,& facies leonis,& facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies Matthæum ſignificat, qui quaſi de homine exorſus eſt ſcribere: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Secunda Marcum,in qua vox leonis in eremo rugientis auditur: Vox clamantis in deſerto, parate viam domini, rectas facite ſemitas eius.Tertia vituli,quæ Euāgeliſtam Lucam à Zacharia ſacerdote ſumpſiſſe initium præfigurat. Quarta Ioannem Euangeliſtam,qui aſſumptis pennis aquilæ,& ad altiora feſtinans,de verbo dei diſputat.Cætera quæ ſequuntur,in eundem ſenſum proficiunt.Crura eorum recta,& pennati pedes:& quocunque ibat ſpiritus,ibant,& non reuertebantur:& dorſa eorum plena oculis, & ſcintillæ ac lampades in medio diſcurrentes, & rota in rota, & in ſingulis quatuor facies. Vnde & Apocalypſis Ioannis poſt expoſitionem viginti quatuor ſeniorum,qui tenentes citharas & phialas adorant agnum dei,introducit fulgura atque tonitrua,& ſeptem ſpiritus diſcurrentes,& mare vitreum,& quatuor animalia plena oculis,dicens: Animal primum ſimile leoni,& ſecundum ſimile vitulo,& tertium ſimile homini,& quartum ſimile aquilæ volanti.Et poſt paululum:plena,inquit,erant oculis,& requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus,ſanctus,ſanctus, dominus deus omnipotens,qui erat,qui eſt,& qui venturus eſt.Quibus cunctis perſpicuè oſtenditur,quatuor debere tantum Euangelia ſuſcipi,& omnes apocryphorum nænias mortuis magis hæreticis quàm eccleſiaſticis viuis canendas.

VITA SANCTI MATTHÆI PER Diuum Hieronymum.

MAtthæus,qui & Leui,ex publicano Apoſtolus,primus in Iudæa, propter eos qui ex circunciſione crediderant, Euangelium Chriſti Hebraicis literis verbíſque compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porrò ipſum Hebraicum habetur vſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca,quam Pamphilus martyr ſtudioſiſsimè confecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui in Beræa vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur,deſcribendi facultas fuit.In quo animaduertendum,quòd vbicunque Euangeliſta ſiue ex perſona ſua,ſiue ex perſona domini ſaluatoris,veteris ſcripturæ teſtimoniis vtitur,non ſequatur Septuaginta tranſlatorum autoritatem,ſed Hebraicā,è quibus illa duo ſunt:Ex Ægypto vocaui filium meum:& c.Quoniam Nazaræus vocabitur.

PROLOGVS IN MATTHÆVM Euangeliſtam.

MAtthæus cum primò prædicaſſet Euangelium in Iudæa, volens tranſire ad gentes, primus Euangelium ſcripſit Hebraicè, quod fratribus à quibus ibat,ad memoriam reliquit.Sicut enim neceſſe fuit ad confirmationem fidei Euāgelium prædicare,ſic & contra hæreticos ſcribi. Cum autem plures Euangelium ſcripſerint,quatuor tantùm habent autoritatis teſtimonium,quia per quatuor mundi partes fidem nuntiant trinitatis,& ſunt quaſi quatuor rotæ in quadriga domini,quæ vehit eum per prædicationem Euangelij,& genus humanum quadrifida morte peremptum,eorum erat prædicatione viuificandum: vnde & aliorum Euangelia deciderunt,nec recepta ſunt,quia nolebant præfinitum numerum caſſari propter virtutem ſacramenti.Deſignantur etiam Euangeliſtæ quatuor figuris,quæ non ſunt deceptoriæ, ſed iucundi myſterij ſibi cōſciæ.Matthæus in homine intelligitur,quia circa humanitatem Chriſti principaliter immoratur.Marcus in leone,quia agit de reſurrectione.Lucas in vitulo, agens de ſacerdotio.Ioannes in aquila,ſcribens ſacramenta diuinitatis.Chriſtus verò quem deſcribūt,homo fuit de virgine natus,vitulus in immolatione,leo in reſurrectione, aquila in aſcenſione. Vel in homine humanitas,in vitulo ſacerdotium,in leone regnum, in aquila exprimitur diuinitatis ſacramētum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INCIPIT EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

Temporalis Christi generatio per quadragintaduas generationes processit ex Maria desponsata Ioseph, qui angelo nunciante factus est certior. Cap. I.

†Iac.1.c
† Gene.11.a
† 1.d
† Gene.19.g
38.g
† 1 Par.2.a
16.d.e. Dominus.

†16.dist.ca. Dominus. Ruth.4.d

†2.Reg.11.f
1.Para.3.b

†4.Re.14.c
2.Para.36.a

†27.q.2.ca. Genitr. Priusquam. &c. Deut.14.a

†1.q.1.ca.Si peccauerit. 27.q.7.ca. Qui despõsatam. Luc.1.c

†16.7.c

†Deverbo significato. Ioseph.certa.

†Michæ.5.a Ioan.7.f

A

[1] Liber [a] † generationis Iesu Christi [b] filij Dauid, filij Abraham.† [2] Abraham genuit Isaac.† Isaac autem genuit Iacob. † Iacob autẽ genuit Iudam & fratres eius. [3] † Iudas autẽ genuit Phares & Zarã de Thamar. Phares autẽ genuit Esron. Esron autem genuit Aram. [4] Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naason. Naason autem genuit Salmon. † [5] Salmon autẽ genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autẽ genuit Iesse. [6] Iesse autem genuit Dauid Regem. † Dauid autẽ Rex genuit

B

Salomonem ex ea quę fuit Vriæ. [7] Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Asa. [8] Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit [c] Oziam. [9] Ozias autem genuit Ioathan. Ioathan autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. [10] Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. † [11] Iosias autem genuit [d] Iechoniam & fratres eius in transmigratione Babylonis. [12] Et post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autẽ genuit [e] Zorobabel. [13] Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. [14] Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autẽ ge-

C

nuit Eliud. [15] Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. † [16] Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua [f] natus est Iesus, qui vocatur [g] Christus. [17] Omnes itaq; generationes ab Abraham vsq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis vsq; ad Christum, [h] generationes quatuordecim. [18] Christi autem generatio sic erat: Cum esset despõsata mater Iesu Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens, de spiritu sancto. † [19] Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. [20] Hæc autem eo cogitante, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.

D

Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. [21] Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populũ suum à peccatis eorum. [22] Hoc autẽ totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à domino per Prophetam dicentem: † [23] Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatum, nobiscum deus. [24] Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus domini, & accepit coniugẽ suam. † [25] Et nõ cognoscebat eam, donec peperit filium suum [i] primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum.

Christus à Magis stella duce adoratus in Ægyptum angelo duce secessit, Herode in pueros sæuiente: quo mortuo Christus ad propria rediit. II.

A

Anno do.1.

[1] CVm ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam, [2] dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & [a] venimus adorare eum. [3] Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. [4] Et congregans omnes principes sacerdotum & scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus [b] nasceretur. [5] At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per

†Michæ.5.a Ioan.7.f

prophetã: † [6] Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquã minima es [c] in principibus Iuda.

a. Hebræi generationes in plurali dicunt & propagationem & eius euentum significare, vt in plerisque veteris testamenti locis. & sic in hoc loco si pluraliter dicatur, & Christi natiuitatem & eius actiones designaret. Vnde dubitare quispiã potuisset, eo quòd hic liber non solum contineat Christi natiuitatẽ, sed & omnẽ eius cõuersationẽ, ac viuendi rationem. Hæc dubitatio dissoluitur, quia conuersationis & modi viuendi ratio, ac præcipua radix nostræ salutis, fuit eius natiuitas. Euthy. ibi.

b. Idcirco Iesu Christi filij Dauid, ait cum prior sit Abrahã quia specialiter Christus dicitur filius Dauid propter regnum: vt sicut deus de deo, ita & rex de rege ortum caperet secundum carnem: sicut dictũ est ad Dauid De fructu vẽtris tui ponam super sedem tuam. Aug. q. ex nouo testamento par. 2. ca. 3.

c. Hic omittuntur tres reges, Ochosias filius Ioram, Ioas, & Amasias. Hieron.

d. Fiunt omnes generationes 42. Vnus quippe ex his progeneratoribus bis numeratur, id est Iechonias, à quo facta est in extraneas gẽtes deflexio. Aug. de cõsensu, lib. 2. c. 1.

e. Alius est Zorobabel iste filij Salathiel, ab eo de quo 1. Para 3 qui fuit filius Phadaiæ filij Iechoniæ. Matthæus cum Luca conuenit vsque ad Zorobabel, sed quoniam ipse duos habuit filios, Resa & Abiud ideo Lucas per Resa vsque ad patrem virginis prosequitur lineã Nathan, & Matthæus per Abiud ex adelineã prosequitur vsque ad patrẽ Ioseph coniugis virginis Mariæ. Itaque per Resa nata est Maria, & per Abiud natus est Ioseph. Philo.

f. Die scilicet dominica. Nã ea die dixit: Fiat lux. & facta est lux, & visitauit nos oriens ex alto. Comest. ibi.

g. Christus, Græcũ: Messias, vel Meschiah, Hebræũ: Vnctus, Latinum.

h. Sic ergo iam non 42. generationes, quot faciũt ter quatuordecim, sed præter vnũ bis numeratũ 41. sunt, si & ipsum Christum annumeremus: qui huic regẽdæ vitæ nostræ temporali ac terrenæ, tanquam numero quadragenario regulariter præsidet. Quem ad istam mortalitatem nobiscũ participãdam quia descẽdere voluit significare Matthæus, ideo & ipsas generationes ab Abraham vsque ad Ioseph, & vsq; ad ipsius Christi natiuitatem descẽdẽdo cõmemorauit. Aug. vbi su. Si nihil in eum de se trãstulit mater, non peperit, prium, sed prosudit alienũ. Sed non ita est. Nam sicut totus deus ex deo, ita totũ corpus hominis ex homine, de carne Mariæ coagulatus, de eius formatur visceribus, de eius substantia consummatus: & sanguinẽ eriã quẽ pro matre obtulit ex sanguine matris accepit. Euseb. Emis. de natiuit. do. homi. 1.

a. Venimus, iuxta Græcum præteritũ est. ac si diceret: Ad hoc venimus, vt adoraremus eum.

b. Non vbi natus esset, sed vbi per prophetias nasci debebat. c. Inter tribuum principes. Hoc vero dicẽs Ierusalem quoque pariter cõprehendit. Nam omnis orbis Ecclesia

Universidad de Deusto
Biblioteca

lehem cõtuit, vbi natus positus est: & nobilis factus est locus ille non alia de causa quàm hac sola. Chryso. aduersus Gentil. quòd Christus est deus.

Ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel.[7] Tunc Herodes clàm vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis: [8] & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligẽter de puero: & cum inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum.[9] Qui cum audissent Regem, abierũt. Et ecce stella quam viderant in oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. [10] Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde. [11] Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerũt eum, & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurũ, thus, & myrrham.[12] Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem,[d] per aliam viam reuersi sunt in regionẽ suam.[13] Qui cum recessissent, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: † Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum: & esto ibi vsq; dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendũ eum. [14] Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & recessit in Ægyptum. [15] Et erat ibi vsq; ad obitum Herodis, vt adimpleretur quod dictũ est à domino per prophetã, dicentem: † Ex Ægypto vocaui filium meum. [16] Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens [e] occidit omnes [f] pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secũdum tempus quod exquisierat à Magis.[17] Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetã, dicentem: †[18] Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos: & noluit consolari, quia non sunt.[19] Defuncto autem Herode, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Ægypto,[20] dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel. Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. [21] Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius, & venit in terram Israel. [22] Audiens autem quòd [g] Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis recessit in partes Galilææ. [23] Et veniens habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth, vt adimpleretur quod dictũ est per Prophetas: quoniam Nazaræus vocabitur.

d. Illud quoque quòd per aliam viã regressi sunt, intelligamus vtilitati ac saluti nostræ peculiarius conuenire. Viæ enim immutatio, vitæ intelligitur emendatio. Nos quoq; per alias incedimus vias, quãdo veterem abnegamus hominẽ, quãdo superbiam suscepta humilitate deponim⁹: quãdo ad patientiam ab iracũdia mentem deflectimus: quãdo vereres voluptates & consuetudines pristinas ac desideria antiqua damnamus. Euseb. Emis. hom. 1. de Epipha.

e Quis nouit quid istis paruulis in secreto iudiciorũ suorum bonæ cõpẽlationis reseruet deus? Qui quandam nihil recte fecerint, tamen nec peccantes aliquid ista perpessi sunt. Nõ enim frustra etiam infãtes illos, qui cum dominus Iesus Christus necandus ab Herode quæreretur, occisi sunt, in honorem martyrũ receptos cõmendat ecclesia. Augu. de libe. arbi. lib. 3.

f. Crudelitatem Herodis in Christũ & coæquæuos eius diuina statim vltio sequuta est. Euseb.

g. In Herodis locum filius eius Archelaus ab Augusto substituitur, & Tetrarchæ fiunt quatuor fratres, Herodes, Antipater, Lysias, & Philippus. Euseb.

Ioannes Baptista in deserto pœnitentiam prædicans, Christum & turbas baptizat, super quem trinitatis signa conspicit. III.

a. In diebus quos Lucas. 3. cap. dicit esse. 15. an. imperij Tyberij Cesaris: qui fuit 30. annus à natiuitate Christi, omissis aliis annis.

IN [a] † diebus autem illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ,[2] & dicens: † Pœnitentiam agite. Appropinquabit enim regnum cœlorum.[3] Hic est enim de quo dictum est per Isaiam Prophetam, dicentẽ: † Vox clamãtis in deserto: parate viam domini, rectas facite semitas eius. [4] Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam [b] pellicam circa lumbos suos. Esca autem eius erat, locustæ, & mel syluestre. †[5] Tunc exibat ad eum Ierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem. [6] Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.[7] Videns autem multos Phariseorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: † [c] Progenies viperarum, quis monstrauit vobis fugere à ventura ira? [8] Facite ergo fructũ dignum pœnitentiæ. †[9] Et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus Abrahã. Dico enim vobis, quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. † [10] Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructũ bonum, excidetur, & in ignẽ mittetur. †[11] Ego quidẽ baptizo vos in aqua in pœnitẽtiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius nõ sum dignus calceamẽta portare. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni. [12] Cuius ventilabrũ in manu sua, & permundabit aream suam, & cõgregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. [d] [13] Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.[14] Ioannes autẽ prohibebat eũ, dicẽs: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?[15] Respõdens autẽ Iesus, dixit ei: Sine modo. [e] Sic enim decet nos implere omnẽ iustitiã. Tunc dimisit eum.[16] Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua.[17] Et ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritũ dei descendentẽ sicut colũbam, & ve-

b. Zonæ præcinctio, efficax in omne opus bonũ est apparatus, vt ad omne ministerium Christi voluntatis cingulo simus accincti. Hilar. ibid.

c Sicut enĩ viperarũ proles cum pariuntur, suas occidunt matres exeso earũ vẽtre: ita sanè & Iudæi suos patres spirituales, puta prophetas occiderant. Euthymius. ibid.

d. Tunc Christus baptizatus est, & euangelium vitæ prædicare inchoauit an. na tiuitatis. 31. ætatis verò. 30. Annus quippe aut vertens, ex 12. scilicet mẽsibus: aut emergẽs, ex cuiusuis rei exactu, vtpote ex imperatorum aut regum primordiis. vnde annos Christi duplices dicimus, Natiuitatis inquam, & ætatis, ex anno enim natiuitatis. 7. tantum dies habuit, natus † fine anni vertentis, & 42. Octauiani, ita vt annus eius vertẽs, annũ natiuitatis emergentem excederet anno vno, 7. diebus exceptis.

e. Vide quia omnis iustitia in baptismate cõstituta est. Ambr. de sacramen. libr. 1. cap. 5.

& venientem super se. † Et ecce vox de cœlis, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Post iunium Christus vincit diabolum super panis, præcipitij, & adorationis tentatione, pœnitentiam prædicat, piscatores vocat, & varios languores curat. IIII.

TVnc † Iesus ductus est in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo:[2] & cũ ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit. [3] Et accedens tentator, dixit ei: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. [4] Qui respondens, dixit: Scriptum est: † Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei.[5] Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi,[6] & dixit ei: Si filius dei es, [a] mitte te deorsum. Scriptum est enim: † quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ. [7] Ait illi Iesus rursum: Scriptum est: † Non tentabis dominum deum tuum. [8] Iterum assumpsit eum diabolus in mõtem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorũ,[9] & dicit ei: Hæc omnia tibi dabo, si [b] cadens adoraueris me.[10] Tunc dicit ei Iesus: Vade sathana. Scriptum est enim: † Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies.[11] Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei. †[12] Cum autem audisset Iesus quòd Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam,[13] & relicta ciuitate Nazareth, † venit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephthali,[14] vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:[15] Terra Zabulon & terra Nephthali, via maris trans Iordanem Galilææ gentium:[16] populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, sedẽtibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis.[17] Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite. Appropinquabit enim regnum cœlorum. †[18] Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare. Erant enim piscatores.[19] Et ait illis: [c] Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.[20] At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.[21] Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannẽ fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, & vocauit eos.[22] Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.[23] Et circuibat Iesus totam Galilæam, docẽs in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & sanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo.[24] Et abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerũt ei omnes male habentes variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & [d] lunaticos & paralyticos, & curauit eos:[25] & secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

a. Laborat tẽratione dominum de excelsis ad inferiora deducere, & positum in templi summo, id est supra leges & prophetas eminẽtẽ, in humilibus continere. Hilarius ibi.

b Omnem scripturam sanctam mente percurrẽs, nequaquam reperio quòd sanctorũ quispiam deũ cadẽs adorauerit, sed quicunque idola & dæmones & res illicitas adorauerit, cadens dicitur adorare. Hierony.

c. Isti primi vocati sunt vt dominum sequerẽtur. piscatores & illiterati mittũtur ad prædicandum, ne fides credentium non virtute dei, sed eloquẽtia atque doctrina fieri putaretur. Hiero. ibid.

d. Lunatici tenẽt affectione corruptorum humorum. Quia enim luna cũ ad plenum lumen deueneric naturam habet per splendorem suum attractiuam humorum qui in corporibus sunt, sit vt hi tunc turbẽtur. Frequẽs etenim a: prauus vapor ab ipsis eleuatus cerebrum dilaniat, hominẽq; contorquet: cumque hæc a luna patiantur, lunatici appellantur. Euthymius ibi.

Octo beatitudines, diuina mandata, consilia atque euangelicas perfectiones innouat Christus in monte. V.

a. Nullus profecto spiritu pauper, nisi humilis. Quis enim humilis nisi patiens? quia nemo subiicere sese potest sine prima patientia ipsius subiectionis. Tertull. de patientia.

VIdens autem Iesus turbas, ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius:[2] & aperiens os suum docebat eos, dicens: † [a] [3] Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. †[4] Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.[5] Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. †[6] Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabũtur.[7] Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.[8] Beati mũdo corde, quoniam ipsi deum [b] videbunt. †[9] Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. †[10] Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. †[c] [11] Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me.[12] Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Sic enim persecuti sunt Prophetas, qui

b. Deus videtur mente, nõ corpore: spiritu, nõ carne. Vnde & angeli qui sunt spiritus, vident deum. Homines ergo donec homines sunt, deum videre non possunt. Clemens Recognitio. lib 3.

c. Ad apostolos qui aderãt, sermonem dirigit, ostẽdẽs doctoribus proprium esse probris affici. Ne autẽ suspiceris quòd simpliciter verbis malis impeti sit beatũ, idcirco addit quæ planè distinctionem faciunt videlicet vt quæ dicuntur, mendacia sint, & propter Christum ea dicantur. Euthym. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

fuerūt ante vos.† [13] Vos estis sal terræ.† Quòd si sal euanuerit,in quo salietur? Ad ni-
hilum valet vltra,nisi vt mittatur foras,& cōculcetur ab hominibus.[d] [14] Vos estis lux
mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, † [15] neque accendunt lu-
cernam,& ponunt eam sub modio,sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in
domo sunt.[16] Sic luceat lux vestra coram hominibus,† vt videant opera vestra bona,
& glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.[17] Nolite putare quoniam veni solue-
re legem aut Prophetas. Non veni soluere,sed adimplere.† [18] Amen quippe dico vo- C
bis, donec transeat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege,
donec omnia fiant. † [19] Qui ergo soluerit vnum [e] de mandatis istis minimis, & do-
cuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & do-
cuerit,hic magnus vocabitur in regno cœlorum.[20] Dico autem vobis,quia nisi abū-
dauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum,nō intrabitis in regnum
cœlorum.[21] Audistis quia dictum est antiquis:† Non occides. Qui autem occiderit,
reus erit iudicio.[22] Ego autem dico vobis,quia omnis qui irascitur fratri suo,reus erit
iudicio.† Qui autem dixerit fratri suo,* racha,reus erit concilio. † Qui autem dixe- D
rit,fatue,reus erit gehennæ ignis.[23] Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recor-
datus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, [24] relinque ibi munus tuum
ante altare,& vade prius reconciliari fratri tuo,& tunc veniens offeres munus tuum.
† [f] [25] Esto cōsentiens aduersario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te ad-
uersarius iudici,& iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. † [26] Amen dico
tibi non exies inde,donec reddas nouissimum quadrantem. [27] Audistis quia dictum
est antiquis:† Non mœchaberis. [28] Ego autem dico vobis: † quia omnis qui viderit
mulierem ad concupiscendum eam,iam mœchatus est eam in corde suo. [29] Quòd si
oculus tuus dexter scandalizat te,erue eū,& proiice abs te. Expedit enim tibi, vt per- E
eat vnum membrorum tuorū,quàm totum corpus tuum mittatur in gehennā ignis.
[30] Et si dextera manus tua scandalizat te,abscinde eā, & proiice abs te. Expedit enim
tibi,vt pereat vnū membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennā.
[31] Dictū est autem:† Quicunq; dimiserit vxorem suam,det ei libellum repudij.[32] Ego
autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam, [g] excepta fornicationis
causa,facit eā mœchari:& qui dimissam duxerit,adulterat.[33] Iterum audistis quia di-
ctum est antiquis:† Non periurabis,reddes autem domino iuramenta tua.[34] Ego au- F
tem dico vobis,[h] non iurare omnino:[i] neq; per cœlum,quia thronus dei est:[35] neque
per terram,quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolymam, quia ciuitas est
regis magni.[36] Neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum albū
facere aut nigrum.[37] Sit autem sermo vester,est est,non non:[k] quod autem his abun-
dantius est,à malo est.[38] Audistis quia dictum est: † oculum pro oculo, dentem pro
dente.[39] Ego autem dico vobis:non resistere malo, † sed si quis te percusserit in dex-
tram maxillam,præbe illi & alteram:[40] & ei qui vult tecum in iudicio contendere,&
tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: [41] & quicunq; te angariauerit mille pas-
sus,vade cum illo & alia duo.[42] Qui petit à te,da ei:& volenti mutuare à te,ne auer- G
taris.[43] Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicū
tuum. [44] Ego autem dico vobis: †[l] diligite inimicos vestros, benefacite iis qui ode-
runt vos,& orate pro persequentibus & calumniantibus vos, [45] vt sitis filij patris ve-
stri qui in cœlis est,[m] qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super
iustos & iniustos.[46] Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebi-
tis? Nónne & publicani hoc faciunt?[47] Et si salutaueritis fratres vestros tantùm,quid
amplius facitis? Nónne & ethnici hoc faciunt? † [48] Estote ergo vos perfecti,sicut &
pater vester cœlestis perfectus est.

Eleemosynæ,orationes,atque ieiunij diuini & obsequij formulæ,sine tristitia,cupiditate & sollicitudine fiant. VI.

Atten-

d. Christus est lux vera,quę illuminat omnem hominē venientem in hūc mundū, ex cuius lumine illuminata ecclesia etiam ipsa lux mūdi efficitur, illuminans eos qui in tenebris sunt, sic hic testatur discipulis suis, dicens: Vos estis lux mundi. Orige.in 1.cap.Genes.

e. Quòd si nec minima de mādatis dominicis licet soluere, quanto magis tā magna,tam grandia,tam ad ipsum dominicæ passionis,& nostrę redemptionis sacramentum pertinentia fas nō est infringere, aut in aliud immutare? Cyprianus.

* Vox Chaldæa quæ hominem nequam & nullius frugis significat.

f. Quotidie cū aduersario iter agis, cuius comitatum effugere non potes. Paulus te instruit,dicens: Caro cō cupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnē. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Gal.5.c. Resistat spiritus carni spe fultus expectata,comparans concupiscentiam mūdi, & regnū cœlorum. Chrys. ad populum Antioch.homil.22.

g. Vsque adeo fœdus illud initum nuptiale, cuiusdam sacramēti res est,vt nec ipsa separatione irritum fiat. Aug.de bono cōiuga.ca.7.

h. Quod quidem mihi propterea dictum videtur,non quia verum iurare peccatū est,sed quia peierare immane peccatum est. Aug.Epistol.254.

i. Hoc est, Cū iuras per cœlum aut terram, non te arbitreris non debere domino iusiurandum tuum,quia per eum iurare cōuinceris, cuius cœlum thronus est,& cuius scabellum terra est. August.de serm. domini in monte,lib.1.cap.31.

k. Hoc est, Si iurare cogeris,scias de necessitate venire infirmitatis eorū quibus aliquid suades. Itaque nō dixit: quod amplius est, malum est. Tu autem non male facis, qui bene vteris iuratione. August. vbi sup. cap.30.

l. Cogita obsecro dilecte, quanta sit virtutis magnitudo: & disce vel ex præmiis quæ propter illā vniuersi dominus promisit. Nā cum dixisset: Diligite inimicos vestros,&c. quia sublimia sunt præcepta,summúmq; verticem tāgentia, inquit, vt efficiamini similes patri vestro qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos. Chrys.in Gen.hom.27.

m. Neq; enim expectat donec à nobis admoneat, sed & non petentibus nobis largitur ea quæ ad vsum pertinent. Oriri enim facit solem super bonos & malos, &c. Idem hom.54.

†Luc.6.d †Marc.9.g. Luc.14.g †Luc.8.c.& 11.e †12.q.1.ca. quatuor. †Luc.16.d †Iaco.2.d †Exod.20.b Deut.5.b †25.dist.Si euangelica. †De hære. Cum ex iniuncto. Leuit.22.a Eccle.35.c Deut.15.a Malach.1.b †Luc.12.g †Infr.18.g †Exod.20.c Prouer.6.c †Luc.2.d 32.q.5.c.Sicut enim.Si Paulus.Qui viderit.& q.7.cap.Nō solum. †Deut.24.a Infr.19.b Marc.10.a Luc.19.d De cōuers. coniuga.Ex publico. †De iure. Et si Christus.2.q.5.ca.Si quis presbyter. 22.q.1.c. 1.c.Non est. Ita ergo. Iaco.5.c †Exod.21.c Deut.19.d Leuit.19.c 23.q.4.cap. Qui peccat †Luc.6.d Rom.12.d †31.q.3.ca. Sex differētie.q.4.Hęc autem. †Luc.6.e De summa trini.c. Dānamus.

A ATtendite [a] ne iustitiam vestram faciatis corā hominibus,vt videamini ab eis:
alioquin mercedem nō habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est.[2] Cū
ergo facis eleemosynam,noli ante te tuba canere, sicut hypocritæ faciunt in
Synagogis & in vicis,vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis,† recepe-
runt mercedem suam.[3] Te autem faciente eleemosynam,[b] nesciat sinistra tua quid fa
ciat dextera tua, [4] vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in ab-
scondito,reddet tibi.[5] Et cum oratis,non eritis sicut hypocritæ,qui amant in Synago
gis & in angulis platearum stantes orare,vt videantur ab hominibus. Amen dico vo-
bis,receperunt mercedem suam.[6] Tu autem cum oraueris,intra in cubiculum tuum,
& clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscōdito,
B reddet tibi.[7] Orantes autem nolite multum loqui,sicut ethnici faciunt. Putant enim
quòd in multiloquio suo exaudiātur.[8] Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater ve-
ster quid opus sit vobis,antequam petatis eum.[9] Sic ergo vos orabitis:† Pater noster
qui es in cœlis,sanctificetur nomen tuum.[10] Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas
tua sicut in cœlo & in terra. [11] Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.
[c] [12] Et dimitte nobis debita nostra,sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.[13] Et ne
nos inducas in tentationem,sed libera nos à malo. Amen.† [14] Si enim dimiseritis ho-
minibus peccata eorum,dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra.[15] Si au-
tē non dimiseritis hominibus,nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.[d] [16] Cum
autem ieiunatis,nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, vt
pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis,quia receperunt mercedem suam.
[e] [17] Tu autem cum ieiunas,† vnge caput tuum,& faciem tuam laua,[18] ne videaris ho-
minibus ieiunans,sed patri tuo qui est in abscōso,& pater tuus qui videt in absconso,
C reddet tibi.† [19] Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demo-
litur,& vbi fures effodiunt & furantur.[20] Thesaurizate autem vobis thesauros in cœ-
lo,vbi nec ærugo nec tinea demolitur,& vbi fures nō effodiunt,nec furantur.[21] Vbi
enim est thesaurus tuus,ibi est & cor tuum.† [22] Lucerna corporis tui,est oculus tuus.
Si oculus tuus fuerit simplex,totū corpus tuum lucidum erit. [23] Si autē oculus tuus
fuerit nequam,totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est,te-
nebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? † [f] [24] Nemo potest duobus dominis seruire.
Aut enim vnum odio habebit,& alterum diliget: aut vnum sustinebit & alterū con-
temnet. Non potestis deo seruire & * mammonæ.[25] Ideo dico vobis:† ne solliciti sitis
animæ vestræ quid manducetis,neque corpori vestro quid induamini. Nónne anima
D plus est quàm esca,& corpus plus quàm vestimentum?[26] Respicite volatilia cœli,quæ
non serunt neq; metunt,neq; congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit il-
la. Nónne vos magis pluris estis illis? [27] Quis autem vestrûm cogitans potest adiice-
re ad staturam suam cubitum vnum?[28] Et de vestimentis quid solliciti estis?† Consi-
derate lilia agri quomodo crescunt. Non laborant neque nent.[29] Dico autem vobis,
quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnū ex istis. [30] Si enim
fœnum agri quod hodie est,& cras in clibanū mittitur,deus sic vestit,quanto magis
vos modicæ fidæi? [g] † [31] Nolite ergo solliciti esse,dicentes: quid manducabimus, aut
quid bibemus,aut quo operiemur? [32] Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim
pater vester,quia his omnibus indigetis.[33] Quærite ergo primùm regnum dei, & iu-
stitiam eius,& hæc omnia adiicientur vobis.† [34] Nolite ergo solliciti esse in crastinū:
Crastinus enim dies sollicitus erit sibiipsi. Sufficit diei [h] malitia sua.

Iudicij mensuram à se prius iudex ex festuca & margarito mensuret, quemlibet ex opere iudicet,& operanti verba condonet. VII.

A NOlite † iudicare,& non iudicabimini:[a] nolite condemnare,& non condem-
nabimini. [2] In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini:† & in qua
mensura mensi fueritis, remetietur vobis.[3] Quid autem vides festucam in

†De pœ.di.3.c.Cauēdū nobis. 11.q.3.cap. Audi. †De pe.di.3.c.De quotidianis. Luc.11.a Rom.8.d Infr.26.d †Marc.11.d Eccl.28.a †De sacra vnctio.c.1. †Luc.12.d †Luc.11.e †Luc.16.c †Luc.12.c 1.Pet.5.b Psal.54.d †Luc.12.d †Luc.12.d †Ibidem. †2.q.1.cap. Deus omnipotens. Luc.6.f Ro.14.a.2.a 1.Cor.4.a Iacob.4.c †Marc.4.c Luc.6.f

a. Omnem curā rerum præsentium amouet, & attētos tantum esse in spem futuri iubet, neque sectari vel hominum fauorem ostētatione bonitatis, vel iactātiam religionis orationis publicę copia,sed intra cōscientiam fidei fructū boni operis continendū: quia humanæ laudis consectatio, eam tantum quam ab hominibus expectet mercedem sit receptura. Hilar.ibi.

b. Admonet in bonis operibus,quæ dei dona sunt,non esse in homine,sed in domino gloriandū: ne quod humilis accipit, superbus amittat. Prosp.de promiss.ca.32.

c. Taliter indulgeamus eis qui in nos peccauerūt, qualiter volumus vt nobis indulgeat deus quotiens in illum peccamus. Aug. Ser. 82.de tempore.

d. Præstituit enim ieiuniis legē sine tristitia transigēdis. Tertu.cōtra Psychicos.

e. Accepit enī laudes suas, à quibus vt glorificetur quęrit, & se priuat illis quas dominus promisit, vtpote maioris faciens momentaneā hominū laudem quàm dei omniū conditoris: id quod Christus de precibus, eleemosynis, & ieiuniis antea docuit, sic dicens: Cum ieiunas vnge caput tuū,&c. Chry.homi.31.in Gene.

f. Simpliciter enim & absq; nomine primum duos dicit dominos, vt auditores dicti veritatem cogat cōfiteri. Deinde nominatim illos ponit de quibus erat sermo. Duos vero dominos dicit cōtraria iubentes deū & diuitias. Euthymius ibi.

* Vox chaldæa quæ significat opes & diuitias.

g. De præsentibus ergo cōcessit debere esse sollicitos qui futura prohibet cogitare. Vnde & Apo.1. Thess.2.b. Nocte & die,inquit,manibus nostris operantes,ne quem vestrū grauaremus. Hiero.ibid.

h. Hic malitiam non cōtrariam virtuti posuit, sed laborem & afflictionē & angustias seculi, sufficit ergo nobis præsentis temporis cogitatio: futurorum curā, quæ incerta est, relinquamus. Idem ibid.

a. Hanc sententiam Hebræa habent, Græca non habent, nec plura vetusta Latina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

oculo fratris tui,& trabem in oculo tuo non vides? [4] Aut quomodo dicis fratri tuo: frater,sine †eiiciam[b] festucam de oculo tuo,& ecce trabs est in oculo tuo? [5] Hypocrita,eiice primùm trabem de oculo tuo,& tunc videbis eiicere festucā de oculo fratris tui. †[6] Nolite dare sanctum canibus,neq; mittatis margaritis vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis,& canes conuersi dirumpant vos. †[7] Petite & dabitur vobis:quærite,& inuenietis:pulsate, & aperietur vobis. [8] Omnis enim qui petit, accipit:& qui quærit,inuenit:& pulsanti aperietur. [9] Aut quis est ex vobis homo quē B si petierit filius suus panem,nunquid lapidem porriget ei? [10] Aut si piscē petierit,nūquid serpentē porriget ei? [11] Si ergo vos[c] cum sitis mali,nostis bona data dare filiis vestris,quanto magis pater vester qui in cœlis est,dabit bona petentibus se? [12] Omnia ergo quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetę. †[13] Intrate per angustā portam,quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionē,& multi sunt qui intrant per eā. [14] Quàm angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam,& pauci sunt qui inueniunt eam. [d] [15] Attendite à falsis Prophetis qui veniūt ad vos in vestimētis ouium,intrinsecus autem sunt lupi rapaces. †[16] A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligūt de spinis vuas,aut de tribulis ficus? C †[17] Sic omnis arbor bona fructus bonos facit:mala autem arbor malos fructus facit. [18] Nō potest autē arbor bona malos fructus facere,neq; arbor mala bonos fructus facere. [19] Omnis arbor quæ nō facit fructū bonū,excidetur,&in ignē mittetur. [20] Igitur ex fructibus eorū cognoscetis eos. [e] [21] Non omnis qui dicit mihi,dñe,dñe,intrabit in regnum cœlorum: †sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. †[22] Multi dicent mihi in illa die:domine,domine,nónne in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dęmonia eiecimus,& in nomine tuo virtutes multas fecimus? [23] & tunc confitebor illis,quia nunquam noui vos. † Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. [f] [24] Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea,assimilabitur viro sapienti,qui ædificauit domū suam super petrā, [25] & descēdit pluuia,& venerūt flumina,& flauerunt venti,& irruerunt in domū illam, & non cecidit. Fundata enim erat super petram. †[26] Et omnis qui audit verba mea hæc,& nō D facit ea,similis erit viro stulto,qui ædificauit domum suam super arenā, [27] & descendit pluuia,& venerunt flumina,& flauerunt venti,& irruerūt in domum illam,& cecidit,& fuit ruina eius magna. †[28] Et factum est cum consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. [29] Erat enim docens eos sicut potestatē habens,& non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.

Iesus mundato in descensu montis leproso,Centurionis puerum à paralysi,& Petri socrum à febre curat,à somno excitatus discipulos increpat,ac legionem in porcos mittit. VIII.

CVm †autem descendisset Iesus de monte,secutæ sunt eum turbæ multæ, [2] & A ecce leprosus veniens adorabat eum,dicēs: Dñe,[a] si vis,potes me mundare. [3] Et extendens manū Iesus tetigit eum,dicens:Volo.Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. [4] Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris, [b] sed vade,† ostēde te sacerdoti,& offer munus tuum,quod præcepit Moyses in testimonium illis. †[5] Cum autem introisset Capharnaum,accessit ad eum Centurio,rogans eum, [6] & dicens:Dñe,puer meus iacet in domo paralyticus,& male torquetur. [6] Et ait illi Iesus: Ego veniam,& curabo eum. [8] Et respondens Centurio,ait:†Domine non sum dign[9] vt intres sub tectum meum,sed tantum dic verbo,& sanabitur puer meus. [9] Nam & ego homo sum sub potestate constitutus,habens sub me milites,& dico huic, vade, & vadit:& alij veni,& venit:& seruo meo,fac hoc,& facit. [c] [10] Audiens autem Iesus B miratus est,& sequentibus se dixit:Amen dico vobis,non inueni tantam fidem in Israel. [11] Dico autem vobis,quod † multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham,& Isaac,& Iacob in regno cœlorum: [12] filij autē regni eiicientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus,& stridor dentium. [13] Et dixit Iesus Centurioni: Vade,

b. Corrige ergo te & tunc poteris fratrem corripere. Leuiora obijcis,& grauiora cōmittis. Festucam vides, &c. Hoc autem dixit dominus propter homines qui cum odio corripiūt,irascēte corripi, & odio concabescis. Aug. hom. 5.

c. Nemo vult malum, hoc ipsum audire malū: quippe quod suum est, natura cōplectitur: tamesi quidem contraria potius vlcro sectetur. haud igitur illud dixerimus, hic natura bonus, ille natura malus. Nam si quis natura bonus fuisset, certè nūquam malus effici potuisset: contra vero si natura malus, nūquā profecto bonus. Chry. de virtutibus & vitiis. Ser. 9.

d. Blandimenta verborum, & mansuetudinis simulationem admonet fructu operationis expēdi oportere, vt non qualem quis verbis referat, sed qualē se rebus efficiat, spectem[9]: quia in multis vestitu ouium rabies lupina conregitur. Hilarius ibi.

e. Nec inde sequitur propter solum deum operādū Opera enim in spe hūc retributionis & coronarum. Chry. de fidelege naturæ, & spiritu sancto.

f. Cum ergo non dixit: qui audit verba mea, tācum, sed addidit: Qui audit verba mea hæc, satis, vt arbitror, significauit hæc verba quæ in monte locutus est, tam perfectæ instruere vitā eorum, qui voluerint. Iccūdū ea viuere, vt merito cōparentur ædificanti super petram. Super petram autem dixit, vt appareat istū sermonem omnib[9] præceptis quibus Christiana vita informatur, esse perfectum. Aug. de Ser. do. in monte li. 1. c. 1.

a. Quæ autem voluntas patris, iussit vt veniret Iesus in hunc mundum, & nos mundaret à vitiis? Audi leprosum dicentem, Si vis, potes me mundare. Respōdit Iesus, Volo mūdare. Et statim secutus est effect[9] sanitatis. Vides quia filij arbiter suæ voluntatis est, & Christi voluntas eadem quæ paterna est. Amb. de fide li. 2. cap. 3.

b. Argumenta enim figurata, vt puta prophetæ legis, adhuc in suis imaginibus tuebatur, quę significabant hominem quōdam peccatorē verbo mox dei emaculatum offerre debere munus deo apud templum, orationem scilicet & actionē gratiarum apud ecclesiam, per Christum Iesum catholicum patris sacerdotem. Tert. aduer. Marcio. lib. 4. c. Quod enim mirabatur dominus noster, nobis mirandū esse significat, quib[9] adhuc est opus sic moueri. Omnes ergo tales motus eius non perturbati animi sunt signa, sed docentis magistri. Sic sunt & verba veteris testamenti, quæ non deum infirmum docēt, sed nostræ infirmitati blandiūtur. Aug. ex li. 1. Gene. contra Manich. c. 8.

Vade,& sicut credidisti,fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. †[14] Et cū venisset Iesus in domū Petri,vidit socrum eius iacentem & febricitātem, [15] & tetigit manū eius, & dimisit eam febris,& surrexit:& ministrabat eis. [16] Vespere autē facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes,& eiiciebat spiritus verbo,& omnes male habentes curauit, [17] vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam,dicentem: † Ipse infirmitates nostras accepit,& ægrotationes nostras portauit. [18] Videns autē Iesus turbas multas circum se,iussit discipulos ire trans fretum. [19] Et accedens vnus Scriba,ait illi:†Magister,sequar te quocunq; ieris. [20] Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas habēt,& volucres cœli nidos, [d] filius autem hominis nō habet vbi caput suū reclinet. [21] Alius autem de discipulis eius ait illi:Dñe, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meū. [22] Iesus autem ait illi:Sequere me,& dimitte mortuos sepelire mortuos suos. †[23] Et ascendente eo in nauiculam,secuti sunt eum discipuli eius, [24] & ecce motus magn[9] factus est in mari,ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. [25] Et accesserunt ad eū discipuli eius,& suscitauerunt eum,dicētes:Dñe,salua nos, perimus. [26] Et dicit ei Iesus:Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens[e] imperauit ventis & ma- D ri,& facta est tranquillitas magna. [27] Porrò homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic,quia venti & mare obediunt ei? †[28] Et cum venisset Iesus trans fretum in regionē Gerasenorum,occurrerunt ei duo habentes dæmonia,de monumentis exeuntes, sæui nimis,ita vt nemo posset transire per viam illam. [29] Et ecce clamauerunt dicentes: [f] Quid nobis & tibi Iesu fili dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? [30] Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. [31] Dæmones autem rogabant eum,dicētes:Si eiicis nos hinc,mitte nos in gregem porcorum. [32] Et ait illis,Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per præceps in mare,& mortui sunt in aquis. [33] Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitatem nuntiauerunt hæc omnia, & de iis qui dæmonia habuerant. †[34] Et ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu,& viso eo,[g] rogabant eum vt transiret à finibus eorum.

In ciuitate sua paralyticum curat,murmurantes erudit,archisynagogi filiam suscitaturus hæmorrhousan sanat,duos cæcos & mutum,& plures alios curat,ac discipulos in moribus & doctrina confirmat. IX.

ET ascendens Iesus in nauiculam,transfretauit,& venit in[a] ciuitatem suā. A †[2] Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum,dixit paralytico:Confide fili. [b] Remittuntur tibi peccata tua. [3] Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se:Hic blasphemat. [4] Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum,dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? [5] Quid est facilius dicere:dimittūtur tibi peccata tua, an dicere: surge,& ambula? †[6] Vt autē sciatis,quia filius hominis habet potestatem dimittēdi peccata in terra,tunc ait paralytico:Surge,tolle lectū tuum,& vade in domū tuam. [7] Et surrexit,& abiit in domū suam. [8] Videntes autē turbæ timuerunt, & glorificauerunt deū,qui dedit potestatē talē hominibus. [9] Et cum transiret inde Iesus,†vidit hominē sedentem in telonio,[c] Matthæū nomine. Et ait illi:[d] Sequere me. Et surgēs,secutus est eū. [10] Et factū est discūbente eo in domo,ecce multi publicani & peccatores venien- B tes discumbebant cum Iesu,& discipulis eius. [11] Et videtes Pharisæi,dicebant discipulis eius. †Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? [12] At Iesus audiens,ait:†Non est opus valentibus medicus,sed male habētibus. [13] Euntes autē discite quid est:Misericordiā volo,&non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. [14] Tunc accesserunt ad eū discipuli Ioannis,dicentes:† Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequēter,discipuli autē tui non ieiunāt? [15] Et ait illis Iesus:Nunquid possunt[e] filij sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cū auferetur ab eis sponsus,& tunc ieiunabunt. [16] Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius à vestimento,

d. Hic igitur filius dei dominus noster existens vērbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria (quę ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo) habuit secūdum hominem generationē, factus est filius hominis. Irenæus li. 3. c. 21.

e. Et ex hoc loco intelligimus quòd omnes creaturæ sentiant creatorem. Quas enim increpauit, & quibus imperauit, sentiūt imperātem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia: sed maiestate cōditoris: quæ apud nos insensibilia. Hic, ibi.

f. Quid dicis non expectādam futuram resurrectionem & iudicium? Dæmones hæc confitentur, & tu cōfiteri erubescis? Venisti, inquiunt, ante tempus torquere nos? Qui futurū cruciatum dicunt, & iudicium & examen & supplicium futurum intelligunt. Chry. in 6. ca. Ioan. Homi. 44.

g. Vt infirmiores oculi lucem refugiunt, ita mens inualida sapientiæ fulgorem non sustinet. Tales erant Geraseni, qui rogabant vt transiret de finibus eorum dominus Iesus. Ambros. de Abraham li. 2. ca. 4.

a. Ciuitatem eius nō aliam intelligimus quā Nazareth vnde & Nazaræus appellatus est. Hierony. ibi.

b. Audiuit veniam, & tacet paralyticus, nec ad illam respondit gratiam: quia plus ad corporis quàm animæ tendebat curam: & temporales ærumnas resoluta corporis compage sic deflebat vt æternas pœnas resolutionis animę non defleret, gratiorem sibi præsentem vltam iudicans quàm futuram. Chry. ex variis in Matthæum locis, homi. 13.

c. Hic enim idem euangelij istius scriptor est & de peccati sui domo exiens dominum ipse suscepit, interioreque eius habitatione illuminatus. Hilarius ibid.

d. Nec nostro ministerio indigens iussit vt eum sequeremur sed nobismetipsis attribueret salutē. Sequi enim saluatorē est participare salutem, sicut sequi lumen est participare lumen. Irenæus lib. 4. c. 28. Potuit ne pleni[9] luculētius, vērius explicari quæ merita hominum Christus inuenerit, & quos sibi mores subiecerit, quæ ad se corda cōuerterit, quando venerit mederi non sanis, sed male habentibus, non vocare iustos, sed peccatores? Amb. de vocatio. gentium li. 2. c. 1.

e. Sponsus Christus, sponsa ecclesia de hoc sancto spirituali connubio Apostoli sunt procreati, qui lugere non possunt quandiu sponsam in thalamo vident, & sciunt sponsum esse cū sponsa. Quando vero trāsierint nuptiæ, & passionis ac resurrectionis tēpus aduenerit, tūc sponsi filij ieiunabūt. Nonnulli putāt idcirco post dies 40. passionis ieiunia debere committi. Ecclesiæ autem consuetudo ad passionem domini & resurrectionem per humilitatem carnis venit: vt spirituali sagina ieiunio corporis præparemur. Hiero. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& peior scissura fit.[17] Neq; mittunt vinum nouum in vtres veteres. Alioquin rũpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereũt. Sed vinum nouũ in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur.[18] Hæc illo loquẽte ad eos, ecce princeps vnus accessit & adorabat eum, dicẽs: Dñe, filia mea modo defuncta est, sed veni impone manũ tuam super eam, & viuet.[19] Et surgens Iesus sequebatur eũ, & discipuli eius.†[20] Et ecce mulier quæ sanguinis fluxũ patiebatur duodecim annis, accessit retro: & tetigit fimbriã vestimenti eius.†[21] Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum eius: salua ero.[22] At Iesus conuersus & videns eam, dixit:[f] Confide filia:† Fides tua te saluã fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.†[23] Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem,[24] dicebat: Recedite, nõ est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.[25] Et cum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manũ eius, & dixit: Puella, surge. Et surrexit puella:[26] & exiit fama hæc in vniuersam terram illam.[27] Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes, & dicẽtes: Miserere nostri, fili Dauid.[28] Cum autem venisset domum, accesserunt ad eũ cæci, & dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtiq; domine.[29] Tunc tetigit oculos eorum, dicens:[g] Secundum fidẽ vestram fiat vobis.[30] Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est Iesus, dicens. Videte ne quis sciat.[31] Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.†[32] Egressis autem illis, ecce obtulerũt ei hominem mutum dæmonium habentem:[33] & eiecto dæmonio locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israel.[34] Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum eiicit dæmones.[35] Et circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & curãs omnem languorem, & omnem infirmitatem.[h][36] Videns autẽ turbas, misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes sicut oues nõ habentes pastorem.[37] Tunc dicit discipulis suis:† Messis quidem multa, operarij autem pauci.[38] Rogate ergo dominũ messis, vt mittat operarios in messem suam.

Discipulos mittens, corporis occisores timere prohibet, verbi annuntiationem iubet, ac cuncta deo postponenda demonstrat. X.

ET† conuocatis duodecim discipulis suis,[a] dedit illis potestatẽ spirituum immundorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.[2] Duodecim autem discipulorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus & Bartholomæ[us],[3] Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus,[4] Simõ Cananæus, & Iudas Scariotes, qui & tradidit eum.[5] Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, & dicens:[b] In viam gẽtium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis,[6] sed potius ite ad oues quę perierunt domus Israel.[7] Euntes autem prædicate dicentes quia appropinquabit regnum cœlorũ.†[8] Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite.†[c] Gratis accepistis, gratis date.†[9] Nolite possidere aurum neque argẽtum, neque pecuniã in zonis vestris.[10] Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Dignus enim est operarius cibo suo.[11] In quamcunque autem ciuitatem aut castellũ intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis.†[12] Intrantes autem in domum, salutate eam, dicẽtes: Pax huic domui.[13] Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autẽ non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.†[14] Et quicunq; non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris.†[15] Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati.[16] Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum.† Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.[17] Cauete autem ab hominibus.† Tradent enim vos in consiliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad Reges

ges

f. Mulier vero nisi Christus factum suum manifestasset, tam magnis laudib[us] caruisset. Ideo eam in medium produxit, factum illius prędicauit, metum eiecit, (tremens enim accessit) confidere iussit, & ad reparationem sanitatis alia quoque præbuit quietis viatica. Chrys. ibi.

g. Semper consilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea quæ est ad deum obedientia: & nõ tãtum in operibus, sed etiam in fide liberum, & suæ potestatis arbitrium homini seruauit dominus. Irenæus libr.4.ca.72.

h. Verborum virtutes non minus oportet introspicere quàm rerũ: quia vt diximus, paria in dictis atque in factis significationũ momenta cõsistunt. Turbarũ domin[us] miseretur vexatarum & iacentium, tanquam gregis sine pastore dispersi. Hila. ibi.

a. Sicut ipse curauerat omnem languorem & omnem infirmitatem, Apostolis quoque suis tribuit potestatem vt curarent omnẽ languorem & omnem infirmitatem in plebe. Hiero. ibid.

b. Magni autem & inenarrabilis sacramenti misterium est, quod prædicatoribus, quibus dictum est: Ite in orbem vniuersum, & prædicate euangelium vniuersæ creaturæ, iisdem prius dictum fuerat: In viã gentiũ ne abieritis, &c. nõ tamen dispensationũ suarum potestatem abstulerat vtaliter quàm occulto iustoque iudicio statuerat, cõsilij sui ordo decurreret. Amb. de voca. gent. li.2.c.1.

c. Giezi puer prophetæ, qui secutus Naamã Syrum cõposito mendacio vendere voluit quod propheta gratis dederat, ea lepræ percussus macula qua ille mũdatus fuerat, hæreticorum figuram ostendit. Prosp. de promiss. c.1.3. Nec omnia propterea omnibus gratis communicanda, quandoquidem hoc de gratia dei tantum exponũt doctores. Vnde Chry. in Marcũ hom. 33. Gratia enim dei non vẽditur, sed donatur. Non tãtum ille in culpa est qui vẽdit, sed & qui emit. Infelix est enim qui vendit, infelix est qui emit. Gratia enim Christi auro nõ potest cõparari. Communicatio autem rerum temporalium nullo iure gratis cõmunicãda extra supremã necessitatem. Vnde Aug. de ver. Aposto. Ser.26. Certe quãdo pro tuis necessitatibus procedis ad publicum, das nummos, & emis tibi panẽ, aut vinum, aut oleũ, aut lignum, aut aliquã supellectilem: das & accipis: aliquid amittis, & aliquid acquiris & hoc est emere. Hæc ille.

†Dist.5.ca. Ad eius.
†Mar.5.d Luc.8.f †Luc.7.g. 18.g. †Mar.5.f
†Luc.11.b
†Luc.10.a Dist.11.c. In nouo. De her. Cũ ex iniũcto.
†Marc.16.f Luc.10.d 1.q.1.c. Quicquid.
†Luc.10.b 1.Pet.4.b Rom.16.d Mar.3.b Di.36. Qui ecclesiasticis. †1.q.1. Quicquid. 1.Pet.4.b †Mar.6.b Luc.9.a †13.q.1.ca. Ecclesias. †Luc.10.b
†1.q.1.ca. Nonne Sodomitæ. †Dist.16.c. Qui ecclesiasticis. †Ioh.16.a Philip.1.d

ges[18] & ad præsides ducemini propter me* in testimonium illis, & gentibus.†[19] Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.[20] Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.[21] Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficiẽt:[22] & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.† Qui autem perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.†[23] Cũ autẽ persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israel, donec veniat filius hominis.†[24] Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum.[d][25] Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius, & seruo sicut dñs eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?[26] Ne ergo timueritis eos.† Nihil enim est opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur.†[27] Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.†[e][28] Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eũ, qui potest & animam & corpus perdere in gehẽnam.[f][29] Nónne duo passeres asse veneunt? Et vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro.[30] Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.[31] Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.†[32] Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eũ coram patre meo qui in cœlis est.[33] Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui in cœlis est.[g][34] Nolite arbitrari, quia venerim pacẽ mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.†[35] Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam,[36] & inimici hominis domestici eius.†[37] Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, nõ est me dignus.[38] Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.†[39] Qui inuenit animam suam, perdet illam: & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.†[40] Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.[41] Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet.[h] Et qui accipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.†[i][42] Et quicunque potum dederit vni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Ioannis præconia discipulis eius enuntiat: ciuitates quæ visis virtutibus pœnitentiam negligunt, increpat: & pœnitentes ad quietem inuitat. XI.

ET factum est cum consummasset Iesus, præcipiens duodecim discipulis suis trãsiit inde vt doceret & prędicaret in ciuitatibus eorũ.[a][2] Ioannes autẽ cum audisset in vinculis opera Christi, mittẽs duos de discipulis suis,[3] ait illi:† Tu es qui venturus es, an alium expectamus?[4] Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis & vidistis.[b][5] Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mũdantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur:[6] & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.[7] Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vẽto agitatã?[8] Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitũ?† Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.[9] Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam Propheta.[10] Hic est enim de quo scriptum est:† Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante.[11] Amen dico vobis,[c] nõ surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo.†[12] A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.†[d][13] Omnes enim Prophetæ & lex vsq; ad Ioannem prophetauerunt:[14] & si vultis recipere,† ipse est Elias qui vẽturus est.[15] Qui habet aures audiendi, audiat.[16] Cui autem similem æstimabo generationem istam?

†Luc.12.b Exod.4.c.
†De pœ.di.1.c. Non reuertebãtur. †7.q.1. Sicut alterius Aduersitas. †Luc.6.f Ioan.13.d.& 15.f Mar.4.d †Luc.8.c †De hæret. Cum ex iniunctio. †11.q.3. Nolite timere. Luc.12.a
†Mar.8.g Luc.12.b De pœ.di.2.ca. Adhuc Perfidi. De sacra vnctio.ca.1.§. Quia vero.
†Mich.7.b †Luc.14.f. & 9.c Infr.16.d Luc.9.c.14 f.&17.g †Luc.10.e Ioan.13.c Luc.17.g Infra 18.a.& 25.f †11.di. In nomine. †Mar.9.f. Luc.10.c
†Luc.7.d
†27.q.4.ca. Omnis iactantia.
†Mala.3.a Marc.1.a Luc.7.d
†Luc.16.d †De pe.d.2 Si enim. Luc.16.d †15.q.2.ca. Queritur. Malac.4.b

*Id est, vt testatum sit ipsis peruenisse ad eos euangelium.

d. Satis est vobis discipulis ad consolationem, vt cõtumelia afficimini, sicut & ego, qui sũ magister vester. Idque magnum est, vt etiã in talibus mihi similes sitis. Euthy.

e. Per mortem autem istam anima liberatur, dũ à mortis cõtubernio secernitur, & inuolucris perturbationis exuitur. Ambr. de bono mortis. ca.5.

f. Hæc dicit ostendens quia nihil fieret eo nesciẽte, sed spectante quidem cuncta, non tamen cuncta faciẽte. Chrys. in Matt. hom.9.

g. Quòd si dicit aliquis: quomodo iustum videtur separari à parẽtibus? Audi quomodo. Quia si cũ ipsis in errore permaneant, neque illis proderunt, & ipsi pariter cum illis interibũt. Iustum igitur & valde iustũ est separari eum qui saluari vult, ab eo qui non vult. Clemẽs li.6. Recognitionũ.

h. Tanta enim apud deum hospitalitatis gratia, vt ne potus quidem aquæ fridæ à præmiis remunerationis immunis sit. Amb. Off. l.2.c.21.

i. Sed quis erit qui se possit excusare, cum etiam pro calice aquæ frigidæ mercedẽ se dominus redditurũ promiserit? Et quare frigidæ? ne forte se possit aliquis pauper de lignorũ penuria excusare: aut certe dicere se vasculum vbi aquam calefaceret, nõ habere. Aug. Ser. de tempore. 62.

a. Tali igitur Ioannes exẽplo non suæ, sed discipulorum ignorantiæ consulit, ipse enim venturum in remissionem peccatorũ prędicauit: sed vt scirent nõ alium à se prædicatum, ad opera eius intuẽda discipulos suos misit, vt autoritatẽ dictis suis illius opera conferrent: neque Christus ali[us] expectaretur, quàm cui testimonium opera prę̨stitissent. Hilar. ibid.

b. Quæcunque enim passus est Christus, nõ fuerũt inania, sed habuerũt figuram, sed significationem magnã sicut etiam diuina illa opera quæ fecit. Lactantius lib. 4.cap.24.

c. Iã enim rumores fuerunt nõ natura hominem, sed de numero sanctorum angelorum Baptistam fuisse, ignorantes nomen angeli ministerium magis quàm substantiam significare. Cyril. in Ioan. lib.1.cap.7.

d. Quoniam igitur à Moyse lex inchoauit, consequẽter in Ioanne desiuit, ad impletionẽ eius aduenerat Christus, & propter hoc lex & prophetæ apud eos vsq; ad Ioannem: & Ierusalem itaque inchoans à Dauide, & adimplens tẽpora sua legisdationis, finẽ oportuit habere manifestato nouo testamento. Irenæ. lib.4.c.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Similis est pueris sedẽtibus in foro, qui clamantes coæqualibus [17] dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentauimus, & nõ planxistis. † [18] Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: dæmonium habet. † [19] Venit filius hominis mãducans & bibens, & dicũt: ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustitia est sapientia à filiis suis. [20] Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent pœnitẽtiam: [21] Vę tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essẽt virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. [22] Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm vobis. [c 23] Et tu Capharnaũ nunquid vsque in cœlum exaltaberis? V.sque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsque in hanc diem. [24] Veruntamen dico vobis, quia terrę Sodomorum remissius erit in die iudicij, quàm tibi. [25] In illo tempore respõdens Iesus, dixit: † Cõfiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. [26] Ita pater, quoniam sic fuit placitũ ante te. [27] Omnia mihi tradita sunt à patre meo. [f] Et nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius, [g] & cui voluerit filius reuelare. [28] Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. [29] Tollite iugum meum super vos, & † discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. † [30] Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

Confutatis Phariſeis in apoſtolos ſpicas ſabbato euellentes murmurantibus, aridam manum ſanat, & dæmoniacum: eóſque ſignum petentes arguit, & qui ſint filij dei demonſtrat. XII.

IN † illo tempore, abiit Iesus per sata sabbato, [a] discipuli autem eius esuriẽtes cœperunt vellere spicas, & manducare. [2] Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis. [3] At ille dixit eis † [b] Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit, & qui cum eo erãt, [4] quomodo intrauit in domum dei, & panes propositionis comedit, quos [c] non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdibus? [5] Aut nõ legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt: [6] Dico autẽ vobis, quia templo maior est hic. [7] Si autem sciretis quid est: † [d] Misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. [8] Dominus enim est filius hominis etiam sabbati. [9] Et cum inde transisset, venit in Synagogam eorum. † [10] Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: [e] Si licet sabbatis curare? Vt accusarẽt eũ. [11] Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnam, & si ceciderit hæc sabbatis in foueam, nónne tenebit & leuabit eam? [12] Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbatis benefacere. [13] Tunc ait homini: Extende manũ tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera. † [14] Exeuntes autẽ Pharisæi, consiliũ faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum. [15] Iesus autem sciens, recessit inde, & secuti sunt eum multi, & curauit eos omnes. † [16] Et præcipit eis, ne manifestum eum facerent: [17] vt adimpleretur quod dictũ est per Isaiam Prophetã, dicentẽ: † [18] Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudiciũ gentibus nũtiabit. [19] Non contender, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. [20] Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans nõ extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium: [21] & in nomine eius gentes sperabunt. † [f 22] Tunc oblatus est ei dæmonium habens cæcus & mutus, & curauit eum ita vt loqueretur & videret. [23] Et stupebãt omnes turbę, & dicebãt: Nũquid hic est filius Dauid? [24] Pharisæi autem audiẽtes, dixerũt: † Hic non eiicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. [25] Iesus autẽ sciens cogitationes eorum, dixit eis: [g] Omne regnum diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa cõtra se, non stabit.

c † Luc. 7.c

† Dist. 32. c. Sextodec.

a † Marc. 2.d Luc. 6.b

b † Marc. 2.d Luc. 6.b

† Dist. 32. c. Sextodec.

† Marc. 2.d Luc. 6.b

† Marc. 3.a Luc. 6.b

† Dist. 32. c. Sextodec.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diunt,neq; intelligunt,[14] vt adimpleatur in eis prophetia Isaię,dicētis:† Auditu audietis,& non intelligetis,& videntes videbitis,& non videbitis.[15] Incrassatū est enim cor populi huius,& auribus grauiter audierunt,& oculos suos clauserunt,nequando videant oculis,& auribus audiant,& corde intelligant,& conuertantur, & sanem eos. †[16] Vestri autem beati oculi,quia vident:& aures vestrę,quia audiūt.†[17] Amen quippe dico vobis,[f] quia multi Prophetæ & iusti cupierunt videre quę videtis, & non viderunt:& audire quæ auditis,& non audierunt.[18] Vos ergo audite parabolā seminātis:†[19] Omnis qui audit verbum regni,& non intelligit,venit malus,& rapit quod seminatum est in corde eius,hic est qui secus viam seminatus est.[20] Qui autē super petrosa seminatus est,hic est qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud. [21] Non habet autē in se radicem,sed est temporalis.Facta autem tribulatione & persecutione propter verbū,continuo scandalizatur.[22] Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum dei audit,[g] & solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarū suffocat verbum,& sine fructu efficitur.[23] Qui verò in terrā bonam seminatus est,hic est qui audit verbum,& intelligit,& fructum affert : & facit aliud quidē centesimum,aliud autē sexagesimum,aliud vero tricesimum.[24] Aliam parabolā proposuit illis,dicens: † Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. [25] Cū autem dormirent homines,venit inimicus eius,& superseminauit zizania in medio tritici,& abiit.[26] Cum autem creuisset herba,& fructum fecisset,tunc apparuerunt & zizania.[27] Accedentes autem serui patrisfamilias,dixerunt ei: Dñe,nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?[28] Et ait illis:Inimicus homo hoc fecit.Serui autem dixerunt ei: Vis imus & colligimus ea?[29] Et ait:Non.Ne forte colligentes zizania,eradicetis simul cum eis & triticū.†[30] Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem,& in tempore messis dicam messoribus:[h] Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreū meum.[31] Aliam parabolam proposuit eis,dicens:†[i] Simile est regnum cœlorum grano sinapis,quod accipiens homo seminauit in agro suo,[32] quod minimum quidē est omnibus seminibus. Cum autem creuerit,maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant,& habitent in ramis eius.[33] Aliam parabolam locutus est eis:†Simile est regnum cœlorum fermento,quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus,donec fermentatum est totum.[34] Hęc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas,& sine parabolis non loquebatur eis,[35] vt impleretur quod dictum erat per Prophetam,dicentem:†Aperiam in parabolis os meum,eructabo abscondita à constitutione mundi.[36] Tunc dimissis turbis venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.[37] Qui respondens,ait:Qui seminat bonum semen,est filius hominis.[38] Ager autem,est mundus.Bonum vero semen,ij sunt filij regni.Zizania autem,filij sunt nequam.[39] Inimicus autem qui seminauit ea,est diabolus.† Messis vero consummatio seculi est.Messores autem angeli sunt.[40] Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi. [41] Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala,& eos qui faciunt iniquitatem, [42] & mittent eos in caminum ignis.Ibi erit fletus,& stridor dentium.†[43] Tunc iusti fulgebunt sicut sol in[k] regno patris eorum.Qui habet aures audiendi,audiat.[l] [44] Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro,quem qui inuenit homo abscondit,& prę gaudio illius vadit & vendit vniuersa quæ habet,& emit agrum illum.[45] Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.[46] Inuenta autem vna pretiosa margarita,abiit & vendidit omnia quæ habuit,& emit eam.[47] Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. [48] Quam cum impleta esset educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. [49] Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum,[50] & mittent eos in caminum ignis. † Ibi erit fletus,& stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei.

Etiam.

†Isa.6.c Marc.4.b Luc.8.b Ioh.12.f Act.28.f Rom.11.b

†Luc.10.b †Luc.10.d

†Marc.4.c Luc.8.b

†Luc.19.d Marc.4.f

†Psal.77.a Coloss.1.d

†Apo.14.d

†Sup.3.b Danie.12.g

†1.q.3.dicendum. Nolitertere ca.3.14.3.q.1. Nouimus enim. †Marc.4.d Luc.13.d

†1.q.4.Pau. Iantiſſæ.

†Marc.6.a Ioh.6.c †Luc.4.d Ioh.6.f †1.q.4.Pau. Iantiſſæ.

†Marc.6.c Luc.9.a

†Luc.4.d Dist.16.Vna tantum.

†Iſa.11.

†1.q.3. Vnusquisq; Dñi mici. ca. Cum in. ſemento.

†Marc.6.d Luc.9.b

†Ioh.6.a Luc.9.g

†Marc.6.a Luc.9.b Ioh.6.a Iaſſet.6.g

†Dist.96.ca. Quæ eccle- ſiaſtica.

†Marc.6.g

†Luc.6.b Ioh.6.b Matth.4.g

†1.q.3. Sup.d Marc.6.d †Sup.4.d Marc.6.g

†Marc.6.a Luc.9.a

†Marc.6.c Luc.9.b Ioh.6.a Iaſſet.6.g

†Marc.6.a Luc.9.b Ioh.6.a Iaſſet.6.g

†Marc.6.c Luc.9.b Ioh.6.a Iaſſet.6.g

†Marc.6.a

Universidad de Deusto Biblioteca

Pharisæorum traditiones diuinis aduersas reprobat. Chananææ filia à dæmonio, & plerisque aliis liberatis, quatuor hominum milia cibat. XV.

TVnc † accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: [a] 2 A
Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorũ? Non enim lauant
manus suas cum panem manducant. 3 Ipse autem respondens, ait illis: Qua-
re & vos transgredimini mãdatum dei propter traditionem vestram? Nam
deus dixit: † 4 Honora patrem & matrem: † & qui maledixerit patri vel matri, morte
moriatur. 5 Vos autem dicitis: Quicunq; dixerit patri vel matri: [b] munus quodcunq;
est ex me, tibi proderit: 6 & non honorificabit patrem suum aut matrem suam: & irri-
tum fecistis mandatum dei [c] propter traditionem vestram. 7 Hypocritæ, bene pro-
phetauit de vobis Isaias, dicens: † 8 Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum
longe est à me. 9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata homi-
num. 10 Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite. 11 Non quod intrat
in os, coinquinat hominẽ: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominẽ. 12 Tunc B
accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandali-
zati sunt? 13 At ille respondens, ait: † [d] Omnis plantatio quam nõ plantauit pater meus
cœlestis, eradicabitur. 14 Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. † Cæcus autem si
cæco ducatum præstet, ambo in [e] foueam cadunt. 15 Respondens autẽ Petrus, dixit ei:
[f] Edissere nobis parabolam istam. 16 At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?
17 Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in vẽtrem vadit, & in secessum emit-
titur? 18 Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.
† [g] 19 De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes,
furta, falsa testimonia, blasphemiæ. 20 Hæc sunt quę coinquinant hominem. Non lo-
tis autem manibus manducare, non coinquinat hominem. † 21 Et egressus inde Iesus,
secessit in partes Tyri & Sidonis. 22 Et ecce mulier Chananęa à finib9 illis egressa, cla
mauit dicens ei: Miserere mei domine, fili Dauid, filia mea male à dæmonio vexatur. C
23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum dicẽtes:
Dimitte eam, quia clamat post nos. 24 Ipse autem respõdens ait: [h] Nõ sum missus nisi
ad oues quæ perierunt domus Israel. 25 At illa venit & adorauit eum, dicẽs: Domine,
adiuua me. 26 Qui respondens, ait: † [i] Non est bonum sumere panem filiorum, & mit-
tere canibus. 27 At illa dixit: Etiam domine. Nam & catelli edunt de micis quę cadunt
de mensa dominorum suorum. 28 Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est
fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. 29 Et cum transisset inde
Iesus, venit secus mare Galilææ, & ascendens in mõtem sedebat ibi. † 30 Et accesserũt
ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cęcos, claudos, debiles, & alios multos:
& proiecerunt eos ad pedes eius, [k] & curauit eos, 31 ita vt turbæ mirarentur, videntes
mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabãt deum Israel.
32 Iesus autem conuocatis discipulis suis, dixit: † Misereor turbę, quia triduo iam per- D
seuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo, ne
deficiant in via. 33 Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt
saturemus turbam tantam? 34 Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? At illi dixerũt: Se-
ptem, & paucos pisciculos. † 35 Et præcepit turbæ vt [l] discumberent super terram.
36 Et accipiẽs septem panes & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, &
discipuli dederunt populo. 37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod super-
fuit de fragmentis, tulerũt septem sportas plenas. 38 Erant autem qui manducauerũt,
quatuor milia hominum, extra paruulos & mulieres. 39 Et dimissa turba ascendit in
nauiculam, & venit in fines Magedan.

Cælesti signo Pharisæis negato, ab illorum fermento cauendum docet: discipulis autem post opinionem Christi confessam suam prædicit passionem. XVI.

Et † ac-

a. Quanquam in omnibus locis erant Scribę & Pharisæi, magis tamen erant venerabiles Ierosolymitani: ideo illi magis inuidebant, vtpote inanis gloriæ magis appetentes. Morem autem habebant Iudęi non comedere illotis manibus, idque ex patrum traditione. Has igitur traditiones vt vidissent non obseruari à discipulis, putauerunt illos contẽnere seniores. Theophylactus. ibid.

b. Quicquid deuoui deo, tuę cedet vtilitati, & sic tuę non succurram pietati.

c. Non per Moysen datam legem dicit præcepta hominũ, sed traditiones presbyterorum, quas finxerant, quas vindicãtes frustrabãtur legem dei. Irenæus. lib. 4. cap. 26.

d. Quis homo, nisi malæ voluntatis fuerit, bonam in se non amat voluntatem, quæ superni agricolæ prima plãtatio est? quicquid enĩ non est eradicãdum, manifestũ est à patre esse plantatum. Ambro. de vocat. gent. c. 2. lib. 1.

e. Quæ est dura captiuitas animæ impœnitẽtis: de qua dicitur Apoc. 2. f. Dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & pœnitere nõ vult.

f. Interpretare.

g Procedat qui ĩ corde suo hæc non esse testetur: & plenã in corpore isto mortali iustitiam confitebor. Hier. aduersus Pelagianos. lib 2.

h. Vnde intelligere te conuenit, quia missus non id significat ꝙ alieno sit coactus imperio, sed quòd volũtario sit coactus arbitratu, alioquin cõtemptum ostendis patris. Ambr. de fidẽ, lib. 2. cap. 4.

i Nõdum iactabat canibus panem filiorum, nõdum in viam gẽtium vel nationum ire mandabat. Siquidem in finem præcepit vt vaderẽt ad docendas & tingendas nationes, consecuturi mox spiritum sanctum paracletũ: qui illos deducturus esset in omnem veritatẽ Tertul. de præscrip. aduer. hær.

k. Repente curauit illos, nõ ꝙ maioris sint meriti quàm Chananæa, sed quòd Iudęi sint: vt ingratorum obturet ora Iudæorum: demonstrãs illos maiori dignos supplicio, ingratus enim quanto maioribus pluribúsque afficitur beneficiis, tanto ad maiorem pœnam luendam est obnoxius. Euthym. ibi.

l. Supra in refectione quinque panum turba super fœnum viride discumbebat, nunc vbi septem panibus reficiẽda est, supra terram discũbere præcipitur: quia per scripturam legis carnis desideria calcare & cõprimere iubemur. Omnis enĩ caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. In nouo autem testamento ipsam quoque terram ac facultates temporales derelinquere præcipimur. Beda do. 7. post trini.

†Marc.7.b
†Exo.20.b Deut.5.b Marc.7.b Ephe.6.a †Exod.21.c Leui.20.c Prou.20.c
†Isa.29.d Marc.7.b Dist.8.ca.Si solus.
†Ioh.15.a Infr.23.c †Dist.38. Quæ ipsis. Marc.7.c Luc.6.f Dist.37.Idem De renũtia. Per translationem. †Marc.7.c Gen.6.a.8.d
†Marc.7.c
†Marc.7.c
†Marc.7.d Isa.35.b
†Marc.8.a
†Marc.6.f 8.b Ioh.6.b

A ET † accesserũt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentãtes, & [a] rogauerunt eum
vt signum de cœlo ostenderet eis. 2 At ille respondens, ait illis: Facto vespe-
re dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cœlum: 3 mane, hodie tempe-
stas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli diiudicare nostris, signa
autem temporum non potestis. † 4 Generatio mala & adultera signum quærit, & si-
gnum non dabitur ei, † nisi signum Ionæ prophetæ. Et relictis illis, abiit. 5 Et cum ve-
nissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. 6 Qui dixit illis: † [b] In-
tuemini & cauete à fermento Pharisæorum & Sadducęorum. 7 At illi cogitabant in-
B ter se, dicẽtes: Quia panes non accepimus. 8 Sciens autem Iesus, dixit: † Quid cogita-
tis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? 9 Nondum intelligitis, neq; recor-
damini quinq; panum & quinque milium hominum, & quot cophinos sumpsistis?
10 Neq; septem panũ & quatuor miliũ hominũ, & quot sportas sumpsistis.? 11 Quare
non intelligitis quia non de pane dixi vobis, Cauete à fermento Pharisæorũ & Sad-
ducæorum? 12 Tunc intellexerunt quia non dixerit cauendum à fermẽto panum, sed
à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum. † 13 Venit autem Iesus in partes Cæsareæ
Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt homines esse filiũ
hominis? 14 At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij vero Ie-
remiam, aut vnum ex Prophetis. 15 Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis?
C 16 Respondens Simon Petrus, dixit: † [c] Tu es Christus filius dei viui. 17 Respondens
autem Iesus, dixit ei: † Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit
tibi, sed pater meus qui in cœlis est. 18 Et ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hãc
petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.
† [d] 19 Et tibi dabo claues regni cœlorum. † Et quodcunq; ligaueris super terram, erit
ligatum & in cœlis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis. [e] 20
Tunc præcepit discipulis suis vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus. 21 Ex-
inde cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymã, & mul
ta pati à senioribus & Scribis & Principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resur
gere. 22 Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum, dicens: Absit à te domine, nõ
D erit tibi hoc. 23 Qui conuersus, dixit. † Vade post me Sathana, scandalum es mihi: quia
non sapis ea quæ dei sunt, sed ea quæ sunt hominũ. 24 Tunc Iesus dixit discipulis suis:
† Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequa-
tur me. 25 Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autẽ per-
diderit animam suam propter me, inueniet eam. † 26 Quid enim prodest homini, si
mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut quam da-
bit homo [f] cõmutationem pro anima sua? 27 Filius enim hominis venturus est in glo
ria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuiq; secundum opera eius. 28 Amen
dico vobis, † sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortẽ, donec videant
filium hominis venientem in regno suo.

Transfiguratus Christus lunaticum liberat, discipulósque miraculi impotentes informat, ac Cæsari tributum dari imperat, XVII.

A ET † [a] post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioãnem fratrem
eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, 2 & trãsfiguratus est ante
eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt al-
ba sicut nix. 3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.
[b] 4 Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse, si vis,
faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnũ. 5 Adhuc eo lo-
quente, † ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicẽs: Hic est filius
meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsum audite. 6 Et audientes discipuli, ceci-
derunt in faciẽ suam, & timuerũt valde. [c] 7 Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixítq; eis:
B Surgite, & nolite timere. [d] 8 Leuantes autẽ oculos suos, neminẽ viderunt, nisi solum

†Marc.8.b Luc.12.g
†Sup.12.e
†Ionæ.2.a Marc.8.b
†Marc.8.c Luc.12.a
†Marc.8.c
†Marc.8.c Luc.9.c De baptis. Maiores.
†Ioh.6.g De maio. & obe. Solitæ. Dist.19. Ita dominus. †Dist.ca. Ita dominus. De maio. & obedi.c. Solitæ. †Dist.21.c. In nouo. Quanuis.50 dist.c. Fidelior. Põderet. Vt cõstitueretur. †Isa.22.c 9.q.3. Aliorum. †24.q.1. Audiuimus. Rogamus. Loquitur. 24.q.1.c. Legat. Nec quisquam. †Marc.8.f.g †Luc.9.c.& 14.f.17.g Sup.10.g
†De fine mo. Matthæus. Marc.8.g Ioh.11.d
Marc.9.a Luc.9.d
†Marc.1.b Luc.3.c 2.Petr.1.d

a. Non enim vt crederent quærebant, sed facultatem reprehendendi inuestigabãt. Nam si quasi credituri ipsum adiissent, certè qui Chananææ dixit, Nõ est bonum panem filiorum canibus mittere: & tamen præbuit ei qđ quærebat, multo magis istis petentibus prestitisset: idcirco etiam hypocritas appellauit, quia aliud ore proferebãt, aliud mente tegebant. Chryso. in Matt. hom. 54.

b. Quemadmodum fermẽtum amarũ est & vetus, ita & Pharisæorum & Sadducæorum doctrina mordet animas, amara existens, & veteres seniorum traditiones introducẽs. Et sicut fermentatum temperatura est aquæ & farinę, sic & doctrina Pharisæorũ mixta est ex sermone & vita corrupta. Non dixit illis manifestè: Cauete à doctrina, sed à fermento. Theo.

c. Cũ pro omnibus Petrus responderet, Tu es Christ9, non potest nõ eum sensisse Christum, nisi quẽ nouerat in scripturis quem iam recencebat in factis. Tertu. in Marcio. li. 4.

d. Seruus aperit, dominus largitur: iste per se, ille per Christum. Famulus claues accipit, dominus ordinat potestates. Aliud ius donãtis, aliud dispẽsantis obsequiũ est. Am. de fide l. 3. c. 6.

e. Necessariũ enim erat vt hoc ab ipso patre reuelaretur, ab ipso autem filio ante mortem suam confirmaretur, & à solis discipulis cognosceretur populares vero id nũc scire noluit vsque ad resurrectionẽ suã à mortuis, ne suã impedirẽt passionem. Euthym. ibid.

f. Non auro redimitur, non argento, imò auro amittitũ Quinetiam mulieris decus dum tẽtat, adstringit Clauus est libido, clauus tristitia, clauus iracundia, claui sunt omnes passiones quæ velut veru quodam animã nostram penetrant, & infigunt corpori, visceribúsque eius annectunt. Amb. de bono mortis, cap. 5.

a. Et in hoc quidem facti genere seruatur & ratio, & numerus, & exemplum. Nam post dies sex gloriæ dominicæ habitus ostẽditur, sex milium scilicet annorum temporibus euolutis, regni cœlestis honor præfiguratur. Hila. ibi.

b. Petrus in monte Moysen & Eliam cũ filio dei vidit: nec errauit in natura, nec errauit in gloria. Denique quid facere deberet, non illos, sed Christũ interrogauit. Nam etsi trib9 parabat obsequium, vnius tamẽ expectabat imperiũ. Sed quoniam vel tabernaculorum numerum deferendum tribus simpliciterr existimauit, emendatur dei patris authoritate dicentis. Hic est filius meus, &c. Id est, quid conseruos tuos cum domino socias tuo? Hic est filius: non Moyses filius, nõ Elias filius, sed hic fili9. Amb. de fide lib. 1. cap. 5.

c. Sensit emendationẽ. Apostolus, procidit in faciẽ cõsternatus voce patris, & filij claritate, sed eleuatur à filio, qui iacentes erigere consueuit. Ambr. de fide. li. 1. ca. 5.

d. Vident ergo Iesum stantem ablata nube: & Moysen

&Eliã euanuiſſe:quia poſtquam legis & prophetarũ vmbra diceſſerit,quę velamento ſuo apoſtolos texerat,vtrunque in euangelio reperitur. Hiero.ibi.
e.Elias prior ſiue Theſbites nondũ venit,veniet autem circa ſecundum meum aduentum, & reſtituet omnem qui ei crediderit: hoc eſt,conuertet cor patris ad filium,vt ait propheta Malachias 4.b. Dico autem vobis quòd Elias ſecundus ſiue Baptiſta iam venit circa primum meum aduentum, vt dicunt ſcripturæ, & non cognouerunt ſcribæ quòd etiam hic eſſet Elias tãquã præcurſor. Euthy.ibid.

Ieſum.† 9 Et deſcendentibus illis de monte, præcepit Ieſus, dicens: Nemini dixeritis
viſionem,donec filius hominis à mortuis reſurgat. 10 Et interrogauerunt eum diſci-
puli,dicentes:Quid ergo ſcribæ dicunt, quòd † Eliam oprteat primum venire? 11 At
ille reſpondens,ait eis:[e] Elias quidem venturus eſt,& reſtituet omnia. 12 Dico autem
vobis,quia Elias iam venit,& non cognouerunt eum,ſed fecerunt in eo,quæcunque
voluerunt. Sic & filius hominis paſſurus eſt ab eis. 13 Tunc intellexerũt diſcipuli,quia
de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis.† 14 Et cum veniſſet ad turbam acceſſit ad eum homo
genibus prouolutus ante eum, 15 dicens:Domine,miſerere filio meo, quia lunaticus
eſt,& male patitur. Nam ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquã. 16 Et obtuli eum di- C
ſcipulis tuis,& non potuerunt curare eum. 17 Reſpondens autẽ Ieſus,ait:O generatio
incredula & peruerſa,quouſq; ero vobiſcum? Vſquequo patiar vos? Afferte huc illũ
ad me. 18 Et increpauit illum Ieſus,& exiit ab eo dæmoniũ,& curatus eſt puer ex illa
hora. 19 Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecreto,& dixerunt:† Quare nos nõ po-
tuimus eiicere illum? 20 Dixit illis Ieſus:Propter incredulitatem veſtram. Amẽ quip-
pe dico vobis:ſi habueritis fidem ſicut granũ ſinapis: dicetis monti huic tranſi hinc,
illuc & tranſibit: & nihil impoſſibile erit vobis. [f] 21 Hoc autem genus non eiicitur
niſi per orationem & ieiunium. † 22 Conuerſantibus autem eis in Galilæa, dixit illis D
Ieſus:Filius hominis tradendus eſt in manus hominum, 23 & occident eum, & tertia
die reſurget. Et contriſtati ſunt vehementer. 24 Et cum veniſſent Capharnaum,acceſ-
ſerunt qui didrachma accipiebant,ad Petrum,& dixerunt ei:Magiſter veſter non ſol-
uit didrachma? 25 Ait:Etiam. Et cum intraſſet in domum,præuenit eum Ieſus,dicens:
Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributũ vel cenſum? à filiis
ſuis,an ab alienis? 26 Et ille dixit:Ab alienis. Dixit illi Ieſus:Ergo liberi ſunt filij. 27 Vt
autẽ non ſcandalizemus eos,vade ad mare,& mitte hamũ,& eum piſcem qui primus
aſcenderit,tolle,& aperto ore eius inuenies ſtaterem:illum ſumẽs,da eis pro me & te.

† Sup.8.a. Marc.7.g 9.b † Malac.4.b Sup.11.b
† Marc.9.c Luc.9.c
† Marc.9.d
Luc.17.b
† Marc.9.e Luc.9.c

f.Cur enim triſte, quod ſalutare docuit, etiam aduerſus diriora dæmonia ieiuniis præliandum? Quid enim mirum ſi eadem operatione ſpiritus iniquus educitur, qua ſanctus inducitur? Tertul. aduerſus Pſychicos. Vnde vide quid cõmodi ieiunium circa propriã operetur ſalutẽ, quod alio ieiunante interdum etiam ad alienam pertinet ſanitatem: vt homo per abſtinentiam,angelicam poſſit expugnare naturam. Ex hoc quantũ in ea inſit vtilitatis intellige. Ecce extrinſecus virtus augetur, corpus affligitur, & diabolus effugatur, Euſebius Emiſenus homil. 1. de initio quadrageſimæ.

Humilitatem ſectari & ſcandalum vitare quantum debeamus,docet per membrorum abſciſsionem,fratris correptionem,perditæ ouis inuentionem,clauis ſolutionem,& indigni ſerui repetitionem. XVIII.

IN † illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum,dicentes:[a] Quiſputas maior eſt in A
regno cœlorum? 2 Et aduocans Ieſus paruulum,ſtatuit eum in medio eorum,
3 & dixit:[b] Amen dico vobis,niſi conuerſi fueritis,& efficiamini ſicut paruu-
li,non intrabitis in regnum cœlorum. 4 Quicunq; ergo humiliauerit ſe ſicut paruu-
lus iſte,hic eſt maior in regno cœlorum. 5 Et qui ſuſceperit vnum paruulum talem in
nomine meo,me ſuſcipit. 6 Qui autẽ ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis,qui in me
credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in pro-
fundũ maris. 7 Væ mundo ab ſcãdalis. Neceſſe eſt enim vt veniant ſcandala:† verun-
tamen væ homini per quẽ ſcandalũ venit.† 8 Si autẽ manus tua vel pes tuus ſcandali-
zat te,abſcinde eum,& proiice abs te. Bonũ tibi eſt ad vitã ingredi debilẽ,vel claudũ,
quàm duas manus vel duos pedes habentẽ mitti in ignem æternũ. 9 Et ſi oculus tuus B
ſcandalizat te,erue eum & proiice abs te. Bonum tibi eſt vnum oculum habentem in
vitã intrare,quàm duos oculos habentẽ mitti in gehennam ignis.† 10 Videte ne con-
temnatis vnum ex his puſillis. Dico enim vobis,quia [c] angeli eorum in cœlis ſemper
vidẽt faciẽ patris mei qui in cœlis eſt.† 11 Venit enim filius hominis ſaluare quod pe-
rierat.† 12 Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis,
nónne relinquit nonaginta nouẽ in mõtibus,& vadit quærere eã quæ errauit? 13 Et ſi
cõtigerit vt inueniat eã,amen dico vobis,quia gaudet ſuper eã magis quàm ſuper no
naginta nouẽ quæ nõ errauerunt. 14 Sic non eſt voluntas ante patrẽ veſtrũ,qui in cœ-
lis eſt,vt pereat vnus de puſillis iſtis.† [d] 15 Si autẽ peccauerit in te frater tuus, vade, &
corripe eum inter te & ipſum ſolũ. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. 16 Si autẽ
te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, † vt in ore duorum vel trium
teſtium

a. Quia viderant à Chriſto Petrum honoratum(honoratus enim hic erat dando ſtaterẽ pro Chriſto & pro ſe) & propterea humanum quid paſsi, inuidiáq; inceſſiti, oblique accedunt interrogãtes dominum quis maximus eſſet. Theophyl. ibid.
b.Curioſe,inquit, ſcrutamini vos, quis veſtrum maior ſit, & de primatu contẽditis: ego autem ſi quis humiliorem ſe cæteris non effecerit, ipſo ingreſſu cœleſti omnino indignum aſſero. Chryſ.in Matth.hom.59.

c.Deus optimus ne abſque certis principibus ac præfectis inſtar iumẽtorum irrationalium eſſent qui in terra verſabãtur homines, tutores illis & curatores diuinos angelos dedit. Euſe.
d. Peccãtem fratrem iubet corripi, quod qui nõ fecerit,vtique delinquit,aut ex odio volens fratrem perſeuerare in delicto,aut ex acceptione perſonæ parcens ei, habens Leuiticum: Non oderis fratrem tuũ in corde tuo, ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Tertull. aduerſus Marcio.lib.4.

† Marc.9.e Luc.9.f 1.Cor.14.d
† De pœ. d. per nuncii. Cum ex iuncto. Marc.9.f Luc.17.a † Sup.5.e Marc.8.5 † Pſal.33.a Eccle.5.b † Luc.19.b † Luc.15.a † Luc.17.a Leui.19.d Eccle.19.b Iacob.5.d 2.q.1.Si peccauerit. De iudici. Nouit. De teſti. In omni. 45.d.Se ſil. Iud.35.q.6.c Ab illo die. † Deut.19.b 2.Cor.13.a Hebr.10.e

† 11.q.3.Audi denique. 35.q.8.Inceſtuoſi. † Ioan.8.e Diſtin.20.c De quibus. 24.q.1.Audiuimus. Alienus.
† Luc.17.a

teſtium ſtet omne verbum. 17 Quòd ſi non audierit eos, [e] dic Eccleſiæ. † Si autem
Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. 18 Amẽ dico vobis,quę-
cunq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo:& quæcunq; ſolueritis ſuper
terram,erunt ſoluta & in cœlo. 19 Iterum dico vobis,quia † ſi duo ex vobis conſenſe-
rint ſuper terram,de omni re quancunque petierint,fiet illis à patre meo qui in cœlis
eſt. 20 Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ.
21 Tunc accedens Petrus ad eum,dixit:[f] Domine,quoties peccabit in me frater meus,
& dimittam ei?† Vſq; ſepties? 22 Dicit illi Ieſus:Non dico tibi vſq; ſepties,ſed vſq; ſe-
ptuagies ſepties. 23 Ideo aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini Regi,qui voluit ra
tionem ponere cum ſeruis ſuis. 24 Et cum cœpiſſet rationẽ ponere,oblatus eſt ei vnus
qui debebat ei decem milia talenta. 25 Cum autem non haberet vnde redderet, iuſſit
eum dominus eius venundari,& vxorem eius & filios,& omnia quę habebat,& red-
di. 26 Procidens autem ſeruus ille orabat eum,dicens: Patientiam habe in me, & om-
A nia reddam tibi.[g] 27 Miſertus autem dominus ſerui illius,dimiſit eum,& debitum di-
miſit ei. 28 Egreſſus autem ſeruus ille,inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei
centum denarios:& tenens ſuffocabat eũ,dicens:Redde quod debes. 29 Et procidens
conſeruus eius rogabat eum,dicens:Patiẽtiam habe in me,& omnia reddam tibi. [h] 30
Ille autem noluit,ſed abiit & miſit eũ in carcerem,donec redderet debitum. 31 Vidẽ-
tes autem conſerui eius quæ fiebant,contriſtati ſunt valde,& venerunt & narrauerũt
domino ſuo omnia quæ facta fuerant.† 32 Tunc vocauit illũ dominus ſuus,& ait illi:
Serue nequam, omne debitũ dimiſi tibi, quoniã rogaſti me. 33 Nónne ergo oportuit
& te miſereri cõſerui tui,ſicut & ego tui miſertus ſum? 34 Et iratus dominus eius,tra-
didit eum tortoribus,† quoaduſq; redderet vniuerſum debitum. 35 Sic & pater meus
B cœleſtis faciet vobis,ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

† Decõ.d.4 Quomodo. in fine.
† Sup.5.d Luc.12.g

e.Hoc eſt, præſulibus, & præſidentibus. Chryſ.ibid. Homi.61.nec ideo ſufficit dicere cœtui & congregationi publicæ: ſed magis eccleſiæ vbi myſteria ſua ſunt,ibi dignatur ſuam impertiri præſentiam. Ambr. de iis qui myſteriis initiantur.c.5.
f.Neque enim naturæ noſtræ vitia indulgentiã merebantur. Ergo venia omnis ex eo eſt,cum etiam ea quæ in ſe ſint peccata poſt reditum confeſsionis indulgeat. Hila.ibi.
g.Vide pœnitentiæ vires ac domini humanitatem. Pœnitentia ſiquidem fecit ſanũ à malitia cadere. Stãs enim firmus in prauitate, non poterat remiſsionem accipere. Dei vero humanitas ſiue benignitas omnino ignouit,& æs alienum remiſit. Atqui ſeruus non omnimodã remiſsionem, ſed longanimitatẽ ac protelationem quærebat. Diſce ergo deum conferre plura quàm nos poſtulemus,tanta eſt dei benignitas & humanitas, etiam cũ durior videtur. Euthymius ibi.
h.Ille qui decem milia talentorum accepit,& centũ exegit denarios: non propter hoc tantum puniebatur quòd exigeret, verum & quoniam ex beneficio non eſt melior factus: nec incipientem dominum ſecutus eſt. Chryſ.ad popul. Antioche.homi.51.

Cum libelli repudij rationem tentantibus reddidiſſet,triplices eſſe docuit eunuchos: ac diuites reiiciens,paruulos complectitur,& pauperes æterna vita donat. XIX.

† Marc.10.a

ET † factum eſt cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, [a] migrauit à Ga
lilæa,& venit in fines Iudææ trans Iordanem: 2 & ſecutæ ſunt eum turbæ
multę,& curauit eos ibi. 3 Et acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum,
C & dicentes:Si licet homini dimittere vxorem ſuam quacunque ex cauſa?
4 Qui reſpondens, ait eis Nõ legiſtis,quia † qui fecit hominem ab initio, [b] maſculum
& fœminam fecit eos? Et dixit:† 5 Propter hoc dimittet homo patrem & matrem,&
adhærebit vxori ſuæ,† & erunt duo in carne vna. 6 Itaque iam non ſunt duo, ſed vna
caro.† Quod ergo deus coniunxit,homo non ſeparet. 7 Dicunt illi:Quid ergo Moy-
ſes mandauit dari libellum repudij & dimittere? 8 Ait illis:Quoniam Moyſes ad du-
ritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras:ab initio autem non fuit
ſic.† 9 Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam [c] niſi ob fornica-
tionem,& aliam duxerit,mœchatur:& qui dimiſſam duxerit,mœchatur. 10 Dicunt ei
diſcipuli eius:Si ita eſt cauſa hominis cum vxore,non expedit nubere. 11 Qui dixit il-
D lis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. 12 Sunt enim eunuchi
qui de matris vtero ſic nati ſunt,& ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus, & ſunt
eunuchi qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Qui poteſt capere, ca-
piat.† 13 Tunc oblati ſunt ei paruuli,vt manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli au-
tem increpabant eos. 14 Ieſus vero ait eis:Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad
me venire,talium eſt enim regnum cœlorum. 15 Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit
inde.† 16 Et ecce vnus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam
vitam æternam? 17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus deus.
Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. 18 Dixit illa: Quæ? Ieſus autem dixit:
[d] Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falſum teſtimo-
nium dices: 19 honora patrem tuum & matrem,diliges proximum tuũ ſicut teipſum.

† Gene.1.d Marc.10.a † Gene.2.d Ephe.5.d 31.q.10.Fraternitatis. De tranſla. epi.Licet. † 1.Cor.6.d Diſtin.26. Deide.17. q.2.Sũt qui dicũt. Scripſit nobis. † Deut.24.a Sup.5.e † 18.q.1.Idololatria. 31.q.1.c.1. 30.q.1.Ad limina. De cõuerſ. coniuga. Ex publico. Marc.10.a De diuort. Gaudemus. † Marc.10.b Luc.18.c † Marc.10.c Luc.12.d. 18.g

a.Iterũ verſatur in Iudæa, vt nihil prætexere poſsint qui nõ credebant in Iudęa, quòd nõ frequentius apud ipſos verſaretur, ſed apud Galilæos. Iterum igitur poſt doctrinam & conſummatis ſermonibus ſequuntur miracula. Theophi ibi.
b.Dicendo autem maſculũ & fœminam,oſtendit ſecũda vitanda coniugia. Non enim ait:maſculum & fœminas, quòd ex priorum repudio quærebantur: ſed maſculum & fœminam, vt vnius coniugis conſortia necterentur Hiero.
c.Non eſt ergo quòd exhortemur eos qui reconciliari timẽt cõiugibus adulteris pœnitẽdo ſanatis, niſi ad cuſtodiendã cõtinẽtiã: quoniam mulier alligata, quamdiu ſiue mœchus ſiue caſtus vir eius viuit,mœchatur ſi alteri nupſerit: & vir alligatus,quamdiu ſiue mœcha ſiue caſta vxor eius viuit,mœchatur ſi alterã duxerit. Hęc nanque alligatio quandoquidem nõ ſoluitur etiam ſi per repudiũ coniunx caſto corpore ſeparetur,multominus ſeparetur ſi non ſeparata mœchetur. Ac per hoc non eam ſoluit niſi mors coniugis, non in adulterium corruentis, ſed de corpore exeuntis. Aug. de adulterinis cõiugiis. ca. 13.li.2.
d.Virtutes corporis ſeruãdas admonet. Amb. de Abraham,li.2.cap.10.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

20 Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi de-
est? 21 Ait illi Iesus: [c] Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da paupe-
ribus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me. † 22 Cum audisset autem a-
dolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. 23 Iesus autem
dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cœlo-
rum. 24 Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm D
diuitem intrare in regnum cœlorum. 25 Auditis autem his discipuli mirabantur val-
de, dicentes: Quis ergo poterit saluus esse? 26 Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud
homines hoc impossibile est, apud deũ autem omnia possibilia sunt. 27 Tunc respon-
dens Petrus, dixit ei: † Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit
nobis? 28 Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in re-
generatione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super
sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. † [f] 29 Et omnis qui reliquerit do-
mum vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut vxorem aut filios, aut agros,
propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. † 30 Multi
autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.

† Marc. 10. c Luc. 18. d — Marc. 10. d Luc. 18. c — † 12. q. 1. c. 1 — † Marc. 10. d Infr. 10. b Luc. 12. f

Æquale in vinea domini operantibus datur præmium, ac matri filiorum Zebedæi negata petitione, duos cæcos in Iericho Christus illuminat. XX.

SImile est [a] regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane A
conducere operarios in vineam suam. 2 Conuentione autem facta cum o-
perariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. 3 Et egressus circa ho
ram tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, 4 & dixit illis: Ite & vos in
vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. 5 Illi autem abierunt. Iterum.
autem exiit circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. [b] 6 Circa vndecimam ve-
ro exiit, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi? 7 Dicunt
ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. 8 Cum sero autẽ
factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis
mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. 9 Cum venissent ergo qui circa B
vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. 10 Venientes autem &
primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos de-
narios. 11 Et accipientes murmurabant aduersus patrem familias, 12 dicentes: Hi no-
uissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei &
æstus? 13 At ille respondens vni eorum, dixit: [c] Amice, non facio tibi iniuriam. Nón-
ne ex denario conuenisti mecum? 14 Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem &
huic nouissimo dare sicut & tibi. 15 Aut non licet mihi quod volo facere? [d] An ocu-
lus tuus nequam est, quia ego bonus sum? † 16 Sic erunt nouissimi primi, & primi no-
uissimi, multi enim sunt vocati, pauci vero electi. 17 Et ascendens Iesus Ierosolymam,
assumpsit duodecim discipulos suos secreto, & ait illis: † 18 Ecce ascendimus Ieroso- C
lymam, & filius hominis tradetur Principibus sacerdotum & Scribis, & condemna-
bunt eum morte, 19 & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & cru-
cifigẽdum: & tertia die resurget. † 20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi
cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. 21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic
vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo.
22 Respondens autem Iesus, dixit: † Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quẽ
ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. 23 Ait illis: Calicem quidem meum bibetis,
[e] sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed
quibus paratum est à patre meo. † 24 Et audientes decem, indignati sunt de duo-
bus fratribus. 25 Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: † Scitis quia principes gentium
dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. 26 Non D
ita erit inter vos: † sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.
Et qui

† Sub. 19. d Marc. 10. c Luc. 13. f Infr. 22. c † Sup. 16. c † Marc. 10. c Luc. 8. f — † Marc. 10. c — † Iacob. 4. a Rom. 8. d 1. Cor. 10. d — † Marc. 10. f — † Luc. 22. c Ibidem. † 93. di. Diacon. 9. q. 3. c Nullus.

c. Sed in eo quòd bona sua vẽdere, & dare pauperibus iubetur, cõfidentiam legis relinquere admonetur, & eam fœlici commercio mutare: & vt meminerit vmbrã in ea veritatis esse, quæ deinceps pauperibus, id est gentibus, sit sub ipsius veritatis corpore diuidenda. Hæc autem neminem posse efficere, nisi qui sequi cœperit Christum. Hilar. ibid.

f. Nemo est qui relinquat domum aut parentes, aut vxorem aut filios propter regnum dei, & non recipiat septies tantum in hoc tempore, in seculo autem venturo vitam æternam possidebit. Nónne incrementa bonorum accidẽtium cum animæ corporísque remuneratione, pmittit? Ambr. de Abraham. lib. 2. cap. 10.

a Christus est Rex regni cœlorum, qui assimilatur homini secundũ quòd humanam accepit formã: paterfamilias autẽ, quia domin⁹ est domus, hoc est ecclesię. Hic igitur Christus exiit à finibus paternis, & conduxit operarios in vineã, vel scripturas, vel mandata. Vnumquemque conduxit, vt operetur vineam, id est animam suam Theophy. ibid.

b. Qui enim huiusmodi operarios in vineam suã conduxerat, in vndecima hora eos vocauit. Quos ego profecto non alios quàm eos qui in Christũ crediderãt, nominauerim. Quos cũ interrogasset, Quid hic statis tota die otiosi? Aperte cõfessi sũt, quia nemo nos cũduxit. Nemo enim gentes ante saluatoris aduẽtum .i. dei cognitionem vocauit. Cyril in Genesim. lib. 3.

c. Vnde si & nos aduersum patremfamilias murmuremus, eo quòd nouissimi vocati totius diei operariis coæquentur, nec amplius multa opera q̃ pene nulla mereantur, dicetur nobis, quod vni eorum respõsum est, Amice, nõ facio tibi iniuriam. Ambro. de vocatio. gentium lib. 2. ca. 5. Merces quidem ex dono nulla est, quia debetur ex opere: sed gratuitã deus omnibus ex fidei iustificatiõe donauit. Hilarius ibid.

d. Certe huic calumniatori iniusta videbatur hæc largitas, & quid eruditionis retulit? quid ratiõis accepit? Non est ei dispensationis huius reuelata iustitia, nec ad inspectionem secreti latentis admissus est: sed vt à discutiẽdis dei iudiciis abstineret, opposita est ei bonitas miserantis, & volẽtis potestas, quasi illi & ab Apostolo diceretur: Tu quis es qui respõdeas deo? Nũquid dicit figmẽtum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Rom. 9. Ambr. de vocatio. gentium lib. 1. cap. 5.

e. Iure igitur reprehẽditur mulier, quæ & impossibilia & speciali quodam priuilegio ab eo domino postulauit: quia ea quę sanctis iudicauit esse donanda, non duobus apostolis, sed omnibus discipulis etiam sine cuiusquam precatione, voluntaria sui largitate contulerit. Ambro. de fide lib. 5. cap. 3.

27 Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. 28 Sicut filius hominis non
venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. † 29
Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eũ turba multa. † 30 Et ecce duo cæci sedẽ-
tes secus viam audierunt quia Iesus transiret, & clamauerunt, dicentes: Domine, mi-
serere nostri fili Dauid. 31 Turba autem increpabat eos vt tacerent. At illi magis cla-
mabant, dicentes: Domine, miserere nostri fili Dauid. 32 Et stetit Iesus, & vocauit eos,
& ait: [f] Quid vultis vt faciam vobis? 33 Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi no-
stri. † 34 Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum, & confestim viderunt, &
secuti sunt eum.

† Matt. 10. g — † Luc. 18. g Sup. 9. f — † Marc. 8. d & 10. g

Christus super asinam Ierusalem ingressus, negotiatores à templo eiicit, multis sanitatem præstat, solo eius verbo ficulnea aruit, Iudæis sub vineæ agricolis locatæ parabola suam denegat potestatem. XXI.

A ET [a] † cum appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad montẽ
Olíueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod cõ
tra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, soluite &
adducite mihi, 3 & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia dominus his opus habet:
& confestim dimittet eos. 4 Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est
per prophetam dicentem: † 5 Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, se-
dens super asinam, & pullum filium subiugalis. † 6 Euntes autem discipuli, fecerunt
sicut præcepit illis Iesus. 8 Et adduxerunt asinam & pullum, & imposuerũt super eos
vestimenta sua, [b] & eũ desuper sedere fecerunt. † 8 Plurima autem turba strauerũt ve-
stimenta sua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.
† 9 Turbæ autem quæ præcedebant & quę sequebantur, clamabant dicentes: [c] Osan-
na filio Dauid: benedictus qui venit in nomine domini, osanna in altissimis. 10 Et cũ
intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? 11 Populi
autem dicebant: Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ. † 12 Et intrauit Iesus in
templum dei, & † [d] eiiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas num-
B mulariorum & cathedras vendentium columbas euertit, 13 & dixit eis: Scriptum est:
† Domus mea domus orationis vocabitur, † vos autem fecistis illam speluncam la-
tronum. 14 Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. 15 Videntes
autem principes sacerdotum & scribæ mirabilia quę fecit, & pueros clamantes in tẽ-
plo, & dicentes, Osanna filio Dauid: indignati sunt, 16 & dixerunt ei: Audis quid isti
dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtiq;. Nunquam legistis, quia † ex ore infantium & la-
ctantium perfecisti laudem? 17 Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniã,
ibíq; mansit. [e] † 18 Mane autem reuertens in ciuitatem, esuriit. 19 Et videns fici arborẽ
vnam secus viã, venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantũ, & ait illi: [f] Nunquã
ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. 20 Et viden-
tes discipuli, † mirati sunt, dicentes: Quomodo continuo aruit. 21 Respondens autem
Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de
ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, tolle te & iacta te in mare fiet. † 22 Et
omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis. 23 Et cum venisset in tem
plum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum & seniores populi, dicen-
tes: [g] † In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? 24 Respondens
Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnũ sermonẽ, quẽ si dixeritis mihi, & ego vo-
C bis dicam in qua potestate hæc facio. 25 Baptismus Ioannis vnde erat, è cœlo, an ex
hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes: 26 Si dixerimus è cœlo, dicet nobis:
Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam.
† Omnes enim habebant Ioannẽ sicut Prophetam. 27 Et respondentes Iesu, dixerunt:
Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hęc facio. 28 Quid au
tem vobis videtur? Homo quidã habebat [h] duos filios: & accedens ad primum, dixit:
Fili, vade hodie operari in vinea mea. 29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea

† Marc. 11. a Luc. 19. c Ioan. 12. b — † Zach. 9. b Isa. 62. d Ioan. 12. b Marc. 11. a Luc. 19. c † Marc. 11. a Luc. 19. f Ioan. 12. b † Marc. 11. b Luc. 19. g Ioan. 12. c 1. q. 1. Quibusdam. † Marc. 11. b Luc. 19. g Ioan. 12. c — 1. q. 1. Quibusdam. † Marc. 11. b Luc. 19. g Ioan. 2. c † 16. q. 7. ca. Et hoc dicimus. Isa. 56. c † 1. q. 3. Saluator. cap. Ex multis. Isa. 56. c Iere. 7. b Marc. 11. c Luc. 19. g 23. q. 3. c. † Psal. 8. a † Marc. 11. d Luc. 19. g Sup. 17. c † Marc. 11. d Luc. 19. b — † Iacob. 1. a Luc. 20. a — † Marc. 11. f Luc. 20. a — † Sup. 14. a

f. Et interrogat nõ ignorãs quid velint, sed vt ex respõsione cæcorum manifesta debilitas pateat, & virtus ex remedio cognoscatur. Vnde misertus eorum tangit oculos, & præstat artifex quod natura nõ dederat: aut certe quod debilitas tulerat, donat misericordia. Statímq; viderunt, & secuti sunt eum non tam pedibus quàm virtutibus. Hiero. ib.

a. Frequenter quidẽ Iesus venit in Ierusalem, sicut Ioannes testatur: nunquã tamen sibi adhibuit ministeria iumentorum, nec ramorum virẽtia circa se ornamenta constituit, nec ad terribilem laudem suæ diuinitatis animos populi excitauit, nisi modo quando vt pateretur ascẽdit. Ideo ergo cum tanta gloria ingressus est, vt amplius illorum aduersum se excitaret inuidiam: quia iam tempus passionis eius instabat, & nõ mors eum vrgebat, sed ipse magis aduersum se cõpellebat mortem. Chrysost. ex variis in Matthæum locis Homi. 21.

b. Vnde nõ otiose in sancto miramur euangelio quod pullum asinæ insederit dominus Iesus: quia populus gentilis cœpit esse Christi hostia, qui secũdum legem habebatur immũdus. Amb. de Cain & Abel. li. 2. cap. 3.

c. Hosanna, & nõ Hosiahna, vel Osianna, vt quidam putauerunt: hoc est saluũ fac quæso: vt Psal. 117.

d. Etenim veritas erat ipse qui loquebatur, & vere vindicabat suã domum, proiiciens ex ea nũmularios, vt ostẽderet transgressores legis paternæ. Neque enim domum incusabat, neque legem reprehendebat, qui venerat adimplere, sed eos qui non bene vtebantur bono & eos qui legem transgrediebãtur, arguebat. Irenæus li. 4. c. 5.

e. Si autem quasi homo esuriisset, nunquam mane esuriisset, sed quasi deus salutẽ humanam desiderat, & non quasi indigens. Chryso. ex variis in Matth. locis. ho. 23.

f. Tu in arbore hac homo dei terreris tu instrueris, tu salubriter admoneris, tibi procurãtur exempla, tibi causæ aptantur, propter te istius arboris argumenta traduntur. Chry. ibi.

g. In qua potestate hæc facis, prohibens quæ non phibemus: & quis tibi dedit potestatem hãc, cui nullus templi principatus cõmissus est? Atqui bonum opus fuerat operatus repurgato templo, verum inuidia etiã bona calumniari solet. Euthymius. ibi.

h. Prim⁹ & maior filius erat populus Gentium, minor autem populus Iudæorum: quoniam Gentes ex Noe patre erant, Iudæi ex Abraham.

Universidad de Deusto Biblioteca

autẽ pœnitẽtia motus,abiit.30 Accedens autẽ ad alterũ,dixit ſimiliter. At ille reſpon-
dens,ait:Eo domine.Et nõ iuit.31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris?Dicunt ei:
Primus.Dicit illis Ieſus:Amẽ dico vobis,quia publicani & meretrices præcedũt vos
in regno dei.i 32 Venit enim ad vos Ioannes in via iuſtitiæ,& non crediditis ei.Publi-
cani autem & meretrices crediderunt ei:vos autem videntes nec pœnitentiam habui-
ſtis poſtea,vt crederetis ei.33 Aliam parabolã audite. † Homo erat paterfamilias, qui
plantauit vineam,& ſepem circũdedit ei,& fodit in ea torcular,& ædificauit turrim,
& k locauit eam agricolis, & peregre profectus eſt. 34 Cum autem tempus fructuum
appropinquaſſet,miſit ſeruos ſuos ad agricolas,vt acciperent fructus eius. 35 Et agri- D
colæ apprehenſis ſeruis eius,alium ceciderunt,alium occiderunt,alium vero lapida-
uerunt.36 Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus,& fecerunt illis ſimiliter.37 No-
uiſſimè autẽ miſit ad eos l filium ſuũ, dicens: Verebuntur,forte filiũ meum. 38 Agri-
colæ autẽ videntes filium,dixerũt intra ſe: m Hic eſt hæres, † venite, occidamus eum,
& habebimus hæreditatẽ eius.39 Et apprehẽſum eum eiecerunt extra vineã, & occi-
derũt.40 Cũ ergo venerit dominus vineæ,quid faciet agricolis illis?41 Aiunt illi:Ma-
los male perdet,& vineam ſuã locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum tempo-
ribus ſuis. 42 Dicit illis Ieſus: Nunquã legiſtis in ſcripturis:† Lapidẽ quẽ reprobaue-
runt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli: A domino factum eſt iſtud,& eſt mi-
rabile in oculis noſtris?43 Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum dei, & da-
bitur genti facienti fructus eius.44 Et n qui ceciderit ſuper lapidem iſtum,confringe-
tur:ſuper quem vero ceciderit,cõteret eum.45 Et cum audiſſent principes ſacerdotũ
& Phariſæi parabolas eius,cognouerunt quòd de ipſis diceret. † 46 Et quærẽtes eum
tenere,timuerunt turbas:quoniam ſicut Prophetam eum habebant.

Reprobatis nuptiarum contemptoribus,& Cæſarei cenſus exploratoribus, mortuorum reſurrectionem & præceptum primum affirmat,& ſe Dauid filium approbat. XXII.

ET reſpondens Ieſus,dixit iterum in parabolis eis, dicens: † 2 Simile factum A
eſt regnum cœlorum homini a Regi,qui fecit nuptias filio ſuo. b 3 Et miſit
ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias,& nolebant venire. 4 Iterum miſit
alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis : Ecce prandium meum paraui, tauri
mei & altilia occiſa ſunt,& omnia parata: venite ad nuptias.5 Illi autem neglexerunt,
& abierunt,alius in villam ſuam,alius vero ad negotiationem ſuam.† 6 Reliqui vero
tenuerunt ſeruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cum audiſſet,
iratus eſt:& miſſis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos,& ciuitatem illorum ſuc-
cendit. 8 Tunc ait ſeruis ſuis:Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, non
fuerunt digni. 9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoſcunque inueneritis, vocate ad nu-
ptias. 10 Et egreſſi ſerui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos
& bonos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium. 11 Intrauit autem Rex vt videret B
diſcumbentes,& vidit ibi hominem nõ c veſtitum d veſte nuptiali. 12 Et ait illi:Ami-
ce,quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem ? At ille obmutuit. 13 Tunc
dixit rex miniſtris : † Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exte-
riores. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. 14 Multi autem ſunt vocati, pauci vero ele-
cti. e 15 Tunc abeuntes Phariſæi conſilium inierũt, vt caperent eum in ſermone. † 16
Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes:Magiſter, ſcimus quia verax
es,& viam dei in veritate doces,& non eſt tibi cura de aliquo.Non enim reſpicis per-
ſonam hominum. 17 Dic ergo nobis,quid tibi videtur: Licet cenſum dari Cæſari, an
non?18 Cognita autem Ieſus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ ? 19 O-
ſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. 20 Et ait illis Ieſus:Cu-
ius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? 21 Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: † Reddite er-
go quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt dei deo. 22 Et audientes mirati ſunt, & re-
licto eo abierunt. 23 In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe re- C
ſurrectionem:& interrogauerunt eum, 24 dicentes:Magiſter, Moyſes dixit, † Si quis
mortuus

† Marc.12.a Luc.20.b Iſa.5.a Iere.2.d

† Gen.37.d Marc.12.b Luc.20.c Sap.2.4

† Pſal.117.e 1.Pet.2.a Tit.4.b Act.4.b Rom.9.g Iſa.28.d Marc.12.b Luc.19.g 20.c.& 21.a † Ioan.7.e & g.

Ann.do.14. † Luc.14.d Apoc.19.a

† Sap.11.f

† 23.diſt.Eccleſia. Infr.25.e Sap.13.g 23.q.1.Niſi bella. † Mar.3.b.e

† Rom.13.b De eccle.cõ. Ex parte. Marc.12.b Luc.20.d † Act.13.d Deut.25.b Marc.12.d

i. Vide ſapientiã Chriſti,nõ ſtatim à principio dixit illis,meliores vobis publicani ſunt & meretrices, ſed prius cepit eos, & confeſſi ſunt quod ex duobus filiis ille obediẽs fuit, qui fecerit voluntatem patris. Poſtea vbi hoc cõfeſsi ſunt,ſubdit veniſſe Ioãnem per viã iuſtitiæ, hoc eſt in vita irreprehenſibili, cui etiã meretrices obedierunt, vos autem non. Theophylactus.

k. Qui ſunt agricolæ quibꝰ vineã locat dominus excolẽdam,niſi ſacerdotes? Ad gloriã quidem, ſi diligẽter vineã dei, id eſt, populum eius tractauerint: ad periculum autem, ſi negligenter. Chryſ. in Matth. hom.40.

l. Et vide quod ante ſeruos, poſtea filiũ nominauit: vt ſcias quod dei filius vnigenitus ſecũdũ diuinitatis potẽtiã nec nomẽ habet, nec conſortiũ cõmune cũ ſeruis. Reuerẽdus mittitur, nõ cũ famulis reuerẽdus, & bene addidit meũ, vt nõ vnus de multis, nec degeneris naturæ, aut minoris alicuius poteſtatis: ſed verus à vero, paterne imago veniſſe ſubſtãtiæ crederetur. Ambro. de fide lib.5.cap.4.

m. Ex oĩbus operibus eius cognouerũt eũ eſſe filium dei. Chry. ex Mat. Hom.40.

n. Si quis Chriſtianus Chriſtũ offenderit, nõ eũ Chriſtus corrumpit, ſed ipſe ſe corrũpit. Chriſtiani igitur in Chriſtũ peccãtes cadũt ſuper eum. Ipſe verò cadit in Iudæos & Gentes,qui nõ crediderunt in eum. Chry. homil.40. in Matth.

a. Vbi Rex nuptias facit, & nuptias filio ſuo,quid maiꝰ hac epulatione fieri poſſet? Chryſ. 1. Corin.5. Hom.15.

b. Serui miſsi qui inuitatos vocarẽt ad nuptias Chriſti & eccleſiæ, ſunt Apoſtoli. Eorũ enim erat propriũ cõmonefacere eos quos inuitauerũt prophetæ. Qui verò iterũ cũ præceptorũ conditione mittũtur, Apoſtolici ſunt ſucceſſores Apoſtolorum. Hila. ibid.

c. Nõ de veſtibus nobis ſermo eſt, ſed de operibus immundis. Chryſo. in matth. hom.14.

d. Veſtis nuptialis charitas, non fides. Si enim veſtẽ nuptialẽ baptiſma vel fidẽ dicimus, quis ſine baptiſmate & fide has nuptias intrauit? Eo enim ipſo foris eſt, quia necdũ credidit. Quid ergo debemus intelligere veſtẽ nuptialẽ, niſi charitatem? Qui ergo per charitatẽ venit ad homines, eãdẽ charitatẽ innotuit veſtẽ eſſe nuptialẽ. Greg. Hom 39. Item Chryſ. Nolimus igit, nolimus, inquã, dilectiſsimi, fidẽ nobis ad ſalutẽ ſatis eſſe exiſtimare. Nã niſi vitã purã exhibuerimus, & hac cœleſti vocatione digna nos induerimus veſtimenta cũ illo miſero excludemur. Chryſ. in Io. hom.9.

e. Non ad prudentes abeũt ad conſilium petẽdum, ſed ad ſatellites & diabolicos ſui ſimiles viros, vt tale ſit conſilium, quales conſiliatores. Quoniam qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium neceſſarium habet. Chry. ex var. in Matth. locis, hom.22.

mortuus fuerit nõ habens filium,vt ducat frater eius vxorem illius,& ſuſcitet ſemen
fratri ſuo. 25 Erãt autẽ apud nos ſeptem fratres,& primus vxore ducta defunctus eſt,
& non habens ſemen reliquit vxorẽ ſuam fratri ſuo, 26 ſimiliter ſecundus & tertius,
vſq; ad ſeptimum. 27 Nouiſſimè autẽ omniũ & mulier defuncta eſt. 28 In reſurrectio-
ne ergo cuius erit de ſeptem vxor?Omnes enim habuerunt eam. 29 Reſpondens autẽ
Ieſus,ait illis:Erratis,neſcientes ſcripturas,neq; virtutem dei. 30 In reſurrectione enim
f neq; nubent neq; nubentur,ſed erunt ſicut angeli dei in cœlo. 31 De reſurrectione au
tem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à deo dicente vobis:† 32 Ego ſum deus
Abraham,& deus Iſaac,& deus Iacob?Non eſt deus g mortuorum,ſed viuentiũ. 33 Et
D audientes turbæ mirabantur in doctrina eius. 34 Phariſæi autem audientes quòd ſilẽ-
tium impoſuiſſet Sadducæis,conuenerũt in vnum, 35 & interrogauit eum vnus ex eis
legiſdoctor tentans eum:† 36 Magiſter,quod eſt mandatum magnum in lege? 37 Ait il-
li Ieſus : Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,& in tota anima tua,& in
tota mente tua. 38 Hoc eſt maximum & primũ mandatum. 39 Secundũ autẽ ſimile eſt
huic:† Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. 40 In his duobus mandatis, h vniuerſa lex
pendet,& Prophetæ. 41 Congregatis autẽ Phariſæis interrogauit eos Ieſus, 42 dicens:
Quid vobis videtur de Chriſto?Cuius filius eſt?Dicũt ei:Dauid. 43 Ait illis:Quomo-
do ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominum,dicens: † 44 Dixit dñs domino meo,
ſede à dextris meis,donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorũ? 45 Si ergo
Dauid vocat eũ dñm,quomodo filius eius eſt? 46 Et nemo poterat reſpondere ei ver-
bum:neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare.

Probata Scribarum & Phariſæorum doctrina,eorum opera reprobat multis maledictis, & tandem finale illis comminatur exitium. XXIII.

A TVnc† Ieſus locutus eſt ad turbas,& ad diſcipulos ſuos, 2 dicens† a Super ca-
thedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. 3 Omnia ergo quæcunq; dixe-
rint vobis,ſeruate & facite: ſecundum opera vero eorum nolite facere. Di-
cunt enim & non faciunt.† 4 Alligant autem onera grauia & importabilia, & impo-
nunt in humeros hominum,digito autem ſuo nolunt ea mouere. 5 Omnia vero ope-
ra ſua faciunt vt videantur ab hominibus.Dilatant enim b phylacteria ſua,& magni-
ficant fimbrias. 6 Amant autem primos recubitus in cœnis, † & primas cathedras in
Synagogis, 7 & ſalutationes in foro,& vocari ab hominibus Rabbi.† 8 Vos autẽ noli-
te vocari Rabbi. Vnꝰ eſt enim magiſter veſter,omnes autẽ vos fratres eſtis. c 9 Et patrẽ
nolite vocare vobis ſuper terram† Vnus eſt enim pater veſter qui in cœlis eſt. 10 Nec
vocemini magiſtri,quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. 11 Qui maior eſt veſtrum,
erit miniſter veſter.† 12 Qui autem ſe exaltauerit,humiliabitur:& qui ſe humiliauerit
B exaltabitur.† 13 Væ* autem vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnũ
cœlorum ante homines. Vos enim non intratis,nec introeuntes ſinitis intrare. 14 Væ
vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ,† quia comeditis domos viduarum, orationes
longas orantes,propter hoc amplius accipietis iudicium. 15 Væ vobis Scribæ & Pha-
riſæi hypocritæ,quia circuitis mare & aridam,vt faciatis vnum d proſelytum,& cum
fuerit factus,facitis eũ filium gehennæ duplo quàm vos. 16 Væ vobis duces cæci, e qui
dicitis: Quicunq; iurauerit per tẽplum,nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi,
debitor eſt. 17 Stulti & cæci,quid enim maius eſt, aurum, an templũ quod ſanctificat
aurum? 18 Et quicunq; iurauerit in altari,nihil eſt. Quicunque autẽ iurauerit in dono
quod eſt ſuper illud,debet. 19 Cæci,quid enim maius eſt,donum an altare quod ſan-
ctificat donum? 20 Qui ergo iurat in altari,iurat in eo,& in omnibus quæ ſuper illud
ſunt. 21 Et quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipſo.
22 Et qui iurat in cœlo, iurat in throno dei,& in eo qui ſedet ſuper eum. 23 Væ vobis
Scribæ & Phariſæi hypocritæ, † qui decimatis mentham & anethum & f cymi-
num, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fi-

† Exod.3.b Marc.12.c

† Deut.6.a Leuit.19.c

† 13.quæ.5. Si nõ licet. Marc.12.c Luc.10.d Iaco.2.b

† Pſa.109.a Marc.12.f Luc.20.g

† An.do.34. 16.q.1.Et hoc diximꝰ Diſt.19.Secundum. 11.q.1.Non quales. 3.q.7.Sacerdos. Marc.12.g Luc.11.f 26.q.7.Alligant. † Marc.12.d Luc.11.f † Iacob.3.a

† Iacob.4.c

† Marc.12.g Luc.14.b.18.c † Luc.11.g

† Marc.12.d Luc.20.g

† Luc.11.f

f. Nemo ergo miretur, ſi angelis cõparentur, quæ angelorum domino copulãtur. Quis igitur neget hanc vitam fluxiſſe de cœlo, quam nõ facile inuenimus in terris? Amb. de virginibus li.1.

g. Manifeſtauit ſe eſſe deũ patrum, hoc eſt viuentium deum. Quis eſt enim viuorum deus, niſi qui eſt ſuper omnia deus, & ſuper quem alius non eſt deus? Irenæus lib.4.c.11.

h. Hæc omnium virtutem ſumma, hoc fundamentum. Simul enim cum charitate in deum ingreditur dilectio proximi. Chry. in 29. c. Gene. hom.55.

a. Dominus noſter Ieſus Chriſtus Rex & iudex & deꝰ noſter vſque ad paſsionis diem ſeruauit honorẽ põtificibus & ſacerdotibꝰ, quãuis illi nec timorẽ dei nec agnitionem Chriſti ſeruaſſent: illos autem redarguebat, quòd verba quidem legis annunciarent, eſſent autem ſine dilectione, & propterea iniuſti in deum & in proximum. Iren. li.4. ca.26.

b. Phylacterium Græcũ eſt, Latinè cõſeruatoriũ: quòd in eo legis memoria ſeruetur inſcripta, membrana erat in qua deſcripta erant dei præcepta quam fronti & etiam brachio circũponebant phariſæi ad oſtẽtationem.

c. Non vt neminẽ patrem vocent, ſed ne ignorẽt quẽ principaliter patrẽ vocare oporteat. Nam quemadmodũ nemo principaliter magiſter eſt, ſic nec pater, præter illum qui tam magiſtrorum quàm patrum omniũ cauſa eſt. Chryſoſto. in 23. ca. Matt. homil.73. Nec igitur obſtat quin à patribus noſtris patrimonium ſperemus, iuxta illud 2. Corin.12. Non enim debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.

* Deploratio potius quàm execratio, q.d. o vos ter infœlices.

d. Latinis aduena dicitur, vt põte qui ex aliena gente in alteram aſſumitur. Hic autem dicitur in religionem aduentitius. q.d. Vt pertrahatis aliquem in veſtram religionem.

e. Atque adeo Phariſæi ſic docebant, vt ſi quis iuraſſet per aureum vas, vel bouem vel ouem oblatam in ſacrificium, & deĩde peieraſſet, ſimilia perſolueret : ſi per templum vel altare, nihil. Theophile.

f. Idem quod cuminũ, herbã eſt ſatiua & ſylueſtris. q.d. legis minima obſeruatis, & quæ in primis ſeruari oportuit negligitis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.[g] [24] Duces cæci, excolantes culicem, camelú autẽ glutiẽtes. [25] Vę vobis Scribę & Pharisæi hypocritæ, quia mũdatis quod de foris est calicis & paropsidis, int⁹ autẽ pleni estis rapina & immũditia. † [26] Pharisęe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat & id quod deforis est mũdum. [27] Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, [h] quia similes estis sepulchris dealbatis, quę à foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. [28] Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autẽ pleni estis hypocrisi & iniquitate. [29] Væ vobis Scribę & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, [30] & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine Prophetarum. [31] Itaq; testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum qui Prophetas occiderunt. [32] Et vos [i] implete mensuram patrum vestrorum. † [33] Serpentes, & genimina viperarũ, quomodo fugietis à iudicio Gehennæ? [34] Ideo dico vobis: † Ecce ego mitto ad vos Prophetas & sapientes & Scribas, & † ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatẽ, [35] vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti, † vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. [36] Amen dico vobis, venient, hæc omnia super generationẽ istam. [k 37] Ierusalem Ierusalem quę occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, † quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cõgregat pullos suos sub alas, & noluisti? [38] Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. [39] Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini.

g. Sensus est, minima obseruatis, maxima cõmemnitis. Ex hac enim peruersitate erũt illud eis accidit, quòd possunt hæc in allegoriam referri, vt dimitteret Barrabam. quia ipse videlicet nõ soluerat sabbatum quod magna diligẽtia carnaliter obseruabant. Augu. quæst. euang. li. 1. ca. 35.

h. Cum à foris enim recte offerre putentur, similem zelum Cain habebant in semetipsis, propter quod occiderunt iustum, prætermittentes consilium verbi, quemadmodũ & Cain. Ireneus lib. 4. c. 34.

i. Patres vestri seruos occiderunt, & vos filium occidetis beriem. propheras occiderunt, & vos dominũ occidẽdo peccati illorum mensuram consummabitis. Chryso.

k. Propter has illorum impietates abdicauit eos in perpetuũ: itaq; desijt propheras mittere ad eos. Lactan. lib. 4. c. 21.

l. Hoc legẽ veterem libertatis hominis manifestauit: quia liberum cum deus fecit ab initio, habentem suam potestatem, sicut & suam animam ad vtendum sententia dei voluntarie, & non coactũ à deo. Vis enim a deo non fit, sed bona sententia adest illi semper. Ireneus lib. 4. cap. 71.

Discipulis sciscitantibus à Christo signum aduentus eius & finis seculi, multa cauenda præcipit, & varia futura prodigia prædicit. XXIIII.

A T † egressus Iesus de templo ibat. Et [a] accesserũt discipuli eius, vt ostenderent ei ædificationes templi. [b 2] Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. [3] Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli eius secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signũ aduentus tui, & consummationis seculi? [4] Et respondens Iesus, dixit eis: † Videte ne quis vos seducat. [5] Multi enim venient in nomine meo, dicẽtes: Ego sum Christus, & multos seducent. [8] Audituri enim estis prælia & opiniones præliorum, videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. [7] Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræmotus per loca. [8] Hæc autem omnia initia sunt dolorum. † [9] Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gẽtibus propter nomen meũ. [10] Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicẽ tradent, & odio habebunt inuicem. [11] Et multi Pseudoprophetæ surgent, & seducẽt multos: [12] & quoniã abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. † [c 13] Qui autem perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. [14] Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe [d] in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio. [15] Cum ergo videritis abominationem desolationis quæ dicta est † à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat. [16] Tunc qui in Iudæa sunt, fugiãt ad mõtes: [17] & qui in tecto, nõ descẽdat tollere aliquid de domo sua: [18] & qui in agro, nõ reuertatur tollere tunicã suã. † [e 19] Væ autẽ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. † [20] Orate autẽ vt non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbato. [21] Erit enĩ tũc tribulatio magna, qualis nõ fuit ab initio mũdi vsq; modo, neque fiet. [22] Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. † [23] Tunc si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. † [24] Surgẽt enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorẽ inducantur, si fieri potest, etiam electi

a. Cum audissent Apostoli, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, admirabantur si tale templum desolandum esset. Et ideo accesserunt vt ostenderent ei structuras templi tanquã admirandas. Euthym. ibid.

b. Superius ingressus est dominus templum, quærens sanctitatem templi: sed cũ in templo nihil inueniret proprium templi, egressus de templo ibat: quia ædificium quidem stabat, quod erexerunt homines: sanctitas vero ceciderat, quã cõstituerat deus. Chrysost. in Matt. Hom. 47.

c. Nimirum virtus boni operis perseuerantia est. Et præcepto legis cauda hostiæ in sacrificio iubetur offerri. In cauda quippe finis est corporis, & ille bene immolat, qui sacrificium boni operis vsque ad finem debite perducit actionis. Greg. Ho 25.

d. Hoc est, in accusationem & redargutionem eorũ qui euangelio credere noluerunt. Chry.

e. Pregnans est, qui res alienas concupiscit: nutriens est qui iam rapuit quod cõcupierat. Aug. de verbis domi. in Euang. secundum. Matt. Ser 20.

f. Confusis scilicet indiciis signorum perrumpi necesse est etiam eos qui in discernendis spiritibus ac distinguendis virtutibus videntur eruditi. Clemens li. 6. Recogni.

electi. [25] Ecce prædixi vobis. [26] Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. [27] Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsq; in occidentẽ, ita erit & aduentus filij hominis. † [28] Vbicunq; fuerit [g] corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. [29] Statim autem post tribulationem dierũ illorum † sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadẽt de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur: & tunc parebit signum filij hominis in cœlo. † [30] Et tunc plangent omnes tribus terrę, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cũ virtute multa & maiestate. [31] Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor vẽtis, à summis cęlorũ vsque ad terminos eorum. † [32] Ab arbore autem fici discite parabolã: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas. [33] Ita & vos cũ videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis. [34] Amẽ dico vobis, quia nõ præteribit generatio hæc, donec omnia fiãt. † [35] Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. [36] De die autẽ illa & hora nemo scit, neq; angeli cœlorum, nisi pater [h] solus. † [37] Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. [38] Sicut enim erant in diebus ante diluuiũ comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradẽtes, vsq; ad eum diem quo intrauit in arcam Noë, [39] & non cognouerunt donec venit diluuiũ, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. † [40] Tunc duo erũt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur. [41] Duæ [k] molentes* in mola, vna assumetur, & vna relinquetur. Duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur. † [45] Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester vẽturus sit. [44] Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtiq;, & non sineret perfodi domum suam. † Ideo & vos estote parati, quia qua hora nescitis filius hominis vẽturus est. [45] Quis putas est fidelis seruus & prudẽs, quem constituit dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? † [46] Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius inuenerit sic facientem. [47] Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua cõstituet eum. [48] Si autẽ dixerit malus seruus ille in corde suo: Moram facit dñs meus venire: [49] & cœperit percutere cõseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: [50] veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, [51] & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis. † Illic erit fletus, & stridor dentium.

g. Cadauer, domini corpus propter mortem, nisi enim ille cecidisset, nos non resurrexissemus. Aquilas autem appellat, vt ostẽdat ad alta eum oportere contẽdere, qui ad hoc corpus accedit. Chr. 1. Cor. 10. ho. 24.

h. Dictio, sol⁹, in ordine ad creaturas intelligitur, non ad filium. Euthy. ibidem.

i. Assumetur ecclesia, relinquetur synagoga: vel mens bona assumitur, improba derelinquitur. Amb. de Cain & Abel lib. 1. cap 8.

k. Mola pauperes inopẽsq; demonstrat: lectus, diuites & quietos ostendit, significans quia tam de pauperibus quàm de diuitibus quidam liberantur, & quidam pereunt. Chryf. Sermo. De ascensione dõ.

* Etiam in vilissimo vitæ genere Christ⁹ habet suos, alterum sibi vendicat, alterum abiicit.

l. Quanquam in commune nos ad indefessam vigilantiæ curam adhortetur, specialem tamen populi principibus, i. episcopis in expectatione aduentuq; suo solicitudinem mandat. Hunc enim seruum fidelem atq; prudentem præpositum familiæ significat commodà atque vtiliter cõmissi sibi populi curantẽ. Hila. ibi.

Futuri iudicij seueritas per parabolas decem virginum & decem talentorum arguitur, ac iustorum & iniustorum per opera discrimen & situs ordinatur. XXV.

TVnc simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. † [2] Quinq; autem ex eis erant [a] fatuæ, & quinque prudentes. [3] Sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt [b] oleum secum. † [4] Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. [5] Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt. [6] Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obuiam ei. [7] Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. [8] Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. [9] Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendẽdentes, & emite vobis. [10] Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. [11] Nouissimè vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes: † Domine, domine, aperi nobis. [12] At ille respondens, ait: Amẽ dico vobis, nescio vos. † [13] Vigilate itaque, quia nescitis diem neq; horam. † [14] Sicut enim homo peregre proficiscens, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. [15] Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum, vnicuique [c] secundum propriã virtutem, & profectus est statim. [16] Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. [17] Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. [18] Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscon-

a. Fatuis virginibus non infidelitatis aut peruersæ fidei crimẽ inuritur, sed olei tantùm defectus: quia scilicet misericordiã non exercuerant, neq; eleemosynas fecerant. Virgines erãt, sed castum cor non habebant. Castitas discordiæ nõ conuenit, nec aliis vitiis. Chry. in 6. cap. Zacha. in hæc verba: Ecce vir, oriens nomen eius.

b. Oleum illud misericordia est, si de substantia nostra aliis largiamur, si substantiam nostram oleũ faciamus, tunc super id quod habemus, adijcietur nobis: & in illo tempore non dicemus: Date nobis de oleo vestro. Chr. in 12. c. Heb. ho. 28 c. Id est, secundum propriã & naturalem possibilitatẽ, non autem secundum proprium meritum, quia aliud est posse operari, aliud operari: & aliud est posse habere charitatẽ: aliud habere charitatem: & aliud est capacem esse continentiæ, iustitiæ, sapientiæ, aliud vero esse continentem, iustũ, atque sapientem. Amb. de vocã. gentium, lib. 2. cap. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

dit pecuniam domini sui. 19 Post multum vero temporis venit dominus seruorũ illo-
rum,& posuit rationem cum eis. 20 Et accedens[d] qui quinq; talenta acceperat,obtulit
alia quinq; talenta,dicens:Dñe,quinq; talenta tradidisti mihi, ecce alia quinq; super-
lucratus sum. 21 Ait illi dominus eius:Euge serue bone & fidelis,quia super pauca fui-
sti fidelis,super multa te constituam.intra in gaudium domini tui. 22 Accessit autem
& qui duo talenta acceperat,& ait:Domine, duo talẽta tradidisti mihi,ecce alia duo
lucratus sum. 23 Ait illi dominus eius: † Euge serue bone & fidelis, quia super pauca
fuisti fidelis,super multa te constituam. intra in gaudium domini tui. [e] 24 Accedens
autem & qui vnum talentum acceperat,ait:Domine scio quia homo durus es,metis C
vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti: 25 & timens abij & abscondi talen-
tum tuum in terra.ecce habes quod tuum est. 26 Respondẽs autem dominus eius, di-
xit ei:Serue male & piger, sciebas quia meto vbi non semino , & congrego vbi non
sparsi. [f] 27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis,& veniẽs ego
recepissem vtiq; quod meum est,cum vsura. 28 Tollite itaque ab eo talentum,& date
ei qui habet decem talenta.†[g] 29 Omni enim habenti dabitur,& abundabit:ei autem
qui nõ habet,&quod videtur habere,auferetur ab eo. 30 Et inutilem seruum eiicite in
tenebras exteriores.illic erit fletus,& stridor dentium. 31 Cum autẽ venerit filius ho-
minis in maiestate sua,& omnes angeli cum eo,tunc sedebit super sedem maiestatis
suæ,† 32 & congregabuntur ante eum omnes gentes,&separabit eos abinuicem,sicut
pastor segregat oues ab hœdis. 33 Et statuet oues quidem à dextris suis,hœdos autem
à sinistris. 34 Tunc dicet Rex iis qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei,
possidete paratum vobis regnum à constitutione mũdi.[h]† 35 Esuriui enim,& dedistis
mihi manducare.Sitiui,& dedistis mihi bibere.†Hospes erã,& collegistis me. 36 Nu-
dus,& operuistis me. † Infirmus,& visitastis me. In carcere eram, & venistis ad me.
37 Tunc respondebunt ei iusti,dicentes:Dñe,quando te vidimus esurientem & paui- D
mus?sitientẽ,& dedimus tibi potum? 38 Quando autem te vidimus hospitẽ & colle-
gimus te?aut nudum,& cooperuimus te? 39 Aut quãdo te vidimus infirmũ,aut in car-
cere,& venimus ad te? 40 Et respondens Rex dicet illis:Amen dico vobis:quandiu fe-
cistis vni de his fratribus meis minimis,mihi fecistis. 41 Tunc dicet & iis qui à sinistris
erunt:†Discedite à me maledicti in ignem æternum,qui paratus est diabolo,& ange
lis eius. 42 Esuriui enim,& non dedistis mihi manducare. Sitiui,& non dedistis mihi
potum. 43 Hospes eram,& non collegistis me.Nudus,& non operuistis me.Infirmus
& in carcere,& non visitastis me. 44 Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes:Domine,
quando te vidimus esurientem,aut sitientem,aut hospitem,aut nudum,aut infirmũ,
aut in carcere,& non ministrauimus tibi? 45 Tunc respondebit illis,dicens:Amẽ dico
vobis:quandiu non fecistis vni de minoribus his,nec mihi fecistis.† 46 Et ibunt hi in
supplicium æternum,iusti autem in vitam æternam.

†Luc.19.c — †Sup.13.b Marc.4.c Luc.8.c.& 19.d — †Apoc.19.d Ephes.1.a — †Isa.58.b Ezech.18.b †Di.42.c.t †Eccl.7.d — †Psal.6.d Supr.7.c Luc.13.f — †Ioan.5.e

d. Ille cui fuerant talenta quinque commissa, ille est qui docendi aliis studium impendit. Ille vero cui vnũ est datum, discipuli videtur gestare personã, cui nõ minus periculi imminet si negligat audita à præceptore, quàm preceptori docere negligenti. Chryso. in 12.ca.Heb.homi.30.

e. Verè quod scriptum est, ad excusãdas excusationes in peccatis, etiam huic seruo contigit, vt ad pigritiã & ad negligentiam, superbiæ quoque crimen accederet. Qui enim simpliciter debuit inertiam confiteri,& orare patrẽfamilias, econtrario calumniatur, & dicit se prudenti fecisse cõ silio: ne dum lucra pecuniæ quęreret, etiam de sorte periclitaretur. Hiero.ibi.

f. Sicut ille qui duo acceperat, imitatus est illum cui quinque data erant, sic & te decebat æmulari illum cui fuerant duo talenta commissa. Chrys.ibi.

g. Virtutum quippe munera otiosa esse non possunt: quoniam sicut veritas ait: Omni habenti dabitur,&c. Non igitur ad hoc datur cõtinentia, vt cõcupiscentiis non repugnet: nec cuiquã tribuitur sapientia & intellectus, vt non die ac nocte in domini lege meditetur. Quid agit donũ dilectionis, si beneuolentię sollicitudo nõ vigilat? Quis fructus est patientię si non habet fortitudo quod toleret? Amb. de voc. gen. lib.2. cap.10.

h. Vide autem quos tibi det gratia debitores. Facit tibi patrem debitorem deum, qui pro munere quo pauper adiutus est fœnus exoluet, quasi boni debitor creditoris. Facit tibi debitorẽ filium dei, qui ait: Esuriui, & dedistis mihi manducare,&c. Quod enim vnicuique minimorum collatum fuerit, sibi dicit esse collatum. Amb. de Nabut. Iezraelita, ca.14.

Christus cœna facta in cœnaculo,& precatione in horto,à Iuda traditur,à Iudæis capitur,ducitur,& accusatur,atque à Petro negatur. XXVI.

ET† factum est cum consummasset Iesus sermones hos omnes,dixit discipu- A
lis suis:[a] 2 Scitis quia post biduũ pascha fiet,& filius hominis tradetur vt cru-
cifigatur. 3 Tunc congregati sunt principes sacerdotũ, & seniores populi in
atrium principis sacerdotum,qui dicebatur[b]Caiphas, 4 & consiliũ fecerunt vt Iesum
dolo tenerent & occiderent. 5 Dicebant autem : Non in die festo.ne forte tumultus
fieret in populo.† 6 Cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi, 7 ac-
cessit ad eũ mulier habens alabastrum vnguẽti pretiosi,& effudit super caput ipsius
recumbentis. 8 Videntes autẽ discipuli,indignati sunt,dicẽtes: Vt quid perditio hæc?
9 Potuit enim istud venundari multo,& dari pauperibus. 10 Sciens autẽ Iesus, ait illis:
Quid molesti estis huic mulieri?Opus bonũ operata est in me. 11 Nam semper paupe-
res habetis vobiscũ,me autem nõ semper habebitis.[c] 12 Mittens enim hæc vnguẽtum
hoc

An.do.34. †Marc.14.a Luc.22.a Ioan.12.a — †Marc.14.a Ioan.12.a Luc.7.f

a. Dixit autem hæc, significans propinquam esse mortem suã. Nam ipso legalis paschæ tempore passurus erat & ipse. Non autem simpliciter dixit, tradetur, sed addidit, vt crucifigatur. Euthym.ibi.

b. Ab Anna pontifice ad Caipham mediarunt tres pontifices, quorum nõ meminit euangelium: Ismael filius Iabi, Eleazarus filius Annæ,& Simon filius Camithi, singuli per annum: quibus successit Caiphas anno quo Christus passus est. Euseb. post Ioseph.lib. Antiq.18.ca.8.

c. Docet nos quòd mulier hæc iuxta diuinam dispensationem hoc fecerit, præsignans mortem illius, & corporis sepulturam. Non enim tulisset Christus vnguẽto vngi, nisi mysterium quoddam subfuisset. Theophyla.ibi.

hoc in corpus meum,ad sepeliendũ me fecit. 13 Amen dico vobis, vbicũq; prædicatũ
fuerit hoc Euangelium in toto mundo,dicetur & quòd hęc fecit in memoriam eius.
B †14 Tunc abiit vnus de duodecim qui dicebatur Iudas Scariotes ad Principes sacer-
dotũ, 15 & ait illis:Quid vultis mihi dare,& ego vobis eũ tradã? At illi cõstituerunt ei
triginta argẽteos. 16 Et exinde quærebat opportunitatẽ vt eum traderet. 17 Prima autẽ
die azymorum accesserũt discipuli ad Iesum,dicẽtes:Vbi vis paremus tibi comedere
Pascha? 18 At Iesus dixit:Ite in ciuitatẽ ad quẽdam,& dicite ei:Magister dicit:Tẽpus
meũ prope est,apud te facio Pascha cum discipulis meis. 19 Et fecerunt discipuli sicut
constituit illis Iesus,& parauerũt Pascha. 20 Vespere autẽ facto discumbebat cũ duo-
decim discipulis suis: 21 & edentibus illis,dixit:† Amẽ dico vobis,quia vnus vestrũm
me traditurus est. 22 Et contristati valde,cęperunt singuli dicere: Nunquid ego sum,
dñe? 23 At ipse respondens,ait:Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tra-
det. 24 Filius quidẽ hominis vadit,sicut scriptum est de illo:væ autem homini illi per
C quem filius hominis tradetur.Bonũ erat ei,si natus non fuisset homo ille. 25 Respon-
dens autem Iudas qui tradidit eum,dixit:Nunquid ego sum,Rabbi?Ait illi:Tu dixi-
sti.†[d] 26 Cœnantibus autem eis,accepit Iesus panem,&benedixit,ac fregit,dedítq; di-
scipulis suis,& ait:Accipite & comedite,[e]hoc est corpus meũ.† 27 Et accipiens calicẽ
gratias egit,& dedit illis,dicẽs:Bibite ex hoc omnes. 28 Hic est enim sanguis meus no-
ui testamenti,qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. 29 Dico autem
vobis,non bibam amodo de hoc genimine vitis vsq; in diem illum,cum illud bibam
vobiscum nouum in[f]regno patris mei.† 30 Et hymno dicto,exierunt in montem Oli-
ueti. 31 Tũc dicit illis Iesus:Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte.Scri-
ptum est enim:†Percutiam pastorem,& dispergẽtur oues gregis. 32 Postquam autem
resurrexero,†præcedam vos in Galilęã. 33 Respondens autem Petrus,ait illi:Et si om-
nes scandalizati fuerint in te,ego nunquã scandalizabor. 34 Ait illi Iesus:[g]Amen dico
D tibi,quia in hac nocte antequã gallus cantet,ter me negabis. 35 Ait illi Petrus: Etiam
si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.
† 36 Tunc venit Iesus cum illis in villam quæ dicitur Gethsemani. Et dicit discipulis
suis:Sedete hic,donec vadã illuc,& orem. 37 Et assumpto Petro &duobus filiis Zebe-
dæi,cœpit contristari & mœstus esse. 38 Tunc ait illis:† Tristis est anima mea vsq; ad
mortem.Sustinete hic & vigilate mecũ. 39 Et progressus pusillum,procidit in faciem
suam orans,& dicens:†[h]Pater mi,si possibile est,transeat à me calix iste. Veruntamẽ
non sicut ego volo,sed sicut tu. 40 Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormiẽ-
tes,& dicit Petro:Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?[i] 41 Vigilate & orate,vt
non intretis in tẽtationem.Spiritus quidem promptus est,caro autem infirma. 42 Ite-
rum secundò abiit, & orauit, dicens: Pater mi,si non potest hic calix transire nisi bi-
bam illum,fiat voluntas tua. 43 Et venit iterum,&inuenit eos dormientes.Erant enim
oculi eorum grauati. 44 Et relictis illis,iterum abiit, & orauit tertiò eundem sermonẽ
E dicens. 45 Tunc venit ad discipulos suos,&dicit illis:†Dormite iã,& requiescite.Ecce
appropinquauit hora,& filius hominis tradetur in manus peccatorum. 46 Surgite,ea-
mus.Ecce appropinquabit qui me tradet.†[k] 47 Adhuc ipso loquẽte,ecce Iudas vnus de
duodecim venit,& cũ eo turba multa cum gladiis & fustibus, missi à principibus sa-
cerdotum,& senioribus populi. 48 Qui autem tradidit eum,dedit illis signum,dicẽs:
Quemcunq; osculatus fuero,ipse est,tenete eũ. 49 Et cõfestim accedens ad Iesum,di-
xit:Aue Rabbi.Et osculatus est eum. 50 Dixítq; illi Iesus:Amice,ad quid venisti?Tũc
accesserunt & manus iniecerunt in Iesum,& tenuerũt eum.† 51 Et ecce vnus ex iis qui
erant cum Iesu,extendens manum, exemit gladium suum,& percutiẽs seruum prin-
cipis sacerdotum,amputauit auriculam eius. 52 Tunc ait illi Iesus:†Cõuerte gladium
tuum in locum suum.†[l]Omnes enim qui acceperint gladium,gladio*peribunt. 53 An
putas quia non possum rogare patrẽ meum,& exhibebit mihi modo plusquam[m]duo
decim legiones angelorum? 54 Quomodo ergo implebuntur scripturæ? Quia sic o-
portet fieri. 55 In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gla-

†Zach.11.c 11.q.3.Abiit Iudas. Marc.14.b Luc.22.a Marc.14.b Luc.22.b Ioan.13.b — †2.q.1.Vnus ex vobis. De cons. d. Si sacerdos Supra 18.b Psalm.40.c. — †1.Cor.11.e — †De cele. miss. Cum Marthę. De reli. & ven. Clemen. c.1 Marc.14.c Luc.22.b Ioan.6.f 1.Cor.11.c Heb.9.c †Mar.14.c Ioannis 18.a †Zacha.13.c Ioan.16.g †Mar.14.c & 16.b — †Mar.14.d Luc.22.d Ioan.18.a †Mar.14.d De cel. miss. In quadam — †Ioan.12.d Marc.14.d Luc.22.e — †Marc.14.e — †Ibid.e Luc.22.e Ioan.18.a — †Marc.14.e Luc.22.e Ioan.18.b — †23.q.1.c.1. q.4. Duo ita. q.8 De episcopis. Cum à Iudæis. †Gen.9.a Apoc.13.c.

d. Nam inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substãtiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens: Accipite & comedite,&c. & sanctificatione repetita, Accipite & bibite,&c. Euseb. Emis. hom. 5. de Pascha.

e. Liquet igitur quòd præter naturæ ordinẽ virgo generauit: & hoc quod cõficimus corpus, ex virgine est. Quid naturæ igitur quæris ordinẽ in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex virgine? Vera vtique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est, vere ergo carnis illius sacramẽtũ est. Ipse clamat dominus Iesus, Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborũ cœlestium alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationẽ aliud dicitur, post cõsecrationẽ sanguis nuncupatur. Ambro. de iis qui initiantur mysteriis, cap.9.

f. Hoc est in statu resurrectionis propè imminentis, in quo cũ nouo modo comedit, scilicet immortalis factus, & in gloriã translatus.

g. Magnum profecto hoc dogma hinc discimus, quia videlicet nullo modo hominis voluntas sufficit, nisi auxilio superiori roboretur. Et quia nihil poterimus lucrari superiori patrocinio, si voluntas nostra repugnat: quorum alterũ Petrũ, alterum Iudam confirmat. Chry. in Matth. homil. 83.

h. Non ad spiritus sancti cõpassionem, sed ad rationabilis assumptionem animę, & naturæ humanæ refertur affectum. Ambr. de incarn. dom. sacra. cap.7.

i. Certè solennes orationes cum gratiarum actione sũt deferẽdæ, cum è somno surgimus, cum prodimus, cum cibum paramus sumere, cũ sumpserimus, & hora incẽsi, cum denique cubitũ pergimus. Sed etiam in ipso cubili volo Psalmos cum oratione dominica frequenti contexas vice, vel cum euigilaueris, vel antequam sopor corpus irriget: vt te in ipso quietis exordio rerum secularium cura liberã diuina meditantem somnus inueniat. Amb. de virgi. lib.3.

k. In his omnibus passionis est ordo, sed in osculo Iudę hæc fuit ratio, vt doceremur inimicos omnes, eosq; quos sciremus desæuituros in nos esse, diligere. Osculum enim eius dominus nõ respuit. Hilar. ibid.

l. Priuati quique, qui nullo iure vti gladio permittuntur: secus de magistratibus, qui iussa dei perficiunt, & talionem de nocentibus sũmunt. ad Roma. 13.a.

* Sup. secũdum legem quæ iubet homicidas interfici.

m. Non indigeo duodecim apostolorum auxilio, etiã si omnes me defenderẽt, qui possum habere duodecim legiones angelici exercitus. Vna legio apud veteres sex milibus complebatur hominum. Hier. ibidem.

Universidad de Deusto Biblioteca

diis & fuſtibus comprehendere me. Quotidie apud vos ſedebam docens in templo,
& nõ me tenuiſtis. † 56 Hoc autẽ totũ factũ eſt, vt adimplerẽtur ſcripturæ Propheta-
rũ. Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. † 57 At illi tenentes Ieſum, duxerunt ad
Caipham principem ſacerdotum, vbi Scribæ & ſeniores conuenerãt. 58 Petrus autem
ſequebatur eum à longe, vſq; in atrium principis ſacerdotum. Et ingreſſus intro ſede
bat cum miniſtris, vt videret finẽ. 59 Principes autem ſacerdotũ & omne concilium
quærebant [n] falſum teſtimoniũ contra Ieſum, vt eum morti traderent: 60 & non inue-
nerunt, cum multi falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſſimè autem venerũt duo falſi teſtes,
61 & dixerunt: Hic dixit: † Poſſum deſtruere templum dei, & poſt triduum reædifica-
re illud. 62 Et ſurgens princeps ſacerdotũ, ait illi: Nihil reſpondes ad ea quę iſti aduer-
ſum te teſtificãtur? 63 Ieſus autẽ tacebat. Et princeps ſacerdotũ ait illi: Adiuro te per
deũ viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius dei. 64 Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti. Ve- G
runtamen dico vobis, [o] amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis
dei, † & venientem in nubibus cœli. 65 Tunc princeps ſacerdotũ ſcidit veſtimẽta ſua,
dicẽs: Blaſphemauit. 66 Quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nũc audiſtis blaſphemiã.
Quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt: Reus eſt mortis. † 67 Tunc expue-
runt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. Alij autẽ palmas in faciem eius de-
derunt, 68 dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, Quis eſt qui te percuſſit? 69 Petrus vero
ſedebat foris in atrio, & acceſſit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu cum Ieſu Galilæo e-
ras. 70 At ille negauit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis. 71 Exeunte autem il-
lo ianuam, vidit eum alia ancilla, & ait iis qui erant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazare-
no. [p] 72 Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. 73 Et poſt puſillũ
acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es. Nam & loquela tua
manifeſtum te facit. 74 Tunc cœpit deteſtari & iurare quia non nouiſſet hominem. Et
cõtinuo gallus cantauit. 75 Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu quod dixerat illi: Priuſ-
quam gallus cantet, ter me negabis. † Et egreſſus foras, fleuit amare.

Chriſtus apud Pilatum vexatus, Iuda ſuſpenſo & Barraba dimiſſo, damnatur, ad mortem trahitur, crucifigitur, & irridetur, moritur, à cruce demiſſus ſepelitur. XXVII.

MAne † autem facto conſilium inierunt omnes principes ſacerdotum & ſenio- A
res populi aduerſus Ieſum, vt eum morti traderent. 2 Et vinctum adduxerũt
eum & tradiderunt Pontio Pilato Præſidi. [a] 3 Tunc videns Iudas qui eũ tra-
didit, quòd damnatus eſſet: † pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principi-
bus ſacerdotum & ſenioribus, 4 dicens: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum. At illi di-
xerunt: Quid ad nos? Tu videris. 5 Et proiectis argenteis in templo, receſſit, & abiens
laqueo ſe ſuſpendit. 6 Principes autem ſacerdotum acceptis * argenteis, dixerunt: Nõ
licet eos mittere in corbanam, quia pretium ſanguinis eſt. 7 Conſilio autem inito, † e-
merunt ex illis agrum figuli in ſepulturã peregrinorũ: 8 propter hoc vocatus eſt ager
ille Acheldemach, hoc eſt, ager ſanguinis, vſq; in hodiernum diem. 9 Tunc impletum
eſt quod dictum eſt [b] per Ieremiã Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argẽ- B
teos pretium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Iſrael, 10 & dederunt eos in agrũ
figuli, ſicut conſtituit mihi dñs. † 11 Ieſus autem ſtetit ante præſidem: & interrogauit
eum præſes, dicens: † Tu es Rex Iudęorum? Dicit illi Ieſus: [c] Tu dicis. 12 Et cum accu-
ſaretur à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit. 13 Tunc dicit illi Pi-
latus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia? 14 Et non reſpondit ei ad vl-
lum verbum, ita vt miraretur præſes vehementer. † 15 Per diem autem ſolennem con-
ſueuerat præſes populo dimittere vnum vinctum quem voluiſſet. 16 Habebat autem
tunc vnum vinctum inſignem, qui dicebatur [d] Barrabas. 17 Congregatis ergo illis, di-
xit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis, Barrabam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus?
18 Sciebat enim quòd per inuidiam tradidiſſent eum. 19 Sedente autem illo pro tri- C
bunali, miſit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iuſto illi. Multa enim paſſa ſum
hodie

n. Vt illis quidem videbatur, verum erat teſtimoniũ: vt autem rei veritas erat, falſum. Vel etiam cum ſcirent quòd aduerſus innocentem verum teſtimonium non inuenirent, iam falſum quoque requirebãt teſtimoniũ. Euthy. ibi.

o. Hoc eſt, Quem nũc paruipẽditis, videbitis ſtatim per totum orbem prædicari patri æqualem, & in dextra eius ſedẽtem, ſed & in fine ſeculi videbitis eum adeſſe iudicem veſtrûm & cæterorum.

p. Bene fortis in die Petr⁹, nocte turbatur, & ante galli cantum labitur, & labitur etiam tertiò: vt ſcias nõ inconſulta effuſione ſermonis eſſe prolapſum, ſed mẽtis quoque mutatione turbatum. Idẽ tamen poſt galli cantum fit fortior, & iam dignus quem Chriſtus aſpiciat: quia oculi domini ſup iuſtos. Ambr. hexaemeron lib. 5. ca. 24.

a. De quo ſcriptũ erat Iere. 17. quòd Iudæ peccatum ſcriptum erat ſtylo ferreo & vngue adamantino, & propterea indelebile, cum quo deſperãs abiuit. Euſe. de demonſtratione lib. 10.

* Singuli argentei, ſingulis didrachmis æſtimari poſſunt id eſt ſeptem ſolidis noſtris

b. Vbi diligenter conſiderabis, cum hæc non habeãtur apud Ieremiã prophetã num arbitrari oporteat ea per quandam malitiã ſublata eſſe, an verò librarij erratum fuiſſe, vt pro Zacharia poſuerit Ieremiam. Euſeb. de demonſtrati. lib. 10. cap. 4.

c. Sic reſpondit, vt & verũ diceret, & ſermo eius calũniæ non pateret. Et attẽde quòd Pilato qui promebat ſententiam inuitus, aliqua ex parte reſponderit, ſacerdotibus autẽ & principibus reſpondere noluerit, indignos ſuo ſermone iudicãs. Hiero. ibi.

d. Barabbas cum ſimplici r, & duplici b, à Bar filius, & abba pater, quaſi fili⁹ patris ſui: cum duplici r, à bar, & Rabbi magiſter quaſi filius magiſtri.

† Iſa. 53. e Thren. 4. d † Mar. 14. f Lucæ 22. f Ioan. 18. c
† Ioan. 2. d
† Sup. 16. d 1. Theſſ. 4. d Roma. 14. b † Iſa. 50. c Marc. 14. g Luc. 22. f Ioan. 18. c
† Io. diſ. Pon dere. ca. Vt conſtituerẽtur.
An. do. 34. † Marc. 15. a Luc. 23. a Ioan. 18. e
† De pe. di. 3. ca. Inter hęc. c. Iudas Gene. 44. d 1. q. 1. Qui ſtudet. De pæ. di. 6. Quiuult. Actor. 1. c † Iere. 32. b Zachar. 11. c Marc. 15. a Luc. 23. a Ioan. 18. f
† Mar. 15. a Lucæ 23. a Ioan. 18. f † Ioan. 19. b
† Mar. 15. a Luc. 23. c Ioan. 18. g

hodie per viſum propter eum. [e] 20 Principes autẽ ſacerdotũ & ſeniores perſuaſerunt
populis vt peterent Barabbam, Ieſum vero perderent. 21 Reſpondens autem pręſes ait
illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbã. † Dixit illis Pi-
latus: Quid igitur faciam de Ieſu qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes: † Crucifigatur.
23 Ait illis præſes: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabãt, dicẽtes: Crucifigatur.
24 Vidẽs autẽ Pilatus quia nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, accepta aqua la-
uit manus coram populo, dicens: Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, vos vide-
ritis. 25 Et reſpõdens vniuerſus populus, dixit: † [f] Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios
noſtros. 26 Tunc dimiſit illis Barabbam, Ieſum autem flagellatũ tradidit eis vt cruci-
D figeretur. 27 Tunc milites præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorium, congregauerunt
ad eũ vniuerſam cohortem: 28 & exuentes eum, chlamydem coccineam circundede-
runt ei: 29 & plectentes coronam de ſpinis poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem
in dextera eius, [g] & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes: † Aue rex Iudæorum.
30 Et expuentes in eũ, acceperunt arundinẽ, & percutiebant caput eius. 31 Et poſtquam
illuſerunt ei, exuerunt eum chlamydem, & induerunt eum veſtimentis eius: & duxe-
runt eũ vt crucifigerent. † 32 Exeuntes autẽ inuenerũt hominem Cyrenæum, nomine
Simonem, hunc angariauerunt vt tolleret crucem eius. 33 Et venerũt in locum qui di-
citur Golgotha, quod eſt Caluariæ locus. 34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle
mixtum. † Et cum guſtaſſet, noluit bibere. [h] † 35 Poſtquam autem crucifixerunt eũ, di-
uiſerunt veſtimẽta eius ſortem mittẽtes, vt impleretur quod dictum eſt per Prophe-
tam, dicentem: † Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meã miſerunt ſor-
tẽ, 36 & ſedentes ſeruabant eũ. 37 Et impoſuerunt ſuper caput eius cauſam ipſius ſcri-
ptã: Hic eſt Ieſus Rex Iudæorũ. 38 Tunc crucifixi ſunt cũ eo duo latrones, vnus à dex-
tris, & vnus à ſiniſtris. † 39 Prætereuntes autẽ blaſphemabant eũ, mouentes capita ſua,
40 & dicẽtes: † Vah qui deſtruis templũ dei, & in triduo illud reædificas. Salua temet-
ipſum. Si filius dei es, deſcende de cruce. † [i] 41 Similiter & principes ſacerdotũ illuden-
tes cũ Scribis & ſenioribus, dicebant: † 42 Alios ſaluos fecit, ſeipſum nõ poteſt ſaluum
facere? Si Rex Iſrael eſt, deſcẽdat nũc de cruce, & credimus ei. 43 Confidit in deo, libe-
ret nũc eũ ſi vult. Dixit enim: quia filius dei ſum. 44 Idipſum autẽ & latrones qui cru-
E cifixi erant cũ eo, improperabãt ei. † 45 [k] A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper
vniuerſam terram vſq; ad horam nonam. 46 Et circa horam nonã clamauit Ieſus vo-
ce magna, dicens: Eli, Eli, lamaſabactani. Hoc eſt, † Deus meus, deus meus vt quid de-
reliquiſti me? 47 Quidam autem illic ſtantes & audientes, dicebant: Eliam vocat iſte.
† 48 Et cõtinuo currens vnus ex eis acceptã ſpongiam impleuit aceto, & impoſuit a-
rundini, & dabat ei bibere. † 49 Cæteri vero dicebãt: Sine, videamus an veniat Elias li-
berans eũ. † 50 Ieſus autem iterum clamans voce magna, [l] emiſit ſpiritũ. † 51 Et ecce ve-
lum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum. † Et terra mota eſt, &
petræ ſciſſæ ſunt, 52 & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum qui dor-
mierant, ſurrexerunt. [m] 53 Et exeuntes de monumẽtis poſt reſurrectionem eius, vene-
F runt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. † 54 Centurio autem, & qui cum eo
erant cuſtodientes Ieſum, viſo terræmotu, & iis quæ fiebant, timuerunt valde, dicen-
tes: Verè filius dei erat iſte. [n] 55 Erant autem ibi mulieres multæ à longe, quæ ſecutæ e-
rant Ieſum à Galilęa, miniſtrantes ei: 56 inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Ia-
cobi, & Ioſeph mater: & mater filiorum Zebedæi. † 57 Cum autem ſero factum eſſet,
venit quidam homo diues ab Arimathia nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat
Ieſu. 58 Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Tũc Pilatus iuſſit reddi corpus.
59 Et accepto corpore Ioſeph [o] inuoluit illud in ſindone munda, 60 & poſuit illud in
G monumẽto ſuo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit ſaxum magnũ ad oſtium
monumenti, & abiit. 61 Erant autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, ſedentes
contra ſepulchrũ. 62 Altera autem die quæ eſt poſt Paraſceuen, conuenerunt princi-
pes ſacerdotũ & Phariſæi ad Pilatum, 63 dicentes: Domine, recordati ſumus, quia ſe-
ductor ille dixit adhuc viuẽs, poſt tres dies reſurgã. 64 Iube ergo cuſtodiri ſepulchrũ

e. Quia igitur Barabbas patris fili⁹ interpretatur, iam arcanum futuræ infidelitatis oſtenditur Chriſto patris filium præferendo, Antichriſtum ſcilicet hominẽ peccati & Zabuli filium, potiuſq; adhortantibus principib⁹ ſuis eligunt dãnationi reſeruatum, quàm ſalutis autorem. Hilarius ibid.

f. Occiderunt enim omniũ dominũ, atq; præ nimia ſceleroſitate auſi ſunt dicere: Sanguis eius ſuper nos, &c. At ſanguis Abel cõtra dũtaxat homicidam ſuum redũdauit, Chriſti vero ſanguis pretioſiſsimus Iudęorum immanitatem ingratitudinemq; arguit, mũdum tamen à peccato redemit cuius gratia effuſus eſt. Cyril. in Gene. lib 2.

g. Hoc loco impletur dictũ Dauidis: Opprobrium inſipiẽti dediſti me. Milites enim cum inſipientes eſſent ſe digna faciebant. Theop. ibidem.

h. Extẽdit in paſsione manus ſuas, orbemque dimẽſus eſt, vt iam tunc oſtẽderet ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnum populũ ex omnibus linguis & tribubus congregatum ſub alas ſuas eſſe venturum: & ſignũ illud maximum atque ſublime frontibus ſuis ſuſcepturum. Lactan. lib. 4. ca. 26.

i. Similiter, ꝓpter blaſphemiam dicit. Nam & hi quoque blaſphemiis eum appetebant, etſi aliis verbis. Dixerunt autem: Alios ſaluos fecit, miracula eius calumniantes, tãquam præſtigiis facta fuerint. Euthym. ibid.

k. Cum Iudæis ſalutare lumen illuxiſſet, ipſiq; potius tenebras quàm lumen amplexi eſſent, hoc quod ab ipſis electum eſt, ipſorũ terram inuaſit. Euſeb. vt ſup.

l. Cõpletis 33. annis, & menſibus tribus à natiuitate, ab incarnatione vero 34. annis integris.

m. Regrediens ergo dominus poſt tertiam diem, fructus ſecum triduanæ peregrinationis viuentibus reportauit: & vt omnes eum de inferis regredi crederẽt, teſtes ſecũ ad ſuperos, & præcones ſubactæ mortis exhibuit. Euſeb. Emiſe. homil. 6. de Paſcha.

n. Diſcipuli enim fugiunt, illæ permanent: ſoror matris eius: (hanc enim Iacobi appellat) & cæteræ. Chr. ib.

o. Ioſeph apoſtolorũ habet ſpeciem: & idcirco quanquam in duodecim apoſtolorum numero non fuerit, diſcipulus domini nuncupatur. Hil. ibid.

† Mar. 15. b Lucæ 23. c Ioan. 18. g Acto. 3. c † Ioan. 18. g 19. c. a
† 1. q. 4. Eccleſia. Mat. 15. e
† Ioan. 19. a Marc. 15. c
† Ibidem. Lucæ 23. d Mar. 15. d Lucæ 23. e Ioan. 19. c
† De pe. di. 1. Citius. Ioan. 19. d † Mar. 15. d Luc. 23. e Ioan. 19. d † Pſal. 21. c
† Mar. 15. e
† Ion. 2. d Sap. 2. f Marc. 15. e † Sup. 2. f † Mar. 15. e Luc. 23. e
† Mar. 15. e
† Pſal. 21. a
† Mar. 15. f Luc. 23. e Ioan. 19. e † De cele. miſ. In quadam. † Mar. 15. f Luc. 23. f † Apoc. 6. c Heb. 11. d † Mar. 15. c Luc. 23. g † Mar. 15. d Luc. 23. g
† Ioan. 19. g

vſq; in diem tertium, ne forte veniant diſcipuli eius & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis, & erit nouiſſimus error peior priore. [65] Ait illis Pilatus: Habetis cuſtodiam. Ite, cuſtodite ſicut ſcitis. [66] Illi autem abeuntes, [p] munierunt ſepulchrum† ſignantes lapidem cum cuſtodibus. † Marc.16.a

p. Quid mirum ſi dominus ad diſcipulos glorificatum corpus clauſtris ſtupentib⁹ intromiſit, qui illæſo materni pudoris ſignaculo ianuam huius mũdi intrauit, cuius ortum natura neſciuit? nõ dubites ſi potentiã exercere videas triumphãtem, quem tam ſtupenda perſpicis egiſſe naſcentem. Quæ cũ ita ſint, quomodo eum repellere potuit obiectus repaguli, quem non coercuerat pondus ſepulchri? Euſe. Emiſe. homil. 9. de Paſcha.

Chriſtus reſurgens cuſtodes perterruit, ſuam reſurrectionem per angelos mulieribus, & per mulieres diſcipulis patefecit, Iudæi vero data cuſtodibus pecunia illam celare non potuerunt. XXVIII.

A VEſpere autem ſabbati, quæ luceſcit [a] in prima ſabbati, [*] venit Maria Magdalene & altera Maria videre ſepulchrum. [2] Et ecce terræ motus factus eſt magnus. [b] Angelus enim domini deſcendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem, & ſedebat ſuper eum. [3] Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix. [4] Præ timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. [5] Reſpondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos. Scio enim quòd Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis. † [6] Non eſt hic, ſurrexit enim, ſicut dixit. Venite & videte locum vbi poſitus erat dñs. [7] Et cito euntes, dicite diſcipulis eius, quia ſurrexit, & ecce præcedet vos in Galilæam. Ibi eũ videbitis, ecce prædixi vobis † [8] Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare diſcipulis eius. [9] Et ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autẽ acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. [10] Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere. Ite nuntiate fratribus meis vt eant in Galilęam, ibi me videbunt. [11] Quæ cum abiiſſent, [c] ecce quidam de cuſtodibus venerunt in ciuitatem, & nuntiauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ facta fuerant. [12] Et congregati cum ſenioribus, conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, [13] dicentes: Dicite quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus. [14] Et ſi hoc auditum fuerit à pręſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus. [15] At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti. Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos vſq; in hodiernum diem. [16] Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam in montem vbi conſtituerat illis Ieſus. [17] Et videntes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. [18] Et accedens Ieſus, locutus eſt eis, dicens: † Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. † [19] Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos [d] in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, [20] docentes eos ſeruare omnia quæcunq; mandaui vobis. Et [e] ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.

Anno do. 34. † Marc.16.a Luc.24.a Ioan.20.a
† Marc.16.c Luc.24.a
† Marc.16.c Luc.24.a
† Sup.11.g. † Marc.16.d Sup.11.g Luc.10.f 32.q.4. Recurrat.§. His ita. De conſ. di. 4. Propter.

a. Quia enim ſabbati tunc appellabatur dies, qui nũc dominic⁹ appellatur, quod in euangeliis apertius inuenitur. Nam dies reſurrectionis domini prima ſabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus vna ſabbati dicitur: quem conſtat eum eſſe qui dominicus poſtea appellatus eſt. Aug. Epi. 86.
* Id eſt nocte ſabbati quod ſucceſſit ſabbato magno aurora iam ferè eluceſcente. Sabbathũ pro hebdomada. q. d. prima die hebdomadę.
b. Angelus autem domini de cœlo deſcendens, & lapidem reuoluens, & ſepulchro adſidens, miſericordiæ dei patris inſigne eſt, reſurgenti filio ab inferis virtutum cœleſtium myſteria mittentis. Atq; ideo prior ipſe reſurrectionis eſt index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis reſurrectio nũtiaretur. Hilarius ibi.
c. Cuſtodes miraculum cõfitentur, ad vrbem conciti redeũt, nũtiãt principibus ſacerdotum quæ viderint, quæ facta conſpexerint. Illi qui debuerant cõuerti ad pœnitẽtiam, & Ieſum quærere reſurgentem, perſeuerãt in malitia, & pecuniam quæ ad vſus tẽpli data fuerat, vertunt in redẽptionẽ mẽdacij: ſicut antea triginta argenteos dederãt Iudæ proditori. Hiero. ibi.
d. Deinde illud legũt, quia dixit in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, & nõ intelligunt quid ante premiſerit, In nomine, inquit tres perſonas quidem ſignificauit, ſed vnum trinitatis nomen aſſeruit. Vnus itaq; deus, vnum nomen, vna diuinitas, vna maieſtas. Amb. de inſtitutio. virginis. c. 10.
e. Id eſt cum ſicut oues introieritis in medium luporum, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate cõfidite, qui vos vſque ad cõſummationem ſeculi in hoc opere nõ derelinquam, nõ adhoc vt nihil patiamini, ſed quod multo maius eſt præſtitur⁹, vt nulla ſæuientiũ crudelitate ſuperemini. Ambr. de voca. gentium, lib. 2. cap. 1

VITA SANCTI MARCI PER
Diuum Hieronymum.

MArcus diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referẽtem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue ſcripſit Euangeliũ. Quod cum Petrus audiſſet, probauit, & eccleſiæ legendum ſua autoritate edidit, ſicut Clemens in ſexto ὑποτυπώσεων *libro ſcribit. Et Papias Hieroſolymitanus epiſcopus meminit huius Marci, & Petrus in epiſtola prima, ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans: Salutat vos quæ in Babylone coëlecta, & Marcus filius meus. Aſſumpto itaque Euangelio, quod ipſe confecerat, perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Chriſtum annuntians, conſtituit eccleſiam, tanta doctrinæ & vitæ continentia, vt omnes ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Denique Philo diſertiſſimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam eccleſiam adhuc Iudaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ librum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit, & quomodo Lucas narrat Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia, ſic ille quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus eſt autem octauo Neronis anno, & ſepultus Alexandriæ, ſuccedente ſibi Aniano.*

INCI-

INCIPIT PROLOGVS IN EVANGELIVM
ſecundum Marcum.

MArcus Euangeliſta dei electus, & Petri in baptiſmate filius, atque in diuino ſermone diſcipulus, ſacerdotium in Iſrael agens, ſecundum carnem Leuita, ad fidem Chriſti conuerſus, Euangelium in Italia ſcripſit, oſtendens in eo quid & generi ſuo deberet, & Chriſto. Nam initium principij in voce propheticæ exclamationis inſtituens, ordinem Leuiticæ electionis oſtendit: vt prædicans prædeſtinatum Ioannem filium Zachariæ in voce angeli annuntiantis emiſſum: non ſolum verbum carnem factum, ſed & corpus domini in omnia per verbum diuinæ vocis animatum in initio Euangelicæ prædicationis oſtenderet: vt quiuis hæc legens, ſciret cui initium carnis in domino, & Ieſu aduenientis habitaculum caro deberet agnoſcere: atque in ſe verbum vocis, quod in conſonantibus perdiderat, inueniret. Denique & perfecti Euangelij opus intrans, & à baptiſmo domini prædicare deum inchoans, nõ laborauit natiuitatem carnis, quam in prioribus viderat, dicere: ſed totius exprimens expoſitionem deſerti, numerum ieiunij, tentationem diaboli, congregationem beſtiarum, & miniſterium protulit angelorum: vt inſtituens nos ad intelligẽdum ſingula, in breui compingens: nec autoritatem factæ rei demeret, & perficiendi operis plenitudinem nõ negaret. Denique amputaſſe ſibi poſt fidem pollicem dicitur, vt ſacerdotio reprobus haberetur: ſed tantũ conſentiens fidei prædeſtinata potuit electio, vt nec ſic in opere verbi perderet, quod prius meruerat in genere. Nam Alexandriæ Epiſcopus fuit. Cuius per ſingula opus fuit ſcire & Euangelij in ſe dicta diſponere, & diſciplinam legis in ſe agnoſcere, & diuinam in carne domini intelligere naturam. Quæ & nos primum requiri, dehinc inquiſita volumus agnoſci, habentes mercedem exhortationis: quoniam qui plantat, nil eſt & qui rigat, vnum ſunt: qui autem incrementum præſtat, deus eſt.

Incipit Euangelium ſecundum Marcum.

Ioannes pœnitentiæ baptiſmum prædicans, Chriſtum cum turbis baptizat, qui poſt ieiunium tentatorem deuincit, ac Ioanne in vincula coniecto diſcipulos vocat, dæmoniacum, Petri ſocrum, & leproſum mundat. Cap. I.

A INitium [a] Euangelij Ieſu Chriſti filij dei, [2] ſicut ſcriptum eſt in [b] Iſaia Propheta: † Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. † [c] [3] Vox clamantis in deſerto: Parate viam domini, rectas facite ſemitas eius. [4] Fuit in deſerto Ioãnes baptizans, & prædicãs baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorũ. † [5] Et egrediebatur ad eum omnis Iudęę regio, & Ieroſolymitę vniuerſi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata ſua. [6] Et erat Ioannes veſtitus pilis camelorum & zona pellicea circa lumbos eius, & locuſtas & mel ſylueſtre edebat, [7] & prædicabat, dicẽs: Veniet fortior me poſt me, † cuius nõ ſum dignus procumbens ſoluere corrigiam calciamẽtorum eius. † [8] Ego baptizaui vos aqua, ille vero baptizabit vos ſpiritu ſancto. [9] Et factũ eſt in diebus illis, [d] venit Ieſus à Nazareth Galilææ, & baptizatus eſt à Ioanne in Iordane. [10] Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos. † & ſpiritum ſanctum tanquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo. [11] Et vox facta eſt de cœlis: Tu es filius meus dilectus in te complacui. B † [12] Et ſtatim ſpiritus expulit eum in deſertum. [13] Et erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à ſathana. Erátq; cum beſtiis: & angeli miniſtrabant ei. † [14] Poſtquam autem traditus eſt Ioãnes, venit Ieſus in Galilęam, prędicans Euangeliũ regni dei, [15] & dicens: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquabit regnũ dei. Pœnitemini, & credite Euangelio. [16] Et præteriens ſecus mare Ga-

Anno do. 30. † Matth. 3. a 11. b Luc. 3. a 7. d Mala. 3. a † Iſa. 40. a Ioan. 1. c Matth. 3. a Luc. 3. a † Ioan. 3. e Matth. 3. a Luc. 3. c
† Ioan. 1. d Matth. 3. e Luc. 3. d † Ioan. 1. d.
† Act. 19. a Matth. 3. f
† Iſa. 42. a Mat. 3. & 17. b Luc. 3. e 2. Petr. 1. d † Matt. 4. a Luc. 4. g Anno do. 31 † Mat. 4. c. d Luc. 4. e Ioan. 4. f

a. Initium Euangelij, finis legis eſt.
b. Nunquam in Iſaia propheta ſcriptũ eſſe reperire potui quod ponitur, Ecce ego mitto: ſed in Malachiæ fine ſcriptum eſt. Chryſ. ex variis in Mar. locis homi. 1.
c. Hoc eſt dicere: Nõ ſum ego verbum quod erat in principio apud deum, ſed vox potius, & miniſter ſum verbi, vt per me ad auditus hominũ ſenſumque perueniat. Euſe. Emiſ. de Ioan. Bapt. homi. 1.
d. Deſcendit Chriſtus, deſcendit & ſpiritus ſanctus: ſed Chriſtus in veritate carnis, ſpiritus ſanctus in ſpecie, & non veritate columbæ, deſcendit in aquam Chriſtus, & ſpiritus ſanctus ſicut columba deſcendit, pater quoque è cœlo locutus eſt. Habes præſentiam trinitatis. Ambro. de ſacramen. li. 1. cap. 5.
e. Spiritus ſanctus nõ libenter habitat vbi turbæ, & frequentia, & diſſenſiones & rixæ ſunt, ſed propriè ſedem habet ſolitudinem. Chry. vbi ſupra homi. 2.
f. Venit Ieſus, quia Ioannes traditus eſt in carcerem. Clauſa eſt enim lex quam Ioannes deſignat, & iam præteritam nõ habet libertatem, ſed de lege tranſiuimus ad euangelium. Chry. homi. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

lilææ,vidit Simonem & Andream fratrem eius,mittentes retia in mare. (Erant enim piſcatores.) [17] Et dixit eis Ieſus: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum.[18] Et protinus relictis retibus ſecuti ſunt eum.† [19] Et progreſſus inde puſillum, vidit Iacobum Zebedæi & Ioannem fratrem eius, & ipſos cõponentes retia in naui, [20] & ſtatim vocauit illos. Et relicto patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenariis, ſecuti ſunt eum.† [21] Et ingrediuntur [g] Capharnaum, & ſtatim ſabbatis ingreſſus in Synagogam docebat eos.† [22] Et ſtupebant ſuper doctrina eius.† Erat enim docens eos quaſi poteſtatem habens,& non ſicut Scribæ. † [23] Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immũdo,& exclamauit,[24] dicens: Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? Veniſti ante tempus perdere nos? Scio quòd ſis ſanctus dei. [25] Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens:Obmutesce,& exi de homine.[26] Et diſcerpens eum ſpiritus immundus,& exclamans voce magna,exiit ab eo.[27] Et mirati ſunt omnes, ita vt cõquirerent inter ſe, dicentes:Quidnam eſt hoc?[h] Quæ nam doctrina hæc noua? Quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat,& obediunt ei. [28] Et proceſſit rumor eius ſtatim in omnẽ regionem Galilææ.† [29] Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne.[30] Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans,& ſtatim dicunt ei de illa.[31] Et accedens eleuauit eã apprehenſa manu eius, & continuo dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.† [32] Veſpere autem facto,cum occidiſſet ſol,afferebant ad eum omnes male habentes , & dæmonia habentes,[33] & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam.[34] Et curauit multos qui vexabantur variis languoribus,& dæmonia multa eiiciebat,& non ſinebat ea loqui,quoniam ſciebant eũ. [35] Et diluculo valde ſurgens,egreſſus [i] abiit in deſertum locum, ibíque orabat. [36] Et proſecutus eſt eum Simon,& qui cum illo erant.[37] Et cum inueniſſent eum, dixerũt ei:quia omnes quærunt te.[38] Et ait illis: Eamus in proximos vicos & ciuitates, vt & ibi prædicem. Ad hoc enim veni.[39] Et erat prædicãs in Synagogis eorum,& in omni Galilæa,& dæmonia eiiciens . † [40] Et venit ad eum leproſus deprecans eum, & genu flexo dixit : Si vis, potes me mundare. [41] Ieſus autem miſertus eius, extendit manum ſuam:& tangens eum,ait illi:Volo.Mundare.[42] Et cum dixiſſet,ſtatim diſceſſit ab eo lepra,& mundatus eſt.[43] Et comminatus eſt ei:ſtatímq; eiecit illum,[44] & dicit ei:Vide nemini dixeris,†ſed vade,[k] oſtende te Principi ſacerdotum , & offer pro emundatione tua † quæ præcepit Moyſes in teſtimonium illis. † [45] Et egreſſus cœpit prædicare & diffamare ſermonem,ita vt iam nõ poſſet manifeſtè introire in ciuitatem, ſed foris in deſertis locis eſſe:& conueniebant ad eum vndique.

g. Capharnaum,nõ Caperbaũ, vt quidã neoterici, ne dicam nouicij , Hebraiſmi ignarius Caphar,nõ Caper, quod eſt villa, ager, vel vicus:& naum,conſolatio. Ci uitas eſt Galilææ prima, in ameniori & feraciori loco Galilææ ſita, á fonte eiuſdẽ nominis dicta. Chryſo.homil.5.

h. Quid quæſo nouum docuerat? quid nouum dixerat? Eadem loquebatur per ſe, quæ locutus fuerat per prophetas. Sed ideo ſtupebãt,quia erat doctrina eius quaſi poteſtatem habentis, & non ſicut Scribæ. Non loquebatur vt magiſter, ſed vt dominus:nõ loquebatur autoritatem referés ad maiorem , ſed ipſe quod ſuum erat loquebatur. Chryſo.in Marc.hom.5.

i. Abiit in deſertum locum, vt nos doceret , q; ſi quãdo admiratione digna fecerimus, laudem ab hominibus fugiamus, & ab aliis ſegregari, deo qui nobis beneficium contulit, gratias agamus:ac deprecemur vt illud in poſterum confirmet. Vnde locus deſertus orationi cõueniẽs eſt,eo quòd diſtractionem non afferat. Euthym.ibid.

k. Miſit autem illum ad ſacerdotem,eo quòd lex præceperat non licere leproſum ciuitatem ingredi, niſi à ſacerdote mundus eſſet declaratus . Proinde & donum quod ſolebant purificati offerre iuſsit:quo teſtaretur ſe nõ eſſe aduerſariũ legis , ſed adeò amicum vt & leproſo ea quæ legis ſunt præciperet. Theoph.ibid.

Chriſtus curato paralytico Matthæum vocat,ſuam cum peccatoribus conuerſationem excuſat,ac diſcipulos ſuos non ieiunantes,ſed ſpicas ſabbato euellentes à Phariſæis accuſatos defendit. II.

ET † iterum intrauit Capharnaum poſt dies octo, & auditum eſt quòd in domo eſſet,[2] & conuenerunt multi,ita vt non caperet neque ad ianuam, & loquebatur eis verbum.[3] Et venerunt ad eum ferentes [a] paralyticum, qui à quatuor portabatur:[4] & cum non poſſent offerre eum illi præ turba,nudauerunt tectum vbi erat,& patefacientes ſubmiſerunt grabatum in quo paralyticus iacebat.[5] Cum autem vidiſſet Ieſus fidem illorum,ait paralytico:† Fili,dimittuntur tibi peccata tua.[6] Erant autem illic quidam de Scribis ſedentes, & cogitantes in cordib⁹ ſuis:[7] Quid hic ſic loquitur? Blaſphemat.† Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus deus? [8] Quo ſtatim cognito Ieſus ſpiritu ſuo,quia ſic cogitarent intra ſe,dicit illis: [9] Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris? Quid eſt facilius dicere paralytico: dimittuntur tibi peccata tua,an dicere:[b] Surge,tolle grabatũ tuũ,& ambula?† [c 10] Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatẽ in terra dimittendi peccata, (ait paralytico:) [11] Tibi dico ſurge, tolle grabatũ tuum, & vade in domũ tuam. [12] Et ſtatim ſurrexit ille,& ſublato grabato abiit inde coram omnibus, ita vt mirarẽtur omnes,& honorificarent deum,dicentes:quia nunquam ſic vidimus.† [13] Et egreſſus eſt rurſus ad mare

a Iámq; in paralytico gentiũ vniuerſitas offertur medenda , & curationis ipſius verba contenda. Non dicit paralytico , Sanus eſto: non dicitur: Surge & ambula:ſed dicitur: Cõſtans eſto fili,remiſſa ſunt tibi peccata tua. In Adã vno peccata vniuerſis gentibus remittũtur. Hilar.in Matth.9.cap. b. An debilis videbatur cũ paralytico præcipiens, Tolle grabatum tuum & ambula, ſanitatis iam mandabat officium,cum adhuc remediũ ille debilitatis oraret? Ambr.de fide.lib.4.cap.3.

c. Nuſquã adhuc profeſſus eſt ſe filium hominis, quàm in iſto loco primùmin quo primùm peccata dimiſit,in quo primùm indicauit dũ abſoluit,vt ſcãdalo iſto diſcuſſo per ſcripturæ recordationem facilius eũ agnoſcerent ipſum eſſe filiũ hominis ex ipſa peccatorum remiſſione, Tertull.libr.4. aduerſ.Marcio.

ad mare,omníſque turba veniebat ad eum,& docebat eos.[14] Et cum præteriret,vidit Leui Alphæi ſedentem ad telonium,& ait illi:Sequere me.Et ſurgẽs ſecutus eſt eum. †[15] Et factũ eſt cum accumberet in domo illius,multi publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius.Erant enim multi qui & ſequebantur eum. †[16] Et Scribæ & Phariſæi videntes quia mãducaret cum publicanis & peccatoribus, dixerunt diſcipulis eius : Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magiſter veſter?[17] Hoc audito,Ieſus ait illis:Non neceſſe habent ſani medico,ſed qui male habent.† [d] Nõ enim veni vocare iuſtos,ſed peccatores . [18] Et erant diſcipuli Ioannis & Phariſęorum ieiunantes, & veniunt,& dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis & Phariſęorum ieiunant,tui autem diſcipuli non ieiunant? [19] Et ait illis Ieſus:Nunquid poſſunt filij nuptiarum quandiu ſponſus eſt cum illis ieiunare? Quanto tempore habent ſecum ſponſum,non poſſunt ieiunare.[20] Venient autem dies cum auferetur ab eis ſponſus,& tunc ieiunabunt in illis diebus.[e] [21] Nemo aſſumentũ panni rudis aſſuit veſtimento veteri. Alioquin aufert ſupplementum nouum à veteri, & maior ſciſſura fit.[22] Et nemo mittit vinũ nouum in vtres veteres,alioquin dirumpet vinum vtres,& vinum effundetur, & vtres peribunt.Sed vinum nouum in vtres nouos mitti debet. †[23] Et factum eſt iterum cum ſabbatis ambularet per ſata,& diſcipuli eius cœperunt progredi & vellere ſpicas.[24] Phariſæi autem dicebant ei:Ecce, quid faciunt diſcipuli tui ſabbatis,quod non licet?[25] Et ait illis:† Nunquã legiſtis quid fecerit Dauid, quãdo neceſſitatem habuit & eſuriit ipſe & qui cum eo erant ? [26] quomodo introiuit in domum dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propoſitionis manducauit, quos non licebat manducare niſi ſolis ſacerdotibus,& dedit eis & qui cum eo erant? [27] Et dicebat eis:Sabbatum propter hominem factum eſt,& non homo propter ſabbatum.† [28] Itaque dominus eſt filius hominis,etiam ſabbati.

d. De prophęta Oſee 6.b; proferés teſtimoniũ ſugillat Scribas & Phariſæos, qui iuſtos ſe æſtimantes,peccatorum & publicanorum cõſortia declinabant . Hiero. in Mat.ca.9.

e. Si concedimus iſtam ſeparationem legis veteris á noua per reformationem, per amplitudiné, per profectum,ſicut fructus ſeparatur á ſemine,cum ſit fructus ex ſemine,ſic & euangelium ſeparatur á lege, dũ prouenit ex lege , aliud ab illa,ſed nõ alienum: diuerſum,ſed non contrarium. Tert.lib.4.aduer.Mar.

f. Sed & eſurientes accipere ſabbatis eſcas ex his quæ adiacebant,nõ vetabat lex: metere autem & colligere in horreum vetabat . Quia igitur diſcipuli ſacerdotes erãt,pars Leuitica illorum erat. Ipſis igitur Leuiticam ſubſtantiã habentibus licebat eis eſurientibus á ſeminibus accipere eſcam. Ireneus lib.4.ca.20.

Arida reſtituta manu,Phariſæos cum Herodianis inſidiantès confutat,diſcipulos inſtituit, ſuam virtutem non à Beelzebub manare conuincit,& parentes ſuos manifeſtat. III.

ET † introiuit iterum in Synagogam,& erat ibi homo habens manum aridam.[a] [2] Et obſeruabant eum ſi ſabbatis curaret,vt accuſarent illum.[3] Et ait homini habenti manum aridam : Surge in medium. [4] Et dixit eis: † Licet ſabbatis benefacere an male,animam ſaluam facere, an perdere? At illi tacebant.[5] Et circunſpiciens illos cum ira,contriſtatus ſuper cæcicate cordis eorũ,dicit homini:Extende manũ tuam.Et extendit,& reſtituta eſt manus illi. † [6] Exeuntes autem Phariſæi ſtatim cum [b] Herodianis,conſilium faciebant aduerſus eum quomodo eum perderẽt.† [7] Ieſus autẽ cum diſcipulis ſuis receſſit ad mare,& multa turba à Galilæa & Iudæa ſecuta eſt eum,& ab Ieroſolymis,[8] & ab Idumæa, & trans Iordanẽ, & qui circa Tyrum & Sidonem,multitudo magna,audientes quę faciebat,venerunt ad eum.[9] Et dixit Ieſus diſcipulis ſuis,vt in nauicula ſibi deſeruirent propter turbam, ne comprimerent eum.[10] Multos enim ſanabat,ita vt irruerent in eũ,vt illum tangerẽt, quotquot habebant plagas.† [11] Et ſpiritus immundi cum illũ videbant, procidebant ei,& clamabant,dicentes:[12] Tu es filius dei.Et vehemẽter cõminabatur eis,ne manifeſtarent illũ.† [13] Et aſcendens in montem,vocauit ad ſe quos voluit ipſe, & venerũt ad eũ.[14] Et fecit vt eſſent duodecim cum illo,& vt mitteret eos prædicare.[15] Et dedit illis poteſtatem curandi infirmitates, & eiiciendi dæmonia. † [16] Et impoſuit Simoni nomen Petrus,[17] & Iacobum Zebedæi & Ioannẽ fratrem Iacobi,& impoſuit eis nomina [c] Boanerges,† quod eſt filij tonitrui,[18] & Andream & Philippum & Bartholomæum & Matthæum,& Thomam & Iacobum Alphæi,& Thaddæum & Simonem Cananæũ,[19] & Iudam Scarioth,qui tradidit illum.[20] Et veniunt ad domum. Et conuenit iterum turba,ita vt non poſſent neque panem manducare . [21] Et cum audiſſent ſui,exierunt tenere eum.† [d] Dicebãt enim quoniã in furorem verſus eſt.[22] Et Scribæ

a. Vide quomodo illos hoc exemplo concluſerit: oſtẽdens poſſeſsionum potius amatores eſſe,quam hominum:& quòd iumentis parcentes,hominum non miſererentur. Obſerua etiam quo pacto diuerſas varijs in locis dederit de ſabbati ſolutione rationes , prouteres experebat: vt rationabiliter legem ſolueret, nec tamẽ Iudæos perturbaret. Euthy.ſuper Matth.cap.12.

b. Herodiani, vel milites Herodis,vel hæreſis quędã nuper admodum orta,quæ docebat Herodẽ ipſum eſſe Chriſtũ,eo quòd in illo Iudaicorum regum ſucceſsio finẽ habuiſſet.Ita enim exponebãt prophetiã Iacob, quando defecturi eſſent ex Iuda principes,tũc vẽturũ Chriſtum,Theophyl. ibid.

c. Bene reges, hoc eſt filij tonitrui,vel ſecũdum Hieron. Benereem , quod non vt plerique putant, Boanerges,ſed emẽdatius legitur Benereem. hæc Hiero. ſup. Danielem.ca.1.

d. Quoniam audierunt eũ talia prædicare, nec à prædicatione ceſſare,nec corporalia commoda curare, opinati ſunt quod eſſet in furorem conuerſus, quemadmodum Feſtus ait ad Paulum: Multę literę ad inſaniam te conuertunt. Voluerunt ergo Ieſum tenere, ne ex inſania ſibiipſi , vel aliis nocumẽtum inferret. Diony.ibid.

qui ab Ieroſolymis deſcẽderãt,dicebãt:quoniã Beelzebub habet:& quia in principe dæmoniorũ eiicit dęmonia.[23] Et cõuocatis eis,in parabolis dicebat illis:† [e] Quomodo poteſt ſathanas ſathanam eiicere ?[24] Et ſi regnum in ſe diuidatur, non poteſt regnum illud ſtare.[25] Et ſi domus ſuper ſemetipſam diſpartiatur,non poteſt domus illa ſtare.[26] Et ſi ſathanas conſurrexerit in ſemetipſum,diſpertitus eſt,& nõ poterit ſtare, ſed finem habet.†[27] Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum diripere,niſi prius fortem alliget,& tunc domum eius diripiet.[28] Amen dico vobis,quoniam omnia di- D mittentur filiis hominum peccata & blaſphemiæ quibus blaſphemauerint. †[29] Qui autem blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, non habebit remiſſionem in æternũ,ſed reus erit æterni delicti:[30] quoniam dicebat:ſpiritum immundum habet.[31] Et veniunt mater eius & fratres,& foris ſtantes miſerunt ad eum,vocãtes eum.[32] Et ſedebat circa eum turba,& dicunt ei:† Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.[33] Et reſpondens eis,ait:Quæ eſt mater mea & fratres mei?[34] Et circunſpiciens eos qui in circuitu eius ſedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei?[35] Qui enim fecerit voluntatem dei,hic frater meus & ſoror mea & mater eſt.

Regno cælorum ſub variorum ſeminum & grani ſinapis parabola annuntiato mare traiiciens dormit,excitatus autem verbo tempeſtatem cunctis mirantibus ſedat. IIII.

ET † iterum cœpit docere ad mare, & congregata eſt ad eum turba multa,ita A vt in nauim aſcendens ſederet in mari, & omnis turba circa mare ſuper terrã erat:[a] [2] & docebat eos in parabolis multa,& dicebat illis in doctrina ſua.[3] Audite:† Ecce,exiit ſeminans ad ſeminandum.[4] Et dum ſeminat,aliud cecidit circa viã, Et venerunt volucres cœli, & comederunt illud.[5] Aliud vero cecidit ſuper petroſa, vbi non habuit terram multam,& ſtatim exortum eſt, quoniam non habebat altitudinem terræ,[6] & quando exortus eſt ſol,exæſtuauit,& eo quòd no habebat radicem, exaruit.[7] Et aliud cecidit in ſpinas,& aſcenderunt ſpinæ,& ſuffocauerunt illud,& fructum non dedit.[b] [8] Et aliud cecidit in terram bonam,& dabat fructum aſcendentem & creſcentem,& afferebat vnum triginta, & vnum ſexaginta, & vnum centum.[9] Et dicebat:Qui habet aures audiendi,audiat.[10] Et cum eſſet ſingularis,interrrogauerũt eum ij qui cum eo erant duodecim, parabolam.[11] Et dicebat eis:† Vobis datum eſt B noſſe myſterium regni dei,illis autẽ qui foris ſunt,in parabolis omnia fiunt:[12] vt [c] videntes videant,& non videant:& audientes audiant,& non intelligant:nequando cõuertantur,& dimittantur eis peccata.[13] Et ait illis:Neſcitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolas cognoſcetis?†[14] Qui ſeminat,verbum ſeminat.[15] Hi autem ſunt qui [d] circa viam vbi ſeminatur verbum,& cum audierint,confeſtim venit ſathanas, & aufert verbum quod ſeminatum eſt in cordibus eorum.[16] Et hi ſunt ſimiliter qui ſuper petroſa ſeminantur,qui cum audierint verbũ,ſtatim cum gaudio accipiunt illud,[17] & non habent radicem in ſe,ſed temporales ſunt: deinde orta tribulatione & perſecutione propter verbum,confeſtim ſcandalizantur.[e] [18] Et alij ſunt qui in ſpinis ſeminantur.Hi ſunt qui verbum audiũt,[19] & ærumnæ ſeculi & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.[20] Et hi ſunt qui ſuper terram bonam ſeminati ſunt,qui audiunt verbum & ſuſci- C piunt,& fructificant vnum triginta,vnum ſexaginta, & vnum centum.[21] Et dicebat illis:† Nunquid venit lucerna vt ſub modio ponatur, aut ſub lecto? Nónne vt ſuper candelabrum ponatur?†[22] Non eſt enim aliquid abſconditũ,quod nõ manifeſtetur: nec factum eſt occultum,quod non veniat in palam.[23] Si quis habet aures audiendi, audiat.[24] Et dicebat illis:Videte quid audiatis.† In qua menſura menſi fueritis,remetietur vobis & adiicietur vobis.[f] [25] Qui enim habet,dabitur illi: & qui non habet,etiam quod habet,auferetur ab eo.[26] Et dicebat:† Sic eſt regnum dei, quemadmodũ ſi homo iaciat ſementẽ in terram,[27] & dormiat,& exurgat nocte & die, & ſemẽ germinet,& increſcat dum neſcit ille.[28] Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde

e. Quod autem dicit dominus, Quomodo poteſt Sathanas Sathanã eiicere? ne forte quiſquam vtens nominibus aliis q̃ infirmarum poteſtatum,cum dæmoniũ excluſerit,falſam putet eſſe illam domini ſententiã, ad hoc intelligat dictum, quia hoc modo Sathanas etiam ſi corpori aut corporis ſenſibus parcit, ideo parcit, vt ipſius hominis voluntati p impietatis errorẽ triũpho maiore dominetur. Hoc autẽ modo non exit ſathanas, ſed potius in intima ingreditur, vt in eo ſic operetur, quemadmodum dicit Apoſtolus: Secundum principẽ poteſtatis aeris huius, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ. Aug.lib.83. quæ.79.

a. Et notandum q̃ non omnia locutus ſit eis in parabolis,ſed multa. Si enĩ omnia dixiſſet ĩ parabolis,abſque emolumẽto populi receſsiſſent,perſpicua miſcet obſcuris, vt per ea quæ intelligunt, prouocentur ad eorum notitiam quæ nõ intelligunt. Hieron.in 13.cap. Matt.

b. Vide quàm rara ſunt bona, quámq; pauci ſunt qui ſaluentur. Ecce enim ſola quarta ſeminis pars fructificat,tres autẽ pereunt: qui ſunt ſegnes,puſillanimes & ſeculi curis occupati,ſimul & diuitiarũ fallaciæ ſeruiẽtes. Euthy.Matth.13.cap.

c. Nũquid igitur per ſegregationem & naturale fatũ aliis quidem datũ eſt, aliis vero non? Abſit: ſed aliis quidem datũ eſt qui inquirunt. Quęrite enim,inquit, & dabitur vobis,cęteros autem excæcauit deus, ne ſit illis in maiorem cõdemnationem ſi intelligãt, & non faciant. Theoph.ibid.

d. Via dicit̃, qui ſegnis eſt, qui verbũ quidem doctrinæ auditu recipit, verũ illud in corde ſuo præ ſegnitie non abſcondit,ſed quaſi via conculcata, ideóq; dura, ipſum fert leuiter impoſitum.

e. Hinc eſt q̃ ſunt quatuor genera hominũ verbũ dei audientiũ,& quatuor differentiæ ſeminis: quorũ quartũ genus dũtaxat ſaluatur. Nam pauci electi,& quarta pars ſeminis ſolum fructificat. Vnde ſemẽ diuini verbi quadripartitum, & tamẽ in tribus partibus perditũ: nec propterea à prædicatione ceſſandum. Diony.in 13.cap.Mat.

f. Sed vt in palã veniat,vel q̃d in propatulũ nõ veniet. Regni myſteria fides percipit. Hęc in quibus fuerit, proficiet, & incremẽtis profectus ſui abũdabit: in quibus vero non fuerit, etiã quod habẽt auferetur ab eis. Dãnum ſcilicet legis ex fidei inopia declarat: quam fidẽ Iudæi non habentes, legem quoq; quã habuerant, perdiderũt,& ideo perfectum lex euãgelica habet donũ: quia ſuſcepta nouis fructibus ditat, repudiata vero etiam veteris ſubſtantiæ opes detrahit. Hilar. in Mar. 13.cap.

† Matt.12.c Luc.11.b — † Matt.12.d Luc.11.b — † Matt.12.g Luc.8.c 1.Ioh.5.d — † Matt.12.g Luc.8.g — Ann. do.32. † Matt.13.a Luc.8.a — † Matt.13.a Luc.8.a — † Matt.13.b Luc.8.b Ioan.12.f Iſa.6.c Act.17.f Rom.11.b — † Matt.13.c Luc.8.b — † Matth.5.b Luc.8.c.& 11.e † Matt.10.c Luc.8.c.& 16.d † Mat.7.a Luc.6.f † Matt.13.b & 25.c Luc.8.c. & 16.d Depæ.ſiſt. 2.Dominica.

deinde ſpicam,deinde plenum frumentũ in ſpica.[29] Et cum ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem,quoniam adeſt meſſis.[30] Et dicebat: Cui aſſimilabimus regnum dei,aut cui parabolę comparabimus illud?†[31] Sicut granum ſinapis,quod cum ſeminatum fuerit in terra,minus eſt omnibus ſeminibus,quæ ſunt in terra:[32] & cum natũ fuerit aſcendit in arborem,& fit maius omnibus oleribus:& facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub vmbra eius aues cœli habitare.[33] Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum,prout poterant audire:[34] ſine parabola autẽ non loquebatur eis. Seorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia.†[35] Et ait illis in illa die,cum ſero eſſet factum:Tranſeamus contra.[36] Et dimittẽtes turbam aſſumunt eum ita vt erat in naui, & aliæ naues erant cum illo.[37] Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim,ita vt impleretur nauis.[g] [38] Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens,& excitant eum,& dicunt illi:Magiſter,non ad te pertinet,quia perimus?[39] Et exurgens comminatus eſt vento,& dixit mari:Tace,obmuteſce. Et ceſſauit ventus, & facta eſt tranquillitas magna.[40] Et ait illis:Quid timidi eſtis?Necdum habetis fidẽ?Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum:† Quis putas eſt iſte, quia & ventus & mare obediunt ei?

Eiecta in porcos à dæmoniaco legione Chriſtus Iairi filiam hæmorrhoiſſa curata ſuſcitat. V.

ET † venerunt transfretum maris in regionem [a] Geraſenorum.[2] Et exeũti ei de naui, ſtatim occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo,[3] qui domicilium habebat in monumẽtis. Et neq; catenis iam quiſquam poterat eum ligare,[4] quoniam ſæpe cõpedibus & catenis vinctus, dirupiſſet catenas,& compedes cõminuiſſet,& nemo poterat eũ domare.[5] Et ſemper die ac nocte in monumentis & in montibus erat clamans,& concidens ſe lapidibus.[6] Videns autem Ieſum à longe,cucurrit,& adorauit eum,[7] & clamans voce magna,dixit: [b] Quid mihi & tibi Ieſu fili dei altiſſimi? Adiuro te per deũ ne me torqueas.[8] Dicebat enim illi:Exi ſpiritus immunde ab homine iſto.[9] Et interrogabat eum:Quod tibi nomen eſt?Et dicit ei:† Legio mihi nomen eſt,quia multi ſumus.[10] Et deprecabatur eũ multum,ne ſe expelleret extra regionem.[11] Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus,paſcens in agris.[12] Et deprecabantur eum ſpiritus,dicentes: [c] Mitte nos A in porcos,vt in eos introeamus.[13] Et conceſſit eis ſtatim Ieſus. Et exeuntes ſpiritus immundi,introierunt in porcos,& magno impetu grex præcipitatus eſt in mare ad duo milia,& ſuffocati ſunt in mari.[14] Qui autem paſcebant eos,fugerunt, & nuntiauerũt in ciuitatem,& in agros. Et egreſſi ſunt videre quid eſſet facti,[15] & venerũt ad Ieſum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, ſedentem veſtitum, & ſanæ mentis, & timuerunt.[16] Et narrauerunt illis qui viderant qualiter factum eſſet ei qui dæmonium habuerat, & de porcis.[17] Et rogare cœperunt eum, vt diſcederet de finibus eorum.[18] Cúmq; aſcenderet nauim,cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat,vt eſſet cum illo,[19] & non admiſit eum,ſed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annũtia illis quãta tibi dominus fecerit,& miſertus ſit tui.[20] Et abiit,& cœpit prędicare in Decapoli,quanta ſibi feciſſet Ieſus:& omnes mirabantur. †[21] Et cũ tranſcendiſſet Ieſus in nauim rurſum trans fretum,cõuenit turba multa ad eum, & erat circa mare.[22] Et venit quidã de Archiſynagogis nomine [d] Iairus, & videns eum procidit ad pedes eius,[23] & deprecabatur eum multum, dicens: quoniam filia mea in extremis eſt. † Veni,impone manum tuam ſuper eam,vt ſalua ſit,& viuat.[24] Et abiit cum illo, & B ſequebatur eum turba multa:& comprimebat eũ.[25] Et mulier quæ erat in profluuio ſanguinis annis duodecim,[26] & fuerat multa perpeſſa à cõplurib⁹ medicis, & erogauerat omnia ſua,nec quicquam profecerat,ſed magis deterius habebat:[27] cũ audiſſet de Ieſu,venit in turba retro,& tetigit veſtimentũ eius.[28] Dicebat enim:quia ſi vel veſtimẽtũ eius tetigero,ſalua ero.[e] [29] Et cõfeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius, & ſenſit corpore,quia ſanata eſſet à plaga.[30] Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcẽs virtutẽ

† Matt.13.c Luc.13.d — † Matt.8.c Luc.8.d — † Matt.8.g — Ann. do.32. † Matt.8.d Luc.8.d — † Matt.8.g Luc.8.c — † Matt.9.a Luc.8.f Ioan.4.g — † Matt.9.d Luc.8.f

g. Aliter dicitur dormire deus, cum fides eius inter proſpera huius mundi in quorũdam fidelium corde non vigilat, ſed dormit. Hanc dormitionem ſaluator noſter in ſe ſignificauit, cũ in naui inter fluctus dormiuit. Vel certe dormire dei,eſt electis ſuis in tribulationib⁹ huius mũdi poſitis tardius ſubuenire. Aug.de eſſent.diuinit.

a. Geraſa,quę & Gadara,vel Gergeſa, ciuitas eſt tribus Simeonis trans Iordanem in deſerto,vbi Abſalon patrem perſequens diuinam ſenſit vltionem. Propterea nihil refert an dicas Geraſenorum à Geraſa, vel Gadarenorum à Gadara, vel Gergeſeorũ à Gergeſa: quia his tribus nominibus appellatur ab euangeliſtis.

b. Non voluntatis iſta confeſsio eſt, quam præmium ſequitur confitẽtis,ſed neceſsitatis exortio, quæ cogit inuitos: velut ſi ſerui fugitiui poſt multum temporis dominum ſuũ videant, nihil aliud niſi de verberibus deprecantur. Sic & dæmones cernentes dominũ in terris repente verſari,ad iudicandum ſe veniſſe credebant. Pręſentia enim ſaluatoris,tormenta ſunt dæmonum. Hierony.in Matt. cap.8.

c. Vidẽtes igitur dæmones non ſibi iam locũ in gẽtib⁹ derelinqui,vt patiatur eos habitare in hæreticis deprecantur: quibus occupatis totus in mare impetu rapido per præceps grex coactus eſt,in cupiditatem ſcilicet ſecularium,dæmonũ præcipitatur inſtinctu, in aquis multis, id eſt cum reliquiarum gentiliũ infidelitate morituri. Hilari.in Mat.ca.8.

d. Nomen autem ipſius exprimit propter Iudæos,qui ſciebant id quod factum fuerat. dimidiatam autem fidem habebat vir ille. Fidelis enim erat eo quòd procidebat ad pedes Ieſu: ſed quia & obſecrabat vt veniat,non quantam oportebat præ ſe fidem ferebat. Theoph.ibi.

e. Tangitur à fœmina quæ ſanguine fluitabat,& neſciuit à qua. Quis me, inquit, tetigit? Etiam excuſantib⁹ diſcipulis, perſeuerat in ignorantiæ voce. Quid dicit hæreticus? Sciebátne perſonã? Et cur quaſi ignorans loquebatur? vt cõfeſſionem certè prouocaret, vt timorem probaret. Tertul.aduer.Marcio.li.4.

Universidad de Deusto Biblioteca

quæ exierat de illo, conuersus ad turbam, aiebat: † [f] Quis tetigit vestimenta mea? 31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis, quis me tetigit? 32 Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat. 33 Mulier vero timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei [g] omnem veritatem. 34 Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te saluam fecit, vade in pace, & esto sana à plaga tua. 35 Adhuc eo loquente veniunt nuntij ad Archisynagogum, dicentes: quia filia D tua mortua est: quid vltra vexas magistrũ? 36 Iesus autẽ audito verbo quod dicebatur, ait Archisynagogo: Noli timere, tantũmodo crede. 37 Et non admisit quenquã se sequi, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. † 38 Et veniunt in domum Archisynagogi. Et vidit tumultum, & flentes & eiulantes multum: 39 & ingressus, ait illis: Quid turbamini & ploratis? [h] Puella non est mortua, sed dormit. 40 Et irridebãt eum. Ipse vero eiectis omnibus, assumit patrem & matrẽ puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens, 41 [i] & tenens manum puellæ, ait illi: † Thabitha cumi, quod est interpretatum, puella (dico tibi) surge. 42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat. Erat autem annorum duodecim. Et obstupuerũt stupore magno. 43 Et præcepit illis vehementer, vt nemo id sciret: & iussit dare illi manducare.

†Mat.9.c Luc.8.f — †Mat.9.c Luc.8.g — †Mat.9.c.f Luc.8.g

f. Dominus quasi sciens interrogat, vt indicet factũ. Si nõ interrogasset & dixisset, Quis me tetigit, nemo sciuisset factum esse signũ. Chrys. hom. 7. in Marc.
g. Christus est veritas, & quia sanata est à veritate, confitetur veritatem.
h. Non est mortua quo ad me, quãuis naturali ordine mortua sit: sed dormit mihi, qui eam valeo citius suscitare à morte, q̃ vos dormientem à somno. Itaq; nõ est mortua, i. irreparabiliter destituta à vita. Diony. in Matt. cap. 9.
i. Vt ostenderet q̃ sanctissima caro eius mortuos viuificaret. Euthym. ibid.

Christus in patria docens non edit virtutes, binos misit discipulos, traiecto mari, quinque hominum millia cibat, super aquas reuertens tempestatem sedat, & multos sanat. *VI.*

ET † egressus inde [a] abiit in patriam suam, & sequebantur eum discipuli sui. A 2 Et facto sabbato cœpit in Synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicẽtes: [b] Vnde huic hęc omnia? Et quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? 3 Nõne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis? Nónne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. 4 Et dicebat illis Iesus: † quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. 5 Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, 6 & mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu, docens. † [c] 7 Et conuocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum. 8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via, B nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona æs, 9 sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. 10 Et dicebat eis: Quocunque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde: 11 & quicunque non receperint vos, nec audierint vos, † exeuntes inde excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. 12 Et exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent, 13 & dæmonia multa eiiciebant, † & vngebant oleo multos ægros, & sanabantur. 14 Et audiuit Rex Herodes, (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. 15 Alij autem dicebant, quia Elias est: alij vero dicebant, quia Propheta est, quasi vnus ex Prophetis. † 16 Quo audito C Herodes ait: Quem ego decollaui Ioannem, hic à mortuis resurrexit. 17 Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem propter [d] Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. † 18 Dicebat enim Ioannes Herodi: [e] Non licet tibi habere vxorem fratris tui. 19 Herodias autem insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. 20 Herodes enim metuebat Ioannem, † sciens eum virum iustum & sanctum, & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. 21 Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui † cœnam fecit Principibus & Tribunis & primis Galilææ. 22 Cúmque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simúlque recumbentibus, Rex ait puellæ: Pete à me quod vis: & dabo tibi. 23 Et iurauit illi, quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei. 24 Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ. 25 Cúmque introisset statim cum

Ann. do. 31. †Mat.13.g Luc.4.c Ioan.4.f — †Mat.13.g Ioh.4.f — †Mat.10.a Luc.9.a ᵗEphe.6.c — †Mat.10.b Luc.10.b Act.13.g †Iacob.5.d — †Isa.5.c Matt.14.a Luc.9.a — †Matt.14.a Luc.9.b — †Matt.14.a Luc.3.d — †2.Re.17.g Esther.1.b

a. Ascendit ad patriam non ignorans se contẽptum iri, sed ne in posterum dicere queant: Si venisset credidissemus ei. Theoph. ibid.
b. Vides in Nazareth ista dicta fuisse: Nõne fratres eius, inquiunt, ille atq; ille sunt? Quid hoc sibi vult? Hinc enim magis in fidem induci deberetis. Sed pessima certè res inuidia est, & sibi ipsi sæpe repugnat. Nã quæ inaudita & mirabilia erant, ac sufficientia ipsos ad Iesum attrahere, ea illos magis scandalizabant. Chrys. Matt. 13. homil. 49.
c. Benignus & clemens dominus & magister nõ inuidet seruis atque discipulis virtutes suas. Hieron. Matt. 10. cap.
d. Bellum inter Areten regem Arabiæ patrem vxoris Herodis, quam repudiauerat propter Herodiadẽm, tanquam ob ignominiam filiæ vindicandam, & Herodem exortũ est, in quo Herodis exercitus extinctus est quod ferunt ei accidisse propter piaculũ quod in necẽ Ioãnis admisit. Euseb. Eccl. hi. lib. 1. cap. 10.
e. Quid autem aliud Ioannes nisi honestatem considerauit, vt inhonestas nuptias etiam in rege nõ posset perpeti? dicens: Non licet tibi illam vxorẽ habere. Potuit tacere, nisi indecorum sibi iudicasset mortis metu verum non dicere, inclinari regi, propheticam autoritatem adulatione subtexere. Sciebat vtiq; moriturum se esse, quia regi aduersabatur, sed honestatẽ saluti prætulit. Ambr. Offi. lib. 3. cap. 14.

D festinatione ad Regẽ, petiuit, dicens: Volo vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. † [f] 26 Et cõtristatus est Rex propter iusiurandũ, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare, 27 sed misso spiculatore præcepit afferri caput eius in disco: & decollauit eum in carcere. 28 Et attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ, & [g] puella dedit matri suæ. 29 Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumẽto. 30 Et cõuenientes Apostoli ad Iesum, renuntiauerunt ei omnia quæ egerant & docuerant. 31 Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant, multi: E & nec spatium manducandi habebãt. 32 Et ascendentes in nauim, abierunt in desertũ locum seorsum. 33 Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus cucurrerunt illuc, & præuenerunt eos. † 34 Et exiens vidit turbam multam Iesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habẽtes pastorem, & cœpit illos docere multa. 35 Et cum iam hora multa fieret, accesserũt discipuli eius, dicentes: † Desertus est locus hic, & iam hora præteriit. 36 Dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos quos manducent. 37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare. 38 Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite & videte, & cũ cognouissent, dicunt: Quinq;, & duos pisces. [h] 39 Et præcepit illis vt accumbere facerent F omnes, secundum contubernia super viride fœnum. 40 Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos. † 41 Et acceptis quinque panibus & duobus piscibus, intuens in cœlum, [i] benedixit & fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerent ante eos, & duos pisces diuisit omnibus. 42 Et manducauerũt omnes, & saturati sunt. 43 Et sustulerunt reliquias fragmẽtorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. 44 Erant autem qui manducauerunt, quinq; millia virorum. 45 Et statim coëgit discipulos suos ascendere nauim vt præcederent eum trans fretum [k] ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. 46 Et cum dimisisset eos, † abiit in mõtem orare. 47 Et cum sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. 48 Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit G ad eos ambulãs [l] super mare, & volebat pręterire eos. † 49 At illi vt viderunt eum ambulantem super mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt. 50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Cõfidite, ego sum, nolite timere. 51 Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant. 52 Non enim intellexerunt de panibus: Erat enim cor eorũ obcæcatum. 53 Et cum transfretassent, venerunt in terram [m] Genesareth, & applicuerũt. † 54 Cúmque egressi essent de naui, continuo agnouerunt eum, 55 & percurrentes vniuersam regionem illam, cœperunt in grabatis eos qui se male habebant, circumferre, vbi audiebant eum esse. 56 Et quocunque introibat in vicos vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

†Matt.14.c — †Mat.9.d 15.c Infr.8. — †Matth.14.c.d Luc.9.b Ioan.6.a Infr.8.a — †Matt.14.c Luc.9.b Ioan.6.b — †Matt.14.c Luc.6.b Ioan.6.b — †Matt.14.d Luc.8 — †Matt.14.g

f. Cõtristatus est Herodes propter iuramentum incautum, & propter cõuiuas suos. Fecerat enim cœnam principibus, & tribunis, & primis Galilææ. Itaque ne in tantorum virorum præsentia videretur periurus & mendax vel ne ipsi turbarentur, iussit dari caput Ioannis puellę nequissimę. Dion. in Matt. 14. cap.
g. Propter Herodiadem Aristoboli fratris Herodis filiam & Philippi vxorẽ legitimã dicit Iosephus Ioãnem super omnes iustissimũ ab Herode capite cæsum: propter quam etiam regno commemorat eum depulsum, atque in exilium in Viennam Galliæ vrbem trusum. Euseb. Eccle. histo. lib. 1. ca. 10.
h. Iesus ipse perfectio pura in eremo quinque panibus quinque millia pascere sciuit. Sciuit & rursus septem milia quatuor: & satietatis quidem reliquię ibi cophini duodecĩ, illic vero sportę septem, neutrum vt arbitror, absque ratione, seu spiritu indignum. Gre. Nazianze. in sanctam Pentecost. oratio.
i. Benedixit & fregit patri agens gratias, post tempora legis ac prophetarum se in euangelicũ cibum verti significans. Hilar. in Matth. cap. 14.
k. Bethsaida ciuitas in fine lac⁹ Genezar versus septẽtrionẽ, in cuius sede à Philippo Herodis fratre ædificata est Iulias in deserto Aulonis, iuxta Magdalon, à quo dicta est Magdalena.
l. Magnum autem miraculum erat ambulare super mare, & reuera diuinum: & cum esset tanta tempestas, tamque contrarius: vẽtus, miraculi incrementũ erat. Theoph. ibi.
m. Gẽnesareth. Hebræi dicũt Ceneroth, Græci mare Chennereth. Lacus ad Carmeli radices: quem fundit Iordanis, lõgitudine. 8. leucarum, & latitudine trium, in sacris bibliis miraculis multis celebratus.

Hominum traditiones diuinis aduersas Christus reprobat. Chananææ filiam à dæmonio liberat: & surdum impeditæ linguæ restaurat. *VII.*

A ET † conuenerunt ad eum Pharisæi & quidam de Scribis venientes ab Ierosolymis. [a] 2 Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis manducare panes, vituperauerunt. 3 Pharisęi enim & omnes Iudæi nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorũ. 4 Et à foro venientes nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. 5 Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: [b] Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? 6 At ille respõdens, dixit eis: † Bene prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. 7 In vanum autem me co-

Ann. do. 33. †Matt.15.a — †Ibidem. Isa.29.d Matt.15.b

a. Lauabant enim Iudæi ex decretoum senior pocula, vrceos, æramenta & lectos, existimantes ea hoc modo sanctificari. Aliáque multa huiusmodi tradebãt obseruanda: legem quidem trãsgredientes, hęc autem ridicula obseruantes. Euthy.
b. Discipuli vero frequenter illotis manibus edebãt, non sectantes ista. Quomodo id enim facere poterãt? cum nunquam tale quippiã obseruassent, sed solius virtutis curam haberent, corporales consuetudines despicientes, eo quòd earum transgresio nullum animæ posset afferre nocumentũ. Idem Euthym. in Matth.

Universidad de Deusto Biblioteca

lunt,docentes doctrinas & præcepta hominum. 8 Relinquentes enim mādatum dei,
tenetis traditiones hominum:baptiſmata vrceorum & calicum, & alia ſimilia his fa- B
citis multa. 9 Et dicebat illis:Bene irritum feciſtis præceptum dei, vt traditionem ve-
ſtram ſeruetis. 10 Moyſes enim dixit:†Honora patrem tuum & matrē tuam: † & qui
maledixerit patri vel matri,morte moriatur. 11 Vos autem dicitis:Si dixerit homo pa-
tri aut matri,Corban,quod eſt,donum quodcunq; ex me,tibi profuerit: 12 & vltra nō
dimittitis eum quicquam facere patri ſuo aut matri, 13 reſcindentes verbum dei per
traditionem veſtram quā tradidiſtis.Et ſimilia huiuſmodi multa facitis. † c 14 Et ad-
uocans iterum turbam,dicebat illis:Audite me omnes,& intelligite: 15 Nihil eſt extra
hominem introiens in eum quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ de homine pro-
cedunt,illa ſunt quæ coinquinant hominem. 16 Si quis habet aures audiendi, audiat.
17 Et cum introiſſet in domum à turba,interrogabant eum diſcipuli eius parabolam.
18 Et ait illis:Sic & vos imprudentes eſtis?Non intelligitis,quia omne extrinſecus in- C
troiens in hominem,non poteſt eum coinquinare? 19 quia nō intrat in cor eius, ſed in
ventrem vadit,& in ſeceſſum exit,purgās omnes eſcas.† 20 Dicebat autem:quoniam
illa quæ de homine exeunt,illa coinquināt hominē.† d 21 Abintus enim de corde ho-
minū malæ cogitationes procedunt,adulteria,fornicationes,homicidia, 22 furta,aua-
ritiæ,nequitię,dolus,impudicitię,oculus malus,blaſphemia,ſuperbia,ſtultitia. 23 Om
nia hæc mala abintus procedunt,& coinquinant hominem.† 24 Et inde ſurgēs, abiit
in fines Tyri & Sidonis,& ingreſſus domum neminem voluit ſcire,& non potuit la-
tere. 25 Mulier enim ſtatim vt audiuit de eo,cuius filia habebat ſpiritum immundum,
intrauit.Et procidit ad pedes eius. 26 Erat enim mulier gentilis Syrophœniſſa genere.
Et rogabat eum vt dæmoniū eiiceret de filia eius. 27 Qui dixit illi:Sine prius ſaturari
filios.Non eſt enim bonum ſumere panem filiorum,& mittere canibus. 28 At illa re- D
ſpondit,& dixit illi:Vtiq; domine. Nam & catelli comedunt ſub mēſa de micis pue-
rorum. 29 Et ait illi: e Propter hunc ſermonem vade,exiit dæmonium de filia tua. 30 Et
cum abiiſſet domum,inuenit puellam iacentem ſupra lectum,& dæmonium exiiſſe.
† 31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter me-
dios fines f Decapoleos. 32 Et adducunt ei ſurdum & mutum. Et deprecabantur eum
vt imponat illi manum. 33 Et apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos
in auriculas eius,& expuens tetigit lingnam eius, 34 & ſuſpiciens in cœlum ingemuit,
& ait illi:Epheta,quod eſt, adaperire. 35 Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutū eſt
vinculum linguę eius,& loquebatur rectè. 36 Et præcepit illis ne cui dicerent.† Quā-
to autem eis præcipiebat,tanto magis plus prædicabant, 37 & eo amplius admiraban-
tur,dicentes:† Bene omnia fecit,& ſurdos fecit audire,& mutos loqui.

Quatuor hominum milibus ſaturatis,Phariſæis ſignum negat,cæcum illuminat,ac diſcipulis ſuper ſui opinione requiſitis ſuam annuntiat paſsionem,& ſequacibus ſuis promittit mercedem. *VIII.*

IN † diebus illis,iterum cum turba multa eſſet cum Ieſu,nec haberent, quod A
manducarent, conuocatis diſcipulis, ait illis: † a 2 Miſereor ſuper turbam,
quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent: 3 & ſi di-
miſero eos ieiunos in domum ſuam,deficient in via. Quidā enim ex eis de longe ve-
nerunt. 4 Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſaturare pani-
bus in ſolitudine? 5 Et interrogauit eos:Quod panes habetis?Qui dixerunt:Septem.
6 Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. b Et accipiens ſeptem panes, gratias a-
gens fregit,& dabat diſcipulis ſuis, vt apponerent: & appoſuerunt turbæ. 7 Et habe-
bant piſciculos paucos,& ipſos benedixit,& iuſſit apponi. 8 Et manducauerunt & ſa-
turati ſunt,& ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fragmentis, ſeptē ſportas. 9 Erant au-
tem qui māducauerant,quaſi quatuor milia,& dimiſit eos.† 10 Et ſtatim aſcēdens na B
uim cū diſcipulis ſuis,venit in partes c Dalmanutha. 11 Et exierunt Phariſæi, & cœpe-
runt conquirere cum eo,quærentes ab illo ſignum dę cœlo,tentātes eum. 12 Et inge-

c. Nec ſolū aduocando eos, verumetiam verbis attentiores facit,dicens:Intelligite,i. attēdite atque aures arrigite. Si enī iſtis auſcultaſtis inſtituta ſua tradentibus, multo magis par eſt me audire, qui ad verā vos opportune philoſophiā induco. Chryſ.in Matt. hom. 52.

d. Vna ſententia duo quædam hominis ora cōplexus eſt:vnum corporis, alterū cordis. Nam vtiq; vnde illi hominem putauerunt inquinari,in os intrat corporis. Vnde autē dominus dixit inquinari hominem, de cordis ore procedit. Augu. de trini.lib.15.cap.10.

e. Ipſa quidem curatione iā non eget, quia Chriſtum & dominum & Dauid filium confitetur,ſed filiæ ſuæ,plebi videlicet gentium domi natu immūdorum ſpirituū occupatæ opem poſcit. Hilar.in Matt.cap.15.

f. Decapolis regio eſt Galilææ Iordanis finitima,à numero ciuitatum dicta, cis Iordanem ſita.

a. Vide domini humanitatem. Nam ſciens naturā humanam cibo indigere,prouidet ei etiam non requiſitus,cibúmque præbet. Cōmunicat autem cum diſcipulis, vt recordati miraculi quinque panum, offerant ei panes quos habent, & dicant:Multiplica etiam hos, ſed non intellexerunt illi cauſam interrogationis, ideo rurſus indigentiā obiiciunt. Euthy.in mat.15.cap.

b. Panes igitur ſeptem offeruntur. Nulla enim ex lege & prophetis gentibus ſalus ſumitur, ſed per gratiā ſpiritus viuūt,cuius ſeptiformę, vt per Iſaiam traditū, munus eſt. Indefinitus piſcium numerus, diuerſorū donorum & chariſmatum partitiones miniſtrationéſque ſignificat: quibus fides gentiū gratiarū diuerſitate ſatiatur. Hil.in Mat.16.cap.

c. Quæ & Magdalū, de qua in hiſtoria euangelica, ſita eſt inter locum Genezar, & Thabor montem.

†Exod.20.c Leuit.20.h Act.5.c Deut.5.b Ephe.6.a †Exod.21.c Leuit.20.b Prou.20.c
†Mat.15.b
†Marc.15.c Heb.5.d †15.q.6.ca. Si quando.
†Matt.15.c
†Matt.15.G
†Mat.9.f 12.b.17.c Infr.9.b Luc.9.e †Gen.1.d Eccl.39.G
Ann.do.33. †Mat.15.d †Sup.6.c
†Matt.16.a Luc.11.g

miſcens ſpiritu,ait: Quid generatio iſta ſignum quærit?Amen dico vobis,ſi dabitur
generationi iſti ſignum.† 13 & dimittens eos aſcendit iterum nauim,& abiit trans fre-
tū: 14 & obliti ſunt panem ſumere,& niſi vnum panem non habebant ſecum in naui,
15 præcipiebat eis dicens: Videte,& cauete d à fermento Phariſæorum, & fermento
Herodis. 16 Et cogitabant ad alterutrum dicentes,quia panes nō habemus. 17 Quo co-
gnito,ait illis Ieſus: e Quid cogitatis,quia panes non habetis? Nondum cognoſcitis,
nec intelligitis?Adhuc cæcatum habetis cor veſtrum? 18 Oculos habentes nō videtis,
& aures habentes non auditis?† Nec recordamini 19 quando quinque panes fregi in
quinq; milia,& quot cophinos fragmentorum plenos ſuſtuliſtis?Dicunt ei: Duode-
cim. 20 Quando & ſeptem panes in quatuor milia, quot ſportas fragmentorum tuli-
C ſtis?Et dicunt ei:Septē. 21 Et dicebat eis:Quomodo nondum intelligitis? 22 Et veniunt
f Bethſaidam,& adducunt ei cæcum:& rogabant eū vt illum tangeret. 23 Et apprehē-
ſa manu cæci,eduxit eum extra vicum,& expuens in oculos eius, impoſitis manibus
ſuis interrogauit eū,ſi quid videret. 24 Et aſpiciens,ait: Video homines velut arbores
ambulātes. 25 Deinde tertium impoſuit manus ſuper oculos eius,& cœpit videre, &
reſtitutus eſt ita vt clarè videret omnia. 26 Et miſit illum in domum ſuam,dicēs:Vade
in domum tuam,& ſi in vicum introieris,nemini dixeris.† 27 Et ingreſſus eſt Ieſus &
diſcipuli eius caſtella g Cæſareæ Philippi,& in via interrogabat diſcipulos ſuos,dicēs
eis: Quem me dicunt eſſe homines? 28 Qui reſponderunt illi,dicentes:Alij Ioannem
Baptiſtam,alij Eliam,ali: vero quaſi vnum de Prophetis. 29 Tunc dicit illis: Vos vero
quem me eſſe dicitis?Reſpondens Petrus,ait ei:Tu es Chriſtus. 30 Et comminatus eſt
D eis,ne cui dicerent de illo. † 31 Et cœpit docere eos quoniam oportet filium hominis
pati multa,& reprobari à ſenioribus & à ſummis ſacerdotibus & ſcribis,& occidi,&
poſt tres dies reſurgere. 32 Et palàm verbum loquebatur.Et apprehendēs eum Petrus,
cœpit increpare eū. 33 Qui conuerſus,& videns diſcipulos ſuos, comminatus eſt Pe-
tro,dicens: h Vade retro me ſethana,quoniam nō ſapis quæ dei ſunt,ſed quę ſunt ho-
minū. 34 Et conuocata turba cum diſcipulis ſuis,dixit eis:† Si quis vult me ſequi dene
get ſemetipſum,& tollat crucem ſuam,& ſequatur me. 35 Qui enim voluerit animam
ſuam ſaluam facere,perdet eam : qui autem perdiderit animam ſuam propter me &
euangelium,ſaluam faciet eam.† 36 Quid enim proderit homini,ſi lucretur mundum
totum,& detrimentum animæ ſuæ faciat? 37 Aut quid homo cōmutationis dabit pro
anima ſua?† 38 Qui enim me confeſſus fuerit,& verba mea in generatione iſta adulte-
ra & peccatrice, & filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria patris ſui
cum angelis ſanctis.

Transfiguratus Ieſus,Eliæ ſub Ioannis nomine præſignat aduentum. Lunaticum curat,humanitatem inſinuat,& ſcandalo prohibito ignem & ſalem accommodat. IX.

A ET dicebat illis:Amen dico vobis, a †quia ſunt quidā de hic ſtātibus qui
non guſtabunt mortem,donec videant regnum dei veniens in virtute.
† 2 Et poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrū & Iacobum & Ioannē,& ducit
illos in montē excelſum ſolos,& transfiguratus eſt coram ipſis. 3 Et ve-
ſtimenta eius facta ſunt ſplendentia & candida nimis velut nix, qualia
fullo non poteſt ſuper terram candida facere. 4 Et apparuit illis Elias cum Moyſe, &
erant loquētes cum Ieſu. 5 Et reſpōdens Petrus ait Ieſu:Rabbi bonū eſt nos hic eſſe: &
faciamus tria tabernacula,tibi vnū,& Moyſi vnum,& Eliæ vnū. 6 Non enim ſciebat
B quid diceret.Erant enim timore exterriti. 7 Et facta eſt b nubes obumbrans eos,& venit
vox de nube,dicēs:Hic eſt filius meus chariſſimus,audite illum. 8 Et ſtatim circūſpi-
cientes,neminem amplius viderunt niſi Ieſum tantùm ſecum.† c 9 Et deſcendentibus
illis de monte,præcepit illis ne cuiquam quod vidiſſent,narrarent,niſi cum filius ho-
minis à mortuis reſurrexerit. 10 Et verbū continuerunt apud ſe,conquirentes quid eſ-
ſet,cum à mortuis reſurrexerit.† 11 Et interrogabant eum,dicentes:Quid ergo dicunt

Ioan.6.d Matt.12.f Luc.11.d
†Matt.16.b Luc.12.a
†Matt.16.d Luc.9.c
†Matt.16.g
†Matt.10.g. 16.f Luc.9.c.14.f Galat.2.d Matt.16.f Luc.17.g Ioh.12.d †Matt.10.f Luc.9.c.12.b De fac.vnc. cap.1.5. Quia vero. †Mat.10.d Luc.9.c.11.b
Ann.do.34. †Matt.16.g Luc.9.d
†Matt.17.a Luc.9.d
†Matt.9.f 12.b.17.c Sup.7.g
†Matt.17.c

d. Hoc eſt, à ſimulata religione.

e. Fermētum Phariſæorum & Sadducæorum non corporalem panem, ſed traditiones peruerſas,& hæretica ſignificat dogmata: quare & cibi quibus eſt nutritus populus dei,non veram doctrinam integrámque ſignificent? Hiero.in Matt. c.15.

f. Bethſaida vicus erat Petri & Andreæ, Iacobi & Ioannis euangeliſtæ. Chr.ibi.

g. Cæſareæ duæ in bibliis commemoratę. Prima, Philippi, cognomen Herodis fratris accepit, quæ prius Dan,à Danitis dicta erat: qui cum extorres poſſeſſionem quærerent, huius populū otioſum & vrbem eorū igne ferróque vaſtarunt & nouam ædificantes vrbē vocauerunt Dan, quę prius Lais dicebatur, vt Iudic.18. plenius īuenies. Altera eſt Cæſarea Palæſtinæ, de qua Acto.8. vbi Centurio fidem à Petro accepit.

h. Quæ beatus Petrus min9 cautus incurrit, dum prædicente domino paſsionem ſuam, ignorans eam per legem atque prophetas promiſſam fuiſſe, Abſit,īquit,à te domine. Et dominus, Vade retro Sathana, &c. Quod peccatū ignorantiæ & ſciētiæ, negationis ſimul & iuuentutis, reſpectus atq; compunctus, omnia flendo deleuit: docuítq; ī his peccatorem atque præſumptorem dicere: Auertiſti faciē tuam à me,& factus ſum cōturbatus. Sana animā meā, quia peccaui tibi. Proſper de promiſ.parte.2.ca.5.

a. Quia autem de gloria ſua dicebat, volens eis declarare quòd non hoc per arrogantiam loqueretur, dicit quòd ſunt quidam de hic ſtātibus, nempe Petrus, Iacobus & Ioannes, qui non morientur donec oſtendero eis in transfiguratione, quanta cum gloria venturus ſim ī ſecūdo aduētu. Theo.

b. Lumē erat diuinitas illa, quam in monte diſcipulis oſtendit, ac illos viſu tantillum priuauit. Gregor. Nazianzenus in ſanctum lauachrum, orat.

c. Silentium enim rerum geſtarum quas viderāt, imperat donec à mortuis reſurgeret. Hoc enim fidei præmium reſeruabatur, vt honor redderetur his apud quos non leuis ſola præceptorum autoritas reperiretur. Hila.in.17.ca.Matthæi.

Pharisæi & Scribæ:†quia Eliam oporteat venire primum? 12 Qui respondens, ait illis:
[d] Elias cum venerit primò, [e] restituet omnia, &†quomodo scriptum est in filium ho-
minis, vt multa patiatur & contemnatur. 13 Sed dico vobis, †quia & Elias venit, & fe-
cerunt illi quæcunq; voluerunt, sicut scriptum est de eo.† 14 Et veniens ad discipulos
suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas cõquirentes cum illis. 15 Et confestim C
omnis populus videns Iesum, stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabãt
eum. 16 Et interrogauit eos:†Quid inter vos conquiritis? 17 Et respõdens vnus de tur-
ba, dixit: Magister, attuli ad te filium meum habentem [f] spiritum mutũ, 18 qui vbicun-
que eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit. Et dixi
discipulis tuis vt eiicerent illũ, & non potuerunt. 19 Qui respondens eis, dixit, †O ge-
neratio incredula, quamdiu apud vos ero? Quandiu vos patiar? Afferte illum ad me.
20 Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbauit illum, & elisus
in terram volutabatur spumans. 21 Et interrogauit patrẽ eius: Quantum temporis est
ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia. 22 Et frequẽter eum in ignẽ & in aquam
misit, vt eum perderet. Sed si quid potes, adiuua nos, misertus nostri. 23 Iesus autẽ ait D
illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. 24 Et continuo exclamans pater
pueri cum lachrymis aiebat: Credo domine, adiuua incredulitatem meam.† 25 Et cũ
vidisset Iesus concurrentẽ turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens: Surde
& mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. 26 Et ex-
clamans & multum discerpens eũ, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi
dicerent, quia mortuus est. 27 Iesus autem tenẽs manum eius leuauit eum, & surrexit.
28 Et cum introisset in domum, discipuli eius secreto interrogabant eum: [g] Quare nos
non potuimus eiicere eum? 29 Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in o-
ratione & ieiunio. † 30 Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam, nec volebat E
quenquam scire. 31 Docebat autẽ discipulos suos, & dicebat illis: quoniam filius ho-
minis tradetur in manus hominũ, & occidẽt eum, & occisus tertia die resurget, 32 At
illi ignorabant verbum, & timebant interrogare eum.† 33 Et venerunt Capharnaum.
Qui cum domi essent interrogabat eos: Quid in via tractabatis? 34 At illi tacebant.
Siquidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset. 35 Et residens vocauit
duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium
minister. 36 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus
esset, ait illis: 37 Quisquis vnũ ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me reci-
pit: & quicunq; me susceperit, non me suscipit, sed eum qui misit me. 38 Respondit il- F
li Ioannes, dicens: Magister, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia,
qui non sequitur nos, & prohibuimus eum. 39 Iesus autem ait: Nolite prohibere eum.
† Nemo est enim qui faciat virtutẽ in nomine meo, & possit cito male loqui de me.
40 Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. [h] 41 Quisquis enim potũ dederit vo-
bis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis, amẽ dico vobis, non perdet mer-
cedem suam.† 42 Et quisquis scandalizauerit vnum ex his pusillis credentibus in me,
bonum est ei magis si circundaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur.
†[i] 43 Et si scãdalizauerit te manus tua, abscinde illam. Bonum est tibi debilem introire
in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem,
44 vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. 45 Et si pes tuus te scanda
lizat, amputa illum. Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos
pedes habẽtem mitti in gehennã ignis inextinguibilis,† 46 vbi vermis eorũ non mo-
ritur, & ignis non extinguitur. 47 Quòd si oculus tuus scandalizat te, eiice eum. Bonũ
est tibi luscum introire in regnum dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehen-
nam ignis, 48 vbi vermis eorũ non moritur, & ignis non extinguitur. 49 Omnis enim
homo igne salietur, & omnis victima sale salietur.† 50 Bonũ est sal. Quòd si sal insul-
sum fuerit, in quo illud condietis? Habete in vos sal, & pacem habete inter vos.

Repu-

d. Ipse qui venturus est in secundo saluatoris aduẽtu iuxta corporis fidem, nunc per Ioannem venit in virtute & spiritu. Hiero. in 17. cap. Matth.

e. Id est, reliquum quod deprehenderit ex Israel, ad cognitionem dei reuocabit. Sed in virtute & spiritu Eliæ Ioannem venisse significat, in quo grauia quæque atque aspera exercuissent, vt domini aduentum prænũtiãs, passionem quoque præcurreret & iniuriæ & vexationis exemplo. Hilar. in 17. ca. Matt.

f. Mutum dicit spiritum, vtpote impedientem filij sui loquelam: nec id tãtum, sed & auditũ eius, & hunc Mat. lunaticum dicit: quòd dæmonum quidam secedẽtes aduersus quosdam homines tempus certum lunæ obseruabant, & tunc insultum in illos faciebant, vt dum luna mali causa videretur, eius creator calũniæ exponeretur. Euthy. ibi. & Matt. 17.

g. Timebant discipuli ne forte amisissent gratiã quã eis dederat domin⁹, & propterea non potuissent eiicere dæmonium. Omne enim dæmoniorum genus nõ egreditur alio quodam modo, nisi precatione & ieiunio. Oportet enim ieiunare eum qui dæmonem patitur, & qui sanaturus est: & vtrisque necessarium est ieiuniũ: magis autem illius qui dæmonem patitur, ieiunium exigit sermo. Theophyl. ibi.

h. Quare ergo calicẽ aquæ frigidæ in medium duxit? Sine impensa eleemosynã dixit. Nam si frigida aqua neque ligna consumis: vbi vero sine impẽsa datum, tãto beneficio rependitur? Chry. de pœnit. hom. 5.

i. Si igitur iuxta dei verbũ in gehẽnam scandalis trahimur, rectè profecto vt gehẽnam vitare possimus, etiam manibus nostris oculisq; multamur: nõ quòd mẽbris suis quis se priuare debeat, sed quia tam necessariæ nobis sunt quædã domesticorum obsequiorum necessitudines, vt his quasi oculis, interdum autem manibus vtamur, rectè nobis præsentium ministeriorum officia subtrahimus, ne æterni ignis tormenta patiamur. Saluianus lib. 3.

†Malac. 4. b · †Isa. 53. b · †Mala. 4. b · †Matt. 17. c Luc. 9. c · †Matt. 17. d Luc. 9. c · †Matt. 17. e Luc. 9. e · †Matt. 17. g · †Matt. 17. f Luc. 9. c Sup. 8. f Infr. 10. c · †Matt. 18. a Luc. 9. f · †1. Cor. 12. a · †Matt. 10. g 18. a Luc. 17. a †Matt. 18. b Isa. 66. g · †Isa. 66. g · †Dist. 45. c. Sicrector. Matt. 5. b Luc. 14. g.

Universidad de Deusto Biblioteca

Repudium prohibens, paruulos admittit: diuitum & pauperum discrimen afferens, matrem filiorum Zebedæi remittit, & Iericho præteriens cæcum illuminat. X.

A ET inde exurgens venit in fines Iudææ vltra Iordanem, & conueniunt iterũ
turbæ ad eum, & sicut cõsueuerat, iterũ docebat illos. 2 Et accedentes Pha-
risæi interrogabãt eum, †si licet viro vxorem dimittere: tentantes eum. 3 At
ille respondens, dixit eis: [a] Quid vobis præcepit Moyses? 4 Qui dixerunt:
†Moyses permisit libellum repudij scribere, & dimittere. 5 Qui respondens Iesus, ait:
[b] Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud. 6 Ab initio autem creatu-
ræ, †masculum & fœminam fecit eos deus. † 7 Propter hoc relinquet homo patrem
suum & matrem, & adhærebit ad vxorem suam, 8 & erunt duo in carne vna. Itaq; iam
B non sunt duo, sed vna caro. † 9 Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. 10 Et in
domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum. 11 Et ait illis: †Quicunq;
dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium cõmittit super eam. 12 Et si vxor
dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur. † [c] 13 Et offerebant illi paruulos, vt
tangeret illos, discipuli autem comminabantur offerentibus. 14 Quos cum videret Ie-
sus, indigne tulit. Et ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos. Ta-
lium enim est regnum dei. 15 Amen dico vobis, † quisquis non receperit regnum dei
velut paruulus, non intrabit in illud. 16 Et complexans eos, & imponens manus super
illos, benedicebat eos. † 17 Et cum egressus esset in viã, procurrens quidam genu flexo
ante eum rogabat eum dicens: [d] Magister bone, quid faciam vt vitam æternam perci-
piam? 18 Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonũ? Nemo bonus, nisi vnus deus. 19 Præ-
C cepta nosti, † [e] ne adulteres, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimonium dixeris, ne
fraudem feceris, honora patrem tuum & matrẽ? 20 At ille respondẽs ait illi: Magister,
hæc omnia obseruaui à iuuẽtute mea. 21 Iesus autẽ intuitus eum, dilexit eum, & dixit
ei: Vnũ tibi deest: †Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cœlo, & veni sequere me. 22 Qui contristatus in verbo, abiit mœrens. Erat
enim habens multas possessiones. 23 Et circunspiciens Iesus ait discipulis suis: †Quàm
difficile qui pecunias habent, in regnum dei introibunt. 24 Discipuli autem obstupe-
scebant in verbis eius. At Iesus rursus respondẽs, ait illis: Filioli, quàm difficile est cõ-
D fidentes in pecuniis in regnum dei introire. † 25 Facilius est camelum per foramen a-
cus transire, quàm diuitem intrare in regnum dei. 26 Qui magis admirabantur, dicen-
tes ad semetipsos: Et quis potest saluus fieri? 27 Et intuens Iesus illos, ait illis: Apud ho
mines impossibile est, sed nõ apud deum. Omnia enim possibilia sunt apud deũ. 28 Et
cœpit ei Petrus dicere. † [f] Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. 29 Respõdẽs
Iesus ait: † Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores,
aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter euangelium, 30 qui
non accipiat centies tantum nũc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & ma-
tres, & filios, & agros cũ persecutionibus, & in seculo futuro vitã æternam. † 31 Multi
autẽ erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. 32 Erant autẽ in via ascendẽtes Ieroso-
E lymã: & præcedebat illos Iesus. Et stupebant: & sequentes timebant. Et assumens ite-
rum duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei ventura: † 33 Quia ecce ascendimus Ie-
rosolymam, & filius hominis tradetur Principibus sacerdotum & Scribis & seniori-
bus, & damnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus, 34 & illudent ei, & cõspuent
eum, & flagellabũt eum, & interficient eũ, & tertia die resurget. 35 Et accedunt ad eum
Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Magister, volumus vt quodcunq; petieri-
mus, facias nobis. 36 At ille dixit eis: Quid vultis vt faciam vobis? 37 Et dixerũt: Da no-
bis, vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. 38 Ie
sus autem ait eis: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicẽ quem ego bibo, aut ba-
F ptismo quo ego baptizor, baptizari? 39 At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem ait
eis: † Calicem quidem quem ego bibo bibetis, & baptismo quo ego baptizor, ba-
ptizabimini: [g] 40 sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram non est meum

An. do. 34. · †Matt. 19. a · †Matth. 15. c & 19. a · †Deut. 24. a †Gene. 1. d · †Gene. 2. d 28. q. 1. c. Dictum est. Matth. 19. a Ephes. 5. d 1. Cor. 6. d †De eo qui cogno. con. sin. Discretionem. †Matth. 5. c 19. b Luc. 16. c †Matt. 19. d Luc. 18. d · †Matt. 19. d Luc. 18. d · †Exo. 20. b Roma. 2. a Galat. 4. b · †14. q. 1. c. r. †Matt. 19. e Lu. 12. d. 18. d · †Matt. 6. d Luc. 12. d 1. Cor. 7. c · †Matt. 11. f Luc. 18. c · †Matt. 19. d Lu. 12. d. 18. c †Matt. 19. g Luc. 8. c · †Matt. 19. g Luc. 13. f · †Matt. 16. c 17. f. 20. d Luc. 18. f An. do. 34 · †Matt. 20. c

a. Dominus suam infert sẽtẽtiã, & id subintulit quòd non licet vxorem dimittere: blandè modoq; persuasibili ostendens præter naturam ac præter legẽ esse diuortium. Præter naturam quidem: nã vna caro diuiditur, præter legem vero, cum enim vnum deus esse iusserit, distrahuntur. Euthy. in 19. ca. Matth.

b. Non temere vxorẽ reiicias, aut ab eã separeris, incertum est quódnam periclitetur, num id quod depellit, seu depellitur. Tu igitur nunc haudquaquam fluuius fias alienus, neq; aliis magis quàm vxori tuæ placere velis. Quòd si aliò raperis, cur membrum tuũ ob impudicitiam lege notas? & sic saluator. Grego. Nazian. orat. 30.

c. Recipit autem pueros, significãs se recipere simplices, ac docens oportere factum qui à sublimitate procedit, cõculcare: & se suscipere despicabiles. Non dixit autem, Horũ est regnũ cœlorũ, sed talium, imitantium videlicet horum simplicitatẽ. Euthy. in 19. cap. Matth.

d. Is enĩ cui necesse sit impia & iniqua punire, bonitatis nomine abstinuit, soli hoc nomen patri reseruãs, qui se iudicem dando officio seueritatis exuerit: non quòd bonus & ipse non esset. Hilarius in 19. Matth.

e. Præceptũ etenim ibi est, vbi est pœna peccati. At vero cũ se præcepta legis memorasset implesse, consiliũ ei datur vt vendat omnia, & sequatur dominum. Hæc enim non præcepto imperantur, sed pro consilio deferuntur. Duplex nanque forma mandati est, vna præceptiua, altera voluntaria. Vnde & dominus in alia dicit. Non occides, vbi præcepit, in alia: Si vis perfect⁹ esse, vende omnia tua. Ergo hic liber est à præcepto cuius defertur arbitrio. Ambr. de viduis.

f. Quoniam possibile fuit Deo saluare Iudaicum populũ multas ĩ lege diuitias possidentem, credentium Iudæorum multitudo testatur, siue per ipsum Christũ, siue per apostolos eius: vt bonitatis illi⁹ inuestigabilẽ pelagus humana æstimatio non apprehẽdat, sed victa miretur: tamen quia dicit dominus: Apud homines impossibile hoc est, quãtũ ad naturam, apud deũ possibile est, ecce subito excitatur Petrus vnus ex populo illo diuite, & difficili ex persona Iudæorũ credentium, & clamat quasi testis dei potentiæ factus, & confirmãs Christi promissionem, dixit: Ecce nos dimisim⁹ omnia. Chry. ex variis in Matt. locis homilia 20.

g. Dominus gloriæ, secundum formam tamen serui satagentibus discipulis de glorificatione sua respondit: Sedere autem ad dexteram vel ad sinistram, &c. Quod autem paratum est à patre eius, & ab ipso paratum est: quia ipse & pater vnũ sunt. Au. de tri. li. 1. c. 12.

Universidad de Deusto Biblioteca

dare vobis,sed quibus paratum est.[41]Et audientes decem,indignati sunt de Iacobo&
Ioanne.[42] Iesus autē vocans eos,ait illis:†Scitis quia hi qui videntur principari gēti-
bus,dominātur eis:& principes eorum potestatem habent ipsorū.[43] Non ita est autē
in vobis,sed quicunque voluerit fieri maior,erit vester minister:[44] & quicunque vo-
luerit in vobis primus esse,erit omnium seruus.[45]Nam &filius hominis non venit vt
ministraretur ei,sed vt ministraret, & daret animam suam redemptionē pro multis.
†[46] Et veniunt[h] Iericho,& proficiscente eo de Iericho,& discipulis eius, & plurima
multitudine,filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat iuxta viam mendicans:[47]qui cū
audisset quia Iesus Nazarenus est, cœpit clamare & dicere: Iesu fili Dauid miserere
mei.[48]Et comminabantur illi multi vt taceret.At ille multo magis clamabat,fili Da-
uid miserere mei. [49] Et stans Iesus præcepit illum vocari.Et vocant cæcum, dicentes
ei:Animæquior esto. Surge,vocat te.[50] Qui proiecto vestimento suo,exiliens venit
ad eum.[51]Et respondens Iesus,dixit illi:†Quid tibi vis faciam?Cæcus autem dixit ei:
Rabboni,vt videam.[52] Iesus autem ait illi. Vade:Fides tua te saluum fecit. Et confe-
stim vidit,& sequebatur eum in via.

h.Ciuitas est fortis Beniamin,ad latus septētrionale, distās ab Ierosolyma 9.leucis,ab Iordane tribus cum semi:hanc destruxerat Iosue, quam reædificauit Ahiel de Bethel,& illam rursum destruxit Vespasianus, Hadrianus restaurauit.

Iesus super pullum asinæ Ierosolymam & templum ingressus, rediit Bethaniam,postridie reuertens maledicit ficum,negotiatores à templo eiicit, & qua hæc faciat auctoritate Iudæis non aperit. XI.

ET†[a] cum appropinquarent Ierosolymę & Bethaniæ ad montem Oliuarum,
mittit duos ex discipulis suis,[2] & ait illis:Ite in castellum quod cōtra vos est,
& statim introeuntes illuc,inuenietis pullum ligatum,super quem nemo ad-
huc hominum sedit.Soluite illum,& adducite.[3]Et si quis vobis dixerit:quid facitis?
dicite:quia domino necessarius est: & continuo illum dimittet huc. †[4] Et abeuntes
inuenerunt[b]pullum ligatum ante ianuam foris in biuio,& soluunt eum.[5]Et quidam
de illic stantibus, dicebant illis: Quid facitis soluentes pullum?[6] Qui dixerunt eis
sicut præceperat illis Iesus: & dimiserunt eis. [7] Et duxerunt pullum ad Iesum, †&
imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. [8] Multi autem vestimenta sua stra-
uerunt in via.[c]Alij autem frondes cædebant de arboribus,& sternebāt in via.[9]Et qui
præibant,& qui sequebantur,clamabant,dicentes:Hosanna,benedictus qui venit in
nomine dñi:[10]benedictum quod venit regnū patris nostri Dauid, Hosanna in excel-
sis.†[11]Et introiuit Ierosolymam in templum,& circunspectis omnibus cum iam ve-
spera esset hora,exiit in Bethaniam cum duodecim.[12]Et alia die cum exirent à Betha
nia,esuriit.†[13] Cúmq; vidisset à longe ficum habentem folia,venit siquid forte inue-
niret in ea.Et cū venisset ad eam,nihil inuenit præter folia.Non enim erat tempus fi-
corum.[14]Et respondens,dixit ei:Iam non amplius in ęternum ex te quisquam fructū
manducet.Et audiebant discipuli eius,[15]& veniunt iterum Ierosolymam. † Et cū in-
troisset in templū,[d]cœpit eiicere vendentes & ementes in templo, & mēsas nummu-
lariorum & cathedras vendentiū columbas euertit.[16] Et nō sinebat vt quisquā trans-
ferret vas per templum,[17] & docebat,dicens eis : Nónne scriptum est,† quia domus
mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus?Vos autem fecistis eam spelun-
cam latronum.[18]Quo audito,Principes sacerdotum & Scribæ quęrebant quomodo
eum perderēt.Timebant enim eum,quoniam vniuersa turba admirabatur super do-
ctrina eius.[19] Et cum vespera facta esset,egrediebatur de ciuitate. †[20] Et cum mane
transirent,[e]viderūt ficum aridam factam à radicibus.[21] Et recordatus Petrus dixit ei:
Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. [22] Et respondens Iesus,ait illis:Habete fidem
dei.[23]Amen dico vobis,quia quicunque dixerit huic monti,tollere& mittere in ma-
re, & non hæsitauerit in corde suo,sed crediderit quia quodcunque dixerit, fiat,fiet
ei.†[24] Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia acci-
pietis,& euenient vobis.[25]Et cum stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis ad-
uersus aliquem, vt & pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.
†[26] Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cœlis est, dimittet vobis
pec-

a. Quàm modestè tamen hanc ipsam gloriā videtur suscepisse ad triumphalem occursum in asino veniens, nō in curribus aut in equis. Sed dicebat: Si quis vobis aliquid dixerit,dicite quia dominus his opus habet Opus magnū,opus salutis. Nempe homines & iumēta saluos facere venerat,multiplicans misericordiā suā deus.Ber.Dominica in ramis palma.Ser.13.

b.Hic pullus multos habet dominos,à quibus tollitur, & ad vnum dominū adducitur. Ante portam quidē erat,paratus ad fidem, sed sine apostolis intrare non poterat, quia quid sequeretur,non habebat. Chrys. ibi.

c.Rami enim incedentem impedirent, & implicitum iter facerent properantis ingressui:verum explicatur omnis ratio prophetiæ, & futuri forma seruatur. Igitur infructuosarum arborū rami,id est,infideliū quondam gētiū fructus.per apostolos itineri domini substernuntur,& saluatoris iustificantur ingressu & per eos inceditur,& gratissimū fit incedenti deo ex ramis infœcūdę radicis officium. Hila.in Matt ca.21.

d.Hæc est tertia eiectio vēdentium de tēplo secundū Osiandrum.Nimirum quia prima 31. anno Christi de qua Ioannis 2.altera de qua Matthæ.21.in die ingressus sui in vrbē super asinam & pullū.tertia,die sequēti cū rediret à Bethania, & maledixisset ficui:vt hoc loco

e.Tametsi Matthæus dixerit quòd statim exaruit ficus, & videntes discipuli admirati sunt, nihil moue aris audiens nūc Marcū dicentē quòd sequenti die viderint exaruisse ficū Sic enim intelligere debes id apud Matthæum:Et statim exaruit fic⁹:quo lecto, subsiste,& dein dic:Et cū vidissēt discipuli admirati sunt Quando? Quum vidissent non statim, sed sequenti die: proinde sic intelligēti nihil occurrit difficile. Theop.ibi.

peccata vestra.[27]Et veniunt rursus Ierosolymam.Et cum ambularet in templo,acce-
dunt ad eū summi sacerdotes,& Scribæ,& seniores,[28]& dicunt ei:†In qua potestate
hæc facis?& quis tibi dedit hanc potestatem,vt ista facias?[29]Iesus autem respondens,
ait illis:[f]interrogabo vos & ego vnum verbum,& respondete mihi,&dicam vobis in
qua potestate hæc faciam.[30] Baptismus Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus? Re-
spōdete mihi.[31]At illi cogitabant secum,dicentes:Si dixerimus,de cœlo,dicet nobis:
Quare ergo nō credidistis ei?[32]Si dixerimus,ex hominibus,timemus populū.Omnes
enim habebant Ioannem quia verè Propheta esset.[33]Et respōdentes dicunt Iesu: Ne-
scimus.Et respōdens Iesus,ait illis:Neq; ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

f. Poterat dominus aperta respōsione tentatorum calumniam cōfutare,sed prudenter interrogat, vt suo ipsi vel silentio vel sentētia cōdēnentur. Hoc est quod vulgo dicitur: Malo arboris nodo malus clauus aut cuneus infigendus est.Hie. in Matth.21.ca.vel breuius, malo nodo malus cuneus.

Iudæos ex vinea agricolis locata reprobat,censum Cæsaris approbat,resurrectionem & primum mandatum probat,& mulierculam duo æra mittentem cæteris præficit ditioribus. XII.

ET cœpit illis in parabolis loqui:[a]†Vineam pastinauit homo,&circun-
dedit sepem,& fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agri-
colis,& peregre profectus est.[2] Et misit ad agricolas in tempore seruū,
vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ.[3] Qui apprehensum eum ce-
ciderunt,& dimiserunt vacuum.[4] Et iterum misit ad illos aliū seruum,
& illum in capite vulnerauérunt,& contumeliis affecerunt.[5] Et rursum alium misit,
& illum occidérunt,& plures alios,quosdam cædentes,alios vero occidentes.†[6] Ad-
huc ergo vnum habens filium charissimum,& illum misit ad eos nouissimum, dicēs:
quia reuerebuntur filium meum.[7]Coloni autem dixerunt adinuicem:†[b] Hic est hæ-
res:venite occidamus eum,& nostra erit hæreditas.[8]Et apprehendentes eum occide-
runt,& eiecerunt extra vineam.[9]Quid ergo faciet dominus vineæ?Veniet & perdet
colonos,& dabit vineam aliis.[10] Nec scripturam hanc legistis:† Lapidem quem re-
probauerunt ædificantés,hic factus est in caput anguli:[11] à domino factum est istud,
& est mirabile in oculis nostris?†[12] Et quærebant eum tenere,& timuerunt turbam.
Cognouérunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit.Et relicto eo abierunt.
†[13]Et[c]mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis & Herodiánis, vt eum cáperent in ver-
bo.[14] Qui venientes dicunt ei:Magister,scimus quia verax es,& non curas quenquā.
Nec enim vides in faciem hominum,sed in veritate viam dei doces, licet dare tribu-
tum Cęsari,an non dabimus?[15]Qui sciens versutiam illorum,ait illis:Quid me tenta-
tis?Afferte mihi denariū,vt videam.[16]At illi obtulerunt ei.Et ait illis:Cuius est[d]ima-
go hæc & inscriptio?Dicunt ei:Cæsaris.[17]Respondens autem Iesus,dixit illis:†Red-
dite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari : & quæ sunt dei, deo. Et mirabantur super eo.
†[e][18]Et venerunt ad eum Sadducæi,qui dicunt resurrectionem non esse,& interroga-
bant eum,dicentes:Magister,[19]Moyses nobis scripsit,†vt si cuius frater mortuus fue
rit,& dimiserit vxorem,& filios non reliquerit,accipiat frater eius vxorem ipsius, &
suscitet semen fratri suo.[20] Septem ergo fratres erant,& primus accepit vxorem, &
mortuus est non relicto semine.[21] Et secundus accepit eam, & mortuus est, & nec
iste reliquit semen.Et tertius similiter.[22] Et accepérunt eam similiter septem,& non
reliquérunt semen. Nouissima omnium defuncta est & mulier.[23] In resurrectione
ergo cum resurrexérint, cuius de his erit vxor? Septem enim habuerunt eam vxo-
rem.[24] Et respondens Iesus,ait illis: Nónne ideo erratis,nescientes scripturas, neque
virtutem dei?[25] Cum enim à mortuis resurrexerint,neque nubent neque nubentur,
sed sunt sicut angeli dei in cœlis.[26] De mortuis autem quòd resurgant,non legistis
in libro Moysi super rubum, quomodo dixerit illi deus inquiens: † Ego sum deus
Abraham & deus Isaac & deus Iacob?[27] Non est deus mortuorum, sed viuorum.
Vos ergo multum erratis.[28] Et accessit vnus de Scribis, qui audierat illos conqui-
rentes, & videns quoniam bene illis responderit, interrogauit eum quod esset
primum omnium mandatum.[29] Iesus autem respondit ei: quia primum omnium
mandatum est: † Audi Israel,dominus deus tuus,deus vnus est:[30] & [f]diliges domi-

a.Plātata est vinea lege data in cordibus Iudæorum, missi sunt Prophetæ quærētes fructum, bonam vitam eorum.Prophetę ab eis cōtumeliis affecti, & occisi sunt.Missus est Christ⁹ vnicus filius patrisfamilias, & ipsum occiderunt hæredē, & ideo perdiderunt hæreditatem, in contrarium eis vertit malum consilium.Vt possiderent occiderunt, & quia occiderunt perdiderunt. August.de verbis do. Sermo 59.

b. Cōsidera quàm diligenter prædicit quæ ventura erant. Atqui non occiderunt hunc tanquam dei filium. Non occiderunt eum vt dei filium,sed occiderunt tanquam vineę hæredem, siue tanquā regem Israel. Occidamus eum,inquit Marcus, & nostra erit hæreditas. Nihil autem de eo quod in posterum succederet suspicabantur. Etenim viuens arguebat eos & exprobrabat illis, non tamen ei fides habebatur. Euthymius in Matt.21.cap.

c. Nec per seipsos interrogare volebāt,ne forte quasi suspecti circumuenire eū possent. Nā inimicus manifestus melior quàm amicus fictus.Chr.in Mat.hom.42.

d. Imago dei nō est in auro, sed in homine. Numisma Cæsaris est aurū, numisma dei est homo.Ideo diuitias vestras Cæsari date,deo autem conscientiæ vestræ solam innocētiam reseruate, vbi deus videtur.Chr.ibi.

e. Sadducæi extra fidem resurrectionis sunt,& quia eā dominus prædicaret, calumniam diuinis rebus ex efficiendi volūtate proponunt:septem videlicet fratrum eandem cōiugem,cuiusnam eorum in resurrectione futuram esse respondeat.Sed dominus ait: Erratis nesciētes scripturas, neque virtutem dei. Ergo scriptum est, & cessare debet ambiguitas,quam autoritas tanta cōdemnat. Hilarius in Matth.23.cap.

f. Non dicit timebis, quia maius est diligere quàm timere,inchoatio enim culturæ dei habet timorem, perfectio charitatem: vt dicit Ioannes: Perfecta charitas foras mittit timorē. Chrysost.ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

num deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua,& ex
tota virtute tua. Hoc eſt primum mandatũ. 31 Secundum autem g ſimile eſt illi: † Dili-
ges proximum tuũ tanquam teipſum. Maius horum aliud mandatum nõ eſt. 32 Et ait
illi Scriba: Bene magiſter in veritate dixiſti, quia vnus eſt deus, & non eſt alius præter
eum. 33 Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota
fortitudine, & diligere proximum tanquam ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſto-
matibus & ſacrificiis. 34 Ieſus autem videns quòd ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Nõ D
es lõge à regno dei. Et nemo iam audebat eum interrogare. 35 Et reſpondens Ieſus, di-
cebat docens in templo: h Quomodo dicũt Scribæ Chriſtum filium eſſe Dauid? 36 Ip-
ſe enim Dauid dicit in ſpiritu ſancto: † Dixit dñs domino meo, ſede à dextris meis,
donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. 37 Ipſe ergo Dauid dicit eum
dominum, & vnde eſt filius eius? Et multa turba eum libẽter audiuit. 38 Et dicebat eis
in doctrina ſua: † Cauete à Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro,
39 & in primis cathedris ſedere in Synagogis, & primos diſcubitus in cęnis. 40 Qui de-
uorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: ij accipient prolixius iudi-
cium. † 41 Et ſedens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret
æs in gazophilacium, & multi diuites iactabant multa. 42 Cum veniſſet autem vidua
vna pauper, i miſit duo minuta, quod eſt quadrans. 43 Et conuocans diſcipulos ſuos,
ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſe-
runt in gazophylacium. 44 Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miſerũt: hæc ve-
ro de penuria ſua omnia quæ habuit miſit, totum victum ſuum.

Chriſtus à Ieroſolymis deſcedens, inquiſitus ſuper ſuo aduentu & fine ſeculi, multa cauenda futura, & multa mutanda prædicit. XIII.

ET † cum egrederetur de templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: a Magiſter a- A
ſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. 2 Et reſpondens Ieſus, ait illi: Vides
has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidẽ, qui
non deſtruatur. 3 Et cum ſederet in monte oliuarum cõtra templum, inter-
rogabant eum ſeparatim Petrus & Iacobus & Ioannes & Andreas: 4 Dic nobis quã-
do iſta fient, & quod ſignum erit quando hæc omnia incipient conſummari? 5 Et re-
ſpondens Ieſus cœpit dicere illis: † Videte ne quis vos ſeducat. 6 Multi enim veniẽt in
nomine meo, dicentes, quia ego ſum: & multos ſeducent. 7 Cũ audieritis autem bella,
& opiniones bellorum, ne timueritis. Oportet enim hæc fieri, ſed nondũ finis. 8 Exur-
get enim gens contra gentem, & regnum ſuper regnum, & erunt terræmotus per lo-
ca, & fames. Initium dolorum hæc. 9 Videte autem voſmetipſos. b Tradent enim vos
in conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante pręſides & reges ſtabitis propter me, B
in teſtimonium illis. 10 Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Euangelium.
† 11 Et cũ duxerint vos tradẽtes, nolite præcogitare quid loquamini, ſed quod datum
vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos eſtis loquentes, ſed ſpiritus ſan-
ctus. † 12 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & cõſurgent filij in
parentes, & morte afficient eos. 13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui
autem ſuſtinuerit in finem, hic ſaluus erit. † 14 Cum autem videritis abominationem
c deſolationis ſtantem vbi non debet, qui legit intelligat. Tunc qui in Iudæa ſunt, fu-
giant in montes: 15 & qui ſuper tectum, ne deſcendat in domum, nec introeat vt tol-
lat quid de domo ſua: 16 & qui in agro erit, non reuertatur retro tollere veſtimentum
ſuum. † 17 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. 18 Orate vero, d vt
hyeme non fiant. 19 Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab ini- C
tio creaturæ quam condidit deus, vſque nunc, neque fient. 20 Et niſi breuiaſſet do-
minus dies, non fuiſſet ſalua omnis caro. Sed propter electos quos elegit, breuia-
uit dies. † 21 Et tunc ſi quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nec credide-
ritis. 22 Exurgent enim Pſeudochriſti & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna & por-
tenta

g. Quomodo ſimile eſt? Eo quòd ſimul inter ſe connexa ſunt. Qui enim diligit deum, diligit & facturam eius. homo autẽ maximè propria factura dei: & ita qui diligit deum, diligit etiam omnes homines: & dum proximũ diligit, multo magis deum diligit. Nã ſi homines diligit qui multas ſæpe ſcandalorum occaſiones & odia fouent, quanto magis deũ qui ſemper benefacit? Theophyla. ibi.

h. Non dixit: Non eſt filius eius, ſed quomodo eſt fili' eius? Quomodo cum dicit, verbum quærentis eſt, non negantis: tanquam ſi hoc eis diceret: Bene quidem dicitis Chriſtum filiũ Dauid, ſed ipſe Dauid eum dominũ dicit, quem dicit ille dominũ quomodo eſt fili'? Aug. Ser. 234. de tempore.

i. Dominus noſter nõ quãta dẽtur cõſueuit attẽdere, ſed voluntatis largitatem: & ob hoc etiã parua magna facit, & magna ſæpe attenuat, quãdo nõ hilari prõptitudine quæ fiũt inſumũtur. Chryſo. in Geneſ. hom. 42. Quod ita noſter princeps ſacerdotum inſtituit, acceptũmq; præ omnibus eſſe mandauit, vt vſque ad duo minuta, calicéq; aquæ frigidę mẽſuras huius præduxerit ſacrificij, pacem promittẽs (etſi hæc deſint) hominibus bonæ volũtatis Proſper de promiſsio. parte 2. ca. 7.

a. Poſt cõminationẽ deſerendæ Ieruſalem, tanquam commouendus ambitione templi eſſet, magnificentia ei exſtructionis oſtenditur, qui ait deſtruenda omnia eſſe, & diſperſis totius ſubſtructionis lapidibus diruenda. Templum enim æternum ad habitationem ſancti ſpiritus conſecrabatur, homo ſcilicet per agnitionem filij, & confeſsionẽ patris. Hilarius. Matth. 25.

b. In mea enim poteſtate prædicabitis, & per me fiet, vt inter contradicentes inter furentes, Abrahæ filij de lapidibus ſuſcitentur. Ego inſinuabo quod docui, ego faciam quod promiſi. Tradent enim vos in conciliis, & in Synagogis vapulabitis, &c. Ambro. de voca. gentium. lib. 2. cap. 1.

c. De qua deſolatione dicitur Luc. 21. d. Cum videritis circundari ab exercitu Ieruſalem, tũc ſcitote quia appropinquat deſolatio eius. Chry. ibi.

d. Neceſſe eſt enim fugientem in hyeme perire. Fuga enim veſtem portare non ſinit, domum intrare non permittit, ignem accẽdere nõ concedit. Similiter nec in ſabbato, in quo nõ licebat niſi certum ſpacium vię ambulare. Chry. ibi.

†Deut.4.f Matt.22.d Rom.13.c Galat.5.c Iacob.2.b 1.Cor.8.b Ephe.4.g Matt.22.d Luc.20.g
†Pſal.109.a Matth.22.a Luc.11.f 20.g
†Matt.23.a Luc.11.f 10.g
†Luc.21.a
An.do.34 †Matt.24.a Luc.16.g & 21.b
†Matt.7.d & 24.a Luc.21.b 1.Cor.3.d Ephe.5.b
†Matt.10.c Ioan.6.a
†Matt.10.d Luc.12.b
†Matt.10.f & 24.b Danie.9.g
†Matt.24.f Luc.21.d.e
†Matt.24.4 Luc.17.e

tenta ad ſeducendos ſi fieri poteſt, etiam electos. 23 Vos ergo videte. Ecce prædixi vo-
bis omnia. † 24 Sed in illis diebus poſt tribulationem illam ſol contenebrabitur: & lu-
na non dabit ſplendorem ſuũ. 25 Et ſtellæ cœli erunt decidentes, & virtutes quæ ſunt
in cœlis mouebuntur. 26 Et tunc videbũt filium hominis venientem in nubibus cum
virtute multa & gloria. e 27 Et tunc mittet angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à
D quatuor ventis, à ſummo terræ vſq; ad ſummum cœli. † 28 A ficu autem diſcite para-
bolam. Cũ iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia, cognóſcitis quia in pro-
ximo ſit ęſtas. 29 Sic & vos cũ videritis hæc fieri, ſcitote quòd in proximo ſit in oſtiis.
30 Amen dico vobis, quoniã nõ tranſibit generatio hęc, donec omnia iſta fiãt. † 31 Cę-
lum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. 32 De die autem illa vel ho-
ra nemo ſcit, neq; angeli in cœlo f neq; filius, niſi pater. 33 Videte, vigilate: & orate. Ne-
ſcitis enim quãdo tempus ſit. † 34 Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum
ſuam, & dedit ſeruis ſuis poteſtatem cuiuſque operis, & ianitori præcepit vt vigilet.
† 35 Vigilate ergo. Neſcitis enim quando dñs domus veniat, ſero, an media nocte, an
gallicantu, an mane: 36 ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. 37 Quod au-
tem vobis dico, omnibus dico: vigilate.

Iudæis in Chriſtum conſpirantibus, à muliere diſcipulis murmurantibus vngitur paſcha manducat, in monte orat, à Iudæis Iuda tradente vincitur, apud Caipham accuſatur, & à Petro negatur. XIIII.

A ERat † a autem Paſcha & azyma poſt biduum, & quærebant ſummi ſacerdotes
& Scribæ quomodo eum dolo tenerent, & occiderent. 2 Dicebant enim: Nõ
in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo. 3 Et cum eſſet Bethaniæ in do-
mo Simonis b leproſi, & recumberet, venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi
c ſpicati pretioſi, & fracto alabaſtro effudit ſuper caput eius. † 4 Erant autem quidam
indignè ferentes intra ſemetipſos, & dicentes: Vt quid perditio iſta vnguẽti facta eſt?
5 Poterat enim vnguentum iſtud venundari pluſquam trecentis denariis, & dari pau-
peribus. Et fremebant in eam. 6 Ieſus autem dixit: Sinite eam. † Quid illi moleſti eſtis?
Bonum opus operata eſt in me. d 7 Semper enim pauperes habetis vobiſcum, & cum
volueritis, poteſtis illis benefacere: me autem non ſemper habebitis. 8 Quod habuit
hæc fecit, præuenit vngere corpus meum in ſepulturam. 9 Amen dico vobis, vbicun-
que prædicatum fuerit Euangelium iſtud in vniuerſo mundo, & quod fecit hęc, nar-
rabitur in memoriã eius. 10 Et Iudas Scarioth vnus de duodecim abiit ad ſummos ſa-
B cerdotes, vt proderet eum illis. 11 Qui audientes gauiſi ſunt, † & promiſerunt ei pecu-
niam ſe daturos. Et quærebat quomodo illum oportunè traderet. † e 12 Et primo die
azymorum quando paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quò vis eamus, & pare-
mus tibi vt manduces Paſcha? 13 Et mittit duos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in ci-
uitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans. Sequimini eum, 14 & quo-
cunque introierit, dicite domino domus: quia magiſter dicit: Vbi eſt refectio mea,
vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem? 15 Et ipſe vobis demõſtrabit cœnaculum
grande, ſtratum: & illic parate nobis. 16 Et abierunt diſcipuli eius, & venerunt in ciui-
tatem, & inuenerunt ſicut dixerat illis, & parauerunt Paſcha. † f 17 Veſpere autem fa-
cto, venit cum duodecim. 18 Et diſcumbentibus eis & manducantibus, ait Ieſus: A-
men dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. † 19 At illi cœ-
perunt cõtriſtari, & dicere ei ſingulatim: Nunquid ego? 20 Qui ait illis: Vnus ex duo-
decim qui intingit mecum manum in catino. 21 Et filius quidem hominis vadit, ſicut
C ſcriptum eſt de eo. Væ autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum
erat ei, ſi non eſſet natus homo ille. 22 Et manducantibus illis, accepit Ieſus panem,
& benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, g hoc eſt corpus meum. 23 Et acce-
pto calice, gratias agens dedit eis. Et biberunt ex illo omnes. 24 Et ait illis: Hic eſt ſan-
guis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur. 25 Amen dico vobis, quòd iam

†Ezec.32.b Iſa.13.b Iere.25.f Ioel 2.g.& 3.c Iſa.ſ.g.&13.b Matth.24.d Luc.21.e Danie.7.d †Matt.24.e Luc.21.f 33.q.10.cap. Fraternitatis.
†Matt.24.e Lucæ 16.d. & 21.f Matth.25.b Luc.19.b †Matt.24.f 25.a Luc.19.b
†Matt.24.f Luc.21.c
An.do.34. †Matt.26.a Luc.22.a Ioan.11.a
†Matt.26.a Ioan.2.a
†Matt.26.b
†Zach.11.c Matt.26.b †Matt.26.b Luc.22.a
†Matt.26.b Ioan.11.c De conſ. c.Si ſacer. dot. Pſal.40.c †Matt.26.c Luc.22.b

e. Et nota quòd tuba mortuos excitabit, exercitatos autẽ congregabunt angeli, cõgregatos vero rapiẽt nubes, (ſicut dixit Paulus. 1. Theſ. 4.) in occurſũ domini in aëra. Euthym. Matth. 24.

f. Primũ veteres nõ habent codices Gręci, quòd nec fili' ſcit: ſed non mirũ ſi hoc falſarunt, quia ſcripturas ĩterpolauere diuinas. Ponẽ tamẽ ab euãgeliſtis ſcriptũ mediũ itaq; nomẽ eſt filij. Nã & fili' hominis dicitur, vt ſecundũ imprudentiam aſſumptionis noſtræ diẽ futuri iudicij neſciiſſe videatur. Amb. de fide li. 5. c. 8. Inde & hoc ĩtelligi põteſt ſubtilius: quia incarnatus vnigenitus, factuſq; pro nobis homo perfectus, in natura quidem humanitatis nouit diem & horã iudicij, ſed tamen hunc nõ ex natura humanitatis nouit. Quod ergo in ipſa nouit, non ex ipſa nouit. Greg lib. 8. Epiſto. ca. 42. Item. An potius omnibus manifeſtum eſt, quod nouit quidem vt de', ignorare autẽ ſe dicit vt homo? Greg. Naziã. de Theol. li. 4.

a. Feria quarta conciliũ cõuenit, & ꝓpterea ieiunam' etiã quartis feriis. Illi quidẽ conſultabãt ſolẽnitatis tẽpus prætermittere: at nõ permiſſũ eſt eis, ſed ipſe ſibipſi tempus paſsionis ſtatuẽs in paſcha crucifigi voluit. Ipſe enim erat paſcha verum, vnde virtutem eius admirari licet. Theoph. ib.

b. Leproſus dicitur, quòd tunc eſſet, & antequã ſuſciperet dominũ: poſtea vero quàm ſuſceperit dominum lepra fugit, nomen tamen manet priſtinum. Chryſo.

c. Piſtis enim fides, piſticus fidelis, quaſi nardi fidelis, & probatæ, non ſophiſticę.

d. Præuenit vt vngeret corpus meum ad ſepulturam. Moris enim erat cum vngentis ſepelire corpora, vt diutius incorrupta perdurarent. Euthy. ibi.

e. Prima azymorum quarta decima dies menſis primi eſt, quando agnus immolatur, & luna pleniſsima eſt, & fermentum abiicitur. Hiero. in Matth. 26.

f. Rurſus paſchæ ſacra cum diſcipulis in cœnaculo, ac poſt cęnã, dieq; vnica ante paſsionem celebrat: at nos vero ea in orationis domibus & ante cœnam, & poſt reſurrectionẽ peragimus. Surrexit die tertia nos poſt longũ tempus. Grego. Nazianzenus in ſanctũ lauacrũ.

g. Antequam conſecretur, panis eſt: vbi autem verba acceſſerunt Chriſti, corpus eſt Chriſti. Deinde audi dicentẽ: hoc eſt corpus meũ. Ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquæ plenus: vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. Ambr. de ſacrament. lib. 4. cap. 5. Nam ſacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Eliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo vt ſpecies mutet elementorum? Idem de iis qui myſteriis initiantur cap. 9. & ſeq.

non bibam de hoc genimine vitis, vsq; in diem illum, cum illud bibam nouum in re-
gno dei. 26 Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum. 27 Et ait eis Iesus: Omnes
scandalizabimini in nocte ista, quia scriptum est: † Percutiam pastorē, & dispergētur
oues. 28 Sed posteaquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. 29 Petrus autem ait
illi: † Et si omnes scandalizati fuerint, sed non ego. 30 Et ait illi Iesus: Amen dico tibi,
quia tu hodie in nocte hac priusquam gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus.
31 At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, nō te negabo.
Similiter autem & omnes dicebant. † 32 Et veniunt in prædium cui nomen [h] Gethse- D
mani, & ait discipulis suis: Sedete hic donec orem. 33 Et assumit Petrum & Iacobū &
Ioannem secum, & cępit pauére & tedére. 34 Et ait illis: Tristis est anima mea vsque ad
mortem. Sustinete hic, & vigilate. 35 Et cum processisset paululum, procidit super ter-
ram, & orabat vt si fieri posset, trāsiret ab eo hora, 36 & dixit: † [i] Abba pater, omnia tibi
possibilia sunt, transfer calicem hunc à me. Sed nō quod ego volo, sed quod tu. 37 Et
venit & inuenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon dormis? Non potuisti vna hora
vigilare? [k] 38 Vigiláte, & oráte, vt nō intretis in tentationē. Spiritus quidem promptus
est, caro vero infirma. 39 Et iterū abiens, oráuit eundem sermonē dicens. 40 Et reuer-
sus denuo, inuenit eos dormientes. † Erant enim oculi eorum grauati, & ignorabant
quid responderent ei. 41 Et venit tertio, & ait illis: Dormite iā, & requiescite. Sufficit.
Venit hora, ecce filius hominis tradetur in manus peccatorū. 42 Surgite, eamus. Ecce E
qui me tradet, prope est. 43 Et adhuc eo loquente, venit Iudas Scarioth vnus de duo-
decim, & cum eo turba multa, cum gladiis & lignis missi à summis sacerdotibus &
Scribis & senioribus. 44 Dederat autem traditor eis signū, dicens: † Quencunq; oscu-
latus fuero, ipse est, tenete eum, [l] & ducite caute. 45 Et cum venisset, statim accedens ad
eum, ait: Aue Rabbi. Et osculatus est eum. † 46 At illi manus iniecerunt in Iesum, &
tenuerunt eum. † 47 Vnus autem quidam de circunstātibus educens gladium percus-
sit seruū summi sacerdotis, & amputauit illi auriculam. 48 Et respondēs Iesus, ait illis,
Tanquam ad latronē existis cum gladiis & lignis comprehendere me. 49 Quotidie
eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed vt impleantur scripturæ.
† 50 Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugérunt. [m] 51 Adolescens autē qui-
dam sequebatur eū amictus sindone super nudo, & tenuérunt eum. 52 At ille reiecta
sindone, nudus profugit ab eis. 53 Et adduxerūt Iesum ad summū sacerdotem, & con-
uenerunt omnes sacerdotes & Scribæ & seniores. † 54 Petrus autem à longe secutus F
est eum vsque intrò in atrium summi sacerdótis, & sedebat cum ministris ad ignem,
& calefaciebat se, 55 Summi vero sacerdotes & omne concilium quærebant aduersus
Iesum testimoniū, vt eum morti traderent, nec inueniebant. † 56 Multi autē testimo-
niū falsum dicebant aduersus eum: & conuenientia testimonia non erant. 57 Et quidā
surgentes, falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes: 58 Quoniam nos au-
diuimus eum dicentem: † 59 Ego dissoluam templum hoc manu factum, & post tri-
duum aliud non manu factum ædificabo. Et non erat conueniens testimonium illo-
rum. 60 Exurgens autem summus sacerdos in mediū, interrogauit Iesum, dicens: Non
respondes quicquam ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his? [n] 61 Ille autem tacebat, & nihil
respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus fi-
lius dei benedicti? † 62 Iesus autem dixit illi: Ego sum. Et videbitis filium hominis se-
dentem à dextris virtutis dei, & venientem cum nubibus cœli. 63 Summus autem sa-
cerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? 64 Audistis bla-
sphemiam. Quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reum mor-
tis. † 65 Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eū cæ-
dere, & dicere ei: Prophetiza. † Et ministri alapis eum cædebāt. 66 Et cum esset Petrus
in atrio deorsum, venit vna ex ancillis summi sacerdotis, 67 & cum vidisset Petrum ca-
lefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. [o] 68 At ille negauit,
dicens: Neque scio, neque noui quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus can-
tauit. † 69 Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cœpit dicere circunstantibus: quia
hic

h. Gesemani dicendū esset nō Gethsemani: Ge enim vallem, seman pinguedinē significat. est enim vallis pinguedinis ad radicē mōtis oliuarum.

i. Abba, Syriacum est. Hebrei enim Ab, patrē dicunt.

k. Vbi si de vigilando tantum, non etiam de orando discipulos admoneret, solas liberi arbitrij vires videretur hortatus. Sed cum addidit, & orate, satis docuit superni futurum muneris, vt eos etiam vigilantes tētationis procella non vinceret. Ambro. de voca. gent. lib. 2. ca. 9.

l. Miser Iudas, & tamē nulli miserabilis, eadem infidelitate qua magistrum & dominum tradidit, putabat signa quæ saluatorē viderat facientē, non maiestate diuina, sed magicis artib⁹ facta. Et quia eum forte audierat in monte transfiguratū, timebat ne simili trāsformatione elaberetur è manibus eorum ministrorum. Hiero. in Matt. ca. 26.

m. Quidam itaque aiunt à domo illa fuisse adolescentulum in qua Christus pascha māducauerat. Alij autē hunc fuisse dicunt Iacobū fratrem domini, qui etiā tota vita sua vnica veste vtebatur. Circumamict⁹ autem erat sindone super nudum, videlicet corpus. Eut. super. Matt. ca. 26.

n. Christus primo tacebat, vt māsuetudinis & patientiæ daret exēplum. Secūdo quoniam accusationes inductæ falsæ & responso indignæ fuerūt. Tertio, quia cognouit quòd quicquid respōderet, illi calumniarentur. Dio. in Matt. 26. ca.

o. Sub ipso passionis tempore ab ancilla interrogatus vnus ex discipulis beatus Petr⁹ peculiarius Christo cognitus, ita respondit, Non noui hominem istū. & iste latro qui ante non nouerat exclamat: Memento mei domine dum veneris in regnū tuum. Quàm singularis, & quàm stupenda deuotio? Sub illo tempore credidit reus, quē negauit electus. Euse. Emisenus de beato latrone.

†Zach.13.c. †Matt.26.d Luc.22.d 6.q.1. Imitare. †Mar.26.c.d †Matt.26.d Ioan.12.d †Matt.26.d Ioan.6.g †Matt.26.e Luc.22.c Ioan.18.a †Matt.26.e Luc.22.e †Ioan.18.b †Matt.26.f †Ibidem. Luc.22.f Ioan.18.c †Matt.26.f Luc.22.g †Ioan.2.d †Matt.26.f Luc.22.g Ioan.19.b †Matt.26.g Luc.22.g Ioan.19.a †Matt.26.g Luc.22.g Ioan.18.c †Matt.26.g Luc.22.g Ioh.18.c

hic ex illis est. 70 At ille iterum negauit. Et post pusillum rursus qui astabant, dicebāt
Petro: Vere ex illis es, nam & Galilæus es. 71 Ille autem cœpit anathematizare & iura-
re, quia nescio hominem istum quem dicitis. 72 Et statim gallus iterum cantauit. Et
recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Iesus: Priusquam gallus cantet bis, ter me
negabis. † Et cœpit flere.

Pilato sistitur, dimisso Barabba morti adiudicatur, crucifigitur, ridetur, expirat, atque à cruce demissus cum honore sepelitur. XV.

A ET † confestim mane cōsilium facientes summi sacerdotes cum senioribus &
Scribis & vniuerso consilio, vincientes Iesum, [a] duxerunt & tradiderunt Pila-
to. 2 Et interrogauit eum Pilatus: [b] Tu es rex Iudæorum? At ille respōdens, ait
illi: Tu dicis. 3 Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. † 4 Pilatus autem rur-
sum interrogauit eum, dicens: Non respondes quicquam? Vide in quātis te accusant.
5 Iesus autem amplius nihil respondit, ita vt miraretur Pilatus. † 6 Per diem autem fe-
stum solebat dimittere illis vnum ex vinctis quemcunque petissent. 7 Erat autem qui
dicebatur [c] Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homi-
cidium. 8 Et cum ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis. 9 Pilatus
autem respondit eis, & dixit: † Vultis dimittam vobis Regem Iudęorum? [d] 10 Sciebat
enim quòd per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. 11 Pontifices autem con
citauerunt turbam, vt magis Barabban dimitteret eis. 12 Pilatus autem iterum respon-
dens, ait illis: † [e] Quid ergo vultis faciam Regi Iudæorum? 13 At illi iterum clamaue-
runt: Crucifige eum. 14 Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis
B clamabant: Crucifige eum. 15 Pilatus autem volens populo satisfacere, † dimisit illis
Barabban, & tradidit Iesum flagellis cæsum, vt crucifigeretur. † 16 Milites autem du-
xerunt eum in atrium prætorij, & conuocant totā cohortem, 17 & induunt eum pur-
pura, & imponunt ei plectentes spineam coronam, 18 & cœperunt salutare eum: Aue
Rex Iudæorum. 19 Et percutiebant caput eius arundine, & cōspuebant eum: & ponē-
tes genua, adorabant eum. 20 Et postquam illuserūt ei, exuerunt illum purpura, & in-
duerunt eum vestimentis suis, & educunt illum, vt crucifigerent eum. † 21 Et angaria-
uerunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem
Alexandri & Rufi, [f] vt tolleret crucem eius. † 22 Et perducunt illum in Golgotha lo-
cum, quod est interpretatū, caluariæ locus. 23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum:
& nō accepit. 24 Et crucifigentes eum, diuiserunt sibi vestimenta eius, mittentes sortē
super eis, quis quid tolleret. 25 Erat autē [g] hora tertia, & crucifixerūt eū. 26 Et erat titu
C lus causæ eius inscriptus: Rex Iudęorū. 27 Et cum eo crucifigunt duos latrones, vnum
à dextris, & aliū à sinistris eius. 28 Et impleta est scriptura quę dicit: † Et cū iniquis re-
putatus est. 29 Et prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes:
30 Vah qui † destruis templū dei, & in tribus diebus reædificas. Saluum fac temetip-
sum, descendens de cruce. 31 Similiter & summi sacerdotes illudentes ad alterutrum
cum Scribis, dicebant. † [h] Alios saluos fecit, seipsum nō potest saluum facere? 32 Chri-
stus Rex Israel descendat nunc de cruce, vt videamus & credamus. Et qui cum eo cru
cifixi erant, cōuitiabantur ei. 33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terrā
vsq; in horam nonam. 34 Et hora nona exclamauit Iesus voce magna, dicens: † Eloi,
Eloi, lamma sabacthani? Quod est interpretatum, Deus meus, deus meus, vt quid de-
reliquisti me? 35 Et quidam de circunstantibus audientes dicentes: Ecce Eliam vocat.
36 Currens autem vnus, & implens spongiam aceto, circumponénsque calamo, potū
dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. † 37 Iesus autē
emissa voce magna expirauit. 38 [i] Et velum templi scissum est in duo à summo vsque
D deorsum. 39 Videns autem Centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expiras-
set, ait: Verè homo hic filius dei erat. † 40 Erant autem & mulieres de longe aspicien-
tes: inter quas erat Maria Magdalegne, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, &
Salome, 41 & cum esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei: & aliæ multę

Ann.do.34. †Matt.27.a Luc.23.a Ioan.18.e.f †Matt.26.g Luc.22.h †Matt.27.b Ioan.19.b †Matt.27.b Luc.23.c Ioan.18.g †Matt.27.b Luc.23.c †Ioan.18.g & 19.c †Ioan.19.c Act.3.c †Matt.27.c Ioan.19.a Matt.27.d †Ibidem. Luc.23.d †Matt.27.d Luc.23.c Ioan.19.d †Esa.53.d Matt.27.e Sup.2.d Luc.23.d †Ioh.2.d †Matt.27.e Luc.23.f †Psal.22.a †Matt.27.f Luc.23.e Ioan.19.e De celebr. miss. In quadam. †Matt.27.f

a. Traditur deinde Pilato gentium iudici. Non enim iudicari reus poterat ex lege, ipse sine dolo atq; peccato. Hila. in Matth. cap. 26.

b. Pilato nihil aliud interrogāte criminis, nisi vtrum rex Iudæorū sit arguuntur impietatis Iudæi, quòd ne falsum quidē inuenire potuerint quod obiicerēt saluatori. Hiero. in Mat. 27. ca.

c. Barabbas cum simplici r. & duplici b. filius patris interpretatur. Hierony. sup. Matt. 27.

d. Sciebat hoc, & sperabat quòd nequaquā præponerent ei homicidam Barabbā. Propter hoc ergo sumpta fiducia interrogat: Quē vultis absoluam vobis? Euthy. in Matt. 27.

e. Vide autem sanguinarias Iudæorum mentes, & Pilati modestiam: quamuis etiam ipse condemnationem mereatur, eo quòd nō strenuè iustū defenderit. Nam illi clamabāt vt crucifigeretur ille autem, licet mollius, tantabat eripere à condemnatione Iesum: propterea iterum rogat: Quid faciam de Iesu? Theoph. ibid.

f. Non quòd Christo propriam crucem baiulanti ac lasso cōpaterentur, sed ex nimia crudelitate, timentes ne Iesus sub onere crucis succumberet, & antequā crucifigeretur, obiret. Dionys. ibid.

g. Quomodo igitur hora sexta iuxta cæteros? Quoniam hora tertia adiudicatus est morti: & ideo quasi mortuus in hac hora dicitur, hora autem sexta cruci fixus est, & nona expirauit.

h. O insani scelestiq; homines. An prophetæ non erāt prophetæ, & iusti quos occidistis, iusti nō erant, quoniam deus à periculis non eripuit? Imò vero erāt etiā si à vobis iniuria vexabantur. Quid igitur huic amētię vestrę æquale excogitari potest? Chry. in Mat. 27. c.

i. Equidem temporis illius multa extitere miracula. Deus crucifixus, sol obscuratus, & rursus illuminatus: oportebat enim creaturas creatori compati. Velum scissum, sanguis & aqua ex latere profluens: hoc tanquam hominis, illud vero tanquam vltra hominem, terra cōmota, petrę scissę, mortui resurgentes in fidem nouissimæ & cōmunis resurrectionis. Grego. Nazianzenus in sanctum lauacrum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ simul cum eo ascenderant Ierosolymam.† [42] Et cum iam sero esset factum, quia erat parasceue (quod est ante sabbatũ) [43] venit Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum dei. Et audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. [44] Pilatus autẽ mirabatur si iam obiisset. Et accersito Centurione, interrogauit eum si iam mortuus esset. [45] Et cum cognouisset à Cẽturione, donauit corpus Ioseph.† [k] [46] Ioseph autẽ mercatus sindonem, & deponẽs eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento quod erat excisum de petra: & aduoluit lapidem ad ostium monumenti. [47] Maria autem Magdalene & Maria Ioseph aspiciebant vbi poneretur.

† Matt. 27.g Luc. 23.g Ioan. 19.g

† Matt. 27.g Luc. 23.g Ioan. 19.g

k. Ioseph apostolorũ habet speciem, & idcirco quãquã in duodecim Apostolorum numero non fuerit, discipulus domini nũcupatur. Hic munda sindone inuoluit, & quidem in hoc eodem linteo reperimus de cœlo ad Petrum vniuersorum animantium genera summissa. Ex quo forte non superfluè intelligetur sub lintei huius nomine consepeliri Christo ecclesiam: quia tum in eo, vt in confusione ecclesiæ mundorum atque immundorum animalium fuerit congesta diuersitas. Hilar. in Matto. 27. cap. 9.

Mulieribus ad monumentum cum aromatibus mane venientibus angelus resurrexisse Christũ nuntiat, qui post multas apparitiones ipsis cernentibus in cœlos ascendit. XVI.

ET † cum transisset sabbatum, [a] Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. [2] Et valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam sole. [3] Et dicebant adinuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumẽti? [4] Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. † [5] Et introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedẽtem in dextris coopertum stola candica, & obstupuerunt. [7] Qui dicit illis: Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic. Ecce locus vbi posuerunt eum. [7] Sed ite, dicite discipulis eius, & [b] Petro, quia præcedet vos in Galileam. Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. [8] At illæ exeuntes fugerũt de monumẽto. Inuaserat enim eas tremor & pauor, & nemini quicquam dixerunt. Timebant enim.† [9] Surgens autem Iesus mane prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia. [10] Illa vadens nuntiauit eiis qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus: [11] & illi audiẽtes quia viueret & visus esset ab ea, non crediderunt. [12] Post hæc autẽ duobus ex iis ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villã: [13] & illi euntes nuntiauerunt cęteris, nec illis crediderunt.† [14] Nouissimè autem recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorũ & duritiã cordis, quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderũt. [15] Et dixit eis:† [c] Euntes in mundũ vniuersum, prædicate euangeliũ omni creaturæ. [16] Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. [17] Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, [18] serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebũt.† [19] Et dominus quidẽ Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, sedet à dextris dei.† Illi autem profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.

A dan. do 24. † Matt. 28.a Luc. 24.a Ioan. 20.a

† Matt. 28.a Luc. 24.a

B

† Luc. 24.c

C

† Matt. 28.d Luc. 24.f Ioan. 20.e

† Matt. 16.b Luc. 10.e

D

† Act. 1.b Luc. 24.g † Dilatab. In nouo.

b. Marcus super cæteros euangelistas addit, & Petro, quẽ angelus specialiter expressit, ne propter trinam abnegationẽ diffideret, vel inter discipulos comparere non auderet: sed à fletu paululum cessans consolationẽ admitteret, quia surrexit. Dion. ibid.

c. Nunquid hac præceptione, vllarum nationum, vllorúmve hominum facta discretio est? Neminem merito excepit, neminem separauit genere, neminẽ cõditione distinxit. Ad omnes prorsus homines missũ est euangelium Christi: & ne prędicantiũ ministeria humano tantum viderentur opere peragenda, ecce, inquit, vobiscum sum, &c. Ambro. de vocat. gentium. lib. 2. cap. 2.

VITA DIVI LVCÆ PER D. Hieronymum.

LVcas medicus Antiochensis, vt eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes: scripsit euãgelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo, πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est vsque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum. Igitur περίοδους Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli, inter cæteras eius res hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia πατροδιδαξίᾳ apostoli Pauli, conuictũ apud Ioannem, quòd autor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore feciss-

amore feciss-e, & ob id excidisse. Quidam suspicantur, quotiescunque in epistolis suis Paulus dicit, iuxta euangelium meum, de Lucæ significare volumine. Et Lucam non solùm ab apostolo Paulo didicisse euangelium qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipsi viderũt, & ministri fuerunt sermonis. Igitur euangelium, sicut audierat, scripsit: acta vero apostolorum, sicut viderat, composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam vrbem vicesimo Constantij anno ossa eius cum reliquiis Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

INCIPIT PRÆFATIO BEATI HIERONYMI presbyteri in Euangelium secundum Lucam.

LVcas Syrus, natione Antiochensis, arte medicus, discipulus Apostolorum, postea Paulum secutus, vsque ad consummationem eius seruiens domino sine crimine. Nam neque vxorem vnquam habens, neque filios: septuaginta, & quatuor annorum obiit in Bithynia, plenus spiritu sancto. Qui, cum iam scripta essent Euangelia per Matthæum quidam in Iudæa, per Marcum autẽ in Italia, sancto instigante spiritu, in Achaiæ partibus hoc scripsit Euangeliũ: significans etiam ipse in principio, ante suum alia esse descripta. Cui extra ea quæ ordo Euangelicæ dispositionis exposcit, ea maximè necessitas laboris fuit, vt primùm Græcis fidelibus omni prophetatione vẽturi in carnem dei Christi manifestata humanitate, ne Iudaicis fabulis attenti in solo legis desiderio tenerẽtur, vel ne hæreticis fabulis & stultis solicitationibus seducti excidẽrẽt à veritate, elaboraret: dehinc vt in principio Euangelij Ioannis natiuitate præsumpta, cui Euangelium scriberet, & in quo electus scriberet, indicaret, contestans in se completa esse, quæ essent ab aliis inchoata. Cui ideo post baptismum filij dei à perfectione generationis in Christo impletæ, repetendæ à principio natiuitatis humanæ potestas permissa est, vt requirentibus demonstraret, in quo apprehendens erat per Nathan filium Dauid introitu recurrentis in deum generationis admisso, indisparabilis dei, vt prædicans in hominibus Christum suum, perfecti opus hominis redire in se per filium faceret, qui per Dauid patrem venientibus iter præbebat in Christo. Cui Lucæ non immerito etiam scribendorum actuum Apostolorum potestas in ministerio datur, vt deo in deum pleno, & filio perditionis extincto, oratione ab apostolis facta, sorte domini electionis numerus compleretur. Sicque Paulus consummationem Apostolicis actibus daret, quem diu contra stimulum recalcitrantem dominus elegisset. Quod & legentibus ac requirentibus deum, etsi per singula expediri à nobis vtile fuerat, sciens tamen quòd operantem agricolam oporteat primum de fructibus suis edere, vitauimus publicam curiositatem, ne non tam volentibus deum demonstrare videremur, quàm fastidientibus prodidisse.

PROOEMIVM IPSIVS BEATI LVCÆ in Euangelium suum.

QVoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationes, quæ in nobis cõpletæ sunt, rerum, [2] sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, [3] visum & mihi assecuto omnia à principio diligenter ex ordine tibi scribere optime Theophile, [4] vt cognoscas eorũ verborum de quibus eruditus es, veritatem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incipit Euangelium ſecundum Lucam.

Eliſabeth Ioanne concepto à Maria prægnante viſitata filium parit, Zacharia patre prius muto prophetante. *Cap. I.*

FVit in diebus Herodis Regis Iudææ, ſacerdos quidam no- A
mine Zacharias † de [a] vice Abia, [b] & vxor illius de filiabus
Aaron, & nomen eius Eliſabeth. 6 Erant autem iuſti ambo
ante deum, incedentes, in omnibus mandatis & iuſtificatio-
nibus domini ſine querela. 7 Et non erat illis filius, eo quòd
eſſet Eliſabeth ſterilis, [c] & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.
† 8 Factum eſt autem cùm ſacerdotio fungeretur Zacharias
in ordine vicis ſuæ ante deum, † 9 ſecundum conſuetudinẽ
ſacerdotij, ſorte exiit vt incenſum poneret ingreſſus in tem-
plum domini. 10 Et omnis multitudo populi hæc orans
foris hora incenſi. † 11 Apparuit autem illi angelus domini ſtans à dextris [d] altaris in-
cenſi. 12 Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum. 13 Ait autem ad il-
lum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Et vxor tua
Eliſabeth pariet tibi filium, & vocabis nomẽ eius [e] Ioãnem: 14 & erit gaudium tibi & B
exultatio, & multi in eius natiuitate gaudebunt. 15 Erit enim magnus coram domino,
& vinum & ſicerã non bibet. [f] Et ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuę,
† 16 & multos filiorum Iſrael conuertet ad dominum deum ipſorum. 17 Et ipſe præce
det ante ipſum in ſpiritu & virtute Eliç, vt conuertat corda patrũ in filios, & incredu-
los ad prudentiam iuſtorum, parare domino plebem perfectam. 18 Et dixit Zacharias
ad angelum: Vnde hoc ſciam? † Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus
ſuis, 19 Et reſpondens angelus, dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante deum, & miſſus
ſum loqui ad te, & hæc tibi euãgelizare. [g] 20 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui
vſq; in diem quo hæc fiant, † pro eo quòd non credidiſti verbis meis, quæ implebũ-
tur in tempore ſuo. 21 Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur quòd tarda-
ret ipſe in templo. 22 Egreſſus autem non poterat loqui ad illos. Et cognouerũt quòd C
viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis, & permãſit mutus. 23 Et factum
eſt vt impleti ſunt dies officij eius, abiit in domum ſuam. 24 Poſt hos autem dies con-
cepit Elizabeth vxor eius, & occultabat ſe menſebus quinque, dicẽs: 25 Quia ſic fecit
mihi dominus in diebus quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.
† 26 In menſe autem ſexto miſſus eſt angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ cui
nomẽ [h] Nazareth, 27 ad virginem deſponſatam viro cui nomen erat Ioſeph, de domo
Dauid, & nomen virginis Maria. 28 Et ingreſſus angelus ad eam, dixit: Aue gratia ple-
na, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. 29 Quæ cum audiſſet, turbata eſt in
ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. 30 Et ait angelus ei: Ne timeas Ma
ria, inueniſti enim gratiam apud deũ. † 31 Ecce cõcipies in vtero, & paries filium. † &
vocabis nomen eius Ieſum. 32 Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur. [i] Et dabit D
illi dominus deus ſedem Dauid patris eius, † 33 & regnabit in domo Iacob in æternũ:
& regni eius nõ erit finis. 34 Dixit autẽ Maria ad angelũ: † [k] Quomodo fiet iſtud, quo-
niã virũ nõ cognoſco? 35 Et reſpõdens angelus, dixit ei: † Spiritus ſanctus ſuperueniet
in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideóq; & quod naſcetur ex te ſanctũ, voca-
bitur filius dei. 36 Et ecce Eliſabeth cognata tua & ipſa cõcepit filiũ in ſenectute ſua.
Et hic mẽſis eſt ſextus illi quę vocatur ſterilis: 37 quia nõ erit impoſſibile apud deũ o-
mne verbũ. 38 Dixit autẽ Maria: [l] Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundũ verbũ tuum.
Et diſceſſit ab illa angelus. 39 Exurgẽs autẽ Maria in diebus illis, abiit in mõtana cum
feſtinatione in ciuitatẽ Iuda, 40 & intrauit in domũ Zazhariæ, & ſalutauit Eliſabeth.
41 Et factũ eſt vt audiuit ſalutationẽ Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius.
Et repleta eſt ſpiritu ſancto Eliſabeth, 42 & exclamauit voce magna, & dixit: † Bene-
dicta tu

Anno ante Chriſtum 1. Anno mũdi 3960. † 1.Par.24.a — † Diſ.31.ca. Tenere. † Leuit.10.d Infr.2.b — † Act.11.b 1.quæſt.1.c Nõnne. — † Malac.4.b Matt.11.b — † Gene.18.b — † Iudi.13.b Pſal.15.d Malac.3.1 Malach.4.b — † Ann. ante Chriſtum natum. 1. Anno mũdi 3961. — † Iſa.7.c Infra.2.c † Matt.1.c Iudi.13.c Iudic.6.c † Danie.7.d Mich.4.c † 27.quæ.2. Sufficiat. 1.Iſa.8.c Infr.1.c Matt.1.c — † Iudi.5.d

a. Vigintiquatuor ſortibus in miniſteriũ templi diſtributi fuerant ſacerdotes, vt in ordine vicis ſuæ quiſque ſacerdotali fungeretur officio, in hoc ergo octauam ſortem Abia habuit: de qua vice Zacharias ſacerdos fuit. Eucherius.

b. Non ſolum igitur à parẽtibus, ſed & etiam à maioribus ſancti Ioãnis nobilitas propagatur, nõ ſeculari poteſtate ſublimis, ſed religionis ſucceſsione venerabilis. Ambro. ibid.

c. Iuſtorum mulieres & iuſtæ, ſępe ſteriles fuerunt: vt diſcas legem non exigere corporalium filiorum procreationẽ, ſed ſpiritualiũ. Prouectæ ætatis erant tam corpore q̃ anima. Theoph. ibid.

d. Intus erat altare thymiamatis hæc incenſi, extra vero altare ſuper quod offerebantur animalia & oblationes: à dextris autem ſtetit, vt qui proſpera & bona nuntiaturus venerat. Euth. ibid.

e. Duo ſunt in nouo teſtamento, quibus nomina antequam naſcerentur impoſita ſunt, Ieſus, & Ioannes. In veteri autem quatuor, Iſmael, Iſaac, Salomon, & Ioſias.

f. Fœlix qui vẽturus in huius mundi labores, prius ſuſcipere gratiam quàm vitam, prius benedictionem meruit haurire quàm lucẽ. Euſeb. Emiſen. hom. 1. de S. Ioan. Baptiſ.

g. Geſta autẽ ſunt hæc ante primum annum imperij Tiberij Cæſaris, mẽſe Septẽbri, octauo Calend. Octob. incipienteluna vndecima, quando oportebat Iudæos ieiunium ſcenopegiæ celebrare Chryſ. de natiuitate, S. Ioan. baptiſt.

h. Miraris q̃ Nazareth parua ciuitas & tanti regis nũtio illuſtretur & tanto? ſed magnus latet hęc ĩ ciuitate theſaurus: latet, inquam, homines, non deum. Bernar. Ser. 3. in Annuntia. do.

i. Regnũ potius ei ſpirituale deſignatur, in quo expulſo mundi principe in animis fidelium per totũ mũdi ambitum erat regnaturus. Cyril. ſup. Ioan. cap. 7. lib. 7.

k. Maria cum audiſſet ab angelo q̃ virgo eſſet paritura filium, reſpondit: Quomodo fiet iſtud quoniam virũ non cognoui? Et iure reſpõdit. Hoc eſt, cum id quod naturæ eſt, non ſuppetat, quia nõ ſolet parere virgo quæ viro non fuerit copulata: quæro quomodo præter inſtituta naturæ poſsim generare? Ambr. de Abraham. lib. 2. cap. 8.

l. Sicut Heua inobediens facta eſt ſibi & vniuerſo generi humano cauſa mortis, ſic Maria obediens facta eſt & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa ſalutis. Iren. li 3. cap. 11. aduer. Valentinia.

dicta tu inter mulieres, & benedictus fructus vẽtris tui. 43 Et vnde hoc mihi, vt veniat
mater domini mei ad me? 44 Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus
meis, [m] exultauit in gaudio infans in vtero meo. [n] 45 Et beata quę credidiſti, quoniam
perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à domino. 46 Et ait Maria: Magnificat anima mea
dominum. 47 Et exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo, 48 Quia reſpexit humili-
tatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. 49 Quia
fecit mihi magna, qui potens eſt, & ſanctũ nomen eius. 50 Et miſericordia eius à pro-
genie in progenies, timentibus eũ. 51 Fecit potentiam † in brachio ſuo, diſperſit ſuper-
bos mente cordis ſui. 52 Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. [o] 53 Eſuriẽtes
impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. 54 Suſcepit Iſrael puerũ ſuũ, recordatus mi-
F ſericordiæ ſuæ. † 55 Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abrahã, & ſemini eius in ſecu-
la. 56 Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reuerſa eſt in domũ ſuã.
† 57 Eliſabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. 58 Et audierunt
vicini & cognati eius. quia magnificauit dominus miſericordiã ſuam cum illa, & cõ-
gratulabantur ei. 59 Et factum eſt in die octauo venerunt circuncidere puerum, & vo
cabant eum nomine patris ſui Zachariã. 60 Et reſpondens mater eius, dixit: [p] Nequa-
quam, ſed vocabitur Ioannes. 61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in cognatione
tua qui vocetur hoc nomine. 62 Innuebant autem patri eius quem vellet vocari eum.
63 Et poſtulans pugillarem ſcripſit, dicens: Ioannes eſt nomen eius. Et mirati ſunt vni
uerſi. [q] 64 Apertum eſt autem ilico os eius & lingua eius, & loquebatur benedicens.
deum. 65 Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iu
dææ diuulgabantur omnia verba hæc: 66 & poſuerunt omnes qui audierant in corde
G ſuo, dicentes: † Quiſputas puer iſte erit? Etenim manus domini erat cũ illo. 67 Et Za-
charias pater eius impletus eſt ſpiritu ſancto, & prophetauit, dicens: 68 Benedictus do
minus deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. 69 Et erexit cornu
ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. † 70 Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à
ſeculo ſunt prophetarum eius: [r] 71 Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium
qui oderunt nos: 72 Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris, & memorari
teſtamenti ſui ſancti: 73 Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum da-
turum ſe nobis: 74 Vt ſine timore de manu inimicorũ noſtrorum liberati, [ſ] ſeruiamus
illi. 75 In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, omnibus dieb9 noſtris. 76 Et tu puer Prophe-
ta altiſſimi vocaberis, preibis enim ante faciem domini parare vias eius: † 77 Ad dan-
dam ſciẽtiam ſalutis plebi eius, in remiſſionem peccatorum eorum. 78 Per viſcera mi-
ſericordiæ dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. 79 Illuminare iis qui in te-
nebris & in vmbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viã pacis. † 80 Puer
autem creſcebat & confortabatur ſpiritu, & erat in deſertis vſque in diem oſtenſio-
nis ſuæ ad Iſrael.

Chriſtus in Bethlehem natus à paſtoribus viſitatur, octaua circunciditur die, in templum delatus à Simeone & Anna cognoſcitur, & duodecimo ætatis anno à parentibus reperitur. *II.*

A FActum eſt autem in diebus illis, exiit edictum à Cæſare Auguſto, [a] vt de-
ſcriberetur vniuerſus orbis. 2 Hæc deſcriptio prima facta eſt à Prçſide Sy
riæ Cyrino. 3 Et ibant omnes vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem.
4 Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam,
ciuitatem Dauid, quæ vocatur [b] Bethlehẽ, eo quòd eſſet de domo & familia Dauid,
5 vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. 6 Factum eſt autem
cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret. † 7 Et peperit filium ſuum primogenitum,
& pannis eum inuoluit, [c] & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in di-
uerſorio. 8 Et paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias no-
B ctis ſuper gregem ſuum. 9 Et ecce angelus domini ſtetit iuxta illos, & † claritas dei
circunfulſit illos, & timuerunt timore magno. 10 Et dixit illis angelus: Nolite timere.

† Iſa.41.b Iſa.30.d. 54.b Iere.31.a.d Pſal.31.c — † Gene.22.c — † Ann. ante Chriſtum natum. 1. Ann. mũdi. 3961. — † Iere.1.b Act.11.c — † Pſal.71.c 131.d Iere.23.a 30.b † Iere.23.f Gene.22.c Pſal.104.a Eccle.44.d Hebr.6.c.d — † Malac.9.a Zach.3.d — † 1.Reg.2.d — Anno do.1. Anno mũdi 3962. — † Matt.1.d — † Act.11.a Act.9.a Ephe.2.d

m. Eleuauit Ioannem in vtero conſtitutũ, qui ad vocem eius exiliuit, & infans exultauit in gaudio, prius ſenſu deuotionis quàm ſpiritus infuſione vitalis animatus. Ambr. de inſtit. virginis, ca. 13.

n. Filius virgini ab angelo promittitur, à ſpiritu ſancto donatur, & quaſi verè deus credendo concipitur Euſeb. Emiſ. de natiuit. do. hom. 1.

o. Igitur ſicut eſurientes dicere licet eoſdem Gentiles vtpote non habentes vel ſcripturas vel legem, vel mandata, quos impleuit bonis ſcripturarum, ita & Iudæos diuites in lege ac mãdatis: quos etiam emiſit extra terrenam & cœleſtem Ieruſalẽ inanes. Nihil enim habent Iudæi, etiam ſi quid habere videantur. Theoph. ibid.

p. Zacharias mut9 intimare vocabulum filij nequiuit vxori, ſed per prophetiam Elizabeth didicit quod nõ didicerat à marito: Ioãnes eſt, inquit, nomẽ eius. Hoc eſt, non ei nomen imponimus, qui iam à deo nomen accepit Amb. ſuper. Luc. lib. 2. cap. 1.

q. Ecce loquela quæ ſola ablata eſt diffidenti, cũ ſpiritu prophetiæ reddita eſt credenti. Beda. ibid.

r. Erexit autem hoc cornu ſalutem & redemptionem ab inimicis noſtris viſibilibus & inuiſibilibus. Euthy. ibid.

ſ. Si quis hominẽ qui verè ſapit, interroget cuius rei gratia natus ſit, reſpõdebit intrepidus ac paratus, colendi ſe dei gratia natum: qui nos ideo generauit, vt ei ſeruiamus. Seruire autẽ deo nihil aliud eſt, quàm bonis operibus tueri & cõſeruare iuſtitiam. Lactan. de falſa ſapient. lib. 3. ca. 9.

a. Propterea ſit deſcriptio, vt cũ omnes in ſuas patrias irent, aſcẽderet & virgo in Bethlehem, quæ eius patria erat, naſcereturque. domin9 ſic in Bethlehem, ac impleretur prophetia. Theophyl. ibi.

b. Bethlehem ciuitas eſt ſortis Iudæ, diſtans à Ieruſalẽ ſex mille paſſib. ab Ioppe mille quadraginta ſex. Hie. quæ & Ephrata dicitur. Eſt etiam altera huius nominis in Galilæa ſortis Zabulon.

c. Quare in præſepio? Vt cõpleretur vaticiniũ Iſaiæ prophetæ: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. Chryſ. de natiuita. do. homil.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ecce enim euãgelizo vobis gaudiũ magnũ, quod erit omni populo,[11] quia natus eſt
vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtꝰ dñs, in ciuitate Dauid.[12] Et hoc vobis ſignum:
Inuenietis infantẽ pannis inuolutũ,& poſitum in præſepio.† [13] Et ſubito facta eſt cũ
angelo multitudo militiæ cœleſtis laudãtium deũ,& dicẽtium:[14] Gloria in altiſſimis
deo,& in terra pax hominibus bonæ volũtatis.[15] Et factum eſt vt diſceſſerunt ab eis
angeli in cœlum,paſtores loquebãtur adinuicem:Tranſeamus vſq; Bethlehem,[d] [16] &
videamus hoc verbum quod factum eſt,quod fecit dominus,& oſtẽdit nobis. Et ve-
nerunt feſtinãtes,& inuenerunt Mariam & Ioſeph,& infantem poſitum in præſepio.
[17] Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc.[18] Et C
omnes qui audierant mirati ſunt,& de iis quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos.[19] Ma
ria autem conſeruabat omnia verba hæc,conferens in corde ſuo.[20] Et reuerſi ſunt pa
ſtores glorificantes & laudantes deum in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut
dictum eſt ad illos.[e] [21] Et poſtquam conſummati ſunt dies octo,† vt circunciderentur
puer vocatum eſt nomen eius Ieſus. Quod vocatum eſt ab angelo priuſquam in vte-
ro conciperetur.† [22] Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius ſecundum legẽ
Moyſi,tulerunt illum in Ieruſalem, vt ſiſterent eum domino,[23] ſicut ſcriptum eſt in
lege domini:Quia omne maſculinum adaperiens vuluam,ſanctum domino vocabi- D
tur.† [24] Et vt darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege domini par turtu-
rum,aut duos pullos columbarum.[25] Et ecce homo erat in Ieruſalem cui nomen Si-
meon. Et homo iſte iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & ſpiritus
ſanctus erat in eo.[26] Et reſponſum acceperat à ſpiritu ſancto, nõ viſurum ſe mortem,
niſi prius videret Chriſtũ domini.[27] Et venit in ſpiritu in templũ. Et cum inducerent
puerum Ieſum parentes eius,vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo,[28] &
ipſe accepit eum in vlnas ſuas,& benedixit deum,& dixit:[29] Nunc dimittis ſeruũ tuũ
domine,ſecundum verbum tuum in pace:[30] quia viderunt oculi mei [g] ſalutare tuum:
[31] quod paraſti ante faciem omnium populorum:[32] lumen ad reuelationem gentium,
& gloriam plebis tuæ Iſrael.[33] Et erant pater eius & mater eius mirãtes ſuper iis quæ E
dicebantur de illo.[34] Et benedixit illis Simeon,& dixit ad Mariam matrẽ eius:† Ecce
poſitus eſt hic [h] in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael,& in ſignum cui
contradicetur.[35] Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius,vt reuelentur ex multis
cordibus cogitationes.[36] Et erat [i] Anna prophetiſſa filia Phanuel de tribu Aſer, hæc
proceſſerat in diebus multis, & vixerat cũ viro ſuo annis ſeptẽ à virginitate ſua.[37] Et
hæc vidua vſq; ad annos octogintaquatuor: quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis
& obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.[38] Et hæc ipſa hora ſuperueniens confiteba-
tur domino, & loquebatur de ipſo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael.
[39] Et vt perfecerunt omnia ſecundum legem domini, [k] reuerſi ſunt in Galilæam in F
ciuitatem ſuam Nazareth.[40] Puer autem creſcebat & cõfortabatur,plenus ſapientia,
& gratia dei erat in illo.[41] Et ibant parentes eius per omnes annos in Ieruſalem in die
ſolenni Paſchę.† [42] Et cum factus eſſet annorum duodecim,aſcendentibus illis Iero-
ſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti,[43] conſummatíſque diebus cum redi-
rent,remanſit puer Ieſus in Ieruſalem, & non cognouerunt parentes eius.[l] [44] Exiſti-
mantes autẽ illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter co-
gnatos & notos.[45] Et non inuenientes eum,regreſſi ſunt in Ieruſalem, requirẽtes eũ.
[46] Et factũ eſt poſt triduum † inuenerunt eum in templo ſedentem in medio docto- G
rum,audientem illos,& interrogantem eos.[47] (Stupebant autem omnes qui eum au-
diebant,ſuper prudẽtia & reſponſis eius.)[48] Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater
eius ad illum:Fili,quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus
te.[49] Et ait ad illos: Quid eſt quòd me quærebatis? Neſciebatis quia in iis quæ patris
mei ſunt,oportet me eſſe?[50] Et ipſi nõ intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos.
Et deſcendit cum eis,& venit Nazareth,& erat ſubditus illis.[51] Et mater eius cõſerua-
bat [m] omnia verba hęc in corde ſuo.† [n] [52] Et Ieſus proficiebat ſapiẽtia & ętate & gra-
tia apud deum & homines.

† De cõſ. di. 1.c. Nocte. De hymnis Hi duo.

† Gene.17.d Iere.4.a 25.q.deſt.1.c. Ideo permittente. † Leuit.12.a Exod.34.c

† Leuit.5.b 12.c Nume.8.c Leuit.12.a

† Iſa.8.e Zach.14.c Rom 9.g 1.Pet.2.b

Ann. do.12. † Infr.18.b Iſa.17.d Act.3.a

† Di.ſt.36 Qui eccleſiaſticis. Matth.7.g Marc.1.d

† 1.Reg.2.c

d. Nam & vocatur nomen eius verbum dei, nec immeritò. Eructauit, inquit, verbum bonum cor meũ: quod verbum regis nomine conſequenter appellauit inferendo: dico ego opera mea regi. Per ipſum enim omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Tertull. de trinit.

e. Iſte eſt annꝰ 42. Octauiani Cæſaris, in cuius fine natus eſt Chriſtus. Idcirco duplex annus domini numeratur: vnus natiuitatis, de quo ſeptem tantũ dies habuit, vtpote qui in fine anni fit natus. Alter ætatis, ex 12 menſibus conſtans, inde & iuxta natiuitatis annum numerando, ſecundũ annũ in die circunciſionis incepit, qui primus anni dies erat.

f. Eo ꝙ in columba ſpiritalis ſit, in turturę incorruptę generationis natura, vel immaculati corporis caſtimonia. Amb. de Abraham. lib. 2. cap. 8.

g. Salutare dei eſſe Chriſtũ legas in euangelio, dicente Simeone ſene, quando cognouit eum in manibus matris, carne minimum, ſpiritu maximum, acceptóq; in manus ſuas, ait: Nũc dimittis ſeruum tuũ domine, ſecundum verbum tuũ in pace: quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Augu. cõtra aduerſa, legis & propheta. lib. 1. cap. 11.

h. In ruinã non credentium ei, quibus & maiorẽ dãnationem ꝗ Sodomorũ & Gomorum in iudicio cõminãtus eſt. In reſurrectionẽ autem credentiũ, & facientiũ voluntatem patris eius, qui in cœlis eſt. Irenæus. lib. 5.

i. Docet enim Anna quales deceat eſſe viduas, quę immaturo mariti ſui obitu deſtituta, maturè tamen à deo remunerationẽ laudis inuenit; nõ minus religionis officio, ꝗ ſtudio caſtitatis intenta. Ambr. de viduis.

k. Nõ cõtinuo vt natus eſt, in ciuitatẽ ſuam venit, ſed in Bethlehem quadraginta eſt remoratus diebus: vt his qui diligentius vellent de ipſo cuncta rimari, occaſionẽ inquiſitionis ingereret. Chryſo. ex. 2 ca. Matt. ho. 7.

l. Vnum quidem diem conſumpſerunt quando venerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & notos: alterum quãdo nõ inuento eo reuerſi ſunt in Ieruſalem quærentes illũ: circiter vero tertium diem inuenerunt illum. In tẽplo inuenitur Chriſtus, ſiue in ſacro loco, & in ſacro negotio, ac in ſacro homine. Euthy. ibid.

m. Inde tot ſequentibus ſignis cum ſterilis pareret, virgo conciperet, loqueretur mutus, adoraret Magus, expectaret Simeon, ſidera nunciarent, Maria mobilis ad introitum, immobilis ad miraculũ, conſeruabat hæc omnia in corde ſuo. Ambr. de virginibus lib. 2.

n. Ille proficiebat, nõ quòd incrementum aliquod ſuſciperet. Quid enim ex perfectis à principio perfectiꝰ fuit? ſed quia hæc paulatim detegebãtur & apparebãt. Grego. Nazianze. oratio. 8.

Ioan-

Ioannes pœnitentiam prædicans, Chriſtum cum turbis baptizat, quem dei filium ſigno cœleſti agnoſcit, cuius & genealogia per matrem texitur. III.

Ann. do. 30. A ANno autem quintodecimo Imperij [a] Tiberij Cæſaris, procurante Pontio
Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre
eius Tetrarcha [b] Iturææ & Trachonitidis regionis,& Lyſania Abilenę Te-
trarcha,[2] ſub principibus ſacerdotum Anna & Caipha,factum eſt verbum
domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto.† [3] Et venit in omnem regionem
Iordanis,prædicans [c] baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorũ,[4] ſicut ſcri-
ptum eſt in libro ſermonum Iſaiæ prophetæ:† Vox clamãtis in deſerto,Parate viam
domini,rectas facite ſemitas eius.[5] Omnis vallis implebitur,& omnis mons & collis
B humiliabitur. Et erunt praua in directa,& aſpera in vias planas:[6] & videbit omnis ca-
ro ſalutare dei.[7] Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipſo:† Ge-
nimina viperarum,quis oſtendit vobis fugere à ventura ira?[8] Facite ergo fructus di-
gnos pœnitentiæ:& ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vo-
bis,quia potens eſt deus [d] de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.† [e] [9] Iam enim ſe-
curis ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum,
excidetur,& in ignem mittetur.[10] Et interrogabant eum turbæ,dicentes: Quid ergo
C faciemus?[11] Reſpondens autem,dicebat illis:Qui habet duas tunicas,det non haben-
ti:& qui habet eſcas,ſimiliter faciat.[12] Venerunt autem & publicani,vt baptizarẽtur,
& dixerunt ad illum:Magiſter, quid faciemus?[13] At ille dixit ad illos: Nihil amplius
quàm quod conſtitutum eſt vobis,faciatis.† [14] Interrogabant autem eum & milites,
dicentes:Quid faciemus & nos? Et ait illis:Neminem concutiatis,neque calumniam
faciatis,& contenti eſtote ſtipendiis veſtris.[15] Exiſtimante autem populo,& cogitan-
tibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne,ne forte ipſe eſſet Chriſtus,[16] reſpondit Io-
D annes, dicens omnibus:† Ego quidem aqua baptizo vos:veniet autem * fortior me,
cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius:† ipſe vos baptizabit
in ſpiritu ſancto,& igni.† [f] [17] Cuius vẽtilabrum in manu eius,& purgabit aream ſuã,
& congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextingui-
bili.† [18] Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.[19] Herodes autẽ Te-
trarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus ma-
E lis quę fecit Herodes,[20] adiecit & hoc ſuper omnia,& incluſit Ioannem in carcerem.
[21] Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato & orante,a-
pertum eſt cœlum,† [22] & deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie [g] ſicut columba
in ipſum,& vox de cœlo facta eſt: Tu es filius meus dilectus: in te complacuit mihi.
[23] Et ipſe Ieſus erat incipiens [h] quaſi annorum triginta,vt putabatur,filius Ioſeph:qui
fuit Heli,[24] qui fuit Matthat,qui fuit Leui,qui fuit Melchi,qui fuit Iamne,qui fuit Io
ſeph,[25] qui fuit Mattathiæ,qui fuit Amos,qui fuit Nahũ,qui fui Heſli, qui fuit Nag-
gę,[26] qui fuit Maath,qui fuit Mattathię,qui fuit Semei,qui fuit Ioſeph,qui fuit Iuda,
F [27] qui fuit Iohanna,qui fuit Reſa,qui fuit Zorobabel,qui fuit Salathiel,qui fuit Neri,
[28] qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Helmadan, qui fuit Her,
[29] qui fuit Ieſu,qui fuit Eliezer,qui fuit Iorim,qui fuit Matthat, qui fuit Leui,[30] qui
fuit Simeõ,qui fuit Iuda,qui fuit Ioſeph,qui fuit Iona,qui fui Eliacim,[31] qui fuit Mel
G cha,qui fuit Mẽna,qui fuit Mattatha,qui fuit Nathã, qui fuit Dauid,[32] qui fuit Ieſſe,
qui fuit Obed,qui fuit Booz qui fuit Salmõ,qui fuit Nahaſon,[33] qui fuit Aminadab,
qui fuit Aram,qui fuit Eſrom,qui fuit Phares,qui fuit Iudæ,[34] qui fuit Iacob,qui fuit
Iſaac,qui fuit Abrahæ,qui fuit Thare,qui fuit Nachor,[35] qui fuit Saruch,qui fuit Ra-
gau,qui fuit Phaleg,qui fuit Heber,qui fuit Sale,[36] qui fuit Cainan, qui fuit Arpha-
xad,qui fuit Sẽ,qui fuit Noe,qui fuit Lamech,[37] qui fuit Mathuſale,qui fuit Enoch,
qui fuit Iared,qui fuit Malalehel, qui fuit Cainan,[38] qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui
fuit Adam,qui fuit Dei.

† Matt.3.a Marc.1.a Ioan.3.c

† Iſa.40.a Matt.3.a Marc.1.a Ioan.1.c

† Matt.3.c 27.d

† Matt.3.d 27.d

† 11.q.1.ca. Militare Paratus. Quid culpatur.

† Matt.3.c Marc.1.b Ioan.1.d † Matt.3.c † Matt.14.a

† Marc.6.c

† Matt.3.d Marc.1.b Ioan.1.c Iſa.42.a

a. Tiberius Cæſar. Auguſto imperatori ſucceſsit anno Chriſti.16.

b. Iturea & Trachonitis regiones Syriæ Arabiã verſus.

c. effectus ergo baptiſmi Ioannis, quod tacite operabatur ſine interrogatione, non tamen ſine ſaluatoris mentione, vt firmum eſſet quod agebat, trinitatis donum eſt, quod dignatio ſaluatoris oſtendit, dans formam trium nominum, quæ à primordio ſub vnius dei nomine vel perſona vnum opus & indiferens operata ſunt, Auguſt. quæſt. 29. ex nouo teſtamento.

d. De gentilibus deſignatis per lapides quos adorabãt.

e. Intelligitur autem & per radicem Abrahæ cognatio. Itaque rami illo indigni exciduntur ab eius cognatione, iuxta Apoſtolum. Roma. 6.

* Poſt me. Irenęus lib. 3. c. 9.

f. Nõ alius ergo eſt qui frumentum fecit, & alius qui paleas: ſed vnus & idem ſeparans ea. Sed frumentum quidem & paleæ & animalia irrationabilia exiſtentia naturaliter talia facta ſunt: homo vero rationabilis, & ſecundum hoc ſimilis deo, liber in arbitrio factus eſt, & ſuæ poteſtatis: ipſe ſibi cauſa eſt vt aliquando frumentum, aliquando palea fiat.

g. Quare ſicut colũba? Vt increduli vocarentur ad fidem. In principio ſignum debuit eſſe, in poſteriorib' debet eſſe perfectio. Amb. de ſacra. lib. 2. ca. 5.

h. Tunc enim 29. annos cõpleuerat cum 13. diebus anni 30. & ideo 30. annum incipiebat. Sed Chriſtus, inquis, cum triceſimum ageret annũ baptizatur, & hoc cum deus eſſet, & tu me ad baptiſma feſtinare iubes? Cæterum cum deũ nominas, queſtionem diſſoluiſti. Ille etenim purgatio ipſa erat, nec purgatione aliqua indigebat, verùm tibi purgatio, quemadmodum & propter te carnem induit, cum carne careret: nec illi periculũ imminebat ſi baptiſma protelaret. Gregor. Nazian. de ſancto lauacro.

Universidad de Deusto Biblioteca

Iesus in deserto ieiunans tentatur & vincit, reuersus autem Nazareth in synagoga docet vnde fugatus in Capharnaum dæmoniacum, socrum Petri, & plerosque alios curat. IIII.

IEsus autem plenus spiritu sancto regressus est à Iordane: & † a agebatur in A
spiritu in desertum 2 diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil
manducauit in diebus illis, & consummatis illis esuriit. 3 Dixit autem illi
diabolus: Si filius dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. 4 Et respondit ad illum
Iesus: b Scriptum est, quia † non in pane solo viuit homo, sed in omni verbo dei. 5 Et
duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in
momẽto temporis, 6 & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam & gloriam il-
lorum, c quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. 7 Tu ergo procidens si adoraueris B
coram me, erunt tua omnia. 8 Et respõdens Iesus, dixit illi: Scriptum est: † Dominum
deum tuum adorabis: & illi soli seruies. 9 Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum
super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte te hinc deorsum. 10 Scriptũ est
enim: † quòd angelis suis mandauit de te, vt conseruent te, 11 & quia in manibus tol-
lent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. 12 Et respondens Iesus, ait illi: Di-
ctum est: d † Non tentabis dominum deum tuum. 13 Et cõsummata omni tentatione,
diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. 14 Et † regressus est Iesus in virtute spiritus C
in Galilęam, & fama exiit per vniuersam regionem de illo. 15 Et ipse docebat in Syna-
gogis eorũ, & magnificabatur ab omnibus. † 16 Et venit Nazareth vbi erat nutritus,
& intrauit secundũ consuetudinem suam die sabbati in Synagogam, & surrexit lege-
re. † 17 Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuenit locũ vbi
scriptũ erat: † 18 Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pau-
peribus misit me, sanare contritos corde, 19 prædicare captiuis remissionem, & cæcis
visum, dimittere confractos in remissionem, e prædicare annum domini acceptũ, &
diem retributionis. 20 Et cum plicuisset librũ, reddidit ministro, & sedit. Et omnium D
in Synagoga oculi erant intendentes in eũ. 21 Cœpit autem dicere ad eos: quia hodie
impleta est hæc scriptura in auribus vestris. 22 Et omnes testimoniũ illi dabant, & mi-
rabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nónne hic est
filius Ioseph? 23 Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura teip-
sum. Quanta audiuimus facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua. 24 Ait autẽ: † A-
men dico vobis: quia nemo Propheta acceptus est in patria sua. 25 In veritate dico vo-
bis, † multæ viduæ erant in Israel in diebus Eliæ, † quando clausum est cœlum annis E
tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, 26 & ad nullam il-
larum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. † 27 Et multi le-
prosi erant in Israel sub Elisæo Propheta, & nemo eorum mundatus est nisi Naaman
Syrus. 28 Et repleti sunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes. f 29 Et surrexerunt &
eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsq; ad supercilium montis super
quem ciuitas illorũ erat ædificata, vt præcipitarent eum. † 30 Ipse autem transiens per
medium illorum ibat. † 31 Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibíq; do-
cebat illos sabbatis. † 32 Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ip-
sius. 33 Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit
voce magna, 34 dicens: Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos? F
Scio te, qui sis, sanctus dei. 35 Et increpauit illũ Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo.
Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihílque illum nocuit.
36 Et factus est pauor in omnibus, & colloquebãtur adinuicẽ, dicentes: Quod est hoc
verbũ, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt? 37 Et di-
uulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. † 38 Surgens autem Iesus de Sy-
nagoga, introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis fe-
bribus, g & rogauerunt illum pro ea. 39 Et stans super illam imperauit febri, & dimi-
sit illam: & continuo surgens ministrabat illis. 40 Cum sol autem occidisset, omnes G
qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis
manus

a. Ieiunauit Christus parũ ante tẽtationem: nos vero ante pascha: & ieiuniũ quidem est vnum, sed non paruum inter vtrumque temporis interstitiũ. Christus quidem cõtra tentationes suum obiicit ieiunium, nostrum vero vt Christo commoriamur operatur. Et hic quidẽ dies ieiunauit quadraginta, nam deus erat: at nos diebus nostris hoc cõmẽsuramus. Greg. Naziãze. in sanctum lauacrum.

b. Docuit te certe domin9 Iesus quemadmodum aduersus huiusmodi tẽtationes resistas. Tetenderat diabolus primum laqueũ gulæ dicens: Si filius dei es, dic huic lapidi vt panis fiat. Respondit dominus: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo dei. Amb. de Cain & Abel. lib. 1. cap. 5.

c. Mẽtitur in hoc diabolus. Cuius enim iussu homines nascuntur, huius iussu & reges constituuntur apti his qui in illo tempore constituuntur. Irenæus. lib. 5.

d. Itaque cum posset sine vllo periculo mittere se dominus Iesus, cui suppeterẽt spiritales volatus, tamẽ ne iactantiæ genus esset, respõdit diabolo: Non tentabis dominum deum tuum. Simul docuit nos cauere ne faciamus voluntatem diaboli. Amb. de Cain & Abel lib. 1. cap. 5.

e. Tunc ergo dominus operibus suis & gloria & honore sui tẽpus coronauit aduentus. Totus enim ille annus conuersationis eius in hoc mundo, diuersarũ habuit certamina passionum. Vicit Herodem paruulus, de quo in passione infantiũ triumphauit. Esuriuit, sitiuit, ꝓ nobis vapulauit, pro nobis cõtumeliarũ indigna tolerauit, crucem ascendit, mortuus est ꝓ nobis. Amb. de institut. virginis. cap. 15.

f. Sacrilegia Iudæorum quę multo ante dominus prænũtiauerat per prophetas, & psalmi versiculo declarauerat quæ passurus esset in corpore cõstitutus, dicens: Retribuebant mihi mala ꝓ bonis: in euãgelio docet esse completa. Ambr. Luc. 4. lib. 4.

g. Rogauerunt pro illa, & tu habes proximos, qui deo ꝓ te supplicẽt. Habes Apostolos proximos, habes martyres proximos si ipse martyribus deuotionis societate, misericordiæ quoq; muneribus appropinques. Amb. de viduis.

manus imponens, curabat eos. † 41 Exibant autem dæmonia à multis clamantia & di-
centia: quia tu es filius dei. Et increpans non sinebat ea loqui quia sciebant ipsum esse
Christum. † 42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebãt
eum, & venerunt vsq; ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis. 43 Quibus il-
le ait: † Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo mis-
sus sum. 44 & erat prædicans in Synagogis Galilææ.

Christi iussu magna piscium capta multitudine, leprosum ipse curat & paralyticum, Matthæum vocat, Iudæósque super peccatorum conuersatione, & discipulorum reprehensione confutat. V.

A FActum † a est autem cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbũ dei,
& ipse stabat secus stagnum Genezareth, 2 & vidit duas naues stantes se-
cus stagnum: piscatores autem descenderant & lauabant retia. 3 Ascendẽs
autem in vnam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere
pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas. 4 Vt cessauit autem loqui, dixit ad
Simonem: † Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. 5 Et respondens Simon,
dixit illi: b Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autẽ tuo
laxabo rete. 6 & cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam.
Rumpebatur autem rete eorũ, 7 & annuerunt sociis qui erant in alia naui, vt venirent
& adiuuarent eos, & venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerẽ-
tur. 8 Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: c Exi à me do-
mine, quia homo peccator sum. 9 Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum
illo erant in captura piscium quam ceperant. 10 Similiter autem Iacobum & Ioannẽ
B filios Zebedæi, qui erant socij Simonis, & ait ad Simonem Iesus: d Noli timere, † ex
hoc iam homines eris capiens, 11 & subductis ad terram nauibus, relictis omnibus se-
cuti sunt illum. † 12 Et factum est cum esset in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra,
& videns Iesum, & procidens in faciem suam, rogauit eum dicens: Domine, si vis po-
tes me mundare, 13 & extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et con-
festim lepra discessit ab illo, 14 & ipse præcepit illi, vt nemini diceret, sed † vade osten-
de te sacerdoti, & offer pro emundatione tua sicut præcepit Moyses in testimonium
illis. † 15 Perambulabat autem magis sermo de illo, & conueniebant turbæ multæ vt
audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis. 16 Ipse autem secedebat in desertum, &
orabat. † 17 Et factum est in vna dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi se-
dentes, & legis doctores qui venerant ex omni castello Galilææ & Iudææ & Ierusalẽ,
& virtus domini erat ad sanandum eos. † e 18 Et ecce viri portantes in lecto hominem
C qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. † 19 Et non inue-
nientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas
summiserunt eum cum lecto in medium ante Iesum. 20 Quorum fidẽ vt vidit, dixit:
Homo, remittuntur tibi peccata tua. 21 Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi, di-
centes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi so-
lus deus? † 22 Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos:
Quid cogitatis mala in cordibus vestris? 23 Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi
peccata, an dicere, surge & ambula? † f 24 Vt autẽ sciatis quia filius hominis habet po-
testatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico surge, tolle lectum
tuum, & vade in domum tuam. 25 Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum
in quo iacebat, & abiit in domum suam magnificans deum. 26 Et stupor apprehen-
dit omnes, & magnificabant deum. Et repleti sunt timore, dicentes, quia vidimus mi-
rabilia hodie. † 27 Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui, sedentem ad
telonium, & ait illi: Sequere me. 28 Et relictis omnibus surgens secutus est eum. 29 Et
fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua, & erat turba multa publicanorum, &
D aliorum, qui cum illis erant discumbentes. 30 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ

a. Fugit dominus gloriam, quæ eũ ob hoc magis sequebatur. Igitur vergẽte turbã nauim ingreditur, vt vel à naue doceat in littore stãtes, omnibus è regione cõparentibus, & nullo à tergo veniente. Theo. ibi.

b. Noctem habebat Petrus antequam Christum videret: nondum enim venerat dies, quia veram non viderat lucẽ. Synagoga nox est, dies ecclesia est. Ambro. de virginibus lib. 3.

c. Vir enim sapiẽs & grauis, in quo esset ecclesiæ firmamentum, & magisteriũ disciplinæ, nihil vtili9 sibi esse prospexit quàm ne secũdantis operis extolleretur euentu. Ideo exi, inquit, à me domine. Non rogat vt deseratur, sed ne inflectur. Ambr. de virgini. lib. 3.

d. Hoc enim dicto intellectũ illis suggerebat adimpletæ prophetiæ. Se enim esse qui per Ieremiam pronũtiauerat, Ecce ego mittam piscatores multos & piscabũtur illos, scilicet homines. Tert. aduersus Marcio. lib. 4.

e. Primum omnium vnusquisq; æger petẽdę precatores salutis debet adhibere, per quos vitæ nostræ cõpago resoluta, actuumq; nostrorũ clauda vestigia, verbi cœlestis remedio reformentur. Sint igitur aliqui monitores mentis, qui animum hominis quanuis exterioris corporis debilitate torpentem, ad superiora erigant. Amb. li. 5. Luc. ca. 5.

f. Vt cognoscatis quoniam qui apparet vobis homo, potestatem habeat tanquã deus, respicite. Quia remittere peccata, latentem habebat demonstrationẽ: ad erigendum autem sua authoritate paralyticum, manifesta opus erat demõstratione, facit quod manifestum est, in signũ eius quod erat occultum, & per hoc & per illud plenam facit fidẽ quòd hoc possit & illud. Euthym.

Universidad de Deusto Biblioteca

eorum,dicentes ad discipu los eius:g † Quare cum publicanis & peccatoribus mandu
catis & bibitis? 31 Et respondens Iesus,dixit ad illos:Non egent qui sani sunt,medico,
sed qui male habent. h 32 Non veni vocare iustos,sed peccatores ad pœnitentiam. 33 At
illi dixerunt ad eum:Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter,& obsecrationes fa
ciunt,similiter & Pharisæorum,tui autem edunt & bibunt? 34 Quibus ipse ait,†Nun-
quid potestis filios sponsi dum cum illis est sponsus,facere ieiunare? 35 Veniēt autem
dies,& cum ablatus fuerit ab illis sponsus,tunc ieiunabunt in illis diebus. 36 Dicebat
autem & similitudinem ad illos:†Quia nemo commissuram à nouo vestimento im-
mittit in vestimentum vetus,alioquin & nouum rumpit, & veteri non cōuenit com-
missura à nouo. 37 Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres,alioquin rumpet vi-
num nouum vtres,&vinum effundetur,& vtres peribunt. 38 Sed vinum nouū in vtres
nouos mittendum est,& vtraque conseruantur. 39 Et nemo bibens vetus,statim vult
nouum,dicit enim:vetus melius est.

g. Cur hoc criminaris, quod ex publicanis, & apud publicanos manducauit, publicanósque instruit, vt & ipse quid lucrifaceret: quid nam tandem? peccatorum salutem. Nā quis ideo medicum accusat, quoniam ad morbos se dimittit, fœtorē sustinet, vt ægrotantibus sanitatem restituat? Greg. Nazianz. in sanctum laua.
h. Omnibus venerat, quomodo ergo non se iustis venisse dicis? Erant ergo quibus necesse non erat vt veniret? Sed nemo ex lege iustus est. Ostendit ergo inanem iustitiæ esse iactantiā: quia sacrificiis infirmis, ad salutem misericordia erat vniuersis in lege positis necessaria. Hila. in Matt. ca. 9.

†Mat.9.c Marc.2.d
†Mat.9.c Marc.2.e
†Mat.9.d Marc.2.f

Christus discipulos spicas sabbato vellentes contra Iudæos excusat, arida manu sanata discipulos in monte vocat, & inde descendens illos beatitudines in loco campestri docet. VI.

FActum † est autem in a sabbato secundoprimo,cum transiret per sata,velle- A
bant discipuli eius spicas,& manducabant confricantes manibus. 2 Quidam
autem Pharisæorum dicebant illis : Quid facitis quod non licet in sabbatis?
3 Et respondens Iesus ad eos,dixit:Nec hoc legistis quod fecit Dauid cū esuriret ipse,
& qui cum illo erant,† 4 quomodo intrauit in domū dei,& panes propositionis sum-
psit & manducauit,& dedit iis qui cum ipso erant,quos non licet manducare nisi tā-
tum sacerdotibus? 5 Et dicebat illis, quia dominus est filius hominis etiam sabbati.
6 Factum est autem & in alio sabbato,vt intraret in Synagogam, & doceret: Et erat
ibi homo,& manus eius dextra erat arida. b † 7 Obseruabant autem Scribæ & Pha-
risæi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum. 8 Ipse vero sciebat co- B
gitationes eorum:& ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in mediū.
Et surgens stetit. 9 Ait autem ad illos Iesus:Interrogo vos,si licet sabbatis beneface-
re,an male?animam saluam facere,an perdere? 10 Et circunspectis omnibus,dixit ho-
mini:† Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus eius. 11 Ipsi autem
repleti sunt insipientia, & colloquebantur adinuicem quidnam facerent de Iesu.
† 12 Factum est autem in illis diebus exiit in montem orare, c & erat pernoctans in
oratione dei. 13 Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, † & elegit duode-
cim ex ipsis,quos & Apostolos nominauit, † 14 Simonem quem cognominauit Pe-
trum,& Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem,Philippum & Bartholomæū,
15 Matthæum & Thomam,Iacobum Alphæi, & Simonem qui vocatur zelotes, &
Iudam Iacobi, 16 & Iudam Scarioth qui fuit proditor.† 17 Et descendens cum illis de C
monte stetit in loco campestri,& turba discipulorum eius,& multitudo copiosa ple-
bis ab omni Iudæa & Ierusalem & maritima & Tyri & Sidonis, 18 qui † venerant vt
audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus im-
mundis curabantur. 19 Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exi-
bat,& sanabat omnes. 20 Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos,dicebat:† d Beati pau
peres,quia vestrum est regnum dei. e 21 Beati qui nunc esuritis,quia saturabimini.Bea
ti qui nunc fletis,quia ridebitis, 22 Beati eritis cum vos oderint homines,& cum sepa-
rauerint vos, & exprobrauerint & eiecerint nomen vestrum tanquam malum, pro-
pter filiū hominis.† 23 Gaudete in illa die & exultate,ecce enim merces vestra multa
est in cœlo. Secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum. † 24 Verunta-
men væ vobis diuitibus,qui habetis consolationem vestram. 25 Væ vobis qui satura-
ti estis:quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc:quia lugebitis & flebitis. 26 Væ cum D
bene vobis dixerint omnes homines. Secundum hæc enim faciebant Prophetis pa-
tres

a. Iudæi omne festum sabbatum, nominabāt. Sabbatum enim quies dicitur. Sæpe igitur occurrebat festum in parasceue, & vocabant parasceuen sabbatum propter festum. Deinde quod proprie est sabbatū, nominabant secundo primum, eo quòd sequatur festum & sabbatū quod præcesserat. Contigit tunc aliquid tale, & sabbatum illud vocabatur secundoprimū. Theoph. ibi.
b. Suspicantes quòd rursus sabbatis quosdam curaturus esset, obseruabant vt sumerēt occasionem iam accusandi tanquā transgressorem, & ita prohiberent eum ne curaret & alios qui propter sanitates fuissent credituri. Eut. in Mat. 12. c.
c. Pernoctabat dominus in oratione, non vt sibimet prodesset, sed vt nos doceret. frequens enim oratio quādam operatur disciplinam orandi: quia ipse vsus docibiles dei facit: indocibiles negligētia. Bona igitur exercitatio. Ambro. de Cain & Abel lib. 2. ca. 6.
d. Nullum ergo adminiculū præstant diuitiæ ad vitā beatam. Quod euidenter dominus in euangelio demōstrauit, dicēs Beati pauperes spiritu, quia vestrum est regnum dei. Amb. offic. lib. 2. cap. 4.
e. Itaque paupertatem, famem, dolorem, quæ putantur mala, non solum impedimento non esse ad vitam beatam, sed etiā adiumēto, euidentissimè pronunciatū est. Amb. offic. li. 2. ca. 4.

An.do.32. †Mat.12.b Marc.2.g Leuit.23.b De cōs.dist. 5. Discipulos. †1.Reg.21.b Mat.12.a Marc.2.g
†Mat.12.b Mar.3.a Isa.14.a
†Mat.12.b Marc.3.a
†Marc.6.g 14.c †Mat.10.a Mar.3.d Act.1.b An.do.32. †Mat.4.g Marc.3.b Ioan.6.a
†2.q.7.cap. Plerunque.
†Isa.61.c Isa.61.a
†Mat.5.a Iaco.4.c Mat.5.a 1.Pet.4.c
†23.quæst.4 Quod Christus. †Amos.6.a Eccle.31.a Isa.65.c

tres eorū. 27 Sed vobis dico qui auditis:† f Diligite inimicos vestros,benefacite iis qui
vos oderūt. 28 Benedicite maledicentibus vobis,orate pro calumniantibus vos.† 29 Et
qui te percutit in maxillam,præbe ei & alteram: & ab eo qui aufert tibi vestimētum,
etiā tunicam noli prohibere. 30 Omni autem petenti te tribue:& qui aufert quæ tua
sunt,ne repetas.† 31 Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis simili-
E ter.† 32 Et si diligitis eos qui vos diligunt,quæ vobis est gratia?Nam & peccatores di-
ligentes se diligūt. 33 Et si benefeceritis iis qui vobis benefaciūt ,quę vobis est gratia?
Siquidem & peccatores hoc faciunt.† 34 Et si mutuum dederitis iis à quibus speratis
recipere,quæ gratia est vobis?Nā & peccatores peccatoribus fœnerātur,vt recipiant
æqualia. 35 Veruntamē diligite inimicos vestros,benefacite,& mutuū date nihil inde
sperantes,& erit merces vestra multa,& eritis filij altissimi: quia ipse benignus est su-
per ingratos & malos. † 36 Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors
est. g †Nolite iudicare,& non iudicabimini. 37 Nolite condemnare,& nō condemna-
bimini. Dimittite,& dimittemini. 38 Date,& dabitur vobis.Mensuram bonam & cō-
F fertam,& coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.Eadē vero men-
sura qua mensi fueritis,remetietur vobis. 39 Dicebat autem illis & similitudinē:†Nū-
quid potest cęcus cæcum ducere?Nónne ambo in foueam cadunt?† 40 Non est disci-
pulus super magistrum:Perfectus autē omnis erit,si sit sicut magister eius. † 41 Quid
autem vides festucam in oculo fratris tui,trabem autem quæ in oculo tuo est,nō cō-
sideras? 42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo:frater,sine eiiciam festucam de ocu-
lo tuo,ipse in oculo tuo trabem non videns?hypocrita,eiice primùm trabem de ocu-
lo tuo,& tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.† 43 Non est enim ar-
bor bona quæ facit fructus malos,neq; arbor mala faciens fructum bonum. h 44 Vna-
G quæq; enim arbor de fructu suo cognoscitur.Neq; enim de spinis colligūt ficus,neq;
de rubo vindemiāt vuam. 45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonū,
& malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os lo-
quitur. 46 Quid autem vocatis me domine domine,& non facitis quæ dico?† 47 Om-
nis qui venit ad me,& audit sermones meos,& facit eos, ostendam vobis cui similis
sit. 48 Similis est homini ædificanti domum,qui fodit in altum,& posuit fundamentū
supra petram:inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit
eam mouere.Fundata enim erat supra petram. 49 Qui autem audit & non facit,est si-
milis homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento,in quam illisus
est fluuius,& continuo cecidit,& facta est ruina domus illius magna.

†Mat.5.g Rom.12.d †Mat.5.f 1.Cor.6.b
†Mat.7.c †Tob.4.c Mat.5.g
†Exod.22.d Deut.15.d De vsur.Cō sulu.
†De regu. iur.extra. Estote. †Mat.6.a Marc.4.c
†Mat.16.c †6.q.1.c.Sacerdotes. Mat.10.c Ioā.13.d.15.f †Mat.7.a Ioan.13.c
†Mat.12.e
†Rom.2.b Mat.7.g Iacob.1.d

f. Ad quod tenemur in generali, vt scilicet nō excludamus eos ab oratione amicorum & conciuium, secus in particulari. In hoc enim est consilium, in illo autem præceptum. Nulla enim ratione ducimur ad inimicorum dilectionē, quam propter deum: amicorum verò per naturam aut beneficiū. Vel diligamus inimicos, vt quorum execramur iniquitatem, optemus salutem. Prosper de promissionib⁹.
g. Omnem morbum difficilem ab animabus nostris amouet dominus, radicē dico superbiæ. Nam qui se ipsum non considerat, & solū attendit res proximi, illásque taxare vult, certum est quòd superbia capitur, & obliuiscitur sui, omnino enī de se quòd nō peccet sētit, & propterea alios peccantes reprehendit. Theo. ibi.
h. Arborem se in corpore positum significat, quia per interiorem suæ virtutis fœcunditatem exeat vbertas omnis in fructus, igitur aut arbor bona facienda cū bonis fructibus est, aut mala constituenda cū malis fructibus: quia ex fructibus suis de se arbor ipsa testabitur. Hilarius in Mat. 12. cap.

Centurionis seruo Capharnaum sanato, Naim pergens filium viduæ suscitat, dubitantes Ioannis discipulos confirmat, Ioannem commendat, ac Pharisæos baptismum spernentes confutat, apud Pharisæum conuiua à muliere peccatrice vngitur. VII.

A CVm autem implesset omnia verba sua in aures plebis,intrauit Capharnaum.
a † 2 Centurionis autem cuiusdam seruus male habens erat moriturus,qui
illi erat pretiosus. 3 Et cum audisset de Iesu , misit ad eum seniores Iu-
dæorum, rogans eum vt veniret, & saluaret seruum eius. 4 At illi cum venissent ad
Iesum , rogabant eum solicite, dicentes ei : quia dignus est vt hoc illi præstes. 5 Di-
ligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis. 6 Iesus autem i-
bat cum illis. Et cum iam non longe esset à domo, misit ad eum Centurio amicos
dicens:† Domine, noli vexari. † b Non enim sum dignus vt sub tectum meum in-
tres, 7 propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus vt venirem ad te,sed dic
B verbo, & sanabitur puer meus. 8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus,
habens sub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alio, veni, & venit:& ser-
uo meo, fac hoc, & facit. 9 Quo audito Iesus miratus est, & conuersus sequenti-
bus se turbis dixit:†Amen dico vobis,nec in Israel tantam fidem inueni. 10 Et reuersi
qui missi fuerant,domum,inuenerunt seruum qui languerat,sanum. 11 Et factum est

An.do.32. †Mat.8.a Ioan.4.g
†Mat.8.b †3.q.1.No. li. De cōse. di.2. Quotidie.
†Mat.8.c

a. Si iuxta Lucā miserit cēturio seniores ad Iesum, vt sanaret puerum suum, quo modo ergo secundum Matthæum accessit ad eum rogans & dicens: Puer meus iacet in domo paralyticus & male torquetur? Hoc ergo intelligitur, Matthæum breuiter sententiam ipsam veram integrámq; complexum, dicentem quòd Centurio accessit ad Iesum, & non dicentem vtrum per seipsum accesserit, an per alios: & quòd ei de puero suo illud dixerit, nō exprimētem vtrum per seipsum dixerit, an per alios. Augu. contra Faustum lib. 33. ca. 7.
b. Erat enim iste Centurio in mysterio gentium futurarum, quæ neque legē aut prophetas legerēt de Christo, neque Christum mirabilia facientem viderant, sed iustitiam legis quam in libris non legerant, in corde senserunt: & Christum quem oculis non viderant, mente viderunt. Chrysost. in Mat. cap. 18.

Universidad de Deusto Biblioteca

c.Naim ciuitas est Galilææ in secundo miliario mõtis Thabor contra meridiem, iuxta Endor, quam torrens Cison alluit.

d.Neque enim otiosè vel in actibus apostolorũ Thabitam mortuam flentes viduæ describuntur: vel in euangelio mota lachrymis viduæ prosequens turba funus adolescẽtis inducitur, cui resurrectio debebatur: illam tamen Thabitam, viduæ, hãc tota ciuitas fleuit. Nõ ergo dubium est vestris lachrymis apostolorum patrocinium comparari: non inquam, dubium est Christum misericordia motum cum vos flentes videret. Amb.de obitu fratris.

e.Id est, an alius est, quem expectamus, si non tu es quem expectamus? Tertul. aduer.Mar.li.4.

deinceps, ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur c Naim, & ibant cum eo discipuli eius,
& turba copiosa. 12 Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis: ecce defunctus effe-
rebatur filius vnicus matris suæ. Et hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.
13 Quam cum vidisset dñs, misericordia motus super eam, dixit illi: d Noli flere. 14 Et
accessit, & tetigit loculum. Ii autem qui portabant, steterunt. Et ait: † Adolescens, tibi
dico surge. 15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui: & dedit illũ matri suę. 16 Ac- C
cepit autem omnes timor, & magnificabant deum, dicẽtes: † Quia propheta magnus
surrexit in nobis, & quia deus visitauit plebẽ suam. 17 Et exiit hic sermo in vniuersam
Iudæam de eo, & omnem circa regionem. 18 Et nuntiauerũt Ioanni discipuli eius de
omnibus iis. † 19 Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, & misit ad Iesum, di-
cens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? 20 Cum autem venissent ad eũ vi-
ri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te, dicens: e Tu es qui venturus es, an alium
expectamus? 21 In ipsa autem hora multos curauit à languoribus suis, & plagis & spi-
ritibus malis, & cæcis multis donauit visum. 22 Et respondens dixit illis: Euntes, renũ-
tiate Ioanni quæ audistis & vidistis: Quia cęci vident, claudi ambulant, leprosi mun- D
dantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, 23 pauperes euangelizantur: & beatus est qui-
cunque non fuerit scandalizatus in me. 24 Et cum discessissent nuntij Ioannis, cœpit
de Ioanne dicere ad turbas: † Quid existis in desertum videre? Arundinem vẽto agi-
tatam? 25 Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestimẽtis indutum? Ecce qui
in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt. 26 Sed quid existis videre?
Prophetam? Vtique dico vobis, & plusquam Prophetam. 27 Hic est de quo scriptum
est. † f Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam an-
te te. 28 Dico enim vobis: g Maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista
nemo est. Qui autem minor est in regno dei, maior est illo. 29 Et omnis populus au- E
diens & publicani, iustificauerunt deum, baptizati baptismo Ioannis. 30 Pharisęi autẽ
& legisperiti consilium dei spreuerunt in semetipsos, nõ baptizati ab eo. 31 Ait autem
dominus: † Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt?
32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus:
Cantauimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentauimus, & nõ plorastis. 33 Venit enim
Ioannes Baptista neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmo-
nium habet. 34 Venit filius hominis manducans & bibẽs, & dicitis: Ecce homo deuo-
rator, & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum. 35 Et iustificata est sa-
pientia ab omnibus filiis suis. 36 Rogabat autem illum quidam de Pharisæis vt mãdu- F
caret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit. † 37 Et ecce mulier quæ erat
in ciuitate, peccatrix, vt cognouit quòd Iesus accubuit in domo Pharisæi, attulit ala-
bastrum vnguenti, 38 & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius,
& capillis capitis sui tergebat: & h osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. 39 Vi-
dens autem Pharisæus qui vocauerat eũ, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sci-
ret vtiq; quæ & qualis est mulier quę tangit eum, quia peccatrix est. 40 Et respondens
Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. 41 Duo
debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat denarios quingẽtos, & alius quin-
quaginta. 42 Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisq;. Quis ergo eũ plus G
diligit? 43 Respondens Simon, dixit: Æstimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei:
Rectè iudicasti. 44 Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hãc mulierem? In-
traui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis riga-
uit pedes meos, & capillis suis tersit. 45 Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo
intraui, non cessauit osculari pedes meos. 46 Oleo caput meum non vnxisti: hæc autẽ
vnguento vnxit pedes meos. 47 Propter quod dico tibi: † Remittũtur ei peccata mul-
ta, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. 48 Dixit autẽ
ad illam: Remittuntur tibi peccata. 49 Et cœperunt qui simul accumbebãt, dicere in-
tra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? 50 Dixit autem ad mulierẽ: † Fides tua
te saluam fecit. Vade in pace.

f.Angelum quidem meum dixit ob magnitudinẽ virtutum quas erat editurus, & ob officium prophetæ nuntiantis diuinam voluntatem. Tertul.aduer.Marc. libr.3.

g.Quid est quod dominus Ioannem Baptistã principi Apostolorum Petro, quòd Ioanni Apostolo, qui supra pectus domini recumbebat, anteponendũ esse iudicauit? Nõ ita est. Nam dicẽs, inter natos mulierum non est maior, &c. non cũ summis priorem, sed primis ꝑnuntiauit æqualem. Comparauit itaque perfectis tali laudatione, non prætulit. Euseb.Emisc. de S. Ioanne Baptist.

h. Osculatur Maria pedes Christi frequẽtibus osculis, & oculis inundantibus vestigia redẽptoris infundit tergit crinibus, odoriferis illinit & irroat vnguentis. Bernardus in festo beatę Mariæ Magdalenæ.

i. Qui sunt isti debitores duo: nisi populi duo, vnus ex Iudæis, alter ex gentibus, fœneratori illi thesauri cœlestis obnoxij? Vnus, inquit, debebat denarios quingẽtos, alius quinquaginta. Nõ mediocris est iste denarius, in quo regis imago formatur, qui trophæũ habet expressum. Non materialem fœneratori huic debemus pecuniam, sed meritorum examina, æra virtutum, quarum meritũ grauitatis põdere, iustitiæ specie, sono confessionis expenditur. Amb.li.6.Luc.cap.7.

Christus

Christus positam varij seminis parabolam interpretatur, matrem & fratres qui sint docet, mare traiiciens excitatus ventum sedat, legionem ab homine mittit in porcos, regressus Iairi filiam curata hæmorrhoissa suscitat. VIII.

An.do.32. A ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per a ciuitates & castella, prędicãs
& euangelizans regnum dei, & duodecim cum illo, 2 & mulieres aliquæ quæ
erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus: † Maria quæ vocatur
Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, 3 & Ioanna vxor Chuzæ procuratoris
Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. 4 Cum
autem turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per si-
militudinem: † b 5 Exiit qui seminat seminare semen suum, & dum seminat, aliud ceci-
dit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud. 6 Et aliud ce-
cidit super petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. 7 Et aliud cecidit in-
ter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. 8 Et aliud cecidit in terram bo-
B nam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures au-
diendi, audiat. 9 Interrogabant autẽ eum discipuli eius, quę esset hęc parabola. 10 Qui-
bus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autem in parabo-
lis, † vt videntes non videant, & audientes non intelligant. c 11 Est autem hæc parabo-
la: Semen est verbum dei. 12 Qui autem secus viam, ij sunt qui audiunt, deinde venit
diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credẽtes salui fiãt. 13 Nam qui super pe-
tram, hi sunt qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum. Et hi radices nõ ha-
bent, quia ad tẽpus credunt, & in tempore tentationis recedunt. 14 Quod autẽ in spi-
nas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitę
euntes suffocantur, & non referunt fructum. 15 Quod autem in bonam terram, ij sunt
qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in pa-
tientia. † 16 Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum po-
C nit, sed super candelabrum ponit, vt intrantes videant lumẽ. † 17 Non est enim occul-
tum, quod non manifestetur: nec absconditum quod non cognoscatur, & in palàm
veniat. 18 Videte ergo quid audiatis. † Qui enim habet, dabitur illi: & quicunque non
habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. † 19 Venerunt autem ad illũ ma-
ter & fratres eius, & non poterant adire ad eum præ turba. 20 Et nũtiatum est illi: Ma-
ter tua & fratres tui stant foris, volẽtes te videre. 21 Qui respõdens, dixit ad eos: d Ma-
ter mea & fratres mei hi sunt, qui verbũ dei audiunt & faciunt. 22 Factũ est autem in
vna dierũ, † & ipse ascendit in nauiculã, & discipuli eius, & ait ad illos: Transfretemus
trans stagnũ. Et ascenderunt. 23 Et nauigantibus illis obdormiuit, & descendit procel-
la venti in stagnum, & cõpellebantur, & periclitabantur. 24 Accedentes autem suscita
uerũt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens increpauit ventũ & tempe-
statẽ aquæ, & cessauit, & facta est tranquillitas. 25 Dixit autẽ illis: Vbi est fides vestra?
Qui timentes mirati sunt adinuicẽ, dicẽtes: Quisputas hic est? Quia & vẽtis & mari
D imperat, & obediunt ei. † 26 Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorũ, quæ est cõtra
Galilæam. 27 Et cum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui ha-
bebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neq; in do
mo manebat, sed in monumentis. † 28 Is vt vidit Iesum, procidit ante illũ, & exclamãs
voce magna, dixit: Quid mihi & tibi est, Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me tor-
queas. 29 Pręcipiebat enim spiritui immũdo vt exiret ab homine. Multis enim tẽpori-
bus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vin-
culis agebatur à dæmonio in deserta. 30 Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod
tibi nomen est? At ille dixit: Legio. Quia intrauerant dæmonia multa in eum. e 31 Et ro
gabant illum ne imperaret illis vt in abyssum irent. 32 Erat autem ibi grex porcorum
multorum pascentium in monte, & rogabant eum vt permitteret eis in illos ingredi.
E Et permisit illis. 33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos,
& impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. † 34 Quod vt vide-

a.Transit itaq; per singulas ciuitates & castella, duodecimq; discipulos cohibuit ne docerent vel prædicarent, sed vt discerẽt à se, & postea prædicarent & docerent tam ea quæ docuerat, quàm ea quæ fecerat. Theoph.ibidem.

b.Quid enim pertimuit seminator quòd aliud cecidit in via, aliud in petroso loco, aliud inter spinas? Si istas difficiles terras timeret, ad terram bonam non perueniret. Quid ad nos? quid nobis est iã de Iudæis disputare, & loqui de palea? hoc solũ ad nos, ne via simus, ne saxum, ne spinę, sed terra bona. Augu.Sermo. 42.de Sanct.

c.Quemadmodũ differunt hi qui pereunt, ita rursus differunt hi qui saluantur. Tres siquidem eorum qui pereunt enumerauit ordines, puta segnes, pusillanimes, & seculi curis occupatos, simul & diuitiarũ fallaciæ seruientes. Et rursum tres constituit ordines eorum qui saluãtur, dico sane ferentium fructum centuplum & sexagecuplũ & trigecuplum. Per centesimum enim significauit perfectã virtutis fructificationem, per sexagecuplum mediã, & per trigecuplum minorem. Euth.Matt.13.cap.

d.Nec putet aliquis offẽdiculũ esse pietatis, vbi mandatum legis impletur. Si enim relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, rectè sacramentum hoc in Christo seruatur & ecclesia. Et ideo parentes corpori proprio non oportuit anteferri. Ergo hic nõ (vt quidam hæretici tendiculas aucupantur) mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur. Ambr.in Luc.8. cap.lib.6.

e. Sed qui docebat voluntates dæmoniorum nõ esse faciendas, præcepit illis vt irent in porcos. Porci autẽ se in stagnum aquarum præcipitarunt, vt quod recusabant dæmonia, non euaderent, sed digno præcipitio demergerentur. Ambr. super 1.ca.Genesis.

Universidad de Deusto Biblioteca

rūt factū qui pascebant, fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatē & in villas. 35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominē sedentē à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt. 36 Nuntiauerunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione. 37 Et f rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, vt discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens nauim, reuersus est. 38 Et rogabat illum vir à quo dæmonia exierant, vt cū eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicēs: 39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit deus. Et abiit per vniuersam ciuitatem prædicans, quanta illi fecisset Iesus. † 40 Factum est autem cum redisset Iesus, excepit illum turba. Erant autem omnes expectantes eum. 41 Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipse princeps Synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu rogans eum vt intraret in domum eius, 42 quia vnica filia erat ei fere annorū duodecim, & hæc moriebatur. † Et contigit dum iret, à turbis cōprimebatur: 43 & mulier quædā quæ erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substātiam suam, nec ab vllo potuit curari, g 44 accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius. 45 Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis quis me tetigit? 46 Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nā & ego noui virtutem de me exisse. † 47 Videns autem mulier quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius, & ob quam causam tetigerit eum, indicauit corā omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit. 48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua saluam te fecit. Vade in pace. 49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem Synagogæ, dicens ei, quia mortua est filia tua, noli vexare illū. 50 Iesus autē audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere. Crede tantū, & salua erit. 51 Et cum venisset ad domū, non permisit intrare secū quenquam, † nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem & matrē puellæ. 52 Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Nō est mortua puella, sed dormit. 53 Et deridebāt eū, sciētes quia mortua esset. 54 Ipse autem tenens manum eius clamauit, dicens: † Puella surge. h 55 Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare. 56 Et stupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

Discipulos binos mittit, quibus reuersis in desertum secedens quinque hominum milia satiat, transfiguratus in monte curat lunaticum, atque discipulorum sub præsulatu dissidium sedat.

IX.

CONuocatis † autem Iesus duodecim Apostolis, a dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent. 2 Et misit illos prædicare regnum dei, & sanare infirmos. 3 Et ait ad illos: † Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam: neque duas tunicas habeatis. 4 Et in quācunque domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis. † 5 Et quicunque non receperint vos, † exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum vestrorum excutite, in testimonium supra illos. 6 Egressi autem circuibant per castella, euangelizantes & curantes vbique. † 7 Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quòd diceretur à quibusdā quia Ioannes surrexit à mortuis, 8 à quibusdam vero quia Elias apparuit, ab aliis autem quia Propheta vnus de antiquis surrexit. 9 Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui. Quis est autem iste de quo talia audio? Et quærebat videre eum. † 10 Et reuersi Apostoli narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & assumptis illis: secessit seorsum in locū desertum qui est Bethsaidæ. b 11 Quod cum cognouissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno dei: & eos qui cura indigebant, sanabat. 12 Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi: † Dimitte turbas, vt euntes in castella villásque quę circa sunt, diuertant, & inueniant escas, quia hic in loco deserto sumus. 13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt:

f. Rogauerunt vt ab eis discederet, vel quia eius præsentia se considerabant indignos, vel quia similia aut maiora damna timebant si diutius apud eos moraretur, vel plures curaret. Sed miseri isti & imbecilles fontem salutis à se deprecabātur abire, cuius instructione eatenus indigebāt, qui vera in spiritualibus discretione carebant. Diony. ibi.

g. Vis dicā tibi quæ est anima quæ tetigit mundum, & facta est mūda? Illa quæ profluuium sanguinis passa est, & erogauit omnem substātiam suam in medicos, nec aliquid proficere potuit: per immunditiam peccati in hoc deuoluta est. Tetigerat enim peccatum, & ideo flagellū carnis acceperat: sed postea quàm fide plena tetigit fimbriam Iesu, stetit fluxus sanguinis, & repente facta est munda, quæ ante per tantum tempus vixit immunda. Cyril. in Leuitic. lib. 7.

h. Redit igitur spiritus puellæ, non autem aliam animā induxit, sed eam quæ à corpore auolarat, iterū in ipsum redire fecit. Præcepit autem vt ei cibum darent, quo confirmaretur fides & veritas, quod illa resurrexisset. Theoph. ibi.

a. Concessa primùm potestate signorum misit Christus apostolos ad prædicādum regnū dei, vt promissorū magnitudini attestaretur etiam magnitudo factorum, fidemque verbis daret virtus ostensa, & noua facerent, qui noua prædicarēt. Beda ibid. Duplex enim gratia dei est. Vna quidem per quam ipse homo deo coniungitur, quæ vocatur gratia gratum faciēs. Altera vero per quam vnus homo cooperatur alteri ad hoc quòd ad deum reducatur. hoc autem donum dicitur gratia gratis data: quia supra facultatem naturæ, & supra personę meritum homini conceditur. S. Tho. 1. 2. q. 111. arti. 1.

b Quæ ratio est quòd cum in posterioribus Ioānis passio describatur, hic iā mortuus verbis Herodis ostēditur? Næ forte illa, quia post legis defectum euangelicus cibus incipit ieiunia pascere corda populorum. Amb. li. 6. ca. 9.

†Mat.9.c Marc.5.b Ioan.4.g — F — †Matt.9.d Marc.5.d — †Mat.9.c Marc.5.f — G — †Depe. di. 1. Quem pæniteat — †Mat.9.e Marc.5.g — A An. do. 32. †Mat.10.a Marc.6.b — †20 q.3. Præsens. 11. q.3. Irasa pe. †Mat.10.c Marc.6.d †Act.13.b — †Mat.14.a Marc.6.b — †Mat.14.c Marc.6.d — B — †Ioan.6.a

xerunt: c Non sunt nobis plusquam quinq; panes, & duo pisces: nisi forte nos eamus, & emamus in omnē hāc turbam escas. 14 Erant autem ferè viri quinq; milia. Ait autē ad discipulos suos: Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos, 15 & ita fecerunt, & discubuerunt omnes. † 16 Acceptis autem quinq; panibus & duobus piscibus, suspexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, vt ponerent ante turbas. 17 Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. d Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. † 18 Et factum est cū solus esset orans, erant cum illo & discipuli, & interrogauit illos, dicens: e Quem me dicunt esse turbę? 19 At illi responderunt, & dixerunt: Ioannem Baptistam, alij autē Eliam, alij vero quia vnus Propheta de prioribus surrexit. 20 Dixit autem illis: Vos autē quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum dei. 21 At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, 22 dicens: † quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotū, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere. 23 Dicebat autem ad omnes: † f Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. 24 Qui enim voluerit animam suā saluam facere, perdet illam. Nam qui perdiderit animam suam propter me, saluā faciet illam. † 25 Quid enim proficit homini si lucretur vniuersum mūdum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? 26 Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, & patris & sanctorum angelorum. † 27 Dico autem vobis vere, sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortē donec videāt regnum dei. † 28 Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumpsit Petrum & Iacobum & Ioannem, & ascendit in montem vt oraret. 29 Et facta est, dū oraret, species vultus eius altera, & vestitus eius albus & fulgēs. 30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias 31 visi in maiestate: & dicebāt excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem. 32 Petrus vero, & qui cum illo erāt, grauati erāt somno. Et euigilantes viderūt maiestatem eius, & duos viros qui stabant cū illo. 33 Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor bonū est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnū Eliæ. Nesciens quid diceret. 34 Hæc autē illo loquēte, facta est nubes, & obumbrauit eos, & timuerunt intrantibus illis in nubem: 35 & vox facta est de nube, dicens: † Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. 36 Et dū fieret vox, g inuentus est Iesus solus: & ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex iis quæ viderāt. † 37 Factū est autē in sequenti die, descendentibus illis de mōte, occurrit illis turba multa. h 38 Et ecce vir de turba exclamauit, dicēs: Magister, obsecro te, respice in filiū meū, quia vnicus est mihi. 39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eū cum spuma, & vix discedit dilanians eum: 40 & rogaui discipulos tuos vt eiicerent illum, & non potuerunt. 41 Respondēs autem Iesus, dixit: † O generatio infidelis & peruersa, vsquequo ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuū. 42 Et cum accederet, elisit illum dæmonium, & dissipauit: & increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerū, & reddidit illum patri eius. 43 Stupebant autem omnes in magnitudine dei: omnibúsq; mirantibus in omnibus quę faciebat, dixit ad discipulos suos: 44 Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurū est vt tradatur in manus hominum. 45 At illi ignorabāt verbum istud, & erat velatum ante eos, vt nō sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo. † 46 Intrauit autem cogitatio in eos, quis maior esset. 47 At Iesus videns i cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se, 48 & ait illis: Quicunque susceperit puerum istū in nomine meo, me recipit. Et quicunque me receperit, recipit eum qui me misit. Nā qui minor est inter omnes vos, hic maior est. 49 Respondens autem Ioannes, dixit: † Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. 50 Et ait ad illos Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. 51 Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit vt iret Hierusalem. 52 Et misit

c. Igitur apostoli ante passionem saluatoris & coruscationem euangelij fulgurantis non habebant nisi quinque panes, & duos pisciculos: qui in salsis aquis & in amaris fluctibus versabantur. Hier. in Matt. c. 15.

d. Superat autem omnem naturam virtus operantis, & supergreditur facti intelligentiam ratio virtutis, & sola relinquitur admiratio potestatis. Hilarius in Mat.

e. Lucas non exprimit vbi facta fuerit quęstio ista, nec tamen immediate facta est post turbę refectionē, vt ex Matthæo & Marco patescit. Vnus autem euangelista quædam omittit, quæ alij ponunt Dionysius.

f. Illud autem, Si quis vult post me venire, abneget semetipsum: quomodo vnquā cōsequi poterit is qui rebus sit istiusmodi distentus? Siquidē oportet nos ipsos primum abnegemus, & crucem sustollamus, ac tum demum illum sequamur. Nihil est autem aliud suiipsius abnegatio, nisi summa omnium rerum vitæ superioris obliuio, atq; à suis voluptatibus recessio, quā in vita cōmuni assequi longe est difficillimum. Basil. lib. regul. interroga. 6.

g. Vnum vidit Petrus: solū vidit dei filium. Recesserūt enim seruuli, vt solus dominus, qui solus designabatur filius, videretur. Ambro. de fide lib. 1. cap. 5.

h. Valde incredulus erat vir ille, propterea enī hoc dæmonium non egressum est à puero eius: quia vincebat infidelitas eius apostolorū virtutem. Insuper & ostenditur eius incredulitas & peruicacia, quòd corā omnibus accedit & accusat discipulos. Et propterea dominus ostendens incredulitatem eius in causa fuisse, quia nō fuerit sanatus filius eius, coram omnibus exprobrat ei & aliis omnibus Iudæis incredulitatē, dicens: O generatio infidelis, &c. Theoph. ibid.

i. Intelligens dominus apostolorū contentiones super primatu, ait illis: Vos quidem de primatu in regno cœlorum interrogatis, ego autem dico vobis quòd nisi conuersi fueritis à prauitate ad synceritatem, & efficiamini innocētes vt pueri, in illud omnino non ingrediemini. Euth. Mat. 18. c.

†Mat.14.d Marc.6.f Ioan.6.b — C An. do. 33. †Mat.16.c Mar.8.c — †Mat.16.d Marc.8.e — †Mat.10.d & 16.d Mar.8.d Ioan.12.d — †De sumo. Matthæus. — D — †Mat.16.d Marc.9.a †Mat.17.a Marc.9.a An. do. 33. — E †2.Pet.1.d Mat.3.g.17.b Mar.1.b.9.a 16.42.a Supra 3.e †Mat.17.d Marc.9.c — †Mat.17.c Marc.9.c — F †Mat.18.a Marc.9.e — †Marc.9.f

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuntios ante conſpectum ſuum,& euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum,
vt pararent illi.[53] Et non receperunt eũ,quia facies eius erat euntis Ieruſalem. [54] Cum G
vidiſſent autem diſcipuli eius Iacobus & Ioannes,dixerunt:†[k] Domine,vis dicamus
vt ignis deſcendat de cœlo,& conſumat illos?[55] Et conuerſus increpauit illos,dicens:
Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.[56] Filius hominis nõ venit animas perdere,ſed ſaluare. Et
abierunt in aliud caſtellũ.[57] Factum eſt autem ambulantibus illis in via,dixit quidam
ad illum:Sequar te quocunq; ieris.[58] Dixit illi Ieſus:†Vulpes foueas habent,& volu-
cres cęli nidos,filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.[59] Ait autem
ad alterũ:Sequere me.Ille autem dixit:Domine,permitte mihi primùm ire,& ſepe-
lire patrem meum.[60] Dixitq; ei Ieſus:Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos,tu autẽ
vade,& annuntia regnũ dei. [61] Et alter ait:Sequar te domine, ſed permitte mihi pri-
mùm renuntiare iis qui domi ſunt.[62] Ait ad illum Ieſus:† Nemo mittens manũ ſuam
ad aratrum,& aſpiciens retro,aptus eſt regno dei.

Deſignatis interea ſeptuagintaduobus aliis diſcipulis,proximum noſtrum ſub para-
bola incidentis in latrones deſignat,à Martha excipitur,& à Maria ad pedes
ſedente auditur. X.

[1] POſt hæc autem deſignauit dominus & alios [a] ſeptuagintaduos,& miſit il- A
los binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locũ quo erat ipſe vẽ-
turus:[2] &dicebat illis:†Meſſis quidem multa,operarij autem pauci.Roga-
te ergo dñm meſſis,vt mittat operarios in meſſem ſuã.†[3] Ite,ecce ego mit-
to vos ſicut agnos inter lupos.[4] Nolite ergo portare ſacculum,neq; peram, neq; cal-
ceamenta,†& neminem per viam ſalutaueritis.[5] In quancunq; domum intraueritis,
primum dicite:Pax huic domui, [6] & ſi ibi fuerit filius pacis,requieſcet ſuper illũ pax
veſtra:ſin autem,ad vos reuertetur.[7] In eadem autem domo,manete, edentes & bi-
bentes quæ apud illos ſunt.†Dignus enim eſt operarius mercede ſua.Nolite tranſire B
de domo in domum.[8] Et in quãcunq; ciuitatem intraueritis,& ſuſceperint vos, mã-
ducate quæ apponuntur vobis,[9] & curate infirmos qui in illa ſunt,& dicite illis: Ap-
propinquauit in vos regnum dei.†[10] In quãcunque autem ciuitatem intraueritis, &
non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas eius,dicite: [11] Etiam puluerem qui adhæſit
nobis de ciuitate veſtra,extergimus in vos.Tamen hoc ſcitote, quia appropinquauit
regnum dei.[12] Dico vobis [b] quia Sodomis in die illa remiſſius erit quàm illi ciuitati.
†[13] Væ tibi Corozaim,væ tibi Bethſaida:quia ſi in Tyro & Sidone factę fuiſſent vir- C
tutes quæ factæ ſunt in vobis,olim in cilicio & cinere ſedentes pœniterent,[14] verun-
tamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in iudicio,quàm vobis.[15] Et tu Capharnaum vſ-
que ad cœlum exaltata, vſque ad infernum demergêris. [16] Qui vos audit, me audit:
& † qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum quit miſit me.
[17] Reuerſi ſunt autem ſeptuagintaduo cum gaudio dicentes: Domine, etiam dæ-
monia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo. [18] Et ait illis:† Videbam Sathanam [c] ſicut
fulgur de cœlo cadentem. [d] [19] Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes
& ſcorpiones,& ſupra omnem virtutem inimici,& nihil vobis nocebit.[20] Veruntа- D
men in hoc nolite gaudere,quia ſpiritus vobis ſubiiciũtur: gaudete autem quòd no-
mina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. [21] In ipſa hora exultauit in ſpiritu ſancto & dixit:
† Confiteor tibi domine pater cœli & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus &
prudentibus,& reuelaſti ea paruulis. Etiam pater,quoniã ſic placuit ante te.†[22] Om-
nia mihi tradita ſunt à patre meo.Et nemo ſcit quis ſit filius,niſi pater: & quis ſit pa-
ter, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. [23] Et conuerſus ad diſcipulos ſuos,dixit:
†Beati oculi qui vident quæ vos videtis.[e] [24] Dico enim vobis, quòd multi Prophe-
tæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ vos E
auditis, & non audierunt. [25] Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum,
& dicens:†Magiſter,quid faciẽdo vitam æternam poſſidebo?[26] At ille dixit ad eum:
In lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis? [27] Ille reſpondens dixit: † Diliges do-
minum

k. Diſcipuli autem recipi intra Samariam geſtiebãt, ſed dominus quos dignatur vocat,& quem vult religioſum facit. Nec diſcipuli peccant qui legem ſequuntur. Sciebant enim & Phinees reputatum ad iuſtitiã quia ſacrilegos interemerat: & ad preces Eliæ ignem deſcendiſſe de cœlo vt propheræ vindicaretur iniuria.Sed vindicetur qui timet:vindictam non quærit, qui non timet Ambroſ. ibid.

a.Qui prefiguratiuerũt preſbyteros, ſicut Apoſtoli ſancti epiſcopos. Et bene 72. mittuntur, quia totidem mundi gentibus fuerat euangelium predicandũ,quemadmodum ordinati a chriſto ſunt duodecim apoſtoli quia duodecim tribubus Iſrael, vtpote aliquibus de duodecim tribubus fuerãt primò predicaturi. Dion. ibi.poſt Bedam.

b.Si Sodomitæ minus dicit eſſe damnabiles, quàm cunctos euangelia negligentes,certiſſima ergo ratio eſt quã nos qui in plurimis euãgelia negligimus, pœnas aliquando timere debeamus: præſertim cum vſitatis iam & quaſi facilioribus malis eſſe contenti nolumus.Saluianus lib.4.

c.Non fulgur inquit,ſed ſicut fulgur,quia ſuũ lumen amiſit,quod habebat antequam tibi tuum lumen vellet auferre.

d.Vt quãadmodũ dominatus eſt homini per apoſtaſiã,ſic iterũ per hominẽ recurrentem ad deũ euacuetur apoſtaſia.Irenæus lib.5.

e.Quæ fuerant à Chriſto prædicata, abſcondita erãt à prophetis, vt abſcõderẽtur à ſapientibus&à prudentibus recentiũ.In euangelio veritatis legis doctor dominũ aggreſſus, Quid faciẽs inquit, vtam æternam cõſequar?In hæretico vita ſolummodo poſita eſt ſine vitæ æternæ mentione, vt doctor de ea vita videatur conſuluiſſe, quæ in lege, mittitur a creatore legeua: & dominus ideõ illi ſecundũ legem reſpõſum dediſſe.Diliges dominum deum tuum,&c.Ter.aduer. Mar. lib.4.

minum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus
tuis,& ex omni mente tua,† & proximum tuum ſicut teipſum. [28] Dixitque illi: Re-
ctè reſpondiſti.Hoc fac,& viues. [29] Ille autem volens iuſtificare ſeipſum,dixit ad Ie-
ſum:Et quis eſt meus proximus? [30] Suſcipiens autem Ieſus dixit: Homo quidam de-
ſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt
eum,& plagis impoſitis abierunt,ſemiuiuo relicto.[31] Accidit autem vt ſacerdos qui-
F dam deſcenderet eadem via, & viſo illo præteriuit.[32] Similiter & Leuita cum eſſet ſe-
cus locum,& videret eum,pertranſiit.[33] Samaritanus autem quidam iter faciens, ve-
nit ſecus eum,& videns eum,miſericordia motus eſt.†[34] Et appropians alligauit vul-
nera eius,infundens oleum & vinum:& imponens illum in iumentum ſuum,duxit in
ſtabulum,& [f] curam eius egit. [35] Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabu-
lario, & ait: Curam illius habe, & quodcunque ſuper erogaueris, ego cum rediero
reddam tibi. [36] Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in la-
G trones? [37] At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus: Vade, & tu
fac ſimiliter.[g] [38] Factum eſt autem dum irẽt, & ipſe intrauit in quoddam caſtellum,
& mulier quædam Martha nomine,excepit illum in domum ſuam.[39] Et huic erat ſo-
ror nomine Maria: quæ etiam ſedens ſecus pedes domini, audiebat verbum illius.
†[40] Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium: quæ ſtetit,& ait:Domine,
non eſt tibi curæ quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi vt me
adiuuet.[41] Et reſpondens dixit illi dominus: Martha Martha, ſolicita es, & turbaris
erga plurima. [42] Porrò vnum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ
non auferetur ab ea.

f.Quæ eſt enim maior aut melior cura prepoſitorum, quàm diligenti ſolicitudine & medela ſalubri ſouendis & conſeruandis cuibus prouidere? Cum dominus loquatur & dicat Ezech.34. Quod infirmum fuit, non conſolidaſtis,&c Cyprian. epiſt.13.lib.2.

g.Etenim Martha quidem hoſpitio dominum ſuſcipit:ad eius vero pedes aſſidet Maria.Laudandum ſanè in vtraq; ſorore ſtudiũ. Ceterũ tu res diſtinguito, Nam Martha ipſa in miniſterio occupata,ea parabat quę hoſpitis corpori futura erant neceſſaria:cõtra Maria,cum ad pedes illius aſſideret,audiẽdis quæ ab eo dicebantur,vacabat.Sic altera domini partem illam quæ tangi aſpectu poterat, reficiebat:altera parti illi, quæ occulta cerni non poteſt,conſulebat. Baſil conſtitu.mona,cap.2.

Diſcipulos ſub parabola tres panes mutuo petentis docet orare:Phariſæos dæmonij
eiectionem Beelzebub tribuentes confutat,& eorum reprobationem ſub multis
maledictis reuelat. XI.

[1] ET factum eſt cum eſſet in quodam loco orans, vt ceſſauit, dixit vnus ex
diſcipulis eius ad eum:Domine,doce nos orare,ſicut docuit Ioannes di-
ſcipulos ſuos. [2] Et ait illis: Cum oratis,dicite: † [a] Pater, ſanctificetur no-
men tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua, [3] panem noſtrum
quotidianum da nobis hodie,† [4] & dimitte nobis peccata noſtra,ſiquidem & nos di
mittimus omni debenti nobis:& ne nos inducas in tentationem.[5] Et ait ad illos:Quis
veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, com-
moda mihi tres panes, [6] quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo
quod ponam ante illum: [7] & ille deintus reſpondens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe,
iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere, &
dare tibi. [8] Et ille ſi perſeuerauerit pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens eo
quòd amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi quot-
quot habet neceſſarios.† [9] Et ego dico vobis: [b] Petite, & dabitur vobis: quærite, & B
inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. [10] Omnis enim qui petit, accipit: & qui quæ-
rit,inuenit:& pulſanti aperietur. † [11] Quis autem ex vobis patrem petit panem, nũn-
quid lapidem dabit illi? [12] Aut piſcem,nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi? Aut ſi
petierit ouum,nunquid porriget illi ſcorpionem? [13] Si ergo vos cum ſitis mali, no-
ſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cœleſtis de cœlo dabit
ſpiritum bonum petentibus ſe?† [14] Et erat eiiciens dæmonium,& illud erat mutum:
& cum eieciſſet dæmonium,locutus eſt mutus,& admiratæ ſunt turbæ.† [15] Quidam
autem ex eis dixerunt:In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. [16] Et alij
tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo. [17] Ipſe autem vt vidit cogitationes eo- G
rum,dixit eis:† Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſupra do-

a. Quando nos Chriſtiani oramus:Pater noſter dicimꝰ,quia noſter eſſe cœpit, & Iudæorum qui cum reliquerũt,eſſe deſiit. Quanta circa nos dignationis Chriſti & bonitatis vbertas,qui ſic nos voluerit orationem celebrare in conſpectu dei, vt deũ patrem vocemus: & vt eſt Chriſtus dei filius,ſic & nos dei filij nũcupemur. Cypria.Ser. 6.de orat. dominica.

b.Nõ vult deus noſter bona ſua nimia inueniendi facilitate vileſcere pretioſa & concupiſcibilis merx cupidum amatorem,& auidũ negotiatorẽ requirit.Ergo tãtorum munerum repromiſſor,nõ vult in opere ſuo repidum,deſpicit faſtidioſum,recuſat coactũ reſpuit indeuotum. Euſeb. Emiſe. homi.3.ad monachos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mum cadet. [18] Si autem & sathanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia. [c] † [19] Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. [20] Porro si in digito dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum dei. [21] Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. [d] [22] Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. † [23] Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. [24] Cum immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. [25] Et cum venerit, inuenit eam scopis mundatam. [26] Tunc D vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. † [27] Factũ est autem cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. [28] At ille dixit: Quinimò [e] beati qui audiunt verbum dei, & custodiunt illud. [29] Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: † Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ. † [30] Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit filius hominis generationi isti. † [31] Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic. † [32] Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: Et ecce plus quàm Ionas hic. † [33] Nemo lucernam accendit, & in abscondito E ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. [34] Lucerna corporis tui est oculus tuus. † Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. [35] Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. [36] Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. [37] Et cum loqueretur, rogauit illum quidam Pharisæus vt pranderet apud se. Iesus autem ingressus recubuit. [38] Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. [39] Et ait dominus ad illum: † Nunc vos Pharisæi quod [f] deforis est calicis & catini, mundatis, F quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate [40] Stulti, nónne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est fecit? † [41] Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. [42] Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham & rutam & omne olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere. † [43] Vę vobis Pharisęis, qui diligitis primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro. [44] Væ vobis quia estis vt monumenta quæ non parent, & homines ambulantes supra, nescíunt. [45] Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis. [46] At ille ait: [g] Et vobis legisperitis væ, quia oneratis homines onerib⁹ quę portare non possunt, & ipsi vno digito vestro nõ tangitis sarcinas. † [47] Væ vobis qui G ædificatis monumẽta Prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. [48] Sed profecto testificamini quòd consentitis operibus patrum vestrorum, quoniam quidem ipsi eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra. [49] Propterea & sapientia dei dixit: † Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident & persequentur, [50] vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista, [51] à sanguine † Abel vsque ad sanguinem † Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. [52] Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. [53] Cum autem hæc ad illos diceret, † cœperunt Pharisæi & legisperiti

c. De his vtique expressum videmus qui dominum Iesum in Beelzebub eiicere dæmonia loquebãtur: quibus sic respondit dominus, q. Sathanæ hæreditas in his esset, qui Sathanæ compararet saluatorem omnium, & in regno diaboli constituerent gratiam. Ambr. lib. 2. de pœniten. cap. 4.

d. Neque enĩ à minori, neq; ab æquali fortis vinci potest, sed ab eo qui plus potest. Plus autem potest sup omnis verbum dei. Irẽn. lib. 5.

e. Vultis nosse q̃ beati? Primum quidem sonans in auribus animę vox diuina cõturbat, terret, diiudicatq; sed cõtinuo si bene aduerteris, viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mũdat. Denique & cibus noster est & gladius, & medicina & cõfirmatio, & requies resurrectio quoque & consummatio nostra. Bernard. de multiplici vtilitate verbi dei.

f. Vt significaret vasculorũ mundicias hominũ esse intelligendas apud deũ. Ideo exteriora inquit calicis lauatis, id est carnẽ: interiora autem vestra, i. animam nõ emundatis. Tertull. aduerf. Mar. lib. 4.

g. Legisperiti Scribæ erant & doctores qui soluebant quæstiones legis. Onerabãt itaq; homines grauibus & intolerabilibus, mandantes quæ in lege erant difficilia, & ipsi neq; digito attingebãt, hoc est, nihil ipsi ex his quæ imperabant, faciebant. Nam quando docens facit quæ docet, alleuiat onera: exemplóq; suo cõsolationem affert discipulis. Quando autem nihil horum facit quæ docet, grauiora onera videntur discipulis, tanquam quæ nec à doctore quidẽ perfici queant. Theophyl. ibid.

† Dist. 37. cap. 1.

† Matt. 12. f

† Matt. 12. e

† Matt. 11. f Marc. 8. c

† Ionæ. 2. a

† 3. Reg. 10. 2. Paral. 9. a

† Ionæ. 3. b

† Matt. 5. b Mar. 4. d

† Matt. 6. c

† Matt. 23. c

† Gene. 4. b Mat. 23. b 1. 2. Paral. 24. d

† Act. 7. a

riti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, [54] insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

Christus sub Pharisæorum fermento, mortis securitate, hæreditatis diuisione, horreorum repletione, auium prouisione, liliorum ornatu, sollicita domini expectatione, & fideli dispensatione, aduersus Antichristum discipulos roborat. XII.

Ann. do. 34. A

† Matt. 16. a Marc. 8. b † Matt. 10. e Marc. 4. c & 12. e

MVltis autem turbis concurrentibus ita vt se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: [a] † Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. † [2] Nihil enim opertum est quod non reueletur, neque absconditum quod non sciatur: [3] quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. [4] Dico autem vobis amicis meis, [b] ne tereamini ab iis qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. [5] Ostendam autem vobis quem timeatis. Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. † [6] Nónne quinque passeres veneunt dipondio? & vnus ex illis non est in obliuione coram deo. [7] Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos. [8] † Dico autem vobis: omnis quicunq; confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis dei. † [9] Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei. † [10] Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in spiritum sanctum blasphemauerit non remittetur. [11] Cum autem inducent vos in Synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. [12] Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere. [13] Ait autem ei quidam de turba: † Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. [14] At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? [15] Dixítque ad illos: Videte, & cauere ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex iis quæ possidet. [16] Dixit autem similitudinem ad illos, dicens. † Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit, [17] & cogitabat intra se, dicens: [c] Quid faciam, quòd non habeo quò cõgregem fructus meos? [18] Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, [19] & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. [20] Dixit autem illi deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te. Quæ autem parasti, cuius erunt? [21] Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in deum diues. [22] Dixítq; ad discipulos suos: † Ideo dico vobis: † Nolite solliciti esse animę vestrę quid manducetis, neque corpori quid induamini. [23] Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum, [d] [24] Considerate coruos, quia non seminant neq; metunt, quibus non D est cellarium neque horreum, & deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? [25] Quis autem vestrum cogitando potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum? [26] Si ergo neq; quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis? † [e] [27] Cõsiderate lilia quomodo crescunt: Non laborant, neq; nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. [28] Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanũ mittitur, deus sic vestit, quanto magis vos, pusillæ fidei? [29] Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli. [30] Hęc enim omnia gentes mundi quę̃runt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis. † [31] Veruntamen quærite primum regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. [32] Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. † [33] Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat, neq; tinea corrumpit. † [34] Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. † [f] [35] Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, [36] & vos

† Matt. 6. d

† Matt. 19. c E † Mar. 10. c

† Matt. 6. d † De pœn. dist. Qui semel.

a. Merito itaque nõ placebat illi hypocrisis Pharisęorum, labis scilicet amãtium deum, non corde. In eum prohibebat illud admitti, in quem admittebãt Pharisæi. Tert. aduerf. Mar. lib. 4.

b. Quoniã gemina est causa perdidię: quia aut ex inolita malitia, aut ex accidenti metu nascitur, ne quis metu potestatis territus, deũ quem corde cognoscit, negare cogatur, pulchrè addidit, animæ tantum formidabile esse suppliciũ: pœnam corporis non esse metuendam. Mors enim naturæ finis non pœnæ est. Et ideo morte supplicij corporalis esse defectum, pœnam vero animæ esse perpetuam. Ambro. Luc. 12. libro. 7.

c. Ille quasi egens dicebat: Quid faciem? &c, cũ scire non posset verum sequenti nocte anima sua ab eodem repeteretur, Nescíebat qđ faceret, quasi alimẽta deesset, hærebat ambiguo. Nõ capiebant horrea annonã, & ille se egere credebat. Amb. Offi. lib. 3. cap.

d. In quo primum profundum dei cõsilium debemus aduertere, quòd etiam minima quæque nõ negligat, sicut in euãgelio sapientia dei dicit, Considerate coruos, &c. Cũ enim illi pascũtur dei gratia, nemo sibi debet de sua industria, & virtute blãditi. Ambr. Hexameron lib. 3. ca. 7.

e. Lilia hoc loco flores omnes nominauit: quod ex eo manifestũ est, quod dixit, sicut vnũ horum. Cũ autem esset sermo de indumento, quomodo facit mentionẽ de cremento? quia dictionem illã, crescunt, propter folia dixit eorum quæ horum vnicuique sunt indumentum. Euthy. in Matt. 6.

f. Hoc est: Expediti esse debemus ab impedimentis lasciniosæ vitæ & implicitæ. Item lucernas ardentes habere, id est mẽtes à fide accensas, & operibus veritatis relucentes, atque ita expectare dominum, id est Christum. Tert. aduer. Mar. lib. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum quando reuertatur à nuptiis:vt cū
venerit & pulſauerit,confeſtim aperiant ei. † [37] Beati ſerui illi, quos cum venerit do- †Mat.24.g
minus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis,quòd præcinget ſe, & faciet illos diſ-
cumbere,& tranſiens miniſtrabit illis. [38] Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia
vigilia venerit,& ita inuenerit,beati ſunt ſerui illi.† [39] Hoc autem ſcitote,quoniam ſi †Mat.24.g Mar.13.g
ſciret paterfamilias qua hora fur veniret,vigilaret vtiq;, & non ſineret perfodi domū
ſuam. [40] Et vos eſtote parati,quia qua hora non putatis,filius hominis veniet.[g] [41] Ait
autem ei Petrus:Domine,ad nos dicis hanc parabolam,an & ad omnes? [42] Dixit autē
dominus:† Quiſputas eſt fidelis diſpenſator & prudens,quem conſtituit dominus ſu
pra familiam ſuam,vt det illis in tempore tritici mēſuram? [43] Beatus ille ſeruus,quem F †Mat.24.g Apoc.16.c
cum venerit dominus inuenerit ita facientem. [44] Vere dico vobis,quoniā ſupra om-
nia quæ poſſidet,conſtituet illum. [45] Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo,Moram
facit dominus meus venire,& cœperit percutere ſeruos & ancillas,& edere & bibere
& inebriari, [46] veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat,& hora qua neſcit, &
diuidet eum, partémque eius cum infidelibus ponet. † [h] [47] Ille autem ſeruus qui co- †Diſt.37.c Ideo. Iaco.4.d 23.q.4.Ea vindicta. Oſee.4.d
gnouit voluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit ſecundum volun-
tatem eius,vapulabit multis: [48] qui autem non cognouit, & fecit digna plagis,vapu-
labit paucis.Omni autem cui multum datum eſt,multum quęretur ab eo:& cui com
mendauerunt multum,plus petent ab eo. [49] Ignem veni mittere in terrā,& quid volo
niſi vt accendatur? [50] Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coartor vſque
dum perficiatur?† [51] Putatis quia pacem veni mittere in terram?Non,dico vobis,ſed G †Matt.10.f
ſeparationē.† [52] Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuiſi,tres in duos,& duo †28.q.1.c.1.
in tres diuidentur, [53] pater in filium,& filius in patrem ſuum:mater in filiam,& filia in
matrem:ſocrus in nurum ſuam,& nurus in ſocrum ſuam. † [54] Dicebat autem ad tur- †Mat.16.a Marc.8.b
bas:Cum videritis nubem orientem ab occaſu,ſtatim dicitis:nimbus venit, & ita fit:
[55] & cum auſtrum flantem,dicitis:quia æſtus erit,& fit. [56] Hypocritæ, faciem cœli &
terræ noſtis probare,hoc autem tempus quomodo non probatis? [57] Quid autem & à
vobiſipſis nō iudicatis quod iuſtum eſt? [i] † [58] Cum autem vadis cum aduerſario tuo †Mat.5.d 18.g
ad principem in via,da operam liberari ab illo,ne forte trahat te ad iudicem, & iudex
tradat te exactori,& exactor mittat te in carcerem. [59] Dico tibi,non exies inde,donec
etiam nouiſſimum minutum reddas.

g. Interrogauit Petrus ceu curam omnium habens, & pro auditoribus ſolicitus, tāquam fratrum amator, & cui iam cōcredita eccleſia, num ad omnes parabolam dicat. Dominus vero non manifeſte ad interrogationem reſpondet, ſed occulto quodam modo indicat quòd dicta parabola communis ſit, & ad omnes pertineat fideles. Theoph.ibi.

h. Nō ergo miremur quòd multi cædimur, quia nō inſcientia, ſed rebellione peccamus. Scientes enim bona non bene agimus: & diſcretionem praui ac recti intelligentes, praua ſectamur: legē legimus, & legitima calcamus: & ad hoc tantū pręceptorum ſacrorū ſcita cognoſcimus, vt grauius peccemus. Deum colere dicimus nos. & diabolo obtemperamus. Et poſt hæc volumus vt bona à deo accipiamus, cum mala ſemper malis addamus, fieri voluntatem noſtrā à deo cupimus, cū dei nos facere nolimus, quaſi nos ſuperiores deo eſſemus agimus. Volumus vt voluntati noſtrę deus iugiter pareat, cum omnes nos voluntati eius iugiter repugnemus. Saluianus lib.5.

i. Quis eſt aduerſari' vniuſcuiuſq; noſtrū? quomodóve cum eo conſentientes erimus? Præciſè hoc in loco dominus aduerſarium illum appellat, qui aliquid nobis conatur adimere eorum quæ ad noſtrū ius pertinent. Porrò illi conſentiētes ſumus, ſi præceptum domini illud ſeruam'? Qui vult tecum iudicio cōtendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Baſi.2.Reg.22. Regulæ breuiores.

Dominus audiens Galilæos à Pilato occiſos, populum hortatur ad pœnitentiam, contractam curat mulierem, ſub parabola ſinapis, fermenti, & anguſtæ portæ, viam paradiſi docet. XIII.

ADerant autem quidam ipſo in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quo- A Ann.do.34
rum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum. [2] Et reſpondens
dixit illis:[a] Putatis quòd hi Galilęi prę omnibus Galilæis peccatores fue-
rint, quia talia paſſi ſunt? [3] Non, dico vobis: ſed niſi pœnitentiam ha-
bueritis,omnes ſimiliter peribitis, [4] ſicut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris
in Siloe, & occidit eos, putatis quia & ipſi debitores fuerint præter omnes homines †Ezec.18.d Eccle.13.d Act.3.d Mat.21.c Mar.12.e
habitantes in Ieruſalem? [5] Non, dico vobis: † ſed ſi non pœnitentiam habueritis,
omnes ſimiliter peribitis. [6] Dicebat autem & hanc ſimilitudinem: [b] Arborem fici B
habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non in-
uenit. [7] Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens
fructum in ficulnea hac,& non inuenio,ſuccide ergo illam,vt quid etiam terram oc-
cupat? [8] At ille reſpondens,dixit illi: Domine,dimitte illam & hoc anno, vſque dum
fodiam circa illam, & mittam ſtercora. [9] Et ſi quidem fecerit fructum:ſin autem, in
futurum ſuccides eam. [10] Erat autem docens in Synagoga eorum ſabbatis. [11] Et ecce C
mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata,
nec omnino poterat ſurſum reſpicere, [12] Quam cum videret Ieſus, vocauit eam ad ſe,
& ait:

a. Cum profecti ad Chriſtū quidam mortem illorū qui ſub turre occubuerant, Pilatíque veſaniā annuntiaſſent, quam in his qui mortui fuerant oſtendit ſacrificiis illorum ſanguinem miſcendo, ait: Putatis ꝙ hi Galilæi, &c. Hęc dilationis ratio, hæc cauſa eſt, idcirco non omnes qui eiſdem ſuppliciis ſunt digni, vnà puniri conſueuit, vt reliqui eorum caſibus admoniti, meliores fiant. Chryſ. de prouid.dei.lib.1.

b. Hic altioris ſenſus aliqđ quæramus arcanū. Ficus in vinea eſt. Erat autem vinea dñi ſabaoth, quā dedit in rapinā gentiū. Itaq; qui vineam ſuam diripi fecit, hic etiā ficū iuſsit excidi. Apta autem Synagogæ arboris iſtius cōparatio eſt. Ambr. in Luc.lib.7.cap.13.

& ait illi:Mulier,dimiſſa es ab infirmitate tua. [13] Et impoſuit illi manus,& confeſtim
erecta eſt,& glorificabat deum. [14] Reſpondens autē Archiſynagogus indignans quia
ſabbato curaſſet Ieſus,dicebat turbæ:Sex dies ſunt in quibus oportet operari,in his er
go venite & curamini,& non in die ſabbati. [15] Reſpōdens autem ad illum dominus, †Mat.12.b Mar.2.d
dixit:[c] [16] Hypocritæ,† vnuſquiſque veſtrum ſabbato nō ſoluit bouem ſuum aut aſi-
D num à præſepio,& ducit adaquare?Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit ſatha
nas ecce decem & octo annis,nō oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbati? [17] Et cum
hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat in vni-
uerſis quę glorioſe fiebant ab eo. [18] Dicebat ergo:Cui ſimile eſt regnum dei,& cui ſi- †Mat.13.d Marc.4.f
mile æſtimabo illud?† [19] Simile eſt grano ſinapis,quod acceptū homo miſit in hortū
ſuum,& creuit,& factum eſt in arborem magnam,& volucres cœli requieuerunt in †Mat.13.d
ramis eius. [20] Et iterum dixit:Cui ſimile æſtimabo regnum dei?† [21] Simile eſt fermē-
E to,quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentaretur totum.
[22] Et ibat per ciuitates & caſtella docens,& iter faciens in Ieruſalem. [23] Ait autem illi †Mat.7.e Ioan.7.e
quidam:Domine,ſi pauci ſunt qui ſaluantur?Ipſe autem ad illos:† [24] Contendite in-
trare per anguſtam portam:quia multi(dico vobis)quærent intrare,& non poterunt. †Mat.7.f 25.g Mar.8.c
† [25] Cum autem intrauerit paterfamilias,& clauſerit oſtium, & incipietis foris ſtare,
& pulſare oſtium,dicentes: Domine,aperi nobis:& reſpondens dicet vobis: Neſcio
vos vnde ſitis: [26] tunc incipietis dicere: [d] Manducauimus coram te & bibimus, & in F †Pſal.6.c Mat.7.d 25.d
plateis noſtris docuiſti. [27] Et dicet vobis:Neſcio vos vnde ſitis.† Diſcedite à me om-
nes operarij iniquitatis.† [28] Ibi erit fletus,& ſtridor dentium, cum videritis Abrahā †Mat.16.g 20.b Mar.10.c
& Iſaac & Iacob & omnes Prophetas in regno dei,vos autem expelli foras. [29] Et ve-
nient ab oriente & occidēte & aquilone & auſtro,& accumbent in regno dei.† [30] Et †Mat.19.g & 20.b Mar.10.c
ecce ſunt nouiſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt nouiſſimi. [30] In ipſa die
acceſſerunt quidam Phariſæorum,dicentes illi:Exi,& vade hinc, quia Herodes vult
G te occidere. [31] Et ait illis:Ite,& dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia,& ſanitates per-
ficio hodie & cras,& tertia die conſummor. [32] Verūtamen oportet me hodie & cras †Matt.23.g
& ſequenti die ambulare,quia non capit Prophetam perire extra Ieruſalem. † [e] [34] Ie-
ruſalem,Ieruſalem,quę occidis Prophetas,& lapidas eos qui mittuntur ad te,quotiēs
volui congregare filios tuos,quemadmodum auis nidum ſuum ſub pennis,& nolui-
ſti? [35] Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Dico autem vobis, quia non vi-
debitis me,donec veniat cum dicetis:Benedictus qui venit in nomine domini.

c. Nō enim prohibebat lex curare homines ſabbatis, quæ & circuncidebat eos hac die,& pro populo iubebat miniſteria ſacerdotibus perficere: ſed & mutorum animalium curationem non prohibebat,& Siloa etiam ſæpe ſabbatis curauit: & propter hoc multi aſsidebant ei die ſabbatorum. Continere enim ſe iubebat lex ab omni opere ſeruili,id eſt ab omni auaritia, quæ per negotiationem & reliqua terreno actu agitatur. Iren.lib.4. cap.19.

d. Iudæi enim legalem perficientes cultum,& offerētes deo cruenta ſacrificia, comederunt & lætati ſunt: audierunt autem diuinos libros in ſynagogis. Omnino enim & per prophetas dominus docuit. Neque enim prophetæ ſua ipſorum dicta proferebāt, ſed diuina prædicabāt: quapropter & dicebant: Hæc dicit dominus. Theophy.ibid.

e. Ieruſalem nō ſaxa & ædificia ciuitatis, ſed habitatores vocat: quam patris plangit affectu (ſicut & Luc. 19 legimus) quòd videns eā fleuerit. In eo autem quod dicit: Quotiens volui congregare filios tuos, omnes retro prophetas à ſe miſſos eſſe teſtatur. Hierō.in Mat. 23.g

Hydropicum ſabbato curat, & ſub magnæ cœnæ parabola docet humilitatem, atque ſub parentes relinquente, & turrim ædificante, & bello prouidente, docet religionem. XIIII.

Ann.do.34. A
ET factum eſt cum introiſſet Ieſus in domum cuiuſdam principis Phari-
ſæorum ſabbato manducare panem, & ipſi obſeruabant eum. [a] [2] Et ec-
ce homo quidam hydropicus erat ante illum. [3] Et reſpondens Ieſus,dixit †Matt.12.b Mar.3.a Sup.6.b Sup.13.c
ad legiſperitos & Phariſęos, dicens: † Si licet ſabbato curare? [4] Ad illi ta-
cuerunt.Ipſe vero apprehenſum ſanauit eum,ac dimiſit. [5] Et reſpondens ad illos,di-
xit:Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet,& non continuo extrahet illū die
ſabbati? [6] Et non poterant ad hæc reſpondere illi. [7] Dicebat autem & ad inuitatos pa- B †Matt.23.b Mar.12.g †Prou.25.a
rabolam,† intendens quomodo primos accubitus eligerent,dicens ad illos: [b] [8] Cum
inuitatus fueris ad nuptias,† non diſcumbas in primo loco,ne forte honoratior te ſit
inuitatus ab illo, [9] & veniens is qui te & illum vocauit,dicat tibi:Da huic locū:& tūc
incipias cum rubore nouiſſimū locum tenere. [10] Sed cū vocatus fueris,vade recum-
be in nouiſſimo loco:vt cum venerit qui te inuitauit,dicat tibi:Amice, aſcende ſupe- †Matt.23.b Iaco.4.c Iſa.18.c
rius.Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus: [11] quia† omnis qui ſe exaltat, C
humiliabitur:& qui ſe humiliat, exaltabitur. [12] Dicebat autē & ei qui ſe inuitauerat:
Cum facis prandium aut cœnā,noli vocare amicos tuos,neq; fratres tuos,neque co-
gnatos,neq; vicinos,neque diuites,ne forte & ipſi te reinuitent,& fiat tibi retributio

a. Erat ſtans, nec audebat petere curationē propter ſabbatum & Phariſæos, qui etiā ibi ſimul erāt inuitati. Etiam alibi ſimile quid interrogati obmutuerūt. Neque enim dicere poterant quòd prohibuiſſet lex benefacere in ſabbato. Quòd ſi irrationale animal à periculo extrahi non prohibebat in ſabbato, multo magis rationale, cuius commodo viuebat irrationale. Euthy.ibid.

b. Iuſtius tutiuſq; profecto iuxta ipſius veritatis conſilium nouiſsimum nobis locum eligimus, de quo poſtmodum cum honore ſuperius educamur, quàm præſumimus altiorem, vnde cedere mox oporteat cum rubore. Non eſt ergo periculum quantumcunque te humilies, quantūcunque reputes minorē quàm ſis, hoc eſt, quàm te veritas habeat. Bernard.ſupeꝛ Cātica Sermo.37.

13 Sed cum facis conuiuiũ,†voca pauperes,debiles,claudos,& cęcos,14 & beatus eris: † Tob.4.b Prou.3.b
quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.
15 Hæc cum audisset quidã de simul discũbentibus,dixit illi:†Beatus qui manduca- † Mat.22.a Apoc.19.b
bit panẽ in regno dei.16 At ipse dixit ei:[c] Homo quidam fecit cœnam magnam,& vo D
cauit multos.17 Et misit seruum suũ hora cœnæ dicere inuitatis,vt venirent,quia iam
parata sunt omnia:18 Et cœperũt simul omnes excusare.Primus dixit ei: Villam emi,
& necesse habeo exire,& videre illã.Rogo te,habe me excusatũ.19 Et alter dixit:Iuga
boũ emi quinq;,& eo probare illa.Rogo te,habe me excusatũ.20 Et alius dixit:Vxo-
rem duxi,& ideo nõ possum venire.21 Et reuersus seruus nuntiauit hæc domino suo.
Tunc iratus paterfamilias,dixit seruo suo:Exi cito in plateas & vicos ciuitatis,& pau
peres ac debiles & cæcos & claudos introduc huc. 22 Et ait seruus:Domine,factũ est E
vt imperasti,& adhuc locus est.23 Et ait dominus seruo:† Exi in vias & sepes,& com † 23.q.4.Nimium. q.6.Schismatici. Mat.10.d 16.d
pelle intrare,vt impleatur domus mea.[d] 24 Dico autẽ vobis,ꝙ nemo virorũ illorũ qui
vocati sunt,gustabit cœnã meam.25 Ibant autẽ turbæ multæ cum eo,& conuersus di-
xit ad illos:26 Si quis venit ad me,& non odit patrem suũ & matrem,& vxorem & fi-
lios & fratres & sorores,adhuc autem & animam suam,non potest meus esse discipu-
lus.† 27 Et qui nõ baiulat crucem suã,& venit post me,non potest meus esse discipu- F † Mat.8.d Sup.9.c
lus.28 Quis enim ex vobis volẽs turrim ædificare,nõnne prius sedens computat sum-
ptus qui necessarij sunt,si habeat ad perficiendũ,29 ne postquam posuerit fundamen-
tum,& nõ potuerit perficere,omnes qui vident,incipiãt illudere ei,30 dicentes:quia
hic homo cœpit ædificare,& nõ potuit cõsummare?[e] 31 Aut quis Rex iturus cõmit-
tere bellum aduersus alium regem,non sedens prius cogitat,si possit cum decem mi- G
libus occurrere ei qui cum viginti milibus venit ad se? 32 Alioquin adhuc illo longe
agente,legationem mittens rogat ea quę pacis sunt.33 Sic ergo omnis ex vobis qui nõ
renuntiat omnibus quæ possidet,non potest meus esse discipulus.† 34 Bonum est sal: † Mat.5.b Mar.9.g
si autem sal euanuerit,in quo condietur?35 Neque in terram neque in sterquiliniũ v-
tile est,sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi,audiat.

c. Quis est iste homo, nisi mediator dei & hominum homo Christus Iesus? Misit vt venirent inuitati, quia iam hora erat vt venirent. Qui sunt isti inuitati, nisi præmissos vocati prophetas? Quia olim ex quo mittuntur prophetæ,& inuitãt ad cœnam Christi: Mittuntur ergo ad populũ Israel. Sæpe missi sunt, sępe vocauerunt vt ad horam cœnæ venirent. Augu.de ver.do. ser.33.

d. Deus enim vt est indulgens, ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens: & sicut ad conuiuium vocat, sic habitum nuptiarum non habentem ligatis manibus & pedibus extra cœtum sanctorum foras iactat, vt Matt.22. Parauit cœlũ, sed parauit & tartarũ: parauit refrigeria, sed parauit etiã æterna supplicia. Parauit inaccessibilem lucem, sed parauit etiã perpetuæ noctis vastam æternámq; caliginem Cyprian. Epist.lib.2.Epist.7.

e. Quippe dæmones sunt milites peccati, qui cẽsentur viginti milia contra nostra decem milia. Nam incorporea sunt, & pugnant contra nos qui in corpore sumus: vnde & maiorẽ virtutẽ habere videtur, Theophyl.ibid.

Pœnitentiæ fructus sub perditæ ouis & drachmæ inuentione, sub prodigi filij reuersione angelos lætificat. XV.

ERant [a] autem appropinquãtes ei publicani & peccatores, vt audirent A Ann.do.34. † Mat.9.b Mar.2.d
illum.2 Et † murmurabant Pharisæi & Scribæ,dicentes:quia hic pecca-
tores recipit,& mãducat cum illis.3 Et ait ad illos parabolam istam, di-
cens:† 4 Quis ex vobis homo qui habet centũ oues,& si perdiderit vnã † Mat.18.b
ex illis,nõnne dimittit nonagintanouẽm in deserto,& vadit ad illã quæ
perierat,donec inueniat eam?5 Et cum inuenerit eam,imponit in humeros suos gau-
dens:6 & veniens domũ,conuocat amicos & vicinos,dicens illis:Cõgratulamini mi- B † 26.q.6.Pœnitentem. 50.dist.Quid sanctitas.
hi,quia inueni ouem meam quæ perierat.† 7 Dico vobis,quòd ita gaudiũ erit in cœ-
lo super vno peccatore pœnitentiam agente,quàm super nonagintanouem iustis,qui
non indigent pœnitentia. [b] 8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit
drachmam vnam, nõnne accendit lucernam, & euertit domum,& quærit diligen-
ter,donec inueniat eam?9 Et cum inuenerit,conuocat amicas & vicinas,dicens:Con-
gratulamini mihi,quia inueni drachmam quam perdideram.10 Ita dico vobis, gau-
dium erit coram angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente.11 Ait autem:
Homo quidam habuit duos filios,12 & dixit [c] adolescentior ex illis, patri: Pater, da C
mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. 13 Et non
post multos dies congregatis omnibus adolescentior filius peregre profectus est in
regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose.14 Et
postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse
cœpit egere.15 Et abiit & adhæsit vni ciuium regionis illius : & misit illum in villam
suam,vt pasceret porcos.† 16 Et cupiebat implere ventrem suũ de siliquis quas porci † Deut.25. Legimus. Infr.18.c
manducabant,& nemo illi dabat.17 In se autem reuersus,dixit: Quanti mercenarij in D
domo

a. Itaque nõ ociosè sanctus Lucas ex ordine tres parabolas posuit, ouis, quæ perierat,& inuenta est, drachmæ quæ perierat, & inuenta est, filij qui erat mortu⁹, & reuixit: vt triplici remedio prouocati, vulnera nostra curemus. Ambr. in Lu. lib.7.cap.15.

b. Quia lucernam accẽdit, carnem quidem propriam domúmque verrit, mũdum à peccato mũdãs: ac drachmam quæsiuit, imaginẽ nempe regiam vitiis confusam. Et ob drachmæ inuẽtionẽ, amicas sibi conuocat virtutes, ac lętitiæ participes facit, quas & domesticę conuersationis effecerat ministras: quia & lucernæ præcursatrici lumẽ quoq; succedit splẽdidissimũ. Greg. Nazian. in natalem saluatoris.

c. Adolescentiorem nominauit peccatorem, vt qui pueriliter sapit, facileque fallitur, qui etiam substãtiæ partem quæ sibi obueniebat, petiuit: hoc est liberum arbitrium, quod ei ex natura debebatur. Quisquis enim pueriliter sapit, liberũ poscit arbitriũ. Aut obtingentem substantiæ partem dicit debitam ex baptismo gratiam. Euthym.

domo patris mei abundant panibus,ego autem hic fame pereo![d] 18 Surgam,& ibo ad
patrem meum,& dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, & coram te,19 iam non sum di-
gnus vocari filius tuus,fac me sicut vnũ de mercenariis tuis.20 Et surgens venit ad pa
trem suum. Cum autem adhuc longe esset : vidit illum pater ipsius, & misericordia
E motus est,& accurrens cecidit super collum eius,& osculatus est eum.21 Dixítque ei
filius:[e] Pater,peccaui in cœlũ & coram te:iam nõ sum dignus vocari filius tuus.22 Di † De pœ.di.2.Quomodo.
xit autem pater ad seruos suos:† Cito proferte stolam primam, & induite illũ,& da-
te annulũ in manus eius,& calceamenta in pedes eius.23 Et adducite vitulum sagina-
tum,& occidite,& mãducemus & epulemur,24 quia hic filius meus mortuus erat, &
reuixit:perierat,& inuentus est.Et cœperũt epulari.25 Erat autem filius eius senior in
agro.Et cum veniret & appropinquaret domui,audiuit symphoniã & chorum,26 &
F vocauit vnum de seruis,& interrogauit quæ hæc essent.27 Isque dixit illi:Frater tuus
venit,& occidit pater tuus vitulũ saginatum, quia saluum illum recepit.[f] 28 Indigna-
tus est autem,& nolebat introire.Pater ergo illius egressus,cœpit rogare illum.29 At
ille respondẽs,dixit patri suo:Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuũ
G præteriui,& nunquã dedisti mihi hœdum,vt cum amicis meis epularer. 30 Sed post-
quam filius tuus hic,qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit occi-
disti illi vitulum saginatum.31 At ipse dixit illi:Fili,tu semper mecũ es, & omnia mea † 13.q.7.ca. Quemadmodum.
tua sunt.32 Epulari autem & gaudere oportebat,† quia frater tuus hic mortuus erat,
& reuixit:perierat,& inuentus est.

d. Nec mirum si fame peribat, qui diuino alimento egebat, quíque desiderio cõpulsus, Surgam, inquit, & ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater, peccaui in cœlum, &c. Chryso..

e. Hæc est prima confessio apud autorem naturæ, presulem misericordiæ, arbitrũ culpæ. Sed etsi deus nouit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat. Ore enim confessio fit ad salutem, quia alleuat põdus erroris, quisquis se ipse onerat: & accusationis excludit inuidiã, qui accusatorem præuenit, confitendo. Ambro.ibid.

f. Nullus ergo dei iudicia grauatim ferat, sed gratum sit ei si peccatores fœliciter agant, & saluetur. Qui enim scis si is quem tu peccatorem censes, pœnitentiã agẽs gratior fiat? Quid item si occultas habet virtutes, & propterea à deo benigne respicitur? Theoph. ibidem.

Quónam pacto sit deo seruiendum, sub callidi villici parabola, vxorem repudiantis, diuitis epulonis, & pauperis Lazari, designatur. XVI.

A Ann.do.34.
DIcebat autem & ad discipulos suos : Homo quidam erat diues qui habebat
villicum, & hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius. 2 Et † De accus. Qualiter. Mat.25.c
vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te?[a] † Redde rationem villica-
tionis tuæ.Iam enim non poteris villicare.3 Ait autem villicus intra se : Quid faciam,
quia dominus meus aufert à me villicationem?Fodere non valeo, mendicare erube-
sco. 4 Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos
B suas.5 Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum
debes domino meo?6 At ille dixit:Centum [b] cados olei.Dixítque illi:Accipe cautio-
nem tuam,& sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum
debes?Qui ait:Centum coros tritici.Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta.
8 Et laudauit dominus villicum iniquitatis,quia prudenter fecisset:quia filij huius se- † 14.q.5. Qui habetis.
C culi prudẽtiores filiis lucis in generatione sua sunt.9 Et ego vobis dico:†Facite vobis
amicos de [c] mammona iniquitatis,vt cum defeceritis,[d] recipiant vos in ęterna taber-
nacula.10 Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est:& qui in modico iniquus
est,& in maiori iniquus est.11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod † De pœ.di.2.Quomodo. Matt.6.c
verum est quis credet vobis ?12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est
quis dabit vobis? † 13 Nemo seruus potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum
odiet,& alterum diliget:aut vni adhærebit,& alterum contemnet. Non potestis deo
D seruire & mammonæ.14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant auari, &
deridebant illum. 15 Et ait illis : [e] Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus,
deus autem nouit corda vestra:quia quod hominibus altum est, abominatio est ante † Matt.11.d
deum.† 16 Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem,ex eo regnũ dei euangelizatur, & om † Mat.5.b Mar.10.g
nis in illud vim facit.† 17 Facilius est autem cœlum & terram præterire,quàm de lege † Mat.5.c 19.b
vnum apicem cadere.† 18 Omnis qui dimittit vxorẽ suam,& alterã ducit,mœchatur: Mar.10.b De eo qui cognouit consang. Discretionem tuam.
E & qui dimissam à viro ducit,mœchatur.[f] 19 Homo quidam erat diues, qui indueba-
tur purpura & bysso,& epulabatur quotidie splendidè.20 Et erat quidam mendicus
nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus,21 cupiens saturari de
micis quæ cadebant de mensa diuitis : & nemo illi dabat. Sed & canes veniebant, &
lingebant vlcera eius.[g] 22 Factum est autem vt moreretur mendicus,& portaretur ab

a. Hoc est, ad reddendum te præpara, & quomodo reddere possis examina iámque dum tempus merendi superest, coram deo te pone, & quasi ante eius tribunal adductus à teipso exige rationem dispensationis tibi creditę & qualiter vsus sis beneficiis dei. Dion.ibid.

b. Cadus Græ. Batus Hebr. mensura est liquidorum, capiens sextarios septuagintaduos.

c. Mammona apud diuum Hier nomen Punicum est, & diuitias auaritia congestas significat.

d. Verum est, quicquid defertur pauperi, huius amicitia inuidia vacat. Quid amicitia pretiosi⁹, quæ angelis cõmunis est & hominibus? Vnde dominus Iesus dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui recipiãt vos, &c. Amb. Offic.lib.3.cap.16.

e. Execrabiles & detestabiles dicit esse qui sibi placẽt, qui tumidi & inflati aliquid sibi arroganter assumunt. Cypria. Episto.lib.3. epist.13.

f. Diues ille post delicias æternis traditur flammis. Lazarus post esuriem, beatitudinis gremio angelorũ infertur obsequiis. Et propter hoc loquitur ad verũque sermo diuinus. Euseb. Emis.de initio quad.ho.1.

g. Portauit iugum graue à iuuentute sua Lazarus pauper, ideo singulariter in sinu Abrahæ requiescit diuinæ testimonio lectionis. Ambro.de obitu Theodosij.

Universidad de Deusto Biblioteca

angelis in sinum Abrahæ.Mortuus est autem & diues,& sepultus est in infernō.[23] E-
leuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarū
in sinu eius:[24] & ipse clamans dixit:Pater Abraham,miserere mei, & mitte Lazarum
vt intingat extremum [h] digiti sui in aquam,vt refrigeret linguam meam,quia crucior
in hac flamma. [25] Et dixit illi Abraham: [i] Fili, recordare † quia recepisti bona in vita
tua,& Lazarus similiter mala.Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. [26] Et in G
his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est,vt hi qui volunt hinc trā-
sire ad vos,non possint, neque inde huc transmeare. [27] Et ait: Rogo ergo te, pater, vt
mittas eum in domum patris mei:[28] habeo enim quinq; fratres: vt testetur illis,ne &
ipsi veniant in hunc locum tormentorum.[29] Et ait illi Abraham:Habēt [k] Moysen &
Prophetas,audiant illos.[30] At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis
ierit ad eos,pœnitentiā agent.[31] Ait autem illi:Si Moysen & Prophetas non audiunt,
neque si quis ex mortuis resurrexerit,credent.

† De pœ.di. 3. Cauendū.

Cauendum à scandalo, fratri condonandum, fides habenda, & vtiliter seruiendum: decem mundatis leprosis, diem iudicij monet expectandum. XVII.

ET ait ad discipulos suos: [a] Impossibile est vt non veniant scandala: † væ A
autem illi per quem veniunt.† [2] Vtilius est illi si lapis molaris imponatur
circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum de
pusillis istis. [3] Attendite vobis: † Si peccauerit in te frater tuus, increpa
illum:& si pœnitentiam egerit,dimitte illi. † [b] [4] Et si septies in die peccauerit in te,&
septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi. [5] Et dixerunt B
Apostoli domino : Adauge nobis fidem. [6] Dixit autem dominus : † Si habueritis fi-
dem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro : Eradicare, & transplantare in
mare, & obediet vobis. [7] Quis autem vestrum habens seruum arantem aut pascen-
tem boues, qui regressō de agro dicat illi statim, Transi, recumbe : [8] & non dicit:
Para quod cœnem,& præcinge te, & ministra mihi donec manducem & bibam, &
post hæc tu manducabis & bibes?[9] Nunquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ
ei imperauerat?[10] Non puto. [c] Sic & vos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vo- C
bis,dicite:Serui inutiles sumus,quod debuimus facere,fecimus.[11] Et factum est dum
iret in Ierusalem,transibat per mediam Samariam & Galilæam: [12] & cum ingredere-
tur quoddam castellum,occurrerunt ei decem viri leprosi:qui steterunt à longe, [13] &
leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor,miserere nostri. [14] Quos vt vidit, dixit:
Ite, ostendite vos sacerdotibus . Et factum est dum irent, mundati sunt. [15] Vnus au- D
tem ex illis vt vidit quia mundatus est, [d] regressus est cum magna voce magnificans
deum. [16] Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens. Et hic erat Samaritanus.
[17] Respondens autem Iesus dixit : Nónne decem mundati sunt ? Et nouem vbi sunt?
[18] Non est inuentus qui rediret,& daret gloriam deo, nisi hic alienigena. [19] Et ait illi:
Surge,vade,quia fides tua te saluum fecit.[20] Interrogatus autem à Pharisæis quando
venit regnum dei , respondens eis, dixit: [21] Non veniet regnum dei cum obserua- E
tione,neque dicent,Ecce hic,aut ecce illic. Ecce enim [e] regnum dei intra vos est.[22] Et
ait ad discipulos suos:Venient dies quando desideretis videre vnum diem filij homi-
nis,& non videbitis,[23] & dicent vobis: † Ecce hic,ecce illic. Nolite ire,neq; sectemi-
ni.[24] Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo in ea quæ sub cœlo sunt,fulget,ita erit
filius hominis in die sua. [25] Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à
generatione hac.[26] Et sicut factū est in diebus Noe,ita erit & in diebus filij hominis. F
[27] Edebant & bibebant,vxores ducebant, & dabantur ad nuptias, vsq; in diem † qua
intrauit Noe in arcam,& venit diluuium,& perdidit omnes.† [28] Similiter sicut factū
est in diebus Loth:edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædifi-
cabant:[29] qua die autem exiit Loth à Sodomis,pluit ignem & sulphul de cœlo, & o-
mnes perdidit:[f] [30] secūdum hæc erit qua die filius hominis reuelabitur.[31] In illa hora
qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro, si-
militer

Ann.do.14. † Mat.18.a † Mar.9.f

† De pœni. In omni. † De iure. Quēadmodū.§.Illud autem. † Mat.17.c Mar.9.c Leui.19.d Eccle.10.? Mat.17.c. 21.c Mat.11.c

† De pœ.di. 6.Qui vult. Leui.14.a Mat.8.a Mar.1.g Sup.5.c Leui.14.a

† Mat.24.d Mar.13.c

† Gene.7.b Mat.24.c. 1.Pet.3.d † Gene.19.c

h. Non quia haberet digitū & alter linguā, vt aqua egeret ad sedandam sitim, sed hæc omnia secundum eos affectus dicuntur, quos aliquando pro corporis gesserat necessitate. Eucher.

i. Sed nec apud inferos ieiunij admonitio cessauit. De diuite epulone quidē conuiuia conciliantur, in paupere vero ieiunia recreantur habentia præceptores Moysen & prophetas. Tertull. contra Psychicos.

k. Hoc est decem mandata legis quæ ī decalogo Moyses dedit seruanda: ac prophetias sapiētium prophetarum, quæ satis ostendunt quæ vitanda & quę imitanda sunt. August. Ser. 86. de tempore.

a. Propter hoc dicunt quidā, si impossibile est vt non veniant, necesse est vt veniant scandala, & sic necesse est vt fiāt peccata. Quòd si necesse est vt fiāt peccata, iniustè pœnas luunt peccatores. Nam quod necessitate fit, culpa caret. Quibus dicimus, ꝙ necesse est vt veniāt offendicula propter necessitatē dæmonū, nō autem virtuti debitorū, cum liberum habeant arbitrium. Euthym. Mat.8.

b. Hoc de propriis iniuriis accipiēdū est, quas septies, id est, quoties admittūtur, dimittere debemus, ne audiamus illud à domino: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, nónne ergo oportuit & te misereri conserui tui? Ruper. super. 4. cap. Gene.

c. Itaque qui præceptū impleuerint, possunt dicere: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Hoc virgo non dicit. Non dicit qui bona sua vēdidit, sed quasi reposita expectat præmia. Ambr. de viduis.

d Si hucusq; lepra, deformi nempe improbitate scatuiebas, nunc vero praua cicatrix obducta est, saluámque recepisti imaginē, mihi sacerdoti ostende tuam purgationem, vt cognoscā quantum illa legali sit pretiosior, ne fias ex nouē ingratis vnus: sed decimum imitare, etenim quamuis Samaritanus erat, alios tamē animi gratitudine exuperabat. Gre. Nazianz. in sanctum lauacrum.

e. In vnoquoq; pro bonorū malorúmq; actuum discrepantia aut deus regnat, aut diabolus: quia necesse est, vt cuius voluntatem opere curat, eius imperio videatur esse subiectus. Itaque si iusti sunt, deus regnare: diabolus, si iniusti, dicēdus est. Eucherius.

f. Quando autē veniret, noluit dicere, sed dixit iudicij diē esse venturū, vt terrorē omnibus iudicij imminētis incuteret, nec securitatem dilationis afferret. Ambro. in Luc lib.8. cap.17.

militer non redeat retro.†[32] Memores estote vxoris Loth.†[33] Quicunq; quæsierit ani
mam suam saluam facere,perdet illam. Et quicūq; perdiderit illam, viuificabit eam.
†[34] Dico vobis,in illa nocte erunt duo in lecto vno,vnus assumetur,& alter relinque-
tur.[35] Duæ erunt molentes in vnū,vna assumetur,& altera relinquetur. Duo in agro,
vnus assumetur,& alter relinquetur.[36] Respondentes dicunt illi: Vbi dn̄e:[37] Qui dixit
illis:† Vbicunque fuerit corpus,illuc congregabuntur & aquilæ.

†Gen.19.e Matt.16.d †Matt.8.g †Matt.24.f

†Matt.24.c

Continuam sub Pharisæi & publicani atque iudicis tyranni parabolis docet orationem, sub paruulorum simplicitate humilitatem, & sub principe petente quid faciendum, eleemosynam, ac cæcum illuminans prædicit suam passionem. XVIII.

A DIcebat [a] autem & parabolam ad illos, quoniam † oportet semper orare,& non
deficere, [2] dicens:Iudex quidam erat in quadam ciuitate,qui deum non time-
bat,& hominem non reuerebatur.[3] Vidua autem quædam erat in ciuitate il-
la,& veniebat ad eum dicens:Vindica me de aduersario meo.[4] Et nolebat per multū
tempus.Post hæc autem dixit intra se:Etsi deum non timeo,nec hominem reuereor,
[5] tamen quia molesta est mihi hæc vidua,vindicabo illam,ne in nouissimo veniēs su-
B gillet me. [6] Ait autem dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit: [7] Deus autem
non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte,& patientiā
habebit in illis?[8] Dico vobis,quia cito faciet vindictam illorum. Veruntamen filius
hominis veniens,putas inueniet fidem in terra? [9] Dixit autem & ad quosdam qui in
se confidebant tanquam iusti , & aspernabantur cæteros, parabolam istam, dicens:
[10] Duo [b] homines ascendebant in templum vt orarent,vnus Pharisæus, & alter publi-
canus. [11] Pharisæus stans hæc apud se orabat : Deus gratias ago tibi,quia non sum si-
C cut cæteri hominum,raptores,iniusti,adulteri, velut etiam hic publicanus. [12] Ieiuno
bis in sabbato,decimas do omnium quæ possideo.[13] Et publicanus à longe stans, no-
lebat nec oculos ad cœlum leuare,sed percutiebat pectus suum,dicens:Deus, propi-
tius esto mihi peccatori.[14] Amen dico vobis,descendit hic iustificatus in domum suā
ab illo,quia † omnis [c] qui se exaltat,humiliabitur:& qui se humiliat,exaltabitur.†[15] Af-
ferebant autem ad illum & infantes,vt eos tangeret. Quod cum viderent discipuli,
increpabant illos.[16] Iesus autem conuocans illos dixit:† Sinite pueros venire ad me,
& nolite vetare eos. Talium est enim regnum dei. [17] Amen dico vobis, quicunque
D non acceperit regnum dei sicut puer , non intrabit in illud.† [18] Et interrogauit eum
quidam princeps, dicens : Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?
[19] Dixit autem ei Iesus:Quid me dicis bonum? [d] Nemo bonus nisi solus deus.[20] Man-
data nosti:† Non occides , non mœchaberis , non furtum facies , non falsum testi-
monium dices , honora patrem tuum & matrem? [21] Qui ait:Hæc omnia custodiui à
iuuentute mea. [22] Quo audito Iesus ait ei : Adhuc vnum tibi deest. † [e] Omnia quæ-
cunq; habes vēde,& da pauperibus,& habebis thesaurū in cœlo:& veni sequere me.
[23] His ille auditis contristatus est,quia diues erat valde. [24] Videns autem Iesus illum
E tristem factum,dixit:Quàm difficile qui pecunias habent,in regnum dei intrabunt!
† [f] [25] Facilius est enim camelum per foramen acus transire , quàm diuitem intrare in
regnum dei.[26] Et dixerunt qui audiebant:Et quis potest saluus fieri? [27] Ait illis:Quæ
impossibilia sunt apud homines,possibilia sunt apud deum.[28] Ait autem Petrus:Ecce
nos dimisimus omnia,& secuti sumus te.†[29] Qui dixit eis:Amē dico vobis,nemo est
qui reliquit domum aut parentes,aut fratres,aut vxorem,aut filios, propter regnum
dei,[30] & non recipiat multo plura in hoc tēpore, & in seculo vēturo vitam æternam.
F †[31] Assumpsit autem Iesus duodecim,& ait illis:Ecce ascendimus Ierosolymam, &
consummabuntur omnia quę scripta sunt per Prophetas de filio hominis.[32] Tradetur
enim gentibus,& illudetur,& flagellabatur,& conspuetur,[33] & postquam flagellaue-
rint,occident eum:& die tertia resurget.[34] Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et erat
verbum istud absconditum ab eis,& non intelligebant quæ dicebantur.†[35] Factū est
autem cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans.

An.do.34. †Eccle.18.c 1.Thessa.5.d

†Sup.14.c †Matt.23.b

†Matt.19.c Marc.10.b

†Matt.19.d Marc.10.b

†Exod.20.b Matt.19.d Marc.10.c

†14.q.1.c.1.

†Matt.19.c Marc.10.c

†Matt.19.d Marc.10.d

†Matt.20.d Marc.10.g

†Matt.20.g Marc.10.c

a. Quæ ad orandum maior hortatio, quàm quæ nobis de iudice iniquo proponitur similitudo? Iudex enim iniquus nec deum timens, nec hominem reuerēs, audiuit tamen viduā interpellantem se, victus tædio, non pietate inclinatus. Si ergo exaudiuit qui oderat quod rogabatur, quomodo non exaudit qui vt rogemus hortatur? Cum ergo nobis ista è contraria comparatione dn̄s suaderet, quia oportet semper orare & non deficere, adiecit & ait: Veruntamen cū venerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Si fides deficit, oratio perit. August. De verb. do. in Luc. ser.36.

b. Duos adoratores diuersa mēte describit, Pharisæū in superbia, Publicanum in humilitate. Ideóq; alterum reprobatum, alterum iustificatū descēdisse: vtique docēdo qua disciplina sit orādum. Tert. aduer. Mar. li.4.

c. Omnis enim qui se exaltat, humiliabitur, deo illum condemnante: qui autē se condemnādo humiliat, exaltabitur à deo iustificāte. Dic igitur tu prior, inquit, peccata tua, vt iustificeris. Matth.19. Theoph. ibi.

d. Si enim non dubitatur quia deus filius, deus autem bonus, vtique non dubitatur quia bonus filius deus. Amb. de virg. lib.3.

e. Tu vero prompte etiam quæ iustè possides, abiice: & pauperibus denuderis, vt expeditus crucem tollas, & eas consequaris diuitias, quæ cerni nequeūt. Grego. Nazian. in sanctū lauacrū.

f. Et bene camelus pro gentili figuratus est populo, quia superstitionis deformitate degenerans priusquā crederet populus nationum, beluinæ speciem fœditatis absurda vestigia, ora turpia præferebat. Facilius igitur iste peccator per viā intrauit angustam, quæ est via Christi, qui proprij corporis passione, mortis penetrans viam, velut acu redintegrauit scissa quędam nostrę vestimēta naturę, quàm populus Iudęorum diues in lege, egenus in fide, præruptus in furore, probrosus in crimine. Amb. Lu. 8. li.8.

Universidad de Deusto Biblioteca

36 Et cum audiret turbam prętereuntem, interrogabat quid hoc esset. 37 Dixerunt autē G
ei quòd Iesus Nazarenus trāsiret. 38 Et clamauit dicēs: † Iesu fili Dauid, miserere mei. †De pœ. di. 1. Voluisset. §. Cæcus. Matth. 9. e Marc. 5. f
39 Et qui præibant, increpabant eū, vt taceret. Ipse vero multo magis clamabat, fili Da
uid miserere mei. 40 Stans autem Iesus, iussit illū adduci ad se. Et cum appropinquas-
set interrogauit illū, 41 dicens: [g] Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam.
42 Et Iesus dixit ei: Respice. Fides tua te saluum fecit. 43 Et confestim vidit, & sequeba-
tur illum, magnificans deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo.

g. Interrogauit eū ne quis putaret quòd aliud accipere volenti, aliud daret. Nō expetiuit autem ab eo fidē, nam fidei erat perseuerans clamor. Fidem quidem habebat, saltem quòd se sanare posset. Euthy. ibi.

Christus ingressus Iericho ad Zacchæum diuertit, iudicij timorem sub decem minarum cōmißione incutit, super pullum asinæ Ierosolymam ingressus, à templo negotiatores eiicit. XIX.

ET ingressus perambulabat Iericho. [a] 2 Et ecce vir nomine Zacchæus, & hic A An. do. 34.
princeps erat publicanorum, & ipse diues. 3 Et quærebat videre Iesum quis
esset, & nō poterat præ turba, quia statura pusillus erat. 4 Et præcurrēs ascē-
dit in arborem sycomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus. 5 Et
cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illū, & dixit ad eum: Zacchæ, festinans
descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. 6 Et festinans descēdit: [b] & ex-
cepit illum gaudens. 7 Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad ho-
minem peccatorem diuertisset. 8 Stans autem Zacchæus dixit ad Iesum: [c] Ecce dimi- B
dium bonorum meorum dn̄e do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo
quadruplum. 9 Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quòd &
ipse filius sit Abrahæ. † [d] 10 Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod †Matth. 18. c
perierat. 11 Hæc illis audientibus, adiiciens dixit parabolam, eo quòd esset prope Ieru-
salē, & quia existimarent quòd confestim regnum dei manifestaretur. 12 Dixit ergo: †Matt. 25. b Marc. 13. g
† Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & re- C
uerti. 13 Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Nego-
tiamini dū venio. 14 Ciues autem eius oderant eum, & miserunt legationem post il-
lum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. 15 Et factū est vt rediret accepto re-
gno, & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisq; negotia-
tus esset. 16 Venit autem primus, dicēs: Domine, mna tua decē [e] mnas acquisiuit. † 17 Et †Matt. 25. d
ait illi: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens supra de
cem ciuitates. 18 Et alter venit, dicens: Dn̄e, mna tua fecit quinq; mnas. 19 Et huic ait: Et
tu esto super quinq; ciuitates. 20 Et alter venit, dicens: Dn̄e, ecce mna tua, quam habui
repositam in sudario. 21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posui- D
sti, & metis quod non seminasti. 22 Dixit ei: De ore tuo te iudico seruo nequam. Scie-
bas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod nō semi-
naui: 23 & quare non dedisti pecuniam meam [f] ad mensam, & ego veniens cum vsuris
vtiq; exegissem illam? 24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui de-
cem mnas habet. 25 Et dixerunt ei: Dn̄e, habet decem mnas. 26 Dico autē vobis, † quia †Matt. 13. b 25. c Marc. 4. c Sup. 8. c
omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet aufe-
retur ab eo. 27 Veruntamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare super se, E
adducite huc, & interficite ante me. 28 Et his dictis, præcedebat ascendēs Ierosolymā.
† 29 Et factum est cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam, ad montem qui †Matth. 21. a Marc. 11. a Ioan. 12. b
vocatur Oliueti, misit duos discipulos suos, 30 dicēs: Ite in castellum quod contra vos
est. In quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquam ho-
minum sedit. [g] Soluite illum, & adducite. 31 Et si quis vos interrogauerit, quare solui-
tis? sic dicetis ei: Quia dominus operam eius desiderat. 32 Abierunt autem qui missi e-
rant, & inuenerunt sicut dixit illis, stantem pullum. 33 Soluētibus autem illis pullum,
dixerunt domini eius ad illos: Quid soluitis pullum? 34 At illi dixerunt: Quia domin9 F
eum necessarium habet. † 35 Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua †Ioh. 12. b
supra pullum, imposuerunt Iesum. 36 Eunte autem illo substernebant vestimēta sua in
via. 37 Et cum appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti, cœperunt omnes
turbæ

a. Zacchęus impetrauerat quod volebat, vt Christum videret: & amplius impetrauerat, vt videretur & vocaretur à Christo, festinans descendit, & accepit illum gaudens Et ideo probauit dominus eius affectum, & cum celeri remuneratione donauit, dicens: quia hodie huic domui salus facta est. Amb. de Cain & Abel lib. 1. cap. 8.

b. Gaudens nō solum quod eum vidisset vt optauerat, sed quòd etiam ab illo vocatus esset, quódque ipsum suscepisset. Euthy. ibi.

c. Non probatur largitas si quod alteri largitur alteri quis extorqueat: si iniustè quærat, & iniustè dispensandum putet, nisi fortè, vt ille Zacchęus, reddas quadruplum prius ei quem fraudaueris, & gentilitatis vitia fidei studio & credentis operatione compenses. Ambr. lib. 1. Offic. cap 30.

d. Venit enim vt peccatum mundi tolleret, vulnera nostra curaret. Sed quia non omnes medicinā expetūt, sed plerique refugiunt ne medicamentis compungatur vis vlceris: ideo volentes curat, nō adstringit inuitos. Accipiunt igitur sanitatem, qui medicinā expetunt: illi autem qui refutant medicum, nec requirūt, bonitatem medici quā non experiuntur, sentire non possunt. Ambro. de interpel. lib. 4. ca. 2.

e. Latini interpretatur, id est, ducentas minas, hoc est libras: genus ponderis est, 60. siclos habens, qui faciūt obolos mille ducentos Budæus de asse.

f. Mensam quò danda erat pecunia, professionem ipsam religionis accipimus, quæ tanquam publicè proponitur ad vsum necessarium saluti. Inimicos ergo suos quos iubet ante se interfici, significat impietatē Iudæorum, qui ad eum cōuerti noluerunt. Aug. quæstio. euange. lib. 2. ca. 46.

g. Ergo in castello erat, & ligatus erat pullus cum asina. non poterat solui nisi iussu domini. Soluit eū manus apostolica, talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis & tu, vt possis ligatos soluere Nunc cōsideremus qui fuerint illi, qui errore detecto de paradiso eiecti, in castellum sint relegati Et vides quēadmodum quos mors expulerat, vita reuocauerit. Amb. in Luc. 19. li. 9.

†Psal. 117. d Matt. 23. d Abac. 2. c turbæ descendentium gaudentes laudare deum voce magna super omnibus quas vi-
derant virtutibus, 38 dicentes: † [h] Benedictus qui venit Rex in nomine domini, pax in
cœlo, & gloria in excelsis. 39 Et quidā Pharisęorum de turbis dixerūt ad illum: Magi-
†16. q. 7. Et hoc dixim9. G ster, increpa discipulos tuos. 40 Quib9 ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides
clamabūt. 41 Et vt appropinquauit, videns ciuitatē, fleuit super illam, dicens: † 42 Quia
si cognouisses, & tu. Et quidē in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autē abscondita
†Infra 21. b Matth. 24. a Marc. 13. a sunt ab oculis tuis: † 43 Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, &
circundabunt te & coāgustabunt te vndique, 44 & ad terram prosternent te, & filios
tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidē super lapidem, eo quòd non cogno-
†Matt. 21. b Marc. 11. d †Ioan. 2. d Isa. 56. c Iere. 7. b Ioan. 7. 8. 8. c ueris tempus visitationis tuæ. † 45 Et ingressus in templum, cœpit eiicere vendentes &
ementes, 46 dicens illis: Scriptum est: [i] † quia domus mea domus orationis est: vos au-
tem fecistis illam spelūcam latronum. 47 Et erat docēs quotidie in templo. Principes
autem sacerdotum & Scribæ & principes plebis quærebant illum perdere, 48 & non
inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

Potestatem suam Iudæis celat, illos sub vineæ agricolis locatæ parabola reprobos indicat, censum Cæsari debitum, resurrectionem expectandam, & se dei filium probat. XX.

An. do. 34. †Matt. 21. d Marc. 11. f A ET † factum est in vna dierum docente illo populum in templo & euangeli-
zante, conuenerunt principes sacerdotum & Scribæ cū senioribus, 2 & aiunt,
dicentes ad illum: Dic nobis, [a] in qua potestate hæc facis? Aut quis est qui de-
dit tibi hanc potestatem? 3 Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos &
ego vnum verbum. Respondete mihi: 4 Baptismus Ioannis de cœlo erat, an ex homi-
B nibus? 5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus de cœlo, dicet: Quare
ergo non credidistis illi? 6 Si autem dixerimus, ex hominibus, plebs vniuersa lapidabit
†Matt. 21. f Marc. 12. a †Isa. 5. a Iere. 2. d nos. Certi sunt enim Ioannem Prophetam esse. 7 Et responderunt se nescire vnde es-
set. 8 Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hæc facio. † 9 Cœpit au-
tem dicere ad plebem parabolam hanc: † [b] Homo quidam plantauit vineam, & loca-
uit eā colonis, & ipse peregre fuit multis temporibus. 10 Et in tēpore illo misit ad cul-
tores seruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserūt eum inanem. 11 Et
addidit alterum suum mittere. Illi autem hunc quoq; cædentes, & afficientes contu-
melia, dimiserunt inanem. 12 Et addidit tertium mittere, qui & illum vulnerantes eie-
cerunt. 13 Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum:
†Gen. 37. d C forsitan cum hunc viderint, verebuntur. 14 Quem cum vidissent coloni, cogitauerunt
intra se, dicentes: Hic est hæres. † occidamus illum: vt nostra fiat hæreditas. 15 Et eie-
ctum illum extra vineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ? 16 Ve-
†Matt. 21. b Marc. 12. b Psal. 117. c 1 Pet. 2. d Rom. 9. g Isa. 28. d Act. 4. b niet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.
17 Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: † Lapidem quem
reprobauerunt ædificātes, hic factus est in caput anguli? 18 Omnis qui ceciderit supra
illum lapidem, conquassabitur: supra quem autem ceciderit, comminuet illum. 19 Et
quærebant Principes sacerdotum & Scribæ mittere in illum manus illa hora, & ti-
†Matt. 22. c Marc. 12. b Io. 7. 8. & 8. c D muerunt populum. Cognouerunt enim quòd ad ipsos dixerit similitudinem hanc.
† 20 Et obseruantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, vt caperent eum in
sermone, & traderent illū principatui & potestati Præsidis. 21 Et interrogauerunt eū,
dicentes: Magister, scimus quia recte dicis & doces, & non accipis personam, sed viā
dei in veritate doces: 22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non? 23 Considerans au-
tem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? 24 Ostendite mihi denarium. Cu-
†Roma. 13. c 23. q. 2. Militare. Matt. 22. d Marc. 12. b E ius habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt: Cæsaris. 25 Et ait illis:
† [c] Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. 26 Et non potuerunt
†Deut. 25. b Matth 22. c Marc. 12. c verbum eius reprehendere coram plebe: & mirati in responso eius, tacuerunt. 27 Ac-
cesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interro-
gauerunt eum, 28 dicētes: Magister, Moyses scripsit nobis, † si frater alicuius mortuus

h. In nomine domini, hoc est à domino. Benedict9 qui venit à deo, Benedictus qui missus est à deo. Marcus autē addidit: Benedictū quod venit regnū in nomine patris nostri Dauid, vnde dicebant: Benedictum quod redit regnum patris nostri Dauid, quod venit in nomine domini, hoc est à deo. Euthym. in Matth.

i. Cum Iudæi à captiuitate reuersi proniores essent ad priuatarū ædium quàm dei templi exornatum, cōminatur illis Haggæ9 propheta: Vos quidem in domibus vndiq; habetis mansiones, domus autem mea deserta est. Quòd si illi9 templi neglectus tantam excitauit iram numinis, multo magis huius templi neglectus ad iracūdiam prouocabat dominum. Siquidem hoc templū est illo honoratius, quo plura habet sanctimoniæ symbola. Caue igitur committas vt templum dei fiat spelunca latronum. Chr. de anna & educa. Samue.

a. Quando dicunt ei, in qua potestate hæc facis? dubitant de dei potestate, & sub intelligi volunt diaboli esse quod facit. Addētes quoque: Quis tibi dedit hanc potestatē? manifestissimē dei filium negant, quē putant nō suis viribus, sed alienis signa facere. Hiero. Matth. 21.

b. Pleriq; varias significationes de vineæ appellatione deriuant. Sed euidenter Isaias vineā domini sabaoth domum Israel esse memorauit, Hanc vineam quis alius nisi deus condidit? Hic est ergo qui locauit, & peregre profectus est: nō quia ex loco ad locum profect9 est dominus, qui vbiq; semper præsēs est: sed quia præsentior est diligentib9, neglīgētibus abest. Multis autem temporibus absfuit, ne præpropera videretur exactio. Nam quò indulgētior liberalitas, eo īexcusabilior peruicacia. Amb. in Lu. c. 20

c. Hoc est imaginē Cæsaris Cæsari, quæ in nummo est, & imaginem dei deo, quæ in homine est: vt Cæsari quidem pecuniam reddas, deo temetipsum. Tert. de idol.

fuerit habens vxorem,& hic sine liberis fuerit,vt accipiat eum frater eius vxorem,& suscitet semen fratri suo. [d]29 Septem ergo fratres erant,& primus accepit vxorem, & mortuus est sine filiis.30 Et sequens accepit illã: & ipse mortuus est sine filio.31 Et tertius accepit illam,similiter & omnes septẽ,& non reliquerunt semen,& mortui sunt. 32 Nouissimè omnium mortua est & mulier.33 In resurrectione ergo cuius eorum erit vxor? Siquidẽ septem habuerunt eam vxorem.34 Et ait illis Iesus:Filij huius seculi nubunt,& traduntur ad nuptias:35 Illi vero qui digni habebuntur seculo illo,& resurrectione ex mortuis,neq; nubent, neq; ducent vxores:36 neq; enim vltra mori poterũt. †Æquales enim angelis sunt,& filij sunt dei,cum sint fili: resurrectionis.37 Quòd verò resurgant mortui,& Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit dominum, deũ Abraham,& deum Isaac,& deum Iacob.38 Deus autem non est mortuorum, sed viuorum. Omnes enim viuunt ei.39 Respondentes autem quidam Scribarum,dixerunt ei: Magister,bene dixisti.40 Et amplius non audebãt eum quicquam interrogare.41 Dixit autẽ ad illos: [c]Quomodo dicũt Christũ filium esse Dauid,42 & ipse Dauid dicit in libro Psalmorum: †Dixit dñs domino meo,sede à dextris meis,43 donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum?44 Dauid ergo dominum illum vocat,& quomodo filius eius est?45 Audiente autem omni populo dixit discipulis suis: †46 Attendite à Scribis qui volũt ambulare in stolis,& amant salutationes in foro,& [f]primas cathedras in Synagogis,& primos discubitus in conuiuiis: 47 qui deuorant domos viduarum,simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

d. Septem eos supponũt,vt magis videatur intricatum problema. Intentũ autem Sadducæorum erat,vt siue vnius,siue omnium respõderet, statim opponerent, quod cum iterum futuræ essent nuptiæ, certè essent & puerperia,& nutritio infantum, quæstus pecuniarum,iudicia,bella, ægritudines,rursumq; mortes, & omnia quæ in præsenti vita habentur,& ita vita illa nõ erit alia ab ista. Quòd si eadem erit,ad quid futura est resurrectio? Itaque nõ erit resurrectio. Respõdit Christus: Erratis non intelligẽtes scripturas propheticas. Euthy. Matt. 22.

e. Ad passionẽ accessurus propediem,suam prædicat diuinitatem: idq; non admodum apertè nec iactanter,sed modestè. Interrogat enim illos,& perplexos reddit: finitq; ratiocinari quid consectaneum. Dauid enim,inquit,dominum vocat,& quomodo filius eius est purus? Theophy. ibid.

f. Mõstrosa res,gradus summus,& animus infimus: sedes prima,& vita ima: lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus,& fructus nullus: vultus grauis,& actus leuis: ingẽs autoritas & nutãs stabilitas Bernard. de considera. lib. 2.

Viduam in gazophylacium mittentem cæteris præfert,templum prædicit euertendum, & ciuitatem solo æquandam cum ciuium summa miseria, & signa iudicium præcedentia interim futura. XXI.

RESpiciens †autem vidit eos qui mittebant munera sua in [a]gazophylacium diuites.2 Vidit autem & quãdam viduam pauperculam mittentem [b] æra minuta duo.3 Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plusquam omnes misit.4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera dei, hæc autem ex eo quod deest illi omnem victum suum quem habuit,misit.5 Et quibusdam dicentibus de templo quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset,dixit: †6 Hæc quæ videtis, venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. 7 Interrogauerunt autem illum dicentes: Præceptor,quãdo hæc erunt? & quod signũ cum fieri incipient?8 Qui dixit: †[c] Videte ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo,dicẽtes quia ego sum,& tempus appropinquauit. Nolite ire post eos.9 Cum autem audieritis prælia & seditiones,nolite terreri. Oportet primũ hæc fieri,sed nondum statim finis.10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentẽ, & regnum aduersus regnum,11 & terræ motus magni erunt per loca,& pestilentiæ,& fames: terroréſq; de cœlo & signa magna erũt.12 Sed ante hæc omnia †iniicient vobis manus suas,& persequentur,tradentes in Synagogas & custodias,trahẽtes ad reges & Præsides propter nomen meum.13 Continget autem vobis in testimonium.[d]14 Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis.15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam,cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri.16 Trademini autẽ à parentibus,& fratribus & cognatis & amicis: & morte afficient ex vobis.17 Et eritis odio omnibus hominibus propter nomẽ meum.18 Et capillus de capite vestro nõ peribit.[e]19 In patientia vestra possidebitis animas vestras. †20 Cum autem videritis circundari ab exercitu Ierusalẽ,tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.21 Tunc qui in Iudæa sunt,fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus,non intrent in eã:22 quia dies vltionis hi sunt,vt impleantur omnia quæ scripta sunt.23 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terrã,& ira populo huic.24 Et cadẽt in ore gladij,& captiui ducentur in omnes gentes. Et Ierusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum. †[f]25 Et erunt signa in sole & luna & stellis,& in terris pressura gentiũ præ confusione sonitus maris & fluctuum,26 arescentibus hominibus præ timore & expectatione quę superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. 27 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate.28 His autem fieri incipientibus,respicite,& leuate capita vestra † quoniam appropinquat redemptio vestra.29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneã,& omnes arbores:30 cum producunt iam ex se fructum,scitis quoniam prope est æstas.31 Ita & vos cum videritis hæc fieri,scitote quoniam prope est regnum dei. †32 Amen dico dico vobis,quia non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant.[g]33 Cœlum & terra transibunt,verba autem mea non transibunt. †34 Attendite autem vobis,ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa.35 Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. †36 Vigilate ergo omni tempore, orantes vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt,& stare ante filium hominis.37 Erat autem dieb⁹ docens in templo,noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur Oliueti.38 Et omnis populus mane Ibat ad eum in templo audire eum.

a. Gazophylacium interdũ dicitur arca ad reponẽdas oblationes,interdum locus illius arcæ,vt Ioã. 8. interdũ domus sacerdotum & Lectiarum iuxta templum vt Iere. 41. vt Ezech. 40. 44. & 3. Esd 8.

b. Denique duo æra viduæ illius diuitum muneribus prælulit: quia totum illa habuit, contulit: illi autem ex abundanti partem exiguam cõtulerunt. Affectus igitur diuitem collatione aut pauperem facit & pretiũ rebus imponit,& operi tuo. Amb. Offic. lib. 1. ca. 30.

c. Imprimis æstimo hoc prætermitti nõ oportere, vt consideremus quid interrogant apostoli, & sic melius intelligemus quid Christus respondit. Interrogant enim hæc duo apostoli: Quod signum erit destructionis Ierusalem,& quod signũ consũmationis mũdi in cõsummatione enim gentis Iudææ Ierusalem destructa est,quæ tamẽ videbatur esse Ierusalem,& non erat Chryso.

d. In quo quidem & credẽtium magna fiducia est, & culpa grauissima perfidorum,nec credere ei qui se opem suam daturum confitentibus polliceatur, nec rursus eum timere qui eternam pœnã negantibus cominatur. Cypria. Epist. li. 3. epist. 25.

e. Times ergo ne, pereas cuius capillus non peribit? sed & in patientia vestra possidebitis animas vestras Non enim esset patientia tua,si non ibi esset & voluntas tua in vestra patientia, sed vnde vestra? Nostrum est quod à nobis habetur: nostrũ & quod nobis donatur. Quomodo enim aliquid donas, nisi vt eius fiat cui donas? Augu. lib. 50. ho. hom. 14.

f. Sol obscurabitur, non è medio tolletur,sed Christi venientis luce superatus. Luna autẽ non dabit splendorem suũ & stellæ cadent tanquam nulli vsũi amplius futuræ. Nulla enim tũc erit nox. Pressuram gẽtium siue anxietatẽ, vocat turbationem. Nã absq; ventis resonabit præter naturam mare & fluctus eius. Arescentiam vero dicit mortem. Euthy. in Matt. 24.

g. Cœlũ & terra quo ad generationes cessabunt,& mutabuntur, fides autem non deficiet. Apparet autẽ hoc loco quòd ecclesiam omni creaturæ præferat. Ecclesia enim eius & verbũ ac euangelium nequaquã peribũt. Theoph. ibid.

Iudas cum Iudæis super Iesu traditione paciscitur,Christus cœna facta à Iuda post orationem in monte Iudæis traditur,ad Caipham ductus à Petro negatur,& facie velatus colaphis cæditur. XXII.

APpropinquabat †autem dies festus azymorum qui dicitur Pascha:2 & quærebant † Principes sacerdotum & scribæ quomodo eum interficerent: timebant enim plebem. †[a]3 Intrauit autẽ Sathanas in Iudam qui cognominabatur Scarioth,vnum de duodecim,4 & abiit & locutus est cum Principibus sacerdotũ & magistratibus,quemadmodum illum traderet eis.5 Et gauisi sunt,† & pacti sunt pecuniã illi dare: 6 & spopondit. Et quærebat opportunitatem vt traderet illum sine turbis. †7 Venit autem dies azymorum in qua necesse erat occidi Pascha. 8 Et misit Petrum & Ioannẽ,dicens: Euntes parate nobis Pascha,vt manducemus.9 At illi dixerunt: Vbi vis paremus?10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem,occurret vobis homo amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum in quam intrat,11 & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, [b] vbi Pascha cũ discipulis meis manducem?12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: & ibi parate.13 Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis,& parauerunt Pascha. †14 Et cũ facta esset hora,discubuit,& duodecim Apostoli cum eo.15 Et ait illis: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar.16 Dico autem vobis,quia ex hoc non manducabo illud,donec impleatur in regno dei. †17 Et accepto calice gratias egit,& dixit: Accipite,& diuidite inter vos.18 Dico enim vobis,quòd non bibam de generatione vitis,donec regnum dei veniat.19 Et accepto pane gratias egit, & fregit & dedit eis,dicens: [c]Hoc est corpus meum,quod pro vobis datur. † Hoc facite in meam commemorationem.20 Similiter & calicem postquam cœnauit,dicẽs: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo,qui pro vobis fundetur. 21 Veruntamen †ecce manus tradentis me,mecum est in mensa.22 Et quidem filius hominis secundũ quod definitum est vadit. Veruntamen væ homini illi per quẽ tradetur.23 Et ipsi cœperunt quærere inter se,quis esset ex eis qui hoc facturus esset.24 Facta est autem & contentio inter eos,quis eorum videretur esse maior.25 Dixit autem eis: † Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatẽ habent super eos,benefici vocantur.26 Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis,fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.27 Nam quis maior est,qui recumbit,an qui ministrat? Nónne qui recũbit? † Ego autem in medio vestrũm sum sicut qui ministrat.28 Vos autem estis qui permansistis mecũ in tentationibus meis.29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum,30 vt edatis & bibatis super mensam meam in regnò meo: &

a. Ecce ibi ostenditur quòd iam intrauerat Sathanas in Iudã. Prius ergo intrauerat immittendo in cor eius cogitationem qua traderet Christum: talis enim iam venerat ad cœnandũ. Nũc autem post panem intrauit in eum non ad hoc vt alienum tentaret, sed vt proprium possideret. Non autem,vt putant quidã negligenter legentes, tũc Iudas corpus accepit. Intelligendum est enim quòd ita omnibus eis distribuerat dominus sacramentũ corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat: sicut sanctus Lucas euidentissimè narrat. ac deinde ad hoc ventum est, vbi secundum narrationem Ioannis apertissimè dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit traditorem. Augu. tract. 62. in euange. Ioannis.

b. Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris,& sideribus illaturus, necessarium erat vt nobis in hac die sacramentũ corporis & sanguinis sui consecraret: vt coleretur iugiter per mysterium, quod semèl offerebatur in pretiũ vt quia quotidiana & indefessa curreret pro hominũ salute redẽptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio,& perennis illa victima viueret in memoria, vt semper esset præsens in gratia. Euseb. Emiss. hom. 5. de Pascha.

c. Si operatus est sermo cœlestis in fonte terreno,& in aliis rebus,non operatur in cœlestib⁹ sacramẽtis? Ergo didicisti quod ex pane corpus fiat Christi & quod vinũ & aqua in calicem mittitur,sed sic sanguis consecratione verbi cœlestis. Sed forte dicis: Speciẽ sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisti, ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, vt null⁹ horror cruoris sit,& pretiũ tamen operetur redemptionis. Didicisti ergo quia quod accipis est corpus Christi. Ambro. de sacra. li. 4. cap. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. 31 Ait autẽ dominus Simo-
ni: † [d]Simon, ecce sathanas expetiuit vos, vt cibraret sicut triticũ. † 32 Ego autẽ rogaui
pro te, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. D
33 Qui dixit ei: Dñe, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. 34 Et ille di-
xit: Dico tibi Petre, † non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. 35 Et dixit
eis: Quando misi vos sine sacculo & pera & calceamentis, nunquid aliquid defuit vo-
bis? At illi dixerunt: Nihil. 36 Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculũ, tollat, simili-
ter & perã. Et qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladiũ. 37 Dico enim vo-
bis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: † Et cum iniquis
deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finem habent. 38 At illi dixerunt: Dñe, [e]ecce
duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. † 39 Et egressus ibat secundum consuetudinẽ
in mõtem Oliuarum. Secuti sunt autem illũ & discipuli. 40 Et cum peruenisset ad lo-
cum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. 41 Et ipse auulsus est ab eis quantum E
iactus est lapidis: & positis genibus orabat, 42 dicens: Pater, si vis, transfer calicem istũ
à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. 43 Apparuit autẽ illi angelus de cę-
lo confortans eũ. Et factus in agonia, prolixius orabat. † 44 Et factus est sudor eius si-
cut guttæ sanguinis decurrẽtis in terram. 45 Et cum surrexisset ab oratione, & venisset
ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia. 46 Et ait illis: Quid dormitis?
Surgite, orate, ne intretis in tentationem. † 47 Adhuc eo loquente, ecce turba, & qui
vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu vt oscu
laretur eũ. † 48 Iesus autem dixit illi: Iuda, [f]osculo filiũ hominis tradis? 49 Videntes au-
tem ij qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Dñe, si percutimus in
gladio? † 50 Et percussit vnus ex illis seruũ principis sacerdotum, & amputauit auricu
lam eius dexteram. 51 Respondens autem Iesus, ait: [g] Sinite vsq; huc. Et cum tetigisset F
auriculam eius, sanauit eum. 52 Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se, principes
sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: † Quasi ad latronem existis cum gla-
diis & fustibus: † 53 Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus
in me. Sed hæc est hora vestra, [h] & potestas tenebrarum. 54 Comprehendentes autem
eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus vero sequebatur eum à lon-
ge. 55 Accenso autem igne in medio atrij, & circunsedentibus illis, erat Petrus in me-
dio eorum. 56 Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset
intuita, dixit: Et hic cũ illo erat. † 57 At ille negauit eum, dicẽs: Mulier, nõ noui illum.
58 Et post pusillum alius videns eũ, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non
sum. 59 Et interuallo facto quasi horæ vnius, alius quidam affirmabat, dicens: Vere &
hic cũ illo erat: nam & Galilæus est. 60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et con- G
tinuo adhuc illo loquente cantauit gallus. † 61 Et cõuersus dominus respexit Petrum.
† Et recordatus est Petrus verbi domini, sicut dixerat, quia priusquam gallus cantet,
ter me negabis, 62 Et egressus foras Petrus, [i] fleuit amare. † Et viri qui tenebant illum,
illudebant ei cædentes, 64 & velauerunt eum, & percutiebant faciem eius, & interro-
gauerunt eum, dicentes, Prophetiza, quis est qui te percussiit? 65 Et alia multa blasphe
mantes dicebant in eum. 67 Et vt factus est dies, conuenerunt seniores plebis & Prin-
cipes sacerdotum & Scribæ, & duxerunt illum in consilium suum, dicentes: † 68 Si tu
es Christus, dic nobis. Et ait illis: [k]Si vobis dixero, non credetis mihi: 69 si autem & in-
terrogauero, non respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc autem erit filius homi-
nis sedens à dextris virtutis dei. 70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui
ait: Vos dicitis, quia ego sum. 71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimo-
nium? Ipsi enim audiuimus de ore eius.

Pilato mane præsentatus & interrogatus innocens reperitur, attamen Barabba dimisso crucifigendus traditur, crucifixus ridetur, moritur, deponitur, & sepelitur. XXIII.

d. Quo ostenditur vtrunq; apud deum esse, & concussionem fidei, & protectionem, cum vtrunque ab eo petitur, concussio à diabolo, & protectio à filio: & vtique cũ filius dei protectionem fidei habet in sua potestate, quã à patre postulat. Tert. de fuga in persecutione. In græcis exempl. duplicatur vox Simon, ad maiorem attentionem excitandem.

e. Dicentibus Apostolis, Ecce duo gladij hic, non respondisset dominus satis est, sed nimis est. Vterque ergo ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius, & materialis. sed is quidem pro ecclesia, ille vero & ab ecclesia exercendus est. Ille sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussum imperatoris. Ber. de consid. lib. 4.

f. Hoc est, Charitatis insigne cõuertis ad signũ proditionis, & infidelitatis indicium? pacis pignore vteris ad officiũ crudelitatis? Amb. Hexaemerõ. li. 6. ca. 9

g. Quis latro detestabilior, quàm persecutor q venerat vt Christum occideret? Sed noluit se Christus persecutorũ defendi vulnere, qui voluit suo vulnere omnes sanare. Ambros. Offic. lib. 3. cap. 4.

h. Tenebras hic vocat diabolum: accepit enim & ipse tunc potestatem aduersus eum, similiter autem & Pilatus, cui dixit: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset de supernis. Tunc autem simul omnes vim ac potestatem acceperunt ipsum afflictionib' & morti subiiciendi, vt impleretur dispensatio salutaris incarnationis. Euthy. ibid.

i. Bonæ lachrymæ, quæ culpam lauant. Denique quos Iesus respicit, plorãt delictũ. Negauit primò Petrus, & nõ fleuit, quia nõ respexerat dominus. Negauit secundò, & non fleuit, quia adhuc non respexerat eum dominus. Negauit & tertiò, & respexit Iesus, & ille amarissimè fleuit. Augu. contra Pelagium & Cœlestinum. lib. 1. ca. 45 Post Ambros in Luc. lib. 10.

k. Etenim despiciebat insaniã eorum, & intrepidè eis loquebatur. Hinc autem manifestum quod inobedientes nullam vtilitatem percipiunt cum eis reuelãtur mysteria, sed maiorem cõdemnationem accipiũt: ideo illis occultanda sunt: nam hoc maioris est misericordię. Theoph. ibi.

† De pœ. di. 2 c. 1 § Vnde Dauid. De bapt. ca. Maiores. † Di. 21 c. 1. † Matt. 26. c. Marc. 14. c.
† Isa. 53. d Marc. 15. c
† Matt. 26. d Ioan. 18. a Marc. 14. d
† Dece. mi. In quadam.
† Matt. 26. d Marc. 14. d Ioan. 18. a
† Matt. 26. e Marc. 14. e Ioan. 18. b
† 24. q. 1. ca. Si Petrus.
† Matt. 26. e
† Matt. 26. f Marc. 14. f Ioan. 18. c
† 11. q. 3. Nõ solum.
† Matt. 26. g Marc. 14. g De pœ. di. 1. Cõuertimini. Porrò. † Matt. 26. g Marc. 14. g Ioan. 18. d † Matt. 27. a Marc. 15. a Ioan. 18. e Matth. 26. g Marc. 14. g

A Et † surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illũ ad Pilatum. 2 Cœperunt
autem accusare illum, dicentes: Hunc inuenimus subuertentem gentem no-
stram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum Regem
esse. † 3 Pilatus autem interrogauit eum, dicens: [b] Tu es Rex Iudæorum? At ille respõ-
dens, ait: Tu dicis. 4 Ait autem Pilatus ad Principes sacerdotum & turbas: Nihil in-
uenio causæ in homine. 5 At illi inualescebant, dicentes: Commouit populum docẽs
per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc. 6 Pilatus autem audiens Gali-
læam, interrogauit si homo Galilæus esset. 7 Et vt cognouit quòd de Herodis potesta
B te esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus. 8 Herodes
autem viso Iesu gauisus est valde. [c]Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum,
eo quòd audiret multa de eo: & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. 9 Interro-
gabat autem eum multis sermonibus, at ipse nihil illi respondebat. † 10 Stabant autem
Principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum. 11 Spreuit autem illum
Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. 12 Et
facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die, nam antea inimici erant adinuicem.
† 13 Pilatus autem cõuocatis Principibus sacerdotum, & Magistratibus, & plebe, 14 di-
xit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum, & ecce ego
coram vobis interrogans, † nullam causam inuenio in homine isto ex iis in quibus eũ
C accusatis: sed neque Herodes. Nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte
actum est ei. 16 Emendatum ergo illum dimittam. † 17 Necesse autem habebat dimit-
tere eis per diem festum, vnum. 18 Exclamauit autẽ simul vniuersa turba, dicens: Tol-
le hunc, & dimitte nobis Barabbam, 19 qui erat propter seditionem quandam factam
in ciuitate & homicidium, missus in carcerem. 20 Iterum autem Pilatus locutus est ad
eos, volens dimittere Iesum. 21 At illi succlamabant dicẽtes: Crucifige, crucifige eum.
22 Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis
inuenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam. 23 At illi instabant vocibus magnis
postulantes vt crucifigeretur: & inualescebant voces eorum. 24 Et Pilatus adiudica-
D uit fieri petitionem eorum. 25 Dimisit autem illis eum qui propter homicidium & se-
ditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum vero tradidit volũtati eo-
rum. 26 Et cum ducerent eum, † apprehenderunt Simonem quẽdam Cyrenensem ve-
nientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post Iesum. 27 Sequebatur autẽ
illum multa turba populi, & mulierũ, quæ plangebant & lamentabantur eum. 28 Cõ-
uersus autem ad illas Iesus, dixit: [d]Filiæ Ierusalẽ, nolite flere super me, sed super vos-
E ipsas flete, & super filios vestros: 29 quoniam ecce venient dies in quibus dicẽt: † Bea-
tæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. 30 Tunc in-
cipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, operite nos. 31 Quia si in viridi
ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo,
vt interficerentur. † 33 Et postquam venerunt in locum qui vocatur Caluariæ, ibi cru-
cifixerunt eum, & latrones, vnum à dextris, & alterum à sinistris. 34 Iesus autem dice-
bat: † Pater, dimitte illis. [e]Non enim sciunt quid faciunt. † Diuidentes vero vestimẽ-
ta eius, miserunt sortes. 35 Et stabat populus expectans: & deridebant eum Principes
cum eis, dicentes: Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus dei electus.
[f] 36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, 37 dicẽtes: Si tu
es Rex Iudæorum, saluum te fac. 38 Erat autem & superscriptio scripta super eũ literis
Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Iudæorũ. 39 Vnus autem de iis qui pende-
bant latronibus blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac teipsum, &
F nos. 40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times deum, qui in
eadem damnatione es? 41 Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: hic vero
nihil mali gessit. 42 Et dicebat ad Iesum: † Domine, memento mei cum veneris in re-
gnũ tuum. 43 Et dixit illi Iesus: [g]Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. † 44 Erat
autem ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in horam no-
nam. 45 Et obscuratus est sol, & velum templi scissum est medium. 46 Et clamans voce

An. do. 34. † Matt. 27. a Marc. 15. a Ioan. 18. f
† Matt. 27. b Marc. 15. a Ioan. 18. f
† Matt. 26. f Marc. 14. f
† Matt. 27. c Marc. 15. b
† Io. 18. g. 19. c Act. 13. c
† Matt. 27. b Marc. 15. a Ioan. 18. g Act. 3. c
† Matt. 27. d Marc. 15. b
† Sup. 21. d Sapien. 3. c Isa. 54. a Gal. 4. d Apo. 6. d. 9. b Osee 10. c † Matt. 27. d Marc. 15. d Ioan. 19. c † 24. quest. 1. Petrus. Matt. 27. f Marc. 15. f Ioan. 19. c
† 26. q. 6. Si Presbyter. De pœ. di. 7 Nullus. De cõ. di. 4. Baptismi vicem. † Matt. 27. g Marc. 15. f Ioan. 19. c

a. Vide dolum ac malitiam. Volentes enim Pilati iram exacuere aduersus Christũ, & abducere quò eum citi' occideret, defectionis ac tyrannidis crimẽ huic affingũt. Simul etiã vt timẽs Cæsarem Pilatus, etiam si vellet hunc à morte eripere, nõ posset. Euth. i Mat. 27. c.

b. Videtur autem mihi ista interrogatione quam facit erga Christũ, ridere Iudæorũ calumniam. Rem enim ipsam subsannat, dicẽs: Tu es Rex Iudęorum? Quasi sic dicat: Tu qui tã pauper, tã vilis tã destitut' auxilio tã nudus es, accusaris regnum ambire? Hoc autẽ deridẽtis est eos qui in his accusabant Iesum: quòd fingãt talem rem attentari ab homine tam nudo, & tam vili, ad quam tot diuitiis atq; præsidiis opus est. Theo. ibid.

c. Herode autem cupiente aliqua mirabilia eius videre, ipse tacuit, & nihil fecit: quia nec illi' crudelitas merebatur videre diuina, & dominus iactantiam declinabat. Et fortasse typicè in Herode omnes impij significantur: qui si legi nõ crediderint & prophetis, mirabilia Christi opera in euangelio quoque videre non possunt. Ad Herodẽ mittitur, ad Pilatum remittitur. Etsi vterque reum non pronũtiant, alienæ tamen crudelitatis studiis obsequuntur. Lauit enim Pilatus manus, sed facta non diluit. Iudex enĩ nec inuidiæ cedere debuit, nec timori, vt sanguinem innocẽtis morti addiceret. Ambr. in Luc. 23.

d. Ex hoc loco non deflendam Christi mortẽ hæretici contendunt. Cõtra quos Theophilus ibi: mandat Christus deplorantibus eũ in futura mala prospectum intendere, & super illis flere. Quasi diceret: Non tam super me flere quàm super vos, quia ratione malorum vobis imminentium habetis longe ampliorem flendi materiam & occasionem, quàm super meis tormẽtis, quæ deuicta morte cito finiuntur. Hæc ille.

e. Sed non excusantur qui nesciunt, cum scire nolunt quod debuerint cognoscere. Amb. de interpel. li. 5. c. 5

f. Illa quoque pręcipua fuit causa cur deus crucem maluerit, quòd illa eum exaltari fuit necesse, & omnibus gentibus passionem dei innotescere. Nã quoniam is qui patibulo suspẽditur, & conspicuus est omnibus & cæteris altior, crux potius electa est, quæ significaret illum tam conspicuũ tãmq; sublimen futurum, vt ad eũ cognoscendum pariter & colendum cunctę nationes ex omni orbe concurrerẽt. Lactan. lib. 4. ca. 20. de vera sapien.

g. Qui ab hominibus quærit, habet mercedem suam: qui autem à deo, habet vitam æternam, quam præstare non potest nisi autor æternitatis, iuxta illud: Amẽ dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Amb. Offic. lib. 2. cap. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

magna Ieſus,ait:Pater,†in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicẽs,ex-
pirauit.47 Videns autem Centurio quod factum fuerat,glorificauit deum,dicẽs: Ve-
re hic homo iuſtus erat. 48 Et omnis turba eorum qui ſimul aderant ad ſpectaculum
iſtud,& videbant quæ fiebant,h percutiẽtes pectora ſua reuertebantur.49 Stabant au- G
tem omnes noti eius à longe,& mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa,hæc vidẽ-
tes.†50 Et ecce vir nomine Ioſeph qui erat Decurio,vir bonus & iuſtus,51 hic nõ con-
ſenſerat conſilio & actibus eorum,ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat &
ipſe regnum dei.52 Hic acceſſit ad Pilatum,& petiit corpus Ieſu,53 & depoſitum inuo
luit in ſindone,& poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam po-
ſitus fuerat. 54 Et dies erat Paraſceues,& ſabbatum illuceſcebat. 55 Subſecutæ autem
mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmo-
dum poſitum erat corpus eius,56 & reuertentes parauerunt aromata & vnguenta, &
ſabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum.

†Pſal.30.a

†Matt.27.g Marc.15.g Ioan.19.g

h.Quia multi etiam ſe propter hæc facta cedebant, & pectus percutiebant, hoc ſummopere Iudæorũ ante oculos ponit crudelitatẽ. quibus enim cæteri flebant amarè,his illi gloriabãtur. Nã etſi magna ira dei, imò vero furore ea ſigna forẽt, tenebræ ſcilicet,dirupti lapides,reciſſum velum,motus terræ,nec timore tamẽ vllo repreſſi, nec miſericordia flexi ſunt. Chryſ.in Matt.homi.89.

Mulieres monumentum cum aromatibus viſitantes, Chriſtum audiunt ab angelis iam ſuſcitatum, quod audiens Petrus ipſe viſitans non inuenit. Ieſus autem peregrinantibus in Emaus ſe ſociat,& poſtea in medio vndecim palàm comedit, & tandem ipſis cernentibus in cœlum aſcendit.

XXIIII.

VNa†autem ſabbati a valde diluculo venerunt ad monumentum portantes A
quæ parauerant aromata:2 & inuenerunt lapidem reuolutum à monumẽ-
to,3 & ingreſſæ non inuenerunt corpus dñi Ieſu.4 Et factum eſt dum mente
conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgẽ-
ti.†5 Cum timerent autem,& declinarent vultum in terram,dixerunt ad illas: Quid
quæritis? viuentẽ cũ mortuis?6 Non eſt hic, ſed ſurrexit.Recordamini qualiter locu-
tus eſt vobis cum adhuc in Galilæa eſſet,7 dicens:† Quia oportet filium hominis tra-
di in manus hominum peccatorum,& crucifigi,b & die tertia reſurgere.† 8 Et recor-
datæ ſunt verborum eius, 9 & regreſſæ à monumento nuntiauerunt hæc omnia illis
vndecim,& cęteris omnibus.10 Erat autem Maria Magdalene,& Ioanna,& Maria Ia- B
cobi,& cæteræ quæ cum eis erant,quæ dicebant ad Apoſtolos hęc.11 Et viſa ſunt ante
illos ſicut deliramentum verba iſta,& non crediderunt illis. 12 Petrus autem ſurgens
cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina ſola poſita,& abiit,ſecũ
mirans quod factum fuerat.13 Et ecce†duo ex illis ibant ipſa die in caſtellũ quod erat
in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Ieruſalem,nomine Emaus,14 & ipſi loquebantur ad-
inuicem de iis omnibus quæ acciderant.15 Et factum eſt dum fabularentur, & ſecum
quærerent,& ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis. 16 Oculi autem eorum tenebã- C
tur ne eum agnoſcerent.17 Et ait,ad illos:Qui ſunt ij ſermones quos confertis adinui
cem ambulantes,& eſtis triſtes?18 Et reſpondens vnus cui nomen Cleophas,dixit ei:
c Tu ſolus peregrinus es in Ieruſalem,& non cognouiſti quæ facta ſunt in illa his die
bus? 19 Quibus ille dixit:Quæ?Et dixerunt: De Ieſu Nazareno,qui fuit vir propheta
potens in opere & ſermone corã deo & omni populo:20 Et quomodo eũ tradiderũt
ſummi ſacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis,& crucifixerunt eum.
21 Nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſrael, & nunc ſuper hæc om-
nia tertia dies eſt hodie,quòd hæc facta ſunt.22 Sed & mulieres quædã ex noſtris ter-
ruerunt nos,quæ ante lucem fuerunt ad monumentũ,23 & non inuento corpore eius,
venerunt dicentes ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe,qui dicunt eum viuere.24 Et D
abierunt quidã ex noſtris ad monumentum,& ita inuenerũt ſicut mulieres dixerunt,
ipſum vero non inuenerũt.25 Et ipſe dixit ad eos:O ſtulti & tardi corde ad credẽdum
in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ.26 Nõnne hæc oportuit pati Chriſtũ,& ita in-
trare in gloriã ſuam?27 Et incipiẽs à Moyſe & omnibus Prophetis,interpretabatur il-
lis in omnibus ſcripturis quę de ipſo erant.28 Et appropinquauerũt caſtello quò ibãt:
& ipſe ſe finxit longius ire.29 Et coegerunt illum,dicentes:Mane nobiſcum dñe,quo-
niam adueſperaſcit,& inclinata eſt iam dies. Et intrauit cũ illis.30 Et factum eſt dum E
recum-

An.do.34. †Matt.28.a Marc.16.a Ioan.20.a

†Matt.28.a Marc.16.a Ioan.20.a

†Matt.17.d Marc.9.c Sup.9.c †Matt.20.b Marc.16.b

†Marc.16.c

a.Quod alius euãgeliſta dicit,valde mane. Diluculũ eſt inter tenebras noctis & diei claritatem,in qua ſalus humano generi prouenit, fœlici vicinitate declaranda,more ſolis,qui proxima luce cõſurgẽs,roſeam præmittit auroram, vt gratia præclari ſplendoris preparatis oculis poſsit intueri quando tẽpus dominicæ reſurrectionis eluxit:vt tũc laudes Chriſti tota caneret ſecundum exemplum harũ fœminarum eccleſia:quando genus humanum exemplo ſuæ reſurrectionis animauit,quando vitam præſtitit,& lumen credulitatis infudit.Hiero.in Mar.16.c.

b.Surrexit igitur dominus triduanus. quomodo autẽ tres dies? Sexta hora paraſceues crucifixus eſt, ab illa vſq; ad nonam fuerunt tenebræ Per has mihi noctem intelligas. Iterum, à nona lux,id eſt dies:ecce diem.& noctem.Iterum nox paraſceues & dies ſabbati, ecce ſecundo diẽ & noctẽ. Nox quoque ſabbati,& diluculũ dominicę,iuxta Matthęum dicentem:quę illuceſcebat in vna ſabbatorũ A diluculo enim & dies totus numeratur. Ecce tertio diem & noctem.Theophy.ibi.

c.Apparuit & ipſis, factus eſt tertius viator, miſcuit cum eis amica colloquia, oculi eorum tenebantur ne agnoſcerent eum.Oportebat enim vt melius cor inſtrueretur.Cognitio differtur,quærit ab eis quid inter ſe loquerẽtur,vt quod ipſe ſciebat,illi faterentur. Et quod audiſtis: mirari cœperunt, quia de re clara & tã manifeſta velut à nſciẽte interrogabantur. Tu ſolus (inquiunt)peregrinus es in Ieruſalẽ,& neſcis quæ in ea facta ſunt? At ille dixit: Quæ? De Ieſu Nazareno, &c.Auguſt. Sermo.144.de tempore.

recumberet cum eis,accepit panẽ,& benedixit ac fregit,& porrigebat illis.31 Et aperti
ſunt oculi eorũ, d & cognouerunt eum:& ipſe euanuit ex oculis eorũ.32 Et dixerunt
adinuicem:Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & ape-
riret nobis ſcripturas?33 Et ſurgentes,eadem hora regreſſi ſunt in Ieruſalẽ, & inuene-
runt congregatos vndecim,& eos qui cum illis erant, 34 dicẽtes quòd ſurrexit domi-
nus verè,& apparuit Simoni.35 Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via,& quomodo
cognouerunt eum in fractione panis.† e 36 Dum autem hæc loquuntur,ſtetit Ieſus in
F medio eorũ,& dixit eis:Pax vobis,ego ſum,nolite timere.37 Conturbati vero & con
territi exiſtimabant ſe ſpiritum videre.38 Et dixit eis:Quid turbati eſtis, & cogitatio-
nes aſcendunt in corda veſtra?39 Videte manus meas & pedes,quia ego ipſe ſum.Pal-
pate & videte,quia ſpiritus carnem & oſſa nõ habet,ſicut me videtis habere.40 Et cũ
hoc dixiſſet,oſtendit eis manus & pedes.41 Adhuc autem illis non credentibus,& mi
rantibus præ gaudio,dixit:Habetis hic aliquid quod manducetur ? 42 At illi obtule-
runt ei partẽ piſcis aſſi,& fauum mellis.43 Et cum manducaſſet coram eis,ſumens re-
liquias dedit eis.44 Et dixit ad eos:Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos cũ adhuc
eſſem vobiſcũ,quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi &
G Prophetis & Pſalmis de me. 45 Tunc aperuit illis ſenſum , vt intelligerent ſcripturas,
46 & dixit eis:†Quoniam ſic ſcriptum eſt,& ſic oportebat Chriſtum pati,& reſurge-
re à mortuis tertia die , 47 & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem
peccatorum in omnes gentes:incipientibus ab Ieroſolyma.48 Vos autem teſtes eſtis
horum.†49 Et ego mittã promiſſum patris mei in vos:f vos autem ſedete in ciuitate,
quoaduſque induamini virtute ex alto. †50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam, &
eleuatis manibus ſuis benedixit eis.51 Et factum eſt dum benediceret illis,receſſit ab
eis,& ferebatur in cœlum.52 Et ipſi adorantes regreſſi ſunt in Ieruſalem cum gaudio
magno:& erant ſemper in templo laudantes & benedicentes deum.Amen.

†Matt.28.g Marc.16.c Ioan.20.c

†Act.17.a

†Ioan.15.d Act.1.a †Marc.16.g Act.1.b

d.Nos definimus deum natura cognoſcendũ, deinde doctrina recognoſcendum Natura ex operibus, doctrina ex prædicationibus. Tertull.aduerſ. Marc.lib.2.

e.Non ergo per incorpoream naturam, ſed per reſurrectionis corporeę qualitatem imperuia vſu clauſa penetrauit. Nã quod tangitur,corpꝰ eſt: in corpore autem reſurgemus. Seminatur enim corpꝰ animale, ſurgit corpus ſpiritalẽ.Sed illud ſubtilius,hoc craſsius: vtpote adhuc terrenę labis qualitate concretum.Nam quomodo non corpus in quo manebãt inſignia vulnerum, veſtigia cicatricũ, quæ dominus palpãda obtulit? Amb.ibid.

f.Conuerſamini ſimul Ieroſolymis,non ſeparati, propter imbecillitatem qua adhuc tenemini, & timorẽ veſtrum quoaduſq; induamini in modum armaturæ virtute ex alto cœlo vel alta diuinitate per prædictã ſpiritus ſancti deſcenſionẽ. Euthy.ibi.

VITA SANCTI IOANNIS PER diuum Hieronymum.

IOannes apoſtolus,quem Ieſus amauit plurimũ,filius Zebedæi,frater Iacobi apoſtoli,quem Herodes poſt paßionem domini decollauerat, nouißimus omniũ ſcripſit Euangelium,rogatus ab Aſiæ epiſcopis,aduerſus Cerinthum,alióſque hæreticos,& maxime tunc Ebionitarum dogma cõſurgens,qui aſſerunt Chriſtũ ante Mariam non fuiſſe, vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferunt,quòd cum legiſſet Matthæi,Marci, & Lucæ volumina,probauerit quidem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe firmauerit, ſed vnius tantùm anni in quo & paſſus eſt poſt carcerem Ioannis,hiſtoriam texuiſſe. Prætermiſſo itaque anno cuius acta à tribus expoſita fuerant,ſuperioris temporis antequam Ioannes clauderetur in carcerẽ,geſta narrauit:ſicut manifeſtum eſſe poterit iis qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint. Quæ res etiam διαφωνίαν,quæ videtur Ioannis eſſe cum cæteris,tollit. Scripſit autem & vnam epiſtolam,cuius exordium eſt: Quod fuit ab initio,quod audiuimus & vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus,& manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ:quæ ab vniuerſis eccleſiaſticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ,quarum principium eſt:Senior Electæ dominæ & natis eius,& ſequentis:Senior Caio chariſſimo,quem ego diligo in veritate:Ioannis preſbyteri aſſeruntur,cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur,& nonnulli putant duas memorias eiuſdem Ioannis Euangeliſtæ eſſe:ſuper qua re cum per ordinẽ ad Papiam auditorẽ eius ventum fuerit,diſſeremus.Quartodecimo igitur anno ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouẽte Domitiano,in Patmos inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſin, quam interpretantur Iuſtinus martyr,& Irenæus.Interfecto autem Domitiano,& actis eius ob nimiam crudelitatem à ſenatu reſciſsis,ſub Pertinace principe rediit Epheſum,ibíque vſque ad Traianum principẽ perſeuerans, totas Aſiæ fundauit rexítque eccleſias,& confractus ſenio,ſexageſimooctauo poſt paßionem domini anno mortuus iuxta eandem vrbem ſepultus eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INCIPIT PROLOGVS IN EVANGELIUM Ioannis.

Hic est Ioannes Euāgelista, vnus ex discipulis domini, qui virgo à deo electus est, quem de nuptiis volētem nubere vocauit deus. Cui virginitatis in hoc duplex testimonium datur in Euangelio: quòd & præ cæteris à deo dilectus dicitur, & huic matrem suam pendens in cruce cōmmēdauit dominus, vt virginem virgo seruaret. Denique manifestans in Euangelio, quòd erat ipse incorruptibilis verbi opus inchoans, solus verbum carnem factum esse, nec lumen à tenebris cōprehensum fuisse testatur. Primum signū ponens, quod in nuptiis fecit dominus, ostendens quòd ipse erat: vt legentibus demonstraret, quòd vbi dominus inuitatus sit, deficere nuptiarū vinum debeat, & veteribus immutatis, noua omnia quæ à Christo instituuntur, appareant. Hoc autem Euangeliū scripsit in Asia posteaquam in Patmos insula Apocalypsin scripserat: vt cui in principio canonis incorruptibile principiū prænotatur in Genesi, ei etiā incorruptibilis finis per virginem in Apocalypsi redderetur, dicente Christo: Ego sum α & ω. Et hic est Ioannes; qui sciens superuenisse diem recessus sui, conuocatis discipulis suis in Epheso, per multa signorum experimenta promens Christum, descendens in defossum sepulturæ suæ locum, facta oratione positus est ad patres suos, tam extraneus à dolore mortis, quàm à corruptione carnis inuenitur alienus. Tamen post omnes Euangelium scripsit, & hoc virgini debebatur. Quorum tamē vel scriptorum temporis dispositio, vel librorum ordinatio, ideò à nobis per singula nō exponitur, vt sciendi desiderio collato, & quærentibus fructus laboris, & deo magisterij doctrina seruetur.

Ioan.19.e
Ioan.1.a Ioan.2.d

Incipit Euangelium secundum Ioannem.

Christus ab æterno deus, & ex tempore homo, Ioannis Baptistæ etiam testimonio perhibetur, & quosdam discipulos vocat. Cap. I.

IN [a] principio erat verbū, & verbum erat apud deū, & deus A
erat verbū. 2 Hoc erat in principio apud deum. † [b] 3 Omnia
per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil quod factū
est. 4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominū: 5 & lux in te-
nebris lucet: & tenebrę eā non cōprehenderunt. † 6 Fuit ho-
mo missus à deo, cui nomē erat Ioannes. 7 Hic venit in testi-
monium, vt testimonium perhiberet de lumine, [c] vt omnes
crederent per illum, 8 Non erat ille lux, sed vt testimonium
perhiberet de lumine. † 9 Erat lux vera, quę illuminat omnē
hominem venientem in hunc mundū. 10 In mundo erat, &
mundus per ipsum factus est: & mundus eum non cognouit. 11 In propria venit, & sui B
eum non receperunt. † 12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatē [d] fi-
lios dei fieri, iis qui credunt in nomine eius. † 13 Qui non ex sanguinibus, neq; ex vo-
luntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. † 14 Et verbum caro factum
est, & habitauit in nobis. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre,
plenum gratiæ & veritatis. † 15 Ioannes testimoniū perhibet de ipso, & clamat dicēs:
Hic erat quem dixi, qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.
† 16 Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: 17 quia lex per
Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. † 18 Deum nemo vidit
vnquam: vnigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit. 19 Et hoc est testimo- C
nium Ioannis, quando miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum,
vt interrogarent eum: Tu quis es? 20 Et confessus est, & non negauit: & confessus est,
quia non sum ego Christus. 21 Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? & di-
xit: Non sum. Propheta es tu? & respondit: Non. 22 Dixerunt ergo ei: Quis es, vt re-
spōsum demus iis qui miserūt nos? Quid dicis de te ipso? 23 Ait: † [e] Ego vox claman-
tis in deserto, dirigite viā domini, sicut dixit Isaias Propheta. 24 Et qui missi fuerant,
erant

† 26.q.5.ca. Episcopi.
† Matt.3.a Marc.1.a Infr.3.d. De hæreti. Cum ex iniuncto.
† Dist.32. Cleros.
† De pœ.di. 4.Hanc se uitutem. † De cōs.di. 4.ca.Si quis autem. † Mat.1.c Luc.2.d † An.do.30.
† 1.Tim.6.d
† 1.Ioan.4.c 1.Tim.6.c Infr.5.f
† Isa.40.a Matt.3.a Marc.1.a Luc.3.a

a. Omnes autem hæreses hoc capitulo breui piscator noster exclusit. Quod enim erat in principio, nō includitur tempore, non principio præuenitur. Ergo Arius conticescat. Quod autem erat apud deū, non commixtione cōfunditur, sed manentis verbi apud patrem solida perfectione distīguitur, vt Sabellius obmutescat. Et deus erat verbū. Non ergo in prolatione sermonis hoc verbum est, sed in illa cœlestis designatione virtutis vt confitetur Fotinus, &c. Amb. de fide, lib. 1. ca. 5.

b. Vnde mirari me fateor hoc ita sētiri potuisse, quasi nos propriā personā verbi, quod est filius, negaremus, quem tot locis verum filiū de vero patre natum, non factum ingessimus. Nemo verbotenus nominat, quē vere esse in persona sua sæpius profitetur. Grego. Nazianze. de fide.

c Cū autem Christus huius testimonio nō egeret, subiungitur etiam causa testimonij, addit enim: Vt omnes crederēt per illū. Quēadmodum enim carne vestitus est, ne nuda diuinitate apposita oēs perderet: sic à quoque testimonio vsus est, vt Iudæi cognati Ioannis vocem audiētes per eā crederent facilius in eum de quo testificabat. Euthy. ibidem.

d. Filius dupliciter intelligitur, alius quidem secūdū naturā, eo q natus sit filius: alius autē secundū id quod factum est, reputatur filius. Secundū igitur naturā quæ est secundū cōditionē, oēs filij dei sumus: secūdū verò obedientiā & doctrinā nō oēs filij dei sunt, sed q credūt & faciūt eius volūtatē. Qui autē nō credūt, & non faciūt eius volūtatē, filij & angeli sunt diaboli, secūdū id q opera diaboli faciunt. Irenæ. lib. 4. cap. 79.

e. Ex ipsa vestra locutione cognoscitis quia prius vox sonat, vt verbū postmodū possit audiri. Ioannē ergo vocē esse asserit, quia verbū præcedit. Albin. in Ioan.

D erant ex Pharisęis. 25 Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu
non es Christus, neq; Elias, neque propheta? 26 Respondit eis Ioannes, dicens: Ego ba-
ptizo in aqua: medius autem vestrū stetit, quem vos nescitis. † 27 Ipse est qui post me
venturus est, qui ante me factus est, [f] cuius ego non sum dignus vt soluam eius corri-
giam calceamēti. 28 Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanē, vbi erat Ioannes ba-
ptizans, 29 Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus dei, ecce
qui tollit peccata mūdi. 30 Hic est de quo dixi: Post me venit vir, [g] qui ante me factus
E est, quia prior me erat, 31 & ego nesciebam eū. Sed vt manifestetur in Israel, propterea
veni ego in aqua baptizans. 32 Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: † Quia vidi
spiritum descendentem quasi [h] columbam de cœlo: & mansit super eum. 33 Et ego
nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: [i] Super quem vide-
ris spiritum descendentem, & manentē super eū, † hic est qui baptizat in spiritu san-
cto. 34 Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. 35 Altera die iterum
stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo. 36 Et respiciēs Iesum ambulantē, dixit: † Ec-
ce agnus dei. 37 Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & sequuti sunt Iesum.
[k] 38 Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui
F dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur interpretatum magister, vbi habitas? 39 Dicit eis: Ve-
nite & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret: & apud eum manserunt die illo.
Hora autem erat quasi decima. 40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri, vnus ex
duobus qui audierat à Ioanne, & secuti fuerāt eum. 41 Inuenit hic primū fratrem suū
Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. 42 Et ad-
duxit eum ad Iesum. [l] Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iohanna: tu
vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. 43 In crastinum voluit exire in Galilęā,
G & inuenit Philippum: & dicit ei Iesus: Sequere me. 44 Erat autē Philippus à Bethsaida
ciuitate Andreæ & Petri. 45 Inuenit Philippus Nathanael, & dixit ei: † Quem scripsit
Moyses in lege, & Prophetæ inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth. 46 Et dixit
ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.
47 Vidit Iesus Nathanael veniētem ad se, & dicit de eo: Ecce vere Israelita, in quo do-
lus non est. 48 Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Prius
quàm te Philippus vocaret, cū esses sub ficu, vidi te. 49 Respondit ei Nathanael, & ait:
Rabbi, tu es filius dei, tu es Rex Israel. 50 Respōdit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, vi-
di te sub ficu, credis: maius his videbis. 51 Et dicit ei: Amen amen dico vobis, videbitis
cœlum apertum, & † angelos dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.

Christus in nuptiis ex aqua vinum facit, inde Ierosolymam ascendens, negotiatores à templo eiicit. II.

A ET [a] die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi. 2 Vo-
catus est autem & Iesus & discipuli eius ad nuptias. 3 Et deficiente vino, dicit
mater Iesu ad eum: Vinum non habent. 4 Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi
est, mulier? Nondum venit hora mea. 5 Dicit mater eius ministris: Quodcunq; dixe-
rit vobis, facite. 6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationē
Iudæorum, capiētes singulæ [b] metretas binas vel ternas. 7 Dicit eis Iesus: Implete hy-
B drias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. 8 Et dicit eis Iesus: Haurite nunc,
& ferte [c] Architriclino. Et tulerunt. 9 Vt autem gustauit Architriclinus aquam vinū
factam, & non sciebat vnde esset, (ministri autem sciebant, qui hauserant aquam) vo-
cat sponsum Architriclinus, 10 & dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum po-
nit: & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti bonum vi-
num vsque adhuc. 11 Hoc fecit [d] initium signorum Iesus in Cana Galilææ: & manife-
stauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. † 12 Post hæc descendit Ca-
pharnaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non
C multis diebus. 13 Et prope erat [e] Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam,

† Matth.3.e Marc.1.b Luc.3.d Act.1.a.& 19.a
† De pœ.di. 2.c.Quærendum est. Matt.3.d Marc.1.b Luc.3.d † Dist.19. Secundum. De cōs.di. 4.ca.Aliud est. † De cōs.di. 3.Sextam sinodum.
† Gen.49.d Deut.18.c Isa.40.c.45.b. Iere.23.a Eze.34.17.f Danie.9.f
† Matt.24.c 28.d
Ann.do.31.
† Matt.4.d

f. Id est, non sum dignus incarnationis mysterium cōprehendere angustiis mentis humanæ, atque inopis vilitate sermonis absoluere. Ambros. de institutio. virginis, c.14.

g. Hoc est, factū est vt ante me esset, vt præponeretur mihi, qui prior me erat. August. super Numer. cap. 11.

h. Quare spiritus sicut columba descendit, nisi vt tu videres, nisi vt tu agnosceres columbam etiā illā quā Noe iustus emisit ex arca, istius colūbæ speciē fuisse, vt typū agnosceres sacramenti? Et fortasse dicas: cū illa vera colūba fuerit, hic quasi columba descēderit, quomodo illic speciē dicimus, hic veritatē? Sed quid tam verum quàm diuinitas, quę manet semper, creaturæ autem non potest veritas, sed species esse: quæ facile soluitur atque mutatur. Ambr. de iis qui mysteriis initiantur ca.4.

i. In eo manebat quē nulla corruptelæ carnalis impedimenta reuocabant quo minus incorruptæ & impermixtæ ordinem disciplinæ teneret: cuius caro nō vidit corruptionem. Amb. de Noe & arca, cap.3.

k. Hinc admoneri possum⁹ deū suis in nos beneficiis nostras non præuenire voluntates, sed à nobis incipiendum esse: sed cum nos prompto paratóque animo ad suscipiendā gratiā exhibemus, tunc multas affert nobis salutis occasiones. Chryso. ibi. homi. 17.

l. Respicit vt deum decet, qui corda & renes scrutatur, videtq; qui nihil ignorat, ad quantam & fidem & virtutem discipulus peruēturus sit: & antea quàm aliquid de eo quæsiuisset, tam ipsum quàm patrem eius nomine appellat, & hac re discipulum instruit eum se esse, qui cuncta etiam anteaquā fiant nouit. Cyril. ibid.

a. Quidam dicunt dominū post ieiunium aperte prædicasse, discipulos congregasse, ac sermonem domini in monte fecisse ante vini miraculum: quia legunt dominum cum discipulis inuitatum ad nuptias. Alij vero dicunt post ieiunium occultè prædicasse, & paucos discipulos congregasse per annum, & tunc cū illis paucis ad nuptias vocatum post annum: quod verius putamus, cum primum supra 30. attingeret annum. Comestor.

b. Metreta mensura est cōgiorum decem. Budæus li. de Asse.

c. Architriclinus, qui profectus est apparando conuiuio.

d. Publicū & manifestum, quandoquidem prius signa ediderat de virgine nascēdo, Magos stella ducendo, 40. diebus & totidem noctibus sine cibo ieiunādo, & plura nobis ignota quæ nō sunt scripta in libro hoc.

e. Secundum Pascha à baptismate Christi, quod fuit anno eius 31. quum esset. 29. an. & tres menses natus, secundū Comestorē: at secūdū Chry. 30. annus eius erat cū. 3. mēsibus. 31. anni, quod mihi verius videt, quū miraculū vini fecisse dicatur eodē quo fuerat die baptizatus, quū inciperet. 30. annum, anno reuoluto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† 14 & inuenit in templo vendentes oues & boues & columbas, & nummularios se-
dentes. 15 Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues
quoq; & boues: & nũmulariorum effudit ęs, & mensas subuertit. 16 Et iis qui colũbas
vendebant, dixit: Auferte ista hinc, † & nolite facere domum patris mei, domũ nego-
tiationis. 17 Recordati sunt vero discipuli eius quia scriptum est: Zelus domus tuæ co
medit me. 18 Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis
quia hæc facis? 19 Respõdit Iesus, & dixit eis: † Soluite templum hoc, & in tribus die-
bus excitabo illud. 20 Dixerũt ergo Iudæi: f Quadraginta & sex annis ædificatum est D
templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? 21 Ille autem dicebat de templo
corporis sui. 22 Cum ergo resurrexisset à mortuis, † recordati sunt discipuli eius quia
hoc dicebat, & crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Iesus. 23 Cum autem es-
set Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderũt in nomine eius, videntes signa
eius quę faciebat. 24 Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nos-
set omnes, 25 & quia opus ei non erat vt quis testimonium perhiberet de homine. Ip-
se enim sciebat quid esset in homine.

Nicodemus super regeneratione instruit: Iudæam lustruando baptizat, vnde Ioannis discipulos æmulantes Ioannes ipse arguit. III.

ERat autem homo ex Pharisæis Nicodemus nomine, princeps Iudæorũ. A
2 Hic venit ad Iesum a nocte, & dixit ei: † Rabbi, scimus quia à deo veni-
sti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit
deus cum eo. 3 Respondit Iesus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, † nisi
quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum dei. 4 Dicit ad eum Nicode-
mus: Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Nũquid potest in ventrem matris
suæ iteratò introire, & renasci? 5 Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, b † nisi quis
renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, c non potest introire in regnum dei. 6 Quod
natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. 7 Non mireris
quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. † 8 Siritus vbi vult spirat, & vocẽ eius audis,
sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. 9 Respon- B
dit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? 10 Respondit Iesus, & dixit
ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? 11 Amen amen dico tibi, quia quod scimus
loquimur, & quod vidimus testamur: & testimonium nostrum non accipitis. 12 Si
terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis! † 13 Et
nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, d filius hominis qui est in cœlo.
† 14 Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium ho-
minis: 15 vt omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat vitam æternam. † 16 Sic
enim deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit
eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. 17 Non enim misit deus filium suum in
mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. † 18 Qui credit in
eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in no-
mine vnigeniti filij dei. 19 Hoc est autem iudicium, quia † lux venit in mundum, & C
dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera.
† 20 Omnis enim qui male agit, odit lucem: & non venit ad lucem, vt non arguantur
opera eius. e 21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestẽtur opera eius:
quia in deo sunt facta. 22 Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iudęam terram, & il-
lic morabatur cum eis, † & baptizabat. † 23 Erat autem & Ioannes baptizans in f En-
non iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & veniebant & baptizabantur. 24 Non-
dum enim missus fuerat Ioannes in carcerem. 25 Facta est autem quęstio ex discipulis
Ioannis cum Iudæis de purificatione. 26 Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rab
bi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat,
& omnes veniunt ad eum. 27 Respondit Ioannes, & dixit: Non potest homo accipere
quicquam, nisi fuerit ei datum de cœlo. 28 Ipsi vos mihi testimoniũ perhibetis quòd D
dixe-

f. Sub secundo enim Darij anno inceptum est, & per 46 an. constructum, sub vndecimo Xerxis anno consummatum est. Prosper. Et verius anno Cyri. 24. inceptum esse cõpertum habemus vsq; ad 30. annum Darij filij Hydaspis: ad quem sunt anni 46. à quo ad Christum natum sunt 490. anni ex 70. hebdomadibus emergentes.

a. Cum esset magister in Israel, & inter magnates vnus, palàm discere erubuit, & ideo nocte venit.
b. Vtique nullũ excipit, nõ infantẽ, nõ aliqua præuentum necessitate. Ambr. de Abraham. lib. 2. ca. 11.
c. Nec putes quod etiam si omnem pietatẽ colas, omnémq; iustitiam, baptismũ vero non accipias, spẽ possis habere apud deum: imò potius maiore pœna dignus erit qui bona opera nõ bene operatur. Deus autẽ iussit omnem colentem se baptismo consignari. Clemẽs lib. 6 Recognitionum.
d. Ac si dicat: Ne arbitreris ita me magistrum esse, vt multi prophetarum, quia à terra sunt: quoniam ex cœlo venio, quò nemo prophetarum ascendit, ego illic habitò, & non solùm, sed & vbique. Chrys. Vel cum Christus sit caput, sancti autem membra, necesse est vt sequãtur membra quò caput precedit: vt sit in cœlo corporis Christi plenitudo. Eucherius.
e. Ecce hic opera hominis in deo facta legimus, & ad substãtiam tamen diuinam referre non possumus. Sed aut per ipsum facta cognoscimus, vt est illud Apostolicum, quod omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Ambr. de fide. lib. 3. ca. 3.
f. Ennon in 8. lapide Scythopolis, quæ & Bethsan dicta, in qua Philisthæi Saulis & natorum cadauera capitibus truncata, in Iudæorũ contumeliam suspenderũt, vt 1. Reg. vltimo: distátque à Ierosolymis 37. leucis cũ semisse. Est & alia Ennon, quę & Gehennon, in suburbiis Ierosolymæ, ad radices montis Moriæ, vbi erat idolum Moloch æneum, cuius facies vituli, pars reliqua hominis porrectis manibus ad recipiendum pueros immolandos paratis: vnde Gehenna locus tormẽtorum, & sæpius pro inferno, ab illa valle Gehennon dicta.

† Matt. 21. b Marc. 11. d Luc. 19. g 45. dist. Cum beatus. 22. d. Eiiciẽs ca. Quid est 1. q. 3. ca. Ex multis. 2. q. 7. c. Accusatio. † 19. q. 3. ca. Quoniam. Psal. 68. b † Matt. 26. f & 27. e Marc. 14. f. & 15. c † Psal. 3. b 56. c

Ann. do. 31. † Infr. 7. g Matt. 22. c † De cõs. di. 4. Filius. Nõ dubito. † De bapt. Maiores. Non vt apponeres. Debitum. † De renũ. Nisi cum pridem. † Ephe. 4. b † Num. 21. c Infr. 12. c † 1. Ioan. 4. b † De pœ. di. 4. ca. Benedictus. † Sup. 1. a † De cõs. di. 4. c. Quãdo ab Ierosolymis, de offi. dele. c. Coafuluit. 18. quæst. 2. c. Perniciosa. † De cõs. di. 4. Quando ab Ierosolymis. † Matt. 3. b Luc. 3. a Matt. 4. d Marc. 1. c 1. Ioan. 4. c Sup. 1. c

dixerim, Nõ sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. 29 Qui habet spõsam,
sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem
sponsi. 30 Hoc ergo gaudium meum impletum est. g Illum oportet crescere, me autẽ
minui. 31 Qui de sursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de ter-
ra loquitur: qui de cœlo venit, super omnes est. 32 Et quod vidit, & audiuit, hoc testa-
tur: & testimonium eius nemo accipit. 33 Qui autem acceperit eius testimoniũ, † si-
gnauit quia deus verax est. 34 Quem enim misit deus, verba dei loquitur. Non enim
ad mẽsuram dat deus spiritum. 35 Pater diligit filium, † & omnia dedit in manu eius.
† 36 Qui credit in filium, habet vitam æternam: † qui autem incredulus est filio, non
videbit vitam, sed ira dei manet super eum.

Iesus itinere fatigatus cum Samaritana loquitur, in Cana Galilææ Reguli puerum sanat. IIII.

A VT ergo cognouit Iesus quia audierunt Pharisæi quòd Iesus plures discipu-
los facit † & baptizat quàm Ioannes, 2 (quanquam Iesus non baptizaret,
sed discipuli eius) 3 reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam. 4 Opor-
tebat autem eum transire per mediam Samariam. 5 Venit ergo in ciuita-
tem Samariæ quæ dicitur a Sychar, † iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio
suo. 6 Erat autem ibi fons Iacob. Iesus autẽ fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fon-
tem. Hora autem erat quasi sexta. 7 Venit autem mulier de Samaria haurire aquã. Di-
cit ei Iesus: Da mihi bibere. 8 Discipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos eme-
rẽt. 9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cum sis, bibere à me
B poscis, quæ sum mulier Samaritana? Nõ enim coutũtur Iudæi Samaritanis. 10 Respõ-
dit Iesus, & dixit ei: Si scires donũ dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu for-
sitan petisses ab eo, & dedisset tibi b aquã viuam. 11 Dicit ei mulier: Domine, neque in
quo haurias habes, & puteus altus est: vnde ergo habes aquam viuam? 12 Nunquid tu
maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, &
pecora eius? 13 Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.
† c Qui autẽ biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: 14 sed aqua quã
ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 15 Dicit ad eum mulier:
C Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam, neque veniam huc haurire. 16 Dicit ei
Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. 17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo
virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo virum. 18 Quinque enim viros ha-
buisti, & nunc quem habes, non est tuus vir. Hoc verè dixisti. 19 Dicit ei mulier: Do-
mine, video quia Propheta es tu. 20 Patres nostri in mõte hoc adorauerũt: & vos dici-
tis, quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet. 21 Dicit ei Iesus: Mulier, crede mi-
hi: † quia venit hora quando d neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis
patrem. † 22 Vos adoratis quod nescitis, e nos adoramus quod scimus, quia salus ex
Iudæis est. 23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem
D in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit qui adorẽt eum. † 24 Spiritus est deus:
& eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. 25 Dicit ei mulier: Scio
quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit: ille nobis annuntiabit om
nia. 26 Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor tecum. 27 Et continuo venerunt discipuli
eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit, quid quæris,
aut quid loqueris cum ea? f 28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in ciuita-
tem, & dicit illis hominibus: 29 Venite, & videte hominẽ qui dixit mihi omnia quæ-
cunque feci. Nunquid ipse est Christus? 30 Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad
eum. 31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca. 32 Ille autem dixit
eis: Ego cibũ habeo manducare quem vos nescitis. 33 Dicebant ergo discipuli adinui-
E cem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? 34 Dicit eis Iesus: g † Meus cibus est, vt fa-
ciam volũtatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. 35 Nónne vos dicitis, quòd
adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis, † leuate oculos vestros,

† Rom. 3. a Infr. 8. c † Matt. 11. g Luc. 10. f Infr. 16. c † 1. Ioan. 5. b † Isa. 21. a Abac. 2. a

Ann. do. 31. † De cõs. di. 4. c. Quãdo ab Ierosolymis. † Gene. 48. d Iosu. 24. g † Ioan. 7. f De pœ. di. 2. c. Charitas. Infr. 6. d † Deut. 12. a † 4. Reg. 17. f. g Luc. 9. e 1. Cor. 3. d 2. Cor. 3. d † 14. q. 3. ca. Quid. vir. † De pœ. di. 1. Inter hæc. † Isa. 40. g f. b Luc. 10. a

g. Vide vocis sonũ pertrãseũtem, & verbi gloriã permanentem: illum oportet crescere: quia cum homo putaretur, deus erat: Ioannem autem minui, quia cũ deus crederetur, homo erat: & quia per omnem mundũ Christi euangelium dilatatur, & Ioannis prophetia finitur. Eusebius Emis. de S. Ioan. homi. 1.

a. Quæ prius Sichem à filio Emor in ea pro stupro Dinæ filiæ Iacob occiso, quæ antea dicebatur Salem, & inde dicta est Sichima, nũc autem dicitur Neapolis nõ procul ab ea sepulchrũ, in quo ossa Ioseph humata leguntur. Iosue. vlt.
b. De qua Zacha. 14. Et erit in die illa, exibunt aquę viuæ de Ierusalem, hoc est, Euangelicæ doctrinæ sermo: qui quum profectus sit de Iudæa & Ierusalẽ disseminatus postea est in omnem terram. Euseb.
c. Quo & ipsum baptisma salutaris aquæ significatur: quod semel scilicet sumitur, nec rursus iteratur. Cypria. episto. lib. 2. episto. 3.
d. Quonã pacto nesciebãt Samaritani quod adorarent? Quoniam in certo & circunscripto loco esse, & quasi diuidi posset deum arbitrabãtur, ita eum colebant. Chryso. ibi. homil 32.
e. Ex persona quidẽ Iudęorum dictum est, sed non omnium Iudæorum: non reproborum Iudæorum, sed de qualibus fuerũt apostoli, quales fuerũt prophetæ, quales fuerunt omnes sancti, qui omnia sua vẽdiderunt, & pretia rerum suarũ ad pedes Apostolorum posuerunt. Non repulit enim deus plebem suam quam præsciuit. Albinus ibid.
f. Non ergo imitandus est ille seruus, qui talentum obruit, sed multiplicãda sunt quæ accepimus, quod probè nobilis illa mulier fecit, quæ Samaritanis omnibus quod accepit, proposuit, quæ non aquam à terrestri hausit fonte, nec terrestrẽ hydriam domum reportauit, sed cœlesti saluatoris gratia & doctrina plena ad docẽdos alios profecta est. Cyril. ibi.
g. Quis autem iucundior cibus quàm facere volũtatem dei? Quem cibum sibi solum dominus abundare memorabat, sicut scriptum est in euangelio: Meus cibus est, &c. Ambros. offic lib. 1. cap. 31. Et est cibus mentis quo epulatur anima, de quo ait dominus: Meus cibus est, &c. Hic cibus angelorum est, vt diuino famulentur imperio. Nulla illis cura mensarum, nullus cõuiuiorum vsus, nullæ repositæ epulæ, nullus vini potus aut siceræ, nulla distensio corporis, nulla ventris offensio. Idem de Elia & ieiunio, ca. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

& videte regiones,quia albæ ſunt iam ad meſſem. 30 Et qui metit,mercedẽ accipit, &
congregat fructum in vitam æternam:vt & qui ſeminat,ſimul gaudeat, & qui metit.
37 In hoc enim eſt verbũ verũ,quia alius eſt qui ſeminat,& alius eſt qui metit. 38 Ego
miſi vos metere quod vos non laboraſtis. Alij laborauerunt,& vos in labores eorum
introiſtis. 39 Ex ciuitate autẽ illa multi crediderunt in eũ Samaritanorũ propter verbũ
mulieris teſtimoniũ perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcunq; feci. 40 Cum ve- F
niſſent ergo ad illũ Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret. h Et manſit ibi duos
dies. 41 Et multo plures crediderunt in eum propter ſermonẽ eius: 42 & mulieri dice-
bant,quia iam nõ propter tuam loquelam credimus. Ipſi enim audiuimus, & ſcimus
quia hic eſt verè ſaluator mũdi. 43 Poſt duos autẽ dies exiit inde, & abiit in Galilæã.
† 44 Ipſe enim Ieſus teſtimoniũ perhibuit,quia propheta in ſua patria honorẽ nõ ha-
bet. 45 Cũ ergo veniſſet in Galilæam,† exceperunt eum Galilęi,cum omnia vidiſſent
quæ fecerat Ieroſolymis in die feſto. Et ipſi enim venerant ad diem feſtum. 46 Venit
ergo iterũ in Cana Galilææ,vbi fecit aquam vinum. i Et erat quidam Regulus,cuius
filius infirmabatur Capharnaũ. 47 Hic cũ audiſſet quia Ieſus adueniret à Iudęa in Ga
lilæam,abiit ad eum,& rogabat eum vt deſcenderet & ſanaret filium eius. Incipiebat G
enim mori. 48 Dixit ergo Ieſus ad eum: k Niſi ſigna & prodigia videritis, nõ creditis.
49 Dicit ad eũ Regulus:Domine,deſcende priuſquã moriatur filius meus. 50 Dicit ei
Ieſus:Vade,filius tuus viuit.Credidit homo ſermoni quẽ dixit ei Ieſus, & ibat. 51 Iam
autem eo deſcendente ſerui occurrerunt ei,& nuntiauerunt dicentes, quia filius eius
viueret. 52 Interrogabat ergo horã ab eis in qua melius habuerit.Et dixerunt ei, quia
heri hora ſeptima reliquit eũ febris. 53 Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua
dixit ei Ieſus,filius tuus viuit,& credidit ipſe,& domus eius tota. 54 Hoc iterum ſecũ-
dum ſignum fecit Ieſus cum veniſſet à Iudæa in Galilæam.

† Matt.4.d Matt.13.g Marc.6.a Luc.4.c † Matt.4.b Marc.1.b Luc.4.c

h. Ideo & fidẽ operibus cõmonſtrantes obſecrabãt illum vt perpetuò apud ipſos eſſet. Manere enim hoc, ſignificat perpetuum domicilium apud illos habere. Verùm ille in hoc non obtemperat, ſed ad duos tantũ dies manet: vnde & multo plures crediderunt propter doctrinam eius. Theophy. ibib.

i. Siue quia regio eſſet genere, ſiue quòd alia principatus dignitate fungeretur, regulus appellabatur. Chryſoſt. ibid. hom. 34.

k. Arguit hominem in fide tepidũ,& frigidum,aut omnino nullius fidei, ſed tentare cupientem de ſanitate filij ſui,qualis eſſet Chriſtus, quis eſſet, & quantum poſſet. Verba enim rogantis audiuimus, cor diſſidentis nõ videmus: ſed ille pronuntiauit,qui & verba audiuit, & cor inſpexit. Auguſt. ibi. Tract. 16.

Languidus ad piſcinam ſanatus,Iudæis hoc ſe à Chriſto conſequutum fuiſſe nuntiat,
quod Chriſtus ſe à patre habere probat. V.

POſt hæc erat dies feſtus Iudæorum,& aſcẽdit Ieſus Ieroſolymam. 2 Eſt au- A
tem Ieroſolymis * Probatica piſcina,quæ cognominatur Hebraicè a Beth-
ſaida,quinque porticus habens. 3 In his iacebat multitudo magna languen-
tium,cœcorum,claudorum,aridorum,expectantium aquæ motum. 4 An-
gelus autem domini deſcẽdebat ſecundum tempus in piſcinam,& mouebatur aqua:
& qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ,ſanus fiebat,à quacunque
detinebatur infirmitate. b 5 Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos ha-
bens in infirmitate ſua. 6 Hunc cum vidiſſet Ieſus iacentem,& cognouiſſet quia iam
multum tempus haberet,dicit ei: Vis ſanus fieri? 7 Reſpondit ei languidus: Domine, B
c hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam. Dum ve-
nio enim ego,alius ante me deſcendit. 8 Dicit ei Ieſus:† Surge, tolle grabatum tuum,
& ambula. 9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille,& ſuſtulit grabatum ſuum,& ambu-
labat. Erat autem ſabbatum in die illo. 10 Dicebant ergo Iudæi illi qui ſanatus fue-
rat:Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum. 11 Reſpondit eis: Qui me ſa-
num fecit, ille mihi dixit: tolle grabatum tuum, & ambula. 12 Interrogauerũt ergo
eum:Quis eſt ille homo qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum,& ambula? 13 Is autẽ qui
ſanus fuerat effectus,neſciebat quis eſſet.Ieſus enim declinauit à turba cõſtituta in lo
co. 14 Poſtea inuenit eum Ieſus in templo,& dixit illi: † Ecce ſanus factus es, iam no-
li peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. 15 Abiit ille homo, & nuntiauit Iudæis
quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum. 16 Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum,quia
hæc faciebat in ſabbato. 17 Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus vſque modo opera-
tur,& ego operor. 18 Propterea ergo magis quærebant eũ Iudæi interficere, quia non C
ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens
deo. 19 Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis: Amen amen dico vobis, non poteſt fi-
lius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quæcunque enim
ille

Ann. do. p.

† Matt.9.b Marc.2.c Luc.5.c.

† De pœ. di. 3. ca. Adhuc De pœn. & remiſſio. Cum infirmitas.

* Ad probaticam, vel ſuper probaticam. Hieron.

a. Bethesda, hoc eſt domus effuſionis, ſiue decurſus aquarum fluctium à templo poſt immolatorum ablutionem. Probatica autẽ, id eſt ouina macellum erat venalium ouium, iuxta templũ, prope quod erat illa piſcina. Auguſt. ibid.

b Heri in lecto decũbebas, derelictus & neglectus, nec habebas hominẽ, qui cùm aqua turbata eſſet, te in piſcinam mitteret: hodie inueniſti hominem quidem & deum, ſeu potius deum hominem. Greg. Nazian. in ſanctum lauac.

c Vide vbi baptizaris, vnde ſit baptiſma niſi de cruce Chriſti, de morte Chriſti: ibi eſt omne myſteriũ, quia pro te paſſus eſt, in ipſo redimeris, in ipſo ſaluaberis. Hominem, inquit, non habeo, quia per hominẽ mors, & per hominẽ reſurrectio mortuorum. Non poterat deſcendere, nõ poterat ſaluari, qui nõ credebat quòd dominus Ieſus carnem ſuſcepiſſet ex virgine. Ambr. de ſacrament. lib. 1. cap. 2.

d. Operatur vſq; nũc: quia oĩa ex his generibus prius factis illis ſed diebus myſticis facit. Euch. Gene. 2. a

D ille fecerit,hæc & filius ſimiliter facit. 20 Pater enim diligit filiũ,& omnia demonſtat
ei quę ipſe facit:& maiora his demonſtrabit ei opera,vt vos miremini. e 21 Sicut enim
pater ſuſcitat mortuos & viuificat,ſic & filius quos vult viuificat. 22 Neq; enim pater
iudicat quẽquam,ſed omne iudiciũ dedit filio, 23 vt omnes honorificent filium, ſicut
honorificant patrem. Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui miſit
illũ. 24 Amen amen dico vobis,quia qui verbũ meum audit,& credit ei qui miſit me,
habet vitam æternam. Et in iudicium non venit,ſed tranſiet à morte in vitã. 25 Amen
amen dico vobis,quia venit hora,& nunc eſt,quãdo mortui audient vocem filij dei:
E & qui audierint, viuent. 26 Sicut enim pater habet vitã in ſemetipſo,ſic dedit & filio
habere vitã in ſemetipſo.† f 27 Et poteſtatẽ dedit ei iudicium facere,quia filius homi
nis eſt. 28 Nolite mirari hoc,quia venit hora in qua omnes qui in monumẽtis ſunt,au-
dient vocẽ filij dei: 29 &†procedẽt qui bona fecerũt,in reſurrectionem vitæ:qui vero
mala egerunt,in reſurrectionem iudicij.† 30 Non poſſum ego à meipſo facere quic-
quam. Sicut audio,iudico:& iudicium meum iuſtum eſt,† quia nõ quæro voluntatẽ
meam,ſed voluntatẽ eius qui miſit me. 31 Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo,te-
ſtimoniũ meum nõ eſt verum,† 32 Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me:& ſcio
F quia verũ eſt teſtimonium eius,quod perhibet de me. † 33 Vos miſiſtis ad Ioannẽ,&
teſtimoniũ perhibuit veritati. 34 Ego autẽ non ab homine teſtimonium accipio, ſed
hæc dico, vt vos ſalui ſitis. g Ille erat lucerna ardens & lucens. Vos autẽ voluiſtis ad
horã exultare in luce eius. 36 Ego autẽ habeo teſtimonium maius Ioanne.† h Opera
enim quæ dedit mihi pater vt perficiã ea,ipſa opera quæ ego facio,teſtimoniũ perhi-
bent de me,quia pater miſit me.† 37 Et qui miſit me pater,† ipſe teſtimonium perhi-
buit de me. Neq; vocẽ eius vnquã audiſtis,neq; ſpeciẽ eius vidiſtis. 38 Et verbũ eius nõ
G habetis in vobis manẽs,quia quẽ miſit ille,huic vos nõ creditis. 39 Scrutamini ſcriptu
ras,quia vos putatis in ipſis vitã æternã habere: Et illæ ſunt quæ teſtimoniũ perhibẽt
de me. 40 Et non vultis venire ad me,vt vitam habeatis. 41 Claritatẽ ab hominibus nõ
accipio, 42 ſed cognoui vos,quia dilectionem dei nõ habetis in vobis. i 43 Ego veni in
nomine patris mei,& non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo,illum accipie-
tis. 44 Quomodo vos poteſtis credere,qui gloriam abinuicem accipitis,† & gloriam
quæ à ſolo deo eſt,non quæritis? 45 Nolite putare quia ego accuſaturus ſum vos apud
patrem. Eſt qui accuſat vos Moyſes,in quo vos ſperatis. 46 Si enim crederetis Moyſi,
crederetis forſitan & mihi.† De me enim ille ſcripſit. 47 Si autẽ illius literis non cre-
ditis,quomodo verbis meis credetis?

† De pœ. di. 2. Charitas. † Matt.25.c Infr.8.d Infr.6.d Matt.3.d Sup.1.c † De cõſecr. di.3.c.ſi. † Infr.6.a † Infr.8.c † Matt.3.d Sup.1.c. † Infr.14.c † Infr.8.c † Matt.3.d 17.a † 1.Cor.4.a † Gene.3.c 22.d.49.b Deut.18.a

Quinque hominum milibus ſatiatis,Chriſtus in montem oraturus turbas fugit,ſuper
aquas orta tempeſtate ambulans,Capharnaum reſtitutus,veri panis myſte-
rium explicat. VI.

A POſt a hæc abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis. † 2 Et ſe-
quebatur eum multitudo magna, quia videbãt ſigna quæ faciebat ſuper
iis qui infirmabantur. † 3 Subiit ergo in montem Ieſus, & ibi ſedebat cũ
diſcipulis ſuis. 4 Erat autem proximum b Paſcha,dies feſtus Iudęorũ. 5 Cũ
ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus,& vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eum, dicit
ad Philippum:Vnde ememus panes vt manducent hi? 6 Hoc autẽ dicebat tentans eũ.
Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. 7 Reſpondit ei Philippus:Ducẽtorum denario-
rum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſq; modicum quid accipiat. 8 Dicit ei vnus
ex diſcipulis eius Andreas frater Simonis Petri: 9 Eſt puer vnus hic, qui habet quin-
que panes hordeaceos,& duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tãtos? 10 Dicit ergo Ie-
ſus:† Facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco Diſcubuerunt
ergo viri numero quaſi quinque milia.† 11 Accepit ergo Ieſus panes, c & cum gratias
B egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum volebant. 12 Vt
autem impleti ſunt,dixit diſcipulis ſuis: † Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne
pereant: 13 Collegerunt ergo,& impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex

Ann. do. 31. † 38. di. ca. 1. Matt.4.g Marc.3.b Luc.4.b † Matt.14.b Marc.6.e Luc.9.b † Matt.14.d Marc.6.e Luc.9.b † Matt.14.d 15.g Marc.6.f.8.a Luc.9.b † Diſt.36. Qui eccleſiaſticis.

e. Dic ergo quos viuificauerit filius, & pater viuificare noluerit? Cum autem filius, quos velit viuificet, & operatio vna ſit, vides quia non ſolum filius voluntatẽ patris, ſed etiam pater filij faciat voluntatem. Ambro. de fide lib. 2. cap. 3.

f. Puto nihil eſſe manifeſtius. Nam quia filius dei eſt, æqualis eſt patri, non accepit hanc poteſtatem iudicium faciendi: ſed habet illam cum patre in occulto. Accepit autem illã, vt boni & mali videãt eũ iudicãtẽ, quia filius hominis eſt. Viſio quippe filij hominis exhibetur & malis. Nam viſio formæ dei non niſi mundis corde, quia ipſi deum videbunt. Albi. ibid.

g. Magnum teſtimoniũ fratres mei. Magnus eſt enim cui perhibetur, ſed maior eſt ipſe qui perhibet. Ille, inquit, erat lucerna ardens & lucens. Eſt enim tantum lucere vanum, tãtũ ardere parũ, ardere & lucere perfectum. Bernar. in natiui. b. Ioan. Bap.

h. Siquidem Ioannis teſtimonium poterat quiſpiam calumniari tanquã ad gratiam factum, quãquam hoc vere dici non poterat aduerſus virum qui omni cũ diligentia ſuo fungebatur munere. Verũ opera Chriſti omni ſuſpicione libera cunctorum ora cõtentioſa obturabant. Euthy ibi.

i. Ad illud autẽ quod Chriſtus dixit, Ego veni in nomine patris mei, hoc ſcire oportet, quòd hoc ideo dixerit, vt principiũ ac cauſã ſui patrem eſſe demonſtraret. Ex eo vero quod dictũ eſt, Euntes baptizate in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, non eſt putandum vnum traditum eſſe nomẽ. Baſilius. Epiſt. 64.

a. Quænã iſta ſunt de quibus dixit poſt hæc? Mirabilis igitur medicus dominus in Ieroſolymis viſus eſt, qui triginta octo annorum ægrotũ nulla medicinã, nullo remedio, ſed ſolo verbo, vt Deus, poteſtate, nutu atque imperio ſuo curauit. Surge nanque dixit, & tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam. Verum quoniam ſabbatum erat, moleſtè tulerunt Iudæi, qui ruditati nimirum literali hærebant, qui magis peccati, quàm ægrotus ille morbi vinculis ſtringebãtur. Poſt hæc igitur omnia geſta ſimul & dicta, neceſſario ab Ieroſolymis abiit. Cyrillus ibid.

b. Scilicet tertiũ à Chriſti baptiſmo.

c. Quamobrem cum ſolus facit ſigna, nihil eiuſmodi dicit: præſente autem multitudine, ne deo & patri aduerſari putaretur, gratias agendo omnẽ penitus aufert ſuſpicionem, & dedit diſcumbentibus, & impleti ſunt. Ecce inter dominum & ſeruum differentia. Illi enim ad menſuram habentes gratiam, dimenſa faciebant miracula, deus autem abſoluta poteſtate, per quam abunde operatur. Chry. in Ioan. ho. 41.

Universidad de Deusto Biblioteca

quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus, quę superfuerunt iis qui mandu-
cauerant. 14 Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signũ, dicebant: Quia
hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum. † 15 Iesus ergo cum cognouisset
quia venturi essent vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in mõtem
ipse solus. 16 Vt autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare. 17 Et cum
ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum. Et tenebræ iam factæ erãt,
& non venerat ad eos Iesus. † 18 Mare autem vento magno flante exurgebat. 19 Cum
remigassent ergo quasi stadia vigintiquinq; aut triginta, d vident Iesum ambulantem
supra mare, & proximum naui fieri: & timuerunt. 20 Ille autem dicit eis: Ego sum, no
lite timere. 21 Voluerunt ergo accipere eum in nauim, & statim nauis fuit ad terram
quam ibant. 22 Altera die turba quæ stabat trans mare, vidit quia nauicula alia non C
erat ibi, nisi vna: & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauim, sed soli di-
scipuli eius abiissent. 23 Aliæ vero superuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum vbi
manducauerant panem, gratias agentes deo. 24 Cũ ergo vidisset turba quia Iesus non
esset ibi, neq; discipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaum quæ-
rentes Iesum. 25 Et cũ inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ve-
nisti? 26 Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amẽ dico vobis, e quæritis me, non quia vi-
distis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. 27 Operamini non cibũ
qui perit, sed qui permanet in vitã æternam, quam filius hominis dabit vobis. Hunc
enim pater signauit deus. 28 Dixerunt ergo ad eũ: Quid faciemus, vt operemur opera
dei? 29 Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est, opus dei, vt credatis in eum quem misit
ille. 30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, vt videamus & credamus tibi? D
Quid operaris? 31 Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est:
Panem de cœlo dedit eis mãducare. 32 Dixit ergo eis Iesus: † Amen amẽ dico vobis,
f non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo
verũ. g 33 Panis enim verus est, qui de cœlo descendit, & dat vitã mundo. 34 Dixerunt
ergo ad eũ: h Domine, semper da nobis panem hũc. 35 Dixit autem eis Iesus: Ego sum
panis vitæ. † Qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet in æternum.
36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & nõ credidistis. 37 Omne quod dat mihi pater,
ad me veniet: & eum qui venit ad me, nõ eiiciam foras: 38 quia descendi de cœlo, non
vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. 39 Hæc est enim vo-
luntas eius qui misit me patris, i vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed re-
suscitem illud in nouissimo die. 40 Hæc est enim voluntas patris mei qui misit me, vt E
omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ego resuscitabo
eum in nouissimo die. 41 Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset: Ego sum
panis viuus, qui de cœlo descendi. 42 Et dicebant: † Nõnne hic est filius Ioseph, cuius
nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, quia de cœlo descendi?
43 Respõdit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare in inuicem. † k 44 Nemo potest
venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouis-
simo die. † 45 Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audi-
uit à patre, & didicit, venit ad me. 46 Non quia patrem vidit quisquam, nisi is qui est à
deo, hic vidit patrem. 47 Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æter-
nam. l 48 Ego sum panis vitæ. † 49 Patres vestri manducauerunt manna in deserto, &
mortui sunt. 50 Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, nõ
moriatur. 51 Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc F
pane, viuet in æternum. † Et panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.
52 Litigabant ergo Iudæi adinuicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis car-
nem suam dare ad manducandum? 53 Dixit ergo eis Iesus: † Amen amen dico vobis,
nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebi-
tis vitam in vobis. 54 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, ha-
bet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. † 55 Caro enim mea ve-
rè est cibus, & sanguis meus verè est potus. 56 Qui manducat meam carnem, & bibit
meum

d. Ad eos ergo qui implent legẽ venit Iesus, & quomodo? calcans fluctus, omnes tumores mundi habens sub pedib9, omnes celsitudines seculi premens, & tamen tãtæ sunt tribulationes, vt etiam ipsi qui crediderũt in Iesum, & qui conantur perseuerare, expauescant, nec deficiant. Albi. ibid.

e. Vos quidem, inquit, quæritis me ꝓpter panes, quia cibũ illũ desideratis. Oportet autem vos non omnino deditos esse ventri sed maxime spiritualem agere curam, & non omnem solicitudinem in corporalem cibum insumere. Nam illum cibũ vocat qui perit. Theo. ibid.

f. Sed tamẽ panem illũ qui manducauerunt, omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca quam accipis, iste panis viuus qui de cœlo descendit, vitæ eternę substãtiã subministrat: & quicunque hunc panem manducauerit, non morietur in æternum: & corpus est Christi. Ambr. de iis qui mysteriis initiantur. cap. 8.

g. Sed caro non descendit è cœlo, hoc est, carnem assumpsit ĩ terris ex virgine. quomodo ergo descendit panis è cœlo, & panis viu9? Quia idẽ dominus noster Iesus Christus cõsors est & diuinitatis & corporis, & tu qui accipis panẽ diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento. Ambr. de sacramentis, lib. 6 ca. 1.

h. Hunc panem dedit Apostolis, vt diuiderent populo credentium, hodiéq; dat nobis eum, quem ipse quotidie sacerdos cõsecrat suis verbis. Hic ergo panis factus est esca sanctorum. Ambro. de benedictio patriarcharum, cap 6.

i. Totũ videlicet hominẽ, quem totum nascendo susceperat. Tũc ouis quæ perierat, & ĩ inferioribus oberrabat, humeris saluatoris tota portabitur: & quæ peccatis languida fuit, clemẽtia iudicis sustentabit. Tũc videbũt illum qui cõpũxerunt. Hier. ad Pammachiũ.

k Sed hoc ideo dictum est, vt illam fidem sine qua nemo ad Christum venit, ex patris haberi munere nouerimus, secundum illud: Beatus es Simõ Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Ambr. de voc. gent. lib. 2. cap. 9

l. Aduertimus igitur maioris esse virtutis gratiam q̃ naturã, & adhuc tamẽ propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd si tantum humana valuit benedictio vt naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa domini saluatoris operantur? Nam sacramentum istud quod accipis, Christi sermone cõficitur. Quòd si tantum valuit sermo Eliæ, vt ignẽ de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo vt species mutet elementorum? Ambro. de iis qui mysteriis initiantur. cap. 9.

† Matt.14.c Marc.6.g Luc.6.b
† Matt.14.c Marc.6.g
† Matt.16.a Marc.3.b 1.Ioan.3.d Psal.77.c Sap.16.c Exod.16.c Num.11.b Iudith.5.e Nehe.9.d † Eccle.14.e Matt.26.d Marc.14.d Luc.22.c Sup.5.c
† Matt.13.e Marc.6.a Luc.4.d Infr.7.b † 23.q.4.ca. Nabuchodonosor. in fine. † Isa.54.d Iere.31.f † Exod.6.d † De cõs. di. 2. c. Christ. Vtrum. † 24.q.1.ca. Audiuimus 1.Cor.11.e † De cõs. di. 2. c. Quia corpus. In quibus. Prima quidem. Quid est. & seq. De cel. miss. Cũ Marthe. De pœ. di. 4 c. Si ex bono. De cõs. di. 2. c. Vtrum sub figura. & seq. Matt.26.f Marc.14.g Luc.22.g

meum sanguinẽ, in me manet, & ego in illo. 57 Sicut misit me viuens pater, & ego vi-
uo propter patrẽ: & qui mãducat me, & ipse viuet propter me. 57 Hic est panis qui de
cœlo descẽdit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. m Qui
A manducat hunc panẽ, viuet in æternũ. † 59 Hęc dixit in Synagoga, docens in Caphar-
naum. 60 Multi ergo audiẽtes ex discipulis eius, dixerũt: † Durus est hic sermo. Et quis
potest eum audire? 61 Sciens autẽ Iesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc
discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filiũ hominis ascenden-
tem † vbi erat prius? 63 Spiritus est qui viuificat, caro nõ prodest quicquã. Verba quę
ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. 64 Sed sunt quidã ex vobis qui nõ credũt.
Sciebat enim ab initio Iesus qui essent nõ credentes, & quis traditurus esset eum 65 &
dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à
patre meo n 66 Ex hoc multi discipulorũ eius abierunt retro, & iam non cum illo am-
bulabant. 67 Dixit ergo Iesus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire? 68 Respõdit
ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quẽ ibimus? † Verba vitæ æternæ habes. 69 Et nos
B credimus & cognouimus quia tu es Christus filius dei. 70 Respondit ei Iesus: Nõnne
ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est? Dicebat autẽ de Iuda Simo-
nis Iscariote. Hic enim erat traditurus eum, cum esset vnus ex duodecim.

Christus Iudæorum furorem declinans versatur in Galilæa: occulte autem discipulos ad diem festum secutus, palàm in templo mirantibus cunctis prædicat. VII.

POst hæc autem ambulabat Iesus in Galilæam. Non enim volebat in Iudæã
ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. 2 Erat autem in proximo
dies festus Iudæorum. a † Scenophegia. 3 Dixerunt autem ad eum fratres
eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, & vt discipuli tui videant opera tua
C quæ facis. 4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palàm esse. Si hæc
facis, manifesta te ipsum mundo. 5 Neque enim fratres eius credebant in eum. 6 Dicit
ergo eis Iesus: Tempus meum nondum aduenit, tempus autem vestrum semper est
paratum. 7 Non potest mundus odisse vos. Me autem odit, quia ego testimoniũ per-
hibeo de illo, quia opera eius mala sunt. 8 Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego
enim non ascendam ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum
est. 9 Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa. 10 Vt autem ascenderunt fratres eius,
tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto. † 11 Iudæi
ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Vbi est ille? 12 Et murmur multum
de eo erat in turba. Quidam enim dicebant, quia bonus est: alij autem dicebant, non,
sed sedúcit turbas. 13 Nemo tamen palàm loquebátur de illo, propter metũ Iudęorum
D 14 Iam autẽ die festo * mediãte, ascendit Iesus in templum, & docébat. Et mirabántur
Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? 16 Respõdit eis Iesus, &
dixit: b Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si quis voluerit voluntátem
eius facere, cognoscet de doctrina, vtrum ex deo sit, an ego à meipso loquar. 18 Qui
à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam eius qui
misit eũ, hic verax est, & iniustitia in illo nõ est. † Nõnne Moyses dedit vobis legem?
Et nemo ex vobis facit legẽ, † Quid me quęritis interficere? 21 Respondit turba, & di-
xit: c Dęmonium habes, Quis te quærit interficere? Respõdit Iesus, & dixit eis: Vnum
op9 feci, & omnes miramini. 22 Propterea † Moyses dedit vobis circũcisionẽ, nõ quia
ex Moyse est, sed ex patribus. Et in sabbato circunciditis hominẽ. † 23 Si circuncisio-
nẽ accipit homo in sabbato, vt nõ soluatur lex Moysi, mihi cur indignamini, quia to-
tum hominem sanũ feci in sabbato? d 24 Nolite iudicare secundũ faciem, † sed iustum
iudicium iudicate. 25 Dicebãt ergo quidãm ex Ierosolymis: Nõnne hic est quẽ quæ-
runt interficere? 26 Ecce palàm loquitur, & nihil ei dicũt. Nunquid verè cognouerũt
principes quia hic est Christus? 27 sed hunc scimus vnde sit: Christus autem cum ve-
nerit, nemo scit vnde sit. Clamabat ergo Iesus in tẽplo docens, & dicens: Et me scitis
& vnde sim scitis: & à meipso nõ veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis

† 23.q.4.cap Nabuchodonosor. Mat.16.d † De co. di. 2. c. Prima.
† Sup.3.b
† De co. di. 2. c. Forte.
An. do. 33.
† Leui.23.f
† Sup.6.c
† Exod.20.a
† Sup.5.c
† Leui.12.a
† 15.q.1.cap. deo. § Hus ita.
† Deut.1.c

m. Hoc est, non de tẽporali vita nec de morte istius vitæ: tamẽ si panem meum acceperit, viuet in æternum. Ille enim accipit, qui se probat: qui autẽ sic accipit, nõ moritur peccatoris morte: quia panis hic remissio peccatorum est. Ambr. de benedictio. patriarcha. cap. 9.

n. Ille nõ increpuit recedẽtes, aut grauiter cõminatus est: sed magis conuersus ad apostolos suos, dixit: Nunquid & vos vultis abire? seruans scilicet legem qua homo libertati sue relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimetipsi vel mortem appetit, vel salutẽ. Petrus tamen super quem ædificata ab eodem domino fuerat ecclesia, vnus pro omnibus loquens & ecclesiæ voce respondens, ait. Domine, ad quem ibimus, &c. &, Nos credimus & cognouimus quoniam tu es filius dei viui. Significãs scilicet & ostẽdens eos qui à Christo recesserint, culpa sua perire: ecclesiam tamen quæ in Christum credat & quæ semel id quod cognouerit teneat, nunquam ab eo discedere: & eos esse Ecclesiã, qui in domo dei permanent. Cyprianus li. 1. Epist. epist. 3.

a. Scenopegia.) Respuit enim aspirationẽ apud Græcos, dicta à fingendis tabernaculis erat enim festum apud Hebræos in memoriã habitatiõis patrũ suorũ in deserto per 40. annos: & à 15. die Septembris vsq; ad 21. celebrabatur, vt patet Leui. 23.

*Medio, hoc est, quum iam medium festi esset, vt puta 18. die Septembris.

b Itaque Iudæi cum doctrinam eius secundum hominem quærerent & dicerẽt: Quomodo hic literas nouit, cum non didicerit? respondit Iesus, & dixit: Mea doctrina non est mea. Nam cum sine eruditione literarum doceat, non quasi homo sed vt deus videtur docere, qui doctrinam non didicerit, sed inuenerit. Adinuenit enim omnem viam disciplinæ, &c. Baruch. 3. Ambro. de fide libr. 2. ca. 4.

c. Hoc dicit turba volens rem gratam præstare magistratibus: & eũ qui omnem excedit honorem, iniuria afficiũt, in gratiam primatum qui iniuria digni erãt. Negant autem se illi procurare cædem propter sceleris grauitatẽ, & vt incautè deinceps ambulans traderetur insidiatoribus. Euthy. ibid.

d Non enim sibi diuina lectio contraria esse potest, sed intellectum sobriũ quærit. In conuersatione humana, dilectissimi fratres, sunt aliqua quæ rationabiliter reprehenduntur: sunt vero quædam quæ non sine peccato iudicantur. Aperta enim mala & iudicari & argui debent illa verò quæ ignoramus, & vtrum bono an malo animo fiant scire non possumus, iudicare penitus non debemus. Aug. Ser. 202. de tempore.

Universidad de Deusto Biblioteca

e. Hæc clauſula ſumpta eſt ex fine 8.cap.ſeq.

†29 Ego ſcio eum:[c] & ſi dixero quia neſcio eum,ero ſimilis vobis mẽdax.Sed ſcio eũ, A
quia ab ipſo ſum,& ipſe me miſit.†30 Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo
miſit in illum manus,quia nondum venerat hora eius.31 De turba autem multi credi
derunt in eum.Et dicebant:Chriſtus cũ venerit,nũquid plura ſigna faciet,quàm quæ
hic facit?32 Audierunt Phariſęi turbã murmurantẽ,de illo hęc,& miſerunt Principes
& phariſæi miniſtros,vt apprehenderent Ieſum.33 Dixit ergo eis Ieſus:[f] Adhuc modi-
cum tempus vobiſcum ſum,& vado ad eum qui me miſit.†34 Quęretis me,& nõ in-
uenietis:& vbi ego ſum,vos non poteſtis venire.35 Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetip-
ſos:Quò hic iturus eſt,quia non inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem gentiũ
iturus eſt,& docturus gentes?36 Quis eſt hic ſermo quẽ dixit:Quæretis me,& nõ in-
uenietis:& vbi ſum ego,vos nõ poteſtis venire?37 In nouiſſimo autem die magno fe- B
ſtiuitatis ſtabat Ieſus & clamabat,dicẽs: † Si quis ſitit,veniat ad me,& bibat. 38 Qui
credit in me(ſicut dicit ſcriptura)†[g] flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.39 Hoc
autẽ dixit de ſpiritu quẽ accepturi erant credẽtes in eum. [h] nondũ enim erat ſpiritus
datus, quia Ieſus nodũ erat glorificatus.40 Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſer-
mones eius,dicebant:Hic eſt verè Propheta.41 Alij dicebant:Hic eſt Chriſtus.Quidã
autem dicebãt:Nũquid à Galilæa venit Chriſtus?42 Nõnne ſcriptura dicit,† quia ex
ſemine Dauid,& de Bethleem caſtello vbi erat Dauid,venit Chriſtus?43 Diſsẽſio ita-
que facta eſt in turba propter eum.44 Quidã autem ex ipſis volebant apprehendere C
eum,ſed nemo miſit ſuper eum manus.45 Venerũt ergo miniſtri ad Põtifices & Pha-
riſæos,& dixerunt eis illi: Quare nõ adduxiſtis eum?46 Reſponderũt miniſtri: Nun-
quã ſic locutus eſt homo,ſicut hic loquitur homo. 47 Reſpõderũt ergo eis Phariſęi:
Nunquid & vos ſeducti eſtis?48 Nũquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut
ex Phariſæis?49 Sed turba hæc quæ nõ nouit legem, maledicti ſunt.†50 Dixit Nico-
demus ad eos ille qui venit ad eũ nocte , qui vnus erat ex ipſis:51 Nunquid lex noſtra
iudicat hominem,niſi prius audíerit ab ipſo,† & cognouerit quid faciat?52 Reſpõdé-
runt,& dixerunt ei : Nunquid & tu Galilæus es:† Scrutáre ſcriptúras,& vide quia à
Galilæa Prophéta non ſurgit.53 Et reuerſi ſunt vnuſquiſque in domum ſuam. D

† Infr.8.c.g. † Mat.21.g. Mar.11.b. Luc.19.g.20.c.& 22.a. † Infr.13.d. Mat.17.c. Luc.13.e. † Depæ.di.6.c.Qui ſitit. † Iſa.44.a. † Mich.5.a. Mat.2.a. † Sup.3.a. † Deut.17.b. 19.d. Sup.5.f.

f. Quod modo vultis facere,facturi eſtis,ſed nõ modo,quia modo nolo.Quare adhuc modo nolo?quia adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & tunc vado ad eum qui miſit me. Implere diſpẽſationem meã, &ſic peruenire ad paſsionẽ meam.Albinus ibidem.

g. Atq; vt magis poſsit eſſe manifeſtũ,quia non de calice,ſed de baptiſmo illic loquitur dominus,addidit ſcriptura dicens.Hoc autẽ dixit de ſpiritu &c.Cypr. Epiſt.lib.2.epiſt.3.

h. Non quòd non eſſet ſpiritus ſanctus, dicente domino ſaluatore: Si autem ego in ſpiritu ſancto eiicio dæmonia,filij veſtri in quo eiiciunt? ſed quia erat in domino, necdum in Apoſtolis tot⁹ morabatur.Quã obrem terrentur ad paſſionem eius, & negant, & Chriſtum ſe neſcire iurant. Poſtquam autem baptizãtur in ſpiritu ſancto, & infunditur in eos ſpiritus ſancti gratia,tũc liberè loquũtur ad principes Iudæorũ: Obedire magis deo oportet quàm hominibus:mortuos ſuſcitãt,inter flagella lætantur,fundunt ſanguinẽ pro Chriſto , & ſuppliciis coronantur.Hier.Hedibiæ quæſt.9.

Chriſtus adulteræ ignoſcit,ſe lucem & principium aſſerit,& ſine peccato.Abraham præceſsiſſe manifeſtat. VIII.

IEſus autem perrexit in montem Oliuéti,2 & diliculo iterum venit in tem-
plum : & omnis [a] populus venit ad eum , & ſedens docebat eos. [b] 3 Addu-
cunt autem Scribæ & Phariſęi mulierem deprehénſam in adulterio,& ſta-
tuérunt eam in medio,4 & dixerunt ei:Magiſter,hæc mulier modo depre-
hénſa eſt in adulterio †5 In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidá-
re.Tu ergo quid dicis?6 Hoc autem dicebant tentãtes eum,vt poſſent accuſáre eum. E
† Ieſus autem inclinans ſe deorſum,digito ſcribébat in terram. 7 Cum ergo perſeue-
rárent interrogántes,erexit ſe,& dixit eis:† Qui ſine peccato eſt veſtrûm , primus in
illam lapidem míttat.8 Et iterum ſe inclinans ſcribébat in terram.9 Audientes autem
hæc,vnus poſt vnum éxibant,incipiéntes à ſenióribus,& remanſit ſolus Ieſus,& mu-
lier in medio ſtans.10 Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier , vbi ſunt qui te accuſá-
bant?11 Nemo te condemnauit?Quæ dixit:Nemo,domine.Dixit autem Ieſus:† Nec
ego te cõdemnábo.Váde,& iam amplius noli peccare. 12 Iterum ergo locutus eſt eis
Ieſus,dicens:† [c] Ego ſum lux mundi . Qui ſequitur me , non ambulat in ténebris,ſed
habébit lumẽ vitę.13 Dixerũt ergo ei Phariſęi:Tu de teipſo teſtimoniũ perhibes,teſti
moniũ tuũ nõ eſt verũ.14 Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtimoniũ perhibeo F
de meipſo,verum eſt teſtimónium meum:quia ſcio vnde veni,& quò vado. Vos au-
tẽ neſcitis vnde vénio,aut quò vádo.15 Vos ſecundũ carnem iudicátis,ego non iudi-
co quénquã.16 Et ſi iudico ego,iudicium meum verum eſt, quia ſolus nõ ſum,ſed e-
go,& qui miſit me pater.17 Et in lege veſtra ſcriptũ eſt:quia duorum hóminum teſti-
monium verũ eſt.†18 Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoniũ
perhibet

Anno do.35. † Leuit.20.a. † 3.q.7.c.Poſtulatus. Qui ſunt. 2.q.7.c.Plerunque. † 3.quæſt.7. c.Qui ſine peccato. Poſtulatus. Deu.17.b. Depæ.di.6 ca.Qui vult. † 32.q.6.c.1. Depæ.diſt.2.c.Si enim. † 50.diſt.Põderet. † Infra.9.a. 12.g. 1.Ioan.1.b. † Deut.17.b. 16.d. Mat.18.b. 2.q.4.cap.1. 2.Cor.13.a. Heb.10.d.

a. Populũ hic appellat eos qui dicebant: hic eſt verè propheta.Itemque eos qui dicebant:Hic eſt Chriſtus Quod non ferentes Iudæi, vide quid malignanturEuthy.ibid.

b. Quoniam Moyſes talem lapidare mandauerat. Vt ſi hanc lapidandam decerneret,derideret ęum quaſi miſericordię quam ſemper docebat,oblitum . Si lapidari vetaret,ſtriderent dẽtibus ſuis in eum , & quaſi fautorem ſcelerum legiſq; contrarium velut merito damnarent. Albinus ibid.

c. Quia mulierẽ à peccatis abſoluit, & liberam abire permiſit:ne quiſpiã ipſum blaſphemare oblatret, aut quod ſolius dei eſt, ſibi impudenter vindicare, diuinitatis ſuæ ſacramentum hic aperit, oſtendens qua virtute, qua authoritate, qua poteſtate ream à peccato abſoluerit Cyrillus in Ioan.cap.18.

perhibet de me qui miſit me pater.19 Dicebãt ergo ei:Vbi eſt pater tuus?Reſpõdit Ie
ſus:†[d] Neq; me ſcitis,neq; patrem meum.Si me ſciretis,forſitan & patrem meum ſci-
retis.20 Hæc verba locutus eſt Ieſus in gazophylacio,docens in templo.†Et nemo ap
prehendit eum,quia necdum venerat hora eius.21 Dixit ergo iterum eis Ieſus:†[e] Ego
vado,& quæretis me,& in peccato veſtro moriemini.Quò ego vado, vos non pote-
ſtis venire.22 Dicebãt ergo Iudæi:Nũquid interficiet ſemetipſum,quia dicit,quò ego
vado,vos non poteſtis venire?23 Et dicebat eis:Vos de deorſum eſtis,ego de ſupernis
ſum.Vos de mũdo hoc eſtis,ego nõ ſum de hoc mũdo.24 Dixi ergo vobis, quia mo-
riemini in peccatis veſtris.[f] Si enim non credideritis quia ego ſum,moriemini in pec-
cato veſtro.25 Dicebãt ergo ei:Tu quis es?Dicit eis Ieſus:[g] Principium,qui & loquor
D vobis. 26 Multa habeo de vobis loqui & iudicare, ſed qui me miſit, verax eſt : & ego
quæ audiui ab eo,hæc loquor in mundo.† 27 Et non cognouerunt quia patrem eius
dicebat eũ.28 Dixit ergo eis Ieſus:†[h] Cũ exaltaueritis filiũ hominis,tunc cognoſcetis
quia ego ſum,& à meipſo facio nihil,ſed ſicut docuit me pater,hæc loquor.29 Et qui
me miſit,mecum eſt:& non reliquit me ſolũ,quia ego quæ placita ſunt ei facio ſem-
per.30 Hæc illo loquẽte,multi crediderunt in eũ.31 Dicebat ergo Ieſus ad eos qui cre-
diderunt ei Iudæos:†Si vos manſeritis in ſermone meo,verè diſcipuli mei eritis:32 &
cognoſcetis veritatem,& veritas liberabit vos.33 Reſponderunt ei:Semen Abrahę ſu
mus,& nemini ſeruiuimus vnquam:quomodo tu dicis,liberi eritis?34 Reſpondit eis
E Ieſus:Amen amen dico vobis,[i] quia omnis†qui facit peccatũ,ſeruus eſt peccati.35 Ser
uus autẽ non manet in domo in æternũ,filius autẽ manet in æternũ.[k] 36 Si ergo vos fi-
lius liberauerit,verè liberi eritis.37 Scio quia filij Abrahæ eſtis,ſed quæritis me interfi
cere,quia ſermo meus non capit in vobis.38 Ego quod vidi apud patrẽ,loquor:&vos
quæ vidiſtis apud patrem veſtrum,facitis.39 Reſponderunt & dixerũt ei:Pater noſter
Abraham eſt.Dicit eis Ieſus:†Si filij Abrahæ eſtis,opera Abrahæ facite.40 Nunc au-
tem quęritis me interficere,hominem qui veritatẽ vobis locutus ſum,quam audiui à
deo.Hoc Abraham non fecit.41 Vos facitis opera patris veſtri.Dixerunt itaq; ei:Nos
ex fornicatione non ſumus nati.Vnum patrem habemus deũ.42 Dixit ergo eis Ieſus:
F Si deus pater veſter eſſet,diligeretis vtiq; me.Ego enim ex deo proceſſi,& veni.Neq;
enim à meipſo veni,ſed ille me miſit.43 Quare loquelam meã non cognoſcitis? Quia
nõ poteſtis audire ſermonem meum.†[l] 44 Vos ex patre diabolo eſtis,& deſideria pa-
tris veſtri vultis facere.†Ille homicida erat ab initio,& in veritate non ſtetit,quia nõ
eſt veritas in eo.Cum loquitur mendacium,ex propriis loquitur,quia mendax eſt,&
pater eius.45 Ego autem ſi veritatem dico,non creditis mihi.†[m] 46 Quis ex vobis ar-
guet me de peccato?Si veritatem dico,quare non creditis mihi?† 47 Qui ex deo eſt,
verba dei audit.Propterea vos nõ auditis,quia ex deo non eſtis.48 Reſponderũt ergo
Iudæi,& dixerunt ei:Nõnne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu,†& dæmoniũ
habes?49 Reſpondit Ieſus:Ego dæmonium nõ habeo, ſed honorifico patrem meum,
& vos in honoraſtis me.50 Ego autem non quæro gloriam meam. Eſt qui quærat,&
iudicet.51 Amen amen dico vobis,ſi quis ſermonem meũ ſeruauerit, mortem nõ vi-
G debit in æternum.52 Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmoniũ ha-
bes.Abraham mortuus eſt,& Prophetæ,& tu dicis:ſi quis ſermonem meum ſeruaue
rit,non guſtabit mortẽ in æternum.53 Nunquid tu maior es patre noſtro Abrahã,qui
mortuus eſt?Et Prophetæ mortui ſunt.Quem teipſum facis?54 Reſpondit Ieſus:Si e-
go glorifico meipſum,gloria mea nihil eſt.Eſt pater meus qui glorificat me,quẽ vos
dicitis,quia deus noſter eſt,55 & nõ cognouiſtis eum.†Ego autem noui eum. Et ſi di-
xero,quia non ſcio eum,ero ſimilis vobis mendax.Sed ſcio eum,& ſermonẽ eius ſer-
uo. 56 Abrabam pater veſter exultauit vt videret diem meum: [n] vidit, & gauiſus eſt.
57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum:Quinquaginta annos nõdum habes,& Abraham vi-
diſti?58 Dixit eis Ieſus:Amen amen dico vobis,[o] antequam Abraham fieret,ego ſum.
† 59 Tulerunt ergo lapides,vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de
templo.

† De teſti. In omni. † Matt.11.g. Luc.10.g. † Sup.7.g. † Rom.2.a. † Sup.3.e. Ioan.4.b. † Depæ.di.4.c.Si ex bono. † Rom.6.e. 2.Pet.2.d. 24.q.1.c.Securi ſunt. † Depæ.di.1.c.Reſuſcitatus. † Depe.d.1. Reſuſcitatur. 1.Ioan.3.b. † Dehære.Cum ex infido. 1.Ioan.4.a. † Sup.4.e. † Sup.7.d. † 1.q.1.c.Ad veritas.

d. Qui enim negat ex patre filium, neque patrẽ ex quo eſt filius, nouit: neque filiũ nouit,qui patrem neſcit. Ambr.de fide lib.1.cap.9.

e. Hoc frequenter repetit, vt eorum animos commoueat atque perterreat.Cõſidera quantum terroris incutiat: cum enim vellẽt eũ interficere,quęrunt tamen quò vadat,tantam de eo opinionem conceperant. Chry.ibid.homil.52.

f. Nihil enim poſſunt Iudæi itelligere de ſcripturis niſi crediderint in Chriſtum,apud Iſaiam 7.b. Niſi credideritis, non intelligetis. Cyp.li.1 aduerſus Iudæos.

g. Nam verè in hoc principio creauit cœlum & terrã de⁹, quia per ipſum omnia facta ſunt. Ruper.ſuper.1.c. Geneſis.

h. Poſtquam multa eis ſigna fecit & non attraxit illos, nunc de cruce cum eis loquitur.Theoph.ibid.

i. Seruilis enim eſt omnis paſsio, quoniam qui facit peccatũ ſeru⁹ eſt peccati:& quod peius eſt , multorum ſeruus eſt,qui ſubiectus eſt vitiis,multis ſe dominis ad dixit , vt ſeruitio ei exire vix liceat Ambr. de Iacob. lib 2.cap 3.

k. Idipſum eſt autem ac ſi diceret. Si vos filius ſaluos fecerit, tunc verè ſalui eritis. Inde quippe liberator, vnde ſaluator. Augu.de ciuitate dei lib.14.ca.11.

l. Quod ſi rectè intelligere velimus,nunquam Chriſtũ prauiſsimi dęmonis meminiſſe exiſtimabimus: ſed Iudæis potius, qui cõtra eum furebant, Cain qui primus inter homines homicida patratórque mendacij extitit,pątrem attribuit. Cyrillus in Geneſin lib.2.

m. Quod autem dixerunt, Nos ex fornicatione non ſumus nati,nónne multi ex fornicatione naſcebantur? tamen hoc omiſſo illic inſiſtit. Poſtquam autem nõ ex deo,ſed ex diabolo eos eſſe oſtendit, quòd interficere diabolicum eſt , & mendacium dicere: quæ vtraq; illi faciebant , iam contra oſtẽdit,amorem , quòd quis dei ſit, eſſe argumentum. Chry.ibi.homi.53.13. Dehoneſtatis.

n. Prophetæ vidẽtes appellabantur; ideo quòd ſancti ſpiritus munere ea quæ cęteris erant clauſa,quaſi cõſcij futurorũ videbant, inter quos Abraham Chriſtũ vidit in ſpiritu.Eucherius.

o. Ante cum dicit,nõ ſe intra aliquem, ſed omnia intra ſe dicit.Sic enim moris eſt ęternitatem dei ſcripturis ſignificare diuinis.Ambro.de fide,lib.3.cap.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cæcus natus visu à christo donatus,à Iudæis interrogatur cum parentibus,& factum palàm à Christo fuisse fatetur. IX.

ET præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate, [2] & interrogauerunt A
eum discipuli eius:† Rabbi,quis peccauit,hic,aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?[3] Respondit Iesus: [a] Neq; hic peccauit,neq; parentes eius,sed vt manifestẽtur opera dei in illo.[4]Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox,quando nemo potest operari.† [5] Quandiu sum in mũdo,lux sum mũdi. [6]Hoc cum dixisset,expuit in terram,† & fecit lutum ex sputo,& liniuit lutum super oculos eius,[7] & dixit ei: Vade,laua in natatoria Siloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo,& lauit,& venit videns. [8]Itaq; vicini & qui viderant eum prius(quia mẽdicus erat)dicebant: Nónne hic est qui sedebat & mendicabat? [9] Alij dicebant,quia hic est:alij autem nequaquã,sed similis est eius.Ille vero dicebat,quia ego sum.[10]Dicebant ergo ei:Quomodo aperti sunt tibi oculi? [11] Respondit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit,&vnxit oculos meos,& dixit mihi: Vade ad natatoriam Siloe,&laua. Et abij,& laui,& video. [12]Et dixerunt ei: Vbi est ille? Ait:Nescio. [13] Adducũt eum ad Pharisæos qui dudum cæcus fuerat. [14] Erat autem sabbatum quando lutum fecit Iesus,& aperuit oculos eius. [15]Iterum ergo interrogabant eũ Pharisæi quomodo vi- C
disset.Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos,& laui,& video. [16] Dicebant ergo ex Pharisæis quidam:Non est hic homo à deo, qui sabbatum non custodit. Alij autem dicebãt:Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos. [17]Dicunt ergo cęco iterum:Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos?Ille autem dixit,quia propheta est. [18] Non crediderunt ergo Iudæi de illo quia cæcus fuisset & vidisset,donec vocauerunt parentes eius qui viderat,[19] & interrogauerunt eos,dicẽtes:Hic est filius vester,quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quo- D
modo ergo nunc videt? [b] [20] Responderunt eis parentes eius,& dixerunt: Scimus quia hic est filius noster,& quia cæcus natus est. [21] Quomodo autem nunc videat,nescimus,aut quis eius aperuit oculos,nos nescimus.Ipsum interrogate.† Ætatem habet, ipse de se loquatur.[22] Hæc dixerunt parentes eius, [c] quoniam timebant Iudæos. Iam enim conspirauerant Iudæi,vt si quis eum confiteretur esse Christum,extraSynagogam fieret. [23]Propterea parentes eius dixerũt:quia ætatem habet, ipsum interrogate. [24] Vocauerunt ergo rursum hominem qui fuerat cæcus,& dixerunt ei:† Da gloriam E
deo.Nos scimus quia hic homo peccator est. [25] Dixit ergo eis ille:Si peccator est,nescio:vnũ scio,quia cæcus cũ essem,modo video. [26]Dixerunt ergo illi:Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?Respondit eis: [27] Dixi vobis iã,& audistis. Quid?iterũ vultis audire?Nunquid & vos vultis discipuli eius fieri? [28] Maledixerunt ergo ei, & dixerunt:Tu discipulus illius,sis nos autemMoysi discipuli sumus. [29]Nos scim[9] quia Moysi locutus est deus, [d] hunc autem nescimus vnde sit,[30] Respõdit ille homo,& di- F
xit eis : In hoc enim mirabile est quia vos nescitis vnde sit, & aperuit meos oculos. [31]Scimus autem quia peccatores deus non audit,sed si quis dei cultor est,&voluntatẽ eius facit,hũc exaudit. [32] A seculo non est auditũ,quia quis aperuit oculos cæci nati. [33]Nisi esset hic à deo,non poterat facere quicquã. [34] Responderunt,& dixerunt ei: In peccatis natus es totus,& tu doces nos? Et eiecerunt eũ foras. [35] Audiuit Iesus quia eiecerunt eũ foras:& cum inuenisset eum,dixit ei:Tu credis in filium dei? [36] Respon- G
dit ille,& dixit:Quis est dñe,vt credam in eũ? [37] Et dixit ei Iesus:Et vidisti eum,& qui loquitur tecum,ipse est. [38] At ille ait: [e] Credo domine. Et procidens adorauit eum. [39] Et dixit ei Iesus:In iudicium ego in hunc mundum veni, [f] vt qui non vident, videant: & qui vident,cæci fiant. [40] Et audierunt quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant: & dixerunt ei:Nunquid & nos cæci sumus? [41] Dixit eis Iesus:Si cæci essetis,non haberetis peccatum.Nunc vero dicitis quia videmus,peccatum vestrum manet.

Christus

a. Quid est quod dixit? Si nullus homo sine peccato, nũquid parentes huius cæci sine peccato erant? Nũquid ipse vel sine originali peccato natus erat? vel viuendo nihil addiderat? An quia clausos oculos habebat, concupiscentiæ minimè vigilabãt? Quanta mala committunt cæci ? à quo malo abstinent? Mens mala etiam clausis oculis nõ poterat videre, sed nouerat cogitare,& forte concupiscere aliquid quod cæcus non posset implere, sed in corde iudicari à cordis perscrutatore. Si ergo & parẽtes eius habuerunt peccatum,& iste habuit peccatũ, quare dominus dicit: neq; parentes eius, nisi ad rem respondit de qua interrogatur,vt cæcus nascereture? Habebant enim peccatum parentes eius,sed non ipso peccato factũ est vt cæcus nasceretur. Augu. in Ioan. tract.44.

b. Cum de tribus interrogati fuissent,vtrum hic esset filius eorum, vtrum cæcus natus esset, & quomodo nũc videret, de duobus cõfitentur, quomodo autem nunc videat,ignorare se dicũt,timentes Iudæos, sicut in progressu manifestabitur. Euthy.ibi.

c. Hac formidine perculsi parentes cæci non ausi sunt quod cognoscebant, palam cõiteri:sed id à filio interrogari debere respõderũt, qui cũ matura esset ætate, de se loqui facilè posset. Cyril.ibi.

d. Christ[9] dicebat illis: Nõ veni nisi ad oues quæ perierunt domus Israel: & illi dicebant: nescimus vnde sit. Ille curabat eos, & illi negabant eũ. Amb. de benedictionibus patriarch. cap.11.

e. Et propter hoc totus venit videns, & vt suum cognosceret plasmatorem, & discerer homo eum qui donauit ei vitam. Iren. lib.5.

f. Hoc est, vt hi qui se non videre confitentur, & qui medicum quærunt, videãt. Hi vero qui se putant videre,& medicum non requirunt, in sua cæcitate permaneant. Euche.

Christus inter se & alios pastores ponens discrimen, à Iudæis insanire prõclamatur, quos ex suis operibus conuincens,multos ad fidem conuertit. X.

AMen amen dico vobis,† [a] qui nõ intrat per ostium in ouile ouium,sed ascẽdit aliunde,ille fur est & latro. [2] Qui autem intrat per ostium,pastor est ouium. [3]Huic ostiarius aperit,& oues vocem eius audiunt.Et proprias oues vocat nominatim,& educit eas. [b] [4] Et cum proprias oues emiserit, ante eas vadit,& oues illum sequuntur,quia sciunt vocem eius. [5] Alienum autem nõ sequuntur,sed fugiunt ab eo,quia non nouerunt vocem alienorum. [6]Hoc prouerbium dixit eis Iesus.Illi autem nõ cognouerũt quid loqueretur eis. [7]Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico vobis:quia ego sum ostiũ ouium. [8] Omnes quotquot venerunt,fures sunt & latrones:sed non audierunt eos oues. [9] Ego sum ostium. Per me si quis introierit,saluabitur,& ingredietur & egredietur,& pascua inueniet. [10] Fur nõ venit nisi vt furetur,& mactet,& perdat. [c] Ego veni vt vitã habeant, & abundantius habeant. B
[11] Ego sum pastor bonus.† [d] Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. [12] Mercenarius autem,& qui non est pastor,cuius non sunt oues propriæ, videt lupum veniẽtem,& dimittit oues,& fugit,& lupus rapit & dispergit oues.† [13] Mercenarius autem fugit,quia mercenarius est,& non pertinet ad eũ de ouibus. [14] Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas:& cognoscũt me meę. [15] Sicut nouit me pater,& ego agnosco patrẽ,† & animam meam pono pro ouibus meis.† [16] Et alias oues habeo quæ nõ sunt ex hoc ouili,& illas oportet me addũcere:& vocem meam audient:& fiet vnũ ouile & vnus pastor. [17] Propterea me diligit pater,quia ego pono animam meam,& iterum sumam eam. [18] Nemo tollit eam à me,sed ego pono eam à meipso.† [e] Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo. [19] Dissensio itaque facta est inter Iudęos propter sermones hos. [20] Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet,& insanit. Quid eum auditis? [21] Alij dicebant:Hæc verba non sunt dæmonium habentis.Nunquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?† [f] [22] Facta sunt autem Encænia in Ierosolymis, & hyems erat. [23] Et ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. [24] Circundederunt ergo eum Iudæi,& dicebant ei:Quousq; animam nostram tollis? Si tu es Christus,dic nobis palàm. [25] Respondit eis Iesus:Loquor vobis,& non creditis.Opera quę ego facio in nomine patris mei,hæc testimonium perhibent de me. [26] Sed vos non creditis,quia non estis ex ouibus meis. [27] Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas,& sequuntur me. [28] Et ego vitam æternam do eis,& non peribunt in æternũ, & non rapiet eas quisquam de manu mea.† [29] Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est, & D
nemo potest rapere de manu patris mei.† [g] [30] Ego & pater vnum sumus. [31] Sustulerũt ergo lapides Iudæi,vt lapidarent eum. [32] Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostẽdi vobis ex patre meo,propter quod eorum opus me lapidatis? [33] Respondẽrũt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te,sed de blasphemia: & quia tu,homo cũ sis, facis teipsum deum. [34] Respondit eis Iesus:Nónne scriptum est in lege vestra,quia† ego dixi,dij estis? [35] Si illos dixit deos,ad quos sermo dei factus est,& non potest solui scriptura: [36] quem pater sanctificauit,& misit in mundum,vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi,filius dei sum? [37] Si non facio opera patris mei,nolite credere mihi. [38] Si autẽ facio,& si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis quia [h] pater in me est,& ego in patre.† [39] Quærebant ergo eum apprehendere, & exiuit de manibus eorum. [40] Et abiit iterum trans Iordanem in eum locũ vbi erat Ioannes baptizans primùm,& mansit illic. [41] Et multi venerunt ad eum,& dicebãt quia Ioannes quidem signum fecit nullum : omnia autem quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant: [42] & multi crediderunt in eum.

Ex Lazari suscitatione Iudæi irritati consilium aduersus Iesum ineunt,in quo Caiphas prophetat,sed Christus in desertum secedit ad tempus XI.

a. Loquẽte domino Iesu nõ intellexerũt Scribæ & Pharisæi, qui audierunt, increatum enim habuerũt cor, & grauiter audierũt, nominat ostium, nominat ouile, nominat oues. Albinus in Ioan.

b. Vadit autem ante eas, & tanquam is qui primus cõuersationis viã calcauit, & sicut qui ea fecit, quæ docet. Euthy.ibid.

c. Cum autem de discretione omnium hominum quæstio ventilaretur, & ab omnibus hominibus paruuli nequeant separari, simulq; de totius ætatis hominibus veritas dixerit: Filius hominis venit querere & saluare quod perierat, frustra profunditatẽ inscrutabilis gratiæ per liberum arbitrium conantur aperire, qui causam electionis in eorũ cõstituunt meritis qui eligũtur Ambro. de vocatio. gẽtium, lib.1 cap.7.

d. Posuit plane animã suam vt nostram leuaret. Ambr. de fide lib.2,cap.1.

e. Vides igitur quia nõ moritur cum corpore, quæ & ponitur & resumitur, & in manus dei patris commẽdatur? Idem. De bono mortis cap.10.

f. Factus est dies dedicationis templi per Antiochum prophanati, quod renouauit Iudas Machabęus per octo dies, vt 1. Machab.4.f.

g. Vnũ dixit, ne fiat discretio potestatis. Sumus addidit, vt patrem filiumq; cognoscas: quo perfectus pater perfectum filiũ genuisse credatur, & pater & filius vnum sint, non confusione, sed vnitate naturæ. Ambr. de fide, lib.1.ca.1. Vnum dicit, quia ad vnitatẽ diuinitatis refert: sumus autẽ, personis assignat. Greg. Nazianzenus de fide.

h. Et hic aduertimus quòd vnitatẽ diuinitatis per vnitatem operũ designauerit. Amb. de fide, lib.1.ca.2.

i. Non absque causa se illuc contulit, sed in memoriam reduxit multa quæ illic facta sunt, & dicta à Ioãne de se. Theophy. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

a. Inter omnia miracula quæ dei filius vt suam panderet diuinitatē operatus est, supeminet hoc, & quasi quendā obtinet principatū, quod circa Lazarum fecit. Et quidem singula opera eius admiratione dignissima sunt. Cyrillus ibid.

ERat[a] autem quidā languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ & Mar- A An.do.34. †Mat.26.a Mar.14.a Luc.7.f †Infr.12.g
thæ sororum eius. 2 Maria autem erat† quæ vnxit dn̄m vnguento, & exter-
sit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. 3 Miserunt er-
go sorores eius ad eum, dicentes: † Dn̄e, ecce quem amas, infirmatur. 4 Au-
diens autem Iesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria dei, vt
glorificetur filius dei per eam. 5 Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Ma-
riam, & Lazarum. 6 Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem māsit in eodem
loco duobus diebus. 7 Deinde post hæc dicit discipulis suis: Eamus in Iudæam iterū.
8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?
9 Respondit Iesus: Nónne duodecim sunt horæ diei?[b] Si quis ambulauerit in die, non
offendit, quia lucem huius mundi videt. 10 Si autem ambulauerit in nocte, offendit, B
quia lux non est in eo. 11 Hæc ait: & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit,
sed vado vt à somno exuscitem eum. 12 Dixerunt ergo discipuli eius: Dn̄e, si dormit,
saluus erit. 13 Dixerat autem Iesus de morte eius, illi autem putauerunt quia de dormi
tione somni diceret. 14 Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: [c]Lazarus mortuus est, 15 &
gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non erā ibi. Sed eamus ad eum. 16 Dixit er-
go Thomas, qui dicitur Didymus, ad cōdiscipulos: Eamus & nos, & moriamur cum
eo. 17 Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.
18 Erat autem Bethania iuxta Ierosolymā quasi stadiis quindecim. 19 Multi autem ex C
Iudæis venerant ad Martham & Mariā, vt consolarentur eas de fratre suo. 20 Martha
ergo vt audiuit quia Iesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat. 21 Dixit er-
go Martha ad Iesum: Dn̄e, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. 22 Sed & nūc
scio, quia quæcunq; poposceris à deo, dabit tibi deus. 23 Dicit illi Iesus: Resurget fra- †Sup.5.e †Luc.14.c Sup.6.d
ter tuus. 24 Dicit ei Martha: Scio quia† resurget in resurrectione in nouissimo die. 25 Di-
cit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita. † Qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, vi-
uet: 26 & omnis qui viuit, & credit in me, nō morietur in æternum. Credis hoc? 27 Ait
illi: Vtiq; dn̄e. Ego credidi quia tu es Christus filius dei viui, qui in hunc mundū ve-
nisti. 28 Et cum hæc dixisset, abiit, & vocauit Mariam sororem suam [d] silentio, dicens: D
Magister adest, & vocat te. 29 Illa vt audiuit, surrexit cito, & venit ad eum. 30 Nōdum
enim venerat Iesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei Martha.
31 Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & cōsolabantur eam, cum vidissent Mariam
quia cito surrexit & exiit, secuti sunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum vt
ploret ibi. 32 Maria ergo cum venisset vbi erat Iesus, videns eum cecidit ad pedes eius
& dixit ei: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. 33 Iesus ergo vt vi-
dit eam plorantem, & Iudæos qui venerāt cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & tur-
bauit seipsum, 34 & dixit: [e]Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide. 35 Et la-
chrymatus est Iesus. 36 Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eū. 37 Quidā au- E
tem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic† qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic nō †Sup.9.a
moreretur? 38 Iesus ergo rursum fremēs in semetipso, venit ad monumentū. Erat autē
spelunca, & lapis superpositus erat ei. 39 Ait Iesus: [f] Tollite lapidem. Dicit ei Martha
soror eius qui mortuus fuerat: Dn̄e, iam fœtet: quatriduanus enim est. 40 Dicit ei Ie- †De cele. mis. Cum Marthæ.
sus: † Nónne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam dei? 41 Tulerūt ergo la-
pidem. Iesus autem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam au-
disti me. 42 Ego autem sciebam quia semper me audis: sed propter populum qui cir-
cunstat, dixi, vt credant quia tu me misisti. 43 Hæc cū dixisset, voce magna clamauit: †De pœ. di. 1.c. Conuertimini. Quē pœnitet.
† Lazare, [g]veni foras. 44 Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes
institis: & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. F
45 Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit
Iesus, crediderunt in eum. 46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixe-
runt eis quæ fecit Iesus. 47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi cōcilium, & dice-
bant: Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit. 48 Si dimittimus eum sic, om-
nes credent in eū. Et venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem. 49 Vnus
autem

b. Id est, qui Christum in omnibus sequitur, per eius vestigia vsque ad æternæ lucis solium transmeabit, sicut ipse patrem pro nobis adhuc in corpore cōstitutus orat, dicens: pater volo vt vbi ego sum, ibi sint & hi qui in me crediderūt. Ambrosius de mysterio Paschæ cap. 5.

c. Vides adhuc imbeciliores, & adhuc eius potestatis ignaros fuisse discipulos, quod metu accidebat, quo perturbabātur: & cum dormire eum dixisset, addidit: Vado vt excitem eū. Non enim verbis prædicere volebat, quod re erat cō firmaturus. Semper enim nos admonet, vt inanē gloriam caueamus, & nihil de nobis temere promittamus. Chryso. in Ioan. Homi. 61.

d. Aduertendū est quemadmodum suppressam vocem silentium nuncupauit. Nam quomodo siluit quæ dixit, Magister adest, & vocat te? Albinus ibi.

e. Hoc est, in quo rerū statu est? in quo pœnitentiū ordine? Videam quem fletis, vt lachrymis suis ipse me moueat. Videā si iam peccato ei cuius venia poscitur, defunctus est. Amb. de pœnit. lib. 2. ca. 7.

f Suscitaturus Lazarum dominus iussit vt Iudæi remouerent lapidem de sepulchro, vt mortuum vidētes postea resuscitatum crederent. Deinde vocauit Lazarum, & resurrexit, & ligatis manibus & pedibus exiit foras. Ambro. hexaemeron lib. 1. ca. 7.

g. Hoc est, Quid iaces in tenebris conscietiæ, & delictorum tuorum sordibus quodā reorū carcere? Exi foras, delictū propriū prode, vt iustificeris. Ore confessio fit ad salutem. Amb. de pœnit. lib. 2. cap. 7.

autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis
quicquam, 50 nec cogitatis, [h] quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo,
†1.q.1.c. Dictum est. G & non tota gens pereat. † 51 Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex
†De pœ. di. 4.c. Si ex bono. Hanc societatem. anni illius, prophetauit quia† Iesus moriturus erat pro gente. 52 Et nō tantùm pro gē-
te, sed vt filios dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. † 53 Ab illo ergo die cogi-
†Mat.12.b Mar.3.b tauerunt vt interficerent eū. 54 Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos,
sed abiit in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi mo-
†Mat.26.a Mar.12.a Lu.14.a rabatur cū discipulis suis. † 55 Proximum autem erat Pascha Iudæorum, & ascenderūt
multi Ierosolymā de regione ante [i] Pascha, vt sanctificarēt seipsos. 56 Quærebant ergo
Iesum, & colloquebantur ad inuicem in templo stantes: Quid putatis quia non venit
ad diem festum istum? 57 Dederant autem Pontifices & Pharisæi mādatum, vt si quis
cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum.

Ex Iesu à Maria vncto Iudas indignatur. Christus super asellum sedens Ierusalem multis occurrentibus vadit, & gentes à Iudæis tritico grano discernit. XII.

An.do.34. †Mat.26.a Mar.14.a Luc.7.f A IEsus † ergo[a] ante sex dies Paschę venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mor-
tuus, quem suscitauit Iesus. 2 Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha mi-
nistrabat. Lazarus vero vnus erat ex discumbentibus cum eo. 3 Maria ergo
accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & ex-
tersit pedes eius capillis suis, & domus impleta est ex odore vnguenti. 4 Dixit er-
go vnus ex discipulis eius Iudas Scariothis qui erat eum traditurus: † 5 Quare hoc
vnguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? 6 Dixit autem hoc,
non quia de egenis pertinebat ad eū, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mit-
tebantur portabat. 7 Dixit ergo Iesus: Sine illam, vt in diem sepulturæ meæ seruet il-
B lud. 8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum, [c] me autem non semper habebitis.
†De pe. d. 1 c. Quantū libet. 9 Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est, & venerunt, non propter Iesum
tantùm, sed vt Lazarum viderent, quem suscitauit à mortuis. † 10 Cogitauerūt autem
Principes sacerdotum, vt & Lazarum interficerent, 11 quia multi propter illū abibant
ex Iudæis, & credebant in Iesum. 12 In crastinum autem turba multa quæ venerat ad
†Mat.21.a Mar.14.a diem festum, cum audissent quia venit Iesus Ierosolymam, 13 acceperunt ramos pal-
†Isa.62.d Zacha.9.b marū, & processerunt obuiā ei, & clamabant: Hosanna: † Benedictus qui venit in no-
†Isa.40.c mine dn̄i Rex Israel. † 14 Et inuenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptū est:
C † 15 Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. 16 Hæc non
cognouerunt discipuli eius primùm, sed quādo glorificatus est Iesus, tunc recordati
sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerūt ei. 17 Testimonium ergo perhibebat
turba quæ erat cum eo quando Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum
à mortuis. 18 Propterea & obuiam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc si-
gnum. 19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? Ecce
mundus totus post eum abiit. 20 Erant autē quidam gentiles ex iis qui ascenderant vt
adorarent in die festo. 21 Hi ergo accesserūt ad Philippū, qui erat à Bethsaida Galilęæ,
& rogabant eū, dicentes: Dn̄e, volumus Iesum videre. 22 Venit Philippus & dicit An-
†De decimis. Cū nō sit homine D dreæ: Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu. 23 Iesus autem respōdit eis, dicens:
Venit hora vt clarificetur filius hominis. † 24 Amen amē dico vobis, [d] nisi granū fru-
†Mat.10.g 16.f Mar.8.g menti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuū fue-
rit, multum fructum affert: † 25 Qui amat animam suā, perdet eam. Et qui odit animā
suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. 26 Si quis mihi ministrat, me se-
quatur. Et vbi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, hono-
rificabit eum pater meus. 27 Nūc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater saluifi-
†De conse. di. 3. c. fina. ca me ex hac hora. Sed propterea veni in horā hanc. 28 Pater, clarifica nomen tuū. Ve-
E nit ergo vox de cęlo, dicēs: † Et clarificaui, & iterū clarificabo. 29 Turba ergo quę sta-
bat & audierat, dicebat tonitruū esse factum. Alij autē dicebant: Angelus ei locutus
est. 30 Respondit Iesus, & dixit: Nō propter me hęc vox venit, sed propter vos. 31 Nunc

h. Quātum ad ipsa verba, si in eis voluntatem dicentis attendas, quibus agebat vt iustus iniustè necaretur, vtique mala erant: tamen magnum bonum illo nesciente significabant. Aug. contra Faustum lib. 22.

i. Quartum à baptismate Christi, scilicet 34. an.

a. Hoc est, nona die primi mensis qua principiū festiuitatis celebrant. Cyril. ib.

b. Ostendens magnitudinem qua eum persequebatur, reuerentiæ & fidei. Euthy. ibidem.

c. Sed nihil horum ferum & insanientem animum flexit proditoris, licet his multo plura & diceret & faceret, & ad mensam secum adhibuisset, quod & latronum animos mulcere assolet, & alia verba locutus est, quibus etiā lapides molliri potuissēt: nec multo ante, sed eadem die, vt minimè obliuioni mādare potuerit: sed aduersus omnia perstitit immobilis. Grauis nanq; morbus est auaritia, grauis inquam, qui & oculos cæcat, & aures obstruit, & fera sæuiores reddit: non cōscientiam, non amicitiam, non consuetudinē, non propriæ animæ salutem cognoscere sinit, sed semel ab omnibus discedens, in seruitutē sibi quos cepit, more sæuissimi tyranni vindicat. Chry. ib. homil. 64.

d. Qui itaque cum in terrā velut granum cecidisset, quasi spica fertilissima erupit, quæ humanum genus ad pristinam illam imaginem Adæ restituit. Cyrillus ibi. Manifestū est, & totus mūdus confitetur quòd de se ipso dixerit, hoc est de corpore carnis sanctæ, quā de Maria accepit, & de tota sua incarnatione. Cadere autem in terram & mori de triduana corporis sui dormitione intelligitur. Epiphanius contra 64. Hæresim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudicium est mundi. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. †[c] [33] Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipsum. [33] Hoc autẽ dicebat significans qua morte esset moriturus. [34] Respõdit ei turba: Nos audiuim[9] ex lege, †quia Christus manet in æternũ: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? Et quis est iste fili[9] hominis? [35] Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum lumẽ in vobis est. [f] Ambulate dum lucẽ habetis, vt non vos tenebræ comprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat. [36] Dum lucẽ habetis, credite in lucem, †vt filij lucis sitis. Hęc locutus est Iesus, & abiit & abscondit se ab eis. [37] Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eũ, [38] vt sermo Isaiæ prophetæ impleretur quẽ dixit: †Dñe, [g] quis credidit auditui nostro: & brachiũ dñi cui reuelatum est? [39] Propterea non poterãt credere, quia iterũ dixit Isaias: †[40] Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videãt oculis, & nõ intelligãt corde, & cõuertãtur, & sanẽ eos. [41] Hæc dixit Isaias quãdo †vidit gloriam eius, & locutus est de eo. [42] Veruntamẽ & ex principibus multi crediderunt in eũ, sed propter Pharisæos non confitebantur, vt de Synagoga nõ eiicerentur. [43] Dilexerũt enim gloriam hominũ magis quàm gloriam dei. [44] Iesus autẽ clamauit, & dixit: Qui credit in me, nõ credit in me, sed in eum qui misit me. [45] Et qui videt me, videt eum qui misit me. †[46] Ego lux in mũdum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. [47] Et si quis audierit verba mea, & non custodierit, ego non iudico eum. Non enim veni vt iudicẽ mundum, sed vt saluificem mũdum. [48] Qui spernit me, & nõ accipit verba mea, habet qui iudicet eũ. † Sermo quem locutus sum ille iudicabit eum in nouissimo die. [h] [49] Quia ego ex meipso nõ sum locutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar: [50] & scio quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

Christus parata cœna discipulorum pedes in exemplum lauat, buccella Iudam designat, & discipulorum fugam prædicit. XIII.

ANte † diem festum Paschæ sciens Iesus quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finẽ dilexit eos. [2] Et cœna facta cum diabolus iam misisset in cor vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis, [3] sciens quia † omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit, & ad deum vadit, [4] surgit à cœna, & ponit vestimẽta sua: & cum accepisset linteum, præcinxit se. [a] [5] Deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. [6] Venit ergo ad Simonem Petrum: & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? [7] Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. [8] Dicit ei Petrus: Nõ lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: †[b] Si non lauero te, nõ habebis partem mecum. [9] Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. [10] Dicit ei Iesus: † Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. [11] Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum propterea dixit, nõ estis mundi omnes. [12] Postquam ergo lauit pedes eorum, accepit vestimẽta sua, & cum recubuisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? [13] Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. [c] [14] Si ergo ego laui pedes vestros dñs & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. [15] Exemplũ enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. [16] Amen amen dico vobis, †non est seruus maior domino suo, neq; apostolus maior eo qui misit illum. [17] Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea. [18] Non de omnibus vobis dico: Ego scio quos elegerim. Sed vt adimpleatur scriptura: † Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum suum. [19] Amodo dico vobis priusquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis quia ego sum. [20] Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit. Qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. [21] Cum hæc dixisset Iesus, [d] turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen amen dico vobis, † quia vnus ex vobis tradet me. [22] Aspiciebant ergo adinuicem discipuli, hæsitantes de quo

a. Hæc deo exprobras, quia linteo præcingitur, pedésq; discipulorum lauat, optimámque viã sublimitatis, humilitatẽ esse demõstrat, quia propter animam humi curuatam humiliatur, vt erigeret quod ob peccatũ deorsum vergebat? Grego. Nazianz. in sanctum lauachrum.

b. Non aduertit mysteriũ, & ideo ministerium recusauit quòd grauari humilitatem serui crederet, si sibi obsequium domini patienter admitterer. Amb. de iis qui mysteriis ibitiatur. c. 6.

c. Attamen & doctores videmus pueris literas elegantiores præ scribere, vt ad imitationem, quanuis à longè, veniant. Necessario autem Apostolos admonet de his, quoniam in honore erãt futuri, alij maiore, alij minore, vt ne inter se dissiderẽt, & superbirent, sed vt omnium ipsorum mentes purgarentur. Theophyla. d. Spiritum dicit affectum mœroris & turbationis, quo mouebatur ob proditoris perditionem. Nam præ nimia compassione turbabatur. Vehementer enim super eo dolebat. Euthy. ibi.

e. Quid illud? vt quia introierat in illum sathanas, ipse abiret à Christo. Eiicitur ita que & excluditur, eo quòd iam cum domino Iesu esse non posit: quia coperat esse cũ diabolo. Nulla enim cõmunicatio Christi ad Belial. Vnde statim imperio expulsus abscessit. Amb. de Cain & Abel lib. 2. cap. 4.

f. Omnes penè Romani se mutuo persequũtur. Quis enim ciuis nõ inuidet ciui? Quis enim plenam vicino exhibet charitatẽ? Omnes quippe à se esti loco non absunt, affectu absunt. Salui. lib. 3.

g. Petrus dixit: Animã meã pro te ponam: & Christus dixit: Anima mea turbatur. Vtrunque verum est, & plenum vtrunque rationis, quòd & ille qui est inferior, non timet, & ille qui superior est, gerit timentis affectum. Ille enim quasi homo vim mortis ignorat, iste quasi deus in corpore constitutus fragilitatem carnis exponit, vt eorum qui sacramentum incarnationis abiurant, excluderetur impietas. Ambr. de fide lib. 2. cap. 3.

a. Singularum virtutũ vna quædam salutis est via, quæ planè ad mãsionem quãdã æternam & beatã perducit: quoniam sicut variæ sunt vitæ electiones, ita & multę apud deũ mãsiones, quę secũdũ dignitatẽ vnicuique diuiduntur & distribuuntur: & hic quidem hanc excolit virtutem, alius vero aliam, quidam etiam plures, nonnulli quo q; omnes. Greg. Naziaz. orat. 16.

b. Via ergo superna est dei virtus. Christ[9] enim nobis via est, & bona via, quę credẽtib[9] cęli regna parefecit. Ambr. de fide lib. 3. ca. 4.

c. Videt enim in imagine patrẽ qui videt in filio. Vides quam imaginem dicat. Imago ista veritas est, imago ista iustitia est, imago ista dei virtus est inõ muta, quia verbũ est: nõ insensibilis, quia sapientia est non inanis quia virtus est: non vacua, quia vita est: non mortua, quia resurrectio est. Amb. de fide lib. 1 ca. 4.

d. Hic est enim qui ipsorum animos mentesque firmauit, qui euangelica sacramẽta distinxit, qui in ipsis rerũ diuinarũ illuminator fuit: quo cõfirmati pro nomine domini nec carceres nec vincula timuerũt: quĩmo ipsas seculi potestates & tormenta calcauerunt: armati iã scilicet per ipsum atque firmati, habẽtes in se dona, quæ hic idem spiritus ecclesiæ Christi ipsõq; quasi quædã ornamẽta distribuit & dirigit. Tert. de trini.

e. Filius dei nullis cõditionũ necessitatibus obstrictus, sed libera diuinitatis potentia, ita quæ nostra sunt mirabili pietate assumpsit, vt à suis quæ diuina sunt omnino non desisterit quia diuinitas nec augmentum admittit, nec patitur detrimẽtũ. Hist. Victo. de persecutio. Vandal. lib. 2. cap. 1.

f. Promissio illa tãquã abũdãs, quòd perpetuo vna no biscũ cõuersaturus, & simul permãsurus esset siue nunc cũ his qui in tempore isto digni sunt, siue postea cum illis qui in vẽturo seculo digni erunt: si eũ nostra saltẽ conuersatione integrũ cõseruabimus, & non assiduis peccatis repellamus. Greg. Nazian. in sanctam Pentecost. orat. 5.

quo diceret. [23] Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quẽ diligebat Iesus. [24] Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit? [25] Itaq; cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? [26] Respõdit Iesus: Ille est, cui ego intinctũ panẽ porrexero. † Et cũ intinxisset panẽ, dedit Iudę Simonis Scariotæ. [27] Et post buccellã introiuit in eũ Sathanas. Et dicit ei Iesus: [e] Quod facis, fac citius. [28] Hoc autẽ nemo sciuit discũbentium, ad quid dixerit ei. [29] Quidam enim putabant, † quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diẽ festũ, aut egenis vt aliquid daret. [30] Cũ ergo accepisset ille buccellã, exiuit continuo. Erat autẽ nox. [31] Cũ ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis, & deus clarificatus est in eo. [32] Si deus clarificatus est in eo, & deus clarificabit eum in semetipso, & cõtinuo clarificabit eum. [33] Filioli, adhuc modicũ vobiscũ sum. †Quæretis me, & sicut dixi Iudęis, quò ego vado, vos nõ potestis venire. Et vobis dico modo: [34] Mandatũ nouũ do vobis, vt diligatis inuicẽ, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicẽ. [f] [35] In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionẽ habueritis adinuicẽ. [36] Dicit ei Simõ Petrus: Domine, quò vadis? Respondit Iesus: Quò ego vado, nõ potes me modo sequi, sequêris autẽ postea. [37] Dicit ei Petrus: Quare nõ possum te sequi modo? † [g] Animã meam pro te ponam. [38] Respondit ei Iesus: Animã tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

Christus à discipulis timorem excutiens, ex via, veritate & vita, & eadem cum patre essentia, præcepta sua seruari præcipit. XIIII.

ET ait discipulis suis: Non turbetur cor vestrum. Creditis in deum? & in me credite. †[a] [2] In domo patris mei mãsiones multæ sunt. Si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. [3] Et si abiero, & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiã vos ad meipsum: vt vbi sum ego, & vos sitis. [4] Et quò ego vado, scitis, & viam scitis. [5] Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis. Et quomodo possumus viam scire? [6] Dicit ei Iesus: †[b] Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. [7] Si cognouissetis me, & patrẽ meum vtique cognouissetis. Et amodo cognoscetis eum: & vidistis eum. [8] Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrẽ, & sufficit nobis. [9] Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, & nõ cognouistis me? Philippe, [c] qui videt me, videt & patrem. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? [10] Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. [11] Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? † Alioquin propter opera ipsa credite. [12] Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet: & maiora horum faciet: quia ego ad patrem vado: † [13] & quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur pater in filio. † [14] Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciã. [15] Si diligitis me, mãdata mea seruate. [16] Et ego rogabo patrẽ, & [d] alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscũ in æternum, [17] spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eũ, nec scit eum. Vos autẽ cognoscitis eũ, quia apud vos manebit, & in vobis erit. [18] Non relinquã vos orphanos, veniã ad vos. [19] Adhuc modicũ, & mundus me iã non videt. † Vos autẽ videtis me, quia ego viuo, & vos viuetis. [20] In illo die vos cognoscetis [e] quia ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. [21] Qui habet mãdata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. † Qui autem diligit me, diligetur à patre meo. Et ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. [22] Dicit ei Iudas, nõ ille Scariothis: Domine, quid factũ est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & nõ mũdo? [23] Respondit Iesus, [f] & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meũ seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. [24] Qui non diligit me, sermones meos nõ seruat. Et sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris. [25] Hæc locutus sum vobis, apud vos manẽs. [26] Paracletus autẽ spiritus sanctus,

quem mittet pater in nomine meo,ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia
quæcunq; dixero vobis.† [27] Pacem relinquo vobis:pacem meam do vobis.Nō quo-
modo mundus dat,ego do vobis.Non turbetur cor veſtrum,neq; formidet. [28] Audi-
ſtis quia ego dixi vobis,[g] vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique,
quia vado ad patrem,quia pater [h] maior me eſt. [29] Et nunc dixi vobis priuſquam fiat,
vt cum factum fuerit,credatis. [30] Iam non multa loquar vobiſcū.† Venit enim Prin-
ceps mundi huius, & in me non habet quicquam. [31] Sed vt cognoſcat mundus quia
diligo patrem,& ſicut mandatum dedit mihi pater,ſic facio:ſurgite,eamus hinc.

†21.q.1.Niſi bella.
†21.q.8.ca. Si in morte.

g.Quomodo vadit niſi per mortem,& venit niſi per reſurrectionem? Ambr. de fide lib.2.cap.4.
h.Si pater filio maior,quomodo pater & filius vnum ſunt? Hoc ſecundum diuinitatem, illud ſecundū humanitatem intelligendum eſt.

Sub fructus vitis ſimilitudine Chriſtus diſcipulis ſua præcepta commendat,ac ipſos ab odio mundi confirmat. XV.

EGo [a] ſum vitis vera,& pater meus agricola eſt. [2] Omnem palmitem in me nō A
ferentem fructum,tollet eum:& omnem qui fert fructum, purgabit eum:vt
fructum plus afferat.† [3] Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locu-
tus ſum vobis. [4] Manete in me,& ego in vobis. [b] Sicut palmes non poteſt ferre fructū
à ſemetipſo niſi manſerit in vite,ſic nec vos niſi in me manſeritis. [5] Ego ſum vitis,vos
palmites. Qui manet in me,& ego in eo,hic fert fructum multum: quia ſine me nihil
poteſtis facere. [6] Si quis in me non manſerit,mittetur foras ſicut palmes,& areſcet: &
colligent eum,& in ignem mittent,& ardet. [7] Si manſeritis in me,& verba mea in vo-
bis manſerint,† quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. [8] In hoc clarificatus eſt B
pater meus,vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli. [9] Sicut dile-
xit me pater,& ego dilexi vos.Manete in dilectione mea. [10] Si pręcepta mea ſeruaue-
ritis,manebitis in dilectione mea: ſicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo
in eius dilectione. [11] Hæc locutus ſum vobis vt gaudium meum in vobis ſit,& gau-
dium veſtrum impleatur. † [12] Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut
dilexi vos. [13] Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat
quis pro amicis ſuis. [c] [14] Vos amici mei eſtis,ſi feceritis quę ego pręcipio vobis. [15] Iam
non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi C
amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. [16] Non vos me
elegiſtis,ſed ego elegi vos:& poſui vos,vt eatis, & fructum afferatis,& fructus veſter
maneat:vt quodcunq; petieritis patrem in nomine meo,det vobis. [17] Hæc mādo vo-
bis,vt diligatis inuicem. [18] Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorē vobis odio ha-
buit. [19] Si de mundo fuiſſetis,mundus quod ſuum erat diligeret. Quia vero de mun-
do non eſtis,ſed ego elegi vos de mundo,propterea odit vos mundus. [20] Mementote
ſermonis mei quem ego dixi vobis:† Non eſt ſeruus maior domino ſuo.† Si me per-
ſecuti ſunt,& vos perſequentur.Si ſermonē meum ſeruauerunt,& veſtrū ſeruabunt.
[21] Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meū, † quia neſciunt eum qui miſit
me. [d] [22] Si non veniſſem,& locutus fuiſſem eis,peccatum non haberent.Nunc autem D
excuſationem nō habēt de peccato ſuo. [23] Qui me audit,& patrem meum audit. [24] Si
opera nō feciſſem in eis quæ nemo alius fecit,peccatū non haberent.Nunc autem &
viderunt,& oderunt & me,& patrem meum: [25] Sed vt adimpleatur ſermo qui in lege
eorū ſcriptus eſt:quia† odio habuerunt me gratis. [e] [26] Cum autem venerit paracletus,
quem ego mittam vobis à patre,ſpiritū veritatis [f] qui à patre procedit,ille teſtimoniū
perhibebit de me. [27] Et vos teſtimonium perhibetis,quia ab initio mecum eſtis.

Ann.do.34.
†De cōſ.di.4.c.Aliud eſt.
†1.Ioan.3.d Matt.21.d, Mar.11.e Sup.14.d Infr.16.f
†Sup.13.d 1.Cor.4.d Epheſ.5.a De pœ.di.2 c.Qui vult. facere. De renunciа.c.niſi.S. quippe ſi. Philip.3.d 1.Theſ.4.b 1.Ioan.4.c 1.Ioan.3.c. Matt.20.f Mar.10.g 1.Ioan.3.d
†Matt.10.e Luc.6.f †Matt.24.b Mar.13.c Luc.21.c †Matt.21.d Luc.10.d
†Pſal.68.a Luc.24.b

a.Hoc dixit vt agnoſceres ſecundum id patrem eſſe maiorē: quia ſicut agricola vitis, ita pater dominicæ carnis eſt cultor,quæ & augeri potuit per ætatem, & per paſſionem recidi:vt omne genus ab æſtu ſecularium noxio voluptatū diffuſæ ſalutaribus brachiis crucis vmbra velaret. Ambro.de fide.lib.4.cap.7.
b.Omnis enim fructus boni operis ab illa radice quę eſt in Chriſto,pcedit: quia nos ſua gratia liberauit: & ſuo auxilio prouehit,vt fructū plus afferre valeamus. Albinus ibidem. Nec eſt propterea vt credāt aliqui nulla eſſe ſine fide opera. Intelligimus etiā gētiliū & philoſophorum bonā vitā recipere dominū: & aliter habere eos qui iuſtè, aliter qui iniuſtè agant: & ad cōparationem eius qui naturali legi ſeruiat, condēnari eos qui ſcriptam legem negligunt.Hiero.Matt.25.
c.Dedit formam amicitiæ quā ſequamur, vt faciamus amici voluntatem, vt aperiamus ſecreta noſtra amico quæcunque in pectore habemus,& nos illius arcana non ignoremus. Oſtendamus nos illi pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuum. Ideo inquit: Vos autem dixi amicos, &c. Nihil ergo occultat amicus ſi verus eſt:effundit animū ſuū, ſicut effundebat myſteria patris dominus Ieſus. Ergo qui facit mandatū dei, eius amicus eſt, & hoc honorabitur nomine. Ambr. Offi. lib.3.cap.16.
d.Non dixit ſimpliciter:Et locutus nō fuiſſem, ſed addidit,eis. Oſtēdens ſine dubio non antè cenſeri inexcuſabiles de contemptu, q̄ ad ipſorum vſque notitiam iuſſio perueniret.Bernard. epiſt.77.
e.Hunc eundem paracletū & à patre eſſe mittendū ſupra poſuit,dicens: Paracletus autem ſpiritus ſanctus, &c. Vide vnitatē: quia quē deus pater mittit, mittit & filius:& quem mittit pater, mittit & ſpiritus.Ambr.de fide,lib.2.ca.4.
f.Is quoniam illinc procedit, non eſt creatura: quia vero non eſt genitus,nō eſt filius: at quoniam geniti & ingeniti medius eſt, deus erit.Greg.Nazian.de Theolog.lib.5.

Conſolatur ſuos Chriſtus iam abiturus,pro quibus patrem orat,& à mundo multa paſſuros annuntiat. XVI.

HÆc † locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini. [2] Abſque Synagogis fa- A
cient vos. Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſe-
quium ſe præſtare deo. [3] Et hæc facient vobis, [a] quia non nouerunt pa-
trem,neque me. [4] Sed hæc locutus ſum vobis,vt cum venerit hora,eorum
remini-

Ann.do.34. †15.p.1.c.1. Matt.10.c Mar.13.b Luc.12.

a.Propter hoc Iudęi exceſſerunt à deo,verbū dei non recipientes,ſed putantes p ſe ipſum patrē ſine verbo, id eſt ſine filio poſſe cognoſcere deū.Irenæus.lib.4. cap.17

D reminiſcamini,quia ego dixi vobis. Hæc autem vobis ab initio nō dixi,quia vobiſcū
eram. [5] Et nūc vado ad eum qui miſit me,& nemo ex vobis interrogat me,quo vadis.
[6] Sed quia hæc locutus ſum vobis,triſtitia impleuit cor veſtrum. [7] Sed ego veritatem
dico vobis,expedit vobis vt ego vadam.Si enim non abiero, [b] paracletus non veniet
ad vos.Si autem abiero,mittam eum ad vos. [8] Et cum venerit,ille arguet mundum de
peccato,& de iuſtitia,& de iudicio. [9] De peccato quidē,quia non crediderunt in me.
[10] De iuſtitia vero,quia ad patrem vado,& iam non videbitis me. [11] De iudicio autē,
E quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt. [12] Adhuc multa habeo vobis dicere,ſed
nō poteſtis portare modo.† [13] Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos
omnem veritatem.Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcūque audiet,loquetur:
& quæ ventura ſunt,annuntiabit vobis. [14] Ille me clarificabit,quia de meo accipiet,&
annuntiabit vobis.† [c] [15] Omnia quæcunq; habet pater,mea ſunt. Propterea dixi quia
de meo accipiet, [d] & annuntiabit vobis. [16] Modicum,& iam non videbitis me:& ite-
rum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. [17] Dixerunt ergo ex diſcipulis
eius ad inuicem: Quid eſt hoc quod dicit nobis, modicum & nō videbitis me,& ite-
rum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem? [18] Dicebant ergo: Quid eſt
F hoc quod dicit nobis,modicum?Neſcimus quid loquitur. [19] Cognouit autem Ieſus
quia volebant eum interrogare,& dixit eis: De hoc quæritis inter vos,quia dixi: mo-
dicum & non videbitis me,& iterum modicum & videbitis me. [20] Amen amen dico
vobis, [e] quia plorabitis & flebitis vos,mundus autē gaudebit. Vos autem cōtriſtabi-
mini,† ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiū. [21] Mulier cum parit,triſtitiā habet,quia
venit hora eius.Cum autem peperit puerum, iam nō meminit preſſuræ,propter gau-
dium,quia natus eſt homo in mundū. [22] Et vos igitur nūc quidem triſtitiam habetis:
G iterum autem videbo vos,& gaudebit cor veſtrum,& gaudium veſtrum nemo tollet
à vobis. [23] Et in illo die me non rogabitis quicquam.Amē amen dico vobis,ſi† quid
petieritis patrem in nomine meo,dabit vobis. [24] Vſque modo non petiſtis quicquam
in nomine meo.Petite & accipietis,† vt gaudiū veſtrū ſit plenum. [25] Hæc in prouer-
biis locutus ſum vobis. Venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed pa-
lam de patre annuntiabo vobis. [26] In illo die in nomine meo petetis. Et non dico vo-
bis quia ego rogabo patrē de vobis: [27] ipſe enim pater amat vos,quia vos me amaſtis,
& credidiſtis quia [f] à deo exiui. [28] Exiui à patre,& veni in mundum: iterum relinquo
mundum,& vado ad patrem. [29] Dicunt ei diſcipuli eius:Ecce nunc palam loqueris,&
prouerbiū nullū dicis. [30] Nunc ſcimus quia ſcis omnia,& non opus eſt tibi vt quis te
interroget.In hoc credimus quia à deo exiſti. [31] Reſpōdit eis Ieſus:Modo creditis?† [32]
Ecce venit hora,& iam venit,vt diſpergamini vnuſquiſq; in propria, & me ſolum re-
linquatis.Et non ſum ſolus,quia pater mecum eſt. [33] Hęc locutus ſum vobis,vt in me
A pacem habeatis.In mundo preſſuram habebitis:ſed confidite:ego vici mundum.

†De cōſ.di.1.c.Saluator.
†Matt.11.g Luc.10.f
†16.di.Ieiunium. Iere.31.c Iacob.4.c
†Matt.21.d Mar.11.c Sup.14.d Iac.1.a †1.Ioan.1.b
†Matt.26.c Mar.14.c Zacha.13.c

b.Hic eſt ille qui charitates nectit,affectiones cōſtringit,ſectas repellit,regulam veritatis expedit, hæreticos reuincit, improbos foras expuit, euāgelia cuſtodit.Tertul,de trinit.
c.Quæ ſunt omnia? Non vtique locutus eſt de creatis,hæc enim omnia facta ſunt per filium:ſed ea quæ pater habet, id eſt, æternitatem,maieſtatem, diuinitatemque naſcendo poſſidet.Ergo eū qui omnia habet quæ pater habet,omnipotentem eſſe dubitare nō poſſumus.Amb.de fide.lib.2.cap.3.
d.Vides quia cum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudētiā dilatatur. Itaque ante deſcenſionem ſpiritus ſancti vſque ad negationem apoſtoli deterrētur,poſt viſitationem vero ad martyrium contēptu ſalutis armantur. Euſeb. Emiſ.in die Pente.
e.Si cum ſeculo gaudemus verendum eſt ne cum ſeculo & lugeamus.Seculo autē gaudente lugeamus,& ſeculo poſtea lugente gaudebimus.Sic Eleazar,(alias Lazarus) apud inferos in ſinu Abrahæ refrigeriū cōſecutus,cōtrà diues in tormētis ignis cōſtitutus alternas bonorū & malorum vices ęmula retributione cōpenſant.Tertullia. de idololatria.
f.Qui ex eo proceſcit, & à deo exiuit,nihil aliud poteſt habere niſi quod dei eſt.Vnde non ſolum deus, ſed & verus deus. Verus è vero, & adeò verus, vt & ipſe ſit veritas.Itaque ſi nomen quærimus, veritas eſt. Si maieſtatem quærimus naturalem,eo vſque filius dei verus eſt, vt & proprius. Amb.de fide lib.1.cap.7.

Oratio Chriſti ad patrem pro ſui nominis clarificatione, operum ſuorum exaltatione, diſcipulorum & per eos credentium confirmatione, ſanctificatione & conſummatione. XVII.

HÆc locutus eſt Ieſus & ſubleuatis oculis in cœlum, dixit: Pater, venit
hora, [a] clarifica filium tuum,vt filius tuus clarificet te:† [2] ſicut dediſti ei
poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æter-
nam. [b] [3] Hæc eſt autē vita æterna,vt cognoſcant te ſolum deum verum,
& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. [4] Ego te clarificaui ſuper terrā: opus
conſummaui quod dediſti mihi vt faciā. [5] Et nunc clarifica me tu pater apud temet-
ipſum,claritate quā habui priuſquā mundus fieret apud te. [6] Manifeſtaui nomē tuum
B hominibus quos dediſti mihi de mundo. Tui erant,& mihi eos dediſti,& ſermonem
tuum ſeruauerunt. [7] Nunc cognouerunt quia omnia quæ dediſti mihi, abs te ſunt:
[8] quia verba quę dediſti mihi,dedi eis,& ipſi acceperūt: & cognouerūt vere quia à te

Ann.do.34.
†De pœ.di.4.ca.Si ex bono.

a.Vtique cum & horam veniſſe commemoret,& clarificari petat, quomodo niſi ſecundū carnis aſſumptionem locutum eum conuenit æſtimari? Nam nec vlla ſibi temporum præſcripta momenta diuinitas habet, nec clarificatione indiget lumen ęternum Ambro.de fide lib.5.cap.2.
b.Scriptura autem diuina vitam beatam poſuit in cognitione diuinitatis,& fructu bonæ operationis.Ambroſi.Offic.lib.2.cap.2.Ipſe quoque Chriſtus & dictis & factis ad credendū primò hortatus eſt,quos ad ſalutē vocauit. Sed poſtea quàm de ipſo dono loqueretur quod erat daturus credentibus,nō dixit: Hęc eſt vita æterna vt credant.ſed:Hęc eſt vita æterna vt cognoſcant te,&c.Aug.de lib erb arbi.lib.2.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

exiui,& crediderunt quia tu me miſiſti.† [9] Ego pro eis rogo.Non pro mundo rogo,
ſed pro iis quos dediſti mihi,quia tui ſunt.[10] Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt,
& clarificatus ſum in eis.[11] Et iam non ſum in mundo,& hi in mundo ſunt, & ego ad
te venio.† Pater ſancte,ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi,[c] vt ſint vnũ, ſicut
& nos.[12] Cum eſſem cum eis,ego ſeruabã eos in nomine tuo.Quos dediſti mihi,ego
cuſtodiui:& nemo ex eis periit,† niſi filius perditionis:vt ſcriptura impleatur.[13] Nũc C
autem ad te venio,& hęc loquor in mundo,vt habeant gaudium meum impletum in
ſemetipſis . [14] Ego dedi eis ſermonem tuum , & mundus eos odio habuit, quia non
ſunt de mundo,ſicut & ego non ſum de mundo.[15] Non rogo vt tollas eos de mũdo,
ſed vt ſerues eos à malo.[16] De mundo non ſunt,ſicut & ego non ſum de mũdo.[17] Sã-
ctifica eos in veritate.Sermo tuus veritas eſt.[18] Sicut tu me miſiſti in mundum, ita &
ego miſi eos in mundum.[19] Et pro eis ego ſanctifico meipſum,vt ſint & ipſi ſanctifi-
cati in veritate.[d] [20] Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro eis qui credituri ſunt
per verbum eorum in me:[21] vt omnes vnum ſint,ſicut & tu pater in me,& ego in te:
vt & ipſi in nobis vnum ſint:vt credat mundus quia tu me miſiſti.[22] Et ego claritatẽ
quam tu dediſti mihi,dedi eis,vt ſint vnum,ſicut & nos vnum ſumus.[23] Ego in eis,& D
tu in me: vt ſint conſummati in vnum: & cognoſcat [e] mundus quia tu me miſiſti, &
dilexiſti eos,ſicut & me dilexiſti. [24] Pater,quos dediſti mihi,volo vt vbi ſum ego, &
illi ſint mecum:vt videant claritatem meã,quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante
conſtitutionem mundi. † [25] Pater iuſte, mundus te non cognouit. Ego autem te co-
gnoui:& hi cognouerunt quia tu me miſiſti.[26] Et notum feci eis nomen tuum,& no
tum faciam,vt dilectio qua dilexiſti me,in ipſis ſit,& ego in ipſis.

† 35.q.10.Fraternitatis. † De ſum. tri.c. Damnamus. De cele. miſſ. Cũ Marthę. † Pſal. 108.b † Matt. 11.g Luc.10.f

c. Vt ſint vniti in vnum, fide, confeſsione, & gratia, qui & pietate dei patris, & domini ac ſaluatoris noſtri benignitate ac amore vnũ eſſe poſsint. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Theodoriti, lib.2. cap.8.

d. Vnum igitur nos vult eſſe dominus, vt ſupra mundum ſimus omnes, vt vna ſit caſtitas, vna volũtas, vna bonitas, vna gratia. His enĩ alitur & augetur animę volatus. Ambr. de virginibus, lib 3.

e. Duobus modis mundus intelligitur, aliter in peccatorib⁹, aliter in ſanctis. Hic nominat mundum eos qui credituri erant vel qui tũc credebant Chriſtum filium dei ad ſalutem humani generis miſſum eſſe à patre in mundum. Albinus ibid.

Egreſſus Ieſus in hortum à Iuda Iudæis traditur, ad Annam ductus interrogatur, & cæditur, & à Petro negatur. A Pilato innocens repertus, Barabba dimiſſo retinetur. XVIII.

HÆc cum dixiſſet Ieſus,† egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Ce- A
dron,vbi erat [a] hortus,in quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius. [2] Sciebat au-
tem & Iudas qui tradebat eum, locum: quia frequenter Ieſus conuenerat il-
luc cum diſcipulis ſuis. † [3] Iudas ergo cum accepiſſet cohortem, & à Pontificibus &
Phariſæis miniſtros,venit illuc cum laternis & facibus & armis. [4] Ieſus itaque ſciens
omnia quæ ventura erant ſuper ſe,proceſſit, & dixit eis: [b] Quem quæritis?[5] Reſpon-
derunt ei:Ieſum Nazarenum.Dicit eis Ieſus:Ego ſum.Stabat autem & Iudas qui tra-
debat eum,cum ipſis.[6] Vt ergo dixit eis,Ego ſum:[c] abierunt retrorſum,& ceciderunt
in terram.[7] Iterum ergo interrogauit eos:Quem quæritis?Illi autem dixerunt:Ieſum B
Nazarenum. [8] Reſpondit Ieſus: Dixi vobis quia ego ſum. Si ergo me quæritis,ſinite
hos abire. [9] Vt impleretur ſermo quem dixit: Quia quod dediſti mihi,nõ perdidi ex
eis quenquam.† [10] Simon ergo Petrus habens gladiũ,eduxit eum,& percuſſit Ponti-
ficis ſeruũ,& abſcidit auriculã eius dexteram.Erat autẽ nomen ſeruo Malchus.[11] Di-
cit ergo Ieſus Petro:[d] Mitte gladiũ tuum in vaginã. Calicem quem dedit mihi pater,
non vis vt bibam illum?† [12] Cohors ergo & Tribunus & miniſtri Iudæorum cõpre-
henderunt Ieſum,[e] & ligauerunt eum,[13] & adduxerũt eum ad Annam primum. Erat C
autẽ ſocer Caiphæ,qui erat Pontifex anni illius.[14] Erat autẽ Caiphas qui conſiliũ de-
derat Iudæis,quia expedit vnũ hominẽ mori pro populo.[15] Sequebatur autem Ieſum
Simõ Petrus,& alius diſcipulus.Diſcipulus autẽ ille erat notus Pontifici: & introiuit
cum Ieſu in atriũ Põtificis. [16] Petrus autẽ ſtabat ad oſtiũ foris. Exiuit ergo diſcipulus
alius qui erat notus Põtifici,& dixit oſtiariæ,& introduxit Petrũ.[17] Dicit ergo Petro
ancilla oſtiaria:Nũquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius?Dicit ille:Nõ ſum.[18] Sta-
bant autẽ ſerui & miniſtri ad prunas,quia frigus erat,& calefaciebant ſe.Erat autẽ cũ D
eis & Petrus ſtãs,&[f] calefaciẽs ſe.[19] Põtifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis,
& de doctrina eius.[20] Reſpõdit ei Ieſus:Ego palàm locutus ſum mũdo.Ego ſemper
docui

Ann.do.34. † Matt.26.c Mar.14.e Luc.22.d 2.Reg.15.e † Mat.26.e Mar.14.c Luc.22.d † Mat.26.e Mar.14.c Luc.22.e 24.q.1.c.Si Petrus. † Mat.26.f Mar.14.f Luc.22.f

a. Igitur in horto deliciarũ, id eſt ĩ paradiſo primus humani generis peccauit, & inde eiectus eſt in hanc vallem lachrymarũ. Ideo Chriſtus ſecundus Adam ſe in horto comprehẽdi voluit, vt peccatum quod in horto paradiſi primus homo commiſit, deleret. Albinus ibidem.

b. Iudæi audierunt alicubi vocem cum egrederentur cum facibus & lampadibus ad cõprehendendũ eũ. Putabant enim ſeſe hominem purum adoriri. Chryſo. de conuerſ. Pauli.

c. Meritò retro reuertebantur, qui in terrenam labem ab illa cœleſti gratia decidebant. Ambro. de Ioſeph. cap.11.

d. Tuus ergo & ipſe, tuo forſitan nutu, etſi nõ tua manu euaginãdus. Alioquin ſi ad te nullo modo pertineret & is: dicentibus apoſtolis, Ecce duo gladij hic: non reſpondiſſet dominus, Satis eſt, ſed nimium eſt. Bernar. de conſidera. lib.4.

e. Tenetur quidem & ligatur ſecundum corporis veritatem, ſed væ illis qui ligãt verbum: verbum enim ligãt qui tantũmodo Chriſtum hominem putant. Ligant, qui præſcium non putant, qui omnipotentẽ non confitentur. Ambr. Luc.22. ca. lib.10.

f. Quia patiebatur frigus, non ſolum temporis, ſed fidei. Hierony.

docui in Synagoga & in templo quò omnes Iudæi cõueniunt: & in occulto locutus
ſum nihil.[21] Quid me interrogas?Interroga eos qui audierũt,quid locutus ſum ipſis:
ecce hi ſciunt quæ dixerim ego.† [22] Hæc autẽ cum dixiſſet,vnus aſſiſtens miniſtrorũ
dedit alapã Ieſu,dicens:Sic reſpondes Pontifici? [23] Reſpondit ei Ieſus: [g] † Si male lo-
E cutus ſum,teſtimoniũ perhibe de malo.Si autẽ bene,quid me cædis? [24] Et miſit eum
Annas ligatum ad Caiphã Pontificem.[25] Erat autem Simõ Petrus ſtans,& calefaciẽs
ſe.Dixerunt ergo ei:† Nunquid & tu ex diſcipulis eius es?Negauit ille,& dixit:Non
ſum. [26] Dicit ei vnus ex ſeruis Pontificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auricu-
lam:Nónne ego te vidi in horto cum illo?[27] Iterũ ergo negauit Petrus, & ſtatim gal-
lus cantauit.† [28] Adducunt ergo Ieſum [h] à Caipha in prætorium. Erat autẽ mane:&
F ipſi non introierunt in prætorium,vt non contaminarentur, ſed mãducarent Paſcha.
[29] Exiuit ergo Pilatus ad eos foras,& dixit:[i] Quam accuſationẽ affertis aduerſus ho-
minẽ hunc?[30] Reſpõderunt & dixerunt ei:Si nõ eſſet hic malefactor,nõ tibi tradidiſ-
ſemus eũ.[31] Dicit ergo eis Pilatus:† Accipite eũ vos,& ſecundũ legem veſtrã iudicate
eum.Dixerunt ergo ei Iudæi:Nobis nõ licet interficere quenquã.† [32] Vt ſermo Ieſu
impleretur,quẽ dixit ſignificãs qua morte eſſet moriturus.† [33] Introiuit ergo iterũ in
prætorium Pilatus,& vocauit Ieſum,& dixit ei: Tu es Rex Iudæorum? [34] Reſpondit
Ieſus:A temetipſo hoc dicis,an alij tibi dixerunt de me?[35] Reſpondit Pilatus:Nũquid
G ego Iudęus ſum?Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi.Quid feciſti?[36] Reſpon-
dit Ieſus:Regnũ meum nõ eſt de hoc mundo.Si ex hoc mundo eſſet regnum meum,
miniſtri mei vtiq; decertarent vt non traderer Iudæis. [k] Nunc autem regnum meum
non eſt hinc. [37] Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo Rex es tu?Reſpondit Ieſus: Tu dicis,quia
Rex ſum ego.Ego in hoc natus ſum,& ad hoc veni in mundum:vt teſtimoniũ perhi-
beam veritati.Omnis qui eſt ex veritate,audit vocem meam.[38] Dicit ei Pilatus:Quid
eſt veritas?Et cum hoc dixiſſet,iterum exiuit ad Iudæos,& dicit eis: Ego nullam in-
uenio in eo cauſam. † [39] Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in
Paſcha. Vultis ergo dimittam vobis Regem Iudæorum?[40] Clamauerũt ergo rurſum
omnes,dicentes:Non hunc,ſed Barabbam.Erat autem Barabbas latro.

† 93.di.Dominus. † 11.q.1.ca. Paratus. 2.q.7.c.Præſumunt. † Matt.26.f Mar.14.f Luc.20.c † Matt.26.g † Matt.27.1 Mar.15.a Luc.23.a † De pœ.di. 1.c.Periculoſé. † Matt.20.c † Matt.27.b Mar.15.a Luc.23.a † Matt.27.b Marc.15.b Luc.23.c

g. Cùm tempore paſsionis alapam accepiſſet à ſeruo ſacerdotis, cumq; ei dixiſſet: Sic reſpondes pontifici? aduerſus pontificem dominus contumelioſe nihil dixit, nec quicquam de ſacerdotis honore detraxit: ſed innocentiam ſuam magis aſſerens & oſtendens: Si male, inquit, locutus ſum, &c. Cypr. lib.1 epi. epiſt.3.

h. ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. Hoc eſt, à Caipha in prætorium, & non ad Caipham, vt alij putant.

i. Porrò Pilatus aliquanto humanior ipſe egreditur: & qui dominum vidit vinctum, non exiſtimauit hoc loco cauſam habere cõtra Chriſtum, ſed interrogat de cauſa vinculorum. At hi cũ nihil poſſent dicere: Niſi hic eſſet male factor, aiũt, non tradidiſſemus eum. Vides eos omni loco declinare accuſationes. Theophy. ibidem.

k. Cum à principio interrogaſſet Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? ac reſpondiſſet dominus, Regnum meum nõ eſt ex hoc mũdo, & ſeipſum regem oſtẽdiſſet, quãquam non terrenũ: rurſum interrogauit Pilatus: Num itaque rex es tu? ac deinceps ſe iterum eſſe oſtẽdit. Euthymius ibid.

Chriſtus flagellatus coronatur, morti addictus inter duos crucifigitur, diuiſis veſtimẽtis matrem Ioanni commendat, potatus ſpiritũ emittit, & aperto latere depoſitus ſepelitur. XIX.

A TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, † [a] & flagellauit. [2] Et milites plectentes
coronam de ſpinis,impoſuerunt capiti eius:& veſte purpurea circundederunt
eum.[3] Et veniebant ad eum,& dicebant:Aue rex Iudæorum. Et dabant ei ala-
pas. [4] Exiuit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt
cognoſcatis quia nullam inuenio in eo cauſam. [5] Exiuit ergo Ieſus portans ſpineam
coronam,& purpureum veſtimentum:& dicit eis:Ecce homo.[6] Cum ergo vidiſſent
eum Pontifices & miniſtri,clamabant dicentes:Crucifige,crubifige eum.Dicit eis Pi
B latus: Accipite eum vos, & crucifigite . Ego enim non inuenio in eo cauſam. [7] Re-
ſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus,& ſecundum legem debet mori,[b] quia fi-
lium dei ſe fecit. [8] Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem , magis timuit . † [9] Et
ingreſſus eſt in prætoriũ iterum,& dicit ad Ieſum:Vnde es tu? Ieſus autem reſpõſum
non dedit ei. [10] Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Neſcis quia poteſtatem ha-
beo crucifigere te,& poteſtatem habeo dimittere te?[11] Reſpondit Ieſus:† Non habe-
res poteſtatem aduerſum me vllam,niſi tibi datum eſſet deſuper.† Propterea qui me
tradidit tibi,maius peccatum habet.[12] Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum.Iu-
C dæi autem clamabant dicentes:Si hunc dimittis,non es amicus Cæſaris.Omnis enim
qui ſe regem facit, contradicit Cæſari . [13] Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones,
adduxit foras Ieſum,& ſedit pro tribunali in loco qui dicitur [c] Lithoſtrotos,Hebrai-
cè autem Gabbata. [14] Erat autem paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis:
Ecce Rex veſter.[15] Illi autem clamabant:Tolle,tolle,crucifige eum.Dicit eis Pilatus:
Regem veſtrum crucifigam?Reſponderunt Pontifices:Nõ habemus regem,niſi Cę-
ſarem.[16] Tunc ergo tradidit eis illum,vt crucifigeretur.† Suſceperunt autem Ieſum,

Ann.do.34. † Matt.27.c Mar.15.c Luc.23.a † Matt.27.b Mar.15.a Luc.23.a † 13.q.2.ca. Quod culpatur. 22.q.1.c.Mouere. † De pœ.di. 1.c.Periculoſé. † Matt.27.d Mar.15.e Luc.23.

a. Flagellatus autem iniuria fuit, vt à vulneribus quæ iure peccatis noſtris perpeſsi ſumus nos liberaret. Alapis cæſus & illuſus eſt, vt illuſori Sathanæ nos illudere poſsimus, & præuaricationis peccatum fugiamus. Omnia enim propter nos & pro nobis Chriſtus ſuſcepit quæ repulſiuas vires habuerunt. Cyril. ibid.

b. Tum Pilatus cum audiret quòd ſe dei filium faceret, ne id verum eſſet, & contra legẽ facere putaretur, formidauit. Iudæi cum id re & verbis intelligerẽt, nõ ſunt perterriti, ſed interimunt quem adorare debuiſſent. Chryſo. ibi. homil.85.

c. Lithoſtrotos Grecè, dicitur tribunal Latinè, & Gabbata Hebraice. Hoc eſt lapideum ſtratum, vbi preſes ſedebat, & non lycoſtratos. eſſet enim ſtratum lupinũ quaſi iudices rapaces eſſẽt vt lupi in tribunali ſedentes, quod nephas eſt dicere Principes ſacerdotum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& eduxerunt eum. [17] Et baiulans ſibi crucem, exiuit in eum qui dicitur Caluariæ, lo-
cum, Hebraicè [d] Golgotha. [18] vbi crucifixerunt eum, & cũ eo alios duos hinc & hinc,
medium autem Ieſum. [19] Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucẽ. Erat
autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. [20] Hunc ergo titulum multi lege- D
runt Iudæorum, quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcri-
ptum Hebraicè, Græcè, & Latinè. [21] Dicebant ergo Pilato Põtifices Iudæorum: Noli
ſcribere, Rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum. [22] Reſpõdit Pilatus:
[e] Quod ſcripſi, ſcripſi. [23] Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta
eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuiq; militi partem: & tunicam. Erat autem tuni-
nica incõſutilis, deſuper contexta per totum. [24] Dixerunt ergo ad inuicem: Non ſcin
damus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit, vt ſcriptura impleretur, dicẽs: † Partiti ſunt E
veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fe-
cerunt. [25] Stabant autẽ iuxta crucem Ieſu, mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleo
phæ, & Maria Magdalene. [26] Cum vidiſſet ergo Ieſus matrẽ, & diſcipulum ſtantem
quẽ diligebat, dicit matri ſuæ: [f] Mulier, ecce filius tuus. [27] Deinde dicit diſcipulo: Ecce
mater tua. Et ex illa hora accepit eã diſcipulus in ſuam. [28] Poſtea ſciẽs Ieſus quia om-
nia cõſummata ſunt, vt conſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. [29] Vas ergo erat poſitũ
aceto plenum. † Illi autem ſpõgiam plenam aceto hyſſopo circumponentes, obtule-
runt ori eius. [30] Cum ergo accepiſſet Ieſus acetũ, dixit: Cõſummatum eſt. Et inclina- F
to capite tradidit ſpiritum. [31] Iudæi ergo quoniam paraſceue erat, vt non remanerent
in cruce corpora ſabbato (erat enim magnus dies illé ſabbati) rogauerunt Pilatum, vt
frangerentur eorũ crura, & tollerentur. [32] Venerunt ergo milites, & primi quidẽ fre-
gerũt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. † [g] [33] Ad Ieſum autẽ cum veniſſent,
vt viderunt eũ iam mortuum, nõ fregerunt eius crura, [34] ſed vnus militum lancea la-
tus eius aperuit: & † [h] continuo exiuit ſanguis & aqua. [35] Et qui vidit, teſtimoniũ per-
hibuit, & verum eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit quia vera dicit, vt & vos credatis.
[36] Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptura impleretur: † Os non cõminuetis ex eo. [37] Et ite- G
rum alia ſcriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. [38] Poſt hæc autem rogauit
Pilatum Ioſeph ab Arimathia, (eo quòd eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter
metum Iudæorum) vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. [39] Venit ergo, & tulit
corpus Ieſu. † Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primùm, fe-
rens mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centum. [40] Acceperunt ergo corpus Ie-
ſu, & ligauerunt eum linteis cum aromatibus, [i] ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. [41] Erat
autem in loco vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouũ, in quo nõ-
dum quiſquam poſitus fuerat. [42] Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum, quia iuxta
erat monumentum, poſuerunt Ieſum.

Maria ſublato lapide diſcipulis nuntiat corpus fuiſſe ſublatum, cui Petrus & Ioannes viſo monumento credunt: vnde Maria plorans ab angelo & Chriſto confortatur, inde Chriſtus diſcipulis abſente Thoma, & poſt octo dies præſente apparet. XX.

VNa † [a] autem ſabbati Maria Magdalene venit mane cum adhuc tenebræ eſ- A
ſent, ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum à monumento. [2] Cucurrit
ergo & venit ad Simonem Petrũ, & ad alium diſcipulũ, quem amabat Ieſus,
& dicit illis: Tulerunt dominũ de monumento, & neſcimus vbi poſuerunt eũ. [3] Exiit
ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum. [4] Currebãt autem
duo ſimul: & ille alius diſcipulus pręcucurrit citius Petro, & venit primus ad monu- B
mentũ. [b] [5] Et cum ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamẽ introiuit. [6] Venit er-
go Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentum. Et vidit linteamina po
ſita, [7] & ſudarium quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed
ſeparatim inuolutũ in vnum locũ. [8] Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus qui vene-
rat primus ad monumentũ: & vidit & credidit. [9] Nondũ enim ſciebãt ſcripturã, quia
oportuit eum à mortuis reſurgere. [10] Abierunt ergo iterum diſcipuli ad ſemetipſos
†Maria

Marginal references: † Pſal.21.a Matt.27.d Mar.15.b Luc.23.e — † Pſal.68. Mat.27.f Mar.15.f Luc.23.e — † De ſumma trinit. in Clem. ca.1. — † De celeb. miſſ. In quadam. — † Exod.12.g Nume.9.b Zach.12.d Matt.27.g Mar.15.g Luc.23.g — † Ioan.3.a — Ann.do.34. † Matt.28.a Mar.16.a Luc.24.a

d. Golgotha potius Chaldaicum vel Syrum, quàm Hebræum, locus eſt iuxta Ieruſalem, in quo caluariæ hominum vel ſuſpenſorũ, vel alio mortis genere occiſorum, paſsim atque circa patibula iacebant. Hierony. Mar.15.

e. Id eſt, non ea ſcripſi quæ vobis placerent, ſed quæ ætas futura cognoſceret. Non vobis ſcripſi, ſed poſteritati. Ambroſ. de obitu Theo.

f De mulieris nomine quid mouemur? ad ſexum retulit. Non enim corruptelæ, ſed ſexus vocabulum eſt. Vulgi vſus non præiudicat veritati, quo nomine primo Eua mulier adhuc virgo vocata eſt. Ambr. de inſtitu. vir. c.5.

g. Neceſſariũ carnifices nõ putauerũt oſſa Chriſti iam mortui ſuffringere, (ſicut mos eorũ ferebat) ſed tantummodo latus eius perforauerũt. Sic integrum corpus patibulo detractũ eſt, & ſepulchro diligenter incluſum. Lactan. lib.4. ca.20.

h. Exiuit ſanguis ad pretiũ, aqua ad lauacrũ. Aqua nos abluit, ſãguis nos redemit. Ambro. de bened. patriarcharum, cap.4.

i. Non mihi videtur euãgeliſta fruſtra dicere voluiſſe, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Ita quippe, niſi fallor, admonuit in huiuſmodi officiis quæ mortuis exhibẽtur, morem cuiuſque gentis eſſe ſeruandum. Auguſt. ibid. tract.120.

a. Vna ſabbati, dies dominica intelligenda eſt: quia omnis hebdomada in ſabbatum, & in primam & ſecundã, & tertiam & quartã, & quintã & ſextam ſabbati diuiditur: quã ethnici idolorum & elementorum nominibus appellant. Hiero. Hedibiæ, q.4.

b. Vide hic quàm alienus ſit euãgeliſta à faſtu, quomodo teſtetur diligentiam Petri in ſcrutando. Nam cũ ipſe præueniſſet, & vidiſſet iacentia lintea, non vltra curioſè quærit, ſed expectat illum. Theoph. ibid.

C † [11] Maria autẽ ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe,
& proſpexit in monumentum. [12] Et vidit duos angelos in albis ſedentes, vnum ad ca-
put, & vnũ ad pedes, vbi poſitum erat corpus Ieſu. [13] Dicunt ei illi: [c] Mulier, quid plo-
ras? Dicit eis: Quia tulerunt dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum. [14] Hæc
cum dixiſſet conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem, & nõ ſciebat quia Ieſus
eſt. [15] Dicit ei Ieſus: [d] Mulier, quid ploras? Quem quęris? Illa exiſtimans quia hortula-
D nus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eũ, & ego eum
tollam. [16] Dicit Ieſus: Maria. Conuerſa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicitur magiſter.
[17] Dicit ei Ieſus: Noli me tangere. Nondum enim aſcendi ad patrẽ meum. Vade autẽ
ad fratres meos, & dic eis: [e] Aſcendo ad patrẽ meum, & patrem veſtrum: deum meũ,
& deum veſtrum. [18] Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis, quia vidi domi-
E num, & hęc dixit mihi: [f] † [19] Cum ergo ſero eſſet die illo vna ſabbatorum, & fores eſ-
ſent clauſæ vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum: venit Ieſus, &
ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. [20] Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & la-
tus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo domino. [21] Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut
miſit me pater, & ego mitto vos. [22] Hæc cũ dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis: [g] Accipite
ſpiritum ſanctum. † [23] Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum reti-
F nueritis, retenta ſunt. [24] Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, nõ
erat cum eis quando venit Ieſus. [25] Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus dominũ.
Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitũ
meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. [26] Et
poſt dies octo iterũ erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis
clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. [27] Deinde dicit Thomæ: Infer digitũ
tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli
G eſſe incredulus, ſed fidelis. [28] Reſpondit Thomas, & dixit ei: [h] Dominus meus, & deus
meus. [29] Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, &
crediderunt. † [30] Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in cõſpectu diſcipulorũ ſuo-
rum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. [31] Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ie-
ſus eſt filius dei, vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Manifeſtatus rurſum ad mare Tiberiadis diſcipulos piſcantes reperit. Petro oues commendat, & Ioannis ſuper cæteros excellentiam deſignat. XXI.

A POſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autem
ſic: [a] [2] Erant ſimul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Natha-
nael qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo.
[3] Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. † Exierunt
& aſcenderunt in nauim: & illa nocte nihil prendiderunt. [4] Mane autem iam facto
ſtetit Ieſus in litore, non tamen cognouerunt diſcipuli quia Ieſus eſt. [5] Dicit ergo eis
Ieſus: † Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Reſpõderunt ei: Non. [6] Dicit eis: Mit-
tite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non valebant il-
lud trahere præ multitudine piſcium. [b] [7] Dixit ergo diſcipulus ille quem diligebat
B Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon cum audiſſet quia dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe,
(erat enim nudus) & miſit ſe in mare. [8] Alij autem diſcipuli nauigio venerunt. Non
enim longe erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis trahentes rete piſcium. [9] Vt ergo
deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem.
[10] Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. [11] Aſcendit Simon Pe-
trus, & traxit rete in terram plenam magnis piſcibus centum quinquagintatribus. Et
cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete. [12] Dicit eis Ieſus: [c] Venite, prandere. Et nemo
audebat diſcumbentium interrogare eum, tu quis es, ſcientes quia dominus eſt. † [13] Et
venit Ieſus, & accepit panem, & dabat eis, & piſcem ſimiliter. [14] Hoc iam tertiò ma-
C nifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum reſurrexiſſet à mortuis. [15] Cum ergo prandiſ-
ſent, dixit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus his? [16] Dicit ei: Etiam,

Marginal references: † Matt.28.a Mar.16.b — † Mat.28.a 1.Cor.15.a Luc.24.f — † Mat.16.c 18.d 1.q.1. Remiſſionem. Vt euidenter. 24.q.1. Audiuimus. Loquitur. De cõſ. diſt.4. Quomodo. — † Infr.21.g — Ann.do.34. — † Luc.5.a — † Luc.24.f — † Luc.24.f

c. Hoc angeli dicunt, & dominus poſtea iiſdem verbis repetiuit, vt ſciatis quia angelorum verba mandata ſunt domini. Ambr. de virgini. lib.3.

d. Hoc eſt, tu tibi cauſa es plorandi tu tibi es autor flẽdi, quæ es Chriſti incredula. Ploras quia non vides Chriſtum: crede, & videbis. Adeſt Chriſtus, nec vnquã iis à quibus quæritur deeſt. Amb. de virginibus lib.3.

e. Patrem meũ dicendo, à creaturis ſe filius dei ſeparauit, patrem veſtrũ dicendo, adoptionis ſpiritalis gratiã deſignauit, Ita & deũ meum dicendo, myſterium ſuę incarnationis oſtendit, vt quem patrem naturalem habet, deum ſuũ appellet, propter ſuſcepti corporis ſacramentum. Deũ quoq; veſtrum cum dicit, profectũ in nobis ſuæ operationis oſtendit. Amb. vbi ſup.

f. Caue igitur ne à recta digrediaris fide, ſed potius quia foribus clauſis ingreſſus eſt deũ eſſe natura crede, non alium quam illum qui ante paſsionem cũ diſcipulis vt homo cõuerſabatur. Cyril. ibid.

g. Hic autem ſpiritum ſanctũ dominus Chriſtus modo paracletũ appellat, modo ſpiritum veritatis eſſe pronuntiat, qui non eſt in euangelio nouus, ſed nec nouè datus. Nam hic & ipſe in prophetis populum accuſauit, & in apoſtolis aduocationem gentibus præſtitit. Tertul. de trinit.

h. Miſit manum qui nõ credebat, & dominũ te & deũ reperit. Ambro. de fuga ſe. ca.4.

a. Cur repetit Petrus quod dereliquit? Si virt⁹ diſcretionis inſpicitur, citius videtur: quia nimirum negotium quod ante cõuerſionẽ ſine peccato extitit, hoc etiam poſt conuerſionem culpa repetere nõ fuit. Nã piſcatorem Petrum, Matthæum vero teloniorũ ſcimus: & poſt conuerſionem ſuam ad piſcationem Petr⁹ rediit, Matthæus vero ad telonij negotium nõ rediit: quia aliud eſt victũ per piſcationem quærere, aliud telonij lucris exercitia augere. Albinus ibi.

b. Perſpicacior quidẽ erat Ioannes magnitudine puritatis, Petr⁹ vero feruentior vehementia amoris. Ideo agnoſcit eum Ioannes ante Petrum, ſed egreditur ad eum Petrus ante Ioannem. Euthy.

c. Vnde ſignificatur quia poſt multos labores, quib⁹ vocati vehementer ſudabunt, tandem cum domino recũbent, ſpiritali cibo ſibi propoſito, qui mẽtẽ ac rationem excedit humanæ naturæ. Cyrill. ibi.

domine:tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterum: † Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam, domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei iterum: Paſce agnos meos. 17 Dicit ei tertio: Simon Ioannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, [d] quia dixit ei tertio, amas me & dicit ei: Domine tu omnia noſtri, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: † Paſce oues meas. 18 Amen amen dico tibi, [e] cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas. Cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & D ducet quò tu non vis. 19 Hoc autem dixit ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum. Et cum hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. 20 Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequentem, † qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te? 21 Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu: Domine, hic autem quid? 22 Dicit ei Ieſus: [f] Sic eum volo manere, donec veniã. Quid ad te? Tu me ſequere. 23 Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus, non moritur, ſed ſic eum volo manere donec veniam, quid ad te? 24 Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc. Et ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius. 25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt libros.

† 6. quæſt. 1. Imitare. 8. q. 2. In ſcripturis.
† De maior. & obed. Solitæ.
† Sup. 13. e

d. Itaq; paſcēdo bene cibo fidei gregem Chriſti, culpã lapſus prioris aboleuit. Et ideo tertio admonetur vt paſcat, tertio vtrum dominum diligat interrogatur, vt quem tertio ante crucē negauerat, tertio fateretur. Ambr. de fide. 5. cap. 1. Gloria ſiquidem eſt non diſcipuli tantū qui moritur, ſed & dei pro quo moritur. Euthym.
e. Commonefacit autē eum prioris vitæ, oſtendens ꝙ vniuerſa ſpiritalia carnalibus reſpōdeant. In corporalibus enim iuuenis eſt vtilis, ſenex inutilis: in ſpiritalibus autē vbi ſenectus acceſſerit, tūc ſplendidior eſt virtus. Theophylactus.
f. Hoc eſt, volo eum viuere vſque ad excidium Ieruſalem per Romanum exercitū. Etenim huic prorogatū eſt tempus huius vitæ vſq; ad captiuitatem Ieroſolymorum, & paulo vltra illud tempus. Quódque domini aduentus hic & in propheta euerſionē Ieruſalē præſignet, teſtatur Ioan. Chryſ. in quadã ſua enarratione, hoc idem dictū, Donec veniam, explicans: Hoc, inquit, ſignificare vult omnimodam euerſionem Ieruſalem. Oecumenius in 5. ca. Iacobi.

INCIPIT PRÆFATIO SANCTI HIEronymi in omnes epiſtolas ſancti Pauli.

PRimum quæritur: quare poſt Euangelia quæ ſupplementum legis ſunt, & in quibus nobis exempla & præcepta viuendi pleniſſimè digeſta ſunt, voluerit Apoſtolus has epiſtolas ad ſingulas Eccleſias deſtinare. Hac autem cauſa factū videtur, vt ſcilicet initia naſcentis Eccleſiæ nouis cauſis exiſtentibus præueniret: & vt preſentia atque orientia reſecaret vitia, & poſt futuras excluderet quæſtiones, exemplo Prophetarū, qui poſt editã legem Moyſi, in qua omnia dei mandata legebãtur, nihilominus tamen doctrina ſua rediuiua ſemper populi cõpreſſere peccata: & propter exemplum viuendi, libros ad noſtrã etiam memoriã tranſmiſerunt. Deinde quæritur: cur non amplius quàm decem epiſtolas ad Eccleſias ſcripſerit? Decem ſunt enim cū ea quæ dicitur ad Hebræos, nam reliquæ quatuor ad diſcipulos ſpecialiter ſunt porrectæ. Vt oſtenderet nouū non diſcrepare à veteri teſtamento, & ſe contra legem nõ facere Moyſi, ad numerum primorū decalogi mandatorum ſuas epiſtolas deſtinauit: & quot ille præceptis à Pharaone inſtituit liberatos, totidem hic epiſtolis à diaboli & idololatriæ ſeruitute edocet acquiſitos. Nam & duas tabulas lapideas, duorū teſtamentorum figuram habuiſſe, viri eruditiſſimi tradiderunt. Epiſtolam ſanè quæ ad Hebræos ſcribitur, quidam Pauli non eſſe affirmant eo quòd non ſit eius nomine titulata, & propter ſermonis ſtylíque diſtantiã: ſed aut Barnabæ iuxta Tertullianū, aut Lucæ, iuxta quaſdam, vel certè Clementis diſcipuli Apoſtolorum, & Epiſcopi Romanæ Eccleſiæ poſt Apoſtolos ordinati. Quibus reſpondendū eſt: ſi propterea Pauli non erit, quia eius non habet nomen: ergo nec alicuius erit, quia nullius nomine titulatur. Quod ſi incõueniens abſurdúmque eſt, ipſius magis eſſe credenda eſt, quæ tanto doctrinæ ſuæ fulget eloquio. Sed quoniam apud Hebræorum Eccleſias quaſi deſtructor legis falſa ſuſpicione habebatur, voluit tacito nomine de figuris legis & veritate Chriſti reddere rationem: ne odium nominis in fronte prætitulati, vtilitatem excluderet lectionis. Nõ eſt ſanè mirum ſi eloquentior videatur in proprio, id eſt Hebræo quàm in peregrino, id eſt in Græco, quo cæteræ epiſtolæ ſunt ſcriptæ ſermone. Mouet etiã quoſdã, quare Romanorum epiſtola in primo ſit poſita, cum eam non primo ſcriptam ratio manifeſtet? Nam hãc ſe proficiſcentem Ieroſolymam ſcripſiſſe teſtatur, cum Corinthios & alios iam ante, vt miniſterium quod ſecū portaturus erat, colligerent, literis adhortatus ſit. Sed inde intelligi quidã volunt, ita omnes epiſtolas ordinatas, vt prima poneretur, quanuis poſterior fuerit deſtinata: vt per ſingulas epiſtolas gradibus ad perfectiora veniretur. Romanorum nanque plerique tam rudes erant, vt nõ intelligerent dei ſe gratia & non ſuis meritis eſſe ſaluatos: & ob hoc duo inter ſe populi cõflictarent. Idcirco illos indigere aſſerit corrigi: vitia gentilitatis priora cõmemorãs. Corinthiis autem iã dicit ſcientiæ gratiã eſſe conceſſam, & non tam omnes increpat, quàm cur peccantes non increpauerunt reprehendit, ſicut ait: Auditur inter vos fornicatio. Et iterum: Congregatis vobis cū meo ſpiritu, tradere huiuſmodi Sathanæ. In ſecunda vero laudantur: & vt magis ac magis proficiãt cõmonentur. Galatæ vero iã nullius criminis arguuntur, niſi hoc tãtum, quòd callidiſſimis Pſeudoapoſtolis crediderunt. Epheſij ſanè nulla reprehenſione, ſed multa laude ſunt digni, quia fidem Apoſtolicã ſeruauerūt. Philippenſes etiam multo magis collaudantur, qui nec audire quidem falſos Apoſtolos voluerunt. Theſſalonicēſes nihilo minus in duabus epiſtolis omni laude proſequitur, eo quòd nõ ſolum fidē incõcuſſam ſeruauerint veritatis, ſed etiã in perſecutione ciuiū fuerint conſtantes inuenti. Coloſſenſes autē tales erãt, vt cum ab Apoſtolo viſi corporaliter non fuiſſent, hac laude digni haberentur: Etſi corpore, inquit, abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum, gaudens, & videns ordinē veſtrum. De Hebræis vero quid dicēdum eſt, quorum Theſſalonicenſes, qui plurimum laudati ſunt, imitatores facti eſſe dicūtur? Sicut ipſe ait: Et vos fratres imitatores facti eſtis eccleſiarum dei quæ ſunt in Iudæa: eadē enim paſſi eſtis & vos à cõtribulibus veſtris, quæ & illi à Iudæis. Apud ipſos quoque Hebræos eadem cõmemorat, dicens: Nam & vinctis compaſſi eſtis, & rapinã bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.

1. Corint. 5. a
2. Theſſa. 2. a
Coloſſ. 2. a
1. Theſſa. 2. e
Hebr. 10. f

INCIPIT PROLOGVS SPECIALIS IN Epiſtolam ad Romanos.

ROmani ſunt qui ex Iudæis & gentibus crediderunt. Hi ſuperba cõtentione volebãt ſe alterutrū ſuperponere. Nam Iudæi dicebãt: Nos ſumus populus dei, quos ab initio dilexit & fouit: nos circuncisi ex genere Abrahã, ſancta deſcēdimus ex ſtirpe: & notus retro apud Iudæã tantū deus. Nos de Aegypto ſignis dei & virtutibus liberati, mare ſicco pertranſiuimus pede, cū inimicos noſtros grauiſſimi fluctus inuoluerēt. Nobis pluit manna dominus in deſerto, & quaſi filiis ſuis cæleſte pabulum miniſtrauit. Nos die noctúque in colūna nubis igníſq; præceſſit: vt nobis in inuio iter oſtēderet. Atque vt cætera eius circa nos immēſa beneficia taceamus, nos ſoli digni fuimus dei legem accipere, & vocem dei loquētis audire, eiúſque cognoſcere volūtatem. In qua lege nobis promiſſus eſt Chriſtus, ad quos etiã ipſe veniſſe teſtatus eſt, dicēs: Nõ veni niſi ad oues quæ perierūt domus Iſrael, cū vos canes potius quã homines appellauerit. Aequū ne ergo eſt vt idola hodie deſerētes, quib⁹ ab initio deſeruiſtis, nobis cõparemini & nõ potius in Proſelitorū locū ex legis autoritate & cõſuetudine deputemini? Et hoc ipſum non merebamini, niſi quia larga ſemper dei clemētia voluit vos ad noſtrã imitationē admittere. Gētes etiã ecõtrario reſpondebant: Quanto enim maiora erga vos dei beneficia narraueritis, tãtò maioris vos criminis reos eſſe mõſtrabitis. Sēper enim his omnibus extitiſtis ingrati. Nã ipſis pedibus quibus aridū mare tranſiſtis, ludebatis ante idola quæ feciſtis: & ipſo ore quo paulo ante ob necē aduerſariorū domino cantaueratis, ſimulacra vobis fieri popoſciſtis: illis oculis quibus venerando deū in nube vel igne cõſpicere ſolebatis, ſimulacra intuebamini. Manna quoque vobis faſtidio fuit, & ſēper in deſerto contra dominū murmuraſtis, ad Ægyptū vnde vos manu valida eiecerat, redire cupientes. Quid plura? Ita patres veſtri crebra prouocatione dominū irritauerūt, vt omnes in eremo morerentur: nec plures ex ſenioribus eorū quàm duo homines terram repromiſſionis intrarent. Sed quid antiqua replicam⁹? cū etiamſi illa minimè feciſſetis, de hoc ſolo nemo vos dignos venia iudicaret, quòd dominū Chriſtū Prophetarū ſemper vobis vocibus repromiſſum, nõ ſolum ſuſcipere noluiſtis, ſed etiã morte peſſima peremiſtis. Quem vt nos cognouimus, ſtatim credidimus, cum nobis de eo antea nõ fuerit prædicatū. Vnde probatur, quòd idolis ſeruiuimus, nõ obſtinationi mētis, ſed ignorãtiæ deputãdū. Qui enim cognitum ilico ſequimur, olim vtique ſequeremur, ſi antea cognouiſſem⁹. Sic autē vos de generis nobilitate iactatis, quaſi nõ morum imitatio magis quàm carnalis natiuitas filios vos faciat eſſe ſãctorū. Denique Eſau & Iſmael cū de ſtirpe ſint Abrahæ, minime tamen in filios reputantur. His taliter altercantibus, Apoſtolus ſe mediū interponens, ita partium dirimit quæſtiones, vt neutrū eorum ſua iuſtitia ſalutem meruiſſe cõfirmet: ambos vero populos & ſcienter & grauiter deliquiſſe, Iudæos quòd ꝑ præuaricationem legis deum inhonorauerint: gentes vero, quòd cum cognitū de creatura creatorē, vt deum debuerint venerari, gloriã eius in manu facta mutauerint ſimulacra, vtroſque etiã ſimiliter veniã cõſecutos, æquales eſſe veraciſſima ratione demõſtrat: præſertim cum in eadem lege prædictum ſit, & Iudæos & gentes ad Chriſti fidem vocãdos eſſe oſtendat. Quamobrem viciſſim eos humilians, ad pacem & cõcordiam cohortatur.

Matth. 15. e
Exod. 14. e
Nume. 14.

INCIPIT ARGVMENTVM

ROmani ſunt partis Italiæ. Hi præuenti ſunt à falſis Apoſtolis, & ſub nomine domini noſtri Ieſu Chriſti in legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat Apoſtolus ad veram & Euangelicam fidem, ſcribens eis à Cerintho.

Incipit Epiſtola beati Pauli

Apoſtoli ad Romanos.

Ex charitate Pauli ad Romanos, euangelium oſtendit dei virtutem in ſalutem, vitia autem in quæ ceciderint ex ignorantia, ſua deſideria ſectantes arguit. Cap. I.

A †Act. 13.a
PAulus [a] [b] ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, †ſegregatus
in Euangelium dei, (2 quod antè promiſerat per Prophetas
ſuos in ſcriptu ris ſanctis) 3 de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſe-
mine Dauid ſecundum carnem, 4 qui prędeſtinatus eſt filius
dei in virtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurre
ctione mortuorum Ieſu Chriſti domini noſtri, [c] 5 per quem
accepimus gratiam, & Apoſtolatum ad obediendum fidei
in omnibus gẽtibus pro nomine eius, 6 in quibus eſtis & vos
vocati Ieſu Chriſti: 7 omnibus qui ſunt Romæ dilectis dei,
vocatis ſanctis: [d] Gratia vobis & pax à deo patre & domino
noſtro Ieſu Chriſto. 8 Primùm quidem †gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtũ pro
omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo. [e] 9 Teſtis enim mi- B
hi eſt deus, cui ſeruio in ſpiritu meo in Euangelio filij eius, 10 quòd ſine intermiſſio-
ne memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis, [f] obſecrans ſiquo modo tan-
dem aliquando proſperum iter habeam in voluntate dei, veniendi ad vos. 11 deſidero
enim videre vos, vt aliquid impartiar vobis gratiæ ſpiritalis ad confirmando vos, 12 id
eſt, ſimul conſolari in vobis per eam quæ inuicem eſt fidem veſtram atque meam.
13 Nolo autem vos ignorare fratres, quia ſæpe propoſui venire ad vos, (& prohibitus
ſum vſque adhuc) vt aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in cæteris gentibus.
14 Græcis ac Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum, 15 ita quod in me prõ-
ptum eſt, & vobis qui Romæ eſtis, euangelizare. 16 Non enim erubeſco Euangelium.
Virtus enim dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primùm & Græco. 17 Iuſtitia e-
nim dei [g] in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptum eſt: † [h] Iuſtus autem ex fide
viuit. 18 Reuelatur enim ira dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam
hominum eorum qui veritatem dei in iniuſtitia detinent: 19 quia quod notum eſt
dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis manifeſtauit. 20 Inuiſibilia enim ipſius, C
à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, [i] ſempiterna quo-
que eius virtus & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles: † 21 quia cum cognouiſſent deũ,
non ſicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in cogitationi-
bus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, † [k] 22 Dicentes enim ſe eſſe ſapien-
tes, ſtulti facti ſunt. 23 Et mutauerunt gloriam incorruptibilis dei, in ſimilitudinem
imaginis corruptibilis hominis, [l] & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium.
† 24 Propter quod tradidit illos deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam:
vt contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis. 25 Quia commutauerunt verita-
tem dei in mendaciũ, & coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori,
qui eſt benedictus in ſecula, amen. 26 Propterea tradidit illos deus in paſſiones igno-
miniæ. † Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum qui D
eſt cõtra naturam. 27 Similiter autem & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exarſe-
runt in deſideriis ſuis in inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, &
merce-

†1.Tim.1.a Diſt.12.c Sacroſancta. De iureiur. Etſi Chriſtus.

†Abac.2.a Hebr.10.c Galat.3.b De pœ. diſ. 4. in domo. De ſac. vnc. ca. vnico. §. quia vero Chriſtus.

†1.Cor.3.d Ephe.4.c

†49.d. Hinc etenim. §. ũ autem.

†23.q.4. Nabuchodonoſor. §. Prædeſtinatione.

†32. quæſt. 7. Vſus.

a Prima itaque nobis quæſtio de nomine ipſius Pauli videtur exurgere, cur is qui Saulus dict⁹ eſt in Actibus Apoſtolorum, nũc Paulus dicatur. Inuenimus in ſcripturis diuinis quorũdã veterũ immutata vocabula vt ex Abrã vocatus Abraham, &c. nuſquã vero erga Paulum inuenimus tale aliquid geſtum. Sedul. ibi.

b. Hæc enim ſeruitus glorioſa eſt, in qua gloriatur Apoſtol. An nõ ſumma gloria eſt, quando tali pretio æſtimati ſumus, vt ſanguine domini redimeremur? Ambroſi. in exhortatio. ad virgines.

c. Siquidem cum ait: Per quem accepimus gratiã & apoſtolatum: ſignificat bonorum ſubminiſtrationem ab illo proficiſci. Baſil de ſpiritu ſan. c. 8.

d. Gratia quæ nõ ex merito retribuita, ſed ex donante conceſſa eſt. Pax vero qua reconciliati deo ſumus, habentes propitiatorem dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ. Hiero. Damaſo. de fil. prodi. & frugi.

e. Merito deum in teſtem adduxit, cum vellet perſuadere hominibus, quib⁹ difficile eſſet perſuadere. Oecume ibid.

f. Amabat quidem illos, ad quos & ſolicitè feſtinabat, ſed tamen etiam ſi amaret præter dei voluntatem, videre eos volebat: quæ ipſa demum germana eſt charitas. Chryſo. ibid.

g. In quo igitur iuſtitia dei reuelatur, niſi in eo qui credidit, & conformis eſt imaginis dei? Amb. de fu. ſe. c. 3.

h. Iã illud videamus quòd excutiẽdum eſt à cordibus religioſis, ne mala ſecuritate ſalutem ſuam perdant, ſi ad eam obtinendam ſufficere ſolam fidem putauerint. Aug. de fide & operibus, cap. 14.

i. Hoc eſt, ſempiterna virtus ei⁹ & diuinitas operib⁹ eius cognoſcitur: hæc eſt operatoria virtus. Amb. de fuga ſeculi, cap. 3.

k. Quaſi qui inueniſſent quomodo inuiſibilis deus per ſimulacrũ viſibile coleretur. Hiero. ibi. Vnde ſtultũ eſt enim creaturã deificare. Epiphanius contra Arianos.

l. Reprehendebam quando adorabas imaginem hominis, quid tibi faciam quãdo adoras imaginẽ canis, imaginem colubri, imaginem crocodili? Augu. ſer. 143. de temp.

mercedem (quam oportuit) erroris ſui in ſemetipſis recipientes. [m] Et ſicut non proba
uerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea
quæ non cõueniunt: 29 repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequi-
tia plenos inuidia, homicidiis, contentione, dolo, malignitate: ſuſurrones, 30 detracto-
res, deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorũ, parentibus non
obedientes, inſipientes, incompoſitos, 31 ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſeri-
cordia. 32 Qui cum iuſtitiam dei cognouiſſent, non intellexerunt, [n] quoniam qui talia
agunt, † digni ſunt morte, non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt fa-
cientibus.

†32.q.1. Viduas, in fine cap.

Iudæos in multis minus gentibus excuſabiles, in quos deus tanta contulerit beneficia, ad pœnitentiam vocat. II.

A
PRopter quod inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. †In quo enim iu
dicas alterum, teipſum condemnas. Eadem enim agis, quæ iudicas. [a] 2 Sci-
mus enim quoniam iudicium dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia
agunt. 3 Exiſtimas autem hoc ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & fa-
cis ea, quia tu effugies iudicium dei? 4 An diuitias bonitatis eius & patientiæ & lon-
ganimitatis contemnis? [b] Ignoras quoniam benigntas dei ad pœnitentiam te addu-
cit? 5 Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die
iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, † 6 qui reddet vnicuique ſecundũ opera eius. 7 Iis
B quidem qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptio-
nem quærentibus vitam æternam. 8 Iis autem qui ſunt ex contentione, & qui non ac-
quieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, 9 tribulatio & anguſtia
in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci. 10 Gloria au-
tem & honor & pax omni operanti bonum: Iudæo primùm & Græco. † 11 Non enim
eſt acceptio perſonarum apud deum. [c] 12 Quicunque enim ſine lege peccauerunt, ſi-
ne lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. † 13 Nõ
enim auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabũtur. † 14 Cum
enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi
legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, 15 qui oſtendũt opus legis ſcriptum in cordibus
C ſuis: teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem [d] cogitationũ
accuſantium, aut etiam defendẽtium, 16 in die cum iudicabit deus occulta hominum,
ſecundum Euangelium meum, per Ieſum Chriſtum. 17 Si autem tu Iudęus cognomi-
naris, & requieſcis in lege, & gloriaris in deo, 18 & noſti voluntatẽ eius, & probas vti-
liora, inſtructus per legem: 19 confidis teipſum eſſe ducem cæcorum, lumen eorũ qui
in tenebris ſunt, 20 eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium, habentem formã
ſcientiæ & veritatis in lege. 21 Qui ergo alium doces, teipſum non doces? Qui prædi-
D cas non furandum, furaris? 22 Qui dicis non mœchandum, [e] mœcharis? Qui abomi-
naris idola, ſacrilegium facis? 23 Qui in lege gloriaris, per præuaricationẽ legis deum
inhonoras? † 24 Nomen enim dei per vos blaſphematur inter gentes, ſicut ſcriptum
eſt. 25 Circũciſio quidem prodeſt, ſi legem obſerues: †ſi autem præuaricator legis ſis,
circunciſio tua præputium facta eſt. 26 Si igitur præputium iuſtitias legis cuſtodiat:
nónne præputium illius in circunciſionem reputabitur? [f] 27 Et iudicabit id quod ex
natura eſt præputium legem conſummans, te qui per literam & circunciſionem pręuaricator es legis. 28 Non enim qui in manifeſto, Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto
in carne, eſt circunciſio, 29 ſed qui in abſcondito Iudæus eſt, & circunciſio cordis in
ſpiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex deo eſt.

†Matt.7.a 25. 9. Nihil.

†Matt.16.g

†De pœ. di. 4. Si vnus. Deut.10.d 1.Pet.1.c Coloſſ.3.d Ephe.6.b Act.10.c Iaco.1.b †Iob 37.b Matth.7.d Iaco.5.d †19.q.1. Duæ ſunt.

†Eſa.52.b Ezech.36.c †1.quæſt.1. Quæritur.

Cum gentibus non ſint Iudæi propter dei eloquia ſibi commiſſa excellentiores, non minus quàm gentes dei gratia egent. III.

m. Paulus vero Apoſtolus cum eos qui nõdum omnino eſſent deprauati, ad pertimeſcen da dei iudicia vellet ĩducere, pœnę loco hoc multari aſſerit illos, qui veram dei cognitionẽ neglexerint. Baſil. de iudicio dei.

n. Sunt quidam qui ſe reos non putãt, ſi non operẽtur quæ mala ſunt, aſſentiũt autem facientibus. Aſſentire autẽ facientibus eſt, ſi cum quis poſsit reprehendere, taceat: & ita eſt vt qui ſomitem præbent delictis eorũ, dignum eſt vt pari crimine rei habeantur. Sunt itẽ alij qui non ſolum faciũt mala, ſed etiam conſentiunt male faciẽtibus. Duplex ergo eorum nequitia eſt. Illi enĩ non tam mali ſunt qui faciunt, & facientibus cõtradicunt. Sedul. ibidem.

a. Itaque qui veritatem dei cognouit & iuſtitiam, non debet ea agere quæ morte digna ſint. Amb. de fug. ſec. cap. 3.

b. Id eſt, debet te adducere prouocare, vt quia bon⁹ eſt deus, ſperare poſsis tuorũ peccatorum indulgẽtiam. Non vult enim vindicare, qui eſt paratus ignoſcere. Ambr. vbi ſupra.

c. Lex autem gemina eſt, naturalis & ſcripta. Naturalis in corde, ſcripta in tabulis. Omnes ergo ſub lege, ſed naturali: ſed non eſt omniũ vt vnuſquiſq; ſibi ſit lex. Ille autẽ ſibi lex eſt, qui facit ſponte quæ legis ſunt, & in corde ſuo ſcriptũ op⁹ legis oſtẽdit. Amb. de fuga ſe. c. 3.

d. Quia nõ omnes qui lege carent, bene operãtur, imò ſunt etiam qui delinquunt, oſtendit hos neque futuros impunitos, quãquam enim legem non habeant accuſatum, nihilomin⁹ pœnas dabũt, cogitationibus inter ſe accuſantibus. Oecume. ibi.

e. Non eſt tantum vna mœchia. Nam omne quod deo debet anima, ſi alicui præterquam deo reddiderit, mœchatur. Sacrilegium vero propriè eſt quod in deũ committitur, quaſi ſacroſancti violatio. Hier. ibid.

f. Credens gentilis duce natura in Chriſtum, cõdemnat Iudæum cui lex promiſerat Chriſtum, & aduenienti ei credere noluit. Amb. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVid ergo amplius Iudęo est? aut quæ vtilitas circuncisionis? [22] Multum per omnem modũ, Primùm quidem, quia credita sunt illis eloquia dei. [3] Quid enim si quidã illorum non crediderunt? † nunquid incredulitas illorum fidẽ dei euacuauit? [4] Absit. † Est autẽ deus verax † omnis autem homo mendax, sicut scriptũ est, [b] † Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. [5] Si autem iniquitas nostra iustitiam dei commẽdat, quid dicemus? Nũquid iniquus est deus qui infert iram? (Secundũ hominẽ dico.) [6] Absit. Alioquin quomodo iudicabit deus hunc mundum? Si enim veritas dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquã peccător iudicor, & non [8] sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere: faciamus mala, vt veniãt bona? Quorum [c] damnatio iusta est. [9] Quid ergo? Præcellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, [10] sicut scriptũ est: † Quia non est iustus quisquam: [11] non est intelligens: non est requirens deum. † [12] Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonũ, non est vsq; ad vnũ. [13] Sepulchrum patẽs est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenũ aspidũ sub labiis eorum. [14] Quorum os maledictione & amaritudine plenũ est, [15] veloces pedes eorum ad effundẽdum sanguinẽ. [16] Contritio & infœlicitas in viis eorum, [17] & viam pacis nõ cognouerunt: [18] nõ est timor dei ante oculos eorũ. [19] Scimus autẽ quoniam quęcunq; lex loquitur, iis qui in lege sunt, loquitur: Vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus deo, † [d] [20] quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. [21] Nũc autẽ sine lege [e] iustitia dei manifestata est: testificata à lege & Prophetis: [22] iustitia autẽ dei per fidẽ Iesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum. Non enim est distinctio. [23] Omnes enim peccauerũt, & egent gloria dei, [24] iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, [25] quem proposuit deus propitiatorem per fidẽ in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionẽ præcedentium delictorum, [26] in sustẽtatione dei ad ostensionẽ iustitiæ eius in hoc tẽpore: vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui ex fide est Iesu Christi. [27] Vbi est ergo gloriatio tua? Excluſa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. [f] [28] Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. [29] An Iudæorum deus tantùm? Nónne & gentium? Imò & gẽtium: [30] quoniam quidem vnus est deus qui iustificat circuncisionẽ ex fide, & præputium per fidem. [31] Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

a. Prodest enim Iudaismus: ex hoc enim viam salutis dicerunt, legem ducem ad ea quæ agenda erant, acceperunt. Quod si non seruarunt, sibỹ pñs indignentur Oecumenius ibid.

b. Sermones dei pleni veritatis sunt atque iustitiæ: idcóque verasunt quæcunq; locutus est dominꝰ de fragilitate humana, quia ineliminatum est cor eorũ ad nequitiam, propẽdet ad fraudem, & quia definiuit, eo q; nõ sit homo qui nõ peccet. Amb. apolog. Dauid. ca. 10.

c. Quapropter homo iustè cõdemnabitur, quoniã rationabilis factꝰ amisit verã rationẽ: & irrationabiliter viuens aduersus est iustitiæ dei, tradens se omni terreno spiritui, & omnibus seruiens voluptatibꝰ. Quẽadmodũ propheta dicit: Homo cum in honore esset, cõparatus est iumẽtis insipientibus, & similis factus est illis. Iren. lib. 4. ca. 9.

d. Lex non potuit auferre, sed potiꝰ auxit peccatum, quod aufert gratia. Aug. cõtra. Pelag. 2. epist. li. 1. cap. 8.

e. Non dicit iustitia hominis, vel iustitia proprię voluntatis, sed dei: non quia iustꝰ est, sed qua induit hominem, cũ iustificat impiũ. Aug. de spiri. & lite. ca. 10.

f. Abuntur quidam hoc loco ad destructionẽ operũ iustitiæ, solã fidẽ posse sufficere affirmantes: cum tamen alibi dicat Apostolus. Si habuero omnẽ fidem, ita vt montes trãsferã, charitatẽ autem non habeã, nihil mihi prodest. Hieron. ibi.

a. Cum nostri supercilij ac iactãtiæ summa sit in Abrahã, qui pater noster est secundum carnem loquitur enim ad Iudæos: considerare mus quidnam dicere possimus illum inuenisse, & ait ipse in sequentibus quòd etiam iustitiam inuenerit, hæc est, iustificatus fuerit. Oecume. ibi.

b. Quia non per circũcisionem & sabbatum iustificabatur homo, sed in signo data sunt populo, ostendit quòd ipse Abrahã sine circuncisione & sine observatione sabbatorum credidit deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus dei vocatus est. Ire. lib. 4. ca 30.

c. Vtique signũ nõ ipsa res, sed alterius rei est: hoc est, nõ veritas, sed indiciũ veritatis. Vnde expresiit signũ, & exposuit, dicens: Et signum accepit circũcisionis signaculum iustitiæ & fidei. Vnde nõ incõgrue intelligimus, quia circũcisio corporalis signum est circuncisionis spiritalis. Ergo signum manfit donec veniret veritas. Amb de Abraham lib. 1, cap. 4.

Nec Iudæos super gentes gloriari oportet ex circuncisione data Abrahæ, & aliis operibus legis, quoniam per fidei opera Abraham ante circuncisionem deo placuerit. IIII.

QVid [a] ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnẽ? [2] Si enim Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriã, sed non apud deum. [3] Quid enim dicit scriptura? † [b] Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam. [4] Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. [5] Ei vero qui non operatur, credenti autẽ in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secũdum propositum gratiæ dei: [6] sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui deus accepto fert iustitiã sine operibus: † [7] Beati, quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. [8] Beatus vir, cui non imputauit dominus peccatum. [9] Beatitudo ergo hæc in circuncisione tantùm manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. [10] Quomodo ergo reputata est? In circuncisione, an in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio. † [c] [11] Et signum accepit circuncisionis signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputium: vt reputetur & illis ad iustitiam: [12] & sit pater circuncisionis non iis tantùm qui sunt ex circuncisione, sed & iis qui sectãtur vestigia fidei quæ est in præputio patris nostri Abrahæ. [13] Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini

semini eius, vt hæres esset mũdi: sed per iustitiam fidei. [14] Si enim qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. [15] Lex enim iram operatur. [d] Vbi enim non est lex, nec præuaricatio. [16] Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini. Non ei qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum: sicut scriptum est: † [17] Quia patrem multarum gentium posui te ante deum, qui credidisti, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ nõ sunt, tanquam ea quæ sunt. [18] Qui contra spem in spem credidit, vt fieret pater multarum gentium: secundum quod dictum est ei: † Sic erit semen tuum, sicut stellę cœli, & arena maris. [19] Et non infirmatus est in fide: nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum: & emortuam vuluam Saræ. [20] In repromissione etiam dei non hæsitauit diffidentia: sed cõfortatus est fide, dans gloriam deo, [21] plenissimè sciẽs quia quæcunq; promisit deus, potens est facere. [22] Ideo & reputatum est illi ad iustitiam. [23] Non est autem scriptum tantùm propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiã: [24] [e] sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitauit Iesum Christum dominum nostrũ à mortuis, [25] qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

d. Hoc est, sublãtis reis de potestate legis, data veniã, præuaricatio nulla est. Iustificati enĩ sunt, qui per præuaricationem legis fuerant peccatores. Cessat enĩ lex factorum, id est obseruatio sabbatorum, neomeniarũ, circũcisionis, escarum discretio, animalis mortui, sanguinis mussetæ obseruatio. Sedulius ibidem.

e. Tanta est enim nostra nobilitas, vt illius fides nostræ fidei typus existat. Nec dixit, sin autem illi imputatũ est, verisimile est fore vt & nobis quoque imputetur. Chry. ibid. hom. 9.

Per gratiam Christi spem firmam dono spiritus sancti & morte Christi consecuti, ab originalis culpæ & mortis seruitute ex primis parentibus & lege orta liberamur. V.

IVstificati [a] ergo ex fide, pacem habeamus ad deum per dominum nostrum Iesum Christum: [2] per quem habemus accessum per fidem in gratiam istã, † in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum dei. [3] Non solùm autẽ, sed & gloriamur in tribulationibus, † scientes [b] quòd tribulatio patientiam operatur, [4] patientia autem probationem, probatio verò spem. [5] Spes autem non confundit: † [c] quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ qui datus est nobis. [6] Vt quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? [7] Vix enim pro iusto quis moritur. Nam pro bono forsitan quis audeat mori. [8] Commendat autem charitatem suam deus in nobis: [d] quoniam si cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est: [9] multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. [10] Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem filij eius: multo magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. [11] Non solùm autem, sed & gloriamur in deo per dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc recõciliationem accepimus. † [12] Propterea [f] sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. [13] Vsq; ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur, cũ lex non esset: [14] sed regnauit mors ab Adam vsq; ad Moysem etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, † qui est forma futuri. [15] Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia dei & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. [16] Et non sicut per vnũ peccatum, ita & donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. [17] Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipiẽtes, in vita regnabunt per vnũ Iesum Christũ. [18] Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationẽ: sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. [19] Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius obeditionem, iusti constituẽtur multi. [20] Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum. [g] Vbi autem abũdauit delictum, superabundauit & gratia: [21] vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum dominum nostrum.

a. Quomodo autem habere poterit quispiam pacẽ erga deum? si sequatur præcepta ei? quemadmodum sanè is qui peccat, deo pugnare dicitur, hoc præterea modo esse dicit Iudæos qui seditiosè mouebantur aduersus fidem, nec recipiebant dominum Iesum Christum. Oecume ibid.

b. Vide quot certamina, & vna corona. Amb. Offi. li. 1. cap. 36.

c. Sed vide quemadmodũ hic loc⁹ multas hæreses extinguit. Puer natus est nobis, non Iudæis: nobis, non Manichæis: nobis, nõ Marcionitis: nobis, hoc est credentibus, & nõ incredulis. Amb. de fide lib. 3. ca. 4.

d. Notãdum quòd plerumque Apostol⁹ credentes iã in Christo fuisse peccatores dicens, iam non esse significat: vt qualiter se exhibere debeãt, recognoscans quoniam si peccatores tãtum dilexit, quanto magis custodiet iustos? Hier. ibi.

e. Quis enim dubitat datũ amicis vitã suam, qui pro inimicis dedit morte suã? Aug. de trini. li. 13. ca. 16.

f. Hanc pœnã peccati, quam radix humani generis Adã pro sententia excepit, ac suis posteris tanquã ramis transfudit, per vnum hominem dicit Apostolus peccatũ intrasse in mũdum, & ita in omnes homines pertransisse, in quo omnes peccauerũt. Humus enim quæ creatoris imperio fertiles salubrésq; ex se herbas sine vlla cultura homini antè produxit, post ærumnis sentibúsq; referta est, vt in sudore & labore ex ea omnẽ hominem edere panem oporteat, donec recurrat in mortem. Prosper. de promiss. & prædest. parte 1. ca. 5.

g. Nõ enim peccantis meritꝰ potuit superabundare gratia, sed subuenientis auxilio: vt videret homo non tantum doctorem sibi esse necessariũ, verumetiã adiutorem deum, à quo eius itinera dirigantur: ne dominetur ei omnis iniquitas, & confugiendo ad opẽ diuinæ misericordię sanetur. Augu. lib. 83. quæst. 66.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex Christi gratia potestatem habemus præteriti peccati delendi, & cauendi futuri: deóque seruiendi prioris vitæ mutata consuetudine. VI.

QVid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, vt gratia abundet? Absit. [2] Si enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? [3] An ignoratis fratres, quia[a] † quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? † [4] Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, † ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. [5] Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus. [6] Hoc sciẽtes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. [7] Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. [8] Si autem mortui sumus cum Christo, credim[9] quia simul etiam viuemus cum Christo: [9] scientes quòd † Christus resurgẽs ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. [10] Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuit, viuit deo. [11] Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem deo in Christo Iesu. † [12] Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscẽtiis eius. [13] Sed neq; exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos deo tãquam ex mortuis viuentes: & membra vestra, arma iustitiæ deo. [b14] Peccatum enim vobis non dominabitur. Non enim sub legẽ estis, sed sub gratia. [15] Quid ergo? Peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. † [16] An nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? [17] Gratias autem deo, quòd fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in qua traditi estis. [18] Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ. † [19] Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrę. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. † [20] Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. † [21] Quem ergo fructum habuistis tũc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. [22] Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. [23] Stipendia enim peccati, mors: gratia autem dei, vita æterna, in Christo Iesu domino nostro.

a. Quid est in morte? vt quomodo Christus mortu⁹ est, sic & tu mortẽ degustes, Quomodo Christus mortuus est peccato, & deo viuit, ita & tu superioribus illecebris peccatorum mortuus sis per baptismatis sacramentũ, & surrexeris per gratiã Christi. Mors ergo est, sed non in mortis corporalis veritate, sed in similitudine. Amb. de sacramẽ. lib. 2. cap. 7.

b. Quod est autem peccatũ quod nõ dominabitur? Illud videlicet quod præcessit baptisma, & à Christi gratia deletur. Hoc autem lex facere nõ potuit: Nõ ergo, inquit, estis sub lege quæ liberare non poterat, sed pœnas magis inferebat. Oecumenius ibid. Vnde sub lege esse non est damnari sententia legis in cõscientia, sed sub lege esse est timore supplicij quod lex minatur, non amore iustitiæ abstinere ab opere peccati: & qui talis est, nondũ liber est, nec alienus à voluntate peccandi. Augu. de natu. & grat. contra Pelag. cap. 27.

Per Christi gratiam vtilem nacti sumus à legis seruitute liberationem, licet lex ipsa bona ac rationi consona, peccati dederit notitiam. VII.

AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore viuit? [a] † [2] Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. [3] Igitur viuente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. [4] Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi, vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit: vt fructificetis deo. [5] Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarẽt morti. [6] Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur: ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ. [7] Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem. Nam concupiscẽtiam nesciebam, nisi lex diceret: † Non concupisces. [b 8] Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem cõcupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. [9] Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit. [10] Ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mãdatum quod erat ad vitam, hoc esse da mortem. [11] Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit. † [12] Itaque lex quidem sancta: & mandatum san-

a. Vbi nunc sunt qui legem calumniantes fugillãt? Audiant illi, vt Paulus vel necessarium in cadens locum, illius dignitatem non deiciat, sed magnifice etiam de illi⁹ potestate loquatur. Siquidem ea superstite vinctus est Iudæus: & adulteri audiunt qui illam prætergrediuntur, ac viuẽtem relinquunt. Sin autem mortuam dimiserunt, nihil id mirum fuerit. Chryso. ibi. homi. 12.

b. Quomodo medicina nõ est causa mortis si ostendat venena mortifera, licet his mali homines abutãtur ad mortẽ? & vel si interficiant vel insidientur inimicis. sic lex data est vt peccatorum venena monstret, & hominẽ male liberiate sua abutẽtem, qui prius ferebatur improuidos, & per præcipitia labebatur, fræno legis retineat, & compositis doceat incedere gressibus. Hiero. Algasiæ. q. 8.

sanctum, & iustum, & bonum. [13] Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, vt fiat supra modum peccans peccatum per mãdatum. [14] Scimus enim quia lex spiritalis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. [15] Quod enim operor, nõ intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. [16] Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est. [17] Nunc autem iam nõ operor illud, sed quod habitat in me peccatum. [c18] Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum, non inuenio. [19] Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malũ, hoc ago. [20] Si autem quod nolo illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. [21] Inuenio igitur legem volẽti mihi facere bonum, quoniam mihi malũ adiacet. [22] Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem: † [d23] Video autem aliã legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mẽbris meis. † [e24] Infœlix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? [25] Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autem legi peccati.

c. Quantũlibet in hoc corpore manens profeceris, eẽ tas si vitia putas emortua, & non magis suppressa, velis nolis intra fines tuos habitat. Iebusæus, subiugari potest, sed non exterminari. Scio, inquit, quia non habitat in me bonum. Parum est nisi & malum esse fateatur. Ber. ser. 58. super cãtica.

d. Omnes pugnamur, omnes sentimus, sed nõ omnes liberamur. Et ideo infœlix ego homo nisi remedium quærã. Sed quod remediũ? Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christũ dominũ nostrũ. Habemus me dicum, sequamur remediũ. Amb. de fide resurrectio.

e. Sedare hanc pugnã ipse nequiuerat, & ideo ad Christũ refugit dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? hoc est, ne delectationi carnis adhæream, &c. Ambr. de Abra. lib. 2. c. 6.

Gratia Christi eos à damnatione liberat qui per fidem & charitatem illi adhærent, & non qui secundum carnis prudentiam ambulant, quos in vitam sine periculo dirigit. VIII.

NIhil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu: qui non secundum carnem ambulãt. [2] Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. [3] Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens [a] in similitudine carnis peccati, & de peccato damnauit peccatũ in carne: [4] vt iustificatio legis impleretur in nobis; qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritũ. [5] Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui vero secundum spiritũ sunt, quę sunt spiritus sentiunt. [6] Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax. [7] Quoniam sapientia carnis inimica est deo. Legi enim dei non est subiecta: nec enim potest. † [b 8] Qui autem in carne sunt, deo placere non possunt. [9] Vos autẽ in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitat in vobis. † Si quis autem spiritum Christi non habet: hic non est eius. [10] Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum: spiritus vero viuit propter iustificationem. [11] Quòd si spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantẽ spiritum eius in vobis. [12] Ergo fratres, debitores sumus non carni vt secundũ carnẽ viuamus. [13] Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. [c 14] Quicunque enim spiritu dei aguntur, ij sunt filij dei. † [15] Nõ enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: † sed accepistis spiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus: abba pater. [16] Ipse enim spiritus testimonium reddit, spiritui nostro, quòd sumus filij dei. [17] Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur. † [d 18] Existimo enim quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. † [19] Nam expectatio creaturę reuelationem filiorũ dei expectat. [20] Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eã in spe: [21] quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. [22] Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit & partu-rit vsq; adhuc. [23] Non solùm autẽ illa: sed & nosipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei, expectantes redemptionem corporis nostri. [24] Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur, nõ est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? [25] Si autẽ quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. [26] Similiter autẽ & spiritus adiuuat infirmitatẽ nostram. Nam quid oremus

a. Non similitudine carnis ait, quia Christus veritatẽ susceptæ carnis humanæ. Non similitudinẽ, neque in similitudine peccati ait, quia peccatum non fecit, sed peccatum pro nobis factus est: sed venit in similitudine carnis peccati, hoc est, susceptæ similitudinem carnis peccatricis. Ambr. de pœniten. li. 1. cap. 2.

b. Mos scripturæ est carnalia sapientes, & nihil sublime cogitãtes, carnis nomine appellare. Nec de his dixit qui carne circũdati sũt, sed de his qui nullam virtutis rationem habẽt, & nihil nisi carnale sapiẽtes, carnis voluptates sectantes, & nullã animæ incorporeæ rationẽ habentes. Chr. Gen. 6.

c. Deniq; si ad ipsa mundi exordia recurramus, inuenietis omnũ sanctorum qui diluuium præcesserũt, dei spiritum fuisse rectorẽ propter quod filij dei nominati sunt: quoniam, sicut ait Apostolus, qui spiritu dei aguntur, hi filij dei sũt. Amb. de vo. gen. li. 2. c. 3.

d. Nam quos per cruentissimum persecutorem humiliauerat diabolus, exaltauit deus: quos ille dãnauit, ille glorificauit: ille opprobriis adimpleuit, hic præmiis. Ille afflexit flammis, refrigeriis hic refecit: ille induxit in mortem, hic ad vitam de morte perduxit: ille interfecit gladiis, hic dignos fecit coronis. Ideo vox est Apost. martyrium suspirãtis: Non sunt cõdignæ passiones, &c. Euseb. Emise. de Epiph. homil. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut oportet,nescimus,sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitib⁹ inenarrabilibus. ²⁷ Qui autē scrutatur corda, scit quid desideret spiritus:quia secundū deum postulat pro sanctis. ²⁸ Scimus autē quoniam diligētibus deum ᶜ omnia cooperātur in bonū, iis qui secundum propositū vocati sunt sancti.†ᶠ²⁹ Nam quos præscIuit,& prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. ³⁰ Quos autē prædestinauit,hos & vocauit:& quos vocauit,hos & iustificauit. Quos autē iustificauit,illos & glorificauit.³¹ Quid ergo dicemus ad hæc? Si deus pro nobis, quis contra nos?³² Qui etiam proprio filio non pepercit,sed pro nobis omnibus tradidit illū:quomodo nō etiam cum illo omnia nobis donauit? ³³ Quis accusabit aduersus electos dei?Deus qui iustificat?³⁴ Quis est qui cōdemnet?Christus Iesus qui mortuus est,imò qui & resurrexit,qui est ad dexteram dei, qui etiā interpellat pro nobis? ³⁵ Quis ergo nos separabit à charitate Christi?Tribulatio,an angustia,an fames,an nuditas,an periculum,an persecutio,an gladius?Sicut scriptum est:† ³⁶ Quia propter te mortificamur tota die:æstimati sumus sicut oues occisionis.¹⁷ Sed in his omnib⁹ superamus propter eum qui dilexit nos.ᵍ¹⁸ Certus sum enim quia neq; mors,neque vita,neque angeli,neq; principatus,neque virtutes,neq; instantia,neq; futura,neq; fortitudo,³⁹ neque altitudo neque profundum,neque creatura alia poterit nos separare à charitate dei,quæ est in Christo Iesu domino nostro.

Et quæ contristant,& quæ nō contristant,deus in bonum mutat. Chryso. super. 50. cap. Gen. Omnia,inquit, etiā mala,siquidē hæc quoquē deus cōuertit in bona. Nam ad eorum qui patiuntur gloriam conuertuntur. Oecumenius.

f. Quos præscIuit, & prædestinauit, de bonis tantum dicitur, cæteros vero non præscire, sed nescire dicitur deus. Nouit enim deus qui sunt eius. Nō quòd aliquid poterit illā naturā quę vbiq; est, subterfugere: sed quia omne quod malū est, scientia ei⁹ vel prescientia habetur indignum. Sedul. ibi.

g. Hæc sunt omnia quæ ad abductionem nostrā à diabolo inferūtur: quę idcirco memorat, vt muniat nos: vt si aduenerint, confidētes de spe & auxiliis Christi, armati fide aduersus hæc repugnemus. Ambros. ibi.

Gentiles ad Iudæorum spiritualem assumpti dignitatem,non ex operibus legis,sed vocantis gratia, diuinis mancipantur obsequiis. IX.

A †Ad 10. a 1. Cor. 11. b

VEritatē† dico in Christo Iesu,non mentior,testimoniū mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto:²quoniam tristitia mihi est magna, & cōtinuus dolor cordi meo.ᵃ² Optabā enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis,qui sunt cognati mei secūdum carnem,³ qui sunt Israelitæ:quorum adoptio est filiorum,& gloria,& testamentū,& legislatio,& obsequium,& promissa:⁴ quorum patres ex quibus est Christus secundū carnem,qui est super omnia deus benedictus in secula.⁶ Amen. Non autem quòd exciderit verbum dei.Non enim omnes qui ex circūcisione sunt Israel,ij sunt Israelitæ: ⁷neq; qui semen sunt Abrahæ,omnes filij Abrahę:†Sed in Isaac vocabitur tibi semē: ⁸id est,non qui filij carnis,ij filij dei:sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine.⁹ Promissionis enim verbum hoc est: † Secundum hoc tempus veniam,& erit Saræ filius. ¹⁰ Non solum autem illa, sed & Rebecca ex vno concubitu habens Isaac patris nostri.¹¹ Cum enim nondum nati fuissent,aut aliquid boni egissent,aut mali,vt secundum electionem propositum dei maneret:¹² non ex operibus,sed ex vocāte dictum est ei,ᵇ† quia maior seruiet minori,¹³ sicut scriptum est:Iacob dilexi,Esau autē odio habui.¹⁴ Quid ergo dicemus?Nunquid iniquitas apud deum? Absit.¹⁵ Moysi enim dicit:†Miserebor * cui misertus sum,& misericordiam præstabo cui miserebor. ᶜ†¹⁶ Igitur non volentis neque currentis,sed miserentis est dei.¹⁷ Dicit enim scriptura Pharaoni:† Quia in hoc ipsum excitaui te,vt ostēdam in te virtutem meam, & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra.†¹⁸ Ergo cuius vult miseretur,& quē vult indurat.¹⁹ Dicis itaque mihi:Quid adhuc quæritur? Voluntati eius quis resistit?²⁰ O homo,tu quis es qui respondeas deo?†Nunquid dicit figmētum ei qui se finxit:quid me fecisti sic? ²¹ An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem,aliud vero in contumeliam?²² Quòd si deus volens ostēdere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum,²³ vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam? ²⁴ Quos & vocauit, nos, non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus:sicut in Hosee dicit:ᵈ†²⁵ Vocabo non plebem meam,plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. †²⁶ Et erit, in loco vbi dictum est eis, non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij dei viui.

a. Optabam aliquando, cū persequerer Christum: non modò optarē. Sciebā quòd ipsorum essent hæc omnia, sed postquā cognoui veritatem, dereliqui eos quos taliter diligebā: & ipsi non conuertuntur. Hiero. ibid.

b. Propterea sacrificiis Iudæorū explosis sacrificium mūdū offertur nomini ei⁹. Omnis nūc populus Christianus agnoscit, qui per gratiam Iudæo & primatū & benedictionem abstulit. Prosper de promissio. & prædesti. parte. 1. cap. 21.

*. Cuius misereor. & miserebor cui⁹ misertus fuero: & clemens ero cui clemens fuero. 70. interp. Et miserebor cui miserebor: & propitiabor cui propitiatus fuero. Heb. Exod. 33. d. vnde hæc desumpta fuerunt.

c. Talem te ergo præbe bonis studiis, & prompta fide, vt deus tui misereatur, & vocet te sicut ecclesiam vocauit, dicens: Palam factus sum quęrēt⁹ me, apparui iis qui me nō interrogabāt. Amb. de Abrahā, li. 2. ca. 10.

d. Hæc. partim ex fine primi cap. Hos. & partim ex fine secundi, sed confusius quàm hic, afferuntur.

†Ga. 10. d
†Ga. 1. d
†Is. 8. d. 28. c
1. Petr. 2. b
†Is. 10. b
†Is. 28. a
†Dan. 9. c
†Ibidem.
†Ibidem.
†Ose. 2. a
†Ose. 1. a
†Deut. 32. c
†Is. 65. a
†Ibidem.
†Is. 6. c
Matth. 13. b
Ioan. 12. f
†Psal. 18. a
†Deut. 32. c
†Is. 65. a
†Ibidem.
†Ose. 2. d
1. Petr. 2. b
†Is. 6. c
Matth. 13. b
Ioan. 12. f

viui. ²⁷ Isaias autē clamat pro Israel. ᶜ † Si fuerit numerus filiorū Israel tāquam arena maris,reliquiæ saluæ fient. ²⁸ Verbū enim cōsummans & abbreuiās in æquitate:quia verbū breuiatū faciet dominus super terrā. ²⁹ Et sicut prædixit Isaias, † nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semē,sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus.³⁰ Quid ergo dicemus? Quòd gētes quę nō sectabātur iustitiā,apprehēderunt iustitiā:iustitiam autē quæ ex fide est:³¹ Israel vero sectando legem iustitiæ,in legem iustitię nō peruenit.³² Quare? Quia non ex fide,sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis,sicut scriptum est:† ³³ Ecce pono in Siō lapidem offensionis,& petram scandali:& omnis qui credit in eum,non confundetur.

e. Hoc est, etiam si multitudo non crediderit, tamen pauci credent. Verbū enim in se consummatum atque abbreuiatum in sua deus æquitate librauit, vt humilitate & incarnatione Christi eos saluos faceret: qui in eum credere voluissent. Hiero. in 12. quæst. q. 19.

Iudæi diuinam ignorantes iustitiam (quæ ex fide est) à gratia dei volentes exciderunt, nec propter legis & prophetarum notitiam redduntur excusabiles. X.

A †Is. 9. c. 11.
†Deut. 32. c. 21. Ose. 1. a. 2. a. †Leui. 26. a. †Deut. 30. c. Ibidem.
B
†Deut. 30. c. 4. Reg. 19. b. †Ibidem.
†Is. 19. d. 2. Esdr. 9. b. Psal. 16. a. Matth. 23. c. 24. b. †De haret. Eccommunicandis. 5. Quæ vero. †Ioan. 1. Omnes. Matth. 11. c. Act. 13. b. Num. 14. Ioan. 5. f. Psal. 18. a. †Deut. 32. c.
†Is. 65. a
†Ibidem.
†Is. 6. c. Matth. 13. b. Ioan. 12. f.

VIco ergo:ᵃ Nunquid deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum,ex semine Abraham,de tribu Beniamin. ² Non repulit deus plebem suam quam præscIuit. An nescitis in Elia quid dicit scriptura,quemadmodū interpellat deum aduersum Israel?†³ Domine,Prophetas tuos occiderunt,altaria tua suffoderunt,ᵇ & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. ⁴ Sed quid dicit illi diuinum responsum?† Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal.⁵ Sic ergo & in hoc tempore ᶜ reliquiæ secundum electionem gratię saluæ factæ sunt.⁶ Si autem gratia,iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia.⁷ Quid ergo? Quod quærebat Israel,hoc non est consecutus, electio autē consecuta est:cæteri vero excæcati sunt, sicut scriptum est:† ⁸ Dedit illis deus spiritum

a. Plebs ergo præscita, plebs non repulsa, hi sunt qui in Christo iustificati sunt: & quod de omni Israele dici videtur, in iis tātum quos sibi gratiæ electio reliquos fecit, ostenditur: sicut sequēcia apostolici sermonis enarrant. Amb. de. vo. gen. lib 1. ca. 2.

b. Omnes prophetæ illa tāmmodo sciebant, quæ illis fuissent à domino reuelata. Elias ergo hoc loco præter se alios qui deū colerent, ignorauit. Hier. ibi.

c. Hanc autem electionem non præcedēcium in bonis meritorum, sed electionem gratiæ demonstrat. Aug. de patien. 18, ca. 22.

compunctionis,oculos vt non videant,& aures vt non audiant,vſque in hodiernum
diem.[9] Et Dauid dicit:† Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum,& in captionem, B
& in ſcandalum,& in retributionem illis.[10] Obſcurentur oculi eorum ne videant, &
dorſum eorum ſemper incurua.[11] Dico ergo:[d] Nunquid ſic offenderunt, vt caderẽt?
Abſit.Sed illorum delicto,ſalus eſt gentibus:vt illos ęmulentur.[12] Quòd ſi delictum
eorum diuitiæ ſunt mundi,& diminutio eorum diuitiæ gentium, quanto magis ple-
nitudo eorum?[13] Vobis enim dico gentibus:Quandiu quidem ego ſum gentium A-
poſtolus, miniſterium meum honorificabo, [14] ſi quo modo ad æmulandum prouo-
cem carnem meam,& ſaluos faciam aliquos ex illis.[15] Si enim amiſſio eorum,recon-
ciliatio eſt mũdi:quæ aſſumptio,niſi vita ex mortuis?[16] Quòd ſi delibatio ſancta eſt,
& maſſa. Et ſi radix ſancta, & rami.[17] Quòd ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, [e] tu autem
cum oleaſter eſſes,inſertus es in illis, & ſocius radicis & pinguedinis oliuæ factus es,
[18] noli gloriari aduerſus ramos.Quòd ſi gloriaris,non tu radicem portas,ſed radix te.
[19] Dicis ergo:Fracti ſunt rami, vt ego inſerar.[20] Bene, propter incredulitatem fracti C
ſunt.Tu autẽ fide ſtas.Noli altum ſapere, ſed time.[21] Si enim deus naturalibus ramis
non pepercit: ne forte nec tibi parcat.[22] Vide ergo bonitatem & ſeueritatem dei. In
eos quidem qui ceciderunt,ſeueritatem:in te autem bonitatem dei, ſi permanſeris in
bonitate.Alioquin & tu excidêris.[23] Sed & illi ſi non permanſerint in incredulitate,
inſerẽtur.Potens eſt enim deus iterum inſerere illos.[24] Nam & ſi tu ex naturali exci-
ſus es oleaſtro, & contra naturam inſertus es in bonam oliuam, quanto magis ij qui
ſecundum naturam,inſerentur ſuæ oliuæ?[25] Nolo enim vos ignorare fratres myſte-
rium hoc (vt non ſitis vobiſipſis ſapientes:) quia [f] cæcitas ex parte contigit in Iſrael,
donec plenitudo gentium intraret:[26] & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret,ſicut ſcriptũ eſt:
† Veniet ex Siõ,qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob.[27] Et hoc illis à me teſta-
mentum,cum abſtulero peccata eorum.[28] Secundum Euangelium quidem inimici D
propter vos:ſecundum electionem autẽ chariſſimi propter patres.†[29] Sine pœniten-
tia enim ſunt dona & vocatio dei.[30] Sicut enim aliquãdo & vos non credidiſtis deo,
nunc autem miſericordiã conſecuti eſtis propter incredulitatem illorum:[31] ita & iſti
nunc non crediderunt,in veſtram miſericordiam:vt & ipſi miſericordiam cõſequan-
tur. †[32] Concluſit enim deus omnia in incredulitate : vt omnium miſereatur. †[33] O
altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei: quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia
eius,& inueſtigabiles viæ eius! †[34] Quis enim cognouit ſenſum domini,aut quis cõ-
ſiliarius eius fuit?[35] Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?[g][36] Quoniam ex ipſo,
& per ipſum,& in ipſo ſunt omnia:ipſi gloria in ſecula ſeculorum.Amen.

Homo ex gratia ad deum ſe habet anima & corpore ex corporis myſtici ad naturale & partes eius ſimilitudine,donis eius ſine vindicta fruendo. XII.

OBſecro itaque vos fratres per miſericordiam dei,[a] † vt exhibeatis corpora A
veſtra hoſtiam viuentem , ſanctam, deo placentem , rationabile obſequium
veſtrum.[2] Et nolite cõformari huic ſeculo:ſed reformamini in nouitate ſen-
ſus veſtri,† vt probetis quæ ſit voluntas dei bona,& beneplacens,& perfecta.[b][3] Di-
co enim per gratiam quæ data eſt mihi,omnibus qui ſunt inter vos : † non plus ſape-
re quàm oportet ſapere : ſed ſapere ad ſobrietatem: & † vnicuique ſicut deus diuiſit B
menſuram fidei. †[4] Sicut enim in vno corpore multa membra habemus , omnia au-
tem membra non eundem actum habent : [c][5] ita multi vnum corpus ſumus in Chri-
ſto,ſinguli autem alter alterius membra:[6] habentes autem donationes ſecundum gra
tiam quæ data eſt nobis,differentes.[7] Siue prophetiam,ſecundum rationem fidei,ſi-
ue miniſterium,in miniſtrando. Siue qui docet,in doctrina.[8] Qui exhortatur,in ex-
hortando. Qui tribuit, in ſimplicitate. Qui præeſt,in ſolicitudine. Qui miſeretur,in
hilaritate.[9] Dilectio ſine ſimulatione.† Odientes malum,adhærẽtes bono.†[10] Cha- C
ritatem fraternitatis inuicem diligentes,honore inuicem præuenientes. †[11] Solicitu-
dine

d. Siquidem Iudæi ita impegerunt,vt & caderent & iacerẽt: & nec ſibi nec aliis alicuius cõmodi cauſa fierent:deus autem lapſu illorum & ad gentium ſalutem vſus eſt, & ad ipſorum erectionem à lapſu. Itaque nõ ſic impegerunt deo hęc diſponente vt caderent, ſed impegerunt vt corrigerẽtur.Oecume.ibid.

e. Sic autem & Moyſes Aethiopiſſam accipiebat vxorem,quã ipſe Iſraelitidẽ fecit, præſignificãs quoniam oleaſter inſeritur in oliuã, & participans pinguedinis eius erat.Vnde per nuptias Moyſi nuptiæ verbi oſtendebãtur: & per Aethiopiſſam coniugẽ ea quæ ex gentibus eſt eccleſia,manifeſtabatur.Cui qui detrahunt,& incuſant, & derident eam, non erunt mundi.Irenæus. lib.4.cap.37.

f. Sed quia myſteriũ oportebat impleri, vt cõcluderet deus omnia in incredulitate,id eſt,redargueret atque cõuinceret (cum enim duo contendunt, ſi vnus ſuperior ſit,dicitur,concluſit ille alterum) ideo per ſuam miſericordiam vt ſubditus fieret deo mundus, regreſſus quidem eſt populus in hæredibus,ſed celeri errori traditus eſt,vt deum non crederet occultorum eſſe præſcium. Ambr. de interpel.lib.4.cap.6.

g. Nam & imperio eius omnia,vt ex ipſo ſint: & verbo eius digeſta, vt per ipſum ſint: & in iudicium eius recedunt vniuerſi:vt dum in ipſo expectant libertatem, corruptione depoſita in ipſum videntur eſſe reuocata.Tertull.de trini.

a. Concedit quidem deus nuptias,concedit digamiã, ſed nos qui corpora noſtra debemus exhibere hoſtiam viuam,ſanctam, placentem deo, rationabile obſeqium noſtrũ,non quid concedat deus, ſed quid velit, conſideremus.Hiero.contra Iouinia.lib.1.

b. Paulus Apoſtolus hãc ipſam fidem ſecundũ mẽſurã dari pro arbitrio largientis ita prædicat: Dico enim per gratiam,&c.Ambro.de vocatio.gentium lib.1.cap.8.

c. Quãdo ergo iuxta caput noſtrum vnum ſumus, ínq; inuicẽ mẽbra, cur à cõcordia teipſũ abſcindis? Quid erubeſcis de fratre? Quẽadmodum enim ille tuum mẽbrũ eſt,ita & tu viciſsim illius. Eſt autem & ob hanc rem multa honoris æqualitas.Chryſo.ibid.hom.21.

† Pſal.68.d Act.1.c · † Iſa.59.d · † De cõſ.di.4.Sine pœnitentia. · † De pe.di.3.Totum. † Sap.17.a · † Sap.9.c Iſa.40.d 1.Cor.2.d · Philip.4.d · † Ephe.5.c 1.Theſſ.4.a † De renũtiatio.cap.1. li.6. Diſ.45. c.Sit rector. † 1.Cor.12.b Ephe.4.a † Diſtin.89. Singula. De ſum.tri. Dãnamus. Iſa.7.d † Amos.5.d Ephe.4.c † 1.Pet.1.c † 1.Pet.5.b Heb.13.a Matt.5.a 73.diſt.In nomine.

dine nõ pigri,ſpiritu feruentes,domino ſeruiẽtes,[12] ſpe gaudentes,in tribulatione pa-
tientes,orationi inſtãtes,[13] neceſſitatibus ſanctorum cõmunicantes,† hoſpitalitatem
ſectãtes.†[14] Benedicite perſequẽtibus vos.Benedicite,& nolite maledicere.[15] Gaude-
te cũ gaudentibus,[d] flete cum flẽtibus.[16] Idipſum inuicem ſentientes.Nõ alta ſapien-
tes,ſed humilibus conſentientes.Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos. †[17] Nulli
D malum pro malo reddentes:prouidentes bona non tantùm coram deo,ſed etiam co-
ram omnibus hominibus. †[18] Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt,cum omnibus homi-
nibus pacem habentes.[19] Non voſmetipſos defendentes chariſſimi:[e] ſed date locum
iræ.Scriptum eſt enim:[f] † Mihi vindictam,& ego retribuam,dicit dominus.†[20] Sed
ſi eſurierit inimicus tuus,ciba illum:ſi ſitit,potum da illi.Hoc enim faciens,carbones
ignis congeres ſuper caput eius.[21] Noli vinci à malo,ſed vince in bono malum.

Homo ad ſuperiores ſubiectione,ad omnes dilectione,ad ſe morum ſe habeat honeſtate. XIII.

A OMnis †[a] anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.Non eſt enim pote-
ſtas niſi à deo.Quæ autem ſunt à deo,ordinata ſunt.[2] Itaq; qui reſiſtit po-
teſtati,dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt,ipſi ſibi damnationem
acquirunt.[3] Nam principes non ſunt timori boni operis,ſed mali. Vis autẽ
B nõ timere poteſtatem?Bonum fac:& habebis laudem ex illa.[4] Dei enim miniſter eſt
tibi in bonum.[b] Si autem malum feceris,time. Non enim ſine cauſa gladium portat.
Dei enim miniſter eſt,[c] vindex in iram ei qui malum agit.[5] Ideóque neceſſitati ſub-
diti eſtote:non ſolùm propter iram , ſed etiam propter conſcientiam .[6] Ideo enim &
tributa præſtatis.Miniſtri enim dei ſunt,in hoc ipſum ſeruientes.†[7] Reddite ergo o-
mnibus debita:cui tributum,tributum:cui vectigal,vectigal:cui timorem,timorem:
C cui honorem,honorem.[8] Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicẽ diligatis. † Qui
enim diligit proximum,legem impleuit. †[9] Nam,non adulterabis, non occides,non
furaberis,non falſum teſtimonium dices,non concupiſces , & ſi quod eſt aliud man-
datum,in hoc verbo inſtauratur: † Diliges proximum tuũ ſicut teipſum.[10] Dilectio
proximi,malum non operatur.Plenitudo ergo legis eſt dilectio.[11] Et hoc ſcientes tẽ-
D pus,quia hora eſt iã nos de ſomno ſurgere.Nunc enim propior eſt noſtra ſalus,quàm
cum credidimus.[d][12] Nox præceſſit,dies autem appropinquauit.Abiiciamus ergo o-
pera tenebrarum,& induamur arma lucis:[13] ſic vt in die honeſtè ambulemus:† Non
in comeſſationibus,ebrietatibus,non in cubilibus & impudicitiis,non in contentio-
ne & æmulatione,[14] ſed induimini dominum Ieſum Chriſtum,& carnis curam ne fe
ceritis in deſideriis.

Perfectus in fide imperfectorum vitet offendiculum quo ad falſa iudicia & ſcandala circa munda & immunda. XIIII.

A INfirmum [a] autem in fide aſſumite , non in diſceptationibus cogitationum.
[2] Alius enim credit manducare ſe omnia. Qui autem infirmus eſt, olus man-
ducet.[3] Is qui manducat,non manducantem non ſpernat:& qui non mandu-
cat,manducantem non iudicet.Deus enim illum aſſumpſit. †[4] Tu quis es qui iudi-
cas alienum ſeruum? domino ſuo ſtat, aut cadit. Stabit autem . Potens eſt enim deus
ſtatuere illum .[b][5] Nam alius iudicat diem inter diem , alius autem iudicat omnem
B diem. † Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet .[6] Qui ſapit diem,domino ſapit: [c] & qui
manducat,domino manducat.Gratias enim agit deo.Et qui non manducat,domino
non manducat,& gratias agit deo.[7] Nemo enim noſtrûm ſibi viuit,& nemo ſibi mo
ritur.Siue enim viuimus,domino viuimus:[8] ſiue morimur, domino morimur . Siue
ergo viuimus,ſiue morimur, domini ſumus.[9] In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, &
reſurrexit:vt & viuorum & mortuorum dominetur.†[10] Tu autem quid iudicas fra-
trem tuum?aut tu quare ſpernis fratrem tuum?†Omnes enim ſtabimus ante tribunal
dei.[11] Scriptum eſt enim: † Viuo ego,dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne
genu:& omnis lingua confitebitur deo.[12] Itaq; vnuſquiſq; noſtrum pro ſe rationem

† 24.quæſ.3. Certum eſt. Cum ergo. Cum ſancti. Prouer.3.a Iſa.5.b Prou.20.c 1.Pet.3.b † 11.q.3.Inter verba. † 2.Cor.8.d † Hebr.12.c Eccle.28.a † Deut.32.b Hebr.10.c † Prou.25.c · † 11.q.1.Magnum. Sapien.6.a 11.q.1.Mouete. 23.q.5.Prodeſt. 1.Petr.5.c 23.q.1.Quid culpatur. · † Matt.22.d · † 1.Ioan.3.a · † Exod.20.c Deut.5.b · † Galat.5.c Matt.22.g Leuit.19.d Marc.12.c Iacob.2.b · † 14.di.c.1. Leuit.21.g Luc.21.f Galat.5.c 1.Petr.2.b De cõſ.di.5. Nõ mediocriter. · † Iacob.4.c 2.q.1.multi. c.Deus omnipotens. † 23.q.1.ca.1. 9.4.cap.Si non ex fidei merito. † 30.quæ.5. Nullum. 76.diſt.Viciſſim. · † Iacob.4.c · † De pœ.& remiſ.Cum ex eo. † Iſa.45.d Philip.2.b

d. In calamitatib9 enim cũ proximo dolere , multam nobis apud deum fiduciam præbet. Mœrentium enim ſocietas grauem triſtitiæ vehementiam auferre cõſueuit.Sicut enim in onere ſiquis ponderis partem ſuſceperit,ſoli ferẽti ſarcinã leuauit,ſic & in omnibus aliis.Chryſ.ad populũ. Antioch.hom.67.

e. Hoc eſt,declinem9 eã,ne nos illa corripiat.Amb. de Ioſeph.cap.13.

f. Clarum eſt quia non per nos,ſed pro nobis accidũt cuncta iſta, quæ de dei indignatione deſcẽdunt.Pœnam de aduerſis ille ſentit, cui & lętitia & gloria omnis in mundo eſt. Cyprian. contra Demetrianum.

a. Ita non in occaſione fruſtrandi martyrij iubet te ſubiici poteſtatibus, ſed in prouocatione bene viuẽdi etiam ſub illarum reſpectu quaſi adiutricum iuſtitiæ, quaſi miniſtrarum diuini iudicij hic etiam de nocentibus præiudicantis. Tertul. Scorpiaco aduerſus Gnoſticos.

b. Puniũtur peccata etiam per populos,ſicut legimus, quia ſæpe alienigenis dei iuſſu excitatis, propter diuinæ maieſtatis offenſam ſubiectus eſt populus Iudæorum.Ambr.de Cain & Abel,lib.2.cap.4.

c. Propter hoc & ipſi magiſtratus indumentũ iuſtitiæ leges habentes, quæcunq; iuſte & legitimè fecerint, de his nõ interrogabuntur, neque pœnas dabũt, Quæcunque autem ad euerſionem iuſti iniquè & impiè contra legem & more tyrannico exercuerint , in his & peribunt iuſto dei iudicio ad omnes ęqualiter perueniente.& in nullo deficiente.Iren.lib.5.

d. Synagoga nox eſt, dies eccleſia eſt, vnde & Paulus dicit: Nox præceſsit, dies autẽ appropinquauit.Bona lux, quæ perfidiæ excuſsit caliginem,fidei diem fecit. Amb.de virginibus lib.3.

a. Infirmum eſſe dicit qui propterea quòd Iudęi prohibiti ſunt , timet edere. Hũc ergo remittit iudicio ſuo , ne ſcandalum paſſus à charitate quæ quaſi mater eſt animarum,recedat cum mentis perturbatione,cum Chriſtiani pacifici debeãt eſſe & quieti.Amb.ibidem.

b. Rectè feſta eccleſię colũt,qui ſe eccleſię filios eſſe recognoſcũt. Aug. Sermo. 253.de tempore.

c. Cũ autẽ humano arbitrio vitet cõtrouerſiã fieri quãto magis diuino.Ita ſciebat quoſdã caſtigatores & iterdictores vict9 incuſare qui ex faſtidio,non qui ex officio abſtinerent : probare vero qui in honorem,non qui in conuitium creatoris Et ſi claues macelli tibi tradidit permittẽs eſui omnia ad conſtituendũ idolothytorum exceptionem, non tamen in macello regnum dei incluſit:Nec enim , inquit, eſus aut potus eſt regnũ dei,& eſca nos deo nõ commendat.nõ vt de arida dictum putes, ſed poti9 de vncta & accurata . Tert.de ieiunio contra pſychicos.

Universidad de Deusto Biblioteca

reddet deo.[13] Nõ ergo amplius inuicem iudicemus:ſed hoc iudicate magis,ne pona- C
tis offendiculum fratri vel ſcandalum.[14] Scio, & confido in domino Ieſu,quia nihil
cõmune per ipſum,niſi ei qui exiſtimat quid cõmune eſſe: illi cõmune eſt.[15] Si enim
propter cibũ frater tuus contriſtatur,iam non ſecundũ charitatem ambulas.[d] † Noli
cibo tuo illũ perdere,pro quo Chriſtus mortuus eſt.[16] Nõ ergo blaſphemetur bonũ
noſtrum.[17] Nõ eſt enim regnum dei eſca & potus: ſed iuſtitia,& pax, & gaudium in
ſpiritu ſancto.[18] Qui enim in hoc ſeruit Chriſto, placet deo, & probatus eſt homini- D
bus.[19] Itaq; quę pacis ſunt ſectemur:& quę ędificationis ſunt in inuicẽ,cuſtodiamus.
[20] Noli propter eſcã deſtruere opus dei.† Omnia quidem ſunt mũda: ſed malum eſt
homini qui per offendiculũ manducat.† [21] Bonum eſt nõ manducare carnem,& non
bibere vinum,neque in quo frater tuus offenditur,aut ſcandalizatur, aut infirmatur.
[22] Tu fidem habes?penes temetipſum habe corã deo.[23] Beatus qui nõ iudicat ſemet-
ipſum in eo quod probat.[24] Qui autem diſcernit,ſi mãducauerit, damnatus eſt, quia
[e] non ex fide.† Omne autem quod non eſt ex fide,peccatum eſt.

† 1.Cor.8.d — † Tit.1.d — † Diſtin.35. Epiſcopus. 1.Cor.8.d — † 1. quæſt.1. Non ſanat. 28.quæſt.1. Omnes. De pœ.di.5. Quærat. De reſt.ſpo. Literas tuas.

d. Bonum eſt in cibo cum gratiarum actione ſumere quicquid deus edẽdũ præcepit abſtinere autem ab aliquibus,non quaſi à malis, ſed quaſi nõ neceſſariis, nõ eſt malum. Moderari vero carnium vſum pro neceſſitate & tẽpore, ꝓpriè Chriſtianum eſt. Et paulo poſt: Sacratę virginitati nuptias coæquare: aut ꝓ amore caſtigandi corporis abſtinẽtibus à vino vel carnibus nil credere meriti accreſcere, non hoc Chriſtiani, ſed Iouiniani eſt. Aug. de definitionibus orthodoxæ fidei.

e. Non ex fide,quæ per charitatẽ operatur. Quicquid ergo alium deſtruit,ex fide non eſt,& idcirco peccatũ. Hiero ibid.

Maiores,minorum tolerent infirmitates exemplo Chriſti Iudæos & gentes ſuſcipientis: Paulus tandem ſe excuſat circa præſumptionem ſuam Romanos arguendo,& eos tarde viſitando. XV.

DEbemus [a] autem nos firmiores,imbecillitates infirmorũ ſuſtinere,& non no- A
bis placere.[2] Vnuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat in bonum, ad ædi-
ficationẽ.[3] Etenim Chriſtus non ſibi placuit:ſed ſicut ſcriptum eſt,† Impro-
peria improperantium tibi,ceciderunt ſuper me.[b] [4] Quæcunq; enim ſcripta ſunt, ad
noſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum,
ſpem habeamus.[5] Deus autem patientiæ & ſolatij † det vobis idipſum ſapere in al-
terutrum ſecundum Ieſum Chriſtum:[6] vt vnanimes vno ore honorificetis deum & B
patrem domini noſtri Ieſu Chriſti.[7] Propter quod ſuſcipite inuicẽ: ſicut & Chriſtus
ſuſcepit vos in honorem dei.[8] Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circun-
ciſionis propter veritatem dei ad confirmãdas promiſſiones patrum:[9] gentes autem
ſuper miſericordia honorare deum,ſicut ſcriptum eſt:† Propterea confitebor tibi in
gentibus domine,& nomini tuo cantabo.[10] Et iterum dicit:Lętamini gentes cũ ple- C
be eius.[11] Et iterum: † Laudate omnes gentes dominum, & magnificate eum omnes
populi.[12] Et rurſus Iſaias ait:† Erit radix Ieſſæ,& qui exurget regere gentes:in eũ gen
tes ſperabunt.[13] Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: vt a-
bundetis in ſpe & virtute ſpiritus ſancti.[14] Certus ſum autẽ fratres mei & ego ipſe de
vobis,quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione,repleti omni ſcientia,ita vt poſſitis alter-
utrum monere.[15] Audacius autem ſcripſi vobis fratres ex parte, tanquam in memo-
riam vos reducens,propter gratiam quę data eſt mihi à deo,[16] vt ſim miniſter Chriſti D
Ieſu in gentibus,ſanctificans Euangelium dei:vt fiat oblatio gentium accepta & ſan-
ctificata in ſpiritu ſancto.[17] Habeo igitur gloriam [c] in Chriſto Ieſu ad deum.[18] Non
enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Chriſtus in obedientiam
gentium, verbo & factis in virtute ſignorum & prodigiorum,[19] in virtute ſpiritus
ſancti: ita vt ab Ieruſalem per circuitum vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium
Chriſti.[20] Sic autem prædicaui Euangelium hoc,non vbi nominatus eſt Chriſtus,ne E
ſuper alienum fundamentum ædificarem:[21] ſed ſicut ſcriptum eſt: † quoniam qui-
bus non eſt annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt de eo, intelligent.
[22] Propter quod & impediebar plurimum venire ad eos: [d] & prohibitus ſum vſque
adhuc.[23] Nunc vero vlterius locum nõ habens in his regionibus, cupiditatem autem
habens veniendi ad vos ex multis iam præcedentibus annis, † [24] cum in Hiſpaniam
proficiſci cœpero,ſpero quòd præteriens videam vos,& à vobis deducar illuc, ſi vo-
bis primùm ex parte fruitus fuero.[25] Nunc igitur proficiſcor in Ieruſalem miniſtrare
[e] ſanctis.[26] Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in F
pauperes ſanctorũ qui ſunt in Ieruſalem.[27] Placuit enim eis,& debitores ſunt eorum.
†Nam

† Pſal.68.d — † 1.Cor.1.b — † 2.Reg.22.d Pſal.17.g Deut.32.f — † Pſal.116.a — † Iſa.11.a — † Iſa.52.d — † 12.quæſt.2. Beatus.

a. Sic portare vel ſuſtinere & curare ſecũdum id quod ſcriptum eſt,Languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit, non ꝙ in ſe hæc ille ſuſceperit, ſed ꝙ eos in quibus hæc erant, curauerit: etiam hoc in loco pœnitentiæ modus & ratio conueniet,per quã rationem qui infirmiores ſunt, à valentioribus adhibita diligentia curabũtur. Baſil. Regul. breuior, interrogatione.177.

b. Si quis ad noſtram admonitionem vel doctrinam de omnibus differit, attendamus ſicut conuenit attendere. Suorum quiſque vulnerum remedia ex diuinis ſcripturis eligat:& ſi nõ totum curat,partem ſaltẽ hodie,partem cras, deinde totũ abluetis. Quin & de pœnitentia, de confeſſione,& de eleemoſyna & de iuſtitia,& de continentia, & de omnibus inueniet multa exempla. Chryſo. in.13.cap. Act. Apoſt.

c Quid ergo? Tibíne concredita eſt Gentiũ oblatio? Vtique, inquit, & gloriari poſſum de his quæ in illis operatus ſum. Gloriatio vero mea nõ eſt in me,hoc eſt in viribus & potentia mea, ſed in Chriſto Ieſu. Etenim ſi quid dixero, aut gloriatus fuero,nihil aliud audebo dicere ꝙ ea quæ per me Chriſtus effecit Oecume. ibidem.

d. Hæc propoſitio ex cap.1. ſuperiori allata eſt ꝑ quendam gloſſatorem.

e. Sancti erant in Ieruſalem qui omnibus ſuis diſtractis, & ante pedes apoſtolorum depoſitis,orationi,contemplationi,ac doctrinæ vacabant. Sedulius ibid.

† Nam ſi ſpiritalium eorum participes facti ſunt gentiles, debẽt & in carnalibus mi-
niſtrare eis.[28] Hoc igitur cum cõſummauero,& aſſignauero eis fructũ hunc,per vos
G proficiſcar in Hiſpaniam.[f] [29] Scio autem quoniã veniens ad vos,in abundantia bene-
dictionis Chriſti veniam.[30] Obſecro ergo vos fratres per dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum, & per charitatem ſancti ſpiritus, vt adiuuetis me in orationibus ad deum,
[31] vt liberer ab infidelibus qui ſunt in Iudæa, & obſequij mei oblatio accepta fiat in
Ieruſalem ſanctis,[32] vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem dei,vt refrigerer vo-
biſcum.[33] Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis. Amen.

Commendat apoſtolus quoſdam Romanorum ob quaſdam eorum excellentias nominatim ſalutandos,quoſdam vero vitandos hortatur. XVI.

A COmmendo autem vobis [a] Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio
Eccleſiæ quæ eſt in Cenchris:[2] vt eam ſuſcipiatis in domino dignè ſanctis:&
aſſiſtatis ei in quocunque negotio veſtri indiguerit. Etenim ipſa quoque aſti-
tit multis, & mihi ipſi. †[3] Salutate [b] Priſcam & Aquilam adiutores meos in Chriſto
Ieſu:([4] qui pro anima mea ſuas ceruices ſuppoſuerunt: quibus non ſolus ego gratias
ago, ſed & cunctæ Eccleſiæ gentium:) & domeſticam Eccleſiam eorum.[5] Salutate
Ephenetum dilectum mihi:qui eſt primitiuus Eccleſię Aſiæ in Chriſto Ieſu.[c] [6] Salu-
tate Mariam,quæ multum laborauit in vobis.[7] Salutate Andronicum & Iuliam co-
gnatos & concaptiuos meos,qui ſunt nobiles in Apoſtolis, qui & ante me fuerunt in
B Chriſto.[8] Salutate Ampliatum dilectiſſimum mihi in domino.[9] Salutate Vrbanum
adiutorem noſtrum in Chriſto Ieſu, & Stachyn dilectum meum.[10] Salutate Apellem
probum in Chriſto. Salutate eos qui ſunt in Ariſtoboli domo.[11] Salutate Herodionẽ
cognatum meum.[12] Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi domo, qui ſunt in domino. Sa-
lutate Tryphænam & Tryphoſam,quæ laborant in domino. Salutate Perſidam cha-
riſſimam,quæ multum laborauit in domino,[13] Salutate Rufum electum in domino,
C & matrem eius & meam.[14] Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Herman, Patroban,
Hermen:& qui cum eis ſunt fratres.[15] Salutate Philologum,& Iuliam,Nereum & ſo
rorem eius,& Olympiadem: & omnes qui cum eis ſunt ſanctos.[16] Salutate inuicem
in oſculo ſancto. Salutant vos omnes Eccleſiæ Chriſti.[d] [17] Rogo autem vos fratres,
vt obſeruetis eos qui diſſentiones & offendicula præter doctrinam quam vos didici-
ſtis,faciunt:& declinate ab illis.† [18] Huiuſcemodi enim Chriſto domino noſtro non
ſeruiunt,ſed ſuo ventri: & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda in-
nocentium.[19] Veſtra enim obedientia in omni loco diuulgata eſt. Gaudeo igitur in
vobis,ſed volo vos ſapientes eſſe in bono,& ſimplices in malo.[20] Deus autem pacis
D conterat Sathanam ſub pedibus veſtris velociter. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti
vobiſcum.† [21] Salutat vos Timotheus adiutor meus:& Lucius,& Iaſon,& Soſipater
cognati mei.[22] Saluto vos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolam in domino. Salutat vos
Caius hoſpes meus, & vniuerſa Eccleſia.[23] Salutat vos Eraſtus arcarius ciuitatis, &
Quartus frater.[24] Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amẽ.[25] Ei
autem qui potens eſt vos confirmare iuxta Euangelium meum, & prædicationẽ Ieſu
Chriſti ſecundum reuelationem [e] myſterij temporibus æternis taciti ([26] quod nunc
patefactum eſt per ſcripturas Prophetarum ſecundum pręceptum æterni dei,ad obe-
ditionem fidei)in cunctis gentibus cogniti,[27] ſoli ſapienti deo per Ieſum Chriſtum,
cui honor & gloria in ſecula ſeculorum Amen.

Miſſa fuit ad Romanos à Corintho per Phœben miniſtram Cenchreẽſis eccleſiæ.

† 1.Cor.9.b — † Act.18.a — † Philip.3.d — † Act.16.a

f. Sciẽs Apoſtolus quoniã propter prędicationẽ Chriſti Romam victus ducẽdus erat,in abundantia benedictionis prædicat ſe eſſe venturum. Vel certe quoniam ſibi conſcius erat nihilominus ſe habere gratiã ab aliis apoſtolis. Hiero. ibid.

a. Vide quantum illam honoret. Nã illã & ante reliquos omnes commemorat & ſororem vocat. Non eſt autem modici momenti Pauli ſororem vocari. Dignitatem quoq; adiicit, miniſtram illam vocans. Chryſoſto. ibi.

b. Hi ex Iudæis fuerunt,qui credentes facti ſunt ſocij laboris apoſtoli: quia rectè crediderant, vt etiam ipſi exhortarentur cæteros ad fidem rectam. Amb. ibid.

c. Docet etiam in hoc fœminas debere pro eccleſiis dei laborare. Nam & laborant cũ docent adoleſcentulas ſobrias eſſe, diligere viros ſuos, filios enutrire, pudicas eſſe, caſtas, domũ bene regentes, benignas, ſubditas viris ſuis, hoſpitio recipere, ſanctorum pedes lauare. Sedul. ibid.

d. Ex hoc loco trahere quidam putauerunt vitandas traditiões humanas: aduerſus quos ſacri inſiſtunt doctores. Imprimis Hierony. Traditiones,inquit, eccleſiaſticę,pręſertim quę fidei non officiunt,ita obſeruãdæ ſunt,vt à maioribus ſunt traditæ. Nec aliorũ vt priſcorum conſuetudines aliorum contrario more ſunt ſubuertendæ. Hiero. ad Lucinium Bethicum. Item auguſt. ad Ianuarium: Si quid per orbem frequentat eccleſia,quin ita faciendũ ſit diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Idem ibi.

e. Myſterium de vocatione vniuerſarum gẽtiũ in lege diu fuerat occultum: quod nunc per Paulum euidẽter patefactum eſt Euangelium in Chriſto per teſtimonia prophetarũ: quia quamuis de gentibus multa ante dixiſſet, tamen quomodo & in Chriſto vnum fierent & Iudæi, nemo tam aperte cognouerat. Hiero. ibidem.

INCIPIT PROLOGVS IN EPISTOLAM ad Corinthios.

COrinthij ſunt Achaici,& ij ſimiliter ab Apoſtolo audierunt verbum veritatis,& ſubuerſi ſunt multifariè à falſis Apoſtolis. Quidam à Philoſophiæ verboſa eloquentia,alij ſecta legis Iudaicæ inducti ſunt. Hos reuocat Apoſtolus ad veram fidem,& euãgelicam ſapientiam,ſcribens eis ab Epheſo per Timotheum diſcipulum ſuum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incipit Epistola ad Corinthios prima.

Corinthiorum sectas ex baptismo & doctrina increpans apostolus, ad Christi gloriam & Christianæ doctrinæ electionem illos hortatur. Cap. I.

PAulus vocatus [a] Apostolus Iesu Christi, per volūtatem dei, A
& Sosthenes frater, 2 Ecclesiæ dei quæ est Corinthi, & san-
ctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis: cū omnibus qui in-
uocāt nomen domini nostri Iesu Christi in omni loco ipso-
rū & nostro. 3 Gratia vobis & pax à deo patre nostro, & do-
mino Iesu Christo. [b] † 4 Gratias ago deo meo semper pro vo
bis, in gratia dei quæ data est vobis in Christo Iesu, 5 quia in
omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo & in omni
scientia, 6 sicut testimonium Christi confirmatum est in vo-
bis, 7 ita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectātibus reue-
lationem domini nostri Iesu Christi, 8 qui & confirmabit vos vsq; in finem sine cri-
mine, in die aduentus domini nostri Iesu Christi. † 9 Fidelis deus: per quē vocati estis B
in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri. 10 Obsecro autem vos fratres, per
nomē domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & nō sint in vobis schis-
mata. [c] † Sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. 11 Significatum est
enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter
vos. 12 Hoc autem dico, quod vnusquisq; vestrum dicit: † Ego quidē sum Pauli, ego
autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi. 13 Diuisus est Christus? Nūquid
Paulus crucifixus est pro vobis? aut † in nomine Pauli baptizati estis? 14 Gratias ago
deo meo quòd neminem vestrum baptizaui, nisi Crispum & Caium: 15 ne quis dicat
quòd in nomine meo baptizati estis. 16 Baptizaui autē & Stephanæ domum, cęterùm C
nescio si quem alium vestrū baptizauerim. 17 Nō enim misit me Christus baptizare,
sed euangelizare, † non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. 18 Verbum
enim crucis pereuntibus quidē stultitia est: iis autē qui salui fiunt, id est nobis dei vir-
tus est. 19 Scriptum est enim: † Perdam sapientiā sapientium, & prudētiam prudentiū
reprobabo. [d] † 20 Vbi sapiens? vbi Scriba? vbi inquisitor huius seculi? Nónne stultam
fecit deus sapientiā huius mundi? 21 Nam quia in dei sapientia non cognouit mundus
per sapientiam deum: placuit deo per stultitiā prædicationis saluos facere credentes:
22 quoniā & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt: 23 Nos autem prædi-
camus Christum crucifixum: [e] Iudęis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, D
24 ipsis autē vocatis Iudæis atq; Græcis [f] † Christum dei virtutem, & dei sapientiam:
25 quia quod stultū est dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est dei, fortius
est hominibus. † 26 Videte enim vocationē vestram fratres, quia non multi sapientes
secundū carnem, nō multi potentes, non multi nobiles: 27 sed quæ stulta sunt mundi
elegit deus, vt cōfundat sapientes: 28 & infirma mūdi elegit deus, vt cōfundat fortia:
& ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt
destrueret: 29 vt nō glorietur omnis caro in cōspectu eius. 30 Ex ipso autem vos estis
in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à deo & iustitia & sanctificatio & redē-
ptio: 31 vt quemadmodum scriptum est: † qui gloriatur in domino glorietur.

Christianæ doctrinæ congruum modum secutus Paulus fucum vitat & elegantiam, sapientiam vero cæteras præcellentem inter perfectos illius capaces loquitur. II.

ET ego cū venissem ad vos fratres, [a] veni non in sublimitate sermonis, aut A
sapientiæ, annuntians vobis testimoniū Christi. 2 Non enim iudicaui me
scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hūc crucifixum. † 3 Et ego
in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos: 4 & sermo meus,
&

a. Vt enim iudices huius seculi, qui nobiliores esse videntur, ex regibus quibus seruiunt, & ex dignitate qua intumescunt, vocabula sortiuntur: ita & Apostolus grādem inter Christianos sibi vindicans dignitatē, Apostolū se Christi titulo prænotauit: vt & ipsa lecturos nominis autoritate terreret, indicans omnes qui in Christo crederent, debere sibi esse subiectos. Sedulius ibid.

b. Monet vt ab orationibus semper incipiamus, & ante omnia deo gratias agamus, cui nihil gratius, nihil acceptius est q̃ & sibi & aliis gratum esse beneficiorū. Quāobrem in omni fere epistola hoc vtitur principio. Chrysost. ibid.

c. Hinc est, & sermonibus, & operibus, & sententia, & sensu sitis conformes. Et ne inficias eāt, testes eos producit qui tunc Chloæ erāt: nam etsi manifestū, inquit, sit peccatum vestrū, fratres tamen mei estis. Oecumenius ibid.

d. Rusticus noster cū ficus insereret, inuenit quod philosophus ignorauit. Ambr. de fide, libr. 10. cap. 2.

e. Nunquid ipsis Christus virtus quibus scandalū, aut ipsis sapientia quibus stultitia? Sed quoniam quidā ex eisdem iustificabuntur fide, quidam autem sua impietate obdurabuntur: vnū credentiū & nō credentiū genus sub vocatorū appellatione discreuit, vt quos à fide significabat alienos, eos quanuis audissent euāgeliū, ostenderet vocationis extraneos. Ambr. de vocatio. gentium. lib. 1. cap. 3.

f. Ergo si Christus dei virtus, quia virtus dei sempiterna, sempiternus igitur & Christus. Ambro. de fide lib. 1. c. 5.

a. Non igitur in verborum splēdore, sed in operū virtute totā prædicandi fiduciam ponat, nō vocibus delectetur populi acclamātis sibi, sed fletibus: nec plausum à populo studeat expectare, sed gemitū. Prosper.

† Infr. 14. d
† 1. Thess. d Infr. 10. c
† Rom. 15. b
† 91. dist. c. Olim idem. Infr. 3. a Act. 18. f † Act. 18. e
† 1. Pet. 1. c Infr. 2. a
† Isa. 29. a Abd. 1. c † Isa. 33. c
† Distin. 38. Si iusta.
† De presb. c. pcaul.
† 2. Co. 10. d Iere. 9. d
† Act. 18. a Sup. 1. c

& prædicatio mea † nō in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensio-
ne spiritus & virtutis: 5 vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute dei.
B [b] 6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapiētiam verò non huius seculi ne-
que principum huius seculi, qui destruuntur: [c] 7 sed loquimur dei sapientiam in my-
sterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit deus ante secula in gloriam nostram,
8 quam nemo principum huius seculi cognouit. [d] Si enim cognouissent, nunquā do-
C minum gloriæ crucifixissent. 9 Sed sicut scriptum est, † quod oculus nōn vidit, nec au
ris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus iis qui diligunt illum:
10 Nobis autē reuelauit deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam
profunda dei. 11 Quis enim hominū scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui
in ipso est? Ita & quæ dei sunt, nemo cognouit nisi spiritus dei. 12 Nos autē non spiri-
D tum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quę à deo dona-
ta sunt nobis: † 13 quæ & loquimur, [e] non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in
doctrina spiritus, spiritalibus spiritalia comparantes. † 14 Animalis autem homo non
percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia
spiritaliter examinatur. 15 Spiritalis autem iudicat omnia: & ipse à nemine iudicatur,
sicut scriptum est: † 16 Quis enim cognouit sensum domini? aut quis instruxit eum?
Nos autem sensum Christi habemus.

Corinthij quibusdam ecclesiæ ministris plus æquo tribuentes errabant, quoniam mercedis discrimen ex laborum diuersitate venit sumendum. III.

A ET ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnali-
bus. Tanquam paruulis in Christo, † [a] 2 lac vobis potum dedi, non escam.
Nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim car-
nales estis. 3 Cum enim sit inter vos zelus & cōtentio, nónne carnales estis,
& secundum hominem ambulatis? 4 Cum enim quis dicat, Ego quidem sum Pauli: a-
lius autem, ego Apollo: nónne homines estis? 5 Quid igitur est Apollo? Quid vero
B Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut dominus dedit. † 6 Ego plan-
taui, Apollo rigauit: sed deus incrementum dedit. 7 Itaque † neque qui plantat est a-
liquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat deus. 8 Qui autem plantat, & qui ri-
gat, vnum sunt. [b] Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secūdum suum
laborē. Dei enim sumus adiutores. [c] 9 Dei agricultura estis, dei ædificatio estis. 10 Se-
cundum gratiam dei quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui:
alius autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædificet. † 11
Fundamētum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est
C Christus Iesus. 12 Si quis autem superędificat supra fundamentum hoc, † [d] aurum, ar-
gentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: 13 vniuscuiusq; opus manifestum
erit. Dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus
quale sit, ignis probabit. 14 Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem
accipiet. 15 Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: [e] ipse autē saluus erit, sic tamē
quasi per ignem. † 16 Nescitis quia templum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis?
17 Si quis autem templum dei violauerit, disperdet illum deus. Templum enim dei
D sanctum est, quod estis vos. † 18 Nemo se seducat. Si quis videtur inter vos sapiēs esse
in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. 19 Sapientia enim huius mundi, stultitia est a-
pud deum. Scriptum est enim: † Comprehēdam sapientes in astutia eorum. 20 Et ite-
rum: † Deus nouit cogitationes sapientium: quoniam vanę sunt. 21 Nemo itaque glo
rietur in hominib9. 22 Omnia enim vestra sunt: siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas,
siue mundus, siue vita siue mors, siue præsentia, siue futura. Omnia vestra sunt, 23 vos
autem Christi, Christus autem dei.

Secundum exteriora alterum temere iudicans, vel præsumptuose contemnens, potius ridendus est quàm vituperandus, verùm & correctione monendus. IIII.

† 1. Petr. 1. c
† Isa. 64. b
† 2. Pet. 1. c
† De cōs. di. 4. Sicut in sacramētis.
† Isa. 40. c Rom. 11. d Sap. 9. a
† 35. quæst. 3. Quædā lex. De pœn. & remis. Deus qui ecclesiā Sup. 1. b
† Distin. 19. Secundum. 1. quæst. 1. Si iniustus. De conf. dist. 4. Aliud est. † 1. q. 1. Nūquā. Multi. De dec. Cū non sit.
† De presb. non baptis. Veniens. 1. q. 1. Cum Paulus. De elec. in 6. Fundamenta. 2. Tim. 2. c † De pœ. di. 1. Si enim.
† Dist. 15. Vnum orarium. 2. Cor. 6. d † Colo. 1. d Rom. 1. c Iob. 5. b
† Iob. 5. b † Psal. 93. b

b. Quos autem perfectos voluerit hoc loco intelligi, subiecit, atque ait. Qui per habitum exercitatos habēt sensus ad separandum bonum à malo. August. super Ioannem Tract. 98.

c. Vbi mysterium passionis exprimitur, non vtique generationis æternæ series declaratur. Ambro. de fide lib. 3. c. 3.

d. Si cognouissent pontifices & Pharisæi quòd à cruce tanta gentibus futura esset salus, nequaquam ad hoc peruenissent, vt eum cruci figerent: eligentes potius inuidia tabescere, quàm vt gentes saluæ fierent, & ipsis eiectis illę eorum loco substituerentur. Oecum. ibid.

e. Adsit licet secularis doctrinæ elaborata institutio, adsit vitæ innocentia, hæc quidem proficient ad conscientiæ gratulationē, non tamen cognitionem cōsequētur. Hila. de trini. lib. 5.

a. Id est, eum quidem aduētum domini quem secundū hominem didicistis. nōdū autē patris spiritus requiescit super vos, propter vestram infirmitatem, cū sitis adhuc propter vestram infirmitatem carnales. Irenæ. lib. 4. ca. 75.

b. Datur ergo vnicuique sine merito vnde tendat ad meritum, & datur ante vllū laborem vnde quisq; mercedem accipiat secundum laborem suum. Ambros. de vocat. gent. li. 2. ca. 2.

c. Agriculturæ ergo huius atque ædificationis intantum quisq; adiutor & operarius ac minister est, inquantum vnicuique dominus dederit. Amb. de voca. gent. lib. 2. ca. 2.

d. In ecclesia tria sunt genera bonorum. Est bonum, melius, optimum. Tria sunt econtrariò genera malorū, malū, peius, pessimum, prima auro, argento, & lapidi pretioso: secūda lignis, fœno & stipulæ comparantur. Hiero. ibi.

e. Ostēdit illum saluū quidem futurum, sed pœnas ignis passurum, vt per ignē purgatus fiat saluus, & non sicut perfidi ęterno igne in perpetuum torqueatur. Amb. ibid. Nam prius purgādus est igne purgationis qui in aliud seculū distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis etsi æternus non sit, miro tamen modo est grauis. excedit enim omnem pœnam quā vnquā passus est aliquis in hac vita. Studeat ergo delicta sic corrigere, vt post mortem non oporteat talem pœnā tolerare. August. de vera & falsa pœnit.

Universidad de Deusto Biblioteca

A S Ic † nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysterio-
rum dei. 2 Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.
† 3 Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed
neque meipsum iudico. [a] † 4 Nihil enim mihi cõscius sum: sed non in hoc
iustificatus sum. Qui autem iudicat me, dominus est. † 5 Itaque nolite ante tempus
iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, &
manifestabit consilia cordium: tunc laus erit vnicuique à deo. 6 Hæc autem fratres B
transfiguraui in me, & Apollo, propter vos: vt in vobis discatis, ne supra quàm scri-
ptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio. 7 Quis enim te discernit? † [b] Quid
autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acce-
peris? 8 Iam saturati estis, iam diuites facti estis. Sine nobis regnatis: & vtinam regne-
tis, vt & nos vobiscum regnemus. 9 Puto enim quòd deus nos Apostolos nouissimos
ostendit tanquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mũdo, & angelis,
& hominibus. 10 Nos stulti propter Christum: vos autem prudentes in Christo. Nos C
infirmi, vos autem fortes. Vos nobiles, nos autem ignobiles. [c] 11 Vsque in hanc horam
& esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus. † 12
& laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, 13 & benedicimus. Persecu-
tionem patimur, & sustinemus. 14 Blasphemamur, & obsecramus. Tanquam purga-
menta huius mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc. † Non vt confun-
dam vos, hęc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo. 15 Nam si decem milia pæ-
dagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per E-
uangelium ego vos genui. † 16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego D
Christi. 17 Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in
domino, qui vos commonefaciat vias meas quæ sunt in Christo Iesu, sicut vbique in
omni Ecclesia doceo. [d] 18 Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.
19 Veniam autem ad vos cito, si dominus voluerit, & cognoscam non sermonem eo-
rum qui inflati sunt, sed virtutem, † 20 nõ enim in sermone est regnum dei, sed in vir-
tute. 21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

† 1 Tim.3.c 2.Cor.6.a 11.c Ephe.3.e †6.q.1.Beatus. 11.q.1.Sacerdotibus. †De pæ.di.3.Quærat. Adhuc. †11.quæst.1. Sacerdotibus. †De pæ.di.1.Aposto- †Act.20.g 1.Thess.2.b 2.Thess.3.b †28.quæst.1. Sicut enim. †Ephe.5.a Philip.3.d †37.di.Omnem vim.

a. Ne dicatis: Nõ peccauimus, Dixit S. Paulus: Etsi nihil mihi cõscius sum: addidit tamen: sed nõ in hoc iustificatus sum. Et vos etiã si nihil estis conscij, confiteamini tamen domino, ne quid sit quod vos prætereat. Amb. de Nabuthe Iezraelit. c.16.

b. Magnas agit deo gratias, qui per libertatem arbitrij rebellis in deum est, quam nos libenter amplectamur, ita dũtaxat vt agamus semper gratias largitori, sciamúsque nos nihil esse, nisi, quod donauit, in nobis ipse seruauerit. Hiero. aduersus Pelagianos ad Ctesiphontem.

c. Ad eos qui deliciis affluebant, dicitur, colaphis cædimur: ad eos qui intumescebant, incertis vagamur sedibus, hoc est ob persecutionem certum non habemus cõsistendi locum. Oecumenius ibid.

d. Iam apparet hic eũ loqui de vindicta, quia virgã nominat. Nunquid tamen & virga sine charitate est? Sed quod sequitur, spiritu mãsuetudinis, admonet intelligi quia & virga charitatem habet. Sed aliud est charitas seueritatis, aliud charitas mansuetudinis. Vna quidem charitas est, sed diuerse in diuersis operatur. Aug. contra epist. Parmenia. lib.3. ca.1.

Tam fornicarios, quàm illos tolerantes tandem sua pœna sequetur: ab aliis igitur expurgandi. V.

A O Mnino † auditur [a] inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec in-
ter gentes: ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. [b] 2 Et vos inflati estis,
& non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui hoc
opus fecit? † 3 Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam
iudicaui vt præsens, eum qui sic operatus est, 4 in nomine domini nostri B
Iesu Christi congregatis vobis & meo spiritu cum virtute domini Iesu, † [c] 5 tradere
huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini
nostri Iesu Christi. 6 Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicũ fermentũ
totam massam corrumpit? 7 Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, si-
cut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. † 8 Itaque epule- C
mur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, [d] sed in azymis
sinceritatis & veritatis. Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicariis.
10 Non vtiq; fornicariis huius mũdi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus: D
alioquin debueratis de hoc mundo exisse. 11 Nunc autem scripsi vobis non commi-
sceri. † Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis ser-
uiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: † cum huiusmodi nec cibum sumere.
† 12 Quid enim mihi de iis qui foris sunt iudicare? Nónne de iis qui intus sunt, vos iu-
dicatis? 13 Nam eos qui foris sunt, deus iudicabit. † Auferte malum ex vobis ipsis.
Persi-

†Leuit.18.b †Coloss.2.b 24.quæst.1. Audiuimus. †45.di.Cũ beatus. 11.q.3.Audi denique. Galat.5.b †De celeb. miss.c.fina. †2.q.1.Multi. 24.q.1.Audiuimus.q. 3.c.1.6 q.1. Illi qui. Omnes illi 11.q.3.Ad mensam. †1 q.1.Si quis inquit. †De diuor. c.Gaudemus. †45.di.Sed illud.

a. Communem facit omnibus accusationẽ, ne segnes reddãtur tanquam alieni à delicto. Inter vos, qui fideles estis, tãtáque accepistis beneficia. Oecumenius ibi.

b. Quia vana scientia inflamini, & curam de his quæ pereunt non habetis, vt aut corrigantur, aut ab ecclesia separentur. Sedulius ibid.

c. Nec solũ in baptismate, sed etiam in pœnitentia fit carnis interitus ad profectum spiritus, sicut Apostolica docemur autoritate, dicente Paulo, Iudicaui vt pręsens, eum qui sic operatus est, tradere huiusmodi Sathanæ in interitum carnis, &c. Ambr. officio. lib.3. cap.14.

d. Amara est veritas, & qui eam prædicant, replentur amaritudine. In azymis enĩ sinceritatis & veritatis domini Pascha celebratur, & cum amaritudinibus comeditur. Hier. aduers. Iouinia. lib.2.

Perfidos iudices fideles non eligant, sed sanctos: vtrique tamen quod licitum est & rectum iudicent, in fornicationis autem vitium grauiter animaduertentes. VI.

A A Vdet [a] aliquis vestrûm habens negotium aduersus alterum, iudicari apud
iniquos, & non apud sanctos? 2 Ãn nescitis quoniam sancti de hoc mundo
iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mũdus, indigni estis qui de minimis
iudicetis? † 3 Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Quanto magis secula
ria? † 4 Secularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos
constituite ad iudicandum. 5 Ad verecundiam vestram dico: Sic non est inter vos sa-
piens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum, 6 sed frater cũ fratre iudicio
B cõtendit, & hoc apud infideles? † 7 Iam quidem omnino delictum est in vobis, [b] quòd
iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriã accipitis? Quare non magis frau-
dem patimini? 8 Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc fratribus. † 9 An nescitis
quia iniqui regnum dei non possidebunt? [c] Nolite errare, neque fornicarij, neq; ido-
lis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, 10 ne-
que fures, neq; auari, neque ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces, regnum dei posside-
C bunt. 11 Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis
in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. 12 Omnia mihi licent: † sed non
omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. 13 Esca vẽ-
tri, & venter escis: deus autem & hunc & hanc destruet. Corpus autem non fornica-
tioni, sed domino, & dñs corpori. 14 Deus vero & dominum suscitauit, & nos suscita
bit per virtutem suam. 15 Nescitis quoniam corpora vestra, mẽbra sunt Christi? Tol-
D lens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. 16 An nescitis quoniam
qui adhęret meretrici, vnum corpus efficitur? † Erunt enim (inquit) duo in carne vna.
† 17 Qui autem adhæret domino, vnus spiritus est. [d] 18 Fugite fornicationem. Omne
enim peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, [e] in
corpus suum peccat. † 19 An nescitis quoniam membra vestra templum sunt spiritus
sancti, qui in vobis est, quem habetis à deo: & non estis vestri? † 20 Empti enim estis
pretio magno, glorificate & portate deum in corpore vestro.

†Extra qui filij sint legi. c. per venerabilem. †11.q.1. Clericum. 74.q. 1.c.1. †Matt.5.f Luc.6.a 23.q.1.c.1. †Di.14. Vnũ orarium. Rom.13.d. 1.Thess.4.a †Infra 10.e 11.q.1. Aliud quide. 14.q.1.c.1. Eccl.37.d †Gen.2.d Ephe.5.d Matt.19.d Marc.10.a †De biga. c.Debitum †Sup.3.c 2.Cor.6.d †1.Pet.1.d

a. Audet, inquit, quispiã huiusmodi rem operari, vt cũ habe[n]t iudicari cum fratre non iudicetur sub sanctis, sed sub Græcis. Oecu. ibid.

b. Peccatum esse significat, quia frater cum fratre litigat, cum danda opera sit vt cõcordes sint quasi germani, maximè cũ fides nostra paci studeat. Quanquam enim Christianus litigare nõ debeat, tamen si graue fuerit, & quod contemni non possit, causam ad ecclesiam deferat, ne & damnum ad præsens & offensionem forte incurrat. Ambr. ibi.

c. Nolite errare putãtes vobis solam fidẽ sufficere ad salutem: cum omne peccatum permanens excludat à regno, sicut ad Galatas ait. 1. Manifesta sunt opera carnis, quæ sũt fornicatio, &c. Hiero. ibid.

d. Reliqua vitia deo auxiliante debemus in pręsenti expugnare, libidinem vero fugiendo superare. Augu. Sermo.250.de tempore.

e. Cum dicit in corpus suũ, tamen in Christum eũ peccare demonstrat. Nam subiungit: Nõ estis vestri. Empti enim estis pretio magno, &c. Amb. ad virginem lapsam, cap.5.

Matrimonio iuncti, nec matrimonium fraudent, nec à matrimonio etiam in dispari cultu discedant, virgines sub arbitrio maneant, singuli castitatem, etiam viduæ seruent. VII.

A D E quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tange-
re. † 2 Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, &
vnaquæque suum virum habeat. 3 Vxori vir debitum reddat, similiter au-
tem & vxor viro. † 4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, si-
militer autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. 5 Nolite fraudare
inuicem, † nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimi-
ni in idipsum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram. 6 Hoc autem
B dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. [a] 7 Volo autem omnes ho-
mines esse sicut meipsum. Sed vnusquisque proprium donum habet ex deo, alius
quidem sic, alius vero sic. 8 Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis si sic
permanserint, sicut & ego. 9 Quod si non se continent, nubant. [b] Melius est enim nu-
bere, quàm vri. 10 Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, [c] præcipio, non ego, sed do-
minus: † vxorem à viro nõ discedere. 11 Quòd si discesserit, manere innuptam, aut vi-
ro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat. † 12 Nam cæteris ego dico, nõ domi-
nus: Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non
C dimittat illam. 13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit ha-
bitare cum illa, non dimittat virum. 14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulie-
rem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filij ve-

†31.di.Nec vlli. 32.q.2.Sicut non omnis. †27.q.1.Sũt qui dicunt. De raptor. Cum causa. De cõsang. & affi. Non debet. †33.di.Proposuisti.q. 1.Nosse desideras. †Matt.5.c Mar.10.d †33.q.1. Sic enim.§.Cæteris autẽ, & cap.Iam nunc.

a. Eos enim qui sacrati sunt atque in dei ministerio cultúque occupati, continere deinceps seipsos à cõmercio vxoris decet. Euseb.

b. Nam vtiq; pro remedio nuptias suasit, vt peritura sanetur: non pro electione præscripsit, casta & continens quid sequatur. Aliud est enim subuenire lãbenti, aliud suadere virtuti. Amb. de viduis.

c. Multum enim interest inter dei præceptum & consilium hominis. Præceptum dei, inquit, non habeo, sed consilium do, quasi misericordiam cõsecutus vt fidelis essem. Quoniam neq; in euangelio, neque ipsius Pauli epistolis ex præcepto dei inuenias permissam matrimonij separationem. Vnde vnum habendum cõfirmatur: quia quod à domino permissum non inuenitur, id agnoscitur interdictum. Tertul. Exhortatio. ad Castitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stri immundi essent,nunc autẽ sancti sunt.† 15 Quòd si infidelis discedit,discedat,non
enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi. In pace autem vocauit nos
deus. 16 Vnde enim scis mulier si virũ saluum facies?aut vnde scis vir,si mulierem sal-
uam facies? 17 Nisi vnicuiq; sicut diuisit dñs. Vnumquemque sicut vocauit deus,ita
ambulet,& sicut in omnibus Ecclesiis dòceo. 18 Circuncisus aliquis vocatus est?non D
adducat præputiũ.In præputio aliquis vocatus est?non circuncidatur. 19 Circuncisio
nihil est,& præputium nihil est:sed obseruatio mandatorum dei.† 20 Vnusquisque in
qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. [d] 21 Seruus vocatus es?non sit tibi curæ.
Sed & si potes fieri liber,magis vtere. 22 Qui enim in dño vocatus est seruus, libertus
est dñi.Similiter qui liber vocatus est,seruus est Christi. † 23 Pretio empti estis:nolite
fieri serui hominũ. 24 Vnusquisq; ergo in quo vocat⁹ est frater,in hoc permaneat apud
deum.†[e] 25 De virginibus autem præceptum domini non habeo:consilium autẽ do,
tanquam misericordiã consecutus à deo,vt sim fidelis. 26 Existimo ergo hoc bonum E
esse propter instantem necessitatem,quoniam bonum est homini sic esse.[f]† 27 Alliga-
tus es vxori?noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore?noli quærere vxorẽ. 28 Si
autẽ acceperis vxorem,non peccasti:& si nupserit virgo,non peccauit. Tribulationẽ
tamen carnis habebunt huiusmodi.Ego autẽ vobis parco. 29 Hoc itaq; dico fratres:
Tempus breue est:†reliquũ est,vt & qui habent vxores,tanquam non habentes sint:
30 & qui flent,tanquam non flentes:& qui gaudent,tanquam non gaudentes: 31 & qui
emunt,tanquam non possidentes:& qui vtuntur hoc mundo,tanquam non vtantur.
Præterit enim figura huius mundi. 32 Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine F
vxore est,solicitus est quę dñi sunt,quomodo placeat deo.† 33 Qui autẽ cũ vxore est,
solicitus est quæ sunt mundi,quomodo placeat vxori:& diuisus est. 34 Et mulier in-
nupta & virgo cogitat quæ dñi sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem
nupta est,cogitat quæ sunt mundi,quomodo [g] placeat viro.† 35 Porrò hoc ad vtilitatẽ
vestram dico,non vt laqueum vobis iniiciam,sed ad id quod honestum est, & quod
facultatem præbeat sine impedimẽto dñm obsecrandi. 36 Si quis autem turpem se vi- G
deri existimat super virgine sua,quòd sit superadulta, & ita oportet fieri, quod vult
faciat,non peccat si nubat. 37 Nam qui statuit in corde suo firmus,non habens neces-
sitatem,potestatem autem habens suæ voluntatis,& hoc iudicauit in corde suo, ser-
uare virginem suam,bene facit. 38 Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam,
[h] bene facit:& qui non iungit,melius facit.† 39 Mulier alligata est legi,quãto tempore
vir eius viuit.†Quòd si dormierit vir eius,liberata est à lege. Cui autem vult nubat,
tantùm in domino,† 40 Beatior autem erit,si sic permanserit secundum meum con-
silium.Puto autem quòd & ego spiritum dei habeam.

Etsi idolis immolatorum esus sit licitus,pro vitando tamen infirmorum scandalo vitandus. VIII.

DE iis autem quæ idolis immolantur,scimus quia omnes scientiam ha- A
bemus.[a] †Scientia inflat,charitas vero ædificat. 2 Si quis autem se exi-
stimat scire aliquid , nondum cognouit quemadmodum oporteat eũ
scire. 3 Si quis autem diligit deum,hic cognitus est ab eo. 4 De escis au-
tem quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolũ in mundo, &
quòd nullus deus,nisi vnus, 5 Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cœlo siue in ter- B
ra,(siquidem sunt dij multi,& domini multi) 6 nobis tamen vnus deus pater, ex quo
omnia,& nos in illo:& [b] vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per
ipsum. 7 Sed non in omnibus est scientia.Quidam autem cum conscientia vsque nũc
idoli , quasi idolothytum manducant, & conscientia ipsorum cum sit infirma,pol-
luitur. 8 Esca autem nos non commendat deo. Neque enim si manducauerimus, C
abundabimus : neque si non manducauerimus , deficiemus. 9 Videte autem ne
forte hæc licentia nostra offendiculum fiat infirmis. 10 Siquis enim viderit [c] eum
qui habet scientiam, in idolio recumbentem, nónne conscientia eius cum sit infir-
ma,

d.Qui enim vocatus est in domino seruus,libertus est domini: similiter qui liber vocatus est,seruus est Christi.plus putatur Apost. dedisse ei qui seruus quàm ei qui liber vocatus est.Amb. ad virgi.

e.Si doctor gentiũ non habuit, habere quis potuit? Et præceptum quidem nõ habuit,sed habuit, exẽplũ. Nõ enim imperari potest virginitas , sed optari. Nã quæ supra nos sunt in voto magis quàm magisterio. sunt.Ambro.de virgi.lib.1. Item præceptum in subditos fertur, cõsilium amicis datur.Vbi præceptum est, ibi lex est: vbi consilium,ibi gratia est . Præceptum vt ad naturam reuocet, consiliũ vt ad gratiã prouocet. Idem de viduis.

f.Quia nõ licet tibi vxore viuente vxorem ducere. Nam & aliam quærere, cũ habeas tuã crimen est adulterij, hoc grauius,quod putas peccato tuo autoritatẽ lege quęrendã . Tolerabilior est si lateat culpa, quã si culpæ vsurpetur autoritas. Amb.de Abraham. lib. 1.cap.7.

g.Vos solis maritis vestris placere debetis . Intantum autẽ placebitis eis,inquãtũ alteris placere nõ curaueritis.Tertu.de cultu fœminarum.

h.Ille bene facit propter laqueũ,hic melius facit propter vtilitatem . Illud pro remedio,istud pro pręmio Beatior autem erit quæ sic manserit secundũ meũ cõsilium. Ambro.ad virgines. exhortat . Item bonæ sunt nuptiæ : sed nequaquã dicere habeo quòd virginitates sint sublimiores nihil enĩ magnũ quid esset virginitas si non pulchro pulchri⁹ foret . Nolite ægrè ferre quæ iugo subditæ estis . Oportet deo magis obedire quàm hominibus.Greg.Nazianz.oratio.30.Sedul.ibid.

a.Illa sciẽtia inflat quæ ex sensu proprio & humano descendit,& quę coniecturis magis vtitur quàm exẽplis . Charitas vero non quærit quę sua sunt sed quę ædificant.

b.Vnus est,quia vnigenitus dei filius:vnus est,quia solus.Hic ergo nõ est secundus,quia primus est : nõ est secundus , quia vnus est. Amb.de institutione virgi. cap.10.

c.Cum res adeò formidabilis sit in iis quæ in nostra potestate posita sunt,fratrẽ scandalizare, quid de iis dicendum erit qui rebus vetitis faciendis loquendi ve scandalizant , & maxime quando vel scientia qua iã maiore præditus videatur qui scãdalizat, vel in sacro aliquo gradu cẽseatur : qui cũ cæteris tanquam regula exemplárve esse proposit⁹ debeat,si vel minimũ quid neglexerit eorum quæ scripta sunt? Basil.Regul. breuiorum Interroga.64.

†28.q.1.ca.1 Si infidelis, & seq.
†Ephe.4.e 21.q.1.ca.1. De regularib⁹.c.Licet
†Sup.6.d 1.Pet.1.d
†28.q.1.Sic enim.
†De trãsla. episco.cap. Quanto.
†32.di.Omnium.
†De cle.cõiug.c.Diuersis.
†27.q.1.de biduis.28.q.1.
†Rom.7.a †31.q.ux.1. Quod si dormierit. q.2.cap.1. †De secun. nupti. Super illa.
†De renũ. Nisi cũ pridem.

mæ , ædificabitur ad manducandum idolothyta? † 11 Et peribit infirmus in tuá con-
scientia frater,propter quem Christus mortuus est. 12 Sic autem peccãtes in fratres,&
percutientes conscientiam eorum infirmam,in Christum peccatis. 13 Quapropter†si
esca scandalizat fratrem meũ,non manducabo carnem in ęternum,ne fratrem meum
scandalizem.

Licet prædicanti Christum victus debeatur,nec Paulus acciperet,licite tamen petere potuit & accipere. IX.

NOn sum liber?Nõ sum [a] Apostolus?Nónne Iesum Christum dominum no-
strum vidi?Nónne opus meum vos estis in domino? 2 Et si aliis nõ sum Apo
stolus,sed tamen uobis sum.Nam signaculum Apostolatus mei vos estis in
dño. 3 Mea defensio apud eos qui me interrogant,hęc est: 4 Nunquid nõ ha-
bemus potestatem manducandi & bibendi? † 5 Nunquid non habemus potestatem
mulierem sororem circunducendi:sicut & cæteri apostoli,& fratres domini, & Ce-
phas? 6 Aut ego solus aut Barnabas non habemus potestatem hoc operandi?†[b] 7 Quis
militat suis stipendiis vnquam?Quis plantat vineam,& de fructu eius non edit?Quis
pascit gregem,& de lacte gregis non manducat? 8 Nunquid secundum hominem hęc
dico?An & lex hæc non dicit? 9 Scriptum est enim in lege Moysi: † Non alligabis os
boui trituranti. Nunquid de bobus cura est deo ? An propter nos vtique hoc dicit?
10 Nam propter nos scripta sunt,quoniam debet in spe qui arat, arare: & qui triturat,
in spe fructus percipiendi.† 11 Si nos vobis spiritalia seminauimus,magnum est si nos
carnalia vestra metamus? 12 Si alij potestatis vestræ participes sunt,quare non potius
nos?Sed non vsi sumus hac potestate,sed omnia sustinemus , ne quod offendiculum
demus Euangelio Christi.† 13 Nescitis, [c] quoniam qui in sacrario operantur,quę de sa
crario sunt edunt?Et qui altario deseruiunt,cum altario participãt? 14 Ita & dominus
ordinauit iis qui euangelium annuntiant , de Euangelio viuere. 15 Ego autem nullo
horum vsus sum. Non autem scripsi hæc, vt ita fiant in me. † Bonum est enim mihi
magis mori,quàm vt gloriam meam quis [d] euacuet. 16 Nam & si euangelizauero,non
est mihi gloria.Necessitas enim mihi incumbit.Væ enim mihi est si non euangeliza-
uero.† 17 Si enim volens hoc ago,mercedem habeo:si autem inuitus,dispensatio mi-
hi credita est. 18 Quæ est ergo merces mea?Vt Euangelium prædicãs sine sumptu po-
nam Euangelium,vt non abutar potestate mea in Euangelio.†[e] 19 Nam cum liber es-
sem ex omnibus,omnium me seruum feci,vt plures lucrifacerem.† 20 Et factus sum
Iudæis tãquam Iudęus,vt Iudæos lucrarer.Iis qui sub lege sunt,quasi sub lege essem,
D cum ipse non essem sub lege,vt eos qui sub lege erant,lucrifacerem. 21 Iis qui sine le-
ge erant,tanquam sine lege essem(cum sine lege dei nõ essem:sed in lege essem Chri-
sti)vt lucrifacerem eos qui sine lege erãt. 22 Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos
lucrifacerem.Omnibus omnia factus sum,vt omnes facerem saluos. 23 Omnia autem
facio propter Euangelium,vt particeps eius efficiar.[f] 24 Nescitis quòd ij qui in stadio
currunt, † omnes quidem currunt,sed vnus accipit brauium?Sic currite,vt compre-
hendatis. 25 Omnis autem qui in agone contendit,ab omnibus se abstinet: & illi qui-
dem vt corruptibilem coronam accipiant,nos autem incorruptam. 26 Ego igitur sic
curro,non quasi in incertum:sic pugno,non quasi aërem verberans:†[g] 27 sed castigo
corpus meum,& in seruitutem redigo: ne forte cum aliis prædicauerim , ipse repro-
bus efficiar.

Iudæi in deserto se idololatris miscẽtes,pœnas in exemplum nostrum dederunt,ne similia agentes similia patiamur. X.

NOlo † enim vos ignorare fratres, † quoniam patres nostri omnes sub nube
fuerunt, 2 & omnes mare transierunt,& omnes in Moyse baptizati sunt in
nube,& in mari.†[a] 3 Et omnes eandem escam spiritalem manducauerũt, 4 &
omnes eundem potum spiritalem biberunt. † Bibebant autem de spiritali

†Rom.14.d
†De renũt. Nisi cum pridem. 23.q.1.c.1.§. Item sicut legitur.
†Dist.31.c Omnino.28 q.1.§.nunc.
†13.q.1.Ecclesias.
†Deut.25.a 1.Timo.5.c.
†13.q.1.Ecclesias. De præscri.Cũ ex officij. Ro.15.f.1.q. 2.Sacerdos. †Deut.19.a 16.q.1.docos. De Prebend. Cum secundũ.Extirpandæ. 1.1.q.1.Sacerdos.i fi.
†23.q.6.ca. Iam vero.
†28.q.1.Iam nunc. †45.di.c.Recedite.
†Phili.3.c
†11.q.5.Si Paulus.
†De cõsec. dist.4.Nec quẽquam. †Num.9.d Exod.13.d 14.e †Exod.13.d 14.c De cõ.di.2 Inquit apostolus. †Exod.16.c 17.b Nume.26.g

a. Suum illis exemplũ replicat, quod cum omnia habuerit in potestate, noluit ille facere quod illi licebat, propter aliorũ salutẽ. Sedu.ib.

b. Fecit itaq; securũ castũ euangelistã,nõ ad hoc euãgelizantẽ,vt venderet euãgeliũ , sed tamen huic vitæ necessaria suis sibi exhibere manibus non valentem , vt intelligeret quod necessariũ sibi sumebat ab eis,quibus tanquam prouincialib⁹ militabat,& quos tanquam vineam cultura exercebat, vel tanquam gregem pascebat:non esse mẽdicitatem sed potestatem. Aug. de opere Monachor.c.15.

c. Nec enim ordinauit de⁹ his qui euãgelio seruiũt,de euãgelio quærere aut habere delicias,aut ornatũ : sed viuere(ait Paulus)ex eo: vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non irritamenta gulæ , aut incentiua libidinis,& quibus tegãtur, non quibus ornentur accipere.Bernard.de verbis domini. Declamat.

d.Hoc est,reddat inanem.

e Fit enim quisque tanquã ille cui vult subuenire, quãdo tanta misericordia subuenit,quanta sibi subueniri vellet si esset ipse in eadem miseria constitutus. Augu. contra mendacium.c.12.

f.Hoc loco inter eos qui in stadio currunt,vnum accipientem palmam significat omnem rectè fidem tenentem, & præcepta seruantẽ. Hiero.ibid.

g.Si enim caro etiem iusti animę subdita est(sicut scriptum est) Castigo corpus meum , & seruituti redigo: quanto magis subiecta est diuinitati , de qua dicitur: Quoniam omnia seruiunt ei? Ambr.de fide lib.5.c.4.

a.In illo sacramento Christus est,quia corp⁹ est Christi,nõ ergo corporalis esca, sed spiritalis est. Vnde & Apostolus de typo ei⁹ ait: Quia patres nostri eãdem escam spiritalem manducauerunt, &c. Corpus enim dei , corpus spiritale est: Corpus Christi, corpus est diuini spiritus , quia spiritus Christi Amb. de iis qui mysteriis initiantur.c.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

consequente eos petra: petra autem erat Christus.[5] Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto.[6] Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorũ, †sicut & illi concupierunt.[7] Neq; idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: † Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere:[8] neq; fornicemur: †sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria milia.[9] Neq; tẽtemus Christum, †sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt.†[10] Neq; murmuraueritis sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.[b][11] Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines[c] seculorũ deuenerũt.[12] Itaq; qui se existimat stare, videat ne cadat.†[13] Tẽtatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis autem deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt possitis sustinere.[14] Propter quod charissimi mihi fugite ab idolorum cultura.[15] Vt prudentibus loquor, vosipsi iudicate quod dico.[16] Calix benedictionis cui benedicim[9]: nónne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nónne participatio, corporis domini est?[17] Quoniã vnus panis & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus.[18] Videte Israel secundũ carnem: †Nónne qui edunt hostias, participes sunt altaris?[19] Quid ergo? Dico quòd idolis immolatũ, sit aliquid: aut quod idolum sit aliquid?[20] Sed quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, & non deo. †Nolo autem vos socios fieri dęmoniorum.†[21] Non potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ domini participes esse, & mensæ dęmoniorum.[22] An æmulamur dominum? Nunquid fortiores illo sumus?[23] Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.†[23] Omnia mihi licent, sed nõ omnia ædificãt.[e][24] Nemo quod suũ est, quærat, sed quod alterius.[25] Omne quod in macello venit, manducate: nihil interrogantes propter conscientiam.†[26] Domini est terra, & plenitudo eius.†[27] Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne quod vobis apponitur manducate: nihil interrogantes propter cõscientiam.†[28] Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conscientiam.[29] Conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius. Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?[30] Si ego cũ gratia participo: quid [f]blasphemor pro eo quòd gratias ago?†[31] Siue ergo mãducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, [g]omnia in gloriam dei facite.[32] Sine offensione estote Iudæis & gẽtibus, & Ecclesiæ dei:[33] sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant.

b. Per typos ergo discebant timere deum, & perseuerare in obsequis eius. Itaque lex & disciplina erat illis, & propheria futurorũ. Iren. lib. 4. cap. 8.

c. Sex ætatum præteritarũ, ad diluuiũ, ad Abraham, ad Moysen, ad Dauid, ad trãsmigrationem, ad Christũ.

d. Tentatio duplex: aliquãdo enim quasi fideles, aliquando quasi diffidentes tentamur: vt fidelium tentatio humana sit, qua nos homines tentãt, si possint à fide abducere. Propter diffidentiam autem tentãtur, vt angustiati pœnitẽtes redeant in viam: sicut factum est Iudæis. Cũ enim diffiderent de prouidẽtia dei, tẽtati sunt à serpẽtibus, vt dolore correpti emendarentur. Ac per hoc diuina tentatio mortalis est, humana vero salutaris. Aug. q. vete. & no. testamen. quæ. 99.

e. Hoc est, nemo commodũ suum quærat, sed alterius: nemo honorem suum quærat, sed alterius: nemo etiã suã gratiã quærat nemo suã laudem, sed alterius. Amb. offic. 2. cap. 2.

f. Quare inecurro notam blasphemiæ deo gratias agendo?

g. Cum scriptum sit nobis, vt omnia faciamus in gloriã dei, nos è diuerso cuncta in dei facimus iniuriã. Cumq; ipse saluator noster ad nos quotidie clamet: Sic luceat lux vestra coram hominib[9], vt videãt opera vestra bona: & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est: nos ita viuimus è cõtrario vt filij hominum videant opera nostra mala, & blasphemẽt patrem qui est in cœlis. Salu. lib. 4.

Corinthij circa Eucharistiæ ritum habitu, conuentu, & conuictu eius dignitatem quo ad institutorem, institutionem & eius effectum non attendentes, grauiter errabant. XI.

a. Bene dixit caput Christi deus, vt & diuinitatẽ christi significaret, & carnem, hoc est incarnationem in Christi nomine, in deo autem vnitatem diuinitatis, & magnitudinẽ potestatis. Eousque autẽ caput Christi deus secũdũ incarnationem dictũ est, vt & caput viri Christus secũdũ incarnationem verbi dictum sit. Amb. de fide lib. 4. cap. 2

b. Non dixit ad imaginem, sed imago. Quæ tamẽ imago cũ alibi dicitur: ad imaginem, non quasi ad filiũ dicitur, quę imago æqualis est patri: alioquin nõ diceret, ad imaginem nostrã. Quomodo enim nostrã cũ filius solius patris imago sit? Sed propter imparẽ vt dixim[9], similitudinẽ dict[9] est homo ad imaginẽ & ideo nostrã, vt imago trinitatis esset homo, nõ trinitati æqualis, sicut filius patri, sed accedẽs vt dictũ est, quadã, similitudine, sicut in distantibus significatur quædam vicinitas non loci, sed cuiusdam imitationis. Augu. de trini. lib. 7. cap. 6.

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi. [2] Laudo autẽ vos fratres, quòd per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. [3] Volo autem vos scire, †[a] quòd omnis viri caput Christus est: caput autẽ mulieris vir: caput vero Christi deus. [4] Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum. †[5] Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum. Vnum enim est, ac si decaluetur.[6] Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decaluari, velet caput suum. [7] Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam [b] imago & gloria dei est, mulier autem gloria viri est.[8] Non enim vir ex muliere est, †sed mulier ex viro.[9] Etenim non est creatus vir propter mulierem: sed mulier propter virum.[10] Ideo debet mulier velamen habere super caput suum, propter angelos.[11] Veruntamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro in domino.[12] Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex deo.[13] Vosipsi iudicate: decet mulierem non

non velatam orare deũ?[14] Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:[15] mulier vero si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt?[16] Si quis autẽ videtur contentiosus esse, nos talẽ consuetudinẽ nõ habemus, neq; Ecclesia dei.[17] Hoc autem præcipio, nõ laudans, quòd non in melius, sed in deterius conuenitis.[18] Primum quidẽ conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos: & ex parte credo.†[19] Nam oportet & hæreses esse: vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.†[20] Conuenientibus ergo vobis in vnũ iam non est dominicam cœnam manducare.[21] Vnusquisq; enim suam cœnam præsumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autẽ ebrius est.[22] Nũquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? Aut ecclesiam dei contemnitis, & confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo.[23] Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis: quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,[24] & gratias agẽs fregit & dixit: † Accipite & manducate: [d] Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. †Hoc facite in meam commemorationem.†[25] Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum testamẽtum est in meo sanguine. Hoc facite quotiẽscunq; bibetis, in meam commemorationem.[26] Quotienscunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat.†[27] Itaq; quicunq; manducauerit panem & biberit calicem domini indignè: reus erit corporis & sanguinis domini. †[28] Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.†[29] Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini.[30] Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiũt multi.[31] Quòd si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq; diiudicaremur.[32] Dum iudicamur autem, à domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.†[33] Itaq; fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate.[34] Si quis esurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem cum venero, disponam.

d. Vides ergo quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Christi, vt inciperẽt esse quæ nõ erant, quãto magis operatorius est vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Sic non erat corp[9] Christi ante consecrationẽ sed post consecrationẽ dico tibi quòd iam est corp[9] Christi. Ipse dixit, & factum est. Amb. de sacra. li. 4. ca. 4. c. Ergo quotienscunq; accipimus, mortem domini annuntiamus. Quòd si mortẽ domini annũtiamus, annũtiamus remissionẽ peccatorum, si quotienscunq; effunditur sanguis, in remissionem peccatorum, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Amb. lib. 4. cap. 6. de Sacramentis.

Gratiæ gratis datæ à spiritu sancto ad dona, ad ministrationes & operationes profectæ non sunt ignorandæ, quæ ad corporis naturalis instar commodè ordinantur. XII.

DE † spiritalibus autem nolo vos ignorare fratres. [2] Scitis autem quõniam cum gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini, euntes.[3] Ideo notum vobis facio, † quòd nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere: dominus Iesus, nisi [a] in spiritu sancto.[4] Diuisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus.[5] Et diuisiones ministrationũ sunt, idem autem dñs.[6] Et diuisiones operationum sunt, idẽ vero deus qui operatur omnia in omnibus.[7] Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem.[8] Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, secundum eundẽ spiritum.[9] Alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum, in vno spiritu.[10] Alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij, genera linguarum, alij interpretatio sermonum.†[11] Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis [b] prout vult.[12] Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus.[13] Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus.[14] Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa.[15] Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?[16] Et si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?[c][17] Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus?[18] Nũc autem posuit deus membra vnumquodque eorum in corpore, sicut voluit.[19] Quòd si essent omnia vnum membrum, vbi corpus?[20] Nunc autem multa quidem membra, vnũ autem corpus.[21] Non potest autem dicere oculus manui, opera tua nõ indigeo: aut itẽ

a. Hic est enim spiritus qui propheras in ecclesia contiuit, magistros erudit liuguas dirigit, virtutes & sanitates facit: opera mirabilia gerit, discretiones spirituum porrigit, gubernationes cõtribuit, cõsiliа suggerit, quæque alia sint charismatum dona cõponit & dirigerit. Ideo ecclesiã domini vndique & in omnibus perfectam & consummatam facit. Tertul. de trinit.

b. Hoc est liberæ voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio. Et diuidit spiritus nõ mediocria, sed quę deus cõsueuit operari, gratiam curationũm, & operationem virtutum. Ergo diuidit spirit[9] prout vult filius dei non liberat quem vult. Amb. de fide lib. 2. cap 3.

c. Vnde pulchrè dicit Apostolus: Si totum corpus oculus, vbi audiuss? si totum auditus, vbi odorat[9]? Omnes ergo vnum corpus sumus, & diuersa membra: sed omnia corpori necessaria, non enim potest membrũ membro dicere, non es mihi necessarium: quinetiam ipsa quæ videtur infirmiora membra esse, multo magis necessaria sunt, & maiorem plerunque tuendi se requirũt solicitudinem, & si quid dolet membrũ vnum, compatiuntur ei membra omnia. Vnde quam graue est vt detrahamus aliquid ei cui nos compati oportet? & cui debemus consortium ministerij, ei fraudi & noxæ simus? Amb. Offic. lib. 3. cap. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum caput pedibus,non estis mihi necessarij.[22] Sed multo magis quæ videtur[d] membra corporis infirmiora esse,necessariora sunt.[23] Et quæ putamus ignobiliora mẽbra esse corporis,iis honorem abundantiorem circundamus.Et quæ inhonesta sunt nostra,abundantiorem honestatẽ habent.[24] Honesta autẽ nostra nullius egẽt.Sed deus temperauit corpus,ei cui deerat,abundantiorẽ tribuendo honorẽ:[25] vt nõ sit schisma in corpore:sed in idipsum pro inuicem solicita sint membra.†[26] Et si quid patitur vnum membrum,compatiuntur omnia membra:siue gloriatur vnum membrũ, congaudent omnia membra.† [27] Vos autem estis corpus Christi,& membra de mẽbro.
[28] Et quosdam quidem posuit deus in Ecclesia,primùm Apostolos,secundò Prophetas,tertiò doctores,deinde virtutes,exinde gratias curationũ, opitulationes, gubernationes,genera linguarum,interpretationes sermonum.[29] Nũquid omnes Apostoli?Nunquid omnesProphetæ?Nunquid omnes doctores?Nunquid omnes virtutes?
[30] Nunquid omnes gratiam habent curationum?Nunquid omnes linguis loquũtur? Nunquid omnes interpretantur?†[31] Æmulamini autem charismata meliora.[c] Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

d. Apostol⁹ docet alia mẽbra esse honestiora,alia'verecundiora:& quæ verecũdiora sunt,maiori honestate circundari:quę vero per se honesta,nostra non indigere solicitudine.Eiusdem ne ordinis arbitraris & meriti os & aluum, oculos & meatus per quos simus egeritur & vrina? Vnde & stulte asserere voluisti omnia membra æqualiter nos diligere:nec oculum praeponere digito,nec manum auriculæ,sed in singulorum amissione membrorum! dolorem esse cõmunem. Hie. aduersus Iouinia,lib.2.

e. Et vere ipsa charitas est via,quæ ducit per se ambulãtes ad patriam:quia sicut sine via peruenit nullus quò tendit,ita sine charitate quæ dicta est via,nõ ambulare possũt homines,sed errare. Prosper de vita cõtemplatiua,ca.13

Charitas virtutes & gratias supereminet omnes,sine qua nullum donum sufficit,& cum qua cuncta virtutum opera hic & in cœlo complentur. XIII.

[a] Si linguis hominum loquar & angelorum,charitatem autem nõ habeam, factus sum velut æs sonans,aut cymbalum tinniens.[2] Et si habuero prophetiam,& nouerim mysteria omnia & omnem sciẽtiam:† & si habuero omnem fidem,ita vt montes transferam, charitatem autem nõ habuero, nihil sum.[3] Et si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas,†& si tradidero corpus meum ita vt ardeam,charitatem autem non habuero,nihil mihi prodest.[b4] Charitas patiens est,benigna est.Charitas non æmulatur,†non agit perperam,[5] non inflatur,non est ambitiosa,†non quærit quæ sua sunt.Non irritatur,non cogitat malum, [6] non gaudet super iniquitate,congaudet autem veritati.[7] Omnia suffert, omnia credit,omnia sperat,omnia sustinet.†[8] Charitas nunquam excidit. Siue prophetiæ euacuabuntur,siue linguæ cessabunt,siue scientia destruetur.[9] Ex parte enim cognoscimus,& ex parte prophetamus.[10] Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.[11] Cum essem paruulus,loquebar,vt paruulus,sapiebã vt paruulus,cogitabam vt paruulus. Quando autẽ factus sum vir,euacuaui quę erant paruuli.
[c12] Videmus nunc per speculum in enigmate,tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte,tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.[13] Nunc autem manẽt fides,spes,charitas,tria hæc.Maior autem horum est charitas.

a. Apostolus manifestè nobis dilectionis bonum cõmendat:cum quòd decernit consummationem legis esse dilectionem, tũ quòd dilectionis bonũ omnibus reliquis vtut magnis praeponit, vbi dicit: Si linguis hominũ loquar & angelorum,charitatẽ vero nõ habeam,&c. Basil. epist. 57.

b. Enarrat charitatis insignia, quibus dignosci potest:ostendens quòd nõ solum eius quæ germinarunt affectiones extirpat. Oecumenius ibid.

c. Tunc reuelata facie gloriam dei speculari licebit, quam nunc animæ corporis huius concretis visceribus inuolutæ, ex quibusdã carnis huius maculis & colluuionibus obũbratæ, syncerè videre non possunt. Amb. de bono mortis, c.11.

Donum linguarum dono prophetiæ minus,ipso tamen cum interpretatione maius: à quo tamen arcent mulieres. XIIII.

Sectamini charitatẽ,æmulamini spiritalia,magis autẽ vt[a] prophetetis.[2] Qui enim loquitur lingua,nõ hominibus loquitur,sed deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria.[3] Nam qui prophetat,hominibus loquitur ad ædificationem,& exhortationem,& consolationem.†[b4] Qui loquitur lingua,semetipsum ædificat:qui autem prophetat,Ecclesiam dei ædificat.[5] Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat,quàm qui loquitur linguis:nisi forte interpretetur,vt Ecclesia ædificationem accipiat.[6] Nunc autem fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?[7] Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia,siue tibia,siue cithara:nisi distinctionem sonituum dederint,quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur? [8] Etenim si incertam vocem dederit tuba,quis parabit se ad bellum?[9] Ita & vos per

a. Hoc est vt prædicetis. Ideo autem prædicatio prophetia dicitur. Sicut enim prophetia in tribus temporibus continetur:ita & prædicatio in præsenti corrigit,& præteritas sanctorum passiones in memoriã reuocat,& de pœnis præmissque futuris terret & cõsolatur. Sedul. ibi.

b. Per id enim quod forte solus scit quod loquitur,se solum ædificat. Nã qui prophetat,omnem plebem ædificat,dum intelligitur ab omnibus quid loquatur. Prophetas dicit interpretes scripturarũ. Sicut enim propheta futura prædicit quæ nesciuntur, ita & hic dum scripturarum sensum qui multis occultus est,manifestat,dicitur prophetare. Amb. ibi.

per linguam nisi manifestum sermonẽ dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? Eritis enim in aëra loquentes.[10] Tam multa,vt puta genera linguarũ sunt in hoc mũdo,& nihil sine voce est.[11] Si ergo nesciero virtutẽ vocis,ero ei cui loquar,barbarus: & qui loquitur,mihi barbarus.[12] Sic & vos quoniã æmulatores estis spirituũ, ad ædificationem ecclesiæ quærite vt abundetis.[13] Et ideo qui loquitur lingua,oret vt interpretetur.[c14] Nã si orẽ lingua,spiritus meus orat,mẽs autẽ mea sine fructu est.[15] Quid ergo est?Orabo spiritu,orabo & mente.Psallã spiritu,psallam & mente.[16] Cæterùm si benedixeris spiritu,quis supplet locum idiotæ? Quomodo dicet amen,super tuam benedictionẽ?Quoniam quid dicas,nescit.[17] Nam tu quidẽ bene gratias agis: sed alter non ædificatur.[18] Gratias ago deo meo, quòd omnium vestrũm lingua loquor:
[19] Sed in ecclesia volo quinq; verba sensu meo loqui,vt & alios instruam:quàm decẽ milia verborum in lingua.[20] Fratres,[d] nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote:sensibus autem perfecti estote.[21] In lege enim scriptum est:†Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic:& nec sic exaudiẽt me,dicit dominus.[22] Ita que linguæ in signum sunt non fidelibus,sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus,sed fidelibus.[23] Si ergo cõueniat vniuersa Ecclesia in vnum,& omnes linguis loquantur,intrent autẽ idiotę aut infideles,nónne dicent quòd insanitis?[24] Si autem omnes prophetent,intret autem quis infidelis vel idiota,cõuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus.[25] Occulta enim cordis eius manifesta fiũt,& ita cadẽs in faciẽ adorabit deum, pronuntians quòd verè deus in vobis sit.[e 26] Quid ergo est fratres? Cum conuenitis, vnusquisque vestrũm psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet,linguam habet, interpretationem habet : omnia ad ædificationem fiant.
[27] Siue lingua quis loquitur,secundum duos,aut vt multum tres,& per partes,& vnus interpretetur.[28] Si autem non fuerit interpres,taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur & deo:[29] prophetæ autem duo aut tres dicant,& cæteri diiudicent.[30] Quòd si alij reuelatum fuerit sedenti,prior taceat.[31] Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discant,&omnes exhortentur.[32] Et spiritus prophetarum,prophetis subiectus est.[33] Non enim dissensionis est deus,sed pacis:sicut& in omnibus Ecclesiis sanctorũ doceo.†[f34] Mulieres in Ecclesiis taceant.Non enim permittitur eis loqui,† sed subditas esse,sicut & lex dicit.†[35] Si quid autem volũt discere, domi viros suos interrogent.Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.[36] An à vobis verbum dei processit, aut in vos solos peruenit?[37] Si quis videtur propheta esse,aut spiritalis,cognoscat quę scribo:[g] quia domini sunt mandata.†[38] Si quis autem ignorat,ignorabitur.[39] Itaque fratres æmulamini prophetare:& loqui linguis nolite prohibere.[40] Omnia autẽ honestè & secundum ordinem fiant in vobis.

c. Quotiẽscunq; etiam illi qui adsunt, ignota sunt verba orationis, tunc sine cõtrouersia orantis mens sine fructu est: quippe cũ inde nemo fructum capiat: Contra autem quandocunque qui adsunt, orationem intelligunt, quæ audientes possit iuuare, tunc sine dubio qui orat, fructũ habet, quòd meliores sunt qui iuuãtur. Basil. Regul. breuior. interro. 278.

d. Et ideo neque in veteri neque in nouo testamento tales admittuntur ad numerum. Aug. li. 83. quæst. q. 61.

e. Quid igitur, inquit, faciẽdum est vobis? Ecce enim audistis donorum differentias. Et consequẽter dicit: Quisque vestrum siue psalmum habeat, nam ex dono quodam etiam psalmos fert cantica conficiebant) siue doctrinas habeat, hoc est, siue posse docere, & vtilitatem adferre, &c. Oecu. ibi.

f. Nam si mulieres etiam de rebus diuinis in ecclesia iubentur tacere, domi viros suos interrogare, de virginibus quid cautũ putamus in quibus pudor ornat ætatem, taciturnitas commendat pudorem? Ambro. de virgi. lib. 3.

g. Hos docet cognoscere domini esse mandata: quia non est seditionis deus, sed pacis. Aug. epist. 102.

Christi resurrectio mortuorum arguit resurrectionem futuram quo ad modum & quo ad qualitatem. XV.

Notum†[a] autem vobis facio fratres,Euangeliũ quod prædicaui vobis quod & accepistis,in quo & statis,[2] per quod & saluamini,qua ratione prædicauerim vobis, si tenetis,nisi frustra credidistis.[3] Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam † Christus mortuus est pro peccatis nostris [b] secundum scripturas:†[4] & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundum scripturas:[5] & † quia visus est Cephæ,& post hoc vndecim.†[6] Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsque adhuc: quidam autem dormierũt.[7] Deinde visus est Iacobo:deinde Apostolis omnibus.†[8] Nouissimè autem omnium tanquam abortiuo visus est & mihi.†[9] Ego enim sum minimus Apostolorum: [c] qui non sum dignus vocari Apostolus,† quoniam persecutus sum Ecclesiam dei.[10] Gratia autem dei sum id quod sum: & gratia eius in me vacua non fuit,sed abundantius illis omnibus laboraui.Non ego autem ,sed gratia dei mecum.[11] Siue enim ego,siue illi,sic prædicauimus,& sic credidistis.[12] Si autem Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis,[d] quomodo quidam dicunt in vobis,quoniam

a. Quidam Corinthiorũ etiam resurrectionem carnis ausi fuerãt ex veteris scientiæ præsumptione negare, qui hic ab apostolo arguuntur. Hie. ibid.

b. Veram volens ostendere mortem,& nõ phantasticã, vt quibusdam videtur hereticis, addidit, secundũ scripturas, vt nihil noui actum sit quod prædictum & præfiguratum non fuerit, sed & quòd vere mortuus, quia sepultura mortis cõfirmatio est. Oecumenius ibid.

c. Quare ergo Apostolus ea? Gratia dei sum id quod sum. Non sum idoneus, sed gratia dei sum id quod sum & propterea gratia dei in me vacua non fuit. Aug. de verb. do. Sermo. 13.

d. Manifestat vtiq; nõ omnes esse tales: veruntamen & tales non exerat, sed in eis fuisse testatur, a quibus ne illi seducerentur, & qui nõ ita sentiebant, paulo post monuit dicẽs: Nolite sedu ci. Aug. Epist. 48.

reſurrectio mortuorũ non eſt?13 Si autẽ reſurrectio mortuorum nõ eſt:neq; Chriſtus
reſurrexit.14 Si autem Chriſtus nõ reſurrexit,inanis eſt prædicatio noſtra,inanis eſt&
fides veſtra.15 Inuenimur autem &falſi teſtes dei:quoniam teſtimonium diximus ad-
uerſus deum,quòd ſuſcitauerit Chriſtum:quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſur-
gunt.16 Nam ſi mortui non reſurgunt,neque Chriſtus reſurrexit.17 Quòd ſi Chriſtus C
nõ reſurrexit,vana eſt fides veſtra. Adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.18 Ergo & qui
dormierunt in Chriſto,perierunt.[e] 19 Si in hac vita tantũ in Chriſto ſperantes ſumus,
miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.20 Nũc autem Chriſtus reſurrexit à mor-
tuis,primitiæ dormiẽtium:† 21 quoniam quidem per hominem mors, & per hominẽ
reſurrectio mortuorum.22 Et ſicut in Adam omnes moriuntur:ita & in Chriſto om-
nes viuificabuntur.23 Vnuſquiſque autem in ſuo ordine,primitiæ Chriſtus:deinde ij
qui ſunt Chriſti,qui in aduentum eius crediderũt.24 Deinde finis,cum tradiderit re-
gnum deo & patri,cum euacuauerit omnem principatum & poteſtatem & virtutẽ.
25 Oportet autem illũ regnare:†donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius.26 No
uiſſimè autem inimica deſtruetur mors.† 27 Omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius.
Cum autem dicat,omnia ſubiecta ſunt ei:ſine dubio præter eum qui ſubiecit ei om-
nia. 28 Cum autem ſubiecta fuerint illi omnia , tunc & ipſe filius ſubiectus erit il- D
li qui ſubiecit ſibi omnia , vt ſit deus omnia in omnibus.29 Alioquin quid faciẽt qui
baptizantur pro mortuis?Si omnino mortui non reſurgunt,30 vt quid & baptizãtur
pro illis?Vt quid & nos periclitamur omni hora?†[f] 31 Quotidie morior propter ve-
ſtram gloriam fratres,quam habeo in Chriſto Ieſu domino noſtro.32 Si ſecundũ ho-
minem ad beſtias pugnaui Epheſi:quid mihi prodeſt,ſi mortui non reſurgunt?†Mã-
ducemus & bibamus,cras enim moriemur.33 Nolite ſeduci.Corrumpunt mores bo-
nos colloquia mala.34 Euigilate iuſti,& nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidã
habent.Ad reuerentiam vobis loquor.35 Sed dicit aliquis: Quomodo reſurgũt mor-
tui?Quali autem corpore venient?36 Inſipiens,tu quod ſeminas,non viuificatur, niſi E
prius moriatur.37 Et quid ſeminas?Non corpus quod futurum eſt ſeminas,ſed nudũ
granum,vtputa tritici,aut alicuius cæterorum:38 Deus autẽ dat illi corpus ſicut vult:
& vnicuique ſeminũ proprium corpus.39 Non omnis caro eadem caro,ſed alia homi
num,alia pecorum,alia volucrum,alia autem piſcium.40 Et corpora cœleſtia,& cor-
pora terreſtria.Sed alia quidem cœleſtium gloria,alia autem terreſtrium.41 Alia cla-
ritas ſolis,alia claritas lunæ,& alia claritas ſtellarum.[g] 42 Stella enim à ſtella differt in
claritate:ſic & reſurrectio mortuorum.†Seminatur in corruptione, ſurget in incor-
ruptione.43 Seminatur in ignobilitate,ſurget in glória.Seminatur in infirmitate,ſur-
get in virtute.44 Seminatur corpus animale,ſurget corpus ſpiritale.Si eſt corpus ani- F
male,eſt & ſpiritale,ſicut ſcriptum eſt:† 45 Factus eſt primus homo Adam in animam
viuentem:nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem.46 Sed non prius quod ſpirita-
le eſt,ſed quod animale:deinde quod ſpiritale.[h] 47 Primus homo de terra terrenus,ſe-
cundus homo de cœlo cœleſtis.48 Qualis terrenus,tales & terreni:& qualis cœleſtis,
tales & cœleſtes.49 Igitur ſicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginẽ
cœleſtis.50 Hoc autem dico fratres, † quia caro & ſanguis regnum dei poſſidere non
poſſunt : neque corruptio incorruptelam poſſidebit.51 Ecce myſterium vobis dico:
Omnes quidem reſurgemus,ſed non omnes immutabimur.52 In momento , in ictu G
oculi, in nouiſſima tuba: (Canet enim tuba:) & mortui reſurgent incorrupti, & nos
immutabimur.53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem:& morta-
le hoc induere immortalitatẽ.54 Cum autem mortale hoc induerit immortalitatẽ,
tunc fiet ſermo,qui ſcriptus eſt:†Abſorpta eſt mors in victoria.55 Vbi eſt mors victo
ria tua?Vbi eſt mors ſtimulus tuus?56 Stimulus autem mortis,peccatũ eſt: virtus ve-
ro peccati,lex. † 57 Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtũ.58 Itaque fratres mei dilecti,ſtabiles eſtote & immobiles: [i] abũ-
dantes in opere domini ſemper,ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in domino.
Non

e.Manifeſtum eſt quia & in hac præſenti vita & in futura ſperamus in Chriſto. Nec enim hic deſerit ſeruos ſuos:ſed dat illis gratiã,& in futuro erũt in gloria ęterna.Si autem futuræ vitæ ſpes non eſſet , omnibus hominibus,quod dixit, miſerabiliores eſſemus. Vt quid enim ieiunia, vigiliæ exitus,munda vita , iuſtitia miſericordia, mors , ſi pro his nulla merces erit in futuro?Amb.ibi.

f.Atqui in hoc vita noſtra poſita eſt:quotidie morior per gloriationem veſtram quã habeo in Chriſto gloriationem , fœlicitatem & augmentum dicit.Nam cũ multa pericula eſſe oſtẽdiſſet,ne velut deplorans illa commemorare videretur, nõ ſolum nõ doleo, inquit, ſed glorior etiã iſta pro vobis ferens.Bifariã vero gloriatur,& quod propter ipſos periclitetur,& ꝙ videat pulchrè creſcẽtes.Sed qui moritur in dies?ſtudio,volũtate , & quòd prõptus ad eandem rem ſit Chryſ.ibi.

g.Quomodo alij pro confeſſione martyrij , alij pro ĩtegritate virginali alij pro cõtinentia viduali,alij pro pudicitia cõiugali diuerſis honoribus ſine inuidia fulgeant,impij non videbunt. Proſp. de gloria & regno ſanctorum,cap.5.

h. Legimus planè : Primus homo de terrę limo,ſecundus homo de cœlo .Nõ tamẽ ad materiæ differentiã ſpectat,ſed tantum terrenę retro ſubſtantię carnis primi hominis,id eſt Adę,cœleſtẽ de ſpiritu ſubſtantiam opponit ſecundi hominis. id eſt Chriſti . Et adeo ad ſpiritũ,nõ ad carnem cœleſtẽ hominẽ refert : vt quos ſic comparat,cõſtet in hac carne terrena cęleſtes,fieri ſpiritu ſcilicet Quod ſi ſecũdũ carnẽ cœleſtis Chriſtus,nõ cõpararẽtur illi nõ ſecundũ carnem cœleſtes. Tertullia.de carne Chriſti.

i.Cum aut delatũ à deo ſibi munus multiplicat iuuãdis & ad virtutem promouendis iis quib9 benignè facit, vel quandocunque maiore ſtudio perſequitur opus domini,quàm ea quę vulgo in ſtudio ſunt apud homines. Baſil.Regul . breuio. interrogat 290.

† Coloſſ.1.c 1.Theſſ.4.b Apoc.1.b
†Pſal.109.a He.1.d.10.c †Pſal.8.c Heb.2.d
†11.q.1.ca. Vt noueritis.
† Iſa.22.d.56 d.Sap.2.b De pœ.di.5. c.Si enim
† 2.Cor.9.b Gala.6.b
†Gen.2.d.b Tob.8.b
†Gen.1.d
†Hoſee.13.d Heb.2.d
† 1.Ioan.5.b

Non ſolum præſentibus,ſed & abſentibus benefaciendum,ac peregrinis,& ſpiritualibus & de miniſtris. XVI.

A DE collectis autem quæ fiunt in [a] ſanctos,ſicut ordinaui Eccleſiis Galatiæ, ita
& vos facite,2 per vnam ſabbati. Vnuſquiſq; veſtrûm apud ſe ſeponat,recon-
dens quod ei beneplacuerit : vt non cum venero, tunc collectæ fiant. 3 Cum
autem præſens fuero,quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiã ve-
ſtram in Ieruſalem. [b] 4 Quòd ſi dignum fuerit vt ego eam,mecum ibunt. † 5 Veniam
autẽ ad vos,cum Macedoniã pertranſiero:nam Macedoniam pertrãſibo. 6 Apud vos
B autẽ forſitan manebo,vel etiã hyemabo:vt vos me ducatis quocunq; iero. 7 Nolo e-
nim vos modò in tranſitu videre.Spero enim me aliquantulum tẽporis manere apud
vos,ſi dominus permiſerit. 8 Permanebo autem Epheſi vſq; ad Pẽtecoſten. 9 Oſtium
enim mihi apertũ eſt magnũ & euidens,& aduerſarij multi. 10 Si autẽ venerit Timo-
theus,videte vt [c] ſine timore ſit apud vos. Opus enim domini operatur, ſicut & ego.
C 11 Ne quis ergo illum ſpernat.Deducite autem illũ in pace,vt veniat ad me. Expecto
enim illũ cum fratribus. 12 De Apollo autẽ fratre vobis notũ facio:quoniam multum
rogaui eum,vt veniret ad vos cum fratribus:& vtique non fuit voluntas eius vt nunc
veniret. Veniet autem cum ei vacuum fuerit. 13 Vigilate,ſtate in fide,viriliter agite,&
confortamini. [d] 14 omnia veſtra in charitate fiant. 15 Obſecro autem vos fratres,noſtis
domum Stephanæ & Fortunati,& Achaici,quoniã ſunt primitiæ Achaiæ,& in mini-
D ſterium ſanctorũ ordinauerunt ſeipſos: 16 vt & vos ſubditi ſitis eiuſmodi,& omni co-
operanti & laboranti. 17 Gaudeo autẽ in præſentia Stephanæ & Fortunati , & Achai-
ci,quoniam id quod vobis deerat,ipſi ſuppleuerunt. 18 Refecerunt enim & meum ſpi
ritum & veſtrum. Cognoſcite ergo qui eiuſmodi ſunt. Salutant vos omnes Eccleſiæ
Aſiæ. 19 Salutant vos in domino multum Aquila & Priſcilla cum domeſtica ſua Ec-
cleſia,apud quos & hoſpitor. 20 Salutant vos omnes fratres.Salutate inuicem in oſcu
lo ſancto. 21 Salutatio mea manu Pauli. 22 Si quis non amat dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum,ſit anathema: [e] maranatha.† 23 Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcũ.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu.Amen.

Ad Corinthios prior miſſa fuit à Philippis per Stephanã & Fortunatũ,Achaicũ, & Timotheũ.

†12.q.2.ca. Animaduertendum eſt.
†19.q.4.Guiliſarius. 24.q.2.Cum ergo.§.Itẽ. ver.In alia.

a. Sancti autem pauperes hi erant in Ieruſalem, qui primum in Chriſtum crediderant de Iudæis,& proiecti à parentibus & cognatis atque affinibus ſuis,tam poſſeſſiones,quàm vniuerſam ſupellectilem ſacerdotibus templi ac populo vaſtante perdiderant.Hieron.ſuper Micheam,cap.4.
b Hoc eſt:Si talis fuerit oblatio veſtra,quę mea quoque mereat perſecutione deferri.Sedulius ibidem.

c.Nõ propterea dicit:Sine timore,ne quis ipſi inſidietur diuitum aut ſapientia confidentium , de quibus circa initia dixit quod abſtraherent diſcipulos:Timotheus omnia ſuſtinere paratus erat ſed ne inſidiatores noceant.Oecum.ibi.

d.Satis oſtendit etiã ipſas correptiones quas aſperas & amaras ſentiunt qui corripiuntur , cum charitate eſſe faciendas.Aug.de gratia & libe.arb.cap.17.

e.Hoc eſt, dominus noſter venit.

INCIPIT PROLOGVS IN SECVNDAM Epiſtolam ad Corinthios.

POſt actam à Corinthiis pœnitentiam , conſolatoriam ſcribit eis epiſtolam Apoſtolus à Troade per Titum:& collaudans eos,hortatur ad meliora : contriſtatos quidem eos , ſed emendatos oſtendens.

Incipit Epiſtola ad Corinthios ſecunda.

Deus ſuorum miniſtrorum conſolator & liberator,in aliorum ſalutem & commodum moram vertit eorum. *Cap. I.*

A PAulus [a] Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem dei, & Ti-
motheus frater Eccleſiæ dei quæ eſt Corinthi, cum omni-
bus ſãctis qui ſunt in vniuerſa Achaia. 2 Gratia vobis & pax
à deo patre noſtro,& domino Ieſu Chriſto. † [b] 3 Benedict9
deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, [c] pater miſericor-
diarum,& deus totius cõſolationis, 4 qui conſolatur nos in
omni tribulatione noſtra : vt poſſimus & ipſi conſolari eos
qui in omni preſſura ſunt,per exhortationem qua exhorta-
mur & ipſi à deo: 5 quoniam ſicut abundant paſſiones Chri
ſti in nobis,ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.
B 6 Siue autem tribulamur,pro veſtra exhortatione & ſalute:ſiue conſolamur, pro ve-
II

†Ephe.1.a 1.Petr.1.a

a.Primum nomen ſuum ponit ex authoritate Apoſtolici ordinis , quia minoribus ſcripſit,vt etiam ſeculi iudices ſolent ad eos quos regunt ſcribere. Hiero ibi.
b.Benedictus qui propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos , filium ſuũ dilectum,in quo ei bene cõplacuit,miſit,per quem reconciliati pacẽ habeamus ad eum , & idem ſit nobis reconciliationis huius & mediator & obſes. Bernar. in natali domini,Ser.5.
c.A quo eſt omnis miſericordia.Multas autem dicit miſericordias, quia multæ ſunt humanæ miſeriæ. Sedul.ibi.

stra consolatione & salute: siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passionum quas & nos patimur: [7] vt spes nostra firma sit pro vobis: scientes quoniam sicut socij passionum estis, sic eris & consolationis. [8] Non enim volumus ignorare vos fratres, de tribulatione nostra quæ facta est in Asia,[d] quoniam supra modum grauati sumus, supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. [9] Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in deo, qui suscitat mortuos, [10] qui de tãtis periculis nos eripuit & eruit, in quem speramus quoniam & adhuc eripiet, [11] adiuuãtibus & vobis in oratione pro vobis: vt ex multarum personis facierum, eus quæ in nobis est donationis per multos gratiæ agantur pro nobis. [c] † [12] Nam gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis & sinceritate dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia dei conuersati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos [13] Non enim alia scribimus vobis, quàm quæ legistis & cognouistis. [14] Spero autem quòd vsque in finem cognoscetis: sicut & cognouistis nos ex parte, quia gloria vestra sumus, sicut & vos nostra in die domini nostri Iesu Christi. [15] Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis: [16] & per vos transirem in Macedoniam, & iterum à Macedonia venirem ad vos, & à vobis deduci in Iudæam. [17] Cum ergo hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito,[f] vt sit apud me est & non? [18] Fidelis autẽ deus, quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo est & non, sed est in illo, est. [19] Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, nõ fuit in illo est & non: sed est in illo fuit. [20] Quotquot enim promissiones dei sunt, in illo est: Ideo & per ipsum dicimus amen deo ad gloriam nostram. [21] Qui autẽ confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos, deus: [22] qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. [23] Ego autem testem deum inuoco in animam meam, ꝙ parcens vobis, non veni vltrà Corinthum, [24] non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Nam fide statis.

d. Desperauimus, nec nos victuros esse sperabamus, sed apud nosipsos existimauimus quòd omnino moreretur. Nã hoc significat, ipsi in nobisipsis responsum mortis acceperamus id nobis pericula respondebant quòd omnino moreremur.

e Est ergo testimonij conscientiæ in quo gloriatur Apostolus nõ quod perhibeat conscientia, sed quod loquitur spiritus veritatis in ipsa testimonium perhibens spiritui nostro quòd filij dei sumus. Est enim testimonium conscientiæ nõ perhibentis, sed percipientis. Bernardus in festo omnium sanctorum, Sermo. 2.

f. Quantũ ad idoneos prædicatores pertinet, hoc debet esse, vt sit apud illos est est, non non, vt non aliud faciant q̃ sciunt vtile. Quia enim frequenter volumus aliud quàm sit vtile, ne voluntas vincat vtilitem: ideo Apostulus voluntati suæ vtilitatem præposuit, ne iret ad illos. In Christo enim Iesu nõ fuit est & non, sed est in illo fuit: quia nunquam aliud voluit quàm quod est vtile. Semper enim voluntas eius cum vtilitate est: nec immutatus est vt faceret inuitus, sicut homo qd est vtile, aut vt ambigeret de aliquibus, & mutaret voluntatem. Ambr. ibid.

Dilatio visitationis Corinthiorum à Paulo, partim in eorum cedit commodum, partim in aliorum vtilitatem. II.

A [a] [2] Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos. [2] Si enim ego contristo vos, & quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? [3] Et hoc ipsum scripsi vobis: vt non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis: quia meum gaudium, omnium vestrũ est. [4] Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas: nõ vt contristemini, sed vt sciatis quam charitatem habeam abundantius in vobis, [5] Si quis autem contristauit me, non me contristauit: sed ex parte, vt non onerem omnes vos; B [6] Sufficit illi qui eiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit à pluribus: [7] ita vt econtrario magis donetis & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. [8] Propter quod obsecro vos vt confirmetis in illum charitatem. [9] Ideo enim & scripsi vobis, vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. † [10] Cui autem aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, [11] vt nõ circunueniamur à Sathana. Nõ enim ignoramus cogitationes eius. [b] [12] Cum venissem autem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in domino: [13] non habui requiem spiritui meo, eo quòd non inuenerim Titum fratrem meum: sed valefaciens eis profectus sum in Macedoniam. [14] Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in D Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: † [c] [15] quia Christi bonus odor sumus deo, in iis qui salui fiunt, & in iis qui pereunt. [16] Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus? Non

a. Nolui ad vos venire, ne amplius vos contristarem increpans, indignans, auersans: deinde quoniã & hoc ipsum erat vehementius, & illorum continebat accusationem, si ficres habebant vt Paulus si venisset, contristandus esset, correctione vsus ait: Nam si ego cõtristo vos, quis est qui me lætificet, nisi is qui contristatur ex me? Chryso. ibid.

b. Narrat Corinthiis quæ fecerit, quæ passus sit, & quomodo in cunctis deo agat gratias, vt sub exemplo sui illos prouocet ad certandum. Hier. ad Hedibiã. q. 11.

c. Hoc est: Christo accepti sumus. At quomodo Christi bonus odor quis efficiẽ uideamus. Peccatũ res est fœtida: deniq; peccatores porcis comparantur, qui in peccatis velut in stercore fœtido volutantur. Si quis ergo vestrũ est, in quo odor peccati iam nullus est, sed odor iustitiæ, suauitas misericordiæ, Christi bonus odor est. Origenes super Gene. hom. 11.

[17] Non enim sumus sicut plurimi, adulterãtes verbum dei, sed ex synceritate sicut ex deo coram deo in Christo loquimur.

Non eget commendatione Paulus, qui cæteros dei commendat ministros, quos deus sub spe gloriæ ex officij dignitate & cognitionis excellentia consequendæ fecit idoneos. III.

A [a] INcipiemus iterum nosipsos commẽdare? [a] Aut nunquid egemus (sicut quidam) commẽdatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis? [2] Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris: quę scitur & legitur ab omnibus hominibus, [3] manifestati quoniam epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. [4] Fiduciam B autem talem habemus per Christum ad deum, [b] [5] non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex deo est: † [6] qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litera, sed spiritu. Litera enim occidit, spiritus autem viuificat. [7] Quòd si ministratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt nõ possent intendere filij Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius quæ euacuatur: [8] quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? [9] Nam si ministratio damnationis in gloria est, multo magis abundat ministerium iu C stitiæ in gloria. [c] [10] Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. [11] Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est. [12] Habentes igitur talem spem, multa fiducia vtimur. † [13] Et nõ sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israel in faciem D eius, quod euacuatur: [14] sed obtusi sunt sensus eorum. [d] Vsque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet nõ reuelatum (quoniam in Christo euacuatur) [15] sed vsque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum. [16] Cum autem conuersi fuerint ad deum, auferetur velamen. † [17] Dominus autem spiritus. † Vbi autem spiritus domini, ibi libertas. [18] Nos verò omnes reuelatã facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginẽ transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu.

a. Verum nobis opus est aut à vobis ad alios aut ab aliis ad vos cõmendatitiis epistolis, siuequæ nos proponant, & exhibeant? Per hoc autẽ pseudoapostolos designat. Oecume. ibi.

b. Ex quo intelligimus non nostræ solũ esse potestatis facere quod velimus, sed etiam dei clementiæ si nostram adiuuet voluntatem. Hiero. aduers. Pelag. lib. 2.

c. In comparatione euangelicæ gloriæ vmbratur gloria legis, sicut orto sole obtunditur lunæ lumen, cũ tamen suo tempore magnũ habeat fulgorem.

d. Hoc ipsum non possunt intelligere quòd cessauit lex, eo quòd non credunt Christo. Nã, si per Christũ cessauit, sicut re vera cessauit, & ipsa lex hoc occupans prædixit, qui fieri potest vt qui Christum non recipiũt per quem lex antiquata est, eam videant legem antiquatam? Hoc autem cum videre non sustineant, perspicuum est eos etiam ipsi legis hæc dicentis vim & vniuersam gloriam ignorare. Chryso. ibid.

Euangelici ministerij vsus non solum mala vitare, sed & bona agere docet, ac ad malorum tolerantiam cum certa gloriæ expectatione mentem erigit. IIII.

A [a] [2] DEo habentes hanc administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, [2] sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, [a] neque adulterantes verbum dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram deo. [3] Quòd si etiam opertũ est Euãgelium nostrũ, in iis qui pereunt, est B opertum: [4] in quibus deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago inuisibilis dei. [5] Non enim nosmetipsos prędicamus: sed Iesum Christum dominum nostrum: nos autem seruos vestros per Iesum: [6] quoniam deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ charitatis dei, in facie Iesu Christi. [7] Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis dei, & non ex nobis. [b] [8] In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: [9] persecutionem patimur, sed nõ derelinquimur: humiliamur, sed non confundimur: deiicimur, sed non perimus: [10] semper mortificationem Iesu in corpore nostro circunferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. [11] Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. [12] Ergo mors in nobis operatur: vita autem in vobis. [13] Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: † Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur, [14] scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum.

a. Tales presbyteros nutrit ecclesia, de quibus prophe ta ait, Dabo principes tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. Isaiæ. 60. Irenæ. lib. 4. cap. 44.

b. Quod enim ad humanã prudentiam attinet, in omnibus tribulationem patimur, inquit, quod verò ad fiduciam in deum, sed non angustiamur. Item quod spectat ad fortitudinem humanã: Aporiamur, inquit, id est, summis circumueniamur difficultatibus. Quod verò ad fiduciam in deum, non destituimur pœnitus. Basil. interrogatione. 270. Regul. breuio.

Universidad de Deusto Biblioteca

c 15 Omnia enim propter vos,vt gratia abundans, per multos in gratiarum actione a- D
bundet in gloriam dei.16 Propter quod non deficimus: ſed licet is qui foris eſt noſter
homo corrumpatur,tamen is qui intus eſt,renouatur de die in diem.17 Id enim quod
in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtrę,ſupra modum in ſublimi-
tate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, 18 non contemplantibus nobis quæ
videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem
non videntur,æterna ſunt.

c. A munere ſuo deus nullum voluit eſſe alienum.Et quia nõ omnes capiũt verbũ fidei, Apoſtolus dei voluntatem ſciẽs,perſecutiones & pericula pati non timuit, dummodo omnibus fidelibus prędicaret,vt plures poſſent credere.Ambr. ibid.

Miniſterij euangelici præmium cum deſiderio placendi deo,proficiendi proximo,& carnalem à ſe affectum abdicando præparandum eſt. V.

SCimus [a] enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſ- A
ſoluatur,quòd ædificationem ex deo habemus,domum non manufactam,
ſed ęternam in cœlis.2 Nam & in hoc ingemiſcimus,habitationem noſtrã
quę de cœlo eſt † ſuperindui cupientes:3 ſi tamen veſtiti,& non nudi inue- † Apo.16.c
niamur.4 Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo,ingemiſcimus grauati:eo quòd no-
lumus expoliari,ſed ſuperueſtiri,vt abſorbeatur quod mortale eſt,à vita.[b] 5 Qui autẽ
efficit nos in hoc ipſum,deus,qui dedit nobis pignus ſpiritus. 6 Audentes igitur ſem- B
per & ſcientes,quoniam dum ſumus in hoc corpore,peregrinamur à domino.7 (per
fidem enim ambulamus,& non per ſpeciem:) 8 audemus autem, & bonam volunta-
tem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad dominum, 9 & ideo † Rom.14.c
contendimus,ſiue abſentes,ſiue præſentes,placere illi. † 10 Omnes enim nos manife-
ſtari oportet ante tribunal Chriſti : vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſ-
ſit,ſiue bonum,ſiue malum.11 Scientes ergo timorem domini,hominibus ſuademus:
deo autem manifeſti ſumus.Spero autem & in conſcientiis veſtris manifeſtos nos eſ-
ſe.12 Non iterum commendamus nos vobis, ſed occaſionem damus vobis gloriandi C
pro nobis:vt habeatis ad eos qui in facie gloriantur,& nõ in corde.13 Siue enim men-
te excedimus,deo:ſiue ſobrij ſumus,vobis. 14 Charitas enim Chriſti vrget nos, eſti-
mantes hoc,† [c] quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt,ergo omnes mortui ſunt. † 33. diſt.ca. Vſquequo. 8 q.1.In ſcripturis.
15 Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus:vt & qui viunt,iam non ſibi viuãt,ſed ei qui
pro ipſis mortuus eſt,& reſurrexit. 16 Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundũ
carnem.Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum:ſed nunc iam non nouimus.
17 Si qua ergo in Chriſto noua creatura eſt: † vetera tranſierunt,ecce facta ſunt om- D † Iſa.43.c Apoc.21.a
nia noua.18 Omnia autem ex deo,qui nos recõciliauit ſibi per Chriſtum,& dedit no-
bis miniſterium reconciliationis.19 Quoniam quidem deus erat in Chriſto mundum
reconcilians ſibi,nec reputans illis delicta ipſorum,& poſuit in nobis verbum recon-
ciliationis.20 Pro Chriſto ergo legatione fungimur,tanquã deo exhortante per nos,
obſecramus pro Chriſto,reconciliamini deo.† 21 Eum enim qui non nouerat pecca- † De pœ.di. 2.c.Si enim.
tum,pro nobis [d] peccatum fecit,vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

a. Non ſimpliciter dicit, Scio, ſed ſcimus: nec enim ſimpliciter tabernaculum corpus vocauit:ſed indicat nobis vitam hanc noſtram tẽporalẽ, & declarat quomodo ſit mutãda in meliorem.Chryſo.de reſurrect. hom.1.

b. Oſtendit autẽ hoc modo non recentem eſſe de hoc opinionem, ſed nos ad immortalitatem quidẽ creatos eſſe. Porrò quoniã diaboli inuidia mors in orbem ingreſſa eſt, rurſum alterã nobis viam deus inuenit ad immortalitatem.Oecumenius ibid.

c. Hoc eſt, nullum omnino habẽs peccatum,vt qui per remiſsionem peccatorum viuunt, iam non ſibi viuãt, ſed ei qui ꝓ omnibus mortuus eſt ꝑpter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtrã. Aug. de ciui.dei,lib.20.cap.6.

d. Quaſi peccatorem condemnari permiſit, & quaſi maledictum mori. Chryſo. ibid.

Dei miniſtri ſeſe ad cæteros exteriori conuerſatione exhibeant,ad deum autem interiori deuotione,& ad ſeipſos malorum vitatione. VI.

ADiuuantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. A † Iſa.49.b
(2 Ait enim : † Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te.
Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc [a] dies ſalutis.) † 3 Nemini dan-
tes vllam offenſionem. † vt non vituperetur miniſterium noſtrum.† 4 Sed † 1. Cor.4.a † 81.di.Oportet ſacerdotes. † Infr.11.c 1.Tim.3.c
in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut dei miniſtros,in multa patientia,in tribu-
lationibus,in neceſſitatibus,in anguſtiis,5 in plagis,in carceribus, in ſeditionibus, in
laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, 6 in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in B
ſuauitate, [b] in ſpiritu ſancto. In charitate non ficta, 7 in verbo veritatis, in virtute
dei. † Per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris. 8 Per gloriam & ignobilitatem, per † 6.q.1.c. Sunt plurimi.
infamiam & bonam famam. Vt ſeductores,& veraces: 9 ſicut qui ignoti,& cogniti.
Quaſi

a. Neq; enim in vno quolibet ſex dierũ cœlũ factũ eſt vel ſyderibus illuſtratũ, & terra eſt ſeparata ab aquis, atq; arboribus ac herbis cõſita:ſed more ſibi ſolito diẽ pro tempore poſuit: vt hic Apoſt. Ecce nũc tẽpus acceptabile,&c.Non vnũ ſpecialiter diẽ,ſed totũ ſignificat tẽpus hoc quo in præſenti vita pro æterna ſalute laboramus. Rabanus ſuper 2.cap.Geneſis.

b. Vide quomodo omnia facientem, ordinantem,& viuificãtem in medio bonorũ,ſicut cor in medio corporis, conſtituit ſpiritum ſanctum.Bernar.de vita ſolitaria.

C Quaſi morientes,& ecce viuimus:vt caſtigati,& nõ mortificati.10 Quaſi triſtes,ſem-
per autem gaudentes : ſicut egentes,multos autem locupletantes : tanquam nihil ha-
bentes,& omnia poſſidentes.11 Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij,[c] cor noſtrũ di-
latatum eſt.12 Non anguſtiamini in nobis: anguſtiamini autem in viſceribus veſtris.
13 Eandem autem habentes remunerationem(tanquam filiis dico) dilatemini & vos.
† 14 Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum ini- † Eccle.13.c Gal.3.a Act.15.a
D quitate?aut quæ ſocietas luci ad tenebras?† Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? † De pœ.di. 2.c.Reſuſcitatur,Diſt. 2.c.Si enim.
15 Aut quæ pars fideli cum infideli? 16 Quis autem conſenſus templo dei cum idolis? † 1.Cor.3.c. 6.d
[d] Vos enim eſtis templum dei viui,ſicut dicit Deus,† quoniam inhabitabo in illis, &
inambulabo inter eos, & ero illorum deus:& ipſi erunt mihi populus. † 17 Propter † Leuit.26.g Ezech.38.e
quod exite de medio eorum, & ſeparamini, dicit dominus:& immundum ne tetige- † Iſa.52.c Iere.31.a
ritis,† & ego recipiam vos, 18 & ero vobis in patrem:& vos eritis mihi in filios & fi-
lias,dicit dominus omnipotens.

c. Vnde dilatatum eſt cor, niſi per charitatẽ ſpiritalẽ? iuxta Pſal. Viã mandatorũ tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. Aug.in dialogo ad Oroſium cap.25.

d. Cum vbique deus ſit tamen in illis propriè habitare ſe dicit,qui eius gratia perfruũtur.Sedul.ibid.

Triſtitia ſecundum deum ſecum habet conſolationem,quam Corinthij pro ſuis in cæteros ſenſerunt beneficiis. VII.

A HAs ergo habentes promiſſiones chariſſimi,mũdemus nos ab omni [a] in-
quinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore
dei.2 Capite nos.Neminẽ læſimus,neminem corrupimus, neminẽ cir-
cunuenimus.3 Non ad condẽnationem veſtrã dico. Prædiximus enim
quòd in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum & ad conuiuẽdum.
4 Multa mihi fiducia eſt apud vos:multa mihi gloriatio pro vobis.Repletus ſum cõ-
ſolatione:ſuperabundo gaudio in omni tribulatione veſtra. [b] 5 Nam & cum veniſſe-
mus in Macedoniam,nullam requiem habuit caro noſtra,ſed omnem tribulationem
B paſſi ſumus: foris pugnæ, intus timores. 6 Sed qui conſolatur humiles,conſolatus eſt
nos deus in aduentu Titi.7 Non ſolum autem in aduentu eius, ſed etiam in conſola-
tione qua cõſolatus eſt in vobis,referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum,
veſtram æmulationem pro me,ita vt magis gauderem, 8 Quoniam etſi cõtriſtaui vos
in epiſtola,non me pœnitet.Et ſi pœniteret videns quòd epiſtola illa (etſi ad horam)
vos contriſtauit:9 nunc gaudeo,non quia contriſtati eſtis,ſed quia contriſtati eſtis ad
pœnitentiam.Contriſtati enim eſtis ſecundum deum , vt in nullo detrimẽtum patia-
C mini ex nobis.[c] † 10 Quæ enim ſecundum deum triſtitia eſt,pœnitentiam in ſalutem † 1.Pet.2.c Iaco.5.c † 26.q.3.c Affectum.
ſtabilem operatur,ſeculi autem triſtitia mortem operatur.† [d] 11 Ecce enim hoc ipſum
ſecundum deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinẽ, ſed defen-
ſionem,ſed indignationẽ,ſed timorem,ſed deſiderium,ſed æmulationem, ſed vindi-
ctam.In omnibus exhibuiſtis vos incõtaminatos eſſe negotio.12 Igitur etſi ſcripſi vo
bis,non propter eum qui fecit iniuriam,nec propter eum qui paſſus eſt : ſed ad mani-
D feſtandam ſolicitudinem noſtram,quam habemus pro vobis coram deo. Ideo con-
ſolati ſumus. 13 In conſolatione autem noſtra abundantius magis gauiſi ſumus ſuper
gaudio Titi,quia refectus eſt ſpiritus eius ab omnibus vobis.14 Et ſi quid apud illum
de vobis gloriatus ſum,nõ ſum confuſus:ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſu-
mus,ita & gloriatio noſtra quę fuit ad Titum,veritas facta eſt.[e] Et viſcera eius abun-
dantius in vobis ſunt,15 reminiſcentis omnium veſtrûm obediẽtiam, quomodo cum
timore & tremore excepiſtis illum.16 Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

a. Inquinamentum carnis fortaſſe illud ſit, ſi quis ſe cõmiſceat cum iis qui res à lege vetitas ipſi faciunt:ſpiritus verò inquinamentũ, ſi quis aduerſus hos qui res huiuſmodi vel ſentiunt vel faciunt perinde ac ſi nihil referret, ita ſe gerũt. Baſil. regul.breuio.interro.53.

b. Profectò non tam inimicorum inſidias formidabat Paulus, quàm domeſticas, & quæ intra eccleſiam cõtingebant ruinas, & tranſgreſsiones.Chryſ.de reſur. homi.1.

c. Quare autem mortem operatur? Quia ſolet nimia triſtitia aut ad dubitationem, aut periculoſam perducere ad blaſphemiã. Aug.de conſola.mortuo. lib.3.cap.3.

d. Ecce, inquit, quod vos ſecundum deum cõtriſtati fueritis, quantam genuit ſolicitudinem? Non ſolum enim ad id veniſtis, vt vos omnino pœniteret fuiſſe contriſtatos, ſed magis ſolicitos reddidit. Oecume. ibid.

e. Animum & affectum Titi dicit eſſe in eis, qua vidit profectum illorum. Sancti enim animus in omni bono eſt.Amb.ibi.

Eleemoſynæ ſunt pauperibus & præcipuè euangelicis miniſtris erogandæ, qui maximè in euangelio laborauerunt. VIII.

A NOtam [a] autem facimus vobis fratres gratiam dei quæ data eſt in Eccleſiis Ma-
cedoniæ, 2 & quòd in multo experimento tribulationis abundantia gaudij
ipſorum fuit,& altiſſima paupertas eorum abundauit in [b] diuitias ſimplicita-
tis eorum.3 Quia ſecundum virtutem(teſtimonium illis reddo) & ſupra virtutem vo-

a. Ad collectas & eleemoſynas exemplo Macedonum prouocat: vt non putẽt ſibi graue quod pauperiores viderant iam feciſſe.Hier. ibi.

b. Multũ quidem pauperes ſunt in terrena facultate: ſed in magna ſimplicitate ſunt diuites, cupiẽtes plus dare quam quod habeãt: ac propterea deus magis probat animũ,quàm quod porrigitur dextera. Qui enim quantum poteſt facit,totũ facit: quoniam pro viribus verbis prepoſteris hoc dicit.Sedul.ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

luntarij fuerunt,[4] cum multa exhortatione obſecrantes nos,gratiam & communica-
tionem miniſterij quod fit in ſanctos.[5] Et non ſicut ſperauimus,ſed ſemetipſos dede-
runt primùm domino, deinde nobis per voluntatem dei,[6] ita vt rogaremus Titum,
vt quemadmodum cœpit,ita perficiat in vobis etiam gratiã iſtam.[7] Sed ſicut in om- B
nibus abundatis fide & ſermone & ſcientia,& omni ſolicitudine,inſuper & charitate
veſtra in nos:vt & in hac gratia abundetis.[8] Non quaſi imperans dico, ſed per aliorũ
ſolicitudinem etiam veſtræ charitatis ingenium bonum comprobans.[9] Scitis enim
gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, [c] quoniam propter vos egenus factus eſt, † cum
eſſet diues:vt illius inopia vos diuites eſſetis.[10] Et conſilium in hoc do. Hoc enim vo
bis vtile eſt,qui non ſolum facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore.[11] Nunc vero
& facto perficite:vt quemadmodum promptus eſt animus voluntatis,ita ſit & perfi-
ciendi ex eo quod habetis.[12] Si enim voluntas prompta eſt ſecundum id quod habet,
accepta eſt,non ſecundum id quod non habet.†[13] Non enim vt aliis ſit remiſſio,vo- C
bis autem tribulatio:[14] ſed ex æqualitate in præſenti tempore veſtra abundantia illo-
rum inopiam ſuppleat,vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt
fiat æqualitas,[15] ſicut ſcriptum eſt:† [d] Qui multũ habuit,non abundauit: & qui mo-
dicum,non minorauit.[16] Gratias autem ago deo, qui dedit eãdem ſolicitudinem pro
vobis [e] in corde Titi,[17] quoniam exhortationem quidem ſuſcepit:ſed cum ſolicitior
eſſet,ſua volũtate profectus eſt ad vos.[18] Miſimus etiam cum illo [f] fratrem noſtrum,
cuius laus eſt in Euangelio per ommes Eccleſias.[19] Non ſolum autem,ſed & ordina- D
tus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam quæ miniſtratur à
nobis ad domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram:[20] deuitantes hoc, ne
quis nos vituperet in hac plenitudine quæ miniſtratur à nobis in domini gloriam.
†[21] Prouidemus enim bona non ſolum coram Deo: ſed etiam coram hominibus.
[g][22] Miſimus autem cum illis & fratrem noſtrum, quem probauimus in multis ſæpe
ſolicitum eſſe: nunc autem multo ſolicitiorem, confidentia multa in vos,[23] ſiue pro
Tito qui eſt ſocius meus,& in vobis adiutor,ſiue fratres noſtri Apoſtoli Eccleſiarum
gloriæ Chriſti.[24] Oſtenſionem ergo quæ eſt charitatis veſtræ & noſtræ gloriæ pro
vobis,in illos oſtendite in facie Eccleſiarum.Nam de miniſterio quod fit in ſanctos:
ex abundanti eſt mihi ſcribere vobis.

c.Cuius inopia ditat, ſanat fimbria,fames ſatiat, mors viuificat,ſepultura reſuſcitat. Hic ergo diues eſt theſaurus, huius pĩguis panis: quem qui manducauerit, eſurire non poterit. Ambr. de benedict.patriarch.c.9.

d.Hoc intelligendũ in collectione mannæ.

e.Gratia quidem exhortationis & voluntate propria feſtinauit vt mercedem haberet, non inuitus, quaſi ſit ei credita diſpenſatio.Hierony.ibid.

f.Is creditur fuiſſe Lucas euangeliſta.

g Per Titi autem relationẽ referentis bonam voluntatem Corinthiorum, & cæterorũ miſſorũ, quos Apoſtolos eccleſiarum gloriæ Chriſti appellat, ſolicitiorem ſe factum oſtendit videndi illos, & exhortandi ad miniſterium ſanctorum. Fiduciã enim accepit audiens meliores eſſe factos Corinthios.Ambr.ibid.

† Rom.10.c Iaco.1.a
† 25.q.1.ca. Ideo §. Valet ergo.
† Exod.16.c
† Rom.12.d 11.q.1.capi. Nolo.

Eleemoſynæ promptè,abundanter & hilariter conferantur,vt ex his merces dantibus multiplicetur. IX.

SCio enim promptum animum veſtrũ,pro quo de vobis glorior apud Ma- A
cedones,[2] quoniã & [a] Achaia parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmu-
latio prouocauit plurimos.[3] Miſimus autem fratres:vt ne quod gloriamur
de vobis, euacuetur in hac parte,vt (quemadmodum dixi) parati ſitis,[4] ne
cum venerint Macedones mecum,& inuenerint vos imparatos,erubeſcamus nos,vt
non dicamus vos,in hac ſubſtantia.[b][5] Neceſſarium ergo exiſtimaui rogare fratres,vt B
præueniant ad vos,& præparant repromiſſam benedictionem hanc paratam eſſe: ſic
quaſi benedictionem,non quaſi auaritiam.[6] Hoc autem dico:† [c] Qui parcè ſeminat,
parcè & metet:& qui ſeminat in benedictionibus,de benedictionibus & metet.[7] V-
nuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo:non ex triſtitia aut ex neceſſitate. † Hilarem
enim datorem diligit deus.[8] Potens eſt autem deus omnem gratiam abundare face-
re in vobis:vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes,abundetis in omne
opus bonum,ſicut ſcriptum eſt:†[9] Diſperſit dedit pauperibus,iuſtitia eius manet in C
ſeculum ſeculi.[10] Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti,& panem ad manducan-
dum præſtabit,& multiplicabit ſemen veſtrum,& augebit incrementa frugum iuſti-
tiæ veſtræ:[11] vt in omnibus locupletati,abundetis in omnem ſimplicitatem,quę ope-
ratur per nos gratiarum actionem deo.[12] Quoniam miniſterium huius officij non ſo D
lum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis,ſed etiam abundat per multas gratiarũ actiones in
domi-

a.Achaia Græciæ regio, in qua Sicyoniorum regnum incepit anno 74. vitæ Nachor,vt refert Euſeb.Cęſarien. in quo primus regnauit Aegialeus. Vnde regio dicta eſt Aegialea, deinde Danaa, & tandem Achaia, cuius caput eſt Corinthus.

b Hoc ergo agit cum his,vt in promiſſione ſua fideles ſint, & ſe ideo commonere propter exiſtimationem illorũ,non circunuenire,ſed vt tantũ offerant,quantum non pœniteat.Ambr.ibid.

c.Cõtra Iouinianum etiam hic locus facit, vbi meritorum gradus eſſe monſtrantur.Et qui ſeminat in benedictionibus,de benedictionibus & metet. Econtrario ergo in maledictione ſeminãs,inde & metet,ſicut ſcriptum eſt Eccle.7.a.Non ſemines mala in ſulcis iniuriæ, & non metes ea in ſeptuplum.Hier.ibid.

† De pœ.& remiſſio. Cum ex eo.
† 23.q.6.c. Iam vero. Eccle.35.b
† Pſal.111.b 23.q.6.c. Iam vero.

domino,[13] per probationẽ miniſterij huius glorificantes deum in obedientia confeſ-
ſionis veſtræ in Euangelio Chriſti, & ſimplicitate communicationis veſtræ in illos
& in omnes,[14] & in ipſorum obſecratione pro vobis,deſiderãtium vos propter emi-
nentem gratiam dei in vobis.[15] Gratias ago deo ſuper inenarrabili dono eius.

Nemo iuxta corporis imbecillitatem iudicandus eſt, quantumuis à malis accuſatus & vituperatus. X

A IPſe autem ego Paulus obſecro vos per [a] mãſuetudinem & modeſtiam Chri-
ſti,qui in facie quidem humilis ſum inter vos, abſens autem confido in vo-
bis.[b][2] Rogo autem vos, ne præſens audeam per eam confidentiam qua exi-
ſtimor audere in quoſdam,qui arbitrantur nos tanquam ſecundum carnem ambule-
mus.[3] In carne enim ambulantes,non ſecundũ carnem militamus.[c][4] Nam arma mi-
litiæ noſtræ non carnalia: ſed potentia deo ad deſtructionem munitionum, conſilia
B deſtruentes,[5] & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei, & in ca-
ptiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti,†[d][6] & in promptu
habentes vlciſci omnem inobediẽtiam,cum impleta fuerit veſtra obedientia.[7] Quæ
ſecundum faciem ſunt videte. Si quis confidit ſibi Chriſti ſe eſſe: hoc cogitet iterum
apud ſe,quia ſicut ipſe Chriſti eſt,ita & nos.[8] Nã & ſi amplius aliquid gloriatus fue-
ro de poteſtate noſtra,quam dedit nobis dominus in ędificationem,& non in deſtru-
C ctionem veſtram,non erubeſcam.[9] Vt autem non exiſtimer tanquam terrere vos per
epiſtolas:([10] quoniem quidem epiſtolæ(inquiunt) graues ſunt & fortes,præſentia au-
tem corporis infirma, & ſermo contemptibilis)[11] hoc cogitet qui eiuſmodi eſt, quia
quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes,tales & pręſentes in facto,[12] non enim au-
demus inſerere aut comparare nos quibuſdam qui ſeipſos cõmendant: ſed ipſi in no-
bis noſmetipſos metientes,& comparantes noſmetipſos nobis.[e][13] Nos autem non in
immenſum gloriabimur:† ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis
D deus, menſuram pertingendi vſque ad vos.[14] Non enim quaſi non pertingentes ad
vos,ſuperextendimus nos. Vſque ad vos enim peruenimus in Euãgelio Chriſti:[15] nõ
in immenſum gloriantes in alienis laboribus. Spem autem habentes creſcentis fidei
veſtræ in vobis,magnificari ſecundum regulam noſtram in abundantia,[16] etiam in il-
la quæ vltra vos ſunt euangelizare,non in aliena regula,in his quæ pręparata ſunt glo
riari.†[17] Qui autem gloriatur, in domino glorietur.[18] Non enim qui ſeipſum com-
mendat,ille probatus eſt:ſed quem deus commendat.

† 13.quæſ.6. Schiſmatici 24.q.3.cap. De excommunicationis.
† Ephe.4.a Apoc.21.c
† 1.Cor.1.d Iere.9.d

a. Manſuetudo quidem in corde, modeſtia vero in verbis eſt.Sedul.

b.Oro enim vos ne me cogatis oſtẽdere quòd & pręſens fortis ſim, & virtutem habeam,quia enim abſens valde audax contra eos ſit & extollatur.Chry.ibid.

c.Eccleſia autem nõ armis ſecularibus vincit aduerſarias poteſtates, ſed armis ſpiritualibus quæ ſũt fortia deo ad deſtruendas munitiones & altitudinem nequitię ſpiritualis.Ambr.de viduis.

d.Hic quoque illos terruit. Ait enim:Vos expectamus, vt dũ vos per exhortationem & doctrinam correxerimus,& ab illis abſtraxerimus,tum illis ſolis incredulis pœnam inferamus. cum igitur in hoc parati ſumus, à vobis qui permixti eſtis, prohibemur. Oecumenius ibidem.

e.Hoc eſt,nihil ſupra humanã menſuram facimus, ſed in apoſtolatus gratiã quãtum nobis domin⁹ donare dignatus eſt:per quam vobis Corinthij prædicamus. Nec enim hoc vſurpatione fecimus, ſed præcepto. Hiero.ibi.

Paulus in honorem Chriſti ſe etiam coactus commendat ex ſuis operibus, & malis ſponte perpeſſis. XI.

A VTinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ:ſed & ſupportate me.
[a][2] Æmulor enim vos dei æmulatione,† deſpondi enim vos vni viro virgi-
nem caſtam exhibere Chriſto.†[3] Timeo autem ne ſicut ſerpens Heuam ſe-
duxit aſtutia ſua:ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate
quæ eſt in Chriſto.[4] Nam ſi is qui venit,alium Chriſtum prædicat quem non prædi-
B cauimus,aut alium ſpiritum accipitis quem nõ accepiſtis,aut aliud Euangeliũ, quod
non recepiſtis,rectè pateremini.[5] Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe à magnis A-
poſtolis.[6] Nam etſi [b] imperitus ſermone, ſed non ſcientia: In omnibus autem mani-
feſtus ſum vobis.[7] Aut nunquid peccatum feci, meipſum humilians, vt vos exalte-
mini? quoniam gratis Euangelium dei euangelizaui vobis?[8] alias Eccleſias expolia-
ui,accipiens ſtipendia ad miniſteriũ veſtrum:[9] & cum eſſem apud vos, & egerẽ,nulli
oneroſus fui:Nã quod mihi deerat, ſuppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia,
C & in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui, & ſeruabo.[10] Eſt veritas Chriſti in me,
quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.[11] Quare?quia
non diligo vos?Deus ſcit.[12] Quod autẽ facio,& faciam,vt amputem occaſionẽ eorũ
qui volunt occaſionẽ:vt in quo gloriantur, inueniãtur ſicut & nos.[13] Nam eiuſmodi

† 17.q.1.c. Nuptiarũ.
† Gene.3.a

a.Non dixit: Amo vos,ſed quod maius eſt, zelotypus ſum erga vos.Hoc eſt ardẽter amo.Deinde ne exiſtiment quòd propter humana,nẽpe pecunias,aut gloriã ita ipſos amet, ſubiungit,zelo dei, vt vobis proſim Oecum.ibid.

b.Plebeius, & nõ ornato & cõcinnato ſermone,vt erãt pſeudoapoſtoli. Vnde datur intelligi quòd non ſe debeat eccleſiæ doctor de accurati ſermonis oſtentatione iactare, ne videatur eccleſiam dei non velle ædiſcare,ſed magis ſe quãte ſit eruditionis oſtendere. Proſper de vita cõtempla, cap.13.

Pseudoapostoli sunt operarij subdoli,trãsfigurantes se in Apostolos Christi.[14] Et nõ mirum:† [c] Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelũ lucis.[15] Nõ est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ:quorum finis erit secundũ opera ipsorum.[16] Iterum dico,(ne quis me putet insipiẽtem: alioquin velut insipientem accipite me,vt & ego modicum quid glorier.)[17] Quod loquor,non loquor secundũ deum,sed quasi in insipientia,in hac substantia gloriæ.[18] Quoniam multi gloriantur secundum carnem,& ego gloriabor.[19] Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes.[20] Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat si quis accipit,si quis extollitur,si quis in faciem vos cædit.[21] Secundum * ignobilitatẽ dico,quasi nos infirmi fuerimus in hac parte.In quo quis audet,(in insipientia dico:) audeo & ego.[22] Hebrei sunt,& ego.Israelitę sunt,& ego.Semẽ Abrahæ sunt,& ego.

† [23] Ministri Christi sunt,& ego:vt minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis,in carceribus abundantius,in plagis supra modum,in mortibus frequenter.[24] A Iudæis [d] quinquies quadragenas vna minus accepi,† [25] ter virgis cæsus sum,semel lapidatus sum,ter naufragium feci, nocte & die in profundũ maris fui,[26] in itineribus sæpe,periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus,periculis in ciuitate,periculis in solitudine,† periculis in mari, periculis in falsis fratribus.† [27] In labore & ærumna,in vigiliis multis,in fame & siti, [e] in ieiuniis multis.In frigore & nuditate,[28] præter illa quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana,solicitudo omnium Ecclesiarum.† [29] Quis infirmatur,& ego non infirmor? Quis scandalizatur,& ego non vror?[30] Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor.[31] Deus & pater domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in secula, quòd non mentior.† [32] Damasci præpositus gentis Aretæ Regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet:[33] & per fenestram in sporta demissus sum per murum,& sic effugi manus eius.

Paulus ex humilitate quæ ad suam gloriam pertinent bona narrare cogitur, vt Corinthios trahat ad humilitatem. XII.

Si gloriari oportet,non expedit quidem. Veniam autem ad visiones & reuelationes domini,† [2] Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim,siue in corpore,siue extra corpus,nescio,deus scit,raptum huiusmodi vsque ad [a] tertium cœlum.[3] Et scio huiusmodi hominem,siue in corpore,siue extra corpus,nescio,deus scit,[4] quoniã raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba,quæ non licet homini loqui.[5] Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem nihil,nisi in infirmitatibus meis.[6] Nam & si voluero gloriari,non ero insipiens. Veritatem enim dicam. Parco autem,ne quis me axistimet supra id quod videt in me:aut aliquid audit ex me.[b 7] Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathanæ qui me colaphizet.[8] Propter quod ter dominum rogaui vt discederet à me:[9] & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.[10] Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis,in contumeliis,in necessitatibus,in persecutionibus,in angustiis pro Christo.† [c] Cũ enim infirmor,tunc potens sum.[11] Factus sum insipiens,vos me coegistis. Ego enim à vobis debui cõmendari. Nihil enim minus feci ab iis qui sunt supra modũ Apostoli. [d] Tametsi nihil sum,[12] signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia,in signis,& prodigiis,& virtutibus.[13] Quid est enim quod minus habuistis præ cęteris Ecclesiis,nisi quòd ego ipse non grauaui vos? Donate mihi hãc iniuriam.[14] Ecce tertiò hoc paratus sum venire ad vos, & non ero grauis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt,sed vos.† Nec enim debẽt filij parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.[c 15] Ego autem libentissimè impendam,& superimpendar ipse pro animabus vestris,licet plus vos diligẽs,minus diligar.[16] Sed esto,ego vos nõ grauaui,sed cũ essem astutus,dolo vos cepi.[17] Nunquid per aliquem eorum quos misi ad vos,circumueni vos?

c. Discretio sanè difficillima est,cũ spiritus malignus quasi tranquillus agit,ac sine aliqua vexatione corporis assumpto humano spiritu dicit quod potest: quãdo etiã vera dicit, & vtilia prædicat, transfigurans se, sicut scriptum est, velut in angelum lucis,ad hoc vt cũ in manifestis sibi creditum fuerit, seducat ad sua. Aug. de Genesi ad literam lib.12. cap.13.

* Contumeliam, q̃ scilicet pseudoapostoli Corinthiis improperarẽt idololatriã, & ignobilitatẽ gentilem, q̃ scilicet non descendissent à patre Abraham.

d. Hoc est per singulas quique vices,39. plagas, quem numerum excedere non licuit,vt Deutero.25.

e. Paulus inter labores suos & pericula & incommoda, post famen & sitim, ieiunia quoq; plurima enumerat. Principalis hæc species in castigatione victus. Potest iam de inferioribus abstinentiæ operationibus præiudicare,vt & ipsis q̃ modo vtilibus aut necessariis. Na exceptio eduliorum quorũdam portionale ieiunii est. Tertull. contra Psychicos.

a. Itaq; nos non solũ secundum, sed etiam tertium cœlum esse negare non possumus, cum Apostolus raptũ se ad tertium cœlũ scriptorum suorum testificatione confirmet. Dauid etiã cœlos cœlorum, in illo laudantium dominum constituit choro. Ambr. Hexameron lib.2.cap.2.

b. Manifestissimè autẽ Apostolus ostendit quoniã traditus est suæ infirmitati homo, ne elatus aliquãdo excideret à veritate. Irenæ. lib.5.

c. Infirmitas corporis, sobrietas mẽtis est. Vnde ait Apostolus: Cum infirmor, tunc potens sum.Itaq; non in virtutibus, sed in infirmitatibus gloriabatur. Responsum quoque diuinũ refulsit oraculo salutari, quia virtus in infirmitate cõsummatur. Ambr. Hexameron lib.1 cap.8.

d. Tanquam magnũ aliquid dixerit quod suas excedat vires, corrigit illud. Nõ dixit autem, abiectus sum: sed quod multo inferius est, nihil sum. Tu verò, inquit, ne intuearis hoc, si nihil sum: sed hoc aduerte, ánne omnia perfecerim quęcunque Apostolum designãt & insigniunt. Oecumen. ibid.

e. Cõsidera igitur quot gradus commemorat. Licebat accipere, ipse autem nõ accipiebat, ecce primũ opus bonum, & quanũis inopia premeretur: ecce secundũ, & illi prædicans, en tertiũ, & impendit, ecce quartum, & nõ simpliciter adiicit, sed & cũ incremẽto, ecce quintum, & non solum pecuniã, sed & seipsum, en sextum, & his qui non valde diligebãt ipsum, ecce septimum, & his qui valde diligebantur, ecce octauum. Chryso. ibid.

D vos?[18] Rogaui Titũ,& misi cum illo fratrem. Nunquid Titus vos circumuenit? Nónne eodem spiritu ambulauimus? Nónne eisdem vestigiis?[19] Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Corã deo in Christo loquimur,omnia autẽ charissimi propter ædificationem vestram.[20] Timeo enim ne forte cum venero,nõ quales volo inueniã vos,& ego inueniar à vobis qualem non vultis,† ne forte cõtentiones,æmulationes, animositates,dissensiones,detractiones,susurrationes,inflationes,seditiones, sint inter vos.[21] Ne iterum cum venero,humiliet me deus apud vos,& lugeã multos ex iis qui antè peccauerunt,& non egerunt pœnitentiam super immunditia,& fornicatione,& impudicitia quam gesserunt.

A pseudoprophetis seducti vituperandi sunt,in doctrina autem Christi persistentes laudandi. XIII.

Ecce tertiò hoc venio ad vos,vt† in ore duorum vel triũ testium stet omne verbum.[a 2] Prædixi enim & prædico vt præsens vobis, & nunc absens iis qui antè peccauerunt,& cęteris omnibus,quoniam si venero iterum, non parcam.† [3] An experimẽtum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Qui in vobis non infirmatur,sed potens est in vobis.[4] Nam etsi crucifixus est ex infirmitate,sed viuit ex virtute dei. Nam & nos infirmi sumus in illo, sed viuimus cũ eo ex virtute dei in vobis.† [5] Vosmetipsos tentate,si estis in fide:ipsi vos probate. An nõ cognoscitis vosmetipsos,quia Christus Iesus in vobis est? Nisi forte reprobi estis?[6] Spero autem quòd cognoscitis quia nos non sumus reprobi.[b 7] Oramus autem deũ, vt nihil mali faciatis,non vt nos probati pareamus, sed vt vos quod bonum est faciatis:[8] Nos autem vt reprobi simus. Non possumus enim aliquid aduersus veritatẽ: sed pro veritate.[9] Gaudemus enim quoniam nos infirmi sumus: vos autem potẽtes estis. Hoc & oramus,vestram consummationem.[10] Ideo hæc absens scribo,vt non præsens durius agam secundum potestatem quam dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionẽ.[11] Decætero fratres gaudete,† perfecti estote,exhortamini, idipsum sapite. Pacem habete,& deus pacis & dilectionis erit vobiscum.[12] Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.[c 13] Gratia domini nostri Iesu Christi,& charitas dei,& communicatio sancti spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

a. Qui post documẽta priorum peccauerint, non ipsis parcam, quia antecedentiũ ruina sequentes debet facere cautiores. Hiero. ibid.

b. Neque enim dicturus es nihil eum mali facere qui non credit in Christũ, aut qui fidem deserit Christi. Satisque nõ est illi præcipere,sed confiterur se deũ rogare ne fiant,sciens hominis voluntatem ab ipso corrigi & dirigi vt ista non faciat. Augu. epist.108.

c. Hæc est perfecta trinitas in vnitate consistens, quam scilicet vnã substantiæ profitemur. Non enim nos secundum corporum conditionem diuisionem in deo facimus,sed secũdum diuinæ naturæ potentiam, quæ in materia non est,& nomina personas vere constare credimus, & vnitatẽ diuinitatis esse testamur. Nec extensionẽ partis alicuius ex parte(vt quidam putauerũt)dei filium dicimus,nec verbum sine re, velut sonũ vocis accipimus: sed tria nomina & tres personas vnius esse essentiæ,vnius maiestatis atq; potẽtiæ credimus. Et ideo vnum deũ cõfitemur, quia vnitas maiestatis, plurium vocabulo deos prohibet appellari. Grego. Nazian. de fide.

Secunda ad Corinthios missa fuit à Philippis Macedoniæ per Titum & Lucam.

INCIPIT PROLOGVS IN EPISTOLAM ad Galatas.

Galatæ sunt Græci.Ii verbum veritatis primùm ab Apostolo acceperunt: sed post discessum eius tentati sunt à falsis Apostolis,vt in legem & circuncisionem verterentur. Hos Apostolus reuocat ad fidem veritatis,scribens eis ab Epheso.

Incipit Epistola ad Galatas.

Nimia leuitas est abduci à veritate,quam doctor non ab homine in conuersione,ante conuersionem & post conuersionem,sed à solo Christo acceperit. Cap. I.

Paulus Apostolus [a] non ab hominibus,neq; per hominem, sed per Iesum Christũ,& deum patrem, qui suscitauit eum à mortuis:[2] & qui mecũ sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatię.[3] Gratia vobis & pax à deo patre nostro,& dño Iesu Christo,[4] qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præsenti seculo nequam,secundum voluntatem dei & patris nostri:[5] cui est gloria in secula seculorum, amen.

[6] Miror quòd sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium:[7] quod non est aliud,nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt cõuertere Euangelium Christi.† [8] Sed licet nos, aut angelus de cœlo euangelizet vo-

a. Qui ab hominibus mittitur,mendax est: qui per hominẽ mittitur, potest esse verax: quia & de verax potest per hominem mittere. Qui ergo neq; ab hominibus,neq; per hominem,sed per deum mittitur, ab illo verax est, qui etiam per hominẽ missos veraces facit. Priores ergo Apostoli veraces, qui non ab hominibus, sed à deo per hominẽ missi sunt, per Iesum Christum scilicet adhuc mortalem. Verax etiam nouissimus Apostol[s], qui per Iesum Christum torum iam deum post resurrectionem eius missus est. August. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis præterquã quod euangelizauimus vobis,anathema sit.[9] Sicut prædiximus,&nũc iterũ dico,siquis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis,anathema sit.[10] Modo enim hominibus suadeo,an deo? An quæro hominibus placere? †Si adhuc hominibus placerem,Christi seruus non essem.[11] Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum est à me,quia non est secundum hominem. †[12] Neque enim ego ab homine accepi illud,neq; didici:sed per reuelationẽ Iesu Christi.[b] †[13] Audistis enim conuersationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam dei,† & expugnabam illam,[14] & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo,abundantius æmulator existens paterna rum mearum traditionum. [15] Cum autẽ placuit ei qui me segregauit de vtero matris meæ,& vocauit per gratiam suam[16] vt reuelaret filium suum in me,vt euangelizarem illum in gentibus,continuò non acquieui carni & sanguini:[17] Neq; veni Ierosolymã ad antecessores meos Apostolos: † sed abij in Arabiam,& iterum reuersus sum Damascum.†[18] Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum:& mãsi apud eum diebus quindecim.[19] Alium autem Apostolorum vidi neminem,nisi Iacobum fratrem domini.[d] [20] Quæ autem scribo vobis,ecce coram deo quia nõ mentior. [21] Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ. [22] Eram autem ignotus facie Ecclesiis Iudææ quę erant in Christo. [23] Tantùm autem auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando,nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat:[23] & in me clarificabant deum.

†17.d.c.6. 1.Cor.15.a

†2.Cor.11.d

†Philip.3.b

†1.Cor.15.b Act.9.22.b

†An.do.37. †An.do.38.

b. Ostẽdere vult quam firmiter tenuerit Iudaismum, & quam fideliter pro traditionibus patrum expugnaric ecclesiam: vt intelligamus eum non potuisse inde humano consilio nisi reuelatione separari diuina. Hiero.ibid.

d. Vides quantum pro hoc decertet sermone? Periculum enim erat ne fide dignus non esset ad prædicationem, quasi hominum & non Christi discipulus fuisset. Oecume.ibid.

Doctrina euangelica à Paulo & Aliis Apostolis prædicata,legis ceremonias satis excludebat,licet aliis Apostolis alienum videretur,quam tamen ipsi antè confirmauerant. II.

A [a] Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba,assumpto & Tito. [2] Ascendi autem secũdum reuelationem,& contuli cum illis euangelium quòd prædico in gentibus,seorsum autẽ iis qui videbantur aliquid esse,ne fortè in vacuum currerem,aut cucurrissem. [3] Sed neque Titus qui mecum erat,cum esset gentilis compulsus est circuncidi: [4] sed propter subintroductos falsos fratres,qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, vt nos in seruitutem redigerent. [5] Quibus neque ad horam cessimus subiectioni:vt veritas Euangelij permaneat apud vos. [6] Ab iis autem qui videbantur esse aliquid (quales aliquando fuerint,nihil mea interest.† [b] Deus enim personam hominis nõ accipit.) Mihi enim qui videbãtur esse aliquid,nihil contulerunt. [7] Sed econtra cum vidissent quòd creditum est mihi. Euangelium præputij,sicut & Petro circuncisionis:([8] qui enim operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis,operatus est & mihi inter gẽtes:) [9] & cum cognouissent gratiam quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Ioannes, qui videbantur columnæ esse,dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentes,ipsi autem in circuncisionem: [10] tantùm vt pauperum memores essemus. Quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.† [c] [11] Cum autem venisset Cephas Antiochiam,in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. [12] Prius enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem venissent,subtrahebat & segregabat se,timens eos qui ex circũcisione erant. [13] Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi,ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. [14] Sed cum vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, † dixi Cephæ coram omnibus: Si tu,cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaicè,quomodo gentes cogis Iudaizare? [15] Nos natura Iudæi,& non ex gentibus peccatores: [16] scientes autem quòd non iustificatur homo [d] ex operibus legis,nisi per fidem Iesu Christi:& nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: † Propter quod ex operibus legis [e] non iustificabitur omnis caro. [17] Quòd si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est? Absit. [18] Si enim

†47.d.c.6. 1.Cor.15.a

†2.Cor.11.d

†Philip.3.b

†1.Cor.15.b Act.9.22.b

†An.do.37. †An.do.38.

†Deut.21.d 2.Para.19.c Roma.4.b Ephe.6.d Colossa.2.d Act.10.c Iob.34.b Iaco.2.b 1.Pet.1.a

†d.dict.c. Quæ contempta.

†2.quæst.7. ca.Tertio.

a. Iudæis autem causa legis mala illi fiebat opinio, quã discordaret à prædicatione cæterorum Apostolorum, & hinc fiebat multi scrupulus, ita vt gẽtes possent perturbari, ne in aliud inducerentur ab eo quàm tradebant Apostoli qui eĩ domino fuerant. Nam ipsa occasione sũ uersi sunt Galatæ Iudæis, dicẽtibus quia aliud tradebat Paulus quã Petrus. Hic factũ est vt admonitus reuelatione domini ascenderet Ierosolymam cum testibus prædicationis suæ, id est Barnaba & Tito, vno Iudæo, & altero gentiliter: ne si quod de eo haberent scandalum, horum testimonio tolleretur, adaperiens illis sensum prædicationis suæ. Ambr. ibid.

b. Non sit tibi aliqua solicitudo de laici habitus persona. Similiter enim mãdata dei seruãtibus laicis cœleste palatium patet, velut clericis, & sanctimoniali habitu præditis. Aug. de salu. docu. ca. 38.

c. Nam quis eorũ auderet Petro primo apostolo cui claues regni cœlorum dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret quod ille sine cũfilio fecerat? Ambr. ibid.

d. Opera legis circuncisio & sabbatum, dies festi, &c. quæ non propter iustitiam sed ad eo mandam populi duritiam sunt mandata. Hiero. ibi.

e. Quæ necessaria sunt in lege, etiam natura docuit, puta decem præcepta decalogi: de sabbato autem, circuncisione, &c. nihil natura docuit. Hęc ergo dicit legis præcepta, quorum transgressio peccatũ erat, custodia vero nõ efficiebat perfectam iustitiam Oecumeni. ibi.

enim quę destruxi,iterum hæc reædifico:preuaricatorem me constituo. [19] Ego enim per legem legi mortuus sum,vt deo viuam:Christo confixus sum cruci. [f] [20] Viuo autẽ iam non ego:viuit verò in me Christus. Quòd autem nũc viuo in carne:in fide viuo filij dei,qui dilexit me,& tradidit semetipsum pro me. [21] Non abiicio gratiam dei. Si enim per legem iustitia,ergo gratis Christus mortuus est.

f. Vita nostra tanquam nostra,Ideo de voluntate propria nostra,non erit niũ malã,peccatrix,siqua. Vita vero bona de deo in nobis est non à nobis. August. supe Ioan. tract. 2.

Legis ceremoniæ ex earum defectu & insufficientia non erant cum euangelio obseruandæ,quæ nec iustificabant,nec à legis maledicto eripiebant, à quo nos Christus eripuit. III.

A [a] O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est,& in vobis crucifixus? [2] Hoc solum à vobis volo discere,ex operibus legis spiritum accepistis,an ex auditu fidei? [3] Sic stulti estis,vt cùm spiritu cœperitis,nunc carne consumamini? [4] Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. [5] Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis:ex operibus legis,an ex auditu fidei? [6] Sicut scriptum est:† Abraham credidit deo,& reputatum est illi ad iustitiam. [7] Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrabæ. [8] Prouidens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes deus,†prænuntiauit Abrahæ:quia benedicentur in te omnes gentes. [9] Igitur qui ex fide sunt,benedicentur cum fideli Abraham. [10] Quicunque enim ex operibus legis sunt:[b] sub maledicto sunt. Scriptum est enim:†Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis,vt faciat ea. [11] Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud deum,manifestum est:† quia iustificatus ex fide viuit. [12] Lex autem non ex fide:sed qui fecerit ea,viuet in illis. [13] Christus nos redemit de maledicto legis,factus pro nobis maledictum (quia scriptũ est,†Maledictus omnis qui pendet in ligno:) [14] vt & in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu,vt pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. [15] Fratres secundum hominem dico:†tamen C hominis confirmatum testamentum nemo spernit,aut superordinat. [16] Abrahæ dictę sunt promissiones,& semini eius. Non dicit & seminibus,quasi in multis,sed quasi in vno,& semini tuo,[c] qui est Christus. [17] Hoc autem dico, testamentum confirmatum à deo quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. [18] Nam si ex lege hæreditas,iam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donauit deus. [d] [19] Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est,donec veniret semen cui promiserat: ordinata per angelos in manu mediatoris. [20] Mediator autẽm,vnius non est:deus autem vnus est. [21] Lex ergo aduersus promissa dei? Absit. Si enim data esset lex quæ posset viuificare, verè ex lege D esset iustitia. †[22] Sed conclusit scriptura omnia sub peccato,vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. [23] Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur,conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat. [24] Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo,vt ex fide iustificemur. [25] At vbi venit fides:iam nõ sumus sub pædagogo. [26] Omnes enim filij dei estis per fidem quæ est in Christo Iesu. [e] †[27] Quicunque enim in Christo baptizati estis,Christum induistis. [28] Non est Iudæus neque Græcus,non est seruus neque liber,non est masculus neque fœmina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. [29] Si autem vos Christi,ergo semen Abrahæ estis,secundum promissionem hæredes.

†Deut.27.d

†Abac.2.a Roma.1.b Hebr.10.d Iacob.2.d †Deut.21.d

†Gene.15.b Roma.4.a Iacob.2.d

†Gene.22.d Iacob.44.d

†Deut.27.d

†Roma.3.c

†Roma.8.c Dicendum. Colos.1.b

†Roma.3.c

†Gala.4.b Colos.2.b

†Roma.3.c

†Gala.3.b Ephe.1.b

†Roma.3.c

†Gala.3.b

†Roma.3.c

†Gala.3.b

†Roma.3.c

†Gala.3

deus filium suum factum ex muliere,factũ sub lege,ꝙvt eos qui sub lege erãt,redimeret,vt adoptionem filiorum reciperemus. [6] Quoniam autem estis filij dei,misit deus spiritum filij sui in corda vestra,clamantem,Abba,pater. [7] Itaque iam non est seruus, sed filius. Quòd si filius,& hęres per deum. [8] Sed tunc quidem ignorantes deũ,iis qui natura non sunt dij seruiebatis. [9] Nunc autem cum cognoueritis deum, imò cogniti
B sitis à deo:quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire vultis? [10] Dies obseruatis,& menses,& tempora,& annos. †[11] Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis. [b 12] Estote sicut ego, quia & ego sicut vos. Fratres obsecro vos,nihil me læsistis. [13] Scitis autem quia per infirmitatẽ carnis euangelizaui vobis iam pridem,& tentationem vestram in carne mea [14] non spreuistis,neque respuistis,sed sicut angelum dei excepistis me,sicut Christũ Iesum. [15] Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimoniũ enim perhibeo vobis,quia si fieri posset,oculos vestros eruissetis,& dedissetis mihi. [16] Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? [17] Æmulantur vos non bene,sed excludere vos volunt,vt illos æmulemini. [18] Bonum autem æmulamini in bono semper:& non tantùm cũ præsens sum apud vos. [19] Filioli mei,quos iterum parturio,donec formetur Christus in vobis. [20] Vellem autem esse apud vos modò,& mutare vocem meam,quoniam confundor in vobis. [21] Dicite mihi qui sub lege vultis esse,Legem non legistis? [22] Scriptum est enim:quoniam Abrahã
c duos filios habuit:vnum de ancilla,& vnum de libera. †[23] Sed qui de ancilla,secundũ carnem natus est:qui autem de libera,per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. [24] Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte [25] Sina in seruitutẽ generans:quæ est Agar,(Sina enim mons est in Arabia,qui coniunctus est ei quę nũc
D est Ierusalem) & seruit cum filiis suis. [26] Illa autẽ quæ sursum est Ierusalem,libera est: quæ est mater nostra. [27] Scriptum est enim:†Lætare sterilis,quæ non paris:erumpe & clama quæ non parturis:quia multi filij desertæ,magis quàm eius quæ habet [d] virum. [28] Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filij sumus. †[29] Sed quomodo tũc is qui secundum carnem natus fuerat,persequebatur eum qui secundum spiritũ, ita & nunc. [30] Sed quid dicit scriptura?† Eiice ancillam,& filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. [31] Itaque fratres,non sumus ancillæ filij,sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit.

Cum Galatæ per legem gratiæ multa mala euaserint,& multa sint bona consecuti, ingratè tamen ferunt legem, per quam etiam in spiritu sancto à seruitute legis liberantur. V.

A STate,† & nolite iterum iugo seruitutis cõtineri. [2] Ecce ego Paulus dico vobis,qm̃ [a] si circũcidamini,Christus vobis nihil proderit. [3] Testificor autem rursus omni homini circumcidẽti se,quoniã debitor est vniuersæ legis faciendæ. [4] Euacuati estis à Christo. Qui in lege iustificamini à gratia excidistis. [5] Nos enim spiritu ex fide spem iustitię expectamus. [6] Nam Christo Iesu neq; circumcisio aliquid valet,neq; pręputiũ:sed fides quæ per charitatẽ operatur. [7] Currebatis bene:quis vos impediuit veritati nõ obedire? [8] Nemini cõsenseritis. Persuasio hęc non est ex eo qui vocauit vos. [9] Modicum fermentum totã massam corrumpit. [10] Ego confido in vobis in domino, quòd nihil aliud sapietis. Qui
B autem conturbat vos,portabit iudicium, quicunque est ille. [11] Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prędico,quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalum crucis? [12] Vtinam & abscindantur qui vos conturbant. [13] Vos enim in libertatem vocati estis fratres, tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. [14] Omnis enim lex in vno sermone
C impletur, †Diliges proximum tuum sicut teipsum. [15] Quòd si inuicem [b] mordetis & comeditis,videte ne ab inuicem consumamini. [16] Dico autem in Christo:Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. [17] Caro enim concupiscit aduersus spiritum:

a.Cũ dictum fuerit Abrahæ Gene.17. Ericq; pactũ meũ in carne vestra in fœdus æternũ, Iudæi carnis circũcisionem defendere contendunt,tanquam ũ diceretur: Exercendæ circuncisionis ritũ seruabitis in æternum: non attendentes quod supra dictum fuerit: non fœdus esse circũcisionem, sed fœderis esse signũ. Et cuius fœderis? Nempe expectãdi seminis ex stirpe Abrahæ, in quo omnes gẽtes benedicerẽtur. Cum ergo illud semẽ iam venerit, quisquis adhuc circũcidicur, venisse negat eum quem tali signo vẽturũ se expectare pronũtiat. Ruper. super 17.c. Gen.

b.Nã qui mordet quod apperebat,irã expleut: cęterũ qui deuorat,extreme feritatis & immanitatis speciem dedit. Chryso.ibid.

†16.q.1.c.i. Sors nõ est. q.7. Quis exilitmaret

†Gene.16.d Gene.21.a

†Isa.54.a Luc.23.d

†23.qu.4. Qui secundum carnẽ.

†Gene.21.a 23.quæst.2. c.Non omnis & q.4. Recentiu.

†Ieuit.19.c Matth.22.b Marc.12.c Luc.10.d Roma.13.b Iacob.4.b 1.Pet.2.b

†19.quæst.1 Duæ sunt. 33.quæst.6. Item vero. 33.quæst.4 In eo. 1.Cor.11.g 14.quæst.1. c.Illi qui.

†Apoc.21.a

†Rom.13.d 1.Ioan.2.b

tum:spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur:vt nõ quæ
D cunque vultis,illa faciatis. †[18] Quòd si spiritu ducimini,nõ estis sub lege. †[c 19] Manifesta sunt autem opera carnis,quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, [20] idolorũ seruitus,veneficia,inimicitiæ,contentiones,æmulationes,iræ,rixæ, dissensiones,sectæ, [21] inuidiæ,homicidia,ebrietates,comessationes,& his similia:†quæ prædico vobis,sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequentur. †[22] Fructus autem spiritus est,charitas,gaudium,pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,mansuetudo,fides, [23] modestia,continentia,castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. †[24] Qui autem sunt Christi,carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

c.Ipsa autem opera manifestat quæ dicit carnalia manifestius prædicans quod est:Caro & sanguis regnum dei possidere non possunt. Qui enim illa agũt, verè secundum carnem ambulantes,viuere deo nõ possunt. Et iterum spirituales actus intulit hominem viuificãtes,id est,insertionem spiritus. Irenæ.lib.5.

Qui sub lege diuina militare cupiunt,inuicem pacificè viuant,inferiores superioribus subiecti,superiores inferioribus fauentes,& coæquales vnà iuuantes.singuli autem hæreticos & peruersos abducentes. VI.

†Hier.in c.2. ad Gal. Pondera.

A SI spiritu viuimus,spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis glorię cupidi,inuicem prouocantes,inuicem inuidentes. Fratres,† [a] & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto,vos qui spiritales estis huiusmodi in-
B struite in spiritu lenitatis:considerans teipsum,ne & tu tenteris. [2] Alter alterius onera portate:& sic adimplebitis legem Christi. [3] Nam si quis existimat se aliquid esse,cum nihil sit,ipse se seducit. [4] Opus autem suum probet vnusquisque:& sic in semetipso tantùm gloriam habebit, & non in altero. †[5] Vnusquisque enim onus suum portabit. †[6] Communicet autem is qui cathechizatur uerbo,ei qui se catechizat,in omnibus bonis. [7] Nolite errare,[c] deus non irridetur. † Quæ enim seminauerit homo,hæc & metet: [8] quoniam qui seminat in carne sua,de carne & metet corruptio
C nem:qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. [9] Bonum autẽ facientes non deficiamus:tempore enim suo metemus non deficientes. [d 10] Ergo dum tempus habemus,operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. [11] Videte qualibus literis scripsi vobis mea manu. [12] Quicunq; enim volunt placere in carne,ij cogunt vos circuncidi,tantùm vt crucis Christi persecutionem non patiantur. [13] Neq; enim qui circunciduntur,legem custodiunt:sed volunt vos circuncidi,vt
D in carne vestra gloriẽtur. [e 14] Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi,per quem mihi mundus crucifixus est,& ego mundo. †[15] In Christo enim Iesu neq; circuncisio aliquid valet,neq; præputium:sed noua creatura. [16] Et quicunque hanc regulam secuti fuerint,pax super illos, & misericordia, & super Israel dei. [17] De cætero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. [18] Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro,fratres. Amen.

a. Colligitur quòd ille delinquit, qui bonum derelinquit, & relinquẽdo à bono cadit, quia negligit. Potest etiam illud videri esse desitum, quod imprudẽter, id est, ignoranter: illud peccatum, quod ab sciente committitur. Aug. quæst. 20. super Leuitic.

c. Derideri & circunuenirí deus nõ potest, nec astutia aliqua fallence deludi. Cypria. de lapsis, serm. 100.

d. Vltimum semẽtis hoc tẽpus est. Festinemus ergo cũ pos omnes serere, sed magis eos qui sunt vberrimi, repleamus, ne incipiamus tempore messis aliis abundantibus esurire. Hier. ibi.

e. Cuius ergo omnis spes in Christo est, hic gloriatur in cruce eius, huic & mundus crucifixus est, certus amorem crucis Christi vitã esse mundi vero amorem pare re mortem. Amb. ibid.

†Hęc desunt.

Missa fuit è Roma.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM ad Ephesios.

Ephesij sunt Asiani,ij peccato verbo veritatis,perstiterunt in fide. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere per Tychicum Diaconum.

Incipit Epistola ad Ephesios.

Humanum genus sex beneficiis Christus instaurans, apostolis gratiæ contulit abundantiam, & Ephesiis in verbo & conuersione iustificationem. Vnde ipse exaltationem consecutus est. *Cap. I.*

a.Non solum fidelibus scribit, sed & sanctis: vt tũc verè fideles sint, si fuerint sancti in Christo Iesu. Bona enim vita prodest, ac creditur sancta, si sub nomine Christi habeatur: alioquin contaminatio erit, quia ad iniuriam proficit creatoris. Amb. ibi.

PAulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem dei, [a] omni- A
bus sanctis qui sunt Ephesi, & fidelib9 in Christo Iesu. 2 Gra-
tia vobis & pax à deo patre nostro, & dño Iesu Christo.
†3 Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui
benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus
in Christo, 4 sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutio
nem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius, in
charitate. 5 Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum,
per Iesum Christum, in ipsum, secundum propositum vo-
luntatis suæ, 6 in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratifica- B
uit nos in dilecto filio suo, [b] 8 in quo habemus redemptionem per sanguinem eius [c] (re
missionem peccatorum) secundum diuitias gratiæ eius, 8 quæ superabundauit in no-
bis, in omni sapientia & prudentia, 9 vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis
suæ, secundum beneplacitum eius quod proposuit in eo, 10 in dispensatione plenitu-
dinis temporũ, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt in ipso.
11 In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui
operatur omnia secundum consiliũ voluntatis suæ: 12 vt simus in laudem glorię eius,
nos qui ante sperauimus in Christo. 13 In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, C
(Euangelium salutis vestræ:) in quo & credentes signati estis spiritu promissionis
sancto, 14 qui est pignus hæreditatis nostrę, in redemptionem acquisitionis, in laudem
gloriæ ipsius. 15 Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Christo Iesu, [d] &
dilectionem in omnes sanctos, 16 non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri
faciens in orationibus meis, 17 vt deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ, det vo
bis spiritum sapiẽtiæ, & reuelationis, in agnitionem eius, 18 illuminatos oculos cordis
vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ [e] diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in D
sanctis, 19 & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secũ-
dum operationem potentiæ virtutis 20 quàm operatus est in Christo, suscitans illum
à mortuis: & constituens ad dexteram suam in cęlestibus 21 supra omnem principatũ,
& potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non
solum in hoc seculo, sed etiam in futuro: †22 & omnia subiecit sub pedibus eius. [f] Et
ipsum dedit caput supra omnẽ Ecclesiam, 23 quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius,
qui omnia in omnibus adimpletur.

†De pœ. di. 4.ca. Benedictus. In domo. 2.Cor.1.a 1.Pet.1.a

†Psal.8.d

b.Nũc autem per eam quæ est ad se communicationẽ, reconciliauit dominus hominẽ deo patri, recõcilians nos sibi per corpus carnis suæ, & sanguine suo redimens nos. Iren. lib.5.
c. Remissio autem peccatorum quomodo obtineretur, ipse alio loco ostendit, dicens: Frange esurięti panem tuum, & egenos vagósque induc in domũ tuã. Si videris nudũ, operi eũ, & cætera misericordiæ opera, per quæ cum fide & charitate, non per Iesum solum obtinetur remissio peccatorum. Aug. q.12. ex vete. & no. testa.
d.Hoc est, fidem operibus conprobatis, & omnes bonos sine exceptione personæ vel notitię diligitis. Cauere autẽ à pseudoprophetis, & non omni spiritui credere, & non ante probationem nobis iudicare prę cipitur Hiero. ibi.
e.Hoc est, diues & ineffabilis gloria. Quę enim oratio gloriam illam expromere queat, cuius cum consortes futuri sunt omnes sancti? Chrys. ibid.
f.Postquam Christũ caput dixit credentium, postquã credentes corpus dixit ipsius, & cõplementum eius, multáque benignitatis ac dispensationis erga nos beneficia, subiungit etiã diuinitatis illius & immortalis substãtiæ exemplum. Oecumen. ibid.

Ephesii Iudæis non inferiores, à peccato liberati, ab infidelibus selecti, & deo iuncti ad gratiarum Christo tenentur actiones. *II.*

ET †vos cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris, 2 in quibus aliquan- A †Coloss.2.c
do ambulastis secũdum seculum mundi huius, secũdum [a] principem pote-
statis aëris huius, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ, 3 in quibus
& nos omnes aliquando conuersati sumus in desideriis carnis nostræ, fa-
cientes voluntatem carnis & cogitationum, & †eramus natura filij iræ, sicut & cæte-
ri: 4 Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam
qua dilexit nos 5 & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo: (cu-
ius gratia estis saluati,) 6 & conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Chri- B
sto Iesu: 7 vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ,
in bonitate super nos in Christo Iesu. 8 Gratia enim estis saluati per fidem, [b] & hoc
non ex vobis. [c] (Dei enim donum est:) 9 non ex operibus, vt ne quis glorietur. 10 Ip-
sius

†De cons. di. 4.c. Firmissimè. 27.q.1. Sciendum. De pę. di.4 Hanc societatem.

a.Satanam in intima ingredientem hominis, vt in eo operetur. Non enim sensus corporis eorum turbabat, atque torquebat, aut eorũ corpora collidebat: sed in eorum voluntate, vel poti9 cupiditate regnabat. Aug. lib.83.q. quæst.79.
b.Deus ergo his quos eligit sine meritis, dat vnde ornentur & meritis Ambr. de voca. gent lib.2. cap.10.
c.Neque enim vsq; quaque efficiebat fides vt fieret saluus. Cęterum vt ne operis vacuos, néve marcentes ignauia crederes ad salutẽ pertingere, talem à nobis deus requirit fidẽ quæ non sit vacua boni operis. Chrysost. ibid.

sius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit,
deus, vt in illis ambulemus. 11 Propter quod memores estote, quòd aliquando vos era-
C tis gentes in carne, qui dicebamini præputium, ab ea quæ dicitur circũcisio in carne,
manufacta: 12 qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel, &
hospites testamentorum, promissionis spem non habẽtes, & sine deo in hoc mundo.
13. Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis lõge, facti estis prope, in san-
guine Christi. 14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum, & [d] medium parietem
maceriæ soluens, inimicitias in carne sua, 15 legem mandatorum decretis euacuans, vt
D duos condat in semetipsum in vnum nouum hominem, faciens pacem: 16 vt reconci-
liet ambos in vno corpore deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso: 17 &
veniens euangelizauit pacem vobis qui longe fuistis, & pacem iis qui prope: †18 quo-
niam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. 19 Ergo iam non
estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei, 20 superædificati
super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide
Christo Iesu, 21 in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctũ in do-
mino. 22 In quo & vos coædificamini in habitaculum dei in spiritu sancto.

†Luc.2.d Roma.5.a Hebr.4.d

d.Duplex nanque simultas erat, & duplex interstitium imò potius etiam triplex: quandoquidem etiã aduersus angelos bellum humana natura gerebat: nunc tamen de duab9 interim disserit, puta quam habebãt inter se mutuo qui ex Iudæis erant, & qui ex gentibus: & quam vtrique habebãt aduersus deum vniuersorum: sed vtranque simultatem & vtrunque interstitium soluit Christus deus noster. Oecumenius ibi.

Gratia Paulo collãta est ad diuersorum collationem mysteriorum, executionem & effectum eorum, vt illius gentes fierent participes. *III.*

A HVius rei gratia ergo Paulus [a] vinctus Christi Iesu pro vobis gentibus, 2 si ta-
mẽ audistis dispensationem gratiæ dei quę data est mihi in vobis, 3 quoniã
secundum reuelationem notum mihi factum est sacramẽtum, sicut supra
scripsi in breui, 4 prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in
mysterio Christi, 5 quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti
nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & Prophetis in spiritu, esse 6 gentes cohæ-
redes & concorporales & cõparticipes promissionis eius in Christo Iesu per euange-
B lium. †7 cuius factus sum ego minister secundum donum gratiæ dei quę data est mi-
hi secũdum operationem virtutis eius. 8 Mihi enim omnium sanctorũ minimo data
est gratia hæc, [b] in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, 9 & illumina-
re omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, qui omnia crea-
uit, 10 vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiã, multifor
C mis sapientia dei 11 secundum præfinitionem seculorũ, quam fecit in Christo Iesu do-
mino nostro, 12 in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius.
† 13 Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria
vestra. 14 Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem dñi nostri Iesu Christi, 15 ex quo
omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, 16 vt det vobis secũdũ diuitias gloriæ
suæ virtutẽ corroborari per spiritum eius in interiori homine, 17 Christum habitare
D per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati & fundati, 18 vt possitis comprehẽ-
dere cum omnibus sanctis, [c] quę sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundũ.
19 Scire etiam supereminentẽ scientiæ charitatem Christi, vt adimpleamini in omnem
plenitudinem dei. † 20 Ei autem qui potẽs est omnia facere superabũdanter quàm pe-
timus aut intelligimus, secũdum virtutem quæ operatur in nobis, 21 ipsi gloria in Ec-
clesia in Christo Iesu in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

†1.Cor.4.a 1.Cor.15.a

†Apoc.11.c Iob.11.c

†Rom.16.d

a.Vinctum Iesu Christi Paulũ esse pro gentibus potest & de martyrio intelligi, quòd Romæ in vincula cõiectus hanc epistolam miserit, eo tempore quo ad Philemonẽ, & ad Colossenses, & ad Philippẽses. Vel certè quia in plurimis locis lectũ est vinculum animæ corp9 hoc dici, quo quasi clausa teneatur in carcere. Hiero. aduer. Ruffi.
b. Manifestũ est quia nemo egregium & munus maximum per indignam mittit personam. Ostendens ergo quantum à deo mereatur, humiliat tamẽ se, vt meritum eius crescat. Amb. ibi.
c.Hoc est, crucem domini, cuius latitudo dicitur in transuerso ligno, quo extẽduntur manus. Longitudo à terra vsq; ad ipsam latitudinem, quo à manib9 & infra totum corpus affigitur. Altitudo à latitudine sursũ vsque ad summum, quo adhæret caput. Profundũ verò quod terræ infixum absconditur. Augu. de gratia noui testa. cap.26.

Ecclesia hùmano corpori collata, & membrorum distinctione formata, vnitati, & morum honestati studeat. *IIII.*

A OBsecro †itaque vos ego vinctus in domino, vt [a] dignè ambuletis vocatione
qua vocati estis, 2 cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia,
supportantes inuicẽ in charitate, 3 soliciti seruare vnitatẽ spiritus in vinculo
pacis. † 4 Vnum corpus, & vnus spiritus: sicut & vocati estis in vna spe voca
tionis vestræ: † 5 vnus dñs, vna fides, [b] vnum baptisma. 6 Vnus deus & pater omnium,

†1.Cor.7.c

†Rom.12.b 1.Cor.12.b 11.q.1.ca. Hãc regulã. 24.q.1.c Loquitur.

a. Dignè vocatione ambulare credendus est, qui ingreditur per eũ qui dicit: Ego sum via, & non declinat neque ad dexterã neq; ad sinistram. Hier. ibid.
b. Dicimus figuram præcessisse in Iordane, quando Naaman leprosus ille mũdatus est. Ergo habes vnum baptisma. Aliud in diluuio. Habes tertium genus quãdo in mari rubro baptizati sunt patres. Habes quartũ genus in piscina quando mouebatur aqua. Nunc te consulo vtrum credere debeas, quia habes præsentiã trinitatis in hoc baptismate quo baptizatur in ecclesia. Ambr. de sacr. li.2. c.3.

qui super omnes & per omnia,&in omnibus nobis.†[7] Vnicuique autem nostrũ data
est gratia secundum mensuram donattonis Christi.[8] Propter quod dicit:† Ascendẽs
in altum,captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominibus.[9] Quòd autẽ ascendit,
quid est,nisi quia & descendit primũ in inferiores partes terræ?[10] Qui descendit,ipse B
est & qui ascendit super omnes cœlos,vt adimpleret omnia.†[c][11] Et ipse dedit quosdã
quidem Apostolos,quosdam autem prophetas,[12] alios vero Euãgelistas,alios autẽ pa
stores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij,in ædificatio-
nem corporis Christi:[13] donec occurramus omnes in vnitatem fidei,& agnitionis filij
dei,in virũ perfectum,in mensuram ætatis plenitudinis Christi:†[14] vt iam non simus
paruuli fluctuantes,& circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum,in
astutia ad circunuentionem erroris.[15] Veritatem autem facientes in charitate,cresca-
mus in illo per omnia,qui est caput Christus:[16] ex quo totũ corpus cõpactum & cõ-
nexum per omnem iuncturam subministrationis corporis secundum operationẽ in
mensuram vniuscuiusq; membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in
charitate.†[17] Hoc igitur dico & testificor in dño,vt iam non ambuletis sicut & gẽtes C
ambulant in vanitate sensus sui,[18] tenebris obscuratum habẽtes intellectum, alienati
à vita dei per[d] ignorantiam,quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum:[19] qui
desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationẽ immunditiæ omnis,
in auaritiam.[20] Vos autẽ non ita didicistis Christum:si tamẽ illum audistis,& in ipso
edocti estis,sicut est veritas in Christo Iesu.[22] Deponite vos secundũ pristinã conuer
sationem veterem hominem,qui corrumpitur secundum desideria erroris.[23] Reno-
uamini autẽ spiritu mentis vestræ,[24] & induite nouum hominem,qui secundũ deum D
creatus est in iustitia & sanctitate veritatis.†[25] Propter quod deponentes mẽdacium,
loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo:quoniam sumus inuicem mẽbra.
†[e][26] Irascimini,& nolite peccare.Sol non occidat super iracundiam vestram.[27] Noli-
te locum dare diabolo.[28] Qui furabatur,iam non furetur: magis autem laboret ope-
rando manibus suis quod bonũ est,vt habeat vnde tribuat necessitatẽ patiẽti.[29] Om-
nis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad ædificationem
fidei,vt det gratiam audientibus.[30] Et nolite contristare spiritum sanctum dei:in quo
signati estis in die redemptionis.[31] Omnis amaritudo,& ira,& indignatio,& clamor,
& blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.[32] Estote autẽ inuicem benigni,mi-
sericordes,donantes inuicem,sicut & deus in Christo donauit vobis.

Christi gratiam desiderantes,carnis vitia,gulæ & luxuriæ & earum causas fugiant: & inde coniuges sibi conueniant. V.

Estote ergo imitatores dei,sicut filij charissimi:†[2] & ambulate in dilectio- A
ne,sicut & Christus dilexit nos:&[a] tradidit semetipsum pro nobis obla-
tionem & hostiam deo in odorem suauitatis.[3] Fornicatio autẽ & omnis
immũditia,aut auaritia,nec nominetur in vobis,sicut decet sanctos:[4] aut
turpitudo,aut stultiloquium,aut scurrilitas,quæ ad rem non pertinet: sed magis gra-
tiarum actio.†[5] Hoc enim scitote intelligentes,quòd omnis fornicator,aut immun- B
dus,[b] aut auarus(quod est idolorum seruitus)non habet hæreditatem in regno Chri-
sti & dei.†[6] Nemo vos seducat inanibus verbis:propter hæc enim venit ira dei in filios
diffidentiæ.[7] Nolite ergo effici participes eorum.[8] Eratis enim aliquando tenebræ:
nũc autem lux in domino:vt filij lucis ambulate.[9] Fructus enim lucis est in omni bo-
nitate,& iustitia,& veritate.[10] Probantes quid sit beneplacitum deo,[11] &[c] nolite com- C
municare operibus infructuosis tenebrarum,magis autem redarguite.[12] Quæ enim
in occulto fiunt ab ipsis,turpe est & dicere.[13] Omnia autem quæ arguuntur,à lumine
manifestantur.Omne enim quod manifestatur,lumen est.[14] Propter quod dicit:Sur-
ge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. †[15] Videte itaque D
fratres quomodo cautè ambuletis: non quasi insipientes, sed vt sapientes,[16] redi-
men-

†2.Cor.10.c 1.Cor.12.b †Psal.67.b
†De hæret. Cum ex iniuncto. Ioan.3.c 1.Cor.12.d
†Dist.12.c De his.
†Roma.1.c
†1.Pet.2.a Coloss.3.b Roma.6.a Hebr.12.a Coloss.3.b †Psal.4.a Zacha.8.c Iaco.4.b 1.Pet.4.a Coloss.3.b
†Ioh.13.d & 15.b 1.Cor.4.d Philip.3.c 1.Ioan.4.d Ioan.15.g Iaco.1.c Coloss.3.a
†1.q.1.c.Cũ omnia. Sicut vrget.
†2.Thess.2.a Matth.24.a Marc.13.a Luc.21.b 2.q.3.c.Saluator.
†Rom.13.a 1.Thess.4.a De iureiur. Etsi Christus De cõs.dis. ca.De hymnis.

c. Nec vero putandum est, quòd sicut in superioribus tribus alios dicit Apostolos, alios prophetas, alios euangelistas, ita & in pastoribus & in magistris officia diuersa posuerit. Non enim ait: alios autẽ pastores,& alios magistros, sed alios pastores & magistros: vt qui pastor est, esse debeat & magister. Nec in ecclesiis quamuis sanctus sit, pastoris sibi nomen assumere debet nisi possit docere quos pascit. Hiero.ibi.

d. Si igitur ignorans, dicet quispiam,& si excæcati sunt reprehendi non merentur, nec puniri,sed magis doceri. Verũ aduerte quomodo veniam ab eis aufert: Qui, inquit,vbi dolere desierũt, semetipsos tradiderũt lasciuiæ ad patrandum omnẽ immũditiã. Ostendit nãq; quòd ignorantiæ ac cæcitatis causa ipsis fuerit vita. Porrò vita ex propria segnitie prouenit,& indolentia sine stupore. Oecu.ibi.

e. In hoc existimo ego Apostolum dominum fuisse imitatum. Quemadmodum enim in euangelio dominus cum antè dixisset: Dictum est antiquis hoc,& hoc postea adiũgit,Ego autẽ dico vobis hoc. Sic etiam Apostolus hoc in loco mẽtione facta veteris præcepti, qđ veteribus illis olim datum fuerat:Irascimini,& nolite peccare, suum paulopost nobis conueniens subiicit, videlicet:Omnis amaritudo,& ira, & indignatio, & clamor tollatur à vobis Basil.interro.243.

a. Si ergo traditus est à patre, Roma.8. Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum,& ipse se tradidit: apparet vnam esse operationem, vnam esse patris & filij voluntatẽ. Ambro.de fide.lib 1 ca 7.

b. Sin vero auarus ille accipitur,qui pecuniam vtcũque conquirens, nummos per fas & nefas habere desiderat,& pleno sacculo delectatur, iste idololatra in in eo est, quia sculpturam ipsius nummi colit,& idola in eis cælata veneratur. Hiero.ibi.

c. Non cõmunicare,est non consentire, quod propter ecclesiæ disciplinam parũ est, nisi etiam redarguantur,vt corrigi possint. Sed hæc salua pace faciẽda sunt & quãtum admittit officiũ conseruandæ vnitatis, ne simul eradicetur & triticũ. Aug.contra episto.Parmenia.cap.10.

Universidad de Deusto Biblioteca

mentes tempus,quoniam dies mali sunt.†[17] Propterea [d] nolite fieri imprudentes,sed
intelligẽtes quę sit volũtas dei.†[18] Et nolite inebriari vino,in quo est luxuria,sed im-
pleamini spiritu sancto,[19] loquentes vobismetipsis in psalmis,hymnis & canticis spi-
E ritalibus,cantãtes & psallentes in cordibus vestris domino:[20] gratias agentes semper
pro omnibus, in nomine domini nostri Iesu Christi deo & patri.[21] Subiecti inuicem
in timore Christi.†[22] Mulieres viris suis subditæ sint sicut domino:[23] quoniã vir ca-
put est mulieris,sicut Christus caput est Ecclesię,ipse saluator corporis eius.[24] Sed si-
F cut Ecclesia subiecta est Christo,ita & mulieres viris suis in omnibus.[25] Viri diligite
vxores vestras,sicut & Christus dilexit Ecclesiã,& seipsum tradidit pro ea,[26] vt illam
sanctificaret,mundans eã lauacro aquæ in verbo vitę,[27] vt exhiberet ipse sibi glorio-
sam Ecclesiam,non habentem maculam,aut rugam,aut aliquid huiusmodi,sed vt sit
sancta & immaculata.†[28] Ita & viri debent diligere vxores suas,vt corpora sua. Qui
G suam vxorẽ diligit,seipsum diligit.[29] Nemo enim vnquã carnem suam odio habuit,
sed nutrit & fouet eam,sicut & Christus Ecclesiã:[30] quia mẽbra sumus corporis eius,
de carne eius,& de ossibus eius. †[31] Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ suã,
& adhærebit vxori suæ:& erunt duo in carne vna.[e][32] Sacramentũ hoc magnum est.
Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.[33] Veruntamen & vos singuli,vnusquisque
vxorem suam sicut seipsum diligat:vxor autem timeat virum suum.

Parentibus filij obediant,sed & parentes filiis modestius conuersentur: serui dominis obsequantur,& domini seruis minas remittant,ne in tentationes varias incidant. VI.

A Filij, † obedite parentibus vestris in domino. Hoc enim iustum est. Honora
patrem tuum,& matrem tuam(quod est mandatum [a] primum in promissio-
ne)[3] vt bene sit tibi,& sis lõgæuus super terram.[4] Et vos patres,nolite ad ira-
cundiam prouocare filios vestros : sed educate illos in disciplina & correptione do-
mini.[5] Serui,obedite dominis carnalibus cum timore & tremore,in simplicitate cor-
dis vestri,[b] sicut Christo:[6] non ad oculum seruientes,quasi hominibus placentes,sed
B vt serui Christi,facientes voluntatem dei:ex animo,[7] cum bona voluntate seruientes,
sicut domino, & non hominibus:[8] scientes quoniam vnusquisq; quodcunq; fecerit
bonum, hoc recipiet à domino, siue seruus, siue liber.[9] Et vos domini eadem facite
illis,remittentes minas:scientes quia & illorũ & vester dominus est in cœlis:& † per-
sonarum acceptio non est apud deum.[10] Decætero fratres,confortamini in domino,
& in potentia virtutis eius.[11] Induite vos armaturam dei,vt possitis stare aduersus in-
sidias diaboli:[12] quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem:
sed aduersus [c] principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum,
C contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus.[13] Propterea accipite armaturam dei, vt pos-
sitis resistere in die [d] malo, & in omnibus perfecti stare.[14] State ergo succincti lũbos
vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ,[15] & [e] calceati pedes in præparationem
Euangelij pacis:†[16] In omnibus sumẽtes scutum fidei, in quo possitis omnia tela ne-
quissimi ignea extinguere: †[17] & galeam salutis assumite, & gladium spiritus (quod
D est verbum dei)[18] per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore
in spiritu, & in ipso † vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus san-
ctis,[19] & pro me,vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum face-
re mysterium Euãgelij,[20] pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam
prout oportet me loqui.[21] Vt autem & vos sciatis quę circa me sunt,quid agam,om-
nia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater,& fidelis minister in domino:[22] quẽ
misi ad vos in hoc ipsum,& cognoscatis quæ circa nos sunt: & consoletur corda ve-
stra.[23] Pax fratribus & charitas cum fide à deo patre nostro,& domino Iesu Christo.
[24] Gratia cum omnibus qui diligunt dominum nostrum Iesum Christum in incor-
ruptione. Amen.

Ad Ephesios scripta Romæ, missa per Tychicum, Anno do.59.

†Rom.12.a Dist.35.cap. Vinolentũ. †12.q.6.c.si. De fac.vnc. ca.1.
†Coloss.3.c 1.Pet.3.a 1.Cor.11.c 1.Pet.3.a
†47.dist. Sicut hi.
†Gene.2.d 1 Esdr.4.b Matt.19.b Marc.10.a 1.Cor.6.d
†Coloss.3.d Deut.5.c Exod.20.b Matth.19.c Luc.18.d Marc.10.c Eccle.3.b Coloss.3.d 1.Pet.2.c Titum.2.c
†Deut.10.b Rom.2.b Coloss.3.d Act.10.c Iaco.2.b 1.Pet.1.c 21.q.3.c. Nil bella. 2.Para.19.c Iob.34.b Sap.6.b
†11.q.1.Qui resiste. 1.Thess.5.b Luc.18.a †Coloss.4.a 2.Thess.3.a

d. Vnum quodque præceptum propriam adiunctam regulam habet. Illi enim quod est, Nolite fieri imprudentes, statim adiungitur: Sed intelligentes quæ sit voluntas dei. Ei vero quod est: Ne sis prudens apud temetipsum, illud, Time dominum. Ex quo intelligitur imprudẽtem illum esse qui voluntatem domini nõ intelligit: prudẽtem vero apud semetipsum, qui suis ipsius consiliis nititur, neque secundum fidem ambulat in verbis dei. Basili. interro.260.Regu.bre.

e. Sacramentum igitur magnum quod promissum sperauit Adam, sibi coniunctã vidit quã credidit, cõiugẽ nobis per fidem viuorum signauit futuram ecclesiã, matrem apellauit omnium viuorum. Prosper de promiss.& prædest.cap.1.

a. Quomodo tamen hoc primum mandatum dixit, cum constet primum mandatum ita contineri: Non sint tibi alij dij præter me, &c. Hac de causa ergo dixit, quod est mandatũ primum in promissione, vt discerneret inter mandata quæ ad hominem pertinẽt, quorum primũ est, Honora patrem. Amb.ibi.

b. Pulchrè addidit, sicut Christo, vt scilicet non audiat seruus carnalẽ dominum, si contraria præceptis dei voluerit impetrare. Sedulius ibid.

c. Dæmones dicit, quos nobis ipsis cõstituimus principes, vltro ipsis subiecti. Neque enim sortiti erant vt dominarentur nobis. Oecume.ibi.

d. Hoc est periculoso.

e. Qui sic euangelicam fidẽ tenet, vt & ipsi prosit, & ecclesiæ prodesse nõ renuat, bene intelligitur vtroque pede calceatus. Qui autem sibi putat quia credit, satis esse cõsultum, curam vero lucrandorũ refugit aliorũ, decalceati illius nõ figuratũ significabit, sed in se impletũ portabit opprobriũ. Aug.cõtra Faust.li.32.c.10.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM
Ad Philippenſes.

Philippi Macedoniæ ciuitas, vbi natus eſt Alexãder Magnus. In qua Paulus ſcripſit epiſtolã ad Galatas ſecundam deſideratam, & itẽ duas ad Corinthios.

PHilippenſes ſunt Macedones, ij accepto verbo veritatis perſtiterunt in fide, nec receperunt falſos Apoſtolos. Hos collaudat Apoſtolus, ſcribens eis à Roma de carcere per Epaphroditum.

Incipit Epiſtola ad Philippenſes.

Licet Pauli prædicatio fuerit Philippenſibus propter hoſtes difficilis, ſibi tamen & ipſis fuit cum gaudio vtilis. Cap. I.

PAulus † & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis A
in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cũ [a] Epiſcopis & Diaco-
nis. 2 Gratia vobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu
Chriſto. [b] 3 Gratias ago deo meo in omni memoria veſtri
4 (ſemper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis
cum gaudio deprecationem faciens) 5 ſuper communicatio-
nem veſtram in Euangelio Chriſti à primo die vſque nunc,
[c] 6 confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bo-
num, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu, 7 ſicut eſt mihi iu-
ſtum hoc ſentire pro omnibus vobis: eo quòd habeam vos
in corde & in vinculis meis, & in defenſione, & confirmatione Euangelij, ſocios gau-
dij mei omnes vos eſſe. [d] 8 Teſtis enim mihi eſt deus quomodo cupiam omnes vos in
viſceribus Ieſu Chriſti. 9 Et hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abũdet in omni B
ſcientia & in omni ſenſu: 10 vt probetis potiora, vt ſitis ſynceri & ſine offenſa in diẽ
Chriſti, 11 repleti fructu iuſtitię per Ieſum Chriſtum, in laudem & gloriam dei. 12 Sci-
re autem volo vos fratres, quia quę circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Euã-
gelij, 13 ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto, in omni prætorio & in cæteris
omnibus, 14 vt plures è fratribus in domino, confidentes in vinculis meis, abũdantius
auderent ſine timore verbum dei loqui. † [e] 15 Quidam quidem & propter inuidiam
& contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicãt.
16 Quidam ex charitate, ſcientes quoniã in defenſione Euangelij poſitus ſum. 17 Qui- C
dam autem ex contentione Chriſtum annuntiant non ſyncerè: exiſtimantes preſſurã
ſe ſuſcitare vinculis meis. 18 Quid enim? [f] Dum omnimodo ſiue per occaſionem, ſiue
per veritatem Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. 19 Scio enim
quia hoc mihi proueniet ad ſalutem, per veſtram orationem & ſubminiſtrationem
ſpiritus Ieſu Chriſti: 20 ſecundum expectationem & ſpem meam, quia in nullo con-
fundar, ſed in omni fiducia ſicut ſemper & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore
meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem. † 21 Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lu-
crum. 22 Quòd ſi viuere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro:
† 23 coartor autem è duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo
magis melius: † 24 permanere autem in carne, neceſſariũ propter vos. [g] 25 Et hoc cõfi- D
dens ſcio quia manebo & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum, & gau-
dium fidei: 26 vt gratulatio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me, per meum aduentũ
iterum ad vos. 27 Tantùm digne Euangelio Chriſti conuerſamini, vt ſiue cum vene-
ro & videro vos, ſiue abſens, audiam de vobis quia ſtatis in vno ſpiritu, vnanimes, col
laborantes fidei Euangelij: 28 & in nullo terreamini ab aduerſariis, quæ eſt illis cauſa
perditionis, vobis autem ſalutis. Et hoc à deo: 29 quia vobis donatum eſt pro Chriſto
non ſolùm vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini, 30 idem certamen ha-
bentes quale & vidiſtis in me, & nunc audiſtis de me.

Proxi-

Ann. do. ſt. † 93. diſt. Legimus.

† 23. quæſt. 4. Quam magnum.

† 7. quæſt. 1. Ibi aduocati.

† 2. Re. 14. c Daniel. 13. d † De renũ. Niſi cum pridem. §. Porro.

a. Hic epiſcopos presbyteros intelligit. Non enim in vna vrbe plures Epiſcopi eſſe potuiſſent: ſed etiam hoc in Apoſtolicis Act. habetur. Hieron. ibid.

b. Quoties, inquit, recordor veſtri, glorifico deum. Hoc autẽ ideo facit, quia ſciret illis adeſſe multa bona: & glorifico, inquit, & oro. Haud tamen poſteaquam profeciſtis ad virtutẽ: deſino pro vobis orare. Chryſ. ibid.

c. In fide autem & in operibus bonis proficere, ac perſeuerare vſque in finẽ, muneris atque auxilij eſſe diuini, ſanctarum ſcripturarũ confirmat authoritas. Etenim ſcribens Paulus Apoſt. Philippenſibus ait: Confidens hoc ipſum, &c. Ambr. de voca. gent. lib. 1. ca 9.

d. Non tanquã fide dignus non eſſet, teſtem deum inuocat, ſed quòd maximè verũ ſit quod dicit: & quòd vehemẽter omnes diligat, omnes enim probi erant. Oecum. ibid.

e. Plures ergo ex fratribus ſyncera quidem, ſed diuerſa voluntate Chriſtum annuntiabãt. Alij enim bona voluntate hoc agebant ad gloriam dei ſolius, alij vero charitate incitati apoſtoli, certi de tuitione dei. Sic iterum contra alia duo genera ponit, quę non ſyncero animo prędicabãt. Quidam enim inuidentes Apoſtolo cõtentione hoc agebant: alij vero aſtutia ſimulationis Chriſtũ annuntiabant, vt poſſent ſeditiones excitare Apoſtolo quaſi autori huius ſectæ. Amb. ibid.

f. Chriſtus autẽ veritas eſt, & tamen non veritate annuntiari veritas poteſt, id eſt, vt à prauo & fallaci corde quæ vera & recta ſunt prædicentur. Sic quippe annuntiatur Ieſus Chriſtus ab eis qui ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Augu. de doct. Chriſt. lib. 4.

g. Hæc igitur omnia diligenter ſeruate memoria, vt eos qui ſimpliciter ac temere ſcripturis, ac cum pernicie proximi vtuntur, omni cũ ſapientia corrigere poſſitis. Poterimus autẽ & dictorum meminiſſe, & alios corrigere, ſi ad preces ſemper cõfugiamus, & oremus deum, vt det ſermonem ſapientiæ & auditus, certãq; & inde prædabilem huius depoſiti cuſtodiam. Chryſ. ibid.

Proximorum commodis in fidei & charitatis vnitate, vera Chriſti humilitate, & ſanctitate ſtudendum eſt ſine murmure & querela. II.

A SI [a] qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocie-
tas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis: 2 implete gaudium meum, vt idem
ſapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipſum ſentientes. 3 Ni-
hil per contentionem neque per inanem gloriam: ſed in humilitate, ſupe-
riores ſibi inuicem arbitrantes: 4 non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea quæ
aliorũ. 5 Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: 6 Qui cum in forma dei
eſſet, [b] non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, 7 ſed ſemetipſum exinaniuit,
formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuẽtus vt ho-
mo: † 8 humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem: mortem autẽ cru-
B cis. 9 Propter quod & deus exaltauit illum: & donauit illi nomẽ, quod eſt ſuper omne
nomen, † 10 vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtiũ, terreſtriũ, & infernorũ:
11 & omnis lingua confiteatur quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris.
12 Itaq; chariſſimi mei, ſicut ſemper obediſtis, non in pręſentia mei tantùm, ſed multo
magis nunc in abſentia mea, cum metu & tremore veſtram ſalutẽ operamini. [c] 13 Deus
eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere [d] pro bona voluntate. † 14 Omnia
autem facite ſine murmurationibus & hæſitationibus, 15 vt ſitis ſine quęrela, & ſim-
plices, filij dei † ſine reprehenſione in medio nationis prauę & peruerſæ, † inter quos
lucetis ſicut luminaria in mundo, 16 verbum vitæ cõtinentes ad gloriam meam in die
C Chriſti, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui. 17 Sed & ſi æmulor
ſupra ſacrificium & obſequium fidei veſtræ, gaudeo & congratulor omnibus vo-
bis. 18 Idipſum autem & vos gaudetę, & congratulamini mihi. 19 Spero autem in do-
mino Ieſu, † Timotheum me cito mittere ad vos, vt & ego bono animo ſim cognitis
quæ circa vos ſunt. 20 Neminem enim habeo tam vnanimem, qui ſyncera affectione
pro vobis ſolicitus ſit. † [e] 21 Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chri-
ſti. 22 Experimentum autem eius cognoſcite: quia ſicut patri filius mecum ſeruiuit in
Euãgelio. 23 Hunc igitur ſpero me mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me ſunt.
D 24 Confido autem in domino, quoniam & ipſe veniam ad vos cito. 25 Neceſſariũ au-
tem exiſtimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum,
veſtrum autem Apoſtolum, & miniſtrum neceſſitatis meæ, mittere ad vos, 26 quoniã
quidẽ omnes vos deſiderabat, & mœſtus erat propterea quòd audieratis illum infir-
matum. 27 Nam & infirmatus eſt vſq; ad mortem, ſed deus miſertus eſt eius. Non ſo-
lum autem eius, verumetiam & mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam haberem. 28 Feſti-
nantius ergo miſi illum, vt viſo eo iterum gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim. [f] 29 Exci-
pite itaque illum cum omni gaudio in domino, & eiuſmodi cum honore habetote:
30 quoniam propter opus Chriſti vſque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam, vt
impleret id quod ex vobis deerat erga meum obſequium.

Qui legalia prædicant Euangelio præferenda, vitandi ſunt: ſicut & Paulus ipſe vt Chriſtum & gratiam eius lucraretur, vitauit. III.

A DE cætero fratres mei gaudete in domino. Eadem vobis ſcribere mihi quidem
non pigrum, vobis autem neceſſarium. [a] 2 Videte canes, videte malos opera-
rios, videte conciſionem. 3 Nos enim ſumus circunciſio, qui ſpiritu ſeruimus
[b] deo: & gloriamur in Chriſto Ieſu, & non in carne fiduciam habentes, quanquam &
ego habeam confidentiam in carne. 5 Si quis alius videtur confidere in carne: ego ma
gis, circunciſus octaua die, ex genere Iſrael, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis,
& † 6 ſecundum legem Phariſæus, ſecundum æmulationem perſequens Eccleſiam
dei, ſecundum iuſtitiam quę in lege eſt, cõuerſatus ſine querela. 7 Sed quæ mihi fue-
B runt lucra, [c] hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. 8 Veruntamen exiſti-
mo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Chriſti domini mei: pro-

† De cõ. di. 2. Timoré. Hebr. 2. c De immu. eccleſ. in 6. Decet domum. † Rom. 14. b Iſa. 45. d

† 1. Petr. 4. c

† De elect. ca. Officij. † 1. q. 7. ca. 1.

† Act. 16. a

† 8. q. 1. Sũt in eccleſia. 1. Cor. 13. b 41. di. Licet. Nõnunquam. De renunt. Quidam. De ceſſ. Cũ apoſtolus.

† Act. 23. a

a. Rogo vos hoc mihi præſtate, vt gaudium meum imitati dilectione ſuppleatis. Si qua eſt conſolatio in Chriſto, id eſt, conſolamini me membra Chriſti pro vobis paſſum, ſi vos conſolatus eſt Chriſtus. Sedul. ibi.

b. Quod enim quis non habet, rapere conatur. Ergo non quaſi rapinam habebat æqualitatem cũ patre, quã in natura ſui tanquam deus & dominus poſſidebat. Vnde addidit: Formam ſerui accepit contrarius vtique ſeruus æquali. Aequalis ergo in dei forma, minor in ſuſceptione carnis, & hominis paſsione. Ambro. de fide lib. 2. cap. 4.

c. Pro qua voluntate, niſi quam in ipſis operatus eſt deus? vt quod donauerat velle, donaret & proficere. Proſper cõtra Collatorem.

d. Gratiæ iam eſt quã fides impetrat, vt poſsint eſſe hominis opera bona, quæ operatur fides per dilectionem. Aug. de ſpiritu & lite. c. 33.

e. Quid eſt ſua quærentes? non Chriſtum gratis diligentes, non deum propter deum quęrentes, temporalia commoda ſectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetẽtes. Hæc quando amantur à præpoſito, & propter hæc ſeruitur deo, quiſquis eſt talis, mercenarius eſt, inter filios ſe non computet. Augu. ſuper Ioan. tract. 46.

f. Hoc eſt ſpiritualiter cum multa diligentia, imò verò cũ dei volũtate dignè ſanctos ſuſcipiatis, quẽadmodũ decet ſanctos cum omni gaudio. Chryſo. ibidem.

a. Erant qui non facile cognoſci poterãt: ideo dixit: Videte, id eſt cauete, & voſmetipſos ſeruate. Erant enim nõnulli ex Iudęis nẽpe credẽtes, qui vna cum fide Iudaiſmũ etiam commiſcebãt, & prædicationẽ corrũpebãt, quos canes appellat. Canes vero dicebãtur interdũ ethnici, eo quòd deũ ignorarent. Oecume. ibid.

b. Dei, hoc eſt, ſpiritu dei ſeruimus.

c. Detrimẽta vel, dãna ſua dixit, & inter damna ſua cõputat, quod in iuſtitia quæ eſt in lege, fuerit ſine querela. Aug. de verb. Apoſto. ſerm. 15.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

domini mei:propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Chri-
stum lucrifaciam:[9] vt & inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege est,
sed illam quæ ex fide est Christi Iesu : quæ ex deo est iustitia in fide [10] ad cognoscen-
dum illum, & virtutem resurrectionis eius,& societatem passionum illius:[d] configu-
ratus morti eius,[11] si quo modo occurram ad resurrectionē quæ est ex mortuis,[12] nō
quòd iam acceperim,aut iam perfectus sum.Sequor autē,si quo modo comprehen- C
dam,in quo & comprehensus sum à Christo Iesu.[13] Fratres,ego me nō arbitror com-
prehendisse.† Vnum autem:quæ quidem retro sunt obliuiscens,ad ea vero quę sunt †De pæ.di. 2.Pennata.
priora extendens meipsum,[14] ad destinatum persequor ad brauiū supernę vocationis
dei in Christo Iesu.†[15] Quicunq; ergo perfecti sumus,hoc sentiamus:& si quid aliud †16.q.1.ca. Generaliter.
sapitis,& hoc vobis deus reuelauit. [16] Veruntamen ad quod peruenimus,vt idem sa-
piamus,& in eadem permaneamus regula. †[e] [17] Imitatores mei estote fratres: & ob- D †1.Cor.4.d Ephe.5.a 1.Thess.4.b Ioan.13.g
seruate eos qui ita ambulāt,sicut habetis formam nostram.[18] Multi enim ambulant,
quos sæpe dicebam vobis,nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi,quorum
finis interitus,† [19] quorum deus venter est,& gloria in confusione ipsorum, qui ter- †Rom.16.c
rena sapiunt.[f] [20] Nostra autem conuersatio in cœlis est,vnde etiam saluatorem expe-
ctamus dominum nostrum Iesum Christum, [21] qui reformabit [g] corpus humilitatis
nostræ configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem virtutis suæ,qua
etiam possit subiicere sibi omnia.

d. Hoc est, si tanta pati potero, si potero ipsum imitari, si potero conformis ipsi fieri, vtpote multa passus est Christus, alapis percussus est, flagellatus, postremo passus est. Quę quidem passus est, istud est stadium: per omnia ista ad resurrectionem eius pertingere oportet quęuis certamina ferentes. Chryso. ibid.

e. Neque enim hic diuinus vir solis docebat sermonibus, sed & pro exemplari ipsis proponebatur in operibus. Occume. ibid.

f. Cōuersatio morū, cōuersatio factorum, cōuersatio fidei. Ambr. de virg. lib. 3.

g. Corpus humilitatis est caro quæ humiliatur cadēs in terrā: transfiguratio autem eius, quoniam cum sit mortalis & corruptilibis, īmortalis fit & incorruptibilis, non secundū propriā substantiam, sed secundum domini operationē, qui potest mortali immortalitatem, & corruptibili circūdare incorruptibilitatem. Iren. lib. 5.

In fide & charitate fundati, pietatis opera in futurum sicut à principio conuersionis sectentur. IIII.

ITaque fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona A
mea,sic state in domino charissimi. [2] Euchodiam rogo, & Syntichen depre-
cor idipsum sapere in domino . [3] Etiam rogo & te germane compar, adiuua
illas quæ mecum laborauerunt in euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus
meis,quorum nomina sunt in libro vitæ.[a] [4] Gaudete in domino semper,iterum dico
gaudete. [5] Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim prope est. †Matt.5.g
† [6] Nihil soliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarū actione pe-
titiones vestrę innotescant apud deum.[b] [7] Et pax dei quę exuperat omnem [c] sensum, B
custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu. [8] Decætero fratres,
quæcunque sunt vera,quæcunq; pudica,quæcunq; iusta,quæcunq; sancta,quæcunq;
amabilia,quæcunq; bonę famę,si qua virtus,si qua laus disciplinę:hęc cogitate,[9] quę
& didicistis,& accepistis,& audistis,& vidistis in me.Hæc agite,& deus pacis erit vo
biscum.[10] Gauisus sum autem in domino vehementer, quoniam tandem aliquando
refloruistis pro me sentire,sicut & sentiebatis:occupati autem eratis.[11] Nō quasi pro- C
pter penuriam dico.Ego enim didici,in quibus sum,sufficiens esse.† [12] Scio & humi- †Dist.41. Quod dicit.
liari,scio & abundare. Vbique & in omnibus institutus sum,[d] & satiari, & esurire,&
abundare,& penuriam pati. [13] Omnia possum in eo qui me confortat. [14] Veruntamē
bene fecistis communicantes tribulationi meæ. [15] Scitis autem & vos Philippenses,
quòd in principio Euangelij quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Eccle-
sia communicauit in ratione dati & accepti,nisi vos soli:[16] quia & Thessalonicam se-
mel & bis in vsum mihi misistis.[17] Non quia quæro datum,sed requiro fructū abun- D
dantem in ratione vestra. [18] Habeo autem omnia, & abundo. Repletus sum acceptis
ab Epaphrodito quæ misistis, in odorem suauitatis, hostiam acceptam, [e] placentem
deo . † [10] Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum diuitias †Rom.12.a
suas in gloria,in Christo Iesu. [20] Deo autem & patri nostro gloria in secula seculorū.
Amen. [21] Salutate omnem sanctum in ChristoIesu . [22] Salutant vos qui mecum sunt
fratres.Salutant vos omnes sancti,maximè autem qui de Cæsaris domo sunt. [23] Gra-
tia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro.Amen.

Ad Philippenses scripta Romæ, missa per Epaphroditum, Anno do.58. INCI-

a Nemo in hoc seculo gaudere potest & in domino. Multum inter se hæc duo gaudia differunt, súntque omnino contraria. Quādo enim gaudetur in seculo, non gaudetur in domino, nec econtra. Aug. de verb. domini. Serm. 37.

b. Si supra omnem sensum pax Christi est, quemadmodum non est supra omnem sensum tanta generatio eius? Ambr. de fide. lib. 1. c. 5.

c. Mentem custodiet, vt in eo quod dicit omnē mentē vel intellectū, nec ipse intellectus sanctorum angelorum esse possit exceptus, sed dei solius. Augu. in Enchirid. ad Laurent. ca. 63.

d. Satiari & esurire nouit, qui & corpus moderatè reficit, & ad immoderatā ciborum perceptionem suggerenti gulæ vitio nō consentit. Grego. super Ezech. homil. 19.

e. Oportet enim nos oblationē deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori deo, in sententia pura, & fide sine hypocrysi, in spe firma, in dilectione feruenti, primitias eorum quę sunt eius creaturarum offerentes, & hanc oblationem ecclesia sola puram offeret fabricatori, offerēs ei cum gratiarū actione ex creatura eius. Iren. lib. 4. cap. 34.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Ad Colossenses.

COlossenses, & hi sicut & Laodicenses, sunt Asiani: & ipsi præuenti erant à Pseudoapostolis. Nec ad hos accessit ipse Apostolus, sed & hos per epistolam corrigit. Audierant enim verbum ab Archippo, qui & ministerium in eos accepit, Ergo Apostolus iam ligatus scribit eis ab Epheso per Tichicum Diaconum, & Onesimum Acolythum.

Incipit Epistola ad Colossenses.

Euangelicæ authoritati firmiter adhærentes, fidem, spem & charitatem adepti gratias deo agamus oportet. *Cap. I.*

A PAulus Apostolus Iesu Christi per voluntatē dei, & Timo-
theus frater,[2] iis qui sunt [a] Colossis,sanctis & fidelibus fra-
tribus in Christo Iesu . Gratia vobis & pax à deo patre no-
stro . [3] Gratias agimus deo & patri dn̄i nostri Iesu Christi
semper pro vobis,orātes,[4] audientes fidem vestrā in Chri-
sto Iesu, & dilectionē quā habetis in sanctos omnes,[5] pro-
pter spem quæ reposita est vobis in cœlis,quam audistis in
verbo veritatis Euāgelij, [6] quod peruenit ad vos sicut & in
vniuerso mundo est,[b] & fructificat, & crescit, sicut in vo-
bis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiā dei in veri-
tate:[7] sicut didicistis ab Epaphra charissimo cōseruo nostro, qui est fidelis pro vobis
B minister Christi Iesu:[8] qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu.
[9] Ideo & nos ex qua die audiuimus,nō cessamus pro vobis orantes & postulantes,vt
impleamini agnitione volūtatis eius in omni sapientia & intellectu spiritali:[10] vt am-
buletis dignè deo per omnia placētes,in omni opere bono fructificātes, & crescentes
in scientia dei,[11] in omni virtute confortati,secundum potentiam charitatis eius,[12] in
†Ephe.1.b omni patientia & longanimitate,cū gaudio,[c] gratias agentes deo patri, † qui dignos
nos fecit in partē sortis sanctorum,in lumine.[13] Qui eripuit nos de potestate tenebra-
rum,& transtulit in regnū filij dilectionis suæ, [14] in quo habemus redemptionem &
†Ioan.1.a remissionem peccatorū: [d] [15] Qui est imago dei inuisibilis, primogenitus omnis crea-
turæ:[16] quoniam † in ipso cōdita sunt vniuersa in cœlis & in terra,visibilia & inuisi-
C bilia.Siue Throni,siue Dominationes,siue Principatus,siue Potestates, omnia per ip
sum & in ipso creata sunt.[17] Et ipse est ante omnes,& omnia in ipso cōstāt.[e] [18] Et ipse
†1.Cor.15.c 1.Cor.11.e Apoc.1.b est caput corporis Ecclesię,qui est principiū,†primogenitus ex mortuis:vt sit in om-
nibus ipse primatū tenens:[19] Quia in ipso cōplacuit omnem plenitudinem inhabita-
re,[20] & per eū recōciliari omnia in ipso,pacificans per sanguinē crucis eius,siue quæ
in terris,siue quæ in cœlis sunt. [f] [21] Et vos cū essetis aliquādo alienati & inimici sen-
su,in operibus malis:[22] nunc autē recōciliauit in corpore carnis eius per mortē,exhi-
bere vos sanctos & immaculatos & irreprehēsibiles coram ipso:[23] si tamē permanea-
tis in fide fundati & stabiles,& immobiles à spe Euangelij quod audistis,quod prędi-
catū est in vniuersa creatura quæ sub cœlo est,cuius factus sum ego Paulus minister,
D [24] qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis,[g] & adimpleo ea quę desunt passionum
Christi,in carne mea pro corpore eius,quod est Ecclesia:[25] Cuius factus sum ego mi-
nister secundum dispensationem dei, quæ data est mihi in vobis,vt impleam verbum
dei,[26] mysterium quod absconditum fuit à seculis & generationibus, nunc autē ma-
nifestatū est sanctis eius,[27] quibus voluit deus notas facere diuitias gloriæ sacramēti
huius in gentibus,quod est Christus,in vobis,spes gloriæ,[28] quem nos annuntiamus,
corripientes omnem hominem,& docentes in omni sapientia:vt exhibeamus omnē
hominem perfectum in Christo Iesu, [29] in quo & laboro certando secundum opera-
tionem eius quam operatur in me in virtute.

a. Colossæ vrbs est Asię minoris, iuxta Laudiceam & Hierapolim, quæ tempore Neronis terręmotu conciderunt. Euseb. in Chronic. Sunt autem aliæ duæ huius nominis vrbes. Vna est in Cypro inter Paphum & Limissam, à Rhodiis olim occupata, & nomine suæ vrbis appellata, Rhodos enim Colossis dicta est, ab imagine Solis ærea decies septenum cubitorū alta ibid. erecta.

b. Exemplum cæterarum gentium hos crescere, & fructum vitalem facere, alacri sermone prosequitur, vt ex eo quòd dei gratiam perceperūt, proficerent & numero & opere adiungētes fidei suæ, qui fierant fratres eorum in Christo. Ambro. ibid.

c. Dignatus est nos per similium tolerantiam parte ac sorte sanctorum, & gratuito donauit vt idonei efficeremur & patiendi & assequendi sortem illorum. Oecume.

d. Primogenitus, inquit, nō primocreatus, vt & genitus pro natura, & primus pro perpetuitate credatur. Ambros. de fide lib. 1. ca. 4.

e. Liquet igitur & de incarnatione dictum esse principium viarum suarum quod ad sacramentum suscepti corporis videtur esse referēdū. Amb. c. 4. li. 3. de fide.

f. Deniq; Apostolus in epistola sua ad Colossen. volēs corpus Christi carneum & nō spirituale aereum tenue demonstrare, significanter locutus est dicens: Et vos cum aliquādo essetis alienati à Christo, &c. reconciliauit in corpore carnis ei9 per mortem. Hiero aduers. erro. Ioan. Ierosolymitani.

g. Patitur enim Christus in suis mēbris, ea quæ desunt passionum Christi. Omnia enim quæ potuit adimplere in vita passionū Christi, assecutus est: adhuc tamen mori restabat, ad quod paratus erat. Sedul. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

Conuerſi ad fidem hæreticos vitent & fallaces, ne & ipſos trahant in hæreſes & legalia per Chriſtum ſufficienter impleta. II.

VOlo enim vos ſcire qualem ſolicitudinem habeam pro vobis, & pro his qui A
ſunt Laodiceæ, & [a] quicunque non viderunt faciem meam in carne: 2 vt con-
ſolētur corda ipſorum, inſtructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudi-
nis intellectus in agnitione myſterij dei patris Chriſti Ieſu, † 3 in quo ſunt omnes the-
ſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. † 4 Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in
ſublimitate ſermonum. † 5 Nam etſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum
gaudens, & videns ordinem veſtrum, & firmamentum eius quæ in Chriſto eſt fidei
veſtræ. 6 Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, in ipſo ambulate, B
7 radicati & ſuperædificati in ipſo, & confirmati in fide, ſicut & didiciſtis, abundan-
tes in illo in gratiarum actione. 8 Videte ne quis vos decipiat per philoſophiā & ina-
nem fallaciam ſecundum traditionem hominum ſecundum elementa mundi, & non
ſecundum Chriſtum. [b] 9 Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corpora-
liter: 10 & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis. 11 In quo
& circuncisi eſtis circunciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed
in circunciſione Ieſu Chriſti, 12 conſepulti ei in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per
fidem operationis dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis. † 13 Et vos cum mortui eſſetis in C
delictis & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia deli-
cta, [c] 14 delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium
nobis. Et ipſum tulit de medio, [d] affigens illud cruci: 15 & expolians principatus & po
teſtates traduxit confidenter palàm triūphans illos in ſemetipſo. 16 Nemo ergo vos
iudicet in cibo aut in potu, aut in parte [e] diei feſti, aut Neomeniæ, aut ſabbatorum,
17 quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. † 18 Nemo vos ſeducat volens
in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans fruſtra inflatus ſenſu
carnis ſuæ: 19 & non tenens caput ex quo totū corpus per nexus & coniunctiones ſub- D
miniſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum dei. [f] 20 Si ergo mortui eſtis cum
Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo decer-
nitis? 21 Ne tetigeritis, neque guſtaueritis, neque contrectaueritis: 22 quæ ſunt omnia
in interitum ipſo vſu ſecundum [g] præcepta & doctrinas hominum: 23 quæ ſunt ratio-
nem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum
corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

† 37. diſtin. Legimus † 7 quæſt. 1. Suggeſtum. † 1. Cor. 5. a † Ephe. 2. a † 7. quæſt. 1. Suggeſtum. Matt. 14 a Marc 13. b Luc. 21. b 1. Cor 5. b Ephe. 5. b.

a. Qui ſi me vidiſſent, & charitatem meam erga ſe, & diuitias myſterij plenius cognouiſſent, maiorē præſtitiſſent affectum, & abundātiam rationis à me, quā ab ipſo Chriſto didici, docerentur, & per hoc conſolationem fuiſſent conſecuti. Hieron. ibidem.

b Si enim iuxta Apoſtolum plenitudo omnis corporaliter diuinitatis in Chriſto eſt, aut vnius diuinitatis patrem & filium fatebuntur: aut ſi patris & filij diuinitatem cupiunt ſeparare, cum omnem plenitudinem diuinitatis filius corporaliter habeat, quid eſt quod patri æſtimāt amplius adſcribēdum, cum amplius nihil ſit plenitudine, & plenitudo perfectio ſit? Ergo vna diuinitas. Ambr. de fide lib. 3. cap. 6. in fine.

c. Deleuit ſanguine ſuo atramentum Heuæ, deleuit obligationem hæreditatis obnoxiæ. Fides igitur peccatum minuit. Et ideo dominus dimittens peccata, dicebat: Fiat tibi ſecūdum fidem tuam. Ambr. apologia Dauid. ca. 13.

d. Vt quemadmodum per lignum facti ſumus debitores deo, per lignū accipiamus noſtri debiti remiſſionem, per quam deleuit chirographum. Irenæ lib, 5.

e. Cum ſacramenti alicuius cauſa conuenimus: aut veritatis martyribus feſta inſtauramus: vt cum eorū certamina veneramur, eorum quoq; pietatem imitemur. Greg. Nazianzenus oratione. 16.

f. Diſputatio eſt aduerſus Iudæos factos Chriſtianos, qui propriis contendebant meritis eſſe inhærendum. Sedul. ibid.

g. Præcepta & doctinas hominum dicit, quia ipſa pręcepta carnaliter intelligūt, præcipiētes in lege prohibita manducare, quæ licet à deo fuiſſent inſtituta, vſq; tamen ad veritatem diſcernenda. Euche.

In fide radicati nouum viuendi modum induant, ac peruerſos mores & carnales exuant, bonos acquirant, & cum ſapientia charitatem in omni ſtatu conſeruent. III.

IGitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chri- A
ſtus eſt in dextera dei ſedens: 2 quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper ter-
ram. 3 Mortui enim eſtis, & vita veſtra [a] abſcōdita eſt cum Chriſto in deo.
4 Cum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tūc & vos apparebitis cum
ipſo in gloria. 5 Mortificate ergo membra veſtra quę ſunt ſuper terram, fornicationē,
immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, † & auaritiā, quę eſt ſimulachro-
rum ſeruitus, † 6 propter quæ venit ira dei ſuper filios incredulitatis, 7 in quibus am-
bulaſtis aliquādo cum viueretis in illis. † 8 Nunc autem deponite & vos omnia: iram, B
indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. 9 Nolite
mentiri inuicem: † [b] expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, 10 & in-
duentes nouum eum qui renouatur in agnitionem dei, ſecundum imaginem eius
qui creauit eum: 11 vbi non eſt maſculus & fœmina gentilis & Iudæus, circunciſio &
præputium, Barbarus & Scytha, ſeruus & liber: ſed omnia & in omnibus Chriſtus.
† 12 Induite ergo vos ſicut electi dei, ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ, benignita-
tem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, 13 ſupportātes inuicem: & donantes vobiſ- C
metipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & dominus donauit vobis,
ita &

† 3. quæſt. 1 Cum omnis Ephe. 5 a † De vita & honeſt. cler. Vt clericorum. Hebr 12. a 1. Pe. 2. a. 4. a Ephe. 4. c † Rom. 6. a Ephe. 4. c † De pœ. di. 2 Quomodo. † Ephe. 4. d 6. b

a. Vir iuſtus ita peccatū declinet, quaſi celare nō poſſit, nec perſonam ſuam indutus anulū, ſed vitam ſuā indutus Chriſtū abſcōdat, ſicut Apoſtolus ait: Quia vita noſtra abſcōdita eſt cū Chriſto in deo. Nemo ergo hic fulgere quærat, nemo ſibi arroget, nemo ſe iactet. Nolebat ſe Chriſtus hic cognoſci, nolebat prædicari in euangelio nomen ſuum cū in terris verſaretur, venit vt lateret ſeculum hoc. Ergo & nos ſimili modo abſcondamus vitam noſtram Chriſti exemplo, fugiamus iactantiam, prædicari non expetamus. Melius eſt hic eſſe i humilitate, ibi in gloria. Inde cōcludit, Cū autē apparuerit Chriſtus, tūc & vos apparebitis cū ipſo in gloria. Ambr. offi. lib 3 c. 5.

b. Non ſubſtantiam cōtemnit carnis, ſed ſpoliationē priſtinæ noſtræ conuerſationis manifeſtat eam quæ veteraſcit & corrumpitur, &c. Irenæ, lib. 5.

ita & vos. 14 Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculū perfectio-
nis, 15 & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris: in qua & vocati eſtis in vno corpore:
& grati eſtote. 16 Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter, in omni ſapientia do-
centes & cōmonentes voſmetipſos in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritalibus, in gra-
tia cantantes in cordibus veſtris deo. † [c] 17 Omne quodcunq; facitis in verbo aut in
opere, omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes deo & patri
D per ipſum. † 18 Mulieres, ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet in domino. [d] 19 Viri, diligite
vxores veſtras: & nolite amari eſſe ad illas. † 20 Filij, obedite parentibus per omnia:
hoc enim placitum eſt in domino. 21 Patres, nolite ad iracūdiam prouocare filios ve-
ſtros, vt non puſillo animo fiant. † 22 Serui, obedite per omnia dominis carnalibus,
non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis ti-
mentes deum. 23 Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut domino, & non ho-
minibus, 24 ſcientes quòd à domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino
Chriſto ſeruite. 25 Qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè geſſit: † [e] & non
eſt perſonarum acceptio apud deum.

† 16. quæſ. 5. Non licet. 1. Cor. 10. g † Ephe. 5. c 1. Pet. 3. a † Ephe. 6. a † Ephe. 6. a 1. Petr. 2. c † Leui. 19. g Rom. 2. b Ephe. 6. b. c Act. 10. c Iacob. 2. b 1. Petr. 1. c Tit. 2. c Sap. 6. b Rom. 2. b 2. Theſſ. 3. a

c. Omnia ergo dicta noſtra factáq; referamus ad Chriſtū, qui vitā fecit ex morte, lucem creauit ex tenebris. Amb. de virgi. lib. 3.

d. Eis nanque qui obediētiam fouere debent, præcipit vt diligant vxores, liberos, ſeruos, quemque ponens iuxta obedientię proportionem. Oecume.

e. Nam deus vt perſonam nō accipit, ſic nec ætatem: cum ſe omnibus ad cęleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Cyprianus.

Fideles orationibus vacent, cum infidelibus autem ſapienter ambulent. IIII.

A DOmini, quod iuſtum eſt & æquum, ſeruis præſtate, ſcientes quòd & vos do-
minum habetis in cœlo. † 2 Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum a-
ctione, 3 orantes ſimul & pro nobis: [a] vt deus aperiat nobis oſtium ſermonis
ad loquēdum myſterium Chriſti: (propter quod etiam vinctus ſum) 4 vt manifeſtem
illud ita vt oportet me loqui. † 5 In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt, [b] tempus
B redimentes: † 6 Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, vt ſciatis quomodo o-
porteat vos vnicuiq; reſpondere. 7 Quæ circa me ſunt omnia, vobis nota faciet Ty-
chicus chariſſimus frater, & fidelis miniſter, & conſeruus in domino: 8 quem miſi ad
vos ad hoc ipſum, vt cognoſcat quæ circa vos ſunt, & conſoletur corda veſtra, 9 cum
Oneſimo chariſſimo & fideli fratre qui ex vobis eſt: qui omnia quę hic aguntur, nota
C facient vobis. 10 Salutat vos Ariſtarchus cōcaptiuus meus, † & Marcus conſobrinus
Barnabę: (de quo accepiſtis mandata. Si venerit ad vos, ſuſcipite illum.) 11 Et Ieſus qui
dicitur iuſtus: qui ſunt ex circunciſione. Hi ſoli ſunt adiutores mei [c] in regno dei, qui
mihi fuerunt ſolatio. 12 Salutat vos Epaphras qui ex vobis eſt, ſeruus Chriſti Ieſu, ſem
per ſolicitus pro vobis in orationibus, vt ſtetis perfecti, & pleni in omni volūtate dei.
13 Teſtimonium enim illi perhibeo quòd habet multum laborem pro vobis, & pro
D iis qui ſunt Laodiceæ, & qui Hierapoli. 14 Salutat vos Lucas medicus chariſſimus, &
Demas. 15 Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo eius eſt
Eccleſiam. 16 Et cum lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite vt & in Laodicenſium
Eccleſia legatur: & ea quæ Laodicēſium eſt, vobis legatur. 17 Et dicite Archippo: Vi-
de miniſterium quod accepiſti in domino, vt illud impleas. 18 Salutatio mea manu
Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti vo-
biſcum. Amen.

Ad Coloſſenſes ſcripta Romæ, miſſa per Tychicum & Oneſimum, Anno do. 59.

† Luc. 18. a 1. Theſſ. 5. d Ephe. 6. c † 2. Theſſ. 3. a Ephe. 5. c † De cōſ. di. 4. c Sal. † 1. Tim. 4. c

a. Paulus electus ad euāgelij prædicationē, rectè ſibi oſtium verbi optabat aperiri, quia de ore eius exibat ſalus gētium, de ore eius pendibat vita populorū. Amb. de Cain & Abel. lib. 1. ca. 9.

b. Redimere tempus, hoc eſt, quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid vt deo vaces, nō litib' perde. Ergo ex eo quod perdes, pretium eſt temporis. Aug. de verb. Apoſt. Serm. 26.

c. Hoc eſt, in nouo teſtamēto, per quod intratur regnum dei: ſicut Sathanas mors dicitur, quia eſt cauſa mortis. Hiero. ibid.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM ad Theſſalonicenſes primam.

THeſſalonicenſes ſunt Macedones: qui accepto verbo veritatis, perſtiterunt in fide, etiam in perſecutione ciuium ſuorum. Præterea nec receperunt falſos Apoſtolos, nec ea quæ à falſis Apoſtolis dicebantur. Hos collaudat Apoſtolus, ſcribens eis ab Athenis per Tychicum Diaconum, & Oneſimum Acolythum.

Theſſalonica nunc Salonica, metropolis eſt Philippēſium in regno Macedoniæ ſeu Emathiæ, nunc Turciæ regiuncula, ad cuius populum ſcripſit. S. Paulus duas Epiſtolas, priorē ab Athenis, poſteriorē à Laodicea quæ eſt metropolis Phrygię Pacatianę, vbi etiā prędicauit.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incipit Epiſtola ad Theſſalonicenſes.

PRIMA.

Theſſalonicenſes ad Pauli prædicationem facilè inter tribulationes conuerſi merito laudandi, cæteris etiam ipſi prædicauerunt. Cap. I.

A PAulus [a] & Syluanus & Timotheus Eccleſię Theſſaloni- Ann.do.50.
cenſium in deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto:gra
tia vobis & pax.[2] Gratias agimus deo ſemper pro omni-
bus vobis,memoriam veſtri facientes in orationibus no
ſtris ſine intermiſſione, [3] memores operis fidei veſtræ &
laboris, & charitatis, & ſuſtinentiæ [b] ſpei domini noſtri B
Ieſu Chriſti:ante deum & patrem noſtrũ. [c] [4] ſcientes fra-
tres dilecti à deo,electionem veſtram, [5] quia Euangeliũ
noſtrum nõ fuit ad vos in ſermone tantùm,ſed & in vir-
tute, & in ſpiritu ſancto, & in plenitudine multa, ſicut
ſcitis quales fuerimus in vobis propter vos.[6] Et vos imitatores noſtri facti eſtis,& do C
mini:excipientes verbum in tribulatione multa,cum gaudio ſpiritus ſancti,[7] ita vt fa
cti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia. [8] A vobis enim dif-
famatus eſt ſermo domini non ſolùm in Macedonia & in Achaia, ſed & in omnẽ lo- D
cum fides veſtra quæ eſt ad deum,profecta eſt,ita vt non ſit nobis neceſſe quicquam
loqui.[9] Ipſi enim de nobis annũtiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quo-
modo conuerſi eſtis ad deum à ſimulachris ſeruire deo viuo & vero, [10] & expectare
filium eius de cœlis(quem ſuſcitauit ex mortuis)Ieſum: qui eripuit nos ab ira vẽtura.

a.Nihic hic adiicit nomini quo ſupra cæteros declararetur eminere.Non iã Apoſtolus,non item ſeruus. Apparet id conſulto factum in eorum gratiam qui nuper eſſent inſtructi fidei rudimentis, qui nullum adhuc cepiſſent Paulinæ ſapiẽtiæ experimentum.Chryſ.ibi.
b. Qui perfectæ charitatis eſt,ſuſtinet omnia patiẽter propter ſpem futurã. Hier. ibid.
c.Humiles ſe fuiſſe inter illos ſignificãt, vt illis formã darent manſuetudinis:non ꝙ defuerint quæ ad fidem illos hortarẽtur magnalia, quia doctrinæ euangelicæ robur virtus præſtabat ſignorum & prodigiorum in ſpiritu ſancto,id eſt, non in phãtaſia,ſed in veritate plenitudinis, vt nulli neceſſitati deeſſet auxilium,ſed ſuperabundans gratia videretur & in doctrina & in cõuerſatione & in ægris curandis: vt perfectum opus ſpiritus ſancti appareret in Theſſalonicenſibus eccleſiis.Ambro.ibidem.

Qualis Theſſalonicenſibus Paulus prædicando conuixit,tales fuerunt ipſi in conuerſione,& forti inter tribulationes conſtantia. II.

NAm ipſi ſcitis fratres introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit, A
[2] ſed antè paſſi multa,& cõtumeliis affecti (ſicut ſcitis) † [a] in Philippis, † Act.16.b
fiduciam habuimus in deo noſtro loqui ad vos Euangelium dei in mul
ta ſolicitudine. [3] Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de im-
munditia,neque in dolo: [4] ſed ſicut probati ſumus à deo vt crederetur
nobis Euangelium, ita loquimur:non quaſi hominibus placentes,[b] ſed deo qui pro-
bat corda noſtra. [5] Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſci-
tis:neq; in occaſione auaritiæ,deus teſtis eſt:[6] nec quærentes ab hominibus gloriam,
neque à vobis neq; ab aliis, [7] cum poſſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli. Sed B
facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos, [8] ita de-
ſiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non ſolùm Euangelium dei, ſed e-
tiam animas noſtras: quoniam chariſſimi nobis facti eſtis. † [9] Memores enim facti † 91.di.ca.1.
eſtis, fratres, laboris noſtri & fatigationis. † [c] Nocte & die operantes, ne quem ve- † Act.20.g 2.Cor.4.c 2.Theſſ.3.b
ſtrum grauaremus,prædicauimus in vobis Euãgelium dei.[10] Vos teſtes eſtis & deus,
quàm ſanctè & iuſtè & ſine querela vobis,qui crediſtis affuimꝰ,[11] ſicut ſcitis quali-
ter vnumquenque veſtrum (ſicut pater filios ſuos) deprecantes vos & conſolantes,
[12] teſtificati ſumus vt ambularetis dignè deo,qui vocauit vos in ſuum regnum & glo C
riam.[d] [13] Ideo & nos gratias agimus deo ſine intermiſſione, quoniam cum accepiſſe-
tis à nobis verbum auditus dei, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed (ſicut
eſt verè) verbum dei,qui operatur in vobis qui crediſtis.[14] Vos enim imitatores fa-
cti eſtis fratres, Eccleſiarum dei quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ieſu: quia eadem paſ-
ſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, [15] ſicut & ipſi à Iudæis, qui & dominum occi-
derunt Ieſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & deo non placent, & omni-
bus hominibus aduerſantur: [16] prohibentes nos gentibus loqui, vt ſaluæ fiant, vt
imple-

a.Preſſuram quam hic commemorat, paſſus eſt ꝓpter ſpiritum Pythonem quem à puella eiecerat. Act.16. Ambr. Quia aliquãti eorũ viderunt illos hæc Philippis paſſos, nec expauiſſe perſecutiones, nec tamen prædicare ceſſaſſe. Sedul. ibid.
b. Quod niſi ipſe operetur in nobis, vitare nequimus. Quas enim vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor, non ſentit niſi qui bellum ei indixerit: qui ſi cuiquam facile eſt laudem nõ cupere dũ negatur, difficile tamen eſt ea nõ delectari dum offertur. Augu. in lib. ſententiarum Proſperi.
c.Apud iſtos & Corinthios & Epheſios laborauit: quibus occaſionem auferre cupiebat vel docendi, vel de ſe aliquid ſuſpicandi.Hier. ibid.
d.Deo gratias referunt qui aperuit ſenſus illorũ ad recipiendum Euangeliũ ſuũ. Gloria enim prędicantium eſt quando audientes facilè credunt.Tanta enim deuotione receperũt verbũ, vt probarent ſe intellexiſſe dei eſſe doctrinam. Ambr. ibid.

D impleant peccata ſua ſemper.Peruenit enim ira dei ſuper illos vſque in finem.[17] Nos
autem fratres,deſolati à vobis ad tempus horæ,aſpectu,non corde: abũdantius feſti-
nauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio:[18] quoniam voluimꝰ venire ad
vos,ego quidem Paulus & ſemel & iterum,[c] ſed impediuit nos Sathanas. [19] Quæ eſt
enim noſtra ſpes aut gaudium,aut corona gloriæ?Nónne vos ante dñm noſtrum Ie-
ſum Chriſtum eſtis in aduentu eius?[20] Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

c. Nunquid alicuius ſancti propoſitum impedire Sathanas poſsit? Reſponſio. Eorum quæ in domino ſũt rectè factorum, alia ſola voluntate ac deliberatione animi efficiũtur: alia ad hoc vt efficiantur, indigẽt etiã opera corporis, adhibẽdis videlicet vel ſtudio vel tolerantia. Ac quęcunque ſũt eius generis quæ in ſola animi volũtate poſita ſunt, hæc nullo modo impedire Sathanas poteſt. Quæ vero ſunt ad quæ conſequenda neceſſaria eſt etiã opera corporis, in his plerunque deus naſci impedimẽta permittit, vel probandi vel detegendi cauſa illius qui impediatur. Baſil interroga. 275.Regul.breuio.

Paulus per nuntium Theſſalonicenſibus miſſum ſuper illorum conuerſatione certior factus multiplicem illis optat gloriam & fœlicitatem. III.

A PRopter quod non ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis
ſolis, [a] [2] & miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum dei in
Euangelio Chriſti,ad confirmandos vos & exhortandos pro fide veſtra:
[3] vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis. Ipſe enim ſcitis quòd in hoc
poſiti ſumus.[4] Nam & cum apud vos eſſemus,prædicebamus vobis paſſuros nos tri-
B bulationes,ſicut & factum eſt,& ſcitis.[5] Propterea & ego amplius non ſuſtinens,mi-
ſi ad cognoſcendam fidem veſtram:[b] ne forte tentauerit uos is qui tẽtat,& inanis fiat
labor noſter.[6] Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis,& annuntiante nobis
fidem & charitatem veſtram,& quia memoriam noſtri habetis bonam ſemper,deſi-
derantes nos videre,ſicut & nos quoque vos:[7] ideo conſolati ſumus fratres in vobis,
C in omni neceſſitate & tribulatione noſtra per fidem veſtram:[8] quoniã nunc viuimus,
ſi vos ſtatis in domino.[9] Quam enim gratiarum actionem poſſumꝰ deo tribuere pro
vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante deum noſtrum, [10] nocte ac
die abundantius orantes,vt videamus faciem veſtram,& compleamus ea quæ deſunt
D fidei veſtræ?[c] [11] Ipſe autem deus & pater noſter,& dominus Ieſus Chriſtus dirigat viã
noſtram ad vos.[12] Vos autem dominus multiplicet,& abundare faciat charitatem ve
ſtram in inuicem, [d] & in omnes: quemadmodum & nos in vobis [13] ad confirmanda
corda veſtra ſine querela in ſanctitate ante deum,& patrem noſtrum in aduentu do-
mini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius.Amen.

a.Huiuſmodi eſt iſtius ſancti ratio docendi,vt cũ per afflictiones ac vim quæ ſequitur, non poſsit ad aliquos diſcipulorum proficiſci,alios mittit,& per ipſos medios conuenit illos, & cum eis cõuerſatur. Hoc ad Philippenſes facit, hoc ad Corinthios miſſo eodẽ Timotheo, & per ipſũ medium cũ eis cõuerſatur,eoſq; alloquitur.Oecu.ibi.
b. Deus tentat vt doceat, diabolus tẽtat vt decipiat: cui tamen niſi ille qui tentatur dederit locũ, inanis & irridendus repellitur. Aug. Serm.72.de tẽpore.
c. Docet ex deo eſſe principium & profectum cõſummationẽq; virtutum, dicẽs: Ipſe autem deus &c. Amb. de voca gẽtium li.1.c. 9. Et patrẽ loquitur,& filium loquitur,ſed vnitas directionis eſt,quia vnitas poteſtatis eſt. Idẽ de fide li.2.ca.4.
d.Hæc verè diuina dilectio eſt ſi omnes cõplectatur.Si verò alium quidem diligis, aliũ autẽ non item,humana erit amicitia. Chr.ibid.

In fide firmati futuro ſtudeant profectui,& ſibi à carnalibus vitiis & inordinata triſtitia caueant. IIII.

A DE cætero ergo fratres, rogamus vos & obſecramus in domino Ieſu: vt
[a] quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare
& placere deo, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. [2] Scitis enim quæ
præcepta dederim vobis per dominum Ieſum.† [3] Hæc eſt autem volun- † Rom.12.a Ephe.5.c 32.q.4.Vnuſquiſque.
tas dei,ſanctificatio veſtra,vt abſtineatis vos à fornicatione,[4] vt ſciat v-
nuſquiſque veſtrûm vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore:[5] non in paſſio-
B ne deſiderij,ſicut & gentes quæ ignorant deum. [6] Et ne quis ſupergrediatur neq; cir-
cunueniat in negotio fratrem ſuum,quoniã vindex eſt dñs de iis omnibus,ſicut præ-
diximus vobis & teſtificati ſumus.[7] Non enim vocauit nos deus in immũditiam,ſed
in ſanctificationem. [8] Itaq; qui hæc ſpernit,nõ hominem ſpernit,ſed deum,qui etiam
dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis.[c] [9] De charitate autem fraternitatis non neceſ- † Ioan.13.d 1.Cor.4.d Ephe.5.a Philip.3.c 1.Ioan.4.c
C ſe habuimus ſcribere vobis.† Ipſi enim vos à deo didiciſtis,vt diligatis inuicẽ.[10] Ete-
nim illud facitis in omnes fratres in vniuerſa Macedonia.[11] Rogamus autem vos fra-
tres,vt abundetis magis,& operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium aga- † 13.q.2.Vbicunque & ſequ.c. Qui habent &.c. Diuina.
tis,& operemini manibus veſtris,ſicut præcepimus vobis: [12] & vt honeſtè ambuletis
ad eos qui foris ſunt:& nullius aliquid deſideretis.† [d] [13] Nolumus autem vos ignorare
fratres de dormientibus, vt non contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habent.
D [14] Si enim credimus,quòd Ieſus mortuus eſt,& reſurrexit:ita & deus eos qui dormie- † 1.Cor.15.d
runt per Ieſum,adducet cum eo.[15] Hoc enim vobis dicimus in verbo domini,† quia
nos qui viuimus,qui reſidui ſumus in aduẽtu domini,nõ præueniemus eos qui dor-
mierunt:[16] quoniã ipſe dominus in iuſſu & in voce Archangeli & in tuba dei deſcen-

a.Quia cum ætate fidei debent augere profectum & mores,ſicut acceſſu carnalis ætatis & corpꝰ creſcit & ſtudium. Sedulius ibid.
b.Sanctificatio ab omni incontinentia reuocat Chriſtianum: cui incontinenti non expedit ſanctum Chriſti corpus attingere: maximè cũ Moyſes Iudæos ſanctificare volens, populum totum ab omni fœmina ſe continere præcepit,vt dei potiri preſẽntia mererentur.Hiero.ibid.
c. Tanquam ſit certiſsimũ indicium quòd à deo didiceritis,ſi id quod didiceritis,feceritis.Qui autem nouit quid fieri debeat, & nõ facit, nondũ à deo didicit ſecundum gratiam, ſed ſecundum legẽ,non ſecundũ ſpiritum, ſed ſecundum literam.Aug.de gratia cõtra Pelagia.lib.1.cap.13.
d. Ne illa quidem in patiẽtiæ ſpecies excuſatur in amiſsione noſtrorum,vbi aliqua doloris patrocinatur adſertio.Et merito. Credẽtes enim reſurrectionem Chriſti,in noſtram quoque credimus, propter quos ille & reſurrexit. Tertullianꝰ de patientia. Dignũ enim eſſe iudicauit dominus, vt germani corporis animæq; ſubſtantia cum Chriſto ſimul regnent in cœlis qui Chriſto ſeruierũt in terris. Euſebius Emiſenus Homil. 9.de Paſcha.

Universidad de Deusto
Biblioteca

det de cœlo:& mortui qui in Christo sunt,resurgent primi.[17] Deinde nos qui viuimus,qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum domino erimus.[18] Itaque consolamini inuicem in verbis istis.

Ad iudicium futurum omnes se præparent æquales consolando,maiores reuerendo,inferiores corrigendo,ac deum & dona eius benedicendo. V.

DE temporibus autem & momentis,fratres,non indigetis vt scribamus vobis.†[2] Ipsi enim diligenter scitis quia dies domini,[a] sicut fur in nocte, ita veniet.[3] Cum enim dixerint,pax & securitas,tunc repentinus eis superueniet interitus,sicut dolor in vtero habentis,&non effugient.[4] Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies ille tanquam fur comprehendat.[5] Omnes enim vos,filij lucis estis,& filij diei. Non sum[9] noctis,neque tenebrarum.[6] Igitur non dormiamus sicut & cæteri:sed vigilemus,& sobrij simus.[7] Qui enim dormiunt, nocte dormiunt:&qui ebrij sunt,nocte ebrij sunt.[8] Nos autem qui diei sumus,sobrij simus,†induti loricam fidei & charitatis,& galeam spem salutis,[9] quoniam non posuit nos deus in iram,sed in acquisitionem salutis per dominum nostrum Iesum Christũ,[10] qui mortuus est pro nobis:vt siue vigilemus siue dormiamus,simul cum illo viuamus.[11] Propter quod consolamini inuicem:& ædificate alterutrum, sicut & facitis.[12] Rogamus autem vos fratres,vt noueritis eos qui laborant inter vos,& præsunt vobis in domino,& monent vos:[13] vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum:& pacem habete cum eis.[14] Rogamus autẽ vos fratres, corripite inquietos,consolamini pusillanimes,suscipite infirmos,patientes estote ad omnes.†[15] Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in inuicem,& in omnes.[16] Semper gaudete,[b] [17] sine intermissione orate,[18] in omnibus gratias agite.Hæc est enim voluntas dei in Christo Iesu in omnibus vobis.†[19] Spiritum nolite extinguere,[20] prophetias nolite spernere.†[21] Omnia autem probate,quod bonum est tenete,†[22] ab omni specie mala abstinete vos.[23] Ipse autem deus pacis sanctificet vos per omnia:[c] vt integer spiritus vester,& anima, & corpus sine querela, in aduẽtu domini nostri Iesu Christi seruetur.†[24] Fidelis est qui vocauit vos: qui etiam faciet.[25] Fratres,orate pro nobis.[26] Salutate fratres omnes in osculo sancto.[27] Adiuro vos per dominum vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.[28] Gratia domini nostri Iesu Christi uobiscum.Amen.

a. Quare vt fur? Quia per hoc designat quòd occulè sit ac repẽtinus.Et dicimus quòd hoc multis modis vtile sit.Primum quidem:nã si quis postremum sciret diẽ,nulla illi virtutis cura esset,sed innumera perpetrãdo mala extremo spiritu ad baptismum accederet. Secundo , quia multa mala metu mortis amputãtur,quæ increpide committerentur.Tertio,quia si sciret quisquã quòd omnino tali tempore moriturus esset,in continua viueret animi tristitia:nunc autem ob incertitudinem cõtinuo in bona spe nutrimur. Quarto,quia neque ob id sancti præmium haberent, quòd semetipsos in incerta præcipitent pericula. Si enim manifestum esset quòd post tres annos consummatio ventura esset, omnes sane pericula despicerent tanquã nihil nocumenti essent accepturi.Oecume.ibid.

b. Sine intermissione orare quid est aliud, quàm beatã vitam,quæ nulla nisi æterna est,ab eo qui eam solus dare potest , sine intermissione desiderare? Dignior enim sequetur effectus,quẽ feruentior præcedit affectus.Augu.de orando deo cap.9.

c. Neque enim plasmatio carnis ipsa secũdũ se homo perfectus est , sed corpus hominis & pars hominis. Neque enim & anima ipsa secundum se homo, sed anima hominis.Neque spiritus homo; spiritus enim & non homo vocatur. Cõmixtio autem & vnitio horũ omnium perfectum hominem efficit. Irenæ.lib.5. aduersus Valentinum.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis, An.do.50.

INCIPIT ARGVMENTVM IN SECVNdam epistolam ad Thessalonicenses.

AD Thessalonicenses secundam scribit epistolam Apostolus:& notum facit eis de temporibus nouissimis,& de aduersarij deiectione.Scribit hanc epistolam ab Athenis per Titum Diaconum & Onesimum Acolythum.

Incipit

Incipit Epistola ad Thessalonicenses.

SECVNDA.

Præparentur omnes ad iudicium in fide,charitate & patientia,vbi mali pœnis tradentur,boni autem præmiis donabuntur. Caput I.

Anno.do.51

PAulus[a] & Syluanus & Timotheus Ecclesię Thessalonicensium in deo patre nostro & domino Iesu Christo:[2] gratia vobis & pax à deo patre nostro,& dño Iesu Christo.[b] [3] Gratias agere debemus semper deo pro vobis fratres , ita vt dignum est,quoniam supercrescit fides vestra,& abundat charitas vniuscuiusq; vestrùm in inuicem:[4] ita vt & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis dei pro patiẽtia vestra & fide, & in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij dei,vt digni habeamini in regno dei,pro quo & patimini.[c] [6] si tamen iustum est apud deum retribuere retributionem iis qui vos tribulant,[7] & vobis qui tribulamini , requiem nobiscum in reuelatione domini Iesu de cœlo cum angelis virtutis eius,[8] in flamma ignis dantis vindictam iis qui non nouerunt deum, & qui non obediunt Euangelio domini nostri Iesu Christi.[9] Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie domini & à gloria virtutis eius,[d] [10] cum venerit glorificari in sanctis suis , & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt:quia creditum est testimonium nostrũ super vos in die illo.[11] In quo etiam oramus semper pro vobis, vt dignetur pro vocatione sua deus,& impleat omnem voluntatem bonitatis suæ,& opus fidei in virtute, [12] vt clarificetur nomen domini nostri Iesu Christi in vobis,& vos in illo, secundum gratiam dei nostri & domini Iesu Christi.

a. Solennibus verbis scribit ad eos. Solito enĩ more seruans caput cõtinetur epistolæ,& iidẽ ipsi tres sunt quorum nomine scribitur sicut & prima epistola. Ambr.ibid.

b. Duo ipsos docet,& quòd afflictiones quę in ipsos inciderunt, non iustum , sed gratiarum actionem merentur,& quòd pro his quę ipsi patiuntur ac sustinent,deo sint referendæ gratiæ. Oecume.ibid.

c. Hoc est,si deo rerũ cura est,si quid curat & æstimat deus,& non hoc ex sua sententia,sed ex consensis & indubitatis ponit,veluti dicere: Si deus odit reprobos, vt illos fateri cogat quod odiat.Sunt enim potissimũ tales sententiæ minime ambiguæ, ita vt ipsi a duersarij sciant iustum hoc esse.Si enim apud homines iustum est,multo magis apud deũ. Chryso,ibid.

d. Iple in sanctis glorificandus est membris , quæ solis splendore fulgebũt. Sed & mirabuntur impij & irrisores humilitatis,in subitatione salutis inspiratæ iustorum.Hiero.ibid.

Ecclesia tandem grauibus subiacebit periculis per Antichristum & ministros eius,qui meritas luet pœnas cum suis qui eum in doctorem receperunt. II.

ROgamus[a] autem vos fratres per aduẽtum domini nostri Iesu Christi,&nostræ congregationis in ipsum:[2] vt non cito moueamini à vestro sensu , neq; terreamini neq; per spiritum, neq; per sermonem , neq; per epistolam tanquam per nos missam,quasi instet dies domini.†[3] Ne quis vos seducat vllo modo:† quoniam nisi venerit[b] discessio primùm,& reuelatus fuerit homo peccati, [c]filius perditionis, [4] qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur deus , aut quod colitur,ita vt in templo dei sedeat ostendens se tanquam sit deus.[5] Non retinetis quòd cum adhuc essem apud vos,hæc dicebam vobis?[6] Et nunc quid detineat scitis:vt reueletur in suo tempore.[7] (Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantùm vt qui tenet nunc,teneat donec de medio fiat.)[8] Et nũc reuelabitur ille iniquus,†quẽ dominus Iesus interficiet spiritu oris sui : & destruet illustratione aduentus sui eum, [9] cuius est aduentus secũdum operationem Sathanæ in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus,[10] & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt,eo quòd charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent.[11] Ideo mittet illis deus operationẽ erroris,vt credant mendacio:[12] vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati , sed consenserunt iniquitati. [13] Nos autem debemus gratias agere deo semper pro vobis fratres dilecti à deo,quòd elegerit nos deus primitias in salutẽ, in sanctificatione spiritus,& in fide veritatis:[14] in quam & vocauit vos per Euangelium nostrum,in acquisitione gloriæ domini nostri Iesu Christi.[15] Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis,siue per sermonem,siue per epistolam nostram.[d] [16] Ipse autem dominus noster Iesus Christus,& deus & pater noster qui dilexit nos,& dedit consolationem nostrã æternam,& spem bonã in gratia,[17] exhortetur corda vestra & confirmet in omni opere & sermone bono.

a. Olaus eximia sanctorum, ostendit enim quòd & ipsi cum Christo congregabuntur, vt etiam ipsi cum eo appareant, & vnà cum eo cõueniant.Oecu,ibid.

b. Apostasia, hoc est rebellio ab obedientia , statu , & professione.Nulli enim dubium cum de Antichristo ista dixisse, dicque iudicij. Aug.de ciui dei li.20.c.19.

c. Ipsa nanq; scripturæ consuetudo peiores à peccatoribus solet meliores vero filios ex aliqua insigni & eis cõueniente virtute. Quãobrem diabolum vel si maluis Antichristum Apostol⁹ perditionis filiũ appellat. Nisi enim,inquit,reuelatus fuerit iniquus ille fili⁹ perditionis. Et Iudam dominus in Euangelio filium perditionis vocauit. Basil.1 Psa.7

d. Omnia bona nostra, siue in operando,siue in loquẽdo , & in eis perseuerantia, dona sunt dei.Vnde ita prædicat dicens: Ipse aprẽ dominus noster,&c. Ambr.de voca.gentium,libr.1.ca.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fideles pro seipsis inuicem orent tam boni quàm mali,& otia vitare semper laborent. III.

a. Dat humilitatis exemplũ,& occasionem charitatis,vt pro alterutro audacius exoremus, Simul notandũ in quibus causis orari poscat Apostolus,vt sermo dei currat,& clarificeturcurrat in quam affluentia, clarificetur vero auditorum profectu. Hier. ibi. b. Non monet nos Apostolus,sed præcipit à talibus vt recedatur: quoniam nulla societas fidei & perfidię potest esse Cypr. c. Hoc dicit,vt qui non habent hanc potestatem quã ille habebat, tantummodo spiritaliter operantes, mãducent panem à corporali labore gratuitum. Augu. de opere Monachorum, cap. 3. d. Neque vero his quæ hoc loco à nobis dicũtur, Apostoli verba illa aduersari quisquam existimet, vt operantes panem suum mãducent. Siquidem hoc ad ordinis & laboris deserторes dictum est, perinde ac si ipsis diceret, præstabilius esse vnumquemque necessaria sibi saltẽ ad vitã præsidia parare, neque aliis grauem esse, quàm vitam in otio traducere. Basil. interroga. 42. Regularum fusius disputatarum.

DE cætero [a] fratres,† orate pro nobis,vt sermo dei currat & clarificetur,sicut & apud vos:[2] & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Nõ enim omnium est fides.†[3] Fidelis autem dominus est,qui cõfirmabit vos & custodiet à malo.[4] Confidimus autẽ de vobis fratres in domino, quoniam quæ præcepimus & facitis,& facietis.[5] Dominus autem dirigat corda vestra in charitate dei,& patientia Christi. †[b 6] Denuntiamus autem vobis fratres,in nomine domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis. [7] Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos:quoniam non inquieti fuimus inter vos,[8] neque gratis panem manducauimus ab aliquo,† sed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes,ne quem vestrum grauaremus.[c 9] Non quasi non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. [10] Nam & cum essemus apud vos,hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet. [11] Audiuimus enim inter vos quosdam ambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.[12] iis autem qui eiusmodi sunt,denũtiamus,& obsecramus in domino Iesu Christo,vt cum silentio[d] operantes suum panem manducent.† [13] Vos autẽ fratres nolite deficere benefacientes.[14] Quòd si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate:& non commisceamini cum illo, vt confundatur. [15] Et nolite quasi inimicum existimare,sed corripite vt fratrem. [17] Ipse autem deus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus cũ omnibus vobis.[17] Salutatio, mea manu Pauli:quod est signum in omni epistola. Ita scribo. [18] Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

A †Ephe.4.c Col.4.a 26.q.7.Ergo eum. †1.Cor.4.d

B †26.q.7.Ega eum. 1.Cor.4.d

C †Act.20.g 1.Cor.4.c 1.Thes.2.b 2.Cor.11.f

D †Gala.6.b

Ad Thessalonicenses secunda scripta est Athenis, Anno domini 51.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOlam ad Timotheum primam.

T*Imotheum instruit & docet de ordinatione Episcopatus & Diaconij, & omnis Ecclesiasticæ disciplinæ,scribens ei à Laodicea per Tychicum Diaconum.*

Incipit Epistola ad Timotheum secunda.

Prælati est noxia quæque resecare,& seminare vtilia & necessaria in veritate & misericordia. Caput I.

a. Hic Timotheus adhuc iuuenis Paulo iunctus est, & ab illo circuncisus. Deinde Ephesi Episcopus est ordinatus: de quo Apocalyp. 2.

b. Si charitatem deo exhibeamus,&proximo de corde puro, conscientia bona & fide non ficta, facile peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimenta cõtemnimus, & omnia quæ sunt humanæ fragilitati difficilia vel aspera,eriã cum delectatione perficimus. Prosper.
c. Quia iustus legem habet mentis suæ,& æquitatis ac iustitiæ suæ normam,ideoque non terrore pœnę reuocatur à culpa,sed honestatis regula. Ambro. offic. lib. 3. cap 5.
d. Defensio nostræ doctrinę consistit secundum scripturam,secundum naturã, secũdũ disciplinam. Terru.

PAulus Apostolus Iesu Christi secũdum imperiũ dei saluatoris nostri & Christi Iesu spei nostrę:†[a 2] Timotheo dilecto filio in fide:gratia & misericordia, & pax à deo patre,& Christo Iesu dño nostro.[3] Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam ne aliter docerent,[4] neque intenderent fabulis & genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationẽ dei quæ in fide. [b 5] Finis autem præcepti est charitas de corde puro,& conscientia bona, & fide non ficta.[6] A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium,[7] volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur,neq; de quibus affirmant.†[8] Scimus autem quia bona est lex,si quis ea legitimè vtatur:[9] scientes hoc,†[c] quia lex iusto non est posita,sed iniustis & non subditis, impiis & peccatoribus,sceleratis & cõtaminatis,patricidis & matricidis, homicidis, [10] fornicariis,masculorũ concubitoribus,plagiariis,mendacibus,& periuris,&si quid aliud sanæ[d] doctrinæ aduersatur,[11] quæ est secundum Euangelium gloriæ beati dei, quod

A †Acto.16.a

B †Roma.1.c †Gal.4.c 1.Cor.6.c 19.q.2.Duæ sunt.

†Dist. Constando. Dere.d.4. Hanc fociet. tertia.

†1.Cor.4.c †Mat.5.b Marc.2.c

C quod creditum est mihi.[12] Gratias ago ei qui me confortauit in Christo Iesu domino nostro,quia fidelẽ me existimauit ponens in ministerio,†[13] qui prius blasphemus fui, & persecutor,& contumeliosus:sed misericordiam dei consecutus sum,[c] quia ignorans feci in incredulitate.[14] Superabundauit autem gratia dñi nostri cum fide & dilectione quæ est in Christo Iesu.† [15] Fidelis sermo, & omni acceptione dignus:† quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere,quorum primus ego sum.[16] Sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Christus D Iesus omnẽ patiẽtiam ad informationem eorum qui crediturí sunt illi in vitã æternã. [17] Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli deo honor & gloria in secula seculorum. Amen.[18] Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee,secundum præcedentes in te prophetias:vt milites in illis bonam militiam,[19] habens fidem & bonam conscientiam. Quam quidam repellentes circa fidem naufragauerũt:[20] ex quibus est Hymenæus,& Alexander,†quos tradidi Sathanæ,vt discant non blasphemare.

c. Illa namq; Pauli sæuitia cum secundum æmulationẽ parentum traditionũ persequebatur Ecclesiam, putans officii id se deo facere,tanquã sylueſtre eraduitium,sed magnę feracitatis indicium. Aug. lib. 22. cõtra Faust. Manı.

Prælati cæteros hortentur ad orationes & gratiarum actiones domino,qui vult omnes saluos fieri,viros inquam & mulieres,vtrinque seruata honestate. II.

a Præcepit itaque Apostolus,imo per Apostolũ dominũ qui loquebatur i Apostolo,fieri obsecrationes, &c. Quam legẽ supplicationis ita omniũ sacerdotũ & omniũ fidelium deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mũdi sit in qua huiusmodi orationes non celebrentur à populis Christianis Supplicat ergo vbique ecclesia deo,non solum pro sanctis, & in Christo iam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus,& inimicis crucis Christi,vt relictis erroribus suis conuertantur ad deum,accipiãt fidem,accipiant charitatẽ,pro quibus omnibus sibi vult dominus supplicari : vnde subditur Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Ambr. de vocatio. gent. lib. 1. cap. 4. b. Nõ enim frustra dixit Apostolus, Adam non est seductus, &c. niſi quia illa quę serpens locutus est, tanquam verum esset accepit, ille autem ab vnico noluit consortio dirimi nec in cõmunione peccati, nec ideo minus reus, si cies prudẽsque peccauit. Aug. de ciui. dei. lib. 14. ca. 11.

A †Iacob.5.a

B †Ad Titum.1.c

C †Dist. 81. c. 1. †Dist. 43. c. Si quis. †1.Cor.14.g

D †1.Cor.14.g Genes.2.d Genes.3.b

Hinc ad. ca. Quisquis.

†1.Tim.c. 2. & 3. Quomodo.

†1.Pet.3.c

†1.Cor.14.g

†1.Cor.11.a

Hinc ad. ca. Quisquis.

†Tit.1.c †1.Cor.14.g †Dist. 81. c. 1.

†Dist. 4. Dist. per to. †Dist. Vnũ ecclesiam. †Dist. 24. De Bigamis. †Dist. 40. c. 1. †Dist. 81. Si Gelasius.

†Gala.4.c. Quicunque. Dist. 81. Presbyteris

Universidad de Deusto Biblioteca

me ad te venire cito. Si autē tardauero, [15] vt ſcias quomodo oporteat te in domo dei D
conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui, [d]columna & firmamentum veritatis. [16]Et mani
feſtè magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtum eſt in carne, iuſtificatum
eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mūdo, aſſum
ptum eſt in gloria.

d. Id eſt, in qua nunc ſola veritas ſtat firmata, quæ ante in lege erat poſita. Sedul. ibi.

Prælatus populum doceat falſam vitare doctrinam nouiſſimis temporibus futuram, atque ineptas fabulas: ad pietatis verò doctrinam verbo & exemplo moneat. IIII.

SPiritus autem manifeſtè dicit, † quia in nouiſſimis temporibus diſcedent A
quidam à fide, attēdentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum[2],
in hypocriſi loquentium mendacium, † & cauteriatam habentium ſuam
conſcientiam, [a3] prohibentium nubere, [b]abſtinere à cibis quos deus crea-
uit ad percipiendū cum gratiarū actione fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatem:
†[4] Quia omnis creatura dei bona eſt, & nihil reiiciendū quod cum gratiarum actione B
percipitur. [5]Sanctificatur enim per verbum dei, & orationem. [6]Hæc proponēs fratri-
bus, bonus eris miniſter Chriſti Ieſu, enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam
aſſecutus es. †[7] Ineptas autem & aniles fabulas deuita. [c]Exerce autem teipſum ad pie- C
tatem. [8] Nam corporalis exercitatio ad modicū vtilis eſt: pietas autem ad omnia vti-
lis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. [9]Fidelis ſermo, & omni ac-
ceptione dignus. [10] In hoc enim laboramus, & maledicimur: quia ſperamus in deum
viuum, qui eſt ſaluator omnium hominum, maximè fidelium. [11]Pręcipe hæc & doce.
[12]Nemo adoleſcentiam tuam contemnat, ſed exemplum eſto fideliū in verbo, in cō-
uerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. [13]Dum venio, † attende lectioni, exhorta- D
tioni, doctrinæ. †[14]Noli negligere gratiā quæ in te eſt, [d]quæ data eſt tibi per prophe-
tiam, cum impoſitione manuum preſbyterij. [15]Hęc meditare, in his eſto, vt profectus
tuus manifeſtus ſit omnibus. [16]Attende enim tibi & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim
faciens & teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.

†1.Tim.3.a 2.Pet.3.a Iudæ.1.f †1.q.7.Didici. †Eccl.39.c †2.Tim.2.d Titum.3.c †Di.36.Qui eccleſiaſti. di.38. Ignorantia. †Di.95. Ecce ego.

a. Quid ergo, an nō & Chriſtiani prohibent cōtrahere matrimonium? Nequaquā. Honorabile eſt enim cōniugium, & cubile impollutū. Sed eos qui cōtrahere nolunt, hortantur ad virginitatem: qui autē contrahere prohibent, tanquā à re impura arcent. Oecume. ibid.
b. Hinc quoque hæreticos ſe probantes, non ſanè quia abſtineāt, ſed quia hęreticè abſtinent. Nā & ego interdum abſtineo, ſed abſtinētia mea ſatisfactio eſt pro peccatis, nō ſuperſtitio pro impietate, &c. Ber. Ser. 66. Super Cantic.
c. Exerceat ergo te pietas ad iuſtitiam, cōtinentiam, manſuetudinem, vt fugias iuuenilia opera cōfirmatus & radicatus in gratia, bonū fidei ſubeas certamen, non te implices negotiis ſecularib⁹, quoniā deo militas. Amb. offic. lib.1. ca.16.
d. Gratiam tamē dari ordinatoris ſignificat per prophetiam, & manuū impoſitionem. Prophetia eſt qua eligitur quaſi doctor futurus idoneus: man⁹ vero impoſitiones verba ſunt myſtica quibus cōfirmatur ad opus electus, accipiens authoritatem teſte conſcientia ſua, vt audeat vice domini ſacrificiū deo offerre. Amb. ibi.

Quiſque pro ſtatu ſuo à prælato tractandus eſt: ſed & pro morum honeſtate eligendus, honorandus, & corripiendus. V.

SEniorem[a] † ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem: iuuenes vt fratres: [2]anus A
vt matres: iuuenculas vt ſorores in omni caſtitate. †[b3] Viduas honora, quæ
verè viduæ ſunt. [4] Si qua autē vidua filios aut nepotes habet: diſcat primū
domum ſuam regere, & mutuam vicem reddere parentibus. † Hoc enim
acceptum eſt coram deo. [5] Quæ autem verè vidua eſt & deſolata: ſperet in deum, &
inſtet obſecrationibus & orationibus nocte & die. [c6] Nam quæ in deliciis eſt, viuens
mortua eſt. [7] Et hoc præcipe, vt irreprehenſibiles ſint. † [d8] Si quis autem ſuorum, &
maxime domeſticorum curam non habet, fidē negauit, & eſt infideli deterior. †[9] Vi- B
dua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, [10]in operibus
bonis teſtimonium habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes
lauit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta
eſt. [11]Adoleſcentiores autem viduas deuita. †[12]Cum enim luxuriatæ fuerint in Chri-
ſto, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerūt. [13]Si-
mul autem & otioſæ diſcunt circuire domos, non ſolum otioſæ, ſed & verboſæ &
curioſæ, loquentes quæ non oportet. †[14] Volo autem iuniores nubere, filios procrea- C
re, matresfamilias eſſe: nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia. †[15] Iam
enim quædam conuerſæ ſunt retro poſt Sathanam. [16]Si quis fidelis habet viduas, ſub-
miniſtret illis, vt non grauetur Eccleſia: vt iis quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat. [17] Qui
bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in
verbo & doctrina. [18] Dicit enim ſcriptura: † Non alligabis os boui trituranti. † Et
dignus eſt operarius mercede ſua. † [19] Aduerſus preſbyterum accuſationem no-
li recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. †[20] Peccantes, coram omnibus argue: D
vt &

†2.q.7.Paulus. †1.q.2.Viduas. †Sup.3.a †47.diſt.Sicut hi. †31.quæſt.1.Quomodo. †27.q.1.Sicut bonum eſt.&ſeq. †27.q.1.cap.Nuptiarum †26.q.5.ca.Epiſcopi. †1.Cor.9.a Deut.25.a †Mat.10.b Luc.10.b †2.q.7.Accuſatio.2. †45.di.Sed illud.

a. Hæc regula eius tunc eſt obſeruanda cum culpa ſenioris ſuo exēplo nō trahit ad interitū corda iuniorū. Vbi autē ſenior iuuenibus exemplum ad interitū prebet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt. Grego. ad Ianuarium epiſcopum. 2. q.7. ca. Paulus.
b. Vnde aduertitur vtrunq; pietatis affectum viduæ ineſſe debere, vt filios diligat parētib⁹ deferat, ita dū parentibus obſequium rependit, magiſterium exercet in filios, ſuóque ipſa remuneratur officio, cum id quod aliis defert, ſibi proſit. Amb. de viduis.
c. Agnoſcamus quid incōmodi nutriant oblectamēta carnalia. tunc plane vera mors eſt, quando homo anima præmoriente, deteriore ſibi parte hominis ſit ſuperſtes. Euſeb. Emiſe. de initio quadrag. homi.1.
d. Ab Apoſtolo dictum eſt iis qui in communi & vulgari genere vitæ verſabantur, qui diuites erāt, & propinquorum inopię poterāt ſubuenire. Hæc enim dicta ſunt viuis & non mortuis, hoc eſt, ſecularibus & non religioſis. Baſili. Conſtitut. monaſtic.

vt & cæteri timorem habeant. [21] Teſtor coram deo & Chriſto Ieſu, & electis angelis
eius, vt hæc cuſtodias ſine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.
† [22] Manus citò nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Teipſum
caſtum cuſtodi. †[23]Noli adhuc aquam bibere, [c]ſed modico vino vtere propter ſtoma
chum tuum, & frequentes tuas infirmitates. [24] Quorundam hominum peccata mani-
feſta ſunt præcedentia ad iudicium: quorundam autem ſubſequuntur. [25] Similiter &
facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt.

†Diſt.24.c Qualiter. 61.di.Miramur. †De cō.di.5.Sint tibi. De iureiu. Eſt Chriſt⁹.

c. Sicut enim iſto bibendi moderamine vinum nō infirmitati eſt, ſed ſaluti, atq; omnem infirmitatem alleuat corporis: ita etiā ebrietas illa preclara omnem infirmitatem illam excludit, de qua ſcriptum eſt: Et calix meus inebriās quàm prȩclarus eſt. Pſal.22. Ambr. de Noe & arca, ca.29.

Prælati eſt cuiuſlibet ſtatus prouidere conuerſationi, pauperum ad diuites, ſeruorum ad dominos, & ſeipſum in cæterorum exemplum præbere. VI.

A QVicunq; [a]ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrē-
tur: † ne nomen domini & doctrina blaſphemetur. [2]Qui autem fideles ha
bent dominos, non contemnant quia fratres ſunt, ſed magis ſeruiant quia
fideles ſunt & dilecti, quia beneficij participes ſunt. Hæc doce, & exhorta
re. [3]Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, & ei qui ſecundum pietatem eſt doctrinę, [4]ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens
circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, cōtentiones, bla-
B ſphemiæ, ſuſpiciones malæ, [5]conflictationes hominum mente corruptorum, & qui
veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem. [6] Eſt autem quæſtus ma-
gnus, pietas cum ſufficientia. †[7]Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubiū
quia nec auferre quid poſſumus. †[b] [8] Habentes autem alimenta, & quibus tegamur,
iis contenti ſimus. [9] Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in la-
queum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in inte-
ritum & perditionem. †[c10] Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidā
C appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. [11]Tu autem ô homo
dei, hæc fuge. † Sectare vero iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, man-
ſuetudinem. [12] Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vo-
catus es, & confeſſus bonam confeſſionem coram multis teſtibus. [13]Præcipio tibi co-
ram deo, qui viuificat omnia: & Chriſto Ieſu, † qui teſtimonium reddidit ſub Pontio
Pilato bonam confeſſionem, [14]vt ſerues mandatum ſine macula, irreprehenſibile, vſ-
que in aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti: [15]quem ſuis temporibus oſtendet † bea-
tus & ſolus potens Rex Regum, & dominus dominantiū, [d16]qui ſolus habet immor-
D talitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem, †[e] quem nullus hominum vidit, ſed nec
videre poteſt, cui eſt gloria & honor & imperium ſempiternum. Amen. [17] Diuitibus
huius ſeculi pręcipe non ſublime ſapere, † neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in
deo viuo † (qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum:) [18] bene agere, diuites fieri
in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, [19] theſaurizare ſibi fundamentum
bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. [20] O Timothee, depoſitum cuſto-
di, deuitans prophanans vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ,
[21] quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Ad Timotheum prima ſcripta Laodiceæ, quæ eſt metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

†14.diſt.cap. De Iudæis. 14.d.Generalis. De baptiſ.c.Maiores. †Eccl.5.a Iob.1.d 10.q.2.Epiſcopus. †Eccl.10.d De pœ.d.2. Quia radix. †1.Tim.1.b 11.q.1.Epiſcopus. †Ioh.18.g Mat.27.b †Apoc.17.d 19.c †Ioan.1.b 1.Ioan.1.c †Luc.12.d †Ioan.1.b

a. Non enim quia fidelis es, liberum te eſſe putes: hoc enim libertatis documentū eſt, ſeruire magis. Quippe infidelis ſi viderit fidei cauſa illos ſuperbire, blaſpemabit dogma noſtrum, tāquam ſeditionis cauſam: cum verò obtemperantes attenderit, citius credet, ac facilius quæ dicuntur admittet: alioqui & de⁹ & prędicatio ipſa blaſphemabitur. Chry. ibid.
b. Quicquid præter neceſſarium victum ac ſimplicē veſtitū de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegiū eſt. Bernar. Epiſt.2.
c. Vnde Apoſtolus non dixit: Aurum vel argētum radix eſt omnium malorum, ſed magis cupiditas diuitiarum, & non ſolum diuites, ſed qui volunt diuites fieri. Cupiditas ī primis hoc malum habet, quòd dum ingerit tranſitoria, abſcondit ęterna: & dum aforis poſita cōſpicit: intra ſe latētia nō introſpicit & dū aliena quȩrit, factori ſuo ſe reddit alienum. Euſe. Emiſe. in die Pentecoſt.
d. Quomodo enim immortalitatem non habet, qui vitā habet in ſemetipſo? Habet vtiq; in natura, habet ī ſubſtantia, & habet non per gratiam temporalē, ſed per ſempiternam diuinitatem: habet non ex dono quaſi ſeruus, ſed ex generationis proprietate quaſi filius coęternus, & habet ſicut pater. Amb. de fide. lib.5. ca.2.
e. Videri trinitas nullo modo poteſt humano viſu, ſed eo viſu videtur, quo iā qui vident, non homines, ſed vltra homines ſunt. Augu. de trini. li.1. c.6.

INCIPIT ARGVMENTVM IN SECVNdam epiſtolam ad Timotheum.

ITem Timotheo ſcribit de exhortatione martyrij, & omnis regulæ veritatis: & quid futurū ſit temporibus nouiſſimis, & de ſua paſſione ſcribens à Roma.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incipit Epiſtola ad Timotheum ſecunda.

Gratuitis bonis à deo donatus, in proximorum vtatur commodum, & maxime prædicatione, ſuperiorum exempla ſectando, & diligenter exequendo. Caput. I.

A PAulus[a] Apoſtolus Ieſu Chriſti per volũtatem dei, ſecundum promiſſionem vitæ quæ eſt in Chriſto Ieſu, 2 Timotheo chariſſimo filio, [b] gratia & miſericordia & pax à deo patre noſtro, & Chriſto Ieſu domino noſtro. † 3 Gratias ago deo meo, cui ſeruio à progenitoribus meis in conſcientia pura, quòd ſine intermiſſione habeam tui memoriam in orationibus meis, 4 nocte ac die deſiderans te videre, memor [c] lachrymarum tuarum, vt gaudio implear, 5 recordationem accipiens eius fidei quæ eſt in te non fictã, quæ & habitauit primùm in auia tua Loide, & matre B tua Eunice, certus ſum autẽ quòd & in te. 6 Propter quam cauſam admoneo te, vt reſuſcites gratiã dei quæ eſt in te [d] per impoſitionẽ manuum mearum. † 7 Nõ enim deus dedit nobis ſpiritũ timoris: ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis. 8 Noli itaq; erubeſcere teſtimonium dñi noſtri, neq; me vinctum eius, 9 ſed collabora Euangelio ſe- C cundum virtutem dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione ſua ſancta † non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum, & gratiam quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia, 10 manifeſtata eſt autem nũc per illuminationem ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui deſtruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam, & incorruptionem per Euangelium: † 11 in quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus & magiſter gentium. 12 Ob quam cauſam etiam hæc patior: ſed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus ſum quia potens eſt [e] depoſitum meum ſerua- D re in illum diem. 13 Formam: habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide & in dilectione in Chriſto Ieſu. 14 Bonum depoſitum cuſtodi, per ſpiritum ſanctũ qui habitat in nobis. 15 Scis enim hoc, quod auerſi ſunt à me omnes qui in Aſia ſunt, ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes. 16 Det miſericordiam dominus Oneſiphori domui: quia ſæpe me refrigerauit, & catenam meam nõ erubuit, 17 ſed cum Romam veniſſet, [f] ſolicitè me quæſiuit, & inuenit. 18 Det illi dominus inuenire miſericordiam à deo in illa die. Et quanta Epheſi miniſtrauit mihi, tu melius noſti.

An.do.78. †Rom.1.a †Rom.8.e †Titum.3.b †1.Tim.2.b

a. Quoniam Paul⁹ dixerat: Spero celerius venire ad te, & fruſtratus ille fuerat ſpe & expectatione ſua, cõſolatur cum literis corporalis præſentię vice: fortaſſis ob hoc ipſum mœrentem: & quòd iam gubernationis ſubiiſſet on⁹. Chryſ. ibidem.

b. Gratiam huic patris in miſeratione exoptat, vt adſit ei: & chriſti Ieſu domini noſtri, quia deus gratiam ſuam per Chriſtum largitur, vt vna gratia ſit vtriuſque. Amb. ibid.

c. Quas me abeunte à te fudiſti: vnde & me ad triſtitiã prouocaſti, quàm tua opto præſentia reuelari. Sedulius. ibid.

d. Simul enim vt Paulus illi manus impoſuit ordinans ipſum epiſcopum, donum quoque in eum ſuperuenit ad ſignorum operationem, ad doctrinam, & ad præſidendum eccleſiæ. Oecum.

e. Depoſitum quoque idẽ docuit quod eſſet dicens: Bonum depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctũ qui habitat in nobis. Amb. de Tobia, cap. 20.

f. Idcirco inuenit, quia ſolicitè quæſiuit. Vnde & oſtenditur quia idcirco non omnes quærẽtes inueniũt, quia negligenter inquirũt. Hiero. ibi.

Prælatus pro fide & ſalute fidelium ſemper ſit paratus ad martyrium, infidelibus reſiſtendo, prophana vitando, & mercedem expectando, conſtanter ſubire. II.

A TV ergo fili mi confortare in gratia quæ eſt in Chriſto Ieſu: 2 & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc cõmenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. 3 Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. † [b] 4 Nemo militans deo implicat ſe negotiis ſecularibus: vt ei placeat, cui ſe probauit. 5 Nam & qui certat in agone, nõ coronabitur niſi legitime certauerit. 6 Laborantẽ agricolam oportet primum de fructibus accipere. 7 Intellige quæ dico, dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum. 8 Memor eſto do- B minum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid, † ſecundum Euangelium meum, 9 in quo laboro vſque ad vincula quaſi male operans: ſed verbum dei non eſt alligatũ. 10 Ideo omnia ſuſtineo propter electos: vt & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cum gloria cœleſti. 11 Fidelis ſermo. Nam ſi cõmortui ſumus, & cõuiuemus: 12 ſi ſuſtinebimus, & [d] conregnabimus: † ſi negauerimus, & ille negabit nos: † 13 ſi non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt. 14 Hęc autem commone teſtificans coram deo. Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. 15 Solicitè autem cura teipſum probabilem exhibere deo, operarium inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

†16.q.1. Sũt nonnulli. Diſt.10.c Quoniam. Di.88.c. Cõſequenter eſt. 21.q.3. Placuit & ſeq. De pœ.di.6 Contrarii. Ne cleric. c. 1. Sed nec procurationes. 1.Cor.9.b †De conſe. di.4. Cũ tantum. †Mat.10.d Marc.8.c †Rom.3.a

a. Merito ſanè ita facio, quoniam ex his plus roboris accipio quàm ſi nihil paſſ⁹ fuiſſem. Nam ſi ego Paulus iſta patior, multo magis ea pati tu debes: ſi magiſter, longe, diſcipulus magis. Chryſ. ibi.

b. Miles nõ domos ędificat, nõ comparandis agrorum poſſeſsionibus vacat, nõ variis ſe quæſtuoſarum mercaturarum generibus immiſcet. Baſilli. præfa. in ſua Aſcetica.

c. Quis vnquã fratres mei pręmium non pugnãti dat, aut quæ corona non dimicanti, aut quæ ſine cõflictu victoria? Auguſt. de arbore ſcientiæ boni & mali.

d. Quod expleuit Chriſt⁹, illi non valet, qui id quod remãſit paſsionum eius, nõ adimplet: iuxta illud Col. 1. Adimpleo quæ deſunt paſſionum eius in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Greg.

C 16 Prophana autem & inaniloquia deuita. Multum enim proficiunt ad impietatem: 17 & ſermo eorũ [e] vt cãcer ſerpit. Ex quibus eſt Hymenęus & Philetus: 18 quia à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionẽ eſſe iam factam, & ſubuerterunt quorundam fidem. 19 Sed firmũ fundamentũ dei ſtat, habens ſignaculum hoc. Cognouit dominus qui ſunt eius, & diſcedit ab iniquitate omnis qui inuocat nomẽ domini. 20 In magna autẽ domo non ſolũ ſunt [f] vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: & quædam D quidẽ in honorem, quædam autem in cõtumeliam. 21 Si quis ergo emundauerit ſe ab iſtis: erit vas in honorẽ ſanctificatum, & vtile domino, ad omne opus bonũ paratum. † 22 Iuuenilia autẽ deſideria fuge: ſectare verò iuſtitiam, fidem, ſpem & charitatẽ, & pacẽ, cum iis qui inuocãt dominũ de corde puro. † 23 Stultas autem & ſine diſciplina quæſtiones deuita: ſciens quia generant lites. † 24 Seruũ autẽ domini non oportet litigare: ſed manſuetũ eſſe ad omnes, docibilẽ, patientẽ, 25 cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt veritati: nequãdo deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, 26 & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatẽ.

†1.Tit.4.a. 6.c †Tit.3.c †2.q.7. Sicut ſacerdos.

Nouiſſimorum dierum pericula epiſcopus præuideat, vitet & diſcernat, ſemper tales paratus ſubire perſecutiones, ſanctis quidem communes, malis vero pernicioſas. III.

A HOc autem ſcito, † quia [a] in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: 2 & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, 4 proditores, proterui, tumidi, cęci, & voluptatum amatores magis quàm dei, † 5 habentes ſpeciem quidem B pietatis, virtutem autem eius abnegantes. [b] Et hos deuita. 6 Ex iis enim ſunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis: † 7 ſemper diſcentes, & nunquã ad ſcientiam veritatis peruenientes. 8 Quẽadmodum autem Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, 9 ſed vltra non proficient. Inſipientia C enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. 10 Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, 11 perſecutiones, paſſiones, qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconio, Ly- D ſtris, quales perſecutiones ſuſtinui: & ex omnibus eripuit me dominus. 12 Et omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. 13 Mali autem homines & ſeductores proficient in peius: errantes, & in errorem mittẽtes. 14 Tu vero permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris, 15 & quia ab infantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu. † [c] 16 Omnis enim ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiẽdum in iuſtitia: 17 vt perfectus ſit homo dei ad omne opus bonum inſtructus.

†1.Tim.4.a 2.Petr.3.a Iudæ.1.f †De cõſ.di. 4. Quanuis. De hære. c. Excommunicamus. †26.q.5.ca. Nec mirũ. Exod.7.b †2.Pet.1.d

Epiſcopus doctrinæ contra futura pericula diligenter inſtet, & propter ſe, & propter audientes à malis facile ſeducendos. IIII.

A TEſtificor [a] † coram deo & Ieſu Chriſto, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & per aduentum ipſius, & regnum eius: 2 prædica verbum, inſta opportune, importune, † argue, obſecra, increpa in omni patiẽtia & doctrina. 3 Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebũt: †. 4 ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros, [b] prurientes auribus: & à veritate quidem B auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. 5 Tu verò vigila, & in omnibus labora: opus fac euãgeliſtæ, miniſterium tuum imple: ſobrius eſto. 6 Ego enim iam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. 7 Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui. 8 In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi dominus [c] in illa die, iuſtus iudex. Non ſolũ autem mihi, ſed & iis qui diligunt aduẽtum eius. 9 Feſtina ad me venire cito. 10 Demas enim me reliquit, diligens hoc ſeculum, &

†Diſt.43. Sit rector. †45.di. Qui autem. †16.q.5.ca. Nec mirũ. §. Auguria.

e. Cancer dicitur vulnus quod in mamilis naſcitur fœminarũ cui niſi cito ſubuentum fuerit, cũ virus ad cor ſerpendo peruenerit, nullum remedium eſt. Hierony. ibid.

f. Huiuſcemodi enim materiis voluntas cuiuſque cõparatur. Nam vas aureũ is eſt, qui mente moribuſque ſimplex ac ſine dolo eſt. Argẽtũ item, qui illo paulo eſt inferior dignitatis ac pretij ęſtimatione. Teſtaceum eſt ac figulinum, qui terreſtria ſapit, ac frangi conteriq; ſic aptus. Ligneũ, qui per peccatũ facile ſordet, & igni æterno materiã præbet. Sic etiã iræ vas eſt, qui omnem in ſe diaboli operationẽ quaſi vas quoddam ſuſcipit, & propter fœtorem quẽ habet ex corruptione, ad nullum vſum aptari poteſt, ſed dign⁹ eſt qui pereat. Baſil. homilia. 9. Deus nõ eſt autor malorũ.

a Adimplẽtur hæc appropinquante ſeculi fine hominum pariter & temporum quæ venerunt. Magis ac magis aduerſario ſæuiente error fallit, extollit ſtupor, liuor incendit, cupiditas excæcat, deprauat impietas, ſuperbia inflat, diſcordia exaſperat, ira præcipitat. Cypria. Item nouiſsimi dies dicti ſunt & ipſis primis Apoſtolorum dieb⁹, vt Act. 2. Petrus prædicans in die Pentecoſtes ait: Erit in nouiſsimis diebus, dicit dominus: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Aug. Epiſt. 80.

b. Mirũ ſi tales homines aliquãdo defuerũt. Denique quia & tũc erãt, adiũgit ac dicit: Et hos deuita. Ex his enim ſunt qui penetrãt domos. Nõ ait, penetrabunt, tãquam quid futurum prænuntians. Nec tamen fruſtra dixit, in nouiſsimis diebus inſtabũt tẽpora periculoſa: & hinc ea periculoſa demõſtrans, tales homines futuros eſſe prædixit, niſi quia tãto plures erunt, magiſq; abundabunt, quanto magis propinquatur ad finem. Aug. epiſt. 80.

c. Docere conuenit de his quæ agi debent, arguere verò peccatores, corrigere verò pœnitentes: erudire, adducere hominem ad iuſtitiam. Sedu. ibid.

a. Conteſtatur illum per vniuerſa quæ credit religio Chriſtiana, vt verbum dei inſtanter annuntiet. Qui iudicaturus eſt viuos & mortuos: quia viuos inueniet, ſuſcitabit mortuos. Hie. ib.

c. Prurientes, nominatiui caſus, Græcè κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, hoc eſt qui ſcalpũt vel fricãt auditum, ſcilicet illi qui ſanam doctrinã nõ ſuſtinẽt præ nimio aurium pruritu, & curioſitate audiendi delectabilia magis quam vtilia.

c. In die iudicij ſupremi, nõ hic. Hic autem in laborib⁹, in periculis, in naufragiis quaſi athleta bonus decertabat, quia ſciebat quoniã per multas tribulationes oportet nos ĩtroire in regnũ dei. Ergo non poteſt quis præmiũ accipere, niſi legitime certauerit, nec eſt glorioſa victoria, niſi vbi fuerint glorioſa certamina. Amb. offi. lib. 1. cap. 15.

Universidad de Deusto Biblioteca

abiit Thessalonicam,Crescens in Galatiam,Titus in Dalmatiam. 11 Lucas est mecum
solus.† Marcum assume,& adduc tecum,est enim mihi vtilis in ministerio.12 Tychi-
cum autem misi Ephesum. 13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens C
affer tecum, & libros: maxime autem membranas. 14 Alexander ærarius multa mala
mihi ostendit:reddet illi dominus secundum opera eius: 15 quem & tu deuita. Valde
enim resistit verbis nostris.16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes
me dereliquerunt:non illis imputetur.17 Dominus autem mihi astitit,& confortauit
me,vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes quia liberatus sum de
d ore leonis.19 Liberauit autem me dominus ab omni opere malo:& saluum faciet in
regnum suum cœleste, cui gloria in secula seculorum. Amen. 19 Saluta Priscillam & D
Aquillam,† & Onesiphori domum.20 Erastus remansit Corinthi:Trophimum autē
reliqui infirmum Mileti.21 Festina ante hyemem venire. Salutant te Eubobus & Pu-
dens & Linus & Claudia,& fratres omnes.22 Dominus Iesus Christus cū spiritu tuo.
Gratia vobiscum.Amen.

†Colo.4.c

d.Neronē significat in leone pro crudelitate.Euseb.

†Sup.2.d

Ad Timotheum secunda scripta Romæ quum secundò præsentatus est Paulus Neroni imperatori Romanorum.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPIstolam ad Titum.

Titum commonefacit & instruit de constitutione presbyterij, & de spiritali conuersatione,& hæreticis vitandis,qui traditionibus Iudaicis credunt:scribens ei à Nicopoli.

Incipit Epistola ad Titum.

Prælatus per ciuitates prædicatores bonorum morum & sanæ doctrinæ aduersus hæreticos instituat,qui corrigendos corrigant,vt tandem sani euadant. *Cap. I.*

PAulus seruus dei,Apostolus autem Iesu Christi a secūdum A
fidem electorum dei,& agnitionē veritatis,quę secundum
pietatem est in spem vitę æternæ,2 quam promisit qui non
mentitur deus,b ante tempora secularia,3 manifestauit au-
tem temporibus suis verbum suū in prędicatione quæ cre-
dita est mihi secundum præceptum Saluatoris nostri dei:
4 Tito dilecto filio secundum cōmunem fidem,gratia &
pax à deo patre,& Christo Iesu Saluatore nostro.† c 5 Hu- B
ius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas,&
constituas, per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui
tibi,6 si quis sine crimine est,vnius vxoris vir,filios habens fideles,non in accusatione
luxuriæ,aut non subditos.† d 7 Oportet enim Episcopū sine crimine esse,sicut dei di-
spensatorem:non superbum,non iracundum,non violentum,non percussorem, nō
turpis lucri cupidum:8 sed hospitalem,benignū,sobrium,iustum,sanctum,continen-
tem,9 amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, † vt po- C
tens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui cōtradicūt arguere. 10 Sunt enim multi
inobedientes,vaniloqui,& seductores, maxime qui de circuncisione sunt: 11 quos o-
portet redargui:qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis
lucri gratia.12 Dixit e quidam ex illis,proprius ipsorum Propheta, Cretenses semper
mendaces,malæ bestiæ,ventres pigri.13 Testimonium hoc verum est.Quam ob cau-
sam increpa illos durè,vt sani sint in fide:14 non intendentes Iudaicis fabulis, & man- D
datis hominum auersantium se à veritate.† f 15 Omnia munda mundis, coinquinatis
autem & infidelibus nihil est mundum,sed inquinatæ sunt eorum & mens & consci-
entia.16 Confitentur se nosse deum,factis autem negant, cum sint abominati & incre
dibiles,& ad omne opus bonum reprobi.

a.Non ex rectè factis neque ex laboribus ac sudoribus hanc accepi dignitatē, sed totū eius qui mihi hæc crediderit,beneficij est Chry

b.Cum autē retrorsum tēpora à constitutione mūdi habere videantur initium, quomodo sunt æterna? nisi quia æterna dixit,quę ante se non habent vllum tempus.Aug. contra Priscillianist.& Origenistas.cap.6.

c.Quæ desunt, rectò ordine corrige, & tunc demum presbyteros poteris ordinare, cum omnes in ecclesia fuerint recti. Hier. ibid.

d Inculpatum esse generale est. Siquidem inculpatū esse,omnia quę enumeranda sunt complectitur: hoc est, in quem nullum possis crimen impingere, & præcipue vt potens sit exhortari.Hoc autem & à prudētia cōtinget, & à cognitione scripturarum.Sana autē doctrina est, quæ & vera dogmata & rectam vitam docet.Oecum.ibid.

e Epimenides poeta Græcus.

f.Qui nimis sibi mundi videntur, quia illa mēbra tanquam immūda auersantur, aut auersari se fingūt,in eas infidelitatis & erroris immunditias inciderūt. Aug. contra Faustum,lib.6.ca 3.

†Dist.93. Legimus.

†Dist.25. Vnum orarium. 1.Tim.3.a

†Dist.45. Sic rector. & 45.c.fin.

†Rom.14.c 8.d. Proposuisti. 2.q.1.Dominus. 11.q.3. Aestimant.

Omnes

Omnes ecclesiæ status prælatus considerans,suam cuique ætati viuendi normam procuret, exemplum se præbens in doctrina & conuersatione,& gratiæ consecutione. *II.*

A TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam. a 2 Senes vt sobrij sint pu-
dici,prudentes,sani in fide,in dilectione,in patientia.3 Anus similiter in ha-
bitu sancto,non criminatrices,b non multo vino seruientes, bene docētes,
4 vt prudentiam doceant.† Adolescentulas,vt viros suos ament, filios suos
diligant,5 prudentes,castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris
B suis,vt non blasphemetur verbum dei. 6 Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint. 7 In
omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum,in doctrina, in integritate, in
grauitate.8 Verbum sanum irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est vereatur, nihil
habens malum dicere de nobis.† 9 Seruos dominis suis subditos esse,in omnibus pla
C centes,non contradicentes,non fraudantes,10 sed in omnibus fidem bonam ostēden-
tes,† vt doctrinam saluatoris nostri dei ornent in omnibus. 11 Apparuit enim gratia
dei & saluatoris nostri omnibus hominibus, 12 erudiens nos: c vt abnegantes impie-
D tatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo, † 13 expe-
ctantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei & Saluatoris nostri Iesu Chri-
sti,14 qui dedit semetipsum pro nobis,vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mun-
daret sibi populum acceptabilem,sectatorem bonorum operum. 15 Hæc loquere,&
exhortare,& argue cum omni imperio,nemo te contemnat.

†11.q.1.c.1.

†Ephe.6.a Colos.3.d 1Pet.2.c

†11.q.5.c Si apud.

†De cōs.di. 5.Ieiunium.

a.Habet senectus vitia quędā propria & morbos quibus iuuentus caret: & ipsa quidem senectus morbus est: inest illi tamen præterea segnities quædam & tarditas,obliuio profunda,& obtusio sensuum,atque iracūdia.Chrys.ibid.

b.A vini ergo nimio potu anus prohibeantur: quoniā quod in adolescentibus libido,hoc in senibus ebrietas est. Aut quomodo potest anus adolescētulas docere castitatem, si ebrietatem vetulæ mulieris adolescentula fuerit imitata, pudica esse non possit? Hierony.ibi.

c.Vbi sunt qui hæc faciant propter quæ venisse Christum Apostolus dicit? Vbi sunt qui nō desideria seculi faciant? vbi qui piè ac iustè vitam agant? vbi qui sperare se spem beatam bonis operibus ostendant? Et immaculatam vitam agentes, hoc ipso se perhibent regnum dei expectare, quia merentur accipere.Saluia. lib.6.

Prælatus subditos conuersationem inter se doceat,vt per charitatem dei gratis exhibitam salutem consequantur,& hæreticos cum sua doctrina vitent. *III.*

A ADmone illos a principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad
omne opus bonum paratos esse,2 neminē blasphemare,† non litigiosos esse,
sed modestos:omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.3 E-
ramus enim aliquando & nos insipientes,increduli, errantes, seruientes desideriis &
B voluptatibus variis,in malitia & inuidia agentes,odibiles,odientes inuicem.b 4 Cum
autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri dei:† 5 non ex operibus iu
stitiæ quæ fecimus nos,sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per laua-
crum regenerationis & renouationis spiritus sancti,6 quem effudit in nos abundè per
Iesum Christum Saluatorem nostrum:7 vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus se-
C cundum spem vitæ æternæ:8 Fidelis sermo:& de iis volo te confirmare:vt curent bo-
nis operibus præesse,qui credunt deo.Hæc sunt bona & vtilia hominibus.† 9 Stultas
autem quæstiones & genealogias,& contentiones & pugnas legis deuita. Sunt enim
inutiles & vanæ.† c 10 Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem
deuita:11 sciens quia subuersus est qui eiusmodi est,& delinquit,cum sit proprio iudi-
D cio condemnatus.12 Cum misero ad te Arteman aut Tychicum,festina ad me venire
d Nicopolin.Ibi enim statui hyemare.13 Zenam legisperitum & Apollo solicitè prę-
mitte,vt nihil illis desit.14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus ne
cessarios,vt non sint infructuosi.15 Salutant te qui mecum sunt omnes.Saluta eos qui
nos amant in fide.Gratia dei cum omnibus vobis.Amen.

†46.di.5.1. 1.p.7.Sicut sacerdos.

†1.Tim.1.c

†1.Tim.1.c 2.Tim.2.d †24.q.3 Dixit Apostolus. 24.q.5.Episcopi.

a.In Græco enī est ἀρχαῖς, qd magis principatus quā principes significat,& ipsā potestatem,non eos qui in potestate sunt homines. Hiero.ibi.

b.Hoc bonū quod in Christianis florere videtur, de radice pietatis diuinæ oritur.Deus enim misericordia sua saluos nos fecit per Christū,cuius gratia renati spiritum sanctū accepimus abundè, vt bonis operibus inniti possimus,ipso nos in omnibus adiuuante, vt per hæc hæreditatem regni cœlorum assequi possimus. Amb.ibi.

c.Qui semel bisque correptus audito errore suo non vult corrigi, errare existimat corrigentem:& econtrario se ad pugnas & iurgia verborum parans,cum vult lucrifacere à quo docetur Hiero.ibi.

d.Nicopolis autem Thraciæ ciuitas est,imò pars eius propinqua Macedoniæ.Manifestum ergo est quòd eo tempore scripserit epistolam quo in Macedonia & Achaia versabatur. Oecumenius ibi.

Ad Titum ecclesiæ Cretensium primum delectum episcopum,scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM ad Philemonem.

Philemoni familiares literas facit pro Onesimo seruo eius, scribens ei ab vrbe Roma de carcere per suprascriptum Onesimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Incipit Epistola ad Philemonem.

Paulus Philemoni suum seruum Onesimum remittit, quem illi commendat non vt seruum, sed vt charum in Christo tractandum. Cap. I.

a. Sicut peccati causa vinciri opprobrium est, ita econtra pro Christo custodiæ vincula sustinere, maxima gloria est. Eo enim tẽpore quo hanc epistolã misit, in custodia erat. Quanuis clericus non fuerit Philemon, tamen intererat ecclesiasticis necessitatibus causa deuotionis, vnde participem hunc dicit laborũ. Ambro. ibid.
b Ambiguè vero dictum, vtrum gratias agat deo suo semper, an memoriã faciat in orationibus suis semper. Et vtrumque intelligi potest. Qui enĩ præcipit aliis vt in omnibus gratias agãt deo, nullis angustiis poterit coartari vt gratias semper deo ipse non referat. Hiero. ibid.

PAulus [a] vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater, Philemo A
ni dilecto adiutori nostro, [2] & Appiæ sorori charissimæ, &
Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ in domo
tua est. [3] Gratia vobis & pax à deo patre nostro, & domino
Iesu Christo. [4] Gratias ago deo meo [b] semper memoriam
tui faciens in orationibus meis, [5] audiens charitatem tuam
& fidem quam habes in domino Iesu, & in omnes sanctos:
[6] vt communicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis operis boni in Iesu Christo. [7] Gaudium enim magnum B
habui & consolationem in charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt per te frater. [8] Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet: [9] propter charitatem magis obsecro, cum sis talis vt Paulus senex, nunc autẽ & vinctus Iesu Christi: [10] obsecro te pro meo filio quem genui in vinculis Onesimo, [11] qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vtilis: quẽ remisi tibi. [12] Tu autem illum vt mea viscera suscipe. [13] Quẽ C
ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis Euãgelij. [14] Sine consilio autem tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. [15] Forsitan enim ideo [c] discessit ad horam à te, vt in æternum illum reciperes: [16] iam non vt seruum, sed pro seruo charissimum fratrem, maximè mihi: quanto autem magis tibi, & in carne, & in domino? [17] Si ergo habes me sociũ, suscipe illum sicut me. [18] Si autẽ aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa. [19] Ego Pau- D
lus scripsi mea manu. [20] Ego reddam: vt non dicam tibi quòd & teipsum mihi debes. Ita, frater, [d] ego te fruar in domino, refice viscera mea in Christo. [21] Cõfidens in obedietia tua scripsi tibi: sciens quoniã & super id quod dico facies. [22] Simul autẽ & para mihi hospitium. Nam spero per orationes vestras donari me vobis. [23] Salutat te [e] Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, [24] Marcus, Aristarchus, Demas & Lucas adiutores mei. [25] Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, Amen.

c. Aeternum ergo ministrũ dei dixit, scribẽs ad Philemonem, cuius fidẽ in agnitionem omnis boni quod in sanctis est in Christũ Iesum euidentiorem fieri postulabat. Ambros. de bono mortis, cap. 12.
d. Quòd si nõ addidisset in domino: & te fruar, tantum dixisset, in eo constituisset spẽ beatitudinis suæ: quanquam & vicinissimè dicitur frui, cum delectatione vti. Aug. de doctrina Christiana, lib. 1. cap. 33.
e. Colossensis, & doctor Colossensium, qui & propter Christũ cũ Paulo captiuus erat.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM ad Hebræos.

IN primis dicendum est, cur Apostolus Paulus in hac epistola scribenda non seruauerit morem suum, vt vel vocabulum nominis sui, vel ordinis describeret dignitatẽ. Hæc causa est, quòd ad eos scribens qui ex circuncisione crediderant, quasi gentium Apostolus & non Hebræorum, sciens quoque eorum superbiam, suámque humilitatem ipse demonstrans, meritum officij sui noluit anteferre. Nam simili modo etiam Ioannes Apostolus propter humilitatem in epistola sua nomen suum eadem ratione non prætulit. Hanc ergo epistolam fertur Apostolus ad Hebræos conscriptam Hebraica lingua misisse, cuius sensum & ordinem retinens Lucas Euangelista post excessum Apostoli Pauli, græco sermone composuit.

Incipit

Incipit Epistola ad Hebræos.

Tantum veteri testamento per angelos dato nouum per Christum datum præfertur, quantum Christus angelis dignior, quos origine, dominio, operatione, & honore præcellit. Cap. I.

A MVltifarie [a] multísq; modis olim deus loquens patribus in
prophetis, [2] nouissimè dieb⁹ istis locutus est nobis in filio
[b] quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit
& secula. [3] Qui cũ sit [c] splendor gloriæ, † & figura substãtiæ eius, portánsq; omnia verbo virtutis suę, purgationem (†Sap. 7. d Eccle. 47. a)
B peccatorum faciens, † sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: [4] tanto melior angelis effectus, quanto differentius (†Depræ. di. 2. Illa anima)
præ illis nomen hæreditauit. [5] Cui enim dixit aliquando angelorum, † Filius meus es tu, ego hodie genui te? (†Luc. 3. c Psal. 2. b)
[6] Et rursum: † Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrę, dicit: † Et adorent eũ (†2. Reg. 7. c †Psal. 96. b)
C omnes angeli dei. [7] Et ad angelos quidem dicit: † Qui facit angelos suos spiritus: & ministros suos, flammam ignis. [8] Ad filium autem: † Thronus tuus deus in seculum seculi: virga æquitatis, virga regni tui. [9] Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea [d] vnxit te deus, deus tuus oleo exultationis prę participibus tuis. † [10] Et: Tu in (†Psal. 103. b †Psal. 44. c †Psal. 101. c)
D principio domine terrã fundasti: & opera manuũ tuarum sunt cœli. [11] Ipsi peribũt, tu autem permanebis: & omnes vt vestimẽtum veterascent. [12] Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. [13] Ad quẽ autem angelorum dixit aliquando: † Sede à dextris mei, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ? [e] [14] Nónne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiũt salutis? (†Psal. 109. a 1. Cor. 15. d)

Ex eo nouum testamentum veteri præstat, quòd Christi præcepta vtiliora sint quàm angelorum, licet in passione angelis minor pro salute fidelium fuerit iussu patris effectus. II.

A PRopterea [a] abundãtius oportet obseruare nos ea quę audiuimus: ne fortè pereffluamus. [2] Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: [3] quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Quæ cum initium accepisset enarrandi per dominum: ab eis qui audierunt, [4] in nos confirmata est, contestante deo signis & portentis, & variis virtutibus, & spiritus
B sancti distributionibus secundum suam voluntatẽ. [5] Non enim angelis subiecit deus orbem terræ futurum, de quo loquimur. [6] Testatus est autem in quodam loco quis, dicẽs: † Quid est homo quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eũ? (†Psal. 8. a 1. Cor. 15. d)
[7] Minuisti eum paulo minus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. † [8] Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim quòd omnia ei subiecit: nihil dimisit non subiectum ei. [b] Nunc autem necdum (†Psal. 8. b 1. Cor. 15. d Matt. 28. d)
C videmus omnia subiecta ei. † [9] Eum autem qui [c] modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum: vt gratia dei pro omnibus gustaret mortem. [10] Decebat enim eum propter quem omnia, & [d] per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. [11] Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, [e] ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens. † [12] Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te. [13] Et iterum: † Ego ero fidẽs (†Philip. 2. a †Psal. 21. d †Psal. 17. a Matt. 28. d †Isa. 8. d)
D in eum. Et iterum: † Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi deus. [14] Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem: [f] † vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum: [15] & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. [g] [16] Nusquã enim (†Hos. 13. d 1. Cor. 15. g)

a. In epistola ad Hebræos propterea Paulus solita cõsuetudine nec nomen suũ nec apostoli vocabulũ prę posuit, quia de Christo erat dicturus, Habentes ergo principem sacerdotum, & apostolum nostræ confessionis Iesum, nec fuit congruum, vt vbi Christus apostolus dicẽdus erat, ibi etiã Paulus Apostolus poneretur. Hiero. Galat. 1.
b. Nũquid aliud sonat forma sententiæ, quam omnes homines in Christi hæreditatẽ à patre esse transcriptos, secundum prophetiã Dauid dicentis: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, &c. Ambr. de voca. gentium, lib. 1. c. 1.
c. In quo euidentius & coæternus patri, & inseparabilis à patre, & vnius esse cum eo substantiæ perdocetur: dum luci splendor est semper coęternus: dũ splendor à luce nunquam separatus est: dum splendor à luce natura substantiæ nunquam potest esse diuersus. Qui enim splendor lucis est, idẽ & dei patris virtus est. Histo. victo. de persecutio. Vandalo. li. 2. ca. 1.
d. Propter carnẽ dixit tuus. Vngitur nãque humanitas à spiritu sancto. Non operatur autem eo modo quo in nudis hominib⁹: nempe prophetis ac patriarchis: vnctio tamen est, hoc est tota vngentis præsentia. Oecu. ibid.
e. Dicuntur enim angeli orationes & vota nostra offerre deo, nõ quia deũ doceãt, quia oĩa antequã fiãt, sicut & postquã facta sunt, nouit: sed quia eius volũtatẽ super his consulunt, & quæ deo iubẽte cõpletũ esse cognouerunt, hoc nobis euidẽter vel latẽter reportãt. Aug. lib. 2. medita. cap. 3.
a. Hortatur eos diligentius his intẽdere quę per dei filiũ audierũt: quã eis quæ per angelos dicta sunt Ambro. ibid. Quoniã maior est autoritas nostrę legis, quã autoritas angelorũ ministrãtiũ veterẽ legẽ. Sedul ibi.
b. Nõ solũ ergo à patre, sed etiã à b angelis minor filius dei factus est. Amb. de fide, lib 2. ca. 4.
c. Modico siue paululũ ob id dicit, quod trib⁹ dieb⁹ fuerit apud inferos. Oecu. ibid.
d. Per quẽ oĩa creata sunt & propter cuius gloriã facta sunt omnia Sedul ibid.
e. Vnum habemus patrem deum. Christus quasi proprius filius sanctificat, nos sicut adoptiui sanctificamur. Amb. ibid.
f. Quis est ergo qui nos participes suæ voluit esse carnis & sanguinis? Vtique dei filius. Quomodo nisi per carnem particeps factus est noster, aut per quã nisi per corporis mortem mortis vincula dissoluit? Amb. de fide lib. 3. ca 5.
g. Puto quòd hæc verba sic ad caput, referenda sunt, vt corpori penitus aptari non possint. De verbo vtique dei dictum est, quod non angelos apprehendit: hoc est, non in vnam sibi personam assumpsit, sed semen Abrahæ Neque enim legitur. Verbum angelus factũ est, sed verbum caro factũ est. Bernar. de gradibus humilitatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelos apprehendit:sed semen Abrahæ apprehendit.[17] Vnde debuit per omnia fratribus similari:vt misericors fieret & fidelis pontifex ad deum, vt repropitiaret delicta populi.[18] In eo enim in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari.

Quanto architecto domus quàm incolæ eius maior debetur gloria,tanto legislatori Christo quàm promulgatori Moysi magis obediendum. III.

a. Vbi ad dispensationem peruenit, omnia deinceps humilia intrepidè eloquitur. Apostolem autem sine leget ū dicit ipsum,quia missus est à patre tanquam homo. Cōfessionis vero fidei, q̄ fidelis sit, fidem, inquit, seruauit beneplacentē patri, idémque cum eo sensūt de icruādo populo. Oecu. ibid.

VNde fratres sancti vocationis cœlestis participes considerate[a] Apostolum & Pontificem confessionis nostræ Iesum Christum: [2] qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo eius. [3] Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet dominus qui fabricauit illam. [4] Omnis nanque domus fabricatur ab aliquo. Qui autē omnia creauit,deus est.† [5] Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius, tāquam famulus,in testimonium eorum quæ dicenda erant:[6] Christus vero tanquam filius in domo sua. Quæ domus sumus nos:si fiduciam[b] & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus. [7] Quapropter sicut dicit spiritus sanctus: † Hodie si vocem eius audieritis,[8] nolite obdurare corda vestra,sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto,[9] Vbi tentauerunt me patres vestri:probauerunt & viderunt opera mea quadraginta annis.[10] Propter quod infensus fui generationi huic,& dixi:semper hi errant corde.Ipsi autē non cognouerunt vias meas: [11] quibus iurauí in ira mea, si introibunt[c] in requiem meam. [12] Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à deo viuo.[13] Sed adhartamini vosmetipsos per singulos dies,donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.[d] [14] Participes enim Christi effecti sumus:si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus, [15] dum dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra,quemadmodum in illa exacerbatione.[16] Quidā enim audientes,exacerbauerūt:sed nō vniuersi qui profecti sunt ab Ægypto per Moysen. [17] Quibus autem infensus est quadraginta annis?Nónne illis qui peccauerunt,†quorum cadauera prostrata sunt in deserto? [18] Quibus autem iurauit nō introire in requiem ipsius,nisi illis qui increduli fuerūt? [19] Et videmus quia non potuerūt introire in requiē ipsius propter incredulitatem.

b. Per fiduciā fides,per gloriam spei ipes, per fidē charitas intelligitur, vt finis præcepti est charitas. In his duobus supradicta cōtinēturi quia fides fundamentū est, spes verò paries, charitas culmen eminet. Sedulius ibid.

c. Tres itaque requies Apostolus memorat in hac epistola. Vnam sabbati, qua dominus requieuit ab operibus suis. Secundam in Palæstina, in qua ingressi Israelitæ requieturi sunt ex miseria multa & laboribus. Tertiam, quæ vera est requies, hæc est regnum cœlorum, ad quam quos peruenire contigerit, reuera requiescunt à laboribus & difficultatibus suis. Ambr. ibidem.

d. Vnū, inquit, facti sumus nos & Christus, quoniā ipse caput nostrū esse dignatus est, nósque membra sua efficere. Oecume. ibid.

Cum Christus Moysen & prophetas excellat,solliciti sint Christiani ingredi requiem per nouum testamentum oblatam propter Christi diuinitatem & humanitatem,quam Iudæi noluerunt introire. IIII.

a. Festinat ostendere aliam esse requiem ad quam vocati sumus, id est regnum cœlorum. Nec nos qui credidimus, dicit introituros in illam quæ Palæstina est, illos vero non introituros propter obdurationē cordis sui, nec in Palæstinam, nec in requiem cœlestem. Ambr. ibid.

b. Omninò necesse est vt aliqui ingrediatur in requiē dei, ne vanè ac temere sit promissa. Quoniā ergo isti non sunt ingressi, (iuratæ enim ipsos nō ingressuros) necesse est vt nos, modo velimus, ingrediamur: at non iam in figuratiuam requiē, sed in verum regnum cœlorum. Oecum. ibid.

c. Verbum hoc nostrum vtique prolatiuum est, syllabæ sunt, sonus est, & tamen à sensū nostro & mente nō discrepat, & quæ interiori tenemus affectu, ea tanquā operantia verbi testificatione signamus, sed nō semo noster operatur, sed sum est verbū dei, qd nec prolatiuum est, nec ἐνδιάθετον dicunt, sed quod operatur, & viuit, & sanat. Vnde dicit: Viuum est dei verbum, & efficax, &c. Ambro. de fide, lib. 4. cap. 5.

IMeamus ergo ne forte relicta pollicitatione[a] introeundi in requiē eius existimetur aliquis ex nobis deesse.[2] Etenim & nobis nuntiatū est, quēadmodum & illis:sed non profuit illis sermo auditus nō admixtus fidei ex iis quę audierūt.[b] [3] Ingrediemur enim in requiē eius qui credidimus, quemadmodū dixit:† Sicut iurauí in ira mea,si introibūt in requiē meā. Et quidē operibus ab institutione mundi perfectis, [4] dixit enim quodam loco de die septima sic: †Et requieuit deus die septima ab omnibus operib⁹ suis.[c] Et in isto rursum:Si introibūt in requiē meā.[6] Quoniā ergo supereſt introire quosdā in illā,& ij quibus prioribus annuntiatū est,nō introierunt propter incredulitatē:[7] iterū terminat diē quendā, hodie,in Dauid dicendo,post tantū temporis,sicut supra dictum est: † Hodie si vocem eius audieritis,nolite obdurare corda vestra. [8] Nam si eis Iesus requiem præstitisset,nunquam de alia loqueretur post hac die.[9] Itaque relinquitur sabbatismus populo dei.[10] Qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis,sicut & à suis deus.[11] Festinemus ergo ingredi in illam requiem:vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplū. [c] [12] Viuus est enim sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationū & intentionum cordis. †Et

†[13] Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, †omnia autē nuda & aperta sunt oculis eius,ad quē nobis sermo. [14] Habentes ergo pontificē magnum qui penetrauit cœlos.Iesum filiū dei,teneamus spei nostræ confessionē. [15] Nō enim habemus Pontificem qui nō possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absq; peccato. [16] Adeamus ergo cum fiducia ad thronū gratiæ eius: vt misericordiam consequamur,& gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Christi sacerdotium tanto cæterorum præ se fert conditiones,quanto excellentiorem habuit originem. V.

a. Duplex debet esse assūptio eorū qui præficiuntur, scilicet vt intus per gratiā primum assūmātur,ad virtutis excellentiam, & foris per electionem & autoritatem ad gradum dignitatis. Hugo,de S. Victore.

OMnis † [a] nanque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad deū,vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. [2] Qui condolere possit iis qui ignorant & errant: quoniam & ipse circundatus est infirmitate:[3] & propterea debet,quemadmodum pro populo,ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.† [4] Nec quisquam sumit sibi honorē:sed qui vocatur à deo tanquam Aaron. [5] Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt Pontifex fieret:sed qui locutus est ad eum: † [b] Filius meus es tu, ego hodie genui te. [6] Quemadmodum & in alio loco dicit:† Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. [7] Qui in diebus carnis suæ preces supplicationésque ad eum qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.[8] Et quidem cum esset filius dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam: [9] consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, [10] appellatus à deo Pontifex iuxta ordinem Melchisedech.[11] De quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendū: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. [12] Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus,rursum indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum dei:& facti estis quibus [c] lacte opus sit,non solido cibo.[13] Omnis enim qui lactis est particeps,expers est sermonis iustitiæ. Paruulus enim est.[14] Perfectorum autem est solidus cibus:eorum qui pro ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

b. Apud deum nunquā crastinus,nunquam hesternus dies est,sed semper hodie: non mensium circulis soluitur annus,non succedentibus ac decedētibus trāsigitur mensis diebus, non horæ mutātur,non variantur tempora vel momenta vbi deus est: nec termino includit, nec initio inchoatur. Aug. de quinque hæresibus.

c. Lac infirma temporariæ dispensationis,solidū cibū ardua perpetuæ maiestatis appellans. Beda. ibid.

Iustus semel confirmatus difficilè cadit:lapsus verò à fide non nisi per Christum redire potest. VI.

QVapropter † intermittentes inchoationis Christi sermonem,ad perfectionem feramur:non rursum iacientes fundamentum [a] pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad deum [2] baptismatum doctrinæ, impositionis quoq; manuum,ac resurrectionis mortuorum,& iudicij æterni.[b] [3] Et hoc faciemus, si quidem permiserit deus. [c] †[4] Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt spiritus sancti: [5] gustauerunt nihilo minus bonum dei verbum,virtutésq; seculi venturi,& prolapsi sunt,rursus renouari ad pœnitentiā,[6] rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei, & ostentui habentes.[7] Terra enim sæpe veniētem super se bibens imbrem, & germinās herbam opportunam illis à quibus colitur,accipit benedictionem à deo: [8] proferens autem spinas ac tribulos,reproba est,& maledicto proxima:cuius cosummatio in cō bustionem. †[9] Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniora saluti: tametsi ita loquimur.[10] Non enim iniustus deus,vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius,qui ministrastis sanctis & ministratis.[11] Cupimus autem vnumquenq; vestrum eandem ostentare solicitudinem ad expletionē spei vsque in finem,[12] vt non segnes efficiamini,verùm imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promissiones.[d] †[13] Abrahæ nanq; promittens deus,quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum, dicens: [14] Nisi benedicens benedicam tibi,& multiplicans multiplicabo te,[15] & sic longanimiter ferens adeptus est repromissionem. [16] Homines enim per maiorem sui iurant: & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem est iuramentum. [17] In quo abun-

a. Quid est autē à mortuis operibus pœnitentia, nisi ab his quæ oportet mortificari, vt viuamus? Aug. de fide & operibus. cap. 11.

b. Nō poterit enim fine fauore dei aliquis esse perfect⁹. Amb. de pœnit. lib. 2. cap. 2.

c. Impossibile est renouari ad pœnitētiam per baptismum, hoc est, rebaptizari, quia hoc esset iterum crucifigere Christum, non in carne sua, sed in carne rebaptizati. Etenim quia de remittenda præditauit pœnitētia, debuit & de iis qui iterandum putant baptismum,non silere,&prius solicitudinem nobis auferri oportuit, vt sciremus etiā post baptismum si qui peccarēt, donari eis posse peccatū, ne spe veniæ destitutos iterandi baptismatis opinio vana peruerteret. Amb. de pœnit. lib. 2. cap. 2.

d. Cum igitur vides Christum dicentem, Amē amen dico tibi, intellige quòd cū per nullū maiorem iurare possit, iurat Amen, nō quia etiam nunc filius iuret ipsū Abrahę. Verbū enim iurat. Oecume. ibid.

dantius volens deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: [18] vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mẽtiri deum,[c] fortissimum solatium habeamus, qui confingamus ad tenendam propositam spem,[19] quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsq; ad interiora velaminis,[20] vbi præcursor pro nobis introiit Iesus secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum.

c. Est ergo fortis, qui se in dolore aliquando consolatur. Et reuera iure ea fortitudo vocatur, quãdo vnusquisque scipium vincit, irã continet, nullis illecebris emollitur atq; infectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi vento quodam variarum rerũ circunfertur mutatione. Ambr. offic. libr. 1. cap. 36.

Cum Melchisedech sacerdotium ex decimarum acceptione & benedictione Leuiticum excelleret, Christi sacerdotium secundum ordinem Melchisedech institutum & iuramento firmatum ipsum præcellit Leuiticum, & ipsum euacuat. VII.

HIc †[a] enim Melchisedech, Rex Salem, sacerdos dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde Regum, & benedixit ei,[2] cui & decimas omnium diuisit Abraham: primùm quidem qui interpretatur Rex iustitiæ,[3] deinde autem & Rex Salem, quod est Rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem vitę habens, assimilatus autem filio dei, manet sacerdos in perpetuum. [4] Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha. †[5] Et quidem de filiis Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere à populo secundum legem, id est, à fratribus suis:[b] quanquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ. [6] Cuius autem generatio nõ annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc qui habebat repromissiones benedixit.[7] Sine vlla autem contradictione,† quod minus est, à meliore benedicitur. [8] Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia viuit.[9] Et (vt ita dictum sit) per Abraham, & Leui qui decimas accepit, decimatus est.[10] Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchisedech. [c 11] Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat: (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundũ ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici? †[12] Translato enim sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat. [13] In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altario præsto fuit. [14] Manifestũ est enim quòd ex Iuda ortus sit dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.[15] Et amplius adhuc manifestum est, † si secũdum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,[16] qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis.[17] Contestatur enim, quoniam † tu es sacerdos in æternum [d] secundum ordinem Melchisedech. [18] Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.[19] Nihil enim ad perfectum adduxit lex. Introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad deum:[20] & quantũ est, non sine iureiurãdo. Alij quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt:[21] hic autem cum iureiurãdo per eum qui dixit ad illum: † Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum.)[22] Intantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus.[23] Et alij quidẽ plures facti sunt sacerdotes secundum legem, idcirco quòd morte prohiberentur permanere:[24] hic autem eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotiũ,[25] vnde & saluare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis.[26] Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatoribus,[c] & excelsior cœlis factus.[27] Qui nõ habet necessitatem quotidie (quemadmodum sacerdotes) † prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Hoc enim fecit semel, se offerendo. [28] Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurãdi qui post legem est, filium in æternum perfectum.

a. Noũ agnoscis quis sit iste? Potest homo esse rex iustitiæ, cũ vix iustus sit? Potest esse rex pacis, cum vix possit esse pacificus? Sine matre secundum diuinitatem quia ex patre deo genitus est unius substãtiæ cum patre. Sine patre secundũ incarnationem, qui natus ex virgine est, initium & finẽ non habẽs, quia ipse est initium & finis, omnium primus & nouissimus. Ambro. de iis qui mysteriis initiãtur, cap. 8.

b. Secundũ rationem quippe illam seminale, in lubis Abrahæ fuit Leuis qua ratione per concubitum ventris erat in matre mistecũdum quam rationem nõ ibi erat Christi caro: quanuis secundũ ipsam ibi fuerit Maria caro. Augu. de Gene ad litte. lib. 10. c. 19.

c. Itaq; necesse erat vt vetus sacerdotium cessaret, & nouus sacerdos veniret, q in æternũ futurus esset secundum ordinem Melchisedech, & 1. Reg. 2. Et iuscitabo mihi sacerdotem, qui juxta cor meum & animam meam faciet, & ædificabo ei domum fidelem, &c. Cyprian. lib. 1. aduerſ. Iudæos.

d. Ordinem Melchisedech multis modis interpretatur, q̃ solus rex fuerit & sacerdos, & ante circuncisionem iunctus sacerdotio, vt non gentes ex Iudæis, sed Iudæi à gentibus sacerdotium acceperint: ne ij; vnctus oleo sacerdotali, vt Moysi præcepta cõstituũt, sed oleo exultationis, & fidei puritate. Et q̃ sit rex iustitiæ & rex pacis sine patre & sine matre, &c. non quòd absque patre & matre fuerit, sed q̃ introducatur occurrisse Abrahã à cæde hostium reuertenti: & nec antè nec postea eius nomẽ feratur adscriptum. Hieron. Euagrio.

e. Nemo excelsior factus dicitur, nisi qui in aliquo fuerit humilior. In eo igitur excellẽtior factus est sedẽdo ad dexteram patris, in quo se minor angelis factus obtulit passioni. Ambr. de fi. lib. 3. cap. 5.

Excellentia sacerdotij Christi ex hoc conuincitur supra Leuiticum, quòd ipse sit iudex in cœlis, & maiorum minister sacramentorum quàm veteris legis. VIII.

Capitu-

CApitulum autem super ea quæ dicuntur: † Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis,[a 2] sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit deus, & non homo. [3] Omnis enim Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur: vnde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat.[4] Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundum legem munera,[5] qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium, sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: † Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte.[b 6] Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.[7] Nam si illud prius culpa vacasset: non vtique secundi locus inquireretur. [8] Vituperans enim eos dicit: † Ecce dies venient, dicit dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum,[9] non secundum testamẽtum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Aegypti, quoniam ipsi non permanserunt in testamẽto meo, & ego neglexi eos, dicit dominus: [10] Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit dominus: † dando leges meas in mentes eorum, & in corda eorum superscribam eas, & ero eis in deum, & ipsi erunt mihi in populum.[c 11] Et non docebit vnusquisque proximũ suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce dominum: quoniam omnes scient me à minore vsque ad maiorem,[12] quia propicius ero iniquitatibus eorum: & peccatorum eorum iam non memorabor. †[13] Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est.

a. Siue sanctorum hominũ secundum suam misericordiam; siue minister eorum quæ sancta sanctorũ dicuntur, vnde subdit: & tabernaculi veri. Spiritus anima rum sanctarum, templique multiformis ecclesiæ, in quo deus inhabitat. Sedul. ibidem.

b. Transiens à loco & à sacerdote, & a sacrificio, tunc demum & testamenti differentiam ponit, per quod appropinquamus deo. Hic autem ad cœlos nos eleuãs, & ostendens quia pro templo cœlũ habemus, & quòd vetera expiaria erant nostrorum: & celebrationem nostram istis rebus sublimans, & merito iam sacerdotium assolli. Chrysost. ibidem.

c. Doctrinam appellat hoc loco plenã laboris exhortationem. Ecce enim videmus, nec multis quidẽ opus esse sermonibus apud illos qui sani sunt mente ad persuadendum, vt credant in Christum. Siquidẽ omnes homines sunt a deo edocti: nam Christus in cordibus nostris scripsit leges suas. Occumenius ibid.

Etsi veteris tabernaculi expiationes & sacrificia quandam afferrent iustificationem, tamen noui tabernaculi sacrificia ex maiori oblatione quæ est Christus semel oblatus, maiorem habent efficaciam. IX.

ABuit[a] quidem & prius iustificationes culturæ, & sanctũ seculare.[2] Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur sancta: [3] post velamentum autem secundum erat tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorũ,[4] aureum habens thuribulum,[b] & arcam testamenti circuntectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, † & tabulæ testamenti,[5] supérque eam Cherubim gloriæ obumbrãtia propitiatorium, de quibus non est modo dicendum per singula. [6] His vero ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:[7] in secundo autẽ † semel in anno solus Pontifex non sine sanguine, quem offerret pro sua & populi ignorantia,[8] hoc significante spiritu sancto, nondum propalatã esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum. [9] Quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera & hostiæ offeruntur,[10] quæ non possunt iuxta cõscientiam perfectũ facere seruientẽ, solummodo in cibis, & in potibus, & in variis baptismatibus, & iustitiis carnis, vsque ad tempus correctionis impositis.[11] Christus autem assistẽs Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non huius creationis,[12] neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per [c] proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. †[13] Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, †[14] quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum, [d] semetipsum obtulit immaculatum deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuenti? [15] Et ideo noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum quæ erant sub priori testamento, repromissionẽ accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. †[16] Vbi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris, [17] Testamentũ enim in mortuis [e] confirmatum est. Alioquin nondũ valet, dum viuit

a. Hoc est, fuerunt in tabernaculo vasa dei, quod apud homines magnũ ac admirabile viderur: sed tamen illa omnia vmbræ erant futurorum bonorum. Sedul. ibidem.

b. Omnia hæc erãt in arca, quæ ingratitudinẽ conuincerent Iudæorũ. Virga quidem propter seditionẽ in ordinatione Aaron: tabulæ vero, eo quòd Iudæi occasio fuissent cur priores cãfringerãtur. Manna autem eo quòd edêres illud murmurassent. Oportuit igitur vt hæc ad nepotes quoque transmitterentur. Oecum. ibidem.

c. Quoniam semel Christus oblatus est, vt multorũ pec cata portaret. Prosper.

d. Quod tunc Pontifex ille significabat, qui cum sãguine in sancta sanctorum per annos singulos introibat. Iste igitur est qui in se vno totum exhibuit, quod esse necessariũ ad redemptionis nostræ sciebat effectum: idem scilicet & sacerdos & sacrificiũ: idem deus & templum. Augustin. de fide ad Petrum, cap. 2.

e. Hoc modo firmum factũ est testamentum, in tantum fuit peccatum nostrum, vt saluari nõ potuissemus aliquando, nisi vnigenitus filius dei pro nobis moreretur. Quod vero ait: Alioquin nõdum valet dum viuit qui testatus est. Hoc enim significat, quòd quãdiu viuit testator, potest immutare sententiam, & alios atque alios hæredes adducere in hereditatem suam. Ambro. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

qui teſtatus eſt. 18 Vnde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt. 19 Lecto
enim omni mandato legis àMoyſe vniuerſo populo,accipiens ſanguinem vitulorum
& hircorum cum aqua & lana coccinea & hyſſopo, ipſum quoque librum & om-
nem populū aſperſit,dicens:† 20 Hic ſanguis teſtamenti,quod mandauit ad vos deus. †Exod.24.d
21 Etiam tabernaculum & omnia vaſa miniſterij ſanguine ſimiliter aſperſit. 22 Et om- F Matth.26.f Marc.14.e Luc.22.b
nia penè in ſanguine ſecundum legem mundantur : & ſine ſanguinis effuſione nō fit
remiſſio. 23 Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his mundari:ipſa autē cę-
leſtia melioribus hoſtiis quàm iſtis. 24 Non enim in manufacta ſancta Ieſus introiit G
exemplaria verorum:ſed in ipſum cœlū,vt appareat nunc vultui dei pro nobis. 25 Ne-
que vt ſæpe offerat ſemetipſum,quemadmodum Pontifex intrat in ſancta per ſingu-
los annos in ſanguine alieno. 26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine
mundi.Nunc autē ſemel in conſummatione ſeculorū,ad deſtitutionem peccati, per
hoſtiam ſuam apparuit.† 27 Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, †Roma.5.b 1.Pet.3.d
poſt hoc autem iudicium:† 28 ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhau-
rienda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit omnibus expectātibus ſe in ſalutem.

Tanto nouum teſtamentum veteri præſtat,quantum imagini vmbra,& oblatio Chriſti oblationi pecorum:cui per fidem,ſpem & charitatem inhærendum eſt. X.

Vmbram † a enim habens lex futurorum bonorum , non ipſam imaginem A †Leuit.16.c
rerum:per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis quas offerunt indeſinenter,
†nunquam poteſt accedentes perfectos facere. 2 Alioquin ceſſaſſent offer- †Leuit.19.a
ri, ideo quòd nullam haberent vltrà conſcientiam peccati , cultores ſemel
mundati. b 3 Sed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit. 4 Impoſ-
ſibile enim eſt ſanguine taurorum & hircorū auferri peccata. 5 Ideo ingrediens mun-
dum dicit : † Hoſtiam & oblationem noluiſti , corpus autem aptaſti mihi. 6 Holo- †Pſal.39.b
cauſtomata & pro peccato,non tibi placuerunt. † 7 Tunc dixi : Ecce venio. c (In ca- B †Ibidem.
pite libri ſcriptum eſt de me:vt faciam deus voluntatē tuam.Superius dicens : 8 quia
hoſtias, & oblationes , & holocauſtomata , & pro peccato noluiſti : nec placita ſunt
tibi,quæ ſecundum legem offeruntur,tunc dixi : 9 ecce venio,vt faciam deus volun-
tatem tuam.aufert primum, vt ſequēs ſtatuat. 10 In qua voluntate ſanctificati ſumus
per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel. 11 Et omnis quidem ſacerdos præſto eſt
quotidie miniſtrans,& eaſdem ſæpe offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre
peccata : 12 Hic autem vnam pro peccatis offerens hoſtiam , in ſempiternum † ſedet C †Pſal.109.a Marc.16.d
in dextera dei, 13 de cætero expectans donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum
eius. 14 Vna enim oblatione conſummauit in ſempiternū ſanctificatos. d 15 Conteſta-
tur autem nos & ſpiritus ſanctus. Poſtquam enim dixit, † 16 Hoc autem teſtamētum †1.Cor.11.d Iere.31.f †Sup.4.b
quod teſtabor ad illos poſt dies illos, dicit dominus : † dabo leges meas in cordibus
eorum,& in mentibus eorum ſuperſcribam eas: 17 & peccatorū & iniquitatū eorum
iam non recordabor amplius. 18 Vbi autem horum remiſſio:iam non eſt oblatio pro D
peccato. e 19 Habentes itaque fratres,fiduciā in introitu ſanctorū in ſanguine Chriſti,
20 quam initiauit nobis viam nouam & viuētem,per velamen,id eſt,carnē ſuam: 21 &
ſacerdotem magnum ſuper domum dei : 22 accedamus cum vero corde in plenitudi-
ne fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, 23 teneamus
ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem. (Fidelis enim eſt qui repromiſit.) f 24 Et
conſideremus inuicem in prouocationem charitatis,& bonorum operum: 25 non de-
ſerentes collectionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam, ſed conſolantes, E †Sup.6.a
& tanto magis,quanto videritis appropinquantem diem. † 26 Voluntariè enim pec-
cantibus nobis poſt acceptam notitiā veritatis,iam non relinquitur pro peccatis ho-
ſtia: 27 terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ conſum-
ptura eſt aduerſario.† 28 Irritam quis faciēs legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duo- †Deut.17.d Matth.18.b Ioan.8.c 2.Cor.13.a
bus vel tribus teſtibus moritur: 29 quanto magis putatis g deteriora mereri ſupplicia:
qui fi-

a.Hoc eſt, ſpeciē veritatis, nō veritatē ipſam. Si enim flores ipſos quis colorum intinxerit,&impoſuerit ſuper lineamenta, tunc imago efficitur: tale quiddam erat lex vmbra veritatis. Amb.ibi.

b.In ipſis,inquit, hoſtiis fit duntaxat cōmemoratio & redargutio peccatorū,non autem etiam remiſsio.Porro quòd nō fit remiſsio, ſignum eſt quòd nunquam durent hoſtię.Neque enim ob ſequentia tantùm peccata offeruntur,inquit, hoſtiæ,ſed potius propter omnia,tanquam nōdum remiſſa ſint hoſtiis quæ factæ ſunt.Oecume.ibid.

c.Hoc eſt,in principio Geneſeos.&in euangelio: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hiero.ſuper 1,ca.Gene.

d.Per Ieremiam,q.d.Spiritꝰ ſanctus teſtificatur quòd conſummauit in æternum ſanctificatos: ſed &quòd in nouo teſtamēto non recordabitur deus peccatorum. Sedul.ibid.

e.Hic oſtendit diſtantiam pontificis & ſacerdotis, & hoſtiarum & tabernaculi,& teſtamenti & repromiſsionis. Siquidem illa fuerunt temporalia,hæc autē æterna:illa formæ,hæc veritas. Amb.ibid.

f.Tāto,inquit,nobis magis opus eſt charitatē ac bona opera deſiderare & adipiſc ,quanto magis appropinquat dies iudicij.Hoc autē etiā ad cōſolationem ipſis erat,nēpe defatigatis propter afflictiones. Oecume. ibid.

g.Maiori igitur ſupplicio hic obnoxius: veruntamen etiam huic pœnitētiæ portas aperuit,&multas abluēdi vias præbuit. Chryſoſt. ſuper Ioan.ho.27.

†Deut.32.c Roma.12.d Sup.6.a F qui filium dei conculcauerit,& ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſan-
ctificatus eſt,& ſpiritui gratiæ cōtumeliam fecerit? 30 Scimus enim eū qui dixit:†Mi-
hi vindictam:ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit dn̄s populum ſuum. 31 Hor-
rendum eſt incidere in manus dei viuentis. 32 Rememoramini autem priſtinos dies,in
quibus illuminati magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum, 33 & in altero quidē op-
probriis& tribulationibus ſpectaculum facti,in altero autem ſocij taliter conuerſan-
tium effecti. 34 Nam & vinctis compaſſi eſtis: & rapinam bonorū veſtrorum cū gau-
G dio ſuſcepiſtis,cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantia. 35 Nolite
itaq; amittere h confidentiam veſtram:quæ magnam habet remunerationem. 36 Patiē-
tia enim vobis neceſſaria eſt:vt voluntatem dei facientes, reportetis promiſſionem.
†Abac.2.a Roma.1.b Galat.3.b 2.Pet.3.d 37 Adhuc enim modicum aliquantulúmque qui venturus eſt veniet,& non tardabit:
† 38 Iuſtus autem meus ex fide viuit. Quòd ſi ſubtraxerit ſe,non placebit animæ meæ.
39 Nos autem nō ſumus ſubtractionis filij in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem
animæ.

h. Quoniam neque bonum noſtrum iam videmꝰ, vnde oportet vt credendo quæramus:neq; ipſum recte viuere ex nobis eſt,niſi credētes adiuuet & orātes, qui & ipſam fidem dedit, qua nos ab illo adiuuandos eſſe credamus. Augu. de ciui.libr. 19.cap.4.

Fidei magnifica in patribus ante diluuium,ante legem,& ſub lege:ante terræ promiſſæ ingreſſum,in ingreſſu,& poſt ingreſſum , per quam membra Chriſti capiti vniuntur. XI.

A †Gene.1.a Eccle.18.a Iere.10.b †Gene.4.a EST a autem fides,ſperandarum ſubſtantia rerum , argumentum non appa-
rentium. 2 In hac enim teſtimonium conſecuti ſunt ſenes.† 3 Fide intelli-
gimus aptata eſſe ſecula verbo dei,vt ex inuiſibilibus viſibilia fierēt.† 4 Fi
de plurimam hoſtiam Abel quàm Cain obtulit deo, per quam teſtimo-
†Gene.5.d Sapien.4.c Eccle.44.c nium conſecutus eſt eſſe iuſtus,teſtimonium perhibente muneribus eius deo , & per
illam defunctus adhuc loquitur.† 5 Fide Enoch tranſlatus eſt ne videret mortem, &
Gene.6.d Eccle.44.c non inueniebatur,quia tranſtulit illum dominus. Ante tranſlationem enim teſtimo-
1.Mach.2.f B †Gene.6.d nium habuit placuiſſe deo.† 6 Sine fide autem impoſſibile eſt placere deo. b Credere
enim oportet accedentem ad deū quia eſt,& inquirentibus ſe remunerator ſit.† c 7 Fi-
de Noë reſponſo accepto de iis quæ adhuc non videbantur,metuens,aptauit arcā in
†1.Mach.2.f Gene.12.a 33.quæſt.4 Quis igno- ſalutem domus ſuæ,per quam damnauit mundum:& iuſtitiæ quæ per fidem eſt,hæ-
res eſt inſtitutus.† 8 Fide,qui vocatur Abraham,obediuit in locum exire quem acce-
pturus erat in hæreditatem,& exiit neſciens quò iret. 9 Fide demoratus eſt in terra re-
promiſſionis tanquam in aliena , in caſulis habitando cum Iſaac & Iacob cohæredi-
†Gene.21.a bus repromiſſionis eiuſdem. 10 Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem,
Galat.4.d C cuius artifex & conditor,deus. d † 11 Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptione
ſeminis accepit,etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit eſſe eum qui
repromiſerat. 12 Propter quod & ab vno orti ſunt,& hoc emortuo , tanquam ſydera
cœli in multitudinem:& ſicut arena quæ eſt ad oram maris,innumerabilis. e 13 Iuxta
fidem defuncti ſunt omnes iſti , non acceptis repromiſſionibus , ſed à longe eas aſpi-
cientes & ſalutantes , & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.
14 Qui enim hoc dicunt,ſignificant ſe patriam inquirere. 15 Et ſi quidem ipſius memi-
niſſent,de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertendi. 16 Nunc autem melio-
†3.quæſt.4 rem appetunt , id eſt cœleſtem : ideo non confunditur deus vocari deus eorum.
Si eccleſia. D † Parauit enim illis ciuitatem. † 17 Fide obtulit Abraham Iſaac , cum tentaretur : &
†Gene.22.b Eccle.44.d vnigenitum offerebat , in quo ſuſceperat repromiſſiones, (18 ad quem dictum eſt,
Gene.21.b Roma.9.b Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen) 19 arbitrans quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt
†Gene.27.e deus. Vnde eum & in parabolam accepit. † 20 Fide & de futuris, benedixit Iſaac Ia-
†Gene.48.c 49.d cob,& Eſau.† 21 Fide Iacob moriens ſingulos filiorum Ioſeph benedixit,& f adorauit
†Gene.50.d faſtigium virgæ eius.† 22 Fide Ioſeph moriens de profectione filiorum Iſrael memo-
†Exod.2.a ratus eſt,& de oſſibus ſuis mandauit.† g 23 Fide Moyſes natus occultatus eſt menſibus
tribus à parentibus ſuis,eo quòd vidiſſent elegantem infantem,& non timuerūt Re-
†Exod.2.b E gis edictum.† 24 Fide Moyſes grādis factus negauit ſe eſſe filiū filiæ Pharaonis, 25 ma-
gis eligens affligi cum populo dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem,

a. Et eſt bona ſubſtantia, in qua ſpei noſtrę eſt patrimonium. Ambr.de pœnit.li.2. ca.3. Vnde enim ſunt iſta quæ vides,niſi ex illo quod non vides? Vtique vides aliquid vt credas aliquid: & ex eo quod vides,credas quod non vides: ne ſis ĭgratus ei qui te fecit videre, vnde poſsis credere quod nondum potes videre. Auguſt.homil.32.

b. Non enim ſi inquiramus quid ſit,ſed ſi illum confitemur eſſe ſalutem nobis præparat. Baſil.li.1. contra Eunomium.

c. Fide admonitus Noë,adiunge ei quod ſequitur,metuens: vt ſit hic ſenſus: Admonitus oraculo Noë ea quæ nondum videbantur per fidem metuens aptauit arcam.Oecume.ibid.

d. Duplex enim erat præcluſio: vna ex tempore(ſenuerat quippe iam)altera vero ex natura ,ſterilis enī erat.Chryſo.ibid.

e. Duo hoc loco quærūtur, quomodo cum ſuperius dixerit quòd trāſtulit Enoch deus,ne videret mortē, dicat nunc,iuxta fidem mortui ſunt hi omnes.Rurſúmque dicit:non acceptis promiſsionibus: atque dixit in ſuperioribus, quòd acceperint præmiū fidei.Sol.Mortui ſunt omnes præter Enoch. Illis autem non ſola terra promiſſa erat,ſed etiā cœleſtia.Occu.ibid.

f. Vides quòd iſtuc ipſū faciebat præuidens futurum quòd regij generis futurus eſſet is qui ex ſemine illiꝰ natus eſſet.Chr. Gene.47.

g. Vbi viros probos ac virtuti deditos recenſuiſſet, qui omnia per fidē effecerant: dicit etiam de Moyſi parentibus obſcuris quibuſdam hominibus,exhortans eos,ac propemodū dicens: Illi adeo obſcuri fidem habuerunt,vos autem fluctuatis? Quare autem occultarunt menſes tres, idque cū regium eſſet edictum , vt maſculi protinus interimerentur? Crediderūt ipſum ſeruandum eſſe. Oecume. ibid.

26 maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi. Aspicie-
bat enim in remunerationem.†27 Fide reliquit Ægyptum:non veritus animositatem
Regis.Inuisibilē enim tanquam videns sustinuit.†28 Fide celebrauit Pascha & sangui
nis effusionem:ne qui vastabat primitiua,tangeret eos.†29 Fide transierunt mare Ru-
brum tanquam per aridam terram:quod experti Ægyptij deuorati sunt.†30 Fide mu F
ri Iericho corruerunt,circuitu dierum septem.†31 Fide Rahab meretrix non periit cū
incredulis:excipiens exploratores cum pace.32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enī me
tempus enarrantē de Gedeon,Barac,Sampson,†Iephthe,Dauid,Samuel, & Prophe-
tis,33 qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam,adepti sunt repromissiones,
obturauerunt ora leonum, 34 extinxerunt impetum ignis.[h] Effugarunt aciem gladij:
conualuerunt de infirmitate:fortes facti sunt in bello:castra verterunt exterorū:35 ac-
ceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alij autem distenti sunt, nō susci- G
pientes redemptionem,vt meliorem inuenirēt resurrectionem.36 [i]Alij vero ludibria
& verbera experti, insuper & vincula & carceres: 37 lapidati sunt, secti sunt, tentati
sunt,in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in [k] melotis,in pellibus caprinis,e-
gentes,angustiati,afflicti,38 quibus dignus non erat mundus:†in solitudinibus erran-
tes,in montibus,& speluncis,& in cauernis terræ.39 Et hi omnes testimonio fidei pro
bati,non acceperunt repromissionem,40 deo pro nobis melius aliquid prouidēte,vt
non sine nobis consummarentur.

Priscorum fides ad paßiones tolerandas exemplo Christi & ipsorum mouere debet, atque ad mala culpæ omißionis & commißionis vitanda. *XII.*

IDeóque†[a] & nos tantam habentes impositam nubem testium,† deponen- A
tes omne pondus & circunstans nos peccatum,[b]per patientiam curramus
ad propositum nobis certamen, 2 aspicientes in autorem fidei, & consum-
matorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione
contempta:atque in dextera sedis dei sedet.3 Recogitate enim eū qui talem sustinuit
à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem : vt ne fatigemini animis ve-
stris deficientes. 4 Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis aduersus peccatum B
repugnantes:5 & obliti estis consolationis quæ vobis tanquam filiis loquitur,dicens:
†Fili mi,noli negligere disciplinam dñi:neque fatigeris dum ab eo argueris.[c]6 Quem
enim diligit dominus,castigat : flagellat autem omnem filium quem recipit. 7 In di-
sciplina perseuerate.Tanquam filiis,vobis offert se deus.Qui enim filius, quem non
corripit pater? 8 Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes:
ergo adulteri,& non filij estis. 9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores ha-
buimus,& reuerebamur eos.Non multo magis obtemperabimus patri spirituum,& C
viuemus?10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum,secundum voluntatem suā
erudiebant nos: hic autem ad id quod vtile est, in recipiendo sanctificationem eius.
11 Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris:
postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam,reddet iustitiæ.†12 Propter
quod remissas manus & soluta genua erigite : 13 & gressus rectos facite pedibus ve-
stris : vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.† 14 Pacem sequimini cum D
omnibus,& sanctimoniam: sine qua nemo videbit deum. 15 Contemplantes ne quis
desit gratiæ dei:ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam
inquinentur multi.[d] 16 Ne quis fornicator aut prophanus,vt Esau:† qui propter vnā
escam vendidit primitiua sua.17 Scitote enim quoniam & postea† cupiens hæredita-
re benedictionem,reprobatus est. Non enim inuenit pœnitentiæ locum,quanquam
cum lachrymis inquisisset eam.†18 Non enim accessistis ad tractabilem & accessibi- E
lem ignem,& turbinem,& caliginem,& procellam,19 & tubæ sonum,& vocem ver-
borum, quam qui audierunt, excusauerunt se ne eis fieret verbum. 20 (Non enim
portabant quod dicebatur: † Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. 21 Et ita ter-
ribile erat quod videbatur. Moyses dixit : Exterritus sum & tremebundus.) [e]22 Sed F
accessi-

†Exod.2.c †Exod.12.b †Exod.14.d †Ios.6.c †Ios.2.d †Dist.56.c. Nasci. †Marc.3.a Marc.1.a †Rom.6.a †Ephe.4.c Coloss.3.b 1.Pe.2.4.a Iere.17.a †Prou.3.b Apoc.3.d 23.q.4.c. Ea vindicta. †49.di. Hic etenim. §. Claudius †Rom.12.d †Gene.25.d †Gene.27.c †Gene.19.b 20.c †Exod.19.b

h. Qui non comitatu & legionibus succincti commu nem cum multis victoriā, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Ambr. Offic.1,li.ca.35.

i. Diuerso itaque cruciatus genere, hic verberibus dilaniatur,hic candēti craticula sacrificij more torretur, hic abscisso capite æterno capiti iungitur, hic defecta lingua inuiolabilē fidem melius loquitur: & Christum dominum in silentio oris,clamore vulneris cōfitetur.Euseb. Emise. De Epiph.hom.4.

k. In pellib9 ouinis. melota enim Grecū est,& significat pellem cū lana ab oue detractam.

a. Hucusque de fide locut9 est: nunc de prædicatione incipit.Sedul.ibi.

b. Neque enim alio modo abiicit quispiā pōdus rerū secularium,quàm per tolerantiam.Cōsidera quòd nō dixerit:pugnis decertem9, aut bellemus, sed quod leuius erat,curramus in certamine.Oecume.ibi.

c. Castigat enim quos castigandos putat,patitur quos putat esse patiendos.Vtrūque ad vnam rem vult proficere,vt & castigatio in catholicis peccandi refrenet libidinem,& quandoq; hæreticos patientia dei faciat plenam fidei noscere veritatē:maximè cum sciat eos forsitan catholica non indignos fide, quos videat catholicis vitæ cōparatione præstare.Saluia,li.5.

d. Quamobrē diuus Paulus eum qui tam turpem vitam elegerit,fornicatorem sceleratumque optimo iure appellat:& eos qui in libidinē prolabūtur,cum Esau merito comparat.Cyril. in Gene.li.9.

e. Quatuor ordines fecit, montis Sion,ciuitatis Ierusalem,celebritatis angelorum,& ecclesiarum primitiuarum. Tulit ergo domin9 deus de medio populi Israel Leuitas,quia nō humanarum eos cōsortes voluit esse curarum,sed diuinæ religionis ministros.Ambro. de Cain & Abel lib.2.ca.2.

accessistis ad Sion montē,& ciuitatem dei viuētis,Ierusalem cœlestem,& multorum
milium angelorū frequentiam, 23 & Ecclesiam primitiuorum,qui conscripti sunt in
cœlis,& iudicē omnium deum,& spiritus iustorum perfectorum,24 & testamēti noui
mediatorem Iesum,& sanguinis aspersionem melius loquentē quàm [f] Abel.25 Vide-
G te ne recusetis loquentem.Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super ter-
ram loquebatur:multo magis nos,qui de cœlis loquentem nobis auertimus:26 cuius
vox mouit terram tunc:nunc autē repromittit,dicēs:† Adhuc semel,& ego mouebo
non solùm terram,sed & cœlum.27 Quod autem adhuc semel dicit:declarat mobiliū
translationem tanquam factorum,vt maneant ea quæ sunt immobilia.28 Itaq; regnū
immobile suscipientes, habemus gratiam, per quam seruiamus placentes deo, cum
metu & reuerentia.†29 Etenim deus noster ignis consumens est.

Non solum vita & mores priscorum,sed & doctrina imitanda est,in fide mortuorum manendo,& viuentibus obediendo. *XIII.*

A CHaritas fraternitatis maneat in vobis,2 & †hospitalitatem nolite obliuisci.
[a]†Per hanc enim placuerunt quidam,angelis hospitio receptis.3 Memen-
tote vinctorum,tanquam simul vincti:& laborantium,tanquam & ipsi in
corpore morantes.4 Honorabile connubium in omnibus,& thorus imma
culatus.[b] Fornicatores enim & adulteros iudicabit deus.5 Sint mores sine auaritia,
contenti præsentibus.Ipse enim dixit:† Non te deseram, neque derelinquam,6 ita vt
confidenter dicamus:†Dominus mihi adiutor est: non timebo quid faciat mihi ho-
mo.7 Mementote præpositorum vestrorum,qui vobis locuti sunt verbum dei: quo-
B rum intuentes exitum conuersationis,imitamini fidem.[c] 8 Iesus Christus heri & ho-
die,ipse & in secula.†9 Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Optimū est enim
gratia stabilire cor,non escis,quæ non profuerunt ambulantibus in eis. 10 Habemus
altare:de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. †11 Quo-
rum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem, horum
corpora cremantur extra castra. 12 Propter quod & Iesus,vt sanctificaret per suū san-
guinem populum,extra portam passus est.13 Exeamus igitur ad eum extra castra, im-
C properium eius portantes.†14 Nō enim habemus hic manentem ciuitatem:sed futu-
ram inquirimus.†15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo,id est,fru-
ctum labiorum confitentium nomini eius. 16 Beneficentiæ autem & communionis
nolite obliuisci.Talibus enim hostiis promeretur deus.17 Obedite præpositis vestris,
& subiacete eis. Ipsi enim peruigilāt quasi rationem pro animabus vestris reddituri,
[d]vt cum gaudio hoc faciant,& non gementes.Hoc enim non expedit vobis. 18 Ora-
te pro nobis.Confidimus enim quia bonam conscientiam habemus, in omnibus be-
ne volentes conuersari.19 Amplius autem deprecor vos hoc facere,quò celerius resti
D tuar vobis.20 Deus autē pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouiū in san-
guine testamenti æterni,dominum nostrum Iesum Christum,21 aptet vos in omni bo
no,vt faciatis eius voluntatem:faciens in vobis quod placeat corā se,per Iesum Chri-
stum,cui est gloria in secula seculorum,Amen.22 Rogo autem vos fratres,vt suffera-
tis verbum solatij.Etenim perpaucis scripsi vobis.23 Cognoscite fratrem vestrum Ti-
motheum dimissum,cum quo(si celeriùs venerit) videbo vos.24 Salutate omnes præ
positos vestros,& omnes sanctos.Salutant vos de Italia fratres. 25 Gratia cum omni-
bus vobis,Amen.

INCIPIT PROLOGVS IN ACTVS
Apostolorum,beati Hieronymi presbyteri.

CAnit Psalmista: Ambulabūt de virtutibus in virtutes.Post Apostoli Pauli epistolas dudū vno vobis volumine translatas,Dominiū & Rogatiane charißimi,actus Apostolorū compellitis vt transferā in Latinum: quem librū nulli dubiū est à Luca Anthiocheno,arte medico,qui postea inseruiens Paulo Apostolo,Christi factus est disci-

†Hagg.2.b †Deut.4.d †Roma.12.c 1.Pet.4.c †Gene.18.a 19.a †Iosu.1.a Gene.28.c †Psal.117.b †Disti.11.c Nolite. †Num.19.a †Mich.2.c †De celebratio. miss. se c.1. In clemen. †Psal.93.b

f. Siquidē sanguis Abel clamans de terra loquebatur vindictā:at Christi sanguis de cruce clamans, pacē loquitur ac recōciliationem. Cyprianus.

a. Adeo,inquit,magna est hospitalitas vt Abrahæ & Lot fuerit occasio quòd angelos exciperent. Latebat enim eos, attamen ignorātes quòd angeli essent, ita benignè exceperunt hospitio.Ideo quoq; ipsis magna fuit merces: quod si nouissent,iam nihil magni fecissent.Oecu.ibid.

b. Quicquid enim de iure connubij mulieribus nō licet,nec viris omnino licet. Nā qui ante nuptias legitimas habere cōcubinas præsumit, ob hoc dignus est à consortio fidelium separari. Augu. de rectitudine catholicæ conuersationis.

c. Heri dicit propter mortalitatem,hodie propter æternitatem. Aug.Ser.9 natali. Item hesternum quidē ab initio seculi vsq; ad dominicam ascensionem, hodie: num verò diem exinde vsq; ad seculi cōsummationem: æternum intellige post communem omnium resurrectionem.Bernar.

d. Cum gaudio sacerdotes arguunt, quando correpti proficiunt:& tristes hoc faciunt,quando se nihil proficere in suis contemptoribus ingemiscunt.Prosper.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulus,fuisse editum.Ceruices premit imposita sæpius oneris magnitudo:quia studia inuidorum,reprehensione digna putant ea quæ scribimus.Illorũ nunquam odio & detractione,iuuãte Christo, meum silebit eloquium.Actus Apostolorum nudam quidem videtur sonare historiam,& nascẽtis ecclesiæ infantiam texere:sed si nouerimus scriptorem eorũ Lucam esse medicum, cuius laus est in euangelio,animaduertimus pariter omnia verba illius,animæ languentis esse medicinam.

ACTVVM APOSTOLORVM ALIVS PROLOGVS.

Lvcas igitur Antiochensis natione Syrus(cuius laus in Euangelio canitur)apud Antiochiam medicinæ artis egregius,& Apostolorum Christi discipulus fuit:postea vsque ad confessionem,Paulum secutus Apostolum,sine crimine in virginitate permanẽs, deo maluit seruire.Qui octoginta & quatuor annos ætatis agens,in Bithynia obiit,plenus spiritu sancto: quo instigãte,in Achaiæ partibus Euãgeliũ scribẽs,Græcis fidelib⁹ incarnationẽ domini fideli narratione ostendit,eundémque ex stirpe Dauid descendisse monstrauit.Cui nõ immerito scribendorũ Actuum Apostolorum potestas in ministerio datur:vt deo in deum pleno,& filio perditionis extincto,oratione ab Apostolis facta,sorte dominicæ electionis numerus compleretur,sicque Paulus consummationem apostolicis actibus daret,quem diu contra stimulum calcitrantem dominus elegisset.Quod legentibus & requirentibus deum,breui potius volui ostendere sermone,quàm prolixius aliquid fastidientibus prodidisse:sciens quòd operantem agricolam oportet primũ de suis fructibus edere.Quem ita diuina subsecuta est gratia:vt non solam corporibus, sed etiam animabus eius proficeret medicina.

Incipit Liber Actuum Apostolorum beati LVCÆ EVANGELISTÆ.

Hunc librum scripsit Lucas cum Euangelio in Claudiopoli(quæ nunc Bithynium) ciuitate Ponti,nunc Mygdoniæ,id est maioris Phrygiæ.

Post quadraginta dies & varias apparitiones à resurrectione Christus videntibus discipulis ascendit in cœlum,inde vero in vrbem regressi Matthiam Iudæ suffecerunt. Cap. I.

a.Videtur Ioanni Euangelistæ repugnare q̃ dicit mũdum capere nõ posse libros qui scriberentur de gestis Christi.Dicendum: Quod hic se nihil prætermisisse ait eorum quæ coherent ac vrgent,in quibus diuinitas ac veritas prædicationis cõprehenditur. Etenim ipse quæque Ioãnes de his omnibus disseruit. Non enim quippiam eorum reliquerunt,per quæ vel dispensatio verbi iuxta carnem creditur & cognoscitur, vel magnitudo ipsius iuxta diuinitatem relucet & manifestatur.Oecum.ibid.

b.Vestrũ dixit,non meum. Iam enim nõ secundũ perfectionem, sed secundum profectum humani corporis ac nostræ animæ loquebatur.Cum autem dicit,tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate: vtique nõ potest esse exors scientiæ paternæ,cuius nequaquã exors est potestatis,cuius potestas ex sapientia & virtute gignitur:quod vtrunque Christus est.Ambro.de fide lib.5.cap.2.

c.Dũ audis eleuatũ,agnosce militiæ cœlestis obsequiũ,vnde hodierna ascensionis festiuitas hominis nobis & dei sacramenta manifestat. In eo qui eleuat,diuinam potentiam: in eo autem qui eleuatur, humanã cognosce substantiã. Euseb.Emis.de ascen.do. homi.2.

PRimum quidem sermonẽ feci[a] de omnibus, ô Theophile,† quę cępit Iesus facere & docere,[2] vsq; in diẽ qua præcipiens Apostolis per spiritũ sanctum,quos elegit,assumptus est. [3] Quibus & præbuit seipsum viuũ post passionẽ suam in multis argumẽtis,per dies quadraginta apparẽs eis,& loquẽs de regno dei.†[4] Et cõuescẽs,præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent,sed expectarent promissionẽ patris,[5] quam audistis,inquit,per os meũ:quia Ioãnes quidẽ baptizauit aqua,vos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies.[6] Igitur qui cõuenerant,interrogabant eum,dicentes:Dñe,si in tempore hoc restitues regnum Israel?[7] Dixit autem eis:[b] Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate:†[8] sed accipietis virtutem superueniẽtis spiritus sancti in vos,† & eritis mihi testes in Ierusalem , & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.†[c 9] Et cum hæc dixisset , videntibus illis eleuatus est : & nubes susceptit eum ab oculis eorum. [10] Cúmque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri astiterũt iuxta illos in vestibus albis,qui & dixerunt:[11] Viri Galilæi quid statis aspiciẽtes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum,sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cęlum.[12] Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte qui vocatur Oliueti,qui est iuxta Ierusalem,sabbati habens iter.[13] Et cum introissent in cœnaculum, ascenderunt c vbi manebat † Petrus , & Ioannes , & Iacobus, & Andreas , Philippus, & Thomas, Bartholomæus,& Matthæus,Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes , & Iudas Iacobi. [14] Hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria ma-

matre Iesu,& fratribus eius.[15] In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum,dixit: (Erat autẽ turba hominum simul ferè centumuiginti:)[16] Viri fratres,oportet impleri scripturam quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda,† qui fuit dux eorũ qui comprehenderunt Iesum:[17] qui connumeratus erat in nobis,& sortitus est sortem ministerij huius.[d]†[18] Et hic quidem possedit agrũ de mercede iniquitatis,[c] & suspensus crepuit medius,& diffusa sunt omnia viscera eius.[19] Et notum factũ est omnibus habitantibus Ierusalem,ita vt appellaretur ager ille lingua eorum Acheldemach,hoc est ager sanguinis.[20] Scriptũ est enim in libro Psalmorum:†Fiat commoratio eorum deserta,& non sit qui inhabitet in ea:& episcopatũ eius accipiat alter.[21] Oportet ergo ex iis viris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos dominus Iesus, [22] incipiens à baptismate Ioannis vsq; in diem qua assumptus est à nobis,testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnũ ex istis.[23] Et statuerũt duos, Ioseph qui vocabatur Barsabas,qui cognominatus est iustus,& Mathiam.[24] Et orantes dixerunt:Tu dñe qui corda nosti omnium,ostende quem elegeris ex his duobus vnum [25] accipere locum ministerij huius & apostolatus de quo præuaricatus est Iudas,vt abiret in locum suum.[26] Et dederunt sortes eis:†Et cecidit sors super Matthiã, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

d. Crepuit enim Arij,sicut de Iuda Petrus apostol⁹ dixit,quia possedit agrum de mercede iniquitatis. Non est fortuita mors,vbi in sacrilegio pari pœnæ parile processit exemplũ,vt idem subirent supplicij,qui eundem dominũ negauerunt, & qui eundem dominũ prodiderũt. Amb.de fide li.1.c.9.

e. Pulchrè omnino Petrus apostolus filium perditionis in locum suũ abisse testatus est:quod in aere creparuerit medius,aëriarũ collega potestatũ, vtpote quẽ veri dei & veri pariter hominis,qui de cœlo venisset operatus salutem in medio terræ , huius inquam proditorem,nec cęlum recipere , nec terra sustineret. Ber.in Psa. Qui habi.ver.8.

Apostoli accepto spiritu sancto & donis eius,admirationi facti sunt:sed & Petrus constanter mirantibus Iudæis cunctos palàm ad fidem & baptismum inuitat. II.

ET dum complerentur † dies pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:[a 2] Et † factus est repentè de cęlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis,& repleuit totam domum vbi erant sedentes. [3] Et apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquam ignis, † sedítque supra singulos eorum.†[4] Et repleti sunt omnes spiritu sancto,& cœperũt loqui variis linguis,prout spiritus sanctus dabat eloqui illis.[5] Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi viri religiosi ex omni natione quæ sub cœlo est. [6] Facta autem hac voce conuenit multitudo,& mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisque lingua sua illos loquentes. [7] Stupebant autẽ omnes,& mirabantur,dicentes:Nónne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? [8] Et quomodo nos audiuimus vnusquisq; linguam nostram in qua nati sumus?[9] Parthi,& Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam,Pontum,& Asiam,[10] Phrygiam,& Pamphyliam, Ægyptum,& partes Libyæ quæ est circa Cyrenen , & aduenæ Romani, [11] Iudæi quoque & Proselyti, Cretes & Arabes,audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia dei.[12] Stupebant autem omnes,& mirabantur,adinuicem dicentes:Quidnam vult hoc esse?[13] Alij autem irridentes,dicebant,[b] quia musto pleni sunt isti.[14] Stans autem Petrus cum vndecim,leuauit vocem suam,& locutus est cum eis:Viri Iudæi,& qui habitatis Ierusalẽ vniuersi,hoc vobis notum sit,& auribus percipite verba mea. [15] Non enim,sicut vos æstimatis,hi ebrij sunt,cum sit hora diei tertia:[16] sed hoc est quod dictum est per Prophetam Ioel:†[17] Et erit in nouissimis diebus,dicit dominus:effundam de spiritu meo super omnem[c] carnem.Et prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt,& seniores vestri somnia somniabunt. [18] Et quidem super seruos meos & ancillas meas in diebus illis†effundam de spiritu meo,& prophetabunt.[19] Et dabo prodigia in cœlo sursum , & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem , & vaporem fumi.†[20] Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem,antęquam veniat dies domini magnus & manifestus.†[21] Et erit,omnis quicunque inuocauerit nomen domini,saluus erit.† [22] Viri Israelitæ,audite verba hæc : Iesum Nazarenum virum approbatum à deo in vobis virtutibus & prodigiis & signis quæ fecit deus per illum in medio vestri,sicut & vos scitis,[23] definito consilio & præscientia dei traditum,per manus iniquorum affigentes interemistis.†[24] Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni: iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. [25] Dauid enim dicit in eum: † Prouidebam dominum in conspectu meo semper , quoniam à dextris

a. Quid hoc significat,nisi descensum spiritus sancti, qui se voluit incredulis etiam corporaliter demonstrare? Hoc est, corporaliter per signum, spiritualiter per sacramẽtũ. Ergo manifestum testimonũ eius aduẽtus: nobis autẽ iam fidei prærogatiua defertur: quia in principio signa incredulis fiebant,nobis iam in plenitudine ecclesiæ nõ signa, sed fide veritas colligenda est.Amb.de sacram.li.2.c.5.

b. Deniq; sic vaporabatur singulorum animus,vt multo repleti esse æstimarẽtur qui acceperant linguarum diuersitatẽ. Quid ergo sibi vult quòd ignis a qua factus est, & aqua ignẽ excitauit? nisi quia spiritalis gratia piguem exurit, per aquã mũdat peccata nostra? Elauitur enim peccatũ, & exuritur. Amb.Offic.li.3.c.11.

c. Diuina scriptura solo carnis vocabulo integrum (vt ita dicam) & totum hominẽ significat:vbi nisi vna ex parte totum hominẽ intelligas,ridiculosè inanimatæ carni spiritus dari videbitur. Cyril.in Ioan.li.1.ca.12. Carnem inquam,scilicet credentem, quin spiritum postea filius glorificauit, quemadmodũ & patrẽ: ab eo glorificatus est, quemadmodũ à patre. Greg.Nazia. in sanctam Penteco. orat.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est mihi ne cõmouear. [26] Propter hoc lætatũ est cor meum,& exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe:† [d] [27] Quoniam non derelinques animam meã in inferno,nec dabis sanctum tuum videre corruptionẽ. [28] Notas mihi fecisti vias vitæ,& replebis me iucũditate cũ facie tua. [29] Viri fratres,liceat audacter dicere ad vos de Patriarcha Dauid,†quoniam defunctus est,& sepultus est,& sepulchrũ eius est apud nos vsq; in hodiernum diem. [30] Propheta igitur cum esset,& sciret quia†iureiurando iurasset illi deus,de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, [31] prouidens locutus est de resurrectione Christi,quia neq; derelictus est in inferno,neque caro eius vidit corruptionem. [32] Hunc Iesum resuscitauit deus, cuius omnes nos testes sumus. [33] Dextera igitur dei exaltatus,& promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hunc quem vos videtis & auditis. [34] Non enim Dauid ascẽdit in cœlum. Dicit autem ipse:†Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis: [35] donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. [36] Certissimè sciat ergo omnis domus Israel,quia & dominum eum & Christum [e] fecit deus hũc Iesum,quem vos crucifixistis. [37] His autem auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus,viri fratres? [38] Petrus autem ad illos: [f]† Pœnitentiam(inquit)agite,& baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum:& accipietis donum spiritus sancti. [39] Vobis enim est repromissio,& filiis vestris,& omnibus qui longe sunt,quoscunq; aduocauerit dominus deus noster. [40] Aliis etiam verbis plurimis testificatus est,& exhortabatur eos,dicens: [g] Saluamini à generatione ista praua. [41] Qui ergo receperunt sermonem eius,baptizati sunt,& appositæ sunt in die illa animæ circiter tria milia. [42] Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum,& communicatione fractionis panis,& orationibus. [43] Fiebat autem omni animæ timor.Multa quoque prodigia &signa per Apostolos in Ierusalem fiebant,& metus erat magnus in vniuersis.† [44] Omnes etiã qui credebant,erant pariter, & habebant omnia cõmunia. [45] Possessiones & substantias vendebant,& diuidebant illa omnibus,prout cuiq; opus erat. [h] [46] Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo,& frangentes circa domos panem,sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, [47] collaudantes deum,& habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

d. Neque enim in ipso dispassionis in cœlo futurus erat homo Christus Iesus, sed in inferno secundum animam,in sepulchro autẽ secundum carnem. Et de carne quidem quod eo die in sepulchro sit posita, manifestissimum est euangelijs. Quòd verò illa anima in infernum descenderit, Apostolica doctrina prædicat: quandoquidem beatus Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhiber,vbi de ipso prædictum esse demonstrat: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Illud de anima dictum est, quia non est derelicta,vnde tam citò remeauit,illud de corpore. Aug. epist. 57.

e. Ideo dicit: Fecit deus hũc Iesum,vt significet domini incarnationẽ Ex hoc enim quòd dicit, hunc Iesum,quẽ crucifixistis, manifestum est quòd de carne dicit quam crucifixerunt: carnem enim crucifixerũt. Epiphani⁹ cõtra Arrianos.

f. Ibi est enim veteris vitæ expoliatio,vt noua induãtur qui baptizantur. Aug. de fide & operib. cap. 8.

g. Vel eripite vos ab hoc sæculo prauo. Verbis autem pluribus vt hoc fieret testificatur Petrus in his verbis erat mortuorum operum condemnatio, quæ nequiter agunt huius sæculi dilectores: & commẽdatio vitæ quã teneãt atque sectentur qui se ab hoc sæculo prauo eripiunt. Aug. ibi.

h. Ex hoc enim manifestum est quod nõ vno vel duobꝰ diebus, sed multis docuerint vtpotè illos in aliã viram transferentes. Chryso. ibid.

Petrus claudo sanato ad pœnitentiam cunctos hortatur,Christi resurrectionem prædicans & glorificationem. III.

a. Magna est horum duorũ vnanimitas & amicitia. Nã huic innuit Petrus in passione domini vt præceperem interrogaret Rursumq; ad sepulchrũ simul currunt. Et item de hoc ait Petrus Christo: Hic autem quid? Ascendebant item simul in templũ. Oecum. ibi.

b. Hanc ædificauit Ioathan filius Oziæ Rex Iuda, sublimissimã. Omnes siquidem portæ templi in terra fuerunt, exepta speciosa, quæ pendebat: quæ ab Hebreis porta vocabatur Ioathan.

c. Itaque pecuniam nõ dedit, sanitatem dedit. Quãto melius est saluté habere sine pecunia, quã pecuniã sine salute? Surrexit claud? quod nõ sperabat: pecuniã nõ accepit, quam sperabat: Amb. Offi. lib. 2. ca. 25.

d. Quasi diceret: Neq; hoc nostrũ est, inquit: non enim quasi digni simus, concilianus nobis diuinum fauorẽ. Chry. ibi.

sum,[e] quem vos quidem tradidistis,& negastis ante faciẽ Pilati,iudicante illo dimitti.† [14] Vos autem sanctum & iustum negastis,& petistis virum homicidã donari vobis: [15] autorem verò vitę interfecistis,quem deus suscitauit à mortuis,cuius nos testes sumus: [16] & in fide nominis eius hunc quem vos vidistis & nostis,confirmauit nomẽ eius:& fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. [17] Et nunc fratres,scio quia per ignorãtiam fecistis,sicut & principes vestri. [18] Deus autem qui prænuntiauit per os omnium suorum prophetarum, pati Christũ suũ,sic impleuit.† [19] Pœnitemini igitur,& conuertimini,vt deleantur peccata vestra: [20] vt cum venerint tempora refrigerij à conspectu domini,& miserit eum qui prædicatus est vobis Iesum Christum, [21] quem oportet quidem cœlum recipere vsq; in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est deus per os sanctorum suorum à seculo prophetarum. [22] Moyses quidem dixit: Quoniam † [f] Prophetam suscitabit vobis dominus deus vester de fratribus vestris tanquam me,ipsum audietis iuxta omnia quæcunq; locutus fuerit vobis. [23] Erit autem,omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. [24] Et omnes prophetæ à Samuel & deinceps qui locuti sunt,annuntiauerunt dies istos. [25] Vos estis filij Prophetarum, & testamẽti quod disposuit deus ad patres nostros,dicens ad Abraham:† Et in semine tuo benedicẽtur omnes familiæ terræ. [26] Vobis primùm deus suscitans filium suum, misit eum benedicentem vobis:vt conuertat se vnusquisque à nequitia sua.

e. Duæ ponuntur accusationes. Siquidem Pilato ad cædem tradiderunt, dicẽtes: Nobis non licet interficere quẽquam. Negauerunt autem clamantes: Nõ habemus regem nisi Cæsarem. Acquiescens cum etiam Pilatus gentilis, qui neque signa à Christo viderat neque propheras de Christo audierat vellet tamen ipsum absoluere: ipsi qui & Christum miracula edentem conspexerant, & notitiam habebant prophetarum in his quæ illi de ipso dixerant, non tamen ad eũ adducti sunt. Oecume. ibi.

f. Vides quomodo humilia iuxta sublimia seminat? humile enim & excelsum est, nõ si ascẽdat in cœlos similis fit Moysi, verumtamen tũc magnum erat. Nũquid nõ est similis Moysi, quòd quisquis nõn audiet illum, exterminetur de populo? Innumera & alia dixerit quis, in quibus euidenter monstratur quòd ei manifestissimilis Moyses, atque adeò magnũ quoddam testimoniũ accipit. Deus illum, inquit, suscitabit ex fratribus vestris. Chryso. ibi.

Magistratus in Apostolos concitati,eos foras eiiciunt: apostoli autem vnà conuersati deo gratias agentes omnia habebant communia. IIII.

IOquentibus autem illis ad populum, superuenerunt sacerdotes & magistratus templi & [a] Sadducæi, [2] dolẽtes quòd docerent populum, & annuntiarent in Iesum resurrectionem ex mortuis:† [3] & iniecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam in crastinum. Erat autẽ iam vespera. [4] Multi autem eorum qui audierant verbum,crediderunt. Et factus est numerus eorũ quinq; milia. [5] Factum est autem in crastinum vt congregarentur principes eorum,& seniores & Scribę in Ierusalem, [6] & Annas princeps sacerdotum,& Caiphas,& Ioannes,& Alexander,& quotquot erant de genere sacerdotali. [7] Et statuentes eos in medio,interrogabant:In qua virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos? [8] Tunc repletus spiritu sancto Petrus,dixit ad eos: Principes populi & seniores Israel audite: [9] si nos hodie diiudicamur in beneficio hominis infirmi,in quo iste saluus factus est, [10] notum sit omnibus vobis &omni plebi Israel,quia in nomine domini nostri Iesu Christi Nazareni quem vos crucifixistis,quem deus suscitauit à mortuis,in hoc iste astat coram vobis sanus. †[11] Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, [12] & non est in alio aliquo salus. [b] Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. [13] Videntes autem Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis & [c] idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant. [14] Hominem quoq; videntes stantem cum eis qui curatus fuerat,nihil poterant cõtradicere. [15] Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant adinuicem, dicentes: [16] Quid faciemus hominibus istis? Quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Ierusalem:manifestum est,& non possumus negare. [17] Sed ne amplius diuulgetur in populum,comminemur eis ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli hominum. [18] Et vocantes eos,denuntiauerunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. †[19] Petrus vero & Ioannes respondentes dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu dei,vos potius audire quàm deum,iudicate. [20] Nõ enim possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui. [21] At illi comminantes dimiserunt eos: non inuenientes quomodo punirent eos,propter populum:quia omnes clarificabant id quod factum erat in eo quod acciderat. [22] Annorũ enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis. [d] [23] Dimissi autem venerunt ad

a. Tres Hebræorum præcipuæ fuerunt ante Christi aduẽtum hæreses. Essæorũ, qui genti Hebræorum erãt mutuo inter se amore conciuctissimi. Pharisæorum, id est diuisorum, in multis istis cæremoniis & traditionib⁹ ab aliis differebant. Sadducæorum, id est, qui nec angelum, nec spiritum iustorum nec resurrectionem corporum cõfitentes, animarum quoque interitum predicabant. Hieron. super Matt. ca. 2.

b. In vno autẽ nomine baptizari nos oportet, hoc est, in nomine patris, & filij, & spiritꝰ sancti. Noli mirari quia dixi vnum nomen vbi est vna substantia, vna diuinitas, vna maiestas. Hoc est nomen de quo dictũ est, in quo oportet omnes saluos fieri. In hoc nomine omnes saluati estis, reddite estis ad gratiam vitæ. Ambr. de sacra. lib 2. cap. 7.

c. Idiotæ qui propria tantũ lingua naturalique scientia cõtenti literarum studia nescibant. Illiterati igitur mittuntur ad prædicãdum, ne fides credentium, non dei virtute, sed eloquentia fieri putaretur, iuxta illud: Nõ in sapientia verbi, vt nõ euacuetur crux Christi. Beda ibi.

d. Vide quàm absoluta sit iuxtaque temporum occasiones, horum precatio. Siquidem quãdo dignum ad apostolatum demonstrari sibi cupiebant, precantes dicebant. Oecume. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e. Conuenerunt verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctū filium tuum Ieſum quē vnxiſti, Herodes & Pōtius Pilatus cum gētibus & populis Iſrael, facere quæ manus tua & conſilium decreuerunt fieri. Ambro. de voca. gent. lib.2.ca.5.

f. Vides philoſophiam, & quomodo his non imprecentur mala. Non poſuerūt autem minas ſpeciatim, ſed ſolum dicunt quòd minati ſunt. Chryſ.ibid.

g. Dictio reddebāt tanquā aliquid fuerit eis concreditum ſignificat: & hoc veluti de debito dicit. Nā per diuina ſigna diuinam oſtēdebant potentiam eius qui à mortuis ſurrexiſſet. Oecume.ibid.

h Hic velim obſerues, quomodo oſtendat legem ſolui. Et quomodo, inquit, cū eſſet Leuites, Cyprius erat? quia poſtea etiam quàm migraſſent, Leuitæ appellabātur. Chryſo.ibid.

a. Quid euidētius eo, quod Ananias quia defraudauit de pretio agri ſui, quē ipſe vendiderat, & portionem pretij tanquam ſummæ totius numerum ante pedes poſuit apoſtolorum, ſicut reus fraudis interiit? Ambro.offic.lib.3.cap.11.

b. Nunquid Petrus ita indignatione efferbuit, vt Ananiam extingui vellet, vel vxorem eius? Sed exemplo eorum noluit perire cæteros. Ambr. Offi.lib.1.ca.30.

c. Licuit ei vtique nihil offerre, & hoc ſine fraude feciſſet. Sed quia fraudē admiſcuit, non liberalitatis gratiam reportauit, ſed fallaciæ pœnam exoluit. Idem li.3.cap.11.

d. Cogitate qua pœna digni ſunt qui iurant ac peierant. Chryſ.ibid.

e. Ideóque prius Ananias & Sapphira in conſpectu Eccleſiæ cito mortui ſunt, vt apoſtolica autoritas quāta eſſet oſtenderetur: & quàm magnū peccatū eſſet quod oblatum eſt, iterum ab Eccleſia retrahere, monſtraretur, & cęteri huius exemplo caſtigarentur. Aug. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ lib.3. in fine.

f. Tunc Petrus vmbra corporis ſui inuiſibiliter alleuiabat infirmos, nunc inuiſibili ſuæ interceſsionis vmbraculo fideles infirmos roborat. Beda.ibid.

g. Chriſtianæ vel æternæ, quod ideo nō additur, quia iam famoſa erat ſecta Chriſtianorum, pro qua traditi ſunt carceri. Rabanus ibidem.

ſuos, & annuntiauerunt eis quanta ad eos principes ſacerdotum & ſeniores dixiſſent. E
24 Qui cum audiſſent, vnanimiter leuauerunt vocem ad deum, & dixerunt: Domine,
tu qui feciſti cœlū & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, 25 qui ſpiritu ſancto per
os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti: † Quare fremuerunt gentes, & populi medi- † Pſal.2.a
tati ſunt inania? 26 Aſtiterunt Reges terræ, [e] & principes conuenerunt in vnū aduer-
ſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. 27 Conuenerunt enim vere in ciuitate iſta
aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cū
gentibus & populis Iſrael, 28 facere quæ manus tua & conſilium tuum decreuerunt
fieri. [f] 29 Et nunc domine reſpice in minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni fiducia F
loqui verbū tuum, 30 in eo quòd manum tuam extendas ad ſanitates & ſigna & pro-
digia fieri per nomen ſancti filij tui Ieſu. 31 Et cū oraſſent, motus eſt locus in quo erāt
congregati: & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbum dei cum fi-
ducia. † 32 Multitudinis autem credētium erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquā,
eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cōmunia. 33 Et G
virtute magna [g] reddebāt Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini
noſtri: & gratia magna erat in omnibus illis. † 34 Neq; enim quiſquam egens erat in-
ter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes affe-
rebant pretia eorum quæ vēdebant, 35 & ponebant ante pedes Apoſtolorum. † Diui-
debatur autem ſingulis prout cuique opus erat. 36 Ioſeph autem qui cognominatus
eſt Barſabas ab Apoſtolis, (quod eſt interpretatum filius cōſolationis:) [h] Leuites, Cy-
prius genere, 37 cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & poſuit ante
pedes Apoſtolorum.

† Sup.1.d Infr.19.a Diſt.8.c.1. 1.q.2.ca.1. 12.q.1.c. Dilectiſſimis. Illi autem. De ſum.tri. Dānamus. † Sup.2.d 1.q.1. Paſtores eccleſie. & 11.q.1.c.1. & ca. Videntes. † 12.q.1.ca. Quia tua.

Ananias cum Sapphira vxore agri pretium fraudantes, palàm expirant cum terrore multorum: vnde Apoſtoli carceri mancipantur, ſed ab angelo liberantur. V.

VIr † [a] autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira vxore ſua, vendidit A
agrum, 2 & fraudauit de pretio agri, conſcia vxore ſua: & afferens partem
quandam, ad pedes Apoſtolorum poſuit. 3 Dixit autem Petrus ad Ana-
niam: Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te ſpiritui ſancto, &
fraudare de pretio agri? 4 Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat po
teſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed deo.
b 5 Audiens autem Ananias hæc verba, [c] cecidit, & expirauit. Et factus eſt timor ma-
gnus ſuper omnes qui audierunt. 6 Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & ef-
ferentes ſepelierunt. 7 Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatium, & vxor ipſius B
neſciens quod factum fuerat, introiuit. 8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, ſi
tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit: [d] Etiam, tanti. 9 Petrus autem ait ad eam: † Quid
vtique conuenit vobis tentare ſpiritum domini? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt
virum tuum, ad oſtium, & efferent te. 10 Confeſtim cecidit ante pedes eius, & expira-
uit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam, & extulerunt, & ſepelie-
runt ad virum ſuum. [e] 11 Et factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia, & in om-
nes qui audierunt hæc. † 12 Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna & prodigia
multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. 13 Cæterorum au- C
tem nemo audebat coniungere ſe illis, ſed magnificabat eos populus. 14 Magis autem
augebatur credentium in domino multitudo virorum ac mulierum: 15 ita vt in pla-
teas eiicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro ſaltem
[f] vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmi-
tatibus ſuis. 16 Concurrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalem,
afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immundis, qui curabantur omnes. † 17 Exur-
gens autem princeps ſacerdotum, & omnes qui cum illo erant, (quæ eſt hæreſis
Sadducæorum) repleti ſunt zelo, † 18 & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt D
eos in cuſtodia publica. 19 Angelus autem domini per noctem aperiens ianuas carce-
ris & educens eos, dixit: 20 Ite, & ſtantes loquimini in tēplo plebi omnia verba [g] vitæ
huius.

† 1.q.1.c.1. 12.q.1.c. Dilectiſſimis. 17.q.1.c. Ananias. 23.q.4.c. Quod Chriſtus.
† 27 diſt.ca. Quod interrogaſti.
† De cōſ.diſt.4. De ſpiritu.
† Infr.12.a
† Sup.4.a Infr.12.a

huius. 21 Qui cum audiſſent, intrauerūt diluculo in templum, & docebāt. Adueniens
autem princeps ſacerdotum, & qui cum eo erant, [h] conuocauerunt cōſilium, & om-
nes ſeniores filiorum Iſrael, & miſerunt ad carcerem vt adducerentur. † 22 Cum autē
veniſſent miniſtri, & aperto carcere non inueniſſent illos, reuerſi nuntiauerūt, dicen-
tes: 23 Carcerem quidem inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes ſtātes
ante ianuas: aperientes autem neminem intus inuenimus. † 24 Vt autem audierūt hos
E ſermones magiſtratus templi & principes ſacerdotum, ambigebant de illis quídnam
fieret. 25 Adueniens autem quidam nuntiauit eis, quia ecce viri quos poſuiſtis in car-
cerem, ſunt in templo ſtantes, & docentes populum. 26 Tunc abiit magiſtratus cū mi
niſtris, & adduxit illos ſine vi. Timebant enim populum, ne lapidarentur. 27 Et cū ad-
duxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotū, dicens:
28 Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto, & ecce repleſtis Ieru-
ſalem doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. † 29 Re-
ſpondēs autē Petrus & Apoſtoli, dixerūt: † [i] Obedire oportet Deo magis, quàm ho-
F minibus. 30 Deus patrum noſtrorum [k] ſuſcitauit Ieſum, quē vos interemiſtis, ſuſpen-
dentes in ligno. 31 Hunc principem & Saluatorem deus exaltauit dextera ſua, ad dan-
dam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum, 32 & nos ſūmus teſtes horum
verborum, & ſpiritus ſanctus quem dedit deus omnibus obedientibus ſibi. 33 Hæc au
tem cum audiſſent, diſſecabantur, & cogitabant interficere illos. † 34 Surgens autem
quidam in concilia Phariſæus nomine Gamaliel legis doctor, honorabilis vniuerſæ
plebi, † iuſſit foras ad breue homines fieri. Dixítque ad illos: 35 Viri Iſraelitæ, attendi-
te vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis. 36 Ante hos enim dies extitit [l] Theu-
das, dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorū:
G qui occiſus eſt, & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. 37 Poſt
hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populum poſt ſe. Et ipſe
periit, & omnes quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt. 38 Et nunc itaq; dico vobis,
diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſiliū hoc
aut opus, diſſoluetur: 39 ſi vero ex deo eſt, non poteritis diſſoluere: ne fortè & deo re-
pugnare videamini. Conſenſerunt autem illi: 40 & conuocantes Apoſtolos, cæſis de-
nuntiauerunt ne omnino loquerentur in nomine Ieſu: & dimiſerunt eos. † 41 Et illi
quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomi-
ne Ieſu contumeliam pati. 42 Omni autem die non ceſſabant in tēplo & circa domos
docentes & euangelizantes Chriſtum Ieſum.

† Infr.12.a 16.c
† Infr.16.c
† Sup.4.b
† 11.q.3. Si dominus. 11.q.4. Iuratur. De ſenten. excom.ca. Relatum.
† Infr.22.a
† Sup.4.f
† 11.q.3.c.1. & q.4.cap. Quod Chriſtus.

Stephanus ex ſeptem diaconis ad miniſtrandum cæteris, electis, apud Iudæos accuſatur. VI.

A IN diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum, [a] factum eſt murmur
[b] Græcorum aduerſus Hebræos, eo quòd deſpicerentur in miniſterio quo-
tidiano viduæ eorum. 2 Conuocantes autem duodecim multitudinem di-
ſcipulorum, dixerunt: † Non eſt æquum nos derelinquere verbum dei, &
miniſtrare menſis. 3 Conſiderate ergo, fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem,
B plenos ſpiritu ſancto & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus: 4 nos vero ora-
tioni & miniſterio verbi inſtantes erimus. 5 Et placuit ſermo coram omni multitudi-
ne. † Et elegerunt Stephanum virum plenum fide & ſpiritu ſancto, & Philippum, &
Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam An-
tiochenum. † 6 Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſue-
runt eis manus. 7 Et verbū domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulo-
rum in Ieruſalē valde. Multa etiam turba ſacerdotū obediebat fidei. [c] 8 Stephanus au-
C tem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & ſigna magna in populo. 9 Sur-
rexerunt autem quidam de Synagoga, quæ appellabatur [d] Libertinorum & [e] Cyre-
nenſium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia & Aſia, diſputantes cum
Stephano: 10 & non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur: propter

† 93.diſt.ca. Legimus.
† 14.q.3.ca. Quidam. ver. Nicolaitæ. † 21.diſt.c.1. in ſi. 93.diſtinct. Diaconi. Infr.13.a

h. Angeli nanque è carcere eductio Apoſtolis quidem ad conſolationem, Iudæis vero ad vtilitatem exhibita eſt ignorarunt autem Iudæi diuinam eſſe potentiā, vt primūm agendorū perplexitate cōſtituti, ſi vellēt cōprehenderētur & ipſi ac docerentur. Illi verò adeò excæcati ſunt, vt neque auderēt vi à templo abſtrahere apoſtolos, quos tamen maximè abominabantur. Oecum.ibid.

i. Magna cum ſapientia oſtendit, quòd illi cum deo pugnent. Chry.ibid.

k. Deinde etiam quòd is quem ipſi nudum hominē appellauerant, & ſaluator erat & deus, tantam illius curā habuerat, vt à mortuis ipſum ſuſcitaret. Nā dicere illū propria ſurrexiſſe virtute, interim nondum tutū erat, ne apud hūc exiſtimaretur deo contrarius. Oecume.ibid.

l. Theudas & Iudas Galilæi de quibus hic agitur, circa annum domini ſextum ſeditiones in Iudæa fecerūt, varij tamen ſunt ab illis quos occidit Fadus miſſus à Claudio Imperatore poſt mortē Agrippæ in Iudæā, circa annum domini 46. de quibus Ioſeph, lib. antiqui. 20.ca.4.

a. Cauſa murmuris erat, quia Hebræi viduas ſuas tanquā eruditiores in miniſterio alienigenis præferebant. Beda ibid.

b. Siue aduenarum gētiliū in ciuitate cōuerſantium: ſiue Iudæorum genere, qui inter Græcos nati fuerunt & nutriti, qui murmurabāt & quia deſpiciebantur, aut quia ad miniſterium viduæ eorum non admittebātur: aut quia prę cæteris quotidiano miniſterio grauabātur. Raba.ibi.

c. Qui enim ante electionē prodigia non faciebat, vt qui nec ſatis cognitus erat, vbi per electionem cognitus eſt, tunc etiam donum quod per electionem conſecutum erat, demōſtrabatur. Oecume.ibid.

d. Libertini, qui à Romanis libertate donati erant.

e. Cyrenæ vrbs Libiæ, metropolis Cyrenaicæ prouinciæ, quæ & Pentapolis dicitur.

quod redarguerentur ab eo cum omni fiducia. [11] Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerent ſe audiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moyſen & deum. [12] Commouerunt itaque plebem & ſeniores & ſcribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium, [13] & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locum ſanctum & legem. [14] Audiuimus enim eum dicentẽ, quoniam Ieſus Nazarenus hic deſtruet locum iſtum, & mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyſes. [15] Et intuentes eum omnes qui ſedebant in conſilio, [f] viderunt faciem eius tanquam faciem angeli. Dixit autem princeps ſacerdotum, ſi hęc ita ſe haberent? Qui ait.

Stephanus poſt longam myſteriorum veterum narrationem, à Iudæis extra vrbem eiectus, lapidatur. VII.

VIri fratres & patres, audite: †[2] Deus [a] gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ [b] cum eſſet in Meſopotamia, priuſquam moraretur in Charran, & dixit ad illum: †[3] Exi de terra tua & de cognatione tua, & veni in terram quam monſtrauero tibi. [4] Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitauit in Charran. Et inde poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis, [5] & non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis, ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum, cum non haberet filium. [6] Locutus eſt autem ei deus: †Quia erit ſemen eius accola in terra aliena, & ſeruituti eos ſubiicient, & male tractabunt eos annis quadringentis triginta: [7] & gentem cui ſeruierint, iudicabo ego, dicit dominus. Et poſt hæc exibunt, & deſeruient mihi in loco iſto. [8] Et dedit illi teſtamentum circunciſionis, & ſic genuit Iſaac, † & circuncidit eũ die octauo, & Iſaac Iacob & Iacob duodecim Patriarchas. [9] Et † Patriarchæ æmulantes Ioſeph vendiderunt in Ægyptum, & erat deus cum eo. † [10] Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, & dedit ei gratiam & ſapientiam in cõſpectu Pharaonis Regis Ægyptiorum, & conſtituit eum prępoſitum ſuper Ægyptum, & ſuper omnem domum ſuam. † [11] Venit autem fames in vniuerſam Ægyptum & Chanaan, & tribulatio magna, & non inueniebant cibos patres noſtri. [12] Cum audiſſet autem Iacob eſſe frumentum in Ægypto, miſit patres noſtros primùm: [13] & in ſecundo cognitus eſt Ioſeph à fratribus ſuis, & manifeſtatũ eſt Pharaoni genus eius. † [14] Mittens autem Ioſeph accerſiuit Iacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam [c] in animabus ſeptuagintaquinque. † [15] Et deſcendit Iacob in Ægyptũ, † & defunctus eſt ipſe & patres noſtri. [16] Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filij Sichem. [17] Cum autem appropinquaret tempus promiſſionis quam confeſſus erat deus Abrahæ, † creuit populus & multiplicatus eſt in Ægypto, [18] quoaduſque ſurrexit alius Rex in Ægypto, qui non ſciebat Ioſeph. † [19] Hic circunueniens genus noſtrum, afflixit patres noſtros, vt exponerent infantes ſuos ne viuificarentur. [20] Eodem tẽpore natus eſt Moyſes, & fuit gratus deo, qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui. † [21] Expoſito autem illo ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum ſibi in filium. † [22] Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis & in operibus ſuis. [23] Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor eius, vt viſitaret fratres ſuos filios Iſrael. [24] Et cum vidiſſet quendam iniuriam patientem, vindicauit illum, & fecit vltionem ei qui iniuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio. [25] Exiſtimabat autẽ intelligere fratres, quoniam deus per manum ipſius daret ſalutem illis. At illi non intellexerũt. † [26] Sequẽti vero die apparuit illis litigãtibus, & recõciliabat eos in pacẽ, dicẽs: Viri, fratres eſtis: vt quid nocetis alterutrũ? [27] Qui autẽ iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicẽs: † [d] Quis te conſtituit principẽ & iudicẽ ſuper nos? [28] Nũquid interficere me tu vis, quẽadmodũ interfeciſti heri Ægyptium? [29] Fugit autẽ Moyſes in verbo iſto, & factus eſt aduena in terra Madiã, vbi generauit filios duos. [30] Et expletis annis quadraginta, † apparuit illi in deſerto montis Sina [e] angelus in igne flammæ rubi: [31] Moyſes autem videns admiratus eſt viſum. Et accedẽte illo vt conſideraret, facta eſt ad eum vox domini, dicẽs: † [32] Ego ſum deus patrum tuorum, deus Abraham, deus Iſaac, & deus Iacob. † Tremefactus autem Moyſes nõ audebat cõſiderare. [33] Dixit autem illi deus: Solue calceamentũ pedum tuorum. Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. [34] Videns vidi afflictionẽ populi mei qui eſt in Ægypto, & gemitum eorũ audiui, [f] & deſcendi liberare eos. † Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum. [35] Hunc Moyſen quem negauerunt, dicentes: Quis te conſtituit principem & iudicem? hunc deus principem & redemptorem miſit cum manu angeli, qui apparuit illi in rubo. † [36] Hic eduxit illos, faciens prodigia & ſigna in terra Ægypti & in rubro mari, & in deſerto annis quadraginta. [37] Hic eſt Moyſes qui dixit filiis Iſrael: † Prophetẽ ſuſcitabit vobis deus de fratribus veſtris, tãquam me, ipſum audietis. [38] Hic eſt qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus noſtris, qui accepit [g] verba vitę dare nobis. † [39] Cui noluerunt obedire patres noſtri, ſed repulerũt, & auerſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptũ, dicẽtes ad Aarõ: † [40] Fac nobis deos qui præcedant nos. Moyſi enim huic, qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei. [41] Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum. [42] Conuertit autem deus, & tradidit eos ſeruire militiæ cœli, [h] ſicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum: † Nunquid victimas aut hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto domus Iſrael? [43] Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus dei veſtri [i] Remphan, figuras quas feciſtis adorare eas: & transferam vos trans Babylonem. [44] Tabernaculum teſtimonij fuit cũ patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpoſuit illis deus † loquens ad Moyſen: vt faceret illud ſecundum formam quam viderat. † [45] Quod & induxerunt ſuſcipientes patres noſtri cum Ieſu in poſſeſſionem gẽtium: quas expulit deus à facie patrum noſtrorum † vſque in diebus Dauid. [46] Qui inuenit gratiam ante deum: & petiit vt inueniret tabernaculum deo Iacob. † [47] Salomon autẽ ædificauit illi domum. [48] Sed excelſus nõ in manu factis habitat, ſicut per prophetam dicit: † [k] [49] Cœlum mihi ſedes eſt terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ eſt? [50] Nónne manus mea fecit hæc omnia? [51] Dura ceruice, & incircunciſi cordibus & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres veſtri, ita & vos. [52] Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu iuſti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuiſtis, [53] qui accepiſtis legẽ in diſpoſitione angelorũ, & non cuſtodiſtis. † [54] Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dẽtibus in eum. [55] Cum autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in cœlum, vidit gloriam dei. † [1] & Ieſum ſtantem à dextris dei. [56] Et ait: [m] Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis dei. [57] Exclamantes autem voce magna continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. [58] Et eiicientes eum extra ciuitatẽ lapidabant: † & teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcẽtis qui vocabatur Saulus: [59] Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum. [60] Poſitis autem genibus clamauit voce magna, dicens: [n] Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit in domino.

Poſt variam diſcipulorum perſecutionem Philippus Simonem magum & eunuchum Candacis Reginæ ad fidem adduxit. Quare Petrus & Ioannes ad Samariam mittuntur ad gentes. VIII.

SAulus autem erat conſentiens neci eius. [a] Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Ieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apoſtolos. [2] Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. † [3] Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tra-

f. Qui ſic magnificat moritarum, quomodo putas decorabit æternũ? Abundantia cordis tranſit in decus corporis: in exterioris gloriã candor interioris exundat: & abſcondita pectoris ornamenta, ſpeculum frontis irradiant, habens intra ſe ſpiritum ſanctum, os præ ſe geſtat angelicum. Euſeb. Emiſ. de S. Stephano.

a. Vide quomodo ipſos à tẽporalibus abducit, & interim à loco, gloriam deo non loco attribuens, Ipſe enim gloriæ fons eſt, non egens gloria, quæ per templum à nobis eſt. Oecume. ibid.

b. Intelligendum eſt igitur locutum deum fuiſſe cum Abraham cum eſſet in Meſopotamia priuſquam habitaret in Charran: ſed eũ in Charran perueniſſe cũ patre, retento præcepto dei apud ſe: & inde exiſſe ſeptuageſimo & quinto ſuo, patris autem ſui centeſimo quadrageſimoquinto anno. Collocationem vero eius in terra Chanaan non profectionem de Charra poſt mortem patris eius factam eſſe dixit: quia iã mortuus erat pater eius quãdo emit terrã, cuius ibi iam ſuæ rei cœpit eſſe poſſeſſor. Quòd autẽ iam in Meſopotamia conſtituto, hoc eſt, iam egreſſo de terra Chaldæorum, dixit ei deus: Exi de terra tua, & cæ. non vt inde corpus eiiceret, quod iam fecerat, ſed vt animã euelleret dicitur. Auguſt. de ciuitate dei. lib. 16. cap. 15.

c. Hoc ſecundum 70. interpretum editionem dicitur, in Hebræo enim tãtum 70. reperiuntur ingreſſi Aegyptũ: quibus ſi Ioſeph filios & nepotes addideris, 75. facile reperies: quod annotauimus. Gene. 46.

d. Eadem mente & contra Chriſtum videntur dicere: Non habemus regem niſi Cæſarem. Hic mos ſemper fuit Iudæis cum beneficia acciperent. Chryſ. ibid.

e. Exod. 3. dicitur: Apparuit illi deus. Verum quia angelus deum repræſentabat, & in perſona loquebatur, quã dóque deus, quandóq; angelus nominatur. Grego.

f. Angelus autem hæc proferens, vere localiterque deſcendit. Deo autem, cum in circunſcriptibilis inuariabiliſque conſtitat, nõ cõpetit localiter deſcendere, nec moueri ſecundum ſe, ſed ratione ſui effectũ. Hæc atque ſimilia ei attribuuntur. Nam quamuis vbique ſit, ibi tamen ſpecialiter eſſe dicitur vbi ſpecialiter operatur. Diony. ibid.

g. Duas tabulas cũ decalogo, & mandata cætera de quibus dicitur: Qui fecerit ea, viuet in eis. Raba. ibid.

vel prophetias, vel ea quorum fines monſtrabantur, quibus acceptis noluerunt patres veſtri obedire. Chryſ. ibi.

h. Sed & prophetæ tanquã de rebus non neceſſariis ita de his pronuntiant: Quo autem pacto nunc Moyſen vos vlciſci fugitis, quem repulerunt & patres veſtri & vos? Vtque vno verbo dicam, tota concione videre eſt quàm ſapienter & modeſte & acutè illorum accuſatio diſſoluatur. Oecume. ibid.

i. Remphã, ſydus eſt quod Luciferum vocant, quod & Venus dicitur, tertius ſeptẽ planetarum: cuius cultui Sarraceni erant mancipati, & quos Iudæi imitabantur. beſa. ibi.

k. Quid ergo mirũ ſi bona throni ſui ſpiritaliter ſibi ſeruientibus, & bona ſæbelli pedũ ſuorum dat carnaliter ſibi ſeruientibus: cũ ſpiritus ſuperior ſit, & caro inferior: ſicut ſuperiora ſunt cœleſtia, & inferiora terreſtria? Aug. contra Adiman. Manichæum ca. 18

l. Iuſte incunctanter offert ſanguinẽ ſuũ, qui præ oculis habet regem ſuum, ſimul & brauium ſuum. Euſebius Emiſ. de S. Stephano.

m. Qui cœlos apertos haber, Ieſum ad dexteram dei cernit: qui clauſos habet oculos mẽtis, Ieſum ad dexteram dei nõ videt. Conſtemur ergo Ieſum ad dexteram dei nõ videt. Conſtemur ergo Ieſum ad dexteram, vt cœlum & nobis aperiatur. Claudunt ſibi cœlum, qui aliter conſentiuntur. Amb. de fide lib. 3. cap. 7.

n. Cui⁹ precationis effectũ in Apoſtolo videmus. Paulus enim qui lapidantium Stephanum veſtimẽta ſeruabat, nõ multo poſtea per gratiam Chriſti factus apoſtolus eſt, qui fuerat ante perſecutor. Amb. de pœni. lib. 1. cap. 9. Lapidatur Stephanus, & veniam hoſtibus ſuis poſtulat. Tertullia. de patientia.

a. Interea perſecutio prima aduerſus eccleſiam dei quæ eſt Ieroſolymis facta ſub primo martyre Stephano, omnes diſcipulos exceptis duodecim, per vniuerſam Iudæam, Samariámque diſperſit, ſeu potius vt ſancta ſcriptura indicat, diſſeminauit. Ex quibus nonnulli vſque ad Phœnicen, & vſq; ad Cyprum atque Antiochiam deuenerũt. Qui gẽtibus quidem credere myſterii fidei nõdũ audebãt, Iudæis tamen prædicabant. Euſeb. hiſt. Eccleſi. 2. 1. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

debat in custodiam.4 Igitur qui dispersi erant, pertransibant euangelizantes verbum
dei.[b] 5 Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ,prædicabat illis Christum.
6 Intendebant autem turbæ iis quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes &
videntes signa quæ faciebat. 7 Multi enim eorum qui habebant spiritus immundos, B
clamantes voce magna exibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt. 8 Fa-
ctum est ergo gaudium magnum in illa ciuitate. 9 Vir autem quidam erat nomine
Simon,qui antè fuerat in ciuitate Magus,seducens gētem Samariæ, dicens se esse ali-
quem magnū,10 cui auscultabant omnes à minimo vsq; ad maximum,dicentes: Hic
est virtus dei,quæ vocatur magna. 11 Attendebant autē eū propterea quòd multo tē-
pore magicis suis dementasset eos.12 Cū vero credidissent Philippo euangelizanti de
regno dei,in nomine Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres. [c] 13 Tunc Simon & C
ipse credidit:& cum baptizatus esset,adhęrebat Philippo. Videns autem signa & vir-
tutes maximas fieri,stupēs admirabatur.† 14 Cum autem audissent Apostoli qui erāt
Ierosolymis,quia recepisset Samaria verbum dei,miserunt ad eos Petrum & Ioannē.
15 Qui cum venissent,orauerunt pro ipsis,vt acciperent spiritum sanctum.16 Nondū
enim in quenquam illorū venerat,sed baptizati tantùm erant in nomine domini Iesu
Christi. † 17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.
[d] 18 Cum vidisset autem Simon,quia per impositionem manus Apostolorum daretur
spiritus sanctus,obtulit eis pecuniam,dicēs: 19 Date & mihi hanc potestatem,vt cui- D
cunq; imposuero manus,accipiat spiritum sanctum.20 Petrus autem dixit ad eum:Pe
cunia tua tecum sit in perditionē,quoniam donum dei existimasti pecunia possideri.
21 Non est tibi pars neq; sors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram
deo.22 Pœnitentiam itaq; age ab hac nequitia tua, & roga deum, si forte remittatur
tibi hæc cogitatio cordis tui. 23 In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis
video te esse.24 Respondens autem Simon dixit:[e] Precamini vos pro me ad dominū,
vt nihil veniat super me horum quæ dixistis.25 Et illi quidem testificati & locuti ver- E
bum domini,redibant Ierosolymam,& multis regionibus Samaritanorum euangeli-
zabant.26 Angelus autem domini locutus est ad Philippū,dicens,Surge,& vade con
tra meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in [f] Gazam: hæc est deserta.
† 27 Et surgens abiit.Et ecce vir Æthiops eunuchus potens Candacis Reginę Æthio-
pum,qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Ierusalē, 28 & reuertebatur
sedens super currum suū,legénsq; Isaiam Prophetam. 29 Dixit autem spiritus Philip-
po:Accede,& adiunge te ad currum istum.30 Accurrens autē Philippus,audiuit eum F
legentē Isaiam Prophetā,& dixit: Putásne intelligis quæ legis? 31 Qui ait:Et quomo-
do possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauítque Philippum vt ascenderet,&
sederet secum.32 Locus autem scripturæ quam legebat, erat hic:† Tanquam ouis ad
occisionem ductus est,& sicut agnus coram tondente se sine voce,sic non aperuit os
suum. 33 In humilitate iudicium eius sublatum est. [g] Generationem eius quis enarra-
bit?Quoniam tolletur de terra vita eius.34 Respōdens autem eunuchus Philippo,di-
xit:Obsecro te,de quo Propheta dicit hoc?De se,an de alio aliquo?35 Aperiens autem G
Philippus os suū,& incipiens à scriptura ista,euangelizauit illi Iesum.36 Et dum irent
per viam,venerunt ad quādam aquam:& ait Eunuchus:Ecce aqua,quis prohibet me
baptizari?37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde,licet. Et respondens,ait:
Credo filium dei esse Iesum Christū.38 Et iussit stare currum. Et descenderunt vterq;
in aquā,Philippus & Eunuchus,& baptizauit eum. 39 Cum autē ascēdissent de aqua,
spiritus domini rapuit Philippum:& amplius nō vidit eum eunuchus.Ibat autem per
viam suam gaudens.40 Philippus autem inuentus est in Azoto,& pertransiens euan-
gelizabat ciuitatibus cunctis,donec veniret Cæsaream.

Paulus Christum persequens,conuersus & baptizatus Christum annuntiat, Iudæorum euadit insidias,& à Barnaba ducitur ad apostolos:Petrus autem Lyddæ Æneam curauit,& Ioppe Tabitham suscitauit. IX.

† Saulus

† De sa. vnc. c.1. §. Per fontis.

† De cō. d.5. Manus. 1.q.1.c. Petrus. Ann.do.35. † 1.q.4.cap. Ecclesia.

† Ann.do. 35.

† Isa.53.a

b. Philippus qui erat vnus ex septem cū Stephano diaconus ordinatus, descēdit Samariā virtute dei repletus: & prædicabat primus verbū dei Samaritanę gēti. Idem ibid.

c. Vel beati Philippi verbis & virtute victus veraciter domino credidit, vel vt magis credibile est, credere se quoadusq; baptisma susciperet, simulauit: vt quoniā laudis erat auidissimus, ita vt Christū se credi vellet, sicut historiæ narrant, artes ab eo quibus miracula faceret, edisceret. Beda ibid.

d. Nam cū Philippus diaconus esset, non habebat potestatem imponēdi manus, vt per hoc daret spiritum sanctum. Cum autem Simō nō haberet rectum cor, nec intentionem rectā, sed turpi lucro ac studio pecuniarum intentus esset, offerebat pecunias Petro apostolo, vt daret sibi potestatem exhibēdi spiritum sanctum per manuum impositionē: ita ratione secū inita ꝙ dare vellet multis pro modica pecunia: atq; sic per exhibitionem spiritus sancti multas pecunias cumulare ac lucrari posset. Epipha. contra Simonem.

e. Vbi autem non potuit latere apostolos, accessit, sed magis timore ductus quàm amore: nec ꝑ se audet deū orare, qui nō credit se exaudiendū. Chrys. cū glo ordi. Frustra ergo gratiam spiritus emere tētat, qui se mēte coruina nō curauit exuere. Beda ibid.

f. Gaza, quam Iudæi עזה dicunt: nunc Gazera, Palæstinæ ciuitas iuxta Aegyptum Chananęorum limes, olī in tribu Iuda fuit. Quæ & duplex est, vetus & noua. Vetus à mari 7. stadiis distat: cuius fores cū postibus Sāson media nocte humeris imponens in mōtis verticem statuit. Hanc alexander Macedo post bimestrē obsidionem occupans, in sempiternum vertit tumulum: ob id deserta hic appellatur. Noua postea ī Gazæ portu stadiis prope 20 à veteri distans, tempore Cōstantini imperatoris ædificatur, in cuius honorē Constantia appellata est. Postea sub Iuliano pristinum nomen recepit.

g. Aut de diuinitate eius accipiendum est, ꝙ impossibile sit diuinæ natiuitatis nosse mysteria, de qua pater loquitur: Ante luciferū genui te. Aut de partu virginis, ꝙ difficulter possit exponi. Beda. Hoc enī sciēdum solū patrē nosse quēadmodum filium genuerit, & rursus filium quomodo ipse de patre sit genit⁹. Tripar. lib.5. ca.8 Ideo eius generatio inenarrabilis est vtraque Prima enim, quia de patre sine matre: secunda, quia de matre sine patre. Fulgen. ad Trasimum. lib.2.

Ann.do.35. † Gal.1.c Infr.22.a Sup.8.a

A SAulus † autem adhuc spirans [a] minarum & cędis in discipulos domini,
accessit ad principem sacerdotū,2 & petiit ab eo epistolas in Damascum
ad Synagogas:vt si quos inuenisset huius viæ viros,ac mulieres,vinctos
perduceret in Ierusalem.3 Et cum iter faceret,cōtigit vt appropinquaret
Damasco.† Et subito circunfulsit eum lux de cœlo:4 & cadens in terrā,
audiuit vocē dicentem sibi:† [b] Saule,Saule,quid me persequeris?5 Qui dixit:Quis es
domine?Et ille:Ego sum Iesus,quem tu persequeris.Durum est tibi contra stimulum
calcitrare.6 Et tremens ac stupens,dixit:Domine,quid me vis facere? Et dominus ad
B eum:Surge,& ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. 7 Viri
autem illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti,audiētes quidem vocem,ne-
minem autem videntes.8 Surrexit autem Saulus de terra, apertísque oculis nihil vi-
debat.Ad manus autem illum trahentes,introduxerunt Damascum. 9 Et erat ibi tri-
bus diebus [c] non videns,& non manducauit, neque bibit. 10 Erat autem quidam di-
scipulus Damasci,nomine Ananias.Et dixit ad illum in visu dominus:Anania.At ille
ait:Ecce ego,domine.11 Et dominus ad eum:Surge:& vade in vicum qui vocatur Re-
ctus,& quære in domo Iudæ Saulum nomine Tarsensem:Ecce enim orat.12 Et vidit
per visum virum Ananiam nomine introeuntem,& imponentem sibi manus,[d] vt vi-
C sum recipiat.13 Respondit autem Ananias:Domine,audiui à multis de viro hoc,quā-
ta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem:14 & hîc habet potestatem à Principibus sa-
cerdotum,alligandi omnes qui inuocant nomen tuum.15 Dixit autem ad eum domi-
nus:† Vade,quoniam [e] vas electionis est mihi iste,vt portet nomē meum coram gen-
tibus & regibus, & filiis Israel. 16 Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro
nomine meo pati.17 Et abiit Ananias,& introiuit in domum, & imponens ei manus
dixit:Saule frater,dominus misit me Iesus,qui apparuit tibi in via qua veniebas,vt vi-
deas, & implearis spiritu sancto. 18 Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam
D squamæ,& visum recepit.Et surgens baptizatus est:19 & cum accepisset cibum,[f] con-
fortatus est.Fuit autem cum discipulis qui erant Damasci,per dies aliquot,20 & con-
tinuo ingressus in Synagogas prædicabat Iesum, quoniam hic est filius dei. 21 Stupe-
bant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant: Nónne hic est qui expugnabat
in Ierusalem eos qui inuocabant nomen istud, & huc ad hoc venit, vt vinctos illos
duceret ad Principes sacerdotum? 22 Saulus autem multo magis conualescebat, &
confundebat Iudæos qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.
23 Cum autem implerentur dies multi,consilium fecerunt in vnum Iudæi,vt eum in-
terficerent.24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem &
E portas die ac nocte vt eum interficerent. † 25 Accipientes autem eum discipuli eius
nocte,per murum demiserunt eum,submittentes in sporta. [g] 26 Cum autem venisset
in Ierusalem,tentabat se iungere discipulis: & omnes timebant eum, non credentes
quòd esset discipulus.27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos, &
narrauit illis quomodo in via vidisset dominum,& quia locutus est ei, & quomodo
in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu.28 Et erat cum illis intrans & exiens in
Ierusalem,fiducialiter agens in nomine domini. 29 Loquebatur quoque gentibus, &
disputabat cum Græcis:illi autem quærebant occidere eum.30 Quod cum cognouis-
F sent fratres, deduxerunt eum Cæsaream,& dimiserunt [h] Tarsum. 31 Et ecclesia qui-
dem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebat pacem, & ædificabatur
ambulans in timore domini, & consolatione sancti spiritus replebatur. 32 Factum
est autem, vt Petrus dum pertransiret vniuersos,deueniret ad sanctos qui habitabant
Lyddæ. † 33 Inuenit autem ibi hominem quendam nomine Aeneam, ab annis octo
iacentem in grabato, qui erat paralyticus. 34 Et ait illi Petrus: Aenea, sanet te domi-
nus Iesus Christus. Surge, & sterne tibi, & continuo surrexit, 35 & viderunt illum
omnes qui habitabant [i] Lyddæ & Saronæ,qui conuersi sunt ad dominum. 36 In Iop-
pe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas.
Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas faciebat.37 Factum est autem in

† 11.q.4.ca. Displicet. † Infr.22.b 1.Cor.15.b 2.Cor.11.a Gal.1.c

† 12 distin. Quamuis. 23.dist.ca.2. in princip.

† 2.Cor.11.g 7.q.1.c. Aduersitas. 2.Cor.2.d Ann.do.38.

† Sup.3.a

a. Qui minas & cædes spirabat, quam nō bene æmulabatur ecclesiam, non solū affligebat, sed etiam angebat. Grego.

b. Non dixit, Quid persequeris seruos meos? nec hoc dixit, Quid persequeris mēbra mea? sed hoc dixit: Quid me persequeris? Iam quasi pede calcato, lingua clamat, Calcasti me, cū vtique lingua calcari non possit, sed per concordiam charitatis caput pro omnibus membris clamat. Aug. Ser. de S. Paulo.

c. Tāta fuit in eo eleuatio mētis in deum, quòd vires sēsitiuę ac vegetatiuę à suis actibus fuerint suspensæ. Dion. ibid.

d. Et cum ipse reddere posset visum videndi, eum tamen ad Ananiam discipulū suum misit, vt eius benedictione Saulo refunderētur oculi quos amiserat. Ambr. de pœnit. lib.1. ca.7.

e. Saulus ob superbiam de sede doctrinæ legalis depositus est: sed mox ob humilitatis subiectionem ad euangelizandā Christi fidē leuatus est. Beda. Cur autē vas electionis dicitur? Nēpe quia legis & sanctarum scripturarum armarium. Hiero. Paulino.

f. Cæcatus quippe prostratúsque in via captiuus dei dum fieret, reddito lumine qui fuerat persecutor, fact⁹ est prædicator. Prosper de promiss. ca.31.

g. Venit autem post tres annos à conuersione sua primò Ierusalem. Cōuersus enim Damasci & baptizatus abiit in Arabiam prædicaturus verbum dei, deinde reuersus Damascum euasit manus Arethę regis: & inde abiit Ierusalem. Chry. ibid.

h. Tarsus vrbs clara Ciliciæ à Perseo Iouis & Danaes filio olim cōdita. Hanc præterfluit Cydnus fluuius admodū frigidus, vt Alexander præ calore in hunc se proiiciens, grauissimū incurrerit morbū. Tarsenses olim Atheniēses & Alexādrinos studiis philosophiæ superarunt. Ab ea Paulus est dictus Tarsensis.

i. Lydda ciuitas Palestinæ, nūc Diospolis dicta, vna ex decē toparchiis, & ordine tertia, nō procul ab Ioppe: à Cæsarea autem quasi mille passus distās. Ioppe autē (quæ nunc Iappha vel Iappho aut Zappho) oppidum etiā Palæstinæ in tribu Manassæ, toto orbe antiquissimū, vt Solino placet, à Iaphet filio Noe conditum, vel vt alij volunt, ab Ioppe Aeoli filia vxore Cephei, prophanis scriptoribus ab Andromeda beluæ marinę exposita, & à Perseo liberata celebrat. Altera est Phœniciæ, quā Traian⁹ nomine Vespasiani cepit & vastauit.

diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt eam in cœnacu-
lo.[38] Cum autem prope esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in G
ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes, Ne pigriteris venire vsque ad nos.[39] Exur-
gens autem Petrus, venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerũt illum in cœnaculum:
& circunsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostẽdentes ei tunicas & vestes quas
faciebat illis Dorcas.[40] Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua, orauit: &
conuersus ad corpus dixit: Tabitha, surge. † [k] At illa aperuit oculos, & viso Petro re-
sedit.[41] Dans autem illi manum, erexit eam: & cum vocasset sanctos & viduas, assi-
gnauit eam viuam.[42] Notum autem factum est per vniuersam Ioppen, & crediderũt
multi in domino.[43] Factum est autem vt dies multos moraretur in Ioppe apud Simo
nem quendam coriarium.

† 1.q.1. Tea tamus.

k. Cum iam omnibus & operationis & vitæ renũtiasset officiis, flẽtes accurrũt viduæ, pauperes aggregãtur, tunicas & vestes quas faciebat illis Dorcas, cœlo ostẽdente, cõueniunt deũ, testimonia meritorum clamant defuncta operatrice, vox operũ bona quæ in seculo gesserat, cõsequuntur animam in aliud seculum: cõsequuntur & reuoluuntur, redítque de loco mortis ad vitam præstitam. Euseb. Emis. de initio quadra. homil. 1.

Cornelius apud Cæsaream super vocatione sua certior factus, Petrum accersit: qui post visionem à cœlo accedens, ipsum cum familia longum post sermonem baptizauit. X.

VIr † [a] autem quidam erat in [b] Cæsarea nomine Cornelius, Centurio cohortis A
quæ dicitur Italica,[2] religiosus, ac timens deum, cum omni domo sua, faciẽs
eleemosynas multas plebi,[3] & deprecans deum semper. Is vidit in visu mani-
festè, quasi hora diei nona, angelum dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli.
[4] At ille intuẽs eum, timore correptus dixit: Quis es domine? Dixit autem illi: † Ora-
tiones tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu domini. †[5] Et
nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quẽdam, qui cognominatur Petrus.
[6] Hic hospitatur apud Simonem quendam coriariũ, cuius est domus iuxta mare. Hic
dicet tibi quid te oporteat facere.[7] Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vo B
cauit duos domesticos suos, & militem timentem dominum ex iis qui illi parebant.
[8] Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppen.[9] Postera autẽ die iter illis faciẽ-
tibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora, vt oraret, circa horã
sextam.[10] Et cum esuriret, voluit gustare. † Parantibus autem illis, cecidit super eum
mentis excessus.[11] Et vidit cœlum [c] apertum, & descendens vas quoddam velut lin-
teum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram,[12] in quo erãt omnia qua-
drupedia & serpentia terræ, & volatilia cœli.[d][13] Et facta est vox ad eum: Surge Petre,
occide & manduca.[14] Ait autem Petrus: Absit domine, quia nunquam manducaui
omne [e] commune & immundum.[15] Et vox iterum secundò ad eum: Quod deus pu-
rificauit, tu commune ne dixeris.[16] Hoc autem factum est per ter. Et statim receptum
est vas in cœlum.[17] Et dum intra se hæsitaret Petrus quidnam esset visio quam vidis- C
set, ecce viri qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, adstiterunt ad
ianuam.[18] Et cum vocassent, interrogabant, si Simon qui cognominatur Petrus, illic
haberet hospitium.[19] Petro autem cogitante de visione, dixit spiritus ei: Ecce, viri
tres quærunt te.[20] Surge itaque & descende, & vade cum eis, nihil dubitans, quia ego
misi illos.[21] Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce, ego sum quem quæritis.
Quæ causa est propter quam venistis?[22] Qui dixerunt: † Cornelius Centurio, vir iu-
stus, & timens deum, & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum, respon-
sum accepit ab angelo sancto, accersiri te in domum suã, & audire verba abs te.[23] In-
troducens ergo eos recepit hospitio. Sequenti autem die surgens, profectus est cum
illis, & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.[24] Altera autem die introiuit
Cæsaream. Cornelius vero expectabat illos, conuocatis cognatis suis & necessariis a-
micis.[25] Et factum est cum introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius, & procidens D
ad pedes eius, adorauit eum. [f][26] Petrus vero eleuauit eum, dicens: Surge & ego ipse
homo sum.[27] Et loquens cum illo intrauit, & inuenit multos, qui conuenerant dixit-
que ad illos:[28] Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo cõiungi aut accede-
re ad alienigenam. Sed mihi ostendit deus neminem communem aut immundum
dicere hominem:[29] propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo
quam

† 2.q.7.c. Nõ omnes. Distin.26. Deinde.
† Tob.12.c
† 26.di.ca. Deinde.2. q.7.ca. Non omnes. De cõs. dis. 4. Non dubito.
† Infr.11.a
† Luc.2.d

a. Cũ igitur iam passim per omnes etiam gentilium populos profusius effunderetur diuina dignatio, prim' Cornelius apud Cæsaream Palæstinę vrbem maximam cum omni domo sua ad fidẽ Christi Petro ministrante perducitur. Euse. Eccle. hist. lib. 2. cap. 3.

b. Cæsarea hæc Palæstinæ dicitur, olim turris Stratonis, ab Herode in honorem Cæsaris instaurata, sita inter Ioppẽ & Param ad mare, sexcentis stadiis ab Ierusalem distãs. Altera est Cæsarea Philippi, à Philippo Herodis fratre instaurata, de qua Iudic. 12. per totum.

c. Apertio cœli, reuelatio est sacramentorum cœlestium proximò futura gentibus. Designatur enim in hoc cœlos gentibus esse apertos. Beda ibid.

d. Cum ergo illum discum videret alienatus à corporeis sensibus, & illas voces, Macta & manduca, & quæ deus mundauit, tu comm unia ne dixeris, in spiritu audiebat. Redditus autẽ corporis sensibus, idipsum qđ visum atque auditum memoria tenuerat, in eodem spiritu cogitãdo cernebat. Quæ omnia non corporalia, sed corporalium imagines erant, siue cum ipsa aliena iene visæ sunt, siue cum postea recordatæ atque cogitatæ. Augu. de Genesi ad literam, lib. 12. ca. 11.

e. Hoc dicitur de his quæ lex cõmunia dicebat & immunda. Sed quanquam de gẽtium vocatione sub obscurus sermo fuerit, ne eos qui in præputio fuerant, cõmunes aut immundos esse dicerẽt: Petri autem sermo homines non designabat, sed ea quæ in lege interdicta erant. Oecum. ibid.

f. Quia ergo humiliari sibi plusquam debuit proximũ vidit, ne vltra humanitatis metas mens intumesceret, se hominem esse recognouit: quatenus illati sibi honoris elationem frangeret ex considerata æqualitate conditionis. Grego. moral. lib. 22. cap. 11.

E quam ob causam accersisti me.[30] Et Cornelius ait: [g] A nudiusquarta die vsq; ad hanc
horam orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste cãdida,
& ait:[31] Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in
conspectu dei.[32] Mitte ergo in Ioppẽ, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus,
hic hospitatur in domo Simonis coriarij iuxta mare.[33] Confestim ergo misi ad te, &
tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in cõspectu tuo assumus, audire om-
nia quæcunque tibi præcepta sunt à domino.[34] Aperiens autem Petrus os suum, dixit:
In veritate comperi, † quia non est personarum acceptor deus,[35] sed in omni gẽte qui
F timet eum, & operatur iustitiam, [h] acceptus est illi.[36] Verbũ misit deus filiis Israel an-
nuntians pacem per Iesum Christum, hic est omnium dñs.[37] Vos scitis quod factum
est verbum per vniuersam Iudæam. Incipiens enim à Galilæa post baptismum quod
prædicauit Ioannes,[38] Iesum à Nazareth, quomodo † [i] vnxit eum deus spiritu sancto
& virtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quo-
niam deus erat cum illo. †[39] Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudeo
rum & Ierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno. †[40] Hunc deus suscitauit
tertia die, & dedit eum manifestum fieri [k] non omni populo,[41] sed testibus præordina
tis à deo, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo postquam resurrexit à mor-
G tuis.[42] Et præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus
est à deo iudex viuorum & mortuorum. †[43] Huic omnes Prophetæ testimoniũ per-
hibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eũ.
[44] Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit spiritus sanctus super eos qui audiebant
verbum.[45] Et obstupuerunt ex circuncisione fideles qui venerant cum Petro, [l] quia &
in nationes gratia spiritus sancti effusa est.[46] Audiebant enim illos loquẽtes linguis,
& magnificantes deum. Tunc respondit Petrus:[47] Nunquid aquam quis prohibere
potest, vt non baptizentur ij qui spiritum sanctum acceperũt, sicut & nos? †[48] Et ius-
sit eos baptizari in nomine domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum, vt maneret
apud eos aliquot diebus.

† Deut.10.d 2.Para.19.c Iob.34.b Sap.6.b Eccl.35.b Roma.2.b Ephe.6.b Colos.3.d 1.Pet.1.c Iaco.2.b Gala.2.b
† De sa. vn. c.5. Vnde in veteri.
† Sup.1.a
† Sup.2.b
† Iere.31.f Mich.7.d
Sup.8.d
† De conse. d.4.ca. Eos. De bap. c.1.

g. Multum decebat illũ exaudiri, qui instantiã deprecandi tribus horis continuans, à sexta pertrahebat ad nonam. Quo tempore dominus ipse quem rogabat, pro totius mundi salute extensis in cruce manib' orabat. Beda ibid.

h. Hoc est, dignus est vt assumatur & acceptetur. Oportet igitur & ante opera lucere fidem & fidei pedissequa esse opera: & ne quis fidem propter sterilitatem & neque opera propter incredulitatẽ vituperet. Chr.

i. Non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguento, quo baptizatos vngit ecclesia. Nec tamen tunc vnctus est, quando super eũ baptizatum velut colũba descendit, sed quando verbũ caro factum est, id est quando humana natura sine vllis præcedentibus bonorum operum meritis dei verbo est in vtero virginis copulata. Augu. de trini. lib. 15. ca. 26.

k. Hoc enim opus ordinatissimus æternæ sapientiæ dei processus, vt supernaturalia non omnibus immediatè reuelẽtur, sed primò quibusdã electis, atque maioribus, & per illos cæteris. Diony. ibid.

l. Diuinitas non est effusa, sed gratia domini eius: propter hoc vt demõstraretur quod hoc quod effũditur, non sit spiritus sanctus, sed spiritus dei gratia. Vnde dicebat Dauid: Diffusa est gratia in labiis tuis. Chr. ib.

Disputantibus Iudæis conuersis aduersus Petrum quòd diuerterentur discipuli ad gentes, narrauit petrus visionem: Agabus tunc propheta futuram famem vniuersam prædicit. XI.

A AVdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gentes
receperunt verbum dei.[a][2] Cum autem ascendisset Petrus Ierosolymam, di-
sceptabant aduersus illum qui erant ex circuncisione, dicentes: †[3] Quare
introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?[4] Incipiens
autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens: †[5] Ego eram in ciuitate Ioppe orans,
& [b] vidi in excessu mentis meæ visionem, descendens vas quoddam velut linteũ ma-
gnum quatuor initiis submitti de cœlo, & venit vsque ad me.[6] In quod intuens con-
siderabam, & vidi quadrupedia terræ & bestias & reptilia & volatilia cœli.[c][7] Audiui
autem & vocem dicentem mihi: † Surge Petre, occide & manduca.[8] Dixi autem: Ne-
quaquam domine, quia commune aut immundum nunquam introiuit in os meum.
B [9] Respondit autem vox secundò de cœlo: Quæ deus mundauit, tu ne commune dixe
ris.[10] Hoc autem factum est per ter, & recepta sunt omnia rursum in cœlum.[11] Et ec-
ce viri tres confestim astiterunt in domo in qua eram, missi à Cæsarea ad me.[12] Dixit
autem spiritus mihi, vt irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex
fratres isti, & ingressi sumus in domũ viri.[13] Narrauit autem nobis quomodo vidisset
angelum in domo sua stantem, & dicentem sibi: Mitte in Ioppen, & accersi Simo-
nem qui cognominatur Petrus,[14] qui loquetur tibi verba in quibus saluus eris tu, &
vniuersa domus tua.[d][15] Cum autẽ cœpissem loqui, cecidit spiritus sanctus super eos,
sicut & in nos in initio.[16] Recordatus sum autem verbi dñi, sicut dicebat, † Ioannes
C quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto.[17] Si ergo eandem
gratiam dedit illis deus sicut & nobis qui credidimus in dominum Iesum Christum,

† 1.q.1.c. Te Res, & seq.
† Sup.10.a
† 1.q.1.c. Interfectores.
† Ioan.1.b Sup.1.a Inf.19.a Mat.3.c Mar.1.b Luc.3.e

a. Petrus à Iudæis arguitur cur cum gentibus communicasset, & cum illis manducasset, quasi contra legem fecisset: quibus singula ordinatè exposuit, seque excusando reuelauit eis qualem habuisset visionem in Ioppe, per quam deus sibi mõstrauit vt faceret ita, & quod angelus idipsum admonuisset. Diony. ibid.

b. Satis apparet visionem corporalem referri ad spiritalem eámque spiritalem referri ad intellectualem. Aug. de Genesi ad literam, lib. 12. cap. 11.

c. Narrat quę necessaria essent ad excusationem, alia vero obticet, rationem vero omnem reddit: nec vult doctoris autoritate vti: sciebat enim quia quo modestius loqueretur, hoc magis eis prodesset. Chry. ibi.

d. Deus rem omnem effecit, deus baptizauit, non ego. Nam dum adhuc loquerer, illapsus est in illos spiritus sanctus, & loquebantur linguis, & magnificabant deum. Oecume. ibid.

ego quis eram,qui possem prohibere deũ? 18 His auditis tacuerunt,& glorificauerunt
deum,dicentes:Ergo & gentibus pœnitentiam dedit deus ad vitam. 19 Et illi quidem
qui dispersi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt
vsq; [e] Phœnicen & [f] Cyprum & [g] Antiochiam,nemini loquentes verbum,nisi solis Iu-
dæis. 20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi,qui cum introissent Antio
chiam , loquebantur & ad Græcos,annuntiantes dominum Iesum. 21 Et erat manus
dñi cum eis,multúsque numerus credentium conuersus est ad dominum. 22 Peruenit
autem sermo ad aures Ecclesiæ quæ erat Ierosolymis, super istis, & miserunt Barna-
bam vsq; ad Antiochiam. [h] 23 Qui cum peruenisset,& vidisset gratiam dei,gauisus est, D
& hortabatur omnes in proposito cordis permanere in domino, 24 quia erat vir bo-
nus & plenus spiritu sancto,& fide:& apposita est multa turba domino. 25 Profectus
est autẽ Tarsum,vt quæreret Saulum: quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam.
26 Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam , ita
vt cognominarētur primùm Antiochiæ discipuli,Christiani.† 27 In his autem diebus †Inf.26.b
superuenerunt ab Ierosolymis Prophetæ Antiochiam: 28 & surgens vnus ex eis nomi
ne Agabus significabat per spiritum , famem magnam futuram in vniuerso orbe ter-
rarum,quæ facta est sub Claudio. 29 Discipuli autẽ prout quis habebat,proposuerunt
in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus: 30 quod & fecerunt mitten-
tes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

e. Phœnice vel Phœnicia, regio maioris Asiæ, & pars Syriæ propinqua Iudææ: cuius partes sunt Samaria, Galilæa, & aliæ complures. f. Cyprus insula in Carpathio vel Cilicio mari Syriæ, & Ciliciæ opposita. g. Antiochia ciuitas Cœlesyriæ in qua Paulus & Barnabas ordinati sunt. Est autem altera Antiochia in Pisidia. h. Per discipulos autẽ sub persecutione Stephani dispersos apud Antiochiam florentissima congregatur ecclesia, in qua erant etiam prophetici ordinis viri quãplurimi, cum quibus & Barnabas & Paulus. Ibi primũ discipuli, velut à perenni fonte sumpto vocabulo, appellati sunt Christiani. Euseb. hist. eccle. lib. 2. cap. 3.

Herodes in Apostolos sæuiens, Iacobum occidit, & Petrum carceri mancipauit, qui ab angelo eductus & societati redditus est: Herodes autem Cæsareæ agens ab angelo percussus occubuit. XII.

HOdem autem tempore misit Herodes rex manus,vt affligeret quosdam de A An.do.44.
Ecclesia. 2 Occidit autem [a] Iacobum fratrem Ioannis gladio. 3 Videns autem
quia placeret Iudæis,apposuit apprehendere & Petrum. Erant autem dies
azymorum. 4 Quem cum apprehendisset,misit in carcerẽ,tradens quatuor
quaternionibus militum ad custodiendum,volens post pascha producere eum popu
lo. 5 Et Petrus quidem seruabatur in carcere: [b] †oratio autem fiebat sine intermissione
ab Ecclesia ad deum pro eo. 6 Cum autem producturus eum esset Herodes,in ipsa no
cte erat Petrus dormiens inter duos milites,vinctus catenis duabus,†& custodes an-
te ostium custodiebant carcerem. 7 Et ecce angelus domini adstitit, [c] & lumen reful- B
sit in habitaculo:percussóq; latere Petri,excitauit eum,dicens:Surge velociter,Et ce-
ciderunt catenæ de manibus eius. 8 Dixit autem angelus ad eum:Præcingere, & cal-
cea te caligas tuas.Et fecit sic.Et dixit illi: Circunda tibi vestimentum tuũ, & sequere
me. 9 Et exiẽs sequebatur eum, & nesciebat quia verum est quod fiebat per engelum.
Existimabat autem se visum videre. 10 Transeuntes autem primam & secundam cu-
stodiam,venerunt ad portam ferream,quæ ducit ad ciuitatẽ, quæ vltrò aperta est eis.
Et exeuntes processerunt vicum vnum: & continuò discessit angelus ab eo. 11 Et Pe-
trus ad se reuersus,dixit: [d] Nunc scio verè,quia misit dominus angelum suum, & eri-
puit me de manu Herodis,& de omni expectatione plebis Iudæorũ. 12 Considerans- C
que,venit ad domum Mariæ matris Ioannis,qui cognominatus est Marcus,vbi erant
multi congregati, & orantes. 13 Pulsante autem eo ad ostium ianuæ, processit puella
ad videndũ,nomine Rhode: 14 & vt cognouit vocem Petri , præ gaudio non aperuit
ianuam,sed intrò currens nuntiauit stare Petrum ante ianuam. 15 At illi dixerunt ad
eam:†Insanis?Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: [f] Angelus eius †Infr.26.f
est. 16 Petrus autem perseuerabat pulsans. Cum autem aperuissent ostium , viderunt
eum,& obstupuerunt. 17 Annuens autem eis manu vt tacerẽt,narrauit quomodo dñs
eduxisset eum de carcere. Dixítque : Nuntiate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus,
abiit in alium locum. 18 Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites quid-
nam factum esset de Petro. [g] 19 Herodes autem cum requisisset eum, & non inuenis-
set,inquisitione facta de custodibus,iussit eos duci : descendénsque à Iudæa in Cæ- D
saream,

†Eccl.18.c Lu.18.a.11.d Col.1.a 1.Thes.5.d †Sup.5.d Infr.16.c Luc.2.b

a. Is enim qui obtulerat eũ iudici, ad martyriũ motus etiam ipse, confessus est se esse Christianũ. Ducti sunt autem ambo ad suppliciũ: & cũ ducerentur in via rogauit Iacobum sibi dare remissionem. At ille, Pax, inquit, tibi. & osculatus est eũ. Et ita ambo simul capite plexi sunt Euseb. Eccle. hi. ca. 9. lib. 2. b. Quòd si Petro oratio ecclesiæ profuit, & columnam illam ac stabilimen nostræ religionis carcere liberauit, cur eius vim tu contemnis ac negligis? Chrys. ibid. c. Dicit autẽ lumen refulsisse, vt & videret & audiret Petrus, nec phantasma esse existimaret. Quòd verò ait: Velociter, non tumultuantis est, sed suadentis cũctandum non esse. Vide autem qualia operentur Iudæi in diebus Azymorum. Oecum. ibi. d. Non tunc quando in carcere erat. Reuera enim stupor erat illi cũ in carcere esset, nec sciebat quid ageret. Chrys. ibi. e. In omnibus vtitur Petrus stylo ornato & eleganti, & frequenter difficili, semperq; sentẽtia pleno. Dio. f. Quòd vnusquisq; nostrũ habeat angelum, & in libro Pastoris, & in multis sacræ scripturæ locis inuenitur. Nam & dominus de paruulis, Angeli, inquit, eorum semper vident faciem patris mei. Et Iacob de se loquitur, Angelus qui eruit me de cunctis malis. Et hic discipuli angelum Apostoli Petri venisse credebant. Beda ibid. g. Herodes autem debebat ex istis diuinam admirari potentiam, quæ Petrũ etiã ex mediis eripuit periculis: adorareque eũ qui tãta potuisset. Chry. ibi.

saream,ibi cõmoratus est. 20 Erat autẽ iratus Tyriis & Sidoniis.At illi vnanimes vene
runt ad eum,& persuaso Blasto,qui erat super cubiculum Regis,postulabant pacem,
eo quòd alerentur regiones eorum ab illo. [h] 21 Statuto autem die Herodes vestitus ve-
ste regia , sedit pro tribunali,& concionabatur ad eos. 22 Populus autem acclamabat,
Dei voces,& non hominis. 23 Confestim autẽ percussit eum angelus domini,eo quòd An.do.46.
non dedisset honorem deo:& consumptus à vermibus, [i] expirauit. 24 Verbum autem
domini crescebat & multiplicabatur. 25 Barnabas autem & Saulus reuersi sunt à Iero-
solymis expleto ministerio,assumpto Ioanne qui cognominatus est Marcus.

h. Hoc est, die secũda celebritatis processit mane in theatrũ amictus veste tota ex argento mirabili opere cõtexta, quæ radiis exorientis solis percussa, & diuinũ quẽdã fulgorem emittens, venerationẽ cũ horrore incutiebat spectãtibus: moxq; adulatores perniciosi alius aliunde acclamantes deum consultabant, &c. Ioseph. Antiq. Iudaic lib. 19. ca. 8. i. Anno 7. sui regni, relĩquẽs filiũ Agrippam, & Drusillã, Berenicẽ & Mariánnẽ filias.

Paulus & Barnabas à deo ad gentes vocati, in Cypro & Antiochia assiduè Christum annuntiant, vnde Iudæi aduersus eos persecutionem concitauerunt. XIII.

A ERant autem in Ecclesia quæ erat Antiochiæ , Prophetæ & doctores , in
quibus [a] Barnabas & Simon qui vocabatur Niger,& Lucius Cyrenensis,
& Manahen(qui erat Herodis Tetrarchę collactaneus)& Saulus. 2 Mini-
strantibus autem illis domino,& ieiunantibus,dixit illis spiritus sanctus: †In dictio. Quod dic.
†Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. 3 Tunc ieiunã-
tes & orantes,imponentésq; eis manus,dimiserunt illos. 4 Et ipsi quidem missi à spi-
ritu sancto,abierunt Seleuciam, [b] & inde nauigauerunt Cyprum. 5 Et cum venissent
Salaminam,prædicabant verbum dei in Synagogis Iudæorum. Habebant autem &
Ioannem in ministerio. 6 Et cum perambulassent vniuersam insulam vsq; [c] Paphũ,in-
uenerunt quendam virum magum pseudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Ba-
B rieu, 7 qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba †Sup.4.ca. Quod Chri stus.
& Paulo,desiderabat audire verbum dei.† 8 Resistebat autem illis Elymas Magus,(sic
enim interpretatur nomen eius)quęrens auertere Proconsulem à fide. 9 Saulus autem
qui & Paulus, [d] repletus spiritu sancto,intuens in eum,dixit: 10 O plene omni dolo,&
omni fallacia,fili diaboli,inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias domini
rectas? 11 Et nunc ecce manus dñi super te,& eris cęcus,non videns solem vsq; ad tem-
pus.Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ,& circumiẽs quærebat qui ei ma-
num daret. 12 Tunc Proconsul cum vidisset factum,credidit,admirans super doctrina
dñi. 13 Et cum à Papho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerũt Pergen Pam-
phyliæ.Ioannes autem discedens ab eis,reuersus est Ierosolymã. 14 Illi vero pertrans-
euntes Pergen,venerunt [e] Antiochiam Pisidiæ,& ingressi Synagogam die sabbatorũ,
C sederunt. 15 Post lectionem autem legis & prophetarum,miserunt principes Synago-
gę ad eos,dicentes:Viri fratres,si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem,di-
cite. 16 Surgens autem Paulus,& manu silentium indicens,ait:Viri Israelitæ,& qui ti-
metis deum,audite. 17 Deus plebis Israel elegit patres nostros , & plebem exaltauit
† cum essent incolæ in terra Ægypti,† & in brachio excelso eduxit eos ex ea, † 18 &
per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.† 19 Et destruens
gentes septem in terra Chanaan,sorte distribuit eis terram eorum, [f] 20 quasi post qua-
dringentos & quinquaginta annos:†& post hæc dedit iudices vsque ad Samuel Pro-
phetam.† 21 Et inde postulauerunt Regem:†& dedit illis Saul filium Cis, virũ de tri-
D bu Beniamin,annis [g] quadraginta.† 22 Et amoto illo suscitauit illis Dauid Regem: cui
testimonium perhibens dixit:† [h] Inueni Dauid filium Iesse,virum secundũ cor meũ,
qui faciet omnes voluntates meas. 23 Huius deus ex semine,†secundum promissionẽ,
eduxit Israeli Saluatorem Iesum,† 24 prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius ba-
btismum pœnitentiæ omni populo Israel. 25 Cum impleret autem cursum suum,dice
bat:Quem me arbitramini esse,non sum ego,†sed ecce venit post me,cuius non sum
dignus calceamẽta pedum soluere. 26 Viri fratres,filij generis Abraham,& qui in vo-
bis timent deum,vobis verbum salutis huius missum est. 27 Qui enim habitabant Ie-
rusalem,& principes eius hunc ignorantes, [i] & voces Prophetarũ quæ per omne sab-
batum leguntur,iudicantes impleuerunt. 28 Et nullam causam mortis inuenientes in
E eo,†petierunt à Pilato vt interficerent eum. 29 Cúmque consummassent omnia quæ

†Psal.94.c †Exod.13.d †Exo.16.d †Iosu.14.a †Iudic.3.b †1.Reg.8.a †1.Reg.9.c 10.a †Psal.88.b †1.Reg.16.c †Esa.11.a †Mat.3.a Mar.1.a Luc.3.a Ioh.1.c †Mar.1.b Ioan.1.d †Mat.27.c Mar.15.b Luc.23.c Ioan.19.c Sup.3.c

a. Barnabas Cyprius genere, qui & Ioseph Leuites, cũ Paulo gentiũ Apostolus ordinatus, vnã ad ecclesiæ ædificationem composuit epistolam, quam inter apocryphas scripturas legunt. Hier. in vita scripto. eccle. b. Seleucia à Seleuco Nicanore rege Syriæ cũ Laodicea, Antiochia & Apamia cõdita, Syriæ ciuitas ab Antiochia 15. miliaribus distãs in promõtorio sita, ad quã vsq; peruenit Daphne nemus, agrum etiam habet optimum. c. Paphus vltima est ciuitas Cypri ad occidẽtem, sicut Salamina postrema ad oriẽtẽ: vt intelligas Paulũ totã Cyprum insulã peragrasse. d. Præmisit quoque dicens, Plenus spiritu sancto, quo ostenderet Pauli verba non ex ira esse quæ ad Elymam magum locutus est. Neque enim punientis verba hæc erant, sed conuertere nitẽtis. Nã si punientis fuissent, fecisset eum semper esse cæcum, nunc autẽ non hoc facit, sed vsque ad tempus, vt Proconsulem in suam sententiã adduceret. Oecu. ib. e. Antiochia duplex, vt supra ca. 11. c Altera in Syria siue Cœlesyria, in qua discipuli primo appellati sunt Christiani, quæ prius Reblatha dicebatur. Altera de qua nunc meminit, quæ & Antiochia Pisidiæ metropolis est: & est Pisidia regio Asiæ minoris, cuius populi olim dicti sunt Soly. Pli. li. 5. f. Et post hæc quasi quadrĩgẽtis quinquaginta annis, quia natiuitate Isaac supputandi sunt vsque ad 9. annum Iosue, in quo deletis regibus, terram Chanaã filiis Israel distribuit. g. Hoc autem intelligẽdũ est, tam ipse solus, quàm cũ Samuele & Dauide. h. Cum ergo præsciret deus eum peccaturũ, & peccatã sua pia humilitate & syncera pœnitentia deleturum, cur nõ diceret: Inueni Dauid secundum cor meum? cui non erat imputaturus peccatum tam multa bona facienti, & cum tanta pietate vincẽti, & ipsa pietate pro peccatis suis sacrificium contriti spiritus offerrẽti? Propter hæc omnia verissime dictum est: Inueni Dauid secundum cor meum: quia licet secũdum cor dei non esset quòd ille peccauit, tamen secundũ cor dei fuit quòd pro peccatis suis congrua pœnitentia satisfecit. Augʋst. de 8. quæst. Dulcitij q. 5. i. At quomodo ignorare potuerunt, cum Ioannes illis dixerit? Quid mirum, cum prophetæ illis ...

de eo scripta erant,deponētes eum de ligno,posuerūt eum in monumēto.† k 30 Deus
autem suscitauit eum à mortuis tertia die:31 qui visus est per dies multos iis qui simul
ascenderāt cum eo de Galilæa in Ierusalē, qui vsque nunc sunt testes eius ad plebem.
32 Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad patres nostros repromissio facta est:33 quo-
niam hanc deus adimpleuit filiis vestris,resuscitās Iesum,sicut & in psalmo secundo
scriptum est: † Filius meus es tu, ego hodie genui te. 34 Quod autē suscitauit eum à
mortuis,amplius iam non reuersurum in corruptionem,ita dixit:† Quia dabo vobis
sancta Dauid fidelia.35 Ideóq; & aliâs dicit: l † Non dabis sanctum tuum videre cor-
ruptionē. 36 Dauid enim in sua generatione cum administrasset voluntati dei, † dor-
miuit,& appositus est ad patres suos,& vidit corruptionem. 37 Quem vero deus sus- F
citauit à mortuis,non vidit corruptionem.38 Notum igitur sit vobis viri fratres,quia
per hunc vobis remissio peccatorū annuntiatur ab omnibus quibus non potuistis in
lege Moysi iustificari. 39 In hoc omnis qui credit, iustificatur. 40 Videte ergo ne su-
perueniat vobis quod dictum est m in Prophetis.† 41 Videte contemptores, & admi-
ramini & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris,opus quod nō credi-
tis,si quis enarrauerit vobis.44 Exeuntibus autē illis rogabant vt sequenti sabbato lo-
querentur sibi verba hæc.43 Cúmq; dimissa esset Synagoga,secuti sunt multi Iudæo-
rum,& colentiū deum aduenarū Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis
vt permanerent in gratia dei.44 Sequenti verò sabbato penè vniuersa ciuitas cōuenit
audire verbū dei.45 Videntes autē turbas Iudæi,repleti sunt zelo,& cōtradicebant iis
quæ à Paulo dicebantur,blasphemantes.46 Tunc cōstanter Paulus & Barnabas dixe-
runt: † n Vobis oportebat primùm loqui verbū dei:sed quoniā repellitis illud,& in- G
dignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce cōuertimur ad gentes.47 Sic enim nobis præ-
cepit dominus:† Posui te in lucem gentiū,vt sis in salutē vsque ad extremum terræ.
48 Audientes autem gentes gauisæ sunt,& glorificabant verbum domini,& credide-
runt quotquot erāt præordinati ad vitam æternam. 49 Disseminabatur autē verbum
domini per vniuersam regionem. 50 Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas
& honestas & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum & Barna-
bam: & eiecerunt eos de finibus suis, † o 51 At illi excusso puluere pedum in eos,ve-
nerunt Iconium.52 Discipuli quoque replebantur gaudio & spiritu sancto.

Paulus & Barnabas multis in Iconio conuersis, à Iudæis Lystram pelluntur, ex qua annuntiato verbo, & claudo sanato post adorationem suam lapidibus fugantur ad alias ciuitates prædicaturi. XIIII.

FActum est autem in a Iconio vt simul introirēt Synagogam Iudæorum, A
& loquerentur: ita vt crederet b Iudæorum & Græcorum copiosa mul-
titudo.2 Qui verò increduli fuerunt Iudæi, † suscitauerunt & ad iracun-
diam cōcitauerunt animas gentium aduersus fratres.3 Multo igitur tem-
pore demorati sunt fiducialiter agentes in domino, testimonium perhibente verbo
gratiæ suæ,dante signa & prodigia fieri per manus eorum. 4 Diuisa est autem multi-
tudo ciuitatis:& quidam quidem erāt cum Iudæis,quidā verò cum apostolis.5 Cum
autem factus esset impetus gentiliū & Iudæorum cum principibus suis, vt contume-
liis afficerent & lapidarent eos, 6 intelligentes c confugerunt ad ciuitates d Lycaoniæ
Lystram & Derben,& vniuersam in circuitu regionem,& ibi e euangelizantes erant.
7 Et commota est omnis multitudo in doctrina eorū. Paulus autē & Barnabas mo- B
rabantur Lystris. † 8 Et quidā vir Lystris infirmus pedibus sedebat claudus ex vtero
matris suæ,qui nunquam ambulauerat. 9 Hic audiuit Paulum loquētem. Qui intui-
tus eum,& videns quia fidē haberet vt saluus fieret, 10 dixit magna voce:Surge super
pedes tuos rectus. Et exiliuit,& ambulabat.11 Turbę autem cum vidissent quod fece-
rat Paulus, leuauerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes: Dij similes facti homini-
bus descenderunt ad nos. 12 Et vocabant Barnabam Iouem, Paulum vero Mercu-
rium,quoniam ipse erat dux verbi.13 Sacerdos quoque Iouis qui erat ante ciuitatem,
tauros

gnorantibus perpetuo clament. Chryso.ibid.
k. Nihil absurdum est quod Iesus dicatur à deo excitatus. Siquidem Iesus non alius est quā verbum incarnatum: hoc autem est potentia patris, per quod omnia facta sunt, secundum quòd Christus qui dei potentia est ipse seipsum excitasse intelligetur. Oecumen.ibid.
l. Non patieris corpus meū sanctificatū iterum corruptione moueri iteratę crucis & mortis, quoniā à dextris est mihi dominus ne commouear. Beda. Vel non permittes corpus Christi sancti sanctorum in sepulchro resolui, aut incinerari. Et quòd de Christo non de Dauid intelligatur, probat consequenter. Dionys.
m. Hoc est in li. 12 prophetarū, vtpote Habacuc 1.b. iuxta 70. Interpretes, quos Lucas imitatur. Videte, inquit, cōtēptores,&c. Iuxta Hebræos vero: Aspicite in gentibus,& videte & admiramini, & obstupescite: qa opus factū est in diebus vestris, quod nemo credet cū narrabitur.
n. Hoc est dicere: Quia Christum repulistis, & dignum locum non præparastis in quo altare domini præpararetur: in terra gentiū, id est in cordibus populorum altare domini collocabim'. Et inde est quod nobis idem Apostolus clamat: Templum dei sanctū est, quod estis vos. Aug. ser. 198. de tempo.
o. Neq; enim dominus discipulos vult habere puluerem pedibus adhærētem è terra impiorum hominum auferentes, vt per hoc ostēderent se nihil auferre ab incredulis. Est autem puluis indicium laboris quem propter ipsos passi sunt. Oecume.ibid.

a Iconium ciuitas est Lycaoniæ celeberrima ad mōtē Taurū, de qua hic loquitur: altera autem Ciliciæ.
b. Hoc est, gētiliū quorūdā, fortè proselytorum, seu Iudæorum ex Græcia copiosa multitudo, in quo fructus prædicationis huius ostenditur, quæ variis miraculis diuinitus confirmatur. Dion.ibid.
c. Notandum hoc loco non oportere nos in pericula semper coniicere. sed si opus sit, etiam ad tempus fugere, cū ecclesiæ duces hoc fecerint, tanquam volētes prædicationem commode extēdere, magis quàm persecutionibus augeri. Oecu. ibid.
d. Lycaonia ciuitas est Arcadiæ à Lycaone illius rege dicta. Altera autem est in Phrygia eiusdem nominis.
e. Hoc autem est euangelizare Christum, non tantum dicere quæ credenda sunt de Christo, sed etiam quæ obseruanda ei qui accedit ad cōpagē corporis Christi. Aug. de fide. & operibus, cap. 9.

† Mat.28.a Mar.16.a Luc.24.a Ioan.20.a — † Psal.2.b Hebr.1.b — † Isa.55.a — † Psal.15.d Sup.2.c — † 3.Reg.2.b — † Abac.1.b — † 12.q.1.Futurā ecclesiam. De renun. Nisi cum pridem. — † Isa.49.b — † Mat.10.c Mar.6.b Luc.9.a — † Sup.4.c — † Sup.3.14.a

tauros & coronas ante ianuas afferens,cum populis volebat sacrificare.14 Quod vbi
audierunt Apostoli Barnabas & Paulus,cōcisis tunicis suis, f exilierunt in turbas,cla-
C mantes & dicentes: 15 Viri, g quid hæc facitis? Et nos mortales sumus, similes vobis
homines,annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad deum viuum, † qui fecit cœlū
& terrā & mare & omnia quæ in eis sunt,16 qui in pręteritis generationibus† dimisit
omnes gentes ingredi vias suas.17 Et quidē non sine testimonio semetipsum reliquit,
benefaciens, de cœlo dans pluuias & tempora fructifera,implens cibo & lætitia cor-
da eorum.18 Et hæc dicentes,vix sedauerunt turbas ne sibi immolarēt.19 Superuene-
runt autē quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis † lapidātes Pau-
lum traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse. 20 Circundantibus
autē eum discipulis, surgēs intrauit in ciuitatē,& postera die profectus est cum Bar-
D naba in Derben.21 Cúmque euangelizassent ciuitati illi,& docuissent multos,reuersi
sunt Lystram & Iconium,& Antiochiam,22 cōfirmantes animas discipulorū, exhor-
tantésque vt permanerent in fide,& quoniam † per multas tribulationes oportet nos
intrare in regnum dei.23 Et cum cōstituissent illis per singulas ecclesias presbyteros,
& orassent cum ieiunationibus, cōmendauerunt eos h domino in quem crediderūt.
24 Transeuntésque Pisidiam venerunt in Pamphyliam: 25 & loquentes verbum do-
mini in Pergen,descēderunt in i Attaliam,† 26 & inde nauigauerunt Antiochiā,vnde
erant traditi gratiæ dei in opus quod cumpleuerunt.27 Cum autem venissent & con-
gregassent Ecclesiā,retulerunt quanta fecisset deus cum illis: & quia aperuisset gen-
tibus ostium fidei.28 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

Dissensione ob legalia & ceremonias orta, consilium Ierosolymis celebratur, in quo eorum abrogatio definitur. Barnabas autem à Paulo seiunctus, Marco adhæret, & paulus Silæ. XV.

A ET a quidam descendentes de Iudæa docebant fratres, † quia nisi circunci-
damini secundum morem Moysi, non potestis saluari. 2 Facta ergo sedi-
tione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, b statuerunt vt ascen-
derent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex aliis ad Apostolos & presby-
teros in Ierusalem super hac quæstione. 3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant
Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionem gentium: & faciebant gaudium
magnum omnibus fratribus.4 Cum autē venissent Ierosolymam,suscepti sunt ab Ec-
B clesia & ab Apostolis & senioribus,annuntiātes quanta deus fecisset cum illis. 5 Sur-
rexerunt autē quidam de hæresi Pharisæorū,qui crediderunt, dicentes, quia oportet
circuncidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysi. 6 Conuenerúntq; Apostoli
& seniores videre de verbo hoc.7 Cum autem magna conquisitio fieret,surgens Pe-
trus dixit ad eos: † Viri fratres,vos scitis quoniam ab antiquis diebus in nobis elegit
deus,per os meum audire gentes verbum Euangelij,& credere. 8 Et qui nouit corda
deus testimonium perhibuit,† dans illis spiritum sanctū, sicut & nobis,9 & nihil dis-
C creuit inter nos & illos,fide purificans corda eorū.10 Nunc ergo quid tentatis deum,
imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos neque patres nostri
portare potuimus? 11 Sed per gratiam domini Iesu credimus saluari, c quemadmodū
& illi.12 Tacuit autē omnis multitudo:& audiebant Barnabam & Paulum narrantes
quanta deus fecisset signa & prodigia in gentibus per eos.13 Et postquā tacuerunt,re-
spondit Iacobus,dicens:Viri fratres,audite me.14 Simon narrauit,quemadmodū pri-
mùm deus visitauit sumere ex gentibus populū nomini suo,15 & huic cōcordant ver-
ba Prophetarū, sicut scriptū est:† 16 Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum
D Dauid quod decidit,& diruta eius reædificabo: & erigam illud,17 vt requirāt cæteri
hominum dominum,& omnes gentes supèr quas inuocatum est nomen meum,dicit
dominus faciens hæc. 18 Notū à seculo est domino opus suum. 19 Propter quod ego
iudico non inquietari eos qui ex gentibus cōuertuntur ad deū,20 sed scribere ad eos,
d vt abstineāt se à contaminationibus simulachrorū, & fornicatione, & suffocatis,&

† Psal.145.c Apoc.14.b † Psal.80.b — † 2.Cor.11.f — † Luc.24.d 14.cap. Saluator. — † Sup.13.a — † 1.Cor.6.c Galat.5.a — † Sup.10.b — † Sup.10.g — † Amos.9.c

f. Vide illos vbique à gloriæ studio mundos, non solum non desiderabant, sed & cum daretur repellebāt. Chrysost.ibid.
g. Vere enim luctus fuisset si hoc secutum fuisset, vt dij existimarentur, ac idolatriam inducerent, ad quam venerant dissoluendam. Oecume.ibid.
h. Quoniam dominus solus est custos & principalis cōseruator, cui præcipuè ecclesiæ credita est cura & custodia. Diony.ibid.
i. Attalia Græcè ἀττάλεια penult. produc. ciuitas est Pamphyliæ maritima, autore Hieronymo, cuius nominis altera est in Lydia. Siquidem procul aberant ab Italia.

a. Vide vbique transitū ad gētes necessarium initium à Iudæis habuisse, quia hi qui ex Iudæis erant, ad zelum prouocabātur, nec tamē docebat simpliciter circuncisionem, sed sine illa saluari non posse, cuius cōtrarium docebāt apostoli. Chryso.ibid.
b. Hoc est, Seditione inter apostolos & Iudæos aduenientes orta, conuenerunt unà ascendere Ierosolymā ad cæteros apostolos hanc discordiā terminaturi Rabanus ibidē. De hac ascensione sua Paulus ipse scribit ad Galatas, dicens: Deinde post annos quatuordecim ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto Tito, & contuli cum eis euangeliū quod prædico in gentibus. Diony.ibid.
c. Si ergo & illi, id est patres portare iugū legis veteris non valentes, per gratiam domini Iesu saluos se fieri crediderunt, manifestum est quòd hæc gratia etiā antiquos iustos viuere fecit ex fide. Iustus enim ex fide viuit. Lex autem subintrauit vt superabundaret gratia, per quam sanaretur delicti abundantia. Augu. Epist.157.
d. Præceptum est ab Apostolis vt abstinerent gentes tantùm à fornicatione, & immolatis & sanguine, id est, ne ederent carnē cuius sanguis non esset effusus. Quod alij nō sic intelligūt, sed à sanguine preceptum esse abstinendum, ne quis homicidio se contaminet. Augustin. contra Faustum, lib.32.cap.13.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguine. [21] Moyses enim à tẽporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum prædicẽt in Synagogis,vbi per omne sabbatum legitur. [22] Tunc placuit Apostolis & senioribus cum omni ecclesia,† eligere viros ex eis,& mittere Antiochiã cum Paulo & Barnaba, Iudã qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum: [23] Apostoli & seniores fratres, iis qui sunt Antiochiæ E & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex gentibus, salutem. [24] Quoniam audiuimus quia quidam ex nobis exeuntes,turbauerunt vos verbis euertẽtes animas vestras, quibus non mãdauimus: [25] placuit nobis collectis [c] in vnum, eligere viros,& mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba & Paulo, [26] hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. [27] Misimus ergo Iudã & Silam, qui & ipsi vobis verbis referẽt eadẽ. [f] [28] Visum est enim spiritui sancto,& nobis, nihil vltrà imponere F vobis oneris quàm hæc necessaria: [29] vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, & sanguine & suffocato,& fornicatione:à quibus custodientes vos,bene agetis. Valete. [30] Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiã:& congregata multitudine tradiderunt epistolã. [31] Quam cum legissent,gauisi sunt super cõsolatione. [32] Iudas autem & Silas & ipsi cum essent Prophetæ,verbo plurimo cõsolati sunt fratres, & cõfirmauerunt. [33] Facto autẽ ibi aliquanto tẽpore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui miserant illos. [34] Visum est autẽ Silæ ibi remanere: Iudas autẽ solus abiit Ierusalem. [g] [35] Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ,docentes & euangelizantes G cum aliis pluribus verbũ domini. [36] Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus:Reuertẽtes visitemus fratres per vniuersas ciuitates in quibus prædicauimus verbum domini, quomodo se habeant. [h] [37] Barnabas autem volebat secum assumere & Ioannẽ,qui cognominabatur Marcus. [38] Paulus autẽ rogabat eum,(vt qui discessisset ab eis de Pamphylia,& non isset cum eis in opus) nõ debere recipi. [i] [39] Facta est autẽ dissensio ita vt discederẽt ab inuicem, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret Cyprum: [40] Paulus autem electo Sila profectus est,traditus gratiæ dei à fratribus. [41] Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesiã, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.Peruenit autem in Derben & Lystram.

† Sup. 15.d

e. Quia de cõmuni sensu acta sunt hæc,imò &de Christi inspiratione, qui dixit: Vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo,ibi sum in medio eorum,Dio.

f. Propterea ego secundum me iudico non molestari eos qui ex gentibus cõuertuntur ad deum,sed præcipiendum eis,vt abstineant à vanitatibus idolorum,& à fornicatione,& à sanguine & quæcunque nolunt sibi fieri,aliis ne facient.Irenę. lib.3.cap.12.

g. His diebus impletum est quod Apostolus Paulus ait: Cum venisset Cephas Antiochiam,in faciem ei restiti.Beda ibi.

h. Barnabas autem Ioannẽ assumere volebat,qui affinitate sibi cõiunctus erat. Leguntur enim fuisse consobrini.Idem ibidem. Paulus vero volebat,vt is qui ab illis defecerat à Pãphylia, & non ierat cum illis simul ad opus,ne simul assumeretur. Chry.ibid.

i. Hæc autem dissensio in neutro malum fuit, si contenti saluis gentibus auulsi sunt alter ab altero,sed etiã magnum bonum: quoniam nisi hoc fuisset,haud facile relicturus fuisset altera Iterum.Idem ibid.

Paulus cum Sila Derben & Lystram perueniens,Timotheum circuncidit:peragratis autem prædicando multis ciuitatibus, Philippis sanata Pythonissa, virgis cæsus, & in carcerem coniectus, liberatur. XVI.

ET ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris A [a] viduæ fidelis, patre gentili. [2] Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant & Iconio fratres. [3] Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circuncidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis.Sciebant enim omnes quòd pater eius erat gentilis. [4] Cum autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Ierosolymis. [5] Et ecclesiæ quidem confirmabantur fide,& abundabant numero quotidie. [b] [6] Transeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem, vetati sunt à spiritu sancto loqui verbum dei in [c] Asia. [7] Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam : & non permisit eos spiritus Iesu. [8] Cum autem pertransissent Mysiam,descenderunt Troadem: [9] & visio per noctẽ Paulo ostensa est. Vir Macedo quidã erat stans,& deprecans eum,& dicens:Transiens in Macedoniam,adiuua nos. [10] Vt autẽ visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniã, certi facti quòd vocasset nos deus euangelizare eis. [11] Nauigantes autẽ à Troade,recto cursu venimus Samothraciam,& sequenti die Neapolim, [12] & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitatis colonia.Eramus autem in hac vrbe diebus aliquot conferentes. [13] Die autem sabbatorũ egressi sumus foras portam iuxta flumen,vbi videbatur oratio esse,& sedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant: [14] & quædam mulier [c] nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum,colens deum,audiuit: cuius dominus

a. Cuiusdã Iudææ.& meli⁹, ex hoc quòd dicit ex patre Gentili.Glos.

b. Posteriore verò tempore cum iam dominus Iesus in dei patris gloria cõsideret, & prædicatores verbi suscepto negotio deserurent, volentes Apostoli euangelizare verbum in Asia,prohibiti sunt à spiritu sancto: & disponentes ire in Bithyniã,prohibiti sunt à spiritu Iesu,non vtique negata illis populis gratia,sed quãtum apparuit, retardata. Ambr.de voca.gent.libr.2. cap.1.

c. Scilicet minore, vndique mari cincta, præter eã partẽ quę spectat orientẽ.Ea autem complectitur Phrygiã, Pamphyliam, Lycaoniam, Ciliciam,Galatiam, & Pisidiam regiones præcipuas: nõnullasq; minores, Missiã, Troadem, Cariam.

minus aperuit cor intendere iis quæ dicebãtur à Paulo. [15] Cum autem baptizata esset, & domus eius,deprecata est,dicens : Si iudicastis me fidelem domino esse,introite in domun meam,& manete.Et coëgit nos. [16] Factum est autem euntibus nobis ad orationem,puellam quandam habẽtem spiritum [d] Pythonem obuiare nobis : quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. [17] Hæc subsecuta Paulum & nos, D clamabat dicens : Isti homines serui dei excelsi sunt,qui annuntiant vobis viam salutis. [18] Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus,& conuersus,spiritui dixit : † Præcipio tibi in nomine Iesu Christi,exire ab ea. Et exiit eadem hora. [19] Videntes autem domini eius quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes, [20] & offerentes eos magistratibus,dixerunt:Hi homines conturbant ciuitatẽ nostram, cum sint Iudæi [21] & annuntiant morem quem non licet nobis suscipere,neque facere,cum simus Romani. [22] Et cucurrit plebs aduersus eos, & magistratus scissis tunicis eorum, † iusserunt eos virgis cædi. E [23] Et cum multas plagas eis imposuissent,miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi vt diligenter custodiret eos. [24] Qui cum tale præceptum accepisset,misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno. [e] [25] Media autẽ nocte Paulus & Silas adorantes laudabant deum : & audiebant eos qui in custodia erant. [f] [26] Subitò vero terræmotus factus est magnus,ita vt mouerentur fundamẽta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia,& vniuersorum vincula soluta sunt. [27] Expergefactus autem custos carceris,& videns ianuas carceris apertas, euaginato gladio volebat se interficere,existimans fugisse vinctos. [28] Clamauit autem Paulus voce magna,dicẽs : Nihil F feceris tibi mali. Vniuersi enim hic sumus. [29] Peritóque lumine introgressus est, & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes, [30] & producens eos foras,ait : Domini, quid me oportet facere,vt saluus fiam? At illi dixerunt : [31] Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu,& domus tua. [32] Et locuti sunt ei verbum domini cum omnibus qui erant in domo eius. [33] Et tollens eos in illa hora noctis, [g] lauit plagas eorũ,& baptizatus est ipse,& omnis domus eius cõtinuo. [34] Cúmq; perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam,& lætatus est cum omni domo sua, credens deo. [35] Et cum dies G factus esset,miserunt magistratus lictores, dicentes : Dimitte homines illos. [36] Nuntiauit autẽ custos carceris verba hæc Paulo,quia miserũt magistratus vt dimittamini. Nunc igitur exeuntes ite in pace. [37] Paulus autem dixit eis:† [h] Cæsos nos publicè, indemnatos,homines Romanos miserũt in carcerẽ,& nunc occultè nos eiiciunt? Non ita,sed veniant,& ipsi nos eiiciant. [38] Nuntiauerunt autẽ magistratibus lictores verba hæc. Timuerúntq; audito quòd Romani essent, [39] & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de urbe. [40] Exeuntes autem de carcere, introierunt [i] ad Lydiam : & visis fratribus,consolati sunt eos,& profecti sunt.

d. Pytho nomẽ erat draconis quẽ iaculis suis Apollo fertur confodisse. Deinde spiritus illi quo affati prædicebant futura, Pytho vocari cœptus est : vnde Pythonici, quos impropriè Pythonicos vocant, qui se iactant prædicere futura.

e. Specta doctorẽ orbis in carcere compeditum vnà cum Sila orantem tota nocte,neque dolore neq; vinculis prohiberi,sed eo magis ingentem feruidúmque amorẽ erga dominum declarare Chrysó.ibid.

f. Terræmotus factus est tãtus,vt carceris custodẽ expergefaceret , ostia vero aperta sunt, vt factum admiraretur & crederet. Neque enim hæc ad ostentationẽ facta sunt, sed ad salutem. Hæc autem non viderunt qui vincti erãt:nam ita certè omnes fugissent. Oecume ibid.

g. Pulchra rerum varietas: Quibus plagas vulnerum lauit, per eos ipse plagas criminis amisit. Beda ibid.

h. Triplex apud magistratus crimen erat, quòd Romanos, & quòd indicta causa, & cæsos publice coniecerant in carcerem. Chrysó. ibidem.

i. Nam fœmina hæc putpuraria de Apostolorũ iniuria persecutione tristis erat plurimũ, quod Paulus perpendens ad eam consolationis gratia accessit : & quæ illi contigerant mirabilia insinuans,in fide illam confirmauit. Dion y.ibid.

Paulus Thessalonicæ prædicans Beroen pellitur, & hic Sila & Timotheo remanentibus, Athenas profectus, Athenienſium superstitiones confutat, plures ad fidem conuertens. XVII.

A SVm autem perambulassent [a] Amphipolin & Apolloniam,venerũt Thessalonicam,vbi erat Synagoga Iudæorum. [2] Secundum cõsuetudinem autem Paulus introiuit ad eos,& per sabbata tria disserebat eis de scripturis, [3] adaperiens & insinuans † quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis, & quia hic est Iesus Christus quem ego annuntio vobis. [4] Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus gentilibus multitudo magna, & [b] mulieres nobiles non paucæ. [5] Zelantes autem Iudæi, assumentésque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta,concitauerunt ciuitatem:& assistẽtes domui Iasonis,quærebãt eos producere in populũ. [6] Et cum non inuenissent eos,trahebant Iasonem & quosdam fratres ad Principes ciuitatis,clamantes : [7] quoniam ij sunt qui vrbem concitãt,& huc venerunt, quos suscepit Iason, † & hi omnes [c] contra decreta Cæsaris faciunt,Regẽ alium dicentes esse Iesum. [8] Concitauerunt autẽ plebem,

a. Amphipolis & Apollonia ciuitates sunt Macedoniæ , sicut Thessalonica a quanquam sit altera Amphipolis in Syria, & item altera Apollonia in Aphrica : quæ & Pentapolis dicta est.

b. Quæ & si propagine nobiles exticerunt, credẽdo in Christum, atque cœlestẽ regenerationem sumendo, multo nobiliores effectæ sunt mẽte, virtutũ præclarissima dignitate. Diony.

c. Quod certè contra Cæsaris decretum erat. Vnde in euangelio:Omnis qui se regẽ facit, contradicit Cæsari. Apostoli vero contradicebant dicentes Christũ esse regem Iudæorũ, id est, confitentium : vnde & Iudæi ipsum Christum accusabant. Rabanus ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& principes ciuitatis audiẽtes hæc,[9] & accepta satisfactione à Iasone & à cæteris, dimiserunt eos. [10] Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Beroam. Qui cum venissent, in Synagogam Iudæorum introierunt.[d] [11] Hi autẽ erant c nobiliores eorum qui sunt Thessalonicæ, qui susceperũt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent. [12] Et multi quidẽ crediderunt ex eis, & mulierum gentilium honestarum, & viri non pauci. [13] Cum autẽ cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia Berœæ prædicatum est à Paulo verbum dei, venerũt [6] & illuc, commouentes & turbãtes multitudinem. [14] Statimq; tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsque ad mare. Silas autem & Timotheus remanserunt ibi. [15] Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsq; ad [e] Athenas: & accepto mãdato ab eo ad Silam & Timotheũ, vt quàm celeriter venirẽt ad illum. profecti sunt. [16] Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditã ciuitatem. [17] Disputabat igitur in Synagoga cum Iudæis, & colentibus & in foro, per omnes dies ad eos qui audierant. [18] Quidã autem [f] Epicurei & Stoici philosophi disserebant cum eo: & quidam dicebant: † Quid vult seminiuerbius hic dicere? Alij vero: Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse. quia Iesum & resurrectionẽ annuntiabat eis. [19] Et apprehensum eum, ad Ariopagum duxerũt, dicẽtes: Possumus scire quæ est hæc noua quæ à te dicitur doctrina? [20] Noua enim quædã infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse. [21] Atheniẽses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere aut audire aliquid noui. [22] Stans autẽ Paulus in medio Ariopagi, ait: [g] Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos video. [23] Præteriens enim & videns simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptum erat: Ignoto deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. † [24] Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt: hic cœli & terræ cum sit dominus, non in manufactis templis inhabitat, [25] nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam & inspirationẽ, & omnia: [26] fecitq; ex vno omne genus hominum, inhabitare super vniuersam faciem terræ: definiens statuta tempora & terminos habitationis eorum, [27] quærere deum, si fortè attrectent eum aut inueniãt: quanuis non longe sit ab vnoquoque nostrum. † [28] In ipso enim [h] viuimus, & mouemur, & sumus, sicut & [i] quidam vestrorum poetarum dixerũt: Ipsius enim & genus sumus. † [29] Genus ergo cum simus dei, nõ debemus existimare auro & argẽto, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum esse simile. [30] Et tempora quidem huius ignorantiæ despiciens deus, nunc annuntiat hoG minibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant, [31] eo quòd statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in uiro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis. [32] Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. [33] Sic Paulus exiuit de medio eorum. [34] Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Ariopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

d. Hi vero nõ tanquam increduli indagabãt siue scrutabantur scripturas, (iã enim crediderant) sed tanquam expertes traditionis veterum prophetarum: & propterea fide robustiores effecti sunt, cũ scrutarentur scripturas, ac inuenirẽt veterum sermonibus consona esse opera dispensationis domini in carne. Oecume. ibid.

c. Vide quod maiores tẽtationes habet apud Iudæos quàm apud gẽtes. Athenis enim nihil tale patitur: nihil enim præter risum passus est, apud Iudæos autem multas difficultates. Chry. ibid.

f. Epicurei ab Epicuro Philosopho voluptario. Hinc Epicureorũ secta, qui summum bonum in voluptate reponebant.

g. Cum rectè deum colere arbitrarentur, longè à veritate aberrauerunt. Aram enim cõstructã ignoto deo, hoc est, illi dæmoni, qui nõdum cognitus erat, dedicarunt. Quod cum veram de deo rectámque opinionem habere putarẽt, Paulus eos argute capit, astuteque eos ad suam voluntatem perducit: & quem illi ignorando venerabantur, Christũ ipse esse affirmat. Cyril. in Gene. lib. 11.

h. Mouemur quasi in via sumus quasi in veritate, & viuimus quasi in via æterna, Amb. de bono mortis c. 12. item plus absq; dubio quã gubernator est vitæ, in quo motus ipse inuctus est. Nõ enim dixit: ab ipso nos sed in ipso moueri, docens scilicet insitam intra virtutes sacras omnium nostrũ esse substãtiam: quia in ipso perfecto viuimus, à quo hoc ipsum ducimus quod sumus. Saluianus lib. 2.

i. Sed & Dionysius Ariopagita apud Athenas credidit, quem Lucas descripsit primum Paulo prædicante credidisse, & inter socios eius fuisse: & ecclesiæ Atheniensis constat sacerdotiũ suscepisse Euse. Ecclesiasti. hist. lib. 3. ca. 4.

Paulus in Corintho, Achaia & Epheso Christi negotium agens, plures cum detrimento sui Christo acquisiuit. XVIII.

A Post [a] hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum: [2] & inueniens quendam Iudæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorẽ eius, (eo quòd [b] præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma) accessit ad eos, [3] & quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur. Erant autem scenofactoriæ artis. † [4] Et disputabat in Synagoga per omne sabbatum, interponens nomen domini Iesu, suadebátque Iudæis & Græcis. [5] Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo B Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum. [6] Contradicentibus autem eis & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum.

a. Merito in Corinthum à spiritu sancto ducitur, in qua manere oportebat. Athenienses enim quanuis nouæ doctrinæ amatores essent, attamen non attendebant. Neque enim hoc curabant, sed vt semper haberent noui aliquid, quod fabularentur studebant. Chry. ibid.

b. Claudius nuper omnes Iudæos ab vrbe Roma abegit, Anno. do. 51. quia cum vxore sua Agrippina familiaritatem contraxerant.

strum. Mundus ego ex hoc ad gentes vadam. [7] Et migrans inde intrauit in domũ cuC iusdam nomine.[c] Titi Iusti, colentes deum, cuius domus erat coniuncta Synagogæ. [8] Crispus autem Archisynagogus credidit domino cũ omni domo sua, & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. [9] Dixit autẽ dominus [d] nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, [10] propterea quòd ego sum tecum, & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac D ciuitate. [11] Sedit autem ibi annũ & sex menses, docens apud eos verbum dei. [12] Gallione autem Proconsule Achaiæ, insurrexerunt vno animo Iudęi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: [13] quia contra legem hic persuadet hominibus colere deum. [14] Incipiente autẽ Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudęos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimũ ô viri Iudæi, rectè vos sustinerẽ, [15] si verò quęstiones sunt de verbo & nominibus legis vestrę, vosipsi videritis. Iudex ego horum nolo E esse. [16] Et minauit eos à tribunali. [17] Apprehẽdentes autem omnes [e] Sosthenẽ principem Synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat. [18] Paulus vero cũ adhuc sustinuisset dies multos, fratribus vale faciens nauigauit Syriam (& cum eo Priscilla & Aquila,) † qui sibi totõ derat in [f] Cenchreis caput. Habebat enim votũ. [19] Deuenitq; Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus Syna- F gogam, disputabat cum Iudæis. [20] Rogãtibus autem eis, vt ampliori tempore maneret, nõ consensit, sed vale faciẽs, & dicens, [21] Iterũ reuertar ad vos, deo volente: profectus est ab Epheso. [22] Et descendens [g] Cæsaream, ascendit & salutauit Ecclesiã, & descendit Antiochiam. [23] Et facto ibi aliquanto tempore, profectus est, perambulans ex ordine Galatiam regionẽ, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos. [24] Iudæus autem quidam Apollo nomine, Alexandrinus natione, vir eloquens, deuenit Ephesum, G potens in scripturis. [25] Hic erat edoctus viam domini: & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Iesu, sciens tantùm baptisma Ioannis. [26] Hic ergo cœpit fiducialiter agere in Synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam domini. [27] Cum autem vellet ire in Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis vt susciperent eum. Qui cum venisset, [h] contulit multum iis qui crediderunt. [28] Vehementer enim Iudæos reuincebat publicè, ostendens per scripturas esse Christum Iesum.

c. Non fuit hic Titus discipulus, cui epistolã scripsit, & Cretæ episcopum ordinauit: cum quo & Barnaba ascendens Ierusolymam cõtulit euangelium cum Apostolis. Beda ibi.

d. Notandum quòd videritis Paul⁹ dominant Iesum per somniũ, propter quod etiã ipse dicebat: Nonne Iesum Christum dominum nostrũ vidi? 1. Cor. 9 Siue autem per somnium siue vigilãs Iesum viderit, nulla est discrepantia, attamẽ in die etiam ipsi apparuit. Oecu. ibidem.

Paulus strenue apud Ephesum prædicans, & signa faciens, cum Ierosolymam redire curaret, Demetrius in eum concitauit tumultum. XIX.

A Factum est autem cum Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inueniret quosdam discipulos. Dixitque ad eos: [a] [2] Si spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si spiritus sanctus est, audiuimus. [3] Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: [b] In Ioannis baptismate. [4] Dixit autem Paulus: † Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui venturus esset post ipsum vt crederent: hoc est in Iesum. [5] His auditis, baptizati sunt in nomine domini Iesu. † [6] Et cum imposuisset illis manus Paulus: venit spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. [7] Erant autem omnes viri ferè duodecim. [8] Introgressus autem Synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses disputans & suadens de regno dei. [9] Cum autem quidam indurarentur, & non crederent maledicentes [c] viam domini coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputãs in schola tyranni cuiusdam. [10] Hoc autem factum est per biennium, ita vt qui habitabant in Asia, audirent verbum domini, Iudæi atque gentiles. [11] Virtutésque non modicas quaslibet faciebat deus per manum Pauli: [12] ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus neC quam egrediebantur. [13] Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis [d] exorcistis, inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum quem Paulus prædicat. [14] Erãt autem cuiusdam Sceuæ

a. Fortassis antea profecti erant Ierosolyma, & Ioannẽ accesserant, ac baptizati erant, neque Iesum nouerãt. Ideoque non dicit eis Creditis in Iesum, sed Num spiritum accepistis? idque cũ sciret eos non habere: sed vult ipsos hoc dicere, vt vbi cognouerint quibus careant, statim ea expetant. Oecu. ibid.

b. De baptismo Ioannis agebatur, à quo baptizatos quosdam ũ baptizauit Apostolus, non vtique Ioannis baptismũ habentibus, iterũ Ioannis baptismum dedit: sed Christi baptismum nõ habentes baptizari iussit in Christo: ac per hoc neutrũ destruxit, sed vtrũq; distinxit. Augu. de vnico baptis. contra Petilianum, cap. 7.

c. Viã domini prædicationẽ merito vocabãt: verè enim via est, quæ ducit in regnũ cœlorũ. Chrysost. ibid.

d. Hæc dictio ostendit quòd nõ tanquã exorcistæ in Iesum credẽtes, impuros spiritus adiurabãt in nomine domini, sed tentantes: propter quod etiam cum fideles nõ essent, sicut impurus spiritus dicit, suę temeritatis breui pœnas dederunt. confurauit enim illos, ac fraudem eorum apertam omnino fecit cõmotus ira spiritus: veluti si quis positus in extremis periculis ab aliquo inimico arguatur, omnemq; in illũ effundere velit furorem. Oecu. ibidem.

Iudæi Principis sacerdotum septem filij,qui hoc faciebant. 15 Respondens autem spi-
ritus nequam,dixit eis:Iesum noui,& Paulum scio:vos autem qui estis?16 Et insiliens
homo in eos in quo erat dæmonium pessimum,& dominatus amborũ inualuit con-
tra eos,ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa. 17 Hoc autem notum factum
est omnibus Iudęis atq; gentilibus qui habitabant Ephesi:& cecidit timor super om-
nes illos, & magnificabatur nomen domini Iesu, † 18 multíq; credentium veniebant
confitentes & annuntiantes actus suos. 19 Multi autem ex eis qui fuerant curiosa se- D
ctati,contulerunt libros,& cõbusserunt omnes corã omnibus, & computatis preciis
illorũ inuenerunt pecuniam.* denariorũ quinquaginta milium.20 Ita fortiter cresce-
bat verbũ dei & confirmabatur. 21 His autem expletis proposuit Paulus in spiritu trã-
sita Macedonia & Achaia ire c Ierosolymã,dicens:quoniã postquam fuero ibi,opor-
tet me & Romam videre. 22 Mittens autẽ in f Macedoniã duos ex ministrãtibus sibi,
Timotheum & Erastum,ipse remansit ad tempus in Asia.23 Facta est autẽ illo tẽpore
turbatio non minima de via domini. 24 Demetrius enim quidã nomine argentarius,
faciens ædes argenteas Dianæ,præstabat artificibus non modicum quæstum:25 quos E
conuocans,& eos qui eiusmodi erant opifices,dixit: Viri,scitis quia de hoc artificio
est nobis acquisitio:26 & videtis & auditis,quia non solũ Ephesi,sed penè totius Asię
Paulus hic suadens auertit multã turbam,dicens quoniam non sunt dij,qui manibus
fiunt.g 27 Nõ solùm autẽ hæc periclitabitur nobis pars in redargutionẽ venire, sed &
magnæ Dianæ templũ in nihilum reputabitur,& destrui incipiet maiestas eius quam
tota Asia & orbis colit.28 His auditis repleti sunt ira,& exclamauerũt dicentes:h Ma-
gna Diana Ephesiorum.29 Et impleta est ciuitas confusione,& impetũ fecerunt vno
animo in theatrũ,rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus comitibus Pauli. 30 Paulo F
autem volente intrare in populum,nõ permiserunt discipuli. 31 Quidam autem & de
Asiæ principibus qui erant amici eius,miserũt ad eum, rogãtes ne se daret in theatrũ.
32 Alij autem aliud clamabant.Erat enim ecclesia cõfusa, & plures nesciebant qua ex
causa conuenissent.33 De turba autẽ detraxerunt alexãdrum, propellentibus eum Iu-
dæis:Alexander autem manu silentio postulato , volebat rationem reddere populo.
34 Quẽ vt cognouerunt Iudæũ esse, vox facta est vna omniũ quasi per horas duas cla
mãtium:Magna Diana Ephesiorũ.35 Et cum sedasset Scriba turbas,dixit: Viri Ephe-
sij,quis enim est hominum,qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem esse magnæ G
Dianæ Iouísq; prolis?36 Cum ergo his contradici non possit,oportet vos sedatos esse,
& nihil temere agere.37 Adduxistis enim homines istos,neque sacrilegos i neq; blas-
phemantes deã vestrã. 38 Quod si Demetrius & qui cũ eo sunt artifices habẽt aduer-
sus aliquem causam,conuentus forenses aguntur,& Proconsules sunt,accusent inui-
cem.39 Si quid autem alterius rei quæritis,in legitima Ecclesia poterit absolui.40 Nã
& periclitamur argui seditionis hodiernæ,cum nullus obnoxius sit,de quo possimus
reddere rationem concursus istius.Et cum hæc dixisset,dimisit Ecclesiam.

Ephesi sedato in Paulum tumultu, Paulus per multa Græciæ loca prædicans Ierosolymam multis comitantibus tendit. XX.

POstquam autem cessauit a tumultus,vocatis Paulus discipulis,& exhor- A
tatus eos vale dixit,& profectus est vt iret in Macedoniam.2 Cum autem
perambulasset partes illas,& exhortatus eos fuisset multo sermone,b ve-
nit ad Græciam:3 vbi cum fuisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Iu-
dæis nauigaturo in Syriam:habuítque consilium,vt c reuerteretur per Macedoniam.
4 Comitatus est autem eum Sosipater Pyrri Berrœensis , Thessalonicensium vero
Aristarchus,& secundus,& Caius Derbæus,& Timotheus.Asiani vero Tychicus &
Trophinus.5 Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos d Troade: 6 nos vero nauigaui- B
mus post dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quin-
que , vbi demorati sumus diebus septem. e 7 Vna autem sabbati cum venissemus ad
frangendum panem,Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum,protraxítq;
sermonem

†De pœ.di.1 c.Voluissent. Marc.3.b

* Hęc pecunia ad supputationẽ Budæi explebat summam quinque millium aureorum.

c Ob loci reuerentiam,sanctorúmque locorũ , & primitiuæ ecclesiæ, præsertim sancti Iacobi visitationem. Diony.ibid.

f. Macedonia aut Aemathia, modo Turcia , regio est Europæ proxima,Thraciæ ad occidentem ac meridiem cõiungitur,quæ inter duo maria protenditur. Aegeum & Hadriaticum.

g Hoc est,non solùm opera nostra vana, nec mercede digna redarguẽtur, verum & religio nostra dehonestabitur,si Pauli doctrina præualuerit idola deos nõ esse. Et mira gẽtilium stultitia, qui illos colere non erubescunt quos ab homine construi vel destrui posse cognoscunt.Beda ibid.

h.Ostẽdit historiographus magnam Ephesiorum fuisse superstitionem , tum in ornando Dianę templo,tũ in honorando eius simulachro, quod & è cœlo delapsum dicebant. διοπετὲς enim dicitur,veluti quod à Ioue decidit.Oecum.ibid.

i. Quomodo verũ est hoc? Nonne idololatriam reprobabant? Et respondendum quod vtiq;,sed modus forte latuit scribam , vel fauorabiliter loquebatur ꝓ illis violenter adductis,vt seditionẽ sedaret. Diony.ibid.

a Ab hoc tumultu multa cõsolatione opus erat.Hoc sanè & facit, & vt consoletur discipulos , vadit in Macedoniam:deinde in Græciã. Chryso.ibid.

b.Hoc est,ad Achaiã: quia sic ꝓposuerat capite præcedẽti , vt post Macedoniã transitam,transiret & & Achaiam , bonã Græciæ partem,Beda ibid.

c.Ad vitãdas insidias,& ne spoliarẽt eleemosynis seu collectis quas secum versus Ierusalem deferebat. Dionys.ibid.

d.Troas, quæ & Alexãdria dicitur, in Asia propriè dicta iuxta Iliũ , quæ & Troia prius dicebatur.

e. Absit vt hoc sic accipiatur,tanquam solerent Apostoli dominico die solẽniter ieiunare . Quia enĩ sabbati tũc appellabatur dies, qui nunc dominicus appellatur:quod in euangeliis apertius inuenitur. August. Epist.86.

sermonem vsque in mediam noctem. 8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo,
vbi eramus congregati.9 Sedens autẽ quidam adolescens nomine Eutychus super fe-
nestram,cum mergeretur somno graui,disputante diu Paulo, f ductus somno cecidit
de tertio cœnaculo deorsum:& sublatus est mortuus. 10 Ad quem cum descendisset
Paulus,† incubuit super eum,& cõplexus dixit:Nolite turbari:Anima enim ipsius in
C ipso est.11 Ascendens autem frangénsq; panem & gustans,satísq; allocutus vsq; in lu-
cem,sic profectus est.12 Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt nõ
minimè. 13 Nos autem ascendentes nauem nauigauimus in g Asson , inde suscepturi
Paulũ.Sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.14 Cũ autem conuenissemus
in Asson,assumpto eo venimus h Mitylenen.15 Et inde nauigãtes sequẽti die venimus
cõtra Chiũ,& alia die applicuimus Samũ:& sequenti die venimus i Miletum. 16 Pro-
posuerat enim Paulus transnauigare Ephesum,ne qua mora illi fieret in Asia.Festina-
bat enim,si possibile sibi esset vt diem Pẽtecosten faceret Ierosolymis.17 A Mileto au
D tem mittens Ephesum,vocauit k maiores natu Ecclesiæ:18 qui cũ venissent ad eum,&
simul essent,dixit eis:Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vo-
biscũ per omne tẽpus fuerim,19 seruiẽs domino cũ omni humilitate,& lachrymis, &
tentationibus,quæ mihi acciderunt ex insidiis Iudæorum:20 quomodo nihil subtra-
xerim vobis vtiliũ,quo minus annuntiarẽ vobis,& docerẽ vos publicè & per domos,
21 testificans Iudæis atq; gentilibus in deum pœnitentiã,& fidem in dominum nostrũ
E Iesum Christũ.22 Et nunc ecce ego alligatus spiritu,vado in Ierusalẽ, quæ in ea vẽtu-
ra sint mihi ignorans:23 nisi quòd spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protesta-
tur,dicens:quoniã vincula & tribulationes Ierosolymis me manent.24 Sed nihil horũ
vereor,l nec facio animã meam preciosiorẽ quàm me,dummodo consummẽ cursum
meũ,& ministeriũ verbi quod accepi à domino Iesu,testificari Euangeliũ gratiæ dei.
25 Et nunc ecce ego scio quia amplius nõ videbitis faciẽ meam , vos omnes per quos
F transiui prædicans regnũ dei.26 Quapropter contestor vos hodierna die,† quia mũ-
dus sum à sanguine omnium.27 Nõ enim subterfugi quo minus annuntiarem omne
consiliũ dei vobis.† 28 Attẽdite vobis & vniuerso gregi , in quo vos spiritus sanctus
posuit Episcopos regere m Ecclesiã dei:quã acquisiuit sanguine suo.29 Ego scio quo-
niam intrabunt post discessionẽ meã lupi rapaces in vos,nõ parcentes gregi.30 Et ex
vobis ipsis exurgẽt viri loquentes peruersa,vt abducant discipulos post se . 31 Propter
quod vigilate,memoria retinentes,quoniã per trienniũ nocte & die non cessaui cum
lachrymis monens vnumquenq; vestrum.32 Et nunc cõmendo vos deo & verbo gra
G tiæ ipsius,qui potẽs est ædificare,& dare hæreditatẽ in sanctificatis omnibus.† 33 Ar-
gentum & aurũ aut vestem nullius concupiui,34 (sicut ipsi scitis:)† quoniã ad ea quę
mihi opus erãt,& iis qui mecũ sunt,ministrauerũt manus istę.† 35 Omnia ostẽdi vo-
bis, quoniã sic laborãtes oportet suscipere infirmos,ac meminisse verbi domini Iesu:
quoniã ipse dixit:† n Beatius est magis dare quàm accipere.36 Et cũ hęc dixisset,posi-
tis genibus suis orauit cũ omnibꝰ illis.37 Magnus autẽ fletus factus est omniũ:& pro-
cumbentes super collũ Pauli osculabantur eũ,38 dolentes maximè in verbo quod di-
xerat,quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebãt eum ad nauem.

Paulus itinere multo Tyrum appulit,& inde Cæsaream: vbi à Philippo receptus, à Propheta Agabo prædicitur Ierosolymis capiendus & ligandus,quod ita accidit. XXI.

A CVm autem factum esset vt nauigaremus abstracti ab eis,recto cursu veni-
mus a Coum,& sequenti die b Rhodum,& inde c Pataram.2 Et cum inue-
nissemus nauem transfretantem in Phœnicen,ascendentes nauigauimus.
3 Cum apparuissemus autm Cypro , relinquẽtes eam ad sinistram nauiga-
uimus in Syriam,& venimus Tyrum.Ibi enim nauis expositura erat onus.4 Inuentis
autem discipulis,mansimus ibi diebus septem:qui Paulo dicebant per spiritum, ne a-
scenderet Ierosolymam.5 Et expletis diebus profecti ibamus,de ducentibus nos om-
nibus cum vxoribus & filiis vsq; foras ciuitatem: & positis genibus in littore oraui-

†3.Reg.17.d 4.Reg.4.f

†43.distin. Ephesiis. 3.Reg.3.f Dan.13.c 93.di.Legimus. †91.di.Ecce ego. 7.q.1.Suggestum.

†16.q.1 prędicator. †1.Cor.4.e 1.Thess.2.b 2.Thess.3.b †De cc.mis. Cũ marthæ. De cõs.dis. Nunquã. †16.q.1.ca. Prędicator.

f.Non mireris: nõ enim ab ignauia dormitauit , sed à necessitate naturæ. Chrys. ibidem.

g.Asson ciuitas est Asiæ minoris,quæ & Apollonia dicitur.Hierony.

h. Hæc Mitylene in Asia prope Ephesum lõge distat ab ea de qua infra vltimo.

i. Miletus ciuitas est Asiæ minoris maritima decem stadiis ab ostio Mæãdri fluminis secreta, vbi Paulus Ephesiorum maiores alloquitur.

k.Maiores autem natu, nũc seniores dicuntur nunc presbyteri:hoc loco potiꝰ honorẽ indicat quàm ætatem.Quoniã multi loquẽdi modum ignorant, maximè noui testamenti, quo episcopi nominantur presbyteri , ac presbyteri episcopi:Hoc tũ hinc animaduerti potest, tũ ex epistola ad Titum, & ex ea quæ est ad Philippenses,prioreque ad Timotheũ.Ex hoc itaq; Actorum loco de ea re potest haberi certa persuasio. Oecume.ibi.

l.Optimus æstimator rerũ, qui nihil suorum sibi præferẽdum existimet . Quàm multi saluti propriæ modicam vilissimamque pecuniã prætulerunt? Bernard. super Cantic.Sermo.30.

m.In Ecclesia enim non solum Episcopos,sed Apostolos,Prophetas, doctores,& vniuersam reliquam operationem spiritus,cuius nõ sunt participes omnes qui non cõcurrunt ad ecclesiã, sed semetipsos fraudant à vita per sentẽtiam malam, & operationem pessimam. Vbi enim ecclesia,ibi & spiritus dei:& vbi spiritus dei, ibi & ecclesia,& omnis gratia.Spiritus autem veritas. Irenæ.lib.3.ca.40.

n . Quia dando placet homo,quærendo vel accipiẽdo displicet. Versus. Temporibus nostris quicunque placere laborat, Det, capiat, quęrat plurima pauca, nihil.Item . Bonum est facultates cum dispẽsatione pauperibus erogare , meliꝰ est pro intentione sequẽdi dominum insimul donare, & absolutum solicitudine, cum Christo egere . Augu. de Ecclesiasticis dogmati. cap.71.

a.Cous vel melius Cos insula est in Aegeo mari,& vna Cycladum, vbi optimũ crescebat vinum.

b.Rhodus Cycladum insularum nobilissima: quæ nõingentorum ac viginti stadiorum ambitu patet,inter Asiaticas insulas tertia, prius Ophiusa dicta in mari Carpathio,Lyciæ vel Cariæ & Aegypto opposita. Hæc proh dolor nostro æuo ab impiis Turcis expugnata & possessa est.

c.Patara vrbs Lycię vel Lycaoniæ,natiuitate diui Nicolai pręclara. A qua ad Myram supra mare in sublimi colle viginti stadia patent, pontificatu eiusdẽ insignẽ.

Universidad de Deusto Biblioteca

mus. 6 Et cũ vale fecissemus inuicẽ, ascendimus nauẽ,illi autẽ redierunt in sua. 7 Nos
vero nauigatione explicita à Tyro,descẽdimus [d] Ptolemaidam,& salutatis fratribus, B
mãsimus die vna apud illos. 8 Alia autẽ die profecti venimus Cæsareã. Et intrantes in
domum Philippi Euãgelistæ,† qui erat vnus de septem,mãsimus apud eum. 9 Huic † Sup.6.b
autẽ erant [e] quatuor filiæ virgines prophetãtes.† 10 Et cũ moraretur per dies aliquot, † Sup.11.d
superuenit quidã vir à Iudæa Propheta,nomine Agabus. 11 Is cum venisset ad nos,tu-
lit zonã Pauli, & alligãs sibi pedes & manus,dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum
cuius est zona hęc,sic alligabũt in Ierusalẽ Iudęi:& tradent in manus gentiũ. 12 Quod
cum audissemus,rogabamus nos,& qui loci illius erant,ne ascenderet Ierosolymam. C
13 Tunc respõdit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego e-
nim nõ solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum propter nomen domini
Iesu. 14 Et cum ei suadere non possemus,quieuimus,dicentes: Domini voluntas fiat.
[f] 15 Post dies autẽ istos præparati ascẽdebamus in Ierusalem. Venerunt autẽ, 16 quidã
ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum (apud quem hospitaremur) Ia- An.do.55.
sonem quendã Cyprium,antiquum discipulum. 17 Et cum venissemus Ierosolymam,
libenter exceperunt nos fratres. 18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad
Iacobum,omnésq; collecti sunt seniores. 19 Quos cum salutasset, narrabat per singu-
la,quæ deus fecisset in gentibus per ministeriũ illius. 20 At illi cum audissent, magni- D
ficabant deum,dixerúntq; ei: [g] Vides frater quot milia sunt in Iudæis qui crediderũt,
& omnes æmulatores sunt legis. 21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas
à Moyse eorum qui per gentes sunt Iudæorum,dicens,nõ debere eos circuncidere fi-
lios suos,neq; secundum cõsuetudinem ingredi. 22 Quid ergo est? Vtiq; oportet con-
uenire multitudinẽ. Audiẽt enim te superuenisse. 23 Hoc ergo fac,quod tibi dicimus:
Sunt nobis viri quatuor votum habentes super se. 24 His assumptis sanctifica te cum
illis,& impende in illis vt † radant capita: & scient omnes quia quæ de te audierunt, † Num.6.c Sup.19.c
falsa sunt,sed ambulans & ipse custodiens legem. 25 De iis autem qui crediderunt ex E
gentibus,nos scripsimus,iudicantes, † vt abstineant se ab idolis immolato,& sangui- † Sup.15.d
ne,& suffocato,& fornicatione. 26 Tunc Paulus assumptis viris, postera die purifica-
tus cum illis intrauit in templum,annuntians expletionem dierum purificationis,do
nec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio. 27 Cum autem septem dies consum-
marentur,ij qui de Asia erant Iudæi,cum vidissent eum in templo,cõcitauerunt om-
nem populum,& iniecerunt ei manus,clamantes, 28 Viri Israelitæ adiuuate,hic est ho
mo qui aduersus populum & legem & locum hunc omnes vbique docens, insuper
& gentiles induxit in templum, & violauit sanctum locum istum. 29 (Viderant enim F
Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem æstimauerunt quoniam in tem-
plum introduxisset Paulus.) 30 Commotáque est ciuitas tota, & facta est concursio
populi. Et apprehendentes Paulum trahebant eum extra templum: & statim clausæ
sunt ianuæ.† 31 Quærentibus autem eum occidere,nuntiatum est Tribuno cohortis, † 23.q.3.Maximianus.
quia tota confunditur Ierusalem. Qui statim assumptis militibus & Centurionibus
decurrit ad illos. 32 Qui cum vidissent Tribunum & milites, cessauerunt percutere
Paulum. 33 Tunc accedens Tribunus apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis
duabus, & interrogabat quis esset, & quid fecisset. 34 Alij autem aliud clamabant in
turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. G
35 Et cum venisset ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim populi.
36 Sequebatur enim eũ multitudo populi clamans: [h] Tolle eũ. 37 Et cũ cœpisset indu- An.do.55.
ci in castra Paulus,dicit Tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit ei: Græ-
ce nosti? 38 Nónne tu es [i] Ægyptius,qui ante hos dies tumultum cõcitasti,& eduxisti
in desertũ quatuor milia virorum sicariorum? 39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo
sum quidem Iudęus à Tarso Ciliciæ,non ignotæ ciuitatis municeps. Rogo autem te,
permitte mihi loqui ad populum. 40 Et cum ille permisisset,Paulus stans in gradibus,
annuit manu ad plebem:& magno silẽtio facto,allocutus est lingua Hebræa, dicens.
Captus

d.Ptolemais vel Ptolemaida, quæ modo Accon dicitur, ciuitas maritima Phœniciæ,ad Belum fluuiũ,post Carmelum montem,quem à meridie habet, distans à Tyro 32. miliaribus, in tribu Aser à Ptolemæo rege Aegypti sic dicta, qui Alexandrum Antiochi filiũ ab ea expulit,vt 1. Machab.10.

e.Post hæc autem prophetissæ quatuor fuerunt Philippi filiæ. Cuius sepulchrũ extat apud Hierapolin Asiæ vrbem vnà cum filiabus suis. Euseb.Eccle.hist.lib.3.cap.31.

f.Vide Pauli diligẽtiam ad vincula propter Christum toleranda. Post azyma in Troadem venerunt diebus quinq;, deinde ibi fecerũt dies 7.& habes dies.12. Deinde in Asson,in Mytilenẽ, contra Chium in Trogiliũ, in Samum,in Miletum,& erũt 18. dies. Postea in Coũ, in Rhodum,in Pataram. en 21.dies. Deinde illinc per dies quinq; in Tyrũ,& sunt dies 26. Mox illic morantes diebus 7.colligũtur 33.dies. Postea in Ptolemaidẽ vno die pertingunt, & fiunt 34. dies. Deinde Cæsareæ manet pluribus aliis diebus,& tunc inde eos adducit propheta,& sic cõplentur dies Pẽtecostes, & ibi illa facit. Chrys.ibi.hom.45.

g.Nõ vt opinor obscurum est,& Iacobũ hoc ideo monuisse vt scirent falsa esse quæ de illo audierãt hi qui cum Christũ ex Iudæis credidissent, tamen æmulatores erant legis, ne per doctrinam Christi velut sacrilegam, nec deo mandante conscriptam, damnari putarentur, quæ per Moysen patribus fuerat ministrata. August.Epist.19.

h.Hanc vocem moris erat Iudæis dicere aduersus iustos,quemadmodum etiam cõtra dominum,Tolle tolle,hoc est, aufer eũ è viuis. Alij vero dicunt hoc esse quod Romana consuetudine apud nos dicunt: Inter signa cum inijce. Oecu.ibi.

i.Homo Mag?,qui arte magica ad 30000.virorum cõgregans, per desertum ductans, peruenit ad montem Olιueti,paratus inde irruere in Ierosolymam, nisi Felix occurrisset. Euseb.Eccl.histo.lib.2.ca.21.

Captus à Iudæis Paulus rationem suæ doctrinæ, & suam apud eos conuersationem, & inde conuersionem testatus, se tandem Romanum asserit. XXII.

A VIri fratres & patres,audite quam ad vos nunc reddo [a] rationem. 2 (Cum au-
dissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt si-
lentium.) Et dixit: 3 Ego sum vir Iudęus, [b] natus in Tarso Ciliciæ,nutritus au-
† Sup.8.a, 9.a tem in ista ciuitate secus pedes Gamalielis,eruditus iuxta veritatem paternæ legis,æ-
mulator legis sicut & vos omnes estis hodie:† 4 qui hanc viam persecutus sum vsq;
† Sup.9.a 1.Cor.15.b Gala.1.c ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres, 5 sicut princeps sacer-
B dotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu: † à quibus & epistolas ac-
cipiens ad fratres Damascum pergebam,vt adducerem inde vinctos in Ierusalem,vt
punirentur. [c] 6 Factum est autem eunte me, & appropinquante Damasco media die,
subito de cœlo circunfulsit me lux copiosa: 7 & decidens in terram, audiui vocem di
centem mihi: Saule Saule,quid me persequeris? 8 Ego autẽ respõdi: Quis es domine?
9 Dixítq; ad me: Ego sum Iesus Nazarenus,quem tu persequeris. Et qui mecum erãt,
lumen quidem viderunt, [d] vocem autem nõ audierunt eius qui loquebatur mecum.
C 10 Et dixi: Quid faciam domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Dama-
scum,& ibi tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat facere. 11 Et cum non viderẽ pre
claritate luminis illius,ad manum deductus à comitibus, veni Damascũ. 12 Ananias
autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitanti-
bus Iudæis,veniens ad me,& stans dixit mihi: Saule frater,respice. Et ego eadem hora
D respexi in eum. 13 At ille dixit: [e] Deus patrũ nostrorum præordinauit te, vt cognosce-
res voluntatem eius: vt videres iustum,& audires vocem ex ore eius, 14 quia eris testis
illius ad omnes homines,eorũ quæ vidisti & audisti. 15 Et nunc quid moraris? Exurge
& baptizare,& ablue peccata tua,inuocato nomine ipsius. 16 Factum est autẽ reuer-
tenti mihi in Ierusalem,& oranti in templo,fieri me in stupore mentis, [f] 17 & videre il-
† Sup.8.a lum dicentem mihi: Festina,& exi velociter ex Ierusalem: quoniam non recipient te-
† Sup.7.d 50.dist.ca. Si post s. Et vt prætereamus. E stimonium tuum de me. 18 Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt † quia ego eram conclu-
dens in carcerem,& cædens per Synagogas eos qui credebãt in te:† 19 Et cum funde-
retur sanguis Stephani testis tui, ego stabam & consentiebam, & custodiebam vesti-
menta interficientium illum. 20 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes lõge
mittam te. 21 Audiebant autem eum vsq; ad hoc verbum,& leuauerunt vocem suam,
F dicentes: Tolle de terra huiusmodi. Non enim fas est eum viuere. [g] 22 Vociferantibus
autem eis,& proiicientibus vestimenta sua,& puluerem iactãtibus in aërem, 23 iussit
Tribunus induci eum in castra,& flagellis cædi,& torqueri eũ, vt sciret propter quã
causam sic acclamarent ei. 24 Et cum astrinxisset eum loris,dixit astanti sibi Cẽturio-
† Io.di.Si in adiutoriũ. ni Paulus: [h] † Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare? 25 Quo
audito Centurio accessit ad Tribunum,& nuntiauit ei,dicens: Quid acturus es? Hic
G enim homo ciuis Romanus est. 26 Accedens autem Tribunus dixit illi: Dic mihi,si tu
Romanus es? At ille dixit: Etiam. 27 Et respondit Tribunus: Ego multa summa ciuili-
tatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: [i] Ego autem & natus sum. 28 Protinus ergo
discesserunt ab illo qui eum torturi erant. Tribunus quoq; timuit postquam resciuit
quia ciuis Romanus esset,& quia alligasset eum. 29 Postera autem die volens scire di-
ligentius qua ex causa accusaretur à Iudæis,soluit eum,& iussit sacerdotes cõuenire,
& omne concilium:& producens Paulum, statuit inter illos.

Dissensione propter Paulum inter Pharisæos & Sadducæos orta, nouæ in eum parantur insidiæ, quibus per nepotem suum detectis mittitur Cæsaream. XXII.

A INtendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia
bona conuersatus sum ante deum vsque in hodiernum diem. 2 Princeps autẽ
† 23.q.1.Paratus. sacerdotum Ananias, præcepit astantibus sibi percutere os eius. 3 Tunc Pau-
lus dixit ad eum:† [a] Percutiet te deus,paries dealbate. Et tu sedẽs iudicas me secundũ

a.Non dixit, audite meam doctrinam,vel meam concionem, sed meam defensionem: sicque humiliter orans. Chry.ibid.

b.Imò natus in oppido Galilææ Giscali nomine fuit Paulus,à quo captus à Romanis cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ migrauit. Ob studiũ autẽ legis Ierosolymam veniens,à Gamaliele est eruditus. Beda ibi.

c.Hæc autem loquitur ad illos non solum vt se defendat,verumetiam vt ostendat non humano more, sed diuina virtute ad prædicationem adductum. Non enim sic eruditus statim factus esset,nisi fuisset eximi? quidam Chry.ibid.

d.Quomodo igitur dictum est superius 9 b. Vocẽ quidem audientes, neminem autem videntes? Superius quidem intelligendum est ipsos comites vocem quãdam audiuisse tanquam sonum illius,verùm significationẽ non intellexisse. Eucherius.

e.Conueniens ordo. Primo præordinatus in præscientia dei, deinde cognoscit veritatem,videt iustũ, audit ex ore ipsius: postea fit testis eorũ quæ audiuit, vidit & cognouit. Raba.ibid.

f.Visio ista fuit in spiritu,& imaginaria erat, angelico famulatu exhibita, sicut & illa quam sibi in Apocalypsi factam describit sanctus Ioannes. Diony.ibid.

g.In passione Christi solus sacerdos de throno exiliẽs vestimenta scidit: quia tũc sacerdotium vetus erat immutandum: nunc vero quia tota gens gloria regni spoliãda erat,omnes indumẽta proiiciunt,& clamorem puluere mixtum ad cœlum tollũt: iuxta quod psalmista ait: Superbia eorum qui te oderũt,ascendit semper. Beda ibid.

h.Romanas leges implorare minime dubitauit, ciuẽ Romanũ se esse proclamãs: quos tunc verberibus affligi non licebat. Aug.de mẽdacio,ca.15.

i.Quomodo Romanę ciuitatis ius habens natus est, si Romæ natus non est? Quia cum pater suus hũc honorẽ comparasset, & per eum venerãd? ac gloriosus fuisset, ipse in eo natus est. Quod itaque ait: Ego autẽ & natus sum, tantũdem est ac si dicat. Tu quidẽ recẽtẽ habes honorem,quem ipse cõparasti: ego vero paternam habeo gloriam,& quæ mihi cõgenita est: propterea dicit: Ego autem & natus sum. Oecu.ibid.

a Paulus põtificis iussu palma percussus, cõtumeliose visus est dicere, percutiet te deus paries dealbate. Quod minus intelligentibus conuitium sonat, intelligentibus vero prophetia est. paries quippe dealbat?, hypochrisis est, id est simulatio sacerdotalem præferens dignitatem,& sub hoc nomine tanquam candido tegmine interiorem quasi luteam turpitudinem occultans. Aug.de Sermo.do. in monte.lib.1.

legem,& contra legem iubes me percuti?[4] Et qui aſtabãt, dixerunt: Summum ſacer-
dotem dei maledicis?[5] Dixit autem Paulus:[b] Neſciebam,fratres,quia princeps eſt ſa-
cerdotum.Scriptum eſt enim:† Principem populi tui non maledices. [6] Sciens autem †Exod.22.d
Paulus quia vna pars eſſet Sadducæorum,& altera Phariſæorum,exclamauit in con-
cilio:† Viri fratres,ego Phariſæus ſum,filius Phariſæorum.[c] De ſpe & de reſurrectio- B
ne mortuorum ego iudicor.[7] Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos †Philip.3.a Matt.22.d
& Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo. [8] Sadducæi enim dicunt non eſſe reſurrectio-
nem mortuorum,neq; angelum,neq; ſpiritum:Phariſæi autem vtraque confitentur.
[9] Factus eſt autem clamor magnus,& exurgentes quidam Phariſæorum, pugnabant
dicentes:Nihil mali inuenimus in homine iſto.Quid ſi ſpiritus locutus eſt ei, aut an-
gelus?[10] Et cum magna diſſenſio facta eſſet,timẽs Tribunus ne diſcerperetur Paulus
ab ipſis,iuſſit milites deſcendere,& rapere eum de medio eorum,ac deducere eum in
caſtra.[11] Sequenti autem nocte aſſiſtens ei dominus ait:† Cõſtans eſto.Sicut enim te- C †Infr.27.c
ſtificatus es de me in Ieruſalem,ſic te oportet & Romæ teſtificari.[12] Facta autem die
collegerunt ſe quidam ex Iudęis,&[d] deuouerunt ſe,dicentes neq; mãducaturos neq;
bibituros,donec occiderent Paulum.[13] Erant autem pluſquam quadraginta viri, qui
hanc coniurationem fecerant:[14] qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum & ſeniores,
& dixerunt:Deuotione deuouimus nos nihil guſtaturos,donec occidamus Paulum.
[15] Nunc ergo vos notum facite Tribuno cum concilio,vt producat illum ad vos,tan
quam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero priuſquam appropiet, parati ſumus
interficere illum. [16] Quod cum audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit, & intrauit D
in caſtra, nuntiauítq; Paulo.[e][17] Vocans autẽ Paulus ad ſe vnum ex Cẽturionibus ait:
Adoleſcentem hunc perduc ad Tribunum.Habet enim aliquid indicare illi.[18] Et ille
quidem aſſumens eum,duxit ad Tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogauit me hunc
adoleſcentem perducere ad te,habentem aliquid loqui tibi.[f][19] Apprehendens autem
Tribunus † manũ illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum,& interrogauit illũ:Quid eſt quod
habes indicare mihi?[20] Ille autem dixit:† Iudæis conuenit rogare te, vt craſtina die E †23.q.3.Maximianus.
producas Paulum in concilium,quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo:[21] tu ve-
ro ne credideris illis.Inſidiantur enim ei ex eis viri amplius quàm quadraginta,[g] qui
ſe deuouerunt non manducare neque bibere, donec interficiant eum & nunc parati
ſunt expectantes[h] promiſſum tuũ.[22] Tribunus igitur dimiſit adoleſcentẽ,pręcipiens
ei ne cui loqueretur quoniam hęc nota ſibi feciſſet.[23] Et vocatis duobus Centurioni-
bus,dixit illis:Parate milites ducentos,vt eant vſq;[i] Cæſaream, & equites ſeptuagin- F
ta,& lancearios ducentos,à tertia hora noctis,& iumenta præparate.[24] Vt imponen-
tes Paulum,ſaluum perducerent,[k] ad Felicem Præſidẽm.Timuit enim ne forte rape-
rent eum Iudęi,& occiderent,& ipſe poſtea calumniam ſuſtineret tanquam acceptu-
rus pecuniam,[25] ſcribens ei epiſtolam continentem hæc:[26] Claudius Lyſias optimo
Præſidi Felici ſalutem.[27] Virum hunc cõprehenſum à Iudęis,& incipientem interfi-
ci ab eis,ſuperueniẽs cum exercitu eripui,cognito quia Romanus eſt:[28] volénſq; ſci-
re cauſam quam obiiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.[29] Quem inueni
accuſari de quæſtionibus legis ipſorum,nihil vero dignum morte aut vinculis habẽ-
tem crimen.[30] Et cum mihi perlatum eſſet de inſidiis quas parauerant illi, miſi eum G
ad te,denuntians & accuſatoribus,vt dicant apud te.Vale.[31] Milites vero,ſecundum
præceptum ſibi, aſſumentes Paulum, duxerunt per noctem in[l] Antipatridem:[32] &
poſtera die dimiſſis equitibus vt cum eo irent,reuerſi ſunt ad caſtra.[33] Qui cum veniſ
ſent Cæſaream, & tradidiſſent epiſtolam Præſidi, ſtatuerunt ante illum & Paulum.
[34] Cum legiſſet autem & interrogaſſet de qua prouincia eſſet:cognoſcens quia de Ci
licia:[35] Audiam te,inquit,cum accuſatores tui venerint.Iuſſitque in Prætorio Hero-
dis cuſtodiri eum.

Paulus apud Felicem à Iudæis accuſatus,ſuam viriliter in omnibus cauſam tuetur. XXIIII.

Poſt

b.Tanquamſi diceret: Ego alium ſciui principem ſacerdotũ, pro cuius nomine iſti ſuſtineo cui maledicere fas nõ eſt & cui vos maledicitis, cum in me nihil aliud quàm eius auditis nomen. Auguſt.vbi ſupra.

c Qua voce percuſſa protinus contra ſeſe viciſsim ſęuientium turba diſsiluit. Eripiuntur ergo iuſti dum diuiduntur iniuſti: & electorum vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per diſcordiã confundũtur.Greg.Moral. lib.34.ca.3.

d.Se deuouerunt,& votum ſuum nõ impleuerunt: igitur ſemper ſunt obligati, quia Paulum nõ occiderũt, tametſi vehementes,& violationis in malitia cupidi eſſent.Chryſ.ibid.

e.Neque enim & Apoſtolus Paulus vitæ ſuæ tranſitoriæ conſulebat, ſed eccleſiæ dei,quando contra illos qui eum occidere conſpirauerant, conſilium eorum Tribuno vt proderetur effecit. Augu. de mendacio, cap.15.

f.Non eſt ſapientia,non eſt prudentia, non eſt conſiliũ contra deum.Beda ibid.

g.Siue ergo promiſsione fruſtrarentur, ſicut etiã fruſtrati ſunt,anathema erant: ſiue etiam cõtigiſſet illis vt occiderent, rurſus aut ipſi tanquam homicidæ anathema ſeſe efficiebãt, aut deus ipſe quanquam pontifices diſsimularent.Oecu.ibid.

h. Quo pollicitus es illis te rurſum ad eos miſſurũ Paulum examinandũ.Beda ibi.

i. Hæc Cæſarea eſt Palæſtinæ de qua pluries ſupra.

k.Hic Felix Pallantis frater à Claudio imperatore miſſus eſt ad Iedæos,qui & eorum prouinciã cum Samaria & Galilæa curaret. Ioſeph. de bello Iudai,libr.2. ca.11.

l.Antipatris vel Antipatrida vrbs eſt Palæſtinæ in tribu Manaſſe,quæ olim dicta eſt Capharſalama,vt 1. Machab.7.c.Exiuit Nicanor in pugnam obuiam Iudæ iuxta Capharſalama. Ea vero ſita eſt in optimo Iudææ cãpo,& diuiti arboribus & fluminibus, inter Dioſpolin, quæ & Lydda, & Cæſaream Palæſtinæ:procul ab Ioppe 150.ſtadiis contra orientalẽ plagam.

A Poſt quinq; autem dies deſcendit princeps ſacerdotum Ananias, cum ſenio-
ribus quibuſdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt Præſidem ad-
uerſus Paulum.[2] Et citato Paulo cœpit accuſare[a] Tertullus, dicens: Cum in
multa pace agamus per te,& multa corrigantur per tuam prouidentiam,[3] ſemper &
vbique,ſuſcipimus,optime Felix, cum omni gratiarum actione.[4] Ne diutius autem
te protraham,oro breuiter audias nos pro tua clemẽtia.[5] Inuenimus hunc hominem
B peſtiferum,& concitantem ſeditionem omnibus Iudæis in vniuerſo orbe, & autorẽ
ſeditionis ſectæ[b] Nazarenorum,[6] qui etiam templum violare conatus eſt, quẽ & ap-
prehenſum voluimus ſecundum legem noſtram iudicare.[7] Superueniens autem Tri-
bunus Lyſias cum vi magna eripuit eum de manibus noſtris,[8] iubẽs accuſatores eius
ad te venire, à quo poteris ipſe iudicans de omnibus iſtis cognoſcere, de quibus nos
C accuſamus eum.[9] Adiecerunt autem & Iudæi,dicentes hæc ita ſe habere.[10] Reſpon-
dit autẽ Paulus:(annuente ſibi præſide dicere:) Ex multis annis te eſſe iudicem genti
huic ſciens,bono animo pro me ſatisfaciam.[11] Potes enim cognoſcere, quia non plus
ſunt mihi dies quàm duodecim, ex quo aſcendi adorare in Ieruſalem,[12] & neque in
templo inuenerunt me cum aliquo diſputantẽ,aut concurſum facientem turbæ,neq;
in Synagogis,[13] neq; in ciuitate,neque probare poſſunt tibi de quibus nunc me accu-
D ſant.[14] Confiteor autem hoc tibi,quòd ſecundum[c] ſectam,quam dicunt hæreſim,ſic
deſeruio patrio deo meo, credens omnibus quæ in lege & Prophetis ſcripta ſunt:
[15] ſpem habens in deum,quam & hi ipſi expectãt, reſurrectionem futuram iuſtorum
& iniquorum.[16] In hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo cõſcientiam habere ad deum
†Sup.21.c E & ad homines ſemper.[17] Poſt annos autem plures, eleemoſynas facturus in gentem
meam veni, & oblationes,[18] & vota:in quibus † inuenerunt me purificatum in tem-
plo,non cum turba neque cum tumultu.[19] Et apprehenderunt me clamantes,& dicẽ-
tes:Tolle inimicum noſtrum.[20] Quidam autem ex Aſia Iudęi,quos oportebat apud
†Sup.23.b te præſto eſſe,& accuſare ſi quid haberent aduerſum me:[21] aut hi ipſi dicant, ſi quid
inuenerunt in me iniquitatis,cum ſtem in concilio,[22] niſi de vna hac ſolũmodo voce,
qua clamaui inter eos ſtans,quoniam † de reſurrectione mortuorum ego iudicor ho
F die à vobis.[23] Diſtulit autem illos Felix,certiſſimè ſciens de via hac,dicens: Cum Tri
bunus Lyſias deſcenderit,audiam vos.[24] Iuſſitq; Centurioni cuſtodire eum,& habe-
re requiem:nec quenquam de ſuis prohibere miniſtrare ei.[25] Poſt aliquot autem dies
veniẽs Felix cum[d] Druſilla vxore ſua,quæ erat Iudæa,vocauit Paulum, & audiuit ab
G eo fidem quæ eſt in Chriſtum Ieſum.[26] Diſputante autem illo de iuſtitia & caſtitate,
& de iudicio futuro,tremefactus Felix,reſpondit: Quod nunc attinet,vade:tempore
autem opportuno accerſam te,[27] ſimul & ſperans quòd pecunia ei daretur à Paulo:
propter quod & frequenter accerſens eum,loquebatur cum eo.[28] Biennio autem ex-
pleto,accepit ſucceſſorem Felix[e] Porcium Feſtum. Volens autem gratiam præ ſtare
Iudæis Felix,reliquit Paulum vinctum.

Accuſatus in multis Paulus apud Feſtum,etſi in omnibus excuſatus,damnatur,ſed Romam appellat. XXV.

An.do.56. A Feſtus ergo cum veniſſet in[a] prouinciam, poſt triduum aſcendit Ieroſolymã
à Cęſarea.[2] Adierúntque eum principes ſacerdotum,& primi Iudæorum ad-
uerſus Paulum: & rogabant eum,[3] poſtulantes gratiam aduerſus eum,vt iu-
beret perduci eum in Ieruſalem, inſidias tendentes, vt interficerent eum in via.[4] Fe-
ſtus autem reſpondit, ſeruari quidem Paulum in Cæſarea, ſe autem maturius profe-
cturum.[5] Qui ergo in vobis,ait,potentes ſunt,deſcendentes ſimul,ſi quod eſt in viro
B crimen,accuſent eum.[6] Demoratus autem inter eos dies non amplius quàm octo aut
decem,deſcendit Cæſaream,& altera die ſedit pro tribunali:[b] & iuſſit Paulum addu-
ci.[7] Qui cum perductus eſſet, circunſteterunt eum qui ab Ieroſolyma deſcenderant
Iudæi,multas & graues cauſas obiicientes,quas non poterant probare,[8] Paulo ratio-
nem reddente, quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in

a.Tertullus pro more boni oratoris,iudicis beneuolẽtiam captat,iudicẽ laudib⁹ præoccupans:verũ an vere vel falſè oret,parum conſiderans,qui à principio ſeditioſum,& rerũ vocat innouatorem.Chryſo.ibi.

b.Illo tempore pro opprobrio Nazareni vocabantur: vnde inter Iudæos orta eſt ſecta, quæ dicta eſt hæreſis Nazarenorum,qui Chriſtũ dei filium de Maria natum credunt, paſſum etiam & reſurrexiſſe, omnia legis mandata cuſtodientes.Sed dum volunt Iudæi & Chriſtiani eſſe neutrũ ſunt Beda ibid.

c.Dicens ſe deum patrium colere poſt factã vocationẽ vt eſſent Apoſtoli, oſtẽdit eundẽ eſſe deum veteris ac noui teſtamenti, quem lex & prophetæ annũtiauerũt. quem Paulus prædicabat, dicens ſe vniuerſis credere quæ in lege ac prophetis ſcripta ſunt: latenter autẽ Chriſtũ etiam hic induxit. Sed interim in ſermone de reſurrectione verſatur,quẽ hi ab exordio oppugnabãt. Hoc enim oſtenſo facile etiam quæ de Chriſto ſunt, ſuperinduceret,nẽpe quod ipſe reſurrexit. Oecume. ibidem.

d. Filia Herodis Agrippæ de quo ſupra 12.ca. & ſoror Agrippæ & Bernicę vel potius Beronicæ de qua infra ſequenti cap.

e.Claudio imperatore defuncto Nero ſuſcepit principatum:à quo Feſtus mittitur in Iudæam ſuccedere Felici,apud quem cauſa dicta Paulus vinctus mittitur in Iudæam ſuccederę Felici, apud quem cauſa dicta Paulus vinctus mittitur Romam Ariſtarcho ſe comitante.Euſeb. Eccleſia. hiſt. lib.2.cap.22.

a.In prouinciã, Palæſtinæ, ſicut Palæſtinæ præſides alij ſemper aliis ſuccedẽtes à Romanis mittebãtur imperatoribus Rabanus.ibid. Cęterum poſtquam Fœlici ſucceſſor Porcius Feſtus à Nerone miſſus eſt, primores Iudæorum Cæſaream incolẽtium Romam profecti ſunt Felicẽ accuſaturi: dediſſetq; omnino pœnas iniuriarum quibus Iudæos affecerat,niſi Nero eum donaſſet Pallantis fratris precibus,qui tum in precio erat apud principem. Ioſephus antiq.Iudai.li.20.c.13.

b In quo oſtendit ſe velle gratificari Iudæis: Vnde & in Paulum humanis vtens armis ſęuire feſtinat.Chry. ibidem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

c Cæsarem quicquam peccaui.[9] Festus autem volens gratiam præstare Iudæis, respõ- C
dens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me?[10] Dixit
autem Paulus:[d] Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari. Iudæis nõ nocui, si-
cut tu melius nosti.[11] Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mo-
ri. Si vero nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare.[e] Cæsarẽ
appello.[12] Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæ-
sarem ibis.[13] Et cum dies aliquot transacti essent,[f] Agrippa Rex & Bernice descende- D
runt Cæsaream ad salutandum Festum.[14] Et cum dies plures ibi morarentur, Festus
Regi indicauit de Paulo, dicens:[15] Vir quidam est derelictus à Felice vinctus: de quo
cum essem Ierosolymis, adierũt me principes sacerdotum & seniores Iudæorum, po-
stulantes aduersus illum damnationem.[16] Ad quos respondi: quia non est Romanis
consuetudo donare aliquem hominem priusquam is qui accusatur, præsentes habeat
accusatores, locúmq; defendendi accipiat ad abluenda crimina quæ ei obiiciuntur.
[17] Cum ergo huc conuenissent, sine vlla dilatione in sequenti die sedens pro tribunali E
iussi adduci virum.[18] De quo cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant,
de quibus ego suspicabar malũ:[19] quæstiones verò quasdam de sua superstitione ha-
bebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere.
[20] Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam, si vellet ire Ierosolymã, &
ibi iudicari de istis.[21] Paulo autem appellante vt seruaretur Augusti cognitioni, iussi
seruari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.[22] Agrippa autem dixit ad Festum: Vo- F
lebam & ipse hominẽ audire. Cras, inquit, audies eum.[23] Altera autem die cum venis-
sent Agrippa & Bernice cum multa ambitione,[g] & introissent in auditorium cũ Tri-
bunis & viris principalibus ciuitatis, iubẽte Festo adductus est Paulus.[24] Et dixit Fe-
stus:[h] Agrippa Rex, & omnes qui simul adestis nobiscũ viri, videtis hunc hominẽ, de
quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierosolymis, petentes & acclamã-
tes, non oportere eum viuere amplius.[25] Ego vero comperi nihil dignum morte eum G
admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicaui mittere.[26] De quo quid
certum scribam domino, non habeo, propter quod perduxi eum ad vos, & maxime
ad te Rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quod scribam.[27] Sine ratione
enim mihi videtur mittere vinctum, & causas eius non significare.

c. Nomen Cæsar, Romana lingua regem seu imperatorem significat, adeò vt cõmuni nomine omnes imperatores Romanorum Cæsaris nomine vocentur, tãquam dicas reges vel imperatores. Oecu. ibid.

d Quòd Cęsarem appellat, ꝙ Romam ire festinat, ideo facit vt diutius insistendo prędicationi multis credẽtibꝰ coronatus eat ad Christum. Beda ibid.

e. Paulus ne Iudæis eum interimere cupientibus traderetur, Cæsaris poposcit auxilium, Romani quidem principis, sed nõ Christiani, ecclesię potius quàm vitæ propriæ cõsulens. Aug. de mendacio, cap. 15.

f. Hic Agrippa filius Herodis Agrippæ, cuius supr. 12. ca. meminimus. Superstites enim ei fuerunt, filius quidem vnus Agrippa, iste annum agens decimum septimũ, filiæ vero tres, ex quibꝰ Berenice nupta erat Herodi patruo, nata annos sedecĩ: reliquæ duæ tum etiã virgines erant, Mariamne & Drusilla, hæc septennis à patre desponsata Iulio Archelao Chelsię filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi. Ioseph. antiqu. Iudaic. lib. 19. cap. 9.

g. Vide quale auditoriũ cõgregatur Paulo cum viris præcipuis ciuitatis; Princeps enim & Rex stipatoribus suis omnibus cõgregatis occurrunt, & cum ipsis tribuni & primi ciuitatis affuerunt. Chrys. ibid.

h. Aut Regis nomine descẽderat Agrippa in prouincias, & propterea rex appellabatur: aut fortassis ipse quoque rex erat partium orientalium, cum Nero occidentalibus imperaret, & Romæ resideret. Oec. ibid.

Apud Agrippam & Festum Paulus suam probans innocentiam, & ab eis talis inuentus, dimissus fuisset, nisi Romam appellasset. XXVI.

AGrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso.[a] Tunc A
Paulus extenta manu cœpit rationem reddere:[2] De omnibus quibus ac-
cusor à Iudæis Rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cum sim defen-
surus me hodie,[3] maxime te sciente omnia quæ apud Iudæos sunt, cõsue-
tudines & quæstiones: propter quod obsecro patienter me audias.[4] Et quidem vitã
meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis, nouerunt omnes
Iudæi,[5] præscientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundũ
certissimam[b] sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.[6] Et nunc in spe quæ ad pa- B
tres nostros repromissionis facta est à deo, sto iudicio subiectus,[7] in qua duodecim
tribus nostræ nocte & die deseruientes, sperant deuenire. De qua spe accusor à Iu-
dæis, Rex.[c] [8] Quid incredibile iudicatur apud vos, si deus mortuos suscitat?[9] & ego
quidem existimaueram me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria
agere:†[10] quod & feci Ierosolymis. Et multos sanctorum ego in carceribus inclusi, †Sup. 8.a
à principibus sacerdotum potestate accepta, & cum occiderentur, detuli sententiam.
[11] Et per omnes Synagogas frequẽter puniens eos, compellebam blasphemare: & am- C
plius insaniens in eos persequebar vsq; in exteras ciuitates.[12] In quibus dum irem Da
mascum cum potestate & permissu principum sacerdotum, die media in via,[13] vidi,
Rex, de cœlo supra splendorẽ solis circunfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul
erant:[14] omnésq; nos cum decidissemus in terram, audiui vocẽ loquentem mihi He-
braica

a. Paulus nũc magna libertate loquitur, non assentãs, sed propter hoc beatum se esse dicens quòd loquatur ei qui omnia sciat. Chryso. ibid.

b. Secta Pharisæorum famosa, atq; notissima fuit. Vnde connumerat Apostolus se Iudæis dicendo: nostræ religionis, scilicet Iudaismi, seu veteris testamenti, loquens de se pro tẽpore iuuentutis suæ. Diony. ibid.

c. Duas ponit circa resurrectionem ratiocinationes, vnam quidem à prophetis, nec tamen adducit prophetam, sed ipsam Iudæorum opinionem. Alteram vero fortiorem quæ est ab ipsis rebus: quoniam probatum est ab eo ꝙ Christus resurrexit à mortuis: & hãc quoque rationibus confirmat. Prima ratio. Quid incredibile est ꝙ deus mortuos suscitet? item alia: An ne huiusmodi doctrina erat, eáq; dogmata in quibus educati erant? Quis autem non suscepit sermonem quem in mediũ adduxi? Super hoc, inquit, decreto tãquam de hæresi accusor, cum apud eos nihil hac opinione antiquius habeatur: propter hanc gloriantur, ob hanc deum colunt, vt eam consequantur. Et hanc ego annuntio. Oecum. ibid.

†Sup. 9.a. & 22.b braica lingua: † Saule, Saule, quid me persequeris?[d] Durum est tibi cõtra stimulũ cal-
D citrare.[15] Ego autem dixi: Quis es domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus quẽ
tu persequeris.[16] Sed exurge, & sta supra pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, vt cõ-
stituã te ministrũ & testem eorum quæ vidisti: & eorũ in quibus apparebo tibi,[17] eri
piens te de populis & gentibus in quas nunc ego mitto te,[18] aperire oculos eorum vt
conuertãtur à tenebris ad lucẽ, & de potestate sathanæ ad deum, vt accipiant remis-
E sionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem quæ est in me.[19] Vnde Rex
†Sup. 13. & 14. Agrippa, nõ fui incredulus cœlesti visioni: †[20] sed iis qui sunt Damasci primũ, & Ie-
rosolymis, & in omnem regionem Iudææ, & gentibus annuntiabam, vt pœnitẽtiam
agerent, & cõuerterentur ad deum, digna pœnitentiæ opera facientes.[21] Hac ex cau-
†Sup. 21.c sa me Iudæi, cum essem in tẽplo, † comprehẽsum tentabãt interficere.[22] Auxilio au-
tem adiutus dei vsque in hodiernũ diem, sto testificãs minori atque maiori, nihil ex-
F tra dicẽs, quàm quæ prophetæ locuti sunt, futura esse, & Moyses,[23] si passibilis Chri-
stus,[e] si primus ex resurrectione mortuorũ, lumen annuntiaturus est populo & gẽti-
†Sup. 22.e bus.[24] Hæc loquẽte eo & rationẽ reddente, Festus magna voce dixit: † Insanis Paule.
Multæ te literæ ad insaniã conuertunt.[25] Et Paulus: Non insanio, inquit, optime Fe-
ste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor.[26] Scit enim de his Rex, ad quẽ & cõstan-
ter loquor. Latẽre enim eũ nihil horũ arbitror. Neque enim in angulo quicquã horũ
G gestũ est.[27] Credis, Rex Agrippa, prophetis? Scio quia credis.[28] Agrippa autẽ ad Pau
lum:[f] In modico suades me Christianũ fieri.[29] Et Paulus: Opto apud deũ & in modi-
co & in magno, nõ tantùm te, sed etiã omnes qui audiunt hodie, fieri tales, qualis &
ego sum,[g] exceptis vinculis his.[30] Et exsurrexit Rex & Præses & Bernice, & qui assi-
debant eis.[31] Et cum secessissent, loquebantur adinuicem dicentes: quia nihil morte
aut vinculis dignum quid fecit homo iste.[32] Agrippa autem Festo dixit: Dimitti po-
terat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

d. Huc vsque sine stimulo restitisti. sed nũc si resistis, contra stimulum calcitrabis, quod satis durum est. stimulus est ipsa correctio. Rabanus ibid.

e. Moyses dixit quòd passurus esset Christus primus ex resurrectione. Primus quidem hic resurrexit, qui ampliꝰ nõ moreretur. Quũ enim per eum aut per discipulos similiter & ꝑ prophetas alij quidam resurrexerãt, rursum mortui sunt, expectantes vniuersalẽ resurrectionẽ. Oecume. ibid.

f. Tales enim sanctorum animę cum in pericula ceciderunt, non quomodo periculis liberentur considerãt, sed quò persequẽtes lucrẽtur, omnia faciũt. Chrysost. ibid.

g. Non ideo dixit quòd vinctum esse pro Christo, rem putarit execrandam esse. Absit. Nam si hoc sensisset non alibi scribens dixisset: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Idem in episto. ad Ephe. ca. 4. hom. 9.

Paulus Romam nauigans, multa pericula & tandem naufragium passus, cum suis ad terram sanus euasit. XXVII.

Anno do. 57 †7. q. 1. Aduersitas. †2. Cor. 11. f

A VT †[a] autem iudicatũ est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum
reliquis custodiis Centurioni nomine Iulio, cohortis Augustæ, †[2] ascẽ-
dentes nauem Adrumetinã incipientem nauigare, circa Asiæ loca su-
stulimus, perseuerante nobiscũ Aristarcho Macedone Thessalonicen-
se.[3] Sequẽti autẽ die venimus Sidonem. Humanè autem tractãs Iulius
Paulũ, permisit ad amicos ire, & curã sui agere.[4] Et inde cum sustulissemus, subnaui-
gauimus Cyprum: propterea quòd essent venti contrarij.[5] Et pelagus Cilicię & Pam
phyliæ nauigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:[6] & ibi inueniens Centurio na-
B uem Alexandrinam nauigãtem in Italiam, transposuit nos in eam.[7] Et cũ multis die-
bus tardè nauigaremus, & vix deuenissemus contra Cnidum prohibente nos vento,
adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonẽ.[8] Et vix iuxtà nauigantes, venimus in locum
quendam qui vocatur Boni portus, cui iuxta erat ciuitas Thalassa.[9] Multo autẽ tem-
pore peracto, & cum iam nõ esset tuta nauigatio, eo quòd ieiunium iam præterisset,
consolabatur eos Paulus, dicẽs eis:[10] Viri, video quoniam cum iniuria & multo dam
no non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio.
b [11] Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm iis quæ à Paulo
C dicebantur.[12] Et cum aptus portus nõ esset ad hyemandum, plurimi statuerunt con-
silium nauigare inde, si quo modo possent deuenientes Phœnicem, hyemare, portũ
Cretæ respicientem ad Aphricum & ad Chorum.[13] Aspirante autem austro æstimã-
tes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam.[14] Non post
multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.
[15] Cúmque arrepta esset nauis, & non posset conari in vẽtum, data naue flatibus fere-
bamur.[16] In insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus
vix obtinere scapham.[17] Qua sublata, adiutoriis vtebantur, accingẽtes nauem, timen-

a. Paulus itaque ab Ierosolymis Romam relegatus, quia cum infidelibus iter agit, mare furit, venti refragantur, imber imminet, frigora fatigant, astra obnubilantur, terra negatur, triticum in mare iactatur, nauis armamenta toluñt, ipsa postremo nauis arenis illisa dissoluitur: nautæ quam nõ agnoscunt terrã nando petunt: & qui seculi vndas onerati cupiditatibus subiẽrant, eodem aduersante seculo vix nudi euadunt. Beda ibid.

b. Non adhibet animum Centurio his quæ à Paulo dicebantur, credens eis qui artis nauigandi periti essent, magis quàm vectori inexperto rei nauticæ, ex hoc docet quòd mentis potius error esset quàm fortunæ. Cum enim naturale cuique sit vitare pericula, docet ipsa experientia ne seipsum quispiam præcipitet, cum res apertum affert periculum, & fortuna ac fatũ ad id quod præuisum est, obdormiat. Oecume. ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

tes ne in Syrtim inciderent,summisso vase sic ferebantur. 18 Valida autem nobis tempestate iactatis,sequenti die iactum fecerunt, 19 & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. 20 Neque autem sole, neque syderibus apparentibus per plures dies,& tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ. 21 Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum dixit: c Oportebat quidem,ô viri,audito me non egredi à Creta,lucríque facere iniuriam hanc & iacturam. 22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse. Amissio enim nullius animæ erit ex nobis,præterquam nauis.† d 23 Astitit enim mihi hac nocte angelus dei,cuius sum ego,& cui deseruio,dicens: 24 Ne timeas Paule: Cæsari te oportet assistere. Et ecce donauit tibi deus omnes qui nauigant tecum. 25 propter quod bono animo estote viri. Credo enim deo,quia sic erit quemadmodum dictum est mihi. 26 In insulam autem quandam oportet nos deuenire. 27 Sed posteaquã quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in e Hadria circa mediam noctem,suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionẽ. 28 Qui & summittẽtes bolidem,inuenerũt passus viginti:& pusillum inde separati,inuenerunt passus quindecim. 29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus,de puppi mittentes anchoras quatuor,optabãt diẽ fieri. 30 Nautis vero quærentibus fugere de naui,cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere, 31 dixit Paulus Centurioni,& militibus: Nisi hi in naui manserint,vos salui fieri nõ potestis. 32 Tunc absciderũt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. 33 Et cum lux inciperet fieri rogabat Paulus omnes sumere cibum,dicens: f Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis,nihil accipientes: 34 propter quod rogo vos g accipere cibum pro salute vestra:quia nullius vestrûm capillus de capite peribit. 35 Et cum hæc dixisset, sumens panẽ gratias egit deo in cõspectu omniũ:& cum fregisset,cœpit manducare, 36 Animæquiores autem facti omnes,& ipsi sumpserunt cibũ. 37 Eramus autem vniuersæ animæ in naui ducentę septuagintasex. 38 Et satiati cibo alleuiabant nauẽ, iactantes triticum in mare. 39 Cũ autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quendam considerabant habentem littus,in quẽ cogitabant,si possent eiicere nauẽ. 40 Et cum anchoras sustulissent,cõmittebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum:& leuato artemone secundũ auræ flatum tendebant ad littus. 41 Et cum incidissemus in locum dithalassum,impegerunt nauem: & prora quidem fixa, manebat immobilis, puppis vero soluebatur à vi maris. 42 Militum autem cõsilium fuit,vt custodias h occiderẽt, ne quis cum enatasset,effugeret. 43 Cẽturio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri:iussítque eos qui possent natare,emittere se primos,& euadere,& ad terram exire, 44 & cæteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea quæ de naui erant. Et sic factum est,† vt omnes animæ euaderent ad terram.

D E F G

† Sup.11.d & 13.b

† 7.q.1.Aduersitas.

Paulus post naufragium Melitæ applicitus,multa edidit miracula,& inde Romam perueniens cum omnium gaudio & lætitia suscipitur. XXVIII.

A Et cum euasissemus,tunc cognouimus quia a Mitylene insula vocabatur. 2 Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis. Accẽsa enim pyra reficiebãt nos omnes, propter imbrem qui imminebat, & frigus. b 3 Cũ cõgregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignẽ, vipera à calore cum processisset,inuasit manum eius. 4 Vt vero viderunt barbari pendentẽ bestiã de manu eius, adinuicem dicebant: Vtique homicida est homo hic, qui cum euasit de mari, vltio non sinit eum viuere. 5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus B est. 6 At illi existimabant eum in tumorem conuertẽdum,& subito casurum,& mori. Diu autem illis expectantibus & videntibus nihil mali in eo fieri, c conuertentes se dicebant eum esse deum. 7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publij,qui nos suscipiens,triduo benignè exhibuit. 8 Contigit autem patrem Publij, febri-

c.Oportebat me audire dũ vos prius hortarer non debere nos egredi à Creta: & dum me non audistis, hanc iacturam fecistis. Raba.ibi.

d.Nec ista dicit iactando, sed ad fidẽ illos prouocando.Nam & ideo mare turbatum est: & per id quod auditus non fuit prius in Creta,vt per id quod à domino auditus est, specialis gratia in eo appareret. Beda ibidem.

e.Hadria nomen maris cõtra Rauennam, quod per ostia Padi fluuij intratur: hinc Hadriaticum mare,ab Hadria Tuscorum ciuitate vetustissima,quæ in ei9 littore olim fuit,sortitum est nomen.

f. Non est verisimile, quod in 14.dieb9 nihil comederint: sed quod parum est, pro nihilo reputatur. Dion.ibid.

g.Neque enim illis cibi cura erat,vtpote non sinente piculo occupari circa res vulgares.Vnde autem manifestus factus est numerus eorũ qui simul nauigabãt? verissimile est eos causam interrogasse cur nauigarẽt, & ita omnia didicisse. Oecume.ibid.

h. Iterum tentat diabolus obsistere prophetiæ,& volebãt quosdam interficere, sed non permisit Centurio, vt Paulum seruet, adeo eũ familiariter diligebat. Chrys.ibi.

a.Melite autem vel Melita in mari est Hadriatico, vbi sunt passi naufragium post varia discrimina à Creta. Euntibus enim à Cæsarea Romam per Cretam recta via est. At cùm Melita Pachyno Siciliæ promontorio adiaceat versus meridiem, & post naufragium nauigatum sit Syracusas, patet hanc dici Melitam.

b.Paulum momordit vipera,& putabãt eũ quasi peccatorem vix de naufragio seruatum veneno esse moriturum: sed posteaquàm inuiolabilis permansit, excussa in ignem vipera, plus apud intuentes venerationis inuenit. Ambr. Hexaemeron lib.6.cap.6.

c. Hoc itaque intuiti barbari,eum quoque qui certã mortem euaserat, deũ esse dicebant, vt quibus moris erat omnem qui gloriosum aliquod opus præstaret, Deum existimare: quemadmodum etiã veteres deos nominabãt,aut eos qui aliquid operarentur, quod vires ipsorum fuerúmq; coęuorũ excederet. Oecu.ibi.

febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit,& cũ orasset,& imposuisset ei manus,sanauit eum. 9 Quo facto & omnes qui in insula habebant infirmitates,accedebant,& curabãtur. 10 Qui etiam multis honoribus nos honorauerunt,& nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant. 11 Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina quę in insula hyemauerat,cui erat insigne d Castorum. 12 Et cum venissemus e Syracusas, mansimus ibi triduo. 13 Inde circunlegentes deuenimus f Rhegium,& post vnum diem flante austro secunda die venimus Puteolos, 14 vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic venimus Romam.

A 15 Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis vsque ad Apij forũ ac tres tabernas. Quos cum vidisset Paulus,gratias agens deo accepit fiduciam. 16 Cum autem venissemus Romam,permissum est Paulo permanere sibimet cum custodiente se milite. 17 Post tertium autem diem cõuocauit primos Iudæorum. Cumque venissent,dicebat eis:Ego,viri fratres, nihil aduersus plebem faciens, aut morem paternum,vin- B ctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanorum: 18 qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quòd nulla esset causa mortis in me. 19 Contra dicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare. 20 Propter hanc igitur causam rogaui vos C videre & alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circundatus sum. 21 At illi dixerunt ad eum: g Nos neque literas accepimus de te à Iudæa,neque aduenĩẽs aliquis fratrum nuntiauit aut locutus est quid de te malum. 22 Rogamus autem à te audire quæ sentis. h Nam de secta hac notum est nobis quia vbique ei contradicitur. 23 Cum constituissent autem illi diem,venerunt ad eum in hospitium plurimi:quibus exponebat testificans regnum dei,suadénsque eis de Iesu ex lege Moysi & prophetis, à mane vs- D que ad vesperam. 24 Et quidam credebant iis quæ dicebantur,quidam vero non credebant. 25 Cúmque inuicem non essent consentientes,discedebant,dicẽte Paulo vnũ verbum: Quia bene spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,dicens: 26 Vade ad populum istum,& dic:† Aure audietis,& non intelligetis:& videntes videbitis,& nõ perspicietis. 27 Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis,& auribus audiant,& corde intelligant,& conuertantur,& sanẽ eos: 28 Notũ ergo sit vobis,quoniam gentibus missum est hoc salutare dei,& ipsi audient. i 29 Et cũ hæc dixisset,exierunt ab eo Iudæi,multam habentes inter se quæstionem. 30 Mansit autẽ biennio toto in suo conductu,& suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, 31 prædicans regnum dei,& docens quæ sunt de domino Iesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

† Isa.6.c Matth.13.b Marc.4.b Luc.8.b Ioan.12.f Roma.11.b

d.Castoris & Pollucis. Græca enim littera est Διόσκοροι à Διὸς, id est Iouis, κόροι filij.

e. Syracusæ ciuitas Siciliæ sub Pachyno monte.

f.Rhegium metropolis Calabriæ, viginti milibus à Peloro Siciliæ promõtorio distans, olim cum Sicilia continens, nunc fretum quinque milibus passuum latum intercurrit.

g.Hoc est,Iudæi neque per literas, neque per homines significarunt aliquid mali de te:verumtamen volum9 audire de te quid de hac secta sentias. Chrysost.

h. Priusquam Paulus Romam accederet, admoniti erant Iudæi ne prædicationem de Christo susciperẽt: nec ipsi soli,sed vbicunque terrarum dispersi erant. Vnde autem id manifestũ esse poterit? Nacti sumus inter veterum commentaria: quonam pacto sacerdotes qui Ierosolymam inhabitabant, vnà cum scribis ac senioribus literas exarauerint,quas in omnes gentes ad Iudæos transmiserint vbicunque dispersi essent. Oecume.ibid.

i. Vnde non eo tempore quo Pauli actus in vrbe Roma conclusit Lucas martyrio perfunctus est Paulus. Potuit enim fieri vt in initiis adhuc lenior esset Nero,& defensionẽ Pauli pro nostro dogmate nõ aspernanter acciperet: processu vero temporis cum cęteris malis aucta sit eius etiam in apostolos sæuitiæ rabies. Euseb. Eccle.histo.lib.2. cap.22.

A

INCIPIT PROLOGVS IN SEPTEM EPISTOLAS canonicas.

Non ita est ordo apud Græcos,qui integrè sapiunt,fidémque rectam sectantur, epistolarum septem quæ canonicæ nuncupantur,sicut in Latinis codicibus inuenitur B *vt quia Petrus est primus in ordine Apostolorum,primæ sint etiã eius epistolæ in ordine cæterarum. Sed sicut Euangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has proprio ordini deo iuuante reddidimus. Est enim vna earum prima Iacobi, duæ Petri,tres Ioannis,& Iudæ vna. Quæ si sic vt ab eis digestæ sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in Latinum verterentur eloquium,nec ambiguitatem legẽtibus facerent,nec sermonũ sese varietas impugnaret, illo præcipuè loco vbi de vnitate trinitatis in prima Ioannis epistola positũ legimus. In qua etiã ab infidelibus translatoribus multũ erratum esse à fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc est, aquæ, sanguinis,& spiritus,in ipsa sua editione ponentibus,* C *& patris verbíque ac spiritus testimoniũ omittentibus: in quo maxime & fides catholica roboratur,& patris & filij & spiritus sancti vna diuinitatis substãtia comprobatur. In cæteris vero epistolis,quantũ à nostra aliorũ distet editio,lectoris prudẽtiæ derelinquo. Sed tu virgo Christi Eusto-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

chium,dum à me impensius scripturæ veritatem inquiris,meam quodammodo senectutem inuidorum dentibus corrodendã exponis:qui me falsarium corruptorémque sanctarum pronuntiant scripturarum . Sed ego in tali opere nec æmulorum meorum iuuidentiam pertimesco, nec sanctæ scripturæ veritatem poscentibus denegabo.

VITA SANCTI IACOBI PER DIVVM Hieronymum.

Iacobus,qui appellatur frater domini,cognomẽto Iustus: vt nonnulli existimãt, Ioseph ex alia vxore,vt autẽ mihi videtur,Mariæ sororis matris domini , cuius Ioannes in libro suo meminit,filius:post passionẽ domini statim ab Apostolis Ierosolymorum episcopus ordinatus, vnã tantùm scripsit epistolam,quæ de septem catholicis est:quæ & ipsa ab alio quodã sub nomine eius edita asseritur,licet paulatim tempore procedente obtinuerit autoritatem. Hegesippus vicinus apostolicorũ temporum,in quinto Commentariorum libro de Iacobo narrans,ait: Suscepit Ecclesiam Ierosolymæ post Apostolos frater domini Iacobus cognomẽto Iustus. Multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit,vinum & siceram nõ bibit,carnem nullam comedit,nunquam attõsus est, nec vnctus vnguẽto,nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi sancta sanctorum. Siquidẽ vestibus lineis nõ vtebatur. sed lineis,solúsque ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur,intantũ vt camelorum duritiam traxisse eius genua crederẽtur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est . Sed & Iosephus in viceſimo libro antiquitatũ refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων,mortuo Festo , qui Iudæam regebat , missum à Nerone esse successorem eius Albinum:qui cum necdum ad prouinciam peruenisset, Ananus, inquit,põtifex adolescens Anani filius de genere sacerdotali,accepta occasione,ἀναρχίας consilium congregauit,& compellens publicè Iacobum vt Christum filium dei denegaret,contradicẽtem lapidari iussit. Qui cum præcipitatus de pinna templi,confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cœlum manus diceret: Domine,ignosce eis,quod enim faciunt,nesciunt:fullonis fuste,quo rudia vestimenta extorqueri solẽt, in cerebro percussus interiit . Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse & celebritatis in populo,vt propter eius necem creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus apostolus scribit ad Galatas: Aliũ autẽ apostolorum vidi neminem,nisi Iacobum fratrem domini. Et apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Euangelium quoque quod appellatur secundum Hebræos,& à me nuper in Græcum Latinúmque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpe vtitur,post resurrectionem saluatoris refert: Dominus autẽ cum dedisset sindonem seruo sacerdotis,iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus,se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursúsque post paulum: Afferte,ait dominus,mẽsam & panem. Statímque additur. Tulit panem, & benedixit, ac fregit,& dedit Iacobo Iusto,& dixit ei: Frater mi,comede panẽ tuum,quia resurrexit filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est,vsque ad septimum Neronis annum: & iuxta templum,vbi & præcipitatus fuerat,sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimũ habuit. Quidam è nostris in monte Olineti eum putauerunt conditum,sed falsa eorum opinio est.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Canonicam beati Iacobi Apostoli.

Iacobus Apostolus sanctum instruit clerum de cultura cœlestium præceptorum, & regula catholicæ obseruantiæ, & de inuictæ patientiæ maiestate, & de reuelatione plurimorum,& de mendacio magistrorum.

Incipit

Incipit Epistola canonica beati Iacobi APOSTOLI.

Post varium in tentationes bellum & partam victoriam,vnusquisque facile acquiret sapientiam,humilitatem,patientiam,mansuetudinem & religionem. Cap. I.

Iacobus[a] dei & domini nostri Iesu Christi seruus, [b] duodecim tribubus quæ sunt in dispersione,salutem.[2] Omne gaudium existimate fratres mei,cum in tentationes varias incideritis† [3] scientes quòd probatio fidei vestræ patientiã operatur.[4] Patientia autem opus perfectũ habeat: vt sitis perfecti & integri,in nullo deficientes.[5] Si quis autem vestrûm indiget sapientia, postulet à deo,qui dat omnibus affluenter, & nõ improperat:& dabitur ei.†[6] Postulet autem in fide,nihil hæsitans. Qui enim hæsitat,similis est fluctui maris, qui à vẽto mouetur,& circunfertur.[7] Nõ ergo existimet homo ille quòd accipiat aliquid à domino.[c8] Vir duplex animo,inconstans est in omnibus viis suis.[9] Glorietur autẽ frater humilis in exaltatione sua:[10] diues autẽ in humilitate sua,†quoniã sicut flos fœni transibit.[11] Exortus enim est sol cũ ardore,& arefecit fœnũ,& flos eius decidit,& decor vultus eius deperiit. Ita & diues in itineribus suis marcescit.†[12] Beatus vir qui suffert tentationẽ,quoniam cum probatus fuerit,accipiet coronam vitæ,quam repromisit deus diligentibus se.[13] Nemo cũ tentatur,dicat quoniã à deo tentatur.[d] Deus enim intentator malorũ est:ipse autem neminem tẽtat.[14] Vnusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus [15] : deinde concupiscentia cum cõceperit,parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortẽ.[16] Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.†[e17] Omne datũ optimum , & omne donũ perfectum, desursum est,descendens à patre luminum, [f] apud quẽ non est transmutatio,nec vicissitudinis obumbratio.[18] Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius.[19] Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum,tardus autem ad loquẽdũ,†& tardus ad iram.[20] Ira enim viri, iustitiã dei non operatur.†[21] Propter quod abiicientes omnem immunditiam & abundantiam malitiæ , in mansuetudine suscipite insitum verbum,quod potest saluare animas vestras.†[22] Estote autẽ factores verbi,& nõ auditores tantùm,fallentes vosmetipsos:[23] quia si quis auditor est verbi,& nõ factor:hic comparabitur viro cõsiderãti vultum natiuitatis suę [g] in speculo.[24] Cõsiderauit enim se,& abiit,& statim oblitus est qualis fuerit .[25] Qui autẽ perspexerit in lege perfectæ libertatis,& permanserit in ea,nõ auditor obliuiosus factus,sed factor operis,hic beatus in facto suo erit.†[26] Si quis autem putat se religiosum esse,non refrænans linguã suam,sed seducẽs cor suum: huius vana est religio.[27] Religio munda & immaculata apud deum & patrem, hæc est : visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

a Iacob[9] qui frater domini dicebatur,tãtę sũctitatis,tãtęque iustitię & ꝑfectę virginitatis fuit, vt Iosephus quoque historic[9] Iudeorũ propter hui[9] necẽ Ierosoly mã subuersam referat . Hic primus episcopus exludęis Ierosolymæ credentis ecclesiæ ad quẽ Paulus cũ Tito Barnabáque pergebat visurus, de quo Gala.1. Hiero aduersus Iouinianum. lib.1. b. Quónã pacto 12. scriptis tribubus, quarũ decẽ etiã vltra mõtes Caspios remotę sunt? Dicẽdũ aliquos illarum tribuũ in Iudæa remansisse,& quosdã cũ tribu Iuda & Beniamin & Leuitica rediisse à Chaldęa. Dionys. ibid . Vel dispersis illis Iudæis per Iudeã & Samariã propter persecutionẽ post mortem Stephani, vt Act 8 a Beda ibid.

c. Duplici animo virũ appellat instabilẽ & nõ firmũ, qui neque ad futura solidẽ, neq; ad prẽsentia securè fiꝛmatus est, sed huc atque illuc ducitur ac circũfertur, & interim quidem futura, quandoque vero præsentia amplectitur. Oecume. ibid.

d. Tentatio domini probatio est: tẽtatio dęmonis vel carnis, deiectio est . A passionibus ergo & concupiscẽtiis illa tẽtatio est, cũ humiliati deiicimur, à domino autem cũ probati gloriamur: & ideo dominus intẽtator malorum est. Eucherius quæst. difficil.

e. Omnis autẽ boni deũ esse autorẽ, cuius dona nec incerta sunt, nec mutabilia, sed exæterna volũtate veniẽtia, Iacobus apostolus ita loquitur: Nolite errare fratres mei dilectissimi: Omne datũ optimũ &c. Ambr. de voca. gent. lib.1. ca 9.

f. Ipsa enim mutabilitas vmbra est, quæ quasi obscurare lucẽ, si hãc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia Deo mutabilitas nõ venit, nulla eius lumen vmbra vicissitudinis intercidit. Grego. lib.22. cap.17. Moral.

g. Quia imago in speculo habet debile esse,& intẽtionale potius quàm reale, ideo debilẽ facit impressionem . Quia vero modus agendi sequitur modũ essendi,& quia debilem facit impressionem in oculo, ideo ex tali impressione sequitur debilis memoria, & labilis in mente cognitio. Diony. ibid.

Personarum acceptio perniciosa,opera misericordiæ exercenda, fidei sine operibus non est nimis confidendum. II.

Fratres mei,† [a] nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri Iesu Christi glorię . Et enim si introierit in cõuentum vestrũ vir aureum annulum habẽs,in veste candida,introierit autem & pauper in sordido habitu,[3] & intẽdatis in eum qui indutus est veste præclara , & dixeritis:tu sede hic bene:pauperi autem dicatis:tu sta illic,aut sede sub scabello pedum meorũ:[4] nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices co-

a. Considera quomodo penè æqualiter remuneratur eum qui minus obtulit, & eum qui amplius. Si enim acceptor personarum fuisset, vtrique non tantum in danda gratia, quantum in reddenda mercede esset equalis ambobus. Chryl. in Matthæi cap.25.

Universidad de Deusto Biblioteca

gitationum iniquarum? 5 Audite fratres dilectissimi: b Nónne deus elegit pauperes in
hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit deus diligentibus se?
6 Vos autem exhonorastis pauperem. c Nónne diuites per potentiam opprimũt vos: B
& ipsi trahunt vos ad iudicia? 7 Nónne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuo-
catum est super vos? 8 Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas, † Dili-
ges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis: 9 si autem personam accipitis, pecca-
tum operamini, redarguti à lege, quasi transgressores. 10 Quicunq; autem totam legẽ
seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. 11 Qui enim dixit, non mę-
chaberis: dixit &, non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es
transgressor legis. 12 Sic loquimini & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes
iudicari. d † 13 Iudicium enim sine misericordia illi, qui non facit misericordiam. Su- C
perexaltat autem misericordia iudicium. 14 Quid proderit fratres mei, e si fidem quis
dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? 15 Si au-
tem frater aut soror † nudi sint, & indigeant victu quotidiano: 16 dicat autem aliquis
ex vobis, illis: ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ ne-
cessaria sunt corpori, quid proderit? † 17 Sic & fides si non habeat opera, mortua est in
semetipsa. 18 Sed dicit aliquis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fi-
dem tuam sine operibus, & egó ostendam tibi ex operibus fidem meam. f 19 Tu credis D
quoniam vnus est deus? bene facis. Et dæmones credunt, & contremiscunt. 20 Vis au-
tem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? 21 Abraham pater
noster nónne ex operibus iustificatus est, † offerens Isaac filium suum super altare?
22 Vides quoniã † fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consumma-
ta est? 23 Et suppleta est scriptura, dicens: † Credidit Abraham deo, & reputatum est il-
li ad iustitiam, & amicus dei appellatus est. g 24 Videtis quoniam ex operibus iustifi-
catur homo, & non ex fide tantum? † 25 Similiter & Rahab meretrix nónne operibus
iustificata est, suscipiens nuntios, & alia via eiiciens? 26 Sicut enim corpus sine spiritu
mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

†Leui.19.c Roma.13.b Ephe 6 b Coloss.3.b Acto.10.c 1.Pet 1.c Matth.22.d
†Marc 12.c Roma.13.c De pe. dist. 2. Si enim. De pe. dist. 5. Cõsideret Matth.5.c Supra 1.d †2. quæst. 7 Plerunque. 1.Ioan.3.c †1. quæst. 1. Fertur.
†Gene.22.b
†De pe. di. 2. Si enim. 1. quæst. 1. Quod quidam. §. Itẽ dominus. †Gene.15.a Roma.4.a Galat.3.a †Ios.2.b 23. quæst. 1 Integritas.

Ex linguæ vitio prodeunt multiloquium, immunditia, maledicentia, dissidium, & contentio: sapientia vero cœlestis omnia illa pessundat. III.

NOlite † a plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam maius iudi- A
cium sumitis. 2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non
offendit, hic perfectus est vir. Potest etiã fræno circunducere totũ cor-
pus. 3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis,
omne corpus illorum circunferimus. 4 Et ecce naues cum magnæ sint,
& à ventis validis minentur, circunferũtur à modico gubernaculo vbi impetus diri-
gentis voluerit. 5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ec- B
ce quãtus ignis quàm magnam syluam incendit. 6 Et lingua ignis est, vniuersitas ini-
quitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & in-
flammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna. 7 Omnis enim natura be-
stiarum & volucrum & serpentium etiam & cæterorum domantur, & domita sunt
à natura humana: 8 linguam autem nullus hominum domare potest. Inquietum ma-
lum, plena b veneno mortifero. 9 In ipsa benedicimus deum & patrem, & in ipsa male- C
dicimus homines, qui ad imaginem & similitudinẽ dei facti sunt. 10 Ex ipso ore pro-
cedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. 11 Nũquid fons
de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? c 12 Nunquid potest, fratres
mei, † ficus vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.
13 Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operatio-
nem suam in mansuetudine sapientiæ. 14 Quòd si zelum amarũ habetis, & conten- D
tiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem.
15 Non est enim ista sapientia desursum descendens à patre luminum, sed terrena,
animalis, diabolica. 16 Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus
pra-

†Matth.23.a De pœ. dist. 2. Si enim. Eccl.19.b
†Matt.7.c

b. Eligẽdi ergo sunt diuites in fide, sicut heredes regni. Rectè quippe in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos elegit. August. de prædesti. sanct. lib. 1. ca. 17.

c. Nam cum pauperes non distrahantur circa res mũdi: vbi accesserint ad fidẽ, magis strenui reddũtur, operi magis insistẽtes, quàm diuites. Ideo etiam dominus tales elegit discipulos, quos etiam regni hæredes declarauit. Oecume. ibid.

d. Non igitur Christus iudicabit nos tantum pro sua misericordia, sed pro sceleribus nostris. Nam sine misericordia, iudicabitur ille, qui cum facere posset, non fecit misericordiam antequã iudicaretur. Beda. ibid.

e. Legimus solam fidẽ sufficere, sed respectu legis Mosaicæ, nõ euangelicæ. Euse.

f. Nunquid errauit apostolus vt hominis Christiani fidẽ dæmoni compararet? Non vtique, sed ostendere illud volens, quia sine operibus bonis nihil sibi per fidei supercilium deberet. Idcirco autem à dæmonibus deum credi, scilicet vt sicut dæmones cũ deũ credũt, tamen in peruersitate perdurent, ita qui à malo opere non cessant. Saluia. lib. 4.

g. Quæ ratio est, vt ipsi nos falsa opinione fallamus, existimãtes scilicet quia Christiani esse dicamur, quòd opitulari nobis inter mala quæ agimus, nomen bonũ possit: cum spiritus sanctus nec fidem quidẽ dicat hominibus Christianis sine operibus bonis posse prodesse & vtique multo plus est habere fidem quàm nomen: quia nomen est vocabulũ hominis, fides autem fruct9 est mentis: & tamen hunc ipsum fidei fructum infructuosum apostolus sine bonis operibus mortuum esse testatur. Saluia. lib. 4.

a. Cum in superioribus dixisset ac docuisset fideles vt fidem possiderent nõ vacuam bonis operibus, ad aliud trãsit præceptum huic germanum. Etenim quidã docere conantur quæ nec ipsi præstant, & ait quòd maius erit eorum iudicium quandoquidem nihil lucri attulerunt. Nam qui docet ea quæ non habet tanquam illa habens, condẽnatus est tanquam sua lingua lapsus. Oecume. ibid.

b. Quo pacto quis igitur peccat per id quod vitare non potest? Nempe quia cũ magna difficultate: vel si quasdam linguæ culpas vitat, nõ omnes tamẽ vitare potest. Dio. ibid.

c. Ex fructibus ergo animę, quibus innocẽtiã ad ruinã trahunt, rapacibus lupis cõparãtur. Hiero. in Mat. c. 7.

prauum. d 17 Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde
pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordiæ, & fructibus bo-
nis, iudicans sine simulatione. 18 Fructus autem iustitię in pace seminatur, facientibus
pacem.

Contentiones fugiendo, & affectibus non indulgendo, à mundo & diabolo facilè recedemus, ad deum accedemus, & proximo coniungemur. IIII.

A VNde bella & lites in vobis? Nónne ex concupiscentiis vestris, quæ militant
in membris vestris? 2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, &
non potestis adipisci. Litigatis & belligeratis: non habetis, propterea quòd
non postulatis. a 3 Petitis, & non accipitis, eo quòd male petatis: vt in concu-
piscentiis vestris insumatis. † 4 Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica
B est dei? Quicunque ergo voluerit amicus esse seculi huius, inimicus dei constituitur.
5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habi-
tat in vobis? 6 Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: † b Deus superbis re-
sistit, humilibus autem dat gratiam. † c 7 Subditi ergo estote deo: resistite autem dia-
C bolo, & fugiet à vobis. 8 Appropiate deo: & appropinquabit vobis. Emũdate manus,
peccatores: & purificate corda, duplices animo: 9 Miseri estote, & lugete, & plorate:
† risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. † 10 Humiliamini in
conspectu domini, & exaltabit vos. 11 Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui
detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. d Si autem
iudicas legem, non es factor legis, sed iudex. 12 Vnus est enim legislator, & iudex qui
D potest perdere & liberare. † Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? 13 Ecce
nunc qui dicitis, Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidẽ
annum, & mercabimur, & lucrũ faciemus: (qui ignoratis quid erit in crastino. 14 Quæ
est enim vita vestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) 15 pro
eo vt dicatis, Si dominus voluerit, & si vixerimus: faciemus hoc aut illud. 16 Nunc au-
tem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est. † 17 Scienti igitur
bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

†Gene.6.a ...d 1.Pet.5.b ...4.c. ...autem.
†1.Pet.1.b †Ephe.2.f Ephe.4.d 1.Pet.5.c Iere.31.c
†Ioan.16.c Prou.14.b †1.Pet.5.c
†Roma.2.a 14.a
†De pe. dist. 2. Si enim.

Diuites pauperum oppressores exitium, pauperes autem fœlicitas perpetua manet, ideo patientiæ studendum, iuramentum fugiendum, infirmi visitandi, proximi reducendi, & pro omnibus orandum. V.

A AGite a nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vo-
bis. b 2 Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta
sunt. 3 Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testi-
monium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesauriza-
stis vobis iram in nouissimis diebus. 4 Ecce merces operariorum qui messuerunt re-
giones vestras, quæ fraudata est vobis, clamat, & clamor eorum in aures domini sa-
baoth introiuit. 5 Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra. In
B die occisionis 6 adduxistis & occidistis iustum, & non restitit vobis, 7 Patientes igitur
estote fratres vsque ad aduentum domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum
terræ: c patienter ferens donec accipiat, temporaneum & serotinum. 8 Patientes igi-
tur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus domini appropin-
quabit. 9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum: vt non iudicemini. Ecce iudex
ante ianuam assistit. 10 Exemplum accipite fratres, exitus mali & longanimitatis, &
laboris & patientiæ, Prophetas, qui locuti sunt in nomine domini. 11 Ecce beatifi-
C camus eos qui sustinuerunt. 9 Sufferentiam Iob audistis: & finem domini vidistis:
quoniam misericors est dominus & miserator. † 12 Ante omnia autem fratres mei,
nolite iurare, neque per cœlum, neq; per terram, neque aliud quodcunque iuramen-

†22. q. 1. ca. 1 De iureiur. Et si Christ9 Matth.5.f 2.Cor.7.c 1.Pet.1.c

d. Sola quæ ex deo est sapiẽtia salutaris est: quæ secundum beati Iacobi definitionem, primùm pudica, deinde pacifica est. Nam sapientia carnis voluptuosa est, non pudica: sapientia mũdi tumultuosa est, non pacifica. Sapientia vero quæ ex deo est, primum pudica est non quærens quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi: vt nõ suam quisque faciat voluntatem, sed consideret quæ sit voluntas dei. Deinde pacifica non abũdãns suo sensu, sed alieno magis acquiescẽns consilio vel iudicio. Bern. in die nata. do. Ser. 1.

a. Male nanque petunt, qui perseuerantes in peccatis, pro eisdem peccatis quæ minime dimittunt, vt sibi à domino dimittantur impudenter exorãt, quales ipse per Isaiam reprobat, dicẽs: Et cum extenderitis man9 vestras, auertã oculos meos à vobis. Beda.

b. Contraria cõpensat contrariis, qui & vniuersa iustè metitur. Nazianze.

c. Ostendit quomodo resistere debeamus diabolo, & vtique sumus subditi deo, ciúsque faciendo voluntatem, vt diuinam etiam mereamur gratiam: facilius nequam spiritui auxilio sancti spiritus resistamus. Hier. de virgini. ad Demetriadem.

d. Ille iudicat legem, qui dicit aliquid non iustè præceptum, & ignorantiam non habere peccatum: & frustra offerri victimas pro errore, quòd peccati non habet cõscientiam. Neque enim in lege ratio quæritur, sed autoritas. Hiero. aduersus Pelagia. lib. 2.

a. Id est, Vitã corrigite, pœnitẽtiam facite: cum dicat saluator: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Et Paulus: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Dion. ibid.

b. Putrefactio, inquit, diuitiarum & vestimentorũ corrosio siue exesio à tineis, & ærugo auri feret aduersum vos testimonium, arguens tenacitatem vestram. Oecume. ibid.

c. Hoc est, vsque ad aduentum iudicij vestri particularis statim post mortẽ vestram: vel generalis, quando iusta retributio tam corporis quàm animæ fiet. Diony. ibid.

tum. Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non, vt non ſub iudicio decidatis. 13 Triſtatur
autem aliquis veſtrum? oret. Æquo animo eſt? pſallat. † [d] 14 Infirmatur quis in vobis?
inducat preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, † vngẽtes eum oleo in nomine do-
mini. 15 Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus: & ſi in peccatis D
ſit, dimittentur ei. † [e] 16 Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra: & orate pro inui-
cem, vt ſaluemini. Multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua. † 17 Elias, homo erat
ſimilis nobis, paſſibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & nõ pluit an-
nos tres & menſes ſex: 18 & rurſum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fru-
ctum ſuum. † 19 Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & cõuerterit quis eũ,
20 ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorẽ ab errore viæ ſuæ, ſaluabit ani-
mam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.

† 95.diſ.preſbyteros. † Marc.6.b — † De pœ.di.1.Quis aliquando. † 3.Reg.17.d 18.g Luc.4.d — † Matt.18.b De baptiſ. Maiores.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Canonicam beati Petri Apoſtoli Primam.

DIſcipulos Saluatoris inuicti toto orbe diffuſos, & peregrinos in hoc ſeculo mõſtrat, & præteritæ vitæ pœnitere ſuadet, & in nouam vitam proficere tota cum ſolicitudine exhortatur Simon Petrus filius Ioannis prouinciæ Galilææ, vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli.

Incipit Epiſtola canonica beati Petri APOSTOLI PRIMA.

Animarum ſalus non negligenda, perfectio & ſanctitas perquirenda, caſtitas & vitæ munditia proſequenda, & charitas fraterna amplexanda. Cap. I.

PEtrus [a] Apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis diſperſionis A
Ponti, Galatię, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithynię, [b] 2 ſecundũ
præſciẽtiam dei patris, in ſanctificationẽ ſpiritus, in obe-
dientiã & aſperſionẽ ſanguinis Ieſu Chriſti, gratia vobis
& pax multiplicetur. [c] † 3 Benedictus deus & pater dñi no-
ſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuã magnã
regenerauit nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ieſu
Chriſti ex mortuis, 4 in hæreditatẽ incorruptibilem, & in-
contaminatam, & immarceſcibilem, cõſeruatam in cęlis,
in vobis 5 qui [d] in virtute dei cuſtodimini per fidem in ſa-
lutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo. 6 In quo [e] exultabitis, modicum nunc B
ſi oportet contriſtari in variis tentationibus, 7 vt probatio veſtræ fidei multo [f] pretio-
ſior auro, quod per ignem probatur, inueniatur, in laudem & gloriam & honorem
in reuelatione Ieſu Chriſti: 8 quem cum non videritis, diligitis. In quem nunc quoq;
non videntes creditis: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata,
9 reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum. 10 De qua ſalute exqui-
ſierunt atque ſcrutati ſunt Prophetę, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt:
11 ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis ſpiritus Chriſti, prænuntians
eas quæ in Chriſto ſunt paſſiones & poſteriores glorias, 12 quibus reuelatum eſt, quia
non ſibimetipſis, nobis autem miniſtrabant ea quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos C
qui euangelizauerunt vobis, ſpiritu ſancto miſſo de cœlo: [g] in quem deſiderãt ange-
li proſpicere. 13 Propter quod ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij, perfecti ſpera-
te in e am quæ offertur vobis gratiam in reuelationem Ieſu Chriſti: 14 quaſi filij o-
bedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ veſtræ deſideriis: 15 ſed ſecundum
eum qui vocauit vos, ſanctum: vt & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis, 16 quo-
niam

† 1.Cor.5.a Ephe.1.a — Ioan.16.e

d. Nec prætermittendũ eſt illud apoſtoli Iacobi præceptũ: Infirmatur quis in vobis, &c. Ergo ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dicit Apoſtolus Iacob⁹ imò per Apoſtolum ſuum dominus. ipſa videlicet olei ſacri delibatio, intelligitur ſpiritus ſancti typica vnctio. Augu. de viſitatio. infirmo. lib. 2.

e. Quòd ſi fortè alicui⁹ vel cor vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod malum latenter irrepſerit, nõ erubeſcat qui animæ ſuę curam gerit, cõfiteri hæc huic qui præeſt, vt ab ipſo per verbũ dei & conſilium ſalubre curetur, quo poſsit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuę vitæ prȩmia peruenire. Clemens epiſt. 1. ad Iacobum. Item. Strepitus ſit peccatorum tuorum recordatio, ſuper quib⁹ perſtrepat in aure ſacerdotis humilima tua cõfeſsio, iuxta illud apoſtoli Iacobi: Cõfitemini alterutrum peccata veſtra. Auguſtinus de viſitatio. infirmo. lib. 1. cap. 2.

a. Petrus habebat Marcum interpretem, cuius euangelium Petro narrante & illo ſcribente compoſitum eſt. Denique & duæ epiſtolæ quæ feruntur Petri, ſtylo inter ſe & charactere diſcrepãt, ſtructuráque verborũ. Ex quo intelligim⁹ pro neceſsitate rerum diuerſis eũ vſum fuiſſe interpretibus. Hieron. q. 11. ad Hedibiam.

b. Vſus eſt autem ea particula, ſecundum pręſcientiã dei, ad ſignificandum quòd in nullo ſit prophetis poſterior, qui & ipſi miſsi fuerãt, niſi tempore. Quòd autem miſsi fuerint, prophetæ, dicit Iſaias: Ad annunciandũ pauperibus lætũ nũciũ miſit me. Iſa. 61. Oecu. ibid.

c. Vbi incorrupta prædicatur hȩreditas, & immaculata & immarceſcibilis, & prȩparata in cȩlis, & in tempus nouiſsimũ reſeruata, & ſpes vitæ æternæ, quando non nubent neque nubẽtur, ibi aliis verbis virginitatis priuilegia deſcribũtur, in quibus quid de vocatione gẽtium ſentiat, contẽplemur. Hiero. aduerſus Iouini. li. 1.

d. Quis autem dei virtus recte dicitur, niſi quia à corruptione nos redemit dei filius, & in incorruptionem nos reduxit? Cyril. lib. 1. ca. 5. contra hæreſes.

e. Exultate, vel exultatis, ἀγαλλιᾶσθε indicatiuè & imperatiuè ſignificat, præſenti, & non futuro.

f. Sicut enim aurũ in fornace clauſum ignibus examinatur, prolatum vero foras cuius ſit fulgoris apparebit: ita fidelium conſtantia inter infidelium preſſuras cõtẽptibilis videtur ac ſtulta: ſed vbi tempus retributionis finito certamine tribulationũ affuerit tunc quãtȩ fuerit gloriæ, quantũ flammis paſsionum profecerit eorum virtus, oſtenditur. Beda ibid.

g. Si angeli in eum cupiunt proſpicere, quanto magis nos homines mortales deſpicere nõ debemus, ne fortè & nobis dicatur ſicut dictũ eſt Iudȩis: Vos ſemp ſpiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres veſtri. Hiſt. Victoris de perſecutio. Vandalo. lib. 20, cap. 2.

niam ſcriptum eſt: † Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. 17 Et ſi patrem inuocatis
eum † qui ſine acceptione perſonarum iudicat ſecundum vniuſcuiuſq; opus, in timo
re, incolatus veſtri tempore cõuerſamini: 18 ſcientes quòd non corruptibilibus auro
D vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis. † 19 ſed
[h] precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati, 20 præcogniti
quidẽ ante mundi cõſtitutionem, manifeſtati autem nouiſſimis temporibus propter
vos, 21 qui per ipſum fideles eſtis in deo qui ſuſcitauit eũ à mortuis, & dedit ei gloriã,
vt fides veſtra & ſpes eſſet in deo. [i] 22 Animas veſtras caſtificantes in obedientia cha-
ritatis, in fraternitatis amore, ſimplici ex corde inuicem diligite attentius, 23 renati nõ
ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, per verbum dei viui & permanẽtis in æter-
num: † 24 quia omnis caro vt fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exa-
ruit fœnum, & flos eius decidit: 25 verbum autem domini manet in ęternum. Hoc eſt
autem verbum quod euangelizatum eſt vobis.

† Leui.19.a 20.b † Deut.10.d Coloſſ.3.d Luc.1.b Act.10.e Rom.2.b Ephe.6.b Galat.2.b 1.Cor.6.d 14 † Hebr.9.b 1.Ioan.1.d Apoca.1.d — † Iſa.40.b Eccle.14.c Luc.1.b

h. Sanguine enim precioſo redẽpti ſumus: ſed ſuo quaſi homo dominus nos redemit, idemque quaſi deus peccata donauit. Ambroſ. de fide. lib. 3. ca. 3.

i. Cõcupiſcere nephas eſt, quod fieri crimẽ eſt. Quòd ſi nullam Petrus conſtuprationem animæ noſſet, nec caſtigari eam deſideraſſet. Hiero. de virginitate.

Regenerati in fide per charitatem in illa nutriantur, ac cæteros verbo & exemplo atque ſubiectione nutriant. II.

A DEponentes † [a] igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, &
inuidias, & omnes detractiones, 2 ſicut modo geniti infantes, rationabiles &
ſine dolo, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, 3 ſi tamen guſtaſtis
quoniam dulcis eſt dominus. 4 Ad quem accedentes lapidem viuum ab hominibus
quidem reprobatum, à deo autem electum, & honorificatum: 5 & ipſi tanquam lapi-
des viui ſuperædificamini domos ſpiritales in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpiri-
tales hoſtias, acceptabiles deo per Ieſum Chriſtum. 6 Propter quod continet ſcriptu-
ra: † Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, probatum, electum, pretio-
B ſum. Et qui crediderit in eum, non confundetur. 7 Vobis igitur honor credentibus:
non credentibus autem, † lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in ca-
put anguli, 8 & lapis offenſionis, & petra ſcandali, iis qui offendunt verbo, nec cre-
dunt in quo & poſiti ſunt. † [b] 9 Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens
ſancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit
in admirabile lumen ſuum. † [c] 10 Qui aliquando non populus dei, nunc autem po-
pulus dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſe-
cuti. 11 Chariſſimi, obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos, [d] abſtinere vos à car-
nalibus deſideriis quæ militant aduerſus animam, 12 conuerſationẽ veſtram inter gen
tes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus,
C ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent deum in die viſitationis. [e] † 13 Subie-
cti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter deum: ſiue Regi quaſi præcellenti:
14 ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bo-
norum: 15 Quia ſic eſt voluntas dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis impruden-
tium hominum ignorantiam. 16 Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ
libertatem, ſed ſicut ſerui dei. † 17 Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum ti-
mete, Regem honorificate. † 18 Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, nõ tan-
tùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. 19 Hæc eſt enim gratia, ſi propter dei con-
D ſcientiam ſuſtinet quis triſtitiam, patiens iniuſtè. 20 Quæ enim eſt gratia, ſi peccantes
& colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud
deum. 21 In hoc enim vocati eſtis, quia & † Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relin-
quens exemplum, [f] vt ſequamini veſtigia eius: 22 qui peccatum non fecit, nec inuẽtus
eſt dolus in ore eius. 23 Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non
comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe [g] iniuſtè. † 24 Qui peccata noſtra ipſe
pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus: cuius liuo-
re ſanati eſtis. 25 Eratis enim ſicut oues errantes: ſed cõuerſi eſtis nunc ad paſtorem &
Epiſcopum animarum veſtrarum.

† Rom.6.a Ephe.4.e Coloſſ.3.b Hebr.12.a Iſa.53.b — † Iſa.28.d Matt.21.a Marc.12.b Luc.20.c Act.4.b Rom.9.g † Pſal.117.d Matt.21.d Act.4.b Iſa.8.c † Exod.19.a De ſac.vnc. cap.vnico. 6.q.1.cap. Beatus. † Hoſee.2.d Rom.9.c — † Rom.13.d Galat.5.c 11.quæſt.1. Magnum. De maior. & obed. Solitæ. — † Rom.12.c — † Ephe.6.a Coloſſ.3.d Tit.2.c 1.Cor.7.c Iaco.5.c 11.quæſt.1. Magnum. — † De celeb. miſſ. Cum Marthæ. — † 10.di. Iſ. ſuis. 1.Ioan.3.a Iſa.53.b

a. Agite itaque ad ſanctæ inſtar admoniti infantiæ, deponite malitiam, dolum, adulationem, & inuidiã, & detractionem, hanc innocẽtiam ſic tenere debetis, vt eã creſcendo non amittatis. Quid eſt malitia, niſi nocendi amor? Quid eſt dolus, niſi aliud agere, & aliud ſimulare? Quid eſt adulatio, niſi fallaci laude ſeductio? Quid eſt inuidia niſi odiũ fœlicitatis alienę? Quid eſt detractio, niſi mordacior quàm veracior reprehenſio? Malitia malo delectatur alieno, inuidentia bono cruciatur alieno. Dolus duplicat cor, adulatio duplicat linguã, detractio vulnerat famam. Aug. lib. 50. homil. homil. 20.

b. Vnuſquiſque vngitur in ſacerdotium, vngitur in regnum: ſed ſpiritale regnum eſt, & ſacerdotiũ ſpiritale. Ambr. de ſacra. lib. 4. cap. 1.

c. Hoc itaque ex illius benignitate habetis quandoquidem quod ad vos attinet, populus eſtis, qui quõdam eratis non populus: & miſericordiam conſecuti, qui quondã non eratis miſericordiam cõſecuti. Oecume. ibi.

d. Aptè autem liberos docet à carnalibus abſtinere deſideriis: quia ſolet libertas vitæ remiſsioris maiora illecebrarum titillantium tolerare pericula. Beda. ibi.

e. Humanam creaturam intelligit dignitates & principatus vices dei gerentes. Illis ergo ſe debet omnis inferior ſubdere propter deum, inquãtum eius perſonam repræſentant, ſeu eius vicarij ſunt in terra, & quoniam id deus exigit, atque vt bonum æternum cõſequamur finaliter, & vt eũ in miniſtris ſuis honorem⁹.

f. Sequenda ſunt veſtigia Chriſti, præſtando beneficia ingratis, nõ retribuẽdo ſecundum merita ſua maleuolis, orando pro inimicis, amando bonos miſerẽdo peruerſis, inuitando aduerſos, ſuſcipiendo in charitate conuerſos, & ęquanimiter pati ſubdolos ac ſuperbos. Proſper.

g. Iuſtè ſcilicet deo patri, qui iuſtè iudicat, commiũs cauſam ſuam.

Universidad de Deusto Biblioteca

Coniuges inuicem conuersentur, omnes vnanimes egenis bona conferant, mala tolerent, & sic domino fide coniungentur. III.

SImiliter † & mulieres subditæ sint viris suis:[a] vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, [2] cõsiderantes in timore sanctam conuersationem vestram. † [3] Quarum sit non extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: [4] sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. [5] Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in deo, ornabant se subiectæ propriis viris: † [6] Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cuius estis filiæ, benefacientes, & non pertimentes vllam perturbationem. [7] Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquam cohæredibus gratiæ vitæ: vt non impediantur orationes vestræ. [8] In fide autem omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, † [9] non reddẽtes malũ pro malo, † [b] nec maledictum pro maledicto: sed ecõtrario benedicentes, † quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis. † [10] Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. [11] Declinet autem à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & persequatur eam: quia oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum: [12] vultus autem domini super facientes mala. [13] Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? † [14] Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, vt non conturbemini. [c] [15] Dominũ autem Christum sanctificate in cordibus vestris, † parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe & fide, [16] sed cum modestia & timore conscientiam habentes bonam: vt in eo quòd detrahunt vobis, confundantur qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. [17] Melius est enim vt benefacientes (si voluntas dei velit) pati, quàm malefacientes: [18] quia & † Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autẽ spiritu. [19] In quo & iis [d] qui in carcere erant, spiritu veniens prædicauit, [20] qui increduli fuerant aliquando, † quando expectabant dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. † [21] Quod & nos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in deum per resurrectionem Iesu Christi à mortuis, [22] qui est in dextera dei, deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur, profectus in cœlũ, subiectis sibi angelis & potestatibus & virtutibus.

a Mulieris gratia plurimũ valet vt viri, eius conuersatur affectus per vxoris suæ bonam conuersationem, & incredulus se conuertat ad gratiam Christi. Hoc valet mulieris grauitas & pudicitia, & eius bona conuersatio, vt virum suum vocet ad fidẽ & deuotionẽ, quod prudentis viri sermo frequẽter operatur. Ergo mulier, inquit, non in ornatu capillorũ, non in tortis crinibus ornamentum suũ habeat, sed oratione & corde paro, vbi est absconditus cordis homo, qui semper est apud deum locuples. Ambr. de sacramẽtis. lib. 6. cap. 5.

b. Maledicenti benedictio respondeat, nunquam ipse maledicat, nec malũ procedat ex ore hominis qui colit verbum bonũ. Quin etiam caueat diligenter, ne quãdo inimicum sua culpa faciat. Lactan. lib. 6. cap. 18.

c. Quid est dominum sanctificare in cordib⁹ nostris, nisi sanctitatem eius quam incomprehensibilis gloriæ sit, trimo cordis affectu intueri? Beda ibid.

d. Illa quippe res gesta forma fuerat futurorum, vt hi qui modo non credunt euãgelio, dum in omnibus gentibus ædificatur ecclesia, illis intelligãtur esse similes qui tunc non crediderunt cum fabricaretur arca. Illi autem qui crediderunt, & per baptismum salui sunt, illis comparantur qui tunc in eadẽ arca salui facti sunt per aquam. Aug. epist. 99.

Ordinatur quis ad seipsum carnem spiritu subiiciendo, finem suum considerando, pœnas absque erubescentia, imò cum gloria tolerando. IIII.

CHristo [a] igitur passo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desiit à peccatis, [2] vt non iam desideriis hominũ, sed voluntati dei quod reliquum est in carne viuat tẽporis. † [3] Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium cõsummandam, iis qui ambulauerunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus potationibus, ebrietatibus, & illicitis idolorum cultibus. [b] [4] In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes: † [5] qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare viuos & mortuos. [6] Propter hoc enim & mortuis euãgelizatum est, vt iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secũdum deum in spiritu. [7] Omnium autem finis appropinquabit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus: [8] ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habent s: † quia charitas operit multitudinem peccatorum. † [9] Hospitales inui-

a. Petrus de sacramento ipsius crucis, hoc est passionis Christi admonet, vt qui ex consecrantur, peccare desistant. Quibus ostenditur eum pertinere ad Christũ crucifixum, hoc est, per carnẽ passum, qui in eius corpore crucifixus carnalibus desideriis, bene viuit per euangelium. Aug. de fide & operibus. cap. 10.

b. Abominatio est enĩ peccatori diuinus cultus. Hi namque neque impune ferẽt huiusmodi calumniam, sed reddent rationem vniuersorũ iudici, qui ad hoc ipsum imutabiliter ac firmiter sedet, vt iudicet viuos & mortuos. Oecumen. ibid.

inuicem sine murmuratione. † [10] Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes: sicut boni dispensatores [c] multiformis gratię dei. † [11] Si quis loquitur: quasi sermones dei. Si quis ministrat: tanquam ex virtute quam administrat deus: vt in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen. [12] Charissimi, [d] nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit, quasi noui aliquid vobis contingat, [13] sed cõmunicantes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultãtes. [14] Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris gloriæ, & virtutis dei, & qui est eius spiritus super vos requiescet. [15] Nemo autem vestrũ patiatur quasi homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. [16] Si autem vt Christianus: non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine, [17] quoniam tempus est vt incipiat iudicium à domo dei. Si autem primũ à nobis, quis finis eorum qui non credunt dei euangelio? † [e] [18] Et si iustus quidem vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt? [19] Itaque & ij qui patiuntur secundum voluntatem dei, fideli creatori commẽdent animas suas in benefactis.

c. Tunc enim multiformis dei gratia bene dispẽsatur, quando acceptum donũ & eius qui hoc nõ habet, creditur: & quando propter eũ cui impenditur, sibi datum putatur. Greg.

d. Nec se quis ideo peregrinũ & extraneum à Christi membris existimare debet, quia præsentis seculi feriatur aduersis, cũ & domini exitus mortis, & in ei⁹ ecclesia nunquam cessabit persecutio. Beda ibi.

e. Queris causam quare vix iustus in dei iudicio saluus esse possit? nisi quia dei iustitiam tantam esse certum est, vt interdum quæ videtur in hominibus nostro iudicio esse iusta, iudicio dei inueniuntur iniusta: iuxta illud 1. Reg. 16. b. Homo videt in facie, deus autem intuetur cor. Augustꝰ.

Seniores iunioribus doctrinam & exemplum præstent, iuniores autem senioribus reuerentiam in humilitate & obedientiam. V.

SEniores † ergo qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum: qui & eius quæ in futuro reuelanda est gloriæ communicator: † [a] [2] Pascite qui in vobis est gregem dei, prouidentes non coactè sed spõtaneè, secundum deum: [3] neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: † neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: [4] & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam. [5] Similiter adolescentes subditi estote senioribus. Omnes autem inuicem humilitatem insinuate: quia dominus superbis resistit, humilibus autẽ dat gratiam. † [6] Humiliamini igitur sub potenti manu dei, vt vos exaltet in tempore visitationis: † [7] omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. [8] Sobrij estote, & vigilate: † quia [b] aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: † [9] Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionẽ ei quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. [10] Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabítque. [11] Ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amen. [12] Per Syluanum fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter scripsi: obsecrans & cõtestans hanc esse veram gratiã dei, in qua & statis. [13] Salutat vos Ecclesia quæ est [c] in Babylone collecta, & Marcus filius meus. [14] Salutate inuicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus qui estis in Christo Iesu. Amen.

a. Hoc est, vnusquisque plebem sibi cõmissam diligenter spiritalibus alimoniis nutriat: vtpote sapientia, quæ est cognitio diuinorũ & scientia, quæ est notitia rerum creatarum, vel moralis peritia. Pascẽda quoq; est plebs virtutum exẽplis, fama laudabili, oratione assidua, prædicatione cõtinua, ecclesiasticis sacramẽtis, de quibus loquitur dominus per Iere. 3. c. Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Dion. ibid. ¶

b. Non inueniat in te aduersarius imaginem suam, non rabiem, nõ furorem, in his enim imago nequitiæ est. Non inueniat auri cupiditatem, nõ argenti aceruos, non vitiorum simulachra, ne auferat tibi vocẽ libertatis. Vox enim libertatis illa est, vt dicas: Venit enĩ princeps mundi huius, & in me nõ inuenit quicquam. Amb. Offic. lib. 1. ca. 49.

c. In vrbe Roma, in qua tot erãt Idolorũ confusiones, vt Babylõ dici mereretur.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM secundam beati Petri Apostoli.

SImon Petrus per fidem huic mundo sapientes mortuos esse declarat: eisdémque pietatis quanta sit magnitudo, luce ipsa clarius manifestat.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incipit Epiſtola ſecunda beati Petri.
APOSTOLI.

Ad meliora ſemper anhelandum eſt, fidei veritatem ex doctoris certitudine firmiter tenendo. *Cap. I.*

SImon Petrus,ſeruus & Apoſtolus Ieſu Chriſti, iis qui [a] co- A
æqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem in iuſtitia dei noſtri
& Saluatoris Ieſu Chriſti . 2 Gratia vobis & pax adimplea-
tur in cognitione dei, & Chriſti Ieſu domini noſtri: 3 quo-
modo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ, quæ ad vitam &
pietatem donata ſunt, per cognitionẽ eius qui vocauit nos
propria gloria & virtute, 4 per quẽ maxima & pretioſa no-
bis promiſſa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ cõſor-
tes naturæ,fugientes eius quę in mundo eſt concupiſcentię
corruptionem. 5 Vos autem curam omnem ſub inferentes, B
[b] miniſtrare in fide veſtra virtutem,in virtute autem ſcientiam, 6 in ſcientia autem ab-
ſtinentiam,in abſtinentia autem patientiam,in patientia autem pietatem, 7 in pietate
autem amorem fraternitatis,in amore autem fraternitatis charitatem. 8 Hæc enim ſi
vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos nec ſine fructu vos conſtituent in domini
noſtri Ieſu Chriſti cognitione. 9 Cui enim nõ præſto ſunt hæc,cæcus eſt,& manu ten-
tans,obliuionem accipiens purgationis veterum ſuorum delictorum. 10 Quapropter
fratres magis ſatagite vt [c] per bona opera certam veſtram vocationem & electionem
faciatis. Hæc enim facientes,non peccabitis aliquando. 11 Sic enim abundanter mini-
ſtrabitur vobis introitus in æternum regnum domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chri- C
ſti. 12 Propter quod vos incipiam ſemper commonere de his, & quidem ſcientes &
confirmatos vos in præſenti veritate. 13 Iuſtum autem arbitror, quandiu ſum in hoc
tabernaculo,ſuſcitare vos in cõmonitione, 14 certus quòd velox eſt depoſitio [d] taber-
naculi mei, ſecundum quod & † dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. †Ioan.21.f
15 Dabo autem operam & frequenter habere vos poſt obitum meum,vt horum om-
nium memoriam faciatis. † 16 Nõ enim indoctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis †1.Cor.2.a
domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem & præſciẽtiam:ſed ſpeculatores facti [e] illius ma-
gnitudinis. 17 Accipiens enim à deo patre honorem & gloriam, voce delapſa ad eum D
huiuſcemodi à magnifica gloria:†Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi cõplacui: †Iſa.42.a Matth.3.g. 17.b Marc.1.b Luc.3.c
ipſum audite. 18 Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatam,cum eſſemus cũ ipſo
in monte ſancto. [f] 19 Et habemus firmiorem propheticum ſermonem,cui bene facitis
attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, [g] donec dies eluceſcat,& lucifer
oriatur in cordibus veſtris:† 20 hoc primùm intelligẽtes,quòd omnis prophetia ſcri- †2.Tim.3.d
pturę propria interpretatione non fit. 21 Nõ enim voluntate humana allata eſt aliquã-
do prophetia,ſed ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti dei homines.

a. Quos coæquales ſibi cognoſcit,non quia circuncisionem ex lege acceperant, quã ipſe vt natura Iudæus habebat: ſed quia eandem quã ipſe illuſtrante Chriſti gratia acceperat,ſortiti ſũt fidem. Beda ibid.

b. Deeſſe quippe abſtinentibus patientiam præuidit, quæ eis vt adeſſet admonuit. Rurſum niſi cogitationes abſtinentium aliquãdo ſuperbiæ culpa trãsfigeret, Paul⁹ minime dixiſſet: Qui nõ manducat,manducantẽ non iudicet. Greg. in Paſto. part.3 admonit.20.

c. Hoc enĩ ſuo modo agnoſcitur, ſi quis creatori ſuo ſeruiat diligenter, peccata abhorreat,deo ſemper placere intẽdat, & conetur ac perſeueret in bonis: ita ꝙ eo modo quo per quotidiana opera bona certi efficiamur, certitudine quidẽ morali ꝙ ſumus de facto vel im præſentiarum in gratia ita perſeuerando in eis certificamur de noſtra electione. Diony. ibid.

d. Tabernaculo ſolent homines in itinere aut in prælio vti. idcirco quandiu fideles ſuo in corpore peregrinantur à domino, & contra veritatis aduerſarios certant, in tabernaculis ſe eſſe teſtantur. Beda.

e. Illius Chriſti.

f. Certiorem vel firmiorem dixit,non meliorẽ,non veriorẽ. Tam enim verus ille ſermo de cœlo, q̃ ſermo propheticus, tam bonus, tam vtilis. Aug. de verb. Apoſt. ſerm.29.

g. Donec ipſe dies qui venturus eſt, clareſcat in cordibus credẽtium. Proſper.

Priſci pſeudoprophetæ hæreticorum figuram gerentes,deo pœnas dederunt,nec illis leuiores ſui ſequaces expectant. *II.*

FVerunt [a] vero & Pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magi- A
ſtri mendaces,qui introducẽt ſectas perditionis,& eum qui emit eos, deum
negant: ſuperducentes ſibi celerem perditionem. 2 Et multi ſequentur eo-
rum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur: 3 & in auaritia fictis
verbis de vobis negotiabuntur. Quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio
eorum non dormitat. † 4 Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, ſed ru- †Iob.4.b
dentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reſeruari: 5 &
origi-

a. Ante omnia ſcire nos cõuenit,& ipſum Chriſtum & legatos eius prædixiſſe, ꝙ plurimæ ſectæ & hereſes haberent exiſtere,quę cõcordiam ſancti corporis rumperẽt: ac monuiſſe vt ſumma prudẽtia caueremus ne quando in laqueos & fraudes illius aduerſarij noſtri cum quo nos deus luctari voluit,incideremus. Tum dediſſe certa mandata,quæ in perpetuũ cuſtodire deberemus. Quorum pleriq; immemores,deſerto itinere cœleſti vias ſibi deuias ꝑ anfractus & præcipitia cõdiderunt, per quas partem plebis incautam & ſimplicẽ ad tenebras mortẽmq; deducerent. Lactã. li.4.ca.vlt.

†Gene.7.a †Gene.19.c originali mundo nõ pepercit,† ſed octauum Noë iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, di-
B luuium mundo impiorum inducens: 6 & † ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorũ
in cinerem redigens,euerſione damnauit,exemplum eorum qui impiè acturi ſunt po
†Ibidem. nens:† 7 & iuſtum Loth oppreſſum à nephandorum iniuria ac luxurioſa cõuerſatio-
ne eripuit. [b] 8 Aſpectu enim & auditu iuſtus erat,habitãs apud eos qui de die in diem
†Pſal.36.b De pœn.di.2.c.Si enim. animam iuſtam iniquis operibus cruciabant.† 9 Nouit deus pios de tentatione eripe-
re,iniquos vero in diẽ iudicij reſeruare cruciandos: 10 Magis autem eos qui poſt car-
nem in concupiſcentia immunditiæ ambulant, dominationémque contemnunt,au-
daces,ſibi placentes:ſectas nõ metuunt introducere,blaſphemãtes. 11 Vbi angeli,for-
titudine & virtute cum ſint maiores, non portant aduerſum ſe execrabile iudicium.
C 12 Hi vero velut irrationabilia pecora,naturaliter in captionem & in perniciem, in iis
quæ ignorant blaſphemantes,in corruptione ſua peribunt, 13 percipientes mercedem
iniuſtitiæ,voluptatem exiſtimantes diei delicias,coinquinationis & maculæ, deliciis
affluentes,in conuiuiis ſuis luxuriantes vobiſcum, 14 oculos habentes plenos adulte-
rij,& [c] inceſſabilis delicti, 15 pellicientes animas inſtabiles, [d] cor exercitatum in auari-
†2.q.7.cap. Sequuti. Num.22.d tia habentes,maledictionis filij,derelinquentes rectã viam, errauerunt † ſecuti viam
Balaam ex Boſor, 16 qui mercedem iniquitatis amauit,correptionem vero habuit ſuæ
veſaniæ. Subiugale mutum animal in hominis voce loquens prohibuit Prophetæ in-
†De pœ.di.2.c.Si enim. Iudæ.1.c ſipientiam.† 17 Hi ſunt fontes ſine aqua,& nebulæ turbinibus exagitatæ:quibus cali-
D go tenebrarum reſeruatur. 18 Superbia enim vanitãtis loquentes,pelliciunt in deſide-
riis carnis luxuriæ eos qui paululum effugiunt,qui in errore conuerſantur: 19 liberta-
†Ioan.8.d tem illis promittentes,cum ipſi ſerui ſint corruptionis.† [e] A quo enim quis ſuperatus
†Rom.6.c Hebr.6.a Matt.12.d De pœn.di.4.c.Si refugientes. eſt,huius & ſeruus eſt. † 20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitio-
ne domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti,his rurſus implicati ſuperantur:facta ſunt
eis poſteriora deteriora prioribus. 21 Melius enim erat illis non cognoſcere viam iu-
†Prou.26.b De pœ.di.3.c.Pœnitentiam. 15.q.8. Hi qui.33. quæſt.1. De his. De pœ.di.3. Irriſor. ſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo quod illis traditum eſt ſan-
cto mandato. 22 Contigit enim eis illud veri prouerbij, † Canis reuerſus ad ſuum vo-
mitum,& ſus lota in volutabro luti.

b. Aſpectu & auditu iuſtus dicitur,quia iniquorũ vita non delectando iuſti aures atque oculos,ſed feriendo tangebat. Qui nimirũ cruciari non poſſet, niſi praua propinquorum opera & audiret & cerneret. Grego.2. moral.ca.1.

c. Qui nõ ceſſant peccare, vel à peccato.

d. Cor namque ipſorum ad nihil aliud quàm ad cupiditatem exercitatum eſt, ſiue impudicitiæ, ſiu etiã poſſeſſionũ,propter quæ ambo derelinquentes viam quæ eos ad ſalutem dirigeret,ab hac aberrauerunt. Oecume. ibid.

e. Quid prodeſt quòd quis liber eſt in natura, qui ſeru⁹ eſt in cõſcientia? Videmus nos extrinſecus generis claritate ſublimes,intrinſecus mentis infirmitate degeneres: innocentum dominos, & criminum ſeruos. Iſte obtẽperat iniuſtitiæ, ille iræ: iſte ſuperbiæ, ille ſæuitiæ: iſte malitiæ,ille iracundiæ: iſte auaritiæ, ille luxuriæ. Neſcio quomodo ſe inter hæc ĩgenuũ dicere audeat, quem tot domini in partes ſuas diſtrahunt. Euſe.Emiſ. de Paſcha. homi.3.

Cauenda ſunt ſecundi aduentus Chriſti pericula: quoniam deus iuſtus iudex,& fidelis retributor. *III.*

A HAnc ecce vobis chariſſimi ſecundam ſcribo epiſtolam, in quibus veſtram
excito in commonitione ſinceram mentem: 2 vt memores ſitis eorum quę
prædixi verborum a ſanctis Prophetis, & Apoſtolorum [a] veſtrorum præ-
†1.Tim.4.a 2.Tim.3.a Iudæ.1.f †Eccl.12.f ceptorum domini Saluatoris . † 3 Hoc primum ſcientes, quòd venient in
nouiſſimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulan-
tes,dicentes:† 4 Vbi eſt promiſſio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierũt,
B omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. 5 Latet enim eos hoc volentes, [b] quòd cœli
erant prius,& terra de aqua & per aquã conſiſtens dei verbo, 6 per quæ ille tunc mun-
dus aqua inundatus periit. 7 Cœli autem qui ſunt nunc & terra,eodem verbo repoſi-
†Pſal.89.c ti ſunt, [c] igni reſeruati in diem iudicij,& perditionis impiorum hominum. 8 Vnũ ve-
ro hoc non lateat vos chariſſimi,† quia vnus dies apud dominum ſicut mille anni: &
mille anni ſicut dies vnus. 9 Non tardat dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam
†1.Theſ.5.a Apo.3.a 16.c exiſtimant:ſed patienter agit propter vos,nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœni-
tentiam reuerti.† 10 Adueniet autem dies domini vt fur, [d] in quo cœli magno impe-
tu tranſient,elementa vero calore ſoluentur. Terra autem & quæ in ipſa ſunt opera,
C exurentur. 11 Cum hæc igitur omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſan-
†Iſa.65.c. 66.g Apoc.21.c ctis conuerſationibus & pietatibus, 12 expectantes & properantes in aduentum diei
domini,per quem cœli ardentes ſoluentur,& elementa ignis ardore tabeſcẽt? † 13 No-
uos vero cœlos & nouam terram & promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia
habitat. 14 Propter quod chariſſimi hæc expectantes,ſatagite immaculati & inuiolati

a Noſtrorum mãdatorum. Hoc eſt, Sitis memores noſtrorum mandatorum appoſitiuè apoſtolorũ,id eſt, qui ſumus apoſtoli domini Saluatoris.

b. Significat enim ærem iſtum humidum atque turbidum, quem cœlum ſcriptura appellare conſueuit: vnde ſcriptum eſt Iere.8. Miluus in cœlo cognouit tempus ſuum. Ruper. ſuper. 1.ca.Gen.

c Quocunque autem aqua diluuij (quæ tantum quindecim cubitis montium cacumina trãſcendit) peruenire potuit,eo nimirũ iuxta præfatã beati Petri ſententiam ignis iudicij perueniet. Beda ibi.

d. Poſſunt illi cœli intelligi perituri,quos dicit repoſitos igni reſeruandos: & ea elementa accipi arſura,quę in hac mundi parte ſubſiſtunt procelloſa & turbulẽta, in qua eoſdem cœlos dicit eſſe repoſitos,ſaluis illis ſuperioribus,& in ſua integritate manẽtibus,in quorũ firmamento ſunt ſydera cõſtituta. Aug. de ciuitate dei.lib.20.ca.24.

Universidad de Deusto Biblioteca

ei inueniri in pace,† [15] & domini nostri longanimitatem,salutem arbitramini:sicut & D
charissimus frater noster Paulus secundũ datam sibi sapiẽtiam scripsit vobis, [16] sicut
& in omnibus epistolis,loquens in eis de iis in quibus sunt quædam difficilia intelle-
ctu,[e] quæ indocti & instabiles deprauãt,sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum
perditionem. [17] Vos igitur fratres præscientes custodite ne insipiẽtium errore tradu-
cti,excidatis à propria firmitate.[18] Crescite vero in gratia & in cognitione domini no
stri & Saluatoris Iesu Christi.Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis,Amen.

† Rom.2.g Hebr.10.a

e.Haretici,inquam, qui cũ neque ingenio neque doctrina defendere ac refutare talia difficilia possent, (nec enim vim rationémq; penitus peruidebãt) deprauati sunt ab itinere recto,& cœlestes literas corruperant, vt nouã sibi doctrinã sine vlla radice ac stabilitate componerent. Lactã.lib.4.ca.vlt.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOLAM
beati Ioannis Apostoli primam.

Rationem verbi, & quòd deus ipse sit charitas, manifestat, & susurrones fratrum nec deum scire,nec pios fieri posse,eo vsque dissertat, vt esse comprobet homicidas, eo quòd odium sit interfectionis occasio.

Incipit Epistola beati Ioannis
APOSTOLI PRIMA.

Diuini verbi incarnatio fideles sibi coniungit,& peccatores disiungit,quos à peccato tamen per confeßionem reddit immunes. Cap. I.

QVod [a] fuit ab initio,quod audiuimus, quod vidimus oculis A
nostris,quod perspeximus,& manus nostræ contrectauerũt
de verbo vitæ,[2] (& [b] vita manifestata est:& vidimus,& testa-
mur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud
patrem,& apparuit nobis.)[c] [3] Quod vidimus & audiuimus, B
annuntiamus vobis,vt & vos societatem habeatis nobiscũ,
& societas nostra sit cum patre & cum filio eius Iesu Chri-
sto.[4] Et hæc scribimus vobis,vt gaudeatis,& † gaudium ve-
strum sit plenum.[5] Et hęc est annuntiatio,quam audiuimus
ab eo,& annuntiamus vobis,quoniam deus [d] lux est: & te-
nebrę in eo non sunt vllę.[6] Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo,& in C
tenebris ambulamus:mentimur,& veritatem non facimus.[7] Si autem in luce ambu-
lamus,sicut & ipse est in luce:societatem habemus adinuicem, † & sanguis Iesu filij
eius emundat nos ab omni peccato.† [e] [8] Si dixerimus quoniam peccatum non habe- D
mus:ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. [9] Si confiteamur peccata nostra:
fidelis est & iustus,vt remittat nobis peccata nostra,& emundet nos ab omni iniqui-
tate.[10] Si dixerimus quoniam non peccauimus:mendacem facimus eum, & verbum
eius non est in nobis.

† Ioan.16.f

† Hebr.9.b Apoc.1.d 1.Petr.1.d † De pœ.di.2.c.Si enim. 2.Para.6.g Prou.20.b Eccli.7.c

a.Cum nemo deum verum videre aut tractare possit manibus, nisi per sacramẽtum sibi vniti hominis,constat nimirum illam vnionẽ tam miram esse, vt à nullo discerni queat. Hieron. de assumptio. virginis Mariæ.
b.Erat Christus & verbum vitę & vita ab initio,sed nõ manifestata hominibus,manifestata autem angelis videntibus, & tanquam pane suo cibantibus. Vnde dicit scriptura: Panem angelorũ manducauit homo. Augu. ibid.
c. Deinde etiam Græcorũ nugas cõtemnens,& ostendens ꝙ non in verbis sit nostra salus,sed in operibus,& in his nos magis attẽtos efficiens:ne ibidem statim reperiẽtes quod proponitur, negligentiores simus. Oecume.ibid.
d Lux cordis non est istorũ qui in carne sunt oculorũ, nec omnino talis qualis huius lucis visibilis phantasia cogitatur,quanquam & ibi est videre,sed longe aliter. Aug.de gratia no.test.c.11.
e. Innumerabilia enim sũt, quæ cogitando, loquendo, videndo,gustando,audiendo,& operando committimus.Gregorius.

Beatitudinem mereri cupientes,diuinis assuescant operibus,& sibi diligenter à cupiditate,mundi dilectione & hæresi caueant. II.

FIlioli mei,hoc scribo vobis, vt non peccetis. † Sed & si quis peccauerit,[a] ad- A
uocatum habemus apud patrem,Iesum Christum iustum.[2] Et ipse est propi-
tiatio pro peccatis nostris:[b] non pro nostris autem tantùm : sed etiam pro to-
tius mundi.[3] Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obserua-
mus.[4] Qui dicit se nosse deum,& mandata eius non custodit: mendax est, & in hoc
veritas non est.[5] Qui autem seruat verbum eius:verè in hoc charitas dei perfecta est.
In hoc scimus quoniam in ipso sumus. [6] Qui dicit se in Christo manere, debet sicut
ille ambulauit,& ipse ambulare.[7] Charissimi,nõ mandatum nouum scribo vobis,sed
manda-

† De pœ.di.2.c.Si enim. Infr.4.d

a.Propter dispensationem dictum est assumptæ humanitatis, cuius cũ triumphũ patris ostendit oculis, pro nostra ĩfirmitate propitius interuenit Beda ibid.
b.Hoc autẽ dixit, aut ꝙ ad Iudæos scribere,vtque non pro solis illis profuturã resipiscentiam concluderet, sed hanc quoque ad gentes extenderet, aut ꝙ non illis duntaxat fieret promissio, qui illo tempore forẽt, verũ etiã ad omnes qui postmodũ futuri essent. Oecu. ibid.

mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audi-
B stis. † [8] Iterum mandatum nouum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vo-
bis,quia tenebræ transierunt, & verum lumen iam lucet. † [9] Qui dicit se in luce esse,
& fratrem suum odit:in tenebris est vsque adhuc. [10] Qui diligit fratrem suũ,in lumi-
ne manet,& scandalum in eo non est. † [c] [11] Qui autem odit fratrem suum in tenebris
est,& in tenebris ambulat,& nescit quò eat:quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.
[d] [12] Scribo vobis filioli,quoniã remittũtur vobis peccata propter nomen eius.[13] Scri-
bo vobis patres, quoniã cognouistis eum qui ab initio est.[14] Scribo vobis adolescen-
tes,quoniam vicistis malignum.Scribo vobis infantes,quia cognouistis patrem. Scri
bo vobis iuuenes,quoniam fortes estis,& verbum dei manet in vobis, & vicistis ma-
lignum.[e] [15] Nolite diligere mũdum,neq; ea quæ in mundo sunt.Si quis diligit mun-
C dum,nõ est charitas patris in eo:[f] [16] Quoniã omne quod est in mũdo,concupiscentia
carnis est,& concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex
mundo est.† [17] Et mundus transit,& concupiscentia eius.Qui autem facit voluntatẽ
dei,manet in æternum.[18] Filioli, nouissima hora est. Et sicut audistis quia Antichri-
stus venit:nunc Antichristi multi facti sunt:vnde scimus quia nouissima hora est.† [19]
Ex nobis prodierunt,sed non erant ex nobis.Nam si fuissent ex nobis, permansissent
vtique nobiscum.Sed vt manifesti sint,quoniam non sunt omnes ex nobis. † [20] Sed
vos vnctionem habetis à sancto,& nostis omnia. [21] Non scripsi vobis quasi ignoran-
tibus veritatem,sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate
non est.[22] Quis est mendax,nisi is qui negat quoniam Iesus non est Christus?Hic est
D Antichristus,qui negat patrem & filium.[23] Omnis qui negat filium, nec patrẽ habet:
qui confitetur filium,& patrem habet.[24] Vos quod audistis ab initio,in vobis perma
neat: quia si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in filio & patre ma-
nebitis.[g] [25] Et hæc est repromissio , quam ipse pollicitus est nobis vitam æternam.
[26] Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos. [27] Et vos vnctionem quam accepistis ab
eo,maneat in vobis.Et nõ necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius
docet vos de omnibus,& verum est,& non est mendacium.Et sicut docuit vos,ma-
nete in eo.[28] Et nunc filioli manete in eo: vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, &
non confundamur ab eo in aduentu eius. [29] Si scitis quoniam iustus est, scitote quo-
niam & omnis qui facit iustitiam,ex ipso natus est.

† Ioh.13.15.b † De pœ.di.2.Si enim. † Infr.4.d Ioan.12.b Leuit.19.c Infr.3.c † 1.q.4.c. Ecclesia. † 11.q.4.Nabuchodonosor. De pœ.di.4.c.In domo.Si ex bono. De conf.di.4.Solet. † De sa.vn. c.vnico.

c.Vadit enim nesci⁹ in gehennam, ignarus & cæcus precipitatur in pœnam,recedens scilicet à Christi lumine.Cyprian.
d. Omnes auditores suos quos ipse in Christo præcesserat, filiorum nomine glorificat:quia videlicet renati ex aqua & spiritu remissionem acceperãt peccatorum.Beda.ibid.
e.Non nos vllo modo ab amore Christi separet huius seculi miserabilis dulcedo neque excusatio vxoris,aut filiorum gratia, sed nec multa auri argentique congestio, & possessionum delectatio. Augu. de salut. docu.ca.12.
f. Concupiscentia carnis à primis parentibus impleta est quòd de ligno vitæ gustauerunt: concupiscentia oculorum,quòd sibi oculos aperiri cupierunt:& superbia vitæ,vel ambitio seculi,quòd se fieri posse quod deus est,crediderunt.Prof.
g . Nemo vos seducat ad mortem:promissionem vitæ ęternę desiderare. Quid potest mũdus promittere? Quicquid libet promittat, fortassis in crastino morituro promittit. Sed quid minatur mihi potẽs homo, vt aliquid mali faciam carceres, catenas, ignes, tormenta,bestias,nũquid ignẽ æternũ? Exhorresce quod minatur omnipotens, ama quod pollicetur omnipotens,& vilescet omnis mũdus, siue promittens, siue terrens.Aug.ibid.

Ad supernam accedentes felicitatem,& beatorum societatem,mentis puritati studeant, & fraternæ charitati. III.

A VIdete qualem charitatem dedit nobis pater, [a] vt filij dei nominemur & si-
mus.Propter hoc mundus non nouit nos, quia non nouit eum. [2] Charissi-
mi,nũc filij dei sumus,& nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam
cum apparuerit,similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. [3] Et
omnis qui habet hãc spem in eo,sanctificat se,sicut & ille sanctus est.† [4] Omnis [b] qui
facit peccatum, & iniquitatem facit:& peccatum est iniquitas.† [5] Et scitis quia ille ap
paruit, vt peccata tolleret : & peccatum in eo non est. [6] Omnis qui in eo manet non
B peccat:& omnis qui peccat,non vidit eum , nec cognouit eum. [7] Filioli, † nemo vos
seducat.Qui facit iustitiam,iustus est,sicut & ille iustus est.† [8] Qui facit peccatum,ex
diabolo est,quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, [c] vt dissol-
uat opera diaboli.† [d] [9] Omnis qui natus est ex deo,peccatum non facit:quoniam se-
men ipsius in eo manet,& nõ potest peccare,quoniam ex deo natus est.[10] In hoc ma-
nifesti sunt filij dei,& filij diaboli.Omnis qui nõ est iustus,non est ex deo, & qui non
diligit fratrem suum.[11] Quoniam hæc est annũtiatio,quam audistis ab initio, † vt di-
ligamus alterutrum.† [12] Nõ sicut Cain,qui ex maligno erat,& occidit fratrem suum.
Et propter qui occidit eum?Quoniam opera eius maligna erant: fratris autẽ eius,iu-
C sta.† [13] Nolite mirari fratres,si odit vos mũdus.[14] Nos scimus quoniã translati sumus

† De pœ.di.3.ca.Ille rex tantur. † 1.Pet.2.d 10.13.b † Matt.24.a Marc.13.b Luc.21.b Ephe.5.b 1.Cor.2.d Colos.2.d Apoc.22.c † Ioan.8.c † De pœ.di.2.c.Vt agnoscerit.&seq. † Ioan.12.d 15.b † Gen.4.b † Ioan.15.c

a.Quod si eos qui sunt in mũdo hoc lateat, puta nos esse dei filios,ne hoc admiremini: nam propter hoc mundus nõ nouit nos : quoniam neque eum nouit,qui nos adoptauit in filios.Oecume.ibi.
b.Quia in peccato ipso iniquitas est: tamen vt nobis videtur,omne peccatũ est iniquitas : iniquitas autem operatrix est culpæ & delicti.Plus est ergo vt ipsa iniquitas deleatur, excidatur radix,& seminariũ peccatorum.Amb.Apolo. Dauid.cap.13.
c. Et sicut rumpit vincula captiui, sic vestit nuditatẽ spoliati, sic sanat vulnera sauciati:vt quod in ipso agit,etiã per ipsum geratur. Amb.de voca.gen c.3.lib.1.
d.Quid est nasci de deo,nisi cognitã in sanctis scripturis eius volũtatẽ diligere? Et quid nõ peccare, nisi in luce iustitiæ semper consistere? Greg.in 1.Reg.ca.14.

Universidad de Deusto Biblioteca

de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. † Qui non diligit, manet in morte.
† [15] Omnis [e] qui odit fratrem ſuũ, homicida eſt. Et ſcitis, quoniam omnis homicida
non habet vitam æternã in ſe manentẽ. † [16] In hoc cognouimus charitatem dei, quo-
niam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus pro fratribus animas pone-
re. [f] [17] Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuũ neceſſe habere,
& clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? [18] Filioli mei, nõ di- D
ligamus verbo, neq; lingua, ſed opere & veritate. [19] In hoc cognoſcimus quoniam ex
veritate ſumus, & in conſpectu eius ſuadebimus corda noſtra: [20] Quoniam ſi repre-
henderit nos cor noſtrum, maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia. [21] Chariſſimi,
ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum: [22] & quicquid pe
tierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placi-
ta coram eo, facimus. [23] Et hoc eſt mandatum eius, vt [g] credamus in nomine filij eius
Ieſu Chriſti: † & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis. † [24] Et qui ſer-
uat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo. † Et in hoc ſcimus quoniam manet in
nobis, de ſpiritu quem dedit nobis.

In hoc ſpirituales & mundani differunt, quòd hi mundum & ea quæ in mundo ſunt diligunt, illi deum & proximum charitate proſequuntur. IIII.

CHariſſimi, [a] nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo A
ſint: quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum. [2] In hoc co-
gnoſcitur ſpiritus dei. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in
carne veniſſe, ex deo eſt: [3] Et omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex deo non
eſt, & hic eſt Antichriſtus de quo audiſtis quoniam venit, & [b] nunc iam in mundo
eſt. [4] Vos ex deo eſtis filioli, & viciſtis eum, quoniam maior eſt qui in vobis eſt, quàm
qui in mundo. [5] Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mũdus eos audit.
[6] Nos ex deo ſumus. † Qui nouit deum, audit nos: qui non ex deo, non audit nos. In
hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, & ſpiritum erroris. [7] Chariſſimi, [c] diligamus nos B
inuicem, quia charitas ex deo eſt. † Et omnis qui diligit, ex deo natus eſt, & cognoſcit
deum. [8] Qui non diligit, non nouit deum: † quoniam deus charitas eſt. † [9] In hoc ap-
paruit charitas dei in nobis, quoniam filium ſuum vnigenitum miſit deus in mundũ,
vt viuamus per eum. [10] In hoc eſt charitas: non quaſi nos dilexerimus deũ, † ſed quo-
niam ipſe prior dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.
[11] Chariſſimi, ſi deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere. [d] [12] Deum ne- C
mo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius in no-
bis perfecta eſt. [13] In hoc cognoſcimus quoniã in eo manemus, & ipſe in nobis: quo-
niam de ſpiritu ſancto ſuo dedit nobis. [14] Et nos vidimus, & teſtificamur quoniam pa
ter miſit filium ſuum Saluatorem mundi. [15] Quiſquis confeſſus fuerit quoniam Ieſus
eſt filius dei, deus in eo manet, & ipſe in deo. [16] Et nos cognouimus, & credidimus
charitati quam habet deus in nobis. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in
deo manet, & deus in eo. [17] In hoc perfecta eſt charitas dei nobiſcum, vt fiduciam ha- D
beamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. † [e] [18] Timor nõ
eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam
habet. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. [19] Nos ergo diligamus deum,
quoniam deus prior dilexit nos. † [20] Si quis dixerit, quoniam diligo deum, & fratrem
ſuum oderit: mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, deum quẽ
non videt, quomodo poteſt diligere? † [21] Et hoc mandatum habemus à deo: vt qui di
ligit deum, diligat & fratrem ſuum.

Fides incarnationis de mundo triumphat, de deo teſtimonium perhibet: & quia in deum fiduciam eleuat, petita impetrat. V.

Omnis

e. Intelligere ergo poſſumꝰ multos eſſe homicidas, qui ſe innoxios putant: quia vt videmus homicidium non tantũ occidentis manu, ſed etiam odientis animo perpetratur. Saluia. lib. 3.

f. Si enĩ deus eleemoſynis fœneratur pauperum, & cũ datur minimis, Chriſto datur, non eſt quòd quis terrena cœleſtibus præferat, nec diuinis humana præponat. Cyprianus.

g. Quia fides ſine charitate imperfecta eſt, ambæ vero ſimul iunctæ in vnitate factæ hominẽ dei conſtituũt. Ignatius Polycarpo.

a Quiſquis ergo iſta præcepta cõtempſerit, & omni ſpiritui credendum putauerit, neceſſe eſt incurrat in Pſeudoprophetas, & qđ peius eſt, blaſphemet veros ꝓphetas. Augu. de verbis apoſt. ſerm. 31.

b. In mũdo ait iam eſſe Antichriſtum, non corporaliter, ſed propter eorũ præſentiam qui viam illi præparãt: nempe pſeudoprophetas, pſeudoapoſtolos, & hæreticos. Hic autẽ Antichriſtus homo erit, qui Sathanã circũferet elatus aduerſus omnẽ qui dicitur deus aut numen. Oecumen. ibid.

c. Proximos diligimus ſicut & nos, ſi nõ propter aliquas vtilitates noſtras, non propter affinitates vel conſanguinitates, ſed propter hoc tantum ꝙ ſunt naturæ noſtræ participes, diligamus. Proſper de vita cõtempla. ca. 15 lib. 3.

d. Quæ à prophetis videbãtur, erant ſimilitudines claritatis domini, & ꝓphetiæ futurorum: quoniam pater quidem inuiſibilis: de quo dominus dixit: Nemo deũ vidit vnquam. Verbum autem eius quemadmodũ voluit ipſe, & ad vtilitatem videntium claritatem demonſtrabat patris, & diſpoſitiones exponebat. Iren. li. 4. cap. 6.

e. Charitatis venenum eſt ſpes adipiſcendorũ aut retinendorum temporalium. Nutrimẽtum enim eius eſt imminutio cupiditatis. Signum profectus eius, imminutio timoris. Signum perfectionis eius, nullus timor: quia conſummata charitas foras mittit timorem. Aug. lib. 83. quæſt. q. 36.

† De pœ. di. 1 ca. Petro. §. Cũ ergo. † 6. q. 1. c. Summa iniquitas. Leui. 19. d De pœ. di. 1. ca. Omnis. Sup. 2. b † Ioan. 15. b Iaco. 2. c

† Rom. 13. b Ioan. 16. f † Ioan. 15. c 17. a Infr. 4 e † Ioan. 13. d 15. b

† Ioan. 8. f

† Sup. 1. a Ioan. 8. f † 11. q. 3. Abiit. † Ioan. 3. b

† De cõſ. di. 3. Iteratur. 1. Cor. 4 d Ephe. 5 a Philip. 3. c 1. Theſ. 4. b Ioan. 3. g 1. Tim. 6. d

† 13. q. 6. cã. Iam vero.

† Sup. 2. a Sup. 2. b Ioan. 13 g 1. Cor. 4. d Ephe. 5. a Philip. 3. c 1. Theſ. 4 b † Ioh. 13. b 15 d Ephe. 3. a

A OMnis [a] qui credit quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex deo natus eſt. Et om-
nis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo. [2] In hoc
cognoſcimus quoniam diligimus natos dei, cum deum diligamus, &
mandata eius faciamus. [3] Hæc eſt enim charitas dei, vt mandata eius cu-
ſtodiamus: † [b] & mandata eius grauia non ſunt. [4] Quoniam omne quod natum eſt
ex deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vincit mundũ, fides noſtra. [c] † Quis
eſt autem qui vincit mundum, niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius dei? [6] Hic eſt
qui venit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus. Non in qua ſolum, ſed in qua &
B ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtificatur quoniam Chriſtus eſt veritas: † [c] [7] Quoniam
tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: pater, verbum, & ſpiritus ſanctus: & hi tres,
vnum ſunt. [8] Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis: &
hi tres vnum ſunt. [9] Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium dei maius
eſt. Quoniam hoc eſt teſtimonium dei quod maius eſt quoniam teſtificatus eſt de fi-
lio ſuo. † [d] [10] Qui credit in filium dei habet teſtimonium dei in ſe. † Qui non credit
filio, mendacem facit eum: quia non credit in teſtimoniũ quod teſtificatus eſt deus
de filio ſuo. [11] Et hoc eſt teſtimonium quoniam vitam æternam dedit nobis deus, &
C hæc vita in filio eius eſt. [12] Qui habet filium dei, habet vitam: qui non habet filium
dei, vitam non habet. [13] Hæc ſcribo vobis: vt ſciatis quoniam vitam habetis æternam,
qui creditis in nomine filij dei. [14] Et hæc eſt fiducia quam habemus ad deum, quia
quodcunque petierimus: ſecundum voluntatem eius, audit nos. [15] Et ſcimus quia au-
dit nos, quicquid petierimus, ſcimus quoniam habemus petitiones quas poſtulamus
ab eo. [16] Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat: & dabitur
D ei vita, peccanti non ad mortem. † [e] Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt ro
get quis. [17] Omnis iniquitas peccatũ eſt, & eſt peccatum ad mortem. [18]. Scimus quia
omnis qui natus eſt ex deo, non peccat, ſed generatio dei conſeruat eum, & malignus
non tanget eum. † [19] Scimus quoniam ex deo ſumus, & mundus totus in maligno
poſitus eſt. [20] Et ſcimus quoniam filius dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſ-
camus verum deum, & ſims in vero filio eius. Hic eſt verus deus, & vita æterna. [21] Fi-
lioli, cuſtodite vos à ſimulachris.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOlam ſecundam beati Ioannis Apoſtoli.

VSque adeo ad ſanctam fœminam ſcribit, vt eandem dominam non dubitet litteris appellare, eiuſdémque filiis teſtimonium quòd ambulent in veritate, perhibeat.

Incipit epiſtola beati Ioannis apoſtoli ſecunda.

Cuilibet fideli bonum proſequendum, & malum fugiendum, atque in charitate & doctrina Chriſti permanendum. Caput. I.

A SEnior [a] † electæ dominæ, & natis eius, quos ego diligo in veri-
tate, & non ego ſolus, [b] ſed & omnes qui cognouerunt veri-
tatem, [2] propter veritatem quæ permanet in vobis; & vobiſ-
cum erit in æternum. [3] Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax
à deo patre, & à Chriſto Ieſu filio patris in veritate & charita-
te. [4] Gauiſus ſum valde quoniam inueni de filiis tuis ambu-
B lantes in veritate, ſicut mandatum accepimus à patre. [5] Et
nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum ſcribens tibi, ſed quod ha-
buimus ab initio, † vt diligamus alterutrum. [6] Et hęc eſt charitas, vt ambulemus ſecũ-
dum mandata eius. Hoc enim eſt mandatum, vt quemadmodum audiſtis ab initio,
in eo ambuletis, [7] quoniam multi ſeductores exierunt in mundum, [c] qui non confi-

† Matt. 11. d

† 1. Cor. 15. d

† De ſũ. tri. Damnamus. De cel. miſ. In quadam.

† Ioan. 3. f † Ioan. 3. d

† De pœ. di. 1. c. Si ſacerdos. Importuna. † De pœ. di. 3. Ille Rex tantus. † De pœ. di 2. Si enim in Princip.

† Di. 9. Legi tis.

† Ioh. 15. h

a. Si præceptum à magiſtro accepimus de nobis mutuo diligẽdis, vtique ſi credimꝰ quòd magiſter ac præceptor noſter Ieſus ſit Chriſtus, qui eo Chriſtus eſt quò deus & homo eſt: ſeruabimus etiã præcepta eius tan quam magiſtri & tanquam ipſum eſſe deum, filij eius dei. Porro credentes appellamur, quemadmodum in euãgelio eius Quotquot autem receperũt eũ dedit eis poteſtatem filios dei fieri Oecu. ibid.

b. Omnia fiunt facilia charitati, cui vni Chriſti ſarcina leuis eſt: aut ea vna eſt ſarcina ipſa quæ leuis eſt. Augu. de natu. & gratia cap. 69.

c. Magnum profecto habituri ſunt teſtimoniũ, quos in cœlo pater ſuceperit tanquam filios & hæredes, filius aſciuerit tanquã fratres & cohæredes, ſpiritus ſanctus adhærentes deo vnum ſpiritum facit eſſe cũ eo. Ber. ĩ octa. Paſchę. Ser. 1.

d. Secundum hanc rationẽ & ſuum proprium oſtendẽs dominus, & ſui arbitrij ac ſuæ poteſtatis hominem ſignificans, dicebat ad Ieruſalem: Quotiens volui congregare filios tuos, &c. Irẽ. lib. 4. cap. 72.

e. Siue de finali impœnitentia, ſiue de quocunque mortali vſque ad mortem continuato, & per contritionẽ non deleto intelligatur, certum eſt quòd pro defuncto in tali facinore non ſit orandum. Diony. ibid.

f Merito enim totum mundum in maligno eſſe dicit vbi boni locum habere nõ poſſunt. Siquidem ita totus iniquitatibus plenus eſt vt aut mali ſint qui ſunt in illo, aut qui boni ſunt, multorum perſecutione cruciantur. Saluia. lib. 4.

a. Solum autem voluit ſe appellare presbiterum, ſiue quòd iam ſenior eſſet dum has ſcriberet (nam id ſignificat presbyter) aut etiam epiſcopum vocãs ſeipſum nomine presbyteri, cum illo tempore nomen presbyteri ſolitum eſſet etiam de epiſcopis dici Oecu. ibid.

b. Reuera enim omnes per orbem catholici vnam veritatis regulam ſequuntur: non autem omnes hæretici & infideles vnanimo errori conſentiunt, verum nõ minus ſemet alterutrum quã ipſam veritatis viam impugnant. Beda. ibid.

c. Aliam ſignificationẽ habet Ieſus, aliam habet Chriſtus ſaluator noſter. Ieſus tamẽ nomen proprium eſt illi, quomodo Moyſes proprio nomine appellatus eſt quomodo Elias, quomodo Abraham. Sic tãquam proprium nomen habet dominus noſter Ieſus. Chriſtus autem ſacramenti nomen eſt, quomodo ſi dicatur propheta, ſacerdos. Aug. ſuper epiſt. Ioan. tract. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentur Iesum Christum veniſſe in carne. Hic eſt ſeductor & Antichriſtus.[8] Videte voſmetipſos,ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedem plenam accipiatis. [9] Omnis qui recedit,& non permanet in doctrina Chriſti,deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic patrem & filium habet. [d 10] Si quis venit ad vos,& hanc doctrinam non affert,nolite recipere eum in domum,nec aue ei dixeritis. † [11] Qui enim dicit illi aue:communicat operibus eius malignis.[12] Ecce prædixi vobis,vt in die domini non confundamini. [13] Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartam & atramentum.Spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui,†vt gaudium veſtrum plenum ſit.[14] Salutant te filij ſororis tuæ electæ. Gratia tecum Amen.

d.Si quis abſque hac confeſsione fidei & doctrinæ Chriſti ad vos veniat, non ſolum protectionem à vobis accipiat: meritò & caute hæc dicens: quaſi hęc ſalutis præcatio ſolis illis debeatur, qui conueniunt moribus & fide nobiſcum. Cui enim precamur ſalutē, niſi his qui ſimilitū ſunt omnium ac fidei? Oecume.ibi.

D † 24.q.1.c Omnis.

† Ioan.16.f 1.Ioan.1.b.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOlam tertiam beati Ioannis Apoſtoli.

Gaium pietatis cauſa extollit,atque vt in ipſa pietate maneat exhortatur: Diothrephē impietatis & ſuperbiæ cauſa obiurgat: Demetrio autem bonum teſtimonium perhibet, cum fratribus vniuerſis.

Incipit epiſtola beati Ioannis apoſtoli tertia.

Qui in multis proximo profuit, in pietate permaneat, vt à malo deuiet. Cap. I.

A † 93.dist.Legimus.

a Caius iſte cui ſcribit Ioannes, creditur fuiſſe vir ille Corinthius,de quo ad Romaloquitur Paulus:ſalutat vos caius hoſpes meus. Et 1.Cor.1.Neminem veſtrum baptizaui, niſi Criſpum & Caium.Dion.y.ibid.

b. Filius dei qui ſemper in patre veritas &vita eſt,aſſumendo hominem factus eſt via: quia aliàs nō habebam⁹ quò iremus ad patrem.Si enim via eſſe noluiſſet, ſemper errarem⁹. Ipſe igit via, veritas,& vita ad te venit, ſurge & ambula, ambula moribus & non pedibus,& peruenies ad deum. Augu. de verb.do.ſerm.55.

[1] Enior, † [a] Caio chariſſimo, quem ego diligo im veritate. [2] Chariſſime, de omnibus orationem facio proſperè te ingredi & valere,ſicut proſperè agit anima tua. [3] Gauiſus ſum valde venientibus fratribus, & teſtimonium perhibentibus veritati tuæ, [b] ſicut tu in veritate ambulas. [4] Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare. [5] Chariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, [6] & hoc in peregrinos, qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ: quos bene facies deducens digne deo. [7] Pro nomine enim eius profecti ſunt,nihil accipientes à gentilibus. [8] Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi: vt cooperatores ſimus veritatis. [9] Scripſiſſem forſitam Eccleſiæ: † ſed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos. [10] Propter hoc ſi venero,commonebo eius opera quæ facit, verbis malignis garriens in nos.Et quaſi nō eiiſta ſufficiant, neque ipſe ſuſcipit fratres:& eos qui ſuſcipiunt,prohibet,& de Eccleſia eiicit. [11] Chariſſime,noli imitari malum:ſed quod bonum eſt. Qui bene facit,ex deo eſt:qui male facit,non videt deum. [c 12] Demetrio teſtimonium redditur ab omnibus,& ab ipſa veritate,ſed & nos teſtimonium perhibemus, & noſti quoniam teſtimonium noſtrum verum eſt. [13] Multa habui tibi ſcribere:ſed nolui per atramentum & calamum ſcribere tibi. [14] Spero autem protinus te videre: & os ad os loquemur. [15] Pax tibi. Salutant te amici. Saluta tu amicos nominatim.

† 42.dist.Si quis deſpicit.

c

e.Sunt enim quidam quib⁹ virt⁹ perhibet teſtimoniū, ſed fruſtratur ob ſermonē ineficacem, ſine operibus carentem.Oecume.ibid.

INCIPIT ARGVMENTVM IN EPISTOlam beati Iudæ Apoſtoli.

Iudas Apoſtolus fratres de corruptoribus viæ veritatis ita informat, vt illicitum eſſe diſſereret de ſub iugo ſemel erutos ſeruitutis, denuo operam ſuam officiis nauare ſeruilibus.

Incipit

D

Incipit epiſtola beati Iudæ Apoſtoli.

Fidelis,hæreticorum fallacias vitet,qui cupiditate ducti aduerſantur Euangelio, & quorum figuram Pſeudoprophetæ geſſerunt. Caput I.

E

Vdas [a] Ieſu Chriſti ſeruus,frater autē Iacobi: iis qui ſunt in deo patre dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis, & vocatis. [2] Miſericordia vobis & pax, & charitas adimpleatur. [3] Chariſſimi, omnē ſollicitudinem faciens ſcribendi vobis [b] de communi veſtra ſalute,neceſſe habui ſcribere vobis: deprecans ſupercertari ſemel traditæ ſanctis fidei. [c 4] Subintroierūt enim quidā homines(qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium) impij, domini noſtri gratiam transferentes in luxuriam,& ſolum dominatorem & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negantes. [5] Cōmonere autem vos volo,ſcientes ſemel omnia, quoniam Ieſus populum de terra Ægypti ſaluans,†ſecundò eos qui non crediderunt perdidit: [6] Angelos vero qui nō ſeruaueruntſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit: † [7] Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ,& abeuntes poſt carnem alterā, facti ſunt [d] exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes. [8] Similiter & hi quidem carnem maculant dominationem autē ſpernunt,maieſtatem autem blaſphemant. † [9] Cū Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moÿſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemię,ſed dixit:Imperet tibi deus. [e 10] Hi autem quęcunque quidē ignorant,blaſphemant: quæcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt,in iis corrūpuntur. [11] Vę illis qui † in via Cain abierunt,† & errore Balaā mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core abierunt. [12] Hi ſunt in epulis ſuis maculæ conuiuantes, ſine timore ſemetipſos paſcentes:nubes ſine aqua,quæ à ventis circunferuntur:arbores autumnales infructuoſæ,bis mortuę, eradicatæ: [13] fluctus feri maris,deſpumantes ſuas cōfuſiones:ſydera errantia:quibus [f] procella tenebrarum ſeruata eſtin æternum. † [14] Prophetauit autē & de his ſeptimus ab Adam Enoch,dicēs: Ecce venit dominus in ſanctis milibus ſuis, [15] facere iudiciū contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum,quibus impiè egerunt:de omnibus duris quæ locuti ſunt cōtra deū peccatores impij. [16] Hi ſunt murmuratores,querulоſi ſecundum deſideria ſua ambulātes, † & os eorū loquitur ſuperbiam,mirantes perſonas quæſtus cauſa. [17] Vos autē chariſſimi,† memores eſtote verborū quę prædicta ſunt ab Apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, [18] qui dicebant vobis, quoniam in nouiſſimis tēporibus venient illuſores, ſecundū deſideria ſua ambulantes in impietatibus. † [h 19] Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos animales, ſpiritum non habentes. [20] Vos autem chariſſimi,ſuperędificantes voſmetipſos,ſanctiſſimę noſtrę fidei:in ſpiritu ſancto orantes [21] voſmetipſos in dilectione dei ſeruate, expectantes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. [22] & hos quidem arguite iudicatos, illos vero ſaluate,de igne rapientes. [23] Aliis autem miſeremini in timore, odientes & eam quæ carnalis eſt,maculatam tunicam. [24] Ei autem qui potens eſt vos conſeruare ſine peccato, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos in exultatione in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti. [25] ſoli deo ſaluatori noſtro per Ieſum Chriſtū dominum noſtrum gloria & magnificentia, imperium & poteſtas ante omne ſeculum,& nunc & in omnia ſecula ſeculorum,Amen.

Epiſtolæ beati Iudæ Apoſtoli finis.

†Num.14.f

†Genes.19.c

†2.Pet.2.a

†1.Ioan.4.a

†Iud.16.d

†1.Tim.4.a 2.Tim.3.a 2.Pet.3.a

†1.Ioan.2.b.De

a.Iudas qui & Thaddæus,filius Alphæi & Mariæ Cleophæ ſororis virginis Mariæ frater Iacobi minoris, Simonis & Ioſeph iuſti, eode ſpiritu quo Petrus & Ioannes in fidei corruptores animaduertit, fideles exhortāns vt ab ipſis pſeudoprophetis ſibi caueant.

b. De cōmuni eorum ſalute dicit, de illa ſalute quæ ipſi & illis erat communis.omnium namque electorū vna & communis eſt fides & dilectio Chriſti. Beda. ibid.

c. Quidam vero non ſatis cœleſtibus literis eruditi, cum veritatis accuſatoribus reſpondere nō poſſent obiicientibus vel impoſsibile, vel incongruens eſſe vt deus in vterum mulieris ſe includeret: nec cœleſtē illam maieſtatem ad tantā infirmitatem potuiſſe deduci, vt hominibus contēptui, deriſui, cōtumeliæ,& ludibrio eſſet. Poſtremo etiam cruciamenta perferret,atque in execrabili patibulo figeretur.Lactan lib. 4.cap.30.

d. Hoc eſt, typus facti ſunt perpetuæ damnationis, ac infernalis incēdij, quæ per illorum punitionem ſunt præfigurata. Dion.y.ibid.

e. Et vt breuiſſime pateat qualis ſit natura humana ſine gratia dicat,Iudas apoſtolus quid agat vel ignorantia imperitorum,vel doctrina ſapientum. Hi, autem,inquit,quęcūque quidem ignorant,blaſphemāt, &c. Amb. de voc.gen.libr. 1.c.1.6.

f. Non itaque promittitur pœna ignis tranſitoria turpiter ſcelera:ęque viuentibus, quia viam iuſtitiæ cognouerunt, quibus meſius erat nō cognoſcere. Augu. de fide & operibus, cap.xv. g. Impius à peccatore differt,in eo quod impius peccatum habet circa deum, peccator vero circa ea quę aguntur in vitæ cōuerſatione, à iuſtitiæ ſcopo aberrat Oecume ibid.

h. Videte animam hominis quemadmodum vniuerſę corporis membra viuificet cohærentia ſibi: ſepara ergo quoduis à iunctura cæterorum: & vide an de cætero viuificet. Sic & omnis qui ab vnitate diuiditur,ne dubites quin ab eo receſſerit ſpiritus vitæ. Digne igitur contentioſos, & qui ſeparant ſemetipſos, apoſtoli carnales vocant, & animales, ſpiritum non habentes. Bernar. in feſt. ſancti. Micha Sermo.1.

i. Quo teſtimonio videtur hominē poſſe eſſe ſine peccato, & maculam non habere.Sed hoc non ſic ſapiendum vt proponitur. Neque enim homo poteſt eſſe ſine peccato, ſed poterit ſi deus voluerit hominē ſeruare ſine peccato, & immaculatum ſua miſericordia cuſtodire. Hoc & ego dico quòd deo cuncta poſſibilia ſunt: homini autem non quicquid voluerit poſſibile eſt. Hier aduerſus Pelagian.lib.1.

INCIPIT PROLOGVS IN APOCALYPSIN beati Ioannis Apostoli.

OMnes † qui piè volunt viuere in Christo, (sicut ait Apostolus) persecutionem patientur, iuxta illud: † Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara animã tuam ad tẽtationẽ.[1] † Tantatio nãque est vita hominis super terram. Ne autẽ fideles deficiant in iis, consolatur eos dominus, atque cõfirmat dicẽs: † Vobiscũ sum vsque ad consummationẽ seculi. &: † Nolite timere pusillus grex. Propterea videns deus pater tribulationes quas passura erat Ecclesia ab Apostolis fundata supra petram Christum, vt minus timeantur, disposuit vnà cum filio & spiritu sancto eas reuelare. Reuelauit autẽ tota trinitas Christo secundũ humanitatẽ, Christus vero Ioanni per angelum, Ioannes Ecclesiæ, de qua reuelatione hunc librũ composuit. Vnde & liber iste. Apocalypsis dicitur, id est reuelatio, quia hic cõtinentur quæ deus reuelauit Ioanni, & Ioãnes Ecclesiæ, quanta scilicet Ecclesia passa sit in tempore primitiuo, & nunc patiatur, & in nouissimis tẽporibus Antichristi passura sit, quando tanta erit tribulatio, vt si fieri potest, etiam moueãtur electi. Et quæ pro iis & nũc & in futuro præmia sit susceptura, vt quos denuntiata supplicia terrent, promissa præmia lætificent. Ideo iste liber inter reliquas scripturas noui testamẽti, prophetiæ nomine cẽsetur, quæ aliis est excellentior prophetis. sicut enim nouũ testamentũ præstat veteri, Euangeliũ legi: ita hæc prophetia prophetiis veteris testamẽti, quia de Christo & Ecclesia magna ex parte iam adimpleta sacramẽta denuntiat. Vel etiã ideo, quia cum aliis vnifaria, isti trifaria data est prophetia, simul scilicet de præterito & præsenti & futuro. Ad cuius cõfirmãdam authoritatem, occurrit etiã autoritas mittentis, deferentis, & accipientis. Mittẽtis, scilicet trinitatis: & deferentis, scilicet angeli: & accipientis, scilicet Ioannis. Cum autẽ Ioãni hæc in visione fuerint reuelata, & sint tria genera visionũ, sub quo genere cõtineatur videndũ est. Visio enim alia corporalis, quando videlicet corporalibus oculis aliquid videmus. Alia spiritualis seu imaginaria, cũ videlicet dormientes vel etiam vigilantes imaginem rerũ cernimus, quibus aliquid significatur, sicut vidit Pharao spicas, & Moyses rubũ ardere: ille dormiens, iste vigilãs. Alia intellectualis, quãdo videlicet spiritu sancto reuelãte intellectui mentis veritatem mysteriorum, sicut est capimus, quomodo vidit Ioãnes quæ in hoc libro referuntur. Non enim figuras tãtùm spiritu vidit, sed & earũ significata mente intellexit. Vidit autem Ioãnes, & scripsit in Patmos insula relegatus in exiliũ à Domitiano principe impiissimo, hac eum ad scribendum compellente causa, quia dum exul teneretur à Domitiano in Patmos insula, in Ecclesiis quibus præerat, multa pullularũt atque inoleuerũt vitia, atque diuersæ hæreses. Erant enim quidã hæretici ibi dicentes Christum nõ fuisse ante Mariam, quia temporaliter de ea natus erat: quos Ioãnes in principio Euangelij sui redarguit, dicens: † In principio erat verbum. Et in hoc libro cum dicit, α & ω, id est, principium & finis. Dicebant etiam quidã Ecclesiam pondere tribulationũ ante finem seculi desituram, & pro labore non præmium æternum suscepturam. Horum ergo errores volens destruere Ioannes, ostendit Christũ principium esse & finem. Vnde Isaias: † Ante me nõ est formatus deus, & post me nõ erit. Et Ecclesiam per exercitium tribulationum non desinere, sed proficere, & pro iis brauium æternũ recipere Scribit autem Ioannes septem Ecclesiis Asiæ, & earum septem episcopis de prædictis instruens, & in eis per eam totam generalem Ecclesiam docens. Est itaque materia Ioannis in hoc opere status specialiter Asianæ Ecclesiæ, necnõ & totius videlicet, quæ in præsenti patiatur, & in futuro receptura sit. Intentio vero eius est monere ad patientiam, quæ seruanda est, † tum quia breuis labor, tum quia præmium magnum. Modus tractandi talis: primò præmittit prologum & salutationem, vbi reddit auditores benignos & attentos: quo præmisso accedit ad narrationem. Ante narrationem vero ostendit Christum esse ab æterno, sine principio & fine: inducens ipsum loquentem: † Ego sum α & ω, id est principium & finis. Postea accedens ad narrationem, distinguit septem visiones, quibus terminatis iste liber consummatur. Præmittit autem prologum, dicens: Apocalypsis Iesu Christi, subaudis, hæc est: sicut in aliis, Visio Isaiæ hæc est. & parabolæ Salomonis, hæ sunt.

1. Militia.

† 2. Tim. 3. c † Eccli. 2. a † Iob. 7. a † Mat. 28. e † Luc. 12. d † Ioan. 1. a † Isa. 43. a † Apoc. 1. b 22. a † Apoc. 1. a

Item aliter

ITEM ALTER PROLOGVS IN APOCALYPSIN.

IOannes Apostolus & Euãgelista à Christo electus atque dilectus, in tãto amore dilectionis vberior habitus est, † vt in cœna supra pectus eius recũberet, & † ad crucem astanti soli matrẽ propriã commẽdasset, † vt quem nubere volentem, ad amplexum virginitatis asciuerat, ipsi etiam custodiendã virginem tradidisset. Hic itaque cũ propter verbũ dei & testimoniũ Iesu Christi in Patmos insulã sortiretur exilium, illic ab eodẽ Apocalypsis præostensa describitur: vt sicut in principio canonis, id est libri Geneseos, incorruptibile principium prænotatur: ita etiam incorruptibilis finis per virginẽ in Apocalypsi redderetur, dicẽtis: Ego sum α & ω, initium & finis. Hic est Ioannes, qui sciens superuenisse sibi diem egressionis de corpore, conuocatis in Epheso discipulis descendit in defossum sepulturæ suæ locum, orationéque completa reddidit spiritum, tam à dolore mortis factus extraneus, quàm à corruptione carnis noscitur alienus. Cuius tamen scripturæ dispositio vel libri ordinatio ideo à nobis per singula non exponitur, vt nescientibus inquirendi desiderium collocetur, & quærentibus laboris fructus, & deo magisterij doctrina seruetur.

† Ioan. 13. f † 19. e † Ioan. 21. a † Apoc. 1. b 22. a

ARGVMENTVM IN APOCALYPSIN beati Ioannis Apostoli.

APocalypsis Ioannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ.

Incipit liber Apocalypsis beati Ioannis apostoli.

Ioannes in Patmos insula exulans, septem Asiæ ecclesiis per septem candelabra designatis, quas vidit visiones recitauit. Caput I.

A APocalypsis [a] Iesu Christi quam dedit illi deus palàm facere
seruis suis quæ oportet fieri cito: & significauit mittens
per angelum suum seruo suo Ioanni, 2 qui testimoniũ per-
hibuit verbo dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque
vidit. † [b] 3 Beatus qui legit & qui audit verba prophetię hu-
ius: & seruat ea quę in ea scripta sunt. † Tẽpus enim prope
est. † 4 Ioãnes septem Ecclesiis quę sunt in Asia. Gratia vo-
bis & pax ab eo † qui est, & qui erat, & qui venturus est, &
à septẽ spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, 5 & à Ie
su Christo qui est testis fidelis, † primogenitus mortuorũ,
& princeps Regũ terrę qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo,
B 6 & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo, ipsi gloria & imperiũ in secula
seculorum, Amẽ. † [c] 7 Ecce venit cũ nubibus, † & videbit eum omnis oculus, & qui
eum pupugerũt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ, etiam, Amen. [d] 6 Ego
sum α & ω: principiũ & finis, dicit dominus deus, qui est & qui erat, & qui venturus
est, omnipotẽs. 9 Ego Ioãnes frater vester & particeps in tribulatione, & regno & pa-
tientia in Christo Iesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter verbum dei, & te
stimoniũ Iesu Christi. † 10 Fui in spiritu in dominica die, & audiui post me vocẽ ma-
C gnam tanquã tubæ, dicentis: 11 Quod vides, scribe in libro: & mitte [e] septem Eccle-
siis, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Lao-
diceæ. 12 Et cõuersus sum vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. † Et cõuersus
vidi septem candelabra aurea: & in medio septem candelabrorum aureorum similẽ
filio hominis, vestitum podêre, & præcinctũ ad mamillas zona aurea. 14 Caput autẽ
eius & capilli erant candidi tanquã lana alba, & tanquã nix. † Et oculi eius tanquam
flamma ignis, 15 & pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardẽti. Et vox illius
D tanquam vox aquarum multarum: 16 & habebat in dextera sua stellas septem. † Et de
ore eius [f] gladius vtraque parte acutus exibat, † & facies eius sicut sol lucet in virtute

† Infr. 22. b † Infr. 22. c † 19. dist. c Necesse. † Exod. 3. d † Heb. 9. c † 1. Ioh. 1. d † Luc. 21. e † Isa. 3. e Iudæ. 1. e Infr. 21. b 22. c † Infr. 4. a † 19. d. Dia. coni. † Infr. 2. c 19. c † De priuileg. Ex ore. Infr. 19. c † Mat. 17. a Isa. 14. a Infr. 22. c

a. Apocalypsin beati Ioannis Apostoli secundum anagogẽ hoc domino largiẽte explanare curauimus, quia reuelatio Iesu Christi nostris auribus panditur, vt arcana cœlestia nostris cordibus manifestentur. Aug. ibid. Nam si iuxta literam accipimus, iudaizandum est, si spiritualiter vt scripta est, multorum opinionibus videbimur contrarie. Hierony. ĩ proœmio in 18. commenta in Isaiam.

b. Nec qui solum legũt, sed & qui audiunt, efficaci quidem & operatiuo auditu beatos dicit, qui videlicet parati sunt ad obseruandũ tanquam diuinas leges ea quę dicta sunt: qui etiam compositi sunt ad spiritualiter viuendum, non sicut animales homines, siue qui iuxta sensualitatem eligũt viuere, quemadmodum animalia sermone carentia. Aretha Cæsarien. ibi.

c. Quem igitur cõpunxerunt, & quem speramus esse venturum nisi filiũ dei? Ergo omnipotens dominus & deus etiam Christus est. Ambr. lib. 2. de fid. ca. 3.

d. α prima est litera Græcorum, ω vero vltima. Istis itaque literis se comparat seu exprimit Christus, vt innuat se esse vniuersorum primum principium, ac vltimum finem. Omnia enim propter seipsum operatus est dominus. Diony. ibid.

e. Ecclesias septem ponit, vt seruetur septenarius numerus: vt dies septem quibus dominus mundum fecit; vt angeli septem qui assistunt ante faciem dei, & lucerna septiformis in tabernaculo testimonij, & spiritus septem, & candelabra septem, & columnę septem super quas ædificauit domum sapientia. Cypria.

Prima visio.

f. Apostolus Ioãnes ensem describit bisacutum: quem intelligi oportet sermonẽ diuinum bisacutum duobus testamentis legis & euangelij: acutum sapientia, infestum diabolo, armantem nos aduersus hostes spiritales nequitiæ, & concupiscentiæ omnis. Tertul. lib. 3. aduersus Marcio.

Universidad de Deusto Biblioteca

sua. 17 Et cum vidissem eum,cecidi ad pedes eius tanquã mortuus. Et posuit dexterã
suam super me,dicẽs: 18 Noli timere.†Ego sum primus & nouissimus,& viuus:& fui
mortuus,& ecce sum viuẽs in secula seculorum,† & habeo claues mortis & inferni.
19 Scribe ergo quæ vidisti,& quę sunt,& quę oportet fieri post hæc. 20 Sacramentũ se
ptem stellarum quas vidisti in dextera mea,& septem candelabra aurea:septem stellę,
angeli sunt septem Ecclesiarum:& candelabra septem,septem Ecclesiæ sunt.

Quid Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami,& Thyatiræ deus futurum nouerit,cum discrimine malorum à bonis Ioannes præuidet. II.

ET [a] angelo Ephesi Ecclesiæ scribe : Hæc dicit qui tenet septem stellas A
in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureo-
rum:† 2 Scio opera tua,& laborẽ & patientiam tuam,& quia nõ potes
sustinere malos. Et tentasti eos qui se dicunt apostolos esse,& nõ sunt,
& inuenisti eos mendaces. 3 Et patientiam habes: & sustinuisti propter
nomẽ meum, & nõ defecisti. 4 Sed habeo aduersum te pauca,quòd charitatem tuam
primam reliquisti.† 5 Memor esto itaque vnde excideris:& age [b] pœnitentiã, & pri-
ma opera fac. Sin autem,venio tibi, & mouebo candelabrũ tuum de loco suo, † nisi B
pœnitentiam egeris. 6 Sed hoc habes, quia † odisti facta [c] Nicolaitarum,quæ & ego
odi. 7 Qui habet aurem,audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. Vincenti dabo edere de
ligno vitæ,quod est in paradiso dei mei. 8 Et angelo Smyrnę Ecclesię scribe:Hęc di-
cit primus & nouissimus,qui fuit mortuus & viuit:Scio tribulationem tuam & pau-
pertatem tuã, sed diues es, & blasphemaris ab iis qui se dicunt Iudæos esse, & non
sunt,sed sunt Synagoga Sathanæ. 10 Nihil horũ timeas quæ passurus es.† Ecce missu- C
rus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem,vt tẽtemini:& habebitis tribulationem
diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortẽ, & dabo tibi coronam vitæ. 11 Qui habet
aurem,audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. Qui vicerit,non lædetur à morte secunda.
12 Et angelo Pergami Ecclesię scribe: Hęc dicit qui habet romphęã ex vtraque parte
auctam. 13 Scio vbi habitas,vbi sedes est Sathanę,& tenes nomen meum,& non nega-
sti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis qui occisus est apud vos, D
vbi Sathanas habitat. 14 Sed habeo aduersus te pauca:quia habes illic tenentes † do-
ctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum corám filiis Israel, edere &
fornicari. 15 ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarũ. [d] 16 Similiter pœnitentiã
age. si quo minus,veniã tibi cito, & pugnabo cũ illis in gladio oris mei. 17 Qui habet
aurem,audiat quid spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum,& da
bo illi [e] calculũ candidum,& in calculo nomen nouum scriptum,quod nemo scit ni-
si qui accipit. 18 Et angelo [f] Thyatiræ Ecclesiæ scribe:Hæc dicit filius dei,qui habet E
oculos tanquã flãmam ignis, & pedes eius similes aurichalco,† 19 Noui opera tua,&
fidem & charitatem tuam,& ministerium, & patientiam tuam, & opera tua nouissi-
ma plura prioribus. 20 Sed habeo aduersus te pauca:quia permittis [g] mulierẽ Iezabel,
quæ se dicit Prophetã, docere, & seducere seruos meos,fornicari & manducare de i-
dolothytis. † 21 Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret,& nõ vult pœnitere à for- F
nicatione sua. 22 Ecce ego mitto eam in lectum:& qui mœchantur cum ea,in tribula-
tione maxima erũt,nisi pœnitentiã ab operibus suis egerint: 23 & filios eius interficiã
in mortem,& scient omnes Ecclesiæ quia† ego sum scrutans renes & corda,& dabo
vnicuique vestrûm secundum opera vestra. 24 Vobis autẽ dico,& cęteris qui Thyati
ræ estis, quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudi-
nem Sathanæ,quemadmodum dicunt:non mittam super vos aliud pondus: 25 tamen G
id quod habetis tenete,donec veniam. 26 Et qui vicerit & custodierit vsque in finẽ o-
pera mea,† dabo illi potestatẽ super gentes, 27 & reget eas in virga ferrea,& tanquam
vas figuli confringentur, 28 sicut & ego accepi à patre meo,& dabo illi stellam matu-
tinam. 29 Qui habet aurem,audiat quid spiritus dicat Ecclesiis.

Quid

a,Hoc est,pastori & pręsuli Cui idcirco primo scribitur,quia in Asia minori Ephes' fuit metropolis. Sícque episcopus eius tanquã metropolitanus autoritate & dignitate extitit maior Vnde sicut eius defectus aliis nocuit sic emandatio eius aliis ædificatoria fuit. Dion,ibidem.

b.Sed tamen quia singuli quique cœt' hereticorum se potissimum Christianos & suam esse catholicam ecclesiam putant,sciendũ est illã esse verã,in qua est religio,cõfessio,& pœnitẽtia: quę peccata & vulnera quibus est subiecta imbecillitas carnis,salubriter curat. Lactan lib.4.cap.30.

c.Alter hæreticus Nicola' emersit:hic de septem diaconis qui in Actibus Apostolorum allecti sunt, fuit. Hic dicit tenebras in concupiscẽtia luminis & quidẽ fœda & obscœna fuisse: ex hac permixtione pudor est dicere quę fœtida & immũda. Sunt & cætera obscœna. Omnes enĩ refert quosdã turpitudinis natos,& complexus & permixtiones execrabiles. Tertullia. de præscriptio. aduersus hæreti.

d.Vides quòd deus qui pœnitentiam exigit, veniam polliceatur? Ambr.de pœniten.li.1.ca.9.

e.Calculum candidum dicit euangelium clarum, & tantum illustratum,in quo est nomẽ nouũ Iesu Christi veri dei, de quo scribitur: In principio erat verbum Hieron.super Isa.ca.65.

f.Thyathyra vrbs Asiæ minoris in Lydia prouincia non longe distans à Pergamo:templo quondã Asclepiadis famosa: de qua erat illa puella Lydia purpuraria,de qua Act.16.cap.

g.Hanc autem mulierẽ tropice significat Nicolaitarũ hęresim per nomẽ Iezabel, quæ regi Achab nupserat. Huic etiã cõparans Nicolai sequaces ꝓpter libidinẽ ac impietatem. Indignatur itaque quòd non persequãtur ipsam & expellant, confundantes ipsam impudẽter blasphemantem, sed sustineant vt hi qui solo nomine Christiani sunt, secũ participent. Aretha Cæsa. ibidem.

†Isa.41.b 44.a †Isa.22.f Infr.3.b Iob.12.c
†De pœ.di.2.c.Si enim.
†50.d.Quia sactitas tua. c. Domino. De pœ.di.1. c. Miror. Sunt qui arbitrantur. †Luc.13.a †24.quæst.3. Quidam.
†Infra.3.b De pœ.dist.1.c.Si enim.
†Num.24.e
†Sup.1.e Infr.19.c
†Iob.24.d Mat.4.c Marc.1.a Luc.13.a Acto.3.d
†Iere.17.b Psal.7.c 1.Reg.16.b
†Infr.9.c Psal.2.d

Quid deus futurum nouerit Ecclesiis Sardis,Philadelphiæ, & Laodicæ, vt à præteritis malis resipiscant, & à futuris caueant. III.

A ET angelo Ecclesiæ [a] Sardis, scribe : Hæc dicit qui habet septem spiritus
dei,& septem stellas: † Scio opera tua : quia nomen habes quòd viuas , &
mortuus es. 2 Esto vigilans , & confirma cætera quæ moritura erant.
Non enim inuenio opera tua plena coram deo meo. [b] 3 In mente ergo ha-
be qualiter acceperis & audieris,& serua, & pœnitentiam age. † Si ergo non vigila-
ueris , veniam ad te tanquam fur , & nescie squa hora veniam ad te . † 4 Sed habes
pauca nomina in Sardis,qui non inquinauerunt vestimenta sua : & ambulabũt mecũ
in albis,quia digni sunt. 5 Qui vicerit,hic vestietur vestimẽtis albis,†& nõ delebo no
men eius de libro vitæ,& confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis
B eius. 6 Qui habet aurẽ,audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. 7 Et angelo [c] Philadelphiæ
Ecclesiæ scribe:† Hęc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit,&
nemo claudit:claudit,& nemo aperit. 8 Scio opera tua. Ecce dedi corã te ostiũ apertũ
quod nemo potest claudere:quia modicam habes virtutẽ,& seruasti verbum meum,
& non negasti nomẽ meum. 9 Ecce dabo de Synagoga Sathanę, qui dicunt se Iudęos
esse,& non sunt,sed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes
tuos:& scient quia ego dilexi te. 10 Quoniã seruasti verbum patiẽtiæ meæ,& ego ser
uabo te ab hora tentationis quæ ventura est in orbem vniuersum tentare habitantes
C in terra. 11 Ecce venio cito. [d] Tene quod habes,vt nemo accipiat coronam tuã. 12 Qui
vicerit, faciam illum columnam in templo dei mei:& foras non egredietur amplius:
Et scribam super eum nomẽ dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Ierusalẽ,quæ
descendit de cœlo à deo meo,& nomen meũ nouũ. 13 Qui habet aurem, audiat quid
spiritus dicat Ecclesiis. 14 Et angelo Laodiceę Ecclesiæ scribæ:Hæc dicit,† amẽ,testis
fidelis & verus,qui est principium creaturę dei. 15 Scio opera tua,quia neque frigidus
es neque calidus. [e] Vtinã frigidus esses,aut calidus. 16 Sed quia tepidus es,& nec frigi-
D dus nec calidus,incipiã te euomere ex ore meo:quia dicis, 17 quòd diues sum, & locu
pletatus,& nullius egeo :& nescis quia tu es miser, & miserabilis,& pauper,& cæcus,
& nudus. 18 Suadeo tibi emere à me aurũ ignitũ,probatũ,vt locuples fias,& vestimen
tis albis induaris,vt nõ appareat confusio nuditatis tuæ:† & collyrio inunge oculos
tuos,vt videas.† 19 Ego quos amo,arguo & castigo. Æmulare ergo,& pœnitentiam
age. 20 Ecce sto ad ostium, & pulso.Si quis audierit vocem meã,& aperuerit mihi ia-
nuam,intrabo ad illum,& cœnabo cum illo,& ipse mecum. 21 Qui vicerit,dabo ei se-
dere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius.
22 Qui habet aurem,audiat quid spiritus dicat Ecclesiis.

Aperto in cœlo ostio Ioannes videt vigintiquatuor seniores circa thronum sedentes, & quatuor animalia sedenti in throno assidue gloriam dare. IIII.

Secunda visio.

A POst hæc vidi,& ecce [a] ostium apertum in cœlo,& vox prima quã au-
diui,tanquam tubæ loquentis mecum,dicens: [b] Ascende huc,& osten
dam tibi quę oportet fieri cito. 2 Post hæc statim † fui in spiritu. Et ec-
ce sedes posita erat in cœlo, & supra sedẽ sedẽs. 3 Et qui sedebat,simi-
lis erat aspectui lapidis iaspidis,& sardinis: & iris erat in circuitu sedis,
B similis visioni smaragdinę. 4 Et in circuitu sedis,sedilia vigintiquatuor:& super thro
nos,vigintiquatuor seniores sedentes,circumamicti vestimentis albis, & in capitibus
eorum coronæ aureæ. 5 Et de throno procedebãt fulgura & voces & tonitrua:& se-
ptem lampades ardentes ante thronũ, qui sunt septẽ spiritus dei.† 6 Et in conspectu
sedis tanquã mare vitreũ simile crystallo : & in medio sedis & in circuitu sedis [c] qua-
C tuor animalia plena oculis ante & retro. 7 Et animal primũ simile leoni,& secundum
simile vitulo:& tertium animal habẽs faciem quasi hominis : & quartũ animal simi-
le aquilæ volanti. 8 Et quatuor animalia, singula eorũ habebãt alas senas,& in circui-
tu & intus plena sunt oculis. [d] Et requiẽ non habebant die ac nocte dicẽtia: † Sãctus,

†De pœ.di.2.c.Si enim.
†Infr.16. 1.Thess.5.a 2.Pet.3.c Sup.2.b †De pœ.di.2. c.Si enim. Sup.1.d †Isa.22.f Ioan.12.a
†Iob.12.c Isa.22.f
†Iob.14.c
†49.di.Hic etenim. †Prou.3.b Hebr.12.b
†Sup.1.b
†De elec. Scriptũ est
†Isa.6.b

a.Sardis pluraliter vrbs Lydię caput regia Crœsi:apud quam Aiacis tumulus super excelsa crepidine,cui' maximam partem ancillæ perfecerunt,quæ (vt Herodotus ait) omnes meretricabantur. Huius ciuitatis episcopus fuit Melito vir celeberrimus, & doctor insignis,cuius multa extãt passim vulgata opera.

b.Vtique ei dicit qui credidit, & baptizatus est, & stans quondam corruit per dilectum. Hierony. aduersus Iouinia.lib.2.

c.Philadelphia vrbs quondam Mysiæ terræ motibus concussa:iuxta quam orientem versus exusta regio patet stadiis longa quingentis quadrigentis lata. Cypria.

d.Admonet, in bonis operibus,(quæ dei dona sunt) non esse in homine, sed in domino gloriãdũ,ne quod humilis accepit superbus amittat. Prosper de promissio.12.

e.Hoc est dicere: vtinã aut calorem aut fidem haberes bonorum Christianorum, aut certè frigus & ignorantiam paganorũ. Aut enim fides te calida deo insinuaret,aut certè ad præsens adhuc legis ignorantia te excusaret. Nunc autem quia Christum iam agnouisti, & negligis quem agnouisti, qui susceptus es quasi intra os dei per fidei agnitionẽ, proiicieris per teporem. Saluia.lib.4.in fi.

a.Ostium apertum. Christum dicit, quia ianua est. Cœlum ecclesiam dicit, vbi cœlestia geruntur. Aug. ibidem.

b.Non dicit vt hinc ascendat,sed vt mentem à pedestribus erigat & humanis. Verum hi potissimum qui mentem purificant à maculis quæ in hac materiali vita contrahuntur, has & huiusmodi dignas de deo visiones assequuntur. Aretha

c.Qualis igitur dispositio filij dei, talis & animalium forma, talis & character euangelij. Quadriformia autem animalia, & quadriforme euãgeliũ & quadriformis dispositio domini Irẽ. lib.3.ca.11. aduersus Valẽti.

d.Pro eo vt diceret:Nõ cessabant hæc semper decantare. Nam maxima & vnica est sanctis requies in cœlo laudem summæ trinitatis, quæ deus est, indefessa voce dicere. Augu. de Genesi ad literam lib.4.

ſanctus,ſanctus,dominus deus omnipotens,qui erat,& qui eſt, & qui vẽturus eſt. 9 Et D
cum darent illa animalia gloriã & honorẽ & benedictionẽ ſedenti ſuper thronũ, vi-
uenti in ſecula ſeculorũ, 18 procidebant vigintiquatuor ſeniores ante ſedentẽ in thro
no,& adorabant viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebãt [e] coronas ſuas ante thro-
num, dicẽtes: 11 Dignus es domine deus noſter accipere gloriam, & honorem, & vir-
tutem:quia tu creaſti omnia,& propter voluntatem tuam erant & creata ſunt.

Flente Ioanne, librum ſeptem ſigillis obſignatum occiſus agnus aperit: quod vigintiquatuor ſeniores cum innumera angelorum multitudine probant. *V.*

† Ezec.2.b

A ET † vidi in dextera ſedentis ſuper thronum, [a] librũ ſcriptum intus & fo-
ris, ſignatum ſigillis ſeptem. 2 Et vidi angelum fortem & prædicantem
voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius?
3 Et [b] nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram
aperire librum, neque reſpicere illum. 4 Et ego flebam multum : quoniam nemo di-
gnus inuentus eſt aperire librum,nec videre eum: 5 & vnus de ſenioribus dixit mihi:
Ne fleueris. [c] Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſe- B
ptem ſignacula eius. 6 Et vidi,& ecce in medio throni & quatuor animalium,& in me
dio ſeniorum agnum ſtantem tanquam occiſum , habentem cornua ſeptem & ocu-
los ſeptem,qui ſunt ſeptem ſpiritus dei miſſi in omnem terrã. 7 Et venit,& accepit de † Infr.6.a
dextera ſedentis in throno librum.† 8 Et cum apperuiſſet librũ, quatuor animalia &
vigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli [d] citharas,& phia-
las aureas plenas odoramentorum,quæ ſunt orationes ſanctorũ: 9 & cantabant cãti-
cum nouum, dicẽtes : Dignus es domine accipere librum, & aperire ſignacula eius C † Infr.7.d
† quoniam occiſus es,& redemiſti nos deo in ſanguine tuo ex omni tribu & ligua &
populo & natione, 10 & feciſti nos deo noſtro regnum & ſacerdotes: & regnabimus
ſuper terram. 11 Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni & † Danie.7.b
animalium & ſeniorũ:& erat numerus eorum† milia milium,dicẽtium voce magna:
12 Dignus eſt agnus qui occiſus eſt,accipere virtutem, & diuinitatem,& ſapientiã,& D
fortitudinem,& honorẽ, & gloriam, & benedictionẽ. [e] 13 Et omnem creaturam quæ
in cœlo eſt,& ſuper terram,& ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo omnes au-
diui dicentes,Sedenti in throno,& agno,benedictio,& honor,& gloria, & poteſtas,
in ſecula ſeculorum. 14 Et quatuor animalia dicebant,Amen. Et vigintiquatuor ſenio
res ceciderunt in facies ſuas,& adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorum.

Apertis quinque ſigillis varij ſequuntur effectus:aperto autem ſexto extremum deſignatur iudicium. *VI.*

A ET vidi quòd [a] aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnum
de quatuor animalibus dicens, tanquam vocem tonitrui : [b] Veni & vide.
2 Et vidi:& ecce [c] equus albus: & qui ſedebat ſuper illum,habebat arcum, B
& data eſt ei corona , & exiuit vincens vt vinceret. 3 Et cum aperuiſſet ſi-
gillum ſecundum,audiui ſecundum animal dicens : Veni & vide. 4 Et exiuit alius e-
quus rufus:& qui ſedebat ſuper illum , datum eſt ei vt ſumeret pacem de terra,& vt † Sup.5.b
inuicem ſe interficiant:& datus eſt ei gladius magnus.† 5 Et cùm aperuiſſet ſigillum
tertium,audiui tertium animal dicens: Veni & vide.& ecce equus niger: & qui ſede-
bat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua. 6 Et audiui tanquam vocem in medio
quatuor animalium dicentium : Bilibris tritici denario vno, & tres bilibres hordei
denario vno:& vinum & oleum ne læſeris . 7 Et cum aperuiſſet ſigillum quartum,
audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni & vide. 8 & ecce equus pallidus : & qui
ſedebat ſuper eum,nomen illi mors:& infernus ſequebatur eum. Et data eſt illi pote-
ſtas ſuper quatuor partes terræ,interficere gladio,fame,& morte,& beſtiis terræ. 9 Et C
cum aperuiſſet ſigillum quintum: vidi ſubtus altare [d] animas interfectorum propter
verbum dei, & propter teſtimonium quod habebant. 10 Et clamabant voce ma-

e. Coronas nãque ſuas ante thronum domini mittere, eſt certaminum ſuorum victorias nõ ſibi tribuere, ſed autori: vt ad illum referant victoriam laudis, à quo ſe ſciunt vires accepiſſe certaminis. Gre. Mo. li 22. c. 10.

a. Vtrumque teſtamentum intellige. A foris vetus, ab intus nouum, quod intra vetus latebat, omni myſteriorum plenitudine obſcuratum. Aug. ibid.

b. Quia neque in cœlo angelus, neque in terra homo viuẽs in corpore, neq; ſubtus terrã animæ exutæ corpore præter Chriſtum ſufficiebant aperire librum. Greg. dial. 4. ca. 42.

c. Hoc eſt, dominus Ieſus Chriſtus, qui ſoluit ſignacula libri, non vnius propriè, vt multi putant, pſalmorũ Dauid, ſed omnium ſcripturarũ, quæ vno ſunt ſcriptæ ſpiritu ſancto. Hierony, in Iſa. cap. 29.

d. Citharas quippe aureas habent electi : quia omnis eorum ſermo, omne quod de illorum actibus ad notitiã proximorum fama vulgante perſonuerit, puræ dilectionis rutilum apparet. Phialas quoque habent aureas, quæ ſunt vaſa patula amplitudine diffuſa: quia corda ſua quo verius ſolo eiuſdẽ dilectionis ſentiunt igne ſplẽdeſcere, eo latius hæc diuinis gaudent pandere cõſpectibus. Beda ibi.

e. His quoq; oſtẽditur vnũ ouile angelorum & hominũ per Chriſtum perfectum, ſub vno paſtore Chriſto agens : vnáque eccleſia per Chriſtum, qui interſtitium maceriẹ diruit, quod primi parentis Adẹ inobedientia conſtruxerat. Aretha Cæſarien. ibid.

a. Dominus patiẽs & reſurgẽs finem ſe eſſe legis edocuit, aſcẽdens autem in cœlum ſpiritu ſanct, miſſo ſecretioris arcani munere firmauit eccleſiã. Tunc ergo librũ aperuit, & tunc eius ſignacula ſoluit, quẹ ſtatum eius ad finẽ vſque deſignarent. Beda ibid.

b Referendum eſt autem Veni, ad inſinuandum præfigurationem viſionis, cum ita cõſpexerit apoſtolus viſionem. Primũ vero animal qđ eſt leo, ſignificare mihi videtur regiam apoſtolorũ aduerſus dæmones conſtãtiam. Ideo dictum eſt: Reges terræ cõgregati ſunt: & cõſtitues eos principes ſuper omnẽ terram. Aretha Cæſa ibi.

c. Equus albus eccleſia eſt, ſeſſor Chriſtus. Equus rufus, malus populus, ſeſſor diabolus. Equus niger, populus ſiniſter diabolo conſentiens. Equus pallidus, mali homines qui perſecutiones excitare non deſinũt. Iſti tres equi vnũ ſunt: qui exierunt poſt album & contra album : & ſeſſorem habent diabolum, qui eſt, mors. Tres ergo equi, fames & bella & peſtis intelliguntur: quod etiam in ſuo euangelio dominus prędixit, quæ etiam fiunt, & imminente die iudicij amplius futura ſunt. Aug. ibid.

d. Animas occiſorum martyrum teſtatur ſe vidiſſe Apoſtolus, ne quis cum de muneribus diſputare cœperimus, poſt reſurrectionẽ dicat tribuẽda martyribus, quæ adhuc animis docẽt indulta præferti cũ iſtud adſtipulet nobis qđ de mora iudici cõquerũt, Hie. de viro perfecto

† Infr.19.a gna,dicentes:† Vſquequo domine,ſanctus & verus,non iudicas & non vindicas ſan-
guinem noſtrũ de iis qui habitant in terra? 11 Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ : &
dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur con-
ſerui eorum,& fratres eorũ qui interficiendi ſunt,ſicut & illi. 12 Et vidi cum aperuiſ-
† Matt.27.f D ſet ſigillum ſextum , † & ecce terræmotus magnus factus eſt . [c] Et ſol factus eſt niger
tanquam ſaccus cilicinus,& luna tota facta eſt ſicut ſanguis, 13 & ſtellæ de cœlo ceci-
derunt ſuper terram , ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum à vento magno mouetur.
14 Et cœlum receſſit ſicut liber inuolutus:& omnis mons,& inſulẹ de locis ſuis motẹ
ſunt. 15 Et reges terræ & Principes & Tribuni & diuites & fortes & omnis ſeruus &
liber abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium: 16 & dicũt montibus & pe- † Infr.9.b Iſa.2.d Luc.23.d Hoſee.10.c
tris,† Cadite ſuper nos,& abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronũ,& ab ira agni:
17 quoniam venit dies magnus iræ ipſorum. Et quis poterit ſtare?

Per ſex aperta ſigilla ſignantur electi dei quos reget agnus, & omnem ab eis fletum abſterget, ne cum impiis pereant. *VII.*

A POſt [a] hæc vidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ , te-
nentes quatuor ventos terræ,ne flarent ſuper terram , neque ſuper mare,
neque in vllam arborem. [b] 2 Et vidi alterum angelum aſcendentẽ ab ortu
ſolis,habentem ſignum dei viui: & clamauit voce magna quatuor ange- † Infr.9.a
lis quibus datum eſt nocere terræ & mari,dicens:† 3 Nolite nocere terræ & mari,ne- † Ibidem.
que arboribus,quoadusque ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorum.† 4 Et au-
diui numerum ſignatorum,centum quadragintaquatuor milia ſignati ex omni tribu
B filiorum Iſrael. [c] 5 Ex tribu Iuda,duodecim milia ſignati. Ex tribu Ruben,duodecim
milia ſignati. Ex tribu Gad,duodecim milia ſignati. 6 Ex tribu Aſer,duodecim milia
ſignati. Ex tribu Nephthalim,duodecim milia ſignati. Et tribu Manaſſe, duodecim
milia ſignati. 7 Ex tribu Simeõ,duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui,duodecim mi-
lia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. 8 Ex tribu Zabulon, duodecim
milia ſignati. Ex tribu Ioſeph,duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin,duodecim
milia ſignati. 9 Poſt hæc vidi turbam magnam , quam dinumerare nemo poterat, ex
omnibus gentibus,& tribubus,& populis,& linguis,ſtantes ante thronum,& in con-
C ſpectu agni,amicti ſtolis albis, [d] & palmæ in manibus eorũ. 10 Et clamabãt voce ma-
gna dicẽtes:Salus deo noſtro,qui ſedet ſuper thronũ,& agno. 11 Et omnes angeli ſta-
bant in circuitu throni & ſeniorum,& quatuor animalium: & ceciderunt in conſpe-
ctu throni in facies ſuas,& adorauerunt deum,dicentes, 12 Amen:Benedictio, & cla-
ritas,& ſapientia,& gratiarũ actio,honor,& virtus,& fortitudo deo noſtro, in ſecula
ſeculorum,Amen. 13 Et reſpõdit vnus de ſenioribus,& dixit mihi: Hi qui amicti ſunt
D ſtolis albis,qui ſunt,& vnde venerũt? Et dixit illi:Domine mi,tu ſcis. 14 Et dixit mihi:
† Sup.5.c Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, † [e] & dealbaue-
runt eas in ſanguine agni. 15 Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in
† Iſa.49.c templo eius:& qui ſedet in throno,habitabit ſuper illos , † 16 Non eſurient neque ſi-
tient amplius,neque cadet ſuper illos ſol,neque vllus æſtus: 17 quoniam agnus qui in
† Iſa.25.c Iere.31.b Infr.21.a medio throni eſt , reget illos : & deducet eos ad vitæ fontes aquarum : † & abſterget
deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

Quatuor angelis tuba canentibus, & accenſo altari maximæ partis vniuerſi fit excidium. *VIII.*

A ET cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, [a] factum eſt ſilentium in cœlo quaſi
media hora. 2 Et vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu dei:& datæ ſunt
illis ſeptem tubæ. 3 Et alius angelus venit,& ſtetit ante altare, habens thuri-
bulum aureum: & data ſunt illi incenſa multa,vt daret de orationibus ſan-
ctorum omnium ſuper altere aureum , quod eſt ante thronum dei. 4 Et [b] aſcendit fu-
B mus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu angeli coram deo. 5 Et accepit

c. Aliquando in ſacro eloquio ſolis nomine prædicatorũ claritas deſignatur. In extremo igitur tempore ſol quaſi cilicinus oſtenditur, quia fulgens vita prædicantium ante reproborũ oculos aſpera & deſpecta monſtratur. Greg. Moral. li. 9. ca. 3.

a Quẹ ſubſequuntur, oſtẽſa ſunt beato Ioanni ſtatim poſt ea quæ dicta ſunt præcedẽti capite, tanquam ſimul adimplenda, dũ complebuntur ea quæ ſexti ſigilli apertionem cõcernũt.

b. Diuinum angelũ ab ortu ſolis, & non ab occaſu & heſpero venire, præclarum facinus deſignare videtur, ac beneficium quod contemplãs in ſpiritu domini progenitor, Signatum eſt, inquit, ſuper nos lumen vultus tui domine. Aretha Cẹſarien. ibid.

c Dan qui natus fuit filius Iſrael, relinquitur in hac enumeratione: & Manaſſes qui adoptatus fuit aſſumitur. Itemque Ruben qui natus eſt, licet paruus numero aſſumitur, & Ephraim adoptatus quanuis multiplex, relinquitur: ąd inſinuandum videlicet quòd ad conſequendam hæreditatem pro qua ſignamur in frontibus noſtris ſignaculo dei viui: neq; ſoli nati, neq; ſoli adoptati filij Iſrael, id eſt, neq; ſoli qui ex Iudæis, neque ſoli qui ex Græcis, ſed communiter tam ex his quam ex illis aſſumuntur vel reprobantur, quos vel fides commendauerit, vel infidelitas reprobabiles fecerit. Ruper. ſuper. 49. Gen.

d. De his qui in certamine martyrij antiquum hoſtem vicerant, & iam in patria gaudebãt, ſcriptum eſt: Et palmæ in manibus eorum, id eſt, victoriam in operatione tenent. Palmas enim in manib9 eorũ, id eſt, victorias in operatione tenuiſſe. Greg. in Ezechiel. homi. 17.

e. Dealbauerunt & cãdidas eas fecerunt prorſus in ſanguine agni, quia exiuit cum eo aqua dealbans in ſacro baptiſmate, & teſtimonium perhibet qui vidit. Bern. in die Paſchæ, ſerm. 1.

a. Cœlum eccleſia vocatur electorum, quẹ ad æternam cõtemplationem ſublimatur, ſurgẽteſque ab infimis cogitationũ tumultus premit: atq; intra ſe deo quoddam ſilentium facit: quod quidem ſilentiũ contẽplationis quia in hac vita non poteſt eſſe perfectum, factũ dimidia hora dicitur. Gre. Moral. lib. 30. cap. 24.

Tertia viſio.

b. Miniſtrant angeli, ſed de alieno, offerẽtes deo opera noſtra bona, nobis eius gratiã referentes. Noſtros enĩ ſudores nõ ſuos, noſtras nõ ſuas lachrymas offerunt deo. Nobis quoq; eius munera referunt, non ſua. Ber. in feſt. S. Micha. ſermo. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelus thuribulum aureum,& impleuit illud de igne altaris,& misit in terram,& fa
cta sunt tonitrua & voces & fulgura,& terræmotus magnus:[6] & septẽ angeli qui ha-
bebant septem tubas,præparauerunt se vt tuba canerent.[7] Et primus angelus tuba ce-
cinit.[c] Et facta est grãdo & ignis mixta in sanguine,& missum est in terram. Et tertia
pars terræ cõbusta est:& tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride
combustum est.[8] Et secundus angelus tuba cecinit:& tanquã mons magnus igne ar- C
dẽs missus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, [9] & mortua est tertia pars
creaturæ eorũ quæ habebant animas in mari,& tertia pars nauiũ interiit.[10] Et tertius
angelus tuba cecinit:& cecidit de cœlo stella magna ardens tanquã facula.Et cecidit
in tertiam partem fluminũ,& in fontes aquarũ:[11] & nomẽ stellæ dicitur absinthium.
Et facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt de a- D
quis,quia amaræ factæ sunt.[12] Et quartus angelus cecinit:& percussa est tertia pars so
lis,& tertia pars lunæ,& tertia pars stellarum,ita vt obscuraretur tertia pars eorum,&
diei non luceret pars tertia,& noctis similiter.[13] Et vidi & audiui vocẽ vnius aquilæ
volantis per medium cœli dicentis voce magna,[d] Væ,væ,væ,habitantibus in terra de
cæteris vocibus tubæ trium angelorum,qui erant tuba canturi.

Cantum quinti angeli lapsus stellæ à cœlo, locustarum pernicies & maledictiones sequuntur: at sexti angeli cantu angeli in Euphrate legati soluuntur. IX.

ET quintus angelus tuba cecinit:& † vidi [a] stellam de cœlo cecidisse in terrã, A
& data est ei clauis putei abyssi:[2] & aperuit puteum abyssi: † & ascendit fu-
mus putei sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër de fumo
putei. †[3] Et de fumo putei exierunt locustæ in terram: & data est illis potestas sicut
habent potestatem scorpiones terræ.[4] Et præceptum est illis ne læderent fœnum ter-
ræ,neque omne viride,neque omnem arborem: nisi tantùm homines qui non habẽt
signum dei in frontibus suis.[5] Et datum est eis ne occiderent eos, sed vt cruciarent
mensibus quinque. Et cruciatus eorum vt cruciatus scorpij cum percutit hominem.
†[6] Et in diebus illis [b] quærent homines mortem, & non inuenient eam: & desidera- B
bunt mori,& fugiet mors ab eis.[7] Et similitudines locustarũ, similes equis paratis ad
prælium:& super capita earum tãquam coronæ similes auro: & facies earum tanquã
facies hominum.[8] Et habebãt capillos sicut capillos mulierũ:& [c] dentes earum sicut
dentes leonum erant.[9] Et habebãt loricas sicut loricas ferreas: & vox alarum earum,
sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellũ.[10] Et habebant caudas
similes scorpionũ,& aculei erãt in caudis earum: & potestas earũ nocere hominibus
mensibus quinq;.[11] Et habebant super se Regem angelum abyssi,[d] cui nomẽ Hebrai-
cè Abaddon,Græcè autem Apollyon, & Latinè habens nomen Exterminans.[12] Væ
vnum abiit,& ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.[13] Et sextus angelus tuba cecinit: C
& audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris aurei,quod est ante oculos dei,di
cẽtem sexto angelo qui habebat tubam:[14] Solue quatuor angelos qui alligati sunt in
flumine magno Euphrate.[15] Et soluti sunt quatuor angeli qui parati erant in horã &
diem & mensem & annum, vt occiderent tertiam partem hominum.[16] Et numerus
equestris exercitus,vicies milies dena milia:& audiui numerũ eorum, [e][17] & ita vidi
equos in visione. Et qui sedebãt super eos,habebãt loricas igneas, & hyacinthinas &
sulphureas,& capita equorum erant tãquam capita leonum, & de ore eorum proce-
debat ignis,& fumus,& sulphur.[18] Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars homi- D
nũ de igne,& de fumo,& sulphure,quæ procedebant ex ore ipsorũ.[f][19] Potestas enim
equorũ in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpẽtibus,
habẽtes capita:& in his nocent.[20] Et cæteri homines qui nõ sunt occisi in his plagis,
neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum,vt non adorarent dæmo-
nia & simulachra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea,quæ neq; videre pos-
sunt,neq; audire,neque ambulare:[21] & non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis,
neque à veneficiis suis,neque à fornicatione sua,neque à furtis suis.

Loquente

c.Manifestum est quod per hęc grãdinis ac ignis sanguine mixti supplicia nõ designet præsens reuelatio vltionẽ quæ in nouissimo die peccatoribus exposita est, sed eam quæ ante extremũ diẽ per afflictiones fiet. Neque enim tertia pars peccatorum, sed omnes simul absq; vllo remedio abiicientur. Aretha Cæsarien.ibid.

d.Nõ vtique omnes homines comprehendit, qui tũc vitæ huius cursum conficerent,(sunt enim & in terris positi,quorum conuersatio in cœlis est) sed eos quos terrenæ conuersationis affectus,ac huius seculi vicerit gratia. Ergo nõ habitatores,sed accolæ sumus terræ huius. Accola enim temporalis diuersorij spem gerit, habitator autem spem omnem atque vsum suæ illic substantiæ locare videtur vbi habitandum putauerit. Itaque qui est terræ accola, habitator cœli est: qui autem habitator terræ, possessor est mortis. Ambr. de Abra.lib.2.cap.7.

a. Flammam hæreticorum: quam quo fomite antiquus hostis adoleuerit, cõtinuo exponit. Hunc enim dominus vidit quasi fulgur de cœlo cadentẽ qui blasphemo dogmate corda suorũ aperuit,eósq; quasi fumum alta petere, iniquitatem in excelsum loqui per docuit. Beba ibidem.

b.Quærere mortem, nihil aliud dat intelligere, nisi intolerabilitatẽ cruciatus, tanquam mors omnem ableget dolorem: ideo quoq; mors dicta est requies. Aretha Cæsarien.ibid.

c.Quia per locustas hæreticos intelligit, per eorum coronas aureas dicit eos imitari ecclesiã. Quòd autem capillos habebant mulierum,in capillis non solũ sexum effœminatum,sed etiam vtrunq; sexum ostendit. In caudis earũ quę erãt tanquam scorpij,duces vel principes hæreticorum intelligũtur: vt Isa.9. Propheta docens mendacium,ipse est cauda. Habebãt Regem abyssi,id est diabolum, qui malis dominatur. August. ibid.

d Ponitur nomẽ diaboli in tribus linguis præcipuis, p quas cæteræ dantur intelligi: quia hæc scripta sunt ad totius profectum ecclesiæ ex variis linguis collectæ Diony.ibid.

e.Spiritus maligni quorũ cordibus præsident,eorum sunt pœnis amicti Legimus enim adorãtes bestiã igne & sulphure cruciari, & fumum tormentorum eorum in secula seculorum ascendere. Nota quod in plaga locustarum nõ se dixit equites, sed equos tantùm vidisse. Beda ibid.

f.In ore nanque doctorum scientia, in cauda vero secularium potentia figuratur. Per caudam enim quæ retro est,huius seculi postponenda temporalitas designatur. Gregor. Moral.33. cap.29.

† Infr.10.a
† Infr.14.c 19.a
† Sup.7.a
† Ezech.9.b Sup.6.d.7.a Isa.2.d Hosee 10.c Luc.23.c Sup.16.b

Loquente alio angelo vario loquuntur septem tonitrua, sed & angelus tempus voce septimi angeli consummandum iurans, librum dedit Ioanni deuorandum. X.

A ET vidi alium [a] angelum fortem descendentem de cœlo amictum nube,& iris
in capite eius.[b] Et facies eius erat vt sol, & pedes eius tanquã columna ignis.
[b] Et habebat in manu sua libellum apertum, & posuit pedem suum dextrum
super mare,sinistrum autem super terram:[3] & clamauit voce magna, quemadmodũ
B cum leo rugit.†[4] Et cũ clamasset,locuta sunt septem tonitrua voces suas.Et cum lo-
cuta fuissent septem tonitrua voces suas,& ego scripturus eram.Et audiui vocem de
cœlo dicentem mihi: [c] Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.
†[5] Et angelus quem vidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam
ad cœlum,[6] & iurauit per viuẽtem in secula seculorum,qui creauit cœlum & ea quæ
in eo sunt,& terram & ea quæ in ea sunt,& mare & ea quæ in eo sunt,quia tempus nõ
C erit amplius,[7] sed in diebus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere, consum-
mabitur mysterium dei:sicut euãgelizauit per seruos suos Prophetas.[8] Et audiui vo-
D cem de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade & accipe [d] librum aper-
tum de manu angeli stantis super mare & super terram.[9] Et abij ad angelum, dicens
ei vt daret mihi librum,& dixit mihi:† Accipe librum,& deuora illum:& faciet ama-
ricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.[10] Et accepi librum de
manu angeli,& deuoraui illum:& erat in ore meo tanquam mel dulce.Et cum deuo-
rassem eum,amaricatus est venter meus.Et dixit mihi,[11] Oportet te iterum prophe-
tare gentibus,& populis,& linguis,& Regibus multis.

Ioannes templum metiens, duos testes vidit prædicaturos, quos bestia à mari ascendens occidit, & tunc septimus angelus tuba cecinit. XI.

A ET datus est mihi [a] calamus similis virgæ,& dictum est mihi: Surge & metire
templum dei,& altare,& adorantes in eo.[b][2] Atrium vero quod est foris tem
plum,eiice foras,& ne metiaris illud:quoniam datum est gentibus.Et ciuita-
tem sanctam calcabunt mensibus quadragintaduobus.[3] Et dabo duobus testibus
meis,& prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta,amicti saccis.[4] Hi sunt duę o-
liuæ,& duo candelabra in conspectu domini terræ stantes, [c][5] & si quis voluerit eos
nocere,ignis exiet de ore eorum,& deuorabit inimicos eorũ: & si quis voluerit eos
B lædere,sic oportet eum occidi.[6] Hi habent potestatem claudẽdi cœlum ne pluat die-
bus prophetiæ illorum,& potestatem habent super aquas conuertendi eas in sangui-
nem, & percutere terram omni plaga quotienscunque voluerint.[7] Et cum finierint
testimonium suum,[d] bestia quæ ascendit de abysso,faciet aduersus eos bellum,& vin
cet illos,& occidet eos.[8] Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ,quæ
vocatur spiritualiter Sodoma,& Ægyptus:vbi & dominus eorum crucifixus est.[9] Et
videbunt de tribubus & populis & linguis & gentibus, corpora eorum per tres dies
C & dimidium:& corpora eorum non sinent poni in monumentis.†[10] Et inhabitantes
terram gaudebunt super illos,& iucundabuntur,& munera mittent inuicem,quoniã
hi duo Prophetæ cruciauerunt eos qui inhabitabant super terram.[11] Et post dies tres
& dimidium,spiritus vitæ à deo intrabit in eos.† Et steterunt super pedes suos, & ti-
mor magnus cecidit super eos qui viderunt eos.[12] Et audierunt vocem magnam de
cœlo,dicentem eis:Ascẽdite huc.Et ascenderunt in cœlum in nube,& viderunt illos
inimici eorum.[13] Et in illa hora factus est terræmotus magnus,& decima pars ciuita-
tis cecidit.Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum [e] septem milia,& reliqui in
D timorem sunt missi,& dederunt gloriam deo cœli.[14] Væ secundum abiit, & ecce væ
tertium veniet cito.[f][15] Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ
in cœlo,dicentes: Factum est regnum huius mundi domini nostri & Christi eius: &
regnabit in secula seculorum,Amen.[16] Et vigintiquatuor seniores, qui in conspectu
dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt deum, dicentes.

† 92.distin. Diaconi. in princip.
† Dan.12.c. Deiureiur. Etsi Christus.
† Ezech.3.a 93.dist.cap. Exorcista. Lector.
† Ezec.37.c
† Acto.1.b Luc.24.g

a. Angelus fortis nube amictꝰ est Christus ecclesia cõptus: de quo scriptum est: Qui sunt isti qui vt nubes volant. Aug.

b.Porro faciei ad solẽ assimilatio quid aliud significat quàm candorem in modum solis:& quòd vbicunque fuerint qui ordinationem diuinam operum fecerint,ab inaccessa & supersubstantiali luce illustrabũtur? Aretha. Cęsarien.ibid.

c.Mysteria fidei Christianę nec passim cunctis ostenta, ne vilescãt:nec probis claude,ne in totũ lateãt. Quod inferius audiuit,his verbis: Ne signaueris verba prophetiæ huius. Quod apud Danielẽ vno versiculo cõprehenditur,cui per angelum dicitur: Signa librum & claude sermonem vsque ad tempus statutum. Beda ibid.

d.Hic liber euãgeliũ κατὰ Ioannem intitulatur: quòd non solum male sentientibus amarum est,verũ etiam indisciplinatis, qui nolunt corripi,vt in pœnis proficiant: imo omnia diuina volumina amara sunt sed perfidis atque carnalibꝰ. Aug. de quęst.vete.& noui testamenti quæst.78.

a.Si quis calamũ quem sibi datum ait euangelista, cognitionem appellare velit rerum intelligibiliũ, iuxta quod & Dauid gloriatur linguam suam nactam esse calamũ scribæ velocis nequaquam errabit. Aretha Cæsarien.ibid.

b.Atrium latitudo est vitæ præsentis:& rectè extra tẽplũ est:quia extra has mẽsuras tẽpli sunt reprobi,intra has omnes electi Gregori. Moral.28.ca.9.

c.Ecce & hic tripartita testium diuisio, contra Pharaonem duo testes dei missi sunt, Moyses & Aaron quibus restiterunt Iamnes & Mãbres. Contra Neronẽ duo,Petrꝰ & Paulꝰ quibꝰ restitit Simõ magus. Et cõtra Antichristum duo, Enoch & Elias, quibus tres Antichristi pseudoprophetæ resistent Prosper.

d.Id est, Antichristus irrationabilissimus blasphemꝰ & ferox, de quo Danel.7. qui ascendet de hoc mũdo tenebroso & nequã, de calliditate & hypocrisi, quia nascetur de populo Israel excæcato, & ascendet ad perfectam tyrannidem, vsurpatúmque regnum Sed & abundantia impietatis,& diabolicæ operationis caligo,abyssus sunt vnde hæc bestia ascendet. Dion.ibid.

e.Denarius & septenarius perfectus est numerꝰ. Quod si non esset, à parte totum intelligendum erat. Duo sunt enim edificia in ecclesia,vnum supra petram, alterum supra arenam Quod supra arenã est,dicitur cecidisse. Aug ibid.

f.Sex tubæ priores seculi præsentis ætatibus comparatæ,varios bellorum Ecclesiæ denũciauere cõcursus. Septima vero sabbati æterni nuncia, victoriã tãtum & imperium veri regis indicat. Beda ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

g. Tempus autem mortuorum dicit tempus vniuersalis resurrectionis, in quo vnicuiq; conuenientia dabũtur præmia. Per prophetas autem & sanctos ac timentes deũ intelligit tres ordines illorum 12400 qui deo fructum afferunt. Aretha Cæsarien. ibid.

17 Gratias agimus tibi domine deus noster omnipotens, qui es & qui eras, & qui venturus es, quia accepisti virtutem tuam magnam: & regnasti. 18 Et iratæ sunt gentes, &
aduenit ira tua, [g] & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis
Prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum, pusillis & magnis: & exterminandi
eos qui corruperunt terram. 19 Et apertum est templum dei in [h] cœlo: & visa est arca
testamẽti eius in templo eius. Et facta sunt [i] fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus, & grando magna.

Quarta visio.

h. Id est, in ecclesia incarnationis Christi mysteria patefacta sunt, vnde ostenditur ecclesia cœlũ esse. Aug. ibid.

i. Id est, præclara miracula quæ instar fulgurum timorem incutiunt, ad virtutis splendorem deducunt, & causant stuporem. Dionys. ibid.

a. Sancta ecclesia quia superni luminis splẽdore ꝓtegitur, quasi sole vestitur: quia vero cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit. Greg. Moral. lib. 34. cap. 7.

b. Vehementer quidem nobis dilectissimi vir vnus & mulier vna nocuere, sed gratias deo: per vnum nihilominus virum & mulierem vnã omnia restaurantur, nec signo magno fœnore gratiarum, & sequitur. Dignum plane stellis coronari caput, quod & ipsis lõge clarius micãs, ornet eas potiꝰ quàm ornetur ab eis. Quid ni coronent sydera, quam sol vestit? Sicut dies verni circundabant eã flores rosarũ, & lilia cõuallium. Bernar. De virgine Maria, quod incipit, Signum magnum.

c. In die & nocte accusare non cessat, quia modo nos in prosperis, modo in aduersis accusabiles ostendere contendit. In die enim accusat, cũ prosperis male nos vti ĩsinuat, in nocte accusat, cum in aduersis nos non habere patientiam demonstrat. Grego. lib. 2. Moral. ca. 9.

d. Duæ alæ magnæ, duo sũt testamẽta ecclesiæ quæ accipit, quibus serpentẽ euaderet in eremum fugiens. Augu. ibid. Serm. 10.

Cum mulier filium cernente dracone peperisset, raptus est ab ea filius eius: tunc verò facto in cœlo prælio lapsus draco mulieris semini nocere cœpit. XII.

ET signum magnum apparuit in cœlo: [a] Mulier amicta sole, & luna sub pe- A
dibus eius, & in [b] capite eius corona stellarum duodecim. 2 Et in vtero ha-
bens & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. 3 Et visum est aliud si-
gnum in cœlo: Et ecce draco magnus rufus, habẽs capita septem, & cornua
decem, & in capitibus eius septem diademata: 4 & cauda eius trahebat tertiam partẽ
stellarum cœli, & misit eas in terram. Et draco stetit ante mulierem quę erat paritura,
vt cum peperisset, filium eius deuoraret. 5 Et peperit filium masculũ, qui recturus erat B
omnes gẽtes in virga ferrea. Et raptus est filius eius ad deum, & ad thronum eius, 6 &
mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à deo, vt ibi pascat eam die-
bus mille ducentis sexaginta. 7 Et factum est prælium magnum in cœlo, Michael &
angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius, 8 & non va-
luerunt, neq; locus inuentus est eorum amplius in cœlo. † 9 Et proiectus est draco ille
magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & Sathanas, qui seducit vniuersum
orbem: & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. 10 Et audiui vocẽ C
magnam in cœlo, dicẽtem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum dei nostri, & po-
testas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorũ [c] qui accusabat illos
ante conspectum dei nostri die ac nocte: 11 & ipsi vicerunt eum propter sanguinem
agni, & propter verbum testimonij sui: & non dilexerunt animas suas vsque ad mor-
tem. 12 Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: quia descen-
dit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet. 13 Et D
Postquam vidit draco quòd proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ
peperit masculũ. 14 [d] Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in deser-
tum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie
serpentis. 15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem ꝗquam tanquam flumen, vt eã
faceret trahi à flumine. 16 Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absor-
buit flumen quod misit draco in ore suo. 17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit
facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habẽt te-
stimonium Iesu Christi. 18 Et stetit super arenam maris.

† De pœ. di. 2. Si enim. ante finem.

a. Varias habet bestia ꝓ ratione locorum intelligentias. Hic ergo corpus diaboli de populo nascens impiorum significat. Hoc etenim mare, quod supra abyssus intelligitur: vnde & draco rex dicitur omnium quæ in aquis sunt, & cuius in mari secundum Dauid confringuntur capita. Beda ibid.

b. Simul in principatu blasphemiæ alium sequi significat, hoc est Antichristũ. Ipse enim erit Antichristꝰ qui visus est ab exordio Græcis principibus: & sane his qui post Constantinum Magnũ fuere: inter quos Iulianus & Valens, quiq; post eũ secuti sunt hæretici imperatores Romani, tunc & ipse insurget, diuiso paulò ante ipsius aduentum Romano imperio in decẽ pricipatus, vbi iam innumeras pertulerit fides Christiana blasphemias. Aretha ibid.

Bestia cum septem capitibus, decem cornibus, & decem diadematibus à mari ascendens, deum blasphemare, & in sanctos bellare cœpit: & inde altera ascendens cum duobus cornibus & pari potestate alteri fauens toti orbi nocere cœpit. XIII.

ET vidi de mari [a] bestiam ascendentem, habentẽ capita septem, & cornua A
decem: & super cornua eius decẽ diademata, & super capita eius nomina
blasphemiæ. [b] 2 Et bestia quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut
pedes vrsi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, &
potestatem magnã. 3 Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortẽ: & plaga
mortis eius curata est. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. 4 Et adorauerunt
draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adorauerunt bestiam, dicẽtes: Quis similis
bestiæ, & quis poterit pugnare cum illa? 5 Et datũ est ei os loquens magna & blasphe- B
miam, & data est ei potestas facere menses quadragintaduos. 6 Et aperuit os suum in
blasphemias ad deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in
cœlo

cœlo habitant. [c] 7 Et datum est illi bellum facere cũ sanctis, & vincere eos. Et data est
illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, 8 & adorauerunt
eum omnes qui inhabitabant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ
agni qui occisus est ab origine mũdi. 9 Si quis habet aurẽ, audiat. † 10 Qui in captiui-
tatem duxerit, in captiuitatẽ vadet: † qui in gladio occiderit, oportet eũ gladio occi-
C di. Hîc est patientia & fides sanctorũ. 11 Et vidi aliam bestiam ascendẽtem de terra: &
habebat cornua duo similia agni, [d] & loquebatur sicut draco. 12 Et potestatẽ prioris
bestiæ omnẽ faciebat in cõspectu eius: & fecit terrã & habitantes in ea adorare bestiã
primã, cuius curata est plaga mortis. 13 Et fecit signa magna, vt etiã ignem faceret de
cœlo descendere in terrã in conspectu hominũ. 14 Et seduxit habitantes in terra pro-
pter signa quæ data sunt illi facere in cõspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt
D [e] faciant imaginem bestiæ, quę habet plagam gladij, & vixit. 15 Et datum est illi vt da-
ret spiritũ imagini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ: & faciet vt quicunq; non ado
rauerint imaginem bestiæ, occidantur. 16 Et faciet omnes pusillos & magnos, & diui-
tes & pauperes, & liberos & seruos habere characterem in manu dextra aut in fronti-
bus suis, 17 & ne quis possit emere aut vendere nisi qui habeat characterem aut nomẽ
bestiæ, aut numerũ nominis eius. 18 Hîc sapientia est. Qui habet intellectũ, computet
numerum bestiæ. Numerus enim hominis est, & numerus eius sexcẽti sexaginta sex.

† Infr. 20. d Philip. 4. a † Matt. 26. e Gene. 9. a

c. Hic etiã martyria Christi domini refulgent, vt sicut primus eius aduẽtus milia infantium, ita secũdus electorum suppleat numerum. Prosper. Dimidium temporis cap. 10.

d. Hæc est illa quæ sub nomine Christiano agnũ præfert, vt draconis venena latẽter infundat: hæc est hæretica ecclesia. Agni enim similitudinem nõ imitaretur, si apertè loqueretur. Nunc Christianitatem fingit, quò securius incautos decipiat. Propterea dominus dicit: Attendite à falsis prophetis. Aug. ibi.

e. Non abhorret à fide vt bestia ipsa, impia ciuitas, id est congregatio vel cõspiratio hominum impiorum intelligatur: imago vero eius simulatio & hypocrisis est iisdem hominibus qui velut fidem catholicã profitentur, & infideliter viuunt. Aug. ibi.

Innocentes cum agno cantantes ambulant, angelis euangelium nuntiantibus, & Babylonis lapsum prædicantibus. XIIII.

A ET vidi, & ecce agnus stabat supra montem Sion, [a] & cum eo [b] centum qua-
dragintaquatuor milia habentes nomen eius, & nomen patris eius scriptum
in frontibus suis. 2 Et audiui vocem de cœlo tanquam vocem aquarum mul-
tarum, & tanquam vocem tonitrui magni: & vocem quam audiui, sicut citharœdo-
rum citharizantium in citharis suis. 3 Et cantabant quasi canticum nouum ante sedẽ,
& ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centũ
quadragintaquatuor milia qui empti sunt de terra. 4 Hi sunt qui cum mulieribus nõ
sunt coinquinati: virgines enim sunt. [c] Hi sequuntur agnum quocunq; ierit. 5 Hi em-
pti sunt ex omnibus primitiæ deo & agno: & in ore eorum non est inuentum mẽda-
B cium. Sine macula enim sunt ante thronum dei. 6 Et vidi alterum angelum volantem
per medium cœlum, habentem Euangelium æternũ, vt euangelizaret sedentibus su-
per terram, & super omnem gentem, & tribum & linguam, & populũ, dicens magna
voce: † 7 Timete dominum, & date illi honorem: quia venit hora iudicij eius, & ado-
rate eum † qui fecit cœlum & terram, mare, & fontes aquarum. 8 Et alius angelus se-
cutus est dicens: † Cecidit cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis
suæ potauit omnes gentes. 9 Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si
quis adorauerit [d] bestiã & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut
in manu sua: 10 hic bibet de vino iræ dei: quod mixtum est mero in calice iræ ipsius.
Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorũ, & ante conspectũ
C agni. † 11 Et fumus tormentorum eorum descendet in secula seculorum: Nec habent
requiem die ac nocte qui adorauerunt bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit
characterẽ nominis eius. 12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata dei,
& fidem Iesu. 13 Et audiui vocem de cœlo dicentẽ mihi: [e] Scribe: Beati mortui, qui in
domino moriũtur. Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Opera
enim illorum sequuntur illos. 14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & supra nubem se-
dentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu
sua [f] falcem acutam. 15 Et alius angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad se-
dentem super nubem: † Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora vt metatur, quo-
D niam aruit messis terræ. 16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram,
& demessuit eam. 17 Et alius angelus exiuit de templo quod est in cœlo, habẽs & ipse
falcem acutã. 18 Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem

† Psal. 33. b † Psal. 145. b Act. 14. c † Infr. 18. a Isa. 21. c Iere. 51. a † Sup. 9. a Infr. 19. a † Matt. 13. c Ioel. 3. a

a. In monte esse cum agno dicuntur, qui per meritum incorruptionis quo à terreni & carnalibus delectationibus se diuidunt, in superna redemptoris gratia sublimantur. Greg.

b. Numerus hic finitus pro infinito debet intelligi, & secreti significatione mysterij virginali aptus examini, quod deum ex toto corde, tota anima, totáque mente diligens, corporis quoque quod ex quatuor qualitatibus consistit, illi est integritate sacratum. Beda ibid.

c. Magnus quidem pudicitię labor, sed maius pręmiũ temporalis custodia, sed remuneratio æterna est. De his beatus Ioannes apostolus loquitur. Hi sequuntur agnum quocunque ierit. Hoc est Nullum eis locum in cœlesti aula claudendũ, & cũcta eis diuinarum mãsionum habitacula reseranda. Hier. de laude virginit.

d. Antichristũ & imitatores eius, & acceperit cultũ & professionem eius, & cõfessionẽ in operibꝰ. Dion. Adorare verò bestiã & imaginem eius, & signum eius accipere, est existimare Antichristum esse deum, verboque & opere quæ huic grata sunt prædicare. Aretha ibid.

e. Vnde & Ioannes scribere iubet in Apocalypsi, Beati mortui qui in domino moriũtur. Quare beati? Amodo enim iã dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis. Et de operibus habemus ibidem: Opera enim illorũ sequuntur illos. Ad quid vero sequuntur nisi vt laudẽt eos in portis? Ad quid sequuntur nisi vt multiplicentur à fructu eorũ? Bern. in festo omnium sanctorum ser. 2.

f. Ista falx separat catholicos ab hæreticis, sanctos à peccatoribꝰ, sicut dicit dominus de messoribus. Forte non male sentitur si istos tres angelos, qui exierũt, triformẽ scripturam intelligamus, iuxta historiã, moralem, & spiritalem, falcem vero discrepationem, Aug. ibi.

Universidad de Deusto Biblioteca

& clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam,dicens,Mitte falcem tuã
acutam,& vindemia botros vineæ terræ:quoniam maturæ ſunt vuæ eius. 19 Et miſit
angelus falcem ſuam acutam in terram:& vindemiauit vineam terræ,& miſit in lacũ
iræ dei magnum. 20 Et calcatus eſt lacus extra ciuitatem,& exiuit ſanguis de lacu vſq;
ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

a. Vniuerſum prædicatorũ eccleſiæ ordinē annuntiãtem reprobis plagas ſeptē, id eſt vniuerſam pœnarum vindictam ſecundum diuinæ rigorem iuſtitiæ in ipſos reprobos. Diony. ibid.

Septem angelis dantur plagæ ſeptem nouiſſimæ,cum ſeptem phialis ira dei plenis. XV.

Quinta viſio.

ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum, & mirabile: [a] angelos ſeptem haben- A
tes plagas [b] ſeptem nouiſſimas: quoniam in illis conſummata eſt ira dei. 2 Et
vidi tanquam mare vitreum mixtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam &
imaginem eius,& numerum nominis eius, ſtantes ſupra mare vitreum, habentes ci-
tharas dei: 3 & cantantes canticum Moyſi ſerui dei,& canticum agni,dicētes: Magna B
& mirabilia ſunt opera tua domine deus omnipotens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ do-
mine Rex [c] ſanctorum.† 4 Quis non timebit te domine,& magnificabit nomen tuũ? † Iere.10.a
Quia ſolus pius es, quoniam omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo,
quoniam iudicia tua manifeſta ſunt. 5 Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum C
tabernaculi teſtimonij in cœlo: 6 Et exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas
de templo,veſtiti lapide mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. D
7 Et vnũ de quatuor animalibus dedit ſeptē angelis ſeptē phialas aureas,[d] plenas ira-
cundiæ dei viuentis in ſecula ſeculorum. 8 Et impletum eſt templum dei fumo à ma-
ieſtate dei,& de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec conſum-
marentur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.

b. An non magnũ eſt quod vniuerſalem deſignat ſubuerſionē? an non admirandum eſt mundum eſſe conſummãdum ab angelis, qui eodem ſunt numero cum diebus hebdomadæ, à quibus habuit initiũ: & in eundem finire numerum cum angelis qui id muneris ſortiti ſunt, vt ipſum perdant: & ad perdendũ habent plagas? Aretha Cęſarien. ibid.
c. Quidã Græci codices habent: ἁγίων, i. ſanctorũ. Alij ἐθνῶν, id eſt nationum.
d. Iſtæ ſunt phialæ aureæ quas cũ odore fuderunt ſeniores & animalia, quæ ſũt eccleſia, qui & ſeptem angeli: & quod ſunt odoramēta, hoc ira dei, hoc & verbũ dei. Sed & hæc omnia bonis dant vitam, malis vero mortem, vt eſt illud: Aliis odor vitę in vitã, aliis odor mortis in mortem. Auguſt. ibid.

Ad ſeptem phialarum in terram,in mare,fontes,ſolem, beſtiæ ſedem, Euphraten & aerem effuſionem,multæ in terra plagæ oriuntur. XVI.

ET audiui vocem magnam de templo,dicentem ſeptem angelis: Ite [a] & effun- A
dite ſeptem phialas irę dei in terram. 2 Et abiit primus angelus,& effudit phia-
lam ſuam in terram, & factum eſt [b] vulnus ſæuum & peſſimum in homines
qui habebant characterem beſtiæ, & in eos qui adorauerunt beſtiam & imaginem
eius.[c] 3 Et ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare: & factus eſt ſanguis tan-
quam mortui,& omnis anima viuens mortua eſt in mari. 4 Et tertius angelus effudit
phialam ſuam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum: & factus eſt ſanguis. 5 Et au-
diui angelum aquarum dicentem: Iuſtus es domine, qui es, & qui eras ſanctus, qui
hoc iudicaſti, 6 quia ſanguinem ſanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſangui-
nem eis dediſti bibere. Digni enim ſunt. 7 Et audiui alterum dicentem:Etiam domi- B
ne deus omnipotens, vera & iuſta iudicia tua. 8 Et quartus angelus effudit phialam
ſuã in ſolem: & datum eſt illi æſtu affligere homines,& igni. 9 Et æſtuauerunt homi-
nes æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen dei habentis poteſtatem ſuper has pla-
gas, neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam. 10 Et quintus angelus effu-
dit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ:& factum eſt regnum eius tenebroſum,& com
manducauerunt linguas ſuas præ dolore: 11 & blaſphemauerunt deum cœli præ do-
loribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis. 12 Et ſex- C
tus angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphraten: & ſiccauit a-
quã eius,vt præpararetur via regibus ab ortu ſolis.[d] 13 Et vidi de ore draconis, & ore
beſtiæ,& de ore Pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum.
14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorũ facientes ſigna,& procedunt ad Reges totius terræ
congregare illos in prælium,ad diem magnum omnipotētis dei.† 15 Ecce venio ſicut † Sup.3.a
fur.†Beatus qui vigilat,& cuſtodit [e] veſtimenta ſua,ne nudus ambulet,& videãt tur- † Mat.24.d Luc.12.c 1.Cor.5.a 1.Theſſ.5.a
pitudinem eius. 16 Et congregabit illos in locũ qui vocatur Hebraicè Armageddon.
[f] 17 Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aërem, & exiuit vox magna de tem- D
plo à throno,dicens:Factũ eſt, 18 Et facta ſunt fulgura,& voces, & tonitrua,& terræ-
motus

a. Data eſt poteſtas eccleſiæ iudicium irrogare damnandis, & abſolutionem miſericorditer dare conuerſis. Et omnibus quidem angelis in terrã fundere mandatum eſt. Beda ibid.
b. Omnes iſtæ plagæ ſpiritales ſunt, & in anima impiorum fiunt, volũtaria inquam atque mortalia peccata: quia impij in hoc tempore non mœrebuntur in hoc ſeculo flagellari. Aug. ibid.
c. Mare autem pręſentis ſeculi inſtabilitatem ſignificare vult, eo ꝙ tũc gens bellicè inſurget in gentē, vnde ſi mare prœliis naualibus, & terra & flumina eorum qui occiduntur ſanguine rubeſcant, nihil mirum eſt. Siue forte ꝑ diuina virtute à ſanctis ꝓphetis Enoch & Elia fiet tunc fortaſsis mutatio aquarum in ſanguinem, ad redargutionem eorum qui ſeducti ſunt. Aretha Cæſa. ibid.
d. Spiritus diaboli & Antichriſti, & præpoſitorũ corporis eius, qui pro numero partium vnius corporis tripharius dicitur, ranis aſsimilatur animantibus ſcilicet loco, viſu, moleſtóque ſtrepitu horrentibus. Beda ibid.
e. Veſtimentum tuum fides tua eſt: veſtimentum tuum operatio tua eſt. Cuſtodi ergo ne diripiãt alieni laborem tuum, ne denuderis, & appareat ignominia tua. Gregor. in 4. pſalmum pœnitentialem.
f. Septimus ordo prædicãtium ac annuntiantium futuram aëriarum poteſtatũ & Antichriſti damnationē, & miniſtrorum eius, iuxta illud Iſa. 24. In die illa viſitabit dominus ſuper militiam cœli in excelſo, & ſuper reges terræ, & congregabuntur cõgregatione vnius faſcis in lacum, & claudentur in carcere. Beda ibid.

motus factus eſt magnus,qualis nunquam fuit ex quo homines fuerũt ſuper terram,
talis terræmotus ſic magnus. 19 Et facta eſt ciuitas magna in tres partes: & ciuitates
gentium ceciderunt.Et Babylon magna venit in memoriam ante deum,dare illi cali-
cem vini indignationis iræ eius. 20 Et omnis inſula fugit,& montes non ſunt inuenti:
21 & grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemaue-
runt homines deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehe-
menter.

Mulier variis induta ornamentis,& ſanguine ſanctorum & martyrum ebria,cum poculo ſuper beſtiam ſedet,& vtraque mira operatur in terra. XVII.

Sexta viſio.

A ET venit vnus de ſeptem angelis qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt
mecum,dicens:Veni & oſtendam tibi [a] damnationem meretricis magnæ,quę
ſedet ſuper aquas multas, 2 cum qua fornicati ſunt Reges terræ, & inebriati
ſunt qui inhabitant terram,de vino proſtitutionis eius.[b] 3 Et abſtulit me in ſpiritu in
deſertum.Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus
blaſphemiæ,habentem capita ſeptem, & cornua decem. 4 Et mulier erat circundata
purpura & coccino,& inaurata auro,& lapide pretioſo, & margaritis, habens pocu-
lum aureum in manu ſua plenum abominatione & immunditia fornicationis eius.
B 5 Et in fronte eius nomen ſcriptum,Myſterium,Babylon magna,mater fornicationũ
& abominationum terræ. 6 Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de
ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum cum viderem illam, admiratione magna.
7 Et dixit mihi angelus: Quare miraris?Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & be-
ſtiæ quæ portat eam,quæ habet capita ſeptem, & cornua decem. 8 Beſtia quam vidi-
ſti,fuit,& non eſt,& aſcenſura eſt de abyſſo,& in interitum ibit, & mirabuntur inha-
bitantes terram(quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ à conſtitutione mun-
C di)videntes beſtiam quæ erat,& non eſt. 9 Et hic eſt ſenſus,qui habet ſapientiam. Se-
ptem capita,ſeptem montes ſunt,ſupra quos mulier ſedet,& ſeptem Reges. 10 Quin-
que ceciderunt,vnus eſt,& alius nondum venit.Et cum venerit,oportet illum breue
tempus manere. 11 Et beſtia quæ erat & non eſt,& ipſa octaua eſt,& de ſeptem eſt. Et
in interitum vadit. 12 Et decem cornua quæ vidiſti, [c] decem Reges ſunt, qui regnum
nondum acceperunt,ſed poteſtatem tanquam Reges vna hora accipient poſt beſtiã.
† Infr.19.c 1.Timo.6.d 13 Hi vnum conſilium habent,& virtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent.[d] 14 Hi
D cum agno pugnabunt,& agnus vincet illos,†quoniam dominus dominorum eſt, &
Rex Regum: & qui cum illo ſunt, vocati, & electi,& fideles. 15 Et dixit mihi: Aquæ
quas vidiſti vbi meretrix ſedet,populi ſunt, & gentes, & linguæ: 16 & decem cornua
quæ vidiſti in beſtia,hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam & nudam, &
carnes eius manducabunt,& ipſam igni concremabunt. 17 Deus enim dedit in corda
eorum vt faciant quod placitum eſt illi, vt dent regnum ſuum beſtiæ donec conſum-
mentur verba dei. 18 Et mulier quam vidiſti,eſt ciuitas magna, quæ habet regnum ſu-
per Reges terræ.

a. Recapitulat ſpecialiter impiorum pœnas, quas generaliter & confuſe ſupra poſuerat, ita vt ĩ beſtia omnis populus malus intelligatur: in muliere corrupte la, i deſerto impij à deo deſerti, & in anima mortuis quia non niſi in ſpiritu poteſt talis videri deſertio. Auguſt. ibid.
b. Illam deſolationem contemplatio deſignat quę futura eſt in ſpiritualibus, quã ſe vidiſſe ait tanquam mulierem, nempe effœminatã & veluti meretricē, ac parũ virilem, nullámq; continẽtiæ ſignum habentē. Porro quòd ſpiritu ſublatus ſit, quid aliud ſignificare poteſt niſi quòd hæc non exiſtimentur digna quæ realiter & ipſo actu videantur, ſed in contemplatione? Aretha ibid.
c. Omnes reges Antichriſto adhærentes, quos ipſe ſublimabit ſuo tēpore, quē & ipſi imitabuntur aduerſus Chriſtũ & Chriſtianos, legem eius pro virili tollēdo, & eius membra infeſtãdo. Diony ibid.
d. Ne ſæuitiam hoſtis antiqui humana timeret infirmitas, ſepticipitem deſcribit beſtiam ſecularis regni cornibus armatam Chriſto triumphãte deuinci: quem in ſuis triumphare deſignans adiecit. Beda ibid.

Babylonis iudicium,lapſum,& eiuſdem luctum,exultatio cœli ſuper eandem ſtatim ſequetur. XVIII.

A ET poſt hæc vidi alium angelum deſcendentem de cœlo, habentem pote-
ſtatem magnam,& terra illuminata eſt à gloria eius. 2 Et exclamauit in for-
† Supr.14.b Iere.51.a Iſa.21.c titudine dicens: † Cecidit cecidit [a] Babylon magna, & facta eſt habita-
tio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia om-
nis volucris immundæ,& odibilis: 3 quia de vino iræ fornicationis eius biberunt om-
nes gentes.Et Reges terræ cum illa fornicati ſunt,[b] & mercatores terræ de virtute de-
B liciarum eius diuites facti ſunt. 4 Et audiui aliam vocem de cœlo dicentem: Exite

a. Babylõ ciuitas eſt diaboli toto orbe terrarum diffuſa: in qua omnis immundicia in hominibus malis per totum orbem cõmoratur. Auguſt. ibid.
b. Diuites peccatis dicit eos qui pro abundantia tēporali ſuas infœlici mercatu animas commutant. Nã nimietas luxuriæ pauperes potius quàm diuites fecit. Beda ibid.

Universidad de Deusto Biblioteca

de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius nõ acci-
piatis: 5 quoniam peruenerunt peccata eius vsq; ad cœlum, & recordatus est dominus
iniquitatum eius. 6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secũ-
dum opera eius. In poculo quo miscuit vobis, miscete illi duplum. [c] 7 Quantum glori
ficauit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in [d] corde suo
dicit: †Sedeo Regina, & vidua non sum, & luctum non videbo. 8 Ideo in vna die ve- C †Isa.47.a
nient plagæ eius, mors, & luctus & fames, & igni comburetur: quia fortis est deus qui
iudicabit illam. 9 Et flebunt, & plangent se super illam Reges terræ, qui cum illa forni-
cati sunt, & in deliciis vixerunt, cũ viderint fumum incendij eius: 10 longe stantes pro-
pter timorem tormentorum eius, dicẽtes: † Væ, væ ciuitas illa magna Babylon, & ci- †Iere.51.b
uitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum. 11 Et negociatores terræ fle-
bunt super illam & lugebunt, quoniam merces eorum nemo emet amplius: 12 merces
auri & argenti & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpurę, & serici, & cocci- D
ni, & omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso
& æramento, & ferro, & marmore: 13 Et cinamomum & amomum, & odoramento-
rum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & iumẽtorum, & ouiũ,
& equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. 14 Et poma de-
siderij animæ tuæ discesserunt à te: & omnia pinguia & præclara perierũt à te: & am-
plius illa iam non inuenies. 15 Mercatores horũ qui diuites facti sunt, ab eo longè sta-
bunt propter timorem tormentorum eius: flentes, ac lugentes, & dicentes: [e] 16 Væ, væ E
ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro,
& lapide pretioso, & margaritis: 17 quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Et
omnis gubernator, & omnes qui in lacum nauigant, & nautæ, & qui in mari operan-
tur, longe steterunt, 18 & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quę F
similis ciuitati huic magnæ? 19 Et miserunt puluerem super capita sua: & clamaue-
runt flentes, & lugentes, dicentes: [f] † Væ, vę ciuitas illa magna, in qua diuites facti †Iere.51.e
sunt omnes qui habebant naues in mari, de preciis eius: quoniam vna hora desolata
est. 20 Exulta super eam cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit
deus iudicium vestrum de illa. 21 Et sustulit vnus angelus fortis lapidem quasi
[g] molarem magnum, & misit in mare, dicens: †Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas †Iere.51.g
illa magna: & vltrà iam non inuenietur. 22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & ti- G
bia canentium & tuba, non audietur in te amplius: & omnis artifex, omnis artis non
inuenietur in te amplius, & vox molæ non audietur in te amplius. 22 Et lux lucernæ
non lucebit in te amplius, & vox spõsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mer-
catores tui erant principes terrę, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. 24 Et
in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt
in terra.

c. Cum de corpore deliciis resoluto anima damnanda transierit, audi quid de ea dominus dicat: Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit tantum date illi tormentum & luctum. Euseb. Emise. de initio quadrage. homil. 1.

d. Cor appellat obdurationem eorum qui tunc vitam complebunt, quos etiã finxit cum muliere adulteriũ patrare. Quia vero dicit, In vna die venient plagæ eius, inexpectatũ ac repentinũ tempus significat, quo hæc contingent. Postquam enim inimici ipsius obtinuerint illam, poterunt vel vnico die omne suppliciũ in eam inducere quæ deuicta fuerit: cũ potens sit dominus quemadmodũ prospera distribuere his qui sibi grati sunt, ita & peccatores irremediabili modo punire. Aretha Cæsarien. ibidem.

e. Hoc est, damnatio tibi æterna est, O ciuitas diaboli tam in corpore quã in anima cum negotiationibus tuis & negotiationibus omnium diuitiarũ tuarum. Diony.

f. Nunquid sola ciuitas Babylonia, in omni mundo persequitur aut persecuta dei seruos, vt ipsa extincta est vniuersi vindicẽtur? In toto enim mundo est Babylonia in malis hominibus, & in toto mundo persequitur bonos Aug. ibid.

g. Ciuitas seculi pro peccatorum pondere & errore instabili molę comparatur. In circuitu enim impij ambulãt. Quę iure fluctibus vltionis absorbetur, quia ciues Ierusalem fluctibus oppressit infidelitatis. Beda ibidem.

Lætantibus sanctis in nuptiis agni super iudicio bestiæ, exiit iudex super equum album sedens, pluribus aliis comitantibus, & apprehendens bestiam misit eam in stagnum ignis ardentis. XIX.

Post hæc audiui quasi vocem magnam tubarũ multarum in cœlo dicen- A
tiũ: [a] Alleluia: Laus, & gloria, & virtus deo nostro, 2 quia vera & iusta iudi- †Sup.6.c
cia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna: † [b] quæ corrupit terrã in
prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorũ de manibus †Sup.9.a 14.c
eius. 3 Et iterum dixerunt: Alleluia. †Et fumus eius ascendit in secula seculorum. 4 Et
ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedẽ-
tem super thronum, dicentes: Amen, Alleluia. 5 Et vox de throno exiuit dicens: Lau-
dem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis deum, pusilli & magni. 6 Et B
audiui quasi vocem tubæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vo-
cem tonitruorum magnorum dicentium: Alleluia, quoniam regnauit dominus deus
noster

a. Alleluia exprimitur laudate dominum. Et componitur ex verbo Hebræo plural הללו allelu, laudate, à verbo הלל lel, laudauit, & יה ia, vnum de decã dei nominibus. Hier. Marcellę.

b. Duo meretricis facta cõmemorat, quæ se videlicet malis corruperit, & bonos persecuta sit: quibus duob9 cũcta reor prauorum crimina cõprehendi. Beda ibid.

noster omnipotens. 7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt
[c] nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. 8 Et datum est illi vt cooperiat se byssino
splendẽti & candido. Byssinum enim, iustificationes sunt sanctorum. 9 Et dixit mihi:
†Matt.22.a Luc.14.d †Inf.22.b Scribe: † [d] Beati qui ad cęnam nuptiarum agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hæc verba
dei vera sunt. 10 Et cecidi ad pedes eius, vt adorarem eum. Et dixit mihi: †Vide ne fe-
C ceris: Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum
adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. 11 Et vidi cœlum apertum, &
†Su.1.c.2.c. ecce equus albus, [e] & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis & verax: & cum iusti-
†Isa.63.a tia iudicat & pugnat. † 12 Oculi autem eius sicut flamma ignis: & in capite eius diade-
mata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. † 13 Et vestitus erat
†Sup.1.d De priuile. Extore. veste aspersa sanguine: & vocabatur nomen eius, verbum dei. 14 Et exercitus qui sunt
in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. † 15 & de ore
†Psal.2.d eius procedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipso percutiat gentes. †Et ipse re-
get eas in virga ferrea: & calcat torcular vini furoris iræ dei omnipotentis. [f] Et habet
†1.Tim.6.d in vestimento & in femore suo scriptum: †Rex Regum, & dominus dominantium.
17 Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus
D auibus quę volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam
dei: [g] 18 Vt manducetis carnes regum, & carnes Tribunorum, & carnes fortium, & car-
nes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pu-
sillorum & magnorum. 19 Et vidi bestiam & Reges terræ, & exercitus eorum congre
gatos ad faciẽdum prælium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitu eius. 20 Et
apprehẽsa est bestia, & cum ea Pseudopropheta, & qui fecit signa coram ipso, quibus
seduxit eos qui acceperunt [h] characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius.
Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulphuris: 21 & cæteri occisi
sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius, & omnes aues satu-
ratæ sunt carnibus eorum.

c. Spirituales domini nuptiæ in præsenti vita sunt ob desponsationem cum ecclesia, & ita perfectæ nuptiæ. Atque hoc innuit diuus apostolus. 2. Corint. 11. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Aretha Cæsar. ibi.

d. Idcirco enim non ad prãdium, sed ad cœnam vocatos narrat, quia in fine diei conuiuium cœna est. Qui ergo finito vitæ præsentis tempore ad refectionẽ supernæ contemplationis veniunt, non ad agni prãdiũ sed ad cœnam vocantur. Greg. homil. 24.

e. Christus sedebat equo ruffo, quando assumpsit naturam humanam: albo verò quando post resurrectionẽ immortale corpus assumpsit. Hiero. in Isa. ca 66.

f. Per vestimentum Christi iam significata est eius humanitas, seu caro verbo vnita: per femur vero Christi fęcunditas, quia multos in fide generauit seu conuertit. Diony ibid.

g. Omnes gentes quãdo in Christo credentes ecclesiæ incorporantur, spiritaliter ab ecclesia comeduntur. August. ibid.

h. Character in fronte & in manu hic est, non tantùm facta diaboli imitari, quantum & gloriari in eius malis operibus, vt sub figura Christi, Antichristi facta exerceant. Prosper.

Ligat angelus draconem post mille annos soluendum, & sancti cum Christo regnant malis in ignem præcipitatis. XX.

A Et vidi [a] angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & ca-
tenam magnam in manu sua. † 2 Et apprehendit draconem serpentẽ an-
tiquum, qui est diabolus & Sathanas, [b] & ligauit eũ per annos mille, 3 &
misit eũ in abyssum, & clausit, & signauit super illũ, vt non seducat am-
plius gentes, donec consummentur mille anni: & post hoc oportet illũ
solui modico tempore. 4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iudiciũ datum est illis.
B Et animas decollatorũ propter testimonium Iesu, & propter verbum dei, & qui non
adorauerunt bestiam neq; imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frõti-
bus aut in manibus suis, [c] & vixerunt & regnauerunt cum Christo mille annis. 5 Cęte-
ri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio
prima. 6 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda
†Ezech.38.c mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabunt cum il-
lo mille annis. † 7 Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Sathanas de carce-
re suo, 8 & exibit, & seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Ma
C gog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. 9 Et ascẽ-
derunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & ciuitatem dilectã.
10 Et descendit ignis à deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos,
missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & Pseudopropheta cruciabun-
tur die ac nocte in secula seculorum. 11 Et vidi [d] thronum magnum candidũ, & seden-
tem super eum, à cuius aspectu fugit terra & cęlum, & locus non est inuentus ab eis.
D 12 Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni: & libri aperti
sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ. Et iudicati sunt mortui ex iis quæ scripta

a. Dominus ergo paterna præditus potestate descẽdit in carnem cum principe mũdi bella gesturus, atque illo ligato vasa eius erepturus. Beda ibi.

b. Hoc est, eius potestatem ab eis seducendis & possidendis, qui fuerant liberãdi, cohibuit atque frænauit per mille annos, id est omnes huius seculi annos residuos. Millenarius enim numerus denarij numeri quadratum solidũ reddit. Decem quippe decies ducta fiunt centum, & decies cẽtum mille, quæ iam figura quadrata est, sed plana. Augu. de ciuitate dei li. 10. c. 7.

c. Viuere omnes dicit & regnare cum Christo, nõ tantùm qui occisi fuerunt, & qui in fidei suę firmitate, & dei timore perstantes, imaginem bestiæ non adorauerunt, neque ad funesta eius & sacrilega edicta consenserunt. Cypria.

d. Candidus quidẽ est thronus, quoniam pura est à nigredine peccatorum quæ in tenebris peragũtur, omnis operatio sanctorum, in quibus sedet deus, magnus vero, quia talis quoque est qui in eo sedet, de quo etiã canebat Dauid: Magn9 dominus noster, & magna virtus eius. Aretha ibid.

erant in libris ſecundum opera ipſorũ. [13] Et dedit mare mortuos ſuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. [14] Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. [15] Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

Renouatis cœlis & terra, noua ciuitas, & noua ſponſa ſociabitur agno, & tunc ciuitas pretioſis ædificabitur lapidibus, ab incolis mundis habitanda. XXI.

[a] Cœlum nouum generaliter accipitur pro tota cœleſtium corporum regione. Omnes enim orbes cœleſtes, planetæ, & ſtellæ in fine ſeculi electorum corporib⁹ glorificatis pariter innouabuntur, & plus ſolito ornabuntur. Diony. ibi.

Septima viſio.

[b] Illa eſt ergo ciuitas Ieruſalem, quæ in cœlo eſt, intra quam iam quaſi perfecta & immaculata ſeruaris. Non enim intrat in eã omne cõmune. Ambr. de virgi. lib. 3.

[c] Si ergo mors nõ erit, laboriosum ſentire nõ poterit in illa requie conſtitutus: ſed placebit deo in regione viuorum. Ambroſi. de obitu Theodoſij.

[d] In reſurrectione enim iuſtorum, lætitia iugis erit & gratia, cum illud bonũ cœperit eſſe cum ſuis, quando requieſcẽt in ſinu Abrahæ, poſiti in eius tabernaculo: quod inter domum vel ſermonem dei & gratiam fixũ eſt: ſignificans innocentiã fidelium agere gratias autori ſuo, qui nõ habẽt vnde eos pœniteat in hoc mũdo fuiſſe. Idem de Abraham. lib. 2. cap. 5.

[e] Propterea dicit murum magnum & altum. Neque enim altiſſimo gratum eſt in humilibus & abiectis locis habitare, ſed in his quibus ſublimes ſunt ſenſus, & cœleſtẽ habẽtes ſanctimoniam. Aretha Cæſarien. ibi.

[f] Quod ſunt portæ, hoc fidamẽta. Quod ciuitas hoc murus. Poſſunt autem & patriarchæ fundamentorum vocabulo deſignari, qui nomina in ſe apoſtolorum, id eſt figuram tenuerũt. Beda ibidem.

[g] Quia ſancti omnes ſumma in ea beatitudinis claritate fulgebũt, inſtructa auro ea ciuitas dicitur. Aurũ namque ex quo illa ciuitas cõſtat, ſimile vitro dicitur, vt & per aurum clara, & per vitrum perſpicua deſignetur. Greg. Moral. 34. ca. 8.

[h] Quid hac vita beatius? vbi iugis ſplendor, non vt eſt ille qui nunc eſt Sol, ſed tanto clarior quanto felicior, vbi ſancti fulgebũt ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. Quapropter nox ibi nulla, nullæ tenebræ, cõcurſus nubium nullus. Aug. in Enchir.

[A] IET vidi [a] cœlum nouum, & terram nouam. † Primum enim cœlum, & prima terra abiit, & mare iam non eſt. [b 2] Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatẽ Ieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. [3] Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus: & habitabit cum eis. Et ſi populus eius erunt, & ipſe deus cum eis, erit eorum deus. † [4] Et abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & [c] mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neq; dolor erit vltra, quæ prima abierunt. [5] Et dixit qui ſedebat in throno: † Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt & vera. [6] Et dixit mihi: Factũ eſt: † Ego ſum [B] & ω, initium & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquę viuæ gratis. [d 7] Qui vicerit, poſſidebit hæc. † Et ero illi deus, & ille erit mihi filius. [8] Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mẽdacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

[C] [9] Et venit ad me vnus de ſeptem angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam vxorem agni. [10] Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnũ & altum: & oſtendit mihi ciuitatẽ ſanctam Ieruſalem deſcendentem de cœlo, [11] habentem claritatem dei. † Et lumen eius ſimile lapidi pretioſo tanquam lapidi iaſpidi, ſicut cryſtallum. [e 12] Et habebat murum [D] magnum & altum, habẽtem portas duodecim: & in portis angelos duodecim: & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael. [13] Ab oriente, portæ tres: & ab aquilone, portæ tres: & ab auſtro, portæ tres: & ab occaſu, portę tres. [14] Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis, duodecim nomina duodecim apoſtolorum, agni. [15] Et qui loquebatur mecum, habebat menſuram arũdineam auream, vt metiretur ciuitatem, & portas eius & murum. [16] Et ciuitas in qua-[E]dro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt quanta & latitudo. Et menſus eſt ciuitatem de arundine aurea per ſtadia duodecim milia: & lõgitudo & altitudo & latitudo eius æqualia ſunt. [17] Et menſus eſt murum eius centum quadragintaquatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt angeli. [18] Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide: ipſa vero ciuitas aurum [g] mundum, ſimile vitro mundo, & fundamẽta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. [19] Et fundamentum primũ, iaſpis: ſecundum, ſapphirus: ter-[F]tium, chalcedonius: quartum, ſmaragdus: [20] quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, cryſopraſus: vndecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus. [21] Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt per ſingulas. Et ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. [22] Et templum non vidi in [G] ea. Dominus enim deus omnipotens, templum illius eſt, & agnus. [h †23] Et ciuitas non eget ſole neq; luna, vt luceant in ea. Nam claritas dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus. [24] Et ambulabunt gentes in lumine eius, & Reges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam. † [25] Et portæ eius non claudentur per diem. Nox enim nõ erit illic. [26] Et afferent gloriam & honorem gẽtium in illam: [27] nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium: niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ agni.

Fluuius

† Iſa. 65. c 66. a † 2. Pet. 3. c

† Iſa. 60. d

† Sup. 13. b

† Sup. 19. b

† Sup. 7. d Iſa. 25. c Ierc. 31. c

† Iſa. 43. c 2. Cor. 5. d † Sup. 1. b

† Iſa. 43. c Hebr. 8. d

† 1. Reg. 8. b

† Iſa. 51. & 54. a † Ezech. 47. d & 48.

† Iſa. 52. a

† Ezec. 28. c

† Iſa. 60. d

† Iſa. 60. c

Fluuius adeo ferax nouam illam irrigabit ciuitatem, vt nullius rei egeat: nullum maledictum, & nullæ tenebræ ſint deinceps futuræ. XXII.

† Ezec. 47. c Gulat. 3. d

[A] ET oſtendit mihi fluuium † aquæ viuæ, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedentem de ſede dei & agni. [a 2] In medio plateæ eius, [b] & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium. [3] Et omne maledictum non erit amplius, ſed ſedes dei & agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. [4] Et videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum. † [5] Et nox vltra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neq; lumine ſolis, quoniam dominus deus illu-[B]minabit illos, & regnabunt in ſecula ſeculorum. [6] Et dixit mihi: † Hæc verba fideliſſima ſunt & vera. Et dominus deus ſpirituum Prophetarum miſit angelũ ſuum oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito. [7] Et ecce venio velociter. Beatus qui cuſtodit verba prophetiæ libri huius. [8] Et ego Ioannes, qui audiui & vidi hæc. † Et poſtquam audiſſem & vidiſſem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli qui mihi hæc oſtendebat. Et dixit mihi: [c 9] Vide ne feceris. Conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui ſeruant verba prophetiæ libri huius. Deum adora. [10] Et dixit mihi: Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius. Tempus enim prope eſt. [11] Qui no-[C]cet, noceat adhuc: & † qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Et qui iuſt⁹ eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc. [12] Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundũ opera ſua. † [13] Ego ſum α & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. [14] Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni: vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent ciuitatem. [d 15] Foris autem canes, & venefici, & impu-[D]dici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. [16] Ego Ieſus miſi angelum meum teſtificari vobis hæc in Eccleſiis. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. [17] Et ſpiritus & ſponſa dicunt: Veni. † Et qui audit, dicat: Veni. Et qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitę gratis. [18] Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius: [e 19] Si quis appoſuerit ad hæc, apponet deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto: [19] & ſiquis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, & de iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto. [20] Dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum: Etiam, venio cito. Amen, Veni domine Ieſu. [21] Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis, Amen.

a. In medio plateæ eius fontẽ baptiſmi oſtendit in medio eccleſiæ venientem à deo & Chriſto Augu. ibid.

b. Lignũ vitæ circa fontem cernitur, quod ſiue virtutẽ ſanctæ crucis, ſiue dominũ Chriſtum interpretaris, iã & ante baptiſma reuelatum in veteri teſtamento, & nũc baptiſmatis clareſcẽte myſterio, cœleſti fructu ſanctos imbuit. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus in quo nos oporteat ſaluos fieri. Beda ibid.

c. Rectè itaq; ſcribitur hominem ab angelo prohibitum ne ſe adoraret, ſed vnũ deum, ſub quo ei eſſet & ille conſeruus. Qui autẽ nos inuitant vt ſibi ſeruiamus, & tanquam deos colamus, ſimiles ſunt ſuperbis hominibus, quibus ſi liceat, ſimiliter coli volunt: ſed iſtos homines perpeti minus, illos vero colere magis periculoſum eſt. Augu. de vera religione.

d. Non ſolũ apertos infideles, ſed & ſcortatores arcet propter illorum impudicitiam & impuritatem. Aretha Cæſarien. ibidem.

e. Quando rectus ſenſus ſacræ ſcripturæ alium exitũ non poteſt inuenire niſi ad ditione aliqua, addendum aliquid eſt, vt intelligatur. Aug. de ciuita. dei li. 14. c. 8.

VETERIS ET NOVI TESTAMENTI FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebræa, Chaldæa, Græca & Latina nomina virorum, mvliervm, popvlorvm, idolorvm, vrbivm, fluviorvm, montivm, cæterorvmqve locorum quæ in Bibliis leguntur, restituta, propriis characteribus insignita, Hebræa inquam Hebræis, & Græca Græcis, & inde Latinis: quòd si vnico nomine, in illo nostra cum peregrina consonat editio: sin duobus, prius peregrinum, alterum iuxta Latinam interpretationem, quam vulgatam dicunt, erit: vt facilius coniicias quàm variè noster interpres nomina propria transtulerit. At si interpretationem sequatur litera G. hanc designat esse Græcam: si D. vero, dubiam.

Index præterea rerum & sententiarum quæ in iisdem Bibliis continentur.

A A

אַהֲרֹן Aharon, Aaron, Mons, siue montanus: aut docens, siue cõcipiens. Filius Amram, Exod. 4. d. 1. Para. 6. a Aaronitæ, Idem, pluralis numeri.

חֲחַסְבַּי Aásbai, Confidens in me, vel frater circundans: aut ex Hæbræo & Syro, frater senectutis. Filius Machati. 2. Regum. 23. d. Heb. Ahasbai, per ח in secunda.

A B

אָב vel אַב pater. Heb.

אַבָּא Abba, pater. Syrum est. Mar. 14. d. Ro. 8. c. Gal. 4. a

אַבַדּוֹן Abádon, Exterminans, vel perditio. Abyssus. Apocalyp. 9. c

הַבְּרָתָ Abana, Lapideus, vel ædificatio: siue pater obsecro nunc. Nomen fluuij Damasci. 4. Reg. 5. d

עֲבָרִים Abarim, Transitus, p. n. siue transeuntes: aut furores, vel prægnantes: aut Syriace, frumenta. Mons est Moabitarum contra Iericho, supra Iordanem, idem ille cum montanis Arabię, in quorum vertice est mons Nemo in summitate Phasga, vbi Israëlitæ castra fixerunt XLI. mãsione Eremi, Nume. 21, c. & 33. f. morte Mosis notus, Num. 27. c. Deut. 32. g. Testatur Hieronymus in locis Heb. ostendi Abarim ascendentibus de Libyade in Hesebon antiquo vocabulo iuxta mõtem Phogor nomen pristinum retinẽtem, à quo circa eum regio vsque nunc appellatur Phasga.

Abaron, Idem, singularis numeri: vel robur, aut fortitudo. D. filius Mathathiæ filij Ioannis. 1. Mach. 2. a

עֲבְדָא Abda. Seruus, aut seruitus: vel ex Heb. & Syro, nubes ista. Pater Adoniram. Reg. 4. a. 2. Esd. 11. c

עַבְדִּי Abdai, Seruus, aut seruitus: vel nubes abundans. Pater Cis Leuitæ. 2. Para. 29. c

עַבְדְּאֵל Abdeel, Seruus dei, vel nubes abundantiæ dei. Pater Selemiæ. Iere. 36. f

עֶבֶדְמֶלֶךְ Aebedmelech, Abdemelech, Seruus regis, vel seruus consilij. Nomẽ Aethiopis cuiusdam eunuchi. Iere. 38. b

עֲבַדְנְגוֹ Abednego, Abdenago, Seruus claritatis, vel seruus anxius. Nomen viri, qui & Azarias dicitur. Dan. 1. b

עַבְדִּי Abdi. Seruus aut seruitus, vel nubes abundans. Filius Maloch filij Azabiæ. 1. Para. 6. d

עֹבַדְיָה Obadia, Abdias, Seruus domini. Dispẽsator domus regis Achab. 3. Reg. 18. Propheta item. Abd. 1. a

עַבְדִּיאֵל Abdiel, Seruus dei, aut nubes abundantiæ dei. Filius Guni è tribu Gad. 1. Para. 5. b

עַבְדּוֹן Abdon, Seruus, aut nubes iudicij. Filius Michai siue Micha. 2. Para. 34. c. qui. 4. Reg. 22. c. Achobor dicitur. Nomen item ciuitatis. Ios. 21. c. 1. Para. 6. g. Fuit & nomen iudicis in Israel. Iudic. 12. d

עֶבֶד Aebed, Abed, Seruus vel operarius. Nomen viri. 1. Esdræ 8. a

אָבֵל Abel per א, Luctus ciuitas, quæ (vt Hierony. inquit) duodecim à Gadaris miliaria orientem versus distat. 1. Reg. 6. d. 3. Reg. 15. d. 4. Reg. 15. f. Est & villa in septimo Philadelphię lapide, vbi Iephthe cum Ammonitis manum conseruit.

הֶבֶל Habel, Abel per ה in principio, Vanitas siue anhelitus: aut Syriace, vt vapor. Filius Adam. Gene. 4. a

אָבֵלָה Abela, Luctus. Nomẽ vrbis. 2. Reg. 20. e. quæ & Abel ibidem vocatur.

אָבֵל-מַיִם Abel-maim, Luctus aquarum. Ciuitas, quam, vt narrat historia Paralipomenon (2. Para. 16. b.) Rex Asa per Benhadab Syrum expugnauit. 3. Reg. 15.

אָבֵל-מְחוֹלָה Abel-mehola, Abelmehula, Luctus infirmitatis, aut luctus chori, vel tympani: siue ex Heb. & Syro, luctus veniæ. Nomen loci. Iudi. 7. f. 3. Reg. 4. b. 19. c. Hiero. in loc. Heb. ait vicum esse in Aulone.

אָבֵל-חַשִּׁטִּים Abel-sittim, Abel-satim, Luctus spinarũ, luctus declinationum, aut præuaricationum: vel vallis aut planities cedrorum imputribilium. Non procul à Iordane locus in deserto ad meridiem Moabitarũ, à spinarum copia habens nomen. Numeri 33. f. Ioel. 3. Illic fuit. XLII. mansio Iudæorum.

אֶבֶן-בֹּהַן Eben bohan, Aben boën, Lapis pollicis, aut pollex vel lapis in eis. Nomen loci. Ios. 18. e

אֶבֶץ Abez, Abes, Ouum, siue cœnosus, aut lineus. Nomen ciuitatis in tribu Issachar. Ios. 19. b

אִבְצָן Ibzan, Abesan, Pater scuti, aut patris scutum vel arma, aut pater frigiditatis, Nomen iudicis in Israël de Bethlehem. Iudi. 12. c

אֲבִישָׁלֹם Abisalom, Abessaló, pater pacis, siue pater cõsummationis, siue pater retributionis, aut patris pax, siue patris cõsummatio, siue patris retributio. Pater Maacha, siue Michai, matris Abiã. 3. Re. 15. a. 2. Para. 13. a. dicitur Vriel.

אֲבַגְתָא Abagtha, Abgatha, Pater torcularis, vel patris torcular. Eunuchus Assueri regis Persarum, Esth. 1. b

אֲבִי Abi, Pater meus, Mater Ezechiæ regis. 4. Reg. 18. a. quæ. 2. Para. 29. a. dicitur Abia.

אֲבִיָּה Abiia, Abia, Pater domini, aut voluntas domini. Mater Ezechiæ regis. 2. Para. 29. a. quæ. 4. Reg. 18. a. dicitur Abi. Filius Samuelis prophetę. 1. Reg. 8. a. 1. Para. 6. b. Filius item Roboam. 1. Para. 3. b. qui. 3. Reg. 14. g. dicitur Abiam. Vxor Esron filij Phares. 1. Para. 2. c. Filius item Ieroboam. 3. Reg. 14. a

אֲבִיעַלְבוֹן Abi-albon, Pater superintelligens, aut pater superædificans: aut ex Hebræo & Syro, pater iniuriæ. Nomen viri. 2. Reg. 23. d. qui. 1. Para. 11. f. dicitur Abiel.

אֲבִיאָסָף Abiasab, siue Abisaph, Pater congregans, siue pater consummans vel finiens. Filius Core. 1. Para. 6. b. Exod. 6. d. Filius Elcanæ. 1. Para. 6. b. 9. c

אֲבִיָּם Abiam, Abiam, Pater maris. Filius Roboam. 3. Reg. 14. g. & 15. a. qui Abia. 2. Para. 3. b. dicitur.

אֲבִיָּתָר Aebiathar, Abiathar. Pater excellens, aut pater residui vel remanentis: siue pater explorationis vel cõtemplationis, aut pater funiculi. Filius Achimelech sacerdotis. 1. Reg. 22. d. Mar. 2. d

אֲבִידָע Abida, Pater scientiæ, vel scientia patris. Filius Madian filij Abrahæ. Gene. 25. a

אֲבִידָן Abidan, Pater iudicij: aut ex Hebræo & Syro, pater meus iste. Filius Gedeonis. Nume. 1. a

אֲבִיאֵל Abiel, Pater meus deus. Filius Seror. 1. Reg. 9. a. Pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter Ner.1.Reg.14.g. Nomen item cuiuſdam alterius.1. Para.11.f.qui.2.Reg.23.dicitur Abialbon.

אביעזר Abiézer, Pater adiutorij, ſiue patris adiutorium, vel pater atrij, aut patris atrium. Filius Manaſſe. Ioſ.17.a. vnus ex fortibus Dauid.2.Reg.23.d.1.Para.7.d

אביגבעון Abigibeon, Abi-gabaon, Pater collis, ſiue pater calicis, vel ſcyphi, aut pater dorſi peccati. Pater Gabaon, cuius vxor Maacha.1.Para.8.c

אביגיל Abigail, Pater exultationis, vel patris exultatio. Nomẽ vxoris Nabal.1.Reg.25.a. Vxor Dauid mortuo Nabal.1.Para.3.a. Eſt & filia Naas, ſoror Saruiæ, mater Ioab 2.Reg.17.g.1.Para.2.d

אביחיל Abiháil, per ח in penultima, Pater fortitudinis, aut pater exercitus, ſiue pater diuitiarum, aut pater antemuralis, vel pater doloris. Pater Zuriel principis Moholitarũ. Nume.3.e. vbi corrupte legitur Abihaiel. Vxor item Roboam filij Salomonis.2.Para.11.d

אביהיל Abiháil per ה in penultima, Pater luminis vel laudis, vxor Abiſur filij Semei filij Onam.1.Para.2.b

ἀβιληνή Abilena, Lugẽs vel plorans, ſiue pater manſionis vel murmurationis. D. Nomen regionis cui præerat Lyſias à Romanis conſtitutus. Luc.3.a

אבימאל Abimaël, Pater à deo vel de deo. Filius Iectan. Gene.10.d

אבימלך Abimælæch, Pater meus rex, aut pater regis vel cõſilij. Generale nomen eſt Palæſtinorum regum, perinde atque Cæſar Romanorum imperatorũ. Rex igitur fuit Geraræ. Gene.20.a. Filius item Gedeonis. Iudic.8.g. Filius etiam Ierobbéſeth.2.Reg.11.c

אבינדב Abinadab, Aminadab, Pater ſpõtaneus, aut pater vouentis vel voti: ſiue pater principis. Filius Iſai patris Dauid.1.Reg.16.b. Filius Saul.1.Para.8.d. Vide etiam.1.Regum.7.a.2.Reg.6.a.1.Para.2.b.9.g.10.a.13.c

אבינעם Abinoam, Abinoem, Pater pulchritudinis vel iucunditatis, aut pater motionis eorum. Pater Barac ducis exercitus populi Iudæorum. Iudic.4.a

אבירם Abiram, Pater celſitudinis, vel electionis: aut pater fraudis, vel proiectionis. Primogenitus Hiel reædificatoris Iericho.3.Reg.16.g

אבירם Abiron, Idem. Heb. Abiram. Filius Eliab. Nume.16.a.Deut.11.a

אבישג Abiſag. Patris ignorantia, vel patris error: ſiue pater apprehẽdens vel attingens: aut pater multiplicans. Virgo adoleſcentula quæ calefaciebat regem Dauid ſenio confectum.3.Reg.1.a

אבישי Abiſai, Patris munus, vel patre muneris. Filius Saruiæ ſororis Abigail, frater Ioab.1.Reg.26.a.2.Reg.10.c.1.Paral.2.b.11.c

אבישוע Abiſúa, Abiſúe, Pater ſalutis, vel exclamationis: aut pater reſpiciens, ſiue pater magnificus vel potens. Filius Phinees filij Eleazar filij Aaron.1.Para.6.a. Filius item Bela filij Beniamin filij Iacob.1.Para.8.a

אבישור Abiſur, Pater muri, aut pater bouis, ſiue pater cãtantis, vel pater aſpicientis, aut pater rectitudinis. Filius Semei filij Onam filij Ierameel.1.Paral.2.d

אביטל Abital, Pater roris: vel ex Hebræo & Syro, pater vmbræ. Mater Saphatiæ filij Dauid.2.Reg.3.a.1.Para.3.a

אביטוב Abitob, Pater bonitatis. Filius Mehuſim.1.Par.8.b

אביהו Abihu, Abiu, Pater ipſe, vel pater eſt. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui. Exod.6.d.1.Para.6.a.

אביחוד Abihud, Abiud, Pater laudis vel confeſsionis. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob.1.Paral.8.a

אבינר Abiner, Abner, Patris lucerna, vel patris nouale. Nomen principis militiæ Saul, filius Ner patruelis Saul.1.Reg.14.g

ἀβωβί Abobi, Pater incantationis vel abſconſionis. D. Nomen viri.1.Macha.16.c

ἄβρα Abra, Ancilla vel famula. G. Iudith.8.d

אברם Abram, Pater excelſus. Filius Thare Chaldæus. Geneſ.11.d

אברהם Abraham, Pater multitudinis. Filius Thare, ſic nominatus à deo, cum prius Abram diceretur. Gene.17.a

חברון Hebron, Abran, Tranſitus, aut ira, ſiue imprægnatio, vel nubes cantici: aut Syriace frumentum. Nomen ciuitatis. Ioſue.19.b.

אבשלם Abſalom, Pater pacis, ſiue pater conſummationis, ſiue pater retributionis: aut patris pax, ſiue patris conſummatio, aut patris retributio. Filius Dauid de Macha.2.Reg.3.a.1.Para.3.a

ἀβεσσαλώμος Abſolomi, pater pacis, ſiue pater cõſummationis vel retributionis. D. Nomen viri.1.Mach.11.g

A C

עכן Acan, Tribulatio, vel ſtridor, aut antemurale. Filius Eſer filij Seir Horæi. Gene.36.c

עקר Eker, Acar, Sterilis, ſiue eneruans, aut euellens, vel truncus. Filius Ram primogeniti Ierameel.1.Para.2.d

הקין Accain, Poſſeſsio, ſiue emptio, aut nidus. Nomen ciuitatis, Ioſue.15.g

עקרון Aeckron, Accaron, Sterilitas, ſiue eneruatio, aut euulſio, vel truncus. Nomen vrbis. Ieremiæ.25.e. Ioſue.15.f.1.Reg.17.g

עקרוני Aeckroni, Accaronitæ, Steriles, ſiue eneruati, aut euulſi, vel trunci. Populi.1.Reg.5.d

עקש Acces, Peruerſus aut prauus. Pater Ira.2.Reg.23.d.1.Paral.11.f

עכו Acco, compreſſus, vel confractus. Nomen vrbis. Iudicum.1.f

הקוץ Hacoz, Spina, vel æſtas, aut tædium, ſeu vigilia, vel finis. Nomen viri.1.Para.24.b.1.Eſd.2.d

עקוב Accub, Veſtigium vel ſupplantatio: aut prauitas, vel calcaneum, ſiue retributio. Filius Elioenai filij Naariæ.1.Para.3.d.9.c.2.Eſd.8.b

אחאב Ahab, Achab, Frater patris, vel fratris pater, ſiue aruula patris. Filius Amri regis Iſrael.3.Reg.16.f

אכד Accad, Achad, Amphora, vel hydria, aut ſcintilla. Ciuitas in qua regnauit Nemrod. Gene.10.b. quæ nunc dicitur Niſibis.

ἀχαΐα Achaia interpretatur dolor vel triſtitia. G. Græciæ regio, & peninſula. ipſa enim Aegeo & Ionio cingitur ęquore. ab Iſthmo incipit, de qua lege Plinium libro 4. cap.5. naturalis hiſtoriæ: Strabonem in.8. Ptolemæum lib.3.cap.15. Roma.15.f.1.Corinth.16.c

ἀχαϊκός Achaicus, Dolens ſiue triſtis. G. Nomen viri.1. Corint.16.c

עכן Achan, Conterens, ſiue conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zàræ. Ioſue.7.a.22.d. qui.1.Para.2.a. dicitur Achar.

עכר Achar, Conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ filij Iudæ.1.Para.2.a. qui Ioſ.7.a. dicitur Achan.

אחז Achaz, Apprehendens, ſiue poſsidens, aut videns. Filius Ioatham, regis Iuda.4.Reg.16.a.1.Paral.3.c. Qui alias Elieſer Luc.3.f. dicitur.

אכזיב Achzib, Achazib, Mendax, mendacium, aut ceſſans, ſiue fluens vtique. Nomen vrbis tribus Aſer. Iudic.1.g. quæ Achziba Ioſ.19.c. dicitur.

אחיה Ahiah, Achia, ſiue Achias, Frater domini. Filius Achitob fratris Ichabod.1.Reg.14.a. Filius item Ierameël filij Eſron.1.Para.2.d

Achim, Reſurgens, vel cõfirmans, aut vindicans, vel frater eorum. D.

אחימעץ Achimáas, Frater cõſilij, vel frater cõſiliarius, aut frater ex ligno. Pater Achinoã vxoris regis Saül.1.Reg.14.g. Filius item Sadoc ſacerdotis.2.Reg.15.f.1.Para.6.a

אחימן Achiman, Frater præparatus, vel frater dexteræ, aut frater quid? Filius Enac. Nume.13.c

אחימלך Ahimælech, Achimelech, Frater meus rex, aut frater regis vel conſilij. Nomen viri ſacerdotis.1.Reg.21.a. Itẽ filius Abiathar.2.Reg.8.d. qui.1.Paral.18.d. Abimélech dicitur.

אחימות Achimoth, Frater mortis, vel frater mortuus, vel frater dierum. Filius Elcana.1.Para.6.b

אחינעם Achinoam, Fratris pulchritudo vel iucunditas, aut frater motionis. Nomen vxoris regis Saül.1.Reg.14.g. Vxor item Dauid, Iezraelitis.1.Reg.25.g.1.Par.3.a

Achior

Achior, Fratris lumen, aut frater ignis. D. dux filiorum Ammon. Iudith.5.a

אחירם Achiram, Fratris celſitudo vel elatio, aut fratris dolus vel proiectio. Filius Beniamin. Nume.26.c

Achiramitæ, Idem.p.n. Nume.26.c

אכיש Achis, Vtique eſt, vel ſic eſt. Rex Geth.1.Reg.21.c. Filius Maoch.1.Reg.27.a

אחיסמך Achiſamech. Frater ſuſtentationis vel firmitatis: aut frater coniungẽs. Pater Ooliab, de tribu Dan. Exo.31.a

אחיטוב Achitob, Frater bonitatis. Pater Achias.1.Reg.14.a Pater Achimelech ſacerdotis.1.Reg.22.b. Pater itẽ Sadoc.2.Reg.8.d.1.Paral.6.a.9.b

אחיתפל Achitóphel, Frater ruinę, vel frater defectus, aut frater inſipiditatis, id eſt rei inſulſæ. Conſiliarius regis Dauid.2.Reg.15.b. Pater Eliam.2.Reg.23.d.1.Para.27.d

עכבור Achbor, Achobor, Mus, vel conterens ſiue comprimens puteum. Filius Michai.4.Reg.22.c. Pater item Balanan ſeptimi regis in Edom. Gene.36.d

עכור Achor, Turbatio. Vallis in tribu Iuda. Ioſ.15.b. ad ſeptentrionem Iericho haud procul à Galgal. à tumultu & turbatione Iſraelitici populi appellationem habens; & non ab Achã ſacrilego, qui illic lapidatus eſt propter anathematis furtum. Ioſ.7.d

עכסה Achſa, Compoſita vel adornata, aut laſciuiens: ſiue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb.1.Paralip.2.f. quæ Ioſue.15.d.& Iudic.1.c. Axa ſcribitur apud Latinos.

אכשף Achſab, Veneficus, ſiue cõterens vtique, aut labium vtique. Nomen vrbis in tribu Aſer. Ioſ.11.a. Hæc Hieronymo Chaſalus dicitur in octauo lapide Diocæſariæ ad radicem montis Thabor in campeſtribus ſita.

אכזיב Achzib, ſiue Achziba, Mendax, ſiue ceſſans, aut fluẽs vtique. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ. Ioſ.15.f.19.b In primo capite Mich.d. legitur. Domos mendacij in deceptionem regibus Iſrael. Vbi legendum, Domos Achzib in deceptionem ſiue in mendacium regibus Iſraël.

עקרון Aecron, Acron. Sterilitas ſiue eneruatio, aut euulſio, vel truncus. Nomen loci. Ioſ.13.a.19.c

A D

עדה Ada, Cœtus, vel congregatio: ſiue ornata, vel teſtificans, aut tranſiens, vel præda: aut Syriace, ablata. Altera vxor Lamech Gene.4.d. Vxor etiam Eſau, filia Elon. Gene.36.a

אדד Adad per א, Interitus, aut nubes, vel vapor, ſeu fons. Nomen viri.3.Reg.11.c

הדד Adad per ה, Sonitus aut clamor, ſiue celeuſma: ſeu mamilla vel dilectio. Filius Badad, rex Edom quartus. Gene.36.d

עדעדה Adeada, Adada, Teſtimonium cœtus vel congregationis, aut teſtimonio ornata: vel teſtis trãſitus, ſiue prędæ eius, genere fœminino: aut præda ſuæ prædæ, vel æternitas ſui teſtimonij. Nomen ciuitatis. Ioſ.15.d

הדדרמון Hadadrimmon, Adadremmon, Celeuſma mali granati, ſiue altitudinis. Vrbs iuxta Iezraelem, quæ hodie vocatur Maximianopolis. Zach.12.d

עדיה Adaia ſiue Adaias, Teſtis domini, ſiue ornatus vel præda domini, aut tranſitus vel æternitas domini. Filius Ethan filij Zamma.1.Paralip.6.c.8.b.1.Eſd.10.d. Filius itẽ Ieroham.1.Paral.9.d. Idida matris Ioſiæ, 4.Reg.22.a

אדליא Adalia, Hauriens, ſiue paupertas: aut nubes vel interitus laboris. Filius Aman filij Amadatha. Eſth.9.b

אדם Adã, Homo, ſiue terrenus, aut rurſus, vel ſanguineus. Nomen primi hominis creati à deo. Gene.2.d. Luc.3.g, Nomen etiam commune quo vocauit deus hominem & mulierem. Gene.5.a. Eſt & nomen vrbis. Ioſue 3.d

אדמה Adma, Adama, Terra, aut rufa, aut ſanguinea. Vrbs Pentapoleos. Gene.10.c

אדמי Adami, Homo vel humanus, ſiue terrenus, aut rufus, vel ſanguineus: aut nubes vel vapor, ſiue interitus aquarum. Nomen ciuitatis, quæ & Neceb dicitur. Ioſ.19.c

הדר Adar, Pulchritudo, ſiue habitaculum, aut generatio. Octauus rex in Edom. Gene.36.d. qui.1.Paral.1.d. dicitur Adad.

הדדעזר Adadæzær, Adar-ézer, Decor aut pulchritudo auxilij, ſiue habitaculũ aut generatio auxilij: aut atrium pulchritudinis ſiue habitaculi, vel generationis. Filius Rohob, rex Soba.2.Reg.8.a.1.Para.18.a

ἀδασᾶ Adaſa, Adarſa, Teſtificans ſolem vel ſurdum, aut teſtimonium arantis. D. Nomen loci.1.Mach.7.f

ἀδασᾶ Adaza, Adazer, Teſtis vel teſtimoniũ auxilij. D. Nomen vrbis.1.Mach.7.g

אדבאל Adbeel, Vapor vel nubes apud deum vel cum deo: ſiue contriſtari faciens deus. Filius Iſmaelis. Geneſ.25.b.1.Para.1.b

אדרה Addar, ſiue Addara, Pallium, ſiue potentia, aut magnitudo. Nomen ciuitatis. Ioſue 15.a. Nomen item mẽſis, ſiue lunationis duodecimæ: quandoque integrè, & aliquando pro parte noſtro reſpondentis Februario.1.Eſd.6.c. Poſtremò filius Balæ filij Beniamin.1.Paral.8.a.

ἀδδί Addi, Teſtis, vel teſtimoniũ, ſiue ornatus, vel tranſitus, aut præda. Pater Melchi patris Neri. Luc.3.f.

עדו Addo, Teſtis, ſiue ornatus, aut tranſitus, vel præda. Filius Ioah.1.Paral.6.b. Pater item Barachiæ patris Zachariæ. Zacha.1.a. Nomen prophetæ.2.Para.9.g. Vide Nehem.12.a

אדון Addon, Dominus, aut baſis: vel Syriace, auris. Nomẽ loci.2.Eſd.7.f. qui Adon.1.Eſd.2.c. ſcribitur.

ἀδιδός Adidos, Addus, Nouitas, vel mẽſis, aut trituratio. D. Nomen loci.1.Machab.13.b

אלחנן Elhanan, Adeodatus, ſiue gratia dei, aut miſericordia, vel donum dei. Filius Saltus.2.Reg.21.d.1.Paral.20.c.

Adiáda, Teſtimoniũ manus, ſiue teſtimonium teſtimonij, aut præda manus. D.

עדיאל Adiel, Teſtimonium dei, ſiue ornatus, vel tranſitus dei, aut præda vel æternitas dei. Nomen principis.1.Paral.4.f. Filius Iezra.1.Para.9.b.27.c

עדין Adin, Delicioſus, ſiue voluptuoſus, aut ornatus: vel Syriace, temporalis. Nomen viri.1.Eſdr.2.a.8.a

עדינא Adina, Idem. Filius Siza.1.Para.11.g

עדיתים Adithaim, Cœtus ſiue cõgregationes, aut teſtimonia. Nomen vrbis. Ioſue.15.e

עדלי Adlai, Adli, Teſtis mihi, ſiue ornatus mihi, aut tranſitus, vel præda, vel æternitas mihi. Nomẽ viri.1.Par.27.d

אדמתא Admátha, Nubes vel vapor mortis, ſiue interit⁹ mortis, vel terreſtris, aut rubeus. Principis nomen. Eſther 1.c

אדמים Adummim, Adommim, Terreni, vel rufi, aut ſanguinei. Nomen loci. Ioſ.15.b.18.c

אדון Adon, Dominus, aut baſis: vel Syriace, auris. Nomen loci.1.Eſd.2.c. qui Addon.2.Eſd.7.f. ſcribitur.

יהוה Iehoua, Adonai, Beatus Hieronymus Exod.6. prò nomine dei tetragrammaton, id eſt quatuor literarum, Adonai tranſtulit: in aliis locis ſemper interpretatus eſt dominus. Notandum autem eſt quòd quatuor iſtæ literæ huius nominis, ſcilicet יהוה non ſunt compactæ ad hoc vt ex eis dictio aliqua formetur, & idcirco nomen eſſe ineffabile. Licet Hebræis ineffabile reuera dici putem, quòd tunc reuelatum eis nõ fuerit trinitatis ſacramentum, etſi literis fuerit adumbratum. Hinc Exod.5. dicit deus, Et nomen meum יהוה non indicaui eis. Quòd ſi in ſyllabas cogeretur, pronunciaretúrque, eſſe, vel eſſentiã, aut generationem ſignificaret. Nec ignorandum etiam quòd אדני adonai, domini mei numero multitudinis ſignificat, quando ſcribitur eiſdem literis & punctis quibus pronũciatur אדני. Præterea in trãſlatione Chaldaica pro hoc nomine dei quod eſt nomen illud tetragrammaton, ſemper ponitur triplex Iod יי, quod non vacat myſterio.

אדניא Adoniia, Adonia, ſiue Adonias, Dominator dominus: aut baſis domini: vel ex Syro & Hebræo, auris domini. Filius Dauid ex Haggit.2.Reg.3.a.1.Para.3.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

אַדְנִי-בֶזֶק Adoni-bæzæc, Domini fulgur, siue dominus fulguris, aut dominus in cõpedibus. Nomen viri. Iudic. 1.a.

אַדְנִיקָם Adonicam, Dominus surrexit. Nomen viri. 1. Esd. 2.a

אַדְנִירָם Adoniram, Dominus excelsus, siue dominus celsitudinis, vel elationis. Filius Abda qui erat super tributa Salomonis. 3. Reg. 4.a

תַּמּוּז Thamuz, Adonis, id est consumptus siue incendium, Syrum est. Nomen idóli. Ezech. 8.f

אַדְנִי-צֶדֶק Adoni-zedech, Adoni-sédec, Domini iustitia, siue dominus iustitiæ. Rex Ierusalem. Ios. 10.a

ἄδωρα Adora, Ador, Generatio, vel habitatio, aut testimonium lucis vel ignis. D. Nomen loci. 2. Mach. 13 c

הֲדֹרָם Hadoram, Adoram, Decor eorum, aut laus vel confessio sublimis, siue clamor excelsus. Filius Iectan. Genes. 10. d. 1. Para. 18. c. 2. Para. 10. d

אַדְרַמֶּלֶךְ Adramælæch, Pallium Regis, siue magnitudo vel potentia regis vel cõsilij. Filius Sennacherib regis. 4. Reg. 19. g. Isa 37. g. Deus item Sepharuaim. 4 Reg. 17. f

ἄδρια Adria, Nomen maris contra Rauennam, quod per ostia Padi fluuij intratur, sumpto vocabulo ab Adria proxima ciuitate, quæ idem nomen mari Adriatico dedit Straboni in 5. Hoc pelagus Paulus emensus est. Act. 27. e

ἀδραμυτηνή. Adramytena, Adrumetina, interpretatur soliditas munda vel tersa. Adrumetum siue Adrumetium ciuitas est Mysiæ. Est & Adramytis insula Lyciæ, & Adrumes Adrumetis ciuitas Aphricæ. Hieronymus autem, aut si quis alius fuit author, in catalogo locorum Act. Apostolicorum indicat Adrumetum esse ciuitatem in Bazatio regione Aphricæ. Plinius Adrumetum vocat neutro genere. Act. 27. a

עֲדֻלָּם Adullam, Odollam, Testimonium siue ornamẽtum illis, aut testimonium siue ornamentum suæ miseriæ: vel transitus aut præda suæ miseriæ. Nomen ciuitatis. Ios. 12. d. 15. e

אַדְרָם Adoram, Aduram, Pallium eorum, siue potentia vel magnitudo eorum: aut vapor excelsus, siue nubes excelsa: aut dolor siue interitus sublimitatis. Nomen viri qui erat super tributa regis Dauid. 2. Regum 20. g. 3. Regum 12. e

אַדֹרַיִם Adoraiim, Aduram, Fortitudo vel potẽtia maris, aut vapor siue interitus elenatus, vel nubes eleuata. Nomen ciuitatis ædificatæ à Roboam. 2. Paral. 11. b

עַיִן Aiin, Aen, Oculus, siue fons. Nomẽ ciuitatis. Ios. 15. e. 1. Para. 4. f

מִצְרַיְתִי Misrith, Ægyptia, Angustians, siue tribulans. Gene. 16. a

מִצְרַיִם Misraim, Aegyptij, Angustiantes, siue tribulantes. Nume. 14. c

מִצְרִי Misri, Aegyptius, Idem. s.n. Exod. 2. b

מִצְרַיִם Misraim, Aegyptus, Angustiæ, siue tribulationes. Aegyptus, ad occidentem Iudææ sita, Aphricæ regio est. Plinius tamen lib. 5. capite 9. naturalis historiæ, & Pomponius Mela in primo, Asiæ attribuunt proxime Aphricam. Hæc ab oriente iungitur Assyriæ & mari rubro: ab occidente habet Libyam, atque Cyrenen: à meridie limitem qui Syenem ab Aethiopia dirimit, atque Oceanum, à septentrione mare magnum, Sinúmque Arabicum & terram ad Syriam vsque irrigatur Nilo. authores sunt Iosephus lib. 5. cap. 11. de bello Iudaico. Egesippus libro 4. Inferiorem eius partem Nilus dextra leuáque diuisus, amplexu suo determinat. Ideóque insulam quidam dixerunt Aegyptum, ita se findente Nilo, vt triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabulo Δ Deltam appellauere Aegyptum. ita Plinius lib. 5. cap. 9. & Strabo lib. 17. Ptolemæus libro 4. cap. 6. Ammia. Marcel. lib. 22. Oppida insignia, Sais, Memphis, Syene, Bubastis, Elephantis, Thebæ, Alexandria, Peluſium: testis Mela in 1. Canopus, Bolbis, Sebennis, Pathmis, Mendes, Tanis. Vide Raphaël. Volater. lib. 12. Geographiæ. Non est autem negligendũ, Aegyptum prophetis appellatam Misraim à Mesraim filio Cham, eiusdem appellationis. Iosephus lib. 1. cap. 12. antiqui. Iudaic. Mesrim & Mesraim nominatam refert. Hæc quódam Aeria dicta est, velut Eusebius in Chronicis annotauit. Adde quòd Psal. 78. & 105. dicitur Aegyptus Chã, quòd eius filius Mesraim occupauerit Aegyptum.

עֵילָם Aelam, Adolescens vel virgo, m.g. siue occultus, aut seculum. Filius Sem. Gene. 10. c. Filius item Sesac. 1. Paral. 8. c. 1. Esdr. 2. a. Est & nomen regionis, Media alias, siue Bactriana dicta. Isa. 11. c. A quo Elamitæ, principes Persidis.

Aelamitæ, Idem. p. n. Gene. 14. a. Act. 2. b

ἀετειδὲς Aeneas, Laudatus. G. Nomen viri. Act. 9. f

כּוּשׁ Aenon, vide Enon.

Cus, Aethiopia, interpretatur nigra vel nigredo. ἀιθιοπία autem Græce ardorem siue incendium significat. Aethiopiũ regio ab Indo flumine consurgens, iuxta Aegyptum, inter Nilum & Oceanum, & in meridie sub ipsa solis vicinitate iacet. Gens ipsa vniuersa primũ Etheria appellata est: deinde Atlantia: mox à Vulcani filio Aethiope, Aethiopia: author est Plin. historię mundi lib. 5. cap. 30. Multa de hac congesit Raphaël Volaterra. lib 12. Geographiæ, quem consule: similiter Ptolemæum lib. 4. cap. 7. Plinium in 5. cap. 8. vbi quoque de duabus Aethiopiis clarissime legis. Ezech. 29. & 30. Amos 9. Nahum. 3. Sopho. 2. Isa. 11. c

כּוּשִׁי Cusi, Aethiops, id est niger. ἀιθίοψ. ardens siue incẽsus. Act. 8. e. 2. Paral. 14. c

כּוּשִׁים Cusim, Aethiopes, Idem. p. n. 2. Para. 12. a

צִיִּים Ziim, Aethiopes. Psal. 71. b. 73. b. interpretatur siccitates, aut naues siue dæmones.

כֻּשִׁית Cusith, Aethiopissa, interpretatur nigra. ἀιθιοπίσσης verò ardentem vel incensam significat. Nume. 12. a

A G

ἄγαβος Agabus, locusta vel festiuitas patris. D. Nomen prophetæ. Act. 11. d. 21. b

אָגָג Agag, Tectum, vel solarium, quod scilicet est in superiori parte domus. Nomen regis Amalec. 1. Reg. 15. b. Esther 3. a

אֲגָגִי Agagi, Agagites, Idem, de stirpe Agag. Esther. 3. a

הָגָר Hagar, Aduena, siue peregrina, aut ruminans vel timens. Ancilla Abraham. Genes. 16. a

חַגְרִי Hagri, Agarai, Aduena siue peregrinus, aut ruminãs, vel timens. Nomen viri. 1. Para. 11. g.

חַגְרִאם Haggriim, Agareni, Idem, nomen populi. 1. Par. 5. b.

חַגְרִי Haggri, Agarenus. Idem. 1. Paral. 27. d

אָגָא Age, Vallis siue profunditas. Pater Sẽma. 2. Reg. 23. b

חַגַּי Haggai, Aggæus, Festiuus, siue solennis, vel gyrans. Nomen prophetæ. Agg. 1. a. Heb. Haggæus.

חַגִּי Haggi, Aggi, Idem. Filius Gad filij Iacob. Gen. 46. b

חַגִּיִּים Haggiim, Aggitæ, Festiuitates, vel solennitates, vel gyrantes. Nume. 26. b. Familiæ nomen, ab Aggi filio Gad.

חַגִּית Haggith, Festiua, vel solẽnis, vel gyrãs. Mater Adoniæ filij Dauid. 2. Reg. 3. a. 1. Paral. 3. a

Agrippa, Latinũ est, dictum ab eo quòd ægros, id est difficiles partus faciat. vel dicitur ille qui in nascendo prius emittit pedes. Filius Herodis Agrippæ illius inter Herodes tertij, qui occidit Iacobũ, & in carcerem coniecit Petrum. Act. 12. a

A H

אֶחְלָב Ahalab, Frater cordis, siue lactens, vel lactans, aut adeps. Nomen vrbis. Iudic. 1. f

אֲחָרָה Ahara, frater redolés, aut pratum odoris. Filius Beniamin. 1. Paral. 8. a. qui Gene. 46. c. Gera dicitur.

אֲחַרְחֵל Aharehel, Alter exercitus, siue nouissimus exercitus: aut alter dolor, siue nouissimus dolor: aut ouis fratris. Filius Harum. 1. Para. 4. b

אַחַסְבַּי Ahasbai, confidens in me, vel frater circundans: aut ex Hebræo & Syro, frater senectutis. Filius Machati. 2. Reg. 23. d

Ahasthari,

אֲחַשְׁתָּרִי Ahastari, Cursor, vel veredarius, siue festinatio turturis aut festinatio exploratoris: siue frater qui explorat: vel ex Syro & Hebræo, princeps turturis, vel princeps explorationis. Filius Ashur ex Maara. 1. Para. 4. a

אֲחַיָּא Ahaua, Essentia, siue generatio. Fluuij nomen. 1. Esdr. 8. f

אָחָז Ahaz, Apprehendens, siue posidens, aut videns. Filius Micha filij Meribbaal. 1. Paral. 8. d

אֲחַזִי Ahazi, videns, siue apprehendens. Nomen viri. Nehem, 11. b

אַחֵר Aher, Alter, siue posterior, aut nouissimus. Nomen viri. 1. Paralip. 7. c

אָחִי Ahi, Frater meus, vel fratres mei. Filius Somer, filij Heber filij Bariæ. 1. Para. 7. g

אֲחִיָּה Ahiiah, Ahia siue Ahias, Frater domini. Filius Sisa, princeps exercitus Salomonis. 3. Reg. 4. a. 1. Paral. 11. g. Pater Baasa. 4. Reg. 9. b. Fuit & propheta quidã Silonites. 3. Reg. 12. c

אֲחִיאָם Ahiam, Frater matris, aut frater gentis. Filius Sarar. 2. Reg. 23. d. qui 1. Paralip. 11. g. dicitur filius Sachar.

אֲחִיקָם Ahicam, Frater resurgens, vel frater vindicans. Filius Saphan. 4. Reg. 22. c

אֲחִיעֶזֶר Ahiézer, Frater adiutorij, vel fratris adiutorium, aut fratris atrium. Filius Ammisaddai, princeps tribus suæ Dan. Nume. 1. a. 2. d. 7. c. 10. c. &. 1. Para. 12. a

אֲחִילוּד Ahilud, Frater natus, vel frater genitus. Pater Iosaphat, illius qui erat à commentariis Dauid. 2. Reg. 8. d

אֲחִימַן Ahiman, Frater præparatus, siue frater dexteræ, aut frater meus quid? Nomen viri. 1. Paralip. 9. c. 18. d. filius Enac. Iosue. 15. c. Iudic. 1. b

אֲחִימֶלֶךְ Ahi-mælæch, Frater meus rex, vel frater regis siue consilij. Nomen viri de filiis Ithamar. 1. Para. 24. a

אֲחִיָּן Ahian, Ahin, Frater vini, vel fratres Filius Semidæ filij Galaad. 1. Para. 7. d

אֲחִינָדָב Ahinadab, Frater spontaneus, aut frater vouentis vel voti: siue fratre principis. Filius Addo. 3. Reg. 4. b

אֲחִיו Ahio, Frater eius, vel fratres eius. Filius Abigabaon. 1. Paralip. 8. c. Filius item Ichiel. 1. Para. 9. f. Filius Abinadab. 2. Reg. 6. a. 1. Para. 8. b

עִיּוֹן Iion, Ahion, Intuitus, aut fons, vel oculus. Nomen vrbis. 3. Reg. 15. d. 4. Reg. 15. f. 2. Para. 16. b

אֲחִירַע Ahira, Frater iniquitatis, siue frater socij, aut frater pastoris, vel fratrem confringens. Filius Enan, princeps tribus suæ Nephthali. Nume. 1. b

אֲחִיחוּד Ahiud, Frater laudis vel confessionis. Filius Salomi, Princeps tribus Aser. Numer. 34. d

אֲחִיחֻד Ahihud, Frater vnitatis, siue frater acuminis, aut frater ænigmatis vel gaudij. Nomen viri. 1. Para. 8. a

אֲחִישַׁר Ahisar, Frater principis, siue frater direptionis vel cantici, aut frater insidians. Præpositus domus Salomonis. 3. Reg. 4. a

אֲחִישַׁחַר Ahisahar, Frater aũroræ, siue frater matutinus, aut frater niger vel nigredinis, Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin. 1. Para. 7. c

אֶחְבָּן Ahban, Ahobban, Frater filij, vel fratris filius, siue frater intelligentiæ, aut frater ædificans, vel absconditus. Filius Abisur filij Semei, filij Onam. 1. Para. 2. c

אֹחָד Ohad, Ahod, Laudans siue confitens. Filius Simeonis filij Iacob. Gene. 46. qui. 1. Para. 4. d. dicitur Iarib.

אֵהוּד Ehud, Ahod, Idem. Filius Balan filij Iadihel filij Bẽiamin. 1. Para. 7. c

אֶהוּד Ehud, Ahod, Vnitas, siue gaudium, aut ænigma, vel acumen. Nomen viri. 1. Para. 8. a

אֲהוֹחַ Ahoha, Ahoe, Tribulus vel spina, siue fraternitas, aut hamus. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob. 1. Paralip. 8. a

אֲהוֹחִי Ahohi, Ahohites, Frater viuus, aut tribulus vel spina mea. 2. Reg. 23. b. 1. Para. 27. a

אֲחוּמַי Ahumai, Pratum aquilarum, vel frater aquarum. Filius Iahath filij Subal. 1. Para. 4. a

A I.

אַיָּא Aia, per ע. Vultur, vel heu, siue vbi est? aut insula eius. Filius Sebeon filij Seir Horæi, Gene. 36. c. 1. Paralip. 1. c. Item pater Respha concubinæ Saulis. 2 Reg. 3. b. 21. b

עַיָּא Aia per ע, Aceruus. Ciuitas tribus Ephraim. 1. Paralip. 7. f

אַיָּלוֹן Aialon, Ilex vel quercus, aut fortitudo, siue ceruus. Nomen ciuitatis constructæ à Roboam. 2. Paralip. 11. b 1. Paralip. 8. b. 2. Paralip. 28. c. Vallis nomen. Iosue. 10. c Iudi. 12. g. Ciuitas de tribu Dan data Leuitis. Iosue. 21. b Ciuitas refugij. 1. Para. 6. f. Filius Sellum filij Sadoc. 1. Paralip. 6. a. Filius Amasai, filij Boni. 1. Paralip. 6. d. Fuit & altera ciuitas in tribu Zabulon, vt in 12. d. cap. Iudic. legimus iuxta Hebræum, Mortuúsque est ac sepultus in Aialon in terra Zabulon.

עַיָּת Aiath, Hora, siue coaceruatio. Est ea vrbs quæ Hebræis vocatur Hai. meminit Isaias cap. 10. per quam Sennacherib trãsiit oppugnaturus Ierusalem. Nehem. 7. fit eiusdem mentio.

Aila, Vrbs quæ Elath dicitur. Vide Elath.

עֵילָם Elam, Ailam, Occultus, aut iuuenis, vel seculum. Filius Sesac. 1. Paralip. 8. c

אֵילוֹת Eloth, Ailath siue Ailoth, Ilices, vel quercus, aut ceruæ, vel fortitudines. Nomen ciuitatis ab Ozia ædificatæ. 3. Reg. 9. d. 2. Para. 8. d. 26. a

עַיִן Ain, Oculus siue fons. Ciuitas est in termino Iudæ ad orientem, Nume. 34. quam tribus Iudaatque Simeonis sorte accepit, Ios. 15. &. 19. a. 1. Parali. 5. quæ deinceps Leuitis est tradita. Ios. 21. b. Iuxta hanc Saul produxit exercitum cõtra Philistiim. 3. Reg. 29. Hieronymo Bed hennim dicta.

A L

אֲלָמֹת Alámath siue Alámeth, Occultatio, siue iuuentus, aut secula: vel super mortem. Filius Bechor filij Beniamin filij Iacob. 1. Para. 7. b. Filius item Iare. 1. Para. 8. d. 9. f. Vide Almath.

Alcimus, Fortis. G. Nomen sacerdotis impij. 1. Machab. 7. a

ἀλκιμος

ἀλεξάνδρος Alexander, Adiutor virorum, vel auxiliator virilis, vel fortissimus. G. Nomen regis Macedonum. 1. Mach. 1. a. Marc. 15. c. Fuit & vir quidam qui recessit à fide, quẽ Paulus satanæ tradidit. 1. Timoth. 1. d

נֹא No, Alexandria, Hebraicè dicitur No, & interpretatur crudum siue irritatio, aut prohibitio. At Alexandria Græcè, Latinè dicitur adiutorium virorum, siue auxilium virile vel fortissimum. Iere. 46. f. Inter Aegyptũ, Africam, & mare quasi clausirum posita, ab Alexandro magno condita in parte Africæ, teste Plinio libr. 5. cap. 10.

ἀλεξανδρεῖς ἀλεξανδρεύς Alexandrini, Adiutores virorum, siue auxiliatores viriles, vel fortissimi. G. Act. 6. c

Alexandrinus, Idem. G. Act. 11. f. 27. a

עֲלִיָן Alian, Folia vel excelsus. Filius Sobal. 1. Para. 1. c. qui Gene. 36. c. Aluan dicitur.

ἀλικάρνασσον Alicarnassum, Caput maritimę habitationis. G.

Alicarnassus, Idem. G. Nomen loci. 1. Mach. 15. d

ἀλέμος Alemus, Alimis, Vestibulum, vel porticus, aut fortitudo. D. Nomen ciuitatis. 1. Macch. 5. c

אֲלוֹן Allon, Quercus vel fortis. Pater Sephei patris Ziza. 1. Para. 4. f

עַלְמֹת Alemeth, Almath, Occultatio, siue iuuentus, aut secula, vel super mortem. Nomen ciuitatis. 1. Paral. 6. c. Filius item Bechor filij Beniamin. 1. Parali. 7. b. Heb. Alémeth. Vide Alamath.

עַלְמוֹן Almon, Occultum, aut iuuentus, vel seculum ipsius. Ciuitas tribus Beniamin, Iosue. 21. b

חַלּוּהֵשׁ Aloes, Incantator, aut tacens. Nomen viri. 2. Esd. 3. c

ἀλφαῖος Alphæus, Millesimus, vel doctus, aut dux. D. Pater Iacobi apostoli. Matt. 10. a. Mar. 2. b. Luc 6. c

אָלָה Alua, Ascensus eius, siue præuaricatio ipsius. Ciuitas Idumæorum, Gene. 36. d

עַלְוָן Aluan. Superior, vel excelsus: aut Syriace, peruersus. Filiis Sobal, Gene. 36. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

אֱלוּשׁ Alus, Commiſtio ſiue conſperſio. Nomen loci, ad quem deſcenderunt filij Iſraël à Daphca, aſcendentes in terram Canaan, Nume.33.b

A M

עַמְעַד Amead, Amaad, Populus teſtimonij, aut populi tranſitus vel præda, ſiue populus æternitatis. Ciuitas tribus Aſer, Ioſ.19.b

חַמְרְתָּא Hammedatha, Amadathi, Conturbans legẽ, vel menſura. Pater Aman, Eſther.3.a

עֲמָל Amal, Labor, aut iniquitas. Filius Helem.1. Paralipome.7.g

עֲמָלֵק Amalec, Populus lambens: vel ex Hebræo & Syro, populus percutiens. Filius Eliphaz ex Thamna concubina. Gene.36.b. A quo Amalecitæ.

עֲמָלֵקִי Amaleci, Amalecitæ, Populi lambentes: vel ex Hebræo & Syro, populi percutientes. Nomen populi. Gene.14.a. Reg.30.a

Amalecites, Idem.ſ.n.1.Reg.27.c

אָמָם Amam, Mater ſiue timor eorũ, aut vlna ſiue cubitus eorum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ioſ.15.d

הָמָן Haman, Aman, Cõturbans aut tumultuans, ſiue præparans. Nomen principis. Eſther.3.a

אֲמָנָה Amana, Fides ſiue veritas, aut credulitas, vel nutrix. Fluuius Damaſci, qui & Abana dicitur. 4 Reg.5.d. Eſt & mons Ciliciæ, qui & Amanus dicitur, in quo oppidũ Bonite eſt. hic à Syris (vt Plinius inquit lib.5. cap.22.) Ciliciam ſeparat. Huius mentio fit Cantic.4.c

אֲמַרְיָה Amaria ſiue Amarias, Dicit dominus, aut celſitudo domini: vel ex Syro & Hebræo, Agnus domini. Pater Godoliæ patris Chuſi patris Sophoniæ prophetæ. Sopho.1.a. Filius item Meraioth filij Zaraiæ.1.Paralip.6.a. 2.Paral.31.c

עֲמָסָא Amaſa, Populus parcens, ſiue populum tollens, vel populum eleuans. Filius Abigail ſororis Dauid, cuius Amaſæ pater Iether dicebatur.2.Reg.17.f.1. Paralip.2.b Filius item Hadali.2.Para.28.

אֲמַצַי Amaſai, per א in prima, Fortis vel robuſtus. Filius Bani filij Somer.1.Para.6.d

עֲמָשַׂי Amaſai per ע in prima, Populi munus, vel cum munere. Filius Elcana filij Ioel filij Azarię.1.Para.6.c.12.c. 15.c. Pater item Mahath.2.Para.29.d

אֲמַצְיָה Amazia, Amaſia, ſiue Amaſias, Fortitudo domini. Pater Ioſa principis.1.Para.4.f. Filius Elciæ filij Amaſai.1. Para.6.d. Nomen item ſacerdotis, Amos.7.c. Denique rex Iuda filius Ioas filij Ochoziæ filij Ioră filij Achab. 4.Reg.14.a.1.Para.3.c

עֲמַסְיָה Amaſias, Onus domini. Filius Zechri.2.Para.17.d

עֲמַסַּי Amaſſai, populi conculcatio, Nomen viri.1.Eſd.11.b

אֲמִיתַי Amitthai, Amathi, verax, ſiue timẽs, aut cubitus, vel ſamulatus. Pater Ionæ prophetæ.4.Reg.14.f

Amathitis. Idem. d

הַמֶּלֶךְ Amelech, Rex, ſiue conſiliarius. Pater Ioas.3.Reg. 22.d.2.Paralipo.18.f. Fuit & alter quidam, de quo Iere. 36.f.38.b

אָמֵן Amen, Fiat, efficiatur, vel firmum ſit. Deuter. 27. c.1 Corinth.4.c

אָמִי Ami, Mater, aut timor, ſiue cubitus: vel Syriace, gens. Nomen viri.1.Eſdr.2.c

עַמִּינָדָב Amminadab, Aminadab, Populus ſpontaneus, ſiue populus vouens, aut populi princeps. Filius Ram, filij Eſron filij Phares.1.Para.2.b. Pater item Nahaſſon principis tribus Iuda. Nume.1.a.1.Para.2.b. Ruth.4.b

הַמּוּטַל Hamutal, Amital, Calor roris, aut indignatio roris: vel ex Hebræo & Syro, caloris ſui vmbra. Mater Ioachaz filij Ioſiæ.4.Reg. 23.f. Mater item Sedeciæ fratris Ioachaz.4.Reg.24.d

עַמִּיזָבָד Ammizabad, Amizabad, Populi dos vel dotatio. Nomen viri.1.Para.27.a

עָמָּח Vmma, Amma, Obſcurata ſiue cooperta: aut populus eius, ſiue cum ea. Ciuitas in tribu Aſer, Ioſue.19.b

עַמּוֹנִים Ammonim, Ammonitæ, Populares.

Ammanites, Idem.ſ.n.2.Eſdr.2.b.2.Macha.5.a

עַמּוֹנִי Ammonith, Ammonitis, Popularis. f. g.3.Reg.14.f

חֲמָת Hammath, Ammath, ciuitas quæ & Emath. Vide Emath. Ioſue.10.c

Ammaum, Populus abiectus, ſiue populus obſeruatus. D. Nomen ciuitatis.1.Machab.2.e

עַמִּיאֵל Ammiel, Populus dei, ſiue mecum deus. Pater Bethſua matris Salomonis.1.Par.3.b. quæ & Bethſabee dicta eſt. Filius item Gemalli, Num.13.a. Pater Machir de Lodabar.2. Reg.9.a.1.Paralip.26.a

עַמִּישַׁדָּי Ammiſaddai, populus omnipotentis, ſiue mecum omnipotẽs, aut mecum deuaſtator. Pater Ahiézer principis tribus Dan. Nume.1.a

עַמִּיהוּד Ammihud, Populus laudis vel confeſsionis, ſiue mecum laus vel confeſsio. Pater Eliſama principis tribus Ephraim. Numer.1.a. Pater item Samuel principis tribus Simeon. Nume.34.d. Pater item Tholomai.2.Reg. 13.g.1.Para.9.a

עַמִּיר Ammiur, populus libertatis vel foraminis, ſiue populus albedinis.

עַמּוֹן Ammon, populus eius. Viri nomen.1.Reg.11.c.&.14. g. Iſaiæ.11.d

בֶּן־עַמִּי Ben Ammi, quod interpretatur filius populi mei. Filius Lot ex filia ſua minore.

עַמּוֹנִי Ammoni, Populatis. Ciuitatis nomen. 2. Reg. 23.d

Ammonitæ, Idem.p.n.

עַמְּעוֹנִים Ammonitæ.2.Para.26.a. vbi dicitur, Et contra Ammonitas: interpretatur habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes. Heb. Meonitæ.

עַמֹּנִי Ammonites. Populatis.

עַמְּנִיוֹת Ammanioth Ammonitides, Populares. f. g.3. Regum 11.a

עַמֹּנִית Ammonith Ammonitis, Popularis. f. g. 2. Paralipome. 24.g

אַמְנוֹן Amnon, fidelis aut verax, ſiue nutritius, vel pædagogus, aut matris filius. Primogenitus Dauid ex Achinam vxore. 2. Reg 3. a. 1.Paralip. 3.a. Filius Simonis. 1. Paralip.4.c

אָמוֹק Amoc, Vallis aut profunditas. Nomen viri.2. Eſdræ.12.a

אָמוֹן Amon, Fidelis, aut verax, ſeu artifex, vel nutritius, aut pędagogus. Filius Manaſſe, Rex Iuda.4.Reg.21.d.1. Para.3.c.2.Paral.33.d. Iere.1.a.25.a. Soph. 1.a. Matth.1.b. Princeps item Samariæ ciuitatis.3.Reg.22.d.2.Para.18.f. Tertius quidam, de quo Nehem.7.f

חֲמוֹנָה Amona, Numerãs ſiue præparãs, aut multitudo eius, ſiue tumultus eius: vel Syriace, veritas. Vrbs in terra Iſraël verſus mare mortuum, quod eſt in parte orientali Iudeæ, iuxta quã Gog ſepultus iacet. Ezechie.39.d

אֱמֹרִי Amorrhęi, Amari, aut rebelles, vel loquaces. Nomen populi trans Iordanem habitantis ad orientem Iudææ. Gene.15.d

Amorrhæus, idem.ſ.n. Filius Chanaan. Gene.10.c

אָמוֹץ Amoz per א in principio, Fortis vel robuſtus. Pater Iſaiæ prophetæ. Iſa.1.a

עָמוֹס Amos per ע in principio, Oneratus, vel onerãs. Propheta vnus ex duodecim. Amos.1.a

חֲמֹצָה Amoza, Iurgium, vel adinuentio, ſiue azymum aut compreſsio. Nomen ciuitatis. Ioſue.18.d

ἀμφίπολις Amphipolis, Vallata vel circundata ciuitas. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam etiam Paulus profectus eſt, de qua Volaterranus lib.8. Geographiæ: primùm Nouem viæ apellata. Stephanus Cradẽnam & Ariadraomum antiquitus vocatam dicit. Alia eiuſdem nominis in Syria apud Euphratẽ à Seleuco condita, quam Turmedam Syri vocant. Hæc Raphael Volaterra. lib.8. titulo De Macedonia. Acto.17.a

Ampliatus, Latinũ eſt, à verbo Amplio amplias. Paulo amiſciſsimus hic fuit. Roma.16.d

עַמְרָם Amram, Populus excelſus, vel manipulus eorum, aut cum excelſo. Filius Caath filij Leui. Exod.6.c.1. Paralipo.6.a.23.b

Amramitæ

Amramitæ. Idem.p.n.1.Para.26.c

אָמְרִי Amri per א, Amarus, vel loquens, ſiue exaltatio: aut Syriace, aries. Pater Zacchur. Nehem. 3.a

עָמְרִי Amri, per ע, Manipulus, vel dominium, ſiue populus rebellis vel amarus. Princeps militiæ ſuper Iſraël, rex tandem conſtitutus.3.Regũ.16.d. Mich.6.d. Pater Athaliæ matris Ochoziæ filij Ioram. 4.Reg.8.g. Filius Bechor filij Beniamin filij Iacob.1.Para.7.b

אַמְרָפֶל Amraphel, Loquens ruinam, aut loquens occultum, vel loquens iudicium. Rex Sennaar. Gene.14.a

אַמְצִי Amzi, Amſi, Fortis vel robuſtus. Nomen viri.2. Eſdræ.11.b

חַמְתְּאַר Hamethoar, Amthar, Species, ſiue forma, vel figuratus, vel depictus, ſiue mortem maledicens. Nomen loci. Ioſ.11.a

A N

עֲנָה Ana, reſpondens vel cantans, ſiue affligens, vel pauper. Pater Oolibama vxoris Eſau. Gene.39.a. Filius itẽ Sebeon filij Seir Horræi. Gene.36.c.1.Para.1.c

חֲנַע Hana, Commotio vel motus. Nomen idoli.4.Reg. 18.g.19.c. Iſac.37.c

עֲנָב Anab, Vua: aut Syriace, nodus. Nomen ciuitatis ſiue montis. Ioſue.11.d.15.f

אֲנַחֲרָה Anaharath, Ariditas, aut incenſio, vel ira, ſiue hinnitus, aut raucedo: vel Syriace ſuffocatio. Ciuitas in tribu Iſſachar. Ioſue.19.b

עֲנַמֶּלֶךְ Anamælæch, Reſponſio aut canticum regis, ſiue afflictio vel paupertas regis vel conſiliarij. Deus Sepharuain. 4.Reg.17.f

עֲנָמִים Anamim, Fons ſiue oculus aquarum, aut reſponſio vel afflictio, ſeu canticum aquarum. Filius Meſraim. Gene.10.b

עֲנָן Anan, Nubes, ſiue augurium, aut diuinatio. Nomen viri, Nehem.10.a

עֲנָנִי Anani, nubes, ſiue auguratio aut diuinatio. Filius Elioenai filij Naariæ.1.Para.3.d

עֲנָנְיָה Anania, ſiue Ananias, Nubes domini, aut diuinatio domini. Nomen vnius ducis regis Oziæ.2.Parali.26.b. Nomen etiam ciuitatis, in qua filij Beniamin habitarũt poſt Babylonicam captiuitatem.2.Eſd.11.d. Nomen item viri cuiuſdam, de quo Actum.5.a

עֲנָת Anath, reſponſio, ſiue canticũ, aut afflictio, ſiue paupertas. Pater Samgar iudicis Iſraël. Iudicum.3.d

עֲנָתוֹת Anathoth, Idem. p.n. Ciuitas quæ tribus miliaribus diſtat à Ieruſalem. Iſa.10.g. Ioſ.21. b. item filius Bechor filij Beniamin filij Iacob.1.Para.7.c

עֲנָתֹתִיָּה Anathothia, Reſponſiones, vel cantica domini, aut afflictiones vel inopiæ domini. Filius Seſac.1.Paralip.8.c

עֲנָתֹתִי Anathothi, Anathothites, Reſpõſio, ſiue canticum: aut afflictio ſiue paupertas. Iere.29.f

ἀνδρέας. Andreas, Virilis, vel fortiſsimus. G. Nomen Apoſtoli. Matth.4.c.10.a. qui ante vocationem ſuam diſcipulus erat Ioannis Baptiſtæ. Ioan.1.f

ἀνδρόνικος Andronicus, vir victorioſus. G. Nomen viri.2. Machab.4.e. Rom.16.a

עֲנָם Anem, reſponſio aut canticum eorum, ſiue afflictio vel paupertas eorum: aut Syriace, ouis eorum. Nomen ciuitatis. 1. Para.6.g

עָנֵר Aner Reſponſio aut cãticum lucernæ, ſiue affligens lucernam. Frater Mambre. Gene.14.b. Nomen item ciuitatis in tribu Manaſſe.1.Para.6.f

עֲנִי Ange, Gratiæ, ſine miſericordiæ vallis. D

Vnni, Ani, Reſponſio ſiue cãticum, ſiue afflictus vel pauper. Nomen ſacerdotis.1.Para.15.b

עֲנָיָה Anaiah. Ania, Reſponſio aut canticum domini, ſiue afflictus vel pauper domini. Nomen viri.2.Eſd.8.a

אֲנִיעָם Aniam, Ego populi, ſiue nauis populi, aut dolor, ſiue fortitudo populi. Filius Sámidæ filij Galaad filij Machir filij Manaſſe.2.Para.7.d

עֲנִים Anim, Reſpondentes ſiue cantantes, aut afflicti ſiue pauperes. Nomen ciuitatis. Ioſue.15.f

רָנָח Hanna, Anna, Gratioſa, ſiue miſericors, aut requieſcens, vel donans. Altera vxor Elcanæ. 1.Reg.1.a. Heb. Hanna. Nomen item prophetiſſæ cuiuſdam filiæ Phanuel, de qua Luc.2.e

Annas, Affligens, vel humilians, aut reſpondens. D. Nomen pontificis Iudæorum ſoceri Caiphæ etiam põtificis, Ioan.18.c. Luc.3.a. Acto.4.a

עָנוּב Anub, Anob, Vua: aut Syriace, nodus. Filius Koz. 1.Para.4.b

Antilibanus, Excelſus mons ad ſeptentrionem Iudææ ex aduerſo Libani: de quo Plinius lib.5. cap. 20.a quo omnis regio ſupra Libanum ad orientalem plagam reſpiciens, Antilibanus appellatur, citra regionem Damaſci, quæ cecidit in ſortem tribus Manaſſe. Quibuſdam videtur non eſſe montem proprium à Libono, ſed iugum aut cornu in occaſum brumalem protenſum, iunctum huic circa Cæſaream Philippi, tanta verò magnitudine, vt mons proprius iuſtè appellari poſsit.

ἀντιοχεῖα. Antiochia, pro vehiculo, vel curru, id eſt loco currus: ſiue contra vehiculum vel currum. G. Antiochiæ duæ ſunt clariſsimæ ciuitates: altera Syriæ Cœles, aliàs Emath. Zach.9.a. dicta. in hac diſcipuli primùm cœperunt dici Chriſtiani, Acto.11. in qua Barnabas & Paulus ſunt ordinati, Acto.3. De hac multa Procopius lib.1. de bello Perſico. Strabo in.15. Altera Piſidiæ prouinciæ, de qua plinius in.5. cap.27. Strabo lib.12. in hac Paulus & Barnabas prædicarunt, Acto.13. Gala.2

Antiocheni, Idem.p.n.G ἀντιοχεῖς.

Antiochenus, Idem.ſ.n.G. Act.6 ἀντιοχεύς.

Antiochus, Idem quod Antiochia.G. ἀντίοχος.

Antipas, pro omnibus, vel contra omnes. G. Apocalyp.2.d ἀντίπας.

Antipater, Pro patre, vel contra patrem. G. Filius Iaſonis.1.Mach.12.c ἀντίπατρος

Antipatris, Palæſthinæ ciuitas nũc diruta, quam Herodes rex Iudææ ex patris ſui Antipatri nomine vocauerat. de hac Raphael Volater. lib.11. Geographiæ, ad hanc Paulus ductus eſt captiuus, Act.23.g

A O

אֵהוּד Ehud, Aod, Laudans, ſiue confitens. Filius Gera filij Iemini, Iudicum.3.b

A P

ἀπάμεια. Apamea ſiue Apamia, Expellens vel abigens. G.

אַפְרֹנִי Apedno, Ornamentum eius, ſiue ira iudicij eius. Nomen loci, Danielis.11.g. Munſtherus interpretatur palatium ſuum.

ἀπελλῆς. Apelles, Expellens vel abigens. G. Vir commendatus à Paulo, Rom.16.b

חַפְרָה Aphara, Vacca, ſiue frugifera, aut accreſcens, ſiue irritans. Vrbs tribus Beniamin, Ioſue.18.d

אַפַרְסַתְכָי Apharſathchæi, Apharſathachæi, Diuidẽtes ſiue dilacerantes pauones. Populi nomen. 1.Eſdr.4.b

אַפַרְסְכָיֵא Apharſechæi, Apharſachæi, Diuidentes, ſiue dilacerantes.1.Eſdr.5.b.6.b

אַפַרְסָיֵא Apharſæi, Idem. Populi.1.Eſdr.4.d

אֲפֵק Aphec, ſiue Apheca, Pelagus vel fortitudo, aut vigor: vel Syriace, exitus. Vrbs in tribu Iuda. Ioſue.15. d. Terminus Amorrhæorum ſupra Iordanem in ſorte tribus Ruben, Ioſue.13.f. Hieronymo in locis Hebraicis vſque ad ſuam ætatem, Caſtellum grande Apheca nomine, iuxta oppidum Palæſthinæ. Vrbs præterea in tribu Aſer, Ioſue.19. Iudicum.1.f. iuxta vicum Eſron ciuitatis Iezrael, vbi dimicauit Saul, in ſorte Aſer: & vbi Philiſthiim contra Iſraël poſuerunt caſtra.1.Regum.4.a.& 29.a. eò loci Benadab Rex Syriæ vincitur. 3.Reg.20.d

אֲפִיחַ Aphia, Flans, vel exufflans, ſiue loquẽs, aut illaqueãs. Filius viri Iemini.1.Reg.9.a

Aphrica, iuxta Geographos, maxime Plinii in prologo tertij, tertia orbis pars eſt, inter Aſiam & Europam ad auſtrum ſita, incipiens ab Aegypto, & in Ga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditano freto desinit, in qua populi habitant Mauri, Getuli, Numidæ, Garamantes, & Carthago vrbs. Mare quo cingitur Aphrica, à Septentrione Lybicum, à meridie Aethiopicum, ab occidente Atlanticum dicimus: testis Pomponius Mela lib. 2. vide Plinium lib. 5. cap. 4. historiæ mundi. Strabo. lib. 2. geographiæ. Hæc Aphrica eadem quoque Libya dicitur, Plinio teste in prologo quinti lib. Cuius regionis Nahum. 3. fit mentio, & alibi sæpe in scripturis.

פּוּל Aphrica, Isa. 66. f. in Hebræo dicitur Pul: & interpretatur casus vel ruina, aut faba.

פּוּט Aphrica, Nahum. 3. in Hebræo est Put: & interpretatur crassa vel pinguis. Syrum est.

חַפְצִיבָה Aphses, Communiens, vel eripiens, aut aperiens, aut destruens. Nomen viri. 1. Para. 24. b

ἀποκάλυψις. Apocalypsis, Reuelatio. G.

ἀπόλλως. Apollo, Perdens, vel destruens. G. Vir quidam Alexandrinus. Acto. 18. f

ἀπολλωφάνης. Apollóphanes, Perditionem vel destructionem ostendens. G. Nomen viri. 2. Mach. 12. g

ἀπολλωνία. Apollonia, Perditio vel destructio. G. ciuitas Macedonię, per quam Paulus profectus est. Act. 17. a. Achedoro tantum fluuio à Thessalonica diuisa. Volater. lib. 8. geograph. Est & altera in prouincia Aphricæ, quæ dicitur Pentapolis.

ἀπολλώνιος. Apollonius, Perdens vel destruens. G. Nomen viri quem occidit Iudas Machabæus. 1. Mach. 3. a

ἀπολλύων Apollyon, Exterminans, vel perdens, aut destruens. G. Apoc. 9. c

ἀπόστολος. Apostolus, Missus. G. Sic vocauit illos Christus quos misit ad prædicandum euangelium suum. Luc. 6. c

אַפַּיִם Apphaim, Vultus vel facies, aut furores, siue nares, vel pistores. Filius Nadab filij Semei filij Onam. 1. Para. 2. d

ἀπφία. Apphia, Producens vel pullulans. G. Nomen fœminæ, ad Phile. a

Apphus, Indignationis consilium, aut volans consilium, vel scrutator. D. Filius Matathiæ filij Ioannis. 1. Mach. 2. a

Apij forum, Hieronymus putat fuisse nomen fori Romani, ab Appio quondam consule appellatũ: à quo & via Appia cognominata fuerit. Verùm Appij forum oppidum fuit longius à Roma quàm Aricia distans: quod Horatius lib. 1. Ser. Saty. 5. ostendit his verbis,

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctissimus, inde forum Appi
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Ad hanc vrbem Paulus venit quum duceretur Romam. Acto. 28. d

A Q

אַפִּיחַ Amma, Aquæductus, Collis in tribu Beniamin, iuxta Giah & Gabaon, vbi Asael frater Ioab confossus fuit ab Abner. 2. Reg. 2. f

ἀκύλα. Aquila, Latinum est. Vir Iudæus ex Ponto. Act. 18. a

A R

עַר Ar, Suscitatio, siue vigilia: aut euacuatio, vel denudatio, seu ciuitas, aut æmulus. Principalis vrbs Moabitarum, ad Arnon sita. Deuter. 2. b. d. f. Isa. 15. a. Nume. 21. d. & f

הָרָא Hara, Ara, Mons, aut prægnans, siue demonstratio. Vrbs Assiriorum, cuius recordatur liber primus Paralip. 5. d. Hieronymus in quæst. Heb. ipsam Rages esse scribit Medorum ciuitatem, de qua Tob. 1

אָרָא Ara, Maledicens, aut videns. Filius Iether. 1. Para. 7. g

חֲרָחַס Harehas, Araas, Ira, vel calor confidentiæ siue protectionis. Pater Thecuæ patris Sellum mariti Oldæ prophetidis. 4. Reg. 22. c. 2. Para. 34. c. dicitur Hasra.

אָרָב Arab, Araba, Insidians, vel multiplicans: aut fenestra siue locusta. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosue. 15. f

ἀραβα. Araba. Idem. D. Nomen viri. 1. Mach. 14. d

ἀραβαταίνη. Arabatane, Insidiatio fortis, aut fenestræ vel locustæ fortitudo vel donum: aut multiplicatio fortitudinis vel doni. D. Nomen ciuitatis. 1. Mach. 5. a

עַרְבִיִּים Arbiim, Arabes, Vespertini, aut fideiussores, siue suaues, aut campestres, vel corui, aut salices, vel mistiones. 2. Para. 26. a

שְׁבָא Saba, Arabes. Psal. 71. id est conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. Acto. 2. b

עֲרָב Ereb, Arabia, Vespera, aut vespertina, vel fideiussio, siue suauitas: aut coruus, siue coruina, seu desertum, vel salix, aut commista. Regio Asiæ maioris inter Iudæam & Aegyptum, Cassio monte nobilis, quem Sinam esse affirmant. De hac plura Plinius libro. 5. cap. 11. & lib. 6. cap. 28. Ptolemæus lib. 5. cap. 17. Strabo libr. 16. Pomponius Mela in. 2. Hæc Hieronymo authore gentes habet multas, Moabitas, Ammonitas, Idumæos, Sarracenos, aliósque quamplurimos. Eze. 27. huius fit mentio. Arabum regionem triplicem fecit Ptolæmeus. Petream Arabiam eam nominat, quæ supra Palestinam ad Cassium montem & mare Rubrum excurrit. Nomen habet à Petra vetustissimo oppido. Hanc Arabiam Strabo in. 16. Nabathæam vocat. Altera Arabia deserta, quæ Fœlici à meridie, à septentrione Syria & Mesopotamiæ parte finitur, vt Ptolemæus libro. 5. cap. 19. scribit. Hanc Sceniten, & Arabas illic Scenitas, id est vagos Nomades, & in tabernaculis habitantes nominant, Plinius lib. 5. cap. 11. & 24. & Strabo lib. 16. Tertiam Ptolemæus lib. 6. cap. 8. Fœlicem nominat, diuitem, & beatæ cognomine inclytam, quæ peninsulæ forma inter Persicum & Arabicum sinum in meridiem tenditur: de qua plura Pomponius Mela lib. 3. Geograph. Græcis (vt habet ille) εὐδαίμων appellatur. id est fœlix, quòd sit thurifera, odores creans. hæc aliàs Sabæa dicta est, Iob. 1. Psal. 72. In hac Paulus prædicauit. Galat. 1

שְׁבָא Seba vel Saba, Arabia. Psal. 71. in Hebræo est Saba, id est conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio.

עַרְבוֹת Arubboth, Araboth, Cataractæ siue fenestræ, aut insidiæ, vel locustæ. Nomen ciuitatis. 3. Reg. 4. a. 2. Pa. 9. d

עַרְבִי Arbi, Arabs, Vespertinus, aut fideiussor, vel suauis, siue campestris, aut coruus, vel salix, seu mistio. 2. Esdr. 2. d

עַרְקִי Arci, Aracæus, Neruus: aut Syriace, fugitiuus. Filius Chanaan. Gene. 10. c. qui Arcas oppidum condidit, cõtra Tripolim in radicibus Libani situm.

אֶרֶךְ Erech, Arach, Longitudo, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod. Gene. 10. b. Hanc & Edessam vocari testatur Hieronymus.

אַרְכִּי Arci, Arackites, Longus vel procerus: siue sanans, aut medicina. 2. Reg. 15. g

עָרַד Arad, Onager: aut Syriace, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad sortem Iuda pertinens, ad austrum solitudini Cades vicina, i n qua habitauerunt filij Obab soceri Mosi in medio Israëlis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis, vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis quarto lapide, ab Hebron. 20. Nume. 21. Iudicum. 1. d

אַרְוָדִי Aruadi, Aradius, Maledictionis abundantia, aut descendens vel imperans. Filius Chanaan. Gene. 10. c

אֲרוּד Aruad, Aradius, Ezech. 27. b. Imperans, aut descendens.

ἄρεδος. Arado, Stupor, aut tremor, siue descensio, vel dominium. D. Nomen loci. 1. Mach. 15. d

אֲרָם Aram, Celsitudo, aut sublimitas, seu decipiens, aut maledictio eorũ. Filius Sem. Gene. 10. d. à quo Armenij siue Syri Græcis. Gene. 22. d. Num. 23. a. 1. Para. 2. c. Vide Syria. Filius item Somer filij Heber. 1. Para. 7. g

רָם Ram, Aram, Filius Esron filij Phares, Ruth. 4. d. Matth. 1. a. & Luc. 3. g. interpretatur excelsus, vel sublimis, aut proiiciens.

הָרָמָה Harama, Arama, Excelsa, siue sublimis: aut vermis, siue proiiciens. Ciuitas tribus Nephthali. Ios. 19. c

חָרָן Haran, Aran, Mons, siue montanus, aut prægnans, siue concipiens, vel cantans, aut præco. Filius Thare patris Abraham. Gene. 11. d. 1. Para. 23. a

אָרָן Aran, Arca, siue exultans, aut maledictio eorum. Filius Dison filij Seir, & filius Ierameel primogenitis Esron. Gene. 36. c. 1. Paralip. 1. c. 2. c. vbi dicitur, Et Buna, & Aran.

חֲרָפָא Harapha, Arapha, Medicina, siue relaxatio. aut gigantissa, vel montis os, scilicet ab ore, aut mons hic, id est in hoc loco. Nomen viri. 2. Reg. 21. c

אֲרָרַט Ararat, Maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio siue lux currentis. Est regio Armeniæ, aut ipsa Armenia. 4. Reg. 19. g. Isa. 37. g. Mons est iuxta Boccatium maioris Armeniæ.

הָרְרִי Harari, Arari, siue Ararites, Montanus.

אַרְרִי Arari, Ararites, Maledictus, siue maledicens. 2. Regum. 23. d

ἀρβαῖος. Arbattos, Arbatis, Fideiussor, vel suauis, aut mistus, vel vespertinus, siue planities. D. 1. Macha. 5. c

עַרְבָתִי Arbati, Arbatites, Idem. 2. reg. 23. d

אַרְבַּע Arba, Arbee, Quatuor, siue accubatio. Nomen ciuitatis, quæ & Hebron & Mambre dicitur. Gene. 23. a. 35. d

אַרְבֵּאל Arbel, Arbella, Suscitatio vetustatis, siue insidians ei, uel multiplicans eam, siue locusta eius. D. Terminus Iudæ, ortum solis aspiciens, de quo Hieronymus in locis Hebraicis. Est vsque hodie vicus Arbel trans Iordanem in finibus Pellæ ciuitatis Palæsthinæ, Et alius hoc vocabulo in campo prægrandi distans ab oppido Legionis milibus nouem. Hæc Hieronymus Strabo lib. 16.

אַרְבִי Arbi, Locusta, vel fenestra: siue insidiator, aut multiplicans. Nomen loci. 2. Reg. 23. d

ἀρχέλαος. Archelaus, Princeps populi. G. Filius Herodis illius qui innocentes occidit, rex Iudææ. Matt. 2. d

אַרְכִי עֲטָרוֹת Archi-atharoth, Longitudo coronarum vel circulorum, aut sanitas vel cicatrix coronarum vel circulorum. Nomen loci. Ios. 16. a. limes terræ Ioseph.

ἀρχιππος. Archippus, princeps vel præfectus equorum. G. Nomen viri. Coloss. 4. d. ad Philem. a

ἀρχιτρίκλινος Architriclinus, Princeps triclinij, id est trium mensarum. G. Ioan. 2. b

אַרְדֹּן Ardon, Imperans, siue descendens, aut maledictionis iudicium. Filius Caleb ex Azuba vxore. 1. Para. 2. c

אֲרָה Arah. Area, via, siue semita, aut viator, vel odorans, siue annona, id est diurna portio. Nomen viri. 1. Esdræ 2. a. 2. Esd. 6. d

חַרְבָּה Arebba, Magna, siue multa, aut proiiciens, vel litigiosa, siue mons in ea. Nomen ciuitatis. Ios. 15. g

הַרְכֹּן Haracon, Arecon, Vacuus, siue mons lamentationis: vel mons possessionis. Nomen ciuitatis. Ios. 19. c

אָרַד Ared, Imperans, siue descendens. Filius Beniamin, Gene. 46. c

אֹרַח Arah, Aree, Via, siue semita, aut viator vel odorans, siue annona, id est diurna portio. Filius Olla. 1. Paralip. 7. g

אַרְאֵלִי Areli, Altare, siue lux dei, aut visio dei. Filius Gad filij Iacob. Gene. 46. b. qui & Ariel dicitur.

ἀρεοπαγίτης. Areopagites, Areopagita, De colle Martis. G. Actorum. 17. g

ἄρειος πάγος. Areopagus, Collis Martis. G. Authore Stephano de vrbibus, promontorium Athenis clarissima Græciæ vrbe fuit, in quo iudicia necis ferro factæ exercebantur: sic appellatus, quasi dicas vicum Martis. Nam & Iuuenalis Curiam Martis appellat. qua de re Augustinus lib. 8. de ciuitate dei. cap. 10. Valerius Maxi. lib. 2. cap. 1. de institutis antiquis. Vnde & Areopagitæ iudices seuerissimi ac innocentissimi dicti sunt.

ἀρέτας. Aretas, Virtuosus, aut placidus. G. Socer Herodis Tetrarchæ, Arabiæ Petreæ & Damascenæ ciuitatis dominus. 2. Mach. 5. b. 2. Cor. 11. g

אֲרוּנִי Arasna, Areuna, Arca, vel canticum, siue exultatio: aut lux nostra, siue maledictio nunc. Viri nomen. 2. Regum 24. c. qui. 1. Para. 21. c. dicitur Ornan.

אֲרָגֹב Argob, Gleba, vel glarea, aut maledictio putei vel dorsi, siue lux altitudinis. Nomen regionis Basanitidis Deut. 3. b. 3. Reg. 4. b. 4. Reg. 15. e. quæ in sortem dimidiæ tribus Manassæ cecidit, vocata terra Raphaim.

אֲרִידַי Aridái, Leo abundans, aut maledictionis abundantia. Filius Aman filij Amadathã. Ester. 9. b

אֲרִידָתָא Aridátha, Leonis lex, siue maledictionis lex vel ritus. Filius Aman filij Amadatha. Esth. 9. b

אֲרִי Arie, Leo, siue lux domini. Nomen loci. 4. Reg. 15. e

אֲרִיאֵל Ariel, Altare siue leo dei, aut lux dei. Capite. 19. a. Isaiæ, accipitur pro ciuitate Ierusalem, in qua altare holocausti. In 43. c. verò Ezechielis, altare holocausti significat. Est item nomen viri. 1. Para. 11. e

אֲרִיאֵל Arheli, Ariel. altare siue lux dei, aut visio dei. Nomen viri. Nume. 26. b

אֲרִאֵלִי Arheli, Arielitæ, Idem. p. n. Nume. 26. b

הָרִמַּתַיִם Aramathaim, Arimathæa, Leo mortuus domino, vel lux mortis domini. D. Nomen ciuitatis. Matth. 27. g. Vide Ruma.

אַרְיוֹךְ Arioch, Longus vel procerus, siue facietas vel ebrietas tua, aut leo tuus. Rex Ponti. Gene. 14. a

אַרְיסַי Arisai, Sponsus: aut Syriace colonus siue venenum. Filius Aman filij Amadatha. Esth. 9. b

ἀρίσαρχος. Aristarchus, Optimus princeps. G. Nomen viri Macedonis Thessalonicensis. Actorum. 19. f. 27. a. Colossen. 4. B

ἀριστόβουλος. Aristobolus, Optimus cõsultor, vel optimum consilium. Magister Ptolemæi. 2. Machab. 1. b. Roma. 16. b

Armageddon, Mons euangelij vel euangelisationis aut mons pomorum, vel fructuum, scilicet electorum. D. Nomen loci. Apoc. 16. d

אֲרָרַט Ararat, Armenia, & interpretatur maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio siue lux currentis. Nomen regionis, super cuius montes requieuit arca Noë. Gene. 8. a. Dicitur & Aram, ab Aram filio Sem.

אֲרָתִי Arati, Armenij, Idem.

הַרְמוֹן Harmon, Armon, Malum granatum, vel mons numerationis, aut mons præparationis, siue mons doni siue muneris. Nomen montis. Amos. 4.

אַרְמוֹן Armoni, Aula, siue palatium, aut maledictio numerationis, vel præparationis, aut luminis munus. Filius Saul ex Respha. 2. Reg. 21. b

אַרְנָן Arnan, Exultans, siue arca eorum, aut lux filij vel lux aut maledictio, permanens vel æterna. Filius Raphaiæ filij Iesciæ filij Phaltiæ. 1. Para. 3. d

אַרְנוֹן Arnon, Idem. Fluuius est Moabitarum, qui Iosepho lib. 4. antiquit. Iudaic. cap. 4. de montibus Arabiæ fluit, ac per totam solitudinem labens in Asphalthiten lacum erumpit, seiungens Moabitidem & Ammonitida. Hieronymo verò est rupes excelsa in limite Amorrhæorum & Moabitarum. Nume. 21. c. Deut. 2. c. g. Iosue. 12. & 13. c. Iudic. 11. c. Iere. 46. Est etiam Arnon ciuitas Moabitarum, & deinceps Sehon regis Amorrhæorum. Nume. 21. Ios. 12.

אֲרוֹד Arod, Imperans siue descendens. Filius Gad. filij Iacob. Nume. 26. b

עָרַד Arad, Arod. Onager: aut Syriace, draco. Filius Beriæ. 1. Para. 8. b

אֲרוֹדִי Arodi, Imperantes siue descendentes. Filius Gad filij Iacob. Gene. 46. b

Aroditæ, Idem. Nume. 26. b

Arodites, Idem. 2. Reg. 23. d. vbi nunc Ararites legibus iuxta quorundam exemplariorum Hebraicorum lectionem.

עֲרֹעֵר Aroer, Myrica, siue suscitatio vigiliæ, aut vigilia vigiliæ, vel denudatio pellis, aut denudatio æmuli. Vrbs Moabitarũ sita super ripam torrentis Arnon, extructa à filiis Gad. Deut. 2. Ios. 12. & 13. c. Iere. 46. Est contra Rabbath. Ios. 13. c. cessit tribui Gad. Iudic. 11. fit eius mentio 1. Reg. 30. g. 2. Reg. 24. Num. 21. 32. 33. 4. Reg. 10. Alia est in agro Damasceno, cuius meminit Isaias cap. 17. a

Harari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

הָרָרִי Harari, Arorites, Montanus. 1. Para. 11. f

אַרְפַּד Arphad, Lux redemptionis, aut ſternens, ſcilicet aliquid ad reclinandum. Nomen inſulæ in Phœnicia, ſita non longeà Damaſco. Plinius lib. 5. cap. 31. Pompo. Mela. lib. 1. Ezech. 27. Iſa. 10. b. 4. Reg. 18. g. & 19. Ierc. 49.

אַרְפַּכְשַׁד Arphaxad, Sanans, vel laxans quaſi deprædationem aut quaſi mamillam: vel laxans aut ſanans ſicut dæmon. Filius Sem, Gene. 10. c. Lucæ. 3. g. à quo Chaldæi.

אַרְצָא Arza, Arſa, Terra, ſiue voluntas, aut curſus, ſiue maledictionis exitus. Nomen præfecti ciuitatis Therſæ. 3. Reg, 16. c

ἀρσάκης. Arſaces, Eleuans ſcutum, aut eleuatio ſcuti. G. Nomen viri. 1. Mach. 15. d

ἄρβαξ. Arthaba, Genus eſt menſuræ. Danie. 14. a. D.

אַרְתַּחְשַׁשְׂתָּא Arthaſaſtha, Artaxerxes, Lumen ſiue maledictio, ſilentium vel feſtinationem ponens, aut feruor lætitiæ. Generale nomen eſt (vt Lyrano & Metaſtheni Perſæ placet,) regum Perſarum, quemadmodum Cæſar Romanorum imperatorum. 1. Eſdræ. 4. b

אַרְתַּחְשַׁסְתְּא Arthahſatha, Artaxerxes Luminis ſiue maledictionis ſilentium, vel feſtinationem perſuadens, aut feruor direptionis. 1. Eſd. 4. d. 7. &. 8. Nehe. 2. 5. &. 13.

ἀρτεμᾶς. Artemã, Integer, vel incolumis, aut venuſtus. G. Nomen viri. Tit. 3. c

הָרוּם Harum, Arum, Excelſus ſiue ſublimis, aut ſeparans, ſiue proiiciens. Pater Aharehel. 1. Para. 4. b

A S

אָסָא Aſa, Medicus aut ſanans. Syrum eſt. Filius Abiam regis. 3. Regum. 15. b. 1. Paralip. 3. c. Filius item Helcana. 1. Paralip. 9. c

עֲשָׂהאֵל Aſahel, Fecit deus, ſiue factura dei. Filius Saruiæ. 2. Reg. 2. d. Frater item Ioab. 2. Regum. 23. d. 1. Paral. 2. b. 2. Paralip. 31. c

עֲשָׂיָה Aſaia, Fecit dominus, ſiue factura domini. Seruus Ioſiæ regis. 4. Reg. 22. c. Nomen item principis. 1. Paral. 4. f. 6. c. 9. a. 15. a

חֲצַלְלַפּוֹנִי Haazlelponi, Aſalelphuni, Vmbra vel ſubmerſio vultus, aut ſonitus vel tinnitus vultus. Filia Etam. 1. Paralip. 4. a

אֲצַלְיָהוּ Azaliahu, Aſalia, Prope dominum, ſiue ablatio vel ſeparatio domini. Pater Saphan ſcribæ. 4. reg. 22. a

עָשָׁן Aſan, Fumus, aut fumigans. Nomen ciuitatis. Ioſ. 15. f. 19. a. 1. Reg. 30. g. 1. Para. 4. e. f. &. 6. e

חֲסֵנְאָה Haſenua, Aſana, Rubus: aut Syriace, inimicus. Pater Ouidia. 1. Para. 9. b

אָסָף Aſaph, Congregans, ſiue colligens, aut ſiniens. Filius Barachiæ filij Samua. 1. Paralip. 6. c. Pater item Zechri. 1. Para. 9. c

אֲסַר־חַדּוֹן Eſar-haddon, Aſar-haddon. Ligans acumen, vel lætitiam: aut Syriace, prohibens nouitatem vel vnitatem. Filius Sennacherib, qui poſt eum regnauit. 4 Reg. 19. g. Iſa. 37. g

ἀσαραμέλ Aſaramel, Beatitudo populi dei, aut veſtigium circunciſionis. D. Nomen loci. 1. Mach. 14. d

אֲשַׂרְאֵלָה Aſarela, beatitudo dei, aut intuens fortem vel quercum, ſiue greſſus dei. Nomen viri. 1. Para. 25. a

הַצָּיִם Hasbaim, Asbaim, Damulæ, vel pulchritudines, ſiue militiæ. Nomen viri. 2. Eſd. 7

אַשְׁבֵּל Asbel, Aſabel, Ignis vetuſtatis, aut ignis defluens vel decidens. Filius Beniamin. Gene. 46. c. qui. 1. Paral. 7. b. Iadiel dicitur.

אַשְׁבֵּלִי Asbeli, Asbelitæ, Idem. p. n. Nume. 26. e

אַשְׁקְלוֹן Aſcelon, Aſcalon, Appenſio vel ſtatera, ſiue ignis infamiæ. Ciuitas ampla Palæſtinæ, ſiue vt Ioſephus habet lib. 5. cap. 3. Iud. antiqui. ſuperioris Idumeæ, quam Iudas expugnauit. Iudic. 1. Vbi Samſon triginta viros percuſsit. Iud. 14. quæ à conditore Aſcalo Hymenæi filio id nominis, Stephano teſte, inuenit. Hæc ſecundum Egeſippum lib. 3. cap. 4. ſeptingentis viginti ſtadiis ab Hieroſolyma diſtat. De qua Volater. lib. 11. Geog. Ioſ 13. Iere. 25. Amos. 1. Sopho. 2. Zach. 9. Ab hac reguli Philiſtinorum Aſcalonitæ appellantur. Iudic. 3.

Aſcalona, Idem. D. 1. Mach. 10. g

אַשְׁקְלֹנִי Aſceloni, Aſcalonitæ, Idem. p. n. Populi nomen. 3. Ioſue. 13. a

אַשְׁבְּנַז Aſcenez, Ignis quaſi diſtillans, vel quaſi aſpergens. Filius Gomer, Gene. 10. a. Populi item quos Græci Rheginos vocant. Iere. 51. c. ſecundum Ioſeph. Euſebio autem gentes ſunt Gothicæ.

עַקְרַבִּים Aſcenſus ſcorpionis, Heb. Maale acerabim. Locus tribus Iudæ. Ioſ. 15. a. Iudic. 1. g. de quo Hieronymus in locis Hebraicis, qui confinium Amorrheorum Acrabitenem dictum refert.

חֲזַיִם Hazbaim, Aſebaim, Damulę ſiue pulchritudines, aut militiæ. Nomen viri. 1. Eſd. 2. c

אַשְׁדּוֹת Aſdoth, Aſedoth, Effuſiones, ſiue decliuia, aut campeſtria, vel deprædationes. Nomen regionis & ciuitatis in tribu Ruben, vrbs Amorrhæorum. oſ. 10. g. 12. a. 13. c

אָסֵל Aſel, Prope, aut iuxta, ſiue ablatio vel ſeparatio. Filius Elaſa, filij Rapha. 1. Para. 8. d. 9. g

עָצֶם Aſem, Os ab oſſe: aut fortitudo: aut clauſura, ſcilicet oculorum: vel lignum eorum. Nomen ciuitatis. Ioſue. 19. a

אֶצְמוֹנָה Aſmona, Aſemona, Os nunc, ab oſſe: ſiue fotritudo noſtra, vel clauſura noſtra, ſiue lignum vel conſiliũ numerantis vel præparantis. Vrbs tribus Iudæ. Ioſ. 15. a

אֶשְׁנָה Aſena, Periculum, ſiue infortunium, vel rubus. Nomen viri. 1. Eſd. 2. c

אֶשְׁנָה Aſena, Mutatio vel duplicitas, aut dormitatio, ſiue ignis nunc. Nomen vrbis in tribu Iuda. Ioſ. 15. e

אֶסְנַפַּר Aſenaphar, Periculum ſiue infortunium tauri, aut periculi incrementum. Nomen viri. 1. Eſd. 4. b

אֶסְנַת Aſnath, Aſeneth, Periculum ſiue infortunium, Filia Phutipharis vxor Ioſeph. Gene. 41. f. 46. c

אָסִיר Aſir, Aſer Vinctus, ſiue incarceratus: aut Syriace, prohibitus. Filius Caath filij Leui. 1. Para. 6. a. ſiue filius Core filij Iſaar, filij Caath. Exod. 6. d

אָשֵׁר Aſer, beatitudo ſiue felicitas. Octauus filius Iacob ex Zelpha ancilla Lię vxoris ſuæ. Gene. 30. b. Nomen item loci. Ioſ. 17. b. 3. Reg. 4. b

אֲשֵׁרוֹת Aſeroth, Nemora, ſiue loci, aut beatitudines, vel inſidiæ, ſiue greſſus. Nomen idoli. Iudic. 3. a

אַשּׁוּר Ashur, Aſſur, Denigratus. ſiue ignis libertatis, vel albedinis, aut foraminis. Filius Efron filij Phares, ex Abia vxores. 1. Para. 2. c. Pater item Thecuæ. 1. Para. 4. a

Aſia limoſa, vel cœnoſa. Minor pars Aſiæ, quæ tertia pars orbis cenſetur: iſta continet prouincias, Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Cariam, & alias, Epheſum quoque ſpecialiter. hæc præter orietalem partẽ, qua ad Cappadociã Syriamque progreditur vndiq; mari eſt circũflua. Hanc ſuſpicantur hodie Turciam dici. Author Hieronymus. Huius multa fit mẽtio in Actis apoſtolorum, & epiſtolis Pauli.

Aſiani, Limoſi, vel cœnoſi. G. Act. 20. a

אֲשִׂיאֵל Aſiel, Fecit deus, ſiue factura dei. Filius Saraiæ filij Ioſabiæ. 1. Para. 4. f

אֲשִׁמָא Aſima, Delictum, ſiue poſitio, aut ignis maris. Nomen idoli virorum Emath. 4. Reg. 17. f

עֶזְיוֹן גָּבֶר Ezion-geber, Aſiongaber, Lignum. viri vel robuſti, aut conſilium viri vel robuſti. Nomen loci eſt in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël egreſsi de Hebrona. Nume. 33. d. Nomen item. ciuitatis regni Edom ad mare Rubrum. Deut. 2. b. 3. Reg 9. d. 2. Para 8. d

אָסִיר Aſir, Vinctus, ſiue incarceratus: aut Syriace, prohibitus. Filius Iechoniæ filij Ioacim, filij Ioſiæ. 1. Para. 3. c. Filius item Core. 1. Para. 6. b

אַשְׁמְדַּי Aſmodæus, Deſtructor, vel. diſsipator, aut delicti abundantia, vel peccatum abundans, ſiue ignem menſurans. D. Nomen dæmonij. Tob 3 b

חֲסְנָאָה Haſnaa, ſiue Aſnaa Rubus, aut Syriace, inimicus. Nomen viri. 2. Eſdr. 3. a

אַסְפַּר Aſphar, Plaſmatio onagri, aut feſtinatio tauri. D. Nomen loci. 1. Mach. 9. d

ἀσφάξ. Aſpenaz, Aſphenez, Pharetra aſpertionis, vel diſtillationi

אַשְׁכְּנַז lationis, ſiue magnus aſperſus. Prępoſitus eunuchorum regis Nabochodonoſor. Daniel. 1. a

אָצֶם Ozem, Aſom, Feſtinatio eorum, ſiue ieiunans. Sextus filius Iſai. 1. Paralip. 2. b. Filius item Ierameel primogeniti Eſron. 1. Para. 2. d

עָצֶם Ezem, Aſom, Os ab oſſe, vel fortitudo: ſiue clauſura, ſcilicet oculorum, aut lignum eorum. Nomen ciuitatis. 1. Paralip. 4. e. Aſor, vide Haſor.

אֲסַר־חַדּוֹן Aſarhaddon, Aſorhaddan, Ligans acumen vel lætitiam: aut Syriace, prohibens vnitatem vel nouitatem. Rex Aſſur. 1. Eſd. 4. a

עֲשָׁתֹת Aſuath, Aſoth, Faciens, vel factura, aut tineæ. ſ. veſtimentorum. Filius Iephat filij Heber. 1. Para. 7. g.

אֲשַׂרְאֵל Aſarel, Aſrael, Beatitudo dei, vel intuitus fortis, aut greſſus dei. Filius Iaſeleel. 1. Para. 4. c

אֲשַׂרְאֵל Ezriel Aſriel, idẽ Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe. Nume. 26. d. qui Ioſue. 17. a. Eſriel dicitur.

אַשְׂרִאֵלִי Eſrieli, Aſrielitæ, Idem. p. n. Nume. 26. d

הָאֶשֶׁם Haſſem, Aſſem. Nomen, vel nominatus, ſiue poſitio vel poſitus. Nomen viri. 1. Paral. 11. g

הַצְּרִים Haziddim, Aſſedim, Venationes, aut inſidiæ, vel latera: aut Syriace, deſtructiones. Ciuitas in tribu Nephthali. Ioſue. 19. c

ἀσιδαῖοι Aſidæi, Aſidæi, Milui, vel herodij, aut venantes, vel inſidiantes. D. Genus hominum inter Iudæos. 1. Mach. 7. b. 2. Mach. 14. a

ἄσσων Aſſon, Appropinquatio vel approximatio. G. Complures ſunt huius nominis vrbes. Vna Lyciæ ciuitas maritima in edito ſita promontorio, adeò vt parum tutum ſit accedere. Vnde iocus Nicoſtrati citharœdi, Aſſon eas, vt citius ad exitij terminos peruenias. Altera in Aeolide. Tertia in Myſia. Quarta in Lydia. Quinta in Epiro minore, Cleanthis philoſophi patria, quæ eadem & Apollonia ſit dicta, ſuffragante & Plinio in 5. cap. 30. Hanc poſtremam Paulus adnagauit. Act. 20. c & 27. c

אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ Ahaſueros, Aſſuerus, Princeps & caput. Pater Darij regis Medorũ. Daniel. 9. a. 1. Eſdr. 4. b. Hic à Metaſthene Perſa Artaxerxes Aſſuerus vocatur.

אַשּׁוּר Aſſur, inſidians, ſiue beatus, aut aſpiciens, vel gradiẽs. Filius Sem. Gene. 10 c. de terra Sannaar egreſſus. Gene. 10. b. Iſa. 7. c

אַשּׁוּרִי Aſſuri, Beatitudo aut intuitus, vel greſſus. Ciuitas in tribu Aſer. 2. Reg. 2. b

אַשּׁוּרִים Aſſurim, Inſidiantes, ſiue beati: aut aſpicientes: vel gradientes. Filius Dedan filij Iecſan. Gene. 25. a

אַשּׁוּרִים Aſſurim, Aſſyrij, Idem. Aſſyrij poſt Euphraten loca tenent, amne tantũ à Babyloniis diuiſi. Herodotus eoſdem populos eum Syris eſſe dicit: ſed à Græcis Syros, à Barbaris Aſſyrios vocari. In Aſſyria autem fuerunt 18. regna. tam ampla & potens regio fuit. Lege Rapha. Volater. lib. 11. Geographiæ. Strabo. lib. 16. Geograph.

אַשּׁוּר Aſſur, Aſſyrius, Idem. ſ. n.

עַשְׁתָּרֹת Aſtaroth, Greges, ſiue diuitiæ: aut faciẽs explorationem, ſeu tinea legis. Vrbs in campeſtribus Moab in dimidia tribu Manaſſe, Og, regis Baſan regia. Deut. 1. Ioſ. 9. &. 12. &. 13 Gigantũ terra, quos Codorlaomor interfecit. Gene. 14. a. in ſupercilio Sodomorũ ſita, poſtremò Leuitis conceſſa. 1. Para. 6. f. Fuit & deus Palæſtinorum. Ioſeph. lib. 6. ca. 14. Iudic. antiquit. teſtis, quem ſuſtulerunt Iudæi Samuelis iuſſu. 1. Reg. 7. a. Eſt & alius quem adorauit Salomon. 4. Reg. 25. vbi עַשְׁתֹרֶת legitur à Græcis ἀσάρτη dictum. Vide Aſtarte.

עַשְׁתְּרָתִי Aſterathi, Aſtarotites, Greges, ſiue diuitiæ, aut faciens explorationem, ſiue tinea legis. 1. Para. 11. g.

עַשְׁתֹּרֶת Aſtoreth, Aſtárte, Idem. Nomen deæ Sidoniorum, quam colebat Salomon. 3. Regum. 11. a. De qua & 4. Reg. 23. c. fit mentio, quo in loco Aſtarte legendum eſſet pro Aſtaroth.

ἀσύγκριτος Aſtyages, Ciuitatis ductor, vel dux. G. Rex Perſarum. Daniel. 13. g.

ἀσύγκριτος Aſyncritus, Incomparabilis. G. Viri nomen. Romano. 16. b

A T

אָטָד Atad, Ramnus, ſiue ſpinetum. Locus trans Iordanem, vbi exequias atque planctus peregerũt filij Iſraël ſuper morte Iacob, tertio ab Iericho lapide, duob⁹ milibus à Iordane, qui locus dictus eſt poſtea Planctus Aegypti. Gene. 50. b. Nunc Bethagla, quod interpretatur locus gyri, eo quòd ibi more plangentiũ circũierunt in funere Iacob. Hieronymus in locis Hebraicis.

עֲטָרוֹת Atharoth, Coronæ ſiue calamus inebriationis, vel ſaturitatis: aut ex Syro & Hebrẽo, conſilium inebriationis vel ſaturitatis. Ciuitas in tribu Gad. Numer. 32. a. g Eſt & altera Ataroth-ſophan. Vide Roth.

עַטְרוֹת־אַדָּר Ataroth-addar, Coronæ ſiue calamus inebrationis vel ſaturitatis pallij ſiue potentiæ aut magnitudinis. Ciuitas in tribu Ephraim. Ioſ. 16. b. 18. b

עַטָרָה Atara, Corona. Altera vxor Ierameel primogeniti Eſron filij Iudæ. 1. Para. 2. d

אָטֵר Ater, Siniſter, vel clauſus. Nomen viri. 1. Eſd. 2. b

עָתָךְ Athach, Hora tua ſiue tempus tuum. Nomen ciuitatis. 1. Reg 30. g

חֲתָךְ Athach, Percutiens, vel humiliãs, aut ſubiiciens. Nomen eunuchi. Eſther. 4. b

עֲתָיָה Athaias, Hora vel tempus domini. Nomen viri. 2. Eſdræ. 11. a

עָתְלַי Athlai, Athalai, Hora mea, ſiue tempus meũ vel mihi. Nomen viri. 1. Eſd. 10. d.

עָתַלְיָהוּ Athaliahu, Athalia, Hora vel tẽpus domino. Mater Ochoriæ filij Ioram regis Iudæ, filia Amri regis Iſrael. 4. Reg. 8. f. g.

אֶתְנִי Aethni, Athanai, Fortis ſiue aſininus, aut donans. Filius Zara filij Adaia. 1. Para. 6. c

עָתָר Aether, Athar, Oratio, aut deprecatio. Nomen ciuitatis. Ioſue. 19. a

ἀθηναῖοι Athenæ, Sine cumulo: vel ab Athena, id eſt Minerua, Mineruales. G. Ciuitas Achaiæ, philoſophiæ dicata ſtudiis, & idolorum cultui, vbi Paulus etiã Chriſtum prædicauit. Acto. 17. d. Huius vrbis Piræus portus (cuius Terentius in Eunucho meminit) ſeptemplici muro quondam communitus fuiſſe deſcribitur. Athenæ hodie ſub Turcæ imperio ſunt. à Barbaris corrupto vocabulo Sethniæ vocantur, Raphaele Volater. lib. 38. Paralip. authore.

ἀθηναῖοι Athenienſes; Idem. G. Acto. 17. f

ἀθηνόδοτος Athenobius, Mineruæ arcus. G. Nomen viri. 1. Machab. 15 e

חַתַּרְשָׁתָא Hathirſatha, Atharſatha, Diſſoluens fundamentum, vel contemplans fundamentum vel potũ: ſiue turturis fundamentum: aut ex Hebrẽo & Syro, contemplans annum vel tempus. Filius Achelai. 2. Eſdr. 10. a. de quo &. 1. Eſd. 2. d. 8. b

חֲמָטָא Humeta, Athmatha, Lacerta vel ſtellio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ioſue. 15. f

ἀτταλεια. Attalia, Augens vel nutriens. G. Ciuitas Pamphyliæ maritima, à Ptolemæo Philadelpho ædificata, iuxta Raph. Volater. lib. 10. Geograph. quam Paulus & Barnabas pertranſierunt. Act. 14. d

ἄτταλος Attalus, Auctus ſiue nutritus. G. Nomen viri. 1. Machab. 15. d

A V

עָוָה Iua, Aua, iniquitas. Nomen idoli. 4. Reg. 18. g. 19. c. Iſa 37. c

αὐγοῦστος Auguſtus, Latinum eſt, vel ab augurio dictus, vel (vt alij volunt) ab augendo. Romanorum Imperator ſecundus, patre Octauio ſenatore genitus, Cæſaris nepos. imperauit annos 50. Hic cum quadrageſimo ſecundo anno imperij ſui firmiſsimã veriſsimámque pacem compoſuiſſet, Chriſtus dominus in Bethlehem natus eſt: cuius aduentui pax ita famulata eſt, quemadmodum ſcribit Eutropius rerum Romanarum lib. 7. cap. 2. & Lucas Euangeliſta cap. 2. a. refert ab hoc edictum exiſſe, vt cenſeretur orbis vniuerſus.

Auim,

Universidad de Deusto
Biblioteca

עִוִּים Auim, iniqui, siue peruersi. Nomen ciuitatis. Iosue. 18.d

עַוּת Auith, Iniqua siue peruersa, aut temporalis. Nomen ciuitatis in qua regnauit Adad quartus rex in Edom. Gene. 36.d

עֵמֶק הַשִּׂדִּים Emeck Haziddim, Aulon, authore Hieronymo in Hebr. locis, non Græcum, vt quidam putant, sed Hebræum vocabulum est. Appellatur autem vallis grandis atque campestris in immensam longitudinem se extendens: quæ circundatur ex vtraque parte montibus sibi inuicem succedentibus & cohærentibus, qui incipientes à Libano, & vltra vsque ad desertũ Pharan perueniunt. Súntque in ipso Aulone, id est valle campestri vrbes nobiles, Scythopolis, Tyberias, stagnúmq; prope eam: sed & Iericho, mare mortuum, & regiones in circuitu, per quas medius Iordanis fluit.

חֹרָן Auran, Hafran, Foramen, siue libertas, aut albedo. Oppidum Damasci in solitudine. Ezech. 47.c

עִין Vz, Ausitis, & interpretatur consilium aut lignum: aut Syriace, affixus aut affixio. Nomen loci. Ieremiæ. 25.c

A X

עַכְסָה Axa, Composita vel adornata, aut lasciuiens, siue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb. Iosu. 15.d. Iudic 1.c. quæ 1. Para. 2.f. Achsa scribitur.

אַכְשָׁף Axaph, Veneficus siue vtique conterens. Nomen ciuitatis. Iosue. 19.b

A Z

עֲזָא Aza, Fortitudo, aut capra. Nomen viri. 1. Esdr. 2.c

עֲזַנְיָא Azanias, Auris domini siue auscultatio domini, vel arma domini. Nomen viri. 2. Esdr. 11.c

אַזְנוֹת־תָּבוֹר Aznoth-thabor, Azanoth-thabor, Aures electionis siue puritatis: aut ex Hebræo & Syro, aures contritionis vel confractionis. Ciuitas, terminus tribus Nephthali. Iosue. 19.c

עֲזַרְאֵל Azareel, Adiutorium dei, siue atrium dei. Nomen viri. 1. Paralip. 12.a 25.c

עֲזַרְיָה Azarias, Auxilium domini, siue atrium domini. Filius Amasiæ regis Iuda. 4. Reg. 14.e. qui. 2. Para. 26.a Ozias dicitur. Est & nomen sacerdotis. 2. Para. 26.c. Filius Iohanan. 2. Par. 1. 28.b. Filius item Ethan filij Zare, filij Iuda. 1. Par. 2.a. Vide &. 1. Para. 6.a. & c

עֲזַרִיקָם Azaricam, siue Azricam, Auxilium resurgentis vel vindicantis, aut fortitudo vacua. Nomen viri. 2. Esdræ. 11. c

חָזוֹ Aazo, Azau, Videns, aut prophetans. Filius Nachor ex Melcha. Gene. 22. d

עַז Azaz, Fortis. Pater Bala. 1. Para. 5.a

עֲזַזְיָהוּ Azaziahu, Azazias, Fortitudo domini. Nomen viri. 2. Para. 31.c

אֲזַבַּי Ezbai, Azbai, Hyssopus mea. Nomen viri. 1. Paralip. 11.g

עֲזְבִּי Azbi, Derelictio siue dimissio, vel nundinatio mea.

עַזְבּוּק Azbuc, Azboc, Hircus vel fortitudo vacuitatis, aut fortis dissipatio. Nomen viri. 2 Esdr. 3.d. Pater Nehemiæ.

עֲזֵקָה Azeca, Fortitudo, siue murata vel septa: aut Syriace, anulus. Ciuitas Amorrhæorum, quæ forte cessit tribui Iuda. Ios. 15.e. Nehe. 11.d Hieronymo inter Eleutheropolin & Aeliam sita: quo loci deus grandine & lapidibus gentes perdidit, Iosue. 10. c. Philistiim illic castra contra Israël habuerunt. 1. Reg. 17. Hanc reparauit Roboam rex Iuda. 2. Paralip. 11. b. & rex Babylonis eãdem debellauit Iere. 34.

עֵזֶר Ezer, Azer, Adiutorium, siue atrium. Nomen viri. 2. Esdræ. 3.e

עַזְגָּד Azgad, Fortis exercitus, aut fortitudo felicitatis: vel ex Hebræo & Syro, fortis scissura. Viri nomen. 1 Esdr. 2.a. 8.b

עֲזִיָּה Azia, Azaia, Fortitudo domini, siue hircus domini. Nomen viri. 2. Esdr. 11.a

עֻזִּיָּא Aziza. Fortitudo, aut fortis. Nomen viri. 1. Esd. 10.d

עַזְמָוֶת Azmáueth, Fortis mors, siue hircus, aut fortitudo mortis. Nomen viri cuiusdam. 2. Reg. 23.d. qui. 1. Paral. 11 f. dicitur Azmoth, iisdem consonantibus & punctis. 1. Esdr 2 b

עַזְמָוֶת Azmaueth, Azmoth, Idem. Filius Ioada filij Achaz. 1. Paralip 8.d. 12 2.27. c. Filius item Iore. 1. Paralip. 9. f. Nomen prærerea cuiusdam alterius. 1. Paralip. 11. f. qui 2. Reg. 23. d. dicitur Azmáueth, iisdem consonantibus & punctis.

עֲזַר Azor, Adiutor, vel accinctus: aut Syriace, conuersus. D. Filius Eliacim filij Abiud. Matt. 1.b

אַשְׁדּוֹת Asdodioth, Azotidæ, & interpretatur deprædatrices, siue ignis dilectionum 2. Esd. 13.

אַשְׁדּוֹדִים Asdodim, Azotij, id est deprædantes, siue ignis dilectorum vel patruorũ. Genus populi in terra Chanaan contra aquilonem. Iosue. 13, a

אַשְׁדֹּד Asdod, Azotus, id est deprædatio, siue ignis dilecti, aut ignis patrui. Insignis Palæsthinæ vrbs inter Ascalonem & Ioppan, in qua Gigantes habitarunt, capta à Iosua duce Ios. 11. d. Sorte cessit tribui Iudæ. Iosue. 15. f. Hæc vnà è quinque ciuitatibus Allophylorum templo Dagon idoli nobilitata. 1. Reg. 6. Quam vt ait Stephanus, condidit quidam è mari rubro profugus, ex nomine vxoris suæ Azes. Volater. lib. 11. Geograph. cuius in scripturis multa est mẽtio. Iere. 25 Amos. 1. & 2. Sopho. 2. Zacha. 9. Isa. 20 a. 2. Para. 26. a. In hac Philippus prædicauit Christum Act 8.

עֲזַרְאֵל Azarel, Azriel, Adiutorium dei, siue atrium dei. Nomen viri. 1. Para. 12. a

עֲזוּבָה Azuba, Derelicta, siue deserta, aut fortitudo eius in ea. Mater Iosaphat, filia Salai. 3. Reg. 22. f. Vxor itẽ Caleb filij Efron filij Iuda. 1. Para. 2. b. Para. 20 g

עֵזֶר Azur, Adiutus, siue adiutor. Pater Hananiæ prophetæ. Iere. 28. a. Pater item Iezoniæ. Ezech. 11. a

עָזּוּמוֹת Azymus, Infermentatus. Acto. 12. a. 1. Cor. 5. c

עֻזִּי Vzi, Azzi, Fortitudo mea, siue hircus meus. Nomen viri. 2. Esdræ. 11. c

B

בַּעַל Baal, Idôlum, aut dominans, vel subiiciens aut possidens. Nomen Idóli in Samaria, & Moabitarum. Græci Martem putant. Nume. 22 g. quod destruxit Gedeon. Iudic. 6. e. Est & nomen loci. 1. Paral. 4. e. 5. d. Filius item Ioel 1. Para 5. a. Filius Abigabaon. 1. Paralip. 8. c. Postremò filius Iahiel. 1 Para. 9. f

אַרְבֵּל Baal, In Osee. 10. d. legitur, Vindicauit Baal: cum legendum sit, Vindicauit Arbel: & interpretatur, Pugnauit deus, siue vindicauit deus, aut vltus est pro deo.

בַּעֲלָה Baala, Idôlum eius, aut dominans ei, vel subiecta, aut possessa, siue in ascẽsione, vel in eleuatione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosue. 15. b. quæ & Cariath-iarim & Cariath baal dicitur.

בַּעֲלַת Baalath, Subiecta, siue possessa: aut in exaltatione, vel ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Dan. Ios. 19. a. c Ciuitas à Salomone condita. 3. Reg. 9. c

בַּעַל־בְּרִית Baal-berith, Idôlum fœderis vel pacti, aut subiiciens vel possidens fœdus vel pactum. Nomen idóli. Iudic 9. a

בַּעַל־גָּד Baal-gad, Idôlum fortunæ vel felicitatis, seu exercitus: aut ex Hebræo & Syro, Idôlum scissuræ. Vrbs in terra Canaam sub monte Hermon. Iosue. 11. c. 13 a

בַּעַל־חָצוֹר Baalhasor, Idóli atrium vel fœnum, aut possessor gratiæ vel doni. Locus est infra Ephraim vrbem Beniamin. 2. Reg. 13. d

בַּעַל־חֶרְמוֹן Baal-hermon, Idôlum aut author siue possessor destructionis siue anathematis, vel retis, siue retiaculi, aut dedicati vel consecrati, deo scilicet. Mons circa Libanum, in Palæsthinæ finibus. Iudic. 3. a

בְּעָלִי Beali, Baali, Idôlum meum, siue dominans mihi, aut subiiciens vel possidens me. Osee 2. c

בְּעַלְיָה Bealia, Baalia, Idóli dominus, id est deus idóli, vel subiiciens aut possidens dominus, siue in ascensu vel in cœnaculo.

בַּעַל־יָדָע Beel-iada, Baal-iada, Idôlum apertum vel manifestatum, siue possessor scientiæ. Filius Dauid. 1. Paralipo. 14. b

בְּעָלִים Bealim, Baalim, Idóla, siue dominantes, aut subiicientes vel possidentes. Nomen idóli. 1. Reg. 7. a. 2. Par. 28. a Iere. 2. e. Rex item filiorum Ammon. Iere. 40. d

בַּעַל־מְעוֹן Baal-meon, Idôlum habitaculi, vel idôlum ex peccato, aut subiiciens, siue possidens habitaculum, siue dominium ex peccato. Ciuitas Amorrhæorum, quæ sorte obtigit filiis Ruben. Nume. 32. g. Ios. 13. c

בַּעַל־פְּרָצִים Baal-perasim, Baal-pharasim, Idôlum diuisionũ, aut subiiciens siue possidens diuisiones. Nomen loci in terra Chanaan. 2. Reg. 5. d. 1. Para. 14. b

בַּעַל־תָּמָר Baal-thamar, Idôlum palmæ, aut subiiciens, vel possidens palmam arborem, aut idôlum commutationis, siue subiiciens, aut possidẽs commutationem. Vicus iuxta Gabaa, in tribu Beniamin. Iudic. 20. e

בַּעֲנָה Baana, In responsione, siue in afflictione, aut in cantico: vel Syriace, deprecatio. Filius Remmon Berothitæ. 2. Reg. 4. a. Pater itẽ Heled. 2. Reg. 23. d. Filius item Ahilud. 3. Reg. 4. b

בַּעֲלִיָּא Baasa, In factura, siue in tinea, aut in cõpositione, vel scrutationem tollens. Nomen Regis Israël. 3. Reg. 15. c. 2. Para. 16. a. Filius Ahia. 4. Reg. 9. b

בָּבֶל Babel, Confusio siue commistio. Nomen ciuitatis. Gene. 11. b. quę Stephano Seleucia quoque dicta est. Babylonem esse duplicem Cosmographorum consensus est. Vna in Assyria siue Chaldæa in campo Senaar, caput regni Caldæorum, regia Nemrod, sita ad orientem terræ Iuda, quæ à cõfusis labiis nomẽ habet. testes Moses Gene. 10. & 11. Iosephus lib. 1. cap. 9. antiquit. Iudaic. Augu. lib. 18. cap. 4. de ciuitate dei. Plura de hac Babylone lege apud Plinium in 6. naturalis hist. cap. 26. Strabonẽ lib. 15. & 16. Herodotum lib. 1. Põpo. Melam lib. 1. Ptolemæ. lib. 5. cap. 20. & 6. cap. 26. Ab hac & regio circumposita Babylonia vocatur. In hac populus Iudæorum L X X. annis captiuus retentus fuit, iuxta prophetiam Ieremiæ cap. 25. per Nabuchodonosor Regem Babyloniorum transmigrare coactus. 4. Reg. 25. & 2. Para. 36. Nunc Seleucia vocata Straboni lib. 16. Geograph. & Stephano de vrbib'. Ipsa Babylonia Mesopotamiæ cõiuncta est inter Euphratis ipsius conuersiones: australior est: Syriam tamen Ptolemæo Plinióque non excedit. author Raphael Volater. lib. 11. Geograp. Plinius libro 6. cap. 26. natura. histor. Strabo in 16. refert eam Tigri & Euphrate irrigari. Altera in Aegypto sita, vel Aegypto proxima in finibus Arabiæ iuxta Heliopolin, & Aphrosiopolin: Arabũ lingua Chayrũ illã vocant: nunc Alcayr dicitur, Soltani sedes. Ex hac vrbe diuus Petrus priorem suam scripsit epistolam ad Christi fideles sparsos per Põtum, Galatiam, Cappadociam, Asiam & Bithyniã. Hæc à Ptolemæo tabula 3. Aphricæ cap. 5. Babylis appellatur. De hac Raphael Volater. lib. 12. Et Iosephus lib. 2. cap. 13. antiquit. Iudaic.

Babylonia, Idem.

Babylonij, Confusi siue commisti. 1. Esd. 4. b

Bacchenor, Ebrius, vel vinosus. G.

Bacchides, Idem. G. Nomen viri. 1. Macha. 7. a

Bacenor. Puto idem esse nomen cum Bacchenor, & istud esse corruptum. Nomen viri. 2 Mach. 12. f

בַּקְבַּקַר Bacbacar, Vacua vel inanis visitatio, aut matutinatio vel vapulatio, aut inanis vacca. Viri nomen. 1. Paralip. 9. c

בִּדְקַר Bidkar, Badacer, In compunctione, siue in transfictione, aut in confossione, siue vectis frigiditatis, vel fola frigiditas. Nomen ducis exercitus Iehu. 4. Regum 9. e

בֶּדַד Bedad, Badad, Solitarius, siue in mamilla, vel in dilectione. Pater Adad regis quarti in Edom. Genesis 36. d.

בְּדְיָה Bedia, Badaias, Solus dominus, vel vectis domini. Nomen viri. 1. Esdr. 10. d

בְּרָן Bedan, Badan, Vectis, vel solus, aut in iudicio. Nomẽ viri. 1. Reg. 12. b. Filius Vlam filij Sares. 1. Par. 7. d

בִּגְתָא Bigtah, Bagatha, In torculari. Nomen eunuchi. Esther. 1. b

בִּגְתָן Bigtan, Bagathan, In torculari, aut cibum tribuens. Nomen eunuchi. Esther. 2. d

בַּעֲלִים Bahalis, In lætitia, siue in arrogantia.

Baine, Bahen, In eis, vel cum eis. D 1. Mach. 13. e

בַּחֻרִים Bahurim. Electi, siue iuuenes, aut in foraminibus, siue in libertatibus. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin. 2 Reg 3. c

בָּלָה vel בָּלָהָה Bala, Inueterata, siue turbata, aut defluens. Nomen ciuitatis in tribu Simeon. Iosue. 19. a. 1. Paralip. 4. e. Ancilla item Rachel vxoris Iacob. Genes. 29. d. Vxor item Nephthali. 1. Paralip. 7. c. quæ dicitur Hebr. Bilha: vrbs vero Bala.

בֶּלַע Bela, Bala, Deglutiens, siue destruens. Nomen vrbis, quæ Segor, item Salissa, siue Vitula conternans in sacris literis dicitur. Gene. 14. b. Est & filius Azan filij Semma filij Ioel. 1. Paral. 5. a

בִּלְעָם Bileam, Balaam, Vetustas populi, vel absque populo, siue deuoratio aut destructio eorum. Filius Beor, ariolus. Nume. 22. a. Iosue. 13. c. Est & nomen ciuitatis 1. Paralip. 6. f

בִּלְהָן Bilhan, Balaan, Inueteratus siue turbatus. Filius Eser filij Seir Horæi. Gene. 36. c

בָּלָק Balac, Inuoluens, aut destruens, vel cũ lambente: aut Syriace, cum percutiente. Filius Sephor. Nume. 22. a

בִּלְאָדָן Baladan, Absque imperio, vel absque iudicio, aut vetustas imperantis, vel iudicij Nomen viri. 4. Reg 20. c. Isa. 39 a

בִּלְהָן Bilhan, Balan, Inueteratus, siue turbatus. Filius Iadihil filij Beniamin 1 Para. 7. c

בַּעַל־חָנָן Baal-hanan, Balanan, Idóli gratia vel donum, aut possessor gratiæ vel doni. Filius Achobor, septimus rex Edom. Gene. 36 d. 1. Para. 27. d

בִּלְדָּד Bildad, Baldad, Vetusta dilectio, vel mamilla, siue inueteratus motus, aut absque motu, siue absque dilectione vel mamilla. Nomen viri Iob. 8. a

בְּעָלוֹת Bealoth, Baloth, Subiectæ siue possessæ, aut in ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. d

בַּעַל־שָׁלִשָׁה Bal salisa, Idôlum tertiũ, aut Idôlum ducis vel principis, siue possessor triũ, aut possessor ducatus vel principatus. Nomen loci. 4. Reg. 4 g

בֵּלְשַׁאצַּר Belsazar, Balsasar, Balthasar, non portans angustiam, vel non thesaurizans: aut ex Syro & Hebræo, scrutator thesauri. Filius Nabuchodonosor. Daniel. 5. a. f. g. 7. a. 8. a. Secundum Iosephum filius fuit Euilmerodach.

בַּלְטְשַׁאצַּר Beltsazar, Baltassar, Absconditè thesaurizans, siue in malleatore thesaurizans, vel occultè portãs angustiam. Nomen prophetæ, qui & Daniel dicebatur. Danie. 1. b. 5 c

בִּמְהָל Bimhal, Bemaal, In circuncisione, aut in mistione. Filius Iosaphat filij Heber filij Bariæ. 1. Paralip. 7 g

בָּמוֹת Bamoth, Altaria vel excelsa, siue in morte. Nomen vallis. Nume. 21 e

בָּמוֹת־בַּעַל Bamoth-báal, Altaria siue excelsa idóli, aut in morte idóli Nomen ciuitatis in tribu Dan. Ios 13 c

בְּנָא Binea, Banaa, In motu. Filius Moza filij Zamri 1. Paralip. 8. d 9. f

בְּנָיָהוּ Banaiahu, Banaia, siue Banaias, Filius domini, aut intelligẽtia domini, siue ædificatio domini. Nomen viri. 2. Reg 23. d. Nomen principis cuiusdam. 1. Para. 4. f. 15 b. 2. Par. 31. c. Pater item Pheltiæ. Ezech. 11. a. Filius Ioiadæ. 2. Reg. 8. d

בְּנֵי־בְרַק Bene-berach, Bane, filij, aut ædificantes, siue intelligentes. Nomen ciuitatis in tribu Dan. Ios. 19. d. Quanuis putem legendum Bani-barac, vt vnius ciuitatis nomen sit, non duarum, quum Hebræis iungantur.

בְּנָיָה Banaia, banea, siue baneas, Filius domini, aut intelligẽtia vel ædificatio domini. Nomen viri. 1. Esdr. 10. d

Bani,

Universidad de Deusto Biblioteca

בָּנִי Bani,Filius meus,aut ædificatio vel intelligẽtia mea. Nomen viri.1.Esd.10 d.2. Esd.9.a.10.a

Banni, Idem.Nomen viri 2.Reg.23.d. Filius Somer filij Moholi.1.Para.6.d

בְּנִינוּ Beninu,Baninu,Filij nostri,aut ædificatores nostri, siue intelligentes nos.Nomen viri.2.Esd.10.a

בַּעֲרָא Baara, Bara,Incendium,siue expurgatio,aut pastus, vel iumentum,siue insipientia,vel in vigilia.Nomen alterius vxoris Saharáim.1.Para.8.a

בֶּרַע Bera, Bara, In malo,siue in socio,aut in clamore,vel in pastu,siue in constructione. Rex Sodomæ. Genesis 14.a

בְּרִעָה Beria,Baria,In societate,siue in malitia, aut in vlulatione,vel in pastu.Nomen viri.1.Para.8.b

בַּר־רַבָּה Barrabas, Filius patris vel magistri,aut filius confusionis vel ignominiæ.D.Nomen insignis cuiusdam latronis Matth.27.b.Marc.15.b.Luc.23.c.Ioan.18.g

בָּרָק Barac,Fulgur,siue in vanum,vel in vacuum. Nomen ciuitatis in tribus Dan.Iosue.19.c.Vide Bane.Filius Abinoem.Iudic.4.a

בְּרָכָה Beracab,Baracha,Benedictio,aut genuflectio.Nomẽ viri.1.Para.12.a

בָּרַכְאֵל Barachel, Benedicens deum,aut genu flectens deo. Nomen viri.Iob.32.a

בֶּרֶכְיָה Berechia,Barachia,siue Barachias,Benedicens dominum,aut genu flectẽs domino.Pater Zachariæ prophetę.Zacha.1.a.Filius Mosollamoth.2.Para.28.b.Filius Zorobabel filij Phadaiæ.1.Para.3.e

בֶּרֶד Bared,Barad,Grãdo,siue in descẽsu,aut in imperio. Nomen loci in deserto Sur.Gene.16.d

בְּרָאיָה Beraia,Baraia, Creatura domini, siue impinguatio aut electio domini,siue in visione.Filius Semei.1.Paralip.8.b

βόσοῤῥα Bosorra,Barasa,In egestate,aut filij plasmatio,siue in cursu,vel in beneplacito.D.Nomẽ ciuitatis.1. Machab. 5.c

בֶּרֶד Bered,Bared,Grãdo, siue in descẽsu,aut in imperio. Filius Suthalæ filij Ephraim.1.Para.7.d

בָּרִיחַ Baria,Sera,vel vectis,siue fugitiuus,aut in odore.Filius Semeiæ filij Secheniæ.1.Para.3.d

בְּרִיעָה Beriah,Baria,In malo siue in clamore,aut in vlulatione,vel in pastu.Filius Aser filij Iacob.1.Paralip.7.f.8.b. 23.b.qui Beria Gene.46.b.dicitur iisdẽ consonantibus & punctis.

βαριησοῦς Bariesus,Barieu,Maleficus,vel magnus,siue in nequitia.D.Cognomen pseudoprophetæ.Act.13.a

בַּר־יוֹנָא Bar-iona, Filius columbæ, ex Syro,& Hebræo.D. Matth.16.c

βαρνάβας Barnabas,Filius prophetę,vel filius consolationis.D. Nomen viri.Act.4.g.

βαρσάβας Barsabas,Filius reuersionis, vel conuersionis,aut filius quietis,vel filius iuramenti.D.Nomen viri Actu. 1.d

βαρτιμαῖος Bartimæus. Beatus Hieronymus dicit quòd corruptę legitur,scribi autem debere Barsemæus: quod Syriace interpretatur filius cæcus, vel filius cæcitatis.D. Nomen cæci cuiusdam à natiuitate,quem Iesus sanauit. Marc.10.f

βαρθολομαῖος Bartholomæus,Filius suspendentis aquas.D. Nomẽ apostoli.Matth.10.a.Luc.6.c

בָּרוּךְ Baruch,Benedictus,vel genuflexus.Filius Neriæ.Ieremie.32.c

בִּרְזָיִת Birzaiith, Barzaith, Filius anguli,aut puritas anguli, siue frumẽtum anguli.Filius Melchiel filij Barec filij Aser filij Iacob.1.Para.7.f

בַּעֲשֵׂיָה Baaseia, Basaia,In factura domini.Filius Melchiæ filij Athanai.1.Para.6.c

בָּשָׁן Basan, In dente,siue in ebore,aut in mutatione, vel in somno,seu in dormitatione:aut confusio vel ignominia,Regio Og Regis,quæ pascuis ac nemoribus abundans,cecidit in sortem dimidiæ tribus Manasse.Isa. 2.c.Num.21.g.quæ & Hauothiair Deute.3.c.dicitur, & terra Raphaim.

בָּצְקַת Bazkath, Bascath,Massa,siue inflatio,aut in angustia vel in effusione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda.Iosue 15.e

βαςχάμα Bascama, Cõfusio,vel erubescentia irę vel caloris.D. Nomen loci.1.Mach.13.d

בָּשְׂמַת Basmath, Basemat, Aromata, vel confusio mortis, aut in desolatione,siue in positione, aut in nominibus. Altera vxor Esau, Gene.26. g.Filia item Salomonis.3. Reg.4.b

בְּתוּאֵל Bethuel,Bathuel,Filiatio dei,aut mensura dei,vel desertum dei.Filius Nachor ex Melcha.Gene.22.d.Nomẽ ciuitatis.1.Para.4.c

בַּת Bath,Batus,genus mensuræ liquidorum.Ezec.45.d.

בַּוַּי Bauai,in væ,id est in luctu,vel in miseria.Syrum est. Nomen viri.2.Esd.3.d

בַּהֲרוּמִי Baharumi,Bauramites,Eligẽs aquas,aut eligens quis. 1.Para.11.f.qui.2.Reg.23.d.dicitur Beromi.

בִּזְתָא Biztha, Bazatha, Cõtẽptus,vel despectus,siue deprædatio,aut in oliua.Nomen eunuchi cuiuspiam. Esther 1.b

בִּזְיוֹתְיָה Biziothiah,Baziothia,Contemptus vel despectiones eius,siue prædæ eius:aut in oliua domini.Nomen ciuitatis in tribu Iuda.Ios.15.d

B E

בְּעֹן Bean,In afflictione, vel in responsione.aut scrutatio earum: vel Syriace,deprecatio.

בֵּבָי Bebai, Pupilla,siue concauus aut vacuus.Nomen viri.1.Esdr.2.a

בַּקְבּוּקְיָה Bekbukia, Becbecia, Euacuatio vel dissipatio domini,siue laguncula domini.

בַּקְבּוּק Becbuc, Vacuitas,aut euacuatio,vel dissipatio,siue laguncula.Nomen viri.1.Esdr.2.c

בֶּכֶר Becher,Primogenitus,aut primitiæ,siue in ariete.filius Ephraim.Nume.26.d

בַּכְרִי Becheritæ,Idem.p.n.Nume.26.d

Bechor, Idem quod Becher, iisdem cõsonantibus & vocalibus scriptum.filius Beniamin.Gene.46.c

בְּכוֹרַת Bechorath,Primogenitura,vel primitiæ.Filius Aphia 1.Reg.9.a

בְּדָן Bedan. Vectis,vel solus,siue in iudicio.Vide dictiõnem Badan.

בַּעַל־פְּעוֹר Baal-peor, Beel-phegor,Idôlum hiatus vel aperturę. Nomen idóli Moabitarum.Osee.9.c.Nume.25.a.Deut. 4.a

פְּעוֹר Peor,Beelphegor,Apertura siue hiatus. Nomẽ idóli.Iosue.22.d.Heb.Phegor.

בַּעַל־מְעוֹן Baal-meon,Beel-meon,Idóli habitaculum, vel idôlum de peccato, aut possessio habitaculi, vel possessio ex peccato.Nomen ciuitatis.Ezech.25.b.1.Para.5.a

בַּעַל־צְפוֹן Baal-zephon,Beel-sephõ,Idôlum aquilonis, vel idolum occultum, aut idolum speculæ,vel possessor aquilonis vel speculationis aut secreti.Nomen loci siue vrbis in Aegypto.Exod.14.a. Nume.33.a. Iosephus lib.2. cap.13.

בַּעַל־טְעֵם Béel-teem,Idôlum siue possessor saporis vel gustus, aut rationis vel eloquij.Nomen viri.1.Esdr.4.b

בַּעַל־זְבוּב Baal-zebub,Beelzebub,Idôlum muscæ,vel possessor muscæ.Nomen idóli Accaronitarũ. 4. Reg.1.a.Luc.11. b.Aliàs Beelphegor appellabatur:à gentibus Priapus.

בְּאֵרָה Beera, Puteus,siue explanatio vel declaratio:aut in luce eius.Filius Ioel.1.Para.5.a

בְּאֵרִי Beeri,Puteus,siue explanans,aut declarans, vel in luce,siue in leone: Pater Iudith vxoris Esau. Gene.26.g. Pater item Osee prophetæ.Osee.1.a

בְּאֵר־רָאמַת Beer-ramath,Puteus,vel declaratio celsitudinis,aut iaculationis, siue in luce excelsa. Vrbs tribus Simeon. Iosue.19.a

בִּגְוַי Biguai,Beguai,In corpore meo,siue in gente:aut Syriace,intrinsecus.2.Esd.7.b

בִּגְוַי Biguai,Bigudi,Idem.Nomen viri.1.Esd.2.a

בִּגְוַי Begui,Idem.Nomen viri.1.Esd.8.b

Behemoth

בְּהֵמוֹת Behemoth,Multitudinem animalium terrestrium significat:vnde plerunque pro Satanę potẽtia accipitur. Iob.40.a

בֵּל Bel,Vetustus,aut nihil, siue defluens. Nomen idóli Babyloniorum.Isa.46.a

בֶּלַע Béla, Deglutiens,siue destruens.Filius Beniamin.Gene.46.c.1.Paral.7.b.8.a.Nume.26.e.Nomen item vrbis, quæ aliàs Segor Gene.14.a.dicitur,& Soar,& Salissa,teste Hieronymo.Filius item Beor,rex Edom.Gen.36.d

בַּלְעִי Belaitæ,Idem.p.n.Nume.26

בִּלְגָּה Bilga,Belga,Refrigerium,vel confortatio,aut vetustas vultus.Nomen viri,1.Para.24.b.2.Esd.12.a

בִּלְגַּי Bilgai,Belgai,Defrigerium,siue confortatio,aut vetus vallis.Nomen viri.Nehem.10.a

בְּלִיַּעַל Beliiaal, Belial,Peruersus,vel absque iugo,siue non ascendens.Iudic.19.f.1.Reg.10.d.Nahũ.1.d.2.Cor.6.c. pro diabolo sumitur.

βελμά Belma,Nihilum,aut vetustas nimia.D.Nomen loci. Iudith.7.a

בִּלְשָׁן Bilsan,Belsan,In lingua,aut in detractione,siue vetustas dentis,aut vetus ebur:aut Syriace, scrutans.Nomẽ viri.1.Esd.2.a

בֵּן Ben,Filius,vel ædificans, aut intelligens.1.Para.15.b

בֶּן־אֲבִינָדָב Ben-abinadab,Filius patris spontanei,aut filius patris vouentis vel principis.Vnus præfectorum annonæ Salomonis.3.Reg.4.b

בֶּן־הֲדַד Ben-hadad,Benadad,Filius sonitus vel clamoris,aut filius dilecti aut patrui,siue mamillæ.Rex Syrię.3.Re. 15 d.Iere.49.e.Filius Tabremmon,3.Reg.13.d.2.Par.16.a

בֶּן־דֶּקֶר Ben-déker,Ben-décar,Filius cõpunctionis,vel transfixionis. Præfectus annonæ domus Salomonis in Maces.3.Reg.4.a

בְּנֵי־יַעֲקָן Bene-iaacan, Filij tribulationis vel laboris,aut ædificatores tribulationis vel laboris,aut intelligentes laborem vel tribulationem.Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Moseroth.Nume.33.d

בֶּן־הִנֹּם Ben-hinnon, Ben-ennon,Filius diuitiarum suarum, aut filius decipientis vel contristantis eos. Nomen vallis in tribu Beniamin, quæ aliàs Topheth dicitur.2.Paralip.28.a.33.a

בֶּן־גֶּבֶר Ben-gæber,Ben-gáber,Filius viri,aut filius robusti, vel potentis.Nomẽ prefecti annonæ Salomonis in Ramoth-galaad.3.Reg.4.b

בֶּן־חַיִל Ben-háil, Filius fortitudinis vel exercitus, aut filius diuitiarum,vel antemuralis siue doloris. Nomen viri.2. Paralip.17.b

בֶּן־חֶסֶד Ben-hesed, Filius misericordiæ, vel opprobrij.Nomen præfecti annonæ Salomonis in Arubboth.3.Regum 4.a

בֶּן־חוּר Ben-hur,Filius libertatis vel foraminis, aut albedinis: Præfectus annonæ regis Salomonis in mõte Ephraim. 3.Reg.4.a

בָּנִי Beni,Filius meus,aut intelligẽtia siue ædificatio mea. Benni, Idem.Nomen viri.2.Esdr.3.d

בִּנְיָמִין Biniamin, Beniamin, Filius dexteræ. Filius duodecimus Iacob ex Rachel vxore,ab ipsa matre Ben-oni vocatus.Gene.35.c.Est & nomen loci.3.Reg.4.b

מִנְיָמִין Beniamin.2.Paralip.31.c.vbi dicitur,Eden & Beniamin:legendum ex Hebræo Miniamin, & interpretatur de dextera, siue præparatio dexteræ.Nomen viri.

בִּנּוּי Bennui,Bennoi, Aedificatio, aut filiatio, siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri. 1.Esdræ.8.g

בְּנוֹ Benno, Filius eius, aut ædificatio vel intelligentia eius.Nomen viri.1.Para.24.d

בֶּן־אוֹנִי Ben-oni, Filius doloris mei. Filius duodecimus Iacob ex Rachel, qui & Beniamin.Gene.35.c.dicitur.

בְּנוֹת Benoth,filiæ siue intelligentiæ, vel ædificationes.Nomen idóli Babyloniorum.4.Reg.17.f

בִּנּוּי Bennui, Aedificatio, vel filiatio: siue in habitaculo meo,aut in pulchritudine. Nomen viri.1.Esd.10.d

בֶּן־זוֹחֵת Ben-zoheth, Filius separationis, aut filius istius formidinis vel contritionis.Filius Iesi.1.Para.4.d

בְּעֹן Beon,In afflictione, vel in responsione, aut in cantico,vel scrutatio earum:aut Syriace,deprecatio. Ciuitas Amorrhæorum vltra Iordanem.Nume.32.a

בְּעוֹר Beor,Incendium,vel expurgatio,aut insipiẽs,siue iumentum,vel pastus.Pater Bela regis Edom.Gene.36.d Pater item Balaam arioli.Nume.22.a

בְּאֵרָה Beera, Bera, Puteus, siue explanatio, aut declaratio, aut in luce eius.Nomen loci.Iudic.9.f.Filius Supha filij Helem.1.Para.7.g

בַּרְקוֹס Bercos, Filius concisionis, vel separationis. Nomen viri.1.Esdræ.2.c

βεῤῥέα Berea,Puteus eius, vel filia eius, aut declaratio eius. D.Nomen vrbis.1.Macha.9.a

בְּרֵאשִׁית Beresith, Primus liber legis sic vocatur,id est in principio:more Hebrçorum,qui libros ab eorum principiis vel plurimum denominare solẽt. Græce verò appellatur γένεσις, id est generatio, quòd ibi generationes cœli & terræ continentur.

בֵּרִי Beri,Filius meus,siue purus, vel electus, aut frumentum meum.Filius Supha filij Helem.1.Para.7.g

בְּרִיעָה Beria,in malo,siue in clamore, aut in vlulatione, vel in pastu.Filius Aser filij Iacob.Gen.46.b.qui.1.Para.7.f Baria dicitur.Filius item Ephraim.1.Par.7.e

בְּרִית Berith,Pactum siue fœdus.Nomen idóli Sichimorũ. Iudic.9.f

βερνίκη Bernice,Grauis victoria,vel pondus victoriæ.G.Soror Agrippæ Regis, & filia Herodis Agrippæ, de qua Acto.25.c

בְּרֹאדַךְ Berodach, Creans contritionem,vel electio interitus aut filius interitus, vel vaporis tui, siue frumentum vel puritas nubis vel vaporis tui.Rex Babyloniorũ.4.Re-20.c.qui Isa.39.a.dicitur Merodach.

בַּרְחֻמִי Barhũmi,Berõmi,Filius caloris vel indignationis,aut puritas siue frumẽtum indignationis, vel fugiens aquã: Nomen ciuitatis.2.Regum 23.d.quæ.1.Para.11.f.dicitur Bauramites.

בְּאֵרוֹת Beeroth,Beroth,Putei,siue explanationes vel declarationes, aut in luminibus. Ciuitas Heuæorum nõ longe ab Hai, spatio trium dierum in tribu Beniamin. Iosue 18.d. 2.Regum 4.a. Inde Beerothites. 2.Regũ.23.d. 1. Esdræ.2.b

בֵּרֹתַי Berothai,Beroth,Putei,siue pacta,vel puritas,aut cupressus.Nomen vrbis.2.Reg.8.b

Berotha, Idem.f.n. Terminus terræ Israëliticæ:Ezechielis. 47.c

בְּאֵרֹתִים Beerothim,Berothitæ,Putei,siue explanationes, siue declarationes,aut in luminibus.2.Reg.4.a

בֵּרֹתִי Berothi,Berothites,Idem.f.n.

Berothites.1.Para.11.g. interpretatur Puteus siue pactum,vel puritas,aut cupressus.

βεῤῥοία Berrhœa, Grauis vel ponderosa.G.Ciuitas Macedoniæ ad Citarum montem.Act.17.b

βεῤῥοιαῖος Berrhœensis,Grauis vel ponderosus.G. Act.20.a

בִּרְשַׁע Birsa,Bersa,In malo,vel in iniquitate, siue in condẽnatione,aut filius respiciẽs.Rex Gomorrhæ.Gen.14.a

בְּאֵר־שָׁבַע Beer-seba,Ber-sabee, Puteus sõnsve iuramẽti,siue puteus saturitatis,aut puteus septimus. Locus tribus Iudæ in terra Idumæorum,quæ est Palæsthina. Iosue 15.e.Iudic.20 a.Iosephus lib.8.c.13.Iudaic.antiquit.finis atque terminus terræ Israëlis ab austro.1.Regũ.3.& 2.Reg.24. 3.Reg.19.4.Reg.23.b. Hæc & in sorte filiorum Simeonis cecidit.Iosue 19.a.1.Para.5.e. A iuramẽto & percusso fœdere Abrahæ cum Abimelech rege Geraræ. Gen. 21.similiter Isaac cum eodem Abimelech.Gene.26.nomen habens.Beer enim fontem significat: Saba iusiurãdum,vel septem,quòd septem agnas Abimelech de manu Abrahæ acceperit. Genesis 21.d.26.g. Illic iudicabant Ioel & Abia filij Samuelis sinistrè. 1. Regum.8.a. Hanc nunc Barbari Gibelinam nominant,authore Volaterrano lib.11.Eodem loci habitauit aliquandiu Isaac Genes.28. Hanc Ptolemæus Bersanam appellat. Vide

Universidad de Deusto Biblioteca

Hieronymum in locis Hebraicis. Est in finibus Iudææ & Aegypti. Amos 5.Nehemiæ.11.

בַּרְזִלַּי Barzillai, Berzellái, Ferreus: aut ex Syro & Hebræo, filius contemptus, vel despectus. Nomen viri. 2. Reg. 17.g.qui regem Dauid traduxit Iordanem.2.Regũ.19.f. Pater item Adrielis generi Saul sic vocabatur. 2.Reg. 21.b

בֵּסַי Besai. Nehem.7.c. Conculcatio, siue contemptio, vel despectus. Nomen viri.

בֵּצַי Bezai, Oua, siue cœnosus, vel humidus, aut in naui. Nomen viri.1.Esdr.2.b.2.Esdr.7.c

בַּצְקַת Bazkath, Besecath, Massa, siue inflatio, aut in angustia, vel in effusione. Nomen loci.4.Reg.22.a

בֵּסַי Besa, Besee, Conculcatio, siue cõtemptio, vel despectus. Nomen viri.1.Esdr.2.c

בִּשְׁלָם Bislam, Beselam, in pace, vel in retributione, siue decoctio eorum. Nomen viri.1.Esd.4.d

בְּצַלְאֵל Besaleel, Beseleel, In vmbra dei. Filius Vri filij Hur filij Caleb ex Ephratha vxore. Exod.31.a.1.Para.2.c

בַּצְלוּת Basluth, Besluth, In vmbris, aut in assatione: vel Syriace, in oratione. Nomen viri.1.Esd.2.c

בְּסוֹדְיָה Besodia, In secreto domini, siue in consilio domini. Nomen viri.2.Esd.3.b

בְּשׂוֹר Besor, Euangelizatio, siue incarnatio, aut in boue vel in muro. Nomen torrentis in regione Palæsthinorum. 1.Reg.20 b

בֶּטַח Beta, Bete, Fiducia, vel confidentia, aut in linitione Ciuitatis nomen.2.Reg.8.b

בֶּטֶן Beten, Venter, siue terrebinthus. Nomen ciuitatis in tribu Aser. Iosue.19.b

βεθάβαρα Beth-abara, Domus transitus aut irę: vel Syriace, frumenti. D. Nomen loci trans Iordanem. Ioan.11.d

בֵּית-הַכֶּרֶם Beth-acharem, Domus vineæ, siue domus cognitionis eorum. Nomen vici. Iere.6.a.2.Esd.3.c

בֵּית-חָגְלָה Beth-hagla, Domus festiuitatis, vel reuolutionis eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.a & in tribu Beniamin. Ios.18.d

בֵּית-עֲנָת Beth-anath, Domus cantici, vel responsionis, aut domus afflictionis. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali. Ios.10.c.Iudic.1.g

בֵּית-עֲנִיָּה Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis, aut domus cantici, siue domus gratiæ domini. D. Villa in latere montis Olivieti. Matth.21. b. Luc.19. e. Vbi saluator noster Lazarum suscitauit. Ioan.11.a. distans ab Ierosolymis stadiis quasi quindecim. Ioan.11.c

בֵּית-עֲנָת Beth-anithæ, Domus cantici, vel responsionis, aut domus afflictionis. Dicebantur populi qui habitabant in Beth-anath. Iudic.1.g

בֵּית-עֲנוֹת Beth-anoth, Idem. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosue.15.g

בֵּית-תַּפּוּחַ Beth-thaphua, Domus pomi, vel domus inflationis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.f

בֵּית-הָעֲרָבָה Beth-araba, Domus planitiei, siue domus suauitatis, aut domus fideiussionis, vel domus vespertina, aut domus salicis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosue.15. b.g. Est & nomen ciuitatis in tribu Beniamin. Ios.18.d

בֵּית-הָרָם Beth-aram, Domus celsitudinis, aut domus prægnãtium, vel montium eorũ. Ciuitas in tribu Gad. Ios.13.d

בֵּית-הָרָן Beth-aran, Domus montis vel prægnantis, siue domus cantantis, vel præconizantis. Nomen vrbis quam ædificauerunt filij Gad. Numer.32.g. Antea ciuitas Amorrhæorum.

בֵּית-אָוֶן Beth-áuan, Domus vanitatis vel doloris, aut domus fortitudinis vel iniquitatis. Vrbs Chananææ terræ in tribu Ephraim, item in tribu Beniamin. Osee.4.d.1.Regũ. 13.b

בֵּית-עַזְמָוֶת Beth-azmaneth, Beth-azmoth, Domus fortitudinis mortis. Nomen ciuitatis.2.Esd.7.c

בֵּית-בָּרָה Beth-bara, Bethbera, Domus filij eius, siue domus electa, aut domus puritatis vel frumenti eius. Nomen ciuitatis à Gedeone expugnatæ. Iudic.7.g

בֵּית-בִּרְאִי Beth-birei, Beth-berai, Domus creatoris mei aut domus sanitatis, vel pinguedinis, vel electionis meæ. Nomen ciuitatis .1.Para.4.c. quam inhabitauerunt posteri Simeonis.

βαιθβασί Beth-besse, Domus confusionis, vel domus erubescentiæ. D. Nomen vrbis.1.Mach.9.g

בֵּית-כָּר Beth-char, Domus agni, siue domus cognitionis, aut domus fodiens. Vrbs iuxta quã filij Israël percusserunt Philisthæos.1.Reg.7.c

בֵּית-דָּגוֹן Beth-dagon, Domus frumenti, vel domus piscis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.e.19.b. 1.Mach.10.g

בֵּית-אֵל Beth-el, Domus dei. Nomẽ vrbis in tribu Beniamin, sic primùm cognominatæ à Iacob. Gene.12.b.28.d.1.Paralip.7.f.Iudic.4.a. Eadem & Luza dicta. Iudic.1.e. Est & nomen montis.1.Reg.13.a

בֵּית-עֵמֶק Beth-émec, Domus vallis vel profunditatis. Nomen ciuitatis in tribu Aser. Ios.19.c

בֶּתֶר Bather, Bether, Diuisio, siue in turture, aut in exploratione, vel cõtemplatione: aut Syriace, posterior. Nomen montis. Cantic.2.d

בֵּית-חֶסְדָּא Beth-esda, Beth-saida, Domus effusionis, id est locus ad quem aquæ pluuiales confluebant. D. Ioan.5.a

בֵּית-גָּדֵר Beth-gader, Domus muri, vel maceriæ. Nomen loci. 1.Para.2.g

בֵּית-גָּמוּל Beth-gamul, Domus retributionis, siue domus ablactationis, aut domus cameli. Nomen ciuitatis in terra Moab. Iere 48.d

בֵּית-חָנָן Bethanan, Domus gratiæ siue misericordiæ vel domini. Nomen ciuitatis.3.Reg.4.a

בֵּית-חוֹרֹן Beth-horon, Domus iræ, siue domus libertatis aut foraminis, vel albedinis. Ciuitas est terræ Chanaan quę ducta sorte, tribui Ephraim obtigit, quemadmodum legis Iosue.16.b.1.Paralip.7.c. Hæc Leuitis cõcessa est. Iosue 21.b. à Sara filia Ephraim ædificata.1.Par.7.e. Ipsam Salomon reparauit.3.Reg.9 c.2.Para.8.a. Est superioris simul & inferioris Beth-horon passim in scripturis mẽtio. Ios.16.18.& aliàs non raro.

בִּתְיָה Bithia, Bethia, Filia domini, vel mensura domini. Filia Pharaonis, vxor Mered.1.Para.4.c

בֵּית-הַיְשִׁמוֹת Beth-iesimoth, Domus desolationum, aut domus repositionum, vel nominationum Vrbs in campestribus Moabitarũ quæ sorte cęlsit filiis Ruben. Ios.13.c. Ezechielis.25.b

בֵּית-לְבָאוֹת Beth-lebaoth, Domus leænarum, aut domus cordis, literæ, vel signi, siue domus venientibus. Nomẽ ciuitatis in tribu Simeonis. Ios.19.a

בֵּית-לֶחֶם Beth-lehem, Domus panis, siue domus belli. Bethlehem duæ sunt: vna in tribu filiorum Zabulon, de qua Ios.19.b. Ex hac erat Abessan iudex populi Israelitici. Iudic.12.c. Alia est in tribu Iuda, ciuitas Dauid, è qua fuit Leuita cuius vxorem illic in concubitu necarunt Gabaonitę. Iudic.19. vbi Rex Dauid habitabat.1.Re.16.b. Hæc fuit patria Iesu Christo. Mich.5. Matt.2. Olim dicta Ephrata. Gen.35.c.&.48. Hãc Roboã ędificiis muniuit.2.Para.11.b. Vide multa de hac apud Hiero. in locis Heb. Esd.2. Vocatur & ciuitas Dauid. Luc.2.a. Ioan.7.g

בֵּית-הַלַּחְמִי Beth-lehemites, Idem.1.Reg.16.a

בֵּית-מַעֲכָה Beth-maacha, Domus compressa vel cõtrita, aut domus fixa. Ciuitas est Chananææ regionis, ad quã vsque persecutus est Ioab perduellem Seba.2. Reg.20.e

בֵּית-מְעוֹן Beth-meon, Beth-maon, Domus habitaculi, vel domus ex peccato. Nomẽ ciuitatis in terra Moab. Iere.48.b

בֵּית-מַרְכָּבוֹת Beth-marchaboth, Domus quadrigarũ, siue domus amaritudinis extinctæ. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis. Ios.19.a.1.Para.4.e

בֵּית-נִמְרָה Beth-nimra, Beth-nemra, Domus pardi, siue domus rebellionis vel amaritudinis, aut domus cõmutationis. Nomen ciuitatis quam ædificauerunt filij Gad. Nume. 32.g. quæ aliàs fuerat Amorrhæorum.

בִּתְרוֹן Bithron. Bethoron, Diuisio, siue in exploratione ipsius, aut filia cantici: vel Syriace, posterius. Nomen ciuitatis.2.Reg.2.g

בֵּית-פַּאגֵי Bethphaagi, Beth-phage, Domus oris vallium, vel domus buccæ vallis, siue domus ficuum, scilicet precoquarum. D. Villula in monte Olivieti, ad quam venit Iesus saluator noster. Luc.29.e. Matth.21.a

בֵּית-פֶּלֶט Beth phalet, siue Beth-phelet, Domus liberationis siue expulsionis: aut ex Hebræo & Syro, domus vomitus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.d.2.Esd.11.d

בֵּית-פַּצֵּץ Beth-phases, Beth-pheses, Domus diuisionis vel confractionis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar. Ios.19.b

בֵּית-פְּעוֹר Beth-pheor, Beth-phogor, Domus hiatus, siue domus aperturæ. Ciuitatis nomẽ in tribu Ruben. Ios.13.c

בֵּית-רָפָא Beth-rapha, Domus sanitatis, vel medicinæ, aut domus laxationis. Filius Esthon.1.Paral.4.b

בַּת-שֶׁבַע Bath-seba, Beth-sabee, Filia iuramẽti, vel saturitatis, aut filia septima. Filia Eliam, vxor Vriæ.2.Reg.11.a.12.f quæ & mater Salomonis.3 Reg.1.b.2.c.Psal.50.

בְּאֵר-שֶׁבַע Beer-seba, Bersabee, Domus iuramenti, vel saturitatis, aut domus septima. Nomen ciuitatis. Ios.15.d

בֵּית-צַיְדָה Beth-saida, Domus frugum, vel cibariorum, aut domus venatorum, vel insidiantium. D. Ciuitas Galilææ, ex qua Petrus & Andręas & Philippus apostoli. Ioan.1. g Matth.11.c

בֵּית-שֶׁמֶשׁ Beth-semes, Beth-sames, Domus solis: vel ex Hebręo & Syro, domus seruitij, vel ministerij. Antè Abel dicta, Hieronymo teste in quæstionibus Heb.2.Para.28.c. Iosephus lib.6.cap.1. Vrbs ad tribũ Iuda, Ios.15. pertinẽs: quæ postea filiis Aaronis, Leuitis scilicet, est assignata. Ios.21.b.1.Reg.6.c.1.Par.6.e.4.Reg.14.c. Est alia in tribu Nephthali. Ios.19.c. è qua pristinos habitatores non potuit expellere tribus Nephthali. Iudic.1.g. Numeratur præterea & alia Beth-semes in sorte filiorum Issachar. Ios.19.b

בֵּית-הַשִּׁמְשִׁי Beth-hasimesi, Beth-samitæ, Idem.1.Reg.6 c

Beth samites, Idem.1.Reg.6.c

בֵּית-שָׁן בֵּית-שְׁאָן Beth-san, Domus dẽtis vel eboris, aut domus mutationis vel dormitionis, vel Bethsean, id est domus tumultus, aut domus opulẽtiæ. Vrbs tribus Manasse in Issachar & Aser. Ios.17.c. Iudic.1.f. cuius situm habes.3. Reg.4.b & 1.Para.7.f. quæ Stephano & Iosepho lib.5. cap 14. antiquit. Scythopolis appellatur. In hac corpus Saulis suspẽderunt Philisthini.1 Reg.31.d. Hieronymus in quæst. Heb. duas Beth-san fuisse scribit. 2. Reg.21.c

בֵּית-הַשִּׁטָּה Beth-hasita, Beth-seta, Domus deuiationis, aut domus extensionis, siue domus spinæ. Locus Palesthinæ. Iudic 7.f

Beth-semes, vide Beth-sames.

Beth-semitæ, Idem. Iudic.1.f

בֵּית-הַיְשִׁימוֹת Beth-iesimoth, Beth-simoth, Domus desolationum, siue domus repositionum, vel nominationum. Nomen ciuitatis. Ios.12.a. Nume.33 f

בֵּית-צוּר Beth-sor, Beth-sur, Domus rupis vel fortitudinis, siue domus plasmationis, aut domus obsidionis vel vinculi. Vide Beth-sur.

בַּת-שׁוּעַ Beth-sua, Filia saluationis, vel exclamationis. Mater Salomonis.1.Para.3.b. quæ 3.Reg.1.b. dicitur Bethsabe, siue corrupte Bersabee.

בֵּית-צוּר Beth-sur, Idem quod Beth-sor. Nomen ciuitatis in montanis locis sitæ in tribu Iuda. Ios.15.g. constructæ à Roboam.2.Paral.11.b

βαιθσουρα Beth sura, Idem. Nomen ciuitatis.1.Machab.4.g

בְּתוּל Bethul, Virgo. Ciuitatis nomen in tribu Simeonis. Ios.19 a

בְּתוּלְיָא Bethulia, Virgo domini, aut domus parturiens dominum. D. Nomen vrbis. Iudith.6.b

בֵּית-זְכַרְיָה Beth-zachara, Domus memorię vel recordationis. D Nomen ciuitatis.1.Mach.6.d

בֵּית-זֵכָה Beth-zecha, Domus tribulationis, siue domus compedum, aut domus conflationis: vel ex Hebræo & Syro, domus vtris. D.

בְּטֹנִים Betonim, Ventres, vel terebinthi, Ciuitas in tribu Gad. Ios.13 c

בֶּזֶק Bezec, Fulgur, siue in compedibus, Chananææ vrbs regia Iudic.1.a

B I

Βιθυνία Bithynia, Violenta properatio. G. Prouincia Asiæ minoris, quæ & quondam Bebrycia Solino, & deinde Mygdonia dicta est, & maior Phrygia, Iera flumine à Galatia disterminata. habet ciuitatem eiusdem nominis. Hæc ab Heraclea Ponti vsque ad os protenditur, quo ex occidentis parte terminatur, ex oriente Sangario flumine, ab Austro Epicteto, Põto vero ab aquilone. Hæc Raph. Volater. lib 10 Geog. Vide Plin. lib.5.c.32. Ptole. lib 5.cap.1. Strabonem lib.12. Huius mentio est 1.Pet.1.

B L

βλαστός Blastus, Germinans vel producens. G. Nomen viri. Acto.12.d

B O

Boanerges. Beatus Hieronymus docet debere scribi Banereen, quod interpretatur filij tonitrui. Sic à Christo cognominati fuerunt Iacobus & Ioannes filij Zebedæi. Marc.3.c. Vide Marc 3.c. quæ annotauimus.

בֻּקִּי Bucki, Bocci, Vacuus, aut dissipatio, siue in vomitu. Filius Iogli, princeps tribu filiorum Dan. Nume.34.d. Filius Abisue filij Phinees.1.Para.6.a

בֻּקִּיָּהוּ Buckiahu, Bocciáu, Euacuatio vel dissipatio domini. Nomen viri.1.Para.25.a

בִּכְרִי Bichri, Bochri, Primogenitus, vel primitiæ, siue in ariete. Pater Sebe.2.Reg.20.a

בֹּכְרוּ Bochru, Idem. Filius Azel filij Elasa.1.Para.8.d.9.g

בֹּהַן Bóhen, Pollex, siue in eis. Lapis in tribu Iuda à filio Ruben sic appellatus. Ios.15.b.18.c. Hebræis dicitur Abenbohem, id est lapis Bohem. terminus est tribus Iudæ. Ios.15.b.

בָּנִי Bani Boni, filius meus, aut ædificans, siue intelligẽs. Filius Somer.1.Paral.6.d

καλοὺς λιμένας Boni portus. p.n. Latinæ dictiones sunt. Ciuitas, opinor, Cretẽsium, cui nomen καλὴ ἀκτή, id est pulchrum litus, cuius meminit B. Stephanus. Act.27.b

בָּנִי Bani, Bonni, Aedificans me, siue adoptans aut intelligens me. Pater Omrai.1.Para.9.a.2.Esdr.9.a

בֹּעַז Boaz, Booz, In fortitudine, aut in hirco. Filius Salmon filij Nahasson, consanguineus Elimelech Bethlehemitæ. Ruth.2.a.4.d.1.Para.2.b. Nomen item secundæ columnæ in porticu Salomonis.3.Reg.7.c.2.Para.3.d

בּוֹרִית Borith, Herba in qua est acrimonia saponis. Ieremiæ 2.e

בּוֹצֵץ Bozez, Boses, Cœnum, aut in ipso flos, siue in ipso respiciens. Nomen scopuli.1.Reg.14.a

סְפָרַד Sepharad, Bosphorus. & interpretatur liber siue codex descendens vel imperans: aut finis vel consummatio descensionis vel imperij. Abdiæ.1.d

בֶּצֶר Bæzær, Bozor, Munitio, vel vindemia, siue ablatio, vel prohibitio: aut in angustia, vel in tribulatione. Filius Supha filij Helem.1.Para.7.g. Nomẽ itẽ ciuitatis Moabitarum trans Iordanẽ orientem versus, ad solitudinem nonnihil vergẽtis.1 Mach.5.c. Deut.4.g. Ios.20.c.1.Para.6.g. De tribu Ruben Leuitis data.

בָּצְרָה Bozra, Bosra, Idem. Ciuitas in Aedom, Gene.36.c. Isa.34.b

בְּעֶשְׁתְּרָה Beesthera, Bosra, In grege eius, aut in diuitiis, siue in tinea legis, vel in tinea explorationis. Ciuitas de media tribu Manasse data Leuitis. Ios.21.c

B R

בְּרִיעָה Beria, Brie, In malitia, vel in societate, aut in clamore, siue in vlulatione, vel in pastu. Filius Aser filij Iacob. Nume.26.e

בְּרִיעִי Berij, Brieitæ, Idem.p.n. Nume.26.e

B V

βουγαῖος Bugæus, Iactator. G. Esther.12.d

בּוּל Bul, Germen, siue vetustas, aut defluẽs. Nomen mensis octaui, nostro Octobri respondentis.3.Reg.6.d

בּוּנָה Buna, Aedificans, siue intelligens, aut adoptans. Filius Ierameel primogeniti Hesron filij Phares.1.Para.2.d

בּוּז Buz, Contemptus, siue deprædatus. Nomen loci in terra Cedar. Ier.25.e. Filius itẽ Nachor ex Melcha. Gen. 22.d.

B

Universidad de Deusto
Biblioteca

22.d.Pater Ieddo.1.Para.5.b

בּוּזִי Buzi, Idem. Pater Ezechielis prophetæ. Ezech.1.a

בּוּזִי Buzites, Idem. Iob.32.a

C

קְהָת Kehath, Cahath, Congregatio, siue ruga, aut obtusio. Filius Leui filij Iacob. Genes.46.b. 1.Paralipo.6.a

קְהָתִי Kehathi, Cahathitæ, Congregationes, siue rugæ, aut obtusiones. Nume.26.f.1.Para.6.d

קַבְצְאֵל Kabzeel, Cabseel, Congregatio dei. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.d.2.Reg.23.c.1.Para.11.c

כָּבוּל Cabul, Compeditus, vel quasi germen, aut quasi defluës, vel quasi veteraſcës. Regio Galilææ est, quæ Iosepho lib.8.cap.5.antiquit. Iudaic. lingua Phœnicum à diſplicëdo, aliis à terra tenaci, ob copiã argillæ qua figuli vtuntur, nomẽ accepit. Hãc Salomõ Hirã regi Tyri dedit.3.Reg.9.c. Est quoq; ciuitas tribus Aſer. Ios.19.b

קַדְמוֹת Kedemoth, Cademoth, Antiquiores, vel priores, siue orientales, aut incendiũ, vel incuruatio mortis. Nomen solitudinis. Deut.2.c. siue nomen oppidi in possessione tribus Ruben, quod Ios.13 c. Cedimoth dicitur.

קֶדֶשׁ Cades, Sanctitas, Ciuitas regionis Moabitarũ, vicina terræ siue tribui Iuda versus austrũ, hoc est meridiem, ad montem Amorrhæorum limes terræ, quæ aliàs Fons misphat, id est iudicij dicitur. Genes.14.a. Nomen item solitudinis. Gene.30.a. quæ Nume.13.c. Desertum Pharan dicitur: & Nume.33.d. Desertum Sin per ץ dicitur. Quod legitur in fine primi cap. Deuter. Sediſtis ergo in Cadeſ-barne, &c. legendum tantùm, in Cades.

קָדֵשׁ־בַּרְנֵעַ Kadeſ-barnea, Cadeſ-barne, Sanctitas filij inſtabilis, aut ſanctitas frumenti, vel puritas commotæ vel inſtabilis. Terminus est tribus Iudæ ad meridionalem plagam. Deute.1.a

קַדְמֹנִים Kedumim, Cadumi, Antiqui, vel priores, siue orientales: aut antiquum siue oriẽtale mare: aut incẽdium vel humiliatio aquarum. Nomen torrentis. Iudic.5.c

Cæſar, à cæſo matris vtero dictus est: vel à cæsarie, id est coma vel capillatura, cũ qua ortus est: vel quòd cæsios, id est glaucos habuerit oculos, vt quidam volunt. Latinum est. Matth.22.b

Cæsarea, Idem. Maritima vrbs Palæstinæ in litore magni maris sita, quam Herodes Ascalonita pater Herodis tetrarchæ Thraconitidis instauravit in honorem Auguſt. Cæsaris, quæ prius πύργος turris Stratonis vocabatur: de qua Iosephus lib.1.bel.Iudai.cap.3.& ca.16. Plin.lib.1.cap.13. Egesippus lib.1.cap.18. de excidio Ieroſolymorũ: & lib.3.cap.19. Similiter lib.15.ca 10.antiq. Iudaic. huius fit mentio. Act.9.& 10 quòd in ea Cornelius Centurio baptizatus sit, & Act.10.21.b. quòd Philippus Euangeliſta domum in ea habuerit. In hac Cæsarea Herodes etiam templum albo marmore extruxit Augusto Cæsari. author Iosephus lib.15.ca.12. antiquit. in qua nepos eius Herodes Agrippa ab angelo percuſſus est. Act.12.d. de hac Raphaël Volater. lib.11. Geographiæ. Alia Cæsarea ciuitas est ad radices Libani sita, iuxta Iordanis fontẽ, à Philippo tetrarcha Ituræ & Trachonitidis, Lucæ 3. filio Herodis maioris, & fratre tetrarchæ, qui Ioannem decollauit, ampliata, & in Tiberij Cæsaris honorẽ Cæsarea appellata: quæ mutato nomine deinceps Paneas dicta est, in prouincia Phœnices, vbi Iordanis è duobus oritur fontibus, Ior & Dan. author Hieronymus. Quam magis postea exornans Agrippa in honorem Neronis, Neroniam appellauit, velut ſcribit idem Iosephus lib.18. cap.3.antiq. Iudaic. & lib.20.cap. 16.antiquita. Huius fit mentio Matthæ.16. b. Marc.8.c. Raphaël Volater. lib. 12. hanc primùm Lesem, deinde Dan, postremo Cæsaream, nunc Belinam vocitatam ſcribit. Est etiam tertia Cæsarea Cappadocię metropolis, cuius similiter in Actis Apoſtol. cap.11.b. fit mẽtio, Profectus ab Epheso, & descendens Cæsaream, ascendit & salutauit eccleſiam. Hebraicæ dicitur רֹאשׁ. Vide Dor.

Caiaphas, Caiphas, Inuestigator, vel sagax, seu vomens ore, aut vomitus oris. D. Princeps quidam sacerdotum inter Iudæos, qui fuit tẽpore Christi. Matt.26.f. Ioan.10.f Καιαφᾶς

קַיִן Cáin, Possessio, vel possessus. Filius Adam. Gene.4.a. Keinan, Cainan, Possessor, vel emptor, aut lamentator, vel nidus, Filius Enos. Gene.5.b. Luc.3.g.

Caius, Lingua Latina prisca interpretatur dominus. Latinum est. Nomen viri Macedonienſis. Act.19.f. hoſpes Pauli. Rom.16.d

כַּלְנֵה Calno, Calano, Consummatio eius, vel totus ipse. Ciuitas Babyloniæ: Isa.10.b

כָּלֵב Caleb, Quasi cor, aut canis, siue caniſtrum. Filius Iephone. Nume.13.a. Ios.14.a.1.Reg.25.a. qui.3.Para.2. adicitur Calubai, filius Efron filij Phares filij Iuda.

Calphi, Vox oris, vel consummatum aut perfectum est. D. Nomen viri. 1.Mach.11.g Καλφί

Callisthenes, Pulchrũ robur, siue pulchra potẽtia. G. Καλλισθένης

קְלִיטָע Kelita, Calita, Refugium, siue cõtractio, aut vox declinans. Nomen viri. 1.Esd.10.c

כְּלוּבַי Calubai, Chelubai. Caninus aut caniſtrũ meum, siue totus ipse in me. Filius Efron filij Phares. 1.Para.2.a. qui ibidem f. dicitur Caleb, vt & in aliis locis.

קָמוֹן Camon, Resurrectio, siue confirmatio eius. Nomen ciuitatis. Iudic.10.b

קְמוּאֵל Kemuel, Camuel, Surrexit deus, vel suſcitauit aut confirmauit eum deus. Filius Nachor ex Melcha, pater Syrorum. Genes.22.d.1.Paral.27.c. Filius item Septhan. Nume.34.d

קָנָה Cana, Zelus vel æmulatio, siue possessio, aut lamentatio, vel nidus eius: aut canna, id est arundo. Nomen ciuitatis in tribu Manasse, in Galilæa. Ios.19.b. Ioan. 2.a.4.f

Cananæus, sic vocabatur Simon qui fuit vnus ex duodecim Apoſtolis, & interpretatur zelotes, aut æmulator, vt habetur Luc.6.c. Non enim erat ex Chanaan, sed ex Cana vico Galilææ, quæ in zelum vel æmulationem conuertitur. D.

Kenath, Canath, Emptio, siue possessio, aut lamẽtatio. Nomen vrbis in tribu Manasse, quæ & Nobe dicitur. Nume.32.g

Candace, Possidẽs contritionem: aut ex Hebræo & Syro, possessio munda vel puriſsima. D. Nomen cõmune omnibus reginis Aethiopum. Act.8.c Κανδάκη

כְּפִירָה Kephira, Caphara, Leoncula, aut propitiatio, siue linitio, vel villa, aut oppidum, siue glacies: aut Syriace, negatio. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin. Iosue.18.d

כַּפַּרְנָחוּם Capharnaum, Ager pœnitentię, vel villa consolationis, aut propitiatio pœnitentis. D. Iuxta ſtagnum Genezareth vſque hodie oppidum in Galilæa gẽtium, situm in finibus Zabulon & Nephthali. Matt.4.c. Luc.4.e. in quo Christus Centurionis filiũ sanũ fecit. Matt.8.b. In hac Christus versatus est multum, & plurima miracula edidit, vnde & sua ciuitas appellata est. Matth. 9. &.11. Egesippo in 3.cap.26. est fons in regione Genezaris Capharnaum nomine.

Capharsarama, Capharsalama, Ager vel villa pacis vel retributionis. D. Nomen vrbis quæ Antipatrida. 1. Machab.7.e. dicitur. Καφαρσαλαμα

Caphenatha, Caphereta, Manus doni: aut Syriace, vinculum, vel colligatio. D. Nomen muri. 1.Machab.12.e Καφεναθα

כְּפִירָה Kephira, Caphira, Leuncula, aut propitiatio, siue linitio, vel villa aut cppidũ, siue glacies, aut Syriace, negatio. Nomen ciuitatis. Ios.9.c

כְּפְתֹרִים Caphthorim, Sphærulæ vel poma, aut vola vel palma turturum vel exploratorum. Nomẽ populi, qui Cappadoces dicuntur. Gene.10.b

כַּפְתֹרִים Cappadoces, in Hebræo est Caphthorim, & interpretatur sphærulæ, siue poma, aut vola, vel palma turturum vel exploratorum. Deut.2.c

Caphtor,

כַּפְתֹר Caphthor, Cappadocia, Idem. s.n. Asię regio Pontica est, Armeniæ confinis, quam ab oriente claudit, ab septentrione longo litore in Euxinum expanditur, sicut angusto excursu à meridie Ciliciam attingit, ab occasu Galatia & Paphlagonia reliqua terminata, vt Ptolem. lib.5.cap.6. nomen habet à Capadoce amne. eius populi Cappadoces, antea Leucosyri dicti. auctor Plinius lib.6.cap.3. Strabo lib.12.à principio. Plura Pomp. Mela lib.1.

קַרְקַעָה Carcaa, Pauimentum siue frigiditatem dissoluens. Vrbs in tribu Iuda. Ios.15.a

קָרֶה Karea, Caree, Caluus, siue glacies. Pater Iohanan. 4. Reg.25.f

קָרְחִים Carehim, Idem. p.n. Nomen loci. 1.Para.22.a Καρίαι

קִרְיַת Caria, Capitalis. G. Nomen loci. 1.Mach.18.d

קִרְיָת Kiriath, Cariath, Ciuitas, vel vocatio: aut lectio, vel occursus. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin. Ios.18.d

קִרְיָתַיִם Kiriathaim, Cariathaim, Ciuitates, aut vocationes siue lectiones, vel occursus. Vrbs in tribu Ruben. Ios.13. c. etiam Moabitarum ciuitas. Nume.32.g. Iere.48.a. Ezech.25 b. vbi olim Emim gigantes habitarũt. Gene.14. a.1.Para.6.g. Inter vrbes Nephthali Leuitis cõcessa censetur. Hieronymus in ecloga scribit eam iuxta Medabã vrbem Arabiæ, & appellari Coraiatha.

קִרְיַת־אַרְבַּע Kiriath-arba, Cariath-arbe, Ciuitas quatuor. Ciuitas in tribu Iuda, sic dicta ab Arbea conditore, non autem à quatuor patriarcharum, Adam, Abraham, Isaac, & Iacob, qui ibi sepulti sunt, sepulchris, vt quidam interpretantur. Ios.15.c. quæ & Hebron dicitur. Ios.20.c

קִרְיַת־עָרִים Kiriath-arim, Cariath-arim, Ciuitas ciuitatum vel oppidorum, aut ciuitas vigilantium: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicorum. Nomen vrbis. 2. Esdr.7.c

קִרְיַת־בַּעַל Kiriath-baal Cariath-bbaal, Ciuitas idoli, vel imperantis aut posidentis. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, quæ & Cariath-iarim dicitur. Iosue.15.g.18.c. Iere.26.f. Dicitur & Baala.

קִרְיַת־יְעָרִים Kiriath-ieraim, Cariath-iarim, Ciuitas syluarum. Ciuitas Heuęorum in tribu Iuda. Ios.15.b.26.f. quæ & Cariath-baal, & Baala dicitur. Ios.15.g.18.c. Vno tantũ miliario ab Aelia, quà pergimus Diospolim, distat.

קִרְיַת־סֵפֶר Kiriath-sepher, Cariath-sepher Ciuitas literarum. Nomẽ ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur. Ios. 15.c. & Cariath-senna. Ios.15.f

קִרְיַת־סַנָּה Kiriath-sana, Cariath-sanna. Ciuitas rubi: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicitiæ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur. Iosue 15.f. & Cariath-sepher. Ios.15.c

קִרְיוֹת Kirioth, Carioth, Ciuitates, aut vocationes, siue lectiones, vel occursus. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ. Ios.15 d. Iere.48.f

קְרִית Kerith, Carith, Concisio siue confossio, aut exterminatio. Nomẽ torrẽtis qui est cõtra Iordanẽ. 3. Reg.17.a

כַּרְמֶל Carmel, Cognitio circuncisionis, vel agnus circuncisus, aut teneritudo. Silla quæ est segetũ: vel coccinus. Ciuitas. Vide Charmel.

כַּרְמְלִי Carmelites, Idem.

Carmelitis, Idem, fœg 1 Paral.3.a

Carmelus, Idẽ. Carmeli duo sunt montes: vnus Tyriorũ, frugifer maxime vini, excelsus valde, in Galilæa, haud ita procul à Ierusalem in tribu Aſer. Iosue 19.b. iuxta Ptolemaidem ciuitatem & mare. In quo Elias vidẽs frequenter versabatur. 2. Reg. 18. In hoc etiã Nabal habitauit. 1. Reg. 25. Huius plurima fit mẽtio sparsim in prophetis. 1. Reg. 15. e. Isa. 33. Ie. 36. Amos 1. & 9. Michęę 7. Nahum 1. Cantic. 7. Vide quoque Iosephum lib. 3. ca. 2. de bel. Iudaico. Alius in Iudæa quà itur in Aegyptum ad meridionalem plagam, de qua Isa. 23. & Ios. 15. in quo ciuitas eiusdem nominis extructa videtur.

Carmon, Quasi malum granatum, vel vinea doloris siue fortitudinis. D.

Carnaim, Cornua, Populi sunt ciuitatis Astaroth. Gene. 14. a. est & nomen ciuitatis. 1. Mach. 5. c קַרְנַיִם

Carnion, Cornu. Nomen præsidij. 2. Mach. 12. d καρνίον

Carpum, Fructus, vel fructuosus. G. Nomen viri. 2. Timoth. 4. c καρπόν

Carpus, Idem. καρπός

קַרְתָּה Cartha, Ciuitas, siue vocatio, aut lectio, vel occursus. Ciuitas Leuitarum in Zabulonia tribu. Ios. 21. c

תַּרְשִׁישׁ Tharsis, Carthaginenses. In Hebræo est Tarsis: & interpretatur contemplatio gaudij, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudij, siue chrysolithus, lapis. s. pretiosus, aut mare. Ezech. 27. c

קַרְתָּן Carthan, Ciuitas, vel vocatio, aut lectio, vel occursus, siue frigiditatẽ dans. Ciuitas refugij atq; sacerdotum in tribu Nephtali. Ios. 20. c

כְּסוּלוֹת Kesuloth, Casaloth, Temeritates, siue fiduciæ, aut ilia. Nomen ciuitatis. Ios. 19. b

כִּסְלוֹן Kasphon, Casbon, Numeratio, vel cogitatio, aut sestinans filius. D. Nomen ciuitatis. 1. Mach. 5. c כάσφον

כֶּשֶׂד Kesed, Cased, Quasi dæmon: aut quasi deprædator, vel quasi mamilla, aut quasi ager. Filius Nachor ex Melcha. Gene. 22. d. à quo Chasdim, id est Chaldæi.

כַּסְפִּין Caspin, Caspin, Argentaria, siue cupiditas: aut Syriace, verecundia. D. Nomen ciuitatis. 2. Mach. 12. c Καάσσιν

כֶּסֶת Casor. Casphor, Argenteus, aut desiderabilis mons. D. Nomen ciuitatis. 1. Mach. 5. c Κασώρ

קוּשַׁיָהוּ Kusaiahu, Casaia, Duritia aut grauitas eius, siue scandalum ipsius. Pater Ethan. 1. Para. 15 b

קְצִיעָה Kesia, Casia, Species aromatica, vel angulus. Exod. 30. c. Psal. 44. b

קְצִיז Keziz, Casis, Consilio, aut finis. Nomen vallis. Ios. 18 d

כִּסְלוֹ Kisleu, Casleu, Spes aut temeritas eius, siue thronus vel calix illius, aut ilia eius. Decimus mẽsis nostro December quando que respondens. Zach. 7. a

קָטָת Katath, Cateth. Tædium siue contentio. Terminus Zabuloniæ tribus. Ios. 19. b

C E

כְּדָר Cedar, Nigredo, aut tristitia, Filius Ismaelis. Genes. 25. b. Arabiæ item regio est Hieronymo in Agarenorũ id est Sarracenorum solitudine, à Cedar filio Ismaelis. 1. Para. 1. Gene. 25. ita cognominata. Ferunt quidem Cedar esse ciuitatem quæ Iosepho Camala vocatur. Meminit Isaias cap. 60. Ezech. 27. Psal. 120. Iere. 2.

קֶדֶשׁ Kædes, Cedes, Sanctitas. Vrbs in tribu Iuda, velut Ios. 15. d. idicat. Alia vrbs Galilææ in mõtanis Nephthali. Ios. 10. deputata fugitiuis qui nescij homicidium perpetrauerant. Ios. 20. c. & Leuitis quoque attributa. Ios. 21. c. 1. Paral. 6. g

קֶדְמוֹת Cedemoth, Cedimoth, Antiquiores, vel priores, aut orientales: siue incendiũ vel incuruatio mortis. Nomen oppidi in possessione tribus Ruben. Ios. 13. c. quod solitudo Cademoth in Deuter. 2. c. dicitur.

קֶדְמָה Cedma, Antiquus vel prior, aut orientalis. Filius Ismaelis. Gene. 25. b

קַדְמִיאֵל Cadmiel, Cedmiel, Antiquitatis vel prioritatis deus, aut orientis deus. Nomen viri. 2 Esd. 3. c

קַדְמֹנִי Kedmoni, Cedmonæi, Antiquiores, vel priores, aut orientales. Nomen populi. Gene. 15. d

קִדְרוֹן Kidron, Cedron, Denigratus, aut tristis. Nomen vallis & fluuij in eadem valle, quæ inter Ieroſolymam & montem oliuarum est. 4. Reg. 23. a. Siue torrentis nomẽ. 2. Reg. 15. e. Ioan. 18. a

קְהִלָתָה Kehelatha, Ceelatha, Cœtus vel congregatio, siue ecclesia. Nomen loci ad quem venerunt filij Israël profecti de Ressa. Nume. 33. c

קְעֵילָה Ceila, Dissoluens eam, siue diuidens, aut scindens eã, vel fixio eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. f. 1 Reg. 23. a. 1. Paralip. 4. c. 2. Esd. 3. d

קְלָיָה Celaia. Vox domini, aut alleuiatio domini, siue torrefactio. Nomen viri. 1. Esd. 10. d

קְלַי Callai, Cellai, Leuis siue torrefactus, aut vox mea. Nomen viri. Nehem. 12. a

קְלִיטָא Celita, Refugium vel contractio, aut vocis decli-

Universidad de Deusto Biblioteca

natio.Nomen viri.2.Esd.8.b

κεγχρεαῖς Cenchreis,Milium legumen.G.Portus Corinthiorum,ab vrbe stadia ad LXX.lõginquus.Straboni lib.8. Roma.16.a

Cēdebæus,Zelus,vel possessio doloris,aut zeli emanatio.D.Nomen ducis.1.Mach.15.g

כִּנֶּרֶת Cinereth,Cenereth,Cithara,vel quasi lucerna. Ad orientem Iudææ mare in tribu Nephthali.Nume.34.b. Deuter 3.c.Iof.11.12.13 d.19.c.Aliàs mare Tiberiadis, & lacus Genezarethicus,seu Galilææ dicitur. XL.stadiis in latitudine diffunditur,centúmque in longitudine extēditur,teste Iosepho lib.3.bel.Iudaici,cap.18.per hunc medium Iordanis Iudææ amnis perfluit. Porro Ptolemæus cur ex hoc duos faciat,non video.

כִּנְּרוֹת Ceneroth Idem.p.n.Vrbs in tribu Nephthali,Iof.11. a. iuxta lacum Genezareth, quam Herodes magnificis ornauit ædificiis,atque in honorem Tiberij Cęsaris Tiberiadem nominauit:à qua & locus & regio circuniacens nomen inuenerunt.Hæc Iosephus lib.18. cap.4. antiquit.Ben-adad Syriæ rex hanc cepit.3.Reg.15.g

קְנַז Kenaz, Cenez, Nidus iste,aut lamentatio hæc, siue possessio vel emptio hæc. Filius Eliphaz filij Esau ex Ada vxore.Gen.36.b. Ciuitas principum Idumæorum. Gene 36.d

קְנִזִּי Kenizi,Cenezæi,Idem.p.n.Nomen populi.Gen.15.d

Cenezæus,Idem.Nume.32.b

קֵינִי Ceni,Possessio,vel emptio,siue nidus,aut lamētatio. Regio Philisthinorum.1.Reg.27.d

Cephas,Petrus à petra. Syrum est. Sic dictus fuit Simon Petrus frater Andreæ.Ioan.1.f.1.Corint.15.a

כְּפִירָה Cephira,Leũcula,aut propitiatio,siue linitio,aut villa vel oppidum,siue glacies:aut Syriace,negatio. Nomē viri.1.Esd 2.b.Est & nomen vrbis.2.Esd.7.d

כְּרֵתִי Cerethi,Concisio,siue transfossio, vel exterminatio. Populi,qui & Philisthiim, vt Lyra ait in libro differentiarum:siue nomen legionum aut bellatorum Dauid.1. Reg.30.d.2.Reg.8.d.15.d.20.g.1.Para.18.d

כָּרִי Cari, Cerethi. 4.Reg.11.d. Milites, siue cursores aut arietes.

קֵרֹס Ceros, Vncinus aut incuruatio. Nomen viri.1.Esdræ 2.c

כְּסִיל Cesil, Arcturus, nomen stellæ: siue stultitia,aut ilia. Nomen ciuitatis in tribu Iuda.Iof.15.e

קִשְׁיוֹן Kision, Cesion, Duritia, siue stipula, aut cucumerarium.Ciuitas Leuitarum in tribu Issachar. Iof.19.b

כִּתִּים Kitthim, Cethim, Conterentes, siue contritio maris, aut diadema,siue aurũ,vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Filius Iauan. Genes.10.a. Ab hoc Berosus dicit Italos esse appellatos. Interpres noster,Danie.11.e.transtulit Romanos,Vide Italia & Romani. Sunt & Græcorum insulani Macedones. Isa.23.a. Cyprus,quæ & Citium dicitur.

כִּתְלִישׁ Kithlis, Cethlis, Paries est: aut ex Syro & Hebræo caterua leænæ: vel Syriace,quasi euulsus. Nomen ciuitatis.Iof.15.e

קְטוּרָה Cetura,Aromatizans,vel fumigans,siue ligata.Altera vxor Abrahæ.Gen.25.a

C H

Chabri,Socius,aut particeps,siue incantator,aut liuor.D.Nomen ciuitatis.Iudith.8.b

כָּבוּל Chabul,Compeditus,vel quasi germinans: aut quasi defluens,vel quasi veterascens. Nomen ciuitatum earum quas Salomon dedit Hiram regi Tyri in terra Galilææ.3.Reg.9.c

χαιρέας Chæreas, Gaudens vel lætus.G.Nomen viri.2.Machab.10.g

כְּלָל Kelal,Chalal,Consummatio,vel totalitas, aut quasi nox:vel Syriace,corona.Nomen viri.1.Esd.10.d

כַּלְנֵה Calne, Chalanne,Omnes nos, siue omnia hæc,aut consummatio nostra,vel sicut manens, aut quasi murmurans. Ciuitas in qua regnauit Nemrod. Gene.10.b. quæ nunc Seleucia à Seleuco rege,siue Ctesiphon dicitur. Amos.6.a

Calannus, Idem.

כַּלְכֹּל Chalcol,Nutriens siue cõsummans omnia, aut sustinens omnia.Filius Mahob.3.Reg.4.d. Filius item Zare filij Iudæ.1.Paral.2.a

כַּשְׂדִּים Chasdim,Chaldæa,Quasi dęmones,aut quasi deprædatores,vel quasi mamillæ,aut quasi agri. Regio ad Orientem Iudææ inter Babyloniam,& Arabiam,Tigrim & Euphratem,de qua Plin. lib. 6.cap.28. Strabo lib. 16. Volateranus lib.11. Geogra.Iere.50.b.51.d

Casdim,Chaldæi,Idem.populi.Isa.13. d

Chaldæus,Idem.s.n.

Chaldæi.2.Par.36.a.Vide quid significet Babel.

כָּלֵה Calath,Chale,Opportunitas, vel quasi viriditas, vel quasi humiditas, aut quasi tabula. Ciuitas quam ædificauit Assur.Gene.10.b

חָלִי Chali, infirmitas, siue deprecatio,aut expectatio,vel principium,aut gemma vel monile.Ciuitas quæ terminus Aser est.Iof.19.b

חָם Ham,Cham,Calidus,vel calor,aut niger.Flius Noe. Genes.5.d.Ab hoc sæpe in sacris literis Aegyptus terra Cham dicitur,vt Psa.105.testis est Hieronymus in quęstionibus Hebraicis.

כִּמְהָם Chimeam, Chamaam, sicut illi aut similes eis, vel quasi turbatio. Nomen vrbis iuxta Bethlehem.Iere.41. d.Proprium item nomen viri.2.Reg.19.g

כְּמוֹשׁ Chamos,quasi palpans,aut quasi recedens, vel quasi auferens. Nomen idoli Moabitarum.Nume.21.f.3. Reg. 11.b.4.Reg.23.c.Iere.48.g

כְּנַעַן Chenaan, Chanaan, Mercator, vel negotiator, siue contritus,vel confractus, aut recte respondens, vel recte affligens.Filius Cham.Gene.10.a.In 10.cap. Iudicũ iuxta literam c,legitur Amalec & Chanaan:cum legendum sit,Amalec & Maon, quod significat habitaculũ, siue delictum,aut ex peccato.

כְּנַעֲנָה Chenaana,Chanaana,Mercatrix,vel negotiatrix,siue contrita,vel confracta,aut recte respondens,vel recte affligens.Pater Sedeciæ prophetæ.3.Reg.22.d.Filius Balan filij Iadiel filij Beniamin.1.Paralip.7.c

Chenaanæa,Chananæa,Idem.Matt.15.c

Chananææ vero seu terræ sanctæ limites sunt, Ad orientem est Iordanis fluuius, & magnus Euphrates. Ad occidentem est Aegyptus,& mare magnum, quod mediterraneum dicitur. Ad austrum,hoc est meridiem, iacet desertum Arabiæ. Ad aquilonem siue septentrionem Libanus eminet.

כְּנַעֲנִים Chenaanim, Chananæi, Mercatores siue negotiatores,aut contriti, vel confracti, siue recte respondentes, vel recte affligentes.Nomen populi.Gene.15.d

כְּנַעֲנִית Chenaani,Chananæus,Idem.s.n.Nume.21.a

Chenaanith,Chananitis,Idem.f.g.Gene.46.b

כְּנָנִי Chenani,Chanani,Præparatio,vel basis mea.Nomen viri.2.Esd.9.a

χάραχα Characa,Inuolutio aut indumentum, siue palliũ.D. Nomen loci.2.Mach.12.c

כְּרָן Cheran,Charan,Quasi cantans,aut quasi clamans,siue agnus vel cognitio eorum.Filius Dilan filij Seir Horæi.Gene.36.c

חָרָן Haran, Charan. Tob.11.a.Iudith 5.b.Acto.7.a.Ira, siue irascens: vel Syriace, libertas. Mesopotamiæ ciuitas ad quam Abraham cõcessit,vbi & Thare pater eius mortuus est.Gene.11.d.Act.7.a.Charra à Syriæ fluuio nomē inuenit Stephano.Ibi Romanus cęsus est exercitus,& Crassus dux captus.Lucanus, Assyrias Latio maculauit sanguine Carras.Eadem est Carræ & Haran.

כַּרְכְּמִישׁ Charchemis,Charcamis, Agnus quasi ablatus, aut agnus quasi palpans:vel ex Syro & Hebræo,ciuitas ablata.Nomē ciuitatis iuxta fluuium Euphraten.Isa.10.b

כַּרְכַּס Charchas, Agni cooperimentum,aut agni thronus vel calix,vel quasi tortuosum,scilicet non planum.Nomen eunuchi.Esther.1.c

כַּרְמֶל Carmel,Cognitio circuncisionis, vel agnus circuncisus, aut teneritudo,scilicet illa quę est segetũ,vel coccinus.Nomen ciuitatis in tribu Iuda.Iof.15.g.Isa.29.f

כַּרְמִי Charmi, Vinea,siue cognitio aquarum, vel agnus aquarum,aut quasi celsitudo.Filius Ruben Genes.46.a 1.Para.5.a.Filius item Iuda.1.Para.4.a.qui Genes.46.b. dicitur Her.Filius præterea Zabdi,filij Zaræ, filij Iuda, pater Achar siue Achan.Iof.7.a

Charmitæ,Idem.Nume.26.a

כִּסְלוֹן Ciflon,Chaselon,Fiducia vel temeritas eius,siue ilia eius,aut thronus mansionis, vel calix siue tegumentum mansionis.Pater Elidad principis tribus Beniamin.Nume.34.d

כַּרְשְׁנָא Charsena,Agnus anniculus,siue agnus dormiens vel mutatus.Nomen viri.Esther.1.c

כַּסְלֻחִים Chasluhim,Casluhim, Tegumentum tabularum,vel sedes tabularũ, aut spes vel temeritas vitæ. Filius Mesraim.Gene.10.b.Populi nomen,qui & Philisthiim, siue corruptè Palæstini.

כָּסִפְיָא Casiphia,Caiphia, Argentaria,siue cupiditas:aut Syriace,verecundia. Nomen regionis, quæ à Caspio mari vocabulum sumpsit,vt quidã putant.Nicol.Lyra in Babylonis regione locum esse putat, vbi plures Leuitarũ post captiuitatem manserint.1.Esdr.8.c

כַּבּוֹן Chabbon, Chebbon, extinguens vel extinctus, aut quasi intelligens, vel quasi ædificans: Ciuitas in tribu Iuda.Iof.15.e

χεβρὼν Chebron,Societas,siue participatio,aut adhęsio, siue incantatio,vel liuor.D.1.Macha.5.g

χελλὼν Chellon, Consummatio,vel perfectio,aut alleuians dolorem,vel tristitiam.D.Nomen terræ. Iudith.2.c

כִּלְאָב Chileab,Cheleab, Totus vel omnis pater, siue consummatio vel prohibitio patris. Secundus filius Dauid de Abigail vxore Nabal Carmeli. 2.Reg.3.a

כְּלוּהוּ Cheluhu,Cheliáhu,Omnis vel totus ipse,aut cõsummatio eius,siue prohibens eum Nomen viri.1.Esd.10.d

כִּלְיוֹן Chilion,Chelion, Consummatus,siue perfectus,aut totus columbinus. Filius Elimelech Bethlehemitæ. Ruth.1.a

כִּלְמַד Chilmad, Chelmad,Quasi docens,aut totus mensurãs,siue omne indumentum, consummatio vel cessatio mensuræ vel indumenti.Nomen vrbis.Ezech.27.e

χελμὼν Chelmon, Exercitus præparatio vel numeratio, aut somnium eius.Nomen loci. Iudith.8.

כְּלוּב Chelub, Canistrum, vel caninus. Nomen viri. 1.Paralip.27.d

כַּנֵּה Canne,Chenne,Basis,aut rectitudo,siue præparatio. Nomen regionis.Ezech.27.e

כְּרוּב Cherub, Quasi magister, vel quasi multiplicans, aut quasi pugnans, vel cognitionis aut scientiæ multitudo. Nomen viri.1.Esd.2.c. In 2.Reg.22.b.debet legi Cheruh,non Cherubim.

כְּרוּבִים Cherubim.Idem.p.n.

כְּסֻלּוֹת Kisloth, Cheseleth, Temeritates siue fiduciæ,aut ilia. Nomen ciuitatis in tribu Issachar.Iof.19.a

כְּסָלוֹן Kesalon,Cheslon,Fiducia aut temeritas eius,siue ilia eius, aut thronus mansionis, vel calix seu tegumentum mansionis. Nomen villæ in Ierosolymæ finibus. Iosue 15.c

חִתִּיָּה Hittæa, Cethæa, Confracta, siue formidolosa: aut Syriace, descendens.Ezech.16.a

חִתִּיּוֹת Hittioth,Chetæus,Idem.p.n.3.Reg.11.a

כִּידוֹן Chidon, Iaculum, vel infortunium, siue quasi iudicans.Nomen loci.1.Para.13.c

χῖος Chium,Aperta, vel apertura. G.Insula inter Cycladas atque Bithyniam:cuius nomen Syra lingua masticē designat,eo quòd ibi mastix gignatur.hanc aliqui Chiã appellauere, à Chione Nympha Coos. Act.20.c

χλόη Chloe, Familiæ Corinthiorum nomen.1.Corinthiorum.1.b

כְּבָר Chebar, Chobar, Fortitudo vel potētia,aut quasi filius, siue quasi puritas,vel quasi frumentum, aut iam, id est quod iam præteriit. Flumen est in terra Chaldæorum, apud quod Ezechiel visionem vidit. Ezech. 1.a. Hoc quidam Euphratem interpretantur: alij Aborram putant,de quo Ptolemæus & Strabo.

Chadcod,Chodcod,Iaspis,carbunculus, aut hydria hydriæ.Ezech.27.c כַּדְכֹּד

Kedarlahomer, Chodorlaomor,quasi generatio seruitutis, aut quasi habitatio seruitutis, siue sphærula vel rotunditas manipuli. Rex Elamitarum.Gen.14.a כְּדָרְלָעֹמֶר

Chal-hose, Cholhosa, omnis propheta, siue omnis videns, aut omne pectus. Nomen viri. Pater Sellum.2. Esdr.3.c.11.a כָּל־חוֹזֶה

Chonaniahu,Chonenias,Præparatio,aut firmitas,vel rectitudo domini.Frater Semei.2.Para.31.c כָּנַנְיָהוּ

Hori, Choræi, Furores,aut libertates, seu foramina. Populi gigãtes,expulsi à filiis Edom ex monte Seir.Genes.14.a.qui & Horæi.Deut.2.c.dicuntur. חֹרִי

Christus, Vnctus.G. χριστός

Chub,Extinguens.Nomen gentis.Ezech.30.a כּוּב

Chun, Præparatio, siue placenta: aut Syriace, fenestra. Nomen vrbis.1.Para.18.b כּוּן

Chus. Aethiops,aut niger.Filius Cham.Genes.10.a. à quo descenderunt Aethiopes. כּוּשׁ

Chusan-riseathaim, Chusan-rasathaim, Aethiops vel nigredo iniquitatum. Nomen regis Mesopotamiæ. Iudic.3.a כּוּשַׁן־רִשְׁעָתַיִם

Chusai, Sensus aut festinans, vel silens. Amicus Dauid.2.Reg.15.g.16.c.17.a.1.Para.27.d חוּשַׁי

Chusi, Aethiops,aut niger. Pater Selemiæ patris Nathaniæ patris Iudi,filius Iemini.2.Reg.18.e.Ierem.36.d. legitur Psal.7.a.Chusi,cum legendum sit Chus. כּוּשִׁי

Chuza,Videns,aut prophetans.D. χουζᾶ

C I

Chibzaim,Cibsaim,Congregationes. Ciuitas ex tribu Ephraim data Leuitis.Iof 21.b קִבְצַיִם

Cilicia, Voluens, vel reuoluta. G. Regio maritima Asiæ in sinu Isico, vbi porticus in Tarso celebris ad septentrionem Iudææ,de qua multa Strabo lib.14.Mela in 1. Plin.libr.5.cap.27. Ptolemæus in 5.cap.8. quam Cydnus amnis interlecat,& mons Amanus (ita Hieronymus)à Syriacœle separat. Vide Volater. lib.11. Geograph. Ex hac Paulus apostolus fuit oriundus. Act.23.d & Christum in ea prædicauit.Gala.1.d κιλικία

Kain,Cin,Possessio,vel emptio,siue nidus, aut lamentatio.Nomen viri,à quo Cinæi.Nume.24.d קַיִן

Cina,Idem.Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iof.15.d קִינָה

Keni,Cinæi,Idem.p.n.Nomen populi.Gene.15.d קֵינִי

Cinæus,Idem.s.n.Nume.24.d.1.Reg.15.a.1.Para.2.g. קִינוֹת

Cinoth,Lamētationes, quæ & Græce θρῆνοι dicũtur.

Cis,Durus aut stipula, vel cucumerariũ.Filius Abiel, pater Saul regis. 1.Para.9.a.1.Paralip.23.c. Filius item Abigabaon.1. Para.8.c.& vocabatur filius Abdai Leuitæ. 2.Para.29.c קִישׁ

Cison,Idem. Torrens Galilææ iuxta montem Thabor. Hic è monte Tabirio in mare cadit. Iudic. 4.a.3. Reg.18.g.Psal.82.c קִישׁוֹן

Citron, Aromatizans, vel fumigãs,aut colligatio,vel vinculum, siue attædiati canticum: aut Syriace, nodus. Ciuitas in tribu Zabulon.Iudic.1.f קִטְרוֹן

C L

Clauda, Vox fracta, vox flebilis. G. Insula spectans Cretam inter meridiem & occidentem.Act.27.c κλαύδη

Claudia,Latinum est.2.Timoth.4.d

Claudius, Idem. Nomen imperatoris Romanorum. Act.11.d.18.a

Clemens, Latinum est, significátque mitem, vel modestum,Philip.4.b

Cleophas, in Græco Cleopas, & interpretatur gloria omnis, vel omnimoda gloria.G.Nomen alterius viri,qui proficiscens in Emmaunta, Christum alloquebatur in itinere.Luc.24.c.Ioan.19.c κλεόπας

Cleopatra, Gloria patriæ vel patris. G. Filia Ptolemæi,vxor Alexandri.1.Machab.10.e κλεοπάτρα

 Cnidus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

κνίδος Cnidus, Atriplex, genus herbæ purgatiuæ vel laxatiuæ. Insula opposita Asiæ. 1. Machab. 15. d. Acto. 27. b

קָוֹה Coa, Spes vel congregatio, siue linea, aut regula. Nomen insulæ 3. Reg. 10. d. 2. Paral. 1. d. Fortasse ea est quæ κῶς, siue Coo dicitur. Act. 21. a. Nec habét Hebræi Coa, sed Keue, quod est collectio. vide hunc locum supra.

κοιλησυρία Cœlesyria, siue Cœle Syria, Caua siue depressa Syria. G. 1. Macha. 3. a. 10. f

קֹהֶלֶת Coheleth, Ecclesiastes, vel concionator. Ecclesiastæ 1. a

קוֹלָיָה Colaia, Vox domini, aut alleuiatio domini, siue torrefactio. Nomen viri. 2. Esdr. 11 b

קוֹלָיָה Colia, Idem. Pater Achab. Iere. 29. e

Colonia, Latinum est, à colendo, id est habitando dicta.

κολασταὶς κολασταῖς Colossenses, Puniti, vel supplicio affecti. G

Colasis, Punitio vel supplicium. G. Ciuitas Phrygiæ, quæ est in Asia minore. Coloss. 1. a

κῶς Cos, Coo, vertex vel summitas. Nomen insulæ. 1. Machab. 15. d. Dicitur & Græcæ κῶν & κέος quondã, vnde & Plinius admonet dictam fuisse Ceam & Κόον.

קָרְבָּן אַרְקַבָּא Chal Corban, siue Corbana, Donum vel oblatio. Marc. 7 b

קֹרַח Cora, Core, Caluus, vel Caluitium, siue glacies vel gelu. Filius Isaar filij Caath, filij Leui. Exo. 6. c. 1. Para. 6. c. in eodé cap. b. dicitur filius Caath. Filius item Hebrũ sic vocabatur. 1. Paral 2. f. Sic & filius Esau ex Oolibama vxore. Gene. 36. a

קֹרֵא Core. 1. Paral. 9. c. vbi dicitur, Sel'um vero filius Core. & 26. a. & 2. Para. 31. c. interpretatur vocans, vel legẽs, aut perdix. Filius Iemma.

קָרְחִים Kareim, Coritæ, Idem significat quod קֹרַח p. n. 1. Paral. 9. c Heb. Corihæ.

Corites. Idem. s.n. 1. Para. 9. d

κόρινθος Corinthus, Saturitas, vel satietas, aut ornamentum. G. Ciuitas Achaiæ maritima, quæ & Ephyra diccbatur. Acto 18. c

κορίνθιοι Corinthij, Saturati, vel satiati, aut ornati. G. Actorum 18. c

Cornelius, Latinum est, à Cornu. Nomen viri. Actorum 10. a

כּוֹרָזִין Corazin, Corozaim, Hoc secretum, vel hic est mysterium. D. Galilææ oppidum est nũc desertum, inquit Hieronymus in ecloga, in secũdo lapide à Capharnao. Luc. 10. c. Matth. 11. c

קוֹץ Coz, Spina, aut æstas, siue tædium, vel vigilia, aut finis. Pater Anob & Sobeba. 1. Para. 4. b

χάσαν Cosan. Diuinans. D. Pater Addi, patris Melchi. Lucæ 3. f

כָּזְבִּי Cozbi, Médax, aut cessans, siue quasi fluës, aut quasi fluxus. Filia Zur, illa quæ cũ Zambri occisa est, Madianitis. Nume. 25. d

Crescens, Latinum est, à crescendo. Nomen viri. 2. Timoth. 4. c

Κρήτη Creta, Carnea, vel carnalis. G Græcię insula inter Cyrenæam & Græciam, ab septentrione Aegæo persunditur pelago, simul & Cretico: ab Austro autem Aphricano alluitur, Aegyptiũ attingẽte pelagus. Hæc dicta est ἑκατόμπολις, id est centum vrbibus instructa: hodie Candia vocatur: ditionis Venetorũ est. de hac lege Strabonem lib. 10. Ptolemæum lib 3 cap. 19. Plin. in 4 ca. 12. Virgil 3. Aeneid. Pompo. Melam lib. 2. Meminit Lucas Act. 2. Paulus ad Titum 1. Hierony. refert hãc famigeratã diuitiis, maximè æris, quòd prima illic eius metalli inuentio & vtilitas fuerit 1. Machab. 10. f. Act. 27. b

Κρῆτες Cretenses, Idem. p.n. G. Tit. 1. c

κρῆτες Cretes, Idem. G. Populi. Act. 2. b

Κρίσπος Crispus, Latinũ est. Princeps Synagogæ Iudæorum Act. 18. c. 1. Corinth. 1. b

קִישׁוֹן Kisi, Cusi, Durus, siue stipula, aut cucumerarium. Filius Abdi filij Malloch. 1 Paral. 6. d

כּוּתָה Cutha, Combustio, siue contusio. Regio est Persidis, à flumine Cutha, sicuti Iosephus lib. 9. ca. 85. antiquit. Iudaic. scriptum reliquit, vocata. Inde Cuthæi, de quibus idem. 1 cap. 2. antiq. in hũc modum scribit, Salmanasar etenim transmigrans Israëlitas, in eorum regione constituit Cuthæorum gentem, quæ prius in interiore parte Persidis & Mediæ morabatur. 4. Reg. 17. f

κυπριάρχης Cypriarches, Princeps Cypri, vel princeps pulchritudinis. G. 2. Mach 12. a

κύπριοι Cyprij, Pulchri. G. Act. 11. c

κύπριος Cyprius, Idem, s.n. Act. 4. g

κύπρος Cyprus, Pulchra, vel Pulchritudo. G. Nomen insulæ. 1. Mach. 15. d. Act. 11. c. 27. a

כֹּפֶר Copher. Cyprus, Cantic. 1. c. 4. d. Camphora interpretantur nonnulli, aroma quoddam sic vocatum.

κυρήνιος Cyrinus, in Græco Cirinius, quod interpretatur dominans. Præses Syriæ. Luc. 2. a

כּוֹרֶשׁ Kores, Cyrus, Quasi miser, vel quasi hæres, aut venter. Rex Persarum. 1. Esdr. 1. a. Act. 13. a

קִירָה Kyra. Cyrene, Paries, siue trabes, aut frigiditas, vel occursus. Nomen ciuitatis Aphricæ 4. Regũ. 16. b. quæ & Pentapolis dicitur à quinque vrbibus quibus fulget: hæ sunt, Hesperia, aliàs Berenice dicta, Plinio authore lib. 5. cap. 5. Apollonia, Ptolemais antiquo nomine Barce appellata. Arsinoe, aliquando Teuchira vocitata atq; vnde terris nomen est, ipsa Cyrene, omnium harum clarissima. Vide plura in Pomp. Mela lib. 1. Plinio lib. 5 cap. 5 Strabone in 17. Ammiano Marcellino lib 22. huius mentio fit Acto. 2 b

קִירִים Kirim, Cyrenæi, Idem. p n

Cyrenenses, Idem. Acto. 6. c. è synagoga Iudæorum priuatæ sectæ homines.

קִירִי Ciri, Cyrenenses. Idem. s.n. Act. 13. a

Cyrenæus, Idem. 2. Macha. 2. e. Matth. 27. d

דָּבָא Dabai, detrahens, siue loquens, aut Senectus: vel Syriace, fluens.

דִּבְרַת Dabereth, verbum, siue res, aut apes, vel subiectio: aut Syriace, ductrix. Ciuitas quæ de tribu Issachar data fuit Leuitis. Ios. 19. a. 21. c. Ciuitas item refugij. 1. Paral. 6. g

דְּבִיר Debir, Dabir, Oratoriũ, siue verbum aut res vel subiectio: aut Syriace, ductor. Rex Eglon. Ios. 10. a. Nomen vrbis in tribu Iuda & Simeonis. Ios. 11. d. 21. b. Est & altera in tribu Gad, quæ & Cariath-sepher dicitur. Ios. 15. c. & Cariath-senna. Ios. 15. f. Iudic. 1. b. In quã confugiebant qui homicidium perpetrarent. 1. Paral. 6. e

דִּבְרִי Dibri, Dabri, Oratorium, siue verbum meum: aut res vel apes, siue subiectio mea: aut Syriace, ductor meus.

דָּן Dedan, Dadan, Mamilla, vel dilectio, aut patruus, vel iudicans. Filius Regma. Gene. 10. a. Filius Iecsan. Gen. 25 a. Gens Aethiopiæ in occidente.

דָּגוֹן Dagon, Frumẽtum vel piscis. Nomen idóli Philisthinorum. Iudic. 16. f. 1. Macha 10. g

דְּלָיָה Delaia, Dalaia siue Dalaias, Pauper domini, siue exhaustio aut ramus domini, vel macilentus. Filius Eloienai filij Naariæ. 1. Para. 3. d. Filius Semeiæ. Iere 36. c

דְּלִילָה Delila, Dalila, Paupertas vel situla eius, aut ramus eius, siue exhauriens, aut macilenta. Nomen mulieris quã amauit Samson. Iudic. 16. a

דַּלְמָנוּתָא Dalmanutha. Chal. Situla præparata, vel exhaustio numerata, siue macies vel ramus præparatus vel numeratus. D. Nomen regionis. Mar. 1. b

δαλματία Dalmatia, Lampas frustratoria, aut fulgur vanitatis. G. Pãoniæ ad Hadriaticum mare regio, de qua plura Plin. lib. 3. naturalis histo. cap. 22. & 25. in quam Titus ad prædicandum euangelium profectus est 2. Timoth 4.

δάμαρις Damaris, Vxorcula, id est parua vxor. G. Mulier quæ ad prædicationem Pauli, Christo credidit. Acto. 17. g

Damasceni, Sanguinis sacci, vel sanguinis pocula, aut sanguis femorum vel incendiorum vel procuratoris. Dicitur à Damascene, quæ est regio Syriæ inter Libanum & Antilibanum montes ad septẽtrionem Iudææ, vnde describitur terra à Dan vsque Berſabee. 1. Reg. 3. 2. Reg. 24 in hac est Damascus: à qua tota regio appellationem sumpsit. De hac Mela lib. 1 Plinius in 5. cap. 12.

דַּמֶּשֶׂק Dammesec, Damascus, Idem. Filius procuratoris domus Abraham. Gen. 15. a. Est & Damascus potens & insignis Phœnices ciuitas, quę quondam in omni Syria tenuit principatum, terminus Iudææ ad septentrionem. Ezech. 47. Isa. 7. b. 10. b. 2. Reg 8. 3. Reg. 11. e. 1. Para. 18. quæ Stephano à conditore Damasco Mercurij & Alimedes filio: Iustino lib. 36. à Damasco rege: Hieronymo in Hebr. quæstio. verò à Damasec Eliezer, cuius in libro 1. Mosis fit mentio, nomen accepit. Genes. 15. a. de hac Isa. 7. b. Ezech. 27. Amos 1 Cantic. 7. Ierem. 49. nunc Sarracenorum metropolis. Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem Damascum ciuitatẽ Syrophœnices scribit, quæ quondam Arabiæ deputabatur, inter Libanum & Antelibanum sita, è qua Paulus per murum demissus fuit. Acto. 9. e

דַּמֶּשֶׂק Damascus. 4. Reg. 16. b. Similitudo incẽdij, aut oscúli vel poculi, siue sacci, aut similis semori, vel tacitum osculum aut poculum.

דִּמְנָה Dimena. Damna, Sterquilinium, aut cruentatio, vel taciturnitas, aut similitudo nostra. Ciuitas in terra Zabulon data Leuitis. Ios. 21. d

דָּן Dan, Iudicans, siue iudicium. Nomen loci. Gen. 14. c. Filius item quintus Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris suæ. Gen. 30. a. Est & ciuitas Phœnices ad fontes Iordanis sita, in qua tribus Dan habitauit, & nomen imposuit: ante hæc Lesem appellata. Iosue. 19. & Lais Iudic 18. c. siue Laisa. Isa. 10. Ipsa fuit terminus terræ Israël ab Aquilone. 1. Reg. 3. Ezech 27. In qua Ieroboã rex Israël vitulum adorandum erexit. 3. Reg 12. Amos. 8. Hieron. in Heb. traditionibus Paneas vocatam putat, quæ aliàs Cæsarea Philippi.

דָּנִיֵּאל Daniel, Iudicium dei Nomen prophetæ, quem præpositus eunuchorum Nabuchodonosor, vocauit Baltha sar. Danie. 1. b. Filius item secundus Dauid ex Abigail Carmelitide 1. Para. 3. a

דָּנָה Danna, Iudicium, vel iudicans: aut Syriace, ista. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. f

דָּפְקָה Daphca, Pulsatio, siue impulsio. Nomen loci in quẽ venerunt filij Israël à deserto Sin. Nume. 33. b

δάφνη Daphne, Laurus. G.

Daphnin. Nume. 34. c. vbi dicitur, fontem Daphnin: non est in Hebræo.

דָּרָע Dara, Generatio siue habitatio pastoris aut societatis siue iniquitatis: vel Syriace, brachium. Filius Zazæ filij Iudæ. 1. Para. 2, a

דַּרְקוֹן Darcon, Generationis vel habitationis possessio vel emptio: aut Syriace, draco. Nomen viri 1. Esd. 2 c

דָּרְיָוֶשׁ Dariaues, Darius, Requirés, aut inquirens. Rex Medorum. Daniel. 5. g. 1. Esdr. 4. b

דַּרְמֶשֶׂק Darmesec, Darmascus, Generationis aut habitationis procuratio, aut generatio vel habitatio incendij vel procuratoris. Vide Damascus. 1. Paral. 18. b. 2. Para. 6. a. 24. f. 28. a

דָּתָן Dathan, Ritus, aut lex. Filius Eliab. Nume 16. a. Deuter. 11. a

δαθεμὰ Dathema, Legis præparatio, vel legis munus. D. Nomen vrbis. 1. Macha. 5. a

דָּוִד Dauid, Dilectus. Filius Isai. 1. Reg. 17. b. 1. Para. 2. b

דַּבֶּשֶׁת Dabæseth, Debbaseth, Melliflua, aut infamiã apponẽs. Nomen ciuitatis, terminus Zabuloniæ tribus. Ios. 19. a

דִּבְלַיִם Diblaiim, debelaim, palathæ, id est massæ ex ficubus compactæ, massæ ficuum siccarum, carycæ. Osee. 1. a

דִּבְרָה Debira, Debera, Oratorium, siue verbum, aut res vel apes, aut subiectio: vel Syriace, ductrix. Nomẽ loci. Iosue 15. b

דִּבְלָתָה Diblatha, Deblátha, palatha, id est massa ficuũ siccarum, aut massa de ficubus compacta. Ciuitas est apud Ezech 6. d. quam ego plane דִּבְלָתָה esse credo. nam similitudo literarum ך & ת sæpenumero multis imponit, propterea quòd hæ paruo admodũ apice inter se distẽt.

Diblathaiim, Deblathaim, Idem. p.n. Nomen ciuitatis in terra Moab. Iere. 48. d

דְּבִרָה Debora, Apes, vel verbũ, aut res, siue subiectio: vel Syriace, ductrix. Nutrix Rebeccæ. Gene. 35. b. Vxor itẽ Lapidoth prophetæ. Iudic. 4. a

δεκάπολις Decapolis, Decẽ ciuitatum. s.egio. G. Regio est decem vrbium vltra Iordanem ad orientẽ Iudææ sita, cuius fit mentio Matt. 4. Mar. 5 & 8. de quã Plin. lib. 5. cap. 18. naturalis histo & Hierony. in ecloga.

דַּקְלָה Decla, Comminutio eius: vel Syriace, palma, illa scilicet quæ est arbor. Filius Iectan. Gene. 10. d

דָּדָן Dedan, Mamilla, vel dilectio earum: aut patruus, vel iudicans Nomen vrbis. Iere. 25. e

דְּדָנִים Dedanim, Idem p.n. Filij Dedan. Isa. 21. d

דַּלְעָן Dilean, Delean, Pauper afflictus, siue pauperis respõsio vel canticũ, aut exhausta siue macilenta afflictio vel responsio: vel ex Hebræo & Syro, Pauper ouis. Nomẽ ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. e

דַּלְפוֹן Dalphon, Delphon, Stillicidiũ, aut pauperem respiciens, siue exhaustum vel macilentum respiciens. Filius Aman filij Amadátha. Esther. 9. b

δῆλος Delos, Manifestata, vel ostensa. G. Nomen insulæ. 1. Machab. 15. d

δημᾶς Demas, Popularis, vel plebeius, aut pinguis. G. Nomẽ viri. Coloss. 4. d. 2. Timoth. 4. c

δημήτριος Demetrius, Cerealis à Cerere, quã gentiles deam frumenti putabant. Seleuci filius. 1. Mach. 7. a. Nomẽ etiam argentarij cuiusdam. Act. 19. c

δημοφῶν Demophon, Populi interfector, aut populi cædes. G. Nomen viri. 2. Mach. 12. a

דִּנְהָבָה Dinhaba, Denaba, Iudiciũ eius in ea, aut iudiciũ præbens. Vrbs est in Edom, in qua regnauit Bela. Gen. 36. c

δέρβη Derbe, Circunsepta, vel vallata. G. Nomen ciuitatis Lycaoniæ, siue Isauriæ, vt Strabo ait lib. 12. Acto. 14. a

δερβεύς Derbeus, Circunseptus, vel vallatus. G. Act. 20. a

δεσσάου Dessau, Pinguedo, aut cinis. D. Nomẽ castelli. 2. Machab. 14. c

διάβολος Diabolus, Criminator siue calumniator, aut accusator. G 1. Mach. 1. e. Luc. 8. b. Ioan. 6. g

רֶשֶׁף Reseph, Diabolus, Habac. 3 a. Interpretatur volucris siue flamma, vel lampas, vel sagitta.

Diana, Latinum est: & dicta est à die, eo quòd habeat lucem æmulam diei. Nam luna hoc nomine appellatur. Nomen deæ quam colebant Ephesij. Act. 19. e g

דִּיבוֹן Dibon, Abundans filius, aut abundantia intelligentię vel ædificationis: aut Syriace fluxus. Nomen excelli Moabitarum vbi colebantur idóla. Isa. 15. a. Nume. 21. f. Ierem. 48. d. Est & vrbs Moabitarum primò, & postea Sehon regis Amorrhæorum, in tribu Ruben, vltra Iordanem ad orientem posita. Ios. 13

דִּימוֹן Dibon, Isa. 15. d. vbi legitur, Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine. Ponam enim super Dibon, &c. in Hebræo habetur Dimon, & nterpreta ur sanguinolenta, siue sterquilinium. Ciuitas in tribu Gad sita.

דִּיבוֹן גָּד Dibon-gad, Abundantia fili fœlicis, aut abundantia intellectus vel ædificationis fœlicis, siue abundantia filij accincti. Nomẽ loci in quo filij Israël fixére tentoria profecti de Oboth. Nume. 33. f

דִּבְרֵי הַיָּמִים Dibre-haiamim, Verba dierum. Græce autem vocatur hic liber παραλειπομένων, id est relictorũ, quòd in eo libro ea maximè tractentur, quæ in libris Regum relicta sunt.

δίδυμος Didymus, Geminus, vel gemellus, ille scilicet qui cum alio, vno & eodem partu nascitur. G Sic dicebatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thomas apostolus. Ioan. 11. b. 20. f

דְּהָוָא — Deaui, Dieui, de generatione, aut existentes. Syrum est.

דְּלָיְחוּ — Dilaiahu, Pauper domini, siue exhaustio, vel ramus domini, aut macilentus. Nomen viri. 1. Para. 24. c

דְּמוֹנָה — Dimona, Sterquilinium, siue coaceruatio, aut abundans numerus, vel munus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. d

דִּינָה — Dina, Iudicium, vel iudicans: aut Syriace, ista. Filia Iacob ex Lia vxore. Gene. 30. c

דִּינָיֵא — Dinaie, Dinæi, Iudices, siue iudicia. Nomen populi. 1. Esdræ. 4. b

Διονύσιος — Dionysius, Diuinitus stimulatus vel compunctus. G. Vir Atheniensis, prædicante Paulo ad fidē Christi conuersus. Act. 17. g

Διόσκορος — Dioscorus, Diuina saturitas, vel diuinum ornamentum. G. Nomen mensis. 2. Mach. 11. d

Διοτρεφής — Diotrephes, A Ioue nutritus. G. Vir pessimus, vt testatur Ioannes in tertia sua epistola.

דִּישָׁן — Dišan, Trituratio, siue pinguedo, vel cinis, aut abundans deus vel ebur. Filius Seir Horæi. Gene. 36. c

דִּישׁוֹן — Dišon, Tituratio, siue pinguedo, vel cinis. Filius Seir Horæi. Gen. 36. c Filius item Anæ filij Sebeon. ibidem.

Διθάλασσον vel βιθάλασσον — Dithalassον, duo maria, siue bimaris, qui vtrinq; mari alluitur: quod in nauigatione vix sine periculo euenire solet. G. Act. 27. g

D O

דּוֹבָה — Doeh, Commotus, siue impulsus, aut cōminutus. D.

דּוֹדָוָהוּ — Dodauahu, Dodau, Dilectio, aut mamilla eius, vel patruus eius. Nomen viri. 2. Para. 20. g

דֹּדָנִים — Dodanim, Dilecti, vel patruelis somnus, aut mamilla dormientis. Filius Iauan. Gene. 10. à quo Rhodij.

דּוֹדָנִים — Dodanim. 1. Paral. 1. a. Imperantes siue descendentes: aut imperantis vel descendentis somnus. Hebr. Rodamin. Filius Iauan, qui Gene. 10. a. dicitur Dodanim.

דּוֹאֵג — Doeg, Solicitus, siue anxius, aut piscator. Vnus ex pastoribus Saulis. 1. Reg. 21. b

דִּמִּים — Dammim, Dommim, Sanguinei, aut silētes, vel similes: vel Syriace, pecuniæ. Nomen regionis. 1. Regum 17. a

דּוֹר vel רֹאר — Dor, Generatio, vel habitatio. Nomen prouinciæ. Ios. 11. a. Iudic. 1. f. Est & nomē ciuitatis in tribu Manasse. Iosue 17. c. 1. Paral. 7. f. Maritima ciuitas, quæ deinceps ab Herode instaurata, Cæsarea in honorem Cæsaris appellata est.

Δῶρος — Dora, Doram, Generatio, vel habitatio populi. D. Nomen loci. 1. Macha. 15. e

Δορκάς — Dorcas, Caprea, vel damula. G. Nomen mulieris quę & Tabitha Syriace dicebatur. Act. 9. g

דַּרְדַּע — Darda, Dorda, Habitaculum scientiæ, vel generatio scientię. Filius Mahol. 3. Reg. 4. d

Dorimini, Generatio, vel habitatio dexteræ. D.

Dorix, Rapidus, aut velox. D. Eccle. 24. d

Δοσίθεος — Dositheus, Deodatus. G. Nomen ducis. 2. Mach. 12. c

דָּתָן vel דֹּתָן — Dothan, siue Dothain, Ritus aut lex. Locus est vbi Ioseph reperit fratres suos pecora pascentes. Gene. 37. d. qui etiam temporibus Hieronymi superarat in duodecimo à Sebaste miliario contra aquilonis plagam. 4. Reg. 6. c

D R

Δρουσίλλη — Drusilla, Rore conspersa. G. Vxor Fœlicis præsidis Iudææ. Act. 24. f

D V

דּוֹדַי — Dodai. Dudia, Dilectus aut patruus meus. Nomē viri. 1. Paral. 27. a

דְּעוּאֵל — Dehuel, Cognoscite deum, aut scientia dei. Pater Eliasaph principis tribus Gad. Nume. 1. b

דּוּמָא — Duma, Silentium, vel similitudo. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Isaiæ 21. c. Filius Ismaelis. Gene. 25. b

דּוּרָא — Dura, Generatio, vel habitatio, aut pyra scilicet ignis, Vallis prouinciæ Babylonis. Danie. 3. a

E

עֵיבָל — EBal, Aceruus vetustatis, aut aceruus defluens. Filius Sobal filij Seir, Gene. 36. c. Est & mons vltra Iordanem in terra Chanaan, non longe ab Ierichonte, in quo altari constructo posuit Moses maledictiones. Deuter. 11. & 27. Iosue 8. Ioseph. lib. 4. cap. 6. antiquit. Iudaic.

E C

חֲקָטָן — Eccetan, Paruus, siue minimus. Nomē viri. 1. Esd. 8. b

קֹהֶלֶת — Ecclesiastes, Concionator, vel congregās. Hebraice Coheleth, id est concionator.

אַחְמְתָא — Ecbatana, Frater mortis. D. Nomen regionis. 2. Machab. 9. a

Echmetha, Ecbatanis, Idem. Hebr. Echmatha. Metropolis maioris Mediæ, à Seleuco, vt inquit Volater. lib. XII. seu vt authori historiæ Iudith 1. a. placet, ab Arphaxato Medo cōdita, vbi reges, eo quòd frigida sit, æstiuare solent. Hæc Ptolemæo libr. V I. ἀχβάτανα: Stephano verò interdū ἀγβάτανα, interdum ἐχβάτανα dicitur. 1. Esdr. 6. a

אֲחִיָּה — Ahiia, Achaia, Frater domini. Nomē viri. 2. Esd. 10. a

אֲחִי — Echi, frater meus. Filius Beniamin. Genes. 46. c. qui. 1. Para 8. a. Rapha dicitur.

E D

אִדּוֹ — Iddo, Eddo, Vapor aut nubes, vel interitus eius. Nomen viri. 1. Esdr. 8. c

אַדְמָה — Adama, Edema, Terra, aut rufa, siue sanguinea. Ciuitas in tribu Nephthali. Ios. 19. c

עֵדֶן — Eden, Voluptas siue deliciæ: aut Syriace, tēpus oriētalis regio. Isa. 37. c. 4. Reg. 19. c. Est & nomen propriū viri 2. Para. 29. c

עֶדֶר — Eder, Grex, siue defectio, vel priuatio. Filius Musi filij Merari. 1. Para. 23. c. Vrbs itē in tribu Iuda. Ios. 15. d. & 15. c. Est quoque turris nomē vbi filij Iacob tabernaculum fixerunt. Gen. 35. d. vbi legitur, Fixit tabernaculum trans turrem gregis. Hebraice, turrē Eder. Item Mich. 4. c. Et tu turris gregis: Hebraice, Et tu turris Eder.

חֲדַסָּה — Hadassa, Edissa, myrtus: aut Syriace, lætitia. Nomen mulieris, quæ & Esther. Esth. 2. b

עַדְנָא — Adna, Edna, siue Ednas, Voluptas: aut Syriace, tempus. Nomen viri. 1. Esdr. 10. d

עַדְנָה — Adna. Edna, 1. Para. 12. d. Aeterna requies, siue testimonium quietis. Princeps militum in Manasse.

אָדוֹם — Edom, Rufus, siue terrenus, aut sanguineus. Sic cognominatus fuit Esau. Gen. 25. d. 36. a. Nomē regionis, quæ & Idumea. 3. Regum 11. c. Isa. 34. b. Hæc in Syria ad meridiem Iudææ sita, habet Arabiam ab Austro, Phœniciam à Borea. Aliàs porrò Gabalene, item & Amalechitis ab Amalech vocitatur: velut Iosephus lib. 2. cap. 1. indicat. Veruntamen idem Iosephus libr. 5. cap. 3. antiquit. duplicem Idumæam ponit, superiorem, & inferiorem. Superiorē elegit tribus Iudæ, quæ in longum quidem extenditur vsque ad Ierosolymam: latitudine verò vsque ad paludem Sodomæ constituta est. In hac autem sorte ciuitates erant Ascalon & Gaza. istam, Palæsthinam aliàs dicunt. Inferior Idumæa sorte cessit Simeonis tribui. Hæc circa Aegyptū est, & Arabiæ montem. Hæc ille. Edomitę noluerunt filiis Israel transitum permittere per terram ipsorum. Nume. 20. Saul istos expugnauit. 1. Reg. 14. Dauid ipsos sibi seruire fecit. 2. Regum 8. 1. Para. 19.

אָדָם — Adam, Edom. Ios. 3. d. Homo, siue rufus, aut terrenus, vel sanguineus: & est nomen vrbis.

אַדְרֶעִי — Edrehi, Edrái, Fortitudinis vel magnitudinis acerus: aut nubes, siue interitus iniqui aut socij vel pastoris siue confractionis. In regione Amorrhæorum vrbs regis Og, vbi ipse cōtra Israël pugnauit & cæsus est. Deut. 1. & 3. Num. 21. Ios. 12. Est & alia in tribu Nephthali. Ios. 19. c

E G

חֲגָא — Hege, Egeus, Meditatio, siue loquela, vel gemitus, aut ablatio. Eunuchus Persarum regis. Esth. 2. a

אֶגְלָה — Egla, Vitula, aut currus, siue rotunda. Vxor Dauid 2. Reg. 3. a

עֶגְלוֹן — Eglon, vitulus, aut currus, siue rotondus. Nomen vrbis, cuius rex fuit Dabir. Ios. 10. a. 15. c. Nomē regis Moab. Iudic. 3. b

E L

אֵלָה vel אֵלָא — Ela, Ilex vel quercus, siue fortitudo: aut maledictio, vel iuramētum, scilicet imprecationis: aut Syriace, deus. Ciuitas Idumæorum. Gene. 36. d. Pater Osee prophetæ. 4. Reg. 15. f. Filius Caleb filij Iephone. 1. Para. 4. c. Pater Semei præfecti in Beniamin. 3. Reg. 4. b. Filius Ozi. 1. Para. 9. b. Filius Baasa regis Israël. 3. Reg. 16. b. c

עֵלְעָד — Elead, Elad, Dei æternitas, vel dei testimoniū, aut dei præda. Filius Suthalæ filij Zabad. 1. Para. 7. d

אֶלְעָדָה — Elada, Dei cœtus vel congregatio, aut dei æternitas siue testimoniū, vel dei præda. Filius Thahath, filij Bared filij Suthalæ filij Ephraim. 1. Para. 7. d

אֵלִי — Elai, Fortis, vel deus meus. D. Iudith. 8. a

אֶלְעָשָׂה — Elasa, Dei factura. Filius Helles filij Azarię, filij Iehu. 1. Para. 2. e. Filius Rapha filij Banaa. 1. Para. 8. d. Filius Saphan. Iere. 29. a. 1. Esd. 10. c

אֵילַת — Elath, Cerua, siue fortitudo: aut ilex vel quercus. Nomen ciuitatis regni Edom ad mare rubrum, vnde ex Aegypto Indiam versus, & inde ad Aegyptum nauigatur. Deut. 2. b. Hæc dicitur Aila in. 4. Reg. 14. f. 16. a. cāmque ædificauit Azarias.

אֶלְנָעַת — Elcana, Deus zelotes, aut dei possessio, vel dei calamus, siue deus nidus eius. Filius Core filij Isaar, filij Caath. Exod. 6. d. Filius item Ieroham. 1. Reg. 1. a. 1. Para. 12. a, Filius Asir. 2. Para. 6. b. 28. a

אֶלְקֹשִׁי — Elkosi, Elcesæus, Dei durities, vel serorinus. Viculi nomen in Galilæa, vnde Nahum propheta. Nahum. 1. a

אֶלְדָּעָה — Eldaa, Dei scientia, aut dei cognitio. Filius Madian filij Abrahæ. Gene. 25. a

אֶלְדָּד — Eldad, Dei dilectio aut dilectus. Nomen viri, super quem requieuit spiritus domini in castris. Num. 11. f

אֶלְעָלָה — Eleale, Dei ascensio, siue dei holocaustum. Ciuitas Amorrhęorū in Galaaditide regione, tribui Iudę ascripta. Isa. 15. b. quā ædificauerunt filij Ruben. Num. 32. g

אֶלְעָזָר — Eleazar, Dei adiutoriū, siue dei atrium. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui. Exod. 6. d 1. Para. 6. a

Eleazarus, Idē. Filius Mathathiæ, filij Iohānis. 1. Machab. 2. a. Pater item Phinees, filius Mosollamiæ. 1 Paralip. 9. d

אֶלְחָנָן — Electa, Latinum est, & Græce idem significat. Mulier ad quam scribit Ioannes. 2. Ioan.

אֶלְחָנָן — Elehanan, Dei gratia, siue dei misericordia, aut dei donum. Nomen viri. 2. Reg. 23. d. 1. Para. 11. f

אֶלְף — Eleph, Mille, siue doctrina, aut bos, vel dux. Vrbs in tribu Beniamin. Ios. 18. d

Ἐλευθερεύς — Eleutherus. Liber, vel ingenuus. G. Nomen fluuij. 1. Machab. 11. a

אֵלִי — Eli, Deus meus. Matth. 27. e

אֵלִיָּה — Elia, Deus dominus, aut fortis dominus. Filius Ieroham. 1. Para. 8. c. 1. Esd. 10. d

אֲלִיאָב — Eliab, Deus meus pater, siue deus patris. Filius Phallu filij Ruben. Nume. 26. a. Primogenitus filiorum Isai patris Dauid. 1. Reg. 17. b. 1. Para. 2. b. Filius etiam Helon, princeps tribus suæ Zabulon. Nume. 1. a

אֶלְיָקִים — Eliacim, Dei resurrectio aut affirmatio, siue deus resurrectionis vel firmitatis: aut deus vindicās. Filius Heliciæ. Isa. 22. f. 4. Regum. 18. d. prępositus domus regis Ezechiæ. Filius itē Iosiæ regis, a Pharaone Nechao Ioacim appellatus. 4. Reg. 23. g. Pater Iona. Luc. 3. f

אֶלְיָדָע — Eliada, Dei scientia, vel dei cognitio. Pater Razon. 3. Reg. 11. c. Filius Dauid. 2. Re. 5. c. 1. Para. 3. b

אֶלְיָם — Eliam, Dei populus, aut deus populi. Filius Achitophel. 2. Reg. 23. d

אֵלִיָּהוּ — Eliahu, Elias, Deus dominus, aut fortis dominus. Nomen prophetæ. 3. Reg. 17. a

אֶלְיָסָף — Eliasaph, Deus augens, vel deus augmentationis, aut deus finiens. Filius Duel, princeps tribus suæ Gad. Nume. 1. b

אֶלְיָשִׁיב — Eliasib, Deus conuersionis, aut dei sessio vel habitatio, siue dei insufflatio. Filius Elioenai filij Naariæ. 1. Para. 3. d. 24. b. 2. Esd. 10. a

אֶלְיָתָה — Eliatha, Deus meus tu, aut deus meus venit. Nomen viri. 1. Para. 25. b

אֶלְיָקָא — Elica, Dei pelicanus, aut sortis vomitus. Nomen viri. 2. Reg. 23. d

ἔλικοι — Elici, Nigri, aut circunuoluti, vel retorti. G.

אֶלְיָדָד — Elidad, Dei dilectus, vel dei dilectio. Filius Chaselon, princeps tribus Beniamin. Nume. 34. d

אֶלִיאֵל — Eliel, Deus meus deus, vel dei fortitudo, siue dei potentia. Filius Thohu. 1. Para. 6. c. 8. b. Mahumites. 1. Para. 11. g. 2. Para. 31. c

אֱלִיעֶזֶר — Eliézer, Dei adiutorium, siue dei atrium. Nomen filij procuratoris domus Abraham. Gene. 15. a. Filius item Mosis. Exod. 18. a. 1. Para. 23. b. Filius etiam Bechor filij Beniamin filij Iacob. 1. Para. 7. b. Filius Iorim. Luc. 3. f

אֶלִיחֹרֶף — Elihóreph, Dei hyems, aut deus iuuentutis, siue fortę opprobrium: aut ex Hebræo & Syro, deus acuminis. Filius Sisa, princeps exercitus Salomonis. 3 Re. 4. a

אֵלִים — Elim, Arietes, aut fortes, vel cerui, siue valles. Nomen ciuitatis Moabitarum non procul à limite: ad quam peruenerunt filij Israel profecti de Mara. Exod. 16. d. Nume. 33. b. Est & nomen putei. Isa. 15. d. aut nomen ciuitatis, & debet legi Beer-elim.

אֱלִימֶלֶךְ — Elimélech, Deus meus rex, aut dei consiliū. Nomen Bethlehemitæ cuiusdam, maritus Noemi. Ruth. 1. a

אֶלְיוֵעֵנַי — Elioenái, Ad ipsum oculi mei, siue ad ipsum fontes mei, aut ad ipsum afflictio vel paupertas. Filius Naariæ filij Semeiæ filij Sechenię. 1. Para. 3. d. 4. f. Filius item Bechor filij Beniamin filij Iacob. 1. Para. 7. b. 8. b

אֱלוֹהִיעֵנִי — Eliehonái. 1. Par. 26. a. Esd. 8. a. Ad dominū oculi mei, aut deus ipse oculorum meorum.

אֱלִיפָל — Eliphal, Dei miraculum, vel dei iudicium. Filius Vr. 1. Para. 11. g

אֱלִיפֶלֶט — Eliphálet, Deus liberationis, siue deus Expellens. Filius Dauid. 2. Reg 5. c. qui. 1. Para. 3 b. 14. b. dicitur Eliphéleet. Est & filius Esec. 1. Para. 8. d

אֱלִיפַלְהוּ — Eliphalehu, Deus mirabilis, siue deus iudicij. Nomē sacerdotis. 1. Para. 15 c

אֱלִיפַז — Eliphaz, Dei nisus vel conatus, aut dei obrisum. Filius Esau ex Ada vxore. Gen. 36. a

אֱלִיפֶלֶט — Eliphelet, Deus liberationis, siue deus meus expellēs. Filius Ahasbai. 2 Reg. 23. d. Filius itē Dauid. 1. Paralip. 3. b. qui. 2. Reg. 5. c. dicitur Eliphálet.

אֱלִישָׁה — Elisa, Deus est aut dei agnus, siue deus commodans. Filius Iauan. Gene. 10 a. Ab hoc Aeoles siue insulę Ionij maris. Ezech 27. a

אֱלִישֶׁבַע — Elisaba, Elisabeth, Deus iuramenti, vel saturitatis, siue dei septenarius. Vxor Aaron filia Aminadab. Exo. 6. d. Vxor item Zachariæ, mater Ioannis Baptistæ. Luc. 1. a

אֱלִיצָפָן — Elisaphan, Deus aquilonis, siue deus absconditus aut deus speculator. Filius Oziel filij Caath, filij Leui. Exod 6. c. Filius item Pharnach. Nume. 34. d

Elisaphat, Deus iudicans.

אֱלִישָׁמָע — Elisama, Deus exauditionis, siue dei exauditio. Filius Ammihud, princeps tribꝰ suæ Ephraim. Nume. 1. a. 1. Para. 7. f. Filius itē Dauid. 1. Par. 3. b. 14. b. qui. 2. Reg. 5. c. dicitur Elisua. Pater Nathaniæ. 4. Regum 25. f. Sic nominabatur filius Icamia filij Sellum filij Sisamoi. 1. Para. 2. e

אֱלִישָׁע — Elisa, Eliseus, Dei salus, vel deus saluans. Nomē prophetæ filij Saphat. 3. Reg. 19. c. 4. Reg. 3. b. Luc. 4. e

אֱלִישׁוּעַ — Elisúa, Idem. Filius Dauid. 2. Reg. 5. c. qui Elisama. 1. Para. 3. b. dicitur.

אֱלִיצוּר — Elisur, Dei fortitudo, siue dei petra, aut dei plasmatio vel colligatio. Filius Sedeur, princeps tribus suæ Ruben. Num 1. a

אֱלִיהוּא — Elihu, Deus meꝰ ipse, aut fortitudo ipsius. Filius Ieroham patris Elcana. 1. Reg. 1. a. Nomen principis militiæ. 1. Para. 12. d 26. a. 27. c

Eliud, Deus laudis, siue deus cōfessionis, aut dei laus

Universidad de Deusto Biblioteca

vel confesio.D.Filius Achim filij Sadoc.Matth.1.b

ἑλλάς Ellada,Græcia.G.Hellada.

אֵלֶּה־הַדְּבָרִים Elle-haddebarim,Hæc sunt verba. sic incipit quintus liber legis,qui Græce δευτερονόμιον,id est secũdaria lex dicitur etiam ab ipso Moyse, Deuteronomij.17.d. Non quòd alia sit quàm ea quæ in monte Sinai data est: sed quòd denuo repetita sit nouo pacto per ministeriũ Mosis,coram iis qui priorem in monte Sinai non audierant.

הִלֵּל Hillel,Ellel,Laudens,siue lucifer,aut stultitia. Pater Abdon iudicis in Israel.Iudic.12.d

Elmadan,Deus mensuræ eorum,vel deus indumenti eorum.D.

אֱלִמֶּלֶךְ Alamælech,Dei regnum,vel dei consilium. Nomen ciuitatis in tribu Aser.Ios.19.b

אַלְמוֹדָד Almodad,Elmodad.Dei mẽsura,aut atrium dilecti. Filius Iectan Gene.10.d

אֶלְנַעַם Elnaam,Elnaem,Dei pulchritudo,siue deus monens eos.Pater Iosaias & Ieribai.1.Para.11.g

אֶלְנָתָן Elnathan,Deus dedit,siue dei donum. Filius Achobor.Iere.26.g. Pater Nohesta matris Ioacim filij Ioacim.4.Reg.24.b

אֵלוֹן Elon,Ilex, vel quercus, aut fortis. Filius Zabulon. Gene.46.b.Iudex Israelitici populi.Iudic.12.d.Nomen ciuitatis in tribu Nephthali. Ios.19.c.3.Regũ.4.a.Tale fuit nomen patri Basemath & Ada vxorum Esau. Gene.26.g.36.a

Elonitæ,Idem p.n.Nume.26.c

אֶלְפַּעַל Elphàal,Dei opus,vel dei operatio.Filius Mehusim. 1.Para.8.b

אֶלְתְּקֵה Elthece,Ex Hebræo&Syro,dei theca vel capsa.Nomen ciuitatis in tribu Dan.Ios.19.c.quæ Iosue 21.b. Eltheco dicitur.

Eltheco,Idem.Nomen ciuitatis.Ios.21.b.quæ Iosue 19.c.dicitur Elthece.

אֶלְתְּקוֹן Elthecon,Dei correctio,siue dei preparatio.Nomen ciuitatis in tribu Iuda.Ios.15.g

אֶל־תּוֹלַד El-tholad,Dei generatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda.Ios.15.e.in tribu Simeon.Ios.19.a

אֱלוּל Elul,Vlulatus,siue pernoctatio.Nomen sextæ lunationis,partim Augusto, partim Septẽbri respondentis. 1.Machab.14.d

אֶלְעוּזַי Eluzai,Dei fortitudo.Nomen viri.1 Para.12.a

ἐλυμαΐς Elymais, Panicea,à panico,quod est genus seminis. G.Nomen ciuitatis.1.Mach.6.a

ἐλύμας Elymas,Magus, siue corruptor, vel perniciosus.G. Nomen magi.Act.13.b

אֶלְזָבָד Elzabad,Dei donatio. Nomen principis.1.Paralipo. 12.b.26.a

E M

σιμάλκουε Simalcuel,Emalcuel,Rex deus, aut regnum dei,vel nuncius dei.D.Nomen viri.1.Mach.11.d

הֵימָן Heman,Eman,Multus,aut tumultuans:vel Syriace, fidelis.Filius Zaræ filij Iuda.1.Para.2.a

חֲמָת Hemath,Emath,Ira vel indignatio,aut calor,siue murus,aut vter,vel lagena.Vrbs Syriæ Damasci.Iere.49.e. vbi hostes Israelis remãserunt. Iudic.3.a. Hæc Eusebio Epiphania,aliis Antiochia dicitur. Ciuitas est munitissima tribus Nephthali.Ios.13.19.1.Para.14.19.Vide Hierony.in locis Heb. Ipsa est terminus Chananæorum à Sidone.Iosue.13.a.à qua vrbe accepit nomen circuniacens regio,cuius mentionem habes.4.Regum.14.g.25. Isaię.10 b.11.c.Zacha.9.Repete quę supra in Amath habes.

מֵאָה Meah,Emath.Nehem.12.c.interpretatur cẽtum.Nomen turris.

אִמֵּר Imer,Emer,Dicens, vel loquens, siue exaltatio:aut Syriace,agnus.Nomen loci.1 Esd.2.c

אֵימִים Emim,Timores,aut terribiles,vel populi,siue insula aquarum.Gigantes quos expulerunt Moabitæ à terra ipsorum.Deut.2.c.In Gene.14.a.non est proprium nomen,sed vertendum terribiles vel horrendos, quod fecit Chaldaicus interpres:sicut etiã transferendum esse dicit Hieronymus in quæstionibus suis Hebraicis in Genesin: licet LXX ἐμμαίους transtulerint.Puto tamen populos esse Raphaim,à Moabitis Emĩ dictos:ab Ammonitis vero Zonzommim.Deut.2.c.d

עִמָּנוּ־אֵל Immanu-el,Emmanu-el,Nobiscum deus.Isaiæ.7.b. Matthæi.1.c

ἐμμαούς Emmaus,Timẽs consilium,vel matris augentis consilium,seu populus abiectus.D.Nomen castelli distantis ab Ierusalem stadiis 60 Luc.24.b

אִמֵּר Immer,Emmer,Dicens,siue loquens, vel exaltatio: aut Syriace,agnus.Pater Phashur sacerdotis.Ier.20.a.1. Esd.2.b.Pater item Molollamith.1.Para.9.b.24.b

E N

עֲנָק Anach,Enac,Gigas,aut torques,vel monile,siue oneratus.Gigantes.Nume.13.d.quos expulerunt Chananæi.Deut.2.b

Enacim,Idem.p.n.

עֵין־עֶגְלַיִם En-æglaim,En-agalim,Fons siue oculus vitulorum vel curruum,aut rotunditatum. Nomen vici in principio maris mortui.Ezech.47.b

עֵינָם Enam,Enaim,Fons vel oculus eorum.Locus in tribu Iuda.Ios.15.c.Hodieq; villa est Bethemĩ circa terebinthum.Hieronymus in locis Hebraicis.

עֵינָן Enan,Nubes,vel augurium,siue fons, aut oculus earum.Nomen villæ siue viculi.Nume.34.b.Ezech.48.a. Pater item Ahira principis tribus Nephthali.Nume.1.b

ἐγκαίνια Encænia,Renouatio,vel dedicatio, id est festum pro renouatione vel dedicatione templi.G.Ioan.10.e

עֵין־דּוֹר En-dor. Fons siue oculus generationis vel habitationis.Vrbs tribus Manasse in Iezraël iuxta Naim vrbẽ sita.Ios.17.c.1.Reg.28.a.Psal.82.c

עֵין־גֶּדִי En-gæddi,Engaddi,Fons siue oculus hœdi vel fœlicitatis:aut ex Hebræo & Syro, fons siue oculus incisionis,vel scissuræ.Vrbs in tribu Iuda iuxta mare mortuum contra occidentem. Dicitur & Hasason-thamar. 1.Reg.24.a.Ezech.47.b.Cantic.1.d

עֵין־גַּנִּים Engannim,Fons hortorum, siue oculus protectionum.Locus tribus Iudæ.Ios.15.e.Et Hieronymo in locis Hebraicis est vicus iuxta Bethel.Alia ciuitas sacerdotum in tribu Issachar.Ios.19.b

עֵין־חַדָּה En-hadda,Oculus acutus vel lætus: aut fons acuminis vel lætitiæ:siue ex Syro & Hebræo,fons vel oculus vnus siue nouus.Nomen ciuitatis.Ios.19.b

עֵין־חָצוֹר En-hazor,En-hasor,Fons siue oculus atrij vel vestibuli,aut fontis fœnum vel herba. Ciuitas tribus Nephthali.Ios.19.c

הִנֹּם Hinnom,Ennom, Ecce illi, siue diuitiæ eorum, aut decipiens vel contristans eos.Nomen viri.Iere.7.g

עֵינוֹן Enon, Nubes, vel obnubilatio, siue fons aut oculus eius,vel auguriũ.Terminus Damasci. Ezech.47.d.Est & Enon iuxta Salim oppidum haud longe à Iordane, vbi baptizabat Ioãnes,sicut Ioan.3.e.scriptum est.Hieronymus in locis Hebraicis ad suam ætatem locum in octauo lapide Scithopoleos ad meridiem iuxta Salim & Iordanem esse memorat.

אֱנוֹשׁ Enos,Homo vel vir,siue oblitus aut desperatus.Filius Seth.Gene.4.d Luc.3.g

עֵין־שֶׁמֶשׁ En-sémes,Fons siue oculus solis: aut ex Hebræo & Syro,fons siue oculus ministerij vel famulatus.Nomen loci.Ios.18.c

E P

ἐπαφρᾶς Epaphras, Spumans.G. Viri fidelis nomen.Coloss. 4.c

ἐπαφρόδιτος Epaphroditus, Venustus, siue iucundus.G.Philippen.2.d

ἐπαινετός Epænetus,Laudabilis.G. Amicus Pauli. Roma.16.a

עֵיפָה Epha,Lassus,aut volans:vel Syriace, plicatus vel cõplicatus. Filius Madian filij Abrahæ.Gene 25.a Ab eo Arabia fœlix,deserta siue petrea,dicta est Epha.Isa.60. a.Fuit & nomen concubinæ Caleb.1.Para.2.f.Filius Iahaddai.1.Para.2.f

Ephe

עֵפֶר Epher,Puluis,siue hinnulus,aut plumbũ.Filius Madian filij Abrahæ.Gen.25.a.1.Paral.1.c.Filius Ezra.1.Paral.4.c.5.d

ἐφέσιοι Ephesij, Desiderabiles.G. Acto.19.g

ἔφεσος Ephesus,Idem.s.n.Minoris Asiæ metropolis,& emporium celeberrimũ,Amazonum opus,Ionicarum clarissima,à nomine & ipsa Amazonis appellata, pluribus ante nominib9 dicta,Vrychia, Ortygia,Ptelis, Arsinoe ab vxore Lysimachi. In hac templum Dianæ celeberrimum, à tota Asia annis CC.ædificatum. Hæc Rapha. Volater.lib.10.Geograph.In Epheso etiam Paulus prędicauit.Acto.18. Huius meminit Apostolus. 1.Cor.16. Apoc.1.& 2.Extat & Pauli epistola ad Ephes.

אֵיפָה Epha,Ephi, Genus est mensuræ.Ezech.45.d

אֵפוֹד Ephod,Superhumerale, aut ornamentum.Iudi.8.f. 17.b.1.Reg.2.d.1.Par.15.d.Sic vocabatur pater Hamiel. Nume.34.d

עָפְרָה Ophra, Ephra, Puluerulenta, siue plumbea, aut damula.Ciuitas Gedeonis.Iudic.6.b.8.f.1.Reg.13.d

אֶפְרַיִם Ephraim,Frugifer,aut crescens.Filius secundus Ioseph.Gen.41.g.1.Para.6.f.Ab hoc tribus Ephraim nomenclaturam habet, quæ à Iordane flumine vsque ad Gazer longitudinẽ habuit:latitudinem verò, quæcunque à Bethel vsque ad campum maximum terminatur, Ioseph. lib 5.ca.3.Iudaic.antiq.Vide Ezechielẽ, ca.48. Est etiam mons in terra Iuda ad aquilonem,quem possederũt filij Ioseph.Ios.13.& 17.dictæ sunt quoque decem tribus Israël,siue regnũ Israel,Ephraim:velut Isa. 7.& 9.Osee.5.legis,& Psal.59.Ephraim fortitudo capitis mei.Et Psal.78.Tribum Ephraim non elegit.Similiter Psal.108.

אֶפְרָתָה Ephratha, Vbertas, siue frugifera vel crescẽs aut incinerata. Vxor fuit Caleb filij Hesron post defunctam priorem vxorem Azubam.Ipsa peperit ipsi Caleb Hur filiũ.1.Paral.2. Ab hac Calebis vxore Ephrata vrbs nomenclaturam accepit,quæ est in tribu Iudæ.Gene.35.c. aliàs Bet-lehem dicta.Gene.48.b.1.Paral.2 &.4.Videtur eadem esse quæ Caleb Ephrata appellatur.1.Para.2. vbi mortuus est Hesron. Vide de hac re etiam Hieronymum in traditionibus Hebraicis.

אֶפְרָתִים Ephrathim,Ephrathæi, Vbertates, siue frugiferi,aut crescentes, vel incinerati.

אֶפְרָתִי Ephrathi, Ephratæus, Idem.s.n. Iudicũ.12.b.3.Regum 11.e

חָפְרַע Hophra, Ephree, Cooperimentum iniqui vel socij aut confracti, siue portus iniqui vel socij aut confracti. Rex Aegypti.Iere 44.g

אֶפְרַיִם Ephraim, Ephrem, Frugifer,aut crescens.Nomen ciuitatis.Psal.77.a.Ioan.11.g

עֶפְרוֹן Ephron, Puluis, siue hinnulus, aut plumbeus.Filius Seor.Gene.23 b.à quo ciuitas in tribu Iuda.2.Para.13.d. 1.Machab.5.e

ἐπικούρειοι Epicurei,Adiutores,siue auxiliatores.G.Act.18 d

ἐπινίκιον Epinicium, Canticum victoriæ G

ἔραστος Erastus, Amabilis.G.Minister Pauli.Act.19.e.Rom. 16.d.2.Timoth.4.d

אַרְכְּוָיֵא Archauaie, Erchuæi, Longi,aut sanantes,siue maledictio combustionis.Populi.1 Esd.4.b

ἀριωχ Erioch,Longus,aut procerus, siue satietas vel ebrietas tua,aut leo tuus.D.Rex Elicorum.Iudith.1.c

E S

אֶשְׁעָן Esaan, Innixus, vel sustentatus, siue ignis afflictionis vel responsionis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosue 15.f

Esaias, Vbique scribe Isaias:aut si mauis ex Hebræo Iesaias. Vide interpretationem in dictione Isaias.

עֵשָׂו Esau,Faciens,vel operans,aut tinea eius.Filius Isaac. Gene.25.c.qui & Edom Gene.36.a dicitur.

אֶשְׁבַּעַל Esbáal,Ignis idóli,siue ignis dominãtis aut subiiciẽtis vel possidentis.Filius Saul.1.Para.8.d.9.f

אֶצְבּוֹן Esbon, Festinans intelligere, siue festinãs ædificare. Filius Balæ filij Beniamin.1.Para.7.b

אֶשְׁכֹּל Eschol,Botrus,siue orbatio, aut ignis omnis. Frater Mambre.Gene.14.b.Est & vallis & torrens terræ Chanaan.

עֶזְרָא Ezra,Esdras,adiutor,siue atrium. Nomen prophetæ sacerdotis.1.Esdr.7.a

ἐσδρελον Esdrelon, Adiutorium fortitudinis, vel quercus auxilij.D.Nomen ciuitatis.Iudith.1.d

ἐσδριν Esdrin, Adiutorium.D.Nomen viri.2.Macha.21 f

אֶשְׁבָּן Esban,Ignis filij vel ædificantis aut intelligẽtis. Filius Dison Horæi.Gene.36.c

אֶצְבֹּן Ezebon,Esebon,Festinatio filij, aut festinatio intelligentis vel ædificantis. Filius Gad filij Iacob.Gen.36.b Filius Item Bela filij Beniamin filij Iacob.1.Para.7.b

עֵשֶׁק Esec, Violentia, siue calumnia. Frater Aser filij Elasa.1.Para.8.d

אֲצַלְיָהוּ Azaliahu, Eselias, Liberans vel reseruans dominus, aut prope dominum.Pater Stephan.2.Para.34.b.qui.4. Reg.22.a.Asalias dicitur.

עֶצֶם Esem, Os ab osse,siue fortitudo, aut lignum eorum, vel consilium eorum,aut clausura.s.oculorum. Ciuitas in tribu Iuda.Ios.15.c

אֵצֶר Eser,Cellarium,siue thesaurus,aut angustians. Filius Seir Horæi.Gene.36.c

אַסְפָּתָא Espatha, Congregatio siue collectio, aut consummans vel finiẽs.Filius Aman filij Amadatha.Ester.9.b

אֶשְׁנָה Esna,Mutatio,vel dormitatio,aut iteratio, vel secundatio.Nomen ciuitatis.Ios.15.f

אַשְׂרִיאֵל Esriel, Beatitudo dei, aut intuitus fortis, vel gressus dei,Filius Galaad filij Machir.Ios.17.a.1. Paral.7.c.qui Nume.26.d.dicitur Asriel.

חֶצְרוֹן Hezron, Esron,Sagitta exultationis, siue diuisio cantici: aut atrium vel fœnum Filius Ruben.Gene.46.b.Filius item Iuda.1.Para.4.a.qui Gen.46.Zara dicitur. Filius item Phares filij Iuda. Gene.46.b. Nomen præterea loci.Ios.15.a

חֶצְרֹנִי Hezroni,Esronitæ,Idem.p.n.Nume.26.a.c

אֶשְׁתָּאוֹל Esthaol,Postulans,aut mulier fortis, vel mulier stulta,siue ignis laboris. Vrbs tribus Iudæ inter Asdod & Ascalonem in Palæstina. Iosue 15.e.Alia in tribu Dan. Ioseph.19.c.Vbi filij Israel posuerũt castra contra Philisthiim.Iudic.13.d.iuxta quam sepultus erat Samson.Iudic.16.Hieronymo villula Asco dicta.

Esthaolitæ,Idem.p.n,1.Para.2.g

אֶשְׁתְּמֹעַ Esthemoa,Esthamo,Exauditio, vel mulieris vterus. Nomen ciuitatis.1.Reg.30.g.1.Paral.4.c

Esthemo,siue Esthemoa,idem: ciuitas quæ Aaronis nepotibus è tribu Iudæ est assignata. Ioseph.21.b.1.Paral.6.e

אֶסְתֵּר Esther,Occulta,siue abscondita, vel demoliens: aut ex Syro & Hebræo, medicinæ exploratio vel contemplatio, aut medicina turturis. Nomen mulieris, quæ & Edissa filia Abihail dicta est.Esth.2.b

אֶשְׁתּוֹן Esthon, vxor eius,aut ignis donum. Filius Machir. 1.Paralip 4.a

E T

עֵיטָם Etam, Auis eorum, siue inuolutio eorũ, vel calamus eorum:aut Syriace,consilium eorum.Nomen viri.1.Paralipo.4.a Est & petra munita quæ in tribu Iudæ erat, vbi Samson aliquãdo habitauerat, iuxta torrentem. Iudic.15.b.Ios.lib.antiq.5.cap.13.Est quoque ciuitas Iudæ à Roboam ædificiis munita.1.Para.4.f.& 11.b

אִתַּי Itai, Ethai,Robustus,siue signum meum,aut vomer siue aduentus. Nomen viri.2.Regum.15.d.qui & Ithai. 2.Reg.23.d

עַתַּי Athai, Ethai, Hora, vel tempus, siue paratus. Filius Roboam ex Maacha.2.Para.11.d

אֵתָם Etham,Fortitudo eorũ, aut vomer vel aduentus eorum, siue signum eorum. Nomen loci ad quem venerunt filij Israël profecti de Soccoth. Exod.13.d.Nume. 33.a

אֵיתָן Ethan, Fortitudo siue vomer earum, aut insulæ donum. Vir quidã sapiens,Filius Mahol.3.Regum 4.d.Fi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius Zaræ filij Iuda.1.Para.2.2.Filius Casaiæ.1.Paralip.15.b.Filius Zamma filij Semei.1.Paral.6.c.Filius Cusi filij Abdi.1.Para.6.d

אֲתָנִים Ethanim,Robusti,vel fortes,aut munera siue fortitudo maris.Nomen mensis septimi,qui nostro Septembri respondet.3.Reg.8.a

אֶתְבַּעַל Ethbáal,Ad idôlum,siue ad dominãtem,vel ad subiicientem,siue ad posidentem,aut signum idóli vel dominantis aut subiicientis vel posidentis. Nomen regis Sidoniorum.3.Reg.16.g

אַתִּיקָא Attikea,Ethecæ.p.n.Ezech.41.c.Aedificia quædam in atrio templi fundata,seu muro templi iuncta.Iudæi angulos vocãt & statuas.Beatus Hieronym⁹,in 42.cap. Ezech.transtulit porticus.Kimhi dicit esse generale vocabulum ad cameram & gazophylacium.

אִיתִיאֵל Ithiel,Etheel,Mecum deus,siue signum dei, aut aduentus vel vomer dei.Nomen viri.2.Esd 11.b

עָתַי Atthai,Ethei,Hora mea,vel tempus meum.Filius filiæ Sesan ex seruo Aegyptio.1.Para.2.e

אֵתֶר Ether,Oratio siue deprecatio. Nomen ciuitatis .Iosue.15.f

עַתַי Atthai,Ethi,Hora vel tempus meum.Nomen viri.1.Paralip.12.b

אֶתְנָן Ethnan,Donum,aut merces vel signum filij,aut aduentus filij.Filius Ashur ex vxore Halaa.1.Para.4.a

E V

Εὐβουλος Eubulus, Prudens aut bene consulens . G Nomen viri.2.Timoth.4.d

עֲוִים Auim,Euæi,Iniqui,siue peruersi. Populi habitantes ad meridiem,quos expulerunt Cappadoces.Deute.2.c. Ios.13.a.4.Reg.17.f

εὐεργέτης Euergetes,Benefactor,siue beneficus.G.

אֱוִי Eui.Væ,aut desiderans,vel desiderium meum.Rex Madianitarum.Nume.31.a

אֱוִיל־ Euil-merodach.Stulti amaritudinem conterens, aut stultus amarè contritus.Rex Babylonis.4.Reg.25.g

מְרֹדָךְ

Θύμενης Eumenes,Mitis,siue beneuolus.G.

εὐνίκη Eunice,Bona victoria.G. Mater Timothei. 2. Timoth.1.b

Εὐοδία Euodia,Bonus odor, siue bene olens . G.Philip.4.a. mulieris nomen.

εὔπατρος Eupater,Bonus pater.G.

εὐπάτωρ Eupator,Idem.G.Filius Antiochi.1.Machab.6.b

פְּרָת Pherath,Euphrátes,Frugifer,siue fructificãs,aut crescens.Magnus fluuius Syriæ,Mesopotamiæ è paradiso promanans Mosi,Genes.2.c.Ptolemæo verò in Armenia maiore oritur in monte Periardæ ad orientem, in septẽtrionem flexus, terræ Chananææ terminus.Deut. 1.b.Iosue.1.Iosephus lib.1.cap.2.Iudaic.antiquit . Vide Plinium lib.5.cap.24.Strabonem lib.16.Volater. lib.11. Geograph.in fin.Vltra hunc Assyriorum sita est terra.

Εὐπόλεμος Eupolemus,Bene pugnans,vel bonus pugnator.G.

Εὔτυχος Eutychus, Fœlix, aut bene fortunatus . G. Nomen adolescentis,quem suscitauit Paulus. Act.20.b

E Z

חִזְקִיָּה Hizikia,Ezechias, Fortitudo domini,siue apprehensio domini.Rex Iuda filius Achaz.4.Reg.18.a.1.Parali. 3.c.Heb.Hezecias.

יְחֶזְקֵאל Iehezkel,Ezechiel,Fortitudo dei, siue apprehensio dei.Nomen prophetæ.1.Para.24.c,Ezech.1.a

יְחֶזְיֵאל Iahæziel Ezechiel.Esd.8.a. Vidẽs deum.Nomẽ viri. Heb.Iahaziel.

אֻוַל Ezel,Ambulatio,siue villificatio,aut stillatio.Nomẽ lapidis.1.Reg.20.d

עֶזֶר Ezer, Adiutorium,siue atrium.Filius Hur primogeniti Ephratha.1. Paral. 4.a. Filius item Suthalę filij Zabad.1.Paral.7.d.11.b

עֶזְיוּאֵל Eziel,Fortitudo dei,siue hircus dei . Filius Haraia.2. Esd.3.b

עֶזְרָא Ezra,Adiutorum siue atrium.Nomẽ viri.1.Para.4.c

עֶזְרָחִי Ezrahites,Indigena,siue orientalis.3.Reg.4.d

עֶזְרַאֵל Azarel,Ezrel,Adiutorium dei,siue atrium dei . Nomen viri.1.Es.10.d

עֶזְרִי Ezri,Adiutorium siue atrium meum.Nomen viri.Iudic.6.b.1.Para.27.d

עֶזְרִיקָם Ezricam,Auxilium resurgentis vel vindicantis, siue atrium resurgentis vel vindicantis.Dux domus Achaz. 2.Para.28.a.Filius Naariæ filij Semeiæ.1.Para.3. d.Filius Azel filij Elasa.1.Para.8.d

עֶזְרִיאֵל Ezriel,Auxilium dei,siue atrium dei . Pater Saraiæ. Iere.36.f.1.Para.5.d

F

FElix,Latinum est.Præses fuit Iudææ.Act.24.f

Festus,Latinum est.Nomen Portij præsidis Palæsthinæ,& Iudææ.Act.24.g.25.a

Fortunatus,Latinum est.Nomen viri.1.Cor.16.c

G

נַעַל GAal, Abiectio , siue abominatio . Filius Obed. Iudic.9.g

גַּעַשׁ Gaas, Tempestas,vel cõmotio.Nomen montis.Ios.24.g.Iudic.2.b.Torrentis nomen.2. Reg.23.d.in monte Ephraim.

גֶּבַע Gæba,Gaba.Collis,siue calix . Nomen ciuitatis.Isa. 10.g

גִּבְעָה Gibeah,Gabaa,Idem.Nomẽ ciuitatis.Ios.15.g.1.Re. 11.b.quam ædificauit Asa rex Iuda.3.Re.15. c.4.Reg.23. b.1.Para.2.f.2.Para.16.c

גִּבְעוֹן Gabaa.1. Reg. 14. a. vbi dicitur, Sub malo granato quæ erat in agro Gabaa.In Hebræo est Migron, & interpretatur,De gutture,aut timor,siue horreum eius.

גִּבְעַת Gibeath,Gabaath,Collis,aut calix,siue excelsa hora.Nomen oppidi in tribu Beniamin.Isa.10.g.Ios.18.d. 2.Reg.23.d

גִּבְעָתִי Gibeathi,Gabaathites,Idem.1.Para.12.a

גֶּבַע Geba,Gabae,Collis, aut calix.Nomen ciuitatis.Iosue.21.b

גִּבְעוֹן Gibeon , Gabaon, Collis,vel calix,aut dorsum , vel eleuatio iniquitatis.Metropolis Heuæorum,ab Ierosolymis L. stadiis distans.Ios.18.d.Iere.18.a. Hæc è tribu Beniamin filiis Aaron est adscripta.Ios.21.b

גִּבְעֹנִים Gibeonim, Gabaonitæ,Idem.p.n.

גִּבְעָא Gibeoni,Gabaonnites,Idem.s.n.2.Reg.21.a

λιθόστρωτος Gabatha, Eminens, vel excelsum.Græce dicitur λιθόστρωτος, id est lapidibus stratus . & erat locus editior, vel stratum lapideum eminens Ierosolymis,iudicio accommodatum.Ioan.19.c

גִּבְתוֹן Gibthõ,Gabathõ,Dorsum,vel eleuatio eius,aut palpebræ eius,siue excelsum donum.Nomen ciuitatis.Ios. 21.b.quæ in 19.c.dicitur Gebbethon.

גֶּבַע Geba Gabee, Collis,aut calix . Nomen ciuitatis in tribu Beniamin.Ios.18.d.1.Para.6.c

γαβέλος Gabelus, Terminus,vel limes,aut confinium.D.Nomen viri.Tobiæ 1.c

גֶּבֶר Gaber, Vir aut virilis vel fortis:aut Syriace, gallus gallinaceus.Filius Vri.3.Reg.4.b

גָּבִים Gabim,Cisternæ,aut locustæ,siue altitudines.Nomẽ ciuitatis.Isa.10.g

גַּבְרִיאֵל Gabriel,Vir deus vel dei,aut fortitudo dei,vel fortis meus deus.Nomẽ angeli.Danie.8.c.Luc.1.b

גָּד Gad,Fœlix,vel accinctus.Filius Iacob septimus, ex Zelpha ancilla Liæ vxoris eius . Genes.30.b.1.Paral.5.c. Nomen item prophetę.1.Reg.22.a

גַּדִּל Giddel,Gaddel, Magnus, siue magnitudo , aut simbria.Nomen viri.1.Esd.2.c

גַּדִּי Gaddi:Hœdus,siue fœlix,aut accinctus:vel Syriace, incisus.Filius Susi, princeps tribus Ioseph.Numer.13.a. Nomen populi.1.Para.12.b

גַּדִּי Gaddis, Aeruus,vel congeries,siue fœlix vel accinctus vir.D.Filius Mathathiæ.1.Mach.2.a

גַּדִּתָּה Gadditæ, De Gad , quod interpretatur hœdus siue fœlix vel accinctus.Ios.1.c

גֶּדֶר Geder,Gader,Murus,siue maceria,vel sepes.Ciuitas in tribu Iuda.Ios.12.d.quæ Iosue 15.e.dicitur Gedera,& à Stephano Antiochia,item & Seleucia.

Gederoth,

גְּדֵרוֹת Gederoth,Gaderoth.Idem. p.n.Nomẽ vrbis in tribu Iuda.2.Paral.28.c

גְּדֵרֹתִי Gederothi,Gaderotites,Idem.s.n.1.Para.12.a

גִּדְגָּד Gidgad,Gadgad Fœlicitas,aut accinctus exercitus.Nomen loci in quo aliquando castrametati sunt filij Israël.Num.33.d. Quæ dictio Deut. 10.b. Hebraice scribitur גִּדְגֳּדָה, eadémque est interpretatio.

גָּדִי Gadi,Hædus, siue felix , aut accinctus : vel Syriace, incisus.Pater Manahem.4.Reg.15.c.Est & nomen loci. 2.Reg.23.d

גֶּדֹר Gedor, Gador,Murus.siue maceria, aut sepes . Nomen loci.1.Paral.4.f

גָּחָם Gaham, Gahan,Educens eos,siue exitus eorum, aut exitus caloris.Filius Nachor ex Roma concubina.Genes.22.d

גָּחַר Gahar,Gaher, Exitus caloris vel iræ. Nomen viri.1. Esdræ 2.c

גִּלְעָד Gilead,Galaad, Aceruus testimonij . Filius Machir filij Manasse filij Ioseph.Nume.26.d.Pater Iara patris Huri.1.Parali.5.b.Regio item Galilææ ad orientem vl tra Iordanẽ. Gene.31.g.vbi & dimidia tribus Manassæ accepit possessionem cum tribubus Rubẽ & Gad. Nume.32.Deut.3.Ios.13.est autem ad tergum Phœnices & Arabiæ, collibus Libani copulatus,extẽditurq; per desertum ad regionem Amorrhæorum vbi Sehon regnatuit. Psalm.60.108. Mons item in sorte tribus Gad vltra Iordanem in terra Basan.1.Paral.6. vt Eusebius memorat:ad dorsum Phœnices & Arabię situs, collibus Libani iunctus.

Galaaditæ,Idem.p.n.Num.26.d

Galaadites,Idem.s.n.Iudic.12.c

Galaaditim,Idem.1.Mach.5.b

Galaaditis,Idem.

גַּלָּל Galal,Rota,siue reuolutio:aut confinium , vel marmor.Nomen viri.1.Para 9.c

γαλαταί Galalai,Idem.2.Esd.12.c

γαλάτης Galatæ,Lactantes,vel lactei.G.

Galatia , Lactans , vel lactea , O . Aliàs Gallogræcia Asiæ minoris prouincia Bithyniæ contermina à Gallis vocabulum trahens , qui in auxilium à rege Bithyniæ euocati, regnum cum eo,facta victoria,diuiserunt: sicque deinde Græcis admixti,Gallogræci,deinde Galatę appellati sunt . Vide Plinium lib.5.cap.32,Ptolem. in.5. cap.4.& Strab.in 4.

גִּלְגָּל Gilgal,Galgal, Rota,sitte reuolutio, vel ablatio,aut aceruus acerui , vel reuolutio acerui . Nomen ciuitatis vltra Iordanem , non procul ab Iericho . Osee 9.d.2. Esd.12.b

Gilgal,Galgala , Idem . Nomen loci.Ios.15. c.1. Regum 10.b

גִּלְיָלָה Gilgal,Galgalis,Idem. Ios.4.d.5.c

Galila,Galilæa, Volubilis , siue volutabilis,aut rota. Syriæ regio ad septentrionem Iudææ sita , quæ ab solis occasu Ptolemaide ciuitate & Carmelo monte disterminatur . Ab oriente eam Hippene siue Ioppe & Gadara suis finibus resecant . A meridiano latere Scythopolis & Samaria suis vtraque excipiuntur regionibus, nec vltra fluenta Iordanis patiuntur extendi . Septentrionalia eius à dextro latere Tyrus claudit, sicut scribit Egesippus lib.3.cap.6.de Ierosolymorum excidio, & Iosephus cap.2.lib.3. belli Iudaici. Tradunt verò historici duplicem esse Galilæam, superiorem scilicet, & inferiorem.Superior iuxta Tyrum, Sidonem & Cæsaream Philippi sita est , quà gẽtes attingit ad aquilonem. Ista,Galilæa gentium, Isa.9.& Matth.4. appellatur.Vel quia illic gentes vsque ad Salomonis tempora habitarint,vel quòd Hiram regi Tyriorum oblata sit.3.Reg. 9. Hæc in tribu Nephtali sita est . Inferior Galilæa circa Tiberiadem & stagnum Genezareth in tribu Zabulon posita est, de qua Matth.3.& 4. Christus frequenter versatus est in Galilæa.Ioan.4.Vnde etiam Galileus vocatus est,Matth.26.aut propter Nazareth& Capharnaum,in quibus illi domicilium. Luc.2. & 4. Quapropter etiam Iulianus imperator Christianos solebat Galilæos nuncupare , quod Eusebius lib.10.cap.35.ecclesiasticæ historiæ & aliàs sæpe memorat . Galilæi verò dicti sunt,quòd vicini sunt gentibus:& Galilæa interpretatur confiniũ,sicut Ios.13. a. Galilæa Philistiim dicitur. Vide Iosephum lib.3. cap.2,de bello Iudaico. Egesippum lib.3.cap.6

גְּלִילוֹת Gelilòth,Galilæa.Ios.13.a.Idem.p.n.

גְּלִילִים Gelilim, Galilæi, Volubiles siue volutabiles, aut rotantes.Luc. 13.a

Galilæus,Idem.s.n.

גַּלִּים Gallim, Coaceruantes, siue transmigrantes , vel reuoluentes, aut discooperientes. Nomen viri.1. Reg.25. g. Isa,10. g

אֶגְלַיִם Eglaiim,Gallim.Isa.15.d.Guttæ,aut gutta maris,siue coaceruantes, vel transmigrantes, aut reuoluentes. Ciuitas non procul à limite Moabitarum.

Γάλλιον Gallion, Lactans,vel lacteus.G.Proconsul Achaiæ. Acto.18.c

גַּמְלִיאֵל Gamliel,Gamaliel,Retributio dei , aut camelus dei, siue ablactatus dei.Filius Phadassur,princeps tribus suæ Manasse.Nume.1.a.Act.5.f.Præceptor Pauli.Act.22.a

גְּמַרְיָה Gemaria, Gamarias, Consummatio domini,siue cõsumptio domini.Filius Helciæ.Ierem.29. a . Filius item Saphan scribæ.Iere.36.c

גְּמוּל Gamul,Retributio,siue ablactatio.

גִּמְזוֹ Gimzo, Gamzo,Etiã iste,aut scirpus vel iuncus iste. Nomen vrbis.2. Paral.28.c

גָּרֵב Gareb , Scabies:aut Syriace , hydria . Nomen collis. Iere.31.g.Nomen item viri.2.Reg.23.d.1.Paral.11.g

גְּרִזִים Gerizim, Garizim,Secures,vel scissores.Nomẽ montis Samariæ iuxta Galgal,vltra Iordanem , Sichimorum imminens ciuitati. Iudic.9.a.Deut.11.d.2.Mach.6.a

גַּרְמִי Garmi, Osseus, vel ossa,aut peregrinationis aqua : vel Syriace causa mea.1.Para.4.c

גִּשְׂפָּא Gispa, Gaspha, Appropinquatio oris, siue accedens huc.Nomen loci.2.Esd.11.c

גָּתָם Gatham, Tactus eorum,vel mugitus eorum,aut mugitus perfecti vel simplicis . Filius Eliphaz filij Esau ex Ada vxore.Gene;36.b

גּוֹלָן Golan,Gaulon, Transmigratio eorum,vel reuolutio eorum:aut ex Syro & Hebræo,intus manens . Nomen ciuitatis refugij in Basan.Ios.20.c. 1.Paral.6.f

עַזָּה Aza,Gaza,Fortis,aut capra . Nomen vrbis Palæsthinæ.Gene.10.c.1.Reg.6.d.Act.8.c

גִּזְבַּר Gizbar,Gazabar, Thesaurarius.Pater Mithridatis.1. Esdræ 1.d

גָּזָם Gazam, Eruca, vel vellus eorum,aut transitus eorũ, siue tondens eos.Nomen viri.1.Esd.2.c

עֲזָתִים Azathim, Gazæi,Fortes,aut capræ,vel hirci. Nomen populi.Ios.13.a

עֵזֶר Azathim, Gazenses,Fortes,aut capræ,vel hirci.D.

Gazer,siue Gazera,Præscisio,aut diuisio, vel sententia.Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ.3.Reg.9.c. Ios.10.f.16.a . quæ ex tribu Ephraim data fuit Leuitis, Ios.21.b.1.Para.6.7.f.14.d

γαζάροις Gazaris, Idem.D.1.Mach.13.g

אֲרוֹן Aron , Gazophylacium, vbi gaza,id est thesauri templi seruabantur,ex Persico & Græco.Luc.21.a

G E

גֶּבָא Geba,Collis,aut callix,siue vas . Nomen ciuitatis de tribu Beniamin,posteris Aaron datæ.2.Esd.7.d.11.d

גְּבָל Gebal, Terminus vel limes.Nomen ciuitatis Syriæ, Psal.82.b.quæ nunc Gibel dicitur,teste Volaterrano.

גַּבַּי Gabbai,Gebbai,Dorsum,siue eleuatio , aut cisterna, vel locusta:vel Syriace,exactor.Nomẽ viri.2.Esd.11.b

גִּבָּר Gibar,Gebbar,Vir,aut virilis siue fortis: vel Syriace,gallus gallinaceus.Nomen viri.1.Esd.2.b

גִּבְּתוֹן Gibethon, Gebbethon, Dorsum siue eleuatio eius, aut palpebræ eius,siue excelsum donum. Nomen ciuitatis Leuitis datæ ex tribu Dan. Ios.19. c. quæ in 21.b. dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur Gabathon. Vrbs Philisthinorum. 3. Reg. 15. f

גִּדֵּל Giddel, Magnus, siue magnitudo, aut fimbria. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

גַּדִּיאֵל Gaddiel, Geddiel, Hœdus dei, siue fœlicitatis deus, aut acinctionis vel expeditionis deus. Filius Sodi. Nume. 13. a

גְּדַלְיָהוּ Gedaliahu, Gedeleas, Magnitudo domini, aut fimbria domini. Filius Phassur. Iere. 38. a

גִּדְעוֹן Gideon, Gedeon, Conterens vel confringens: aut ex Syro & Hebræo, abscisio iniquitatis. Pater Abidan principis tribus Beniamin. Nume. 1. a. Filius Ioas, iudex in Israël. Iudic. 6. b. qui & Ierobaal dictus est. Iudic. 6. f

גְּדֵרָה Gedera. Murus siue maceria, aut sepes. Nomen ciui tatis in tribu Iuda. Ios. 15. c. quæ à Stephano Antiochia, item & Seleucia vocatur.

גְּדֵרִי Gederi, Gederites, Idem. 1. Paral 27. d

גְּדֵרָתַיִם Gederothaim, Idem. p. n. Nomen vrbis in tribu Iuda. Ios. 15. e

גִּדַּלְתִּי Giddalti, Geddelthi, Magnitudo, aut fimbria. Nomen viri. 1. Para. 25. b

גֶּדֹר Gedor, Murue, siue maceria, aut sepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. g. 1. Paral. 4. c. 12. a. Filius Phanuel. 1. Para. 4. a. Filius Abigabaon. 1. Para. 8. c

גֵּיהִנֹּם Gehinnom, Gehenna, Vallis deceptionis vel tristitiæ siue diuitiarum: aut Syriace, infernus. D. Nomen loci. Matth. 18. b

גֵּיא-הִנֹּם Ge-hinnom, Ge-hennom, Vallis decipiens vel contristans eos, siue vallis diuitiarum suarum: aut Syriace, infernus. Nomen vallis. Ios. 15. b. tribui Beniamin datæ. 18. c. Interdum scriptum reperias Ge-ennom.

גִּיחוֹן Gihon, Gehon, Pectus siue eductio, aut exitus, siue vallis gratiæ vel mansionis. Fluuius qui è paradiso terrestri labitur. Gene. 2. c. Iosephus Nilum vocat.

גִּלְבֹּעַ Gilboa, Gelboe, Reuolutio inuestigationis vel scrutationis, aut aceruus tumoris vel inflationis aut ex Hebræo & Syro, reuoluens deprecationem. Nomen ciuitatis. 1. Regũ. 28. a. 13. a. Nomen montis Palæsthinæ. 1. Paralip. 10. a

גִּלֹנִי Giloni, Gelonites, Exultãs, siue reuoluens, aut trãsmigrans: aut reuelans vel detegens. 2 Reg. 23. d

גְּמַלִּי Gemalli, Retributio, vel merces, aut ablactatus, vel camelus. Pater Amiel. Nume. 13. a

גֵּיא-מֶלַח Gemelah, Gemelli, Vallis salinarũ, aut nautarum. Sic interpretatur Hieronymus. 2. Reg. 8. d. Nomen vallis.

γεννσάρ גִּנֵּסַר Gennesar, Genezar, Hortus principis, vel protectio principis. D. Nomen aquæ. 1. Macha. 11. g

גִּנּוֹסַר Ginosar, Genesar. Matt. 14. d. In Græco Genezaret: & Hebraice interpretatur hortus, aut protectio principis, siue hortus vel protectio ministrantis. D.

γεννσάρέτ גִּנֵּסַרֵת Gennezaret, Idem. D. Nomen loci. Marc. 6. g. Stagnum Galilææ, iuxta quod Christus apostolos vocauit Luc. 5. aliàs mare Galilææ, & Cinnereth appellatum. Habes elegantissimam huius lacus, simul etiam regionis vicinæ descriptionẽ in Egesippo lib. 3. cap. 26. de excidio Ierosolymorum.

γενναῖος גִּנְּתוֹן Gennæus, Generosus. G. Nomen viri. 2. Mach. 12. a

גִּנְּתוֹן Ginthon, Genthon, Hortus vel viridarium, aut protectio eius. Nomen viri. 2. Esdr. 10. a

גְּנֻבַת Genubath, Furtiua vel furtũ, aut protectio, vel hortus filiæ. Filius Adad Idumæi, aduersarij Salomonis. 3. Reg. 11. d

גֵּרָא Gera, Ruminatio siue peregrinatio, aut certatio, vel conflictus. Filius Beniamin. Gene. 46. c. qui. 1. Paral. 8. a Ahara dicitur. In. 1. Par. 8. a. dicitur filius Bela, filij Beniamin. Pater item Aod. Iudic. 3. b, Pater item Semei viri de cognatione domus Saul. 2. Reg. 16. b

גֵּרָה Gerara, Peregrinatio, vel certatio, aut cõflictus. Metropolis terræ Palæsthinæ, in qua natus est Isaac. Gene. 10. c. 20. 26. Ab hac Geraritica regio nomenclaturam sumpsit. 2. Paralip. 14. d. quæ olim terminus Chananæorum fuit ad australem plagam, & ciuitas metropolis Palæsthinæ. Scriptura sacra commemorat fuisse eam inter Cades & Sur, hoc est inter duas solitudines: quarum vna Aegypto iungitur, ad quam populus trans fretum rubri maris aduenit. Altera vero Cades vsque ad Sarracenorum eremum extenditur.

גֵּרָרִים Geraris, Idem. Gene. 20. a

גִּרְגָּשִׁי vel גִּרְגָּשִׁים Ginosarim vel Girgisiim, Gerasæni, In Græco Gergeseni: & Hebraice interpretatur peregrinationi siue conflictui aut ruminationi appropinquantes. D. Nomen ciuitatis quæ est vltra Galilæam. Matth. 8. d

Gerasæni. Mar. 5. a. Luc. 8. d. In Græco Gadareni: & Hebraice interpretatur septi vel murati. D.

גִּרְגָּשִׁי Girgasi, Gergesæi, Peregrinationi vel conflictui aut ruminationi appropinquantes. Populi. Gene. 15. d

Γεργέσαιοι Gergesæus, Idem. s. n. Filius Chanaan. Gene. 10. c

Gerreni, Incolę, siue peregrini, aut certantes, vel cõfligentes. D. Populi. 2. Mach. 13. e

גֵּרְשֹׁם Gersom, Gersam, Aduena ibi, siue peregrinus nominatus. Filius Mosis. Exod. 2. d

גֵּרְשֹׁם Gersom, Idem. Filius Mosis. 2. Paral. 6. e. f. 15. a. 23. b. qui Exod. 2. d. Hebraice dicitur Gersom: licet ibi & aliis aliquot locis corruptè impressum sit Gersam. Est & alius Gersom de filiis Phinees. 1. Esd. 8. a

גֵּרְשׁוֹן Gerson, Exilium eius, vel peregrini mutatio. Filius Leui filij Iacob. Gen. 46. b. 1. Para. 6. a. vbi & per ן, & per ם scriptum reperitur.

גֵּרְשֻׁנִי Gersuni, Gerson, Exul, vel peregrini mutatio. Nomẽ viri. 1. Paral 26. c

גֵּרְשֻׁנִּים Gersunim, Gersonitæ, Idem. Num. 26. f

גִּרְזִי Gersuni, Gersonites, Idem.

גֵּזִי Girzi, Gerze, Securis, siue scissor. Nomen pagi. 1. Regum. 27. c

גֵּשָׁן Gesan, Appropinquans, aut vallis mutationis siue eboris vel somni. Filius Iahaddai. 1. Para. 2. f

גֹּשֶׁן Gosen, Gessen, Appropinquatio, vel approximatio, Regio Aegypti, vbi Iacobus patriarcha cum suis habitauit liberis, quam nonnulli (vt Hieronymus in Hebraicis quæstionibus author est) Thebaidem vocant. Gene. 46. c

גֶּשׁוּר Gessur, Vallis aspectus, aut vallis bouis, siue vallis murus, aut pons. Nomen regionis Syriæ. 2. Reg. 3. a. 1. Paral. 2. c. 3. a

גְּשׁוּרִי Gessuri, Idem Regio Syriæ, quæ & Gessur. Deute. 3. b. Ios. 13. a. 1. Reg. 27. c

גַּת Gath, Geth, Torcular. Nomen ciuitatis Palæsthinæ à Roboã cõstructæ. 2. Para. 11. b. Vnde Ionas prophetа. 1. Reg. 6. d. 17. g. 4. Reg. 14. f. quæ aliàs & Anthedon, item & Agrippia, authore Volaterrano lib. 11. dicitur.

גִּתָּהֵפֶר Gitthaiema, Gethaim. Idem. p. n. Nomen ciuitatis. 2. Reg. 4. a

גִּתּ-חֵפֶר Gitta-hepher, Geth-hépher, Torcular fodiens vel explorans, siue torcular confundens aut exprobrans. Nomen loci. Ios. 19. a

גִּתִּי Gitthi, Gethæus, Torcular. 2. Reg. 6. b

גִּתִּים Gitthim, Gethæi, Torcularia. Nomen populi. Ios. 13. a. 2. 15. d

גָּתֶר Gether, Vallis explorationis vel contemplationis, siue torcular explorationis, aut vallis turturis. Filius Aram. Gen. 10. d. Ab hoc Acarnanij siue Carij (vt refert Hieronymus in quæstionibus Hebr.) originem traxere.

Gether. 1. Reg. 30. g. scribe Iether. & vide יֶתֶר

גַּת-רִמּוֹן Gath-rimon, Geth-remmon, Torcular mali punici, aut torcular excelsum. Nomen ciuitatis. Duæ autem fuerunt: altera data tribui Dan in possessionem. Ios. 19. c. altera tribui Manassæ. Ambæ autem Leuitis postea assignatæ. Ios. 21. b. c

גַּתְשְׁמָנִי Gesemani, Gethsemani Vallis pinguissima, siue vallis olei. D. Nomen vallis quæ est ad radices montis olieti. Matth. 26. d. Marc. 14. d

גָּזֵר Gazer, Gezer, Præscisio, siue diuisio, aut sententia. Nomen ciuitatis. 2. Reg. 5. d

ἀσαρεμώθ Assaremoth, Gezeron, Præscisio doloris siue fortitudinis, aut diuisio vel sententia doloris siue fortitudinis. D. Nomen ciuitatis. 1. Mach. 4. b

גִּיזוֹנִי Gizoni, Gezonite, Tondens, siue transiens. 1. Paralip. 11. g

גָּזָז Gazez, Gezez, Tondens, aut vellus, siue transitus. Filius Caleb. 1. Para. 2. f

G I

גִּיחִי Giah, Eductio, extractio, deriuatio, eruptio, aut gemitus, siue suspirium. Nomen loci. 2. Reg. 2. f. in tribu Beniamin: pro quo interpres vertit vallis.

גִּבְלִים Giblim, Giblij, termini vel confinia, aut terminus maris. Populi ciuitatem Gebal in Syria habitantes: de qua Psal. 23. Ezech. 27. b. 3. Reg. 5. d

גְּדֵרוֹת Gederoth, Gideroth. Muri, siue maceriæ; aut sepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. 1 Ios. 15. c

גֵּיהֲזִי Gihezi, Giezi, vallis visionis, aut vallis pectoris: Famulus Elisei. 4 Reg. 4. b

גִּחוֹן Gihon, Pectus, aut eductio, vel exitus, siue vallis gratiæ vel mansionis. Fons in occidentali Dauidicę ciuitatis parte. 3. Reg. 1. c. 2. Para. 32. f

גִּלּוֹ Gilo, Exultatio, siue reuolutio, vel transmigratio, aut reuelatio vel detectio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. f. 2. Reg. 15. b

גִּלֹנִי Giloni, Gilonite, Exultans siue reuoluens, vel trãsmigrans, aut reuelans, vel detegens. 2 Reg. 15. b

גִּינַת Ginath, Gineth, Hortus vel protectio. Pater Thebni. 3. Reg. 16. c

G O

גָּעָתָה Goatha, Tactus eius, aut mugitus eius, Nomen loci non procul à Ierosolyma distãtis. Ierem. 31. g. Hunc Lyranus Golgotha esse putat.

גֹּב Gob, Cisterna, vel locusta, aut altitudo. Nomen loci. 2. Reg. 21. d

גְּדַלְיָהוּ Gidaliahu, Godolias, Magnitudo domini, aut fimbria domini. Filius Ahicam filij Saphan. 4. Reg. 35. f. Filius item Amariæ. Sopho. 1. a

גּוֹג Gog, Tectum vel solarium, siue tegulatum. Nomen gentis. Ezech 38. a Apoc. 20. c. Filius Ioel. 1. Para. 5. a

גּוֹלָן Golan, Transmigratio, siue reuolutio: aut ex Syro & Hebræo, intus manẽs. Nomen ciuitatis in Basan. Deute. 4. g. quæ Ios. 20. c. dicitur Gaulo, licet Hebraicè Golan legatur, sicut & hic.

Golgotha, Caluaria, scilicet vbi sunt capita mortuorum. Syrum siue Chaldaicũ vocabulum. Locus in quo crucifixus fuit Christus dominus noster. Ioan. 19. d

גָּלְיָת Goliath, Goliath, Transmigratio, aut accumulatio, siue reuolutio, vel detectio. Nomen gigantis quem expugnauit Dauid. 1. Reg. 17. a

גֹּמֶר Gomer, Consummans, vel consumens, aut deficiens, Filius Iapher, Genes. 10. a. à quo Gomeritæ, qui nunc Galatæ dicuntur. Hoc nomen habuit à filia Debelaim vxor Osee. Osee. 1. a

עֹמֶר Omer, Gomor, Genus mensuræ, id est decima pars Ephi. Exod. 16.

עֲמֹרָה Amora, Gomorrha, Populus rebellis, aut populus timens, siue manipulus, vel seruitus: aut Syriace, lana. Ciuitas Pentapoleos, ad orientalem plagam terræ Iudæ sita Genes. 19. c

Gomorhæi, Idem.

Γοργίας Gorgias, terribilis, vel velox. G. Nomen viri. 1. Machab 3. e

גָּרְטְנָא Gortyna, Pharetra. G. Nomen loci. 1. Mach. 15. d

גֹּשֶׁן Gosen, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 10. g. 15. f. A qua, teste Iosue, circumiacens plaga, terra Gosen nuncupatur.

גֶּשֶׁם Gesem, Gosem, Pluuia, aut appropinquatio eorum: vel Syriace, corporalis. Nomen viri. 1. Esd. 2. d

עָתְנִיאֵל Athniel, Gothoniel, Hora siue tempus meum deus. Nomen viri. 1. Para. 27. b

גּוֹזָן Gozan, Tonsio, aut vellus, siue transitus, vel corpus nutriens: aut ex Syro & Hebræo, intus nutriens. Nomẽ fluuij in Mesopotamia. 4. Reg. 19. c. 1. Para. 5. d. Isa. 37. c

G R

יְוָנִים Græci, Hebraice dicitur Ieuánim, id est deceptores, vel contristantes, siue cœnosi, aue columbini. Græce vero, robusti vel fortes interpretatur.

ἕλληνες יָוָן Iauan. Græcia. Isa. 66. f. Ezechiel. 27. d. qui fuit filius Iapheth, à quo denominata est Græcia vel Ionia, & interpretatur decipiens: vel contristans, siue cœnosa, aut columbina. Græce verò robusta vel fortis. Act. 20. a

Græcus, Idem. m. g.

Gregis turris, vide Eder.

G V

גְּאוּאֵל Gehuel, Guel, Redemptio dei, siue exaltatio dei. Filius Machi, princeps tribus Gad. Nume. 13. b

גּוּנִי Guni, Hortus, siue protegẽs. Filius Nephthali. Gene. 46. c. 1. Para. 7. c

Gunitæ, Idem. Nume. 26. f

גּוּר Gur, Catulus, siue habitatio, aut collectio, vel timor. Nomen ciuitatis iuxta Ieblaam. 4. Reg. 9. f

גּוּר-בַּעַל Gurbaal, Catulus idoli vel dominantis, aut subiicientis vel possidentis: aut peregrinatio siue timor, aut habitatio idoli vel dominantis aut subiicientis vel Possidentis. Nomen loci. 1. Paralipo. 26. a. in quo Arabes habitauerunt.

H

יְחֻבָּה Ihubba, Haba, Absconsio, vel dilectio: aut Syriace, peccatum vel obligatio. Filius Gomer filij Heber. 1. Paralip. 7. g

חֲבַקּוּק Habacuc, Luctator, vel amplexans. Nomen prophetæ. Habac. 1. a

חֶבֶר Heber, Haber, Socius aut particeps, siue incantator, aut liuor. Filius Baria filij Aser filij Iacob. 1. Parah. 7. f Iudic. 4. b. vir Cinæus.

חֶבְרִי Heberi, Heberitæ, Idem. p. n.

חֲבַיָּה חֲבַנְיָה Habaia, Habaia, Absconsio domini, aut dilectio domini: vel ex Syro & Hebræo, debitũ vel obligatio domini. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

חֲבוֹר Habor, Socius aut particeps, siue incantatio aut liuor. Nomen vrbis Assyriorum. 4. Regum 17. a. 18. c. 1. Paralip. 5. d

חֲבַצִּנְיָה Habazinia, Habsanias, Debitum clypei domini, siue dilectio, vel absconsio clypei domini. Pater Ieremiæ filij Iezoniæ. Iere. 35. a

חֲקַל-דָּמָא Hakal-dama, Haceldema. Ager sanguinis. Syrum est. Nomen agri pecuniis illis quibus Christum vendiderat Iudas proditor, empti in sepulturam peregrinorum: qui hodie monstratur in Aelia ad australem plagam mõtis Sion; teste Hieronymo in locis Hebraicis. Matt. 27. a. Acto. 1. c

חַכְמוֹנִי Hachmoni, Hachamoni, Sapiens vel sapientissimus, aut hamus numerationis vel muneris, siue expectatio muneris. Pater Iesbaam. 1. Par. 11. c. Pater Iahiel. 1. Paral 27. d

חַכַלְיָה חַכַלְיָהוּ Hachalia, Hachelai, Expectãs dominum, siue hamus domini. Pater Athersatha. 2. Esd. 10. a

חֲכִילָה Hachila, Spes in ipsa, aut hamus in ipsa, siue palatum vel dulcedo in ipsa. Collis est in sorte tribus Iudæ ad desertum Ziph, in quo latuit Dauid. 1. Reg. 23. & 26. arcem habens natura munitissimam, olim ab Herode extructam, Mesida nomine, id est munitionem. 1. Regũ. 23. c. 26. a

חוּקֹק Hukok, Haçoc, Sculptor, aut scriba, siue legislator. Nomen ciuitaris. 1. Para. 6. g. in tribu Aser.

חֲקוּפָא Hacupha, Præceptum oris, aut sculptura oris. Nomẽ viri. 1. Esd. 2. c

חַקּוֹץ Hakos, Hacus, Spina, siue æstas, aut tædium, siue vigilia, vel finis. Nomen viri. 2. Esd. 3. e

חָדָד Hadad, Acutus vel gaudens: aut Syriace, nouus vel vnitas. Filius Ismaelis. Gene. 25. b. 1. Para. 1. b

חֲדָלַי Hadlai, Hadali, Cessatio, vel vetatio, aut deffectus. Pater Amasa. 2. Para. 28. b

חֲדַשָּׁה Hadassa, Nouitas, aut messis: vel ex Syro & Hebræo, vnus aries. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. f

Hadid

Universidad de Deusto
Biblioteca

חֲדִיד Hadid, Acutus, siue gaudens: aut Syriace, nouitas: vel ex Syro & Hebræo, vna manus. Ciuitas. 2. Esd. 11.d

עַדְרִיאֵל Hadriel, Grex dei, aut ablatio dei, siue priuatio dei. Gener Saulis, maritus Merob. 1. Reg. 18.c

חֲדַרְךְ Hadrach, Acumen siue gaudium teneritudinis, vel cubiculum tuū: aut ex Syro & Hebræo, vnitas vel nouitas teneritudinis. Ciuitatis nomē. Zacha. 9.a. Quidam Syriam fuisse putant. Hieronymus in locis Heb. terram Damasci credidit.

חַדְשִׁי Hadsi, Nouitas, aut mensis: aut ex Syro & Hebræo, vnius munus, aut nouū munus. Nomē loci. 2. Reg. 24.a

חֲגָב Hagab, siue Hagaba, Locusta. Nomen viri. 1. Esd. 2.c

חֲגִיָּה Haggia, Festiuitatis domini, vel solennitas domini, aut gyrus domini. Filius Merari. 1. Para. 6.c

עֲי Hai, Aceruus, vel coaceruatio. Ciuitas Amorrhæorū trans Iordanem supra Iericho sita, iuxta Bethauen, ad orientalem plagam oppidi Bethel, non longe ab eo distans. Altera quę à filius Itrael duce Iosua expugnata est post Iordanis transitum. Ios. 7. a. & 12. c. Cuius regē suspenderunt filij Israël. Ios. 8. f. Hæc Isa. 10. f. Aiath appellatur. Hieronymus in locis Hebr. Agai quoque appellat. Huius mentio habetur etiam Gene. 12. b. Iere. 49. a. Ios. 12. c. 1. Esd. 2. b

עַיָּה Aia, Hai, Idem. Nomen etiam vrbis. Nehe. 11. d

חֲלָאָה Hela, Hala, Dolor siue infirmitas maxillæ, siue principium humilitatis vel teneritudinis. Nomen loci. 4. Reg. 17. a. 18. c

הֶלְקַת Helea, Halaa, Infirmitas, siue rubigo. Altera vxor Ashur. 1. Para. 4. a

הֶלְקַת Helcath, Halcath, portio, siue diuisio, aut lenitas, vel lubricatio. Ciuitas in tribu Aser, data Leuitis. Ios. 19. b

חֲלְחוּל Halhul, Dolor siue principium doloris vel immunditiæ: aut expectatio doloris vel prophanationis, siue obstetricatio doloris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. g

חֲלֵלוּ-יָהּ Hallelu-ia, Laudate dominum. Psalm. 113. a

חֲמָתִי Hamathi, Hamathæus. Indignatio, siue calor: aut murus, siue vter vel lagena. Filius Chanaan. Gene. 20. c. 1. Paral. 1. b. à quo Hamath vrbs, quam Macedones Epiphaniam nuncupauerunt: Alij Antiochiam.

הַמְדָן Hamdam, Cupiditas, aut calor iudicij. Filius Disan filij Seir Horei. Genes. 36. c. qui. 1. Paralipo. 1. c. dicitur Hamran.

חֲמַת Hammath, Ira, vel indignatio, siue calefactio, aut vter. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali. Ios. 19. c. Quæ Eusebio Epiphania, aliis vero Antiochia dicitur.

חַמֹּת-דֹאר Hammoth-dor, Indignatio vel calor generationis aut pilæ vel sphæræ siue habitationis. Ciuitas. Ios. 21. c. quæ de tribu Nephthali non solum Leuitis, imò etiam profugis homicidis pro tutissimo asylo est assignata.

חָמוֹן Hamon, Calor, aut sol, siue ira eius. Nomen ciuitatis. Ios. 19. c. 1. Para. 6. g. in tribu Nephthali.

הַמְרָן Hamran, Asinus, vel lutum aut vinosus. Filius Disan filij Seir Horæi. 1. Paralip. 1. c. qui Gene. 36. c. dicitur Hamdan.

חֲמוּאֵל Hamuel, Calor, siue ira dei: aut ex Syro & Hebræo, viderunt deum. Filius Massma. 1. Paral. 4. d

חֲמוּל Hamul, Pius, siue misericors. Filius Phares filij Iudæ. Gene. 46. b. 1. Paral. 2. a

Hamulitæ, Idem. p. n. Nume. 26. c

חֲנַמְאֵל Hanameel, Gratia ex deo, siue misericordia vel donum à deo. Filius Sellum patruelis Ieremiæ prophetæ. Ierem. 32. a

חָנָן Hanan, Gratiosus, vel pius siue misericors, aut donans. Filius Maacha. 1. Para. 11. g. Filius Sizae. 1. Paral. 8. c. Filius Azel filij Elasa. 1. Paral. 8. d. 9. g. 2. Esdr. 7. c. 8. b. Filius Iegedeliæ. Iere. 35. a. 1. Paral. 4. c

חֲנַנְאֵל Hananeel, Gratia dei, siue misericordia dei, aut donum dei. Nomen turris Ierosolymæ. 2. Esdr. 3. a. Ieremiæ 31. g

חָנָנִי Hanani, Gratiosus, aut donans, vel pius siue misericors. Pater Iehu prophetæ. 3. Reg. 16. a. 2. Paralipo. 16. c. Nehem. 11. c

חֲנַנְיָה Hanania siue Hananias, Gratia domini, siue misericordia domini, aut donum domini. Pater Selemiæ patris Ieriæ. Iere. 37. c. Pater item Sedeciæ principis. Iere. 36. c. Filius Zozobabel filij Phadaia. 1. Paral. 3. d. 8. c. Nomen prophetę. Ierem. 28. a. Etiam hoc nomine vocabatur ille qui cū Daniele propheta à Nabuchodonosor in captiuitate enutritus fuit, cui præpositus eunuchorum Sidrac nomen imposuit. Daniel. 1. b

חֲנָתוֹן Hanathon, Gratiæ vel misericordiæ donum. Ciuitas in terra Zabulon. Ios. 19. b

חָנֵס Hanes, Gratiæ vexillum, siue gratiæ tentatio vel fuga: aut ex Hebræo & Syro, gratiæ miraculum. Ciuitas Aegypti. Isa. 30. a

חֲנִיאֵל Hāniel, Gratia siue misericordia dei, aut requies vel donum dei. Filius Olla. 1. Para. 7. g. Filius Ephod, princeps tribus Manasse. Nume. 34. d

עֲנִי Hunni, Hanni, Afflictus vel pauper, siue respondens. Nomen viri. 2. Esdr. 12. a

חָנָן Hanun, Hanon, Gratiosus, siue misericors: vel donans, siue requiescens. Filius Naas regis filiorū Ammon. 2. Reg. 10 a. 1. Paral. 19. a

חֻפָּם Hanun, Idem. Nomen viri. 2. Esd. 3. c

חֻפִּים Huppim, Hapham, Thalamus eorum, siue coopertura eorum, aut litus eorum. Filius Hir. 1. Para. 7. c

חֶפְצִיבָה Hephziba, Haphsiba, Voluntas mea in ea. Mater Manasse. 4. Reg. 21. a

חֻפִּים Huppim, Happhim, Thalami, siue cooperti, aut litus maris. Filius Machir. 1. Para. 7. c

חֲפַרַיִם Haphraim, Fodientes, aut explorantes, siue confundentes, aut explorans siue confundens mare. Ciuitas in tribu Zabulon. Ios. 19. b

חָרֹד Harod, Harad, siue Harada, Stupor, aut tremor. Nomen fontis siue loci in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Sepher. Iudic. 7. a. Nume. 33. c

חַרְחָיָה Harhaia, Haraia, Calor, aut ira domini. Pater Ezicl. 2. Esdr. 3. b

חָרִם Harim, Haram, Destructus, siue anathematizatus: vel rete siue retiaculum, aut dedicatus siue consecratus, scilicet deo. Nehe. 10. a. 12. a

Harama, Idem. 1. Reg. 30. g. Vide Harma.

חָרָן Haran, Ira, siue irascens: aut Syriace, libertas. Charræ, ciuitas Mesopotamiæ, à Charra Syriæ fluuio, in qua habitauit Thare. Gene. 11. d. 12 b. 27. g. 28. b. 29. b. De qua & 4. Reg. 19. c. Isa. 27. c. Ezech. 27. e. Dicitur & Charan à Græcis. Acto. 7. a. Est & nomen viri. 1. Para. 7. f. vbi dicitur, Peperit Haran.

חַרְבוֹנָה Harbona, Destructio, siue gladius eius nunc, aut siccitas eius nunc: siue ira ædificantis vel intelligentis. Nomen eunuchi. Esth. 1. b

חָרְפִּי Hariph, Hareph, Hyems siue opprobrium, vel adolescentia: aut Syriace, acutus. Nomen viri. 2. Esdr. 7. c. Nehem. 10. a

חָרֵס Heres, Hares, Sol, aut testa. Nomen montis. Iudic. 1. g. 2. Esdr. 8. b

חָרֵת Hareth, Sculptura, aut libertas. Nomen villæ ad occidentem. 1. Reg. 22. a

חַרְחוּר Harhur, Calefactus siue arefactus: aut ira siue calor albedinis vel foraminis, aut libertatis. Nomen viri. 1. Esdræ. 2. c

חָרִם Harim, Destructus, siue anathematizatus, aut rete, vel retiaculum: siue dedicatum vel consecratū, scilicet deo. Nomen sacer Iotis. 1. Para. 24. b. 1. Esd. 2. b. 10. c

חָרִף Hareph, Hariph, Hyems siue opprobrium, vel adolescentia: aut Syriace, acutus. Filius Hur 1. Para. 2. g

חַרְנֶפֶר Harnæpher, Harnápher, Ira tauri, siue ira crescens, aut ex Syro & Hebræo, libertas tauri, siue ira crescens. Filius Supha filij Helem. 1. Paral. 7. g

חָרְסָה Harma, siue Harama, Destructio siue anathema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratum, scilicet deo. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15. c. 1. Reg. 30. g. Etiam in tribu Simeon ciuitas est. Ios. 19. a. Iudic. 1. a. dicitur Sephath.

חָרֹדִי Harodi, Tremefactus, siue stupefactus, vel caloris aut iræ abundantia. Nomen ciuitatis. 2. Reg. 23. d

חֲרוּמָף Harumaph, Haromaph, Destructio siue anathema oris: aut ex Hebræo & Syro, ira cooperimenti. Filius Iedaia. 2. Esd. 3. c

חֲרֹשֶׁת Haroseth, Artificium, vel Aratura siue testa, aut silētium, vel surditas: aut Syriace, sylua. Ciuitas quæ iuxta Iosephum lib 5. antiq. Iudaic. super paludem Samachonitidem sita est. Iudic. 4. a

חֲרָשָׁא Harsa, Artificium, vel aratura, siue testa aut silentiū, vel surditas: aut Syriace, sylua. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

חֲרוּפִי Haruphi, Haraphites, Opprobrium, aut hyems, vel iuuentus: aut Syriace, acutus. 1. Para. 12. a

חָרוּץ Haruz, Arus, incisus, siue aureus, aut solicitus, siue trituratus. Pater Messalemeth matris Amon regis Iuda. 4. Reg. 21. d

חַשְׁמוֹן Hassemon, Legatio, siue acceleratus numerus, vel festinata portio, aut silentium numeri vel portionis. Ciuitas tribus Iudæ. Ios. 15. d

חָשׁוּב Hassub, Aestimatus aut numeratus siue cogitatio vel artificium. Filius Ezricam. 1. Para. 9. c

חֲשֻׁבָה Hasuba, Hasaba, Numeratio, siue æstimatio, vel cogitatio: aut artificium, vel festinatio aut silentium in ea. Filius Zorobabel filij Phadaiæ. 1. Para. 3. d

חֲשַׁבְיָה Hasabia, siue Hasabias, Numeratio vel æstimatio, aut cogitatio domini, siue artificium domini: aut festinatio vel silentiū in domino. Filius Amasiæ. 1. Para. 6. d. Princeps Leuitarum. 2. Para. 35. b. 2. Para. 25. a

חֲסַדְיָה Hasadias, Misericordia domini. Filius Zorobabel filij Phadaiæ. 1. Paral. 3. d

חֲצַר-מָוֶת Hazar-maueth, Hasar-moth, Atrium mortis, vel fœnum mortis. Filius Iectan. Gene. 10. d

חֲצַר-שׁוּעָל Hazar-suhal, Atrium vel fœnum vulpis, aut fœnum semitæ. Nomen ciuitatis. 1. Para. 4. c

חֲצַר-סוּסִים Hasar-susim, Atrium equorum, aut fœnum equorū. Nomen ciuitatis. Para. 4. c. quæ & Hasar-susa.

חֲצַצוֹן-תָּמָר Hazazon-thamar, Hasason-thamar, Glarea, vel lapillus commutationis: aut diuisio siue sagitta palmæ, id est dactyli. Nomen oppidi, quod & En-gaddi dicitur. Gene. 14. b. 2. Paral. 20. a

חֲשַׁבְנָה Hasbaddana, Festinans aut cogitans iudicium suum, siue silens aut computans iudicium suum. Nomen viri. 2. Esd. 8. a

חֲשַׁבְיָה Hasabia, Hasebia, Numeratio vel æstimatio domini, aut cogitatio domini, siue artificium domini, aut festinatio vel silentium in domino. Filius Merari. 1. Paralipom. 9. c

חֲשַׁבְנָה Hasabneia, Hasebna, Numeratio, siue festinatio intelligentis siue ædificantis. Nomen viri. 2. Esd. 10. a

חֲשַׁבְנְיָה Hasabnia, Hasebnia, Numeratio domini, siue silentiū vel festinatio filij domini. Nomen viri. Nehe. 9. a

Hasabnia, Hasebonias, Idem. Nomen viri. 2. Esdr. 3. c

חָשֻׁם Hasum, Hasem, Silentium eorum, siue festinatio eorum. Nomen viri. 2. Esd. 7. c

חֲצַר-גַּדָּה Hazar-gadda, Hasar-gadda, Atrium hœdi eius vel fœlicitatis eius: aut ex Hebræo & Syro, atrium incisionis vel scissuræ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. d

חֲצַר-סוּסָה Hazar-susah, Hasar-susa, Atrium equi, aut fœnum equi. Ciuitas in tribu Simeonis. Iosue 19. a. quæ & Hasar-susim.

חֲצַרִים Hazerim, Atria, siue vestibula, aut sagitta excelsa. Ciuitas in dorso montis Seir inter Aegyptum & Chananæam, in qua Hauim, id est Heuæi gigantes habitarunt ab Caphthorim expulsi. Deute. 2. c. Ios. 13. a. aliàs Haseroth, vt quibusdam videtur, appellata.

חָצוֹר Hazor, Atrium, aut fœnum. Ciuitas regni Iabin Chananæorum regis, quæ & Hezron dicitur, quam solam Iosue incendit. Ios. 11. a. 1. Reg. 12. b. 4. Regum 15. f. quæ principatum tenuerat inter omnia regna Amorrhæorum. Ios. 11. 12. Fuit vna in tribu Iuda. Ios. 15. d. Alia in tribu Nephthali. Ios. 19. c. Vbi regnauit Iabin. Iudic. 4. 3. Reg. 9. 4. Reg. 15.

חַצְרוֹת Hazeroth, Haseroth, Atria, siue vestibula. Nomen eremi per quam transierūt Israëlitæ ascendentes in terram Chanaan ex Aegypto. Deuter. 1. a. Num. 13. a. 33. c

חֲצַר-שׁוּעָל Hazar-sual, Hasar-sual, Atrium vulpis, vel fœnum vulpis, aut semitæ vel pugilli. Ciuitas in tribu Iudæ & Simeonis. Ios. 19. a

חֻשִׁים Husim, Hasim, Tacentes, siue festinantes, aut silentiū vel festinatio maris. Nomen viri. 1. Para. 7. c

חָשֹׁם Hasum, Hasom, Silentium, vel festinatio eorum. Nomen viri. 1. Esdr. 10. d

חַסְרָה Hatra, Defectus siue deficiens. Pater Thecue patris Sellum mariti Oldæ prophetidis. 2. Paralip. 34. c. qui. 4. Reg. 22. c. dicitur Araas.

חָשֹׁם Hasum, Silentium, aut festinatio eorum. Nomen viri. 1. Esdr. a. b. 2. Esdr. 8. a

חָשׁוּב Hasub, Aestimatus, aut numeratus, siue cogitatio vel artificium. Nomen viri. 2. Esdr. 11. c

חֲשׁוּפָא Hasupha, Discooperta, aut exhausta, vel nudata. Nomen viri. 1. Esdr. 2. c

חָתָת Hathath, Contritio aut timor. Filius Othoniel. 1. Paralip. 4. c

חָטִיל Hatil, Peccati vlulatio. Nomen viri. 1. Esdr. 2. c

חֲטִיפָא Hatipha, Rapina, siue peccati coma, aut reliquiæ. Nomen viri. 1. Esdr. 2. c

חֲטִיטָא Hatita, Peccati declinatio. Nomen viri. 1. Esdr. 1. c

חָטוּשׁ Hattus, Peccatum derelinquens. Filius Semeiæ filij Secheniæ. 1. Paral. 3. d. 1. Esdr. 8. a. Nehem. 10. a. 12. a

חַוֹּת-יָאִיר Hauoth-iair, Oppida illuminationis, vel annunciationis luminis. Ciuitates quas expugnauit Iair filius Segub. Nume. 32. g. Siue nomen regionis, quæ & Basan dicitur. Deuter 3. c

חֲזָאֵל Hazael, Videns deum. Nomen viri. 3. Reg. 19. c. 2. Paralip. 22. b. Successor Ben-adad in regnū Syriæ. 4. Reg. 8. d. Amos. 1. a

חֲזָיָה Hazaia, Hazia, Videns dominum. Nomen viri. 2. Esdræ 11. a

חָזִיר Hazir, Porcus: aut Syriace, conuersus vel reuersus. Nomen viri. 2. Esdr. 10. a

H E

עֵיבָל Hebal, Aceruus vetustatis, siue aceruus defluens. Filius Iectan. Gen. 10. d. Est & nomen montis. Deut. 11. d

חֶבֶר Heber, Gen. 46. b. 1. Para. 4. c. 7. f 8. b. vbi dicitur, Et Hezeci, & Heber, interpretatur socius, aut particeps, vel adhærens, siue incantator, aut liuor. Item Num. 26. e. filius Brie.

עֵבֶר Heber, Transiens, vel transitus: aut ira, seu prægnans: vel Syriace, frumentum. Filius Sale. Genes. 10. d. Luc. 3. g. à quo Hebræi. 1. Para 5. b. Filius item Elphaal filij Mehusim. 1. Paral. 8. b

עִבְרִיָּה Hibriiah, Hebræa, Transiens, siue irata, aut prægnans

עִבְרִים Hibrim, Hebræi, Transeuntes, siue irati, aut prægnātes: vel Syriace, frumenta. 1. Reg. 4. b

עִבְרִי Hibri, Hebræus, Idem. s.n. Gene. 41. b

עִבְרִי Ibri, Hebri, Idem. Nomen viri. 1. Para. 24. d

חֶבְרוֹן Hebron, Societas siue participatio, vel adhæsio, aut incantatio, vel liuor. Ciuitas in terra Chanaan in montanis Iudææ, ciuitas Amorrhæorum, quondā Philistinorum metropolis. Hæc dicta est & cōuallis Mambre. Gen. 13. d. Nume. 13. b. 1. Paral. 3. a. & Arbee, Gene. 23. a. & Cariath-arbe, Ios. 15. c. Filius item Caath filij Leui. Exo. 6. c. 1. Para. 2. f. 6. a. c

עֶבְרוֹנָה Hebrona, Transiēs, aut irascens. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israël. Nume. 33. d

חֶבְרֹנִי Hebroni, Societas, siue participatio, vel adhæsio, aut incantatio, vel liuor. Nume. 26, g

Hebroni, Hebronitæ, Idem. p. n. 1. Para. 26. c

חֲכַלְיָה Hechaliah, Hechelias, Expectans dominum, siue hamus domini. Pater Nehemiæ. 2. Esdr. 1. a

חֲדִי Heddai, Laudatio, siue cōfessio, aut clamor. Nomē viri. 2. Reg. 23. d. qui Huri. 1. Para. 11. f. dicitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

עֶדֶר Heder, Grex, siue desectio, aut priuatio. Filius Beriæ. 1.Paral.8.b

חִגְלָה Hegla, Festiuitas aut gyratio eius. Filia Salphaad filij Hepher filij Galaad. Nume.26 d

חֵילָם vel חֲלָאם Helam, Exercitus matris vel gentis siue ancillæ: aut dolor siue expectatio matris vel ancillæ aut gentis, vel somnium. Ciuitas.2.Reg.10.d.haud procul à Iordane.

חֶלְבָּה Helba, Lac, siue adeps, aut mansit in ea: siue principiū vel dolor in ea. Nomen ciuitatis quæ sorte tribui Aser euenit. Iudic.1.f

חֶלְקַת Helcath, Portio siue pars, aut lenitas. Ciuitas quæ de tribu Aser data fuit Leuitis. Ios.21.c

חֶלְקִי Helci, Portio siue pars aut lenis. Nomen viri.2.Esdræ 12.a

חִלְקִיָּהוּ Hilkiahu, Helcia, siue Helcias, Portio siue pars domini, aut lenitas domini. Pater Eliacim. 4.Reg.18.d.Isa.22.f Est & nomen sacerdotis. 4.Reg.22.a. Pater itē Ieremiæ prophetæ. Iere.1.c.1.Para.6.a.2.Esdr.12.a

חֶלֶץ Helec, Portio, siue pars, aut lenitas. Filius Galaad filij Machir, filij Manasse filij Ioseph. Nume.26.d. Ios.17.a

חֶלְעִי Helecitæ, Idem p.n. Nume.26.d

חֵלָד Heled, Mundus, id est orbis, vel mustella: aut Syriace, rubigo. Filius Baana.2.Reg.23.d

חֲלָם Helem, Somnians, aut sanans, siue expectatio eorum aut dolor eorum. Nomen viri. Zacha.6.d.1.Para.7.g

חֶלֶף Heleph, Mutatio, siue transitus, aut perforatio. Nomen ciuitatis. Ios.19.c. Terminus Nephthali.

חֶלֶץ Helez. Armatus, siue liberatus, aut nudatus. Nomen viri.2.Reg.23.d

חֶלֶץ Halez, Helles, Idem. Filius Azariæ filij Iehu filij Obed.1.Paral.2.e.11.f.27.b

עֵלִי Heli, Eleuatio, siue oblatio, aut eleuans, vel offerēs, seu pila. Nomen sacerdotis illius qui Samuelem vnxit in prophetam.1.Reg.1.a. Pater item Ioseph mariti Mariæ virginis. Luc.3.e.qui Matth.1.c.dicitur Iacob.

ἡλιόδωρος Heliodorus, Solis donū. G. Nomen viri.2 Mach.3.b

ἡλιόπολις Heliopolis, Hebraice dicitur On: & interpretatur dolor, siue tristitia, aut fortitudo. Græce vero Heliopolis, Solis ciuitas interpretatur. Vrbs Aegypti, quæ Thebæ aliàs dicitur. Ezech.30.c

עַלְמוֹן־דִּבְלָתָיְמָה Almon-diblathaimah: Helmon-diblathaim, Duo nomina sunt: Helmon, quod interpretatur occultatio, siue adolescentia, aut seculum, vel contemptus. Diblathaim palathæ, id est massæ de ficubus compactæ. Nomen loci, in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Dibō Gad. Nume.33.f

חֵלוֹן Helon, Fenestra, vel prophanatio, siue dolor, vel infirmitas. Nomen ciuitatis in terra Moab. Nume.2.a. Iere.48.d. Pater Eliab principis tribus Zabulon. Num.1.a 10.b. Est & nomen vrbis.1.Paral.6.e. quæ Ios.21.d. dicitur Holon.

חֵימָם Hemam, Turbatio eorum, aut tumultus eorum. Filius Lotan filij Horæi. Gene.36.c. qui.1.Para.1.c. dicitur Homam.

חֵמָן Heman, Multus, aut tumultuans: vel Syriace, fidelis. Filius Mahol.3.Reg.4.d. Filius Ioel.1.Para.6.c.15.b.16.d Hemath, vide Emath.

עַמְנָה Hemona, Popularis, siue populus noster. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin. Ios.18.d

חֲמוֹר Hemor, Asinus, siue lutum, aut vinosus: vel Syriace, grauis aut ponderosus. Pater Sichem. Genes.33.d.34.a. Acto.7.c

חֵן Hen, Gratia, siue misericordia, aut mansio, vel requies. Nomen viri. Zacha.6.d

חֲנָדָד Henadad, Gratia vel misericordia dilecti. Nomen viri.2.Esdr.3.c

חֲנוֹךְ Hanoch, Henoch, Dedicatus, vel disciplinatus aut morigeratus. Filius Cain. Genes.4.c. Filius præterea Iared. Gene.5.c. Luc.3.g. Filius etiā Madian filij Abrahæ. Gen.25.a. Filius item Rubē. Gen.46.b.1.Para.5.a. Ciuitas item quam Cain extruxit, illique filij nomē indidit.

Henochitæ, Idem.p.n. Nume.26.b

חֵפֶר Hepher, Fodiens, aut explorās, siue opprobrium vel confusio. Filius Ashur ex Naara vxore. 1.Para.4.a. Portio regni terræque Chanaan, quam Iosue expugnauit. Ios.12.d.4.Regum 14.f. Filius item Galaad filij Machir. Iosue 17.a

Hepheri. Hepheritæ, Idem.p.n. Num.26.d

חֲפַרְיִי Hiphathah, Ephphetha, Adaperire: imperatiui modi passiuæ vocis. Mar.7.d

חַפְתָּה Her, Vigil, aut denudans, vel effundens, siue æmulus, vel ciuitas. Filius Iudæ ex Sue vxore sua. Gene.38.a.1.Para.4.c. Pater Elmandan. Luc.3.f

עֵר Heran, Idem. Filius Suthala filij Ephraim. Num.26.d

עֵרָן Heranitæ, Idem.p.n. Num.26.d

ἡρακλῆς Heracles, Hercules, Iunonis vel dominatricis gloria. G.2 Machab.4.c

אֶרֶד Ared, Hered, Imperans, siue descendens. Filius Balæ filij Beniamin. Num.26.c

עָרָד Arad, Hered. Iosue 12.d. Onager: aut Syriace, drago. Nomen ciuitatis.

אַרְדִי Ardi, Hereditæ, Imperantes, siue descendentes. Numer.26.c

חֹרֶם Harim, Herem, Destructio, siue anathema, aut rete, vel ret aculum, siue dedicatum vel consecratum. s.deo. Nomen viri.1.Esd.10.d

עֵרִי Heri, Vigil, seu denudans, aut effundens, vel ciuitas mea, aut Syriace, inimicus. Filius Gad filij Iacob. Gene.46.b

חֶרְמָה Heritæ, Idem.p.n.

Herma, destructio, siue anathema, aut rete, vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratum. s.deo. Ciuitas in tribu Iuda. Ios.12.d. Vide Harma.

ἑρμᾶν Herman, Sustentaculum, vel inauris. G. Vir quidam. Roma.16.b

ἑρμῆς Hermes, Mercurius, aut lucrum, vel refugium. G. Viri nomen. Roma. 16.b

ἑρμογένης Hermogenes, Mercurio genitus, aut lucri generatio, vel refugium generationis. G. Vir quidam. 2. Timoth.1.d

חֶרְמוֹן Hermon, Destructio, siue anathema, vel rete siue retiaculum: aut dedicatum vel consecratum, scilicet deo. Nomen montis, quem Sidonij Sarion, Amorrhæi Sanir vocant. Deuter.3.b. Iosue 13.a. Psalm.88.b. Vide item.1.Paral.5.d. Aliàs dicitur & שִׂיאֹן Sion. Deut.4. g. A nonnullis traditur duos esse חֶרְמוֹן nomine montes. vnum non procul à Gelboa iuxta Iordanem, alterum vero multo altiorem altero supra Trachonitidem regionem. Quod equidem haud obscurè etiam Dauid Psalmo 42. innuere videtur: dum inquit, De terra Iordanis & Hermoniim à monte modico.

חֶרְמוֹנִים Hermonim Hermonij, Idem.p.n.

חוֹרוֹדוּס Horodos, Herodes, Pellis gloria, vel pellibus glorians, aut mons gloriæ vel arrogantiæ: aut Syriace, draco ignitus. D. Præses siue procurator Galilææ constitutus à Romanis. Luc.3.a. rex Iudææ. Luc.1.a

חוֹרוֹרִים Horodim, Herodiani, Idem.p.n. D. Matt.22.b

חוֹרוֹן־סִיט Horodosith, Herodias, Idem.f.g. D. Matth.14.a

ἡρῳδιάν Herodion, Iunonis vel dominatricis cantilena. G. Cognatus Pauli Rom.16.b

חֶשְׁבּוֹן Hesbon, Hesebon, Numerus, siue cogitatio, aut festinans intelligere vel ædificare. Nomen ciuitatis in Galaad Moabitarum, in qua habitauit Sehon rex Amorrhæorum. Isa.15.b. Nume.21.f. quam ædificauerunt filij Ruben. Nume. 32.g.1.Para.6.g

חָצֹר Hazor, Hezer, Atrium, aut fœnum. Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ.3.Reg.9.c

ἡλί Heli, Prope me, vel iuxta me, siue auferens vel separans. D. Pater Nahum patris Amos. Luc.3.e

חַשְׁמֹנָה Hasmona, Hesmona, Festinatio numerationis vel muneris, aut festinatio preparationis, vel legatio. Locus in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Methca, diuidens Aegyptum & sortem tribus Iudæ ad mare vsque tendentem. Num.33.d

Hezrai,

חֶצְרַי Hezrai, Atrium, siue fœnum. Nomen viri.2.Reg.23.d. qui Hezro.1.Para.11.g. dicitur.

חֶצְרוֹ Hezro, Atrium aut fœnum eius. Nomen viri.1.Para.11.g. qui.2.Reg.23.d. dicitur Hezrai.

חֶצְרוֹן Hezron, Sagitta exultationis, siue diuisio cantici, aut atrium vel fœnum. Nomē ciuitatis, quę & Hazor, in tribu Iuda. Ios.15.a.d. Filius Ruben. Gen.46.b. Item filius Iuda, id est (vt existimo) filius Phares filij Iuda, vt sequitur.1.Par.4.a. qui Gen.46.a. dicitur Zara. Filius item Phares filij Iuda. Gen.46.b

חֶצְרוֹנִי Hezroni, Hezronitæ idem.p.n. Num.26 a.c

חֵת Heth, Confractio, vel formido, aut stupor: vel Syriace, descensus, Nomen populi. Gen.23.a.b

חֶתְלוֹן Hethlon, Hethalon, Contritio mansionis, aut formidabilis mansio, siue inuolutio eius. Nomen vrbis, terminus Iudææ ad septentrionem. Ezech.47.c

חִתִּי Hitthi, Hetthæus, Confractus, vel formidans, aut stupens: vel Syriace, descendens. Filius Chanaan. Gene.10. c.à quo Hethæi.

חִתִּים Hitthim, Hethæi, Idem.p n. Nomen populi. Gen.15. d.4.Reg.7.b. Cyprum Hieronymus esse dicit.

חִתִּים Hitthim, Hethim, Idem.p.n. Nomen loci. Iudic.1.c

חַוָּה Haua, Heua, Viua, vel viuens. Prima mulier creata à deo, Gene.3.d

חִוִּי Hiui, Heuei, Viuentes, aut loquentes, vel nuncantes: aut Syriace, colubri. Populi genus.

Heuæus, Idem.s.n. Filius Chanaan. Gen.10.c

חַוִּילָה Hauilah, Heuila, Dolens, siue parturiens, aut loquens illi, siue enuncians illi. Nomen regionis. Gen.2.b.25.b

חִוֵּילָה Hauilah, Heuila, siue Heuilath, Dolens, siue parturiens, aut loquens illi, siue annuncians illi. Filius Chus. Gene.10.a. Filius item Iectan. Genes.10.d. Nomen item regionis.1.Reg.15.b. Getuli à Iosepho dicuntur.

חִזְקִי Hizki, Hezeci, Fortis, siue apprehendens. Filius Elphaal.1.Para.8.b

חֲזִיאֵל Hezion, Visio, vel prophetia. Pater Tabremmon patris Ben-adad regis Syriæ.3.Reg.15.d

חִיר Hezir, Porcus: aut Syriace, conuersus, vel reuersus. Nomen viri.1.Para.24.b

H I

חִיאֵל Hiel, Viuit deus, siue vita dei. Nomen viri illius qui reædificauit Iericho.3.Reg.16.g

ἱεράπολις Hierapolis, Sacra ciuitas. G. Ciuitas Phrygiæ haud procul à Colossis & Laodicea. Coloss.4.c

ἱερώνυμος Hieronymus, Sacrum nomen. G. Nomen viri.2.Machab.12.a

חִין Hin, mensura erat liquidorum. Ezech.4.c

עִיר Hir, Ciuitas, aut vigil, siue effundens, vel denudans, aut pullus, scilicet asini. Filius Caleb filij Iephone.1. Paral.4.c. Sunt qui dicant hoc loco legendum esse Hirela, nomine compositio, non autem Hir & Ela. tunc lege interpretationem dictionis Ela, & huius dictionis Hir.

עִירָא Hira, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus visionis. Filius Acces.2.Reg.23.d.1. Paralip.11.g.27.b

חִירָם Hiram, Vitæ celsitudo. Rex Tyri. 2.Reg.5.a. qui.2. Para.2.a.c.8.a. dicitur Huram Hebraice.

חוּרָם Huram, Hiram.2.Para.2.a.c.4.c.8.a. Albedo eorum, siue foramen vel libertas eorum, aut destruens, vel anathematizans. Rex Tyri, qui.2.Reg.5.a. dicitur Hiram.

עִירָם Hiram. Gene.36.d.1.Par.1 d. Ciuitas eorum, siue vigilia eorum, aut denudatio vel effusio eorum, siue aceruus excelsus. Ciuitas Idumæorum.

חִירָה Hira, Libertas, aut ira. Nomen viri Odollamitæ. Gene.38.a

עִיר־שֶׁמֶשׁ Irsames, Hirsemes, Ciuitas solis: aut ex Hebræo & Syro, ciuitas seruitij vel ministerij. Ciuitas in tribu Dā. Iosue 19.c

ἱερκανία Hircanus, Ciuitatis possessor, seu vigilans æmulator. D.

Hispania, Rara, id est preciosa. G. Europæ regio latissima. Rom.15.f

H O

חוֹבָה Hoba, Dilectio vel absconsio: aut Syriacè, obligatio vel peccatum. Nomen loci. Gene.14.c

חֹבָב Hobab, Dilectus. Filius Raguel soceri Moysi. Num. 10.d. Iudic.4.b

חוּר Hud, Hod, Laus, siue confessio. Filius Supha filij Helem.1.Para.7.g

חֹדֶשׁ Hodes, Mensis, aut nouitas. Vxor Saharaim.1.Pa.8.a

חָדְשִׁי Hodsi, Mensis, vel nouitas: aut ex Syro & Hebræo, vnius munus, aut nouum munus. Ciuitas 2. Reg.24.a

חֶלְדַּי vel חֵלַי Heldai, Hulda, Holda, vel Holdai, Mundus, vel orbis, aut mustela: vel Syriace, rubigo. Nomen viri. 1.Paral.27.b. & Zacha.6.c. Item prophetis vxor Sellum filij Thescue.4.Reg 12.c

חֹלוֹפֶרְנֵס Holofernes, Fortis dux: ex Hebræo & Syro. D. Princeps militiæ regis Nabuchodonosor. Iudith.2.a

חֹלוֹן Holon, Fenestra, siue prophanatio, aut dolor. Ciuitas quæ de tribu Iudæ seu Simeonis Leuitis data est. Ios.15. f.21.b. quæ.1.Para.6.e. dicitur Helon.

חָמָם Homam, Tumultus, siue turbatio eorum. Filius Lotan filij Seir.1.Para.1 c. qui Gene. 36.c. dicitur Hemam.

עוֹז Hon, Dolor, siue fortitudo, aut iniquitas. Filius Phaleth. Num.16 a

חֻפָּה Hupha, Hoppha, Thalamus siue coopertorium, aut littus vel ripa eius. Nomen viri.1.Para.24.b

חֹר Hor, Mons siue concipiens, aut demonstrans, siue ostendens. Nomen montis. Nume.20.d.33. e.in finibus terræ Idumææ prope Petram ciuitatem.

חוֹרֹנַם Horam, Mons eorum, siue manifestans eos, aut concipiens eos. Rex Gazer. Ios.10.f

חֹרֵב Horeb, Desertum, vel solitudo, siue destructio, aut siccitas vel gladius. Nomen montis in regione Madianitarum. Exod.3.a Psal.105. Qui מֹרֵב aliàs dicitur, in quo data fuit lex Moysi. Est & nomen petræ. Exod 17.b

חֹרִי Hori, Horhæi, Principes, vel liberi, aut ingenui, vel irascentes. Gigantes, quos expulerunt filij Edom à monte Seir. Deut.2.c.d. qui Gene.14. Choræi dicuntur iisdem consonantibus & punctis.

Horhæus, Idem.s.n.

חָרֹם Horem, Destructio, siue anathema, aut rete, vel retiaculum, siue dedicatum aut consecratum. s.deo. Ciuitas in tribu Nephthalim. Ios.19.c

חֹרִי Hori, Princeps vel liber, aut ingenuus, vel irascens. Filius Lotan filij Seir. Gene.36.c

חָרְמָה Harma, Horma. Ios.19.b. Excelsa, siue proiecta, aut vermis. Ciuitas in tribu Aser. Alij Rama legunt

חָרְמָה Harmah, Horma, Destructio, siue anathema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatum aut consecratum, scilicet deo. Ciuitas in tribu tā Iudæ quàm Simeonis. Num. 21.a. quæ cap.1.d. Iudic. dicitur & Sephath.1.Para.4.c. & Iosue 15.e. scribitur Harma: in Iosue vero.19.a Bethulharma, vbi vnica dictio est, cum separatim legendę sint: duæ enim sunt ciuitates.

חֹרְנִי Horoni, Horonites, Ira, vel furor: aut Syriace, libertas. 2.Esd.2.b

חֹסָה Hosa, confidēs, vel protegens. Nomen viri.1.Paral. 26.b. Nomen item cuiusdam ianitoris.1.Paral.16.d. Ciuitas item quæ tribus Aseris terminus est. Ios.19.b

חוּשָׁה Husa. Hosa.1.Paral.4.a. Festinans, siue tacens, aut sensualis. Nomen viri.

חוֹשַׁע־נָא Hosaa-na, Hosanna, Salua obsecro, vel salua nunc. Matth.21.a

חוֹתָם Hotham, Sigillum, aut signaculum, siue clausura. Filius Heber filij Bariæ filij Aser filij Iacob. 1.Par.7.g.11.g

חוֹזַי Hozai. Videns. Nomen prophetæ.2.Para.33.d

חֲזִיאֵל Haziel, Hoziel, Videns deum. Filius Semei filij Gerson.1.Paral.23.a

H V

חֻקֹּקָה Hukoka, Hucoca, Sculptura, vel præceptum, aut legislatio. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali. Ios.19.c

חוּל Hul. Dolor, vel infirmitas, siue arena, vel præstolatio aut obstetricatio. Filius Aram. Genes.10.d. Hic à Iose-

Universidad de Deusto Biblioteca

pho.lib.1.antiquit.Iudaic.traditur Armeniã instituisse: quam ego equidem plane arbitror ab eius patre nomen inuenisse.

חופם Hupham, Thalamus eorum, aut operimentum eorũ, siue littus vel ripa eorum. Filius Beniamin. Num.26.e

חופמי Huphami, Huphamitæ, Idem.p.n.Num.26.e

חור Hur, libertas, siue albedo, aut foramen. Filius Iuda filij Iacob.1.Para.4.a.qui Gene.46.b.dicitur Onan. Filius Caleb ex Ephratha vxore.1.Par.2.c.Rex item Madianitarum.Num.31.a

חורי Hurai, Idem. Nomen viri.1.Paral.11.f.qui.2.Reg.23.d. dicitur Heddai.

חורם Huram, Libertas eorum, siue albedo eorum, aut foramen eorum. Filius Bela filij Beniamin.1.Para.8.a

חורי Hori, Huri. Irascens, vel libertas, siue albedo, aut foramen. Pater Saphat. Num.13.a. Pater Abihail.1.Para.5.b

עוץ Huz, Hus, Consilium aut lignum: vel Syriace, fixus. Filius Aram. Gene.10.d. Is iuxta Iosephum atque Hieronymum Trachonitidis & Damasci conditor extitit. Nam principatũ tenuit inter Palęsthinã & Cœlesyriam. Huius regio in Iob à 70. interpretibus ὠσιτιδις quasi Husitidis dicitur. Iob.1.a. Primogenitus item Nachor. Gene.22.d. Filius etiam Dison filij Seir. Gen.36.c

חשם Husam, Festinatio eorum, aut silentium eorum, vel sensualitas eorum. Rex tertius qui regnauit in Edom. Gene.36.d

חשתי Husathi, Festinans, vel tacens, aut sensualitas. Ciuitatis nomen.2.Reg.21.c

Husathites, Idem.1.Paral.27.b

חושי Husai, Husi, Festinans, vel tacens, aut sensualitas. Pater Baana.3.Reg.4.b

חשים Husim, Idem.p.n. Altera vxor Saharaim.1.Para.8.a. Filius Dan filij Iacob. Gen.46.c

H Y

ὑμέναιος Hymenæus, Carmen nuptiale. G. Nomen viri, qui à fide Christi excidit.2.Timoth.2.c

I

יבל IAbal, Iabel, Defluens, siue apportans, vel inueterascens, aut germinans, siue iubileus, aut buccina. Filius Lamech ex Ada vxore. Gen.4.d

יבש Iabes, Siccitas, vel confusio. Pater Sellum.4.Reg.15.c. A quo Iabes Galaad, ciuitas. Iudic.21.f.1.Reg.11.a

יעבץ Iabez, Iabes, Tristitia siue dolor. Nomen loci.1.Par.2.g. Est & nomen viri.1.Para.4.b

יבש־גלעד Iabes-Gilead, Iabes-Galaad, Siccitas vel cõfusio acerui testimonij. Nomen ciuitatis. Iudic.21.b.1.Reg.11.a

יבין Iabin, Intelligens, siue ędificans. Rex Hazor. Ios.11.a. Iudic.4.a. Psal.82.c

יבנה Iabna, Iabina, Aedificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis.2.Para.26.a

יבק Iaboc, Euacuatio, vel dissipatio, aut lucta. Nomen vadi in Iordanem profluentis. Gen.32.f

יעקן Iaacan. Iacan, Tribulatio vel labor, aut oblatio possessionis vel nidi. Filius Ezer filij Seir.1.Paral.1.c. qui in Gene.36.c. dicitur Acan. Deuter.10.b.1.Para.5.b

יקנעם Iokneam, Iacanam, Possidens populum, siue nidificatio populi. Nomen loci in Carmelo. Ios.12.d

יעכן Iachan, Conterens, vel comprimens, siue ablatio basis. Nomen viri.1.Para.5.c

יכין Iachin, Præparans, siue præparatio, vel firmitas. Filius Simeonis filij Iacob. Gene.46.b. Nomen item columnæ in porticu Salomonis.3.Reg.7.c.2.Para.3.d. Nomen item sacerdotis.1.Para.9.b

Iachinitæ, Idem.p.n.Nume.26.b

יקים Iakim, Iacim, Surgens, aut cõfirmans. Filius Semei.1.Para.8.b.24.b

יעקב Iaacob, Iacob, Supplantator, vel calcaneus: aut planta, id est vestigium. Filius Isaac. Genes.25.c.27.f

יעקבה Iaacoba, Idem. Nomen principis.1.Para.4.f

Iacobus, Idem. Nomen apostoli fratris Ioannis euãgelistæ, quorum pater Zebedæus dicebatur. Matth.4.d

ידו Iaddo, Manus eius, aut potestas eius, siue confessio eius. Nomen viri.1.Par.27.c

ידע Iada, Sciens, vel cognoscens Filius. Onam filij Ierameel ex Atara vxore.1.Para.2.d

ידעיה Iedaiah, Iadaia, Scientia domini, vel cognitio domini. Nomen viri.1.Esd.2.b.

ἰαδάσον Iadason, Cognitio ouis, vel cognitio mutationis. D. Iudith.1.c

יחדיהו Iedeiahu, Iadias, Simul, vel solus dominus, aut gaudium siue acumẽ domini: vel ex Syro & Hebræo, vnus dominus. Nomen viri.1.Para.27.d

ידיעאל Iadiael, Iadiel, Scientia dei, vel cognitio dei. Filius Beniamin.1.Para.7.b.11.g. qui Gen.46.c. dicitur Asbel.

ידון Iadon, Iudicans, aut litigans, vel manus eius. Nomen viri.2.Esd.3.b

יגור Iagur, Colonus, vel aduena: aut timens siue congregans. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.d

יחדי Iahaddai, Simul vel solus ego, aut acutus, vel gaudẽs: aut Syriace, vnitas mea. Nomen viri.1.Para.2.d

יעלא Iaala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri.2.Esdr.7.e

יחת Iahath, Confractus, aut formidans, vel stupens: aut Syriace, descendens. Filius Lobni filij Gerson.1.Parali.6.b. Filius Raia filij Subal.1.Parali.4.a.24.c. Præpositus instaurantibus templum de filiis Merari.2.Para.34.c

יחזיה Iahasia, Visio domini.

יחזיאל Iahasiel, Videns deum, vel visio dei. Nomẽ sacerdotis.1.Para.16.c. Filius Hebron.1.Para.23.c. Filius Iahath.1.Para.24.c.2.Para.20.c

יעל Iael, Ascendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinæi. Iudic.4.c

יחלאל Iahleel, Iahelel, Expectãs deum, aut orans deum, siue incepit deus. Filius Zabulon. Gene.46.b

יחלאלי Iahleeli, Iahelelitæ, Idem. Num.26.c

יחיאל Iahiel, viuit deus. Nomen viri.1.Para.15.b.16.a.23.a.29.b.2.Para.21.a.29.c.31.c.35.b.1.Esd.8.b.10.a

יאיר Iair, Illuminans, vel illuminatus. Filius Segub filij Esron filij Phares filij Iuda.1.Paralipo.2.c. Fuit & nomen iudicis in Israël. Iudicum 10.a. Nomen item loci. Iosue 13.d

יאירי Iairi, Lux mea, siue illuminans, aut illuminatus.

חיאירי Haiairi, Iairites, Illuminatus, aut flumen, aut fluuialis.2.Reg.20.d

ἰάειρος Iairus, Idem. D. Nomen viri. Mar.5.b. Luc.8.f

יעלא Iala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri.1.Esd.2.c

יהללאל Iehalelel, Laudans deum, aut claritas siue illuminatio dei.

Iallelel, Idem. Nomen viri.4.c

ילון Ialon, Manens siue murmurans. Filius Ezra.1.Pa.4.c

Iambri, Amaricans, siue rebellans, aut commutãs. D.

ימין Iamin, Dextera vel dexter, aut auster vel australis. Filius Simeonis filij Iacob. Gene.46.b.1.Paral.4.d. Filius Ram primogeniti Ierameel.1.Paral.2.d

Iaminitæ, Idem.p.n.Nume.26.b.2.Esdr.8.b

ἰάμνια Iamnia, Aedificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis.1.Macha.4.b

Iamnitæ, Idem.p.n.D

ἰαμνώρ Iamnor, Maris lucerna, aut dextera lucis, vel dexteræ lumen. D. Nomen viri. Iudith.8.a

ימרה Iimrah, Iamra, Rebellis aut amaricans, siue commutatio. Filius Supha filij Helem.1.Paral.7.g

ימואל Iemuel, Iamuel, Dies eius Deus, aut mare dei. Filius Simeonis filij Iacob. Gene.46.b. qui 1.Paralip.4.d. dicitur Namuel.

ינאי Ianai, Respondens, siue affligens, aut depauperans. Filius Gad.1.Para.5.b

ἰαννέ Ianne, Respondens, vel incipiens loqui, aut afflictus siue humiliatus, vel pauper. D. Pater melchi patris Leui. Luc.3.e

ἰαμνῆς Iamnes, Idem. D. Nomen incantatoris ex eorum numero qui Moysi restiterunt cum signa faceret coram Pharaone.2.Timoth.3.b

ינוחה Ianohah, Ianoe, Requiescens, aut manens, siue deducens. Nomen ciuitatis in tribu Ephraim. Ios.16.c.4.Reg.15.f

ינום Ianum, Dormiens. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.f

יפת Iapheth, Dilatatus, aut pulcher, vel persuadens. Filius Noe. Gene.5.d. Hic Aphricam tenuit, secundum Berosum. à quo Gentiles.

יפיע Iaphia, Illuminans, siue apparens, aut gemens. Filius Dauid.2.Reg.5.c.1.Para.3.b. Rex item Lachis. Ios.10.a

Iaphie, Idẽ. Nomẽ oppidi in tribu Zabulon. Ios.19.a

ירוח Iaroah, Iara, Odorans siue aspirans, aut luna, vel mensis. Pater Huri.1.Para.5.b

יערה Iara, Sylua, aut fauus, siue denudans, vel effundens, aut euigilans. Filius Achaz.1.Para.9.f. qui cap.8.d. dicitur Ioada.

ירמות Iarmuth, Iaramoth, Altitudines, siue timens mortem, aut proiectio mortis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, data Leuitis. Ios.21.c

ירח Iarah, Iare. Luna, vel mensis, siue odorans. Filius Iectan. Gen.10.d

ירד Iered, Iared, Imperans, vel descendens. Filius Malaleel. Gene.5.b. Filius item Ezra 1.Para.4.c

ירפאל Iirpheel, Iarephel, Sanitas dei, aut medicina dei, siue relaxans deus. Ciuitas in tribu Manasse. Ios.18.d

יריב Iarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. Filius Simeonis filij Iacob.1.Para.4.d. qui Gene.46.b. dicitur Ahod.

יערים Iarim, Saltus, vel Syluæ. Ciuitas. Ios.15.c

ישן Iassen, Antiquus, siue dormiens. Nomen viri.2.Reg.23.d. qui.1.Para.11.g. dicitur Assem.

יחצה Iaza, Iasa, Rixa vel contentio, aut exitus domini. Nomen ciuitatis, quæ de tribu Ruben Merari nepotibus data est iuxta Iosuã ex Hebræo.21.d. Nume.21.e. Deute.2.g. Iudic.11.d.1.Para.6.g

יהץ Iahaz, Iasa. Isa.15.b. Rixa vel contentio.

יצר Iazer, Iaser, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulãs, vel angustians. Vide Ieser.

יצרי Iizri, Iaseritæ, Idem.p.n.

ישר Ieser, Iaser, Rectus, aut cantans, siue respiciens, aut dominans, vel prævalens. Filius Caleb ex azuba prima vxore.1.Para.2.b

יעשי Iasai, Iasi, faciens, vel factor meus. Nomen viri.1.Esd.10.d

יחצאל Iahzeel, Iasiel, Diuidens deus, vel dimidiãs deus, aut festinatio dei. Filius Nephthali. Gene.46.c.1.Parali.7.c. Hebraice Iahesiel.

יעשיאל Iaasiel, Iasiel.1.Parali.11.g.27.c. Opus dei, vel factura dei. Vir de Masobia.

ἰάσων Iason, Sanans, vel medicans. G.1.Macha.12.c. Nomen viri. Acto.17.b. Ro.16.d

Μνάσων Mnason, Iason. Acto.21.c. id est indagator aut spondens vel reminiscens. G.

ישוב Iasub, Cõuersio, aut habitatio, aut sessio. Filius Isaiæ prophetæ. Isa.7.b. Filius item Issachar.1.Paralip.7.a. qui Gene.46.b. dicitur Iob.

Iasubitæ, Idem.p.n.Num.26.c

יטבה Iotba, Iateba, Benefaciens vel bonitas eius, aut diuertens, vel declinans in ea. Nomen loci.4.Reg.21.d

יתניאל Iathniel, Iathaneel, Donũ dei. Nomẽ viri.1.Paral.26.a

יון Iauan, Decipiens, vel contristans, aut cœnosus, vel columbus. Filius Iapheth. Genes.10.a. A quo Iones siue Græci. Ezech.27.c

יעוש Ieũs, Iaus, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Nomen viri.1.Para.23.b

יעזר Iahzer, Auxiliator, siue adiutor, Vrbs Amorrhæorũ, siue Moab. Isa.16.c. Nume.21.g. quam construxerunt filij Gad. Num.32.g. Ios.13.c.1.Paral.6.g. In Ios.21.d. legẽdum Iasa, non Iahzer.

יזואל Ieziel, Iasiel, Aspersio dei, vel distillatio dei. Filius Azmoth.1.Paral.12.a

יעזיאל Iaziel, Fortitudo dei. Nomen sacerdotis.1.Paral.15.b

יזיז Iaziz, Splendor: aut Syriace, discessio. Nomen proprium viri.1.Par.27.d

I C

יקמיה Iekamia, Icamia, Resurrectio domini, aut confirmatio domini, vel vindicans dominus. Filius Sellum filij Sisamoi filij Elasa.1.Para.2.c

אי־כבוד Ichabod, Vbi gloria, aut væ gloriæ. Filius Phinees filij Heli sacerdotis.1.Reg.4.d

ἰκόνιον Iconium, Veniens. G. Celeberrima vrbs Lycaoniæ est, de qua Plinius.lib.5.cap.27. Strabo lib.12. Volaterra. lib.10 Geograph. Est aliud Iconium Cilicię ciuitas, cuius Lucas meminit Act.14.a. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt. Huius fit mentio etiam.2.Timoth.3

יקותיאל Iekuthiel, Icutiel, Spes dei, aut congregatio dei. Nomen viri.1.Para.4.c

I D

ידיה Iedaia, Idaia, Manus domini, vel confessio domini. Pater Alon patris Sephei.1.Para.4.f

ידעיה Iedaia, Idaia. Nehem.7.d.11.b. Zach.6.d. Scientia domini. Nomen viri.

ידידה Iedida, Idida, Dilecta, siue amabilis, vel manus eius: aut per translationem, potestas manus eius. Mater Iosiæ.4.Reg.22.a

ידותון Ieduthun, Idithun, Lex eius, vel legalis, siue laudem vel confessionem dans. Pater Galal.1.Para.9.c. Psal.38.

ἰδώξ Idox, Iucundus, vel lætus, aut triturans. D. Iudith.8.a

אדם Aedom, Idumæa, Russi, vel terrena, aut sanguinea. Regio Syriæ, sic dicta ab Edom filio Esau. Isa.11.d.4.Reg.8.d. Vide Edom.

אדומית Adomith, Idumæa, Idem.p.n.f.g.3.Reg.11.a

ארמים Adommim, Idumæi, Russi, siue terreni, aut sanguinei.4.Reg.8.f. Idumæi (inquit Volaterr.lib.11.Geograph.) in littore Palæsthinæ versus Aegyptum & Arabiam siti sunt, gens ex Nabathæis vicinis Arabiæ populis profecta. Inter hos sunt oppida Philisthinorum ab Hebræis appellatorum, qui idem cum Palæsthinis mutatis literis sunt.

אדמי Adomi, Idumæus, Idem.f.n.1.Reg.21.b

I E

עיי־העברים Ige-abarim, Ie-abarim, Acerui Hebręorum vel trãseuntium, aut acerui irascẽtium vel prægnantium: aut ex Hebræo & Syro, acerui frumenti. Trigesimaoctaua Israëlitarum mansio in Moabitarũ finibus. Num.21.c.33.f.

יבחר Iibehar, Iebahar, Electio siue electus. Filius Dauid.2.Reg.5.c.1.Para.3.b.14.b

יבניה Iibnea, Iebanias, Aedificatio domini, siue filiatio domini, vel intellectus domini. Pater Rahuel.1.Para.9.b

יבלעם Iibleam, Ieblaam, Inueteratio populi, vel defluens populus, aut germinatio populi, siue deglutiens eos. Nomen vrbis in tribu Manasse. Iosue.17.c. Iudic.1.f.4.Reg.9.f

יבנאל Iabneel, Iebnael, Aedificatio dei, siue intellectus dei. Nomen ciuitatis, terminus tribus Nephthali. Ios.19.c

יבנאל Iabneel Iebneel, Idem. Ciuitas in tribu Iuda. Iosue 15.c. Dicitur aliàs Iamnetorum portus.

יבק Iabok, Ieboc, Euacuatio, vel dissipatio, aut lucta. Nomen torrentis. Num.21.e. Deut.2.g. Ios.12.a

יבשם Iibsam, Iebsem, Aromatizans, vel siccitas eorum, aut confusio, vel erubescentia eorũ. Filius Thola filij Issachar filij Iacob.1.Para.7.a

יבוס Iebus, Conculcatio, aut volutatio, vel præsepiũ. Nomẽ ciuitatis quę & Ierusalẽ dicitur. Ios.18.d. Iudic.19.c

יבוסים Iebusim, Iebusæi, Conculcati, vel volutati, aut præsepia. Gene.15.d

יבוסי Iebusi, Iebusæus, Idem.f.n. Filius Chanaan. Gene.10.c.2.Reg.4.a. à quo primùm Ierusalem, Iebus: & Ierosolymitæ, Iebusæi vocati sunt.

יכליהו Iechaliahu, Iechelia, Consummatio domini, vel potestas domini. Mater Azariæ regis Iuda.4.Reg.15.a

יקמיה Iecemia, Resurrectio domini, siue confirmatio domini, aut vindicta domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim.1.Para.3.c

יָקְמְעָם Iacmeam, Iecmeam, Resurrectio populi, siue confirmatio vel vindicta populi. Ciuitas in tribu Zabulon. 3. Reg. 4. b. 1. Paral. 6. f. Item filius Hebron. 1. Paral. 23. c

יָקְנְעָם Iekneam, Iecnam, Possessio populi, siue emptio aut nidificatio populi. Nomen ciuitatis. Ios. 21. d. quę Ios. 19. a dicitur Ieconam, iisdem consonantibus & punctis.

יָקְנְעָם Iokneam, Ieconam, Idem. Eadem ciuitas. Ios. 19. a. quæ Ios. 21. c

יְכָנְיָה Iechonias, Præparatio domini, aut firmitas domini, Filius Ioacim filij Iosiæ. 1. Paral. 3. c. Rex Iuda. Esth. 2. b. qui Iere. 22. f. & 37. a. Heb. dicitur Chonias.

כָּנְיָהוּ Choniahu vel Chonciahu, Iechonias. Ier. 22. f. 37. a. Præparans ipse. Heb. Chonias, qui. 1. Paralip. 3. c. dicitur Iechonias.

יָקְשָׁן Iaksan, Iecsan, Durities, siue scandalum: aut Syriace, collisio. Filius Abrahæ ex Cetura. Gen. 25. a

יָקְתָן Iaktan, Iectan, Paruulus, aut tædium, siue contentio. Filius Heber. Gen. 10. d

יָקְתְאֵל Ioktheel, Iecthel, Congregatio dei. Nomen ciuitatis tribus Iudæ. Ios. 15. c. 4. Reg. 14. b. Eusebio Petra, Syris vero רֶקֶם dicitur.

יְרַעְיָה Iedaiia, Iedaia, Scientia domini, vel cognitio domini. Nomen sacerdotis. 1. Para. 9. b. 24. b

יְדָיָה Iedaia, Manus domini, siue confessio domini. Filius Haromaph. 2. Esd. 3. c

יִדְאָלָה Iidala, Iedala, Manus iuramenti aut maledictionis siue execrationis: aut ex Hebræo & Syro, manus Dei. Ciuitas in tribu Zabulō. Ios. 19. b. Quædam exemplaria habent יִרְאָלָה

יָדִיעַ Iaddua, Iedda, Scitus, aut cognitus. Nomen viri. 2. Esd. 12. a

יַעְדּוֹ Iaddo, Ieddo, Erigens, subleuans, suscipiens, sustentans. Nomen viri. 1. Para. 5. b

יָחְדּוֹ Iaddo, Ieddo, Solus ipse, vel vnus ipse, aut lætitia eius, siue acumen eius: vel Syriace, nouitas eius. Filius Buz. 1. Para. 5. b

יִדְּעַ Iaddua, Ieddoa. Scitus vel cognitus. Nomen viri. 2. Esdr. 12. b

יַדַּי Iaddai, Ieddu, Manus eius, siue confessio eius. Nomen viri. 1. Esd. 10. d

יְדוּעַ Iaddua, Ieddua, Scitus, aut cognitus. Nomen viri. 2. Esdr. 10. a

יְדֶבֶשׁ Iidebas, Iedebas, Mellifluus, aut manus confusionis, vel erubescentiæ. Filius Etam. 1. Para. 4. a

יַחְדִּיאֵל Iaddiel, Iediel, Vnitas dei, siue lætitia dei, aut acumē dei: vel ex Syro & Hebræo, renouatio dei. Nomen principis. 1. Paral. 5. d

יְדִיעָאֵל Iediael, Iedihel, Scientia dei, vel cognitio dei. Filius Samri. 1. Para 11. g. Princeps militum. 1. Para. 12. d

יִדְלָף Iidlaph, Iedlaph, Distillatio, vel stillicidium: aut ex Hebræo & Syro, manus iuncta. Filius Nachor ex Melcha. Gen. 22. d

יִגְאָל Iigeel, Iegaal, Redemptor, vel redemptus, siue inquinatus. Filius Semeiæ filij Secheniæ. 1. Para. 3. d

יִגְבְּהָה Iagbea, Iegbaa, Exaltatio, siue altitudo. Ciuitas est. Nume. 32. g. quam ædificauerunt filij Gad. Iudic. 8. c

יִגְדַּלְיָהוּ Iigdaliahu, Iegedelia, Magnitudo domini. Pater Hanan. Ierem. 35. a

יְחִדְיָהוּ Iehdiahu, Iehedeia, Vnus dominus, aut lętitia domini, siue acumen domini: aut ex Syro & Hebræo, renouatio domini. Nomen viri. 1. Para. 24. c

יָחַת Iahath, Ieheth, Cōfractus vel formidans, aut stupens: vel Syriace, descendens. Nomen viri. 1. Paral. 23. b

יְחִוִיאֵל Iahaziel, Ieheziel, Videns deum, vel visio dei. Nomē viri. 1. Para. 12. a

יְחִיָה Iehiia, Iehias, Viuit dominus. Sacerdos quidam. 1. Paral. 15. c

יְעִיאֵל Iehiel, Abstulit deus, aut coaceruans deus. Nomen scribæ. 2. Para. 26. b. Nomen item cantoris. 1. Paral. 9. f. 11. 8. 15. c. 16. a. 2. Para. 35. b. 1. Esd. 8. b. 10. d. Nomē etiā principis. 1. Para. 5. a

יְחִיאֵלִי Iehieli, Ieheli, Viuit deus. Nomen viri. 1. Para. 26. c

יְחוֹא Iehu, Ipse, siue existens. Filius Iosaphat. 4. Reg. 9. a Nomen prophetæ filij Anani. 3. Reg. 16. a. Filius Namsi. 3. Reg. 19. c. Filius Obed filij Ophlal. 1. Paralip. 2. c. Filius Iosabiæ, princeps. 1. Para. 4. f. 12. a

יְעוּאֵל Iehuel, Abstulit deus, aut coaceruans deus. Filius Zara. 1. Para. 9, a

יְעוּשׁ Iehus, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Filius Esau ex Oolibama. Gene. 36. a. Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin. 1. Para. 7. c. Secundus filius Esec. 1. Paral. 8. d

יְעוּץ Iehuz, Iehus. 1. Paral. 8. a. Consilians vel ligneus: aut Syriace, fixus. Filius Saharaim, ex Hodes vxore sua.

יְחִיאֲלִי Iehieli, Viuit deus. Nomen viri. 1. Para. 26. c

יְחְמַי Iahmai, Iemai, Calefaciens, aut calidus. Filius Thola filij Issachar filij Iacob. 1. Para. 7. a. Hebr. Iehemai.

יְמִינִי Iemini, Dextera, vel dexter. Pater Aphia. 1. Reg. 9. 2. 22. b. 2. Reg. 16. c. Pater Chusi. Psal. 7. c

Iemineus, Idem.

יִמְלָה Iimla, Iemla, Repletio, aut circūcisio. Pater Michææ prophetæ. 3. Reg. 22. b

יַמְלֶךְ Iamlech, Iemlech, Regnans, aut Syriace, consulens. Nomen principis cuiusdam. 1. Paral. 4. f

יַמְנָה Iamnah, Iemna, Dextera, aut numerans, siue præparans: vel Syriace, cōstituēs. Filius Aser filij Iacob. Gen. 46. b. Pater Core. 1. Para. 7. f. 2. Paral. 31. c

יִמְנָע Iimna, Iemna. 1. Para. 7. g. Prohibitio, aut impedimētum, siue mare commotum. Filius Helem.

יִמְנָחִי Iimnahi, Iemnaitæ, Dexteræ, aut numerantes, siue præparantes, vel constituentes. Num. 26. c

יְעוּשׁ Ieus, Tinea corrosus, aut compressus, siue congregatus. Filius Roboam ex Abihail. 2. Para. 11. d

יִפְדְּיָה Iiphdeia, Iephdaia, Redemptio domini. Filius Sesac. 1. Paral. 8. c

יִפְלָט Iaphlet, Iephlat, Liberatus, aut expulsus. Filius Heber filij Bariæ filij Aser filij Iacob. 1. Para. 7. g

יִפְלֶטִי Iaphleti, Iephleti, Idem. Terminus filiorum Ioseph. Iosue 16. a

יִפְנֶה Iephunne, Iephone, Aspiciens, siue intuens. Pater Caleb. Nume. 13. a

יִפְתָּח Iephonne, Idem. Filius Iether. 1. Para. 7. g

יִפְתָּחְאֵל Iiptha, Iephta, Aperiens. Ciuitas quæ in sortem tribus Iudæ cesit. Ios. 15. f

יִפְתַּחְאֵל Iiphtahel, Iephtael, Aperiens deus. Nomen vallis, terminus tribus Zabulonis. Ios. 19. b

יִפְתָּח Iiphthah, Iephthe, Aperiens. Filius Galaad ex meretrice, iudex in Israël. Iudic. 11. a

יִרְחַע Iarha, Ieraa, Luna, aut mensis, siue odoratio. Seruus Aegyptius Sesan filij Iesi filij Apphaim. 1. Para. 2. c

יִרְחְמְאֵל Ierahmeel, Misericordia dei: aut ex Syro & Hebræo, dilectio dei. Filius Esron filij Phares. 1. Para. 2. a. Est & regio Philisthiim. 1. Reg. 27. d

יִרְקְעָם Iorkoam, Iercaam, Extensio eorū, siue viriditas populi, aut sputum populi, vel armatura aut euacuatio populi. Ciuitas est quæ sorte missa tribui Dan obtigit secundum commentatorem Hebræorum. 1. Para. 2. f

יִרְקוֹן Iarkon, Iercon, ærugo, aut viriditas, siue sputum, vel armatura aut euacuatio. Ciuitas in tribu Dan. Ios. 19. c

יִרְמְיָה Iirmeiah, Ieremia, siue Ieremias, Celsitudo domini, vel sublimitas domini, aut exaltans dominum. Nomen principis. 1. Para. 5. d. Est & nomen prophetæ, filij Helciæ Iere. 1. a

יְרַחְמְאֵל Ierahmeel, Ieremiel, Misericordia dei: aut ex Syro & Hebræo, dilectio dei. Filius Hammelech. Iere. 36. f

יִרְאִיָה Ieriiah, Ierias, Timor domini, vel visio domini: aut proiectio domini. Filius Selemiæ filij Hananiæ. Ier. 37. c

יְרִיאֵל Ieriiahu, Idem. Filius Hebron. 1. Para. 23. c

יְרִיבַי Ieribai, Pugnans, siue obiurgans, aut multiplicans. Filius Elnaem. 1. Para. 11. g

יְרִחוֹ Ieriho, Iericho, Luna, vel mensis, aut odor eius. Ciuitas opulentissima in Beniamin tribu, ab Ierosolymis 150. & ab Iordane. 60. distans stadiis. Nume. 22. a. Ios. 2. a Quā ædificauit Hiel de Bethel. 2. Reg. 16. g. 2. Paral. 28. c Matth. 20. d. Luc. 18. f. 19. a. Nobilis palmetis & balsami viriditariis, vnde etiā ciuitas palmarū appellatur. Deut. 34

Ierichontinus, Idem.

יְרִיאֵל Ieriel, Timor dei, aut visio vel proiectio dei. Filius Thola filij Issachar filij Iacob. 1. Paral. 7. a

יְרִמוֹת Ierimoth, Altitudines, siue timens mortem, aut videns mortē, seu proiectio mortis. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob. 1. Para. 7. b. Filius itē Beciæ. 1. Para. 8. b. 2. Par. 31. c. Est & nomē ciuitatis, cuius rex dicebatur Pharan. Ios. 10 a. Item in tribu Iuda. Ios. 15. c. In tribu item Issachar, datæ Leuitis, quæ Iaramoth dicitur. Ios. 21. c

יְרִימוֹת Ierimoth, Ierimuth, Idem. Nomen viri. 1. Para. 12. a

יְרִיעוֹת Ierioth, Cortinæ, siue linteamina, aut vlulationes siue cōfractiones. Filius Caleb ex Azuba vxore. 1. Par. 2. b

יַרְמַי Ieremai, Iermai, Altitudo mea, siue timens vel proiiciens aquas. Nomen viri. 1. Esdr. 10. d

יְרֻבְּעַל Ierubaal, Ierobaal, impugnans idolum. Nomen iudicis in Israël, qui & Gedeon dicebatur. Iudic. 6. f. 1. Reg 12. b

יְרֻבֹּשֶׁת Ierubæseth, Ierobeseth, Impugnans confusionem vel ignominiam, aut impugnans idolum. Nomen viri. 2. Reg. 11. c

יָרָבְעָם Iarabeam, Ieroboam, Impugnans vel obiurgans populum, vel multiplicans populum. Filius Ioas filij Ioachaz regis Israël. 4. Reg. 14. f. Fuit item alius eiusdem & nominis & regni rex impius. 3. Reg. 11. c

יְרַחַם Ierohā, Misericors: aut Syriace, dilectus. Filius Elcana filij Cahat. 1. Par. 6. b. 12. a. 27. c. Filius Phassur. 1. Para. 9. b. Filius Elihu filij Thohu. 1. Reg. 1. a. 1. Para. 23. a

יְרָאוֹן Iireon, Ieron, Timor vel visio: aut proiicies dolorē vel fortitudinem. Ciuitas in tribu Nephthali. Ios. 19. c

יְרוּשָׁלַם Ierosolyma, Visio pacis, aut visio perfecta vel consummata, siue timor perfectus vel consummatus. Vide Ierusalem.

Ierosolymæ, Idem.

Ierosolymita, Idem.

Ierosolymitæ, Idem. p. n.

יַעַרְשָׁה Iaaresia, Iersia, Lectulus siue stratum domini, aut abstulit paupertatem dominus. Filius Ieroham. 1. Par. 8. c

יְרוּאֵל Ieruel, Timor dei, aut visio dei. Nomen solitudinis, de quo. 2. Para. 20. d

יְרוּשָׁה Ierusa, Hæreditas, vel exilium. Mater Ioatham filia Sadoc. 2. Paral. 27. a

יְרוּשָׁלַם Ierusalem, Visio pacis, aut visio perfecta vel consummata, siue timor perfectus vel cōsummatus. Iudææ metropolis, à Melchisedeco, teste Iosepho, condita. alias Salem, itē & Iebus à Iebusæo Chananæi filio. Ios. 18. d. Postremo Helia (vt Volaterr. lib. 11. ait) ab Helio Hadriano dicta est. Is enim imperator partem eius extruxit: montem Caluarium, Christi sepulchrum, & Golgotha, loca extra mœnia antea sita, muro cinxit. Porrò hęc olim vrbs bifariam diuisa est, in superiorem scilicet & inferiorem. Superior in vertice Sionis, vnà cum templo in eiusdem montis latere sita erat, quæ à conditore interdū ciuitas Dauidis nominabatur. Templo autē adhærebat inferior ciuitatis pars. 2. Para. 3. b

יֶשׁ Iisi, Iessæ, Ens, siue existens, aut munus, vel oblatio. Pater Dauid. Isa. 11. c. qui & Isai dicitur.

יָחְצָה Iaza, Iessa, Rixa vel contentio, aut domini exitus. Ciuitas in tribu Ruben. Ios. 13. c

יִצְהָר Izear, Iesaar, Claritas, siue oleum, aut meridianus. Filius Cahath filij Gerson. Nume. 3. c

Iesaaritæ, Idem. p. n.

יְשַׁעְיָה Iesaia, siue Iesaias, Salus domini. Nomen viri. 1. Para. 25. c. 2. Esdr. 11. b

יִשְׁמְרִי Iismerai, Iesamari, Custos, vel custodia. Filius Elphaal. 1. Paral. 8. b

יְשָׁנָה Iesana, Dormiens, aut antiqua, vel annosa, siue mutatio. Nomen ciuitatis. 2. Para. 23. d

יְשְׁבָה Iisbah, Iesba, Laus, siue trāquillitas. Filius Ezra. 1. Paralip. 4. c

יָשְׁבְעָם Iasobeam, Iesbaam, Sedens populus, aut conuersio populi, siue insufflatio aut captiuitas populi. Filius Hachamoni. 1. Para. 11. b. 12. a

יָשְׁבְקָשָׁה Iasbakasa, Iesbacassa, Est requirens vel deprecās, aut sessio dura, vel insufflatio siue conuersio dura. Nomen viri. 1. Para. 25. b

יִשְׁבִּי־בְנוֹב Iisbi-benob, Iesbi-benob, Sedens in prophetia vel in locutione, vel in germinatione: aut conuersio siue insufflatio in prophetia vel in locutione siue in germinatione: aut captiuans in prophetia vel in locutione siue in germinatione. Gigas quidam de quo 2. Reg. 21. c

יָשָׁבְעָם Iasobeam, Iesboam, Cōuersio populi, siue sessio populi, aut insufflatio vel captiuitas populi. Nomen principis. 1. Para. 27. a

יָשְׁבָק Iisbak, Iesboc, Est vacuus vel euacuatus: aut Syriace, derelictus, vel derelinquens. Filius Abrahæ ex Cetura. Gene. 25. a

יִסְכָּה Iiscia, Iescha, Vngens, siue cooperiens, aut protegēs, vel obumbrans: aut Syriace, speculans. Filia Haran filij Thare, quæ & Sarai dicebatur. Gene. 11. d

יְשַׁעְיָהוּ Iesaiahu, Iesias, Salus domini. Filius Phaltiæ filij Ananiæ filij Zorobabel. 1. Par. 3. d

יְשְׁמָא Iesema, Appositus, vel nominatus: aut admiratio, siue desolatio. Filius Etam. 1. Para. 4. a

יֶשֶׁר Ieser, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulatio, vel angustians. Filius Nephthali. Gen. 46. c. 1. Par. 7. c

Ieseritæ, Idem. p. n. Num. 26. f

יְשִׁישִׁי Iesisi, Iesesi, Antiquus, siue exagenarius, aut exultās, vel est munus. Filius Ieddo. 1. Para. 5. b

יִשְׁפָּה Iispha, Iespha, Iaspis, lapis scilicet pretiosus: aut est hic, id est in hoc loco, vel labium, siue conterens. Filius Beriæ. 1 Par. 8. b

יִשְׁפָּן Iisphan, Iesphan, Absconditus, siue confractus, aut cuniculus. Filius Sesac. 1. Par. 8. b

יְשַׁעְיָ Iesi, Salus, aut respiciens. Filius Apphaim filij Nadab filij Semei filij Onā. 1. Para. 2. d. 4. d. Pater Phaltiæ. 1. Paral. 4. g. 5 d. 12. a. 23. c

יִשִׁיָה Iisiah, Iesia, siue Iesias, Est dominus. Filius Izrahia filij Ozi filij Thola. 1. Para 7. a. 24. c

יַחְצְאֵל Iahzeel, Iesiel, Diuidens deus, vel dimidians deus, aut festinatio dei. Filius Nephtali. Num. 26. f

יַחְצְאֵלִי Iahzeli, Iesielitæ, Idem. p. n. Num. 26 f

יְשִׁימוֹן Iesimon, Desolatio, aut solitudo. Nomen loci. 1. Regum 23. d

יִסְמַכְיָהוּ Ismachiahu. Iesmachias, Adhærens vel innitens domino, aut iunctus domino. Nomen viri. 2. Par. 31. c

יִשְׁמַעְיָהוּ Ismaiahu, Iesmaias, Audiens dominum, vel obediens domino. Nomen viri. 1. Para. 27 c

יִשְׂרְאֵלִי Iisreeli, Iesraeli, Idem quod Israël, quod interpretatur prævalens siue dominans cum deo. Nomen loci. 2. Regum 17. f

יְשׁוּי Iisui, Iessui, Planus, siue æqualis, aut ponens, siue positus. Filius Aser filij Iacob. Gen. 46. b. 1. Para. 7. f. Filius Saul. 1. Reg 14 g

יְשׁוּי Iessuitæ, Idem, p. n. Nume. 26. e

יֵשׁוּעַ Iesu. Luc. 3 f. in Græco est Iose: & Hebraice potest interpretari parcens, vel eleuatus, aux existens. D.

יְשׁוּעָה Iesua, Saluator. Nomen viri. 1 Para. 24. b

יְשׁוּהַ Iisua, Iesua, Gen. 46. b. 1. Par. 7. f. Planities, siue æqualis, aut ponens, vel positus. Filius Aser filij Iacob.

יֵשׁוּעַ Iesua, Iesue, Saluator. 2. Para. 31. c. 1. Esdr. 2. b

יֵשִׁיָה Iesia, Iesue. 1. Esd. 10 d. Est dominus. Nomen viri.

יֵשׁוּעַ Iesuh, Iesus, Saluator, Sic vocatus fuit Christus dominus noster. Matth. 1. c. Luc. 2. c. Act. 7. f

יְהוֹשֻׁעַ Iehosua, Iesus. Zacha. 1. a. 3. a. 6. c. Dominus saluator, vel domini salus. Sacerdotis nomen filij Iosedec. De quodam Iesu loquitur & Paulus Colos. 4. c

יֶשֶׁת Iutta, Ieta, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quę Leuitis è tribu Iudæ vel Simeonis est data. Ios. 21. b

יִטְבָתָה Iatbatha, Ietebatha, Bonitas sua, siue declinans filia eius, aut declinans desertum. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Gadgad monte. Nume. 33. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

יְתוּר Iahath, Ieth, Confringēs, vel formidās, aut ſtupēs: vel Syriace, deſcendēs. Filius Gerſom filij Leui. 1. Para. 6. d.

יִתְנָן Iithnan, Iethnan, Merces ſiue donum: aut Syriace, fumigans. Ciuitas tribus Iudæ. Ioſ. 15. e

יִתְלָה Iithla, Iethela, Pendens, vel ſuſpenſio, ſiue coacer-uatio. Nomen ciuitatis in tribu Dan. Ioſ. 19. d

יִתֶּר Iatthir, Iether, Excellens vel reſiduus, ſiue remanens vel explorans, aut funiculus. Ciuitas de tribu Iuda, Leuitis data. Ioſ. 15. f. 21 b. Primogenitus Gedeonis. Iudic. 8. d. Filius Ezra. 1. Paral. 4. c. 6. d

יִתִּיר Iathir, Iether. 1. Reg. 30. g. Nomen ciuitatis: nomen itē viri. 1. Para. 7. g. & interpretatur excellens, aut reſiduum, ſiue remanens, aut explorans, ſiue funiculus.

יֶתֶר Iether, Idem. 1. Paralip. 2. b. ille idem qui & Iethra. 2. Reg. 17. f. dicitur. Filius item Iada filij Onam filij Ierameel. 1. Paral. 2. d

יִתֵּת Ietheth, Donans. Ciuitas Idumæorum. Gene. 36. d. 1. Paralip 1. d

יִתְמָה Iithma, Iethma, Orphanus, ſiue admiratio, aut conſummatio ſiue perfectio. Vir Moabites. 1. Para. 11. g

יִתְרָא Iithra, Iethra, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans vel funiculus. Pater Amaſa filij Abigail ſororis Dauid. 2. Reg. 17 f. & Iſraelites erat. in 1 Paral. 2. b. dicitur Iether Iſmaelites.

יִתְרְעָם Iithream, Iethraam, Excellentia populi, aut reſiduus populi, ſiue exploratio vel funiculus populi. Filius Dauid ex Egla. 2. Reg. 3. a. 1. Para. 3. a

יִתְרִי Iithari, Iethrai, Excellēs, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus.

יְאִתְרַי Ieathrai, Iethrai. 1. Paral. 6. b. Explorans: aut Syriace, locus. Filius Zara.

יִתְרָן Iethran, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus. Filius Supha filij Helem. 1. Paralip. 7. g. Filius item Dilon filij Seir Horæi. Geneſis 36. c

Iethræi, Idem,

יִתְרִי Iithri, Iethræus, Idem. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb. 1. Para. 2. g. 11. g

יִתְרוֹ Iithro, Iethro, Idē. Socer Moſis. Exod. 3. a. qui Exodi 2. c. dicitur Raguel.

Iithri, Iethrites, Idem. 2. Reg. 23. g

תִּרְצָה Iethſon. Ioſ. 21. d in Hebræo eſt Cedemoth: quod interpretatur antiquiores, vel priores, aut orientales, ſiue incendium, vel incuruatio mortis. Nomen ciuitatis. Vide Cademoth.

יְשׁוּר Ietur, Cuſtodiens, aut ordo vel ſeries: aut Syriace montanus. Filius Ismaelis. Gene. 25. b. 1. Para. 1. b

יוֹזָבָד Iozabad, Iezabad, Dotatus. Vir Gaderothites. 1. Paralip. 12. a

אִיזֶבֶל Izebel, Iezabel, Inſula habitaculi, vel væ habitaculo: aut ex Hebræo & Syro, inſula ſterquilinij, vel væ ſterquilinio. Filia regis Sidoniorum, vxor regis Achab. 3. Reg 16. g. 21. b

יְזָתָא Iezatha, Aſpergens thalamum vel cubiculum: aut ex Syro & Hebræo, væ oliuæ. Filius Aman filij Amadatha. Eſth. 9. b

אִיעֶזְרִי Iezer, Inſula adiutorij, ſiue inſula atrij, aut væ adiutorio vel atrio. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe. Num. 26. d. qui Ioſ. 17. a. dicitur Abiezer.

יְעֶזֶר Iazer, Iezer. 1. Paral. 6. g. Auxiliator ſiue adiutor Nomen ciuitatis Amorrhæorum, quæ Leuitis & homicidis pro aſylo è tribu Gad eſt attributa.

אִיעֶזְרִי Iezri, Iezeritæ, De Iezer, quod interpretatur inſula adiutorij, ſiue inſula atrij: aut væ adiutorio vel atrio. Nume. 26. d

יִזְרָה Iizra, Iezerites, Oriens, aut clarus. 1. Para. 27. b

יִזְיָה Iezia, Diſtillatio vel aſperſio domini. Nomen viri. 1. Eſd. 10. d

יִזְלִיאָה Iizlia, Iezlia, Diſtillatio vel aſperſio laborioſa. Filius Elphaal. 1. Para. 8. b

יַאֲזַנְיָהוּ Iaazaniahu, Iezonias, Auſcultatio domini, aut ſtatera domini, vel arma domini. Filius Maachati. 4. Reg. 25. f

יִזַנְיָהוּ Iizaniahu, Iezonias. Ierem 35. a. 40. c. 42. a. Ezech. 8. d. 11. a. interpretatur nutrimētum domini, aut auſcultatio, vel arma domini.

יַחְזְרָה Iahzera, Iezra, Porcinus: aut Syriace, cōuerſus. Filius Moſollam. 1. Para. 9. b

יִזְרַחְיָה Iizrahia, Iezraia, Oriens dominus, aut claritas domini. Nomen viri. 2. Eſd. 12. d

יִזְרְעֶאל Iizreel, Iezrael, Semen dei, aut diſtillans cōtritionem vel malum deus, ſiue diſtillatio amicitię dei, vel aſperſio paſtoris dei. Ciuitas tribus Iudæ. Ioſue 15. g. 17. d. 19. b. Iudic 6. g. 1. Reg. 25. g. Filius item Oſee ex Gomer vxore. Oſee 1. b

Iezraelites, Idem. 1. Reg. 27. a. 3. Reg. 21. a

Iezraelitis, Idem.

I G

יִגְאָל Igal, Igaal, Redemptus, ſiue coinquinatus. Filius Nathan de Soba. 2. Reg. 23. d

יִגְאָל Igeal, Igal, Idem. Filius Ioſeph. Nume. 13. a

I H

יַעְלָם Ialam, Ihelom, Occultus, ſiue adoleſcens, aut caprea eorum, vel ſeculum. Filius Elau ex Oolibama vxore. Gene. 36. a

I I

עִיִּים Iiim, Iim, Acerui, Ciuitas tribus Iudæ. Ioſ. 15. e

I L

עִילָי Ilái, Aſcendens, vel ſuperior, aut aceruus mihi.

אִלִּירִיכוֹן Illyricū, Exhilaratio, aut lętificatio. G. Regio Epiri contermina, propinqua Italiæ. Rom. 15. d

I N

חִדּוּ Indi, De India, quæ Hebraice dicitur Hodu, id eſt laudatio, ſiue confeſsio, aut decōra vel pulchra.

אוֹפִיר vel חֹדוּ Ophir vel Hodu, India, Idem. Regio latiſsima ad orientem ſita, cuius imperium Aſſuerus tenuit. Eſth. 1. a. Aliàs Hodu, Heuila & Chus appellata. cuius ſpatium ex Strabone lib. 15. Geograph. & Plinio lib. 6 cap. 16. intra Indum ab occaſu, à ſeptentrione Tauri iugis, ab ortu Eoo pelago, à meridie ſuo, hoc eſt Indico clauditur, ſpatioſiſsima ipſa, & non gentium tantum & opidorum propè innumerorum, ſed omnium rerū prouentu, ære tantùm & plumbo excepto, fœlix. flumina cum plurima, tum maxima, præcipua tamen Ganges & Indus, quorum irriguo procurſu fit vt in vdo ſolo proximantis Solis vis nihil non magna quantitate gignat. Maxime autem ſi reliquas terras cogitas, orienti ſuppoſita videtur. Vide etiam Ptolemæum lib. 7. cap. 1. & 2. Pomponium Melam in 3.

I O

יוֹאָח Ioah, Fraternitas, vel habens fratrem. Filius Gerſom. filij Leui. 1. Par. 6. b

יוֹאָב Ioab, Paternitas, vel habens patrem, aut voluntarius. Pater Abiſai. 1 Reg 26. a. Filius item Saruiæ filiæ Iſai. 2. Reg. 2. c. 1. Para. 2. b. Filius etiam Saraiæ. 1. Para. 4. c

יְהוֹאָחָז Iehoahaz, Ioachaz, Domini apprehēſio, ſiue domini poſſeſsio, aut dominus videns. Filius Ioſiæ regis Iudæ. 4. Reg. 23. f. 2. Para 35. a. Filius item Iehu regis Iſrael. 4. Reg 10 g. 2. Para. 21. d

יוֹאָחָז Ioahaz, Ioachaz. 2. Paralip. 34. b. Apprehendens, ſiue poſsidens, aut videns. Pater Ioah, qui à commentariis erat Ioſiæ regi.

יְהוֹיָכִין Iehoiachin, Ioachin, Domini præparatio, ſiue domini firmitas. Filius Ioacim, ſiue Eliacim. 4. Reg 34. b. quē Ieremias 29. a. 39. a. vocat Iechoniam.

יְהוֹקִים Iehoiakim, Ioacim, Domini reſurrectio, ſiue domini confirmatio, vel dominus vindicans. Filius Ioſiæ regis, qui prius Eliacim dicebatur. 4 Reg. 23 g. 1. Par. 3. c

יְהוֹיָקִים Ioiakim, Ioacim. Nehem. 12. a. Reſurgens, ſiue confirmans, aut vindicans.

יְהוֹעָדָה Iehoada, Ioada, Domini cœtus vel congregatio, aut domini tranſitus vel teſtimonium, vel domini ornatus vel prædatio: aut ex Hebræo & Syro, Domini ablatio. Filius Ahaz filij Micha. 1. Para. 8. d. qui. 9. f. dicitur Iara.

יְהוֹעַדָן Iehoadan, Ioadan, Domini deliciæ, vel domini voluptas: aut ex Hebræo & Syro, domini tempus. Mater Amaſiæ regis Iudæ. 4. Reg. 14. a. 2. Para. 25. a

יוֹאָח Ioah, Fraternitas, vel habēs fratrem. Filius Zemma. 1. Para. 6. b. 2. Para. 29. c. Filius item Ioachaz illius qui fuit Ioſiæ regi à commentariis. 2. Para. 34. b

יוֹאָח Ioah, Ioahe, Idem. Filius Aſaph. 4. Reg. 18. c

יוֹאָח Ioah, Ioaha, Idem. 1. Para. 26. a. 2. Para. 29. c

יוֹאָשׁ Ioarib, Ioraim, Domini exaltatus, vel domini exaltatio. D. Nomen viri. 1. Mach. 2. a

יוֹאָשׁ Ioas, Diſsidens, vel deſperans, aut ignitus vel vrens. Pater Gedeonis. Iudic. 6. b. Rex Iuda, filius Ochoziæ filij Ioram filij Achab. 4. Reg. 11. a. 12. d. 13. a. 1. Paral. 3. c. item. 4 Reg. 14. d. vbi dicitur, Vixit autem Amaſias filius Ioas, vſque ad finem capitis. Filius Ioachaz filij Iehu, rex Iſrael. 4. Reg. 13. b. c. 14. a. vbi dicitur, In anno ſecundo Ioas. Pater Ieroboam regis Iſrael. 4. Reg. 14. f

יְהוֹאָשׁ Iehoas, Ioas, Domini ignis, vel domini oblatio. Rex Iuda, filius Ochoziæ filij Ioram filij Achab. 4 Reg. 11. d 12. a. b. c. & in principio literæ. d. vbi dicitur, Quamobrē tulit Ioas. & 13. d. vbi dicitur, Porrò Ioas. Item. 14. b. c. d

יוֹעָשׁ Ioas. 1. Para. 7. b. 17. d. interpretatur Tinea corroſus, ſiue compreſſus, vel congregatus. Filius Bechor filij Beiamin filij Iacob.

יוֹתָם Iotham, Ioatham, Cōſummatus, ſiue perfectus. Filius Ozię ſiue Azarię regis Iuda. 4. Reg. 15. b. 2. Par. 26. d. à. 70. ἰωαθὰμ, & ἰωβὰμ transfertur. Filius item Ierobaal ſiue Gedeonis. Iudic. 9. a. Filius item Iahaddai. 1. Paralip. 2. f. Filius Azariæ filij Amaſiæ. 1. Para. 3. c

אִיּוֹב Iiob, Iob, Dolens, vel gemens, ſiue vlulans, aut exoſus, vel patiens inimicitiam. Nomen viri. Iob. 1. a

יוֹב Iob. Gen. 46. c. Dolens, vel gemens, aut vlulans. Filius Iſſachar: qui. 1. Para. 7. a. dicitur Iaſub.

יוֹבָב Iobab, Idem. Filius Iectan. Geneſ. 10. d. Filius Saharaim ex hodes vxore. 1. Paralip. 8. a. Filius item Zarę rex Edom. Gene. 36. d

יִבְנְיָה Iibneia, Iobania, Aedificatio domini, ſiue filiatio, aut intellectus domini. Filius Ieroham. 1. Para. 9. b

יוֹכֶבֶד Iochæbæd, Iochabed, Glorioſa, aut grauis, vel ponderoſa. Filia Leui, vxor Amram filij Cahath filij Leui. Exod. 6. c

יוֹעֵר Ioed, Teſtificans, vel ornans, ſiue prædans, aut tranſiens: vel Syriace, auferens. Nomen viri. 2. Eſd. 11. b

יוֹאֵל Ioel, Volens, ſiue incipiens, aut iurans. Nomen principis. 1. Parali. 4. f. Nomen prophetæ filij Phatuel. Ioel. 1. a. Pater Sammua. 1 Para. 5. a. 15. a. Filius Azariæ. 2. Parali. 29. c. Filius Mahath filij Amaſai. 1. Par. 6. c. Primogenitus Samuelis prophetæ. 1. Reg. 8. a. Filius Gad. 1. Para. 5. b

יְעַלְאֵלָה Ioela, Eleuatio, ſiue proficiens, aut auferens maledictionem. Filius Ieroham. 1. Para 12. a

יוֹעֵזֶר Ioæzer, Adiuuans. Nomen viri. 1. Para. 12. a

יָגְלִי Iagli, Iogli, Reuelatio, aut tranſmigratio, ſiue reuolutio, aut exultatio. Pater Bocci principis tribus Dan. Num 34. d

יוֹחָא Ioha, Viuificans. Filius Bariæ. 1. Para. 8. b. Vir Thoſaites. 1. Para. 11. g

יוֹחָנָן Iohanan, Gratioſus, ſiue donans: aut pius ſiue miſericors. Filius Carec. 4. Reg. 25. f. Primogenitus Ioſiæ regis Iuda. 1. Par. 3. c. Filius Azariæ. 1. Par. 6. a. Filius Eliohenai filij Naariæ. 1. Paral. 3. d. Principis nomen. 1. Parali. 12. b. Nehe. 12. b

יְהוֹחָנָן Iehohanan, Iohanan. 1. Paral. 26. a. 2. Parali. 17. d 23. b. 28. b. 1. Eſd. 10. d. Nehe 6. d. 12 d. Domini gratia, ſiue domini donum, aut domini miſericordia.

יוֹחָנָה Iohanna, Domini gratia, ſiue domini donum, aut domini miſericordia. D. Mulier quæ ſequebatur Chriſtū, vxor Chuſæ. Luc. 8. a. 23. g

יוֹחָנָה Iohanna, Iohannes, Idem. D. Nomen apoſtoli fratris Iacobi, quorum pater Zebedæus dicebatur. Matth. 4 d. Fuit & nomen præcuſoris Chriſti, cognomento Baptiſtæ. Luc. 1. f

יְהוֹעָדָה Iehoiada, Ioiada, Domini ſcientia, aut domini cognitio. Nomen ſacerdotis. 4. Reg. 11. b. Iere. 22. f

יְהוֹיָדָע Ioiada, Scitus aut cognitus. Nehe. 3. b. 12. a. 13. d

יְהוֹיָרִיב Ioiarib, Pugnans, vel obiurgans, ſiue multiplicans. Nehem. 12. a

יְהוֹיָרִיב Iehoiarib, Ioiarib. 1. Paralip. 9. b. 24. b. Domini pugna, ſiue domini obiurgatio, vel domini multiplicatio. Nomen ſacerdotis.

יוֹנָה Iona, ſiue Ionas, Columba, ſiue depopulans, vel multiplicās. Nomen prophetæ filij Amathi. 4. Reg. 14. f. Pater Ioſeph patris Iudæ patris Simeon. Luc. 3. f. Pater itē Petri apoſtoli. Ioan. 1. f. 21. d

יוֹנָדָב Ionadab, Spontaneus vel vouens, ſiue principalis. Filius Semmaa fratris Dauid. 2. Reg. 13. a. Filius item Rechab. Iere. 35. b

יְהוֹנָדָב Iehonadab, Ionadab. 2. Reg. 13. a. vbi dicitur, Cui reſpondit Ionadab, &c. & 4. Reg. 10. d. interpretatur Domini ſponteus, aut domini princeps, vel domini votum. Filius Rechab.

יְהוֹנָתָן Iehonathan, Ionathan, Domini donum. Filius Gerſom filij Moyſi. Iudic. 18. g. Filius Saul. 1. Par. 8. c. Nomē ſcribæ cuiuſdam. Iere. 37. c

יוֹנָתָן Ionathan, Filius Saulis regis. 1. Reg. 13. a. 14. a. 2. Reg. 1. a. 21. b. 1. Par. 10. a. Filius Abiathar ſacerdotis. 2. Reg. 15. f. 17. d. 3. Reg. 1. f. Filiꝰ Iada. filij Onam filij Ierameel. 1. Par. 2. e. Filius Sage. 1 Para. 11. g. Eſd. 8 a. Filius Azahēl. 1. Eſd. 10. c. Nehe. 12. a. Filius Caree. Iere. 40. c. In omnibus his locis interpretatur Columbæ donum, vel donans. Ac vbique ſcribi debet Ionathan per n in fine, non per s.

יָפוֹ Iapho, Ioppe, Pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora curuæ Syriæ, in monte ſitum, vnà cum portu, qui à Barbaris nūc Iappho & Iappha appellatur. Nu. 21. f. Ioſ. 19. c. 2. Para. 2. d. 1. Eſd. 3. b. Ionæ. 1. a. 1. Mac. 10. g. Act. 9. g

Ioppitæ, Pulchri, ſiue decori. D. 2. Mach. 12. a

יוֹרָה Iora, Temporaneus, aut oſtendens, ſiue demonſtrans, vel proiiciens: aut Syriace, lebes. Nomen viri. 1. Eſdræ. 2. a

Iorai, Idem. Nomen viri. 1. Para. 8. b.

יוֹרָם Ioram, Excelſus, ſiue ſublimis, aut proiectus. Filius Thou regis. 2. Reg. 8 c. Filius item Ioſaphat. 1. Paral. 3. c. qui. 3. Reg 22. g. dicitur Hebraice יְהוֹרָם.

יְהוֹרָם Iehoram, Ioram, Filius Ioſaphat regis Iuda. 3. Reg. 22. g. Filius item Achab regis Iſraël, frater Ochoſię. 4. Reg. 1. d. 3. a. 8. d. 9. d. 12 d. 2. Par. 21. a. 22. a. Matt. 1. a. Eſt & nomen ſacerdotis. 2. Para. 17. c. In omnibus his locis interpretatur domini celſitudo, aut domini ſublimitas, aut domini proiectio. Præterquam in fine 9. cap. quarti Regum, vbi dicitur, Anno vndecimo Ioram.

יַרְדֵּן Iardan, Iordanis, Fluuius iudicij, aut demonſtratio, vel proiectio iudicij, ſiue deſcenſio: aut ex Syro & Hebræo, lebes iudicij. Fluuius Iudęæ, qui à Dan ſic nomen habet. Gene. 13. c. eximiæ dulcedinis, Solino Paneadis: Egeſippo verò Ioſephóque Phiala ſonte decurrens, regiones perquā amœnas præterlabitur: mox in lacū quē cōplures Genezarā vocant, ſe fundit, deinde mare mortuum petit, natura dirum: à quo poſtremò abſorbetur.

יָרִב Iorib, Iorim, Dominus exaltans, vel domini exaltatio. D.

יוֹשִׁי Ioſa. Ens, vel exiſtens, aut obliuiſcēs vel demēs. Nomen principis. 1. Para. 4. f

יְהוֹשָׁבְעַ Iehoſęba, Ioſaba, Domini ſaturitas, aut domini ſatietas, vel domini iuramentum, ſiue domini ſeptenarium. Filia regis Ioram, ſoror Ochoziæ. 4. Reg. 11. a. Vxor Ioiadæ ſacerdotis. 2. Para. 22. d

יוֹשַׁב־חֶסֶד Ioſab-hæſed, Habitaculum vel ſedes miſericordiæ, aut inſufflatio vel conuerſio miſericordiæ. Filius Zorobabel filij Phadaiæ. 1. Para. 3. d

יְהוֹשַׁבְעַת Iehoſabeath, Ioſabeth, Domini ſatietas, vel domini iuramentū, aut domini ſeptuplum, ſiue dominus conuertens horam. Nomen mulieris. 2. Paralip. 22. d. quæ. 4. Reg. 11. a. dicitur Ioſaba.

יוֹשַׁבְיָה Ioſabia, Habitaculum, vel ſedes domini, ſiue conuerſio aut inſufflatio domini, vel captiuitas domini. Filius Saraiæ filij Aſiel, pater Iehu principis. 1. Para. 4. f

Universidad de Deusto
Biblioteca

יְהוֹשׁוּעַ Iosaüe, Iosaia, Aequitas domini, vel planities domini, aut apponet dominus. Filius Elnaem. 1. Para. 11. g

יְהוֹשָׁפָט Iehosaphat, Iosaphat, Dominus iudex, vel domini iudicium. Filius Asa regis. 3. Reg. 15. e. 1. Parali. 3. b. Filius Ahilud. 3. Reg. 8. d. Filius itē Pharuë. 3. Reg. 4. b. Nomē vallis. Ioel. 3. a

יוֹשָׁפָט Iosaphat, Iudicatus vel iudicatio. Vir Mathanites. 1. Para. 11. g

יְהוֹצָדָק Iehozadach, Iosedec, Dominus iustus, vel domini iustitia. Filius Saraiæ filij Azariæ. 1. Paral. 6. a. Pater Iesu sacerdotis. Zach. 1. a

יוֹצָדָק Iozadach, Iosedec. Esd. 3. a. 5. a. 10. c. Nehe. 12. c. interpretatur iustificatus, vel iustificatio.

יוֹסֵף Ioseph, Augmentum, vel præfectus. Vndecimus filius Iacob ex Rachel vxore. Gen. 10. d. Pater item Igal. Num. 13. a. 1. Par. 25. a

יְהוֹסֵף Iehoseph, Ioseph. Psal. 80. Domini augmentum, vel domini profectus.

יוֹסֵף Ioseph. Matt. 13. g. & 27. g. vbi dicitur, Et Ioseph mater. Mar. 6. a. 15. d. ibi, Et Ioseph mater. & ibi, Maria & Ioseph. & Acto. 4. g. In omnibus his locis in Græco est Ioses: quod Hebraice potest interpretari parcens, vel eleuatus, aut existens. D.

ἰώσηπος Iosippus, Iosephus, Augmentum, vel profectus. D. 1. Macha. 5. b

יוֹסִפְיָה Iosiphia, Iosiphias, Augmentum vel profectus domini: aut consummans vel finiens dominus.

יאשיהו Iosiahu, Iosias, Ignis domini, aut vrēs dominus. Rex Iuda filij Amon filij Manasse. 4. Re. 22. a

יְהוֹשֻׁעַ Iehosua, Iosue, Dominus saluator. Filius Nun princeps tribus Ephraim, Osee prius nominatus. Nume. 13. a. b. 1. Paralipo. 7. f. Post Moysen dux populi Israëlitici. Ios. 1. a

יְשׁוּעַ Iesua, Iosue. Esd. 2. 3. 4. 5. 8. 10. Nehe. 3. 8. 9. 12. In omnibus his locis interpretatur saluator.

יוּטָה Iutah, Iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quę Leuitis è tribu Iudæ vel Simeonis est data. Ios. 15. g

διός Dios, Iouis, Obliquus à Iupiter, quasi Iuuans pater Acto. 14. b. 21. g

יְהוֹזָבָד Iehozabad, Iozabad, Domini dos, vel domini dotatio. Nomen serui Ioas regis, à quo occisus est ipse Ioas. 4. Reg. 12. d. 1. Para. 26 a. 2. Para. 17. d. & 24. d

יוֹזָבָד Iozabad, vel Iozabed. Dotatus. Princeps militiæ. 1. Paralip. 12. d. Esd. 10. a. Nehem. 11. c. 2. Paralipo. 31. c. 35. c. 2. Esd. 8. b

יוֹזָכָר Iozachar, Memorans, siue masculinus. Filius Semaar, seruus Ioas regis Iuda, qui Iozachar occidit ipsum regem Ioas adiutus à Iozabad conseruo. 4. Reg. 12. d. Hic 2. Para. 24. d. dicitur Zabad.

I R

עִירָא Ira, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus visionis. Nomen sacerdotis. 2. Reg. 20. g. Filius Acces Thecuites. 1. Para. 11. f

עִירַד Irad, Onager, siue aceruus descēsionis, vel acerui descensio, aut aceruus imperij: vel Syriace, draco. Filius Enoch. Gen. 4. c

עִירִי Iri, Irai, Vigil, aut ciuitas, siue denudans vel euacuās: aut pullus. s. asini. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob. 1. Para. 7. b

I S

יִצְחָק Iizhak, Isaac, Risus. filius Abraham ex Sara. Gene. 17. c. 21. a

יִצְהָר Iizhar, Isaar, Oleum, siue claritas, aut meridianus. Filius Cahath filij Leui. Exod. 6 c. 1. Parali. 6. c. 23. b. qui Nume. 3. c. dicitur Iesaar, iisdem tamen consonantibus & punctis.

Isaari, Idem. Nomen viri. 1. Para. 24. c

Isaaritæ, Idem. p n. 1. Para. 26. c

יִצְהָר Iizhar, Isahar, Candidus, aut lucidus.

יִשַׁי Isai, Munus, aut ens, siue existens, vel debitor. Pater Dauid. 1. Reg. 16 a. Ruth. 4. d. quem Græci Iessę vocant.

אִישַׁי Isai. 1. Par. 2. b. vbi dicitur, Isai autē genuit, &c. interpretatur vir meus, aut virilis, siue insulæ munus, aut oblatio. Filius Obed filij Booz. 1. Paral. 2. b. Pater Dauid, quem Græci Iessæ vocant.

יְשַׁעְיָה Iesaiah, Isaias, Salus domini.

יִצְרִי Iizri, Isari, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulans, vel angustians. Nomen viri. 1. Para. 25. b

יָשְׁבְאָב Iæsebeab, Isbaab, Sessio vel habitatio patris, aut conuersio, vel inflatio siue captiuitas patris. Nomen viri. 1. Para. 24. b

אִישְׁבֹשֶׁת Isboseth, Vir cōfusionis vel ignominiæ, aut viri mora. Filius Saul regis Israël. 2. Reg. 2. b

יִשְׁבְּרוֹתִי Ischariothi, Iscariotes, Hebraice interpretatur Vir occisionis, vel vir exterminationis vel mortis. Sic cognominatur Iudas ille Christi nostri proditor. Matth. 10. a. Sunt qui & Ischariotem dictum existiment, per ch scribentes, quòd de tribu Issachar esset: cui tale cognomen ex ipso quoque facinore optime conueniat. nam mercede vendidit Christum nostrum. Issachar siquidē ex 30. Geneseos, à שָׂכָר quod mercedem significat, inclinatum est.

יִשְׁמָעֵאל Iismael, Ismael, Exauditio dei, Filius Abraham ex Hagar ancilla. Gene. 16 c. Filius item Nathaniæ. 4. Reg. 25. f. Filius Azel filij Elasa. 1. Para. 8. d. 9 g

יִשְׁמָעֵאלִים Iismeelim, Ismaelitæ. Idem p n. Genes. 37. f. Populi quos Moyses (vt quidam dicunt) Madianitas vocāt: Eusebius Hagarenos, siue Sarracenos.

יִשְׁמִיאֵל Iesimiel, Ismaelitis, Idem. f. nf. g. 1. Para. 27. d

יִשְׁרָאֵל Iesimiel, Ismiel, Nominatio dei, aut admiratio vel stupor dei. Nomen principis. 1. Para. 4. f

Israël, Israel, Prævalens siue dominans cū deo. Nomen Iacob, inditum ei ab angelo. Gen. 35. b

Israëlitæ, Idem. p. n. Populi ab Israël sic cognominati. 2. Reg 3. c

Israelites, Idem.

Israelitis, Idem. f. g.

יִשְׂרְאֵלָה Iasarela, Isreela, Prævalens aut dominus deus, siue rectitudo dei, aut canticum dei. Nomen viri. 1. Paralipo. 25. c

יִשָּׂשכָר Iissaschar, Issachar, Est merces, vel præmium. Nonus filius Iacob ex Lia vxore sua. Gene. 30. c. Nomen ciuitatis. 3 Reg 4. b

אֶשְׁתְּמֹה Esthemo, Isthemo, Ignis admirationis vel consummationis, siue ignis perfectionis vel simplicitatis. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15 f

אִישְׁטוֹב Istob, Vir bonus. 2. Reg. 10. b

יְשׁוֹחָיָה Iisohaiab, Isuhaia, Comprimens vel humiliās dominus, seu meditatio dei. Nomen principis. 1. Para. 4. f

I T

אִיטַלְיָה Italia, Ab Italo rege dicta est: vel ab Italis, id est vitulis, eo quòd illa regio vitulis abundet. Latinum est. Act. 27. a

כִּיתִּים Kitthiim, Italia. Nume. 24. d. Ezec. 27. a. Interpretatur conterentes, vel contritio maris, siue diadema, aut aurum, vel tinctura, vel ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Regio & patria Romanorum ab Italo rege vocabulum traxit, quæ ab Aphrico & à Borea mari magno cincta, reliqua Alpium obicibus obstrusa est. Hæc quinque appellata est nominibus: Saturnia, à Saturno primo habitatore, Trogo: Italia, à rege, Plinio: Ausonia, Liuio: Oenotria, Dionysio: Hesperia, Virgilio. Vide Volaterr. lib. 4. Geograph. Alij putant Apuliam, vel Elisam.

תּוּבַל Italia. Isa. 76. f. Hebraice dicitur Thubal: & interpretatur orbis, aut confusio, vel ignominia, siue portatus vel adductus. Sunt qui Iberes, non Italos esse dicant.

Italica cohors, ab Italia dicta est. Act. 10. a

אִיתַי Ithai, Robustus, aut signum, vel vomer: aut Syriace, veniēs. Filius Rubai. 2. Reg. 23. d. qui & Ethai. 1. Para. 11. f.

אִיתָמָר Ithamar, Insula palmæ vel dactylorum, aut insulæ commutatio vel permutatio, seu væ palmæ aut commutationi. Filius Aarō filij Amram filij Cahath filij Leui. Exod. 6. d. 1. Paral. 6. a

Iethuræa,

יְתוּרָאָה Iethuræa, Ituræa, Custodita: vel Syriace, mōtana, vel mōtosa. D. Trachonitidis regio iuxta desertū Arabiæ: cuius Tetrarcha fuit Philippus. Luc. 3. de quo Hieronymus in locis Hebr. Appellata est à Ietur filio Ismaelis.

יְטוּר Ietur, Ituræi, Custoditi vel custodiæ, aut coordinati: vel Syriace, montani vel montosi. Populi. 1. Para. 5. c

I V

יוּבַל Iubal, Defluens, siue apportans, vel inueterascens, aut germinās, siue iubileus, vel buccina. Filius Lamech ex Ada vxore. Genes. 4. d

יוֹבֵל Iobel, Iubileus, Buccina, vel defluens, siue apportās, aut germinās, siue inueterascens. Leuit. 25. b. Nume. 36. b

יַקְרְעָם Iakdeam, Iucadam, Incuruatio populi, siue incendiū populi. Ciuitas est in tribu Iuda. Ios. 15. g

יְהוּכַל Iehuchal, Iuchal, Domini omnia, aut domini perfectio siue consummatio. Filius Selemiæ. Iere. 37. a

יוּכַל Iuchal, Iere. 38. a. interpretatur potens, siue perfectus, vel consummatus. Filius Selemiæ.

יְהוּד Iehud, Iud, Laudans, siue confitens. Ciuitas in tribu Dan. Ios. 19. c

יְהוּדָה Iehuda, Iuda, Laudatio, siue confessio. Quartus filius Iacob ex Lia vxore. Gene. 29. g

יְהוּדִיָּה Iehudiia, Iudaia, Laudatio, siue confessio domini. Vxor Ezra. 1. Paral. 4. c

Iudaismus, Laudatio, siue confessio. Galat 1. c

יְהוּדָה Iehudah, Iudas, Idem. Filius Mathatiæ filij Ioānis. 1. Mach. 2. a. Vnus ex duodecim apostolis. Matt. 10. a. Est & nomen cuiusdam Galilæi, de quo Actorum. 5. g

יְהוּדָה Iehuda, Iudæa, Idem. Iudæa aliquando tota terra duodecim tribuum appellatur, velut Marc. 3. & Psalm. 76. Notus in Iudæa deus. Aliquando duæ tantum tribus, Iuda & Beniamin, appellitanturad distinctionem Galilææ & Samariæ, aliarúmque in terra repromissionis regionum. Obseruabis itaque apud historicos Iudæam pertinere ad Palæsthinam: Galilæam vero atque Samariam ad Phœnicen. Neque obscurum est, post Salomonis mortem, decem tribus Israel defecisse à Roboam ad Ieroboam Ephrathæum. 3. Reg. 12. d. exinde duas tribus, Iudæ, scilicet & Beniamin, quæ semini Dauidis adhæserant, nunc domum Dauid, nunc regnū Iuda, Ierusalem, aut Beniamin in scripturis potissimum à prophetis nuncupari: sicut decem tribus quæ defecerāt, regnum Israel, domum Iacob, & Ioseph, Ephraim, regnum Samariæ, Iezrael, Bethel, Bethauen appellari notum est.

Iudæa, quæ & Chananæa, & repromissionis terra, quæ sancta in scripturis sacris nuncupata est, Syriæ regio, in Asia maiore, ad orientem habet mare mortuum, quod & salsum. Nume. 34. vbi quondā Sodoma & Gomorrha vrbes sitæ erant. vltra quod Iordanis fluuius, qui mare mortuum ingreditur, deinde Amorrhæi habitant. Post quos Moabitæ terram occupant: deinceps Ammonitæ, & magnus Euphrates. Vltra illos Babylon atque Chaldæorum est regio. Persia deinceps inchoat. Ad aquilonem Galilæa cubat, in cuius tergo Libanus mōs terminus Iudææ eminet Damascus deinde, & Euphrates celebre flumen: vltra quod Syria & Assyria sitę sunt: quæ respiciunt & extenduntur ad orientalem plagam. Viterius Sidon & Tyrus occidentem versus declinat & extenduntur. Occidentem versus Philisthiim, quæ Palæsthina & Allophylorum terra dicitur, incipit: vltra quam mare magnū, quod & Mediterraneum, horret. Exod. 23. f. hoc Palæsthinorum mare appellatur. Ad meridiem Amalecitæ habitant. Nume. 13. post quos Seir mons, & Edomitæ. vltra illos Madianitæ sedent. deinde est mare rubrum: vltra quod Aegyptus sita est, ad occidentem Iudææ extensa. Habes paucis verbis limites seu terminos terræ promisionis à Mose & prophetis.

יְהוּדִים Iehudim, Iudæi, Laudantes, siue confitentes.

יְהוּדִי Iudæus, Idem. s. n.

יְהוּדִי Iehudai, Iudi, Idem. Filius Nathaniæ filij Selemiæ filij Chusi. Ierem. 36. d

יְהוּדִית Iehudith, Iudith, Laudans, siue confitens, aut Iudæa, Altera vxor Esau. Gene. 26. g. Fuit & nomen viduæ cuiusdam nobilis. Iudith. 8. a

Iulia, Lanuginosa. G. ἰουλία

ἰούλιος Iulius, Lanuginosus, vel lanugo. G. Nomen centurionis cuiusdam. Act. 27. a

ἰουνία Iunia, A Iunone, id est dominatrice. G. Nomen viri concaptiui Pauli. Rom. 16. a

Iustus, Latinum est.

I Z

יִזְרַחְיָה Iizrahia, Oriens dominus, aut claritas domini. Filius Ozi filij Thola filij Issachar. 1. Paral. 7. a

L

לָחֲבִים Lehabim, Laabim, Inflammati, siue flammæ, aut gladij. Filius Mesraim. Gene. 10. b. Ab hoc Lybia, quæ prius (vt Hieronymus refert in Hebraicis quæstionibus) Phutésis regio appellata est, nomē habet.

לָחַר Lahar, Laad, Laudans, vel ad laudandum, vel ad confitendum. Filius Iahath filij Subal filij Iuda. 1. Palipom. 4. a

לָעֲדָה Laada. Pro ornatu, vel ad congregandum, siue ad testificandum, aut transiens, vel prædans: aut Syriace auferens. Filius Sela filij Iudæ. 1. Para. 4. d

לָעֲדָן Laadan, Pro voluptate, seu deuorans iudicium, aut pro ornatu, vel pro testimonio: aut Syriace, ad tempus. Filius Thahan filij Thale. 1. Paral. 7. e

לָבָן Laban, Albus, vel candidus, aut later. Frater Rebeccę filiæ Bathuelis filij Nachor ex Melcha. Gen. 24. d. Est & locus in deserto vbi Moses Deuteronomium prælegit filiis Israel. Deut. 1. a

לִבְנָה Libna, Labana, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas sacerdotum in tribu Iuda. Ios. 15. f

לִבְנַת Labanath, Idem. Ciuitas, quæ tribus Aser terminus est. Ios 19. b

λακεδαίμονες Lacedæmones, Lacus dæmonū vel puteus insanientium. G.

לָכִישׁ Lachis, Ambulans vel vadens extitit, aut tibimet existens. Ciuitas tribus Iudæ. Ios. 10. a. 15. c. 4. Reg. 18. c. Cō structa à Roboam. 2. Par. 11. b

לָאֵל Lael, Ipsi deo, aut ipsi forti, vel potens. Filius Eliasaph principis. Num. 3. d

לָהֶם Lahem, Panis, vel pugna aut bellum. Nomen loci. 1. Parali. 4. d

לַהֲלַת Lahela, Humiditas humida, aut tabula humida, vel viridis, siue maxilla humida. Nomen loci. 1. Para. 5. d

לַיִשׁ Lais, Leo, Ciuitas in monte Ephraim, non procul à Sidone. Iudic. 18 b. quæ & Dan & Lesem dicta est. Iudic. 18. g. Pater Phaltiel mariti Michol filiæ regis Saul. 1. Reg 3. c Vide Lesem.

לָיְשָׁה Laisa, Leæna, Ciuitas quæ aliàs Dan dicitur, vbi est origo Iordanis. Isa. 10. g

לָמֶךְ Lamech, Pauper, vel humiliatus, aut percussus. Filius Mathusael. Genes. 4. d. Nomen etiam filij Mathusala. Gene. 5. d. Luc. 3. d

לָמָה Lamma, Vt quid? Matth. 27. e

לְמוּאֵל Lemuel, Lamuel, Illis deus, vel cum illis deus, aut cū quo est deus. Nomen regis. Prouer. 31. a

λαοδικεία Laodicea, Populus iustus. G. Ciuitas in Asia, quæ Dios polis olim dicebatur, deinde Rhos, postremò Laodicea. Colosſ. 4. d

λαοδικεῖς Laodicenses, Idem. p n. G. Colosſ. 4. d

לְאֻמִּים Lëumim. Laomim, Gentes, siue absque aquis. Filius Dedan filij Iecsan. Gene. 25. a

לַפִּידוֹת Lapidoth, Fulgura, vel lampades. Maritus Deboræ prophetidis. Iudic. 4. a

לָשַׁע Lasa, Ad clamandum, vel ad saluandum, aut linendum. Nomen ciuitatis, quæ Hieronymo in Hebraicis quæstionibus Callirhoe dicitur. Gen. 10. c

λασθένης Lasthenes, Lapidis robur. G. Nomē viri. 1. Mach. 11. d

לְאֻמִּים Letūsim, Latusim, Malleatores, siue limatores. Filij Dedan filij Iecsan. Gene. 25. a

Lazarus,

Universidad de Deusto Biblioteca

λάζαρος Lazarus, Dei adiutorium, siue dei atrium. D. Nomen viri. Luc.16.e. Est & nomen cuiusdam alterius à Bethania, amici Christi, fratris Mariæ & Marthæ. Ioann.11.a. quem Christus suscitauit à mortuis. Ibidem.e

L E

לְבָנָה Lebana, Luna, siue albedo, aut thus vel later. Nomen viri.1.Esd.2.c

לְבָאוֹת Lebaoth, Leænæ, siue cordis signum, aut ad introitum. Ciuitas sortis Iudæ est. Ios.15.e

לִבְנָה Libna, Lebna, Luna, siue albedo, aut, thus, vel later. Locus in deserto vbi X V I I. Israëlitarum mansio fuit, egressorum de Remmon Phares. Nume..33.c. Est & ciuitas sacerdotum in tribu Iuda. Ios.10.e

לְבוֹנָה Lebona, Idem. Nomen oppidi. Iudic.21.c

לֵכָה Lecha, Ambulans, vel vadens. Nomen loci. 1. Paralipom.4.d

לְחִי Lehi, Lechi, Maxilla, Locus cui Samson sic nomen indidit. Iudic.15.b.

לִקְחִי Leci, Lex, siue doctrina, aut assumptio mea. Filius Semidæ filij Galaad filij Machir filij Manasse. 1.Para.7. d.Heb.Likihi.

לַקּוּם Lakum, Lecum, Resurgens, vel confirmans, siue ad resurgendū vel confirmandum. Ciuitas quæ Nephthaliæ tribus terminus est. Ios.19 c

לַעְדָּן Ledan, siue Leedan, Pro voluptate, vel deuorans indicium, siue pro ornatu vel testimonio: aut transitus vel deprædatio earum: aut Syriace, ad tempus. Vir de cognatione Gerson filij Leui 1.Para.23.a.26.c

לַחְמָס Lahmam, Lehemam, Panis eorum, aut pugna vel bellum eorum. Ciuitas in tribu Iuda. Ios.15.a

לַחְמִי Lahmi, Lehemites, Panis meus, aut pugna mea.1.Paralip.20.a

לֶשֶׁם Lesem, Nomen, vel ponens, aut ipsi nominato vel posito, aut lygurius lapis pretiosus, de quo Exod.28.c. Nomē vrbis in tribu Dan. Ios.19.d. quæ & Lais dicitur, & Dan; quæ tandem à Philippo Tetrarcha, senioris Herodis filio, in honorē Tiberij Cæsarea Philippi appellata est. Vulgo à Berbaris nunc Belina vocitatur.

לֶשֶׁם-דָּן Lesem dan, Nomen iudicij, vel ponens iudicium, aut ad nomen iudicij, siue ad ponendum iudicium: aut lygurius iudicij, qui est lapis pretiosus. Eadem vrbs quę Lesam & Lais. Ios.19.d

לֵוִי Leui, Copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia. Genes. 29.g Sic vocabatur & Matthæus apostolus. Matth.2.b. Luc.5.f. Pater Matthat. Luc.3.e

לִוְיָתָן Leuiathan, Copulatio vel societas sua, aut sibimet traditus. Magnus piscis marinus. Iob.4.g

לֵוִי Leuita, Copulatus.

Leuitæ, Idem.p.n.

Leuites, Idem.s.n. Act.4.g

L I

לֵאָה Leah, Lia, Laboriosa, vel fatigata. Maior filia Laban. Genes.29.d

לְבָנוֹן Lebanon, Libanus, Albus, vel candidus, aut thus, vel cordis filiatio. Mons altissimus teste Cl. Ptolemæo lib. 5. in Syria: à thure quod ibi colligitur, dictus. Deuter. 1.a. Iudic.3.a. Isa.2.c. in fine terræ promissionis versus Aquilonem, à quo denominata est terra quæ est circa montem illum. Ios.13. In hoc monte cedri crescunt longissimæ.3.Reg.5.d

Libertini, Latinum est, filij manumissorum. Actorum 6.c

פּוּט Phut, Libya, vel Libye, & interpretatur Aphrica: aut Syriace, crassa vel pinguis. Regio Aegypto contermina, authore Plinio in prologo 5. Huius pars est Lybia Mareotis, de qua idem in 5. cap. 6. Hieronymus duas Libyas ponit: vnā Cyrenaicam, de qua Act.2. Et partes Libyæ quæ est circa Cyrenen. Hæc porta Aegypti in parte Aphricæ prima est, & mari Libyco cognomētum dedit. post quam Libya Aethiopum vsque ad meridianum pertingens oceanum. De hac Volater. lib.12. Geograph. Iere.46. Ezec.27.30.& 28. Nahum 3.

Libya. Daniel.11.g. In Hebræo est Lubim, id est cor maris: vel corda, in plurali numero. Act.2.b לֻבִים

Lybies.2.Paralip.12.a.16.c. Nahum 3.c. in Hebræo est Lubim, id est Cor maris. vel corda.p.n. לֻבִים

Linus, Rete, vel retiaculum. G. Nomen viri.2. Timoth.4.d λίνος

Lithostrotos, Lapidibus stratus. G. Nomen loci in quo sedit Pilatus Christum dominum nostrū morti adiudicaturus. Ioan.19.c λιθόστρωτος

L O

Libna, Lobna, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas sacerdotum in tribu Iuda. Ios.21.b.4. Reg.8.f. 23.f.1.Para.6.e לִבְנָה

Libni, Lobni, Idē. Filius Gerson filij Leui. Exod.6.c. 1.Para.6.b לִבְנִי

Lobnitica, Idem. Nomen familiæ. Num.3.c

Lod, Natiuitas, vel generatio. Nomen ciuitatis quam ædificauit Samad filius Elphaal.1.Para.8.b לוֹד

Lodebar, Lodabar. Ipsimet verbum, aut ipsimet pestis vel mors, seu generatio electa: vel ex Hebręo & Syro, natiuitas filij. Nomen loci.2.Reg.9 b לוֹדְבַר

Lod-hadid, Nascens gaudens, vel nascens acutus: aut ex Hebræo & Syro, generatio vel natiuitas noua. Nomen ciuitatis.2.Esd.7.d לוֹד-חָדִיד

Loide, melior. G. Auia Timothei.2.Timot.1.b λωΐδι

Lot, Inuolutus, siue colligatus, aut coopertus: vel resina pretiosa, quæ dicitur stacte. Filius Aran Gene.11.d לוֹט

Lotan, Idem. Filius Seir Horæi. Gene.36.c לוֹטָן

L V

Lucas, Hebraice potest interpretari, Ipsi resurrectio. vel Latine à luce. D. Coloss.4.d λουκᾶς

Lucius, A luce. Latinum est. Nomen prophetę. Act. 13.a. Rom.16

Lud, Natiuitas, vel generatio Filius Sem. Gene.10.d. Is tunc Ludas nominauit, quos nunc Lydos vocant. לוּד

Ludim, Idem.p.n. Filius Mesraim. Gen.10.b

Luhith, Luith, Tabulatum, vel tabulæ, aut viriditas. Mons est Lyrano & Hebræorū commentatori in Cōmentariis super Isaiam, cap.15.c. Eusebio verò Pamphilo vicus inter Areopolin & Ioram. לוּחִית

Luza, Amigdalus, seu discessio vel declinatio. Ciuitas Chananææ in tribu Beniamin, Ios.18.b. Quæ aliàs Gene.28.d.35.b. nuncupatur Beth-el, à Iacob. Est & secūda Luza, quæ cecidit in sortem filiorum Ioseph iuxta Sichem, in tertio lapide ipsius Sichem, siue Neapoleos. Ios.16.a. Est & tertia Luza in terra Cethim, à veteris Luzæ proditore condita. Iudic.1.e לוּזָה vel לוּז

L Y

Lycaonia, Lupina. G. Prouincia Asiæ est mediterranea, Tauro à Cilicia Trachea diuisa: à septētrione, Cappadociæ contermina. Volater. lib.10. in qua Barnabas & Paulus prædicarunt. Act.14.a λυκαονία

Lycia, Idem. G. Prouincia Asiæ.1.Macha.15.d. Actorum.27.a λυκία

Lyda, siue Lydda, Stagnum. f. aquarum. G. Ciuitas Palæsthinæ in littore magni maris sita, quæ Diospolis appellatur 1.Mach 11.d. Act.9 f λύδδα

Ludim, Lydi, siue Lydij, Natiuitas vel generatio. Popopuli. Vide Lud. Iere.46.b לוּדִים

Lud, Lydia, Idem. Asiæ minoris prouincia inter Cariam & Phrygiam, authore Strabone lib.13. cuius situm his verbis scribit Plinius in 5 cap.29. Lydia perfusa flexuosi amnis Mæandri recursibus super Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu solis vicina, ad septentrionem Mysiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia antè appellata, &c. Huius mentio fit Act.16.c. Iere.46. Ezech.27 & 30. Isa 66.f. Est & nomen mulieris purpurariæ, de qua Act 16.c לוּד

Lysanias, Dissoluens tristitiam. G. Procurator cōstitutus à Romanis super Abilenam regionem, Luc.3.a λυσανίας

Lysias, Dissoluens, Princeps quidam exercitus, siue tribunus.1.Mach.3.e. A.24.f λυσίας

Lysima,

λυσίμαχος Lysimachus, Dissoluens pugnam. G. Frater Menelai. 2. Machab.4.e

λύστρα Lystra, dissoluens. G. Nomen ciuitatis in Lycaonia. Acto.14.a

μύρα Lystra, Acto.27.a. in Gręco scribitur Myra, & interpretatur virgultum, siue vnguentum odoriferum. G. Ciuitas Lyciæ. vide Plinium lib. 5. cap.27. Acto.27.a

M

מַעֲכָה Maacha, Compressa, vel attrita, aut fixa. Filius Nachor ex Roma concubina. Genes.22.d. Filia Tholmai regis Gessur.2.Reg.3.a.1. Paralip. 3.a. Filia Abessalom mater Abiam regis.3.Reg.15.a. quæ 2.Paral.13.a. dicitur Michaia. Concubina item Caleb.1. Para.2.f. Vxor Machir patris Manasse.1.Para.7.d. Vxor Iahiæ.1.Para.9.f

מַעֲכָתִי Maachati, Compressus, vel attritus, aut fixus, seu ventris contritio. Pater Iezonię.4.Reg.25.f. Ciuitas Amorrhęorum super Iordanem iuxta montem Hermon. Ios. 12.b.& 13.b.1.Paral.4.c

מַעֲדַי Maadai, Maadi, Solēnis, vel festiuus, aut ornatus, seu labilis, vel testificans, aut transiens: aut Syriace, auferēs. Nomen viri.1.Esd..o.d

מְעִי Maai, Venter, aut coaceruatio. Nomē viri.2.Esd.12.c

מַחְלָה Mahla. Maala, Chorus vel cithara, siue infirmitas: aut Syriace, venia. Filia Salphaad filij Hepher filij Galaad. Num.26.d. Ios.17.a

מְעָרָה Maara, Spelunca, siue euacuatio, aut effusio, vel discoo periens, aut euigilans. Ios.17.a

מַעְשַׂי Maasai. Opus meum. Filius Adiel.1.Para.9.b

מַעֲשֵׂיָה Maasia, siue Maasias, Opus domini. Filius Achaz.1. Paral.15.b.2.Paralip. 28. a. Nomen cuiusdam doctoris.2. Paral.26.b. Pater Sophoniæ. Iere.21.a. Princeps ciuitatis Ierusalem. 2.Para.34.b

מַחְסֵיָה Mahseia, Maasias. Iere.32.c.51.g. interpretatur protectio siue cōfidentia domini. Pater Neriæ patris Baruch & Saraiæ. Heb. Mahasias.

מַעֲזְיָהוּ Maaziahu, Maariah, Fortitudo domini, vel refugium domini Nomen viri.1.Para.24.c.2.Esdr.10.a

מִבְשָׂם Mibsam, Mabsam, Aromatizans, vel confundens eos: filius Ismalis. Gene.25.b.1.Para.4.d

מִבְצָר Mibzar, Mabzar, Munitus, vel muratus, siue prohibens, vel auferens, aut vindemians. Ciuitas Idumæorū: Gen.36.d

מַקֵּץ Makez, Macces, Finis vel finiēs, siue tædium, aut euigilans, vel æstas, siue æstuans, aut spinās. Nomen loci.3. Reg.4.a

מַקֵּדָה Makeda, Maceda, Incendium, aut adoratio, vel incuruatio. Ciuitas tribus Iudæ. Ios.10 c.15.e

μακεδών Macedon, Macedo Hebraice, Idem. Gręce vero excelsus vel eminens. G.1.Mach.1.a Act.16.b

μακεδόνες Macedones, Idem.p.n.G. Act.19.f

μακεδονία Macedonia, Excelsa, vel eminens. G. Prouincia. Actorum 16.b

מַקְהֵלֹת Makheloth, Maceloth, Ecclesiæ, vel cœtus, aut congregationes. Nomen loci ad quem profecti sunt filij Israel de Arada. Nume.33.d

מִקְלוֹת Mikloth, Maceloth.1.Paralip.8.c.9.f 27 a. Virgæ aut baculi, siue voces, aut leuitates, vel despectiones. Filius Abigabaon. Filius Iahiel.1.Para.9.f

מִקְנֵיָהוּ Mikneiahu, Macenias, Possessio domini, siue emptio domini, aut pecus vel armentum domini, siue nidificatio domini. Sacerdos.1.Para.15.b

מַעֲכָה Maacha, Compressa, vel attrita, aut fixa. Nomē regis. 2.Reg.10.b

μακκαβαῖος Machabæus, Percutiens. Græce vero, pugnator. D. Filius Mathathiæ.1.Mach.2.a

מַעֲכָתִי Maachati, Machati, Compressus, vel attritus, aut fixus, aut ventris contritio. Nomen loci. Deut.3.b. Ios.12. b. Pater Ahasbai.2.Reg.23.d

מַכְבַּנַּי Machbanai, Miser siue pauper filius meus, aut paupertas vel humiliatio filij aut intelligentiæ vel ædificationis. Nomen principis.1.Para.12.b

Machbena, Paupertas vel percusio filij eius, aut paupertas siue percusio intelligentis vel ædificantis. Nomen loci.1.Para.2.f מַכְבֵּנָה

Machi, Percussor, aut pauper, vel humilis. Pater Guel principis tribus Gad. Nume.13 a מָכִי

Machir, Vendens, siue cognoscens. Filius Manasse. Gene.50.d. Pater Galaad.1.Para.7.c. Filius item Ammihel.2.Reg.9.d מָכִיר

Machiri, Machiritæ, Vendentes, siue cognoscentes. Nume.26.b מָכִירִי

Michmas, Machmas, Percussor vel pauper ablatus, aut percussor vel pauper palpans siue tangens vel auferens. Nomen vici magni siue oppidi in tribu Ephraim, 1.Reg.13.a. Isa.10.g מִכְמָשׂ

Michmas, Machmas.1. Esd.2.b. Nehe.7.d. Occultatio, vel percussoris aut pauperis tributum. Oppidum quondam tribus Ephraim, ad australem plagam. מִכְמָס

Machmethath, Percussoris vel pauperis donum, aut percussoris vel humilis mors. Terminus tribus Manasse. Ios.16.b מִכְמְתָת

Madai, Mensura, siue iudicans, aut indumentum. Filius Iaphet. Genes. 10. a. Hic primùm Medorum genti nomen incidit. מָדַי

Medan. Madan, Litigium, siue iudicans, aut mensura, vel indumentum. Filius Abrahæ ex Cetura. Gen.25.a מְדָן

Maadia, Madia, Solennitas vel festiuitas domini, siue adornatio vel testimonium aut fœdus domini, vel trāsiens dominus. Nomen viri.2.Esd.12.a מַעַדְיָה

Midian, Madian, Iudicium vel iudicans, siue litigans, aut obiurgans. Filius Abrahæ ex Cetura. Gen. 25.a. A quo ciuitas trans Arabiam ad meridiem Iudææ sita, in deserto Sarracenorum contra orientem maris rubri. Inde Madianitæ. Alia vrbs est iuxta Arnonem & Ariopolin, cuius nunc ruinæ tantùm demonstrantur, vbi Hobab siue Iethro socer Mosis sacerdos Madian habitauit. Exod.2.c. Acto.7.c מִדְיָן

Midiani, Madianita, Madianitæ, Idem. מִדְיָנִי

Madianitę, Idem p.n. Gene. 37.f

Madianitis, Idem.s.n.g. Nume.25.b

Madmena, Madmanna, Mensura numeri vel munēris, aut indumenti munus, vel indumenti præparatio, aut numerus vel sterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ. 1. Para.2.f. quæ & Bersabe dicitur. מַדְמֵנָה

Madon, Iurgium, aut indumētum, vel mensura eius. Ciuitas regis Iobab. Ios.11.a מָדוֹן

Magala, Semita, vel circulus, aut rotunditas, siue currus, vel plaustrum, aut vitula. Nomen loci. 1. Regum 17. c מַעְגָּלָה

Magdalena, Magnifica vel magnificata, aut exaltata, vel turris. D. Mulieris nomen. Matt.28.a. Luc.8.a

Magdalgad, Turris fœlix vel accincta, siue magnitudo fœlicitatis, vel magnitudo accincta. Ciuitas tribus Iudæ. Ios.15 e מִגְדַּל גָּד

Migdal-el, Magdal el, Turris siue magnitudo dei. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios.19.c מִגְדַּל-אֵל

Migdol, Magdalum, Turris vel magnitudo. Vrbs Aegypti. Exo.14.a. Iere.44.a. Nume.33.a מִגְדֹּל

Magdiel, Annuncians vel euangelizans deum, siue pomum dei, id est fructus electus dei. Ciuitas est Idumæorum principum. Gene.36.d.1.Para.1.d מַגְדִּיאֵל

Magedan, Euangelizatio gratiæ, aut poma vel fructus gratiæ. D.

Migdala, Magedan. Matth. 15. d. in Græco Magdala: & Hebraice interpretatur turris vel magnitudo. D. Ciuitas est in littore stagni Genezareth siue maris Galilææ, cuius fit mentio Matth. 15. Hieronymus hanc regionem nunc Macedan contra Ierasan scribit in locis Hebraicis. מִיגְדָּלָה

Megiddo, Mageddo, Annunciatio, vel euangelizatio, aut pomum siue fructus electus. Ciuitas in tribu Iuda. Ios.17.c. quam reparauit Salomon 3. Reg.9. c. 1. Paralip.7.f. Locus in quo occisus est Iosias.4.Reg.23.f מְגִדּוֹ

Migdon

Universidad de Deusto Biblioteca

מִגְדּוֹן Migdon,Magedon,Idem.Zacha.12.d

Mageth,Torcular, aut liquefactio.D. Nomen ciuitatis.1.Macha.5.c

מְכַשְּׁפִים Mechasphim, Magi, Sapientes, vel philosophi: aut qui præsunt sacris, id est sacerdotes. Persicum est. Matth.2.a

מָגוֹג Magog, Tegens, vel tegulans, aut tabefactus, vel liquefactus.Filius Iapheth.Gene.10.a.A quo Scythæ genus ducũt,qui primùm Magogi dicti sunt.Apoc.20.c

מִגְרוֹן Migron, Magron, Timor, siue horreum, aut de gutture.Ciuitas.Isa.10.g

מַחֲלַת Mahalath,Chorus, siue infirmitas: aut Syriace, venia. Psal.52.& 87. in titulo.Vxor Roboam.2.Para.11.d

מַחְלוֹן Mahalon, Idem. Filius Elimelech Beth-lehemitæ. Ruth.1.a

מַחֲנָיִם Mahanaim,Castra,turmæ.Nomen loci in quo obuiã facti sunt angeli patri nostro Abrahã, ab ipso propterea impositum, quòd duas turmas vidisset eo loco, suam, & angelorum. Genes.32.a

מַהֲרַי Maharai, Accelerans, siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo.Nomen viri.2.Reg.23.d. 1.Para.11.f

מַחַת Mahath, Abstergens, aut delens, siue confringens, aut formidans: aut Syriace, percussio. Filius Aamasai filij Elcana.1.Paral.6.c.2.Para.29.c.31.c

מַחֲזִיאוֹת Mahazioth, Videns signum, aut videns literam. Nomen viri.1.Para.25.b

מַחֲלַת Mahalath, Maheleth, Chorus, vel cithara, aut infirmitas: vel Syriace, venia. Tertia vxor Esau, filia Ismaelis Gene.28.b

מְחִידָא Mehida, Mahida, Aenigma, aut acumen, vel radens siue abstergens manum: aut Syriace, percussa manus. Nomen viri.1.Esdr.2.c

מְחִיר Mehir, Mahir, Pretium. Filius Caleb patris Sur.1.Paralip.4.b

מָחוֹל Mahol, Chorus vel cithara, aut infirmitas, siue arenosus: aut Syriace, venia. Nomen viri.3.Reg.4.d

מַחֲוִים Mahauim, Mahumites, Nuncians, vel delens, aut radens, vel medullæ.1.Para.11.g

מִיָּמִין Miiamin, Maimin, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri 1.Paral.24.b

מַלְאָכִי Malachi. Malachias, Angelus siue nuncius meus. Nomen prophetæ.Malach.1.a

מְלָכִים Melachim, Malachim, Regum.f liber.

מִלֲלַי Milelai, Malalai, Circuncisio vel locutio mea. Nomen viri.2.Esdr,12.c

מַהֲלַלְאֵל Mahalalel, Malaleel, Laudans deum, vel illuminatio dei.Filius Cainan.Gen.5.b.Luc.3.g.Heb.Mahalaleel.

מֶלְצַר Melzar, Malazar, Circuncisio angustiæ vel vinculi, siue dispensator. Nomen viri.Daniel.1.c

μάλχος Malchus, Rex vel regnum, aut consiliarius.D. Nomen illius cui Petrus auriculam abscidit.Ioan.18 b

Mallotæ, Adimplentes, vel adimpleti.D.Nomen populi.2.Machab 4.e

מַלּוּךְ Malluch, Malloch, Regnans, aut consulens. Filius Azabiæ filij Amasiæ.1.Paral.6.d

מַמְרֵא Mamre, Mambre, Rebellis aut amarus, vel commutans, vel permutans.Ciuitas. Gene.13.d. quæ & Hebron & Arbee dicitur.Gene 23.a.d.35.d. Frater Eschol & Aner.Gene.14.b

ἰαμβρής Iambres, Mambres, Idem: sed in Græco scribitur Iambres, & Hebraice potest interpretari mare cum egestate vel paupertate.D. Vnus ex illis qui Moysi restiterunt.2.Timoth.3.b

מָמוֹנָא Mammona Chal. Mammon Hebr. Pecunia vel diuitiæ, aut cupiditas.Syrum est.D.Matth.6.d

מָמוֹן מְמוּכָן Memuchan, Mamuchan, Paratus, vel certus, aut depauperatus, vel percussus. Dux Persarum. Esther.1.c

מַמְזֵר Mamzer, De scorto natus.Deut 23.a

מָן Man, Donum aut munus, aut quid? Exod.16.g

Manna, Idem.Ioan.6.c

מָנַחַת Manahath, Requies aut munus, siue præparata formido vel confractio, aut numerus stuporis: vel ex Hebræo & Syro, præparata descensio, vel numerus descendens. Filius Sobal filij Seir.Gene.36.e. 1.Paral.1.c.Est & regionis nomen.1.Para.8.a

מְנַחֵם Menahem, Manahem, Consolator, aut ductor eorũ, siue præparatio caloris, aut munus incensum, vel numerans calefactionem.Filius Gaddi.4.Reg.16.c

מַחֲנַיִם Mahanaiim, Manaim, Castra, Terminus tribus Gad in regione Galaaditide, Leuitis & confugio concessa. Ios.13.d.21.c.1.Paral.6.g

מְנַשֶּׁה Menasse, Manasse, siue Manasses, Oblitus, aut obliuio.Filius primogenitus Ioseph.Gen.41.f. Pater Esriel. 1. Paralipo.7.c.Filius Ezechiæ regis Iuda filij Achaz.4. Reg.2.a.1.Para.3.c

מְנֵא Mene, Mane.Numeratus, vel numerans. Danie.5.g

מָן־הוּא Man-hu? Quid hoc? Exod.16.c

μάνλιος Manlius, Solutus, vel non ligatus.G.

מָנוֹחַ Manoha, Manue, Requies, aut munus.Pater Samson Iudic.13.a

מָעוֹךְ Maoch, cõpressus, vel attritus, aut fixus. Pater Achis regis Geth.1.Reg.27.a.

מָעוֹן Maon, Habitaculum siue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iuda.Ios.15.g.Filius Sammai filij Recẽ. 1.Paral.2.f. Est & nomen solitudinis.1.Reg.23.d

מְעוֹנֹתַי Meonathi, Maonathi, Idem. Filius Othoniel filij Cenez.1.Reg.23.d.1.Paral.4.c

מָעֻזִּים Mahuzim, Maozim, Fortificati, vel fortitudines, aut refugia.Nomen idoli. Danie.11.f

מָרָה & מָרָא Mara, Amara, vel amaritudo. Quinta Israëlitarum mansio fuit. ibi enim Moses iactu ligni amaras aquas in dulcem vertit saporem.Exod.15.d.Nume.33.a

מַהֲרַי Maharai, Marai, Accelerans, siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo.Nomen viri.1.Para.27.b

מְרָיָה Meraia, Maraia, Amaritudo vel myrrha domini, aut docens vel præceptor dominus. Nomen viri.2.Esd.12.a

מְרָיוֹת Meraioth, Maraioth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes, vel permutationes. Nomen viri.2. Esdr.12.a

מָרַן־אֲתָא Maran-atha, Dominus noster venit. Syrũ est.1.Corinth.16.d.Et componitur ex מָרָא Chald.dominus, & אָתָה. Hebr. venit, interposito pronomine affixo. ן. noster.

μάρκος Marcus, Limatus vel fricatus, aut expolitus, id est à rubigine absterlus.D.Acto.12.b. Coloss.4.b. consobrinus Barnabæ.

מָרְדְּכַי Mardochai, Mardochæus, Amara contritio, vel myrrha contrita, siue docens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. Nomen viri.1.Esdr.2.a

מָרְדְּכַי Mardochai, Mardochæus, Idem. Filius Iair filij Semei, patruus Esther.Esth.2.a.2.Esdr.7.b

יַם סוּף Iamsuph, Mare rubrum ad austrum Iudææ, à Græcis Erythræum dicitur, authore Pomp. Mela lib.3.Strabone lib.16.Aliis etiam Sinus Persicus & Arabicus, teste Plinio lib.6.ca.24.Hebræis dicitur Iamsuph, id est iunceum, vel cannosum, quia in littore abundant iunci vel cannæ seu carices.Alij volunt ex fundo maris illas prodire & nasci carices. Obseruandum etiam, mare Suph aliquoties sumi pro mari salso vel mortuo, quòd sit carectosum.Illic iuxta rubrum pelagus septima fuit mansio Israëlitarum.Nume.33.

מֶרֶס Meres, Mares, Irroratio, vel distillatio: aut Syriace, apostema, vel confractio. Nomen principis cuiusdam. Esther 1.g

מָרֵאשָׁה Maresa, Maresia, A capite, vel à principio, aut caput vel principium, siue hæreditas, aut amaritudo mulieris, vel amara mulier. Ciuitas in tribu Iuda. Ios.15.f. 1.Paral. 4.g.eadem & quæ מָרֵשָׁה

מָרֵשָׁה Maresa.1.Paral.2.f.4.d.2. Paral.11.b.14.c.20.g. Mich. 1.a.interpretatur à capite, vel à principio, aut hæreditas: vel amaritudo agri. Ciuitas in tribu Iuda, patria Michęę prophetæ, nam inde מֹרַשְׁתִּי appellatur. Quam ædificauit Roboam.2.Paral.11.b

מַעֲרָת Maarath, Mareth, Spelũca, vel euacuatio, aut effusio siue discooperiens, aut euigilans. Ciuitas in tribu Iuda. Iosue 15.g

מִרְיָם Miriam, Maria, Exaltata, vel amaritudinis mare, aut myrrha maris, siue doctrix vel magistra maris: aut ex Syro & Hebræo, domina maris. Filia Amrã filij Caath soror Aaron & Mosis.Nume.26.g. Filius Ezra.1.Paralip.4.c.Nomen item virginis quæ Christum tulit in vtero.Matth.1.c.Soror item Marthę sororis Lazari.Luc. 10.g.Ioan.11.b. Heb. Mariam. De quadã Maria loquitur & Paulus Roma.16.a

מְרֵמוֹת Meremoth, Marimuth, Amaritudo vel myrrha mortis, aut altitudines siue fraudulentiæ. Nomen viri.1. Esdræ 10.d

מִרְמָה Mirma, Marma, Dolus, vel fraudulentia, siue altitudo, vel extollens se. Filius Saharaim ex Hodes vxore sua.1.Paral.8.a

מַרְסְנָא Marsina, Marsana, Amaritudo aut myrrha rubi vel inimici, aut ostendens rubum vel inimicum. Nomen principis.Esth.1.c

Μάρθα Martha, Prouocans, siue amaricans: vel Syriace, domina vel doctrix. D. Soror Mariæ sororis Lazari illius quem suscitauit Christus.Luc.10.g.Ioan.11.b

מַשָּׂא Massa, Onus, siue assumptio: vel aliquando translatiue prophetia. Filius Ismaelis.Genes.25.b

מָשָׁל Masal, Parabola, aut imperans, vel dominans. Ciuitas in tribu Aser.1.Para 6.g.quæ Ios.19.b.dicitur Messal.

Μεσαλωθ Mesaloth, Masaloth, Idem. p.n. D. Nomen vrbis. 1.Machab 9.a

מִצְפָּה Mispa, Masepha, Speculatio, siue specula, aut cooperimẽtum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda.Ios.15.e. quæ aliàs Maspha dicitur.

מִשְׂרְפוֹת־מַיִם Maserephoth, in Hebræo est Maserephoth-maim, id est adustiones, incẽdia, combustiones aquarum. Locus est vbi excoquunt aquã ad ignem, refrigerandóque salem faciũt. Commentator Hebræorum super Iosue sic inquit, Salinæ sunt, vbi aqua maris trahitur ad fossas ad hunc vsum factas, & sole siccatur. Ios.11.b.13.a

מִשְׂרָעִי Misrai, Maserei, Stratum, siue auferens vel tãgens socium vel amicum, aut pastorem vel malitiam.Filius Sobal filij Hur, primogenitus Caleb ex Ephrata concubina.1.Paral.2.g

מִשְׁמָע Misma, Masina, Exauditio, siue audiens, vel obediẽs. Filius Ismaelis.Gene.25.b.1.Paral.4.d

מַשְׁמַנָּה Mismana, Masmana, Pinguedo aut oleum eius, siue tangens vel auferens præparationem vel munus aut numerum.Nomen viri principis.1.Paral.12.b

מְצֹבָיָה Mesobaia, Masobia, Statio domini, siue stans dominus, aut damula.Nomen loci.1.Paral.1.g

מִצְפֶּה Mizpe, Maspha, Speculatio, siue specula, aut cooperimentum vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda. 1.Reg. 22.a.4.Reg.25.f.quam ædificauit Asa rex Iuda. 3.Regũ 15.e.quæ Ios.15.e. Masepha dicitur iisdem consonantibus & punctis.

מִצְפָּתָה Mispatha, Masphath, Speculatio, siue specula, aut cooperimentum, vel expectatio.Ciuitas quę & Maspha dicitur, in tribu Iuda.1.Reg.7.b.Iere. 40.b

Masphe, Idem.Ios.11.b.13.c

מַשְׂרֵקָה Masreca, Sibilus vel sibilans, aut attractio vanitatis, vel tangens vanitatem vel vacuitatem, aut vitis, Ciuitas Idumææ, regia Semlæ quinti regis in Edom.Genes.36.d

מַתַּנְיָהוּ Mathaniahu, Donum domini, vel lumborum dominus: aut ex Syro & Hebræo, expectatio domini. Nomẽ viri.1.Paral.25.b

מַתָּן Mathan, Donum, vel lumbus, siue mors eorum: aut Syriace, expectatio vel spes. Pater Saphatiæ. Iere.38.a. 2. Paral.23.d

מַתָּנָה Mathana, Idem.Ciuitas in Arnon sita.Nume.21.b

Mathanai, Idem.Nomen viri.1.Esdr.10.d

מַתַּנְיָה Mathania, siue Mathanias, Donum domini, vel lumborum dominus: aut ex Syro & Hebræo, spes domini. Filius Iosiæ, patruus Ioachim, frater Ioacim siue Eliacim: à Nabuchodonosor Sedecias nominatus. 4.Regũ 24.d.Filius item Micha.1.Para.9.c.2.Para.29.c

מַתְּנַי Mitheni, Mathanites, Donum, aut lumbus: aut Syriace, spes, vel expectans.1.Para.11.g

Mathat, Donum, vel donans.D.Pater Heli patris Ioseph, viri Mariæ.Luc.3.e

מַתָּתָה Matatha, Mathat, Donum eius. Nomen viri.1.Esdræ 10.d

מַתִּתְיָה Matthithia, Mathathia, siue Mathathias, Donum domini.Pater Iudę Machabæi.1.Macha.2.a.Primogenitus Sellum Coritæ.1.Para.9.e.Sacerdos.1.Para.15.b

מַתִּיָה Mathias, Donum domini.D.2.Mach.14.c

מְתוּשָׁאֵל Mathusael, Mortem suam postulans, aut mors sua, infernus vel sepulchrum.Filius Mauiael.Gen.4.c

מְתוּשֶׁלַח Methusala, Mathusale, Mortem suam misit, aut mortis suæ arma: vel ex Hebræo & Syro, mortem suam spolians, vel mortis spolium.Filius Enoch filij Iared.Gen. 5.c.Luc.3.g

מַטְרֵד Matred, Virga descendens, aut virga imperantis, siue lectuli descensio vel imperium: aut Syriace, labor. Pater Meethabel vxoris Adar regis in Edom septimi. Gene.36.d

מַתִּי Matthi, Matthæus. Donatus. D. Nomen apostoli. Matth.9.a.qui & Leui dictus est.Mar.2.b

מְחוּיָאֵל Mehuiael, Mauiael, Annuntians deum, aut radens vel delens deus: vel ex Syro & Hebręo, percussus à deo. Filius Irad.Gene.4.c

מְהוּמָן Mehuman, Mauman, Turbatus, aut tumultuans, vel multitudo.Nomen eunuchi cuiusdam.Esth.1.b

M E

מְכֵרָתִי Mecherathi, Mecheratites, Venditio, aut cognitio. 1.Para 11.g

מִכְמָשׂ Michmas, Mechmas, Percussor, vel pauper ablatus, aut percussor, vel pauper palpans vel tangens siue auferens.Nomen oppidi in tribu Ephraim.2. Esd.11. d.qui.1. Reg.13.a.dicitur Machmas, iisdẽ cõsonãtibus & pũctis.

מַכְנַדְבַי Machnadbai, Mechnedebai, Percussor vel pauper vouẽs siue spontaneus: aut percussio vel paupertas vouẽtis vel principis aut spontanei. Nomẽ viri.1.Esd.10. d

מֵידְבָא Medba, Medaba, Aquæ doloris: vel ex Hebræo & Syro, aquæ manantes. Vrbs Arabiæ in tribu Ruben. Num.21.f.Ios.13 b.1.Para.19.b.Isa.15.a

מֵידָד Medad, Mensurãs, siue aquæ dilectionis vel vberum aut patrui. Nomen viri super quem requieuit spiritus domini in castris. Num.11.f

מִדִּין Midin, Meddin, Iudicium, siue litigans, aut obiurgãs. Ciuitas in tribu Iuda.Ios.15.g

מַדְמֵנָה Madmana, Medemena, Mensura muneris, vel numeri: aut indumenti munus, vel indumenti præparatio, aut sterquilinium.Ciuitas tribus Iudæ, quæ aliàs Bersabee dicitur.Ios.15.e.Isa.10.g

מָדַי Madai, Medena, Mensura, vel abundans, siue indumentum.Prouincia, de qua.1.Esd.6.a

Madai, Medi, Idem.p.n.Populi.Isa.13.d.Act.2.b

מָדַי Media, Idem.f.n.Prouincia Asiæ, ab ortu habet Caspios & Parthos, à meridie Sittacenẽ & Susianẽ & Persida, ab occasu Adiabenen, à septentrione Armeniam. Plinius author in 6.cap.26. Hanc appellatam à Madai Iaphet filio, Iosephus lib.1.cap.14. Iudaic.antiq.refert. Strabo verò in 11.à Medo Medeæ filio. De hac Ptolemæus lib.6.cap.2 Plin.lib.6.cap.14.Hieronymus ipsam inter flumina Indum & Tigrim collocat. Iere.15.Huic prouinciæ attribuit sacra scriptura Arachusiã, Parthiã, Assyriam, Persidam.

מָדָיָא Madia, Medius, Idem.

מְהֵיטַבְאֵל Mehetabel, quàm bonus deus, siue benefaciẽs deus. Vxor Adar regis in Edom septimi.Genes.36.d

מַגְבִּישׁ Magbis Megbis, Eminens, siue altitudo. Nomen viri.1.Esd.2.b

מַגְפִּיעָשׁ Magphias, Megphias, Corpus compressum vel congregatum, aut corporis vel vestimenti tinea. Nomen viri.2.Esd.10.a

Mehusim,

Universidad de Deusto
Biblioteca

מַחְשִׁים Mehusim, Tactes, aut festinantes, siue sensuales. Pater Abitoth. 1. Para. 8. b. In aliis legitur, Porro de Husim genuit &c. vt Husim nomen sit mulieris.

מִלְכָּה Milcha, Melcha, Regina, vel consiliatrix. Vxor Nachor filij Thare, filia Haran fratris mariti sui Nachor. Gene 11. d. Filia item Salphaad filij Hepher filij Galaad. Nume. 26. d

Melcha. Luc. 3. f. Idē. sed in Græco scribitur Melca, & Hebraice interpretatur adimplens, vel adimpletus. D.

מַלְכִּי Malchi, Melchi, Rex meus, siue cōsilium meum. D. Pater Leui patris Matthat. Luc. 3. e

מַלְכִּיָּה Malchia, Melchias, Rex dominus, aut consiliator dominus. Pater Phassur. Iere. 21. a. Filius Amelech Iere. 38. b. Filius Athanai filij Zara 1. Para. 6. c

מַלְכִּיאֵל Malchiel, Melchiel, Rex meus deus, aut regnum dei, siue consiliator meus deus. Filius Beriæ filij Aser. Gen. 46. b. 1. Para. 7. f

מַלְכִּיאֵלִי Malchieli, Melchielitæ, Idem. Nume. 26. e

מַלְכִּירָם Malchiram, Melchirā, Rex excelsus, aut consiliator, vel consilium excelsum. Filius Iechoniæ filij Ioacim. 1. Paral. 3. c

מַלְכִּי־צֶדֶק Malki-zædæk, Melchisedech, Rex iustitiæ. Sacerdos & rex Solymæ siue Ierusalem fuit. Gen. 14. c. Hebr 7. a

מַלְכִּישׁוּעַ Malkisua, Melchisua, Rex saluator, aut rex vel consilium saluatoris vel salutis, siue rex magnificus, Filius Saul. 1. Reg. 14. g. 31. 1. 1. Paral. 8. d

מַלְכָּם Milchom, Melchom, Rex eorum, vel consiliator eorum. Idolum quod colebāt filij Ammon. 4. Reg. 23. c. 1. Para. 20. a. Iere. 49. a

מֶלֶךְ Melech, Rex, aut consiliarius. Filius Micha filij Merib-baal. 1. Paral. 8. d

μελίτη. Melite, Melliflua. G. Insula inter Epirum & Italiam, spectans Siciliam ad septentrionem. Act. 28. a

מִלּוֹא Millo, Mello, Plenitudo, vel repletio. Vrbs terræ Chanaan in tribu Ephraim, cuius ciues Abimelech regem sibi constituerūt. Iud. 9. a. Ab hoc loco Dauid cœpit munire terrā. 2. Reg. 5. b. Salomon hanc reparauit. 3. Reg. 9. e &. 4. Reg. 12. d. 2. Paral. 32. b

מִלּוֹתַי Maliothi, Mellothi, Plenitudo, vel circuncisio. Nomen viri. 1. Para. 25. b

מְרָרִי Merari, Amarus, siue irritatus, aut prouocatus. Filius Leui filij Iacob. Gene. 46. b. 1. Para. 6. a

Meraritæ, Idem. p. n. Num. 26. f

Mercurius, A mercibus dictus est: quia mercaturæ deus putabatur à gentilibus. Latinum est. Act. 14. b

מַרְגְּמָה Margema, Mercurius. Prouerb. 26. b. Sunt qui dicant significare fundam qua iaciuntur lapides. Alij aceruum lapidum. Potest etiā deriuari ab אַרְגָּמָן quod significat purpuram: vt sit sensus, Sicut qui lihat lapidem vel saxū in purpura: ita qui tribuit insipienti honorem.

מֶרֶד Mered, Rebellis, vel descendens, aut imperans. Filius Bethiæ filiæ Pharaonis. 1. Para. 4. c

מְרֵמוֹת Meremoth, Amaritudo, siue myrrha mortis, aut altitudines, vel deceptiones. Nomen viri. 1 Esd. 8. c

מְרִיב־בַּעַל Merib-baal, Rebellio vel impugnatio idoli vel dominantis siue subiicientis aut possidentis. Filius Ionathan filij Saul. 1. Para. 8. d. 9. f

מֹרֶת Mermoth, Mermuth, Fraudulentiæ: aut amaritudo vel myrrha mortis, siue altitudines. Nomen viri. 2. Esdr. 10. a. 12. a

מֵרָב Merab, Merob, Pugnans, siue obiurgans, aut multiplicans: vel Syriace, magisterium. Primogenita regis Saul. 2. Reg. 14. g

מְרֹדַךְ Merodach, Amara contritio, vel myrrha contrita: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. Rex Babyloniorum. Isa. 39. a. qui. 4. Reg. 20. c dicitur Berodach.

מְרוֹם Merom, siue Merome, Celsitudo, aut sublimitas. Aqua seu flumen in terra Chanaan. Iudic. 5. b

מַלּוּךְ Malluch, Melluch, Regnans, vel consulens. Nomen viri 1 Esd. 10. d

מַלַּתְיָה Melathia, Meltias, Liberatio domini. Nomen viri. 2. Esd. 3. b.

נְמוּאֵל Memuis, Maculatus, vel vituperatus. D.

נֹף Noph, Memphis, Interpretatur fauus, aut distillatio, vel eleuatio, aut cribrum. Ciuitas Aegypti. Isa. 19. b

מֹף Moph, Memphis. Hosee 9. b. Id est ab ore: vel Syriace, coopertorium.

μανὰ Menna, Numeratus, vel remuneratus, aut præparatus. D. Pater Melcha, siue vt Græce habetur, Melcha Luc. 3. f

μενέλαος Menelaus, Potentia aut robur populi. G. Nomen viri. 2. Macha 5. a

מִנִּי Minni, Menni, Præparatiō, vel munus, aut numerus. Nomen regionis. Iere. 51. c

מִנִּית Minnith, Mennith, Idem. Vrbs Ammonitarum. Iudic. 11. f

מְפַּעַת Mephaath, Aquarum apparitio, siue aquarum impetus. Ciuitas Leuitarum in tribu Ruben, in terra Moab. Ios 13. c. & 21. d. Iere. 48. d

מְרֵיוֹת Meraioth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes vel permutationes. Filius Achitob. 1. Paral. 9. b. Filius Zaraiæ filij Ozi. 1. Paral. 6. a

מַרְעֲלָה Marea'a, Merala, Sopor, vel inebriatio, aut amaritudo ascēsionis, vel holocausti, aut myrrhæ holocaustum siue folium, aut docens holocaustum vel ascensum. Limes est Zabuloniæ tribus. Ios. 19 a

מְרוֹם Merom, Altitudines. Aqua seu flumen in terra Chanaan, iuxta quod gentes conuenerant aduersus Israëlitas. Ios. 11. a. Hieronymus in locis Hebraicis Mertum vicum fuisse dicit in XII. miliario vrbis Sebastæ iuxta Dothain.

מְרוֹמֵי Merome, Altitudines, siue amaritudo aquarum. Nomen loci. Iudic. 5. c

מְרוֹנֹתַי Meronothi, Meronothithes, Cantatio mea, siue exultans, aut exclamans: vel Syriace, dominans. 1. Para. 27. d. 2. Esd. 3. b

מֵרוֹז Meroz, Secretū, vel macies. Vrbs Galilææ. Iudic. 5. c

מַשׁ Mas, Mes, Auferens, vel tangens. Filius Aram. Gene. 10. d. qui. 1. Paral. 1. b. dicitur Mosoch. Ab hoc Meones traxerunt originem.

מֵשַׁע Mesa, Salus, vel aqua salutis, aut aqua aspiciens. Rex Moab. 4. Reg. 3. a. Filius item Caleb fratris Ierameel. 1. Paral. 2 f

מְשֶׁלְמִיָּהוּ Miselemiahu, Meselemia, Pax domini, vel perfectio domini, aut retributio domini, vel parabola domini, aut dominium domini. Nomen viri. 1. Paral. 26. a

מְשֵׁזַבְאֵל Mesezabeel, Meseʒebel, Auferens fluxum deus: vel ex Syro & Hebræo, liberatio vel salus dei, Pater Barachiæ. 2. Esd. 3. b

מְשֵׁזַבְאֵל Mesizabel, Idem. Nomen viri. 2. Esd. 10. a

מְשֻׁלָּם Mesullam, Mesollam, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum, siue potestas eorum. Filius Saphatiæ. 1. Para. 9. b. Filius item Sadoc. Ibid.

μεσοποτα-μία. Mesopotamia, maioris Asiæ Syriæque pars: regio est inter Babyloniam & Arabiam, ad læuam Tigridis fluuij, vbi habitauerunt sapientes Babyloniæ, authore Strabone lib. 11. & 17. & Ammiano libr. 23. Mesopotamia est intra amnes Tigridem & Euphrathan, à septentrione Tauro excepta, quæ ipso vocabulo Græco in medio fluminū esse posita monstratur. μέσος enim medius, ποτα μὸς vero fluuius interpretatur. Act. 7. a. Hebraice vero Gene. 24. b. Deuter. 23. a. Iudic. 3. a. 1. Paralip. 19. b. & in titulo Psal 59. dicitur Aram Naharaim, id est Syria fluuiorum. s. duorum. nam dictio ipsa dualis est numeri. In aliis vero locis pro Mesopotamia in Hebræo est Padan, quod interpretatur redemptio: vel Syriace, parilitas, aut coniunctio. Hæc nomina fortiuntur & Syria. Gene. 25. c. 28 a

אֲרַם־נַהֲרַיִם Eberhanahar, Mesopotamia. Ios 24 a. id est trēs flumē.

מִסְפָּר Mispar, Mesphar, Numerus, vel narratio, aut librarius vel scriba, siue tributi taurus. Nomen viri. 1. Esd 2. a

מִסְפֶּרֶת Mispereth, Mesphareth. Numerans, vel narrans, aut tributi fructificatio vel augmentatio. Nomen viri. 2. Esdræ. 7 b

מִצְפָּה Mizpa, Mesphe, Speculatio, vel specula, aut cooperimentum vel expectatio.

מִצְרַיִם Mizraim, Mesraim, Angustiæ, siue tribulationes Filius Cham. Gens. 10. a. Ab hoc Aegyptus Hebræa lingua Mesraim nuncupatur: quæ & sæpe in sacris literis dicitur terra Cham, à Cham filio Noe. Psal. 103. vt testatur Hiero. in quæst. Hebraicis.

מֶשָׂא Mesa, Onus, vel assumptio: siue aliquando translatiue prophetia. Regio Iudææ iuxta Hiero. in locis Heb. in qua habitauerunt filij Iectan. Gen. 10. d

מַסָּה Massah, Mesa. 4. Reg. 11. a. Eradicatio, siue conculcatio. Nomen viri.

מִשְׁאָל Miseal, Messal, Postulās, vel postulatus, aut commodatus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea, siue ablatio aut tactus dei. Ciuitas in tribu Aser. Ios. 19. b. quæ & Massal. 1. Paral. 6. d. dicitur.

מְשֻׁלֶּמֶת Messullemeth, Messalemeth, Solutio, aut pacificatio, vel perfectio, aut retributio: vel parabola mortis, aut dominium mortis. Mater Amon regis Iuda. 4. Reg. 21. d

מָשִׁיחַ Messiah, Messias, Vnctus. Græce autem dicitur Christus. Ioan. 1. f. 4. d

מְשֻׁלָּם Messullam, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens: vel parabola eorum, siue potestas eorum: Pater Asaliæ patris Saphan scribæ. 4. Reg. 22. a

מְחֵיטַבְאֵל Mehetabel, Metabeel, Quàm bonus deus, aut beneficiens deus. Nomen viri. 2. Esd. 6. c

מִתְקָה Mithka, Methca, Dulcedo, aut suauitas. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Thare. Num. 33. d

מִתְרִי Matri, Metri, Pluuia, siue custodia, vel carcer. Nomen viri. 1. Reg. 10. d

מָזָה Miza, Meza, Distillatio vel aspersio, aut ex isto: vel Syriace, incensio vel consumptio. Filius Rahuel filij Esau. Gene. 36. b

מַזִּיהָב Mezahab, Deauratus, vel aquę auri, siue quid aurum? Pater Matred patris Meetabel vxoris Adar regis in Edom septimi. Gen. 36. d

M I

מִיָּמִין Miiamin, Miamin, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri. 2. Esd. 10. a. d

מִיבְהָר Mibehar, Mibahar, Electus, siue electio, aut iuuētus. Nomen viri. 1. Para. 11. g

מִיכָה Micha, Pauper vel humilis, aut percutiēs vel percussus, siue quis hic? id est in hoc loco: siue aquæ hic. Pater Abdon. 2. Para. 34. c. qui. 4. Reg. 22. c. dicitur Michaia. Filius Ioel. 1. Para. 5. a. Filius Meribbaal filij Ionathā. 1. Paral. 8. d. Filius Miphiboseth. 2. Reg. 9. d

מִיכָאֵל Michael, Quis sicut deus? aut humilitas siue paupertas dei, vel percussio dei, siue percutiens deus. Filius Izrahia filij Ozi filij Thola filij Issachar. 1. Paral. 7. a. Pater Galaad. 1. Par. 5. b. Pater item Sethur principis tribus Aser. Num. 13. a. Est & nomen angeli Danie. 10. c

מִיכָיָה Michaia, Quis sicut dominus? aut paupertas vel humilitas domini, siue percutiens dominus vel percussio domini. Pater Achobor. 4. Reg. 22. c. Filius Meribbaal filij Ionathan. 1. Par. 8. d. Mater item Abiam regis Iuda. 2. Par. 13. a. quæ. 3. Reg. 15. a. dicitur Maacha.

מִיכָה Micha, Michas, Idem. Heb. Michæas. Nomen viri de monte Ephraim. Iudic. 17. a

מִיכָיְהוּ Michaiehu, Michęa, siue Micheas, Idē. Filius Gamarię filij Saphā scribę. Iere. 36. c. Filius item Iemea. 3. Reg. 22. b. 2. Esd. 12. d

מִיכָה Micha, Michæas. Iere. 26. f. Mich. 1. a. Pauper vel humilis, aut percutiens, vel percussus, siue quis hic? id est in hoc loco: vel aquæ hic. Nomen prophetæ.

מִיכַל Michol, Quis omnia? q. d. tu. aut quæ perfecta, vel consummata? q. d. nulla nisi tu. siue aqua tota, aut aquarum perfectio vel consummatio seu prohibitio. Nomē filiæ minoris regis Saul. 1. Reg. 14. g

μίδο. μίλητος Mido, Cura, siue consilium. G.

Miletū, Rubra, vel coccinea. G. Ciuitas in Asia, maritima, decē stadiis ab ostio Mædri ānis secreta. Act. 20. c

מִלּוֹכִי Melichu, Milicho, Regnum eius, vel consilium eius. Nomen viri. 2. Esd. 12. a

מְפִיבֹשֶׁת Mephiboseth, Miphiboseth, De ore ignominia, siue de ore confusio, aut oris ignominia vel confusio, aut ve recundia vel mora. Filius Ionathæ filij Saul. 2. Reg. 4. a. b. Fuit item alter, filius Saul ex Respha. 2. Reg. 19. d. 21. b

מִשְׁעָם Misham, Misaam, Saluator eorum, siue respiciēs eos, aut auferens vel tangens populum: vel Syriace, lenitas eorum. Filius Elphaal filij Mehusim. 1. Para. 8. b

מֵישָׁךְ Mesach, Misach, Prolōgans, siue attrahens, aut aquas vallans vel sepiens. Vir, qui & Misael dicitur. Daniel. 1. b

מִישָׁאֵל Misael, Quis postulatus aut commodatus? siue quis postulans aut commodans? siue abstulit deus vel recessit. Nomen viri, quem princeps eunuchorum regis Nabuchodonosor vocauit Misach. Daniel. 1. b. Filius item Oziel filij Caath. Exod. 6. c

מְשׁוֹר Misor, Planities, aut serra, siue murus vel muratus, aut bos, vel bouinus.

מִשְׁפָּט Misphat, Iudicium. Fons Misphat siue iudicij, aliàs Cades. Gene. 14. a

μιτυλήνη Mitylene, Munditia vel abstersio torcularis. G. Insula contra Asiam, quæ à proxima continēte abest quinquaginta septem milia passus. Act. 20. c

מִתְרֵדָת Mithredath, Mithridates, Explorans vel contemplans legem, aut soluens legem, siue mortis descensus vel dominium. Filius Gazabar. 1. Esd. 1. d

M N

מָנֶה Mane, Mna, Libra, talētū, genus ponderis quod continet certū numerum vneiarum. Ezech. 45. c. Luc. 19. b

μνεσθεύς Mnestheus, Alacritas aut ira vel robur dei. Nomen viri. 2. Macha. 4. c

M O

מוֹאָב Moab, De patre, quoniam de patre eum filia genuit. Filius Lot ex filia sua maiore. Gen. 19. g. A quo vrbs Arabiæ (quæ aliàs, vt Eusebius refert. Areopolis dicitur) & regio nomen acceperunt. Isa. 11. d. Est & regnū filiorum Lot ad orientem Iudææ situm, proximū mari mortuo & Iordani. Est præterea nomen regis. 1. Reg. 12. b. 20. a. 1. Para. 4. d

Moabitæ, Idem.

Moabites, Idem.

Moabitides, Idem. p. n. f. g. 3. Reg. 11. a

Moabitis, Idem. s. n. f. g. Ruth. 1. a. 2. Para. 24. g

מוֹעַדְיָה Moadia, Solennitas vel festiuitas domini, siue adornatio vel testimonium aut fœdus domini, vel transitus domini. Nomen viri. 2. Esd. 12. a

מְבֻנַּי Mebunnai, Mobonnai, Filius vel filiatio, siue ędificatio, aut intellectus vel intellectio. Nomē viri. 2. Re. 23. d

מְכוֹנָה Mochona, Basis, vel sustentaculum, aut præparatio. Ciuitas. 2. Esd. 11. d

מִכְרִי Michri, Mochori, Venditio, vel cognitio. Pater Ozi. 1. Para. 9. b

מָחְלָה Modin, Iudicium vel iudicatio, aut iurgium. D. Mōs siue ciuitas 1. Mach. 2. a

מַחְלִי Mahela, Mohola, Chorus vel cithara, siue infirmitas: aut Syriace, venia. Nomen viri. 1. Par. 7. d

מוֹלָדָה Maheli, Moholi, Idē. Filius Merari, filij Leui. Exo. 6. c

מַחְלָתִי Molada, Natiuitas, vel generatio. Ciuitas, quæ in tribu tam Iudæ quàm Simeonis reperitur. Ios. 15. d. 19. a. 1. Para. 4. e

מַלְכָּם Meholathi, siue Molathi siue Molathites, Chorus vel cithara, siue infirmitas: aut Syriace, venia. 1. Regum. 18. c. 2. Reg. 21 b

מוֹלִיךְ Malkam, Molchó, Rex eorū, vel cōsiliarius eorum. Filius Saharaim ex Hodes vxore. 1 Paral. 8. a. Sic vocabatur & Moloch Ammonitarum idolum. 3. Reg. 11. f

מֹלֶךְ Molid, Generatio, vel natiuitas, aut circuncisio manus. Filius Abisur filij Semei filij Onam. 1. Para. 2. d

מֹלֶךְ Molech, Moloch, Regnans aut consiliarius. Idolum Ammonitarum. 4. Reg. 23. c. Act. 7. e. quod & Molchom dicitur.

מַלְכָּם Milchom, Moloch. 3. Reg. 11. f. Rex eorum, aut consiliarius eorum. Idolum Ammonitarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

מָעַז Maaz, Mooz, Lignum, vel ligneus, siue consiliarius. Filius Ram, primogeniti Ieramеel. 1. Para. 2. d

מֻפִּים Muphim, Mophim, Ex ore: vel Syriace, cooperimẽta. Filius Beniamin. Gene. 46. c

מֹרַשְׁתִּי Morasthi, Hæres, vel paupertas, aut de paupertate, vel de hæreditate. Vicus contra orientem Eleutheropoleos, Patria Michææ prophetæ. Ierе. 26. f

Morasthites, Idem.

מֹרִיָּה Moria, Amaritudo vel myrrha domini, aut extendens vel iudicans dominus: siue ex Syro & Hebræo, dominatio domini. Collis. 2. Paral. 3. a. qui Terra visionis Gene. 22. a. dicitur, à latere montis Sion.

מוֹצָא Mosa, Azymum, aut inuentus, vel exitus, siue exprimens, vel emungens. Filius Caleb ex Epha cõcubina. 1. Paral. 2. f. Filius Zamri filij Ioada. 1. Para. 8. d

מֵיָשָׁא Meiasa, Mosa. 1. Para. 8. a. interpretatur onus, siue assumptio, vel prophetia aliquando translatiue, aut aquarum eleuatio. Filius Saharaim ex Hodes vxore.

מֹסֵרָה Mosera, Eruditio, siue disciplina, aut vinculum: vel Syriace, dotatio vel traditio. Nomen montis vbi Aaron mortuus est & sepultus. Deute. 10. b. qui Hor Nume. 20. d. & Moseroth Nu. 33. d. dicitur.

מֹסֵרוֹת Moseroth, Idem. p. n. Locus in quo castrametati sunt filij Israel profecti de Hesmona. Nu. 33. d

מְשׁוֹבָב Mesobab, Mosobab, Reuersus, aut auersus, vel conuersus. Nomen principis. 1. Para. 4. f

מֶשֶׁךְ Mæsæch, Mosoch, Attrahens, vel prolongãs, aut vallans, vel sepiẽs. Filius Iapheth. Genes. 10. a. Ab hoc Cappadoces originem traxerunt. Ezec. 27. c. Filius item Aran. 1. Para. 1. b. qui Gene. 10. d. dicitur Mes.

מְשֻׁלָּם Mesullam, Mosullam, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum, siue potestas eorum. Pater Salo. 1. Para. 3. d. 5. b. 8. b 9. b. Præpositus instauratoribus templi. 2. Para. 34. c

מְשֶׁלְמְיָה Meselemia, Mosollomia, Pax domini, siue perfectio domini, aut retributio domini, vel parabola aut dominium domini

מְשִׁלֵּמִית Mesilemith, Mosollamith, Pacifica siue perfecta, aut retribuens, vel parabola mortis, aut dominium mortis. Filius Emmer. 1. Para. 9. b

מְשִׁלֵּמוֹת Mesillemoth, Mosollamoth, Pacificatio, aut perfectio, siue retributio, aut parabola mortis, vel dominium mortis. Pater Barachiæ principis. 2. Para. 28. b

מֹשֶׁךְ Mosech, Moyses, Attractus, vel assumptus, subaudi de aquis. Filius Amram filij Caath filij Leui. 1. Par. 23. b. Exod. 2. b. 6. c. Act. 7. c e. He. Mose.

מְאוּזָל Mehuzal, Mozel, Ambulans vel vadens. Nomen regionis. Ezec. 27. d

M V

מְעוֹנִים Mehunim, Munim, Habitacula, siue afflicti, aut delinquentes, vel respondentes. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

מוּסָךְ Musach, Vnctio, siue cooperimentum, aut libatio. 4. Reg. 16. d

מוּשִׁי Musi. Auferens, vel tangens, aut recedẽs, vel ablatus. Filius Merari filij Leui. Exod. 6. c. 1. Para. 6. b

M Y

μυώδους Myndus, Muta. G. Nomen insulæ in mari Icario. 1. Mach. 15. d

μυσία Mysia, Sceleſta vel abominabilis. G. Prouincia Asiæ nunc Aeolis dicta, quam Paulus adnauigauit. Act. 16. b. Est & altera eiusdem nominis iuxta Danubium flumẽ. Suntq; authores qui dicant transisse ex Europa Mesas & Brigas & Hunos, à quibus appellantur in Asia Mysi, Phryges, & Bithynij.

N

vel נְהַלּוֹל נַחֲלָל NAhalol, Nahalal, Laudatus, siue lucidus, aut stolidus. Ciuitas Leuitarum in tribu Zabulon. Ios. 19. b. 21. d. Iudic. 1. f

נַעֲמָה Naama, Pulchra, siue decora, aut mouens valde. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15 c. Mater itẽ Roboam. 3. Reg. 14. f

נַעֲמָן Naaman, Pulcher, siue decorus, aut motum præparans Filius Beniamin. Gene. 46. c. qui. 1. Para. 8. a. dicitur Nohaa. Princeps militiæ regis Syriæ. 4 Reg. 5. a. Luc. 3. e. Filius item Bela filij Beniamin. 1. Par. 8. d

נַעֲמָתִי Naamathi, Naamathites, Pulchritudo, vel iucunditas, siue motus mortis meæ. Iob. 11. a

נַעֲרָה Naara, siue Naaratha, Puella vel iuuenis, aut excusio vel vigilans. Terminus tribus Ephraim. Ios. 16. c. Altera vxor Ashur. 1. Par. 4. a

נַעֲרִי Naarai, Puer, vel iuuenis, siue excutiens, aut vigilans. Nomen viri. 1. Para. 11. g

נְעָרְיָה Nearia, Naaria, Puer domini, aut excusio domini, siue vigil domini, vel vigilans dominus. Filius Semeiæ filij Secheniæ. 1. Para. 3. d. 4. g

נָחָשׁ Nahas, Naas, Coluber vel serpens aut augurans, vel diuinans siue æneus. Ciuitas. 1. Parali. 4. b. Rex Ammonitarum. 1. Reg. 12. c. 1. Para. 19. a. Est & nomen cuiusdam viri de quo. 1. Reg. 11. a. 2. Reg. 17. g

נְבָיוֹת Nebaioth, Nabaioth, Loquelæ, siue prophetiæ, aut fructus, vel germinationes. Filius Ismaelis. Gen. 25. b. ab hoc omnis regio ab Euphrate vsq; ad mare Rubrũ vsq; hodie Nabathena dicitur, quæ pars Arabiæ est. Isa. 60. b

נָבָל Nabal, Stultus, vel insipiens. Viri nomen, cuius vxor Abigail dicebatur. 1. Reg. 25. a. d

נְבַט Nebat, Nabat, Aspicies, siue intuens. Pater Ieroboam serui Salomonis. 3 Reg. 11. e

נְבוֹ Nebo, Nabo, Loquela siue prophetia, aut loquẽs, vel prophetans, siue fructificans, vel germinans. Ciuitas in terra Moab in tribu Ruben. Ierе. 48. d. quam ædificauerunt filij Ruben Num. 32. g. Est & nomen montis eiusdem nominis. Isa. 15. a. qui aliàs Abarim dicitur. Num. 27. c. 33. f. Idoli præterea nomen. Isaiæ 46. a

נָבוֹת Neboth, Naboth, Idem. Nomen viri 3. Reg. 21. a

נְבוּ Nebu, Nabu, Loquela, siue prophetia, aut loquẽs, vel prophetans, siue fructificans, aut germinans. Nomen vnius ex principibus regis Babylonis. Ierem. 39. a

נְבֻכַדְנֶצַּר Nebuchadnezar, Nabuchodonosor, Gemitus siue plãctus iudicij angustiæ vel pressuræ, siue coartans iudiciũ angustię vel pręssurę. Rex Babyloniorũ. 4. Re. 24. c

נְבוּכַדְרֶאצַּר Nebuchderezar, Nabuchodonosor in toto Ieremia, excepto cap. 27. 28. 29. a. 34. 39. b. & in Ezech. 26. 29. 30. In quibus omnibus locis in Hebræo scribitur Nabuchodorosor: quod interpretatur gemitus siue planctus generationis angustiæ vel præsuræ, aut coartatio generationis angustiæ vel pressuræ.

נְבוּשַׁזְבָן Nebusazban, Nabuzezban, Loquela siue prophetia vel germinatio manãs vel fluẽs: aut ex Hebræo & Syro, fructus vel germinatio liberationis. Nomẽ viri. Ier. 39. c

נְבוּזַרְאֲדָן Nabuthæi, Loquentes, siue prophetantes, aut germinantes. D. 1. Mach. 5. c

Nebuzar-adan, Nabuzardã, Germinatio vel prophetia extranei siue vẽtilati aut effusi iudicij, vel germinatio siue ꝓphetia extranei siue vẽtilati aut effusi dominij vel basis. Princeps exercitꝰ regis Babyloniorũ. 4. Reg. 25. b

נָחוֹר Nachor, Raucus vel aridus, aut iratus, vel incensus: aut Syriace, suffocatus. Filius Sarug. Gene. 11. c. Luc. 3. g. Filius item Thare. Genes. 11. d

נָכוֹן Nachõ, Paratus, vel certus. Nomen loci. 2. Reg. 6. b

נָדָב Nadab, Spontaneus, aut vouens, vel princeps. Filius Aaron. Exod. 6. d. Filius item Semei filij Onan filij Ieramеel. 1. Para. 2. d. Filius Iahiel. 1. Para. 9. f. Filius Ieroboã. 3. Reg. 14. e

נַדַבְיָה Nedabia, Nadabia, Votũ domini, siue spontaneus aut princeps domini. Filius Iechonię filij Ioacim. 1. Para. 3. c

נַגֵּי Nagge, Claritas, vel splendor. D.

נַחְבִּי Nahabi, Occultꝰ, vel absconditus, siue dilectus, aut requiescẽs mecũ, siue ductor mecũ. Filius Vapsi. Num. 13. a

נַחֲלִיאֵל Nahaliel, Torrens dei, siue hæreditas dei, aut vallis dei. Locus vbi castra fixerunt Israëlitæ. Num. 21. d

נָחָם Naham, Consolatio vel pœnitentia, siue ducens eos, aut requies eorũ. Frater Odaiæ mulieris. 1. para. 4. c

נַעַם Naham. 1. Paral. 4. c. Filius Caleb filij Iephone, interpretatur pulcher siue iucundus, aut mouens eos.

נְחֻמָנִי Nahamani, Cõsolator, siue pœnitẽs, aut requici munus vel numerus, siue requiei præparatio. Nomen viri. 2. Esd. 7. b

נַחֲרַי Naharai, Naris, siue nasus, aut hinniens, vel calefactio, siue ariditas, vel raucedo: aut Syriace, suffocatio, Armiger Ioab. 2. Reg. 23. d. 1. Para. 11. g

נַחְשׁוֹן Nahasson, Nahassom, Idem. Filius Aminadab, frater Elizabeth vxoris Aaron. Exod. 6. d

נָחַת Nahath, Requies, vel ductor: aut Syriace, descensio. Filius Rahuel filij Esau. Gene. 36. b. 2. Paral. 31. c

נַחוּם Nehum, Nahum, Consolator, siue pœnitens, aut ductor eorum. Nomen prophetæ. Nahum. 1. a. 2. Esd. 7. b

Naim, Pulchritudo, siue iucunditas, vel commotio, aut motus eorum. D. Ciuitas, Luc. 7. b

נָעִים Naim, Pulcher, siue decorus, aut motor eorum.

נָיוֹת Naioth, Pulchritudo, siue decor, aut habitaculum. Nomen loci. 1. Reg. 19. c

נִמְשִׁי Nimsi, Namsi, Ablatus, siue auferens, aut tangens, vel dormitionis munus. Pater Iehu regis Israël. 3. Reg. 19. c

נְמוּאֵל Nemuel, Namuel, Dormiens deus, vel dormitio siue somnus dei. Filius Simeonis filij Iacob. 1. Para. 4. d. qui Gene. 46. b. dicitur Iamuel.

vovεδ Namuelitæ, Idem. Num. 26. b

Naneæ, id est Dianæ: sic enim appellabatur Diana lingua Persica. 2. Mach. 1. c

נֵפֶג Nepheg, Napheg, Imbecillis, aut remissus, aut laxatus. Filius Iaar, filij Caath filij Leui. Exod. 6. c. Filius item Dauid. 1. Para. 14. b

נָפִישׁ Naphis, Anima vel refrigeratus, aut requiescens: vel Syriace, multiplicãs. Filius Ismaelis. Gen. 25. b. 1. Paral. 5. c

νάρκισσος Narcissus, Stupefactus, vel negligens. G. Nomen viri, cuius meminit Paulus Rom. 16. b

נְצִיחַ Nezia, Nasia, Victor, siue æternus, aut fortis. Nomen viri. 1. Esdr. 2. c

נָתָן Nathan, Dans, vel donatus. Filius Dauid. 2. Reg. 5. c. 1. Paral. 3. b. Nomen item prophetæ. 3. Reg. 7. a. Filius item Ethæi filij filiæ Sesan ex seruo. 1. Para. 2. e

נְתַנְאֵל Nathanael, Nathanael, Donum dei. Frater Semeiæ & Choneniæ. 2. Paral. 35. b. Filius Suar, princeps tribus suæ Issachar. Num. 1. a. Quartus filius Isai. 1. Para. 2. b

Nathanel, Idem.

נְתַנְיָה Nethania, Nathania, siue Nathanias Donum domini. Pater Ismaelis. 4. Reg. 25. f

נְתַן-מֶלֶךְ Nathan-mẽlæch, Nathan-melech, Donum regis siue donum consilij. Nomen eunuchi. 4. Reg. 23. c

נְתִינִים Nethinim, Nathinæi, Dati, vel donati. 1. Paralipo. 9. a. 2. Esdr. 7. e

Nathon, Idem. s. n.

Naue, Posteritas, vel stirps, aut filius vel æternus, seu permanens, vel pulchritudo, siue habitaculum: aut Syriace, piscis. D.

נָזִיר Nazaræi, Separati, siue coronati, aut sanctificati. Actorum 24. a

Nazareni, Idem. Sed si per ץ scribatur, interpretatur custodientes, vel floridi, aut virgulta. D.

נָזַרַת Nazarenus. s. n. D. Matt. 26. g

Nezareth, Nazareth, Sanctificata, aut separata, vel coronata. Si autem per ץ scribatur, interpretatur custodita, vel florida, aut virgultũ. D. Viculus Galilææ iuxta montẽ Thabor, in quo fuit nutritus Iesus noster. Matt. 2. d. Luc. 4. c. ædificata super montem.

נוֹזְרִי Nozri, Nazaræus, Separatus, siue coronatus, aut sanctificatus. Iudic. 13. a

נְוִיר Nazaræus. Matth. 2. d. Idem. vel per ץ literam, custos siue flos, aut virgultum. D.

N E

νεάπολις Neapolis, Noua ciuitas. G. Ciuitas Cariæ aut Thraciæ. Act. 16. b. Hanc vocari Sichem testis est Hieronymus in Hebraicis quæstionibus.

נִבְחַז Nibehaz, Nebahaz, Fructificans vel germinans visionem, aut loquens vel prophetans visionem. Idolũ Heuæorum. 4. Reg. 17. f

נִיבַי Nebai, Fructificans, vel germinans, aut loquens, vel prophetans. Nomen viri. 2. Esd. 10. a

נְבַלַּט Neballat, Prophetia siue loquela inuoluta, vel absconditа, aut germinans, vel fructificans, siue prophetans in uolute vel abscondite. Ciuitas. 2. Esd. 11. d

נְבוֹ Nebo, Loquela, siue prophetia, aut loquens vel prophetãs, siue fructificans, vel germinans. Vrbs est montis terræ Moabitarum supra Iordanem contra Ierichuntẽ ciuitatem, in sorte tribus Ruben. Nume. 32. a. Deute. 34. a. 1. Para. 5. a. Nomen viri. 1. Esd. 2. b. 10. d. Vide Nabo.

נִבְשָׁן Nibsan, Nebsan, Loquela siue prophetia, aut germinatio dormitationis vel mutationis, siue germinatio vel loquela dentis vel eboris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. g

נְכֹה Necho, Nechao, Claudus, vel percussus. Nomen Pharaonis regis Aegypti, illius videlicet cui Iosias rex Iudа iuit in occursum. 4. Reg. 23. f

נֵקֶב Neceb, Foramẽ, aut maledictio, siue vocatio, aut nominatio vel explicatio. Ciuitas in tribu Nephthali, quæ & Adami dicitur. Ios. 19. c

נְקֹדָא Necoda, Depictus, siue varius, aut punctuatus, vel pastor, aut incuruatus, vel incensus. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

נַחַל-אֶשְׁכּוֹל Nahal-eschol, Nehel-eschol, Torrens botri, aut vallis botri. Nomen loci. Num. 13. c

נְחַלָּמִי Nehelami, Nehelamites, Sõniator, vel somnꝰ, siue torrens, aut vallis aquarũ, vel hæreditas aquarum. Ierе. 22. f

נְחֶמְיָה Nehemias, Cõsolatio, vel requies domini, aut pœnitẽs dominus, siue directio domini. Nomẽ viri. 1. Esd. 2. a

נְעִיאֵל Nehiel, Commotio vel motus dei. Ciuitas quæ terminus est Aser. Ios. 19. b

נְחֻשְׁתָּא Nehusta, Aenea, vel ærea, aut augurans, vel serpens, aut serpentina. Mater Ioachin filij Ioacim. 4. Reg. 24. b

נְחֻשְׁתָּן Nehustan, Aeneum, vel cupreum, aut augurium, siue serpentis datum, vel donum. 4. Reg. 18. a

נִמְרָה Nimrah, Nemra, Leopardus, siue rebellio, aut amaritudo, vel commutatio. Ciuitas. Nume. 32. a

נִמְרִים Nimrim, Nemrim, idem. p. n. Ciuitas. Isa. 15. c

נִמְרֹד Nimrod, Nemrod, Rebellis, vel dormitio descensionis, aut dormiens dominans. Filius Chus. Gene. 12. b

νεομηνία Neomenia, Nouilunium. G. Colosse. 2. d

נָפַת-דֹּאר Naphath-dor. Nephath-dor, Fauus habitationis vel generationis, aut distillans siue eleuans vel cribrans habitationem vel generationem. Ciuitas in tribu Manasse, eadem quæ Dor dicitur. Vide suo loco. 3. Reg. 4. b. vbi corrupte legitur Nephath-dor. Ex Hebræo vertẽdum erat, In omni termino Dor.

נֵפֶג Nepheg, Imbecillis, aut remissus, vel laxatus. Filius Dauid. 2. Reg. 5. c. 1. Para. 3. b.

נַפְתָּלִי Nephi, Purificatio. D. 2. Mach. 1. g

Naphthali, Nephthali, Comparatio vel æquiparatio, aut retorsio, vel tortuositas. Nomen loci. 3. Reg. 4. b. 4. Reg. 15. f. Sextus filius Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris suæ. Gene. 30. b

Nephthalitæ, Idem.

נַפְתָּר Naphthar, Nephthar, Purificatio. D. 2. Mach. 1. g

נַפְתּוֹחַ Nepththo, Apertus vel apertio, siue sculptura. Nomen fontis. Ios. 15. b. 18. c

Nephtuim, Idem. p. n. Filius Mesraim. Gene. 10. b

נַפּוּסִים Nephusim, Deminuti, aut dilacerati. Nomen viri. 1. Esdræ 2. c

נֵר Ner, Lucerna, siue nouale. Pater Abner. 1. Reg. 19 g. Pater Cis patris Saul. 1 Paralip. 8. c. Filius Iahiel. 1. Paralipom. 9. f

נֵרְגַל Neregel, Explorans, vel pedester, siue lucerna discoperta vel coaceruata, aut nouale discoopertum vel reuolutũ. Vnus ex principibus regis Babylonis. Ierе. 39. a

נֵרְגַל Nergel, Idem, Idolum Cuthæorum. 4. Reg. 17. f

νηφεύς Nereus, Lucerna, vel nouale. Græce vero magnus interpretatur. D. Nomen viri. Rom. 16. b

נֵרִי Neri, Lucerna, vel nouale. D.

נֵרִיָּה Neria, Neri. Ierem. 32. c. Lucerna domini, aut nouale domini. Heb. Nerias. Pater Baruch, filius Maasiæ.

Nerias, Idem. Ierе. 51. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

נְצִיב Nesib, Stās, siue statio, vel erectio, scilicet alicuius tituli: aut Syriace, plantatio. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15. f

נִסְרֹךְ Nisroch, Nesroc, Fuga vel tentatio tenera vel delicata, aut vexillum delicatum: vel Syriace, tabula tua. Idolum quod adorabat Sennacherib. 4. Reg. 19. g. Isa. 37. g

νησθὸς Nesteus, Ieiunus, vel ieiunans. G.

נְטוֹפָתִי Netophati, Gutta, siue distillatio, aut gummi. Nomẽ loci. 1. Para. 2. g

נְטֹפָה Netophathites, Idem. 2. Reg. 23. d. 4. Reg. 25. f

Netopha, Netupha, Gutta, siue distillatio, aut gũmi, vel declinatio oris. Nomen loci. 1. Esd. 2. b

Netophati, Netuphati, Idem. Nomẽ loci. 2. Esd. 12. b

νεμιὼς Neumenius, Nouus mensis, vel nouilunium. G. Filius Antiochi. 1. Macha. 12. c

N I

νικάνωρ Nicanor. Victor, vel victoriosus. G. 3. Macha. 3. e. Est & nomen diaconi. Act. 6. b

Nicodemus, Hebraice interpretatur innocens sanguis: Græce vero, victoria populi. D. Nomen viri Pharisæi, Iudæorum principis. Ioan. 3. a

νικολαΐται Nicolaitæ, Victoriæ plebis. G. Apoc. 2. d

νικόλαος Nicolaus, Idem. s. n. G. Nomen diaconi. Act. 6. b

νικόπολις Nicopolis, Victoriæ ciuitas, vel victoriosa ciuitas. G. Thraciæ ciuitas, quæ Istro flumini imminet. Tit. 3 d

Niger, Latinum est. Cognomẽ prophetæ cuiusdam. Acto. 13. a

שִׁחוֹר Sihor, Nilus, Niger, vel turbidus, aut matutinus. Fluuius Aegypti. Isa. 23. a

נִינְוֵה Nineue, Niniue, Pulchra, siue speciosa, aut habitaculum. Ciuitas quam ædificauit Assur. Genes. 10. b. quæ & Ninus dicitur, Nisibis autem ab Eusebio.

Nineuim, Niniuitæ, pulchri, siue speciosi, aut habitacula. Luc. 11. d

נִסָּן Nisan, Vexillum, siue probatio, aut tentatio, vel fuga, aut Syriace, miraculum. Mensis respondens nostro Martio. 2. Esd. 2. a

N O

נֹעָה Nea, Noa, Mouens, vel commota. Filia Salphaad filij Epher filij Galaad. Nume. 26. d. Ciuitas item quæ terminus est tribus Zabulon. Ios. 19. a

נוֹעַדְיָה Noadia, Testificatio, vel cœtus aut congregatio domini, siue ornatus domini, aut transiens dominus: vel ex Syro & Hebræo, ablatio domini. Nomẽ viri. 1. Esd. 8. g

נֹב Nob, Loquela, siue prophetia, aut loquens vel prophetans, siue fructificans, vel germinans. Ciuitas sacerdotum. 1. Reg. 22. b

נֹבַח Nobe, Idem. Ciuitas in tribu Dan vel Beniamin. Isa. 10. g. 1. Reg. 21. a. 22. d

נֹבָה Nobe. Num. 32. g. Iudic. 8. c. Latrãs vel latratus. Ciuitas quę & Canath dicebatur, in tribu Manasse. 1. Re. 21. a

נֹדָב Nodab, Vouens, siue spõtaneus, aut principalis. Nomen viri. 1. Para. 5. c

נֹחַ Noah, Noe, Cessatio vel requies. Filius Lamech filij Mathusale, Gene. 5. d. Luc. 3. g

נַעֲמָה Naæma, Noema. Pulchra siue decora, aut mouẽs valde. Filia Lamech ex Sella vxore sua. Gene. 4. d

נַעֲמָן Naaman, Noeman, Pulcher, siue decorus, aut motum præparans. Filius Balæ filij Beniamin. Num. 26. e

Noemanitæ, Idem. p. n. Num. 26. e

נַעֲמִי Naami, Noëmi, Pulchra, siue decora. Vxor Elimelech Beth-lehemitæ. Ruth. 1. a

נֹגָה Noga, Claritas, siue splẽdor. Filius Dauid. 1. Par. 14. b

Noge, Idem. Filius Dauid. 1. Para. 3. b

נוֹחָה Nohah, Nohaa, Requiescens, aut ducens vel ductor. Filius Beniamin. 3. Paralipo. 8. a. qui Genes. 45. c. dicitur Naaman.

נוֹפָה Nophah, Nophe, Insufflãs, aut timidus, siue illaqueãs. Nomen loci. Num. 21. f

נֶפֶת Naphath, Nopheth, Fauus, aut cribrum, siue distillatio. Vrbs in tribu Manasse. Ios. 17. c

נַעֲרַן Naaran, Noaran, Puer vel iuuenis, siue excutiens, aut vigilans, vel mouens canticum. Nomen loci. 1. Paral. 7. f

N V

Numenius, Nouus mensis, vel nouilunium. G. νεμήνιος

נוּן Nun, posteritas, vel stirps, aut filius, vel æternus, seu permanens: aut Syriace, piscis. Pater Osee cuiusdam. Nume. 13. a. Pater item Iosue. Ios. 1. a. Filius Elisama filij Ammihud. 1. Para. 7. f

N Y

Nympha, Sponsa. G. Coloss. 4. d νυμφᾶ

O

עֹבַדְיָא Obadia, Seruus domini, vel operarius domini. Filius Arnan filij Raphaiæ, filij Iesaiæ. 1. Para. 3. d.

Filius Izrahia filij Ozi. 1. Para. 7. a

עוֹבָל Obal, Peruersitas vetustatis, aut peruersitas fluxus. Filius Iectan. Gene. 10. d

Obdia, que Obdias, Idem quod Obadia. Filius Asel filij Elasa. 1. Para. 8. d. 9. g. 12. b

עוֹבֵד Obed, Seruus, vel operarius, Pater Gaal. Iudic. 9. d. Filius Booz, pater Isai. Ruth. 4. d. 2. Paral. 2. b. Filius Ophlal filij Zabad. 1. Para. 2. e. 11. g

עֹבֵד־אֱדֹם Obed-edom, Seruus hominis vel terreni aut sanguinei vel rufi. Nomen viri. 2. Reg. 6. b

עֹבַדְיָה Obadia, Obedia, Seruus vel operarius domini. Nomen viri. 1. Esd. 8. b

אֹבֹת Oboth, Pythones, siue vtres, aut patres, vel desideris. Nomen loci. Nume. 21. c. tricesimasexta Israëlitarũ mãsio cum ex Aegypto proficiscerẽtur in terrã Chanaan. Num. 33. f

O C

אָחֻזַּת Ahuzath, Ochozath, Possessio, siue apprehensio, vel collectio, aut visio, seu fratris oliua. Amicus Abimelech regis Geraræ. Gene. 26. f

אֲחַזְיָהוּ Ahaziahu, Ochosias, Apprehensio siue possessio domini, aut visio domini. Filius Achab regis Israël. 3. Reg. 22. f. Filius Ioram regis Iudæ. 4. Reg. 8. f. 1. Para. 3. c

עָכָרָן Achran, Ochran, Turbidus, vel conturbatus. Pater Phegiel principis tribus Aser. Num. 1. b

O D

חוֹדִוָה Hodia, Odaia, siue Odaias, Laus domini, siue confessio domini. Soror Naham. 1. Paral. 4. c. 2. Esd. 9. a

Odaren. Laudis canticum, vel testimonium arcæ. D. ὠδάρεν

עוֹדֵד Nomen. viri. 1. Mach. 9. g

Oded, Sustentans, vel tenens, aut erigẽs. Nomen viri prophetæ. 2. Para. 15. a. 28. b

חוֹדִיָה Hodiiah, Odeuia, Laus domini, siue confessio domini. Nomen viri. in toto cap. 2. Esd. 10. scribe Odaia.

חוֹדַוְיָה Hodiia, Odia, Idem. Nomen viri. 2. Esd. 8. b

עַדְלָם Hodania, Odoia, Idem. Nomen viri. 1. Para. 5. d

Adullam, Odollam, Testimonium siue ornamentum illis, aut testimonium siue ornamentum suæ miseriæ, vel transitus aut præda suæ miseriæ. Ciuitas in Iud, à Roboam constructa. 2. Paralip. 11. b. Mich. 1. d. Nomen item speluncæ. 1. Reg. 22. a

עַדְלָמִי Adullami, Odollamites, Idem. Gene. 38. a

חוֹדַוְיָה Hodauia, Oduia, Laus domini, siue cõfessio domini. Filius Asana. 1. Paral. 9. b. Filius Elioenai filij Naariæ. 1. Para. 3. d

O G

עוֹג Og, Subcinericius panis vel torta, aut subsannatio: vel Syriace, detentus, aut impeditus. Rex Basan. Nume. 21. g

O H

חוֹהָם Hoham, Oham, Væ eis, siue tumultuans, vel conturbatus. Rex Hebron. Ios. 10. a

אָהֶל Ohel, Tabernaculum, siue tentorium, aut splendor. Filius Zorobabel filij Phadaia. 1. Para. 3. d

אָהֲלַי Ahlai, Oholai, Deprecans, vel expectans, aut incipiens, vel dolens, siue frater mihi. Filius Sesan filij Iesi filij Apphaim. 1. Para. 2. e

O L

הַר־זַיִתִם Har-zethim, Oliueti mons, siue mons oliuarum, siue Oliuetum, Mons ad orientem Ierosolymæ, torrente Cedron interfluẽte, sabbathi habens iter ab Ierusalem. Acto. 1. b. Luc. 19. e

עָלָא Vlla, Olla, Eleuatio, vel holocaustum, aut infans, vel paruulus, aut folium. Pater Hanniel. 1. Para. 7. g

ὀλυμπιάς Olympias, Cœlestis. G.

ὀλυμπιὰν Olympiadem. Rom. 16. b. Idem. In Græco, Olympá.

ὀλύμπιος Olympius, Cœlestis. G. 2. Mach. 6. a

O M

אוֹמַר Omar, Dicens, vel loquens, siue amarus vel exaltans Filius Eliphaz filij Esau ex Ada vxore. Gene. 36. b

אִמְרִי Imri, Omrai, Dicens, vel loquens, aut exaltans, siue amarus: aut Syriace, agnus. Pater Amri. 1. Para. 9. a

O N

אוֹנָם Onam, Dolor, aut fortitudo siue iniquitas eorum. Filius Soba filij Seir Horæi. Genes. 36. c. Filius item Ierameel ex Arara vxore. 1. Para. 2. d

אוֹנָן Onan, Dolor, siue iniquitas, aut fortitudo. Filius Iud ex Sue vxore sua. Gene. 38. a

ὀνησίφορος Onesiphorus, vtilitatem afferens. G. Vir quidam fidelis. 2. Timoth. 1. d

ὀνήσιμος Onesimus, Vtilis. G. Nomen viri fidelis. Coloss. 4. b ad Philem. b

אוֹנִיָּה Onias, Fortitudo domini, aut nauis. D. Sũmus sacerdos apud Iudæos. 1. Mach. 12. a

אונו Ono, Dolor aut fortitudo, siue iniquitas eius. Ciuitas quam ædificauit Samad filius Elphaal. 1 Parali. 8. b. In. 1. Esd. 2. b. 2. Esd. 6. a. fit mentio vallis Ono.

O O

אָהֳלָה Aholla, Oolla, Tabernaculum vel tentorium, siue splendor eius. Ezech. 23. a

אָהֳלִי Ahlai, Ooli, Deprecans, siue expectans, aut incipiens, vel dolens, siue frater mihi. Pater Zabad. 1. Para. 11. g

אָהֳלִיאָב Aholiab, Ooliab, Tabernaculum vel tentoriũ patris, aut splendor patris. Filius Achisamech. Exod. 31. a

אָהֳלִיבָה Aholiba, Oolibа, Tabernaculum, vel tentoriũ meum in ea, aut splendor meus in ea. Ezech. 23. a

אָהֳלִיבָמָה Aholibama, Oolibama, Tabernaculum vel tẽtorium meum excelsum, siue splendor excelsorum. Vxor Esau filia Anæ. Gene. 36. a. c. Ciuitas Idumæorum. 1. Paral. 1. d. Fuit & ciuitas Idumæorum principum.

אָהֳלִיבָמָה Ahuzam, Oozam, Apprehensio eorum, siue possessio eorum, aut visio eorum. Filius Ashur ex Naara vxore ipsius. 1. Paral. 4. a

O P

אוּפַז Vphaz, Ophaz, Aurũ obrizũ. Nomen loci. Iere. 10. b

עָפֶל Ophel, Turris, aut obscuritas, vel nebula. Nomẽ muri. 2. Paral. 27. b. 33. c. Aut potius turris Ierosolymæ, non procul à templo. 2. Esd. 3. f

עָפְרָה Aphra, Ophera, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Ciuitas in tribu Beniamin. Ios. 18. d

עֵיפִי Ephai, Ophi, Lassus, aut volans: vel Syriace, plicatus, vel complicatus, aut folium. Nomen viri. Ieremiæ 40. c

חֻפִּים Huphim, Ophim, Thalamus, siue coopertus, aut littus maris. Filius Beniamin. Gene. 46. c

אוֹפִר Ophir. Cinis vel incineratio, aut fructificatio. Filius Iectan. Genes. 10. d. Inde Ophira regio. 3. Reg. 9. d. quæ (vt refert Iosephus lib. 8.) etiam Aurea terra nuncupatur: vnde aurum Ophirizum, quod Obrizum vocant.

אֶפְלָל Ephlal, Ophlal, Iudicans, vel orans. Filius Zabad filij Nathan filij Ethei. 1. Para. 2. c

חֻפְנִי Haphni, Ophni, Pugnus vel pugillus, aut cooperiẽs. Filius Heli sacerdotis. 1. Reg. 1. a

עָפְנִי Aphni, Ophni. Ios. 18. d. Interpretatur volans, siue lassitudo: aut Syriace, plicatio vel complicatio. Nomen ciuitatis.

עָפְרָה Aphra, Ophra, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Filius Maonathi filij Othoniel filij Cenez. 1. Para. 4. c

O R

עֲרַב Oreb, Coruus, vel suauis, aut fideiussor, vel commiscens seu vespertinus. Vir Madianita à tribu Ephraim interfectus. Iudic. 7. d. 8. a. Psal. 82. b. Isa. 10. f

אַרְנָן Arnan, Ornan, Exultans, siue arca eorum, aut lux filij, vel lux siue maledictio permanens vel æterna. Nomẽ viri. 2. Para. 21. c. qui 1. Reg. 24. d. dicitur Areuna.

חֲרָרִי Harari, Orori, Montanus. Ciuitas. 2. Reg. 23. d. quæ Arari. 1. Paral. 11. g. dicitur.

חֹרֹנַיִם Oronaim, Irę vel furores: aut Syriace, libertates. Duo vici, quæ via est ad Assyrios, siue duę vrbes Moabitarũ, vna superior, altera inferior. Isa. 15. c. Hebr. Horonaim. Ciuitas Moabitarum.

עָרְפָּה Arpha, Orpha, Ceruix, vel ceruicosa, siue suscitatio oris, vel denudatio oris. Vxor Chelion filij Elimelech Beth-lehemitæ. Ruth. 1. a

Orthosiada, Recta, vel rectificata. G. Nomen loci. 1. Machab. 15. g ὀρθωσιάδα

O S

הוֹשַׁעְיָה Osaias, Saluator dominus, aut salus domini. Nomen viri. 2. Esd. 12. c. Iere. 42. a

הוֹשֵׁעַ Hosea, Osee, Saluator, aut salus. Filius Ela. 4. Reg. 15. f. Nomẽ item prophetæ filij Beeri. Osee. 1. a. Filius Nun. Nume. 13. a. qui ibidem. b. dicitur Iosue à Moyse.

O T

עִתַּי Vthai, Othei, Tempus vel hora mea, aut iniquitas mea. Filius Ammihud filij Amri. 1. Para. 9. a

חוֹתִיר Hothir, Othir, excellens, siue residuus, aut remanens. Nomen viri. 2. Paral. 25. b

עֲתָנִי Athni, Othni, Tempus siue hora mea. Nomen viri. 1. Paral. 26. a

עֲתַלְיָהוּ Athaliahu, Otholia, Tempus domino, siue hora domino. Filius Ieroham. 1. Para. 8. c

עֲתְנִיאֵל Othoniel, Tempus dei, siue hora dei. Filius Cenez frater Caleb. Ios. 15. d. 1. Para. 4. c.

O Z

עַזָּא Aza Oza, Fortitudo, aut capra. Horti nomen. 4. Reg. 21. d. Nomen viri. 1. Paral. 6. a. 8. a

עֻזָּא Vza Oza, Idem, Filius Abinadab. 2. Reg. 6. a

עֲזוֹן Azon, Ozan, Fortitudo earum, aut capra earum. Pater Phaltiel principis tribus Issachar. Num. 34. d

עֲזַזְיָהוּ Azaziahu, Ozaziu, Fortitudo domini. Nomen viri. 1. Para. 15. c. 27. c

עָזְנִי־סָאָרָה Vzen-sæera, Ozensara, Auricula carnis vel consanguinitatis, aut auricula fermentata vel remanens, siue statéra carnis vel consanguinitatis aut residui. Vrbs cõdita à Sara filia Ephraim. 1. Paral. 7. c

עֻזִּי Vzi, Ozi, Fortis, vel fortitudo mea, aut hircus meus. Filius Bocci filij Abisue. 1. Paralip. 6. a. Filius item Thola filij Issachar, 1 Paral. 7. a. vide &. 9. b

עֻזִּיא Vzi, Ozi. 2. Esd. 3. f. Tunc, siue aut iste. Nomen viri.

עֻזִּיָּה Vzia, Ozia, Fortitudo domini, siue hircus domini. Filius Amasiæ regis Iuda. 2. Par. 26. a. Esa. 1. a. qui. 4. Reg. 15 a. dicitur Azarias. Filius Caath filij Leui.

יַעֲזִיָהוּ Iaaziahu, Oziahu, Fortitudo domini. Nomen viri. 1. Paral. 6. b

עֻזִּיאֵל Vziel, Oziel, Fortitudo dei siue hircus dei. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob. 1. Paral. 7. b. Filius Caath filij Leui. Exod. 6. c. Vide &. 1. Paral. 4. g. 2. Paral. 29. c

עֻזִּיאֵלִי Vzieli, Ozieli, Fortitudo dei, siue hircus dei.

Ozielitæ, Idem. Nume. 3. d. 1. Para. 26. c

אָזְנִי Azni, Ozni, Auris vel auscultatio mea, siue statéra. Filius Gad filij Iacob. Nume. 26. b

Oznitæ, Idem. Nume. 26. b

עֲזְרִיאֵל Azriel, Oziel. 1. Para. 27. c. Adiutorium dei, siue atriũ dei. Pater Ierimoth.

P

Paphus, Bulliens, vel æstuans. G. Nomen insulæ. Acto. 13. a πάφος

פְּלֶשֶׁת Peleseth, Palæstina, Cõsperſa, scilicet cinere vel puluere: siue ruina apposita, vel ruina duplex, aut ruinæ pot⁹, vel cecidit bibẽs. Est ea Syriæ regio, quæ Hebræis dicitur Philisthiim, ad mare Mediterraneum pertingẽs, sita ad occidẽtẽ Iudææ. Author est Iosephus li. 1. Iudai. antiq. ca. 12. de hac Pomp. Mela in 1. Plin. in 5. cap. 12. & 13.

פְּלִשְׁתִּים Pelistim, Palæsthini, Idem. p. n. m. g. Genes. 21. d. Populi quos interpretes nonnunquam Philisthæos, nonnunquam ἀλλοφύλους, id est alienigenas vocant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

תָּמָר Thamor,Palmira,palma, vel dactylus,aut commutatio vel permutatio,siue amaritudo. Vrbs Syriæ nobilis, quæ & Hebraice aliàs Thadmor dicitur.

תַּדְמֹר Thadmor,Palmira, confessio vel laus amaritudinis, aut confessionis vel laudis myrrha: siue ex Hebræo & Syro,laus præceptoris vel domini. Nomen ciuitatis in Syria,quam ædificauit Salomon.3 Reg.9.c.2.Paral.8.a. quæ aliàs Thamor siue Thamar dicitur Hebraice. Hæc ab Hadriano principe Hadrianopolis dicta fuit.

παμφιλία Pamphilia, Tota dilecta vel amabilis. G.Prouincia Asiæ,ab ortu Ciliciam habet,ab occasu Lyciam & Asię minoris partem,à septentrione Galatiam & Cappadociam, à meridie Mediterraneum, quod illic Pamphilij maris nomen habet. Tota Tauri expatiantis iugis septa. De hac Ptolemæus lib.5.Plin.lib.5 cap.27.Pompo.Mela in 1 In hac sita est vrbs Perge:cuius meminit Lucas Act. 13.& Mela lib.1.Volaterr.lib.10.hanc etiam Mesopiam appellatam scribit.

πάφος Paphus,Cypri est ciuitas, Veneri quondam sacra,in qua ante nuptias puellæ dotem quæsituræ, in honorem Veneris in littore se prostituebant: vt scribit Iustinus lib.18.De hac Pomp.Mela lib 2.Strabo in 14. Plinius in 5.cap.31.Hęc frequenti terræmotu lapsa,nunc ruinarum tantùm vestigiis quid olim fuerit ostendit.Hæc Hieronymus Act.13 b

παράκλητος Paracletus, Consolator,vel aduocatus.G.Ioan. 14.b

παρασκευή Parasceue, Præparatio.G.Luc.23.g.Ioan.19.f

παραμένω Parmena,Permanens.G.Nomen diaconi.Act.6.b

Parthia, Asiæ maioris est regio circa Persas inter flumen Indum & Arios populos ab oriente,& Tigrim atque Mediâ ab occasu sita:à meridie terminatur deserto Carmaniæ,ab Aquilone Hircania,teste Plinio lib.6.ca. 25.Ptolemæo lib.6.cap.5.De illis Iustinus lib.41.Strabo in 15.Habes eius mentionem Acto.2.b

Parthi, Lingua Scythica dicuntur fugaces vel exules. D.Nomen prouinciæ Act.2 b

פֶּסַח vel פָּסַח Phasah,Pesah,Pascha,Transitus,vel claudicatio.Idē Phase significat. Ezechie.45.f.Matth.26. a. Marc.14.b. Ioan.2.b.6.a.1.Corinth.5.c

πάταρα Patara,Calcata,vel mortifera.G.Ciuitas Lyciæ prouinciæ in Asia.Act.21.a

πάτμος Patmos,Letalis vel mortifera.G.exigua insula in Aegeo mari,Sporadum vna,Plinio libr.4.cap.12.Straboni in 10.ad quam relegatum ferunt Ioannem apostolum à Domitiano imperatore Romano, Apocalypsinq; scripsisse in ea.Apoc 1 Eusеb.lib.3.cap.18.Eccle.hist.

πατρόβα Patroba,Paternalis.G.Nomen viri.Rom.16.b

πάτροκλος Patroclus,Patris vel patriæ gloria.G.Nomen viri.2. Macha.8.b

παῦλος Paulus,Hieronymus admonet mirabilem sonare, ab Hebræis etymologiam mutuatus. Alij,os tubæ, nimirū ex Hebræo & Græco dictionem conflantes. Constat tamen aut Græcam esse vocem, & quietum sonare, à verbo πάυομαι aut Romanam siue Latinam, pusillum significantem.

P E

סִין Sin,Pelusium,id est rubus,teste Strabone lib.17.Geographicorum,Aegypti est ciuitas,vnde nomen est præterfluenti ostio Pelusiaco.Huius etiam meminit Plinius lib.5.cap 9.& 10.Pompo.Mela lib.2.Iosephus lib.6.ca. 8.& lib.10.cap.1.antiq.Iudaic.Aliàs Libna appellata, & Sin.Ezech.30.d

πεντάπολις Pentapolis,Quinque ciuitatum,scilicet regio.G.Syriæ regio ad oriētem Iudææ,à quinque ciuitatibus, Sodoma,Gomorrha,Adama, Seboim,Segor,quibus olim fuerat inclyta,fuit appellata,igne & sulphure euersa: de qua Gene.13.& 19.

πεντάτευχος Pentateuchus, quinque volumina.à πέντε quod est quinque,& τεῦχος volumē.Sic vocatur à Græcis quinque libri Moysi, Genesis,Exodus Leuiticus, Numeri, & Deuteronomium,& ab Hebræis חוּמָשׁ id est quinarius,siue תּוֹרָה id est lex.

Humas, quinarius: Thorah, lex

Pentecoste.Quinquagesima.G.Act.20.d πεντεκοστή

Pergamus, Altitudo, vel sublimitas. G. Clarissima Asiæ ciuitas,atque ipsius Troados,quam Silenus intermeat fluuius, præfluit Cetius profusus Piodaso monte, sicut scribit Plin.lib.5.cap.30 hist.mundi. De hac etiam Strabo lib.13.Geograph. Ad huius eccl'siam Ioannes apostolus scripsit.Apoc.1 &.2. πέργαμος

Perge,Valde terrestris. G.Pāphiliæ prouinciæ vrbs est:cuius meminit Plinius in 5.cap.27.Mela lib.1.Strabo lib.14.Lucas Act.13.b πέργη

פָּרַס Pharas, Persa,siue Persis,Frangens,siue diuidens,aut vngula,vel gryphus. Est ad orientem Iudææ sita,alta, cincta montibus regio,quæ à septētrione Mediâ,ab occasu Susianū,ab oriēte duas Carmanias,ab austro parte Persici sinus habet,authore Volater.lib.12.Ezec.27.38.

Persæ,Idem.p.n.Populi.2.Para.36.d.Ezech.27.b

περσέπολις Persepolis,Persæ ciuitas.G.2.Mach.9.a

פָּרַס Pharas,Perses,Frangens,siue diuidēs,aut vngula,vel gryphus. Qui ex Persa siue Persia est.

Persia,Idem.

Persida,Idem.Mulier Paulo charissima. Rom.16.b

סֶלַע Sela,Petra deserti,Arx,& ciuitas principalis in regno Moab,in finib' Arabiæ sita.Isa.16.a.Ab hac,Arabia Petrea dicta est,de qua Egesippus lib.1.cap.14. πέτρος

Petrus,Saxum,vel petra. Nomen vnius apostoli ex duodecim,à Christo sic cognominati.Ioā.1.f.qui prius Simon dicebatur.Matth.4.c.Marc.3.b

P H

פֶּקַח Pekah,Phacee,Aperiens.Filius Romeliæ,rex Israël. 4.Reg.15.c.16.a

פְּקַחְיָה Pekahia,Phaceia,Aperiens dominus.Filius Manahē. 4.Reg.15.e.Heb.Phacehia.

פְּדָיָה Pedaia,Phadaia, Redemptio domini. Pater Zebda matris Ioacim.4.Reg.23.g. Filij Iechonię Filij Ioacim. 1.Para.3 c

פְּדַהצוּר Pedah-zur,Phadassur,Redēptor fortis,vel redimens petra, aut redēptio plasmationis. Pater Gamaliel principis tribus Manasse.Num.1.a

פְּדוֹן Phadon.Redemptio eius:aut Syriace, iugū vel iuga, scilicet boum.Nomen viri.1.Esd.2.c

פַּחַתמוֹאָב Phahath Moab, Dux Moab,vel dux ex patre, siue fouea ex patre.Nomen viri.1.Esd.2.a

פָּעַי Phai,Vlulans,aut gemens,vel apparens.Nomen vrbis Adar regis septimi in Edom.1.Para.1.d.quæ Genes. 36.d.dicitur Phau.

פְּלָאיָה Phelaia , Phalaia,Miraculum domini,siue occultum domini.Nomen viri.2.Esd.8 b

פֶּלֶג Peleg.Phaleg,Diuisio.Filius Heber filij Sale. Genes. 10.d Luc.3.g

פִּלְחָא Pileha, Phaleha, Fragmen vel frustum, aut scissura: vel Syriace,obsequium.Nomen viri.2.Esd.10.a

פְּלָל Phalal,Phalel,Cogitans,siue orans,aut iudicans.Nomen viri.2.Esd.3.f

פֶּלֶט Peler,Phalet,Liberatio,siue expulsio.Filius Iahaddi. 1.Para.2.f.Filius Azmoth.1.Paral.12.a

פֶּלֶת Peleth,Phaleth,Ruina,vel iudicatio.Filius Ionathan filij Onam.1.Para.2 e

פְּלוֹנִי Pheloni,Phallonites, Cadens,siue occultus. 1.Paral. 11.f.27.b

פְּלוּא Phailu,Mirabilis,aut occultus.Filius Ruben filij Iacob.Gene.46.b.1.Para.5.a

פְּלָאִי Phalluitæ,Idem.p.n. Num.26.b

פִּלְטַי Phalti , Liberatio , siue expulsio. Filius Raphu . Nume.13.a. Filius Lais.1.Reg.25.g. Est & nomen vrbis.2. Reg.23.d

פְּלַטְיָה Phelatia,Phaltias,Liberatio domini,aut expulsio domini.Filius Hananię filij Zorobabel filij Phadaiæ.1.Pa. 3.d.4.g

פְּלַטִיאֵל Phaltiel,Liberatio dei,aut expulsio dei.Filius Ozan. Num.34.d.princeps tribus Isachar . Filij Lais.2.Reg.3.c

פְּנוּאֵל Phenuel,Phanuel,Videns deum, siue facies dei.Locus iuxta torrentem Iaboc, in finibus Amorrhæorum, in Ru-

in Rubenia sorte: vbi Iacob, qui deinceps Israël, tota nocte luctatus est cum angelo.Genes.32.ita appellatus, quòd vidisset illic dominum . Hæc ciuitas, Gedeonis exercitui panes negauit,cuius turrim destruxit Gedeō, & habitatores occidit. Iudic.8.b . Hanc Strabo lib.16. Faciem dei appellat.Est autem continua Tripoli, apud eámque mons Libanus desinit.Ieroboam ipsam ædificiis reparauit.3.Reg.12.f.Fuit hoc nomine filius Sesac.1. Para.8.c.Pater item Annæ prophetissæ.Luc.2.e

פּוּרָת Phura,Phara.Frugifer,vel fructificans, aut crescens, siue vacca.Famulus Gedeonis.Iudic.7. c.Nomen item vrbis.1.Machab.9.e

פָּעֲרִי Pharai,Hiatus vel apertio.Nomen viri.2.Reg.23.d

פִּרְאָם Piream,Pharam,Onager eorum , vel ferocitas eorū, aut fructificatio matris,vel taur' matris.Rex Ierimoth. Iosue 10.a

vel פָּרָאן פָּארָן Pharan,Pulchritudo,siue laus,aut gloriatio, vel propagines.Nomen oppidi.Genes.14.a. Est item generale nomen deserti Sarracenorum trans Arabiam contra australem plagam , per quod Israël perrexit transiens ex Aegypto in terram Chanaan duce Mose, in quo sunt multa loca terminata,XVIII. scilicet mansiones, quarum vna est Haleroth.Nume.10.12.13.c.Accipitur Pharan pro prima parte deserti Arabiæ prope montē Sinai. Ad Deute.1.pro vltima parte versus terram promissionis.Et Asseroth est in medio.Genes.14.21.c. Num.39.d. dicitur desertum Sin per ȝ. Est etiam Pharan mons Sinai contiguus,cuius meminit Habacuc.3.a.Deut.33.a

פַּרְעֹה Phareo,Pharao , Dissipans, vel discooperiens , aut nudans:vel Syriace,vindicās.Rex Aegypti,cui cognomen Nechao.4.Reg.23.f

פִּרְעָתוֹן Pirathon,Pharathon,Dissipatio vel ruptura, aut denudatio eius : vel Syriacce, vindicta eius.Ciuitas in Ephraim in monte Amalec.Iudic.12.b

פִּרְעָתוֹנִי Pirathoni,Pharathonites,Idē.Iudic.12.d.2.Reg 23.d

פָּרֶץ Parez, Phares,diuisio. Filius Iudæ ex Thamar nuru sua.Gene.38.d 1.Para.4.a

פְּרָשׁ Peres,Phaes.1. Paralip.7.d.Eques aut diuidens , siue exponens vel declarās . Filius Machir ex Maacha vxore sua.

פִּרְצִי Pharzi,Pharesitæ,Diuisi.Num.26.c

פַּרְפַּר Pharphar, Comminutus,aut fructificatio fructus, siue taurus tauri.Nomen fluuij Damasci.4.Reg.5 d

פְּרוּסִים Pherusim,Pharisæi, Diuisi. D. Sectæ nomē apud Iudæos,quæ dicebat resurrectionem esse.Act.13.b

פָּרוּשׁ Pharus,Pharisæus,Diuisus.D.Act.23.b

פַּרְנַךְ Pharnach,Taurus percutiens,vel percussus,aut contusus,siue fructificatio aromatū . Pater Elisaphan principis tribus Zabulon.Num.34.d

פַּרְעֹשׁ Pharos , Pulex vel culex, siue fructus tineæ. Nomen viri.1.Esd.2.a.& 8.

פַּרְשַׁנְדָּתָא Pharsandatha, Reuelatio menstrui vel commotionis suæ , aut equitis commotio , siue stercus menstruorum vel commotionis eius.Filius Aman filij Amadatha Est.9.b

פָּרוּחַ Pharua,Floridus : aut Syriace,volans.Nomen viri. 3.Reg.4.b

פְּרוּדָה Pheruda,Pharuda.Separatio,vel dispersio . Nomen viri.1.Esd.2.c

פַּרְוָרִים Pharuarim , Pharurim , Lebetes , siue suburban Reh.23 c a.4

פֶּסַח Phase,Transitus. Vide Pascha.

פֶּסַח Pesah,Phasea,Idem.Nomen viri.1.Esd.2.c

Phaselida , Transitus vel claudicatio nativitatis vel generationis.D.Nomen loci.1.Mach. 5.d

Phaseron,Oris canticum,siue os planum.D.

פִּסְפָּה Pispa,Phaspha,Deminutio oris,vel os deminutū.Filius Iether.1.Paral.7.g

פִּסְגָּה Pisga,Phasga,Collis,siue altitudo, aut minutio.Nomen montis Moabitārum.Num.21.c.Ios.13.c

פַּשְׁחוּר Phassur, Extendens vel multiplicans libertatem vel principatum,aut expandens foramen vel albedinē.Sacerdos filius Emmer.Iere.20.a.Heb.Phashur. Filius itē Melchię.Iere.21.a.1.Para.9.b.Pater Gedelię Ierem.38.a

פְּתַחְיָה Phetaia,Phathaia,Porta domini, siue aperiens dominus.Nomen viri.1.Esd.10.c

פְּתוּאֵל Phetuel,Phatuel,Buccella dei,siue persuasio dei,aut dilatatio dei.Pater Ioelis prophetæ.Ioel 1.a

פַּתְרוֹס Phathros,Phathures,Buccella roris, aut persuasio siue dilatatio ruinæ vel distillationis.Nomen loci in Aegypto.Iere.44.a

פָּעֲי Phai,Phau, Vlulans,aut gemens,vel apparens. Nomen vrbis Adar regis septimi in Edom.Gene.36.d.quæ in 1.Paral.1.d.dicitur Phai.

פְּדָהאֵל Phedaël,Redemptio dei.Filius Ammihud principis tribus Nephthali.Num.34.d

פַּגְעִיאֵל Phagiel,Phegiel,Obuiatio dei,siue deprecatio dei. Filius Ochran princeps tribus suæ Aser.Num.1.b

פִּלְדָשׁ Pildas,Pheldas,Ruina trituræ,aut iudicium trituræ. Filius Nachor ex Melcha.Gene.22.d

פְּלָיָה Pilaia,Phelela, Miraculum domini, sic occultū domini.Filius Elioenai filij Naariæ.1.Para.3.d

פְּלַלְיָא Phelalia,Phelelia,Cogitans dominum,aut orans dominum,siue iudicium domini.Nomen viri.Nehe.11.b

פְּלֶת Pheleth,Ruina siue iudicatio.Pater Hon. Num.16.a

פְּלֶתִי Pheleti,Idem . Nomen populi siue legionum quarundam Dauid.2.Reg.8.d.10.g.1.Para.18.d

רָצִים Rasim,Phelethi.4.Reg.11. d.interpretatur cursores.

פְּלוֹנִי Pheloni,Phelonites,Cadēs,siue occultus.1 . Par.11.g

פַּלְטִי Phalti, Phelti, Liberatio vel expulsio . Nomen viri. de quo 2.Esd.12.a

פְּלַטְיָה Phelatia, Pheltia siue Pheltias,Liberatio domini,aut expulsio domini.Nomē viri.2. Esd.10.a.Filius Banaiæ. Ezech.11.a

פְּנִנָּה Pheninna,Phenenna,Gemma,siue facies nostra .Altera vxor Elcanæ.1.Reg.1.a

פְּרִזִי Pherizi,Pherezæi, Rurales,id est habitantes in villis absque muro.Nomen populi.Gene.15.d

Pherezæus,Idem.s.n.

פַּרְמַשְׁתָּא Pharmastha,Phermestha,Ruptura fundamenti , vel rupturam ponens:aut ex Hebræo & Syro,taurus anniculus.Filius Aman filij Amadatha Esth.9.b

פַּסְדַּמִּים Phasdamim,Phesdomim,Portio vel deminutio sanguinum , aut deminutio tacentium vel assimilantium. Nomen loci 1.Para.11.e

פַּסַח Phasea,Phesse,Transitus,siue claudicatio.Filius Esthon.1.Para.4.b

פַּשְׁחוּר Phashur,Pheshur,Extendens vel multiplicans libertatem vel principatum , aut expandens foramen vel albedinem.Nomen viri.1.Esd.2.b

פְּתַחְיָה Phethahia Phetheia,Porta domini,siue aperuit dominus.Nomen viri.1.Para.24.c

פַּתְרוֹס Phatrhos,Phetrhos,Buccella roris,aut persuasio vel dilatatio ruinæ vel distiliationis.Nomen regionis, quæ Arabia petrea dicitur.Isa.11.c

פַּתְרֻסִים Phethrusim,Idem.p.n.Filius Mesraim.Genes.10.b

פִּיכֹל Phichol, Os omnium , id est omnis lingua , aut oris perfectio, siue consummatio . Princeps exercitus Abimelech regis Geraræ.Gene.21.c

פִּיהַחִרוֹת Phihahiroth,Os vel labiū libertatis,aut os sculptum, ab ore , non osse . Nomen loci in quo castrametati sunt Hebræi reuertentes de Aegypto.Exod.14.a.siue quarta mansio Hebræorum.Num.33.a

φιλαδελφία Philadelphia,Amor fratris vel fraternitatis.G . Ciuitas Decapolis est iuxta Plinium lib.5.cap.18.& Strab. in 16.ad cuius ecclesiam Ioannes scripsit . Apocalypsis 1.& 3.b

φιλάρχης Philarches,Amator principis.G.2.Macha.8.g

φιλήμων Philemon,Deosculans.G.

φιλῆτος Philetus, Amabilis.G.Vir quidam,qui à fide Christi excidit.2.Timoth.2.c

φιλιππήσιοι Philippenses,Bellicosi,siue amatores equorum.G.

φίλιπποι Philippi,Bellicosi , siue amatores equorum. G.Macedoniæ vrbs apud Stridonem fluuium, à conditore

Universidad de Deusto
Biblioteca

Philippo Græciæ dominatore sic appellata. Act.16.b.20.b 1.Thessal.2.a

φίλιππος

פִּלִּשְׁתִּי Philippus, Bellicosus, vel amator equorum. G. Pater Alexandri regis.1.Macha.1.a. Frater item Herodis, procurator Iturææ & Trachonitidis cõstitutus à Romanis. Luc.3.a. Est & nomen apostoli. Matt.20.a. Ioan.1.f. Nomen cuiusdam diaconi. Act.6.b

פְּלֶשֶׁת Phelesteth, Philisthæa; Conspersa, scilicet cinere vel puluere, siue ruina appolita, vel ruina duplex, seu ruinę potus, vel cecidit bibens. Isa.14.g

פְּלִשְׁתִּים Philisthim, Philisthæi, Conspersi, scilicet cinere vel puluere, aut ruinę appositæ, vel ruinę duplices, siue ruinæ potus; aut ceciderunt bibentes. 2. Para.17.c

פְּלִשְׁתִּי Philisti, Philisthæus, Idem. s.n.1.Reg.17.d

Philisthiim, Idem.p.n. Nomen populi. Gene.10.b

φιλολόγος Philologus, Amator literarum, vel amator verbi. G. Nomen viri. Rom.16.b

φιλόμητρος Philometor, Amator matris. G. Ptolemæus Philometor. 2. Macha.4.

פִּינְחָס Pinehas, Phinees, Aspectus vel facies confidentię vel protectionis. Filius Eleazari filij Aaron. Exod.6.d.d. Filius item Heli sacerdotis. 1.Reg.1.a

פְּנוֹן Phinon, Gemma siue aspiciens, aut os æternitatis vel os filij: aut ex Hebræo & Syro, os piscis, ab ore, non ab osse. Ciuitas Idumæorum. Gene.36.d

פִּישׁוֹן Phison, Oris mutatio siue multitudo, aut extensio. Magnum Indiæ flumen est, è paradiso fluens. Gene.2.b quod ab Eusebio & Hieronymo in quæst. Hebraicis Ganges dicitur, siue Getha Iosepho lib.1. cap.2. Iudaic. antiquit. Salomon commentator Nilum vocat. Gen.2.b

פִּתֹם Phitom, Buccella eorum, aut oris consummatio, siue persuasio vel dilatatio eorum. Nomẽ vrbis quam ædificauerũt filij Israël Pharaoni regi Aegyptiorũ. Exod.1.b

פִּיתוֹן Phithon, Buccella eius, aut persuasio vel dilatatio eius, vel oris donum. Filius Micha filij Meribbaal. 1. Para.8.d.9.f

φλέγων Phlegon, Comburens. G. Viri nomen. Rom 16.b

פּוֹכֶרֶת צ Phochereth, Oris exterminatio, vel oris concisio. Nomen viri. 1.Esd.2.c

φοίνιξ Phœnix, siue phœnicia, Rubea, vel purpurea, aut palma, scilicet arbor. G. Syriæ pars est, in qua Sidon & Tyrus amplissimę vrbes sitę sunt Strabonilib.16. Geograph. De Phœnicia plura Pomponius Mela lib.1. Geograph. Plinius lib 5.cap.12. nat.hist. Hieronymus refert huius partes, Samariam, Galilæam, aliásque regiones. Act.11.c. Est & portus Cretæ huius nominis. Act.27.c

φοίβη Phœbe, Lucida, vel pura. G. Mulieris nomẽ Ro.16.a

פְּעוֹר Peor, Phogor, Hiatus, vel apertio. Mons in terra Moab in supercilio Libyadis, respiciens solitudinem. in quem Balac rex Moab Baalam ariolum duxerat ad maledicendum Israëli. Nume.23.d. In hoc Baal à gentibus fuit cultus. Nu.25.a. iuxta hũc in valle sepultus est Moses. Deut.34.b. Est etiam idolum Moabitarum. Nume. 25.d. Deut.3&.4. Ios.22.

פְּעֻלְתָּי Peulthai, Phollati, Opera mea, siue opus meum. Nomen viri. 1.Para.26.a

פּוּרָתָא Phorata, Fructificatio, siue multiplicatio, aut fortilegus, Filius Aman filij Amadatha. Esth.9.b

Pasach, Phosech, Fragmentum tuum, siue deminutio tua. Filius Iephlat filij Heber filij Bariæ. 1. Para.7.g

φρυγία Phrygia, Sicca, vel ardens. G. Asię minoris regio amplissima, à septentrione Galatiæ contermina: à meridie Lycaoniæ, Pisidiæ, Mygdoniæ: ab oriente Cappadociam attingit. ita Plinius in 5.cap.32. natura. hist. Hieronymus scribit duas Phrygias: quarum maior Smyrnam habet, minor vero Ilium. Phrygiam peragrauit Paulus. Act.2.b.16.b

φρύξ Phryx, Siccus, vel ardens. G.2.Mach.5.d

פּוּאָה Phuuah, Phua, Hic, aduerbium loci, aut os, oris, s. Filius Issachar. Gene46.b

פּוּעָה Phua. Exod.1.c. Gemens, vel vlulans, aut apparens. Nomen obstetricis cuiusdam Hebræorum.

פּוּאָח Phua, Iudic.10.a. Angelus, aut coma. Pater Thola ducis in Israël. Filius Issachar filij Iacob. 1. Para.7.a

פּוּל Phul, Ruina, aut faba. Rex Assyriorum. 4.Reg.15.d. 1.Para.5.d

פּוּנִי Phuni, Phunitæ, Aspiciens, vel facies mea. Nume.26.c

פּוּנוֹן Phunon, Gẽma, siue aspiciens. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israel profecti de Salmona. Nu.33.f

פּוּר Phur, Sors. Esth.3.b

פּוּרִים Phurim. Sortes. Esth.9.f

פּוּט Phut, Aphrica, aut Syriace, crassa, vel pinguis. Filius Cham. Gene.10.a.à quo Libyes.

פּוּתִי Phuti, Phuthæi, Seducens, aut buccella, siue latitudo. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina. 1.Para.2.g

פּוּטִיאֵל Phutiel, Aphrica dei, vel ex Syro & Hebręo, pinguedo dei. Nomen viri. Exod.6.d

פּוֹטִיפַר Potiphar, Aphricæ taurus: aut ex Syro & Hebræo, saginatus taurus; vel pinguedinis fructificatio. Eunuchus Pharaonis. Genes.37.g

פּוֹטִיפַרַע Potiphara, Phutiphar. Genes. 41.f.46.c. Ex Syro & Hebręo, pinguedinem dissipans: vel pinguedinis denudatio: aut Syriace, pinguedinis vindicta. Nomen sacerdotis vrbis Heliopoleos, soceri Ioseph filij Iacob.

φύγελλος Phygellus, Fugitiuus. Vir quidam, de quo Paulus. 2. Timoth. 1. d

P I

גַּמְּדִים Gamadim, Pigmæi, Nani, vel cubitales. Nomen populi. Ezech.27.b

מָכְתֵּשׁ Machthes, Pila, Contusio, vel pila, aut mortariolum. Nomen loci. Sopho.1.c

πιλατος Pilatus, Constringens, vel constrictus. Nomen procuratoris Iudææ à Romanis cõstituti. Luc.3.a. qui Christum mori adiudicauit. Matth.27.a.g. Luc 23.c

πισιδια Pisidia, Picea, id est pice denigrata. G. Minoris Asiæ prouincia est, de qua Plinius lib.5.cap.27. Hæc Antiochiam insignem vrbem habet. Strabo lib.12. Meminit ipsius & Lucas. Act.13.& 14.d

πιστικη Pistica, Fidelis. G. Ioan. 12. a

P O

פְּלוֹנִי Polonites, Cadens, aut occultus. Vide Phallonites & Phelonites.

πουτικος Ponticus, Ex Ponto regione Asiæ. Act.18.a

πόντιος Pontius, Marinus. G. Prænomen Pilati procuratoris Iudææ. Matth.27. a

πόντος Pontus, Mare. G. Lata regio Asiæ ad mare Ponticum (quod idem & Euxinum, Asiam Europámque distereminans appellatur) sita. Cappadociam, Armeniam, Colchidem, aliásque prouincias complectitur. De hoc Strabo lib.12. Ptolemæus in quinto, cap.1. Act.2.b. Hebraice dicitur Elasar: & interpretatur auferens deus, vel ablatio dei, siue recedens à deo. Gene. 14.a

אַלְמָר Porcius, Vitulus, aut vitulinus. G. Præses Palæsthinæ & Iudææ, cognomento Festus. Act.24.g

πορκιος

ποτιδαιος Posidonius, Potũ prębens. Nomen viri. 2. Mach.14.c

P R

מִפְלֶצֶת Mipheleseth, Priapus, Simulachrum, siue tremor, vel concussio. Nomen idoli. 3. Reg.15.c.2. Para.15.d

πρισκα Prisca, Latinum est, id est antiqua. Adiutrix fuit Pauli. Roma.16.a

πρισκιλλα Priscilla, Idem: diminutiuum à Prisca. Vxor Aquilæ Pontici. Act.18.a

προβατικη Probatica, Ouina, id est locus vbi pecora sacrificanda tenebantur. G. Ioan.5.e

προχορος Prochorus, Expeditus vel facilis, aut promptus vel paratus. G. Nomen diaconi. Act.6.b

προσηλυτος Proselytus, Aduena, vel peregrinus. G. Act.2.b

P T

πτολεμαιδα Ptolemaida, Bellicosa. G.

πτολεμαις Ptolemais, Idem. G. Ciuitas est in Iudæa, maritima, prope montem Carmelum, quæ à quodam Ptolemæo sic dicta est. Act.21.b

πτολεμαιος Ptolemæi, Idem.p.n.G.

Talmai,

תַּלְמַי Thalmai, Ptolemæus, Sulcus, scilicet qui fit cum aratro: siue suspẽdens aquas, aut coadunatio aquarũ. Græce vero, Bellicosus. Filius Dorymini. 1. Mach.3.e

πτολεμαιος

P V

פִּיבֶסֶת Pibeseth. Pubastus, Os, cõculcationis, vel cõtemptus, ab ore. Nomen ciuitatis Aegypti. Ezech 30.e

Publius, Latinum est. Act.28.b

Pudens, Latinum est. Nomen viri. 2. Timoth.4 d

Puteoli, Latinum est. Ciuitas colonia Campaniæ, eadem Dicæarchia dicta. Act.28.c

πυῤῥος

P Y

Pyrrhus, Flauus, Rubeus, Pater Sosipatri. Acto.20.a

Q

Quartus, Latinum est. Nomen viri. Rom.16.d

Quintus, Latinum est.

R

רָחָב Rahab. Raab. Psal. 86. a. Superba, aut fortis, vel tumultuans. Aegyptum esse quidam memorant.

רָאָיָה Raaia, Visio domini. Filius Subal filij Iuda. 1.Para.4.a.1.Esd.2.c

רַעַמְיָה Raamiah, Raamias, Tonitruum domini, siue malum à domino, aut socius à domino, vel pastor à domino. Nomen viri. 2. Esd.7.b

רַבָּה Rabba, Multa, siue grandis, aut iurgium, siue impugnatio. Vrbs in tribu Iuda. Ierc.49.a

רַבַּת Rabbath, Idem. Ciuitas filiorum Ammon. Deute.3.b.2.Reg.12.f. Ierc.49.a. Quam Eusebius Philadelphiam esse credit.

רַבִּי Rabbi, Magister. Matt 11.c. Marc.9.a. Ioan.1.f

Rabboni, Magister, Syrum est. Mar.c.10.g

רִבִּית Rabbith, Rabboth, Fœnus, vel vsura, aut multitudo, vel iurgium, siue impugnatio. Ciuitas in tribu Issachar. Ios.19.b

רַב־מָג Rab-mag, Multitudinem dissoluens vel liquefaciens: aut magister vel princeps liquefactionis, siue magister vel princeps liquefactus vel tabefactus. Princeps quidam, cuius meminit Ierc.39.a

רַב־שָׁקֵה Rab-sake, Rapsaces, Magister vel præpositus bibentium, aut magistri osculum vel sacculus, siue multum bibẽs aut osculans, vel magnus saccus. Princeps in exercitu Nabuchodonosor. 4 Reg.18.d

רַב־סָרִים Rab-sares, siue Rabsaris, Magister vel præpositus Eunuchorum. Princeps quidam sub rege Nabuchodonosor. 4. Reg.18.d. Ierc.39 1

רָקָא Raka, Rhaca, Vacuus, vel vanus. D. Matth.5.d

רָכָל Rachal, Susurro, aut aromatarius, siue negotiator. Ciuitas, quam Dauid suorum spoliorum participem fecit. 1. Reg.30.g

רָחֵל Rahel, Rachel, Ouis. Filia Laban, altera vxor Iacob. Gene.29.b

רַדַּי Raddai, Descendens, vel dominans. Quintus filius Isai. 1. Para.2.b

רְעוּ Rehu, Ragau, Socius aut pastor eius, siue malum vel confractio eius, Filius Phaleg 1. Para.1.b. qui Reu Gene. 11.c. scribitur.. Luc.3.g

Rages, Tempestas, vel commotio. D. Ciuitas apud Medos. Tob.1.c

רְעוּאֵל Rehuel, Raguel, Pastor dei, aut amicus dei, vel confractio dei. Sacerdos in vrbe Madian, socer Moysi. Exod.2.c. qui Exod.3.a. dicitur Iethro.

רָחָב Rahab, Lata, siue dilatata, aut platea. Mulier quæ hospitio suscepit exploratores missos à Iosue in Iericho. Ios.2.a

רְחַבְיָהוּ Rehabiahu, Rahabia, Latitudo siue platea domini. Nomen viri. 1. Para.26.c

רֶחֶם Raham, Vulua, siue misericordia: aut Syriace, amicus. Filius Samma filij Hebron. 1. Para.2.f

רְעַלְיָה Reeleia, Rahelaia, Sopor domini, vel inebrians dominus aut socius vel pastor ipsi domino. Nomen viri. 1.Esd.2.a

רְעוּאֵל Rehuel, Rahuel, Pastor dei, aut amicus dei, vel confractio dei. Filius Esau ex Basemath vxore. Genes.36.a. Filius Iebaniæ. 1. Paral.9.b

רְאָיָה ReaiaRaia, Visio domini. Filius Subal filij Iuda. 1. Para.4.a.1.Esd.2.c

רָם Ram, Excelsus, vel sublimis, aut proiiciens. Filius Esron filij Phares. 1. Paral.2.a. Filius item Ierameel primogeniti Esron. 1. Para.2.c

רָמָה Rama, Excelsa vel sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Beniamin, haud procul à Gabaon. Ios.18.d. Iudic. 4.a.9. d. quam reædificauit Baasa rex Israël in Iuda. 3. Reg.15.c

רָמָתָה Ramatha, Idem. Vrbs Syriæ in monte Ephraim, de qua 1.Reg.1.c.15.g. Hieronymus in Thamnitica regione iuxta Diospolin sitam scribit.

רָמָתַיִם Ramathaim, Idem.p.n. Ciuitas eadem quæ Rama & Ramatha. Dicitur & Arimathea. 1. Reg.1.a

רָמָתִי Ramathi, Ramathites, Excelsus, vel exaltatus, aut proiiciens vel proiectus. 1. Para.27.d

רָמַת־לֶחִי Ramath-læhi, Ramath-læchi, Eleuatio maxillæ. Nomen loci. Iudic.15.g

Ramatha, Excelsa, vel sublimis, aut proiecta. D. Ciuitas. 1. Mach.11.d

רַעַמְסֵס Rameses, Rameses, Tonitruum vel exprobratio tineæ, aut malum delens siue dissoluens, vel confractionem dissoluens, aut confractus à tinea. Ciuitas est in extremis finibus Aegypti ab Israëlitis condita, quæ olim (vt Hieronymus ait in Hebraicis quæstionibus) pagus Arsenoites dicta fuit. Gene.47.c. Num.33.a

רָמַת Remeth, Rameth, Sublimis, vel excelsa, aut proiecta. Ciuitas in tribu Issachar. Ios.19.b

רָמוֹת Ramoth, Idem.p.n. Ciuitas sacerdotum atque fugitiuorum est in tribu Gad, non procul à monte Galaad. Ios.13.d.1.Reg.30.g

רָאמֹת Ramoth, Deuter. 4.g. Ios.20.c.3. Reg.22.a.1.Paral.6.g. Videns mortem, vel inquitus mortis, vel altitudines. eadem ciuitas quæ & רָמֹת

רָפָא Rapha, Medicina, vel medicus, aut relaxatio, vel gigas. Filius Beniamim. 1. Para.6.a. qui Gene.46.c. dicitur Echi. Filius item Baana. 1. Para.8.d.20.d

רָפַח Repha, Rapha. 1. Paral.7.c. Relaxatio laquei. Nomen viri.

רְפָאֵל Rephael, Raphael, Medicina dei. Nomen viri. 1. Paralip.26.a

רְפָיָה Rephaia, Raphaia, Medicina domini, siue relaxatio domini. Filius Ieseiæ filij Phaltiæ. 1. Paral.3.d. 4.g. Filius Thola. 1. Para.7.a. Filius Baana. 1. Para.9.g

רְפָאִים Rephaim, Raphaim, Gigantes, vel medici, aut relaxati. Populi sunt, quos Moabitæ, Emim: Ammonitæ, Zomzommim vocant. Deuter.2.c.d. Vide Emim. Item nomen vallis iuxta Ierusalem. Ios.15.b. Isa.17.b

רְפִידִים Rephidim, Raphidim, Reclinatoria, siue stramenta, aut remissæ manus, vel medicina manuum. Locus in solitudine non procul ab Horeb monte, vbi vndecima Israëlitarum mansio fuit. Exod.17.a. Num.33.b

Raphon, Medicina, vel relaxatio, aut gigas. D. Ciuitas. 1. Mach.5.d

ῥάφων

רָפוּא Raphu, Idem. Pater Phalti. Num.13.a

רְצִין Rezin, Rasin, voluntas, vel voluntarius aut cursor siue veredarius. Rex Syriæ. 4. Reg.16.a.1.Esd.2.c

Rasias, Secretum domini, vel mysterium domini. D. Nomen viri. 2. Macha.14.f

רְזוֹן Rezon, Razon, Tenuis, vel macilẽtus, siue secretum, aut secretarius, vel princeps. Filius Eliada. 3 Reg.11.e

R E

רֵבַע Ræba, Rebe, Quartus, vel quadratus, siue accubans, vel accubatio. Rex Madianitarum. Nume 31.a. Ios.13. c

רִבְקָה Ribka, Rebecca, Saginata, siue impinguata, aut contentio obtusa, vel contentio impedita. Filia Bathuel filij Nachor, vxor Isaac. Gene.22.d

רִבְלָה Ribla, Rebla, siue Reblatha, Rixa, vel magnitudo illi, aut iurgium inueteratum vel conturbatum, siue iurgium defluens. Ciuitas Syriæ. Num.34.c.4. Reg.23.g.25. b. quæ postea (vt Hieronymus tradit) Antiochia dicta

est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est. Postremò, Iustiniani principis tempore (Volaterrano lib. 11. authore) Theopolis dici cœpit.

רַקַּת Rackath, Reccath, Vacuitas, siue sputũ, aut saliua, vel tẽpus, quod pars capitis est. Ciuitas in tribu Nephthali. Ios. 19. c

רֵקָם Recem, Vacuus, aut vanus, vel pictura varia, aut saliua eorum. Ciuitas in tribu Beniamin. Ios. 18. d. Nomen ducis. Ios. 13. c. Filius Hebron. 1. Paralipom. 2. f. Rex item Madianitarum. Nume. 31. a. quem Iosephus lib. 4. scribit sui nominis in Arabia cõdidisse vrbem, à Græcis postea Petram dictam.

רֵכָה Recha, Tenera, vel delicata. Nomen viri. 1. Para. 4. c

רֵכָב Rechab, Quadriga aut equitatus, vel equitans. Pater Ionadab. 4. Reg. 10. d. Filius Remmon Berothitę. 1. Re. 4. a. 1. Para. 2. g

Rechabitæ, Idem. p. n. Iere. 35. a

רְעָמָה Rama, Reema. Tonitruum, siue exprobratio, aut malum quoddam, siue societas quædã, vel confractio quędam. Regio sic dicta à Regma filio Chus. Ezech. 27. c. e

ῥῆγμα Regium, Ruptura, vel fractura, quoniam illic terra rupta est inter regnum Neapolitanum & Siciliam. G. Sicilię ciuitas maritima, viginti milia passuum à promõtorio Peloro secreta. Act. 18. c

רַעְמָה Rama, Regma, Idem quod Reema. Filius Chus. Genes. 10. a

רֶגֶם Regem, Regom, Lapidans, vel lapidatus, aut purpureus. Filius Iahaddai. 1. Para. 2. f

רְחוּם Rehum, Pius, siue misericors: aut Syriace, amicus. Nomen viri. 1. Esd. 2. a

רֵעִי Rei, Socius, aut pastor, siue malum vel confractio mea. Nomen viri. 3. Reg. 1. a

רְאָיָה Reaiah, Reia, Visio domini. Filius Ioel. 1. Para. 5. a

רְמַלְיָה Rameiah, Rameia, Sublimis vel excelsus dominus, aut proiectio domini. Nomen viri. 1. Esd. 10. d

כִּיּוּן Chiun, Rempha, Placenta, id est torta adipe cõspersa, siue præparatus, aut compositus. Hebręi vero dicunt Chiun lingua Arabica vel Punica Saturnum significare. Idolum. Act. 7. c

רִמּוֹן Rimmon, Remmon, Malum granatum, siue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quàm Simeonis. Ios. 15. c. 19. a. Item Petra in tribu Beniamin. Iudicũ. 20. g. Vallis item apud Zachariam 14. b. siue ciuitas secundum Lyranum, non procul à Mageddo, quæ à quibusdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab seruorum Isboseth. 2. Reg. 4. a. Nomen idoli. 4. Regum 5. e

רִמּוֹן־פֶּרֶץ Rimmon-Parez, Remmon-Phares, Mali granati diuisio, aut malum granatum diuisionis, vel altitudinis diuisio. Decimasexta Israëlitarum mansio. Num. 33. c

רִמּוֹנוֹ Rimmono, Remmono, Malum granatum eius, siue altitudo eius. Ciuitas sacerdotum in tribu Zabulon. 1. Para. 6. g

Resa. Luc 3. g. Caput vel voluntas, aut cursus. D.

רֶשֶׁף Reseph, Volucris, aut diabolus, vel sagitta. s. ignita. Nomen viri. 1. Para. 7. e

רֶצֶף Rezeph. 4. Reg. 19. c. Isa. 37. c. Pauimentũ vel extẽsio, aut pruna, id est calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hieronymus. Alij dicunt fuisse Petram, Arabiæ ciuitatem.

רֶסֶן Resen, Frenum, Ciuitas ab Assur ædificata inter Chale & Niniuem. Gene. 10. b

רַצְיָא Rizeia, Resia, Voluntas, aut voluntarius, siue cursor, aut veredarius. Filius Olla. 1. Para. 7. g

רִצְפָּה Risipha, Respha, Extentio, siue pauimentum, aut pruna, id est calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia. 2. Regum 3. a

רִסָּה Risa, Ressa, Irroratio, vel stillicidium. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Lebna. Num. 33. e

רִתְמָה Rithma, Rethma, Iuniperus, siue sonitus, aut strepit⁹. Locus ad quẽ venerũt filij Israël de Aseroth. Num. 33. c

רְעוּ Reu, Socius, vel amicus, aut pastor, siue malum, aut confractio. Filius Phaleg. Gene. 11. ç. qui Ragau. 1. Paral. 1. b. dicitur, iisdem tamen consonãtibus & punctis apud Hebræos.

R H

Rhode, Rosa. G. Nomen puellæ. Act. 12. c — ῥόδη

Rhodochus, Roseus currus. G. — ῥόδοχος

Rhodus, Rosa. G. Cycladum insularum nobilissima, & ab oriente prima, quondam Ophiusa vocata, distans à portu Asiæ nonaginta milibus passuum. Act. 21. a — ῥόδος

R I

רִיבַי Ribai, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. Pater Ithai. 2. Reg. 23. d

רִנָּה Rinna, Canticum, siue exultatio. Filius Simeonis. 1. Para. 4. c

רִיפַת Riphath, Medicina, siue relaxatio, vel bouile, hoc est vbi boues clauduntur. Filius fuit Gomer. Gene. 10. a. Ab hoc Riphęi dicuntur, qui Paphlagones cognomentum sortiti sunt.

R O

רֹחָגָה Rohga, Roaga, Saturatus vel inebriatus meditatione vel eloquio, aut saturatus vel inebriatus abstractione vel separatione. Filius Somer filij Heber. 1. Para. 7. g

רְחַבְעָם Rehabeam, Roboam, Dilatans populum, aut latitudo vel platea populi, siue odor vel odorans cum populo. Filius Salomonis. 3. Reg. 11. g. 1. Para. 3. b

רוֹגֶל Rogel, Pes, siue pedestris, aut explorans, vel delator siue accusator: aut Syriace, consuetudo. Fons prope Ierusalem in tribu Iuda ad septentrionem. Ios. 15. b. 18. c. 3. Reg. 1. b

רֶגֶם־מֶלֶךְ Rogelim, Idem. p. n. Nomen loci. 2. Reg. 17. g

Regem-melech, Rogom-melech, Lapidans regem vel consiliarium, aut purpura regis vel consiliarij. Princeps Darij Regis. Zach. 7. a

רְחֹב Rehob, Rohob, Latitudo, siue dilatatio, aut platea. Ciuitas Leuitarum in tribu Aser. Ios. 13. b. 19. b. 1. Paral. 6. g. Rex Soba. 1. Para. 6. g

רְחַבְיָה Rehabia, Rohobia, Latitudo siue dilatatio domini, aut platea domini. Filius Eliesер filij Moysi. 1. Para. 23. b

רְחֹבוֹת Rehoboth, Rohoboth, Latitudines, siue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumææ est prope flumen, patria Saulis Idumæorum regis. Genes. 36. d. Legitur Genesis 13. b. Et ędificauit Niniue, & plateas ciuitatis. Pro, plateas ciuitatis, LXX transferunt τὴν ῥοωδὼθ πόλιν, id est Rohoboth ciuitatem. sicq; Chaldęus interpres. tunc ciuitatis nomen erit, ab Assur constructæ.

רְאוּמָה Reuma, Roma, Excelsa, siue sublimis, aut rhinoceros, vel intuens nimis. Cõcubina Nachor fratris Abraham. Gene. 12. d — ῥώμη

Roma, Ciuitas Italię Valens, vel valentia, aut potens vel robusta. 6. — ῥωμαῖοι

Romani, Idem. p. n. G. Ioan. 11. f. Act. 2. b. 22. g — ῥωμαῖοι

כִּתִּים Kitthim, Romani. Danie. 11. e. & interpretatur contentes, vel contritio maris, siue diadema, aut aurum, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo coaceruatio maris. Vide Cethim & Italia. — ῥωμαῖος

רוֹמַמְתִּי־עֶזֶר Romamthi-ezer, Exaltans adiutorem vel auxilium, siue exaltaui atrium. Nomen viri. 1. Para. 25. b

רֹאשׁ Ros, Caput, vertex, summitas, siue principium. Filius Beniamin. Gene. 46. c

עָטְרֹת Athroth, Roth, Coronæ, siue calamus inebriationis vel saturitatis: aut ex Syro & Hebræo, consilium inebriationis vel saturitatis. Ciuitas tribui Gad data in possessionem. Num. 32. g. Hebr. Ataroth: & iungitur sequẽti dictioni Sophan, vt ambæ nomen sint vnius ciuitatis, Ataroth-sophan.

R V

רְאוּבֵן Reuben, Ruben, Videns filium, vel visio filij, aut visionis filius. Filius Iacob ex Lia. Genes. 29. f

Rubenitæ, Idem. — Rubenites,

Rubenites, Idem. 1. Para. 11. g

Rufus, Latinũ est. Marc. 15. b. Rom. 16. b. Nom ẽviri.

רוּמָה Ruma, Excelsa, siue sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Ephraim. Ios. 15. f. Iudic. 9. f. 4. Reg. 23. g. quæ aliàs Remphtis, item & Arimathæa, teste Eusebio vocatur.

רוּת Ruth. Saturata, vel inebriata. Vxor Mahalon filij Elimelech Beth-lehemitæ. Ruth 1. a

S

שָׁעַף Saaph, Cogitans, aut qui volat, vel prætiolans. Filius Iahaddai. 1. Para. 2. f

שָׁאַל Seal, Saal, Postulans, siue postulatus, aut commodatus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea. Nomen viri. 2. Esd. 1. d

צַעֲנַנִּים Zaenannim, Saanannim, Motiones vel motus dormientis. Ciuitas est limes tribus Nephthali. Ios. 19. c

שַׁעֲרַיִם Saaraim, Portę, siue æstimationes, aut appretiationes, vel capilli, siue ordeum, aut tempestates, siue dæmones aut pilosi, vel hirci. Ciuitas in tribu Iuda, in qua posteri Simeonis habitauerunt. Ios. 15. e. 1. Para. 4. e

שְׁבָא Seba, Saba, Conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. Filius Regma. Gene. 10. a. à quo ciuitas regalis Aethiopiæ nomen accepit. 3. Reg. 10. a. Isa. 60. b. Hãc Iosephus lib. 2. à Cambyse rege Meroen ex sorotis vocabulo cognominatam scribit. Filius item Iectan. Gen. 10. d. Postremò sic nominabatur filius Iecsan. 25. a

סְבָא Seba, Saba. Gene. 10. a. 1. Para. 1. a. vbi dicitur Saba & Euila. Psal. 71. Isa. 43. a. interpretatur circuitio, aut ebri⁹: vel Syriace, senex. Filius Chus. Inde Sabæi populi qui Fœlicem Arabiam incolunt, sunt dicti. Est & Arabum metropolis nomine Saba, in monte sita.

Sabaa. 1. Reg. 13. d. vbi dicitur, In terra Sabaa, ista non sunt in Hebræo.

שַׁבַּכְתָּנִי Sabacthani, Dereliquisti me. Chaldaicum verbum. Matth. 27. c

סְבָאִים Sebaim, Sabaim, Circuitiones, aut ebrij: vel Syriace, senes. Isa. 45. c

שְׁבָם Sebam, Sabam, Idem quod sequens dictio Sabama, & eadem ciuitas. Num. 32. a

שִׁבְמָה Sibma, Sabama, siue Sabam, Cõuersio siue captiuitas nimia, aut canities vel sessio multa. Ciuitas quam ædificauerunt filij Ruben. Num. 32. g. Ios. 13. c. Isa. 16. c

שִׁבְנָיָה Sebania, Sabania, Conuertens vel captiuãs dominus, aut intelligens vel ædificans dominus, siue intellectus vel filiatio domini. Nomen viri. 2. Esd. 9. a

צְבָאוֹת Sebaoth, Sabaoth, Exercitus. p. n. siue militię, aut fortitudines. Iere. 11. d

שְׁבָרִים Sebarim, Sabarim, Confractiones, siue spes, vel expectationes, aut frumẽta. Locus est trans Iordanem in terra Amorrhæorum, qui à frangendo hoc nomine inuenit: siquidem ibi Israëlitarum acies fracta est. Ios. 7. a

סִבְרַיִם Sibarim, Sabarim. Ezech. 47. c. Circuitus altitudinis, aut Syriace, opiniones, vel cogitationes, aut sperantes, vel spes. Nomen loci.

שְׁבָט Sebat, Sabat, Sceptrum, vel virga, aut tribus. Mensis quandoque Februario nostro respondens. Zac. 2. b

סַבְתָּה Sabtra, Sabatha, Circuitus, vel circuiens, aut causans: aut Syriace, senectus. Filius Chus. Genes. 10. a. Ab hoc Sabatheni, quià Græcis Astabari dicuntur, nomen claturam sortiti sunt.

סַבְתְּכָא Sabthecha, Sabathacha, Circuiens percussionem, vel causa percussionis: aut ex Syro & Hebræo, senectutis percussio. Filius Chus. Gen. 10. a

שַׁבְּתַי Sabtai, Sabbethai, Sabbathum meum, vel requies aut cessatio mea. Nomen viri. 2. Esd. 11. c

שַׁבָּת Sabbatismus, Requies, vel cessatio. D. Heb. 4. c

שַׁבָּת Sabbath, Sabbathũ, requies, siue cessatio. 4. Reg. 4. d

שְׁבָע Sæba, Sabee, Septem, vel septimus, aut saturitas, siue iuramentum. Ciuitas in tribu Simeon. Ios. 19. a

שְׁבָא Sæba, Sabæi, Captiuantes, siue cõuertentes, aut cani, vel sedentes. Populi. Iob. 1. c

שְׁבָר Sæbar, Saber, Confractio, aut spes, vel frumentum. Filius Caleb ex Maacha concubina. 1. Para. 2. f

Sechacha, Sachacha, Vmbraculum, vel operimẽtum, siue protectio, aut vnctio: vel Syriace, speculatio. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15. g — סֻכָּה

Sachar, Merces, siue pretium, aut sicera, vel ebrietas. Nomen viri. 1. Paral. 11. g. qui. 2. Reg. 23. d. dicitur Sarar. 1. Para. 26. a — שָׂכָר

Zedukim, Sadducæi, Iusti, aut iustificati: vel Syriace, scissi, vel schismatici. D. Secta inter Iudæos, negans esse resurrectionem. Act. 5. d. 23. b. Luc. 20. d — צְדוֹקִים

Zadoc, Sadoch, Iustus, aut iustificatus. Filius Achitob. 2. Reg. 8 d. 1. Paral. 6. a. Est & nomen sacerdotis. 2. Reg. 16. c. Filius item Meraioth. 1. Par. 9. b — צָדוֹק

Sage, Ignorans siue comprehendens, vel attingens: aut Syriace, multus, siue multiplicans. Nomen viri. 1. Paral. 11. g — שָׁגֵא

Zahar, Sahar, Lucidus, aut candidus. Filius Ashur ex Halaa vxore. 1. Par. 4. b — צָחַר

Zohar, Sahar, Lucidus, vel candidus. Filius Simeon filij Iacob. Gen. 46. b. Heb. Sohar. — צֹחַר

Saharaim, Nigri, vel turbidi, aut matutinãtes, vel mane euntes. Nomen viri. 1. Para 8. a — שַׁחֲרַיִם

Salabim, Respiciens corda, siue pugnus vel pugillus in mari; aut vulpes in mari; vel semita in mari. Vide Salebim.

Saalboni, Salaboni, Vulpis intellectus vel filius, aut vulpis ædificium, vel pugilli aut pugni ædificium vel intellectus, siue semita ædificij vel intellectus, aut filij. Nomen loci. 2. Reg. 23. d — שַׁעַלְבֹנִי

Salabonites, Idem. 1. Para. 11. g

Silehi, Salai, Missio vel mittes, siue ramus aut propagines, vel telum, aut arma, scilicet missilia: vel Syriace, spolians vel spoliatus. Mater Azuba. 3. Reg. 22. f — שִׁלְחִי

Selumiel, Salamiel, Pax dei, siue perfectio dei, aut retributio dei. Filius Surisaddai, princeps suæ tribus Simeon. Num. 1. a — שְׁלֻמִיאֵל

Salamina, siue Salamis, Commota vel conquassãta, aut fluctuans. G. Insula Cypri in mari Euboico, contra Athenas, vt aut author est Pomponius Mela lib. 2. & Strabo lib. 14. In ea insula est eiusdẽ nominis oppidum, teste Plinio lib. 5. cap. 31. quod postea appellatum est Constãtia, authore Hieronymo. Hoc Iudæi funditus demoliti sunt Traiani principis temporibus, extinctis omnibus accolis, vt aut scribit Eusebius in Chronicis, & Hieronym. In Salamine Paulus & Barnabas annunciauerũt sermonem dei. Act. 13. a — σαλαμὶς

Zilthai, Salathi, Vmbra, siue tinnitus, aut assans vel torrefaciens: aut Syriace, orans. Nomen principis militum. 1. Para. 12. d — צִלְתַי

Sealthiel, Salathiel, Postulatus dei siue commodatus dei. Pater Zorobabel ducis Iuda. Aggæi. 1. a. 1. Esdr. 3. e. Filius Iechoniæ filij Ioacim. 1. Para. 3. c — שְׁאַלְתִּיאֵל

Salah, Sale, Missio, vel mittens, siue ramus aut propagines, vel telum: aut arma, scilicet missilia: aut Syriace, spolians vel spoliatus. Filius Arphaxad. Genes. 10. d. Luc. 3. g. dicitur filius Cainan filij Arphaxad. — שֶׁלַח

Saalbim, Salebim, Respiciens corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. Nomen loci. Iudic. 1. g. 3. Reg. 4. a — שַׁעַלְבִים

Salecha, Canistrum tuum, aut eleuatio siue conculcatio tua. Ciuitas est in tribu Basan. Ios. 12. a — סַלְכָה

Seled, Saled, Afflictio: vel Syriace, calefactio, vel adustio. Filius Nadab filij Semei filij Onam. 1. Para. 2. d — סֶלֶד

Salem, Pax. Nomen vrbis in Sichimis, quæ est in terra Samarię, ciuitas Iacob, sita in finibus Ephraim. Videtur quoque dicta Sichem. Hæc non est Ierusalem. Gen. 33. d. Alia fuit Salem. Vide Ierusalem. — שָׁלֵם

Salemoth, Pacificatio, siue perfectio, aut retributio. Nomen viri. 1. Para. 24. c — שְׁלֹמֹת

Saleph, Euaginans, vel euellens, aut discalceans. Filius Iectan. Gene. 10. d — שֶׁלֶף

Salim, Salim, Vulpes. p. n. aut pugilli, siue pugni, vel semitæ. Nomen loci. 1. Reg. 9. a. Ioan. 3. c — שַׁעֲלִים

Salisa, —

שְׁלִישָׁה Saliſa, Trina, aut principalis, ſiue ternaria, vel principiſſa, aut duciſſa. Regio eſt. 1 Reg. 9.a

שָׁלֵם Sillem, Sallem, Pax, ſiue perfectio, aut retributio. Filius Nephthali. Gen. 46.c. qui Sallū. 1. Para. 7. c. dicitur.

שַׁלְמָא Salma, Pax, ſiue perfectio aut retributio, ſiue veſtimentum. Filius Nahaſſon filij Aminadab. 1. Paralipo. 2. b. qui Salmon & Salma in fine quarti cap. Ruth dicitur. Filius item Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina. 1. Para. 2. g

שַׁלְמָן Salman, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Nomen regis cuiuſdam, de quo Oſee. 10. d

צַלְמָנָע Zalmuna, Salmana, Vmbra prohibita, aut vmbra vel imago commotionis, vel tinnitus cõmotionis, vel ſubmerſio prohibitionis aut commotionis. Rex Madian. Iudic. 8. b. Pſal. 82. c

שַׁלְמַנְאֶסֶר Salmanæſer, Salmanaſar, Pax ligata, ſiue perfectio vel retributio ligata: aut pax vel perfectio ſiue retributio nunc ablata vel nunc recedens. Rex Aſſyriorum. 4. Reg. 17. a

שַׁלְמְיָה Selemia, Salmias, Pax domini: ſiue perfectio aut retributio domini. Nomen viri. 1. Eſd. 10. d

שַׁלְמוֹן Salman, Salmon, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Filius Nahaſſon filij Aminadab. Ruth. 4. d. qui & ibidem &. 1. Para. 2. b. dicitur Salma.

σάλμων Salmon, Fluctuatio, vel commotio, aut conquaſſatio. G. Ciuitas maritima Cretæ inſulæ. Act. 27. b

צַלְמֻנָּה Zalmona, Salmona, Vmbrę munus vel numerus, ſiue tinnitus numeri vel muneris, aut imago noſtra. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de monte Hor. Nume. 33. e

סַלּוּא Sallu, Salo, Caniſtrum, vel exaltatio, ſiue conculcatio, aut æquiparatus. Filius Moſollam. 1. Para. 9. b

שְׁלֹמִי Salome, Pacifica, vel perfecta, aut retribuens. D. Mulieris nomen. Marc. 15. d

שְׁלוֹמִית Selomi, Salomi, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Pater Ahiud principis filiorum Aſer. Num. 34. d

שְׁלֹמֹת Selomith, Salomith, Idem. f g. Filia Zorobabel filij Phadaiæ. 1. Para. 3. d. 23. a. Filius Roboam. 2. Para. 11. d

שְׁלֹמֹה Salomo, Salomõ, Pacificus. Filius Dauid ex Beth-ſabee vxore Vriæ. 2. Reg. 5. c. 12. f. Heb. Selomo.

Salon, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriace, illudens vel decipiens. D.

σάλον Salon, Fluctus, vel commotio. G.

צְלָפְחָד Zelophad, Salphaad, Vmbra formidinis, ſiue tinnitus formidinis, vel aſſationis, aut ſubmerſionis formido. Filius Hepher filij Galaad filij Machir filij Manaſſe. Num. 26. d. 1. Para. 7. c

יִשְׁעִי Saltus, Latinum eſt, & eſt interpretatio huius nominis Iaheri, quod ſaltum, ſiue ſyluam, aut ſauum ſignificat. Pater Adeodati. 2. Reg. 21. d. 1 Par. 20. c

סַלּוּא Salu, Caniſtrum, ſiue exaltatio, aut conculcatio, vel æquiparatus. Pater Zamri illius qui cum Madianitide occiſus eſt. Nume. 25. c

שִׁלְשָׁה Silſa, Saluſa, Trinus, vel principalis, aut dux. Filius Supha filij Helem. 1. Par. 7. g

שֶׁמַע Sema, Sama, Audiens, vel obediens. Ciuitas in tribu Iuda. Ioſ. 15. d. Nomen item viri. 1. Para. 8. b

הוֹשַׁמָע Hoſama, Sama, Exauditus, ſiue ipſe exaudiens vel obediens. Filius Iechoniæ filij Ioacim. 1. Para. 3. c

שִׁמְעָה vel שִׁמְעָא Simea, Samaa, Audiens, vel obediens. Frater Dauid. 2. Reg. 21. d. 1. Paral. 6. c. Filius Merari. 1. Para. 6. c. 12. a. Ciuitas item in tribu Iuda. Ioſ. 15. d

שִׁמְעָא Simea, Samaa, Nominatus, vel appoſitus, aut perditio, vel deſolatio. Filius Macelloth filij Abigabaon. 1. Para. 8. c. qui. 9. f. dicitur Samaam.

שִׁמְעָם Simeam, Samaam, Nomen matris vel gentis, aut nomen timoris, vel ponens timorem, aut appoſitus matri vel genti, aut ibi timor, vel mater aut gens. Filius Macel loth. 1. Para. 9. f. qui. 8. c. dicitur Samaa.

סָמְךְ Samach, Adhærens vel innixus, aut iunctus.

סְמַכְיָהוּ Semachiahu, Samachias, Adhærens domino, vel innitens aut iunctus domino. Nomen viri. 1. Pa. 26. a

שָׁמֵד Samed, Samad, Deſtruens ſiue exterminans, aut conterens. Filius Elphaal filij Mehuſim. 1. Para. 8. b

שְׁמַעְיָה Semaia, Samaia, ſiue Samaias, Audiens dominum, vel obediens domino. Pater Semri patris Idaiæ. 1. Para. 4. f. Filius Ioel. 1. Para. 5. a. Vir Gabaonites. 1. Para. 12. a

שִׁמְחוֹת Samiuth, Samaoth, Deſolatio, vel perditio, aut ſtupor, ſiue ibi iniquitas, aut nomẽ iniquitatis vel deſolans aut perdens iniquitatem. Nomen viri. 1. Par. 27. b

צְמָרַיִם Semaraim, Samaraim, Lanæ, aut medullæ. ſ. arborum. Ciuitas in tribu Beniamin. Ioſ. 18. d

שִׁמְרַת Simerath, Samarath, Cuſtodia, vel adamas, aut vepres vel ſpina, ſeu fex. Filius Semei. 1. Para. 8. b

צִמְרִי Zemari, Samaræus, Lana, vel medulla, ſcilicet arborũ. Filius Chanaan. Gen. 10. c. Hic Edeſſam incoluit.

שִׁמְרוֹן Semrõ, Samaria, Cuſtodia, vel adamas, aut vepres, vel ſpina, ſeu fex eius. Nomen montis. 3. Reg. 16. c. Vrbs itẽ Syriæ inter Iudæam & Galilæam media, authore Ioſepho lib. 3. cap. 2. a. ab Amri Iſraëlitici populi rege condita. Iſte enim, Simeron, ſiue Sameron, vel (vt tranſtulit interpres noſter) Samariam montem à quodam Semer emit: ciuitatémque quam in montis vertice extruxerat, à vendentis nomine, Simeron, ſiue (vt tranſtulit noſter interpres. 3. Reg. 16. c.) Samariam appellauit. Hac deinde reges Iſraëlitarum pro regia vſi ſunt. Aliàs, vt Euſebius teſtatur, Ecthenias eſt dicta. Mox poſt Hircani Iudæorum põtificis expugnationem, ab Herode rege iterum ædificata, atque in honorem Auguſti Græco vocabulo σεβάστη nominata eſt. Stephano Neapolis quoque nominatur. Ioſ. 11. a. 4. Reg. 6. f. Iſa. 7. b. 10. b

שֹׁמְרוֹן Semariahu, Samaria, ſiue Samarias. 1. Para 12. a. 1. Eſdr. 10. d. Cuſtodia domini, aut adamas domini, ſeu vepres vel ſpina domini. Nomen viri.

שֹׁמְרֹנִים Somronim, Samaritani, Cuſtodes, vel adamantini, ſiue ſpinoſi, aut feces, vel feculenti. Luc. 9. f

Samaritanus, Idem. ſ. n. Luc. 17. d

צָמְרִי Samaritæ, Idem quod Samaritani.

שֹׁמְרוֹן־מְרָאוֹן Zemari, Samarites, Lana, aut laneus, vel medulla. ſ. arborum.

Simron-meroon, Sameron, Cuſtos amaritudinis vel myrrhæ fortis, vel doloroſæ aut iniquæ: aut adamas vel ſpina ſiue fex myrrhæ doloris aut iniquitatis vel fortitudinis. Ioſ. 12. d

שַׁמְגַּר Samgar, Nominatus aduena, ſiue ibi peregrinus vel certans, aut nominis ruminatio, vel deſolatio ſiue ſtupor aduenæ vel ruminantis aut certantis. Filius Anath, iudex in Iſraël. Iudic. 3. d

שָׁמִיר Samir, Cuſtodia, ſeu vepres, vel ſpina, aut adamas vel fex. Ciuitas in tribu Iuda in montanis Ephraim. Ioſ. 15. f. Iudic. 10. a. Nomen viri. 1. Para. 24. d

שֶׁמֶד Samma, Perditio, ſiue deſolatio, vel ſtupor, aut ibi, ſiue nomẽ aut nominatus, vel appoſitus Filius Iſai patris Dauid. 1. Reg. 16. b. qui 1. Par. 2. b. dicitur Simmaa. Filius Rahuel filij Eſau. Gene. 36. b. 1. Para. 1. c. Filius Supha filij Helem. 1. Para. 7. g

שַׁמְעַ Samma 1. Paral. 2. f. 8. b. Audiens, vel obediens. Filius Hebron. Filius item Azaz. 1. Para 5. a. 11. g

שַׁמַּי Sammai, Nomen meum, aut deſolatio vel perditio mea, ſiue ſtupor, aut cœli. Filius Recem filij Samma. 1. Para. 2. f. Filius Ezra. 1. Para. 4. c

שַׁמּוּעַ Sammua, Audiens, vel obediẽs. Filius Zechur. Num. 13. a. Filius Dauid. 1. Para 3. b

שַׁמּוֹת Sammoth, Nomina vel deſolationes, aut perditiones. ſiue ſtupefactiones. Nomen viri. 1. Para. 11. f

σαμοθρᾴκη Samothrace, Arenoſa & aſpera. G. Inſula in ſinu Pacuſiaco, è regione Thraciæ: ſic dicta, quòd eam inſulam Samij & Thraces incoluerint. Act. 16. b

שִׁמְרִי Simri, Samri, Cuſtodiens, ſiue ſpina, aut fex, vel adamas. Nomen viri. 2. Para. 29. c. Pater Iedihel. 1. Para. 11. g

שִׁמְשַׁי Simſai, Samſai, Sol meus, aut nomen muneris, ſiue ibi munus: aut Syriace, miniſter. Nomen viri. 1. Eſd. 4. b

Sampſama, Nomen auditum, vel famoſa auditio. D. Nomen loci. 1. Macha. 15. d

Samſerai,

שַׁמְשְׁרַי Samſerai, Samſari, Nomen cantantis vel dominantis, aut ibi cantor, vel ibi dominans. Filius Ieroham. 1. Palip. 8. c

שִׁמְשׁוֹן Simſon, Samſon, Sol eius, aut nominis iteratio vel ſecundatio ſiue mutatio, vel nomen dormientis, aut ibi dormiens: vel Syriace, ſeruitium aut miniſterium eius. Filius Manue. Iudic. 13. d

שְׁמוּאֵל Semuel Samuel, Poſitus à deo, aut nomen eius à deo. Filius Thola filij Iſſachar. 1. Paralip. 7. a. Filius Eleanę ex Hanna vxore altera, propheta. 1. Reg. 1. c. 1. Para. 6. c

שָׁמוּעַ Sãmua, Audiens, vel obediens. Filius Dauid. 2. Reg. 5. c. 1. Paral. 14. b, qui Sãmaa. 1. Paralip. 3. b. dicitur, iiſdem conſonantibus & punctis apud Hebræos.

σάμος Samus, Arenoſa. G. Inſula in mari Aegeo. Acto. 20. c. 1. Macha. 15. d

סַנְבַלַּט Sanballat, Sanaballat, Rubus in abſcondito vel in inuolutione: aut ex Syro & Hebræo, inimicus in abſcõdito vel in inuolutione. Nomen viri. 2. Eſd. 2. b

צָנָן Zenan, Sanãn, Frigiditas, ſiue ſcutũ, vel arma. Ciuitas in tribu Iuda. Ioſ. 15. e

שְׁנִיר Senir, Sanir, Dormiens lucerna, vel nouale: ſiue iteratio vel mutatio aut ſecundatio lucernæ vel noualis, aut mutatio vel iteratio aut ſecundatio docentis vel oſtendẽtis. Mons qui & Hermõ & Sarion dicitur. Deut. 3. b Ezech. 27. a. Vide 1. Para. 5. d. Vocatur & Sion. Deut. 4. g. Vide Hermon.

סַף Saph, Peluis, crater, phiala, limen, poſtis qui vtrinque in porta erigitur, finis, vel conſummatio, iuncus vel pelagus. Nomen gigantis. 2. Reg. 21. d

סָפְי Siphai, Saphai, Limen, vel ſuperliminare: aut hydria vel phiala, ſeu finis vel conſummatio. Nomẽ proprium gigantis. 1. Para. 20. c. qui. 2. Reg. 21. d. dicitur Saph.

שָׁפָם Saphiam, Barba, ſiue labium aut ripa eorum, vel confractio aut ſolitudo eorum. Filius Gad. 1. Para. 5. b

שָׁפָן Saphan, Hericius, aut cuniculus, vel chœrogryllius, ſiue abſconditus vel reconditus, aut labium vel ripa ſiue confractio earum. Scriba quidam filius Aſalia. 4. Reg. 22. a

שָׁפָט Saphat, Iudex vel iudicans. Filius Huri. Nume. 13. a Pater Eliſei. 3. Reg. 19. c. Filius Semeiæ filij Secheniæ. 1. Paral. 3. d. Filius Gad. 1. Para. 5. b

שְׁפַטְיָה Sephatia, Saphatia, ſiue Saphatias, Iudicans dominus, ſiue iudicium domini. Filius Dauid ex Abital. 2. Reg. 3. a. 1. Paral. 3. a. Filius Rahuel. 1. Paral. 9. b. Vir Aruphites. 1. Para. 12. a. Vide Iere. 38. a. 2. Eſd. 7. c

Sapphira, Narrans, vel numerans, aut libraria, vel literaria: aut Syriace, formoſa. D. Vxor Ananiæ illius qui deo mentitus, ad verbum Petri mortuus ex. Act. 5. a

שִׁפְמִי Siphmi, Saphomites, Labium vel ripa aquarum, ſiue contritio aquarum. 1. Paral. 27. d

צָפוֹן Zaphon, Saphon, Aquilo ſiue abſconditus, aut ſpeculator. Nomen loci. Ioſ. 13. d

שָׂרָה Sara, Domina, vel princeps. Vxor Abraham. Geneſ. 17. c. Vide שָׂרַי

שָׂרָה Sara. Gene. 46. b. Nume. 26. e. 1. Para. 7. f. Odorans vel domina odoris, aut cãticũ odoris. Filia Aſer filij Iacob.

צָרְעָה Zarea, Sara, ſiue Saraa. Ioſ. 19. c. Iudic. 13 a. 16. g. 2. Eſdræ. 11. d. Lepra, aut crabro. Ciuitas in tribu Dan.

שְׁאֵרָה Sæara, Sara. 1. Paralipom. 7. e. Caro vel conſanguinitas, aut fermentum, ſiue reſiduum vel remanens. Filia Ephraim.

שַׂרְבְּיָה Serebia, Sarabia, ſiue Sarabias. Siccitas domini, vel prævalens cum domino, aut pſallẽs in domino vel cum domino. Nomen viri. 1. Eſd. 8. e

שָׂרַי Sarai, Domina mea, vel princeps mea. Vxor Abraham. Geneſ. 11. d. filia Haran fratris mariti ſui, quę & Ieſcha ibidem dicitur. dicta eſt & Sara. Vide שָׂרָה

צְרַעַי Zarehi, Sarai. 1. Paral. 2. g. Leproſus, vel crabro.

שָׂרַי Sarai. 1. Eſdræ. 10. g. Dominus aut princeps meus, vel canticum meum.

שְׂרָיָה Seraiah, Saraia, ſiue Saraias, Princeps domini, vel canticum domini. filius Cenez. 1. Paral. 4. c. 6. a. 2. Reg. 8. d. Filius Ezriel. Iere. 36. f. Vide. 4. Reg. 25. e. 1. Parali. 6. a 1. Eſdr. 2. a

שָׂרָה Sarar, Vmbilicus, aut cogitatio, vel inſidiatio, ſiue cantans, vel dominus. Pater Ahiam. 2. Reg. 23. d. qui. 1. Para. 11. g. dicitur Sachar.

שְׂרָאֲצַר Saraæſer, Saraſar, Præpoſitus theſauri vel cellarij, aut pſallentis theſaurus vel cellarium, ſeu qui videt anguſtiam: aut ex Syro & Hebræo, caſtrametatio anguſtiantis. Filius Sennacherib. 4. Reg. 19. g. Iſa. 36. g. Principis cuiuſdam nomen, de quo Zacha. 7. a

צָרַת־חַשָּׁחַר Zæreth-haſaar, Sarath-aſar, Plaſmatio matutina, aut anguſtia vel colligatio matutina, ſiue anguſtia vel figura nigredinis. Ciuitas in tribu Ruben in monte Bethphogor. Ioſ. 13. c

צָרְעָתִי Zareathi, Sarathi, Leproſus, vel crabro. 1. Para. 4. a

σάρδις Sardis, Princeps iucunditatis, aut canticum lætitiæ, vel id quod remanet vel relinquitur, aut Syriace, cortina, D. Ciuitas. Apoc. 3. a

צָרְעָה Sarea, Lepra, vel crabro. Vrbs tribus Iudæ. Ioſ. 15. e

שְׂרָיָה Seraia, Sareas, Princeps domini, aut canticum domini. Filius Thanehumeth. Ierem. 40. c

שַׂרְבְּיָה Serebia, Sarebias, Siccitas domini, vel prævalens cum domino, aut pſallens in domino vel cum domino. Nomen viri. 2. Eſd. 9. b

סָרֶד Sered, Sared, Ablatio domini vel deſcenſionis: aut Syriace, cortina. Filius Zabulon. Gene. 46. b

צָרָדָה Zereda, Sareda, Anguſtia vel colligatio dominij vel deſcenſionis, aut plaſmatio domini, vel deſcenſionis. Patria regis Ieroboam. 3. Reg. 11. e

צְרֵרָתָה Saredatha, Idem. Nomen loci. 2. Paral. 4. d

סְרִי Sardi, Sareditæ, Ablatio dominij vel deſcenſionis: aut Syriace, cortina. Nume. 26. c

צָרְפָתָה Zarphatha, Sarepta, Anguſtia buccellæ vel panis, ſiue cõflatio vel conflatorium, aut anguſtiæ dilatatio vel perſuaſio. Ciuitas quaſi in medio inter Tyrum & Sidonem ſita. 3. Reg. 17. a. quidam Franciam ſeu Galliam eſſe dicunt. Abdiæ 1. g

שָׂרֵשׁ Sares, Radix, vel catenula. Frater Phares filij Machir. 1. Paral. 7. d

סַרְגּוֹן Sargon, Auferens protectionem vel corpus aut colorem: ſiue auferens hortum: aut Syriace, rete vel retiaculum. Nomen regis, aliàs Sennacherib dicti. Iſa. 20. a

שְׂעַרְיָה Searia, Saria, Porta domini, ſiue æſtimatio vel appretiatio aut capillus domini, vel hircus domini, ſiue hordeum vel tempeſtas domini, aut dæmonis dominus. Filius Aſel. 1. Paral. 8. d. 9. g. Hebr. Saaria.

Sarias, Idem quod Sareas.

שִׂרְיֹן Sirion, Sareon, Lorica, vel planities, aut canticum columbæ. Mons à Sidoniis ſic vocatus, quẽ Amorrhæi Senir vocant. Deuter. 3. b. Vide Sanir & Hermon.

שָׂרִיד Sarid, Relictus, vel remanens, aut principis manus, ſiue canticum manus. Terminus eſt Zabulonię tribus. Ioſue. 19 a

שָׂרוּחֵן Saruhen, Sarohen, Princeps gratiæ, vel principis gratia, ſiue canticum gratiæ. Ciuitas in tribu Simeon. Ioſue 19. a

שָׂרוֹן Saron, ſiue Sarona, Planities, aut canticum eius. Regio eſt, teſte Hieronymo, inter Tabirinum montem & lacum Tyberiadis, & à Cæſarea vſque ad Ioppen ſe vltra extendens. Hæc pinguis & fertiliſsima eſt. 1. Para. 27. d. Iſa. 33. b. Acto. 9. f. Eſt & vrbis nomen in qua filij Gad habitauerunt. 1. Para. 5. c

שָׂרוֹנִי Saroni, Saronites, Planities, vel planus, ſiue cantans. 1. Paralip. 27. d

שַׂרְסְכִים Sarſechim, Sarſachim, Præpoſitus cooperimentorum, vel vnctionum. Vnus ex principibus regis Babylonis. Iere. 39. a

צַרְתָן Zarthan, Sarthan, vel Sarthana, Tribulatio ſiue anguſtia, aut colligatio, ſiue plaſmatio, aut figuratio, vel anguſtiam dans. Locus non procul à Iezraele. 3. Regum 4. b. 7. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

שָׂרוּג Serug, Sarug, Palmes, vel sarmentum, siue ramus, aut conuolutio. Filius Reu. Gene. 11 c. Luc. 3. g

צְרוּיָה Zeruia, Saruia, Angustia vel tribulatio domini, aut colligatio siue plasmatio vel figuratio domini. Mater Abisai, filia Isai patris Dauid. 1. Reg. 26. a. 1. Paral. 2. b

שִׂשְׂבַּצָּר Sesbazar, Sesabasar, Gaudium in tribulatione vel angustia, aut gaudij perhibitio vel munitio, siue gaudium vindemię, vel sexta angustia, aut linum vel byssus angustiæ. Princeps in tribu Iudæ. 1. Esd. 1. d

שַׂעַשְׁגַּז Saasgaz, Sasagazi, Qui facit transitum vel tonsionem, aut respiciens transeuntem vel tödentem, siue comprimens vellus. Eunuchus regis Assueri. Esther 2. c

שָׂטָן Satan, Contrarius vel aduersarius. Zacha 3 a
Satanas, Idem. Matth. 16. d. Marc. 4. b. Luc. 10. c

שָׁוֵה Saue, Planities, vel æquitas, aut ponens, vel positus. Ciuitas siue vallis. Genes. 14. a. quæ & Vallis regis ibidem dicitur.

שָׁאוּל Saul, Postulatus, siue commodatus, aut fouea, siue sepulchrum, vel infernus. Sextus rex in Edom, qui fuit ex Rohoboth. Genes. 36. d. Filius item Simeonis filij Iacob. Genes. 46. b. 1. Paral. 4. d. 6. b. Filius postremò Cis, 1. Reg. 9. a

שָׁאוּלִי Sauli, Saulitæ, De Saul, quod interpretatur postulatus, siue commodatus, aut fouea, siue sepulchrum, vel infernus. Nume 26. b

Σαῦλος Saulus, Postulatus, siue commodatus, aut sepultus. Sic dicebatur Paulus Apostolus ante conuersionem. Acto. 7. g

Σαῦρα Saura, Salamandra, genus lacertæ. G.
S C

Σκεῦα Sceua, Dispositus vel præparatus. Vir Iudæus. Acto rum 19. c

Συναγωγίαι Scenopegia, Festum tabernaculorum. G. Ioan. 7. a
Scenofactoria, scilicet ars, ex Græco τῆς σκηνῆς, & facio verbo Latino: ars faciendi tabernacula, quam artem exercebat Paulus apostolus. Act. 18. a

שִׁבֹּלֶת Schibboleth, Spica, aut fluctus, scilicet aquarum. Iudi cum 12. c

Σκύθαι Scythæ, Coriarij, vel cerdones. Sunt qui interpretentur poculis vacantes, quòd σκύφος genus sit poculi. G. Colos. 3. b

Σκυθοπολίτ) Scythopolitæ, Coriarij ciues. G.
S E

שֶׁבַע Seba, siue Sebe, Septem, vel septimus, siue saturitas, vel iuramentum. Nomen viri. 1. Paral. 5. b. Filius Bochri. 2. Reg. 20. a

שְׁבַנְיָה Sebania, Sebenia, siue Sebenias, Conuertens vel captiuans dominus, aut intelligens siue ædificãs dominus, siue intellectus aut filiatio domini. Nomẽ viri. 2. Esd. 9. a. 10. a. sacerdos quidam. 1. Paral. 15. c

צֶבְעוֹן Zibeon, Sebeon, Stans iniquitas, siue inflatio vel tumor peccati: aut Syriace, tinctus vel intingens. Pater Anę patris Oholibama alterius vxoris Esau, de filiabus Chanaan. Gene. 36. a

צְבִיָּה Zibeiah, Sebia, Damula, vel caprea, aut pulchra, vel præcipua, siue stans dominus: aut Syriace, voluntaria. Mater Ioas filij Ochozię filij Ioră filij Achab. 4. Regum 12. a. Filius item Saharaim ex Hodes vxore. 1. Para. 8. a

שְׁבַנְיָה Sebania, Sebnia, Idem quod Sebenia. Nomen viri. 2. Esdr 9. a

צְבוֹיִם Zeboiim, Seboim, Damulæ, vel capreæ, siue pulchri, vel præcipui, aut inflati: vel Syriace, voluntarij. Vrbs est. Gene. 10. c

צְבֹעִים Zeboim, Seboim. 1. Reg. 13. d. 2. Esd. 11. d. Intincti, aut tincturæ, vel stantes acerui. Vallis nomen.

שַׁבְּתַי Sebthai, Sabbethai, Sabbathũ, siue requies, vel cessatio. Nomen viri. 2. Esd. 8. b

שֶׁכֶם Sechem, Pars siue portio, vel humerus, aut matutinatio, vel itio quæ fit mane. Filius Galaad filij Machir filij Manasse. Nume. 26. d. 1. Paralip. 7. d. Ab hoc, metropolis Samariæ in tribu Manasse, quæ Sichem dicitur. Vide Sichem.

Sechemitæ, Idem. p. n. Nume. 26. d

שְׁכַנְיָה Sechania, Sechenias, Vicinus dominus, aut habitatio domini. Filius Obdiæ filij Arnan filij Raphaiæ. 1. Par. 3. d. 24. b. 2. Paral. 31. c

שְׁכִיָּה Sachia, Sechia, Protectio vel ramus domini, siue sepiens aut vallãs dominus, vel cessatio domini. Filius Saharaim ex Hodes vxore sua. 1. Para. 8. a

שִׁכְרוֹנָה Sichrona, Sechrona, Ebrietas, aut pretium, vel merces eius. Ciuitas in tribu Dan. Ios. 15. c

צָדָר Secundus, Latinum est. Nomen viri, de quo Act. 20. a

צְדָקָה Zedada, Sedada, Latus eius, siue cibariũ aut venatio eius, vel insidiæ eius. Terminus est tribus Iudæ. Nume. 34. b. Ezech. 47. c

צִדְקִיָּהוּ Zidkiahu, Sedecias, Iustus domini, vel iustitia domini. Filius Iosię regis, sic nominatus à Nabuchodonosor, cum prius Mathanias diceretur. 4. Reg. 24. d. 1. Para. 3. c Filius item Hananiæ. Iere. 36. c. Hoc nomine vocabatur propheta ille blasphemus. 3. Reg. 22. b. Filius Ghanaan. Fuit & filius Ioacim filij Iosiæ. 1. Para. 3. c

שְׁדֵיאוּר Sedei, Omnipotens, vel deuastator, aut ager, seu mamilla. D.

שְׂדֵיאוּר Sedeur, Ager luminis vel ignis, siue vbera luminis, aut omnipotentis lumẽ, vel deuastatoris ignis. Pater Elizur principis tribus Ruben. Nume. 1. a

צוֹעַר Zoar, Segor, Parua. Oppidulum est Sodomorum. Gene. 19. e. Isa. 15. c. quod Genes. 14. b. dicitur Bala. Dicitur & Vitula conternans, iuxta Hieronymum.

סְגוּב Segub, Fortificatus, aut exaltatus. Filius Hiel reædificatoris Iericho. 3. Reg. 16. g. Filius Esron filij Phares, ex filia Machir patris Galaad. 1. Para. 2. c

סִיחוֹן Sihon, Sehon, Eradicatio, siue cõclusio. Rex Amorrhæorum. Nume. 21. c. Ios. 3. b

שָׂעִיר Seir, Hispidus siue pilosus, aut hœdus, vel dæmõ, seu ordeaceus, vel tẽpestas. Mons est Idumææ, qui ab Esau huius montis accola, eo quòd esset hirsutus, nomen accepit. 1. Paral. 4. g. Isa. 21. c. Est & nomen viri cuiusdam Horæi. Gene. 36. c

צְעִירָה Seira, Parua, siue tribulata. Ciuitas est Idumææ. 4. Reg. 8. c

שְׂעִירָתָה Seirathah, Seirath, Hœdus, siue pilosus, aut dæmon, siue tempestas, vel ordeum. Nomen loci. Iudic. 3. d

סֶלָע Sela, Dissoluens, siue discalceans: vel Syriace, illudẽs, siue decipiens. Filius Iudæ ex sua vxore. Genes. 38. a. 1. Paralip. 4. d

צֶלַע Zela, Sela. Costa siue latus, aut claudicatio. Ciuitas in tribu Beniamin. Ios. 18. d

שִׁלְחִי Silhi, Selahi, Ramus vel propagines, siue missio vel mittens, aut telum vel arma, scilicet missilia: vel Syriace, spolians, vel spoliatus. Mater matris Iosaphat regis Iudæ. 2. Paral. 20. g

שַׁלְנִי Selani, Selaitę, Discalceans, siue dissoluens: vel Syriace, illudens, siue decipiens. Nume. 26. c

סַלְכָה Salcha, Selcha, Canistrum tuum, vel eleuatio aut cõculcatio tua. Ciuitas regis Og in Basan. Deute. 3. b. 1. Paralip. 5. b

שַׁעַלְבִּין Saelabbin, Selebin, Vulpis intellectus vel filius, aut pugnus vel pugillus intellectus, siue semita intellectus vel filij, aut respicientis intellectus. Ciuitas in tribu Dan. Ios. 19. d

צָלָק Zælæk, Selec, Vmbra vel tinnitus lambentis vel percutientis, aut assans vel torrefaciens lambẽtem vel percutientem. Nomen viri. 2. Reg. 23. d. 1. Para. 11. g

שַׁלְמְיָהוּ Selemiahu, Pax domini, siue perfectio domini, aut retributio domini. Nomen viri. 1. Esd. 10. d

שֶׁלֶמְיָה Selemias, Idem. Pater Iuchal. Ierem. 38. a. Pater etiam Ieriæ. Iere. 37. c. Filius Hananiæ, Ibidem. Filius Abdeel. Ierem. 36. f

שְׁלֹמִית Selomith, Selemith, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens. Nomen viri. 1. Para. 26. c

צַלָּף Zalaph, Seleph, Vmbra vel tinnitus cõcussionis: aut ex Hebræo & Syro, vmbra coniuncta. Nomen viri. 2. Esdr. 3. g.

Zilethai,

צִלְתַּי Zilethai, Selethai, Vmbra, siue assatio, vel torrefactio, aut tinnitus meus: vel Syriace, oratio mea. Filius Semei. 1. Paral. 8. b

Σελεύκεια Seleucia, Commota, vel conquassata, aut fluctuans. G. Ciuitas Iudææ Daphnis nemori vicina, in promontorio Syrię Antiochiæ sita, à Seleuco Nicanore condita, authore Iosepho lib. 18. antiquit. Iudaic. 16. & Egesippo lib. 4. cap. 1. quam Paulus peragrauit. Acto. 13. a. 1. Machab. 11. a

Σέλευκος Seleucus, Commotus, vel conquassatus, aut fluctuãs. G. Pater Demetrij. 1. Macha. 7. a

שִׁלְחִים Silehim, Selim, Missi vel propagines, aut rami, siue arma, scilicet missilia: aut Syriace, spoliantes. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15. c

צִלָּה Zillah, Sella, Vmbra, vel assatio, vel torrefactio, siue tinnitus: aut Syriace, oratio. vxor Lamech. Gene. 4. d

סִלָּא Silla, Sella. 4. Reg. 12. d. Exaltatio, siue cõculcatio, vel æquiparatio: aut Syriace, canistrum.

סַלַּי Sallai, Sellai, Idem. Nomen viri. 2. Esd. 11. b

שַׁלֻּם Sillem, Selleni, Pacificus, siue perfectus, aut tribuens. Filius Nephthali. Nume. 26. f. qui Genes. 46. c. Sallem, & 1. Para. 7. c. Sallum dicitur.

שַׁלְמִי Sillemi, Sellemitæ, Idem. p. n. 26. f

שַׁלֻּשׁ Selles, Tribus aut princeps, vel dux. Filius Helem. 1. Paral. 7. g

סַלָּא Sallu, Sellu, Canistrum, aut exaltatio, siue conculcatio, aut æquiparatio, Nomen viri 2. Esd. 11. b. & 12.

שַׁלֻּם Sallum, Sellum, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Filius Iabes. 4. Reg. 15. c. Filius Sisamai filij Elasa. 1. Para. 2. e. 4. d. Filius Iosiæ. 1. Paral. 3. c. Ierem. 22. c. Filius Nephthali. 1. Paral. 7. c. qui Gene. 46. c. dicitur Sallem: & Nume. 26. f. Sellem. Filius Sadoc. 1. Paral. 6. a. Pater Ezechiæ principis. 2. Paral. 28. b

שַׁלּוּן Sallun, Sellũn, Manens vel qui manet, aut pacificus vel abundans: aut Syriace, illudens vel decipiens. Filius Cholhoza. 2. Esd. 3. c

שַׁלְמַי Salmai, Selmai, Vestis mea. Pater Hagaba. 2. Esd. 7. e

צַלְמוֹן Zalmon, Selmõ, Obscuritas, aut imago eius, siue vmbra muneris, vel numerationis, aut tinnitus numerationis vel muneris. Mons est in Ephraim vmbrosus & caliginosus, cuius meminit Iudicũ liber. 9. f. Est & nomẽ viri. 2. Reg. 23. d. Psal. 67.

שְׁלוֹמִית Selomith, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens. Nomen viri. 1. Esd. 8. b

שֵׁם Sem, Nomen vel fama, seu ponẽs vel positus, aut ibi. Filius Noë. Gene. 5. d. Luc. 3. g

שִׁמְעָת Simeath, Semaath, Audiens vel obediens. Mulier. 2. Paral. 24. g

שִׁמְעָיָה Semaia, Audiens dominum, vel obediens domino. Filius Secheniæ. 1. Para. 3. d. 2. Esd. 6. c

שִׁמְרִית Simrith, Semarith, Custodia, vel adamantina, aut spina, vel fex. Nomen mulieris. 2. Paral. 24 d

שִׁמְתִי Sumathi, Semathæi, Nominatus vel positus, siue desolatus, aut stupefactus. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina. 1. Para. 2. d

שֶׁמֶבֶר Semeber, Nomen vel fama robusti vel fortis, aut nomen alæ vel pẽnati, seu destruẽs fortitudinem vel alam, aut pennam. Rex Seboim. Gene. 14. a. Hebr. Semeeber.

סַמְגַּר Samgar, Semegar, Aromata peregrini vel aduenæ aut ruminantis, vel certantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum. Iere. 39. a

שִׁמְעִי Simei, Semei, Audiens, vel obediens, aut nomẽ acerui, vel destruens aceruũ. Filius Gerson filij Leui. Exodi 6. c. Filius Cera. 2. Reg. 16. b. Filius Phadaia filij Iechoniæ. 1. Paral. 3. c. Filius Ioel. 1. Paral. 5. a. Filius Masma. 1. Paral. 4. c. Filius Ieth filij Gerson. 1. Par. 6. c. Frater Choneniæ. 1. Para. 29. c. 31. c

שִׁמְעִי Sammai, Semei. 1. Paral. 2. d. Nomen meũ, aut desolatio siue perditio mea, vel stupefactio, aut cœli. Filius Onam filij Ierameel ex Atara vxore.

שִׁמְעָה Semaia, Semeia, siue Semeias, Audiens dominum, vel obediens domino. Pater Vriæ prophetæ. 3. Reg. 12. f. Filius Hassub. 1. Para. 9. c. Ierem. 26. f. 2. Esd. 12. d. 2. Paral. 29. c. 31. c. 35. b.

שִׁמְעִי Simei, Semeias. 1. Paralip. 25. c. 27. d. Audiens, vel obediens, siue nomen acerui, aut desolatio acerui. Filius Elisaphan.

Semeiticus, Idem.

שֵׁמֶר Semer, Custos, vel adamas, seu vepres, aut spina, vel fex. Nomen viri. 3. Reg. 16. e

שֹׁמְרוֹן Somron, Semeron. Vide Samaria, cuius Hebręum est שֹׁמְרוֹן

שִׁמְרוֹן Simron, Semeron. Ios. 19. b. Custodia, aut adamas seu vepres, vel spina, aut fex. Ciuitas in tribu Zabulon.

Simron, Semeron. Ios. 12. d. Vide Sameron.

שִׁמְעֹנִי Semida, Nomen scientiæ vel cognitionis, aut ponens scientiam, vel desolationis vel stupefactionis cognitio, vel cœlorum sciẽtia. Filius Galaad filij Machir filij Manasse. Nume. 26. d. 1. Para. 7. d

שִׁמְעֹנִי Semidai, Semidaitæ, Idem. p. n. Nume. 26. d

שְׁמִירָמוֹת Semiramoth, Cœlorũ altitudines, aut nominis sublimitas. Sacerdos quidam. 1. Para. 15. b

שַׁמְלָה Semlah, Semla, Linteum, siue sinistra eius, aut nomen illi, vel stupor illi, siue appositus illi. Quintus rex in Edom. Gene. 36. d

שַׂמְלַי Samlai, Semlai, Linteum, vel sinister, aut nomen mihi, vel stupefactio mihi, siue appositus mihi. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

שַׁמָּה Samma, Semma, Perditio, siue desolatio, vel stupor, aut ibi, siue nomen aut nominatus siue appositus. Filius Age. 2. Reg. 23. b. d

שִׁמְעָה Simeah, Semmaa, Audiens vel obediens. Pater Ionadab, frater Dauid. 2. Reg. 13. a

שִׁמְרוֹן Simron, Semran, Custodia, aut adamas, seu vepres, vel spina, aut fex eius. Filius Issachar filij Iacob. Nume. 26. c

שִׁמְרֹנִי Simroni, Semranitæ, Idem. p. n. Nume. 26. c

שִׁמְרִי Simri, Semri, Idem. f. n. Filius Samaia. 1. Para. 4. f. 26. b

שֵׁן Sen, Dens aut ebur, vel mutatio, aut dormiens. Nomen loci. 1. Reg. 7. c

סְנָאָה Senaa, Rubus: vel Syriace, inimicus. Ciuitas. 1. Esdræ. 2. b

שְׁנְאַב Sineab, Senaab, Dens patris, aut mutationis pater, vel dormitio patris. Rex Adamæ. Gene. 14 a

שְׁנָעַר Senaar, Dormientis vigilia vel suscitatio, aut dentis euacuatio vel denudatio aut excussio, vel dens æmuli. siue mutatio ciuitatis. Campus est Babylonis in quo regnauit Nemrod. Genes. 10. b. quæ Babylonia siue Chaldæa interdum dicitur. Isa. 11. c Hebr. Sinaar.

סְנֶה Sene, Rubus: aut Syriacè, inimicus. Nomen sepulcri. 1. Reg. 14. a

סְנוּאָה Senuah, Seneia, Rubus: vel Syriace, inimica. Nomen viri. 2. Esd. 11. b

סַנְחֵרִיב Sanherib, Sénacherib, Rubus destructionis, aut Rubus gladij, siue rubus solitudinis, vel siccitatis, aut ex Syro & Hebræo, inimici gladius, vel destructio. Rex Assyriorum. 4. Reg. 18. c

שֵׂנְאֲצַר Senazar, Senneser, Dentis vel eboris thesaurus: aut dormientis thesaurus, vel mutationis angustia, vel thesaurus aut inimicus angustiæ vel tribulationis. Filius Iechoniæ filij Ioacim. 1. Para. 3. c

סַנְסַנָּה Sansana, Sensenna, Ramus vel propagines, siue rubus rubi: aut ex Hebræo & Syro, rubus inimici. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15. c

שִׁיאֹן Sion, Seon, Sonitus, siue strepitus, aut munus fortitudinis vel doloris. Ciuitas in tribu Issachar. Ios. 19. b

צָחַר Zohar, Sehor, Candidus vel lucidus. Pater Ephron. Gene. 23. b. Hebr. Sohar.

שְׂעֹרִים Seorim, Portæ, siue æstimationes, vel appreciationes

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes,aut capilli,siue ordeum,vel tempestates,aut dæmones,vel pilosi,siue hirci.Nomen sacerdotis.1.Para.24.b

שְׁפָמָה Sephama, Barba, vel labium eius, aut ripa vel littus quoddam,siue conterens aut confracta valde. Terminus Iudæ ad solis ortum.Nume.34.b

שִׁפְמוֹת Siphemoth,Sephamoth,Barbæ vel labia,siue ripa vel littus mortis,aut labium mortis,vel conterens mortem. Ciuitas,quam Dauid suorum spoliorum participem fecit.1.Reg.30.g

שְׁפָם Suphim,Sepham,Barba vel labium eorum, aut ripa vel littus eorum, siue confractio eorum. Filius Hir. 1. Paralip.7.c

סְפָרָה Sepharah,Sephar,Liber aut scriba: siue narratio, aut numerus:vel Syriace,portus.Mons Indiæ.Gene.10.d

סְפַרְוַיִם Sepharuaim,Libri,vel scribæ, aut narrationes, vel numeri, siue liber vel numerus eius mare: aut ex Syro & Hebræo,portus maris. Ciuitas Assyriorum, de qua 4.Reg.18.g

צְפַת Zephath,Sephath,Specula,siue cooperimentum,aut enatatio, vel expectatio,aut fauus.Ciuitas in qua filij Iudæ Chananęos ad vnum interfecerunt,eámque Harma nominauerunt. Iudic. 1. d. in tribu tam Iudæ quàm Simeonis.Nume.21.a

Sephata,Idem.Nomen vallis.2.Paral.14.c

שִׁפְעִי Siphei,Sephei,Inundatio,siue multitudo. Pater Ziza principis.1.Para.4.f

Sephela,Humilis,vel campestris,aut planities.D.

שֶׁפֶר Sapher, Sepher,Tuba,vel pulchritudo: aut Syriace, bonitas. Mons in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Ceelatha.Nume.33.c

צְפִי Zephi,Sephi.1.Para.1.c.Speculator,vel fauus,aut cooperimētū,vel expectatio.Filius Eliphaz filij Esau: qui Gene.36.b.dicitur Sephua,siue Sepho iuxta Hebræum.

שְׁפִי Sephi.1.Paralipo.1.c.Filius Sabal filij Seir Horæi, qui Gene.36.c.dicitur Sepho: & interpretatur solitudo, vel labium,aut ripa vel littus eorum,siue confractio.

שְׁפִים Suphim,Sephim,Barba, vel labium eorum, aut ripa vel littus eorum, siue confractio eorum. Nomen viri. 1.Paral.26.b

צְפוֹ Sepho, Speculator, siue cooperimentum, aut expectatio vel fauus.Filius Eliphaz.Gene.36.b.qui.1.Parali. 1.c.dicitur Sephi per צ.

שְׁפוֹ Sepho,Solitudo vel desertum, aut labium, seu ripa, vel littus,aut confractio. Filius Sobal filius Seir Horæi. Gene.36.c.qui.1.Para.1.c.dicitur Sephi per ש.

צִפְיוֹן Ziphion,Sephō,Aquilo vel aquilonaris,siue absconditus,aut speculator.Filius Gad.Gene.46.b

Sephonitæ,Idem.p.n.Nume.26.b

צִפּוֹר Ziphor,Sephor,Auis vel passer, aut corona, vel desertum:aut Syriace,mane,id est matutinum tempus, vel hœdus.Pater Balac.Nume.22.a

שִׁפְרָה Siphra,Sephora,Pulchra, aut tuba: vel Syriace, benefaciēs,vel bonitas. Nomen obstetricis cuiusdam Hebræorum.Exod.1.e

צִפֹּרָה Zipora,Sephora.Exod.2.d.4.f.18.a. interpretatur auis vel passer,aut corona vel sertum: aut Syriace, mane, id est matutinum tempus, vel hœdus. Filia Raguel siue Iethro sacerdotis Madian, vxor Mosis.

שִׁפְטָן Siphtan,Sephtan,Iudex,vel iudicans. Pater Camuel principis tribus Ephraim.Nume.24.d

שְׁפוּפָן Sephuphan, Cerastes,serpentis genus. Nomen viri. 1.Para.8.a.Filius Bela,filij Beniamin.

צֵר Zer,Ser, Angustia,siue tribulatio, aut vinculum, vel colligatio,seu plasmatio, vel fortitudo,aut petra. Ciuitas in tribu Nephthali.Ios.19.c

שְׂרָפִים Seraphim,ardentes vel igniti.Isa.6.a

שֵׁרֵבְיָה Serebia, Siccitas domini, vel pręualens cum domino,aut psallens in domino vel cum domino. Nomen viri.2.Esd.9.a

שַׂרְאֶצֶר Sereser, Princeps thesauri vel cellarij, aut psallentis thesaurus vel cellarium,vel qui videt angustiam: aut ex Syro & Hebræo, castrametatio angustiantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum.Ierem.39.a

צֶרֶת Sereth,Angustia,siue tribulatio, aut vinculum, siue colligatio,seu plasmatio.Filius Ashur ex Halaa.1.Parali. 4.b

Sergius,Rete,vel retiaculum.G.Nomen proconsulis σέργιος cognomento Pauli.Act.13.a

Seron,Princeps mœroris,vel cantans tristitiam, aut σιρὸν planities.D.Princeps exercitus Syriæ.1. Mach.3.b

צְרוֹר Zeror,Seror,Angustiās,siue vinculū, aut colligatio, vel lapillus.Filius Bechorath.1.Para.9.a

צְרוּעָה Zerua,Serua,Leprosa,aut crabro. Mater Ieroboam, serui Salomonis.3.Reg.11.e

שִׁישָׁא Sisa,Sesa,Sextus vel senarius, aut marmoreus vel iucundus,vel muneris eleuatio.Pater Ahiæ.3.Reg.4.a

שִׁישַׁק Sisak,Sesac,Munus sacci,aut munus osculi vel poculi,siue donum femoris.Rex Aegypti.3.Reg.11.g

Sisak,Sesac.3.Reg.14.g.2.Para.12.a.vbi dicitur, Ascēdit Sesac rex Aegypti, interpretatur vanus vel vacuus sacculus,aut vanitatis osculum vel poculum,siue vanitatis femur.

שָׁשַׁק Sasak,Sesac.1.Paral.8.b.Lini vel bysi saccus, vel senarius,aut sextus saccus,siue letitię osculum vel poculū aut femur.Filius Barie.

שֵׁשַׁךְ Sesach,Linum vel byssus tua,aut gaudium tuum,siue senarius tuus.Res Babylonis.Ierem.25.e. & 51.e. secundum commentatorem Hebræorum super Ieremiam: secundum Lyranum vero,Rex Aegypti.

שֵׁשַׁי Sesai,Senarius,vel sextus,siue gaudens vel lætus, aut byssinus,vel lineus.Filius Enac.Ios.15.c.Iudic.1.b

שֵׁשָׁן Sesan,Liliū siue rosa,vel lætitia, aut linum vel byssus. Filius Iesi filij Apphaim.1.Para.2.d

שֵׁשְׁבַּצַּר Sesbaz,Manans,vel fluens:aut Syriace,liberatio.

שַׁחֲצִימָה Sahazima,Sehesema,Humiliatio ieiunij,aut fouea siue meditatio ieiunij,vel superbia maris. Ciuitas in tribu Issachar.Ios.19.b

שֵׁת Seth,Positus,vel posuit.Filius Adam.Gene.4.d.Nume.24.c.Luc.3.g

שְׁתָר Sethar,Explorans, aut putrefactus vel putrefaciens. Nomen ducis.Esth.1.c

סִתְרִי Sithri,Sethri, Occultus, vel absconditus, aut demoliens, siue refugium meum. Filius Oziel filij Caath filij Leui.Exod.6.c

שִׁטִּים Sitim, Setim,Expansiones, aut diuertentes, siue flagella,vel spinæ.Locus in campestribus Moab,non procul à Iordane & Phogor monte, vnde Iosue misit exploratores ad inuestigandam Ierichontis terram. Num. 25.a.Vide Sitim.

שִׁטְרַי Sitrai, Setrai, Exactor, vel præpositus: aut Syriace, obligatio vel contractus.Nomen viri.1.Para.27.d

S I

סִיעֲהָא Siatha,Siaa,Motus:aut Syriace,adiutorium. Nomen viri.1.Esd.2.c.d

צִיחָא Siha,Siaha,Splendor,vel candor,aut siccitas.Nomen loci.2.Esd.11.c

צִיבָא Ziba,Siba,Exercitus, vel militia, aut fortitudo, vel ceruus,siue nauis veniens.Seruus Saul. 2.Reg.9.a. Puer item Miphiboseth.2.Reg.16.a

סִבֹּלֶת Sibboleth.Onus.Iudic.12.c

צִקְלַג Ziklag,Siceleg,Effusio sextarij vel mensuræ,aut coāgustans sextarium vel mensuram. Ciuitas in tribu Iuda & Simeonis.Ios.15.e.19.a.1.Reg.27.b.1.Para.4.c

שֵׁכָר Sechar,Sicera,Ebrietas.Vnde notandum quòd sicera descendit ab Hebræo, & significat omne quod inebriare potest,vt ait B.Hieronymus.1.Para.6.f.Luc 1.b

Sechem,Sichar,& Sichima,Conclusio, vel clausura, aut inebriatio, vel merces. Dicit autem Hieronymus quòd corruptè ponitur pro Sichem: quod interpretatur humerus, siue portio, aut matutina itio.Sed in Græco Sichar inuenitur.D Ioan.4.a

שְׁכֶם Sechem, Sichem, Humerus, siue pars, aut matutina itio.Metropolis Samariæ in limitibus Manasse. Gene. 12.b.Iosue.20.c.Acto.7.c. quam ædificauit Ieroboam. 3.Reg.12.f.Hanc postea dictam Neapolin Hieronymus in traditionibus Hebr. refert. Dicitur & Sichar corrupte.Filius Hemor.Gene.33.d

Sichima, Idem: eadémque metropolis. Iudic.21.c. Psal.107.a

Sichimi,Idem.Gene.33.d

שֶׁקֶל Sekel,Siclus,Genus ponderis.Ezech.45.d

σικύων Sicion,Effusio vel angustia.D.Nomen loci.1.Mach. 15.d.Exemplaria tamen quędam habent σικυόνη,Sicyone,id est Cucumerarium.

Siden,Venatio,aut insidiatio,siue viaticum vel cibarium,aut nauis iudicij.D.Nomen loci.1.Mach.15.d

צִידוֹן Zidon,Sidon,Idem.Filius Chanaan.Gene.10.c. Est & vrbs in Phœnicia, ad mare sita in termino Iudæ,à Sidon filio Chanaan condita.Ios.11.b.quæ sorte ducta tribui Aser obuenit.Ios.19.b.Matth.11.c.Act.27.a

Sidonia,Idem.

צִידֹנִית Zidonith, Sidoniæ,Venatrices,aut insidiatrices,vel cibaria.3.Reg.11.a

צִידֹנִים Zidonim,Sidonij,Idem. p.n. Iosue.13.a.3.Reg.5.f.4. Reg.23.c.1.Esd.3.b.Act.12.d

Sidonius,Idem.s.n.Iudic.3.a

שַׁדְרַךְ Sadrak, Sidrach, Mamilla tenera vel delicata, aut deprædatio tenera, siue ager delicatus: aut Syriace, missus tuus. Nomen viri, qui & Ananias dicebatur. Daniel.1.b

צִיחָא Ziha,Siha,Splendor,vel candor,aut siccitas.Nomen viri.1.Esdr.2.c

שִׁיחוֹר Sihor,Niger vel turbidus,aut matutinus. Nilus, Aegypti flumen.Ios.19.b.&.1.Para.13.b

σίλας Silas, Considerans, vel animaduertens. G.Nomen viri.Act.15.c.18.b

שִׁלֹה & שִׁלוֹ Silo,Dissoluens,vel discalceans,seu pax,aut abundantia:aut Syriace,illusus vel decipiens.Ciuitas in tribu Ephraim.Ios.21.a.22.b.Iere.7.c.Iudic.21.c

שִׁלֹחַ Siloha,Siloe,Missus,vel mittens,aut ramus, siue telum,aut arma.s.missilia: aut Syriace, spolians vel spoliatus.Fons est ad radices montis Sion, qui non perpetuis aquis,sed certis horis diebúsque ebullit, & per terræ concaua & antra saxi durissimi cum magno sonitu venit:paruus tamen est:cuius fit mentio Isa.8.b.2.Esdrę 3.d.Est & piscina in Ierusalem.Ioan.9.a

שִׁלוֹנִי Siloni,Manens,vel qui manet,aut pacificus,vel abundans:aut Syriace,illudens vel decipiens.3.Reg.12.d.Nomen viri.1.Para.9.a

Silonites,Idem.2.Para.9.g

Siluanus,Latinum,à sylua.Nomen viri.2.Corint.1.d. siue per y,siue per i scribas,non refert.

שִׁמְעָא Simea,Simmaa,Audiens,vel obediens.Filius Dauid. 1.Paral.3.b.qui.2.Reg.5.c.dicitur Samua. Tertius filius Isai.1.Para.2.b.qui.1.Reg.16.b.17.b.dicitur Samma.

שִׁמְעוֹן Simeon, Audiens, vel exauditio.Secundus filius Iacob ex Lia.Gene.29.g.1.Para.4.d.Fuit & nomen cuiusdam qui Christum nostrum suscepit in vlnas cum inferretur in templum.Luc.2.d

Simeonitæ,Idem.p.n.

שִׁמְרוֹן Simeron,Custodia,siue adamas, aut vepres, vel spina,seu fex eius.Filius Issachar.Gene.46.b.1.Para.7.a

σίμων Simon,Audiēs,vel obediens.D.Filius Mathathię filij Ioannis.1.Mach.2.a.Simō magus.Act.8.b.Nomen apostoli.Matth.10.a.Fuit&alius sic nominatus,ille qui post Christum crucem coactus baiulauit.Matth.27.d

שִׁימוֹן Simon.1.Paralip.4.d.Ponens vel positus,aut munus pręparationis vel numeri,seu pinguedo aut oleum.Nomen viri.

סִין Sin,Rubus,Eremus inter Elim & Sinai,in qua octaua Israëlitarum mansio fuit.Exod.16.a.Nume.33.b.Latinus Ezechielis interpres pro hoc transtulit Pelusium. Ezech.30.d

צִן Zin,Sin.Nume.13.b.20.a.27.c.33.d.34.a.Deuter.32.g. Iosue.15.a.in omnibus his locis interpretatur arma, vel scutum,aut frigiditas. Desertum in terra Edom, quod aliàs Cades,vel desertum Pharan dicitur.Vide Cades.

צִנָּה Sina,Idem.Ios.15.a.Mons Arabiæ.Galat.4.c

סִינַי Sinai,Sina.Deuter.33.a.Ecclesiast.48.a. interpretatur rubus:vel Syriace,inimicitia. Mons in deserto Pharan, super quem lex data fuit Moysi.Exod.19.a

Sinai,Idem.Exod.16.

חַסִּינִי Sini, Sinæus, Rubus:aut Syriace, inimicitia. Filius Chanaan.Gene.10.c.1.Para.1.b

צִיּוֹן Zion, Sion, Aceruus, aut tumulus, vel specula, aut siccitas. Mons Ierosolymæ(qui aliàs Mons domini, itē & Mons sanctus dicitur)in cuius vertice erat arx constructa,quæ à Dauide ciuitas Dauidis est vocata.2. Regum.5.b

שִׂיאֹן Sion.Deuter.4.g.Sonitus siue strepitus, aut munus fortitudinis vel doloris.Nomen mōtis Amorrhæorum, qui & Hermon dicitur.

צִיעֹר Zior,Sior, Paruulus,aut nauis vigilantis vel suscitati, aut æmuli vel denudati. Ciuitas in tribu Iuda. Iosue15.f

Sirach,Sibilus, aut canticum fratris, vel munus vacuum.D.

צִיץ Ziz,Sis,Flos,aut germē,siue cincinnus,aut aspectus, vel Syriace, ala vel penna. Cliuus est de quo legitur. 2. Para.20.d

שִׁשַׁי Sesai,Sisai, Senarius vel sextus,siue gaudēs vel lętus, aut byssinus vel lineus.Filius Enach.Nume.33.c

סִסְמַי Sismai,Sisamoi, Equus vel hirundo aquarum,aut tinea aquarum: vel Syriace,cæcitas. Filius Elasa filij Helles.1.Para.2.e

סִיסְרָא Sisera, Sisara, Hirundinem videns, aut tineam vel equum videns. Vir.1.Esdr.2.c.Dux exercitus Iabin regis Chanaan.Iudic.4.a.Magister militię Hazor.1.Regū 12.b.Psal.82.c

שִׁטִּים Sitim, Expansiones, vel diuertentes, seu flagella, vel spinæ. Nomen torrentis.Ioel.3.d.vbi legitur, Irrigabit torrentem spinarum.Vide Setim.

שְׁוָא Seua,Siua,Vanitas,aut eleuatio,vel tumultus.Scriba regis Dauid.2 Reg.20.g

סִיוָן Siuan,Rubus,vel spinosus.Nomen mensis.Esth.8.c. vbi corrupte legitur Siban.

שִׁיזָא Siza,Munus hoc,aut munus aspergens.Pater Adina. 1.Paral.11.g

S M

Smyrna,Myrrha,Apoc.2.a.Clarissima ciuitas Ioniæ, σμύρνα authore Plinio in.5.lib.cap.29.& Strabone lib.14.

S O

שֹׁהַם Soham,Soam,Onix lapis pretiosus:aut Syriace, detentio vel mora eorum. Nomen viri.1.Para.24.d

צוֹבָה Zobah,Soba,Exercitus,siue militās, aut præceptum in ea,vel inflatio,aut tumor.Nomen loci.1.Reg.14.g.2. Reg.8.a.1.Para.18.a.Psal.59.Iudic.13.

שׁוֹבָב Sobab,Reuersus,aut auersus,vel conuersus: aut Syriace,scintilla.Filius Dauid.2.Reg.5.c.1.Para.3.b. Filius Caleb ex Azuba prima vxore.1.Para.2.c.14.b

שׁוֹבֵךְ Sobach,Rete,vel retiaculū, aut cancellus, vel captiuitas siue cōuersio tua:aut Syriace,columbarium. Magister militiæ Adarezer regis.2.Reg 10.d

שֹׁבַי Sobai,Conuersio,vel captiuitas,aut sessio, vel sedās. Ianitor quidam.1.Esdr.2.c

שׁוֹבָל Sobal,Semita,vel spica,aut crura vel femur,seu vana vetustas.Filius Seir Horęi.Gen.36.c.Filius Hur primogeniti Caleb ex Ephratha cōcubina.1.Par.2.f.Filius Iuda.1.Para.4.a.qui Gene.46.b.dicitur Sela.

שׁוֹבֵק Sobec,Aequiparatus vanitati, vel appositus vacuitati vel dissipationi,aut vana euacuatio:vel Syriace derelictus.Nomen viri.2.Esd.10.a

שֹׁבִי Sobi,Conuersio vel captiuitas,aut sessio vel sedens. Filius Naas de Rabbath filiorum Ammon.2.Reg.17.g

שֶׁבְנָה Sæbna,Sobna,Sede nunc, aut connectere nunc, siue captiua nunc,vel ædificans, aut qui intelligit. Nomen scribæ.4.Reg 8.d.Isa.22.e

Sobnas,Idem.

Universidad de Deusto Biblioteca

צוֹבֵבָה Zobeba, Soboba, exercitus vel militia in ea, ſiue inflatio vel tumor in ea. Filius Coz.1.Para.4.b

סִבְּכַי Sibechai, Sobochai, Ramus, vel propagines, aut tugurium. Nomen viri.2.Reg.21.d.1.Paral.20.b

שׂוֹכוֹ Socho, Protectio, vel vallatio, aut ramus, ſiue ceſſatio. Duæ ſunt in tribu Iuda huius nominis ciuitates. Ioſ.15.e.& f. vbi leges Sochoth deprauate.1.Reg.17.a.19.d.3.Reg.4.b.2.Par.28.c. Vrbs conſtructa à Roboam. 2.Para.11.b

סֻכּוֹת Succoth, Soccoth, Tabernacula, vel tẽtoria. Tribus Gaddi ciuitas eſt. Ioſ.13.d. Cui Iacobus patriarcha hoc nomen impoſuit. Geneſ.33.d. Eſt & regio à Græcis τρωγλοδῦτις dicta, quæ ad Rubrum mare excurrit, vbi Troglodita habitant. Nume.33.d

סֻכּוֹת—בְּנוֹת Succoth-benoth, Soccoth-benoth, Tabernacula filiarum vel ædificationũ, ſiue auſcultationes, vel vnctiones filiarum, vel ædificiorum. Idolum Babyloniorum. 4.Reg.17.f

סוֹדִי Sedi, Sodi, Secretum meum. Pater Geddiel. Num.13.a

סְדֹם Sedom, Sodoma, Secretum eorum, ſiue calx aut cæmentum eorum. Ciuitas Syriæ. Gene.20.c

Sodomitæ, Idem.

צִחָא Ziha, Soha, Cãdor, vel ſiccitas. Nomẽ viri.2. Eſd.7.e

צֹחַר Zohar, Sohat, Lucidus, vel candidus. Filius Simeon filij Iacob. Gene.46.b. Exod.6.c

שְׁחַרְיָה Seharia, Sohoria, Mane domini, aut matutinatio domini, ſiue matutinatio domini, ſeu niger domini. Filius Ieroham.1.Para.8.c

שֶׁמֶר Semer, Somer, Cuſtos, vel adamas, ſeu vepres, vel ſpina, aut fex. Filius Moholi filij Muſi.1.Paralip.6.d. Filius Heber filij Bariæ filij Aſer filij Iacob.1.Para.7.g

שְׁמַרְיָה Semaria, Somoria, Cuſtodia domini, ſiue adamas domini, aut vepres vel ſpina domini. Filius Roboam ex Abihail.2.Paral.11.d

שׁוֹפָךְ Sophach, Effundens, vel effuſus, aut vanus lecythus. Princeps militiæ regis Adarezer.1.Para.19.d

צוֹפַי Zophai, Sophai, Speculator, aut fauus, ſiue natatio, vel cooperimentum, aut expectatio. Filius Elcana.1. Paral.6.b

שׁוֹפָן Sophan, Cuniculus, vel chœrogryllus, ſiue abſconditus vel reconditus, aut conterens, ſiue confractio. Ciuitas poſſeſſa à filiis Gad. Nume.32.g. In Hebræo hæc dictio iungitur præcedenti dictioni Ataroth, vt ambæ ſint vnius ciuitatis nomen, Ataroth-ſophan.

צוֹפַר Zophar, Sophar. Matutinus, aut corona ſeu circulus, vel paſſer: aut Syriace, hœdus. Nomen viri. Iob.11.a

סֹפֵר Sopher, Scriba, vel liber, aut narrans, vel numerans. Princeps exercitus regis Sedeciæ.4.Reg.25.e

סֹפֶרֶת Sophereth, Numerans, vel narrans, ſiue narratio, aut librarius, vel ſcriba. Nomen viri.1.Eſd.2.c

צוֹפִים Sophim, Speculæ vel ſpeculantes, ſiue cooperti, aut natantes, vel expectantes, aut fauus. Mons eſt in tribu Ephraim.1.Reg.1.a

צְפַנְיָהוּ Sephaniahu, Sophonias, Abſconſio domini, ſiue ſecretũ domini, aut ſpeculator noſter dominus, vel aquilo domini. Sacerdos filius Maaſię. Iere.21.a.37.a. Nomẽ item prophetæ filij Chuſi filij Godoliæ. Soph.1.a

שׁוֹפְטִים Sophtim, Iudices, & inde liber Iudicum.

שׂוֹרֵק Sorec, Vinea vel vitis, aut ſibilus vel ſibilans. Torrentis nomen eſt in tribu Dan, in terra Philiſthinorum prope Eſthaol, iuxta quem Samſon adamauit Dalila, Iudic.16.a

צְרִי Zeri, Sori. Anguſtiator ſiue vinculum aut colligatio, vel plaſmatio, aut reſina vel theriaca, ſiue petra, vel fortis. Nomen viri.1.Para.25.a

σωσίπατρος Soſipater, Saluans patrem, vel ſalus patris. G. Nomen ducis.2.Mach.12.c Filius item Pyrrhi. Roma.16.c. In 20. cap. Act. legitur in Græcis codicibus Soſipater.

σωσθένης Soſthenes, Saluator potens vel robuſtus. G. Princeps ſynagogæ Iudæorum. Act.18.d.1.Corin.1.a

σώςρατος Soſtratus, Saluans exercitum, vel ſalus exercitus. G. Nomen viri.2.Mach.4.d

סוֹטַי Sotai, Præuaricatio, ſiue declinatio. Nomen viri.1. Eſdræ.2.c

S P

σπαρτιανοί Spartani, Seminati vel ſeminantes. G. Populi.1.Machab.15.d

Spartiatæ, Idem. G.

S T

Stachys, Spica. G. Pauli amicus. Rom.16.b στάχυς

Stephana, Corona, ſiue coronata. G. Nomen viri.1. Corinth.1.c.16.c στεφανᾶ

Stephanus, Corona, vel coronatus. G. Nomen diaconi. Act.6.b στέφανος

שְׁתַר—בּוֹזְנַי Stharboznai, Starbuzanai, Computrefaciẽs contemnentes me, vel qui explorat cõtemptores meos. Nomẽ viri.1.Eſd.5.a

סְתוּר Sethur, Sthur, Occultus vel abſcõditus, ſeu deſtruẽs, vel demoliens. Filius Michael, princeps tribus Aſer. Nume.13.a

Stoici, à Stoa, id eſt porticu, in qua diſputabant philoſophi illi, dicti ſunt. G. Act.17.d στωϊκοί

S V

שׁוּעַ Sua, Clamans, vel ſaluans, aut potens vel magnificus, ſeu reſpiciens. Vxor Iudæ filij Iacob. Gene 38.a

סוֹא So, Sua.4.Reg.17.a. Modius, vel menſura, aut velamen. Rex Ægypti.

שׁוּחָה Suhah, Sua.1.Paralip.4.b. Foſſa, aut natatio, ſiue humiliatio, aut meditatio, vel loquela, aut germinans. Frater Caleb.

שׁוּעָא Sua, Suaa, Clamans, vel ſaluans, aut potens vel magnificus, ſeu reſpiciens. Filius Heber filij Bariæ.1.Paral.7.g

שׁוּעָל Sual, Vulpes, aut ſemita, ſiue pugnus aut pugillus. Filius Supha filij Helem.1.Paral.7.g. Eſt & nomen regionis.1.Reg.13.d

צוּעָר Suar, Paruulus, aut præceptum vigiliæ, vel ciuitatis aut æmuli vel denudationis vel euacuationis: vel Syriace, anguſtiator. Pater Nathanael principis tribus ſuæ Iſſachar. Nume.1.a

שׁוּבָאֵל Subael, Conuerſio Dei, ſiue captiuitas Dei, aut ſedes Dei. Vir quidam.1.Para.24.c

שְׁבוּאֵל Sebuel, Subuel, Conuerſio dei, ſiue captiuitas dei, aut ſedes dei. Filius Gerſon filij Moyſi.1.Para.23.b

שׁוּחַ Suah, Sue, Loquens, ſiue orans, aut foſſa, vel humiliatio, aut natatio. Filius Abrahæ ex Cetura. Geneſ.25.a.1. Paralip.1.c

שְׁוָא Seua, Sue.1.Paral.2.f. Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Filius Iahaddai.

סוּחַ Suah, Sue.1.Paral.7.g. Eradicatio, vel conculcatio. Filius Supha filij Sue.

שׁוּחָם Suham, Locutio, ſiue meditatio eorum, aut fouea vel humiliatio eorum, ſiue natatio vel germinatio eorum. Filius Dan filij Iacob. Nume.26.e.

Suhamitæ, Idem. Nume.26.e

שׁוּחִי Suhi, Suhites, Meditatio, aut fouea, vel incuruatio, aut humiliatio, ſiue narratio aut natans. Iob.8.a

שׁוּלַמִּית Sulamith, Sulamitis, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens. Cantic.6.d.7.a

שׁוּנֵם Sunam, mutatio ſiue dormitatio eorum, aut vana dormitatio, vel iteratio aut ſecundatio eorum. Ciuitas, de qua.4.Reg.4.b

שׁוּנַמִּית Sunamith, Sunamitis, Dormiens, vel mutata aut vana dormitio, vel iteratio aut ſecundatio dormitionis.3. Reg.1.a.4.Reg.4.c

שׁוּנֵם Sunem, Idem quod Sunam. Ciuitas in tribu Iſſachar. Ioſ.19.b.1.Reg.28.a

שׁוּנִי Suni, Mutatus, vel dormiens, aut iteratus vel ſecundarius. Filius Gad filij Iacob. Geneſ.46.b

Sunitæ, Idem. Nume.26.b

צוּף Zuph. Suph, Fauus, ſiue ſpecula, aut cooperimentum vel natans, aut expectans. Filius Thahu patris Elihu.1. Reg.1.a. Filius Elcana filij Ioel.1. Para.6.c. Nomen loci. 1.Reg.9.a

עוֹפָה Zopha, Supha, Lecythus, aut præceptum illaqueans, vel præceptum flatus, ſiue pręceptum inflationis. Filius Helem.1. Paral.7.g

שְׁפוּפָם Sephupham, Supham, Conterens eos, ſiue barba aut labium eorum, aut ripa vel littus eorum. Filius Beniamin. Nume.26.e

Suphamitæ, Idem. Nume.26.e

שׁוּר Sur, Murus, aut bos, vel aſpiciens. Syria dicitur. Gen. 20.a. Solitudinis nomẽ è regione Aegypti, inter Cades & Barad. Exod.15.f.1.Reg.15.b

צוּר Zur, Sur, Pater Coſbi Madianitidis illius quæ cum Zambri interfecta eſt in genitalibus: qui quidem Sur, princeps erat Madianitarum. Nume.12.d.31.a. Ioſ.13.c. Fuit & nomen filij Abigabaon.1.Paral.8.c.9.f.& interpretatur Petra, vel fortis, aut obſidens, vel anguſtians, ſiue plaſmator vel figurator, aut ligatus vel ligans.

סוּר Sur.4.Reg.11.a. Receſsio ſiue rebellio. Nomen portæ in templo Salomonis.

צוּרִיאֵל Suriel, Petra dei, ſiue fortitudo dei, aut plaſmatio ſiue figuratio dei, ſiue vinculũ aut colligatio dei, vel obſidio dei. Filius Abihail, princeps Moholitarũ. Num.3.e

צוּרִישַׁדַּי Suriſaddai, Petra vel fortitudo omnipotentis vel deuaſtantis, aut plaſmatio ſiue figura omnipotẽtis vel deuaſtãtis, aut vinculũ ſiue obſidio omnipotentis vel deuaſtãtis. Pater Salamiel principis tribus Simeõ. Num.1.a

שַׁוְשָׁא Saueſa, Suſa, Vanitatis eleuatio, aut exultans. Scriba quidam, de quo.1.Paral.18.d

שׁוּשַׁן Suſan, Lilium vel roſa, aut lætitia. Metropolis Perſici regni. Daniel.8.a. A qua Suſiana regio apud Perſas nomen accepit, à Dario Hyſtaſpis filio cõdita, Plinio libr. 6. cap.27. Straboni verò Tithoni patris Memnonis eſt ædificiũ, cognominata Stephano à fontibus, quibus locus abũdat. Hac enim dictione ait in ea regione ita fontem dici. Aurigallus vult non aliter dictã, quàm Florentiam à flore, & Rhodum à roſa. Danie.8. Eſd.4. Nehe.1. Eſth.1.a. Lege Ioſephum lib.10.cap.14.& lib.11.cap.5. antiquit. Iudaic.

שׁוּשַׁנְכָיֵא Suſanchaie, Suſanachæi, Lilia vel roſæ, aut gaudium claudorum vel percutientium.1.Eſdr.4.b

Suſanna, Liliũ vel roſa, aut lætitia. D. Vxor Ioacim. Danie.13.a. Eſt & nomen alterius mulieris quæ Chriſtũ ſequebatur. Luc.8.a

סוּסִי Suſi, Equus, vel hirundo, aut tinea. Pater Gaddi. Nume.13.a

שׁוּתֶלַח Suthalah, Plãtatio viriditatis vel humiditatis, aut potus humidus, ſiue ponẽs humiditatem vel viriditatem. Filius Ephraim. Nume.26.d. Filius itẽ Zabad filij Thahath.1.Paral.7.d

Suthalaitæ, Idem. Nume.26.d

S Y

סְוֵנֵה Siuene, Syene, Rubus: vel Syriace, inimicitia. Vrbs in confinibus Aethiopiæ, ſupra Alexandriam verſus meridiem quinquaginta milia ſtadiorum. Ezechiel.29.b

Syluanus, Vide Siluanus.

συντύχη Syntyche, Colloquens, vel confabulans. G. Mulieris nomen. Philip.4.a

סִירָה Syra, Spina, aut olla, vel lebes, ſiue rebellio, aut receſſio. Locus eſt, qui ſecundum Ioſephum viginti ſtadiis ab Hebrone diſtat 2.Reg.3.e

אֲרַמִּית Arammia, Syra, quæ mulierẽ de Aram, id eſt de Syria ſignificat, & interpretatur ſublimis vel excelſa, aut decipiens.1.Paral.7.c

συρακοῦσαι Syracuſæ, Attrahens violenter. G. Vrbs Siciliæ ſub Pachyno monte. Act.28.c

אֲרָם Aram, Syria interpretatur excelſa vel ſublimis, aut decipiens, vel maledictio eorum. Regio Aram, dicta ab Aram filio Sem, qui Aramæos inſtituit, quos Græci Syros appellant. Inde Syria quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Vide Meſopotamia.2. Reg.8.b.4.Reg.16.a

Syria Soba, in titulo Pſ.60. ea eſt quę Palęſthina dicit.

Syri, ſiue Syrij, Idem. p.n. Gene.22.d. Amos 9.c

συροφοίνισσα Syrophœniſſa, Attracta rubedo, vel attractio purpurea. G. Marc.7.c

Syrtes, Attrahens, vel attractio. G. Arenoſa in mari magno loca, multum terribilia & metuenda, eo quòd omnia ad ſe diripere ſoleant, & appropinquantes vadoſo mari hæreant. Hæ autem ad mare Aegyptium vicinæ ſunt, & pariter admiſcentur. Acto.27.c σύρτης

אֲרַמִּי Arami, Syrus, Excelſus vel ſublimis, aut decipiens, ſiue maledictio eorum.2.Reg.10.b

T

טַבָּעוֹת Tabbaoth, Anuli vel circuli, aut ſubmerſi, vel bonum tempus, aut bona hora. Nomen viri.1. Eſd.2.c

T A

טֶבַח Tæba, Tabee, Iugulatio, vel occiſio, aut coquus. Filius Nachor ex Roma concubina. Gene.22.d

טָבְאֵל Tabeel, Bonus deus. Nomen viri.1. Eſdræ 4.b. Iſaiæ 7.b

טְבַלְיָהוּ Tebaliahu, Tabelias, Intinctus à domino, vel baptiſmus domini, ſiue bonitas ipſi domino. Nomen viri.1. Paral.26.b

Tabernæ, Latinum eſt. Locus iuxta Romam. Actorum 28.d

Tabitha, Dorcas, id eſt damula, vel caprea. Syrum eſt. Acto.9.g

טַבְרִמּוֹן Tabrimmon, Tabremmon, Bonum malũ granatum, ſiue bonitas excelſa vel ſublimis, aut vmbilicus præparatus vel numeratus, vel muneratus. Pater Bẽhadad regis Syriæ.3.Reg.15.d

עִתָּה-קָצִין Itthakaſin, Tacaſin. Hora vel tempus principis, ſiue nunc princeps. Ciuitas in tribu Zabulon. Ioſ.19.a

תַּחַת Tahath, Subter vel ſubtus, aut pauor ſiue formido: vel Syriace, deſcenſio. Filius Aſir filij Abiaſaph.1. Paral. 6.c. Filius Bared filij Suthale.1.Paral.7.d

Talitha cumi, ex Syro & Hebræo, Puella ſurge. Marc.5.d ταλιθὰ κοῦμι

צֹעַן Zoan, Tanis, interpretatur mouens, vel motio, ſiue motus. Soan, maxima Aegypti ciuitas in oſtio Tanico, vt Strabo libr.17. indicat. pro hac vbique ferè Chaldęus interpres טָאנִס vertit. Nume.13.c. Pſalm.77.e. Iſa. 19.b. Ezech.30.e

טָפַת Tapheth, Diſtillatio, aut gutta, vel paruula. Salomonis filia.3.Reg.4.b

תַּחְפְּנֵס Thahpenes, Taphnes, Occulta tentatio vel fuga, aut coopertum vexillum: vel ex Hebræo & Syro, occultũ miraculum. Vxor Pharaonis regis.3.Reg.11.d

Taphnis. Ezech.30.e. Dele ph, & lege Tanis.

תַּעְנַךְ Thaænach, Tanach, Confringens te, vel humiliãs te, ſiue reſpondens tibi. Nomen vrbis. Iudic.1.f

תַּפּוּחַ Taphua. Pomum, vel inflatio, aut inſufflatio, vel illaqueatio. Ciuitas in tribu Iuda. Ioſ.12.d.15.e.19.c. data filiabus Salphaad. Ioſ.17.b. Filius Hebron.1.Para.2.f

טִפְסַר Tiphſar, Taphſar. Princeps vel exercitus, ſiue paruulos auferens, aut diſtillationem vel guttam auferẽs. Nomen regionis. Iere.51.c

Tarſenſes, Alati, vel pennati. G. ταρσεῖς

Tarſenſis, Idem. ſ.n. G. Act.1.g ταρσεύς

Tarſus, Alata vel pennata. G. Metropolis Ciliciæ regionis. vnde Paulus apoſtolus. Act.22.a. Vide Tharſis. τάρσος

T E

טַבָּעוֹת Tabbaoth, Tebbaoth, Anuli, vel circuli, aut ſubmerſi, ſeu bonum tempus, vel bona hora. Nomen viri.2. Eſdræ 7.e

טִבְחַת Tibhath, Tebath, Iugulatio vel occiſio, aut coquus ſeu bene formidans, vel bene confractus. Nomen vrbis.1.Paral.18.b

טֹבַת Tabbath, Tebbath, Bona, vel bonitas. Nomen loci. Iudic.7.f

טֵבֵת Tebeth, Idem. Nomen menſis. Eſth.2.d

תְּחִנָּה Thehinna, Deprecatio, aut miſericors, ſiue gratioſus, vel gratia. Filius Eſthon.1.Para.4.b

טֶלֶם Telem, Agnus, ſiue ros eorũ: aut Syriace, vmbra eorũ. Ciuitas in tribu Iuda. Ioſ.15.e. Nomẽ viri.1. Eſd.10.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

טַלְמֹן Talmon, Telmon, Ros præparatus, vel roris præparatio, aut roris munus, vel ros numeratus: aut ex Syro & Hebræo, vmbræ præparatio vel munus. Nomen viri. 1.Para.9.c.2.Esd.2.c.11.c

טַרְפְּלָיָא Tarphelaie, Terphalæi, Raptores fatigati vel laborioſi, aut ſeries miraculoſa vel ruinoſa: aut ex Syro & Hebræo, mons vel cuſtos miraculi vel ruinæ, aut folium laboris. Populi. 1.Eſd.4.b

τερτύλος Tertius, Latinum eſt. Nomen viri Rom.16.d

Tertullus, Falſa annuncians; vel mendax, aut monſtroſus. G. Nomen oratoris cuiuſdam, accuſatoris Pauli. Acto.24.a

T H

תַּחַשׁ Thaas, Hyacinthinus, vel feſtinans, aut ſilens. Filius Nachor ex Roma concubina. Gene.22.d. Heb. Thahas,

תָּבוֹר Thabor, Electio, ſiue puritas: aut Syriace, contritio vel confractio. Mons eſt in medio Galilææ campo, mira ſublimis rotunditate. Nam eius altitudo (vt lib. 4. Egeſipp⁹ ait) 30. eſt ſtadiorum: vertex autem ipſe campeſtris. 23. ſtadiis iacet. Ierc. 46.c. Pſal. 88 b. Ciuitas in tribu Zabulon Leuitis data. 1.Para. 6.g. Iudic. 4.a. 1. Reg. 10.a

חֲדַעַל Thideal, Thadal, Conterens iugum, ſeu ſcientia eleuationis vel aſcenſionis: Rex gentium. Gene. 14.a

Thaddæus, Laudans, ſiue confitens. D. Vnus ex apoſtolis. Matth. 10.a. qui ibidem iuxta lectionem Græcam dicitur Lebbæus.

תַּחַן Thahan, Deprecans, aut miſericors, ſiue gratioſus vel gratia Filius Thale. 1.Para. 7.c

תַּחַת Thahath, Subter vel ſubtus, aut pauor ſiue formido: vel Syriace, deſcenſio. Viceſimatertia Iſraëlitarum māſio. Nume 33.d. Nomen item viri. 1. Para. 6.c. 7.d

λασαία Lalæa, Thalaſſa, Et interpretatur ſpiſſa, vel prudens. G. Ciuitas eſt littoralis Cretæ, haud procul à loco qui Boni portus dicitur. Act. 27.b

תְּלַאשַׁר Thelaſſar, Thalaſſar, Suſpenſio principis, vel tumulus principis, aut ſuſpendens canticum, vel tumulus canentis. Regio Syriæ. 4. Reg. 19.c. Iſa. 37.c

תְּלָה Thela, Thale, Humectatio, aut viriditas, ſiue humectans, aut vireſcens. Nomen viri. 1. Para 7.c

תָּמָר Thamar, Palma, vel Dactylus, ſiue commutatio vel permutatio, aut amaritudo. Vxor Her primogeniti Iudæ. Gen. 38.a. Eſt & vrbs Syriæ nobilis, quæ nunc Palmyra dicitur, olim à Salomone cōſtructa. Ezechiel. 48. d. Hęc ab Hadriano principe, Hadrianopolis. Filia item Dauid. 2. Reg. 13. a. 1. Paralipo. 3. b. Sic vocabatur & filia Abſalom. 2. Reg. 14. f

תִּמְנָע Thimna, Thamna, Vetita ſiue prohibita, aut perfecta vel conſummata commotio. Concubina Eliphaz filij Eſau. Gene. 36 b. In. 1. Para. 1. c. legitur inter filios Eliphaz. Soror Lotan filij Seir Horæi. Ciuitas Idumæorum. Gene. 36. c

תִּמְנָה Thimna, Thamna. 2. Para. 28. c. Imago vel figura, aut numeratio vel numerans: aut Syriace, cōſtituens. Ciuitas in tribu Iuda. Ioſ. 15. g

Thamnas, Idem. Gene. 38. c

Thamnata, Idem. Iudic. 14. a

Thamnathæus, Idem. Iudic. 15 b

תִּמְנַת־סֶרַח Thimnath-ſara, Thamnath-ſara, ſiue Thamnath-ſare, Figura vel imago extenſa vel remanens aut fœtens, ſiue numeratio reſidua; aut numeratio extenſionis vel fœtoris: aut ex Syro & Hebræo, cōſtituta extenſio, vel fœtor, aut ſtatuta reſiduitas. Ciuitas in montanis Ephraim, ab Iſraëlitis Ioſue duci tanquā hæreditaria hæreditas attributa. Ioſ. 19. d. 24. g. eadem quæ & Thamnath-hares, per literarum tranſpoſitionem.

תִּמְנַת־חֶרֶס Thimnath-hæres, Thamnath hares, Imago vel figura ſolis, aut imago vel figura teſtea vel fictilis, aut numerus ſolis vel teſte: aut ex Syro & Hebræo, conſtitutus ſol vel teſta. Eadem vrbs quæ Thamnathſara vocatur. Iudic. 2. b

תַּעֲנַךְ Tanach, Confringens te, vel humilians te, ſiue reſpondens tibi. Ciuitas. 3. Reg. 4. b. 1. Paral. 7. f. data dimidiæ tribui Manaſſe. Ioſ. 12. c. Iudic. 1. f. 5. c

תַּעְנַת־שִׁלֹה Taanath-ſilo, Thanath-ſelo, Ficum vel ficulneam diſſoluens vel diſcalceans, vel decorticans: ſeu ficulnea errans vel mentiens, aut ficulnea abundantiæ vel pacis, ſeu occaſio erroris vel mendacij: aut occaſio (ſ. eſt) abūdantia vel pax. Nomen loci. Ioſ. 16. b

תַּנְחֻמֶת Thanchumeth, Conſolatio, vel pœnitentia, aut doni lagūcula vel murus, ſiue donum indignationis vel caloris, aut requies mortis. Pater Saraię. 4. Reg. 25. f. Ier. 40. c

תִּפְסָה Thiphſa, Thaphſa, ſiue Thapſa, Tranſitus, vel claudicatio: aut paſcha, id eſt locus vbi paſcha fit. Ciuitas. 3. Reg. 4. c. 4. Reg. 15. d

תַּחְפַּנְחֵס Thahpanhes, Thaphnes, ſiue Thaphnis, Operimentum confidentię vel protectionis, aut occulta confidētia vel protectio. Ciuitas Aegypti, de qua Ierc. 2. d. 43. c 44. a. 46. d. Ezech. 30. e

תַּחְרֵעַ Tharea, Thara, Vlulans, aut malefaciens, vel cubiculum malitiæ, aut cubiculum paſtoris vel ſocij: aut Syriace, cuentus, ſiue terreſtris vel inferior. Filius Micha filij Meribaal. 1. Paral. 8. d

תַּחְרֵעַ Thahrea, Thara. 1. Paral 9 f. Ira vel contentio praua, aut ira vel contentio ſocij vel paſtoris. Filius Micha.

Thara. Eſth. 12. a. Idem quod Thares, quod interpretatur hæres, aut miſer vel exul. D.

תִּרְחָקָה Thirhacha, Tharaca, Explorator vel contemplator obtuſus, ſiue legis hebetudo aut impedimentum, vel turturis obtuſio vel hebetudo. Rex Aethiopiæ. 4. Reg. 19. b. Iſa. 37. b

תִּרְחָנָה Thiranah, Tharana, Explorator vel contemplator gratię vel miſericordiæ: aut turtur gratię vel miſericordię. Filius Caleb ex Maacha concubina. 1. Paral. 2. f

תָּרַח Tharah, Thare, Odorans, vel ſpirans, aut abigens. Filius Nachor. Gene. 11. c

תַּרְאֲלָה Tharela, Exploratio vel turtur maledictionis, aut turtur fortitudinis vel ilicis, aut explorans ilicem vel fortitudinem. Ciuitas in tribu filiorum Beniamin. Ioſ. 18. d

תָּרֶשׁ Thares, Thares, Hares, aut miſer, vel exul. Eunuchi nomen eſt. Eſth. 2. d

תַּרְשִׁישׁ Tharſis, Contēplatio gaudij, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudij, ſiue chryſolithus, lapis. ſ. pretioſus, aut mare. Filius Iauan. Gen. 10. a. Eſt & nomen regionis Cilicia olim dictæ, à Tharſis filio Iauan. 3. Reg. 10. d. Pſal. 71. b. Iſa. 2. d. Ezech. 10. b. vnde eius regionis metropolis, ꝰ mutata in τ, Tarſus nomē obtinuit. In Actis igitur apoſtolicis vbique ſcribe hanc dictionem abſq; aſpiratione. Vide Tarſus. Quidam volunt Tharſin nōnunquā mare Mediterraneum ſignificare, apud Ionam prophetam, & Pſal. 71. b

תַּרְתָּק Tharthac, Concatenatus, ſiue retruſus, vel cōcluſus. Idolum Heuæorum. 4. Reg. 17. f

תַּרְתָּן Thartham, Explorans vel contemplans donum, turturis donum, vel lex ipſ. rum. Nomen principis. Iſa. 20. a

תַּתְנִי Thaſi, Oblitus, vel obliuiſcens, aut debitor. D. Filius Mathathiæ filij Ioannis. 2. Mach. 2. a

תְּחִי Thathnai, Tathanai, Donans, vel donator. Nomen viri. 1. Eſdr. 5. a

תֵּבֵץ Thau, Signum. Ezech. 9. b

תְּבָנִי Thebez, Cœnoſus, aut ſeriſcus, vel ouum: aut Syriace, lineus. Vrbs terræ Chananææ. Iudic. 9. g. 2. Reg. 11. c

תִּבְנִי Thibni, Thebni, Palea, aut fœnum: vel intelligens, aut filiatio. Filius Gineth. 3. Reg. 16. c

תְּקֵל Thecel, Appenſio. Danic. 5. g

תְּקוֹעָה Thekoa, Thecua, Tuba, vel clangor, aut fixa. Ciuitas Iuda, ſex miliaribus à Bethlehem diſtans, à Roboam conſtructa. 2. Reg. 14. a. 23. d. 2. Paral. 11. b. 20. d. Ierc. 6. a. Filius Aſhur. 1. Paral. 4. a

תְּקוּעַ Thikua, Thecua, Spes, vel funiculus, aut linea, vel congregatio. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis. 4. Reg. 22. c. qui Thecuath. 2. Paralip. 34. c. dicitur. Pater item Iaaziæ. 1. Eſdr. 10. c

תּוֹקַהַת Thokhath, Thecuath, Signum vel figurationem aſſumens. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis. 2. Paral. 34. c. qui. 4 Reg. 22. c. dicitur Thecua.

תְּקוֹעִים Thekoim, Thecueni, Tubæ, vel clangentes, aut fixi. 2. Eſdræ. 3. b

Thecuites, Idem. ſm. 1. Paral. 11. f. 27. b

תְּקוֹעִית Thekoith, Thecuitis, Idem fœ. ge. 2. Reg. 14. a

תִּגְלַת־פִּלְאֶסֶר Thiglath-pilæſer, Theglath-phalaſar, Captiuitatem miraculoſam vel ruinoſam abſtulit vel ligauit: aut ex Hebræo & Syro, captiuitatem miraculoſam vel ruinoſam prohibuit. Rex Aſſur. 4. Reg. 15. f

תַּחַן Thahan, Thehen, Deprecās, aut miſericors, ſiue gratioſus, vel caſtrametans. Filius Ephraim. Num. 26. d

Thehenitæ, Idem. p. n. Nume. 26. d

תְּהִנָּה Thehinna, Idem. ſ. n

תִּלְגָּר Thelaſar, Coacteuationem vel ſuſpenſionem auferens, aut coacteuationis vel ſuſpenſionis receſſus. Regio Syriæ. 4. Reg. 19. c

תִּגְלַת־פִּלְנֶאסֶר תִּלְגַּתְפַּלְנְאֶסֶר Thiglath-pilnæſer, Thelgath-phalnaſar, Niuem cadentem prohibens vel ligans, ex Syro & Hebræo, Rex Aſſyriorum. 1. Para. 5. a. d. 2. Para. 28. d

Thelharſa, Coacteuatio vel ſuſpenſio aratri vel ſurditatis aut ſilentij ſiue artificij vel teſtæ: aut ex Hebræo & Syro, aceruata vel ſuſpenſa ſylua. Nomen loci. 1. Eſd. 2. c. 2. Eſd. 7. f

תֵּלְמֶלַח Thelmela, Aceruus ſalis vel nautæ, aut ſuſpenſio vel appenſio ſalis vel nautæ. Nomen loci. 1. Eſdræ. 2. c. 2. Eſdr. 7. f

הֵימָא Thema, Admiratio, vel conſummatio, aut auſter. Filius Iſmaëlis. Geneſ. 25. b.

תֵּמָה Thamah, Thema. 1. Eſdr. 2. c. 2. Eſdr. 7. e. interpretatur Delens, vel radens, aut abſtergens: vel Syriace, percutiens. Nomen viri.

תֵּימָן Theman, Auſtralis vel Aphricus, aut conſummatus vel perfectus: aut Syriace, ibi. Ciuitas principum Idumæorum, quæ à Theman filio Eliphaz ex Ada vxore nomen accepit. Ierem. 49. d. Filius Eliphaz filij Eſau ex Ada. Gene. 36. b. Fuit & dux in Edom. Genel. 36. d

חֵימָאֵ Thema, Iob. G. c. Iere. 15. c. Admiratio, vel conſummatio, aut auſter. Nomen loci.

תֵּימָנִי Themani, Perfectiſsimus, vel auſtralis: aut Syriace, conſtitutus. Filius Aſhur ex Naara vxore. 1. Paralip. 4. d. 4. a

הַתֵּמָנָתִי Themanites, Idem. Iob. 4. a

תִּמְנָתָה Thimnatha, Themna, Imago vel figura, aut numeratio vel numerans, aut Syriace, conſtituta. Ciuitas in tribu Dan. Ioſ. 19. c

תַּעְנָךְ Thaēnach, Confringens te, vel humilians te, aut reſpondens tibi. Ciuitas in tribu Manaſſe. Ioſ. 17. c

Θεόδοτος θεός Theodotius, Deo datus. G Nomē viri. 2. Mach. 14. c

Theophilus, Amicus dei, vel deo dilectus. G. Vir ad quem ſcribit Lucas. Luc. 1.

תְּרָפִים Theraphim, Simulachra, vel ſtatuæ, aut figuræ, vel imagines. Iudic. 17. b. Oſee 3. b

תִּרְצָה Thirza, Therſa, Complacens, vel volens, aut ſuauis. vel currens. Ciuitas eſt in alto ſita monte, qua Iſraelitarum reges ante conditam Samariam pro regia vſi ſunt. 3. Reg. 14. c. 4. Reg. 15. a. Fuit & Salphaad filia eiuſdē nominis. Nume. 26. d

Θεσσαλόνικη Theſſalonica, Dei altera victoria, aut ſitus ſiue poſitio alterius victoriæ. G. Ciuitas Macedoniæ, prius Halia nuncupata. Act. 17. a

Θεσσαλονικεῖς, Θεσσαλονικεύς Theſſalonicenſes, Idem. p. n. G.

Theſſalonicenſis, Idem. ſ. n. G.

תִּשְׁבִּי Thisbi, Thesbites, Captiuans, vel conuertens, aut ſedens, vel habitans. 3. Reg. 17. a

Θωυδᾶς Theudas, Fluens aqua. G. Nomen viri. Act. 5. f

תִּיכוֹן Thicon, Medius vel intermedius, aut præparatio. Nomen pagi. Ezech. 47. c

תִּיילוֹן תִּירָס Thilon, Murmuratio, ſiue aceruus eius, aut ſuſpenſio eius Filius Simon. 1. Para. 4. d

Thiras, Demolitor ſiue deſtructor, aut irrorans, vel irroratus. Filius Iapheth. Gene. 10. a. A quo Thirenſes, quos Græci Thraces vocant.

חֲרִיָּא Thiria, Exploratio, vel contemplatio. Filius Ialeleel. 1. Paral. 4. c

חֹכֶן Thochen, Medium vel intermedius, aut præparatus. Ciuitas. 1. Paral. 4. f

חֹגַרְמָה Thogarma, Thogorma, Oſſeus, vel robuſtus, ſiue incolatus nimius, aut peregrinus valde, vel timens valde, ſeu anxioſa celſitudo. Filius Somer. Gene. 10. a. Ab hoc Tygranei, qui à Græcis Phryges dicuntur, denominati ſunt. Ezech. 27. c

תָּחוּ Thohu, Viuens vel nuncians. Filius Elihu patris Ieroham. 1. Reg. 1. a

תּוֹחַ Thoah, Thohu, Telum vel iaculum. Filius Suph filij Elcanæ. 1. Paral. 6. c

תּוֹלָע Thola, vermis aut vermiculus, vel coccus, aut coccineus. Filius Iſſachar. Gen. 46. b. 1. Para. 7. a. Filius item Phua dux in Iſrael. Iudic. 10. a

תּוֹלָד Tholad, Natiuitas, vel generatio. Ciuitas Simeonis. 1. Paral. 4. c

תּוֹלָעִי Tholai, Tholaitæ, Vermes, aut vermiculi: vel coccus aut coccinei. Nume 26. c

תַּלְמַי Thalmai, Tholmai. Sulcus. ſ. qui fit cum aratro: aut ſuſpendēs aquas, vel coadunatio aquarum. Filius Enac. Ioſ. 15. c. Iudic. 1. b. Nume. 13. c. Rex Geſſur. 2. Regum. 3. a. 1. Paral. 3. a

תַּלְמַי Thalmai, Tholmai, Idem. Filius Ammihud regis Geſſur. 2. Reg. 13. g

תּוֹמָא Thomas, Abyſſus vel geminus: & Græce didymus appellatur, quod interpretatur gemellus, id eſt ille qui cum alio vno & eodem partu naſcitur. D. Vnus ex apoſtolis. Matth. 10. a. Ioan. 11 b

חֲפֶל Thophel, Ruina, aut ſtultitia, ſiue inſulſitas, aut inſipiditas. Locus eſt in deſerto trans Iordanem è regione Iericho, vbi Moſes quintum librum edidit. Deuter. 1. a

תֹּפֶת Thopheth, Tympanum, vel ſeductio, aut dilatatio. Locus eſt in valle filij Ennon: qui cernitur in Ieroſolymæ ſuburbanis, vbi quondam parentes filios igni exuſtos deuouebant & immolabant dæmonio Moloch. Iſa. 30. g. Iere. 7. g. 19. d

τόπος Thopo, Locus. G. Nomen loci. 1. Machab. 9. c. Scribe Topo.

תִּיזִי Thizi, Thoſaites, Diſſipatio vel diſſipatus, aut exiēs. 1. Paral. 11. g

תָּעִי Thoi, Thou, Errās. Rex Hemath. 2. Re. 8. c. 1. Par. 18. c

θρᾷκες Thraces, Aſperi, vel ſaxoſi. G. Populi. 2. Mach. 12. f

θρᾳσία Thraſea, Audax, vel temerarius. G.

תֻּבַל Thubal, Orbis, vel mundanus, aut cōfuſio vel ignominia, ſeu portatus vel adductus Filius Iapheth. Gene. 10. a. A quo Iberes (licet quidam Italos ſuſpicentur) originem traxerunt. Ezech. 27. c

θυάτειρα Thyatira, Odor ſiue ſacrificium laboris vel contritionis. G. Vrbs Lydię regionis in Aſia minore, Macedonum habitatio, quam nonnulli Myſorum vltimam dicunt. Act. 16. c. Apoc. 2. g

Thyatireni, Idem. p. n.

T I

τιβεριάς Tiberias, Bona viſio, vel vmbilicus, aut confractio. D. Vrbs Galilææ ad mare ſita, quod ab ipſa ciuitate appellatur mare Tiberiadis. Ioan. 6. a. Hanc ciuitatē olim Cenereth appellatam, Herodes tetrarcha in honorem Tiberij Cæſaris condidit, & Tiberiadem vocauit, teſte Ioſepho in 18. cap. 4. antiq. Iudai. & Egeſippo lib. 2. cap. 3. iuxta quam dominus ſtupendo miraculo pauit multitudinem populi paucis panibus. Ioan. 6.

τιβέριος Tiberius, Idem. D. Imperator quidam apud Romanos. Luc. 3. a

תִּרְעָה Hidækel, Tigris, Acumē velocitatis, aut acutus ſonit⁹ vel vox, ſeu lætus ſonitus, vel lęta velocitas: aut ex Syro & Hebræo, vna vox, vel vniſonus, aut vnica velocitas, Fluuius qui Meſopotamiā amplectit, & in Armenię maioris regione caput tollit, mire q̄ lucido cōſpicuóq; fonte in loco edito, qui Elōgoſine nominatur. Euphratē in ſinū defert Perſicū cū āne Choaſpe. hæc Solin⁹. Gen. 2. c

Timæus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

τιμαῖος Timæus, Cæcus vel cæcitas. D. Pater Bartimæi. Marc.10.g

τίμων Timon, Honorabilis vel pretiosus. Nomen diaconi cuiusdam. Act.6 b

τιμόθεος Timotheus, Honor dei, vel honorãs deum, aut pretiosus deo. G. Discipulus quidam Paulo charus, de quo Act.16.a

τίτος Titus, Honorabilis. G. Nomen viri cognomento Iusti Actorum 18.b

T O

טוֹב Tob, Bonus, siue bonitas. Nomen terræ ad quam fugit Iephthe. Iudic.11.a

טוֹב־אֲדֹנִיָּה Tob-adonias, bonus dominator dominus, aut bona basis domini. Nomen viri.2.Para.17.b

טוֹבִיָּה Tobia, siue Tobias, Bonus dominus, siue bonitas domini. Nomen viri.1.Esd.2.c.Zach.6.d

ὑπαρχία Toparchia, Territorium. G.

T R

τραχωνῖτις Traconitis, Saxosa vel aspera. G. Syrię regio, quæ & Ituræa dicta est, iuxta Arabiæ desertum, quod Bosræ iungitur contra australem plagam, quasi ad Damascum respiciens, cui præerat Philippus frater Herodis procuratoris Galilææ. Luc.3.a

τρίπολις Tripolis, Trium ciuitatũ, scilicet regio.2.Mac.14.a

τρωάς Troas, Perforata. G. Ciuitas Asiæ maritima, eadem Antigonia dicta, Act.16.b

τρόφιμος Trophimus, Nutritus vel educatus. G. Vir Ephesius. Act.20.a.21.f

סֻכִּיִּים Troglodytę, Hebraice dicitur Suckiim, & interpretatur vncti, vel vngentes, aut cooperti vel obumbrati, id est in tabernaculis vel tuguriis habitantes. Populi.2. Para.12.a

τρύφαινα Tryphæna, Delicioſa vel delicata. G. Mulier. Roman.16.b

τρυφῶν Tryphon, Delicioſus vel delicatus. Vir quidam.1. Machab.11.d

τρυφῶσα Tryphoſa, Delicioſa, vel delicata. Mulier. Romanorum 16.b

T V

תּוּבַל־קַיִן Tubal-cain, Mundana possessio vel æmulatio, aut mundi nidus, seu confusionem possidens, vel ignominiam æmulans, Filius Lamech ex Sella vxore sua. Genes.4.d

τοβιν Tubin, Bene mensurata, vel bona mensura, aut bonum vinum. D.

τοβιάνειοι Tubianei, Paleæ, vel paleati, aut bene respõdentes, vel bene gratificantes. D Populi.2.Machab.12.c

T Y

τυχικός Tychicus, Casualis, vel contingens. G. Vir Asianus. Act.10.a.Coloss.4.b

τυφωνικός Typhonicus, Turbulentus, vel tempestuosus. Vnus è ventis subitis ac repentinis nomine τυφων. Act.27.c

τύραννος Tyrannus, Imperans, vel princeps. G. Act.19.b

צוֹרִים Tyrij, Hebraice dicitur Zorim, & interpretatur tribulantes, siue obsidentes, aut angustiantes, vel ligantes siue vinculati, vel figurantes, aut plasmantes, siue sortes, vel petræ.2.Esd.3.b.Act.12.d

צוֹרִי Zori, Tyrius, Idem.s.n.3.Reg.7.b.2.Paral.2.c

צוֹר Tyrus, Hebraice dicitur Zor, & interpretatur tribulatio vel obsidio, siue angustia, aut vinculum vel colligatio, seu plasmatio aut figuratio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas maritima, metropolis Phœnices. Quondam insula septingentis passibus diuisa à Continente, mari prælato, sed vix credibili opere comportatis aggeribus per Alexãdrum magnum adiũcta Continenti. Est in tribu Nephthali, vicesimo fermè miliario à Cæsarea Philippi. Iosue 19.b. Isaiæ.23.a. Matthæi 11.c

V

וַיִּקְרָא Vagao, Interior vel intimus: aut elatus vel eleuatus, siue corporeus. D. Nomen viri. Iudith 14.c Vaiikra, Vaicra, Et vocauit. Liber Leuitici, sic vocatus ab Hebræis, quia sic incipit.

וַיְדַבֵּר Vaiedabber, Et locutus est, siue locutúsq; est. Liber Numerorum: quia sic incipit.

וְעָרָה Vallis syluestris, siue campestris, Vide Aulon.

וַפְסִי Vania, Nutrimẽtum domini, siue arma domini. Nomen viri.1.Esd.10.d

וַשְׁנִי Vapsi, Fragmentum, vel particula, aut deminutio, vel deminutus. Pater Nahabi principis tribus Nephthali. Num.13.a

וַשְׁנִי Vasseni, Secundus, vel dualis, siue mutatus, aut coctineus, vel dens, aut annus meus. Primogenitus filiorũ Samuelis.1.Para.6.b

וַשְׁתִּי Vasthi, Bibens vel portans, aut duplicans, vel ponẽs, aut stamen. Vxor Assueri regis. Esth.1.b

V B

אוֹבִיל Obil, Vbil, Adductus vel portatus, aut luctuosus, vel veteraſcens. Nomen viri.1.Para.27.d

V E

אוּאֵל Vel, Aut deus, siue aut fortis, vel desiderans, aut concupiscens deum. Nomen viri.1.Esd.10.d

וְאֶלְהַ־שְׁמוֹת Vellesemoth, Secundus liber legis: & interpretatur, Et hæc sunt nomina: quia sic incipit in Hebræo. Græce autem Exodus vocatur, id est exitus: quia in eo exitus filiorum Israël de Aegypto continetur.

V L

אוּלַי Vlai, Fortitudo, vel stultitia, aut forsitan. Nomen fontis, vnde flumen Vbal oritur iuxta Danielem.8.a

אוּלָם Vlam, Vestibulum vel porticus, aut fortitudo vel stultitia eorum. Filius Sares filij Machir.1.Paral.7.d. Primogenitus Esec.1.Paral.8.d

V R

אוּר Vr, Ignis, vel lumen, aut lux. Vrbs Chaldæorum, vnde Thare pater Abraham. Gene.11.d. Pater Eliphal. 1. Paral.11.g

אוּרְבָּנִי Vrbanus, Latinum est. Adiutor Pauli in euangelio. Roma.16.b

אוּרִי Vri, Ignis vel lumen aut lux. Filius Hur filij Caleb ex Ephrata vxore.1. Paralipom.2.c. Pater Gaber.3.Regum 4.b

אוּרִיָּה Vria, siue Vrias, Ignis domini, siue lumen domini, aut lux domini. Sacerdos quidam. Isa.8.a. 4.Reg.16.b. Propheta, filius Semei, de Cariath-iarim. Iere.26.f. Maritus Beth-sabee. 2.Reg.11.a.1.Paral.11.g

אוּרִיאֵל Vriel, Ignis dei, aut lumen dei, siue lux dei. Pater Maacha siue Michai matris Abiam regis Iuda 2. Paral. 13.a.qui.3.Reg.15.a. dicitur Absalom. Filius Thahath. 1.Paralip.6.b

V T

עוּתַי Vthai, Perfectsitas, aut hora, vel temporalis. Vir.1. Esdræ 8.b

V Z

אוּזָל Vzal, Ambulans, seu velificans, aut distillans. Filius Iectan. Gene.10.d

X

ξανθικός Xanthicus, Mensis Aprilis. G.2.Machab.11.f

Z

זְבַד Zabad, Dos, siue dotatus. Filius Nathan filij Hethæi filij Sesan. 1.Paralip.2.c.11.g.2.Paralipo.24.g. 1.Esdræ 10.d

זַבְדִּיאֵל Zabadæi, Idem.p.n.D.1.Machab.12.d

זַבְדִּי Zebadia, Zabadias, Dos domini, siue dotauit dominus, aut dotatio domini. Filius Beriæ.1.Paral.8.b.27.a

זַבַּי Zabbai, Fluxus, siue fluens. Nomen viri.1.Eldr.10.d

זַבָּד Zabad, Dos, siue dotatus. Filius Thahat.1.Paral.7.d

זִבְדִּי Filius Oholi.1.Paral.11.g

Zabdi. Dos, vel dotatus, siue fluxus abundantia. Pater Charmi patris Achan. Ios.7.a. Filius Semei.1.Paralip.8.b

זַבְדִיאֵל Zabdias, Idem. Nomen viri.1.Paral.27.d

זַבְדִּיאֵל Zabdiel, Dos dei, siue dotatus dei. Nomen viri.1.Paral.27.a.1.Machab.11.b

זְבִינָה Zebina, Zabina, Fluxus vel fluẽs nũc: aut Syriace, vẽditio, ditio, vel emptio. Nomen viri.1.Esd.10.d

זָבוּד Zabud, Dotatus, vel dos. Filius Nathan sacerdos.3. Regum 4.a

זְבֻלוֹן Zebulun, Zabulon, Habitaculum, vel habitans. Decimus filius Iacob ex Lia vxore sua. Gene.30.c

זְבוּלֹנִי Zabulonith, Idem.p.n.

Zabulonites, Idem.s.n. Iudic.12.d

ζακχαῖος Zacchæus, Purus, aut nitidus: vel Syriace, iustus, aut iustificatus. D. Nomen viri.2.Mach.10.Luc.19.a

זַכַּי Zacchai, Purus, aut nitidus: vel Syriace iustus. Nomen viri.1.Esd.2.a

זְכַרְיָה Zecharia, Zacharias, Memoria domini, aut masculus domini. Nomen principis filij Mosollamiæ.1.Paral.5.a 9.c. Filius Barachiæ. Isaiæ.8.a. Filius item Ieroboam filij Ioas regis Israël.4.Reg 14.g

זָכֵר Zacher, Memoria, siue masculus. Filius Abigabaon. 1.Para.8.c. qui 9.f. dicitur Zacharias.

זָכוּר Zachur, Memor siue memorans, aut masculinus. Filius Massma.1.Para.4.d.

זִמָּה Zimma, Zãma, Cogitatio, aut scelus, vel turpitudo. Filius Semei filij Ieth.1.Para.6.c

זָמָה Zamma, Idem. Filius Iahath filij Lobni.1.Para.6.b

זִמְרִי Zimri, Zambri, Cantans, vel psallens, seu vitis, vel palmes, aut putatio vel præsciſsio. Regionis nomen. Ierem.25.c. Filius Salu. Nume.25.c. Filius Ela filij Baasa.3. Reg.16.c. Filius item Ioada filij Ahas.1.Para.8.d. Scribe vbique Zamri.

זְמִירָה Zemira, Zamira, Idem. Filius Bechor filij Beniamin, filij Iacob.1.Paral.7.b

זִמְרָן Zimram, Zamran, Idem. Filius Abrahæ ex Cetura. Genes.25.a

זִמְרִי Zimri, Zamri, Idem. Filius Zazæ filij Iuda ex Thamar.1.Paral.2.1.c

זְנוֹחַ Zanoah, Zanoe, Obliuio, siue abiectio, vel ista requies, aut ista consolatio. Ciuitas in tribu Iuda. Ios.15. c.1.Paral.4.c.2.Esdr.11.d

זֶרַח Zærah, Zara, Oriens, vel orietalis, aut claritas. Filius Rahuel filij Esau. Gen.36.b. Filius Iudæ ex Thamar nuru sua. Genes.38.d. Filius Simeonis filij Iacob.1. Para.4. d. qui Gene.46.b. Iachin dicitur, Rex Aethiopum.2.Paralip.14.c. Filius Gerson filij Leui.1.Para.6.c. Pater Ioab regis Edom. Genes.36.d. Pater item Zabdi patris Charmi. Ios.7.a

זָרְחִי Zarahi, Idem.1.Paral.27.b

זַרְחְיָה Zerahia Zarahias, Oriens dominus, aut claritas domini. Filius Ozi filij Bocci.1.Paral.6.a

זָרֶד Zared, Aliena descensio, aut extranea vel sparsa potestas. Torrens in deserto Moab. Nume.21.c. Deut.2.c

זַרְחְיָה Zerahia, Zarehe, Oriens dominus, aut claritas domini. Nomen viri.1.Esd.8.a

זַרְחִי Zarhi, Zareitæ, Orientales, aut clari Num.26.b.c

זֶרֶשׁ Zæres, Zares, Extranea miseria vel extranea hæreditas: aut sparsa miseria vel hereditas: seu circulus vel corona miseriæ vel hæreditatis. Vxor Aman filij Amadathi. Esth.5.d

זָתָם Zatham, Oliua eorum, siue iste perfectus, aut iste cõsummatus, vel iste simplex. Nomen viri.1.Para.26.c

זַעֲוָן Zahæuan, Zauan, Tremens, aut tremor, vel vexatio. Filius Eser filij Seir Horæi. Gene.36.c

Z E

זְאֵב Zeb, Lupus. Nomen viri Madianitæ, ab Ephraim interfecti. Iudic.7.g. Psal.82.c

זַבְדִי Zabdi, Zebedæus, Dos siue dotatus, aut fluxus vehemens. Nomen viri.2. Esdr.11. c. Pater Iacobi & Ioannis apostolorum. Matth.10.d

זְבַדְיָה Zebadia, Zebedia, Dos domini, siue dotauit dominus. Nomen viri.1.Esd.8.a

זֶבַח Zeba, Zebee, Victima, aut sacrificium, vel decolatio, aut iugulatio. Rex Madianitarum. Iudic.8.b. Psal.82.c

זְבוּדָה Zebuda, Zebida, Dotata, siue dotatio. Mater Ioacim siue Eliacim.4.Reg.23.g

זְבֻל Zebul, Habitaculum: aut Syriace, sterquilinium. Seruus Abimelech filij Gedeonis. Iudic.9.g

זִכְרִי Zichri, Zechri, Memor vel memorans, siue masculinus. Filius Isaar filij Cahath filij Leui. Exod.6.c. Para.8. b.9.c.2.Paral.28.a

זָכוּר Zachur, Zechur, Idem. Pater Sammua. Nume.13.a

ζηλωτής Zelotes, Aemulator. G. Cognomen Simonis apostoli. Luc.6.c

זִלְפָּה Zilpa, Zelpha, Distillatio oris, aut vilitas vel cõtemptus oris. Ancilla Liæ vxoris Iacob. Gene.29.e

זִמָּה Zimma, Zemma, Scelus, aut cogitatio, s. peruersa. Nomen viri.2.Paral.29.c

ζηνᾶς Zena, Viuens. G. Legisperitus quidam. Tit.3.d

זִפְרוֹנָה Ziphrona, Zephrona. Ex Syro & Hebræo, falsitas cantici vel exultationis. Terminus est Iudæ. Nume.34.b

זֵתָם Zetham, Oliua eorum, siue iste perfectus, aut iste consummatus, siue iste simplex. Nomen viri.1.Paralipom.23.a

זֵיתָן Zethan, Oliua, vel oliuetum. Filius Balan filij Iadiel filij Beniamin.1.Para.7.c

זֵתַר Zethar, Iste explorans vel contemplans, aut oliua explorationis vel contemplationis, siue iste turtur, vel oliua turturis. Nomen eunuchi. Esth.1.b

זֵתוּא Zethu, Oliuetum. Nomen viri.2.Esd.10.a

זַתּוּא Zathu, Zethua, Idem. Nomen viri.1.Esd.2.a

Z I

זִיעַ Zia, Zie, Sudor, aut tremor. Nomen viri.1.Paralipom.5.b

זִינָא Zinna, Zina, Fornicatio: aut Syriace, nutrimentum vel arma. Vir.1.Paral.23.b

זִיו Zio, Iste: vel Syriace, splendor, aut claritas. Nomen secundi mensis, qui Aprilis apud nos dicitur. 3.Regum 6.a

זִיף Ziph, Istud os, vel ista bucca: aut Syriace, falsitas vel falsus. Duæ sunt huius nominis in tribu Iuda ciuitates: ex quibus altera nomẽ magnæ dedit solitudini. Ios. 15.d. & g.1.Reg.23 b. quam ædificauit Roboam.1.Para. 2.f.2.Paral.11.b

זִיפָא Zipha, Idem. Filius Ialeleel.1.Para.4.c

זִיזָא Ziphæi, Idem.p.n.1.Reg.23.c

זִיזָא Zaza, Ziza, Vniuersalis vel omnimodus, seu bestia, vel fera, aut resplendẽs: vel Syriace, recedens. Filius Ionathan filij Iuda filij Onam.1.Paralip.2.c. Est & nomen principis.1.Para.4.f

Z O

זֹחֶלֶת Zoheleth, Reptans, vel trahens. Lapis est iuxta fontem Rogel nomine.3.Reg.1.b

זוֹחֵת Zoheth, Separatio, aut iste stupens vel pauidus, seu iste confractus: vel ex Hebræo & Syro, iste descendens. Filius Iesi.1.Paral.4.d

זַמְזֻמִּים Zamzummim, Zamzommim, Scelus vel turpitudinẽ cogitãtes: seu scelus sceleratorum. Populi sunt qui aliàs ab Ammonitis Raphaim nuncupantur. Deuter.2.d

זֹהָם Zoham, Zoom, Abominãs, vel immũdus. Filius Roboam ex Abihail.2.Paral.11.d

זְרֻבָּבֶל Zerubabel, Zorobabel, Alienus à cõfusione, aut aliena vel extranea confusio siue extranea commistio, aut dispersio confusionis vel commistionis, seu circulus commistionis vel confusionis. Dux in Iuda. Agg.1.a. Filius Phadaia filij Iechoniæ.1.Para.3.c.1.Esd.2.a

Z V

זוּזִם Zuzim, Postes, vel superliminaria, aut splẽdentes: vel Syriace, recedentes, aut pecuniæ. In Gen.14. non est nomen proprium. LXX. enim, gentes fortes: Chaldæus interpres, robustos interpretatur: quod & annotauit Hieronymus in quæstionibus in Genesin, dicens sic debere legi in eo loco, Et robusti in Ham. vt sit proprium loci non autem legatur, in eis.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX RERVM ET SENTENtiarum Veteris & Nouitestamenti.

Aaron Moysi interpres eligitur. Exod. 4.d
Aaron à deo vocatur. Num. 17.b. Heb. 5.a. consecratur. Exodi. 28. 29.a. Leuiti. 8.a
Aaron vitulum conflat. Exod. 32. arguitur à Moyse. 32.e. & pro populo sacrificat. Leui. 9.a.b
Aaronis virga fronduit. Nume. 17.c Hebr. 9.b
Aaronis murmur in Moysen. Num. 12.a. a terra promissionis illi interdicitur. Nume. 20.b
Aaronis mors & planctus in monte Hor. Num. 20.d. 33.c. Deut. 10.b
¶ Abba, pater interpretatur. Rom. 8.c
Abarim mons est Moabitarum. Nume. 27.c. vnde Moyses promissam terram prospexit. ibid. morte eius decoratus. Deuter. 32.g
Abdemelech Ieremiam educit è lacu. Iere. 38.b. ob fidem in deum à captiuitate liberatus. Iere. 39.d
Abdias prophetas domini occultat & nutrit. 3. Reg. 18.a. Eliã reperit. b
Abdias propheta prophetat in Aedom. Abd. 1.a
Abel deo primogenita offerens. gen. 4.a. Heb. 11.a in fratris Cain odiũ incidit. ibid. vnde & ab eo occiditur. b. fide deo placuit. Heb. 11.a
Abela mulieris consilio à captiuitate seruatur. 2. Reg. 20. f.g
Abia regnat super Iud. am. 3. Reg. 15.a. 2. Par. 13.a. in Ieroboã pugnat. ibid. gloriatur se ducem exercitus habere deum. c.d
Abia filius Ieroboam mortuus ab Israele defletur. 4. Reg. 14.c
Abiathar manum Saulis effugit in prophetas & sacerdotes sanctis. 1. Reg. 22.d. cum Dauide in Ceila manet. 1. reg. 23.a
Abiathar partes fouês Adonię. 3. reg. 1.a. priuatur sacerdotio. 3. reg. 2.d
Abigail vxor Nabal iram Dauidis mitigat. 1. reg. 25.a.b.c.d. Dauidi nupsit. g. quæ genuit illi Cheleab filium. 3. reg. 3.a
Abiectos à mundo suscipit deus. 1. reg. 15. f. 16. c. psal. 8.d. 9. f. 17. g. 33. a. Isa. 57.a. 66.a matt. 11.c.d. luc. 10.d. f. 1. corin. 1.d
Abiecti sunt Ophni & Phinees quòd eicissent dei sacrificia. 1. reg. 2. f
Abiicienda sunt opera tenebrarum. rom. 13.d
Abiicere deus neminem optat. 2. reg. 24.d
Abimelech rex Geraæ Abrahæ rapit vxorẽ gene. 20.a. eam restituit. d. pacem cum Abraham facit. gene. 21.c
Abimelech vxorem Isaac abstulit. gene. 26.b. cum illo fœdus initi. f.g
Abimelech filius Gedeonis. 70. fratribus cæsis iudicat Israelem. indic. 9.a. expugnat Siechem. b.c. interficitur à muliere. g. 2. reg. 11.c
Abiron, Dathan & Core murmur, & pœna sequens. num. 16.a.b
Abisag Dauidem calefacit. 3. reg. 1.a. quam Adonias petit in vxorem. 3. regum. 2.c
Abisai Sebam persequitur. 2. Reg. 20. b.c. inter fortes Dauid computatur. 2. reg. 23.c
Abiud cũ cæteris primoribus Israel vidit deũ in mõte Sina. exo. 24.d
Abiu & Nadab supplicium propter alienum ignem oblatũ. leuit. 10. a. nume. 3.a
Ablactat Anna Samuelem. 1. reg. 1.d. & Sara Isaac. gene. 21.a
Abluit deus peccata. isa. 4.b. 1. corint. 6.c
Abnegatio sui. 1. reg. 15. f. matt. 26.d. mar. 8.d. luc. 9.c
Abner Saulis miles. 1. reg. 16.c. constituit Isboseth regem contra Dauid. 2. reg. 2.b.c. transfodit Asaelem. d. iracscitur in Isboseth. 2. reg. 3.b. reconciliatur Dauidi. c.d. occiditur à Ioab. e
Abominatur dominus populum inobedientem. leuit. 26 e. Idola dent. 7.d. 27.c. virum sanguinum. psal. 5.b. omnem illusorem. prouer. 3.d. labia mendacia. 11. d
Abominatio ante deum est, quod hominibus altum est. luc. 16.d. stans in loco sancto. matt. 24.b. mar. 13.b. luc. 21.d
Abominationes Ammon & Moab prohibet Moyses. deut. 23.a.b. Gentium prohibet deus. leui. 18.d. quas tribus Iudæ imitatur. 3. reg. 14.f
Abortiuus melior, quàm malè viuens. ecclesiastæ 6.b
Abortiuum se vocat Paulus. 1. corint. 15.a
Abram duxit Sarai vxorem. gen. 11.d. fugit terram suam. 12.a. profectus in Chanaam proficiscitur in Aegyptum. 12.c. vnde reuertitur. 13.a. separatur à Lot. b.c. vincit quatuor reges. 14.c
Abrã dat decimas Melchisedech. gen. 14.d. generat Ismaelẽ. 16.a. Isaac 21.b. quæ deo offert. 22.a. ex Cetura alios filios genuit. 25.a. moritur. ibidẽ.
Abrahæ fides. genes. 15.b. rom. 4.a. gala. 3.a. iaco. 2.d. heb. 11.b.c. eccles. 44.d. obedienti. 1. gene. 22.d. 26.a. eccle. 44.c
Abrahæ nomẽ mutatur. gen. 17.a. promissio datur. 15.a.b. 17.a. 21.b. eccl. 44.d. gala. 3.c. hebr. 11.b. 4. reg. 13.d
Abrahæ filij. gene. 16.a. 21.b. 25.a. 26.a. matt. 3.c. ioan. 8.c. rom. 9.b. gal. 3.a.d. luc. 19.b
Abbreuiata non est manus domini. isa. 50.a. 59.a. nume. 11.c
Abrogata est lex Moysi. ierem. 31.c. rom. 6.d. ephe. 2.d. colos. 2.c. luc. 16.d. ioan. 1.b
Absalem fratrẽ suum Ammõ occidit ob sororis suæ stupru. 2. reg. 13.c. fugit ad regem Gessur. g. reuocatur à Ioab. 14.a. osculatur à patre. 14.g
Absalõ populi fauorem sibi conciliat. 2. reg. 15.a. patre fugato concubinis eius abutitur. 16.d. patrẽ persequitur. 17.g. à Ioab occiditur. 18.b. plãgitur à patre. g. 19.a
Abscondit deus faciem suam ab idololatris. deut. 32.c
Absconditur Elias timore Achab. 3. reg. 17.a. populus Israel timore Philisthæorum. 1. reg. 13.b
Abstinetia Moysi. exod. 34.d. Eliæ. 3. reg. 19.b. Christi. mat. 4.a. marc. 1.d. luc. 4.a. Pauli. 1. corin. 9.d
Absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum. apocal. 21.b
Abstinere à carnalibus desideriis. 1. petr. 2.b
Abundat diuitiis qui dei seruat præcepta. deut. 8.b.c. 28.a. 30.b
Abundantia rerum seruire deo obligat. deut. 28.c
Absinthio potantur mœsti & tribulati. Iere. 9.c. 23.c. thren. 3.b
Abyssus, prima materia rerum. genes. 1.a
Abyssus multa, dei indicia. psal. 35.b
¶ Accaron cepit Iudas. iudi. 1.d. In Accaron arcam dei Philisthæi locauerunt. 1. reg. 5.c
Accaronitæ arcam dei à se expulerunt. 1. reg. 5.d
Accepto personarũ deo est odiosa. deut. 1.c. 10.d. 1. reg. 16.b. 2. par. 19.c. ro. 2.b. act. 10.c. Homini perniciosa. eccl. 20.c. iaco. 2.a. prou. 24.c. isa. 42.a
Acceptio munerum libertatẽ adimit. prouer. 22.b. eccli. 18.c. 20.b. Iudicium peruertit. exod. 23.a. prou. 13.d. eccle. 20.d. mat. 28.c. Domos subuertit. Iob. 15.d. eccli. 4.d. isa. 33.c
Accepimus omnia à deo. 1. corin. 4.b
Accedimus ad deum per Christum. rom. 5.a. ephe. 2.d. 3.b. Per sanctos. isa. 37.g. iaco. 5.d. luc. 16.b. 2. corin. 1.b
Accedia deum offendit. num. 21.b. luc. 12.f. iaco. 4.d. exod. 32.b. corporis vires eneruat. prouer. 24.d. 2. petr. 2.d. Indæ. d. æternum regnum impedit. matt. 11.b. 25.c. ioan. 15.a
Aceto panem Ruth intinxit. ruth. 2.c. Christum Iudæi potauerunt. psal. 68.c. matt. 27.f. ioan. 19.f
Achab mores & gesta. 3. reg. 16.f. ad finem.
Achan prauaricatus in anathemate Iericho lapidatur. ios. 7.d
Achaz mores & gesta. 4. reg. 16.a.b.c.d. 2. para. 28.a.b.c.d. isa. 7.a.b
Achimelech propter Dauid à Saule occiditur. 1. reg. 22.c.d
Achior arbori alligatus soluitur. Iudith. 6.b. qui relicta gentilitate circuncidituir. 14.b
Achitophel malũ consilium. 2. reg. 15.g. 16.d. 17.a.b.c. eius suspẽdium. f
Accusator noster diabolus. Iob. 1.b. malitia nostra. iere. 2.d. rom. 2.c. Scriptura sacra. ioan. 5.g. conscientia propria. rom. 2.c. 9.a. 1. cor. 8.d. 2. cor. 1.c. Frater noster. apoc. 12.c
Adam creatus. gene. 1.d. 2.b. Lapsus. 3.b. eiectus. d. mortuus. 5.a
Adolescentia in grauibus non contemnenda. 1. timot. 4.c
Adolescentiores viduæ fugiendæ. 1. timo. 5.b
Adonai magnum dei nomen reuelatum. exod. 6.a
Adonias cupit regnare. 3. regum. 1.a.b. Abisag. in vxorem petit. 2.c. Occiditur. d
Adoptionẽ filiorũ dei per veram fidẽ accipimus. ro. 8.c. gal. 4.a. eph. 1.a
Adorãdus deus. deuter. 6.c. 10.d. psal. 65. 71. matth. 4.b. luc. 4.b. 24.g
Adorãda nõ est creatura. exo. 23.c. 34.b. 3. reg. 9.b. 12.g. apoc. 19.b. 22.b
Aduenæ in hoc mundo sumus. 1. petr. 2.c
Aduenis fauendum. deut. 24.d. 26.a. 28.c. exod. 22.c. leuit. 19.g
Aduentus domini prior. isa. 35.c. 62.a. malach. 4.a. zach. 9.b. habac. 3. Adventus domini posterior. matt. 16.d. marc. 13.c. 9.a. luc. 9.c. isa. 13.c. 13.b. dan. 7.d. act. 1.b. 1. corin. 1.a. 2. cor. 1.c. iaco. 5.b. 2. petr. 3.c. apoc. 3.a. 6.d
Aduersarius noster Diabolus. 1. petr. 5.b. iob. 41.d. isa. 14.c. Mundus. ioan. 7.a. 15.c. 1. cor. 4.c. ephe. 6.c. 1. ioan. 3.c. 5.d. Caro. eccles. 11.d. gene. 8.a. rom. 8.a. gal. 5.d.e. 6.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adulatio pernicioſa.prouerb.27.a.28.d.eccles.7.a.iſa.3.c.habac.2.c.
2.reg.7.d ezech.13.c.d
Adulator credentē decipit.2.reg.16.a.3.reg. 22.a. prouer.27.c.eccles.7.
a.27.c.iſa.3.c.actō.12.d.abſentem rodit.2.reg.15.a.prouer. 24.c. Odioſum
se reddit.prouer.24.d.galat.1.b.1.theſſa.2. a
Adulteriū quàm graue peccatū. leui.20. deut.22.ierc.7.b.iob.24.c.
prouer.6.d.30.c.eccli 23.c.rom.7.a.2.petr.2.c. Quàm grauiter prohibitū.
exod.20.c leui.18.c.deuter.3.b.matt. 5.d.e.15.b. Quàm grauiter punitū.
gene.12.d.20.a.leui.20.b.deute.22.d.27.d.iob.31.a. ierc.3.c. daniel.3.d.
ioan.8.a.1.corinth.6.b.hebr.12.a
Aduocatus noſter Chriſtus.1.ioan.2.a
Aduram præfectus Ieroboam lapidatur.3.reg.12.c.2.para.10.d
Aedificare,eſt formare.gen.2.d.conſtruere. 4.c.8.d.&c. Locupletare.
exod.1.d.2.reg.7.b. ſublimare.ierc. 42. b. inſtruere. pſal.127.a.matt.7.d.
rom.14.d.1.corin.3.b.2.4.a.gala.2.d.1.pet.2.a
Aedificare in arena,eſt falſæ ſpei inniti.matt.7.d. Ad parietem, vanè
ſperare.ezech.13.b. Ieruſalem in iniquitate,legem cōtemnere.mich.3.d. Sion
in ſanguine,cæde inſontium & occiſione ſanctorum ſatiari.ibidem.
In Aegyptum deſcendit Abraham. gen.10.c. Ioſeph.37.g.39.a. Iacob
cum familia.46.a.Ieremias.ierc.43.c.Chriſtus.matt.2.c
Aegypti ſpoliatio prædicitur.ierc. 46.a.Ezech.30.c.29.b.30.a.Danie.
11.b.iſa.19.d
Aegyptij ſuſcipiunt Hebræos.gene.47.a. Affligunt eos.exod.1.b.5.b.
Affliguntur ab eis.7.8.9.10.11.ſpoliantur.11.a.ſubmerguntur.14.g
Aemulari,imitari.rom.11.b.1.corin.10.c.12.d.14.a.zelare vel dilige-
re.2.corint.11.a.philip.2.c.Inuidere.pſal.36. a.b.prouc.3.d.Scandalizare.
galat.4.c
V Aeneas à Petro ſanatur. actō.9.f
Affectus mali non ſine peccato.exod.20.c. denter.5.b.matt.5.c.rom.7.b.
pſal.72.a.ezech.25.b.Sapient.14.c.Boni cum merito.2.mach.14.f
Afflictus eſt Ionas afflictione grani.Ione.4.a.Iob deſolatione.iob.30.
d. Ieremias incarceratione.ierem.20.a.threno.3.c
Afflictio malos corrigit.iudi.6.c.leui.26.f. deut.26.b.1.reg. 6.d.7.a.
4.reg.14.f.Bonos accēdit.exod 3.b.6.b.iudic. 10.c.1.reg.1.b.c. Deuios re
ducit gen.16.b.c.d.21.b.deut.8.a.leui.26.f.iudic.6.c
V Agabus famem prædicit futurā. Actō.11.d.Paulum Ieroſolymis alli-
gandum.21.b
Agag regi Amalec Saul parcit.1.reg.15.b.quem Samuel occidit.g
Agar ſe concepiſſe videns, dominam ſpernit.gene.16.a.afflicta fugit.b
c. renocata parit.d.cum puero diſceeſit.21.b
Ager ab Abraham emptus.gene.23.d.à Iacob.33.d.à Ieremia.ierc.22.
b.à Iudæis.matt.27.a.actō.1.c
Ager non vario ſemine ſpargendus.leuiti.19.c.non à quopiam læden-
dus. exod. 22. a. non in terminis transferendus. deut. 19.d. cum hærede
tranſit. Ruth.4.a.b
Aggrauat deus manum ſuam.1.reg.5.b.peccator cor ſuum.2.reg.6.b.
corpus animam.ſapient.9.d.mare vias ſuas. iſa. 9.a. Deus aures pecca-
toris.iſa.6.c.59.a.zach.7.d
Agni immaculati ritus.exod.12.tollit peccata mundi. ioan.1.d.apoc.
5.c.14.a
Agricola Adam.gen.3.d.Cain.4.a.Noe.9.c.Eſau.25.c.Eliſeus.3.reg.
19.d.Deus.ioan.15.a.Chriſtus.zacha.13.b
Ahias dedit Ieroboam inſſu dei decem tribus Iſrael. 3.reg.11.f.morē
filij eius, ſuíque regni finem prædixit.14.b
V Alcimus ſacerdotio Iudæorum potitur. 1. mach.7. a.b. Demetrium in
Iudæos excitat.2.mach.14.a Paralyſi diſſoluitur.1 mach.9. a
Alexander Macedo Græcorum regnum incepit.1.mach.1.a
Alexander Antiochi nobilis filius regnat in Ptolemaide. 1. mach.10.a.
pugnat cum demetrio.d. amicitiam ineunt.e
Alexander ærarius Pauli æmulus.2.timo.4.c
Altare deo ædificat Noe.gen.8.d. Abrahā.gen.12.b.13.d.22.b. Iſaac.
26.c.Iacob.33.d.35.a. Aaron.exod.32. b. Moyſes.17.d.24.a.27.a.30.a.
37.d.40.c.deut.27.a.Ioſue.ioſ.8 f. Filij Ruben Gad & Manaſſe.ioſ.22.c.
Gedeon.iudic.6.e.Samuel.1.reg.7.d.Saul.14.c.David.2.reg.24.d.Salo-
mon.2.para.4.a.Elias.3.reg.18.e.Machabæus.1.mach.4.e
V Almalech hoſtis Iſrælitarum.exod.17.c. percutit Iſraelem. num.14.d.
Chananæos.21.g. Percutitur ab Iſrael.exod.17.d.num.2 4.d.deut. 25.d
A Saule.1.reg.14.g.15.a. A filiis Simeon.1.para.4.g
Aman à ſolo Mardochæo ſpernitur.eſther.3.a. vnde Iudæos occidi impe-
trat. b. Mardochæo patibulum parat.5.d.in quo ipſe ſuſpenditur.7.d.&
filij eius.9.c
Amaræ aquæ impoſito ligno dulceſcunt.exod.15.f.impoſito ſale.4.reg.
2.d.& coctio Eliſei impoſita farina.4.g
Amaſa exercituī Abſalom præficitur.2.regum 17.f. A Ioab occiditur.
20.b.c
Amaſias rex Iuda 4.reg.12.d.2.para.24.g. Interficteres patris ſui oc-
cidit.4.reg.14.a.2.para.25.a. Percutit Idumæos.4.reg.14.b.2.para.25.d.
Corripitur à domino.2.para.25.c. Capitur ab hoſtibus.f. Occiditur à Ioa
rege Iſrael.4.reg.14.b.2.par.25.f
Amaſias ſacerdos Bethel obſiſtit prophetæ dei. Amos.7
Ambitio fugienda,quia deo diſplicet,vt in puniticne Aaron & Mā-
riæ.num.12.a.b.c. Core, Dathan,& Abiron 16 a.& ſequen.26.a.b. A-
limelech.iudic.9.a.g. Abſalom.2.reg.15.16.17.18. Aman.eſther.3.a.7.d.
Seron.1.mach.3.b.c. Iaſon.2.mach.4.a.b.c.d
Quia placet diabolo,qui primus excellentiā ambiuit.iſa.14.b.& ſeq.
apoc.12.b.quia primū hominem ad hoc induxit.gene.3.b ſap.2.d. Oſee
6.c.rom.5.c.d.1.corint.15.c.quia ambientes deprimit.gene.34.d.num 16.
d.26.b.actō.8.d.iob.21.b.pſal.36.g.prouer.1.d
Quia proximo nociua.iudic.9.a.luc.14.b.gala.5.c.iudith.2.c.d
Sibi periculoſa,in Sedecia.4.reg.vlt.in Benadab rege Syriæ. 4.reg.6.
c.d.in Abſalom.2.reg.18.item prouerb.1.d ſapien.6.a.apoc.18.b
Ambulauit cum deo Enoch.gene.5.c.Noe.6.b. Abraham.17.a.Iſraelita-
te.3.reg.8.c.2.para.6.c
Ambulare in viis & præceptis dei eſt cuſtodire mandata eius. deut.
10.c.11.c.8.b.ioſ.22.a.leuit.26.b.exo. 33.c.34.a.3.reg.3.a.b.1.reg.8.a.3.
reg.2.a.4.reg.20.a.pſal.118.a.127. a
Amicus verus.prouer.17.c.18.d.eccli.9.c.22.c.d.ioan.13.d.15.b. Qua-
tenus diligendus.leuit.19.d.prouc.27.b.eccle.27.c.luc.16.a. Quatenus illi
fidendum.prouer.23.a.eccle.37.a. Abdia.1.c
Amicitia diuina oritur ex diſciplina ſapient.7.b.ioan.13.b.iacob.2.
d. Creſcit ex obedientia.exod.13.b.pſal.138.luc.14.c.ioan.15.b
Humana acquiritur per diuitias.prouer.19.a.per comitatē. 18. d. Per
beneficentiam.prouer.12.d.27.b.luc.16.a.23.b.prouer.3.d.eccle.29.b
Conſeruatur per conſilium.prouer.23.b.27.b.eccli.6.a. per fidelitatem.
prouer.3.d.eccle.27.c.prouc.23.b.eccle.27.b.c. Per auxilium.prou.18.c.22.d
Soluitur per odium.prou.18.a.eccli.6.a.b.per conuitia.eccle.22.d.37.a
prou.3.d.25.a.27.b.eccl.22.c.27.c 29.a.proverb.11.b
Ammonitæ ſuas terras ab Iſraelitis repetunt. iudic.11.c.d. Inuadunt
Ioſaphat.2.para.20.a
Affliguntur à Iephthe.iudi.11.f. A Saule.1. reg. 12.a. A Danide.2.
reg.10.a.b.c.d.12.g
Non intrant in eccleſiam dei. Deut.23.a. Comminatur illis pœna à deo
iere.49.a.ezech.25.a. Amos.1.d. A deo prohibentur affligi.deut.2.d.
Ammon amor in Thamar ſororem.2.reg.13.a. oppreſſit eam.c. occidi-
tur ab Abſalom.f
Amon rex Iuda occiditur à ſeruis.4.reg.21.d
Amor Iacob & Rachel.geneſ.29.c. Dauidis & Ionathæ.1. reg.18.d.
Ammon in Thamar.2.Reg.13.a. Salomonis in alienigenas.3.reg.11.a
Amorræi Iſraelitas expugnant.deut.1.g. Gabaonitas.ioſ.10.a.b. ex-
pugnātur à Chodorlahomor.gen.14.b. ab Iſraelitis.num.21.e.f.g.iudi.1.
g.3.reg.9.c.num.31.g.deuter.20.d
Amram filius Caath pater Moyſi & Aaron.exod.6.c
Amri in regē Iſrael vi eligitur.3.reg. 16. d. ſuperiores ſuos malitia ſu-
perauit.f. moritur.f
V Ananias cum vxore moritur.actō.5.a
Ananias diſcipulus, Damaſci baptizat Paulum.actō.9.b
Ananias princeps ſacerdotum iubet Paulum cædi.actō.22. a
Anathema Iericho.ioſ.6.c.d.quod accipiens comburitur.7.a.c.d
Anathema ſit Chriſtum negans.1.cori.16.d.aliud prædicans. Galat.
1.b.quod tamen Paulus pro fratribus eſſe optat.Rom.9.a
Ancillarum Iudæorum conditio.leui.19.e.25 f.exod.21.b.deuter.15.c
Angelus nunciat naſcituros,Iſmaelem.gen.16.b. Iſaac.18.b. Samſonē.
iudic.13. a.b. Ioannem.luc.1.b. Chriſtum.matt.1.c.luc.1.c
Euertendos Sodomitas.gen.18.c. Aegyptios.exod.3.f. Chananæos.33.
a. Madianitas.iudic.6.b. Ieroſolymitas.zach.2.d
Angelus conſolatur Hagar.gen.16.b.21.b.iacob.32.a. Ioſue. ioſ.5.d.
Gedeonem.iudic.6.b. Chriſtum.luc.22.e. Petrum.Act.12.a. Paulum.27.d
Liberat Iſaac ab immolatione.gene.22.c. Lot à Sodomorum incendio,
19.d. Iſraelem ab Aegypto.exod.14.f.g. apoſtolos à carcere.act.5. d. Pe-
trum à carcere.12.a.b
Paſcit Eliam in deſerto.3. reg.19. a. Danielem in lacu. Daniel. 14.g.
Chriſtum in deſerto.matt.4.b.marc.1.b
Dirigit Lot gene.19.a.b. Seruum Abrahæ.24.b.c. Iacob.28.c.31.e.48.
c. Iſraelem.exod.14.e.32.g. Tobiū.tob.5.a. Iudith.iudit.13.c. Eliam.3.reg.
19.a. Chriſtum in Aegyptum.matt.2.c. Paulum Romam.act.27.d
Cuſtodit Iudith contra Holopherncm.iudit.13.c. Danielem à leonibus.
daniel.
daniel.6.f.14.f.g. Tres pueros in fornace.3.g. Pueros.matt.18.b
Percutit Sodomam.gene.19.c. Nerum ſemoris Iacob.32.f. Aegyptios.
exod.14.g. Caſtra Sennacherib.4.regū.19.g.2. para.32.e.iſa.37.g.2.mac.
15.e. Iſraelitas.2.regum.25.c. Balaam. nume.22.d. Heliodorum. 2.
mach.3.c. Herodem.actorum.12.d
Angelus malus.pſal.34.a.77.e.prou.17.b.2.pet.2.a.iudæ.b.apoc.9.
c.12.b.iob.4.d.eccli.32.d
Anima pars ſpiritualis hominis.gene.3.d.3.reg. 17.d.pſal. 15. c. iſa.
26.b.matt.6.d.10.c.luc.12.d.ioan.10.d
Pars corporalis.nume.11.b.21.b. pſalm.6.a.7.a.26.d.40.a.iſa.49.
b.ezechiel. 4.d
Vita totius.gen.6.d.19.d.37.d.num.21.b.deut.12.c.24.c.exo.4.c.3.
reg.19.a.iob.2.b.eccles. 4.b. eccle.51.a.pſal.40.d.matt.2.d.luc.14.f
Affectus animæ.gen.27.a.34.a.32.g.exod.15.b.deuter. 28.g.1. reg.
18.a.pſal.11.a.105.c.eccleſiaſtes.6.a.iſa 5.a.ezech. 18.a
Sanguis totius.leuit.17.c deut.12.d
Perſona.gene.12.d.14.d.dent.10.d.leui.2.a.eſther.7.b. iſa.1.d.49.
b.26.b.iob.33.d.ezech.4.d.rom.13.a.actō.2.g.27.f
Iumenta vel pecora.gen.3.c. d.12.b.prouer.12.b
Animam ponere,mori.1.regum.28.d.pſal.65.b. ioan. 10.c.12.d.13.d.
15.b.1.ioan.3.c
Animam effundere,omnem animi languorem proferre. 1.reg.1.c. pſal.
41.a.62..c.iſa.44 a
Animā ſuā in vano accipere ex ſuis actibus vane gloriari. pſal.23.a
Animā ampliare vel dilatare, abſq; lege capere . iſa.5.d.Habacuc.2.a
Animam humiliare.Corpus caſtigare.Iudith.4.c.8.b.pſal.34 b.eccli.
4.a.iſa.48.a
Animam humiliare in pulvere.Morti appropinquare.pſal.43.d
Animam in manū ponere vel portare.Varia ſubire diſcrimina.iudic.
12..a.1.reg.19.a.28.d.iob.13.c
Animam quærere.Perſequi quempiam ad perdēdum.exod.4.c.iudic.
12.a.1.reg.19.a.pſal.39.d.142.a.luc.17.g
Animam ſuam amare,Carnis deſideria quærere.ioan.12.d
Animam odiſſe .Abnegare ſeipſum.ioan.12.d. pſal.10.c. prouer.29.d.
2.regum.5.b
Animam dare.Se morti exponere.eccli.29.c.ierc.12.b.mat.20.d.marc.
10.g.ioan.10.b
Animā perdere.Se morti exponere vel periculo mortis.eccles.2.c.matt.
10.d.16.d.marc.8.d.ioan.12.d.luc.9.c.g.17.g
Animam inuenire,euadere vel fugere mortem.matt.10.d.16.d
Animalia vel animantia creata.gene.1.d ſubiecta homini.ibidem.2.
d.9.a. Munda & immunda.7.a.leuit.11.a.22.d.27.d.deuter.14.a
Animalia ad eſum apta.leui.11.a.deuter.14.a
Animalia comedi prohibita.leuit.11.a.b.& ſeq.deut.14.a.& ſeq.
Animalia iubentur occidi Simai appropinquātia.exod.34. a. ſangui-
nem effundentia.gen.9.a.in excidio Ierico.ioſ.6.c.d. in plagis Aegypti.
exod.9.a.in percuſſione Amalech.1.reg.15.a.in percuſſioue Iob.iob.1
Annus ſeptimus requies agrorū & vinearum.leuit.25.a. Remiſſio de-
bitorum.deut.15.a
Annus quinquageſimus iubileus.leui..25.b
Antichriſti potentia.daniel.7.f.8.f. Figura.11.c.f. zach.a.11.d.matt.
24.b.2.theſſal.2.b.c.apoc.13.c.d
Antichriſti multi.1.2.theſſal.2.b.1.ioan.2.c.4.a.2.ioan.c
Antiochus Ephiphanes dictus illuſtris.1.mach.1.a. Aegyptum & Ie-
ruſalem ſibi ſubiicit.c. Idolum ſuper altare erigit. g. 2. macha. 7.a. Init
pacem cum Iuda.1.macha.5.g. Iudæos perſequitur.2. mach.5.b.à Perſe-
poli pellitur.9.a.ab Elimade expellitur.1.mach.6.a.A domino percuti-
tur.2. mach.9.b. Moritur.1.mach.6.a.2.mach.9.b.c.d
Antiochus Eupator rex Syriæ.1.mach.6.b. Iudæam aggreditur.c.2.
malach.10.b.ferit fœdus cum Simone fratre Iudæ.1.mach.15.a
Antiochiæ prædicat Paulus.act.11.d.Ibi primum dicuntur Chriſtia-
ni.ibid.
V Aod vel Aiod.Hebreorū iudex.iud 3.b.Eglon regē Moab clā occidit.c
Apoſtolorū vocatio prima.ioan.1.f.g. Secunda.luc.5.b. Tertia.mat.4
c.d.marc.1.b.luc.5.f. Electio. matt.10.a. marc.3.b.luc.6.d.c. Miſſio.
matt.10.a.28.d.marc.3.b.6.a.16.d.luc.6.c.9.a. Poteſtas. ibidē. Prædi-
catio.ibidem.actō.2.g.4.g. Contentio.matt.20.d.marc.10.f.luc.22.c.
Fuga.matth.26.f.mar.14.f.luc.22.f.ioan.18.c. Conſolatio. matth.28.d.
marc.16.b.c.d. luc.24.e.f.g. ioan.20.c.f.g.21.a.& ſequen. Confirmatio.
actō.2.a. Perſecutio.actō.4.c.d.5.d.8.a.9.a.12.a
Apparuit dominus Adæ.gene.3.b. Cain.4.d. Noe.6.b. Abrahæ.12.
a.b.13 d.15.a.c.17.a.18.a.21.b.22.a.c. Iſaac.26.a.c. Iacob.28.b.31.a.32.
a.f.35.a.b.46.a
Moyſi.exod.3.a.& hinc ad finē.Deutero.pluries. Aaron.exod.4.f.g.6
b.16.b. Ioſue.ioſ.1.a.7.b.8.a.11.b.b.13.a. Samueli.1.reg.3.a.b.9.c.16.a. Sa-
lomoni.3.reg.3.a.c.9.a.2.para.1.b.7.c
Iob.38.a.iſa.6.a.65.a. Amos.9.a
Magdalenæ.matth.28.b.marc.16.d.ioan.2.d. Apoſtolis. matth.28.d.
mar.16.c.d.luc.24.f.g.ioan.20.c.f.g.21.a.& ſequen.1.cor.15.a.b.actō.1.a.
13.c.1.petr.5.a.1.ioan.1.a.3.a
Apparuit gloria domini. exod.16.c.24.d. 40.d. leui.9.d. num.16.c.
20.a.3.reg.8.b.2.paralip.5.d.ezech.1.a.b.3.f.8.b.43.a.b.
Maieſtas.num.14.d.2.para.7.a.iſa.6.a.ezech. 43.b.apoc.15.d. Gratia
tit.2.c.3.b. Charitas.1.ioan.4.d
Appropinquat deus Orantibus.deut.4.a. Sanctificatis.leui.10.a. Ele-
ctis.nume.16.a. Appropinquantibus.deut.33.a.pſal.148.d.iaco.4.b
V Aquæ creantur.gen.1.a.b. Operiūt montes.7.d.ſiccātur.8.a. amaræ dul-
ceſcunt.exod.15.f.4.reg.2.d. Fluūt è petra.exod.17.a. num.20.b.pſal.77.
b.80.b.104.d.105.b.106.d. Siccantur in Iordane.ioſ.3.d.4.reg.2.b.c
Aqua mutatur in ſanguinem.exod.4.b.7.d. In vinum.ioan.2.b
Aqua luſtrationis.num.8.b.d. Cōtradictionis.20.b. Expiationis.31.d.
Nehemia.12.d
V Aræ idolorum euertendæ.exod.34.b.deut.7.a.12.a. iudic.6.c.4.reg.11.
d.23.b.2.par.a.14.a.ezech.6.a. Hoſee.10.a.2.mach.10.a
Aræ deo extruendæ.num.23.a. Baruch.1.b
Aram pater Loi moritur in Vr, Chaldæorum.gene.11.d
Arbores à deo creantur.gene.1.b.2.b.c
Arbores infruſiferæ excidantur.matt.3.c.7.c.luc.3.b.dent.20.d
Arbor ex fructu cognoſcitur.gene.2.c. leuit.26.a. deutero.28.d.matth.
7.c.12.c
Arca diluuij.gene.6.c.7.a.8.a. figura baptiſmi.1.petr.3.d. Teſtimonij
facta.exod.25.a.b.26.c.37.a.40.b.deu.10.a.31.f.ioſ.3.d.iudic.20.d. Ca-
pta.1.reg.4.a.5.d 6.b.c.7.a.3.reg.8.b. Reddita.1.para.13.b.1.1.reg.7.a.2.
reg.6.a.15.e.f.2.para.5.b
Arma Dauid.1.reg.17.f.21.c.2.reg.8.b. Pauli.2.cor.10.b. Militis Chri-
ſti.iob.29.c.rom.6.c.13.d.2.cor.10.a.ephe.6.b.c.1.theſſal.3.b.2.tim.2.a.b.
2.cor.6.b.1.petr.5.b
Arphaxad.gene.11.b. vincitur à Nabuchodonoſor.iudith.1.a
Artaxerxes permittit templum Ieroſolymis reædificari.1.eſd.7.a
Arundini vento agitatæ Ioannes comparatur.matth.11.a.luc.7.d
Aſa rex Iudæ.3.reg.15.b.2.para.14.a. Subuertit excelſa,ibidē. Fœdus
iniit cū reg.Syriæ 3.reg.15.d.2.para.15.a. Corripitur à prophetā.16.c. Ae-
thiopes vicit.2.para.14.d. Bellum iniit cum Baaſa.3.reg.15.c. Dolet pedi-
bus.e. Moritur.e.2.para.16.d
Aſcēſio Chriſti figurata Eliæ aſcēſione.4.reg.2.b.pſal.18.a.46.b.67.g.
iſa.63.a. Cōſummata.marc.16.d.luc.24.g.ioan.20.d. ephe.1.d. actō.1.a.
Effectu operata. Mich.2.d.ioan.7.f.ephe.5.b.hebr.9.f.1.petr.3.d
Aſer filius Iacob.gene.30.a. Genuit filios.46.b.1.par.7.f. Quorū hæ-
reditas & ſors gene.49.c. deuter.33.d.ioſ.19.b.iudi.1.f
Aſina Balaam loquitur. num.22.c. Cum pullo ad Chriſtū adducitur
matt.21.a.marc.12.a.luc.19.c
Aſinas patris Saul quærens vngitur.1.reg.9.a
Aſinarum pullos equitant filij Iair.iudic.10.a. & filij Abdon.12.d
Aſini maxilla Samſon mille viros ſtrauit.iudi.15.c. Caput emptū.800.
argenteis.4.reg.6.f.
Aſſuerus conuiuium parat.Eſther. 1.a. Vaſthi repudiat.c. Eſther ſibi
ſocia.2.a. Mardochæum remunerat.6.a.b. Haman ſuſpendit.7.d
V Auari calamitas.eccles.6.a.eccli.10.b.14.a. luc.16.d.1.cor.6.b
Auaritia prohibetur.luc.12.b.c.ephe.5.a.coloſ.3.a.hebr.13.a.pſal.118.c
Punitur Amos.9.a. Habac.2.c.matt.27.a.1.cor.6.b.ephe.5.b.iſa.37.d.
prouer.27.c.eccli.5.b
Auaritia infamat.prouer.15.b.d.31.a.eccli.14.b.iſa.56.d.ierc.6.c.8.d.
ephe.4.c.2.pet.2.c. Supplantat proximum.3.reg.21.a.matt.26.b.iaco.4.d
Audire bona vtile eſt.deut.13.a.27.b. exod.15.g.19.a. iob.12.b.34.a.
pſal.84.b.ezech.3.g.matt.13.a.b.marc.4.b.9.b.luc.8.c.9.d
Audire mala,inutile.gene.3.a.eccleſiaſtes.7.c. eccleſiaſt.28.d.1.cor.15.
d.actō.17.c
Aues mundæ & immundæ.leui.11.d.deo offerendæ.leui.1.d
Auertit dominus à peccatore faciem.1 ob.4.b.2 paralip.6.g.30.b.pſal.
9.f.12.a.29.b.21.f.26.c.43.d.50.b.68.d.101.a.103.d.131.b.142.b.iſa.50.
c.ieremia.3.d
Oculos.iſa.1.d. Aurem.threno 3.f
Manum vel dexteram.pſal.73.c.d.threno.2.a.c. Adiutorium.pſal.88.f.
Captiuitatem.pſal.13.b.84.a. Indignationem.ierc.18.d
Iram.nume.25.c.1.eſd.10.d.pſal.77.c.105.d. Baruch.2.c. Daniel.9.d.2.
paralip.12.c

Universidad de Deusto Biblioteca

Furorem.nume.25.a.2.para.5.f.29.b.Baruch.1.c.Hosee.14.d
Auertit peccator à deo faciem.eccle. 9. b. 41. Oculum.eccle.4.a.27.a Mentem.3.reg.11.b. Cor.3.reg.11.a. deut.29.c. 30.d. Pedem prouer. 4.d.isa.58.d.Manum.ezech.18.b
Auertitur peccator à timore dei.ios.22.e.A concupiscentia sua.sapien. 16.a.A via sua mala.ezech.3.c.18.f.A veritate.2.timo.4.a
Auxilium nostrum à domino.deut.33.d.psal.120.a.heb.4.d.2.para. 20.d.esther.14.c psal.19.a.59.c.70.b.83.b.107.c. Hosee.13.c.1. macab. 12.b.16.a.2.macha.8.g.11.c.15.b
Azarias rex Iuda.4.reg.14.e.Leprosus factus.15.a.Mortuus.b
Azarias propheta.2.para.15.a
Azariæ oratio daniel.3.c
Azyma comeduntur.exod.12.b.13.a.23.b.24.c.1.corint.5.c
Azymorum festum.exod.12.c.13.a.23.b.leuit.23.a.4.regum.23.c.2 paral.8.c

B

Baal altare destruit Gedeon.iudi.6.e.f.Domum eius Iehu.4.reg.10. f. Populus Israel.2.paral.23.d.prophetas Elias.3.regum.18.g.Iehu. 4. reg.10.d.Iosias.23.e
Baasa rex Israel.3.reg.15.c.f.destruxit domum Ieroboam.g.Idololatra. 16.a.moritur.b.2.para.16.a
Babel turris exstruitur.gene.11.b
Babylon principium regni Nemrod.gene.10.b
Captiuãda prædicitur.4.reg.20.d.isa.13.a.14.e.21.a.25.c.47.a.50. a.51.a.iere.16.c.26.a.habac.2.c.apoc.14.a.18.a.c
Captiuatur.apoc.18.a.& sequent.Quia mala fecerat.apocal.18.a.g. ierem.51.a
Bacchides Iudam occidit.1.mach.9.b.cum Ionatha pugnat.d.superatur à Simone. 9. g
Balaam prohibet deus maledicere Israelitis. nume.22.c. d.ios.24.b. Benedicit nume.23.a.Prophetat.24.a.b.c.Occiditur.31.b
Balac rex Moab.nume.22.a. Irascitur in Balaam.24.b
Baptisma vnum.ephes.4.a.nos Christo consecrat.5.e.1 pet.3.d.Coloss. 2.b.Figuratur per arcam Noe.1.pet.3.d.Figurat nouam vitam.roma.6. a. coloss. 2.b
Baptizatur Christus.matt.3.d.mar.1.b.luc.3.d.Paulus.act.9.c. Cornelius.10.g.Ianitor carceris Pauli. 16. f. Eunuchus reginæ. 8.g. Mulier purpuraria.16.c
Baptizãtur à Paulo Crispus & Caius.1.corin.1.b.Alij Corinthij.act. 8.c.Samaritani à Philippo.8.b.Baptizati baptismo Ioannis.19.a
Barabas petitur absolui, & Christus occidi. matt.27. b. marc.15.a luc.23.a.ioan.18.f.acto.3.c
Barach mittitur contra Sisaram. ind.4.a. liberat Israelem.ibidem. Gratias agit.5.a
Barnabas Paulo iungitur. act.13.a.ga.2.a.Disiungitur.acto.15.g
Baruch dictante Ieremia scribit librum. iere. 36. a. quem elegit corã principibus.b.Alterum scribit.Baruch.1.a.Mittitur Ierusalem.b
Bathuel pater Rebeccæ.gen.22.d.24.c.f
¶ Beatitudines euangelicæ.matt.5.a.b.luc.6.c
Beatus quis.matt.5 a.luc.6.c.psal. 1.a. 33.a.39.a.40.a.64.a.83.a. 111.a.118.a.126.b.143.d.prou.3.b.8.d.14.c.29.c.iere.17.b.iaco.1.d.luc. 11.d.apoc.20.b.16.c.19.b.22.c
Beelphegor adorant Iudæi.nume.25.a.deut.4.a.iosue.22.d.psal.105.e. Hosee.9.c
Beelzebub princeps dæmoniorum.matt.10.c.12.b.marc.3.c.luc.11.b. Consulitur ab Ochozia.4.reg.1.a
Belial non habet conuentionum cum Christo.2.corint.6.c
Belli ortus ex offensa dei.leuit.26.b.ierem.47.d. 48.a.& sequent.49. ezech.29.d.iacob.4.a.3.regum.8.d.e.ios.23.c.nume.14.g.deut.1.g.Prosecutio, oratio ad deum.deuter.2.e.20.a.d.23.b.24.b.3.regum. 12. e. 1.regum.7.c.iosue.8.a.d.10.b.g.3.regum.8.e.indi.6.d.exod.17.c.d.Deus adiutor in bello.iosue.23.c.1.regũ.7.c.exod.23.f.iosue.10.b.g.8.a.d.deut.2.e. 2.reg.5.c.d.gen.14.c.iudic.3.b.4.c.20.e.iosue.11.a.4.reg.5.a.7. b.c.iud. 6.g.1. regum. 4. d. iosue.14.c.Finis, seu victoria à deo.deuter.20.a.ios. 10.b.g 3.reg.8.e.ios.8.a.b.c.1.reg.4.d.ios.24.c.indi.7.a.1. reg. 14.a.4 reg.19.b.gene.14.c
Belli iura. deuter.20.c
Benadab rex Syriæ.3.reg.20.c.d.& sequen.4.reg.8.c.d.13.d
Benedixit deus homini gene.1.d.5.a.Noe.9.a.Filiis eius.d.Abrahę. 24.d.act.3.d.Isaac.26.a.Laban.30.b.Sarę. 17.e.Iacob.35.b.Putiphari.39 a.Israelitis.deut.3.b.Samson.iudi.13.d.Leuitis.exod.32.f.Apostolis.luc. 24.g.Pueris.marc.10.b.Cæteris creatis, Die septimo. gen.2. a. Fructibus. leuit.25.c.deut.7.b.Cibis nostris.exod.25.e.deut.8.d.30.d.33.b
Benedicit homo deo.Daniel.daniel.2.c.Melchisedech.gene.14.d.Salomon.3.reg.8.b.Debora.iudic.5.a. Dauid.3. regum.1.g. Omnes creaturæ, daniel. 3. c.f
Homini, Melchisedech Abrahæ.gen.14.d hebr.7.a.Isaac Iacob gene. 27.d.28.a.Esau.27.f.Rebeccæ parentes eius. 24. g. Laban filiabus.31.g. Ioseph fratri suo Beniamin.43.f.Iacob filiis suis. 49.a. & sequen. Moyses tribubus Israel.deute.33.a.Aaron populo.leui.9.d.Iosue Ruben, Gad, & dimidię tribui Manassę.iosue 22.b.Caleb.14.d.Dauid populo.2.reg.6.d. Salomon Israelitis.3.reg.8.b.Regina Saba Salomoni, & eius familiæ.3. reg.10.b.Iusti maledicentibus.luc.6.e.1.petr.3.b.Paulus sibi maledicentibus.1.corint.4.c
Benefacere inimicis debemus.matt.5.g.1. petr.2.c.Amicis.luc.6.e.gal. 6.c deut.8.a.eccle.14.b.2.regum.7.b.10.a.b.c.d.Ruth.2.b.c.Iustis.eccli. 12.a.b.49.c.1.ioan.3.c
Benefecit deus Iudæis.deut.4.e.8.a. 29. a.2. reg.7.c.iere.2.a.isa.63.b. ios.24.a.b.c.Iustis.psal.124.b
Beniamin nascitur.gen.35.c.à patre tenerè diligitur.44.e.à Ioseph agnoscitur. 43.g.A Moyse benedicitur.deut.33.b.A patre.gen.49.c filiorum eius bellum contra cæteros.iudic.20.21.22.
Berzellai Dauid profugum pascit.2.regum.19.f.cuius filij iubetur adesse mensæ Salomonis. 3.reg.2.b
Beseleel artifex industrius.exod.31.a.35.d.36.a
Bethlehem, quæ & Ephrata.gen.35.c.48.b.patria Dauid.1.regũ.16. a. Christi.luc.2.b
Bethsabee, quam dicunt Bersabee, vxor Vriæ à Dauid violatur.2.reg. 11.a.Luget maritum, & nubit Dauidi.d.Filium parit.12.d.& Salomonem f.Cui impetrauit regnum apud Dauidem.3.reg.1. d
¶ Bigamia Lamech.gen.4.a.Esau.26.g
¶ Blasphemia quàm graue peccatum.isa.52.b.matth.27.e.roma.2.d.12.a. apocalyp.13.b
Quatenus vitandum. 2. reg. 2. c.zacha. 3.a.matt.12. c.marc.3.d.luc. 12.b.iudæ.1.c
Quantùm puniendum.leuit.24.c.2.reg.12.b.4.reg.19. d.g.coloss.3.b. matt.12 c.ephe.4.g.4.reg.1.b.c.nume.16.e
¶ Bonitas essentialis in deo.2 para.30.c.Iudit.11.b.matt.19.b.marc.10.c. psal.72.a.105.a.106.a.117.a.thren.3.c.2.macha.1.f
Naturalis in creaturis.gene.1.d.3.a.nume.13.b.14.b.1.para.4.g.eccl. 3.b.sapien.8.d.eccle.13.d.39.b.51.d.ezech.17 b matt.3.c.7.c.12.c.13.d
Moralis, in iustis.1.reg.29.d.2.regum.18.f.3.regum.1.g.psal.124.b. prouer.12.a.13.d.14.b.18.d.sapient.8.d.ecclesiast.26.a.36.d.malach.2.d. matt. 12.c
Bos cornupeta virum occidens lapidatur.exodo.21.c
Boui trituranti os non alligabis.1.corin.9.b.deuter.25.a.1.timot.5.c
¶ Brachium dei, auxilium eius.isa.25.33.44.luc.1
Potestas eius.Iob.40 isa.53.psal.77.exod.17
Brachium hominis, id cui innititur.psal.43.17.36.59.88.4.reg.5
Brachij carnem comedere, alterius inuadere bona.roma. 12.ephes. 4. isa.9
Brachia exerere, expeditum esse. ezech.4.b
Brauium, merces æterna.1.corint.9.d.philip.3.c

C

Caath filij.exod.6.c.sors eorum.ios.21.a.b.c
Cadauer qualiter expiandum.deuter.21.a.b
Cadit in faciem Abraham.gene.17.a.Manue & vxor eius.ind.13.d Ruth.ruth.1.b.Goliath.1.reg.17.g Abdias.3.reg.18.b.Ezechiel.ezech. 2.a.44.b.Nabuchodonosor.daniel.2.g.Leprosus mũdatus.luc.17.d.Tobias.tob.12.c
Cecidit retrorsum ascensor Dan.gen.49.c.Heli.1.reg. 4. c. Hostes Iudæorum.isa.28.c.Iudæi quærentes Christum.ioan.18.b
Cadere, mori & perire.isa.10.a.31.b.d.Deuter.1.g.leui.26.b.1.reg.17.g. 2.reg.3.g.psal.9.f.17.f.77.c.g 81.b.eccle.28.c
Cæcitas corporalis grauis est. tob.3.b.deutero.17.c.28.c.matt.12.b.luc. 18.f.4.regum.6.d.sapien.19.c.zacha.12.a.2.mach.10.f.marc.3.a.acto.13. b.ioan.5.a.Sanatur à deo.psal.145.b.isa.29.f.35.b.42.c. matt.9 c.11.a. 12.b.20.d.21.b.marc.8.c.10.g.luc.18.f. ioan.9.a.Ab angelo.tob.11.c
Cæcitas mentalis, ex peccato caussatur.sapient.2.d.isa.6.c.d.42.c.56. c.thren.4.c.soph.1.d.matt.15.b.23.c.ioan.9.g.rom.2.c.2.petr.1.b.ephes.4. c.marc.8.b
Sanatur per dei gratiam.isa.42.b.c.43.b.58.c.psal.17.d. 18. b.20.a. 33.a.ioan.1.a.8 b.9.g.iere.5.c
Cæsari tributa reddenda.matt.21.b.marc.12.b.luc.20.e
Cæsarem appellat Paulus.acto.25.b. c
Cain nascitur.gen.4.a.fratrẽ occidit.b.viuit profug⁹.c.filios generat.c. inuidiæ viam aperit.1.ioan.3.b.c.Iudę.d
Caiphas prophetat. ioan. 11.g.18. c. Christum interrogat. matth. 26.f. marc.14.f.ioan.18.d
Caleb explorator terræ sanctæ.num.13.a.14.a.Cui promittitur terra.d. e.deuter.1.f.quam petit.ios.14.b.Sors eius.15.c.Habitatio eius.iudi.1.c.d. 1. para.6.e.eccli.46.b
Calendarum sacrificia.num.10.b.28.b.1.reg.20.a.c.4.reg.4.d.2.paral. 8.c.1.esdr.3.b.isa.1.d.ezech.46.a
Calix afflictio quæuis à deo nobis obueniẽs.psal.30.b.74.iere.25.d.isa. 51.f.thren.4.d.ezech.23.c.Passio etiam mortis.iere.25.d.habac.2.d. matth. 20. c. 26. d.marc.10 f.14.d
Eloquentia doctrinæ psal.115.rom.8.acto.14.apoc.17. psal. 22. b. zach. 12.psal.15.b.luc.22.e.ioan.18.b.1.corint.10.e
Sacramentum eucharistiæ sub vini specie.matt.26.c.marc.14.c.luc. 22.b
Calumnia proximis non inferenda.leuit.19.c.prouer. 28.c.isa 54. d. iere. 6.a.amos.4.a.luc.3.b
Caluitium super mortuũ non faciendum.deut.14.a.iere.16.b.ezech.27.g
Caluitium pro crine, luctus post lætitiam.leuit.13.f.isa.3.d.15.a.iere. 47. f.ezech.7.c.amos.8.c.mich.1.d
Candelabri Moysi fabricatio.exod.36.e.num.8.a Forma. exod.25.c.d. 37.c.Situs exod.26.g.40.c
Candelabri Salomonis fabricatio.2.paral.4.b
Candelabrorum aureorum visio zach.4.apocal.1.c
Canes, qui veritatem professi, minus syncerè vel negligenter docent. isa. 56.d.ephe.3.a.apoc.22.c.psal.21.c.philip.3.a.matt.7.a
Tyranni psal.20.isa.56.d.iere.15.a
Gentiles.psal.58.b.eccle.13 c.matt.15.c.marc.7.c
Animal immundũ.exo.22.d.deut.23.c.1 reg.17.f.2.reg.3.b.9.b.3.reg. 14.c.21.f.4.reg.8.d.9.b.tob.6.a.11.c.iob.3.a.eccle.19.b.isa.66.b luc.16.e
Canticum Moysi exod 15.a.Balaam.nume.24.a.Moysi.deut.32. a.Debboræ.iudi.5.a.& seq.Hanna 1.reg.2.a.Iudith.iudit.16.a.Dauidis.2.reg. 22.a.& seq.Ezechiæ.isa.38.b.c.d.Isaiæ.isa.5.a.12.a.b.habac.3.a.& sequẽ. Mariæ.luc.1.e.Zachariæ.f.2.d.ezech.19.a.& seq.
Captiuitatem comminatur deus inobediẽtibus.deut.28.e.& sequent.38. a.4.reg..20 d.iere.25.a
Reditum promittit obediẽtibus.iere.29.c.ezech.20 f.deut.38.a.iere.32. g.48.g.ios 6.d.ioel.3.a.amos.9.d. sopho.3 d.
Caput Christi deus.1.cor.11.a.Viri, Christus.ibidẽ.Mulieris, vir.ibidẽ. ephe.5.e.Ecclesiæ, Christus ephe.1.d.4.d.coloss.1.c.2.reg.22.d
Caput suum vir non debet orans velare.1.corint.11.a.sed mulier.b
Carceri mãcipatur Michæas propheta.3.reg.22.a.2 para.18.f.Paulus.2. corint.6.b.11.e.act.16.c.Apostoli.5.d.Petrus.12.a.Ioannes bapt.matt.14. a.marc.6.c.luc 3.d.ioan.3.c.Ioseph..gene.39.d.Blasphemus.leuit.24.b.c. Hosee Rex Iuda.4 reg.17.a.Ieremias.iere.32.a.37.d.38 b
Carmina Dauid post victoriam.2.reg.22.a.1. para. 16. b. Salomonis.3. reg. 4.d.sup.Canticum.
Caro non comedẽda cum sanguine.gene.9.a.leui.19.e.deut.12.b.A bestiis laniata.exod 22.d.Immũdum tangens.leui.7.b.Idolis immolata.rom. 14.c.d.1.corint.8.a.& seq.act.15.e
Carnibus pascit deus populum Israel.nume.11.a.& seq.psal.77.c.Eliam 3 reg.17.a
Caro spiritui aduersatur.gene. 6 a.8.a.roma.7.c.d.8 a.c.galat.5.c.6.b. ephe.2.a.1.pet.2.c.2.corin.12.b.proue.14.b.16.d iob.35.d
Caro fragilis.isa.40.b.eccle.14.e.iaco.1.b.1.petr.1.d.Nahum.3.c.hab.1. c.psal.77.e
Caro homo gene.2.d.6.a.b.37.f.iosue.23.d.2.regum.5.a. psal. 64. a.135. c.144.d.prou.4.d.sapient.7.a.isa. 40.b. 49 g.56 g.iere.12.c.45.b. zach. 2.d.matt.24.b.marc.13.c.luc.3.b.ioan.1.d.3.a.act.2.c.roma.3.c.1.corint. 1.d.galat.2. d
Caro Christi.ioan.6. f.1.corinth.11.e
Castitas donum dei est. sapien.8.d.zach.9.d.matth.19. b
Diligenter custodienda.luc.12.c.1.corint.7.f.ephe.6.c.1.pet.1.c
Quia facile perditur. gene. 34.a.39.b.2.reg.21.a.eccli.9.a. ephe. 5.a.1. thess.4.a.1.timot.5.d
Summè præmiatur Iudit.15.d.sapient.3.c.4.a.eccle.26.c.isa.56.b
Castitas Ioseph.gen.39.b.Sunamitis.4.reg.4.Saræ.tob.3.e.Iudith.iudit. 8.a.Susannæ.daniel.13.a.Annæ.luc.2.e. Mariæ virginis.luc.1.d
Castigat deus quem diligit.tob.11.c.13.a.ierem.31.c.1. corint.9. d. heb. 12.b apoc.3.d
Cathedra, iudiciaria sedes.iob.29.b.psal.106.c.eccli. 12.c.ezec. 28.a. Regia sedes.1.reg.20.d.2.reg.23 a.eccli.7.a
Prima cathedra. matth.23.a.marc.12.d.luc.11.f
Pestilentiæ.psal.1.a.vendentium.matth.21.b.marc.11.b
¶ Centuriones à Moyse constituuntur.exod.18 c.d. deut.1.c.31.g
Centurio seruum impetrat à Christo sanari.matt.8.a.luc.7.a.Christi custos.matt.27.f.A Petro baptizatur.act.10.a.& seq.Dux Pauli.27.a
Cæremonias legis abrogat dominus.isa.1.d.66.a.michææ.6.b.amos.5. f.heb.9.b.c
¶ Chaldæi Iudæorum hostes.4.reg.24.a.25.a.isa.48.d.ier.21.b.32.d. e.39.b.habac.1.b
Cham filius Noe.gene.5.d.6.b.Benedicitur à deo.9.a.Patrem irridet.c Cuius filius maledicitur à Noe.d.Huius filij.gene.10.a.1.para.1.d
Chamos idolo Moab Salomon templum ædificat.3.reg.11.b.4.reg.23.c
Chanaan filius Cham maledicitur à Noe. gene. 6.d. Cuius filij & possessio.10.e
Chanaan siue Chananæa terra Abrahæ promittitur & semini eius. gen. 12.b.13.d.15.b.d.17.a.18.c.& Isaac.26.a.Moysi exod.3.e psal 104.b
Chananæa pro filia Christum exorat.matth 15.c.marc.7.c
Chananæi expugnant Israelitas.nũ.14.g.iudi.2.a.Expugnãtur ab Israelitis.exo.23.f.iud.1.a.d.A pharaone.3.reg.9.c.Tributarij fiũt à Salomone.3.reg.9.c.2.par.8.b.A filius Manasse.iud.1 g.A filiis Israel.ios.17.e
Chananæorum ortus.gene.9.c.10.c.1.para.1.a. Habitatio. iudi.1.d.ios. 16.d.3.reg.9.c
Charitatis præconia.1.cor.8.a.13.a.gal.5.ephe.3. coloss.2.3 c.1.pet.4.b. 1.ioã.4.c.1.tim.1.b.Eius effectus.1.cor.13.b.ephe.3.c.philip.1.b.1.ioã.2.a. 4.d.5.a.rom 13.e.1.pet.4.b.prou.3.d.27. a
Charitas deus est.1.ioan.4.b.c.Ex deo est.ibidem.Deo coniungit.ioan. 3.a.rom.5.a.8 g.1.ioan.2.a.4 c
Charitas ad deum.1.ioan.2.a.b.4.c.d.matt.24.a.marc.13.a. luc.21.b
Ad proximũ.ephe.1.a.rom.12.c.13 .e.1.tim.1.a.1.ioã.3.c.1.pet.4.b.1. cor.16.c.gala.5.b.gene.45 g.hebr.13.a ephe.3.c.Philip.1.b.1. thess.3.d
Cherubim ante portam paradisi. gene.3.d
Cherubim figura in fabrica tabernaculi.exo.25.b.37.b.1.reg.4.a.2.re. 6.a.22.b.In fabrica tẽpli Salomanis.3.reg.6.c.7.d.8.a.1.par.13.b.28.d.2. para.3.b.5.hebr.9.b
Cherubim apparuerũt Ezechieli. ezec.10.a.d.11.d. Super quos deus sedet.1.reg.4.a.2.reg.6.a.22.b.1.para.13.b.psal.17.b. 79.a.98.a.isa.37.c
Chirographum Gabeli apud Tobiam.tob.1.c.4.d.9.a.b. Christi apud hominem.coloss.2.c.ephe.2.c
Christus, promissus per prophetas in regibus.1.regũ.16.b.24.b.26.b.c. 2.reg 1.c.2.para.6.g psal.17.g.83.b.104.b
In persona sua.psal.8.f.131.b.c.eccle.47.b.isa.45.a.thren.4.d. dan.9. g.ierem.23.30.33.
Datus per incarnationẽ.isa.2.a.7.c.28.d.luc.1.c.Per natiuitatem.isa. 9. a.11.d.dan.7.d.mich.4.a.b.c.soph.3.d.matt.1.c.luc.2.b
Per manifestationẽ.matt.16.22.d.marc.13.c.luc.22.g.23.a.e.ioan.4.d. 6.g.7.d.f.9.c.12.e.17.a
Per passionem.dan.9.g.psal.21.c.sapien.2.isa.53.a.& seq.57.a.ierem. 8.f.12.b.c.46.d.thren.3.c.amos.8.c.habac.2.c.3.a.zach.13 .c.malach.3.b. 1.petr.2.d.3.c.4.a
Per resurrectionẽ.ps.3.b.75.b.138.a.c.isa.33.a.iere.31.c. hos.6.a.ionæ.2. c.soph.3.b.matt.28.b.d.mar.16.c.d.luc.24.c.f.g.ioã.20.c.& seq.21.a.& seq.rom.4.d.6.a.b.14 b.1.cor.15.c.2.cor.5.c.2.tim.2.b.act.10.f.17.a.2.e
Dandus in iudicio.psal.9.b.96.a.eccle.12.d. isa.3.c.13.b.iere.23.d.29.f. ezech.30.a.dan.7.d.ioel.2.a.3.a.soph.1.d.zach.14.b. matt.24.d.25.c.26.f. marc.13.c.14.f.luc.21.f.1.thess.5.a
Christiani primi dicti apud Antiochiam.act.11.d.A deo liberati.isa.9. a.purificati.11.b.docti.54.d.Deo gratias agunt.12.a
Chusai remittitur à Dauide ad explorandum Absalom.2.reg.15.g. Dissipat consilium Achitophel.17.a.b.c.Hoc mandat Dauidi.d.e
¶ Cibauit Ioseph parentes.gene.42.d.44.a
Dominus Israelitas.Exod.16.c.d.num.11.b.psal.77.c.79.d.104.d.105.b. sapien.16.c.1.cor.10.a.ioan.6.d
Achimelech Dauidem.1.reg.21.b. Abigail.eundem.25.d. Coruus Eliã. 3.reg 17.Et hunc Sareptana.c.d.Et item angelus.19.a.b.Eliseus prophetas. 4.reg.4.a.Christus populum.matt.15.d.mar.8.a.matth.14.b.mar.6.e.luc. 9.b.ioan.6.a
Cibus Salomonis quotidianus.3.reg.4.c
Christi.ioan.4.d.6 f
Cibus spiritualis, Verbum dei.deut.8.a.matth.4.a.luc.4.a.ioan.6.c.d. luc.22.c
Corporalis moderatus.gene.9.a.psal.103.b.prouer.27.a.eccle.29.d.31.b. c.30.d.39.d.ioan.6.b.1.corin.10.g.1.timo.4.b
Immoderatus. iob.6.a.31.b.eccle.36.c. luc.16.c.2.cor.6.c. iudi.1.d.tob. 2.a.prouer.21.c.eccle.9.d.37.d.luc.14.c
Circuncidit Abraham seipsum & familiã.gene.17.d.isaac.21.a. Sichi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mitæ seipsos. 34.c Sephora filium suum. exod. 4.f. Iosue Israelitas. ios. 5.a. Aehior seipsum. iudit. 14.b. Ioannem bapt. Pontifex. luc. 1.f. Christum Pontifex. luc. 2.c. Paulus Timotheum. actо. 16.a

Circuncisio carnalis à deo præcepta. gene. 17.b. A Moyse. leuitici. 12.a. ioan. 7.c. rom. 15.b. A Christo abrogata. 1. corin. 7. d. gal. 5. a. 6. c. act. 15.a

Circuncisio spiritualis obseruanda. deut. 10.d. 30.b. iere. 4.a. coloss. 2.b. philipp. 3.a

Circunuenit Laban Iacob. gene. 31.a. Iudæus Christum. sap. 2.c

Circunuenire neminem oportet. 2. corint. 2.c. 7.a. 12.f. 1. thess. 4.b

Ciuitas prima Enoch appellata. gene. 4.c

Ciuitas Dauid. 2. reg. 5.b. para. 11.b

Ciuitatis Ierusalē instauratio Nehem. 3.a. & seq. Visio tob. 13.d. ezech. 48.d. apocal. 3.c. 21.a. Conditor eius. hebr. 11.b

Ciuitates Refugij. deut. 4.b. 19.a. ios. 20 a. & seq. nume. 35.a.b

Ciuitas idololatriæ dedita comburatur. deut. 13.c.d

Ciuitatem non habemus hic permanentem. hebr. 13.c

¶ Clamat Moyses ad dominum pro liberatione Israelis. exod. 14.d. Pro potatione eius. 15.f. 17.d. Populus pro afflictione. exod. 2.d. 3.b. 14.c. ind. 3.b. 10.c. 1. reg. 9.c 12.b 2 reg. 22.c

Samuel pro Israelis tuitione. 1. reg. 7.e

Samson pro potatione. iudi. 15.d

Clamant, nec exaudiuntur, Philistæi aduersus Israel. 1. reg. 5.d. Hostes Dauid. 2. reg. 22.d

Clamant, & exaudiuntur, afflicti. deut. 26.b. 2. reg. 22 c. Pauperes. deut. 15.b. 24.a. psal. 90 d

Claudicat Iacob. gene. 32.g. Miphiboseth. 2. reg. 4.b. 9.d. 19 e. Populus post Baal 3. reg. 18.d

Claudi à domino sanantur. isa. 35.b. iere. 31.b. matt. 11.a. 21.b. luc. 7.d. A Petro. actо. 3 a. A Paulo. 14.b

Claues quid. ioan. 20.f. Promittuntur apostolis. matth. 16. c. Dantur. ioan. 20.f

Clauus mortis. isa. 22.f. apoc. 1.d. 3 b

Cleopatra filia Ptolemæi. esther. 11.a. nupsit Alexandro. 1. mach. 10.e

¶ Cœlum dei creatura est. gene. 1.a 2.a. deutero. 10. c. Nouum expectatur. 2. peir. 3 c. apocal. 21.a

Cœlum protestatur Moyses. deut. 30.d. 31. 32.a

Cœlum instis deus aperit. deut. 28.b. Iniustis claudit. 11.b. 28.c. leuit. 26. c. 3. reg. 8 d. apoc. 11. b

Cœli malitia adorari prohibetur. deut. 17.a. quam adorat Manasses. 4. reg. 21. a

Cœlum vespere rubicundum, serenitatem: mane rubicundum, tempestatē prænunciat. matt 16.a. marc 8. b. luc. 12.g

Cœlum, dei habitaculū. exod 20.d 2. para. 2.b. 6 f iob. 11.b. 16 d. psal. 13 a. 18.b. 32.c 56.a. 102.d. 113.d. 138 b. eccli. 5.a isa. 66.a. 2. mac. 11.b. 15.d mat. 5.e. ioan. 3.d. 1. cor. 15 f. coloss. 4.a. actо. 1.b. 7.g. 1. ioan. 5.b

Cœna magna nuptiarum. matt. 22.a. luc. 14.d. apoc. 19.b

Cœna dominica. matt. 26.b. marc. 14. b. luc 20. b 22.f. 1. corint. 11.d.e.f

Cœnarum affectant primos recubitus scribæ & Phariſæi. matt. 23.a

Cogitatio dei. in diu. 9.b. iob. 23.c. 42.a. psal. 32.c. 39.b. sap. 4.d eccli. 24. d. 43.c. isa. 14.f. 25.a. iere. 51.b. c. thren. 2.c. mich 2.a. zach. 1.b. 8.c

Cogitatio hominis bona in deum. deuter. 4.f. prouerb. 3.a. Sapient. 5.c. 9. c. malach. 3.a. d. 1. reg. 2.a. iere 32.d. 1. corin. 7 f. 1. petr. 4.a

In bonum 3. reg. 5.a. 1. para. 28.a. iudit 12.a psal 37.d. 76. b. 118. b 119. a.b. sap. 6.c. 8.d. prouer. 8.b. 12.a. eccli 3 c. 4.d. 6.d. 9.d. 21 c. 31.a. 34.b. isa. 32.b. ierem. 29.c. malach. 3.a. 2. corin. 3.b. matt. 1. c. 2. mach. 7.d. 12.g. philip. 4.b. actо. 10.c

In se. 1. para. 28.b. esther. 6.b. iob. 15.b. 17.c. 20. a. psal. 75 b. 138.a prou. 5. a. 19. c. 22.c. eccli. 2.a. 7.a. sap. 8.c. 6.a 7.c. 9. c. eccli. 6.a. 8.c. 40.a. 39.d. 1. mach. ab. 3.d luc. 2.c.d. daniel. 4.c. hebr 4.c. luc. 24 f

Mala in deum. psal. 5. c. 32.c 81.b. iere. 11.d. nahum. 1.c. luc. 6.b. 11.c

In malum, vel vitiū gene 6 a. 8.d. 11.b. nume. 15.d. mche. 6.a. iudi. 2.a. Iob. 5.b. psal. 20.c. 34.c. 51.a. 55.b. 71.b. 93.b prouer. 6 c. 12.a.c. 24. a. sap. 4.d. eccli. 15.c. isa. 1.c. iere. 4.b.d 18.c. ezech. 11.a. 38.c.d. daniel. 13.d. mich. 2.a. zacha. 1. a. matth. 9.a. 15 b. marc. 2. b. luc. 5. c. 9. f. iaco. 1.a

In se. Deut. 31 f. iob. 12.a. psal. 118 f 145.a. prou. 15.a. 16.d. sapient. 1.a.b.c. eccli. 27.b. 33 a. isa. 65.a. 66.f. dan. 5.b. hosee. 4.b. 5.b. habac. 2.c. matth. 21. c. ezech. 38.c. rom. 1.c. 2. cor. 1.d

In proximum. gene. 31 g. 37.d. 50.d. exod. 10.c. nume. 33.g. ios. 9.a. 1. reg. 18. d. 24.b. 2. reg. 14.c. iob. 21.d psal. 34.a. 40.b. 82.a eccli. 10 d. isa. 23.b. 29 c. 32.b. 55.c. ierem. 18.c. hosee. 7.d. mich. 6.b. ioan. 2. g 12. b. romano. 14.a. actо. 5 f 8.d

Cogitatio Satanæ. 2. corin. 2.c

Cognoscit deus vniuersa. Homines. psal. 102.c. 138.a. amos. 3.a. 5.c. ioan. 10.c. 17.a 2. timo. 2.c. exod. 33.d. 3. reg. 8.d. 2. paralip. 6.e. psal. 1.d. 36.c. 43. d. prouer. b. 4.d. iere. 1.a. danie. 13 c. luc. 16.d. ioan. 2.d 10.c. actо. 1.d. 2. pet. 2.b Animalia. psal 49. b. ioan. 10.c. Cæteras creaturas. psal. 137. b. 138. a. d daniel. 13.e 2. ioan. 3.d

Cognoscitur ab omnibus. Ab homine gen. 39.a. mat. 13. b. luc. 8. b. 1. toā. 2. a 4. a. 5. b. psal. 75. a. rom. 1. b. 2. para. 33. c. psal. 9. c. 47. a. 55. c. 82. c. 138. c. isa. 19. b 66 e. iere. 5. b. 22. e. luc. 24. c. ioan 10. c. 17. a. rom. 1 c

A cæteris creaturis. isa. 1. a. iere. 8. c. ioan 1. a 10. c

Cognoscere, rem habere. gene. 4. a. c. 19. b. judic. 21. b. 1. reg. 1. c. 3. reguin. 1. a. luc. 1. d

Collecta festi tabernaculorum octaua die. leuit. 23. f. neh. 8. d. Festi paschæ septima die. deut. 16. b. In pauperes. 1. cor. 16. a

Columba emissa ab arca gene. 8. & seq. A cœlo. matth. 3. d. mar. 1. b. luc. 3. d. ioan. 1. c

Columna nubis signum dei. exod. 13. d. 33. b. num. 22. b. nehe. 9. b. psa. 98. b. eccleſia. 24. a

Comam vir non nutriat. iere. 9. g. 51. d. ezec. c. 44. c. 1. cori. 11. c. Nec in rotundum attondeat. leuit. 19. f. Mulier vero nutriat. 1. corim. 11. c

Combussit dominus Sodomam & Gomorham gene. 19. c. Moyses vitulum conflatilem. exod. 32. e. Iesue subsistantiam Achan. ios. 7. a. Samsones Philisthim. iudi. 15 b

Tribus Israel vibes Beniamin. 20. g. Vir Iabes cadaver Saulis. 1 reg. 31. d. Asa. idolum matris. 3. reg. 15. b. 2 para 15. d. Iehu idolum Baal. 4. reg. 10 f. Iosias ossa sepulchrorum. 23. d. 2. a para. 34. b. Antiochus libros legis dei. 1. mach. 1. g. Gentiles, libros suos actо. 19. d

Communicatio cum bonis. sapien. 7. b. 8. b. eccle. 13. a. c. 1. corim. 10. d. 2. cor. 8. a. gal. 2. c. 6. d. phil. 1. a. 3. a. 1. tim. 6. d. philip. 4. c

Cum malis. ecclesiastici. 8. a. 13. a. c. psal. 140. b. hebr. a 10. 2. d. ephe. 5. c. 1. timot. 5. d. 2. ioan 1. d

Concubinas habuit Abraham. gene 25. a. Leuites Ephrathæus. iudit. 19. c. f. g. Saul. 2. reg. 3. a. David. 2. reg. 5. d. 15. d. 16. d. 20. a. Salomon. 3. reg. 11. a. cantic. 6. b. Caleb. 1. paralip. 2. b. Roboam. 2. paralip. 11. d. Assuerus. Esther. 2. c

Concupiscentia carnalis. deu. 5 c. tob. 3. c. prou. 6 c. iudit. 12. d. eccle. 19. b. 18. d. 20. a. 25. d. 17. ch. 23. c. danie. 1 f. 13. a. f. rom. 6. b. 7. b. g. galat. 5. c. d. colos. 3 a 2. per. 2. b. 3. a. matt. 5. d. 1 ioan. 2. c

Concupiscentia rerum proximi. exod. 20. c. f. psal. 61. c. ios. 7. d mm. 11. g. psal. 105. eccle. 23. a. prouer. 21. d mich. 2. a. 1. mach. 1. c. 4. b mat. 4. b. iaco. 1. b. 4. a. 1. ioan. 2. c. actо. 20 g

Concupiscentia boni spiritualis. psal. 44. c. 83. a. 118. c. e. g. sapien. 6. b c 16. a. eccli. 1. d. 3 d. 24. c

Confessio laudis. 2. para. 20. d. 1. para. 16. b. 23. d. tob. 12. b. 13. b. psa. 9. a. 17 g. & plerisque aliis locis. esdræ. 10 c. eccle. 17. d. 37. a. b. 47. b. 51. a. isa. 25. a. dan. 2. c. 6 c. 9. a. 2. mach. 15 c. matt. 11. d. luc. 2. f. 10. d

Veritatis. gen. 31. c. num. 33. f. iudic. 16. d. esther. 8. a. prou. 28. b. 2. mach. 6. b. mat. 7. d. 10. d. marc. 8. d. luc. 12. a. c. 1. ioan. 19. c. 12. f. 3. ioan. 10. b. phi. 2. b. tit. 1. d. hebr. 11. d. 17. c. 3. a. 4. d 1. ioan. 2. d. 4. c actо 19 d

Peccati, Deo. psal. 6. b. 7. d. 31. b. isa. 12. a. 38. d. 3. reg. 8. d

Proximo, Publicè. gene. 41. b. leuit. 16. d. 26. f. num. 5. a. ios. 7. c. nhem. 1. b. 9. b. esther. 10. b. psal. 48. d. dani. 13. b. matt. 3. a. marc. 1. a. Occultè. psal 37. d. eccli 4. d. 17. d. leu. 5. b. c. num 5. a. prou. 28. b. ioan. 20. f. iaco. 5. d. 1. ioan. 1. c. actо 19. d

Conscientia bona. gene. 43. e. eccle. 7. c. eccle. 13. c. rom. 2. c. 9. a. 1. corint. 8. d. 2. corint. 1. c. 4. a. 5. b. 1. tim. 1. a. d. 3. c. 2. timo. 1. a. hebr. 9. d. 13. c. actо. 23. a. 24. d. 1. petr. 2. c. 3. c. d

Conscientia mala. prone 12. c. Sapient. c. 17. 1. corim. 10. g. 1. it. 1. d. hebr. 10. a. d

Consolatio diuina. iudit 8. c. iob. 15. b. psal 93 d. 118. g. k. l isa. 13 a. 51. d. 52 c. 61. a. 66. d. 49. d. iere 31. c. thre. 1. g. ezech. 5. d. 14 g. mich. 4. b. zach. 1. d 2. cor. 1. a. philip. 2. a. 2. thess. 2. actо. 9 f

Consolatio humana. gene. 37. g. 38. c. 50. d. ruth. 2. c. 2. reg. 12. f. 13. g. iudit. 6. d esther. 15. d. iob. 1. c. 10. b. iob. 2. d. 16 a. 29. c. 42. c. 21. d. eccli. 7. d. 38. c. rom. 1. b. 1. thessal. 4 d. 5. c. actо. 16. g. 20 c

Consolatio cæterarum rerum. Bona. iob. 6. b. 7 a. psal. 22. a. 68. c. 76. a. 118. k. isa. 1 f. 22. a. 40. a. 57. a. iere. 31. c. 48. c. ezech. 14. g. matt. 5. a. luc. 2. d. 16. f. 2. corim. 7. a. actо. 4. g

Mala. iob. 16. a. 21. d. isa. 57. a. ezech. 14. g. zach. 10. a. iere. 31. c. matt. 2. d. thren. 1. g. ezech. 31. f. 32. g. hosee. 13 d. luc. 6 d

Consuetudo bona. gene. 29. c. luc. 1. a. d. 22. d. ioan. 18. g. actо. 17. a. 25. c. iud. 14. b. matt. 27. b. marc. 10. a

Consuetudo mala. deut. 18. a. 4. reg. 17. f. g. sapien. 14. b. ezech. 10. d. 1. corin. 11. c. hebr. 10. c

Consuetudo indifferens. gene. 31. c. iudi. 3. a. 1. reg. 17. c. hebræo. 5. d. actо. 21. d

11. d. 26. a. exod. 22. c. leui. 22. b. iudi. 2. d. nume. 16. d

Contentio dei in homines. iob. 23. b. iere. 2. b. f. g. ezech. 20. f

Contentio hominis in deum. deut. 9. b. 31. g. iob. 9. a. 33. b. 39. d. psal. 106. d. philip. 1. c

In hominē. gene. 26. c. 1. reg 12. b. 3 . reg. 3. d. iudi. 5. c. nehe. 9 c. iob. 6. d. prou. 3. d. 24. c. 29. b. 20. a. eccle. 6. d. eccl. 18. d. 40. b. isa. 58. b. 2. mac. 4. c. luc. 22. c. rom. 1. d. 2. b. 13. d. 2. b. 13. d. 1. corin. 1. a. 3. a. 6. b. 2. corint. 12. g. galat. 5. d. philipp. 1. c. 2. a. d. timo. 6. a. tit. 3. c. iaco. 3. d. 1. timo. 2. c

In cæteras res. iere. 8. b. 11. b. mich. 6. a. 1. corint. 9. d

Conuersio gentium ad fidem. psal. 21. f. 85. b. 86. a. ioan. 10. c. ephe. 2. c. isa. 10. e. 31. d. psal. 118. k. isa. 60. a

Conuersio peccatoris ad deum per inspirationem. psalm. 75. b. isa. 44. d. ierem. 31. d. abreno. 5. d. zach. 1. a. 10. c. Malach. 3. b. ioan. 6. d. 14. a. ephe. 2. d. iacob. 4. b

Per tribulationem. psal. 67. d. 82. c. isa. 26. c. iere. 3. a. 31. b. hosee. 6. a. 14. a. luc. 13. c. 15. d. iere. 4. a. ezech. 14. b. hosee. 12. b

Effectus eius. tob. 3. b. eccle. 17. d. isa. 6. c. 55. b. iere. 15. d 26. a. ezech. 18. g 33. c. iob. 22. d. isa. 30. d. 45. d. 55. b. iere. 3. g. 15. d. eccle. 5. d. hebr. 4. d. ioel. 2. c. iere. 15. d. eccle. 17. c

Periculum non conuertendi. psal. 7. c. 9. c. iere. 15. d. isa. 42. c. ezechiel. 3. e. 35. b. c

Cor dei. iob 7. d. ierem. 8. f. 48. f. isa. 15. b. ezech. 28. a. hosee. 11. c. matth. 11. d. actо. 13. d

Cor hominis. Bonum ad deum. dau 29. a. iob. 27. a psal. 7. c. 16. a. 46. b. 107. a. prou. 21. a. 23. c. eccle. 1. d. 2. d. 3. d. 38. a. isa. 38. a. 57. d. iere. 30. d. 32. g. ezech. 11. d. 36. f. 2. thess 3. a. 1. reg. 1. b. 3 reg. 15. c

Ad seipsum. prou. 4. d. 10. b. 17. a. eccleſi 1. 10. a. iere. 4. d. 8 g. 23. b. ezech. 13. g. d. miel. 7. a. 10. c. 1. mach. 1. 9. b. matt 5. a. 6. c. luc. 6. g. 8. c. 24. c. ioan. 14. a. 16. a. c 1. cor. 2. c. 2. cor. 9. b. 1. tim. 1. b. actо. 4. f. 15. c

Ad proximum. Deut. 1 c. iudi. 16. d. ruth 2. c. 2. reg. 19. c. 4. reg. 10. d. 1. paralip. 12. c. iob. 9 a psal. 21. c. 23. a. prou. 6. c. 31. b. daniel. 6. b. mala 4. b. philip. 1. b

Cor hominis, Malum in deum. Exod 8. d. 9. b. deut. 15. b. 29 c. iudic. 1. c. iob. 41. c. psal. 9. c. 13. a. 61. a. 77. d prou. 6. c eccle. 2 c. 3 d. iere. 17. b. isa. 6. c. 29. c. ezech. 2 b. 20. c. 28. a. hosee. 13. b. 1. mach. 1. a. mat. 15. a. mar. 6. g. 7. a. 10. a rom. 1. c. 2. a. ephe. 4. c. actо. 5. a. 28. g

In se. Exod. 14. b. deut. 28. g. iosue. 7. b. 1. reg. 4. c. 25. f. 28. a. 3. reg. 11. b. iudit. 12. d. iob. 15. b. psal. 4. a. 5. b. 40. b. prouer. 10. b. c. 15. a. 17. c. 22. c. 26. d. eccl. 1. d. 7. a. matth. 19. a. marc. 6. g. iaco. 1. d

In proximum. Deut. 1. c. 2. reg. 19. c. 1. para. 15. d. iob. 17. b. psal. 9. c. 57. a. 61. a. prou. 6. c. 11. b. 25. c. 27. d. eccle. 2. c. d. daniel. 6. d. matt. 5. d. 15. b. hebr. 3. c.

Cor cæcorum. 2. reg 17. b. tob. 6. a. psal. 45. a 1sa. 19. a. 42. a. iere. 51. f. libre. 2. f. ezech. 27. a. f. 28 a. b. d. daniel. 4. c. ionæ. 2. b

Correctio diuina. Leuit. 26. c. iudi. 8. c. psal. 17. c. 38. c. 95 c. 93. c. 104. b. prouer. 3. b. isa. 38. d. ierem. 10. d. mich. 4. a. habac. 1. c. 2. mach. 10. f. 1. corint. 11. f. 2. petr. 2. c

Correctio fraterna. Iob. 13. a. 36. b. psal. 104. a. prouer. 27. a. Sapient. 1. a. c. eccle. 16. b. eccl. 7. a. matt. 18. c. luc. 23. c. 1. thessal. 5. c 2. thessal. 3. d. ephe. 6. a. tit. 3. c. hebr. 9. c. 2 timo. 3. d

Fructuosa. iob. 5. b. psal. 86. c. prouer. 1. c. 19. c. 17. b. eccle. 20. a. prou. 28. d. eccle. 11. a. 10. d. 2. timo. 2. d. indit. 11. a

Infructuosa. Eccle. 1. d. prou. 15. b. 29. a. Sapient. 12. d. 3. b. eccle. 19. b. 32. c. tit. 3. c. amos. 5 c. eccl. 20. d

Correctionis negligentia. 1. reg. 3. c. 3. regum. 1. a Sapient. 12. d. ecclesiastici 20. d

Corpus Christi, verum. Isa. 50. c. matt. 26. c. 27. g. marc. 14. c. 15. d. luc. 22. b. 23. g. 24. a. d. ioan. 2. d. 10. g. 20. c. 1. corin. 11. c. hebr. 10. b. 1. pet. 2. d

Mysticum, quod est Christi. anorum ecclesia. Roma. 12. b. 1. corint. 12. b. c. ephe. 1. d. 4. a. philip. 1. c. col. 1. d. 3 c. 1. cor. 6. d

Corpus nostrum domino consecratum est. 1. corint. 6. c. Ideo purum seruandum. 1. thess. 4. a. & castigandum. 1. cor. 9. a

Corpus nostrum, mortis corpus est. roma. 7. d. Externū. 6. b. Vas sictile. 2 cor. 4. b. Domus terrestris. 2. cor. 5. a. Tabernaculum. 2. pet. 1. e. Mortale Rom. 7. d. Corruptibile. 1. cor. 15. f. g. Immortale. suscitandum. f. g. phil. 3. d

¶ Creatura deo subiecta. Isa. 45. b. Bona est. tim. 4. b. Beatitudinem expectat. rom. 8. d. Euangelij capax. marc. vlti. d. col. 1. c. Per fidem renouata. 2. cor. 5. d. galat. 6. d

Credidit Abraham deo. Gene. 15. b. roma. 4. a. galat. 3. a. Iaco. 2. d. Populus Israel. exod. 14. c. psal. 105. b. Asa. 2. para. 16. c. Achior. iudit. 14. b. daniel 6. f. Populus Ninive. ione. 3. c

Credidit Christo Centurio. Matth. 8. b. Duo cæci. 9. d. Pater dæmoniaci. marc. 9. d. Filij dei. ioan. 1. a. Nathanael. g. Discipuli Christi. ioā. 2. b. 6. 9. d. 16. c. g Samaritani. 4. c. d. e. Regulus. g. Cæcus. natus. 9 g. Indei. 11. f. 12. f. Thomas. 20. g. Paulus. 2. cor. 4. c. ephes 1. d. 2. tim. 1. c

Crucis ignominia passus, pistor Pharaonis. Gen. 41. c. Rex Hai. ios. 8. f. Septem nepotes Saulis. 2. reg. 21. c. Aman. esther. 8. b. Christus. matth 27. c. marc. 15. c. luc. 23. c. ioan. 19. d. 1. cor. 2. a. 2. corint. 13. b. gal. 1. 3. a. philip 2. b. coloss. 1. c. 2. c. hebr. 12. a. actо. 2. f. 4. b. Duo latrones. matt. 27. c. 28. a. marc. 15. c. ioan. 18. d

Crucem suam portare oportet. Matt. 10. g. 16. d. mar. 8. d luc. 9. c. 14. f. 1. cor. 6. d. 2. corin. 4. c. galat. 3. d

D

Dæmonium expulit Raphael. Tob. 8. a. 11. a. Christus. matth. 4. d. 8. c. 12. b. 15. d 17. c. marc. 1. d. luc. 4. c. g. 8. a. d. 9. e. 11. b

Discipuli eius. matth. 7. c. marc. 6. b. 16. d. luc. 4. g. 10. c. Paulus. Actо. 19. c

Dagon immolantes Philisthæi occiduntur à Samsone. Iudic. 16. f. Qui propter arcæ præsentiam lapsus est. 1. reg. 5. a. b. c

Dalila Samsonis amica. iudic. 16. a. b. Tradidit eum Philistæis. c

Damascus prædicitur vastanda. isa. 17. a. amos. 1. a. 3. d. iere. 49 e. zacha. 9. a Vastatur à Rege Assyriorum 4. reg. 16. b

Damnum non est proximo inferendum. Prouerb. 17 g. 24. d. 1. corint. 6. b. deuter. 22. a

Illatum est reſarciendum. Gene. 31. e. exod. 22. a. leuit. 5. d. 6. a. prouerb. 12. d. 22. a

Danielis sapientia. Ezech. 14. c. 28. a Visio. Dan. 7. a. 9. a. & seq.

Daniel mittitur in lacū leonū. daniel. 6. c. 14 f. à Rege exaltatur. 2. g. 6. a

David ortus. Ruth. 4. d. Vngitur in regem. 1. reg. 16. c. cuius ætas ad secundum tertij sequuntur. Moritur. 3 reg. 2. b

¶ Debora nutrix Rebeccæ moritur. Gene. 35. b

Debora vxor Lapidoth iudicat Israel. iudic. 4. a. Pugnat cum Barach aduersus Sisaram. c. Canit victoriam. 5. a. & seq.

Decalogus, exod. 20. a. deuter. 5.

Decimæ Leuitis dari inbentur. exod. 22. d. leui. 27. d. num. 18. c. d. deut. 14. c. 2. para. 31. b. eccle. 33. malach. 3. c

Dedicatio templi Salomonis sub ipso. 3. Regum. 9 a. 2. paralip. 6. a. Sub Esdra. 1. esdræ. 6. d

Dedicatio muri Ierusalem. 2. esd. 12. b. Altaris sub Machabæo. 1. mach. 4. c. 2. mach. 2. e. Sub Moyse. nume. 7. b. hebr. 9. c

Demetrius rex Syriæ. 1. mach. 7. a. Filios Israel expugnat. ibidem. Alexandro adhæret. 10. a. Iudæam liberam dimittit. 11. b. Fœdus ictum cum Ionatha violat. d. e. f. Ab Arsace victus. 14. a. Nicanorem in Iudæos mittit. 2. mach. 14. a

Demetrius argentarius. Actо. 19. c. Alter. 3. ioan. d

Denarius diurnus datur laborantibus. Matth. 20. a. b. Cæsaris. 22. b. mar. 12. b. luc. 20. e

Derelinquit deus derelinquentem se, Populum Israel. deuter. 32. c. 3. Reg. 18. c. 19. b. 4. reg. 17. c. 1. paral 28. b. 2. paral. 15. a. 24. c. d. 31. g. psal. 88. c. eccle. 41. b. isa. 1. b. 49. d. iere. 1. d 2. c f. 16. a. 17. b. Baruch. 3. b. ezech. 9. d. dan. 11. c hosee. 4. c

Non derelinquit deus mandata sua seruantē. 3. reg. 6. b. 1. esdr 9. c. nehe. 8. c. iudit. 6. d. psal. 19. b. 36. c. 93. c. eccl. 51. b. isa. 41. c

Desertum incoluit Ismael. gene. 21. c. Moyses. exod. 3. a. Filij Israel. 15. a. & seq. Filij Beniamin. iudi. 20. f. Dauid. 1. reg. 23. b d. 25. a. 26. a. Elias 3. reg. 19. a. Ioannes bapt. matt. 3. a. luc. 1. g. Christus. matt. 4. a. marc. 1. b. luc. 4. a

Derisorū pœna. Cham in suo semine maledictus. gene. 9. d. Pueri in Eliseum. 4. reg. 2. d. Vxor Tobiæ in ipsum. tob. 2. c. Vxor Iob in ipsum. iob. 2. c. Michol in Dauid. 2. reg. 6. c. Israelitæ in Ezechiam. 2 para. 30. b. In prophetas. 36. c. Iudæi in Christum. matth 27. d

Desperationis pœna. gene. 4. b prou. 18. a. iere. 2. e. 18. b. ezech. 33. c. matt. 27. a. ephe. 4. c

Detraxerunt Mariæ & Aaron in Moysen. nume. 12. a. Core cum sociis. 16. a. Senes in Susannam. d. 13. d. Amici Iob in ipsum. iob. 6. d. Hostes Dauid in ipsum. psal. 37. d. 63. a. 108. a. matth. 11. c. ioan. 9. c

Detractionis pœna, in exploratores terræ sanctæ nume. 13. d. in Sibam. 2. reg. 16. a. In occultos deprehendentes. eccle. 10. c. d. ezech. 22. b. sap. 1. c. psal. 100. a. prouerb. 4. d. 13. c. 24. a. 25. d. 1. mach. 10. e. 1. a 10. 4. c. 1. Petr. 2. a

Deus verus solus est deus. gene. 17. exod. 3. b. nū. 16. deut. 3. ios. 2. c. isa. 41. b. 44. a. 45. a. b. hosee. 13. b. Vnus. deut. 6. a. ioan. 10 f. 24. b. 15 d. 1. cor. 8. b. ephe. 4. b. 1. tim. 4. b. Verax. dent 32. a. matt. 22. c. mar. 12. b. ioā. 3. d. 7. c 8. d. rom. 13. a. apoc. 19. b. Iudex iustus. psal. 7. c. 49. a. 74. b. isa. 30. d. iob. 9. b. isa. 33. d. iere. 39. f. 2. tim. 4. b. heb. 12. f. actо. 10 g. iaco. 4. c. Pacificus. 1. cor. 14. f. 2. thessa 3. d. Bonus. matt. 19. c. marc. 10. c. luc. 18. d

Deuteronomium, legem explanat. deut. 1. a. 17. d. 31. b. c. Reponitur in latere arcæ g. sæpe repetendum. iosue. 1. b. 8. f g. deut. 31. c. Reperitur in domo domini. 4. reg. 22. b. 2 para. 34. c. quod legit Iosias. 4. reg 23. a. 2 para. 24. a

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Diabolus comes malorum.3.reg.21.d.psal.108.a.habac.3.a.ioan.6.g.1.ioan.3.b.apoc.2.c
Diaboli fraudes vitandæ.matt.13.c.luc.8.b.ephe.4.f.6.b.2.timo.2.d.iaco.4.b.1 pet.5.b
Dies domini terribilis.isa.13.b.ioel.2.a.soph.1.c.malac.3.a.4.a.2.cor.5.b.amos 5.b
Dies dñi vt fur veniet.mat.24.d.luc.17.c.1.thes.5.a.1 Pet.3.c.apoc.3.a
Dilectio dei ad homines.2.reg.12.f.3.reg.10.b.2.para.9.b.psal.5.c.88.a.145.b.sapient.11.d.isa.43.a.63.b.ioan.3.b.rom.5.b.ephe.5.a.c.1.ioan.4.d.apoc.1.b.iere.31.a.hosee.11.b.prouer.3 b.8.b.ioan.14.c
Dilectio hominis ad deum.prouer.8.b.exod.20.a.deut.6.a.10.c.30.b.ios.23.b.iud.5.d psa.5.c.17.a.25.b.30.g.39.d.95.b.118.f.& seq.cãti.1.a.3.a.b sap.6.eccle.2.b.7.e.13.c.47.b.matt.22.d.marc.12.c.luc.10.e.ioan.14.b.c.15.b.21.d.1.cor.8.a.1.ioan.4.d.apoc.1.b
Ad amicum.gene.24.g.44.c.leuit.19.c.iud.5.a.ruth.4.b.1.reg.1.a.16.a.18.a.29.c.2.reg.13.d.3 esdr.4.c.tob.1.d.iob.19.c.prou.9.b.17.c.eccle.27.c.30.a.matt.5.g.luc.6.e.7.a.ioan.11.a.13.d.15.b.roma.13.c.gal.2.d.5.c.ephe.5.e.coloss.3.d.1.pet.1.d.2.c.1.ioan.2.b.4.b
Ad inimicum 2 reg.19.a.prouer.16.a.25.c.eccle.28.a.matt.6.b.18.d.5.g.luc.6.e.iob.31.c.prouer.17.a.24.c.eccle.8.b.10.a.isa.33.d.luc.23.e.rom.12.c.d.act.7.g.1.ioan.5.c
Disciplina amplectenda.leuit.26.d.iudit.11.b.iob.33.c.psal.2.c.17.e.118.i.prouer.1.b.3.4.8.b.12.a.13.c.19.c.23.b.24.c.sapien.3.c.8.a.eccle.1.a.16.c.41.c.ephe.6.a heb.12.b.c
Quia patientiam probat.tob.2.c.iudit.8.c sapient.3.b.eccle.27.a.zach.13.d.Malach.3.a.psal.17.c.iere.31.d.prou.15.d.22.c.sapien.11.b.12.d.eccl.51.d.isa.53.b.2.cor.12.b
Culpam purgat.iudic.6.c.tob.3.c iudit.7.d.8.d.isa.48.b.iere.46.g.thren.3.d.nahum.1.c.mich.7 b.1.cor.11.g 2.cor.12.b.apoc.3.d.Gloriã parat.tob.3.d.iob.5.c.1.mach.2.f.luc.24.d.heb.12 c.iac.1.a.b.1.pet.1.b
Disciplinæ contemptus miseriam parit.iob.17.b.psal.49.c.prouer.1.d.5.d.13.c.sapient.3.c.iere.2.f.5.a.7.f.17.c.baruch.3.c.soph.3.a.2.timoth.2.d
Diuinatio prohibetur leui.19.f.20.d.deut.18.c.eccl.34.a.isa.8.d.punitur.leui.20.a.deut.18.b.c.4.reg.1.d.isa.47.d.iere.14.c.ezech.12.f
Diuitiæ spirituales.isa.33.b.roma 2.a.9.c.11.d.2.corint.8.a.Ephe.1.b.2.b.3.b.d.colos.2.a.hebr.11.c
Diuitiæ temporales cum labore acquiruntur.prouer.10.a.11.c.22.c.28.b.13.d.nahum.2.c.zaca.14.c.1.timo.6.d
Cum periculo seruantur.tob.5.b.iob.5.d.31.c.psal.36.a.c.61.c.prouer.11.d.13.a.17.c.22.b.c.28.b.eccle.4.b.5.b.c.sapien.5.b.7.a.8.a.isa.30.b.danie.11.a.matth.13.c.marc.4.b.luc.8.b
Cum dolore perduntur.iob.20.b.psal.48.b.prouerb.11.a.iacob.5.a.apocalyp.18.e
Vtiles prudentibus.3.reg 3.b.10.a.1.para.29.c.2.par.1.c.9.f.17.a.iudit.8.a.æsther.1.a.iob.5.b.21.a.31.c.psal.36.c.118.b.prou.3.b.8.a.13.b.14.c.19.a.eccle.7.b.dan.11.a
Nociuæ imprudentibus.psal.36.c.prouer.13.a.17.c.22.b.eccle.4.b.5.c.7.b.sapien.7.a.8.a
Diuisiones aquarum.gene.1.a.prouer.21.a.thren.3.f.Linguarum.gene.11.b.Maris rubri.exod.14.c.psal.135.b.Gratiarum.1.cor.12.a
¶ Doctrina bona,ex parte doctoris.deut.32.a.24.b.iudi.13.b.3.reg.10.a.4.reg.12.a.2.para.6.c.iob.12.d.psal.24.b.prou.9.b.12.a.14.a.eccl.4.d.24.d.iere.3.e.matt.7.d.mar.1.c.4.a.6.a.luc.4.c.iob.7.b.18.d.rom.12.b.15.a.1.tim.1.c.4.b.tit.b.2.a b.c
Ex parte auditoris.deut.33.a.iob.20.a.prou.13.c.19.b.21.c.24.a.b.eccl.6.b.18 b.isa.24.c.rom.6.c.1.corin.14.f.1.timo.6.a.act.13.b
Ex parte contemptus.prouer.21.c.23.b.eccle.21.c.isa.26.c.marc.1.c.2.tim.4.a.act.17.e
Doctrina mala,ex parte doctoris prouerb.15.b.16.c.eccli.9.a.isa.29.e ierem.10.b.matth.15.a.16.b.marc.7.a.ephes.4.c.coloss.2.d.prouerb.15.a.eccle.21.c
Ex parte auditoris.1.tim.4.a.2.tim.4.a.hebr.13.b.apoc.2.b.prouerb.21.c.25.d.eccle.3.c.luc.6.f
Doeg Idumæus pastor Saulis.1.reg.21.b.Accusauit sacerdotes domini apud Saulem.22.b.quos tandem occidit.c.d
Dolesus in deum peccat.iob.36.b.psal.5.b.prouer.3.d.psal.108.a
In se.psal.7.d.9.c.54.d.prouer.3.d.12.d.14.b.28.b.eccl.27.d.iere.9.c.malach.1.d
In proximum.psal.17.b.54.d.139.a.eccl.11.d.isa.32.b.iere.6.c
Pœna eius.psal.11.a.30.c.54.d.proue.14.b.eccle.11.d.27.d.malach.1.d
Dominatur deus homini,& cæteris creaturis.1.para.29.c.psal.9.e.21.g.58.c.71.b.88.b.102.d.109.a.isa.19.a.40.e.54.b.daniel.4.f.zach.6.d.rom.14.b.1.tim.6.c.apoc.19.c
Homo homini, & cæteris creatis.gene.1.d.48.g.nume.24.d.deut.15.b.iudic.8.e.9.a.14.a.1.regum.9.c.nehe.9.f.psal.48.c.prouer.12.d.17.a.eccle.8.b.sapien.3.b.9.a.17.a.isa.3.a.28.d.ioel.2.d.matt.20.d.marc.10.f.luc.22.c.1.pet.5.a.2.pet.2 b
Dominus deus.exod.3.f.15 a.deut.6.a.10.d.32.c.3.reg.18.f.iudit.16.c.psal.7.a.44.c.94.b.99.a.104.a.ioan.21.b
Dominus dominantium.deut.10.d psal.82.c.135.a.isa.55.d.roma.10.c.1.timo.6.c.act.17.c.apoc.19.c
Dominus omnipotẽs.exod.15.a.Adonai.iudit.16.c.Fortis.psal.23.b.Virtutum.45.Terribilis.46.a.eccle.43.d.Bonus.134.a.Iudex.& legifer.isa.33.d.Sabaoth.iere.11.d.Iustus.23.b.Viuus.2.mach.15.a.Magister.ioan.13.b.Gloriæ.1.cor.2.c
Domini in seruos conditio.ephe.6.a.b.coloss.4.a.1.timo.6.a.philemo.c.d.1.petr.2.c
Domus æternitatis,sepulchrum.ecclẽs.12.b.psal.48.b
Domus æterna,paradisus.ioan.14.a.1.cor.5.a
Domus spiritualis,ecclesia.gene.28.d.35.a.psal.5.b.121.a.133.a.1.corin.3.c.d.2.corin.5.a.6.c.1.timo.3.d.1.petr.2.a.ephes.2.d.4.c.iudic.9.d.prouerb.9.a
Domus familia.gene.7.a.20.a.2.reg.3.a.7.d.1.para.10.b.i.b.1.b.psal.97.a.113.c.d.prouer.12.a.14.b.15.a.c.d.31.c.d.eccle.21.c.26.c
Domus dei vel domini,templum cultus eius.2.reg 7.a.b.3.reg.8.b.c.9.a.1.para.22.a.2.para.2.c.3.a.5.d.1.esdr.1.a.2.d 3.esdr.6 d.psal.121.a eccli.4.d.iere.26.c.52.c.ioel.1.b.zacha.11.e.1.pet.4.d
Domus materialis quomodo construenda.exod.1.d.deut.8.c.2.reg.5.b.7.a.psal.126.a.prouer.17.c.24.b.d.ecclẽs.2.a.eccle.21.a.47.ierem.22.d.matt.7.d.hebræo.3.a
Gubernanda,gene.30.d.39.a.deut.6.b.2.reg.20.a.iob.3.c.21.a.psal.112.b.prouer.1.b.5.b.15.a.21.b.31.c.d.ecclesia.3.b.26.c.44.b.50.a.matt.24.c.luc.10.g.12.d.ioan.12.a.1.tim.3.a.2.tim.2.c.acto.5.g
Destruenda.prou.11.b.14.b.15.c.d.17.a.ecclẽs.10.d.eccl.21.a.c.27.d.isa.5.c.23.a.iere.5.c.39.b.ezech.16.e.dan.2.a
Dona diuina gratis cõferuntur.psal.67.d.eccli.11.b.ioan.4.b.rom.11.d.1.cor.4.b.7.b.2.corint.9.d.ephe.4.b.iac.1.c.hebr.6.a.1.pet.4.c.act.2.f
Fructuosẽ laborant.ecclsiastes.3.b.5.d.psal.110.d.eccle.11.b.matt.25.b.luc.12 f.19.c.act.8.f
Dona humana hilariter distribuuntur.gene.32.d.prouer.18.c.21.b.22.d.28.b.eccl.18.b.26.b.41.d.act.20.g
Periculosẽ sumuntur.prou.22.b.eccli.4.d.18.c.20.b.d.exod.23.a.deut.16.d.marc.7.b.iob.15.d.isa.33.c.matt.28.c
Dormiẽte Adam,Heua ex eius costa creatur.gene.2.d.Noe,à filio ridetur.9.c.Samsone,abstulit Dalila fortitudinem eius.iudic.16.c.Saule,Dauid scyphum surripuit.1.reg.26.a.Eliæ,angelus cibũ ministrat.3.reg.9.a.Holopherne,caput eius abscinditur.iudit.13.b.Agricola,inimicus superseminauit zizania.matt.13.d.Fatuis virginibus,prudentes introducuntur.25.a
Dormit, qui negligit.matth.13.d.marc.4.c.1.corinth.11.g.ephe.5.d.1.thess.4.d.5.b
Qui moritur.matt.9.c.27.f.marc.5.b.luc.8.g.ioan.11.b.act.7.b.1.thessal.4.d
Qui rem habet cum muliere.1.reg.2.e.gene.19.f.30.b.34.a.39.b.deut.21.c.22.c.27.d.2.reg.11.a.nume.5.c.leuit.9.e
¶ Dux erat deus populo Israel.exod.13.d.15.b.deut.32.b.2.para.13.c.psal.54.c.79.b.ezech.30.d
Dux Israel Moyses.exod.14.e.Iosue.ios.1.a.1.mach.2.f.Iudas.iudic.1.a.20.c.Saul.1.reg.13.c.Dauid.2.reg.6.d.7.b.Salomon.3.reg.1.c.Ezechias.4.reg.20.a.Phines.1.Para.9.d.Zorobabel.Aggæ.1.a.Simon.1.mach.13.a.g.Christus.matt.2.a.Iudas.act.1.c

E

EBrietas deum offendit.prouer.20.a.23.d.eccl.31.d.isa.5.c.f.Dan.5.a.hosee.7.b.ioel.1.b
Mentem alienat.gene.9.c.iudit.13.b.isa.28.a.b.56.d Occultum reuelat.prouer.31.a.eccl.31.d.habac.2.d.Libidinem accendit.gene.19.g.prou.20.a.ephe.5.d.Corpus eneruat.prouer.11.d.hos.4.c.luc.21.g.Substantiam dissipat.prouer.25.c.eccle.19.a
Ecclesia dei,Christianorũ congregatio à domino fundatur.isa.54.c.matt.7.d.16.c.1.cor.3.b.c.ephe.2.d.1.petr.2.a.amos.9.e.acto.9.f.14.d.20.f
A malis infestatur.1.corint.11.c.15.b.2.corin.11.b.gal.1.c.philip.3.a.act.8.a.12.a.19.f
Malis prohibetur.deut.23.a.nehe.13.a.thren.1.d.matt.18.c.zach.14.d
A bonis deus in ea colitur.3.reg.8.b.iudit.6.d.psal.21.c.f.34.c.88.b.106.c.149.a.eccli.3.a.15.a.21.c.31.b.39.b.44.c.1.mach.3.b.5.b.1.thess.2.c.1.tim.3.d.act.12.a.1.pet.5.d

¶ Eleazar

¶ Eleazar filius Aaron cum familia.Exod.6.d.patri sufficitur.nume.20.d.Moritur.ios.24.g
Eleazar filius Abinadab arcæ præficitur.1.reg.7.a.Philistæos occidit.2.reg.23.b
Eleazar filius Saura elephantem prostrauit.1.mach.6.e
Eleazarus pro legis obseruatione passus.2.mach.6.d.e
Egenis benefaciendum.deut.15.c.iob.34.c.psal.24.b.40.a.81.a.prouer.22.d.28.d.eccli.4.a.isa.58.b.iere.22.d
Egenos affligentium pœna.iob.24.b.ecclẽs.5.b.ezech.16.f.22.g.amos.4.a.8.b
¶ Ela Rex Israel.3.reg.16.b.Occiditur à Zambri seruo suo.c
Eleemosyna deũ placat.tob.4.b.12.b.prou.15.d.16.a.21.b.eccli.3.d.7.a.29.b.c.daniel.4.c.luc.11.f
Meritũ auget.ecc.17.c.matt.10.d.25.c.luc.12.d.16.c.heb.6.b.13 c.act.10.a
Substantiam multiplicat.psal.40.a.prou.13.b.12.b.18.d.eccle.7.d.29.c.luc.6.f.11.f.2.cor.9.b.matth.6.a.act.3.a
Proximũ subleuat.deut.15.b.tob.4.b.c.eccli.12.a.isa.58.c.marc.14.a.luc.3.b.19.b.1.cor.8.c
Elegit deus Israel populũ sibi peculiarem.deut.4.f.7.b.10.e.14.a.16.d.17.c.psal.64.a.134.a.eccle.45.a
Locum habitationis sub Ierusalem.deut.16.c.26.a.2.para.6.a.7.c.psal.131.c.zach.1.d.3.a.2.mach.5.c.
Reges qui regerent populũ suum.deut.17.c.26.d.2.reg.6.c.1.paral.28.c.29.a.b.psal.77.g.sap.9.b.eccle.45.a.
Apostolos qui docerent populũ suum.isa.14.a.luc.6.c.ioan.6.a.13.b.15.c.g.1.corint.1.d.ephe.1.a.2.thess.2.c.act.1.a.15.d.iaco.2.a
Electio quæ & vocatio,ex quibus fiat.rom.9.c.11.a.b.1.thess.1.b.act.9.c.2.petr.1.b.acto.17.d
Elias minatur regi Achab sterilitatem.3.reg.17.mittitur ad torrẽtem à coruis pascendus.ibidem.Reliqua eius gesta.17.18.19.21.& 4.reg.1.2.b.Figurat Ioannem baptistam.malach.4.b.matt.11.b.17.b.luc.1.b
Elizabeth,vxor Aaron.exod.6.d
Elizabeth vxor Zachariæ.luc.1.a.Concepit Ioannem baptistam.c.Salutatur à Maria.d.parit Ioannem.f
Elizeus ab Elia vngitur.3.reg.19.c.Mactatis bobus sequitur Eliã,& illi ministrat.d.Duplicem Eliæ spiritum petit & accipit.4.2.reg.b.c.Reliqua eius gesta hinc ad.13.cap.vbi moritur.d
Elymas magus excæcatur.act.13.b
¶ Emmanuel vocatur Christus.isa.7.c.8.b.matt.1.d
Emit Abrahã speluncam duplicem in sepulturam.gene.23.d.Phutiphar Ioseph in seruum.39.a.Ioseph omnẽ terram Aegypti.47.e.Iacob partẽ agri Sichem.34.d.48.d.ios.24.g.ioã.4.a.Booz agrum Noemi.ruth.4.c.Dauid aream ab Areuna in sacrificium.2.reg.24.d.Amri montẽ Samariæ.3.reg.16.c.Ieremias agrum Hanameel patrui sui.iere.32.b.Iudæi agrum figuli.matth.27.a.Christus homines.2.petr.2.a
¶ Enoch filius Cain.gen.4.c.genuit Irad.Ibidem.
Enoch filius Iared.gen.5.c.Raptus est in cœlum.d.eccl.44.c.49.d.heb.11.a.Prophetauit de iudicio.iudæ.e
Ephraim Iacob præfecit Manasse.genes.48.a.Sors eius.ios.16.a.Cum Chananæis iniit fœdus.iudic.1.f.Bellat cum Iepthe.12.b.De quo prophetãt Isaias.isa.7.b.17.a.Ieremias.iere.31.b.c.d.hosee.4.d.& hinc ad finem.
Episcopus Leuitarum in Ierusalem,Azzi.nehem.11.c
Episcopus Timotheus.1.tim.4.d.Titus.ibid.1.b.Christus.1.pet.2.d
Episcopos instituit Paulus.act.20.f.philip.1.a.tit.1.b
Episcoporũ mores.isa.56.d.62.c.mala.2.a.b.2.cor.2.a.1.tim.3.a.5.d.2.timo.1 c.2.b.c.d.4.a.tit.2.d.act.20.f
Episcopatum an desiderare liceat.1.timoth.1.a
Equos multiplicare Regibus interdicitur.deut.17.d
Equi Salomonis.3.reg.4.c.Solis.4.reg.23.c
Equorum visiones.Zach.1.b.6.a.2.macha.3.e.10.f.apoc.6.a.19.c.d
¶ Esau nascitur.gene.25.d.vendit primogenita,ibidẽ.vnde fraudatur benedictione.27.e.Fratri suo Iacob mortem minatur.f.ducit duas vxores alienigenas.28.b.Placatur fratri suo.33.a.b.c.Soboles eius.36.a.& seq.1.para.1.c.heb.11.d
Esca non commendat nos deo.1.cor.8.c.qua tamen vti licet ad necessitatem.ibidem.sine scandalo proximi.1.cor.1.d
Esdras Ierosolymam templum instauraturus ascẽdit.1.esdr.7.a.cum quo ascenderunt plurimi.8.a
Esther Assuero præ cæteris placet.esther.2.c.Iubet pro se orare ingressura ad regem.4.d.quem cum Aman inuitat ad prandium.5.a.Pro se & populo suo Regem exorat.7.a
¶ Euãgelizantis vtilitas.psal.67.c.dan.12.b.nabũ.1.d.1.cor.9.c.gal.1.b.1.tim.4.d.2.tim.1.e
Audiẽtis vtilitas.psal.50.c.118.z.iob.36.b.isa.2.a.50.d.iere.11.b.23.e.mat.7.d.13.a.mar.1.b.ioã.10.e.18.g.act.2.g.prou.29.c.1.cor.15.a.heb.10.a
Euãgelij vtilitas.num.22 d.3.reg.22.c isa.6.b.40.c.58.a.iere.1.b.matt.10.a.13.g.28.d.mar.16.d.Gala.1.b.1.thes.2.a.2.tim.1.d.4.a.b.tit.2.a.3.c.act.24.g.4.d.20.e
Euãgelizãtis abusus.iob.32.b.prou.15.b.isa.3.e.56.d.iere.3.5.mat.5.c.15.b.micheæ.3.d.luc.6.f.11.g.10.16.f.1.cor.14.f.1.tim.1.b.2.d.2.tim.3.d.tit.1.c
Audiẽtis abusus.2.para.26.c.isa.5.f 30.c.53.a.iob.36.b.iere.7.c.f.35.c.44.d.eze.3.b g.hos.9.d.zac.7.c.mat.7.d.10.b.11.b.luc.6.g.10 c.12.g.ro.2.b.10.d.2.cor.4.a.gala.3.a.1.thes.1.c.4.b.heb.2.a 10.e.iac.8.d.1.ioã.2.c
Eucharistiæ figura in oblatione Melchisedech.genes.14.d.psalm.109.a.heb.7.a.In manna.exo.16.d.sapien.16.c.1.cor.10.a.In prophetis.isa.25.c.mala.1.c.3.a.In agno.exod.12.a.b
Institutio à Christo.matth.26.b.c.marc.14.b.luc.22.b.1.cor.11.e.f
Vsus.exod.12.a.2.reg.19.a.zach.9.d.Ioã.6.d.e.f.g.1.cor.10 d.e.11.f.g
¶ Excommunicationis effectus.1.cor.5.b.1.tim.1.d.2.thess.3.d
Vsus.matt.18.b.1.cor.5.c.d.16.d.galat.1.b.2.ioan.1.d
Abusus.ioan.9.e.16.a
Exemplum tabernaculi ostensum est Moysi in monte.exod.25.d.f.num.8.a.hebr.8.b
Templi Dauidi.1.paral.28.d
Exemplum rectè viuendi dedit nobis Christus.ioan.13.b.2.thess.1.b.1.timo.4.c.hebr.4.c.1.petr.2.d
¶ Ezechias Rex Iuda.4 reg.18.a.2.paral.28.d.Serpentem æneum confregit.ibidem.Fœderatur Assyriis.e.Isaiam consulit.19.a.isa.37.a Orat contra Sennacherib.4.reg.19.b.2.para.32.e.isa.37.c.Vnde victoria illi pmittitur.4.reg.19.d.e.Munera à Rege Berodac accipit.4.reg.20.c.isa.39.a.Vnde ab Isaia increpatur.ibidẽ.Aegrotãs sanitatis signũ accipit.4.reg.10.a.2.para.32.f.isa.38.a.Vnde gratias deo agit,isa.38.c.& seq.Instaurat multa à parẽtibus neglecta.2.para.29.a.b.Celebrat Phase.30.a.Constituit sacerdotes & Leuitas.31.a.Moritur.4.reg.20.d.2.para.32.g
Ezechiel prophetat.ezech.1.a.& seq.mittitur ad prædicãdum populo.2.a.3.a.Videt visiones.8.a.b.11.c.d.Cuius vxor moritur.24.d.Videt visiones.43.a.47.a.Laudatur.eccl.49.b

F

FAber ferrarius primus Tubalcain.Gene.4.d
Faber ferrarius defecit in Israel.1.reg.13.d
Faber lignarius Ioseph Christi pater putatiuus.matt.13.g.marc.6.a.Similiter & Christus.mar.6.a
Fabula vulgi sunt peccatores.deut.28.d.3.reg.9.b.tob.3.a.eccl.20.c
Fabulæ non sunt euangelio immiscendæ.1.tim.1.a.4.b.2.timot.4.a.tit.1.d.2.petr.1.c
Faciendum aliis quod nobis fieri volumus.matt.7.b.luc.6.e
Facere cœpit Christus priusquam docere.act.1.a.ioan.2.a
¶ Fecit deus hominem.gene.1.c.2.b.tob.8.b.1.cor.15.f.quẽ postea pœnituit fecisse.gene.6.b
Factor noster deus.deut.32.c.iob.4.d.ecclẽs.2.b.sapien.16.d.isa.17.b.hosee.8.d
Factores legis iustificantur.rom.2.b.iaco.1.d.4.c.matt.7.d
Factura dei sumus.psal.91.a.hosee.13.a.ephe.2.b
Facies dei,fauorem significat.exod.2.d.iudit.6.d.gene.4.a.psal.4.c.Præsentiam.psal.9.a.37.a.ioan.7.c.mar.12.c.1.regũ.16.c.Iram.psal.20.d.50.b.iob.15.c.leuit.20.a
Facies dei abscõditur ab excæcatis.Dent.32.c.iob.13.d.15.c.Reuelatur iustis.psal.79.a.83.b.88.c
Cognoscitur à bonis.psal.43.d.104.a.118.r
Facies hominis,placatio.genes.32.g.isa.3.c.Conscientia eius.psal.26.c.gene.32.f.Exauditio eius.gene.16.a.32.g
Faciem peccatorum sumere,impune peccare.psalm.81.a.Faciem ponere,prophetare.ezech.21.a.6.a.Suscipere,assentire.gene.19.d
Facies cæterarũ rerum quæ exterius patent.mar.12.a.1.reg.16.c.gene.1.a.iudi.6.a.1.para.12.b.iob.41.a.psal.82.c.103.d
Fama bona procuranda.prou.15.d.22.a.ecclẽs.7.d.2.cor.6.b.philip.4.b
Conseruanda.eccl.13.b.41.c.2.para.9.b.esther.9.b.matt.9.c.luc.4.b.f.
Fames,peccati pœna.Leuit.26.d.deut.8.a.28.b.3.reg.8.d.2.reg.21.a.4.reg.25.a
Fames in Chanaan.gene.12.c.26.a.In Aegypto.41.g.vsq.47.In Samaria.3.reg.18.a.4.reg.6.f.7.b.In Bethlehem.ruth.1.a.In Ierusalẽ.4.reg.25.a
Famen prædicit Ioseph.gene.41.d.Ezechiel.ezech.4.b.12.c.Elias.3.reg.17.a.c.Eliseus.4.reg.4.g.8.a.Agabus.act.11.d
¶ Febre percutiuntur dei præcepta spernentes.deut.38.b.A febre sanatur socrus Petri.matth.8.b.marc.1.c.luc.4.g.Filius Reguli.ioan.4.g.Pater Publij.act.28.b

Fermentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fermentū prohibetur in celebratione phase. exod.12.c.13.a.b.& in aliis oblationibus.leuit.2.b
Fermenti parabola.matth.13.d
Fermentum Phariseorum cauendum.mat.16.a.Quod est falsa doctrina ibidem.mar.8.b.luc.12.a.gal.5.b.1.cor.5.c
Festa tria legis.exod.23.b.leui.23.a.deut.16.a.nume.18.a
Festum azymorum.Exod.34.c.Expiationum leuit.16.f.Tubarum.23.d. Dedicationis.3.reg.8.g.2.para.7.a.1.mach.4.g.2.mach.2.c.8.g.ioan.10.5.c
℣ Ficus cæteris arboribus dominari recusat.iudic.9.b.Verbo dei arescit Matth.21.b marc.11.b.Infructifera damnatur.luc.13.b
Fides ꝓximo seruanda.ioſ.9.d.eccle.42.a.ezech.17.c.eſth.6.a.eccle.15.d.49.b
Fides deo seruāda.num.14.b.c.20.b.eccle.2.c.16.d.isa.7.b.21.a.ier.5.a. hab.ac.2.a.ioan.3.b.d.8.d.rom.14.d.ephe.6.c.hebr.13.c.11.b.1.pet.2.b.5.b
Quoniam ſtabilis eſt.2.para.16.c.20.e.eccle.40.b.matth.8.b.9.a.16.c. 18.d.13.g.14.d.15.c.17.c.21.c.28.d.mar.4.d.5.d.6.g.9 d.10.g.11.c.luc.7.b 8.d.g.9 e.17.b.22.c.ioan.4.g.14.b.17.c.2.corinth.16.c.1.timo.4.b
Meritoria eſt.mat.7.e.10.d.mar.9.d.luc.9.c.12.b.roma.12.c.titū.1.d.2. d iaco.2.c.d.2.pet.1.b.2.timo.2.b
Vtilis quo ad iuſtificationem.gene.15.b.prouer.15.d.ſapien.1.a eccli.2.b hoſee.2.d.b.abac.2.a.mat.9.a.mar.2.a.luc.5.d.ioan.7.f.11.c.rom.3.d.4.a. 5.a.gal.5.a.actō.10.g.13.f.15.c
Quo ad glorificationē.tob.2.c.eccle.2.b.marc.16.d.ioan.3.b.5.d.6.d.17. a.20 g.roma.10.c.ephe.2.b.actō 26.e 1.pet.1.b.iaco.1.a.1.ioan.5.a
Fidei exempla. Abraham gene.15.b. Chananæa.matth.15.marc.7.d. Maria virgo.luc.1.c.Regulus.ioan.4.f. Centurio.mat 8.b. Noe.hebr.11.b. Hæmorrhoyſſa.1.mat.9.c.mar 5.c.luc 8.f.Cornelius.actō.10.a.& ſequent.
Fidelis deus.deut 7.b.32.a.ꝑſal.77 e.144.c 1.cor.1.b.10.c.2.corin.1.d 1.theſſal 5.d.2. theſſal.3.a.hebr.2.d.3.a.10 e.apoc.1.b.3.c.1 pet.4.d
Fidelia eius ꝓmiſſa.ꝑſal.18.b 88.f.110.b.eccle.31.c.33.a.iſa 17.c.22.f.33 c.55.b.1.timo.1.c.3 a.2.timo.2.a.b.tit.3.b.actō.13 e.apoc.a.22.b.
Fidelis homo.1 reg.3.d.nehem.13.b tob 5.a.10 b.ꝑſal.100.b.prouer.11.b 14.a.c.20 a.25.b.28.c.eccle.6.b 22.d. 33.d.36.c.44.d.iſa.8.a.hoſee.11.d.1. mach.2.f.matt.25.b.luc.19.c.ioā.20.g.1.cor.4.d.7.c.14.d.ephe.6.d.coloſſ. 1.b.timo.4.c.5.c.6.a.tit.1.b.actō.10.g.16.a.apoc.2.c.19 b
Fidelia alia.2.reg.7.c.3.reg.11.g.nehe.9.b.prou.11 .c.eccle15.c.iſa.1.c. dan.2.g 1.timo.4.a
Fiducia in deum.tob.4.b.eſther.14.c.prou.3.a.14 d.22.c.iſa.5.c.ie.17. b.39.d.mat.14.c.2.corinth.3.c.7.a.ephe.3.c 6.d.1.theſſa.2.a.1.timo.3.c.Philemo.b.hebr.3.b.4 d.actō.4.f 19.b.28.g.1.ioan.2.d.3.d
In homines.deut.32.c.4.reg.18.e.1.pa.17.d.2.par.14.c.16.b.iſa.30.a.31. a.32.d.36.a.ier.5.d 7.c.9.b.48.a philip.3.b.hebr.10.d
Fiducialiter agere,verbum dei cū fiducia prædicare.ꝑſal.11.b.eccle.29. d.iſa.12.a.actō 9.c.14.a.18.g
Fideliter vero agere, veracem eſſe.2.para.19.c.prouer.12.d.eccleſiaſti.6. b.2.ioan.b
Filia,vrbs,domus,vel congregatio.ꝑſal.136.b.cantic.7. a. iſa.1.c.23.b. 47.a.ier.31.d.46.f.49.a.thren.2.d.e.f.3.c.4.a.d daniel.11.d.13.g.mich.5 a.ſoph.3.c.zacha.9.b.malach.2.c.matth.21.b
Filia caſtē educanda.gene.34.a.exod.21.a.leuit.19.f.21.b.iud.19.f.eccle.22.a.42.b
Filius dei naturalis.ꝑſal.2.b.ſapient.2.d.iſa.9.b.daniel.7.d.hoſee.11.a. mat.1.d.3.d.8.c.12.a.14.d.17.a.20.c.22.d.24.c.26.a.b.mar.1.b.2.b.5.a.6. a.9 a.e.10.c.13.c 14 c.15.d.luc.1.c.2.g.3.c.4.a.9.c.18.b.g.21.f.22.c.g.io.3.b d.8.c.11.a.13.d.14.b.17.a.19 b.rom.1.a.8 f.1.corint.1.b.galat.1.c.hebr.1.a 5.c.6.b.7.a.10.f 2.pet.1.d.1.ioan.3.b.4.b.5.c
Filius dei adoptiuus.2.reg.7.c.1.par.22.c.ꝑſal 9.a.143 a. ier.31.d.galat.3.d.4. b.coloſſ.1.b. apoc.a 21.b. hoſee.1.d.matth.5.c.ioan 1.b.roma.8 e f iaco.1.c.1.pet.1.d. 1.ioan.3.b.4.b.ephe.2.a.deut.14.iſa.1.a.malac.1.b.2 c
Filius hominis naturalis in moribus educandus. tob.1.b.4.a.14.c.ꝑſa. 77.a.iob.1.a.pro. 1.a.14.d.20.b.eccl.16.a.38.d.ſa.38.d.lu.1.g.2.f.g.eph.6.a
In diſciplina corrigendus eccl.7.c.16.a.thren.3.c.deut.21.d.1.reg.2.c.4.c prouer.13.d.15.a.22.c.23.b.29.c.eccl.30.a.b.41.b.hebr.12.b
Qui a diſciplinabilis eſt parentum lætitia. tob.7.b.9.c.10.d.prouer.10.a 23.c.eccl̄es.2.c.eccle.11.d.25.b.26.b.c.30.a.33.c.tit.2.c
Indiſciplinabilis, parentū cōfuſio eſt.prou.14.b.17.a.19.b.28.b.eccle 22. a.30.b.42.b.16.a.eccl̄es.2.c.ſapien.4.b
℣ Fingit Dauid coram Achis.1.reg.21.d.Samuel coram Saule.16.a.Chriſtus coram peregrinis.luc.24.d
℣ Flagellauit dominus Pharaonem propter Sarram.gene.12.d. Aegyptios filios Iſrael.exod.5.c.Iudæi Chriſtum.mat.27.c.ioan.19. a.Iudæi Paulum. actō.22.f
℣ Fœdus dei cum Noe & filiis ſuis.gene.6.c.9.b.c.
Cum Abrahā & ſemine eius.15.d.17.a.Cum Iſraelitis.exod 5.a.24.b ioſ.24.f.4.reg.11.d
Fœdus Abrahæ cum Abimelech.gene.21.d.Iſaac.cum Abimelech.26. f.g.Iacob cum Laban.31.f.Dauid cum Ionatha.1.reg.20.c.23.c.Cū Miphiboſeth.2.reg.9.c.d.Cum ſenioribus.2.reg.5.a.1.para.11.a.Aſa cum Benadab.2.paral.16.a
Fœnus licitum.exod 22.d.deut.23.d.prou.19.c.22.a.eccle.29.a.b.Illicitum.eccle.20 b.29.a.b.ier.15.c.luc 6 c.7.f
Fons paradiſi gene.2.a.12 fontes in Helim.exod.15.d.nume.33.b.Fōs Arad.iudic.7.a.Maxillæ.15.d.Gion.2 par.32.g.Draconis.nehem 2.c.1.a cob,ioan.4.a.Aquæ ſalientis in vitam æternā.b.Fons aquę viuæ.ꝑſal.41 a.ie 2.c.apo.21.b.22.a.Vitæ ꝑſal 35.c ꝓ.13.c.14.d.16.c.eccl.21.c.apo.7.d
Fornicatio ſpiritualis. exod 24.b iud 2.c.8.f.g.1.paral 5.d.ꝑſal.72.d. 105.f.ier.3.a.ezech.16.b.c.d.27.c.hoſee.1.b.2.a.4.c.d.6.f.nahum.3.a.apoc.a. 14.b.18.a.17.a.21.c.
Fornicatio corporalis iram dei prouocat.nume.25.a.ier.5.c.hoſee.5.b.1. cor.6.b.10.b hebr.12.d.13.a.apoc.21.b col 3.a
Mentem hebetat.eccli.19.a.prou.6.c.eccl.9.a.b.25.d.thren.3.f.daniel.13 f.ephe.4.c.hoſee.4.c
Corpus debilitat.eccleſiaſtici.23.c.iob.31.b.prouer.23.c.2. reg.13.a gene. 34.a.eccle.9.a.b 42.c
Subſtantiam diſſipat.prouer.29.a eccle.9.b.luc.15.c ſap.15.b.nu.25.a
Fortis deus.Exod.5 d.ioſ.24.c.1.reg.2.a.nehem.1.b.ꝑſal.7.c.23.b.70.b. iſa.1.f.17.c.26.a.28.a.ier.20.c.51.f.mare 1.b
Fortitudo hominis deum quærit.exod.15.a.2.par.15 b.16.c.ꝑſal.58.c.67, c.117.b.prouer.10.d.14.d 18.b.iſa.12.a.25.b.30.d.40.g.45.b
Fortis Iacob.gene.32.f.Gedeon.iudic.6.c.Iepthe.11.a.Samſon.14.& ſeq Goliath.1.reg.17.g.Dauid.16.d.Milites eius.2.re.23.c.d.Naaman.4.c.5. a.Salomon.4.reg.2.a.Milites eius.cantic.3.c.Iudas.1.para.5.a.Iudas Machabæus.1.mach.2.a.2.machab.12.g
℣ Fraternitas ſpiritualis in charitate fundatur.malach.2.c.1.macha.12.b. mat.12.b.23.b.proue.17.c.roma.12.c.1.theſſa.4.b.hebr.13.a.1.pet.1.d.2.c.3 b.5.c.2.pet.1.b
Carnalis in ſubſidium ordinatur.prou.17.c.18.c.eccle.25.a.29.d.40.d. leuiti.25.d.Deut 23.c.ꝑſal.21.c.132.a.zacha.7.c.1.macha 3.a.2.mac.11 d mat.22.a.luc.22 d.ioan.20.d.iaco.2.c.1.ioan.2.b.3 d.4.d
Fraterna gratia rata.gen.4.b.27.g.37 c.iud.9 a.2 par.21.a.iob.6.c.19. b ꝑſal.68.b.iſa 9.d 56.a.ier℣ 9.b.12.b amos.1.c.ezec.4.d.38.g.mich.7.a mala.1.a.2.b.mar.10.c.17.b.marc.13.b.roma.14.b.1.cor.6.b 8.d.2.cor.11.f gala.2.a.iaco.4 c.1.ioan.2 d.3 d
Fructꝰ boni operis bonꝰ.ꝑſal.57.b.103.b.126.a.ꝓ.3.b.8 b.11.d 12.b 13 a.18.d.31.b c ſapi.3 d.eccle.6.a b.24.c d.iſa.10 c.57.d.matt.3.b.luc.3. b.ioan.4.c roma 6.e.gala 5 d.ephe 5 c.philip.1 b c.iaco 3 d
Mali operis malus.ꝑſal 20 c prouerb 10 c.15.a.16.b ſapi.3.c.4.b iſa 3. b hoſee 9 d.amos.6.d mich.7.b.rom.6.d
Fructus vegetabilium conferuntur hominī.Gen.1.d.9 a.deut.28.a f 32. b.4.reg.19.b.prou.1.d.27.c.cant.5.b.ezech.4.7.c
℣ Fugit moyſes Pharaonem exod 2.c Siſara Deboran iudi.4 c.Moyſes populum.nume 16.f.Ioſue populum Hai.ioſ.8.b Philiſtæi Iſraelitas.1 reg. 17.g.Iſraelitæ Philiſtæos.1.reg.4.a.31.c.Dauid Saulem.19 b 22.a.Abſalom 2.re.15.c.Elias Iezabelē.3 re.19.a.Achab.17.a.Apoſtoli capto Chriſto.mat.26 f.mar 14 f luc.22.e
Paulus & Barnabas perſecutionem.actō.14.a.Abſalom occiſo fratre.2. reg.13 g.Syri ipſum Achab 3 reg:20 c
Furtum à deo prohibetur. Exod.20.c leuit.19.c.deute.5.b.matth.19.c. prouer.6 d.29.d.iſa.1 f.ephe.4.f.apoc.9.d
A deo & homine punitur.exod.21.b.22.a.1.cor.6.b.1.pet.4.b

G.

GAbaonitarum aſtutia.ioſ.9.a. Occiduntur à Saule.2.reg.21.a quos vindicta ſequitur per dominum ibidē vnde ſemen Saulis deletur.b
Gabelus Tobiæ contribulis.10.1 c.decem talēta à Tobia mutuo accipit. 4.d quæ tandem reſtituit 12 a
Gabriel apparuit Danieli.dan.8.e.quem docuit viſiones.9 f. Mariæ, luc.1.c
Gad filius Iacob ex Zelpha gene.30.b.à patre benedicitur.49.c.deut.33.c. Cuius genealogia gene.46.b.1 para 5.b.Habitatio.nume 32. deut.3.b ioſ.13.c.22 a.b.1.para 5 b
Gad propheta monet Dauid fugere Saulem.1 reg.22.a. Nunciátque illis iram dei in eum ob numeratum populum.2.reg 24.b
Galea ſalutis iſa.59.d ephe.6.c.1.theſſa.5.b
Gamalihel paries fouet diſcipulorum.actō.5.f.Pauli præceptor.22.a
Gaudiū ſpirituale diuinū.pro 21.c.ſap.8.c.Iſa.62.c.ierę 33.b.2.reg 6.c. ꝑſal.29.c 36.a prou.14.b.Iſa.61.d.Baruch.4.c.mat.5.b. 25.b.luc.10.c.ioā. 16.d.e.f
rom.15.c.philip.1.c.3.a.4.a.3.ioan.d
Gaudiū corporale,honeſtum.eccl̄es.9.b.tob.5.b.prou.15.b.17.a.eccle.30. c.rom.12.c.1.cor.7.f
Mundanum,inane & periculoſum.iob.20.a.21.b. prou.15.c.ſap.2.a.b. eccl̄es.2.a.d.iſa.24.b.32.c.ierę.7.g.25.c.hoſee.2.b.iac.4.c
℣ Gedeon ab angelo eligitur in ducem.iudic.6.c. & ſeq. Cætera verò eius geſta.7.& 8.cap.
Generatio bona.ꝑſal.13.b.23.b.111.a.ſapien.4.a.eccleſiaſtici.24.luc.1.c Mala.deut.32.a.c.ꝑſal.77.a.108.b.prou.30.b.ierę.2.f.ezech.16.a.matt. 12.c.16.a.17.c.marc.8.b.d.luc.7.c.9.c.11.d.g.17.e
Generatio Chriſti,Æterna.iſa.53 c.actō.8.f.ꝑſal.2.b.109.a. heb.5.b. Humana.mat.1.a.heb.7.c.matt.2.a.luc.2.b.Adoptionis.1.ioā.5.d.iſa.41.a. deut.32.c.1.cor.4.d.iaco.1.c.1.ioan.5.a.1.pet.2.a.ioan.1.b
Gentiū vocatio.ꝑſal.48.a.66.a.iſa.11.c.41.a.60.a.66.f. ierę.1.a.16.d. thren.1.d.mal.ac.1.c.Zacha.2.b.matth.28.d.rom.3.d.ephe.3.b. galat.1.coloſ.1.d.actō.9.c.11.a.c.13.g.15.a.18.f.28.g.1.pet.4.a.rom.10.d.15.c
℣ Giezi miſſus ab Eliſco non potuit ſuſcitare puerum hoſpitis. 4.regū 4.d Accepit munera à Naaman.5.f.g. Narrat regi pēr Eliſeum facta mirabilia.8.b
Gladius dei,ira vel indignatio eius eſt.iſa.1.e.ꝑſalm.7.b.Iudicium eius æternū.ꝑſal.143.b.hebr.4.c.iob.27.b.19.e.deut.32.f.Verbū dei.1.reg.17.c. iſa.41.a.ꝑſal 149.d.ephe.6.d.canti.3.c.ꝑſal.88.f
Gladius tribulatio.luc.2.c.Perſuaſio maligni ſpiritus.ꝑſal.143.b.Caſtitas.44.a Bellum.matt.26.e.zacha.14.iſa.27.a.ierę.9.c.hoſee.7.d
Gladius oris,iniquitas perſuaſionis.iob.5.e. ꝑſal.56.a. Os gladij, acies gladij.luc.21.f.apoc.1.d.19.c.ezo.17.d.nū.21.e. deut.13.d. ioſ.6.c.iud.18.f
Gloria domini in ipſum referēda.ꝑſal.113.b.eccle.43.d. iſa.42.b.ierę.9. g.1.cor.1.d.10.g.2.cor.10.d.2.Coloſſ.3 c.ꝑſal.5.c.g.ala.6.d.philip.3.a
Gloria virtutis modeſtè tendum.prouerb.3.d.15.d.eccle.33.c. iſa.49.b. rom.5.a.2.cor.1.c.10.d.11.g.12.a.c.galat.6.b.iaco.1.b
Gloria inanis fugienda.prou.27.a.1.cor.4.b.philip.2.a.eccle.10.d.11.a. gal.5.d.6.a
℣ Gratia,dei donum hominem deo reddens gratum prius promiſſa.2.tim. 1.c.ephe.1.a.2.a.b.1.pet.1.b.Data.roma.6.d.7.d.gala.2.d.ephe.5.b.titum. 2.c.d.3.a.actō.13.f.1.petr.1.c.Non in vanū recipiendā.2.cor.6.a.1.cor.4.b. Sed multiplicanda.1.cor.12.d.heb.10.e.2.pet.1.a.3.d
Gratiæ deo agendæ,ante cibū.matt.14.b.15 d.mar.6.e.8.a.luc.9.b.eph. 5.a.d.1.theſſa.5.c.philip.1.c.coloſſ.4.a.actō.27.f
Poſt cibum.deut.8.b.matth.26.c.marc.14.c.luc.22.b.1.timoth.4.a.b.2. theſſa.2.c
Vnde gratias agit Chriſtus,mat.mar.& luc.vbi ſupra.Paulus.rom.6. c.2.theſſ.1.a.Epaphras.philip.1.a.Abraham.gen.24.c.Melchiſedech.gen. 14.d.Moyſes.exod.15.a.Dauid 1.reg.25.f.g
Gratia ſanorum deſignat quam Noe inuenit coram deo.gene.6.b.Iacob coram Eſau.35.b.Ioſeph coram Phutiphar.39.a.Moyſes coram domino.exo. 33.c.Dauid coram Ionatha.1.regū.20.a.Iudith corā Holopherne.iudith.12. d.Iſrael coram deo.ierę.31.a.Ionathas coram Demetrio.1.mach.11.c

H

HAbacuc paſcit Danielem.daniel.14.f.conqueritur ſuper iuſtorum ab iniuſtis perſecutione.habac.1.a
Hæreditas æterna datur à deo filiis ſuis.ꝑſal.15.b.27.c.36.b.roma.8.c. ephe.1.c
Terena tranſit ad hæredes.num.27.b.36.c.prou.13.d.20.c.eccleſiaſtici.2. c.14.c
Hæretici lucro ſuo intendunt.ioan.10.b.roma.16.c.2.tim.3.a.2.petr.3.a. 2.ioan.2.c.Iudæ.b.2.petr.2.b
Proximū ſeducunt.matt.7.c.24.a.b.1.cor.11.d.2.cor.11.c.1. tim.4.a.2. time.3.d.actō.20.f.2.pet.2.a.d.3.d.1.ioan.4.a
Ideo vitandi ſunt matth.7.c.ioan.10.a.2.timo.3.a.b.tit.3.c.2. ioan.d. Iudæ.f.Hai à Ioſue exploratur.ioſ.7.a.Fugat Iſraelem. ibidem. capitur à Ioſue.8.a.Incenditur.d.e.cuius rex in cruce ſuſpenditur.c.f
Hazael ab Elia dei iuſſu vngitur.3.reg.19.c.Qui conſulit Eliſeū ſuper morte Benadab.4.regū.8.c.d.cui ſuccedit.d.e.Pugnat in Iſraelitas. 10.g.à quibus accepta pecunia diſcedit.12.d. Expugnat Geth.12.c. affligit Iſraelitas.13.a.Moritur.13.d
℣ Hebdomadarum ſolennitas. Exod.34.c.num.28.d.deut.16.b.2.para.8. c.Hebdomades abbreviatæ à Daniele viſæ.danie.9.f.Et pro ſeptem annis interdum capitur.gene.39.f.leuit.25.b.danie.9.g
Heber à quo Hebræi.filius Sale.gene.10.d.11.c.para.1.b
Hebron,quæ Mābre dicitur.gen.23.d.Abbec.35.d.Cariat arbe.ioſ.14. d.iudic.1.b.d.
Heli vltimus iudex Iſrael. 1.reg.1.a. Cuius filij mali. ibidem. &.2.c. vnde arguitur.e.& cum illis punitur.4.c.d
Heliodorus miſſus ad rapiendos templi theſauros.2.machab.3.b.à deo dirè percutitur.c.f.g
Herodes Aſcalonita Chriſtum perſequens innocētes necat.mat.2.c. Antipas Ioannem.matt.14.a.marc.6.b.c.luc.9.a.13.g.Spernit Chriſtum.22.b
Agrippa Iacobum occidit,& Petrum incarcerat.actō.12.c.Moritur.d
Hiram ad templi ædificiū ligna mittit Dauidi.2.reg.5.b.1.para.14.a. Salomoni.3.reg.5.a.2.para.2.a. Qui oppida reddit Salomoni.9.b
Holocauſtū offert Noe.gen 8.d.Aaron.leuit.6.a.9.d.Gedeon.iudic.6. d Manue.13.c.Bethſamitæ.1.reg.6.c.Dauid.2.reg.24.d.Salomō.3.reg.3.a
Holophernes dux exercitus Nabuchodonoſor.iudit.2.a.b.Cui filij Iſrael reſiſtunt.5.a.Obſidet Bethuliā.7.a.quem Iudith cautè adit 11.a.Et introducta in theſaurū.12.a.Holophernis caput abſcindit.13.a. quod Bethuliæ muro affigit.14.a.Fugientibus Aſſyrijs.15.a
Homo vetus,peccati cōſuetudo vetus.rom.6.a.ephe.4.c.coloſ.3.b.Nouus per fidem dei innouatus.ephe.2.c.4.c.col.3.b
Homo primus terrenus,ſecundus cœleſtis.Adam & Chriſtus.1.cor.15.f
Homicidium ſpirituale.ioan.8.f. 1.ioan.3.c. Corporale lege prohibitum. exo.20.c.23.a.mat.5.c.19.c.1.tim.1.b.Lege puniūi.gen.4.b.9.a.exo.21.b.c. leuit.24 c.num.33.b.c.deut.17.b.3.reg.2.a.Causa eius vel eſt inuidia.mat. 27.b.ioan.8.f.Iudæ.d
Vel auaritia.3.reg.21.a.iob.24.c matth.22.a
Vel luxuria.2.reg.11.c.mat.14.a.mar.6.c
Vel ambitio.iudic.9.a.4.reg.11.a
Honorandus deus.prou.3.a.7.a.eccli.7.d.malach.1.b.1. tim.1.d. ꝑſal. 28.a.49.d.matth.15.b.mar.c.7 a.rom.15.b.heb.2.c.actō.12.d.1.tim.6.d
Honorandi parentes.exod.20.b.deut.5.b.eccle.3.a.b.7.c.mala.1.d.mat. 15.a.mar.7.b.ephe.6.a.tob.4.a.eccli 3.a.b.ioan.8.f
Honorādi ſenes.leui.19.f.nū 24.b.1.reg.15.f.1.tim.5.a.1.petr 2.c.tob.1. c.dan.13.g prouer.20.a.ſapien.8.b.roma.2 b.12.c.philp.2.d.1. tim.5.c.6.a.1. petr.2.b.iſa.9.c
Honorādi principes.1.reg.15.f.eſth.6.b ꝑſal 98.a.eccli.10.d.24.c.29.b. 1.macha.12.f.rom.13.b.1.tim.6.a.iudic.13.c
Honorandus ſapiens.eccle.21.d.4.reg.5.a prouerb.20.a.eccli 10.d.37.d. matt.13.g.marc.6.a.Medicus.eccli.38.a
Hoſpitalitas quantū ſit vtilis.eccleſiaſt.29.d.ro.12.c.heb.13.a.1.pet.4.c
Hoſpitalitas Abrahæ gene.18.a.Lot.19.a. Iob.iob.31.b. Mulieris Sareptanæ.3.reg.17.c.Sunamitidis.4.reg.4.b.Marthæ.luc.10.g. Caij.rom.16. d.Aquilæ & Priſcillæ.1.cor.16.d
℣ Humiliauit ſe Chriſtus.matt.11.d.philip.2.a
Humiliauit deus ſuperbos.Rut.1.d.1.reg.2.b.nehe.9.d.iob.40.b.ꝑſa. 17.d.43.c.54.d.71.a.74.b.80 c.88.b.118.i.k. iſa.10.g.13.b.26.a. 45.a. thren.5.b.Baruch.5.c.d.an.4.g.hoſee.7.c.iudit.6.d
Humiliat ſe homo deo. ind.4.c.7.d.8.b.ꝑſ.34.b.c.prou.12.d.& 16.c eccli 3.c.7.b.13.b.18.c.iſa.48.a.ierę.13.c.matt.18.b.luc.14.c.18.c.1.petr.5. b.3.regum.21.g
Humiliat ſe homo homini.gen.16.b.2.reg.8.a.prou.25.a.eccli.4.a.iud. 8.d.2.reg.6.d.malach.2.b.ephe.4.a.philip.2.a.1.pet.5.b
Humiliat homo hominem.2.reg.8.a.1.para.18.a.ꝑſal.9 f. malach.3.b. iud.8.d.11.f.ephe.4.a
Hypocriſis taxatur cum hypocrita.iob.8.c.13.c.20.a.eccleſiaſtici.1.d.iſa. 9.d.matth.6.a.b.7.a.15.a.22.b.23.b.c.luc.6.f.12.a.g.13.c.1.tim.4.a

I

IAbes Galaad impugnatur ab Iſraelitis,raptis.400.virginibus.judic. 21.b.Obſidetur ab Ammonitis.1.reg.11.a.Ibi comburitur corpus Saulis & filiorum.31.d
Iacob naſcitur,& fratris ſui primogenita emit.gene.25.d. eiuſque præripit benedictionem.27.a.b c.d.Vnde fugit in Meſopotamiā.28.a. In itinere dormiens videt ſcalam c.Cætera geſta eius vſq; ad finem Geneſis.Commendatur eccleſi.44.c.hoſee.12.a.malach.1.a.rom.9.c.hebr.11.d
Iacobi & Ioannis vocatio.matt.4.d.mar.3.b
Iacobus ad Herode occiditur.actō.12.a
Iacobo Alphei apparuit Chriſtus.1.cor.15.b
Iactantia vitanda.eſther.1.a.prou.25.a.28.d.ſap.5.b.ierę.48.e.iob.18. a.2.mach.10.g mar.12.d
Iabel.Siſaram occidit.ind.4.c.Vnde à Debbora laudatur.5.c
Iair iudex Iſrael.iudic.10.a
Iairi filiam Chriſtus ſuſcitat.matt.9.c.mar.5.b.luc.8.f
℣ Idolorum ortus ſap.14.b.c.impotētia,& abominatio gen.35.a.leuit.19. a.20.a.26.a.deut.18.b.ſap.14.a.iſa.41.c.44.b.46.a.ierę.10.a.2.par.15. b.ierę.16.c.1 cor.8.b.9.c.2.corin 6 c.4.reg.23.b.2.para.15.b
Idololatrarum pœna ſap.13.d.15 b.iſa.40.e.amos.4.a.habac.2.d.exo. 22.c.11.b 23 d.32.a.b.f.deut.11.b.18.b.17.a.4.reg.17.a.b.18.b.c.ind.2.a.c.zec.6.a.8.b.43.b.hoſee.12.c.1.cor.6.b.10.b.1.ioan.5.b.1.cor.8.b.actō.17.f

℣ Iebuæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Iebus quæ & Ierusalem.ios.18.d.iudic.9.c.19.c.1.para.11.a

Iebusẽus filius Chanaan.gene.10.c.Cuius habitatio Ierusalem.deut.20.d.ios.15.g.iudic.1.d.2.reg.5.a 3.reg.9.c

Iehu à Baasa contra quem prophetat, occiditur.3.reg.16.a.b

Iehu vnctus in regem Israel.3.reg.19.c.4.reg.9.a.occidit Ocoziam regẽ Iuda, & Ioram regẽ Israel.4.reg.9.c.d.e.& Iezabelẽ.g.Filios Achab.10.a. Fratres Ochoziæ.c.Sacerdotes Baal.d.Idolum Baal comminuit.f.nec ambulat in lege domini.f.Et moritur.g

Ieiunium Christi.mat.4.a.mar.1.b.luc.4.a.Hominis quo ad intẽtionẽ.mat.6.c.17.d.nume.30.c.isa.38.b.ioel.1.c.2.cor.6.a. Quo ad fructum.deut.9.c.1.regũ.7.b.21.g.ionæ.3.b.psal.34.c.108.c.tob.12.b.dani.9.a.iudit.8.a.esther.4.d

Ieiunium indiscretũ.isa.58.a.ierem.14.b.matt.6.b.eccle.34.d.luc.18.b.c

Ieiunauit Sara vxor Tobiæ.tob.3.b.Israelitæ.iud.20.d.Galaad.itæ.1.reg.31.d.Dauid.2.reg.12.d. Achab.3.reg.21.g.Iudith.iud.8.a. Ester.esth.4.d.Christus.mat.4.a.mar.1.d.luc.4.a.Moyses.exod.24.d.34.d.Daniel dan.9.a.Paulus.act.14.d.

Iephtha iudex Israel.iudic.11.a.Gesta eius.11.12.

Ieremiæ genus & acta continet prophetia eius.

Iericho exploratur.ios.2.a.Obsidetur.6.a.b.destruitur.c.d.reædificatur.3.reg.16.g

Ierobaal dictus est Gedeon.iudic.6.f

Ieroboam.gesta à.3.reg.11.ad.15.cap.eius.

Ierusalem quæ Iebus.Sup.Iebus.

Instauratur à Dauide.2.reg.5.a.b.c

Tẽplo domini decoratur à Salomone.3.regum.6.a. & seq.Destruitur.4.reg.25.c.d.2.para.36.c.d.iere.27 d.39.a.& seq.52.a.& seq.threne.1.a.2.& seq.ezech.15.e.Restauratur.ab Esdra.1.esd.3.c. à Nehemia.nehe.2.& seq.2.esd.8.& seq.

destruenda iterum deploratur.à Christo.mat.23 d.24.a.marc.13.a.luc.19.g.21.b

Morte Christi decoratur.mat.27 f.mar.15.c.luc.23.f.ioan.19.f. Noua instaurabitur.psal.86.a.galat.4.d.apoc.3.e

Iesus Iosedech.ellẽs.49.d.Haggæus.1.a.filius Naue.46.a.Sacerdos magnus.zach.3.a.Christus.matt.2.a.4.d.21.& seq.mar.3.a.luc.1.d.2.& seq.Ioã.1.d.2.a.& seq.Cui nomini omnia subiiciuntur.phil.2.b.& spiritus ꝓphetiæ illi subest.apoc.19.c

Iethro socer Moysi.exod.3.a.Visitauit Moysen in deserto.18.a

Iezabel vxor Achab 3.reg.16 g.sæuit in prophetas domini.18.a. Eliæ minatur.19.a.Iubet occidi Naboth.21.c.d.Prædicitur illi mors ab Elia.21.f.4.reg.9.b.Præcipitatur mandato Iehu.9.f.g

¶ Ignis aduersitatem designat.psa.16.a.65.b. 2.cor.3.isa.33.65.a.iere.15.c.17.a.20.c.psal.88.g.105.c.Irã dei.psa.10.b.17.b.77.c.96.a.82.c. heb.10. Perpetuam damnationem.iere.5.23.psal.139.c.isa.66.g. matt.3.c.18.a.b.25.d.mar.9.f.lu.3.d.2.pet.3.d.Iudæ.b.apoc.19.20.d.dan.3.Charitatem.lu.12.f.psal.38.a.thre.1.d.iere.20.c.Vltionem dei.isa.13.iere.49.amos.4.soph.2.

¶ Illusor corã deo abominabilis prou.3.d.9.c.13.a.isa.28.d.29.f.hos.7.b

Illusores nouissimis diebus venient.2.pet.3.a.iudæ.f.psal.5.a.119.a

¶ Imago dei in homine relucet.gen.1.d.sap.2.d.7.d.13.d.isa.44.b.rom.8.f.1.cor.11.b.15.f.2.cor.3.d.4.a.col.1.e.3.b

Imago rerũ similitudo, in qua nobis placemus.psal.38.b.72.c.sap.17.d.iere.2.b.Habac.2.d

Imagines idolorũ adorari ꝓhibẽtur.exod.20.a.deut.7.a.16.d.leui.26.a

Imitemur deum.sap.2.d.2.tess.3.b.hebr.13.b.Christũ.1.cor.4.d.11.a.ephe.5.a.1.tess.1.c.Iustum.eccl.47.de.1.cor.4.d.11.a.phil.3.d. heb.6.c.1.tess.1.c

Immunditia vitãda.leui.7.c.15.d.2.reg.11.a.2.para.29.a.ephe.5.a.col.3.a.iaco.1.b

Immunda animalia.Supra.Animalia immunda.

Impi⁹ gratiæ fideiq; dei expers, deo abominabilis.exo.23.a.psal.1.d.11.b.prouerb.11.c.15 b.18.a.21.d.ecclẽs.8.e.sap.14.b.mala.3.d.4.a.mar.15.c. Proximo dãnosus.iob.15.c.21.a.prouer.10.b.12.a.21.b.25.d.28.b.d.29.a.b.isa.57.d

Sibiipsi pernicios⁹.iob.10.c.21.d.pro.5.d.10.d.11.a.14.d.ecclẽs.3.b.5.c 7.c.eccli.7.b.41.b.iob.11.d.21.c.psal.36 c.iob.8.d.prou.3.d.10.d.12.a.14.b.28.a.sapien.4.c.isa.3.b.26.b.ezec.18.f

¶ Incantatores similia quæ & Moyses faciunt.exod.6.b.7.b. deficiunt in tertio signo.8.d.Percutiuntur vlceribus.9.b.interdicti à deo deute.18.b.eccli.12.c.isa.47.c.iere.8.f

Inconstantia vbi contentio.iaco.3.d.1 a

Incredulis interdicitur regnum.roma.11.d heb.3.d. deute.1.d

Incredulos Christus arguit discipulos.matt.17.c.marc.9.c.16.c.luc.9.e.24.f.ioan.20.e

Indignatio vitanda.num.1.g.deut.1.f.rom.2.b.ephe.4.g.colos.3.b

indurat quem vult dominus.roma 9 d.Pharaonem.exod.7.a.d.8 c.& seq.9.a.& seq.10.a.& seq.11.d.14.a.& seq.Sebom.regẽ.deut.2.f.g Heuços.ios.11.d.Cor Iudæorum.isa.63.d.ioan.12.f

Infidelium cum fidelibus commercium.1.cor.7.e.10.f. Horũ mẽtes excecatæ.2.cor.4.a.quibus nihil est mundum.tit.1.d

Infirmitas interdum ob peccata cõtingit.luc.13.d.ioan.5.c.act.12.d.Interdum sine peccato.ioan.9.a.1.cor.12.c.A deo curatur.eccli.38.a sap.16.b.A medico.eccle.18.c.38.a.est interdum in peccati remedium.eccli.31.a.2.corinthior.12.c

Infirmi consolandi.eccli.7.d.38.c.mat.25.d iaco.5.d

Ingratitudo.Laban in Iacob.genes.31.a.Pincernæ Pharaonis in Ioseph.40.d.Filiorũ Ammõ in Dauid.1.reg.19.b.Iudæorum in deũ.isa.1.a.ezech.16.b.20.a.hoseæ.13.b.michæ.6.a.Nabal in Dauid.1.reg.25.a.Ceilarum in eundem.23.b

Inimicus diligendus.mat.5.luc.6.roma.13.prouer.24.Probandus.26.d eccli.12.d.aliàs vitandus.12.b.c.19.b.Aut reconciliandus.ecclesiastici.6.a.mat.3.d.18.c.luc.6.f.col.3.b

Inuidia deum concitat.prouer.28.d.sap.6.d.gala.5.d.iaco.3.d.1.pe.2.a. Seipsam cruciat.1.reg.2.g.iob.5.a.prou.14.d.eccli.14.a. Proximum infestat.1.reg.18.b.ecclẽs.4.b.sap.2.d.matth.27.b

Inuocat deum fidelis.roma.10.c.Iacob.gene.33.d.Samson.iud.15.d.16.g.Elias.3.reg.18.e

Inuocat nomen domini Enoch.gen.4.d.Abraham.12.c.13.a.21.d.Isaac.26.f.Moyses.exod.34.a.deute.32.a.28.a.nume.6.d

¶ Ioab.a.2.reg.3.c.ad.3.reg.2.e

Ioachaz rex Israel.4.reg.10.g.13.a.b

Ioachaz rex.Iuda.4.reg.23.f.2.par.36.a.ezech.19.a

Ioachin succedit patri suo Ioacim.4.reg.24.a.2.para.36.b.& trãsfertur in Babylonem.ibidem.

Ioas pater Gedeonis ridet Baal cultores.iudic.6 f

Ioas absconditur à furore Athaliæ.4.reg.11.a.2.para.22.d.Rex constituitur à Ioiada.4.reg.11.a.2.para.23.a.Templum instaurat.4.reg.12.a.Viuente Ioiada legem seruat.2.para.24.a.Quo mortuo eam violat, & à seruis suis occiditur.4.reg.12.d.2.para.24.g

Ioas filius Ioachaz rex Israel.4.reg.13.b.c.Expugnat Syros.13.d.Amasiam regem.Iuda, & templum spoliat.14.c.& moritur.ibidem.

Ioatham, filius Gedeonis.iudic.9.a.b

Ioatham, filius Oziæ rex iuda.4.reg.15.f

Iob mores in libro suo, & ezech.14.c.iaco.5.b

Iohanan mores & acta.iere.40 d.41.42,43.

Iohanna vxor Chusæ.sequitur Christum.luc.8.a

Ioannes baptista præuisus.isa.40.a. malach.3.a.4.b. Conceptus.luc.1.a.b.Natus.1.f.Deserta incolit.g.victus eius.matt.3.a.Christum agnouit.ioan.1.b.Ipsum baptizat.mat.3.d.mar.1.b luc.3.c.ioã.1.d.Prædicat.mat.3.a.& seq.mar.1.a.luc.3.a.Incarceratur ab Herode.matth.14.a.mar.6.b.luc.9.a. Occiditur.ibidem.

Ioannes & Iacobus à Christo vocantur.Sup.Iacobus.

Ioiada pontifex.4.reg.11.a.d.2.paral.24.d

Ionas & eius mores in suo lib.

Ionathas filius Saulis fœdus iniit cum Dauid.1.reg.18.a.20.a. Reliqua eius gesta, à.1.reg.14.ad finem eius.Cuius mortẽ Dauid deplorat.2.reg.1.a

Ionathas frater Maccabæi illi succedit.1.mach.9.c.10.11.12.

Ioram regis Iuda mores & acta.3.reg.22.g.4.reg.8.e

Ioram frater Ochoziæ.4.reg.2.d

Ioram filius Achab.4.reg.2.d

Iosaphat rex Iuda, & eius gesta.1.reg.15.f.22.f.2.para.17.d.18.19.20.21.4.reg.3.b

Ioseph filius Iacob.gene.30.& seq.ad finem vsque.

Ioseph sponsus Mariæ.matt.1.c.d.luc.1.c.2.a.c.3.c.4.d

Ioseph ab Arimathæa.matth.27.g.marc.15.d.luc.23.g.ioan.19.g

Iosias prædicitur rex Iuda futurus qui purget idololatriam Ieroboam.3.regum.13.a

Iosiæ regis Iuda gesta & mores, à.4.reg.21.d.ad.23.e.& à.2.para.34.b.ad.35.d.eccli.49.a

Iosue ducis Israel post Moysen gesta.exod.17.d.24.d.32.d.num.11.f.13.b.14.b.27.d.deut.1.f.33.a.34.d.ios.1.& seq.iudic.1.2.ecclesi.46.a

¶ Ira dei in homines ex peccato.2.para.29.c.34.d.ecclesi.7.b.39.c.nahũ 1.a.b.rom.1.c.2.b.heb.10.f.apo.19.c.exod.15.a.mat.18.d. nu.11.b.psal.6.a.37.a.eccli.2.d.5.b.matth.3.a

Ira hominis in hominem interdum bona.exod.32.e.f.psal.4.a.ephe.4.f.prouerb.29.b

Mala interdũ in se.iob.5.a.pro.29.d.30.d.iaco.1.c.ecclẽs.7.b.eph.4.g.In proximum.prou.12.c.15.b.17.b.18.c.26.c.27.a.ecclesi.28.b.matt.5.c

Fructuose cauetur.iob.36.c.prou.15.a.22.d.26.b.30.d.ecclẽs.7.b. mat.12.d.ephe.4.g.col.3.b

¶ Isaac promissus Abrahæ gene.15.a.17.c.18.b.Nascitur.21.a.Catera eius gesta hinc ad 35.d.eccli.44.c

Isai pater Dauid.ruth.4.d.1.reg.16.d.17.b.1.para.2.b

Isaiæ gesta.4.reg.19.a.b.20.c.& in tota prophetia eius.

Ismael & eius mores.gene.16.d.17.c.21.b.c.15.b.1.para.1.b

Israel à deo vocatur Iacob.gene.32.g.35.b.3.reg.18.g

Israelitæ populus deo acceptus.leuit.35.g.ios.21.d.24.d.iere.46.g.eze.36.a.Deũ dereliquerunt.num.14.a.g.deut.31.d.ios.7.a.iudic.3.a.b.6.a.8.f.1.reg.8.a.b.4.reg.17.a.18.b.c.ezech.22.d.hos.13.d.mich.6.b.3.reg.14.d.1.hos.10.e.amos.1.c

A deo derelicti.ios.7.a.iud.3.a.4.b.10.b.20.c.1.reg.4.a.13.a.b.d.4.reg.10.g.13.a.2.par.12.a.4.reg.17.a.sap.18.d.ier.13.b.amos.8.c.mich.5.d.rom.10.d.hos.3.b.12.a.rom.11.c

¶ Iuda filius Iacob ex Lia.gen.29.d.Cætera eius gesta hinc ad 49.ca.deut.33.a.ios.15.a.para.4.a.sap.2.a.iudic.1.a

Iudæ tribus sequitur Dauidem.2.reg.2.& seq.& Roboam.3.reg.12.e

Iudas Machabæus, & eius gesta.1.Mach.3.vsque ad.9.b.2.mach.5.d.6.& sequent.

Iudas Iscariotes traditor Christi.psal.54.b.108.a.& seq.matt.26.b.c.27.a.ioan.6.e.12.a.13.a.b.c.18.a.act.1.c

Iudæi.Sup.Israelitæ.Iudas.

Iudicat deus homines.gene.15.c.1.regum.2.b.2.reg.18.g. iob.10.a.22.b.36.d.psal.7.c.71.a.97.b.109.a.prouer.22.d.ecclẽs.3.c.eccli.35.d.isa.2.a.11.a.iere.11.d.ioel.3.c.mich.4.a.roma.2.c.1.cor.4.a.hebr.10.f.1.pet.1.c.apoca.18.f.19.a.b

Iudicat homo homines.gen.49.c.exod.18.d.iudic.4.a.iob.6.d.psal.2.c.57.a.81.a.prouerb.29.c.sap.1.a.3.b.isa.1.f.5.a.54.d. ierem.21.d.hos.2.a.zach.3.c.1.mach.9.g.matth.7.a. ioan.7.c.8.b.rom.2.a.14.a.1.cor.2.d.6.a.act.4.d.iacob.2.a

Iudith, in sua historia.

Iuramentum dei.gen.22.c.exod.33.a.deut.7.b.29.c.31.b.1.reg.3.c.psal.88.a.e.g.94.b.109.a.131.a.isa.14 f.62.c.iere.11.a.22.b.44.f.51.b.amos.4.a.6.c.8.b.mich.7.d.luc.1.g.heb.6.c

Iuramentum hominis iustum tenendũ.deut.6 c.isa.48.a.65.c.iere.4.a.heb.6.c.d.psal.14.b.ezech.17.e.Sed periculosum.exo.20.b.deut.5.d.leui.19.c.eccli.23.b.27.b.zach.8.c.matth.5.f.14.a.23.b.marc.6.c.iacob.5.c.

Iura belli.deut.20.a.& seq.Gladij.gene.9.a.matt.26.c.apoc.13 c

Iustitia quãtum sit homini necessaria.isa.59.ephe.6.c.deut.27.b.1.reg.26.d.1.ioan.2.d

Iustitia nostra Christus est.1.cor.1.d.isa.42.d.gal.5.a

Iustus quis.ezec.18.b.psa.14.c.& seq.23.b.luc.1.a.1.ioã.2.d.eccli.44.b

Iustificatio impiorum.iob.25.a.27.a.prou.17.c.81.a.isa.5 f.43.d.rom.2.b.3.d.galat.2.d.3.b.iacob.2.d.apoc.22.b.19.b

L

Laban frater Rebeccæ, & gesta eius.a.24.cap.gene.ad.31.f

Labium aureũ circa mensam tabernaculi.Exod.25.c.37.b.Aeneũ.30.c.3.reg.7.d.2.para.4.b

Labiorum veracium fructus.iob.12.d.prouer.12.c.14.a.15.a.16.b.20.c.23.b.canti.4.a.c.5.d.ecclesiastici.21.c.isa.57.d.hosee.14.b.heb.13.c

Labor vtilis ad vitandum peccatum.gen.3.c.iob.5.b.prou.16.d.1.cor.4.c.1.thess.2.b.2.thess.3.b.c.acto.20.g

Ad quærendum victum.prouer.10.a.14.c.eccli.10.d.40.c. psal.127.a.sapien.3.d.8.b.matth.11.d

Lacte fluit terra Chanaan.exod.3.c.13.a.leuit.20.d. num.13.c.14.b.16.b.deut.6.a.Bar.1.d.ezech.20.a.c.eccli.46.b

Lac paruulis dandum.1.reg.1.d.3.reg.3.c.1.cor.3.a.hebr.5.d.1.pet.2.a.

Lapis angularis Christus.isa.28.a.psal.117.c.matt.21.d. ephe.2.d.Act.4.b.Offensionis.isa.8.c.matt.21.d.luc.2.e.20.c.ioã.9.g.rom.9.g.1.pet.2.b.Viuus.1.petr.2.a

Lapides in aceruum testimonij collecti gen.31.f. ios.4.a.7.d.2.reg.18.d.4.reg.3 c.isa.17.a.mich.1.b.3.d

Lapidatur colligẽs ligna sabbato.leuit.24.c..Achan.ios.7.d. Adurã.3.reg.12.e.2.para.10.d.Stephanus.Acto.7.g Paulus.14.c.2.cor.11.f.Multi prophetæ.heb.11.g

Lapides pluit dominus super Amorrhæos.ios.10.c

Latrones cum Christo suspẽsi.matt.27.e.mar.15.b.luc.23.d. ioan.19.d.quorum alter conuersus ad Christum.alter auersus.luc.23.f. vtrique crura franguntur.ioan.19.f

Laudatur homo à deo.matt.11.a.luc.7.d.1.cor.4.a.A seipso.prou.27.a.ecclẽs.8.c.eccli.15.b.Ab homine.psal.63.b.eccli.44.a.c

Laudandus est deus ab omni creatura sua, vt passim in tota Biblia videre est.

Leones in impios missi.4.reg.17.d

Leonẽ occidit Sãson. iudic.14.b.Dauid.1.reg.17.d.Banania.1.par.11.e

Leo occidit prophetam inobedientem.3.reg.e.f

Leo de tribu iuda Christus.apoc.5.b

Lepræ discretio.leuit.13.a.& seq.Curã eius.14.a.& seq.ab illa cauẽdum.deut.24.b

Leprosa facta est manus Moysi, & sanata.exod.4.b.Maria soror eius.nume.12.c

Leprosa domus & vestimenta mundantur.leuit.13 f.g.14.e

Leprosus azarias rex Iuda moritur.4.reg.15.a. Naamã mũdatur.5.a. Vnus à Christo sanatur.matth.8.a.Decem.luc.17.c

Leui nascitur.gen.29.d.Qui cum Simeone fratre Sichimitas occidit.34.d.Genealogia eius.46.b.exod.6.c.1.para.6.a

Tribus eius in ministeriũ dei asscribitur.nũ.1.g.3.b.f.8.a.1.reg.2.f. De Leuitis in toto pẽtateucho Iosue, & Iudicũ, & Regũ, multa lati⁹ describũt.

Lex naturalis.psal.4.b.rom.2.c.2.reg.7.c

Lex Mosaica.exod.13.b.psal.24.b.matt.5.c.11.b.luc.16.d.ioan.1.b.5.g.rom.3.c.4.c.6.c.7.a.b.c.galat.3.b.c

Lex euangelica.iere.31.f.rom.10.a.gal.2.d.4.a.5.d.hebr.7.b.c.8.d.10.a.c eccli.24.c

Lex humana.esther.4.d.15.c.iob.12.a.prou.1.b.6.c.13.c sapien.18.a.b.daniel.2.c

Lex Zelotypiæ.num.5.Nazaręorũ.6.Homicidæ per ignorãtiã.deut.19.

Lex membrorum.rom.7.d

Legis Mosaicæ abrogatio.luc.16.d.rom.3.d.4.c.6.c.8.b.galat.3.d.5.c.ephe.2.b.col.3.b.hebr.7.b

¶ Lia vxor Iacob.parit Ruben.gen.29 f

Liber vitæ.exod.32.g.psal.39.b.68.f.138.c.eccli.24.c.isa.29.c. dan.12.a.philip.2.a.apoc.3.a.13.b.20.d.21.g.luc.10.c

Liberum arbitriũ.gen.4.a.8.d.psal.31.c.35.c.52 b.93.b.eccli.15.c.hoseæ.13.c. matt.23.d.luc.7.e. ioan.1.a.15.a. rom.1.c.7.d.8.e.9.e.2.cor.3.b.philip.2.b.1.ioan.2.c.d.heb.10.e.Apoc.3.d.2.tim.2.

Libertas Christianorum.1.cor.7.d.8.c.9.a.d.isa.43.c. ioan.8.d.1.pet.2.c.luc.2.g.Galat.2.a.4.d.5.b.iacob.1.d.2.c.2.cor.9.d

Lingua coercenda.prou.18.d.21.d.sap.1.c.eccli.19.c.21.d.22.d.matt.12.c.iaco.3.a.1.pet.3.b.iob.27.a.psal.34.d.38.a.eccli.51.d.isa.50.b.iob.6.d.prou.15.a.eccli.4.d.6.a

Lingua indiscreta seipsam infamat.psal.51.a.139.b.prou.17.a. ecclesiastici.5.d.28.d.iac.3.b.c.Proximum molestat. psal.56.a.119.a. prou.26.d.28.a.eccli.9.d.28.c.21.d

Lites vitãdæ.prou.16.d.19.b.21.a.25.d.eccli.8.a.28.a. 1.tim.3.a.tit.3.a.iaco.4.a

Litera occidit.rom.7.b.2.cor.3.b

¶ Locustæ octaua plaga Aegypti.exod.10.a.mittũtur propter peccata populi.3.reg.8.d.Quas vidit Amos.amos.7.a.Ioannes.apoc.9.a

Longanimitas dei, salus nostra arbitranda.2.pet.3.d.2.cor.6.b. psal.102.b.rom.2.a

Loquacitas fugienda.eccli.20.a.Sup.Lingua.

Loqui deum, est inspirare vel reuelare.psa.84.c.iob.33.b.heb.1.a.2.cor.13.a.ionæ.3.a

Loqui deum in ira, destruere.psal.2.a. iere.18.a. isa.9.b

Loquitur qui meditatur.iob.7.c.10.a.ps.14.a.Qui docet.iob.9.b.34.d

Loqui ad cor, consolari.gene.34.a.Ruth.2.c.isa.40.a.hosee.2.c

Loqui loquelam seu verbũ, asserere verbum ineuitabile. isa.8.b.hosee.10.a.iob.9.b.isa.24.a.Loqui stultitiã, nugari.isa.9.d.Mendacium, edere vanam doctrinam.psal.5.Loqui mente, interpretari.1.cor.14.c.Loqui veritatem in corde, ex animo veritatẽ proferre.psal.14.a. Loqui in aliquem, detrahere.Nume.12.a.ezech.34.c.psal.118.c

Lot.ab.11.gene.ad.19.g.2.petr.2.b.deut.2.b.luc.17.g

¶ Lucernarum forma.exod.25.d.27.d.37.c.leuit.24.a.nume.4.a

Lucerna nostra deus.2.reg.12.c.psal.17.e.118.o

Lucerna iustorum, verbum dei.psal.118.o. mandatum.prou.6.c. Oculus hominis.matth.6.c

Lucerna impiorum, peccatum.prou.13.b.21.a.24.c.iere.25.c.Baruch.6.b.sopho.1.c

Lucos plãtare prohibet Moyses.exod.34.b.deut.16.d. Israelitæ plantauerunt.3.reg.14.f.16.g.4.reg.13.b.17.b.21.a.Quos confregit Ezechias.4.reg.18.a.Asa.2.para.14.a.Iosaphat.2.par.17.b Holophernes.iudith.3.d

Luget Iacob filium Ioseph.gen.37.g.Samuel regẽ Saul.1.reg.15.g. 16.a Dauid filium suũ Amnon.2.reg.13.g.Absalõ.19.a.Israel Iosiam.2.par.35.d.3.esdr.1.d.populus Iudith.iudith.16.a.d.Ionathan.1.mac.12.g

Luget terra, vrbs, portæ, & viæ eius.isa.3 d.24.b.33.b.ier.4.f.12.a.14.a.thren.1.

thren.1.b.2.c.hos.4.a.ioel.1.b.amos.1.a
Lugẽdũ est ꝑ peccato.indic.2.a. iudit.8.b.iob.10.d.psal.6.b.118.c eccles.3.a.7.a.iere.31.b.matth.5.a.26.g
Pro afflicto.iob.30.d.eccli.7.d.luc.19.f.ioan.11.c.ro.12.c.1.cor.7.f.2.cor.12.g.Pro mortuo.eccli.22.b.38.b.1.thess.4.d
Lumbi nostri præcingendi.luc.12.e.1.petr.2.e
Lux est deus.1.ioan.1.c.Christus.ioan.1.a.3.e.Apostoli.matt.4.b.Fideles.ephe.5.b.
Luxuria,multorũ malorũ causa fuit.Diluuij.gene.6.a.Euersionis Sichẽ.34.d.tribus Beniamin.iudi.20.f.g.Mortis Vriæ.2.regũ.11.c.Holophernis.iudith.13.b.Duorũ senũ.dani.13.g.Ioãnis baptistæ.matt.14.b.marc.6.d.luc.9.b.
Luxuriæ.causa.deut.21.d.ephe.5.d

M

Macedoniam conuertit Paulus.Rom.15.f.1.cor.16.a.2.cor.1.c.9.a.Act.19.f
Machabæus,qui & Iudas.1.mach.2.a.2.mach.10.a
Machabeorum & matris paßiones.2.mach.7.a
Madian filius Abrahæ ex Cetura.gene.25.a
Madianitæ rebelles iussu dei occiduntur.numer.25.b.31.a.iudic.7.c.psalm.82.b
Magi Pharaonis à Moyse vincuntur.exod.7.b.c
Magi primitiæ gentium Christum adorant.matth.2.b
Magi fugiendi.leuit.19.f.1.reg.28.a
Magister noster Christus.matth.23.a.ioan.13.a
Magistratus non ambiendus.matth.23.b.iaco.3.a
Magistratibus obediẽdũ.ro.13.a.b.exod.22.d.prouer.16.b.17.d.19.b.20.a.Illis tributa reddenda.rom.13.c.matth.17.d.nec illis detrahẽdũ.exod.22.d
Maledictio dei incurritur,mandatorũ eius trãsgreßione.deut.27.c.d.28.b.gen.3.c.malach.2.a.mat.25.d.Proximi læsione.gen.4.b.psal.108.b eccli.3.c.28.b.1.petr.3.b
Maledictio hominis prohibetur.exod.22.d.nu.23.b.deuter.23.a.prouerb.26.a.ecclesiastici.21.d.iaco.3.c.Punitur.gene.27.b.leuit.20.b.24.c nume.24.b.2.reg.16.b
Maledictio bonorum timenda.gene.9.d.4.reg.2.b.eccli.3.b.4.a
Malorũ patiẽda.2.reg.16.c.psal.108.d.eccles.7.c.matth.5.a.rõ.12.c.1.cor.4.c.1.timo.4.c.1.petr.2.d.3.d
Maleficus non tolerandus.exod.22.c.deut.18.c.iere.27.b.mich.5.d
Malum culpæ à nobis est.ecclesiastici.15.d.iaco.1.b
Malum pœnæ à deo est ecclesiastici.11.b.amos.3.b.isa.45.b
Malũ pro bono non reddendum.1.reg.25.c.26.c.4.reg.6.g pro.17.a.20.c.rom.12.b.d.1.petr.3.b
Mammona iniquitatis.quærendi amici.luc.16.a
Man.siue Manna pluit Israeli.exod.16.c.nu.11.g.ꝙ.cessauit.ios.5.c.nec fuit panis verus.ioan.6.d
Manasse fili⁹ Ioseph,acta ei⁹ & mores.ge.41.g.48.a.c.Cuius possessio.nume.32.f.deut.3.b.13.d.ios.13.b.22.b.1.para.5.d
Manasses Rex Iuda primo impius.4.reg.21.a.d.2.par.33.a.Et inde post captiuitatem pius.c.Moritur.d.4.reg.21.d
Mãdata seruãtib⁹,benedictio.exod.23.c.leui.26.d.deuter.11.d.28.a
Manducans labores manuũ suarũ,beatus.psal.127.a. Non mãducet qui non laborat.2.thessal.3.b
Manducat Christi carnem fidelis.ioan.6.f.1.cor.11.d.g
Manet fidelis in Christo.1.ioan.2.a.ioan.6.f.14.b.15.a.Et Christus in fideli.ibidem.
Mansiones filiorum Israel.exod.17.a.nu.33.a. Filiorũ dei.ioã.14.a
Mãsuetorũ merces.psa.24.b.36.b.75.b.149a.146.a.iudic.9.d.prouerb.3.d.isa.11.a.61.a.sopho.2.a.2.timo.2.d
Mansuetudo Christi.matth.21.b.Moysi.nu.12.b.Dauidis.2.reg.16.b Pauli.1.cor.4.d.Ieremiæ.iere.11.d
Manus dei,fortitudo vel auxiliũ eius nu.11.e.isa.59.a.luc.1.f.Vindicta.psal.9.20.38.exod.14.g.deu.32.f.isa.9.c.heb.10.f.Plaga.psal.38.
Manus dei extenta,ira dei ad percutiẽdũ parata.isa.14.31.50.f.psal.54.d.iere.15.b.ezech.14.c.25.b.hos.7.b.sopho.1.a.2.c
Manus,littus.psa.103.c.Negociatio.isa.1.1.cor.4.c.eph.4.f.psal.36.a Potestas ge.49.b.iudic.2.c.psal.30.c.62.c.94.a.isa.3.a.Tyrannis.exo.14 g.iob.5.c.psal.21.c.77.d.30.e.Prophetia.hos.12.c.Haggai.1.a.iob.19.c
Manus scandalizans abscindatur.matth.5.c
Manus arida à Christo sanatur.matth.12.a
Mardochæi acta.esth.4.6.13.
Mare diuidit Moyses.exod.14.d.psal.55.b.77.b.105.b.d.113.b.135.b
Maria soror Moysi & gesta eius.exo.15.c.nu.12.a.c.20.a.deuter.24.b
Maria virgo,Matth.Mar.Luc.& Ioan.
Maria Magdalena.matt.27.f.28.a.mar.16.a.b.luc.8.a.10.g.ioã.11.c 12.a.19c.20.a
Ma ia Iacobi.mat.27.f.28.a.mar.15.d.16.a
Maria Cleophæ.ioan.19.e
Maria alia.roma.16.a
Maritorum lex in vxores.esth.1.d.gene.3.c
Martha hospes Christi.luc.10.g.Fides eius.ioan.11.c.d.Ministeriũ eius.luc.10.g.ioan.12.
Masculus,& fœmina creantur.gene.1.d.5.a
Masculorum concubitorum pœna.rom.1.d.1.cor.6.b.1.timo.1.b
Mascula scorta aufert Asa.3.reg.15.b.Iosaphat.22.f.g
Matri inobediẽs,maledict⁹.Deuter.27.c.prouer.1.b.6.c.15.c.17.d.30 b.c.eccli.3.b.41.c
Mater Christi & fratres,sunt obediẽtes illi.matt.12.d.mar.3.d.luc.8.c
Matrimonium à deo institutum.gene.1.d. leuit.18.a.20.b.matth.19.a.ioan.2.a.1.timot.4.a.Ad prolis procreationẽ & educationẽ.gen.1.d.18.b.tob.3.c.6.d.8.a.malac.2.d.Ad peccati vitationem.1.corinth.7.a.f.Ad mutuam cõsolationem.ge.2.d.tob.10.d.eccli.7.c.36.d.ephe.5.c.f.g colos.3.d.1.petr.3.a
Matrimonium spirituale.iere.2.a.hose.2.d.matt.22.a.ioan.3.d.2.cor.11.a.ephe.3.g.apoc.21.a
Matthias in locum Iudæ.suffectus.psal.108.b.acto.1.d
Matthæi vocatio à Christo.matth.9.a
Maxilla asini cæduntur Philistæi.indic.15.e.Ex qua fons manauit.g
Maxillam vnam percutienti,detur altera.matth.5.f.luc.6.d
¶Mediator Israelitarum dominus.iudic.11.b
Moyses.deuter.5.a.c.Christianorũ Christus.galat.3.c.1.timot.2.b.heb.8.b.9.d.12.f
Medicina non contemnenda.eccli.38.a.18.c.43.c
Medicus honorandus.eccli.38.a.b
Medicus spiritualis.isa.61.a.matth.9.b.luc.4.d.5.f.10.e
Mẽdaciũ à deo prohibetur.exod.23.a.leuit.19.c.iob.13.a.psal.5.b.prouerb.6.c.zacha.8.c.ephe.4.c.colo.3.b.Quia diabolũ imitatur.2.paral.18.c.isa.28.d.ioã.8.f.Et sequaces eius.pro.17.a.b.20.c.29.b.c.eccli.20.d.34.a.Seipsum destruit.psal.5.b.c.pro.11.d.19.a.b.c.sap.1.c.eccli.20.d.hosee.4.a.acto.5.a.apoc.21.c.g
Proximum decipit.3.reg.13.a.prouer.10.c.14.c.eccli.36.c.iere.9.b.1.timo.4.a
Mensæ tabernaculi forma.exod.25.e
Mẽsura æqua seruãda.leuiti.19.g.pro .20.b.isa.27.b.mat.7.a.mar.4.c
Mercatores terræ,principes eius.apoc.18.a.g
Mercenariis non est neganda merces.leuiti.19.c.deu.24.c.eccli.34.d.malach.3.b
Mercenarij & pastoris discrimen.ioan.10.a.c
Merces laboris non retinenda.Deuterono.24.c.25.b.matth.5.b.10.d
Merces Abrahæ.de⁹.Gen.15.a.Persecutionẽ paßis.mat.5.b.1.pet.3.c
Meretrix fugienda.deuter.23.c.prouerb.23.c
¶Michas fecit sculptile in domo sua. iudi.17.a.& sequen Quod filij Dan ab eo abstulerunt.18.e
Michæas propheta domini.3.reg.22.b.& sequen.2.para.18.b& sequ.mich.1.& sequent.
Michaelis pugna cum dracone.iudæ.c.apoc.12.b
Michol vxoris Dauid gesta.1.reg.18.19.25.2.regũ.3.c.6.c.1.pa.15.d
Militat nemo suis stipendiis.1.corint.9.a
Milites docet Ioannes stipendia sua.luc.3.c
¶Ministrat Aaron altari & tabernaculo.exod.28.a.1.reg.2.f.Samuel Heli.1.reg.2.b.3.a.Eliseus Eliæ.3.reg.19.d.Socr⁹ Petri Christo.mat.8.b.luc.4.g.Martha.10.g.ioan.12.a
Minister noster Christus.matth.20.d.hebr.12.a.luc.22..c.romano.15.b
Minister Christi Paulus.1.cor.3.b.ephe.3.b.colos.1.d.Timote⁹.1.tess.3.a.1.timo.4.b.Prædicatores.1.cor.4.a.2.cor.3.b.6.a.Angeli.mat.4.b marc.1.b.hebr.1.a
Ministrationes diuersæ in ecclesia.1.cor.12.a
Miphibosseth.historia.2.reg.4.b.9.c.d.16.a.19.d
Mirabile nomen dei.gene.32.g.iudic.13.d.psal.8.a.d
Miracula dei in Aegyptios.exod.9.10.11.14.In Core & æmulos nume.26.b.In Philistæos.1.reg.14.c.Plurima in euangeliis.
Miracula boni faciũt.Moyses.exo.4.& seq.Elias.4.reg.1.b.Elise⁹.4.f.5.d.Discipuli Christi.mat.10.b.mar.3.b.16.d.lu.6.c.9.a.act.3.b.19.b
Mali.matt.7.d.24.b.luc.9.f.10.c
Miserationes dei.multæ.exo.34.a.nehe.9.c.psal.63.d.144.b.isa.54.b
Micricordia dei in omnes.exo.33.d.deut.5.a.7.b.psa.32.a.sa.15.a ecclesiastici.18.b.isa.16.b.ionæ.4.a.ephe.2.a.heb.2.d.4.d
Misericordia hominis ad proximũ.iob.6.c.ps.32.a.40.a.38.c.prou.3.a.14 c.21.a.eccli.29.a.hosee.6.c.mich.6.c.matt.18.d.iaco.2.c.zach.7.c.luc.6.f
Mittit deus Gedeonẽ ad liberandũ Israelem.Iudic.6.c.Rasim ad expugnãdum Iudam.4.regum.15.g.16.a.Isaiam ad prædicandum.isa.6.c.Ieremiam ad conuertendum.ierem.1.a.& sequent.Gabrielem ad Mariam salutandã.luc.1.c.Ioannẽ baptist.ad viam parãdam.luc.1.b.g.ioan.1.a.3.c.Christum ad redimendum.matt.15.c.ioan.6.f.8.e.gal.4.a. Apostolos ad predicandum.matth.10.a.b.luc.10.a.ioan.6.f.20.e
¶Moab filius Lot ex maiore filia.gene.19.g
Moabitæ in Israelitas.Nume.33.f.iudic.3.d.4.reg.3.c
Moabitis interdicta est ecclesia.deut.23.a.nehe.13.a
Mœchia quantum prohibetur.leuit.20.b.deut.5.c.sapiẽ.14.d.ier.3.c.5.c.29.c.matt.5.d.e.19.b.marc.10.b.luc.16.d.roman.2.c.iaco.2.b.apoca.2.f
Moloch nõ sacrificãdi liberi.leuit.20.a.Quod coluit Salomon.3.reg.11.b.4.reg.23 c.Cui filij & filiæ initiabantur ab Ammonitis.iere.32.f.Amos.5.g.act.7 f
Morbi ob delicta mittũtur.matt.9.a.marc.2.a.luc.5.d.ioan.5.b.Quos sanat Christus.mat.8.b.luc.6.c
Mors Christi ignominiosa.sap.2.d.isa.53.d.deut.21.d.gal 3.c.Sed fructuosa.isa.25.c.43.a.53.b.d.hosee.13.d.1.cor.15.a.2.cor.5.c.ephe.2.a.1.pe.3.c
Mors naturæ omnibus definita.gen.3.c.2.reg.14.d.iob.30.c.sap.1.d.2.d.eccli.25.d.40.b.rom.3.b.c.6.d.1.cor.15.c.g.eccli.14.b. eccles.2.c.sapient.7.a.eccli.30.c.41.a
Mors gratię vitia fugat. rom.6.a.b.2 cor.4.c.gal.2.d. colos.3.a. Et vitam confert.rom.6.a.b.colos.3.a.2.tim.2.b
Mors culpæ.sap.16.b.ier.31.e.ezech.18.a.rom.6.c.iaco.1.b. ioan.8.d.Per gratiam curatur.ioan.5.d. rom.6.d. ephe.5.c.colos.2.c.1.ioan.5.c
Mors gehennæ incurabilis.psal.48.c.sap.15.b.apoc.19.d.Et horribilis.psal.33.d.prou.11.a.eccles.8.b.eccli.10.b.41.a.ezech.24.e
Mortuã suscitauit Christus filiam Archisynagogi.matt.9.c. Filiũ viduæ.luc.7.b.Lazarũ.ioan.11.a.Petrus Tabitham.act.9.f.Paulus adolescentem.20.b.Elias filium Sareptanæ.3.reg.17.d.Eliseus filiũ Sunamitidis.4.reg.4.b.Ossa eius cadauer contra illa sepultum.13.d
Mortificanda membra nostra super terram.2.cor.4.c.col.3.a
Moyses & acta eius à principio Exodi ad finem Deute. ioan.5.g.9.c.1.cor.15.f.luc.16.g.matt.17.a.act.7.c
¶Mulier bona,dei donũ.iudit.8.a.15.d.prou.31.d.12.a.18.d.19.b.eccl.25.a.26.a.c.36.d.ephe.5.e.1.petr.3.a.Domũ sedula curat.tob.10.d.pro.18.d.19.b.eccli.22.a.26.c. Proximũ ædificat.1.reg.25.c.1.cor.14.f.1.timo.2.d.prou.11.c.eccli.26.c.40.c.1.cor.7.c.11.b.c.1.tim.2.c. 1.petr.3. a
Mulier mala summè cauẽda.prou.6.c.22.b.31.a.eccli.19.a. 1.cor.7.a.1.tim.5.b.c.Quia virũ infatuat.3.reg.21.g.iob.2.b.prou.2.c.eccles.7.d.eccli.10.c.25.d.prou.21.b.c.27.c.eccli.22.a.25.c.d.26.b.col.3.c. Proximum inflammat. iudic.16.d.prou.5.a.7.a.9.c.11.c.23.c. eccli.9.a.b.25.d.26.b.36.d.41.d.marc.6.c.prou.29.a
Mulier solicitè custodiẽda.gen.3.a.34.a.eccli.7.c.9.a.23.d.42.b. mic.3.d
Mundi corde deum videbunt.matt.5.a
Mundi apostoli credentes.ioan.13.b.15.a.1.cor.4.b
Mundos facit deus de immundis.iob.14.a
Mundus per Christum factus.gen.1.a.ioan.1.a
Mundum & deum simul diligere difficile est.iac.4.a.1.ioan.2.b
Mundus Christum non cognouit.ioan.1.a.17.d. & non orat pro eo. b
Munera offert Iacob fratri suo Esau.gen.32.c.33.b.filio suo Ioseph.43.b.Israelitæ Sauli.1.reg.10.c.d.Thou.rex Emath Dauidi.2.reg.8.c
Munera accipientes filij Samuel peruertunt iudiciũ.1.reg.8.a.Giezi simul cum muneribus lepram accepit.4.reg.5.f.quæ respuerat Eliseus.e. Et Samuel à populo Israel.1.reg.12.a
Munera excæcant oculos prudentum.exod.23.b.deut.10.d.16.d.eccli.20.d.1.reg.8.a
Murmurauit populus contra Moysen.exod.15.d.16.a.17.a.num.14.c.16.b.f.17.a.deut.1.d.psal.105.d.eccli.46.b.Cõtra principes.ios.9.c.Cõtra Christum Pharisæi.luc.5.f.15.a.19.a.ioan.6.e.Discipuli eius.g.Populus.7.b.Contra deum Moyses.num.11.c.Contra ipsum Aaron & Maria.12.a.Græci in Hebræos.Act.6.a
Murmur caueant Christiani.Philip.2.b.1.cor.10.b sapien.1.c.1.pet.4.b.iudit.8.c
Mutui lex & cõditiones.exod.22.c.d.deut.15.a.b.ecclesia.29.a.matt.5.f.luc.6.e
Mutos efficit de⁹.exo.4.d.& sanat.mat.9.d.12.b.mar.7.d.luc.1.f.11.b
¶Mysterium dicitur euangeliũ.rom.16.d.matt.13.b. marc.4.b. luc.8.b.1.cor.2.b.15.g.ephe.6.d.colos.1.d.4.a
Mysterium quod est nobis occultũ,& præcipuè fidei subiectum matt.5.a.1.cor.15.g.2.thess.2.b.1.timo.3.b.Apoc.1.b.10.e

N

NAaman princeps militiæ regis Syriæ.4.reg.5.a. ab Eliseo sanatur à lepra.c.d.e.luc.4.c
Naas obsidet Iabes Galaad.1.reg.11.a
Nabal Dauidi cibum denegat.1.reg.25.a.b.c.A deo occiditur.g
Naboth vineam suam denegat Achab.3.reg.21.a. Vnde iussu Iezabel lapidatur.c.d
Nabuchodonosor totius orbis imperiũ ambit.Iudit.2.a.Ierusalẽ vastat.4.reg.24.a.iere.39.a.Reliqua gesta eius.isa.14.b.iere.27.b.dan.1.2.3.4.
Nachor nascitur.gene.11.c.Generat ex Melcha filios.d
Nadab & Abiu filij Aaron deum vident super montem Sinai.Exod.24.c.comburuntur.leuit.10.a.nume.3.a
Nadab rex Israel.3.reg.14.e.occiditur à Baasa.15.f
Natalis sui diem celebrat Pharao.gene.40.d.Antiochus.2. mach.6.b.Herodes.matt.14.a.marc.6.c
Nathan propheta ad Dauid.2.reg.7.a.3.reg.1.c.eccli.47.a
Natiuitas Ismaelis prædicitur.gene.16 c.Isaac.18.b. Ioannis.luc.1.a.b.Christi Iesu.c.isa.7.c.9.b.11.a.ier.31.e.mich.5.a.mat.1.b.Sãsonis.iudic.13.a
Nazareth ciuitas Christi.mat.2.d.21.b.marc.1.a.luc.1.c.2.g.4.c.ioan.1.g.Act.10.f
¶Nazaræorum lex.num.6.d.de quibus Christus matt.2.act.24.b
Neceßitas non subest legi.1.reg.21.b.2.cor.6.b.9.b
Negat Petrus Christũ.matt.26 g.marc.14.g.luc.22.f.g.ioan.18.e. Quẽ promiserat non se negaturum.matt.26.c.marc.14.c.luc.22.c.ioan.13.d
Negat eũ Christus qui se negat.mat.10.d.luc.12.a.2.timo.2.b.1.ioã.2.e
Nehemiæ gesta.2.esd.1.& seq.
Nemrod venator robustus.gene.10.b
Neruum non comedunt filij Israel.gene.32.f
¶Nicanoris acta.1.Mach.7.d.25.a.2.mach.15.a.e
Nicodemi gesta.ioan.3.a.19.g
Niniue ædificatur.gen.10.b.prædicitur subuertenda. Ionæ.3.b. nahũ.3.a.mat.13.d.luc.22.d
Noe & acta eius.gen.5.6.7.8.9.eccli.44.c.heb.11.b.1.pet.3.d.2.pet.2.b
Nomina rebus Adã imposuit.gen.2.d.Matres filiis.gene.29.30. iudic.13.d.luc.1.f
Nomen dei inuocandũ gene.4.d. prouer.18.b.isa.43.a.64.e.iere.14.b.ioel.2.g.ionæ.1.g.malach.1.e.rom.10.c.act.2.c.2.timo.2.c.d
Nouacula nõ radit Nazaræos. nu.6.a.deut.33.c.iud.13.a.16.d.1.re.1.b
Nouißima memoranda.deut.32.d.eccli.2.a.3.d.7.d.28.a.38.b.matth.12.d.luc.18.a
Nouus homo.ephe.4.e
Noua creatura in Christo.gala.6.d
Nouum testamentum.gen.3.c.heb.8.d.10.c.mat.16.c.heb.12.f.13.d gal.3.c.1.corin.11.f
Nubes dirigebat Israelitas.Exod.13.d.14.e.Operiebat mõtem Sinai.24.d.33.c.34.a.Tabernaculum.40.d.nume.9.c.10.b.16.f. deut.31.d
Nubant qui cõtinere nõ possunt.1 cor.7.b.Iuniores viduæ.1.tim.5.c.
Nudi creati sunt primi parentes.gen.2.d.Nudos patefecit peccatũ. 3.b
Nudus Israel adorauit vitulum.Exod.32.f.Saul inter prophetas prophetat.1.reg.19.c
Numerat Moyses ad pugnã aptos.nũ.1.a.Dauid.2.reg.24.a.1.pa.21.a
Nuptiæ Rebeccæ.gen.24.g.Liæ.29.c.Sãsonis.iudic.14.c.Tobiæ.tob.6.e
Nuptiis interfuit Christus.ioan.2.a
Nutrit socrum suam Ruth.rut.2.& sequent.

O

OBediendum voci dei.Deuter.11.d.30.d.exod.15.g.1.pet.1.c
Obedientia præstat.sacrificio.1.reg.15.e.eccles.4.d.matth.9.b
Obedientia Christi vsque ad mortem Philip.2.b.hebr.5.e. In exemplũ nostrũm roman.5.d.cui obedire tenemur.1.pet.1.a.c.act.5.e
Obedientia prius deo quàm hominibus.act.5.e.Parentibus quàm cæteris.exod.20.b.deuter.5.b
Oblationes variæ.leuit.2.3.6.9.nume.7.15.
Obliuisci deum non oportet.deut.6.b.c.8.c.d.32.e.iudic.3.a.b
Obstetrices pro mendacio remunerantur.exod.1.d
Obstinatis minatur deus interitum.ezech.6.0
Obtulit seipsum Christus.heb.9.d.10.c
Occidit deus quemcunque vult.deut.32.e.f
Occidens hominem occidatur.leuit.24.b.gene.9.a.deut.27.d
Occidit fratrem,qui irascitur illi.matt 5.e.Odit eum.1.ioan.3.e
Ochozias filius Achab.3.reg.22.f.4.reg.1.a.c
Ochozias filius Ioram.4.reg.8.f.g.2.para.22.b.c
Ochozias filius Ioas.4.reg.11.a.2.para.22.d

Ocium

Universidad de Deusto Biblioteca

Ocium, vitiorum incendiū.exo.5.b.prouer.12.b.28.c ecclēs.2.d.eccli.33.d.ezech.18.f
Ocioso paratur inopia.mat.13.d.20.a.25.c.1.timoth.5.b
Oculis dei omnia patent.heb.4.d.iob.39.d.psal.9.c.65.b.prouerb.15.a Amos.9.c.apoc.1.c.19.c
Oculi eruuntur Samsoni.indic.16.c.Sedeciæ.4.reg.25.b
Oculos excelsos humiliat deus.2.Reg.22.c
Oculus bonus aut nequam matth.6.c
Odientes deum puniuntur. Deuter.7.b.psal.20.b.67.a.82.a.138.d
Odium cordis prohibetur.leuiti.19.d
Odio habetur deus à malis.exo.20.a.psal.73.d.Christ⁹ à Iudæis.ioan.7.a.15.d.Christiani à mundo.matt.10.c.ioan.15.c.d.
Odientibus nos benefaciendum.exod.23.a.mat.5.g.luc.6.e
Odorat dominus iustorum sacrificium.gene.8.d.1.reg.26 c.ezech.20.g
¶ Offendiculum non est fratri obiiciendum. Romano.14.b.1.Corin.9.g
Offerēda deo.exod.25.c.29.c.36.c.40.d.leuiti.1.a.5.b.9.c.10.a.nu.8.b.g.16.c.f.deute.12.a.d.16.b.ios.22.f.psal.50.d
¶ Og Rex Basan à filiis Israel.expugnatur.nume.21.g.deuter.3.a. Cuius lectus ferreus.9.cubitorum longitudinis & .4.latitudinis erat.b
¶ Oleribus vescitur infirmus.roma.14.a
Olea noluit cæteris arboribus dominari.indic.9.b.Cuius oliuæ paucæ excutiuntur.isa.17.b.24.c
Oleaster, populus gentilis.roma.11.c
Olei sancti confectio.exod.30.c
Oleo vncti à sacerdotibus.iaco.5.c.Ab apostolis.marc.6.b
Oleum parant virgines prudentes.mat.25.a
¶ Omnipotens deus.gen.17.a.47.c.exod.6.a.15.a.ruth.1.d.iudith.16.a.iob.8.a
Onan filius Iudæ natus.gene.38.a.Occiditur à deo.b
Onus Christi ferendum.matth.11.d
Onus suū quisq; portabit.galat.6.a.Alterius autē supportandū.ibid.
¶ Ophni & Phinees filij Heli.1.reg.1.a.Male versantur.2.c.d.Occidūtur.4.b
Ophir insula aurifera, ad quā mittit Salomō.3. reg.9.d.Iosaphat.22.g
Opus bonum deus incipit & perficit.philipp.1
Opus suum quisque probet.gala.5
Opera bona semper facienda.2.corin.9.1.timo.6.2.timo.3.
Opera carnis.gala.5.b.Luc.15.ephe.5.b
Opera hominis sequuntur ipsum.apoc.14.c
Opera misericordiæ.matth.25.d
Opera tenebrarum abiicienda.roma.13.d.tit.2 c.d
Operandum manibus.1.Tess.4.c. Sicut operabatur Paulus.acto.18.a
Operarius mercede dignus.mat.10.b.21.c.rom.4.a.1.corin.9.b
Operarius iniquitatis à Christo reiicitur.matt.7.d.luc.13.e.2.corin.11.c.philip.3.a
Orandū semper.luc.18.1.thessal.5.ecclesia.18.Vbiq;.ioan.4.1.timot.2.Pro inimicis.mat.5.luc.6.
Orat Christus pro nobis.ioan.16.f.17.b.heb.7.d.9.f.p Petro.luc.22.c.Pro seipso.mat.26.d.mar.14.d.luc.22.d.ioā.17.a.Oraturus deserta petit.luc.5.c.9.e
Orat Abrahā p Sodomit.genes.18.c.Moyses pro Israelitis. exod.32.c.deut.9.d.Paul⁹ pro omnib⁹.1.thes.1.a.In littore maris.Act.21.a.ī tēplo.22.a.Petr⁹ p eccl.act.10.b. Ecclesia p eo.12.a.Esther p Iudæis.esth.4.d
Orandi modus.matth.6.d.7.b.11.b
Orādum pro regibus & principibus.1.timo.2.a.Pro inuicem.iaco.5.c
Oraculi forma.exod.37.a.40.c.leuiti.16.c
Orbis descriptio.luc.2.a.Desolatio.isa.24.a
Ornatus Aaron & filiorum eius.exod.28.f
Orphani sunt Christiani in hoc mundo.ioan.14.a
Os hominis fecit deus.exod.4.c
Ore prædicatur euangelium.exod.30.c
Os profert quæ de corde exeunt.matth.15.b
Osculatur Isaac Iacob filiū. Genes.27.d.Iacob Rachelem.29.b.Labā ipsum Iocob.ibidē.Filias, & filios earum.31.g. Esau fratrem suū Iacob.33.g.Iosep.patrē suū Iacob.46.c.d Fratres suos. 45.d.Iaco filios filij sui Ioseph.48.b.Ioseph patrem suum Iacob morientem.50.a
Osculatur Aaron Moysen.exod.4.g.Moyses socerū suum.18.a.Noemi nurus suas.Ruth.1.b.Samuel Saulem.1.regū.10.a.Dauid Ionathan.20.g Absalom.2.reg.14.g.Berzellai.19.g
Osculatur Paulus fratres.Act.20.g.Pedes Christi magdalena.luc.7.f Christum Iudas.matth.26.e
Osee qui & Iosue.Nume.13.b
Osee interfecit Phacee, regnauitque pro eo.4.reg.15.a.Ab Aegyptiis petit auxilium.17.a.Transfertur in Assyrios.ibidem.
Osee propheta, & eius prophetia.osee.1.& seq.
Os agni paschalis non frangebatur.exod.12.g.ioan.19.f
Ossa Ioseph secū defert popul⁹ Israel ab Aegypto.exod.13.c.& sepelit ea in Sichem.ios.24.g
Ossa Saulis sepeliunt Galaaditæ.1.reg.31.d.Dauid.2.reg.21.c
Ossa prophetæ dei seruat Iosias, cætera comburit.4.reg.23.d
Ossa Elisei mortuum suscitant.4.reg.13.d
Ostium Christus est ingredienti in illud.ioan.10.b
Ostio clauso orandum.matth.6.a
¶ Othoniel iudex Israel.iudic.1.c.3.d
¶ Ouile Christi, ecclesia ex Iudæis & gentibus.ioan.10.c
Oues laban adaquat Iacob.Gene.29.c.Iethro Moyses.exod.2.e
Ouium non habentium pastorem parabola.3.reg.22.c
Oues errantes, gētes ante cōuersionē.1.pet.1.d.Iudæi.mat.15.c.mar.6.e
Oues Christi gētes & Iudæi.ioan.10.b.c.mat.25.c.Quæ vocē eius audiunt.ioan.10.d
¶ Oza & Abio filij Abinadab.2.reg.6.a
Oza tangens arcam à deo percutitur.2.reg.6.d
Ozias rex iuda, & acta eius.4.reg.14.e.2.paral.26.a.b

P

PAcificæ hostiæ lex. Leuit.7.b.3.a
Pacificus dictus est Salomon.1.paral.22.b
Pacificus ingressus.1.reg.16.a.3.reg.2.c
Pactum dei cum Noe.gen.9.b.Cū Abraham.17.b.exod.6.a.cū Dauide.2.reg.23.a.2.para.13.a
Pallium Ioseph.gen.39.c.Achā.ios.7.c.Booz, Ruth.3.a.Samuelis.1.reg.15.f.Eliæ, quo Eliseū in vatē elegit.3.reg.19.d.Aquas diuisit.4.reg.2.b.Eliseum induit.c.quo aquas diuisit.ibidem.supra fœdus.
Panis cor hominis cōfirmat.gē.18.a.iudic.19.b.psal 103.c.Pluit de cælo.exod.16.a.In sudore comedendus.gene.3.d
Panibus.5.hominū.5000.satiati.matt.14.c.marc.6.e.luc.9.b.ioan.6.a
Panibus septem.4000.matt.15.d.marc.8.a
Panes primitiarū.leu.23.c.4.reg.4.g.Propositionis.leuiti.24.a.Euāgelij.mat.15.a.Vitæ.ioan.6.c.Vnius participatio.1.corin.9.d
Parabolæ Salomonis.3.reg.4.d.Lignorum.iudic.9.b.Vasorū trāsmigrationis.ezech.12.a.Aquilarum.17.a
Parabolis loquebatur Christus.matt.13 b.c.quas seorsum apostolis suis edisserebat.marc.4.d
Paradisus voluptatis.gene.2.d.A quo primi parentes emissi.3.g
Paraclyt⁹ à Christo sanat⁹.mat.8.a.9.b.mar.2.a.lu.5.d.io.5.d.act.9
Parasceue Iudæorum.mat.27.g.ioan.19.c.g.marc.15.g.luc.23.g
Parentes honorandi.exod.20.d.leuiti.9.a.deuter.5.b.prouerb.25.c.ecclesiastici.3.a.sap.12.c.roma.1.d.colos.3.c.1.timo.5.a.ephe.6.a
Parentes non plus diligendi quam Christus.mat.10.d
Pars domini, populus Israel.deute.32.b
Parsimonia opes auget.prouer.13.b
Participes non sumus cum participibus tenebrarum.ephe.5.e
Paruulis & adultis legēdum præcipitur Deuteronomium.deuter.31.c quod factū est tempore Iosue.ios.8.g.Iosiæ.4.reg.23.b.Esdræ nehē.8.b
Paruulus in oculis suis Saul, Rex Israel cōstitutus est.1.reg.15.d.ob superbiam autem destitutus.f
Paruuli in Christo lacte potandi.1.corin.3.a.heb.5.d.1.petr.2.a
Pascha celebratur sub Moyse.Exod.12.d.Sub Esdra.1.esd.6.d.Sub Iosia.3 esd.1.a
Pascha manducat Christus cum discipulis.matt.26.b.marc.14.a.luc.22.a.ioan.13.a
Pascha nostrum Christus.1.corin.5.c
Pascit gregē Iethro.exod.3.a.Isai patris sui, Dauid.1.regū.17.b.Iacob auunculi sui laban.gene.30.a.& seq.
Pascunt corui Eliam.3.reg.17.a.Vidua.b
Pascāt gregē suū.pastores.isa.40.c.iere.10.d.22.c.23.a.ezec.34.a.luc.2.a.ioan.10.b.c.heb.13.d.1.pet.2.d.5.a
Paßio septem Machabęorū.2.macha.7.a.Eleazari.6.d.Christi.zach.13.c mat.26.27.marc.15.luc.22.23.ioan.18.19.
Paßioni Christi cōmunicare.1.petr.4.c.quā Paul⁹ vocat suā.Col.1.d
Paßiones huius seculi non sunt condignæ futura gloria.rom.8.d
Pastor Christus promittitur.ezech.34.f.37.g.psal.22.a.ierem.22.a
Pastor Isaac ge.26.d.Iacob.30.31.Filij Iaco.46.d.Moyses.exo.3.a.b
Pastores nunciant Christum natum.luc.2.c
Pastores mali.ioan.10.a.b.Ierem.12.c.21.a.ezech.3.c.34.a
Pastoris officium.ezech.33.a.ioan.10.a.b
Patri obediendum.Supra, Parētes.Non maledicēdū.prou.20.c.Cuius officium erga filios.ephe. 6.a
Pater Christi deus.ioan.20.e.Pater noster Christus.1.cor.6.d
Patiēs deus.Exo.34.psal.7.c.85.c.144.b.ioel.3.d.ionæ.4.a. nahū.1.a
Patientia dei peccatores ad pœnitentiam prouocat.rom.2.a. Erga Paulum.1.timo.2.d
Patiētiæ fruct⁹.prou.26.d.1.tim.2.d.luc.8.b.heb.10.g.2. pet.2.d.e.4.a
Pauli acta in lib.Act.apost.& in epistol.suis.
Pauperes facit inobedientia ad deum.deut.15. a. Licet semper futuri.b.matt.26.a.marc.14.a.ioan.12.b
Pauperi gratis tribuendum exod.22.d.deuter.15.b.luc.16.a
Pauperes spiritu.matth.5.a
Paupertas vbique contempta.prouer.19.e
Paupertatis author deus.prou.14.d.In quā nascitur Christus.luc.2.a
Pax vobis, Hebræorū salutatio.gen.43. e.iudic.2.d.1.reg.25.a.2.reg.2.f.1.para.12.e.tob.12.d.luc.24.f.ioan.20.e.f.rom.1.a.2.b
Pacis author deus.1.thess.5.d.Quæ cum omnibus habenda est.rom.12.d
Pax ecclesiæ in galilæa. Act.9.e.In ecclesia.isa.26.c.66.d.Conscientiæ.roma.5.a.Inter gentes & Iudæos.ephe.2.d
¶ Peccatum Adæ in omnes traductum.gene.3.b.roma.5.b. psal. 50.a Quod est originale, & malū operatur.gen.8.d.sap.12.b.eccli.17.d.64.a.rom.7.e gala.5.c.Sed gratia dei curatur.ioā.1.d.rō.5.c.6.b.7.d.gal.3.d
Peccatum actuale multipliciter perpetratur.Infirmitate.gene.3.b.iob.4.d.psal.77.d.sapient.7.d
Ignorantia.gene.12.d.20.a. num.15.c.luc 23.e.1. corin.2.b.1.timot.1.c.Malitia.num.15.d.iob.15.d.psal.7.d.prou.2.c.eccli.11.b.20.e.isa.3.b.59.a.iere.9.b.15.d.19.b.10.c
Deum offendit.Deut.32.c.1.reg.2.e.psal.5.b.118.c.eccli.10.b.iere.2.d.7.d.17.a.18.b.haba.1.d.1.ioan.3.b.psal.54.c.48.a.80.b.21.a. & sequent.
Peccatorem indurat.psal.37.a.eccli.3.d.12.a.23.c.27.d.rom.1. d. ecclēs.9.d.eccli.30.c.isa.59.a.ezech.18.f.33.c.d
In peius inclinat.3.regum.8.e.prouer.26.d. eccle.7.c.eccli.3.d.13.a.21.a.matt.26.d.rom.6.c.7.d.8.a.heb.12.b.1.10.d.3.b
Pœnam incurrit temporalem.gene.3.b.c.6.g.15.d. num.14.c.prou.14.d.psal.33.c.36.b.sapient.11.c.eccli.39.isa.1.b.15.d.42.d.50.a. iere.3. b.5.f.8. c.f. 13.d
Aeternam.psal.10.b.proue.5. d.11.c.d.29.a.sap.15.b.ecclesia.27.b. isa.3.b.63.b.c.iere.3.g.matt.25.d.rom.2.b.2.thess.1.d
Per pœnitentiam remittitur.psal.24.b.31.a.b.50.a.129.a.isa.27.c.43.d.44.d.53.b.Mic.7.d.matt.1.d.9.a.ioan.1.d.eph.1.a.b.act.10.g.13.f.1.ioan.c.2.a.3.a
Peculiaris dei populus, Israel.Exod.19.a.deut.7.b.26.d.malach. 3. d
Pecunia apud amicum deposita.Exod.22.b
Pecunia non danda ad vsuram.deut.23.d.psal.14.b
Pecunia donum sancti spiritus non poßidetur. acto.8.d
Pedes sanctis lauantur.gene.18.a.19.a
Pedes Christi vngit peccatrix.luc.7.f
Pedes apostolorum lauat Christus.ioan.13.b
Pedes calceati ad prædicandum.ephe.6.c
Pentecoste festum.exod.23 c.leuit.23.c.deut.16.d.act.20.d
Percutiēs patrē aut matrē, aut mulierē prægnantē, moriatur.Exod.21.d
Percutiens hominem, moriatur.Exod..21.c
Percutit deus & sanat.deut.32.f 1.reg.6.d.prou.5.c.hosee.6.a
Peregrinamur à domino.2. corin.5.b
Peregrinatus est Abrahā.gene.20.a.Iacob.32.a 36.d.deut.26.b.Ruth, ruth.1.a.Sunamitis.4.reg.8.a.Populus Israel. iere.35.b.44.d
Peregrinos diligit deus.deut.10.d.quos vult suscipi.Exod.23.a. deut.14.c.1.para.29.d
Perfectio dei in charitate.1.ioan.2.a.4.c.d. In virtute.gene.17.a.Deut.18.c.ios.24.c.3.reg.15.c.4.reg.20.a.matt.5.g.19.c.philip.3.c.col.1.d.2.tim.3.d. iaco.1.a.3.a
Pericula cauenda.eccli.3.d.Esther.4.d.2.corint.1.b.11.f.2.timo. 3.a.In quibus tamen deus suis succurrit.exod.14.c.d
Periurium vitandum.leuit.19.c. matth. 5 e. prou. 30.a. sapien.14.d.g.1. timot. 1. b
Persequitur deus.iob.13.d.thren.3 g
Persequitur homo, Abrahā quinque.Reges gene.14.c.Aegyptij Israelē.exod.14.e.Laban Iacob.gen.31.c.Amalech Israelem.num.14.g.Filij Beniamin.iudic.20.c.Philistæi.1.reg.4.a.Saul Dauidem. 19. 20. 21.22.23.24.26.Dauid latrunculos.30.b.c.Ioab Seba.2.reg. 20. c. Abia Ieroboam.1.para.13.d.Chaldæi Sedeciam.4.reg.25.iere.39.a
Persecutiones prædicantium.matth.10.b.1. timot. 3. c. Pro quibus sunt beati.matt.5.a.luc.6.d.1.pet.2.c.3.c.4.d
Perseuerantia toleranda.eccli.2.c.mat.10.c.marc.13.b.luc.8.c.heb.12.b
Quia à deo mercedem accipiet.matt.24.b.1.corin.15.g.2.ioan.c. heb.3.c
Personarum acceptio nō est apud deum.deut.10.d.2.para.19.d. rom.2.b.gala.2.b.ephe.6.b.colo.3.d.Nec apud iudicē esse debet.leui.19 c.deut.1 c.16.d.iob.32.d.34.b.prou.18.a.24.c.matt.22.b.luc.20.d
Pestis grassatur propter peccatum Dauid.2.reg.24.b.1.para.22.b
Pestilentiam minatur dominus inobediētibus.exod.5.a.leuit.26.d.nume.14.b.iere.14.b.21.e.29.d.38.a.ezech.6.c.7.d.28.f.33 f.38.g.matt.24.a.luc.21.c
Petentibus quæ ad salutem sunt, nihil negatur. matth.21.b. marc.11.c.1.ioan.3.d.5.c
Petentes à patre nomine filij, accipiunt.ioan.14.b.15.c.16.e.f
Petentes male, non accipiunt.iaco. 4.a
Petit & accepit Samson aquam.iudic.15.d.Anna filium.1.reg.1.d.Salomon sapientiam.3.reg.3.a.Eliseus duplicem Eliæ spiritum.4.reg.2.b
Petra dat Israeli aquas.exod.17.b.num.20.b. nehem.9.c. psal.77.bc 104.d.sapien.11.a
Petra scandali Christus.matth.21.d.luc.2.e.20.c.rom.9.g.1. petr.2.b.isa.8.c
Petra, Christus.2.regum.22.a.ierem.5.a.1.corint.10.b.ephes.2.d.act.4.b.1.petr 2.a
Petra, Petrus matth.16.e.Ecclesia.matth.7.d.16.c.luc.6.g
Petrus ad Christum ducitur ab Andrea fratre.ioan.1.f.vocatur à Christo cum fratre.matth.4.c.Cætera apud euangelistas & acta Aposto.
¶ Pharao à deo percutitur, quòd tulerit vxorē Abrahæ.gene.12.d.Cætera eorū acta.40.41.45.exod.1.& seq.vsque ad.14.3.reg.7.b.4.reg.23.f.2.para.26.a.ezech.31.a.b
Phares, & eius genealogia.gene.38.g.46.b.ruth.4.c.d
Pharisæus erat Paulus.Acto.23.b
Pharisæorum acta apud euangelistas reperies.
Phase ritus.exod.12.c.& seq.Supra, Pascha.
Pharisæos iubet deus aboleri.deut.20.d.iudi.1.a.Residuos Salomō facit tributarios.3.reg.9.c
Phialæ templi Salomonis.2.para.4.c
Philippi vocatio.ioan.1.f Qui conuertit eunuchum Cādacis reginæ.act.8.e.prædicat Samaritanis.a.& plurimis aliis.g
Philippus euangelista quatuor filias habebat prophetantes.acto.21.b
Philisthiim ortus.genes.10.b.1.paral.1.a
Quorum acta liber iudicium, & .1.regum continet.
Philosophia neminem seducat.coloss.2.b
Phinees filius Eleazari.exod.6.d.Occidit Zambri & Corzbi scortātes.nume.25 b.psal.105.e.eccle.45.d.1.mach.2.f
Phinees filius Heli impius in deū & sacra.1.reg.1.a.Occisus est in bello à Philisthæis.4.c
Pietas reges facit fœlices.prouerb.25.a.Sperat vitam.tit.1.a. Cui aßiduos nos esse oportet.1.petr.3.c.2.pet.1.a.b.3.c
Piger exercitetur ad laborem.prou.6.a. aliàs in egestate erit.20.a.21.a.nisi eum formica doceat.6.a
Pigritiæ incommoda.prou.14.d.ecclēs.10.d
Pignora quomodo & quando reddenda.exod.22.d.deut.24.b.& seq.
Pignus salutis nobis promittitur.1.corin.1.d.5.a
Pilati acta.mat.27.e.g.mar.15.a.b lu.13.a.23.a.d e.ioan.18.e.f.19.a.d.g
Pilosus Esau.gene.27.b.d.Elias. 4.reg.1.b
Pinguis Israel deum dereliquit.deut.32.e
Piscina in Ierusalem.ioan.5.a
Pisces mundi, & immundi.leuit.11.b
Pius deus.2.para.30 b.iudit.7.a.eccli.2.c.apoc.15.b. qui nouit pios de tentatione eripere.2.pet.2.b
Placatur deus oratione Moysi.exod.32.d.Saul voce Ionathæ.1.reg.19.b.Mulieris Absalom.2.reg.14.e
¶ Placendum deo magis quàm hominibus.rom.15.a. galat.1.b.1. thess.2.a.psal.52.b.ecclēs.7.d.eccli.20.d
Plagæ Aegyptiorum.exod.7.8 9.10.12.
Plagarum modus pro delicti mensura erit.deut.25.a.apoc.18.b
Plagis quadraginta percutiebatur reus.deute.25.a.2.cor.11.f
Plagæ corporis Christi.psal.18.c.zacha.13.c
Plangitur Sara ab Abraham. genes.23.a. Iacob ab Aegyptiis.50.a.b.Moyses ab Israelitis.deut.34.c.Saul à Dauide.2.reg.1.b.Abner à Dauide.3.f.Absalom.18.g.19.a
Plangit filia Iephthe virginitatem suam.iudic.11.g
Planctus super mortuum quomodo fiebat olim à Iudæis.2.reg.3.f
Plantauit deus hortum paradisi.gene.2.b.Populum Israel.exo.15.d.2.reg.7.b.Paulus Christianos.1 corin.3.b
Plorat populus agnoscens culpam suam.deut.1.g

Universidad de Deusto Biblioteca

Pluit deus.40.diebus.gen.7.b.c.Coturnices & Manna.exo.16.c.num.11.f.g.psal.77.c.sapientiæ.16.c.ioan.6.d.1.corint.10.a Lapides.ios.10.c
Pluuia tẽporanea datur obedientibus.leuit.26.a.deut.11.b.28.b. Quã retinet propter peccata.deut.11.b.28 c.3.reg.8.d.17.a.18.g.4.reg.3.b
¶Polluit nomen patris sui filia sacerdotis.leuiti.12.b
Polluitur nomen dei sacrificio idolorum.leuit.18.c.20.a.Periurio.19.c
Pollutionis nocturnæ expiatio.deut.23.b
Pœna homicidij.exod.21.b.num.35.b.furis & damni facti.exod.22.a. Talionis.gene.9.a.exod.21.c. leuit.24.c.deut.19.d.Idololatriæ.exod.22.c. Superbiæ. num.5.d
Pœnitet deum fecisse hominem.gene.6.b.Elegisse Saulem in regẽ 1.reg.15 c.Mali missi in Israelitas.2.reg.24.c
Pœnitet Israelitas peccati sui.iudic.10.d.Deletiõis tribus Beniamin.21.a.c
Pœnitet Dauidem adulterij.2.reg.12.d.Numerati populi.24.b.Iudam prodidisse Christum.matt.27.a.Simonem magum simoniæ.Act.8.d
Pœnitentiæ motus.iob.24.a.iere.32.d.luc.5.f.2.para.33.c.isa.26.c.hosee.2.b.2.mach.9.b luc.13.a.15.c
Consummatio.2.regum.12.d.42.b.psal.26.c.isa.38.c.iere.3.d.matt.26.g.luc.7.f.iudit.8.b.prouer.28.b.eccli.35.a.amos.5.d.ionæ.3.b.d.luc.3.b.acto.26.c.apoc.2.b
Pœnitentiæ fructus est, quia aufert pœnam temporalem.3.regum.8.d.2.para.7.c.3.reg.28.g.iere.18.a.b.26.a.d.36.a.ionæ.3.d.apoc.2.b. Aeternam.sapien.11.d.eccli.2.d.5.b.isa.57.d.ezech.18.e.33.d.matt.3.b.luc.3.b.Act.17.g
Viam parat ad vitam.psal.24.b. isa.1.e.matt.3.a.4.c.7.b.marc.1.b.luc.15 b.24.g.2.corint.7.c.act.3.d
Impeditur contemptu.iob.24.d.sapien.11.d.ecclẽs.8.eccli.15.d.rom.2.a.2.corin.12.d.iere.8.b.hosee.5.b.luc.19 f.apoc.2.f. Dilatione.prou.24.b.eccli.5.c.12.a.isa.49.c.ezech.7.g.matt.25.a.luc.13.e.f
Ponderis æquitas.leuit.19.g.Deut.25.d.ezech.45.d.hosee.12.b.c
Pontifex non ingreditur ad mortuum. leui.21.b.c. Mediator est inter nos & deum. heb.5.a.8.a
Pontifex noster Christus.heb.2.d.3.4.d.5.b.c.6.d.8.a
Pontius Pilatus.Supra, Pilatus.
Populos diligit deus.Deut.33.a
Populi duo in vtero Rebeccæ.gene.25.c
Populus dei.Supra, Peculiaris.
Populis omnibus missus est Christus.luc.2.e.qui sunt Christiani.1.pet.2.b
Portas Gazæ detulit Samson in verticem montis.iudic.16.a
Portæ ciuitatis erant sedes iudicum.Deuter.22.b.ruth.4.a
Portæ inferi non præualent aduersus fidem Petri.matt.16.c. ioan.10.e
Possessio leuitarum deus.Deut.10.b
Posteriora dei vidit Moyses.exod.33.d
Potentia dei non minuitur.isa.50.a
Quam vult omnibus esse notam.33.b
Eámque ostendit in vasa iræ.roma.9.c
Potestas omnis debet gloriam deo.psal.23.b. Quia ab ipso est. roma.13.a
Potestatibus sublimioribus obediendum est.rom.13.a.1.pet.2.c.2.corin.10.b.13.c
Potus immundus.leuit.11.f
¶Præcepta decalogi.Exod.20.a.Deut.5.
Præcepta dei scrutanda.prou.3.a.Implenda.deut.6.a.8.a. In charitate.2.ioan.b
Præcepta dei custodientibus deus est custos.3.reg.6.b.1.ioan.3.d.Misericors.deut.7.b.Benedicens. Exod.23.a. leui.26.a.c.deut.7.b.28.a
Præcursor noster Christus.heb.6.d.Christi, Ioãnes bapt.isa.40.a.matt.3.a.marc.1.a.luc.1.g
Præda ex æquo diuidẽda.num.21.d.deu.20.c.ios.11.c.22 b.1.reg.30.f.g
Prædestinauit deus saluandos ante mundi constitutionem. ephe.1.a.2.timo.1.c.1.pet.1.d
Prædestinati qui sint.rom.8.f.9.d
Prædestinatio inscrutabilis.eccl.3.c.d.mala.1.a.matth.20.b.rom.11.d. Irreprehensibilis. eccl.15.c.33.b.isa.45.b.iere.18.a.roma.8.f.9.c.d.e.ephe.1.a.2.tim.2.d.act.13.g
Prædicatio Ioannis bapt.luc.3.b.& seq.matt.3.a.b.marc.1.a
Prædicare non debent nisi missi. roma.10 c
Prædicatio Christi per omnia euangelia Petri. act.2.& seq.Pauli.9.& seq. ac in epist.suis.
Prædicatores antea promissi.isa.30.c.dati.luc.9.a.matt.10.a.c.marc.3.b.6.b.16.d
Prægnantem percutientis pœna.exod 21.c
Prægnantes scidit Manahen rex Israel.4.reg.15.d
Præparanda deo corda.1.reg.7.a.prouerb.16.a.ecclesiastici.2.a
Præpositis nostris quibusuis obediendum.heb.13.c
Præsciti qui sint.rom.8 f.9.d.11.a
Præsepe, cubile Cristi.isa.1.a. luc.2.a.c
Præuaricatio non est vbi non est lex. rom.4.c
Presbyteros cõstituit Paulus per singulas ecclesias.act.14.d. Quos hortatur ad profectum gregis.20.d.f.tit.1.b.1 pet.5.a. Dignitas eorũ.1.tim.5.c.d
Primatum tenet Christus. coloss.1.c. De quo contendunt apostoli. matth.18.a.marc.9.e.luc.22.c
Primitiarum lex.nume.5.a b
Primitiæ deo reddendæ.exod.20.d.24.d.leuit.23.b.nume.15 b.Leuitis præstandæ.num.5.b.18.b
Primitiæ resurgentium Christus.Coloss.1.c.Spiritus, apostoli.roma.8.d
Primogenita spernens Esau vendit.gene.25.d
Primogenita, dei erãt.exo.13.a.23.c.d.34.c.leuit.26.c.d.deut.14.d.15.d
Primogenita hominis, precio redimebantur.exod.13.b.Asini, commutabantur oue. ibidem
Primogenita Aegyptiorum vna nocte occisa sunt.exod.11.b 12.c
Primogenitus mortuorum, Christus.romano.8.f.1.corin.15.c.coloss.1.c.apoc.1.b
Principes, ministri dei sunt.rom.13.a.b
Principes quales esse oportet. deut.1.b.ezech.45.c.roman.13.a.b. Non illis maledicendum.exod.22.d
Principes impij.isa.1.f.3.a.23.a.iere.38.a.b.39.b.ezech.22.f.michææ.3.c.sopho.3.a.amos.4.a.6.a.prou.19.b
Princeps huius mundi, diabolus.ioan.12.e.14.d.16.c.ephe.2.a.colos.2.e
Prisca siue Priscilla & Aquila.roma.16.a.acto.18.a.g
Probatio spem auget.rom.5.a
Probet se homo suscepturus Eucharistiam.1.cor.11.f
Probandi spiritus, an ex deo sint.1 ioan.4.a
Probatio fidei.rom.5.a.iaco.1.a.1.pet.1.b
Procax mulier vitanda prouer.7.b.ezec.16.d
Prodigia in morte Christi mat.27 f.marc.15.c d.luc.23.g.ioan.19.f.g
Promissio dei firma.nume.23.c.psal.88.e.144 c.rom.4.d.tit.1.a.Hominis dubia.prouer.25.c.eccle.20.c.ecclẽs.5.d.2.pe.2.d
Promissa deo, reddenda deut.23.d.nume.30.a.prou.12.c
Propheta.olim videns.1.reg.9.b
Prophetæ boni à deo mittũt iere.1.b.33.a.amos.3.b 3.reg.22.c.1.cor.14.f
A malis male recipiuntur.deut.18.d.2.para.36.c.iere.18.c.20.b.25.a.26.d.38.a.ezech.3.a 20.g.amos.2.d.matt.3.g.23.d.26.g
Prophetas malos diabolus intrudit.3.reg.22.d.iere.3.g.14.b.23.c.ezec.13.a.d.22.g.matt.14.a.b. act.20.f.1.ioan.2.c.deut.13.a.thre.2.e.hosee.9.b.2.corint.11.c.colos.2.b.2.pet.2.a.3.a
¶Pœna eorum.deut.13.b.18.d.isa.9.c.28.b.sopho.3.a.iere.14.c.23.c.f.ezech.13.b.d.mich.3.b
Prophetia, dei donum.rom.12.b.1.corin.14.a.1.pet.1.d
Propinquitatis iuri cedebant Iudæi.ruth.4.a
Propitiatorij forma.exod.25.b.37.a
Propitiatio pro toto mundo Christus.1.ioan.2.a.4 c
Propositionis panes.leuit.24.a.quos Dauid necessitate compulsus comedit.1.reg.21.b.marc.2.d.luc.6.a
Prospera & aduersa à domino prou.3.b
Prosperitati infidelium non inuidendum.psal.36.b. Quam sequitur tamen interitus subitaneus.ibid.
Protector noster deus psal.17.e.26.a.30.a.32.d.70.a.113.c.143.a
Prouidẽtia dei erga seruos suos ps.14.b.146.b.prou.15.a.19.c.mala.3.d
Prouidentia dei inscrutabilis, propter bonorum afflictiones.iob.9.c.psal.144.d ecclẽs.8.d.9.a.habac.1.a.Malorum prosperitates iob.21.b.psal.71.a.143.b.d.prouer.16.a.ecclẽs.7.c.eccli.3.c.iere.12.a.malach.2.d
Prouidentia humana, inanis.deut.32.d.prou.1.b.19.c.22.a.27.b. ecclẽs.7.b. sapien. 9. d
Proximi cura vnicuique commissa.eccli.17.b
Proximi dilectio.mat.22.d.mar.12.c.luc.10.e.ro.13.c.galat.5.c.iac.2.b
Proximo succurrendum.eccli.29.a.25.a.luc.10.e.iaco.4.d.Non malefaciendum. mala.b. eccli.19.b
Prudentia spiritus.rom.8.a.Abdiæ.1.d
Prudentes nos esse Christus præcipit.mat.10.b.1.petr.4.b
¶Psallendum est deo.iudic.5.a.1.corin.14 c
Psallente Dauide spiritus malus cessat vexare Saul.1.reg.16.d.18.c
Pseudapostoli vitandi.1.corin.4.d.philip.3.d.2.corint.11.c
Pseudopropheta non credendus deut.13.a.18.d.ezech.22.e.iere.23.d
Pseudoprophetæ miracula interdum faciunt.iere.23.f.ezec.13.a.luc.13.b
¶Ptolemæi regis Aegypti gesta.1.machab.10 11.
¶Publicani cũ Christo comedũt.mar.2.b.luc.5.f.Et ideo Euãgelio credunt.
dunt.matt.21.c.luc.7.e.15.a
Pudicitiæ pericula vitanda.eccli.9.a.b
Puella vouens quomodo voti rea est.num 30.a
Pueris angeli sunt custodes.matt.18.b.Ad Christum adducuntur.19.b. quos ille amplectitur.marc.9.f.10.b
Pueri non scandalizandi.matt.18.a.Ipsorum est regnum cælorum.19.b
Pueri ridentes Eliseum deuorantur ab vrsis.4.reg.2.d. Virgis coercendi.prouerb.13.d.22.c.23.b.Christum in templo laudant.matt.21.b
Pugnat deus pro Israelitis.exod.14.d.f
Pugnat pro nobis deus.exod.15.a
Pulcherrima Sarai.gene.12.c.d.Rebecca.24.b
Pulchra Rachel.29.b.Abigail.1.reg.25.a.Bethsabee.2.reg.11.a.Thamar soror Absalom.13.a.Abisag.3 reg.1.a
Pulcher Ioseph.gen.39.a.Saul.1.reg.9.a.Dauid.16.b. Absalom.2.reg.14.f
Puluis homo.gene.3.d 18.d
Puluere aspergitur Iosue.ios.7.b.Hebræi.1.reg.4.c
Puluerem pedum suorum excutiunt apostoli in contemptores euangelij.matt.10 b.Paulus & Bernabas.act.13.g.
Pupillo iudiciũ facit deus.deu.10.d.24 d.26.a.27.c.prou.13 a eccli.4.d
Pupilli decimis alendi.deut.14.d.24.d 26.a
Purgatio peccatorum facta per Christum.heb.1.a
Purgamenta huius mundi sunt discipuli Christi.1.corin.4.c
Purificatio leuitarum.num 8.b.Leprosi.leuit.14.d.Iudæorum. ioan.2.a. Mariæ. luc.2.c
Pusillanimes consolandi.1.Thessa 5.c.isa.35.b
Puteos Abrahæ obturant Philistæi.gene.26.c
Quos refodit Isaac, & plures alios.d.e.g
Pythones prohibentur.leuit.20.d.deut.18.b (·.·)
Quos aufert Saul.1.reg.28.a.Iosias.4.reg.23.e
Pythonissam tamen consulit Saul.1.reg.28.a.b

Q

QVærendus deus toto corde.Deuter.4.d.psal.68.g.104.a.Sopho.2.a.isa.55.b
Quæstiones superfluæ vitandę.1.tim.1 a.6.a.2.tim.2.d.tit.3.c
Quæstus magnus pietas est.1.tim.6.b
Querelæ vitãdæ.phil.2.b.1.thess.3.d.Sine quibus Paulus prædicat.2.b
Quietam vitam Christiani ducant.1. thessalo.4.c.1.timot.2.a.1.pet.3.a
Quinquagenarios constituit Moyses.exod.18.d
Quinquagenarios occidit Elias.4.reg.1.b.c

R

RAab meretrix saluat exploratores.ios.2.a. & saluatur ab illis.6.c.heb.11.f.iaco.2.d.
Rabbath obsidet Ioab.2.reg.11.a.12.g.1.pa.20.a
Rachelis acta.gene.29.30.31.
Radix Dauid, Christus: Iudæorum, patriarchæ.roma.11.b.c.15.b
Raguel qui & Ietro, socer Moysi exod.2.e
Raguel socer Tobiæ iunioris.4.c.8.b.c.d
Rama ædificatur à Baasa rege Israel.3.reg.15.c.e.Destruitur ab Asa rege Iuda.e
Ramatha domus Samuelis.1.reg.7.d
Ramesses datur in possessionem Iacob.gene.47.c.exod.1.b
Rami naturalis oleæ, Iudæi. roma.11.c
Ramoth Galaad obsident Achab & iosaphat.2.reg.22.a
Ranæ super vniuersam Aegypum.exod.8.a.b
Raphael deducit & reducit Tobiam iuniorem.tob.5.b.9.12.
Rationale iudicij.exod.28.c.39.b
Rationis propriæ iudicio non fidendum.deut.12.a.prou.3.a.12.c.14.b
Ratio omnium deo reddenda.rom.14.b.1.petr.3.c.4.b. matt.12.c
Rebecca filia Bathuel nupsit Isaac.gene.22.d.Cætera eius acta.24.25.26.27.roma.9.c
Rebelles puniti.nume.14.a.16.a.20.b.deut.17.c.31.g
Recalcitrantes punguntur.deut.32.c.acto.9.a.26.d
Recedere à deo non oportet deut.11.b.32.c.1.reg.12.d.iudic.16.e
Recipientes Christum filij eius constituuntur. ioan.1.b
Reconciliari fratri ante omnia debemus.matth.5 d
Reconciliati sumus deo per Christum.roma.5.b.2.corint.5.d.coloss.1.c
Recordatur nostri deus cũ nos à malis liberat, vel aliquid donat. gene.30.b.1.reg.1.b.c
Recordemur beneficiorum dei oportet. deut.8.a.7.c
Rectoris officium.eccl.32.a.33 c.10.a
Rectum coram deo faciendum.exod.15.g.deut.12.a.b
Rectus deus. deut.32.a.psal.24.b.91.c
Redemit nos Christus.gala.3.b.4.a.ephe.1.b.tit.2.d.apoc.5.c. Iudæos ab Aegypto.15 c.deut.9.d.2.reg.7.d.psal.76.c.77.e.105.b.106.a.135.c. Dauid seruum suum.143.b
Redemptio nostra ab æterno præuisa erat.1.pet.1.d
Refugij ciuitates.nume.25.a.deut.4.g.19.a.ios.19.a.20.g
Refugium nostrum deus.2.regum.22.a.psal.9.b.17.a.45.a.93.d.143.a.ierem.16.d
Regina Saba venit ad audiendam sapientiam Salomonis.3.reg.10.a.2.paral.9.a.matth.12.d.luc.11.d
Regionum diuisiones.gene.10.a.deut.32.b
Regnabit deus in perpetuum.exod.15.e.Christus.psal.9.g. luc.1.c.2.pet.3.d.isa.9.b
Regnabat super Israelem antequam regem peterent.1.reg.12.c.Finis eiusdem regni.4.reg.17.a.25.
Regni lex.1.reg.8.c.10.d.Mutatio.iob.34.b
Regna quatuor mundi.dan.7.e.zach.6.a
Regni Christi descriptio isa.32.a.psal.71.a
Regnum cælorum, fœlicitas æterna.matt.5.a.25.c.luc.13.f.matt.8.b.3.a.4.c.mar.1.b
Ecclesia fidelium.matth.13.f.25.a.luc.17.e
Euangelium diuinum.matt.5.a.21.d.luc.8.b
Fides catholica.rom.14.1.corin.4.luc.17.e
Regula Christi.gal.6.d. Aequa.leui.19.g.In qua permanẽdũ est.phi.3.d
Religio munda.iaco.1.d
Relinquentium deum pœna.ios.24.e
Reliquiæ Israel in fine saluandæ.iere.21.g.isa.65.b.rom.9.f.11.a.c
Remissionis siue libertatis annus Iubileus.leui.25.b
Remissio debitorum, anno septimo.deut.15.a
Remissio peccatorum.psal.18.a.coloss.1.c.act.21.f
Remittendũ ex corde proximo.mat.6.c.18.luc.c.17.a. colos.3.b.eccle.28.a
Renascimur ex aqua & spiritu sancto. ioan.3.a.per verbum dei.1.petr.1.d.2.a
Renunciatio terrenorũ ad seruitiũ dei luc.14.g.18.d.2.cor.6.b. philip.3.b
Fructus eius.matth.19.c.luc.12.d.18.e
Reprobationis modus.matth.13.b.marc.4.b.luc.8.b.1.cor.9.d.13.c
Repudium permittit Moyses.deut.24.a.matth.19.a.marc.10.a
Requies nulla inobedientibus. deut.28.g. matth.11.d.2. thessa.1.c.quam ingredientur fideles.heb.4.a.tribulati.2.thess.1.c
Resipiscentiam à malis exoptat deus.iere.3.g.threno.5.d.sopho.2.a.hosee.14.a.2.pet.3.c
Respha Saulis concubina.2.reg.3.b.21.b
Respicit deus ab obedientes.leui.26.b.isa.66.a.luc.1.e.22.g
Rempublicam quomodo florere oporteat.prouer.28.b.29.a
Resurrectio Christi figurata.iudi.16.a.Ionæ.2.a.d.matt.12.c
Consummata matt.28.a.2.corin.13.b.heb.13.d.acto.2.c.3.c
Probata.matt.26.c.28 a.b.c.marc.16.b.luc.18.f.24.a.b.f.ioan.20.c.21.a.1.corin.15.a.b.2.timo.2.b
Fructus eius.hosee.6.a.rom.4.d.14.b.acto.13.e.1.petr.1.a
Resurrectio generalis præuisa.iob.19.d 2.machab.7.c.12.g. matth.22.c.marc.12.e.luc.20 f.1.corin.15.g.heb.11.g.act.17.d.23.b.Consummanda.isa.26.d.ioan.5.e.6.d.11.c.rom.6.a.8.b.1.corint.15.c.2.corinth.4.c.1.thess.4.d.dan.12.a.b colos.3.a.1.ioan.3.a.1.corin.13.e.f.philip.3.d
Rex ad iustitiam instituitur.3.reg.10.b
Regis conditiones, Iustus.prouerb.29.a.b.sap.6.d.eccli.10.a.Paucus in equis.deut.17.d.Pudicus.ibidem.Sobrius.prouer.31.a.Pius prouer.25.a.Sapiens.2.para.1.c 9.c.3.reg.3.b
Regis indignatio cauẽda.prou.16.b.Subiectio subeunda.1.pet.2.c.Honor.ibidem.Pro illo orandum.1.tim.2.a
Rigauit Apollo plantante Paulo.1.corin.3.b
Rixa periculosa.prou.17.c.18 a.29 b.30.d.eccli 8.d.25.b
Rixa, opus carnis.gala.5.d.prou 10.15.b.exod.21.c
Roboam regis Iuda mores & acta 3.reg.11.g.12.13.14.2.para.10.11.12.eccli.47.d
¶Rogat Christus patrem pro fidelibus.ioan.14.b.16.f.17 b. Ioseph ab Arimathæa Pilatum.19 g.Paulus eos quibus scribit & prædicat. rom 16.c.1.corin.4.d.philip.4.a.1 thess.4 a.2.thess.2.a.1.timo.1.a.acto.23.d.27.f
Roma concubina Nachor.gene.22.d
Romanum imperium præuisum.nume.24.d.dan.2.f.7.b
Romanos venturos timent Iudæi.ioan.11.f
Romanum se perhibet Paulus.acto 16 g.22.f
Romani neminem condemnant indicta caussa.actorum.25.e. Quibus prædicandum erat euangelium.23.d. Quique nec Paulum prædicare prohibent.23.e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rubẽ natiuitas.gen.29.g.Cetera acta eius.35.42.49.ios.23.b.1.par.5.b
Rubus ardens nec combustius. exod.3.a
Ruinam præcedit exaltatio.prouer.18.c
Ruinam minatur deus Iudæis cum Chananæis.exod.34.b. Iudic.2.a. Cum Christo.luc.2.c
Ruth gesta, in libro suo.

S

Saba regina.sup.Regina.
Sabbatum benedixit deus.gene.2.a.exod.16.c. 31. b.ezech. 20.b. A bonis obseruatur.exod.30.b.3 4.c.leuit.23.a.e.deut 5.b.isa.58.d. iere. 17.c.d.matth.12.a.marc.2.d.luc.6.b.13.c. A malis violatur. exod. 35. a. nume.15.d.tob.2.a.isa.1.d.iere.17.c.Amos.5.f.8.c
Sabbatum perpetuum Christianorum.isa.66.g.hebr.4.b
Sacerdotis Leuitici officium leui.10.e.16.a.26.a.malac.2.a.exod.29.g Quod in Christianum translatum est.heb.7.b
Sacerdotum auaritia.isa.3.b.mala.2.a.matth.21.b.26.a.27.b
Sacerdos noster Christus.psal.109 b.gene.14.d.heb.5.b 7.8
Sacerdotiũ Christianũ.ephe.2.c.d.3.c.1.petr.2.a.b.apocal.2.b. 5.c.20.b
Sacramentum dei magnum reuelatum.ephe.3.a.colos 1.d.1.tim.3.d
Sacramẽtum Euchristiæ.sup.Eucharistia.Matrimonij.1.corin. 7.ephe. 5.g sup.Matrimonium. Vnctionis.marc. 6.b.iaco.5.c. Baptismi.1.pet.3.d. m.v.16.d.Ordinis.ioũ.20.f.act.8.c.1.tim.4.5.d 2.tim.1.c.d.Confirmationis.acto.8.c.19.a.1.ioan2.c.Confessionis.nume.5.a.leuit.4.f.5.a.6.c.13.a.14.a.matt.8.a.luc.17.d.act.19.c
Sacrificiorum lex.leuit.2.b.6.c.d.deuter.18.a
Sacrificia Iudæorum pollutæ.hosee. 5.b. Haggai. 2.b. Ea igitur reiicit deus. psal.49.b.iere.6.c.malach.2 c
Sacrificia quæ respicit deus. mich.6.b.matth.5.b.marc.12.c. psal.50.d malac. 3. a
Sadducæi negant resurrectionẽ.acto.23.b.matt.22.c.luc.20.c. marc.12.c
Saga tabernaculi.exod.26.b.36.b
Sagenæ missæ in mare parabola.matt.13.f
Sagittas suas minatur deus Israeli.deut.32.d
Salis statua facta est vxor Lot.gene.19.f
Sal superseminauit Abimelech super vrbem Sichem.Iudic.9.f
Sale condiendum sacrificium.leuit.d.marc.9.g.Sermo.colos.4.a
Sal terræ, apostoli.matth.5.b
Salmanasar transtulit Israelem in Assyrios.4.reg.17.a.18.b
Salomon rex Ierusalẽ, & acta eius.2.reg.12.f.3.reg.3.vsq; ad 12.2.par. 1.vsque ad 9 g.prou.30.a.sap 9.a.eccli.47.b
Salphaad filiæ in hæreditate succedunt.num.27.ios.17.a. Iubentur viris suæ tribus nubere.nume.36.a
Saltantem Dauid rides Michol.2.reg.6.e
Salutare in pace.1.regum.10.a.30.c.exod.18.a.philip.4.d.1. thess. 5.d. indic.18.d
Salutat angelus Gedeõ.indic.6.b.Mariã.luc.1.c.Maria Elizabeth.d
Salutare neminem per viam.c.luc.10.a
Saluator noster, Deut.2.reg.22.a.1.tim. 4.c. Iudæorũ, Othoniel. iud.3.b
Salus ex Iudæis.ioan.4.c.A deo.psal.3 b.64.a.iere.17.b Per Christũ. gene.49.c.luc.2.d.1.thess.5.b hebr.2.c.act.14.b.ephe.2.a.2.corin.6.a
Samariæ mons.3.reg.16.c.quem ædificauit Amri rex Israel.f
Samariæ mala.hos.14.a. Obsidio.3.regum.20.a.4.reg. 6.c. Captiuitas. 17.a.18.b c
Samaritanorum cultus.4.reg.17.f
Samaritani parabola.luc. 10.e
Samaritanæ historia.ioan.4.a.& sequent.
Samsonis acta.iudic.13.14.15.16.
Samuelis natiuitas.1.reg.1.c.Cætera eius acta vsque ad.25.eccli. 46.e.
Sanctificare festum.leuit.25.b
Sanctificari vult deus.leui.10.a.nume.20.b.23.g.34.a.1.petr.3.e
Sanctificatio nostra Christus.1.cor.1.d.6.c.leui.10.b.colos.1.c
Sancti in manu dei.deuter.33,a.sap 3.a
Sanctuarij forma.exod.25.a. Eiusdem expiatio.leui.26.c
Sanctitatem imitemur. leui.11.g.heb.12.d
Sanguis, anima omnis carnis.gene.9.a.leui.17.c. Ideo comedi prohibetur.gene.9.a.deut.12.b.1.reg.14.e
Sanguine expiantur peccata.leuit.17.c.hebr. 11.f. Aspergitur populus. exod.24.d
Sanguis Christi petit remissionem.heb.12.g
Sanguis & aqua exit de latere Christi.ioan. 19.f
Sanati signus à peccatis per Christum.1.petr.1.d.exod.15.g.deut.32.f
Sanitate nihil præstantius.ecclesiastici.30.c
Sapientia nostra, timor domini.Iob.28.d. psal. 18. b. Verbum domini deutero.4.a.1.corint.2.b
Sapientia dei Christus. matt.23.d.luc.11.g.colos. 2. a
Sapientiam præfert Salomon cæteris bonis.3.reg.3.b
Sapientia mundi stultitia est.1.cor.3.d. Carnis, legi dei repugnat.rom.7. b.1.cor.1.2.3.
Saræ vxoris Abrahæ gesta.gen.11.d.vsque ad 23.a.hebr.11.c.1.petr.3.a
Sara vxor Tobiæ inuitoris.tob.3.b.7.c.10.d
Sarephtana mulier pascit Eliam.3.reg.17.b
Satan deus huius seculi.2.corin.4. a. impetrata facultate percutit Iob. iob.1.a.b. Apostolos apperit.luc.22.c. Cui traditur fornicator vexandus. 1.corin.5.b. Qui se transfert in angelum lucis. 2. corin. 11. c. Et Paulum nititur impedire.1.thessa.2.d
Satanam Petrum vocat Christus.marc.8.d
Saturati non obliuiscantur dei.deut.6.b.c
Saturatus Israel dereliquit deum.deut.32.c
Saturatis væ.luc.6.d
Saul filius Cis primus rex Israel.1.reg.9.& sequent. Cuius mors nunciatur Danidi.2.reg.1.a.Regnum eius decrescit.3.a.quia dominus absstulit ab eo misericordiam.7.c.& septem eius filij suspenduntur.21.a.b.c
Saulis & Ionathæ ossa Dauid sepelit.2.reg.21.c
Saulus, qui & Paulus, cõsensit morti Stephani.actorũ.7.g.sup. Paulus.
Scabie deus percutit præceptorum suorum transgressores.deut.28.c
Scabiosa deo non offrenda.leui.21.d.22.c
Scandalo sunt fidelibus idololatræ nisi occidantur.exod. 23.d. deut.7.c
Scandala vocatur impy.matt.13.f
Scandalizantur apostoli.Matt.19.c. Discipuli.ioan.6.g.Pharisei.mat.5. b.Nazareni.13.g.marc.6.a.luc.4.c
Scandalum vitandum.mat.18.a.26.c.marc.14.c.luc.22.d
Scenofactoriam artem apud Aquilam exercet Paulus.acto.18.a
Scenopegiæ solennitas. 3.esdr.5.e.1.machab.10.b.2.math. 1.a. ioan.7.a
Schismaticus arguitur. prouer.6.b
Schismata vitanda.1.cor.1.b.3 b.11.d.12.d
Scientia Sathanæ.luc.1.g Veritatis.1.tim.3.b. Iesu Christi. philip.3. b. Euangelica. 1.corint.1.a
Scientia inflat.1.corint.8.a
Scientiarum dominus est deus.1.reg.2.a
Scientia boni & mali arbor.gene.2.b.c.3.b.d
Scindunt vestimenta sua Iosue & Caleb.nume.14.b.Dauid. 2.reg.13.f. Achab.3.regũ.21.g. Eliseus.4.regũ.2.c.Ioram rex Israel.4.reg.5.b.f. Ezechias rex Iuda.19.a.isa.37.a. Iosias rex Iudæ.4.reg.22.c. Athalia.2.par.a. 23. c. Mardochæus.esth.4.a. Mathathias.1.mach.2.b. Ionathas.11.g. Caiphas. matth.26.f. Iacob.gene.37 g
Scortatores prohibibet deus fore in Israel.deut.32.g.prouer.5.a.7.a.29. a.2. mach.6.a
Scribæ cuidam Christus obiicit paupertatem suam.mat.8.c.luc.9.g
Scribarum opera arguit Christus.mat.23.a
Scribit deus legem ac mandata exod.24.a.c.34.d. deut.10.a.Ioan.5.g
Scribenda inbet deus præcepta sua in memoriam. exod.34.d.deut.6.b 11.c 31.e
Scripturis non credunt Iudæi.ioan.5.f.g.8.b.c
Scripturis sacris vtitur Christus contra diabolũ.mar. 4.a.mar.1.d.luc.6.a
Scripturas impleturus venit Christus.luc.24.g. Per quas se probat à patre missum. ioan.5.f.g
Scripturis Apollo conuincit Iudæos.acto.18.g
Scripturarum vtilitas.2.timot.3.d.quas scrutantur nobiles.act.17.c
Scrutator cordium deus. rom.8.c.sap.1.b.isa.40.f. psal. 7.c. iere.17.b. apoc.1. 2. f
Sculptile faciens, maledictus.deute.27.c
Scurrilitas vitanda.ephe.5.a
Scutum auxilij, deus.deut.33.d.2.reg.22.a.c
Scuta aurea Salomonis 3.re.10.c. Ablata à Sesac rege Ægypti.3.re.14.g
Seba Israelem separat à Dauide.2. reg.20.a. quem persequitur Ioab vsque ad mortem.d.g
Sectæ, opus carnis.gala.5 d
Sectæ Pharisæorum erat Paulus.acto.24.d.26.a
Sectæ Christianorum vbique contradicitur.acto.28.c
Sectarum introductores.2.pet.2.b
Securitatem promittit dominus Israeli.exod.34.c
Securis ad radicem arboris posita.mat.3.c.luc.3.b
Sedecias pseudopropheta.3.reg.22.b
Sedeciæ regis acta.4.regum.24.d.25.a.b.iere.52.ezechiel.12.21.f
Seditiosi damnantur.prou.24.c
Seductor Christus à Iudæis vocatus est.matt.27 g. Paulus.2.corin.6.b

Seductor quis.ioan.2.c.7.g.ephes.5.b
Seductores in peius proficiunt.2.tim.3.c
Sedulitas domini multum emendat familiam.prouer.b.20.b.eccli 26.c
In Segete proximi spicas manu, non falce colligere licebat.deut.23.d
Segetem Philistinorum Samson incendit. iudic. 15.a.b. Absalom segetem Ioab.2.reg.14.g
Segor ciuitas, quę & Bala.gen.14.a.Ob preces Lot nõ est subuersa. 19.c
Sehon rex Amorrhæorum.nume. 21.c. deut.2.f.g
Seir mons datus Esau in possessionem.deut.2.a.d quo deus ortus. 33.a
Sellum interficit Zachariam 4.reg.15.c
Sem generatio.gene.6.b.9.c.10.a.c.d.11.c.1.para.1.b
Semei acta.2.reg.16.b.19.d.3.reg.2.b.f.g
Semeias dehortatur à bello Iudam & Beniamin cõtra Israel.3.reg.12.f
Semẽ Abrahæ, sunt fideles. gen.21.b.rom.4.c.9.b.11.a.gal.3.c.heb.2.d
Semen Abrahæ promittitur maximum futurum.gene.13.d
Semen Dauidis, Christus.2.reg.7.c.roma.1.a.9.f.2.tim.2.b. Ex Iudæis, Apostoli.rom.9.f
Semen, verbum dei.matt.13.c.marc.4.b.luc.8.b
Semen paucum inobedientibus.deut.28.d
Seminis fructificantis parabola.marc.4.c
Semi nata met untur.gala.6.
Senum consilium spernitur.3.reg.12.b
Seniores 70. ad regimen populi cum Moyse constituuntur. nume. 11. d. deut.31.d
Seniores Israel iudicant populum in radice montis Sinai.exod.24.c
Senes quales esse oportet.isa.65.d.tit.2.a
Senem insensatum odit deus.eccli.25. a
Senectus numero annorũ non attendenda. sapient.4.b. Sed virtute, prouerb.16.d
Sennacherib blasphemia in deũ.4.reg.18.g.2.para.32.c.isa.36.c.d. Conatur auertere populum à dei cultu.2.par.a.32.b. Ideo exercitum eius delenit angelus.4.reg.19.g.2.para.32.c.isa.10.g. Et filij sui occiderunt eũ, ibid.
Sensum domini nemo nouit.rom.11.c.1.corin.2.d. Quem gloriatur se habere Paulus.ibidem.
Sensum sufficientem dedit nobis deus ad deum verum cognoscendum.1. ioan.5.d
Sensum reprobum incurrimus per peccatum.isa.57.d.roma.1.c
Sepelitur Moyses à deo.deut.24.b. Iosue.24.g. Ioseph, & Eleazar.ibidẽ. Samson.iud.16.g. Samuel.1.reg.15.a. Saul.31.d. Christus.matt.27.a.marc. 15.d.luc.23.g.ioan.19.g. Ioannes baptist.matt.14.b.marc.6.d
Septuagintaduo discipuli prædicant.luc.10.a
Sepulchrum Moysi ignoratur.deut.34.b
Sepulchra dealbata Pharisæi vocantur.matth.23.c
Sepulchra prophetarũ extruentes non sequuntur mores eorum.matt.23.d
Sequendus deus.deut.13.a.1.reg.12.c
Sequuti sunt deum Iosue & Caleb.num.32.b.deut.1.f. ios.14.b.c
Sequens Christum propter temporalia.matt.8.c.luc.9.g
Sequẽdus quomodo sit Christus.1.petr.2.d.matt.10.c.14.b.15.d.marc. 6.d.8.a.luc.9.b.g
Sequi deos alienos quid.deut.28.b.31.e.3.reg.18.c
Sergius Paulus ad Pauli verbum conuersus. Acto.13.b
Sermo vnicus vbique post diluuium. gene.11.a
Sermo domini ad Abraham alios.gen.15.a
Sermonem dei quærere.1.reg.22.a. Abiicere.15.f. Loqui.1.pet.4.c
Sermo Christi anorum.matt.5.f.iaco.5 c.colos.3.a
Sermo dei ad populum.1.petr.4.c. Contra incredulos.hebr.4.c
Sermo Pauli humilis.1.corint.2.a
Serpens callidior cæteris animantibus Heuam seduxit.gen.3.a. Maledicitur à deo.c
Serpens æneus in remedium venenosi morsus.21.c.ioan.3.b
Serpentes igniti immittuntur in populum.nume.21.b
Seruit Iacob Laban totis viribus pro duabus filiabus suis.gene.29.b.c. 31.a. Cuius seruitio augentur pecora.30.c
Seruiamus inuicem per charitatem gala.5.b
Seruit Idumæa Dauidi.2.reg.8.d
Seruire deo quid, & quomodo.ios.22.f.24.c.exod.23.e.deut.6.c. 10.d. 11.b.12.a.matt.4.b.luc.4.c.heb.12.g.1.reg.12.c.d
Seruire idolis prohibentur Iudæi.ios.23.b.deut.4.d.28.g. ind.2.b.3.a. 9. a. 4.reg.17.f.1.thess.1.d.heb.2.a.luc.1.g
A Seruitute diaboli liberauit nos dominus. deut.5.a.& legis.hebr.2.d
Seruitium dei in quo consistat. luc.1.g
Seruat deus Dauidem in omnibus.2.reg.8.b
Serui empticij Iudæorum.exod.21.a. Anno septimo libertate donandi. deut.15.c
Serui dei, à peccato liberati.ioan.8.d.rom.6.d.1.petr.2.c. Imò filij dei. ioan.1.b.g.gal.4.a.Sed & amici.ioan.15.b
Serui Christi non leuiter iudicandi.rom.14.a.gal.1.c.matt.20.d
Seruus dei Abraham.gene.18.a 19.d
Seruus dei Moyses.num.12.b.deut.24.b. Episcopus.2.tim.2.d
Seruus omnium Paulus.1.corin.9.c.2.corin.4.b
Serui peccati qui sunt.ioan.8.d.2.pet.2.d.1.ioan.6.d. Diaboli.deute.6.d Inutiles.luc.17.b. Iustitiæ.rom.6.c.d
Seueritas dei in Iudæos.rom.11.c
Siba seruus Miphiboseph.2.reg.9.a.c.d.16.a
Siccitas in Iudæa.iere.14.a.3.reg.17.a
Siceleg ciuitas Dauidis.1.regum.27.b. Successa est in absentia eius. 30.a
Siceram non biberunt Israelitæ in deserto.deut.29.b
Sichem violauit Dinam filiam Iacob.gene.34.a. occiditur à Simeone & Leui, vrbe destructa.d
Sichem turris comburitur cum mille viris.iudic.9.f. Quam ædificat Ieroboam.3.reg.12.f
Sichimitæ ab Abimelech expugnantur.iudic.9.e
Siclus.exod.30.b.ezech.45.d
In Sidonem sermo domini.ezech.28.e
Sidoniorum idolum Astaroth, sive Astarte.3.reg.11.a.4 reg.23.c
Sidrach cum sociis in fornacem missus.dan.3.b
Signatorum numerus.apoc.7.a
In signa sunt luminaria cæli.gene.1.b
Signum petit à deo Abrahã.gen.15.b. Gedeon, iudic.6.d. Ionathas.1.regum.14.b. Iudæi & Pharisæi.matth.12.c.16.a.luc.11.d.11.g.1.cor.1.c
Signo confirmatur Saul.1.reg.10.a. Ionathas.14.b. Ieroboam.3.reg.13.a. 14.c. quo non retrahitur à malo.13.g
Signum futuræ victoriæ Ezechiæ.4.reg.19.f. Sanitatis.20.b
Signa visa Ierosolymis in cœlo.2.machab.5.a
Signa sequentia credentes.mar.16.d. Præcedẽtia diem iudicij.matt.24. c.marc.13.c.luc.21.c
Silentium pro tempore seruandum.prou.25.d.26.b.eccles.3.a.9.d
Silo domus dei.ios.18.b.iud.18.g.20.b.1.reg.1.a.3.a.iudic.21.c
Simeon filius Iacob & Liæ nascitur.gene.29.d. Cætera eius acta.34.42. 43.46.exod.6.c.nume.23.a.ios.19.a
Simon non moriturus nisi videret Christum.luc.2.d. quẽ in vlnas suscepit.ibidem.
Simulæ oblatio cũ aliis oblationibus.exo.29.a.leui.2.a.6.b.7.a.& seq.
Simile suo simili facilè iungitur.eccli.13.c
Similitudinibus & parabolis vtitur sæpe scriptura. Nathan ad Dauid.2.reg.12.a.b. Mulier Thecuitis.14.a.b. Salomon ad filium, in lib. Prouerb. Ecclesiastæ, & Cãticorum. Christus ad discipulos & populum per.4. Euangelistas.
Simon frater Iudæ dux Iudæorum capto Ionatha.1.macha.13.e. sub quo maxima quies.14.a. A Ptolemæo interfectus.16 c
Simonis Oniæ laudes.eccli.50.a
Simon, Petro nomen impositum.ioan.1.f.mar.3.b
Simon Pharisæus recipit Christum ad conuiuium.luc.7.f
Simon magus apud Samariam. act.8.b. conuertitur à Philippo.c. A Petro voluit emere donum spiritus sancti; à quo maledictus est cum sua pecunia.d
Simplex vir Iacob.gene.25.d.Iob.1.a
Simplices in malo.rom.16.c.phil.2.b
Simplicium cordi a sub specie boni rapuit Absalom.2.reg.15.c
Simplicitate seruiendum deo.ios.24.c.acto.2.g
Simulachrorum cultus fugiendus.acto.15.c.1.ioan.5.d
Simulachra gentium.psal.113.b.isa.2.d.41.g.ezech.7.f
Simulat Dauid insaniam apud regem Achis.1.regum.21.d. Amnon 12-guorem.2.reg.13.a. Mulier Thecuitis luctum.14.a. Vxor Ieroboam, alienã. 3.reg.14.b
Simulatio absit à Christianis.1.petr.2.a.rom.12.c
Sina, vel Sinai, mons vnde data est lex.exod.19.a.leuit.7.d.26.e.27.g. gal.1.4.d
Sinapis grano comparatur ecclesia.matt.13.e.mar.4.d.luc.13.d
Sion quare ciuitas Dauid dicitur.1.para.11.b
Sisara dux exercitus Iabin.iudic.4.a. exercitu suo occiso fugiens à Iabel muliere occiditur.1.d
In Sisaræ manus traduntur Israelitæ.1.reg.12.b
Sitiens Samson à domino impetrat aquas.iudic.15 d
Sitienti Dauid affertur aqua de cisterna Bethlehem.2.reg.23.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mittitur potus & cibaria.17.g
Sitienti Christo potum Samaritana negat.ioan.4.b.Iudæi offerunt acetum.19.f
Sitientes vitam æternam inuitantur ad fidem.ioan.7.f
Sitis minatur Moyses populo incredulo.deut.28.e
Solna à deo reiicitur.isa.22.c.occiditur.g
Sobrietatem præcipit Paulus & Petrus.roma.12.a.1.thess.5.a.tit.2.a.b.1.petr.5.c
Societatẽ facturus hominũ cum deo,venit Christus in mundũ.1.ioã.1.b
Societatẽ habere cum deo & filio eius est credere.1.ioan.1.a.philip.3.b
Socothitæ negantes victum Gedeoni,occiduntur.iudic.8.a
Socrus Petri febricitans à Christo sanatur.matt.8.b.marc.1.c.luc.4.f
Sodomitæ peccatores erant coram domino.gene.13.c.Expugnantur à Chodorlahomor.14.a.Liberantur ab Abraham.c.d
Sodomorum interitus prædicitur Abrahæ.gen.18.c.Ipsi Lot.19.a.Quorum peccatum.b.roma.1.c
Sodoma comburitur cum vicinis vrbibus.gene.19.e.2.petr.2.b.Iudæ.c.matt.10.b
Sol ad imperium Iosue manet immobilis.ios.10.c.Ezech.4.reg.20.b
Solis & Lunæ signa.sup.Signum.Equi.4.reg.23.c.Sacrificantes occidit Iosias.4.reg.23.b
Solennitates Iudæorum tres.exod.13.b.Quas abhorret dominus.isa.1.d.Hosee.2.b.malach.2.a
Solennitatem vitulo celebrant Israelitæ.exod.32.b.Ieroboam.3.reg.12.g
Solicitudines huius seculi quantum retrahant à susceptione verbi dei.luc.8.b.14.d
Solicitudo victus à perfectis vitanda est.matt.6.d.10.a.luc.16.c.22.f.philip.4.a.leuiti.25.c.1.petr.5.b
Solicitudo Pauli pro ecclesiis.2.cor.7.c.11.f.coloss.2.b.Pro pauperibus sanctis.1.corint.16.a
Soliciti simus seruare pacem.ephe.4.a.opera bona.2.pet.1.b
Solicitudo dei pro Abraham.gene.12.d
Solitarij molestia multa.Ecclesiastes.4.a
Soluere peccata quid.matth.18.c.ioan 20.f
Solus deus,noster deus.deut.32.c.Bonus.luc.18.c.Sapiens.roma.16.d
Solus deus saluat à malis.1.reg.10.c
Soli deo seruiendum.deuter.10.d.Cuius potentia oportet nos saluos fieri.act.4.b
in Somniis videt Iacob scalam.gene.28.c
In somniis prohibetur Abimelech tangere Saram.gene.20.a.Laban nocere Iacob.31.c
Somnia duo seruorum Pharaonis interpretatur Ioseph.gene.40.b.c.d.Ipsius Pharaonis.41.a.b
Somniorum interpretatio donum dei est.gen.4.b.41.c
Somnia non observanda.leui.19.f.deut.18.b.eccli.34.a.deut.13.a.b
in Sophistas.eccli.37.c
Soror Abrahæ quomodo vxor esset.gene.20.c
Sortes mittit Iosue distribuendo terram tribubus.ios.18.b
Sors cadit pront deo placet.ios.7.c.prou.16.d.act.1.d
In Sortem vocati sumus per Christum.ephe.1.b
Species gloriæ domini in monte Sinai.exod.24.d
Ab omni specie mala abstinendum.1.thess.5.d
Spectaculum mundo facti sunt apostoli.1.corin.4.b
Speluncam duplicem emit Abraham in sepulturam.gene.23.b
Speluncam habitat Elias.3.reg.19.b.c
Speluncis abscondiuur Israelitæ.indic.6.a.1.reg.13.b.Samson.15.b.Dauid.22.a.2.reg.23.b
Spelũca latronũ facta est dom⁹ dei.mat.21.b.mar.11.c.luc.19.g.iere.7.b
Spes nostra à deo est.2.thess.2.d.In deo & in Christo locanda.2.reg.22.a.matth.12.b.1.pet.1.d
Spes nostra,vita æterna.ephe.4.a.heb.9.d.Galea nostra.1.thess.5.b.Christus.coloss.1.d
Spe gandemus.roma.12.c.Saluamur.8.d
Spes impiorum inanis.Iob.8.c.11.d.prouer.10.d.24.c.sapiens.5.c.16.d.ecclesiastici.34.a
Spes dilata affligit animam.prou.13.b
Spiritus sanctus quondam promissus.isa.44.a.g.ioel.2.g.ezech.37.b.39.g.sap.1.b.7.c.9.d.Suo tẽpore missus.act.2.a.c.8.c.19.a.10.a.20.f.rom.8.b.Mirabiliter operatur.sapien.12.a.psal.142.c.ioan.14.d.15.d.16.b.rom.8.c.1.corin.2.c.12.a.2.tim.1.b
Spiritus malus.leui.20.d.iudic.9.c.1.reg.16.c.18.b.3.reg.22.d.2.para.18.c.eccli.39.d.zacha.23.a.matt.8.c.12.d.mar.1.c.3.b.9.b.luc.6.c.8.a.9.e.11.c.apocal.16.c
Spolia ex æquo iubet diuidi deus.num.31.d.deut.20.c.quod restituerat Abraham.gene.14.d
Spoliare iubet dominus Aegyptios.exod.11.a.12.e.Aaron Hebræos in vituli conflatione.32.e.f
Sponsa Christi,ecclesia.psal.44.b
Sporta demissus est Paulus.act.9.d.2.corin.11.g.Sporta fragmentorum.matth.15.d.marc.8.a
Sponsor sibi caueat.prouer.6.a
Stans videat ne cadat.1.corin.9.c
Statera æqua.leui.19.g
Stellæ claritate differunt.1.corin.15.e
Stephani prædicatio.act.7.g.mors.ibidem.
Stephana Pauli discipula.1.corin.1.c.16.c
Sterilitas,in lege opprobrio erat.gene.30.a.exod.23.d.deut.7.c.1.reg.1.a.psal 112.b.Oratione fœcunda erat.gene.25.c.30.c.1.regum.1.b.luc.1.b.
Stigmata Christi secum portat Paulus.gala.6.d
Stoici cum Paulo disputant.act.17.d
Stulti virga emendandi.prouer.16.a.17.e
Stultorum conditiones.prouer.18.a.b.17.c.26.a.eccl.8.d.21.c.d.22.a
Stultitia deus mundũ cõfundit.1.corin.1.c.quæ mundi sapiẽtia est.3.d
Stulus iudicatur Paulus.1.corin.4.b.Dauid.1.reg.21.d
Stultorum cor in ore eorum.eccl.21.d.Infinitus est numerus.eccles.1.d.vbi est lætitia.7.a
Stuprum denegat Ioseph dominæ suæ.gene.39.b
Stuprum Sichem vlti sunt Simeon & Leui.gen.34.d.Ammonis cũ Thamar,Absalom.2.reg.13.a.b
Subcinericius panis coquitur à filiis Israel.exod.18.f
Datur Eliæ ab angelo.3.reg.19.a
Subditi simus inuicem in timore Christi.Ephe.5.e
Subiecti simus regibus & ducibus.1.pet.2.c
Sudore quarendus victus.gen.3.d
Sufficientia in quibus Paulus cõstituebat.1.tim.6.b.phil.4.c.2.cor.3.b.
Suffocatum prohibetur comedi.gen.9.b.acto.15.b
Sum qui sum exod.3.e
Superbi à deo deiecti.isa.29.f.Nec cum eis communicãdum.eccles.13.a
Superbum pauperem odit dominus.eccl.25.a
Superbis deus resistit.iaco.4.b.1.pet.5.b.luc.1.e
Superbia initiũ peccati.eccle.10.b.23.a.impios confundit.Habacuc.2.e
Superbia Core & sociorũ.num.16.a.b.c.Sẽnacherib.4.reg.19.e.f.Israelitarum.deu.1.g.Nabal.1.reg.25.b
Surdum facit deus.exod.4.c.Sanat Christus.mar.7.d
Susanna vxor Ioachim pulchra valde.dan.13.a.quã concupiscunt duo presbyteri.ibidem.Eam accusant adulterij,& damnant.c.d.A Daniele liberatur,& accusatores damnantur.e
Suscitauit Christum pater,ira suscitabit nos.1.cor.6.c
Suscitauit Elias filium Sareptanæ.3.reg.17.c.Eliseus filium hospitæ.4.regum.4.f
Susciat semen fratris suspersles.deut.25.b
Suspensus ipsa die sepelichatur.deut.21.d
Suspenditur corpus Saulis in muro.1.reg.31.d.Septem filij eius à Gabaonitis.2.reg.21.c
Synagoga ad pœnitentiam vocatur.Hosee.2.a
Syri tributarij fiunt Dauidi.2.reg.8.b.de quibus.2.reg.8.10.24.4.reg.5.6.7.13.1.&.2.machab.

T

Tabernaculũ dei in medio Israel.leuit 26.b.Erigitur.exod.40.a.Forma eius.26.a.36.a.Expiatio.leuit.16.d.offertur illud Moysi.exo.39.f.g.In eo dominus in columna nubis apparet.deut.31.d
Tabernaculorum festũ.15.die septembris.leuit.23.e.f.deut.16.c.Quod celebrarunt Israelitæ à captiuitate reuersi.1.esdr.3.b
In tabernaculis habitabat Abraham.gen.12.b.18.a.Iacob.25.d.35.d
Tabernaculum fœderis.33.b
Tabernacula duo in lege Moysi.hebr.9.b
Tabernaculum vocatur corpus nostrum.2.corint.5.a.2.pet.1.c
Tabernaculum dei cum hominibus.apoc.21.a
Tabulæ testimonij.exod.32.d.deut.3.a.5.c.quas Moyses descendens à monte confregit.exod.32.d.Alias nouas Moyses paranit.34.a.deut.10.a
Tabulæ tabernaculi de lignis setim.exod.26.d.36.c
Taciturnitas laudatur.prou.17.d.10.c.21.d.eccles.a.20.a.Amos.5.d.1.corint.14.g
Tactu fimbriæ vestis Christi sanantur infirmi.matt.14.d.marc.9.g
Talentorum parabola.matt.25.b.luc.19.b
Talenta allata Salomoni ex ophir.3.reg.9.d

Talenta
Talenta consumpta in ædificatione templi.3.reg.9.c
Talionis lex.gene.9.a.exod.21.c.deut.19.d
Talionis pœna.exod.21.c.leui.24.c
Temeritas insœlix.prouerb.15.c.eccli.9.d
Templũ Salomonis ædificatur.3.reg.6.a.Dedicatur.8.g.9.a.Quod iubet Ioas instaurari.4.reg.12.a.Iosias.22.a.Illud destruit Ioas.14.Sesac rex Aegypti.3.reg.14.g.2.par.12.c.Nabuchodonosor.4.reg.25.b.ierem.52.d.2.par.26.d.Restauratur ab Esdra.1.esd.4.a.5.a.haggæ.1.d.Dedicatur.1.esd.6.d
Gloria eius à Christo.b.ag.2.a.Euertendum prædicitur.Amos.9.a.Zacha.11.a.Spoliatur ab Antiocho.1.mach.1.c.2.mach.5.c.Violatur.1.mach.1.c.2.mach.6.a.Per Iudam Machabæum purgatur.1.mach.4.e
Templum & ciuitatem euertendã Christus prædicit.matth.24.a.marci.13.a.luc.19.g.21.a
E templo eiicit Christus vendentes & ementes,mat.21.b.mar.11.b.luc.19.g.ioan.2.c
In templo orant discipuli.acto.2.g
Templum dei corpus nostrum.ioan.2.d.1.cor.3.c.2.corin.6.c.ephe.2.d
Templum dei violans disperdetur.1.corin.3.d
Templum omnia sunt.eccles.3.a.Quod breue est in hac vita.1.cor.7.c.Et ideo redimendum.coloss.4.a
Tenebræ super faciem abyssi.gene.1.a.Palpabiles in Aegypto.exod.10.c.In morte Christi.matt.27.c.mar.15.c.luc.23.f
Tenebrarũ filij nõ sunt Christiani.1.thes.5.a.ephe.5.b.A quibus ereptus Paulus.2.cor.4.b.In quibus Iudæi non cognouerunt Christum.ioan.1.a
Tenebrarum opera.roma.13.d.In quibus ambulantes non sunt Christi.1.ioan.1.c
Tenebras nostras illuminat deus.2.reg.22.c.psal.17.d.Quibus nulla cũ luce communio.2.corint.6.c
Tentauit deus Abraham.gene.22.a.Populũ suum.exod.15.f.16.a.deut.8.a.iudi.2.d.3.a.exod.20.d.isa.30.d dent.13.a
In tentationibus orandum.psal.133.a.deus expectandus.26.d.nec tentandus.deut.6.c.matt.4.b.1.cor.10.b.1.thess.3.b
Tentãt deum Israelitæ.exod.17.a.b.num.14.d.Christum Pharisæi.mat.16.a.Diabolus.matt.4 a.mar.1.b.luc.4.a.
Tentatur quisque à concupiscentia sua.iaco.1.b
Tentari non sinit nos deus vltra vires.1.corint.9.c
Tentorij forma.exod.26.g
Terræ creatio.gene.1.a.Maledictio.3.c.d.Quam sudore graui Adam.arat.d.Noe.9.c
Terrarum diuisio.gene.10.a.Venditio.47.e.leuit.25.d
In terram reuerteur homo vnde sumptus est.genes.3.d.Quia terrenus.1.corint.15.f
Terra tota dei est.exod.9.f.psal.23.a.Cuius fructus inobedientibus maledictus.leui.26.c.deut.11.b.28.b.29.d
Testamentum vetus.gene.12.b.hebr 9.Eius repetitio.ios.24.hebr.9.e
Testamentum nouum.matt.26.c.1.corint.9.c.2.corin.3.b.gala.3.c.heb.8.b.10.c
Testamentum hominis iustè ordinandum.gene.25.a.49.d.tob.3.a.14.c.eccl.33.c.Iustè obseruandum.gala.3.b.heb.9.d
Testimonij tabulas recondit Moyses in arcam.exod.40.b
Testimonium falsum non dicendum.exod.20.c.23.a.deut.5.b.Quod tamen Iudæi in Christum quærunt.matth.26.f.marc.14.f.Verum autem dei testimonium de filio.1.ioan.5.d
Testiculis attriti non admittebantur in ecclesiam.deut.23.a.Nec animal offerebatur.leui.22.d
Testis dei.isaiæ.43.b.44.b.ioan.15.d.acto.1.a.10.f.1.ioan.5.b.apocalyps.1.a
Testis hominis verus.prouerb.14.a.c.23.d.act.1.d.num 35.d.deuter.17.b.isa.8.a.matt.18 b.2.cor.13.a.Falsus.prouer.12.c.14.a.19 d.23.c.matt.26.f.marc.14.f.acto.6.c.exod.20.c.32.a.leui.19.d.deut.5.c.prouer.6.c.19.a.21.d.daniel.13.e
Thamar viduæ acta.gene.38.a.& sequen.
Thamar sororis Absalom violatio.2.reg.13.a Filia eius.14.f.
Thau signandi ad salutem.Iudæi.ezech.9.b
Thebni pro amri petitus à populo occiditur.3.reg.16.c
Theraphim cum ephoh fecit sibi Micha.iudic.17.b.quod abstulerunt filij.d.an.18.c
Thesauri templi diripiuntur.3.reg.14.g.7.g
Thesauri non sunt in terra recondendi.matt.6.c.Quorũ parabola.matt.13.f.luc.12.c
Thesaurus cordis.matt.13.c.Euangelij.2.corin 4.b
Thesauri sapientiæ in Christo.coloss.2.a
Thopheth locus idoli Moloch.isa.30 g.ier.7.g.Destruitur.4.reg.23.c

Thou rex Hemath congratulatur Dauidi ob percussum Adarezer.1.reg.8.c.1.paral.8.c
Thronus Salomonis.3.reg.10.c.Alterius maioris visio.apoc.20.d
Thuribula Core & sociorum corrumpuntur.nume.16.e
Thymiamatis confectio.exod.30.d.37.d.leui.16.c
Tibicines in exequiis mortuorum.matt.9.c
Timor domini commendatur.exod.20.d.deut.6.c.10.d.eccle.1.a.27.a.isa.8.c.33.b.iere.5.e.malach.1.b.matt.10.c.12.b.rom.11.c.1.corin.10.c.heb.4.a.apoc.14.b.15.a.Vtilis hominj.ios.24.c.psal.1.b.prouerb.3.b.14.d.15.d.16.a.23.b.28.b.eccles.12.d.eccle.1.c.15.a.21.a.b.25.b.iere.32.g.Meritorius.tob.4.d.iob.28.d.psal.60.b.111.a.144.d.prou.10.d.14.d.19.d.22.a.eccle.1.b.2.b.10.c.15.d.23.d.25.b.32.c
Tintinnabula in veste Aaronis.exod.24.c.28.e.29.e
Titus Pauli hospes.act.18.b.circumciditur ab eo.gala.2.a
Titulum lapideum erigit Iacob.gene.35.b.38.b
Titulus crucis Christi.matt.27.e.mare.15.b.luc.23.e.ioan.19.d
Tobiæ vtriusque vita & gesta,in suo libro.
Tonitruis percutiuntur Aegyptij.exod.9.e.Audiuntur dum lex datur Moysi.19.e
Tonat dominus super aduersarios suos.1.reg.2.b.quo ad Samuelis preces conterruntur Philistæi.7.c
Trãsfertur Enoch in cœlum.gene.5.d.Elias.4.reg.2.b.c.Israel in Assyrios.17.a.Iuda.24.c.25.c
Transfiguratur Christus.matth.17.a.marc.9.a.luc.9.d
Transgressio Adæ.gene.3.b.Hosee.6.c
Transgressionum expiatio.nume.5.a
Transit Iacob Iordanem.gene.32.c.Populus Israel mare rubrum.exod.14.e.Iordanem.ios.3.d.4.c
Transitus victima,agnus paschali.exod.12.d
Tribulationes credentibus Christo.1.petr.1.b.Prædicatoribus verbi dei.ioan.16.a.1.thess.3.b.marc.9.g.Per quas oportet intrare in regnum dei.acto.14.d
Tribulationes suis sæpius infert dominus.phil.1.d.1.pet.4.d.In quibus eos tamen consolatur.ioan.15.c.16.g.Pro quibus nõ insoliciores æstimare debemus.luc.13.a.quoniam sunt ad probationem eorum.1.petr.4.c.Ideo in illis gaudendum.ibidem.
Tribulatio parit requiem.2.thess.1.a.Patientiã.rom.5.a.Conuersionem.deut.4.c.isa.26.c.Nec nos separat à dilectione dei.roma.8.g.Et ab illa nos tandẽ eripit.1.reg.10.c.In tribulatione deo fidẽdum.psal.42.b.isa.8.c.iob.1.d.act.16.c.g.gala.6.d.2.cor.6.a.7.a.Et in ea gloriandum.2.tim.2.d
Tribulationibus pœna æterna,tribulatis requies.2.thes.1.c.indit.8.c.psal.59.c.80.c.isa.19.d
Tribunali Christi omnes assistere oportet.1.corin.5.e
Tribuni constituuntur à Moyse super populum.exod.18.c.deute.1.b.A Daniele.2.reg.18.a.à Iuda Machabæo.1.macha.3.g
Tribunus causam Pauli tuetur.acto.21.f.22.g.24.b.f
Tribuum sortes.ios.13.& seq.1.para.5.d.ezech.48.a.c
Tributa reddenda quorum sunt.matth.22.b.26.b.luc.20.c.roma.13.c.marc.12.b
Tributum soluit Christus.matt.17.d
Trinitatis mysterium designatur in verbo,Faciamus.gene.1.d.2.c.Nobis.3.d.Venite.11.a.Tres vidit Abraham.18.a.Verbo domini cœli firmati sunt.psal.32.b.66.b
Tristitia moderata vtilis.2.cor.6.b.7.b.c.Immoderata bonum impedit.prouer.12.c.15.b.eccl.7.a.14.a.30.d.Iacob.5.c.Malum inducit.prou.12.d.17.d.25.c.31.a.eccle.25.c.30.d.38.b
Tubæ argenteæ nume.10.a.29.a.31.a
Tubarum festum.leui.23.d.e
Tunica Aaron.exod.28.g.Superhumeralis.e.29.d.Filiorum Aarõ.28.g.Samuelis.1.reg.2.d.Christi.ioan.19.c.Immaculata.Iudæ.g
Turpiloquium ex ore nostro non audiatur.ephe.5.a.coloss.3.b
Turrim Phanuel subuertit Gedeon.iudic.8.d.Sichem.9.f.g.Custodum.4.reg.17.b.18.b.Furnorum nehem.3.c
Tympanis & choris cãtat deo mulieres.exod.15.c.Filia Iephthe.iud.11.f
Tyranni impij.prouer.28.c
Tyrus euertẽda prædicitur.ier.47.c.ezec.26.a.27.a.Ioelis.3.a.Amos.1.c

V

Vacca rufa incineratur pro aspersione.num.19.a.heb.13.b
Vaccæ lactantes arcam reducunt.1.reg.6.c
Vagao eunuchus suadet Iudith consentire Holoferni.iudi.12.c
Vaniloquia vitanda.1.timoth.2.c
Vanitati subiecta creatura.roma.8.d
Vanitates,idola.deut.32.c.1.reg.13.d.3.reg.16.f

Universidad de Deusto Biblioteca

Vanę sunt cogitationes sapientum.1.corint.3.d
Vasa ad vsum tabernaculi.exod.25.c.37.b
Vasa pro humano corpore accepta.1.reg.21.b
Vasa aurea & testacea.2.timoth.2.c
Vasa fictilia dicuntur corpora nostra.2.corin.4.b.1.tess.4.a
Vasthi regina ob contumaciam repudiatur.esth.1.b
¶ Vectigal magistratui reddendum.roma.13.c
Vectium tabernaculi forma.exod.26.e.36.d
Velum tabernaculi.exod.26.f.36.d.f
Velum templi scissum in morte Christi.matt.27.e
Velamen super faciem Moysi.exod.34.d.Super tabernaculum.hebr.10.d Super cor Iudæorum.2.corint.3.d
Vellere certior fit Gedeon suæ missionis.indic.6.g
Venator robustus Nemrod.gene.10.b.Esau.25.d
Venditiones & emptiones rerum temporales.leui.25.d.& seq.eccli.27.a
Vendat possessiones qui sequi vult Christum.matth.19.c.marc.10.c.luc.12.d.18.d
Vendunt fideles suas possessiones,& precia afferunt ad pedes Apostolorum.acto.2.g.4.g
Veniant ad deum laborantes,& reficientur.matt.11.d
Ventrem leuare extra castra Iudæis præcipitur.deuter.23.b.c
Ventris fructus multiplicandus seruantibus dei præcepta.deute.28.a.nō seruantibus maledictus.b
Venundatur Ioseph à fratribus vt faceret bonum.ge.37.f.Achab.vt faceret malum.3.reg.21.f
Verax deus in promissis.exod.34.a.nume.23.c.ioan.3.d
Verbum dei à bonis admittitur.deute.6.a.prouer.29.c.isa.2.a.amos.8.d.matt.4.a.rom.10.d.colo.3.c.2.tim.2.b.act.6.a.isa.40.b.1.pet.1.d.Multum fructū affert.eccli.1.a.isa.35.c.iere.23.f.ioan.6.g.8.f.psal.118.o.mic.2.b.A malis contēnitur.ierem.6.c.19.a.25.a.29.d.ezech.33.g.ioan.5.f.6.g.1.thess.2.c.4.b.acto.17.e.1.ioan.4.a.isa.28.a.30.e.rom.11.b.prouer.29.c
Verbum dei, Christus.ioan.1.a.Euangelium.1.petr.1.d.Sapientia deut.4.a.Veritas.ephe.1.c
Veritas amplexanda.psal.30.g.50.b.90.a.prouerb.12.c.eccli.4.d.matt.22.b.ioan.8.d.18.g.1.corint.13.c.2.corint.13.c.galat.3.a.Custodienda.prou.3.a.isa.26.a.daniel.8.d.Hosee.4.a.zach.8.d.ephe.4.d.5.c.1.timoth.6.b.hebræo.10.e
Vermis miserorū ætern⁹.mar.9.g.eccli.7.b.isa.66.g.iudit.16.c.Iob.25.b
Vesicæ in hominibus.exod.9.b
Vestimēti textura.deut.22.b.In quo fimbriæ faciēdæ ibidē.Viduæ.24.d
Vestimentorum scissio,blasphemiæ in deum signum erat.ios.7.b.iud.11.f.1.reg.4.c.2.reg.1.a.matth.29.f
Vestimentum auferenti,danda tunica.luc.6.e
Vestimenta Christi partita.matt.27.d.mar.15.b.luc.23.e.ioan.19.c
Veste virili non vtatur mulier.deut.22.a
Vestis non habentibus danda.luc.3.c
Vestitum & victū habentes,his contenti simus.1.timo.6.d.Quod petit à deo Iacob.gene.28.d
Vetus testamentum sup.Testamentum.
Vetus homo exuendus,& nouus induendus.coloss.3.b
¶ Via dei.tob.3.a.isa.55.b.ioan.14.a
Via hominis, studiosa.psal.118.a.prou.3.a.c.16.a.eccli.5.c.isa.30.c.35.c.40.a.g.iere.31.d.hos.14.d.iob.4.d.psal.24.b.prouerb.4.b.c.13.a.16.b.20.d.eccli.27.c.isa.48.c.iere.6.d.10.d.7.a.26.d.matth.7.b
Vitiosa.iob.21.b.ps.13.b.118.a.pro.4.c.d.12.c.14.b.21.a.22.a.28.c.isa.57.b.nume.22.f.sapien.5.b.eccli.2.c.21.b.ierem.2.g.4.e.Fugiēda.psa.118.n.prouerb.1.b.4.c.eccli.5.c.32.d
Victima omnis sale conditur.leuit.2.d.marc.9.g
Victimę & ieiunia obstinatis non prosunt.iere.14.b
Victoria belli deo tribuenda.gene.14.d.1.reg.14.a.c.2.reg.23.b.indic.7.e.f.15.d.1.reg.11.d
Victor Dauid deo pugnante.2.reg.5.d.18.b
Victoria Debboræ.indic.4.b.Ioab.2.reg.10.c.Achab.3.regum.20.b.c.e.Iosaphat.4.reg.3.c.d
Victus sudore quærendus.gen.3.d
Victum deus prouidet omnibus.gene.1.d
Victū & vestitū suppeditat deus viduæ,pupillo,& peregrino.deut.10.d
Victum dat deus Eliæ.3.reg.17.a.19.a.Cętera sup.Vestitus.
Videre deum nemo potest & viuere.exod.33.d.1.corint.13.d
Vidit deū Iacob.gen.32.g.Moyses,Aaron,& seniores Israel.exod.24.c
Vidit Moyses terrā promissionis,quàm non est ingressus.deut.32.g.34.a
Videns olim dicebatur qui nunc propheta.1.reg.9.b
Viduæ honestè debent ornari.Iudith.8.a.b.Honestè conuersari.luc.2.c.1.tim.5.a.tit.2.a.Honestè iuuari.exod.22.d.psal.131.c.eccli.35.b.isa.1.f.9.c.iere.5.g.matth.23.b
Vigilandū omnibus.matt.24.d.25.a.marc.13.d.luc.12.e.21.g.1.corint.16.c.coloss.4.a.1.tessal.5.a.1.petr.4.b.5.b
Villici parabola.luc.16.a
Vinctorum meminerimus.hebr.10.g.11.a
Vindemia obedientibus abundabit.leui.26.a
Vindemię lex.leuiti.19.b
Vindemiātes quid pauperibus relinquere debeāt.leueti.19.b.deut.24.d
Vindex deus in circumuenientes fratrē in negocio.1.tessal.4.b.Et Christum spernentes.hebr.10.e
Vindicta ad deum pertinet.deuter.32.f.roma.12.d
Vindictam prohibet Saul.1.reg.11.d.Dauid.24.c.2.reg.16.b.c
Vindictam dedit deus Christo super infideles.2.reg.22.d
Vineam plantat Noë.gene.9.c.Quæ non est diuersis rerum seminibus serenda.deuter.22.b
Vinea domini bona à domino plātatur & colitur.psal.79.b.matt.20.a.isa.5.a.iere.2.d.A malis vastatur.ps.79.b.isa.3.c.iere.12.c.ioel.1.b.c.matt.21.d.Mala reprobatur.isa.5.a.b.iere.2.e.matt.21.d.mar.12.a.luc.20.b
Vinearum leges.exod.22.b.deuter.20.b.22.b.23.d.28.c
Vinum moderatè sumptum lętificat cor.3.esdr.3.d.psal.103.b.eccli.31.d.49.c.iob.2.d.Conseruat vitam eccli.31.c.d.luc.5.g.1.timo.5.d.isa.55.a.Immoderatè sumptum,deū offendit.esth.1.b.eccl.31.d.isa.5.c.ephe.5.d.Intellectū obtundit.eccli.19.a.31.d.Voluntatē accēdit.prouerb.12.b.20.a.23.d.ephe.5.d.apoc.14.b.17.a.18.a
Viperarum genimina,Iudæi.matth.3.b
Vipera mordet.Paulum.acto.28.b
Vir non vtatur veste muliebri.deuter.22.a
Vir vxorem habeat ad vitandam fornicationem.1.corin.7.a
De viris multa.1.corin.7.11.ephe.5.e.coloss.3.c.1.petr.2.b.1.tim.2.c
Vir dei propheta.1.reg.7.e.9.a.3.reg.12.f.17.d
Viriliter agēdum fidelibus.deuter.31.a.ios.1.d.1.paralip.19.c.22.c.28.g.psal.26.d.30.g
Virago Heua,de viri costa educta.gene.2.d
Virgæ populeæ,discolores faciunt agnos.gene.30.f
Virga Moysi in colubrum versa.exod.4.a.7.b.8.d.Qua percutit mare,& exiccatur.14.d.Petram,& fluxerunt aquæ.17.c.nume.20.d
Virga Aaronis floruit.nume.17.c
Virgis ter cęsus est Paulus 2.corinth.11.f
Virginem vxorē ducere debebat pontifex.leuit.21.Corruptam in domo patris,lapidabant.deuter.22.c.In agro,ducebat corruptor.d
Virginis constupratæ lex.exod.22.c.deuter.22.c.d
Virgines in choreis raptæ.indic.21.d
De virginibus consilium Pauli.1.corinth.7.e.f.g
Virginum parabola.matth.25.a
Virginitatem filiæ probabant parentes.deuter.22.c
Virginitatem suam plangit filia Iepthe.indic.11.g
Virtute dei custodimur ī fide.1.pe.1.a.Induimur ex alt.lu.24.g.act.1.b
Virtus dei ad salutem est fidelibus.1.corint.1.c.In infirmitate perficitur.2.corinth.12.c
Vis inferebatur Lot à Sodomitis.gene.19.c.Dinæ à Sichem.34.a.Ezechiæ à deo.isa.38.c
Vim passus est iob.iob.19.a.24.b.35.c
Vim patitur regnum cœlorum.matth.11.b.luc.16.d
Vires tribuit deus ad acquirendas diuitias.deuter.8.d
Viribus hominis nō est tribuenda victoria.iosue.24.c.iudic.7.a.b.psa.32.c.d
Vim inferunt Ophni & Phinees sacrificantibus.1.reg.2.c.d
Visceribus misericordiæ dei visitamur ex alto.luc.1.g.2.corint.7.d.philip.1.b.coloss.3.b
Visione loquitur deus Abrahæ.gen.15.a.Heli.1.reg.3.a.Samueli.c.Nathan.2.reg.7.c
Visio calathorum.iere.24.a.Quatuor animalium & rotarum.ezech.1.b.d.Throni dei.g
Vigintiquatuor seniorum.apoc.4.b.5.d.24.seniorū Iudæorū.ezech.11.a
Visitat deus peccata populi.exod.32.g.20.a.leui.26.c.exod.4.g
Vitam deus homini dedit.gene.2.b.iob.10.d
Vita hominis,vapor.iaco.4.d.Militia.iob.7.a.Vanitas.psal.38.a.143.b.Ventus.iob.7.b
Vitam longiorem dat deus seruantibus præcepta sua.deute.30.d.Honorantibus parentes.exod.20.c.deuter.9.b.ephe.6.a
Vita æterna.ioan.17.a.ephe.1.a.rom.6.d.matth.19.c.2.timo.1.c.tit.1.a.1.ioan.2.d.4.b.5.b.c

Vita animæ per pœnitentiam acquiritur.deute.30.d.ezech.18.e.roma.1.b.ephe.2.a.philip.2.c
Vtiliter cōseruatur.psal.21.g.matt.10.d.luc.17.g.ioā.5.d.Gala.2.d.5.d
Vita Christianorum in Christo abscondita.coloss.3.a
Vitis Christus.ioan.15.a
Vitis noluit cæteris arboribus dominari.iudic.9.b
Vitis infructuosa reproba.ezech.15.a.hos.10.a.ioan.15.a.isa.24.b.iere.8.e.ezech.15.a
Vitulum ab Aarone factum adorant Israelitæ.exod.32.a.deut.9.c.Quē Moyses in torrentem deiecit.ibidem.
Vitulos duos aureos conflauit Ieroboam.3.reg.12.f.4.reg.17.c
Vitulum vocat Samson vxorem suam indic.14.d
Viuens deus.ios.3.c.isa.37.a.ierem.10.b.ioan.6.f
Viuo ego,dei assertio.nume.14.d.deute.32.f
Viuit dominus,altera assertio Hebræis frequens.indic.8.d.Ruth.3.e.indic.8.d.2.reg.f.3.reg.1.18.c.4.reg.2.a
Viuit Christus in Christianis.ioan.14.c.gala.2.d.rom.4.b.6.b.2.cor.5.c
¶ Vlcera in iumentis & hominibus.exod.9
Vlcere pessimo percutientur præcepta dei non seruantes.deut.28.c.d.quo percussit Satan Iob.iob.2.b
Vltio solius dei est.deutr.32.e.Ideo non quærenda homini.leui.19.d
Vltionis die visitabit dominus orbem.exod.32.g
Vlciscitur Dauid iniuriam seruorum suorum.2.reg.10.a.& seq.
Vmbra futurorum erat vetus testamentum.hebr.8.a.9.f.10.a
¶ Vnanimitas seruanda.philip.1.d.2.a.1.petr.3.b.rom.15.b.iudit.6.c.7.a.eccli.6.b
Vnctionis oleum sanctum.exod.30.d
Vnctio Christi.daniel.9.g.1.ioan.2.d
Vngitur Saul à Samuele.1.reg.10.a.Dauid.16.e.2.reg.2.a.5.a.12.e.Salomon à Sadoc.3.reg.1.e.f.Iehu à filio prophetarum.4.reg.9.b
Vngebantur corpora mortuorum.gene.50.a
Vnitas fidei Christianorum.ioan.17.d.act.4.f.Spiritus.ephe.4.a
Vnum sumus in Christo.gala.3.d.ioan.17.d
Vocat Adam omnes creaturas nominibus suis gene.d.Adā deus.3.b
Vocatur Samuel quater à deo.1.reg.3.a
Vt vocaret peccatores venit Christus.matth.9.b.mar.2.c.luc.5.f
Vocati à deo ad fidem veniunt.matt.11.d.20.a.b.22.b.act.2.f
Vocati Iudæi ad nuptias non intrabunt dei cœnam.luc.14.e.rom.9.c
Vocatio gentium & Iudæorum.rom.15.c
Vocatio nostra operibus manifestanda.2.petr.2.b
Volūtate sua de⁹ omnia creauit.eph.1.b.apoc.4.d.psal.113.b.134.a.135.a
Voluntati dei omnia Dauid tribuit.2.reg.7.e
Voluntati dei nemo resistit.gene.50.c
Voluntate dei venundatus est Ioseph.gene.45.b.Diuisum est regnū Roboam.2.para.11.a.Occisi sunt filij Heli.1.reg.2.e.Ochosias Ioram visitat,& occiditur.2.para.21.c.Amasias in manus traditur hostium.2.para.25.f
Voluntas dei bona quærenda & facienda.rom.12.a.ephe.5.d
Voluntas dei incōprehensibilis.gen.50.d.psal.113.a.prouer.19.c.isa.46.d.daniel.4.g.rom.9.d.ephe.1.a
Et tamen faciēda.psal.26.b.29.b.142.c.prou.11.c.ezech.18.e.2.mach.1.a.matth.6.b.7.c.luc.2.b.12.f.22.c.ioan.4.e.5.e.6.d.rom.12.a.ephe.5.d.1.thess.4.a.hebr.10.g.1.petr.4.a.1.ioan.2.c
Voluptates impediūt verbi dei fructificationē.mich.6.d.luc.8.b.tit.3.a
Vota deo reddenda.num.30.a.deuter.23.d.ecclesiastes.5.a.Baruch.6.d.Nahum.1.d
Vota varia,& eorum redemptio.leui.27.a
Votum Iepthe indiscretum.iudic.11.f.Annæ discretum.1.reg.1.b.d
Votum mentiens Absalom quærit regnum patris.2.reg.15.b
Vox dei audienda.exod.15.g.deut.13.a.27.b
Voci dei obediendum.deut.30.d.4.e.f.5.c
Vocem dei contemnentes Israelitæ puniuntur.deut.9.d.18.c
Vocum nouitates vitandæ.1.timo.6.b
Vrbes Leuitarum.nume.35.a.refugij.b
Vrbium protector deus.4.reg.19.g.20.b
Vrsum occidit Dauid.1.reg.17.d
Vsuram ab extraneis capere poterant Iudæi,non à fratribus.deut.23.d
Vua Iudæorum,vua fellis.deut.32.e
Vulpes Samsonis messem Philisthæorum comburunt.iud.15.a
Vulpes foueas habent.matt.8.c.9.g
Vulpem Christus Herodem vocat.luc.13.g
¶ Vxor prudens,donum dei est.prouerb.19.b
Vxorem quisque habeat propter fornicationem.1.corint.7.a
Vxores maritis sint subditæ.genes.3.c.ephes.5.e.coloss.3.c.1.petr.3.a.Obedientes.esth.5.d
Vxorem adolescentium mores.tit.2.a
Vxor diligenda.prou.5.d.ephe.5.d.colos.3.c.nō tamen plus quàm Christus.matth.10.d
Vxor non nisi causa fornicationis repudianda.matt.5.e.18.b.marc.10.a
Vxores Chananæas non licebat Iudæis ducere.gen.24.a.27.g.28.a.exodi.34.b.nehem.13.b.malach.2.b
Vxores ducentes,primo anno sunt immunes.deut.24.b
Vxor non inuenta virgo.deut.22.b.c.Quomodo agnoscatur dormisse cū alieno.nume.5.b
Vxor Lot sit nobis exemplo.gene.19.e.luc.9.g.17.g
Vxores plures accipit simul Lamech.gene.4.c.Iacob.29.c.f.30.a.b.Gedeon.iudic.8.g.Dauid.1.regum.25.g.30.a.2.regum.5.c.Salomon.3.regum.11.a.cant.6.c
Vxor Pilati impedire voluit sententiam in Christum.matt.26.b

X

Xandicus aliàs Xanthicus,mensis aprilis.2.machab.11.b
Xenia & dona excæcant oculos iudicum.eccle.20.d
Xenia accepit Ionathas obuians Demetrio apud Ptolemaidem.1.mach.11.c

Z

Zabulon ortus.gene.30.c.Benedicitur à patre.gene.49.b.deut.33.c.Chananæos facit tributarios.iudic.1.f
Zacharias rex Israel.4.reg.14.g.15.b.c
Zachæus publicanus Christum recepit.luc.19.a
Zacharias curat reædificari templum.1.esdr.5.d
Zacharias filius Barachiæ excitat populum ad conuersionem.zach.1.a
Zacharias filius Ioiadæ à Ioas rege interficitur.2.para.24.f
Zacharias pater Ioannis incredulus fit mutus.luc.1.a.b.f
Qui recepta loquela canit domino.f
Zambri regis Israel acta.3.reg.16.c.d
Zara filius Iudæ ex Thamar.gene.38.g
¶ Zeb princeps Madian occiditur ab Israelitis.indic.7.g.psal.82.b
Zebee regem Madianitarum occidit Gedeon.iudicum.8.e.psal.82.b
Zebedæus pater Iacobi & Ioannis.matt.4.d.20.c.mar.10.e
Zebel princeps ciuitatis Sichem.iudic.9.d
Zelotes dicitur dominus.exod.20.a.34.b
Zelotes Simon Apostolus.luc.6.c.Acto.1.b
Zelotypiæ lex.nume.5.c
Zelotypa mulier ebriosa.eccle.26.b
Zelpha ancilla Liæ concipit ex Iacob.gene.29.c.30.b
Zelus bonus.eccle.51.c.nume.25.c.3.reg.19.b.4.reg.10.d.psal.72.a.118.g.1.mach.2.c.ioan.2.c
Malus.iaco.2.d.prou.6.d.eccl.30.d.40.a.1.cor.3.a.act.5.c.13.g.iac.3.d
Zelus dei in impios.deut.29.c
Zelus Moysi in vitulum Aaron.exod.32.f.Phinees in scortātes.num.25.b.Eliæ in idololatras.3.regum.18.d.Iehu in domum Achab,& sacerdotes Baal.4.reg.9.10.
Ziph desertum in quo moratus est Dauid.1.reg.23.b.c.In quo proditur à Zipheis.23.c.26.a
Zizaniorum parabola.matth.13.d.e
¶ Zonzommim gigantes à domino delentur.deut.2.d
Zona pellicea succinctus Elias.4.reg.1.b
Zorobabel templum cœpit instaurare.hagg.1.d.Aedificat altare.1.esdr.3.a.Christi figura erat.hagg.2.d.Laudes eius.eccle.49.c.zach.4.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index selectarum ex sacris doctoribus annotationum,

quæ studiosis maxime conferant, veluti quædam tum Bibliorum textus propugnacula, tum aduersus grassantes in eundem errores antidota.

Aaronis benedictio ordo est & ritus sacerdotij. eccli. 36.b
Aaronis consecratio. leuit. 7.d
Abrahæ peregrinatio. Acto. 7.a
Abstinentia a carnibus & vino nil credere meriti accrescere non hoc Christiani est sed Iouiniani. roma. 14.c
Abstinentia sacrificium magnum. psal. 50.d
Abstinentiam deus homini imperauit, ne mensuram edendi excederet. ezech. 16.f
Abstinentibus dcst nonnunquam patientia. 2. pet. 1.a
Acceptor personarum deus non est. 2. para. 19.b. iaco. 2.a
Achab rex Israel corpore liber, animo seruus erat. 3. regū. 21.g. Impiissimo successit hæres impiissimus. 4. reg. 1.a
Adam nomen vxori imposuit. gene. 3.d
Addēdū est interdum aliquid sensui scripturæ vt intelligatur. apoc. 22.c
Adolescentiæ incommoda. iob. 13.d
Adonai dei nomen patriarchis incognitum. exod. 6.a
Adoratio multiplex. Gene. 43.f. Iudith. 13.d
Adorat deum nemo cadens. Dan. 3.a
Aduersarius noster quis. luc. 12.g
Aduersarius non inueniat in nobis imaginē suam. 1. pet. 5.c
Adulterare quàm malum sit. leuit. 20.b
Adulteri non se putant tenebris obtegi. prouer. 5.d
Adultera vocatur generatio Iudæorum. ezech. 16.c
Adulteratum quantum malum sit. leuit. 20.b
Aegyptus nunquam habet hyemem. exod. 9.c
Aer cœlum interdum vocatur. daniel. 3.f
Actas tenera emendanda est psal. 118.b
Actatēs hominis, & earum propria. iob. 13.d
Aeternum quid sit. leuit. 25.f
Aeternus minister quis. Philemo. c.
Aeterna dicuntur quę ante se nullum habuerunt tempus. tit. 1.a
Affligit deus multipliciter. tob. 8.a. 13.a. Iudith. 8.d
Afflictionum quinque sunt causæ. Ierc. 17.c
Alleluya in quo psalmo exordium sumpsit. 1. para. 16.a
Alleluya certis diebus cantatur. tob. 13.d
Alleluya, laudate deum exprimitur. apoc. 19.a
Alexander magnus imelusit Iudæos intra montes Caspios. ezech. 38.b
Alexander à medico suo intoxicatus finem vitæ fecit. 1. macha 1.a
Altaris Bethel dedicationem mirabilia comitata sunt. 3. reg. 13.a.b
Altaris locus non in Iudea, sed gentium terra inuentus est. 2. reg. 24.d
Ambitionis mala. esth. 3.b
Ambulare quomodo dicitur deus. leuit. 26.b
Ambulare in viis domini. psal. 127.a
Ambulatio, recta vita dicitur. Baruch. 4.d
Amicitia vera durat vsque ad mortem. ecclesiastici. 37.a
Amicitia nihil preciosus. luc. 16.c
Amicitiæ forma. ioan. 15.b
Amor dei reficit animum. psal. 33.b
Amore & timore nostra interiora maximè pulsant. psa. 141.a
Amorrhæi vnde dicti. Ios. 5.a
Amos sequens greges assumptus est in prophetā. amos. 7.d
Anathema, & anathematizare. nume. 21.a
Angelus angelum mittit. zach. 2.a
Angelus cur in resurrectionis Christi tempore sedebat super lapidē. zach. 9.c
Angeli nomen ministerium magis quam substantiam significat. matth. 11.b
Angelum custodem vnusquisque habet. acto. 12.c
Angeli interdum vocati sunt homines. iudic. 6.a
Angeli apparere visibiles possunt. tob. 3.d. 4.b. 5.b. 6.b 12.c
Angeli dicuntur orationes nostras offerre deo. hebr. 1.d
Angeli nostra bona opera deo offerūt, nobis eius gratiā referētes. apo. 8.a.b
Angelorum & hominum natura valde dissimilis. ezech. 32.d
Animam mundare quid sit. tob. 4.b
Anima Christiana multum patitur. psal. 9.c
Anima suas habet alas. psal. 10.a
Anima ægrotante nihil impenditur, corpore vero nulli rei parcitur. ecclesiastici. 38.a
Anima status dicitur. isa. 57.d. quæ pinguescit adipe spiritalis iciunij. 58.c
Anima sancta dicitur cœlum. ezech. 4.d
Anima non redimitur auro, imò auro amittitur. mat. 16.d
Anima Christi descendit ad infernum. acto. 2.c
Anima non moritur cum corpore. ioan. 10.b
Animæ afflictio in quibus consistit. leuit. 23.c
Animam deus creat in corpore. zacha. 12.a. malach. 1.a
Animalia quomodo dicuntur immunda, si bona à deo creata sunt. leuit. 11.a. & cur prohibita Iudæis. libidem. d. & sequent.
Animæ quinque in sacra scriptura reperiuntur. tob. 7.d
Annus aut vertens est aut emergens. matth. 3.c
Annus Christi duplex. luc. 2.c
Antichristus est in mundo propter hæreticorum & pseud apostolorum præsentiam. 1. ioan. 4.a
Antiochus illustris occupauit Aegyptū. 1. mach. 1.b. & postea Ierusalē. c.d.
Antiochus abominationes posuit in templum. 1 mach. 1.d. & seq. & Iudæos coegit Græcorum mores obseruare. f.g
Antiochus in fine pœnituit quod Ierosolymitanum templum prophanasset. 1. machab. 6.a.b
Antiochus abominationes posuit in templum Ierosolymitanum. 2. macha. 4 b. & sequen. 5.a. & seq.
Antiochus ita pœnitens cur non est misericordiam consecutus. 2. macha 9 c
Apostasia quid sit. 2. thessal. 2.a
Apostoli piscatores & illiterati ad prædicandam fidem mittuntur. mat. 4.c
Apostolis spicas cuellere licebat. marc. 2.d
Aqua benedicta olim figurata. nume. 19.e
Aqua debet prius à sacerdote sanctificari, quàm quis ea baptizetur. ezechiel. 36.e
Aquæ sunt super cœlos. danie. 3.e
Arca fœderis quare sic dicta. exod. 16.g
Arca domini pluribus locis stetit. 2. reg. 7.a. 1. reg. 14.c
Arca Moysi quid continebat. hebr. 9.a
Arcanum dicebatur sanctum sanctorum. ezech. 7.f
Ariel dicitur ipsum corpus altaris. ezech. 43.d
Arius crepuit sicut & Iudas. acto. 1.f
Arma sine oratione nullius sunt vtilitatis. 2. paral 20.b
Aspersus pluribus locis stetit. 2. reg. 7.a. 1. reg. 14.c
Aspersionis fistiuitas, hominis & dei commendat sacramenta. acto. 1.c
Aspectus diuinitatis propitiæ munus est conseruationis humanæ. psal. 32.c
Assentire facientibus malum, quid. roma. 1.d
Athenienses putantes deum colere, longè à veritate aberrabant. acto. 17.a
ex Auaritia septem nequitiæ procreantur. eccli. 10.a
Auaritia quàm grauis sit morbus. ioan. 12.b
Auarus, idolorum cultor. iere. 32 g
Auarus quomodo sit idololatra. epheſ. 5.b
Audire pro obtemperare & obedire. iere. 44.f
Auditus non solum qui aure auditur, sed & qui corde percipitur. ioel. 1.a

B

Baal. iud. 6.c 9.a
Baal. Tyriorum fuit deus. 4. reg. 10.f
Baal idolum Iudæi adorauerunt. iere. 19.a
Babylō ciuitas est diaboli, toto orbe diffusa. apo. 18.a. psequitur deiseruos. f
Babilon vastata à Cyro & Dario Medo. isa. 13.c.d. 21.b. 47. b. iere. 50.b.f
Babylonij primi inuenerunt figmentum Beli cuius dam. dan. 14.a
Balaam magnus ex Nachor ortus. iob. 32.a. Magia sua potestatem habebat ad maledicendum, non ad benedicendum. nume. 22.a. 23.a. Occisus est à filiis Israel. 31.a. ios. 13.c
Bama quid significet. isa. 2.e
Baptizari possunt infantes. gala. 3.d
Baptismus non nisi de cruce & morte Christi. ioan. 5.a
Baptismus non reiterandus: quem sequitur pœnitētia, si post illum peccemus. hebr. 6.a
Baptismi multiplex præcessit figura. ephe. 4.a
Baptismum præsupponunt cæteræ pietatis opera. ioan. 3.a
Basilicæ sanctæ diuino cultui mancipatæ sunt pio affectu & deuotione adeundæ. isa. 63.c

Scholiorum.

Beatus quis dicitur. psal. 83.a
Beatus qui est immaculatus. psal. 118.a.k
Beatum non est simpliciter malis impeti. matth. 5.a
Bellum Iudæ Machabæi contra Antiochi duces. 1. mach. 4.a. & sequen.
Bella iusta quæ dicuntur. ios. 8.e
Benedicere pro maledicere. 3. reg. 21.c
Benedicere deum quid. tob. 3.c. 9.d. 13.c
Benedictio dei succedit misericordiæ. psal. 66.a
Benedictio nulla potest esse plena, nisi per infusionē spiritus sancti. isa. 44.a
Benedictio quæ sit. leuit. 25.c
Benedictio quantum valuit in Eliseo. 4. reg. 6.a
Benedictio maledictio respondeat. 1. petr. 3.a
Beneficia dei tria in populum Israel. hos. 12.a
Befelel quis. exod. 34.a
Blasphemus & maledicus in deum differunt. leuit. 24.c
Bona corporis vel externa dispendio sunt ad vitam beatam. 3. reg. 21.a
Bona domini sunt vbi bonus est dominus. psal. 26.d
Bona omnia à deo sunt. ecclesiastici. 11.b
Bona accepta mentem non eleuant, cum malorum reminiscimur. eccli. 11.c
Bona quæ desiderabat videre Dauid, sunt vbi deus est. amos. 5.d
Brachium domini Christus filius eius est. ioan. 12.f

C

Cadus mensura quædam. luc. 16.b
Calcaneus finem corporis notat, ideo finis corporis timēdus. psal. 48.a
Calculus candidus, euangelium clarum. apoc. 2.d
Calix ante verba Christi est vini & aquę plenus: vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plebem redemit. mar. 14.c
Calix pœna vel gladius est. isa. 51.c. iere. 25.c. & est multiplex. ibi. 51.b
Camelus gentilem figurat populum. luc. 18.e
Candelabrum ad prelatum vel doctorem refertur. zach. 4.a
Cantare domino canticum nouum. psal. 149.
Cantica graduum cantamus, vt paulatim à foueis peccatorum ascēdamus. psal. 122.a
Canes dicebantur interdum Iudæi, interdum Ethnici. philip. 3.a
Captiuitas Christi, & captiuitas diaboli, differunt. psal. 67.d
Caro porcina cur prohibebatur Iudæis. deut. 14.a.b
Caro & sanguis Christi verè in Eucharistiæ sunt sacramento. matth. 26.c
Caro iusti, animæ subiecta est. 1. corint. 9.d
Caro totum hominem significat. act. 2.c
Carnium vsus cur homini permissus. gene 9.a
Carnium vsum moderari pro necessitate & tempore, Christianū est. rom. 14.c
Cessatum mensis Nouember. nehe. 1.a
Castigat deus quem castigandum putat. hebr. 12.b
Castitas sola non sufficit ad cordis integritatem sapien. 4.a
Castitas discordiæ non conuenit nec aliis vitiis. matth. 25.a
Cathedra pestilentiæ. psal. 1.a
Cherethi & phelethi qui fuerunt. 3. reg 1.c
Cetura ipsa est Hagar à qua Haggareni. 1. paral. 1.c
Ceturam Hebræi putant fuisse Haggar. gene. 25.a
Character verum bestiæ in fronte & manu habere. apoc. 19.d
Charitas est quasi mater animarum. rom. 14.a
Charitas senectutis est, & charitas mansuetudinis. 1. cor. 4.d
Charitas est via quæ ducit per se ambulantes ad patriam. 1. cor. 12.d
Charitatis insignia, quibus dignosci potest. 1. corint. 13.b
Charitatis commoda & incommoda. 1. ioan. 4.d
Charitatem plenam rari habent ad proximum. ioan. 13.d
Charitate omnia fiunt facilia, cui Christus est lenis sarcina. 1. ioan. 5.a
Cherub singulare masculi. cuius plur. Cherubim. 2. paral. 3.c
Cherubim quid sit. ezech. 10.a
Christus quomodo à patre derelictus. psal. 21.a
Christus veritas est de terra orta. psal. 84.c
Christus ex ancilla natus est seruus, qui ex patre natus est dominus. psal. 115.c
Christus animam iusti verbi habenis gubernat. sapien. 9.c
Christus dicitur brachium patris. isa. 53.a. iere. 32.c.d. os dei thren. 1. f. 2.a
Christus ipse venditus redemit, quos peccata vendiderant. isa. 50.a. pauper factus est, vt eum omnes emant, & egenos locupletet. 52.a
Christus de mundissimo conceptus semine. isa. 4.a
Christus eadem potentia exiuit vterum virginis, qua ingressus est ad apostolos ianuis clausis. ezech. 44.a. 46.a.b
Christus in nobis saluauit, quod pro nobis accepit. hebr. 2.d
Christus primus sacerdos. malach. 1.c
Christus multus est nominatus nominibus. malach. 4.a
Christus natus est die dominica. matth. 1.c. de carne Mariæ natus. d
Christus ex Maria factus est filius hominis. matt. 8.c
Christus in quibus grano sinapis comparatur, matth. 13.d
Christus in passione manus extendens orbem dimensus est. matth. 27.d. qui regrediens ab inferis testes secum adduxit. libidem. f. & ianuis clausis corpus glorificatum ad discipulos intromisit. g
Christus in ecclesia, vbi mysteria sua sunt. nam ibi dignatur exercere præsentiam. matth. 18.c
Christus primò confessus est se esse filium hominis. marc. 2.c
Christus vendentes & ementes ter eiecit de templo. marc. 11.b
Christus ante Caiphan triplici de cauſſa tacebat. marc. 14.f
Christus quomodo proficiebat. luc. 2.g. ieiunauit parum ante tentationem. luc. 4.a
Christus fugit gloriam, quę illum magis sequebatur. luc. 5.a
Christus cur crucem maluit quàm aliud mortis genus. luc. 23.c
Christus an publicè prædicauerit, & apostolos congregauerit post ieiunium ante miraculum nuptiarum. ioan. 2.a
Christus corpus carneum & non aereum habebat. coloss. 1.c. qui patitur in membris suis. d
Christus secundum animam in inferno, secundum corpus in sepulchro in die passionis erat. acto. 2.c
Christus sacramenti nomen est. 2. ioan. c
Christus primus ex resurrectione mortuorum. acto. 26.f
Christi anima & si fuit in abysso, iam non est. psal. 15.c
Christi descensus & ascensus. psal. 17.a
Christi corpus nouit peccata lauare. psal. 21.b
Christi passio in Ionæ prophetæ laboribus figuratur, sicut & resurrectio, Iona. 1.b
Christi aduentus, iudicium, regnum & potestas. malach. 3.a
Christi inopia ditat, fames satiat, mors viuificat. 2. corin. 8.b
Christum pro nobis passum imitari debemus. 1. mach. 2.d
Christiani primùm Antiochiæ vocati sunt. act. 11.d
Cibus quidam est mentis quo epulatur anima. ioan. 4.d. qui est cibus angelorum. libidem.
Ciborum delectus commendatur. rom. 14.b.c
Cinæus à Cin filio Iethro. iudic. 4.c
Circumcisione & sabbato non iustificabatur homo. rom. 4.a
Circumciso, fœderis erat signum. gala. 5.a
Cithara aureas habent electi. apoc. 5.b
Ciuitas Dauid arx Sion. 3. reg. 3.a
Ciuitas seculi quæ sit. apoc. 18.f
Clamare ad deum non tantum voce, sed corde. baruch. 3.a
Clamorem fidelem mox deus exaudit. psal. 54.c
Claudicatio Iacob significabat Hebræum populum claudicantem. gen. 32.d
Cleros græcè, sors latinè. Ios. 14.a
Creator omnium per incarnationis mysterium Ierusalem visitare dignatus est. ierem. 8.a
Creatoris potentia est admiranda. sapien. 13.b
Creaturis externis mali male vtuntur. hosee. 2.b
Crucem cur magis Christus elegit. luc 23.c
Crucifixus quomodo dicatur maledictus. deut. 21 d
Crimen grauissimum est nolle post peccatum pœnitere. amos. 1.c
Cuncta quæ dei indignatione descendunt, pro nobis accidunt. rom. 12.d
Cupiditatis malum. 1. tim. 6.b
Cyrus quomodo Babylonem accepit. isa. 13.c
Cyri nomen lōge ante eius natiuitatem prædictum. 2. paral. 36.d. eius fides & pietas in liberando Iudæos. 1. esdr. 2. esdr. 3.a
Cœlum nouum quid. apoc. 21.a
Cœlum à patre & filio & spiritu sancto factum. psal. 32.b
Cœlum ecclesia vocatur electorum. apoc. 8.a. 12.a
Cœli voce carent, ore, & lingua, & tamen dei gloriam narrant. psal. 18.a
Cœli qui dicuntur transituri. 2. petr. 3.c
Cognoscere interdum misceri significat. gene. 38.g
Colere homines tanquam deos, periculosum est. apoc. 22.b
Collis domini, locus in terra Beniamin. 1. reg. 10.a
Columba emissa à Noe typus fuit columbæ speciei in baptismo Christi apparentis. ioan. 1.d
Concubina interdum pro vxore vsurpatur. iudic. 19.f
Concubinarius à consortio fidelium separandus. hebr. 13.a
Concupiscentia interdum rationem præuenit. 2. reg. 23.c
Concordia fratrum, voluntas dei est. eccli. 25.a
Confitendum prius quam psallendum domino. psal. 91.a
Confitentibus Iesum ad dexteram patris cœli aperiuntur. act. 7.g

Confessio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

Confessio ficta. vel coacta non prodest. exod. 10. c
Confessio sit integra. leuiti. 5. b
Confessio non stat in sola confessione verborum. 1. reg. 16. e
Confessio est purgatio peccatorum. 3. esd. 8. f
Confessio eius perire non potest, qui peccata sua accusat. psal. 135. a
Confessio prima apud auctorem naturæ. luc. 15. d
Confessionis nomen duo significat. psal. 9. a
Confessionis sacramentum. iaco. 5. d
Confessionem sequitur pulchritudo. psal. 95. a
Confusio duplex est, ezech. 16. g
Coniugium mors sola separat. matth. 19. b
Communicatio pernersorum qualis. iob. 41. a
Communicatio rerum temporalium nullo iure gratis extra extremam necessitatem communicanda. matth. 10. a
Consecratio sacramenti, Christi sermone conficitur. 4. reg. 6. a
Consilium tale quales consiliatores. matth. 22. b
Consolatio maxima piorum. psal. 102. d
Consuetudo peccandi, & latronum. psal. 9. c
Conuerti ad deum sine ipso non possumus. zacha. 1. a
Conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi verbo suo. mat. 26. b
Cor nostrum deseritur à deo quando seipsum deserit. psal. 39. c
Cor secundis rebus non efferendum. psal. 130. a
Cor nostrum deo petenti dandum est prouer. 23. c
Cor lapideum tollere quid. ezech. 36. e
Correptio fraterna quomodo fieri debeat. matt. 18. b
Corpus humanum quatuor constat elementis. canti. 3. c
Corpus Christi post consecrationem significatur, antea verò alia species nominabatur. matth. 26. c
Corpus Christi fit ex pane, & sanguis ex vino. luc 22. b
Corpus Christi in eucharistiæ sacramento est. 1. corint. 10. a. 11. c
Corpora non dantur animis ad supplicium 4. reg. 20. a

D

Dabir gemma quadrata in medio rationalis. 2. paral. 24. f
Dæmon quatenus permissus vexat. tob. 8. a
Dæmones ad maledicendum inuitantur, non ad benedicendum. nume. 22. a
Dæmones sunt milites peccati. luc. 14. f
Dæmones liberum habent arbitrium. luc. 17. a
Dæmonum operatione fiunt omnes superstitiones. 4. reg. 21. a
Daniel triduano ieiunio instruitur super somnio Nabuchodonosor. dan. 2. c
Daniel à Dario Medo ductus est in Mediam. danie. 6. a
Daniel ieiuniis deum promereri nititur. danie. 9. a. nec ab orationibus cessat quæ diuinitus promissa erant petens. ibid.
Daniel cum ieiunio in lacum leonum ingressus est. danie. 14. c
Darius Hystaspis filius iussit ædificari templum. 1. esd. 6. a. & seq. 7. d. 3. esd. 2. a. & sequen.
Darius amisso exercitu tandem fugiens animam exhalauit. 1. mach. 1. a
Darij sex fuerunt apud Persas. danie. 6. f
Dauid non seruauit iuramentum de occidendo Nabal. 1. reg. 25. d
Dauid non peccauit saltando. 2. reg. 6. c. nec ludendo. d
Dauid subigens proximas gentes, Christum figurabat. 2 reg. 8. c
Dauid secuta est longa arumnarum series. 2. reg. 13 f. eius patientia erga Semei. 16. b. Iuramentum seruat 21. a
Dauid non fleuit incestum, fleuit parricidam. 2. reg. 18. g
Dauid nomina. 2. reg. 21. d. Peccauit numerando populum. 24. a. pœnituit facti. b. mors eius. 3. reg. 2. c
Dauid pœnitentia. 1 paral. 21. b
Dauid omnia ad domus domini ædificium necessaria Salomoni præparauit 1. paralip. 24. a
Dauid quomodo secundum cor dei erat, tantis obnoxius peccatis. act. 13. c
Decem præcepta quomodo diuidenda. exod. 20. c
Dedicatio templi à Iuda Machabæo facta est. 25. mensis nouembris nehe. 1. a
Dedicatio templi Ierosolymitani sub Iuda Machabæo. 2. mach. 10. b
Dedicationes templi Ierosolymitani. 1. mach. 4. f
Defuncti viuis patrocinantur isa. 37. g
Defunctorum commemoratio agenda. 4. reg. 20. d
Defunctorum memoriæ non sunt otiosè. 4. esd. 10. a
Defunctis prosunt viuorum preces. 2. machab. 12. g
Defunctos nostros quatenus lugere possumus. 1. thessal. 4. c
Delectatio vnde oritur. sapie. 8. c
Delectus ciborum & dierum Christianis est. rom. 14. a. & sequen.
Delictum quid sit. gal. 6. a
Descendit Christus in veritate carnis, spiritus vero sanctus non in veritate columbæ, sed in specie. marc. 1. a
Deuotio quàm grauis sit malum 1. corint. 12. b
Deus est nomen substantiæ, dominus nomen potestatis. genes. 1. a
Deus qua specie apparuit. exod 24. c
Deus quomodo dicitur irasci. exod. 32. c. & quod non est cum his qui dura sunt ceruice. 33. a
Deus non solum secundum misericordiam suam, sed & pro celeribus nostris nos iudicabit. nume. 14. f
Deus frequenter & semel loquitur iob 33. b
Deus quomodo obliuiscitur alicuius. psal. 12. a
Deus quatenus orandus est. psal. 63. a
Deus colitur fide, spe, & charitate. psal. 94. a. cũ lætitia & hilaritate. ibidẽ.
Deus accepta non habet sacrificia quæ manibus impuris offeruntur. isa. 1. b
Deus dicitur in loco esse: & dicitur locus dei, vbi manifesta sit eius operatio. isa. 66. a
Deus non requiescit in pectore bestiali. isa. 66. a
Deus quomodo est præscius futurorum. ierem. 26. a
Deus vnum iniquum per alterum punit. ezech 30. d
Deus cognoscit qui eius cognitione sunt digni. amos. 3. a
Deus est magis misericordiæ indulgens, quàm seueritatis tenax. hosee. 6. b
Deus indignatur & irascitur in peccatores. amos. 4. c
Deus quomodo obliuioni tradit peccata dimissa. mich 7. d
Deus ad patientiam sustinendam nos hortatur. sopho. 3. b
Deus in medio ecclesiæ habitat. zacha 2. c
Deus est creator corporis & animi. zacha. 12. a. malach. 1. a. qui nihil odit in homine nisi peccatum. ibidem.
Deus quomodo fraudem sustinet. malach. 3. c
Deus ad malum nunquam cooperatur. 2. mach. 9. a. qui non est auctor mali culpæ, sed pœnæ. ibidem.
Deus mente videtur, non corpore. matth. 5. a
Deus quomodo dicitur dormire. marc. 4. d
Deus vt est indulgens, ita est suorum præceptorum exactor. luc. 14. e
Deus vel diabolus in vnoquoque regnat. luc. 17. e
Deus natura cognoscendus, deinde doctrina recognoscendus. luc 24. e
Deus exaltat quod diabolus per tyrannos humiliauerat. rom. 8. d
Deus à munere suo nullum voluit esse alienum. 2. corint. 4. c
Deus alios castigat, alios patitur. hebr. 12. b
Deus est plusquam gubernator vitæ nostræ. act. 17. f
Dei brachium, manus, & digitus. exod. 8. d
Dei nomen ineffabile. exod. 39. e
Dei protectio quanta sit vtilitatis. 3. reg. 13. e
Dei dõum est scire beneficia eius. 1. par. 17. c
Dei cogitationes. ierem. 50. g
Dei indignatio in Israelem. hos. 1. c. 4. b
Deo donare est possibile q̃ nobis videtur impetratu impossibile. 4. reg. 5. d
Deo à nobis inhibendum & psallendum. psal. 65. a
Deo vicinorum esse valde vtile est psal. 72. d
Deum nemo cadens adorat. matth. 4. b
Deum quærere est illum amare 2. para. 15. d
Deum testem suæ cõscientiæ accersire, magna fides est iob. 10. a
Deos multos introducere periculosum. deuter. 10. c
Deuteronomium vnde dictum. deute. 29. a
Dextra dei & sinistra, & qui stant à dextris eius & à sinistris. 2. par. 18. d
Diabolus serpente vt bruto vsus est ad suas machinationes. gene. 3. a
Diabolus à diuersis diuersè interpretatur. deute. 13. c
Diabolus se destruit tentando. iob. 2. b
Diabolus in mirabilibus donis creatus est. ezech. 28. b. c
Diabolus omnium malorum artifex non necessitate mentis, sed mentis arbitrio. isa. 54. d
Diaboli gaudet victoria, qui lapsu alieno gaudet. mich. 7. b
Diaboli nomen tribus præcipuis linguis ponitur. apoc. 9 b
Diabolo facilè resistunt qui subditi sunt deo. iaco. 4. c
Diabolicum est interficere, & mendacium dicere. iob. 8. f
Diaconi castè viuant sicut & sacerdotes. 1. tim. 3. c
Dicere in corde suo, quid. 1. reg. 27. a
Dies cæli, Christus dominus. psal. 88 e
Dies tribulationis & tentationis hæc vita præsens est. psal. 101. a
Dies dominicus est qui prius sabbatum, deinde prima sabbati, & vna sabbati matth. 28. a
Dies mortis quare nobis occultus. 1. thessal. 4. a
Dignitates & principatus vices Christi gerunt. 1. petr 2. c
Diligere magis est quàm timere. mar. 12. c. & qui deum diligit factura eius diligit. ibidem.

Scholiorum.

Dilectio dei quantum nobis prosit. deute. 10. c
Dilectio perfecta in dominum quæ sit. psal. 138. d
Diluculum est in quo salus hominum prouenit. luc. 24. a
Discere volenti nulla difficultas est dum sanctus spiritus adest. ieremiæ. 36. d
Disciplina ipsa dei lex est. prouerb. 12. a. Paupertatem & ignobilitatem aufert. 13. c
Discretio spirituum difficilis est. 2. cor. 11. c
Dines epulo post delicias æternas traditur flammis. luc. 16. d. f
Diuinitas nec augmentum admittit, nec patitur detrimentum. ioan. 14. b
Diuinitas vna est, quia plenitudo vna est. coloss. 2. b
Diuisio quam habeat efficaciam. nu. 16. c
Diuitiæ multorum sunt causa malorum. gene. 13. b
Diuitiarum affluentia quàm periculosa sit. 2. para. 12. a
Diuitiæ quatenus prosint. psal. 61. c. 62. a
Diuitiæ bonæ quæ sunt. ecclesiastis. 13. d
Diuitiæ nullum adminiculum præstant ad vitam beatam. luc. 6. c
Diuitiarum contemptus suadetur. iaco 5. a
Docens quæ non facit, seipsum iudicat. iaco 3. a
Doctor faciens quæ docet, alleuiat onera discipulorum. luc. 11. f. non faciens, graviora facit. ibidem.
Doctor ecclesiæ non se iactet de accurati sermonis ostentatione. 2. corin. 11. c.
Doctores ecclesiæ nunquam obliuiscantur sanctimoniæ. 1. esd. 8. c
Doctores sancti ædificauerunt ecclesiam dei. isa. 60. c. post apostolos. 62. b
Doctrina sana quæ sit. tit. 1. b
Doctrina Phariseorum fermenti comparatur. matt. 16. a
Doctrinæ nostræ defensio in quibus consistit. 1. timo. 1. b
Doctrinarum probatio ad quos spectat. deute. 17. b
Doeg, Iudæ proditoris typus erat. 1. reg. 22. a
Dominus apud Iudæos multas habuit mansiones. 3. reg. 8. b
Dominus sanctos suos multipliciter liberat. isa. 43. a
Dominus secundum fidem & meritum retribuit. zach. 13. c
Dominus est iustus in viis suis, & sanctus in operibus. baruch. 2. b
Domus dei communis diuiti & pauperi. baruch. 3. c
Domus ecclesiæ in fide, spe, & charitate ædificatur. hebr. 3. b
Duo sunt domini. matt. 6. c

E

Ebrietatis mala iudih 12 d. 13. a
Ebrietatis incommoda. ecclesiastis. 31. c
Ebrius interdum in bonam partem sumitur. gene. 43. g
Ecclesia figurata est per tabernaculum Moysi, & templum Salomonis. exodi 26. a
Ecclesia & eius fundamenta. psal. 21. c
Ecclesia vna domus est omnibus credentibus. psal. 67. b
Ecclesia perpetuum est Christi domicilium. psal. 131. c
Ecclesia hæreticorum non est dei, sed seculi. isa. 33. d
Ecclesia Christi ab omnibus gentibus honoratur. isa. 49. f
Ecclesia gentium per totum orbem diffusa. isa. 64. a
Ecclesia locus est dei, in qua ad illum intercessiones fundimus. isaiæ. 66. a
Ecclesia sine macula & ruga. ezach. 36. f
Ecclesia non intelligitur semper cœtus fidelium. matt. 18. c
Ecclesia dies est, Synagoga nox erat. luc. 5. a. rom. 13. d
Ecclesia non armis secularibus, sed spiritualibus vincit aduersarias potestates. 2. corin. 10. a
Ecclesia mater est omnium viuorum. ephes. 5. g
Ecclesia vbique supplicat deo. 1. timo. 2. a
Ecclesia illa catholica est, in qua est religio, confessio, & pœnitentia. apoc. a bysis. 2. a
Ecclesia sancta sole vestitur, & lunam sub pedibus premit. apoc. a. 12. a. Eius potestas. 16. a
Ecclesiæ dentes sunt sancti. cantic. 4. a
Ecclesiæ prælatio magnum quid est. ezech. 34. c
Ecclesiæ dei ministrorum gradus. ezech. 45. b
Ecclesiæ festa colunt filij ecclesiæ. rom. 14. a
Ecclesiæ ministri diuersis gaudent nominibus. act. 20. f
Ecclesiæ oblationes retrahere, quàm graue sit peccatum. act. 5. b
Ecclesiæ hæreticæ fraudes. apoc. 13 c
Ecclesiam nunc regit Christus. psal. 22. a
Ecclesiam Christi Ierusalem significabat. psal. 64. a. 86. a
In Ecclesia sunt tria genera bonorum, & totidem malorum. 1. cor. 3. b
Ecclesiæ variis in locis constructæ sunt tabernacula deo dilecta. psal. 83. a
Ecclesiæ quanta nunc gaudere deberent immunitate. a. mach. 10. d
Ecclesias septem cur Ioannes nominat. apoc. 1. c
Eclipsis passionis futura prædicitur à propheta cum malis inde sequentibus. amos. 8. c
Eleazarus occidens elephantem, occisus est. 1. machab. 6. e
Eleazarus scriba maluit grauissima pati tormenta, quàm carnes suillas edere. 2. machb. 6. d. & sequen.
Electio an fiat ex meritis. ioan. 10. a
Electorum omnium vna est salus, fides & dilectio. iudæ. a
Elementa quæ calore soluentur. 2. petr. 3. c
Eleemosynæ meritum quantum sit. 4. esdr. b. 2. tob. 4. b. 12. b. daniel. 4. c. ecclesiastici. 3. d
Elias scientiam habebat omnium quæ in templis idolorum agebantur. 3. reg. 18. f. qui ieiunijs suis cœlum reseruit. ibid. g
Elias in ascensione Christum figurauit, Eliseus discipulos Christi. 4. reg. 2. a
Eligendi prælati conditiones. hebr. 5. a
Eligi qui debeant ad sacerdotium. hos. 9. a
Eliseus mortuum suscitauit, seipsum suscitare non potest. 4. reg. 4. e
Eloquia dei septuplum probantur. psal. 11. b
Eleul sextus mensis Hebræorum nostro respondens Augusto. nehe. 6. c
Emaus vel Emmaus vrbs Palestinæ dicta postea Nicopolis. luc 24. a
Enoch translatus est in paradisum, vbi cum Elia viuit. gene. 5. d.
Enoch à conuersatione hominum remotus exploditur sine morte. eccli. 44. b
Ephod. iudic. 8. f. 17. b
Ephod Moysi vsus est Dauid. 1. reg. 23. a
Epinicium gratiarum actio pro habita victoria. 2. machab. 8. g
Episcopus plus opere & meritis quàm nomine & professione noscitur. isa. 29. d. quo nihil miserabilius si de sancta vita periclietur. ibidem.
Episcopus qualis esse debet. 1. timo. 3. o
Episcopo nihil excellentius. isa. 29. d
Error triplex sapientiam impedit sapien. 2. a
Erubescit homo dupliciter. ecclesiastici. 4. c
Esau, Aedon, & Seir, nomen vnius hominis. gene. 36. a
Esdras Christum prophetauit. 3. esd. 4. a
Esdras à Chaldæis combustam restituit legem. 1. esdr. 7. a. 8. a. Orauit. 10. e
Esther ieiunium. esther. 4. d. 9. c. Et oratio. 14. b
Euangelizare Christum, quid. act. 14. b
Euangelium separatur à lege, quod prouenit ex lege. marc. 2. c
Euangelium Christi ad omnes homines missum est. marc. 16. c
Euangelia sibi iuncta sunt. ezech. 1. b
Euangelia negligere quàm periculosum sit. luc. 10. b
Eucharistia sacrificium Christianorum. 1. reg. 2. g
Eucharistia cibus est in quo vita definitur æterna: quo quisquis fuerit defraudatus, morte morietur. isa. 65. c
Eucharistiæ sacramenti institutio. matt. 26. b. c. marc. 14. c. luc. 22. b. ioan. 6. c. f. 1. corin. 10. a. 11. c
ad Eucharistiam accessuri quid facere debeant. 3. esd. 1. a
Eunuchi qui dicuntur. isa. 56. a
Exedra est triclinium valde amplum. ierem. 35. a
Exequiæ defunctorum etiam apud priscos agebantur. 1. machab. 9. b
Exultandum est in domino, in prosperitatibus huius seculi. psal. 32. a

F

Facies dei, visitatio vel custodia eius. psal. 30. c
Facies dei, gratiosa eius præsentia. daniel. 3. c
Fama bona est ad gloriam dei, ædificationémque proximi. eccles. 7. a
Fames, naturalis quidam morbus est. Nehem. 5. a
Fames audiendi verbum dei omnes inuasit Iudæos. amos. 8. c
Fermentum Phariseorum & Sadducæorum. marc. 8. b
Festa Hebræorum. nume. 28. a. & seq. 29. a. & seq. leuiti. 23. a. & seq.
Festa quomodo seruanda. deuter. 5. b
Festa ecclesiæ diuersa. ezech. 45. f
Festa ecclesiæ filij ecclesiæ colunt. roma. 14. a
Festa sanctorum celebrantes, eorum pietatem, imitemur. coloss. 2. c
Fides nobis ad salutem non satis est. mart 22. a
Fides sola non sufficit ad salutem obtinendam. roma. 1. c. sed mediantibus operibus. d
Fides sola non sufficit ad salutem. 1. corin. 6. b
Fides credentium magis virtute dei quàm eloquentia seminata est. actor. 4. c.
Fides sola non sufficit respectu legis euangelicæ. iaco. 2. d
Fides hominis cur dæmoni comparatur. iaco. 2. d
Fides sine operibus in quo differt à fide dæmonum. iaco. 2. d
Fides sine operibus bonis quid prodest. iaco. 2. d
Fides sine charitate, imperfecta est. 1. ioan. 3. d
Fidelium constantia quomodo probanda. 1. petr. 1. b
Filius quomodo portat iniquitatem patris. exod. 20. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

Filius stultus non est dignus hereditate patris.eccles.iastes.2.c
Filius dei sempiternus,magnus,& immensus baruch.3.c
Filius cum sit verbum patris,doceri non quærit.zach.1.c
Filius duplicter intelligitur.ioan.1.b
Filius perditionis,Iudas & Antichristus.2.thess.2.a. Iudas. actо.1.f
Filij provinciæ qui sint. 1.esdr.2.a
Filij ex imitatione vel similitudine interdum appellantur.ezech.16.a
Filius deipatri coæternus.hebr.1.a
Filius dei dicitur dei virtus.1.petr.1.b
Filius dei via,veritas & vita est.3.ioan.a
Filij mortis,sicut viri mortis,sunt viri digni morte.1.reg.26.c
Filij dei non solum angeli,sed & iusti.iob.2.a
Filij dei qui sunt,& qui non sunt.ioan.1.b
Filij pro delictis parentum puniti.ios.7.d.d.daniel.9.d
Filij Israel meritis suis Iudæam perdiderunt.ezech.36.d
Filiorum Israel aliqui assumuntur, aliqui reprobantur ad hæreditatem cœlestem.apocal.7.a
Fœlicitas in quibus consistit.iob.18.a
Fœminæ vnius tribus Iudæorum nubebant viris alterius tribus. iudic.10.a
Fœminæ pro ecclesiis dei debent laborare.rom.16.a
Fornicatio qualiter fugienda.proverb.5.b
Fornicatio spiritualis est hæresis ezech.16.e.f.& idolatria.23.b
Fornicatio tam corporalis quàm spiritualis.hosee.4.b
Fornicatio non dirimit matrimonium.matt.19.b
Fortitudo deus appellatur.psal.27.a
Fortitudo non solum prosperis,sed & aduersis rebus probatur.1. mach.9 a
Fortitudo vera quæ sit.hebr.6.d
Fratrem persequi est contra æquitatem naturæ.abdiæ.1.c
Fratres quatuor modis in scripturis dicuntur.gene.13.a
Fratrum concordia & amor proximorum maximè deo placent.Abdiæ.1.c
Frumentum,vinum & oleum quando accipimus.psal.4.b
Fuga in hyeme periculosa.marc.13.c
Furor domini quid sit.1.para.21.a
Furor & ira differunt.psal.6.a

G

Gabaonitas cur permiserit deus fallere Iudæos.ios.9.b.c.10.b
Gaudere in domino & in hoc seculo nemo simul potest.philip.4.a
Gaudens cum seculo timeat ne cum seculo lugeat.ioan.16.b
Gazophylacium quid.ierem.35.a
Genealogia Christi aliter à Matthæo,aliter à Luca texitur.matth.1.b
Generatio Christi vtraque inenarrabilis. actо.8.f
Gentium iugum superauit dominus.isa.9.a
Genua tribus temporibus flectenda sunt.daniel.6.c
Giezi multos habet imitatores.4.reg.5.g.præcipue hæreticos.matth.10.a
Gladius benignus & malignus.psal.143.b
Gloriandum est præcipue in deo.iob.31.c
Gloriandum est in operibus nostris bonis.ierem.9.f
Gloriandum in bonis operibus non quatenus ab homine,sed quatenus à deo proficiscuntur.matt.6.a
Gog & Magog quæ gentes sunt.ezech.38.a.d.sunt autem hæretica prauitas.a
Gratia dei liberum hominis requirit arbitrium.2.para.1.b
Gratia de gratia nascitur.psal.88.c
Gratia potentissima in nouissimo tempore monstrata est, quę prius fuerat occulta.amos.9.c
Gratia quos nobis facit debitores.matth.25.c
Gratia dei duplex est luc.9.a
Gratia maioris virtutis est quàm natura.ioan. 6.f. quia remissio peccatorum est.g
Gratia per ignem exurit,per aquam mundat peccata.actо.2.b
Gratiæ ante omnia deo agendæ.1.corin.1.a
Gratiarum actiones sunt deferendæ ante & post operationes nostras.matth. 26.d
Gradus consanguinitatis.leuit.17.a.& seq.& affinitatis.ibidem.
Gradus summus & animus infimus,monstrosa res est.luc.20.g
Gula sua plurimos occidit,nullum frugalitas.eccl.31.c

H

Habitator & accola differunt.apocal.8.d
Hæredes quidam sunt cum re, quidam sine re.ierе.12.b
Hæresis Nazarenorum post Christum passum. actо. 24.b. & Pharisæorum. 26.b
Hæreses & schismata facientes, sacerdotes & clerum contemnentes, figurati sunt per Dathan & socios.ecclesiastici.45.d. quorum expectant vindictam ibidem.
Hæreses omnes b.Ioannes primo capite exclusit.Ioan.1.a
Hæreses tres Hebræorum ante aduentum Christi. actо.4.a
Hæreticum non decent deliciæ scripturarum.prouer.19.b
in Hæretico vita posita est,sine vitę æternę mentione.luc.10.d
Hæretici tanquam leprosi arceantur ab ecclesia.nume.5.a
Hæretici non omnes vnanimo errore consentiunt.2.ioan.a
Hæretici cœlestes doctrinas corruperunt,vt suas sine vlla radice componerent. 2.petr.3.d
Hæretici per locustas designantur.apoc.9.b
Hæreticorum congregatio per mulierem intelligitur.prouer 2.d. 5.a.b.d.9.d
Hæreticorum spes inanis.prouer.7.c.eorum capacitas sensus insatiabilis.13.d
Hæreticorum eloquentia multos trahit in errorem.eccli.9.b
Hæreticorum conditiones.ierе.23.d
Hæreticorum quique cœtus se potissimum Christianos,& ecclesiam suam catholicam putant.apoc.2.a
Hæreticos habitare petunt dæmones à Christo.marc.5.a
Hæreticos interdum deus patitur.hebr.12.b
Heli filios cum seueritate non corripiens, cum illis iure punitus est.ecclesiastici.30.a
Heliodorum misit rex ad spoliandum templum.2.mach.3.b. quem eques aureis armis refulgens cælitus missus strauit & perculit.ibidem.d.g
Herodis Agrippæ soboles.actо.25.c
Herodias filia Areiæ regis Arabum.marc.6.c.e
Herodiani vel milites Herodis,vel hæresis noua.marc.3.a
Hodie semper est apud deum.hebr.5.b
Holocaustorum tria genera.leuiti.1.b.c
Holocaustum sicum & pingue.psal.19.a
Homicida quis dicatur.ecclesiastici.14.a
Homicidæ multi sunt qui se putant innocios.1.ioan.3.c
Homo intellectu & voluntate cęteris præstat animalibus.deuter.11.d
Homo bestiis compæratus peior inuenitur.2.para.6.f
Homo nec natura malus,nec natura immundus est.Iob.25.a.nec instante miseria deum accusat.27.a
Homo hoc ordine in pœnam ruit æternam: Ignem accendit,vires auget,flammam ingreditur.isa.50.d
Homo libere cooperatur diuino auxilio præuenienti.ierem.10.c.26.a
Homo quare creatus est.malach.2.c
Homo nec natura bonus,nec natura malus.matt.7.b
Homo quomodo sibi lex est.roma.2.b
Homo an posśit esse sine peccato.Iudę.d
Homo dando placet,quærendo displicet.actо.20.g
Homini non quæuis iniuriæ in proximum sufficiunt,nisi blasphemias in deū iniiciat psal.27.b
Hominem perfectum non anima sola, non spiritus, non corpus,sed hæc vnita faciunt. 1.thessa.5.d
Hominum quatuor genera iram dei incurrentia.prouer 30.b
Hominum duæ species difficilè salutem assequuntur.eccli.26.d
Hominum quatuor genera verbum dei audientium.marc.4.c
Homines ex tribus sunt cœstituti psal.80.a
Homines per peccata irrationabiliores facti sunt irrationalibus.isa.1.a
Honestas vtilitati prælata facit vt vtilitas sequatur honestatem. 1.reg.24.b
Hoseas non libidinis causśa vxorem fornicationem accepit.hosee.1.a
Hospitalitatis effectus.hebr.13.a
Hostiarum legalium differentia.leuiti.1.a
Hostis triplex homini insurgit.psal.43.a.qui dextera dei superatur.ibidem.
Hostes dei in sinistra proficiunt,in dextra eius franguntur.exod.15.a
Humana fragilitas quando suæ relinquitur imbecillitati, dei auxilium & angelorum abit.Zacha.4.a
Humana natura sine gratia qualis est.Iudę.b
Humilis nemo nisi spiritu pauper.matt.5.d
Humiles corde sunt,pauperes spiritu.daniel.3.f
Humilitatis mensura quanta est.ecclesiastici.3.c

I

Iacob quomodo timebat Esau,cum esset certus de promissis.gene.32.b
Iacobi minoris sanctitas.Iaco.1.a
Iactantia fugienda Christi exemplo colos.3.a
Idolum vel sculptile non prohibetur simpliciter fieri.exod.20.a
Idolorum rectè appellatur mendacium.Hosee.7.a
Idolorum inuentorum historia.sapien.14.b
Idolorum ridicula.Baruch.6.c.& sequen.
Idololatrarum vanitas.ierem.19.d
Idololatria est ridenda sapien. 13.d. & est causśa, initium & finis omnium peccatorum.14.d.15.d

Idumæi

Scholiorum.

Idumæi interfuerunt vastationi Ierusalem cum Assiriis. Abdiæ.1.c
Ignorantur à deo omnes operarij iniquitatis. Amos.3.a
Ieiunium Esther celebrant Iudæi. Esth.9.c
Ieiunandi modus. Zach.7.b
Ieiuniū præcepit dominus in Leuito. leui.16.f. & eius effectus.ibidē.g
Ieiunium sanctificare.ioel.1.c.2.d
Ieiunium quantum fuerit apud priscos celebratum.1.mach.3.c.& precationes.f.g
Ieiunium quadragesimæ præcedat passionem & resurrectionem Christi. matt.9.b
Ieiunium quid operetur circa propriam salutem.matt.17.c
Ieiunij exemplum.1.Esd.8.d.3.Esd.8.d.Tob.12.b.Iudith.8.a.11.d
ex Ieiunij indictione nactus est Baruch prædicandi opportunitatem. ieremiæ 36.b
Ieiunij vires & efficacia.2.mach.13.c
Ieiuniorum effectus.leuiti.16.g
Ieremias quadragint. & vno annis prophetauit in Iudea.iere.1.a
Ieremias in vtero sanctificatus, virgo,& propheta.iere.37.d
Ieremias captiuitate instante non solum igneim,sed & arcam testamenti, & altare incensi abscondit.2.mach.2.a
Ierobaal.iudic.6.c
Ierusalem in medio mundi sita. ezech.5.a
Ierusalem per Anthiochum 340.anno post eius instaurationem ab Esdra & Nehemia,capta 1.Machab.1.c.d
Ierusalem pro habitatoribus sepe capitur.luc.13.g
Iesus aliam significationem habet,aliam Christus.2.ioan.c
Ignis iudicij perueniet quocunque peruenit aqua diluuij.2. petr.3.b
Imago dei non est in auro,sed in homine.marc.12.b
Imago Cæsaris in nummo est,imago dei in homine.luc.20.d
Imago in speculo habet esse intentionale.1.aco.11.d
Imaginis dei proprietates.ioan.14.a
Imago aduersarij in nobis qualis est.1.petr.5.c
Imagines dei,Mariæ,& sanctorum,venerandæ.leuit.26.a
Imagines quomodo venerandæ & adorandæ.deut.5.a
Imaginum veneratio.deut.26.a
Impius à peccatore differt.Iudæ.c
Impius in erroribus volutatus à deo moueri & conuerti potest & saluari. ezech.18.e
Impij præcipue dicuntur heretici.psal.1.a
Impij cunctos excedunt malitia peccatores.psal.16.b
Impij cur prosperantur,& senescunt.ecclesiastici.40.c
Indurare quomodo dicitur deus.deut.2.e
Infernō aliquādo sepulchrū significat,vel limbū,vel locū pœnarū.ge.37.g
Infernus & locum pœnarum & limbum patrum comprehendit. iob.10.d
Infernus interdum diabolum signat.isa.14.b
Inferni ventrem,aluum ceti vocat prophetа.ionæ.2.a
Infirmitas corporis sobrietas mentis est.2.corint.12.a
Infœcunditatis maxima causśa est iniquitas hominum.ioel.1.b
Ingrati & filij & serui qui dicuntur.malac.1.a
Ingredi viam vniuersæ terræ est mori.1.reg.2.a
Inimicus manifestus melior est quàm amicus fictus.marc.12.a
Inimici non sunt secludendi ab oratione vniuersali amicorum.luc.6.d
Iniquitas corruptionem affert.psal.52.a
Iniquitas frigori comparatur.iere.6.b
Iniquitas omnis malitia parua est in comparatione idololatriæ & hæresis. Zacha.5.c
Innocentes in honorem martyrum receptos commendat ecclesia. matth.2.c
Insidiæ quomodo licitæ.ios.8.a
Insidiæ vnde nobis proueniunt.psal.139.d
Instrumentum vtrunque pari veneratione credendum.ecclesiastes.11.a
Inuidia omni fera crudelior.3.esdr.3.c
Inuidia Saulis in Dauid.1.reg.18.b
Inuidia Ioab in cædem Amasæ perpulit.2.reg.20.e
Inuidia est odium fœlicitatis alienæ.psal.104.c
Inuidia pessimaves est.marc.6.a
Inuocare dominum in veritate.psal.144.d
Iob origo.gene.36.c
Iob genealogiam diuersi diuersam assignant.iob.1.a
Iob non sine spiritu sancto dici natiuitatis suæ maledixit.iob.3.a
Iob de pœna iniquorum & miseria iustis illata deum nō accusat.iob.27.a
Iob opera misericordiæ in pauperes.iob.29.c.31.d
Iocunditas perfecta.3.esdr.9.g
Iosue liber extremis partibus Ezechielis comparatur.ios.1.e
Iosue septem annis terram promissam subiugauit.ios.14.b
Iosue virtutibus suis figuram gerebat salvatoris.ecclesiastici.46.a
Ioannis & Eliæ vnum & idem opus est.malach.4.b
Ioannes baptista fuit de natura angelorum.matt.11.b
Ioannes baptista an præferatur Apostolis.luc.7.d
Ionathas fœdus cum Romanis renouauit à Machabeo prius initū.1.machab.12.a
Iosias trecentis annis antequam nasceretur nominatus est. 4.reg.22.a eius excellentia.23.c
Iosias in bello occisus reliquit tres filios.4.reg.23.g
Israel interpretatur vir videns deum.isa.44.a
Israel appellatur vitis frondosa.hosee.10.a.Puer domini.11.a
Israeliæ egressi sunt Aegyptum in mense Nisan, ideo ponebant eū primū mensiū.2.mach.1.b.Ingressi vero terram sanctam in mense Tisri, hunc ideo primum ponunt.ibidem.
Iram dei vniuersa creatura testatur.3.reg.17.a
Irasci est affectus naturæ.psal.4.a
Iubileus annus.leuit.25.b
Iubileus vel Iobeleus à Iobel,tuba.nume.36.a
Iudam Machabæum præcesserūt vndecim duces de domo Dauid per annos centum sexaginta tres.1.machab 3.a
Iudas iniit fœdus cum Romanis.1.mach.8.a.b
Iudas Machab. orationibus magis quàm armis confidebat.2.mach.13.c
Iudas quāto maioris fuit meriti,tanto maioris criminis & pœnæ.sap.6.b
Iudas discessit à Christo quia introierat in eum Satanas.ioan.13.c
Iudeus per Esau,Christianus per Iacob designatur.gene.25.d.hic benedictus,ille reprobus.7.d
Iudæi excluse sunt à laude domini.psal.116.a
Iudæi in cuius spe lætabantur absentis,inuidia exæcati non cognouerunt Christum præsentem.isa.65.a
Iudæi cum Christo contendebant de generis nobilitate.ezech.23.b.f
Iudæi quomodo sperant Christum,quem idcirco reprobauerūt quia ex hominibus natus est.dan.7.d
Iudæi sibi promittunt congregationem in Ierusalem.ioel.3.b
Iudæi respondeant an prophetiæ de Christo sint præteritæ, an adhuc futuræ.mich.5.c
Iudæi à captiuitate reuersi nec legem nec sabbatum custodierunt.mal.1.c
Iudæi Christum occiderunt non tanquam dei filium,sed tanquā dei hæredem.marc.12.a
Iudæi non possunt intelligere scripturas nisi credant in Christū. ioan.8.c
Iudæi non possunt credere quòd cessauerit lex,quia nō credunt Christo.2. cor.3.d
Iudæi admoniti erant ne Pauli prædicationem audirent. actо.28.e
Iudæi mortem Pauli prosequentes anathema euadere non poterāt. actо 23.c
Iudæorum populus senior significat antiquum, iunior vero gentilē credulum.nume.14.c
Iudæorum infidelitas.psal.105.d
Iudæorum in morte Christi crudelitas.luc.27.f
Iudæorum lapsu ad gentium salutem deus est vsus.rom.11.b
Iudæorum excæcatio in persecutione Apostolorum.actо.5.d
Iudicare interdum probare est.psal.25.a
Iudicat deus non tantum pro suæ misericordia, sed & pro sceleribus nostris.1.aco.2.d
Iudicis benigni & iusti est suas iniurias contemnere. eccli.28.a
Iudicis iusti & æqui partes.zach.7.b
Iudicum & prælatorum officia.exod.18.d
Iudicia domini iusta & rectа.tob.2.d
Iudicium dei duplex.psal.9.a
Iudicij vltimi disceptatio.ioel.3.a
Iudicium generale & particulare.iaco.5.b
Iudith an fuerit mentita.iudith.11.c.d
Iudith quātum profuerint ieiunia & orationes.iudith.9.a.11.d. 12.a.13. a.14.b.d.15.a
Iugum dicitur peccatum,quia ex duobus Adā & Hena veniat. ecclesiastici.40.a.
Iurat sæpius deus.exod.13.a
Iurare quomodo prohibitum,& concessum.deut.10.d.3.reg:2.d
Iurare dei quid.dent.27.a
Iurare dens securus potest.ierе.22.b
Iurare verum non semper est peccatum.matth.5.f
Iuratione bene vtens non malefacit.matt 5.f
Iustitia viros alicui muneri præsidētes cōmedat,iniquitas destituit.3.re.12.a
Iustitiæ asscribit scriptura diuina veniam peccatorum.sapien.14.a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

sine Iustitia non potest stare respublica.2. para.19.c
Iustus videns pœnam peccatoris proficit.psal.57.b
Iustus multiplex est.sapien.10.b
Iustus aspectu & audiu dicitur.2.Petr.2.b
Iusti salutis spiritum generant.isa.26.c
Iusti apud deum parum nobis prosunt si desides fuerimus.ezech.14.d.

K

Kalendæ dicebantur primi dies mensium.1.reg.20.e

L

Laborare spiritaliter non potentes, panem labore quæsitum manducent.2.thessa.3.a
Laborare præstabilius est quàm vitã in ocio traducere.2.thess.3.b.nec indesequitur omnes obligari ad laborem manuum.ibidem.
Labor animæ melior est quàm carnis.psal.27.b
Lachrymæ bonæ quæ culpam lauant.luc.22.f
Lacus pœnalis inferorum locus.psal.142.b
Lacus nouissimus infernus inferior.thren.3.f
Latitia ingis & gratia in Resurrectione erit iustorum.apoca.21.b
Laici præcepta dei seruantes capaces sunt beatitudinis sicut clerici.galat. 2.b
Lapis à monte sine manibus abscissus est Christus.dan.2.g
Lapides duodecim collecti in Iordane apostolos figurabant.ios.4.a.b
Largitas non probatur si quod alteri largitur, alteri quis extorqueat. luc.19.b
Latria & dulia in quo differunt.exod.23.g.
Latro plus diligebat Christum in cruce, quàm Iudas in cœna.isa.53.b
Laudatio nostra quando iucunda.psal.145.a.146.a
Laudem domini impedientia.psal.102.a
Lazarus post esurim infertur in delicias.lucæ.16.d. quia portauit iugum graue.e
Lepræ varia genera.Leuit.13.a.& species sex.ibidem.e
Leui tribus sola honorata est sacerdotio.nehem.12.b
Leuitæ non sunt numerati cum aliis.nume.1.f
Leuitarum hæreditas.ios.18.a.20.a
Leuitarum officium.1.paral.6.d
Lex dei sepes est animæ ecclesiasles.10.b
Lex in Moyse incepit, & in Ioanne desit.Matth.11.b
Lex clausa est incarcerato Ioanne.marc.1.b
Lex non prohibebat homines curare sabbatis.luc.13.d
Lex quare data est.rom.7.b
Lex gemina est, naturalis & scripta.rom.2.b
Lex disciplinæ erat Iudæis & prophetia futurorum.1.cor.10.c
Lex quare data est.galat.3.c
Legem iudicare quid.iaco.4.c
sub Lege esse quid est.rom.6.c
Liber Moysi in templo inuentus.2.para.34.c
Liber in natura & seruus in conscientia non est ingenuus.2.petr.2.d
Libertas voluntatis in Adam.Gene.2.c
Libertas arbitrij quantum possit.Psal.90.a
Libertatis documentum est seruire magis.1.tim.6.a
Libertatem humanæ naturæ gratia infusa non impedit.matt.13.b
Liberum hominis arbitrium ad gratiam requiritur.2. para.1.b
Liberum arbitrium nobis exhibuit deus.isa.1.c
Liberum sic confitemur arbitrium, vt dicamus nos semper dei indigere auxilio.ierem.10.c
Libero arbitrio proprio relictus, sibimetipsi mortem comparat vel salutẽ. ierem.10.c
Libya magna pars Aphricæ.indit.3.a
Libido fugiendo superatur.1.cor.6.d
Lignum vitæ circa fontem baptismi.apocal.22.b
Lilia omnes flores intelligit.luc.12.c
Limbus patrum in tenebris & in inferno erat.iob.10.d
Lingua nostra menti subdita sit.psal.4.a
Locus hominis deus est.iob.7.b
Locus dei cœlum est.mich.1.a
Longitudo dierum, non longi dies sed multi dies.prouerb.3.a
Longitudo dierum, non longos sed multos dies significat.ezech.12.f
Lunatici quomodo fiunt.matth.4.d
Lux cordis differt à luce oculorum.1.ioan.1.c
Lucis appellatione prosperitas, noctis nomine aduersitas designatur. psal. 138.c
Luxuria nimia pauperes facit.apoc.18.a
Luxuria ebrietati iuncta est.exod.32.b

M

Machabæorum fortitudo etiam die sabbato.1.mac.2.d.& seq.
Magnitudo quantæ sit virtutis.matt.5.g
Magia à Chaldæis fertur prius inuenta.isa. 47.c
Magi Pharaonis miracula an facerent.exod.7.b.d
Magi adorantes Christum dicti sunt virtus Damasci.isa.8.a
Maiestas diuina aliter electis, aliter adest reprobis.psal.138.a
Maiores natu, episcopi, & presbyteri.act.20.d
Maledicere inimicos nostros an nobis liceat.psal.34.a
Malignitas plus nocet quàm malitia.psal.36.a
Malitia an sit homini naturalis.sapien.12.b
Malitia quid sit.1.petr.2.a
Mala quibus deus vindicatur de nobis, nobis mala videntur: sunt autem mala pœnæ.ecclesiastici.11.b
Mala quæ deus facere dicitur, sunt mala pœnæ, quæ suo nomine bona sunt, quia iusta.amos.3.b
Malorum magisterium facile dicitur.mich.6.d
Mala aperta aperiè argui & iudicari debent.ioan.7.d
Mammona nomen punicum.luc.16.b
Manasses post multa scelera ductus est in captiuitatem, vnde pœnitentia exacta renocatur.4.reg.21.a
Mannæ mirabilia.exod.16.d.& seq.
Mandata dei penes se absconderepouerb.2.a
Manichæorum error super differentia veteris & noui testamẽti.exod.21.e
Manus actiones significant.psal.17.b
Manus dei diuina est potentia.psal.20.b
Manus dei potestas eius.ierem.18.a
Manus pro opere accipitur.malach.1.a
Mansuetudo quanta sit virtus.nume.12.a
Mansuetudo reddit hominem cunctis amabilem.ecclesiastici.45.a
Maria mater dei post partum virgo manet, & semper virgo.ezech.44.a
Martyrum diuersa tormenta.hebr.11.f.g
Mathatias Antiochi dicta se qui noluit.1.mach.2.a.c.d.mortuus est.f
Mater non propterea neganda est viro, si adhæreat vxori.luc.8.c
Matrimonium indissolubile quo ad vinculum.1.corin.7.c
Matrimonium non omnibus prohibetur.1.timo.4.a. contrahere nolentes hortantur ad virginitatem.ibidem.
Matrimonij iure quicquid mulieribus non licet, nec viris licet.hebr.13.a
Medici ægrotantes, aliorum medicorum egent auxilio.2.reg.12.a
Melchom idolum Ammonitarum.1.paral.20.b
Membra corporis se inuicem iuuant.1.corin.12.b.& inter se differunt.c
Mendacium non silendo verum, sed dicendo falsum.gene.20.a
Mendacium serio & non ioco dicitur.gene.44.a
Mendacium nullo modo pro vero dicendum.iob.34.a
Mendacium quoduis detestandum.ecclesiastici.7.b
Mendici foribus ecclesiæ pulcherrimum ornatum præstant.deuter.15.a
Mensura primũ formale est ad quod refertur totum ædificium.zach. 2.a
Menses Hebræorum duodecim.2.machab.1.b
Menses Macedonum duodecim.2.macha.11.f
Mercator potest dici hypocrita.zacha.14.c
Merces preciosa cupidum negociatorem requirit.luc.11.b
Merces æterna non potest dari nisi abeo qui est auctor æternitatis.luc.23.c
Merces in futuro erit pro iciuniis & aliis bonis operibus.1.corin.15.c.quæ impij non videbunt. f
Mercenarius quis.philip.2.c
Meretrix fide plena conducitur ab hosee.hos.3.a
Meritum, iustitiæ merces est.iudith.6.d
Merita meritis lucrum faciunt.psal.88.c
Meritorum gradus monstrantur.2.corin.9.b
Messias nullus præter Christum venturus est.deuter.30.a
Mingens ad parietem, canis vel vir.3.reg.14.b
Ministrorum dei gradus.ezech.45.b
Miseriæ multæ corporis.iob.14.a
Misericordia non est sine iudicio, nec econtra.psal.32.a
Misericordiam dei postulans tandẽ consequitur securitatis arma.psal.55.a
Misericordiam dei contemnens, iudicium pertimescat.psal.100.a
Moab.deut.2.b
Moabitæ frequenter infesti fuerunt filiis Israel.Amos.2.a
Mœchia multiplex est.roma.2.c
Mœnianum ædificium.3.esd.6.c
Mons Sion & Ierusalem sunt exultatio totius terræ.psal.47.a
Montes Israel quamuis dæmonum simulachris occupati, suum audierunt conditorem.ezech.6.a

Scholiorum.

Montes Israel nota maiore digni.ezec.36.a
Mors Christi vera secundum scripturas.1.corint.15.a
Mortuus homo viuo patrocinatur.Isa.37.g
Mortem morte reddere, prima est retributio.psal.115.a
Moyses ex Indæa muliere natus.exod.2.a
Moyses cur deus passus sit ab alienigena doceri.exod.18.c
Moyses eadem causa mortuus est qua & Aaron.nume.27.c
Moyses natiuitate, abiectione, & inuentione Christum figurauit.exod.2.a. Ægyptium dispensatione dei occidit, Æthiopissam duxit in figuram ecclesiæ futuræ.ibid.d. in percussione Ægyptij Petrum ecclesiæ pastorem designauit.ibidem g
Moysi socer septem inuentur habuisse nomina.exod.4.d
Moysi orationis efficacia.exod.17.c
Moysi vita triparita est.deut.31.a.cur ille non est terram promissam ingressus.32.g.Mortuus est.34.a
Mulier non permittenda est dominari viro.esth.1.c.d
Mulieres de rebus diuinis iubentur tacere in ecclesia.1.corint.14.g
Mulieris erga virum gratia & conuersatio.1.petr.3.a
Mundus duobus modis intelligitur.ioan.17.c
Munus multiplex dicitur.isa.18.d
Munera pro interpretatione somnij cur Daniel à rege accepit.daniel.2.g
Mysteria fidei catholicæ nec passim cunctis danda, nec cunctis celanda. apocal.10.b

N

Nabuchodonosor tribus vicibus vastauit terram Iuda.ierc.52.f
Nabuchodonosor prædicauit potentiam dei.daniel.3.g
Nasci de deo quid sit.1. ioan.3.b
Nativitas hominis duplex.Leuit.22.d
Natura etiam docuit quæ necessaria sunt in lege.gal.2.d
Naturæ iura in Iudæis confusa erant in aduentu Christi.Amos.2.b
Nehemias regis Artaxerxis pincerna erat.Nehem.1.a.ædificandæ Ierusalem vigilauit.5.c
Nero non statim ab initio imperij sæuiebat in Christianos.act.28.g
Nicolaus vnus ex septem diaconis hæreticus.apoc.2.b.cuius hæresis dicta est mulier Iezabel.e
Niniuæ ruina præuidetur.soph.2.d.3 a
Niniuitæ per abstinentiam suspenderunt imminentem ruinam.Ionæ.3.b
Nisan primus mensis Hebræorum nostro respondet martio vel aprili. Nehem.2.a
Nobilitas quadruplex.1.mach.1.a
Nomen dei primum, & secundum.psal.8.a
Nominis dei virtus.acto.4.b
Nomina diuina.Iudith.16.b
Nomina terribilium rerum sunt terribilium iudiciorum instrumenta. psal.34.a
Nomina duobus noui testamenti antequam nascerẽtur imposita sunt, quatuor verò veteris.luc.1.b
Noui testamenti hæra in medio veteris latuit.ezech.10.b
Nudinæ tertius vnde.1.reg.19.a
Numeratio populi à Moyse & Dauid differt plurimum.nume.1.c
Numerus denarius & septenarius perfectus est. apoc.11.c
Nuptiæ verbi per nuptias Moysi figurabantur.roma.11.b
Nuptiæ spirituales Christi. apoc.19.b
Nuptias deus concessit, sicut & digamiam.roma.12.a

O

Obdurare quomodo dicitur deus.exod.4.f. non quòd duritiam ipse inferat. ibidem.7.a
Obedire debet filius patri in his solum quæ sunt legi dei conformia. tob.5.a
Obedientia quantæ virtutis sit. deut.6.a
Oblectamenta carnalia quanti sint incommodi.1.tim.5.a
Oblatio insti impinguat altare.ecclesiastici.35.b
Oblatio redemptionis nostræ perpetua.luc.22.b
Oblinio an cadat in deum.psal.12.a
Obstetricibus Hebræis deus non repensauit mendacium.exod.1
Occidere proximum non licet, cui non licet occidere seipsum. 2.reg. 4. c.d
Ociosum verbum quid sit.matt.12.e
Ociositas quantum vitanda.ecclesiastici.40 d
Officia ministrorum templi.1.para.25.a.c
Officia ministrorum templi.Nehe.7.d.& sequent.3.esd.5.b
Og rex Basan.deut.3.b
Oleum lætitiæ spiritus sanctus est.psal.44.b
Onus prophetia minarum plena.isa.13.a
Oliab quis.exod.35.d
Operatio sanctorum pura est à nigredine peccatorum.apoc.20.c
in Operatione impatiens ne quis sit vt deficiat.ezech.33.c
Operationum & orationum principia finésque benedictione munire debemus.psal.150.a
Opus hominis deo non placet, nisi ipse placeat.ecclesiastici.30.d
Opera bona ex genere, extra charitatem facta, mereri possunt temporalia.4. regum.13.a
Opera in se sunt retributionis & coronarum.matth.7.c
Opera bona gẽtilium, & philosophorũ bonã vitã dominus recipit.ioan.15.a
Opera sine fide, sicut nec sola fides sine operibus, non iustificant.rom.10.c
Opera legis quare præcepta sunt.gal.2.c
Opera sunt pedissequa fidei.acto.10.e
Operum Panli gradus.2.corin.12.c
Operibus misericordiæ cum fide & charitate obtinetur remissio peccatorũ. ephe.1.b
Orare sine intermissione.1.thessal.4.c
Orandi sunt sancti pro quauis necessitate.ezech.14.f
Orante homine nihil fortius.1.mach.ab.3.g
Oratio frequens quandam operatur disciplinam orandi.luc.6.b
Orationis vis & efficacia.2.paral.7.b
Orationis comites.2.paral.20.b.f
Orationis & ieiunij vires.nehem.1.d.tob.12.b.iudith.9.a.11.d
Orationis vires.dan.3.d
Orationis vires & conditiones.2.mach.1.f.cuius.4.sunt genera.Ibidem.
Orationi conueniens est locus desertus.marc.1.d
Orationes & deprecationes fiant pro defunctis.4.reg.20.d
Orationes pro defunctis non sunt ociosæ.4.esdr.10.a
Orationes solennes agendæ sunt cum surgimus, cum prodimus, ante & post cibum.matt.26.d
Orationes sunt præmittendæ.1.corin.1.a
Orationes nostras & vota angeli deo offerunt.hebr.1.d
Orationibus prophetarum placatus est dominus deliciis populi.ierc.33.
Ordo nascendi est, ordo moriendi non est.psal.112.a
Ordo melchisedech.hebr.7.c
Ordinatio sacerdotalis presente populo fiat.num.20.d
Ornatus quàm periculosus.ecclesiastici.9.a
Onile vnicum angelorum & hominum sub vno pastore Christo.apoc.5.d
Oues Mesopotamiæ sicut Italiæ bis in anno pariunt.gene.31.a

P

Panis est antequam consecretur: vbi autem Christi verba accesserint, corpus est Christi.marc.14.c
Panis qui corpus Christi est, manducandus est.ioan.6.c
Panem suum dominus habet.psal.103.b.Imò ipse panis est.ibi.
Panes propositionis quasi corpus Christi.1.reg.21.a.23.a
Parentes doceant filios suos & filias legem diuinam.daniel.13.a
Paries dealbatus hypocrisim sonat.act.23.a
Parietis nomine peccati duritia signatur.ezech.13.b. quem quidam ædificat, alij liniunt.ibidem.
Pascha solenne Iosiæ celebrauit.2.para.35.a.& sequen.3.esdr.1.a
Pastor debet esse magister.ephe.4.b
Pastoris nomen nemo assumat nisi possit docere quos pascit.ephe.4.b
Pastoris ecclesiastici officia.1.petr.5.a
Pastores negligentes.hosee.8.a
Pastorum officia.ezech.34.a.& eorum negligentia.b
Pastophorium, sacerdotum domicilium.3.esdr.9.a.1.mach.4.d
Pater quomodo maior filio.ioan.14.d.15.a
Patris & filij vna operatio, & vna voluntas.ephe.5.a
Patrem sequitur sua proles.2.para.12.c
Patientia in pressura probatur.tob.13.a.Iudith.8.b
Patientia Iob, iob.1.d.& eius fructus.42.c
Patientia tua non est nisi adsit voluntas tua.luc.21.d
Patriarchæ commendantur quòd pecorum nutritores erant.gene.46.d
Paulus cor ascendit Ierosolymam.gala.2.a
Paulus fugit non desperando de deo.deuter.6.c
Paulus cur vas electionis dictus est.acto.9.c
Paulus cur Cæsarem appellat.act.25.c
Pauli labores, pericula, & incommoda.2.corin.11.f
Pauli diligentia dum veniret Ierosolymam.acto.21.c.Eius natiuitas.22.a. prædestinatio eius.d.& dum Romam duceretur.27.a.& seq.
Pauperes cur potius elegit deus quàm diuites.iaco.2.a.b
Pax quadam diligitur frustra.3.reg.15.d
Pax triplex in hoc mundo quærenda.iob.7.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

Pax multipliciter intelligitur.psal.121.b
Pax multiplex.iere.14.d
Pax dei quomodo vilis sit.baruch.2.g
Pax quædam non habet offendiculum, & quædam simulationem habet. ezech.13.b
Pax propetua debet esse in vrbe.amos.5.e
Pacem nemo recusat.2.para.15.b
Pacem triplicem adduxit Christus.isa.9.b
Pacem vtique petimus.2.macha.3.a
Patem habet erga deum, qui sequitur præcepta eius.rom.5.a
Peccare non tam graue est quàm in peccatis perseuerare.1.reg.20.c
Peccamus sæpissime rebellione,non ignorantia.luc.12.f
Peccans, contra deum pugnat.roma.5.a
Peccator satisfacturus intercessores quærat erga deum.leuit.14.b
Peccator ad summam dei iustitiam comparatus,iniustus reputatur.iob.9.a
Peccator inter creaturas deum laudantes non connumeratur.psal.148. a
Peccator vocatur adolescentior.luc.15.c
Peccatorem iuuare non licet in quo ipse vult peccare.2.para.19.a
Peccatores sunt semen serpentis.gene.3.c
Peccatores in hac vita deum non rectè laudant.baruch.2.d
Peccatores porcis comparantur.2.corint.2.d
Peccatoribus non promittitur pœna ignis transitoria.Iudæ.c
Peccatum & delictum differunt.leuit.7.a
Peccatum tanto est grauius,quanto maior est qui peccat.3 reg.11.f
Peccatum ad ignorantiam multam nostram redigit animam.psal.138.b
Peccatum peccato adiicere.ecclesiastici.21.a
Peccatum quare dicitur iugum.ecclesiastici.40.a
Peccatum aut donatur,aut deletur,aut tegitur.isa.43.d
Peccatum quod non dominatur,quod est.roma.6.b
Peccatum est res fœtida.2.corinth.2.d
Peccatum & iniquitas in quo differunt.1.ioan.3.a
Peccato mortali anima moritur.ezechiel.17.a.sed graviori morte quàm corpus.18.a
Peccato qualiter facilè resistendum sit.1.timot.1.b
Peccata sacerdotij.nume.18.a
Peccata varia variis pœnis digna.deut.25.a
Peccata cur confiteamur deo,qui nouit ea.psal.74.a
Peccata quibus obnoxij sumus.psal.129.a
Peccata non deleta per pœnitentiam,alia trahunt.ezech.16.d
Peccata puniuntur etiam per populos.roma.13.a
Peccatorum remissionem male petunt qui in illis perseverant.iacob.4.a
Pecuniam in sacculum pertusum poncre.haggæi.1.b
Peregrinati viro reduti incolmitè apud sanctos vxor implorat. ezech.14.f
Periculosum est sibi placere.prouer.27.a
Persecutio prima aduersus ecclesiam dei facta est sub Stephano.act.8.a
Persecutorum duo sunt genera.psal.69.a
Pedes anima habet.psal.121.a
Petrus primo & secundo negauit.& non fleuit.luc.22.f
Petrus ter dominum confitetur,qui ter eum negauerat.ioan.21.c
Petrus non minor prophetis.1.petr.1.a
Petri & Ioannis distinctio.ioan.21.a
Petri & Ioannis amicitia & vnanimitas. act.3.a
Pharisæorum secta.act.26.b
Philippus diaconus non habebat potestatem imponendi manus.act.8 c
Philosophia est verum diuinarum & humanarum scientia.eccli.39.a
Philosophorum & poetarum dicta vera in vsum nostrum vindicanda. exod.12.f
Piscium genera centum quinquaginta tria.ezech.47.b
Pleiades vnde dicuntur.iob.38.d
Plenus dierum.1.para.23.
Pluuia voluntaria est gratia dei gratis data.psal.67.b
Pœna quædam est culpa.psal.16.a
Pœna condigna sequitur delictum.ierem.16.c
Pœna peccati transiit in omnes.roma.5.b
Pœnarum genera octo pro peccatorum vindicta.deut.19.d
Pœnitere quomodo deus dicitur.iere.26.d
Pœniteant qui se peccasse animaduerterint. michæ.7.b
Pœnitentia spontanea non coacta agenda.leuit. 4.c
Pœnitentia qualiter agenda.psal.31.a
Pœnitentia non est differenda post mortem.ecclesiastes.9.b
Pœnitentia quàm necessaria sit. iere.8.g.9.a
Pœnitentia dei est statuta mutare.iere.26.d
Pœnitentia à mortuis operibus.hebr.6.a
Pœnitentiæ vires.matt.18.d
Pœnitentiæ & confessionis &c.in sacra scriptura exempla inuenies. roma. 15.a.b
Ponere digitum vel manum super os.iob.29.b
Populus indisciplinatus & irreligiosus ostendit sacerdotium non esse sanu. ecclesiastici.10.a
Populus propter iustum regem nõ emendatus,corripitur à domino.Soph.1.a
Populus timuit à facie domini.Haggæi.1.d
Populi duo de semine Abrahæ.gala.4.c
Porta gregis,porta piscium,& probatica piscina.Nehem.3.a
Porta semper clausa significat virginem Mariam.ezech.44.a.46.a.b
Portam speciosam ædificauit Ioatham.act.3.a
Possessiones iniquæ.ecclesiastici.5.a
Potestas ducis ad dirigenda bella in tribus consistit.isa.3.a
Potestatibus quare subiici oportet.roma.13.a
Præceptum & consilium differunt.1.corint.7.c.e
Præcepta & doctrinæ hominum quæ sint.coloss.2.d
Præcepta certa dedit nobis deus quibus hæreticis resistere possumus. 2. petri.2.a
Præceptorum differentia.3.esdr.5.e
Prædestinatio de bonis & non de malis est. roma. 8. d
Prædicandi fiducia non in verborum splendore, sed in operum virtute ponenda.1.cor.2.a
Prædicantem accipere munera non est mendicitas,sed potestas.1.cor.9.b
Prædicantium gloria est quando audientes facilè credunt.1.thessal.2.c
Prædicatores maxillæ sunt ecclesiæ.thren.1.a
Prædicatores idonei.2.corin.1.c
Prædicatorum diuersitas. philip.1.b.c
Prædicatio quare prophetia dicitur. 1. cor. 14. a
Prælatus quicquid in suis est reprehensibile subditis, debet assiduè corrigere. ecclesiastici.30.a.& seq.
Prælati quales assumendi. hebr.5.a
Prælatis suis contrauenientes alieni fiant ab ecclesia,nisi conuertantur. isai. 41.c
Præscientia futurorum à solo deo est.daniel.2.b
Præuaricator rectè dicitur qui discedit à domino.daniel.11.c
Præuaricator dicitur transgressor.hosee.14.c
Primitiæ,primitiæ, & primogenita differunt.deut.26.a
Primogenitus.exod.12.e
Primogenitus est non tantum post quem & alij,sed & post quem nullus. nume.8.c
Primogeniti apud Hebræos fungebantur officio sacerdotum.gene.27.b
Principes huius mundi diuitijs inhiant.iere.1.b
Principatibus & dignitatibus debent se inferiores subdere propter deum. 1. petr. 2. c
Prophetia tria tempora continet,ita prædicatio.1.corint.14.a
Prophetæ dei quid dicebantur.exod.7.a
Propheta promissus nullus alius quàm Christus.deut.18.c
Prophetæ etiam dicuntur doctores.iere.27.c
Prophetæ,videntes dicebantur.ioan.8.g
Prophetæ videbant similitudines domini.1.ioan.4.c
Prophetarum ora, dei sunt os.isa.6.a
Prophetas occiderunt impij,impios occiderunt prophetæ,flagellauerunt Iudæi Christum, Iudæos flagellauit & Christus &c.3.reg.18.a
Proselytus,aduena.tob.1.a
Prosperitatem impedientia.psal.139.c
Proximos quomodo diligimus sicut nos.1.ioan.4.b
Prudens apud semetipsum quis. ephe.5.d
Psalterium gratiarum actione incipitur & finitur.psal.150.a
Pseudoprophetæ sunt pseudodoctores, & hæretici.iere.27.c
Pudicitiæ labor magnus est, sed maius præmium.apoc.14.a
Purgationis ignis post hanc vitam expectandus.1.cor.3.c
Puer Christus quibus natus est,& quibus non roma.5.a
Pytho nomen draconis.act.16.c
Pythones vnde dicuntur.leuit.20.

Q

Quadragenario ieiunio dei præsentiam videre Moyses meruit.33.b
secundo quadragenario tabulas recuperauit.34.d
Quadraginta diebus purganit deus mundum.sicut nunc quadraginta diebus purificat.gen.7.c
Quatuor in veteri testamento antequàm nascerentur nominati sunt. gen. 17.e
Quærere mortem quid sit.apoc.9.b
Quærendus est deus sine fine.2.para.15.d

Ratio

Scholiorum.

R

Ratio in lege non quæritur, sed authoritas.iaco.4.c
Raziæs non laudatur quòd se interfecerit.2.mach.14.f
Redempti à domino qui sunt.psal. 106.a
Reddere rationem quomodo oportet.luc.16.a
Referenda sunt dicta & facta nostra in deum.coloss.3.c
Refugij ciuitates sex.1.para.6.c
Regina Saba & regina Austri,eadem.3.reg.10.a
Regnât cum Christo nõ solum martyres, sed & quique pij fideles.apo.20.b
Regunt verè populum qui bene præsident.dan.13.a
Remissio peccatorum per opera misericordiæ obtinetur mediante Christo. ephe.1.b
Remphan sidus est quod Venerem vocant. Act.7.e
Reprobus fieri potest qui prius probatus erat.1.reg.16.e.f
Repudium non dirimit matrimonium.matt.19.b
Requies terræ & sabbatum terræ,idem.leuiti.25.a.& lex eius,ibidem.
Requies triplex describitur.hebr.3.c.4.a.In quarum postremam nos ingredi oportet.ibidem.
Requirere sanguinem est vlcisci.psal 9.b
Resurgentium corporum sanctorum conditiones.isa.66.d.g
Resurrectio mortuorum.4.esdr.7.b
Resurrectio mortuorum spiritu sancto mediante.ezech.37.a.b
Resurrectio mortuorum.dan.12.a.qui propriè dicuntur dormientes.ibidem.
Resurrectio domini primò per angelum nunciatur.matt.28.a
Resurrectionis probatio.isa.66.g
Resurrectionis allegoria ad Iudæos dispersos.ezech.37.b.d
Resurrectionis extremæ ordo.marc.13.c
Resurrectionem dæmones confitentur.matth.8.d
Retributio triplex.psal.24.b
Regis legatum iniuria afficiens,regiam afficit maiestatem.2.reg.10.a
Reges deo placere studentes diutius regnauerunt.4.reg.14.c
Rhinoceros indomitæ naturæ est.Iob.39.a
Risus Abrahæ excusatur,& non Saræ.gene.18.b.
Roma condita est regnante Ezechia in Iudæa.2.para.29.a
Roma aliquãdo regibus,nunc consulibus,nunc imperatoribus.1.mach.8.b
Romani prudentia plura vicerunt quàm fortitudine.1.mach.8.a
Ruth Moabitis quomodo intrauit ecclesiam.deute.23.a
Ruth genealogia.ruth.1.c.fides eius.2.a.3.a.Simplicitas.ibid.b.Merita.4.a

S

Sabbati observatio magnas vtilitates contulit populo.neh.13.c
Sabbati nomine requies designatur, interdum tamen crapula & ebrietas significatur.ezech.20.d
Sabbati nomine omne festum Iudæi dicebant.luc.6.a
Sabbata terræ,septimus quisque annus.1.mach.6.f
Sacerdos verus est qui sacrificium imitatione Christi offert in ecclesia. malach.1.c
Sacerdos inuisibilis visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui conuertit.matt.26.b
Sacerdotis figura.leuit.8.c
Sacerdotis continentia.leui.22.a
Sacerdotes quales debent ecclesiæ mancipari.exod.19.d
Sacerdotes mediatores sunt inter deum & peccatores.leui.14.b
Sacerdotes nouæ legis quanta decet sobrietas.ezech.44.c
Sacerdotes Belis.dani.14.b
Sacerdotes & diaconi mundiores sint plebeiis. 1.timo.3.c
Sacerdotum cœlibatus sequitur ex præceptis legis.leuit.22.a
Sacerdotum cœlibatus.1.corin.7.a
Sacerdotium vetus adueniente nouo cessare debuit.Hebr.7.b
Sacramentum eucharistiæ,verè carnis Christi sacramentum est.matt.26.c
Sacramentum corporis & sanguinis sui nobis consecrandum reliquit, quia corpus suum illaturus erat in cœlum.luc.22.b
Sacrificium perpetuum oblationis Christi.luc.22.b
Sacrificia tria communia erant Iudæis.2.para.31.a
Sadducæi extra fidem resurrectionis sunt.mar.12.b
Salomon an genuerit ante.12.annum.3.reg.3.b.4.b
Salomon prophetiæ spiritum habuit.3.reg.8.a. vnde Ierusalem peritura.am in vltionem sanctæ crucis prædixit.ibidem.
Salomon præ nimia libidine incidit in idololatriam.3.reg.11.a.vt à mulieribus sacrificare idolis cogeretur.ibi.ob quæ fuscitauit illi dominus tres hostes.ibidem.d
Salomõ curis deditus,visionibus diuinis dignus fuit:deliciis vero delapsus est in malitiæ barathrum.2.para.7.d
Salomonis etas cum regnare & generare cœperit. 1.paral.29.a
In Salomone multa figurata,in Christo impleta sunt.2.para.8.b
Saluatoris præsentia,dæmonum sunt tormenta.marc.5.a
Salus domini,qua saluos facit.psal.3.b
Salus animæ consistit in proportione morum.eccli.30.c
Salus melior est sine pecunia,quàm pecunia sine salute. Act.3.a
Salus nostra non in verbis sed operibus consistit.1.ioan.1.a
Samson in multis figuranit Christum.iud.16.a.& seq.
Samuel genealogia & natiuitas.1.reg.1.d.Adolescentia.3.a
Samuel successit Heli in sacerdotio.1 reg.8.a.12.a
Samuel per totam vitam lugebat Saulem,sed frustra.1.reg.16.a
Samuel quare à Pythonissa suscitatus est.1.reg.28.b
Sanctificare deum quomodo possumus.ios.3.b
Sanctificationis effectus.1.thess.4.a
Sanctificationem quid faciat,& quid impediat.leuit.22.b
Sanctitas plures meretur è cœlo defensores, quàm oppugnatores adduxit improbitas.4.reg.6.a
Sanctus ille est,qui deum syncerè amat.psal.15.a
Sancti variis actis periculis iudicium dei postulant.psal.42.a
Sancti pro nobis apud deum orãt,quos etiam nõ frustra oramus.ezech.14.f
Sancti à malis quibusuis nos liberant,si eos oremus. ezech.14.f
Sancti in primitiua ecclesia contra mundum, diabolum, & corpus pugnauerunt.Zach.10.b
Sancti in cœlis pro viuis orant.2.mach.15.b
Sanctorum orationes maximam apud deum habent vim pro nobis.iere.11.c
Sancta quæ dicuntur.psal.85.a
Sanguis animam significat ezech.22.a. pluraliter vero peccata.ibidem.
Sanguis Christi,Iudæorum immanitatem arguit, mundum tamen à peccato redemit.matt.27.c
Sanguis Christi quotienscunque effunditur, in remissionem peccatorum effunditur.1.cor.11.c
Sanguis Abel clamabat vindictam, at sanguis Christi in cruce clamabat pacem.hebr.12.f
Sanguinis hostiæ mysteria.leui.8.c
Sanitatem accipiunt qui medicinam expetunt.luc.19.b
Sapiens seipsum humilians dignus est exaltari.eccli.11.a
Sapienter & eloquenter dicere verba sacra,differunt.sap.6.d
Sapientia quæ domum domino ædificat.prou.9.a
Sapientia à sapore dicitur.eccli.38.c
Sapientia sola quæ ex deo est,salutaris est.iacobi.3.c
Sapientiæ septem conditiones.prou.8.a
Sapientiæ magna est manus.cantic.8.a
Satanas quomodo intrauit in Iudam.luc.22.a
Satanas an alicuius sancti propositum mutare possit.1.thess.2.d
Satrapa præfectus dicitur.1.reg.6.a
Saul superbus,typus erat Pauli.1.reg.19.a
Scandalizare periculosum est.1.corin.8.
Scandalum quomodo nos in gehennam trahat.marc.9.g
Scelera dum non resecantur,increscunt.2.reg.14.c
Pro sceleribus nostris iudicabit nos deus non minus quàm pro sua misericordia.iaco.2.b
Scenophegia,sed rectius scenopegia.ioan.7.a
Scortatoris pœna.prouer.6.c
Scortatores cum infidelibus arcentur ab ingressu paradisi.apoc.22.d
Scriptura canonica à doctoribus exponenda.prou.15.a
Scripturarum expositio requirit prudentiores.eccli.34.a
Scripturarum expositio à doctoribus exquirenda.deut.17.b
Scripturis diuinis aliqua addi possunt.deut.4.a
Seculi huius miserabilis dulcedo nõ separet nos ab amore Christi.1.ioan.2.b
Seductorem deum appellantes,longe à veritate aberrant.ezech.14.b
Semen diuersum terram reperit diuersam.luc.8.a
Senectus habet quædã vitia propria & morbos quibꝰ iuuentus caret.tit.2.a
Sensus quinque interiores,& quinque exteriores.zach.8.d
Septuaginta Danielis hebdomadæ.dan.9.d
Septuaginta Danielis pueri de rege Antiocho reuexerunt triumphi.2.mach.7.a.& sequen.nec minus mater eorum.d.Nomina matris & filiorum.g.
Sequi saluatorem quid sit.matt.9.a
Sermo diuinus per typos & figuras & parabolas absconditus est in agro huius mundi.matt.13.f
Sermo de cœlo tam verus est quàm propheticus.2.petr.1.d
Sermo diuinus est ensis bis acutus.apoc.1.c
Sermonis Christi vis & efficacia in sacramento Eucharistiæ.1.corin.11.c
Sermones dei pleni veritate & iustitia sunt.rom.3.a
Seruiendum est domino in incunditate.3.esdr.9

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

Seruus non audiat carnalem dominũ si cõtra dei præcepta imperet.ephe.6.a
Seruus talentum obruens non est imitandus.io.an.4.c
Serui fideles & prudentes rari inueniuntur.eccli 33.e
Seruitus dei vnica est quæ dicitur latria gene.43.f
Signum non est veritas, sed veritatis indicium.roma.4.b
Signo sanguinis Christi signatus liberatur à clade percutientis.ezech.9.b.c
Sinus Abrahæ locus quietis apud inferos.iob.10.d
Societas iniustorum ad multa trahit peccata.eccli 9.d
Sol iniquitatis contrarius est soli iustitiæ.ezech.32.b
Solis iustitiæ mysteria.eccli.43.a
Solis nomine prædicatorum claritas designatur.apoc.6.d
Solennitates duæ Iudæorum à Iuda Machabæo institutæ.2.machab.2.c.d
Somnia à cogitatione plerunque veniunt.dan.2.e
Sors non semper mala 1.reg.14.f
Speculatio, prophetarum collegium.hosee.5.a
Spes vana hæreticorum.prou.7.c.impiorum.10.d
Spes beatæ retributionis quomodo sit habenda.prou.23.b
Spes vitæ futuræ debet esse in nobis.1 corin.15.c
Spicas sacræ scripturæ colligere.ruth.2.b.c.& manipulos.ibidem.e
Spiritus sanctus vocat omnes gentes ad fidem.psal.46.a
Spiritus sanctus ab Isaia prophetatur mittendus.isa.10.d
Spiritus sanctus nec patre nec filio minor.isa.48.c
Spiritus sanctus est deus, nec creatura, nec filius.io.an.15.d.eiusdem proprietates.16.a
Spiritus sanctus in medio bonorum omnia facit sic cor in medio corporis.2. corin 6.c
Spiritus sanctus voluit per signum se manifestare.actо.2.a
Spiritus sancti effectus psal.31.c
Spiritus sancti effectus.io.an.7.
Spiritus hominis sit per gratiam particeps spiritus dei nume.11.e
Spiritus Eliæ quomodo factus sit duplex in Eliseo.4 reg.2.c
Stephanus donum quod in electione consecutus erat, monstrabat.actо.6.b
Stultitiæ rectè arguitur qui in manducando & bibendo sibem suam locarit. isa.22.d
Superbia Pharisæorum nihil odiosius.psal.105.a
Superiores de se non sublime sentiant.eccles.32.d
Supplicationes vbique fiunt ad deum.1.timo.2.a
Susanna dum honestatem intendit, vitam seruauit.dani 13.c.quæ tũc mortua non est, ne pudicitiæ obesset mors eius.g
Synagoga in passione domini filios suos perdidit.isa.54.a

T

Tabulæ primæ Moysi à deo factæ sunt parum duraturæ, secundæ ab homine multum duraturæ.exod.34.a
Talentum.60 libras continet.3.reg.9.d
Talentum triplicis est ponderis.1.para.22.c
Talenti & cæterorum ponderum valor.exo.38.d
Talionis lex.deute.19.d
Temperantia quantum mulieribus prodest.iudith.12.d 3.a.14.a.b
Templum Salomonis constructum est in monte Moriab gen 22.a
Templum habet deus in terra vbi colitur, vbi moratur.2.para.6.a.9.vbi fiunt preces ad deum pro se & proximo.ibidem.b.& dimittuntur peccata.ibid.& seq.
Templum à Zorobabel ædificatum est.46.annis 3.esd.7.a
Templum dei est domus dei.psal.5.a
Templum quomodo.46 annis constructum.io.an.2.c
Templi neglectus ad iracundiam dominum prouocabit.haggæi.1.a
Templi huius neglectus, quantum prouocat dominum, si templi Ierosolymitani tantum excitauit iram domini.luc.19.g
Templa habere ornata, & altaria deo consecrata, nõ est res noua.1.mac.4.d
Tempestas examinat quos ignis exurit.psal.49.b
Tempus matutinum & vespertinum attribuendum precationibus & sacrificiis.psal.5.a
Tempus ab aduentu ad finem mundi est vltima ætas.Ioel.3.a
Tentat deus, tentat diabolus.1.Thess.3.b
Tentari nos deus permittit.deute.13.a
Tentatio est vita hominis super terram.iob.7.a
Tentatio duplex.1.corin.10.c
Tentatio dei, dæmonis, & carnis.iaco.1.b
Tentationis nemo potest esse expers.eccles.23.c
Tentationibus quomodo resistendum, docet Christus.luc.4.a
Terra promissionis quo iure debebatur Iudæis.ios 1.a
Terra Israel tribus locis sacræ scripturæ diuiditur.ezech.47.c.48.a
Terræ nomine hominum multitudo.dicitur.gene.6.b
Testamentum Græcis dicitur fœdus Hebræis.gene.17.a
Testamentum nouum vitæ & pacis est.malac.2.b
Testium tripertita diuisio in tyrannos.apoc.11.a
Testimonium conscientiæ quid.2.corin.1.c
Tetragrammaton.exod.28.f 39.e
Tetrarchæ quatuor Herodi succedunt.matt.2.d
Theraphim figuræ.indic.18.d
Thendas & Iudas Galilæus diuersi existimantur.actо.5.f
Thronus dꝺ à quis.Iere.33.d
Timor dei quis sit.exod 9.f
Timor domini quid sit.psal.111.a
Timor domini est fundamentum veræ scientiæ.prouerb.1.a.& obseruationis mandatorum.ibidem.9.b
Timor est genitor & eruditor sapientiæ.eccle.25.c
Timoris sex sunt species.eccli.b
Timore ascendere.est descendere psal.72.c
Traositus ad gentes à Iudæis habuit initium.Act.15.a
Tribulatio quantum prodest Christianis.psal.50.c
Traditiones ecclesiasticæ sunt obseruandæ, vt à maioribus sunt traditæ.rom. 16.c & de his dubitare, insolentissimæ insaniæ est.ibidem.
Trinitas superat omne quod sumus, cogitamus, & sapimus.isa.55.c
Trinitas perfecta in vnitate consistens.2 corin.13.d
Trinitatis præsentia in baptismo Christi.mar.1.a
Turba quid sit.matt.13.a
Tyrannidem primus exercuit Nemrod.gene.10.b

V

Vacca rufa, carnis Christi infirmitatem figurabat.nume.19.a.b
Vanitas theatrum est.psal.118.f
Vanum quid dicitur sap.13.a
Vasa plura sunt quibus hominis voluntas comparatur.2.timo.2.c
Venia dignus non est qui pœna alterius non fit emendatior.gene.4.d
Venia, non pœna de vultu domini procedit.psal.16.a
Verbum quando caro factum est, nominatim esse Christum dicitur.psal.44.b
Verbum loquentis ad audientem emittitur, & tamen remanet in loquente. psalm.44.a
Verbum deus nihil sine patre facit.psal.103.c
Verbum interdum sermonem qui prædicatur ad populum, significat.psalmo 118.e
Verbum incarnatum homo factum hos.11.c.12.b
Verbum domini plus est in facto quàm in dicto.Sopho.1.a
Verbum dicitur vel diuinæ leges, vel præcepta vel prophetiæ.ioe.11.a.30.a
Verbum nostrum in quo differt à verbo dei.hebr.4.c
Verbi dei efficacia.isa.55.d
Verba mitia iratum mitigare solent.1.reg.25.e
Verba sæpius ponuntur pro rebus.4.reg.17.b
Verba sacræ scripturæ, cibus & potus sunt ezech.3.a
Verborum virtutes non minus oportet inspicere quàm rerum.matt.9.d
Veritas triplex in Ezechia erat.2.para.32.a
Veritas super omnia fortior.3.esd.4.c.e
Veritas ipsa sanctam ecclesiam semper irrigat.Zacha 6.c
Veritas amara est & qui eam prædicat, amaritudine replentur.1.corin.5.e
Veritatem vnicam omnes fideles sequuntur.2.ioan.a
Vestimentum Christi, eius humanitas, seu caro humana.Apoc.19.c
Vestis Christi sordida qualis dicitur.Zach.3.a
Vestis nuptialis, charitas.matt.22.a
Via quædam vna est salutis singularum virtutum.ioan.14.c
Via domini prædicatio est.actо.19.b
Viæ hominum quæ sunt.psal.13.b
Viæ quas sequi debemus, aliæ sunt à viis quas custodire debemus.psal.38.a
Viæ ad creatorem quæ sunt.sap.6.c
Viæ sunt viri sancti.ierem.6.d
Viæ dei, & eius præcepta.ezech.33.d
Viæ immutatio, vitæ est emendatio.matth.2.c
Viæ rectas deserentes, adueniente indicio in periculo erunt.sopho.1.c
Victoria depeꝺ à diuinandet prouidentia.1.para.19.c
Victoria gloriosa non est nisi vbi fuerunt gloriosa certamina.2.timo.4.b
Victoria Iudæ in Nicanorem manfit apud Iudæos dies festus.1.mach.7.g
Videre pro experiri capitur aliquando.eccles.3.b
Videre deum non possunt homines donec homines sunt.matth.5.a
Viduæ quales esse debeant.luc.2.c
Vigilia super cor.prouer.4.d
Vinciri peccati causa, opprobrium est: pro Christo autem, gloria.philemo.a
Vindicta an sit sumenda.exod.21.e

Scholiorum.

Vindicta quanto serior, tanto iustior.iudith.5.b
Vinea quædam plantata est à deo in cordibus fidelium.isa.5.a
Vinea interdum bellicum est instrumentum.ezech.26.b
Vinea intelligitur Israel.hosee.2.c
Vinea domini sabaoth, domus Israel est.luc.20.b
Vinum sanguinem significat.gene.49.b
Vinũ & sanguinẽ sub vna benedictione patriarcha cõplectitur.psa.109.b
Vini vires.3.Esdræ.3.d.iudith.12.d
Vini vsus, præsens est tristitiæ remedium.pron.31.a
Vir limens vxorem propter fornicationem, non potest illa vinente ducere aliam.esth.1.d
Viris sanctissimis interdũ melius est mori quàm vivere in carne.io.an.4.c
Virginitas nuptiis sublimior est.1.corin.7.g
Virginitas potest vouerì.1.timo.4.a
Virginitas consulatur potius quàm matrimonium.1.timo.4.a
Virginitatis custodia temporalis est, sed remuneratio æterna.apoc.14.a
Virtus dei studiis vbique cooperatur humanis.psal.126.a
Virtus dei sola in nullo impeditur.psal.134.b
Virtutes in superiori gradu sint in superioribus quàm subditis.eccli.7.a
Virtutum munera ociosè esse non possunt.matt.25.c
Visitatio dei multiplex.exod.4.g
Vita bona volare facit orationem.psal.118.y
Vita pura cum fide necessaria.matt.22.a
Vita beata in cognitione diuinitatis & fructu bonę operationis consistit. io.an.17.a
Vita beatorum nihil beatius.apoc.21.f
Vitam nostram abscondimus Christi exemplo.colos.3.a
Vitia quædam leges & amicitiæ iura non patiuntur obseruare.prouerb. 22.d
Vitis & aliarum arborum differentia.ezech.15.b
Vitis frondosa dicitur Israel.hosee.10.a
Vna sabbati, dies dominica.io.an.20.a
Vnanimis amicus est.psal.54.c
Vnctio extrema commendatur.iaco.5.c
Ungebatur in veteri testamento sacerdos, propheta, & rex.3.reg.19.c
Vnitas requisita inter Christi.nos.io.an.17.b.c
Vnitas trium personarum.io.an.15.d

Vnigenitus dei filius à patre missus est, non amissus.psal.44.a
Vnio dei & hominis quàm mira sit.1.io.an.3.a
Vocatorum quidam credunt, quidam non credunt.1.cor.1.c
Voluntas dei antecedẽs nõ est mors peccatoris, sequs de cõsequẽte.ezec.18.e
Voluntas mentiendi est peccatum.eccli.7.b
Voluntas præparatur à domino.eccli.31.b
Voluntatis nostræ est facere bonum quòd volumus, modò deus nostrã adiuuet voluntatem.2.cor.3.a
Voluntati dei voluntates humanæ resistere non possunt.3.reg.12.e
Voluntatem nostram dei est adiuuare.2.cor.3.a
Voluntate nostra repugnante nihil poterimus lucrari superiori patrocinio. matth.26.d
Vouere cupiens probet prius vires suas.eccl.18.c
Votum à deo acceptum, legem in posterum facit.nahum.1.d
Votum est præstantius matrimonio.1.cor.7.c.g
Votum virginitatis.1.tim.4.a
Vrbes refugij, & Leuitarum ios.18.b.21.b
Vsura non solum in pecunia, sed & aliis rebus.deut.23.c
Vsura pro pecunia credita non est accipienda.ezech.18.c
Vsuras à fratribus exigentes.leuit.25.f
Vxor viro subdita, an gratis à viro sit accusanda.deut.22.b
Vxor in omni lege subiecta debet esse viro.esth.1.c.d. nec dimissa ob fornicationem, alteri nubere potest.ibidem.d
Vxor nullo iure dimittenda.mar.c.10.a

Z

Zachæus plus impetrauit quàm volebat.luc.19.a
Zanedrim collegium sacerdotum & doctorum legis.1.para.18.d
Zanedrim senatus Iudæorum.2.para.26.a
Zarphath dicitur Gallia Hebraeis.Abdia.1.g
Zelant mansuetum inuidi, modestum superbi, & c.gene.37.d
Zelotes cor dicitur deus.exod.34.b
Ziphæi vnde dicti.1.para.2.d
Zizania quare colligenda.matth.13.d
Zonæ præcinctio, efficax est ad omne opus apparatus.matt.3.a
Zorobabel à Cyro constitutus est dux Israel.1.esd.1.d.2.b. cœpit ædificare templum.3.a.Consummauit.6.a.& seq.5.esdr13.a
Zorobabelis nomine duo fuerunt.matt.1.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Insignium locorum passim inter annotandum occurrentium ad præcipuarum notitiam historiarum non parum conducens descriptio.

Abela.2.regum.20.c
Abelmenla,quæ & Betulia.3.reg.19.c
Accaron vna ex principalioribus vrbibus. Philist.1.re.5.c
Achaia Græciæ regio.2.corint.9.a (ios.15.f
Adami quæ & Neceb,vrbs in tribu Nephtalim. ios.19.c
Alexandria.iere.46.g.Nahum.3.b
Amphipolis ciuitas Macedoniæ.act.17.a.Altera Syriæ.ibid.
Ammon vrbs Ammonitarum,nunc dicta Philadelphia.iere.49.a
Anathoth.ios.21.b.iere.32.b
Antiochia duplex. Actor.11.c.13.b
Antipatris vel Antipatrida vrbs Palæstinæ.actor.23.g
Aphec.1.reg.29.a
Apollonia duplex.act.17.a
Arnon torrens.iud.11.c (:::)
Aroer.4.reg.10.g.1.para.5.b
Aroseth ciuitas.iudic.4.c
Asasonthamar est Engaddi.2.para.20.a
Ascalon ciuitas maritima.1.macha.10.g
Asser quæ & Ascr,ciuitas sortis Manasse.ios.17.b
Aseroth.15.manso.nu.13.a
Asiæ minoris vrbes præcipuæ.act.16.a
Asiongaber portus maris Rubri.3.reg.9.d.2.para.8.d
Asphaltus.deute.3.c (:::)
Asson ciuitas est Asiæ.act.20.c
Assor vel Asor.11.a (:::)
Astaroth.ios.12.b
Atthalia ciuitas est Pamphiliæ.actor.14.d
Auoth-iair.nume.32.g (:::)
Azotus vrbs insignis Philistinorum.1.reg.5.a

B

Baalberith.iud.9.a (:::)
Baalzebub.iud.9.a
Baalthamar locus in Gabaa.iudi.20.c
Bahurim castellum.2.regum.3.c
Basan.ios.17.a (:::)
Beelmeon vicus maximus Moab.ezech.25.c
Beroth ciuitas tribus Beniamin.2.regum.4.a
Bersabee erat terminus tribus Iuda.nche.11.d.ios.19.a (:::)
Bethagla.ios.15.a
Bethcar locus extra Bethsemes.1.reg.7.c
Bethel vrbs sortis Ephraim.ios.8.a.b
Bethesda,domus effusionis.ioan.5.a
Bethlehem Christus clara manifecit nobilemq; regionem.mich.5.a.luc.2.a
Bethmaacha.2.reg.20.e
Bethsaida ciuitas iuxta finem Genezar.mar.6.g
Bethsan.ios.17.c
Bethsemes vel Betsamis.iudic.1.f
Bethsura præsidium vrbis Ierusalem.1.mach.6.a
Bethoron.2.reg.2.g (:.:)
Bethulia vrbs Galileæ.iudith.6.b.7.a
Bethzachara præsidium Iudæ Machabæi.1.mach.6.d
Bethzeca ciuitas est Gaulonis.1.mach.7.c
Bezech ciuitas.iudic.1.a
Bosra.amos.1.d
Bosra,seu Boza.ios.21.c (:.:)

C

Cades duplex.nume.20.a
Cæsarea duplex.Marc.8.c
Cesarea ciuitas est Cappadociæ.actor.18.e
Cæsarea Philippi dicta Lesem Dan.2.Para.16.a.Palestinæ.act.10.a
Capharnaum ciuitas Galilææ.marc.1.b
Carphasalama,quæ & Antipatrida.1.mach.7.e
Cariath.Cariath Baal.ios.18.D
Cariatharbe.ios.21.b
Cariathiarim.iud.18.c.1.regum.6.d
Cariath.Baal.ios.15.g
Carmelus.1.regum.25.d
Casphin ciuitas munita.2..12.cmach
Cedes ciuitas refugij in Galilæa.ios.19.c.iud.4.a.1.para.6.f
Cedro,siue Gedor,vicus prægrandis.1.matha.16.b
Ceila.1.reg.23.a
Cenchreæ portus est Corinthiorum.act.18.d
Cenereth.ios.13.d
Characha,alias Tharacha,seu Tarach.ciuitas Arabiæ.2.mach.12.c
Cison.iudic.4.b
Colossæ vrbs Asiæ minoris.coloss.1.a
Cous vel Cos insula in Aegæo mari.act.21.a
Cyrene vrbs Libyæ.act.6.c
Cyprus insula in Carpathio mari.act.11.c

D

Dabir olim Palæstinæ vniuersitas.ios.15.d
Damascus vrbs insignis in tribu Nephthalim.iere.49.e
Dan est fons vnde oritur Iordanis.2.para.16.a.gene.14.b
Datheman munitio est in monte Galaad.1.machab.5.a
Dibon ciuitas Moabitarum.isa.15.b
Dor seu Dora ciuitas olim Palæstinæ.iosue.11.a.1.machab.15.c.d

E

Bal.deute.27.a.ios.8.f
Elam regio Persidis.iere.49.g
Emath,quæ & Epiphania,magna Emisa vel Antiochia.zach.9.a
Endor,oris,ciuitas est tribus Manassæ.psal.82.c
Engaddi ciuitas palmarum.1.reg.24.a
Ennon duplex ciuitas.ioan.3.c.coloss.15.b
Ensemes.ios.18.c
Ephesus metropolis Asiæ minoris.apoc.2.a
Ephra.iudic.8.g
Ephrata ipsa est Bethleem.psal.131.a
Ephron ciuitas valida.1.mach.5.f
Esebon.ios.13.b
Esthaol.ios.15.e
Euila,quam circuit flu.Phison.1.reg.15.b
Enphrates.2.para.9.g

G

Gabaa & Rama duæ sunt in tribu Beniamin.iudic.19.d.hosee.5.e
Gabaath Saulis.1.reg.11.b
Gabaon ciuitas illustris.ios.10.a
Gador prægrandis vicus,qui videtur idem esse cum Cedrone.1.para.4.f
Galaad collis testimonij dicitur.nu.32.g
Galgala collis præputiorum.ios.4.d
Galilææ duæ sunt.1.machab.5.f
Garizim.deuter.27.b.2machab.6.a
Gaza duplex,vetus & noua.iudic.1.d.act.8.c
Gazara,quæ & Gazera,vel Gaza vrbs celebris Philistæorũ.1.mac.14.a
Gazer duplex, prima in tribu Ioseph.ios.10.f.altera in tribu Ephraĩ.ios.16.a
Gehennon seu Bẽbennon vallis.2.par.33.a.Inde dicitur Gehenna.io 3.c
Gelboe mores.1.reg.31.a
Gerasa seu Gergesa,vel Gadara ciuitas tribꝰ Simeonis.nu.34.c.mar.5.a
Geth,quarta vrbs Philistiim.1.reg.5.c.17.d
Gethremmon.1.paralip.6.f
Gion vel Gibon,sons est tribus Beniamin.3.reg.1.f
Golgotha locus est iuxta Ierusalem.ioan.19.c

H

Adria nomen maris iuxta Rauennam.act.27.e
Haila.4.reg.16.b
Hasor.iudic.4.a
Hai vrbs olim insignis.ios.7.a
Hebal montis ingum motus in Garizim.deut.27.b.ios.8.f
Hebron metropolis olim Philistinorum.2.reg.2.c
Hemath pars Syriæ.1.para.18.c
Hermon.ios.12.a
Horeb,mons Sinai confinis.exod.17.b.3.reg.19.b

I

Abes Galaad.1.reg.11.a
Iaboc torrens.Iudi.11.b
Iconium ciuitas est Lycaoniæ.act.14.a

Iebus.iudic.19.c
Iericho ciuitas mirabilis. ios.6.a.mar.10.f
Ierusalem plura sortita est nomina.1.paralip.11.a.ios.10.a
Iezrael.1.reg.29.a
Ioppe,Iapho,seu Iapha,oppidum tribus manasse.1.machab.14.c
Iordanis flu.Iud.3.d

L

Lacedæmon vel Sparta.1.mach.12.b
Lachis.ios. 0.c
Lais vel Lesem.ios.19.d.iudic.18.b.1.reg.3.c (:.:)
Lebna.ios.10.f
Lesem.Ios.19.d.iud.18.b
Libanus.deut.3.d.ios.9.a
Lydda ciuitas Palæstinæ.act.9.f
Lobna ciuitas Leuitarum.4.reg 8.c
Lycaonia ciuitas est Arcadiæ.act.14.b (:.:)

M

Aceda.ios.10.d
Macedonia aut Aemathia.act.19.d
Machmas,1.reg.12.d
Madaba vel Medaba ciuitas Rubeniticæ tribus.1.mach.9.d
Madian ciuitas regia Amalech.exod.18.a
Magdalum ciuitas Aegypti.iere.44.a
Mageddo.4.regum.9.f
Maon.1.reg.23.c
Marath fluuius.iudith.5.c
Mare mortuum.deute.3.c (:.:)
Masal alias Misal ciuitas Leuitarum.1.para.6.f
Masphat.1.reg.10.c.22.a
Melita insula in mari Hadriatico.act.28.a
Mello.iudic.9.c
Melothi,vrbs quæ Mallum postea dicta.iudith.2.c
Memphis.iere.46.f
Meron.Ios.11.a
Miletus ciuitas Asiæ minoris.act.20.c
Mitylene ciuitas Asiæ prope Ephesum.act.20.c
Moab iere.48.c
Modin ciuitas.1.mach.2.b (:.:)
Moriah mons Palæstinæ.gene.22.b

N

Aim ciuetas Galilææ.luc.7.b
Naioth.1.reg.20.a
Nephthoah.Ios.18.c
Netophati.1.para.9.c
Nicopolis Thraciæ ciuitas.tit.3.d
Nilus flumen sempiternum.sapien.11.a
Ninive vrbs olim insignis.iob.1.b (:.:)
Nobe.1.reg.21.a

O

Ornan qui & Moria.1.para.21.d.2.para.3.a

P

Almira.2.para.8.a
Paphus ciuitas Cypri.act.13.a
Patara vrbs Lyciæ.act.21.a (:.:)
Pelusium ciuitas maxima Aegypti.ezech.30.c
Phanuel.iudic.8.b
Philadelphia vrbs quondam Mysiæ.apoc.3.b
Philippi Macedoniæ ciuitas.philip.1.a
Phœnice vel phœnicia regio Asiæ matoris.act.11.c
Ptolemais ciuitas maritima.1.mach.5.c.act.21.b

R

Rabba quæ Rabbath,nunc Philadelphia.2.reg.11.a
Rabbath.2.reg.12.f.ezech.21.c
Ramathaim vel Ramatha,& Arimathea ciuitas tribus Manasse. 1.reg.1.a
Ramoth Galaad in tribu Gad.3.reg.22.a
Ramoth.1.para.6.g
Raphidim.exod.17.a
Remmon vrbs quæ & Rimmon.Iud.20.g
Rhegium metropolis Calabriæ.act.28.c
Rhodus Cycladum nobilissima.act.21.a
Rogel fons.3.reg.1.b
Roboboth ciuitas Arabiæ.1.para.1.d

S

Aba ciuitas Arabiæ.3.reg.10.a
Salissa mare mortuum.gene.14.a
Samaria.3.reg.20.a
Sanir,Hermon & Baal Hermon.1.para.5.d
Sardis vrbs Lydiæ caput.apoc.3.a
Scythopolis.1.reg.31.c
Seir Idumæa est.gene.36.a.ios.12.c
Seirath.Iudic.3.d
Selcha vel Salcha vna ex sexaginta vrbibus Basan.1.para.5.b
Selencia à Seleuco rege Syriæ condita.act.13.a
Sephela quæ & Rephaim vallis.1.mach.12.f
Sethim locus quidam in Moab.ios.2.a
Siceleg.1.reg.27.b
Sichar prius Sichem dicta.ioan.4.a
Sichem.ios.24.a
Sidon.iudic.10.c
Sihor Aegypti fluuius.1.para.13.b
Silo infans & Messias interpretatur.gene.49.b.ios.18.a
Sin,eremus ad Sinai.exod.16.a.17.a
Sinai,manso duodecimo.exod.19.a.nume.1.a
Sparta ciuitas Græciæ,quæ & Lacedæmon.1.Mach.12.a
Soccoth vel Sochot.iud.8.a.1.reg.17.a
Sophim mons Ephraim.1.reg.1.a
Suhi,vel Suet a ciuitas est Bathaneæ regionis.Iob.8.a
Sur desertum est Arabiæ.1.reg.27.c
Susa metropolis Persidis.esth.1.a
Syria multiplex.2.reg.10.b
Syria Soba,vel Soba.iudith.3.a

T

Anis,taneos,ciuitas Aegypti vetustissima.psal.77.a
Taphua.ios.16.a.c
Tarsus vrbs clara Ciliciæ.act.9.c
Thabor.ios.19.b
Thamnathsare.iud.2.b
Thamnata ciuitas in monte Ephraim.iud.14.a
Tharsis regio est indiæ,esse plures eius nominis sint vrbes.3.reg.10.c.2.para lip.9.f.isa.23.a
Thebes oppidum.iudic.9.g
Thecua.2.reg.14.a
Theman ciuitas Arabiæ.iob.4.a.iere.49.b.amos.1.c
Thersa regia olim regum Israel.3 reg.14.d.cantic.6.a
Thessalonica metropolis Phili, pensium.1.thessa.1.a
Thob.iud.11.a
Thyatira vrbs Asiæ minoris in Lydia.apoc.2.d
Thophet locus à Toph dictus.4.reg.23.c
Trachonitis regio.nume.34.c
Tripolis ciuitas est in Cherroneso sita.2.mach.14.a
Troas,quæ & Alexandria,ciuitas est Asiæ.act.20.a
Tyrus ciuitas Phœnitiæ maxima.ezech.26.a.27.a.isa.23.a
Tyrij à Phœnicibus condiii.1.para.14.a

V

Allis Raphaim iuxta Ierusalem.2.reg.5.d
Vallis terebinthi,vel quercus.1.reg.17.a
Vrbes refugij.ios.20.a

Z

In manso tricesimatertia nume.20.a
Ziph.1.reg.23.c

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOPOLA LECTORI CHRISTIANO.

QVICVNQVE *volunt seriò, & cum vtilitate versari in scripturis sacris, debent illas quidem non frustatim discindere, sed simul & absolutè vniuersas dispicere, & inter se conferre. Vera nanq; sui interpres ipsa est sacra scriptura in qua vix quidpiã vno in loco comperias, quod in alio (si diligens aut etiamnum curiosus perscrutator fueris) non ipsa aliis quidem verbis, sed tamen eodem spectantibus, exponat. Hoc sanè, meo iudicio, mouit sapientissimos, & prudentissimos maiores nostros, vt locorum totius organi biblici collationis methodum inuenirent, & cum summa nostra vtilitate nobis relinquerent: quam idcirco bibliorum concordantias vocitarunt: opus sanè egregium, nec minus theologis necessarium, quàm vtile. Verùm sensi ego multos doctos viros satis ægrè ferre: quòd in huiusmodi concordantiis (vt vocant) multa consarcinata sunt, non ita necessaria, aut etiam rem ipsam cuius indagatio proponitur non satis indicantia, sed solummodo ipsas voces notantia vocabula, quorum tamen cumulus propemodum infinitus est. Hoc ego cum viderem, & vellem quantum in me est sacrorum bibliorum aditum facilem reddere, & infinitum talem concordantiarum illarum laborem leuare scripturarum sacrarum studiosis, curaui per doctos & industrios viros vt organo biblico nostra diligentia, & sumptibus impresso coniungeretur hic index rerum & sententiarum Veteris & Noui Testamenti: vt sic in vno eodémque volumine haberet, & ipsam sacram scripturam, & eiusdem per locorum in quibus eædem res traduntur, collationem, aliquam expositionem. Hoc autem nostrum propositum quantum vtilitatis sit allaturum, sentient diligentes, & non corticarij tantùm sacrorum bibliorum lectores. Vale, & his fruere ad Dei gloriam.*

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM
Veteris & Noui Testamenti.

Aã deus.apoc.1.b.22.c
¶Aaron vxor,& eius filij.exod.6.b
Aaron filij num.3.a.1.par.6.a
Aaronis filij Nadad & Abiu occiduntur, quòd ignem alienũ offerrent leui. 10.a
Aaron eloquens refert Pharaoni verba moysi exod. 4. d
Aaron iussu dei, it obuiam Moysi proficiscenti in AEgyptum.exod.4 g
Aaron & Hur ad radices montis expectant Moysen cum deo loquentem.exod.24.b
Aaronis & filiorum eius ornatus.exod.28.39.a
Aaron iussus ab Israelitis conflat vitulum aureum, quem ipsi adorant. exod.31.a.e
Aaronem obiurgat Moyses ob vitulum conflatilem. exod.32.e
Aaronis & filiorum eius oblatio in die vnctionis suæ. leuit.6.c
Aaronis & filiorum eius consecratio.leuit.8.a
Aaronis oblatio pro se & populo.leuit.9.a
Aaron benedixit populo post oblationem. leuit.9.d
Aaron & Maria murmurant contra Moysen, quos increpat deus.num.12.a.b
Aaronis erant oblationes & primitiæ siue decimæ à filiis Israel deo oblatæ.num 18.b
Aaronis hæreditas, deus. nume.18.c
Aaronis virgam germinare faciens deus, ostendit eo signo se eligere ipsum Aaronem in sacerdotem & ministrum: ne amplius murmuraret populus in eum tanquam non constitutum à deo.nume. 17.
Aaron non ingressurus terram promissionis ob infidelitatem.num.20 b
Aaron moritur iussu dei in Mossera. num. 20.d. deut. 10 b
ex Aaronis domo non futuros amplius sacerdotes prædicit deus ipsi Heli ob filiorum ipsius peccatum. 1. reg.2.f
Aaronis filiorum habitacula.1 para.6. d
Aaronis laus.eccl.45.b
¶Abalienari à deo.isa.1.b.ose 9.d
¶in Abarim monte deus præcipit Moysen mori conspecta terra promissionis.deut.32.g
¶Abba patrem deum inclamamus per spiritum eius. rom.8.c.gal.4.a
¶Abdemelech eunuchi rogatu iubet rex Ieremiam educi è lacu.iere.38.b
Abdemelech ob fiduciam in deum liberatur à captiuitate.icre.39.d
¶Abdias timens deum abscondit centum prophetas in spelunca, pane & aqua eos nutriens, quos quærebat Iezabel occidere.3.reg.18.a
Abdias timens vitæ suæ non vult renũtiare ipsi Achab adesse Eliam.3.reg 18.b
Abdias propheta accipit legationem à domino aduersus Edom abd.1.a
¶Abdon iudex Israel quadraginta filios habuit. iud. 12. d
¶Abel pastor ouiũ offerens primogenita deo, suscipitur, & gratus est: propter quod occiditur à Cain. gene.4.a b
Abelis fides.heb.11.a
¶in Abela ciuitate multi sapientes habitabant, & spiritu dei docti, secundum quorum consilium multi in Israel agere soliti erant: ea mulieris prudẽtis consilio seruatur à deo ne destruatur à Ioab. 2. reg. 20. f g
¶Abire in via cordis sui. isa.57.d. Abire in prauitate cordis sui. iere.11.b. Abire in voluntatibus & prauitate cordis sui.iere.7. e
¶Abessam iudicis Israel triginta filij & totidem filiæ. iudic.12.d
¶Abia siue Abiam regnat super Iudam.3.re.15.a
Abia rex Iuda pugnat contra Ieroboam. 2. paral.13.a
Abia gloriatur se habere ducem exercitus sui deum.2. para.13.e
Abia sperans in domino victor euadit.2.paral.13.d
Abia moritur, cui succedit pius Asa. 3.reg.15.b.2. paralip.14.a
Abia filius Ieroboam mortuus plangitur ab Israele. 3.reg.14.e
¶Abiathar filius Achimelec, euadit manus Saul, & fugit ad Dauidem.1.reg.22.d
Abiathar cum Ephod in Ceila manet cum Dauide. 1.reg.23.a
Abiathar adiuuat partes Adoniæ.3.reg.1.a
Abiathar priuatur sacerdotio.3.reg 2.d e
¶Abigail qualis mulier.1.reg.25.a
Abigail vxor Nabal, it obuiam Dauid, cum cibariis. 1.reg 25.e
Abigail oratio elegans qua incensum Dauidis animũ sedauit, transferentis in se peccatum viri, vt non tam Nabali quàm sibi donetur peccatũ 1.Reg.25.d.
Abigail accepit in vxorem Dauid, mortuo Nabal. 1. reg.25.g
¶Abiecerant sacrificia dei Ophni & Phinees, rapiendo sibi partem suam antè quàm secundum legem essent oblata & incensa.1.reg.2 f
Abiici à se neminem vult deus.2.reg.14.d
¶Abimelech rex Geratæ rapit vxorẽ Abrahæ.ge.20.a
Abimelech obiurgat ipsum Abraham: quòd vxorem dixisset esse sororem suam, quam reddidit ei cum muneribus. gene.20.b c d
Abimelec timens sibi ab Abraham quod deus cum eo esset ferit fœdus cum ipso Abraham gene.21.c
Abimelech obiurgat ipsum Isaac, quòd de vxore sua dixisset eam sororem esse.gene.26.b
Abimelech init fœdus cum Isaac, quòd videat deum esse cum ipso.gene.26.f g
Abimelech filius Gedeonis occisis septuaginta fratribus suis, regnat super Israel.iudic.9.a
Abimelech & Sichimitarum interitum prædicit Ioathan filius Gedeon, propositã lignorum parabola. iudic.9.a b
inter Abimelech & Sichimitas immittit deus spiritum odij.iudic.9.c
Abimelech expugnat exercitum Gaal.iudi.9. e
Abimelech destruit vrbem Sichem interfectis habitatoribus.iudic.9.f
Abimelech oppugnans ciuitatem Thebes occiditur à muliere.iudicum 9.g
Abimelech nolens videri occisus à muliere, iubet armigero vt ipsum confodiat.iud.9.g
¶in Abinadab domo in Gabaa est arca dei quam reducit Dauid.1.reg.7.a.2.reg.6.a
¶Abiron, Dathan, & Core rebellio, sacerdotium sibi quærentium.num.16.a b
¶Abisag puella pulchra dormit in sinu Dauidis senis frigidi, vt eum calefaceret.3.regum 1.a
Abisag petit Adonias in vxorem.3.reg.2.e
¶Abisai persequitur Sebam.2.reg.20.b c
Abisai quare inter fortes Dauid cõputetur. 2.reg.23.c
¶Abiud cum Nadab & Aarone, & Moyse, vident deum in monte Sinai, & qua specie. exod. 24.d
Abiu & Nadab combuuntur, quòd contra præceptum dei ignem alienũ obtulissent.leui.10.a.num.3.a
¶Ablactat filium suum Samuelem Anna vxor Elcanę. 1.reg.1.d
Ablactationis die celebrat conuiuium Abraham. genes. 21. a
¶Abluit dominus sordes nostras.isa.4.b.1.cor.6.c
Abluũtur & inuocatione & fide in IESVM.act.22. d
¶Abnegatio sui quæ sit, vide 2.reg.15.f
ad Abnegationem nostri & crucem, hortatur Christus. matth.16.d marc.8.d.luc.9.c
¶Abner principi exercitus Saul, exprobrat Dauid somnolentiam.1.reg.16.c
Abner constituit Isbosethum regem super Israelem: & contra Dauidẽ pugnat, à quo fugatur.2.reg.2.b c d
Abner transfodit Asaelem.2.reg.2.d
¶Abner concumbit cum Respha concubina Saulis, ob quod factum irascitur in eum Isbosethus.2.reg.3.b
Abner data occasione per iram sentit pro Dauide, ad ipsumque vult regnum transferri.2.reg.3.b c
Abner hortatur Israelitas vt Dauidem suscipiant in regem.2.reg.3.c d
Abner occiditur a Ioab.2.reg.3.e
Abner occisum plangit Dauid cum populo.2.reg.f 3.
Abner sepelitur in Hebron cum ingenti pompa exequiarum.2.reg.3.f
Abner mortuum audientes Israelitæ, turbantur. 2. reg.4.a
¶Abominari iubet Moyses Ammonitas & Moabitas, id est non admitti in ecclesiam & cõsortium Israelitarum, non autem Idumæos & AEgyptios.deut. 23. a b
Abominatur deus populum inobedientem præceptis suis. leuit.26.e
Abominatio dei, sunt idola quæ tanquam deus coluntur.deut.7.d.27.e
Abominationes gentium prohibet imitari deus. leuit. 18 d
Abominationes gentium imitatur tribus Iudæ. 3. reg. 14. f
Abominatio coram deo, quod excelsum reputant homines.luc.16.d
Abominationem stantem in loco sancto, Lucas interpretatur, Ierusalem ab exercitu circundatam.matt. 24.b.marc.13.b.luc.21.d
¶Abram ducit Sarai in vxorem.gene.11.d
Abram egreditur terram suam iussus à deo.gene.12.a
Abræ & semini promittit deus terram Chanaan. gen. 12.b.13.d.15.d.17.a
Abram proficiscitur in terram Chanaam cum vxore & fratre suo Lot: ibiq; deo ædificat altare. gen. 12.b
Abram timens sibi ab AEgyptiis ob pulchritudinem vxoris, dicit eam esse sororem suam. gene.12.c
Abræ reddit vxorem Pharao percussus à domino. gene.12.d
Abram diues reuertitur ex AEgypto.gen.13.a
Abram nolens regnare iurgia inter pastores suos & pastores fratris, amicissimè separatur à fratre, & abit in terram Chanaan.gen.13.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abram eripit Lot, viros item ac mulieres, quos adduxerat Chodorlahomor gene.14.c
Abram spolia sue prædam timuit accipere à rege Sodomorum, vt soli deo tribueretur gloria diuitiarum suarum gene.14.d
Abram dat decimas ipsi Melchisedec gene.14.d
Abræ conquerenti se nõ habere filium, promittit deus Isaac gene.15.a b
Abram petit signum à deo, quo certus sit se possessurũ terram Chanaan gene.15.b
Abram ex consensu vxoris dormit cum ancilla sua, ex qua suscipit filium Ismaelem gene.16.a
Abræ apparet deus, consolatúrque eum gene.17.a
Abram appellatur Abraham, & quare gene.17.a
¶Abraham se, Ismahelem, & domesticos omnes circũcid t gene.17.d
Abrahæ prædicit deus interitum Sodomorum gene. 18. c
Abraham in Geraris timens sibi, dicit de vxore, quòd soror sua sit gene.20.a
Abraham propheta obiurgatur ab Abimelech, quòd vxorem dixisset esse sororem gene.20.b c
Abrahæ semen verum qui ex Isaac nati quíque filij promissionis sunt, promissioni vitæ æternæ fidentes gene.21.b
Abraham eiicit Agar ancillam cum Ismahele genes. 21.b
Abrahæ doléti ob Saræ eiiciendo Ismaele verba præcipit deus obedire voci Saræ gene.21.b
Abraham plantat nemus in Bersabee gene.21.d
Abraham tentat deus, probátque quanta esset ipsius fides in suas promissiones: iubens immolare Isaac, quem tamen solum habebat in quo promissio impleretur gene.22.a
Abraham offert arietem in holocaustum loco filij gene.22.c
Abraham plangit Saram mortuam, & locũ sepulchri emitá filiis Heth, in quo sepelit eam gene.23.a
Abraham non vult sine pecunia & gratis accipere locum sepulturæ à filiis Heth oblatum gene.23.e
Abraham aliam ducit vxorem Ceturam nomine gene. 25.a
Abraham mittit seruum suum ad quærendam vxorem filio suo Isaac gene.24.a
Abraham mortuus sepelitur in spelunca duplici gene. 22.a
Abraham in itineribus suis nomen dei inuocat gene.13.c
ad Abraham factæ promissionis memor deus adiuuat Israelem in afflictionibus 4.reg.13.d
propter Abraham deus liberauit Lot. gen.19.f
propter Abraham multiplicauit deus ipsum Isaac gen. 26. c
Abraham, Thare & Nachor seruierunt diis alienis in Mesopotamia: quos liberauit deus dans eis fiduciam in ipsum ios.24.a
cum Abraham erat deus in omnibus quæ agebat gen. 21. c
Abrahæ hospitalitas sedentis ad ostium tabernaculi, vt siquem prætereuntem videret inuitaret ad hospitiũ gene.18.a
Abraham inseruit mensæ peregrinorum gene.18.b
Abrahæ obedientia commendatur gen.22.d.26.a
ex Abrahæ semine ideo descendit Christus quòd voci dei obedierit gene.22.d.26.a
Abrahæ fides rom.4.c.heb.11.b
Abrahæ filij & semen sunt, qui Christo credũt, & opera Abrahæ faciunt matth.3.c.ioan.8.e.rom.9.b.galat.3.a d
Abraham optauit videre Christi aduentum in carnem, quem & vidit ioan.8.g
Abrahæ filius Zacchæus Christo credens luc.19.b
ante Abraham Christus erat ioan.8.g
Abraham filiis & familiæ præcipiebat vt custodirent viam domini gene.18.c
Abrahæ laus eccl.44.c
¶Absalom celebrato cõuiuio filiis regis fratribus suis in tõsione ouium, occidit fratrem suum Amon obstupratam sororem 2.reg.13.e
Absalom fugit occiso Amnone 2.reg.13.g
Absalom reuocatur astu & prudentia Ioab & mulieris Thecuitidis 2.reg.14.a
Absalomis filij 2.reg.14.f
Absalomis pulchritudo 2.reg.14.f
Absalom reductum non vult videre pater. ne factum ipsius approbare videretur 2.reg.14.f
Absalom messem Ioab succendit, & quare 2.reg.14.g
Absalom introductus osculatur à patre 2.reg.14.g
Absalom bona specie, animos populi patris sibi conciliat, volens regnare, votum & sacrificium simulás 2.reg.15.a
Absalom sequitur populus insciius simplici corde 2.regum 15.b
Absalom concilio Achitophel concumbit cum concubinis patris sui 2.reg.16.d
ne Absalom occidatur, præcipit Dauid ipsi Ioab principi exercitus 2.reg.18.a
Absalom de quercu pendés confoditur à Ioab 2.reg. 18.b c d
Absalom mortuũ luget Dauid 2.reg.18.g. quem Ioab consolatur audacter 2.reg.19.a
quòd Absalom cõstituisset regem, increpat stultitiam suam populus 2.reg.19.b
¶Abscondit deus faciem suam à filiis Israel conuersis ad idola deut.32.c
Abscondita sua & mysteria sua, voluntatem suam manifestauit deus Iudæis legem suam, vt eam facerent deut.29 d
Abscondita in thesauris domini deut.32.e
Absconditur Elias iussu dei, ne ab Achab occidatur 3. reg.17.a
Abscondit se populus Israel in cauernis pauidus, audito quòd Philisthæi cõgregati essent contra ipsum 1.reg.13.b
¶Abstinentia Moysi exod.34.d
Abstinentia Eliæ 3.reg.19.b
¶Abundat bonis omnibus qui custodit dei præcepta deut.28.a.30.b
Abundantia rerum omnium à deo deut.8.b c
non in abundantia rerum temporalium est vita hominis luc.12.c
propter Abundantiam rerum omnium deo seruiẽdum in gaudio & cordis lætitia deut.28.e
¶Abyssi, terræ rudis & indigesta moles cum aquis cõfusa gen.1.a.46.d.psal.70.d.76.d
Abyssus, iudicia dei psal.35.b
Acaron vrbem capit Iudas iud.1.d
¶Accaronitæ aream dei eiiciunt è finibus suis, timentes sibi à deo 1.reg.5.d
¶Accepimus à deo quicquid habemus 1.corinth.4.b
¶Accessum habent Iudæi & gentes ad deum & gratiã eius per Christum rom.5.a.ephes.2.d.3.b
¶Accinctus Dauid fortitudine à deo contra inimicos 2.reg.22.c
¶Accipitrem non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Accusatur falsò Miphiboseth à Siba seruo erga Dauidem 2.reg.19.c
¶in Aceto vt buccellam intingat ipsa Ruth, præcipit ipse Booz ruth 2.c
Acetum Christo sitienti in cruce offertur matth.27.f. ioan.19.f
¶Achab vxorem ducit Iezabel idololatram, quæ illius animum plusquam cæteros induxit ad idololatriã: propter quam plantat lucum 3.reg.16.e f g
Achab reædificat Iericho 3.reg 16.g
Achab desperans multitudini exercitus se posse resistere, submittit se ipsi Benadad regi Syrorum 3.regum 20. a
Achab regi, misso propheta, promittit victoriam deus contra Benadad, tunc cum nulla esset spes victorię, vt cognosceretur verus deus 2.reg 20.b c e
Achab nuntiat omnia quæ fecisset Elias, quomodo sacerdotes Baal occidisset, vxori suæ Iezabel: quæ accensa perse quitur ipsum Eliam 3.reg.19.a
Achab regé prænonet propheta ipsum Benadad præliaturum contra eum 3.reg.20.d
Achab non agnoscens dei victoriam, seruat Benadad contra dei præceptum, & cum eo fœdus init: propter quod misso prophetæ filio, deus prænuntiat ei interitum, & populi Israelis 3.reg.20.f g
Achab, denegante Naboth ei vineam suam, tristis decumbit in lecto 3.reg.21.a
Achab regem increpat Elias ob occisum Naboth & vineam ipsius à se occupatam: simul prædicit ei interitum & toti familiæ 3.reg.21.e f
Achab pœnitentia & humilitate sua mouet deum, vt ad tempus quædam remittat ei, quem sciebat ab impietate non recessurum 3.reg.21.g
Achab regis malitia 3.reg.21.g
Achab 400. pseudoprophetas consulit, in quorum ore posuerat deus mẽdacium 3.regum 22. a c.2.paralipo. 18.a e
Achab & Iosaphat consulto deo proficiscuntur cõtra Ramoth Galaad 3.reg.22.a
Achab odit Michæam vnicum dei prophetam, eo quòd ei veritatem diceret 3.regum 22.b.2.paralipo. 18. d
Achab pugnans contra Ramoth Galaad, occiditur iuxta verbum Michææ prophetæ, tametsi mutasset habitum 3.reg.22.c.2.paralip.18.g
Achab sanguinem lingunt canes 3.reg.22.f
Achab interitus prænuntiatur 4.reg.9.b
Achab filio Coliæ & Sedeciæ filio Maasiæ pseudoprophetis minatur dominus ierem.29.c
Achab filij cum tota domo occiduntur, iuxta dei verbum 4.reg.10.a b c
¶Acham de anathemate contra præceptum dei accipiens, lapidatur, & omnia quæ illius erant, comburuntur, filij, filiæ, boues, &c. ios.7 d
¶Achaz rex Iuda idololatra conserat filium suum per ignem 4.reg.16.a.2.paral.28.a
Achaz petit auxilium Assyriorum, non dei, contra aduersarios 4.reg.16 b.2.paral.28.a
Achaz in gratiam regis Assyriorum, ablato dei cultu, diis Syriæ sacrificat 4. reg. 16.c.2. paralipomenon 28 d
Achaz promittitur à deo auxilium, cuius promissionis iubetur signum quærere isa.7.a b
Achaz moritur 4.reg.16.d
¶Achias filius Achitob 1.reg.14.a b
¶Achimaas cũ Ionatha nuntiat Dauidi consiliũ Achitophel 2.reg.17.d e
Achimaas currens præuenit Chusi, annuntians victoriam Dauidi 2.reg.18.e f g
¶ad Achimelech sacerdotem fugit Dauid in Nobe 1. reg.21.a
Achimelech sacerdos dat Dauidi panes propositionis 1 reg.21.a
Achimelech accersitus, accusatur coniurationis à Saule impio, quòd pauisset Dauidem, & arma dedisset, vnde & occiditur cum reliquis sacerdotibus 1.reg. 22. c d
¶Achinoam vxor Dauid 1.reg.25.g
¶Achior à seruis Holofernis ligatur ad arborem, quem soluunt Iudæi, & benignè suscipiunt iudith 6. b
Achior relicta gentilitate credit deo, & circunciditur iudith 14.b
¶ad Achis regem Geth fugit Dauid 1.reg.27.a
apud Achis regem infamiam simulat Dauid, vt euadat 1.reg.21.d
¶Achitophel consiliarius Dauid, stat à parte Absalom 2.reg.15.b c
Achitophel consilium tanquam verbum dei habitum 2.reg.16.d
Achitophel concilium, nocte irruendum esse super Dauidem cum duodecim milibus: deus dissipat per Chusai dantem aliud quo periret Absalom cum suis 2.reg.17.a b c
Achitophel laqueo se suspendit quòd non fuisset factum consilium suum contra Dauidem 2. reg.17.f
¶Achor vallis ios.7.d
¶Acquisitionis populus, Christiani dicuntur à Petro, sanguine Christi redempti 1.petr.2.b
¶Ada altera vxor Lamech gene.4.d
¶Adad suscitatur à domino aduersus Salomonem 3. reg.11.c
Adad Iduræus fugit à facie Dauidis vastantis Idumæam, in AEgyptum, vbi vxorem ducit sororem Pharaonis 3.reg.11.d
¶Adam creat deus, subiiciens ei omnia gene.1.d
Adam in paradiso constituitur vt aret terram, cui interdicitur ligno vitæ gene.2.c
Adam cunctis animalibus nomina imponit gene.2.d
Adam comedit de ligno scientiæ gene.3.b
Adam erubescens propter peccatum fugit cõspectum dei gene.3.b
Adam reiicit peccatum in vxorem gene.3.b
Adæ pœna propter peccatum gene.3.c d
Adam eiicitur è paradiso gene. 3.d
Adæ ætas, 930. anni gene.5.a
Adæ genealogia vsq; ad Esau & Iacob reperitur 1.paralip.1.a
Adam, nomen viro & mulieri commune gene.5.a
Adam figura futuri Adæ Christi rom.5.c
Adam primus homo, factus vt animæ beneficio viuet: at Adam posterior Christus, vt suis vitam daret spiritualem 1.corin.15.f
per Adam peccatores sumus constituti omnes à quo hæreditatẽ peccãdi procliuitatẽ accepimus ro.5.b d
Adam cælestem vita pura referre oportet, sicut nos Adæ terreni imaginem improbis moribus expressimus 1.corinth.15.f
per Adam omnes sumus obnoxij morti: per Christum autem. vitæ restituti 1.corinth.15.c
¶Adarezer rex Soba percutitur à Dauide 2.reg.8.a
Adarezer serui victi faciunt pacem cum Dauide, & seruiunt ei 2.reg.10.d
¶Adipem hostiarum prohibet deus comedere leui.7.c
vt Adipem agnorum comederent introduxit deus Israelitas in terram promissionis deut.32.b
¶Adhærendũ deo fide & fiducia, non idolis aut cuiquam alij rei deut.13.a

vt Adhæreamus deo fide, hortatur Moyses, deut.11.c. hortatur & Iosue.ios.22.a.23.b
Adhærentes deo viuunt, non occiduntur vt occisi fuerunt qui sequuti sunt Beelphegor deut.4.a
¶Adhortatur deus Salomonem vt simplici corde ambulet cum populo in præceptis Moysi, ne reiiciatur cum populo 3.reg.9.a
Adhortatur Moyses ad seruanda præcepta dei, demõstrata priùs dei bonitate erga populum suum deut. 4.a
¶Adinuentiones suas malas sequentes derelicto deo, conterit fames deut.28.b
Adinuentiones suas sequentes Israelitæ, id est ad idola conuersi affliguntur iudic 2.d
¶Adiurat Achab Michæã vt ei verum loquatur 1. reg. 22. c
Adiurat Paulus Thessalonicenses 1.thess. 5. d. & Timotheum.2.timoth.4.a
¶Adiutores Pauli in prædicatione euangelij rom.16. a.coloss.4.c
Adiutores dei, & cooperarij apostoli in prædicatione euangelij 1.corinth.3.b
Adiutorium viri, mulier gene.2.c
¶Adolescentulæ quales esse debeant tit.2.a
Adolescentes diaconi subditi sint, episcopis suæ presbyteris, illis ministrantes 1.petr.5.b
Adolescentes molestia in loquendo eccl.32.b
de Adolescente quodam nudo fugiente cum Christus comprehenderetur marc.14.c
¶Adonias filius Dauidis inscio patre occupat regnum, immolatis victimis 3.reg.1.a b
Adonias audiens Salomonem præcepto patris constitutum regem super Iudam & Israelem, fugit tenens cornua altaris, à quibus iussu Salomonis auulsus reducitur in domum suam 3.reg.1.f g
Adonias petit Abisag in vxorem 3.reg.2.c
Adonias occiditur 3.reg.2.d.
¶Adonibezec comprehenso abscinduntur summitates manuum ac pedum, & moritur in Ierusalem iudic. 1. a b
¶Adoptare nos in filios prædestinauerat deus ante secula, ephes.1.a. vtquie ita esset, venit Christus galat. 4. a
Adoptati Iudæi à deo in peculiarem gentem roma.9.a
Adoptionem sui expectant fideles rom.9.d
¶Adorandus deus, timendus, & illi procidendũ matth. 4.b.luc.4.b.deut.6.c.10.d
Adorant deum Israelitæ loquentem ad Moysen in nube in ostio tabernaculi exod.33.b
Adorabant procul seniores Israel, cum Aaron non appropinquantes monti Sinai exod.24.a
Adoraturus, & solennem deo cultum exhibiturus, pietatem suam testaturus, Elcana ascendit in Silo, vbi coram domino comedebat & bibebat cum familia. 1.reg.1.a b
Adorant coram domino Elcane cum vxoribus mane 1.reg.1.c
Adorat Dauid dominum in summitate montis fugiens Absalõm.2.reg.15.g
Adorat Saũl dominum, sed non in fide 1 reg.15.g
non Adorandus deus alienus, exod.23.c.34.b. ne derelinquamur à deo 3.reg.9.b
Adorat populus virulos quos fecerat Ieroboam.3.reg. 12. g
Adorant idola Israelitæ ignorantes dei opera, & traduntur in manus hostium iudic.2.b
ADORATORES veros futuros post publicatum euangelium, prædicit Christus, qui non hostiis pecudum, sed interne & mente adorarét deũ ioan.4. c
Adorant apostoli Christum ascendẽtem in cælum luc. 24. g
Adorare volens Ioannes angelum, ab eo prohibitus est apocal.19.b.22.b
Adarant bestiam vniuersi, apocal. 13. a: qui non sunt scripti in libro vitæ, apocal.13. c: eorúmque plaga. apocal.16.c
¶Adorasse dicit scriptura Gedeonem audientem castra Madianitarum tradi à deo in manus ipsius Gedeonis, id est gratias egisse deo, & credidisse promitteñti victoriam, iudic.7.d
Adorant, siue gratias agunt deo filij Israel, quòd ipsos visitauerit, & respexerit afflictionẽ ipsorũ exod.4. g
Adorasse populum dicitur Abraham, pro egisse gratias populo cum geniculatione aut gestu decoro gene.23.b
¶Adorare pro inclinari & incuruare se corem aliquo honoris & reuerentiæ gratia, vtitur scriptura gene. 18.a.33.a.42.43.44
Adorat Dauidem siue inclinat se Dauidi ipse Nathan propheta, item Bethsabee.3.reg.1.c.d
¶Aduenæ fuerũt Israelitæ apud AEgyptios.deu.10.d
Aduenis, pupillis & viduis relinquendæ reliquiæ messis, vindemiæ, & oliuarum deut.24.d
Aduenæ iudicium non peruertendum deut.24.d
Aduenæ iudicium peruertens maledictus deut.28.c
Aduenæ diligendi, leuit.19.g. non affligendi, exod. 22. c
Aduenæ non exprobrandum leuit. 19. g. exod. 22. c. deut.24.d
Aduenis triennales primitiæ dandæ deut.26.a
Aduenis præcipitur legi Deuteronomium.deuteron. 31. c
¶de Aduentu domini malach.4.a
Aduentum Christi expectat propheta isa.62.a
Aduentus Christi sedentis super asinam, zacha.9.b
Aduentus Christi signa isa.35.c
Aduentus Christi & victoria aduersus mortem, peccatum, & infernum habac.3.a
ADVENTVM SVVM per euangelium breui toto orbi adfuturum cum maxima virtute & signis; prædicit Christus matth.16.d.marc.9.a.luc.9.c
Aduentus domini ad iudicium, apocal.6.d. tam inopinatus vt dies diluuij, matth.24.d. luc.17.f. vt fur in nocte. 2.petr.3.c.apoc.3.a.vt fulgur exiens ab oriẽte & patens in occidentem, matth. 24.c. marc.13.c. luc.17.c
Aduentus domini ad iudicium isaiæ 3. c.13.b. danielis 7.d
Aduentum domini qualis futurus act.1.b
Aduentum domini expectant fideles 1. corinth. 1. a. in quo gloriabuntur 2.corinth.1.e
Aduentum domini instare dicit Iacobus.iacob.5.b
Aduentum suum quare tardet dominus 2.petr.3.c
¶Aduersarij domini formident ipsum 1.reg.2.b
Aduersarios suscitat deus Salomoni conuerso ad idola, Adad Idumæum, & Razon 3.reg.11.d e
Aduersarios mittit deus in Iudam 4.reg.15.9.16.a
ad Aduersa fortiter sustinenda exhortatio ad populũ dei psal.4
¶Adulationis pernicies prouerb.27.a.28.d.eccle.7.a isa.3.c.habacuc.2.c
in Adulatores prouer.24.c
non Adulabatur Paulus in sua prædicatione 1.thess. 2. a
¶non Adulterandum exod 20.c.deut.15.b
Adultera fugienda prouerb.6.c.22.b
Adulterum morti adiudicat deus in historia Abimelech.gene.26.a b
Adulter & adultera moriantur leuit. 18.a.26.b.deuter. 22. d
Adulterium quæ mala consequantur eccle.23.c
Adulterium spirituale psal.71.versu.26.
Adulterium vxoris quomodo deprehendere poterat maritus nume.5.b
ne Adulterium committeret Pharao cum vxore Abrę, deus flagellat familiam Pharaonis & famulorum. c. 12.
Adulterium Dauidis cum Bethsabee 1.reg 11.a
Adulteri non possident regnũ dei 1.corinth.6.b. quos iudicat dominus, heb.13.a
¶ADVOCATVS NOSTER IESVS CHRISTVS 1.ioan.2.a
¶Aduram præfectus tributorum Raboam lapidatur à populo 1.reg.12.e.2.paral.10.d
¶AEdificata domo non habitat in ea quì præcepta dei non seruat deut.28.c
qui AEdificarat domum nouam non cogebatur ire ad bellum, nisi ea dedicata deut.20.b
AEdificare pro facere, more scripturæ gene.2.d
AEdificia Salomonis 3.reg.9.c
AEdificare domum fratris, pro fratris defuncti vxoré accipere, & ex ea suscipere filium, qui fratris defuncti nomine vocaretur deut.25.c
AEdificauerunt domum Israel, Rachel & Liã, ex quibus descendit omnis populus Israel ruth.4.c
AEdificat deus domos obstetricibus timentibus se, & seruantibus pueros Hebræorum, exod.1.d
AEdificaturum se domum firmam & permanentẽ promittit deus Ieroboam ambulanti iuxta præcepta sua 3.reg.11.g
AEdificaturum se domum fidelẽ sacerdoti Sadoc prædicit deus 1.reg.2.g
AEdificauit Christus ecclesiam prædicando euangelium, & dando fidem qua susciperetur 2.reg.7.c
AEdificatio dei docere fidem in Christum. 1.timot.1.a
AEdificium dei, Christiani prædicatione adducti ad Christum 1.corinth.3.b
AEdificemus singuli singulos 1.thess.5.c
AEdificantes sacerdotes Iudæi, Christum quem docere debebant populo, reiiciunt matt.21.d. marc.12.d. luc.12.c.act.4.b
¶de AEgrotis filij Abiæ valetudine consuluit Ieroboã Abiam prophetam 3.reg.14.a
AEgrotat filius Dauidis ex Bethsabee: pro quo ieiunans Dauid, orat vt eum liberet deus 2.reg.12.d
AEgrotat Amnon nimio amore in Thamar sororem Absalomi: ægrotúmque se simulat vt cum ea dormiat 1.reg.13.a
AEgrotanti Ezechiæ prædicit Isaias mortem 4. reg. 20. a
¶AEgyptiis illicitum edere cum Hebræis genesis 43.g
AEgyptij detestantur pastores ouium gene.46.d
in AEgyptum descendit Abraham cum vxore sua famem fugiens gene.10.c
AEgyptum egreditur Abraham gene.13.a
AEgypti fames gene.41.g
AEgyptum ingreditur Iacob cum filiis gene.46.c
AEgyptij deficiente pecunia, cibum pecoribus comparant gene.47.d
AEgyptio iubet dominus spoliari exod.11.a
AEgypti primogenitorum clades exod.12.b
AEgyptios Iudæi spoliant vasis argenteis exodi. 12. f
AEgyptum egrediuntur filij Israel exod.12.f
de AEgyptiorum interitu, & Hebræorum liberatione sapient.19.a
in AEgyptum reuerti volunt Israelitæ, desperantes se posse resistere Chananæis num.14.a
AEgyptus meminit dei 1.reg.30.d
in AEgyptum fugit Christus matth.2.c
ex AEgypto reuertitur Christus monitu angeli matth. 2. d
AEgypti cladem prædicit Ieremias.ier.46.a
AEgypti vastatio per regem Babylonis ezec.32.c
AEgypti & vrbium eius destructio plangitur ezech. 29.b.30.a
de AEgypti regno, & fœdere eius & bello cum regno Syriæ daniel.11.b
AEgytij non abominandi deut.23.b
AEgyptij post flagella, relictis idolis, in vno altari Christo deum adorant isa.19.d
AEgyptiorum & AEthiopum captiuitas prædicitur isa.20.a
AEgyptus, merces regis Babylonis ob laborem quem subiit aduersus Tyrum ezech.29.d
AEgyptiorum vastatio ab Assyriis isa.19.a
ab AEgyptiis petit Osee rex auxilium 4.reg.17.a
¶contra AElam sermo domini iere.49.g
¶AEmulator deus, vult vt sibi fidamus exod.34.b.deuter.4.d.5.a.ios.24.c
vbi AEmulatio & contentio, ibi omne opus prauum iacob 3.d
AEmulandum bonum semper galat.4.e
AEmulatur Paulus Corinthios æmulatione & charitate dei, ne diuellantur à sponso Christo 2.corinth. 11. a
AEmulationem dei habentes & zelum, sed absque iudicio roma.10.a
ad AEmulationem prouocat Iudæos Paulus, euangelium prædicans gentibus roma.11.b
AEmulatus pro Moyse Iosue, vult solũ Moysen prophetare, cæteros prohiberi: quem ipse Moyses eorripit nume.11.f
AEmulus Heli Samuel 1.reg.2.g
¶AEneas sanatur à Petro virtute Christi act.9.f
¶AEneum cælum non custidientibus præcepta deut. 28. c
¶AEnigma, vide problema, vel propositio AEnigmatum, & rerum obscurarum quas à suis sapientibus & prudentibus earnis non poterat scire: nempe per quid deus rectè agnoscatur, & ritè colatur, & similia, vt eorum audiat solutionem. Venit Saba regina ad Salomonem 3.reg.10.a
¶AEqualitas qualis inter diuites & pauperes sanctos 2. corinth.8.c
¶AEquitati cordis nostri ne tribuamus. quòd deus det nobis vitam æternam deut.9.a
¶AErugo propter peccata 3.reg.8.d
¶AEstu percutiuntur, præcepta dei non custodientes deut.28.c
¶in AEtatem mundi vltimam incidimus 1. corinth. 9. c
¶AEthiopibus interitum minatur dominus soph. 2. d
¶Affecti simus eodem animo alij in alios rom.12. d
¶Affinitatis gradus in lege prohibiti leuit.18.a
¶quòd Affligatur Israel à Madianitis, miratur & quæritur Gedeon deo iudic.6.c
Afflictiones multas minatur deus iis qui à se fornicantur deut. 31.d e. ios.24.e
Affligit tandiu nos deus donec peccata nostra ipsi cõfiteamur leuit.26.f

Universidad de Deusto
Biblioteca

Afflictione dura afflicti filij Israel, non acquieſcunt Moyſi exod.6.b
vt Afflictionibus cognoſcerent malitiam cordis ſui duxit deus Iudæos per deſertum deut.8.a
Afflictionem populi ſui videt deus exod.3.b
de Afflictionibus liberat deus populum reuertentem toto corde ad ſe, & ei ſoli ſeruientem & fidentem deut.26.b.1.reg.7.a
in Afflictionibus conſtituti Israelitæ confitentur deo peccata, quod relicto ipſo ſeruierint diis alienis. clamantes aſsidue, & liberatur: tametſi diuiſſet deus ſe non liberaturum iudic.10.c
Afflicti Bethſamitæ confitentur deum Israel eſſe deum ſanctum 1.reg.6.d
Afflictis adeſt deus, & eos exaudit, exemplo Agar: quę & ipſe videnté propterea appellauit gene.16.d.21.d
Afflictionem: Agar fugientis à conſpectu dominæ videns deus, exaudit eam: propter quod & Iſmaheli impoſitum nomen gene.16.b.c
Afflictorum, quos afflixerat propter idola ad quæ cõuerſi erant, gemitus exaudiebat deus, propter iudices quos ſuper eos conſtituerat iudic.2.d
ab Afflictionibus liberat deus Iſraelem per impiũ Ieroboam 4.reg.14.f
Afflictiones tanquam à deo ſuſcitatas, nó ab homine, libenter ſert Dauid 2.reg.16.b.c
Affligitur cor Annæ ſterilis 1.reg.1.b
Afflictionis magnitudine coacta Anna ſine fatigatione orat.1.reg.1.c
Affligere animas leuit.23.c.iſa.58.b
Afflictis ſuccurrendum eccl.7.d
in Afflictione Ieruſalem videtur afflictus dominus ierem.8.g
¶Agabus propheta prædicit famem vniuerſo orbi futuram act.11.d. & Paulum Ieroſolymis alligandum act.21.b
Agag rex Amalecitarum non occiditur à Saule 1.reg.15.b
Agag regem Amalec occidit Samuel 1.reg.15.b
¶Agar dominam Saram irridet videns ſe concepiſſe ex Abram domino ſuo gene.16.b
Agar fugiens Saram dominam, conſolatur ab angelo gene.16.a.b.c
Agar ſemen multiplicandum prædicit deus gene.16.c
Agar ancilla eiicitur cum filio Iſmahele gene.21.b
¶Ager non ſerendus diuerſo ſemine leuit 19.e
de Agrum vel vineam proximi lædente exod.22.a
Agrorum termini non transferendi deut.19.d
Agér ſanguinis act.1.d
Ager emptus à Ieremia ſignificat populum à captiuitate reuerſurum iere 22.b
¶Aggæi & Zachariæ adhortatione reædificatur templum 1.eſd.5.a
Aggæus Iudæos increpat, qui neglecto templo propria ædificia curabant aggg.1.a
¶Aggrauare cor ſuum & obſtinatum eſſe, nolle ad deum conuerti 1.reg.6.b
Aggrauata manus dei ſuper aliquem dicitur, quem vehementer affligat 1.reg.5.b
¶de Agnis oblatio leuit.3.b
Agni paſchalis edendi ritus exod.12.a
Agnus paſchalis immaculatus exod.12.a
Agnus Chriſtus redemit & abſtulit peccata noſtra ſanguine ſuo ioan.1.apoc.5.e
Agni viſio, quem omnis terra adorat, apoc.5.b.ſtantis ſuper montem Sion apoc.14.a
¶Agricola Adam gene.3.d
Agricola Eſau gene.25.d
Agricolam vocat Chriſtus patrem auferentem à ſe omnem palmitem non ferentem fructum ioan.15.a
ab Agricultura ad prophetiam vocatur Eliſeus à deo per Eliam 3 reg.19.d
Agricultura dei Chriſtiani, quos quaſi agros coluerũt apoſtoli 1.corinth.3.b
¶Agrippam Paulus hortatur vt Chriſto credat act.26.g
¶Ahias propheta miſſus à deo tradit decem tribus Ieroboam 3.reg.11.f
Ahias propheta prædicit mortem filij Ieroboam, totiuſque regni exitium 2.reg.14.b
¶Ahio & Oza filij Abinadab 2.reg.6.a
¶ſub Alas dei confugerat Ruth Moabitis, & alitur ruth.2.c
¶Alapa percutitur IESVS ioan.10.d
¶Alcimus homo Iudæus erat impius quę Demetrius rex ſacerdotem præfecit Iudæis 1.machab.7.a.b
Alcimi inſtinctu Demetrius Nicanorem aduerſus Iudæos mittit 2.machab.14.b
Alcimus paralyſi diſſolutus interiit 1.machab.9.f
¶Alexander Antiochi Nobilis filius regnat in Ptolemaida 1.machab.10.a
Alexander bellum committit cum Demetrio 1.macha. 10.d
Alexander & Ptolemæus rex AEgypti amicitiam inter ſe ſtatuunt 1.machab.10.c
Alexandro Macedone mortuo regnum ſuſcipit Antiochus 1.machab.1.a
Alexander ærarius aliquando fidelis, Paulo nocuit 2. timoth.4.c
¶Alienos deos adorantes lapidabantur deut.17.a
Alienos deos ne adoret cum populo, dehortatur deus Salomonem 3.reg.9.b
Alienigene ſeparantur à populo Iſrael iuxta legem Deuteronomij 2.eſdr.13.a
Alienigenæ, adducti fama nominis dei, orantes exaudiuntur 3.reg.8.e
¶Allegoria Pauli de filio Agar & Saræ galat.4.c
¶Altaria deo ædificat Abram, in locis vbi ipſe ei apparebat gene.12.b.c.13.d
Altare deo ædificat Iſaac gene.26.f
Altare præcipit ſibi conſtrui deus à Iacob in Bethel gene.33.d.35.d
Altari ædificato ad radices montis Sinai à Moyſe, offeruntur holocauſta ad fœdus ineundum exod. 24.a
Altare terreum præcipit fieri ſibi deus, & quomodo exod.20.d.
Altaris tabernaculi forma exod.27.a
Altaris thymiamatis forma, ſitus, & fabricatio exod. 30.a.37.d.40.c
Altaris holocauſti fabricatio exod.27.a.38.a
Altaris templi Salomonis fabricatio 2.paral.4.a
Altaris deſcriptio ezech.43.d
Altare quomodo expiabatur exod.29.f.leuit.16.d
ſuper Altare quod extructum erat ante tabernaculum, offerebantur hoſtiæ & reliqua, nuſquam alibi. ioſ. 22.g
in Altaris dedicatione quæ obtulerint ſinguli principes Iſrael nume.7.a
Altare ædificat Moyſes in memoriam interitus Amalecitarum exod.17.d
Altare extrui iubet Moyſes tranſmiſſo Iordane, & illi legem inſcribi deut.27.a
Altare immẽſæ magnitudinis ædificatur à filiis Ruben Gad & Manaſſe, in teſtimonium quòd dominus ſit deus ioſ.22.c
Altare ædificat Ioſue in Hebal, ſuper cuius lapides ſcribit Deuteronomium, & offert holocauſta ioſ.8.f
Altare deus ſibi extrui iubet à Gedeone, deſtructa ara Baal, iubétque eum non timere. iudic.6.c
Altari ædificato domino, Dauid offert holocauſtum, & ceſſat peſtis 2.reg.24.d
Altaris dedicatio ſub Iuda Machabæo 1.machab.4.c
Altare deo ædificat Samuel 1.reg.7.d
Altare deo ædificat Saul 1.reg.14.c
Altare dei deſtructum dolens Elias, ipſum reædificat, ſuper quod & ſacrificat coram ſacerdotibus Baal 1. reg 18.e
Altare dei æreum deſtruit Achaz impius 4.reg.16.c
ab Altaris cornibus euellitur Adonias iuſſu Salomonis, qui contra dei legem occupauerat regnum Dauidis 3.reg.1.g
coram Altari occiditur Ioab iuſſu Salomonis 3. reg. 2.e.f
Altaria idolorum deſtruuntur à Ioſia 4.reg.23.c
Altare ædificat Aaron ipſi vitulo quem formauerat exod.32.b
Altare Ieroboam filij Nabat deſtruitur 4.reg.23.c
Altare noſtrum Chriſtus hebr.13.b
Altari olim ſeruientes, victum inde habebant: multò magis qui euangelio ſeruiunt 1.corinth.9.b
¶Amalecitæ occiduntur à filiis Iſrael, orante Moyſe exod.17.c
Amalec percutit populum Iſrael num.14.d
Amalecitæ occidunt Chananæos num.14.d
Amalecitarum interitum prædicit Balaam, num.24.d. prædixit & deus exod.17.d
Amalec iubet deus occidere propter mala quæ fecit in Iſrael deut.25.d
Amalec percutitur à Saule 1.reg.14.g
Amalecitas iubetur Saul ad internecionem delere: quod præceptum non implens, reiicitur à deo 1. reg.15.a
Amalecitæ percutiuntur à filiis Simeon 1. paralipom. 4.g
¶Aman exaltatum à rege Aſſuero ſolus Mardochæus non adorat.eſther 3.a
Aman videns ſe contemptum à Mardochæo, omnium Iudæorum interitum ab Aſſuero impetrat eſther 3.b
Aman iuſſu regis ſuſpenditur in patibulo quod Mardochæo parauerat.eſther 5.d.7.d
Aman filij decem ſuſpenduntur. eſther 9.d
¶Amaritudo auferenda à nobis epheſ. 4.g. hebræor. 12.d
Amaritudo animæ mulieris hoſpitæ Eliſei ob filij ſui mortem 4.reg. 4.e
Amaræ aquæ dulceſcunt, impoſito in eas ligno quod poſt orationem oſtenderat Moyſi deus exod.15.f
¶Amaſa pro Ioab conſtituitur caput exercitus Abſalom 2.reg.17.f
Amaſa conuocat Iudam contra Sebam: quem oſculatus Ioab occidit in itinere 2.reg.2.b.c
Amaſa filius Abigail ſororis Dauid 1.paralip.2.b
¶Amaſias ſuccedit patri Ioas in regno Iuda 4.reg.12. d.2.paral.24.g
Amaſias rex Iuda occidit interfectores patris ſui 4.regum 14.a.b.2. paralip.25.a
Amaſiam monet quidam vir dei ne viribus humanis fidat 2.paral.25.b
Amaſias percutit Edomitas ſiue Idumæos 4.reg.14.b. 2.paralip.25.d
Amaſias corripitur à domino, quòd deos Idumæorum coluerit 2.paral.25.c
Amaſias rex Iuda voluntate dei traditur in manus hoſtium 2.paral.25.f
Amaſias capitur à Ioa rege Iſrael, & occiditur 4. reg. 14.b.2.paral.26.f
Amaſias ſacerdos Bethel obſiſtit prophetæ dei Amos. amos 7.c
¶Ambitioſus honorum non eſt, qui charitatem habet 1.corinth.13.b
¶Ambulentes meditemur verbum dei deut.11.c
Ambulare cum deo, diuináque agere vitam gen. 5.d
vt Ambulet coram ſe, id eſt vt ei fidat. & opera fidentis faciat, adhortatur Abram deus gene.17.a
Ambulauit coram deo in veritate Ezechias firma fiducia in eum 4.reg.20.a
Ambulare in viis dei, eſt cuſtodire præcepta ipſius 3. reg.2.b
vt Ambulemus in viis ſuis petit à nobis deus deut. 10. e.21.c
Ambulare in viis ſuis docuit deus filios Iſrael deut. 8.b
Ambulat Salomon in præceptis dei.3.reg.3.a
vt ambulent in viis dei hortatur Rubenitas Ioſue. ioſ. 21, a
Ambulare in luce, eſt credere in lucem Chriſtum ioã. 12.e
Ambulare in veritate, toto corde & anima diligere deum 3.reg.2.a
Ambulare in viis patris pro facere ſicut pater fecerit 1. reg.8.a
Ambulare ipſi deo ex aduerſo, id eſt non facere quæ præcepit leuit.26.d
Ambulare ex aduerſo nobis dicitur deus quando percutit nos propter peccata. leuit.26.d.
Ambulaturum ſe inter Iſraelitas promittit deus, ſeruantes mandata ipſius leuit.26.b
vt Ambulet ſecum deus petit Moyſes exod. 33.c.34.a
Ambulare in cordis prauitate deut.29.c
Amentia percutit deus non ſeruantes præcepta deut. 28.c
¶Amici diligendi leuit.19.d
Amici bonum conſilium, res ſuauiſſima prouerb.27.b
Amici gratia, damnum negligendum prouerb.12.d
Amici veteres colendi prou.27.b.eccl.4.c
Amici arcana non denudanda eccl.27.c
Amicis plus quàm par ſit non fidendum.abd.1.c
Amicitia vera eccl.6.a
Amicitiam pariunt diuitiæ prouer.19.a
Amicitiam ſoluunt conuitia eccl.22.d
cum Amico potenti cautè verſandum prou.23.a
Amicos parit comitas prouer.18.d
Amicus verus prouerb.17.d
Amicus ſimulatus eccl.37.a
Amicus verus amat etiam cum fœuit prouer.27.a
Amicus in paupertate non relinquendus eccl.22.d
quomodo Amicus dignoſcendus eccl.22.b
Amicitia huius mundi, inimicitia apud deũ Iacobi 4.a
Amicos nobis paremus, bona temporalia pauperibus elargientes, qui recipiant nos in æterna tabernacula luc.16.a
Amicos vocat Chriſtus apoſtolos, & quare ioan.15.b
Amicum ſuum Iudam Chriſtus vocat matth.26.e
de eo qui Amicum noctu accedens improbitate orãdi eum expugnat. Vide Orandum eſſe ſedulo.
¶de Amiſſo boue vel oue aut re altera quæ cum inuenerimus, quid agendum deut.22.a
Ammonitæ à quo habeant originem gene.9.g
Ammonitæ prohibentur admitti in conſortium & eccleſiam Iſraelitarum, & quare deut.23.a
Ammonitæ tradentur à deo in manus Iephte. iud.11.f
Ammonitæ & Moabitæ inuadunt Ioſaphat. 2.paralip. 20.a
Ammonitarum idolum Moloch ſiue Melchom. 3. reg. 11.b.4.reg.23.c
Ammonitæ repetunt terras ſuas ab Iſraelitis poſſeſſas iudic.11.c.d
Ammonitis ne bellum inferant præcipitur Iſraelitis deut.2.d
Ammonitæ præliantes contra Iabes Galaad à quibus petierant oculos dexteros, occiduntur à Saule 1.regum 11.a.b.c
Ammonitæ occiduntur à Dauide qui ſeruos quos ad conſolandum regem ipſorum miſerat ignominia affecerant. 2.reg.10.a.b.c.d
Ammonitarum gratuis afflictio à Dauide facta 2. reg. 12.g
contra Ammonitas ſermo domini.ier.49.a
Ammonitis minatur dominus ezech.25.a.amos.1.d
¶Ammonis inceſtus cũ ſorore Abſalomis Thamar.2. reg.13.a
Ammon expelit ipſam Thamar cum ingẽti odio, poſt admiſſum cum ea ſtuprum 2.reg.13.c
¶Amon impius rex Iuda occiditur à ſeruis 4. regum 21.d
¶Amor proximorum deo & hominibus gratus eccle. 25.a
Amor Iacob in Rachelem gene.29.c
Amor Ionathæ & Dauidis 1.reg.18.a
Amore nimio Thamar virginis ſororis Abſalon ægrotat Amnon 2.reg.13.a
Amore mulierum idololatrarũ captus Salomon quas ne tangeret prohibuerat deus idola colit 3. regum 11.a
¶Amare vide Diligere deut.20.d
Amat Dauid filiam Saul Michol 1.reg.18.e
Amat deus peregrinum, idcirco & Iudæos amauit deut.10.d
vt Amemus deum exhortatur Moyſes.
quos Amat deus, arguit & caſtigat hebr.12.b. apocalipſis 3.d
qui Amat parentes plus quàm Chriſtum, non poteſt eius eſſe diſcipulus, matth.10.d
Amare in fide tit.3.d
¶Amorrhæi occiduntur à Chodorlahomor gen.14.b
Amorrhæorum vrbes habitat Iſrael nume.21.e.f.g
Amorrhæi bellum inferunt Gabaonitis, quòd pacem feciſſent cum Ioſue: quos Amorrhæos tradit deus in manus ipſius ioſ. 10.a.b
Amorrhæi occidunt Iſraelitas deut.1.g
Amorrhæus tributarius filiis Ioſeph iudic.1.g
Amorrhæos relictos Salomon facit ſibi tributarios 3. reg.9.c
Amorrhæus occiditur nume.32.g
Amorrhæos iubet deus penitus excindi deut.20.d
¶Amos conditio, & prophetiæ eius tempus amos 1.a
Amos armentarius vellicans ſycomoros. amos 7.c
¶Amphoræ viſio Iude tranſlationem in Babylonem deſignantis zach.5.c
¶Amplexatur Eſau fratrem ſuum Iacob gen.33.a
Amplexatur fratrem ſuum Beniamin ipſe Ioſeph gen. 45.d
Amplexatur patrem ſuum Iacob ipſe Ioſeph & oſculatur gene.46.d
¶Amram filius Caath, pater Moyſi & Aaron exod. 6.c
¶Amri eligitur in regem Iſrael, contempto Zamri 3. reg.16.d
Amri impius plus quàm illi qui eum præceſſerant 3.regum 16.f
Amri moritur 3.reg.16.f
¶Ananias cum vxore Saphira moritur act.5.a
Ananias diſcipulus quidam Damaſci baptizat Paulũ act.9.b
Ananias princeps ſacerdotum percuti iubet os Pauli act.23.a
¶Anathema erat Iericho, in qua ne infantes quidem, mulieres oues & boues relinquebantur, quin gladio omnia corruerent aurum, argentum, æs, & ferrum domino cõſecrata fuerunt, neque licebat quicquam ſibi reſeruare ioſ.6.c.d
quid de Anathemate acceſſiſſet iubet deus conburi ioſ. 7.c
de Anathemate aliquid auri & argenti acceperat Achã quem iratus deus iubet lapidari ioſ.7.a.d
Anathema ſit qui Chriſtum negat, 1.corinth. 16. d. aut docet per aliud ſaluari nos poſſe, quàm per Chriſtum galat.1.b
Anathema eſſe pro fratribus ſuis optat Paul.rom.9.a
¶Ancillæ Iudæorum ex peregrinis erant, & aliis nationibus, non autem ex fratribus ac poſsidebantur vt iumenta leuit.25.f
Ancilla Agar iubetur ſub manu dominæ ſuę humiliari gene.16.c
Ancillas ſuas dant marito ſuo Rachel & Lia, ex quibus ſuſcipiunt liberos gene.30.a
cum Ancilla dormiens coitu ſeminis leuit.19.c
in Ancillam quæ ſe vendidiſſet fratri ſuo Hebræo anno ſeptimo dimittabatur libertate, onuſta frumento, gregibus, & vino: aut ſi manere voluiſſet, perforabatur ei auris deut.15.c
in Ancillam vendita filia exod.21.b
cum Ancilla dormiens, quomodo puniendus leuitic. 19.e
Ancilla nuntiat ipſi Achimaas & Ionathan quid Chuſai velit ſciri à Dauide de conſilio Achitophel 2. reg.17.d
ad Ancillæ vocem Chriſtum negat Petrus. matth.26. g.marc.14.g.luc.22.g.ioan.18.c
Ancillam ſe dicit Ruth ipſius Booz, vulgari Hebræorum ſermone ruth 2.c
Ancillam Heli ſacerdotis ſe dicit Anna humilis & afflicta, qui eam ebriam dixerat 1.reg.1.c
Ancillam Dauidis ſe dicit Abigail. vt pedes ſeruorum lauet 1.reg.25.g
Ancillam domini ſe eſſe confitetur Maria luc.1.d
Ancillæ Agar filij non ſunt Chriſtiani galat.4.d
¶Andreas Ioannis Baptiſtæ diſcipulus, ſequitur Chriſtum, adducens fratrem ſuum Petrum ad ipſum. ioã. 1.f. ambóque vocantur matth.4.c
¶Andronicus Oniam ſacerdotem interficit 2.macha. 4.e
Andronicus occiditur 2.macha.4.f
¶ANGELOS creauit pater per filium coloſ.1.c
Angeli ſpirituales creaturæ ſunt miniſtri noſtri, & cuſtodes hebr.1.c
Angeli virtus terribilis iudic.13.b
Angelus dei Moyſi locutus eſt in rubo act.7.d
per Angelos lex data Moyſi ſuper montem Sina. act. 7.e galat.3.c.hebr.2.a
Angeli aſcendentes & deſcendentes per ſcalam gene. 28.c
Angeli redemptionem noſtram videre cupiunt 1.petr. 1.b
Angelum dei neſciebant ſecum loqui Manue & ipſius vxor, niſi conſpexiſſent eum aſcendere in flamma ignis holocauſti iudic.13.d
Angelus conſolatur Agar eiectam ab Abraham, & errantem in ſolitudine Berſabee gene.16.b.21.b.
Angelos tres hoſpitio ſuſcipit Abraham gene.18.a
Angelorum viſione conſolatur deus ipſum Iacob gene.32.a
Angelus deducit ſeruum Abrahæ ad accipiendã vxorem filio domini ſui Iſaac gene.24.b.e
Angelos venientes Sodomam, Lot ſuſcipit hoſpitio gene.19.a
per Angelum loquitur deus ipſi Iacob in ſomniis gene.31.b
Angeli, Iacob fugienti fratrem, apparent gene.28.c
cum Angelo luctatur Iacob & prævalet, vt confidat ſe poſſe fratrem vincere gene.32.e
Angelum deum vocat Iacob qui per angelos protegebat ipſum gene.48.c
Angeli miniſterio paſci deus Eliam fugientem Iezabel, 3.reg.19.a.ipſum præterea hortatur ne timeat accedere ad Ochoſiam 4.reg.1.d
Angelus clamat ad Abraham ne immolet filium gene. 22.c
Angelus Iſraeli promittitur ductor & protector exo. 23.c.d
Angelus dei præcedit caſtra Iſraelitarum exod.14.e. 32.g
Angelum ſe miſſurum præcurſorem qui eiiciat Chananæum, & reliquos promittit Iſraelitis deus exod. 33.a
Angelus domini confortat Ioſue ioſ.5.d
Angelus apparet Gedeoni, eúmque mittit vt liberet Iſraelem è manu Madian.iudic.6.b
Angelus, tanquam deus à quo mittebatur nuntius, dicit nomen dei eſſe mirabile iudic.13.c
Angelum cum euaginato gladio obſtitit ipſi Balaam properanti ad maledicendum Iſraeli.nume.22.d
Angelus exprobrat Iſraelitis, quòd Chananæos, quos iuſſerat deus occidi, reliquerint, & fœdus cum eis percuſſerint iudic.2.a
Angelus Raphael Tobiæ iunioris dux.tob.5.a
Angelus domini Iudith euntem ad Holoferné, & redeuntem protegit iudith.13.c
Angelus domini occidit in caſtris Sennacherib 185. millia virorum 4.reg.19.g.1.paral.32.e.iſa.37.g
ab Angelis dei percutiuntur 70. millia virorum peſte: quam dominus facit ceſſare 2.reg.24.c
Angelus domini deſcendit cum tribus pueris in fornacem, & ſeruat eos daniel.3.g
Angelum ſuum mittit dominus in lacum leonũ vt Danielem protegat daniel.6.f
Angelus ediſſerit Danieli viſionem ſeptem hebdomadarum daniel.6.f
Angelus dei promittit filium Zachariæ luc.1.a
Angeli Chriſto miniſtrant in deſerto matt.4.b.marc. 1.b
Angelus Chriſtum confortat in horto luc.22.e
Angelos miſiſſet ſibi pater in auxilium, ſi cum Chriſtus rogaſſet contra aduerſarios matth.26.e
Angeli Chriſtum reſurrexiſſe nuntiant mulieribus profectis ad ſepulchrum matt.28.a.marc.16.b.luc. 24.a.ioan.20.c
ab Angelo percuſſus Herodes moritur act.12.d
Angeli dei miniſterio educuntur apoſtoli è carcere act.5.d
Angelus nuntiat Philippo vt euangelium annuntiet cuidam eunucho act.8.c
Angeli miniſterio Petrus carcerem exit. actorum 12.a.b
Angelus dei Paulo nũtiat nullum periturum ex iis qui cum eo erant ſuper mare. act.27.d
Angelus Chriſtum ſaluatorem natum nuntiat paſtoribus luc.2.b
Angelorum hymnus & laus in Chriſti natiuitate luc. 2.b
Angeli dei gaudent ſuper vno peccatore conuerſo ad Chriſtum luc.15.b
Angelus longè ſuperior Chriſtus probatur hebr.2.a
Angelis Chriſtus minor factus ad breue tempus paſſionis hebr.2.c
Angelis excellentius nomen Chriſtum habere, probatur hebr.1.b
Angelos à deo miſſos qui contemnebant, puniebãtur multò magis qui Chriſtum contemſerint hebræo. 2.a
Angelo de cælo nuntianti nobis aliam viam ſalutis, quàm per ſolum Chriſtum, non credendum galat. 1.b
Angelum adorare volens Ioannes, ab eo prohibitus eſt apoc.19.b.22.b
Angelus dei prædixit Manue & vxori eius ſterili Samſonem ex ipſis naſciturum iudic.13.a
Angelum dei videntes Manue & ipſius vxor dicunt ſe deum vidiſſe, timentes mori iudic.13.d
Angelus non vult ſibi auferri holocauſtum à Manue, ſed deo iudic.13.c
ob Angelos, id eſt publicos verbi dei miniſtros, qui Chriſtianorum cœtibus interſunt, caput operiat mulier 1.corinth.11.b
Angeli cuſtodes pueris conſtituti à deo matth.18.b
Angelus Rhode puellæ act.12.c
cum Angelis omnibus Chriſtus venturus ad iudicium, matth. 25.c.2.theſſal.1.d. & eorum tunc miniſterio matth.24.e.marc.13.c.luc.22.e
Angelicam vitã victuri ſumus in reſurrectione matt. 22.c.marc.12.b.luc.20.d
Angelorum variæ viſiones apoc.7.a.8.a.10.a.14.b.15. a.18.a.20.a
Angelorum naturam non aſſumpſit Chriſtus vt illorũ frater eſſet, ſed hominis iuxta promiſsionẽ Abrahæ factam hebr.2.d
in Angelum lucis transfigurat ſe ſatanas 2. corinth. 11.c
Angelis reprobis qui peccauerant, deus non pepercit, ſed in iudicium reſeruauit 2.petr.2.a.iudæ b
Angelos iudicabunt Chriſtiani 1.corinth.6.a
Angeli dei meminit Achis rex Geth.1.reg.29.e
vt Angelum dei dicit Miphiboſeth eſſe Dauidem. 2. reg.19.c. item mulier perſuadens Dauidi vt reduceretur Abſalom 4.reg.14.d
vt Angelus dei, Paulus à Galatis ſuſceptus galat.4.b
¶in Anguſtiis conſtitutos clamãtes ad ſe reſpicit deus & exaudit.deut.26.b
in Anguſtiis animi cõſtitutus Dauid conqueritur cum Ionatha, 1.reg.20.a.fugit item ad Achis regem Geth 1.reg.27.a
in Anguſtiis flens Anna petit ſibi dari filium, vt opprobrium ſterilitatis à ſe auferatur 1.reg.1.b
Anguſtia ſpiritus afflicti Iſraelitæ ſub Pharaone exod. 6.b
¶Animi morbos & corporis ſanat Chriſtus lucæ 9.f
in Animis noſtris verbum dei reponendum deuteron. 11.c
Animam vitientem dedit deus homini poſtquam ipſum formauerat gene.2.b
Anima omnis carnis eſt in ſanguine leuit.17.c
Anima pro homine in ſcripturis frequenter ponitur deut.10.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anima auferenda à iudicibus ei qui falso suo testimonio alteri voluit auferri deut.19.d
Anima tota quærendus deus, illi seruiendum, & diligendus deut.4.d.10.b
Anima tota conuersis ad se promittit deus misericordiam deut.30.a
Animas non vult deus perire 2.reg.14.d
Animarum nostrarum episcopus Christus 1.petr.2.d
Animas vt sanet, venit Christus luc.9.g
Animam suam posuit Christus pro ouibus suis ioan.10.c
Animam suam desyderat Paulus morti obiicere pro euangelio 1.thess.2.b
Animæ interfectorum propter verbum dei Ioanni ostenduntur apoc.6.c
pro Animabus nostris rationem reddituri episcopi presbyteri nostri hebr.13.c
Animæ nostræ castificantur & purificantur obediendo veritati euangelij 1.petr.1.d
Animas suas fideli creatori commendent, qui propter Christum patiuntur 1.petr.4.d
Animarum remigratio Iudæis credita matt.14.a.mar.6.b.luc.9.a
Animam suã si quis inuenerit, nolítque propter Christum in periculum adducere, perdet eam matth.10.d.16.d. Qui contra, inueniet.
Animam suam ponere in manibus suis dictum pro se periculis obiicere iudicum 12.a.1.reg 19.
Animam suam effundere coram domino pro orare, & maximo affectu petere in afflictione auxilium 1.reg.1.c
¶Animalium omnium creatio gene.1.d
Animalibus cunctis nomina imponit Adam, eíque subiiciuntur gene.1.d.2.d
Animalibus prouidet deus de victu gene.1.d
Animalia etiam punit deus quæ fuerunt humanum sanguinem gene.9.a
Animalia bina ex omni genere masculus & fœmina cum Noe ingressa arcam gene.7.b
Animalia prohibet deus pasci iuxta montem Sinai, ne moriantur, ipso cum Moyse loquente exod.34.a
Animalia munda & immunda, quæ comedere aut non comedere debebant Iudæi deut.14.a.leuit.11.a
Animalia etiam occidebantur, & infantes & mulieres cum vrbs anathema erat, vt de Iericho legimus ios.6.c.d
Animalia omnia AEgyptiorum moriuntur exod.9.a
de Animalibus quæ agrum vel vineam proximi læserint exod.22.a
Animalium quatuor visio apoc.14.c
Animalis homo, rationis suæ affectibus ductus, non percipit quæ sunt spiritus diuini 1.corinth.2.e
Animale corpus prius à nobis gestandum, quàm spirituale recipiamus 2.corinth.15.f
¶Anna vxor Elcanæ Leuitæ fœcunda, quam diligit 1.reg 1.a
¶Anna vxor Elcanæ petit à domino filium, & exorat 1.reg.1.b.c
Anna parit Samuelem 1.reg.1.c
Anna non ascendit in Silo vt adoret nisi prius ablactato filio Samuele quem ipsa alebat 1.reg.1.d
Anna vxor Elcanæ rursum parit tres filios & duas filias 1.reg.2.d
Anna Tobiæ iunioris matre tob.11.a
Annas Caiphæ socer, pontifex erat anni illius in quo Christus mortuus ioan.18.c
ad Annam adducitur Christus ligatus ioan.18.e
Annæ interroganti de discipulis & doctrina sua tantum de doctrina respondet Christus ioan.18.d
de Anna prophetissa quæ Christum prædicabat lucæ 2.e
Annuli aurei in summitate rationalis exod.28.d
¶Annos distinxit deus sole, luna & stellis gene.1.b
Anno septimo fiebat remissio debitorum deut.25.a
Annus iubileus fiebat quinquagesimo quoque anno leuit.25.b
¶de Antichristi potentia & incremento danielis 7.f. 8.f
de Antichristo per regem Syriæ Antiocum præfigurato daniel.11.c.f
de Antichristo pastore zach.11.d
Antichristus est qui negat Christum venisse in carne 1.ioan.4.a. 2.ioan.c.qui patrem negat 1. ioan.2.c. qui venturus est & quem interficiet deus spiritu oris sui 1.ioan.2.c.2.thessal.2.b
Antichristi multi tempore Ioannis euangelistæ, iuncti Christianis tanquam ex electis essent 1. ioannis 2.c
¶Antiochi Eupatoris aduentus in Iudæam cum numeroso exercitu 1 mach.6.c
Antiochi Eupatoris gesta 2.mach.10.b
Antiochus, radix peccati mortuo Alexandro Macedone, regnum Græciæ suscipit 1.macha.1.a
Antiochus AEgyptum & Ierusalem suę subiicit ditioni 1.c
Antiochus idolum erigit super altare dei 1. machab. 1.g
Antiochus suadente Lysia init pacem cum Iuda 1. machab.5.g
Antiochus Elymaidan vrbem volens deprædari, à ciuibus propellitur 1.mach.6.a
Antiochus incidens in languorem, moritur 1.machab. 6.a.b
Antiochus Eupator constituitur rex 1.macha.6.b
Antiochus cum Simone fratre Machabæi fœdus ferit, & Tryphonem persequitur 1.machab.15.a
Antiochus nobilis Iudæos persequitur, & templũ spoliat 2.mach.5.b
Antiochus Nobilis Persepolin expoliare volens, in fugam vertitur 2.machab.9.a
Antiochus Iudæos persequens, à domino percutitur 2.machab.9.b
Antiochi simulata pœnitentia 2.machab,9.b
Antiochus moritur 9.machab.9.d
Antiochiæ Paulus prædicat act.11.d
Antiochenses, primi dicti sunt CHRISTIANI. act.11.d
¶Anus quales esse debeant tit.2.a
¶Anos aureos mittunt Philisthæi cum arca, ad placãdum deum 1.reg.6.a.b.c
¶Aod iudicem & liberatorẽ suscitat deus Israeli seruienti regi Moab iud.3.b
Aod Eglon regem Moabitarum confodit & occidit clàm in æstiuo ipsius regis cœnaculo iudic.3.c
¶Aperit deus oculos ipsi Agar vt videat puteum cuius aqua potet Ismahelem gene.21.e
Aperienda manus fratri paupeti, mutuũ dando ei quo indigere videmus deut.5.b
Aperitos suum deo, pro vouere positum iudic.11.g
Aperire vuluam deus ipsi Liæ, id est fœcundam facit gene.29.d
¶Apollo vir doctus in scripturis docetur euangelium ab Aquila & Priscila vxore.act.18.f.g
Apollonius à Ionata deuincitur 1.machab.10.f
¶APOSTOLI, Lux mundi matth. 5. b. sal terræ, matth.5.b.marc.9 g.luc.14.g. dispensatores mysteriorum dei 1.corinth.4.a. Christi ministri.1.corint. 4.a. Dei adiutores & cooperatores 1.corint.3.b. testes præordinati passionis & resurrectionis Christi, quam prædicare debebant omnibus gentibus lucæ 24.g.act.1.b.2.c.10.f
inter Apostolos se nouissimum fatetur Paulus 1.corinth.4.b.& apostoli nomine indignum 1.corinth. 15.b
Apostolorum fidem tantat Christus missa in mare tẽpestate matth.8.c.marc.4.d.luc.8.d
Apostoli reprehenduntur à Pharisæis quòd non ieiunent matt.9.b.marc.2.c.luc.5.g
Apostolorum ieiunium & afflictionem post suam ascensionem, prædicit Christus matth. 9.b.marc. 2.c. luc.5.g
Apostolis datur virtus tollendi dæmonia, & morbos sanandi matth.10.a
Apostolis iubet Christus gratis impartiri euangelium matth.10.a
Apostoli mittuntur ad prædicandum euangelium Iudæis tantum matth. 10. a. absque omni commeatu, viatico & armis, virgam tantum ferentes & sandalia, matth.10.a.marc.6.a.luc.9.a
Apostolis sedulitatem commendat Christus, prohibẽs quempiam per viam salutare luc.10.c
Apostoli ad POENITENTIAM exhortantur, CHRISTVM VENISSE postea annunciãtes, marc.6.b. vt erant iussi matth.10.a
Apostolos reuersos quiescere iubet Christus, referentes quid egissent marc.6.d.luc.9.b
Apostolos premonet tribulationum Christus, quas ob euangelium passuri essent matthæi 10. b.24.c. marc.13.a.luc.21.a
Apostolis nihil defuisse rerum necessariarum ad vitam corporalem inter prædicandum, confitentur ipsi luc 22.d
Apostolorum tristitiam, quandiu in sepulchro esset, Christus prædicit ioan.16.e
pro Apostolis & iis qui per verbum eorum crediturierant, orat Christus ioan 17.b
Apostolis subindicat Christus se proficisci ad patrem, sed per mortem ioan.14.a
Apostolos docuit Christus, quæ eos doceri volebat pater ioan.17.b
Apostolos dispergẽdos in passione sua prædicit Christus ioan.16.g
Apostolis aperte de se loquitur Christus.ioan.16.f
Apostolorum fides & credulitas ioan.16.f.17.d
Apostoli messuerunt Iudæos, quos prophetæ seminauerant ioan.4.e
Apostoli scripturis, & sermoni quem dixerat eis de futura sua resurrectione, credunt post resurrectionem ioan.2.d.12.c
Apostoli post resurrectionem expectantes spiritum sanctum piscantur vt prius ioan.21.a
Apostolis piscantibus manifestat se Iesus post resurrectionem ioan.21.a
Apostoli accepto spiritu sancto variis linguis loquũtur act.2.a
Apostoli prædicant & in templo & circa domos act. 5.g
Apostoli coniiciuntur in carcerem act.4.a.5.d
Apostoli gaudent quod digni habiti sint pro nomine Iesu contumeliam pati act.5.g
Apostoli cæsi prohibentur omnino loqui in nomine Iesu, act.5.g
Apostolorum epistola ad gentes act.15.e
Apostolos in ecclesia constituit dominus, vt dispensent euangelicam doctrinam 1.corint.11.d
Apostoli veram propheticorum sermonum intelligẽtiam habebant 2.petr.1.d
Apostoli testabantur Christum missum à patre 1.ioan. 4.c
Apostoli non sequebantur doctas fabulas confícta arte humana, cum docerent Christum 2.petr.2.c.d
Apostolorum & prophetarum fundamẽtum, Christus ephes.2.d
Apostolis vndecim visus est Christus post resurrectionem 1.corint.15.b
Apostolorum prædicatio per totum orbem diffusa, vt nemo posit se excusare rom.10.d
Apostolus noster CHRISTVS, à patre missus hebræor.3.a
Apostolus gentium, Paulus, rom.11.b.2.timot.1.c. voluntate dei constitutus nomine Christi, 2. corinth. 1.a.coloss.1.a. non ab hominibus, neque per hominẽ galat.1.a. quod patientia. signis & prodigiis ostendit, 2. corint.12.d. quãquam apostoli iure non semper vteretur 1.corint.9.a
¶Apparet dominus Abrahæ, & consolatur genesis 17.a
Apparet deus ipsi Abrahæ in ostio tabernaculi gene. 17.a
Apparet dominus ipsi Isaac fugienti famem genes. 26.a
Apparet deus Abræ, promittens ipsius semini terram Chanaan gene.12.b
Apparet deus Moysi in flamma ignis exod.3.a
Apparebant in cũspectu dei Israelitæ, quando in vnũ congregabantur in loco quem elegerat deus vt illic sacrificarent hostias, & audirent verbum dei ex ore Leuitarum deut.31.c
¶non Apponit cor suũ Pharao ad verba Moysi exod. 7.d
¶Appropinquat nobis deus si eum oramus deuteronom.4.a
Appropinquantes pedibus dei, docentur ab eo deut. 33.a
¶Aprili mense egressi filij Israel exod 13.a
¶Apum examen cum melle reperit Samson in corpore leonis quem occiderat iudic.14.b
¶Aquæ in locum vnum verbo dei congregantur, maria dictæ gene.1.b
Aquarum moles terræ commistæ, abyssi dictæ genesis 1.a
Aquis verbo dei datur vis gignendi pisces gen.1.c
Aquæ diluuij altiores montibus, quos operuerant, quindecim cubitis gene.7.d
Aquæ diluuij siccantur gene.8.a.c
vt Aquam hauriant egrediuntur puellæ ciuitatem 1. reg.9.b
Aquas qui portarent constituebantur inter filios Israel deut.29.b
Aquas comportant Israelitis Gabaonitæ ios.9.d
Aquam emunt filij Israel à filiis Esau deut.2.a
Aqua fluminis in sanguinem versa exod.4.b.7.d
Aquæ amaræ, quas filij Israel non poterant bibere, dulcescunt rogante Moyse exod.15.f
Aquæ mortiferæ immisso per Elisæum sale, dulcescunt 4.reg.2.d
Aquis populo Israel deficientibus murmurant contra Moysen & Aarom: quibus dantur è Petra exod.17. a.numer.20.a
Aquas dat deus è molari dente asini Samsoni sitienti, & aquas ab ipso petenti iudic.15.d
Aquæ deficiunt regi Iuda & Israel, & duci Edom proficiscentibus contra Moabitas 4.reg.3.a.b.c

Aquam petenti Sisaræ fugienti ad bibendum, dat Iahel lac.iudicum 4.c
Aquis nostris benedicit deus, si seruierimus ei. exod. 23.e
Aquas dat deus exercitui Iosaphat & Ioram sine pluuia & vento.4.reg.3.c
ad Aquas probantur quos vellet deus cum Gedeone proficisci ad bellum contra Madianitas iudicum.7.b
Aquam non bibit Moyses, nec comedit panem quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus locutus est cum deo exo.34.d.deut.9.c
Aquam bibit Timotheus episcopus 1.timo.5.d
Aqua & pane vide Panis 3.reg.22.e
Aqua & pane pascit Abdias centum prophetas domini, quos absconderat in spelunca, ne occiderentur à Iezabel 3.reg.18.a
Aqua & pane cibatur Elias. vide Panis 3.reg.10.a
Aquam non vult bibere Dauid. Vide Bibere 2. reg. 23.c
cum Aqua & pane noluerunt Ammonitæ & Moabitæ occurrere Israelitis exeuntibus AEgyptum, idcirco prohibentur admitti in æternum in consortium populi dei Israel deut.23.a
Aqua & panis apponitur iussu Eliæi à rege Israel exercitui quærenti ipsum Elisæum 4.reg.6.e
Aquam effundunt coram deo flentes Israelite ieiunantes & confitentes peccatum suum.1.reg.7.b
Aquæ Iordanis siccantur ios.3.d
Aquas diuidit Elias pallio suo, spiritu dei plenus 4. reg.2.b
Aquam in vinum mutat Christus, & quare ioan.2.a
Aquam manibus Eliæ fundebat Eliseus, id est erat ei famulus 4.reg.3.b
Aqua purgantur spolia quæ igni non poterant purificari nume.31.d
Aquæ contradictionis nume.20.b
de Aquis tribulationum eripit deus inuocantes se 2. reg.22.b
Aquæ pro populis & gentibus apoc.17.d
Aquæ viuæ dicuntur spiritus sanctus, quem Christus dat omnibus credentibus ioan.4.b.7.f
Aquæ lauacro, Christo consecrantur qui verbo vitæ fide suscepto mundati sunt ephes.5.e.f
¶Aquilam non comedebant Iudæi deut.14.b
vt Aquila expandit alas suas deus, vt custodiret Israelitas deut.32.b
Aquilæ duæ significant Sedeciam, contra iusiurãdum, relicta amicitia Nabuchodonosor, se ad regem AEgypti eranstulisse, & ideo periisse ezech.17.a
Aquila & Priscilla hospites Pauli.1.corinth.16.c.apud quos scenofactoriam artem exercet act.18.a
Aquila tondet sibi caput in Cenchreis act. 18.c
¶Aras gentiũ destrui præcipit deus Israelitis exod. 34.b
Aram Baal vt destruat Gedeon, iubet deus, quem & destruit nocte iudicum 6.e.f
¶Arabum, Moabitarum scilicet & Ammonitarũ (qui & Saraceni hodie dicũtur) ruina, ob denegatã filiis Israel hospitalitatem isa.21.a.d
in Arabiam profectus Paulus galat.1.d
¶Arad rex Chananæus aufert spolia ab Israelitis: quę & ipsi postea occidunt nume.21.a
¶Aran filius Thare, genuit Lot gene.11.d
Aran moritur in Vr Chaldæorum gen.11.d
¶Arapha gigantis filij occidũntur à Dauide. 2.regum 21.e.d
¶Arbee quæ & Hebron gene.35.d
¶Arbores verbo dei creantur cum fructibus & seminibus suis gene.1.b
Arbores producit è terra deus in paradiso voluptatis gene.2.b
Arborum fructus in victu hominis gene.2.c
Arbores iuxta altare dei plantari prohibet Moyses deut.16.d
Arbores ex quarum fructu vescerentur, iubet deus reseruari in excidione vrbium, & non excidi, reliquas succidi deut.20.d
Arbores fructiferas præcidi præcipit deus in destructione Moabitarum 4.reg.3.d
Arborum præputia auferenda leuit.19.e
Arbores fructibus replebuntur, si præcepta dei seruauerimus, & contra leuit.26.a.deut.28.d
Arbor bona sit oportet prius quàm fructus bonos ferat, matth.12.c. propterea mũdauit nos deus, vt bona opera faciamus tit.2.d
Arbor bona bonos fructus facit matthæi 7. c. mala, contra.
Arbor non faciens fructum bonum, excidítur matth. 7.c
Arbor vitæ, arbor scientiæ boni & mali, in medio paradisi siue orti gene.2.b.3.d
de Arbore vitæ ne edat Adam, ejicitur è paradiso gene.3.d
de Arbore vitæ si edisset Adam, immortalis futurus erat gene.3.d
¶Arcam vt faciat, in qua saluetur, præcipit deus Noe gene.6.c
Arca super montes Armeniæ requiescit gene.8.a
Arcam qui ingredi debebant, vt saluarentur à diluuio gene.6.c.d
Arcam præcepto dei ingreditur Noe gene.7.a
Arca Noe, figura baptismi 1.petr.3.d
Arcam ligneam parat Moyses, in quam tabulas lapideas posuit scriptas digito dei deuter. 10.a.3.regum 8.b
Arca intra velum erat, quo sanctuarij sanctuaria diuidebantur exod.26.f
Arcæ testimonij forma, exod.25.a.b.37.a.& eius situs exod.26.c.40.b
in Arcæ latere reponi iubet Moyses librum Deuteronomij deut.31.f
Arca fœderis stat in medio Iordanis, donec transeat omnis populus ios.3.d. Vide iudicum 20.d
Arca portabatur à Leuitis præcedentibus populum, vt ostenderetur via, quam sequebatur populus à longe ios.3.a
in Arca dei confidentes Israelitæ, asserri eam iubent ab impiis sacerdotibus Ophni & Phinees in castra: & pugnantes occiduntur, capitúrque arca, à qua sibi timent Philisthæi.1.reg.4.a.b
Arca dei iuxta Dagon deum Philisthinorum constituta, cadit & confringitur ipse Dagon 1.reg.5
Arcam dei eiiciunt è finibus suis Accaronitæ, timentes sibi à deo 1.reg.5.d
Arcam dei remittunt Philisthiim cum muneribus 1. reg.6.b c.7.a
quòd intra Arcam dei aspexissent Bethsamitæ, percutiuntur à deo 1.reg.6.d
Arca dei quiescit in domo Abinadab in Gabaa 1. regum 7.a
Arcam neglectam à Saule & sacerdotibus in domo Abinadab, quam in honore haberi voluerat deus, reducit Dauid pius cum ingenti lætitia, super quam inuocatum erat nomen dei, id est dei promissionem habebant, quòd super eam sederet & exaudiret 2. reg.6.a.1.paralip.13.a
Arcam dei timet Dauid in domum suam introducere, visa morte Ozæ (vide Oza) sed introduxit eam in domum Obededom, cui benedixit deus propter eã 2.reg.6.b
Arcam, quæ cum sacerdotibus solebat educi, vt inuocatione dei vincerent aduersarios Iudei) cum Sadoc sacerdote & aliis iubet Dauid fugiens reduci in Ierusalem 2.reg.15.e.f
Arca collocatur à Salomone & principibus in templo, in sancto sanctorum 3.reg.8.a.2.paralip.5.b
¶Arcana dei non inquirenda curiosius eccl.3.c
ad Archangeli vocem, & tubæ sonum mortui resurgent 1.thess.4.d
¶vt Architectus sapiens, Paulus fundamentum Christum, ædificio ecclesiæ iecit.1.corint.3.b
¶Arcta via ducit ad vitam matth.7.b
¶Arcus cælestis in nubibus, signum dei est, nunquam futurum diluuium gene.9.c
Arcuum & gladiorum viribus non vult tribui deus quòd Amorrhæi expulsi sint tametsi Israelitæ egregiè bellauerint: sed ipsi soli qui eos tradebat in manus ipsorum ios.24.c
Arcu iactis sagittis docet Eliseus regem Ioas quoties victor futurus esset contra Syros 4.reg.13.c
¶Ardore percutiuntur præcepta dei non custodientes deut.28.c
¶Aream hordei ventilat Booz ruth.3.a
¶Areuna dat aream & holocausta Dauidi pro pecunia in oblationem 2.reg.24.d
¶Argentum, aurum, æs, & ferrum in excidione Iericho, domino consecrabantur, & in thesauris domini reponebantur ios.6.c.d
Argentum nihili æstimatum tempore Salomonis 3. regum 10.d
¶Arguenda sunt opera mala ephes.5.c.2.timoth.4.a
Arguendus frater non odiendus leuit.19.d
Arguit deus ipsum Laban persequentem Iacob gene. 31.f
¶Arida, quæ & terra gene.1.b
Arido ligno, hominibus infidelibus & infructuosis nõ parcet deus luc.23.d
¶Arioli non consulendi leuit.19.f.deut.18.b
Ariolos & magos aufert Dauid 1.reg.28.a
Arioli auferuntur à Iosia 4.reg.23.e
¶Aristarchus concaptiuus Pauli coloss.4.b
¶Arma Dauid quibus proceßit contra Goliath, potẽtia dei: nihilominus baculum cum lapidibus habebat: sed illis non fidebat 1.reg.17.f
Arma requirit Dauid, qui sub protectione dei erat, nihil tamen confidens in armis 1.reg.21.c
Arma Pauli 2.corinth.10.b
Armatura dei, fides in eum, induenda contra diaboli ephes.6.b
¶Armentorum offerendorum ritus leuit.1.a
Armenta boum maledicta non seruantibus præcepta deut.28.b
¶vt Araret terram paradisi constituit deus hominem in paradiso gene.2.c
non Arandum in boue simul & asino deut.22.b
Arasse sodales suos in vitula sua dicit Samson, qui rogarent obnixè vxorem ipsius, vt illa lachrymis extorqueret à Samsone interpretationem ænigmatis iudicum 14.d
¶Aromatibus cõditur corpus Iacob & ipsius Ioseph. gene.50.a.d
¶Arphaxad generatio & ætas gene.11.b
Arphaxad pugnans contra Nabuchodonosor, vincitur iudith 1.a
¶Arrabo & pignus nostræ hæreditatis, spiritus sanctus est à deo nobis datus 2.corinthios 1.d.5.b.ephesios 1.c
¶Arrogantia vitanda rom.12.d
¶Arsaces Demetrium deuincit 1.macha.14.a
¶Artixerxis epistolæ in Iudæos exemplar esther 13.
¶Artificibus Beseleel & Ooliab dat deus spiritum suum, vt excogitent omnia artificia exod.31.a.35.d
de Artificibus quibus consistit ciuitas eccl.38.c
Artificum Salomonis numerus 3. regum 5.c.2.paralip.2.d
¶Arundinem quassatam, afflictos conscientia homines nõ cõminuit aut desperare facit sua prædicatione Christus, sed erigit magis. matth.12.b
¶Arcem Sion capit Dauid, quam ciuitatem Dauid appellat 2.reg.5.b.1.paral.11.b.
Arcis Sion obsidio 1.mach.6.c
Arcem Sion occupat Simon frater Iudæ 1. machabæ. 13.g
¶Asa succedit Abiæ in regno Iudæ 3.reg.15.b.2 paral. 14.a
Asa subuertit excelsa, adhortans Iudam vt dominum quæreret 2.paral.14.a
Asa metu Baasa regis Israel, init fœdus cum Benadad rege Syriæ 3.reg.15.d.2.paral.15.a
Asa arguitur à propheta, quòd humano auxilio magis fretus sit, quàm diuinio 2.paral.16.c
Asa vincit AEthiopes, domino præliante 1. paralipo. 14.d
Asæ regis Iuda bellum cum Baasa rege Israel 3.regum 15.c
Asæ oratio plena fiduciæ 2.paral.14.c
Asę regis mater imperio abdicatur.2.paralipomenum 15.d
Asa senex dolet pedibus 3.reg.15.e
Asa moritur, cui succedit Iosaphat 3.reg.15.e.2. paral. 16.d
¶Asael frater Ioab persequitur Abner 2.reg.2.d
Asael cursor velox confisus sua velocitate perit 2.regum 2.d.e
Asael sepelitur 2.reg.2.g
¶Asaph frater Heman cantor in domo domini 1.paralip.6.c
¶Asarhaddon regnat pro Sennacherib 4.reg.19.g
¶Ascalonem vrbem capit Iudas iudic.1.d
¶nemo ascendit in cælum nisi Christus ioan.3.b
Ascensionem suam ad patrem iubet Christus Mariã Magdalenæ nuntiare apostolis ioan.20.d
ASCENDIT Christus in cælum marc.16.d.luc.24. g.act.1.b
¶Aseneth vxor Ioseph gen.41.f
¶Aser filius Iacob ex Zelpha gene.30.d
Aser filij 1.paral. 7. f. gene. 46.b. & eorum hæreditas ios.16.b
Aser benedicitur deut.33.d
Aser sors iosue 19.b
Aser delicias frumenti habet gene.49.c.deut.33.d
Aser non expulsos Chananæos facit tributarios iudicum 1.f
¶Aseror & Baalim idolis seruiunt Israelitæ, & à deo affliguntur iudic.3.a
¶in Asia euangelium prædicari à Paulo prohibet spiritus sanctus act.16.b
in Asia moratur Paulus ad tempus act.19.e
Asianis euangelizat Paulus act.12.b
quæ in Asia passus sit Paulus narrat 2.corinth.1.b
¶Asinis vtebantur filij Ioseph gene.43.c.d
Asinas patris sui quærit Saul 1.reg.9.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asina Balaam loquitur nume.22.e
Asini caput in Samaria, fame vrgente. 820. argenteis emptum.4.reg.6.f
Asinus cum leone seruat corpus prophetæ occisum ab ipso leone.3.reg.13.e
Asinarum pullos equitant filij Iair triginta. iud.10.a. item quadraginta filij Abdon.iudi.12.d
Asini maxilla spiritu dei coreptus Samson, occidit mille Philisthæos. iud.15.c
Asinos Israelitarum ad Idola conuersorum auferunt Madianite.iudicum 6.a
Asina cum pullo ad Christum adducuntur, vt sedeat desuper. matt.21.a.mar.11.a.luc.19.c
¶Asor vrbs expugnatnr à Iosue.ios.11.b
¶ne Aspiciat deus duritiam populi. orat Moyses. deut 9.d
¶Assuerus conuiuium parat principibus suis.esth.1 a
Assuerus sapientum consilio repudiat Vasthi esth.1.c
Assuerus regi quæruntur puellæ, inter quas.erat Esther,quam vxorem duxit.esth.2.a
Assuerus rex annales euoluens fidelitatem Mardochei inuenit esther.6 a
Assuerus Mardochæum honorari iubet in confusioné Aman.esth.6.b
¶Assur de terra Sennaar egressus.gen.10.b
Assumetur alter in die iudicij,alter relinquetur, vigilemus igitur.matt.24 d.lu.17.g
non Assumendum nomen dei in vanum exo.29.a
¶Asyriorum terra fertilis.4.reg.18.g
Assyriorum auxilium petit Achaz impius 4. reg.26 b
Assyrij Samariam capiunt.4.reg.17.a.18.b.c
Assyriorum regi se submittit Ezechias.4.reg.18.c
Assyriis habitantibus Samariam pro Israelitis,immittit deus leones.4.reg.17.d
Assyriis, quibus fuerat vsus vt instrumentis aduersus Iudæos,reddidit dominus afflictionem,ne gloriarétur aliquid ex se feciſſe.isa.10.c
Assyriorum ruina prædicitur.isa.17 d.30.f
Assyriorum superbiam irridet propheta.nahum.2.c
¶Astaroth & Baasim adorant Israelitæ,qui opera dei non cognouerant quæ fecerat erga patres ipsorum, iudicum 2.b.1.reg.7.a
¶Astarthen deam Sidoniorũ colit Salomon. 3.reg.11. b 4.reg.23.c
¶Astutia Rebeccæ in præripienda benedictione ipsi Esau gene.27.b
¶Athalia, occiso omni semine regio,regnat super Iudam,eáque tandam occiditur. 4. reg. 11. a b c.2. para.22.c 23.c
¶Athenienſium curioſitas act.17.c
Athenienſibus Christum annuntiat Paulus.act.17.e
¶Atrij forma, exod. 27. b. 38. b. & eius situs. exod. 40. d.
Atrij templi Salomonis fabricatio.2. para. 4. a Auari Nabal exitium.1.reg.25 g
Auari diuitis calamitas.eccl.6.a
Auaritia,prouer. 15.c. quam odio habere debent iudices.exod.18 c
Auaritia sacerdotum & principum.isa.3.b
Auaritia superbis perniciosa.habacuc 2.c
Auaritia Giezi serui Elisei.4.reg.5.f
Auaritiam sacerdotum arguit ieremias.ierem.8.c
in Auarum sibi inuidentem.eccl.14.a
Auarus eccl.10.b
Auaritiam sequuntur filij Samuel iudices in Israel. 1. reg.8.a
Auaritia,idolorum seruitus.epheſ.5.b colo.3.a
Auaritiam vt fugiamus,monet Christus.luc.12. c.hebræo.13.a
Auaritia ne nominanda quidem inter Christianos epheſ.5.a
in Auaros lucri gratia,verbum dei docentes.2.petr.2.a
Auari Phariſæi Christum irrident auaritiam ipsorum arguentem.luc.16.d
Auarum se non fuisse in prædicando euangelio testem esse deum dicit Paulus.1.theſſ.2.a
Auari, & rapaces,& fures,regnum dei non ingredientur.1.corinth.6.b
¶Audi Samuel loqentem dominum.1.reg.3.b
Audit deus gemitum filiorum Israel à Pharaone oppreſſorum,quibus promittit liberationé exod.6.a
non Audit populus Moyſen, nec acquieſcit ſermonibus eius,ſed eum reiiciunt exod.6.b
non Audit deus populum plorantem, qui contra voluntatem ipsius suscepiſſet bellum.deut.1.g
Audienda dei vox,id est quæ præcepit, opere complenda,deut 13.1.27.b.exod.13.g.etiam à rege.1.reg.12.c
Audiens vocem dei,& custodiés pactum ipsius, est dei populus.exod.19.a
vt Audiamus Christum verbum patris annuntiantem, præcipitur nobis ne puniamur. deut.18.c.d. matth. 17.a b.marc.9.b.luc.9.d.2.petr.1.d
nolle Audire deum,id est non seruare præcepta eius. leuit.26.d
vt Audiamus vocem suam, conuertit nos deus per tribulationes.deut 4.c
non Audiunt vocem dei Israelitæ, & puniuntur. deut.9.d
Audire de deo nihil possumus sine prædicante. rom. 10.c
ad Audiendum verbum diligenter Christus hortatur. matth.13.a.marc.4.a luc.8 c
ad Audiendum veloces,tardi ad loquendum simus.iacob.1.c
¶Aues verbo dei creantur,quibus datur vis generandi.gene.1.c
Aues mundæ & immundæ.leuit.11.b c.deut.14.
Auium ofserendarum ritus.leuit.1.d
¶ab Auferente quæ tua sunt,de repetas.luc.6.c
¶Auguria prohibentur.leuit.19.f.deut.18.b
Auguriis non credendum.eccl.34.a
Augurem se dicit Ioseph.gene.44.a c
¶Aulæ Dauidis ordinatio.2.reg.a.d 20.g
¶Auriga Israelis Elias erat 4.reg 2.b
¶Auris perforabatur seruis & ancillis qui volebant remanere apud dominos suos,& non donati libertate exod.21 a.deut.15.c
Aures tinnituræ omnibus audientibus punitioné Heli.1.reg.3.c
Aures ad audiendum.matth.13.a marc.4.a.luc.8 c
Aures quæ posint & velint libenter audire beneficia dei, & magnalia ergase, dat deus iis, qui diligunt præcepta ipsius.deut.29.a
¶Aurum & argentum ex quibus facta erant sculptilia gentium,prohibet deus inferri in domum ne inducerent populũ ad se inclinandum coram se deut.7.d
Auri pondus singulis annis delatum ad Salomonem.3. reg 10.c
vt Aurum habeat, mittit Salomon classem cum classe Hiram in Ophir.3.reg.9.d
vt Aurum habeat,mittit Iosaphat in Ophir.3. reg.22.g
Aurea omnia apud Salomonem,argentum nullius pretij.3.reg.10.c
Aurum, argentum,æs, ferrum in excidione Iericho, domino consecrabantur,& in thesaurís domini reponebantur.ios.6.c d.
si quis Auritm,argentum, & gemmas ædificauerit super Christum, quique ita docuerit vt persecutione orta immobiles permaneant homines quos docuerit,tunc apparebit cum fideliter verbum ministrasse. 1.corinth.3.c
absque Auro & argento mittit apostolos ad prædicádum Christus,fiduciam in deum patrem eos docés. matth.10.a.marc.6.a.luc.9.a
¶Auscultari mauult deus præceptis suis quàm victimas sibi offerri.1.reg.15.e
¶Austro flante,signum æstus.luc.12.g
¶Auxiliatur deus Israeli contra Philisthæos,1.reg.7.c
Auxilium nostrum à Christo.hæbr.4.d
Auxilium Israel à deo.deut.33.d
Auxilium à deo petunt Israelitæ ab ipso afflicti per Madianitas ob idololatriam.iudic.6.b
¶Axa filia Caleb petit a patre terrám irriguam. ios. 15.d.iudicum 1.c
¶Azarias patri Amasiæ subſtituitur.4.reg.14.a
Azarias rex Iuda leprosus.4.reg.15.a
Azarias propheta prædicit regnũ Israel futurum absque deo vero, sacerdote doctore,& lege.2.para.13.a
Azariæ qui & Abdenago,oratio, fidei & humilitatis plena,danie.3.c
¶Azymi panes.exod.12.b
Azymorum festum præcipitur.leuit.23.a
Azymorum solennitas exod.23.b c.34.c
in Azymis syncerioris vitæ epulandum nobis ob pascha nostrum Christum immolatum.1.corinth.5.c

B

BAal prophetas occidit Elias.3.reg.18.g
Baal consecrant filios suos per ignem Iudæi. 4. reg.17.c
Baal sacerdotes dolo interficit rex Iehu.4 reg.10.d
Baal comminuit iussu Iehu regis. 4. regum 10. f. 11.d
ex Baal templo cloacas facit Iehu.4.reg.10.f
Baal domum destruit populus Israel.2.paralipomenon 23.d
Baal sacerdotes occidit Iosias.4 reg.23.e
Baal aram iubet deus Gedeonem destruere, quam & destruit nocte.iudicum 6.e.f
¶Baalim & Aſteroth idolis seruiunt Israelitæ, & à deo affliguntur.iudicum 2.b.3.c.8.g.1.reg.7.a
¶Baaſpharasim locus quare sic dictus 2.reg.5
¶Baana princeps exercitus Isboseth.2.reg.4.a
Baana & Rechab occidunt Isboseth,& iidem occidũtur iubente Dauid 2.reg.4.b
¶Baasa,occiso Nadab,regnat pro eo super Israelem. 3.reg.15.f
Baasa destruit domum Ieroboam iuxta quod dixerat deus.3.reg,15.g
Baasæ prænuntiat interitum propheta Iehu. 3. regum 16.a
Baasa idololatra inducens Israelem ad peccatum, cõstitutus tamen à deo erat rex super Israelem 3. reg. 16. a
Baasa bellat contra Asa regem Iuda.3.reg.15.e
Baasa moritur,cui succedit Elafilius super Israelem 3. reg.16.b
¶Babel turris ædificatur.gene.11.a
¶Babyloniorum deus,Socoth-benoth.4.reg.17.e
Babyloniorum aduentus prænuntiatur.ierem.6.f
Babylon omnes gétes vino iræ fornicationis suæ inebriauit.apoc.18. a
Babylon facta habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi.apoc.18.a
Babylon mercatores terræ virtute deliciarum suarum ditauit.apocal.18.a
Babylonis mercatores, erant principes terræ. apocal. 18.g
cum Babylone fornicati sunt reges terræ apocalipsis 18. a
in Babylonis veneficiis errauerunt omnes gentes.apocalyp.18.g
Babylonicam captiuitatem prædicit Isaias regi Ezechiæ, 4. regum 20. d. prædicitur & à Ieremia. ierem. 16.c 20.a
Babylonis euersio prædicitur isa.13.a.14.e. 21.a.25.c. 47.a.c.o.a.51.a.habac.2.c.apocal.14.a.18.a.c
Babylonem vastatam flent mercatores & reges terræ. apocal.18.c
ob Babylonis destructioné inuitantur apostoli & prophetæ ad lætitiam.apoc.18.f
¶Bacchides dux Demetrij regis Iudã interemit.1.Machab.9.b
Bacchidis & Ionathæ conflictus.1.mach.9.d
¶præter Baculum vnũ nihil habebat Iacob cum proficisceretur ad Laban.gene.32.c
cum Baculo suo mittit Eliseus Giezi ad suscitandum filium hospitæ suæ,& nihil potest efficere.4.re gum 4.e
Baculum in manibus tenebant, qui agnum paschalem edebant.exod.12.b
Baculum panis se confracturum promittit deus, id est immissurum ſamem non seruatibus præcepta ipsius leuit.26.d
¶Bala ancilla traditur Racheli,gene.29.c.eáque concipit.gene.30.a
Bala ciuitas quæ & Segor dicitur.gene.14.a
¶Balaam interpreti somniorum prohibet deus maledicere Israelitas.nume.22.c.iosue 24.b
Balaam non potest maledicere populo,contra domini voluntatem.nume.22.d
Balaam vocatus ad maledicendum benedicit populo. nume.23.a
Balaam prophetat de futuro regno Israel.nume. 24.c
Balaam Christi aduentum prædicit.num.24.a
Balaam interficitur cum Madianitis.num.31.b
Balaam via.2.petr.2.c
¶Balac rex Moab mittit ad Balaam vt maledicat Israelitis.num.22.a
Balac iratus in Balaam.nume.24.b
¶Baldad conatur Iob ad confeſsionem peccatorum reuocare & reſipiſcentiam, ſdque duobus argumẽtis.iob 8.a
Baldad reprehendit Iob, quòd non audiat bene consulentes,& impij pœnas enarrat.iob 18.a
¶Baalsasar rex Babylonis abutens vasis templi videt manum scribentem ad parietem.danie.5.a
Balsasar interfecto, succedit Darius Medus. danielis. 5.g
¶Bananias occidit Ioab iussu Salomonis, & constituitur dux exercitus pro Ioab.3.reg 2.f
¶Bananias quare inter fortes Dauidis computatur. 2. reg.23.c
¶BAPTISMA VNVM. epheſ.4.a
Baptiſmo aquæ Christo consecramur, mundati per fidem in verbum euangelij.ephe.5.e
Baptizati omnes,per eundem & omnibus communem ſpiritum in vnum corpus compacti sumus.1. corint. 12. b
Baptizari in Moysen filij Israel in nube & mari, ac in discipulos Moysi appositi.1.corinth.10.a
Baptizatur Christus matt.3.d.mar.1.b.luc.3.d

Baptizat aqua & signat Iohannes omnes quos pœnitet peccatorum , vitam eis innouandã esse docens. matth.3.b.marc.1.a.luc.3.a
vt Baptizaret eos quos peccati pœniteret, & ad nouã vitam hortaretur,missus erat Iohánes à deo, quem tamen Iudæi contempserunt. matth.21.c.marc.11.d luc.20.a
Baptizant discipuli Christi.iohan.3.c.non autem ipse Christus. iohan.4.a
qui Baptizatus crediderit in Christum , saluus erit. marc.16.d
Baptizare in nomine patris , & filij , & spiritus sancti omnes credentes in ipsum præcipit Christus apostolis. matth.28.d.marc.16.d
non ad Baptizandum missus Paulus , sed ad euangelizandum.1.corint.1.c
Baptizauit Paulus Crispum & Caium.1.corint.1.b
Baptizant apostoli in nomine Christi.act.2.f
Baptizantur Samaritani credentes Philippo euangelizanti. act.8.b
Baptizantur multi ex Corinthiis credentes. act 18.c
Baptizatur eunuchus credens Iesum esse Christum dei filium.act.8.g
Baptizatur mulier purpuraria.act.16.c
vt Baptizentur in nomine IESV credentes suæ prædicationi,hortatur Petrus.act.2.f
Baptizatur Paulus. act.9.e
Baptizãtur in nomine Iesu gentes,quæ in domo Cornelij spiritum sanctum acceperant,credentes euangelio. act.10.g
Baptizantur in nomine Iesu, qui tantum Iohannis baptiſmate baptizati erant, manifeſtè ſpiritum ſanctum recipientes, loquentes linguis. act.19.a
Baptizatur custos carceris Pauli.act.16.f
Baptizabãtur quidam olim pro mortuis, vt cum iustis resurgerét ad vitam superstitiose tamen.1.cor.15.d
qui Baptizantur in Christo. Christum induunt, filiiq; dei efficiuntur,& vnum sunt omnes per eum galat.3.d
Baptizat spiritu sancto Christus , dans spiritum sanctum credentibus.matth.3.c
Baptiſmo baptizari, pro mortem & tribulationes ferre. marc. 10.c.luc.12.f
Baptiſmus figuratur per arcam Noe.1.petr.3.d
Baptiſmo significatur nobis vitam nouã ordiri oportere , qui consepulti Christo , peccato mortui , abeóque liberati ſumus per mortem Christi. rom.6.a colos.2.b
¶Barabbam absolui petunt Iudæi ; persuasi à suis sacerdotibus. matth.27.b.marc.15 a.luc.23.a.ioa.18.f
¶Barac filium Abinoem mittit ipsa Debora cõtra Sisaram ex præcepto dei. iudicum. 4.a
Barac & Debora liberant populum.iudi.4.a
Barac cum Debora gratias agunt deo ob deuictum Sisaram. iudicum.5.a
¶Barba non radẽda in honorẽ defunctí.leui.19.f.21.a
Barbam non radat sacerdos aut caput.leuitic.21.a
Barbæ dimidia parte rasa, & tunicis ad nates præscissis remittit Hanon seruos Dauid missos ad se in cõsolationem. 2. reg.10.a.quam ignominiam vlciscitur Dauid.
Barba tonsa,signum luctus apud Iudæos.isa.15.a
¶Barbari humani erga Paulum.act.28.a
¶Barnabas mittitur Antiochiam , vt videat gratiam eis factam. act.11.c
Barnabas & Paulus segregantur ad euangelij prædicationem.act.13.a
¶Baruch , dictante Ieremia , scribit volumen maledictionum aduersus Iudam & Israel.ierem.36.a
Baruch accersitus ad principes , verba libri legit coram eis. ierem.36.b
Baruch pusillanimitas arguitur.ierem.45.a
Baruch tempore quo deuastata est Ierusalem scripsit librum,quem legit coram rege Iechonia & vniuerso populo. baruch 1.a
Baruch liber mittitur in Ierusalem.baruch 1.b
¶Basan terra gigantum. deut.3.b
¶Bases æneæ in templo Salomonis 3.reg.7.d
¶Bathuel, pater Rebeccæ. gene.22.d
¶Beata ab hominibus dicitur virgo Maria , & quare. luc.1.e
Beatam pronuntiat Elisabeth virginem Mariam,quòd credidisset angelo.luc.1.d
Beatius dare,quàm accipere.act.20.g
Beati qui in Christo non scandalizantur.matth.11.a
Beati qui in domino moriuntur.apoc.14.c
Beati qui manducant panem in regno dei , qui euangelio credentes lætantur.luc.14.d
Beati qui legem libertatis cognitam facto expresserint. iacobi 1.d
Beati oculi discipulorum,Christũ videntes.marc.13.c. luc.10.d
Beati misericordes,mundi corde, mites,pacifici,pauperes spiritu,lugentes,esurientes.matth.5.a
Beati quibus maledicitur,& qui persecutionem patiũtur propter Christum.matth.5.a.b. iacobi 1.b.5.c
Beati qui Christum in carne non viderunt & crediderunt.iohan.20.g
Beatus Petrus dicitur , cui deus reuelauit Iesum esse Christum promissum.matthæi 16.c
Beatus venter qui Christum portauit : beatior qui verbum dei audit , & facit : in quo bis beata virgo. luc.11.d
Beatus qui verbum dei audit,& facit illud.luc.11.d
Beatus qui partem habet in resurrectione prima,apoc. 20.b
Beati viri descriptio.psal.1.versu.1
qui Beati & iusti dicendi sint. psal.3.vers.1
Beatitudo timentis deum psal.127
Beatitudinis descriptio,psal.118
Beatus quem docet deus. psal.83.versu 18
Beatus vir cui similis. psal.1.versu. 3
Beatus à Christo dicitur qui nouit condolere necessitatibus infirmorum.psal.40 versu 1
Beatus Israel qui saluetur per dominum. deut.33.d
Beatos prædicat regina Saba seruos Salomonis , & quare 3.reg.10.b
¶Beelphegor sequentes occisi sunt.deut.4.a
¶Beelzebub consulit Ochozias infirmus.4.reg.1.a
Beelzebub vim & potentiam Christi in miraculis tribuunt Iudæi.matth.2.b.marc.3.c.luc.11.b
¶Behemoth, eiusque malitia,iob.40.b
¶de Bel idolo, & eius cibo , quem vorabant sacerdotes.daniel.14.a
Bel euertit Daniel.14.d
¶Belial cum Christo nulla conuentio.2.corint.6.c
¶Bellum.2.reg.24.b
Bella & lites vnde proueniant.iacobi 4.a
Bellum immittit deus propter peccata populi 3.reg. 8.d e
Bella immittit deus non obedientibus verbis suis. leuiti.26.d
qui ad Bellum procedere non debeant.deut.20.a
ad Bellum deus non vult cum Gedeone proficiſci formidolosos & timidos.iudicum 7.a
ad Bellum non ibant qui noui mariti erant & omni munere vacabant primo anno.deut.24.b
Belli ius in expugnandis vrbibus.deut.20.c
Belli tempore arbores fructiferæ non succidendæ, nec infantes & mulieres interficiendi.deut.20.d
Bellantem populum Moyses hortatur ad fidẽ in promissam à deo victoriam.deut.20.a
in Bello petitus Iosaphat ab inimicis clamat ad deum. 3.reg.22.e
ad Bellum egressuris Iudæis , iubet deus ab omni re mala se custodire.deut.23.b
Bellaturũ deum pro Israelitis dicit Iosue,si ipsi adhærerent deo, mandata eius custodientes,Ios.13.c
an Bellaturus sit contra Philisthæos consulit Dauid dominum. 2.reg.5.c.d
Bellum timentes à philisthæis Israelitæ, hortantur Samuelem vt pro ipsis oret , & bellet pro eis deutero. 1.reg.7.c
Bellat deus pro populo suo,cuius aduersarios se occisurum promittit antequam ingrederetur terrã promisionis.exod.23.f
Bellat deus pro Iosue lapidibus occidens inimicos. ios.10.b.g
in Bello ipse aderat deus ipsi Iosue consulens quid ageret. ios.8.d
Bellum antequam inferant Israelitæ ipsis Amorrhæis, ipsos Amorrhæos tradiderat deus in manus ipsorum.deut 2.e
ad Bellum instruit Dauidem deus contra Philisthæos. 2.reg.5.d
Bellaturus populus Iudaicus victoriam orans contra inimicos,exauditur.3.reg.8.c
Bello capit Iosue vrbem Hai , consilio ipsius dei, qui eam tradiderat in manus ipsius.ios.8.a b c
in Bellum profecto Abram deus tradit hostes in manus. gene 14.c.d
Bellante Othoniele pro Israelitis,tradit deus hostes in manus ipsius. iudicum 3.b
Bellante Dauide tradit deus Philisthæos in manus ipsius.2.reg.5.c
Bellante Barac cum Debora , occidit deus exercitum Sisaræ.iudicum 4.c.d
Bellant Israelitæ & occidunt Beniaminitas : quos scriptura dicit deum percutere & tradere in manus percutientium,iudicum 20.e
Bellum inferre parant Israelitæ Rubenitis & Gaditis, putantes ipsos Rubenitas & Gaditas receſsisse à domino , & alienis deis velle fidere : missa tamen prius legatione , vt an verum esset , scirent certo. ios.22.c
Bellum Amorrhæorum cõtra Gabaonitas, quod cum Iosue pacem feciſſent ios.10.a b. item Heuæorum & ſimilium contra eundem , quos tradit eis deus ios.11.a b
Bellum ne suscipiant filij Israel contra Moabitas , dehortatur deus, quòd ipse nihil daturus esset eis de terra Moab.deu .2.b
¶Bellans populus Israel iniussu dei contra Amalec, occiditur.num 14.g.deut.1.g
Bella gentium impiorum etiam curat deus , qui Syriæ regi per Naaman impium & gentilem dedit victoriam.4.reg.5.a
à Bello & fame liberat Samaritanos deus , sine hominum manu.4.reg.7 b c
ab Bellum processurus Gedeon contra Madianitas & Amalecitas, induitur spiritu dei. iudicum 6 g
Bellum Israelitarum cõtra tribum Beniamin, ob peccatum contra naturam à Gabaonitis perpetratum. iudicum 20.
Bellum Codorlahomor & aliorum regum in Sodomitas.gene.14.b
Bellum Philisthinorum contra Israelitas , vbi Israelitæ percutiuntur à deo coram Philisthæis.1.reg.4.d
quòd Bellando Israelitæ vicerint Amorrhæos , deus non vult tribui gladiis & arcubus ipsorum , sed sibi soli qui eos tradiderat in manus ipsorum.ios.24.c
Belli victoriam ne Israelitæ tribuerent suis viribus, & contra deum gloriarentur , iussit deus Gedeonem cum trecentis tantum viris aggredi Madianitas & Amalecitas. iudicum 7.a b
Belli victoria non est in multitudine hominum vel paucitate , sed dei solius est , vt inquit Ionathas. 1. reg.14.a
Belli victoriam daturus deus quid agat.4 reg.19.b
Belli victoriam deo tribuit Melchisedec.gene.14.c
Bellum commissuro non supputanti sumptus is similis est, qui ad fidem Christi accedés,non reputat apud se omnibus propter euangelium renuntiãdum esse, etiam parentibus luc.14 f
¶Benadad fœderatus cum Asa rege Iuda , oppugnat ciuitates Israel.3.reg.15.d
Benadad rex Syriæ regnat pro Hazaele patre. 4.regum 13.d
Benadad rex Syriæ obsidet Samariam.3.reg.20.a
Benadad bibens & ebrius contemnens deum Israel, vincitur ab Achab, conuertitúrque in fugam, & liberatur Samaria.3.reg.20.c d
Benadad impetrat misericordiã ab Achab.3.reg.20.e
Benadad non occidit ipse Achab, & peccat in dei voluntatem.3.reg 20.f
Benadad ægrotus consulit Eliseum per Hazaelem. 4.reg.8.c
Benadad suffocato,regnat Hazael in Syria.4.reg.8.d
Benadad Hazaelis filius regnat in Syria.4.reg.13.d
¶Benedicit deus masculo & fœminæ, dando vim generandi.gene.5.a
Benedixit diei septimæ deus.gene.1.a.exod.20.b
Benedicit dominus Noe.gene.9.a
Benedicitur Sem & Iaphet.gene.9.d
quomodo Benedixerit deus ipsi Abraham. gene.24.d
Benedictionem promittit deus ipsi Isaac.gene.26.a
Benedixit deus ipsi Laban propter Iacob , augens ei possessiones & greges. gene.30.b
Benedicit deus Samsoni , ipsum suo spiritu roborans. iudicum 13.d
Benedictio dei super Ioseph in fructibus terræ. deuteron.33.b
Benedicit deus Saræ dando ei filium.gene.17.c
Benedicit dominus ipsi Iacob.gene.35.b
Benedicit deus, & auget bona eius qui non dat fratri quicquam ad vsuram.deut.23.d
Benedictio Leuitis à deo data , quòd fratres idololatras interfecerint.exod.32.f
Benedicit deus domui Phutipharis propter Ioseph. gene.39.a
Benedicit deus operi manuum eius qui libere , etiam sine spe recipiendi , commodauerit pauperi fratri. deut.15.b
Benedicit populo Israel deus in omni re , & illis nihil deest.deut.2.b
Benedicturum se ei pro quo orauerimus , promittit deus. nume.6.d
Benedicit Christus apostolis ascendens in cœlum. luc.24.g
Benedicit Christus pueris.marc.10.b
Benedicit angelus ipsi Iacob.gene.32.g
Benedicendi populum modus.nume.6.d
Benedictio qua benediceretur aliquis à filiis Israel, qualis.gene.48.d

Universidad de Deusto

Benedictio populi super Salomonem vnctum in regem. 3.reg.1.f.g
Benedixit ipsi Abræ Melchisedec gene.14.d
Benedicit Isaac filio suo Esau.gene.27.f
Benedicit Isaac Iacob filio suo, constituens illum dominum fratrum suorum; petensque à deo dari ei abundantiam frumenti & vini.gene.27.d 28.a
Benedicitur Ismael ad preces Abrahæ.gene.17,c
Benedicunt Rebeccæ parentes ipsius gene.24 g
Benedicit Laban filiabus abeuntibus cũ marito Iacob. gene.31.g
Benedicit Ioseph fratri suo Beniamin.gene.43.f
Benedicit Iacob singulis filiis suis, & prædicit quæ in nouissimis temporibus uentura eis erant.gene.49.
Benedicit Moyses singulis tribubus Israel.deut.33.a
Benedicit Moyses tabernaculo & omnibus quæ fecerant Beseleel & Ooliab.exod.39.g
Benedicit Aaron populo post oblationem.leuit.9.d
Benedicebat tribus Leui filiis Israel, inuocãtes nomen dei.deut.10.b
Benedicit Iosue Rubenitis, Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, reuertentibus ad tabernacula sua.ios.22.b
Benedicit Iosue ipsi Caleb.ios.14.d
Benedicit Dauid populo in nomine domini, post reductam arcam, & completis sacrificiis.1.reg.6.d
Benedicit Salomon congregationi Israel quæ comitata fuerat eum in colloeanda area in templo. 3.regum 8.b
Benedicitur à paupere qui testimentum pignoris loco ab ipso acceptum, reddit ei ante solis occasum. deut. 14 b
Benedicit dominum seruus Abraham, gratiásque ei agit gene.24.c
Benedicit deum, siue gratias agit deo Melchisedec, quòd dedisset victoriam ipsi Abræ.gene 14 d
Benedictiones seruantibus mandata. exod.23.c. leuit. 26.a.deut.7.b.11 d.28.a
Benedictiones in monte Garizim.deut.27.b
Benedictus sit à domino, Vox bene imprecantis, Hebræis frequens.ruth 2.d.3 b. 4.d
Benedictionem dei orat Dauid domui suæ.2.reg 7.d
Benedicendus deus, id est laudandus,post cibum:gratiæ ei agendæ.deut.8.b
Benedicit Christus deum patrem, & gratias agit, accipiens panes & pisces. matt.14.b.15 d.marc.6.c.8.a. luc.9.b
Benedicebat propheta Samuel sacrificio, antequam populus comederet.1.reg.9.b
Benedicendus deus,& laudandus.2.cor.1.a
Benedicit deo siue laudat Salomon deum, eiq; gratias agit de ædificatione templi, quòd implesset promissiones suas Dauidi factas.3.reg.8 b
vt Benedicant domino,siue laudent dominum, exhortatur Debora populum.iudicum 5.a
Benedictio dei est abundantia frumenti, vini, & olei, & armentorum leuit.25.c.deut.17.b
Benedicit deus panibus & aquis nostris, si seruierimus ei. exod.23.e.deut.8.d
Benedicit deus, & auget bona omnia diligentibus ipsum.deut.30.d
Benedictionem, id est terram irriguam petit sibi dari Axa à Caleb patre suo.ios.15 d
Benedictos à deo prædicat impius Saul, qui Dauidem innocentem prodiderant.1.reg.23.c
Benedictum clamat Dauid deum, laudátque deum qui Salomonem constituisset regem.3.reg.1.g
Benedictum prædicat regina Saba Salomonem, quòd deo placeret.3.reg.10.b
Benedictionem vocat Iacob munus quod obtulit fratri Esau.gene.33.b c.Vide 4.reg.5.e.1.reg.25.c
Benedictionem vocat Paulus id quod datur pauperibus.2.cor.9.b
Benedicere sibi in corde suo, & blandiri, non timere dei maledictiones quas immissurum se non obedientibus verbo suo prædixit.deut.29.c
Benedicere pro maledicere vtitur aliquando scriptura.3.reg.21.c.d.iob 1.b.2.c
Benedicere pro salutare.gene.47.b
Benedictio data filiis à parentibus,non poterat auferri ab eis. gene.27.c
Benedictionem promittit deus Abræ proficiscenti in terram Chanaan.gene.12.a
Benedictionem Abrahę promissam impleuit deus mittens filium suum Christum,act.3.d
Benedictio omnium Christus promittitur nascituris ex semine Iacob.gene.22.d.28.c
Benedicimur à deo per fidem.galat.3.b
Benedictis dei regnum à constitutione mundi paratum,matth.25.c d
Benedicti dei,oues à Christo dicuntur.matth.25.c
Benedicendũ maledicentibus nobis.luc.6.c.1.petr.3.b
Benedicit Paulus maledicentibus sibi.1.cor.4.c
Benedictiõ & maledictio ex eodem ore procedunt. iacob.3.b
Benedicentibus nobis hominibus, tunc væ.luc.6.d
¶qui Benefacit,ex deo est.3.iohan.d
Benefacientes obmutescere faciamus eos qui male de nobis loquuntur.1.petr.2.c
Benefaciendum omnibus, maxime domesticis fidei. galat.6.c. & nihil inde sperandum vt filij dei simus. luc.6.c
Benefacere prohibet Moyses Ammonitis & Moabitis in æternum.deut.23.a
Beneficia dei erga Iudæos facta,vt cognosceretur esse vnus & solus deus.deut.4.c
Beneficia dei tribuenda verbo, & promissioni,bonæque voluntati eius.2.reg.7.c
Beneficia sua erga Iudæos commemorat deus.iere.2.a
Beneficiorum commemoratione ad mandata seruanda hortatur Moyses.deut.29.a
Beneficiorum & afflictionum commemoratione confirmat dominus Iudęorum fidem,ne deficiant,ab eo etiam in tentatione. deut.8.a
Beneficiorũ dei erga Israelem cõmemoratio.isa.63.b
Beneficia sua taceri iubet Leproso Christus.matt.8.a. marc.1.d.luc.5.c
Beneficia dei confitetur Moyses, & misericordiam quam fecit Israelitis, orans pro peccato ipsorum. nume. 14.c d
Beneficiorũ dei vt recordentur Iudæi,hortatur Moyses: vt discant semper fidere ipsi deo in quacunque tribulatione.deut.8.a
Beneficiis dei erga ipsos commemoratis, exhortatur Iudæos Iosue,vt ei seruiant toto corde.ios.24.a b c
Beneficiorum erga Dauidem cõmemoratione ostendit deus omnia hominibus dedisse, & ab eis nihil accepisse.2.reg.7.b
Beneficij memor Dauid, mittit seruos ad consolandum Hanon,qui cum ignominia,remittũtur: quam ignominiam vlciscitur Dauid 2.reg.10.a b c d
Beneficia Ruth erga socrum suam Noemi reputans ipse Booz,ipsi benefacit propter ea.Ruth 2.c
¶Beneuolentia Booz erga Ruth:ruth 2.b c
Beneuolentia Pauli erga fratres Iudæos.rom.10.a
¶Beniamin nascitur.gene.15.c
Beniamin tenerè diligebat Iacob.gene.44.e
Beniamin dat maiorem partem ipse Ioseph in conuiuio.gene.43.g
Beniamin filij Iacob benedictio.deut.33.b
Beniamin filij.gene.46.c.1.para.7.b
Beniamin sors. ios.18.b
Beniamin benedicitur.gene.49.c.deut.33.b
Beniaminitæ negant se tradituros impios qui vxore Leuitæ abusi fuissent: sed contrà defendunt fratres suos Gabaonitas. iudic.20.b
Beniaminitæ 25700. vincunt Israelitas reliquos qui numero erant 40000.iudic.20.c
ex Beniamin reliqui 600. tantum, alij omnes occisi à fratribus suis Israelitis.iudicum 20.g
Beniamin tribum esse delendam magno ciulatu flentes Israelitæ quæruntur deo. iudicum 21.a
Beniamin tribui dantur ex Iabes Galaad 400. virgines in vxores,ne tota pereat.iudic.21.b
de Beniamin tribu fuit Paulus.rom.11.a
¶Benigni simus inuicem,ephes.4.g.colos.3 b
Benigni sunt qui charitate mutuam habent. 1.cor.13.b
Benignitas Christi apparuit nobis.tit.3.b
Benignitas dei in peccatores.ezech.18 g
¶Berzellai nobilis & dives,regem pauerat fugitiuum: pro quo beneficio non vult sibi quicquam retribui à Dauide.2.reg.19.f
Berzellai filios vt in mensa sua discumbere faciat,præcipit Dauid Salomoni.3.reg.2.b
¶Beseleel & Ooliab artifices vocati à deo,spiritu eius implentur ad ædificationem tabernaculi. exod. 31.a 35.d
¶Bestiæ terræ creantur.gene 1.c
à Bestiis prægustata caro, Iudæis non comedenda. exod.22.d
Bestiis terræ tradit deus cadauera non seruantiũ mandata.deut.28.c
Bestiis noxiis omnis generis implentur domus Ægyptiorum.exod.8.c
de Bestia ascendente de abysso, apocal.11.b. item de mari habente septem capita,& cornua decem,apoc. 13.a cui datum facere bellum cum sanctis & eos vincere,apoc.13.b.quæ expugnatur tandem. apoc.19.d
Bestiæ adoratorum plaga.apoc.14.b.16.a
cum Bestiis pugnauit Paulus Ephesi.1.cor.15.d
cum Bestiis Christus in deserto.marc.1.b
¶Bethel, quæ & Luza dicitur, expugnatur à filiis Ioseph.gene.28.d.35.b.iudicum 1.c
in Bethel colebatur deus à Iudæis.1.reg.10.a
in Bethel consulunt dominũ Israelitæ pugnaturi contra Beniamin fratres.iudic.20.c
¶Bethlehem quæ & Ephratha.gene.35.c
in Beth-lehem proficiscitur Ioseph cum Maria prægnante,vt censum persoluat.luc.2.a
in Beth-lehem parit Christum Maria.luc.2.b
¶Bethsabee pulchra accersita à Dauide, dormit cum illo,& concipit.2.reg.11.a
Bethsabee plangit virum suum Vriam,& vxor Dauidi efficitur. 2.reg.11.d
Bethsabee filius ægrotat.2.reg.11.d
Bethsabee vxorem consolatur Dauid ob filium mortuum. 2.reg.12.f
Bethsabee,consilio Nathan prophetæ,indicat Dauidi Adoniam regnare.3.reg.1.c
¶Bethsaidæ ciuitati opprobrat Christus IESVS infidelitatem.matth.11.c
¶Bethsamitæ conspecta dei arca, lætantes holocausta obtulerunt.1.reg.6.c
Bethsamitæ percutiuntur à deo,quòd aspexissent intra aream dei.1.reg.6.d
Bethsamitæ percussi à deo, confitentur ipsum esse deum sanctum.1.reg.6.d
¶bethuliam obsidet Holofernes.iudicum 7.a
Bethuliani ciues siti oppressi, Holoferni ciuitate tradere statuunt.iudith 7.c
¶Bezec vrbs expugnatur à Iuda.iud.1.a
¶Bibere non possunt Aegyptij aquam fluminis versam in sanguinem.exod.7.d
quid Bibant petunt Israelitæ à Moyse.exod.15.f.17.a
Bibit de torrente Elias,pastus à coruis.3.reg.17.a
Bibit & comedit.vide Comedere.
Bibentes aquam genu ad terram flexo, noluit deus ad bellum profici cum Gedeone: sed eos tantum qui manu ad os proiiciente aquam lambebant. iudicum 7.b
ne Bibat quidem propheta in domo impij Ieroboan prohibet deus, neque in domo alterius cuiusquam. 3.reg.13.b
Bibere non vult Dauid sitiens aquam quam principes sui cum vitæ periculo hauserant ei in fonte Philistinorum.2.reg.23.c
vt Biberent vinum meracissimum, introduxit deus Israelitas in terram promissionis.deut.32.b
¶Bigamia Lamech.gene.4.a
Bigamia Esau.gene.26.g
¶Bilinguis homicida.prouer.18.b
¶Blasphemia Sennacherib.4.reg.18.g.19.b
Blasphemia impiorum in deum.malach.3.b
Blasphemia vitanda. ephes.4.g.colos.3.b
Blasphemus, maledicens nomini domini, lapidatur præcepto dei.leuit.24.b
Blasphemiæ Nicanoris.2.macha.15.a
Blasphemans Israelem gigas quidam occiditur à Ionatha filio Samaa.2.reg.21.d
Blasphemi consulentes Beelzebub, consumuntur ab igne de cælo.4.reg.1.b c
Blasphemi Syri, putantes deum Israelis non tantum posse in planitie quàm in montibus,vincuntur ab Achab.3.reg.20.d e
Blasphemi Core,Dathan, & Abiron, negantes Moysen cõstitutum esse ducé populi deuorantur à terra. nume.16.e
Blasphemare fecerat Dauid inimicos nomen domini, adulterio suo.2.reg.12.d
Blasphemia in filium hominis remissibilis: irremissibilis autem si in spiritum sanctum fiat. matth.12.c. marc.3.d.luc.6.b
Blasphemias loquitur bestia aduersus deum, & nomen eius.apoc.13.b
aduersus Blasphemas gentes oratio fidelium. ecclesi. 36.a b
¶Boanerges,id est filios tonitrui,vocat Christus Iacobum & Iohannem.marc.3.b
¶Bonus,solus deus.matth.19.c.marc.10.c.luc.18.d
Bonus Saul.1.reg.9.a
Bonus vir de bono thesauro cordis profert bona:malus mala.matth.12.c
Bona visa sunt deo omnia quæ fecit.gene.1.b c d
Bonum omne ostendit Moysi deus.exod.33.d
Bonum non habitat in carne nostra. roman.7.d. ideo non possumus sæpissime perficere bonum quod volumus.
Bonum à deo cœptum in Colossensibus, orat Paulus vt ab eodem perficiatur.colos.1.b
quod Bonũ est,sectemur,eique adhęreamus.rom.12.b. galat.4.c.1.thes.5.e
Bona prudenter agenda etiam, coram hominibus, ne simus eis offendiculo.rom.12.d.2.cor.8.d
Bona faciamus coram deo.deut.6.c

Bonum pro malo reddit Dauid Sauli inimico. 1.reg. 14.b d
Bonum quod proposuit Iudæis Moyses, fuit diligere deum.deut.30.d
Bonorum & malorum author dẽus. eccle.11.b. amos. 3. b
Bona temporalia cõmunicanda ministris verbi euangelij. galat.6.b
Bonorum temporalium prosperitatem & integrã corporis sanitatem optat Iohannes Caio distribuenti bona sua pauperibus vẽrbi ministris.ioan.3.a
Bonis temporalibus vt recte vtamur,monet nos Christus parabola siue historia diuitis epulonis. luc.16.e
vt Bonis temporalibúsque dispensanda dedit deus, pauperibus bene faciamus, hortatur Christus:propter quæ recipiamur ab eis in æterna tabernacula. luc.16.a
Bona vbi præstiterit deus, & illi quibus præstiterit ea bona, fiduciam suam in alium collocarint quàm in ipsum, & seruierint idolis, eos ipse deus affligit. ios.14.e
Bonis omnibus abundat qui custodit dei præcepta. deut.28.a
Bonitas dei in gentes electa si permanserint in bonitate.rom.1.c
¶Booz è familia Elimelech,diues admodum.ruth.1.a
Booz beneuolentia erga Ruth.2.b c
Booz propinquus Noemi, hordei aream ventilat. ruth.3.a c
Booz accipit Ruth in vxorem,eam recusante propinquo viri eius defuncti ruth.4.a
Booz dat mensuras hordei ipsi Ruth. quas deferret ad Noemi socrum suam.ruth.3.d
¶Bos cornupeta exod.21.e
de Boue bouem occidente.exod.21.g
de Bobus oblatio,leuit.3.a
Boues Israelitarum ad idola conuersorum auferunt Madianitæ.iudicum 6.a
Boues in frusta concissos mittit Saul in omnes termi nos Israel.1.reg.11.b
Boui trituranti non alligatur os: nec ministro verbi denegandus victus ab auditoribus verbi.deut.25. 1.cor.9.b
Bouem poterant Iudæi comedere deut.14.a
Boum fusilium in templo Salomonis fabricatio. 1.paralip.4.a
¶Botrus à duobus viris portatur de terra Chanaan. nume.13.c
¶Brachium & potentia dei vbique audita.3.reg.8.e
Brachium Heli & potestatem summi sacerdotis præcidendam prædicit deus.1.reg.2.g
Brachio & fortitudini dei tribuunt Israelitæ, quòd Pharao submersus sit. exod.15.d
¶vt Brauium & vitam æternam, ad quam vocauit nos deus, assequamur, curramus cursum huius vitæ, obliti omnium præteritorum.philip.3.c
¶Bubulam poterant Iudæi comedere.deut.14.a
¶Buccinę clangor auditus cum daretur lex.exod.19.c
Buccina clangens Gedeum, conuocat ad bellum. iudicum 6.g
¶vt Butyrum comederent introduxit deus Israelitas in terram promissionis.deut.32.b
Butyrum & lac peregrinis apponit Abraham.gen.18.b

C

Caath filij. exod.6.c
Caathitarum sors & vrbes.ios.21.a b
¶Cacare extra castra præcipit deus Israelitis, operto quod cacassent effossa humo.deut.23.b
¶Cades ciuitas in extremis finibus Edom.nume.20.c
Cadit Saul cum prophetantibus, & orantibus. 1.regum.19.b
Cadit in faciem Abraham audiens promitti sibi à deo filium in senectute.gene.17.e
Cadit in faciem suam Ruth, & incuruatur, audita beneuolentia Booz.ruth 2.b
qui Cecidit bos in foueam subleuandus. deut.22.a
Cadere pro mori corporaliter, frequens in scripturis. 2.reg.3.g
¶Cæci duo fide inuicta Iesum esse Messiam confitentes,sanantur.matth.9.d.20.d.marc.10.g.luc.18.f
Cæcum sanat Christus. marc.8.c
Cæcus natus in gloriam dei, visum recipit, ioan.9.a. narrat à quo sanatus sit: eiicitur à Pharisæis:suscipitur & docetur euangelium à Christo.
Cæcus si cęcum ducat,ambo in foueam cadunt.matth. 15.b.marc.7.b
Cæcum facit deus.exod.4.c.
Caro non obiiciendum offendiculum. leuit.19.c.deuteron.27.c
Cæcos & claudos deos, id est idola prohibitura ne Dauid Ierusalem ingrederetur,obiiciunt irridentes Iebusæi ipsi Dauidi,quos tamen cum suis diis cæcis & claudis expugnauit.2.reg.5 b
Cæcitate percutit deus non seruantes præcepta. deuteron.28.c
Cæcitate percuti inimicos missos ad comprehendendum eum,orat Eliseus, ad dei gloriam.4.reg.6.d
ob Cæcitatem cordis Phariseorum contristatur Christus. marc.3.a
ob Cæcitatem cordis,alienatæ erant gentes à Christo. ephes.4.c
Cæcitas quare contigerit Iudæis.rom.11.c
¶Cæditur virgis Paulus cum Sylla. act.16.e. & ter se fuisse cæsum scribit.2.cor.11.f
Cæduntur apostoli, prohibetúrque eis à sacerdotibus Christum prædicare.act.5.g
Cæsores lignorum inter filios Israel.deut.29.b
¶Cælum quod & firmamentum dicitur, verbo dei creatum.gene.1.a
Cælum,& cælum cæli,dei est.deut.10.c
Cælum vespere rubicundum, serenitatem prænuntiat: mane rubicundum tempestatem. matth.16.a. marc. 8.b.luc.12.g
Cæli caligantes rotæ.deut.33.d
Cæli & terra, verbo dei repositi, reseruantur igni in diem iudicij ad perditionem impiorum. 2.pet.3.b c. tunc enim igne soluentur.
in Cælum tertium raptus Paulus.2.cor.12.a
Cælum alloquitur Moyses, inuocaturus nomen dei. deut.32 a
Cælum & terram testes inuocat Moyses, quòd verum futurum sit id quod dicit contra Israelem. deutero. 30.d.31.g
Cælum suum aperit deus, & dat pluuiam tempore suo custodientibus præcepta sua.deut.28.b
Cælum claudit deus non dando pluuiam iis qui sibi non fidunt.deut 1.b.3.reg.8.d
Cælum æreum & ferreum non custodientibus præcepta, quibus non dabuntur pluuiæ tempore suo. leuit.26.c.deut.28.c
Cæli militiam adorantes lapidabantur.deut.17.a
Cæli militiani adorat Manasses.4.reg.21.a
Cælos nouos & terram nouam expectamus, in quibus iustitia habitat.1.petr.3 c
Cæli noui & terræ nouæ visio.apoc.21.a
in Cælis est conuersatio Christianorum.phili.3.d
Cælestis fuit homo secundus Christus: cælestes & nos oportet esse. 1.cor.15.f
Cælestium corporum gloria alia quàm terrestrium. 1.cor.15.e
¶Cæsari principibúsve tributa reddenda.matt.22.b
¶Cain nascitur.gene.4.a
Cain ægrefert munera Abel esse accepta deo, sua autem reiici,ob idque fratrem occidit.gene.4.b
Cain dehortatur deus ab occidendo fratre. genes. 4.b
Cain quare occiderit fratrem.1.ioan.3.b c
Cain filij.gene.4.c
Cain maledicitur, & desperat.gene.4.b e
Cain profugus habitat ad orientem.gene.4.e
Cain via.iudæ. d
¶Cainan ætas,910.anni.gene.5.b
¶Caiphæ prophetia.ioan.11.g
ad Caipham Annas mittit Christum.matth.26.f
Caiphæ interroganti, Christum se esse fatetur IESVS. matth.26.f
¶Caij discipuli Ioannis euangelistæ charitas in fratres verbi ministros.ioan.3.b c
Caius hospes Pauli. rom.16.d. comes item Pauli cum Aristarcho.act.19.f
¶Calceamenta non sunt attrita Iudæis ambulantibus per desertum quadraginta annis.deut.29.a
Calceamenta in pedibus comedẽtium agnum paschalem.exod.12.b
Calceamentum de pedibus soluere iubetur Moyses antequam appropiet rubo. exod. 3.b. idem iubetur Iosue.ios.5.d.6.a
Calceamentum soluere quid significet.ruth 4.b
¶Caleb & Iosue terram promissionis laudant coram populo: quos ipse vult lapidare.nume.19.b
Caleb promittitur terra Chanaan. nume. 14.d.e.deuteron.1.f
Caleb hortatur populum vt ascendat in terram Chanaan.nume.13.d
Caleb sperat futurum vt gigantes debellet, si deus secum fuerit.ios.14.b
Caleb filius Iephone sibi postulat promissam hæreditatem.ios.14.b
Caleb sors.ios.15.c
Caleb.habitatio.iudic.1.d.1.para.6.e
Caleb expellit tres filios Enac de possessione sua. ios.15.c
Caleb dat filiæ suæ Axæ irriguam terram.iudic.1.c
Caleb laudes.eccle.46.b
Caleb fratris Ierameel filij.1.para.2.f
¶Calendarum sacrificia.ezech.46.a
¶Calix & panis quem in memoriam mortis Christi sumimus & benedicimus, signat nos pariter Christi sanguine fuisse redemptos, nósque omnes vnum esse.1.cor.10.d
Calix pro morte & cruce. matth.20.c.26.d.marc.10. c.14.d.luc.22.d
¶Callide non agendum in subleuando proximo,id est nolle ei commodare, propterea quòd non sit spes postea recipiendi.deut.15.b
¶Calui tium ne faciant super mortuo more gentium, prohibet deus Iudæis.deut.14.a
Caluum vocant Elisęum pueri irridentes, & ab vrsis deuorantur.4.reg.2.d
¶Calumniam sustinet omni tempore qui præcepta dei non seruat.deut.28.c
Calumnia vitanda.leuit.19.c
Calumniæ innocentium.eccl.4.a
¶Camelopardalum poterant Iudæi comedere. deuteron.14.a
Camelum Iudæi non comedebant.deut.14.a
Camelorum Zebe & Salmana ornaméta aurea accipit Gedeon.iudic.8.e
¶in Cana Galilææ primum miraculum fecit Christus.ioan.2.b
¶Candelabri situs in tabernaculo Moysi. exod.26.g. eiusdem fabricationum.8.a.exod.36.e
Candelabri aurei visio, per quam multa de Christo & ecclesia intelliguntur.zach.4.a
Candelabrorum templi Salomonis fabricatio. 2. paralip.4.b
Candelabrorum aureorum septem visio.apoc.1.c
Candelabri forma. exod. 25. c d. 37. c. & eius situs. exod.40.c
¶à Canibus comeditur Iezabel.4.reg.9 g
Canes vocat Christus gentes.matt.15.c.marc.7.c
Canes, pseudoprophetæ.phili.3.a
Canis reuersus ad vomitum, quid significet.2.petr.2.d
Canem se vocat Hazael coram Eliseo, agnoscens indignitatem suam.4.reg.8.d
¶Canendum deo,eique gratiæ agendæ,iudic.5 a
Canticum & gratiarum actio Annæ ob susceptum à deo filium.1.reg.2.a
Canticum Moysi. deut.32.a
Canticum Mariæ & Zachariæ.luc.1.e f
Canticum Moyses & filij Israel domino, gratiásque agunt pro victoria contra Pharaonem.exod.15.a
Canticum & gratiarum actio Deboræ & Barac post victum Sisaram iudic.5.a
vt in Canticum siue cantilenã componat ea quæ prædixerat ei de futura Israelitarum cum diis alienis fornicatione, & malis quæ propterea euentura essent eis, præcipit deus Moysi. deut.13.e
vt Cantent filij Israel canticum sue cantilenam quam de futura ipsorum præuaricatione & afflictionibus eis euenturis composuisset Moyses, præcipit deus. deut.13 e.
Cantandi in corde psalmi, hymni, & cantica spiritualia.ephes.5.d
Cantandum spiritu & mente.1.cor.14.c
Cantores ordinat Dauid, eorúmque vices & sortes. 1.paral.25.a
¶coram Cano capite consurgendum.leuit.19.g
¶Capharnaum ciuitati exprobrat Christus incredulitatem suam.matth.11.d
¶ne Capillus quidem periturus iis qui ob Christum patiuntur.luc.21.d
Capilli capitis nostri omnes numerati.mat.10.d
Capillatura Absalomis.2.reg.14.f
¶Cappadoces expellunt Heuæos,& habitant in terra ipsorum.deut.2.e
¶Capram poterant Iudæi comedere.deut.14.a
de Capris oblatio.leuit.3.c
Capream poterant Iudæi comedere.deut.14.a
¶Captiuitatem minatur deus Iudæis non obedientibus præceptis suis.deut.28.e f g
de Captiuitate populum reducturũ se promittit deus, si toto corde conuersus fuerit ad ipsum.deut.30.a
Captiuitatem Babylonicam prædicit Isaias ipsi Ezechiæ.4.reg.20.d
Captiuitatem 70. annorum prædicit Ieremias ob verbi dei contemptum.iere.25.a
à Captiuitate reditum promittit dominus populo. ezech.20.f
à Captiuitate reductionem post 70. annos prophetat Ieremias.iere.29.c

Universidad de Deusto

Captiua mulier quomodo ducenda in vxorē. deu.21.b
Captiua ducta in gloriā dei, & salutem Naaman apud Syros.4.reg.5.a
Captiuos nos sibi tenet peccandi procliuitas, & à mādato auertit rom.7.d
¶Caput puluere aspergebāt Hebræi in signum magni doloris.1.reg.4.c
Caput pulucre conspersum, & vestis scissa, signum luctus Iudæis.2.reg.1.a
in Capite tunicullus aut aliquid simile, signum subiectionis & seruituris, vt de Benadad legitur. 3. regum.20.c
in Caput constituitur populus seruans mandata dei, & non in caudam.deut.28.b
Caput Christi, deus.1.cor.11.a
Caput ecclesiæ, Christus. ephes.5.d.col.1.c.2.reg.22.d
ex Capite Christo totum ecclesiæ corpus pendens, ab eodem spirituali dote defluente in singula membra augescit vsque ad perfectionem deo patre dignam. coloss.2.d
Caput viri, Christus.1.cor.11.a
Caput mulieris, vir.1.cor.11.a
Caput non debet velare vir, & quare.1.cor.11.a
Caput operiat mulier, salutem ob angelos qui Christianorum cœtibus intersunt.1.cor.11.b
Capu. Christi percutitur.matth.27.c
¶Carbones ignis succensi à deo 2.reg.22.b
Carbones ignis congetere super caput inimici beneficiendo.rom.22.d
¶in Carcere, pane aqua cum angustia sustentatur Michæas dei propheta.3 reg.22.a
Carceris Pauli custos, Christo credit, & baptizatur: appositāque mensa lætatur cum Paulo, & tota eius domus.act.16.f
in Carceribus sæpius fuit Paulus. 2.corinth.6.b.11.e. act.16.e
in Carcerem coniiciuntur apostoli.act.5.d
in Carcerem coniicitur Petrus.act.12.a
in Carcerem coniecit Paulus Christianos.act 8.a
¶Cardines terræ fecit dominus, terram creauit, & vniuersum mundum.1.reg 2.b
¶Cardui Libani & cedri comparatio.4.reg.14.c
¶Cariath-arbe quæ & Hebron, possessio fuit Caleb. ios.14.d.15.f iudic.1.b
¶Cariath-iarim, quæ & Cariath-baal, vrbs in tribu Beniamin.ios.18.c
¶Cariath-senna, aliàs Dabir dicitur, vrbs in tribu Iuda.ios.15.f
¶Cariath-sepher vrbs quæ & Dabir, quam expugnauit Othoniel, cui Caleb dedit Axam filiam suam in vxorem.ios.15.d.iudic.1.d
¶Carmina Salomonis.3.reg.4.d
¶Caro cum sanguine non edenda.gene.9.a.leuit.19.e. deut.12.b
Caro à bestiis laniata, nō comedēda Iudæis.exod.22.d
Caro aliquid immundum tangens leuit.7 b
Carnes non incidendæ in honorem mortui. leuit. 19. f.21.a
Caro vna est maritus & vxor gene.2 d
Carnes desyderat vulgus quod ascederat de Aegypto cum filiis Israel nume.11.a
Carnes promittit deus Israelitis vsque ad nauseam. numer.11.d
Carnium partem suam de sacrificio domini vi auferunt à populo sacerdotes Ophni & Phinnees.1.regum.2.d
Carnibus & pane à deo pascitur Elias fugiens faciem Achab 3.reg.7.a
Carnes concupiscens populus punitur à deo. nume. 11.a b g
Caro est homo sine dei spiritu, carnis desyderia faciés. gene.6.a
Caro omnis, fœnum.1.petr.1.d
Caro pro generatione secundum carnem, & pro homine philip.3.b.2.cor.5 c d 10.b
Caro & sanguis, pro homine. matth.16.c. ioann.1.c. hebr.2.c
Carni & sanguini participauit Christus factus homo. hebr.2.c
Caro & sanguis, homines vitiis corrupti, regnum dei non possidebunt.1.cor.15.f
à Carne & sanguine, id est à generatione parentum, non datur nobis euangelij cognitio: dei enim donum est.matth 36.e
Carnis peccato, non luxuria solum, sed omnia peccata quæ caro nostra operatur, significatur, vt vides. galat.5.c
Caro nihil nisi carnalia quærit.ioan.3.a rom.7.c.8.a
Carnis prudentia, mors: eiúsque sapientia, inimica est deo.rom.8 a b
in Carne nostra non habitat bonum, nisi spiritu dei iuuetur.rom.7.d
secundum Carnem viuentes morientur.rom.8.c
Carnis opera.galat.5.c
in Carne esse, pro viuere secundum vires & conatus humanos sine dei adiutorio, Paulus scribit. romanorum 7.c
qui in Carne sunt, deo placere non possunt.rom.8.b
ne Carnis curas, desyderia, cupiditatésve perficiamus, hortantur Paulus & Petrus. roman.13.d. galat.5.c. ephes.1.a.1.petr.2.c. quam cum vitiis & concupiscētiis crucifiximus.galat.5.d
Carnis stimulus Paulo datus, & quare.2.cor.12.b
Carnis facta mortificantur in nobis per spiritum dei. rom.8.c
Carnis viribus frustra nitimur.nahum 9.c.abd.1.c
Carnis fragilitas.eccl.14.c
Caro probat sua consilia prou.15.c.21.a
Caro fallitur sua sapientia.prou.14.b.16.d
Caro impie sentit deum sua non curare.iob 35.d
Caro ita spiritui sancto qui in nobis est, est contraria, vt non faciamus quæ volumus galat.5.c
Carnalia Paulus bona temporalia vocat.1.cor.9.b
Carnales vocat Paulus Corinthios ob contentiones & æmulationes.1.cor.3.a
Carnalem & maculatam tunicā odio habeamus iudæ d.
¶Castitas,dei donum.sapien.8.d
Castitas Ioseph.gene.39.b
Castitas Saræ vxoris Tobiæ iunioris.tob 3.e
Castitas Iudith. iudith.8.a
Castitas Susannæ.daniel 13.a
Castitatis coniugalis exemplum Tobias.tob.8.a
¶Castrare seipsum, vitámque ducere cœlibem, quo expeditius verbum dei administretur, is cœlibatus coniugio præstat.matth 19.b
¶Castrorum stationes ordinantur, recensitis familiarum principibus.num.2.a
extra Castra venter leuandus.deut.32.b
qui è Castris eiiciendi.nume.5.a
¶Catenis missis per Ieremiam ad reges Edom, Moab, Ammon, Tyri & Sidonis, monentur subiici regi Nabuchodonosor. iere.27.a
Catenæ rationalis.exod.28.c
¶ex Cathedra Moysi & in loco in quo legebatur Moyses, cum docerent populum Pharisæi fieri quæ docerent, vult Christus, eorum tamen opera imitari prohibens.matth.23.a
¶Causam Dauid iudicauit deus, occidendo Nabal impium.1.reg.25.g
¶Contra Cedar sermo domini.iere.49.e
Ceilam liberat à Philisthæis Dauid consulto bis domino.1.reg.23.a
Ceilarum ingratitudinem ostendit deus ipsi Dauidi, qui eum tradituri erant Sauli nisi fugisset. 1.regum 22.b
¶Celebranda memoria liberationis filiis Israel. exod. 13.a
¶Cellaria custodientiū præcepta sua multiplicat deus. deut.28.a
Cendebæus, dux exercitus Antiochi, à filiis Simonis fratris Iudæ profligatur.1.macha 16.a
¶Centuplum & multo plura accepturi in hac vita & vitam æternam in futura, qui vt euangelio obedirent, reliquerunt parentes & cognatos qui eos remorabantur.matth.19 d.marc.10 b.luc.28.d
¶Centuriones constituuntur à Moyse super Israel exod.18 c d. & quales, deut.1.c.31.g
Centurionis gentilis seruum ob fidē ipsius sanat Christus.matth.8.a.luc 7.a
Centurio, & qui cum eo custodiebant Christum confitentur IESVM esse Christum matth.27.f
¶Cephas nomen à Christo impositū Simoni. ioan.1.d
¶Ceremonias & cultus Iudæorum, quibus ipsi fidebant, eiicit dominus. isai.1.d.66.a. michæ.6.a. amos 5.f
Ceremoniæ veteris legis impositæ vsque ad aduentum Christi in carnem.heb.9.b c
¶Cenicis dura populus Israel.exod.32.c.deut.9.b c
Ceruicem ne induremus exhortatur Moyses. deuteronom.10.d
¶Ceruum poterant Iudæi comedere.deut.14.a
¶Cessionis iuris propinquitatis mos in Israel.rut.4.b
¶Cetura vxor Abrahæ.gene.25.a
Ceturæ vxoris Abrahæ filij gene.25.a
¶Chaldæi à domino sucitati ad iustorum correptionem.habacuc.1.b
Chaldæorum ferocitatem describit Ieremias. iere.5.d
Chaldæorum victoria aduersus assyrios describitur. nahum 2.a
¶Cham irridet patrem ebrium.gene.9.b
Cham pater Chanaan.gene.9.c
Cham filij gene.10.a.1.paral.1.d
Cham maledicitur à patre suo Noe.gene.9.d
¶Chamaan comitatur regem Dauidem in Ierusalem reuertentem.2.reg.19.g
¶Chamos idolo Moabitarum ædificat phanum Salomon.3.reg.11.b.4 reg.13.e
¶Chanaan maledicitur.gene.19.d
Chanaan filij, à quo Chananitæ.gene.10.c
Chanaan termini.gene.10.c
Chanaan promittitur Abrahæ & semini ipsius. genes. 12.b.13.d.15.b d.17.a.28.c
in Chanaan mittuntur exploratores à Moyse. numer. 13.a b
Chananæi, à quibus disseminati.genes.9.c.10.c. 1.paral.1.a
Chananæi occidunt Israelitas.num.14.g
Chananæi qui habitabant in Sephath occiduntur à Iuda.iudic.1.d
Chananæos quare paulatim deus expulit.exod.23.f
Chananæos, Amorrhæos, & huiusmodi reliquerat deus inter Israelitas, vt per eos tentaret, & explorare: Israelitas ipsos, an obedirent præceptis suis. iudic.3.a
Chananæos iubet deus occidere: aliàs futuros in ruinam Israelitis.nume.13 g.deut.20.d
quòd cum Chananæis quos iusserat occidi, fœdus percusserint, increpat populum angelus dei. iudicum 2.a
Chananæus in medio Ephraim habitat.ios.16.d
Chananæum habitatorem Gazer occidit Pharao succensa vrbe.3.reg 9 c
Chananæorum cor liquefit in aduentu Israelitarum, auditis mirabilibus dei.ios.5.a
Chananæos expugnat Iudas cum Simæone.iud.1.a
Chananæos tributarios facit Salomon.3.reg.9.c.2.paral 8.b. item filij Israel.ios.17.c
Chananæi tributarij filiis Manasse, Ephraim, Zabulon, Azer, Nephthali iudic.1.g
Chananæa terra Abrahæ promittitur, gene.13.d.15.b 17.b.& Isaac 26.a
Chananæa, iesum esse Christum confitens, instanter orat vt filia sua sanetur.matth.15.c.marc 7.c
¶Charadrium non comedebant Iudæi.deut.14.b
¶CHARITAS, est deus.1.ioan.4.b c
Charitate dei erga nos, filij dei nominamur & sumus. ioan 3.a
Charitas dei erga nos manifesta facta est, quòd filium suum pro nobis impiis tradidit, vt viueremus per eum.1om.5.b.1.ioan.4.b
à Charitate dei nihil potest nos separare.rom.8.g
Charitas ex deo est.1.ioan.4.b
Charitas fidem & spem antecellit.1.cor.13.d
Charitas diffunditur in corda nostra per spiritum sanctum qui datus est nobis rom.5 a
vt per Charitatem & dilectionē seruiremus inuicem, elegit nos deus.ephes.1.a
Charitas ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, ea est ad quam tota lex tendit 1.timoth.1.a. rom.13.c
qui Charitatem in deum habet, manet in deo, & deus in eo 1.ioan 2.a.4.c
Charitatem perfectam habemus in deum, si odimus fratrem suum 1.ioan.2.b.& mandata eius facimus.1.ioā. 2. a. fratrémque diligimus propter eum & filium. 1.ioan.4.c
Charitas dei in illo non est, qui habens substantiam huius mundi, videt fratrem necessitatem patiētem, & non mouetur misericordia in eum, vt aliquid ei det.1.ioan 3.c
Charitatem siquis non habet, & aliàs omnes virtutes habeat, nihil prodest 1.cor.13.a
qui Charitatem habent, vide quales sint.1.cor.13.b c
qui Charitatem habet, nemini nocet rom.13.c
Charitas operit multitudinem peccatorum in proximum, quæ alioqui, si non diligeremus, committeremus in eum 1.petr.4.b
Charitas vbique prodest, præscribens quo pacto sit scientia dei vtendum 1.cor.8.a
Charitatem amplectamur, colos.3.b.eique obediamus, qua corda purificantur, 1.pet.1.d
per Charitatem seruiamus inuicem, & omnia faciamus 1.cor.16.c.galat.5.b
ad Charitatem mutuam hortatur fratres suos Ioseph gene.45 g
Charitatē perpetuò debemus proximo nostro ro.13.c
Charitas fraterna commendatur rom 12.c.heb.13.a
si Charitatem perfectam habemus in deum, non timebimus pœnas, iudicium futurum, staréque coram eo 1.ioan.4.d
Charitatem multiplicari Ephesis, Philippensibus, & Thessalonicensibus, orat Paulus.ephes.3.c. philip. 1.b.1.thess.3.d

Charitatem in deum & dilectionem remittendam ob graues afflictiones Iudæis tunc superuenturas prædicit Christus matth.24.a.marc.13.a.luc.21.b
Charitas amat etiam cum sæuit prou.27.a
Charitatis præcepta prou.3.d
¶Charismata meliora oportet Christianum imitari. 1.cor.11.d
¶Cherubim ante paradisum voluptatis cum flammeo gladio, ne Adam comederet de arbore vitæ gen.3.d
Cherubim forma.exod.25.b
Cherubim visio repetitur ezech.10.d
¶Chirographum decreti, siue legem mandata & decreta ceremonialia continentem, deleuit Christus, & abstulit è medio coloss.1.c. In ephes.1.c. dicitur lex mandatorum in decretis.
¶Chœrogrylius, immundū animal leuit.11.a.deut.4.a
¶Choreas ducunt filij Israel, adorantes vitulum aureum exod.32.d
Choreas ducentes virgines in solennitate domini, rapiunt Beniamitæ sibi in vxores iudic.21.d
¶CHRISTVS deus æternus, ioan.1.a.5.d.heb.13.b. ante omnem creaturam genitus, coloss.1.c. cuius rei testes sunt in cælo, pater ipse, & spiritus sanctus, 1.ioan.5.b. idem testatus est pater in baptismo ipsius & transfiguratione, matth.3.d.17.a
Christus dei patris imago 2. cor.4.a.coloss.1.c.heb.1.a
in Christo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ recōditi 1.coloss.2.a
in Christo diuinæ potestatis plenitudo habitat coloss. 1.c.2.b
per Christum omnia facta ioan.1.a
per Christum proposuerat deus certo tempore instaurare, & ad perfectionem adducere vniuersa in cælo & in terra ephes.1.b
Christus promittitur Adæ contriturus omnem potestatem diaboli, & peccatores liberaturus ab imperio ipsius gene.3.c. promittitur Abrahæ, benedicturus omnes gentes, gene.12.a.18.c.22.d. item Isaac, genes. 25.a. etiam Iacob, genes.28.c. promittitur & Dauidi.2.reg.7.c
Christus prophetā promittitur ex natione Iudæorum qui verbum dei loqueretur, quémque audire deberemus loquentem verbum dei patris deut.18.c d
Christus promittitur ex virgine Maria Isa.7.c.9.b
Christi venturi tempus à deo constitutum, vt misereatur populi sui isa.49.c
Christi aduentus prædicatur nume.24.c.isa.40.c
Christi regis aduentum prædicit Anna, cui deus pater dedit imperium: & erexit cornu & potentiā ipsius, qua saluantur omnes credentes 1.reg.2.b
Christi aduentus signa isa.35.c
Christi aduentus & victoria aduersus peccatum, mortem & infernum habac.3.a
Christi aduentus sedentis super asinam.zach.9.b
Christus Dauid dictus, ex Dauide descendés 2.re.22.d
Christi typus fuit Isaac, pro nobis à patre ad mortem traditi gene.22.b
Christi figura serpens æneus nume.21.c
Christi regnum prædicitur.1.reg.2.b
Christus, semen Dauid, cuius regnum æternum: vide Semen Dauidis.2.reg.7.c
Christi aduentus desyderatur psal.13.versu.1.isa.45.b
Christi aduentum expectat Isaias isa.62.a
Christi aduentum cupierunt videre prophetæ multi & iusti.matth.13.c.luc.10.d
de Christo, ecclesia, & verbo dei prophetia. michæ.4. a.ezech.17.f.zach.3.d abd.1.f.aggæi 2.d
Christus è Iuda nasciturus gene.49.b.deut.18.c
Christi & apostolorum præfiguratio, zacha.1.b
Christi natiuitas prædicitur iere.33.c.isa.8.a.iere.21.e
CHRISTVS CONCIPITVR. matth.1.c. luc.1.d
Christus nascitur.matth.1.d.luc.2.a.ioan.1.b
Christi incarnatio gaudium fidelium isa.4.a
de Christo incarnato baruch 3.d
Christus per omnia fratribus similis, factus homo, passus, tentatus, & quare heb.2.d
Christus circunciditur, nomēque IESVS ei imponitur matth.1.d.luc.2.c
Christus sistitur domino à parentibus luc.2.d
Christus natus ex patribus Iudæorum matt.1.a.luc.3.c. rom.9.a
Christus filius fabri matth.13.g.marc.6.a.luc.4.c
Christum eis reuelatum, adorant magi gentium primitiæ, offerentes munera matth.2.b
Christus Herodem persequentem fugiens, secedit in Aegyptum matth.2.c
Christus angeli monitu reuertitur ex Aegypto. matt. 2.d
Christus educatur in Nazareth, hinque Nazaræus dicitur matth.2.d
Christus puer in medio doctorum luc.2 f
Christus puer parentibus subiectus luc.2.g
Christus præceptore docente literas non discit ioan. 7.b
Christus faber à Iudæis dicitur mar.6.a
CHRISTVS baptizatur mat.3.d.mar.1.b.luc.3.d
Christus actus à spiritu sancto in desertum, ieiunat 40. diebus & 40. noctibus matth. 4. a. marc. 1. b. luc. 4.a
Christus tentatus à diabolo, scripturis respondet ibid.
Christo esurienti ministrant angeli mat.4.a.marc.1.c
Christus non creditur Messias à Nazaræis, cognita generis tenuitate matth.13.g.marc.6.a.luc.4.c
CHRISTVS MISSVS omnibus salutaris, vt annuntiaret euangelium. isa.61.a. luc. 2. e.4.g. vt per eum fideles essemus deo, 1.petr.1.d. vt dissolueret in nobis opera diaboli, 1.ioan.3.b. vt nos peccatores saluos faceret, 1.timot.2.d.isa.43.d. vt iustificaret, & pie viueremus in hoc seculo, expectātes vitam æternam tith 2. c.d. isa.42.b. threnorum 4.d. psal. 68. versu 6.& 12.
CHRISTVS VENIT, vt ad se saluatorē per prædicationem euangelij vocaret peccatores matt.9.b. marc.8.d.2.c luc.5.f
Christus tempore præfinito venit, vt daret seipsum hostiam pro peccatis, eámque misericordiam annuntiaret nobis psal.39.versu 8.
Christus venit vt ministraret salutem Iudæis qui perierint, dando animam suam in redemptionem mat. 15 c 18.b.20.c.marc.7.c.10.c.luc 9.g.18.b.ioan.3.b
Christus venit, vt liberaret nos de potestate inimici nostri diaboli, & seruiremus ei in operibus bonis. luc.1 g
Christus venit vt ipse luceret in mundo, & illustraret homines sui cognitione.ioan.12.g
Christus venit vt perfectam legis & prophetarum obseruantiam statueret matth.5.b
ne Christi deiectione offendantur Iudæi, admonentur isa.2.d
CHRISTVS angelis minor factus ad breue tempus passionis, mox gloria & honore coronatus hebr.2.b
Christus angēlis superior.heb.2.a
Christus excelentius nomē habet quām angeli heb.1.b
Christus Moyse maior heb.3.a
Christus Dauide maior matth. 22.d. matth.12.d. luc. 20.d
Christus Salomone maior.matt.12.d.luc.11.d
Christus constitutus à deo patre super omnia quæ in cælis, & quæ in terra omniúmque data potestas ioa. 3.d.17.a.ephes.1.d
Christi pater, deus ioan.8 d
Christi caput, deus 1.cor.11 a
Christus patrem nouit, & sermonē eius seruat.ioā.8.g
Christum nemo nouit nisi pater matt.11.d
cum Christo pater semper erat.ioan.8.d
qui Christum cognouit & vidit, patrem nouit & vidit ioan.14.a
CHRISTVS VERBA PATRIS LOQVITVR ioan.3.d
Christum loquentē vt audiamus, præcipit pater matt. 17.b.marc.9.b.2.petr.1.d
qui Christum loquentē non audierint, sed contempserint, vltionem non effugient, sed peribunt animæ eorum heb.2.a.12.g.act.3.d
CHRISTVS gratia & veritate plenus, ioan.1.b. principio suæ prædicationis tempus Messiæ impletum prædicat, regnúmq; dei appropinquasse, postea vt pœniteat & conuertatur vnusquisque à via sua mala, & credat euangelio vt remissionem peccatorum habeat, hortatur matt.4.c.9.marc.1.b
Christus missis apostolis ad prædicandum, prædicat & ipse matth.11.a
Christus diebus docēt in templo, noctibus orat in monte Oliueti luc.11.
Christum mane adit populus in templum, vt eum prædicantem audiat luc.21.g. suspensusque & attentus eum audit luc.19.g
Christus de nazi predicat matth.11.a.marc.4 a.luc.8.a
Christus prædicans tradito sibi libro Isaiæ legit: & interpretatur populo quod in eo de se erat scriptū, illum postea reddens ministro luc.4.c
Christus palām prædicauit, nihil in occulto. ioan.18.d
Christi sapientiam & potentiam admirantur, qui ex patria eius erant, & turbæ eum sequentes matt.7.d 13.g.marc 6.a.luc.4.a 6 g
Christus sine parabolis non loquebatur turbis, & quare matth.13.e
Christum turbæ sequuntur matth.8.a
Christi aduentus & prædicatio cum summa humilitate non contendens neque clamans matt.12.b
Christum de potestate ipsius interrogant sacerdotes matth.21.c.mar.11.d.luc.20.a
Christus patrem laudat, quòd rudibus discipulis dedisset euāgelij cognitionem: Iudæis autem qui sibi prudentes videbantur, abscondisset matt.11.d
Christus nuntianti Herodem ipsum velle occidere, tēpus suæ passionis statutum instare prædicit, quòd accelerare aut retardare nemo potuisset luc.13.g
Christus matrem mandato patris non præfert. luc.2.g. cuius cura aut amore non auocatur à prædicando euangelio matt.12.d.marc.3.d.luc.8.c
Christus suos ibi esse vult, vbi ipse fuerit ioan.17.d
vbi Christus primum prædicauit euangelium suum isa.9.a
CHRISTVS spiritu ingemiscit, audiens Iudæos signa quærere marc.8.a
Christus compatitur laborantibus, dolétque videns turbas doctrina vitæ destitutas matt.9.d
Christus fatigatus ex itinere ioan.4.a
Christus esurit matth.4.a
Christus flet super Ierusalem, non cognoscentem diem adesse Messiæ, qui pacem illis afferebat luc.19.f
Christus flet in suscitatione Lazari ob Iudæorum cæcitatem ioan. 11.d. infremit & spiritu turbans seipsum.
CHRISTI paupertas matt.8.c.luc.9.g
Christus pro nobis pauper factus, vt illius inopia diteseremus 1.cor.8.b
Christo prædicanti ministrant de facultatibus suis mulieres à Galilæa luc.8.a
Christus cum bestiis habitat in deserto marc.1.c
CHRISTVS in mansuetudine & humilitate vixit, donec eiecit iudicium ad victoriam, & apparere fecit quæ esset solida iustitia matth.12.b
Christo conuiuium parat Matthæus matt.9.b mar.2.c. luc 5.f
Christus Pharisæo inuitatus ad conuiuium, non recusat luc.7.a
Christus nuptiis interest, cum Maria matre, & apostolis ioan.2.a
Christus cœnat apud Lazarum ioan.12.a
Christum Pharisæeus quidā vocat ad prandiū luc.11.f
Christum Iudæi conuitiantur voracem & potatorem vini matth.11.c
Christus cum peccatoribus manducat: à Pharisæis ob id reprehensus matth.9.b
Christum sequuntur multi publicani & peccatores: vnde mirantur Pharisæi marc.2.c
Christus proficiscentibus in Emmaunta, & de ipso colloquentibus, adiungitur luc.14.c.quibus scripturas interpretatur.
Christus lauat pedes discipulorum ioan.13.a
Christo tanti sunt inopes & afflicti, vt sibi factum reputet, quod illis sit factum matt.25.d
Christus magistratui tributum pendit matth.17.d
de Christo uaria apud Iudæos opinio quis esset matt. 16.b.marc.8.c.luc.9.c.ioan.7.f
Christum pars populi bonum esse dicit, pars seductorem ioan.7.b
Christus quid videretur eis de se, interrogat Pharisæos matt.22.d.marc.12.d.luc.20.d.idem interrogat apostolos matth.16.c
Christum tanquam prophetā habent turbæ matt.21.d
CHRISTVS se à deo esse missum, desque filium palām prædicat, ioan.7.d.8.b.c.9.g. probans in testimonio ioannis baptistæ, & miraculis, & scripturis ioan.5.e f g.10.g
Christo testimonium perhibent qui in suscitatione Lazari aderant, eúmque sequuntur ioan.12.c
Christum esse dei filium confitetur Petrus aliorum nomine matt.16.c.marc.8.c.luc.9.c
Christum promissum, exhibitum tandem cantat Maria luc.1.e
Christum venisse annuntiat Anna prophetissa deúmque laudat luc.2.f
Christum venisse nuntiat suis gentibus mulier Samaritana ioan.4.d
Christum venisse citius clamassent lapides, quàm prohiberi potuisset pueris id Christo Ierusalem ingredienti acclamantibus, cum tempus adesset matt.21.b. marc.11.b.luc.19.g
Christum venisse miraculis nequeuntes Iudei cognoscere, signa petunt matth. 16.a. marc. 8.b. luc.12.g. ioan.10.e
Christum venisse, testabantur miracula quæ faciebat matth.11.a.12.c
CHRISTVS Ierusalem ingreditur, sedens super pullum asinæ, & quare matth.21.a. marc.11.a. luc. 19.c
SIQVIS CHRISTVM sciret vbi esset vt indicaretur, iusserant Pharisæi ioan.11.g

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt Christum prædicantem comprehendant, mittunt Phariſæi miniſtros ioan.7.e
Chriſtum quærentes Iudæi apprehendere, non poſſunt ante tempus à deo ſtatutum ioan.7.d.8.c
qui Chriſtum confitebatur apud Iudæos. extra ſynagogam fiebat, excommunicabatúrve ioan.9.e
Chriſtum bonum eſſe aut Meſſiam cõfiteri palàm non audent turbæ, & quare ioan.7.b.act.5.c
Chriſtus ſemetipſum non credit Iudæis, cognoſcens quales eſſent ioan.2.d
Chriſtus palàm non ambulat apud Iudæos poſt ſuſcitatum Lazarum ioan.11.g
Chriſtus abſcondit ſe, ne lapidetur à Iudæis ioan.8.g.12.f
Chriſtus occulte aſcendit in Ieruſalem ad feſtum tabernaculorum ioan.7.a
Chriſtus ſe ſubducit, ne à ſuis Nazarænis præcipitetur luc.4.c
CHRISTVS morbos corporis & animi ſanat matth.4.d.marc.1.b
Chriſti veſtimentorum fimbriis tactis ſanantur infirmi matth.14.d.marc 6.g
Chriſto venti & mare obediunt matt.8.c. marc.4.d. luc.8.d
Chriſtum dæmonium habere, Samaritanum eſſe, & virtute Beelzebub miracula operari blaſphemant Iudæi: quod reiicit matth.12.c.ioan.8.f
Chriſto cum Belial nulla eſt conuentio 1.cor.6.c
Chriſtus ſatanæ poteſtatæ fortior, alioqui à poteſtate eius non liberaret homines matth.12.c marc.3.c. luc.11.b
CHRISTVS ſua bona voluntate dedit vitam ſuam pro ouibus ioan.10.c
Chriſtum mori neceſſe eſſe, prophetizauerat Caiphas ioan.11.g
Chriſtus præfinito dei cõſilio traditus in morte act.2.d
Chriſtus mirabili ardore baptiſari baptiſmo mortis pro nobis optat.luc.12.f
Chriſtus diligens nos peccatores, tradit ſemetipſum pro nobis galat.2.d.epheſ.5.a
Chriſtum à morte reuocare conatur Petrus mat.16.d. idem tantat vxor Pilati matth.27.b
vt Chriſtum occidant, conſultant ſacerdotum principes matt.26.a.marc.14.a.luc.22.a
Chriſtum vendit Iudas principibus ſacerdotum triginta argenteis matth. 26. b. marc. 14.b. luc. 22.a zach.11.c
Chriſti anima triſtis vſque ad mortem matth.26.d
Chriſtus horrore mortis ſanguinem ſudat luc.22.e
Chriſtus ſalutem fieri à morte orat, mox mori cupit iuxta patris voluntatem matt.26.d.ioan.12.d
Chriſtus it obuiam Iudæ proditori ioan.18.a
Chriſtus comprehenditur à Iudæis matt.26.c
Chriſtus petit vt abire liceat ſuis diſcipulis, & quare ioan.18.b
Chriſtus Annam de doctrina ipſum interrogantem ad publicum teſtimonium relegat ioan.18.b
Chriſtus impingenti ſibi alapã, manſuetiſsime reſpondet illum non bene agere, ferens nihilominus.ioan. 18.d.iſa.50.c
Chriſtus ne verbum quidem falſis teſtibus reſpondet matth.26.f.27.b.pſal.37.verſu 15.
Chriſtum illum promiſſum ſe eſſe cõfitetur Ieſus Caiphæ matth.26.f
in Chriſto nulla cauſa mortis inuenitur à Pilato ioan. 19.a
Chriſti innocentia & puritas iſa.53.c pſal.17. verſu 23.
Chriſtum crucifigi petit turba perſuaſa à ſacerdotibus matth.27.c
Chriſtus illuditur matth.27.c
Chriſti corporis plagæ pſal.21.verſu 18.
Chriſti inimicis pœnitentibus, venia promittitur iſa. 50.d
Chriſtus morti adiudicatur matth.27.c
Chriſtus extra portam Ieruſalem patitur heb.13.b
Chriſtus ducitur admortem matth.27.c
Chriſtum IESVM eſſe, regémque Iudæorum ſcribit Pilatus Iudæis contradicentibus matth.27.e
Chriſtus crucifigitur ex infirmitate corporis ſuſcepti. 2.cor.13.b
Chriſtus ſe derelictum in cruce clamat matt.27.e. pſal. 68.verſu 5.& 85.verſu 1.
in Chriſtum opprobria Iudæorum matt 17.e
Chriſti ignominia & gloria ſub typo Ieſu ſacerdotis zacha.3.a
Chriſti mors prædicitur daniel.9.g
Chriſti mors & reſurrectio pſal.3
de Chriſti paſſione zacha.13.c
Chriſti obedientia vſque ad mortem iſa.50.b
CHRISTVS MORITVR, matth. 27.f. ſuam oſtendẽs charitatem rom.5.b. ſemel & vnica morte satisfaciens pro peccatis noſtris rom.4.d.6.b.hebr. 6.g.iſa.53.a. vt credentes, vitam æternam haberemus. ioan.3.b.& poſthac ei viueremus, non peccato 2.cor.5.c
Chriſtus pro PERSECVTORIBVS ORAT, luc.23.e.idem facit & Stephanus, act.7.a
Chriſtum crucifigunt Iudæi per ignorantiam luc.23. e.act.3.d.1.cor.2.b
Chriſti deſcenſus ad inferos pſal.15.verſu 10.
RESVRREXIT CHRISTVS, reſurgentium omnium primitię, quem ſequemur qui in aduentum eius credimus 1.cor 15.c d. apoc.1.b. coloſſ.1.c. vt nos iuſtificaret rom.4.d
Chriſti reſurrectio pſal.15.verſu.11
Chriſti reſurrectionis virtus oſee.6.a
Chriſtus poſt reſurrectionem, miſericordiam patris, & eius veritatem annuntiat Iudæis & gentibus pſal.56.
Chriſti gratiarum actio pro admiranda eius à deo liberatione pſal.39.verſu 1.
Chriſtus nuntiantibus ſuam reſurrectionem occurrit, vtque eam fratribus nuntient, præcipit matt.28.b
Chriſtus apparet Mariæ Magdalenæ poſt reſurrectionem marc.16.c
Chriſtus quibus viſus ſit poſt reſurrectionem 1.cor. 15.b
Chriſtus mortis & inferni victor. oſee 13.b
Chriſti triumphus pſal.67.verſu 18.
Chriſti exaltatio & humiliatio iſa.52.b
CHRISTVS ASCENDIT IN CAELVM marc.16.d.luc.24.g.act.1.b
CHRISTVS SEDET in dextera dei patris coloſſ.3.a.heb.1.a.10.c.12.a.act.7.g
Chriſtus perficit omnia in omnibus epheſ.1.d.
Chriſto regnãte, ſapiẽtia hui⁹ ſeculi euacuatur iſa.33.c
CHRISTVS SECVNDO APPAREBIT, hebr.9.g. quocum & apparebimus in gloria, coloſſ. 3.a
Chriſti iudicium matt.3.c.malach.3.b.ſapien.5.b
Chriſtus inimicos ſuos occidi iubet luc.19.b.iſa.63.a
Chriſto omnia ſubiecta 1.cor.15.d.epheſ.1.d. heb.2.a. & in omnibus primatum tenet, coloſſ.1.c
per Chriſtum data nobis à deo victoria peccati, mortis & inferni.1.cor.15.g
Chriſtus conſtitutus à deo ſuper ſuam domum eccleſiam 1.cor.3.d.heb.3.b
per Chriſtum omnia pater reconciliauit ſibi coloſſ.1.c
Chriſtum certò VENISSE ſcribit Ioannes, quem viderit & tetigerit 1.ioan.1.a
Chriſtum induiſſe carnem noſtram, teſtificantur ſuper terram, baptiſmus eius, mors, ſanguiníſque eius effuſio, & ſpiritus, quem moriens commendauit in manus patris 1.ioan.5.b
in Chriſtum credentibus lætitia iſa.35.c
vt ad Chriſtum ACCEDAMVS cum vero corde & fide exhortatio heb.4.d.10.d
ad Chriſtum confugiendum iſa.11.a
per Chriſtum petentes quicquam, à deo exaudiuntur iſa.65.d.ioan.14.b.16.c
Chriſtus pro exemplo nobis proponitur philip.2.a. 1.petr.2.d. vt eum induamus, & ſequamur veſtigia eius, rom.13.d
vt Chriſtum ſequamur exhortatio, hebr.13.b. non vt temporalia poſſideantur, matt.8.c.luc.9.c. vt volebant qui conſtituti erant eum regem ioan.6.c
ſicut Chriſtus ambulauit, debemus & nos ambulare, ſi dicamus nos manere in ipſo.1.ioan.2.a
CHRISTVS corporalem ſuam præſentiã non ſemper futuram apoſtolis prædicit matth.26.d
Chriſtus ad cõſummationem vſque ſeculi futurus cum ſuis matth.28.d
Chriſtus à patre fidelium curam ſuſcipit.zach.11.a
Chriſtus magna lenitate parauit ſibi regnum iſa.42.a
Chriſti regnum æternum pſal.71.verſu 5.iſa.9.b.32.d. 33.d.65.d.iere 33.d.daniel.2.g.7.g.luc.1.c.gen.49.b
in Chriſti regnum vocantur Iſraelitæ mich.4.b
Chriſti potentiæ dilatatio zacha.9.c
Chriſto & fidelibus impij nõ poſſunt nocere pſal.90.
CHRISTVS ſe obiiſſe legatiõe ſuam, & docuiſſe quæ & quos volebat doceri, confitetur patri, ioan. 17.b.euangelium annuntiauit: iam qui pereunt, ſua culpa pereunt.ioan.3.d.12.g
QVI CHRISTVM non diligit, anathema ſit 1.cor.16.d
CHRISTVS Iudæis inſeruiuit, declarans patrem veracem in ſuis promiſſionibus: inſeruiuit & gentibus, patefaciens patris ſui miſericordiam roman. 15.b
per Chriſtum Iudæis & gentibus acceſſus ad patrem, epheſ.2.d.3.b
CHRISTI NOMINA iſa.9.b
CHRISTVS ADVOCATVS NOSTER, 1.ioan.2.a. vultui dei apparens pro nobis in cælis, hebr.9.f. & intercedens ſemper pro nobis apud patrem, rom.8.g
Chriſtus agnus oblatus pro redemptione noſtra ioan. 1.e.apoc.5.c
Chriſtus APOSTOLVS NOSTER ET PONTIFEX hebr.2.d.3.a
CHRISTVS caput eccleſiæ, cuius principatus omnis in cælis & in terra epheſ.1.d.4.d. coloſſ.1.c. 2.b.oſee 1.d
Chriſtus caput viri 1.cor.11.a
Chriſtus dominus matth.12.a.ioan.13.b
Chriſtus dux Iſraelis ex Bethlehem naſciturus michæ.5.a
Chriſtus expectatio gentium iſa.51.b
Chriſtus filius dei altiſſimi luc.1.d
Chriſtus filius hominis matth. 8. c. 12. a. 24. c. 26.a. marc.2.b. 9.c. 10.e.13.e. 14.e. luc. 5.e.9.c.18.b.22.c. ioan.8.e
Chriſtus gratiæ & veritatis fons zacha.13.a
Chriſtus fundamentum eccleſiæ, apoſtolorum & prophetarum 1.cor.3.c.epheſ.2.d
Chriſtus gloria & conſolatio Iſrael luc.2.c d
Chriſtus hæres vniuerſorum heb.1.a
Chriſti hæreditas pſal.15.verſu 5.
Chriſtus iuſtus 1.ioan.2.d
Chriſtus iuſtitia noſtra iſa.45.b 53.d
Chriſtus lapis viuus angularis reprobatus à Iudæis ædificantibus, coniungés Iudæos & gentes in vnum populum matth. 21.d. luc. 20.b.1. petr. 2.b. daniel. 9.g
Chriſtus promittit ſe liberatorem aſſuturum eccleſiæ quam redemit.iſa.43.a
Chriſtus lux vera ioan.1.a.8.b.1.ioan.1.b
Chriſtus MAGISTER NOSTER VNVS, matt.10.c.23.a.ioan.13.b.ioel.2.f
Chriſtus MEDIATOR NOSTER, 1.timoth.2. b.heb.8.b.9.d.12.f
Chriſtus medicus peccatorum matth. 9. b. marc. 2. c. luc.5.f
Chriſtus oſtium per quod intratur ad vitam ioan.10.b
Chriſtus paſtor bonus ioan.10.b.pſal.22.iere.23.a
Chriſtus factus pro nobis peccatũ, confitetur cõſcientiæ terrorem, & animi anguſtiam pſal.37.verſu 1.
Chriſtus petra 1.cor.10.a
Chriſtus primogenitus inter fratres à deo adoptatos rom.8.f
Chriſtus princeps paſtorum 1.petr.5.a
Chriſtus princeps regum terræ apoc.1.b
Chriſtus eccleſiæ propugnator zach.14.a
Chriſtus repropitiatio & reconciliatio pro peccatis noſtris rom.5.b.1.ioan.1.a.4.c
Chriſtus peccata remittendi poteſtatem habet matth. 9.a marc.2.a.luc.5.c
Chriſtus vnius populi Chriſtiani rex & paſtor vnus atque æternus pſal.2.zach.14.c.ezech.34.f.37.g
Chriſti regis & ſacerdotis figura zach.6.c
Chriſtus regem Iudæorum ſe eſſe cõfitetur matt.27.b
Chriſtus ſaluator mundi luc.2.b.1.ioan.4.c
Chriſtus credentibus ſalus iſa.28.d
Chriſtus ſalus gentium geneſ.49.b.iſa.49.b
Chriſtus ſpes noſtra, ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio & redemptio coloſſ.1.d.1.cor.1.d
Chriſtus ſponſus matt.9.b
Chriſtus verbum vitæ ioan 1.a.1.ioan.1.a
Chriſtus via, veritas & vita ioan. 1.a. 14.a.1. ioan.1.a. iſa.35.c
Chriſtus virga, ſiue flos ex radice Ieſſe Maria natus, & qualis rex ſit futurus iſa.11.a
Chriſtus vitis: Chriſtiani, palmites ioan.15.a
Chriſtus vnctus pſal.44.verſu 9.iſa.61.a
Chriſti infantuli fortitudine Damaſcus & Samaria expoliantur iſa.8.a
Chriſti figura, Adam rom.5.c
Chriſtus domini Saul.1.reg.26.a.b.2.reg.1.c
Chriſtus dei, vnctus à deo in regem ipſe Dauid 2.regum 23.a
Chriſtos venturos libertatem promittẽtes Iudęis ante eorum excidium, prædicit Chriſtus matt.24.a
CHRISTIANI primi dicti ſunt Antiochenſes act.11.d
Chriſtiani à deo docti iſa.54.d
Chriſtianorũ puritas ob cognitum euangeliũ iſa.11.b
Chriſtianorum gaudium ob liberationem ſuam per Chriſtum iſa.9.a
Chriſtianorum gratiarum actio, pro dei miſericordia per Chriſtum eis facta iſa.12.a
¶Chuſai volentem ſequi, remittit Dauid in Ieruſalem, vt quicquid audiret de filio Abſalom, renuntiaret ei in campeſtribus latitanti 2.reg.15.g

per Chuſai deus diſſipat conſilium Achitophel, quo libererur Dauid, & pereat Abſalom. 2. reg. 17. a b c
Chuſai miſſis Achimaa & Ionatha, indicat Dauidi cõſilium Achitophel quale fuiſſet: ſimul vt fugiat hortatur 2.reg.17.d e
¶Chuſan raſathain regi Syriæ ſeruiunt Iſraelitæ propter idolatriam, qui poſtea traditur à deo in manus Othonielis iudicis iudic.3.b
¶Chuſi à Ioab miſſus, nuntiat Dauidi victoriam de Abſalom, & ipſum Abſalom mortuum 2. regum 18.e f g
¶Ciborum conceſsio præter ſuffocatum gen.9.a
Cibus Salomonis quotidianus 3.reg.4.c
Ciborum reliquias ſaturata Ruth defert ad ſocrum ſuam Noemi.ruth.2.d
Cibus immundus leuit.11.e f
Cibis omnibus licere veſci fidelibus, oſtendit deus petro per viſionem act.10.b.rom.14.a
Cibi creati à deo ad percipiendum cum gratiarum actione 1.timoth.4.a
Cibus ſanctificatur per verbũ dei quo credimus omnia nobis eſſe ſancta, & per orationem 1.timoth.4.b
ob Ciborum delectum non iudicandus frater: neque ob cibum occaſio mali ei præbenda eſt rom.14.b d
à Cibis abſtinere docentes, doctrinam dæmoniorum docent 1.timoth.4.a
Cibus Chriſti ioan.4.d
Cibarur Dauid famelicus cum populo in deſerto prouidentia dei 2.reg.17.g
Cibaria iubet Ioſue præparari, vt terram Chanaan ingrediatur ioſ.1.c
¶Ciconiam non comedebant Iudæi deut.14.d
¶Cinæi ſoceri Moyſi, filij habitant cum Iuda iud.1.d
Cineo miſericordi pepercit Saul cum iret cõtra Amalecitas 1.reg.15.a
Cinæorum deſtructionem prædicit Balaam num.24.a
¶Cinere aſperſa caput Thamar, ſciſſa veſte & manibus ſuper caput, dolet: clamat ſe eiici ab Amnone, poſt ſtuprum ſecum admiſſum 2.reg.13.d
Cinere capita aſpergebant veteres, in ſignum luctus, vt vides iudith 4.d. eſther 4.a.16.c. iob. 42.a. iere. 6. g.25.g. ioan.3.b
¶Ciniphes in hominibus & iumentis exod.8.d
¶Circumciſus nullus fuerat per quadraginta annos, quibus fuerant Iſraelitæ in deſertis: ideirco illos qui nati fuerant in deſerto tranſmiſſo Iordane, Ioſue præcepto dei, circuncidit.ioſ.5.b
Circumciſionem præcipit Abrahæ & ſemini eius deus, quæ ſignum erat quòd deus eſſet deus ipſorum, cui ſoli fiderent gene.17.b
qui Circumciſus non eſſet, occidendus erat gene.17.b
Circumcidebatur infans octauo die gene.17.b
Circumcidit ſe Abraham, Iſmaelem, & domeſticos omnes gene.17.d
Circumcidit Sephora filium ſuum, filium Moyſi, timens ſibi à deo exod.4.f
Circumciſio ſecunda ſub Ioſue facta, & quam ob rem ioſue 5.a
Circuncidi petunt doloſe Sichimitas filij Iacob, antequam poſſint ipſis fœderari gene.34.c
Circumciſio data patribus ante legem, in ſignum promiſsionis eis factæ ioan.7.c
Circuncicitur Ioannes baptiſta luc.1.f
Circuncicitur Chriſtus, noménque IESVS ei imponitur luc.2.d
Circuncidi non oportere gentes, ſcribunt apoſtoli act.15.e
Circuncidit Timotheum Paulus, & quare act.16.a
non Circuncidit Titum gentilem Paulus, & quare galat.2.a
Circuncidi Galatas cogebant pſeudo apoſtoli, & quare galat.6.c
Circuncidendum præputium cordis deut.10.d.30.b
ad Circuciſionem præputij cordis exhortatio ier.4.a
Circumciſio cordis in ſpiritu, detractio omnium terrenarum cupiditatum à corde & mente fidelium, vt ſeruiamus deo: vera eſt circuncciſio rom.2.d.philip. 3.a.qua circuncciſione nos circũcidit Chriſtus, coloſ. 2.b.deut.30.b
¶Circunuenit Lapam ipſum Iacob gene.31.a.
ne Circunueniamus in negotio fratrem 1.theſſ.4.b
¶de Ciſternam fodiente in quam bos ceciderit exod. 23.f
¶Ciuitas prima Henoch.gene.4.c
Ciuitates refugij deut.4.g.19.a.ioſ.20
Ciuitas Dauid, quæ & arx Sion dicitur 2.regum.5.b. 1.paral.11.b
Ciuitatis Ieruſalem portæ ezech.48.d
Ciuitas cuius habitatores abducti ſunt à fiducia in deum, & conuerſi ſunt ad idola, iubetur à deo comburi, & ipſos habitatores occidi.deut.13.c d
hic Ciuitatem permanentem non habemus heb.13.c
Ciuitas ſupra montem poſita non poteſt abſcondi matth.5.b
Ciuitatis nouæ Ieruſalem viſio, apocal.3.c.21.a. cuius artifex & conditor deus heb.11.b
¶Clamantes ad ſe in afflictione reſpicit deus deut.26. b.2.reg.22.c
Clamantes ad dominum filij Iſrael, in anguſtiis exaudit deus exod 3.b.14.c 1.reg.9.c
Clamans ad dominum populus Iſrael, agnoſcit peccatum & eruitur 1.reg.12.b
Clamare non ceſſant ad deum Iſraelitæ, tametſi dixiſſet ſe non liberaturum eos, confitentes ſemper peccata, & pœnitentiam agentes proiiciendo idola. iudic.10.c
Clamant ad deum Iſraelitæ ab ipſo afflicti ob idolatriam, & liberantur ab eo exod.2.d.iudic.3.b.10.c
Clamat Moyſes ad deum pro filiis Iſrael, quos perſequebatur Pharao. exod.14.d
Clamat Moyſes ad deum pro aqua exod.17.d
Clamat ad deum Moyſes, vt dulceſcant aquæ amaræ exod.15.f
Clamante Samuele pro Iſraelitis ad dominum contra Philiſthæos, exauditur 1.reg.7.c
Clamat ad deum ſitiẽs Samſon, & dat illi aquas è dente molari maxillæ aſini, qua mille viros occiderat, iudicum 15.d
Clamantes inimici Dauid, à Deo non exaudiebantur 2.reg.22.d
Clamor Philiſtinorum vſque in cælum aſcendens, ob plagam maximam qua percutiebantur in natibus 1.reg.5.d
Clamor peccatorum Sodomæ aſcendẽs ad deum gen. 18.c.19.c
Clamat ad dominum pauper, cui noluerimus mutuum dare, & vleiſcitur deus deut.15.b
Clamans pauper mercenarius, cui non redditur merces, exauditur deut.24.c
Clamor tollatur à nobis epheſ.4.g
¶vt Clarificatur verbum dei, orandum 2.theſſ.3.a
Clarificatum ſe Chriſtus dicit, Iuda proditore adeunte Phariſeos, mortem ſuam propinquam prædicens ioan.13.d
Clarificari à patre apud homines per mortem & reſurrectionem ſuam petit Chriſtus ioan.17.a
¶Claudit cælum deus non dando pluuiam iis qui non fidunt ſibi deut.11.b
¶Claudos & cæcos ſuos deos, id eſt idola prohibitura ne Dauid Ieruſalem ingrederetur obiiciunt Iebuſæi ipſi Dauidi, quos cum ſuis diis claudis & cæcis expugnauit 2.reg.5.b
Claudicat Iacob gene.32.g
Claudus Miphiboſeth accuſatur à Siba ſeruo ſuo 2.regum 19.e
Claudum ex vtero matris fide in Chriſtum ſanant Petrus & Ioannes act.3.a
Claudicare vtraque parte, deũ Iſrael cum idolis adorare, illi & idolis fidere 3.reg.18.d
¶Claues ligandi & ſoluendi promittit ſuis Chriſtus matth.16.c
Claues dantur ioan 20.f
CLAVES quid ioan.20.f
Clauis Dauid apoc.3.b
¶Clauo per tempora ipſius à Iahel fixo, occiditur Siſara iudic.4.c
¶Clemens ſiue miſericors deus in quem vult exod.33. d.34.a
¶Cleopatram Ptolemæi filiam ducit vxorem Alexander 1.mach.10.c
¶in Cleros, id eſt ſortes, vocatóſque ad ſortem æternę hæreditatis ne velint dominari, presbyteros hortatur Petrus, ſed ſint exemplar gregis 1.petr.5.a
¶in Cœnis primos recubitus amant phariſæi & Scribæ matth.23.a
Cœnæ magnæ parabola, docet Chriſtus, Iudæos ſeculi negotiis adeò fuiſſe implicatos vt euangelium recipere nequiuerint, ideo gentibus annuntiatum luc.14.d
Cœna domini cum diſcipulis matth. 26.b. marc.14.b. luc.20.b.1.cor.11.e
Cœna dominica in mortis Chriſti cõmemorationem percipienda 1.cor.11.f.luc.22.f
Cœnæ dominicæ ritum tradidit Paulus Corinthiis, vt ipſe à domino acceperat 1.cor.11.e
Cœnam dominicam cum tumultu agentes Corinthios arguit Paulus 1.cor.11.d
¶Cogitationum hominis imaginatio mala ab adoleſcentia, & omni tempore gene.6.a.8.d
ne Cogitare quidem aliquid boni ex nobis poſſumus 2.cor.3.b
Cogitationes præparantur à deo, ſolus eſt qui facit quicquid vult 1.reg.2.a
Cogitationes quas fecturi ſumus nouit deus deut.31.f
Cogitationes cordis ne ſequamur, prohibet deus, ſed tantum quod præcepit nume.15.d
Cogitatio impia qua cogitabãt Iudæi aliqui non mutuum dandum pauperi fratri propter annum ſeptimum proximum, in quo non licebat quæ mutuum dediſſent, repetere deut.15.b
Cogitatio impiorum, pacem ſibi promittentium, id eſt non timentium maledictiones dei, etiam ſi ambulẽt in prauitate cordis deut.29.c
Cogitauerat Dauid ædificare templum nomini dei, & bene eum cogitaſſe dicit deus 3.reg.8.b
Cogitationes fidelium quales eſſe debeant philip.4.b
Cogitemus pati nos oportere ſicut & Chriſtus paſſus eſt 1.petr.4.a
¶Cognati Pauli ſecundum carnem, Iudæi rom.9.a
¶Cognoſci vult deus eſſe dominus exod.7.c
Cognoſcere deum ſolum, & quem miſit IESVM CHRISTVM, per hoc vitam æternam habemus ioan.17.a
Cognoſcimus deum, ſi mãdata eius facimus 1.ioan.2.a
Cognoſci à deo galat.4.b
Cognouit dominus qui ſunt ſui 2.timoth.2.c
Cognoſcit deus filios Iſrael in afflictione, eos videlicet eſſe quorum patribus promiſſiſſet terram Chanaan & ſemini eorum exod.2.d
Cognoſcere aliquem, pro ei benefacere, videtur vti ſcriptura, cum Ruth dicit. Vnde mihi hoc vt inuenirem gratiã ante oculos tuos & noſſe me dignareris peregrinã mulierem? Et in fine capitis dicit Noemi. Sit benedictus qui cognouit te. Niſi loquatur de Rut, quòd agnita ſit à Booz propinqua ruth.2.b d
Cognoſcere vxorem, pro rem cum ea habere, vtitur ſcriptura, vt de Elcana legimus 1.reg.1.c.3.reg.1.a
¶Coitus illiciti, & morte puniendi leuit.18.a.20.b c
Coiens cum vxore patris, cum ſorore ſua, cum ſocru ſua, aut cum iumento, maledictus deut.27.c d
Coiens cum iumento, moriatur exod.22.e
¶ne Colamus deos alienos exod.23.c
¶Colaphis cæditur Chriſtus matth.26.g
¶Collecta ſiue collectio. aut contributio domini, die ſeptimo phaſe deut.16.b
Collectas pecuniæ in vſum pauperum ſanctorum qua ratione velit fieri Paulus oſtendit 1.cor.16.a
ne Collectas deſerant, hortatur Paulus hebr.10.c
ad Collectas faciendas in vſus pauperũ, hortatur Paulus rom.15.f
¶Colloquia mala mores bonos corrumpunt 1.cor.15.e
¶in Colubrum verſa virga Moyſi. exod.4.a.7.d
¶Columba emittitur ex arca gene.8.b
Columbinum ſtercus comeditur in Samaria vrgente fame 4.reg.16 f
¶in Columba nubis præcedebat deus per deſerta populum ſuum, vt oſtenderet viam per diem: & in columna ignis per noctem exod.11.d
in Columna nubis apparet deus Moyſi deut.21.d
Columnarum tabernaculi forma exod.17.c
Columnarum ænearum templi Salomonis forma 3.regum 7.b.1.paral.17.c
¶Comam nutrire, mulieri decorum eſſe docet natura: viro, ignominioſum 1.cor.11.c
Coma non attondenda in rotundum in gratiam defuncti leuit.19.f.21.a
¶Comburunt omnes vrbes Baniamin Iſraelite, ob peccatum contra naturam ab eis perpetratum iudicum 20.g
Comburatur Hai.ioſ.8.d
Comburit Ioſue vrbem Aſor.ioſ.11.c
Comburitur Iericho, & omnia quæ in ea erant ioſ.6.c
Comburitur turris Sichem, cum 1000. hominibus iudicum 9.f g
Comburenda filia ſacerdotis fornicans leuit.21.b
Comburendus qui ſupra vxorem filiam, matrem eius duxerit leuit.20.c
Comburi iubet deus, qui contra dei voluntatem acceperit de anathemate ioſ.7.c
Comburuntur Acham lapidatus, & omnes filij & filiæ, & armenta, &c.ioſ.7.d
Comburuntur à deo qui murmurauerant cõtra ipſum nume.11.a
Comburit ſeipſum Zambri 3.b reg 16.d
Comburi omnes aras, omnia idola, omnes lucos idolatrarum præcipit deus deut.12.a
Combuſsit ſimulachra idolorum pius Aſa.2.reg.15.c
Comburitur Baal.4.reg.10.f
non Comburendi filij in honorem deorum, more gentium deut.12.d
Comburit Abſalom ſegetem Ioab & quare 2.reg.14.g
Comburitur vxor Samſon à Philiſthæis, quòd ipſe illorum ſegetes combuſsiſſet iudic.15.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Comburuntur libri eorum, qui curiosa sectati fuerant act 19.a
Comburunt corpus Saulis, filiorúmque : & ossa sepeliunt habitatores Iabes Galaad.1.reg.31.d
¶Comesturos carnes filiorum Iudæos prædicit deus, si non obedierint verbo ipsius Ieuit.26.e.deut.28.f
non Comedenda morticina deut.14.c
Comedere & lætari præcipit deus Iudæis, & offerre hostias in terra promissionis, & non alibi, in vna tribuum ipsorum, in tribu Leui.deut.12.b
vt Comedamus & saturemur, dat deus frumentum, vinum & oleum diligentibus se deut.11.b
Comedit & bibit coram domino in Silo Elcana cum familia adorans dominum 1.reg.1.b
non Comedit Anna, sed flet audiens sibi exprobrari sterilitatem, quam consolatur maritus 1.reg.1.a
antequam Comederet populus, benedicebat Samuel sacrificio 1.reg.9.b
nec Comedat nec bibat propheta in domo impij Ieroboam prohibet deus, neque in domo alterius cuiusquam 3.reg.13.b
Comedendũ in loco quem elegerit dominus deut.12.a
Comessationes vitandæ prou.23.b.10.13.b
postquam Comederunt & saturati fuerunt Israelitæ, conuersi sunt ad deos alienos, tribuentes eis quod à deo accepissent deut.31.e
¶de Commodato lex exod.22.c
Commodandum fratri id quo indiget sine vsura deuteron.23.d
Commodatus dicitur Samuel domino, traditque Heli sacerdoti in ministerium quandiu esset ipse Samuel in ministerio 1.reg.1.d.2.d
¶Commotio in Ierusalem ob Christi in eam ingressum matth.21.b.marc.11.b.luc.19.g
¶Communes manus, Marcus non lotas interpretatur marc.7.a
Communio rerum omnium erat fidelibus primis act. 2.g
Communionis membrorum Christi gratia & iucunditas psal.132.
Communicare Christi passionibus quid 1.petr.4.c
in Communicatione, fractione panis, & orationibus perseuerant primi fideles act.2.g
¶Complacens deo Dauid liberatus est ab inimicis 2.reg.22.b
Complacuit sibi deus in solis Israelitis suo tempore, nec aliam gentem assumpsit sibi in populum deuteron.10.c
¶si Complantati sumus Christo, mortui peccatis, simul cum illo resurgemus rom.6.a
¶Concharum templi Salomonis fabricatio 2.para.4.b
Concipit Bethsabee ex Dauid 2.reg.11.a
Conceptum dat deus ipsi Ruth.ruth.4.d
¶Concordia, res firmissima prou.18.d
Concordia viri & mulieris deo & hominibus grata eccle.25.a
Concordia fratrum deo & hominibus grata eccl.25.a
ad Concordiam exhortatio rom.12.a.15.b.1.cor.1.b. 2.corinth.13.d
ad Concordiam inter fideles seruandam, propria dona singulis impartiens est spiritus dei 1.cor.12.d
Concordiam inter fideles sacrificiis anteponit Christus matth.5.d
¶Concubinam vocat vxorem scriptura, vt de vxore cuiusdam Leuitæ videmus iudicum 19.f & 20.
Concubinarum filiis (quæ veræ quidem vxores erant; sed non dominæ) largitur Abraham munera: eósq; separat ab Isaac gene.25.a
Concubinas & vxores accipit Dauid in Ierusalem 2.reg.5.c
Concubinæ Salomonis 300.3.reg.11.a
Concubinas decem, quas in Ierusalem reliquerat ad custodiendam domum, cum quibus concubuerat Absalom, inclusit Dauid vsque ad diem mortis suæ 2.reg.20.a
¶non Concupiscẽda vxor proximi, & quicquid illius est deut.5 b
non Concupiscendum quicquid quod sit proximi exod.20.c
Concupiscit carnes populus, & punitur num.11.a b g
Concupiscentiæ sepulchra num.11.g
Concupiscentiam peccatum esse dicit lex rom.7.b
Concupiscentiæ remanent in iustificatis rom.6.b
Concupiscentia propria tentatur vnusquisque, iacob. 1.b.eáque parit peccatum.
ex Concupiscentiis nostris nascuntur bella iacob.4.a
Concupiscentia malorum vitanda 1.cor.10.b
ne Concupiscamus quæ sunt fratris 1.thess.4.c
Concupiscentiæ erga quæcunque mundi suffocant in nobis verbum euangelij marc.4.b
¶Condemnationem vitæ alienæ curiosam prohibet Christus matth.7.a
non Condamnat qui misericors est matth.12.a
Condemnatio in omnes homines peruenit per vnius Adæ delictum rom.5.d
Condemnatio nulla iis qui sunt in Christo Iesu rom. 8.a
Condemnare electos nemo potest, cum Iesus Christus mortuus sit pro eis rom.6.g
Condemnabunt Iudæorum gentem Niniuitę & regina Saba, vna cum Christo matth.12.d.luc.11.d
¶Conditio omnium eadem est sapien.7.a
¶ad Confidendum in mediis tribulationibus, exhortatio Christi ioan.16.g
Confidenter habitabit Israel deut.33.d
Confidenter habitauerunt Israelitæ quandiu soli deo seruierunt 1.reg.12.c
Confidentes Israelitæ in arca dei, quam impij sacerdotes Ophni & phinees attulerant in castra, occiduntur, & arca capitur 1.reg.4.b c
¶Confirmat deus sermones suos & promissiones, si ambulauerint iuxta præcepta sua, illis quibus aliquid promiserit.3.reg.2.a
¶Confitetur domino, siue laudat dominum Lia, quòd conceptum dederit ei.gene.29.d
Confitetur Pharao deum esse iustum, se autem impium cum populo suo exod.9.f
Confitetur Iethro deum Israelis, esse solum verũ deum exod.18.c
Confitetur Naaman, sanatus à lepra, deum Israel esse solum verum deum 4.reg.5.d
donec Confiteamur peccata nostra ipsi, tandiu affligit nos deus Ieuit 26 f
Confitentur peccatum Israelitæ post plagas. num.21.b
Confitetur Achan peccatum suum ipsi Iosue ios.7.c
Confitetur deo peccatum populi Moyses, quod condamnari ei orat vehementissime exod.32.g
Confitentur Israelitæ peccatum suum deo, quòd ipso relicto seruierint idolis : petentes assidue ab eo auxilium, & liberantur iudic.10.b c
Confessio peccatorum, præcepta Iudæis sacerdotibus Ieuit.26.e
Confessionem peccati exigit deus antequam expiari posit nume.5.a
Confitentur Israelitæ deo se peccasse 1.reg.7.b
Confessio peccati ad deum 3.reg.8.e
Confessio veracis iere.14.d.daniel.9.b.barut.2.b
Confitentur peccata qui ad gregem Christi accedunt matth.3.a
Confitentur actus suos multi ex credentibus qui curiosa sectati fuerant act.19.d
si Confiteamur peccata nostra, fidelis deus remittet iuxta promissionem 1.ioan.1.d
Cõfiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem iacob.5.d
qui Confitetur Iesum esse Christum, deus manet in eo 1.ioan.4.c
Confiteri Iesum esse Christũ, est donum dei matt.16.c
Confiteri palàm Christum non audent Iudæorũ principes, ne à Pharisæis excommunicentur ioan.12.f
Confiteri Christum coram hominibus qui erubuerint, illorum pudebit & Christum coram patre matth 10.d
Confitentes Christum nosse, operibus autem negantes titu.
Confessio spei nostræ sit indeclinabilis heb.4.d.10.d
Confitentibus nomini suo, & conuersis ad se parcit deus 3.reg.8.d
Cõfessionem dei, & laudem inter gẽtes futuram prædicitur, post susceptum ab ipsis euangelium 2.regum 22.d
¶Conflatiles deos ne faciant Israelitæ, prohibet deus exod.34.c.leuit.13.a
¶Conformes sunt imaginis filij dei, qui crucifiguntur cum eo, seipsos abnegantes.rom.8.f
¶Confortat deus regem Eglon, & roborat aduersus Israelitas idolatras iudic.3.b
Confortatur Dauid in deo, visa Siceleg succensa, & populo in ipsum commoto 1.reg.30.b
vt Confortetur & robustus sit, id est nihil timeat aduersarios Chananæos, exhortatur deus Iosue ios.1. b.31.b.f
Confortantur manus Gedeonis adientis castra Madianitarum futura sua iudic.7.c
vt Confortentur fidendo dei promissioni veraci, exhortatur Moyses Israelitas deut.31.a
Confortat deus Paulum coram Nerone 2.timoth.4.d
¶Congregari ad populum, pro mori, & sepeliri gene. 25.a.49.a.nume.20.d
¶Coniugij confirmatio gene.9.a
Coniugij sanctitatem docet Tobiam angelus Raphael tob.6.d
Coniugatis & viduis vtile esse dicit Paulus, si exemplo suo contineant se 1.cor.7.b
Coniugati nuper absoluuntur primo anno à muneribus publicis deut.24.a b
¶Coniurationis accusat suos Saul, & Achimelech sacerdotem 1.reg.22.b c
Coniuratio Absalom.2.reg.15.b
Coniuratio Zamri 3.reg.16.c
¶Connubium commendatur heb.13.a
¶Conqueritur Moyses deo, quod non statim liberauerit populum exod.5.d
Conqueritur Iosue coram deo populum Israelem ab aduersariis superari ios.7.b
¶Conscientia impij semper pauida : iusti autem, secura prouer.28.a
Conscientiæ tranquilitas optabilis prouer.15.b
Conscientiæ lætæ commendatio prouer.15.d
Conscientiæ verbo euangelij eriguntur prou.12.d
in Conscientiæ synceræ testimonio, Pauli gloriatio 2.cor.1.c
vt Conscientiam bonam habeat Timotheus, hortatur Paulus 1.timoth.1.d
Conscientiæ pacem dat fides in Christum rom.5.a
qui Conscientia reclamãte vescitur aliquo cibo, damnatus est, quia non ex fide rom.14.d
de Conscientia fratrum infirmorum in fide non putantium sibi licere vesci quibuslibet cibis, non lædenda 1.cor.8.b d 9.f
etsi Conscius sibi nullius fraudis sit Paulus, tamen hinc non audet se iustum iactare 1.cor.4.a
¶Consecratio Aaron sacerdotis & filiorum eius leuitic.8.a
Consecrationis sacerdotum modus exod.29.a
Consecratio Leuitarum num.8.b
Consecratorum siue Nazareorum lex num.6.
Consecrauerunt manus suas deo Leuitæ, eíque oblationes obtulerunt interficientes idololatras exod. 32.f
¶Consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem rom.6.a
¶Consilium iuuenum secutus Roboam, populo dura respõdet, propter quod deficit ab eo populus Israel 3.reg.12.b c
Consilium Achitophel timens Dauid, orat vt dissipetur à deo 2.reg.15.g
absque Consilio gens Iudæorum, & sine prudentia, non prævidens interitum suum ob adorata idola. deut.32.d
Consilio dei, quo omnia reguntur, nemo potest resistere prouerb.12.d
Consilium dei extra hominis poreſtatem tob.3.d
Consilia dei nemo nouit.rom.11.d
Consilio dei, populus, audita dura responsione Roboam, deficit ab eo, & sequitur Ieroboam 3.regum 12.c d
Consilium dei (quod est euangelium) vt annuntiaret Paulus, nihil subterfugit act.20.f
Consilium Pauli de virginitate & iterando matrimonio 1.cor.7.e g
Consilium Pharisæorum & Herodianorum vt Christum perdant matth.12.b.marc.3.a.luc.6.b
Consilio suo excogitauit Ieroboam, vt duos vitulos aureos conflaret, & in Dan & Bethel poneret, quos tanquam deos coleret populus 3.reg.12.f g
Consilium impium Iezabelis in Naboth 3.reg.21.b
Consilia hominum disципat deus psal.32.versu 10.
Consilia propria non sequenda prouer.23.a
Consiliis propriis inuitantibus minatur dominus. ezech.11.d
Consilium senum, item iuuenum datum ipsi Roboam 3.reg.21.b
Consilium humanum nihil potest contra dominum psal.32.versu 11.isa.19.b
Consilium malum consultori pessimum eccle.27.d
Consilium Achitophel, tanquam verbum dei habitum 2.reg.16.b
Consulit Achitophel nocte irruendum super Dauidem cum duodecim milibus : quod consilium deus ipse per Chusai dissipat, dans aliud quo pereat Absalom ipse 2.reg.17.a b c
Consilis Noemi vtitur Ruth ruth.2.d.3.a d
¶Cõsolator humilium & afflictorũ deus 2.cor.1.a.7.b
Consolatur deus ipsum Iacob, custodem se illius futurum promittens vbique gene.28.c.46.a
Consolatur Ioseph fratres suos pauidos & timentes gene.45.a b.50.d
Cõsolatur Dauid Bethsabee ob filium mortuum 2.regum.12.f
Consolatio Israel Christus luc.2.d
Consolatur Christus suos aduersus externam persecutionem ioan.15.c

Consolatur Christus apostolos mœstos & tristes ob futuram eius mortem.iohan.14.a
Consolatio æterna data Christianis.2.thess.2.d
Consolationis & misericordiarum deus, deus noster est.2.corinth.1.a
Consolatur Paulus, & precatur eos quibus euangelizat.1.thess 2.c
Consolemur inuicem, maxime pusillanimes. 1.thess.4. d.5.c
Consolatur Ionathas Dauidem in deo, testificans ei deum non derelicturum ipsum, & non traditurum in manus Saulis, verum certo constituturum in regem secundum promissionem.1.reg.23.c
vt Consolaretur ipsum Hanon miserat Dauid seruos. quos ille ignominia affectos remittit.2.reg.10.a b c d: quam ignominiam vleiscitur Dauid.
¶in conspectu dei apparebant Israelitæ quando in vnum congregabantur in loco quem elegerat deus, vt illic sacrificarent hostias, & audirent verbum dei ex ore Leuitarum.deut.31.c
¶Conspuitur Christus matth.26.g. 29.d. marc.14.g. luc.22.f
¶Constellationes syderum non esse metuendas.ierem. 10.a
¶Consuetudo mali indelebilis prou.22.b
Consuetudo sapientum sapientes facit prouerbiorum 13.d
Consuetudo assidua fastidium parit.prou.25.c
¶Consulitur deus quem velit accipere in regem ex filiis Saul.1.reg.10.d
Consulunt dominum Israelitę ploraütes & ieiunantes vsque ad vesperam, petentes an tertio præliarentur contra Beniamin iudic.20.c d
Consulunt dominum viri quinque, missi è tribu Dan exploratores, vt inuenirent locum tribui Dan inter reliquas tribus.iudic.18.b
Consuluit deum Israelitæ quem velit præfici in ducẽ dis bellis.iudic.1.a
Consulturi deum, olim adibant prophetas.1.reg.9.d
Consulit Iosias dominum per prophetissam Holdam. 4.reg.22.c
Consultus à Dauide dominus respondet eos quos ipse liberasset, Ceilas scilicet, traditurós ipsum Sauli, nisi fugeret 1.reg 23.b
Consulto bis domitio, Dauid liberat Ceilam à Philisthæis.1.reg.23.a
Consulto domino ascendit Dauid in Hebron. 2.reg. 2.a
Consulit dominum ipsa Rebecca grauida. genes. 25.c
Consulenti Sauli dominum contra Philisthæos non respondetur quicquam 1.reg.14.f
Consulit Dauid dominum an præliaturus sit contra Philisthæos 2.reg.5.c d
Consulit Beelzebub Ochosias infirmus.4.reg.1.a
¶de Consummatione rerum omnium prophetia. sopho.1.a
¶Contemnentes deum, non fidentes ei, & aliter quàm præceperit, facientes, erunt ignobiles. 1. regum.2.f
¶Contentionem inter pastores suos & pastores fratris sui Lot ortam cupiens sedari Abram, separatur à fratre.gene.13.b
Contentio & æmulatio, opera tenebrarum.romano. 13.d
vbi Contentio & emulatio, ibi omne opus prauum.iacob.3.d
Contentiones fugiendæ 1.cor.1.b.11.c
Contendere non solet ecclesia.1.cor.11.c
Contendere verbis episcopum prohibet Paulus. 2.timoth.2.b
non Contendendum cum deo sapien.11.b
¶qui Continere se non possunt, contrahant matrimonium 1.cor.7.b
¶ne Contristemus spiritum sanctum, quem deus dedit nobis.ephes.4.f
Cõtristatos epistola sua fuisse Corinthios gaudet Paulus, & quare.2.cor.7.b
¶Contritiones mortis.2.reg.22.a
¶Conuertitur homo in alium hominem per spiritum dei.2.reg.10.b
Conuertitur deus ad Israelem memor promissionum suarum ad Abraham.4.reg.13.d
Conuertit deus populum suum ad se per tribulationes, vt audiat vocem suam.deut.4.c
Conuerti ad deum toto corde 3.reg.8.c
si Conuertamur ad deum toto corde & anima, cõuertitur & ipse ad nos deut.10.b
vt Conuertantur ad dominum toto corde, ei seruiendo & fidendo, hortatur Samuel populum 1.reg.7.a
CONVERTIT deus nos errantes de tenebris ad lucem euangelicam, & ad Christum 1.pet.2.d.3.reg. 18.f. Vide Cor.
ad Conuersionem veram adhortatio ioh.2.c
Conuersis ab impietate promittitur misericordia. isa. 55.b
nisi Conuertamur, & efficiamur velut paruuli & infantes, humiles demittentes nos: nõ possumus regnum cœlorum ingredi, & euangelium suscipere.matt.18. 2.mar.9.c.luc.9.f
Conuersi Thessalonicenses à simulachris, vt seruirent deo viuo & vero.1.thess.1.d
Conuersis ad se, & confitentibus nomini eius parcit deus.3.reg.8.d
¶Conuersatio gentium ante datam eis Christi cognitionem 1.petr.4.a.ephes.2.a
de Conuersatione nostra vana redemit nos Christus. 1.pet.1.d
Conuersatio Christianorum bona, dicitur à Paulo hostia fidei & sacrificium.philip.2.c
Conuersationis Christianæ summa philip.4.b
Conuersatio Christianorum in cœlis est, illuc assidue suspirantium philip.3.d
Conuersatio nostra, sancta sit & bona, inter eos maxime qui non norunt verbum dei, & quare 1. petr.2.c. 2.petr.3.c
Conuersationem apostolorum cõsiderantes, imitemur fidem eorum.hebr.13.b
¶Conuiuæ quales admittendi eccl.9.d
Conuiuiorum inpietatem Iob in spiritu videns, prò filiis conuiuantibus solicitus sacrificat Iob.1.a
Conuiuium celebrat Abraham in die ablactationis filij sui Isaac gene.21.a
Conuiuium celebrat Isaac ipsi Abimelech.gen.26.g
Conuiuium celebrat Laban in die nuptiarum filiæ suę gene.29.c
Conuiuium iubet Ioseph parari fratribus.gen.43.c.d
Conuiuium celebrat Salomon vniuersis famulis post acceptam sapientiam à deo.3.reg.3.c
Conuiuium celebrat Absalom in tonsione ouium suarum, in quo occidit Amnonem.2.reg.13.c
Conuiuium Pharaonis in die natalis sui.gen.40.d
Conuiuium celebratur in die nuptiarum Samsonis.iudic.14.c
Conuiuium celebrat Dauid ipsi Abner.2.reg.3.d
Conuiuium celebrat Adonias fratribus occupans regnum patris.3.reg.1.a b
ad Conuiuia inuitantes deum inuitat Tobias.tob.2.a
ad Conuiuia inuitati, postremum locum occupent, & quare.luc.14.b
Cõuiuium Christo parat Matthæus in domo sua matt. 9.b.marc.2.c.luc.5.f
Conuiuia à fidelibus ob pietatem fieri vult Christus, pauperes & debiles, &c. inuitari volens.luc.14.c
¶Cooperabatur Christus, apostolis prædicantibus euangelium, eorum sermonem confirmans miraculis. marc.16.d
¶Coquere cibos in sabbatho fas non erat.exod.16.e
¶Cor fulcitur pane.iudic.19.b
Cor hominis prauum.iere.17.b.gen.6.a.8.d
in Cordis prauitate ambulare.deut 29.c
Cordis incircuncisio iere.9.g
Cordis præputium circuncidendum.deut.10.d
CORDIVM intima nouit deus, eáque probat & penitus inspicit.1.reg.16.b.3.reg.8.d.act.15.b.1.thessal. 2.a.1.ioan.3.d.apoc.2.d.eccl.23 c.iere.17.b
Cordiũ cõsilia reuelabit deus in die iudicij. 1.cor.4.a
ex Cordis abundantia os loquitur.luc.6.g
Cor bonum bona loquitur, prauum praua.matth.12.c
de Corde exeũt malæ cogitationes, homicidia, &c. quę hominem sordidum reddunt: non autem quod in os intrat.matth.25.b.marc.7.b
Corda gentium ab idololatria purificata per fidem. act 15.b
Cor nostrum circuncidit deus, & aufert ab eo omnem fiduciam quam habemus erga externa, vt illum ipsum solum diligamus.deut 30.b
Cordis innouatio à deo, vt in præceptis eius ambulemus ezech.11.d.36.f.ierem.23.f.reg.18.f
vt Corda populi inclinet ad se, orat Salomon deum.3. reg.8.f
Cor Saulis immutauit deus, & cum aliis deo cecinit laudes.3.reg.10.b
Cordis fides est ad iustitiam rom.10.b
Cor à deo aperiri oportet prius, quàm quis intendat verbis prædicantium euangelium.act.16.c
in Cordibus fidelium leges suas scripsit deus iuxta promissionem.hebr.8.d.10.c
qui Corde puro, cõscientia bona, & fide non ficta diligit, is summam totius legis habet.1.tim.1.a.1.petr.1.d
Cor nostrum est, vbi est thesaurus noster. matth.2.c
Cor nostrum nos non reprehendet ante deum, si operę & veritate dilexerimus 1.ioan.3.d
in Cordibus nostris psalmos cantemus, hymnos & cantica.ephes.5.d
in Corde nostro sit verbum dei.deut.6.b.11.c
Cor Annæ exultat in domino, ob beneficia sibi à deo collata.1.reg.2.a
in Corde orabat Anna perseuerando sine fatigatione petés filium propter quod ebria æstimatur.1.reg.1.b
Corde resurrectio Christi credẽda à nobis, vt salui fiamus.rom.10.b
à Corde, non à quantitate meritur deus dona quæ damus pauperibus, vt de vidua marc.12.d.luc.21.a
cum Corde vero & fide accedamus ad Christum. heb. 10.d
vt Corda nostra exhortetur deus, & confirmet in omni opere bono & patientia, orat Paulus. 1.thess.3.d. 2.thess.2.d.3.a
de Corde puro inuocare dominum.2.tim.2.d
Cor plenum immunditia habentes Pharisæi, ea non mundabant, sed pocula in quibus bibebãt. matt.23.c super Cordis Pharisæorum cæcitate flet Christus. marc.3.a
ex Corde remittendum fratri peccanti in nos & pœnitenti, alioqui ira dei super nos, qui cuncta debita à nobis exiget.matth.18.c
Corde toto quærendus deus, & inuenietur. deut.4.d
Corde toto conuersis ad se promittit deus misericordiam.deut.3.a.13.reg.8.e
Cordis odium prohibetur.leuit.19.d
Corde toto & perfecto seruiendum deo. deut.6. c.10. c.11.b.1.reg.12.d.2.para.28.b
Cor Asa perfectum coram domino.3.reg.15.c
Cor nostrum integrum & perfectum sit cum domino. 3.reg.8 f
vt Corde toto seruiant deo, hortatur Rubenitas Iosue ios.22.a
in Corde suo pœnitentiam agere, & agnoscere peccatum 3.reg.8.e
Cor suum aggrauare, nolle ad deum conuerti, & confiteri ab eo esse punitiones.1.reg.6.b
Corde toto ambulãdum coram deo, & misericordiam promissam præstabit.3.reg 8.c
quod Corde toto ambulauerit secum, laudat deus Dauidem 3.reg.14.b c
Corde perfecto ambulauit Ezechias coram deo.4.reg. 20.a
Cor auersum à deo, quod seruit diis alienis, & alij fidit quàm vero deo.deut.29.c
Cor Salomonis auerterunt à deo mulieres idolatræ. 3. regum 11.a
Cor auertentibus à deo vita breuis.deut.30.d
in Corde suo sibi benedicere, & non timere dei maledictiones.deut.24.c
Cordis contriti clamor ad deum.psal.129
Corde toto si conuertamur ad deũ, conuertitur & ipse ad nos.deut.30.b
Corde toto vt reuertatur ad deum, id est vt ei seruiat & fidat, hortatur Samuel populum 1.reg.7.a
Corde toto conuersus ad deum Iosias.4.reg.23.c
ad Cor cõuersis promittit deus misericordiã.deut.30.a
in Corde ne dixerimus, propter iustitiam nostram deũ dedisse nobis vitam æternam.deut.9.a
in Corde nostro ne dixerimus diuitias nobis parasse, sed dei donum esse sentiamus.deut.8.d
Cor docile & intelligens, vt regat populum, petit Salomon à deo.3.reg.3.b
ne Cor in superbiam eleuetur, legat rex Deuteronomium.deut.17.d
Cor nostrum ne eleuetur, & obliuiscatur dei, viui ipse dederit diuitias.deut 8.c
Cordis gaudium prorogat vitam.eccl.30.d
ne Corda nostra grauentur crapula & ebrietate & curis huius vitæ, admonet Christus luc.21.f
Cor Pharaonis induratur quo magis proponitur ei verbum dei.exod.9.g
Cor intelligens quòd beneficia & magnalia dei erga se cognoscat, dat deus iis qui obediunt præceptis suis. deut.29.a
Cordibus inobedientium verbo suo pauorem immittit deus.leuit.26.f
Corda Israelitarum inclinans Sichimitæ post Abimelech, quem in iudicem recipiunt.iudic.9.a
in Cordis lætitia deo seruiendum.deut.28.e
Cordis latitudinem, &c. vide Latitudo.3.reg.4.d
Cor Chananæorum liquescit in aduentu Israelitarum, auditis mirabilibus dei.ios.5.a
Cor Israelitarum liquescit, videtium se superari ab aduersariis.ios.7.a
ad Cor ancillæ suæ Ruth loquitur Booz quando quæ ipsi Ruth placebant loquebatur, se nempe daturum ei victum famelicæ.ruth.2.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cor ne obduremus non dando mutuum fratri in paupertatem redacto. deut. 15.b
Cor pauidum dat deus non custodientibus præcepta sua deut. 28.g
Cor Saulis expauit, audiens Philisthæos contra se pugnare 1. reg. 28.a
Cor suum percutit Dauid post abscissam oram chlamidis Saulis significans conscientiam facti, & timorem quem habebat erga deum indicans 1. reg. 24.b
Cordis sui plagam cognoscens, & manus ad deum tendens, exauditur Salomon 3. reg 8.d
vt Corda sua ponant ad verba dei, hortatur Moyses populum deut. 32.g
Corda deo præparanda sunt, ipsi fidendo, si volumus erui 1. reg. 7.a
Cor Sehon roborat siue obfirmat deus, vt illum tradat in manus Israelitarum deut. 2.f
Cordis cogniciones ne sequamur, sed quod præcepit deus faciamus. nume. 15.d
Corda simplicium seducuntur ab Absalom, specie boni 2. reg 15.c
in Cordis simplicitate ambulauit Paulus. 2 corinth. 1.c
ex Corde simplici diligamus 1. petr. 1.d
Corde simplici rapuerat Abimelech vxorem Abraham, arbitratus eam ipsius esse sororem. genes. 20.b
Cor vere pium describit propheta. psal. 103.
vt Cor Israelitarum tentaret, & probaret an syncero animo ipsum diligerent, an propter cibum, circunduxit deus Israelitas per desertum. deutero. 8.a
Cor Iosiæ territum, auditis sermonibus libri Deuteronomij 4. reg. 22.d
quorum Corda tetigerat deus, sequitur Saulem, quem constituerat in regem 1. reg. 10 d
Cordis tristitia multos occidit. eccl. 30.d
de Cordis custodia prouer. 4.d
Cor dei ad templum Salomonis 3. reg. 9.a
iuxta Cor suum virum Dauidem quæsierat Deus 1. reg. 13 c
Cordis dolore tangi deum dicit scriptura nostro more loquens gen. 6.b
¶ Coram domino percutiunt Dauid & Ionathas fœdus 1. reg. 23.c
Coram domino immolasse dicuntur victimas Israelitæ, qui in loco ordinato à deo in Galgala sacrificauerunt 1. reg. 11.d
Coram domino Elcana cum vxore dicitur adorare, id est in loco quem constituerat dominus, vt illuc sacrificaturus populus accederet, aut oraturus. 1. regum. 1. c. Sic Dauid legitur percussisse fœdus cum senioribus Israel in Hebron coram domino. 2. reg. 5.a
¶ Core increpatur à Moyse, quòd sacerdotium sibi vendicaret, siue quæreret. nume. 16.b
Core cum cohorte deglutit terra num 16.e
Core filij exod. 6.d
Core, Dathan, & Abiron rebellio sacerdotium sibi vendicantium. nume 26.a b
¶ apud Coriarium quendam hospitatur Petrus act. 9.g
¶ Cornelius quidam Centurio à deo monitus, Petrum ab eo accersitum, & Christum ei euãgelizantem audit, & credit. act. 10.a
¶ Cornu & potentia salutis nostræ, deus. 2. reg 22.a
Cornu Christi & potẽtiam salutarem sublimauit deus, cum ipsum Christum misit, propter quem saluat omnes confidentes ei. 1. reg. 2.b
Cornu suum exaltatum dicit Anna in domino, siue per dominum, qui dederat ei filium Samuelem, vnde poterat inimicis audacter respondere & insultare. 1. reg. 2.a
Cornua facit sibi Sedecias, vide Prophetas veros. 3. regum. 22.b
Cornuta Moysi facies, & splendens ex consortio sermonis domini exod. 34.d
¶ Corona vitæ promittitur iis quorum tolerantia variis tentationibus fuerit explorata. iacob. 1.b
Corona iustitiæ reposita apud deum, quam reddet Paulo & iis qui diligunt aduentum Christi. 2 timoth. 4.b
vt Coronam regni cœlestis incorruptam feramus, nihil non faciendum nobis in hoc mundo. 1. corinth. 9.d
Coronam gloriæ immarcesibilem accepturi qui bene pauerint gregem Christi. 1 petr. 5.b
¶ Corpus Christi, ecclesia ephes. 1 d
Corpus vnum sunt in Christo omnes fideles. rom. 12.a
vt Corpus vnum simus, hortatur Paulus. ephes. 4.a
Corpora nostra membra sunt Christi. 1. corinthiorum 6.d
Corpus domino consecratum est, non fornicationi. 1. corin. 6.c
Corpus, anima viuens, gestandũ prius à nobis est, quàm spiritui le suscipiamus 1. cor. 15 f
vt Corpus nostrum seruemus purum & illibatum, hortatur Paulus 1. thess. 4.a
Corporum nostrorum integritate glorificandus deus. 1. corin. 6.d
Corpus mortis vocat Paulus suum corpus, propter peccatum quod in eo mortem operatur rom. 7.d
Corpus nostrum vocat Paulus tam externum quam internum, in quo non vult peccatum regnare. rom. 6.b
Corpus nostrum vocat Paulus vas fictile. 2. corin. 4.b. domum terrestrem. 2. corinth. 5.a. Petrus autem cum Paulo, tabernaculum. 2. cor 5.b. 1. petr. 1.c
dum in hoc Corpore sumus, peregrinamur, & semoti sumus à domino: etsi per fidem eum conspiciamus. 2. corinth. 5.b
in Corpus proprium peccat fornicator. 1. corinthiorũ. 6.d
ab hoc Corpore peregrinari, ab eó ve diuelli, fidelibus optabile, vt deo propius iungantur. 2. corinth. 5.b
ab hoc Corpore mortali, petit liberari Paulus. roma. 7.d
Corpus suum modis omnibus subigit & castigat Paulus. 1. corin. 9.d
Corpus nostrum corruptibile, resurget incorruptibile, præsu'gens multa gloria, idque reddet Christus simile corpori suo. 1. corin. 15. f g. philip. 3.d
Corporum cœlestium gloria, alia quàm terrestrium. 1. cor. 15 e
Corporalis exercitatio parum vtilis, dum exercetur corpus vigiliis, ieiuniis, laboribus, ne insolescat: at siquis in pietate & fide in deum se exerceat, vtilissimum 1 timoth. 4. c.
¶ Corozaim exprobrat Christus ipsius incredulitatẽ. matth. 11. c
¶ Corripit dominus iustos in bonum. tob. 2. b. 13. a
Corripit dominus quos diligit. 2. mac. 6. c
Correptio fraterna. prouerb. 25. d. 27. a. 29. a. eccle. 19. b. 10. a
Corripientes Israelitæ fratres suos Rubenitas & Gaditas, allegant exempla & afflictiones dei, quas inflixit derelinquentibus se. ios. 22. d
Correpti Rubenitæ quàm humiliter, & amicè defendunt innocentiam suam in eo de quo accusantur. 22. d e
quomodo Corripiendus sit frater peccans, galat. 6. d
Corripiendi cum modestia ij qui veritati resistunt. 2. timoth. 2. d
ad Correptionem nostram scripta sunt quæ aduersa ẽo tigerunt Iudæis. 1. cor. 10. c
¶ Corrupta terra coram deo. gene. 6. b
¶ Corinarum fabricatio in tabernaculo Moysi. exod. 36. a
¶ Coruus emittitur ex arca gene. 8. a
Coruorum ministerio pascitur Elias à deo. 3. regum. 17. a
Coruum non comedebant Iudæi. deut. 14. b
¶ è Costa Adæ creat deus mulierem gene. 2. d
¶ Coturnices & manna pluit deus. exod. 16. c
Coturnices pluit deus populo Israel murmuranti pro carnibus. nume. 11. g
¶ Cozbi forneiaria occiditur à Phinees. nume. 25. b
¶ Crapulam vt fugiamus, monet Christus. luc. 21. f
¶ Crassus factus Israel & pinguis, reliquit deum suum. deut. 32. c
¶ in Crastinum non gloriandum prouer. 27. a
¶ Creatio hominis. gene. 1 d. eccl. 17. a
Creator per creaturas cognoscendus sapien. 13. b
Creatoris potentiam ex creaturis docet Iob. iob. 12. a
Creatoris laus ab operibus eius eccl. 43. a
Creaturarum est dei voluntati obtemperare. isa. 45. d
Craturis vtitur dominus pro sua voluntate. isa. 45. b
Creaturis fidentes decipiuntur. isa. 30. d
ante Creaturam omnem genitus Christus. colossen. 1. c
Creata sunt omnia dei voluntate per Christum. apoca. 4. d. colos. 2. c
Creatura dei omnis bona est, & nihil reiiciendum, aut immundum dicendum. 1. tim. 4. b
Creatura omnis dat gloriam agno Christo. apocalyp. 5. d
Creatura omnis vanitati subiecta est non volens. rom. 8. d
Creaturæ expectatio, reuelationem filiorum dei expectat. rom. 8. d
Creaturæ omni vt euangelizent, præcipit Christus apostolis. marc. 16. d
Creaturæ vniuersæ prædicatum est euangelium. colossi. 1. c
Creatura noua, sunt omnes per fidem in Christum renati. 2. corin. 5. d. galat. 6. d
¶ CRÉDAT OPORTET is qui ad deum accedit. hebr. 11. b d
Credere non possunt deo, qui de illo nihil audierunt. rom. 10. c
CREDVNT, qui denuo siue desursum & ex deo nati sunt, quique hoc à deo habent, & eis datum est, matth. 13. b. 16. c. marc. 9. b. luc. 8. b. ioan 1. b. 3 a. 1. ioan. 5. a. quibus deus dedit sensum vt cognoscerent. 1. ioan. 5. d. qui Christo dantur à patre, ab eove traiuntur, & ab eo audierunt. ioan. 6. d. e. quos deus aduocat prædicantibus ministris, act. 12. g. dans fidem omnibus. act. 17. g. quorum cor deus aperit vt intendat prædicatoribus verbi. act. 16. c. qui ordinati sunt à deo. act. 13. g qui plantati sunt ab eo. matth. 15. b. marc. 7. b. qui semen sunt Christi, matth. 13. e. qui docti sunt à deo, ioan. 6. e. quibus ostiũ fidei apertũ, act 14. d. Ex his vides dei donum esse posse Christo credere.
VT CREDAMVS QVOD IESVS EST CHRISTVS FILIVS DEI, VT QVI CREDENTES, VITAM HABEAMVS AETERNAM, scripserunt tam diligenter quatuor euangelistæ euangelium. ioan. 20. g
qui credens Iesum esse Christum promissum, baptizatus fuerit, saluus erit. marc. 16. d. 1. ioan. 5. c
vt Credamus in ipsum qui lux erat, exhortatur Christus ioan. 12. f
Credens Christo, in deum credit: & lumine Christi purgatus à vitiis, non manet in tenebris. ioan. 12 g
qui Crediderunt, cum Christum tamen non viderint in carne, beati ab ipso pronuntiantur ioan. 20. g
Credens Abraham promittenti deo filium, iustus ob id reputatur. gene. 15. b
Credendo in Christum, iustificamur à peccatis, nobisque remittuntur peccata. act. 10. g. 13. f. galat. 2. d
Credentibus est Christus perfectio legis ad iustificationem rom. 10. a
Credens Iesum esse filium dei, hic vincit mundum. 1. ioan. 5 b
Credentibus datur spiritus sanctus, eóque baptizantur à Christo, signantúrque: quem spiritum, Christus aquam vocat. matth. 3. c. ioan. 4. b. 7 f. ephe. 1. c
Credunt multi ex Iudæis, ob suscitatum à Christo Lazarum ioan. 12. d
Credendo solum deum, & quem misit Iesum Christũ, datur vita æterna. ioan. 17. a
Credentes qui essent, & in fide permãsuri essent, Christus nouit ioan. 6. g
non Credunt Christo Iudæi, quia non sunt ex ouibus ipsius. ioan. 10. e
Credunt Christo discipuli ipsius, aqua mutata in vinũ. ioan. 2. c
quòd Credidisset Maria, beata ab Elizabeth dicitur. luc. 1. d
Credulitas apostolorum ioan. 16. f
Credens toto corde in Christum Eunuchus baptizatur. act. 8. g
qui Credit Christo, signat & testificatur deum esse veracem, & testimonium dei recipit: quo in baptismo & transfiguratione testificatus est ipsum esse filium suum: qui non credit, mendacem deum dicit. ioan. 3. d. 1. ioan. 5. b
Credentes, filij dei efficiuntur ioan. 1. b
Credenti omnia possibilia mar. 9. d. deut. 7. c
Credentes quę signa sequantur ad confirmationem suę prædicationis mar. 16. d
qui Credit Christo non esuriet, neque sitiet. ioan. 6. d
Credens Christo non morietur in æternum, id est non condemnabitur, iráque dei non manebit super eum ioan. 3 b. d 5. d. 6. e. 11. d. marc. 16. d
Credentibus lætitia & honor. 1. petr. 1. b. 2. b. isaiæ. 35. a
Credentes ingredientur in requiem dei hebr. 4. a
qui Crediderit, non confundetur aut pudefiet. rom. 9. g. 1. petr. 2. a
Credentes in aduentum filij dei, cum illo sunt resurrecturi. 1. cor. 15. d
Credentes accedentes ad congregationem Christianorum, confitentur peccata sua. act. 19. d
quia Credit Paulus, loquitur cum fiducia veritatem euangelicam. 2. cor. 4. c
non Credentibus Christus lapis factus est in offendiculum. 1. petr. 2. b

etiam si non Credamus Christo, fidelis nihilominus permanet deus in suis promissionibus 2. timoth. 2. b
non Credentibus & fidentibus signis quæ fecerat Israelitis, irascitur deus nume. 14. d
non Credentes deo Israelitæ, neque vocem eius audientes, puniuntur deut. 9. d
vt Crederet ipsum à deo esse missum ad liberandum populum, signa & miracula faciebat Moyses quæ iusserat ei deus exod. 4. a b
Credi vult deus Moysi, tanquam ei qui cum deo locutus sit, & solum dei verbum docuerit exod. 19. b
Credit populus, signis & miraculis factis, Moysen à deo esse missum liberatorem. exod. 14. g
¶ Crescit Samuel cum quo deus erat 1. reg. 3. d
¶ Cretenses mendaces tit. 1. c
¶ Criminatores ne simus leuit. 19. d
¶ Crispus archisynagogus Christo credit cum tota domo act. 18. c
Crispum & Caium baptizat Paulus 1. cor. 1. b
¶ ad Crucem ducitur Christus matth. 27. c. marc. 15. b. ioan. 19. a
in Cruce se derelictum clamat Christus psalm. 21. versu. 1.
in Cruce quanta fuerit Christi angustia psalm. 21. versu. 14.
CRVX suaę tribulatio, & quicquid voluerit deus eum pati, ferenda quoridie vnicuique Christiano) matth. 16. d. marc. 8. d. luc. 9. c. alioqui non ingredietur in regnum Christi matt. 20. c. marc. 10. c
Crux & pœna à deo Dauidi imposita, propter adulterium suum 2. reg. 12. d
Crucem suam siquis non ferat, is Christi discipulus, ministérque verbi eius esse non potest matth. 10. d. eccl. 2. a
Crux emendat nos prouerb. 20. d
Crucis, id est afflictionis, quæ hominem beatificat, eõmendatio Iob 5. c. prou. 10. c. 12. a
in Cruce & tribulationibus quas patiebatur propter Christi verbum, gloriatur Paulus galat. 6. d
Crucis verbum, fidelibus dei virtus ad salutem 1. corin. 1. c
Crucifixum Christum prædicat Paulus 1. corinthiorũ. 1. d
per Crucem Christum restituisse vitam munda, stultum videtur gentibus 1. cor. 1. c. d
Crucinxerunt carnem suam cum concupiscentiis fideles galat. 2. d
Crux Christi quomodo euacuetur 1. cor. 1. c
Crucifixus mundus Paulo, & Paulus mundo, nihil curans mundi tribulationes & glorias. galat. 6. d
¶ Cuculum non comedebant Iudæi deute. 14. b
Culicem excolentes Pharisæi, religiosos se ostentantes in rebus nullius momenti, camelum glutiebant, negligentes fidem & misericordiam in quibus vera religio matt. 23. c
¶ Cultus externus fide destitutus, reiicitur à deo. isa. 43. d
Cultus dei verus. isa. 1. e
¶ Cuniculus immundum animal leui. 11. a
¶ Cupiditas inexplebilis prouer. 27. c
Cupiditas radix omnium malorum 1. tim. 6. c
Cupiditas inanis gloriæ absit à nobis. galat. 5. d
¶ Curiosa mulier comedit de ligno vitæ. genes. 3. b
Curiositas Dinæ gene. 34. a
Curiositas Bethsamitarum punitur. 1. reg. 6. d
in Curiosos & nihil agentes 2. thess. 3 d
à Curis huius vitæ vt caueamus, monet Christus luc. 21. f
Cura dei erga populum suum. iere. 6. d
Cura dei pro Iacob, ne noceat ei Laban. gene. 31. c
¶ Currit Elias lumbis accinctus, vt anteuertat Achab in Iezrahel. 3. reg. 18. g
¶ cum Curribus ferreis nonigentis pergit Sisara obuiam Deboræ in bellum. iudic. 4. d
Currus Salomonis. 1400. 3. reg. 10. d
Curribus ferratis vtebantur Chananæi. iudicum. 1. c
Currus Israel dicitur Elias ab Eliseo, cui fuerat summa rerum tradita ad seruandum populum. 4. reg. 2. b
¶ Custodiuit dominus populum Israel vt pupillam oculi. deut. 32. b
Custodienda præcepta dei exod 15. g deut. 13. d
vt Custodirent mandata sua magnalia fecit deus in populo Israel. deut. 11. b
Custodientibus præcepta sua, misericors deus. exod. 20. a
vt Custodirent viam dei præcipiebat Abraham filiis & familiæ gene. 18. c
vt Custos ipsius sit deus, optat Iacob gen. 28. d
Custodem se futurum ipsius Iacob quocunque pergat, promittit deus. gene. 28. c
Custodiuit deus Dauidem à malo, ne occideret Nabal impium 1. reg. 25. g
vt Custodiat nos deus, orandum. num. 6. d
¶ Cuthæorum deus, Nergel 4. reg. 17. e
¶ Cygnum non comedebant Iudæi deut. 14. b
¶ Cyro rege Persarum permittente, reuertitur populus in Ierusalem isa. 14. a
Cyro prosperitas magna obtigit propter Israelem isa. 45. a
Cyrus rex Persarum à deo inspiratus, remittit populum in Ierusalem ad reædificandum templum 2. para. 16. d. 1. esdr. 1. a
Cyrus reddit vasa templi, quæ abstulerat Nabuchodonosor 1. esdr. 1. b

D

DAbir vrbs, aliàs Cariath, senna ios. 15. f. aliàs Cariath-sepher ios. 15. c
Dabir vrbs expugnatur à Iosue, omniáque occiduntur cum rege ipsius ios. 10. g
¶ Dæmonibus non offerendum leui. 17. b
Dæmonis filios consecrant Israelitæ. 4. regum. 17. c
Dæmoniis immolauerunt Israelitæ, idolis quæ fecerunt deut. 32. c
Dæmonia fide deprecationi iuncta & ieiunio expellun tur matth. 17. c
Dæmonia Christo procidunt marc. 13. b
Dæmones Christum rogant, ne in abyssum eos extrudat. matth. 8. d
Dæmones abeunt in porcos. matth. 8. d
Dæmon prædicat Paulum & Silam seruos esse dei, viã salutis annuntiantes act. 16. d
Dæmones Iesum esse Christum agnoscunt: quos ne id prædicent, prohibet matth. 8. d. marc. 3. b. f. a. luc. 4. g. 8. d
Dæmon confitetur se Iesum nosse & Paulum act. 19. c
Dæmonium habete Christum, virtutéque ipsius eum dæmonia eiicere, pars Iudæorum blasphemat, pars negat. matth. 12. b. marc. 3. c. luc. 6. b. ioan. 8. f. 10. d
quòd Dæmonia nobis in nomine Christi subdantur, ne inde gloriemur, sed quòd nomina nostra scripta sunt in cœlis. luc. 10. c
Dæmoniis immolant gentes 1. cor. 10. e
Dæmoniorum religioni se fauere testantur, qui eorum hostiis vescuntur 1. cor. 10. e
Dæmoniorum consortem non oportet Christianum esse 1. cor. 10. e
Dæmoniorum doctrinas quas vocet Paulus. 1. timoth. 4. a
Dæmoniacum sanat Christus. matt. 12. b. marc. 3. c. luc. 11. b
Dæmoniacam inclinatam sanat Christus. luc. 13. c
Dæmoniacos duos sanat Christus. matth. 8. d. marc. 5. a. luc. 8. d
¶ Dagoni deo suo & dæmoni tribuunt Philisthiim, quod traditus esset Samson in manus ipsorum. iudicum 16. f
Dagon deus Philisthinorum ante arcam dei corruit. 1. reg. 5. a
Dagonis limen non calcant sacerdotes ipsius, & quare 1. reg. 5. b
¶ Dalidem amat Samson, quam sæpe deludit interrogantem (impulsu Philisthinorum) qua re posset minui sua fortitudo. iudicum 16. a b c
Dalila prodit ipsum Samsonem. iudic. 17. d
¶ Damaris mulier Christo credit. act. 17. g
¶ Damascenis vastitas futura ab Assyriis prædicitur. isa. 17. a
Damasco comminatur dominus. amos 1. a
Damascus vastatur à rege Assyriorum 4. reg. 16. b
Damasci prædicat Paulus Christum. act. 9. d
Damasci quæ passus sit Paulus. act. 9. d. 2. corinth. 11. g
¶ Damnationis ministratio, lex. 2. corinth. 3. b
ne Damnemur cum mundo, iudicio dei hic leniter affligimur ad nostram correptionem. 1. cor. 11. g
¶ de Damno facto exod. 22. a
¶ Dan vrbs quæ aliàs Lais dicebatur. iud. 18. g
Dan filius Iacob ex Bala. gene. 30. a
Dan benedicitur gene. 49. a. deut. 33. d
Dan possessio. ios. 19. c
Dan viri 600. post exploratores reuersos, proficiscuntur in Lais, vbi & morantur: statuentes ibi sculptile quod fecerat Michas, constituto Leuitâ iudicum 18. d e f g
Dan filios arctat Amorrhæus. iudic. 1. g
Dan filij. gen. 46. c. & eorum hæreditas. ios. 19. c
¶ Danda deo magnificentia, constitendum est deum esse qui magna opera faciat. deut. 32. a
Dandum, & dabitur nobis luc. 6. f
Dare beatius, quàm accipere act. 20. g
Dat omnia deus. 33. c
Dat deus vrbem Iericho ipsi Iosue, & quomodo. ios. 6. a
Datorem hilarem diligit deus 2. cor. 9. b
Datus domino Samuel vt ministraret ei in sacerdotio pro Heli. 1. reg. 1. b
¶ Daniel, regis Iuda captiuitatem refert danie. 1. a
Daniel non vult vesci cibis regiis. dan. 1. b
Daniel regi Nabuchodonosor somnium indicat, & interpretationem daniel. 2. d
Daniel à rege exaltatur danie. 2. g
Daniel prædicit Balthasar à regno detũrbandum. danie. 5. c
Daniel constituitur à rege princeps super satrapas. danie. 6. a
Danielem accusant satrapæ tanquam violatorem edicti regij. danie. 6. c
Daniel mittitur in lacum leonum dan. 6. e. 14. f
Daniel in deum suum fidens liberatur dan. 6. f
Danielis accusatores exponuntur leonibus dilaniandi danie. 5. f
Danieli ostenditur quatuor bestiarum visio. danie. 7. a
Daniel optat impleri à domino quòd promisit de reditu populi à captiuitate danie. 9. a
Daniel visionem septem hebdomadarum edisserit angelus danie. 9. f
Danielem pascit Habacuc danie. 14. f
Danielem è lacu leonum iubet rex educi danie. 14. g
¶ Darius Mœdus succedit Balthasari dan. 5. g
Darius decreti publicatione deum Danielis prædicat. danie. 6. g
Darius Cyri decretum de templo extruendo inueniés, iubet & ipse templum extrui. 1. esd. 6. a
¶ Dathan, Core, & Abiron rebellio, sacerdotium sibi quærentium. num. 16. a b
¶ Dauid ex quibus ortus sit ruth. 4. d
Dauidem regem constituit deus super Israelem, quòd Saul contra præceptum suum egisset 1. reg. 13. c
Dauid pulcher 1. reg. 16. b
Dauidem vngit Samuel in regem 1. reg. 16. b c
Dauid vnctus in regem, pascit greges patris. 1. regum. 17. b
Dauid accipit spiritum domini qui à Saule recesserat. 1. reg. 16. c
Dauidem mittit Isai ad Saulem cum muneribus 1. reg. 16. d
Dauide percutiente citharam, recedit spiritus malus à Saule: & Saulis armiger constituitur 1. reg. 16. d
Dauid laudatur coram Saule 1. reg. 16. d
Dauid minimus inter fratres, à patre suo Isai mittitur in castra Israel 1. reg. 17. b
Dauid spiritu tractus, vult mitti contra Goliath 1. reg. 17. c
Dauid contemnit inuidiam fratris 1. reg. 17. d
Dauidis fides experta dei adiutorium contra leonem & vrsum, non diffidit adfuturum contra Goliath. 1. reg. 17. d
Dauid fides & Saulis diffidentia 1. reg. 17.
Dauid fratris inuidiam, & contumeliam contemnit, zelum dei, superbiam esse interpretantis 1. reg. 17. d
Dauid abiicit arma, dei solius potentiæ confisus 1. reg. 17. c
Dauidis arma. 1. reg. 17. f
Dauid omnia agit vt glorificetur deus Israel etiam in gentibus 1. reg. 17. c
Dauid lapide funda facto. Goliath interficit. 1. regum. 17.
Dauid affert ad Saulem 100. præputia Philisthinorum, & accipit Michol in vxorem 2. reg. 18. g
cum Dauide erat deus, vnde à Saule timetur. 1. reg. 16. c. 18. g
Dauidis nomen & fama celebris apud omnes 1. regum 18. g
Dauid init fœdus cum Ionatha 1. reg. 18. a
Dauid prudens, præfectus militiæ Saulis, amatur à populo 1. reg. 18. a b c
Dauidem occidi iubet Saul 1. reg. 19. a
Dauidem psallentem mittunt confodere Saul 1. regum. 19. b
Dauid percutit Philisthæos. 1. reg. 19. b
Dauid Saulem fugiens, ad Samuelem venit & ad Ionathan. 1. reg. 19. c
Dauidem persequens Saul cum ministris, conuertuntur à deo, & cum prophetis prophetant, obliti offi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cij ad quod venerant 1.reg.19.d
Dauid fallit Saulem 1.reg.20.a b
Dauid in angustiis animi constitutus,cõquæritur cum Ionatha amico 1.reg.20.a
Dauid cum Ionatha fœdus ferit 1.reg.20.c.23.c
Dauid absconsus requiritur à Saule 1.regum.20.d
Dauid fugiens Saulem,venit in Nobe ad Achimelech 1 reg.21.a
Dauid comedit panes propositionis 1. regum.21.b
Dauidis exemplo, qui necessitate compulsus comedit panes propositionis, docet Christus non peccasse discipulos si ob necessitatem sabbatho spicas vulserint matth.12.a.marc.2.d.luc.6.a
Dauid requirit arma, qui sub protectione dei erat, nihil sperans in armis 1.reg.21.c
Dauid apud regem Achis, insaniam simulat 1. regum. 21.d
ad Dauid latitatem,ære alieno oppressi conueniunt 1. reg.22.a
Dauid Saulem fugiens, ad regem Moab se confert 1. reg.22.a
Dauid Gad prophetæ Monitu fugit in Hareth 1.reg. 22.a
Dauidem indicat Sauli Doeg Idumæus 1. regum. 22.a
Dauid liberat Ceilam vrbem, dei consilio 1. regum. 23.a
Dauidi consulenti dominum respondetur, viros Ceilæ,quos ipse liberasset,tradituros ipsi Sauli, nisi fugeret 1.reg.23.b
Dauid proditur à Ziphæis 1.reg.23.c
Dauidem consolatur Ionathas in deo, testificans ei deum impleturum quod promisisset, regnum Saulis super Israelem,ne desperaret in aduersitatibus 1.regum.23.e
Dauidem persequitur Saul : quem liberat deus immissis Philisthæis in Saulem,quos omisso Dauide insequitur 1 reg.23.d
Dauid habitat in Engaddi, quem persequitur Saul 1. reg 24.a
Dauid latet in spelunca cum suis 1.reg.24.a
Dauid parcit inimico Sauli, præscindens oram vestimenti eius 1.reg.24.b
Dauid docet Saulem quam misericordiam ei fecerit 1.reg.24.b
Dauid iurat Sauli,se non deleturum semen ipsius 1.regum.24.d
Dauid mittit seruos ad Nabal pro cibo, quem eis denegat 1.reg.25.e
Dauid descendit, vt de impio Nabal vindictam sumat 1.reg.25.c
Dauidi it obuiam Abigail vxor Nabal cum cibariis 1. reg.25.e
Dauid placatur acceptis muneribus 1.regum.25.f
Dauid gratias agit deo ob occisum Nabal 1. regum. 25.d
Dauid ducit Abigail in vxorem 1.reg.25.g
Dauid inimico Sauli dormienti parcit secundo, hastã & scyphum eius auferens 1.reg.26.a
Dauid obiurgat Saulem, quòd eum iniuste persequatur 1 reg.26.c
Dauid in angustia cordis constitutus, fugit ad Achis regem Geth 1.reg.27.a
Dauidi datur Siceleg ciuitas 1.reg.27.b
Dauid in regione Philisthinorum habitãs occidit Philisthæos omnes quos potest, existimante Achis rege,quòd Iudæos occideret 1.reg.27.d
Dauid constituitur custos regis Achis in bello 1.reg. 28.a
Dauid cum Philisthæis contra Saul pugnaturus, ab exercitu dimittitur 1.reg.29.a
Dauid laudatur ab Achis rege Geth 1.reg.29.b
Dauidis vxores captiuæ 1.reg.30.a
Dauid remissus ab exercitu Philisthinorum inuenit succensam Siceleg 1.reg.30.a
Dauid conforratus in domino, applicato sibi Ephod, & consulto domino, Amalecitas succensores Siceleh apprehendit,eósque occidit, prædam reducens, & duas vxores suas 1.reg.30.b c d e
Dauid tristatur audita morte Saulis & Ionathæ 2.regum.1.b
Dauid occidi iubet nuntium Saulis interfectorem 2. reg.1.c
Dauidis planctus super Saulem & Ionatham 2.regum. 1.d
Dauid consulto domino, reuertitur in patriam mortuo Saule 2.reg.2.a
Dauid vngitur in regem super Iudam 2. regum. 2.a
Dauidis militum & Isbosethi conflictus 2. regum. 2.c d
Dauidis filij in Hebron nati 2. regum. 3. a. 1. paralip. 3.a
Dauid prohibetur ædificare domum domino 2. reg.3. a.7.a.b.1.para.17.a
Dauidi redditur Michol 2.reg.3.c
Dauid plangit occisum Abner.2.reg.3.f
Dauid maledicit ipsi Ioab & semini eius, propter occisum Abner ab ipso 2.reg.3.f
cum Dauide erat deus,ideo proficiebat & crescebat 2. reg.5.b
Dauid vngitur in regem super Israel 2.reg.5.a.1.paral. 11.a
Dauid capit arcem Sion, quæ eiusdem ciuitas dicitur 2.reg.5.b.1.para.11.b
Dauidis filij in Ierusalem nati 2.reg.5.c
Dauid,consulto domino,profligat Philisthæos 2. reg. 5.c d
Dauid ædificata sibi domo, agnouit confirmatum esse suum regnum à deo 2.reg.5.c
Dauid accinctus Ephod cum populo instrumentis musicis ludit ante arcam dei, quibus testabantur cordis sui lætitiam & fidem in deum 2.reg.6.a c
Dauidem nudum saltantem coram domino despicit Michol 2.reg.6.c.1 paral.15.d
Dauid benedicit,beneficiáque precatur familiæ suæ 1. reg.6.d
Dauid cibat populum post adductam ad se arcam & completa sacrificia 2.reg.6.d
Dauid laudat benignitatem dei, ob promissionem ei factam de semine post eum futuro 2.reg.7.c.1. paral. 17.c
Dauid vincit Philisthæos,quos facit sibi tributarios 2. reg.8.a 1.para.18.a
Dauid percutit Adarezer 2. regum 8.a.1. paralippom. 18.a
Dauidi fit Syria tributaria 3.reg.8.b
Dauid consecrat domino vasa, quæ acceperat à gentibus quos occiderat 2.reg.8.c
Dauid curat negotia regni, non solum in prophanis, sed etiam in sacris 2.reg.8.d
Dauid Miphiboseth filios Ionathę omnes Saulis agros restituit 2.reg.9.b
Dauid mittit seruos ad consolandum Hamon 2. reg. 10.a.1.para.19.a
Dauidis serui ignominia affecti ab Hamon remittuntur 2.reg.10.a
Dauidis adulterium cum Beth-sabee 2.reg.11.a
Dauidi fit Beth-sabee vxor 2.reg.11.d
Dauid arguitur homicidij à Nathan,proposita illi parabola diuitis & pauperis 2.reg.12.a
Dauidem pœnitet peccati, & ei condonatur, patienter ferenti crucem sibi à deo illatam 2. reg. 12. c. d. 16.d
Dauid audita morte Amnonis,scissis vestibus cum populo flens cadit in terram 2.reg.13.f
Dauid non vult videre reuocatum absalom,ne videretur approbare factum 2.reg.14.f
Dauid nudis pedibus, flens fugit Absalom filium suũ 2.reg.15.c.f
Dauidis mortificatio & abnegatio sui quæ fuerit 2. reg.15.f
Dauidi datum regnum Israel 1.reg.15.f
Dauid Sibæ dat bona Miphiboseth 2.reg.16.a
Dauid iniuriam à Semei illatam,quod à deo esset, non vleiscitur 2.reg.16.b c
Dauid fugit ad regem Geth 2.reg.17.a
Dauid audito per internuntios à Chusai cõsilio Achitophel,fugit 2.reg.17.e
Dauidi esurienti cum populo, prouidentia dei deseruntur cibaria in deserto 2.reg.17.g
Dauid præcipit ipsi Ioab ne occidatur Absalom in bello 2.reg.18.a
Dauidis exercitus vincit exercitum Absalom 2. regum 18.a
Dauid accepto nuntio mortis Absalom, plangit eum 2 regum 18.g.quem Ioab audacter consolatur 2.reg. 19.a
Dauid restitutus regno reducitur in Ierusalem 2. reg. 19.b
Dauid sedet in porta ciuitatis in signum luctus depositi super morte Absalom, & cum gaudio suscipiendi exercitus 2.reg.19.b
Dauid osculatur ipsum Berzellai, qui alimenta ei præbuerat fugitiuo 2.reg.19 g
Dauid concubinas suas decem, quibuscum Absalom concubuerat,inclusit vsque ad diem mortis suæ, dãs eis alimenta 2.reg.20.a
Dauidis regis officiarij numerantur 2. reg.20.g.1.paral.1.d
Dauidis bella quatuor insignia contra Philisthæos 2. reg.21.c.1.paral.20.c
Dauid sepelit ossa Ionathæ & Saulis 2.reg.21.c
Dauidis canticum pro liberatione ab omnibus inimicis 2.reg.22.a
Dauidis fortes homines recensentur 2.reg. 23.b. 1. paralip.11.b
Dauidis verba nouissima 2.reg.23.a
per Dauidem locutus est spiritus dei 1.reg.22 a
Dauidem commouet deus vt numeret populum, quem populum ob peccata volebat ipse deus affligere 2. reg.24.a.1.para.21.a
Dauidi tria pœnarum genera proponuntur, quia populum numerauerit 2.reg.24.b.1.para.21.b
Dauid dolet occidi populum, cum ipse sit qui peccauerit 2.reg.24.c.1.para.21.c
qui ad Dauid transierunt, cum adhuc fugeret Saulem 1.para.12.a
Dauid arca in tabernaculum allata, cõstituit ministros coram ea 1.para.16.a
Dauid præparat necessaria ad ædificationem domus dei,quam Salomoni iubet ædificare 1.para.22.a b
Dauid senex regem constituit Salomonem 3. reg.1.c.1. para.23.a
Dauid numerat Leuitas,& eisdem officia assignat.1.paralip.23.a
Dauid assignat officia filiis Aaron 1.paral 24.a
Dauid ordinat cantores,eorúmque vices & sortes: ianitores itidem cõstituit,& quæ porta cuique sit obseruanda 1.paral.25.a & 26.a
qui Dauidi regi ex præfectis & principibus ministrent 1.para.27.a
Dauid hortatur populum & Salomonem filium ad ædificationem templi dei 1.para.28.a
Dauid dat Salomoni descriptionem templi & necessaria ad ædificationem 1.para.28.c
quæ Dauid,eiúsque principes obtulerint in templi ædificationem 1.para.29.a
Dauidi seni frigigo datur Abisag puella quæ dormiẽtem calefaceret 3.reg.1.a
Dauidis morituri præcepta quæ dabat Salomoni filio 3.reg.2.a
Dauid moritur,cui succedit Salomon 3.reg.2.c. paral. 29.g
Dauidis regni tempus 3.reg.2.c.1.para.29.g
Dauidis commendatio eccl.47.a
Dauidis regnum sempiternum futurum ea conditione, si filij eius ambulassent coram deo toto corde sicut ipse Dauid 3.reg.8.c
Dauidis rectum cor corã deo,excepto adulterio quod cum Beth-sabee commisit 3.reg.14.b.c.15.a.propter Dauidi factas promissiones, non vult deus auferre totum regnum à Salomone, sed duas tantum tribus ei reseruat 3.reg.11.f
Dauid Christi resurrectionem prædixit act.2.e
Dauide maior Christus matth. 22. d. marc. 12. b. luc. 10.b
¶ Debita septimo quoque anno Iudæus remittebat Iudæo fratri,non autem peregrino deut.15.a
Debitum & ius mutuę charitatis sit semper inter Christianos rom.13.c
¶ Debora nutrix Rebeccæ moritur gene.35.b
Debora vxor Lepidoth iudicat Israelem iudicum. 4.a
Debora mittit Barac ex præcepto dei, vt expugnet Sisaram iudicum 4.a
Debora cum Barac gratias agunt deo ob deuictum Sisaram iudicum 5.a
Deboræ & Barac canticum iudicum 5.a
¶ Decalogi repetitio deut.5.a
¶ Decanos constituit Moyses super populum exod. 18.d
Decem præcepta exod.20.a
Decem tribus Israel à deo reiectæ ob fornicationem earum cum idolis iere.3.b
Decem tribuum Israel euersionem prædicit Isaias ob superbiam earum in deum isa.9.b
contra Decem tribus Damascenis confœderatas prophetia isa.17.a
Decem tribuum absque reuocatione deletio osee. 1.c
¶ Decimæ,dei erant leuit.26.d
Decimæ frumenti,vini & olei offerendę in loco quem elegisset deus: qui locus si remotior fuisset,vendebat decimas qui eas offerebat, & pecuniis illis,cum veniisset ad locum,emebat quicquid placebat ei,& comedebat in eo loco deut.14.c d
Decimæ domino sanctificandæ leui.27.d
Decimæ sacerdotibus Leuitis erant pro hæreditate præstandæ nume.18.c d
Decimis iubet deus alere Leuitas, peregrinos, pupillos,& viduas deut.14.d
Decimare mentem & anethum iuxta legem Moysi soliciti erant Iudęi sacerdotes,misericordiam & fidem

præcipua legis opera omittentes. matth. 23. c. luc. 11.f
Decimas dat Abram Melchisedeco sacerdoti dei. gen. 14.d
Decimas deo se oblaturum ex omnibus quæ sibi daret,vouet Iacob.gene.28.d
Decimas seminum,vinearum, & gregum,reges sibi etiam accipiebant 1.reg.8.c
¶ non Decipiendus frater leuit.19.c
Decipit patrem iuum Michol, prouidentia dei seruans Dauidem,per fenestram eum dimittendo. 1.regum.19.c
Decepturus deus regem Achab nolentem audire verbum suum, immittit spiritum mendacem in os prophetarum qui ei falsa prædicerent.3.reg.23.c d
¶ quæ decreta & mandata continebat,legem aboleuit Christus,& quare.ephe.2.c d
¶ Decuriones constituit Moyses super populum, & quales.deut.1.b
¶ Dedicatio templi sub Salomone. 3.reg.8.g.2.paral. 6.a
Dedicatum templum Salomonis ab ipso deo.3. regum 9.a
Dedicatio templi sub Esdra.2.esd.6.d
Dedicatur murus Ierusalem.2.esd.12.b
Dedicatio altaris sub Iuda Machabæo.1.mach.4.e
¶ Defendunt innocentiam suam Rubenitæ coram fratribus ipsos accusantibus.ios.22.d
¶ Defuit nihil Israelitis in deserto, quòd deus esset cũ eis.deut.2.b
¶ pro Delicto,lex hostiæ.leuit.7.a
¶ Demetrius Seleuci filius occiso Antiocho regnum occupat.1.mach.7.a
Demetrius mittens Bacchidem & Alcimum in Iudæa, filios Israel affligit. 1.mach.7 a
Demetrius pactum inire cupit cum Ionatha, qui id recusans Alexandro adhæret 1.mach.10.a
Demerrius Ptolemæo succedẽs,Iudæam liberam permittit.1.mach.11.b
Demetrius per Ionathã liberatus, ictum cum eo fœdus violat 1.mach.11.d e f
Demetrius Alcimi instinctu, Nicanorem ad interficiendos Iudæos mittit.2.mach.14.a
Demetrius ab Arface deuincitur.1.mach.14.a
Demetrij cuiusdam laus.3.ioan.d
¶ è Dente molari maxillæ asini dat deus aquas Samsoni sitienti,& aquas potenti.iu.l.15.d
Dentem excutienti, dens excutiebatur.exod.22.e
¶ Depositi lex.exod.22.b
Depositum quomodo reddendum.exod.22.b
¶ Deprecabatur Aaron super cornua altaris thymiamatis.exod.30.b
¶ Derelinquere,vide Relinquere.
non Derelinquit dominus populum suum agnoscentem peccatum,promissionum suarum memor.1.reg. 12.d
non Derelinquit deus populum ambulantem in præceptis eius.3.reg.6.b
se non Derelicturum ipsum promittit deus Iosue deut. 31.b
Dereliquit deum suum Israel, incrassatus, impinguatus & saturatus bonis terræ promissionis. deutero. 32.c
Derelictum à deo Israelem quæritur Gedeon.iudicum 6.c
se Derelictum clamat Christus in cruce. matth 27.c. luc.23.e
Derelicturos se, & irritum pactum suum facturos Israelitas,prædicit deus Moysi & Iosue. deut.31.d
Derelinquentes ipsum proiecturus est deus. 3.regum. 9.b
Derelicturum se eos qui fornicati fuerint à se, & alijs fili fuerint quàm sibi, comminatur deus.deuteron. 31.d
¶ Descendere deum dicit scriptura,vt videat afflictionem populi sui, qui tamen vbique est, & omnia videt.exod.3.b
Descendisse deum vt videret turrim Babel, scriptura refert,more nostro loquens.gene.11.a
Descensus Christi ad inferos psal.15.versu.10.
¶ in Desertum Sin veniunt filij Israel.exod 16.a
in desertis locis moratur Christus, ob nimium de ipso rumorem.marc.1.d
¶ Deserunt viam dei Israelitæ, adorantes vitulum. exod.32.b c
¶ Desperantes leprosi de vita, ob nimiam famem annunciant Samaritanis prouidentiam dei.4.regum. 7.b c
Desperantium confirmatio.ezech.33.c
Desperant filij Israel de salute, & murmurant. exod. 14.c
Desperat Cain.gene.4.c
ne per Desperationem, aliquem sibi vsurpet Satanas, libenter condonat resipiscentibus Paulus, teste & approbante Christo.2.corin 2.c
¶ Desperit deum ipse Dauid, adulterium committens cum Bethsabee.2.reg.12.c
¶ Desideria,quæ erant in nobis ante Christi cognitionem,ne faciamus.1.petr.1.c.2.e
Desideria iuuenilia fugiendi.2.tim.2.d
¶ Detrahunt Moysi Aaron & Maria,ob id à deo corripiuntur,& Maria percutitur lepra.num.a b c
Detractio vitanda.iacob.4.c.1.pet.2.a.sap.1.c
Detrahens fratri,detrahit legi.iacob.2.c
Detractor occultus cui similis.eccl.10.c
Detractores audire vetat dominus,prou.25.b
¶ Deuota promptitudo populi offerentis dona ad confectionem tabernaculi.exod.35.c
¶ DEVS SPIRITVS EST ioan.4.c
Deus a & o apoc.1.c.22.c
Deus,Christi caput 1.cor.11.a
Deus pater in Christo filio sibi complacet matth.3.d
Deus pater in Christo, & Christus in deo patre ioan. 14.b
Deum se esse Christus probat scripturis & miraculis ioan.5.c.d.10.g
Dei patris vox ad Christum ioan.11.e
Deum nemo vidit vnquam, sed nec videre potest, nec nouit,nisi Christus ioan.1.b.6.e.1.timoth.6.c. ioan. 4.c
Deus vnus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis 1. corinth.8.b. ephes. 4.b
Deus non habitat in manufactis templis, nec manibus humanis colitur.act.17.f
Dei nomen exod.3.d
Deus vbique est,cunctáque intuetur iere.23.c
Deo nihil occultum eccl,16.b.23.c
in Deo mouemur,viuimus & sumus act.17.f
Deum nostra considerare negant infideles iob.22.b
Deo omnia possibilia genes.18.b. matth.15.d. mar.10. b.luc.1.d.18.d
Deo nihil esse ab homine adiutorij Iob ostendit iob. 26.a
sine Deo nihil stabile sapien.11.d
Dei est,creaturis vti pro sua voluntate:creaturæ autẽ eius voluntati obedire isa.43.b
Dei sunt omnia psal.23.versu.1.
ex Deo omnia,& per illum,& in illum rom.11.d
Deus sic omnia facit, vt mundus tamen non intelligat prouer.25.a
Deum patrem videre petit Philippus ioan.14.a
Deum patrem nouit & vidit,qui Christũ nouit & vidit ioan.14.a
Dei opera optima eccle.39.c d
DEVS Christi,deus noster est ioan.20.e
Deus, filiorum Israel erat deus; inter quos habitabat exod 29.g.2.reg.7.d 22.c
Deus alius non est,quàm deus Israelis deut. 4.f.32.3.e. d.1.reg.2.a
Deum se Israelitarum dicit dominus, non esse timẽdos deos Amorrhæorum.iudicum.6.b
vt Deus ipsorum esset,assumpsit deus filios Israel in populum sibi exod.6.b
vt Deus ipsorum esset, eduxit deus filios Israel ex Aegypto leuit.11.g.22.d
vt Deus Israelitarum esset, eíque soli fiderent, pepigerat fœdus cum eis deus gene. 17.a
Deus vult cognosci dominus per signa sua & miracula exod.7.c
vt Deus cognosceretur esse solus deus variis signis & portẽtis,seperauit Iudæos de medio aliarum nationum in populum sibi deut.4.e
Deus noster,deus deorum est, & dominus dominãtiũ, &c.deut.10.d.isa.45.a
Deus solus & verus esse ostenditur deus Israel, igne de cœlo misso & consumente holocaustum Eliæ 3. reg.18.f
Deum Israel esse verum deum confitetur Naaman Syrus sanatus à lepra per Eliseum 4.reg.5.e.confitetur Iethro,exod.18.c.confitetur Achab.ios.2.c
Deus vnus & solus est cui fidendum 3.reg.18.d
præter Deum nostrum non est alius qui affligat & opituletur,iuuet & liberet in afflictionibus deuteron. 32.e
Deus solus dux Israelitarum fuit, nullo alio adiutus deut.32.b
DEVS est qui omnia agit in nobis 2.reg.22.c
vt Deus glorificetur etiam in gentibus, omnia agit Dauid 1.reg.17 f
Deus omnia tribuit gene.33.c
Deo cura est de nobis 1. petr.5.b
Dei familiaritas & bonitas cum Abraham gen.18.c
Deum hospitio suscipit Abraham sub persona trium angelorum gene.18.a
Deus cum Isaac erat,ob id non erat illi timendum genes.26.e
Deus cum Iacob in itinere gen.46.a
Deus Iacob cui fidebat, & a quo cuncta expectabat genes.28.d 31.a.35.a
Deus est cum Ioseph in cunctis ipsis operibus genes. 39 a d
Deus cum Caleb ios.14.d
Deus erat in omnibus quæ agebat Iosue ios.1.c
Deus promittit se futurum cum Gedeone in liberãdo Israele iudicum.6.c
DEVS qui liberauit nos de seruitute deut.5.a
Deus vult cognosci se fuisse illum qui eduxit nos de captiuitate Pharaonis exod.16.a
Deus tenuit ire cum populo in terram Chanaan ob idololatriam ipsorum exod.33.a
DEVS pugnans pro Israel ios.10.g
Deus tradebat Israelitis inimicos ipsorum in manus, quos ipsi occidebant deut.2.c.f.g.& 3.a
Deus est qui tradidit Amorrhæos in manum Israelitarum, vtque hoc sibi tributi non arcui & gladio ipsorum, tamesti ipsi egrẽgie pugnauerint ios.24.c
Deus ipse tradit Philisthæos in manus Dauidis, ipso dauide nihilominus pugnante 2.reg.5.d
Deus Og gigantem tradit in manus filiorum Israel: quem ipsi tanquam instrumẽta occiderunt cum omni populo ipsius deut.2.d.3.a
Deus fuit qui ciecit Amorrhæum & reliquos,non populus Israel exod.34.b
Deus propter seipsum & suas promissiones dat victoriam Ezechiæ 4.reg.19.g
Deus volens sibi belli victoriam tribui iubet Gedeonem cum trecẽtis viris aggredi Madianitas & Amalecitas iudicum.7.a b
Deus exprobrat Israel confitenti peccata, quòd ab ipso sæpissime adiuti;ipsum tamen reliquerint,cõuersi ad idola iudicum.10.c
DEVS qua specie visus est à Moyse, Aaron, Nadab & Abiu & senioribus Israel exod.24.c
Deus,vt vir armatus tenens gladium; apparet ipsi Iosue,præcipiens solui calceamentum ios.5.d
Deum se vidisse dicunt Manue,& ipsius vxor,conspecto angelo in cœlum ascendere, ipséque mori timet iudic.13.d
Deum se non posse audire loquentem in igne, & tonitru & fulgure datem legem,negat populus Israel: rogãs sibi dari propheram Christum qui sibi loqueretur verbum patris exod.19.c
DEI CVLTVS VERVS isa.1.e
Deus imitandus ephes.5.a
Deus benedicendus,& quare 2.cor.1.a
Deum glorificant turbę,quæ viderant paralyticum sanatum matt.9.a
Deo nos offeramus,& nostra omnia rom.6.b
Deus timendus,odorandus,ei immolandum 4. reg.17 f.deut.6.c.29.b
Deo curuetur omne genu isa.45.d
Deo seruiendum ex toto corde deut.6.c.11.b
Deus diligendus & inuocandus ad salutem deut. 6.a. eccl.13.c
Deus orandus in infirmitate eccl.38.a
Deus toto corde quærendus in tribulatione. deut.4.d
Deo soli omnis honor & gloria isa.42.b
Deo & diuitiis non possumus seruire matth. 6. c. luc. 16.c
Deus non tentandus deut.6.c
qui ex Deo est,verba dei audit ioan.8.f
qui ex Deo sunt,debent sicut ille ambulauit & ipsi ambulare 1 ioan.2.a
Dei sunt omnia,& vocatio,& opera, & impletio salutis nostræ,& hoc per Christum,2 thessalo. 1.d. incipiens opus bonum in nobis & perficiens, philip.1 2. hebr. 13. d. à quo accepimus quicquid gratiæ habemus 1.co.4.c
Deo authori omnia referenda 1.cor.11.c
Deus est qui iustificat propter Christum rom.8.g
ex Dei electione sanctificamur à spiritu sancto 1. petr. 1.a
Deus reuocauit nos ad vitam cum filio suo, & quare ephes.2.a
Dei propria gloria & potentia saluamur 2.petr.2.a
Dei consilium,quod est euangelium, spreuerunt Pharisæi luc.7.c
in Deo sumus & manemus, si charitatem habemus,& mandata eius facimus 1.ioan.2.a.3.d.4.c
Deus noster,misericordiarum deus,& patientiæ & solatij siue consolationis rom.15.b.2.cor.1.a
Deus noster non mentitur tit.1.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus fidelis dabit vitam æternam quam promisit. heb. 10.d
Deum non potest pœnitere donorum suorum. roma. 11.d
Deo adhærentes, viuunt: qui autem idolis, pereunt. deut. 4.a
Deus quos amat arguit & castigat. hebr. 12.b. apoc. 3.b
primitiæ Deo reddendæ. exod. 23.d
Deo offert victimas ipse Iacob cum proficisceretur in Aegyptum. gene. 46.a
DEO tribuit Ioseph quod venditus Aegyptiis, constitutus sit princeps super Aegyptios. gene. 45.c
Deus per spiritum erroris in ore pseudoprophetarum, seducit interdum eos qui verbum suum oderunt. 3. reg. 22.c d
Deus immittit spiritum malum inter habitatores Sichem & Abimelech, vt iste ab illis odio habeatur iudicum. 9.c
Dei mira prouidentia & subita erga Samaritanos fame & bello afflictos. 4. reg. 7.b c
DEI benignitas in omnibus sapien. 11.a
Deus solus est bonus. matth. 19.c. marc. 10. c. luc. 18.d
Deus charitas est. 1. ioan. 4.c
Dei adiutores & cooperarij in prædicatione euangelij. 1. corin. 3.b
cum Deo operatus dicitur Ionathas, per quem deus occiderat Philisthæos. 1. reg. 14.g
Deus est qui cor hominis prauum conuertit & iustificat. psal. 118.
Deo impellente, eum sequimur. 1. reg. 10 d
Deus, operum humano. um director. prouerb. 16. a.b. 20.d
à Deo dirigi viam suam petit Paulus. 1. thessalonicens. 3.d
Deus iuxta faciem non iudicat. 1. reg. 16.b
Deus misericors. sapient. 11.d
Deus est qui futura prædicit, non idôla. isa 42.b
Deus pacis author non dissensionis. 1. cor. 14.f
Deus solus pius. apoc. 15.b
Dei potentia & benignitas. isa. 40.c
Dei nomen, protectio nostra. prouer. 18.b
Deus quomodo quærendus, & à quibus inueniatur sapien. 1.a
Deus absque gladio saluat. 1. reg. 17.f
Deus solus sapiens. rom. 16.d
Deus scrutator renum & cordium, eáque probat, & penitus inspicit. act. 15.b. 1. thess. 2.a. 1. ioan. 3.d. apoc. 2.e. iere. 7.b
Deus solus sapientiæ adinuentor. baruch 3.d
Deus iniustos puniens, sanctus æstimetur. isa. 5.d
Deus tentat Abraham vt probet. gene. 22.a
Deus tentat filios Israel vt eum timeant. exod. 20.c
Deus Ezechiam derelinquit vt tentetur à nuntiis regis Babylonis. 2. paral. 32.g
Dei agnoscent voluntatem esse Bathuel & Labã, quod dicit Rebecca ipsi Isaac. gene. 24.f
Dei homo, Moyses. deut. 33.a
DEOS alienos si adorauerimus, alij quàm deo fidentes, aut nobis tribuentes quod dei est, peribimus. deut. 5.a. 6 c. 8 d. 31.c. exod. 20.a d 34.b
Deos non esse qui manibus fiunt, docet Paulus. act. 19.c
Deos sue idola patris Laban furata erat Rachel. gene. 31.d
Deos alienos Iacob iubet familiæ vt auferant. genes. 35.a
Deos alienos vt auferant, & soli deo seruiant toto corde, adhortatur populum Samuel. 1. reg. 7.a
Deo & dæmonibus seruientes. 4. reg. 17.f
Deum eligunt Israelitæ cui seruiant, reiectis idolis. ios. 24.d
Deus huius seculi, satan à Paulo dicitur. 2. corinth. 4.a
Deum Pharaonis constituit deus Moysen, quòd quæ dixisset, deus loqueretur ei per Aaron. exod. 7.a
DEOS pro iudicibus frequenter accipit scriptura. exod. 22.b.d. psal. 81. versu. 1.
¶ Deuteronomium, id est iteratam vel secúdam legem legat rex, & quare. deut. 17.d
Deuteronomium, legis explanatio. deuteronomij. 1.a
Deuteronomium scribit Moyses, & tradit Leuitis, & senioribus Israel. deut. 31.b
Deuteronomium præcipitur legi septimo quoque anno. deut. 31.c
Deuteronomij liber reponitur in latere arcæ fœderis. deut 31.g
Deuteronomij lectionem continuam præcipit dominus Iosue. ios. 1.b
Deuteronomium altari lapideo inscribitur à Iosue. ios. 8.f
Deuteronomium totum legit Iosue omni populo Israel, præsentibus mulieribus & paruulis. ios. 8.g
Deuteronomium reperitur in domo domini. 4. reg. 22.b. 2 paral. 34.c
Deuteronomium legit Iosias coram populo. 4. reg. 23. a. 2. para. 34.a
¶ ad Dexteram Christi & ad sinistram vt sedeant, orant filij Zebedæi. matth. 20.c. mar. 10.c
à Dextris aut sinistris ne declinet à lege Moysi, hortatur deus ipsum Iosue. ios. 1.b
¶ Diabolus mulierem seducit, prouocans eam ad transgressionem præcepti dei. gene. 3.a
Diabolus à Christo victus, caput & omnem ipsius potentiam, quam exercebat in peccatores, conterente. gene. 3.c
Diabolus Christianis insidiatur. gene. 3.c
Diabolus maledicitur. gene. 3.c
Diabolum, Paulus principem aeris huius, vocat rectorem huius mundi. ephe. 2.a
Diabolus accusator fidelium, proiectus per Christum, apoc. 12. c. aduersarius noster. 1. petr. 5.c. inimicus & hostis noster. ephe. 6.b
Diabolus homicida, qui in veritate non permansit, mẽdax & pater mendacij. ioan. 8.f
Diaboli semen sunt infideles peccatores. matth. 13.e. 1. ioan. 3.b. & ad ipsius voluntatem captiui tenentur, 2. timo. 2.d
Diaboli imperium quod habebat super nos destruxit morte sua Christus. hebr. 2.b. & ad hoc apparuit, 1. ioan. 3.b
Diabolum vincimus verbo dei, & fide in Christum. ioan. 2.c
Diabolo locus non dandus. ephe. 4.f
Diaboli filios Iudæos affirmat Christus, & quare. ioan. 8.f
Diaboli instinctu tradit Iudas Christum. ioan. 13.a
Diabolo & angelis eius æternus ignis paratus. matth. 25.d
Diabolica sapientia vbi inuidia & cõtentiones. iacob. 3.d
¶ Diaconorum mores quales esse debeant. 1. timoth. 3.b
¶ Dies verbo dei creatur. gen. 1.a
Diem à nocte diuidunt luminaria à deo creata. genes. 1.b
Dies distinxit deus sole luna & stellis. gene. 1.b
Dies & nox non cessabunt. gene. 8.d
Dies longiores vel breuiores tribuit deus. deuteron. 30.d
Dies longa temporibus Iosue. ios. 10.c
Dies nostros implebit deus, si seruierimus ei. exod. 23.e
Dies prolongantur à deo custodientibus præcepta ipsius. 3. reg. 3.b
Dei iudex siue arbiter, deus iudicum. 11.e
Dies boni. 1. pet. 3.b
Dies mali sunt, quando occasio peccandi obiicitur vbique. ephe. 5.c
Dies malus, dies tribulationis & persecutionis. ephes. 6.c
quòd Dies obseruarent & menses, reprehendit Paulus Galatas. galat. 4.b
Dies obseruare. Vide Elementa mundi.
ob Dierum discrimen non iudicandus frater. roman. 14 b
Dies vnus apud dominum, sicut mille anni. 2. petr. 3.b
Dei sunt horæ duodecim. ioan. 11.b
in Diem viuendum, nec curandum de crastino. matth. 6.d
Diem iudicij propinquum asserit Paulus. romanorum 13.d
Dies domini siue iudicij inopinatus vt fur. 1. thessalon. 5.a
de Die aduentus Christi ad iudicium consolatur Thessalonicenses Paulus. 2. thess. 2.a. zach. 14.b
Dies domini horrendus. 2. corinth. 5.b. soph. 1.c. malach. 4. a. amos. 5.c.b
Dies salutis, dies Christi est. 2. cor. 6.a
Dei nouissimi aduentus. apoc. 6.d
Die septimo cessauit deus à creando. gene. 2.a
Die ac nocte, id est continue meditari in lege sua præcipit deus Iosue. ios. 1.b
¶ Difficilia quatuor cognitu, & quartum penitus ignotum. prouer. 30.c
Difficile nihil est deo. gene. 18.b
¶ qui Diffidens quicquam à domino postulat, non accipiet. iacob. 1.a
¶ Digiti seni in manibus & pedibus cuiusdam gigantis occisi à Ionatha filio Samaa. 2. regum. 31.d
Digito dei scriptas tabulas accipit Moyses. exod. 31.d
Digitus & potentia dei. exod. 8.d
¶ Dij hominum manu fabricati. deut. 4.d
Dij gentium varij. 4 reg. 17.e
Dij multi sunt & idola, sed nobis vnus deus. 1. corint. 8.b
Dij gentium nec seipsos, nec alios seruare possunt. baruch. 6.b. sapient. 18.d
Diis gentium comparat Sennacherib deum nostrum. 4. reg. 18 g
Dij alieni auferri debent ab eo qui vult dominum eligi sibi in deum. ios. 24.f
Dij vocantur iudices in sacris literis. exod. 22.b d
Diis, id est iudicibus siue magistratibus, non detrahendum. exod. 22.d
Dij vocantur auditores verbi dei. ioan. 10 g
¶ Dilatat deus gressus illius cui dat de inimicis victoriam. 2. reg. 22.c
¶ à Dilectione, & vera fiducia in deum abducens propheta signis vel miraculis, non audiendus, sed occidendus. deut. 13.a
DILEXIT nos prior deus, non nos eum. 1. ioan. 4.c
Dilexit deus populos deut. 33.a
quod Diligat nos, videtur deus operibus tribuere, quod cultodiamus præcepta ipsius: cum prædixerit se ideo elegisse nos, quod nos dilexisset. deuteron. 7.b
Dilectio dei inæstimabilis erga filios Israel. osee. 2.a
Dilexit populum Israel deus, propterea elegit in populum. deut. 10.c
Diligens deus Israelitas, pro maledictione quam Balaam petebat ipsis ab ipso deo dari, dedit benedictionem. deut. 23.a
propter Dilectionem quam erga patres Iudæos habuit deus, ideo de cælo docuit eos, & dedit eis terrá promissam. deut. 4.f
Diligitur Salomon à deo. 2. reg. 12.f
Diligens vehementer deus mundum, dedit nobis Christum filium, vt vitam haberemus. ioan. 3.b. ephe. 2.b. 1. ioan. 4.c
Diligens nos Christus, dedit animam suam pro nobis. ioan. 15 b. galat. 2.d. ephes. 5.a
Dilectus Christus à patre, quod animá suam posuisset pro ouibus. ioan. 10.c
vt Diligeremur à deo, & vicissim illum diligeremus, euangelizauit nobis Christus. ioan. 17.d
Diligunt deũ perfectè, qui mandata eius faciũt. 1. ioan. 2. a. 5. f
qui Diligit deum, diligat & proximum. 1. ioan. 4.d
si deum Diligimus, natos etiam dei diligimus. 1. ioan 5.a
Diligentibus deum, omnia sunt ad illorum commodum, rom. 8.c. ilsque corona vitæ promissa, iacob. 1. b. eósque vt suos agnoscit deus. 1. corinthiorum. 8.a
qui deum Diligere se dicit, & fratrem odit, mẽdax est. 1. ioan. 4.d
Dilectio qua fratres diligimus, à spiritu sancto est. 1. ioan. 4.c
Diligendi aduenæ. leuit. 19.g
Diligamus inuicem, sicut Christus dilexit nos, simplici ex corde. rom. 12.c. ephes. 5.a. philip. 1.d. 2.a. 1. thessa. 4.c. 1. ioan. 3.b.d. 4.b. 1. petr. 1.d
Diligitur Dauid à Saule. 1. reg. 16.d
per Dilectionem supportemus inuicem. ephesio. 4.a
Diligamus opere & veritate, distribuentes temporalia nostra pauperibus fratribus. 1. ioan. 3.c
Dilectio proximi, legis est impletio. rom. 13.c
Dilectio non sit simulata. rom. 12.b
qui Diligit fratrem, deus in eo manet, ex deo natus est, transtatus est, à morte peccati ad vitam euangelij, & euangelium lucet in eo. ioan. 2.b. 3.c. 4.b c
Diligendi ministri verbi. 1. thess. 5.c
Dilectionem & fidem orantes petamus à deo. iudæ. f
ex Dilectione proueniunt omnia bona. hebræor. b c
Dilectionem in Christum prius habere oportet, quàm mandata eius possimus implere. ioan. 14. c. d. 15.b
Diligunt Christum, qui filij dei sunt ioan. 8.c
qui Diligunt Christum, gaudent eum esse apud patrem ioan. 14.d
Diligens Christum, diligetur à patre & ab ipso. ioan. 14.c d
quòd maltum Dilexerit deum peccatrix mulier, peccata multa dimissa sunt ei. luc. 7.g
per Dilectionem mutuam cognoscimur Christi discipuli. ioan. 13.d
Diligit Christus Mariam & Martham, & Lazarum. ioan. 11.a
an ipsum Diligeret Christus ter Petrum interrogat, summa charitate erga Iesum opus esse pastoribus docens. ioan. 21.c
Diligendi amici. leuit. 19.d
Diligit Ionathas Dauidem vt animam suam. 1. regum. 20.c
Diligendi inimici. matth. 5.g. prou. 25.c
Diligit Dauid inimicum suum Saulem. 1 regum. 24. b. 26.a
Diligas dominum deum, &c. primum & maximum mandatum. Secundum, Diliges proximum, matt. 22. d. marc. 12. c. luc. 10.c
Diligere deum ex toto corde, maius omnibus holocaustomatibus. marc. 12.c. deut. 6.a
ad Dilectionem dei, exhortatio. 1. ioan. 4. d. ios. 23.c. eccl. 13.c
Diligant deum hortatur Rubenitas Iosue. ios. 22.a
vt Diligamus se petit à nobis deus. deut. 10.c. 11.c
Diligendus deus obediendo mandatis eius. deut. 11.b
vt Diligamus ipsum toto corde & anima circuncidit deus, & purgat cor nostrum ab omni fiducia externa. deut. 30.b
Diligit Salomon deum. 3. reg. 3.a
Diligentibus se misericors deus. exod. 20.a. deuter. 5.a. 7.d
Diligere deum, est vita & bonum siue vnde consequitur vita & bonum omne. deut. 30.d
¶ Diluuium prædicit deus ipsi Noe. gen. 6.b
Diluuij causa. gene. 6 a
Diluuij inundatio. gen. 7.c
Diluuium non erit rursum. gene. 8.d
¶ Dimitti sibi peccatum postulant fratres Ioseph. gen. 50.c
Dimittit Ioseph iniuriam fratribus. gene. 50.c
¶ Dina filia Iacob ex Lia. gene. 30.c
Dina filia Iacob ex Lia rapitur. gene. 34.a
¶ Dionysius Areopagita Christo credit. act. 17.g
¶ de Diotrephe quodam, qui quòd primatum gerere in ecclesia amaret, reprehenditur à Ioanne. 3. ioan. c
¶ Discalceati domus quæ dicebatur in Israel. deutero. 25.b
¶ Discipulum Christi fieri, tanquam malum aliquod, opprobrant Pharisæi cæco nato. ioan. 9.c
Discipuli à ventis validis iactati in mari, Christi potẽtiam & suam inere. dulitatem experiuntur. matt. 14 c. marc. 6. f. ioan. 6.b
Discipuli Christum ire in Iudæam dehortantur. ioan. 11.a
Discipuli esurientes, sabbatho spicas vellunt. matth. 12.a
Discipuli indignantur effusum vnguẽtum super caput Christi. matth. 26.a. marc. 14.a. ioan. 12 a
Discipulos fugituros, vbi viderant eum comprehendi, prædicit eis Christus: quod negant. matt. 26.d. marc. 14.a luc. 22.d
Discipuli omnes fugiunt, videntes tribulationes Christi. matth. 26. f. marc 14.e luc. 22 e
ex Discipulis Christi quidam dubitauerunt eum resurrexisse. matt. 28.a
Discipulis suis inclusis propter metum Iudæorum, ianuis clausis ingreditur ad eos vt viderent eum resurrexisse. ioan. 20 e
Discipuli Christi sunt, qui in fide eius permanẽt. ioan. 8.d
Discipuli Christi dignoscimur, si mutuam dilectionem habuerimus. ioan. 13.d
qui Discipulus Christi esse velit, tanquam domum ædificaturus, aut bellum cum altero commissurus, perpendat an à deo sibi datũ sit, tribulatione oborta propter Christum posse pati, & non resilire à Christo. luc. 12.f
Discipulus Christi, ministérque euangelij esse non potest, qui parentes, &c. plus amat quàm Christum. matth. 10.d
Discipulo Christi si quis vel potum aquæ eo nomine dederit, quod Christi sit, non perdet mercedem. matth. 10.d
¶ Disciplinam dei & tribulationes quas infligit nobis ne negligamus. heb. 12.b
qui sine Disciplina dei sunt, filij eius non sunt hebr. 12.c
Disciplinam suam non recipientibus, id est nolentibus præceptis suis obedire, minatur deus Ieuit. 26.d
Disciplinæ & correctionis vtilitas. prouerb. 22.a 13.c 15.d
Disciplinam & correptionem irridentes stulti. prouer. 15. a b
¶ Discere timere deum. 3. reg. 8.e
Discenda & facienda præcepta dei. deut. 5.a
vt Discerent timere deum, præcipit deus legi populo Deuteronomium. deut. 31.c
Discamus timere deum, faciendo quod præcipit. deut. 14.c
¶ Discordiæ occasionem se fuisse in Iudæa conqueritur Ieremias. iere. 15.c
Discordiarum seminatorem detestatur dominus. prouerb. 6.b
¶ Dissidiorum amatores vbique quærunt rixandi occasionem. prouer. 18.a
non dissensionis deus author est, sed pacis. 1. corinth. 14.f
Dissentio inter Paulum & Barnabam tanta vt discederent ab inuicem. act. 15.g
¶ Dispensatio euangelij Paulo credita. 1. cor. 9.c. ideo supplicium illi paratum si cessasset.
Dispensatores misteriorum dei, Apostoli. 1. corinth. 4.a
in Dispensatoribus dei, fidelitas requisita, qua solá dei gloriam spectent. 1. cor. 4.a
Dispensatores gratiarum & donorum dei, sunt fideles. 1. petr. 4.b
¶ Disputationes & questiones stultas de lege vitemus. tit 3.c
¶ Dissimulat Saul se audire verba impiorum nolétium ipsum recipere in regem. reg. 10.d
¶ Ditat dominus & pauperem facit quando lubet, vt de se Anna cantat, quam ipse dominus infœcundam fecerat, & postea fœcundam fecit. 2. regum. 2.b
DIVES deus in omnes qui inuocant illum. romano. 10.c
Diues, vt Christus interpretatur, is est qui in diuitiis confidit, marc. 13.b
Diuites inuitat Iacobus ad planctum. iacob. 5.a
Diuitibus væ, & quare. luc. 6.d
Diues in viis suis marcescet. iacob. 1.b
in Diuites, operarios suos mercede debitá fraudentes. iacob. 5.b
in Diuites, qui pauperes Christianos ad tribunália pertrahunt. iacob. 2.b
Diuites sibi thesaurizant iram dei. iacob 5.a
Diues non honorandus ob rerum fluxarum abundantiam. iacob. 2.a
ne Diuites fieri velimus, dehortatur Paulus, docés incommoda diuitiarum. 1. timo. 6.b c
Diuites hortatur Paulus ad spem in deum, & opera bona in pauperes. 1. timo. 6.d
Diuitibus & saturis maxime cauendum, ne obliuiscantur dei saluatoris. deut. 6.b c
Diues iuuenis iussus à Christo omnia quæ possideret vendere, tristis abit. luc. 18.d
Diuites peruenire ad euangelij cognitionem possibile est apud deum. matt. 9.c. mar. 10.b. luc. 18.d. vt de Zachæo legis in Luca. 19.a
Diuites reddit deus mendicos: esurientes autem bonis replet. luc. 1.e
Diuitis epulonis parabola siue historia monet nos Christus vt præsentibus bonis bene vtamur, & pauperes non negligamus, scripturæ præterea auscultandum, quid nos deceat abunde præcipienti: frustra vero & à mortuis testimonium peti. luc. 16.c
Diuitis cuiusdam propter opes elati parabola docet Christus vitam hanc temporalem diuitiarum abundantia non consistere: sed siquis deo fidat, illi nihil deesse, etiam in ægestate. luc. 12.c
Diuites minoris facit Christus iactantes æra multa ex eo, quo abundabant, in gazophylácium, quàm mulierem duo æra minuta mittentem, etiam ex eo quod illi deerat. mar. 12.d. luc. 21.a
Diuitis personam non consideret iudex. leuit. 19.c
Diues delicto non caret. eccl. 11.b
Diues ille beatus qui in pecuniis spem non habet reposítam eccl. 11.b
Diuitem mendacem odit dominus. eccl. 25.a
Diuitis vitia. eccl. 13.a
Diuitis molestia. eccl. 5.c
Diuitis & pauperis collatio. eccl. 13.d
Diuites Abram & Lot in pecoribus, auro & argento gene. 13.a
Diuites supra modum Esau & Iacob. genes. 30. d. 36.a
Dies efficitur Isaac à deo. gene. 26.c
Diuitem fecit deus Labã propter Iacob seruum suum. gene. 30.c
Diuitias Naban tradit deus ipsi Iacob. gene. 31.b
Dies supra modum Booz. ruth. 2.a
Diuites in pecoribus Gad, Ruben, & dimidia tribus Manasse. num. 32.a
Dies Berzellai Dauidem fugitiuum pauerat, pro quo beneficio non vult sibi quicquam retribui. 2. reg. 19.f
Diuites non secuta est Ruth, vt eis nuberet, nec pauperes: sed omnia deo committens, tándem reperit cui nubat. ruth. 3 c
Dies mulier alit Elisæum sæpe iter habentem per domum illius. 4. reg. 4.b
Diuitis & pauperis parabola proponitur à Nathã ipsi Dauidi. 2. reg. 12.a b.
Diuitias Isaac confitetur Abimelech à deo esse. gene. 26 f
Diuitæ malè partæ, dilabuntur prouer. 28.b
Diuitiæ amicitiam pariunt. prouer. 19.a
Diuitiæ à domino misericordia. deut. 8. c.d. prouerb. 10.c
Diuitias vt acquiramus, tribuit deut vires. deuterono. 8.d
Diuitias suas vult acceptas referri deo ipse Abram, nõ hominibus. gene. 14.d
Diuitiarum & paupertatis author dominus. prou. 22.a
Diuitiis non fidendum. abd. 1.b. eccl. 5.a
Diuitias vbi dederit deus, ne obliuiscamur ipsius esse omnia. deut. 8.c
Diuitiarum fallacia, verbum euangelij suffocat in nobis. marc. 4.b
Diuitias (ęs alienum vocat Christus) qui non bene dispensant (quod iniquum esse in mammona iniquitatis significat) ij quia nondum illis renuntiarunt, sed fidunt, regnum euangelij non percipiunt. luc. 16.c
Diuitias temporales (quas Christus mammõ iniquum vocat, materies nempe omnis iniquitatis) vt pauperibus abunde elargiamur, adhortatur Christus, recepturis nos in æterna tabernacula si bonis dei vsi fuerimus ad nostram vtilitatem, vt villicus iniquus bonis domini sui. luc. 16.a
Diuitias solam sapientiam petenti Salomoni dat deus. 3. reg. 3.b
Diuitiis & deo non possumus seruire. matth. 6.c. luc. 16.c
¶ Diuinatores moriantur. leuit. 20.d
Diuinatores Aegyptiorum non possunt interpretari somnia Pharaonis. gene. 41.b
Diuinationibus inseruiunt Israelitæ. 4. regum. 17.c
Diuinos consulunt Philisthæi de reducenda arca dei. 1. reg. 6.a
Diuinos ne consulamus. deut. 18.b
¶ per quæ participemus Diuinam naturam. 2. petr. 1.a
Diuinitatis plenitudo in Christo habitat. coloss. 2.a
¶ Diuortium non quærat, qui vinculo coniugali alligatus est vxori. 1. corinth. 7.e
¶ Docti sunt à deo Christiani. ioan. 6.e. heb. 8.d. 1. ioã. 5.d. Isa. 54.d
Doctor apostolorum & fidelium omnium, spiritus sanctus. ioan. 14. d. 16.c. psal. 31. versu. 10.
Doctor gentium, Paulus. 1. timo. 2.b
Doctores constituit Christus in ecclesia, & ad quid. 1. cor. 12.d. ephes. 4.b
Doctorum claritas. dan. 12.b
Docere omnia quæ præceperat illis, præcipit Christus apostolis missis ad prædicandum euangelium. matt. 28.d. marc. 16.d
qui Docet, doctrinam dei doceat. 1. pet. 4.c
Doceamus singuli singulos. 1. thess. 5.c
Doctores fugiant quæstum, quæstiones item & verborum pugnas, & prophanas vocum nouitates, vnde oriuntur inuidiæ. 1. timo. 6.b d
Doctores futuros qui placentia & fabulas hominibus loquerentur, prædicit Paulus. 2. timo. 4.a
Doctores aliud docentes quàm euãgelium, quales esse soleant. 1. timo. 6.a. 2. timo. 6.b
in Doctores docentes peruersa, turpis lucri gratia. tit. 1.b
in Doctores docentes quæ sunt contra euangelium. 2. timo. 3.b
Doctrina dei, donum. rom. 12.b
doctrina sana quæ sit. tit. 2.a
Doctrina dæmoniorum quæ. 1. timo. 4.d
Doctrinam nouam vocant Iudæi euangelium. marc. 1.c
Doctrinam sanam futurum vt homines non reciperẽt, sed magistros sibi quærerent loquentes placentia & fabulas, prædicit Paulus. 2. timo. 4.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Doctrinam aliam afferentes quàm Christi, non recipiendi.2.ioan.c
à Doctrina in specie sublimi & probabili cauendum. colos.2.a
Doctrinis variis ne abducamur, vt aliunde salutem existimemus posse consequi quam per Christum.hebr. 13.b
ad Doctrinam nostram traditæ sunt scripturæ. rom. 15.a
Doctrinæ dei forma quam dedit nobis, est charitas. rom.6.c
Doctrinam Christi admirantur turbæ, marc.11.c
Doctrinæ vt insiet Timotheus, hortatur Paulus.1. timoth.4.d
Doctrina & veritas in rationali iudicij.exod.28 e
Doctrina seminanda.ecclesiastes.11.a
Doctrinam à iuuentute amplectandam suadet.eccl.6.b
Doctrinam suam vt pluuiâ stillare, & fluere vt rorem, optat Moyses.deut.32.a
Doctrina plenus Hiram in ædificanda domo. 3.reg. 7.b
Doctus ad regnum cœlorum, & ad prædicandũ euangelium, abunde docet quæ ad rem faciunt. matth. 13.g
Docuit populum suum Israel deus.deut.4.f.23.b
Docet deus viam bonam per quam ambulent qui conuersi ad ipsum fuerint.3.reg.8.d
Docentur à deo, qui appropinquât pedibus eius.deut. 33.a
Docuit Israelitas deus quadraginta annis ipsum timere, & ipsi soli fidere.deut.8.b
Docet Moysen deus quid loquatur coram Pharaone. exod.4.c
Docet nos deus ad prælium.2.reg.22.c
vt Doceret populum Israel timere ipsum & præcepta ipsius implere, iusserat deus Moysi. deut.5.d.6.a
vt Doceat Moyses filios Israel canticum quod de futura ipsorum præuaricatione, & malis eius euenturis composuisset, præcipit deus.deut.31.e
quæ Docebant Leuitæ ex præcepto dei, solicite vt facerent præmonet Moyses Iudæos ne percuterentur plagâ, exemplo Mariæ sororis Aaron.deut.24.b
Docendi sunt filij verbum dei.deut.6.b.11.c
Docendi sunt filij quare primogenita deo offerentur. exod.13.c
Doceri iubet Iosue filios, quid significarent duodecim lapides in Galgalis, in loco castrorum fixi. ios. 4. a.d
Docet filios & familiam, custodire legem dei ipse Abraham gene.18 c
Docendi filij nos esse liberatos à seruitute diaboli, vt præcepta dei impleremus.deut.4.b.6.d
Docetur Ioas rex iuda ab ioiada sacerdote. 4.reg. 12.a
Docet viam bonam & rectam Samuel populum.1.reg. 12.d
¶Doeg pastor Saulis gratiam domini ambiens, & sua quærens, prodit Dauidem Sauli.1.reg.22.b
Doeg Idumæus impius occidit sacerdotes domini iussu Saulis.1.reg.22 d
¶Dolet deum, Israelitas sic affligi.iud.10.d
¶Dolus non erat in ore Christi.1.petr.2.d
¶Dolus omnis abest à Christianis.1.pet.2.a
¶Dominus vnus & solus, est deus noster. deut.6. a, ephes.4.a
Dominus prope est.philip.4.a
Domini sunt omnia, ideo nihil impurum quod ab eo conditum est in vsus hominum.1.corin.9.f
Domino seruiendum.rom.12.c
vt Dominus cognoscatur ab Aegyptiis esse deus signa magna fecit.exod.7.a
Dominum deum non cognoscit Pharao.exod.5.a
Dominus est cum homine immutato per spiritum, donóque ipsius domini dei.1.reg.10.b
Dominus tecum virorum fortissime.Salutatio est qua salutauit angelus Gedeonem.iudic.6.b
Dominus vobiscum. Salutantium voces Hebræi visitatæ, quibus respondebatur, Benedicat tibi dominus. ruth.2.a
Dominorum officium in seruos.ephes.6.b.coloss.4.a. eccl.33.d
Dominus siquid inique gessit in seruum, nó erit impunitus.coloss.3.d
Dominum suum vocat Rebeeca seruum Abraham genes. 24.c. item Dominum suum vocant Abraham filij Heth, vt videas modum loquendi fuisse in quotidiano sermone erga ignotos.gene.23.a
Dominum vxoris vocat scriptura maritum. iudic. 19. f g
Dominus videbit.nomen montis.gen.22.e
Dominari populo in timore dei.2.reg.23.a
Dominari deum Israeli vult Gedeon, non se. iudic. 8.c
Dominum suum Esau vocat ipse Iacob.gene.32 a
¶Domus leprosæ consideratio & purgatio. leuit. 14. e f g
Domus venditio.leuit.25.d
Domorum Leuiticarum venditio.leuit.25.c
Domus Salomonis ædificatur, domus item filiæ Pharaonis vxoris ipsius.3.reg.7.a.b
Domos pulchras vbi ædificauerimus, meminerimus dei qui dedit eas.deut.8.c
in Domo sedentes meditemur verbum dei.deut.11.c
Domus & familiæ Salomonis prudens administratio per prudentes præsides, doctos sacerdotes, gnaros œconomos.3.reg.4.a b c
vt Domus Booz esset sicut domus Phares, imprecatur populus.ruth.4.c
Domos ædificat deus obstrictibus timentibus se, id est eis prouidet.exod.1.d
Domus dei.gene.35.b
Domus dei in Silo, Bethel.iud.18.g.20.b
Domus domini, templum.2.reg.12.e
Domum domini prohibetur Dauid ædificare.2.reg.7. a b
Domus discalceati quæ dicebatur in Israel. deuteron. 25.b
Domum fidelium se ædificaturũ sacerdoti Sadoc prædicit deus.1.reg.2.g
Domum fidelem & firmam se ædificaturum ipsi Ieroboam ambulãti iuxta præcepta sua, promittit deus. 3.reg.11.g
Domum Israel dicuntur ædificasse Rachel & Lia, quæ genuerunt filios Iacob, ex quibus ingens populus Israel.ruth.4.c
Domum suam vocat deus populum Israel. nume. 12.b
Domus dei, vbi deus habitat per verbum suum.gene. 28.c
Domus dei, ecclesia, quam ædificauit Christus conuertens corda ad euangelij susceptionem.2 reg.7.c
Domus dei spirituales, fideles sunt. hebr.3.b.1. petr.2. a.4.d
Domus orationis.matth.2
Domus pro corpore nostro accepta.2.cor.5.a
Domestici patris familias, Christi fideles sunt. matth. 10.c
Domesticis fidei maxime benefaciendum. galat. 6.c
per Domos & publice Paulus euangelium prædicat. act.20.d
¶Dona dat Rebeccæ & parentibus ipsius seruus Abraham.gene.24.f
Dona voluntaria exigit deus à populo pro confectione tabernaculi.exod.25.a.35.a
Dona non accipit deus vt iudicet quenquam. deuteron. 10.d
Dona quæ dedit deus Salomoni.3.reg.4.d
de Donis dei non præsumendum, vt Asael.2.regum.2. d.e
DONVM dei est, quòd saluamur.ephe.2.a
Donum dei, Christus datus pro nobis. 1.ioa.1.b.rom. 5.c
Donum dei est, Christo credere. Vide Credunt qui denuo.
Donum dei est, impositione manuum dare spiritum sanctum.act.8.d
Donum dei est, scripturas intelligere & interpretari, vt vides. luc. 24.g. vbi Christus mentes apostolorum aperit.1 corin.14.c
Donum dei est, ferre posse propter eum tribulationes. philip.1.d
Dona dei sunt omnia quæ habemus, vt vides in parabola talentorum, matth.15.b.luc.19.b. nihilque habemus, quod nõ acceperimus, 1.cor.4.b. omniáque à patre luminum descendunt.iacob.1.c
Dona varia dedit Christus ascendens in cœlum, ad ædificationem ecclesiæ.ephes.4.b
Donorum suorum deum non potest pœnitere. rom. 11.d
Donum proprium habet vnusquisque à deo. 1. corin. 7.b
Donata sunt nobis omnia diuina virtute, quæ ad veram vitam & pietatem pertinent per fidem in Christum.2.petr.1.a
Donata sunt nobis maxima promissa per Christum.2. petr.1.a
Dona quę dedit nobis deus, agnoscimus spiritu sancto docente.1.corin.1.c
Dona quæ accepimus, diligenter in alterutrum administremus, vt in eis honorificetur deus. 1.petr.4.c
Dona maiora quibus diuinitus obtigerint, ab iis maiora à deo exigentur.luc.12.f
Donationes secundum gratiam dei differentes. roma. 12.b
de Dono linguarum.1.cor.14.c d
Donum charitatis cæteris excellentius. 1. corinth. 12.d
Donum dei est sedere ad dexteram vel ad sinistrã Christi matth.20.c.marc.16.c
Dona dei sue temporalia sint, sue spiritualia, siquis in aliorum vsus non administrauerit, priuabitur iis, & abiicietur in gehennam, vt vides in parabola talentorum.matt.25.c luc.19.c
¶Dormienti Samsoni super genua Dalilæ meretricis raduntur pili septem, & deficit ei fortitudo.iudicum 16.e
Dormienti Sauli inimico parcit Dauid.1.reg.26.a
Dormienti & lasso, & esurienti Eliæ angelus dei ministrat cibum.3.reg.9.a
Dormituri meditemur verbum dei. deut.11.c
Dormit ipsa Ruth ad pedes Booz.ruth.3.a b c
Dormientem Ruth secum sentiens Booz cõturbatur. ruth.3.b
Dormit Abisag puella in sinu Dauidis senis & frigidi, vt eum calefaceret.3.reg.1.a
Dormire pro mori acceptum ob resurrectionem.gen. 47.g.3.reg.1.c.deut.31.b
Dormire pro mori morte corporali. matth.9. c.27.f. marc.5.b.luc.8.g.ioan.11.b.act.7.g
Dormientium primitiæ, Christus resurrexit.1.corint. 15.c
non Dormiamus, neque negligamus & ignoremus dominum.1.thess.5.a
Dormire cum muliere, pro rem habere cum muliere.1. reg.2.a
Dormiens cum ancilla quomodo puniendus. leuiti. 19.e
Dormiens cum vxore patris, cum sorore sua, cum socru sua, aut cum iumento, maledictus.deut. 27.c.d
¶de Dragma perdita, vide luc.15.b
¶Draconis magni & rufi signum in cœlo. apocalyp. 12.a
Draconis & angelorum eius prælium cum Michaele. apoc.12.b
Draco, qui est diabolus & satanas, ligatus apocalyp. 20.a
Draconem interficit Daniel.danie.14.e
¶Duces, vide Dux.
¶Duodecim apostolorum nomina. matt.10.a.marc.3. b.luc.6.b
Duodecimam horam diei esse, cum responderet Christus apostolis nuntiantibus Iudæos ipsum velle occidere, aperte docuit tempus suæ passionis à patre statutum, non posse accelerari aut retardari, nec esse quod timere debeant quandiu essent secum qui lux erat.ioan.11.b
¶ne Duritiam populi aspiciat deus, orat Moyses.deut. 9.d
¶Dux populi Israel, deus.deut.1.e
Dux solus Israelitarum deus, & non cum eo alienus. deut.32.b
Dux noster deus, ducens nos ad ea quæ vult fieri.deut. 31.a b
Duces castrorum recensentur.num.10.b
vt Ducem super Israelitas vngat Saulem, præcipit deus Samueli.1.reg.9.c
Duces quare à regibus in prouincias mittãtur quibus oportet nos subiici.1.petr.2.c
Dux incredulus Eliseo per verbum dei Samaritanis abundantiam prædicenti, occiditur.4.reg.7.a d

E

EBrietas regibus fugienda.prou.31.a
ab Ebrietate & crapula cauendum.luc.21.f.eph.5.d
Ebrietatem damnat Salomon.prouer.20.a
Ebrietatis incommoda.prou.23.d.eccl.31.b c d
Ebriosi regnum dei non possidebunt.1. cor.6.b
Ebriosos iudicabant apostolos, spiritu sancto repletos, ij qui Christum non nouerant.act.2.b
Ebrius Noe irridetur à filio gene.9.c
Ebrius & securus Benadab, contemptor dei veri, fugatur à deo per Achab.3.reg.20.c
Ebrius rex Israel Ela, occiditur à seruo suo Zambri.3. reg.16.c
Ebrius Amnon occiditur ab Absalom. 2. regum. 13.f
Ebrius Nabal.1.reg.25.f
Ebriam iudicat Annam Heli sacerdos, quòd orante ipsa in corde, vox ipsius non audiretur.1.reg.1.c
Ebria quæ doctorem impium significat virũ & doctrina sua stupidum, peribit cum titite discipulo. deut. 29.c

¶ECCLESIA, domus dei,1.timo.3.d.corpus Christi, ephes.1.d.coloss.1.d, plenitudo Christi, in quam transfundit virtutem & beneficentiam suam abundantissime.ephe.1.d.
Ecclesia dei sancta.isa.4.a
Ecclesia, sponsa Christi.psal.44.versu.10
Ecclesiæ caput, Christus.ephes.1.d. coloss.1.d
pro Ecclesia sua Christus seipsum tradidit, & quare.ephes.5.e
Ecclesia dei tuta à peccato, morte, & inferno.isa.11.b
Ecclesia spe promissionem dei confirmatur. Michæ. 7.d
Ecclesia principium habuit in hierusalem.isa.2.a
Ecclesiæ nascentis initium.psal.47.versu 1
Ecclesia Christi futura ex omni natione, in qua remissio peccatorum.psal.64.versu.1
Ecclesiam alloquitur propheta, quæ per prædicationem euangelij in toto orbe congregatur.isa. 60.a
Ecclesias ex gentibus congregatas, sub nomine insularum alloquitur Christus.isa.49.a
in Ecclesia omnes eodem verbi dei pabulo pascuntur, isa.11.b
in Ecclesia, peccati remissio.isa.33.d
Ecclesiæ ædificio fundamentũ iactum, CHRISTVS IESVS.1.corinth.3.c
contra Ecclesiam & fidem quam habet in Christum, non prævalebunt potestates inferorum.matth.16.c
pro Ecclesia quæ verbo apostolorum credidit, orat Christus iohan.17.c
in Ecclesia fideles & infideles, vt in magna domo vasa aurea & testacea, mali & hypocritæ Christianis permisti, vt docet Christus in parabola de eo qui bonum semen seminauerat, matth.13. d.2. timoth.2. c.ne quis miretur siqui à fide discedant.
in Ecclesia ministrationes diuersæ, cũ idem sit omniũ dominus, cuius munere dispensantur.1.corinth.12.a
in Ecclesia florebunt senes sensibus.isa.65.d
in Ecclesia dei omnia sancta.zacha.14.d
in Ecclesia & congregatione fidelium, taceant mulieres.1.corinth.14.f
Ecclesia dei contendere non solet.1.cor.11.c
Ecclesiis omnibus Christianorum eandem doctrinam tradidit Paulus.1.corinth.14.f
Ecclesiæ Cenchreensis ministra Phœbe. roma. 16 c
Ecclesię dicatur fratris peccantis & nolentis resipiscere peruicacia, vt à toto eorum cœtu inter quos versatur, moueatur.matth.18.c. Vide regnum cælorum in Ecclesiam dei qui admittendi deut.3.a
in Ecclesiam non admittuntur Moabitæ & Ammonitæ.deut.23.a
ex Ecclesia pellendi sunt impij. zach.14.d
pro Ecclesia senescente in qua refrigescit charitas, orat Christus.psal.70,versu 10
Ecclesiæ descriptio sub typo ciuitatis Ierusalem. psal. 121.
Ecclesiæ Christi concordia.isa.11.b
Ecclesiæ nomen nouum, in qua fit dei voluntas. isa. 62.a
Ecclesiæ vastatio sub typo Ierusalem.zacha.14.a
Ecclesiæ quærimonia ob suam abiectionem. psal.88, versu 37.isa.49.d
Ecclesiæ propugnator Christus.zacha.14.a
Ecclesiæ hostibus comminatur dominus. zacha. 14.c
Ecclesiæ confirmatio aduersus hostes.michæ.4.c
Ecclesiæ instauratio.amos 9.e
Ecclesiæ bona multa promittuntur annuntiato euangelio.isa.60.c
Ecclesiæ exultatio in spe promissionum dei lætantis. isa.61.d
Ecclesiæ fœlicitas prædicitur.isa.33.d.michæ.7.c
Ecclesiæ æternitas.ioel.3.d
Ecclesiam vocat Paulus etiam fideles qui in vna domo habitant.rom.16.a.coloss.4.d
Ecclesiastici libri author Iesus, filius Sidrach.eccl.50.d
¶Edendi & bibendi ius sumptu eorum quibus euangelizauit, sibi esse ostendit Paulus.1.corinth. 9.a
¶Edom quare sit dictus. gene.25.d
Edom generationes.ge 36.a
Edom negat transitũ filiis Israel per terram suam num. 20.c
in Edom non est rex, nisi prefectus à Dauide & successoribus.3.reg.22.g
Edom recedit à Iuda, & constituit sibi regem 4.reg.8. c.2.para.21.b
Edomitæ percutiuntur ab Amasia.4.regum 14.b
¶de Effœminatis, id est scortatoribus, cinædis & scortis masculis, vide 3.reg.14.f.15.b.22.g.4.reg.23.b. prouerb.13.b
¶Effundere animam, vide Anima.
¶Egenis succurrendum.prouerb.28.d
Egestas consumit non custodientes præcepta dei. deut. 28.c
¶Eglon vrbem expugnat Iosue.ios.10.f
Eglon regem Moab confortat deus aduersus Israelitas ad idola conuersos.iudicum3.b.
Eglon regem Moabitarum confodit Arad in æstiuo cœnaculo clam.num.3.c
¶Egredi & ingredi ante populum non poterat Moyses senio confectus.deut.31.a
Egressio filiorum Israel ex AEgypto.exod.12.f
Egressum & ingressum vocant Hebræi conuersationẽ hominis: quam Salomon nescisse regere nisi sapientia dei.3.reg.3.a
¶Ela constituitur rex super Israelem post Baasam patrem.3.reg.16.b
Ela occiditur à Zambri seruo suo.3.reg.16.c
¶Elationem Corinthiorum arguit Paulus.1. corinth. 4.b.
¶Elcana Leuites Ephrathæus duas vxores habet. 1. reg.1.a.
Elcanæ benignitas erga vxorem.1.reg.1.d
¶Eldad & Medad, requiescente in eis spiritu dei, prophetant.num.11.f
¶Eleazari filij Aaron & filij.exod.6.d
Eleazar filius Aaron moritur.ios.24.g
Eleazar percutit Philisthæos.2.reg.23.b
Eleazar filius Aminadab sanctificatur, vt custodiat arcam dei.1.reg.7.a
Eleazarus substituitur Aaron patri suo.num.20.d
Eleazarus moritur. ios.24.g
Eleazar filius Sautã occidit elephantem singulari certamine.1.mach.6.e
Eleazari passio.1.mach.6.d
¶ELECTI sumus à deo ante mundi constitutionem per Christum, meritóque ipsius & gratia vt salutem haberemus, & vt per dilectionẽ omnibus seruiremus operáque bona faceremus. ioh. 13. c. ephes. 1.a. 2. thes.2.d
Eligimur à deo patre pro sua voluntate.1.petr.1.a
Elegit Iudæos deus ex omnibus populis, tantum quia eos dilexit, & quia promiserat, non propter aliquid aliud deut.7.b.10.c.
Elegit deus Iudæos vt essent ei in populum peculiarem.deut.14.a
Electi pauci, qui syncera fide versantur in operibus bonis, etsi multi sint vocati ad hoc. matth. 20. b.2. 22.b
per Electionem gratiæ dei consecutus est Israel salutem, quam non potuit assequi per opera rom.11.a.
Electionẽ nostram ex gratia dei esse, non ex operibus nostris, ostendit Paulus exemplo Iacob & Esau. ro. 9.c.
Electos nemo potest accusare, cum deus sit qui iustificet.rom.8.f
ab Electis electus iudicatur quicquid agat.2. reg.22.c
Electus Saul.1.reg.9 a
Electus Dauid in regem Israel à deo.2.regum 6.d
¶Eleemosynas vt faciamus præcipit Christus: si non aliunde, vt vendamus quæ possidemus, & necessitati proximi subueniamus.luc.12.d
Eleemosynas vt dent ex iis quæ adessent, hortatur Christus Pharisæos, & omnia tunc illis futura erant munda, & interna & externa, vbi pro rapina, charitatem dei: pro malitia beneficentiam in omnes haberent.luc.11.f
Eleemosyna quomodo facienda. matth.9. a eccl.18.b. 35.b
Eleemosynas Paulus vocat hostiam acceptam deo, in odorem suauem, placentem deo, philip.4.d. benedictionem item, 2. corinth.9 b. item collectas.gratiam & communionem.2.corinth.8.a
de Eleemosyna vide eccl.17.c.29.c
¶Elementa calore soluentur in die iudicij.2. petr.3.c
Elementa mundi vocat Paulus ciborum delectum obseruationem dierum.galat.4.b.quę cum obseruarent Galatæ, tanquam ad salutem necessaria, frustra Christum eis prædicarat.
¶Eleuator noster deus.2.reg.22.a
¶Eliacim qui & Ioacim, fratri Ioachaz substituitur.4. reg.24.a.2.para.36.a
¶Elias famem prædicit futuram in Israel.3.reg.17.a
Elias mittitur ad mulierem Sarephanam, cuius filium suscitat.3.reg.17.a
Elias prouidentia pascitur à coruis.3.regum.17.c
Elias à deo mittitur ad. Achab, quem confidenter arguit.3.reg.18.c
Elias zelus pro deo.3.reg.18.c
Eliæ irridet deum baal, & prophetas eius interficit.3. reg.18.c.
Elias impetrat pluuiam à domino.3.reg.18.g
Eliam persequitur Iezabel.3.reg.19.a
Elias fugiens Iezabel, esuriens mortem optat, & pascitur à domino per angelum.3.regum.19.a
Eliæ orationis efficacia.iacob.5.d.3.reg.19.a
Elias ieiunus, cibo dei per angelum misso fortis effectus, 40. diebus & 40. noctibus ambulat vsque ad montem dei Horeb.3.regum.19.b
Elias, o tensa tempestate horrenda, & petras frangente inde commotione terræ, inde igni: in quibus omnibus non esset deus, quibus tentabatur à deo quasi ipse deus pugnaret contra eum, recipit animum per deum, & fortis efficitur ita vt non vitra timeat Izabelem.3.regum.19.b
Elias iubetur iungere Hazael, Iehu, & Eliseum.3. regum.19.e
Elias increpat Achab, prædicens illi & Iezabel mortem 3.reg.21.c
Elias vir pilosus, zona pellicea incinctus renibus.4 regum.1.b
Elias pallio diuidit aquas Iordanis.4.regum.1.b
ad Eliam missi principes quinquagenarij igne consumuntur.4.reg.1.d
Elias increpat Ochoziam, quod contempto deo, consuluerit Beelzebub.4.regum.1.d
Elias suam translationem vult celare, nesciens aliis reuelatum esse de ea.4.reg.2.a
Elias rapitur in cælum.4.reg.2.b
Eliam promissum apud Malachiam Christus Iohannem Baptistam interpretatur: ad cuius prædicationem qui non respuissent, anathemate percutiendi erant.matth.11.b
Eliam Iohannem Baptistam venisse, & omnia restituisse, populum ad ipsum perducendo, docet Christus discipulos.matth.17.b.marc.9.b
Eliæ & Elisei exemplo docet Christus Nazareos, non per ipsum primum alienis gentibusque præstari dei beneficia, præteritis, domesticis Iudæis. luc.4.d
¶Eliezer filius Moysi nascitur.exod.2 d.18.a
¶in Elim veniunt filij Israel, exod.15.d
¶Elimelech Bethlehemita cum vxore Noemi, & duobus filiis, peregrinatur in regione Moabitide, & ibi moritur.ruth.1.a
¶Eliphaz vnus ex amicis Iob, arguit Iob impatientiæ. iob.4.a
Eliphaz ex afflictionibus Iob nititur probare cum esse impium communi omnium carnalium argumento. iob.3.b
Eliphaz argumentum aliud à iustitia dei iob 4.d
Eliphaz perstat nitens ostendere Iob impietatem à sanctorum impunitate, & stultorum perditione. iob.5.b
Eliphaz arguit Iob de sapientiæ & munditiæ arrogantia.iob.15.a
¶Elisabeth vxor Aaron filia Aminadab exodi. 6.d
Elisabeth sterilis concipit, occultans se mensibus tribus. Salutatur à Maria, Parit Iohannem Baptistam. luc.1.c d f
¶Eliseum vt vngat in prophetam pro se, iubet deus Eliæ, in vltionem idololatriæ Israel. 3. regum. 19.c
Eliseus mactatis bobus, & de sacrificio suo datis populo epulis, gratiis actis sequitur deum vocantem, non respiciens in sua quæ derelinquebat.3. regum. 19.d
Eliseus ministrat Eliæ.3.reg.19.d
Eliseus ex agricultura ad prophetiam vocatur à deo per Eliam.3.reg.19 d
Eliseus petit sibi dari spiritum Eliæ duplicem, qui per eum duplo plus ageret, quàm agit per Eliam.4. reg. 2.b
Eliseo spiritu dei pleno, incuruant se prophetæ. 4.reg. 2.c
Eliseus Eliæ comes indiuiduus.4.reg.2.a
Eliseus pallio Eliæ diuidit aquas Iordanis. 4. regum. 2.c
Eliseum irridentes pueri lacerantur ab vrsis. 4. regum. 2.d
Eliseus sanat aquas mortiferas, immisso in eas sale.4. reg.2.d
Eliseus psalte canente prophetat.4.regum.3.b
Eliseus impetrat aquas exercitui Israel. 4. regum. 3.b
Eliseus multiplicat pauperculæ viduæ oleum. 4. reg. 4.a
Eliseus suscipitur hospitio, & alitur à muliere diuite, sterili: cui pro ministerio impetrat Elisei filium à deo.4.reg.4.b
Eliseus orationẽ fidei, suscitat filium hospitæ suæ mortuum.4 reg.4.f
Eliseus amarum pulmentum filiorum prophetarum iniecta farina reddit dulcem.4.regum 4.g
Eliseus tempore famis multiplicatos panes primitia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum dat populo esurienti.4.reg.4.g
Eliseus curat Naaman Syrum à lepra, ad gloriam dei Israel.4.reg.5.a
Eliseus noluit munera accipere à Naaman quem sanauerat, ne videretur dei donum vendere. 4. reg. 5.c
Eliseus tametsi non fuisset cum Giezi munera accipiente, omnia tamen nouerat per spiritum dei, quo modo egisset cum Naaman.4.reg.5.g
Eliseus ferrum natare facit, virtute verbi dei.4.regum 6.a
Eliseus præmonet Israelitas, vt caueant sibi à Syris exercitum parantibus contra ipsum.4.reg.6.b
vt Eliseum capiant, mittit rex Syrorum exercitum: quem percussit dominus cæcitate ad præces Elisei. quémque ita cæcum duxit Eliseus in mediam Samariam.4.reg.6.d
Eliseus qui deum secum habet, nihil timet aduersarios missos ad comprehendendum se.4.reg.6.d
Eliseus orat inimicos missos ad comprehendendum se, percuti cæcitate à deo, & ad ipsius dei gloriam.4. reg.6.d
Eliseus non vult inimicos suos percuti à rege Israel, sed cibari, & quare.4.reg.6.d e
Eliseo minatur Ioram rex Iudæ mortem. 4. regum 6.f
Eliseus sedens in domo sua cum senibus. 4. regum 6.g
propter Eliseum Sunamitidi reuertenti è terra Philisthiim restituuntur possessiones.4.reg.8.b
per Eliseum facta miracula narrat Giezi regi. 4. reg. 8.b
Eliseus prædicit Samaritis abundantiam. 4. regum 7.a
Eliseus prædicit Sunamitidi famem septem annorum. 4.reg.8.a
ad Eliseum mittit Benadad pro sanitate recuperenda. 4.reg.8.c
Eliseus flens.prædicit Hazaeli mala, quæ ipse Hazael facturus erat Israelitis.4.reg 8.d
Eliseus ægrotans prophetat regi Ioas, quotiens victor futurus esset contra Syros.4.reg.13.c
Eliseus moritur.4.reg.13.d
ad Elisei ossium contactum suscitatur mortuus . 4. reg.13.d
¶Eliu vnus ex amicis Iob, docet non ætatem, sed spiritum dei dare prudentiam.iob 32.b
Eliu laudat dei æquitatem.iob 34.a
Eliu ostendit ipsum Iob, etsi non merito suo, tamen iniuste non affligi, aut citra causam iob 34.b
Eliu rursum declarat dei iustitiam ab operibus eius. iob 36.a
Eliu probat ex aliis operibus sapientiam dei, & iudicium eius imperuestigabile.iob 37.a
¶Elon iudicat Israelem post Abesan.iud.12.d
¶Eloquentem se non esse causatur Moyses, detrectans prouinciam adeundi Pharaonis.exod.14.c
Eloquens Aaron.exod.4.d
Eloquium dei purum.2.reg.22.c
¶Elymaidem vrbem volens Anthiochus deprædari, à ciuibus propellitur.1.machab.6.a
¶Elymas magus Paulo prædicanti resistens cæcus efficitur. act.13.b
¶Emim populus qualis, & vbi habitabat. deut.2.b
¶Emmanuel dictus Christus, per quem deum præsentem & propitium habemus.matt.1.d
¶in Emmaunta proficiscuntur duo, quorum in itinere colloquia de Christo erant.luc.24.c
¶qui Emunt, sint tanquam non possidentes.1.corinth. 7.c
Emit Dauid aream ab Areuna ad ædificandum altare, nec vult gratis ab eo accipere.2.reg.24.d
¶Emor petita Dina filio suo in vxorem, occiditur à Simeone & Leui cum filio suo Sichem. gene. 34. b d
¶Enacim interficiuntur à Iosue.iosue 11.d
Enacim expugnantur ab ipso Caleb. iudicum 1.d
¶Enceniorum institutio sub Iuda Machabæo.1.mach. 4.g
¶Enoch filius Cain. gene.4.c
Enoch transfertur ad deum.gene.5.d
Enoch laus.eccl.44.c.49.d
Enoch fides.heb.11.a
Enoch prophetia de impiis.iudæ e
¶Enos filius Seth primus diuini nominis cultor. gene. 4.d
Enos ætas,905 anni.gene.5.b
¶Epænetus inter Asianos primus credidit.rom.16.a
¶ab Epaphera susceperunt Colossenses euangelium. coloss.1.a cuius solicitudinem commendat Paulus. coloss.4.c
¶Ephesiorum ciuitas cultrix magnæ Dianæ act.19.g
¶Ephod 1.reg.21.c
Ephod facit Gedeon & ex inauribus & torquibus Ismahelitarum ab Israel acceptis, quod fuit ipsi Gedeoni & familiæ in ruinam.iudicum 8.f
Ephod lineo accinctus Samuel, quo ceu signo publicus minister & Leuita cognosceretur, in tabernaculo ministrat coram domino.1.reg.2.d.
Ephod induti sacerdotes occiduntur à Saule, nihil reuerito habitum illum sacerdotalem, qui signum erat consecrationis diuinæ.1.reg.22.d
Ephod lineo accinctus Dauid, saltat coram domino, ducendo arcam ad se.2 reg.6.c
¶Ephraim filius Ioseph secundus.gene.14.g
Ephraim & Manasse computari vult ipse Iacob inter filios suos & filios suos dici.gen.48.a
Ephraim iunior præponitur in benedictione ipsi Manasse seniori.gene. 48.c
de Ephraim regno prædicit Iacob.gene.49.c
Ephraim sors.ios.16.a
Ephraim filij.1.para.7.d.gen.46.b
Ephraim & Manasse petunt sibi maiorem hæreditatē. ios.17.d
contra Ephraim pugnat Iepte.iudicum 12.b
Ephraim non expulsos Chananæos facit tributarios. iudicum 1.f
Ephraimitæ insurgunt in Gedeonem, quòd eos non conuocassēt vt secum prælиarentur contra Madianitas.quos sedat benigne laudans eos, quòd plus fecissent occidendo Oreb & Zeb, quàm ipse.iudicum 8.a
Ephraimitæ obiurgant Iepte, quòd eos non vocarit ad pugnam contra Ammonitas.iudicum 12.a
¶Ephrata quæ & Bethlehem.gen.35.c
¶Ephron ciuitatem euertit Iudas.1.mach.5.e
¶Epicurei & Stoici cum Paulo disputant.act.17.d
¶EPISCOPVS & curator animarum nostrarum, Christus.1.petr.2.d
Episcopi ecclesiæ custodes à deo constituti.isa.62.c
Episcopus constitutus Timotheus per impositionem manuum presbyterij, senatus seniorúmve, & Pauli. 1.timot.4.d.2.timot.1.b
Episcopus Titus alios episcopos constituit per singulas ciuitates.tit.1.b
Episcopos quos spiritus sanctus constituit super ecclesiam, indifferenter vocat presbyteros Paulus. act. 20.f tit.1.b
Episcopus sit exemplar aliorum fidelium in conuersatione, verbo, charitate, fide & castitate. 1.timot.4.c. 2.timoth.1.c.tit.2.b
Episcoporum est scire & docere legem. malach. 2. a.b
Episcopi mores quales esse debeant, spectatáque probitas.1.timot.3.a.2.timot.1.c.2.b c d
Episcopus quid loqui debeat, & exhortari . tit. 2.d
Episcoporum est aut virga supplicij, aut spiritu mansuetudinis suos emendare, pro ratione & modo eratorum.1.corinth.4.d
Episcopum Paulus non vult de victu esse solicitum, ideo ne se mundi negotiis implicet . 2 . timoth. 2.b
Episcopus in quibus se exercere debeat.1. timoth. 4. b c d
Episcopum Timotheum adhuc iuuenem omnibus modis instigat Paulus, vt doceat quæ ab eo didicerat.2.timoth.2.a
Episcopi euangelici exemplar in castigandis erratis, se nobis exhibet Paulus.2.corin.2.a
Episcopum modestiæ erga peccatores admonet Paulus, cum obsecrare, non increpare velit. 1. timoth. 5.a.
Episcopi munus ne cito alicui committat, imponendo ei manus, Paulus dehortatur Timotheum.1. timoth. 5.d
Episcopum adiurat Paulus, vt omnibus modis, vndecunque accepta occasione quocunque tempore pergat exequi officium suum prædicando verbum. 2. timoth. 4.a
Episcopus arguat, obsecret, increpet in omni patientia & doctrina.2.timoth.4.a
Episcopus ne communicet peccatis alienis. 1. timoth. 5.d
Episcopi plures Philippis.philip.1.a
in Episcoporum impietatem inuehitur.isa.56.d
¶Epithalamium, in quo Christum sponsum, gladiúmque verbi eius, conuertentem corda impiorum describit Dauid.psal.44.versu 1.
¶Epistola Christi sunt Corinthij, in quorum cordibus doctrinam euangelicam scripsit spiritus dei, Paulo prædicante.2.corinth.3.a
de Epistolarum Pauli difficultate admonet Petrus. 2. petr.3.d
Epistolam Pauli ad Romanos scripsit Tertius, dictante Paulo.rom.16.d
¶Epulabantur ac lætabantur coram domino pater, vxor, filij, filiæ, serui & ancillæ offerentes hostias ei. deut.16.c.26.c
Epulandum nobis, & exultandum ob pascha nostrum Christum pro nobis immolatū, in azymis sincerioris vitæ.1.corinth.5.c
¶Equi albi, rufi, nigri, pallidi, visio.apocal.6 a b c
Equi albi, & infidentis in eo, visio.apoc.19.c
Equi & currus solis.4.reg.23.c
Equorum Salomonis numē.3.reg.4.c
Equos ne multiplicaret sibi rex, vt reduceret populum in AEgyptum, præcipitur Israelitis.deut.17.d
Equites Salomonis 12000.3.reg.10.d
¶non Erubescebant Adam & Heua nudi antequam peccassent.gene.2.d
ne Erubescamus testificari Christum esse saluatorem neque erubescamus illos, qui propter illud testimonium vinculis detinentur.2.timot.1.b
non erubescamus, si ob nomen Christi patiamur. 1.petr.4.d
non Erubescit Christus vocare nos fratres suos. heb. 2.c
non Erubescit Paulus euangelium.rom.1.b. neque pati pericula propter illud.2.cor.1.c
Erubescentia & confusio & mors animæ, peccatum sequuntur rom 6.d
¶Erudiuit filios Israel deus timere se, mandata sua seruare, & ipsi soli fidere quadraginta annis. deut. 8.b
Eruere quenquam nemo potest de manu domini. deut.32.f
Eruit deus clamantes ad se.iudic.10.c
¶Esau nascitur, quem diligit Isaac. gen.25.d
Esau vendit primogenita sua fratri Iacob . genes. 25.d
de Esau & Iacob quid responderit deus consulenti ipsum Rebeccæ.genes.25.c
Esau gnarus venandi, & homo agricola.genes.25.d
Esau ducit vxores irritantes spiritum Isaac & Rebeccæ.gene.26.g
Esau iussu patris it venatum.gen.27.a
Esau placatur ipsi Iacob.gen.33.a
Esau offert se comitem itineris fratri suo Iacob. gene. 33.c
Esau suscipit munus à fratre Iacob.gene.33.c
Esau reuertitur in Seir.gene.33.d
Esau vxores.gene.36.a
Esau generationes.gen.36.a.1.paral.1.c
Esau ditissimus.gen.36.a
Esau filij, fratres Israelitarum, habitantes in Seir: contra quos, ne pugnent Israelitæ, dehortatur Moyses. deut.2.a
ne vt Esau simus fornicatores & prophani . heb .12.d
¶Esca destinata est ventri, & venter escis: vt liceat vti his ad necessitatem.1 corinth.8.c
Esca nos non commenda. deo.1.corinth.8.c
si Esca nostra sit scandalo fratri, abstinendū.1.corin.1.d
Escam spiritualem manna comederunt Iudæi, & aquā spiritualem biberunt, per hæc signa Christo credentes.1.corinth.10.a
¶Esdras edicto regis Artaxerxis, sumptis comitibus, ascendit Ierosolymam.1.esd.7.a
qui cum Esdra ascenderint Ierosolimam 1.Esd.8.a
¶Est & non, non fuit in sermone Pauli, immutabiliter & constanter semper annuntiauit Iesum esse Christum.2.corinth.1.d
EST est in promissionibus dei, fideléque sunt. 2. corinth.1.d
Esther ad regem Assuerum introducitur, quæ præteris illi placens, regina efficitur.esth.2.c
Esther petit à Mardocheo per eunuchū quare lugeat. esth.4.b
Esther ad regem ingressura iubet pro se orare . esther. 4.d
Esther intrans ad regem, petit vt ipse & Aman ad conuiuium veniant esth.5.a
Esther in conuiuio pro se & populo regem Assuerum orat.

orat.esth.7.a
Esther oratio ad deum pro liberatione populi sui. esth.14.a
¶Esurienti & lasso Eliæ fugienti Iezabelem optanti mortem, ministrat angelus cibum.3.reg.19.a
Esurienti populo panes primitiarum multiplicat Eliseus.4.reg.4.g
Esurit Christus, matth.4.a.esurit populi salutem.matt. 21.b
Esurientes satiat deus.luc.1.e
Esuriem pati & abundare didicerat Paulus. philip. 4.c
Esuries & sitis, & aliæ Pauli afflictiones.1. corinth.4.c
Esurientibus & sitientibus iustitiam, promittit saturationem Christus, qui iudicium facit iniuriam patientibus.matth.5.a
¶Ethai proselytus sequitur Dauidem fugientem. 2. reg.15.d
¶vt Ethnicus & prophanus habeatur, qui ab ecclesia & iis, inter quos versatur, admonitus non resipuerit.matthæi.18.c
¶EVANGELIVM, Christus mortuus pro peccatis nostris, sepultus est, & resurrexit. 1. corinth. 15.a
Euangelij diffinitio.rom.1.b
Euangelium, vita æterna est per Christum quam promisit deus ab æterno.ephes.1.a.2.timoth.1.c.tit.1.a
Euangelium ab æterno celatum, per Paulum patefactum est gentibus. coloss.1.d
Euangelium Christus dei sapientiam vocat, matth. 11.c.idem facit & Paulus. 1. corinth. 2.b. simul mysterium vocat abscónditum à seculis . coloss. 1. d ministrationem item spiritus & iustitiæ.2. corinth. 3.b
Euangelium Paulus vocat reuelationem mysterij de salute futura per Christum, quod multis retro seculis celatum fuit.rom.16.d
per Euangelium saluamur.1.corinth.15.a
Euangelium, doctrina noua.ierem.31.f
Euangelium in Galilæa à Christo primùm prædicatum.isa.9.a.matth.4.e
Euangelium gentibus reuelatum.isa.29. f
Euangelium recipiunt peccatores.isa.29. g
Euangelij prædicatio.isa.27.d
Euangelij lenitas.heb.12.e
Euangelium pastoribus nuntiat angelus,luc.2.b
Euangelij prædicatione reuelatur promissio vitæ æternæ facta.ephes.1.a.tit.1.a
Euangelio vt CREDAT quisque post conuersionem, prædicat Christus.mar.1.b
vt euangelium prædicaret, venit Christus.marc.1.b
Euangelium gratiæ annuntiatur pauperibus spiritu. matthæi.11.a
Euangelium quod in aurem & in tenebris audierant apostoli, palàm & publicè annuntiari vult Christus. matth.10.c
ad Euangelij prædicationem mittit Christus apostolos, præcipiens illis vt docerent omnia quæ illis præceperat, & illud suscipientes baptizarent.matth. 28.d.mar.16.d
Euangelium prædicandum in vniuerso orbe ante Iudæorum destructionem, prædixerat Christus.matt. 24.b.marc.13.a
Euangelium omni creaturæ prædicari iubet Christus, mar.16.d.quod & factum est.coloss.1.c
Euangelium prædicauit Paulus ab Ierusalem vsque ad Illyricum.rom.15.d
per Euangelium glória, maiestásque Christi, qui est imago dei patris, declaratur.2.corinth.4.a
Euangelium dei quomodocunque promouentes, etsi indigni videantur, non prohibendi tamen, vt Ioannem docuit Christus.luc.9.f
ab Euangelio prædicando nullius curam aut amorem nos debere auocare docet Christus, nuntiantes matrem & parentes adesse.matth.12.d
Euangelij minister esse non potest, qui parentes amat plus quàm Christum.matth.13.g
Euangelij prædicatoribus victus debetur: dignus est enim operarius cibo suo.matthæ. 10.b. 1. corinth. 9.a b
Euangelium quàm varie recipiatur, atque in paucis suos fructus faciat, declarat Christus parabola de seminante.matth.13.a
Euangelio non omnes obedierunt ad prædicationem apostolorum.rom.10.c.isa.53.a
Euangelio credunt quibus datum . Vide Credunt qui denno.
quòd Euangelium aliquibus non pateat, ipsorum infidelitate fit.2.corinth.4.a
ab Euangelio recedere hæc faciunt, fallacia diuitiarū, concupiscentiæ erga quæcunque mundi, & persecutiones.marc 4.b
Euangelij regnum rapiunt, qui violenti summo desyderio quærunt, omnia pro eo periclitari, & amittere amantes.matth. 11.b.luc.16.d
Euangelium non recipiunt, (quod verbum bonum vocat Christus) qui in iniquo mámona fideles non fuerunt, adhærentes diuitiis.luc.16.c
Euangelium Iudæis sibi sapientibus incognitum, apostolis autem paruulis cognitum.matt.11.d
Euangelium passim enasciturum, licet sensim, docet Christus parabola seminis tacite fructificantis. marc.4.c
Euangelio Christi nihil nobis non posthabendum quo illud comparemus nobis, parabolis thesauri abconditi & margaritæ inuentæ docemur. matth.13.f
Euangelio non credunt Phariszi, neque ecclesiam ingrediuntur, id prohibentes & populum.matth.23.b. luc.11 g
Euangelij prædicatione malos perturbandos, atque contra seipsos concitandos prædicitur. matth .10.d
Euangelium suis ministris dissidia parit, gladium & mortem etiam à parentibus.matth 10.d. vt legis act. 14.a
qui propter Euangelium, patrem aut matrem. &c. relinquerint, quid recepturi.matth.19 d
Euangelium recipiunt, & pietatis opera in eo faciunt, qui vocantur, non autem alij.matth.20.a
ad Euangelij digna opera hortatur Paulus . philip . 1.d
in Euangelij dei contemptores, horrendum dei iudicium.2.thes.1.c
Euangelium in dies magis ac magis propagatur piis operibus.coloss.1.a
Euangelij gratiam variis linguis prædicandam esse prædicit Isaias.isa.28.c
per Euangelij prædicationem ecclesia in toto orbe cōgregatur.isa.16.a
Euangelij verbo exhilarantur cōscientię prouerb.12.d
Euangelica inuitatio, vt qui gloriatur, in domino glorietur, in omnibus de se diffisus.psal 94.versu.1
Euangelium proponit Samuel populo coacto tonitribus & pluuiis à deo fateri peccatum quod commiserat petendo regem.1.reg.12.d
Euangelij verbo prædicato, & corde credito præceptum dei impletur.deut 30.c
Euangelium plures scripserunt, quàm quatuor, non receptí tamen ab ecclesia.luc.1.a
Euangelistæ opus faciat episcopus.2.timo.4.b
¶EVCHARISTIAE sacramentū quomodo à deo institutum.1.corinth.11.e
ob Eucharistiæ sumptionem indignam infirmi multi sunt inter Christianos, & moriuntur . 1. corinth. 11.g
¶Eunice fidelis mater Timothei.2 timot.1 b
¶Eunuchi, quibus erant attriti vel amputati testiculi, non admittebantur in ecclesiam siue congregationem Israelitarum.deut.23.a
Eunuchi, regum serui.1.reg.8.e
Eunucho in itinere legenti Isaiam, annuntiat Philippus euangelium.act.8.c
Eunuchi fides, Christum esse Iesum dei filium.act 8.g
Eunuchi qui seipsos castrant, id est absque vxoribus viuunt, vt expeditius euangelizent, veri sunt eunuchi. matth.19.b
¶Euomuit terra Chananæos habitatores suos. leuit. 18.d
¶Eupatoris aduentus in Iudeam.2.mach.13.a
¶Euphrates fluuius.gene.2.c
¶Euthycum iuuenem suscitat Paulus.act.20.b
¶qui se Exaltant, cæteros contemnētes, humiliabuntur.luc.18.b. Vide & luc.14.c
Exaltabuntur sicut & Christus, qui se humiliāt.philip. 2.b
Exaltauit deus Iosue coram populo, faciens coram ipso mirabilia, quibus scirent ipsum esse cum Iosue. ios.3.b.4.c
Exaltauit regnum Dauid deus super Ierusalem.2. reg. 5.c
Exultatio mea deus. Nomen est altaris à Moyse ædificati.exod.17.d
¶non Exasperandus deus.1.reg.12.c
¶non Exaudiebantur inimici Dauid clamantes ad deum.2.reg.22.d
Exaudire dicitur deus per ignem quando misso de cælo igne consumit holocaustum quod ei offertur: tūc enim signum est, illi esse acceptum holocaustum.3. reg.18.d
Exaudit deus clamorem eorum pauperum quibus vis infertur à proximo.exod.22.d
Exaudiuit deus inuocatus in tribulatione . 2 . regum 22.a
Exaudit deus eos qui eum colunt, & voluntatē eius faciunt.ioan.9.f
Exaudiuit deus vocem pueri Ismaelis quem Agar abiecerat subter vnam arborum: exaudit gemitum afflictorum gene.21.b
Exaudit deus Liam petentem prolem sibi dari, exaudit & Rachelem gene.30.b
Exaudiuit deus ipsum Iacob in die tribulationis gene. 35.a
Exauditur Moyses exod.32.c g.33 d
Exauditur Moyses pro infidelitate populi deprecans num.14.d
Exauditur Moyses orans pro Israelitis qui vitulum adorauerant deut.9.c
Exauditur Samuel orans pro Israelitis contra Philisthæos.1.reg.7.c
Exauditur Manue orans dominum quid agere de filio Samsone nascituro iud.13.b
¶Excæcatio dei, qua filios Heli excæcauit, ne patrem monentem audirent 1.reg.2.e
Excæcationis nostræ causa sunt peccata isa.59.b
¶in Excelsis habitat populus ante ædificationem templi 3.reg.3.a
Excelsa ædificat Ieroboam, vt in eis idola colant Israelitæ 3 reg.12.g
Excelsa non aufert Amasias,4.reg.14.a. nec Iosaphat. 3.reg.22.f
Excelsa dissipantur ab Ezechia,4.reg.18.a.item Iosia, 4.reg.23.b.& ab Asa,2.paral.24.a
In Excelsis etiam Salomon sacrificabat ante ædificatū templum 3.reg.3 a
¶Excidium minatur Moyses Iudæis tale, vt filios suos comedant, si non obediuerint præceptis dei deut. 28.e f
¶Excommunicabantur (quod est extra synagogam fieri) apud Iudæos, qui Christum confitebantur ioan. 9.e
Excommunicandi modus Pauli.1.corin.5.b
Excommunicat Paulus Hymenæum, & quare 1.timot. 1.d
¶ad exemplar quod ei monstratum erat in monte, iubetur Moysi facere tabernaculum & omnia ad tabernaculum pertinentia exo.25.a b
suo Exemplo prouocat nos deus ad sanctitatem quòd sanctus sit leui.11.g.19.a.20.b.d.21.b
Exemplar nostrum sit Christus, vt quemadmodum ille fecit, & nos faciamus, nos demittentes, & ferentes quod velit iohan.13.b.philip.2.a.1.petr.2.d
Exemplar bonorum operum sit episcopus tit.2.b
Exemplar vitæ & doctrinæ sit nobis Paulus, philip.3. d.cúmque vt imitemur, hortatur,2.tim.3.c
Exemplar erat vetus testamentum eorum quæ complenda erant in nouo.heb.8.a.9.f
¶Exequiæ Iacob gene.50.b
¶Exhortari posse, dei donum est.rom.12.b
vt Exhortetur corda nostra deus, orat Paulus 2.timot. 2.d
Exhortatio vt Christum adeamus cum vero corde & fide, vtque opera bona faciamus heb.4. d.10.d. 12.d
Exhortemur inuicem per singulos dies ad fidem in Christum, ne quis obdurescat fallacia peccati.heb. 3.c
¶Existimans se esse aliquid ob dei dona quæ habet, quòd fortasse rectius aliis sentiat & intelligat, aut id genus, seipsum seducit galat.6.a
¶Exorcistæ vulnerantur à diabolo, quòd sine fide tentassent eum eiicere in nomine Iesu act.19.c
¶non Expediunt semper omnia quæ licita sunt ad necessitatem naturæ 1.corint.6.c
¶Experiri, vide Tentare.
vt Experiretur an ipsum amarent Iudæi, & viam ipsius custodirent, non deleuit omnes Chananæos deus iudicum 2 . d.3.a
Experientia, rerum magistra.eccl.34.b
¶Expiatio iuramenti leuit.5.a
Expiatio peccati per ignorantiam leui.5.a
Expiatio tangentis immundum leuit.5.a
Expiationis dies leuit.23.e
Expiatio transgressionis num.5.a
Expiatio peccatorum antiqua qualis leuit. 10.f g
Expiatio sanctuarij, tabernaculi, altaris leuit.16.d
¶Exploratur vrbs Hai.ios.7.a
Exploratores detrahentes terræ promissionis, occiduntur à deo, num.14.f
Exploratores missi ad terram Chanaan, reuersi ipsam laudant, & eidem detrahunt nume. 13.a.c.d. deut. 1.d
Exploratores terræ promissionis moriuntur, præter Caleb & Iosue num.14.g
Exploratores mittit Iosue in Iericho ios.2.a.d
¶Exprobrat deus Israeli confitenti peccata, quòd à

Universidad de Deusto Biblioteca

se sæpissimè adiuti, ipsum reliquerint, & conuersi sint ad idola iudicum 10.c
Exprobrat Christus incredulis Iudæis suam prædicationem & miracula ioan.15.d
Exprobrat Phenenna ipsi Annæ, quòd facta esset à deo sterilis 1.reg.1.a
¶Externa opera non saluant isa.1.b
¶Exultat Anna in domino qui filium dedisset sibi 1. reg.2.a
¶Ezechias pius regnat post impium patrem suum Achaz 4.reg.18.a.2 paral.28.d
Ezechias se penitem æneum, quem populus adorabat, confregit 4.reg 18.a
Ezechias se submittit regi Assyriorum 4.reg.18.c
Ezechias mittit nuntios ad Isaiam ob Sennacherib 4. reg.19 2.isa.37.a
Ezechiæ oratio contra Sennacherib. 4. regum 19. b. isa.37.c.2.paralip 32.e
Ezechiæ promittitur victoria contra Sennacherib 4. reg.19.d e
Ezechias recipit munera à rege Berodach. 4.reg.20.c.isa.39.a
Ezechias increpatur ab Isaia, ob ostentatos thesauros legatis regis Babyloniorum 4.regum 20. c. isa. 39.b
Ezechias ægrotans accipit signum sanitatis in horoscopo 4 reg.20.a.2.para.32.f.isa.38.c
Ezechiæ canticum isa.38 c
Ezechias instaurat cuncta à maioribus in templo neglecta 2.paral.29.a
Ezechiæ sermo ad Leuitas 2.paral.29.b
Ezechiæ iussu celebratur phasc 2.paral.30.a
Ezechias orat pro populo non sanctificato 2. paral. 30.c
Ezechias sacerdotes constituit & Leuitas, quibus dari iubet decimas, vt verbo dei liberius vacent 2.paral. 31.a
Ezechiæ concio adhortantis populum ad fiduciam in deum 2.para.32 b
Ezechias moritur, cui succedit Manasses 4. reg. 20.d 2 paral.31.g
Ezechiæ laudes 4.reg.18.a.eccl.48.c
¶Ezechiel quo tempore prophetauerit, & quo loco ezechiel 1.a
Ezechielis genus & officium ezech.1.a
Ezechiel mittitur ad reuocandum populum ab errore ezech.2.a
Ezechiel pastus verbo dei, & constantia spiritus accepta,ad Israel in transmigratione mittitur ezech.3.a
Ezechielis parabola de similitudo ezech.8.a
Ezechiel in spiritu adductus in Ierusalem ezech. 8.b
Ezechiel futuram captiuorum reductionem audit à domino ezech. 11.c
Ezechiel in spiritu reuertitur à Iudæa in Chaldæam ezech.11 d
de Ezechielis vxore mortua ezech.24.d
Ezechiel videt gloriam dei templum ingredientem à quo antè recesserat ezech 43.a
Ezechiel videt aquas è templo manentes ezech. 47.a
Ezechielis laudes eccl.49.b

F

Faber ferrarius & ærarius primus Tubalcain gene. 4.d
Faber ferrarius deficit in Israel 1.reg 13.d
Faber erat pater Christi putatiuus, faber & ipse Christus,matth.11.g.marc 6.a.luc 4.c
¶Fabulæ vitandæ prædicatoribus euangelij 1.timot. 4.b
non sunt Fabulas doctas sequuti apostoli, cum Christum annuntiarent,sed docuerunt quod viderunt 2. petr.1.c
ne Fabulis quorundam prædicatorum aures prębeamus,neque genealogiis interminatis 1.timo.1 a
Fabulas qui sibi loquerentur & placentia, Paulus prædicit homines aliquando quæsituros magistros 2.timot 4 b
ne Fabulis Iudaicis, & mandatis hominum auersantium à veritate attendamus, hortatur Paulus tit. 1.d
in Fabulam fuerant Iudæi, quòd noluerint præceptis dei obedire deut.28.d
in Fabulam Israelem futurum prędicit deus Salomonis, si diis alienis adhęserint 3 reg.9 b
¶Faciat hæc tibi deus, & hoc addat Modus adiurandi Hebræorum, id est, Puniat te deus quemadmodum illum puniuit,&c.1.reg.3.d
quid Facere debeamus, vt ea dei impleta dant intelligentiam deut. 29 b
Faciendum aliis quod velimus nobis fieri matth.7.b. luc.6.e
Factor noster deus deut.32.c
Factores verbi,hi apud deum iusti sunt, non auditores tantum matth.7.d.rom.2.b.iaco.1.d
¶Facies dei præcedebat Israelitas exod.33.e
Faciem suam abscondit Moyses, non audens aspicere contra deum exod 3 b
Faciem dei non potest videre Moyses, ne moriatur exod.33.d.2. corinth.3.c
Facie ad faciem, tanquam amicus amico loquebatur deus Moysi exod.33.b.deut.5.a
Facie ad faciem nouerat Moyses deum deut.4.d
Facie ad faciem cognoscemus deum, vbi contigerit perfectio eius,quod ex parte est in hac vita 1.corint. 13 d
Facie ad faciem videns Gedeon angelum, timet, confortatúrque ab angelo iudic.6.e
Faciem suam se absconsurum ab iis qui ipsum dereliquissent, alij quàm sibi fidentes, comminatur deus deut.31.d e
vt faciem suam ostendat nobis deus, orandum nume. 6.d
Faciem suam ponet deus contra fornicantem cum idolis & ariolis & magis, & occidet eum, leuit. 20 a b
secundum Faciem non iudicat dominus 1. regum 16.b
¶Fallit patrem suum Saulem Michol, prouidentia dei seruans Dauidem,per feneſtram eum demittendo 2. reg.19.c
Fallit Dauid Saulem 1 reg 20.a b
Fallit Dauid Achis regem Philisthinorum, occidens Philisthæos quoscunque poterat, reputante rege quòd suos occideret 1.reg.27 d
Falsi prophetæ ab operibus cognoscuntur. matth.7 c
à Falsis prophetis cauendum matth.7.c
Falsum testimonium non dicendum exod.20.c
Falsum testimonium pro impio ne dixerimus exod. 23.a
¶Fama bona prouerb.15.d
Fama bona vnguentis præferenda eccle.7 a. prouerb. 22.a
Famæ bonæ habenda ratio eccl.41.c
per Famam bonam & infamiam vixit Paulus in officio euangelico 2.corint.6.b
Fama mala Ophni & Phinees, quòd stuprarent mulieres, & vi auferrent sacrificia 1.reg.c e
¶Fames non cuiusdiantibus præcepta dei leuit 26.d. deut.28 b.c.32.d
Fames propter peccata 3.reg.8.d
Fame afflixit Israelitas deus, quos & manna aluit postea,ipsis nihil tale sperantibus in desertis, & quare deut.8.a
Famem fugiens Abrahams descendit in Aegyptum gene.12.c c
Fames in Aegypto gene. 41 g
Famis tempore, Ioseph dat frumentum pro pecuniis, peccatoribus,iumentis,& terris gene.47.d
Fames trium annorum, ob violatam à Saule cum Gabaonitis fidem 2.reg.21.a c
Fames 2 reg.24 b
Fames vehemens in Samaria 3.reg.18.a
Fames in Samaria, qua vrgente, caput asini 80 argenteis emitur, & quarta pars cabi stercoris columbarum 5.argenteis:à qua liberantur sine hominum manu.4 reg.6.f.7.b
Fame vrgente in Samaria, mulier quędá filium coquit & comedit 4.reg.6f
Fames futura in captiuitate prædicitur ezech. 4. b. 12.c
Fames Israeli prædicitur,& captiuitas osee.9.a
Famis & sitis futuræ præfiguratio ezechiel. 4. b. 1.2.c
pro Fame dat deus diuitias ingentes ipsi Isaac genes. 26.c.
in Fame, verbo dei promittenti credula mulier Sarephthana,quicquid habet dat Eliæ esurienti, & non deficit semper quod det 3.reg.17.c
Famem prædicenti Eliseo credula Sunamitis fugit in Aegyptum 4. reg.8.a
Famem fugiens Elimelech Bethlehemita, cum vxore Noemi peregrinatur in regione Moabitide, vbi & moritur ipse ruth.1.a
Famelicus Dauid cum populo in deserto pascitur prouidentia dei 2.reg.17.g
Famem prędicit Elias ipsi Achab 3.reg.17.a
Famis tempore amarum pulmentum dulce reddit Eliseus coram filiis prophetarum, iniecta in potum farina 4.reg.4.g
Fames in Ierusalem sub Sedecia rege 4.reg.25.a
Famem futuram vniuerso orbi prędicit Agabus propheta act.11.d
Fames verbi dei prędicitur amos 5.d.8.d
¶Familia curanda prouer.27.d
Familię suę præcipiebat Abraham vt custodiret viam dei,iudicium & iustitiam gene.8.c
¶Farinam conspersam aufert secum populus coactus ab Aegyptiis exire exod.12.f
Farina iniecta in potum, Eliseus amarum pulmentum dulcescere facit 4.reg.4. g
¶Febri percutiuntur, præcepta dei non custodientes deut.28.c
à Febre sanat Christus socrum Petri.matt. 8.b.& filiũ reguli ioan.4.g
¶Fel draconum vinum Iudæorum deut.32.e
Fel,germinans radix in corde infidelis deut.29.c
¶Feminalibus vtebantur Aaron & filij eius & quare exod.28 g
¶Ferarum omni genere,& bestiarum noxiarum repletur domus Aegyptiorum exod.8.d
¶Feriæ à Iudęis celebrandę;& quid in eis offerendum leuit.23.a
¶Fermentum non erat in oblationibus leuit.2.d
Fermentum qui comedisset in celebratione phasę,moriebatur exod.12.c.12.a b
Fermenti parabola,regnum dei, ecclesiámque eius totum orbem occupaturam prædixit Christus matth. 13.d
Fermentum pro pestilenti doctrina, & exemplo pestifero matth.16. a.marc.8.b.luc.12.a.galat.5.b
à Fermento Phariseorum cauendum matt.16.a
Fermentum veteris malitiæ expurgandum,vt simus per nouitatem vitæ syncera consersio. 1. corinth. 5.c
¶Ferrum,aurum,es,argentum in excidione Ierico,domino consecrabantur, & in thesauris domini reponebantur ios.6.c.d
Ferrum natare facit Eliseus ad gloriam dei,& proximi vtilitatem 4.reg.6.a b
Ferreum iugum minatur Moyses ceruici Iudæorum non obedientium præcepto dei deut.28.c
Ferrea terra non custodientibus præcepta deut.22.c
¶Festa anni tria luit 23 a.exod.23.b.deut.16.a
Festum azymorum exod.24.c
Festum expiationum liuit.16.f
Festum tubarum leuit.23.d
Festis singulis quid offerendum erat à Iudæis num. 28.a
Festiuitates Iudæorum odit dominus amos.5.f
Festum magnum in Israel in dedicatione templi.3.reg. 8.g
Festo die non capitur Christus,& quare matt.26.a
in Festo Paschæ ascendit Christus Ierosolimam,eiiciés de templo vendentes & ementes ioan.2.a
¶Festucam in oculo fratris videntes,qui trabem in suo non vident,reprehenduntur matth.7.a
¶Fibulæ tabernaculi exod.26.c
¶Fici parabola quid significauerit Christus matth. 24.c
Ficu arida facta hortatur discipulos Christus ad credendum deo, pollicens sic omnia illis fore possibilia, vbi esset opus ad confirmationem verbi matth. 21.b.marc.11.b
Ficus in fructiferæ parabola minatur Iudæis Christus, si fossi & stercorati à se, & cęlesti doctrina exculti, non ferrent fructus fidei luc.13.b
Ficus nouit dominari cæteris arboribus iudic.9.b
¶quòd Fidèi aliquando cum domino suo cogeretur adorare in templo idolorum ipse Naman, petit sibi remitti à deo 4.reg.5.c
¶FIDES QVID.hebr.11.a
Fides & spes in deum habenda eccl.2.b
Fides, dei promissionibus adhibenda. 2. paral. 20 c
fides si non adhibeatur verbo dei, nihil prodest illud audire heb.11.a
sine Fide impossibile est placere deo heb.11.a
secundum Fidem nostram facit nobis deus matth. 9.d
Fides ex auditu verbi dei procedit, rom.10. c. quæ opus dei est in nobis.ephes.1.d.1.thessa.2.c.cuius author & consummator Christus,& eius spiritus,1.corinth.12.b.1.timot.1.c. Dei igitur donum, philip.1. d.2.petr.1.a.Vide Credunt qui denuo.
Fides non tribuenda humanæ eloquentiæ, sed veritati dei,ad credendum impellenti 1.corin.2.a
Fidei efficacia habac.2.a
Fides Abrahæ in promissiones dei gene.22.a
Fide Abraham credens deo promittenti filium, iustus reputatur gene.15.b
Fides Abrahæ ingens,alacri animo parati immolare filium suum Isaac,quem tamen solum habebat in quo promissio impleretur gene.22.a

Fide verbo dei promittenti adhærens Elias pascitur 3 reg.17.a
Fides Elisei nihil timentis aduersarios missos ad comprehendendum se, quòd deus secum esset 4.reg.6.d
Fides Gedeonis in promissionem dei, accepto signo in vellere corroboratur iudic.6.g
Fides in deum Ionathas, armigero solo comite, profligat Philistæos 1.reg.4.a b
Fides Dauid experta dei adiutorium contra leonem & vrsum,non diffidit ad futurum contra Goliath 1. reg.17.d
Fides Dauid,& Saulis diffidentia 1.reg.17.d
Fides Danielis & sociorum eius danie.3.c.6.f
Fides septem Machabæorum & matris eorum 2.mach. 7.per totum.
Fides Christi & spes in tentatione psal.3.
Fidem Iudæorum confirmat deus beneficiorum & afflictionum commemoratione, ne deficiant ab eo etiam in tentatione deut.8.a
Fidem nostram tentat deus miraculis deut.13.a
Fides Abrahæ tentatur gene.22.a
Fides Eliæ petentis pluuiam tentatur,dum septies orat nihil diffisus 3.reg.18.g
FIDES necessaria accedenti ad Christum heb.11.b
Fide & misericordia peccata purgantur prouerb.15.d
ex Fide procedit obseruatio mandatorum eccl.32.d
Fidem & dilectionem orantes in spiritu sancto petamus iudæ.f
Fides de qua toties loquitur Paulus, ea est quæ per charitatem operatur, occultósque addit impetus ad opera galat.15.a
Fides petri, fundamentum ecclesiæ, aduersus quam non prævalebunt potestates inferorum matth.16.c
Fide purificantur corda act.15.b
Fide mundati apostoli, credentes sermonibus Christi ioan.15.a
Fide renati sunt omnes, & noua creatura effecti,iustificatique rom.3.d.4.c d.5.a.2.corint.5.d.galat.2.c.3. a.b.philip.3.c.2.petr.1.a
Fidei nostræ finis est salus animarum nostrarum. 1. petr.1.b
Fide pacem & tranquillitatem habemus,scientes deum nobis reconciliatum rom.5.a
Fide Paulus expectat promissam per Christum iustitiam gala.5.a
Fide resurgimus à peccatis coloss.2.b.
Fide saluamur gratia Christi ephes.2.a. b.2. timoth. 3.d
Fide cognoscimus deum 1.ioan.2.a
Fide habemus fiduciam, & accessum ad deum patren ephes.3.b
Fide filij dei sumus galat.3.d
Fide resistimus diabolo, eúmque vincimus & mũdum 1.ioan.2.b.1.petr.5.c
Fide à deo benedicimur galat.3.b
in Fide,virtute dei custodimur 1.petr.a
Fide deum conspicimus vtcunque in hoc corpore,peregrinantes & semoti à deo 2.corint.5.b
Fides constantes & perseuerantes facit rom.5.a
Fidei SCVTVM in omnibus habeamus,quo tela diaboli extinguamus ephes.6.c
Fide in auditum dei euangelium,accipitur spiritus sanctus,& non operibus gal.3.a
Fides si non habeat opera, nihil prodest, otiosa est & mortua iacob.2.c
Fides cooperabatur operibus Abrahæ iaco.2.d
Fidem nos habere in Christum, euidens sit per opera bona ad philem.a.1.ioan.2.a
Fides nostra non sit otiosa,sed per opera bona charitate in proximum se exerat 1.petr.1.b
Fidem opera sequuntur, vt de Zacchæo reddente quadruplum luc.19.b
Fides & charitas sint nobis pro THORACE in pectore contra diabolum 1.thes.5.b
Fidem & spem antecellit charitas.quòd illæ deum tantum spectant:hæc autem etiam proximum 1.corint. 3.a d
Fides & charitas, ad philem a: summa Christianismi 1. thes.3.b
Fides non ficta est, quæ charitatem habet 1.timoth.1 a
Fides,spes, & charitas permanent, etiam si contingat cætera dona aboleri 1. corint.13.d
in fide Christi venturi, mortui PATRES veteris testamenti, expectantes promissam hæreditatem heb.11.c
Fide quid fecerint patres & pasi sint hebr.11.f g
Fides Abrahę heb.11.b d
Fidei Abrahę firmitas commendatur ex eius sterilitate,& vxoris Sarę rom.4. c
Fides Henoch,Abelis,Noe,Sarę,Iacob,Ioseph,Moysi & Moysi parentum heb.11. Et ibidé multa de fide.
Fides Ioannis Baptistæ,ioan.1.e. Andreę,ioan.1.g.Nathanaelis, ioan.1.g. Samaritanorum, ioan.4.f.Matthęi,ioan.11.de Petri & cęterorum,matth.16.c.ioan. 6 g
Fides Thessalonicensium 1.thess.1.c
FIDEM apostolorum imitemur, consyderantes eorum conuersationem heb.13.b
ne Fides Petri deficiat, orat Christus, & quare luc. 22.c
Fide alter latro pendens cum Christo, saluatur luc. 23.f
Fides Centurionis & eorum qui cum ipso Christum custodiebant matth. 27.f
Fide in Christum sanant Petrus & ioannes claudum ex vtero matris act.3.a
Fide remissionem peccatorum suscipit mulier peccatrix luc.7.g
Fide sortem inter sanctos habemus, accepta peccatorum nostrorum remissione act.26.c
Fidem in Iesum Christum docet Paulus Fœlicem & Drusillam vxorem act.24.f
quod Fidem Paulus conuersus euangelizaret, deum laudant fratres galat.1.d
FIDES quam in omnibus suis miraculis Christus exigebat, hæc erat, Credere eum præstare posse quod petebatur: vt vides de leproso, matth.8.a.& duobus cęcis.9.d
Fide filia principis synagogæ Iudæi sanatur. matth. 9.c
Fidem suam vt adiuuet Christus, cum lachrymis clamat pater dęmoniaci marc.9.d
Fidem apostolorum & sanctorum suorum tentat Christus, missa in mare tempestate matth.8.c
Fide inuicta instat Chananæa petere à Christo vt filiã suam sanet matth.15.c.marc.7.c
Fides in vno Centurione gentili maior quàm in Israelitis matth.8.a.luc.7.b
Fide sanata est mulier sanguinis fluxum patiens matth. 9.c.marc.5.b.luc.9.f
Fide sanatur filius Reguli,parua tamen ioan.4.g
Fide decem leprosi sanantur luc.17.c
Fides Centurionis gentilis matt 8.a luc.7.a
Fide fimbriis vestimentorum Christi tactis, sanantur infirmi matth.14.d.marc.6.g
Fide in Christi virtutem leprosus sanatur matth.8. a. marc.1.d.luc.5.c
Fide Petrus ambulat super aquas matth.14.d.marc.6.f
Fidei pusillanimitate mergitur in mari Petrus matth. 14.d
Fide instanter orant duo cæci Christum, vt eos sanet matth.20.d.marc.10.g.luc.18.f
Fidem habens quidam infirmus pedibus, sanatur à Paulo act.14.a
Fide Centurionis gentilis seruus sanatur matth. 8.a. luc.7.a
Fides si viua,solida & efficax sit, vt granum sinapis, nihil erit impossibile habenti,& difficilia quæque vincet ad gloriam Christi matth.17.c
Fidem requirit Christus antè, quàm dæmoniacum sanet marc.9.d
Fidem quòd non habeant apostoli,exprobrat Christus marc.4.d
Fidat tantum,iubet Christus Iairo, vt sanetur filia luc. 8.g
ad fidem Christus suos hortatur,sicut arida facta matt. 21.b
Fidem sibi adaugeri ORANT apostoli luc.17.b
Fides si sit in oratione nostra, accipiemus quod petemus matth.21.b.marc.11.c
Fide paraliticus sanatur à Christo, eíque peccata remittuntur matth.9.a.marc.2.a.luc.5.d
quòd sine Fide tentassent exorcistæ dæmonia eiicere in nomine Iesu, vulnerantur ab ipsis dæmonibus act.19.c
Fidei ostium apertum gentibus act.14.d
Fidem, misericordiam, & iudiciuni præcipua legis opera deserentes Pharisæi, soliciti erant decimare mentam,&c.matth33. c.luc.11.f
Fide plena ACCEDAMVS in vero corde ad Christum, expectantes hæreditatem promissam hebr. 10.d g
Fidem habere in promissam dei victoriam, bellanti populo suadet Moyses deut.20.a
Fides gentium isa.27.d
ad Fidei stabilitatem HORTATVR nos Paulus,1. corinthi. 15. g. eósque quibus verbum prædicarat, act.14.a
Fidem in promissionem dei, bellanti populo suadet Moyses deut. 20.a
ad Fidem in deum prouocat populum Samuel.1. reg. 12.d
ad fidem in deum adhortatur Iosaphat populum 2.paralip.20.d
ad Fidem & bona opera adhortatio psal. 36. versu 3.
ad Fidem exhortemur intuicem per singulos dies, & quare heb.3.c
Fides dei non est in omnibus 2.thes.3.a
Fidem se non reperturum in terra, cum venerit ad iudicandum,prędicit Christus luc.18.b
Fidem suam tentet vnusquisque, & experiatur si in ila persistat. 2.corinth. 13. b. priusquam de pane illo domini edat & poculo bibat, 1. corinthi. 11.f
Fidei probatio fit tentationibus & afflictionibus. 1. petr.1.b
Fides explorata variis afflictionibus, patientiam operatur iacob.1.a
vt in Fide perstet Timotheus, hortatur Paulus 1.timo. 6.c
in Fide PERSEVERANDVM. coloss.1. c. ioan. 15.a
QVICQVID NON FIT EX FIDE, & ex animo bene sibi conscio, peccatum est roma. 14.d
Fidei hostia & sacrificium, dicitur conuersatio Christianorum bona, quæ bonus odor est deo philip. 2.c
QVI FIDE ACCEPTA, receptóque spiritu sancto gustauerint euangelium dei, & postea deseruerint & blasphemauerint, volentes alia hostia saluari quàm Christi, iudicium dei expectent, & nullam misericordiam hebr. 6. b. 10. c. 2. petr. 2.d
Fidem viuam in Christum qui docet, is ædificat ædificatione dei & doctrina.1.tim.1.a
qui Fidem prouidentiæ dei nõ habent,hac vita indigni iudicantur à prophęta psal. 103.versu 38.
iuxta Fidem & iustitiam retribuit deus vnicuique 1.reg. 26.d
Fides in Deum vbique tuta est psal.139.versu.8.
Fides in cruce suscipit domini bonam voluritatem,cetera fert patienter iob.1.d
Fides tuta nusquam reperitur prou.20.a
¶Fidelis sacerdos de Sadoc, iuxta cor ipsius & animam faciens, coram vncto dei Salomone ambulans 1.reg.2.g
Fidelis prophęta dei Samuel, cuius verba omnia sortiebantur effectum 1.reg.3.d
Fidelem domum se ædificaturum sacerdoti Sadoc prędicit deus 1.reg.2.g
Fidelissimus dei seruus Moyses in regendo populo Israę, solum dei verbum proponens eis, testimonio dei nume.12.b
FIDELIS deus permanet in suis promissis,etiam si non credamus ei 1.corinth.1.b.2.timot.2.b.2. thessa. 3.a.1.ioan.1.d.deut.7.b.32.a
Fideles omnes, vnum corpus sunt in Christo.rom.12 a
Fideles,domus dei dicuntur 1. petr.4 d. genus electum ex deo natum domus spiritualis, sacerdotium regale & sanctum, & ad quid, gens sancta, populus acquisitionis, & ad quid, 1.petr.2.a.b.templum dei viuentis,2. corinth.6.c. dilecti à deo, iudæ a.filioli & peruuli in Christo infantes, adolescentes, iuuenes, patres,senes,1.ioan.2.b. filij dei,ioan.3.a. vere liberi,ioan.8.d.sancti,ephes.1.a
Fideles ad quid vocati.1.petr.2.b.3.b
Fidelibus se futurũ patrem promittit deus 2.corint.6.c
Fideles deo sunt curæ psal 100.versi.8.
Fideles non derelinqui à deo,propheta expertus docet psal.56.versu 26.
Fideles adhortatur deus ad fidem & patientiam, exemplo Abrahæ isa.51.a
Fideles optant omnia prospera Christo suo inquo se sperant per deum saluandons Psal.19.
Fidelis populi confessio isa.25.d
Fidelis in solo deo rege æterno sperat,non in principibus,potentia,& sapientia huius mundi psal.145.
Fidelis agnoscit persecutiones esse à deo psal.38.versu.1
Fidelis calumniatoribus respondens obseruat nequid lingua peccet psal 38. versu 1.
Fidelium gaudia,& impiorum supplicia isa.65.c
Fidelium oratio aduersus blasphemas gentes eccle. 36.a b
Fidelium sermo de cura dei erga seruos suos malach.3.d
Fidelium vox qui dei misericordiam laudant, cuius gratia non seruiunt idolis sapien.15.a
Fidelium & infidelium comparatio psal. 36. versu 24.
Fidelium conuersatio in operibus bonis tit. 3. c. d.1. petr.3.b.2.petr.3.c.Vide Conuersatio.
Fideles infidelibus permixti in ecclesia 2.timoth.2.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fidelibus non habendum commercium cum infidelibus 2.corinth.6.c
Fideles viriliter certamen fidei euangelicæ retineant contra pseudo apostolos iudæ.a
Fideles permaneant in eo quod adierunt ab initio suæ vocationis 1 ioan.2.d
Fidelibus ab hoc cõpore peregrinati, ab eóque diuelli, optabile, vt deo propius iungantur 2.corinth.5.b
Fideles peregrina sunt & aduenæ in hoc mundo, futuram inquirentes Ierusalem, ingemiscentes in hoc corpore 1.petr.2.b.2. corinth.5.a
Fideles parati sint ad defensionem & ad responsionem, siquis infidelis interroget eos de spe vitæ æternæ quam habent per Iesum 1.petr.3.c
Fidelibus rursum se implicantibus coinquinationibus, facta sunt posteriora deteriora prioribus matt. 12 d.2.pet.2.d
Fideles confirmat Christus in aduentum suum 1.corin. 1.a
Fidelium congregatio facta per prædicationem Christi crucifixi isa.11.c
Fidelium vnitas spiritus, quorum cor vnum & anima vna act.4.1
Fideles primi pariter erant, omniáque illis communia act.2.g
inter Fideles primos non erat quisquam egens act. 4.g
¶Fidelitas in dispensatoribus & ministris verbi requisita 1. corinth. 4.a. vt homines doceant omnia quæ mandauit eis Christus matth.18.d. euangelium nempe merci.16.d
¶Fidere deo, beatitudo est prouerb.16.e
vt Fiderent soli deo Iudæi, reduciti in memoriam beneficia ab ipso eis collata Moyses deut.8.a
ne Fidat quis sibi: qui stat, videat ne cadat 1. corinth. 9.c
ne Fideret suis viribus, stimulus carnis Paulo datus 2. corinth.12.b
Fidentes in domino benedicti iere.17.b
Fidentes in homine, maledicti ier.17.a
Fidentes viribus suis filij Israel vincuntur in pugna contra Beniamin iudic.20.c d
¶Fiduciam habeamus nos ingressuros in sancta sanctorum per sanguinem Christi heb.10.d
cum Fiducia Christum adeamus heb.4.d
Fiduciam habebant Iudæi in sculptilibus & idolis, ab eis sperantes auxilium in tribulationibus deut. 32.c
Fiduciam omnem in qua confidunt qui non obediunt præceptis ipsius, aufert deus vt vrbes, muros, & cætera deut.28.g
Fiducia Asæ in deum 2.para.14.c
Fiducia Iudæ Machabæi in deum 1.macha.3.b
Fiducia Michææ in deum, in persona sanctorum michæ.7.b
Fiducia in deum habenda eccl.32.d
Fiducia in verbum dei habenda sapien 16.d
Fiducia in deum rata, est credere, quod nunquam derelinquat sperantes in se psal.124.
ad Fiduciam in deum adhortatio post perpessa mala amos.4.d
Fiduciam populi sui confirmat deus, commemorans præterita beneficia quę in eum contulit isa. 41.b
Fiduciam in deum nos docet pulli coruorum iob.39.a
Fiduciam in vires humanas dissuadet Amasiæ quidam vir dei 2. paral.25.b
Fiduciam carnis aufert dominus à populo suo michæ 5.d
Fiduciam in externo templi cultu nihil iuuare prohibet dominus per Ieremiam iere.7.a
¶vt Figmentum non conqueritur aduersus Figulum, sic nec fidelis aduersus factorem conqueri debet rom.9.d
¶quod in Figuli manu est luttum: nos sumus in manu dei iere.18.a
¶in Figuram & exemplum nobis est, quicquid Iudæis accidit 1.corinth.10.a
Figura huius mundi præterit 1.corinth.7.c
¶Filiorum Israel seruitus, & liberatio ex AEgypto prædicitur gene.15.c
Filij Iacob duodecim gene.35.d
Filij Iacob mittuntur à patre in AEgyptum ad emendum frumentum tempore famis gene 42.a b
Filij Iacob non agnoscunt fratrem suum Ioseph gene. 42 b
Filij filiorum Iacob gene.46.a b
Filiorum Israel liberationem prædicit Iacob gen.48. d.eandem prædicit & Ioseph gene 50.d
Filij Iacob ingressi in AEgyptum exod.1.a
Filij Israel opprimuntur à nouo Pharaone tributis & oneribus,ne crescant & multi fiant exod.1.b
Filij Israel quo magis opprimuntur, eo magis multiplicantur exod.1.c
Filij Israel ingemiscentes ob duram seruitutem,exauduntur à deo exod.2.d
Filij Israel egrediuntur AEgypto exod.12.f
Filij Israel habitauerunt 430. annos in terra AEgypti exod.12 f
Filij Israel gradiuntur per medium sicci maris exod. 14.c
Filios Israel quare non duxit deus per viam terrę Philisthiim exod.13.c
Filij Israel efferunt ossa Ioseph ex AEgypto exod. 13.d
Filij Israel veniunt in Mara, & deinde in Elim exod. 15.d
Filij Israel veniunt in desertum Sin murmurant pro cibo exod.16.a
Filiis Israel pluit deus coturnices & man.exod.16.c
Filij Israel veniunt in Raphidim, quibus ob aquæ penuriam murmurantibus datur aqua è petra exod. 17.a
Filij Israel pugnant contra Amalech exod.17.c
Filij Israel veniunt ad montem Sinai exod.19.a
Filij Israel ad pugnam apti numerantur nume.1.a
Filij Israel man. fastidientes optant carnes numer. 11.a b
Filij Israeligne percutiuntur ob murmurationem nume.11.a
Filij Israel flent & murmurant ob exploratę terrę desperationem nume.14.a.deut.1.d
Filij Israel fornicantur cum filiabus Moab nume.25.a
Filij Israel terram Chanaan ingressuri, rursum numerantur nume.26.a
Filij Israel pugnant contra Madian nume.31.a
Filij Israel amati à deo, non propter opera sua, sed ex sola electione dei deut.7.b
Filij Israel transeunt per arentem Iordanis aluenm iosue 3.d
Filij Israel percutiuntur à populo Hai.iosue 6.a
Filij Israel seruiunt Eglon regi Moab. iudicum 3.b
Filij Israel fornicantur cum idolis, & ideo traduntur in manus hostium iudicum.3.b
Filij Israel opprimuntur à Madiam septem annis iudicum 6.a
Filiorum Israel idololatria, & eorum pœnitentia iudicum 10.b
Filij Israel ob incredulitatem perditi, exemplum sunt fidelibus iudæ.5
Filiorum Iudæ genealogia gene.38.d.& 46.b.1.paral. 4.a
Filiorum Israel.ar genealogia gene.46.b.1.paral.7.a
Filiorum Beniamin genealogia gene. 46. c.1. paral.7. b.8.a
FILIVM suum Samuelem lactat Anna vxor Elcanæ.1.reg.1.d
Filij castigandi eccle.30. a prouerb. 13. d. 22.c. 29.c. 23.b
Filius castigandus assidue, tametsi statim non corrigatur prouer.19.c
Filiis non indulgendum eccl.30.a
Filiis suis vt præcipiant verba dei custodire & implere, hortatur Iudæos Moyses deut.32.g
Filij docendi nos esse liberatos à captiuitate diaboli: vt præcepta dei impleremus deut.4.b.6.d
Filios docent parentes misterium paschæ exod.12.d. 13.b
Filij docendi quare primogenita deo offerantur exod. 13.c
Filios iubet Iosue doceri quid significarent duodecim lapides in Galgalis locati in loco castrorum ios. 4.a d
Filiis suis præcipiebat Abraham vt custodirent viam dei gene.18.c
Filius Dauidis, Salomon, traditur in manus Nathan prophetæ erudiendus 2.reg.12.f
Filij inobedientis pœna deut.21. a.pro.20.c
Filius abducens à fide & fiducia in deum occidendus deut.13.b
Filij male instituti, irridentes Eliseum, maledicti ab eo, deuorantur ab vrsis.4.reg.2.d
Filium suum vnicum immolat Abraham, fide certus deum potuisse ei etiã eũcto dare alterum, vnde descenderet Christus gene.22.b
Filium Adoniam non corripit Dauid, regnantem pro ipso contra dei voluntatem super Israelem.3.reg.1.a
Filios suos magis honorabat Heli, quàm deum: quia cum peccarent in deum, arguebat quidem eos, sed tamen sinebat eos semper male agere, nec priuauit eos sacerdotio 1.reg.2.f
Filij Heli non audiunt patrem monentem, quia eos volebat deus occidere.1.reg.2.e
Filij inobedientium præceptis dei ducuntur in eam captiuitatem deut.28.d
Filios iniquitatem patrum imitantes, & deum odio prosequentes, punit deus deut.5.a
Filius indisciplinatus, patris confusio eccl.22.a
Filiorum Heli sacerdotis peccatum 1.reg.2.c
quòd Filios peccantes non prohibuisset Heli, punitur à deo 1.reg.3.c
Filij Samuel iudices ab eo constituti non sequuntur patrem, amantes auaritiam & munera 1.reg.8.a
Filij & filiæ non custodientium præcepta rapiuntur & occiduntur deut.28.d
in Filiis impijis non gaudendum eccl.16.a
Filiorum officium erga parentes ephes. 6.a. coloss. 3.d
Filium impetrat Eliseus à deo hospiti suæ sterili pro ministerio quod exhiberat erga eum 4.reg.4.b
à Filiis occiditur Senacherib 4. reg.19.g
Filij septuaginta Gedeonis ex diuersis vxoribus, iudicum 8.f. quos Abimelech vsurpato regno occidit, iudicum 9.a
Filij Abesan iudicis Israel triginta, & filiæ totidem iudicum 12.d
Filij Abdon iudicis Israel, quadraginta iudicum 12.d
Filiorum & filiarum carnes comesturos eos prædicitur Iudæis non seruantibus præcepta deuter. 28.f
Filios comederunt mulieres in fame Samariæ. 4.reg. 6.f
Filij non comburendi in honorem deorum, more gentium deut.12.d.18 b.leui.20.a
Filium suum sacrificat rex Moabitarum coram obsidentibus 4.reg.3.d
Filium suum conflecrat idolis Achas per ignem 4.reg. 6 a.2.paral.28.a
Filios suos per ignem conflcerant idolis Israelitæ. 4. reg.17.c
Filia prudens, viro suo hæreditas eccl.22.a
Filiam luxuriosam oportet obseruare eccl.42.b
Filiæ regum indutæ tunicis polymitis 2.reg.13.d
de filia vendita in ancillam exod.21.b
Filia non prostituenda leuit.19.f
Filiam suam vnicam immolat Iephte iuxta votum, quę ei reuertenti à cæde Ammonitarum prima occurrerat iudi 2.11.g
fi Filium proprium tradidit deus, non dubium quin omnia quæ nos accipere conuenit, simus accepturi 1.ioa.8.f
Filij Abrahæ veri, qui fidem eius in Christum promissum imitantur rom.9.b
in Filios adoptare prædestinauerat deus ephes.1.a
Filij dei sumus per fidem in Christum galat.3.d.ioan. 1.d
Filij dei sumus, simus igitur sancti deut.14.a
Filij dei, filij Noe, & aliorum in fide deum colentium gene.6.a
Filij dei sunt, qui spiritu dei aguntur romanorum 8.c
Filij resurrectionis, filij dei sunt luc 20.f
qui Filij dei sunt, ij sunt hæredes dei, & cohæredes Christi rom.8.c
Filios dei mundus non nouit, & quare 1.ioan 3.a
Filij alieni & mendaces Iudæi, nolentes euangelium suscipere 2.reg.22.d
Filij prodigi parabola, inexplicabilis dei erga peccatores recurrentes misericordia & clementia docetur luc 15.c
Filiorum duorum parabola, Iudęos docet Christus, ipsos fuisse qui recepissent se facturos voluntatę dei, quam tamen non fecerunt matth.21.c
¶Fimbrias fieri per angulos vestimentorum præcipit deus, & quare num.15.d.deut.22.b
¶Fingit Dauid, & verbis aliud narrat quàm res habebat: partim vt celet consilium sacerdoti, quem timuit fortasse non subuenturum in necessitate propter regis timorem: partim vt se liberet à periculo mortis 1.reg.21.a
Fingit Samuel iussu dei se immolare deo, ne occidatur à Saule, & vngit Dauidem in regem 1.reg.16.a b
¶Finis hominis insperatus eccl.9.c
in Finem seculi incidimus 1.corint.9.c
Finis omnium humanarum rerum futurus, resurrectione mortuorum peracta 1.cor.15.d
Finis omnium appropinquauit 1.petr.4.b
¶Firmamentum, quod & cælũ dicitur, verbo dei creatur gene.1.a
Firmamentum tribulatorum, deus 2.reg.22.b
¶Flagellantur præfecti filiorum Israel exod.5.c
Flagellatur Christus matth.27.c
Flagellatur Paulus act.22.f
¶in flamma holocausti Manue, ascendit angelus in eius

lum qui ei prænuntiarat natiuitatem Samsonis iudicum 13.d
¶Flentem Agar & afflictam consolatur deus per angelum gene.21.b
Flet Rachel pudica, quòd Iacob eam oscularetur, nesciens eum esse fratrem patris sui gene.29.g
Flet Esau inter osculandum fratrem gene.33.a
Flet Iacob filium suum Ioseph gene.37.c
Flet Ioseph audiens fratres agnoscentes peccatum ge. 42.e
Flet Ioseph conspecto fratre suo Beniamin genes. 43.g
Flens clamat Ioseph gene. 45.a d
Flet Ioseph fratribus petentibus veniam gene.50.c
Flent Israelitæ audientes verba exploratorum detrahentium terræ promissionis num.14.a
Flet 30.dies populus Aaronem mortuum nume.20.d
Flet sedens vulgus promiscuum quòd ascenderat ex AEgypto cum filiis Israel, desyderans carnes nume. 11.b
Flet populus Israel correptus ab angelo, quod non occidissent Chananæos, sed cum ipsis percussissent fœdus iudic 2.a
Fletu vxoris victus Samson aperuit propositionẽ quã sodalibus proposuerat: vnde iratus reuertitur ad domum patris iud.14.d
Flent Israelitæ coram domino, quòd cæci sint à Beniamitis iudic.20.c d
Flent eiulatu magno Israelitæ, & queruntur tribum Beniamin esse deletam iudic 21.a
Flet Anna audiens sibi exprobrari sterilitatem, quam consolatur maritus 1.reg.1.a
Flet Israel post dominum, quod aream dei non haberent amplius secum 1.reg.7.a
Flet populus Israel, audiens oculos dextros Iabenitarum peti à Naas Ammonita in fœdus 1.reg.11.b
Flent Dauid & Ionathas, & in oscularuunt, postea fugit Dauid 1.reg.20.g
cum Fletu agnoscit Saul dei manum, Dauidis innocentiam, suámque iniquitatem 1.reg.24.d
Fletus Dauid & suorum, ob mortuum Saulem & Ionathan 2.reg.1.b
Flet Dauid super tumulum Abner cum omni populo 2.reg.3.f
Flens, nudis pedibus, operto capite, fugit Dauid 2.reg. 15.f
Flet Dauid audiens mortuum Absalom, 2.reg.18.g. quẽ Ioab consolatur audacter 2.reg.19.a
Flens, & ieiunans orat Dauid ad terram prostratus: vt sanaretur filius suus ex Beth-sabee 2.regum 12.e
Flet Dauid cum populo, scissis vestibus cadens in terram, audita morte Amnonis 2. reg.13.f
Flet Ezechias audiens se moriturum 4. regum 20.a
Flet Eliseus videns mala quæ facturus esset Hazael cõtra Iudæos 4.reg.8.d
Fletus Iosiæ lecto libro Deuteronomij 4. regum 22.d
Flet Iesus ioan.11.d
Flet Iesus Ierusalem ingrediens, quòd non cognoscerent tempus adesse, in quo mittendus erat Messias, qui eos visitans, pacem afferebat illis luc 19.f
Flentes beatos prædicat Christus, & quare luc 6.d
Flet ainare Petrus, quòd Christum abnegasset matth. 26 g
Flens Paulus hortatur Philippenses, vt à pseudoprophetis caueant philip.3. d
Flendum cum flentibus rom.12.d
qui Flent, sint tanquam non flentes 1.cor.7.c
Flere nosmetipsos debemus potius, quàm morte Christi, super quos aridos & infructuosos tanta mala, nisi resipuerimus, ventura sunt luc 23.d
¶vt Flos herbæ, prætereunt tam mala quàm bona huius mundi iacob 1.b
¶Fluuij aquæ viuæ visio apoca.22.a
Fluuius irrigans paradisum siue ortum voluptatis gen. 2.b
¶de Fodiente cisternam, in quam bos ceciderit exod. 21.g
¶Fœcundam facit deus Liam gene.29.d
vt Fœcundæ essent sicut Rachel & Lia, precabatur populus virginibus nubentibus ruth.4.c
¶Fœdus, vide Promissio & pactum.
Fœdus dei cum Noe, quòd ipse cum suis filiis saluaretur in arca à diluuio gene.6.c
Fœdus init deus cum Noe & filiis, se nunquam deleturum terram aquis diluuij: adiicitque signum irim in nubibus gene.9.b c
Fœdus dei cum Abraham & semine eius erat, vt esset deus ipsorum, nec in quoquam alio fiderent ge.17.a
Fœdus pangit deus cum Abram, daturum se illi terram promissionis gene.15.d
Fœdus Abrahæ cum Abimelech pro puteo iuramenti gene.21.d
Fœdus dei cum Israelitis, quod facturi essent quæ præcepisset exod.5.a.24.b
Fœdus dei derelictum esse ægre fert Elias 3. regum 19.b
Fœdus populi Israel cum domino deo, quod ipse esset ei in deum ios.24.f
Fœdus iniurus populus cum deo, offert holocausta & victimas exod.24.a
Fœdus Ioiadæ inter deum, & regem, & populũ, quòd adhærerent domino 4.reg.11.d
Fœdus Isaæ cum Abimelech gene.26.f g
Fœdus ineunt Iacob & Laban, neutrum alteri nociturum gene.31.f
Fœdus percutiunt Dauid & Ionatas coram domino 1. reg.20.c.23.c
Fœdus quod cum Ionatha pepigerat Dauid, impleuit dando Miphiboseth filio ipsius Ionathæ agros, familiam, & ad mensam suam eum collocando tanquam filium regis 2.reg.9.c d
¶Fœlicitate vti nescit stultus prou.26.a
¶Fœnum dat deus ad pascenda iumenta diligentium se deut.11.b
¶non Fœnerandum fratri deut.23.d
Fœnerat gentibus multis, qui seruat dei præcepta, & à nullo fœnus accipit deut.28.b
¶Folio volante terret deus inobedientes verbo suo leuit.26.f
¶Fons siue vapor aut nubes è terra irrigãs vniuersam terram antè quàm deus plueret gene.2.a
Fons quando immundus leuit.11.f
Fons Moabitarum obturari præcipit deus 4.regum 3.c d
Fons gratiæ & veritatis, Christus zach.13.a
¶Formidolosi iubentur dicedere à bello deuter. 20.b
Formidolosos iubet deus reuerti ab exercitu Gedeonis ad domos suas iudi.7.a b
¶Fornax ferrea, AEgyptus deut.4.c
¶Fornicatio mulieris in quo agnoscitur eccl.26.b
Fornicariam mulierem ducit Osee osee 1.a
Fornicationi non est dicatum corpus, sed domino 1. corinth 6.c
Fornicatio vitanda 1. coripth.10.b.1.thessa.4.a.hebr. 12.d
ad Fornicationem vitandam habeat vnusquisque vxorem suam 1.corinth 7.a
Fornicator in proprium corpus peccat 1. corinth. 6.d
Fornicarij regnum dei non possidebunt 1. corint.6.b. quos iudicabit deus, heb.13.a
Fornicarij inter fideles, vitandi à fidelibus.1.corinth. 5.d
Fornicatione nominenda quidem inter Christianos ephes.5.a
Fornicatorem quendam excommunicat Paulus, 1.cor. 4.a. quẽ reuocari iubet, ne nimia tristitia absorberetur 2.corinth.2.b
Fornicatur Israelitæ cum filiabus Moab, fiuntque idolatræ: propter quod percutiuntur mumer. 25.a
Fornicationes morte puniendæ leuit.18.a.20.b
Fornicatrix apud Iudęos comburebatur vt de Thamar legimus gene.38. f
Fornicans virgo in domo patris, à populo lapidabatur deut.22.c
Fornicator Zambri occiditur à Phinees numer. 25.a
Fornicari cum diis alienis, pro diis alienis fidere, & eos adorare derelicto deo exod. 34. b c deut.31.d. iudicum 2.c
Fornicans cum magis & ariolis occidetur à deo leuit. 20.a b
Fornicantur Israelitæ cum Baalim post mortem Gedeonis iudicum 8.g
Fornicationem populi vocat deus infidelitatem & murmurationem in ipsum nu.14.f
ne Fornicaretur populus, id est ne cogitationes cordis sui sequeretur, & aliud faceret quàm quod præcepisset, ideo fimbrias in oris vestimentorum insserat fieri, vt semper præceptorum reminiscerentur. nume.15.d
¶Fortem deum confitetur Anna, quam ex sterili fœcundam fecerat, vnde liberata fuit ab opprobriis hominum exprobrantium sterilitatem 1. regum 2.a
Fortis noster deus 2.reg.22.a.ios.22.c
Fortissimum virorum vocat angelus Gedeonem iudicum 6.b
Fortis Phenenna desiit parere, & infirma sterilisque Anna parit multos 1.reg.2.a
Fortium, quos dederat deus Dauidi, catalogus 2. reg. 23.b
vt Fortitudo dei ostenderetur, ideo restitit Pharao Moysi exod.9.c
Fortitudo nostra deus, qui dat victoriam ex inimicis exod.15.a
Fortitudo omnis aufertur non custodientibus præcepta, ita vt se non possint tueri ab inimicis deute.10. 28.d
Fortitudo Samsonis minuitur, & vnde iudicum 16.d
Fortitudo Samsonis nihil aliud quàm dei vis & potentia in ipso nam legitur fortitudinem illi defecisse, postquam deus recessisset ab ipso iudicum 16.c
in Fortitudine sua non est fortis homo, sed fortitudine dei, sine quo nihil potest homo quantuncunque fortis, vt de Phenenna legimus, quæ fœcunda, sterilis à deo facta est & sterilis Anna, fœcunda facta à deo est 1.reg.2.b
Fortitudini & robori manum ne tribuamus diuitias, sed dei misericordiæ deut.8.d
id Fortitudine cibi à deo missi per angelum, Elias 40 diebus, & 40 noctibus ambulat 3.reg.12.b
¶non Fortuna, sed prouidentia dei prophera inobediens verbo dei occiditur à leone immisso à deo 3. reg.13.d e
Fortuna & casu videretur factum, quod Saul quærendo asinas patris, vngatur in regem: quod tamen prouidentiæ diuinæ fuit 1.reg.9.b c
Fortunæ & casui tribuũt sacerdotes Philisthæi, quòd amarisas haberet populus 1.reg.6.b
quod Fortunæ tribuitur vulgò scriptura ad deum defert, cum de eo qui non insidiatus occisus fuerit, dicit, Deus illum tradidit in manus eius exod. 21.c
¶in Fractione panis, communicatione, & orationibus perseuerant Christiani primi act.2.g
¶Fragilitas eccl.29.d
¶Fraterna correptio eccl.19.b
¶Fratris mortui absque liberis accipiebat vxorem alter frater, qui suscitabat semen fratri defuncto gen. 38.b.deut.25.b
Fratris odium vitandum leuit.19.d
Fratrum concordia deo & hominibus grata eccl. 25.a
Fratrum septem, qui Machabæi dicuntur matrisque eorum supplicia 2.machab.7.a
Frater abducens à fide & fiducia in deum, occidendus deut.13.b
Fratres Ioseph orant veniam gene.50 c
ne in Fratres suos eleuetur rex deut.17.d
de Fratribus Ioseph vide multa gene.41.42.43.44.
Fratres suos vocat Iacob suam familiam genes. 31.d e
Fratris nomine compellat Iacob ignotos gene. 29.a
Fratres suos vocat Dauid milites qui secum militabãt 1.reg.30.f
Fratres, suos discipulos & apostolos vocat Christus matth.28.b
Fratres suos nos esse confitetur Christus hebręorum 2.c
Fratribus Christus per omnia similis, factus homo, tentatus, &c.& quare heb.2.d
Fratres sunt omnes Christiani matth.23.a
inter Fratres à deo adoptatus, primogenitus Christus rom.8.f
pro Fratribus animas ponere debemus exemplo Christi 1.ioan 2.b
Fratri peccanti absque modo & numero remittendum, si eum peccati pœnitet eat matth.18.c luc 17.a
Frater peccans in nos nobis consciis, quomodo corripiendus matth.18.c
Fratrem ne circunueniamus in negotio 1.thess.4.b
Frater non perdendus ob cibum, rom.14.c.a carnibusque perpetuo magis abstinendum, quàm eum scandalizare 1.cor.8.d
Fratrem suum siquis odit, in tenebris est ioan.2.b
Fraternitatem diligamus rom.12.c.1 petr.1.d.2. c.3.b.
Fratres siue cognati Christi non credunt in eum, ioan. 7.a. vt videas nullam apud deum personarum acceptionem.
Fratres Christi non credentes ei, volunt vt ostentet se mundo ioan.7
¶Fraudulenti regnum dei non possidebunt.1.corinth. 6.b
Fraus potius patienda, quàm iudicio contendendum 1.corinth.6.b

Universidad de Deusto Biblioteca

¶qui neque Frigidus, neque calidus est, ipsum euomit deus apoc.3.c
Frigus erat cum caperetur Iesus ioan.18.c
¶à Fructibus cognoscitur arbor math.7 c.luc 6.f
Fructus iustitiæ,& fructus pecc ti rom.6.d
Fructus agrorum vt comederent, constituit deus Israelitas in terra Israel deut 32.b
Fructus de terra Chanaan afferuntur ab exploratoribus num.13.c
Fructus ventris terræ, iumentorum & gregum, multiplicabitur seruantibus præcepta dei deut.28.a
Fructus vteri comesturos Iudæos prædicit Moyses, non seruantes præcepta dei deut.28.f
vt Fructificemus deo per opera bona, liberati sumus à maledictione legis rom.7.a
Fructificant morti per legem affectus nostri rom.7.b
¶ad Frugalitatem adhortatio pro.27.d
¶Fruges consumuntur non obedientibus præceptis dei deut,28.d
Frugum collectio, festum tabernaculorum exod. 23.c
¶Frumenta excutit Gedeon in area, fugiturus Madianitas iudic. 6.b
Frumenti abundantiam precatur Isaac à deo dari filio Iacob gene.27.d
Frumentum dat deus diligentibus se deu.11.b
¶Fugiendum præcepit Christus ministro verbi, si eum persequantur inimici matth 10.c
Fugiunt Paulus & barnabas,ne lapidentur act.14.a
Fugam consulit Eliseus filio prophetæ, vbi ille vnxisset Iehu super Israelem 4.reg.9.a b
vt Fugiat ipsum Achab, horatur deus Eliam 3.regum 17.a
Fugit Dauid ad regem Moab, cum quo habitauerunt parentes ipsius 2.reg 22.a
Fugit Dauid à facie Saul 1.reg.19.b
Fugit Dauid pedes filium suum Absalom 2. regum 15.c
Fugiens Sisara, peruenit ad tabernacula Iahel, à quo occiditur defixo per tempora ipsius clauo iudicum 4.c
Fugientes Philisthæi occiduntur ab Israelitis 1.regum 17.g
Fugit Dauid in Hareth, Gad prophetæ monitu 1.reg. 22.a
Fugit Elias timidus ipsam Iezabelem persequentem ipsum 3.reg.19.a
Fugit Moyses timens occidi à populo nume.16 f
Fugituro Gedeoni apparet angelus,& consolatur,mittitque eum vt liberet Israelem iudicum 6.b
Fugiunt omnes discipuli à Christo, visis tribulationibus luc 22.e
Fugam simulat Iosue ante populum Hai, vt de ciuitate eos extrahat,& ab insidiis occidantur ios.8.b
Fugantur Syri à deo per Achab 3.reg.20.c
Fugit Absalom occiso Amnone fratre 2. regum 13.g
Fugiunt Israelitæ Philisthæos 1.reg. 31.c
¶Fulgura micant cum datur lex populo exod. 19.c
¶Fumat mons super quem descenderat deus, vt daret legem exod.19.c
Fumus de naribus dei 2.reg.22.a
¶Fundamenta montium deut.32.d
Fundamenta orbis reuelata 2.reg.22 b
Fundamentum ecclesiæ,Christus Iesus 1.cor.3.c
Fundamentis à Paulo iactis ædificio ecclesiæ, videant alij quomodo superædificent 1.corinth.3.c
¶Funiculos in quatuor angulis pallij præcipit Moyses fieri deut.22.b
¶qui Furatus fuerat de anathemate, cõburi iubet deus ios.7.b c
Furem idolorum soceri vult occidi Iacob gene.31.d
Furis pœna exod.22.a
Furem effringentem domum licet impune occidere exod.22.a
cum Fure non versandum prouer.24.d
Furum maledictio zach.5.a
Furtum non faciendum exod.20.c.leuit.19 b
Fur qui fratrem suum Israelitam furatus fuisset & vendidisset,occidebatur deut 24 b.exod.21.c
Fures & rapaces regnum dei non possidebunt 1 corinth 6.b
Fures manibus laborent, vt pauperibus subueniant ephes. 4.f
Furti arguit fratres suos Ioseph falsò, vt tentet eos gene.44.a c
Furti arguit Laban ipsum Iacob,quod idola sua abstulisset ei gene.31.d
Furis parabola hortatur Christus ad vigilandum matt. 24.d.luc.12 e
vt Fur in nocte, ita aduentus Christi ad iudicium 2. petr.3.c.apoc.3.a
Fures & latrones vocat Christus pastores qui ante eum,id est non credentes ei, populum suum voluerunt regere,vt Pharisæi ioan.10 b
Furatur corda populi patris ipse Absalom, tam blandè & amicè omnia agens cum eis, vt ipsis non sentientibus cogerentur pro ipso sentire vt esset rex 2. reg. 15.a
¶Furor dei in impios non timentes maledictiones ipsius deut.29.c
Furore mentis percutit deus non seruantes præcepta deut.28.c

G

Gaal filius Obed suscitat Sichimitas contra Abimelech, & oppugnat ciuitatem Sichem iudicum 9.d
Gaal eiicitur ex Sichem, expugnato suo exercitu iudicum 9.e
Gaal pugnat contra Abimelech iudic 9.d
¶Gabaa Beniamin ædificatur ab Asa,rege Iuda 3.reg. 15.e
Gabaonitæ caliditate & simulatione petunt pacem cũ Iosue: cum quibus ipse init fœdus non interrogato domini ore ios.9.a b c
Gabaonitæ ligna cædunt Israelitis,& aquam comportant,maledictione perpetua constituti in ea ministeria Israelitis ios.9.d
Gabaon ciuitatem oppugnant quinque reges ios. 10.a
Gabaonitæ petunt auxilium à Iosue ios.10.b
Gabaonitas voluit Saul delere zelo quodam contra iuramentum eis ab Israelitis præstitum, vnde punitur Israel fame septem annorum, quæ non cessat nisi suspensis & occisis prius septem filiis Saulis 2.reg. 21.a b c
Gabaonitæ abutuntur vxore cuiusdam Leuitæ iudicum 10.f
Gabaonitis bellum inferunt Amorrhæi, quòd pacem fecissent cum Iosue ios.10.a b
¶Gabelus venit cum Raphael ad nuptias Tobiæ tob. 9 c
¶Gabriel angelus nuntiat Mariam virginem concepturam dei filium luc 1 c
¶Gad filius Iacob ex Zelpha.gene 30.b
Gad benedicitur gene.49.c deut.33.c
Gad filij.gene.46 b
Gad tribui datur sors possessionis nume.32.f. deut.3.b ios.13.c
Gad genealogia & habitatio 1.paral 5.b
Gaditas, Rebenitas, & dimidiam tribuum Manasse, qui deduxerant fratres suos in terram Chanaam, remittit Iosue,commendans eos de obedientia præstita, & benedicens eis, præcipiens seruare legem dei ios.22.a b
Gaditis præcipit Iosue, vt armati præcedant fratres suos in terram Chanaan, cui prompti obediunt ios. 1.c.d 4.c
Gad propheta iratum deum Dauidi nuntiat ob numeratum ab eo populum 2.reg.24.b
Gad prophetæ monitu fugit Dauid in Hareth 1.reg. 22.a
¶Galaad mons quare sic dictus gen.31.a
¶Galatarum inconstantiam miratur Paulus, admittentium circuncisionem vt necessariam galat. 1.a
Galatas insensatos Paulus vocat, quod recedissent in opera legis, per eã iustitiam expectantes galat. 3.a
Galatis euangelizauit Paulus per multas afflictiones galat.4 b
Galatarum affectus erga Paulum galat.4.b
¶in Galgalis innouatur regnum Saulis 1 regum 11.d
in Galgalis castrametentur Israelitæ, vbi & duodecim lapides ingentes figuntur in signum siccati aluei ios 4.d
¶vt Gallina pullos, sic Christus Iudæos sua prædicatione voluit congregare, renuentes tamen matth. 23.d
¶Galilæi Christum suscipiunt cum vidissent miracula ioan. 4.f
in Galilæam proficiscuntur apostoli, & ibi Christum resurrexisse vident matth.28.d
¶Gamalielis consilium rectum pro apostolis act. 5.f
¶in Garizim monte qui ad benedicendum filiis Israel constituti deut.27. b
¶Gaudet deus omnia bona conferre in populum suum audientem vocem ipsius deut.30.b
in Gaudio seruiendum deo deut.28.e
Gaudent apostoli se affligi propter Christum act.5.g
cum Gaudio rapinam bonorum suorum perferunt fideles heb.10.g
Gaudet Paulus in afflictionibus coloss.1.d
Gaudendum Christianis quoties in varias tentationes & afflictiones inciderint iacob.1.8
Gaudeamus semper in domino ex fide & spe rom. 12. c.philip.3.a 4.a 1.thess.5.c.1 petr.1.b
Gaudet Paulus ob opera charitatis, & bonam conuersationem Philemonis, Timothei, Philippensium & aliorum.ad philem.b.2.timoth.1.a.1.thess.2.d.phili. 2.c.4.a
ad Gaudium hortatur Philippenses Paulus,quod mortem subiturus esset cum gaudio philip.2.c
ad Gaudium hortatur Paulus Corinthios 2.corinth. 13.d
Gaudendum cum gaudentibus rom.12.c
qui Gaudent,tanquam non gaudentes 1.corinth. 7.e
Gaudent fratres Paulum ereptum è vinculis philip. 1.d
Gaudere voluit Christus 72. discipulos, quod nomina eorum scripta essent in cælis, non autem quod miracula facerent luc 10.c
Gaudium super vno peccatore resipiscente maius quàm super 99 iustis, & veritatem euangelij amplexis matth.18 b.luc 15.a
Gaudium mundi, cum vidisset Christum mortuum & sepultum, putantis, nunquam resurrecturum ioan. 16.e
Gaudij extrema,luctus prouerb.14.b
GAVDIVM à spiritu sancto proficiscitur rom.14.c. galat. 5.d
Gaudium verum ex verbo euangelij est,1.ioan.1.b.vtque gauderemus, venit Christus ioan. 17.b
Gaudium magnum mulieribus ex resurrectione Christi matth.28 b
Gaudium & pacem conscientiarum,quæ Christum cognouerunt exprimit Lucas act.2.g
Gaudium eunucho post cognitum Christum act. 8.g
Gaudium custodis carceris Pauli cum credidisset Christo act. 16.f
Gaudium cordis prorogat vitam eccl. 30.d
cum Gaudio adducit Dauid arcam dei in domum suã ex domo Obededom 2. reg 6.c
¶Gazam vrbem capit Iudas iudicum 1.d
¶Gazer vrbs expugnatur à Iosue, occiduntúrque omnia cum rege ipsius ios.10 f
Gazer succenditur à Pharaone, occiso Chananæo, quam Salomon reædificat 3. reg.9.c
¶de Gazophylaciis, cæterisque ad vsum sacrorum reparandis ezech.42.a
¶Gedeoni apparet angelus iudicum 6.c
Gedeon diffidens de viribus,dicit se non posse liberare Israelem iudicum 6.c
Gedeon euertit aram Baal iudicum 6.e
Gedeon Ierobaal dictus iudicum 6 f
Gedeon offert holocaustum deo, quod ipse deus igne absumpsit, vt certosciret secum ipso Gedeone esse & mittere in liberationem Israelitarum iudicum 6.d
Gedeonis fides in promissionem dei signo accepto in vellere, corroboratur iudic 6 g
Gedeon cum puero descendit ad castra Madianitarum, vbi circa medium noctis audit somnium interpretantem quendam, castra Madianitarum traditurus deus in manus ipsius iudic 7.c d
Gedeon cum trecentis pergit contra Madianitas innumerabiles iudic 7.c e f g
Gedeon non vult Israeli dominari,sed deum iudicum 8.e
Gedeon queritur deo,Israelem affligi iudicum 6.c
Gedeon timet,angelo facie ad faciem conspecto, confortatúrque à deo iudic 6.c
cum Gedeone se futurum in liberando Israele promittit deus iudicum 6.c
Gedeonem iubet deus destruere aram Baal iudicum 6.e f
in Gedeonem insurgunt Ephraimitæ, quod eos non conuocasset ad pugnandum contra Madianitas: quos sedat, benigne laudans eos, plus eis tribuendo quã sibi, qui Oreb & Zeb principes Madianitarum occidissent iudicum 8.a
Gedeonis filij septuaginta ex diuersis vxoribus, iudicum 8.f quos occidit Abimelech frater ex concubina,iudicum 9.a
Gedeonis fratres à Zebee & Salmana occisi iudicum 8.d
Gedeoni dantur à populo aureæ inaures iudicum 8.e
Gedeon comprehensos Zebee & Salmana reges Madianitarum occidit iudic.8.e
Gedeoni

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Gedeoni imponitur nomen Ierobaal.iudc.6.f
Gedeon moritur iudic.8.g
Gedeonis tempore quieuit terra Israel à bellis quadraginta annis iudic.1.f
¶in Gehenna, ignis perpetuus, vermis siue dolor & mœror non moriens marc.9.g
¶Gehon fluuius gene.2.c
¶Gemitus filiorum Israel oppressorum auditur à deo exod.2.d
Gemitum filiorum Israel audit deus, & promittit liberationem exod.6.a
Gemitus afflictorum, quos affligebat deus propterea quod ad idola conuersi essent,exaudiebat deus propter iudices à se super ipsos constitutos iudic.2.d
Gemitus filiorum dei sunt vt appareat promissa hæreditas rom.8.d
¶Genealogia Ismahelis gene.25.b
Genealogia Iacob gene.46.b
Genealogia filiorum Simeon 1.paral.4.d.genes.46.b. exod.6.c
Genealogia filiorum Beniamin gene. 46.c.1.paral.7. b.8.b
Genealogia filiorum Iuda 1.paral.4.a.gene.38.d.46.b
Genealogiæ filiorum Issachar 1.para.7.a
Genealogia Adam vsque ad Esau & Iacob repetitio breuis 1.para.1.a
¶Genuit nos deus deut.32.c
Generandi vim dat deus omnibus quæ super terram sunt gene 1.b c d.9.b
Generatio peruersa,infideles Israelitæ deut.32.c
¶Generum fieri regis Saulis renuit Dauid 1.reg.18.c
¶Genu vtroque ad terram fixo orat Salomõ 3.reg.8.f
Genibus curuatis procidit ante Eliam quinquagenarius missus ab Ochozia, cum quo ambulat Elias ad regem 4.reg 1.c
qui Genua coram Baal non curuauerunt dereliquerat sibi deus 7000.diebus Eliæ quærentis se derelictum solum prophetam dei 3.reg.19.d
Genibus curuatis bibentes,noluit deus cum Gedeone proficisci ad bellum iud. 7.b
in Genibus percutiuntur vlceribus qui non seruant præcepta,deut.28.d
¶Gentes & populos dimisit deus per regiones, deut. 32.a
Gentes omnes in gloriam dei creatæ deut.26. d
Gentes quare paulatim eiecit deus de terra promissionis deut.7.d
Gentes omnes delendas esse prædicit Moyses deut. 31.a.iere.25.c
Gentes relictæ vt in ipsis dominus experiretur Israelem iudicum 3.a
Gentes duas odit dominus eccl.50.d
Gentibus etiam impiis beneficia sua confert deus, qui per Naaman dedit victoriam regi Syriæ 4. reg.5.a
Gentium ritus non recipiendus super mortuis deut. 14.a
Gentium, quæ in terra promissionis erant, prohibet Iudæis societatem deus deut. 7. a.leui.18.d. ios.23.a exod.34.b
ne Gentium opera imitemur hortatur Paulus ephes. 4.d
Gentium more voluerunt regem habere Iudæi contra dei voluntatem 1.reg.8.d
Gentium abominationes imitatur tribus Iudæ. 3 regum 14.f
Gentium imbecillitas isa.40.d
GENTES PECCATORES.galat.2.c
Gentes tenebræ ephes.5.b
Gentium conuersatio qualis ante cognitum Christum ephes.2.a
Gentes canes à Christo dicuntur matth.15.e
Gentes diis immolant 1.cor.9.e
Gentibus stultum videtur per mortem in cruce, vitam fuisse à Christo restituturã generi humano 1.corinth.1.d
Gentes dimisit deus agere quod vellent, dans tamẽ eis pluuias,&c.vsque ad tempus euangelij act.14.c
Gentibus tradendus erat Christus vt crucifigeretur luc.18.f
Gentes ne imitentur Christiani, quæ subiectis suis dominantur,omnibus autem se subiiciant ad seruiendum,vt Christus matthæi 20.d
Gentes quantum abfuerint à salute ante Christum cognitum ephes.2.c
Gentium expectatio & salus, Christus genes. 49.b. isa.51.b
Gentium electio psal.17.versu 48. psal.85. versu 8.
Gentium conuersio psal.112.versu 8. isa.2.a.zacha.8. d.9.a.14.d
Gentium vocatio ad Christum, quorum caput, Christus 2.reg.22.d
Gentium vocatio 2.regum. 22.d. isa.65.a.ierem.16.d. osee 1.d.psal.2.versu 8.
Gentium vocatio per prædicationem apostolorum isa.66.f.in dei gloriam isa.43.a
Gentes etiam ad Christi regnum pertinent psalm.2. versu 8.
Gentes longe sunt à Christo, & nihil ad eum pertinet, ephes.2.c.neque sectantur iustitiam rom.9.e
Gentium INGRESSVM in ecclesiam prædicit Christus matth.8.b. quæ in Christo sperare debebant,audito iudicio euangelióve salutis matth.12.b. & auferre cultum idolorum suorum ioan.4.c. quibus SALVTARE dei missum est, Christus Iesus, & quare luc.2.e.act.2.f.28.g. & ostiũ fidei apertum act.14.d.quas oues suas esse affirmat Christus, ioan.10.c. adducendas etiam ante Ierosolymorum excidium ad ipsum per euangelij in toto orbe prædicationem, matth.24.b. marc.13.b. nolentibus Iudæis ingredi, huius mundi negotiis nimium addictis, vt in cœnæ parabola luc.14.d. & dolentibus se eiici qui Christum occiderant, vt in parabola patrisfamilias qui vineam plantauerat matth.21.d.luc. 20.b. & excindi, occidíve vt in parabola nuptiarum filio regis factarum, matth.22.a.ipsis id contra seipsos prophetantibus, ioan.7.e.matth.22.d
Gentibus prædicandum euangelium prędixerant prophetæ,act.15.c. sed postquam Iudæis erant,ipsæ autem canes, matth.15.c. marc.7.c. easque vocandas. rom.9.e.& iustificandas per Christum galat.3.a
Gentium & Iudæorum vocationem testimoniis prophetarum probat Paulus rom.15.c
Gentium electio gratuita rom.10.d
Gentibus ne euangelium prædicent, prohibet Christus apostolis matth.10.a
ex Gentibus qui ascenderãt Ierosolymam vt orarent, petunt videre Iesum ioan.12.c
Gentibus pœnitentiam & conuersionem dat deus,act. 11.c.fidesque ostium aperit,act.14.d
Gentium corda deus purificat fide ab idololatria act. 15.b
Gentibus reuelat mysterium absconditum, & diuitias gratiæ suæ, coloss.1.d.adducens magos ab oriente, qui Christum suum filium adorarent matth.2.a
Gentium INGRESSVS, Samaritani ioan.4.a
ad Gentes mittit Christus apostolos,vt prædicent, eas baptizent,& doceant seruare quæ præceperat matt. 28.d.luc.24.g
ex Gentibus credunt euangelio, quotquot præordinati sunt act.13.g
Gentibus annuntiari verbum euangelij indignabantur Iudæi,& prohibebant ioan.7.e.1.thess.2.c
quòd Gentibus nuntiasset Petrus euangelium, increpatur à cæteris apostolis act.11.a
Gentes non esse à Iudæis abominãdas neque impuras æstimandas,ostenditur Petro in visione act.10.c
ad Gentes Paulus à deo electus, missus est, & ad quid, act.9.b.26.c. eique cura à deo delegata, & dispensatio credita,galat.2.b.ephes.3.a b
Gentium minister, Paulus, rom.15.d. apostolus, rom. 11.b. doctor. galat.1.c.1. timoth.2.b. magister, 2.timoth.1.c
Gentibus prædicant euangelium Paulus & Barnabas iuxta dei præceptum,reiicientibus illud Iudæis act. 13.g.18.b
Gentibus datur spiritus sanctus,audito & ab eis credito euangelij verbo act.10 g
ad Gentes scribunt apostoli epistolam ne circunciderentur,neque aliud legis onus paterentur sibi imponi act.15.e
Gentes obtulit deo Paulus, vt hostiam spiritu sancto purgatam per euangelij illustrationem rom.15.d
quæ in Gentium conuersionem operatus est Paulus, deo tribuit rom.15.d
ad Gentium salutem vsus est deus delicto Iudæorum, videlicet vt gentes æmulentur Iudæi rom.11.b
Gentes conciues sanctis, domestici dei, ephes.2.d. lux per Christum,ephes.5.b
Gentium populus à Paulo dictus oleaster rom.11.c
Gentes & Iudæos quomodo iunxerit deus in vnum ephes.2.c
Gentes deo per sanguinem Christi coniunctissimæ, quæ tamen longe erant ephes.2.c
Gentes per fidem in Christum, iustitiam sunt adeptæ rom.9.g
Gentes populus dei factæ rom.9.e
Gentes MONET Paulus ne gloriẽtur ob suam electionem & Iudæorum abiectionem rom.11.c
Gentes à radice & olea Christo excidendæ,ni permanserint in fide rom.11.c
Gentium populi, quibus nouissimis euangelium prædicatum,primi ingrediuntur luc.13.f
Gentes meminerint quales fuerint ante Christum cognitum ephes.2.c
Gentes ex sola misericordia laudãt deum, Iudæi etiam ex promissionibus psal.116.rom.15.b
ex Gentibus plures Christo credentes,quàm ex Iudæis isa.54.a
Gens sancta,Christiani 1.petr.2.b
¶Gentilis Achis rex Geth meminit dei.1.reg.29.c
Gentilis Hiram agnoscit nomen dei.3.reg.5.b
Gentilis Naaman à lepra sanatur per deum ministerio Elisei,vnde confitetur solum deum esse in Israel 4.reg.5.e
Gentilis regina Saba, nomen dei agnoscens, venit ad Salomonem vt audiat sapientiam ipsius 3. regum 10.a
in Geraris peregrinatur Abraham gene.20.a
¶Gersam filius Moysi ex Sephora exod.2.d.18.a
¶Gerasenorum precibus recedit Christus ab eis matt. 8.d
¶Gersonitarum sors & vrbes ios.21.a c
¶Gessuri in medio Israel habitant ios.13.b
¶Geth expugnatur ab Hazael rege Syriæ 4.regum 12.d
¶Giezi famulum suum mittit Eliseus cum baculo suo, vt suscitet filium hospitis suæ: quod non potuit 4.regum 4.e
Giezi confictis mendaciis accipit munera à Naaman sanato, quæ dominus suus ne dona dei vendere videretur,renuerat accipere,ob id lepra percutitur,& posteritas ipsius 4.reg.5.f g
Giezi narrat regi facta per Eliseũ miracula 4.reg.8.b
¶Gigantes Emim & Zomzommim deuteronomij 2.b d
Gigantes in terra Chanaan nume.13.d
Gigantes viri potentes,& dei contemptores gene.6.a
Gigantes quatuor filios Arapha percussit Dauid diuersis præliis 2.reg.21.c d
¶Gladio percutientes, gladio peribunt matth. 26.e. apocal.13.c
an Gladio percutiant,interrogant Christum apostoli, videntes eum comprehendi luc.22.c
Gladiis carent Israelitæ astutia Philisthinorum 1.regum 13.d
Gladij ius gen.9.a.exod.21.b c.leuit.24.c.deut.19.d
Gladium quare gestet magistratus rom.13.b
Gladius vltro promittitur inobedientibus præceptis dei leuit.26.d
Gladium se immissurum Iudæis ad idola conuersis, minatur deus deut.32.d
Gladium immittit deus in castra Madianitarum,vt ipsi in proximos suos conuertant gladios, & non in Israelitas iudic.7.f
Gladium suum acuere dicitur deus,cùm de inimicis se vult vlcisci deut.32.f
non Gladio,nec arcu suo expulerunt Israelitę Amorrhæos, quamuis pugnauerint contra eos: sed deus ipsos expulit ios.24.c
Gladius vtrinque acutus apoc.19.c
Gladius spiritus assumendus, id est verbum dei, quo debellemus diabolum hostem ephes.6.c
Gladium & mortem, iurgia, &c. subortura etiam inter domesticos, patrem & filium, propter euangelium, prædicit Christus, non autem pacem matth. 10.d
Gladium Christus iubens apostolis emere iturus ad supplicium, figurato illo sermone docebat, quanta diuersitas futura esset illius imminentis, temporis turbulenti ab illo superiore luc.22.d
¶Gloria domini in nube exod.16.b c
Gloriæ domini species, quasi ignis ardens in monte Sinai,apparebat Israelitis exod.24.d
Gloria domini super tectum fœderis apparet Israelitis,volentibus lapidare Celeb & Iosue nume.14.b
Gloria domini implet tabernaculum exod. 40.d. leuiti.9.d
Gloria domini impletur templum 3.reg.8.b
Gloria domini apparet in tabernaculo,loquẽtis Moysi nume.16.g
Gloriam dei sibi ostendi postulat Moyses exod.33.d
Gloriã Israel vocat arcam dei vxor Phinees 1.reg.4.d
Gloriam dei videt Isaias isa.6.a
vt Gloria tota sibi tribueretur, destruxit Pharaonem cum exercitu deus exod.15.b
Gloria sua impleri terram vult deus, puniendo infidelitatem populi nume.14.d
Gloriæ Israel gladius,deus erat deut.33.d
in Gloriã suam elegit deus populum Israel deut.26.d
in Gloriam dei omnia agit Dauid 1.reg.17.f
in Gloriam dei cedit studium & conatus impiorum psalm.75 versu 10.
in Gloriam dei gentes omnes creatæ deut.26.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt Gloriam deo Israel darent, confitendo ipsum esse qui morbo natium eos percussisset, & immisisset mures, hortantur facerdotes Philisthiim 1.reg.6.a
Gloriam vt det deo, petit ab Achab Iosue, confitendo peccatum suum ios.7.c
Gloria Christi vt gloria vnigeniti.ioan.1.b
Gloria Christi & majestas per euangelium declaratur 2.cor.4.a
Gloria dei erat, quòd Christus suscitauit Lazarum ioan.11.e
in Gloriam dei & Christi Iesu infirmabatur Lazarus ioan.11.a
Gloria deo per Christum, dum per ipsum multi eum agnoscunt & adorant luc.2.b
Gloriam deo tribuit Abraham, dum credens eius promissionibus, credit eum veracem rom.4.d
Gloriæ suæ diuitias ostendit deus in eos, quos per misericordiam suam elegit rom.9.e
Gloria soli deo debetur, cuius voluntate creata sunt omnia apoc.4.d.philip.4.d iudæ g
Gloria & honor agno Christo pro nobis occiso apocalip.5.d
in Gloriam suam excitauit deus Pharaonem rom.9.d
in Gloriam dei viuimus & morimur omnes rom.14.b
in Gloriam dei faciat Christianus quicquid agat, siue manducet, siue bibat 1.cor.9.g
in Gloriam Christi passiones & afflictiones Pauli philip.1.c
Gloriæ nostræ spes, Christus coloss.1.d
quicquid in Gloriam Christi dicitur, à spiritu sancto profectum est 1.cor.12.a
GLORIAM futuram post tribulationes ob Christū acceptas, prædixerat spiritus sanctus 1.petr.1.b
Gloria futura & in nobis reuelanda, non sunt dignæ passiones huius vitæ rom.8.d.2.cor.4.d
Gloria Ephesiorum erat, quòd Paulus pateretur tribulationes ephes.3.d
Gloriam ab hominibus non quærendo, Paulus euangelium prædicauit 1.thess.2.a
Gloriæ inanis cupiditas absit à nobis galat.5.d.philip.2.a
Gloriam hominum diligentes Iudæorum principes, non audent palàm Christum confiteri ioan.12.f
Gloriam ab inuicem quærentes non possunt Christo credere, & quare ioan.5.f g
Gloria viri, est mulier 1.cor.11.b
Gloriam, sapientiam solam petenti Salomoni dedit deus 3.reg.3.b
¶non Gloriandum in crastinum prou.27.a
Gloriatur Benadat in fortitudine exercitus, & perit. 3.reg.20.b c d e
nequis Glorietur in suis viribus 1.cor.11.b
ne Gloriaretur Israel contra deum, & viribus suis tribueret, quod Madianitæ & Amalecitæ vincerentur, voluit Gedeonem cum trecentis tantum viris aggredi ipsos Madianitas iudic.7.a b
Gloriandum in dei cognitione tantum iere.9.f
Gloriandum in solo Christo, 1.cor.1.d.philip.3.a. non autem in hominibus 1.cor.3.d
non Gloriandum ob aliquam gratiam, tanquam à deo non acceperimus 1.cor.4.b
Gloriatur Paulus se tantummodo scire Christum fuisse crucifixum pro peccatoribus 1.corinth.2.a. galat.6.d
Gloriatur in Christo Paulus, in cuius gloriam cedebant mala quæ patiebatur 1.cor.15.d
Gloriatur Paulus ob fidem Thessalonicensium, 2.thes. 1.b.ob bonam vitam Corinthiorum 2.cor.7.a
Gloriatio Pauli, erant ij quibus euāgelizarat fide stantes 1.thess.2.d
Gloriatio Pauli in testimonio synceræ conscientiæ 2.cor.1.c
Gloriatur Paulus quod gratis euangelium prædicarit, 1.cor.9.b. quam gloriam nunquam à quoquam interrumpendam dicit, 2.cor.11.c
Gloriantur in tribulationibus fide iustificati, libenter quiduis patientes rom.5.a
Gloriari alienis factis in euangelio negotio non vult Paulus 2.cor.10.d
Gloriantur fideles in spe gloriæ dei rom.5.a
qui Gloriatur fungens officio euangelico, Christi nomine glorietur 2.cor.10.d
¶Glorificari vult deus leuit.10.a
vt Glorificetur, iubet deus populum Israel castrametari in periculoso loco exod.14.a e
Glorificari deus dicitur, cum cognoscitur esse solus dominus deus exod.14.e
Glorificat eum deus, qui ipsum honorificat fidendo in eum, secundum præcepta ipsius faciendo 1.reg.1.f
Glorificet deum fidelis, quòd patiatur ob id quòd fidelis sit 1.petr.4.d
vt Glorificetur deus, sint opera nostra bona, matth. 5.b. idque deum orat Paulus Philippensibus dari, philip.1.b
Glorificandus deus corporum nostrorum integritate 1.cor.6.d
Glorificabitur Christus in sanctis suis in iudicio 2. thess.1.d
vt Glorificemur cum Christo, simul cum illo patiendum est rom.8.c
Glorificandus deus, confitendo ipsum esse qui saluet & liberet ab omnibus exod.15.a
Gloriosus deus, cui gloria omnis debetur deut.28.f
¶Godolias præfectus eorum qui remanserant in Ierusalem, populo in Babylonem translato 4.reg.25.f. ierem.40.b
Godoliæ mors ierem.41.a
¶Gog aduentus à prophetis prænuntiatus ezech.38.e
Gog interitus ezech.38.g.39.a
Gog sepulchrum ezech.39.c
¶Goliath proceritas 1.reg.17.a
Goliath superbus confisus viribus prouocat ad singulare certamen: despicit Dauidem, & ei maledicit 1.reg.17.a e
Goliath percutienti pollicetur Saul præmiū 1.reg.17.c
Goliath interficitur à Dauide, capútque ipsius abscinditur 1.reg 17.f
Goliath caput delatum in Ierusalem 1.reg.17.g
Goliath Gethæus occiditur 2.reg.21.d
Goliath gladium accipit Dauid ad iter.1.reg.21.c
¶Gomor quæ mensura exod.16.g
¶Gomorrha cum aliis vrbibus comburitur à deo gen. 19.e
Gomorrhæi diripiuntur à Chodorlahomor gen.14.b
¶Gorgias vnus ex ducibus exercitus Antiochi 1.machab.5 g
¶Gradus affinitatis in lege prohibiti leuit.18.a
¶Græci sapientiam quærunt 1.cor.1.c
de Græciæ regno vaticinium daniel.11.a
¶Grandine omnia destruit deus in terra Aegypti exod.9.d e
¶Grano frumenti, Christo mortuo plures ad fidem ipsius venturos, quàm si corpore præsens semper fuisset, prædicit ipse Christus ioan.12.d
¶Gratiam inuenit Noe coram deo, eíque placet gene. 6.b
vt Gratiam coram magistro suo inueniat Ioseph, facit deus, eíque acceptus sit gene.39.a d
Gratiam dat deus populo suo coram Aegyptiis, vt ei libenter commodent vasa argentea & aurea quæ auferant exod.11.a.21.e f
Gratiam vt inueniat in oculis Hel optat & Anna, familiari Hebræorum sermone 1.reg.1.c
Gratiam inuenit ipsa Ruth corā Booz omnem victum benignè ipsi exhibente ruth 2.b c
Gratiam inuenit coram deo ipse Gedeon, quem misit vt liberaret Israelem iudic.6.d
GRATIA DEI, redemptio, liberatio à peccatis, eorum remissio, & mundatio per Christum, vt opera bona faceremus, rom 7.d. ephes.1.b.tit.3.a.galat.2. d.act.13.f. & vita tandem æterna rom.6.d
de Gratia in nobis futura prophetauerant prophetæ 1.petr.1.b
Gratiam se daturum nobis per Christum, proposuerat deus ante tempora secularia 2.tit.1.c
vt Gratiam suam ostenderet, & notam nobis faceret, proposuerat deus sua bona voluntate nos adoptare in filios per Christum: quos & mortuos reuocauit ad vitam ephes.1.a.2.a b
Gratia Christi ad NOSMISSA, vt ab operibus malis cessantes & desyderiis, sobriè piè, & iustè viuamus, & expectemus vitam æternam tit.2.c d
Gratia Christi saluamur, non operibus ephes.2. a b. ioan.1.b.alioqui gratia non est gratia rom.11.a
per Gratiam dei, Iudæorum reliquiæ saluantur rom. 11.a
Gratia Christi nihil seruit iis qui per opera legis volunt iustificari galat.5.a
in Gratia Christi per euangelium nobis oblata, perfectè sperandum 1.petr.1.c
Gratia dei in vanum non recipienda, in pristina peccata relabendo 2.cor.6.a
Gratiam dei siquis reiecerit, aliunde volens saluari, expectet terribile dei iudicium hebr.10.e
Gratiam & pacem solent semper precari Paulus & Petrus iis ad quos scribunt, vt vides in omnibus eorum epistolis.
in Gratia crescamus & cognitione Iesu 1.petr.3.d
Gratia multiplicatur quòd magis promouemur in agnitione dei & Christi Iesu 2.petr.1.a
nihil Gratiæ habemus, quod à deo non acceperimus: non gloriandum igitur 1.cor.4.b
Gratiam & dona dei, sicut dispensatores, inuicem administremus 1.petr.4.b
secundum Gratiam dei, donationes sunt infidelibus differentes rom.12.b
Gratiarum varietas in Christianis, impellit ad mutuam concordiam, dum alij aliorum vicissim opem desyderant 1.cor.12.d
Gratiæ deo agendæ post cibum deut.8.b
GRATIAS AGIT Christus accipiens panes & pisces matth.14.b.15.d. marc.6.e.8.a.luc.9.b. manducaturus & bibiturus: cœnáque facta gratias agit matth.26.c.marc.14.c.luc.22.b
Gratias deo agit Paulus panem manducaturus act. 27.f
GRATIAE deo semper agendæ, iisque vigilandum pro omnibus, & in omnibus quæ accepimus per Iesum Christum ephes.5.a. d.1. thess.5.c. coloss.4.a. philip.1.c
Gratias agit Paulus quòd à peccato simus liberi rom. 6.c. item pro fide & charitate Thessalonicensium 2.thess.1.a
Gratiarum actio Christi ad patrem in suscitatione Lazari ioan.11.f
Gratias agit Epaphras pro conuersatione Philippensium in euangelio philip.1.a
Gratias agit deo seruus Abraham, quòd recto itinere produxisset eum gene.24.c
Gratias agit Dauid deo ob occisum Nabal.1.regum 25.g
Gratias agit Dauid deo qui eum prohibuisset ne Nabal occideret 1.reg.25.f
Gratias agit Melchisedech deo, quòd victoriam dedisset ipsi Abræ.gene.14.d
Gratias agunt Moyses, & filij Aaron deo pro victoria contra Pharaonem exod.15.a
Gratiarum actio à filiis Israel, quòd ex eis nullus in bello cecidit nume.31.d
Gratiarum actio Deboræ & Barac post victum Sisaram iudic.5.a
¶Gratis omnia aliis communicanda. sicut deus gratis nobis communicauit matth.10.a
Gratis se euangelium prædicasse gloriatur Paulus 1.cor.2.b
Gratis acceperat Eliseus dona, idcirco noluit munera accipere à Naamam 4.reg.5.e
¶qui Gregem pascit, æquum est vt de lacte gregis manducet 1.cor.9.a
Greges ouium multiplicabuntur seruantibus præcepta dei deut.28.a
Greges ouium maledicti non seruantibus dei præcepta deut.28.b
Greges Israelitarum ad idola conuersorum vastant Madianitæ iudic.6.a
¶Gryphem non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Gula, libido, contentio, & æmulatio opera sunt tenebrarum rom.13.d
ne Gulæ, ventríque dediti simus vt Esau hebr.12.d
contra Gulam oratio eccl.23.a

H

HAbacuc pascit Danielem danie.14.f
Habacuc in persona sanctorum iustè conqueritur, quòd mali iustos persequentur habacuc 1.a
¶quando Habitabit Israel confidenter deut.33.d
Habitat deus cum Israelitis, & nihil deest eis deutero. 1.c & 2.b
Habitaculum dei firmissimū, terra Chanaan, ad quam introduxit populum suum exod.15.d
in Habitaculum dei crescimus, & ædificamur per spiritum dei sanctum ephes.2.d
¶Hæreditas illius qui absq; masculo mortuus sit num. 27.b
Hæreditatem patrum suorum non vult tradere Naboth regi Achab roganti eum pro pecunia 3.regum 21.a
Hæreditas sacerdotum Leuitarum erat deus, cuius sacrificia & oblationes comedebant, nec aliam possessionem habebant deut.18.a.num.18.c
Hæreditas dei, populus Israel exod.15.d.deut.4.c.9.d. 32.b.33.a 3.reg.8.f.10.a
vt Hæreditaremus vitam æternam, redemit nos Christus, & regenerauit tit.3.b.1.petr.1.a
Hæreditas vitæ æternæ seruatur nobis in cælis 1.petri 1.a
HAERES vniuersorum, Christus heb.1.a.luc.20.c
Hæredes sumus, cum per Christum filij dei sumus galat.4.b
Hæreditatem diuidere inter fratres detrectat Christus, qui missus esset euangelium prædicare luc.12.b
¶Hæreses esse oportet, & quare 1.cor.11.d
Hæretici vitandi tit.3.c
Heresis in bonam partem. pro secta apud Paulum in actis, qui hæresim Phariseorum exactissimam & diligentissimam vocat act.26.a
¶Hai vrbs exploratur ios.7.a
Hai populus cædit populum Israelem ob vnius Israelitæ inobedientiam ios.7.a
Hai vrbem tradit deus in manus Iosue ios.8.a
Hai rex comprehensus ducitur ad Iosue, quem suspendit in patibulo ios.8.e f
Hai succenditur, populúsque eius totus occiditur ios. 8.d e
¶Haliætum non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Hananiæ prophetæ falsa prophetia iere.28.a
¶Hanon remittit seruos Dauid cum ignominia, quos miserat vt cōsolarentur ipsum: quam iniuriam vlciscitur Dauid 2.reg.10.a e
¶in Haram, quæ & Charam, ciuitate moritur Thare gene.11.d
¶vt Hazaelem regem Syriæ vngat, iubet deus Eliæ, in vltionem idolatriæ Israel 3.reg.19.c
Hazael consulit Eliseum an Benadab sanandus esset 4.reg 8.c
Hazaeli prædicit Eliseus quæ mala facturus esset Israelitis 4.reg.8.d
Hazael suffocat Benadad regem Syriæ, pro quo & regnat 4.regum 8.d e
Hazael percutit Israelitas, ità volente deo 4.reg.10.g
Hazael accepta grandi pecunia à Ioas, recedit à Ierusalem 4.reg.12.d
Hazael rex Syriæ expugnat Geth. 4.reg.12.d
Hazael affligit Israelitas 4.reg.13.a
Hazael rex Syriæ moritur 4.reg.13.d
¶in Hebal monte constrúi altare iubet Moyses deuteron.27 a
in Hebal monte erant maledictiones deut.27.b
¶Hebdomadarum solennitas, siue pentecostes, mense Iunio exod.34.c
Hebdomadum 70. visio daniel.9.f
Hebdomada interdum septem annos complectitur gene.29.f.daniel.9.g
¶Heber nascitur gene.11.c
Heber filij, Phaleg & Iectan. gene.10.d.1.paralip.1.b
¶cum Hebræis edere, Aegyptiis illicitum gene.43.g
Hebræum se iactat Paulus, & quare 2.cor.11.e
¶Hebron quæ & Arbee gene.35.d
Hebron quæ & Mambre gene.23.d
Hebron vrbem expugnat Iosue, omniáque occidit cum rege ipsorum ios.10.f
Hebron quæ & Cariath-arbe possessio fuit Caleb. ios.14.d.iudic.1.d
Hebron & Cariath-arbe vrbs succenditur à Iuda iudicum 1.b
¶Heli filij, Ophni & Phinees 1.reg.1.a
Heli optat Annæ dari petitionem, quam petebat ipsa 1.reg.1.c
Heli sacerdoti traditur Samuel à parentibus 2.reg.1.d
Heli filiorum peccatum 1.reg.2.c
Heli arguitur indulgentiæ erga liberos 2.reg.2.e
Heli sacerdoti factus sermo impletur contra dominum ipsius 3.reg.2.e f
Heli senex corrigit filios, permittens tamen ipsorum impietatem 1.reg.2.e
ex Heli domo non defuerunt qui seruirent altari, sed infimo sacerdotum officio 1.reg.2.g
Heli audita futura sui punitione, committit se totum dei voluntati 1.reg.3.d
Heli sacerdotis filij moriuntur 1.reg.4.c
Heli 98. annorum, audiens arcam dei esse captam, moritur 1.reg.4.cd
Heli iudicia reddidit Israel 40.annis 1.reg.4.d
¶Heliodorus mittitur ad diripiendos templi thesauros 2.mach.3.b
Heliodorus percutitur, & ad Oniæ orationem sanatur 2.mach.3. e f g
¶Heman constituitur à Dauid super cantores domus domini 1.paral.6.e
¶Hemor ad populum oratio, qua suadet eis circumcisionem, vt possint iungi filiis Iacob gen.34.
Hemor petit, Dinam dari filio suo in vxorem genes. 34.b
Hemor occiditur à Simeone & Leuit.gene.34.d
¶Henoch filius Cain, à quo Henoch ciuitas gene.4.c
Henoch ambulauit cum deo, diuināmque vixit vitam, translatúsque est à deo 365. annorum gene.5.d
¶Her nequam ducit vxorem Thamar gene.38.a
Her à deo occiditur gene.38.b
¶Herbæ verbo dei creantur cum seminibus suis gene. 1.b
Hermon mons, qui & Sarion & Sanir. deut.3.b
Herodes innocentes occidit matth.2.c
Herodem persequentem fugit Christus matth.2.c
Herodis opinio de Iesu matth.14.a.matt.6.b.luc.9.a
Herodes celebrat natalis sui diem marc.6.c
Herodes ad prædicationem Ioannis multa facit marc. 6.c
Herodem velle eum occidere nuntianti, Christus respondet tempus suæ passionis non posse à quoquam accelerari aut retardari luc.13.g
Herodem Christus vulpem vocat luc.13.g
Herodes & exercitus eius Christum spernunt luc.22.b
Herodes à vermibus consumptus expirat, & quare act.12.d
¶Herodium non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Hesebon, vrbs Sehon regis Amorrhęorum num.21.f
¶Hesron, quæ & Asor, vrbs in tribu Iuda ios.15.d
¶Hethæos iubet deus penitus deleri deut.20.d
Hethæos relictos Salomon facit sibi tributarios 3.regum 9.d
¶Heua quare sic dicta gene.3.d
Heuam seducit serpens gene.3.a.2.cor.11.a
¶Heuæus induratus à deo, resistit Israeli, & occiditur ios.11.d
Heuæi à Cappadocibus expulsi deut.2.e
Heuæorum deus 4.reg.17.f
Heuæos iubet deus penitus excidi deut.20.d
Heuæos relictos Salomon facit sibi tributarios 3.regum 9.d
¶Hiel rædificat vrbem Ierico 3.reg.16.g
¶in Hilaritate miserendum rom.12.b
Hilarem datorem diligit deus 2.cor.9.b
¶Hiram mittit ligna & artifices ad Dauid 2.reg.5.b. 1.paral.14.a
Hiram, rex Tyri, mittit ligna ad Salomonem, in ædificationem templi 3.reg.5.a.2.paral.2.a
Hiram regi dat Salomon oppida, propter ligna & aurum quod dederat illi in ædificationem templi & domus illius: quæ oppida displicuerunt ipsi Hiram 3.reg.9.b
Hiram eximius artifex ærarius 3.reg.7.b
¶Hircus emissus in desertā, peccatis populi onustus leuit.16 e
¶in Hispaniam se profecturum promittit Paulus rom. 15. f
¶Hobab, qui & Raguel, socer Moysi renuit proficisci cum Moyse in terram promissionis nume.10.d
¶Hœdus non coquendus quandiu sugit lac. exod.23. d 34.b.deut.14.c
Hœdos vocat Christus maledictos matth.25.c
¶Holocaustum offert Gedeon, quod igne è petra accenso absumpsit deus, vt sciret se ab ipso deo missum iudic.6.d
Holocausti lex leuit.6.a
Holocaustum deuorat ignis à domino egressus leuit. 9.d
Holocausta offerunt domino Bethsamitæ propter dei arcam 1.reg.6.c
ab Holocausto à Dauide oblato cessat pestis 2.regum 24.d
Holocaustum à Noe oblatum, gratum habet dominus gene.8.d
Holocaustum noluit sibi angelus dei offerri, sed ipsi deo iudic.13.c
¶Holofernes obsidet Bethuliam iudith.7.a
Holofernes ad se adductam Iudith confortat quærens quare venerit: cui Iudith causam itineris astutè aperiens, imponit iudith 11.a
Holofernes iubet introduci Iudith in locum thesaurorum iudith 12.a
Holoferne ebrietate sopito, & puellā ostium obseruante, Iudith caput eius præscindit, & ad ciues suos defert iudith 13.a
Holofernis caput in muro Bethuliæ suspenditur iudith 14.a
Holoferne mortuo, Assyrij fugam capiunt iudith 16.b
¶Homicidij vltor, deus gene.9.a
Homicidium Lamech gene.4.d
Homicidium Cain, & pœna gene.4.b
Homicida voluntarius à magistratibus occidendus deut.19.c
Homicidæ quando innocentes iudicandi deut.19.a
Homicidij lex nume.35.b.exod.21.b
ob Homicidia à Iudæis perpetrata, excidium eis prædicitur ezech 22.a
Homicida diabolus ioan.8.f
Homicida non habet vitam in se manentem 1.ioan.3.c
Homicida est qui fratrem suum odit 1.ioan.3.c
Homicidam liberari petunt Iudæi matth.27.c
¶Homo ad imaginem dei factus gene.1.d.5.a.9.b. sapient.2.d
Homini è limo terræ formato dedit deus animam viuentem gene.2.b
Homo puluis gene.3.d
Homini vim generandi dat deus, eíque omnia subiicit gene.1.d
Homini interdicit deus arbore scientiæ boni & mali gene.2.c
Homini pronidet deus victum gene.1.d
Homo addicitur labori gene.3.a
Hominem posuit deus in paradisum siue hortum voluptatis, vt araret ipsum & custoditet gene.2.b c
Hominis nomen creaturis ratione vtentibus inditum gene.5.a
Homini omnia subiiciuntur gene.1.d.9.a
Homini adiutorium datur sibi simile gene.2.e
Hominis horrores animę experti oratio, quos & Christus expertus est psal.6.versu 1.
Hominis fragilitas prædicatur isa.40.b
Hominis cor ex natura sua malum gene.6.a.8.d
Hominum puritas qualis isa.64.b
Hominum filij vani psal.61. versu 9. iob 16.d
Hominum auxilia vana aduersus manum dei osee 5.d
Hominum miseria iob 13.d.25.d.eccl.40.a
Homo in manu dei, vt lutum in manu figuli eccl.33.d
Homo natura sua immundus iob 25.b
omnis Homo mendax isa.9.d.psal.115.versu 2.
Homines secundum faciem iudicant 1.reg.16.b
Homo qualis sit, quídve sit in ipso, nouit Christus ioan.2.d
Homines, natura sunt filij iræ ephes.2.a
per Hominem Adam mors irrepsit in genus humanum 1.cor.15.c
Homo primus Adam de terra terrenus erat, talésque & ipsius posteri 1.cor.15.f
Homo secundus, Christus Iesus, de cælo cęlestis, talésque qui per ipsum renati sunt 1.cor.15.f
Hominem se vocat Christus ioan.8.e
Hominem exteriorem, Paulus vocat corpus nostrum, quod laboribus continuis corrumpitur 2.cor.4.d
Hominem Paulus diuidit in spiritum, animam & corpus 1.thess.5.d
non Hominibus nomen dandum, sed Christo 1.corinth.1.b
Hominibus placere in sua prædicatione non studuit Paulus galat.1.b
quod Hominibus altum & eximium est, apud deum abominatio est luc.16.d
vt Hominum traditiones seruent Iudei, traditiones dei transgrediuntur matth.15.a.marc.7.a
Hominum traditiones quòd apostoli non obseruent in laudatis manibus, reprehenduntur à Phariseis matth.15.a.marc.7.a
Homini bonum, mulierem non tangere, propter fornicationem tamen habeat vnusquisque vxoré suam 1.cor.7.a
ne Hominum mandatis auersantium à veritate euangelij attendant Cretenses, hortatur Paulus tit. 1. d
Homo dei, Moyses deut.33.a.ios.14.b
¶Honorandi senes leuit.19.g
Honorandi parentes exod.20.b.deut.5.b
Honorare parentes, est illis benefacere, & necessaria vitæ ministrare, Christo doctore matth.15.a
Honorare parentes, præceptum dei, quod irritum faciebant Iudæi, præceptum impletum docentes, siquis præterita parentū necessitate offerret templo matt. 15.a.marc.7.a
Honor tribuendus cui debetur rom.13.c
Honor credentibus in Christum 1.petr.2.b
Honoremus omnes propter deum 1.petr.2.d
Honora potius quàm honorem appetas rom.12.c
Honorificemus regem 1.petr.2.c
Honor habendus iis qui aliqua administratione rem euangelicam iuuant 1.cor.16.c
cum Honore habendi tales, qualis erat Epaphroditus philip.2.d
Honorificans deum, id est fidens deo, & secundum præcepta ipsius faciens, glorificatur ab ipso deo 1.reg.2.f
Honore prosequi deum dicit Manue pater Samsonis, pro offerre deo holocaustum iudic.13.c
Honorificat patrem Christus, Christum Iudæi inhonorant ioan.8.f
qui non Honorat Christum, credendo in eum, inhonorat patrem qui eum misit ioan.5.d
vt Honorificetur deus omnia quæ ab illo accepimus, diligenter administremus 1.petr.4.c
Honorabat Heli filios suos magis quàm deum, quia cùm peccarent in deum, arguebat quidem eos, sed tamen sinebat perseuerare in peccatis, non priuans eos sacerdotio 1.reg.2.f
Honorari vult Saul corā senioribus populi à Samuele, tanquam non peccasset in deum 1.reg.15.f g

Universidad de Deusto Biblioteca

Honoratur vir, Naaman 4.reg.5.a
¶Horæ diei duodecim. Vide duodecim.
¶Horam, rex Gazer, occiditur à Iosue iosf.10.f
¶Hordei mēsuras defert Ruth ad Noemi, quas à Booz acceperat ruth.3.d
¶Horeb mons, qui & Sinai deut.1.a
in Horeb dei montem peruenit Elias fugiens Iezabelem 3.reg.19.b
¶Horma, ciuitas in qua Chananæi habitabant in Sephath, destruitur à Iuda, iudic. 1.d
¶Horrea benedicuntur seruantibus mandata deuter. 28.a
Horrea non custodientium præcepta maledicuntur deut.28.b
¶Horrendum incidere in manus domini heb.10.e
¶Horrhæi expulsi à filiis Esau. deut.2.c
¶Hosanna, salutémque, & regni eius beatum successum turbæ precantur Christo, Ierusalem ingredienti matth.21.a
¶Hospitalitas eccl.29.d
Hospitalitas Abrahæ, deum hospitio suscipientis sub persona trium angelorum gene.18.a
Hospitalitas Lot gene.19.a
Hospitalitas Iob iob.31.b
Hospitio suscipitur & alitur Eliseus à muliere diuite: cui sterili pro ministerio impetrat à deo filium 4.regum 4.b
Hospitales inuicem simus sine murmuratione 1.petr. 4.c.rom.12.e.hebr.13.a
Hospitalis Martha Christum in domum suscipit luc. 10.g
Hospites Pauli, Caius, Aquila & Priscilla rom.16.d. 1.cor.16.c
¶Hostia pacificorum leuit.7.b
Hostia pacificorum de bobus, ouibus, agnis & capris leuit.3.a b c d
Hostia pro peccato vltroneo. leuit.6.a
Hostia pro peccatis per ignorantiam leuit.5.d. nume. 15.c
Hostia quando edenda leuit.19.a
Hostia vitiosa non offerenda deut.17.a
de Hostia munda gentium malach.1.c
Hostiæ & munera quæ offerebantur in veteri lege, Christum venturum qui seipsum hostiam offerret, significabant heb.9.f
vt Hostias pro expiatione suorum & populi peccatorum sacerdotes offerrent, constituti erant: Christus seipsum hostiam obtulit heb.8.a
Hostiæ & munera Christum adumbrantia, adueniente Christo luce cessauerunt heb.8.a.9.c
Hostiæ veteris testamenti sæpius offerebantur, quòd conscientias à peccatis pacatas non redderēt, nec ea auferrent, quod præstat hostia Christi hebr.10.a
Hostias & oblationes reiecit deus, vnica Christi hostia semel oblata contentus heb.10.b
Hostiam seipsum semel obtulit Christus noster sacerdos hebr.7.d
nulla Hostia expiabunt peccatum suum qui voluntariè euangelium deserūt, & hostiam Christum reiiciunt: expectent autem terribile iudicium heb.6.b.10.e
Hostiam & sacrificium fidei, conuersationem Philippensium bonam vocat Paulus philip.2.e
Hostiam acceptam deo in odorem suauem, placentem deo, vocat Paulus beneficium & communicationem temporalium bonorum pauperibus factā heb. 13.c.philip.4.d
Hostia laudis offeratur deo per Christum heb.13.c
¶Hostibus tradit deus non obedientes præceptis suis deut.28.c
Hostibus suis odientibus se, & fiduciam habentibus in sculptilibus & aliis huiusmodi redditurum se vltionem promittit deus deut.32.f
vt Hostes nostri timeant nos, faciet deus si timuerimus ipsum deut.11.c.28.a
Hostes Iacob terret deus, ne ausint ipsum recedentem persequi gene.35.a
Hostes tradidit deus in manus Abræ gene.14.d
Hostibus suis vindictam retribuit deus deut.32.f
ne Hostes viribus suis tribuerent, & non deo quod Iudæos vincerent, distulit deus affligere ipsos Iudæos deut.32.d
¶Humanæ vitæ vanitas psal.38.versu 6.
Humanæ imbecillitatis cum diuina potentia collatio iob.40.a
ad Humanum auxilium confugientes spe in deum relicta, perituros prædicit propheta isa 31.a
Humanum timorem aufert dominus à fidelibus isa. 51.c
¶Humilis Rubenitarum purgatio fratribus se obiurgantibus facta, in aliam partem interpretantibus altare à se ædificatum, quam fecissent iosf.22.e
ob Humilitatem elegit dominus Saulem in regem super Israel 1.reg.15.d
Humilitatis laus prouer.16.c
Humilium oratio eccle.35.d
Humiliare pro affligere & occidere vtitur scriptura, cùm dicit Moabitas fuisse humiliatos Iudicum 3.d.4.d
Humiliati siue afflicti Philisthæi à deo 1.reg.7.d
Humiliat & affligit deus superbos oculos, sibi fidentes 2.reg.22.c
Humiliatur & affligitur valde Israel à Madianitis iudicum 6.a b
Humiliati Madianitæ non audent contra Israelem vltra bellare iudic.8.f
Humiliauit semetipsum Paulus apud Corinthios, vt illos in fide exaltaret 2 cor.11.b
Humiliet se sicut paruulus, & infra omnes demittat, omnibus inseruiat oportet, qui in ecclesia regnóve Christi maximus apud deum haberi vult matth. 18.a.marc.9.e.luc.9.f
Humilibus & inferioribus se accommodare oportet rom.12.d
Humiles, abiectos, & à mundo contemptos, exaltat deus luc.1.e
Humilium & afflictorum cōsolator deus, Paulum consolatur in aduentu Titi.2 cor.1.a.7.b
Humilis & quasi abiectus habebatur Paulus, cum inter suos esset 2.cor.10.a
Humiliatur Paulus, deiicitur, & veluti conculcatur, sic tamen vt non pereat 2.cor.4.c
Humilis Christianus, & variis afflictionibus pressus, glorietur, cum hoc nomine sit sublimis apud deum iacob 1.b
qui se Humiliat, exaltabitur, matth.23.b.luc 14.c. veluti publicanus ille luc.18.b
Humiliatur Achab, audito contra se dei verbo 3.regum 21.g
Humiliatur Iosias, auditis sermonibus Deuteronomij 4.reg.22.d
Humilibus dat deus gratiam, superbis resistens iacob 4.b.1.petr.5.b
Humiliemur sub potenti manu dei, omnem solicitudinem nostram proiicientes in eum, 1.petr.5.b
Humiliare virginem, pro dormire cum ea & corrumpere, accipit aliquando scriptura deut.21.b.22.d
Humilis in oculis suis, & de se nihil magnifice sentiēs, gloriosior est, & exaltatur à deo 2.reg.6.d
ad Humilitatem cordis, exemplo suo inuitat nos Christus matth.11.d. inuitat & Paulus, eiusdem Christi exemplo philip.2.a
Humilitatem animi nobis infixam habeamus, ne cui nos per ignorantiam præferamus ephes.4.a.coloss. 3.b.1.petr.3.b.5.b
ad Humilitatem prouocat Christus parabola inuitatorum luc.14.b
Humiliat dominus & subleuat, vt de se Anna cantat, quam ipse dominus in maximam tristitiam deduxerat, infœcundam eam faciendo, vnde humilis & abiecta reputabatur à populo, quam postea subleuauit fœcundam faciendo, & dando ei filios 1.reg.2.b
¶Hur cum Aarone iuxta montem, ad quos referebant, si qua populi quæstio oriebatur exod.24.d
¶Hydropicum sanat Christus sabbatho luc.14.a
¶Hypocrisis prouer.12.c.14.b
Hypocrisis hominum prouer.30.b
Hypocrisim humanorum operum vult dominus redargui libere à prædicatoribus isa.28.a
Hypocrisim Iudæorum taxat propheta isa.29.d e
contra Hypocrisim oratio psal.138.versu 22.
Hypocritæ murmurant quòd non exaudiantur isa. 58.a
Hypocritarum spes vana iob 8.c.20.a.27.b
Hypocritarum iudicium, confusio & desperatio iob 36.b
Hypocritarum cæcitas nunquam peccata sua agnoscentium malach.3.b
in Hypocritas Iudæos nomine quidē in deo gloriantes, factis autem eum negantes isa.48.a
Hypocritas esse Iudæos, conuincit dominus iere.2.e
Hypocritas Saul, simulat velle se dare filiam suam Dauid, vt ipsum tradat in manus Philisthinorum 1.regum 18.e
Hypocritica pœnitentia Dauidis 1.reg.15.f
¶Hyssopi fasciculus exod.12.d

I

IAbel primus inuenit tentoria gene.4.d
¶Iabes Galaad habitatores percutiuntur, quòd cum reliquis Israelitis non profecti fuerint contra Beniamin: quorum filiæ traduntur reliquis tribubus Beniamin iudic.21.b
ex Iabes Galaad dantur 400 virgines filiis Beniamin in vxores, ne tribus illorum tota pereat iudic.21.b
Iabes Galaad populu obsidet Gaas Ammonites, à quibus oculos dextros petit in fœdus 1.reg.11.a
Iabes Galaad habitatores comburunt corpus Saulis & filiorum, & ossa sepeliunt 1.reg.31.d
¶Iabin rex Chanaan Israelem 20. annis opprimit iudicum 4.a
¶Iacob nascitur, quem Rebecca diligit gene.25.d
Iacob vir simplex gene.25.d
Iacob emit primogenituram ab Esau gene.25.d
Iacob per astutiam matris præripit benedictionem Esau gene.27.a b c
Iacob benedicitur à patre Isaac gene.27.d
Iacob dominus fratrem suorum constituitur à patre genes.27.d
Iacob nomen interpretatur ipse Esau gene.27.e
Iacob filio suo præcipit Rebecca vt fugiat ad Laban, & inde vxorem accipiat idipsum præcipit & pater gene.27.g.28.a
Iacob proficiscitur ad Laban gene.28.a
de Iacob nasciturus ingens populus gene.28.c
Iacob suppositis capiti lapidibus dormit, vidétque scalam in somnis gene.28.c
Iacob terram Chanaan promittit deus gene.28.c
Iacob aquam præbet ouibus Rachel gene.29.b
Iacob seruit septem annis ipsi Laban pro Rachel, pro qua clàm Lia traditur gene.29.b
Iacob seruit septem annis aliis pro Rachel gene.29.c
Iacob petit sibi dari Rachelem in vxorem gene.29.c
Iacob plus amat Rachelem quàm Liam gene.29.d
Iacob ditissimus gene.30.d.36.a
Iacob pro mercede petit oues varij coloris ex vnicoloribus natas gene.30.c
Iacob variat colorem gregis, instinctu & mandato dei gene.30.d
Iacob colloquitur cum vxoribus de reuertendo in patriam gene 31.a
Iacob præcipit deus vt reuertatur in terram suam gene.31.a b
Iacob deo tribuit, quòd variauerit gregem arte gene. 31.b
Iacob peruenit ad patrem in Hebron gene.35.d
ne in Iacob asperius quicquam dicat, admonebat Laban deus in somnis gene.31.c
Iacob præcepto dei altare construit gene.35.b
Iacob inscio socero fugit ad patrem cum vxoribus & liberis & tota substantia gene.31.c
Iacob fidem, diligentiam, & laborem suum quam ceperat in seruiendo Laban, declarat gene.31.e
Iacob viginti annis seruiuit ipsi Laban gene.31.f
Iacob missis nuntiis petit fauorem fratris sui Esau, quem dominum suum vocat gene.32.a
Iacob præter baculum vnum nihil habebat cum proficisceretur ad Laban gene.32.c
Iacob mittit munera ad fratrem suum Esau, quibus conciliet cum sibi gene.32.c d
Iacob luctatur cum angelo, & præualet, vt confidat se tam fortem, posse fratrem Esau vincere gene.32.e
Iacob appellatur Israel, & quare genes.32.g.35.b.3.regum 18.e
Iacob, diuisis omnibus in tres turmas, occurrit fratri suo Esau gene.33.a
Iacob ædificat altare domino gene.33.d
Iacob filij dolose petunt Sichimitas circuncidi, irati Dinam sororem esse corruptam gene.34.b c
Iacob corripit filios suos qui occiderant Sichimitas gene.34.d
Iacob iubet familiæ vt auferant deos alienos, siue idôla gene.35.a
ex Iacob maximus populus nasciturus gene.35.b
Iacob filij gene.35.d.46.a.47.f.1.paral.2.a
Iacob vocatur Israel gene.35.b
Iacob habitat in terra Chanaan gene.37.a
Iacob tacitus consyderat somnia quæ narrauit Ioseph gene.37.b
Iacob mittit filios in Aegyptum pro alimentis emendis gene.42.a
Iacob remittit filios ad quærendum frumentum, cum pecuniis & muneribus, & Beniamin gene.43.a b c
Iacob lætissimus audiens Ioseph filium suum viuere gene.45.g
Iacob consolatur deus gene.46.a
Iacob proficiscitur in Aegyptum gene.46.a
Iacob introductus, interrogatur à Pharaone quot annorum esset gene.47.b
Iacob vult sepeliri cum patribus in Chanaan genes. 47.g.49.d
Iacob recordatur promissionum dei gene.48.a
Iacob ægrotat gene.48.a

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Iacob benedicit filiis Ioseph genes.48.c
Iacob prædicit liberationem filiorum Israel ex Aegypto genes.48.d
Iacob benedicit singulis filiis suis, & prædicit quæ euentura eis essent gene.49.
Iacob 147. annorū moritur genes.47.f.49.d
Iacob commendatio eccle 44.c
Iacob & Esau concipit Rebecca ex vno concubitu Isaac patris nostri rom.9.c
Iacob fides hebr.11.d
Iacob dilecti à deo, & Esau odio habiti exemplo ostēdit Paulus electionē nostram ex gratia dei esse, non ex operibus nostris rom.9.e.osee 12.a malach.1.a
¶Iacôbum & Ioannem filios Zebedæi, Boanerges vocat Christus marc 3.b
Iacobi & Ioannis vocatio matth.4.d
Iacobo visus Christus post resurrectionem 1.cor.15.b
Iacobus, frater Ioannis occiditur gladiò act.12.a
¶Iactantia fugienda prouer.25.a
¶Iahaziel propheta promittit Iosaphat axilium futurum à deo 2.paral.20.c
¶Iahel vxor Haber Cinæi, occidit Sisaram, transfixo per tempora ipsius vsque in terram clauo iud.4.c d
¶Iair possesio num.32.g
¶Iair iudex in Israel post Thola iudic.10.a
¶Iairi principis synagogæ filiā suscitat Christus matt. 9.c.marc.6.b.luc.8.f
¶de Ianitoribus à Dauide institutis, & eorum vicibus 1.paral.26.a
¶Iannes & Mambres ij fuerunt qui restiterunt Moysi 2 timoth.3.b
¶Iapheth filius Noe benedicitur gene.9.d
Iapheth filij gene.10.a.1.paral.1.a
¶Iared ætas, 962. anni gene.5.a
¶Iason accusatus, quòd Paulum & alios fratres reciperet, pecuniarum summam soluit act.17.b
Iason Oniæ frater ambiens sacerdotium, Antiochum regem muneribus corrumpit 2.machab.4.a
Iasonis institutio peruersa 2.macha.4.b
Iason ciues suos persequens, tandem exul perimitur 2.macha.5.a
Iasonis Cyrenæi libri quinque in vnum volumen digesti 2.macha.2.f
¶Iauan filij gene.10.a
¶Ibim non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Ichabod nascitur 1.reg.4.d
¶in Iconio prædicans Paulus, multi Græcorum & Iudæorum credunt act 14.a
¶in ictu oculi, & in puncto temporis, resurgent mortui 1.cor.15.g
¶Idôla gentium stulta isa.46.a
Idôla vnde traxerint originem sapien.14.b
Idolorum nulla potentia isa.44.b
Idolorum virtus irridetur isa.41.c
de Idolorum imbecillitate & dei potentia ierem.10.a
Idôlum non faciendum leuit.26.a
Idôlum maledictum & fabricator eius sapient 14.a
Idôlum nihil est, nec quicquam habet numinis 1.cor. 8.b.10.c
Idôlis cum templo dei nullus est consensus 2.cor.6.c
Idôla fugienda leuit.19.a.deut.18.b
Idôla aufert Asa.2.paral.15.b
in Idolorum cultores amos 4.a. sapient.13.d. habacuc 2.d.isa.40.e
Idolorum cultum, & verbi dei contemptum, Iudaicæ calamitatis causam esse ostenditur ierem.16.c
Idôla patris furatur Rachel gene.31.c
Idôla iubet Iacob auferri à familia gene.35.a
Idôlis non sacrificandi filij leuit 20.a
Idolorum cultum aufert Asa.3.reg.15.b
Idôla demolitur Iosias 4 reg 23.b
Idololatrarum infœlicitas sapient.13.b
Idololatrarum subsannatio. sapient.15.b
Idololatra occidendus exod.22.c
in Idololatras psal.96.versu 7.
ex Idololatria quæ mala procedant sapien.14.d
Idololatria prohibetur exod.34. deutero.11.b.18.b. leuitic 19.a
Idololatria destruenda deut.12.a
Idololatræ vitentur, ne sint in ruinam & peccatum exod.23.d
Idololatræ pœna exod.22.c.32.f.deut.17.a
ob Idololatriam captiui abducti Israelitæ in Assyrios 4.reg.17.a b 18.b c
Idololatria filiorum Israel, tribuentium suam liberationem vitulo aureo exod.32.a b
Idololatria efficitur Israel ob fornicationē cū Moabitarum filiabus nume.25.a
tanquam Idololatriam reputat deus inobediētiam factam suis præceptis 4.reg.15 e
Idololatras Chananæos reliquit deus inter Israelitas, vt essent eis in ruinam ferientibus, contra dei præceptum, cum ipsis fœdus iudic.2.a
in Idololatriam induxit ipse Ieroboam Israelem 3.reg. 12.g.osee 7.a.eccle.47.d
Idololatria tribus Iudæ.3.reg.14.f
Idololatria Israelitarum describitur 4.regum 17.c.iudicum 10.b
Idololatria Samariæ & Ierusalem ostenditur sub nomine Oollæ & Oolibæ ezech.23.a
Idololatriam carpit dominus osee 12.c
Idololatriæ abominationes ostendit dominus prophetæ, & maximè sacerdotum ezech.8.b
Idololatriæ populum arguit Ieremias, minatúrque ei exitium ierem.44.a
Idololatriæ tribuit populi interitum propheta ezech. 6.a.43.b
Idololatriam omnem abiiciamus, ne exemplo Iudæorum pereamus 1.cor.10.b.1.ioan.5.b
Idololatræ regnum dei non possidebunt 1.cor.6.b
in Idololatras Athenienses act.17.f
¶Idolothyta Christianus aliquis vescens coram, eo cui persuasum est idolum rem esse sacram, conscientiam illius lædit, confirmans illum in falsa persuasione 1.cor.8.b
Idolothyta quis manducans non eo fit sanctior, neque eo impurior si non manducauerit 1.cor.8.c
¶Idumæi non abominandi, & quare deut.23.a
Idumeæ vastatio prænuntiatur amos 1.c
Idumeæ ruina isa.21.c
contra Idum eum sermo domini iere.49.b
Idumęorum destructio, quòd populum domini afflixerint ezech.35.c
Idumæi percussi à Dauide 3.reg.11.c
Idumæi seruit Dauidi 2.reg.8.d
¶Iebus quæ & Ierusalem, vrbs in tribu Beniamin iosf. 18.d.iudic.19.c
Iebusæus habitat in Ierusalem iosf.15.g.iudic.1.d
Iebusæos iubet deus penitus excidi deut.20.d
Iebusæos relictos Salomon facit sibi tributarios 3.regum 9.c
Iebusæum occidenti proponit Dauid præmium 2.regum 5.a
¶Iectan & Phaleg filij Heber.1.paral.1.b
¶Iehu prophetat contra Baasa, à quo & occiditur 3.reg.16.a b
Iehu vngitur, in regem Israel 3.reg.19.c.4.reg.9 a
Iehu interficit Ioram regem Israel, & Ochoziam regem Iuda 4.reg.9.c d e
Iehu occidit 70 filios Achab.4.reg 10.a
Iehu occidit 42.fratres Ochoziæ regis 4.reg.10.c
Iehu simulato sacrificio interficit omnes sacerdotes Baal.4.reg.10.d
Iehu regis Israel iussu comminuitur Baal 4.reg.10.f
Iehu cloacas facit ex templo Baal 4.reg.10.f
Iehu factum contra domum Achab, probat deus 4.regum 10.f
Iehu non ambulat corde toto cum deo 4.reg.10.f
Iehu moritur 4.reg.10 g
Iehu facta promissio impletur 4.reg.15.c
¶Ieiunium quomodo fieri debeat matth.6.b
quale Ieiunium optet dominus isa 58.b
qui Ieiunat, à peccato nōn cessans, cui similis eccl.34. d.isa.58.a
Ieiunia & victimæ obstinatis non prosunt iere.14.b
Ieiunia absque operibus misericordiæ nihil prodesse zacha.7.b
super Ieiunio quæstio sacerdotibus proposita zacha. 7.a
Ieiunium orationi iunctum, bonum tob.12.d
Ieiunio orationi iuncto eiicitur dæmonium matt.17.c
in Ieiunio orat & deprecatur dominum Daniel. danie. 9.a
Ieiunantes fideles & orantes, manus Paulo & Barnabæ imponunt, & mittunt ad prædicandum act.13 a
Ieiunant & orant Paulus & Barnabas act.14.d
in Ieiuniis se exhibet Paulus vt dei ministrū 2 cor.6.b
Ieiuniis & obsecrationibus domino seruit Anna prophetissa luc.2.f
Ieiunium cum oratione iungit Sara filia Raguelis tob. 3.b
Ieiunāt filij Israel vsque ad vesperam, flentes & orantes iudic.20.d
Ieiunant filij Israel, confitentes deo peccata sua 1.regum 7.b
Ieiunium prædicat Iosaphat rex Iuda vniuerso populo, & deum orat 2.paral.20.a
Ieiunio prædicato ab Esdra, petunt viam suam dirigi qui Ierusalem ascendunt 1.esdr.8.d
in Ieiunio, fletu, planctu & abcisione cordis conuertamur ad dominum ioel.2.c
Ieiunium prædicant Niniuitæ, & conuertuntur ad dominum in prædicatione Ionæ ioanæ.3.b
Ieiunio humiliat corpus suum Esther esth.14.a
Ieiunio animam suam humiliat Christus psal.34.versu 16.psal.68.versu 13.psal 108.versu 23.
Ieiunauit 40. diebus, & 40. noctibus Moyses in monte Sinai, loquens cum deo exod.34.d. deuteron.9. b c.& 10.
IEIVNAT Christus 40. diebus, & 40. noctibus matth.4.a
Ieiunus Elias, & cibo dei per angelum misso fortis effectus 40. diebus & 40. noctibus ambulat vsque ad montem dei Horeb.3.reg.19.b
Ieiunant vsque ad vesperam Israelitæ percursi à Beniaminitis, offerentes holochausta, & petentes an tertio præliarentur contra Beniamin. iudic.2.d
Ieiunat vsque ad vesperam Dauid cum suis, audita morte Saulis & Ionatæ 2.reg.1.b
Ieiunant septem diebus viri Iabes Galat.1. reg.31.d
Ieiunat Dauid, & orat pro paruulo suo percusso à domino 2.reg.12.d
Ieiunat Achab & dormit in sacco, ambulans demisso capite, & miseretur eius dominus 3.reg.21.g
Ieiunat omnibus diebus vitæ suæ Iudith iudith 8.a
Ieiunat tribus diebus & tribus noctibus Esther ingressura ad regem esther 4.d
Ieiunium prædicat Iosias omni populo, & leguntur verba libri Ieremiæ iere.36.b
quòd non Ieiunarent apostoli, reprehenduntur à discipulis Ioannis matth.9.b
Ieiunia & luctus cum precibus sibi indicturos apostolos post ablatam ab eis ipsius præsentiam, multáque aduersa experturos prædicit Christus, idcirco nolle eos tunc illis præceptis onerare matth.9.c
Ieiunium ad officium funeris etiam pertinebat apud antiquos 1.reg.31.d
Ieiunium indicentes impij iudices, vt fallerent vulgus, quasi magnum aliquid admissum esset in ciuitate, innocentem Naboth, testimonio falsorum testium lapidari iubent 3.reg.21.c d
Ieiunium suum hypocritæ obiiciunt deo isa.58.a
Iephte filius meretricis, patre Galaad, fugit fratres suos, & habitat in terra Tob. iudic.11.a
Iephte missis nuntiis, petit ab Ammonitis quare terrā Israel vastent iudic.11.b c
Iephte constituitur super Israelem iudic.11.a b
Iephte spiritu dei correptus, aggreditur filios Ammon iudic.11.e
Iephte vouet se domino immolaturum quòd sibi reuertenti à cædendis Ammonitis primum occurreret iudic.11.f
in Iephte manus traduntur Ammonitæ iudic.11.f
Iephte immolat filiam suam vnicam iuxta votum, quæ ei reuertenti à cæde Ammonitarum prima occurrerat iudic.11.g
Iephte filiam plangunt virgines in Israel quot annis iudic.11.g
Iephte purgat se Ephraimitis, quòd eos non vocarit ad prælium contra Ammonitas iudic.12.a
Iephte pugnat contra Ephraim iudic.12.b
Iephte moritur iudic.12.c
¶Ieremiæ genus iere.1.a
Ieremias quo tempore prophetauerit iere.1.a
Ieremias ante conceptionem segregatus ad prophetiam, quam detrectat, causans imperitiam iere.1.b
Ieremiæ dat deus quod loquatur, & animum addit ieremiæ 1.b
Ieremias prohibetur dominum orare pro Iudæis ieremiæ 11.c
Ieremiæ ostendit dominus fructum laboris sui ierem. 15.d
Ieremias ob verbum dei percutitur, & in carcerem coniicitur iere.20.a
Ieremias conqueritur se esse in derisum ob dei verbum iere.20.b
Ieremias in carcerem coniicitur iere 22.a
Ieremias comprehensus à sacerdotibus & prophetis, adducitur in iudicium ierem.26.b
Ieremias accusatus coram principibus, respondet se verba dei tantum nuntiasse iere.26.c
Ieremias mittit catenas ad reges Edom, Moab, Ammon, Tyri & Sydonis, quibus monentur subiici regi Nabuchodonosor iere.27.a
Ieremię epistola missa ad captiuos in Babylonem iere. 29.a
Ieremias proficiscens in terram Beniamin, comprehenditur iere.37.b
Ieremias cæsus mittitur in carcerem iere.37.c
Ieremias liberatur à rege Sedecia iere.37.c
Ieremias principum suasu demittitur in lacum ierem. 38.a
Ieremiam iubet rex educi è lacu, Abdemelech eunuchi

Universidad de Deusto

rogatu ierem.38.b
Ieremias ostēdit regi qua ratione possit euadere mortem ierem.38.a.d
Ieremias protegitur à Nabuchodonosor iere.39.c
Ieremiæ datur facultas proficiscendi quò velit ierem. 40.a
Ieremias habitat cum relicto populo in Ierusalem, cui præerat Godolias ierem.40.b
Ieremias monet reliquias populi ne proficiscantur in Aegyptum ierem.42.b
Ieremias prædicit vastitatem Aegypti iere.43.c
Ieremiæ persecutio ecclē.49.b
de Ieremia, qui tabernaculum, arcam, & altare abscondit in monte 2.mach.2.a
¶In Iericho mittit Iosue exploratores ios.2.a
Ie icho populus terretur visis exploratoribus à Iosue missis ios.2.b
Iericho vrbem dat deus in manus Iosue, & quomodo ios.6.a
Iericho capitur, & omnia occiduntur ios.6.c
Iericho muri, fide corruunt hebr.11.e
qui Iericho reædificasset, maledictus ios.6.d
Iericho reædificatur ab Hiel.3.reg.16.g
in Iericho habitat Elisæus 4.reg.2.d
¶Ieroboal quare vocatus est Gedeon iudic.6.f
¶Ieroboam filius Nabat fit rebellis Salomoni 3.regum 11.e
Ieroboam filio Nabat traduntur decem tribus per Abiam prophetam 3.reg.11.f
Ieroboam fugit à facie Salomonis 3.reg.11.g
Ieroboam cum populo Israel, petunt à Roboam vt de iugo & seruitute patris remittat, sic se ei seruituros 3.reg.12.a
Ieroboam constituitur rex à populo super decem tribus Israel 3.reg.12.e
Ieroboam ædificat Sichem & Phanuel 3.reg.12.f
Ieroboam, promissione dei abiecta, constituit duos vitulos aureos in Dan & Bethel quos tanquā deos voluit ab Israelitis adorari, ne coacti ire in Ierusalem ad adorandum, tandem conuerterentur ad Roboam: sicque peccare fecit Israelitas 3.reg.12.f.g
Ieroboam sacrificans vitulis suis aureis, increpatur à propheta 3.reg.13.a
Ieroboam extensa manus in prophetam corripientem ipsum, arescit: quæ eiusdem prophetæ oratione restituitur 3.reg.13.a
Ieroboam nullo signo retrahitur à via sua mala 3.regum 13.g
Ieroboam filius Nabat creat sacerdotes, accepta pecunia etiam ex infimis populi 3.reg.13.g
Ieroboam constituit sacerdotes dæmoniorum reiectis sacerdotibus domini 2.paral.11.c
Ieroboam consulit Abiam prophetam per vxorem de valetudine filij ægroti 3.reg.14.a
Ieroboam se eradicaturum propter idololatriam, prædicit deus vxori ipsius per prophetam Abiam, signo addito more prophetarū de puero morituro statim vbi esset reuersa 3.reg.14.b
Ieroboam moritur 3.reg.14.e
Ieroboam domus destruitur à Baasa iuxta verbum domini 3.reg.15.g
Ieroboam idololatria eccl.47.d
Ieroboam Israelem ad idololatriam impulit osee 7.a
Ieroboam impius filius Ioas regis Israel regnat, per quem deus Israelem liberat 4.reg.14.c
¶Ierosolymitanæ ciuitatis portæ ezech.48.d
Ierosolymitanæ vrbi cladem minatur deus ezech.21.a
Ierosolymitanum excidiū prædicitur ob contemptum verbi dei ierem.19.a
Ierosolymitanæ vrbis exustio per virum è medio rotarum & cherubim prunas accipientem significatur ezech.10.a
Ierosolymitanæ ciuitatis, & templi restauratio Ezechieli ostenditur ezech.40.a
Ierosolymitana fœlicitas præterita describitur & præsens calamitas ezech.19.c
Ierosolymitanarum mulierum ruina isa.3.c
Ierosolymitanum excidium isa.3.a
in Ierosolymorum excidio virorum tanta raritas, vt vix septimæ cuique mulieri obtingeret vnus isa. 4.a
Ierosolymis signa in cœlestibus visa 2.mach.5.a
¶Ierusalem quæ & Iebus, vrbs in tribu Beniamin ios. 15.b.10.d.iudic.19.c
Ierusalem expugnatur à Iuda iudic.1.b
Ierusalem captiuitas figuratur ezech.3.g.4.a
Ierusalem tradendam in manus regis Babylonis, minatur dominus ierem.34.c
Ierusalem exurendam dicit dominus ezech.15.a
Ierusalem incendium per ollam liquefactam significatur ezech.24.a
Ierusalem obsidetur ab Rasin & Phacee isa.7.a.4.regum 16.a
Ierusalem obsidio à Sennacherib.isa.22.a
Ierusalem vastatur per Sennacherib isa.29.a
Ierusalem obsidetur à Babyloniis & transfertur populus in Babylonem cum rege Ioachin 4.reg.24.c. 2.paral.36.c
Ierusalem capitur à Chaldæis ierem.52.a
Ierusalem suscenditur & templum 4.regum 25.b.2.paralip.36.c
Ierusalem quare in captiuitatem ducta ierem.22.b
Ierusalem excidium factum nuntiatur prophetæ ezec. 33.e
Ierusalem destructam deflent Iudæi psal.78.versu 1.
Ierusalem vastatio ac restitutio zach.12.a
Ierusalem reædificatio sub Nehemia, à Daniele prædicitur daniel.9.g
Ierusalem instauratio promittitur zacha.1.c.2.a. iere. 21.g
qui Ierusalem muros, portas, & turres ædificarint. 2.esdr.3.a
qui Ierusalem instaurata habitauerint in ea 2.esdræ 11.a
Ierusalem exusta, proprias leges condit Antiochus, & dei legem seruari vetat 1.machab.1.d
Ierusalem comparatione alias gentes iustificat ezech. 16.f
Ierusalem nouæ gratia describitur psal.86.
Ierusalem querimonia, & sub eius typo ecclesiæ baruch 4.b
Ierusalem inuitatur ad lætitiam ob redium sui populi, & sub illius typo ecclesia baruch 5.a
Ierusalem abominationes enarraturus, primùm beneficia dei erga eam commemorat Ezechiel ezec.16.a
Ierusalem culpæ suæ tribuit quod patitur ierem.10.c
in IERVSALEM moriturum se, non alibi prædicit Christus luc.13.c
Ierusalem Christus ingreditur matth.23.d
Ierusalem tam horrendum excidium ob contemptum Christum, vt non nisi fuga posit sibi quis consulere, prædicitur matth.23.d.24.b.marc.13.b.luc.13.g. 19.f.21.d
ab Ierusalem ne discedant apostoli, expectantes spiritū sanctū promissum, iubet Christus luc.24.g. act.21.a
Ierusalem deplorat Christus matth.23.d.luc.13.g
ab Ierusalem vsque ad Illyricum Paulus prædicauit euangelium Christi rom.15.d
Ierusalem iubetur egredi Paulus, quòd non essent recepturi euangelium act.22.d
Ierusalem, ciuitas noua apoc.3.c
Ierusalem nouæ visio apoc.21.a
Ierusalem superna & cælestis, mater omnium eorum qui in lege sunt gratiæ cælestis galat.4.d hebr.12.f
¶Iesbibenob Philisthæum, cuius hasta trecentas vncias appendebat, interficit Abisai 2.reg.21.d
¶Iesus filius Iosedec, typus Christi zach.3.a
Iesu filius Syrach, Ecclesiastici libri author.eccl.50.d
¶IESVS, Christi & Messiæ nomen, luc.1.c. & quare sic dictus matth.1.c
Iesum gentium esse salutem reuelat Magis dominus, adducens eos ad eum matth.2.a
de Iesu quam opinionem habuerit Herodes matt.14. a.marc.6.b.luc.9.a
Iesus non vult planè Christus prædicari, veráque gloria conspicuus esse, donec iuxta patris mandatum satisfeciſſet pro peccatis matth.16.c.17.b.marc.9.a. luc.9.d
Iesum esse Christum confitentur Centurio & qui cum eo ipsum custodiebant matth.27.f
Iesum esse Christum cognoscere, dei donum est matt. 16.c
per Iesum Christum gratia & veritas ioan.1.c
ad Iesu nomen omnia se subiiciunt philip.2.b
quòd Iesus sit filius dei, siquis confessus fuerit, in deo manet ioan.4.c
per Iesum Christum cognatio spiritualis, qua conglutinantur & quæ in cælis & quæ in terra ephes.3.c
Iesu testimonium, est spiritus prophetiæ apocalips. 19.c
Iesum ore confiteri oportet rom.10.b
¶Iether primogenitus Gedeonis iudic.8.d
¶Iethro socer Moysi exod.3.a
Iethro inuisit Moysen cum vxore & filiis ipsius Moysi exod.18.a
¶Iezabel idolatrā duxit vxorem ipse Achab, quæ eum induxit in idololatriam 3.reg 16.g
Iezabel occidente prophetas domini, Abdias dispensator domus ipsius abscondit centum in spelunca 3 reg.18.a
Iezabel minatur Eliæ mortem ob occisos sacerdotes Baal 3.19.a
Iezabel, adulterinis literis sigillo Achab signatis, iubet senioribus vt occidant Naboth, nolentem dare vineam suam regi Achab pro pecunia 3.reg. 21.c.d
Iezabelis mors prædicitur ab Elia ipsi Achab 3.reg.21. f.4.reg.9.b
Iezabel impia, præcipitata, moritur iuxta verbum dei, & à canibus comeditur 4.reg.9.f.g
¶de Igni egresso, & aceruos frugum comburēte exod. 12.a
ne Ignis quidem die sabbathi succendebatur exod.35.a
Ignis perpetuus leuit.6.b
Ignis in nube incumbens tabernaculo per noctem exod.40.d.nume.9.c
Igne cōsumit holocaustum deus à Gedeone sibi oblatum, certum signum ipsum à se missum in liberationem Israelitarum iudic.6.d.leuit.9.d
Igne de cœlo missō ad comburendum holocaustum Eliæ, ostendit deus, se verum esse deum: cetera idola. 3.reg.18.c.f
Igni mixto cum grandine moriuntur homines & iumenta in agris Aegyptiorum exod.9.e
Igne sulphuris comburitur Sodoma & Gomorrha genes.19.e
Igne comburuntur murmurantes contra deum nume. 11.a
Igne interficiuntur rebelles in Moysen num.16.e
Igne comburuntur Nadab & Abiu, offerentes ignem alienum contra præceptum dei leuit.10.a.num.3.a
Igne de cœlo consumuntur quinquagenarij cum suis, missi ab Ochozia blasphemo ad Eliam 4.reg.1.b.c
Igne purificantur spolia, cuiusmodi aurum, plumbum, &c. nume.31.d
de Igne in puteo recondito 1.mach.1.d
per Ignem ne sacrificent filios more gentium, prohibet Iudæis deus deut.18.b
per Ignem idolis consecrant filios suos Iudæi 4.regum 17.c
per Ignem consecrat filium suum idolis ipse Achaz 4.reg.16.a
Ignis quo cruciantur impij, æternus est marc.9.g
Ignis æternus paratus diabolo & angelis eius matth. 25.d
in Ignem mittetur, qui fide Christo non adhærens, opera bona non fecerit ioan.15.a
Ignis consumpturus eos qui à veritate euangelij recedunt, eámque blasphemant hebr.10.e
Ignis consumens, dominus deut.4.d.9.a.heb.11.g
cum Igne descendit deus vt det legem exod.19.c
quasi Ignis ardens apparet Israelitis in monte Sinai species gloriæ dei exod.24.d
Ignis de ore dei exiens 2.reg.22.b
Ignis succensus in furore dei contra Israelitas deuteron.32.c
Ignem, qui prædicatio euangelij est, optat Christus accensum esse in orbe luc.12.f
Igne tribulationū & aduersitatum salietur omnis qui offeretur & accedet ad Christum marc.9.g
Ignis tribulationum probat quale sit cuiusque prædicatoris opus fundamento Christo superstructum 1.cor.3.c
Ignea lex deut.33.a
Igneos serpentes immittit deus in populum propter murmurationem num.21.b
Igneo curru & equis igneis tollitur Elias ab Eliseo, & rapitur in cœlum 4.reg.2.b
¶Ignobiles erunt, id est à deo contempti, qui deum contempserint, non fidentes ei, & aliter quàm ipse præceperit, facientes 1.reg.2.f
Ignobilia iuxta mundum contemptáque, & quæ pro nihilo ducuntur, elegit deus, apostolos, & quare 1.cor.1.d
¶Ignominia affecti serui ab Hanon, remittuntur: quā iniuriam vlciscitur Dauid 2.reg.10.a.c.d
¶pro Ignoto habitus est Paulus, cum tamen maximè notus esset deo 2.cor.6.b
¶Illuditur Christus matth.17.c
¶Imago aut similitudo aliqua dei non est visa, quando dedit legem populo Israel, & quare deut.4.c
in Idōlis fiduciam habebant Iudæi, ab eis sperantes auxilium in tribulationibus deut.32.e
Idola gentium subuerti præcipit deus, confringi & comburi, coram quibus procedebant deut.7.a.b.d
Imaginem fecerat sibi Michas, cui Leuitam præfecerat, dato stipendio: quam filij tribus Dan viauferentes, sibiipsis eam statuerunt constituto sacerdote Ionatham nomine: quod idōlum duravit eis vsque ad tempus captiuitatis iudicum 17.a.b.18. d.e.f.g
ad Imaginem dei factus est homo gene.1.d.9.b
Imago dei inuisibilis, Christus 2.cor.4.a.coloss.1.a

Imago est & gloria dei vir, ideo non debet velare caput 1.cor.11.b
¶Imitemur deum, vt filij charissimi ephes.5.a
Imitemur bonum ioan.3.c
Imitator Christi, Paulus 1.cor.4.d
vt Imitatores eius sint, adhortatur Corinthios Paulus 1.cor.4.d
Imitari Paulum quomodo oporteat 1.thess.3.b
Imitatores dei & Pauli facti Thessalonicenses 1.thessalonic.1.c
Imitemur eos qui fide & patientia expectantes, hæreditabunt vitam æternam hebr.6.c
¶Immaculata via dei 2.reg.22.c
¶Immisericordes Socothitæ & Phanuelitæ, denegantes fessis militibus persequentibus Zebee & Salmana panes iudic.8.e
¶Immolans diis, occidatur exod.22.e
¶Immortalis deus 1.timoth.6.c
ad Immortalitatē paratit nos deus, dans nobis pignoris vice spiritum sanctum 2.cor.5.a
Immortalis futurus Adam, si de ligno vitæ non edisset gene.3.d
¶Immunda animalia, quibus non erat fas Iudæis vesci deut.14.a.leuit.11.a
Immundum non tangendi lex nume.19.c
Immundum tangens quomodo expiabatur.leuit.5.a
Immundum ne comedat vxor Manue tempore conceptionis suæ (vel gestationis vteri) prohibet angelus, quòd Nazaræū Samsone paritura esset iūd.13.a
Immunditia omnis ne nominanda quidem inter Christianos ephes.5.a
¶Immutabuntur ad gloriæ immortalitatem, qui viui inter fideles reperientur in resurrectione 1.cor 15.g
¶Impatientiæ arguitur Iob iob.4.a
¶Imperio dei constituit alios iudices secum Moyses exod.18.d
Imperio dei proficiscuntur Israelitæ, & manēt in loco nume.9.c.d
Imperium dei contemnentes Israelitæ puniuntur deuteron.9.g
Imperium regi suo Christo dedit deus, constituens illum caput super ecclesiam qui eam regeret 1.reg.1.b
¶Impij qui sint 2.petr.1.b.c
Impius qui non credit dei euangelio 1.petr.4.d
Impij sine infidelis descriptio psal.1
Impij descriptio, omnia dolis, malitia, mendaciis, & diuitiis agentis psal.51.versu 1.
Impium se esse confitetur Pharao, deum autem iustum exod.9.f
Impium auersatur deus exod.23.a
Impij in tenebris conticescunt, & à deo derelinquuntur, vt non possint fidere in ipsum, quia de fortudine sua nimis præsumunt 1.reg.2.b
Impij rident iudicium dei prou.10.e
Impij iudicia dei non consyderant prou.28.a
Impij non emendantur afflictionibus prou.27.d
Impij dei verbum contemnunt prou.29.e
Impij non possunt rectè vti verbo dei prou.26.b
Impij se suo consilio perdunt prou.14.d
Impij, hypocritæ, auari, & calumniatoris iniquitates breui finiendæ iob.20.a
Impij se fœliciores putant seruiēdo Satanę quàm deo, ita eos deo excæcante iere.44.c.1.mach.1.b
de Impio desperato prou.18.a
Impiorum spes vana sapien.5.b
Impiorum consilia non succedunt prou.10.c
Impiorum studium & conatus cedit in gloriam deo psal.75.versu 10.
Impiorum falsa prosperitas psal.43.versu 13.
Impiorum prosperitas, & eorundem repentinus interitus iob.21.a.b
Impiorum prosperitatem admiratur propheta, tametsi deum iustum fateatur ierem.12.a
Impiorum multitudinem, & verè piorum luget paucitatem propheta michææ 7.a
Impiorum verba de hominis fine sapient.2.a
ab Impiorum via declinandum prouer.4.e
Impiorum victimæ deo abominabiles prouer.15.b.21. d.eccle.34.c
Impiorum maledictio iob.24.c
Impiorum condemnatio, & iustorum mors sapien.4.c
Impiorum gemitus, & pœnitentia in extremo iudicio sapient.5.a
Impij, quorum deus non tetigerat corda, non suscipiunt Saulem quem deus constituerat in regem 1.regum 10.d
Impij Christum negantes, quales sint iudæ b.c.d
Impios in nouissimis temporibus futuros prædicit Petrus 2.petr.3.a
Impij, dei iudicio semper proficiunt in peius 2.thess.2. d.2.timoth.3.d
Impij non ante iudicium extirpabuntur matth.13.f
Impiis ciuitates Sodomorum & Gomorrhę sint exemplo 2.petr.2.b
Impiorum nouissima psal.72.versu 18
Impiorum præmia sapien.3.b
Impiorum cæcitas 27.b
Impiorum cæcitatem profundissimam admiratur propheta psal.35.versu 1.
Impios manent supplicia prou.19.d
Impios non liberabunt iusti à malis ezech.14.d
Impij præsignati ad iudicium & condemnationem æternam, reseruati ad iudicium cruciandi 2.petr.2. b iudæ. a.b.e
Impij, scandala à Christo dicuntur matth.11.f
¶Impossibile est eos qui accepta fide, acceptóque spiritu sanctō peccauerunt, id est euangelij veritatem deseruerunt & blasphemauerunt, aliqua pœnitentia reuerti, qui Christi hostiam contemnunt: expectēt autem terribile iudicium heb.6.b.10.e
Impossibile est apud homines diuitem & confidentem in diuitiis saluari: apud deum autem possibile matth.19.c
¶Inaures aureæ, quas prædati fuerant Israelitæ ab Ismahelitis, dantur Gedeoni iudic.8.e
¶Incantatores suis incātationibus idem faciunt quod Moyses exod.7.b.d.8.b
Incantatores cum non possent suis incantationibus inducere pediculos in hominibus confitentur potentia dei fieri quod fecerat Moyses exod.8.d
Incantatores percutiuntur à deo vlceribus & vesicis coram Pharaone exod.9.b
Incantatōres nulli sint deut.18.b
¶Incarnatio Christi, gaudium fidelium isa.4.a
¶Incedit aduersum nos deus, quando punit nos non obedientes verbis suis leuit.26.e
¶Incensa, orationes sanctorum apoc.8.a
¶Incestus Lot cum filiabus gene.19.g
de Incestus custodia prouerb.4.d
ne Incidérent se, & caluitium facerent more gentiū super mortuo, prohibet Iudæis deus deut.14.a
Incidebant se sacerdotes Baal sacrificantes ei ita vt exiret sanguis 3.reg.18.c
¶Incrucifixus non poterat comedere Phasc exod.12.g
Incircuncisa mens inobedientium verbo dei & peccatores se esse non agnoscentium leuit.26.f
Incircuncisus labiis Moyses impeditæ linguæ non eloquens exod.6.b.d
¶Inclinanda corda nostra ad deum cōfidendo ei soli, non alij rei ios.24.f
Inclinant Sichimitæ corda Israelitarum post Abimelech. quem in iudicem recipiunt iudic.9.a
vt Inclinet corda populi ad se, orat Salomon deum 3.reg.8.f
Inclinans cælos deus 2.reg.22.b
Inclinat se regi Dauidi Bethsabee regina, & Nathan propheta 3.reg.1.c
¶sibi Inconstantia & omne opus praua.n, vbi æmulatio & contentio iacob 3.d
Inconstans & inæqualis est in omnibus quæ agit vir duplici animo iacob 1.a
¶Incredulus populus deo promittēti terram, non vult ascendere ad eam deut.1.d
Incredulitas ducis in verbum dei, punitur 4.reg.7.a.d
per Incredulitatem abiecti Iudæi, gentes vero per fidem receptæ rom.11.c
sub Incredulitate concluſit omnes deus iudicio ineffabili, vt omnium misereatur rom.11.d
Increduli non ingredientur vitam æternam, sicut nec terrā promissionis ingressi sunt qui increduli fuerunt hebr.3.d
Incredulitatem discipulorum suorum seuerè increpat Christus matth.17.c.marc.9.c.luc.9.c
Incredulitatem apostolorum eum resurrexisse non credentium, exprobrat Christus marc.16.c.luc.24. f.ioan.20.c
Incredulitate apostolorum non est sanatus lunaticus matth.17.c
Incredulitatem suam vt adiuuet Christus, orat cum lachrymis pater dæmoniaci marc.9.d
Incredulitate Nazaræorū, pauca miracula facit Christus apud eos, matth.13.g. quam incredulitatem miratur marc.6.a
Incredulitatem Christus opprobrat proficiscentibus in Emmaunta luc.24.d
¶Incremētum euangelicæ doctrinæ deo debetur, non Paulo plantanti, neque Apollo riganti 1.cor.3.b
¶Increpat deus omnia opera non custodientium præcepta sua: immittit in eos famem & esurię deut.28.b
Increpat Moyses ipsum Aaronem ob vitulum aureum exod.32.c
Increpat Moyses dure tribum Ruben & Gad, quòd cum fratribus se noluissent periculis obiicere num. 32.b
¶Indignatio tollenda à nobis ephes.4.g.coloss.3.b
¶Induxit peccatum super populum Israel ipse Aaron fabricando vitulum aureum exod.32.e
¶Indulgentia Heli erga liberos 1.reg.2.e
non Indulgendum filiis eccle.30.b
¶Induit Adam & Heuam deus gene.3.e
Induitur spiritu dei Gedeon processurus ad bellum contra Madianitas & Amalecitas iudic.6.g
Induimus Christum per baptismum, id est filij dei efficimur galat.3.d
Induamus Christū, sequamur vestigia eius, & ad exemplum eius viuamus, non secundum desyderia carnis rom.13.d
Indui virtute ex alto, pro spiritum sanctum suscipere luc.24.g.act.1.b
¶ne Induremus cor nostrum, non dando mutuum fratri in paupertatem redacto deut.15.b
Indurat quem vult dominus rom.9.d
Indurauit deus Heuæos, vt resisterent Iosue, & occiderentur ios.11.d
Indurat deus cor Pharaonis exod.7.a.d.8.c.d.g.9.a.b g.18.a.e.g.11.d.14.a.b.e
Indurat deus cor Schon, vt ipsum trada: Israelitis deuteron.2.f
¶Inebriatus Noe deridetur à filio suo Cham.gen.9.c
Inebriat Dauid Vriam, vt sic cum vxore ipsius dormiret ad celandum adulterium 2.reg.11.c
Inebriaturum se sagittas suas sanguine inimicorum, id est ipsos occisurum, minatur deus deut.32.f
¶per Infamiam & bonam famam vixit Paulus in prædicatione euangelij 2.cor.16.b
¶Infantes reseruabātur in expugnatione vrbium deuteron.20.c
sicut Infantes modo geniti, deponamus omnem malitiam, dolum, simulationes & inuidias 1.petr.2.a
Infantibus similes, regnum dei ingrediuntur matth. 19.b
¶Infernus describitur isa.30.g
ad Inferos deduxerat dominus Annan vxorem Elcanæ, sterilem eam faciendo, vnde ob multas quas etiā ab amicis audiebat exprobrationes, in tantam tristitiam adducta fuit vt se mortuam putaret: quam postea idem dominus ab inferis reduxit, fœcundam faciendo: vnde ex tristissima, & mortuę simili, lætissima facta est 1.reg.2.b
Infernum potestares non præualebunt fidei Christianorum, vt eos rapiant, de manu Christi matth.16.c. ioan.10.e
¶Infideles filij Israelitæ, deserto deo creatore, cōuersi ad idola deut.32.c
Infideles & timidi Israelitæ, audita superbia Goliathi pronocantis ad singulare certamen 1.reg.17.b.c
Infideles vt sumus psal.36.versu 37.
Infideles & malos non esse imitandos psal.36.versu 1.
Infideles de salute desperantes ob dilationem, alloquitur dominus isa.46.d
Infideles quales sint erga sanctos psal.36.versu 12.
Infidelium reprobatio psal.15.versu 3.
Infidelium verba de cognitione dei iob.22.b.ezec.5.e
Infidelium prosperitati non inuidendum psalm.36. versu 7.
ab Infidelibus Iudæis cupit liberari Paulus rom.15.g
Infideles non norunt vti omnibus creaturis absque peccato, cum mens eorum & conscientia immunda sit tit.1.d
Infidelium mentes à Satana deo huius seculi excæcatæ, ne euangelium illis illucescat 2.cor.4.a
ab Infidelium verbis resurrectionem negantium, cauendum est fidelibus 1.cor.15.d
Infidelium non credentium euangelio quis finis, si fideles & iusti tribulationes non effugiunt? 1.pet.4.d
in Infideles horrendum dei iudicium 2.thess.1.c
Infidelibus pœnæ æternæ 2.thess.1.c
cum Infidelibus non habendum commercium 2.cor. 6.c
Infidelitas filiorum Israel, cum persequeretur eos Pharao exod.14.c
Infidelitas Moysi in deum num.11.c.e
Infidelis Moyses non ingressurus est terram promissionis nume.20.b
Infidelitatem populi exprobrat Moyses deut.1.d.e
Infidelitas sacerdotum Philisthæorum, dubitantium num deus immisisset Philisthæis plagā, an casu accidisset 1.reg.6.b
Infidelitas Iudæorum, numerum gentium fidelium auxit.rom.11.b
Infidelitatis suæ admonentur apostoli, iactati tempestate maris, Christiq; potentiam experiuntur matth. 14.c

Universidad de Deusto

¶Infirma & sterilis Anna parit multos 1.reg.2.a
Infirmitates inducit deus vbi nó audimus vocem eius, custodientes præcepta eius exod.15.g.deut.28.d
Infirmitates terræ quibus affliget terram Iudæorum deus, non obedientium præceptis eius deut.29.d
Infirmitatem aufert à nobis deus si seruiamus ei exod.23.c
Infirmitates non inducit dominus in eos qui custodiunt præcepta ipsius deut.7.c
in Infirmitate deus orandus eccle.38.a
Infirmus fide & superstitiosus, ad gloriam dei oleribus vescitur, timens incidere in aliquod cibi genus interdictum rom.14.a.b
Infirmi fide, non contemnendi à firmioribus, si non vescantur quouis ciborum genere: sed eorum imbecillitas toleranda, sustinendi, suscipiendi, tollendi: nec contentiosis disceptationibus alliciendi, sed humanitate donec proficiant rom.14.a.15.a. 1.thess.5.c
Infirmis factus est Paulus infirmus vt eos lucrifaceret 1.cor. 9.d
Infirmus frater cibo nostro non perdendus, quamuis sciamus licere quibuslibet vesci 1.cor.8.c.d
Infirmorum fratrum cónscientiam lædentes, in Christum peccámus 1 cor.8.d
Infirmatur Paulus ob aliorum infirmitatem 2 cor.11.d
Infirmitatibus nostris compatitur Christus, qui per omnia tentatus fuit absque peccato heb.4.d
Infirma mundi æstimatione elegit deus, vt fortia confundat 1.cor.1.d
Infirmitas virtutem perficit 2.cor.12.c
Infirmus Paulus in Christo, dum illius vestigia sequés, malis afficitur: sed ex virtute dei potés est 2.cor.13.b
in Infirmitatibus propter Christum sibi complacet Paulus 2.cor.12.c
cum Infirmus & maximè destitutus videtur Paulus, tum verè potens est Christi præsidiis 2.cor.12.c
Infirmitates ob peccata immitti à deo, ostendit sanatus paraliticus, matth.9.a. vir item ille 38. annos infirmus ioan.5.c
Infirmitates aliquando ob nullum peccatum à deo immittuntur, tantum vt per eas glorificetur filius eius, eíque credatur, vt de cæco nato, ioan.9.a. de Lazaro, ioan.11.a
Infirmi multi sunt apud Christianos, & moriuntur multi ob indignam eucharistiæ sumptionem 1.corinth.11.g
Infirmus presbyteros ecclesiæ accersat, & ad quid iacob.5.c
¶Infœcunda nulla futura si seruierimus deo exod.23.c
¶Ingemiscunt filij Israel propter duram seruitutem, audiuntúrque à deo exod.2.d
Ingemiscit Paulus optans dissolui à corpore, & superinduí habitationem quæ de cælo est 2.cor.5.a
Ingemiscit omnis creatura, reuelationem filiorum dei expectans rom.8.d
¶etiam erga Ingratos ostendit prouidentiá suam deus 3.reg.18.a
Ingratitudo Laban in Iacob gene.31.a
Ingratitudo pincernæ Pharaonis in Ioseph. gen.40.d
Ingratitudo filiorum Ammon in Dauid 1.reg.10.a
Ingratitudo Saulis in Dauid 1.reg.19.b
Ingratitudo Iudæorum ezech.20.a
Ingratitudo Israelis mich.6.a.osee 13.b
Ingratitudinem Iudæorum deplorat propheta isa.1.a
Ingratitudinis arguitur Ierusalem ezech.16.b
Ingratitudinem Ceilarum ostendit deus ipsi Dauidi, qui eum traditurí erant Sauli nisi fugisset 1.reg.23.b
¶Ingredi, more scripturæ, ponitur pro agere, vt de Dauide legitur, quòd ingrederetur, omniáque prosperè ageret 2.reg.5.b
Ingredi viam vniuersæ terræ, pro mori 3.reg 2.a
Ingredi domum mariti dicebatur mulier quæ nubebat ruth.4.c
¶Inimicos persequentur, & cadent coram iis qui seruauerint præcepta dei leuit.26.b
Inimicos custodientibus præcepta sua, facit corruere deus deut.28.a
super Inimicos conuertit deus maledictiones, si dilexerimus eum deut.30.b
Inimicorum manibus tradebat Iudæos deus ob idolatriam deut.32.c
Inimicos suscitat deus regem Eglon & alios contra Israelem ad idola conuersum iudic.3.b
Inimicum Salomoni idololatræ suscitat deus Adab Idumæum 3.reg.11.c
Inimicus Dauidis Saul factus est, quòd deus esset cum illo 1.reg.18.g
Inimici persequentes Dauidem, conuersi à deo, in itinere prophetant cum prophetantibus, obliti officij ad quod ierant 1.reg.19.d
ad Inimicos fugit Dauid, inter quos tutior est quàm inter Israelitas 1.reg.21.d
Inimicus beneficio ad respiscentiam impellendus & alendus rom.12.d.exod.23.a prouer.25.c
Inimici diligendi, illisque benefaciendum matth.5.g. luc.6.c
Inimici dilectionem præcipit Salomon prou.25.c
de Inimici malo non gaudendum prouerb.24.c. eccl. 8.b
Inimici Saulis mortem deflet Dauid 2.reg.1.b
Inimico Sauli parcit Dauid, oram vestimenti eius præscindens 1.reg.24.b
Inimico Sauli dormiéti parcit Dauid secundò, hastam & scyphum eius auferens 1.reg.26.a
Inimicum Semei vlcisci non vult Dauid 2.reg.16.c
Inimicos cibo & potu reficit rex Israel, & dimittit vincens in bono malum 4.reg.6.e
Inimico non credendum eccl.12.b
pro Inimicis orat Christus luc 23.c
pro Inimicis orat Stephanus act.7.g
Inimicos missos ad comprehendendum se, percuti cæcitate orat Eliseus ad dei gloriam 4.reg 6.d
de Inimicis suis triumphat Dauid, quos deus subiugauerat ei 2.reg.22.c
Inimici cum essemus, ignorantes dei, & operibus malis dediti, tamen reconciliauit nos sibi deus per mortem vnigeniti sui colosse.1.c
Inimici nostri inuisibiles, diaboli epheſ.6.b
¶Iniquum ne faciat iudex leuit.19.c
sine Iniquitate est deus deut.32.a
Iniquitate repleta est terra gene.6.b
Iniquitatem filiorum imitantium infidelitatem patrum suorum, alij quàm soli deo fidentium, visitat & punit deus exod.20.a.34.a.deut.5.a
Iniquitates aufert deus exod 34.a b
Iniquitates hominum describit Iob iob.24.a
Iniquitatem aliena non gaudet qui charitatem habet, sed congaudet veritati 1.cor.13.b
Iniquitate abundante charitas refrigescit matth.24.b
Iniqui fraudantes suos fratres, regnum dei non possidebunt 1.cor 6.b
¶Iniuriam propriam vlcisci prohibet Christus mat.5.f
Iniuria potius patienda, quàm iudicio contendendum cum fratre 1.cor.6.d
Iniuria contemnenda eccl.10.a
Iniuriæ ne simus memores leuit.19.d
Iniuriam remittit Ioseph fratribus gene.50.c
Iniurias Semei perfert Dauid, fide agnoscens eas à deo esse suscitatas 2.reg.16.b c
Iniuriam inferentem corripit Moyses exod.2.b
Iniuriam patientes filias sacerdotis defendit Moyses exod.2.c
Iniuriam factam seruis suis, occulto dei iudicio vlciscitur Dauid, quos vt consolaretur Hanon regem Ammonitarum, miserat 2.reg.10 a b c d
¶Iniustitiam, diuersa pondera, & inæquales modios abominatur deus deut.25.d
¶Innocens nullus apud deum exod.24.a.num.14.c
Innocentem animam occidens, maledictus deut.27.d
Innocens Vrias occiditur iussu Dauid, & alij innocentes propter ipsum 2.reg.11.c
Innocétiam suam testatur Samuel coram populo 1 regum 12.a
Innocentia Tobiæ tob.2.d
Innocentium calumniæ eccle.4.a
Innocentiam suam ostendit Iob iob.31.c
Innocentes occidit Herodes matth.2.c
Innocentem se à Christi morte dicit Pilatus matt.27.c
¶Inobediens Achan, qui contra voluntatem dei tulerat de anathemate, lapidatur ios.7.d
Inobediens iudici vel sacerdoti, iuxta dei legem iudicium danti, occidebatur deut.17.c
Inobedientibus verbo dei maledictio deut.28.b.ierc. 26.a.29.b.leuit.26.c
Inobedientibus verbo dei, breuis vita prædicitur deuteron.30.d
Inobediens verbo dei propheta quidam occiditur à leone à deo immisso 3.reg.13.d e
Inobedientes Israelitæ captiui ducuntur in Assyrios 4.reg.17.b c
Inobedientia Adæ nos peccatores constituit, reddidítque deo inobedientes, accepta ab eo peccandi procliuitate rom.5.d
¶Insanum vocát principes Iehu filium prophetæ nuntiantem verbum dei 4.reg.9.b
¶Insatiabilia tria sunt, & quartum inexplebile prouer. 30.c
¶Insons non occidendus exod.23.a
¶Instrumentis musicis ludit Dauid cum omni populo ante arcam dei quam reducebant, quibus testabantur cordis sui lætitiam 2.reg.6.a
Intelligentia replet deus artifices tabernaculi, vt excogitare possint omnia opera ex auro & lignis, &c. exod.31.a 35.d
vt Intelligat quæ agere debeat, præcipit deus Iosue legere legem ios.1.b
vt Intelligat quid agere debeat, hortatur Dauid Salomonem, vt præcepta dei custodiat, sicut præceptum erat à Moyse 3.reg.2.a
vt Intelligerent Iudæi, & non adorarent idola, optat deus deut.32.d
Intelligentia nostra, est verbum dei deut.4.a
Intelligentia, recedere à malo tob.28.d
Intelligens cor quod beneficia & magnalia dei erga se cognoscat, non dat deus iis qui non obediunt præceptis suis deut.29.a
¶Interficiúntur idololatræ à Leuitis iussu Moysi exod. 32.f
Intercedit Abraham pro Sodomitis gene.18.c
INTERCESSOR noster Christus apud patrem rom.8.g
¶Internus homo, spiritus est per verbú dei conceptus, qui non potest non delectari in lege rom.7.d
¶Interpretatio somniorum dei est gene.40.b
per Interpretem loquebatur Ioseph fratribus genes. 42.d
Interpretandi donum flagitet à deo, qui linguarum donum habet 1.cor.14.c
Interpretatio & explanatio sermonum à spiritu dei datur 1.cor.12.b
¶Interrogãdus deus in infirmitatibus, non idola 4.regum 1.d
non Interrogato domini ore, Iosue init fœdus cum Gabaonitis, & male recessit ios.9.b c
¶nihil Intulimus in mundum ex iis quæ in vsus hominum condidit deus 1.cor.9.f
¶Inuenit gratiam coram deo Moyses exod.33.c d
Inuenit ipsa Ruth gratiam coram Booz, omnem victum benigne ipsi exhibente ruth.2.b c
Inueniunt mala multa eos qui à deo fornicantur, alij fidentes quàm ipsi deut.31.d
Inuenit deus populum Israel in solitudine vasta deuteron.32.b
¶Inuidi Palesthini obturant puteos, quos foderant serui Abraham gene.26.c
Inuidet sorori suæ fœcundæ Rachel infœcunda gen. 30.a
Inuident filiis Israel Aegyptij, quod nimis multiplicentur exod.1.c
Inuidi filij Laban ob diuitias Iacob murmurant in eum gene.31.a
Inuidia filiorú Iacob in Ioseph, propter somnia ipsius gene.37.b
Inuidiam & contumeliam fratris contemnit Dauid, zelum dei interpretantis superbiam 2.reg.17.d
Inuidet Saul, Dauidi laudem victoriæ tribui 1.regum 19.b
Inuidi fugiendi prou.23.a
Inuidia sacerdotum traditur Christus matt.27.b
Inuidere cuiquam nescit, qui charitatem habet 1.cor. 18.b
Inuidia reiicienda à nobis galat.5.d.1.petr.2.a.prou. 14.d
¶Inuocari cœptum est nomen domini tempore Enoc filij Adam gene.4.d
Inuocatus deus in tribulatione, exaudit 2.reg.22.a
Inuocantes nomen domini de corde puro, fideles 2.timoth.2.d
Inuocantibus deum per fidem, salus promittitur rom. 10.c
Inuocant deum verè qui in illum non credunt rom.10.c
Inuocat nomen dei ipse Abram in peregrinando gen. 11.c.12.a
Inuocat nomen domini Abraham in terra Philisthinorum gene.21.d. Item Isaac gene.2.f
Inuocat Iacob deum Israel gene.33.d
Inuocat nomen domini Moyses in monte exod.34.a. deut.32.a
Inuocato super populum suum dei nomine, timét hostes deut.28.a
Inuocat dominum Samson sitiens, & dat ei aquas è dente molari maxillæ asini, qua mille Philisthæos occiderat iud.15.d
Inuocat deum ipse Samson, vt restituat sibi fortitudinem pristinam iudic.16.g
Inuocare nomen dei super aliquem, id est benedicere ei, & orare vt deus det ei, &c.num.6.d
Inuocatum fuit nomen Iacob super filios Ephraim, id est nominibus patrum suorum apellati sunt, & dicti filij Iacob gene.48.c
vt Inuocent deos in quibus fisi sunt, dicit Israelitis

deus clamantibus ad se, exprobrans quòd sæpius à se liberari, conuersi sint: semper ad idola iudic.10.c
Inuocantes deum Baal, irridet Elias 3.reg.18.e
¶Ioab occidit ipsum Abner.2.reg.3.e
Ioab impius timens perdere Dauidis gratiam, impiè Vriam innocentem curat occidi 2. reg.11.c
Ioab prudenti consilio consiliat Absalom patri 2. reg.14.a
Ioab reducit Absalom 2.reg.14.c
Ioab pendentem de quercu Absalom confodit 2.reg. 18.b c
Ioab (deo ita curante) audacter corripit Dauidem patienter lugentem filium Absalom, ne populus commotus illo fletu recederet ab ipso Dauide 2. regum 19.a
Ioab sequitur Adoniam 3.reg.1.a
Ioab principem iubet Dauid Salomoni vt occidat, & quare 3.reg.2.a b
Ioab occiditur iussu Salomonis 3.reg.2.e
¶Ioachaz succedit Iehu patri suo 4.reg.10.g
Ioachaz traditur in manus Syrorum 4.reg.13.a
Ioachaz mortuo succedit Ioas filius eius 4.reg.13.b
Ioachaz succedit Iosiæ patri suo, & captus est à Pharaone 4.reg.23.f.2.paral.36.a
Ioachaz & Ioacim captiuitas, per leunculos & leonem significatur ezech.19.a
Ioachaz filius Iehu regnat pro patre suo Iehu super Israelem 4.reg.10.g.13.a
¶Ioachin succedit fratri suo Ioacim.4.reg.24.a.2.paralip.36.b
Ioachin siue Iechoniæ captiuitas prædicitur ierem. 22.f
Ioachin exaltatur à rege Babylonis 4.reg.25. g
Ioachin captiuo constituuntur cibaria regia ierem. 52.g
¶Ioacim sit seruus regi Babylonis 4.reg.24.a b.2.paral.36.b
contra Ioacim prophetat Ieremias.ierem.22.d
Ioacim regis Iuda captiuitatem refert Daniel. dani.1.a
¶Ioas pater Gedeonis irridet cultores Baal. iudic. 6.f
¶Ioas, filius Ochoziæ absconditur ne interficiatur ab Athalia 4.reg.11.a.2.paral.22.d
Ioas constituitur rex 4.reg.11.a.2.paral.23.a
Ioas pius, quem docet Ioiada sacerdos, pecuniam aufert à sacerdotibus non instaurantibus templum, & eam in eiusdem templi vsum expendit 4.reg.12.a
Ioas, viuente Ioiada, legem seruat 2.paral.24.a
Ioas interficitur à seruis suis 4.reg.12.d.2.paral.24.g
Ioas impius filius Ioachaz, regnat super Iudam 4.reg. 13.b
Ioas rex Israel percutit Syrios 4.reg.13.d
Ioas rex Israel expugnat Amasiam & templum dei spoliat 4.reg.14.c
Ioas rex Israel moritur 4.reg.14.c
¶Ioatham, filius Gedeonis minimus, euasit manus fratris Abimelech. iudic.9.a
Ioatham proposita lignorum parabola, prædicit interitum Sichimitarum, & Abimelech. iudic.9.b
Ioatham regnat pro Azaria super Iudam 4.reg.15.b
Ioatham filius Oriæ regnat post eum, vincit Ammonitas, moritur 4.reg.15.f.g.2.paral.27
¶Iob sanctitas, liberi & possessio iob 1.a
Iob conuiuantibus filiis, videns in spiritu conuiuorum impietatem, pro eis solicitus sacrificat iob 1.a
Iob bona omnia dissipat Satan, & eius liberos percutit, expetita facultate à domino iob 1.b
Iob luctus, & eiusdem laus ad deum in sua afflictione iob 1.d
ad Iob amici tres veniunt, vt eum consolentur iob 2.b
Iob tentatur ab vxore iob 2.c
Iob ostendit exemplo suo pios interdum vinci in tentatione, interdum vincere iob 3.a
Iob pio in impiorum iudicium coniecto, quod verebatur malum, accidit iob 3.d
Iob arguitur impatientiæ per Eliphaz iob 4.a
Iob dicit culpa sua pœnam esse grauiorem iob 6.a
Iob conqueritur se ab amicis derelictum iob 6.c
Iob vitam hominis non esse nisi laborem perpetuum ostendit iob 7.a
Iob collatione priorum beneficiorum & præsentis afflictionis nimiam seueritatem dei in se ostendit iob 10.b
Iob pœnitendi spatium quærit iob 10.d
Iob quàm sit patiens ostendit iob 12.a
Iob amicos redarguit ex propriis ipsorum verbis iob 13.a
Iob austeritate amicorum motus, suam calamitatem enarrando, se citra iniquitatem pati ostendit iob 27.a
Iob flagella sua describit, passionem Christi figurans iob 19.a
Iob vaticiniú de generali resurrectione iob 21.d.14.b
Iob constantia iob 27.a
Iob vitæ suæ anteactæ fœlicitatem & pia gesta recenset, tacitè amicos arguens calumniæ iob 29.a
Iob describit quanto cótemptu ab hominibus & quãta maledictione à domino tractetur iob 30.a
Iob recenset vitæ suæ innocentiam iob 31.a
Iob à dæmone, vlcere percutitur iob 2.a
Iob humana patitur, obtando sibi mortem. iob 6.b
Iob tædet vitæ suæ iob 10.a
Iob pœnitentia, cui duplicia pro ablatis restituuntur iob 42.d
Iob moritur iob 42.d
Iob patientia Christianis in exemplum proposita iacobi 5.c
¶Iochabed, vxor Amrã, mater Moysi & Aaron exod. 16.e
¶Iohanan prædicit Godoliæ duci mortem suam ierem. 40.d
Iohanan persequitur Ismaelem interfectorem Godoliæ iere.41.c
Iohanan cum principibus & reliquo populo consulit Ieremiam, qui facto opus sit iere.42.a
Iohanan abducit reliquias populi Iudaici in AEgyptum reclamante Ieremia. iere.43.a
¶Iohanna, vxor Chusæ, Christum sequitur luc.8.a
¶Ioannes, Simonis fratris Iudæ filius. vitæ suæ insidiãtes interemit 1.machab.16.d
de Iohanne Baptista percussore adhortante ad susceptionem Christi isa.40.a.malac.3.a
Iohannes Baptista in spiritu Eliæ venturus malac.4.b
Iohannis Baptistæ parentes, eorúmque genus & pietas & in deum fides luc.1.a
Ioannes Baptista adhuc in vtero matris subsilit, salutãte Maria matrem ipsius luc.1.d
Iohannes Baptista spiritu sancto repletus adhuc in vtero luc.1.b
ad Iohannis Baptistæ natiuitatem mirantur omnes vicini, & qui de ea audierunt luc.2.f
Ioannes Baptista circunciditur luc.1.f
Iohannis Baptistæ nomen à deo illi inditum luc.1.b
Iohannes Baptista in desertis habitat vsque ad diem in quo prædicare cœpit pœnitentiam populo Israel luc.1.g
Ioannis victus & vestitus, matth.3.a. vinum & siceram non bibit luc.1.b
Iohannes Baptista diuina reuelatione Christum nouit ioan.1.b
Iohannes missus ante Christum, non autem fuit Christus, sed amicus sponsi, gaudens ecclesiam sponsam Christo credere ioan.3.d
Iohánes missus à deo in spiritu & virtutis Eliæ, vt pœnitentia prædicata, Christum annuntiaret venisse, quem contempserunt Iudæi matth. 21.c. marc.11.d. luc.1.b g.20.a.ioan.1.a c d
Iohannes non potuit sibi ampliorem honorem, aliúdve officium sumere, quàm quod à deo illi erat commissum ioan.3.d
Iohannes ad vitæ innouationem populum adhortatur, Christum venisse annuntians matth.3.a.marc.1. a.luc.3.a
Iohannes Baptista dat præcepta turbis, publicanis & militibus luc.3.b c
Iohannes Pharisæos metu diuini iudicij ad respiscétiam permouet matth.3.c.luc.3.b
Iohannis gaudium impletum, audientis Christum prædicantem ioan.3.d
Iohannes Baptista CHRISTVM ambulantem OSTENDIT discipulis, ipsum esse agnum à patre datum in expiationem peccatorum prædicans ioan. 1.c
Iohannes baptizat in AEnon ioan.3.c
Iohannis discipuli reprehendunt Christi discipulos, quòd non ieiunarent matth.9.b.marc.2.c.luc.5.g
Iohannis discipuli ægrè ferunt plures ire ad Christũ, quàm ad Ioannem. ioan.3.c
Iohannes Baptista discipulos suos docuit orare luc. 11.a
Iohánes se indignum agnoscit qui Christo ministret ioan.1.c
Iohannes Baptista negat se esse Christum, aut Eliã, aut prophetam ioan.1.c
Iohánes Baptista discipulos suos ad Christum ablegat, nolens eos esse sibi addictos matth.11.a
Iohanni Christus testimonium perhibet, admonens turbas ipsius impœnitentiæ, quæ ad verbum Ioannis non respuissent tanquam incertum fuisset matthæi 11.a
Iohannes Baptista testimonio Christi plusquam prophetã, matth.11.b. nullúsque eo maior.
Iohánem dæmoniũ habere métiuntur Iudæi matt.11.c
Ioannes non veretur Herodem corripere matth. 14.a
ad Iohannis Baptistæ prædicationem multa faciebat Herodes, libenterque eum audiebat marc.6.c
Iohánem quare incluserit Herodes & occiderit ma. 14.a
Iohannes à turba h abebatur propheta matth.21.c
quæ Iohannes testatus erat de Christo, vera esse confitentur turbæ ioan.10.g
Iohanne m Baptistam, Christus docet fuisse Eliam, quẽ mitten dum prædixerat Malachias.matth.11.b
vsque ad Iohannem legis mandata prædicat Iudæis & monitiones prophetarum: ab eo autem quod pœnitétiam prædicare cœpit, annuntiatum fuit regnum dei aduenisse. Christum videlicet matth.11.b
ab eo quòd Iohannes pœnitentiam prædicare cœpit, magno impetu turbæ & publicani conuersi, ecclesiam ingrediebantur Pharisæis cõtemnentibus: quã rapiebant & ingrediebantur violenti, post habentes omnia vt euangelij participes essent matth.11.b
Iohannis testimonio Christus probat se à patre esse missum ioan.5.f
¶Iohannes & Iacobus vocantur à Christo promittẽti prædicationis officium, matth.4.d. quem sequũtur.
Iohannes & Iacobus vlciscendum putant in Samaritanos, quòd Christum noluissent recipere: quos reprehendit Christus luc.9.g
Iohanni Euangelistæ prohibenti quendam dæmonia in nomine Christi eiicientem, quod non esset de eo mitatu ipsorum, indicat Christus non prohibendos esse qui quomodocunque regnum dei euangelium promouent, esi indigni alioqui nobis videantur marc.9.e.luc.9.f
Iohanni Euangelistæ indicat Christus qui eum traditurus esset ioan.13.c
Iohannes ingreditur cum Iesu in atrium Annæ pontificis ioan.18.c
Iohanni commendat matrem suam Christus ioan.19.e
Iohannes cucurrit cum Petro ad monumentum, qui sublatum esse corpus Christi credidit ioan.20.a b
Iohannes se vera scripsisse, & quæ viderit & attrectarit, non autem audierit tantum, affirmat, vt sibi credamus ioan.19.f.21.g.1.ioan.1.a
de Iohanne quid futurum esset interrogans Petrus, permonetur suæ mortis, & ad se nihil pertinere de Ioanne. ioan.21.g
Iohannes propter verbum dei relegatus in insulam Patmos apoc.1.c
Iohannes angelum adorare volens, ab eo prohibitus est apocal.19.b.22.b
Iohannis tempore erant seductores, Christum negantes venisse in carnem 2.ioan.b
Iohannes se Diotrephis opera commoniturum dicit 3.ioan.c
¶Iohannes Marcus, minister Pauli & barnabæ act.13.a
¶Ioiada pontifex constituit Ioas filium Ochoziæ regẽ super Iudam, occisa regina Athalia 4.reg.11.a
Ioiada sacerdos pangit fœdus cum Ioas 4.reg.11.d
Ioiada moritur: quo mortuo, declinat Ioas ad idololatriam 1.paral.24.d
¶Ionadab prudens secundum carnem 2.reg.13.a
Ionadab filius Rechab pius iungitur ip si Iehu, ad delendam idololatriam 4.reg.10.d
¶Ionas missus in Niniuen ad prædicandum, fugit à facie dei ionæ 1.a
Ionas præcipitatur in mare, absorbetur à pisce ionæ 1. d.2.a
Ionam euomit piscis iubente domino ionæ 2.a
Ionas rursum iubetur ire in Niniuen. ionæ 3.a
Iona prædicante respiscunt Niniuitæ ionæ 3.b. matth. 12.d. luc.11.d
Ionas affligitur, quòd sermo eius contra Niniuen non fuerit impletus ionæ 4.a
Ionam increpat dominus, iniustam eius iracundiam ostendens ionæ 4.b c d
Ionæ signo se resurrecturum post tertium diem prædicit Christus Iudæis signa quærentibus matth. 12. c.luc.16.a
¶Ionathan, filius Gersom, sacerdos fuit Danitarum idolo quod Michæ vi abstulerant iudic.18.e
¶Ionathan, filius Samaa fratris Dauid occidit hominem 24. habentem digitos 1.paral.20.d
¶Ionathas, filius Saulis, armigero comite, profligat Philisthæos, fiducia in deum 1.reg.14.a
Ionathas à patre occidendus ob mel degustatum à populo liberatur 1.reg.14.
Ionathas & Dauid ineunt fœdus 1.reg.18.a.20.a
Ionathas indicat Dauidi Saulis insidias 1.reg.19.a
cum Ionatha conqueritur Dauid in angustiis animi constitutus, quem Ionathas consolatur 1.reg.10.a
Ionathas excusat Dauidem apud Saulem 1.re.20.c
Ionathas promittit Dauidi se indicaturum voluntatẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Saulis, signo trium sagittarum 1.reg.20.d
Ionathas moritur 1.reg.31.a
Ionathæ mors nuntiatur Dauidi 2.reg.1.a
¶Ionathan fratrem Iudæ ducem constituunt Iudæi 1. machab.9.c
Ionathæ, fratris Machabæi, bellum aduersus alienigenas 1.machab.11.f
Ionatas, confirmandi fœderis gratia legatos Romam ad Spartiatas mittit 1.machab.12.a
Ionathan dolo circumuentum comprendit Trypon. 1. machab.12.e
Ionatha capto, Simon frater eius dux eligitur 1. machab.12.a
¶Ioſ pitarum facinus in Iudæos 2.machab.12.a
¶Ioram rex Iudæ 3.reg.22.g.4.reg.8.c. occidit fratres suos 2.paral.21.a
Ioram alui languore interit, cui succedit Ochozias 2. paral 21.d.4.reg.8.f
Ioram frater Ochoziæ succedit ei in regno Israel 4. reg.1.d
Ioram filius Achab impius.4.reg.3.d
Ioram minatur mortem Eliseo 4.reg.6.g
Ioram filij Achab & Ochoziæ regis Iuda bellum cõtra Aazaelem regem Syriæ 4.reg.8.g
Ioră rex Israel & Ochozias rex Iudæ interficiuntur à Iehu 4.reg.9.c d e f
¶Iordanis terra irrigua gene.13.c
Iordanis aquæ siccantur, & transit populus ioſ.3.d in Iordane lauatur Naaman & sanatur 4.reg.5.d
¶Iosaphat pius succedit Asæ regi Iuda 3.reg.15.f.22.f
Iosaphat mittit prædicatores per vniuersum Iudam 2. paral.17.b
Iosaphat affinitate iungitur Achab 2.paral.18.a
Iosaphat rex pius, requirit verbum dei 1. reg. 22. d. 2. paral.18.b
Iosaphat defendit Michæam contra Achab 3. regum 22.b
Iosaphat pius profectus prælium cum Ioram rege Israel, requirit prophetam dei Eliseum, qui pluuiam eis præsuntiat, & de Moabitis victoriam 4 reg.3.b
Iosaphat clamans ad dominum, liberatur ab hostibus 2.paral.18.g
Iosaphat increpatur à propheta Iehu quòd auxilium præstiterit impio Achab 2.paral.19.a
Iosaphat exhortatio ad iudices & Leuitas 2. paralipo. 19 b c
Iosaphat inuadunt Moabitæ & Ammonitæ 2.paralip. 20. a
Iosaphat oratio, qua propriæ virtuti diffidens ad deũ solum refugit 2.paral.20.c
Iosaphat init amicitiam cum rege Ochozia, & reprehenditur à propheta Eliezer 2.paral.20.g
Iosaphat moritur 2. paral.21.a
¶Ioseph nascitur ex Rachel gene.30.b
Ioseph à patre dilectus accusant fratres gene.37.a
Ioseph futurus princeps fratrum suorum & parentis vtriusque ostenditur gene.37.b
Ioseph fratrum suorum inuidia mittitur in cisternam, & postea venditur Ismaelitis, item Phutiphari gen. 37.e f g
Ioseph vestis tincta in sanguine hœdi, defertur ad patrem gene.37 g
propter Ioseph benedicit deus, multiplicátque omnia bona Phutipharis, tam in domo quàm in agris gen. 39. a
Ioseph gubernat creditam sibi domum Phutipharis: cui maxime acceptus est gene.39.a
cum Ioseph est deus in omnibus quæ agit gen.39.a
Ioseph pulchra facie vir. gene.39.b
Ioseph falsò stupri accusatus à domina sua, incarceratur gene.39.b
quod Ioseph acceptus sit magistro suo, & gratiam coram ipso inueniat, dei factum est gene.39.d
Ioseph ministrat concaptiuis gene.40.a
Ioseph eductus de carcere offertur Pharaoni cui somnia interpretatur, simul consulit quid faciendum gene.41.b c d e
Ioseph distribuit frumentum tempore famis vniuersis venientibus in AEgyptum gene.14.g
Ioseph recordatus somniorũ, dure loquitur fratribus, à quibus non agnoscitur gene.42.b
Ioseph mittit fratres suos in carcerem gene.42.c
Ioseph epulatur cum fratribus gene.43.c d g
Ioseph furti arguit fratres suos falsò, vt tentet eos gen. 44. a c
Ioseph consolatur fratres, quibus se agnoscendũ præbet gene.45.a
quòd Ioseph venditus sit in AEpyptum, dei, voluntate & consilio factum fuisse testatur ipse Ioseph, & quare 45.b
Ioseph occurrit patri suo in Gessem gene.4.e.6.e
Ioseph patrem ægrotantem visitat cum filiis gen. 48.a
Ioseph benedicitur gene.49.c.deut.33.b
Ioseph filij reliqui præter Ephraim & Manasse, nõ habebant particularem tribum, sed sub tribu Ephraim & Manasse computabantur gene.48.b
Ioseph irascitur præponi in benedictione ipsum Ephraim ipsi Manasse gene.48.c
Ioseph osculatur patrem morientem gene.50.a
Ioseph iubente Pharaone sepelit patrem in Chanaan cum magno comitatu & planctu gene.50.b
Ioseph fratribus iniuriam dimittit, & blande alloquitur gene.50.c
Ioseph moritur, & conditur aromatibus gene.50.d
Ioseph ossa fert secum Moyses exiens terram AEgypti exod.13.c
Ioseph ossa sepeliuntur in Sichem ioſ 24.g
Ioseph filij, Manasse & Ephraim, in duas diuisi tribus, successerunt in locum Leuitarum in diuisione terrę ioſ.14.a
Ioseph filij faciunt Amorrhæum tributarium.iudic.1.g
Ioseph filij Iacob commendatio eccl.49.d
Ioseph fides hebr.11.d
¶Ioseph ab Arimathæa, occultus Christi discipulus, petit corpus ipsius à Pilato, vt illud sepeliat matth. 27.g ioan.3.a.19.g
¶Ioseph cognominatus Bersabas ab apostolis, agro vẽdito pretium affert ad pedes apostolorum act.4.g
¶Iosias rex prænuntiatur, qui idololatriam Ieroboam puniturus erat 3.reg.13.a
Iosias filius Ammon constituitur rex 4.reg.21.d
Iosiæ cura in templo instaurando 4. reg.22.a.2. paral. 34. b
Iosiæ fletus, audito libro Deuteronomij 4.reg.22.c d. 2.paral 34.d
Iosias consulit dominum per Oldam prophetissam 4. reg.22.c.2.paral.34.e
Iosias legit Deuteronomium coram populo, idola demolitur, & sacerdores Baal occidit 4.reg.23.a. 2.paral.34.a
Iosias celebrat phasę 4.reg.23.e.2.paral.35.a
Iosias nolens acquiescere regi Nechao, dei voluntatẽ ei nuntianti, vulneratus interiit: quem luget populus 4.reg.23.e.2.paral 35.c d
Iosiæ regis Iuda filij 1.paral.3.c
Iosiæ laus 4.reg.23.e.eccle. 49.a
¶Iosue minister Moysi cum ipse erat in monte exod. 24.d
Iosue, qui & Osee, vnà cum Moyse descendit de mõte exod.32.d.nume.13.b
Iosue æmulatus pro Moyse, nolens alios præter Moysen prophetare, prohiberi petit Eldad & Medad prophetantes nume.11.f
Iosue & Caleb terram promissionis laudant coram populo: quos ipse vult lapidare, nisi adesset dominus nume.14.b
Iosue ingressurus terram Chanaan, & diuisurus eam populo deut.1.f
Iosue præscitur populo loco Moysi exod. 17.d.num. 27.d.deut.31.a.34.d
Iosue animat dominus ad inuadendum terram promissam ioſ.1.a
Iosue exaltauit & magnificauit deus coram Israelitis, faciens mirabilia coram eis, quibus cognoscerent se esse cum ipso Iosue.ioſ.3.b
Iosue temporibus nullus potuit Israelitis resistere iosue 1.a
Iosue præcipit dominus cõtinuam Deuteronomij lectionem ioſ.1.b
Iosue mittit exploratores in Iericho ioſ.2.a
Iosue cum populo venit ad Iordanem ioſ.3.a
Iosue iubetur à deo calceamentum soluere, cum ei loqueretur in Galgalis ioſ.5.d
ipsi Iosue dat deus vrbem Iericho, & quo modo iosue 6. a
Iosue fletus coram domino ioſ.7.b
Iosue dat deus vrbem Hai, consulens interim ei quid agere debeat vt capiat eam ioſ.8.a b
Iosue benedicit populo, eique præsentibus mulieribus & paruulis legit totum Deuteronomium.ioſ.8.g
contra Iosue congregantur Amorrhæi, Heuæi, & huiusmodi in prælium ioſ.9.a
Iosue pugnat pro Gabaonitis cõtra Amorrhæos: quos tradit deus in manus ipsius ioſ.10.b
Iosue interficit quinque reges ioſ.10.e
Iosue pugna contra diuersos reges ioſ.11.a
Iosue ne vnum quidem verbum prætermisit eorum quæ præceperat ei Moyses, quin compleuerit iosue 11. c
Iosue cum omni familia seruit deo ioſ.24.d
Iosue iuberur diuidere terram filiis Israel ioſ.13.a
Iosue possessio ioſ.19.d
Iosue dehortatur populum à commistione gẽtium iosue 23.a
Iosue fœdus cum populo Israel ioſ.24.c
Iosue commemoratis dei beneficiis, hortatur populũ ad legis obseruantiam ioſ.24.c
Iosue moritur ioſ.24.g.iudic.2.b
Iosue laudes eccle.46.a
Iosue & Zorobabel ædificant altare 1.esd.3.a
in Iosue Bethsamitę agro requiescit arca quam remittebant Philisthiim 1.reg.6.c
¶Ira dei sæpissimè, vno peccante, desæuit super omnes, vt de Achan videmus ioſ.22.d
Ira dei deuorauit Pharaonem cum exercitu.exod.15.b
Iram dei timens Moyses, ob adoratum ab Israelitis vitulum orat.deut.9.c
Iram furoris dei non fecerat Dauid, id est non occiderat penitus Amalecitas iuxta præceptum dei: ideo à deo abiectus 1.reg.28.c
Iratus furor domini in idololatras iudic.2.d
Irascitur dominus in murmuratores num.11.a
Iratus deus in Moysen, non exaudit eum exod. 4. d. deut.1.f.3.d
Irascitur deus in Aaronem & Mariam detrahentes Moysi nume.12.c
Iratus deus in Aaronem qui vitulum conflauerat deut. 9. c
Iratus deus tradit Israelitas in manus regis Syriæ & Moab, adorantes idola iudic.3.a b
Iratus deus quòd contra ipsius voluntatem aliquis tulisset de anathemate, non sedatus donec ille lapidetur ioſ.7.a d
Irascitur deus in Israelitas ob vitulum aureum, quam iram vt sedet, orat Moyses exod.32.c
Irascitur dominus in populum infidelem, quem Moyses oratione sua placat nume.14.b c
Irascitur deus in Israelitas fastidientes man. numer. 11. d
Irascitur deus in Salomonem, quòd contra suum præceptum accepisset vxores idololatras, quæ auerterũt eum ab ipso 3.reg.11.b
Iratus deus percutit Ozam, qui contra ipsius verbum præcipiens vt à sacerdotibus portaretur arca, contigerat eam casum minitari & non portauerat eam in humeris, sed eam bobus commiserat 2.reg.6.b
Irascitur deus Israelitis, si dereliquerint ipsum, & alij quàm ipsi fiderint deut.31.d
Iratus deus claudit cælum nõ dando pluuiam iis qui non fidunt ei deut.11.b
Iratus deus contra populum Israel, commouet Dauidem vt numeret populum, vnde puniatur ipse populus 2.reg.14 a
Iratus deus propter peccata, tradit nos in manus hostium 1.reg 8.c
ne irascatur, orat deum ipse Gedeon secundò, petens signum in vellere iudic.6.g
Iræ dei in populum causa deut.29.d ezech.5.b
Ira dei non prouocanda, inito cum dæmonum cultoribus consortio 1.corint 9.e
Ira dei super incredulos coloſſ.3.b.ioan.3 d
¶Ira dei super incredulos Iudæos 1.thess.2.d
Iram sibi thesaurizant in nouissimis diebus diuites huius mundi iacob.5.a
Iræ filij sumus natura epheſ.2.a
Iram eius manere super nos non constituerat deus, sed vt haberemus salutem per Iesum 1.thess.5.b
ab Ira ventura liberati sumus per Christum 1. thessal. 1. d
¶Ira abiicienda, eique cedendum mansuetudine & legitare rom.12.d.epheſ.4.f.g coloſſ.3.b. ecclesiastes 7.d.11.prouerb.27.a
qui irascitur fratri verbo aut signo, occidit eum matt. 5.c
Iram siquis cum fratre habeat, ante orationem reconcilietur cum fratre 1.timoth.2.c
Ira viri, iustitiam non efficit iacob.1.c
ad Iram tardus sit omnis homo, & ad loquendum iacob.1.c
ne irascantur mutuo in itinere, fratres suos hortatur Ioseph gene.45 g
cum Ira & tristitia, ob cordis eorum cæcitatem respicit Christus Pharisæos marc.3.a
Irascitur Iacob in Laban, quòd falsò furti ipsum arguisset gene 31.e
Irascitur Ioseph præponi in benedictione ipsum Ephraim ipsi Manasse gene.48.c
Irascitur Moyses in deum nume.11.c
Irascitur Moyses ob idololatriam Israelitarum exod. 32.d
Irascitur Moyses contra filios Aaron, quòd non eomederint residuum oblationum leuit.10.d
Irascitur vehementer Moyses in superbos Core, Dathan & Abiron nume.16.c
Irascitur spiritu dei motus Saul, audiens Iabenitarum oculos peti à Naas Ammonite, in fœdus 1.reg.11.b
Irascitur Saul, Dauidi laudem victoriæ tribui 1. reg. 18. b
Iram inimicorum præuidẽs & superbiam, viribus suis tribuentium victoriam suam contra Iudæos, distulit deus affligere ipsos Iudæos deut.32.d
Iracundi mansuetudine vincuntur prouerb.15.b
cum Iracundo non rixandum eccle.8.d
cum Iracundo amicitia non iucunda prouerb.22.d
ad Iracundiam concitant deum Israelitæ, derelinquẽtes ipsum, & seruientes Baalim & Astaroth iudi.2.b
ad Iracundiam prouocauerunt deum sæpissimè Iudęi nume.11.a.16.a.21.a.deuter.9.b d.32.c
¶Irad filius Enoch gene.4.c
¶Ire ad patres suos, pro mori, vtuntur sacræ scripturæ gene.15.c
Ire ad Christum, est ei credere ioan.6.d
¶Iris in nubibus, vide Arcus.
¶Irridentes pueri Eliseum caluum, maledicti ab eo deuorantur ab vrsis 4.reg.2.d
Irridetur Christus ioan.19.a
Irridet Elias deum Baal 3.reg.18.e
¶Irriguam terram petit sibi dari Axa in hæreditatem ioſ.15.d
¶Irritauerunt deum Israelitæ seruientes idolis, gloriã quam deo debebant, eis tribuentes deut.32.c
non Irritatur, nec de vlciscendo cogitat, qui charitatem habet 1.corinth.13.b
¶Isaac promittitur Abrahæ gene.15.a.17.c.18.b
ex Isaac multi populi nascituri gene.17 c.21.b.c.26.a
Isaac nascitur secundum promissionem gene.21.a
Isaac immolatur gene.22 b
Isaac accipit Rebeccam in vxorem gene.24.g.25.c
Isaac datur possessio: filiis concubinarum dantur munera gene.25.a
Isaac benedicit deus post mortem patris gene.25.b
Isaac famem fugiens, peregrinatur ab Abimelech gen 26 a
Isaac promittitur Christus gene.26.a
Isaac dicit vxorem esse sororem suam, timens occidi propter eam gene.26.b
Isaac promittitur terra Chanaan gene 26.a
Isaac diues, & eius pro vxore obiurgatio gene.26.b c
Isaac pastores pro puteis contendunt aduersus pastores Geraræ gene.26.d
cum Isaac erat deus gene 26.e
Isaac deus multiplicat propter Abraham gene.26.e
Isaac, altari deo ædificato, inuocat ipsum gene.26.f
Isaac expellit Abimelech gene.26.d.f
Isaac init fœdus cum Abimelech gene.26.g
Isaac præcipit Esau vt ex venatione coquat pulmentũ gene.27.a
Isaac tristatur supra modum, Iacob præripuisse benedictionem ipsi Esau gene.27.e
Isaac benedicit Iacob & Esau gene.27.d f
Isaac moritur, & sepelitur à Iacob & Esau gene.35.d
Isaac filij 1.paral.1.c
Isaac commendatio eccle.44.c
¶Isai pater Dauid ruth 4.d
Isai mittit Dauid ad Saulem cum muneribus 1.reg.16. d.17.b
Isai siue Iesse filij 1.paral.2.b
¶ad Isaiam mittit Ezechias nuntios ob Sennacherib 4.reg.19.a
Isaias promittit Ezechiæ victoriam 4 reg.19.b
Isaias Ezechiam increpat ob ostentatos thesauros legatis regis Babyloniorum 4.reg.20.c
Isaias quo tempore prophetauerit isa.1.a
Isaias uidet gloriam dei isa.6.a
Isaias mittitur ad Iudæos isa.6.c
Isaias cum afflatu diuino spiritu videret oculis propheticis gloriam filij dei, quam olim in corpore humano habiturus esset, futurum dixit Iudæos non eredituros in eum.ioan.12.f
Isaiam legit populo Ioannes luc.3.a
¶Isboseth constituitur rex super Israel 2.reg.2.b
Isboseth irascitur ipsi Abner, quòd dormiuisset cum concubina patris 2.reg.3.a
Isboseth regem Israel occidunt Baana & Rachab, eiusque caput deferunt ad Dauidem, à quo occidũtur 2.reg.4.b c d
Isboseth sepelitur à Dauide 2.reg.4.d
¶Ismahel qualis futurus gene.16.d
Ismael nascitur ex Agar, & circunciditur gene.16.d
pro Ismahele orat Abraham & exauditur gene.17.c
Ismahelis pueri afflicti vocem exaudit deus genesis 21. b
Ismael sagittarius ducit vxorem AEpyptiam, habitans in deserto Pharan.gene.21.c
cum Ismahele fuit deus, habitante in solitudine gene. 21. c
Ismael moritur gene.25.b
Ismaelis genealogia gene.25.b.1.paral.1.b
¶Israelem vocat deus Iacob gene.32.g.35.b.3.reg.18.g
Israelitas vocat seruos suos deus leuit.25.g
Israelitæ infideles volant reuerti in AEgyptũ, & quare num 14.g
Israelitæ injussu dei præliantes contra Amalecitas, occiduntur nume.14.a
Israelitarum regnum quale futurum, prædicitur à Balaam num.23.b d.& 24.a
Israelitæ rursum numerantur, antequam intrent terrã promissionis nume.26.a
Israelitarum mansiones nume.33.
Israelitas futuros idololatras prædicit deus Moysi & Iosue deut.31.d
Israelitæ ob vnius inobedientiam occiduntur ab aduersariis populo Hai ioſ.7.a
contra Israel nullus ne mutire quidem audet ioſ.10.d
Israelitis promissiones factæ de terra Chanaan, impletæ: & eisdem pax per circuitum ab inimicis ioſ.21.d
Israelitæ obiurgant fratres suos Rubenitas & Gaditas, putantes ipsos ædificasse altare vt super illud sacrificarent diis alienis ioſ.22.d
Israel eligit dominum sibi in deum, cui seruiat, reiectis idolis ioſ.24.d
Israelitæ miscent connubia cum Chananæis, Amorrhæis, & huiusmodi, vnde obliuiscuntur dei: à quo traduntur in manus inimicorum, & clamãtes ab eodem liberantur ab angustiis iudic.3.a b
Israelitas tradit deus in manus Iabin regis Chanaan iudic.4.a
Israel liberatur per Deboram & Baruc.iud.4.a
Israelitæ ad idola conuersi opprimuntur à Madianitis septem annis iudic.6
Israelitæ traduntur à deo in manus Philisthinorum & Amorrhæorum, quòd idolis eorum ipso derelicto seruirent iudic.10.b
Israelitæ omnes fornicantur in ephod Gedeonis iudic.8.f
Israelitæ confitentur peccatum, assidue clamantes & petentes liberari, agentes pœnitentiam proiiciendo idola sua iudic.10.c d
Israelitæ congregantur in Maspha, consulturi de vxore Leuitæ cuiusdam, qua abusi fuerant Gabaonitæ iudic.20.a b
Israelitæ missa legatione, petunt transitum per Edom nume.20.c
Israelitæ 400000. vincuntur à Beniaminitis fratribus 2570 o.iudic.20.c
Israelitæ iurant se non daturos filias suas in vxores reliquis ex tribu Beniamin iudic.21.a
Israelitarum seniores conqueruntur se esse percussos à deo coram Philisthæis 1.reg.4.a
Israelitæ secundo cædũtur ad triginta milia 1.reg 4.b
Israelitæ regem petunt, nolentes deum regnare super se 1.reg.8.a b
Israelitæ, congregatis in prælium Philisthæis pauidi absconduntur se in cauernis 1.reg.13.a b
Israelitæ carent gladiis & armis astutia Philisthinorũ 1.reg.13.d
Israelitæ timidi, audita victoria de Philisthæis à deo per Ionathan data, egrediuntur è speluncis & persequuntur eos 1.reg 14. e
Israelitæ timidi & infideles audita superbia Goliat. 1. reg.17. b c
Israelitæ turbãtur audientes mortuũ Abner.2.reg.4.a
Israel cum Iuda contendit, quòd in reducendo rega non fuerit vocatus 2.reg.19.g
Israelem separat à Dauide Seba impius vir 2.reg.20.a
Israel à fame & bello liberatur sine hominum manu.4. reg.7.b
Israelitis annuntiant leprosi, dei prouidentiam, quam nolunt agnoscere 4.reg 7.c
Israel percutitur ab Hazael 4.reg.10.g
Israelitæ affliguntur ab Hazaele rege Syrorum 4.reg. 13. a
Israel traditur in manus Sesac, quòd deum reliquerit 2.paral.12.a
Israeli fames prædicitur, & captiuitas osee 1.b.9.a
in Israeliticum regnum & Iudaicum cõminatio amos 2.b.michæ.1.a ezech.7.a.4.reg.27.a
Israelitæ captiui ducũtur in Assyrios, & quare 4.reg. 17.a b.18.b c
Israeli promittit deus liberationem à gentibus ezech. 36.a.ierem.46.g
Israelitici regni finis ob peccatum idololatriæ 4. reg. 17. a
Israel quare vastatus sit ezech.39.f
Israelitici populi interitus, pro quo Aaron deprecatus est.sapien.18.d
Israelis impietates arguuntur michæ. 6. b. osee 13. d. ezech.22.d
Israelem dispersum promittit dominus se congregaturum ierem.50.a.ezech.28.g.37.a
Israel quare assumptus in populum dei & quare reiectus ierem.13.b
Israeli beneficia à deo collata commemorantur osee 11. a
Israelis interitus prædicitur propter idololatriam 3. reg.14.d
Israelis ingratitudo, & eius interitus osee 10.c. amos 1. c
Israel plagis non emandatur osee.10.a
Israeliticæ calamitatis acerbitas describitur amos 8.c
Israelitarum abiectio, post quam ad Christum tandem sunt reuersuri osee 3.b
Israelitis vltima conuersio post gentium plenitudinem osee 2.c. sophon.3.b
Israelis reliquiarum exaltatio michæ.5.e
Israelis vana fiducia describitur osee 12.a
Israelem suæ fœlicitati restituendum prædicit dominus ierem.30.a
Israel carnalis describitur, & prophetæ eius osee 9.b qui Israelitæ veri sint censendi roma.9.b
Israel dei galat.6.d
ab Israele vero aufert deus omnem carnis fiduciã michæ.5.d
Israelitam verum fuisse Nathanaelem perhibet Christus ioan.1.g
Israelem esse inexcusabilem probat Paulus citato testimonio Moysi & Isaiæ rom.10.d
Israel assecutus est per electionẽ gratiæ dei quod non potuit per opera rom.11.d
Israelitarum reliquias saluandas probat Paulus testimonio Isaiæ rom.9.f
Israelis exercitatio facta, vt gentes fidem Christi susciperent roma.11.c
Israelitæ putantes se iustificari ex operibus legis, ad iustitiam veram non peruenerunt: roma.9.g
¶Issachar filius Iacob ex Lia gene.30.c
Issachar benedictio gene.49.b.deut.33.c
Issachar sors ioſ.19.b
Issachar genealogia gene.49.b.1.paral.7.a
¶Itineris Iacob comes fuit deus gene.28.c.35.a
Itineris Iacob custos & protector deus gene.28.c d
Itineris filiorum Israel dux semper deus diu & noctu exod.13.d
Iter facientes viri quinque è tribu Dan, missi sunt exploratores vt inuenirent locum inter reliquas tribus, consulunt dominum per Leuitam, an ipse dirigeret viam ipsorum iudic.18.a
¶Iubal, citharæ & organorum inuentor gene.4.d
¶Iubileus annus, quinquagesimo quoque anno leuit. 25. b
¶Iuda filius Liæ nascitur gene.29.d
Iudæ consilio, Ioseph venditur Ismaelitis gene.37.f
Iudæ coniugium gene.38.a
Iudæ incestus cum Thamar nuru sua gene.38.c
Iudas agnoscit culpam, confitens integritatem Thamar gene.38.f
Iudas se seruum offert ipsi Ioseph, vt Beniamin reducatur ad patrem, quem susceperat in fidem suam gene.43.b.44.g
Iuda filij gene.46.b
Iuda super omnes fratres honorem accipit, cui regia datur potestas quæ fuerat Ruben gen.49.a b.deut. 33. a
Iudæ filiorum sors ioſ.15.a b
Iudæ filiorum genealogia gene.38.d.46.b.1. paral.4.a sapient.2.a
Iudas dux belli constituitur iudic.1.a
Iudas cum Simeone expugnat Chananæos iudicum 1. a
Iudæ tribus sola Dauidem sequitur 2.reg.2.c
maiores natu Iuda hortatur Dauid, ne in reducendo eo sint postremi 2.reg.19.b
Iuda cum reliquis Israelitis reducit Dauidem in Ierusalem 2.reg.19.c
Iudæ tribus sequitur Dauidem 2.reg.20.a
Iudæ tribus idololatria 3.reg.4.f
Iudæ regnum se ablaturum prænuntiat deus 4. regum 23.f
Iudæ & Ierusalem destructio propter impietates Manasse 4.reg.21.b
¶Iudam constituit deus principem Israelitis iudicum 1.a
de Iuda proditore conqueritur Christus psalm. 54. versu 12
de Iuda proditore, in cuius locum suffectus est Matthias psal.18.versu 7.

Universidad de Deusto

Iudæ perfidiam detestatur Christus psal.40.versu 10
Iudam proditorem futurum præmonet Christus ioan. 6.c
Iudæ proditori bonum, si natus non fuisset matth.26.b
Iudas instinctu diaboli Christum tradidit ioannis 13.a
Iudas proditor indignatur ob vnguentum effusum super pedes Christi ioan.12.a
Iudam suæ proditionis moner Christus matth.26.b
Iudas proditor, fur erat, & loculos habens, ea quę mittebantur portabat ioan.12.a
Iudæ iubet Christus ipse ut citò perficiat proditionẽ suam ioan.13.c
Iudas non erat lotus, non enim susceperat fide euangelium Christi ioan.13.b
Iudas policetur se traditurum Christũ in manus principum matth.26.b
Iudas signum osculi dederat Iudæis, quo Christum cognoscerent matth.26.e
Iudas accepta cohorte ministris à pontificibus procedit vt Christum prodat ioan.18.a
Iudas cum sua cohorte cadit retrorsum ioan.18.a
Iudas Christum osculo prodit matth.26.e
Iudam proditorem, amicum suũ vocat Christus matth. 26.e
Iudam pœnitet prodidisse Christum, referentem pecunias quas pro proditione acceperat matth.27.a
Iudas proditor suspendit se, & crepat medius act.1.c
Iudas proditor sortitus erat idem ministerium quod apostoli act.1.c.
¶Iudas Machabæus Iudæis præfectus, Apollonium & Seron Syriæ principem interfecit 1.machabæorum 3.b
Iudæ Machabæi fiducia in deum 1.machab.3.b
Iudas Machabæus contra Lysiam pugnare statuit 1. machab.3.c
Iudas Lysiam debellat 1.machab.4.c
Iudas templum purificat, & altare dedicat 1.machab. 4.e
Iudas Ephron ciuitatem euertit 1.machab.5.e
Iudas oratione facta, Nicanorem interfecit 1.machãb. 7.f
Iudas, oblato pro mortuis sacrificio, spem resurrectionis ostendit 2.machab.12.g
Iudas Machabæus exercitum colligit, suos ad constantiam adhortans 2.machab.8.a
Iudas Machabæus pugnaturus aduersus Eupatorem, suos ad orationem hortatur 2.machab.13.c
Iudas gentium idola succendit 1.machab.5.g
Iudas interficitur à Baechide 1.machab.9.b
Iudæ substituitur Ionathas 1.machab.9.c
¶Iudæi ex medio nationum separati à deo per varia signa, vt ipse cognosceretur solus & vnus esse deus deut.4.e
Iudæi neruum femoris non comedunt, & quare gene. 32.a
cum Iudæis comedere, illicitum est AEgyptiis gene. 43.g
Iudæorum gens obstinata isaiæ. 48.a.act.17.g.ierem. 17.a
Iudæi credentes in Christum, confitentur sibi fuisse datam terram promissionis ob solam dei voluntatẽ psal.43.versu 1
Iudæos fecit deus seruire diis alienis, quòd noluissent ipsi obedire deut.28.d
Iudæi patrum vestigia secuti, deos adorant ierem.11.b
Iudæorum abiectio 2.reg.22.b
Iudæorum destructionem prædicit deus, si non fecerint omnia quæ præcepit leuit.26.e
Iudæorum conspiratio in Ieremiam.iere.18.e
Iudæ minatur dominus ob idololatriam sophon.1.a
Iudæorum malitia arguitur aliarum gentium comparatione iere.2.b
Iudæis mala euentura ob contemptum prophetarum ierem.7.c
Iudæorum exterminatio ob abiectionem legis dei isa. 5.f
Iudæi monentur seruire regi Nabuchodonosor iere. 27.b
Iudææ captiuitas prophetatur osee 8.a.amos 2.a. iere. 2.d
Iudææ destructio ob infidelitatem regis sui Achaz & populi isa.7.c
Iudæis imminentem destructionem à Babylonis ostẽdit deus Ieremiæ.iere.1.c.& Zachariæ.zacha.5.a
Iudas transfertur in Babylonem 4.reg.25.f
Iudææ destructio per regem Assur.isa 8.b
Iudæa quare vastata ab Assyriis ierem.3.b
Iudæos interfecturus dominus, Assyriis vtitur isa.10.b
Iudæi conqueruntur se in errorem traditos isa.63.d
Iudæi iuste se pati fatẽtur propter peccata baruch. 2.a
Iudæorum terra vastata etiam ab amicis ierem.12.a
Iudæ & Israelis vnio, ezech.37.d
Iudæ reductio à captiuitate osee 6.d
Iudęorum exitium ob derelictum deum, & fornicationem eorum cum idolis ierem.2.c.5.e
Iudæorum interitus præfiguratur, & eorum dispersio, ierem.13.a
Iudæorum reuersio in Ierusalem permittente Cyro rege Persarum isa.14.a
Iudæi, quorum deus corda mouit, ascendunt ad ædificationem templi 1.esdr.1.b
Iudæorum reuertentium à captiuitate Babylonica numerus 1.esdr.2.a
Iudæos dicentes vxores alienigenas increpat Nehemias 2.esd.13.d
Iudæorum pugna aduersus Idumæos 2.machab.10.c
Iudæi omnes perierunt, præter paucos apostolos, & eos qui per illos crediderunt isa.1.c
Iudæorum reliquiæ seruandæ isa.10.e.28.b.65.b
ex Iudaico populo seruandi signantur ezech.9.b
Iudæorum pars petræ Christo non creditit, & pars altera creditit isa.8.c
Iudæorum abiectio & receptio psalm.105.versu 17
Iudæorum destructio post aduentum Christi isa.32.b
Iudæorum excidium ob Christum traditum in manus gentium iere.11.d
Iudæorum excæcatio ne prophetas intelligant isa.29.c
de Iudæorum & gentium consilio contra Christum & fideles eius psalm.2.sapient.2.c.ierem.11.d
Iudæorum & gentium vnio in Christo isa.19.d.osee 1.d
in Iudæorum aduersarios prophetia zacha.1.d
IVDAEI in gentem pecuiarem à deo adoptari rom. 9.a.deut.4.a.quos propria dei vocat Ioannes.ioan. 1.b
Iudæi baptizati in moysen in nube & mari, ac in discipulos Moysi apposi i 1.corint.10.a
Iudæ incircuncisi cordibus, auribus, dura ceruice, spiritui sancto semper resistentes proditores, homicidæ act.7.f
Iudæi Moysen repulerunt, & auersi sunt cordibus suis à deo act.7.e
non omnes Iudæi ex AEgypto egressi, terram promissam adepti sunt 1.corint.10.a
ad Iudæos potissimum pertinent testamentum & pactum dei cum patribus & legislatio rom.9.a
Iudæos multos ruituros, & non creditutos euangelio, prædicit Simeon.luc 2.e
Iudæos occisuros prophetas, doctores, & alios quos ad eos mitteret, prædicit ipsis Christus matth. 23.d luc.11.g
ex Iudæorum pátribus secundum carnem natus est Christus rom.9.a
ex Iudæis sąlus ioan.4.c
Iudæi, filij dei dicuntur matth.15.e.marc.7.c
Iudæos infideles, diaboli filios nominat Christus ioãnis 8.e
vt Iudæos oues errantes saluaret missus Christus matt. 15.c.marc.7.c
Iudæis inseruiuit Christus, declarans deum patrem veracem in suis promissionibus rom.15.b
ad Iudæos primùm mittit Christus apostolos, qui eis euangelium nuntiarent matth.10.a.act.3.d
à Iudæis, qui tenebræ erant, Christus non susceptus ioan.1.b quia opera eorum erant mala, ioan.3.c.& quia non erãt ex ouibus, ioan.10.c.nec ex deo, ioãnis 8.f
Iudæi cum multa miracula vidissent, non crediderunt, & quare ioan.12.f
Iudæi Christum Salomonem maiorem non audiunt matth.12 d.luc.11.d
Iudæi deum patrem se habere gloriabantur cum Christum non diligerent, ioan. 8.c. filios item se esse Abrahæ, volentes tamen Christum interficere ioan. 8.e
quòd Iudæis in oculis hominum sapientibus euangelium suum absconderit pater deus, exultat Christus matth.11 d
Iudæi Christum volunt interficere, & quare ioan.5.d
Iudæi volunt vt Christus apartè dicat eis an sit Messias, ioan. 10.c. aut signum faciat quo cognoscant, matth.16.a.marc.8.b.ioan.6. d.ideóque vt de cruce descendat petunt matth.27.e
Iudæi nisi signa & prodigia viderint, non credunt ioã. 4.g.1.corint.1.d
Iudæos non antè cognituros ipsum esse Messiã, quàm crucifixissent, prædixit Christus ioan.8.d
Iudæi morituri in sua infidelitate ni resipiscant luc.13. a.ioan.8.c
Iudæos Christus arguit, qui recepissent se facturos dei voluntatem, & nõ feciſſent, quam publicani & peccatores fecerunt matth.21.c
Iudæos impœnitentiæ suæ arguit Christus, interrogans eos de Ioannis baptismate, cui non obtemperassent matth.21.c
Iudæorum impœnitentiam arguit Christus, quòd ipso prædicante non resipuissent: Niniuitæ verò pœnitentiam egissent ad prædicationem Ionæ matth. 12.d
Iudæos perdituros regnũ dei, verbo euangelij ad gentes trãslato, docet Christus parabola patrisfamilias, qui vineam plantatam à se, agricolis Iudæis locauerat matth.21.d luc.20.b
Iudæos reiiciendos in die iudicij, quòd ipsum noluerint recipere, prædicit Christus, sperantes interim posse se intrare, quòd ipse in plateis eorum docuerit matth.8.b.luc.13.c
Iudæi inuitati ad cœnam dei, ad susceptionem euangelij, rebus huius seculi addicti, indignos se eo fecerunt: idcirco missum ad gentes abominabiles, & ad omnes orbis angulos & sepes, vt docet Christus cœnæ magnæ parabola luc.14.d
Iudæi excommunicabant eos qui Christum confitebantur ioan.9.c
Iudæi non ingrediuntur in die paschæ prætorium, ne peccent Christum autem verum pascha interficiunt ioan.18.e
Iudæi volunt sibi credi in accusatione Christi ioannis 18.e
Iudæi vltionem sanguinis Christi super se petunt, eum autem crucifigi ma.th.27.c
Iudæorum futurum excidium ob prophetas & Christum ipsum contemptos, prædicit ipse Christus, gẽtiúmque ad se vocationem, proposita parabola nuptiarum filio regis factarum matth.22.a
Iudæorum calamitates præcedentes eorum excidium matth.24.a
Iudæi non credunt resurrexisse Christum, fussuratos autem eum discipulos esse matth.28.c
Iudæorum gentem condemnabunt Niniuitæ & regina Saba in die iudicij vnà cum Christo matth.12.d. luc.11.d
Iudæorum cultum abolendum prædicato euangelio prædicit Christus Samaritanæ ioan.4.c
Iudæos cum sæpius Christus verbo euangelij vellet congregare ad se, noluerunt matth.23.d.luc.13.g
Iudæi Christum reiicientes, spiritum immundum, quẽ deus ab eis eiecerat data sui cognitione, eundem vltro accerserunt, cum innumerata multitudine, parato eis loco matth.12.d.luc 11.d
Iudæis solis euangelium nuntiarit qui dispersi erãt eum moreretur Stephanus act.11.c
Iudæi & Iudæorum principes, per ignorantiam Christum crucifixerunt luc.23.e.act.3.d.1.corint.2.b
Iudæos peccati arguit Petrus, quòd Christum authorem vitæ interfecerint act.3.c
Iudæos tradidit deus in reprobum sensum, vt nolentes eum adorare, adorarent idola act.7.c
Iudæi à commercio Samaritanorum abhorrentes ioãnis 4.a
Iudæi abominabantur gentes, quas ne vltrà abominarentur, docet deus Petrum act.10.c.d
Iudæi mirantur gratiam euangelij diffundi etiam gentibus act.10.g
Iudæi tumultum & seditionem commouent aduersus Paulum euangelizantem act.17.b.c
Iudæis reiicientibus verbum euangelij Paulus & Barnabas prædicant illud gentibus act.13.g.18.b
Iudæi quibus primis prædicatum fuit euãgelium, nouissimi illud recipiunt: gentes autem contra luc.13.f
Iudæorum regem se esse, Christus Pilato interroganti respondet matth.27 b
Iudæorum rex in morte sua prædicatur Iesus, & scribitur à Pilato, Iudæis contradicentibus matth.27.c
Iudæi neque amico & illicibili conuictu Christi, neque seria ad resipiscẽdum Ioannis exhortatione ad suscipiendũ euangelium pellici potuerunt matt.11.b
Iudæorum peccatum maius peccato Pilati ioã.19.b
Iudæi captiui ducentur in omnes gentes luc.21.d
tam ex Iudæis quàm ex gentibus vocauit deus multos ad salutem rom.9.c
Iudæi gentibus doctrinam euangelij, & libertatem à Christo partam inuident, qua legi eorum non subiiciuntur ioan.7.e.galat.4.d
Iudæos grauiter accusat Paulus qui persequebantur fideles, neque volebant gentibus nuntiari euangelium 1.thess.2.c
Iudæi abiecti propter incredulitatem: gentes verò per fidem susceptæ roma.11.c
Iudæi deo inimici propter incredulitatem ipsorum in euangelium: dilecti verò propter promissionem factam patribus, cui credentes salui fient rom.11.d

Iudæos omnes non esse abiectos, exemplo suo probat Paulus rom.11.a
Iudæorum delicto vsus est dominus ad gentium salutem, rom.11.b. eorúmque amissio est reconciliatio vniuersorum per occasionem.
propter Iudæorum incredulitatem, gẽtes misericordiã sunt consecutæ rom.11.d
Iudæorum spem erigit Paulus erga dei misericordiam rom.11.a
Iudæorum genti velum & vetus cæcitas manet, vt cũ legem Moysi legant, non tamen intelligant, nec Christum recipiant, quem lex promittebat: quod velum auferetur eis conuersis ad fidem 2.corint.3.d
Iudæorum & gentium vocationẽ testimoniis prophetarum probat Paulus rom.15.c
Iudæi recipiendi sunt à deo, si non permanserint in incredulitate rom.11.c
inter Iudæos & gentes non est vllum apud deum discrimen: fidem respicit rom.10.b
Iudæos & gentes quomodo in vnum iunxerit Christus ephes.2.c
quæ Iudæis acciderunt, siue aduersa, siue prospera sint, in figuram & exemplum nobis sunt 1.corint.10.a
¶Iudi accepto volumine Baruch, proiecit in ignem iere.36.e
¶Iudicium facit deus pupillo, viduæ, & peregrino deut.10.d
Iudicauit deus causam opprobrij Dauid, occidendo ipsum Nabal qui denegauerat ei cibos, & exercitui 1.reg.25.g
Iudicat Moyses populi lites secundum lẽges dei, á mane ad vesperam exod.18.b.33.b
Iudicant lires Israelitarum seniores in radice montis Sinai exod.24.d
Iudicat Israelem Debora prophetis vxor Lapidoth iud.c.4.a
Iudicium filiorum Israel in pectore Aaron exod.28.e
vt Iudicia reddat Israelitis, circuit Samuel ciuitates 1. reg.7.d
In Iudicio non acquiescendum plurimorum sententię, vt à verò deuietur exod.23.a
Iudicent populum iusto iudicio iudices deuter. 1.b c. 16.d
Iudicij æquitas exod.23.a.leuit.19.c g.24.d
non Iudicandum secundum faciem prouerb. 24.c. eccle.11.a
Iudicia ambigua, & causæ difficiliores referebantur ad sacerdotes, & ad iudicem summum illo tempore constitutum deut.17.b
Iudicabant iuxta legem, populi controuersias sacerdotes & iudices deut.17.b
Iudicium aduenæ & pupilli non peruertendum deut. 24.d.27.c
Iudicium peruertunt filij Samuel iudices Israel, sequẽtes auaritiam, & accipientes munera 1.reg.8.a
Iudicium primum quod fecit Salomon de duarũ meretricum filiis post acceptam sapientiam 3.reg.3.c
IVDICIO non contendendum, sed ferenda potius iniuria matth.5.f
quòd Iudicio contendant Christiani, delicto imputat Paulus 1.corint.6.b
Iudicium impiorum non vult Paulus Christianorum lites dirimi in negotiis temporalibus 1.corint.6.a
Iudicium & iustitiam vt custodiant, præcipit Abrahã familiæ gene.18.c
ad Iudicium & iustitiam adhortatur regem Iuda Ieremias.iere. 22.a
Iudicium & iustitiam facit Dauid populo 2.reg.8.d
Iudicia sunt omnes viæ dei deut.32.a
Iudicia dei præ oculis semper habenda 2.reg.22.b
Iudicium manu sua arrepturum se minatur deus, & vltionem redditurum odientibus se deut.32.f
Iudicia dei iusta, vera, & incomprehensibilia rom.11.d. apocal.16.a
Iudicio dei subest quicquid facimus, non hominum, siue manducemus, siue bibamus rom.14.b
Iudicium dei imperuestigabile probatur ex operibus eius iob 37.a
Iudicia dei admiranda sapien.16.c
Iudicia dei non consyderent impij prouerb.28.a
Iudicio suo graui sinit deus non facere quod rectum nobis videtur psal.80.versu 11.
de Iudiciorum dei magnitudine, qui pœnis mirabilibus impios affligebat sapien.17.a
Iudicium sine misericordia non facientibus misericordiam iacob.2.c
Iudicium dei horrendum in eos qui non credant euãgelio, 2.thess.2.c.& auertentes fideles à veritate euãgelij galat.5.b
Iudicium & exitium sibi adducit, quisquis indignè & sine fide in Christum, cœnam dominicam percipit 1. corinth.11.g
Iudicat omnes mortales deus gene.18.c
Iudicat deus secundum corda, non secundum faciem 1.reg.16 b
Iudicante domino, ostendit Iob neminem posse iustificari iob 9 d
IVDICIVM suum incipit à domo sua deus, ecclesię suæ immittens tribulationes, & afflìgés eam, 1. petr. 4.d.prouerb.11.d.ad correptionem nostram, ne dãnemur cum mundo 1.corint.11 g
Iudicare dicitur gentem aliquam deus quam punit & affligit gene.15.c
Iudicaturum deum fines terræ prædicit Anna, mittendo verbum euangelij, Christum suum & regem, cuius potentia saluarentur credentes in ipsum 1.regũ 2. b
Iudicaturum se populum suum odientem se promittit deus, id est vltorum se de ipsis, & seruorum suorum miserturum deut.32.e
Iudicium dei in filios Heli 1.reg.2.e
Iudicaturum se domum Heli, id est puniturum ob iniquitatem filiorum, prædicit deus ipsi Samueli 1. regum 3.c
de Iudicio dei aduersus carnales Israelitas osee 4.a
Iudicium dei in hostes populi sui ioel 3.a
Iudicat deus seruos suos, quando afflictos liberat ab affligentibus 3.reg.8.d
Iudicium populi sui facere dicitur deus, quando dat ei victoriam de inimicis 3.reg 8.e
non vt Iudicaretur mũdus per ipsum, missus Christus, sed vt saluaretur ioan.3.b
Iudicat Christus sicut audit à patre ioan.5.e
non Iudicatur nec moritur qui Christum audit, & illi credit ioan.5.d
Iudicatus est qui Christo non credit ioan.3.c
Iudicabitur ab ipso sermone euangelij quem Christus annuntiauit, qui eum spreuerit matthæi 13.c. ioan. 12.g
Iudicabitur vnusquisque secundum quod opera ipsius testata fuerint eum habuisse fidem matth.16.d
¶Iudicium extremum minatur propheta psalmo 49. versu 1.
Iudicium generale psalmo 96. versu 3 isaiæ 2.c.27.a. 66.e
Iudicij dies propinquus, rom.13.d.veniet vt fur in nocte: incertus enim est, & idcirco vigilandum, matth. 24.d. inopinatus, huius seculi hominibus curis & deliciis huius vitæ immersis vt diluuium superuenturus matth.24.d.luc.17.f. quem solus pater nouit. marc.13.d.zach.14.b
Iudicij extremi diem, signáve præcedentia in sole & luna describit Christus, quæ Matthæus explicat matt. 24.c.marc.13.c.luc.21.e
ad Iudicium Christus cum angelis venturus matthæi 25.c
in die Iudicij apparebit Christus ad salutem expectantibus eum hebr.9.g
in Iudicio reuelabit deus cordium consilia 1.corinth. 4.a
in die Iudicij, cæli magno impetu transient, & ignis ardore soluentur 1.petr.3.c
in die Iudicij mirus erit delectus, vt ex duobus alter assumatur, alter relinquatur matthæi, 24. d. lucæ 17.g
in Iudicio qui bene ex operibus misericordiæ cognoscentur, vocabuntur ad promissam hæreditatem matth.25.c
Iudicii diuini metu ad resipiscentiam permouet Pharisæos Ioannes, matth.3.b luc.3.b
Iudicabunt de hoc mundo sancti 1.corint.6.a
Iudicaturi sunt apostoli duodecim tribus Israel vnà cum Christo in die iudicij matth.16.d
Iudicia vocat deus signa & portenta quæ fecit contra Pharaonem exod.7.a 12
Iudicium pro lege & statuto vel iure frequenter accipit scriptura deut.18.a
IVDICARE de homine prohibet lex, nisi cognitũ sit de ipso ioan.7.g
Iudicare fratrem & proximum aut spernere, prohibet Christus matth.7.a.luc.6.f.iacob.4.d
Iudicans fratrem, iudicat legem iacob.4.c
non Iudicandum secundum faciem ioan.7.c
non Iudicandi serui Christi ob liberũ eiborum vsum rom.14.a.coloss.2.d
non Iudicandum ante tempus 1.corinth.4.a
Iudicat omnia spiritualis cum à nemine iudicetur 1. corinth.2.d
Iudicare seipsum non audet Paulus 1.corint.4.a
in Iudicium Christus venit, vt lux ipse illuminaret cæcos ad vitam, videntes autem Pharisæos excæcaret ioan.9.g
Iudicium, regnum iustitiæ, euangelium salutis gentibus nunciandum esse prædicitur matth.12.b
Iudicium mundi proximum esse docebat Christus, cũ mortem suam propinquam videret, qua tyrannus diabolus depellendus erat à dominio suo super homines ioan.12.e
Iudicium alienorum à fide, deo relinquendum 1. corinth.5.d
Iudicio Corinthiorum aut cuiuscunque hominis probari vel improbari, Paulo pro minimo est 1. corint. 4.a
¶Iudicem deum petit Laban an alter alteri noceret gene.31.g
Iudicis officium exod.23 a.leuit.19.c.deut.1.c
Iudici iuxta dei legem iudicanti qui nollet superbus obedire, occidebatur deut 17.c
Iudex æquus exod.23.a
Iudex ne accipiat personas leuit.19.c
Iudices oportet esse misericordes erga pupillos prouerb.3.a.eccle.4.b
Iudicibus quos scriptura vocat deos psalm.81.versu 1. non detrahendum exod.22.d
Iudicis siue principis exemplum in Samuele 1. regum 12.a
Iudices muneribus excæcantur eccl.20.d
Iudices alios secum cõstituit Moyses, & quales exod. 18.c
Iudices per singulas ciuitates constituuntur, & quales esse debeant deut.1.b c.16.d
Iudices constituit deus super Israelitas, qui ipsos liberent in afflictionibus, quibus afflìgebantur, quando conuersi ad idola, adorabant ea iudic.2.c
Iudex populi à deo constitutus Othoniel, spiritum ipsius dei habet, & iudicat populum iudic.3.b
propter Iudices quos constituerat, liberabat deus populum suum ab afflictionibus, quibus eos afflìgebat propter idola iudic.3.d
Iudices in porta ciuitatis sedebant iudicantes populũ deut.22.b
Iudicem non habentes Israelitæ, facit quisque quod sibi rectum videtur, conuertentes se ad idola iudic. 17.c
Iudices constituit Samuel filios suos, qui auaritiam secuti, munera acceperunt, &c.1.reg.8.a
Iudices impij, iuxta voluntatem reginæ sexabelis lapidantes Naboth innocentem 3.reg.21 c d
Iudex vnus est, & legislator deus 1.corint. 4.a. iacob. 4.c
IVDEX viuorum & mortuorum Christus, à patre constitutus act.10.g. rom.24.b. hebr.12.f. cui dedit iudicium facere ioan.8.d
¶Iudith vidua erat in ciuitate Bethuliæ castissima iudith 8.a
Iudith reprehendit sacerdotes quòd misericordiæ dei terminum statuissent iudith 8.a
Iudith adhortatur sacerdotes, vt populum ad patientiam animent exemplo patrum iudith 8.c
Iudith consilium in vltionem inimicorum iudith 8.d
Iudith oratio pro salute populi Israel iudith 9.a
Iudith deprehensa ab exploratoribus Assyriorum, ducitur ad Holofernem, cui itineris causam astutè aperiens, illi imponit iudith.10.c.11.a
Iudith petit sibi dari facultatem certo tempore orandi iudith 12.b
Iudith caput Holofernis præscindit, & ciuibus suis defert iudith 13.a
Iudith laudem deo canit ob partam victoriam de Holoferne iudith 16.a
Iudith moritur iudith 16.a
¶Iugum ferreum minatur Moyses certici Iudæorum non obedientium verbo dei deut.28.c
Iugum tyrannorum ferendum iere.27.b
AD IVGVM suum suaue ferendum, quod mititas & humilitas cordis est, & paupertas spiritus ad crucem parati, adhortatur Christus matth.11.d
¶Iumentum coire non facies cum alterius generis animantibus leuit.19.d
¶Iuramentum suum custodiens deus, quo iurauerat Abrahæ, Isaac, & Iacob, se daturum terram Chanaan: & quia eos diligebat, elegit deus Iudæos in populum sibi proprium, deut.7.b.11.b
Iuramentum quod patribus se daturum promiserat deus, quale erat luc.1.g
Iuramentum quo iurauerat Abrahæ se daturum terrã Chanaan, impleturum affirmat ipsi Isaac deus gene. 26.a
Iuramentum quo iurauerat deus se daturum terram Chanaan Israelitis, impletum ios.21.d
Iurat deus non daturũ se terram incredulis deuteron. 1.f
Iurat Esau ipsi Isaac se daturum primogenita gen.25.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iurant sibi mutuo Abimelech & Isaac neutrum alteri nocsiturum gene.26.g
Iurat Iacob ipsi Laban non nociturum ei gene.31.g
Iuramentum fiebat apud Iudæos manu posita sub femore eius qui exigebat iuramentum genesis 24.a. 47.g
Iurat Ioseph patri se delaturum eum post mortem in Chanaan gene.47.g
Iuramentum vt compleret deus, morantur in desertis Israelitæ, donec mortui essent bellatores quos iurauerat morituros deut.2.c
Iurauit Isaac manum ad cælum solebant deut.32.f
¶Iurat Iosue cum principibus populi in nomine domini se nihil mali facturũ Gabaonitis callidis: propter quod, deprehensa licet simulatione, non audet eum contingere, timentes iram domini ios.9.d
Iurant Israelitæ se non daturos filias suas in vxores reliquis ex tribu Beniamin, iudic.21.a
Iuramento constringit Saul populum ne quicquam gustet ante victoriam, vnde accidit vt populus fatigatus comedat cum sanguine contra dei præceptum 1.reg.14.d
Iurat Saul se non occisurum Dauidem.1.reg.19.b
Iurat Dauid Sauli se non deleturum semen ipsius 1. reg.24.d
Iurat Dauid se non occisurum Semei,2.reg.19.d.quod iuramentum nihil veritus, moriturus mandat vt fiat contra Semei quod secundum deum iustum est, vt videas iuramenta non valere ad hoc vt non fiat quod secundum deum fieri debet.
Iurat Dauidi Ionathas, & Ionathæ Dauid feriétes fœdus inter se 1.reg.20.c
Iuramentum à Saule violatum,quo iurauerant Israelitæ se nihil nocituros Gabaonitis: quare fame trium annorum punitur à deo nec cessat nisi morte septẽ filiorum Saul suspensorum ab ipsis Gabaonitis. 2. reg.21.a b c
Iurant Israelitæ Dauidem non amplius exiturum in prælium,ne periret 2.reg.21.d
Iurauerat Dauid ipsi Bethsabee, post mortem suam Salomonem regnaturum 3.reg.1.b c d
Iuramento astrictus proximo 3.reg.8.d
Iurauerat Dauid se non occisurum Semei, quem moriturus occidi præcipit ipsi Salomoni 3.reg.2.b
Iurat Salomon se occisurum Adoniam fratrem quem & occidit 3.reg.2.e
Iurauerat deus quòd Iudæos faceret sibi populum 1. reg.12 d
Iurat Paulus ad aliorum vtilitatem 2.corint.1.d
non Iurandum per nomen externorum deorum, exod. 23.c.sed per nomen dei,deut.6.d.10.d
ne Iurent per nomen idolorum, dehortatur populum Iosue.ios.23.b
Iurandum non est frustra deut.5.b
Iurantibus in nomine dei mendaciter maledictio zachar 5.a
Iuramenti expiatio leuit.5.a
Iuramenta deo reddenda num.30.a
Iusiurandum iudex exigit à fure, aut aliis exod.22.b
Iuramentum inter homines, confirmatio est eorum de quibus controuersia est inter eos hebr 2.c
Iuramento confirmauit promissionem suam deus, vt impossibile sit eam non præstari hebr.6.d
qui Iuramento neganté peccatum suum audierit quod viderit ipsum admisisse, si non indicauerit, peccat leuit.5.a
cum Iuramento & detestatione Petrus negat Christũ matth.26 g.marc.14.g.luc.22.f.ioan.18.c
Iuramentum domini vocat Salomon, quo iurauerat se occisurum Semei, si domum egressus fuisset 3. regum 2.g
Iuramentum familiare Iudæis, Hæc faciat mihi deus, & hæc addat 2.reg.3.g
non Iurandum omnino matth.5.f.iacob.5.c.eccl.23.b. 27. b
per quod Iuratur, hoc & ad omnia ea pertinet quæ illi coniuncta sunt, aut cui illud consecratum est: vt qui per cælum iurat, etiam per deum iurat, qui in eo est matth.23.b
¶Ius gladij gene.9.a.exod.21.b c.leuit.24. c. deutero. 19.d
Ius belli in expugnandis vrbibus deuter.20.b
Ius publicum non violandum prouerb.20.b
Ius publicum dei opus est prouerb.16.b
Ius regis regnaturi super Israel 1.reg.8.b
Iuri propinquitatis quomodo cedebant Hebræi.ruth. 4.a b
¶Iustitiæ dei argumenta iob 5.b
Iustitia dei ab operibus eius declaratur iob 36. a. 38. a
Iustitia & mandata dei facienda deut.27.b
Iustitiam & iudicium facit Dauid populo suo 2. reg. 8.d
Iustitia Dauid,qui eum etiam indigeret,cum sexcentis viris abstinuit à rebus fratrum 1.reg.25.c
iuxta Iustitiam & fidem retribuit deus vnicuique 1. reg.26.d
iuxta Iustitiam manuum Dauidis retribuit deus,quem falso accusatum tanquam occupatorem regni Saulis,deus regem constituit 2.reg.22.b
Iustitiam coram deo habet,& ab ipso iustus reputatur qui vestimentum à paupere pignoris loco acceptum, reddit ipsi ante solis occasum deut.24.b
propter Iustitiam cordis & æquitatem, non tribuit quicquam deus hominibus deut.9.a
Iustitiæ victimas immolare deut.33.c
Iustitiæ specie,quam statim populo venienti reddebat Absalom, conciliat sibi animos populi, vt tandem regnet pro patre 2.reg.15.a
Iustitiæ dei comparatione, hominis iustitiam nullam declarat Iob.iob 4.d.9.a.25 b
Iustitia in nobis nulla,sed nec in sanctissimis iob 4.d. isa.43.d
IVSTITIA nostra,Christus 1.corint.1. d.isa. 42.b. 45.b.53.b
Iustitia nostra à deo est per fidem in Christum philip. 3.c
Iustitiam per Christum promissam, fide Paulus expectat galat.5.a
Iustitiæ serui facti sumus, liberati à peccato rom. 6.d in Iustitia legis viuet, qui quæ legis sunt perfecerit rom 4.d
Iustitiam ex operibus quærentes statuere, iustitiæ dei non sunt subditi rom.10.a
Iustitia in cælis nouis habitat 2.petr.3.c
Iustitiam qui facit,ex deo natus est 1.ioan.2.d
Iusti ia sit nobis pro lorica ephes.6.c
Iustitiæ cum iniustitia nullum omnino consortium 2. corint.6.c
Iustitiæ liberi sunt, ipsáque iustitia carent, quicunque se peccatis addicunt in seruitutem rom.6.d
Iustitiæ fructus in pace seminatur facientibus pacem iacob.3 d
Iustitiam dei non efficit ira viri iacob.1.c
Iustitia Christiani, Pharisæorum iustitiam, excellat oportet matth.5.c
propter Iustitiam pati,beatum 1.petr.3.c. ecclesiast. 4.d
Iustificari nullum posse iudicante domino, ostendit Iob.iob 9.d
Iustificari Christo egent omnes isa.41.g
IVSTIFICARI,est saluari,redimi ab omni iniquitate,mundari,ablui,sanctificari,regenerari,& renouari per spiritum dei, non reputari nobis delicta nostra propter Christum, peccatáque nobis remitti gratia Christi,vt opera bona faciamus tit. 2. d. b. act.13.f.2.corint.5 d 6.c
Iustificandas esse gentes fide in Christum prædixerat scriptura gal.3.a
Iustificamur ex fide in Christum rom.4.d. 5.a b.galat. 2.c.act.13.f
Iustificari oportet prius & ereari in Christo Iesu quàm bona opera operari lucæ 1. g. tit. 1. d. ephes. 2. b
cum Iustificet deus, nemo est qui electos dei possit accusare rom.8.g
non iustificari hominem per opera legis variis argumentis probat Paulus galat.3.a
si Iustificamur per legem,frustra Christus mortuus est, qui vt nos iustificaret est mortuus galat.2 d
qui Iustificari volunt operibus legis,illis gratia Christi nihil prodest galat.5.a
Iustificati,debitores sunt non carni, sed spiritui dei, vt huic obsequantur quicquid iusserit rom.8.c
Iustificati, pacem & tranquillitatem conscientiæ habent,scientes deum illis esse reconciliatũ per Christum rom.5.a
Iustificati,in tribulationibus gloriantur rom.5.a
Iustificamur, iudicamurq; boni aut mali ex verbis nostris matth.12.c
Iustificant deum publicani,iustum & iustificantem cõfitentur,confitentes peccata, & gratiam oblatam suscipientes,Pharisæis contemnentibus luc.7.c
Iustificatum & vt vera dei sapientia,susceptum est euãgelium à filiis suis omnibus electis à patre matthæi 11. c
Iustificare iustum dicitur deus, quando afflictum liberat ab affligentibus & calumniantibus 3.reg.8.d
ad Iustificationem credentium, pro eis perfecit Christus legem rom.10.a
Iustificatio impletur in iis qui secundum spiritum ambulant, quo credunt per Christum se legem perfecisse rom.8.a
Iustificationes sanctorum per byssum significatæ apocal.19.b
Iustus deus deut.32.a
Iustum deum confitetur Pharao, & se impium exod. 9.f
Iustus & fidelis nullus est inuentus in Iudæa, propter quem debuerit dominus parcere ciuitati ierem.5.a
Iustus Noe inter homines suæ ætatis pessimos gene. 6.b.7.a
Iustus reputatur à deo Abram, quòd ipsi promittenti filium crediderit gene.15.b
Iustus in conspectu dei nemo eccle. 7. a.iob 4. d.9.a. 25. b
IVSTVS Christus est, semper faciens quæ placita sunt patri 1.petr.2.d
Iustum Christum confitetur vox Pilati matth.26.b
qui Iusti & beati dicendi sint psalm.31.versu 1.
Iusti quibus peccatum non est imputatum,prouocantur ad laudandum deum psalm.32.versu 1.
qui Iustus non est,perfectam in deo charitatem nõ habens,ex deo non est 1.ioan.3.b
Iusto, & ei qui spiritu dei ducitur, non est lex posita, sub lege non est,nec stimulis legis illi est opus, cum per spiritum dei legem faciat galat. 5. d. 1. timothæi 1. b
Iustus fide viuit hebr.10.g.rom.1.c
super Iustos oculi domini.& aures eius ad preces illorum 1 petr.3.d
Iusti oratio assidua & efficax,multum valet iacob.5.d
Iustum sua iustitia, quam habuit secundum legem viuendo,recusat Paulus se velle esse: sed iustitia Christi.philip.3.b
Iustum se non audet iactare Paulus,etsi nullius fraudis sit sibi conscius 1.corint.4.a
Iustus vix in hoc mundo saluatur,& euadit tribulationes pro nomine Christi 1.petr.4.d
in Laboribus se commendat Paulus vt dei ministrum 2.corint.6.a
Labores suos recenset Paulus 2.corint.11.f
Labor operum nostrorum Christo opitulante non est futurus inanis 1.corint.15.g
iuxta Laborem proprium ministri dei,non officio euã gelico accipient mercedem 1 corint. 3.b
Labores hominum superflui eccl.4.b
Laborem & afflictionem clamantium ad se respicit deus deut.26.b
à Laboribus suis requiescent in posterum ex spiritus dei sententia, quicunq; in domino moriuntur apocal.14.e
Laborantes & oneratos,peccata sua iam sentientes, & spiritu pauperes,vocat ad se Christus,vt eos refocillet,pacem & animi tranquillitatem donaturus.matt. 11. d
¶Lacte & melle fluens terra Chanaan exod.3.c
vt Lac de ouibus comederent,introduxit deus Israelitas in terram promissionis deut.32.b
Lac & butyrum peregrinis apponit Abraham gene. 18.b
Lac dat Iahel ad bibendum ipsi Siſaræ fugiẽti Deboram.iudic.4.c
Lacte opus paruulis hebr. 5.d. quo Paulus pascit Corinthios adhuc paruulos in Christo 1.corint.3.a
Lac rationabile,diuinum & spirituale verbum concupiscamus 1.petr.2.a
Lactat filium suum Samuelem Anna vxor Elcanæ 1. reg.1.d
¶Lachis vrbs expugnatur ios.10.e
¶Lachrymæ.Vide fletus.
Lachrymis suis pedes Christi rigat peccatrix mulier luc.7.f
cum Lachrymis nocte & die non cessat Paulus monere fratres act.20.f.
cum Lachrymis orat pater dæmoniaci incredulitatem suam à Christo iuuari marc.9.d
¶Lætatur deus benefacere nobis:lætatur similiter nos affligere cùm non obedimus ipsius præceptis deut. 28.g.30.b
Lætari iubet populum suum deus in loco quem elegisset ei,non autem alibi deut.12.b
Lætabantur & exultabant coram domino maritus, vxor filius,filiæ,serui & ancillæ, offerentes deo hostias deut.16.b c.26.c
Lætatur Iethro, filios Israel liberatos de manu Pharaonis exod.18.a
Lætatur Anna in deo,qui eam ex sterili fœcundam fecerat 1.reg.2.c
Lætatur Saul cum Israelitis, innouato suo regno in Galgala coram domino 1.reg 11.d
Lætitia ingens, vncto Dauide super regnum Israelis & Iudæ 3.reg 1.e f
Lætitia constituto Ioas rege super Iudam 4.reg.11.d in Lætitia cordis deo seruiendum deut.28.e
Lætitia facientibus quod præcepit deus deut.16.c
¶Labor est perpetuus,hominis vita iob 7.a
Labori homo addicitur propter peccatum Adæ,vt victum sibi comparet gene.3.d.zachar 13.b
Laborat terram Adam eiectus de paradiso gene.3.d
Laboribus propriis vult deus nos viuere, eósque aliis impertiri prouerb.5.c
Laboris commendatio eccle. 7.b.10.d. prouerb.12.b. 13.a.20.a.28.c
ad Laborem manuum hortatur,eúmque præcipit Paulus 1.thess.4.c.2.thess.3 c.prouerb.10.a.12.b d
qui non Laborat,non manducet 2.thess.3.c
Laborat manibus Paulus apostolus. 1. co.inth. 4. c.1. thess.2.b nocte & die,ne quem grauet, & panem labore aliorum gratis manducet. 2.thessalo.3. b.apud Aquilam scenofactoriæ artis peritum.act.18.a. subuenisque necessitatibus fratrum. act. 20. g. vt eum imitemur.
non Laborandum cuiquam vt diteſcat prouerb.23 a
Laborantis securitas eccl.5.c
Labore omnia florent prouerb.14.a
Laborem fugiens piger mendicabit prouer.20.a.21.a
Laborantes suo labore alendi sunt:sicut boues sua tritura deut.25.b
Labores manuũ comeduntur iis,qui non seruant præcepta deut.28.d
Laboribus manuum nostrarum vt benedicat deus, id est augeat, & prospera esse faciat, alamus pupillos, viduas & peregrinos deut.14.d
Laborem manuum Iacob respexit deus, non sinens eũ abire à Laban sine magnis diuitiis gene.31.f
Laboribus opprimi populũ dei iubet Pharao,ne multiplicetur exod.5.b
de Laboribus alienis gloriam non captat Paulus 2.corinth.10.d
in Laboribus se commendat Paulus vt dei ministrum 2.corint.6.a
Labores suos recenset Paulus 2.corint.11.f
Labor operum nostrorum Christo opitulante non est futurus inanis 1.corint.15.g
iuxta Laborem proprium ministri dei,non officio euã gelico accipient mercedem 1 corint. 3.b
Labores hominum superflui eccl.4.b
Laborem & afflictionem clamantium ad se respicit deus deut.26.b
à Laboribus suis requiescent in posterum ex spiritus dei sententia, quicunq; in domino moriuntur apocal.14.e
Laborantes & oneratos,peccata sua iam sentientes, & spiritu pauperes,vocat ad se Christus,vt eos refocillet,pacem & animi tranquillitatem donaturus.matt. 11. d
¶Lacte & melle fluens terra Chanaan exod.3.c
vt Lac de ouibus comederent,introduxit deus Israelitas in terram promissionis deut.32.b
Lac & butyrum peregrinis apponit Abraham gene. 18.b
Lac dat Iahel ad bibendum ipsi Siſaræ fugiẽti Deboram.iudic.4.c
Lacte opus paruulis hebr. 5.d. quo Paulus pascit Corinthios adhuc paruulos in Christo 1.corint.3.a
Lac rationabile,diuinum & spirituale verbum concupiscamus 1.petr.2.a
Lactat filium suum Samuelem Anna vxor Elcanæ 1. reg.1.d
¶Lachis vrbs expugnatur ios.10.e
¶Lachrymæ.Vide fletus.
Lachrymis suis pedes Christi rigat peccatrix mulier luc.7.f
cum Lachrymis nocte & die non cessat Paulus monere fratres act.20.f.
cum Lachrymis orat pater dæmoniaci incredulitatem suam à Christo iuuari marc.9.d
¶Lætatur deus benefacere nobis:lætatur similiter nos affligere cùm non obedimus ipsius præceptis deut. 28.g.30.b
Lætari iubet populum suum deus in loco quem elegisset ei,non autem alibi deut.12.b
Lætabantur & exultabant coram domino maritus, vxor filius,filiæ,serui & ancillæ, offerentes deo hostias deut.16.b c.26.c
Lætatur Iethro, filios Israel liberatos de manu Pharaonis exod.18.a
Lætatur Anna in deo,qui eam ex sterili fœcundam fecerat 1.reg.2.c
Lætatur Saul cum Israelitis, innouato suo regno in Galgala coram domino 1.reg 11.d
Lætitia ingens, vncto Dauide super regnum Israelis & Iudæ 3.reg 1.e f
Lætitia constituto Ioas rege super Iudam 4.reg.11.d in Lætitia cordis deo seruiendum deut.28.e
Lætitia facientibus quod præcepit deus deut.16.c
¶Laganorum oblatio leuit.2.a
¶Lagenas vacuas complodentibus viris trecentis qui cum Gedeone erant tradit deus Madianitas iudic. 7.e
¶Laici panes, quibus licebat vesci omnibus 1.reg.21.a
¶Lais habitatores occiduntur à filiis Dan,vrbe succẽsa:in qua reædificata ab ipsis, habitant, vocantes eã Dan ex nomine patris ipsorum iudic.18.g
¶Lamech duas vxores accipit gene.4.d
Lamech homicidia sua confitetur vxoribus gene.4.d
Lamech ætas,777.anni gene.5.d
¶Lamentatio Dauid super Saul & Ionathan 2.reg.1.c
Lamentatione sua Ioannes non potuit Iudæos ad pœnitentiam perducere sed nec Christus suo amicabili conuictu matth.11.b
¶Laminæ sacræ forma exod.14.f.39.e
Lamina in fronte Aaron, vt placaretur illi deus exod. 28.f
¶Languorum omne genus immissurum deum prædicit Moyses non seruantibus præcepta ipsius deute. 28. g
¶ad Laodicenses epistolam scripsit Paulus coloss. 4.d
¶Lapides 12.ex alueo eriguntur in monimentum sicciti Iordanis ios 4.a
Lapides pluit ios.10.c
Lapidibus pluit deus super Amorrhæos inimicos Iosue.ios.10.b c
Lapides onychini duo,in quibus nomina filiorum Israel sculpti.exod.28.b.39.b
Lapidibus impolitis, & calce linitis, in quibus verba dei scriberentur, præcipit Moyses construi altare deut.27.a
Lapides duodecim ponit Iosue in medio Iordanis,vbi steterant pedes sacerdotum ios.4.b
Lapidem erigit Iacob in ticulum gene.28.d
Lapidibus in aceruũ collectis in testimonium fœderis,Iacob & Laban comedunt super ipsum gene. 31. f
Lapidem erigit Iosue in testimonium quòd populus Israel elegisset dominum in deum ios.24.f
Lapis erigitur à Samuele in loco vbi auxilio fuerat eis deus in testimonium 1.reg.7.c d
Lapides iacit contra Dauidem Semei 2.reg.16.c
Lepidibus repleri ægros pingues iubet deus, vbi Iorã cum suis vicissent Moabi.as,quod & fecerũt 4.reg. 3.c d
Lapides citius clamassent Iesum esse verum Messiam, quàm potuisset prohiberi pueris id Christo Ierusalẽ ingredienti acclamantibus matth 21.b
LAPIS viuus, Christus, reprobatus à Iudæis ædificantibus & populum docentibus,angularis,coniungens Iudæos & gentes in vnum populum matth.21. d.luc.20.b.1.petr.2.b.act.4.b. psalm. 117. versu 21. daniel.2.g
in Lapidem Christum impegerunt Iudæi per incredulitatem,& fuit illis in ruinam rom.9.g
Lapis offensionis & petra scandali, Christus, in quem offenderunt & impegerunt Iudæi non credendo. 1. petr.2.b
Lapides viui efficiuntur,qui ad Christum accedunt,& super lapidem pretiosum Christum superædificantur 1.petr.2 a
Lapidari timet à populo Moyses exod 17.b
Lapidare vult populus Caleb & Iosue,quos deus protexit nume.14.b
Lapidatur Naboth innocens 3.reg.21.c d
Lapidatus est semel Paulus 1.corinth.11.f.act.14.c
Lapidare volunt Christum Iudæi, & quare ioan. 8.g 10. f
Lapidare vult populus Siceleg Dauidem 1.reg.30.b
Lapidatur Aduram à populo Israel 3.reg.12.e
Lapidatur qui collegit ligna in sabbatho num.15.d
Lapidatur Acham qui tulerat de anathemate ios.7.d
Lapidabatur,sententia iudicis, filius inobediens deut. 21.d
Lapidabatur virgo quæ corrupta fuisset in domo patris deut.22.c
Lapidabatur qui ex populo vel bestiis tetigisset montem Sinai exod.19.b
Lapidetur maledicens nomini domini, & blasphemus leuit.24.b
Lapidari iubentur qui solem,lunam, vel militiam cæli adorassent deut.17.a
Lapidetur diuinus leuit.20 d
Lapidandus frater,amicus,filius vel filia,vxor vel prophęta, suis miraculis abducentes à fide & fiducia in deum deut 13 b c
Lapidandus qui filium idólis immolauerit leuitic. 20. a
¶Laquei mortis 2.reg.22.a
¶Larum non comedebant Iudæi deut.24.b
¶Lassis militibus denegant panes Socothitæ & Phanuelitæ immisericordes, propter quod à Gedeone puniuntur iud.8.b c d
Lasso Dauidi & suis affert Siba cibaria & vinum 2. reg.16.a
¶Latitudinem cordis dederat deus Salomoni, id est liberum animum, quo omnia liberrimè coram deo aguntur 3.reg.4.d
¶Latrinæ fiunt vbi templum Baal fuerat 4.reg.10.f
¶Latrones duo cum Christo crucifiguntur, a quibus improperia patitur matth.27.c.marc.15. b.luc.23.d. ioan.19.d
Latro alter crucifixus cum Christo, alterum blasphemantem corripit,seipsos peccatores,Christum autẽ innocentem,confitens luc.23.f
Latroni peccatorem se confitenti, & petenti sui reminisci,promittit regnum suum Christus luc.29.f
Latronibus pendentibus cum Christo frãguntur crura ioan.19.f
¶Latus Christi aperitur lancea, ex quo exit sanguis & aqua.ioan.19.f.Vide Sanguis.
¶Lauacro regenerationis (quod renouationem illam, quam in nobis continuo spiritus sanctus operatur, significat) saluos nos fecit deus, & in ecclesiam sua cooptauit titus.3.b
¶Laus nostra,deus,quem laudare debemus, confitendo omnia nostra esse à deo, vt filij Israel exod. 15.a. deut.10.d
Laus creatoris ab operibus eius eccl.43.a
in Laudem suam elegit deus populum Israel vt ipsum laudaret deut.26.d
Laus dei inter gentes, quæ illum tanquam saluatorem fide receperunt 2.reg.22.d
Laudandus deus qui sanguinem inimicorum suorum vleiscitur deut.32.f
Laudant deum Israelitæ, quòd Rubenitæ & Gaditæ fratres persenerent in cultu & timore dei ios.22.g
Laudat Anna dominum, quòd liberauit eam ab opprobrio sterilitatis,dato ei filio Samuele 1.reg.2.a
Laudat deum Salomon,quòd iusta promissiones patri suo Dauidi factas, ædificarit templum nomini dei 3. reg.8.b
Laudat fidelis Dauid benignitatem dei ob promissum sibi Christum 2.reg.7.c
Laudat Dauid dominum post tribulationes 2. regum 22.a
Laudant assidui deum apostoli, & benedicunt expectantes spiritum sanctum luc.24.g
Laudat deum plebs visis miraculis luc.18.g
vt Laudaretur gratuita sua beneficentia,deus prædestinauerat nos adoptare sibi in filios per Christũ ephe. 1.a b
Laudes & exultationes eorum,quibus cognitus Christus,describit Lucas act 2 g
Laudis ostia offerenda deo per Christum hebr.13.c
Laus dei vocatur hostia laudis & fructus labiorum hebræ.13.e
Laus erit vnicuique à deo, cum in iudicio reuelauerit consilia cordium 1.corint.4.a
Laudes immodicæ sunt suspectæ prouer.27.c
Laus in ore proprio sordescit prouer.27.a
¶vt lauet se & vngat, præcipit Noemi ipsi Ruth profecturæ ad Booz, vt coram ipso inueniat gratiam ruth.3.a
Lauatur Dauid postquam surrexit de terra ab oratione,& vngitur 2.reg.12.e
Lauant pedes ex itinere susceptí hospitio iudic.19.e
vt Lauet pedes suos Vrias reuersus ab exercitu, iubet Dauid 2.reg.11.b
Laubant Iudæi mortuos act.9.g
¶Lazari infirmitas immissa à deo,vt per eam Iesus glorificaretur,& cognoscerentur Messias ioan.11.a
Lazarum suscitat Christus ioan.11.e
vt Lazarum suscitatum videant, conueniunt Pharisæi in domum ipsius ioan.12 b
apud Lazarum cœnat Christus ioan.12 a
Lazarum interficere cõsultant sacerdotum principes, & quare ioan.12.b
ob Lazari suscitationem multi Iudæi credunt ioan. 11. e
¶Lebnam vrbem expugnat Iosue, & omnia occidit cum rege ipsius ios.10 e
¶Lectus Og regis,nouem cubitorum longitudinis,& quatuor latitudinis deut.3 b
Lectulum, mensam, sellam, candelabrum cum cellula parat mulier quædam diues in hospitium Elisei 4. reg.4.b
¶Legatione fungens Paulus vice Christi, annuntiat verbum reconciliationis,euangelium 2.corint.5.d
¶Legere præcipit deus Deuteronomium ipsi Iosue,vt sciat quid agere debeat ios.1.b

Universidad de Deusto

¶à Leone immiso à deo occiditur propheta quidam, qui contra dei præceptum acceperat cibum ab alio propheta 3.reg.13.d.e
Leones à deo immittuntur in gentes impias Samariam habitantes 4.reg.17.d
Leonis catulum dilacerat Samson, spiritu dei adiutus, nihil habés in manu: in cuius corpore post aliquot dies examen apum reperit & mel quod comedit iud. 14.b
Leonem virtute dei occidit Dauid 1.reg.17.d
Leo prouidentia dei, seruat corpus prophetæ à se occisum donec sepeliatur 3.reg.13.e
à Leone percutitur quidam, qui inobediens nolebat percutere prophetam, quem iusserat deus percuti. 3. reg.20.g
Leo de tribu Iuda apocal.5.b
in Lepram versa manus Moysi exod.4.b
à Lepra cauendum deut.24.b
Lepræ à lepra distinctio leuit.12.a
Leprosæ domus consyderatio & purgatio leuit.14.c
Leprosi hominis mundandi lex leuit.14.a
à Lepra sanatus Naaman confitetur deum Israel esse solum verum deum 4.reg.5.d
Leprosi desperantes de vita ob nimiam famem annuntiant Samaritanis prouidentiam dei 4.reg.7.b c
Leprosa efficitur Maria, quòd Moysi fratri detraxisset numer.12.c
Leprosus Azarias, rex Iuda, moritur 4.reg.15.a b
Leprosus fide à Christo sanatur matth.8.a
Leprosis decem mundatis à Christo, solus alienigena gratias acturus domino reuertitur: paucos electos esse clare ostendens, & ex nouissimis primos fieri, regnúmque dei, id est euangelium, ad gentes transferendum luc.17.c
¶Leporem Iudæi non comedebant leuit. 11.a. deuter. 14.a
¶Leuare manum in cælum solebant iuraturi deut.32.f
Leuare onus, Vide Onus 4.reg.9.e
¶Leui nascitur gene 29.d
Leui & Simeon occidunt Sichimitas gene.34.d
Leui benedictio deut.33.a
Leui genealogia gene.46.b exod.6.c.1.paral.6.a
Leui tribú elegerat deus, vt ei essent sacerdotes in sempiternum 1.reg.2.f
Leuitas accepit deus in ministerium sibi, in locum primogenitorum quæ illi debebantur numer. 3. b. f. 8.a
Leui tribus constituta super tabernaculum nume.1.g
Leuitæ arcam portant præcedentes populum ios.3.b
Leui tribus ministerio domini præficitur deut.10.b
Leuitarum statio nume.3.d
Leuitarum purgatio & oblatio leuit.8.b
Leuitæ quoto anno ætatis incipiebãt ministrare, quotóve cessábant nume.8.b
Leuitarum officia iuxta cuiusque familiam numer. 4. a. 8. a
Leuitarum portio in terra promissionis ezechiel. 45. b.48.b
Leuitæ numerantur nume.3.c
Leuitæ alendi deut.12.c.14.d
de Leuitæ cuiusdam vxore, qua Gabaonitæ impudentiſs imè abusi sunt iudic.19.
Leuitæ iussu Ezechiæ expiant domum dei 2. paralip. 29.c
Leuitæ & sacerdotes, qui cum Zorobabel venerint Ierusalem, numerantur 2.esdr.12.a
Leuitas numerat Dauid, & eisdem officia assignat 1. paralip.23.a
Leuitis datur administratio sacrorum numer.3.b
Leuitis tradit Moyses Deuteronomium deut.31.b
Leuitis nulla datur possessio deut.14.d.18.a
Leuitarum possessio, deus deut.10.b
Leuitis dabantur primitiæ triennales deut.26.a
Leuitis præcipitur vt ex decimis decimas deo offerant nume.18.d
Leuitarum possessio, sacrificia & victimæ domini ios. 13.b deut.18.a
Leuitis iubet dari Ezechias decimas, vt verbo dei liberius vacent 2.paralip.31.a
Leuitis vrbes consignandæ nume.23.a.ios.21.a
Leuiticarum ædium venditio leuit.25.e
Leuita adolescens vndique cursans, peruenit ad Micham, à quo conducitur mercede in sacerdotem iudicum 17.d. quem secum ducunt filij tribus Dan. iudic.18.e
à Leuitis interficiuntur idololatræ iussu Moysi exod. 32.f
in Leuitarum locum succesſerunt filij Ioseph in duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim, in diuisione terræ ios.14.a
¶Lex ignea deut.33.a
Lex cùm datur populo Israel, audiuntur tonitrua, micant fulgura, clangor buccinæ perstrepit, fumat mons exod.19.c
Legis natura conscientias terrentis ostenditur, cum populus non potest ferre vocem dei, & petit Moysen intercedere deut.5.c
Legem proponit deus populo, immittens tonitrua, quibus cogantur fateri peccatum quod peccauerant petendo regem, postea consolatur 2.reg.12.c d
Legem explanat Moyses deut.1.a
Legem præcipit Moyses hæreditati dei deuter.33.a
Legis verba, Tu es vir ille, qui hoc fecisti Dauid 2.reg. 12. b
in Legis sermonibus qui non permanserit, nec eos opere perfecerit, maledictus sit deuter.27.d
Legem seruantium merces, & spernentium pœna baruch 4.a
Legem suam vt nocte & die legat, vt sciat quid gerere debeat, præcipit deus Iosue.ios.1.b.10 f
Lex, in corde & ob oculos semper habenda leuit.19.d. deut.11.c
ad Legem seruandam adhortatio Moysi deut.4.a
vt Legem dei seruent, id est deum diligant, ambulent in viis eius, mandata obseruent, ei adhæreant, & seruiant toto corde, hortatur Rubenitas, Gaditas, & reliquos Iosue.ios 22.a
Lex holocausti leuit.6.b
Lex sacrificij & libamentorum leuit.6.b
Lex hostiæ pro peccato & delicto leuit.6.d.7.a
Lex suscitandi semen fraternum deut.25.b
Lex morientis in tabernaculo, & nõ tangendi immũdum numer.19.c
Lex primitiarum nume.5.a b
Lex puniendæ mulieris post partum leuit.12 g
Lex zeloty piæ numer.5.b
iuxta Legem iudicabant populi controuersias sacerdotes & iudices. deut.17.b
Lex regni 1.reg.8.c.10.d
Legem dei relinquere compellitur Iudæi. 2.machab. 6. à
Lex dei euangelica qualis, quidque præstat psalm. 18. versu 8
ante Legem peccatum erat in hominibus, sed mortuũ quia lex nondum erat quæ peccatum ostenderet, ideo non reputabatur rom 5.b.7.b
absque Lege dicit Paulus se aliquando vixisse, dum videlicet lex nondum ei peccatum ostendisset roma. 7. d
Lex data per angelos in manu mediatoris ioan. 1.b.7. b.galat 3.c
Legislatio ad Iudæos pertinet rom.9.a
per legem COGNITIO peccati rom.3.c
Lex posita propter transgressiones, id est subintrauit vt abundaret delictum, & concluderet omnes sub peccato, omnes esse peccatores ostendens: vt sic humiliatis & desperatis promissa Abrahæ gratia & benedictio daretur credentibus in Christum rom.5.d. galat.3.c d
Legis carcere tandiu custo diebantur Iudæi in eam fidem quæ reuelanda erat, seu in hoc vt fide futura liberarentur, donec venisset semen, Christus Abrahę promissus galat.3.c d
Lex pædagogus ad Christum, agés & exercitãs Iudæos per cognitionem peccati ad quærendum Christum galat. d
Legis austeritas heb.12.f
Lex sancta iusta & bona rom.7.c
Lex bona si quis ea legitime vtatur 1.timoth.1.b
Legem bonam ostendit qui malum quod lex prohibet non vult perpetrare rom.7.c
Lex spiritualis, quam in spiritu & ex voluntate impleri vult Paulus rom.7.c
Legem Moysi Petrus vocat iugum, quod neque ipsi neque patres portare potuerunt act.15.b
Lex virtus peccati & robur, per quem passiones peccatorum sunt in nobis 1.corint.15.g.rom.7.a. occasio peccati rom.7.b c.lex peccati & mortis roma.7. b.8.a.lex iræ, rom.4.c. mitisstratio mortis & damnationis 2.corint.7.b. ibidem dicitur & litera vetustas item literæ rom.7.b
Legem nullum ex Iudæis facere clamat Christus ioan. 7. b
Lex non viuificabat, nec dabat vitam æternam gal.3.d
Lex non nitebatur fide, sed obseruatione præscriptarũ cæremoniarum: eas qui seruasset iustus, & tutus erat à supplicio apud homines galat.3.b
qui ex Legis operibus sunt, & ex obseruatione legis pendent, maledicti sunt: eum nullus faciat legem, & lex maledictos pronuntiet qui eam non seruant galat.3.b
ex Legis obseruatione non iustificabantur Iudæi, neq; immortalitas inde speranda eis erat: alioqui Christus frustra mortuus, cum non assequeremur id per eum cuius gratia mortuus est galat.2.d
Legis præceptiue Mosaici finis & scopus quis 1. timoth.1.a
Lex & prophetæ, totáque vitæ doctrina, quam deus in lege & prophetis suis proposuit, continetur in primo & secundo mandato matth.22.d
Lex omnis impletur, comprehenditurque in præcepto, Diliges proximum galat.5.b
Legis impletio, est proximi dilectio rom. 13. c. in eos qui legem tantum docent, & non fidem in Christũ, nec intentionem legis & finem, quæ est dilectio in proximum 1.timoth.1.a
Lex vmbra erat futurorum bonorum, quæ danda nobis erant per Christum hebr.10.a
Lex & prophetæ sabbathis legebantur in synagogis act.13.c
qui Legis etiam minima non impleuerit, abiectus, & nullius loci erit in populo dei: qui contrà, magnus matth.5.c
secundum Legem debere Christum mori, clamant Iudæi, & quare ioan.19.b
vt eos qui sub LEGE erant redimeret, & ab eius sententia liberaret, ei satisfaciendo venit Christus galat.4.a
Legis finis & perfectio, Christus, ad iustitiam omni credenti rom.10.a
quod Lex non poterat præstare, per filium dei impletũ est, per quem, legem perficimus rom.8.a
Legem, quæ decreta & mandata continebat, aboleuit Christus, & quare epheſ.2.d
Legem abrogauit Christus aduentu suo 2.corint.3.d. act.15.
Legis translatio facta est, cessaũtque, cum Christi euãgelium æternum regnaret hebr.7.b
Legem cessasse probat Paulus, proposito simili de hærede paruulo, & allegoria quadam de filiis Agar & Sara galat.4.a c d
vt Legis & prophetarum perfectam obseruantiam statueret, venit Christus matth.5.d
Lex iniustis, homicidis, & id genus posita, iuxta quam puniuntur 1.timoth.1.b
Leges dei scriptæ in corde fidelium ab ipso deo hebr. 8.d
Lex iusto & fideli, qui à spiritu dei ducitur, non est posita: neque sub lege est, nec illi stimulis legis opus, cùm ex animo faciat per spiritum dei quæ sunt legis galat.5.d.1.timoth.1.b
per Legem spiritus vitæ, siue per spiritum sanctum credentibus datum, morimur legi, soluimur & liberamur à lege peccati & mortis, vt amplius non irritet nos sua præceptione ad peccatum & mortem, sed in nouitate spiritus seruiamus, vltro & hilares faciamus quod præcipit lex rom.7.b.8.a.gal 2.d
Lex dei iustificatos delectat secundum spiritum per verbum dei conceptum rom.7.d
Legi dei seruit homo mente, carne autem legi peccati roma.7.d
Legi dei non potest subiici carnis sapientia rom.8.b
Legi mentis nostræ, spiritui dei nos mouenti ad bonũ repugnat lex membrorum nostrorum, & impetus naturæ deprauatæ rom.7.d
Lex perfectæ libertatis, lex Christi iacob.1.d.2.c
Lex regia, dilectio proximi iacob.2.b
si Lex quæ ministratio mortis est ad tempus data & mox antiquanda, tantum habuit dignitatis, multo plus habet dignitatis lex euangelica, per quam spiritus ministratur nobis, & iustitia nunquam abroganda 2.corinth.3.c
qui Legem totam seruauerit, & offenderit in vno factus est omnium reus iacob.2.b
Legislator vnus est iacob.4.c
Legisperitos alloquitur Christus. qui legem Moysi & prophetarum callebant luc.11.g
Legum conditores iniquos alloquitur Isaias. isa.10.a
¶Lia in infirmis erat oculis gene.29.b
Lia despicit Iacob. gene.29.d
Lia concipit, & parit filium Ruben nomine genesis 29.f
Lia mercede conduxit à Rachele concubitum viri genes.30.b
sicut Lia vt esset secunda, precabatur populus nubenti mulieri ruth.4.c
¶Libamenta terram promissam ingressis offerenda num.15.a
Libamentorum lex, leuit.6.b
¶in Libro vitæ nomina electorum scripta philip.4.a
de Libro dei deletur qui peccauit exod.32.g
de Libro quem scripsit, petit deleri Moyses, aut Israelitas peccatum dimitti exod.32.g

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Libri signati sigillis septem visio apoc.5.a
Librum Isaiæ legit Christus populo Iudeorum luc 3.c
Libri eorum, qui ante Christum ab eis cognitum curiosa sectati fuerant, comburuntur act.19.d
Libros suos asserri sibi & membranas petit per literas Paulus 2.timoth.4.c
Libellum repudij permittit Moyses deut.24.a
¶Liber ab omnibus Paulus, omnium se seruum fecit vt multos lucrifaceret 1.corint.9.c
Liber erat Paulus, sed sua libertate non est vsus, nisi vbi ita exigebat aliorum vtilitas 1 corint.9.a
Liberi Christiani 1.petr.2.c. ioan 8.d
de Libertate nobis parta per Christum isa.43.c
Libertas euangelij galat.1.a
ibi Libertas, vbi spiritus Christi, qui secretos addit stimulos ad officia pietatis 2. corint.9.d
ne Libertas quibuslibet vescendi, infirmis ruinæ occasionem præbeat, cauendum 1.corin.8.c
ne Libertatem qua de seruitute legis in seruitutem gratiæ vocati sumus, in occasionem carnis demus, vt caro occasionem habeat desyderia perficiendi, neve sit hæc libertas velamen nequitiæ, hortantur Paulus & Petrus gala.5.b.1.petr.2.c
ad Libertatem quis vocatus domini voluntate seruus est Christi 1.corint.7.d
Liberi sunt iustitiæ ipsáque iustitia carent, quicunque se peccatis addicunt in seruitutem rom.6.d
in libertatem gloriæ filiorum dei liberanda est creatura à seruitute corruptionis rom.8.d
¶Liberat deus de tribulatione inuocantes se 2. reg.4. d.22.b
vt Liberalem è manu Madian, mittit deus Gedeonem iudic.6.c
Liberationem filiorum Israel prædicit Ioseph ge.50.d
Liberationem filiorum Israel narrat Moyses Iethro socero suo exo. 18.c
Liberationem filiorum Israel quomodo velit fieri, paucis docet deus Moysen exo 3.e f g
Liberationis suæ ex AEgypto dies celebrandus à filiis Israel exo.13.a
Liberat deus Paulum ab ore leonis, Nerone 2.tim.4.d
LIBERAVIT nos Christus à peccato, & à manu seu imperio diaboli & seruitute legis luc 1.g.ioan 8.d.2.timo.1.c. heb.d
Liberati à peccato per Christum, serui sumus iustitiæ rom.6.c.gala.4.d
de Liberorum cura eccl.7.c
¶Libido opus tenebrarum rom. 13.d
Libidine hominum diluuium super terram gene.6.a
¶Licita sunt omnia quæ sunt necessitatis naturæ, sed non omnia expediunt 1.corint.6.e
Licent omnia Christiano quod ad cibos attinet, sed non expediunt proximo semper 1.corint.6.c
¶LIGARE QVID, matthæi 8.c.ioan 20.f
Ligatus Samson traditur Philisthæis à tribu Iuda iudi. 15.b c
¶Ligno scientiæ boni & mali interdicit deus homini gene.2.c
in Ligno suspensi eadem die sepeliebantur deut 21.d
Lignorum cæsores inter populos Israel deut.29.b
Ligna cædunt Israelitis Gabaonitæ ios.2.d
Ligna colligens in sabbatho, iussu dei lapidabatur nu. 15.d
Lignorum proposita parabola, prædicit Ioatham, filius Gedeonis, interitum Sichimitarum & Abimelech iudic.9.a b
Lignum ostensum à deo mittit Moyses in aquas amaras, & dulcescunt exo.15.f
¶Limen Dagon non calcant sacerdotes ipsius, & quare 1.reg.5.b
¶Limites agrorum non transferendi prouer. 22.d.23.b
¶Lingua vna & sermo vnus in vniuersa terra post diluuium gene.11.a
Lingua coercenda 1.pet.3 b
de Linguæ vitio iacob 3.a b
de Linguarũ dono, vide multa 1.corint 14.a
Lingua tertia ecclesiastici 28.c
qui Lingua non labitur, beatus ecclesiastici 14.a. 19.c. 25.b
Linguarum confusio gene.11.b
Linguæ effectus prouer.15.a
Linguæ bona & mala prouerbiorum 12.b.13.a 14.a. 18.d
Linguę dolosæ tentationé describit propheta psal.119.
Linguæ vitium peccatori peculiare eccle.6.a
Linguæ eruditio à corde est prouer.16.d
de Linguæ moderamine prouer.17.d
in Linguam venenatam prouer 20.d
Lingua Lambentes, aqua manu ad os proiecta, voluit deus cum Gedeone proficisci ad bellum iudic.7.b
¶Lites fugiendæ prouer. 20.a
Liti alterius ne commiscearis prouer.26.c
non Litigandum cum fortiori ecclesia.8.a
Litigare non oportet seruum domini, & episcopum 2. timoth.2.d
Lites populi iudicat Moyses iuxta præcepta dei exo. 33.b
¶Literas mortis suæ perfert ipse Vrias 2.reg.11.c
Literis adulterinis, &cæt. vide Iezabel 2.reg.21.c
LITERAM quæ occidit, vocat Paulus legem Moysi, quá toties legem mortis & ministrationem damnationis vocat, dum per occasionem ipsa irritat ad peccatum, quod mortem generat 2.corint.3.b. eadem vocat & vetustatem literæ rom. 7.b. vide Lex virtus peccati.
¶Lobna rebellat contra Iudam 4.reg.8.f
¶in Loco quem elegisset in tertę promissionis, voluit deus offerri holocausta & sacrificia à Iudæis, non in loco quem quisque sibi elegisset deut.12.a
¶Locustæ propter peccata 3.reg. 8.d
Locustarum è fumo putei abylsi procedentium vitio apoc.9.a
Locustæ plaga octaua AEgypti exo.10.a
Locustæ visio amos 7.a
¶Loide, auia Timothei, fidelis 2. timo.1.b
¶Longanimitas domini, salus nostra est 2.petr.3.d
in Longanimitate se exhibet Palus vt dei ministrum 2.corint.6.b
¶Loquentem deum, & præcepta dantem non potest ferre populus Israel, timens mori exod 20.c
Loquitur deus Moysi facie ad faciam, sicut homo amico suo exo.33.c
Loquutum etiam sibiipsis deum affirmant Aaron & Maria, & nõ soli Moysi, murmurantes in eum nu.12.a
Loquitur Christus verba quæ pater posuerat in os ipsius deut 18.d
Loquens propheta in nomine dei, quod deus non præcepit, occidatur deut.18.d
Loquitur Israel contra deum nume.21.b
ad Loquendum sit tardus omnis homo iacob.1.c
Loqui verba populi in auribus dei, pro referre ad deũ quæ dixerit populus 1.reg.8.d
Loquitur Booz ad eor ancilæ suæ Ruth, quando placentia ipsi Ruth loquitur, nempe se daturum ei victum famelicæ ruth 2.c
Loquacitas ecclesiastici 20.a
¶Lot, filius Aran gene 11.d
Lot & Abram diuites gene 13.a
Lot eligit terram Sodomorum in habitationé gen.13.c
Lot ab hostibus captum Abram liberat gene.14.c
Lot sedet ad ostium, vt peregrinos præterecuntes hospitio suscipiat: & duos angelos suscipit gene. 19.a
Lot duas filias præoptat stupro magis obiicere Sodomitis, quã peregrinis vim Sodomitica inferri ge.19.b
Lot aspectu & audiu iustus, nequibat videre & audire turpia quæ perpetrabant Sodomitæ 2.petr.2.b
Lot prædicens interitum Sodomorum generis ridere videtur ab eis gene.19.c
Lot præcipit deus vt Sodomam egrediatur, & saluetur cum familia gene. 19.c
Lot liberatus propter Abraham fratrem suum ge.19.f
Lot ereptus dei misericordia, adhuc timet, & extens à Segor habitat in spelunca gene.19.d f
Lot precibus liberatur Segor ciuitas gene.19.c
Lot vxor in statuam salis versa.gene.19.e
vxoris Lot exemplo, siquis præsentia dilexerit, volens animæ suæ curam gerere, deo vale dicet, conuertétque se ad caduca ista mundi luc 17.g
Lot filiæ de seruando semine consultant gene.19.f
Lot incestus cum filiabus gene.19.g
Lot filius terra Ammonitarum data in possessionem deut.2.b d
¶Lotus propter susceptum fide euangelium, non indiget nisi vt pedes, affectus animi, subinde purgentur ioan 13.b
¶Lucas medicus coloss.4.d
¶Lucernarum forma exo.25.d.37.c
Lucernarum compositio, & earumdem dispositio in tabernaculo fœderis leuit.24.a nume.8.a
Lucernæ oleum exo. 27.d
Lucerna nostra deus 2.reg. 22.e
Lucernam Israel vocat Israelitæ Dauidem & regnum ipsius 2 regum 21.d.3.regum 11.1.15.a
¶Lucum plantare iuxta altare dei prohibet Moyses deut 16.d
Lucos gentium, in quibus sacrificabant idolis, succidi iubet deus exo. 34.b
Luci succiduntur ab Ezechia 4.reg.18.a
Lucum idolorum comburit Iosias 4. reg.23.b
¶Luctu mulieris Thecuitidis ficto, reuocatur Absaló 2.reg.14.a
¶Ludunt & choreas ducunt Israelitæ, adorantes vitulum aureum exo. 32.d
Ludit Samson & pro speculo est Philistheis iudic.16.f
Ludit Dauid in instrumentis musicis ante arcam dei eum populo, quibus testabatur cordis sui lætitiam & fidem in deum 2.reg.6.a
¶Luget Iacob Ioseph filium suum gene.37.g
Luget populus audiens deum non iturum secum in terram Chanaan exo.33.a
Luget Samuel Saulem reprobatum à deo 1.reg.15 g
Luget Dauid Amnonem filium 2.reg.13.g
Lugere non vult nos Paulus de iis qui mortui sunt 1. thessl.4.d
Lugentibus ob magnam suam calamitatem consolatio promittitur luc 6.d
¶Lumbis accinctus, currit Elias vt præoccupet Achab in Iezrahel 3.reg.18.g
vt Lumbos accingat, & festinet ire ad domum hospitæ, iubet Eliseus Giezi 4.reg.4.c
Lumbi mentis nostræ sint succincti, fidem perfectã habentes, vt iam non formicemur à deo 1.petr 1.c
Lumbos nostros accingi iubens Christus, monet ne nos cura rerum præsentium grauemus, sed expediti expectemus aduentum luc 12.e
¶Lumen est euangelium act. 26.e f
Luminaria in mundo sunt Christiani, qui sine querela & reprehensione in simplicitate viuunt, verbum vitæ continentes philip.2.b
Luminaria, sol, luna & stellę verbo dei creantur gen.1.b
¶Luna verbo dei creatur, vt nocti præsit, & eam illuminet gene.1.c
Lunę ac solis fructibus precatur Moyses benedici Ioseph deut.33.b
Lunam adorantes occidebantur deut.17.a
Lunę & soli sacrificantes occiduntur à Iosia 4.reg.23.b
Lunæ gloria alia quàm solis 1.corinth.15.f
Lunaticus qui & dæmoniacus dicitur, sanatur à Christo matt.17.b. mare 9.c. luc 9.e
¶Lusus sunt homicidia ducibus exercitus 2. reg.2.c d
¶Luceres ænei in templo Salomonis 3 reg.7.f
¶Lux, quæ & dies dicta est, verbo dei creatur gene.1.a
LVX DEVS EST, in quo non sunt tenebræ 1. ioan.1.c
Lucem deus habitat inaccessibilem 1.timo.6.c
LVX CHRISTVS, omnium hominum oculos illuminans ioan 1.a.8. b.9.a.1.ioan.1.b
Lux Christus, quare à Iudæis non receptus ioan 3.c
Lux mundi, apostoli matth.5.b
vt Luci Christo credamus, ipse Christus nos hortatur ioan 12.f
in Luce Christo si ambulemus, consortium habemus cum ipso 1.ioan 1.c
in Luce non est qui fratrem suum odit 1.ioan 2.b
cum Luce societatem non habemus, si infideles sumus 1.ioan 1 c
Lucis opera, omnis bonitas, iustitia & veritas ephe.5.b
Lux fuerunt gentes post cognitum Christum ephe 5.b
¶Luxuria, luxus, & superfluitas in ebriationibus & vino epheſ.5.d
contra Luxuriam oratio ecclesiastici 23.a
¶Luza aliàs Bethel dicta gene.26.d 35. b iosue 18.b
Luza, vros Chananææ percutitur à Iuda iudic.1.e
Lysias, dux exercitus Antiochi 1.mach.3 c

M

MAceda vrbs capitur à Iosue, omnésque cum rege ipsius habitatores occidit iosue 10 e
Macedonibus vt euangelizet, certum signum accipit Paulus act. 16.b
Macedoniensium gaudium in tribulationibus abundans, & eleemosinas in pauperes sanctos proponit Paulus Corinthiis in exemplum 2.corint.8.a
¶Maceriam & inimicitiam inter gentes & Iudæos sustulit Christus, & quomodo epheſ.2.d
¶Machabæorum septem fratrum & matris eorum passio 2.mach.7.a
¶Machari in medio Israel habitant iosue 13.b
¶Machiritarum possessio deut.3.c.ios.17.a
¶Madianitas iubet deus occidere, & quare nume.25.d
Madianitæ iussu dei interficiuntur num. 31.a
à Madianitis opprimuntur septem annis Israelitæ, ad idola conuersi 11.iudic.6.a
Madianitas tradit deus in manus Gedeonis iudi.7.e f g
¶Magi Pharaonis virgas suas vertunt in colubros exod.7.b
Magi primitiæ gentium, Christum adorant matth 2.b
¶MAGISTER NOSTER VNVS Christus matth.23.a.ioan 13.a
Magister Christus à Iudæis varia passus: ne mirentur si & varia patiantur fideles matt.10.c
Magistri fieri ne ambiamus, & quare iacobi 3.a

Universidad de Deusto Biblioteca

Magifter gentium Paulus 2.timo.1.c
Magiftri mendaces defcribuntur quales fint, & quæ tormenta eos maneant 2.petr.2.a
¶Magiftratibus dei miniftris quomodo fit parendum tributa reddenda, & quare gladium portent, &c. rom.13.a b c
Magiftratui tributum pendit Chriftus matt.17.d
Magiftratus deum timentes conftituit Moyfes iuxta confilium Iethro exo.18.d.deut.1.c
Magiftratus quales effe debeant exo.18.d.deut.1.d
Magiftratus reuereri oportet exod.22.d.prouer. 16.b. 17.d.19.b.20.a
Magiftratibus non detrahendum exod.22.d
Magiftratus laudendus qui fungitur fuo munere prouerb.25.b
Magiftratus non temerè fufcipiendus ecclefiafti.7 a
Magiftratus bonus, dei donum eft ecclefia.10.a
Magiftratus malus malo populo datur iob 34.d
Magiftratibus malis vult dominus etiam nos obtemperare baruch 2.e
Magiftratus impij pauperum caufas contemnunt prouerb.29.b
à Magiftratibus occidendus voluntarius homicida deut.19.c
¶Magnates ad iuftitiā & fapiētiam hortatur fapien.6.a
¶Magnificauit deus Iofue coram populo, ficcans Iordanem ipfo tranfeunte, quo cognofceret eum effe cum ipfo Iofue, ficut cum Moyfe fuerat iof.4.c
Magnificari fortitudinem dei coram populo cupit Moyfes nume.14.c
Magnificata dicitur fuiffe anima Saulis coram Dauide, quia Dauid non occidit eum 1.reg.26.d
Magnifica dei quæ gefsit erga populum 1.reg.12.d
Magnificentia deo danda, & confitendum illum effe qui magna & magnifica opera faciat deut.32.a
Magnificentia dei difcurrunt nubes deut.33.d
¶Magnus deus nofter deut.10.d
¶ad Magos non declinandum leuit.19.f.20.a
Magos & ariolos aufert Dauid 1.reg.28.a
¶Maieftas domini quæ & gloria, replens tabernaculū exod.40.d
¶Maior in ecclefia fanctorum, eft ille qui ficuti puer fefe humiliat & demittit omnibus inferuiens matth. 18.a. marc 9.c.lucę 9.f
¶Malaleel ætas 895. anni gene.5.c
¶Malcho dexteram auriculam amputat Petrus ioan 18.b
¶Maledixerat dominus terræ quando diluuium immifit gene.8.d
Maledicta terra quæ tribulos & fpinas profert ob Adę peccetum gene.3.c d
Maledicitur ferpens, qui induxerit hominem ad peccandum gene.3 c
Maledicitur Cain gene.4.b
Maledicturum fe maledicentibus ipfi Abræ comminatur deus gene.12.a
Maledictus qui maledixiffet Iacob gene.27.d
Maledictiones quæ accident non feruantibus præcepta dei leuit.26.c
Maledictiones in monte Hebal deut. 27.b
Maledictiones impij iob 27.c
Maledictiones legis imprecatur Dauid ipfi Ioab & femini propter occifum Abner 2.reg.3.f
vt Maledicat Ifraelitis, mittit Balaac nuntios ad Balam mume.22.a
Maledicere Ifraelitis non poteft Balaam contra dei voluntatem nume.22.e.& 23.b
Maledictionem quam petebat Balaam dari à deo Ifraelitis, ipfe deus eam in benedictionem conuertit deu. 23.a.iof.24.b
Maledicit Goliath fuperbus Dauidi 1.reg.17.f
Maledicit in homine domini Elifeus pueris irridentibus eum, & ab vrfis deuorantur 4.reg.2.d
Maledicuntur Gabaonitæ à Iofue, perpetuo conftituti Ifraelitarum miniftri, & ferui in cędendis lignis & comportandis aquis iofue 6.d
Maledicunt Sichimitæ ipfi Abimelech iudic.9.d
Maledicti qui incitabant Saulem contra Dauid, & quare 1.reg.26.c
Maledictio non feruantibus mandata deut.11. d. 27.d leuit.26.b
Maledictus qui nō facit omnia quę lex pręcipit gal.3.b
Maledictus qui pendent in ligno deut.21.d
MALEDICTVS factus pro nobis Chriftus maledictionem nobis debitam, ob tranfgreffam legem, in fe transferés, mortuus eft in ligno galat.3.b
quibus Maledicitur ob Chriftū, merfes matth.5.a
non Maledicendum perfecutoribus rom.12.c
Maledicentibus nobis benedicendum 1.petr.3.b
Maledicenti fibi non maledixit Chriftus 1.petri.2.d
Maledicenti Semei non maledicit Dauid, fed fide agnofcen, fufcitatam effe crucem illam contra, fe vult vlcifci 2. reg.16.b.c
Maledicentibus benedicit Paulus 1.corint.4.c
Maledicit Paulus iis qui Galatas diuerterant à veritate euangelij, optans eos abfcindi gal.5.b
Maledici regnum dei non pofsidebunt 1. corinth.6.b
Maledicti hœdi à Chrifto dicuntur matt.25.c
Maledictos vocant Pharifæi illos qui Chrifto credunt ioan.7.g
Maledicens nomini domini lapidatur præcepto dei leuit.24.b
Maledicēs patri vel matri moriatur exo.21.c.leui. 10.b
Maledictione fe conftrinxerant Ifraelitę, non daturos filias fuas reliquis Beniamin in vxores iudic.21.c
Maledictio Ioatham, quam Sichimitis imprecatus fuerat, euenit eis deftructa vrbe ipforum, ipfifque occifis iudic.9.g
Maledictionem non curat Rebecca, dum Ifaac benedicat Iacob filio fuo dilecto gene.27.b
¶Malefacta beneficiis vincenda rom.12.d
Malefactorem Chriftum clamant Iudæi ioan 18.c
ad Malefaciendum turba non fequenda exo.23.a
Malefici, vide Incantatores.
Malefici occidendi deut. 18.b.exo.22.c
¶Malum omne contagiofum prouer.6.d
Malum facientes in confpectu dei Ifraelitæ, id eft relicta in deum fiducia, conuerfi ad idola, percutiuntur à deo iudic.2.b.3.a.b.4.a.6.a.13.a
Mala fugiat, qui ab eis non velit apprehendi eccl 7.a
Malum quid effet, quid item bonum, cognouit Adam poftquam comedit de fructu vetito gene.3.d
Malum odio habendum romanorum 12.b
Malum pro malo non reddamus prouer.20.c.1.petr.3. b.rom.12.d
Malum pro malo non reddit Elifeus cibans fuos inimicos, & multos abire permittens 4.reg.6
Mala pro bonis non reddenda, prouer 17.a
Malum pro bono reddidit Nabal Dauidi nolens ei & exercitui eius dare cibos, qui feruaffet eius pecora in agris, ne fui ea raperent 1.reg.25.c
Mala quæ perfert Dauid, deo fert accepta: ideò non confyderās hominē, ea perfert libenter. 2.re.16.b c
Malum quod cogitauerāt filij Ifrael vendēdo fratrem vertit deus in bonum gen. 50.c
Malum confequitur ex inobedientia præceptorum dei deut.30.d
Malum & afflictionem Samariæ agnofcit Ioram effe à deo 4.reg.6.g
Malos nos effe natura noftra Chriftus teftatur matt.7. a.luc 11.g.gene.6.g
Mali homines, feductores proficiūt in peius 2. tim.3.d
Mali & infideles, femen funt diaboli matt.13 e
Mali è cœtu Chriftianorum auferendi 1.corint.5.d
Malos & hypocritas bonis ac veris Chriftianis permiftos, non ante iudicium extirpandos docet Chriftus, parabola de homine qui feminauit bonum femen matth.13.d
¶Malitia hominis multa gene.6.a
Malitia omnis tollatur à nobis ephef.4.g. coloff.3.b.1. petr.2.a
Malitia pueri efficiamur, non fenfu 1.corint.14.d
Malitiæ veteris fermentum à nobis expurgandum, vt pafcha noftrum dignè celebremus 1.corint.5.c
in Malitia perfeuerantes pereunt 1.reg.12.d
¶Mambre quæ & Hebron dicitur gene.23.d
¶Mammona iniquo amici parandi, Vide Diuitiis temporalibus.
¶Mamzer, id eft de fcorto natus, non admittebatur in ecclefiam & cœtum filiorum Ifrael deut.23.a
¶Manna, cibi genus, patribus Abrahā, Ifaac, & Iacob incognitum deut.8.a c
Man pluit filiis Ifrael & coturnices exo. 16.c.num.11.g
Man incalefcente fole, liquefiebat, & referuatum putrefcebat exo.16.d
Man in die fabbathi non pluebat deus exo.16.e
Man referuatur, & quare exo.16.g
Man faftidit populus Ifrael num. 11.a
Manna deficit iof.5.c
de Mannæ mifsione fapient. 16.c
Manna non erat panis verus, qui dabat vitam mundo, fed Chriftus ioan.6.d
¶Manahem occidit Sellum regem Iuda: moritur & ipfe Manahem 4.reg.15.c e
¶Manaffes primogenitus Iofeph gene.41.g
Manaffe & Ephraim computari vult ipfe Iacob inter filios fuos, eófque fuos dici gene.48.a
Manaffe benedicitur à Iacob gene.48.c
Manaffe dimidiæ tribui datur fors poffefsionis nume. 32.a.deut.3.b.13.d.iof.17.a
Manaffe dimidiæ tribus habitatio iof. 13.d.1. paral.5.d
Manaffe dimidiæ tribui præcipit Iofue vt armati præcedant fratres fuos in terram Chanaan, cui promptè obediunt iof 1.c d 4.c
Manaffe dimidiam tribum, Gaditas & Rubenitas qui deduxerant fratres fuos in terram Chanaan, remittit Iofue, commendans eos de obedientia præftita, & benedicēs eis, pręcipiēs feruare legē dei iof.22.a b
Manaffe filiorum fors & hęreditas iof.22.b
Manaffe & Ephraim in duas diuifi tribus fuccefferunt in locum Leuitarum, accepetúntque eorum partem in diuifione terræ iof.14.a
Manaffes non expulfos Chananæos facit tributarios iudic.1.f
¶Manaffes fuccedit Ezechiæ patri fuo in regno Iuda 4.reg.21.d
Manaffes impius inftaurat idôla 4. reg.21.a.2. pa. 33.a
Manaffes ducitur captiuus in Babylonem, pœnitentiam agit, & reducitur in Ierufalem 2.para.13.b
Manaffes moritur 4.reg.21.d.2.para.33.d
¶Mandata feruantibus, benedictio exo.23.c. leuit.26. a.deut.28.a
Mandata feruantibus, benedictio: non feruantibus, maledictio deut.11.d
Mandatum dei non cuftodiens propheta quidam occiditur à leone immiffo à deo 3.reg.13.d e
Mandata dei quàm folicitè meditāda, & docenda filios noftros deut.11.c
Mandatum facilè impletur verbo euangelij prædicato, & corde credito deut.30.c
per Mandatum facta eft nobis peccandi procliuitas, & reuiuifcit in nobis peccandi libido rom.7. b c
Mandatum Chrifti nouum, dilectio mutua ioan 13.d
Mandata Chrifti implentur, fi fit mutua inter nos dilectio ioan. 14.b
Mandata Chrifti feruans, ille eft qui perfectè diligit deum & cognouit eum ioan.14.c d.1.ioan 2 a
Mandata feruando, vitam æternam habere docet Chriftus matt.19.c, Vide Præceptum & Opera.
Mandatorum dei obferuatio prodeft, non circuncifio, aut præputium 1. corint.7.d
Mandatum maximum & primum matth.22.d
ne Mādatis hominum auerfantium à veritate euangelij attendant Cretenfes, adhortatur Paulus tit.1.d
¶Mandragoris emit Lia à Rachel concubitum mariti, & concipit gene.30.b
¶Manducare panem gratis, & fine labore manuum noluit Paulus 2. theff 3.b
non Manducet, qui non laborat 2 theff.3.c
Manducandi fpatium non hebebant apoftoli præ multitudine euntium ad Chriftum & reuertētium marc 6.d
Manducet Chriftianus quicquid vendi folet in macello 1.corint.9.f
fiue Manducet, fiue bibat Chriftianus, aut quid aliud agat, omnia faciat in gloriam dei 1.corint.9.g
Manducat & bibit, poftea ludit populus Ifrael immolatis hoftiis vitulo aureo exod.32.b
¶Mane furgunt & adorant coram domino Elcana & vxores 1.reg.1.c
¶Manere in Chrifto, eft perfectam dei charitatem habere 1.ioan 2.a
Maneamus in Chrifto fide viua, & in iis quæ docuit fpiritus fanctus 1.ioan 2.a d
Manere deum in nobis, ex fpiritu quē dedit nobis cognofcimus 1. ioan 3.d
Manet in nobis deus, & nos in ipfo, fi præcepta eius facimus 1.ioan 3.d.fi item dilectionem habemus ad inuicem, & cōfitemur Iefum effe filium dei 1.ioan.4.c
Manfiones paratas fuis apud patrem, monet Chriftus apoftolos: nec effe quod diffiderent de mercede ioan 14.a
Manfiones filiorum Ifrael numerātur nume.33.a
¶Manfuetudinis cōmendatio prouer.16.c.ecclefi.10.b
Manfuetudo Chrifti, qua afflictos confcientia, vt calamus caffatus, fua prædicatione non comminuit & defperare fecit: fed erexit & corroborauit in fpe matth.12.b
Manfueti fimus ephef.4.a
Manfuetudo Pauli in reprehendendo 1.corint.4.d
aut Manfuetudine, aut virga fupplicij, epifcoporum eft fuos emendare pro ratione & modo erratorum 1. corint.4.d
Manfuetifsimus Moyfes fuper omnes homines nu.12.b
Manfuetudo Dauidis in maledicum Senei 2. reg. 16.b
¶Manue, pater Samfonis, orat dominū quid agere debeat de filio Samfone nafcituro Nazaræo, & à quibus fe abftinere debeat iudic.13.b
¶Manibus fuper caput impofitis, & cinere caput afperfa Thamar, clamat ad Abfalō fratrem, fe eiectam ab Amnone poft ftuprum admiffum 2.reg.13.d
Manus abfcindenda à iudicibus ei qui falfo fuo teftimonio voluit alteri abfcindi deut.19.d
Manus

Manus Moyfi verfa in lepram exod.4.b
Manus Ieroboam qua volebat occidere prophetam corripientem eum, arefcit: quæ ei oratione eiufdem prophetæ reftituitur 3.reg.13.a
Manus lauare ante panis manducationem, pręceptum erat Iudęis à fuis fenioribus: ideóque reprehenduntur à Pharifęis apoftoli matt.15.a.marc.7.a
Manibus non lotis manducare non eft peccatum matt. 15.b.marc.7.b
quod Manus non lauerit Chriftus pranfurus, miratur Pharifæus luc 11.f
Manus lauat Pilatus aqua, innocentem fe à Chrifti morte oftendens matt.27.c
vt Manibus noftris operemur præcipit Paulus 1.theff. 4.c
Manibus fuis nocte & die laborat Paulus apud Aquilam fcenofactorię artis peritum, act. 18.a.1.theffa.2. b.2.theff.3. b.1. corint.4. c. fubuenítque necefsitatibus fratrum act.20.g
Manibus fuis operetur qui fur erat, & quare ephef.4. f. Vide Laborare manibus.
Manuū noftrarum opera fructificare facit deus, fi dilexerimus ipfum deut.30.b
Manuum fortitudini ne diuitias tribuamus, fed dei beneficentię deut.8.d
ne Manui fuę & fortitudini tribuerent hoftes, quod vincerent Iudęos, diftulit deus ipfos Iudęos affligere deut.32.d
Manibus in cęlum leuatis benedicit Chriftus apoftolis, afcendens in cęlum luc 24.g
fi Manus, pes, vel oculus nos fcandalizet, & à verbo dei auertat, abfcindi ea Chriftus iubet, docens nos nihil tam charum & neceffarium nobis effe, quo non debeamus carere potiùs, quàm inde fcandalum pati, & à vita, Chriftiano digna remorari matth. 5. e. 18. b.marc.9.g
Manus arida fanitati reftituitur à Chrifto die fabbathi matth 12,a
Manu fuper infirmum pofita ab apoftolis, fanabatur marc.16 d
Manuum impofitione fanat Chriftus infirmos luc 4 g
vt Manus eis imponeret, adducuntur pueri ad Chriftum matth.19 b
Manuum Moyfi impofitione, repletur fpiritu fapientię Iofue deut 34.c
Manuum impofitione per Ananiam, vifum recipit Paulus act.9.c
Manuum impofitione donum fpiritus fancti accipiūt, qui in nomine Iefu baptizati erant poft baptifmum ioannis, & loquuntur linguis act.19.a
Manuum impofitione confirmātur feptem ab apoftolis ordinati in minifterium viduarum act.6.a
Manuum impofitione poft orationem factam, fpiritum fanctum recipiunt Samaritani act 8.c
Manus Paulo & Barnabę imponuntur fegregatis ad prędicationem euangelij act.13.a
Manuū impofitione presbyterij fiue feniorum & Pauli, Timotheus conftitutus epifcopus 1.timoth.4.d.2. timoth.1.b
Manus ne citò imponat cuiquam Timotheus, vt epifcopum eum conftituat dehortatur Pauls 1.timo 5.d
Manus non contrahenda, fed aperienda, dando mutuū pauperi fratri deut.15.b
Manus tendere ad deum agnofcendo peccatum 3. reg. 8.d
Manus expandit in cęlum oraturus Salomon 3. reg 8.c
Manus extendit Moyfes ad deum, orans pro Pharaone exod.9.f
Manus leuante Moyfe ad deum vincit Ifrael exo. 17.d
Manum ad cælum leuare folebant iuraturi deut 32.f
Manus fub femore eius qui exigebat iuramentum ponebatur apud Iudæos gene.47.g
Manum fuam leuare contra aliquem, eft fieri ei aduerfarium, & rebellare 3.reg 11.e
Manum fuam exendit Abfalom ei qui fe ipfi incuruabat 2.reg.15.a
Manus domini dicitur facta fuper aliquem, qui fpiritu dei & fortitudine accenfus fit 3.reg.18.g
Manus dei dicitur venire fuper prophetas, quandò fpiritu illuminati & confortati prædicunt, iubent, perficiunt poteftate dei, vt deus ipfe 4.reg.3.c
Manus dei magna & potens contra Pharaonem exo. 14.g
Manum dei nemo poteft euadere amos 9.a
dei Manu dei nemo poteft quenquā liberare deut.32.f
Manus & potentia domini non eft abbreuiata, omnia femper poteft num 11.e
Manus dei fuper Iudęos erat, quando eos hoftibus diripientibus tradiderat, & vendebantur iudic 2 c.vide 1.reg.7.d
Manus dei fieri dicitur in eū quē ipfa affligit 1.reg.5.c
in Manus dei totum fe coniicit Dauid fugiens filium, fiue ad vitam, fiue ad mortem 2.reg.15.f
in Manu dei funt fancti fui deut 33.a
¶in Mara veniunt filij Ifrael, vbi immiffo ligno in aquas, in dulcedinem verfę funt exo.15.d
¶Marcus, confobrinus Barnabę coloff.4.b
¶Mardochæi lectus ob iam paratam Iudæorum necem efth.4.a
Mardochæus fuadet Efther, vt necem Iudæorum iam paratam à rege deprecetur efth.4.b
Mardochæum iubet rex honorari in confufionem Aman efth.6.b
Mardochæi oratio ad deum efth.13.c
¶Maria appellantur aquæ verbo dei in vnum locum collectę gene.1.b
in Mari medio per ficcū gradiūtur filij Ifrael exo. 14.e
Mare diuidit Moyfes virga fua pręceptó dei per cuius ficcum tranfeunt filij Ifrael exod.14.d
Mare folitudinis, quod & mare falis iof.3.d
Maris fufilis in templo Salomonis fabricatio 3.reg.7. d.2.para. 4.a
Maris vitrei vifio apoc.15.a
¶Margaritę lapidis pretiofi parabola, Chriftus pretiū euangelij memorat, & quanto cum defyderio fufcipi oporteat, atque à cognofcentibus vim eius iam fufcipiatur matth. 13.f
¶Maria, foror Moyfi, cum cęteris mulieribus gratias agit deo cum tympanis exod. 15. e
Maria percutitur lepra, quod Moyfi fratri detraxiffet nume.12.c
Maria fanatur à lepra nume.12.d
ne Marię fororis Moyfi exemplo percutiantur lepra Iudęi, vt facerent quę præcepto dei docebant Leuitæ, præmonet Moyfes deut.24.b
Maria moritur in Cades nume.20.a
¶MARIAM falutat angelus, filiumque dei concepit luc 1.c d
Mariam Elizabeth cognatam vifitat luc 1. d
Maria Elifabeth pręedicat beatam, & quare luc 1 d
Mariæ canticum, in quo Chrifti faluatoris fui aduentu promifsiones patribus factas, impletas effe decantatur luc 1.c
Maria IESVM parit in Bethlehem luc 2.a
Maria iubet vt quicquid filius Chriftus dixerit, fiat ioan 2.d
¶Marię matris Ioannis Marci familia act.12.b
¶Maria, foror Marthę & Lazari, vngit dominum vnguento, & extergit pedes eius capilis fuis ioan.11.a. 12.a
Maria S.M. occurrit Chrifto venienti in domum fuam ioan 11.d
Maria S. M. nihil folicita quid Chrifto miniftraretur in cibum, vacat audiendo verbo Chrifti luc 10.g
Maria S. M. effundit vnguentum fuper caput Chrifti matth 26.a
Maria Magdalene, de qua feptem exierant dæmonia, Chriftum fequitur, miniftrátque ei de facultatibus fuis luc 8.a
Maria Magdalene currit ad monumentū, vt Iefum videret, fed & ad fepulchrum cum altera Maria, & flet, & quare: quibus angeli Chriftum furrexiffe nuntiāt ioam 20.a.c.matth.27.g 28.a
Mariam Magdalenam, ad quid fieret interrogat Chriftus ioan 20 c
Mariam Magdalenam Chriftus refufcitatus à contactu corporis fui prohibet, eius in carne pręfentiam plus æquo admirantem ioan 20.d
Maria Magdalene annuntiat Chrifti refurrectionem apoftolis ioan 20.e.marc 16.c
¶de Maritorum dominatione in vxores, regis Affueri edictum efth.1.d
Maritum vocat Sara, vxor Abrahę, dominum gen.18 b
¶Martha Chriftum fufcipit in domum fuam, exemplum officiofę charitatis, luc 10.g
Martha circa multa diftrahitur, diligenter omnia adminiftrare Chrifto cupiens: ob quem nimium folicitam diligentiam docetur ab eo, vni rei eam intentam effe pręftitiffe, audiendo nimirum verbo fuo, id quod Maria foror faciebat luc 10.g
Marthę fides ioan 11.d
Martha credit Chriftum obtēturum quicquid peteret à patre ioan 11. c
Martha credit futuram refurrectionem ioan 11.c
¶Martyrum fœlicitas, fapient 3 a
¶Mafculum & fœminam creauit deus gene.5.a
Mafculorum concubitores regnant in Iuda 3.reg.14.f
Mafculorum concubitores regnum dei non pofsidebunt 1.corinth.6.b
Mafcula fcorta aufert Afa.3. reg.15.b. Item Iofaphat 3. regum 22.f g
¶Mafpha ędificatur ab Afa rege Iuda 3.reg.15.e
in Mafpha congregantur Ifraelitę, cōfulturi quid facere deberent Gabaonitis, qui vxore cuiufdam Leuitæ abufi fuerant iudicum 20.a.1.reg.7.b
¶Matrem qui non honorat, maledictus deut.27 c
Matrem & fratres cum adeffe nuntiarēt quidam Chrifto, fatis docuit, nullius amore vel cura ab euangelio dei patris prædicando quenquam auocari debere matth.12 e
Mater & fratres Chrifti, qui fint matt.12.d
Matrem fuam commendat Chriftus Ioanni ioan 19.e
Materna vifcera Refphæ erga fufpenfos 2.reg.21.b
¶Matrimonij fancti inftitutio gene.2.d
Matrimonij commendatio prouerb.18.d
Matrimonij cafti exemplum, Sara Tobię vxor tob.3.c
Matrimonij fœdus violantes arguuntur malach 2.c
Matrimonium quomodo fufcipiendum fit, docet Raphael Tobiam tob.6.d
de Matrimonio quid dicat Paulus, vide 1.cor.7.quod heb.13.a. commendat.
¶Mathan facerdos Baal occiditur 4 reg 11.d
¶Matthanias qui & Sedecias, fubftituitur Ioachin in regno Iuda 4.reg.24.d
¶Mathathiæ planctus ob defolationem ciuitatis fanctæ 1.mach.2.a
Mathathias recufat idolis facrificare 1.mach.2.b
Mathathiæ zelus pro lege dei 1.mach.2.c
Mathathias moriturus filios legem dei tueri iubet exemplo patrum 1.mach.2.f
¶Mathias eligitur in locum Iudæ proditoris act.1.d
¶Matthæus à Chrifto vocatus, eum fequitur matt.9.a
Matthæus parat conuiuium Chrifto in domo fua matt. 9.b
¶Mathufael nafcitur gene. 4.d
Mathufalæ ætas 969.anni gene.5.d
¶Maxilla afini, fpiritu dei correptus Samfon, occidit mille Philiftæos iudic.15. c
Maxillam percutienti altera danda matthęi.6 f.luc 6.e
¶Medad & Eldad, requiefcente in eis fpiritu dei, prophetant nume.11.f
¶Mediator Moyfes inter deum & populum Ifrael, affert legem quę terret ipfum populum deut.5.a.c
MEDIATOR VNVS INTER DEVM ET HOMINES, Chriftus Iefus 1.timo.2.b. hebr.12.f
¶Medicina à deo creata, & ideo non contemnenda, eccl.38.a
Medicus honorandus 38.a
à Medicis erogata omni fua fubftantia, mulier fanguinis profluuio laborans non fanatur ad fide in Chriftum fanata eft marc 5.c
¶Meditentur verbum dei filij docti à parentibus deut. 11.c
vt Meditetur die ac nocte in lege fcripta in deuteronomio, præcipit deus Moyfi iof.1.b
¶vt Mel de petra fugerēt, conftituit deus Ifraelitas fuper excelfam terram deut.32. b
Mel comedit Samfon quod inuenit in corpore leonis quem occiderat iudic.14.b
Mel guftās Ionathas, edicti paterni ignarus 1. reg.14.d
¶Melchifedech victori Abrahæ offert munera ge.14.d
Melchifedech facerdotiū præfertur facerdotio Leuis vt doceatur Chrifti facerdotium effe æternum, & excellere heb.7.a
¶Mello ædificatur à Salomone 3. reg 9.d
¶Membrorum noftrorum concordia, ad mutuam concordiam hortatur fideles Paulus 1.corint.12.c
Membra noftra tam interna quàm externa, ad peccandum non funt accommodanda rom. 6.b
Membra fimus alter alterius rom.12.b
Membra noftra templum funt fpiritus fancti 1. corinth. 6.d
Membra corporis peccati mortificanda, nempe ftuprum, immunditia, libido, &c.colof 3.a
¶Meminerimus antiquorum temporum, & confideremus opera dei deut.32.a
¶vt Memoria nulla fuperfit minatur occifurū Iudæos deus deut.32.d
¶Mendax omnis homo ifa.9. d
Mendaci Sibæ dat Dauid bona Miphibofeth.2.re.16 a
Mendacio gratiam inire volens apud Dauidem Amalecites quidam, mentiens fe Saulem occidiffe, occiditur à Dauide 1.reg 1.b c
Mendacio confícto accipit Giezi munera vide Giezi 4.reg.5.f g
Mendacium non fufcipiendum à iudice exod.23.a
Mendacem diuitem odit dominus ecclefiaft.25.a
Mendaces Cretenfes tit.1.c
Mendaces Iudæi ioan 7.d
Mendacij pater, diabolus ioan 8.f
Mendacium & impoftura eft ex regno diaboli 1.ioan. 1.c
Mendacium fugiendum ephe. 4.f.colof.3. b.exod.35.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

leuit.19.b.eccleſiaſti.7.b.20.d.
Médax eſt qui negat quod Ieſus eſt Chriſtus 1. ioã.2.c
Mendax ſpiritui ſancto Ananias, cum vxore Saphira moritur act 5.a
Mendacem dicit deum, qui non credit nos habere vitam per Chriſtum: quod teſtificatus tamen eſt pater 1.ioan 5.c
Mendacium prophetæ cuiuſdam officioſum bona intentione factum: nempe vt alterum prophetam eſurientem paſceret, deſcribitur 3. reg.13.c
Mendacia verba vocat Pharao, verba quæ loquebatur ei Moyſes exod.5.b
Mendacem ſpiritum immittit deus in os prophetarum vt decipiant eos qui verbum ſuum contemnunt 3. reg.22.c d
¶Mendici non futuri ſi obediatur deo deut.15.a
Mendicitas prohibetur deut. 15.a
¶Menſarum templi Salomonis fabricatio 1. paral.4.b
Menſæ tabernaculi forma exod. 25.c.37 b
Menſæ ſitus exod 26.g 40.b
¶Menſe Aprili egreſſi ſunt filij Iſrael exod.13.a
Menſis primi oblationes ezech.45.f
Menſis ſeptimi diebus ſeptem primis quid offerendum à Iudæis num.29.a
¶Menſtruoſa mulier leuit.15.c
¶Menſuræ æquitas leuit.19.g.deut.25.g.ezech 45.d
in qua Menſura menſi fuerint homines, remetietur eis marc 4.c
¶Mentiri non poteſt deus: præſtabit vitam eternam quam promiſit tit.1.a heb.6.d
Mentiens ſe nõ accepiſſe de anathemate iubetur à deo comburi ioſ.7.b c
Mentitur Iacob conſilio matris ſe primogenitum eſſe, vt præripiat fratri benedictionem gene.27.c
¶Meraritarum ſors & vrbes ioſ.21.a b c
¶Mercatores Babylonis, principes terræ apocal.18.g
Mercatores terræ ditauit Babylon virtute deliciarum ſuarum apocal.18.a
Mercatores terrę flent Babylonem deſtructam, & quare apoca. 18.a
¶Mercenariorum merces non deneganda, ſed reddenda ante ſolis occaſum leui.19.c deut.25.c.eccl.34.d
Mercenarius qui ſui commodi gratia curam gregis ſuſcepit, ſi vitæ periculum ingruat, fugit ioan 10.b
¶Merces laboris non detinenda deute.24 c.5 b
pro Mercede petit Iacob ſibi dari Rachelem in vxorem gene.29.b.item oues varij coloris gene 30.c
Mercedem temporalem accipit Iehu à deo, pro facto ſuo contra domum Achab 4.reg 10.f
Mercedem Iacob mutat Laban decies gene.31.a
Mercedem quam à deo fide accepturus eſt proheta iuſtus, vel Chriſti diſcipulus aliquis, eandem recipiet, qui illis propter Chriſtum benefecerit matt.10.d
Merces ſequitur eos quibus propter Chriſtum maledicitur matth.5.b
Mercedem ex æquo nouiſsimis atque primis dat Chriſtus matth.20.a
Mercedem accipient miniſtri dei, vnuſquiſque ſecundum laborem ſuum, maximè illi quorum opus, ſiue ij qui prædicauerunt verbum, perdurauerit in igne perſecutionẽ 1.cor.3.b d
Mercedem à deo dari optat Booz ipſi Ruth propter opera & beneficia quæ ipſa exhibuerat erga ſocrum ſuam Noemi ruth 2.c
Merces proſtibuli nec pretium canis offerendum pro voto aliquo deut 23.c
Mercedem Abiæ & omnium noſtrûm ſe dicit deus gene.15.a
¶Meretrix fugienda prouerb. 23.c
Meretrix & ſcortator nõ ſint in populo deut.23.c
Meretricem Dalilam amat Samſon: ſuper cuius genua cum dormiret, ſeptem pili (meretricis illius conſilio cui cor ſuum reuelauerat Samſon) abraſi ſunt, & defecit fortitudo ipſius iudic 16. a b c d
Meretricis magnæ viſio, ſedentis ſuper aquas multas apoc.17.a cum qua fornicati ſunt reges terræ.
qui Meretrici adhæret, vnum corpus efficitur cum ea 1.corinth.6.d
Meretrices & publicani regnum dei ingrediuntur, & credunt euangelio: Phariſæi non credunt matt.21.c
de Meretricum pueris, iudicium Salomonis 3.reg.3.d
¶Mergulum non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Merob Dauidi promiſſam, alteri dat Saul 1.reg.18.d
¶Meſa rex Moab tributarius regi Iſrael, à quo deficit mortuo Achab, ob id rex Iſrael cum rege Edom & Ioſaphat bellat contra eum, & vincitur 4.reg.3.a b c
¶Meſsiæ tempus accelerari deſiderat fidelis iſa.45.b
¶de Meſſe lex leuit 19.b 23.d
Meſsis abundans, ſi ſeruauerimus præcepta dei leuit. 26.a
Meſsis primitiæ offerendæ domino leuit.23.b
Meſsis primitiuorum feſtum, feſtum pentecoſtes exod. 23.c
Meſsis tempore inuocatus deus à Samuele, immittit tonitrua & pluuias, quibus cogit dura corda fateri peccatum, patiendo regem 1.reg.12.c
Meſſem Ioab ſuccendit Abſalom, & quare 2.reg 14.g
Meſsis, eſt populus multus ad audiendum verbum dei pronus & paratus matth.9.d
ad Meſſem metes tam Iudæorum quàm gentium albæ, pronæque erant, cum veniſſet Chriſtus, ad ſuſceptionem euangelij ioan 4 e
Meſſores & verbi prædicatores mercedem accepturi, congregantes homines ad vitam ioan 4.e
Metẽs ſegetes quid pauperibus relinquere debeat leuit. 19.b.23.d.deut.2.d
¶ne Metuamus in afflictionibus, ſed ſperemus dei auxilium, conſyderemus omnia opera quæ fecit pro Iudæis in defenſionem Iudæorum deut.7.c
vt cum Metu & tremore operemur ſalutem noſtram, operáque digna ſalutis per Chriſtum parta faciamus hortatur Paulus philip.2.b
¶Micha, filius Miphiboſeth 2.reg.9.d
¶Michæas vnicus dei propheta, in diebus Achab odio habetur 3.reg.22.b.2.para.18.b
Michæas prædicit populum diſpergendum in prælio, & Achab occidendum 3.reg.22.c.2.paral.18.d
Michææ prophetæ ironica reſponſio, qua irridet mendacia pſeudoprophetarum 3 reg.22.c.2.paral 18.d
Michæas percutitur a Sedecia in maxillam 3. reg.22.d. 2.paral.18.f
Michæas coniicitur in carcerem 3.reg 22.d.2.para.18.f
Michæas quo tempore prophetarit michææ 1 a
¶Michas Ephraimita facit ſibi idôlum & ſculptile, cõſecrato vno de filiis ſuis in ſacerdotem iudic.17.a b
Michas currit poſt eos qui ei abſtulerant idôla: à quibus, ni tacuiſſet, periiſſet iudic 18.f
¶Michaelis & angelorum eius prelium cum dracone ſerpente antiquo apoc.12.
Michael archangelus altercatus cum diabolo de corpore Moyſi, non ei maledixit: impij autem Chriſto maledicunt iudæ.c
¶Michol filiam Saulis amat Dauid, quam ipſe ei promittit 1.reg.18.e
Michol filiam ſuam tradit Saul Dauidi in vxorem 1. reg.18.g
Michol, prouidentia dei ſeruat Dauidem maritum, per feneſtram illum demittens, & patrem decipiens 1. reg.19.c
Michol vxorem ſuam repetit ab Isboſeth Dauid, quam reducit ei Abner 2.reg.3.c
Michol vxor Dauid datur Phalti 1.reg.25.g
Michol redditur Dauidi 2. reg.3.e
Michol deſpicit Dauid nudum, ſaltantem coram arca, vnde & ſterilis efficitur 2.reg 6.c.1.para.15.d
¶Militat ſuis ſtipendiis nemo 1.corinth.9.a
Militat Paulus non ductu & arbitrio carnis, tametſi in carne ſe dicat ambulare 2.cor.10.b
Militibus dat præcepta Ioannes Baptiſta lucæ 3.c
Militiam eſſe hominis vitam, Iob oſtendit iob 7.a
¶Miluum non comedebant Iudæi deute.14.b
¶Minimum domus patris ſe confitetur Gedeon, nec poſſe Iſraelem liberare iudic 6.c
Minima quatuor terræ, quæ ſunt ſapientibus ſapientiora proue.30.d
Minimus & nullius loci aut momenti in eccleſia Chriſti eſt, qui Chriſti mandata ſoluens, homines docet matth.5.c
¶Miniſtros dei quales eſſe oporteat leui.21.c
contra Miniſtros dei qui murmurat, contra deum murmurat exo.16.b
in Miniſterium dei non recipiebantur, qui grandi naſo, fracto pede, & cæt. eſſent leui.21.c d
Miniſtrat Samuel in conſpectu dei ante faciem Heli 1. reg.2.b d.3.a
vt Miniſtraret ſibi in tabernaculo in ſempiternum, elegerat deus domum Aaron 1.reg.2.f
Miniſtrat Eliſeus Eliæ 3.reg.19.d
de Miniſterio in pauperes ſanctos Chriſtianos rom.15. b 2.corint.8.b.9.a b
Miniſterium reconciliationis per Chriſtum factæ accepit Paulus à deo 2. corint.5.d
Miniſterium verbi, eſt euangelij gratiæ dei annuntiatio act.20.e
vt MINISTER eſſet, venit Chriſtus, dando animã ſuam pro redemptione noſtra matt.20.d. marc.10.g
Miniſter ſanctorum Chriſtianorúmve pontifex Chriſtus in dextera patris heb 8.a
Miniſtr euangelij, Paulus coloſſ.1.d
Miniſteria varia data à Chriſto fidelibus ad ædificationẽ eccleſiæ, vtque eccleſia magis ac magis creſceret in cognitione Chriſti epheſ.4.b.vt alij eſſent doctores, alij prophetæ, &c. quibus omnibus miniſtri verbi ſignificantur dati à Chriſto.
Miniſtri dei ſunt Paulus & Appolo, & huiuſmodi 1. corint.2.a.4.a
Miniſter noui teſtamenti Chriſti inter gentes, Paulus rom.15 d.2.corint.3.b.coloſſ 1.d
Miniſtrum Chriſti ſe magis eſſe iactat Paulus, quàm ſint cæteri apoſtoli, idque certis argumẽtis 2.cor.11.e
Miniſtris verbi tradit Chriſtus præcepta matth.10.a
Miniſtri verbi debent paſcere gregem, non deglubere ioan 21.e
Miniſtris verbi ſumma charitate opus eſſe erga ipſum, Ieſus docet, cum Petrum tertiò interrogat an ipſum diligat ioan 21.e
Miniſtri verbi affectus & amor qualis eſſe debeat erga eos quibus euangelizatur philip.1 a
Miniſter vocatus ad prædicandum, ſermones dei prædicet 1.pet.4.c
Miniſtros verbi ad perſecutiones ferendas hortatur Chriſtus ſuo exemplo matt.10.c.ioan 12.d
Miniſtri verbi mortem temporalem non timeant, ſed deum matth.10 c
Miniſtris verbi nihil accidet præter dei voluntatem matth.10.d
Miniſter verbi eſſe non poteſt, qui parentes amat plus quàm Chriſtum matt.10 b
Miniſtros verbi ad prudentiam & ſimplicitatem hortatur Chriſtus matt.10.b
ſi Miniſtri verbi erubuerint prædicare Chriſtum coram hominibus, pudebit & illum eorum coram patre, negabítque ſuos eſſe matt. 10.d
Miniſtri verbi non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti philip.2.c.nec turpe lucrum ſectentur, nec quæſtum tit.1.a.1.timot 6.b
Miniſtri verbi eſt, orare vt ſpiritus dei operetur in cordibus credentium, ſuumque officium ſolum curare, non miniſtrare menſis act.6.a. & gratias agere, ſicubi ſenſerit verbum feciſſe fructum philip.1 a.1. theſ. 1.a
Miniſtris verbi debetur cibus matt.10 b. rom.15.c.galat.6.b.1.theſſ.5.e. quem præſtiterunt Paulo Philippenſes philip 4.b
Miniſtri verbi diligendi 1.theſ. 5.c. illiſque honor habendus 1.theſ.2.b
Miniſtri verbi, oneri poſſunt eſſe iis quibus verbum annuntiant, accipientes ab eis victum, quod tamen non fecit Paulus 1. theſ.2.b
Miniſtri verbi A DEO PETENDI, vt ad nos mittantur matth.9.d
Miniſtrum verbi quantumuis contemptum ab hominibus ſiquis receperit, fidémque verbis illius habens beneficia illi impenderit, Chriſtum ſuſcipit & patrem eius matth. 10.d
Miniſter omnium ſit inter Chriſtianos, & omnibus ſe ſubiiciat, qui dominationem ſuper alios affectat matth.20.d.23.b, lucæ 22.c
Miniſtri verbi iuxta proprium laborem, mercedẽ accipient 1.cor.3.b
Miniſtrationes ſpiritus diuerſæ ſunt in eccleſia cùm idem ſit omnium dominus, cuius munera diſpenſantur 1.corin.12.a
Miniſtrat eccleſiæ Cenchreenſi Phœbe rom.16.a
¶Miphiboſeth claudus, filius Ionathæ 2. reg.4.b
Miphiboſeth filium Ionathæ Dauid conſolatur, nequid mali intentari timeat propter Saulis iniquitatem: agróſque, familiam, ſeruos & ancillas ei dat, & ad menſam ſuam collocat, vt regis filius agnoſcatur 2.reg 9.c d
Miphiboſeth bona dat Dauid mendaci Sibę 2.re 16.a
Miphiboſeth claudus occurrit regi Ieruſalem reuertenti: quem falsò accuſatum à Siba, iubet Dauid poſſeſſiones diuidere cum ipſo Siba 2.regum 19.d e
¶Mirabilia facturus deus, iubet prius populum ſanctificari ioſ.3.b
Mirabile nomen dei iudicum 13.c
¶Miracula & ſigna facit deus, educit Iſraelem de AEgypto, dat carnes & panes tantum vt cognoſcatur deus ſolus exod. 7.a.16.a b c
Miracula vt faceret dat deus Moyſi coram Pharaone & filiis Iſrael, quibus cognoſcerent ipſum à deo miſſum in liberationem populi exo.4.a b g.14.g
Miraculis oſtendit deus ſe eſſe cum Ioſue, & cum populo Iſrael ioſ.3.b
Miraculum dei grande, & prouidentia dei ingens circa Eliã & Sarepthanã mulierem eſurientes 3. reg. 17.d
Miracula quæ facit deus per ſuos prophetas ſiue prædicatores, aut fidem faciunt verbo quod prædicant, aut per charitatem neceſsitati ſubueniunt egentium quemadmodum ſunt illa omnia quæ 4. reg. 4. ſcribuntur.
Miracula edendi poteſtas data à ſpiritu dei 2. cor.12.b
in

in confirmationẽ verbi marci 16.d.act.14.a.heb.2.a
Miraculis Chriſti glorificatur pater matt.15.c.mar.7.d
Miracula quenquam nõ poſſe facere, niſi ſit deus cum eo, affirmat Nicodemus ioan 3.a
Miracula non propria virtute hominis fieri, ſed Chriſti in cælo ſedentis, docent apoſtoli act.3 b.7.d
Miracula per ſe fieri ad confirmationem verbi ſui orãt apoſtoli act.4.f
Miraculis Chriſtus approbatur à deo miſſus act.2.d
Miracula Chriſti videntes Galilęi, chriſto credũt ioã 4.g
Miraculis inducti multi credunt Chriſto ioan 2.d
Miraculo facto, turbæ Ieſum eſſe filium Dauid confitentur matt.12 b
Miraculo facto, glorificant omnes deum act.4.d
Miraculo facto, qui Lyddæ & Saronæ habitant, Chriſto credunt act. 9.f
Miracula niſi viderint Iudæi, non credunt ioan.4.g
Miraculum Chriſti primum in Cana Galilææ ioan 2.b
Miraculorum Chriſti vim, Beelzebub tribuunt Phariſæi matt.12.b.marc.3.c
Miracula pauca facit Chriſtus in Nazareth, ob eorum incredulitatem math.13.g
Miraculis Ieſum cognoſcere Iudæi poterant eſſe Chriſtum ioan 10.e
Miraculis docet Chriſtus ſe illum eſſe Chriſtum promiſſum matt.11.a ioan 5.f
Miracula multa edunt apoſtoli act.2.g.5.c
Miracula multa operatur deus per Paulum act.19.b
Miracula multa cum feciſſet Ieſus coram Iudæis, non tamen crediderunt, & quare ioan 12.f
Miraculis in morte Chriſti factis, Centurio & qui cum eo erant, confitentur Ieſum eſſe Chriſtum matt.27.f
quòd Miracula ederent 70. diſcipuli, non ob id eos gaudere voluit Chriſtus, ſed quòd nomina eorum ſcripta eſſent in cælis luc.10.c
Miracula Chriſti omnia in conſpectu diſcipulorum facta, non ſunt ſcripta ioan 20.g.21.g
Miraculis qui ſe mentirentur Chriſtum futuros, prædicit Chriſtus matt. 24.b
Miracula pſeudoprophetarum iere. 23.f
Miraculis fidem noſtram tentat deus deut, 13.a
Miraculis & ſignis à vera in deum dilectione & fiducia abducens propheta, non audiendus, ſed occidendus deut.13.a
¶Miſerationibus dei cunctis minorem ſe confiteretur Iacob gene.32.c
Miſerationis multæ deus, faciẽs miſericordiam in millia exod.34.a
Miſeretur deus cuius miſeretur exod.33 d
Miſeretur ſeruorum ſuorum deus deu.32.e
Miſeretur deus Iſraelis propter promiſsiones ſuas 4. reg. 13. d
vt Miſereatur noſtri deus, orandum num.6.d
Miſeretur deus ipſius Ioſeph incarcerati gene.39. d
Miſerebatur populi afflicti deus propter iudices quos ſuper eum conſtituebat iudic.2.c
Miſereatur tui deus: Benedictio eſt qua benedixit Ioſeph fratri ſuo Beniamin gene.43.f
Miſerendum in hilaritate rom.12.a b
¶Miſeri ſimus oportet in hac vita, vt verè fœlices efficiamur iacob 4.b
Miſerum ſe vocat Paulus, ob carnem ſuam ſpiritui repugnantem rom. 7.d
¶Miſericors & clemens deus exod.34.a
Miſericors deus diligentibus ſe exod.20 a. deut.5.a
Miſericors deus cuſtodientib' præcepta ipſius deu.6.d
Miſericors deus non derelinquit eos omnino propter promiſsiones ſuas deut.4.e
Miſericors deus audit pauperem afflictum à proximo, clamantem ad ſe exod.22.d
¶in MISERICORDIA deus diues eſt, éſtque deus miſericordiarum epheſ.2.a.2. corint.1.a.2.reg.24.c. pſal.32.verſu 10.ioel 2.d
Miſericordia dei æterna timentibus eum lucæ 1.e
Miſericordiæ dei commendatio eccl.17.d.18.a
Miſericordiæ diuinæ dulcedinem commendat propheta, quæ ſemper adeſt timentibus deũ pſal.30.verſ.23
Miſericordiam dei commendat Dauid 2.reg.7.d
Miſericordias dei ponit Samuel ob oculos, arguens populum ingratitudinis, qui contempto deo, petierit hominem regem in protectorem 1. reg. 12.b
Miſericordiam dei in ſanctos ſuos laudat Chriſtus, & iudicium in impios pſal.61.verſ.11 pſal.100.verſ.1
Miſericordia dei factum eſſe confitetur Lot, quòd nõ perierit cum Sodomitis gene.19. d
Miſericordiæ dei tribuit ſeruus Abraham, ſi dirigatur via ipſius in quærenda vxore pro Iſaac gene. 24.b c
Miſericordiam dei cum Dauide patre agnoſcit Salomon in oratione, quod ipſe ſit conſtitutus rex pro ipſo 3.reg.3.a
Miſericordia ſua redemit deus populum ſuum, & liberauit à ſeruitute Pharaonis exod.15.c.ezech.36.e
Miſericordiæ dei debentur diuitiæ, & alia corpori neceſſaria, non noſtris viribus deut.8.d.1. reg.12.d
Miſericordiam dei exuberantem admiratur propheta, qua etiam iumentis prouidet pſal.35.verſ.5.
Miſericordia pœnitenti promittitur deut.30.a. 31. a ezech.16.g.oſee.14.e.18.e.iſa.55.b
Miſericordiam promiſſam exhibet deus diligentibus ipſum, & coram ipſo ambulãtibus deut 7.b.3.re.8.c
Miſericordia dei & veritas de Chriſto promiſſa pſal. 88.verſ.1.
Miſericordiã dei ſola per ſanguinem Chriſti liberamur à peccato iſa.52.a
Miſericordiam ſuam non aufert deus à nobis peccatoribus propter Chriſtum 2.reg.7.c
Miſericordia dei regenerati ſumus 1.petr.1.a
Miſericordia dei exuberanti & viſcerali viſitauit nos ORIENS Chriſtus luc 1.g
vt Miſericors eſſet nobis Chriſtus, & experientia doctus fideliter curaret ſuum pontificium, carnem noſtram induit heb.2.d
Miſericordia ſua motus venit Chriſtus, vt nos eriperet & ſaluaret, nõ propter opera quæ feciſſemus tit.3.b
Miſerebitur deus eius cui miſericordiam ſe daturum iam præſciuit rom 9.c
erga Miſericordiam dei, ſpem Iudæorum erigit Paulus romani.11.a
Miſericordiam quam à deo acceperat, proponit nobis Paulus, ne deſperemus 1. timo.1.c
Miſericordiam conſecutæ ſunt gentes, vt eas æmulantes Iudæi, miſericordiam conſequantur rom.11 d
per miſericordiam dei dicit Paulus ſe conſecutum eſſe officium prædicandi 2.cor.4.a
Miſericordiam dei expectemus in vitam æternã iudę g
Miſericordiam dei commẽdans Moyſes, orat vt ſecum gradiatur deducendo populum exod 34.a
Miſericordiam dei confitetur Moyſes, orans pro populi peccato num.14.c d
Miſericordiam dei dari nuribus ſuis orat Noemi vxor Elimelech ruth 1.b
Miſericordiam dei, ſiue beneficium propter deum, cũ filiis Ionathæ cupit Dauid facere, vt promiſſam fidem Ionathæ ſeruaret 2.reg.9.a
Miſericordiam precatur Dauid proſelyto Ethai ſequenti ipſum 2.reg.15.d
Miſericordiam dei precatur Paulus domui Oneſiphori 2.timo.1.d
Miſericordiam dat deus inimicis, vt eius amicis faciant miſericordiam 3.reg.8.e f
Miſericordia potior ſacrificio matt.9.b.12.a.marc.2.c. oſee.6 c.prouer.21.a
Miſericordes ſimus, ſicut & deus miſericors eſt luc 6. f. donantes inuicem ſicut deus condonauit nobis per Chriſtum, epheſ. 4.g. vt faciles ſimus ad ſubleuandam neceſsitatem alienam coloſſ.3.b
Miſericordiæ opera quanti faciat Chriſtus, vide matt. 25.d
qui Miſericors eſt, fratrem non condemnat. matt.12.a
Miſericordibus miſericordia promittitur matt.5.a
Miſericordibus & liberalibus benedicit deus prouer. 11.d.22.b
qui Miſericordiam non fecerit, iudicium ſine miſericordia recipiet iacob 2.c
Miſericordiam, iudicium, & fidem prætereuntes Phariſæi, ſolicitè minima decimabant ſecundum legem: & ob id à Chriſto reprehenſi matt.23 c. luc 11.f
Miſericordia & fide peccata purgantur prouerb.15.d
Miſericordia Dauid erga inimicum Saulem 1.reg.24.b
Miſericordiam ſibi à Dauide factam agnoſcit Saul 1. reg.26.d
Miſericordiam talem à Dauide optat ſibi fieri Ionathas, qualem ipſe Dauidi fecerat 1 reg 20.c
Miſericordiam cum Saule feciſſe Iabenitas dicit Dauid, quòd ſepeliſſent eum 2.reg.2.b
Miſericordiam ſuam erga domum Saulis opprobrat Abner ipſi Isboſeth 2.reg.3.b
Miſericordibus Cinæis pepercit Saul, cùm iret contra Amalecitas 1.reg.15.a
Miſericordiam ſiue beneficium reddere volens Dauid etiam meritis gentibus mittit ſeruos qui conſolentur Hanon filium regis Ammonitarum, qui ab ipſo ignominia afficiuntur 2.reg.10.a
Miſericordiam facere & veritatem cum aliquo, pro facere id quod quis poſtulet factum gene. 47.g
Miſericordiam vt ſecum faciat pincerna regis, id eſt vt curet erga Pharaonem ipſum educi è carcere, rogat Ioſeph gene.40 c
ne Miſericordia fieret Heuæis, ſed occiderentur, indurantur à deo ioſ.11.d
Miſericordiã facere cum aliquo, ſinere eum viuere, nõ occidere eum in expugnatione vrbis iudic 1.c
Miſericordiam ſibi fieri poſtulat Rachab ab exploratoribus à Ioſue miſsis, ne occidatur ipſa & familia eius ioſ.2.c
Miſericordiæ laus prouerb.14.c.19.c
¶Miſphat, dicitur aliàs Cades gene. 14.b
¶Miſiſſe ſe Moyſen ad gubernandum populum ſuum, & munus non vſurpaſſe, vt Core & reliqui, declarat deus occidendo Core & reliquos num.16.d e
MISSVS A DEO CHRISTVS ioan 8.e
Mittitur Gedeon à deo, vt liberet Iſraelem: vultque eũ eſſe certum quòd miſſus ſit iudic 6 c
Mittit deus Raſin & Phacee contra Iudam 4.reg.15. g.16.a
Mittit Chriſtus apoſtolos ad annuntiandum euangelium, ſicut & ipſe à patre miſſus erat vt ſalutem faceret matth.16.d. ioan 20.e. præcipiens eis docere omnia quæ mandaſſet matth. 28.d
¶Mites & humiles corde eſſe diſcamus à Chriſto matth.11.d
Mites & manſueti quid à deo accepturi matth.5.a
Mitiſsimus Moyſes num 12.a
¶Mna ezech.45.d
¶Moab filius filiæ maioris Lot gene.19.g
Moabitæ victi ab Amorrhæis num.21.f
Moabitis ne bellum inferant, præcipitur filiis Iſrael deut. 2.b
Moabitarum regi ſeruiunt Iſraelitæ, conuerſi ad idôla iudic 3. b
Moabitarum decem milia occidit Aod iudicum 3.d
Moabitæ non admittuntur in eccleſiã domini deu.23.a
Moabitarũ idôlum, Chamos, reg.11.b 4. regum 3.23.c
cum Moabitarum filiabus fornicatur Iſrael num.25.a
Moabitarum ruina prædicitur iſa.15.a.amos 2 a
Moab quare à deo punitus iſa.16.a
Moabitæ quos non occiderat Dauid, tributarij ei ſunt 2.reg.8.a
Moabitarum rex ditiſsimus in omnibus, tributariis regi Iſrael, mortuo Achab, deficit ab eo, à quo vincitur 4.reg.3. a b
de Moabitis victoriam dedit deus ipſi Ioſaphat & Ioram 4.reg.3.c
Moabitarum rex ſacrificat filium ſuum ſuper murum coram obſidentibus Iſraelitis 4.reg 3.d
¶Modeſti ſimus 1. pet.3. b. ſitque omnibus hominibus nota noſtra modeſtia, philip.4.a
¶Modius æqualis & verus deutero.25. d.leuit.19.g
¶non Mœchandum exod.20.e.deut.5.b
Mœchi grauius peccant quàm fures prouerbiorum 6.d
Mœchus & adultera morte plectendi leui.20.b
¶Mœrore conſumit deus animam non obedientium præceptis ſuis deut. 28.g
¶Mola inferior & ſuperior non accipienda pro pignore, id eſt omnia quibus commodè carere non poteſt frater deut.24 b
¶Molles regnum dei non poſsidebunt 1.corint.6.b
¶Moloch non ſacrificandi liberi leuit 20.a
Moloch, idôlum Ammonitarum colit Salomon 3. reg. 11.b.4.reg.23.c
¶vt Moneremus alter alterum poſsimus, repletos oportet nos eſſe omni ſcientia, & plenos dilectione roma. 15.c
Moneamus nos pſalmis, hymnis & canticis coloſſ.3.c
Monere non ceſſat Paulus cum lachrymis act.20.f
Moneamus inquietos & inordinatos 1.theſſ.5.c
¶Montem Sinai qui ex populo vel beſtiis tetigiſſet, lapidabatur exod.19.b
contra Montem Sinai prohibet deus oues aut boues paſci, ipſo loquente Moyſi exod.34. a
in Montibus plangit virginitatem ſuam filia Iephte ab ipſo immolanda iudic 11.g
in Montis vertice ſedet & habitat Elias 4. regum 1.b
Montium deos vocant Syri, deum Iſrael Blaſphemantes, non putantes ipſum tantum poſſe in vallibus, quantum in montibus: propter quam blaſphemiam occiduntur à deo 3.reg.20.d
ſuper Montes ſeptem ſedet mulier apoc.17.c
¶Monumenta aperiuntur in morte Chriſti matth 27.e
¶Morbos corporis & animi ſanat Chriſtus matth. 8.b
Morbi ob peccata à deo immittuntur, vt legis de paralytico matth.9.a. marc 2.a.luc 5.d. & de homine 38. annos infirmo ioan 5.b
¶ne Mordeamus inuicẽ & detrahamus, hortatur Paulus, ne inflemur de dono nobis dato galat.5.b
¶Mores bonos corrumpunt colloquia praua 1.corint. 15.e
¶Morte moriendum prædicit homini deus, vbi comediſſet de fructibus arboris vitæ gene 2.c
Mortis memoria amara eccleſiaſtici 41.a
Mors cõſequitur ex inobedientia præceptorũ dei deu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

30.d
Mori semel statuum est hominibus hebræo.9.g
Mors, vitæ amaræ prærenda eccl.30.c
Mori præcipit Moysi deus in monte Abarim, conspecta terra promissionis deut.32.g.34.a
Morti adiudicatur à deo Ochozias, quod in infirmitate consuluerit Beelzebub 4.reg.1.a
Mortem sibi optant filij Israel detinéte pane exo. 16.a
Mortuos se esse optant filij Israel, timentes sibi à gigantibus qui erant in terra Chanaan, & de deo diffidentes num.14.a
Mortem optat iob iob 6.b
Mortem optat à deo Moyses, tædio affectus ob murmurationes filiorum Israel num.11.c
Mori optat Elias esuriens, lassus, fugiens Iezabel 3.reg.19.a
Mori timet Gedeon, conspecto facie ad faciem angelo iudicum 6.e
Mori timet Manue, quòd deum conspexisset quem consolatur vxor, dicens non timendam à deo mortem, qui holocaustum oblatum gratum habuisset iudicum 13.d
Mortis dies incertus, vigilandum itaque exemplo patisfamilias luc 12.e
Moritur Abraham gene.25.a
Mortuam Saram plangit Abraham gene.23.a
Moritur Debora gene. 35.b
Moritur Aaron iussu dei, ne videat terram promissionis num.20.d
Moritur Moyses deut.34.b
Moritur Iosue ios.2.24.g. iudic 2.b
Moritur Gedeon iudic 8.g
Moritur Iephte iudicum 12.c
Moritur Samson simul cum Philisthæorum principibus, domo columnis sustentata super ipsos cadente iudic 16.g
Mors Saulis & filiorū annuntiatur ipsi Sauli 1.reg.28.c
Mors Ionathæ & Saulis nuntiatur Dauidi 2.reg.1.a
Moritur filius Dauid ex Bethsabee 2.reg.12.d
Moritur Dauid 3.reg.2.c
Moritur Salomon 3 reg.11.g
Mors pecorum, quinta plaga AEgypti exod.9.a
Mors primogenitorum, decima plaga AEgypti exod. 11.b
ad Mortem vsque pro iustitia certandum ecclesia.4.d
Morientis in tabernaculo lex num.19.c
Mortui Iacob corpus vngitur iussu Ioseph gene.50.a
Mortuus Ioseph conditur aromatibus gene.50.d
Mortuorum exequiis non interest lacedos leuit.21.a
Morte affectus prophetà à leone, plangitur ab alio propheta & sepelitur 3.reg.13.f.g
Mortuum filium hospitis suæ suscitat Eliseus oratione ad deum 4.reg.4.d.e.f
Mortui suscitantur ad contactum ossium Elisei 4.reg. 13.d
à Mortuis nihil quærendum est, quo firmetur fides nostra: vt bene viuamus, scripturæ sunt audiendæ lucæ 16.g.isa.8.d.deut.18.a
Mortuos consulit Saul contra legem, qui mortui non erant, sed dæmones in persona mortuorum 1.reg. 28.a.b
super Mortuo ne se incidant, aut caluitium faciant more gentium, prohibet Iudæis deus deut.14.a
super Mortuis tibicines tibia canebant apud Iudæos matth.9.c
de Mortuis in Christo, non vult nos ignorare Paulus 1.thess.4.d
à Mortuis sententia (quam contra se tulerat) liberat deus Dauidem, sed cruce premit 2.reg.12.d
Moriuntur multi inter Christianos ob indignam cœnæ dominicæ sumptionem 1. corint.11.g
Mors absorpta per victoriam, quando implebitur 1. corinth.15.g.osee 13.d
Mortem filij mulier Sarapthana fert acceptam peccatis suis 3.reg.17.c
Mori quod vocamus, Christus dormire vocat matth. 9.c.act.7.g
Morimur omnes in gloriam dei rom.14.b
Morte Petri & aliorum non ipsi glorificabantur, aut eorum nomen, sed Christus & Christi nomen: vt legis de morte Petri, qua clarificatutus erat deum ioan.21.c
Morte sua Christum magnificauit Paulus philip.1.c
Mori optat Paulus si expedit euangelio: eum autem viuere necessarium erat propter fideles vt confirmarentur phil.1.c
Mortem cum gaudio subituram se, si ob predicatum euangelium moriendum tūc illi fuisset, Paulus scribit Philippensibus, videns hostiam & sacrificium fidei eorum bonam conuersationem, quæ bonus odor erat deo phil.2.c
Mortem suam per spiritum præcognoscens Paulus breui futuram, præmonet Timotheum vt vigilet 2. timoth 4.b
Mortam Christi lubens imitatur Paulus tribulationes perferens ad illius exemplum: vt ad resurrectionis gloriam perueniat, suscitatus per illum philip.3.c
Mors Pauli, vitæ fructum affert iis, quorum causa se periculis obiicit 2. corint.4.c
Mortui videntur Christiani huic mundo, qui tamen cum Christo apud deum viuunt colos.3.a
ad Mortem hortatur Thomas reliquos apostolos ioannis 11.b
MORTIS suæ propinquæ, futuræque resurrectionis admonet Christus discipulos, non intelligentes quid diceret matth. 16.c. 17.d. 20.c. ioan 7.e. 14.a. 16.c
post Mortem suam plures euangelio crediturос, quàm si corpore presens semper fuisset, prædicit Christus, proposita similitudine grani frumenti ioan 12.d
Mortem deprecatur Christus, mox voluntatem patris adimpleri vult matt.26.d
quòd Mori cuperet Christus pro nobis, vide luc 12.f. vt postea euangelium ipsius prædicaretur.
Mortem se obiturum in sublimi ligno, significat Christus ioan 12. e
Morti adiudicatur Christus matth. 27.c
Moritur Christus ioan 19. f. charitatem suam ostendens 1.ioan 3 c. vt gratia dei esset in nobis, hebreorum 2.b. mortem deglutiens, & destruens, vt credentes hæredes simus vitæ æternæ ioannis 3.b.1. petr.3. d.2.timot.1.c. destruens imperium diaboli quod habebat super nos: sic omnia trahens ad se, & à seruitute legis liberans ioan 12.e.hieb.2.d morte vnica pro peccatis nostris satisfaciens, vt amplius in ea non relabamur rom.6.b
Mortuus Christus propter delicta nostra rom. 4. d. vtque redimeret à peccatis eos etiam qui sub veteri testamento peccauerant, & acciperent nobiscum hereditatem heb.9.d
per Mortem vnigeniti pater reconciliauit nos sibi, cum essemus inimici, & operibus malis dediti colos. 1.c
Mortuus est pro omnibus Christus, vt qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit 2.corinth.5.c
Mors, stipendium peccatis debitum, quæ peruasit in omnes, peccato Adæ rom.5.b.6.d
Morris stimulus, peccatum 1.corint.15.g
Mors absorpta est per victorem Christum 1. corinth. 15.g
si Mors Christi efficax fuit pro peccatoribus, multo magis erit vita pro reconciliatis, vt in die iræ reconcilientur rom. 5.b
si Mors per vnius Adæ delictum regnauit in omnes, multo magis regnabunt in vita per Christum credentes in ipsum rom.5.d
ex Mortuis primus resurrexit Christus glorificatus, & quare 1 corint.15.d.coloss.1.c.apoc.1.b
Mori cum Christo, & in mortem Christi baptizari, & cum illo sepeliri, est iustificari, & purgari à peccatis, & peccato mori: illúdque occidi in nobis rom.6.a.d
in Mortem Christi baptizamur & sepelimur vt quiescamus ab operibus malis, & in nouitate ambulemus, bona opera facientes rom.6.a
Mortui sumus cum Christo ab elementis & regulis huius mundi coloss.2.d
Mortuum Christum & sepultum pro peccatis nostris, deinde resurrexisse secundum scripturas, prædicat Paulus 1.corinth.15.a
Mortem & resurrectionem Christi Petrus prædicat act.2.d
Mori debemus pro fratribus exemplo Christi 1.ioan. 3.c
Mors secunda apoc. 20.d.21.c
Moriuntur, qui Christo non credunt, id est (Ioane interprete) ira dei manet super eos ioan 3.d
non Mori, est vitam æternam habere, & viuere in æternum ioan 6.c
Mortem non vident in æternum, qui credunt ioan 5. d.8.f.11.d
Mortui audientes Christum fide in eum viuent ioan 5.d
¶Morticinium non comedendum leui.17.d. deut.14.c
Morticinium non tangendum num. 19.e
¶Mortificanda membra corporis peccati, fornicatio nempe, immunditia, &c. colo.3.a
Mortificata Dauidis voluntas 2.reg.15.f.16.b.c
Mortificantur quotidie Christiani propter Christum rom. 8.g
Mortificationem Christi in corpore suo circunfert Paulus exemplo Christi, pro fratribus morti quotidie expositus 2.corint.4.c
Mortificatam se à domino cantat Anna, vxor Elcanæ, quòd eam infœcundam fecisset & sterilem, vnde multas exprobrationes cogebatur audire etiam ab amicis, quæ tristem supra modum eam reddebant, tanquam mortuam 1.reg.2.o
¶Moyses nascitur exod.2.a
Moyses in fiscella absconditus, iacitur in papyrionem exod.2.a
Moyses adoptatur à filia Pharaonis exod.2.a
Moyses occidit AEgyptum, affligentem Hebræum exod.2.b
Moyses inter duos Hebræos rixantes, pacem componere nititur exod.2.b
Moysi exprobratur homicidium exod.2.b
Moyses timidus fugit Pharaonem exod.2.c
Moyses defendit puellas Raguel sacerdotis ab iniuria pastorum exod.2.c
Moyses ducit vxorem Sephoram exod 2.c
Moyses inuisit fratres Israelitas oppressos à Pharaone exod 2.d
Moyses pascens oues Iethro, videt deum in rubo exod.2.a
Moyses à deo mittitur ad filios Israel & Pharaonem oppressorem, cum quo se futurum promittit deus exod. 3.c
Moyses accipit signa suæ vocationis exod.4.a
Moyses recusat prouinciam accedendi ad Pharaonem vt liberet Israelem populum exod.3.d.4.c
Moyses accepta vxore & filiis, præcepto dei proficiscitur in AEgyptum exod.4.e
Moysen vult deus occidere in diuersorio, proficiscentem in AEgyptum exod.4.f
Moyses cum Aarone fratre petunt à Pharaone populum Israel dimitti exod.5.a
Moysi & Aaron iracscitur populus Israel, quòd magis à Pharaone opprimeretur, ex quo loquuti fuerant ei exod.5.d
Moysi virga vertitur in colubrum exod.7.b
Moyses conqueritur deo, quod populum non strim liberauerit, vbi primum loquutus est Pharaoni e.o. 5.d
Moysi canticum exod.15.a
Moyse orante vincunt filij Israel Amalec exo d.17.c
Moyses admittit consilium Iethro soceri sui super magistratibus constituendis exod.18.a
Moyses ascendit montem Sinai, sanctificat populum, & prohibet ab eo montem tangi exod.19.a.24.a
Moyse morante in monte, pars filiorum Israel adorat vitulum exod 22.a
ad Moysen referebant grauiores lites iudices exo 18.d
Moyses iudicat populi lites iuxta leges dei à mane ad vesperam in ostio tabernaculi exod.18.b.33.b
Moysi verbis deus vult credi, tanquam ei qui solum dei verbum nuntiet exod.19.b
Moyses cum Aaron ascendit montem Sinai exod.19.d
Moyses testamentum vetus dedicat, sanguine populum aspergens exod.24.c
Moyses cum deo in nube quadraginta diebus & quadraginta noctibus exod.24.a
Moyses descendens de monte cum duabus tabulis in manu sua, iratus eas confringit, & vitulum aureum exod.32.d
Moyses de libro vitæ vult deleri, aut populo peccatum dimitti exod.32.g
Moysi loquitur deus facie ad faciem in nube in ostio tabernaculi videntibus cunctis exod.33.b
Moyses postulat deum esse secum in ducendo populo, & viam sibi ab eo ostendi exod.33.c
Moysen stare in petra iubet deus, vt ipsius fimbriam videat exod.33.d
Moyses faciem dei videre nō potest, & viuere exo.33.d
Moyses rursum scandit montem, portans nouas tabulas secum exod.34.a
Moyses secundo descendit de monte, habens duas tabulas in manibus exod.34.d
Moyses annuntiat populo omnia verba quæ præceperat ei deus in monte Sinai exod.34.d
Moyses loquens ad populum, faciem velabat exod. 34.d
Moysi facies cornuta siue splendus ex consortio sermonis dei: propter quod non audet populus ei appropinquare exod.34.d
Moyses murmurator & infidelis non vult amplius solus deducere populum num.11. c.e
Moyses interfici se à deo optat, tædio affectus ob murmurationes populi num.11.c
Moyses optat omnes prophetare num.11.f
Moyses fidelissimus dei testimonio, seruus in regendo populo Israel, proponens ei solum dei verbum: cui ore ad os loquebatur deus nu.12.b.exo.19.a deu.4.a
Moyses

Moyses & Aaron coram populo cadunt in terram, audientes murmur ipsius num.14.b
Moyses placat dominum iratum cōtra populum num. 14.c
Moyses cadit in faciem, audita rebellione Dathan & aliorum nume.16.a.b
Moysen se misisse vt gubernaret populum suum, non vt Core, vsurpasse munus illud, declarat deus occidendo Core & reliquos num.16.d.e
Moyses timens occidi à populo, fugit ad tabernaculum num.16.f
in Moysen murmurantes Israelitæ, occiduntur à deo 14700. num.16.g
Moyses & Aaron non sunt ingressuri terram promissionis num.20.b.deut.1.f.3.a
Moyses mittit nuntios ad regem Edom numeri 20.c
Moyses orat deum vt pro se constituat principem populi Israel post mortem suam num.27.c
Moysi terra promissionis ostenditur deut 3.d. nu.27.c
Moyses legem explanat deut.1.a
Moyses non valens solus populum administrare, secum alios constituit deut.1.b
Moyses ascendit in montem Horeb deut.9.b
Moyses fidem suadet bellanti populo in promissam à deo victoriam deut. 20.a
Moyses iubet extrui altare transmisso Iordane, & deinde super legem scribi deut. 27.a
Moyses disponit se ad mortem deut.31. a
Moyse vocato & Iosue, mandat dominus componi canticum in testimonium futuræ præuaricationis filiorum Israel deut.31.d
Moysi canticum memoriter tenendum, & ore decantandum deut.31.c
Moyses scandit montem Abarim, consyderaturus terram promissam deut.32.g
Moyses conqueritur deo, quod populum non strim liberauerit, vbi primum loquutus est Pharaoni e.o. 5.d
Moysi virga vertitur in colubrum exod.7.b
Moyses conqueritur deo, quod populum non strim liberauerit, vbi primum loquutus est Pharaoni e.o. 5.d
Moysi canticum exod.15.a
Moyse orante vincunt filij Israel Amalec exo d.17.c
Moyses admittit consilium Iethro soceri sui super magistratibus constituendis exod.18.a
Moyses ascendit montem Sinai, sanctificat populum, & prohibet ab eo montem tangi exod.19.a.24.a
Moyse morante in monte, pars filiorum Israel adorat vitulum exod 22.a
ad Moysen referebant grauiores lites iudices exo 18.d
Moyses iudicat populi lites iuxta leges dei à mane ad vesperam in ostio tabernaculi exod.18.b.33.b
Moysi verbis deus vult credi, tanquam ei qui solum dei verbum nuntiet exod.19.b
Moyses cum Aaron ascendit montem Sinai exod.19.d
Moyses testamentum vetus dedicat, sanguine populum aspergens exod.24.c
Moyses cum deo in nube quadraginta diebus & quadraginta noctibus exod.24.a
Moyses descendens de monte cum duabus tabulis in manu sua, iratus eas confringit, & vitulum aureum exod.32.d
Moyses de libro vitæ vult deleri, aut populo peccatum dimitti exod.32.g
Moysi loquitur deus facie ad faciem in nube in ostio tabernaculi videntibus cunctis exod.33.b
Moyses postulat deum esse secum in ducendo populo, & viam sibi ab eo ostendi exod.33.c
Moysen stare in petra iubet deus, vt ipsius fimbriam videat exod.33.d
Moyses faciem dei videre nō potest, & viuere exo.33.d
Moyses rursum scandit montem, portans nouas tabulas secum exod.34.a
Moyses secundo descendit de monte, habens duas tabulas in manibus exod.34.d
Moyses annuntiat populo omnia verba quæ præceperat ei deus in monte Sinai exod.34.d
Moyses loquens ad populum, faciem velabat exod. 34.d
Moysi facies cornuta siue splendus ex consortio sermonis dei: propter quod non audet populus ei appropinquare exod.34.d
Moyses murmurator & infidelis non vult amplius solus deducere populum num.11. c.e
Moyses interfici se à deo optat, tædio affectus ob murmurationes populi num.11.c
Moyses optat omnes prophetare num.11.f
Moyses fidelissimus dei testimonio, seruus in regendo populo Israel, proponens ei solum dei verbum: cui ore ad os loquebatur deus nu.12.b.exo.19.a deu.4.a
Moysi sepulchrum, hominibus ignotum deut.34.b
Moysi laus ecclesiastici 45. a
Moyses impeditæ linguæ exod.4.e
Moysi interpres Aaron exod. 4. d
Moysi similis propheta nó surrexit in Israel deut.34.d
Moysi integritas in gubernando populo num.16.c
Moyses quid egerit in monte Sinai, paucis verbis narrat deut.9.b.c
Moyses medius inter populum & Israel deut.5.c
Moyses mittissimus num.12.a
Moyses irascitur, quod Madianitarum mulieres sint reseruatæ in bello num.31. b
Moysi oculus non caligauit, & adhuc viridis mortuus deut.34.c
Moysi parentum fides heb.11.d
Moysi fides heb·11.e
Moyses fidelis in domo & ecclesia domini in administrando populo Israelitico, omnia faciens & docens secundum verbum domini hebr.3.a
Moysi restiterunt Iannes & Mambres 2.timot.3.b
per Moysen lex data ioan 1.b
Moyses cum tabulas legis ad populum afferret, velo faciem tegebat, & quare 2. corinth.3.c
Moysi locutum fuisse deum, credunt Iudæi: Christo locutum fuisse, non credunt ioan 9.e
Moyses Iudæos accusaturus, qui Christo noluerunt credere, de quo ille scripsit, & de ventura dei ira in incredulos ioan. 5.g
Moyses & prophetæ, scriptura veteris testamenti luc 16.g
Moysen repulerunt Iudæi act. 7. e
Moyses in singulis ciuitatibus legitur diebus sabbathi act.15.d
Moyses aduentum Christi prædicit act.3.d
Moyses & Elias in transfiguratione domini matt.17.a
Mosaica peccatorum confessio leuit.16.e
¶super Mulam Dauidis constitutus Salomon ducitur in Gihon, vt vngatur in regem 3.reg.1.c
¶Mulierem creat deus è costa Adæ gene.2.d
Mulier adiutorium viri gene.2.c
Mulier seducitur à serpente, & contra præceptum dei comedit de ligno scientiæ boni & mali.gene.3.a.b
à Muliere initium peccati ecclesiastici 25.d
à Muliere iniquitas viri ecclesiastici 42.c
Mulier reiicit peccatum in serpentem gene.3.b
Mulier sub viri potestate constituitur gene. 3.c
Mulieri nubenti precabatur populus vt esset fœcunda vt Rachel & Lia ruth 4.c
Mulier, gloria viri est 1.corin.11.b
Mulier viro mortuo, potest cuicunque velit nubere, etsi fœlicior, si matrimonium non iteraret 1.corin. 7.g
Mulierem homini bonum non tangere: ad euitandam tamen fornicationem vnusquisque vxorem suam habeat 1.corinth.7.a
de Muliere, multa apud Paulum 1.corinth.11.a
Mulier vnaquæque virum suum habeat ad vitandam fornicationem 1.corinth.7.a
Mulieres in ecclesia & cœtu Christianorum taceant, subditæ viris 1.corinth.14.f
Mulieres viros suos interrogent, siquid discere velint 1.corinth 14.f
Mulierum ornatus quales esse debeant, epheſ. 5.e. coloss.3.c.1.timoth.2.c.3.c.1.petr.3.a
Mulier ex viro, & propter virum creata, non contra 1. corinth.11.a
Mulierem oportet rem familiarem curare prouerb: 12. 2.tit.2.a
Mulieri non datur primatus ecclesiastici 25.d.1.timo. 2.d
Mulieris ærumnæ ob peccatum gene.3.c
Mulier viro suæ tribus nubebat olim num.36.c
Mulier veste virili ne vtatur deut.22.a
de Muliere menstruosa, & eius purgatione leuit.15.c.d
Mulieris post partum purgandæ lex leuit.12.d
de Muliere, quam maritus suspicatur adulteram num. 5.b
Mulier vouens, an teneatur voto num.30.b.c
Mulier captiua quomodo in vxorem ducēda deu. 21.b
Mulier bona ecclesiastici 36.d
Mulier sapiens domum suam ædificat prouerb.14.a
Mulier sensata, viri beatitudo ecclesia. 25.b.26.a
Mulier à specie non concupiscenda eccl.25.d
Mulier nequam, plaga mortis eccl.25.d
Mulier amara, sola dei gratia viratur eccl.7.d
Mulier fornicaria fugienda eccl.41.d
Mulier zelotypa & ebriosa eccl.26.b
Mulier formosa & fatua cui comparanda prouerb.11.d
Mulier litigiosa cui comparanda prouer.27.c
Mulier litigiosa fugienda prouerb.21.b.c.25.d
de Muliere adultera prouer.22.b
de Muliere forti prouer.31.b
Mulieris manus abscindenda, qua pudenda hominis apprehenderit deut.25.c
Mulieris ira & nequitia ecclesiasti.25.c
Mulieris fornicatio in quo agnoscitur eccl.26.b
Mulieris bonæ commendatio eccl.26.c.d
Mulieres cohæredes gratiæ vitæ 1.pet.3.b
Mulieres ieiuniis & orationibus vacantes ad ostium tabernaculi domini, dant specula sua vt ex illis fiat labrum æneum exod.38.a
cum Mulieribus quæ ieiuniis & orationibus vacabant ante tabernaculum domini, dormiunt sacerdotes 1. reg.2.c
Mulieres cantantes occurrunt Sauli & Dauidi reuertantibus à cæde Philistiim & Goliad 1.reg.18.b
Mulieri Deborę tradit deus hostes in manus iudicum 4.b
Mulier Iahel occidit Sisaram, defixo per ipsius capitis tempora clauo iudic 4.c
à Muliere interficitur ipse Abimelech, quòd opprobrium timens iubet se occidi ab armigero iudic.9.g
Mulieres reseruabantur in expugnatione vrbium deut. 20.c
Mulieris Noemi amicæ dehortationes nuribus suis volentibus secum reuerti in Bethlehem ruth. 1.b
Mulieris afflictæ Annæ & tristis gratiosa responsio 1. reg.1.c
Mulieris Thecuitidis astu, & ipsius Ioab reuocatur Absalom 2.reg. 14.a
Mulier pulchra & prudens Abigail 1.reg.25 a
Mulier absconsis Achimaa & Ionatha in puteo, & velamine cum tritico contuso ori putei superposito fallit nuntios Absalomi 2.reg.17.e
Mulieris prudentis consilio liberat deus ciuitatem Abelam obsessam à Ioab 2.reg.20.f.g
Mulieri pauperculæ præcipit deus, illius mouendo animum, vt Eliam esurientem pasceret 3.reg.17.b
erga Mulierem pauperculam benignus Eliseus multiplicat oleū, vnde illa satisfacit creditoribus 4.re.4.a
Mulier sterilis, dives, alit & hospitio suscipit Eliseum iter habentem sæpe per domum illius: cui filium impetrat à deo pro ministerio 4.reg.4.b
à Mulieribus mundi, id est qui sanctificati erant sanctificatione externa legis, non contacta vxore ad tempus, ne impediretur eorum desyderium in deum, poterant velci panibus sanctis 1.reg.21.a.b
Mulieri Ruth dat deus conceptum ruth 4.b
Mulier virtutis, Ruth ruth 3.c
cum Muliere Christum loqui mirantur apostoli ioan 4.d
Mulieris parientis exemplo proposito, admonet Christus apostolos quanta tristitia afficerentur, cùm esset in sepulchro, quanto præterea gaudio post resurrectionem ioan.16.e
Mulier sanguinis fluxum patiens, sanatur fide in Christum matth.9.c
Mulier quædam purpuraria baptizatur, & domus eius tota act.16.c
Mulieres Christum sequuntur, de facultatibus suis ei ministrantes luc 8.a quæ & adfuerūt in morte ipsius matth.27.f
Mulieres Christum surrexisse nuntiant apostolis & discipulis matth.28.b
Mulieribus ipsius resurrectionem nuntiantibus occurrit Christus matth. 28.b
Mulieribus Paulus prædicat euangelium act.16.a
Mulieres nobiles non paucæ credunt Christo act.17.a
Mulieres comedunt filios in fame Samariæ 4.reg.6.f
Mulierum Ierosolymitanarum ruina isa.3.c
Mulieres per liberorum generationem saluabuntur, si ipsæ permanserint in fide & dilectione 1.timoth.2.d
Mulieris amictæ sole visio, & eiusdem partus apoc.12.a
Mulieris sedentis super bestiam coccineam visio, & eius sacramentum apoc.17.a.b.c.d
Mulierum idololatrarum amore captus Salomon, quas ne tangeret, prohibuerat deus idola colit, & à deo reiicitur 3.reg.11.a
¶Mulo insidens Absalom fugiens ab exercitu, pendet de quercu 2.reg.18.b.c
¶Munda animalia & immunda leuit.11. a deut.14.a
Mundum esse neminem coram deo probat Baldad iob 25.a
Mundabant pocula Pharisæi, corda autem eorum plena erant rapina matt.32.c
Mundati fuerunt apostoli, quòd fidem haberent sermoni quem euangelizabat Christus ioan.15.a
Mundi corde deum videbunt matt.5.a
siquis Mundauerit se ab infidelitate & impiis persuasionibus, quales eorum qui resurrectionem factam mentiebantur, erit vas sanctificatum, vtile, & paratum ad omne opus bonum 2.timot. 2.d
iuxta mūditiam manuum Dauidis retribuit ei deus, cōstituendo eum regem Israelis, quem aucupatorem regni falsò criminabantur 2.reg 22 c
¶Mundus per Christum factus ioan.1.a
Mundūs totus in maligno positus 1.ioan.5.d
in Mundo est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ 1.Ioan 2.c
in Mundum nihil intulimus 1.corin.9.f
Mundi huius figura transit, & concupiscentia eius 1. corinth.7.e 1.ioan 2 c
Mundi amicitia, inimicitia est cum deo iacob 4.a
Mundum non diligamus, neque ea quæ in mundo sunt 1.ioan.2.b
Mundum siquis diligit, deum non diligit 1.ioan 2.b
pro Mundo non orat Christus ioan.17.b
Mundus deum non cognouit nec ei fide adhæret ioan. 17.d
Mundus non cognouit Iesum esse Christum verum lumen ioan 1.a
Mundum vincimus fide in Christum 1.ioan 5. a b
quòd Mundus fideles odio habeat, non miremur, & quare 1 ioan 3.c
in Mundi ætatem vltimam incidimus 1.cor.9.c
Mundo antiquo deus non pepercit, diluuium inducens 1.petr.2.b
Mundi huius regnum factum est Christi apoc. 11.c
Mundum iudicabunt fideles 1.corinth.6.a
¶Munera mittit Iacob ad fratrem Esau vt concilietur sibi gene.32.c
Munera offert Iacob ipsi Esau gene.33.b
Munera mittit Iacob ad Ioseph gene.43.b.c
Munera corrumpunt iudices eccl.20.d
Munera quæ excæcant oculos sapientum, & verba iustorum peruertunt, ne accipiant iudices deut.16.d. exod 23.b
Munera accipiunt filij Samuel iudices in Israel, & peruertunt iudicium 1.reg.8.a
Munera accipiens vt occidat innocentem maledictus deut.27.d
Munera nō acceperat à populo iudex Samuel.1.re.12.a
Munera non accipit deus noster vt iudicet quemquam deut.10.d
Munera nō attulerunt ad Saulem regem constituū à deo impij, quorū deus non tetigerat corda 1.re.10.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Munera mittit ad Dauid Thou rex Emath, ob percussum Adarezer 2.reg.8.c
Munera ne accipiat propheta ab impio Ieroboam pro hibet deus, nec à quocunque alio 3.reg.13.b
Munera noluit accipere Eliseus à Naamam gētili quē sanauerat à lepra, ne dei donum videretur vendere quod gratis acceperat 4.reg.5.e
Muncra accepit Giezi conscio mandacio, à Naaman sanato à lepra, quæ dominus eius ne dona dei venderet videretur, temerat accipere: ob id lepra percutitur, & tota ipsius posteritas 4.reg 5.f g
¶Mures aureos mittunt Philisthæi cum arca ad placandum deum 1.reg.6.a b c
¶Murmur Israelitarum contra deum, petentium carnes nume.11.a
Murmurant filij Israel ob aquas amaras exod.15.f
Murmurant Israelitæ ob aquæ penuriam exod.17.a
Murmurant filij Israel pro cibo exod.16.a
Murmurat Moyses in deum nume.11.c
Murmurant contra Moysen Aaron & Maria nu.12.a
Murmurat populus in Moysen, audiens in terra promissionis esse gigantes nu.13.d.14.a
Murmurat contra deum, qui contra ministros ipsius murmurat exod.16.b
ex Murmurante populo in Moysen, interficiuntur 14700.nume.16.f
Murmurat populus Israel propter aquas num 20.a
Murmurat populus propter durum iter num.21.b
Murmurationem Israelitarum Moyses obiicit ipsis Rubenitis & Gaditis num 32.b
Murmurat populus incredulus nolens ad terram ascendere deut.1.d e
sine Murmurationibus omnia faciamus phil.2.b
non Murmurandum contra deum, ne exemplo Iudæorum pereamus 1. corinth.10.b
Murmuratio vitanda & detractio sapient 1.c
Murmuratoribus filiis Israel deus prædicit interitum in solitudine num.14.e
¶Murus Ierusalem dedicatur 2.esdr. 12.b
¶Musach 4 reg.16.d
¶Musicis diuersi generis implentur domus AEgyptiorum exod.8.e
¶Mutatur homo in alium virū à spiritu dei 1.reg. 10.b
¶Mutui lex exod 22.c
de Mutuo data pauperi pecunia exod. 22.d
Mutuum dare omnibus præcipitur Iudæis, & à nemine mutuum accipere deut.15.a
Mutuum dandū etiam sinō sit spes reddendi deut.15.b
Mutuum dandum fratribus in paupertatem redactis deut.15.b
Mutuum dandum proximo ecclesiastici 29.a
Mutuum dandum, nihil inde sperando matth.5.f.luc 6.e.vt simus filij dei.
Mutuat aliis qui seruat præcepta dei, & à nemine mutuum accipit deut.28.c
¶Mutum facit deus exod.4.c
Mutus sanatur matt.9 d
Mutus efficitur Zacharias ob incredulitatem lucæ 1.b
¶Mysterij reuelationem de salute futura per Christum, quod multis ante seculis celatum fuit, euangelium suum vocat Paulus rom.16.d
Mysteriorum dei dispensatores apostoli 1. cointh.4.a
Mysterium extremę resurrectionis 1.cor.15.g

N

NAaman leprosus, princeps militiæ regis Syriæ 4. regum 5.a
Naaman cum ingentibus muneribus accedit ad Eliseum vt sanetur à lepra 4.reg.5.a
Naaman iracitur Eliseo, quod pluribus ceremoniis non vteretur in sanando se sed tantum iuberet se ablui in Iordane 4.reg.5.c
Naaman lauatur in Iordane, & mundatur à lepra: post deum Israel, solum verum deum confitetur 4.re.5.d
Naaman petit sibi parci à deo, si quando ficte cogatur cum domino suo gentili rege adorare in templo idolorum 4.reg.5.e
per Naaman gentilem dedit deus salutem & victoriam regi Syriæ 4.reg.5.a
¶Naas Ammonites obsidet Iabes Galaad 1 reg.11.a
¶Nabal impiorum omnium exemplar 1.reg.25.a
Nabal Dauidi cibum denegat 1.reg.25 c
Nabal ebrius occiditur à deo 1.reg.25.g
¶Naboth vineam suam denegat regi Achab.3.reg.21.a
Naboth lapidatur, submissis falsis testibus à iudicibus iniquis, volentibus placere Iezabel reginæ impiæ 3. reg.21.c d
¶Nabuchodonosor, rex Babylonis Ierusalem deuastat 4 reg.24.a.ierem.39.a
Nabuchodonosor totum orbem sibi subiici per Holofernem mandat iudith.2.a
Nabuchodonosor iubet eligi ex filiis captiuorum Israel, qui doceantur literas Chaldæorum danie.1.a
Nabuchodonosor somnium danie.2.a
Nabuchodonosor statuam auream erigit, quam adorari præcipit danie.3.a
Nabuchodonosor tres pueros à fornace educi iubet danie.3.g
Nabuchodonosor rursum somniat, & Daniel somnium interpretatur danie 4.a
Nabuchodonosor septem annis cum bestiis habitat danie.4.f
Nabuchodonosor mors comparatur ruinæ luciferi isa.14.d
Nabuchodonosor plangitur ab Israele, & irridetur isa.14.b
Nabuchodonosor regi monentur obedire Iudęi iere. 27 b
¶Nachor nascitur, ducit vxorem Melcha gene.11 c
Nachor filius ex Melcha gene.11. d.22.d
¶Nadab & Abiu cum Aarone patre vident deum in monte Sinai in specie ardentis ignis exod.24.d
Nadab & Abiu offerentes ignem alienum comburuntur à deo leuit.10.a.nume.3.a
Nadab, filius Ieroboam, regnat super Israelę 3.re.14 e
Nadab impiè agit sicut & Ieroboam 3.reg.15.f
Nadab occiditur à Baasa, qui pro eo regnat super Israelem 3.reg.15.f
Nadab regem Israel occidit Baasa, qui pro eo regnat super Israelem 3.reg.15.f
¶Nahasson filius Aminadab princeps in tribu Iuda nume.1.b
¶Nahum prædicat dei vindictam in Assyrios, & bonitatem in Iudæos nahum 1.a
¶Narrat Moyses liberationem filiorum Israel socero exod.18.c
¶Natalis sui cœnam celebrat Herodes principibus suis marc 6.c
¶Nathan prophetæ prędicit deus filium Dauid Christum venturum, qui ecclesiam ędificaret 2.reg.7.a
Nathan Prophetæ Dauidę adulterij arguit 2.reg.7.a
Nathan prophetę laudes ecclesiastici 47.a
Nathan propheta inclinans se Dauidi, indicat Adoniam regnare contra fas 3.reg.1.c
¶de Nathanaele viro Israelita, & eius confessione ioan.1.g
¶Natiuitas Samsonis prenuntiatur ab angelo Manue patri eius iudic 13.a
¶Naturæ impuritatem describit Baldad iob 25.a
¶Natus ex deo est, qui Christo credit ioa 1 b.1. ioa 5.a
Natus ex deo peccatum non facit, quòd semen verbi dei & fidei in ipsum eum conseruet, & in dies studeat expugnare peccata 1.ioan 3.b
¶Naufragium patitur Paulus cum suis actuum 27.g
¶in Nazareth Gabriel virgini annunciat eam concepturam Christum luc 1.e
in Nazareth educatur Christus matt. 2.d.luc 4.c.hinc Nazarenus dicitur.
apud Nazarenos suos nullas aut pauca miracula Christus edidit: sicut nec Elias & Eliseus, qui Sareptha-næ viduæ & Naaman Syro gentibus beneficia præstiterunt potius, quàm suis Iudęis luc 4.d
Nazareni Christum propheram nullo honore afficiunt matt. 13.g
Nazareni conantur Christum præcipitare luc 4.e
Nazaræorum lex num.6.a
Nazareus ab vtero matris fuit Samson, quem cum mater sua gestaret in vtero, à vino & immundis abstinuit præcepto dei iudicum 13 a
Nazaræo Samsoni nouacula raduntur pili septem de capite & perit fortitudo ipsius iudicum 16.d
Nazaræus Samuel 1.reg.1.b
¶in Nebo monte præcipit Moysi deus mori, conspecta terra promissionis deut.32.g.34.a
¶Nebula impletur templum, & gloria dei 3.reg.8.b
¶Necessitate coactus comedit Dauid sanctificatos panes, siue panes propositionis 1 reg.21 b
non ex Necessitate aut tristitia subueniendum pauperibus, sed sponte & in hilaritate 2.corinth.9.b
in Necessitatibus se commendat Paulus vt dei ministrum 2.corinth. 6.a
¶ne Negarent Israelitæ se dominum elegisse in deum erigit Iosue lapidem in testimonium iosu.24.f.
non se Negaturum eum, quicquid accidisset, promittit Christo Petrus matt.26.c.mar.14.c luc 22 c.ioā.13.d
si Negauerimus Christū, & ille negabit nos 2.tim.2.b
¶Nehemias pincerna regis Artaxercis 2. esdræ.2.a
Nehemias impetratis literis à rege Artaxerce, venit Ierusalem, eiusque muros ędificat 2.esdr.2.a
Nehemias reprehendit transgressores sabbathi.2.esdr. 13.b
Nehemias increpat Iudæos ducentes vxores alienigenas 2.esd.13.d
Nehemiæ laus ecclesiastici 49.d
¶Nemrod robustus venator gene.10.b.1.paral.1.a
¶Nemus plantat Abraham in Bersabee genes.21.d
Nemus Baal consecratum, in quo ipsi Baal consecrabantur hostię, iubet deus succidi à Gedeone iudic. 6.e f
¶Nephthali nascitur gene.30.b
Nephthali filij gene.46.c
Nephthali benedicetur genesi.49.c.deut.33.d
Nephthali sors ios 19.c
Nephthali non expulsos Chananæos facit tributarios iudic 1.g
¶Neruus femoris Iacob tactus ab angelo, emarcuit gene.32.f
Neruum femoris Iudæi non comedunt genes.32.g
¶Nicanor à Demetrio in Iudæam mittitur 2.mach.7.d
Nicanor die sabbathi Iudā aggredi tentat 1.macha.25.a
Nicanoris blasphemiæ 2.machab.15.a
Nicanoris exercitu prostrato, Iudas caput eius cum manibus præscindi iubet, & linguam particulatim auibus dari 2.mach.15.c
¶Nicodemus magister in Israel, venit ad Christum nocte vt doceatur, timens suos Iudęos ioan.2.a
Nicodemus cum Iosepho sepeliunt Christū ioan.19.g
de Nido inuento lex deut.22.a
¶Niniue ędificatur gene.10.b
Niniuen euertendam prædicit propheta exemplo Alexandriæ nahum 3.a
contra Niniuen sopho 2.d
Niniuitarum resipiscentia ionæ 3.b
Niniuitæ misericordiam consequuntur ionæ 3.d
Niniuitę ad Ionę prędicationem conuersi, Iudęi Christo prędicante non sunt conuersi matt.12.d.luc 22.d
¶Nobe ciuitatem sacerdotum percutit Saul, quòd fauissent Dauidi 1. reg.22. d
Nobe possessio num.32.g
¶Noctuam non comedebant Iudæi deut.14.b
de eo qui Noctuam amicum adit, petens tres panes. Vide Orandum esse sedulo.
Nocturna pollutio qua expiabatur deut.23.b
¶non Nocuit Laban ipsi Iacob, quia dominus non permisit gene.31.a
¶Noe quare sic vocatus gene. 5.d
Noe genuit tres filios deo acceptos gene.6.b
Noe prædicit dominus diluuium gene.6.b
Noe præcipitur egredi arcam gene.8. c
Noe ædificat altare domino, oblatúmque holocaustum gratum habet deus gene.8.d
Noe benedicit dominus gene.9.a
Noe promittit dominus diluuium non rursum immissurum se. gene. 9.b
Noe plantat vineam, & victum sibi parat ex agricultura gene.9.c
Noe inebriatus, deridetur à filio suo Cham. genes.9.c
Noe ætas, 950. anni gene. 9.d
Noe laus ecclesiastici 44.c
Noe fides hebr 11.b
Noe ar. a 1 petr.3.d
Noe, iustitiæ præconem custodiuit dominus, ne periret in diluuio 2.petr.2.b
¶Noema, vxor Tubalcain gene.4.d
¶Noemi defuncto marito suo Elimelech, & duobus liberis, reuertitur in patriam ruth.1.b
Noemi lætatur natum sibi ex Ruth filium ruth.4.d
¶Nomina imponit Adam cunctis animantibus ge. 2.d
Nomen matres vt plurimum solebant imponere liberis, vt de matre Samsonis legimus, iudicum 13.d.& de vxoribus Iacob genesis 29.30.
Nomen imponunt vicinæ filio Booz nato de Ruth. ruth 4.d
Nomina filiorum Israel in rationali iudicij sculpta exod.28 d
Nomen patris sui violauit sacerdotis filia fornicans leuit.21. b
Nomen vel fama Iosue vbique diuulgatur, quòd cum eo esset deus ios.6.d
Nominis boni habenda ratio eccl.41.c
Nomen Dauidis exaltauit deut 2.reg.7.b.
Nomen suum celebrare cupientes homines, incipiunt ędificare turrim Babel gene.11.a
Nomen facit sibi Dauid, diuulgatúrque fama eius ob percussam Syriam 2.reg.8.d
vt Nomen Ruth celebretur ob fœcunditatem, præcatur populus in nuptiis ruth 4.c
quòd Nomina eorum scripta essent in cælis, vult Christus 70. suos discipulos gaudere luc 10.c
Nomina patrum suorū inuocata fuere super Ephraim & Manasse, id est appellati sunt nomine Israel Israelitæ, tanquam veri filij gene.48.c
Nomen defuncti suscitare, pro generare filium qui nomine defuncti vocetur ruth.4.b
Nomen impiorum delebit de sub cœlo deus, vt nemo amplius de eis loquatur deut.29.c
Nomen Amalec deleri, eúmque ita deleri vt nulla eius postea extet memoria præcipit Iudęis Moyses.deut. 25.d
vt ne Nomen quidem idolorum supersit & audiatur in locis suis voluit deus omnem idololatriam penitus aboleri deut.12.a
Nomen dei, sum qui sum exod.3.d
Nomen suum magnū ADONAI non indicauit deus patribus Iudæorum, Abraham, &c.exod.6.a
Nomen dei protectio nostra prouer.18 b
Nomine & potentia dei fultus Dauid prosternit Goliath 1.reg.17.f
Nomen dei sanctum & gloriosum ab omnibus celebrari debet, quod humiles & afflictos exaltet, superbos deprimat luc.1.e
Nomen domini inuocantes discedant ab iniquitate. 2. timoth.2.c
in Nomen suum elegit deus populum Israel vt apud omnes gentes nomen eius & fama celebris esset. deut.26.d
Nomen suum in terra promissionis voluit deus celebrari.deut.12.a b
vt Nomen suum narraretur in gentibus, plagis variis affligit Aegyptios deus exod.9.c
propter Nomen suum nō deserit deus populum suum agnoscentem peccatum 1.reg.12.d
Nomen dei magnificari, deúmque notum fieri & cognosci ab omnibus cupit Dauid 1.2.reg.7.d
Nomen dei auditum vbique.3.reg.8.e
Nominis dei fama adductis alienigenæ, exaudiuntur à deo.3.reguin.8.e
Nomen dei qui tantam sapientiam dedisse Salomoni, audiens regina Saba venit ad ipsum Salomonem vt eum loquentem audiat.3.reg.10.a
in Nomine domini benedicit Dauid populo post reductam arcam, completis sacrificiis.2.reg 6.d
in Nomine domini maledicit Elisęus pueris irridentibus ipsum, & ab vrsis deuorantur 4.reg.2.d
Nomen dei cœptum est inuocari tempore Henoch, filij Adam gene.4.d
Nomen dei inuocatum super templum.3.reg.8.e
Nomen dei inuocat Abram in itineribus suis. gen.12. c.13.a
Nomen dei inuocat Isaac.gene.26 f
Nomen dei inuocat Moyses deut.32.a
Nomen dei inuocantes Leuitæ benedicebant filiis Israel.deut.10.b
Nomine dei super populum suum inuocato timent hostes.deut.28.a
in Nomine domini iurat Iosue cum principibus populi, se nihil mali facturum Gabæonitis callidis: propter quod deprehensa licet simulatione, non audet eos contingere, timens iram dei.ios.9.d
in Nomine domini iurauerant mutuo Dauid & Ionathas 1. reg.20.g
Nomini domini reædificat altare destructum Elias 3. reg.28.e
in Nomen domini blasphemus lapidatur præcepto dei leuit 24.b
Nomen dei non assumendū frustra.exod.20.a.deut.5.b
per Nomen dei iurandum, non per nomina idolorum. exod.23.c.deut.6.c.10.d
Nomen dei inuocare super aliquem, id est benedicere ei, & orare vt deus, &c.nume.6.d
Nomini dei magno detrahi timet Iosue, si Israelitę vincantur ab aduersariis ios.7.b
Nomen dei polluebant, qui idolo Moloch consecrabant filios suos.leuit.18.c.20.a
Nomen dei polluitur cum periuramus.leuit.19.c
in Nomine dei loquens propheta quæ non præcipit deus, occidi iubetur.deut.18.d
¶Nosci se dicit Ruth à Booz, qui dederat vnde ipsa viueret, ruth.2.b. vnde in fine capitis dicit Noemi, Benedictus qui nouit te.
¶Nouacula non radebantur capilli Nazaræorum.nume.6.a
Nouacula non ascendit super caput Samsonis, quòd Nazaræus futurus esset, iudic. 13.a. nec super caput Samuelis.1.reg.1.b
¶qui non Nouerunt dominum ex Iudæis, & opera magna quæ fecerat, conuertuntur ad idola, fiduciam habentes eis.iudic.2.b
Nouerat deus Moysen ex nomine.exod.33.c d
¶ Nouissima sua prætuidere, & quid eis ob adorata idola euenturum sit, optat deus.deut.32.d
de Nouissimis temporibus prophetant Paulus & Petrus.1.timoth.4.a.2.timot.3.a.2 petr.2.a.3.a
Nouissima sunt deteriora prioribus illi hominī, qui post cognitum euangelium rursum se implicat coinquinationibus.matth.12.d.2.petr.2.d
Nouissimos sibi & aliis peccatores visos, fieri in ecclesia primos, iustos & electos dei: primos autem qui sibi & aliis carnalibus videntur iusti, fieri nouissimos, & haberi apud deam peccatores operibus suis quod tantum est gratię dei, deberi putantes, dicit Christus matth.20.d
¶ Nouos deos & idola cōstituerunt sibi Israelitæ, quibus sacrificauerunt deut.32.c
Noua creatura simus oportet nos qui Christo crucifimus & omnium quæ carnis sunt & mundi mortificatio nobis necessaria: non autem circuncidi, aut in præputio manere.galat.6.d
in Nouitate vitæ ambulandum.rom.6.a
in Nouitate spiritus deo seruiunt, qui omnia sua opera spiritu rapiente faciunt.rom.7 b.
Nouus homo quem deus creauit in nobis, induendus, epheſ.4.e.vt in iustitia & sanctitate viuamus.
NOVVM TESTAMENTVM. gene.3.c.hebr. 8.d
Nouum TESTAMENTVM, peccatorum remissio per sanguinem Christi. matth. 26.c. marc.14.c. luc.22.b
Nouum testamentum quod fecit nobiscum deus, est quòd daturus erat leges suas in cordibus nostris, nō recordaturus peccatorum nostrorum amplius.hebr. 10.c
Noui testamenti dispensationem accepit Paulus 2. corinth.3.b
¶ Nox verbo dei creatur.gene.1.a
¶ Nubes discurrunt magnificentia dei.deut.33.d
Nubes è terra velut fons irrigans terram.genes.2.a
in Nube deus loquitur cum Moyse, cernentibus cunctis.exod.33.b.16.c
Nube operiente tabernaculum, manent in eodem loco Israelitæ: recedente vero, proficiscuntur.num.9.c.d. exod.40.d
in Nube loquebatur Moysi deus in introitu tabernaculi.num.11.f 12.b
in Nubis columna apparet deus Moysi.deut.31.d
Nube in occasu orta, pluuiæ signum, luc.12 g
Nubis candidæ visio.apoca.14.c
¶ Nubant qui se continere non possunt.1.cor.7.b
Nubant iuniores viduæ.1.timoth.5 c
Nubere potest mulier cuicunque voluerit, viro mortuo, modo sit Christianum coniugium.1.cor.7 g
Nubunt priores quæ maiores sunt ætate sorores.gene. 29.c
Nubenti Ruth precabatur populus vt esset fœcunda sicut Rachel & Lia.ruth 4.c
¶ Nudi Adam & Heua non erubescunt antequam peccassent gene.2.d
Nudos se esse cognoscunt Adam & Heua post peccatum.gene.3 b
Nudus Saul, id est superioribus exterioribus ve exutus vestimentis, propheta cum prophetantibus 1.regum 19.d
Nudus Israel constitutus inter hostes, cum relicta fide & spe in verum deum adorauerunt vitulum. exod. 32.f
Nuditatem minatur Moyses Iudæis non seruantibus præcepta dei.deut.28.e
¶ Numerantur ad pugnam apti ex filiis Israel.num. 1.a
¶ Nuntij per quos Chusai indicabat Dauid cōcilium Achitophel, dei concilio absconduntur in puteo, donec pertransissent serui Absalom illos quærentes.2. reg.17.a
Nuntius à Ioab nuntiat mortem Uriæ.2.reg.11.c
¶ Nuptias celebrat Laban.gene.29.c
Nuptiæ Rebeccæ quanto cum timore dei celebratæ fuerint, vide totum cap.24 geneseos.
in Nuptiis interrogauerunt Rebeccæ voluntatem parentes ipsius gene.24.g
Nuptiæ Samsonis celebrantur.iudic.14.c
Nuptiarum sanctitatem docet Raphael Tobiam. tob. 6.c
Nuptiis interfuit Christus cū apostolis & matre. ioan. 2.a
in Nuptiis postremus locus accipiendus, & quare. luc. 14.b
Nuptialem vestem non habens, sine fide in ecclesiam Christi ingressus, coniicitur in tenebras exteriores. matth.22.b
¶vt Nutriat socrum suam colligit Ruth spicas in agro Booz.ruth 2.a
Nutrit ipsa Ruth socrum suam Noemi ex spicis quas in cāpo Booz collegerat, & cibis quos ab ipso Booz accipiebat.ruth 2.c d
Nutricis officio fungitur vetula Noemi, exultans datū sibi esse ex Ruth filium.ruth 4.d
vt Nutrix fouet filios suos, ita Paulus Thessalonicenses, nihil ab eis exigens, ne quam occasionem daret recedendi à verbo.1.thess.2.b
¶ Nycticoracem non comedebant Iudæi.deut.14.b

O

OBeth, filius Ruth ex Booz, pater Isai fuit patris Dauid.ruth 4.d
¶ Obededon gentili natione ad dominum conuersō benedicit deus, propter arcam dei quā in domo sua habebat.2.reg.6.b
¶ Obediendum voci dei.deut.30.d.exod.15.g
Obedientibus verbo dei benedictio.deut.11.d
Obedientiam verbis domini promittit populus.exod. 24.a b
non Obediens voci dei Saul, abiicitur à deo.1.reg.28.c
Obediri præceptis suis mauult deus, quàm victimas sibi offerri.1.regum 15.e.ecclesiastes 4.d
Obediens Christus patri vsque ad mortem.hebr.5.e
Obedientia Christi operatur in credentibus vt iam obedientes & iusti sint.rom.5.d
Obedientes filij simus, sperantes perfectè in eam gratiam, quæ nobis offertur per Christum.1.petr.1 c
quòd obediamus euangelio & credamus, ex electione dei est, qui ad hoc nos elegit.1.petr.1.a
Obediendum deo præcipienti verbum euangelij prædicari, magis quàm hominibus nolentibus. act 5.e
qui non Obedierit, crediderit ve Christo prædicanti sermonem patris, is sermo illum iudicabit, quòd spōte sua pereat ioan.12.g
Obedientiam Corinthiorum explorat Paulus. 2. corinth.2.c
Obedientiam Corinthiorum expertus Paulus per Titum, summopere gaudet.2.cor.7.d
Obedientia parentibus exhibēda. exod.20.b.leuit.19. a.deut.5.b.tob.4.a
Obediens Christus patri putatiue & matri, luc.29.item patri æterno vsque ad mortem.philip.2.b
Obediens patri Ioseph gene.37.b
Obediamus præpositis nostris.hebr.13.c
Obedientia principibus exhibenda.exod.22.a
Obediunt Israelitæ ipsi Iosue.deut.34.d
Obedientia Rubenitarum, Gaditarum, & dimidiæ tribus Manasse erga Iosue.ios.1.d
Obedientia Abrahæ commendatur à deo. genes.22.a. 26.a
ob Obedientiam Abrahæ, Christum, quem ipsi Adæ promiserat in benedictionem deus, voluit ex semine & familia eius Abrahæ descendere.gene.2.d.26.a
non Obediens voci dei, sed ferens de anathemate, ipse Achan occiditur.ios.7.d
Obedierunt verbo euangelij audito gentes. 2.reg.22.d
Obedięns deus voci Iosue, sol sistitur in medio cœlo, spatio vnius diei.ios.10.c
¶ Oblatio Aaron & filiorum eius in die vnctionis suæ leuit.6.c
Oblatio Aaronis pro se & populo.leuit.9.a
Oblatio peccantis per ignorantiam.num.15.c
Oblatio omnis fiet absque fermento.leuit.6.c
Oblatio omnis sale fit condita.leuit.2.d
Oblatio de bobus, ouibus, agnis, capris.leuit.3.a
Oblatio prima Aaron pro se & populo.leuit.9.a
Oblatio qualis esse debeat.leuit.22.c
Oblationes singulorum ducum populi Israelitici, in dedicatione tabernaculi.num.7.a
Oblationes per singulas solennitates faciendæ. nume. 28.a
Oblationes faciendæ octo primis diebus septimi mensis.num.29.a
¶ Obliti dei peribimus.deut.8 d
ne Obliuiuiscamur dei saluatoris nostri tempore diuitiarum & faturitatis.deut.6.b.e
ne Obliuiscamur dei, vbi diuitias & omnem rerum abundantiam dederit, summe cauendum.deut.8.c
Oblitus Israel creatoris sui, cōuersus ad idola, quibus fidebat, & affligitur.deut.32.c.iudic.3.a b
Oblitus dei populus traditur in manus Sisaræ. 1.reg. 12.b
Obliuiscitur benefactoris sui pincerna.gene.40.d.reminiscitur eius tandem.gene.41.b
Obseerat Paulus, vt secundum vocationē suam viuant & operentur fideles.ephe.4.a
Obsecratio Pauli.rom.15.g
¶ Obstetrices deum timentes, conseruant pueros Hebræorum, quos iubebantur occidere: propter quarum factum deus prouidet eis.exod.1.d
¶ Obstinatorum interitus prædicitur.ezech.6.c
¶ Obtulit seipsum semel Christus pro expiatione peccatorum & sanctificatione nostra.hebr 9.g.10.c

Universidad de Deusto

¶ Occasionem quærens se vlciscendi de Philisthæis deus, vxorem accipit Samson Philisthæam. iudic. 14.a
¶ Occidit deus quem vult, & viuere facit. deut.32.e f
Occidere volens deus filios Heli, non audierunt patrẽ monentem. 1.reg.2.c
Occidit Nabal impium deus. 1.reg.25.g
Occidere vult deus Moysen in diuersorio. exod.4.f
Occidit deus Sisaræ exercitum in conspectu Barac. iudic.4.c
Occidere præcipit deus gẽes quæ in terra promissionis erant, ne essent in ruinam populo suo. deut.7 c
Occidit deus inimicos populi sui Chanan. eos, &c. antequam ingrederetur terram promissionis. exod. 23.f
non Occidendum. gene.9.a. exod.20.c. deut.5.b
Occidens hominem, morte moriatur. leuit.24.b. num. 25.
Occidens clàm proximum, maledictus. deut.27.d
Occidi eum oportet gladio, qui gladio occiderit. genesis 9.a matthæi 26.c. apocalypsi 13.c
se Occidisse Christum domini mentiens Amalecita quidam, occiditur à Dauide. 2.reg.1.c
Occidit multos innocentes rex Manasses, vnde Ierusalem destruitur. 4.reg.21.c.24 a b
Occidere cogitant fratrem suum filij Iacob. gene.37.d
ne Occideretur Nabal à Dauide, obstitit deus. 1.reg. 25.d e f
Occidebatur qui superbus noluisset obedire iudicio iudicum vel sacerdotum, iuxta dei legem iudicantiũ. deut.17.c
Occidi iubet deus prophetam miraculis abducentem à fide & fiducia in deum: item amicum, fratrem, filium, filiam, aut vxorem. deut.13.a b
vt Occidat innocentem qui munera accipit, maledictus. deut.27.d
Occidit Moyses Aegyptium percutientem fratrem Hebræum. exod.2.b
Occidit Amasias occisores patris sui. 4.reg.14.b
Occiditur Sennacherib à filiis. 4.reg.19.g
Occiditur Iosias à rege Aegypti. 4.reg 23.f
Occidit seipsum Saul, gloriæ suæ non oblitus: occidit item seipsum armiger ipsius Saulis. 2.reg.31.b
si Occisi cadauer, cuius author ignorabatur repertum erat in agro, quomodo ciuitas propinquior cadaueri expiabatur. deut.21.a
Occidentibus hominem per imprudentiam cõstituuntur ciuitates refugij ios.20.
Occidi Dauidem iubet Saul. 1.reg.19.a
Occidit fratrem, qui illi irascitur, aut maledicit verbo vel signo. matth.5.c
Occidi inimicos suos non vult Eliseus, sed cibari & dimitti. 4.reg.6.e
Occidisse Naboth innocentem dicitur Achab qui vxoris fructum circa mortem ipsius Naboth approbauerat 3.reg.21.e
¶ Occultum quamuis euangelium esset, in aurémque & in tenebris audissent à Christo apostoli, ab eis tamen propalandum esse orbi prædicitur, quantumuis fæuirent inimici. matth.10.c
¶ Ochozias impius succedit Achab in regno Israel. 3. reg.22.f
Ochozias ægrotans consulit Beelzebub, & moritur. 4.reg.1.a
Ochozias ægrotans mittit tres quinquagenarios vicissim ad Eliam, quos ignis de cœlo absumpsit. 4. reg.1.c
Ochozias succedit patri suo Ioram in regnum Iudæ. 4.reg.8.f
Ochozias, rex Iuda, pugnat cum Ioram rege Israel, aduersus Hazaelem regem Syriæ. 4.reg.8.g 2 paralip. 22.b
Ochoziam interficit Iehu. 4.reg.9.f
Ochoziæ fratres 42 occiduntur à Iehu. 4.reg.10.c
Ochozias dei voluntate Ioram visitat, vt occidatur. 2. paral.22.c
Ochozias, filius Ioas, absc̃ditur, ne interficiatur ab Athalia. 4.reg.11.a.2.para.22.d
¶ Oculis dei omnia aperta. hebr.4.d
Oculi dei super templum Salomonis. 3.reg.9.a
Oculi dei super terram promisionis erant à principio anni vsque ad finem eius, id est fœcundabat eam. deut.11.b
Oculum eruenti, oculus eruatur. exod.21.c. leuit.24.d. deut.19.d
Oculos eruunt Philisthæi ipsi Samsoni: quem postea molere fecerunt. iudic.16.c
Oculos iabenitarũ dextros petit Neas Ammonites in fœderis signum. 1.reg.11.a
Oculi effodiuntur Sedeciæ. 4.reg.25.b
Oculi Adæ & Heuę aperiuntur, cognoscúntque se esse nudos. gene.3.b
Oculis delectabilem fructum videns mulier comedit contra dei præceptum gene.3.b
inter Oculos verbum dei reponẽdum, vt ipsius meminerimus deut.11.c
Oculi Balaam aperiuntur à deo, vt videat angelum. num 22.f
Oculos excelsos, & sibi fidentes humiliat deus. 2. reg. 22.c
Oculos deficientes dat deus non custodientibus præcepta sua deut.28.g
Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec cogitatione quis assequi potest, quę præparauit deus diligentibus se. 1.corin.2.b
Oculi erutione & abscisione manus dexteræ adhortatur Christus, vt caueamus ab omni quod ad peccatum potest nos pertrahere matth.5.d
Oculos videntes, qui percipiant, & cognoscant ipsius beneficia & magnalia, dat deus obedientibus præceptis ipsius deut.29.a
Oculos nostros, & cogitationes cordis ne sequamur, sed tantum præcepta dei. 15.d
si Oculus & mens nostra diuinæ bonitatis ignara sit, & ad quærenda carnalia detorta, omnes alij sensus, & affectus naturæ corrupti sunt. matth.6.c
Oculus malignus nolens mutuum dare fratri in paupertatem redacto deut.15.b
in Oculis suis paruulus Saul cõstitutus est super Israelem. 1.reg.15.d
¶ Oded arguit filios Israel impietatis in Iudam. 2. paral.27.b
¶ Odientes se punit deus. deut.5.a.7.b.32.f
Odium cordis prohibetur leuit.19.d
Odio habitus Christus à mundo sine causa, & quare ioan.7.a.15.d
Odio sunt omnes Christiani hominibus propter Christum matth.10.c
Odientibus nos benefaciendum. luc.6.e. matthæi.5.g. exod.23.a
Odientes seipsum diligebat Dauid 2.regum 19.a
qui Odit fratrem suum, non est in luce euangelij, sed est homicida. 1.ioan.2.b.3.e
Oderant Isaac Abimelech & Phicol. gene.26.f
Odit Esau fratrem suum Iacob ob præceptam benedictionem, eíque mortem minatur. gene.27.f
Oderunt fratrem Ioseph, filij Iacob gene.37.a
Odiunt filios Israel Aegypti. exod.1.c
Odit Amnõ ipsam Thamar, post admissum cum ea stuprum. 2.reg.13.c
Odit Absalom ipsum Amnõ propter oppressam sororem 2.regum.13.d
Odit Achab Michæam, vnicum dei prophetam, quòd ei verum diceret. 3.reg.22.b
ab Odientibus liberat deus inuocantes se. 2.reg.22.b
¶ Odorari dicitur dominus sacrificium, quando illi est acceptum gene.8 d
Odorem suauissimum non susceppturum se dicit deus ab inobedientibus verbis suis. leuit.26.e
ne Odore malo offensus deus derelinqueret Israelem, iubet Moyses ipsos extra castra cacare, & effossa humo cooperire quod egessissent deut.23.c
¶ Offendiculum fratri non obiiciendum cibi causa. roman.14.b
sine offendiculo debet Christianus se exhibere omnibus, Pauli exemplo 1.corin.9.g
¶ Offerendarum pecudum, armentorum auium ritus. leuit.1.a b c d
Offerendum deo non dæmonibus. leuit.17.b
Offerendum in loco quem elegerit dominus. deut.12.a
non offerenda hostia vitiosa. deut.17.a
Offertur deo Samuel à parentibus 1.reg.1.d
¶ Officium iudicis. exod.23.a. leuit.19.g. deut.1.c.2.paral.24.a
¶ Og, rex Basan, percutitur à filiis Israel. nume.21.g. deut 3.a
Og regis lectus ferreus. deut.3.b
¶ Oldam prophetissam consulit Iosias. 2 para.34.c
¶ Oleribus vescitur, qui fide infirmus est, credens non esse fas quibuslibet vesci. rom.14.a
¶ Olea noluit dominari cæteris arboribus. iudic.9.b
Oleum dat deus diligentibus se. deut.11.b
Olei lechytus non deficit mulieri pauperi pascenti Eliam fugientem Achab. 3.reg.17.c
Oleo suo non vnguntur, quantumuis abundet eis, qui præceptis dei non obediunt. deut.28.d
Oleum vt sugerent de saxo durissimo, constituit deus Israelitas super terram excelsam. deut.32.b
Oleum fundit Iacob super lapidem quem erexerat in loco, in quo locutus fuerat illi deus. gene.28.d.35.c
Olei sancti confectio. exod.30.c
Oleum lucernæ. exod.27.a
Olea Christus, cui insitæ sunt gentes, & factæ participes pinguedinis spiritus eius. rom.11.c
Oleæ rami naturales, Iudæi dicuntur à Paulo. roman. 11.c
¶ Oleaster dicitur à Paulo populus gentium insitus naturalibus ramis. rom.11.c
Oleo vngunt multos apostoli inter prædicandum, & sanantur. marc.6.b
Oleo vngatur à presbyteris qui infirmus est, orántque super eum, vt oratione fidei saluetur & erigatur. iacob. 5.d
Oleo vngitur à deo Saul, Samuelis ministerio in regẽ Israel 1.reg.10.a
¶ Oliuarum reliquiæ relinquendæ aduenis, pupillis & viduis deut.24.d
¶ Olla liquefacta, Ierusalem incẽdium designat. ezech. 24.a
¶ Omnipotens deus. genes.17.a.35.b. 48.a. exod.15.a. nume.11.e
¶ Onan, filius Iudæ, nascitur. gene.38.a
Onan percutitur à domino. gene.38.b
¶ de Onesimo seruo, fugiente dominum suum Philemonem: qui Romæ audito Paulo esse vincto, conuersus ad Christum, remittitur ad herum, ad philem.
¶ Onesiphori domui ad misericordiam dei precatur Paulus, ob beneficia quæ in ipsum contulerat. 2. timoth.1.d
¶ Onias, summus sacerdos 2.macha.4.a
Oniam interficit Andronicus. 2.macha.4.e
¶ Onocrotalum non comedebant Iudæi. deut.14.b
¶ Oneri potuisset esse Paulus Thessalonicensibus, accipiendo ab eis victum & vestitum: quod tamen nõ fecit. 1.thess.2.b
Onus suum (quod ipse mitem esse & humilem corde interpretatur) vt feramus hortatur Christus. matth. 11.d
Onus graue & importabile, quæ legis ceremoniæ erát, Pharisæi prædicantes, illud ne digito quidem mouebant. matthæi.23.a
Oneratos & laborantes, peccata sua iam sentiens, & spiritu pauperes, vocat ad se Christus vt eos refocillet, pacem & animi tranquilitatem donaturus. matth.11.d
Onus, & infirmitas fratris ferenda, non autem contemnendus. galat.6.a
Onus suum vnusquisque portabit. galat.6.a
Onus leuare super aliquem, pro prophetare aliquid cõtra eum. 4.reg.9.e
¶ Ooliab artifex à deo vocatus, spiritu eius impletur ad ædificationem tabernaculi. exo.31.a.35.d
Oolla & Ooliba. ezech.23.d
¶ Operimentum tabernaculi quale. exod.26.e.36.b
¶ Ophni & Phinees filij, Heli. 1 reg.1.a
Ophni & Phinees sacerdotes filij Beli, contemnentes sacrificia domini, nondum incenso adipe, vt auferunt partem suam. 1.reg.2.c d
Ophni & Phinees mortem prædicit deus. 1.reg.2.g
Ophni & Phinees moriuntur in bello 1.reg.4.b
¶ in Ophnir mittit Salomon classem cum seruis Hirã, vt aurum habeat. 3.reg.9.d
in Ophir mittit Iosaphat pro auro. 3.reg.22.g
¶ non opprimendus vi frater est. leuit.19.c
non Oppresserat populum iudex Samuel. 1.reg.12.a
Opprimitur cunctis diebus qui non seruat præcepta dei deut.28.d
¶ Opera dei perfecta. deut.32.a
Opera dei bona. eccl.39.c.d
Opera dei non scrutanda curiosius, nec cum deo contendendum. iob.33.b
Opera dei ab homine imperuestigabilia. eccles.8.d
Opera dei perpetua. eccles.3.c
Operum dei enarratio. eccl.43.a
ex Operibus suis inscrutabilibus iustitiam suam ostendit dominus. iob.38.a
Opera dei erga Israelem commemorat Moyses. deut. 11.a
Opera dei reuocanda in memoriam, vt in afflictionibus speremus ab eo auxilium. deut.7.c
Operum dei erga nos ne obliuiscamur, solicitè exhortatur Moyses. deut.4.b
Opera dei non suscipiuntur, neque placent, nisi deus suo spiritu tangat corda. 1.reg.10.d
Opera magna dei quæ fecerat, liberando patres è seruitute Pharaonis, Iudæi qui non nouerant, conuertuntur ad idola & seruiunt eis. iudicum.2 b
Opus creandi compleuit deus die septimo in eóque cessauit à creando. gene.2.a
OPVS DEI quod à nobis requirit, est vt credamus in Christum. ioan.6.d
Opus dei, est fides in nobis. 1.thess.2.c

Opus suum nouit deus ab æterno, quid de gentibus statuisset, & quid de Iudæis. actorum.15.d
vt Opera dei manifestarentur, ideo sic natus fuerat cæcus, non peccato parentum. ioan.9.a
Opere complenda præcepta dei. deut.5.a
Opera legis qui non fecerit, maledictus. deut.27.d
Opus obedientiæ Abrahæ vsque adeò placuit deo, vt Christum suum quem promiserat Adæ, voluerit nasci ex semine ipsius Abrahæ. gene.22.d.26.a
Opere se completurum verba dei promittit populus. exod.24.a b
Opere non implens verba dei Saul, reiicitur à deo. 1. gum.15.c
VT OPERA sancta, iusta & immaculata in conspectu eius operaremur per charitatem in omnes, deus elegit nos propter Christum ante mundi constitutionem, & liberauit per Christum de manu inimicorum nostrorum, qui venit vt nos redimeret & mundaret à peccato, vt per fidem & baptismum renasceremur, semoti à consortio Adæ peccatoris, & ipsi insiti. luc.1.g. ephes.1.a.2.b.tit.2.d
Opera multa bona non possunt facere Christiani, nisi cognita euangelij luce, Christo fide semper adhæserint, sicut nec palmes nisi in vite permanserit. ioan. 9.a.15.a. quod matthæi.12. dicitur, Nisi quis sit bonus.
Opera bona non possumus facere, nisi prius fide iustificemur per Christum, reddimamur à peccato & mũdemur. tit.2.d
Operatur in nobis deus velle & perficere opera quæ decent Christianos salutem consecutos. philip.2.b. isa.26.c
Opus bonum incipit deus in nobis & perficit philip.1. a. prouerb.16.a.20.d
Operatio spiritus sancti vísq; in variis variè agit. 1.corinth.6.a
Opera Christianorum operatur in eis Christus, cuius spiritus moderatur omnia in eis. galat.3.a
Opera nostra bona à deo sunt, quæ dedit nobis credẽtibus in Christum omnia esse diuinæ potentiæ, quæ ad vitam & pietatem pertinent. 2.pet.1.a
Operatur deus in Paulo. colossi.1.d
Opera sua tribuit Paulus Christo, vt qui ea per ipsum fecerit. rom.15.d
vt Opera bona fidei faciat in nobis quæ placeant sibi, & impleat voluntatem suam in nobis, & illis bonis operibus repleamur, quibus ipse glorificetur & laudetur, vtque in illis & sermonibus bonis nos confirmet, & exhorteatur corda nostra, orat deam Paulus. philip.1.b.1.thess.1.a.2.thess 1.d 2.d. hebr.13.d
vt Opera bona faciunt Christiani, Christo viti adhærentes, purgantur à deo patre. ioh.15.a
¶ Opera sunt expletio fidei & spei nostræ, quibus certificamur nos habere fidem & spem. philem.a. hebr. 6.c
Opera testantur qualis homo sit. matth.12.c
ab Operibus deprehenduntur falsi prophetæ. matth. 7.c
Opera sequuntur fidem, vt de Zachæo legis. luc.19.b
Opera lucis, quæ sequuntur post cognitam lucem euãgelij, omnis bonitas, iustitia & veritas. ephes.5.b
Operando bona opera, certificamus nos esse vocatos & electos. 2.petr.1.b
Opera ex charitate proueniunt. hebr.6.c
Opera fidelium, & viuentium spiritu. 1.petr.3.b.2.petr. 3.b
¶ Opera exigit Ioannes à Pharisæis, quę illos vere respuisse comprobent. matth.3.b
ad Opera fidei Christus suos prouocat, vt pater ipsius per ea glorificetur. matth.5.b
ad Opera quæ testentur conuersionem & pœnitẽtiam Paulus hortatur. act.26 e
Opera charitatis non habenti nihil prodest fides. iacob.2.c
Opera verè bona quæ fidem sequuntur, describit Lucas. act.2.g
Vt Operibus bonis demonstremus nos certissimè esse vocatos & electos hortatur Petrus: quæ si non operemur, ingrati obliti sumus purgationis veterum delictorum. 2.petr.1.b
Opera nostra sint bona, & conuersatio inter eos qui nondum ad vitam spiritus renati sunt, & quare. 1.pet. 2.c
Vt Opera digna iis qui euangelium susceperunt faciamus, hortatur nos Paulus. 1.corinth.15.g. philip.1.d
Vt Operátur salutem, operáque salutis, siue (quod idem est) faciant opera qualia decet eos, qui salutem consecuti sunt, quæ sunt, vnanimes esse, non sua quærere, hortatur Paulus. philip.2.b
ad Opera bona per dilectionem prouocemus inuicem. hebr.10.d
Operantibus in fide & charitate abunde ministratur introitus in regnum æternum Iesu. 2.petr.1.c
Operibus bonis præsint ad vsus necessarios, vt nõ sint infructuosi qui credunt deo. tit.3.c d
Operemur bonum erga omnes, maximè autem ad domesticos fidei, & eos quibus Christus cognitus. galat.6.c
qui Operibus fidei voluntatem dei fecerit, is è numero credentium est. matth.7.c
quòd in Operibus fidei permanserint Thessalonicences & labore charitatis, gratulatur Paulus. 1.thessalo.1.a
Opus suum probet vnusquisque & videat quàm diligens sit in charitate, ad portandum alienas infirmitates quàm bonus ipse sit, non quæriens quàm malus sit alius: quasi ideò bonus sit coram deo habendus, quia melior sit isto malo. galat.6.a
Opus bonum nullũ facientes aliqui, confitetur se Christum nosse, cum illis testentur reuera ipsum nõ nosse tit.1.d
Opera bona non faciens Christo, tolletur de vita & mittetur in ignem. ioan. 15. a. non enim est Christianus, matth.7.c d
Opera misericordiæ, quæ testimonia sunt quòd vere oues filij dei, & hæredes regni dei sint qui ea operantur, quanti Christus facit. matth 25.d
Operibus bonis si viderint Christianos abundare ij qui Christo non credunt, gloria dei illustrabitur, qp tales habeat discipulos. ioan.15.b
non propter Opera iustitię, quæ fecimus, liberauit nos deus, & vocauit ad euangelium suum: nec propter ipsa motus Christus venit, sed suo proposito, gratia & misericordia 2 timo.1 c.tit.3.b
non ex Operibus saluamur, ne quis glorietur: sed dei dono. ephes.2.a
si ex Operibus saluamur, iam non ex gratia. rom.11.a
ex Operibus legis non datur spiritus sanctus, sed ex eo quòd Christo creditur. galat.3.a
Operibus suis confidentes male habet, quòd Christus det nouissimis qui pauca opera fecerunt æqualem mercedem cum primis qui portauerunt pondus diei & æstus. matth.20.b
Operum bonorum sit exemplum episcopus. tit.2.b
¶ Opera nostra sequuntur nos apoc.14.c
secundum Opera vniuscuiusque sine personarum acceptione iudicat Christus. 1.petr.1.c. matth.16.d.25. d. & iuxta ea dabit vnicuique. apoc.2.e
¶ Opera mala operatur diabolus in infidelibus. ephes. 2.a
Opera diaboli operabantur Iudæi, tentantes Christum interficere. ioan.8.e
Opera mundi esse mala testatur Christus, ideò ipsum odit. ioan.7 a
vt Opera diaboli destrueret, apparuit Christus. 1.ioan. 3.b
quæ Opera coinquinant hominem. marc.7.c
vt Opera mala abnegantes & desideria mundi, sobriè, iustè, & piè viueremus, iustificari sumus gratia Christi. tit.2.c d
qui Operatur malum, lucem audit euangelij, malè sibi conscius. ioan.3.c. vt Iudæi qui à Christo nolebant corripi.
Opera tenebrarum abiiciamus. rom.13.d
Opera quæ in nobis operatur caro. galat.5.e
ab Operibus propriis quiescendum. isa.30.d
Operatur nequiter Amri inducens populum ad peccatum idololatriæ. 3.reg.16.f
Opera viuentium in carne. 1.petr.4.a
Opera mala arguenda. ephes.5.c
super Operantes mala, vultus domini. 1.petr.3.d
vt Opera gentium non imitemur, hortatur Paulus, ephes.4.d
Opera gentium Chananæorum, & similium prohibet deus imitari. leuit.18.d
Opera Iudæorum polluta esse asserit dominus. agg. 2.b
Opera idololatrarum. exod.23.e
Opera Israelitarum, derelinquere deum, & seruire idolis. 1.reg.8.b
¶ Operarios, verbíque ministros mitti & extrudi nobis, hortatur Christus vt oremus. matth.9.d
Operarius, cibo suo dignus matth.10.b
Operariorum, qui verbum vitę ministrauerunt merces, quæ fraude non est reddita illis à diuitibus: aduersus nos ad deum clamat. iacob.5.b
Operarios subdolos vocat Paulus pseudoapostolos, qui sumpta apostolorum persona, suo ventri seruiũt, prætextu euangelicæ doctrinæ 2.corin.11.c
Operarios iniquitatis reiicit à se Christus. matth.7.d
Opus vniuscuiusque prædicatoris probabit ignis tribulationum: inter quas si ij quibus prædicarunt, immobiles permanserint in fide, eos bene prædicasse manifestum erit, & mercedem accipient. 1. corin.3.c
Operarios, & qui opera fidei faciant in ecclesia, nisi vocet deus, non ingrediuntur neque operantur. matth. 20.a
¶ quid Operando, an vitam æternam habere possit, interrogat Christum quidam. matth.19.b
in Operibus patrum stultam confidentiam habere, dissuadet Ioannes baptista. matth.3.b
per Operum iustitiam nescit homo an amore vel odio dignus sit. eccl.6.a
¶ vt Operemur manibus nostris præcipit Paulus. 1.thessal.4.c
Operatur Paulus manibus suis apud Aquilam, scenofactoriæ artis peritum, act.18.a. nocte & die, ne grauaret eos quibus euangelizabat, 1.corin.4.c.1.thess. 2.b
Opera omnia Ioseph dirigit deus in domo magistri sui. gene.39.a d
Opus manuum Israel benedicitur à deo. deut.2.b
Operi manuum eius qui labore, etiam sine spe recipiẽdi, cõmodauerit pauperi fratri, benedicit deus. deut. 25.b.23.d
Opera manuum custodientium præcepta ipsius dirigit & multiplicat deus. deut.28.a
Opera manuum nostrarum fructificare facit deus, si dilexerimus eum. deut.30.b
vt Operibus manuum benedicat deus, alamus pupillos, viduas & peregrinos. deut.14.d
Operibus manuum suarum, adorando idola tanquam deum quæ fecerant manibus suis, irritauerunt deum Israelitæ. deut.31.g
Operibus & laboribus opprimitur populus à Pharaone. exod.5.b
Operariorum templi Salomonis numerus. 3.reg 5.d
Operante Dauide, & egregie pugnante, deus ipse pugnat cum eo, & percutit Philithæos. 2.reg.5.d
Operatus eum deo dicitur Ionathas, per quẽ ipse deus occiderat Philisthæos. 1.reg.14.g
¶ Orat Christus pro nobis, & impetrat à patre quod propter eum petimus dari nobis. ioan.16.f
Orat Christus pro apostolis & credituris per prædicationem eorum. ioan.17.b
Orationes & supplicationes obtulit Christus in cruce deo patri, & exauditus fuit. hebr.4.c
Orat Christus pro Petro ne deficiat in tribulationibus luc.22.c
Orat Christus sacerdos semper apud patrem, pro nobis accedentibus ad eum. hebr.7.d.9.f
Oratione quicquid petit, à patre se semper exaudiri affirmat Christus, ioan. 11. e. idem. confitetur & Martha. ioan.11.e
vt Oraret pro eis adducuntur pueri ad Christum. matt. 19.b
vt Oret pro iis qui eum amant, siquando velint impetrare aliquid à patre, non forte opus prædicit Christus, cùm ipsos diligat pater ob ipsorum dilectionem in filium. ioan.16.f
¶ Oraturi prius dimittant siquid habeant contra alterum: alioqui deus non remittet ipsis peccata. marc. 11.c
ad Orandum spe exorandi optima, hortatur Christus, proposito de patre & filio exemplo. matth.7.b
in Oratione quicquid petierimus, nos obtenturos pollicetur Christus. matth.21.b. marc.11.b
Orandum spiritu & mente. 1.corin.14.c
Oratione siquid petierint deo vel tres congregati in nomine Christi, si pœnitenti veniam orauerint, aut aliquid aliud in gloriam ipsius, obtinebunt. matth. 18.c
Oratio cordis cum multa ad deum fiducia. psalm. 24. versu.1.
Orantes pro quocunque peccato, si toto corde & anima agnoscentes peccatum conuertuntur ad deum, exaudiuntur. 3.reg.8.d e f
Orare deum ausus est Dauid postquam deus prior dignatus est ei promittere Christum. 2.reg.7.d
Orationis domus, locus Christi. matth.21.b
Orationibus nostris omnibus adest deus. deut.4.a
¶ quid Orandum sit, nescit Christianus: sed ipse spiritus orat pro eo. rom.8.c
Orare docuit discipulos suos Ioannes baptista. luc.11.a
Orante Christo mouẽtur apostoli vt petant ab eo quid orarent. luc.11.a
Orandi modum suos docet Christus. matt.6.b
in Oratione vitandum multiloquium. matt.6.a
ORATIO CHRISTI quam docuit discipulos. matth.6.b. luc.11.a
ad Orationis instantiam & perseuerantiam prouocat Christus. matth.7.a
Orandum esse sedulo, ardenter, & perseueranter, nec

Universidad de Deusto

defatigari, Christus nos docet parabola de eo qui noctu amicum improbitate orandi tandē expugnat, vt surgens det illipanes mutuo.luc.11.a Parabola ité viduæ, quæ licet nacta fuisset iniquum iudicem, & neque deum, neque homines metuentem, improbitate peccandi tandem ad iudicium sibi faciendum expugnauit.luc.18.b
in Oratione pernoctat Christus.luc.6.b
ad Orationem assiduam, ardentem, instantem in spiritu & in omni tempore, & vt in ea vigilemus, hortatur Paulus & Petrus.rom.12.c.ephe.6.c.colos.4.a. 1.thess.5.d.1.petr.4.b
Oratio iusti assidua & efficax multum valet. iacob.5.d
Orat instanter Chananæa, fide Christum esse filiū Dauid confitens.matth.15.c.mar.7.c
in Orationibus vnanimiter perseuerant apostoli cum mulieribus & Maria virgine in cœnaculo.act.1.c
in Orationibus & communicatione & fractione panis perseuerant primi fideles.act.2.g
Orationibus instet vidua.1.timoth.5.a
Oratio sine intermissione fit ab ecclesia pro Petro incarcerato.act.12.a
Orat nocte & die Paulus, vt posit videre faciem Thessalonicensium.1.thess.3.c
Orat deum Paulus sine intermissione, vt Thessalonicenses permaneant in operibus fidei, charitate & spe.1.thess.1.a
in Oratione perstat Abraham, etsi indignus vt ipse cōfitetur puluis, & cinis.gene.18.d
Orat Anna cōtinue doloris magnitudine & afflictionis coacta.1.reg.1.c
Oratione assidua victus deus, liberat Israelitas, quem se non liberaturum dixerat.iudic.10.d
Orat tota nocte Samuel pro Saule.1.reg.15 c
ad Orationem hortatur deus Salomonē, vt petat quicquid velit.3.reg.3 a
Orat Christus ter eundem sermonem.matth.26.d
Orans Christus procidit in faciem suam, mortem deprecans.matth.26.d
Orans Christus, oculos in cœlum attollit. ioan.27.a
Orat Christus patrem genibus ad terram positis. luc. 22.e
Orat Paulus cum omnibus fratribus, positis in terram genibus.act.20.g
Orans leprosus procidit in faciem suam.matth.8.a
Oraturus Christus summo mane solus, secedit in deserta, & in montem ascendit. matth. 14.c. marc.1.d. 6.f.luc.5.c.9.d.ioan.6.b.diebus docebat in templo, noctibus orabat in monte Oliueti, luc.21.g. & pernoctabat in oratione dei.luc.6.b
vt Orent ascendunt in templum Petrus & Ioannes. act.3.a
Orat Petrus circa horam sextam in superiori parte domus.act.10.b
Orant multi congregati in domo Mariæ matris Ioannis, Marci.act 12.b
Orent in omni loco viri leuantes puras manus, & sine ira cum fratre, & disceptatione secum qua hæsitent num exaudiendi sint.1.timo.2 d
in Oratione extendit Moyses manus ad deum. exod. 9.f
Oratura Anna non bibit.1.reg.1.c
Orans Salomon, vtrunque genu ad terram ponit subla tis in cœlum manibus 3.reg.8.f.sic Paulus, ephes.3. c.& Christus, luc.22.g
Orat prostratus Moyses aquam dari populo.num.20.a
Oratio videbatur, vbi egressi foras portam, iuxta flumen.act.16.c
Orat Paulus cum fratribus & vxoribus & filiis in littore maris, positis in terram genibus.act.21.a
Orans mulier non velato capite, aut vir velato, deturpant caput suum. 1.corin. 11.a
ad Orationem proficiscitur Paulus cum aliis actorum. 16.d
Orat Paulus in templo.act.22.a
¶ Orat Christus patrem, vt apostolos suos & eos qui per verbum eorum crediturі erant, non externe vt Aaron: sed separet in suos vsus vt verè diuina instrumenta fiant, & verè hostiæ, dando eis verbum suum cui crederent.ioan.17.c
Orat Christus saluari ex instanti periculo mortis: mox mori cupit, vt sua morte & resurrectione nomen patris sui clarum redderetur apud omnes orbis nationes ioan.12.d
Oratio apostolorum qua petebant sibi dari constantiā prædicandi verbi euangelij illúdque comprobari signis & miraculis.act.4.c
Orandum vt spiritus bonus detur nobis à deo, qui ad quærendum in omnibus gloriam dei, sanctéque viuendum nos renouet & instauret.luc.11.b
Orat deum Salomon, vt inclinet corda populi sui ad se 3.reg.8.f
Oratio fidelis serui Abrahæ, petentis à deo viam suam dirigi.gene.24.b
Orat Isaac benedictiones à deo factas Abrahæ, dari & filio Iacob gene.28.a
Orat Isaac dari sibi prolem.gene.25.c
Orat Iacob timens sibi à fratre, orat inquam in illis angustiis, obiiciens deo promissiones eius, & indignitatem suam confitens gene.32.b
Orantem Liam sibi dari conceptum, exaudit deus, exaudit & Rachelem.gene.30.b
Orat Dauid benedictionem dei super domum suam.2. reg 7.d
Orat Dauid peccatum sibi remitti.2.reg.24.b
Oratione ad deum suscitat Elias filium hospitæ sdæ mortuum.3.reg 17.c
Oratione fidei suscitat Elisæus filium hospitæ suæ.4. reg.4.f
Orat Moyses gloriam dei sibi ostendi.exod.33.d
Orat Elias pluuiam à deo pronus in terram, & posita inter genua sua facie: cuius fides, tentatur, septies orando & nihil deficiendo.3.reg.18.g
Orat Dauid vt disipetur consilium Achitophel.2.reg. 15.g
Oratio populi petentis à deo misericordiam.iere.4.a
Oratio apostolorum in electione Matthiæ.act.1.d
Orandum pro persequentibus.matth.5.g
Orat Christus pro inimicis.luc.23.e
Orat Stephanus pro inimicis.act.7.g.
Orat Christus persecutoribus suis peccatum dimitti, & quare.luc.23.c
Oremus in spiritu sancto vt fidem habeamus & dilectionem.iude.f.
Orant apostoli augmentum fidei sibi dari.luc.17.b
Orare Iudæos iubet Christus, vt non hyeme nec sabbatho excidium eorum fiat, quo commodius fuga possent fuæ saluti consulere.matth.24.b
Orare omni tempore iubet Christus, vt digni habeamur effugere omnia superuentura orbi, & stare coram filio hominis.luc.21.g
in Orationibus petamus à deo quæ cupimus, gratias agentes de acceptis philip.4.b
ad Orationem hortatur Christus, qua petamus ministros verbi nobis mitti & extrudi.matth.9.d
Orandum vt sermo euangelij currat & prædicatio. ephes.6.c.coloss.4.a.2.thess.3.a
ad Orationem vt non intrent in tentationem illis imminentem, ipsum nempe abnegare, adhortatur suos Christus.matth.26.d
Orat nocte & die Paulus vt posit videre faciem Thessalonicensium.1.thess.3.c
Orat Paulus flexis genibus vt Christus habitet per fidem in cordibus Ephesiorum, & corroborentur in interiori homine, &c.eph.3.c
Orat Paulus vt dirigatur corda nostra in charitate dei & patientia Christi.2.thess.3.a
Orat deum Paulus, vt Thessalonicenses permaneant in operibus fidei, charitate & spe.1.thess.1.a
Orat Paulus, charitatem augeri Philippensibus & thessalonicensibus.philip.1.b.1.thess.3.d
Orat Paulus, vt deus det cognitionem voluntatis suæ Colossensibus.coloss 1.b
Orat Paulus pro Ephesiis, vt deus det eis sapientiam & reuelationem, vt ipsum cognoscant, illuminat ísque oculis mentis eorum sciant, quid ex vocatione sua eis sperandum esset, & quę opulentia gloriæ hæreditatis, &c.ephes.1.c d
Orat deum Epaphras pro Colossensibus vt perstant in verbo euangelij, & consummati faciant voluntatem dei.coloss.4.e
Orat Moyses contra Core & reliquos.num.16.c
Orat Moyses aquam dari populo.exod.17.b
Orat Samson restitui sibi fortitudinem pristinam, qua se de Philisthæis vlciscereturpro erutione oculorū suorum iudic.19.g
Orante Moyse dulcescunt aquæ.exod.15.f
ad Orationem pro impietatibus suis tunc confugiunt, qui variis afflictionibus coguntur peccatum suum deo confiteri.leuit.26.f
Orat Noemi misericordiam dei & requiem dari nuribus suis.ruth.1.b
Orare vult dominus Iudæos pro salute regis Nabuchodonosor.iere.29.b.baruch.1.c
Orante Moyse, & manus ad deum leuante, vincit Israel Amalecitas.exod.17.c
ad Orationis præsidium confugit Iosaphat timore hostium perculsus.2.para.20.a
Orat Ezechias auxilium cōtra regem Assur, vt cognoscatur deus Israelis esse solus deus.4.reg.19.c
Orationem præmittit Iudas Machabæus cum hostibus congressurus.1.macha.4.a.7.f.2.mach.15.c
Oratione petit Elias à deo, vt igne de cœlo misso super holocaustum, ostendat se esse solum & verū deū quem colunt Israelitæ.3.reg.18.f
Orans Samuel pro Israelitis contra Philisthæos, exauditur.1.reg.7.c
Orat Iosue, cōqueritúrque coram deo, Israelem superari ab aduersariis, pronus in terram vsq; ad vesperam, iacto super caput puluere.ios.7.b
Orat Moyses deum esse secum in deducendo populo, & viam sibi ostendi.exod.33.c
Orat Elisęus inimicos missos ad comprehendendum se, percuti cæcitate ad ipsius dei gloriam: quos ductos in mediam Samariam noluit à rege percuti, sed cibari & dimitti.4.reg.6.d
Orat in corde suo perseuerans & sine fatigatione Anna, petens filium: nec vox illius audiebatur: propter quod ab Heli ebria iudicabatur.1.reg.1.b c
Oratio Ieremiæ contra aduersarios iere.18 d
Orat Ioachaz, & liberatur à seruitute Hazaelis regis Syriæ.4.reg 13.a
Orat Salomon expansis manibus in cœlum, vt qui in templo à se ædificato oraret, exaudiretur. 3.regum. 8.e
Orans Moyses, omnipotentiam dei cōfitetur, petítque ingredi Chanaan, & non exauditur.deut.3.d
¶ Oratione suorum cupit Paulus iuuari.roman.15.b.2. corinth.1.b.hebr.13.c. vt liberetur ab importunis & malis hominibus.1.thessalo.5.d.2.thessalo.3.a.vt sermo dei currat, & aperiat ei deus ostiū vt libere possit illum annuntiare, ephes.6.c.coloss.4.a.2.thessalo. 3.a
Orationibus Christianorum sperat Paulus se iturum ad eos.philem.d
Orat Paulus pro Timotheo.2.timo.1.a
Orandum pro inuicem vt saluemur.iacob.5.c
Orandum pro regibus & omnibus hominibus.1.timo. 2.a
Orationum præsidio, quas pro ipso faciebant Philippenses atque auxilio, & spiritu dei moderante negotium, sperat Paulus omnia quæ molirentur aduersarij in perniciem suam, ipsa sibi futura saluti, siue moreretur, siue viueret.philip.1.c
Oremus pro fratribus peccantibus non ad mortem.1. ioan.5.c
vt Oratione fidei saluetur & erigatur infirmus, orent super eum ecclesiæ presbyteri.iaco.5.d
vt pro se Orent, ne quod prędixerant, ei acciderent, precatur Simon magus apostolos.act.8.d
Orat Abraham, & intercedit pro Sodomitis. genes. 18.c
Orante Abraham, sanatur Abimelech. gene.20.d
Orat Abraham pro Ismaele, & exauditur.gene.17.c
Oratione ipsius Lot non subuertitur Segor.gene.19 d
Orauit Moyses prostratus coram deo pro Israelitis. 40.diebus & 40.noctibus, obiiciens deo suas promissiones.deut 9.d.exod.32.c
Orat Moyses populo infidelitatem condonari, confitens dei beneficia iam collata in ipsos, & ipsius misericordiam.num.14.c d
Oratione Moysi sanatur Maria ipsius soror.num.12.b
vt Oret pro se, Moysen rogat Pharao. exod.8.b. f.g. 10.c
Orationem Moysi ad deum implorat Israel. nume. 21.e
vt Oret pro se, precantur Israelitæ Samuelem.1.regum 12.d
Orat Moyses pro Aarone qui vitulum aureum conflauerat.deut.9.c
Orat Moyses, populo Israel peccatum dimitti, aut se deleri de libro dei.exod.32.g
Oratione Moysi cessat deus comburere Israelitas nume.11.a
Orat Moyses, ne ob Core, Dathan, & Abiron peccatum, pereat totus populus.nume.16.c
Orat Aaron Moysen pro Maria sorore leprosa, vt pro ea deprecetur dominum.num.12 c
Orabat Aaron pro populo super cornua altaris thymiamatis, sanguine pro peccato oblato exod. 30.c
Orante Aarone pro populo, cessat plaga.nume.16.g
Orat Manue pater Samsonis dominum quid agere debeat de filio nascituro Samsone Nazaræo, & à quibus se abstinere debeat.iudicum.13.b
Orat Samuel pro Israele stente.1.reg.7.b
Orare pro populo non cessat iudex Samuel ne peccēt in deum si cessaret.1.reg.12.d
vt Oret pro Israelitis dominum aduersus Sēnacherib, rogat Ezechias Isaiam.4.reg.19.a.
Oratio Elisei in periculis.4.reg.6.d
per Orationem & verbum dei sanctificatur cibus. 1.timoth.4.b
Oret qui in tristitia constitutus est.iac.5.c

Orat Anna tristis, & in angustia flens, obsterilitatem sibi exprobratam, petens sibi dari filium 1.reg.1.b
Orat Dauid pro ægrotante filio ex Bethsabee. 2.reg. 12.d
Orante propheta manus arida Ieroboam restituitur & sanatur.3.13.b
Orat tristis Samuel ad dominum, audiens Israelitas petere regem.1.reg.8.a b
Orationis Eliæ efficacia.iacob.5.d
ne Orationes eorum impediantur, viri cohabitant cum vxoribus secundum scientiam. 1.corinth.7.a.1.petr. 3.b
Orationes sanctorum per odoramenta, & incensa significatæ.apoc.5.c.8.a
¶ Orationibus & ieiuniis seruit Anna prophetissa.luc. 2.f
Orationi ieiunium iungendum esse in eiectione dæmoniorum docet Christus.matth.17.c
Oratio & ieiunium.act.14.d
Orationis hora nona erat.act.3.a
Oratione facta replentur spiritu sancto apostoli, verbū dei cum fiducia loquentes.act.4.a
Orationes & eleemosynæ Cornelij à deo susceptæ.act. 10.a
Orationibus & ieiuniis factis, manus Paulo imponuntur, emittitúrque ab apostolis ad prædicandum. act. 13.a
Oratione facta, per impositionem manuum spiritum sanctum recipiunt Samaritani.act.8.c
Orationi & ministerio verbi instet oportet qui ad id vocatus est, non ministerio mensæ.act.6.b
Oratione & manuum impositione sanat Paulus patrē Publij principis.act 28.b
ad Orationem & ieiunium inuitantur sacerdotes.ioel. 1.c
Orari non vult deus à Moyse pro Israelitarum idolatria, cùm dicit, Dimitte me.exod.23.c
Oratio Abigail elegans, cum incensum Dauidis animum sedauit.1.reg.25.d
Oratio Iudæ ad Ioseph elegans, deprecantis factum, & se obsidem pro fratribus dantis.genes.44.c
Oratio Manasse regis Iudæ, in fine 2.par.
Oratio iustorum proue.b.25.d
Orat qui benefacit.eccl.25.a
Orare, pro gratias agere, dicitur Anna.1.reg.1.d
Orator Aaron.exod.4.d
Oraculi siue propitiatorij forma.exod.37.a
¶ Orbis totius desolatio describitur.isa.24.a
Orbis totius descriptio fit edicto Cęsaris Augusti.luc. 2.a
¶ Oreb princeps exercitus Madian, occiditur ab Israelitis.iudic.7.g
¶ Organorum inuentor Iubal.gene.4.d
¶ Ornatus Aaron sacerdotis & filiorum eius. exod.28. f.39.a
¶ Orphanos non relicturum suos fideles, etsi post resurrectionem à mortuis ascēdat ad patrem, promittit Christus, sed missurum spiritum sanctum consolatorem.ioan.14.d
¶ Orygem poterant Iudæi comedere.deut.14.a
¶ Os hominis fecit deus, dans illi verbum & sermonē quem loquatur.exod.4.c
Ore prædicato euangelij verbo, & corde credito, implentur mandata dei.deut.30.c
Ore ad os loquebatur deus Moysi.num.12.b
Oris Oculorum custodia.prouer.4.d
in Ore Moysi erat deus, docendo ipsum quid loqueretur Pharaoni.exod.4.c
in Os Christi posuit deus verba sua, quæ narraret nobis.deut.18.d
ab Ore Iosue ne recedat Deuteronomium, id est vt cō tinue legat, præcipit ei deus.ios.1.b
Os Annæ dilatatum super inimicos suos ad respondēdum eis, & annuntiandum beneficia sibi à domino facta.1.reg.2.a
quæ de Ore procedunt, de corde exeunt, cogitationes nępe malæ, furta, &c. quæ coinquinant & maculant hominem.matth.15.b
Ore domini non interrogato, Iosue fecit fœdus cum Gabaonitis, & male ceisit.ios.9.c
Ori siue sermoni domini inobediens propheta, occiditur à leone immisso à deo 3.reg.13.d e
Ori & sermonibus Iosue obediunt Rubenitæ, Gaditę, & dimidia tribus Manasse ios.1.d
Os suum aperire ad dominum, pro vouere deo, positū. iudic.11.g
¶ Osculatur Isaac Iacob filium suum.gene 27.d
Osculatur Rachelem Iacob osculo sancto.gene.29.b
Osculatur ipse Laban Iacob.gene.29.b
Osculatur filios & filias ipse Laban recedens ab eis gene.31.g
Osculatur fratrem suum Iacob ipse Esau.gene.33.a
Oscula suscipit ipse Ioseph patrem suū Iacob venientem in Aegyptum.gene.46.c d
Osculatur fratres suos Ioseph.gene.45.d
Osculatur filios Ioseph ipse Iacob.gene.48.b
Osculatur Ioseph patrem morientem gene.50.a
Osculatur Moysen ipse Aaron.exod.4.g
Osculatur Moyses Socerum suum venientem ad se. exod.18.a
Osculatur nurus suas Noemi volentes secum in Bethlehem reuerti.ruth.1.b
Osculatur Samuel Saulem postquam vnxit eum in regem.1.reg.10.a
Osculantur se alterutrum Ionathas & Dauid, fientes quòd Dauidi fugiendum esset.1.regum.20.g
Osculatur Absalom reuocatus à patre Dauide. 2. reg. 14.g
Osculatur Absalom venientem ad se populum, vt eum ad se alliciat, & Rex constituatur.2.reg.15.b
Osculatur Dauid ipsum Berzellai, qui ei fugitiuo præbuerat alimenta.2.reg.19.g
Osculari prius patrem petit ab Elia Elisęus, quàm sequeretur vocantem deum, postea statim reuerti.surus. 3.reg.19.d
Osculo sancto, hoc est casto, & tāquam symbolo syncerę charitatis iubet Paulus Romanos & alios inuicem salutare.rom.16.c.2.corinth.13.d. 1.thess.5.d. 1.petr.5.d
Osculantur Paulum fratres dolentes ob ipsius discessum.act.20.g
Osculatur pedes Iesu mulier peccatrix, peccata sibi remitti petens.luc.7.f
Osculi signum dederat Iudas Iudæis, quo Christum cognoscerent.mat.h.26.e
Osculo Christum prodit Iudas.matth.26.e
qui non Osculati fuerant Baal, id est qui cultum dei alienum non laudarent & prædicauerant dei, sed soli deo vero inhærebant, dereliquerat sibi deus 7000. in diebus Eliæ quærentis se solum relictum qui deū verum coleret.3.reg.19.d
Osee qui & Iosue dicitur.num.13.b
¶ Osee interficit Phacee, regnáque pro eo.4.reg.15.f
Osee petit auxilium ab Aegyptiis.4.reg.17.a
Osee rex Israel captus vnà cum regno transfertur in Assyrios.4.reg.17.a
Osee quo tempore prophetauerit.osee 1.a
Osee accepta vxore fornicaria idololatriam populi ostendit.osee 1.a
¶ ex Osse Adæ mulier creatur.gene.2.d
Os ex agno paschali nullum confringendum erat. exod.12.g
Ossa Ioseph secum effert Moyses exiens Aegyptum. exod.1.c
Ossa Ioseph sepeliuntur in Sichem.ios.24.g
Ossa Saulis & filiorum sepeliunt habitatores labes Galaad.1.reg.31.d
Ossa Saulis & Ionathę sepelit Dauid.2.reg.21.c
Ossa prophetæ dei seruantur à Iosia.4.reg.23.d
Ossa mortuorum comburuntur à Iosia.4.reg.23.d
¶ Ostium, Christus: qui credit (quod est ingredi ostiū) saluabitur, & ille egredietur confitendo Christum, eúmque docendo populum.ioan.10 b
¶ Othoniel capit vrbem Dabir, & Axam filiam Caleb duxit vxorem.iudic.1.c
Othoniel iudex constitutus super Israelem, habens spiritum dei, iudicat populum, & ab inimicis liberat.iudic.3.b
Othoniel iudex moritur.iudic.3.b
¶ Otium vitandum.prouerb.20.b.21.d
Otium malorum mater.eccl.13.d
ne Otio vacet populus Israel, & deo seruiat, opprimit ipsum Pharao.exod.5.d
¶ Ouibus omnibus congregatis sub noctem, ex puteis aqua adquabatur.gene.29.a
in Ouium tonsione celebrabantur conuiuia, vt de Absalom legimus.2.reg.13.e
Quem poterant Iudæi comedere.deut.14.a
Ouium non habentium pastorem parabola assumpta prædicit Michæas ipsi Achab, populum Israel dispergendum in prælio, & ipsum Achab occidendum 3.reg.22.c
Ouium caulæ multiplicabuntur seruantibus præcepta dei.deut.28.a
Oues rapiuntur ab inimicis non custodientium præcepta dei.deut.28.d
Oues Israelitarum ad idola conuersorum occidunt, & offerunt Madianitæ.iudic.6.a
de Ouibus oblatio.leuit 3.b
Oues errantes eramus ante conuersionem nostram ad Christum.1.petr.2.d
Oues errantes Iudęos Christus vocat.matt.15.c.mare. 7.c
Oues Christi, vocem eius audiunt, & ipse eas cognoscit, & sequuntur eum, & vitam æternam dat eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu & potentia ipsius ioan.10.e
quia ex Ouibus suis non erant, non credebāt pars Iudæorum in Christum.ioan.10.e
Oues Christi, Iudæi & gentes Christiani.ioan.10.b c
Oues benedicti dei à Christo appellantur.matth.25.c
Ouile vnum, ecclesia vna est ex Iudæis & Gentibus cōgregata, quæ Christum pastorem habet.ioan.10.c
¶ Oza & Ahio, filij Abinadab.2.reg.6.a
Oza, qui neglecto dei verbo, præcipiens vt à sacerdotibus portaretur arca, temere eam arcam casum minitantem attigerat, & non eam portauerat in humeris, sed bobus commiserat, occiditur à deo.2.reg.6.b
¶ Ozias constituitur rex pro Amasia.4.regum.14.e.2. para.26.a
Ozias pugnat contra Philisthiim.2.para.26.a
Ozias agriculturæ deditus.2.para.26.b
Ozias vsurpans officium sacerdotum percutitur lepra.2.paral.26.c
Ozias moritur.2.para.26.c

P

PAcificus Abram, vt cesset iurgium, separat se à fratre.gene.13 c
Pacificus appellatus est Salomon.1.paral.22.b
Pacificus ingressus.1.reg.16.a
Pacifice nó possunt loqui fratri suo Ioseph filij Iacob gene.37.a
Pacificorum hostiæ.leuit.3.a.7.b
¶ Pactum, vide Fœdus.
Pactum dei cum Noe diluuium non rursum immissurum se.gene.9.b
Pactum dei cum Abraham & semine eius erat vt esset deus ipsorum nec in quoquam alio fiderent. genes. 17.a
Pactum dei cum Israelitis.4.reg.27.f g
Pacti commemoratione inuitat deum populus ad parcendum.iere.14.d
Pactum suum iubet dominus populo sępius inculcari, iere.11.a
Pacti sui memor deus afflictum Israelem non deserit. 4.reg.13.d
Pactum dei irridentes Iudæi, id est non adorāres deum vt ei promiserant se facturos: sed ad idola conuersi, affliguntur.iudic.2.d
Pactum vocat deus circunciśionem, quæ signum tantū erat pacti & fœderis gene.17.b
Pactum Iosiæ & populi cum deo, quòd custodirent legem.4.reg.23.a
¶ Pædagogus lex, Vide Lex pædagogus.
¶ Pallio suo super Elisęum misso, declarabat Elias dei vocationem.3.reg.19.d
Pallio suo diuidit Elias aquas, spiritu dei plenus.4.reg. 2.b
Pallo Eliæ diuidit Elisęus aquas.4.reg.2.c
¶ Palmas dant Iudæi in faciem Christi.matth.26.g
Palpat in meridie, furore mentis percussus à deo qui non seruat præcepta ipsius deut.28.c
¶ Panes fulcitur cor.iudic.19 b.psal.103.c
Panis comedendus in sudore vultus toto vitę tempore id est acquirendus victus, & laborandum vt victum habeamus.gene.3.d
Pane solo non viuit homo in fame, sed etiam fiducia quam habet in verbū dei, quo promisit se futurum fidenti.deut.8 a.matth.4.a.luc.4.a
Panem vt cū famulis suis comedat, præcipit Booz ipsi Ruth.ruth.2.c
Panes de cœlo pluit deus populo Israel. exod.16.a e
Panibus nostris & aquis benedicet deus, si seruierimus ei exod.23.e
Panem in saturitate comedemus, si seruauerimus præcepta dei.leuit.26.a
Pane & carnibus pascitur ministerio corui fugiens Achab Elias.3.reg.17.a
Pane & aqua cibatur Elias ab angelo, lassus & tristis, fugiens Iezabelem.3.reg.19.a
Pane & aqua sustentatur cum angustia in carcere Michææ, dei propheta.3.reg.22.c
Panibus septem saciat Christus 4000. hominū. matth. 15.d.& 5000. hominum, vt doceret nihil defore sequentibus ipsum.matth.14.b
Panem lassis militibus denegantes Socothitæ & Panuelitæ, percutiuntur à Gedeone.iudic.8.b c d
cum Pane & aqua noluerunt Moabitæ & Ammonitæ occurrere Israelitis exeuntibus Aegyptum, idcirco prohibentur admitti in æternum consortium Israelitarum.deut.23.a

Universidad de Deusto

Panis deest in toto orbe gene.47.c
Panis nomine, omne genus cibi intelligitur in scripturis vt plurimum, vt vides de Abraham. gene.18.a
Panis laicus, & sanctus. Vide Laici & Sanctus.
Panes primitiarum multiplicat Eliseus, quos dat esurientibus 4.reg.4 g
Panum oblatio. leuit.2.a
Panes propositionis. leuit 24.a
Panes propositionis comedit Dauid.1.reg.21.b
Panis euangelij dandus erat gentibus post prædicatum euangelium Iudæis primum. matth.15.c. marc. 7.c
Panis vitæ, caro Christi, quam dat nobis ad manducádum. ioan.6.e
Panis vitæ, Christus, vitam dedit mundo. ioan.6.d
Panis vnius & calicis participatio in memoriam corporis & sanguinis Christi, declarat nos omnes esse vnum corpus.1.corin.9 d
Panis qué frangimus, & inter nos partimur iussu Christi ostendit corpus Christi fuisse traditum pro nobis omnibus.1.corin 9.d
¶ Parabolæ Salomonis.3.reg.4.d
Parabola lignorum. iudicum.9.b
Parabola vasorum transmigrationis.ezech.12.a
Parabola de Iudæis assumptis in populum dei.isa.5.a
Parabola duarum aquilarum.ezech.17.a
Sine Parabolis nõ loquebatur Christus turbis, & quare.matth.13.b e
omnes Parabolas Christus seorsum disserebat apostolis suis.marc.4.d
¶ Paradisus voluptatis.gene.2.b
è Paradiso eiicitur Adam.gene.3.d
¶ Paraliticus fide sanatur à Christo, eique peccata remittuntur.matth.9.a
¶ quibus Paratum est sedere à dextris aut sinistris Christi,illis dabitur.matth.20 c
¶ Parcens dominus ipsi Lot,& familiæ eius, etiam cogit ipsum egredi Sodomam ne pereat.gene.19.c
Parcit aliquando dominus vni ciuitati propter paucos iustos,vt vides cùm Abraham intercedit pro Sodomitis.gene 18.c d
non Parcer deus ei qui non timuerit maledictiones ipsius.deut.29.c
¶ Parentes honorãdi, timendi,eis subueniendũ.exod. 20.b.leuit.19.a.deut 5.d.prou.23.c. eccl.3.a. colossi 3.d.ephes.6.a
Parétes honorare,est illis benefacere, & necessaria vitæ ministrare,Christo doctore.matth.15.a marc.7.a
Parentes non percutiendi,nec eis maledicédum exod. 21.b.leuit.20.b
ob Parétum inhonorationem mittitur populus in exilium.ezech.22.a
Parentibus præcipitur vt filios mysterium paschæ doceant.exod 12.d.13.b
Parentibus præcipitur vt filios doceant se fuisse liberatos à tyrannide Pharaonis.exod.13.b
Parentes doceant filios suos verbum dei.deut.11.c
Parentes qui plus amat quàm Christum, nõ potest eius esse discipulus,& minister euangelij.matth.10.d
¶ Pars dei quam accepit sibi, cum diuideret populos in regiones,est populus Israel.deut.32.b
Partes ex sacrificiis dat Elcana vxoribus & filiis, quas comederent coram domino in Silo.1.reg.1.a
¶ Parsimonia opes auget.prouer.13.b
¶ Participes Christi facti sumus,si in fide permaneamus hebr.3.c
ne Participes simus, neq; communicemus cum iis qui operantur opera tenebrarum,sed eos arguamus potius.ephes 5.c
¶ Paruulis & mulieribus & viris præcipitur septimo quoque anno legi Deuteronomium.deut.31.c
Paruulis & mulieribus præsentibus Iosue legit Deuteronomium omni populo.ios.8.g
de Paruulis, Vide Puer.
Paruulos in Christo,& nondum fide satis firmos,pascit Paulus lacte doctrinæ.1.cor.3.a
Paruuli non cognoscentes bonum nec malum ingressuri terram Chanaan.deut.1.f
Paruulus in oculis suis Saul cõstitutus est super Israelem.1.reg.15.d
¶ Pascha quid significabat.exod.12.d
Pascha celebratur sub Esdra.1.esd.6.d
Paschæ mysterium doceant filios parentes.exod.12.d
Paschæ oblationes.ezech.45.f
Paschæ festum in Aprili à Iudæis celebratum. exod.23. c.34.c
Paschalis agni edendi ritus.exod.12.a
in Paschæ festo solenni Ioseph & Maria qu otannis ascendunt Ierusalem.luc.2.f
Pascha paraturos apostolos mittit Christus eos ad ignotum hydriam aquæ baiulentem,docens omnia sibi in manu esse,& nihil defore electis.matt.26.b
Pascha paratur Christo à discipulis.matth.26.b
Pascha manducat Christus cum discipulis.matth.26 b
Pascha nostrum Christus pro nobis immolatus, ob id malitia & nequitia deponenda vt epulemur & lætemur in syncritate & veritate vitæ.1.corinth.5.c
¶ Pascit oues soceri Moyses exod.3.a
Pascit greges patris ipse Dauid vnctus in regé.1.reg. 17.b
quòd Pastus fuerit semper à deo,confitetur Iacob. genes.48.c
Pascit vidua pauperrima esurientem Eliam fugientem Achab,& ei multiplicantur bona à deo.3 reg.17.b
Pascere nolentes fessos Gedeonis milites Socothitæ & Phanuelitæ,puniuntur à Gedeone.iudic 8.b c d
Pascitur Elias à coruis fugiens Achab.3.reg 17.a
Pascere populum Israël dicebatur Dauid, regens eos in innocentia cordis sui, & intelligentia manuum suarum.2.reg.5.a
Pascere populum.2.reg.7.a
vt Pascant gregé,hortatur presbyteros Petrus. 1.petr. 5.a
qui Pascit gregem, æquum est vt de lacte gregis manducer.1 corin.9.a
¶ ne Passerculus quidem occiditur sine dei voluntate. matth.10.d
¶ Passio septem Machabæorum & matris eorum. 2. mach.7.a
Passio Eleazari 2.macha.6.d
de Passione Christi.zacha.13.c.matth.26.27.
Passiones huius vitæ non sunt condignæ gloria futura.rom.8.d
Passionibus Christi communicare,quid.1.petr.4.c
in Passionibus exultabimus, si cognouerimus misericordia dei nos regeneratos in spem vitæ æternæ.1. petr.1.b
in Passionibus gaudet Paulus,quas pro aliorum salute tolerat.colos.1.d
Passiones Christi suas passiones vocans Paulus (sicut Christus, Saule quid me persequeris?) quas laturus erat propter Christum, adimplet ipse dum patitur ad ipsius exemplum quod & oportet omnes Christianos facere, si velint ipsius vestigia sequi. colossi. 1.d
Passiones & affectus peccati per legem sunt sua præceptione incitãtem magis ad peccatum.rom.7.b
¶ Pastorum Isaac cum pastoribus Geraræ pro fodiendis puteis iurgium.gene.46.d
Pastores ouium,filij Iacob.gene.46.d
Pastores ouium detestantur Aegyptij gene.46.d
Pastor Christus promittitur,& cum eo pax.ezech.34.f 37.g
de Pastore Christo & nobis ouibus.psal.22.
Pastoris veri nempe Christi,aduentus prædicitur.iere. 22.a
Pastor bonus,Christus,tam gentium quàm Iudæorum. ioan.10 b.c.1.petr.2.d
Pastorum princeps Christus.1.petr.5.a
Pastoribus Christum saluatorem natum nuntiat angelus.luc.2.b
Pastores glorificant deum ob saluatorem natum. luc. 2.c
Pastores proficiscuntur Beth-lehem,vt saluatorem videant.luc.2.c
Pastores inuulgant & prædicant Christum natum.luc. 2.c
Pastores sunt,qui per hostium Christum ingrediuntur, & vt Christum populo annuntient, qui contrà ingrediuntur vt lucrum faciant,Christum posthabentes,fures sunt,dispergétes oues à Christo. ioan.10.a
Pastores populi seductores arguit Ieremias. iere.12.c
in Pastores gregem domini lacerantes inuehitur Ieremias.iere.23.a
in Pastores qui neglecto grege Christi quæ sua sunt quærunt.ezech.34.a
Pastores Israeli promittit dominus,qui verã dei scientiam habeant.iere.3.d
Pastoris peccatorem non castigantis pœna.ezech.3.e
Pastoris euangelici officium.ezech.33.a
¶ Patrum officium erga filios.ephes.6.a.colossi.3.d
Patrem qui non honorat,maledictus.deut.27.c
Patri & matri non maledicendum.prou.20.c
Patres pro filiis non occidentur.deut.24
Patres interrogent filij opera dei quæ fecit temporibus ipsorum.deut.32.a
à Patre & matre petit Samson eam sibi accipi in vxorem, quæ inter Philisthæas sibi placuisset.iudic. 14.a
Patrem & matrem relinquat qui matrimonium cõtrahit.gene.2.d
Pater Ophni & Phinees sacerdotum arguitur à deo, quòd filios à se quidem correptos sineret semper male agere, & non priuaret eos sacerdotio. 1.reg. 2.f
Pater Dauid non corripit filium suum Adoniam scientem regnantem.3.reg.1.a
Patrem deum solus Christus nouit,reuelás ipsum quibus vult.matth.11.d
Pater omnia Christo subiecit.1.cor.15.d
Patrem se fidelibus futurum promittit deus. 1.corinth. 6.d
Patrem suum,Christus patrem nostrum esse dicit.ioan. 20.e
vt Patrem inuocemus deum, nihil formidantes, misit deus spiritum filij sui in corda nostra.galat.4.a
Patri spirituum obtemperandum,qui ad id quod vtile est,nos erudit.hebr.12.c
Pater noster deus,qui possedit nos, & purgauit nos vt essemus populus ipsius,qui fecit nos, & creauit nos. deut.32.a
Patrem deum cum inuocemus, in tempore conuersemur.1.petr.1.c
ne Patrem nobis vocemus super terrã, prohibet Christus,cum vnicus sit pater noster in cœlis.matth. 23.a
Pater Christi putatiuus fabet erat matth.13.g. marc.6. a.luc.4.c
Pater Corinthiorum Paulus,quos Christo genuit per euangelium.1 corin.4.d
Patribus locutus deus,nunc per angelos, nũc per prophetas.hebr.1.a
Patrem suum Eliseum vocat rex Israel.4.reg.6.c
¶ Patiens deus,tardus ad iram.exod.34.a.num.14.c
Patientiæ & solatij deus, deus noster est.rom.15.b
Patientia sua & longanimitate prouocat nos deus ad pœnitentiam & conuersionem.rom.2.a.2 petr.3.c
post multam Patientiam, tandem deus iram suam ostendit.rom.9.a
Patientiam suam ostendit deus in Paulo quem tanto tempore permisit malè agere, postea illius miseretus. 1.timo.1.d
Patientiæ exemplum & afflictionis prophetæ nobis proponuntur.iacob.5.c
Patientia Iob.iob 12.a
Patientiæ exemplar posteris relictum.Tobias. tob.2.b
Patientiæ commendatio.prouerb.16.d
Patientes simus & longanimes, non præcipites ad vltionem,sufferentes inuicem.1.thess.5.c.colossi.1.b.3. b.iacob.5.b
Patiens est,& facile tolerat iniurias qui charitatem habet.1.corin.13.b
Patientia Christianis necessaria in tribulationibus. heb.10.g
Patientiam operatur fides variis afflictionibus exploratа.rom.5.a.iacob 1.a
Patientia parit probationem & cognitionem voluntatis diuinæ erga nos.rom 5.a
Patientiam Thessalonicensium in tribulationibus collaudat Paulus.2.thess.1.b
in Patientia suffert persecutiones Paulus.1.cor.4.c
Patiétiam Christianorum oportet bonis operibus exerceri.iacob.1.a
in Patientia fructum referunt,qui corde bono verbum euangelij suscipiunt: nam qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patiuntur: patientia igitur opus est luc.8.b
Pati Christum oportuit,& ita intrare in gloriam. heb. 2.c
vt Patiamur ad exemplũ Christi,vocati sumus.1.petr. 2.d.4.a
Pati propter iustitiam,beatum.1.petr.3.c
Pati melius est benefacientes, quàm malefacientes.1. petr.3.c
non Patimur nisi ex dei voluntate.1 petr.3.c
¶ in Patmos insulam relegatus Ioannes,& quare. apocalyp.1.c
Patria Christi Nazareth.matt.13.g.marc.6.a.luc.4.c
¶ Patiudum cor dat deus non custodientibus præcepta sua.deut.28.g
Pauidi corde iubentur discedere à bello.deut. 20.b
¶ Pauli patria,& præceptor,& cujus secte.act.22.a.23.b
Pauli conuersatio ante conuersionem.act.24.d.philip. 3.b
Paulus vas electum, præordinatus à deo, & segregatus ex vtero matris,& ad quid.act.9.b.22.d.galat.1.c
Paulus deuastat ecclesiam.act.8.a.9.a
Paulus existimauerat se aduersus Iesum multa contraria agere:quod fecit Ierosolymis.act.26.b
Paulus reluctatur deo conuertenti ipsum.act.9.a
Pauli conuersio ad Christum.act.9.a
Paulus baptizatur.act.9.c
Paulus à tenebris erroris ereptus, illuminante deo, & ad quid.2.corin.4.b

Paulus Christum esse filium dei palàm prædicat Damasci.act.9.d
Pauli conuersionem admirantur Damasceni,& quare. act.9.d
Paulus tentans se iungere discipulis qui Ierosolymis erant,non creditur ab eis discipulus Christi. act.9.e
Paulus,Barnaba narrante conuersionem ipsius,suscipitur ab apostolis.act.9.e
Paulus & Barnabas segregantur ad prædicandum euãgelium gentibus.act.13.a
Paulus,gentium doctor,magister,apostolus, ministérque Christi inter gentes.1.timoth.2.b.2.timoth.1.b. rom.11.b.15.d.galat.2.b
Paulus per misericordiam dei consecutus est officium prædicandi euangelij,& apostolus Christi factus voluntate dei & dono.2.corint.1.a.4.a.epheſ.3.a.b.colos.1.a. 2.timoth. 1.a. tit.1.a. non autem ab hominibus missus, galat. 1. a. sed iuxta dei imperium. 1.timoth.1.a
Paulus didicit euangelium per reuelationem Iesu Christi,non ab hominibus,Petro,aut quoquã alio,quod probat narratione suæ historiæ.galat.1.b c
Paulus missus ad euangelizandum,non ad baptizandũ. 1.corin.1.c
in Pauli conuersione, quòd fidem annuntiaret, deum laudant Christiani.galat.1.d
Paulo euangelij dispensatio credita,idque cogitur facere.1.corinth.9.c
Paulus iuxta dei reuelationem ascendit Ierosolymam, non auditurus,sed collaturus cum apostolis euangeliũ quod prædicarat,ne suspicarentur qui in Iudæa erãt fideles,eum non rectè docere,galat.2.a.narrãs quod fecisset deus per ministerium eius in gentibus.act. 21.d
Paulus nihili ducit omnia, sed vt stercora æstimat præ vna scientia, qua Christum fide cognoscebat esse saluatorem suum & suam iustitiam.philip.3.b
Paulus Christi ministrum se magis esse dicit,quàm sint cæteri apostoli,certis argumentis.2 cor.10.b. 11.b e
Paulus ad POENITENTIAM hortatur & conuersionem ad deum,& ad opera cõuersionis, act.17. g.26.c.eum humilitate,lachrymis & tribulationibus FIDEM IN IESVM Christum annuntians. act.19.d. testificans hunc IESVM esse CHRISTVM. act.18.b.nihil extra dicens quàm ea quæ prophetæ PRAEDIXERANT futura & Moyses, Christum MORTVVM ET RESVRREXISSE, sicque promissiones esse impletas. act.13.c.26.f.1.corint.1.d.15.a
Paulus Christum Thessalonicensibus prædicat. act. 17.a
Paulus etiam in foro Christum annuntiat palàm. act. 17.d
Paulus vsque ad mediam noctem Christum prædicat iis qui in Troade erant, profecturus in crastinum. act.20.b
Paulus Antiochiæ prædicat.act 11.d
¶ Paulus scindit tunicam, videns homines velle sibi immolare.act.14.c
Pauli fides & fortitudo pro grege se periculis offerentis.act.19.f
Paulus per triennium,nocte & die cum lachrymis non cessat monere.act.20.f
Paulus tribulationes & vincula non timet, dummodo euangelium annuntietur.act.20.e
Paulus alligari & mori paratus propter Iesum.act.21.c
Pauli affectus & beneuolétia erga fratres suos Iudeos. rom.10.a 11.b
Pauli affectus & amor erga Philippéses & Corinthios. philip.1 a.2.corint.6.b
¶ Paulum docet Christus quanta passurus esset propter eum.act.9.c
Paulum consolatur & confortat deus adhortatúrque vt imperterritus euãgelium Corinthiis nuntiet.act. 18.c
Paulo, astat deus in castris, ad constantiam ipsum exhortans.23.c
Paulum ne in naufragio timeat, consolatur Christus. act.27.d
¶ Paulus hortatur ne verbum euangelij contemnatur. act.13.f
Paulus perambulans regiones confirmat condiscipulos.act.18.f
Paulus visitat omnes ciuitates, quibus euãgelium prædicarat, quomodo se haberent quas & confirmat. act.15.f
Paulus consolatur eos qui secum nauigabant Romã. act.27.b
Pauli solicitudo pro Corinthiis, ne contentiones & æmulationes sint inter eos.2.corin.12.g
Pauli solicitudo pro Galatis, Colossenibus Laodicensibus,& omnibus, ecclesiis, qua vndique quotidie premitur & affligitur.galat.4.b.colossi.2.a.2.corinth.11.f
Paulus optat tales omnes fieri, qualis & ipse erat,excepti vinculis,act.26.g. idem optat & quãtum ad virginitatem 1.corin 7.b
¶ Paulo prædicebatur in omnibus ciuitatibus à fratribus prophetiæ domum habentibus,tribulationes eũ manere in Ierusalem.act 20.e
Paulo prædicitur à fratribus per spiritum sanctum ne eat in Ierusalem.21.a
Paulum alligandum Ierosolymis à Iudæis, & tradendum gentibus,prædicit Agabus propheta.act.21.b
Paulus spiritu alligatus,proficiscitur in Ierusalem. act. 20.e
Paulus consilio fratrum,assumptis quatuor viris votũ super se habentibus,ingressus in templum: purificat se,ne scandalo sit Iudæis.act.21.d
Paulus de iustitia & castitate & iudicio futuro disputat.act.24.g
Paulum & Barnabam deos vocant qui Lystris erant, illisque immolassent,ni restitissent.act.24.b c
Paulus noctu demittitur in sporta per murum.act.9.d
Paulus & Barnabas eiiciuntur à Iudæis.act.13.g
Paulus lapidatur.acto. 14.c. virgis cum Sila cæditur & incarceratur. act.16. a. flagellator & torquetur. act. 22.d.quos omnes labores recensет.2.cor.11.f
vt Paulum interficiant, consultant Iudæi.act.9.d
Paulus cum Græcis disputat, quem volunt occidere. act.9.e
Pauli os Ananias princeps sacerdotum iubet percuti, act.13.a
Paulus adducitur ad Fœlicem præsidem,custodiúrque in prætorio Herodis.act.23.f
Paulus sistitur coram Festo,accusatúrque à Iudæis, ipso pro se rationem reddente.act.22.b
Paulum insanum esse ob multas literas Festus clamat. act.26.g
Paulus dei auxilio ereptus à Gentibus & Iudæis. act. 26.e f
Paulum donec occiderent, quadraginta viri se deuouerunt non manducaturos nec bibituros : quod & resciuit Paulus.act.23.d
Paulus comprehenditur, capitúrque à Iudæis & catenis alligatus ducitur in castra.act.22.e f
Paulus ducitur ad tribunal.act.18.d
¶ Paulum iubet deus egredi Ierusalem, & quare.act. 22.d
Paulus prohibetur à spiritu sancto prædicare in Asia. act.16.b
¶ Paulum requiem habere iubet Lysias tribunus, nec quenquam de suis prohiberi vult vt ei ministret. act.24.f
Paulus accusatus à Tertullo defendit causam suam. act.24.c
Paulo permittitur, causam suam defendere coram Agrippa rege.act.26.a
Paulus propter euangelium vinctus.colossi.4.a
Paulus Romæ fiduciam accipit vilis fratribus.act.28.d
Paulum permanere solum,vnico tantum adhibito milite permittunt Romani.act.28.d
Paulo permittitur ad amicos ire,& curam sui agere. act. 27.a
Paulus Romæ in suo conducto per biennium prædicat Christum à mane vsque ad vesperam, omnibus ad eum venientibus,nec ei prohibebatur.act.28.g
Paulus non læsus à vipera.act.28.b
inter Paulum & Barnabam dissensio tanta, vt discesserint ab inuicem.act.15.g
Paulus & Barnabas fratribus, qui Ierosolymæ erant, perferunt quod discipuli sepositerant perferendum in subsidium famis.act.11.d
¶ per Paulum multa miracula operatur deus.act.19.b
Paulus Eutychum iuuenem suscitat.act.20.b
Paulus sanat quendam infirmum pedibus.act.14.a
Paulus spiritum pythonicum eiicit in nomine Iesu.act. 16.a
Paulus oratione & manuum impositione sanat patrem Publij principis.act.28.b
Paulus excutiens vestimenta sua in eos qui euangelio contradicebant,gentibus prædicat.act.18.b
¶ Paulus Romanum se dicit,quòd sciret hoc ad liberationem sui facere,cùm metus magnus esset in omnibus gentibus nominis Romani.act.16.g.22.f
Paulus fugit ne lapidetur.act.14.a
Paulus coactus appellat Cæsarem.act.18.a
¶ Paulus apud Aquilam exercet scenofactoriam artẽ. act.18.a
Paulus manibus suis operatur, vt necessitatibus pauperum subueniat,act 20.g.1.corinth.4.c.1.thess.2.b. nocte & die,ne quem grauet, & panẽ aliorum gratis manducet.2.thess.3.b
Paulus modis omnibus subigit corpus suum, & quare 1.corinth.9.d
Pauli esuries & sitis,alixque afflictiones ob Christum 1.corinth.4.c
quid Paulo ter dominum roganti vt à stimulo carnis liberaretur,responsum sit.2.cor.12.c
Paulus quæ incommoda,& quas corporis necessitates & tribulationes passus sit inter prædicandum, narrat.1.corin.4.b.2 cor.4.b
Paulus apud quosuis in quauis speciem se vertit,vt vbique aliquos lucrifaceret 1.cor.9.d
Pauli mansuetudo in reprehendendo.1.corinthiorum. 4.d
Paulus maledicentibus benedicit.1.corin.4.c
Paulus gloriatur se spiritum dei habere, idque asserit. 1.cor.2.c.7.g
Paulus gloriatur se habere sensum Christi, & ipsum vidisse.1.corin.2.d.9 g
Paulus gaudet in passionibus,contumeliis,necessitatibus,& afflictionibus, quas propter Christũ ad aliorum salutem patitur.1.corinth.15.d.2.corint.4.c.12. e.colo.1.d
Paulus gloriatur quòd suos per omnia morigeros reperiat.2.corin 7.a
Paulus raptus in tertium cœlum 2.corin.12.a
Paulus vtcunque se commendat apud Corinthios, vt occasionem gloriandi det eis aduersus eos.qui gloriabantur se institutos fuisse ab eximiis apostolis. 2. corin.5.b
Paulus gloriatur in testimonio syneræ conscientiæ. 1.corin.1.c
Paulus vt in solo Christo glorietur, reiicit considerationem legis,in qua vixit sine querela, de qua potuisset gloriari sicut & pseudoprophetæ.philip.3.a
¶ Paulus in administratione euangelij neminem læsit, nec adulterina doctrina corrupit, nec ab aliquo quicquam extorsit.1.corin. 7.a.11.b
Paulus omnibus ecclesiis Christianorum eandem doctrinam tradidit.1.corin.14.f
Pauli sermo in euangelico negotio nõ fuit est & non: sed semper sui similis,Christum solum salutarẽ nuntians.2.corin.1.d
Paulus euangelium humili sermone prædicauit. 1.cor. 2.a
Paulus euangelizauit Galatis, sed in infirmitate & imbecillitate carnis, paupertate, contemptu, & variis afflictionibus.galat.4.b
Paulus non semetipsum prædicat, ad suum quæstũ aut gloriam,docens euangelium:sed Christum,nihil sua causa,sed ad dei gloriam & ad salutem aliorum. 2. corin.4.b.5.c
Paulum non in vacuum cucurrisse, & laborasse prædicando euangelium, opera bona Philippensium, & vita irreprehensibilis aperte testabantur & testabatur in iudicio.philip.2.c
Pauli cursus in euangelico stadio non segnis neque incertus.1.corin.9.d
Paulus ab Ierusalem vsque ad Illyricum prædicauit euangelium Christi.rom.15.d
Paulus Petrum non ambulantem secundum veritatem euangelij reprehendit.galat.2.c
Paulus se minimum apostolorum vocat, & hoc nomine indignum.1.corin.4.b.15.b
Paulus imitator Christi.1.corin.4.d
Paulum imitentur Christiani, & eos qui ita viuunt & prædicant vt ipse vixit & prædicauit.1. corinth.12.a philip.3.d
Paulus vira præstitit, quod verbo docuit. 1.corinthiorum.9.d
qui Paulum spernit,deum spernit.1.thess.4.b
Pauli conuersatio inter gentes quibus euangelizabat. 1.corin.2.a
Paulus cupit iuuari apud deum per orationes fidelium rom.15.g.2.cor.1.b
Paulus etsi nihil sit sibi conscius,tamen hinc non audet se iustum iactare.1.corin.4.a
Paulo tanquam abortiuo, post resurrectionem visus Christus.1.corin.15.b
in Pauli epistolis quædam difficilia intellectu. 2. petr. 3.d
Paulus dictabat literas interdum altero excipiente,salutationem sua manu subscribens. colossen.4.d. eam quam ad Galatas misit,totam scripsit, vt legis in fine epistolæ.
¶ Pauorem immittit deus cordibus inobedientiũ verbo suo.leuit.26.f
Pauorem se immissurũ in iudæos in cubiculis,ad idola conuersos,minatur deus.deut.32.d
¶ Pauperes non futuri si obediatur deo.deut.15.a
Pauperes semper futuri, quibus semper aperienda ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus,& eis beneficiendum.deut.15.b
Pauperes semper futuri inter nos.matt.26.b.ioan.12.a
de Pauperi mutuo data pecunia.exod.22.d
de in Pauperiarē redacto, quomodo cum eo agendum leuit.25.e.deut.15.b
¶ Paupere non auertendus oculus.eccl.4.a
Pauperes curandi in charitate deut.15.b
Pauperum misereri oportet.prouerb.21.b
Pauper factus est pro nobis Christus,& quare.2.corin.8.b
vt Pauperes non negligamus,monet nos Christus,parabola fuæ historia diuitis epulonis.luc.16.c
vt Pauperum necessitatibus subueniret, operabatur Paulus manibus suis.act.20.g
Pauperes & afflicti tanti Christo sunt, vt sibi factum reputet,quod illis factum sit.matth.25.d
Pauperibus vt abunde largiamur, qui recipiant nos in æterna tabernacula,adhortatur Christus,volens nos vti ea prudentia in distribuendis suis bonis temporalibus ad vtilitatem nostram qua ad suam vsus fuerat villicus iniquus.luc 16.a
Pauperes debiles,&c.ad conuiuia vocari debent, non diuites,&c.& quare.luc.14.c
Pauperum cura & viduarum delegatur septem viris spiritu sancto plenis.act.6.a
Pauperes præsentium quidem rerum tenues,sed fide opulentos,elegit deus ad hæreditatem regni cœlestis. 1.corin.1.b.iacob 2.a
Pauperibus tribuendum prout quisque sponte in animo suo destinauit cum hilaritate,non cum mœrore, veluti coactus.rom.12.b.2.corin.9.b
de Pauperum fidelium cura habenda diligētissime monet Paulus.2.cor.8.b.c.9.a b c
vt Pauperibus Christianis qui in Ierusalem erant, aliquid à gentibus ministraretur, commone faciunt Paulum Iacobus,Petrus, & alij: quod solicitus fuit facere.galat.2.b
pro Pauperibus sanctis Pauli solicitudo.1.corin.16.a
Paupertati Pauli subueniunt Philippenses. philippen. 4.c
in Pauperes sanctos liberalitas Macedonum & Corinthiorum.rom.15.f
Pauperibus pignora,quibus carere non possunt,ad solis occasum reddenda.deut.24.c
Pauperis persona non consideranda à iudice. leuit.14. c.exod.23.a
Pauperis iudicium non peruertendum.exod.23.a
Pauper non opprimendus.prouer.22.d
in Pauperum oppressores.amos.5.c.8.a
Pauperum causas contemnunt impij magistratus proverb.29.b
de Pauperum oppressione non mirandum.eccl.5.b
Pauperum deo cura iubēti relinqui eis racemos in vindemia.leuit.19.b
Pauperi mercenario merces non deneganda, sed ante solis occasum reddenda.deut.24.c
Pauperem fecit & ditauit dominus Annā, quam prius infœcundam & sterilem fecerat, postea fœcundam aufert,& dat quando vult.1.reg.2.b
Pauperem dominus suscitat de puluere, & de stercore eleuat:vt de se cantat Anna, quam ob sterilitatem à populo abiectam,& in nullo pretio habitam,ipse dominus susciauit & eleuauit,dando ei filios,vnde cessauerunt exprobrationes sterilitatis.1 reg.2.b
Pauperem populum,mihil se æstimantem,nec fidentem viribus propriis:sed clamantem ad deum, ipse deus eripit ipsum.2 reg.22.c
Pauperes prophetarum discipuli.4.reg.6.a
Pauperes terræ relinquuntur in Ierusalem, abductis aliis omnibus in Babylonem.4.reg.24.d
Pauperrima mulier Sarepthana præcepto dei pascit Eliam fugientem Achab,& diffidentem.3.reg.17.b
Pauperi non exprobrandum quicquam. prouer.14.d. 17.a
Pauper probus diuiti improbo præferendus.prou.28.a
Pauperem superbum odit dominus.ecclesiastici.25.a
Pauperes spiritu afflicti,humiles,& corde cōtriti,beati quare pronuntiantur.matth.5.a.luc.6.d
Pauperibus annuntiatur Christus.matth.11.a
Paupertati subueniens Eliseus,vide.4.reg.4.a
Paupertas vbique contempta.prouer.19.c
Paupertas odiosa.prouer.14.d
Paupertas bona cum sufficientia.prouer.12.b
Paupertas cum timore dei laudabilis.prouer.15.b.16.b. 17.a
Paupertatis meminisse oportet in die abundantiæ. eccl.18.c
Paupertatis author,deus.prouer.14.d.17.a 22.a
in PAVPERTATE summa nascitur Christus.luc. 2.a
Paupertatem suam Christus obiicit scribæ cuidam essequi volenti,& terrena spectanti.matth.8.a.luc.9.g
¶ Pax. Pax vobis,salutantium vox Hebræis familiaris. 1.reg.25.a.gen.43.e.iud.19.e
vt Pax ei sit,neve timeat,hortatur Gedeonem deus facie ad faciem,angelum conspicientem,iudic.6.e
Pax.Vade in pace, frequens sermo Hebræorum erga abeuntes.1.reg.1.c
in Pace remittit Eliseus Naaman sanatum. 4.reg.5.e f
PACIS author, DEVS.1.thess.5.d.1.corin.14.f
ad Pacem hortatur Paulus Corinthios.2. corin.13.d
Pax cum omnibus hominibus habenda quantum in nobis est.rom.12.d.heb.12.d.ephes.4.a.1.petr.3.b.cum iis qui de corde puro inuocant nomen domini,2.timoth.2.d.& cum ministris verbi.1.thess.2.c
Pacifici filij dei vocantur,illisque fructus iustitiæ seminatur in pace.matth 5.a.iacob.4.a
Pacem cōponere nititur Moyses inter duos Hebræos rixantes exod.2.b
Pacem,gaudium,prosperitatémque veram,& fœlicem rerū successum,precatur Paulus suis.rom.5.c.ephes. 1.a.2.thess.3.d
Pacem à parentibus & domesticis non esse Christianis expectandam,prædicit Christus matth.10.d
vt Pacem det nobis deus,orandum.num.6.d
Pacem & veritatem, id est promissum vitæ tempus 15. annorum,petit Ezechias à domino.4.reg.20.d
Pax ab inimicis,si seruauerimus præcepta dei.leuit.26.a
Pacem populo suo promittit dominus.osee.12.c
Pax sub Salomone.3 reg.4 c.5.a b c
Pax omnibus ciuitatibus Israel.ios.21.d.22.a
Pax est ecclesiæ in tota Galilæa,Iudæa,& Samaria.act. 9.c
cum Pacem & securitatem esse putarint homines, iudicij dies aderit 1.thess.5.a
Pacem recipienti ciuitati parcebatur.deut.20.c
Pacem cum Ammonitis & Moabitis ne quærerent vnquam,Israelitis prohibet Moyses.deut.23.a
Pax inter Israelem & Amorrhæum.1.reg 7.d
Pacem sibi promittunt ambulantes in prauitate cordis,non timentes dei maledictionem.deut.29.c
Pax domini,nomen altaris à Gedeone constructi iudicum.6 e
Pax in cordibus per Christum.psal.45.versu.8.
Pax in ecclesia.isa.26.c.66.d
Pacem fecit deus pater inter cœlestia & terrestria per sanguinem Christi & mortem,vt iam vni Christo simul iungantur.coloss 1.c
Pacem dei cum hominibus esse per Christum,clamant turbæ,ipso introeunte Ierusalem.luc.19.f.idem canunt angeli in natiuitate ipsius.luc.2.b act.10.f
Pacem euangelizauit Christus gentibus & Iudæis.ephes.2.d
Pacis nostræ author, Christus, qui fecit ex Iudæis & gentibus vnum populum sibi, extincta inimicitia, quæ inter eos erat ob ceremonialia præcepta de delectu ciborum & aliorum.ephe.2.c d
Pacem conscientiæ dat fides in Christum rom 5.a
Pax Christi,nulla humana ratione comprehēdi potest, custodiens nos per Christum in fide & vnanimitate. philip.4.b
quòd Pacem suam esse Christum non intelligerent Iudæi,ob id flet super eos ipse Christus.luc.19.f
Pacem precatur Christus apostolis suis. luc.24.f.ioan. 14.d.16 f.20.e
Pax Christi vincat & superet in nobis, palmam ferens aduersus liuorem,superbiam, &c.coloss.3.c
vt in Pace abeat iubet Christus peccatrici, & mulieri sanguinis fluxum patienti: quibus peccata condonarat.luc.g.8 g
Pax domui recipienti ministrum euangelij. matth.10.b
Pax & animi tranquillitas per Christum in mediis tribulationibus.ioan.16.g
ad Pacem & mutuam concordiam vocauit nos deus. coloss.3.c
in Pacis viam vt dirigerentur pedes nostri,Christus illuxit nobis.luc.1 g
¶ Peccatum Adæ,quod in omnes dimanauit.gene.3.b
Peccatum reiicit in mulierem ipse Adam: ipsa verò in serpentem.gene.3.b c
Peccatum per vnum Adam incœpit, & natum est pertransiens in omnes homines.rom.5.b
ad Peccandum inducitur mulier à diabolo.gene.3.a
Peccatum qui facit,ex diabolo est 1.ioan.3.b
Peccatum,stimulus mortis.1.corin 15.g
Peccator est,qui non credit dei euangelio.1.pet..4.d
Peccat qui pauperi mercenario nercedem denegat. deut.24.c
Peccat qui fratri in paupertatem redacto non vult mutuum dare propter annum septimum proximum. deut.15.b
Peccat qui votum quod deo promisit,nō reddit. deut. 23.d
Peccat deo populus comedens cum sanguine. 1.regum 14.c
Peccare fecit Ieroboam Israelitas, inducens eos ad idolatriam,secreto deo saluatore.3.reg.12.f g
Peccatum dicit se committere Samuel,qui cessaret pro populo orare.1.reg.12.d
Peccasse se fatetur Dauid numerando populum, non autem peccasse populum quem numerauerat, quique peste percutiebatur.2.reg.24.c
Peccatum Ophni & Phinees filiorum Heli. 1. regum. 2.c d
qui Peccauerit,alij quàm soli deo fidens, delebitur de libro dei quem scripsit exod.32.g
ne Peccemus, consortium idololatrarum fugiendum. exod.23.d
Peccatū est quicquid refragante conscientia fit,& non ex fide,& omnis iniquitas. romano. 4.d. 1.ioan.3.a. 5.d
Peccatum faciens, & ab illo superatus, seruus est peccati.ioan 8.d.2.petr.2.d
Peccati serui liberi sunt iustitiæ,quia ipsa iustitia carēt rom.6.d
Peccato admisso fugit Adam conspectum dei. gen.3.b
à Peccato nemo immunis, ideo omnibus Christo salvatore opus 3 regum.8.c.prouerb.20.b.isa.41.g.53. c.eccl.7.c.1.ioannis.1.c d
Peccati pœna, mors in totam posteritatem Adæ peruasit.rom.5.b
Peccatum ante legem non reputatum ab hominibus, neque peccatum esse id reputabant quod tamen peccatum erat.rom.5.c.sicque mortuum erat.rom.7.b
Peccatum per legem cognoscitur. rom. 7.b
Peccandi occasio est lex, cum nitamur in vetitum éstque virtus & robur peccati. romano.7.b.1.corinth. 15.g
Peccatum sua abundantia non potuit gratiæ præualere.rom.5.d
Peccati fructus,confusio & erubescentia: & finis eius, mors animæ.rom.6.d
Peccatum grauius esse quod cōtra deum committitur, quàm quod contra hominem, ostendit Heli corripiens filios suos.1.regum.2.c
Peccati sui pœnam ab vnoquoque esse portādam.iere. 21.c.ezech 18.a.deut.24.c
Peccatum inobedientiæ præceptorum dei est tāquam peccatum ariolandi.1.reg.15.e
Peccatorum expiatio antiqua qualis.leuit.10 f.g.num. 3.a
Peccatorum expiatio fiebat sanguine.leui.17.c
à Peccatis expiatio quo tempore.leuit.23.e
Peccati purgatio fiebat aqua aspersionis, facta ex cineribus vaccæ rufæ num.19.
Peccantis per superbiam pœna.num.15.d
Peccatum vltroneum quomodo expiabatur.leuit.6.a
Peccatum per ignorantiam admissum in præcepta dei, quomodo expiababatur.leuit.4 a.5.d.num.15.c
Peccatum in ceremonias admissum quomodo expiabatur.leuit.5.c.d.num.15.c
pro Peccato hostiæ lex leuit.6.d
Peccata verberibus emendabantur sententia iudicum. deut.25.a
Peccatorum antiqua confessio,à deo præcepta Iudæis sacerdotibus.leuit.16.a
Peccata non auferebat sanguis taurorum & hircorū, hostiæ veteris testamenti cōscientiáque peccati semper erat in mundatis ideo sæpius offerebantur.hebr. 10.a
Peccata aufert deus num.14.exod.34.a b
à Peccatis mundantur labia Isaiæ antè quàm mittatur ad prædicationem.isa.6.b
in Peccatis non perseuerandum.eccl.21.a
à Peccatis conuerti,dei donum est.iere.21.d
Peccatum suum vt ostendat ei, vocat Adam deus. genes.3.b
Peccatum suum ostendit ipsi Cain deus, antequam maledicat gene.4.b
vt à Peccato timore deterrerentur Israelitæ, apparuit eis deus in fulgure & tonitru.exod.20.d
vt Peccatum suum agnoscat populus quod peccauerāt petendo regem hominem protectorem, qui hactenus habuerant deum regem & saluatorem,omnibus modis agit Samuel, immittit etiam tonitrua deus.1. reg.10.c.12.a
ne Peccaret Abimelech in vxorem Abraham, cōtinuit ipsum siue cohibuit deus.gene.20.b
à Peccato homicidij dehortatur deus ipsum Cain. genes.4.b
Peccata populi declarat domini castigatio.iere.30.b
Peccati confessionem exigit deus antequam expiari posit,nume.5.a

Peccata confitentibus condonat deus propter promissiones suas leuit.26.g
Peccantes agnoscentes peccatum non est deserturus deus psal.88.versu 13.c
Peccatori resipiscenti vita promittitur ezechiæ 33.c
Peccata sua agnoscentibus salus promittitur,hypocritis verò condemnatio. iob.13.c
donec Peccata nostra illi confiteamur, & agnoscamus nos peccatores, tandiu affligit nos deus leuiticum 26.f
Peccata non imputat deus sanctis suis psalmo 33. versu 22.
Peccata fide & misericordia purgantur prouerbiorum 15.d
Peccatum suum agnoscit Dauid, & condonatur ei 2. reg.12.d
Peccatum suum confitentur Israelitæ deo ieiunantes 1.reg.7 b.deut.1.g.numer.14.g
Peccatum suum confitentur deo Israelitæ, quòd ipso relicto conuersi essent ad idòla, clamantes assiduè, etiam nolente deo eos liberare, & liberantur iudic. 10. c
Peccatum agnoscentes Israelitæ, quòd derelicto deo seruissent idòlis, clamant ad ipsum, & eruuntur 1. reg.12.b
Peccatum suum confitetur Achan,se furatum fuisse de anathemate ios.7.c
Peccatum suum agnoscit Pharao exod.9.f.10.e
Peccata gentium ante Christum cognitum tit.3.b
propter Peccata populus tradebatur à deo in manus inimicorum,nō datur ei pluuia,mittitur fames,&c. 3.reg.8.d e
Peccatis adscribunt suam afflictionem Iudæi baruch 2.a
Peccatis suis refert acceptum infortunium mulier Sareprana,quòd filius ei moriatur 3.reg.17.c
Peccata propter quæ Ierusalem affligitur ierem.6.b
Peccatis eorum qui à fide & fiducia in deum conuertunt suam fiduciam in alia, non parcit ipse deus ios. 24.c
propter Peccata idololatriæ Ieroboam, delendus Israel prædicitur 3.reg.14.d
ad Peccatum idololatriæ inducēs populum Baasa rex, exterminatur 3.reg.16.a d
ob Peccatum vnius Achan, qui intulerat de anathemate,percutitur Israel à deo,& perisset totus ni ille lapidatus fuisset ios.7.d.22.d
Peccatum contra naturam à Gabaonitis exercetur, iudic. 19.e f, & à deo interficiuntur etiam hi qui non peccauerant,iudic.20.e
Peccatis sanctorum deus propitius est, etsi ea quandóque vlciscatur psal.48.versu 6.
Peccatum & iniquitas Heli nullis sacrificiis potuit expiari,quin puniretur 1.reg.3.c
ne Peccato vnius Core, Dathan, & Abiron pereat reliquus populus,orat Moyses nume.16.c
Peccatum populo Israel dimitti postulat Moyses, aut de libro vitæ deleri exod.32.g
Peccatum populo dimitti orat Moyses per dei misericordiam nume.14.d
Peccatum sibi remitti orat Dauid 2.reg.24.b
Peccatum idololatriæ promittit se visitaturum deus exod.32.g
Peccatis dimissis abundantia bonorum spiritualium promittitur isa.44.a
PECCATVM IN CHRISTO NON EST. 1.petr 2.d.1.iohan 3.a
si nos non Peccasse dixerimus,mendacem facimus deū qui dixit, Omnis homo mendax: & veritas eius in nobis non est, Iesum negantes pro peccatoribus mortuum 1.ioan.1.d
Peccatum pro nobis fecit deus filium suum, ponens super eum iniquitates omnium nostrū,perferens peccata nostra in corpore suo super lignum, dans illum hostiam in satisfactionem pro peccatis nostris:sic per peccatum damnauit & ademit peccatū 2.corint.5.d.rom.8.a.1.petr.2.d
Peccata populi,peccata Christi dicuntur,propter quæ afflictus pependit in cruce, vnde misericordia facta est nobis 2.reg.7.c
Peccatores venit Christus vocare ad pœnitentiam matth.9.
Peccatorum purgatio & remissio ex abundanti dei misericordia datur, lucæ 1.g. marci 2.a. per Christum,matthæi 1.c. & effusionem sanguinis sui, matthæi 26.c.marci 14.c.lucæ.22.b. actor.13.g. ephes. 1.b. coloss.1.c.hebræor.1.a 9.d.1.petr.3.c.1. ioannis 1.c.2.b.apocalip.1. b.qui propitiatio est pro peccatis totius mundi 1.ioannis 2.a. 4.c. & apparuit, induitque carnem nostram, mortuisque peccata nostra in corpore suo ferens vt ea destrueret,1.ioannis 3.a.romanor. 4. d. 1.petr. 2.d. & nos mundaret à vitiis quibus hic mundus obnoxius est, galat. 1.a. 1. timoth.1.d.credendo in ipsum, act. 10.g.qui agnus est à patre oblatus, ioannis 1.d. vnica hostia semel oblata,nec alia supereſt ad liberandum nos à peccatis hebræor.9.g.10.c.ioan.8.d.vt bona opera sectaremur,tit.2.d
Peccata remittendi potestatem habuit Christus, cùm deus esset matth.9.a
vt Peccatorum remissionem per Christum accipiant turbæ,adhortatur Ioannes ad conuersionem marc. 1.a.luc 3.a
Peccatorum remissionem per suam mortem,omnibus gentibus prædicari debere, prædicit Christus luc. 24.g
Peccata multa multum diligenti deum remittuntur luc.7.g
Peccatori Zacchæo hospitem se offert Christus lucæ 19.a
cum Peccatoribus & publicanis manducat Christus matth.9.b
Peccatum irremissibile, peccatum in spiritum sanctū, matth.12.c.1.ioan.5. d. cuiusmodi peccatum Phariſæorum,pro quo non orandum dicit Ioannes 1.ioannis 5.d
Peccatum quod non remittitur neque in hoc seculo, neque in futuro, Marcus irremissibile interpretatur marc.3.d.
cùm ob Peccata mortui essemus, vnà cum Christo reuocauit nos deus ad vitam & conresuscitauit ephes. 2. b
Peccati mortis, & inferni victoria nobis à deo per Christum data 1.corinth.15.g
pro Peccatoribus moriens Christus, suam in nos charitatem maxime commendauit rom.5.b
Peccatoribus gratiam Christi commendat Paulus, quam fide susceperit, cùm peccator esset 1. timothæi 1. d
vt Peccatis mortui,& carne mortificati, vinificati autem spiritu iustitiæ opera faceremus,satisfecit Christus 1.petr.2.d.3.e
Peccato mortui sunt fideles per Christum,vt paulatim peccatum aboleant,& concupiscentiis eius amplius non seruiant roma.6.a
Peccatorum nostrorum se non recordaturum amplius propter filium, promiserat deus se autem daturum leges suas in cordibus nostris: idque nouum testamentum vocat hebr.8.d.10.c
qui Peccata nostra sanguine Christi non purgari existimauerit,vt existimant qui aliunde volunt purgari & eam gratiam contemperit, tormenta grauissima eum expectant hebr.10.e
Peccantes voluntariè,id est qui accepta fide & spiritu sancto venerunt ad euangelium, posteaque desernnt,& de eo blasphemant, impossibile est eos aliqua hostia posse renocari ad pœnitentiam, & purgari,qui hostiam Christi contemnant,iudicium autem expectent hebr.6.b.10.e
non Peccandum quia sumus sub gratia, sed iustitiæ serui facti bona operemur roma.6.c
Peccatorum nostrorum purgationis obliti sumus, si fides nostra non se ostentet per opera 2.petr.1.b
vt à Peccatorum somno surgamus, & deponamus circunstans nos peccatum néve peccatum regnet & vincat in nostro corpore: postremo ne peccati fallacia obduretur cor nostrum in infidelitate, exhortatur Paulus, vtque ad hoc nos inuicē exhortemur romanor.6.b.ephes 5. c. hebræor.3. c.12.a.1. ioannis 2.a
non Peccabunt, qui in fide & charitate operabuntur 1.petr.1.c
Peccatorum multitudinem operit charitas: qui enim diligit,quomodo peccabit in fratrem? 1.petr.4.b
à Peccatis vitæ prioris destitit, qui propter Christum patitur ad ipsius exemplum: tribulationes enim non sinunt peccatum viuere 1.petr.4.a
siquis Peccauerit, Christus aduocatus noster est apud patrem 1.ioan.2.a
Peccata nostra si confiteamur, ea remittet nobis deus 1.ioan.1.d
sine Peccato & immaculatos constituere nos potest deus.iudæ.g
non Peccat qui ex deo natus est, sed generatio dei cōseruat eum 1.ioan.5.d
Peccātem fratrem in te,coram te,téque conscio, quomodo cōripere debeas matth.18.c.galat.6.a
qui Peccatorem conuerterit ab errore viæ suæ, mercedem accipiet remissionem peccatorum iacob. 5.d
Peccanti fratri absque modo & numero remittendū, si peccati eum pœniteat matt.18.c.luc.17.a
Peccans frāter,ab ecclesia admonitus, nec resipiscens, habeatur vt ethnicus & prophanus matth.18.c
Peccati accusati Rubenitæ à fratribus, quòd reliquissent dominum,purgant se benignis verbis, & innocentiam suam tuentur ios.22.d e
Peccatum suum agnoscunt filij Ioseph, quòd fratrem Ioseph vendidissent gen.42.d
Peccatum suum agnoscit pincerna ingratus erga Ioseph.gene.41.b
Peccatum suum, & misericordiam sibi à Dauide factā agnoscit Saul 1.reg.26.d
Peccatum suum erga Dauidem agnoscens Semei, non occiditur ab ipso Dauide 2.reg.19.d
Peccatum mariti in se transfert Abigail 1.reg.25.e
Peccantes ab episcopis arguendi coram omnibus, vt cæteri timeant 1.timoth.5.d
Peccatores Israelitas esse reducit eis Moyses in memoriam,ne contra Chananæos elati tanquam impij,putarent terram ipsorum propter suam iustitiam sibi tradi deut.9.a b
Peccati sui admonet Israelitas Moyses, quod commiserant adorando vitulum exod.32.g
pro Peccantibus fratribus non ad mortem, petamus & oremus,& dabitur eis vita 1.ioan.5.c
erga Peccatores resipiscentes quàta sit dei misericordia,docet Christus parabola filij perditi luc.15.c
super vno Peccatore resipiscente gaudium maius, quàm super nonaginta nou em iustis, veritatem euāgelij amplect.matth.18.b.luc.15.a
Peccatorem se agnoscens Petrus, Præsentiam Christi erubescit luc.5.d
Peccatores non propterea iudicare debemus eos, de quibus sumitur supplicium,neque sceleratiores esse qui hic sint calamitosiores, vt iudicabant Iudæi de iis super quos ceciderat turris in Siloe,&c. luc.13.a. sed potius colligamus iram dei nobis imminere, si non resipuerimus.
Peccatum Iudæorum, grauius peccato Pilati ioannis 19.b
in Peccato suo morituros Iudæos nisi credant, dicit Christus ioan.8.c
Peccatā peccatis accumulant impij 1.thess.2.d
Peccatā quorundam manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quæ absconditi non possunt: quorundam autem subsequuntur in iudicio reuelanda 1.timoth. 5.d
Peccatrici mulieri condonantur peccata, quòd multū dilexerit luc.7.f
Peccator optat trahi à deo psal.31.versu 12.
Peccasse se confitetur Iudas proditor matth.27.a
qui Peccantes cæduntur & affliguntur, nullam gratiā habent apud deum 1.petr.2.d
Peccatori linguæ vitium peculiare eccle.6.a
ex Peccatoris ore laus reprobatur eccl.15.b
Peccatorum illecebris non acquiescendum prouerbi 1.b
Peccare in deum renuit Ioseph.gene.39.b
Peccatorum subita consummatio eccle.21.b
Peccatorum prosperitati non inuidendum prouerbi 23.b.24.a.c.psal.36.versu 17.
Peccati nomine vocat Moyses ipsum vitulum quem adorauerant Israelitæ deut.9.c
¶ Pecorum mors in terra AEgypti exod.9.a
¶ Pecudum offerendarum ritus leuit.1.c
¶ Peculiaris & proprius dei populus, gens Iudæorum est deut.7.b.exod.19.a
¶ sine Pecunia non vult Abraham accipere agrum oblatum à filiis Hemor Hethæi.gen.23.c
de Pecunia deposita apud amicum exod.22.d
de Pecunia mutuo data pauperi exod.22.b
Pecunia,nec quicquam aliud dandum ad vsuram deuter.23.d
Pecunia ad vsus tabernaculi collecta exod.30.b.38.d
Pecuniam reddi iubet Ioseph fratribus suis, quam singuli reperiunt in ore saccorum gene.4.e f g
Pecuniam iuber Ioseph rursum poni in ore saccorum fratrum gene.44.a
Pecuniis acceptis constituit Ieroboam sacerdotes omnes qui vellent 3.reg.13.g
Pecuniis confidentes,à Christo vocātur diuites marc. 10.c
Pecunias qui habent, difficile regnum dei ingredimur,credendo euangelio marc.10.c
Pecunia accepta custodes testantur Iesum non resurrexisse,sed furatos eum fuisse discipulos matt.28.c
Pecunias refert Iudas, quas pro proditione acceperat matth.27.a.quibus emittur ager in sepulturam peregrinorum.
Pecunia vult Simon Magus sibi ab apostolis dari pro testatem, vt cuicunque manus imponeret, accipere spiritum sanctum act.8.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pediculi in hominibus & iumentis exod.8.d
¶Pedes primum lauabantur antiquitus iis qui hospitio susciperentur, postea apponebatur panis qui significat omne genus cibi gen.18.a.19.a
Pedes lauant ex itinere susceptis hospitio iudicum. 19.c
Pedes suos lauant filij Iacob ex itinere gene.43.f
vt Pedes seruorum Dauid lauet, ancillam se esse dicit Abigail 1.reg.25.g
Pedes Iudæorum non attriti in desertis deuteronom. 8.a
Pedes sanctorum suorum seruat deus, ne labantur in tentationibus, & in afflictionibus recedant à fiducia in ipsum, vt de se Anna cantat 1.reg 2.b
Pedes nostros veloces facit ad complenda mandata sua deus 2.reg.22.c
Pedibus calcare iubet Iosue colla quinque regum Amorrhæorum à principibus Israel ios.10.d
ad Pedes Booz dormit ipsa Ruth.ruth 3.a b c
Pedibus nudis & flens, aufugit Dauid à facie Absalom 2.reg.15 e f
Pedes dolet Asa rex senex 3.reg.15.e
Pedes Elisei apprehédit hospita ipsius tristis ob filium mortuum 4.reg.4.d
Pedes Christi vnxit mulier in ciuitate peccatrix, peccata sibi remitti petens luc.7.f
Pedes discipulorum lauat Christus, docés nos (vt ipse interpretatur) ne grauaremur mutuis officiis inuicé inseruire, qui inter nos fratres simus & conserui ioā. 13.b
ad Pedes Christi sedens Maria, soror Marthæ audit verbum ipsius luc.10.g
Pedes habeamus calceatos in præparationem euangelij simúsque prompti ad annuntiandum euangelium dei, vt gloriam eius semper propagemus ephes. 6.c
Pedibus dei appropinquantes docentur ab eo deuter. 33.a
¶Pelicanum non comedebant Iudæi. deuteronom. 14.b
¶in Pellibus siue tentoriis habitat arca. dei. 2 regum. 7.a
¶Pentecostes festum in Iunio à Iudæis celebratum exod.23.c.leuit.23.c.deut.16.d
diem Pentecostes Paulus cupit facere Ierosolymis act.20.d
¶Penuriam rerum omnium minatur Moyses Iudæis non seruantibus præcepta dei deut.28.e
¶Percutit deus & affligit, imul ille est qui sanat & liberat de afflictionibus deut.32.e f
Percutiuntur egestate, febri, &c. qui non custodiunt præcepta dei deut.28.b c
Percussisse dicitur deus Beniaminitas coram fratribus suis Israelitis cæteris: quos tamen ipsi Israelitæ percutiebant & occidebant iudic.20.e
Percussos se esse à deo coram Philisthæis agnoscunt Israelitæ 1.reg.4.a
Percutiens hominem, moriatur leuit.24.d
Percutiens patrem, occidatur exod.21.c
de Percutiente mulierem prægnantem exod.21.d
de Percutiente seruum vel ancillam exod.11.4
Percutitur Michæas dei propheta à Sedecia pseudopropheta, quòd argueret eum mendacij 3. regum 22.d
¶Perditum bouem, vel ouem, aut aliam rem proximi si inuenerimus, seruemus apud nos donec venerit qui eam perdidit deut.22.a
¶Peregrinamur à domino, & ab eo semoti sumus quádiu sumus in hoc corpore, etsi fide à nobis conspiciatur 2.corint.5.b
Peregrinari ab hoc corpore, & ab eodem diueli, fidelibus optabile, vt deo propius iungantur 2.corinth. 5.b
Peregrinatio fuit tota vita Iacob gen.47.b
Peregrinos amat deus deut.10.d
Peregrini suscipiendi exod.23.a.deut.14
Peregrini decimis alebantur deut.14.d
in Peregrinum mira Laban solicitudo gene.24.d
¶Perfecta dei opera deut 32.a
Perfecti & integri simus cum deo, fide integra ei soli adhærentes, non idolis deuteronom. 18.b.2. regum 23.c
vt Perfectus sit, & integer in fide & fiducia erga se, operibus fidei, adhortatur deus Abraham genesis 17.a
Perfectio dei imitanda matth.5.g
Perfectus omnis est, si sit sicut magister eius Christus, tribulationes nempe perferendo luc.6.f
Perfectorum est omnia vendere, pauperibus dare & Christum sequi, seipsum & omnia sua abnegare, paratúmque esse ad quælibet dura, vt nihil sit nobis spei & fiduciæ in omnibus quæ possidemus matth. 19.c
ad Perfectionem hortatur Paulus Corinthios. 1. corinthior.1.b.14.d.2.corinthior.13.d.ephes.6.c.1.petri 1.c
vt Perfectam plebem & populum Christo pararet, misit sus Ioannes baptista luc.1.b
ad Perfectionem non adducebat lex hebræorum 7.c. 9.c.10.a
Perfectus est, qui verbo non labitur iacob.3.a
Perfecti sumus in Christo Iesu coloss.1.d
Perfectus & integer Noe, inter homines suæ ætatis gene.6.b
Perfectum cor Asa coram domino 3.reg.15.c
à Perfectis perfectus deus habetur quicquid agat.2.regum 22.c
¶in Periculo ipso adest deus filiis Israel exod.14.c d
¶vt Peripsema omnium se dicit Paulus 1. corinthior. 4.c
¶non Periurandum in nomine dei leuit.19.c
¶de Persarum regibus vaticinium daniel.11.a
¶Persecutiones à deo esse agnoscit fidelis psal. 38. versu 12.
de Persecutionibus inter prædicandum dei verbum admonet Christus: ad quas fortiter perferendas variis rationibus hortatur, maxime exemplo suo, quem Beelzebub vocauerunt matth.10.b c
Persecutionem patientur omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu 2.timot.3.c
Persecutiones, cruces & ignominias etiam à fratribus à fide recedentibus passuros apostolos, præmonet Christus matth.24.a
Persecutiones, si viua fides non adsit, faciunt recedere à verbo Christi marc.4.b
Persecutione obortа in vna ciuitate ob dei verbum, fugiendum in aliam, & illic prædicandum matthæi 10.c
Persecutores ne timeant verbi ministri, & quare matt. 10.d
ex Persecutionibus ereptus Paulus à deo 2. timothæ. 3.c
Persecutiones fert Paulus cum patientia 1.corinthior. 4.c
qui Persecutionem patiuntur, quòd Christum, hominum iustitiam annuntient, beati. matt.5.a
quid in Persecutionibus responsuri sint verbi ministri perfecutoribus, ne diffidentes cogitent matth. 10.d
Persecutio magna Ierosolymis oborta in ecclesia, ita vt omnes dispergerentur per regiones act. 8.a.1.petri 1.a
pro Persequentibus orandum, illisque benedicendum matth.5.g.rom.12.c
¶ad Perseuerantiam fidei hortatur Christus ioannis 15.a
Perseuerans in Christi fide, quantumlibet omnia persecutionum genera sæuiant, saluus erit matth. 16.c. 24.b
Perseuerantiam dat Christus fidelibus vsque in aduétum suum 1.corinth.1.a
¶Persona in iudicio non spectanda leuit. 19.c.deut.1. c.16.d.prouerb.24.c.eccle.42.a
Personam deus non accipit, deuteronom. 10.d.eccle. 35.c
sine Personarum acceptione suscipit dominus omnes, qui verbo eius obediunt isa.56.b
Personam non respicit deus, si gentilis sit, si Iudæus, si seruus, &c.act.10.e. galat.2.b.ephes.6.b. coloss.3.d. 1.petr.1.c
qui Personam acceptat, pio pauperi diuitem impium præferendo, legem regiam de dilectione proximi infringit iacob.2.a b
¶Pestilentiam immittit deus propter inobedientiam verbi sui leuit.26.d.deut.28.b.3.reg.8.d
Pestem eligit Dauid, vt cum aliis occideretur à deo, quòd ipse numerasset populum 2.reg.24.c
Pestis cessat oblatione Dauid 2.reg.24.d
¶quicquid PETIERIMVS à deo secundum voluntatem filij, audit nos, & habebimus quod postulamus 1.ioan.5.c
quicquid Petierimus à deo, accipiemus ab eo, si cor nostrum non reprehendit nos 1.ioan.3.d
Petentibus nihil denegabitur, si modo crediderint se accepturos quod petunt matth 21.b.marc.11.c
quicquid Petierint duo vel tres fideles congregati in nomine Christi, accipient matt.18.c
Petentes in nomine suo patrem, obtenturos confirmat Christus, etiam si non roget pro eis: tantum diligimur à patre ioan.14.b.15 c.16.e f
Petamus à deo quæ cupimus, & gratias agamus de acceptis philip.4.b
quæ Petunt impij, quare non accipiant iacob.4.a
Petenti Israel sibi dari aliquem qui verbum dei annuntiaret sibi, datur Christus propheta deuteron. 18.c
Petit Samson sitiens aquas à deo, & dat ei è molari déte maxillæ asini qua percusserat mille Philisthæos iudic.15.d
Petenti Annæ dedit deus filium 1.reg.1.d
vt Petat quicquid velit à se, hortatur deus Salomonem in somnijs 3 reg.3.a
Petit Eliseus spiritum Eliæ duplicem sibi dari 4. regum 2.b
non Petit à nobis deus aliud quàm vt timeamus ipsum & ambulemus in viis eius, diligentes ipsum deutero. 10.c
¶in Petra stare iubet deus Moysen, vt videat faciem ipsius exod.33.d
è Petra dat deus aquam Israelitis murmurantibus exo. 17.b.num.20.b
vt de Petra mel sugeret, constituit deus Israelitas super excelsam terram deut.32.b
PETRA scandali, Christus iis qui offenderūt ipsius verbo, non credendo illi 1.petr.2.b
Petra Christus est, in quem postea venturum fide respicientes Iudæi, ex ea potum spiritualem hausisse dicuntur 1.corint.10.a
Petra, aut in Christum petram fides, fundamentum ecclesiæ: qua qui nituntur, in ecclesiam dei recipiuntur matth 16.c
Petræ scissæ in morte Christi matth.27.f
¶Petrus & Ioannes, homines sine literis & idiotæ act. 4.c
Petrus ad Christum ducitur à fratre suo Andrea, ioan. 1.f.túncque vocatus est Cephas siue Petrus, qui prius Simon.
Petrus & Andreas vocantur à Christo ad prædicationis munus, qui eum sequūtur matth.4.c.marc.1.c. luc.5.a
Petri fides, aliorúmque apostolorum duodecim ioan. 6.g
Petrus aliorum nomine, respondet IESVM esse CHRISTVM promissum filium dei matth. 16.c. marc.8.c.luc.9.c
Petrus fide ambulat super aquas, & infidelitate mergitur, ob eámque corripitur à Christo matth. 14.d. marc.6.f
Petrus non intelligens mysterium passionis, conatur Christum à morte reuocare matth.16.d
Petro, quòd ipsum negaturus esset, prædicit Christus: neganti tamen futurum, etiam si moriendum illi esset matthæi 26.c. marci 14.c. lucæ 22.c. ioannes 13.d
ne Petri fides deficiat, orat Christus, & quare luc.22.c
Petrum nominatim obiurgat Christus, quòd non potuerit vna hora vigilare iecum matt.26.d
Petrum non posse sequi ipsum euntem ad mortem, sequuturum autem postea, prædicit Christus ioannis 13.d
Petrus auriculam Malcho abscindit matth. 26.e.ioan. 18.c
Petrus Christum à longe sequitur, cupiens videre quid de ipso fieret matth.26.f
Petrus ad vocem ancillarum bis cum iuramento, & ad aliorum etiam cum iuramento, & destatione Christum abnegat, matt.26.g.quem cum postea Christus respexisset, flet amarè luc.22.g
Petrus cum Ioanne currunt ad monumentum luc.24. b.ioan.20.a b
Petrum prædicit Christus, quo genere supplicij gloificaturus esset ipsum aliquando ioan.21.e
Petrus rogat Christum quid de Ioanne futurum esset, eiúsque curiositas retunditur ioan.21.g
Petrum ter interrogat Christus an ipsum diligeret, vt doceret suos summa charitate erga ipsum Christum opus esse ei qui gregis dominici curam susciperet ioan.21.e
Petri sermo pro electione alterius in locum Iudæ proditoris act.1.c
Petrus post missum spiritum sanctum, primus Christum prædicat, per quem remitterentur peccata act. 2.c
Petri secunda prædicatio act.4.a
Petrus & Ioannes audacter affirmant sacerdotes Christum crucifixisse, cuius virtute sanatus esset claudus ille de quo eos interrogabant act.4.b
Petrus & Ioannes deum potius audiendum, quàm sacerdotes prohibentes Christum prædicari saluatorem affirmant act.4.d
Petrus carcere exit, solutis catenis ministerio angeli, actor. 12.a. ídque quomodo factum sit, narrat fratribus.
Petro cura à deo delegata vt Iudæis euangelizaret galat.2.b
apud Petrum moratur Paulus galat.1.d
Petrum reprehendit Paulus, & quare galat.2.c
Petro ostenditur in visione gentes non esse impuras, cum quibus possent Iudæi conuersari, quòd eas fide purificasset deus act.10.& 15.b
Petrus euangelium gentibus nuntiat act.10.g.15.b
Petrus quomodo ad gentes diuerterit, reddit rationem cæteris apostolis act.11.a
Petrus incarceratur ab Herode.act.12.a
ad Petri vmbram sanantur infirmi act.5.c
Petrus A Enea m virtute Christi sanat.act.9.f
Petrus Tabitam quandam suscitat act.9.g
Petrus habitat apud coriarium quendem in Ioppe act.9.g
Petri socrum à febre sanat Christus matt.8.b
Petrus fuit testis passionum Christi, & consors gloriæ quæ reuelabitur 1.petr.5.a
Petrus presbyter rogat compresbyteros 1. petri, 5.a
¶Phaceia regnat pro Manahan rege Israel, ísque interficitur à Phacee 4.reg.15.e
Phaceia occiso, Phacee regnat in Israel: ísque ab Osee occiditur 4.reg.15.f
¶Phaleg filius Heber.gen.10.d.1.paral.1.b
Phaleg generatio gene.11.c
¶Phanuelitæ immisericordes, negantes panem millitibus fessis persequentibus Zebee & Salmana, occiduntur à Gedeone iudic.8.b d
¶Pharao percutitur à deo, quòd vxorem Abræ rapuisset gene.12.d
Pharaonis pincerna & pistor somnia vident genesi 40.a
Pharaonis somnium de septenis bobus & totidem spicis gene.41.a
Pharao narrat Ioseph sua somnia gene.41.c
Pharaonis somnium exponit Ioseph gene.41.d
Pharao præcipit Iacob adduci in AEgyptum gene. 45.c
Pharaonis noui tyrannis exod.1.b
Pharao denegat dimittere populum Israel, quem magis ac magis opprimit exod.5.a
Pharao ideo restitit Moysi vt ostenderetur dei fortitudo: qui tam potenti regi, vt videri volebat, resisteret exod.9.c
Pharao eiicit filios Israel exod.12.e
Pharao insequitur Israelitas exod.14.f
Pharao persequens Israelem cum exercitu submergitur exod 14.b f
Pharaonis filiæ, & vxoris Salomonis domus 3.regum 7.b
Pharao subrogat Eliacim qui & Ioacim in locum fratris sui Ioachaz 4. regum. 23.f.2. paralipomenon 36.a
Pharaonis & Assyriorum similis interitus ezechielis 31.d
Pharaonicæ fœlicitatis cum fœlicitate Assyriorum comparatio ezech.31.a
¶Phares Iudæ nascitur è Thamar gen.38.g
Phares filij gene.46.b
sicut Phares domus, vt sit domus Ruth, precatur populus ruth 4.c
Phares generationes recensentur ruth 4.d
¶Pharisæus erat Paulus, filius Pharisæi act.23.b
Pharisæi quid credant act.23.b
Pharisæi cæci ioan.9.g
Pharisæi exemplo suo volebāt nullos suo Christo credere ioan 7.g
Pharisæi nisi baptizantur lauantúrque, venientes à foro, non comedunt panem marc.7.a
Pharisæi & scribæ absque potestate populum docentes marc.7.d.luc.6.g
Pharisæos metu diuini iudicij ad respiscentiam permouet Ioannes.matt.3.c.luc.3.b
à Pharisæis reprehenduntur apostoli, quòd non ieiunent, quódque in sabbatho spicas vellent matt. 9.b. 12.a
Pharisæos auaros monet Christus, ne se iustos propterea iudicarent, quòd tales æstimarentur ab hominibus luc.16.d
à Pharisæis reprehenditur Christus, quòd cum publicanis & peccatoribus manducaret matt.9.b
Pharisæorum consilium, vt Christus comprehendatur matt.12.b.marc.2.a.luc.6.b.ioan.11.f g.12.c
Pharisæorum causa, qua ab eis excommunicarentur, nō audent principes multi Iudæorum Christum palàm confiteri, cui credebant ioan.12.f
secundum Pharisæorum opera ne faciant turbæ, præmonet Christus matt 23.a
Pharisæi principes ministros mittunt, qui Christum comprehendant ioan.7.c
Pharisæus quidam vocat Christum ad conuiuium luc. 7.f
Pharisæi cæcum natum interrogant quis eum sanasset ioan.9.c
¶Phase ritu perpetuo celebrandum exod.12.c
Phase qui debebant comedere, & quomodo exodi 12.g
Phase domini præcipitur deuteronomium 16.a leuit. 23.a
Phase mundorum & immundorum num.9.a
Phase præcipitur fieri num.9.a
Phase non prohibentur facere, qui immundi erant super mortuum num.9.b
Phase celebratur in Galgala ios.5.c
Phase celebratur iussu Ezechiæ.2.paral.30.a
Phase celebrato iussu Ezechiæ, populus simulachra, lucos & excelsa demolitur 2.paral.31.a
Phase celebratur à Iosia rege Iuda.4.reg.23.e
¶Phetiæ principis populi mors ezech.11.c
¶Phenenna, vxor Elcanæ altera, fœcunda 1.reg.1.a
Phenenna exprobrat Annæ quòd esset sterilis à deo facta 1.reg.1.a
¶Pherezæos iubet deus penitus excindi deut.20.d
Pherezæos tradit deus in manus Iudæ, quos ipse expugnat iudic.1.a
Pherezæos relictos Salomon facit sibi tributarios 3. reg.9.c
¶Phialarum templi Salomonis fabricatio 2.paralipo. 4.c
¶Philetus & Hymenæus à veritate exciderunt, resurrectionem factam dicentes 2.timot.2.c
¶Philippi vocatio ioan.1.f
Philippus Nathanaeli Christum venisse indicat, quem promiserant Moyses & prophetæ ioan.1.g
Philippus petit videre deum patrem ioan.14.a
Philippus adhortatus ab angelo, euangelizat eunucho cuidam Candacis reginæ act.8.c
Philippus à spiritu raptus euangelizat ciuitatibus cūctis act.8.g
Philippus Samaritanis prædicat Christum act.8.a
Philippi euangelistæ domum ingreditur Paulus, quatuor filias virgines prophetantes habentis actor. 21.b
¶Philisthiim è quibus egressi gene. 10.b. paralipom. 1.a
Philisthæos sexcentos occidit Samgar.iud.3.d
in Philisthinorum manus tradit deus Israelem, quòd relicto ipso consilij fuissent in creaturis & idolis iudic.10.b
Philisthæis tradit deus Israelitas ad idololatriam conuersos iudic.13.a
Philisthæos volens deus affligere, voluit Samsonem ducere Philisthæam vxorem, quæ occasio esset destructionis illorum iudic.14.a
Philisthinorum segetes exurit Samson, incensis vulpiū caudis, & quare iudic.15.a
Philisthiim excæcant Samsonem iudic.16.e
Philisthiim illudunt Samsoni iudic.16.f
Philisthiim pugna contra Israel 1.reg.4.a
Philisthæi asportant arcam in Azotum, collocantes eā iuxta Dagon deum suum 1.reg.5.a
in Philisthæorum regionem ebulliunt villæ, & nascūtur mures 1.reg 5.b
Philisthæi percutiuntur à deo marisceis, ob aream testimenti quam iuxta Dagon deum ipsorum constituerant 1.reg.5.e
Philisthæi remittunt arcam cum muneribus 1. regum 6.a
Philisthæi tonante deo, de cælo conteruntur ad preces Samuelis 2.reg.7.c
Philisthæi rursum congregantur ad prælium contra Israel 1.reg.13.a
Philisthæi descendunt cōtra Saulem in prælium: quorum astutia factum fuerat vt Israelitæ carerent gladiis & armis 1.reg.13.d
Philisthæos profligat Ionathas, solo armigero comite, fiducia in deum 1.reg.14.a b c
Philisthæi congregantur contra Philisthæos 2.regum 17.a
Philisthæi occiso Goliath, cuius viribus fidebāt, diffugiunt, & occiduntur à deo 1.reg.17.g
Philisthæi traduntur à deo in manus Dauidis 1. regum 23.a
Philisthæi congregantur contra Saulem. 1. regum 28.a
Philisthiim occidunt Israelitas 1.reg.31.a
Philisthiim, spoliato Saule, deferunt caput eius in terram suam 1.reg.31.c.1.paral.10.e
Philisthiim audientes Dauidem vnctum esse in regem super Israelem, mouent prælium contra ipsum, à quo percutiuntur 2 reg.5.c d
Philisthæos victos facit sibi tributarios Dauid 2. reg. 8.a
Philisthæorum gigantes quatuor filij Arapha occidūtur à Dauide 2.reg.21.c d
Philisthæi percussi ab Eleazaro, item à Semma 2. reg. 23.b
Philisthæos percutit Dauid 1.reg.19.b
Philisthinos concitat dominus contra Ioram 2. paral. 21.d
¶ne per Philosophiam & inanem fallaciam seducamur, & à veritate euangelij ducamur ad præcepta hominum euangelio contraria cauendum colossen. 2.b
¶Phinees & Ophni vide Ophni.
Phinees, filius Eleazari exod.6.d
Phinees, filius Eleazari præpositus arcæ fœderis dei iudicum 20.d
Phinees occidit Zambri & Cozbi simul fornicantes coram populo, & placatur deus num.25.b
Phinees laus eccle.45.d
Phinees filius Heli sacerdotis alter 1.reg.1.a
¶Phison fluuius gene.2.b
¶Phithom vrbs ædificatur à filiis Israel in AEgypto exod.1.b
¶Phygellus & Hermogenes defecerunt à Paulo 2.timoth.1.e
¶Piè volentes viuere in Christo Iesu, persecutionē patientur 2.timoth.3.c
Pietas reges fœlices facit prouerb.25.a
Pietas vel impietas non deo, sed homini prodest, vel nocet.iob.35.a
Pietas sperat vitam æternam tit.1.a
ad Pietatem & fidem in deum exerceamur nos ipsos 1.timoth.4.c
in Pietatibus & conuersationibus sanctis simus 2.petri 3.c
¶Piger excitatur ad laborem prouerb.6.a
Piger laborem fugiens in egestate erit prouerb. 20. & 21.a
Pigri lapidatio eccl.22.a
Pigritiæ incommoda prouerb.24.b
Pigrorum iter quale prouerb.15.c
in Pigrum prouerb.21.d.22.b.26.c
¶Pignus dat Iudas nurui suæ Thamar, cum qua dormitat quam mittit vt recipiat gene.38.e
Pignora quando reddenda exod. 22.d. deuteronomi 28.b
Pignoris loco non accipiendum quo commodè carere non potest proximus deut.24.b
Pignora non vi auferenda ab iis quibus mutuauerimus aliquid deut.24.c
Pignora pauperibus post solis occasum reddenda, quibus carere non possunt deut.24.c
Pignoris loco non accipiendum vestimentum viduæ deut.24.d
Pignus & arrabo promissæ nobis fœlicitatis, spiritus sanctus, quo vncti & signati sumus, qui spem futuræ hæreditatis confirmat in nobis 1. corinthior. 1. d. 5.a
¶Pilatus solitus erat in die paschæ liberare vinctum vnum Iudæis ioan.18.g
Pilatus vult à Iudæis Christum condemnari secundū legem ioan.18.e
Pilati etiam iudicio Christus innocens ioan.19.a
Pilatus Christum esse Iudæorum regem cōfitetur, Iudæis negantibus ioan.19.c
Pilatus vult Christum cæsum dimittere, & non iudicare ad mortem ioan.19.c
Pilati vxor conatur Christum à morte liberare matt. 27.b
Pilatus minus peccauit quàm Iudæi ioan.19.b
¶Pilosus vir Elias 4.reg.1.b
¶Pinguis effectus Israel bonis & fructibus terræ promissionis dereliquit deum deut.32.c
¶de Piscina quæ erat Ierosolymis ioan.5.a
¶Pisces verbo dei creantur, datúrque eis vis gignendi gene.1.c
Pisces mundi & immundi leuitic. 11.b. deuteronomi. 14.b
¶Pius solus deus apocal.15.b
Pios dominus de tentatione & afflictione eripit, vt Noe iustitiæ præconem, & Lot iustum 1. petri 2.b
Pijs bona promiscuntur prouerb.10.a
Pij sola dei misericordia fidunt psal.51.b
¶Placatur deus oratione Moysi exod.32.d
¶Placet deo & hominibus Samuel 1.reg.2.c
quòd Placeret deo, beatum prædicat reginā Saba Salomonem 3.reg.10.b
vt Placeamus deo per Christum, orat ipsum Paulus vt

Universidad de Deusto

faciat in nobis quod placet ei hebr.13.d
non vt Placeret hominibus, prædicauit Paulus euangelium, sed deo à quo commissum ei erat 1.thess.2.a
non Placendum sibi ob cognitionem libertatis Christianæ, sed eatendum ad ædificationem fratris roma.15.a
si hominibus Placendo, prædicasset opera legis necessaria ad salutem, Christi seruus non fuisset Paulus, qui per aliud, quàm per ipsum solum vitam annunciasset galat.1.b
¶Plagarum modus erat pro mensura peccati deut.25.a
Plagis quadraginta verberabantur, qui iudicij sententia cædebantur deut.25.a
qui sint qui Plagis multis, qui item paucis vapulabunt à deo luc.12.f
Plagis variis affligit AEgyptios deus, vt cognoscerent ipsum esse solum deum, cui non esset similis in terra AEgypti exod.7.8.9.10.12.
Plagæ corporis Christi psal.21.versu 18.
Plagam cordis cognoscere, agnoscere se peccasse 3. reg.8.d
¶Plangitur Iacob ab AEgyptiis 70. diebus genesis 50.a b
Plangit Saram mortuam maritus Abraham gene.23.a
Plangit virginitatem suam filia Iephte à patre immolanda deo iud.11.g
Plangit Dauid cum populo occisum Abner.2.reg.3.f
Plangitur Moyses ab Israelitis deut.34.c
Plangitur propheta mortuus ab altero propheta 3. regum 13.f
Planctus, vide Lamentatio.
Planctus Israel ob incensos Nadab & Abiu.leuit.10.b
Planctus super mortuum quomodo fiebat à Iudæis 2. reg.3.f
¶Plantauerat deus ortum in Eden.gene.2.b
Plantauit populum Israelem deus in terra promissionis exod.15.d
Plantauit deus populum suum, & dedit ei terram Israel 2.reg.7.b
qui Plantat vineam, æquum est vt de fructu vineæ comedat 1.corint.9.a
Plantauit Paulus in officio euãgelico, iactis Christianæ doctrinæ fundamentis 1.corint.3.b
Plantatio, quam nõ plantauit deus, eradicabitur matt. 15.b. vt Pharisæi, quibus deus fidem non dederat, crederent.
¶in Plaustro nouo reducitur arca dei à Philisthæis 1. reg.6.b c
¶Plebem suam quam præsciuit deus, eam non repulit rom.11.a
¶Plenitudo Christi, est ecclesia in quam transfundit virtutem & beneficentiam suam abundantissimè ephes.1.d
¶Plorat populus agnoscens peccatum deut.1.g
Plorans Phaltiel, & quare 2.reg.3.e
Plorandum in hac vita, vt sine fine gaudeamus iacob. 4.d
¶Plumarius Beseleel & Ooliab.exod.35.d
¶ante quam Plueret deus, nubes siue fons è terra irrigabat ipsam terram gene.2.a
Pluit quadraginta diebus & quadraginta noctibus gene.7.b c
Pluit coturnices & man deus.exod.16.c.num.11.f g
Pluit lapides ios.10.c
Pluuia de cælo dabatur terræ promissionis deut.11.b
Pluuias temporibus suis daturus deus seruantibus præcepta sua leuit.26.a.deut 11.b.28.b
Pluuia & imber in puluerem vertitur non custodientibus præcepta deut.11.b.28.c
Pluuiam propter peccata populi aliquando deus non mittit 3.reg.8.d
Pluuiam tribus annis non dedit deus tẽporibus Achab 3.reg.17.a
Pluuia immissa declarat deus famem remissam 2. reg. 21.c
sine Pluuia & ventis traditurum se aquas ipsi Ioram impio dicit deus, vt vel sic agnoscerent eum 4. reg. 3.c
vt Pluuiam stillare doctrinã suam optat Moyses deut. 32.a
Pluuiam orat à deo Elias, pronus in terram, & posita inter genua sua facie 3.reg.18.g
Pluuiam prænuntiat Eliseus ipsi Iosaphat & Ioram regi Israel 4.reg.3.b
¶Polluit nomen patris sui filia sacerdotis fornicans leuit.21.b
Polluebant nomen dei qui idolo Moloch consecrabãt filios suos leuit.18.c.20.a
Polluitur nomen dei cùm periuramus leuit.19.c
Pollutio nocturna qua expiabatur deut.23.b
¶Polymitarius Beseleel & Ooliab exod.35.d
¶Pœna homicidij exod.21.b.num.35.b
Pœna furis exod.22.a
Pœna damni facti exod.22.a
Pœna talionis gen.9.a.exod.21.c.leuit.24.c.deut.19.d
Pœna idololatræ exod.22.e
Pœna per superbiam peccantis num 5.d
Pœnæ delinquantium deut 25.a
Pœnarum genera tria proponit deus Dauidi, famem, bellum, & pestem, vt quod ex illis vellet, eligeret 2. reg.24.b
¶Pœnitere deum more humano dicit scriptura, quando immutat quod fecerat, vt de Saule legitur 1. reg. 15.c
Pœnitudine non flectitur deus, immotum est quod statuit 1.reg.15.f
Pœniteat deum feciſſe hominẽ, vúltque delere, & quare gene.6.b
Pœnitet deum mali quod miserat contra Israelem 2. reg.24.c
Pœnitet Israelitas peccati, & idôla proiiciunt petentes se liberari iudic.10.d
Pœnitet Israelitas, Beniamin tribum esse deletam iudic.21.a c
Pœnitet Saulem peccati, & non parcitur ei, quia non fidit deo 1.reg.15.f
Pœnitet Dauidem peccati 2.reg.12.d
Pœnitet Dauidem numerati populi 2.reg.24.b
Pœnitendi spatium quærit Iob.iob 10.d
Pœnitenti peccatori vita promittitur ezech.33.c
Pœnitenti deus misericors promittitur deut. 30.a.iob 11.c.22.c
Pœnitentia siue conuersio vera ad deum iere.4.a
Pœnitentiam agere in corde suo & conuerti ad cor suum, & agnoscere corde peccatum, idẽ est 3.reg.8.c
Pœnitentia Iob.iob.42.a
Pœnitentia Dauidis vera 2.reg.24.c.12.e
Pœnitentia Pharaonis simulata exod.9 f
Pœnitentia Saulis simulata 1.reg.15.e
Pœnitentia Antiochi simulata 2.mach.9.b
ad Pœnitentiam expectat nos dominus sapien.12.c.isa. 48.b
ad Pœnitentiam & conuersionem dedit deus 120. annos hominibus ante diluuium gen.6 a
ad Pœnitentiam & conuersionem hortatur dominus Israelitas per prophetas 4.reg 17.b.isa.55.b
ad Pœnitentiam inuitat populum Ieremias.iere.26.a
ad Pœnitentiam populum prouocat Samuel 1.re.12.d
ad Pœnitentiam iubetur propheta reuocare filios Israel ezech 43.c
Pœnitentibus siue reducentibus se ad cor suum, id est conuersis toto corde & tota anima ad se, promittit deus misericordiam deut.30.a
Pœnitentes & conuersi ad deum, confitentes nomini eius, accipiunt remissionem à deo 3.reg.8.d
Pœnitentia sua temporali mouit Achab dominum vt ad tempus quædam remitteret ei, quem scibat ab impietate non recessurum 2.reg.21.g
POENITENTIAM Petrus vocat conuersionem à nequitia act.3.d
Pœnitentiam dat deus, suúmque donum est vt cognoscamus veritatem 2.timoth.2.d.act.5.e
Pœnitentiam fieri per Christum, & remissionem peccatorum, prædicare oportet luc.24.d
Pœnitentiam dedit deus gentibus, vt vitam æternam haberent per Christum act.11.c
Pœnitentiam & vitæ innouationem annuntiat Ioannes ad Christi susceptionem, & remissionem peccatorum, populum præparans matth.3.a
ad Pœnitentiam Ioannes permouet Pharisæos, metu diuini iudicij matth.3.c
Pœnitent & reuertuntur multi percutientes pectora sua, cum viderent Christo in cruce pendente ea quę fiebant luc.23.g
POENITENTIAM, & regnum cælorum appropinquasse, Ioannes Christus, & apostoli prædicauerunt matth.3.a.4.c.10.a.marc.6.b
Pœnitentiam, opera pœnitentiæ, & in Christum fidem prædicat Paulus, cum humilitate & lachrymis, act. 19.d idem facit & Petrus, act.2.f.3.c
Pœnitenti fratri remittendum matt.18.c.luc.17.a
Pœnitet Iudam Christum prodidisse matt 27.a
Pœnitentia Esau nihil profuit, tametsi cum lachrymis hebr.12.e
Pœnitentiam salutarem operatur tristitia, qua quis ob deum offensum dolet 2.corint.7.c
ad Pœnitentiam non reuertentur, nulláque hostia expiabunt peccatum suum, qui voluntariè peccant, & deficiunt à Christo, reiicientes eius hostiam, & aliã quærentes hebr.6.b.10.e
¶Ponderis æquitas leuit.19.g.deut.25.d.ezech.45.d
Ponderis iniquitatem damnat propheta osee 12.b
¶Pontifex non ingrediatur ad mortuum leuit.21.b.c
Pontifex à deo constituebatur, vt esset mediator inter ipsum & homines doctrina & oratione, & vt offerret munera & hostias pro expiatione suorum & populi peccatorum hebr.5.a.8.a
Pontifex noster CHRISTVS, in æternum sanctorum minister, inter deum & homines mediator in cælis, in dextera patris à deo pãtre constitutus: qui cum super terram esset, obtulit preces & orationes patri suo cum lachrymis pro nobis, & axauditus fuit qui potest compati infirmitatibus nostris, tentatus per omnia absque peccato heb.2.d.3.a.4.d.5.b c.6.d.8.a
¶Pontio Pilato traditur vinctus Christus matth.27.a
¶in Populos diuersos, & varias regiones diuisit & separauit deus homines deut.32.a
Populos diligit deus deut.33.a
Populorum terminos & regiones constituit deus iuxta numerum filiorum Israel deut.32.a
Populi duo in vtero Rebeccæ gen.25.c
in Populũ assumit deus filios Israel sibi, vt ipse sit deus ipsorum exod.6.a b.19.a.deut.4.a c.7.b.27.b.29.b. 2.reg.6.d.7.b
Populus dei, populus Israel 3.reg.8.f
Populum suum Israel plantauit deus, & constituit in terra promissionis 2.reg.7.b
Populum dei se fore, deóque se fide adhæsurum promittit Israel 4.reg.11.d
Populus ad radices montis stat, audiens loquẽtem dominum, non ausus transgredi terminos exod.19.d
Populus Israel murmurat ob laborem, punitur igne, optat carnes, man fastidit, num.11.a b
Populi murmur, ob exploratæ terræ desperationem num.14.a.deut.1.d
Populus immolat in excelsis ante ædificatum templum 3.reg.3.a
Populi non deleti ab Israel fiunt ei tributarij iudic.1.f
Populi flagitia ezech.22.g
Populi contemptus in deum iere.6.d
Populis omnibus Christus missus salutaris luc.2.e
Populus dei, Christiani 1.petr.2.b
¶in Porcos abeunt dæmones matth.8.d
ante Porcos non mittendæ margaritæ matth.7.a
¶Porphyrionem non comedebant Iudæi deut.14.b
¶Portas Gazæ vrbis sublatas in humeros defert in montem Samson media nocte iudic.16.a
in Porta ciuitatis sedebant iudices, vt iudicarent populum deut.22.b
in Porta ciuitatis sedet Booz, in qua reddebantur iudicia.ruth 4.a
Portas omnémque potentiam inimicorum suorum semen Abrahę, Christus possedit qui de diabolo triũphauit, asserens nos in libertatem gene.22.d
Portas & vim siue potentiam inimicorum suorum vt possideat semen Rebeccæ, optant parentes gene. 24.g
Portæ inferi, potentiáque diaboli non prævalebit aduersus Christianum, vt cum de manu Christi rapiat matth.16.c.ioan.10.e
Portauit filios Israel deus in humeris, sicut homo infantem, item super alas aquilarum, & assumpsit exo. 19.a.deut.32.b
¶Possessiones vendunt AEgyptij & Chananæi vt habeant panem gene.47.e
Possessio Leuitarum, deus deut.10.b
¶Posteriora dei vidit Moyses, non autem faciem exo. 33.d
¶Potens deus noster deut.10.d
Potentia dei non minuitur isa.50.a
Potentia dei cadit hostis.non nostris viribus isa.31.d
Potẽtiam suam vult deus omnibus esse notam isa. 33.b cum Potentiore quomodo sit versandum eccle.13.b
Potentiam suam ostendit dominus in vasa iræ quæ sustinuit in multa patientia rom.9.c
¶Potestas omnis prouocatur vt verbo dei subdatur, & det gloriam deo psal.23
Potestas omnis à deo est instituta rom.13.a
Potestatibus sublimioribus pareamus, & simus subiecti rom.13.a.1.petr.2.c
Potestatem vlciscendi se à deo habere dicit Paulus aduersus omnem inobedientiam rebellium, 2.corinth. 10.b.ad ædificationem tamen, non vt destruat, quam sibi auferri optat, modo sui sint virtute consummati 2.corinth.13.c
¶Potus immundus leuit.11.f
Potum spiritualem biberunt Iudæi, & escam spiritualem manducauerunt, in Christum venturum credẽtes 1.corint.10.a
¶Præcepta decalogi exod.20.a
Præcepta decem in duabus tabulis scripta deut.5.c
Præcepta diuina scrutanda prouerb.3.a
Præcepta dei implenda deut.6.a.8.a
Præceptis suis mauult deus obediri, quàm victimas sibi offerri 1.reg.15.c
Præcepta domini fiant in charitate 2.ioan.b
Præcepta dei siquis seruat, in illo manet, & ipse in eo 1. ioan.3.d
Præcepta dei obseruat, qui cognoscit deum, fidem perfectam, quæ coniuncta spei & charitati est, habens in Christum 1.ioan.2.a
Præcepta dei facientes non derelicturus est ipse deus. 3.reg.6.b
Præcepta custodientibus misericors est deus deut.7.b
Præcepta implentes Israelitæ, viuebant, id est effugiebant manus dei, non puniebantur, aut occidebantur deut.4.a
vt Præcepta impleant, discentes timere deum, præcipit deus legi Deuteronomium omni populo deut.31.c
Præcepta dei seruantibus, promittitur benedictio: nõ seruantibus, maledictio exod.23.a.leuit.26.a c.deut. 7.b.28.a
quòd contra Præceptum dei fecerit, abiicitur Saul è regno 1.reg.15.c
Præcepta dei filiis inculcanda deut.6.d
ad Præcepta seruanda exhortatur Moyses, beneficiorũ dei commemoratione deut.4.a.29.a
ad Præceptorum obseruationem hortatur Iudæos Iosue, commemoratis prius beneficiis dei erga ipsos ios.24.a b c
Præcepta dei vt custodiat, hortatur Dauid Salomonẽ 3.reg.2.a
Præcepta dei, ob hominum traditiones transgrediuntur Iudæi matth.14.a.vide dictionem Mandatum.
Præcepta de charitate prouerb.3.d
Præcepta sanctissima, zach.8.c
Præcepta mandata erant Israelitis, vt viuerent in eis, id est longo tempore perseuerarent in terra promissionis deut.32.g
Præceptum & ritus edendi agni paschalis exod.12.a
Præceptum sabbati exod.31.c
Præcepta domini esse, non sua asserit Paulus quæ Corinthiis præscripsit 1.corinth.14.g. idem facit vbiq; Moyses, dicens, Hæc dicit dominus.
Præcepto dei, deóque mouente cor mulieris pascitur Elias esuriens à pauperrima 3.reg.17.b
¶PRAECVRSOR noster Christus hebr.6.d
¶Prædam diuidi ex æquo iubet deus nume.31.d deut. 20.c
Prædam partiuntur inter se Israelitæ ios.11.c
Prædam quam acquisierant cum introducerant fratres suos in terram Chanaan diuidere inter fratres suos postquam reuersi essent iubet Iosue Rubenitis Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse.ios.22.b
Prædam ex æquo diuidi iubet Dauid tam iis qui præliati erant, quàm lassi non poterãt præliari 1. regum 30.f
Prædam quam à Madianitis acceperant Israelitæ, inaures aureas accipit ab eis Gedeon iudic.8.e
Prædam à Madianitis raptã afferunt Israelitæ ad Moysen nume.31.b
Prædam vrbis Hai præcipit deus vt sibi & suis accipiat Iosue, quòd & ipse facit ios.8.a f
ex Præda gratificatur Dauid omnibus amicis 1.regum 30.g
¶Prædestinauerat deus ante mundi constitutiõem, nos redimere sanguine filij sui, & per ipsum filium saluare: ac nos in filios per eundem adoptare, iuxta propositum voluntatis suæ, quo gratuitam suam in nos beneficentiam redderet orbi magis illustrem & dilucidam, qua nos sibi reconciliauit per dilectum filium suum ephes.1.a.2.timot.1.c.1.petr.1.d
Prædestinatos vocat Paulus quos & præscitos roman. 8.f
Prædestinatos vocauit deus per prædicationem apostolorum, & iustificauit per mortem filij sui romano. 8.f
ob Prædestinationem non est cum deo disceptandum rom.9.d
¶Prædicatores verbi sui se missurum promittit deus isa.30.e
Prædicatores euangelij missi vt homines à diaboli faucibus eriperent psal.67.vers.13
de Prædicatoribus missis ad euangelizandum isa.2.c
Prædicaturus Isaias prius à domino mundatur isa.6.b
ad Prædicationis officium vocantur à Christo Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes matth.4.d
Prædicari euangelium omni creaturæ iubet Christus marc.16.d
Prædicat Christus in naui matth.13.a.marc.4.a
Prædicauit Christus palàm, nihil in occulto. ioannis 18.d
Prædicari non possunt nisi missi.rom.10.c
qui Prædicat, sermones dei prædicet 1.petr.4.c
Prædicabant apostoli in templo, ignorantibus Scribis & Pharisæis act.5.g
Prædicant apostoli in templo & circa domos euangelium Christi act.5.g
Prædicatibus apostolis deus incrementum, dabat verbo, attrahens quos credere volebat act.2.g
Prædicatio Petri secunda, qua conuertuntur quinque milia hominum act.2.a.4.a
Prædicatio Pauli, act.13.c. & qualis fuerit 1. corinth. 2.a
Prædicat Anna prophetissa Christum venisse omnibus ex Israel expectantibus redemptionem per ipsum luc.2.f
Prædicare iubet Christus dæmoniaco sanato suam misericordiam, & bona quæ illi fecerat marc.5.b
Prædicatio Pauli verax dei præsidio, qui sermonem eius facit efficacem 2.corint.1.d
Prædicationis suæ inter gentes fœlicé successum Paulus per Christum deo adscribit rom.15.d
Prædicatione rei in speciem stultæ, nempe quòd Christus in cruce passus sit pro nobis, placuit deo saluos facere credentes 1.corint.1.c
Prædicatores non desistant hortari fratres ad pietatem Christianam 2.petr.1.c
Prædicatores aliud prædicantes quàm euangeliũ Christi, non recipiendi 2.ioan.c.nec aue eis dicendum.
Prædicatores verbi dei debemus suscipere, & illis bona temporalia impartiri, vt cooperatores simus veritatis 3.ioan.c.
Prædicabant apostoli quòd viderant & audierant 1. ioan.1.b
Prædicatores mendaces describuntur quales sint, & quæ tormenta eos maneant 2.petr.2.a b c
Prædicari Christum quocunque modo, siue ob charitatem, siue ob inuidiam, gaudet Paulus philip.1.b
¶Prædo vendens hominem, moriatur deut.24.b
¶Præfecti Salomonis 550.3.reg.9.d
¶Prægnantem qui percussisset rixantes exod.21.d
Prægnãs vxor Phinees, audiens arcam dei captam, incuruat se & parit 1.reg.4.d
Prægnantes scinduntur à Manahem rege Israel 4.reg. 15.d
Prægnantibus væ in excidio Ierosolimorum, tam erit horrendum matth.13.d.24.b
¶ad Præmium docet deus 2.reg.22.c.psal.17.e
¶Præmium pollicetur Saul percutiẽti Goliath. 1. reg. 17.c
¶Præparanda deo corda, soli ei seruiendo & fidendo 1.reg.7.a
¶Præpositis nostris obediamus hebr.13.c
Præpositi filiorum Israel flagellati vociferantur ad Pharaonem exod.5.c
¶Præputia centum Philisthinorum petit Saul à Dauide, vt ea occasione occidatur à Philisthæis 1.regum 18.f
Præputium nihil prodest Christiano, aut circumcisio, sed obseruatio mandatorum dei 1.corint.7.d
in Præputio si aliquis à deo vocatus sit ad Christum, ne velit circuncidi 1.corint.7.c
Præputia lignorum auferenda leuit.9.c
¶Præscitos vocat Paulus quos prædestinatos rom.8.f quos Præsciuit deus ex Iudæis, hos non repulit roma. 11.a
¶in Præsepio nascitur Christus luc.2.a
¶Præsidendum in solitudine rom.12.b
¶Præuaricatio non est, vbi non est lex: non enim reputantur tunc peccata esse peccata, neque est quod irritet ad peccatum, quod certe facit lex rom.4.c
ad Prandium Pharisæus quidam Christum vocat luc. 11.f
¶Precatur Paulus eos quibus euangelizat, & consolatur 1.thess.2.c.4 a
¶Presbyteros constituit Paulus per singulas ecclesias act.14.d
Presbyteros & episcopos, pro eisdem accipit Paulus act.20.f.tit.1.b
Presbyteros quales constitui vult Paulus tit.1.b
Presbyteros Ephesiorum adhortatur Paulus, vt perseuerent in syncera doctrina act.20.d
Presbyteros hortatur Paulus, vt non ob turpe lucrũ, sed propenso animo & ex charitate, neque ceu dominium exercentes aduersus eleros, sorte vocatos, eósque qui ad sortem & hæreditatem æternam vocati sunt, sed sic vt sint exemplaria gregis 1. petr. 5.a
Presbyteri qui bene præsunt, duplici honore digni; maxime qui annuntiant verbum euangelij. 1.timot. 5.c
aduersus Presbyterum accusatio non recipienda, nisi sub duobus aut tribus testibus 1. timoth. 5.d. Vide dictionem Episcopus.
¶Pretio mortis Christi redempti Christiani, nulli hominum præter illius voluntatem debent seruire 1. corint.6.d.7.d
Pretiosus & carus erat sermo domini, raróque loquebatur manifestè in visione in Silo propter prophetã Ophni & Phinees 1 reg.3.a
Pretiosa dicitur fuisse anima Saulis coram Dauide, quia non occidit eum Dauid 1.reg.26.d
Primatum tenet in omnibus Christus col.1.c.
de Primatu inter se contendunt discipuli Christi matt. 18.a.marc.9.e
¶Primi nouissimi, vide Nouissimus.
¶Primitiarum lex nume 5.a b
Primitiæ solicitè deo reddendæ exod.22.d.34.d.leuit. 23.b.nume.15.b
Primitiæ & decimæ sacerdotibus præstandæ erant nume.5.b.18.b
Primitiæ frugũ quomodo offerẽdæ leuit.2.d.deu.26.a
Primitiæ triennales Leuitis, pupillis, viduis & aduenis dandæ deut.26.a
de Primitiis ezech.45.d
Primitiarum panes multiplicans Eliseus dat populo esurienti 4.reg.4.g
Primitias spiritus habentes, etiam redemptionem omnium fidelium expectantes in gemiscunt rom.8.d
vt Primitiæ quædam eorum qui cum spe resurrectionis dormiũt, Christus resurrexerit 1.corint.15.c.20. 1oss.1.c
Primitiis Iudęorum, videlicet patribus existẽtibus sanctis, fieri non potest quin aliqui ex eis sint sancti roma.11.b
¶Primogenita pàruipendens, vendit ea Esau fratri suo Iacob, lentis edulio gene.25.d
Primogenita dei erant exod.13.a.23.c d.24.c.leuit.26. c d.deut.14.d.15.d
Primogenita quare deo offerebantur exod.13.c
Primogenita omnia, dei sunt: quorum loco accepit Leuitas in ministerium tabernaculi nume.3.b.f.8.c
Primogenita hominis pretio redimebantur exod.13.b
Primogenitum asini mutabatur oue.exod.13.b
Primogenita AEgyptiorum moriuntur media nocte exod.11.b.12.e
Primogenitura ius non dandum ex affectibus filio dilectæ vxoris sue, qui nõ fuerit primogenitus, sed odiosæ suæ vxoris filio qui fuerit primogenitus deutter. 21.c
Primogenitus est Christus vniuersæ creaturæ inter fratres cæteros à deo adoptatos rom.8.f.colos.1.c
Primogenitus mortuorum Christus, qui primus resurrexit apoc.1.b.1.corint.15.c.col.1.c
¶Principes, dei ministri sunt, & ad quid rom.13.a b
Principum status mutantur, vt dona dei agnoscantur iob 12.c
Princeps in terra AEgypti, Ioseph gen 42.a
Principes populi sint sapientes, gnari & periti dei.1.b
ad Principes Israel exhortatio ezech.45.c
in Principes pauperũ oppressores amos 4.a soph. 3.a
Principes vrbis Ierusalem arguit dominus sopho.3.a
Principes Israel taxat propheta amos 6.a
contra Principum tyrannidem ezech.22 f.mich.3.a c
Principis impij sunt & ministri impij prouerb. 29. b. eccl.10.a
Principi non maledicendum exod.22.d
Principibus simus subditi tit. 3.a
Principum exercitus temeritas 2.reg.2.c d
Principes huius mundi Christum crucifixerunt per ignorantiam, nescientes sapientiam euangelicam 1. corint.2.b.act.3.c
Principes Iudæorum multi credunt Christo, sed non audent tamen confiteri, & quare ioan.12.f
Principis portio in terra promissionis ezec.45.c.48.c
de Principis holocausto spontaneo ezech.46.d
Principis dona hæreditaria ezech.46.g
Principes quinquagenarij ad Eliam missi per Ochoziã igne consumuntur 4.reg.1.b
Principum sapientiam non prædicat Paulus 1. corint. 2.b
Princeps pastorum, Christus 1.petr.5.b
Princeps potestatis aeris huius & mũdi, diabolus, morte Christi pulsus à tyrannide ioan.12.e.ephe.2.a
Principatus omnis caput, Christus colos.2.b
de Principatibus & potestatibus dæmoniacis per se triumphat Christus, nos ab eis veluti opima spolia reportans colos.2.c
¶Prisca & Aquila, Pauli adiutores in euãgelij prædicatione rom.16.a
¶Probanda omnia, & non quodcunque genus doctrinæ sine iudicio suscipiendum; neque omni spiritui credendum, videndum enim si ex deo sint 1. thess.5. d.1.ioan.4.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Probatio spem nostram auget, dum consyderãtes nos in afflictionibus non esse derelictos, fortius fidere discimus rom.5.a
Probationem & cognitionem voluntatis diuinæ erga nos parit patientia rom.5.a
Probemus & tentemus si simus in fide Christi 1.corint. 11.f.2.corint.13.b
Probemus & intelligamus quæ sit dei voluntas, nempe vt sancti simus, abstinentes à fornicatione, rom.12.a ephes.5.d.1.thes.4.a
¶Problema siue propositionem & obscurum sermonẽ proponit Samson sodalibus suis, de leone quem occiderat, ex cuius forti corpore cibus dulcis, id est mel, exierat iudic.14.c
¶Procidit ad dominum Moyses orans pro Israelitis deut.9.c
¶Prodigalitatem prohibet Salomon.prouerb.5.b
¶Prodigia in morte Christi matth.27.f
¶Proditores Ziphæi 1.reg.23.c
¶Proficit Samuel, placens deo & hominibus 1.reg.2.e
¶non Prohibendi qui quocunque modo regnũ Christi annuntiant, & euangelium promouent, etsi indigni alioqui videantur, vt docet Christus nolẽs prohiberi eum qui in nomine ipsius dæmonia eiiceret, etsi in comitatu discipulorum suorũ non esset mar. 9.e.luc.9.f
¶Proiecerant dominum Israelitæ, petentes regem hominem protectorem, qui deum regem saluatorem habebant 1.reg.10.c
Proiicere sermonem dei, pro inobedientem esse 1.reg. 15.f
¶Promittit deus terram Chanaan exod.34.b
Promissionis terra qualis deut.8.b.11.b
Promissionibus dei credendum 2 paral.20.c
Promissionibus dei fidit Abraham gene.24.a
Promissiones omnes, quibus omnia bona promiserat deus, Iudæis impleuit, impleturus & mala quæ comminatus est derelinquentibus eis pactum suum ios. 21.d.23.d
in Promissionibus verax deus 1.reg.3.c
Promissiones suas non retractat deus, tametsi peccatores simus, tanta est eius, misericordia leuit.26.g
Promissiones suas quibus promiserat terrã Chanaan, vt impleret deus, introduxit Israelitas in terrã Chanaan, non propter eorum iustitiam: sic nobis dat vitam æternam promissam deut.9.a
Promissiones suas implet deus erga illos qui toto cor de ambulauerint coram ipso 3 reg.2.a.8.b c
Promissiones dei dignis & fidelibus dantur, non autem indignis, vt videri potest de Heli, à quo ablatum fuit sacerdotium ob impietatem filiorum 1. regum 2.f
propter Promissiones suas ad Abrahã, Isaac, & Iacob factas, omnia egit deus erga Iudæos exod. 2.d. 6.a. leuit.26.g.deut.4.c.7.b.1.reg.12.d.2.reg.7.c.4.reg. 13.d.19.g.20.b
propter suas Promissiones Dauidi factas non aufert deus totum regnum Salomoni, sed duas tribus reseruat ei 3.reg.11.f
Promittit deus se futurum cum Gedeone, in liberando Israel iudic.6.c
Promissio longæ vitæ honorantibus parentes exod. 20.c
Promissionum fide vrgetur deus psal.88.versu.19
Promissionum dei memor Iacob, quibus promiserat se futurum semper cum eo orat, & eas deo obtrudit. gene.32.c
Promissiones suas obiicit deo Moyses, orans pro peccato Israel exod.32.c.deut.9.d
Promissiones factas Abrahæ impleri in Iacob precatur Isaac gene.28.a
Promissiones dei cupit Dauid impleri 2.reg.7.d
Promittit populus se facturum verba dei quæ præcepit exod.24.a b
quod Promiserimus deo, reddendum, aut peccabimus deut.23.d
Promissio, Vide Fœdus.
PROMISSIO SALVTIS AETERNAE. 1. ioan.2. d.facta ab æterno ante conditum mundũ, reuelata temporibus suis per prædicationem euangelij, ephes.1.a.2.timoth.1.c.tit.1.a.1.petr.1.d
Promissionem suam iuramento confirmavit deus, ne dubitemus eam nos accepturos hebr.6.d.isa.54.b
Promissiones dei, per illum fideles sunt & stabiles 2. corint.1.d
ex Promissione, dabitur hæreditas regni cælorum fidelibus, non propter opera legis quæ fecerint galat.3.c
Promissionis verbum Abrahæ & Iudæis reliquis factum rom.5.a c
Promissionis filij sunt, qui in Christum Abrahæ & Isaac promissum credunt rom.9.b
Promissam vitæ æternæ hæreditatem nondum acceperunt patres veteris testamenti, vt cum eis eam & nos accipiamus hebr.11.g
Promissiones hæ magne, propria gloria & virtute dei donantur nobis, vt ipsi soli gloriam & potẽtiam tribuamus 2.petr.1.a
secundum Promissiones suas deum misisse Christum saluatorem nobis, cantant Maria, idem cantat & Zacarias luc.1.e g
Promissiones suas deum impleſſe, misso in terris filio docet Petrus act.3.b.idem docet & Paulus act.13.d
Promissis dei confirmati fideles, dent operam vt se pur gent ab omni inquinamento corporis & animi 2. corint.7.a
Promissionem accipient, qui patientes in tribulationibus fecerint dei voluntatem hebr.10.g
Promissã dei expectamus 2.petr.3.c
Promittit deus se futurum patrem fidelibus 2.corinth. 6.d
Promissio patris spiritus sanctus act.1.a.4.c
Promissionem sui aduentus non procrastinat ac prorogat dominus, sicut impij existimant: sed longius spatium præscribit, quæ sua est longanimitas & mãsuetudo, vt resipiscamus interim nolens quenquam perire 2.petr.3.c d
Promissio dei de æterno templo, sacerdotio, & regno in Dauidis semine Christo psalm.103
Promissionibus dei patribus nostris factis confirmatur ecclesia michæ.7.d
Promissionum dei veritas psal.104.versu 11.
¶Pronus in terram cadit Iosue coram deo, conquerẽs Israelem superari ab aduersariis ios.7.b
¶Prophana & vaniloquia vitet episcopus, quæ pertrahunt ad impietatem 2.timot.2.c
¶Propheta olim dicebatur videns 1.reg.9.b
per prophetas solebat deus aliquando respondere cõsulentibus se 1.reg.28.a
per Prophetas hortatur dominus Israelitas ad conuersationem ab idolis 4.reg.17.b
Prophetis suis in visione, vel per somnium loquebatur deus: soli autem Moysi facie ad faciem locutus est nume.12.b
Propheta nõ surrexit in Israel sicut Moyses post mortem ipsius deut.34.d
Propheta dei fidelis Samuel à deo quater ad hoc vocatus, vt per eum ipse loqueretur Israelitis 1. regum 3.d
vt Prophetam sciret esse in Israel, igitur & verum deũ, petit à rege Eliseus mitti ad se Naaman quem sanaret 4.reg.5.c
Propheta dei non potest loqui nisi quod deus ponit in os eius, vt docet Michæas 3 reg.22.c
Prophetæ dei authoritas michæ.3.c
Prophetarum commendatio ecclesiast.49.c
Propheta verbo dei inobediens, occiditur à leone immisso à deo 3.reg.13.d e
Prophetæ magnæ authoritatis viri fuere erga reges 4.reg.5.c
Prophetæ Nathan traditur Salomon erudiendus 2.regum 12.f
Propheta quidam missus præcepto dei corripuit Ieroboam de idololatria 3.reg.13.a
Propheta præmonet Achab regem Syriæ Benadat rursum præliaturum contra ipsum 3.reg.20.d
Propheta quidam à deo missus promittit victoriã cõtra Achab 3.reg.20.b c e
Propheta iubetur à deo nihil accipere ab impio Ieroboam, ne cibum quidem & potum 3.reg.13.b
Prophetam Abiam consulit Ieroboam de valetudine filij sui ægroti 3.reg.14.a
Prophetas domini centum abscondit Abdias in spelunca, ne occidantur à Iezabel domina sua 3. regum 18.a
Prophetas dei esse occisos ita vt solus esset derelictus, dolet Elias 3.reg.19.b
Prophetam percussuro Ieroboam corripientem eum, manus aresci t: quæ ei restituitur oratione eiusdem prophetæ 3.reg.13.a
Prophetæ cuiusdam mendacium, vide Mendacium 3. reg.13.c
Prophetæ prophetauerunt de futura in nobis gratia & salute per Christum, quæ non suo, sed alio tempore accideret 1.petr.1.b
Prophetæ multi Christum præsentem videre & audire cupierunt matth 13.c.luc.10.d
Prophetarum spiritus pronũtiauit in ipsis afflictiones & passiones Christi, & glorias quæ secuturæ erant 1 petr.1.b.act.3.d
Prophetarum scripturæ testantur remissionem peccatorum esse per Christum act.10.g
iuxta Prophetarum scripta, Christum missum salutem omnibus gentibus, cantat Zacharias luc.1.g
Prophetæ nobis proponuntur in exemplum patientię & afflictionis iacob.5.c
Prophetarum & sanctorum sanguis in Babylone inuentus est apocal.18.g
Prophetam siquis, quia dei propheta est, susceperit, is eandem mercedem quam fide accepturus à deo est propheta ille, accepturus est matth.10.d
Propheta Abraham dicitur à deo gene.20.b
Propheta Moysi erat Aaron, quòd Pharaoni loqueretur quæ dixisset ei Moyses exod.7.a
Prophetant Eldad & Madad in castris, spiritu sancto requiescente in eis num.11.f
Prophetam seniores constituti à deo principes populi Israel cum Moyse num.11.f
vt Prophetet omnis populus optat Moyses num.11.f
Prophetat Paulus de resurrectione, cum dicit, in verbo domini 1.thess.4.d
in Prophetæ & verborum eius derisores ezech.33.g
in Prophetarum osores comminatio amos 5.c
ob Prophetarum contemptum minatur dominus Iudæis iere.7.c
Prophetas siue prædicatores prohibent Iudæi verbum dei annuntiare isa.30.b
Prophetæ prophetantes, id est psalmos & verba dei canentes, spiritu docti in instrumẽtis musicis 1.reg.10.b
Prophetat Eliseus psalte canente, & prænuntiat aquã exercitui Ioram impij, & Iosaphat pij, & victoriam de Moabitis 4.reg:3.b c
Prophetas cõstituit dominus in ecclesia, qui interpretarentur nobis scripturas 1.corint.12.d
Prophetarum spiritus, ipsis prophetis auditoribus subiectus est 1.corint.14.f
Prophetans vir velato capite, deturpat caput suum 1. corint.11.a
Prophetæ vxori, Vide vxori prophetæ,4.reg.4.a
Prophetarum filij siue discipuli pauperes ædificant domum 4.reg.6.a
Prophetarum quidam filius percussus & vulneratus, accedit ad Achab, à cuius ore extorquet iudicium contra seipsum, qui Benadad seruauerat, quem deus præceperat occidi 3.reg.20.g
Prophetarum filij tempore famis de victu tentantur, dum agrestes herbas sibi vtcunque in cibum colligunt, & edentes mortem in olla inuenĩt 4.reg.4. g
Prophetis Debora vxor Lapidoth iudicat Israelem iudic. 4.a
per Prophetissam Holdam consulit Iosias dominum 4.reg.22.c
in Prophetissas mendaces ezech.13.c
Propheta nobis promittitur Christus ex Iudæis, quẽ debemus audire deut.18.c
Propheta falsus quomodo dignoscendus deuter. 18.d. iere.28.a
Propheta signis & miraculis à vera in deum dilectione & fiducia abducens non audiendus, sed occidendus deut.13.a.18.d
Prophetiæ spiritum mendacem dat aliquando deus propter eos qui verbo suo nolunt credere 3. regum 22.c d
Prophetæ falsi 850.vnus Elias dei propheta 3.reg.18.c
Prophetæ falsi 400.consulunt bellum regi Achab cõtra Ramoth Galaad, dissuadente Michæa solo dei propheta 3.reg.22.a b
Prophetas vero (qui quãdoque non solùm verbis, sed etiam rebus & signis prophetant) imitaturus Sedecias pseudopropheta, cornua facit sibi, quibus ostẽdat ipsum Achab percussurum Ramoth Galaad. 3. reg.22.b
de Prophetis falsis conqueritur Ieremias, quibus minatur dominus exitium iere.14.b
Prophetarum & sacerdotum doctrinam mendacem arguit Ieremias, & eorum auaritiam iere.8.c
Prophetas Baal omnes occidit Elias 3.reg.18.g
Prophetiam dat deus cui vult, non habita ratione personæ, vt videre licet de Saule, & responsione cuiusdam qui de prophetis inter quos prophetabat Saul, dixit, Et quis pater eorum? quasi diceret, non ex patre & carnis propagatione, &c.1.reg.10.c
ad Prophetiam ex agricultura vocatus Eliseus à deo per Eliam 3.reg 19.d
Prophetia Caiphæ ioan.11.g
PROPHETIA, dei donum est, à spiritu dei datum, quæ non adducitur voluntate humana rom. 12. b. 1. corint.12.b.2.petr.1.b
Prophetiæ spiritus, testimonium Iesu apocal.19.c
Prophetiæ spiritus, disserendique gratia de mysteriis dei, datur etiam aliquando impiis matth.7.d
Prophetias & diuinæ scripturæ interpretationes ne aspernemur 1.thess.5.d

Prophetiæ donum vt nobis contingat enitendum 1. corinth.14.a
de Prophetiæ dono 1.corinth.14.
Propheticorum sermonum veram intelligentiam, quę propria & humana interpretatione non habetur, habuerunt à deo apostoli 2.petr.1.d
Prophetici sermones lucerna ardens in loco caliginoso, quos non intelligit quis nisi dies Christi dies nouæ legis illucescat ei, & euangelium veri solis iustitiæ, Christi, oriatur in corde illius 2.petr.1.d
¶Propinquum se esse Ruth agnoscit Booz.ruth 3.c
Propinquitati iuri quomodo cedebant Hebræi. ruth. 4. a b
¶Propitiatorij forma exod.25.b.37.a
Propitiatorij situs exod.26.g
Propitium se futurum terræ populi sui promittit deus deut.32.f
PROPITIATIO pro peccatis nostris & totius mundi, Christus 1.ioan.2.a.4.c
¶Propositionis panes leuit.14.a
Propositionis panes necessitate coactus comedit Dauid 1.reg.21.b.marc.2.d.luc.6.a
Propositionem siue obscurum sermonem proponit Samson sodalibus suis de leone quem occiderat: ex cuius forti corpore, dulcedo, id est mel, exierat iudicum 14.c
¶Proselitum seu aduenam vnum vt facerent Pharisei, & vt vnum gentilem in suæ religionis consortium pertraherent, mare & terram circuibant, gehennæ obnoxium reddentes eum duplo quàm ipsi essent matth.22.b
¶Prospera & aduersa à domino prouerb.3.d
Prosperitas impiorum, & eorundem repentinus interitus iob 21.a b
Prosperitati insidelium non inuidendũ psal.36.versu 7
¶Prosternuntur Moyses & Aaron coram deo. nume. 20.a
¶Prostibuli merces non offerenda deut.23.c
¶Protector noster deus psal.17.e.26.a.30.a.32.d.70.a. 11.c.143.a
Protectorem se offert deus ipsi Abrahæ gene.15.a
Protector Abrahę deus prohibuit ne Abimelech adulterium cum Sara committeret gene.20.b
¶Prouerbium Quasi Nemrod robustus venator corã domino gene.10.b
Prouerbium, Num & Saul inter prophetas 1. reg.10. c.19.d
Prouerbiũ. Ab impiis egredietur iniquitas 1.reg.24.c
in Prouerbium Israelem futurum prædicit deus, si diis alienis adhæserit 3.reg 9.b
in Prouerbium fuerunt Iudæi, quòd noluerint obedire præceptis dei deut.28.d
¶Prouidentia dei erga seruos suos psal.144.b.146.b. prouerb 15.a.19.c.malach.3.d
Prouidentia dei erga nos ab vtero matris nostræ psal. 138.versu 1.
Prouidentia dei non neganda eccl.5.b
Prouidentia dei etiam erga passeres matth.4 g
Prouidentiam dei negantes arguit Isaias.isa.10.d
qui Prouidentiæ dei fidem non habent, hac vita indigni iudicantur à propheta psal.103.versu 38
Prouidentia dei etiam erga ingratos 3.reg.18.a
Prouidentiam dei in extrema fame annuntiantibus leprosis non credunt Samaritani 4.reg.7.b c
Prouidentiæ diuinæ omnia committenda eccle.11.b
Prouidentia dei factum, quòd Abimelech non dormierit cum vxore Abraham gene.20.b
Prouidentia dei, nihil deest populo Isral in desertis deut.2.b
Prouidentia dei mittit Isai Dauidem ad fratres in castra 1.reg.17.b
Prouidentia dei Michol seruat Dauidem maritum, per fenestram illum demittens, & patrem decipiens 1. reg.19.c
Prouidentia dei Saul cum suis opprimitur somno, à quo Dauid aufert hastam & sceptrum 1.reg.26.b
Prouidentia dei, Dauid cum Philisthæis contra Saulẽ pugnaturus, ab exercitu remittitur 1.reg.29.a
Prouidentia dei occurrit seruus Aamaleciæ qui Dauidẽ ducit ad eos qui succéderent Siceleg 1.re.30.c
Prouidentia dei feruntur Dauidi lasso & esurienti ciboria in desertum 2.reg.17.g
Prouidentia dei immissus leo occidit prophetam inobedientem verbo dei, mortuúmque ipse leo seruat cum asino 3.reg.13.e
Prouidentia dei Elias pascitur à coruis 3.reg.17.a
Prouidentia dei quòd captiua Iudæa ducta ad Syros ad gloriam dei & Naaman salutem 4.reg.5.a
Prouidentia dei alitur in aliena terra mulier Sunamitis, ob incredulitatem suam in verbum ipsius 4. regum 8.a
¶Proximi res perdita non negligenda deut.22.d
Proximi cura vnicuique commissa eccl.17.b
Proximo mutuum dandum eccl.29.a
Proximorum amor gratus deo & hominibus eccl.25.a
Proximorum contemptores increpantur malách. 2.b
Proximus non infamandus eccl.19.b
PROXIMVM nostrum agnoscamus, in quemcunque inciderimus ope nostra indigentem, eúmque iuuemus pro viribus, vt docet Christus in parabola Samaritani luc.10.e
Proximo placendum ad eius ædificationem rom.15.a
quæ Proximi sunt quærat Christianus, non quæ sua 1. corint.9.f
Proximi dilectio, legis est impletio rom.13.c
Proximus non iudicandus à nobis iacob.4.d
¶ad Prudentiam & simplicitatem hortatur Christus ministros verbi matth.10.b.ad eandem omnes hortatur Petrus.1.petr.4.b
Prudentia & affectus spiritus est, quòd vitam se habere per Christum sentiens, pacem sectatur cum omnibus rom.8.a
Prudentiæ spiritu repleti, vt facerent vestes Aaron exod.28.a
sine Prudentia gens Iudæorum non prævidens interitum ob adorata idola deut.32.d
Prudens Dauid in rebus omnibus 1 reg.18.b c
Prudentis mulieris oratio ad Dauid, qua petit reuocari fugitiuum Absalom 2.reg.14.a b c d e
Prudens mulier & pulchra Abigail.1.reg.25.a
Prudens secundum carnem Ionadab 2.reg.13.a
Prudentiæ carnis non innitendum abd.1.c
Prudentiæ suæ innitentes, & in creaturis spem habentes, spretis dei consiliis, reprehendit Isaias.isa.30.a
¶Prurigine percutit deus non seruantes præcepta deut.28.c
¶Psallendum deo, eíque gratiæ agendæ iudic 5.a
Psallendum deo spiritu & mente 1.corint.14.c
Psalmis, hymnis & canticis deo canendum cum gratiarum actione epheſ.5.d.colosſ.3.c
Psallente Dauide recedit spiritus dei malus à Saule 1. reg.18.c
Psallit fide Dauid in cithara laudem & misericordiam dei, & recedit spiritus malus à Saule 1.reg.16.d
Psalte canente prophetat Eliseus, & prænuntiat aquã exercituitui Ioram & Iosaphat, & victoriã de Moabitis 4.reg.3.b c
Psaltes queritur pro Saule agitato à spiritu dei malo 1.reg.16.c
Psaltes elegans & egregius Dauid 2.reg.23.a
¶vt à Pseudoapostolis caueant, flens Paulus exhortatur Philippenſes.philip 3.d
Pseudoapostolorum quorundam, suppresso nomine, elationem taxat apostolus 1.corint.4.d
Pseudoapostolos operarios subdolos vocat Paulus, qui prætextu euangelij ventri suo seruiunt 2.corin. 11.c
Pseudopropheta quomodo dignoscendus deut.18.d
Pseudoprophetæ miraculis à verbo dei abducenti nõ credendum sed occidendum est deut.13.a
Pseudoprophetæ 400. congregantur ante Achab 3. reg.22.a.2.paral.18.a
de Pseudopropheratum & sacerdotum doctrina, & eorum inexplebili auaritia ezech.22.e
Pseudoprophetarum miracula, ierem.23.f
contra Pseudoprophetarum vitam iere.23.b
in Pseudoprophetas populum docentes consilia cordis sui ezech.13.a
Pseudoprophetis non esse credendum ierem.23.d
in Pseudoprophetas Iudæos, qui circuncisionem & id genus docebant populum philip.3.a.tit.1.c
Pseudoprophetas ex Christianis subintraturos in ecclesiam post discessum suum, prænonet Paulus act. 20.f
Pseudoprophetas surrecturos ante & post Ierosolymorum excidium, prædixit Christus qui discipulis suis aduersarentur matth.24.a
¶Ptolemæus rex Aegypti & Alexander Antiochi Nobilis filius inter se amicitiam statuunt 1. macha. 10.e
Ptolemæi diſsidium cum Alexandro genero suo 1.machab.11.a
Ptolemæo mortuo regnat Demetrius 1.machab.11.b
¶Publicani & meretrices regnum dei ingreduntur, & euangelio credunt matth.21.c
Publicani deum iustificant, iustum & iustificantem agnoscunt peccata sua confitentes: Pharisæi dei cõsilium & euangelium per Christum oblatum spernunt luc.7.e
Publicanis ne plus exigant quàm constitutum sit eis, præceptum dat Ioannes baptista luc.3.c
Publicani & Pharisæi parabola in eos qui se iustos æstimantes, cæteros aspernantur matth.18.b
¶Pudicitiæ pericula vitanda eccl.9.a b
¶Pueri irridentes Eliseum caluum, ab eo maledicuntur, & pereunt ab vrsis 4.reg.2.d
Pueris angeli custodes constituti à deo matth.18.b
Pueri adducuntur ad Christum, vt eis manus imponat, quos prohibentes apostoli, reprehenduntur matth. 19.b
Puerum amplectitur Christus, vt videamus quãtæ cũræ sint illi pueri marc.9.f.10.b
Puer efficiatur oportet in regno & ecclesia Christi, non sensu, sed malitia demittens se infra omnes qui primus & maximus haberi vult apud deum matth. 18.a
Puerorum est regnum cælorum, gratiámque illam cõdonationis peccatorum & participationis regni Christi illi soli recipiunt, & qui his similes euadunt matth.19.b
ad Puerorum maximam obseruantiam hortatur Christus vt maximi quisque eos habeat, atque offendere & peccãdi occasionem verbo vel facto dare caueat matth.18.a b.marc.9.f.luc.17.a. & quanta illorum cura sit ipsi & patri.
Pueri Christo in templo precantur salutem, hebraicè Hosanna acclamantes matth.21.b.marc.11.b
Puerilia virgis coercenda pro.12.c.13.d.23.b
Pugnator noster deus exod.15.a
Pugnat pro Israelitis deus, ipsis tacentibus exod.14.d. deut.3.d
Pugnare deum contra se pro filiis Israel agnoscunt AEgyptij exod.14.f
¶Pulcherrima, Sarai vxor Abræ gene.12.c d
Pulcherrima Rebecca gene.24.b
Pulchra Rachel gene.29.b
Pulchra mulier Abigail 1.reg.25.a
Pulchra Bethsabee 1.reg.11.a
Pulchra Thamar, soror absalom 2.reg.13.a
Pulchra Thamar, filia Absalom 2.reg.14.f
Pulchra Abisag.3.reg.1.a
Pulchra facie Ioseph expetitur à domina sua ge.39.a
Pulcher Saul 1.reg 9.a
Pulcher Dauid 1.reg.16.b
Pulcher Absalom 2.reg.14.f
Pulchritudine mulierum idololatrarum capti homines à parentibus piis orti, libidinantur cum eis, vnde diluuium gene.6.a
ne ob Pulchritudinẽ vxoris suæ occideretur dicit eã sororem suam esse Isaac gen.26.b
¶Pulicem se confitetur Dauid, quem persequatur Saul 1.reg.26.d
¶Pulvis homo gene.3.d.18.d
Pulverem iactat super caput suum Iosue, & in terram pronus cadit coram domino orans ios.7.b
Pulvere caput aspergebant Hebræi dolentes 1. re.4.c
Pulverem pedum ministri verbi excutiant in contemptores verbi euangelij matth.10.b
Pulverem pedum suorum excutiunt Paulus & Barnabas in Iudæos, euangelium reiicientes act.13.g
¶ne Puniretur Heli, nullis sacrificiis potuit fieri 1.regum 3.d
¶vt Pupillam oculi custodiuit Israelem deus deuter. 32.b
Pupillam oculi tangit, qui Christianos tangit & affligit zachar.2.b
¶Pupillo iudicium facit deus deut 10.d
Pupilli decimis alebantur deut.14.d
Pupillorum oportet misereri in iudicio ecclesia.4.b. prouerb.13.a
ob Pupillorum & viduarum oppressionem abducuntur Iudæi in exilium ezech.22.a
Pupillus non afficiendus damno.exo.22.d. deut.24.d
Pupilli iudicium non peruertendum deut.24.d
Pupilli iudicium peruertens, maledictus deut.27.c
Pupillis aduenis, & viduis relinquendæ sunt reliquiæ messis, vindemiæ, & oliuarum deut.24.d
Pupillis dabantur primitiæ trienales deut.26.d
¶Purgatio peccatorum nostrorum facta per Christum hebr..12
vt Purgamenta huius mundi & omnium peripsema se dicit Paulus 1 corint.4.c
¶Purificatio Leuitarum num.8.b
¶Pusillanimes consolandi 1.thess.5.c
¶Puteum Betsabee foderat Abraham gene.21.d
Puteos quos foderant serui Abraham obturant inuidi Palestini gene.26.c
Puteos Abraham, quos abstruxerant Philisthiim, refodit Isaac: alios item plures fodit gene.26.d e g
in Puteo absconsi Achimaas & Ionathan, nuntiantes Dauidi consilium Achitophel, fallunt nuntios Absalom 2.reg.17.c
Pygargum poterant Iudæi comedere deut.14.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Pythones ne consulamus deut.18.b
Pythones moriantur leuit.20.d
Pythonem habentem mulierem consulit Saul, 1. reg. 28.a.b.vide Samuelem suscitatum.
Pythones auferuntur à Iosia.4.reg.23.e

Q

QVærendus deus toto corde,& inuenietur deuteron.4.d
Quærunt Christum tubæ non vt credant in eum, sed vt satientur pane,& nihil eis desit ioan.6.c
Quærere sententiam dei,dicitur populus, qui à iudice quærit quid præcepta & leges dei dicant de lite aliqua quæ acciderit exod.18.c
¶quæ Quæstiones suscitant & rixas magis, quàm ædificent,ab his doctrinis caueamus 1.timoth.1.a
Quæstiones stultas de lege,quę contentiones pariunt, fugiant Christiani 1.timoth.2.d.tit.3.c
in Quæstionarios, quæstum ex doctrina dei facientes 1.timoth.6.a
Quæstus magnus est, esse pium & fidelem, & habere sufficientiam 1.timoth.6.b
in Quæstuarios,prætextu verbi dei aliud docentes lucri gratia 1.timoth.6.a
¶Queritur Gedeon deo Israelem à Madianitis affligi iudic.6.c
sine Querela viuamus, vt nemo iure conqueri possit de nobis philip.2.b.1.thess.3.d
sine Querela euangelizauit Paulus 1.thess.2.b
¶Quies ab omnibus inimicis filij Israel ios.22.a
vt Quieti simus, monet Paulus 1.thess.4.c
¶Quinquagenarios constituit Moyses super populum exod.18.d
Quinquagenarios tres vicissim mittit ad Eliam Ochozias pro sanitate recuperanda, quos ignis de cælo assumpsit 4.reg.1.c

R

RAbba obsidetur à Ioab.2.reg.11.a
¶Rabbath vrbs Ammonitarum expugnatur à Dauide.2.reg.12.g.1.paral.20.a
Rabbi sue magister noster ab hominibus vocari amabant Scribæ & Pharisæi.quod Christianis suis prohibet Christus matth.23.a
Rachel pascit greges ouium patris gene.29.a.b
Rachel verecunda flet,osculata à Iacob, quem nesciebat fratrem esse patris sui gene.29.b
Rachel pulcherrima gene.29.b
Rachel dat marito ancillam suam in coniugium vt habeat liberos gene.30.a
Rachel conqueritur marito de infœcunditate eius gene 30.a
Rachel & Lia pascunt greges suos gene.31.a
Rachel absconsis idolis patris,deludit ipsum gene.31.e
Rachel furatur patris idola gene.31.c
Rachel moritur in pariendo Beniamin gene.35.c
Rachel filij gene.46.b
sicut Rachel vt esset fœcunda, precabatur populus nubenti mulieri ruth.4.c
Radix germinans fel & absynthium in corde infidelis hominis deut.29.c
Radix & genus Dauid,Christus rom.15.c.apoc.22.c
Radix Iudæorum sancti patres rom.11.b
¶Raguel sacerdos Madian.exod.2.c
Raguel tradit Tobiæ iuniori filiam suam vxorem.tob.4.c
Raguel parat sepulchrum Tobiæ.tob.8.b
Raguel iubet parari conuiuium,dátque dimidiam partem possessionis suæ Tobiæ.tob.8.d
Raguel dimittit à se Tobiam vnà cum vxore tab.10.c
¶Rahab caupona absconditur exploratores, quos adiurat vt secum faciant misericordiam, sicut ipsa cum eis fecit ios.2.a.c
Rahab confitetur deum Israel esse verum deum qui fecerit omnia mirabilia in Aegypto ios.2.b
Rahab habitatio datur in medio Israel.ios.6.d
Rahab seruatur & omnia quæ illius erant in excidio Iericho.ios.6.d
Rahab meretrix,fide non periit cum impiis heb 11.e
Rahab meretrix iustificata operibus quæ fidem suam testabantur iacob.2.d
¶Rama ædificatur à Baasa rege Israel, & destruitur iussu Asæ 3.reg.15.c.e
Rama incœpta ædificari à Baasa, diruitur ab Asa 3. reg.15.e
¶in Ramatha erat domus Samuelis,& ibi iudicabat Israelem 1.reg.7.d
¶Rameſſes datur in possessionem Iacob & filiis eius gene.47.c
Rameſſes vrbs ædificatur à filiis Israelis in AEgypto exod.1.b
¶Rami naturalis oleæ,Iudæi dicuntur à Paulo,quibus deus non pepercit rom.11.c
¶Ramoth Gelaad obsident Achab & Iosaphat 3. reg. 22.a
¶Ranæ super omnem terram AEgypti exod.8.a.b
¶Rapiuntur bona non custodientibus dei præcepta deut.28.d
Rapiuntur virgines in Silo choreas ducétes in vxores reliquis Beniamin iudic.21.d
Raptores alienarum rerum, regnum dei non possidebunt 1.corint.6.b
¶Raphael occurrit Tobiæ, quem ad patré introducit tob.8.a
Raphael promittit Tobiæ sanitatem tob.5.c
Raphaele comite proficiscitur Tobias iunior ad Gabelum tob.5.d
Raphael rogatus à Tobia ad quæ medicamenta cor piscis,fel & iecur conferant,declarat tob.6.b
Raphael hortatur Tobiam ad coniugium Saræ, docétque eum sanctitatem nuptiarum tob.6.c
Raphael rogatu Tobiæ pergit ad Gabelú, à quo reddito chirographo pecuniam recipit tob.9.a
Raphael aperit Tobiæ omnem gestæ rei & conditionis suæ veritatem tob.12.b
¶Rationale iudicij quale.exod.28.c.39.b
Rationis propriæ iudicio non fidendum deut. 12. a. prouerb.3.a 12.c.14.b
Rationem pro seipso redditurus est vnusquisque ante tribunal Christi rom.14.b
Ratio reddenda de spe nostra in Christum, siquis infidelis interrogeti:sed id faciamus cum timore & modestia 1.petr.3.c
¶Rasin rex Syriæ interficitur à rege Assyriorum 4. reg.16.b
¶Raßæ magnanimitas 2.machab.4.f
¶Razon susc itatur aduersarius à deo contra Salomonem conuersum ad idóla 3.reg.11.c
¶Rebecca,filia Bathuel filij Nachor.gene.22.d
Rebecca pulcherrima gene.24.b.26.b
Rebeccæ prompta alacritas in seruiendo proximo gene.24.c
Rebeccæ voluntas interrogatur à parentibus, an velit nubere ipsi Isaac gene.24.g
Rebeccæ proficiscenti ad Isaac, benedicunt parentes ipsius gene.24.g
Rebecca sterilis,pro qua orat Isaac gene.25.c
Rebecca consulit deum, quòd duo colliderentur in vtero eius gene.25 c
Rebecca parit Esau & Iacob gene.25.d
Rebeccæ matris consilio & astutia præripit Iacob benedictionem Esau gene.27.a
Rebecca consulit ipsi Iacob vt in Mesopotamiam fugiat,ne occidatur à fratre gene.27.g.
Rebecca ex vno concubitu Isaac patris nostri, Iacob & Esau concepit rom.9.c
¶Rebellis, imperio iudicis vel sacerdotis iuxta dei legem iudicantis,occidebatur deut.17.c
Rebelles in Moysen igne pereunt numer.17.e
Rebellis populus Israel vult reuerti in AEgyptum nume.14.a.b
Rebelles semper fuere deo Israelitæ, & mortui sunt deut.9.d
Rebellis populus increpatur à Moyse nume.20.b
Rebellio Core,Dathan & Abiron num.16.a
Rebellis populus Israel deut.31.g
¶Recalcitrauit Israel pinguis factus & satur bonis terræ promissionis deut.32.c
¶Recessit à deo suo,reliquit deum suum, cóuersus ad idóla Israel, impinguatus & incrassatus bonis terræ promissionis deut.32.c
non Recedendú à deo,fidendo alij quàm ipsi.deut.11.b
Recedere à tergo dei,& seruire idolis 1.reg.12.d
Recedente deo à Samsone, recessit & ipsius fortitudo iudic.16.e
¶Rechab,princeps exercitus Isboseth 2.reg.4.a
Rechab & Baana occidunt Isboseth regem Israel propter quod à Dauide occiduntur 2.reg 4.b c d
Rechabitarum obedientia Iudæis proposita, eorum inobedientiam arguit propheta iere.35.a
¶Recipere Christum,est credere in eum ioan.1.b
¶Reconciliauit nos sibi deus per Christum,non imputans nobis peccata ad suam gloriam rom.5.b.colos. 1.c.2.corinth.5.d
Reconciliationis per Christum factæ ministerium accepit Paulus à deo 2.corinth.5.d
ad Reconciliationem cum fratre adhortatur Christus matth.5.d
Reconciliationem cum fratre ante ponit Christus sacrificiis matth.20.d.marc.10.c
¶Recordatus deus fœderis sui, non inseret amplius diluuium secundum promissionem suam gene.9.c
Recordatus deus promissionum suarum, condonat peccata confitentibus se esse peccatores leuitic. 26. g
Recordatus fœderis sui deus, vult liberare Israelem à seruitute Pharaonis exod.2.d.6.a
Recordatus deus Abrahæ, id est propter ipsum Abrá, liberauit Lot gene.19.f
Recordatur dominus Rachelis, faciens eam fœcundá gene.30.b
Recordatur dominus Annæ, cùm dat ei sterili conceptum 1.reg.1.c
Recordatur nostri deus, cum afflictos à se nos liberat 1.reg.1.b
Recordari præcipit deus beneficiorum suorum & potentiæ suæ, quibus in periculis confirmemur, ne metuamus aduersarios deut.7.c
vt Recordentur beneficiorum dei, Moyses hortatur Iudæos deut.8.a
¶Rectoris officium eccl.32.a
¶Rectum coram deo faciendum exod.15.g
Recta ante conspectum dei facit Asa.3.reg.15.b
quod Rectum nobis videtur,ne faciamus : sed tantum quod præcipit nobis deus deut.12.a b
Rectum quod sibi videtur, quisque facit in Israel,carenti rege & iudice, conuertuntúrque ad idóla iudic.17.c
Rectus deus deut.32.a.
¶Reddidit deus Adonibezec id quod aliis fecerat iudic.1.b
¶Redemit deus gentem in populum,& liberauit misericordia sua de manu Pharaonis exod. 15.c. deut.9. d.2.reg.7.d
REDEMPTIONEM debere fieri per sanguiné Iesu Christi, erat destinatum ante mundi constitutionem,quæ nouissimis temporibus manifestata est 1.petr.1.d
Redemptio æterna à vana nostra conuersatione, & sanctificatio facta per sanguinem Christi epheſ.1.b. hebr.9.c
Redemptor omnium,Christus 1.corinth.1.d.1.timoth. 2.d
in Redemptionem pro multis animá suam posuit Christus matth.20.d.marc.10.c
Redemptionem nostram præcipiens in die iudicij luc. 21. f
¶Reductio populi à Babylone iere.30.a
¶Refugij vrbes ios. 29.a.num.35.a.deuteron.19.a.4.g
Refugij ciuitates ordinantur ios.20.g
Refugium nostrum deus 2. reg. 22.a.psal.9.b.17.a.45. a.93.d.143.a.iere.16.d
¶Regeneratio spirituum per Christum in ecclesia isa 65. c
¶Reges,vide Rex.
¶Regina Saba venit ad audiédam sapientiam Salomonis 3.reg.10.a.2.paral.9.a
¶Regiones à quibus diuisæ gene.10.a
in Regiones constituit deus populos, iuxta numerum filiorum Israel deut 32.b
Regiones Iudæorum albæ erant ad messem tunc cùm Christus venisset, & pronæ ad euangelij susceptionem ioan.4.e
¶Regnabit deus in perpetuum exod.15.e
Regnabat deus super Israelitas,antequam peterent regem 1.reg.12.c
Regnare fecerat deus Salomonem 3.reg.3.a
¶Regni lex 1.reg.8.c.10.d
Regnum Saulis innouatur in Galgala 1.reg.11.d
Regnum suum super totum Israelem exaltatum esse à deo & confirmatum, cognouit Dauid post ædificatam suam domum 2.reg 5.c
Regnum Dauidis creseit, & Saulis decreseit 2.reg.3.a
Regnum occupat Adonias inscio patre, & præter dei verbum 3.reg.1.a
Regnorum mutatio,opus dei est iob 34.b
Regni Israelitici finis ostenditur amos 8.a
Regni Israel finis ob peccata 4.reg. 17.a
Regni Iuda finis prædicitur à domino 4.reg.23.f
Regni stabilimentum,rex sapiens eccl.10.a
de Regnis quatuor mundi daniel.7 e
Regnorum quatuor successio zacha.6.a
Regnum dei & sapientiam qua placere deo in gubernádo populo petiit Salomon & reliqua,diuitiæ scilicet & gloria,quæ adiecta sunt ei à deo 3.reg.3.b
Regnum dei sacerdotale, populus Israel audiens vocé ipsius,& peccatum custodiens exod.19.a
Regnum Christi describitur in benedictione Iudæ gene.49.b
Regni Christi descriptio, & cuiuscunque regni bene instituti isa.32 a

de Regno Christi incarnati prophetat Salomon, & gentium vocatione psal.71.versu 1.
de Regno Christi promissionem confirmat deus isa. 54.b
Regnum Christi æternum isa.9.b.daniel.7.g
qui Regnare ipsum super se noluerunt, occidi iubet Christus luc.19.d
Regnare oportet Christum, donec ponat omnes inimicos sub pedibus suis 1.cor.15.d
Regnum dei nobis datum esse suo beneplacito, non ob rem aliquam docet Christus : idcirco ne timeamus hortatur luc.12.d
in Regnum filij sui, quo nihil hebet charius transtulit nos dominus, per illum redemptionem & remissionem peccatorum faciens coloss.1.b
in Regnum Iesu Christi æternú introitus abunde suppeditatur operantibus fide & charitate 2.petr.1.c
Regnum Christi æternum, luc.1.c. & non temporale ioan.18. f g
Regnum Christus suis disponit, sicut & pater ipsi disposuit, cunctis vitæ futuræ deliciis & gloria secum pariter fruituris luc.22.c
Regnum dei paratum electis à constitutione mundi, qui operibus misericordiæ testati fuerint se dei benedictos esse matth.25.c
in Regnum dei per multas tribulationes intratur act. 14.d
Regno dei digni habebimur,si tribulationes patiamur 2.thess.1.b
Regnum dei non consequentur, nec possidebunt qui opera faciunt ad quæ moueteos caro, galat.5.d.qui fratres suos fraudant & circunueniunt 1.cor. 6.b. homines primæ generationis vitiis corrupti, quos carnem & sanguinem vocat Christus 1.cor.15.f
Regnum dei proximum esse certó nos scire vult Christus, parabola fici, cum viderimus signa ab eo prædicta matth.24.c
REGNVM CAELORVM, regnum dei, pro euangelio, cognitione euangelij, & ecclesia per euangelium congregata matth.13.g
Regnum cælorum appropinquasse iubentur apostoli annuntiare matth.10.a.& miracula operari.
Regni cælorum mysteria recipiunt & intelligunt, quibus datum est à deo matth. 13. b. marc. 4.b. luc. 11.b
Regnum dei non est situm in sermone, sed in virtute cælesti : quæ animos hominum deo subiiciat 1.corinth. 4.d
Regnum dei cum virtute venturum prædicit Christus apostolis, futurúmque vt non diu à morte sua virtute incredibili prædicaretur orbi gloriosus & saluator matth.16.d
Regnum dei puerorum est, & similium matthæi 19.b. marc.10.b
Regnum dei non ingreditur, nisi cui renato desuper à spiritu sancto datum sit ioan.3.a
ad Regnum dei quòd quis vocetur,& in eo bona opera faciat ex dei misericordia est, vt declarat parabola patrisfamilias mittenti seruos in vineam matt. 20.a
in Regnum cælorum magno impetu intrant turbæ & publicani ab eo tempore quo ad pœnitentiam hortatus est Ioannes, violenti omnia post habentes, Pharisæis contemnentibus matth.11.b
Regnum cælorum perpusillum cum adhuc Christus prædicaret, sed quod breui ad fines vsque mundi dilatatum sit omnibus regnis superius iuxta parabolam grani sinapis matth.13.e
ad Regnum dei multi diuinitus vocati sed perpauci tamen qui eam gratiam amplectantur, indignos se eo facientes,rebus huius seculi addicti luc.14.d
in Regnum cælorum diuites confidentes in diuitiis ingredi difficile est apud deum matthæi 19. c. marc. 10.b.luc.18.e
Regnum Christi inualiturum, & totum orbem occupaturum.parabola fermenti prædicit Christus matt. 13.e
REGNVM DEI INTRA NOS EST luc.14.c
propter Regnum cælorum,vt illud expeditius annuntiet, siquis se castrat, & absque vxore viuit, is cœlibatus coniugio præstat matth.19.b
Regnum dei ante omnia quæramus, & iustitiam eius, dantes operam vt quamplurimi illud agnoscant matth.6.d
Regnum cælorum violenti posthabentes omnia, rapiunt & ingrediuntur, patrem, matrem,&c. relinquentes matth.11.b
Regnum cælorum non ingrediuntur Pharisæi, & populum ingredi prohibent matth.13.b.luc.11.g
Regnum dei venisse,id est Christum promissum miraculis comprobatur, quæ spiritus sancti virtute operabatur ipse Christus matth.12.c
Regnum dei quando venturum esset, Christum interrogant Pharisæi, quale Dauidis inter eos fuerat, regnum dei arbitrati luc.14.c
Regnum Dauidis Christum restituturum credebant Iudæi, videntes ipsius in Ierusalem ingressum marc. 11.c
Regnum Israel si restituturus esset, interrogant Christum apostoli act.1.a
Regnum huius mundi, Christi factum est apocalyp. 11.c
Regnum Christo dignum optat Paulus Corinthiis, & vt cum ipsis,regnet 1.cor.4.b
Regnum dei & potestas floret deuicto diabolo accusatore Christianorum apoc.12.c
NE REGNET PECCATVM in nobis obediendo concupiscentiis eius adhortatur Paulus romanor.6.b
¶Regula æqua leuit.19.g
REGVLAM CHRISTI qui sequitur pax dei super illum galat.6.d
in Regula eadem permaneamus, idem omnes sentientes nullis nimirum præsidiis legis opus esse, ad æternam promissam salutem philp.3.d
¶RELIGIO MVNDA & immaculata apud deú quæ sit iacob 1.d
¶Relinquere,vide Derelinquere.
non Relinquit nos deus omnino, memor promissionum suarum deut.4.e
se non Relicturum Iosue promittit deus ios.14.b
Relinquentes deum,& aliis quàm ipsi fidentes,ab ipso deo affliguntur ios.24.e
Relinquentes filij Israel deum, & fidentes creaturis, traduntur à deo in manus Philistinorum iud.10.b
quòd Reliquissent dominum Rubenitæ arbitrati filij Israel,increpant eos,quibus amicè purgat se Israelitæ ios.22.d e
Relinquentes patrem, matrem,&c. propter Christum & euangelium, multò plura accepturi & in hoc seculo & in futuro matth.19.d
¶Reliquiæ populi Israel seruandæ iere.21.g
Reliquiæ Iudæorum saluatæ & vehementer multiplicatæ isa.65.b
Reliquiarum Iudaici populi conuersio iere.23.c
Reliquias Israel saluandas probat Paulus testimonio Isaiæ rom.9.f
Reliquię Iudæorum per electionem gratiæ dei saluantur rom.11.a
Reliquias Israel esse saluatas testatur ipse Paulus, & alij apostoli ad Christum conuersi rom.11.c
Reliquias quæ illi saturatæ superfuerant, defert Ruth ad socrum suam Noemi in victum ruth.2.d
¶Remissio siue libertas, annus iubileus, quinquagesimo quoque anno leuit.25.b
Remissio debiti anno septimo deut.15.a
de Remissione peccatorum gratuita, ab apostolis & aliis prædicata per vniuersum orbem psalm.18. versu 1.
REMISSIO peccatorum per Christum act. 21.f. coloss.1.c
Remittendum ex corde fratribus in nos delinquentibus exemplo Christi coloss.3. b. quod & Christus ipse docet parabola,sicut& ipse remittit nobis:aliqui intolerabilem ipsius iram expectemus:quæ nihil penitus remittens, cuncta à nobis debita exiget matth.6.c.18.c.luc.17.a
Remittenti proximo fiet à deo remisio eccl.28.a
non vt Remisio sit pauperibus,qua in otio viuant,ita subueniendum est,& iis qui largiuntur sit tribulatio & angustia,sit ad inopiam ex nimia liberalitate rediganur 2.cor.8.c
¶Renascimur per verbum dei permanens & æternum, quod euangelizatum est nobis 1.petr.1.d
nisi quis sit Renatus ex aqua & spiritu sancto, & ab eo edoctus, non potest regnum dei ingredi,& Christo credere ioan.3.a
Renati gustauerunt certe ex dono suæ regenerationis,quòd suauis est dominus 1.petr.2.a
Renati omnem malitiam & omnem dolum,&c. deponát,& quasi modo geniti infantes lac doctrinæ verbi dei concupiscant,lac rationabile, diuinum & spirituale, non humanum & animale, ex quo debemus adolescere, & incremento spiritualis vitæ proficere in virum perfectum 1.petr.2.a
¶Renes accincti in comedendo agnum paschalem exod.12.b
¶vt Renouaremur per spiritum sanctum, siue vt redimeret & mudaret à peccato,& seruiremus ei in sanctitate,iustitia & sobrietate,venit Christus tit.3.b
¶nisi quis RENVNTIAT omnibus quæ possidet, suum discipulam esse non posse duabus similitudinibus propositis docet Christus : vna de ædificaturo domum,altera de commissuro prælium,qui sumptus non prius subduxerant, siquis enim sit eius discipulus,si tribulationes oriantur, insumeda sunt omnia, facultates,amici,nomen,vita : & quicquid homo in hac vita habere potest, relinquendum potius, quàm à verbo dei recedendum luc.14.f
¶de Reprobis qui post contemptum verbum euangelij,quod nequeunt recipere,magis excæcátur matt. 13.b.marc.4.b.luc.8.b
ne Reprobus officeretur Paulus, vita præstitit quod verbo docuit 1.cor.9.d
Reprobum se minime esse dicit Paulus,& quare 2.corinth.13.c
Reprobum se haberi optat Paulus si modo honestate vitæ,sui probatos se ostendant 1.cor.13.c
¶Reptilia terræ creantur verbo dei gene.1.c
Reptile immundum leuit.11.f
¶Repudium permittit Moyses deut.24.a
Repudij libellus quare Iudæis permissus matth.19.a. marc.10.a
¶Repulerant dominum Israelitæ petentes carnes numer.11.d
¶Requiem nullam dat deus inobedientibus præceptis suis deut.28.g
Requiem promittit Moysi deus exod.33.e
Requiem se daturum populo suo ab inimicis promittit deus 2.reg.7.b
Requiem à deo dari nuribus suis orat Noemi, vxor Elimelech.ruth 1.b
Requies Israelitarum,terra promisionis deut.12.b
Requies animabus ferentibus Christi iugum matt.11.d
in Requiem dei ingrediemur, si crediderimus, heb.4. a.ad quam inuitamur.
Requies tribulatis 2.thess.1
Requiescent ex spiritus dei sententia in posterum à laboribus suis, quicunque in domino moriuntur apocalyp.14.c
Requieuit deus die septimo, cessauitque à creando genes.2.a
¶Respisentia populi Israelitici ierem.3.g
Respisentia donum dei est thren.5.d
ad Respiscentiam exhortatio sopho.2.a
ad Respiscétiam vocat dominus Samariam osee 14.a
Respiscere omnes vult deus, nolens aliquos perire, idcirco patienter agit, & pro lenitate & mansuetudine sua longius spatium præscribit aduentui suo 2.petr.3.c
¶Respha,filia Aiæ,concubina Saulis 2.reg.3.b
Resphæ materna viscera erga suspensos 2.reg.21.b
¶Respiciet super nos deus, si seruauerimus præcepta dei leuit 26.b
Respiciens deus labores manuum Iacob, ditauit eum genes.31.f
Respicit deus filios Israel afflictos,vt eos liberet exod. 2.d
Respici populum Israel à deo petit Moyses exod.33.d
vt Respiciat populum suum petit Israel deut.26.d
Respexit deus afflictionem filiorum Israel, mittendo Moysen vt eos liberaret exod.4.g
Respicere dicitur deus populum, quando dat ei escas ruht 1.b
Respiciens deus afflictioné quam patiebantur Israelitæ à Philistheis, præcipit vngi Saulem in regem 1. reg.9.c
Respiciens videt afflictionem deus, cùm liberat ab afflictione, vt Annam liberauit dando ei filium, quo liberatur eam ab opprobrio sterilitatis 1.reg.1.b
¶Respublicæ florent regnantibus iustis prouerb.28.b. 29.a b
Respublicas seruat,non vis,sed consilium prou.11.b
Resurrectionem Christi prædixit Dauid act.2 d e
Resurrectionem suam prædicit Christus apostolis suis matth.17.d
Resurrectione se recepturum propria virtute animam suam,vitam suam, quam posituras erat pro redemptione ouium,prædicit Christus ioan.10.c
Resurgunt in morte Christi corpora multa matth. 20.f
RESVRREXIT CHRISTVS psal. 15. versu 11.& 48. versu 16.matth.28.a
in Resurrectione Christi mota terra psal.67. versu 9.
Resurrectionis Christi virtus osee 6.a
non Resurrexisse Christum, custodes sepulchri pecunia à sacerdotibus accepta restantur : sed ipsum furatos fuisse discipulos, sicque hodie credunt Iudæi matth.28.c
Resurrexisse Christum secundú quod dixerat, annuntiant angeli mulieribus luc.24.a.ioan.20.c
Resuscitatum Christum adorant mulieres, & tenent

Universidad de Deusto
Biblioteca

pedes eius matth.28.b.ioan.20.e
Resurrexit Christus veluti quædam primitiæ eorum qui eum spe resurrectionis dormiunt 1.cor.15.c
Resurrexit Christus propter iustificationem nostram rom.4.d
post Resurrectionem suam Christus apparet Mariæ Magdalenæ marc.16.c
post Resurrectionem suam quibus visus sit Christus 1.cor.15.b
Resurrexisse Christum non credunt apostoli nuntiantibus mulieribus, luc.24.b. quibus eam incredulitatem exprobrat marc.16.c.luc.24.f.ioan.20.e
Resurrexisse se volens Christus discipulis ostendere, ingreditur ad eos ianuis clausis, pacem eis precatus, & ostendens eis manus, latus, & pedes ioan. 20.e. marc.16.c.luc.24.f
Resurrexisse Christum Thomas non prius credit, quàm digitum immiserit in locum clauorum ioan. 20.f
Resurrexisse se Christus agnoscendum exhibuit proficiscentibus in Emmaunta quam resurrectioné annuntiant & illi aliis luc.24.e
Resuscitatus Christus, manifestat se apostolis piscantibus ioan.21.a
Resurrectio Christi corde à nobis CREDENDA, vt salui simus rom.10.b
per Resurrectionem Iesu Christi nos speramus possessum iri hæreditatem vitæ æternæ 1.petr.1.a
de Resurrectione Christi facta 1.cor 15.a
post Resurrectionem apostoli tunc intellexerunt quid significaret Soluite templum hoc ioan.2.d
Resurrexisse Christum testatur apostoli signis & prodigiis act.4.g
Resurrectio & vita. Christus ioan.11.c
Resurrexisse Christum secundum scripturas prædicauit Paulus 1.cor.15.a.2.timoth.2.b
Resurgere cum Christo, & spiritū accipere quo transformemur ad alacriter faciendam legem rom.6.a
Resurrectionis Christi ad vitam erimus participes, si illi complantati fuerimus, eosdem fructus iustitiæ per carnis mortificationem proferentes rom.6.a
vt Resuscitet Christus in se credentes, voluntas patris est ioan.6.d
Resurrecturos multos Iudæos ad prædicationé euangelij dicit Simeon luc.2.e
vt ad Resurrectionis gloriam perueniret Paulus resuscitatus per Christum, lubens configurabatur, contemplabatur, & imitabatur mortem ipsius, tribulationes perferendo philip.3.c
si Resurreximus cum Christo, terrena non sequenda, sed cælestia coloss.3.a
Resurrectionis spem ostédit Machabæus 2.mach.12.g
de Resurrectione mortuorum prophetia daniel.12.a
Resurrectionem prophetat Iob iob 14.b
Resurgent fideles omnes quemadmodum & Christus à deo suscitatus 2.cor.4.c
de Resurrectione mortuorum futura, qualis, quomodo, & quando 1.corinth.15.b.per totum philip 3.d. 1.thess.4.d
Resurrectio prima apoc.20.b
Resurrectionem negant Sadducæi, quam confitentur Pharisæi matth.22.c.marc.12.b.luc.3.d.act.23.c
per Resurrectionem ad vitam optant fideles pro mortalitate sibi dari immortalitatem 2.cor.5.a
quòd Resurrectioné ex mortuis per Christum annuntiarent apostoli, coniiciuntur in carcerē act.4.a.5.e
Resurrectionem prædicantem Paulum alij irrident, alij rursum cupiunt audire act.17.g
in Resurrectione qui bona fecerint, vitam æternā habebunt qui verò mala, iudicabuntur ioan.5.e
in Resurrectione neque nubent mulieres, neque viri ducent eas in vxores matth.22.c
in Resurrectione vitam angelicam victuri matth.22.c
in Resurrectione iustorum rependetur iis qui pauperibus, non diuitibus & amicis conuiuia celebrarint luc.14.c
Resurrectionem iam esse factam dicebant Philetus & Hymenæus, excidētes à veritate & fide 2.timot 2.c
¶Retribuit deus vnicuique iuxta iustitiam & fidem 1.reg.26.d
Retribuit deus Dauidi iuxta iustitiam manuum eius 2.regum 22.b
Retribuit deus odio persequentibus se, & eos percurit & affligit deut 32.f
Retribuit deus in tempore inimicis suis deut.32.e
Retribui sibi quicquam non vult dives Berzellai, qui Dauidem fugitiuum pauerat 2.reg.19.f
¶Reu nascitur gene.11.c
Reum Beelteem reædificationem templi prohibet 1.esdr.4.b
Reuelatus sermo domini nō fuerat Samueli, antequam quater fuisset vocatus, id est non apparuerat, nec locutus fuerat ei deus in visione 1.reg.3.b
Reuelare aurem alicuius, pro indicare ei aliquid 1.reg. 20.c.2.reg.7.d
Reuelare auriculam alicuius dicitur deus, quum eum alloquitur, & aliquid prædicit 1.reg.9.c
Reuelatus est aperte deus domui Leui in Aegypto, quam elegit sibi in sacerdotes 1.reg.2.f
Reuelatio aduentus Christi ad iudicium, à fidelibus expectatur 1.cor.1.a
ne Reuelationum magnitudo Paulum extolleret, datus est illi stimulus carnis 2.cor.12.b
¶Reuertitur ad nos deus, si reuertamur ad ipsum deuteron.30.b
Reuersis ad se promittit deus misericordiam deut.30.a
vt Reuertatur ad populum suum, orat deum Moyses nume.10.d
¶Rex constituitur, vt iudicium & iustitiam faciat 3.regum 10.b
Rex iustus, regni stabilimentum prou.29.a.b. sapient. 6.d.eccle.10.a
Rex qualis esse debet deut.17.d.1.reg.12.c
Rex ne habeat plures vxores, ne auertatur cor eius à fiducia in deum deut.17.d
Regibus ebrietas fugienda prou.31.a
Regi ius 1.reg.8.b
Regibus quinta pars soluitur ab Aegyptiis gene.47.f
Regis cor in manu dei prouer.21.a
à Regis indignatione cauendum prou.16.b
suo Rege puero infœlicitas, sub nobili vero, prosperitas eccl.10.d
Regem Iuda ad iudicium & iustitiam adhortatur Ieremias iere.22.a
Regem sapientem constituit dominus super populum quem diligit 2.paral.1.c.9.c
Reges facit fœlices pietas prou.25.a
Reges & principes subinde mutantur ob peccata populi prou.28.a.eccl.10.a
Rex legat Deuteronomium deut.17.d
Regum salus & victoria à deo psal.143.versu 11.
Regem honorificemus, & ei simus subiecti 1.pet.2.c
pro Regibus & aliis principibus orandum 1.timot.2.a
ad Reges & maiores populi exhortatio psal.2.
Rex non poterat constitui super Iudæos, nisi Iudæus fuisset deut.17.c
Regem non habentes Israelitæ, quisq; quod sibi rectū videtur facit, conuertentes se ad idola iudic.17.c
Regem petunt Israelitæ nolentes deum regnare super se 1.reg.8.a.b
quod Regem hominem protectorem petierint, arguit Israelitas Samuel, qui ante ipsum, deum pro rege habebāt, propositis dei misericordiis 1.reg 10.c.12.b
Rex cum populo in malitia perseuerans peribit 1.regum 12.d
Rex constituitur inuitus Saul 1.reg 10.d
Rex Ioas docetur ab Ioiada sacerdote 4.reg.12.a
Regi Saul mittit Isai lagenam vini, asinum onustum panibus, & hædum 1.reg.16.d
Reges Israel pij recensentur, nempe Dauid, Ezechias & Iosias eccle.49.a. item Iosaphat & Asa. 3.reg.15.b.22.e
Rex Iosias auditis sermonibus Deute. perterritus flet, & exauditur à deo 4.reg.22.c.d
Regem Achab considenter arguit peccati idololattiæ Elias missus à deo 3.reg.18.c
apud Reges fuere in magna authoritate prophetæ in corripiendo 4.reg.5.c
Rex Israel vocat Elisæum patrem suum 4.reg.6.e
Rex Salomon petit à deo sapientiam, qua regat populum 3.reg 3.b
Rex Salomon hortatur populum ad orationem & custodienda dei præcepta 3.reg 8.f
Rex Salomon timetur à populo vidente sapientiam ipsius 3.reg 3.d
Rex Achab odit Michæam vnicum dei prophetam, quòd ei verum diceret, & 400. falsos prophetas amplectitur 3.reg 22.b
Regi Ieroboam & aliis inducētibus populum ad idololatriam & fiduciam in aliud quàm in solum deum mortem grauissimam minatur deus 3.regum 14.b. c.16.a.d
Regem impium Ochoziam iussus Elias ab angelo dei increpat, quòd consuluisset Beelzebub 4.reg.1.d
Reges à filiis Israel & Ios. occisi ios.12.a.b.c.d
Reges quinque absconsi in spelunca, producti, coram Israelitis occiduntur, & suspenduntur ios.10. c.d.e
Rex Hai comprehensus suspenditur in patibulo ios. 8.e.f
Rex Israel, Ela nomine, ebrius occiditur à seruo suo Zamri 3.reg.16.c
Reges Edom 1.paral.1.c
Rex seculorum immortalis, inuisibilis, &c. 1.timoth. 1.d
Regem Iudæorum se esse Christus Pilato in terroganti respondit, nolens aduersari veritati matth.27. b.quod negant Iudæi Pilato contrarium confitente ioan.19.c
Regem vt ipsum constituerent, cognoscens Iesus turbas venturas, fugit in montem io n.6.b
Reges & sacerdotes dei patris, Christiani à Christo constituti apoc.1.b.5.c.1.petr.2.b
Reges terræ fornicati sunt cum meretrice apoc.17.a
¶Rhamnus non recusat dominari arboribus iudicum 9.b
¶de Rhode puella act.12.c
¶Ridet Abraham audiens promitti sibi vetulo filium gene.17.c. ridet & Sara gene.18.b
Ridentibus nunc, væ, & quare luc.6.d
¶Rigauit Apollo 1.cor.3.b
¶Ritus gentium non recipiendus super mortuos deuteron.14.a
¶Rixa, opus carnis galat.5.d
de Rixantibus lex exod.21.c
de Rixarum suscitatibne, vide prouer.10.b.15.b.17.c. 28.a.23.d.26.c
inter Rixantes duos fratres Hebræos pacem componere nititur Moyses exod.2.b
¶Roboam regnat pro Salomone 3.reg.11.g
Roboam secutus consilium iuuenum, populo dura loquitur, & priuatur regno Israel 3.reg.12.c.2.para. 10.a
Roboam dehortatur deus, misso propheta Semeia, ne contra fratres suos Israelitas prælietur 3.reg.12.e.f
à Roboam deficiunt decem tribus 2.paral.10.d
Roboam regnum, voluntate dei diuisum est 2.paral. 11.a
Roboam imperat super Iudam & Beniamin 3.reg.12.d 2.paral.11.a
Roboam cum Ieroboam congressurus, à domino per Semeiam desistere a pugna admonetur 2.paral.11.a
Roboam ædificat ciuitates 2.paral.11.a.b
Roboam vxores, filij & filiæ 2.paral.11.d
Roboam moritur 3.reg.14.g.2.paral.12.d
Roboam imprudentia & temeritas eccl.47.d
¶non Roboratur homo in formidine sua, nihil potest ex se, sed ex solo deo qui solus fortis dat aliis fortitudinem vt possint omnia 1.reg.2.b
¶vt Robustus sit & confortetur, nihil timendo aduersarios hortatur deus ipsum Iosue ios.1.b
¶Rogat Paulus eos quibus euangelizat 2.thess.2.a
Rogat Paulus & obsecrat Thessalonicenses, vt viuant iuxta euangelium 1.thess 2.c.4.a
¶Roma concubina Nachor gene.22.d
¶Romani mittunt epistolas ad reges & regiones in Iudæorum protectionem 1.mach.15.c
Romani & Spartiatæ fœdus renouant cum Simone fratre Machabæi 1.macha.14.c
Romanorum rescriptum ad Iudæos 1.mach.8.c
de Romano imperio vaticinium Balaam nume.24.d
Romanos venturos timent Iudæi, qui accipiant ipsorum locum & gentem ioan.11.f
Romanum se dicit Paulus, quòd sciret ad sui liberationem hoc facere, cum metus magnus esset in omnibus gentibus nominis Romani act.16.g.22.f
Romani neminem condemnabant indicta causa act. 25.e
Romanis euangelium prædicandum esse per Paulum prædicitur act.23.d
Romam appullit Paulus act.23.d
Romani non prohibent Paulo euangelium nuntiare omnibus ad eum venientibus in domum suam, solum permanere permittentes, vnico tantum milite adhibito act.28.e.g
¶Ros in solitudine, qui & man siue manna exod.16.c
Rore caligantes cæli deut.33.d
Rore super vellus descenso, terra per circuitum velleris sicca, certò cognoscit Gedeon se à deo missum liberatorem Israel iud.6.a
Rorem cæli precatur Isaac dari filio suo Iacob gene. 27.d
Rorem & pluuiam non dedit deus tribus annis temporibus Achab.3.reg.17.a
Rore cæli precatur Moyses benedici Iosep.deut.33.b
vt Ros fluere doctrinā suam optat Moyses deut.32.a
¶Rotarum visio ezech.10.
¶Ruben nascitur gene.29.g
Ruben concubuit cum concubina patris sui gene.35.d
Ruben nititur liberare Ioseph de manibus fratrum suorum gene.37.d
Ruben arguit fratres de peccato quod commisissent vendendo fratrem gene.42.d

à Ruben primogenito ablatum sacerdotium, & datum Leui: similiter regnum ad Ephraim concessit, & quare gene.49.a
Ruben benedicitur deut.33.a
Ruben & Simeon genealogiæ genes.46.b.exod.6.c. 1.paral.5.a
Ruben, Gad, & media tribus Manasse, diuites in pecoribus petunt sibi dari locum pecoribus suis trans Iordanem ad orientem num.32.a
Rubenitis præcipiunt Moyses & Iosue vt armati præcedant fratres suos in terram Chanaan: quibus obediunt deut.3.c.ios.1.c
Ruben tribus & Gad cum dimidia tribu Manasse remittuntur in suam possessionem ios.22.a
Ruben, Gad, & Manasses ædificant altare immensæ magnitudinis iuxta Iordanem ios.22.c
quare Ruben non sint data primogenita 1.para.5.a
Rubenitæ interficiunt Agarenos, & eorum tabernacula occupant 1.paral.5.b
Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse transferuntur in Assyrios ob idololatriam 1.paral.5.d
Rubenitarum habitatio ios.13.b. nume.32.f.deut.3.b. 1.paral.5.b
¶Rubus ardens, & non comburens exod.3.a
¶Ruinam præcedit exaltatio, & gloriam deiectio prouerb.18.c
in Ruinam ne essent eis, prohibet deus populo iungere amicitias cum Chananæis, néve à fide in deum & fiducia abducerent exod.34.b
in Ruinam vt essent Iudæis, reliquit Chananæos deus, contra cuius præceptum ipsi Iudæi cum eis fecerant fœdus iudic.2.a
¶Ruituros multos Iudæos contradicentibus eis & expugnantibus Christum, prædicit Simeon luc.2.e
¶Ruth inuenit gratiam coram oculis Booz ruth.2.b
Ruth colligit spicas in agro Booz, quibus nutriat socrum suam ruth 2.a.b.c.d
Ruth beneficia erga socrum suam Noemi, reputans ipse Booz, propter ea ipsi benefacit ruth.2.c
Ruth defert reliquias ciborum suorum, quibus saturata fuerat, ad socrum suam Noemi in victum ruth 2.d
Ruth socrus suæ suasu dormit ad pedes Booz ruth 3.a
Ruth defert hordei mensuras ad Noemi, quas à Booz acceperat ruth 3.d
Ruth ducit Booz vxorem ruth 4.a
Ruth nubenti precabatur populus vt esset fœcunda sicut Rachel & Lia fuerant ruth.4.c
Ruth parit filium Obed.ruth 4.d

S

SAba regina venit ad audiendam sapientiam Salomoniis 3.reg.10.a.matth.12.d
¶Sabbatum benedicit, sanctificátque deus in quo cessauerat à creando gene.2.a
Sabbathum præcipitur, in quo ne ignem quidem licebat accendere exod.16.e.20.b.31.a.34.c.35.a. leuit. 19.a.f.23.a.26.a.deut.5.b
Sabbathi sanctificatio præcipitur iere.17.e
Sabbathum ideo instituit deus, quòd septimo die cessasset à creatione nouarum rerum exod.20.b
Sabbathum iusit obseruari deus in memoriam quietis, quam præstiterat Iudæis, liberando eos à dura seruitute Pharaonis deut.5.d
Sabbathum institutum vt requiescerent animalia & serui exod.23.b
Sabbathum, signum inter deum & homines, quòd ipse sit qui sanctificat nos: quódque septimo die cessauerit à creandis nouis rebus exod.31.c.d
Sabbathi transgressores reprehendit Nehemias 2.esdr. 13.b
Sabbathum dei deus populo in signum dominationis suæ ezech.20.b.c
Sabbahi sacrificia ezech.46.b
Sabbathi violati increpat deus populum suum exod. 16.f
in Sabbatho qui collegerat ligna lapidabatur nume. 15.d
Sabbatho pugnare nolentes Iudæi, interimuntur 1. machab.2.d
Sabbatho tentat Nicanor Iudam aggredi 2.machab. 15.a
Sabbathum violant Iudæi vrgente necessitate 1.machab.2.e
Sabbathum terræ septimo quoque anno exod. 23.b. leuit.25.a
Sabbathi prophetas aut Moysen legere solitus erat Christus populo in synagogis luc.3.c
Sabbathum propter hominem factum, non contra marc.2.d
Sabbatho discipuli spicas vellunt matth.12.a
Sabbathi dominus Christus est: ideo potuit liberare discipulos à lege sabbati, vt ipsis esurientibus liceret cibum parare eo die matth. 12.a. marc. 2.d. luc. 6.a
Sabbathis beneficiendum exemplo Christi, qui eo die infirmos sanauit matth.12.a.marc.3.a.luc.6.a
Sabbathi die primo, die videlicet dominico, iubet Paulus vnumquenq; apud se recondi, quod in vsum pauperum sanctorum impartiri statuisset 1.cor.16.a
Sabbathis an infirmos curare liceat, interrogant Iudæi matth.12.a
Sabbatho Christus demoniacum sanat, luc.13.c. hominem 38. annos infirmum, ioan.5.a. hydropicum luc. 14.a. cæum natum ioan.9.e
quòd Sabbathum solueret reprehenditur Christus, causam reddens ioan 5.c.d e.7.c.luc.13 e
Sabbatho ouis delapsa in foueam, subleuatur, quanto magis beneficiendum hominibus sabbatho? matth.12.a
Sabbatha perpetua apud Christianos isa.66.g
ad Sabbathismum, id est cessationem ab operibus malis adhortatio isa.56.a
in Sabbatho quiescere, est à propriis operibus nostræ voluntatis abstinere isa.58.d
de SABBATHO & requie Christianorum, quam expectant per Christum, post finitas huius mundi tribulationes hebr.4.b
¶Saccus in lumbis humiliatorum signum 3.reg.20.e
Sacco se operit Achab, & ieiunat audito dei verbo contra se 3.reg.21.g
¶Sacerdoti obseruanda antequam ingredi posset sanctuarium leuit.16.a
Sacerdos non interfit mortuorum exequiis leuit.26.a
Sacerdotes comedunt residuum oblationis leuit.10.c
Sacerdotibus interdicitur vino quádo ingressuri erant tabernaculum testimonij leuit.10.b
Sacerdotum dei conseerandorum modus, ritúsque offerendi pro eis exod.29.g
Sacerdotes in ministerium non recipiebātur, qui cæci, gibbi, &c. fuissent leuit.21.d
Sacerdos virginem ducat vxorem leuit.21.c
de Sacerdotibus & Leuitis, eorúmque officiis 1.paralip.9.a
ex Sacerdotibus qui admittendi in sanctuarium præscribit dominus, & eorum officium ezech.44.d
Sacerdotes non ausi montem Sinai tangere, sicut nec populus exod.19.d
Sacerdotum & templi partes in terra promissionis ezech.48.a
Sacerdotum hæreditas erat deus, cuius sacrificiis & oblationibus viuebant, nec aliam habebant possessionem deut.18.a
ad Sacerdotes referebantur causæ difficiliores in populo, qui illum iuxta legem docebant deut.17.b
Sacerdotum officium iuxta pactum dei cum Leuitis malach.2.a
Secerdotes arcam portant, præcedentes populum ios.3.b
Sacerdotem iubet Moyses ante aciem belaturi populi stare, & ipsum exhortari ad fiduciam in promissam à deo victoriam deut.20.a
quæ Sacerdotes Leuitæ docebant ex præcepto dei, solicite vt facerent, præmonet Moyses Iudæos, ne exemplo Mariæ sororis Aaron, percuterentur plaga deut.24.b
à Sacerdotibus accipiat rex legem, & legat vt timeat deum, & ne superbus eleuetur in fratres deut.17.d
à Sacerdote Ioiada docetur Ioas, rex Iuda 4.reg.12.a
Sacerdotis Eleazari consilio Iosue regit populū num. 27.d
Sacerdotes domini nolentes occidere serui Saul, veriti deum, Doeg impius eos occidit, quòd Dauidem paiussent 1.reg.22.d
Sacerdotibus præcipitur à Ioas rege templum instaurari, quod facere negligunt 4.reg.12.a
Sacerdos Madian dat vnam è septem filiabus suis in vxorem Moysi exod.2.c
Sacerdotis filia fornicans, exurenda leuit.21.b
Sacerdotes qui vellent, acceptis pecuniis constituit Ieroboam 3.reg.12.g.13.g
Sacerdotium pecunia comparet Iason.2.machab.14.a
quòd Sacerdos domini esset, non occiditur Abiathar à Salomone 3.reg.2.e
Sacerdotes ex domo Aaronis nō amplius futuros prædixit deus ipsi Heli, ob filiorum ipsius peccatum 1.reg.2.f
Sacerdotes Ophni & Phinees, non expectantes vt secundum legem adeps adoleretur domino, vi auferebant partem suam à populo: item dormiebant cum mulieribus excubantibus ad ostium tabernaculi 1.reg. c.d.e
Sacerdotes Ophni & Phinees sua impietate faciunt transgredi populum 1.reg.2.e
Sacerdotem Leuitam cōducit Micha, qui esset sibi sacerdos pro idolo quod fecerat in domo sua, iudic. 17.d. quem filij tribus Dan illuc profecti secum auferunt in eum vsum iudic.18.c
absque Sacerdote doctore, & lege, regnum Israel futurum prædicit Azarias 2.paral.15.a
Sacerdotes Baal holocausta offerentes deo suo, inciderunt se cultris, ita vt sanguis exeat 3.reg.18.e
Sacerdotes Philisthinorum hortātur principes vt missis annis, & muribus aureis dent deo gloriam, confitendo ipsum esse qui marisceas & mures immisisset 1.reg.6.a
Sacerdotes Philisthei dubitant num deus immisisset eis plagam, an casu accidisset 1 reg.6.c
Sacerdotes Dagon non calcant limen ipsius 1.reg.5.b
Sacerdotes Baal interficit Elias 3.reg.18.g
Sacerdotes Baal occiduntur 4.reg.10.e f.23.b
Sacerdotum dolum, qui Belis cibum vorabant, consilio Danielis deprehendit rex Cyrus, & occiduntur daniel.14.b.d
Sacerdotibus datur victus à Pharaone tempore famis gene.47.e
Sacerdotum coquicæ ezech.46.f
in Sacerdotes & principes osee 5.a
in Sacerdotes & prophetas dei contemptores iere.2.b
in Sacerdotes nomiuis dei cōtemptores, & de eorum auaritia malach.1.c
Sacerdotum & principum auaritia isa.3.b
Sacerdotibus, nisi respiscant, minatur dominus malach.2.a
Sacerdotum principes euangelio non credunt, hereticos autem & publicani credunt matth.21.c
Sacerdotum principes & scribæ indignantur saluteni impreeari Christo à pueris & turbis, cúmque Christum prædicari matth.21.b
Sacerdotum principes & scribæ quærunt quomodo Christum perdent, & quare luc.19.f.20.c
Sacerdotum principes consilium ineunt in domo Caiphæ, vt Christum occidant matth.26.a
Sacerdotum inuidia Christus Pilato traditus, matth. 27.b. quorum suasu turba petit Christum crucifigi,
à Sacerdotibus & prophetis comprehenditur Ieremias iere.26.c
Sacerdotes, & quotquot erant de genere sacerdotali, prohibent apostolis ne amplius loquantur de Iesu cuiquam hominum act.4.d
Sacerdotes & Leuitas alieniores fuisse à proximi dilectione & officio, quàm Samaritani & Ethnici, sanctis docet Christus parabola Samaritani luc.10.f
Sacerdotibus leprosum se ostendere iuber Christus, qui eum sanum pronuntiarent: vt quòd Moyses eis statuerat in testimoniū, legem & ius obseruaret, ad tempus ceremonias Iudæorum obseruans matt.8.a
Sacerdos Zacharias pater Ioannis Baptistæ luc.1.a
Sacerdotum multa turba obedit fidei act.6.c
Sacerdotium Leui translatum est & cessauit, similiter & lex hebr.7.b
SACERDOS NOSTER CHRISTVS in æternum, secundum ordinem Melchisedech, semper viuens in cælis ad interpellendum patrem pro nobis, qui semel obtulit seipsum hebr.5.6.7.a.8.a. psal. 109.versu 5.gene.14.d
Sacerdotes sunt fideles, qui offerūt spirituales hostias, seipsos, vt Christus seipsum, quæ deo acceptabiles sunt per Christum 1.petr.2.a.apoc.1.b.5.c
Sacerdotale dei regnum populus Israel audiens vocem ipsius, & custodiens pactum exod 19.a
Sacerdotium domini, id est hostiæ & sacrificia populi quæ deo offerebantur, erant Leuitarum ios.18.a
¶Sacramentum magnum dei reuelatum, Christum accepisse carnem nostram 1.timoth.3.d
Sacramentum dei reuelatum Paulo & apostolis, nempe gentes esse cohæredes, concorporales & comparticipes promissionis eius in Christo exhibitæ per euangelium, quod ipsis annuntiauit Paulus coloss.1.d.ephes.3.a
Sacramentum cœnæ dominicæ quomodo à deo institutum 1.cor.11.e
Sacramentum septem stellarum, apoc.1.d. mulieris & bestiæ apoc.17.b
¶Sacrificij, quod offerebant Aaron & filij eius lex leuit.6.b
Sacrificia dabantur sacerdotibus pro hæreditate & possessione deut.18.a
de Sacrificiis omnibus dederat deus tribui Leui ministranti ad altare 1.reg.2.f
Sacrificium mane offerebatur 4.reg.3.c
Sacrificaturus domino, ascendit Elcana in Silo dans vxoribus & filiis quod sacrificarent 1.reg.1.a

Universidad de Deusto Biblioteca

Sacrificia priuata prohibet deus, ne sibi quisque sacerdos esse audeat leuit.17.a
Sacrificio domini detrahentes Ophni & Phinees, partem suam de carnibus dom no oblatis vi auferunt, non expectantes donec adeps crematus esset 1.regum 2.d
Sacrificiis nullis potuit expiari iniquitas domus Heli, quin puniretur 1.reg 3.c
Sacrificia Salomonis post absolutum templum 3.reg. 8.g.9.d
Sacrificio simulato Iehu occidit omnes sacerdotes Baal 4.reg.10.e f
Sacrificia impiorum non respicit dominus eccl.34.c
Sacrificia carnalium subsannat propheta osee 5.b
Sacrificia Iudæorum polluta esse asserit dominus aggæ 2.b
Sacrificia veteris legis non requirit dominus psal.49. versu 8.iere.6.e.amos 5.f
Sacrificiorum reprobatio ob violatum ab Iudæis cõiugij fœdus malach.2.c
quæ Sacrificia requirat dominus michææ 6.b
Sacrificio misericordia potior matth.5.b.9.b.12.a.mar. 2.c.luc.5.f
Sacrificiis & holocaustomatibus omnibus maius est diligere deum ex toto corde, &c.marc.12.c
Sacrificia fidelium malach.3.a
Sacrificium deo acceptum psal.50.versu 18.& psal.49. versu 24.
Sacrificium salutare eccl.35.a
¶Sacras literas nouerat Timotheus ab infantia 2.timoth 3.d
Sacrorum vasorum forma exod.25.c
¶Sadducæi dicunt non esse resurrectionem mortuorum, neque angelum, neque spiritum, act.23.b.propter quod de resurrectione Christum interrogant matth.22.c
¶Sadoc prædicitur sacerdos coram Salomone quem vnxerat deus in regem 1.reg 2.g
Sadoc sacerdos constituitur pro Abiathar 3.reg.2.f
¶Sagenæ missæ in mare parabola, docet Christus, malos bonis permistos in ecclesia esse, qui non ante diē iudicij segregabuntur matth.13.f
¶Saga tabernaculi exod.26.b.36.b
¶Sagittarum trium signo promittit Ionathas se indicaturum voluntatem patris Saulis Dauidi 1 reg.20.d
Sagittis suis Israelitas confecturum se minatur deus deut.32.d
Sagittas suas se inebriaturum sanguine inimicorum, id est eos occisurum, comminatur deus deut.32.f
Sagittas suas mittens deus, dissipat inimicos inuocantium se 2.reg.22.b
¶in Salis statuam versa vxor Lot, & quare gene 19.f
Sal seminauit Abimelech super solum vrbis Sichem quam destruxerat iudic 9.f
Salis ardore combustarum deum terram Iudæorum non obedientium præceptis dei, prædicit Moyses deut.29.d
Salé condicium omne sacrificium leuit.2.d
Salé immisso, aquæ mortiferæ sanantur ab Eliseo 4.regum 2.d
Sale condita omnis victima marc.9.g
Sal terræ, apostoli matth.5.b.marc.9.g.luc.14.g
Sale sit conditus sermo noster in gratia colos.4.a
¶Sale nascitur gene.11.c
¶Salmana regem Madianitarum comprehensum occidit Gedeon iudic.8.e
¶Salmanasar, capta Samaria, Israelem transfert in Assyrios 4.reg.18.b
¶Salomon nascitur, & diligitur à deo 2.reg.12.f
Salomon traditur in manus Nathan prophetæ erudiēdus 2.reg.12.f
Salomon diligit deum 3.reg.3.a
Salomonem ambulantem per viam mandatorum dei, non derelicturus, erat ipse deus 3.reg.6.b
Salomonem regnaturum post se, iurauerat Dauid ipsi Betthsabee 3.reg.1.b
Salomon vngitur in regem super Israel 3.reg.1.c.1.paralip.23.a.29.f
Salomoni quæ præcepta dederit Dauid moriturus 3.reg.2.a
Salomoni apparet dominus, à quo petit sapiētiam sibi dari 3.reg.3 a.2.paral.1.c
Salomon ducit filiam Pharaonis in vxorem 3.reg.3.a
Salomonis iudicium de duabus meretricibus 3.regum 3.c
Salomonis parabolarum & carminum numerus 3.regum 4.d
Salomonis principes & præfecti 3.reg.4.a
sub Salomone pax fuit perpetua 3.reg.4.c
Salomonis ciborum apparatus 3.reg.4.c
Salomonis equi 3.reg.4.c.2.paral.19.f
Salomonis libri de animalibus & plantis 3.reg.4.d
Salomonis sapientia 3.reg,4.d
Salomonis artificum numerus 3.regum 5.c.2.paralip. 2.d
Salomonis templi forma 3.reg.6.a
Salomonis domus ædificatio 3.reg.7.e
Salomon mittit ad Hiram regem Tyri pro lignis & artificibus 2.paral.2.a
Salomon infert quæ vouerat pater in templum dei 3.reg.7.g.2.paral.5.a
Salomonis oratio, vt exaudiantur orantes in templo 3.reg.8.c.2.paral.6.c
Salomon benedicit omni ecclesiæ Israel, & templum dedicat 3.reg.8.f.2.paral.6.a
Salomoni apparet deus, adhortans eum vt simplici corde ambulet, ne ipse cum populo reiiciatur 3.regum 9.a
Salomon dat oppida regi Hiram 3.regum 9.b. 2.paralip.8.b
Salomonis equitum & curruum numerus 2.paralip. 1.d
Salomon quare dictus pacificus 1.paral.22.b
Salomoni secundo apparet dominus 3. regum 9.a. 2.paral.7.c
Salomon facit Chananæos tributarios 3.regum 9.c. 2.paral.8.b
Salomon & regina Saba inuicem munera conferunt 2.paral.9.c.3.reg 10.a
Salomonis census annuus 3 reg.10.c.2.paral 9.c
Salomonis thronus & vasa aurea 3.regum 10.c. 2.paralip.9 e
Salomonis tempore aurum nihili æstimatum 3.regum 11. a
Salomon Astarthen deam Sidoniorum colit 3.reg.11. b.4.reg.23 c
Salomon Moloch idolum Ammonitarum colit. 3.reg. 11.b. 4.reg.23.c
Salomon ædificat phanum Chamos idolo Moabitarum 3.reg.11.b.4.reg.23.c
Salomoni suscitatur aduersarius Adad & Razon 3.regum 11.c
Salomoni fit rebellis Ieroboam 3.reg.11.e
Salomon moritur 3.reg.11.g.2.paral 9.g
Salomonis regni scissio 3.reg.12.d
quæ Salomon à deo expetuerit prou.30.a
Salomonis oratio pro sapientia habenda sapient.9.a
Salomonis commendatio eccl.47.b
Salomonem vt audiret, venit in Iudæam regina Saba: Iudæi Christum Salomonem maiorem non audierunt matth.12.d.luc.11.d
¶Salphaad filiæ patri in hæreditate succedunt numer. 27.a ios.17.a
Salphaad filiæ iubentur suæ tribus viris nubere numer. 36.a
¶Saltat Dauid motus spiritu dei, accinctus ephod lineo in reducendo arcam dei ad se 2.reg.6.c
Saltantem coram arca domini dauidem despicit Michol vxor ipsius, sapientia carnis & superba audacia 2.reg 6.c
¶per Saltum exurendum, incendium vrbis Ierusalem significatur ezech.20.g
¶Salutatio qua salutauit angelus Gedeonem, Dominus tecum, virorum fortissime iudic.6.b.
Salutate in pace 1.reg.10.a
Salutat Dauid suos pacifice 1.reg.30 e
Salutant se mutuo verbis pacificis Moyses & Iethro exod.18.a
Salutatio angeli ad Mariam, ad quam ipsa turbatur luc.1.c
ad Salutationem Mariæ, Ioannes Baptista in vtero matris subsilit luc.1.d
Salutare omnem sanctum & inuicem in osculo sancto vult Paulus philip.4.d.1.thess.5.d
Salutationem sua manu solitus erat ipse deus 3.reg.6.b
Salomonem regnaturum post se, iurauerat Dauid ipsi Betthsabee 3.reg.1.b
Salutationes in foro amabant Scribæ & Pharisæi matth.23.a
Salutare neminem per viam iubet Christus apostolis euntibus ad prædicandum verbum, tam diligentes voluit esse, & nihil eos remorari luc.10 a
ne Salutet quempiam per viam, prohibet Eliseus Giezi famulo, ne remoraretur vbi maximè festinandum erat 4.reg.4.c
¶Saluator noster deus, eripiens de tribulationibus 2. reg. 22.a
Salus nostra deus, qui saluat siue liberat à periculis & hostibus exod.15.a
Saluatur Israel per dominum deut.33.d
Saluat solus deus à malis & tribulationibus 1.reg.10.c
Saluat deus absque gladio, nihilominus tamen ipse Dauid cum baculo & lapidibus proeesit contra Philisthæos, sed illis nihil fisus 1.reg.17.f
non Saluatur quis propria virtute psal.32.versu 16.
Salutem vocat Samson victoriam, quam dederat ei deus de Philisthæis iudic.15.d
Salutem siue victoriam etiam per gentilem Naaman dedit deus regi Syriæ impio 4.reg.5.a
Salutem promittit deus ipsi Achab in desperatis rebus 3.reg.20.c e
vt Saluaret populum multum, ne fame periret, venditus fuit Ioseph gene.50.d
de Salute siue vita desperantibus Israelitis videntibus persequentem Pharaonem, promittitur præsentissimum auxilium exod.4.c d
Salutem dicitur fecisse deus, quando dedit victoriam de inimicis 2.reg.23.b
Salutem & victoriam deo tribuit Saul, non suis viribus 1.reg.11.d
¶Saluũ fieri ex instãti periculo mortis, petit Christus à patre: mox mori cupit, vt iua morte & resurrectione nomen patris sui clarum redderetur apud omnes orbis nationes ioan.12.d
Saluare animam suam quis voluerit, & noluerit propter Christum periculo exponere, perdet eam mat. 10.d
Saluatorem siue liberatorem Othonielem, & Aod mittit deus, Israelitis clamantibus ad se de tribulatione, in quam eos tradiderat ob idololatriam iudic.3.b
Salutarem suum vocat Anna deum, qui dando ei filios, eam liberarat ab opprobriis quę patiebatur propter sterilitatem 1.reg.2.a
¶Salutare dei, Christus gene.49.c
quòd SALVTEM HABERÉMVS per Christum constituerat deus, non autem iram eius super nos manere 1.thess.5.b
de Salute nostra & liberatione ab inimicis nostris per Christum, scrutati sunt prophetæ, & prophetauerunt 1.petr.1.b luc.1.g
vt Saluos faceret peccatores venit Christus, vt saluaret quod perierat, vt saluaretur mundus per ipsum 1.thimoth.1 d.matth.18.b.luc.19.b.ioan.3.b
¶Salus nostra à deo est psal.3.versu 8.
Salus & spes nostra deus psal.64.versu 6.
Salus vera à Deo petenda iere.17.b
Salutem nostram deus misso filio suo operatus est isa. 59.d
Salus ex Iudæis est, à quibus descendit Christus ioan. 4.c
Salutis author & saluator mundi Christus, hebr.2.c. 1.ioan.4.c per quem salus fide in ipsum, 2.timoth.3. d.quod confitentur Samaritani, ioan 4.f. & cantat Maria luc.1.e
Salutare dei Christus omnibus populis missus lucæ 2. d
qui Salui fiant fide in euangelium Christi, deus eos adducit & trahit act.2.g
Saluos nos fecit deus à peccato, redemit & mundauit ab eo per Christum, sua sola misericordia ad hoc motus, fidem habendo in ipsum non ex operibus, ne quis glorietur: & ad quid epheſ.2.a b.tit.3.b
Salutis dies, dies Christi est, in quo accepit carnem nostram 2.cor.6.a
Salus non est in alio aliquo quàm in Christo act.4.b
Salus æterna datur omnibus obtemperantibus Christo hebr.5.c
Salus nostra nunc tecta est & latet, sed palàm fiet & relabitur tempore nouissimo 1.petr.1 a
vt Salutem obtineamus, conseruamur virtute dei in fide 1.petr.1.a
Salus quam certo speramus est galea qua seruabitur caput nostrum epheſ.6.c
qui Saluentur an pauci sint, quidam Christum interrogat luc.13.c
Saluus erit qui eredens Iesum esse Christum, baptizatus fuerit, marc. 16.d. quisque, quantumlibet dura persecutionum genera sæuiant, perseuerauerit in verbo & fide Christi, matth.10.c.24.b.marc.13.a. luc.21.b
Salus domui & familiæ Zacchæi, quòd Christo credidisset luc.19 b
Salutis scientia est cognoscere peccatorum remissionem per abundantem dei bonitatem, visceráque misericordiæ eius esse fama luc.1.g
Saluos omnes fieri vult deus, & ad agnitionem venire veritatis 1.timoth.2.a
Saluator omnium deus, maxime fidelium 1.timoth.4. c.per Iesum Christum iudæ g.in cuius potestate est salus nostra, matth.19.d
Saluandorum numerus paruus luc.13.e.isa.28.f
¶Samariæ mons 3 reg.16 e
Samariæ & Ierusalem exitium ezech.23.g

Samariæ comparatione, fornicationem Ierusalem impudentiorem ostendit ezech.23.b
Samariæ mala imprecatur dominus, eam ad resipiscentiam vocans osee 14.a
Samariam obsidet Bennadad rex Syriæ 3.reg.20.a
Samariam obsident Syri 4.reg.6.c
Samaria capitur ab Assyriis 4.reg.17.a.18.b c
Samaritæ deo & dæmonibus seruiunt 4.reg.17.f
Samariæ gentem dementat Simon magus act.8.b
Samaritani non credunt dei prouidentiæ erga se 4.regum 7.b c
Samaritani parabola docuit Christus, vt eum esse proximum nostrum agnoscamus in quencúnque inciderimus ope nostra indigentem, eúmque iuuemus pro viribus luc.10.e
Samaritani Iesum & eius discipulos noluerunt recipere, quos putarent suum templum contemnere & petere Ierosolymam luc.8.f
Samaritanæ historia, gentium vocatio apertè describitur ioan.4.a
à Samaritana potum petit Christus, ioan.4.a c.cui fatetur se illum esse Messiam promissum.
Samaritana Christum venisse nuntiat gentibus suis ioan.4.d
ex Samaritanis multi credunt in Christum, prædicante muliere Samaritana: multo plures autem audientes ipsum loquentem ioan.4.e
à Samaritanorum commercio abhorrebant Iudæi ioan.8.f
Samaritanum esse Christũ blasphemant Iudæi ioan.8.f
Samaritanis Christum prædicat Philippus, act.8.a. quem cum gaudio recipiunt: & baptizantur viri ac mulieres, ad quos mittuntur Petrus & Ioannes, qui pro ipsis orent, vt manuum impositione spiritum sanctum acciperent.
¶Samgar percutit Philisthæos vomere iudic.3.d
¶Samsai scriba reædificationem templi prohibet 1. esdr.4.b
¶Samson prænuntiatur nasciturus iudic.13.b
Samson nascitur, cui benedicit deus, spiritu suo eum roborans iudic.13.d
Samson ducit vxorem de filiabus Philisthiim iudi.14.a
Samson leonem dilacerat per spiritum dei iudic.14.b
Samson sodalibus suis proponit problema iudic.14.c
Samson vxori exponit problema iudic.14.d
Samsonis vxor ipso relicto alteri datur iudic.14.d
Samson propter ablatam vxorem, incensis vulpium caudis segetes Philisthinorum exurit iudic.15.a
Samsonis vxor comburitur à Philisthæis, quòd ipse illorum segetes combussisset iudic.15.a
Samson ligatus traditur Philisthæis à tribu Iudæ: cuius vinculis à spiritu dei ruptis, maxilla asini occidit mille Philisthæos iudic.15.b c d
Samson victoriam deo tribuit, non viribus suis iudic. 15.d
Samson ingreditur ad mulierem meretricem iudic.16.a
Samson portas Gazæ sublatas in montem defert iudicum 16. a
Samson decipitur à Dalila, iudic.16.b
Samsonem excæcant Philisthiim iudic.16.c
Samsonis fortitudo minuitur, & vnde iudic.16.d
Samson ludit, & pro spectaculo est Philisthæis iudicum 16.f
Samson moritur cum principibus Philisthinorum, & reliqua multitudine iudic.16.g
Samson iudicauit Israelem viginti annis iudic.15.d
¶Samuel nascitur: dictus Samuel, id est postulatus à deo, quòd mater ipsius eum à deo postulasset 1.regum 1.c
Samuel offertur deo à matre iuxta votum, & cum quibus ceremoniis 1.reg 1.d
Samuel ministrat domino ante faciem Heli sacerdotis, éstque famulus Heli in ministrando deo 1.regum 2.b d.3 a
Samuel proficit & crescit, placens deo & hominibus 1.reg.2.e
Samuel exaltatur, & magni fit à deo in ministerio 1.regum 2.d
Samuel quater vocatur à deo vt esset propheta ipsius per quem loqueretur ad Israelitas 1.reg.3.a
Samuel mane aperit ostia tabernaculi 1.reg.3.c
Samueli prædicit deus se puniturum Heli, ob iniquitatem filiorum ipsius 1.reg.3.c
Samuel indicat ipsi Heli visionem dei de punitione ipsius Heli futura 1.reg.3.d
cum Samuele erat deus, & omnia quæ prædicebantur à deo per ipsum, eueniebant: cognitúsque est ab Israelitis esse propheta dei 1.reg.3.d
Samuel hortatur populum vt toto corde reuertatur ad dominum, nemini alij seruiendo & fidendo quàm soli domino 1.reg.7.a
Samuel iudicat Israelem in Maspha 1.reg.7 b
Samuel impiger circuit vrbes, vt reddat iudicia Israelitis 1.reg.7.d
Samuel senex constituit filios suos iudices super Israelem 1.reg.8.a
Samueli præcipit deus vt Saulem vngat in regem super Israelem 1.reg.9.c
Samuel voluntate dei occurrit Sauli quærenti ipsum, cui indicat asinas esse inuentas 1.reg.9.c
Samuel dat primum locum Sauli in conuiuio, tanquam futuro principi: cum quo post conuiuium multa loquitur 1.reg.9.d
Samuel vngit Saulem in regem super Israel 1.reg.10.a
Samuel omnibus modis agit vt populus suum grande peccatum agnoscat, quòd petierint regem hominem protectorem, qui hactenus habuerant deum regem 1.reg.10.c
Samuel senex ostendit populo innocentiam suam & quàm integrè inter ipsos conuersatus sit 1.reg.12.a
Samuel populum arguit ingratitudinis, quòd pro deo rege, hominem regem protectorem petierit 1.regum 12.b
Samuel cum Saule expostulat, quòd contra dei præceptum, & regem Agag, & prædam reseruasset 1.regum 15.c d
Samuel orat pro Saule tota nocte 1.reg.15.c
Samuel luget Saulem reprobatum à deo 1.reg.15.g
Samuel occidit Agag regem Amalec 1.reg.15.g
Samuel orat pro Israele contra Philisthæos, & conteruntur à deo 1.reg.7.c
Samuelem timidum mittit deus ad vngendum Dauidem in regem 1.reg.16.a
Samuel iussa dei fingens se immolare deo, vngit Dauidem in regem 1.reg.16.a b
Samuelis tempore deus bellauit pro Israel contra Philisthæos 1.reg.7.d
Samuel moritur 1.reg.25.a
Samuelem suscitatum scriptura scribit fuisse à pythonissa, quia mulier & Saul cum suis illic crediderunt esse, cum tamen reuera non esset: sed dæmon, qui se transmutauerat in personam Samuelis, quem deus permisit vera omnia dicere Sauli, vt confirmaretur amplius in errore, qui dilectionem veritatis non susceperat 1.reg 28.b e
Samuelis laudes eccl.46.c
¶Sanctificauit dominus sabbathum exod.20.b
Sanctificari sabbathum præcipitur Iudæis exod.20.d
Sanctificare pro consecrare frequens est in Leuitici capite. 26
Sanctificare aliquid deo & vouere, aut dedicare, idem significant deut.12 d
Sanctificantur sacerdotes accedētes ad deum in montem Sinai exod.19.d
Sanctificatur & consecratur Eleazar filius Abinadab, vt custodiat arcam dei 1.reg.8.a
Sanctificandorum sacerdotum modus, & eorum quæ ipsorum erant exod.29.
Sanctificabatur tabernaculum oleo sancto exod.30.c
Sanctificabatur altare, quòd super illud gloria dei appareret Israelitis, indéque eis loqueretur exod. 29.g
Sanctificari iubet populum deus antequam loquatur ei exod.19.b
Sanctificari populum præcipit Iosue, quòd sequenti die dominus mirabilia esset facturus coram eis ios.3.b
Sanctificari iubet deus populum, vt sciretur quis de anathemate tulisset ios.7.c
Sanctificat Dauid, siue consecrat domino vasa quæ acceperat à gentibus quas occiderat 2.reg.8.c
Sanctificatum & dedicatum templum Salomonis à deo 3.reg 9.a
à Sanctificatorum esu qui abstinere debebant leuit.22.
Sanctificare festum aliquod dicit scriptura, pro celebrare leuit.25.b
Sanctificari vult deus leuit.10 a
Sanctificare dominum coram populo num.20.b.
quòd non Sanctificasset deum coram filiis Israel ad aquas contradictionis, præcipit deus Moysi mori in monte Abarim, conspecta terra promissionis, sed non ingressa deut.32.g.34.a
Sanctificemus Christum in cordibus nostris ipsum solum qui deus est, timentes, & reueriti timore puro & casto 1.petr.3.c
vt Sanctificet deus pater apostolos suos, & eos qui per verbum eorũ crediturí erant non externe vt Aaron: sed separet in suos vsus vt verè diuina instrumenta fiant, & veræ hostiæ, dando eis verbum suum cui crederent, orat Christus ioan.17.c
Sanctificat seipsum Christus, & se immolat patri, vt apostoli eius & alij quibus demandatum est negotium euangelij prædicandi purgari à vitiis, puri perseuerent in ipsius prædicatione ioan.17.c
Sanctificatio & redemptio nostra, Christus 1.cor.1.d. sanguine suo sanctificauit nos hebr.2.c.10.e.13.b
Sanctificati sunt Christiani & iustificati per spiritum dei, & vnica Christi oblatione 1.cor.6.c.hebr.10.c. 1.petr.1.a
vt Sanctificemur & immaculati simus vult deus 1.thess. 4.a
Sanctificabimus nos in hoc mundo, pia fidei opera facientes, & per spiritum & gratiam eius nos puros seruantes, si habuerimus spem futuri status nostri & gloriosæ cum Christo conformitatis 1.ioan.3.a
Sanctificatio, fructus est iustitiæ: & finis eius vita æterna rom.6.d
vt Sanctificemur à deo, totúsque simus mundi & in spiritu & in anima & in corpore, vtque in sanctitate confirmentur corda nostra charitatem augeri nobis, vt tandem sine culpa inueniamur in die aduentus dei, orat Paulus 1.thess.3.d.5.d
vt Sanctificaremur per spiritum suum, sancti essemus & mundi, vtque sanctè & immaculatè in conspectu eius viueremus, per charitatem inuicem seruientes, elegit nos deus per Christum, theritóque ipsius & gratia ante mundi constitutionem & etiam vocauit epheſ.1.a luc.1.g.1.petr.1.a 1.thess.4.b
Sanctificator noster deus leuit.20.b.21.b c d.22.b c d
¶Sanctus solus est deus 1.reg.2 a
Sanctus deus qui immunditias siue idôla non fert secum adorari ios.24.c
Sanctum deum nostrum esse confitentur Bethsamitæ 1.reg.6.d
à Sanctis sanctus deus habetur, quicquid agat 1.regum 22.c
in Sanctitate magnificus deus exod.15.b
Sancti sumus deo nostro deut.14.a
vt Sanctus esset sibi populus, elegit Israelitas deus deuteron.26.d
vt Sanctus simus deo, sequentes præcepta ipsius præcepit deus num.15.d
Sancti vt sint, Iudæos hortatur deus, non comedendo carnes à bestiis pra gustatas exod.22.d
Sanctus dei populus, Israelitæ deut.14.c
Sancta dei gens, populus Israel audiens vocem ipsius, & custodiens pactum exod.19.a
SANCTI SVNT quos deus iuxta propositum suum ab æterno prædestinauit rom.8.e
Sanctos vocat Paulus Christianos, rom.16.a b.epheſ.1. a.philip.4.d. Philem.a b.heb.3.a. quorum minister Christus est, sedens in dextera patris heb.8.a
vt Sanctos & spiritu purificatos exhiberet nos deus in conspectu suo, per mortem vnigeniti filij sui reconciliauit nos sibi coloſ.1.c
Sancti simus in omni cõuersatione nostra, quemadmodum & ille qui vocauit nos, sanctus est 1.petr.1.c
Sanctorum necessitatibus communicandum rom.12.c
in Sanctorum subsidium collectas pecuniæ fieri iubet Paulus à Corinthiis 1.cor.16.a
vt Sanctis pauperibus succurrant Corinthij, exemplo Macedonum, à Paulo monentur 2.cor.8.a
apud Sanctos Paulus vult Christianorum lites dirimi in negotiis temporalibus 1.cor.6.a
Sanctorum ministris & eorũ cooperatoribus in euangelico negotio, honor habendus 1.cor.16.c
pro Sanctis orare iubet Paulus oratione assidua & ardenti in spiritu omni tempore, etiam in ea vigilare epheſ.6.c
cum Sanctis bellum facere, & eos vincere, bestiæ datum apoc.13.b
Sancti vitam suam ob verbum promissionum dei contempserunt apoc.12.c
Sancti post iudicium fulgebunt vt sol.matth.13.f
Sanctorum fœlicitas apoc.7.d
Sanctorum orationes per odoramēta & incensa significatæ apoc.5.c.8.a
Sanctorum iustificationes per byssinum significatæ apoc.19.b
Sanctus pro sua impietate orat.psal.31.versu 7.
Sancti in manu dei sunt deut.33.a
Sanctorum suorum pedes seruat deus, ne labantur in tentationibus, & in afflictionibus recedant à fiducia in ipsum, vt de se Anna cantat 1.reg.2.b
Sanctorum peccatis deus propitius est, etsi ea quandóque vlciscatur psal.98.versu 6.
Sanctorum beatitudo sapient.5.c
Sanctorum millia apparuerunt cum deo in monte Pharan deut.33.a
Sancta sanctorum in quæ intrauit Iesus, cælum est hebr.9.f
Sanctus locus in quo per verbum suum loquitur deus ios.5.d.exod.3.b

Universidad de Deusto

Sanctus panis, quo secundum legem non licebat vesci nisi sacerdotibus 1.reg 21.a
¶Sanctuarium velo diuidebatur à sanctuarij sanctuariis exod.26.f
Sanctuarij forma exod.25.a
Sanctuarium non semper ingrediatur sacerdos leuit. 16.a
Sanctuarij expiatio leuit.16.c
Sanctuarium domini metuendum leuit.19.f.26.a
Sanctuarium dei, terra Chanaan, ad quam introduxit populum Israel exod.15.d
¶Sanctum domini, verba sunt in lamina Aaronis sculpta exod.39.e
Sanctum doctrinæ vitæ, & margaritam verbi dei, impugnatoribus & contemptoribus non prædicandum matth.7.a
Sancta iubet Moyses esse castra Iudæorum, ventrem non leuantes in eis: sed extra ea cacantes, & operientes quod egessissent, effossa humo deut.23.c
¶ad Sanctitatem nos hortatur deus, quòd sanctus sit leuit.11.g.19.a.20.b d.21.b
¶Sanctimoniam sectemur hebr 12.d
¶Sanguis, anima est omnis carnis leuit.17.e
Sanguinem ne comedant, præcipit deus Iudæis deut. 12.b.c d.15.d:leuit.7.e.19.f.gene.9.a
Sanguinem comedentibus minatur deus leuit.17.c
Sanguinem comedens populus fatigatus, peccat contra deum 1.reg 14.e
Sanguis super fermento non immolandus exod. 23. d.34.c
Sanguis in superliminari exod.12.b
Sanguine expiatio peccatorum fiebat leuit.17.c
Sanguine holocausti respergit populum Moyses in memoriam fœderis,quo promittebat populus se facturum verba dei exod.24.b
sine Sanguine nihil pene expiabatur in veteri testamento hebr.9 f
Sanguis hircorum & taurorum emundabat cum qui attractus bestiæ mortuæ maculatus fuisset, non autem peccata auferebat hebr.9.d.10.a
Sanguine hircorum & aliorum animalium vetus testamentum dedicatum hebr.9.c
Sanguis Christi petit à patre remissionem peccatorum nostrorum,sanguis Abel vindictam heb.12.g
Sanguine Christi, peccatorum redemptio, remissio, mundatio facta est: & sanctificati, redempti, mundati, loti, aspersi voluntate & electione patris sumus, vt seruiremus deo viuenti, & faceremus opera iucis, matth.26.c. marc.14.c. luc.22.b. ephes.1.b. hebr.9.c d.10.e. 13. b. 1.petr.1. a.d.1. ioan.1.c. apocalyps.1.b
per Sanguinem Christi, & supplicium crucis eius pacem fecit deus inter cœlestia & terrestria, vt iam vni Christo iungantur coloss.1.c
qui Sanguinem Christi pollutum iudicauerit,per eúmque peccata purgari irridens non crediderit, aliunde quærens purgari, grauissima tormenta perferet hebr.10.e
Sanguinis Christi vltionem super se petunt Iudæi, ipsum autem crucifigi matth.27.c.marc.15.b.23.b
Sanguis & aqua exit de latere Christi in cruce pendentis,quo doceremur à morte eius omnium peccatorum expiationem esse expectandam,quod testatur sanguis: expectandus & spiritus sanctus, aquæ illæ viuæ,quibus electi in totum mundantur ioan.19.f
contra Sanguinem proximi non standum leuit.19.d
Sanguinem seruorum suorum vlciscitur deus deuteron.32.f
Sanguine inimicorum suórum se inebriaturum sagittas suas minatur deus, id est eos occisurum deuter. 32.f
Sanguinem hominis fusum vel à bestiis vel ab homine vlciscitur deus gene.9.a
Sanguis Abelis funditur à Cain, petens à deo vltionem gene.4.b
Sanguinem innoxium fudit Manasses, vnde diripitur Ierusalem 4.reg.21.c.24.b
Sanguinem Achab lingunt canes iuxta dei verbum 3.reg.2.e.22.f
Sanguis eius sit super eum qui maledixerit parentibus, id est moriatur leuit.20.b
in Sanguinem aqua versa exod.4.c.7.c
Sanguinem vocat interdum scriptura eum qui occisus fuerit ioel.3.b
vt Sanguinem vuæ biberent meracissimum Israelitas introduxit deus in terram promissionis deut.32.b
¶Sanat deus, & de afflictionibus liberat quas infligit deut.32.f
Sanator nóster deus, qui sanat infirmitates quascunque exod.15.g
Sanati sumus à peccatis per sanguiné Christi 1.pet.2.d
Sanitate nihil præstantius eccl.30.c
¶Saph gigas occiditur 2.reg.21.d
¶vt Saperent Iudæi, non adorantes idóla, optat deus deut.32.d
Sapientia nostra est verbum & præcepta dei deut.4.a
Sapientia,timor domini iob 28.d
Sapientia à deo procedit eccl.1.a
Sapientiæ adiuentor deus baruch 3.d
Sapientia dei diues & profunda rom.11.d
in Sapientia dei quam declarat hoc pulcherrimum spectaculum mundi, non cognouerunt homines deum 1.cor.1.c
Sapientia dei, Christus, luc.11.g. vt matth.23.d. interpretatur.
Sapientia nostra Christus 1.cor.1.d
Sapientiæ & scientiæ thesauri omnes in Christo reconditi coloss.2.a
SAPIENTIA DEI abscondita, EVANGELIVM, quod ab æterno suis destinarat deus, 1 cor 2.b.quam licet Iudæi contemnerent, iustificata tamen,& vt vera dei sapientia suscepta à filiis suis omnibus, quotquot vt illius participes essent, à patre erant electi, matth.11.c. istam sapientiam loquebatur Paulus inter credentes, 1.cor.2.b
Sapientia quæ è supernis est,qualis iacob 3 d
Sapientiam non ætas docet,sed spiritus dei iob 32.b
Sapientiæ sermo datur nonnullis per spiritum dei 1.cor 12.a
Sapientiam talem se daturum suis, vt aduersarij non queant resistere,promittit Christus luc.21.d
Sapientia,& cor intelligens,idem 3.reg.3.b
Sapientia scipsam commendat prou.8.a
Sapientia omnes ad se inuitat prou.9.a
Sapientia non inuenitur à derisoribus prou.14.a
Sapientia se offert quærentibus eam sapient.6.b
Sapientia conqueritur se ab omnibus contemni prouerb.1.c
Sapientiæ,quæ est verbum dei,commendatio: & quis sit vsus eius prou 1.a
Sapientiæ laus à liberatione eorum, quos ab initio huc usque seruauit sapient.10.a
Sapientiæ commoda eccl.4.b
Sapientiæ fructus prou 4.a
Sapientiam commendat dominus populo baruch.3.b
Sapientiam amplectandam monet Salomon, quæ timorem domini doceat prou.2.a
Sapientiam dei solam inter res creatas esse inscrutabilem ostendit Iob iob.28.a
ad Sapientiam hortatur Paulus, qua possimus cauere ab omni peccandi occasione ephes.5.d
Sapientia & verbo dei scortationem posse vitari prædicat Salomon prou.2.c
Sapientiæ spiritu repletus Iosue,impositione manuum Moysi deut.24.c
cui Sapientia deest,postulet eam à deo iacob.1.a
Sapientiam petit Salomon, qua posset populum regere 3.reg.3.b
Sapientia Salomonis quanta 3.reg.4.d
vt Sapientiam Salomonis audiat, venit ad ipsum regina Saba 3.reg.10.a
Sapien iam Salomonis videns populus, timet ipsum 3.reg.3.d
Sapientia ex bona conuersatione cum mansuetudine iuncta,ostendenda iacob.3.c
Sapientes oportet nos esse in bono, & simplices in malo rom.16.c
¶Sapiendum quomodo rom.12.a
NE ALTVM SAPIAMVS, superbiamus, & animo efferamur,quòd incredulitates fracti sint Iudæi, & à deo reiecti, nos autem fide stemus: ne & nos fide excidentes frangamur vt & ipsi rom.11.c
Sapientiæ rationem habent elementa huius mundi & humanæ traditiones, superstitionem quandam & humilitatem in animos hominum inducentes vsque ad læsionem corporis, cui necessaria subtrahuntur coloss.2.d
Sapientia huius mundi, stultitia est apud deum 1.corinth.3.d
Sapientiam huius mundi quærunt Græci 1.cor.3.d
Sapientia carnis,legi dei subiici non potest rom.8.b
Sapientiam huius mundi stultam fecit deus, vt olim prædixerat per prophetas 1.cor.1.c. quam præcellit quod stultum ab incredulis videtur.
vt Sapientes huius mundi confunderet deus, delegit quæ stulta erant mundi & indocta iudicio humano, id est apostolos 1.cor.1.d
Sapientes in astutia sua comprehendet deus 1.corint. 3.d
Sapientiæ humanæ & erudito sermoni non tribuenda fides nostra,sed virtuti dei ad credendum impellenti 1.cor.2.a
Sapientum cogitationes vanæ iudicio dei 1.cor.3.d
Sapientia huius sæculi Christo regnante euacuata isa. 33.c
Sapientis studium eccl.39.a
Sapientis cognitio eccl.8.a
Sapientis est conseruare rem similiarem prou.11.a
Sapientis & stulti differentia eccl.10.a
Sapientum os in corde eorum eccl.21.d
Sapientum monita non spernenda eccl.8.b
Sapiens audit consilia prou.13.c
Sapiens gaudet argui prouerb.23.b
Sapiens dei legem amplectitur eccl.21.c.33.a
Sapiens rex,populi stabilimentum sapien.6.d
Sapientis mulieris consilio seruatur ciuitas Abela,obsessa à Ioab 2.reg.20.f g
Sapientes sui amantes, haud ferè corriguntur prouerb. 26.b
qui Sapiens sibi videtur esse iuxta opinionem hominum,iuxta eorundem opinionem stultus fiat vt verè sit sapiens 1.cor 3.d
Sapientem virum vocat scriptura etiam eum qui varia opera artificiosè sciuerit facere ex auro, argento, lignis,&c.exod.35.b
Sapientia replet deus artifices, vt sciant fabrefacere omnia ex argento,&c.exod.31.a.35.d
Sapiens in ædificanda domo 3.reg.7.d
Sapientes corde & repleti spiritu prudentiæ vt facerent vestes Aaron exod.28.a
Sapientes Aegypti non possunt interpretari somnia Pharaonis gene.41.b
Sapienter & prudenter ambulandum cum iis qui à Christi fide sunt alieni coloss.4.a
¶Sarai sterilis,vxor Abram gene.11.d
Sarai ob pulchritudinem ducitur ad Pharaoné, quam ipse à deo percussus restituit Abræ gene.21.
Sarai dat ancillam Agar marito, ex qua suscipit filium gene.16.a
Sarai appellatur Sara gene.17.c
Saræ promittitur filius Isaac gene.17.c.18.b
Sara negat se risisse.gene.18.b
Sara ridet sibi seni promitti filium gene.18.b
Sara lactat filium suum Isaac gene.21.a
Saræ pudor & verecundia gene.21.a
Sara vult Ismahelem hæreditare cum filio Isaac gene. 21.a
Sara vult Ismahelem eiici cum matre Agar ne sit hæres cum filio Isaac gene.21.a
Sara moritur,& ab Abraham plangitur gene.23 a
Sara quomodo dicebatur soror Abrahæ gene.20.c
Saræ fides hebr.11.c
Sara viro suo obediens,dominum eum vocabat gene. 18.b.1.petr.3.a
¶Sara filiaRaguelis, patitur improperium ab ancilla patris sui tob.3.b
Saræ oratio cum ieiunio tob.3.b
Sara datur Tobiæ iuniori vxor.tob.7.c
Saræ parentes docent eam officium vxoris probæ. tob.10.d
¶à Sarephtana muliere pascitur Elias præcepto dei, cui bona multiplicantur 3.reg.17.b
¶Sarug nascitur gene.11.c
¶Saruiæ sororis Dauid filij 1.paral.2.b
Saruiæ filios timet Dauid 2.reg.3.g
Saruiæ filiorum consilium carnale respuit Dauid, volentium Semei occidere, qui ipsi Dauidi maledixisset 2.reg.16.b.19.d
¶Satan, deus huius sæculi, infidelium mentes excæcat, ne euangelium illis illucescat 2.cor.4.a. isque tentat à fide diuellere fideles 1.thess.3.b
Satanæ malitia sub nomine Behemoth reprehenditur iob 41.a
Satan à domino expetita facultate, bona Iob omnia dissipat,& liberos eius percutit iob 1.b
Satan apostolos appetiuerat vt cibaret sicut triticum, sed pro eis orauit Christus, vt videas Satanam nihil posse absque dei permissu, nec nos posse eum vitare, nisi Christus oret pro nobis luc.22.c
Satanæ iubet Paulus tradi Corinthium fornicatorem, non vt pereat, sed vt carne afflictus resipiscat, & spiritus fiat salvus in die iudicij 1.cor.5.b
à Satana impeditur Paulus, ne eat ad Thessalonicenses 1.thess.2.d
Satanas transfigurat se interdum in angelum lucis 2. corinth.11.c
Satanas ligatus soluitur apoc.20.a b
Satanam Petrum vocat Christus marc.8.d
in Satan erant Dauidi filij Saruiæ,id est aduersarij, volentes & impellentes Dauidem vt occideretur Semei 2.reg.19.d
¶Satiari rerum omnium abundantia,ne dei obliuiscamur.deut.8.c
¶vt Saturentur dat deus frumentum & oleum diligentibus se deut.11.b.leuit.26.a
Saturati ne obliuiscamur dei nostri deut.6.b c
Saturatus Israel bonis terræ promissionis, dereliquit deum,conuersus ad idola deut.32.c
Saturis væ,& quare luc.6.d
Saturata Ruth defert reliquias ciborum suorum ad socrum suam Noemi esurientem ruth.2.d
¶Saul, filius Cis 1.reg.9.a
Saul quærit asinos patris sui Cis 1.reg.9.a
Saul cum famulo non inueniens asinas patris consulit deum,adiens prophetam Samuelem 1.reg.9.b
vt Saulem vngat in regem super Israelitas, præcipit deus Samuli 1.reg.9.c
Sauli indicat Samuel, ipsum regem futurum super Israelem 1.reg.9.c
Saul audiens se futurum regem, super Israelitas confitetur indignitatem suam 1.reg.9.c d
Sauli dat primum locum Samuel in conuiuio tanquam futuro Regi cum quo multum loquitur post conuiuium 1.reg 9.d
Saul ministerio Samuelis vngitur à deo in regem super Israel 1.reg.10.a
Saulis cor immutauit deus, & cum prophetantibus psalmos & verba dei cecinit 1.reg.10.b.19.d
Saul absconderat se ne constitueretur rex 1.regum 10.d
Saul proceræ staturæ vir.1.reg.10.d
Saul constitutus rex à deo, despicitur ab impiis, quorum deus non tetigerat corda Saul autem dissimulat.1.reg.10.d
Saul constitutus rex à deo, sequitur boues in agro 1.reg.11.b
Saul non vult vindictam sumi de iis qui ipsum nolebant acceptare in regem 1.reg.11.d
Saulis regnum inuocatur in Galgala 1.reg.11.d
Saul duos annos regnauit super Israelem 1.reg.13.a
Saul eligit sibi viros fortes & bellatores, confidens in ipsis 1.reg.13.a.14.g
Saul percutit Philisthæos 1.reg.13.a
Saul contra præceptum domini facit holocaustum 1.regum 13.b
Saul abiicitur à deo,quòd contra dei præceptum egerit 1.reg.13.c
Saulis tentatio grauis, quòd congregatis Philisthæis dilabitur populus,quòd Samuel expectatus non venit,& diffidentia quasi necessitate coactus sacrificat 1.reg.13.b
Saule cessante, & non audente in aduersarios impetum facere propter paucitatem exercitus deus insigni miraculo edit exemplum fiduciæ in deum per Ionathan,& armigerum eius 1.reg.14.a b c
Saul persequitur Philisthæos 1.reg.14.a
Saul ædificat altare deo 1.reg.14.e
Sauli consulenti dominum non respódetur quicquam 1.reg.14.f
Saul superat omnes contra quos pugnat 1.reg.14.g
Saulis filij 1.reg.14.g.1.paral.8.d
Saul iussus occidere Amalecitas, ita vt nihil penitus relinqueretur,reseruato rege Agag, & ouibus in sacrificium dei, grauissimè peccat in deum, à deóque abiicitur 1.reg.15.
Saul agnoscit peccatum suum,& non parcitur ei,quia non fidit deo 1.reg.15.f
Sauli auferitur regnum Israel, & traditur Dauidi 1.regum 15.f
Saulem reprobatum à deo luget Samuel.1.reg.15.g
Saul dirigit aciem ad pugnandum contra Philistæos 1.reg.17.a
Saulis diffidentia 1.reg.17.c
Saul de qua stirpe sit Dauid,interrogat 1.reg.17.g
Saul inuidus irascitur, laudem victoriæ Dauidi tribui 1.reg 18.b
Sauli & Dauidi à cæde Philisthinorum reuertentibus, occurrunt mulieres cantantes tympanis 1.reg.18.c
Saulem inuadit spiritus dei malus, & psallit Dauid 1.reg.18.c
Saul tentat occidere Dauidem,& quare 1.reg.18.c
Saul timet Dauidem, quòd deus cum eo esset 1.regum 18. c
Saul promittit Dauidi Merob filiam suam,quam alteri dat 1.reg 18.d
Saul hypocrita simulat velle se filiam suam dare Dauidi, vt eum traderet in manus Philisthinorum 1.regum 18.d e
Saul petit à Dauide centum præputia Philisthinorum, vt ea occasione ab eis occidatur 1.reg.18.f
Saul iubet occidi Dauidem 1.reg.19.a
Saul nititur confodere Dauidem psallentem 1.regum 19.b
Saulis ministri persequentes Dauidem, cóuersi à deo, prophetant cum prophetis 1.reg.19.d
Saul suos accusat coniurationis 1.reg.22.b
Saul iubet occidi sacerdotes domini qui pauerant Dauidem 1.reg.22.d
Saul descendit contra Dauidem in Ceilam 1.regum 23.b
Saul persequitur Dauidem, à quo liberat eum deus immissis contra ipsum Philisthæis, quos omisso Dauide insequutus est 1.reg.23.d
Saul persequitur Dauidem: quem Saulem deus tradit in manus Dauidis 1.reg.29.a b
Saul cum fletu agnoscit dei manum, Dauidis innocentiam,suámque iniquitatem 1.reg.24.d
Sauli persequenti parcit Dauid secundò 1.reg.26.a
Saulem obiurgat Dauid, quòd iniustè ipsum persequatur 1.reg.26.c
Saul agnoscit peccatum suum, & misericordiam sibi à Dauide factam 1.reg.26.d
Saul aufert magos & ariolos 1.reg.28.a
Saul Philisthæis contra se congregatis, & deo nihil respondente, Pythonissam consulit 1.reg. 22.a b. Vide Samuelem suscitatum.
Saul quare obiectus à deo 1.reg.28.c
Saulis angustia & desperatio 1.reg.28.d
Saul suæ gloriæ nondum oblitus, seipsum occidit 1.reg.31.b.1.paral.10.a
Saulis mors & filiorum annuntiatur ipsi Sauli 1.reg. 28.c
Saulis caput defertur in templum idólorum à Philisthæis 1.reg.31.c
Saulis mors nuntiatur Dauidi 2.reg.1.a
Saul quare mortuus sit 1.paral.10.d
Saulem sepeliunt habitatores Iabes Galaad 1.reg.31.d. 1.paral.10.d
Saulis regnum decrescit 2.reg.3.a
à Saule abstulit deus misericordiam suam 2.reg.7.c
Saulis septem filij suspenduntur & occiduntur ob violatum à patre cum Gabaonitis iuramentum à filiis Israel 2.reg.21.a b c
Saulis & Ionathæ ossa sepelit Dauid 2.reg.21.c
Saulus qui & Paulus consentit morti Stephani act.7.g
¶Scabie percutit deus non seruantes præcepta sua deut.28.c
¶ne Scandalo essent eis, & à fide dei veri in fiduciam idolorum pellicerent eos,præcepit deus omnes idolatras occidi à Iudæis deut.7.c
Scandalizari, est re aliqua, aut tribulatione induci ad desertionem Christi, ne eum sequamur in fide aut fidei operibus,vt vides de apostolis matth.26.c
Scandala vocat Christus impios matth.13.f
ne Scandalizentur sui inter prædicandum, cum tribulationes viderint, earum præmonet Christus ioan.16.a
Scandalum passuros apostolos, cum eum comprehendi viderent,prædicit Christus matth.20.c.marc.14. c.luc.22.d
Scandalum Christo Iesu obiicit Petrus,volens contra patris voluntatem auertere ne morieretur matt.16.d
Scandalizantur discipuli aliquot, & à Christo recedunt,& quare ioan.6.g
Scandalum vitans Christus, tributum soluit matth. 17.d
Scandalizantur Pharisæi Christum audientes matth. 15.b
si Scandalizet nos manus, pes, &c. vide Si manus, pes, &c.
Scandalum futurum discipulis ab iis qui à veritate euangelij deficerent ob graues afflictiones prædicit Christus matth.24.a
à Scandalis dehortatur Christus matth.18.a
qui non Scandalizatur in Christo,beatus, qui nulla re absterretur ac repellitur, ne Christo saluatori fidem habeat matth.11.a
Scandalizantur Nazareni in Christo, verbum euangelij non recipientes cognita generis tenuitate, & quòd literas nó didicisset matt.13.g.mar.6.a.luc.4.c
ob Scandalum aliorum Paulus animo discruciatur 2.cor.11.g
ne Scandalo sit infirmis nostra vescendi quibuslibet libertas 1.cor.8.c
¶Scenofactoriam artem apud Aquilam exercet Paulus act.18.a
¶Scenopegiæ oblationes ezech.45.g
¶Schismaticus arguitur: & iurgiorum author apud deum detestabilis prou.6.b
Schismata vitanda 1.cor.1.b
Schismata Corinthiorum 1.cor.3.b.quę Paulus arguit 1.cor.11.d
¶non Sciebat dominum Samuel, id est non reuelatus fuerat ei deus, siue non loquutus fuerat ei in visione, antequam quater eum vocasset 1.reg.3.b
¶Scientia sua replet deus Beseleel, vt sciat excogitare omne artificium ex auro,lignis,&c.exod.31.a.35.d
Scientia salutis, cognoscere salutem nobis prouenire ex abundanti dei misericordia luc.1.g
Scientiam Iesu Christi (quæ est scire per fidem Christum esse saluatorem) tanti facit Paulus, vt præ ea scientia,alia omnia vt stercora æstimet & detrimentum philip.3.b
Scientiam euangelicam gratulatur Paulus Corinthiis, per quam Christo crediderunt 1.cor.1.a
in Scientia euangelij crescendum, charitatis officiis in melius vsque proficiendo coloss.1.b
ad Scientiam veritatis, & veram euangelij cognitionem multi non peruenient, cùm tamen semper discant 2.timoth.3.b
secundum Scientiam oportet dei æmulationem habere rom.10.a
Scientia qua quis intelligit carnes simulachris immolatas nihil à cæteris differre carnibus,inflat,& affert contemptum proximi eam scientiám non habentis, 1.cor.8.a.quę ne offendat proximum,cauendum esse monet Paulus.
de ligno Scientiæ boni & mali ne comedat interdicit homini deus gene.2.c
Scientiæ boni & mali arbor sic vocata ab euentu, quod postquam comedisset fructum ex ea Adam contra præceptum dei,cogniturus erat se male egisse gene.2.b.3.b d
Scientiarum dominus est deus noster,qui nouit ex sterili fœcundam facere, & alia omnia contra opinionem hominum 1.reg.2.a
¶Scindunt vestimenta sua Iosue & Caleb, audientes murmurationem populi num.14.b
Scindit vestimenta sua Dauid, & flet, audita morte Amnonis 2.reg.13.f
Scindit vestimẽta sua, operitur sacco, & ieiunat Achab audito verbo dei contra se 3.reg.21.g
Scindit vestimenta sua Elisæus, non videns Eliam abeuntem in cælum 4.reg.2.c
¶Scintillam suam vocat vidua filium vnicum quem habet reliquum 2.reg.14.b
¶Scortatores ne essent inter Israelitas prohibet deus per Moysen deut.23.g
Scortationem vitandam monet Salomon prou.5.a
Scortorum technas describit Salomon: ad quas vitandas sapientiæ adhærendum monet prou.7 a
¶Scribæ cuidam terrena spectanti, obiicit paupertatem suam Christus matth.8.c.luc.9.g
Scribarum & Pharisæorum hypocrisim & opera,quæ vt ab hominibus viderentur faciebant,reprehendit Christus matth.23.a
Scribere Moysen iubet deus Amalecitarum interitum in memoriam exod.17.d
Scribit Moyses verba dei in vnum volumen quæ audierat in monte Sinai exod.24.a
Scribere verba præcipit deus Moysi, quibus cum populo Israel pepigerat fœdus exod.34.d
Scripsit deus legem, ac mandata, quæ dedit Moysi exod.24.c
Scripsit rursum deus decem verba quæ erant in prioribus tabulis à Moyse fractis deut.10.a
Scriptas digito dei tabulas accipit Moyses exod.31.d
Scribit Deuteronomium Moyses, & tradit Leuitis & senioribus Israel deut.31.b
vt Scribat, & in canticum siue cantilenam componat Moyses ea quæ ei prædixerat de futura Israelitarum cum diis alienis fornicatione, & malis quæ propter ea euentura essent eis, præcipit deus deuteron.31.e
Scribi iubet deus verbum suum in ostiis & vbique, vt ipsius reminiscamur semper deut.6.b
Scribendum dei verbum in postibus & ianuis,vt ipsius recordemur deut.11.c
Scribere solitus erat Paulus salutationem sua manu, quod signum erat epistolam ab eo esse missam 2. thess.3.d
Scriptura & lex dei concludit omnes sub peccato, & omnes esse peccatores ostendit, & impotentes ad iustitiam: sicque cogit currere ad Christum, vt detur promissio Abrahæ facta gratia, & benedictio omnibus credentibus in ipsum galat.3 d
SCRIPTVRARVM à quatuor euangelistis scriptarum ratio est, VT CREDAMVS QVOD IESVS EST CHRISTVS, & vt credentes,vitam æternam habeamus ioan.20.g
Scripturis non credebant Iudæi, cum Christum reiecerint de quo loquebantur ipsæ ioan.5.f
Scripturas opponit diabolo tentanti ipsum Christus matth.4.a
Scripturis probat Christus se à patre missum ioan 5.f
vt Scripturas impleret, Christum venisse, passim te-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantur euangeliſtæ, & epiſtolæ apoſtolorum luc. 24.g
Scripturas omnes quæ de ipſo loquebantur in Moyſe & prophetis, Chriſtus interpretatur proficiſcentibus in Emmaunta, luc.24.d. impletas eas eſſe docens.
Scripturis reuincit Apollo Iudæos, oſtendens Ieſum eſſe Chriſtum act.18.g
Scripturas ſcrutantur viri nobiles ex Theſſalonicenſibus qui crederant, vt ſcirent an vera Paulus prædicaret act.17.c
Scripturæ quanti nobis eſſe debeãt, ſatis monet Chriſtus in parabola diuitis epulonis, quibus qui non obtemperat, nemini obtemperaturus ſit luc.16.g
Scripturæ quid nobis proſint, & ad quid vtiles rom.15.a 2.timoth.3.d
S ripturas ſacras nouerat Timotheus ab infantia 2.timoth.3.d
Scripturis prophetarum vt attendamus, & vt eas legamus, excitat, exſtimulat, & hortatur Petrus 2.petr.1.d.3.a
ab iis qui Scripturæ intelligentiam peruertunt ad ſenſum carnis, & ad ſenſum ſathanæ, cauendum eſt maximè 2.petri.3.d
Scripta non ſunt omnia ſigna quæ fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ioan 20.g.21.g
Scriptura dei ſcriptæ erant tabulæ teſtimonij ex vtráque parte exod.32.d
¶Scrutator renum & cordium deus rom.8.c.apoc.2.e. ierem.17.b
¶Sculptile fecerat ſibi Michas pro domo ſua, quod filij Dan abſtulerunt, & ſibi ſtatuerunt in tribu ſua vſque ad diem captiuitatis ſuæ iudic.17.a b.18.e f g
¶Scurrilitas vitanda epheſ.5.a
¶Scutum auxilij Iſrael, deus deut.33.d
Scutum eſt deus ſperantibus in ſe 2.reg.22.a c
Scuta quæ Salomon iuſſit fieri 3.reg.10.c
Scuta aurea quæ fecerat Salomon, aufert Seſac in Aegyptum, pro quibus Roboam reponit ærea ſcuta 3.reg.14.g
¶Scyphum ſuum iubet Ioſeph poni in ore ſacci Beniamin gene.44.a
¶Seba ſeparat Iſraelem à Dauide 2.reg.20.a
Sebam perſequitur Ioab 2.reg.20.d
Sebæ caput traditur Ioab 2.reg.20.g
¶Sectæ, opus carnis galat.5.d
Secta Phariſæus erat Paulus ante conuerſionem act. 24.d.26.a
Sectæ Chriſtianorum vbique contradicitur act.28.e
in Sectarum introductores 2.petr.2.b
¶Securitatem promittit populo Iſrael deus, cum nullum terræ ipſius inſidiaturum promittit exod.34.c
¶Sedecias falſus propheta, vt imitaretur dei prophetas, facit ſibi cornua, quo oſtendat regem Achab percuſſurum Ramoth Galaad 3.reg.22.b
Sedecias pſeudopropheta, abſconſurus ſe vbi viderit non ceſſiſſe quod prædixiſſet regi Achab 3 reg.22.d
Sedecias, qui & Mathathias, ſubſtituitur ipſi Ioachin in regno Iuda 4.reg.24.d.2.paral.36.b
Sedecia rebellante, Ieruſalem obſidetur à Nabuchodonoſor 4.reg.25.a
Sedecias capitur, occiduntur filij eius, & illi effodiuntur oculi 4.reg 25.b.ierc.52.b
Sedeciæ regis & populi qui remanſerant in Ieruſalem, exitium prædicit Ieremias ierc.29.d
Sedecias mittit ad Ieremiam, vt pro ſe oret ierem.37.a
à Sedecia rege liberatur Ieremias ierc.37.c
Sedecias fugit, & capitur à Chaldæis ierc.39.a b
Sedeciæ captiuitas repetitur ierc.52.a
Sedeciæ ſuperbia, Iſraelitici excidij cauſa ezech.7.c
Sedeciæ regis deiectio oſtenditur ezech.21.f
Sedeciæ regis captio præfigurata ezech.12.c
¶Sedentes in domo, meditemur verbum dei deut.11.c
¶Sedis in cælo poſitæ viſio apoc.4.a
¶Seditioſos damnat Salomon prou.24.c
¶Seductores proficiunt in peius 2.timoth.3.c.
nemo nos Seducat, & ruere faciat in peccatũ epheſ.5.b
Seductos dicunt Phariſæi illos qui Chriſto credunt ioan.7.g
vt Seductor habitus Chriſtus matth.27.g. habitus & Paulus, cum veraces eſſent 2.cor.6.b
Seductor quis dicendus ſit ioan 2.c
¶Sedulitas domini multum emendat familiam prouerb.20.b
¶in Segete proximi licebat ſpicas manu legere, non falce metere deut.23.d
Segetes Philiſthinorum exurit Samſon, incenſis vulpiũ caudis, propter ablatam ſibi vxorem, & alteri traditam iudic.15.a
¶Segor ciuitas quæ & Bala dicitur gene.14.a
Segor ob preces Lot non ſubuertitur gene.19.e
¶Sehon regi Heſebon mittit nuntios Moyſes vt eis liceret per terram ipſius tranſire, ſolutis pecuniis pro cibis & aqua deut.2.f
Sehon occiditur ab Iſraelitis, cum omnibus vrbibus tradente eum deo in manus ipſorum deuteron.2 g. nume.21.c
¶Seir mons datus in poſſeſſionem ipſi Eſau.deut.2.a
de Seir ortus deus, apparuitque populo Iſrael deuter. 33.a
¶Sela, tertius filius Iudæ gene.38.a
¶Sella, altera vxor Lamech gene.4.d
¶Sellum interficit Zachariam, & regnum eius occupat 4.reg.15.c
Sellum filij Ioſiæ, mors prædicitur iere.22.c
¶Sem benedicitur gene.9.c
Sem filij gene.10.d.1.paral.1.b
Sem generatio gene.11.b
Sem & Iaphet verecundi operiunt nudatum patrem geneſ.9.d
¶Semei maledicit Danidi fugienti filium ſuum Abſalom.2 reg.16.b
Semei rogat Dauid veniam, cui iurat rex ſe non occiſurum eum 2.reg.19.d
Semei quem iurauerat Dauid ſe non occiſurum, præcipit Salomoni vt occidat 3.reg.2.b
Semei iuſſu Salomonis interficitur 3.reg.2.f g
Semeiæ Nehelamitæ mors prædicitur iere.19 f
Semeias propheta dehortatur Iudam & Beniamin à bello contra Iſrael 3.reg.12.f
¶Sementis & meſſis non ceſſant gene.8.d
¶Semini in terram iacto dat deus ſuum corpus, prout viſum eſt illi 1.cor.15.e
Semen paucum colligunt de terra qui dei præceptis non obediunt deut.28.d
Semen in abundantia colligunt qui elemoſynas pauperibus fratribus præſtant.2.cor.9.c
Sementis immunda leuit.11.f
Seminis fratris ſuſcitandi lex deut.25.b
Semen Abrahæ maximum futurum prædicit ipſi deus gene.13.d
Semen Abrahæ verum, qui ex Iſaac nati ſunt & filij promiſsionis ſunt promiſsioni vitæ æternæ fide adhærentes gene 21.b
Semen Abrahæ ſunt per Iſiac qui diuinis promiſsionibus credunt, ac fidem Abrahæ imitantur rom.9.b
Semen Dauidis, Chriſtus, cuius regnum æternum, qui ædificauit eccleſiam, filius dei, qui tanquam peccatũ ſet, afflictus eſt propter peccata noſtra: propter quem miſericors eſt pater erga nos quãtumuis peccatores 2.reg.7.c
Semen ex Iudæis reliquit dominus, apoſtolos & alios qui ex eis crediderunt rom.9.f
Semen verbum dei matth.13.c.marc.4.b.luc.8.b
Seminis tacite fructificantis parabola, euangelium ita mirum in modum, præter hominum opinionem, ac ne ſentientibus quidem paſsim enaſciturum & fructificaturum ſignificauit Chriſtus marc.4.c
de Seminãte propoſita paraboia, docuit Chriſtus quàm variè recipiatur verbum euangelij, atque in paucis ſuos fructus faciat matth.13.a. quam ipſe exponit.
quæ Seminauerit homo, hæc & metet galat.6.b. ſi miniſtris verbi temporalia ſua communicauerit, metet vitam æternam.
¶Seminiſluus vir, immundus iudicatur leuit.15.a
¶Semer ciuitas ædificatur 3.reg.16 f
¶Semma percutit Philiſthæos 2.reg.23.b
¶Seni Dauidi frigido datur Abiſag puella quæ eum dormientem calefaciat dormiendo in ſinu ipſius 3 reg.1.a
Senum conſilium datum ipſi Roboam 3 reg.12.b
Senem non futurum in domo Heli, prædicit deus 1.regum 2.g
Seniores 70. conſtituit deus duces ſuper Iſrael cum Moyſe, quibus cum deeſſet deus de ſpiritu Moyſi, prophetauerunt nume.11.d e f
Seniores duces populi, repleti ſpiritu dei prophetant nume.11 f
Seniores Iſrael iudicant lites populi in radice montis Sinai exod.24.c
Senioribus Iſrael, id eſt poteſtatibus tradit Moyſes Deuteronomium deut.31.b
Senes quales eſſe debeant tit.2.a
Seniores obſecrandi vt patres, non increpandi 1.timoth.5.a
Senem inſenſatum odit dominus eccl.25.a
Senes honorandi leuit.19.f
Senes ſenſibus in eccleſia florebunt iſa.65.d
Seniorum 24.viſio apoc.4.b
¶Senectus annorum numero non æſtimanda ſapient. 4.b
Senectutis commendatio prou.16.d
¶Sennacherib minatur Ezechiæ 4.reg.18.c.iſa.36.a
Sennacherib blaſphemia in deum 4.reg 17.g. 2.paral. 32.c.iſa.36.c d
Sennacherib conatur auertere populum à fiducia in deum 2.paral.32.b
Sennacherib exercitum occidit angelus dei, & ipſum Sennacherib occidunt filij 4.reg.19.g.2.paral.32.c. iſa.10.g
¶in Senſum reprobum tradit nos dominus ob iniquitatem noſtram iſa.57.d
Senſum domini nemo nouit rom.11.d.1.cor.2.d
Senſum Chriſti gloriatur ſe habere Paulus 1.cor.2.d
Senſum dedit nobis deus vt cognoſcamus veru acum 1.ioan.5.d
non Senſu pueri efficiamur, ſed malitia paruuli ſimus 1 cor.14.d
¶Separauit populum Iſrael deus à cæteris populis, vt eſſet ei in populum leuit.20 d
¶Sepelitur Sara in ſpelunca duplici gene.23.d
Sepelitur Abraham à filiis Iſaac & Ismahel gene.25.a
Sepelitur Iacob.gene.50.b
Sepelitur Moyſes à deo deut.34.b
Sepelitur Samuel in domo ſua 1.reg.25.a
Sepeliũtur oſſa Saulis & filiorum habitatores Iabes Galaad 1.reg.31.d
quòd Sepeliſſent Saulem Iabenitæ, benedicuntur à Dauide 2.reg.2.b
Sepelitur Aſael 2.reg.2.g
Sepelitur Abner in Hebron 2.reg.3.f
Sepelitur prophcta occiſus à leone propter inobediẽtiam ſuam in verbum dei 3.reg.13.f
Sepeliri vult propheta in ſepulchro prophetæ alterius à deo per leonem occiſi propter inobedientiam in verbum dei 3.reg.13.g
Sepelitur Ioannes à ſuis diſcipulis matth.14.b
Sepelitur corpus Chriſti à Ioſepho Arimathæo matt. 27.g
¶Sepharuaimitarum deus 4.reg.17.f
¶Sephora, vxor Moyſi, circuncidit filium ſuum, timés occidi à deo exod.4.f
¶Septem fratrum matriſque eorum ſupplicia 2.machab.7.a
¶Septuaginta duos ablegat Chriſtus ad prædicandum euangelium, quibus eadem mandata dat quæ dederat apoſtolis luc.10.a c. & reuertuntur
¶Sepulchri locum emit Abraham à filiis Heth. geneſ. 23.a
ſuper Sepulchrum Rachel erexit Iacob titulum in memoriam gene.35.c.1.reg.10.a
Sepulchrum Moyſi ignoratur deut.34.b
Sepulchrum hominis dei intactum conſeruari iubet Ioſias 4.reg.23.d
Sepulchra concupiſcentiæ num.11.g
Sepulchrum Chriſti munitur & cuſtoditur à militibus, & quare matth.27.g
Sepulchri Chriſti cuſtodes, ad deſcenſum angeli dei velut mortui effecti matth.28.a
Sepulchra dealbata Phariſæos vocat Chriſtus, & quare matth.23.c
Sepulchra prophetarum extruentes Phariſæi, quo ſe maioribus ſuis ſimiles declararent, Chriſtus interpretatus eſt eſſe teſtimonium quo illi teſtarentur ſe eorum filios eſſe qui ſanctos peremiſſent, natura impietate & crudelitate in euangelij dei miniſtros, ſimiles matth 23.d
¶Sequendus deus, ipſi ſoli fidendo deut.13.a
Sequendus deus, timendo eum, ſeruiendo ei, audiendo ſermones eius 1.reg.12.c
Sequuti ſunt deum ipſe Ioſue & Caleb num.32.b
Sequutus eſt dominum ipſe Caleb, non detrahens terræ, ſicut & illi qui eam ſecũ exploraueràt ioſ.14.b c
Sequitur Caleb dominum, verbo promiſsionis eius fidens, idcirco terram Chanaan ingreditur deut.1.f. nume.14.d
SEQVI veſtigia Chriſti, eſt pati tribulationes, vt & ille paſſus eſt 1.petr.2.d
Sequi Chriſtum volenti Scribæ ob temporalia, Chriſtus ſuam paupertatem obiicit matth.8.c.luc.9.g
qui Sequi Chriſtum vult, & crucem ſuæ tribulationis, quæ Chriſti ſequacibus ſolet accidere, ferre non vult, non poteſt ipſius eſſe diſcipulus matth.10.d
Sequentibus Chriſtum nihil defore oſtẽdit ipſe, 5000. hominum panibus quinque & duobus piſcibus ſatians matth.14.b.15.d.marc.6.d.8.a.luc.9.b
Sequuntur Chriſtum multi, quos curat matth.12.b
ad Sequendum Chriſtum qui vocatur, immobilis adhæreat Chriſto, nec mortui fide in Chriſtum deſtituti, ſint illi curæ, nec miniſtret mẽſis, qui ad euangelizandum vocatus eſt matth.8.c.luc.9.g
Sequi deos alienos, eſt colere illos, fiduciam in eis habendo deut.28.b

¶de Sergio

¶de Sergio Paulo ad fidem conuerſo, Paulo apoſtolo prædicante act.13.b
¶Sermo vnus omnibus terris poſt diluuium geneſ. 11.a
Sermone euangelij ore prædicato, & corde credito, mandatum dei facile impletur deut.30.c
Sermo domini ad Abrahã & alios, id eſt Locutus eſt dominus Abrahæ & aliis gene.15.a
Sermo domini tempore Heli erat pretioſus, raróque dominus loquebatur in viſione in Silo propter impietatem Ophni & Phinees 1.reg.3.a
Sermo domini impletus contra Heli ſacerdotem 3.regum 2.e
in Sermone dei, loquente deo, vel iuſſu dei venit propheta quidam ad Ieroboam, ipſúmque corripit ob vitulos aureos, per quos induxerat Iſraelem ad idolatriam 3.reg.13.a
in Sermone domini dixerat quidam propheta alteri vt eum percuteret, id eſt dixerat alteri, Dixit deus vt percutias me 3 reg.20.f
Sermonem dei quærere, pro interrogare voluntatem dei per prophetam 1.reg.22.a
Sermones dei proiicere, pro inobedientem eſſe 1.regum 15.f
Sermones dei loquatur, qui loquitur populo 1.petr. 4.c
Sermo dei contra incredulos horribilis hebr.4.c
Sermo Pauli humilis, tamen cum diuina virtute & ſpiritu coniunctus 1.cor.2.a
Sermo Chriſtianorum, eſt eſt, non non, matth.5.f. iacob 5.c
Sermo Chriſtianorum humanitatis gratiã ſapiat cum prudentiæ ſale coniunctam coloſſ.4.a
vt in Sermone & opere bono confirmet corda noſtra deus, & exhortetur, orat Paulus 2.theſſ.2.d
¶Serit Iſrael conuerſus ad idôla, & omnia quæ ſeuerunt, deſtruuntur à Madianitis & deuaſtantur iudicum 6.a
¶Serpens calidus plus quàm cætera animantia, ſeducit mulierem gene.3.a
Serpens maledicitur gene.3.c
Serpentes igniti immittuntur in populum num.21.b
Serpens æneus, Chriſtus, ad quem qui fide ſuſpiciunt, liberantur à morte æterna num.21.c
Serpens æneus quem populus adorabat, confringitur ab Ezechia 4.reg.18.a
SERPENS à Moyſe in deſerto exaltatus, quid ſignificarit ioan.3.b
Serpentes, Phariſæos vocat Chriſtus matth.23.d
¶Seruit Iacob ipſi Labã pro Rachel & Lia filiis ipſius gene.29.b c
Seruiuit Iacob ipſi Laban totis viribus gene.31.a
Seruiente Iacob ipſi Laban, augentur bona Laban, & ditatur ſupranodum gene.30.c
Seruiamus inuicem per charitatem galat.5.b
Seruit Idumæa Dauidi 2.reg.8.d
Seruitutem filiorum Iſrael, & eorum liberationem ex Aegypto, prædicit deus ipſi Abrahæ gene.15.c
Seruire deo, offerri holocauſta & victimas, conſitendo eum eſſe qui ſolus potens ſolus omnia tribuit ioſ.22.f
Seruiendum deo, & illi ſoli fidendum exod.23.e.deut. 6 c.10.d.11.b.13.a.matth.4.b.luc.4.b
Seruiamus deo cum metu & reuerentia, qui ab eo accepimus gratiam hebr.12.g
Seruiendum deo in gaudio cordíſque lætitia propter rerum omnium abundentiam deut.28.c
Seruiendum deo in ſimplicitate & veritate, non ſeruiendo ſimul alienis deis, & fiduciam habendo alij rei ioſ.24.c
Seruiendum deo in veritate, id eſt toto corde 1.regum 12.c d
vt Seruiat deo toto corde & veriſimo, exhortatur Ioſue populum Iſraeliticum, commemoratis quæ in ipſum contulerat beneficiis ioſ.24.a b c
Seruit Iſrael deo tempore Ioſue & ſeniorum, qui viderant magna dei opera ioſ.24.g.iudic.2.b
ne Seruiant idolis, & coram ipſis incuruentur, dehortatur Ioſue Iſraelitas ioſ.23.b
Seruituros diis alienis prædicit Moyſes Iudæis non obedientibus præceptis dei deut.4.d.28.g
Seruiunt Baalim & aſtaroth idolis Iudæ, non cognoſcentes deum ex operibus quæ fecerat erga patres ipſorum iudic.2.b.3.4.4.a
vt Seruirent diis alienis Iudæi fecit deus, quòd nouiſſent eis obedire deut.28 d
Seruierunt diis alienis Abraham, Thare, & Nachor, quos liberauit deus, dans eis fidem in ipſum ioſ.24.a
Seruientes deo & dæmonibus 4.reg.17.f
vt Seruiremus deo viuenti & vero, & expectaremus ſalutem per Chriſtum, conuerſi ſimus à ſimulachris, & mundati per ſanguinem Chriſti 1.theſſ.1.d.hebr. 2.a.luc.1.g
¶de Seruitute diaboli liberauit nos deus deut.5.a
SERVITIVM DEI, operari coram eo opera ſancta & iuſta omnibus diebus noſtris luc.1.g
Seruitus circuncidi galat.2.a
Seruitutis noſtræ ſub diabolo meminerimus, à qua liberauit nos deus deut.5.b
de Seruitutis iugo ſe ſubmittant Galatæ, & onere legis, ſub qua non niſi ſeruos eſſe liceat & peccatores, concludẽtur, adhortatur Paulus galat. 5.a
à Seruitute legis liberauit nos Chriſtus hebr.2.d
¶Seruat deus Dauidem in omnibus 2 reg.8.b d
vt Seruent mandata dei hortatur Rubenitas Ioſue ioſ. 22.a
Serui Iudæorum ex peregrinis erant, & aliis nationibus, non autem ex fratribus: ac poſsidebantur vt iumenta leuit.25.f
Serui Hebræi emptitij exod.21.a
Serui & ancillæ Hebræi anno ſeptimo libertate donandi deut.15.c
de Seruis emendis exod.21.a
in Seruum qui ſe vendidiſſet fratri ſuo Hebræo, anno ſeptimo donabatur libertate, onuſtus gregibus, frumento & vino: aut ſi manere voluiſſet, perforabatur ei auris deut.15.c
Seruo eruens oculum dominus, vel excutiens dentem, quid facere debebat exod.21.e
Seruus fugitiuus, non tradendus domino ſuo, nec vis ei inferenda deut.23.c
Seruis ſuis fugitiuis reductis, Semei interfici iubetur à Salomone 3 reg.2.g
Seruorum auris perforata quid ſignificet deut.15.c
de Seruis libertate donatis iere.34.b
Seruorum diſciplina eccl.33.d
Seruus quomodo tractandus à pueritia prou.29.c
Serui quales eſſe debeant erga dominos epheſ.6.a. coloſſ.3.d.1.timoth.6.a.tit.2.c.1.petr.2.c d
de Seruis quibus in ſeruitute deus dabat cognitionem euangelij 1.cor.7.d
Seruos ſe fuiſſe in terra Aegypti, vt recordentur, admonet Moyſes Iudæos deut.16.b
Serui probi officium declaratur in Iacob.gene.31.e
Seruus fidelis & timens deum, quem Abraham conſtituerat ſuper omnia quæ habebat, mittitur ab ipſo Abraham ad quærendam vxorem filio ſuo Iſaac gene.24.a
Seruus fidelis Ioſeph, timens deum, propter quem deus multiplicat bona domini ſui geneſ.39.a b
Seruum ſe nominat Abraham eorum quos ſuſcipiebat hoſpitio gene.18.a
ſe Seruum peregrinorum dicit Lot gene.19.a
ſe Seruum fratris dicit Iacob, qui tamen dominus eius erat gene.32 d
Serui regis ſunt omnes quibus dominatur 1. regum 8.c d
à Seruo ſuo Zambri, occiditur Ela ebrius rex Iſrael 3.reg.16.c
Seruus dei Moyſes fideliſsimus, teſtimonio dei nume. 12.b deut.34.b
Seruos ſuos vocat Iſraelitas deus leuit.25.g
Seruorum ſuorum miſeretur deus deut.32.e
Seruos non vocat Chriſtus, ſed amicos, & quare ioan. 15.b
Serui dei ſumus, liberati à peccato, ioan.8.d.rom.6.d. 1.petr.2.c.non ſerui, ſed filij dei, galat.4.a
Serui Chriſti non leuiter iudicandi ob ciborum vſum rom.14.a
Serui ſumus iuſtitiæ per gratiam, vt iuſtitiæ opera deo donante faciamus rom.6.c. vnde ſequitur ſanctificatio cui vt ſeruiamus hortatur Paulus, vt olim peccato ſeruiebamus rom.6.d
Seruos dei nos eſſe omnes, Chriſtus duabus parabolis docet, datúmque aliis plus, aliis minus proximos iuuare. Hortatur igitur vt qui plus veritatis cognouerit, eam doceat diligentius: qui plura poterit ad iuuandum fratres, in id incumbat ſtudioſius: alioqui pœnas daturus luc.12.e f
Serui dei nos omnes ſumus & inutiles, vt docet Chriſtus luc.17.b
Seruos dei nos omnes eſſe, declarat Chriſtus parabola ſerui, quibus abiens, vnicuique prout voluit, diſpenſandum aliquid fratribus dedit. Vigilandum igitur, expectantes diem aduentus eius matth.24.d. luc.12.e
Seruus non eſt maior domino: cùm igitur Chriſtus odio ſit habitus, & eum perſecuti ſint infideles, quid aliud expectare debent ſerui ipſius ab eiſdem ioan.15.e
Seruis dei expectanda afflictio eccl.3.a
Seruorum ſuorum ſanguinem vleiſcitur deus deuter. 32.f
Seruus omnium ſit inter Chriſtianos, qui velit aliis præferri, omnibúſque miniſtret ſicut & Chriſtus matth.20.d
Seruus domini, epiſcopus 2.timoth.2.d
Seruus Chriſti eſſe non poteſt, & verbi ſui miniſter, qui quærens hominibus placere circunciſionem, & cætera id genus Iudaica, prædicat neceſſaria ad gratiam euangelij, & remiſsionem peccatorum ſuſcipiendam galat.1.c
Seruus aliorum Paulus ob Chriſtum, cuius amore, omnibus veluti ſeruum ſe ſubiicit 2.cor.4.b
Seruum ſe omnium fecit Paulus, vt plures lucrifaceret, cùm tamen ab omnibus liber eſſet 1.corinth. 9.c
Serui peccati ſumus, ſi ab illo vincamur & illud faciamus ioan.8.d.2.petr.2.d
Serui peccati liberi ſunt iuſtitiæ, & ipſa iuſtitia carent quos ſequitur immunditia & iniquitas rom. 6.d
Seruos nos diaboli, liberatos tandem per Chriſtum fuiſſe docendi ſunt filij deut.6.d
¶Seſac, rex Aegypti, diripit domum dei 3.reg.14.d
¶Seth naſcitur gene.4.d
Seth & Sem laudes eccl.49.d
¶Seueritas dei in Iudæos abiectos rom.11.c
¶Siba, ſeruus Saulis, à Dauide vocatur 2.reg.19.a
Sibæ à Dauide dantur bona Miphiboſeth 2.regum 16.a
Sibæ ſeruo Saulis præcipit Dauid vt ipſe cum ſeruis & filiis colat terram ipſi Miphiboſeth filio Ionathæ, & præbeat illi alimenta 2.reg.9.c d
¶de Siccitate futura in Iudæa iere.14.a
¶Siceleg ciuitas datur Dauidi in habitationem 1.regum 27.b
Siceleg ſuccenſum inuenit Dauid remiſſus ab exercitu Philiſthinorum 1.reg.30.a
¶Siceram non biberunt quadraginta annis Iudæi in deſertis, vt ſcirent deum ipſorum eſſe dominum deut.29.b
¶Sichem violata Dina, petit eam ſibi tradi in vxorem gene.34.a
Sichem occiditur à Simeone & Leui gene.34.d
Sichem turris cum 1000. hominibus comburitur iudicum 9.f g
¶Sichimitæ circuncidunturr, & in grauiſsimo vulnerum dolore occiduntur à Simeone & Leui geneſ. 34.c d
Sichimitæ perſuaſi ab Abimelec, hortantur Iſraelitas omnes, vt ipſum recipiant in iudicem iudicum 9.a
inter Sichimitas & Abimelec immittit deus ſpiritum odij iudic.9.c
Sichimitas oppugnat ipſe Abimelec iudic.9.e
Sichem vrbem deſtruit Abimelec, interfectis habitatoribus iudic.9.f
Sichem ædificat ipſe Ieroboam 3.reg.12.f
¶Siclus exod 30.b.ezech.45.d
¶in Sidonem ſermo domini, ezech.28.e
Sidoniorum idolum Aſtaroth, ſiue Aſtarthe 4.reg.23. c. 3.reg.11.b
¶Sidrac, Miſac & Abdenago mittuntur in fornacem, quòd ſtatuam adorare noluerint daniel.3.b
¶Signatorum dei viuit numerus ex omni tribu Iſrael apoc.7.a
in Signa conſtituit deus ſolem, lunam & ſtellas, quorum rationem agricolæ in agricolando & ſerendo ſolent obſeruare gene.1.b
Signum petit à deo ipſe Abram, quo certus ſit ſe poſſeſſurum terram Chanaan, gene.15.b
Signum pacti quod pepigerat deus cum Abraham & ſemine eius, quod ipſe eſſet deus ipſorum, cui ſoli fiderent, erat circunciſio gene.17.b
Signis reſtatur Moyſes Pharaoni, & populo Iſrael, ſe eſſe à deo miſſum in liberationem populi exod.4.c
Signa ſe facturum nunquam antehac viſa promittit deus Moyſi exod.34.b
Signum petit Gedeon, quo ſciat ipſum ſecum eſſe, & ſecum loqui iudic.6.d
Signum petit Gedeon in vellere quo certo ſciat ſe à deo miſſum liberatorem Iſrael iudic.6.g
Signo confirmatur Saul, ſe certo eſſe vnctum in regem ſuper Iſrael 1.reg.10.a
Signo vult certificari Ionathas de voluntate dei num traderet Philiſthæos in manus ſuas an non 1.regum 14.b
Signum quod locutus fuiſſet deus per ipſum dat propheta ipſi Ieroboam, altare quod fecerat ipſe Ieroboam, feiſſurum ſeipſum 3.reg.13.a

Universidad de Deusto

Signum addidit Abia propheta de moriturο filio, prædicans interitum Ieroboam 1.reg.14.c
Signa quæ obseruauit Eliseus in suscitatione filij hospitæ suæ 4.reg.4.f
Signum futuræ victoriæ datur Ezechiæ 4.reg.19.f
Signum quod seruandus esset, accipit Ezechias in horologio 4.reg.20.b
pro Signo suspendendum dei verbum, in manibus nostris habendum, vt ipsius meminerimus deut.11.c
Signo trium sagittarum promittit Ionathas Dauidi se indicaturum voluntatem patris 1.reg.10.d.f
in Signum siccati Iordanis, transeunte populo, erigũtur duodecim lapides in locis castrorum ios.4.a b d
Signa Ierosolymis visa in cælestibus 2.machab.5.a
Signo nullo retrahitur Ieroboam à via sua mala & idolatria 3.reg.13.g
Signa petunt Iudæi & Pharisæi, quò cognoscerent Iesum esse Christum matt.2.c.16.a. luc.11.d.12.g.1.corinth.1.c
Signa sequentia credentes, ad confirmationẽ suæ prædicationis marc.16.d
Signa præcedentia diem iudicij in sole & luna luc. 21. e. quæ matth.24.c.marc.13.c.explicantur.
¶Silentium seruandum in tempore prouerb.25.d
¶in Silo domus dei erat ios.18.b.iud.18.g.20.b
in Silo ascendit Elcana adoraturus & domino sacrificaturus 1.reg.1.a
in Silo congregati filij Israel ios.18.a
in Silo cessauerat deus apparere per verbum manifestum, propter impietatem Ophni & Phinees 1.re.3.a
in Silo capiũtur virgines in vxores filiorum Beniamin iudic.21.c
¶Siluanus 1.petr.5.d
¶Simeon, filius Liæ, nascitur gene.29.d
Simeon & Leui occidunt Sichimitas gene.34.d
Simeon cõicitur in carcerem donec adductus sit Beniamin ad Ioseph gene.42.e
Simeon educitur è carcere gene.43.f
Simeon filij gene.46.a.exod.6.c
Simeon & Leui nihil accipiunt inter fratres, passim habitantes incertis sedibus inter fratres gene.49.a
Simeon filiorum possessio ios.19.a
Simeon genealogia gene.46.b.exod.6.c.nume.26.a
Simeon non prius moriturus erat quàm vidisset Christum natũ, luc.2.d. quem suscipit in vlnas, & moritur.
¶Similæ oblatio leuit.2.a
¶Simile, sibi simili coniungitur eccle.13.c
Similitudinem carnis peccati habuit Christus quia vt peccator mortuus est, quamuis peccatum non habuerit roma.8.a
Similitudine proposita, Nathan à Dauide extorquet sententiam proprio ore se condemnantem 2.regum 12.a b
¶Simon, frater Iudæ, eligitur Ionatha capto.1.machabæor.13.c
Simone duce summa in Israel quies 1.machab.14.a
Simonem cum duobus filiis interficit Ptolemæus in conuiuio 1.machab.16.c
Simonis Oniæ filij commendatio eccle.50.a
Simoni imponit Christus nomen Petrus marc.3.b
apud Simonem quendam Pharisæum manducat Christus luc.7.f
Simon magus gentem Samariæ dementat. act. 8.b.qui tandem Christo credens, pecuniis vult sibi dari potestatem dandi spiritum sanctum per impositionem manuum.
¶Simplex vir Iacob erat gene.25.d
Simplici corde rapuerat Abimelech vxorẽ Abraham, nesciens ipsius esse vxorem gene.20.b
Simplicium corda seducit Absalom specie boni 2.regum 15.c
ad Simplicitatem & prudẽtiam hortatur Christus ministros verbi matth.10.b
in Simplicitate tribuendum roma.12.b
in Simplicitate cordis, & synceritate deo digna, non per ostentationem humanæ doctrinæ versatus est Paulus in hoc mundo 2.corinth.1.c
Simplici ex corde inuicem propensius diligamus 1.petri 1.d
Simplices in malo oportet nos esse, & sapientes in bono rom.16.c.simplices filij dei philip.2.b
Simplicitas cordis fidelium primorum act.2.g
in Simplicitate & veritate seruiendũ deo, non seruiendo simul alienis diis & fiduciam alij rei habendo ios.24.c.
¶Simulachrorum seruitus auaritia coloss.3.a
Simulacrorum cultus fugiendus act.15.e
Simulachrorum gentium descriptio psal. 113. versu 12.
¶Simulat Dauid insaniam apud regem Achis, vt euadat 21.d
Simulationes absint à Christianis 1.petr.2.a
¶Sina mons galat.4.d
in Sinai veniunt filij Israel exod.19.a
de Sinai venit deus, apparuitque populo Israel deuter. 33.a
¶Sinapis grani parabola, indicat Christus ecclesiam suam, cum prædicaret paruam fuisse: futurum autem vt breui vsque ad fines terræ dilataretur matth.13.c. marc.4.d.luc.13.d
¶Sion arx quare ciuitas Dauid appellata 1. paralipom. 11. b
Sion nouæ gratia describitur psalm.86.
¶Sisara dux exercitus regis Iabin.iudic 4.a
Sisaræ exercitum occidit deus in conspectu Barac. iudicum 4.c
Sisara fugiens, peruenit ad tabernaculum Iahel à qua occiditur, truso per tempora ipsius vsque in terram clauo iudicum 4.c.d
in Sisaræ manus traditur populus Israel obitus dei sui 1.reg.12.b
¶Sitiens Samson post occisos mille viros, clamat ad deum, & dat illi aquas è dente molari maxillæ asini iudic.15.d
Sitiens Dauid non vult bibere aquam quam principes eius cum vitæ periculo hauserant ei in fonte Philistinorum 2.reg.23.c
Sitienti & famelico Dauidi cum populo in deserto afferuntur cibaria & potus prouidentia dei 2.regum 17.g
Sitienti Christo in cruce offertur acetum ioan.19.f
Sitim minatur Moyses Iudæis non seruantibus mandata dei deut.28.e
Sitiens discipulus siue populus cum ebrio, id est doctore impio, vino & doctrina sua stupida, peribunt deuter.29.c
Sitientes vitam æternam, inuitat Christus ad fidẽ ioan. 7.f
¶Sobach, princeps militiæ Adarezer, occiditur à Dauide 2.reg.10.d
¶Sobna, prefectus domus Ezechiæ, reiicitur à deo, in cuius locum substituitur Eliacim isa.22.e
Sobnæ interitus sub nomine paxilli isa.22.g
¶ad Sobrietatem hortantur omnes Paulus & Petrus 1.thess.5.a.tit.2.a b.1.petr.5.c
ad Sobrietatem sapiendum rom.12.a
Sobrietatis commoda eccle.31.b c d
¶vt Societatem haberemus cum patre filio, & spiritu sancto, veniſſe Christum prædicant apostoli 1. ioan. 1. b
Societatem habere cum deo & eius filio, est credere in Christum 1.ioan.1.a
Societatem habentibus cum Christo luce, non est ambulandum in tenebris peccati 1.ioan.1.c
¶Socotithæ & Phanuelitæ denegant panes militibus Gedeonis sessis, & persequentibus Zebee & Salmana: propter quod à Gedeone reuerso occiduntur iudic.8.a b c d
Socrum Petri sanat Christus matth.8.b
Sodomitæ peccatores coram domino gene.13.c
Sodomitis bellum infertur à Codorlahomor, & diripiuntur gene.14.a
Sodomorum interitus prædicitur Abrahæ gene. 18.c. prædicitur & fratri suo Lot.gene.19.c
Sodomitarum libido, hominibus vt mulieribus abutẽtium gene.19.a b
Sodoma cum aliis vrbibus comburitur à deo genesis 19.e
Sodomitas quid impulerit ad peccandum ezechiel 16. f
Sodomorum & Gomorrhæorum ciuitates in cinerem redegit deus 2. petr. 2. b. quæ exemplo sunt impiis Christum relinquentibus, & mundum carnémque sequentibus. iudæ c.quæ in die iudicij mitius punientur, quàm euangelij contemptores matt. 10. b
vt Sodomitas prædicit deus subuersurum se Iudæos, si non obedierint præceptis eius deuter.29.d
de Sodomorum & Gomorrhæorum vinea, erat vinea Iudæorum deuter.32.e
¶Sol verbo dei creatur vt diei præsit gen.1.b
Sol ad imperiũ Iosue stat in medio cælo, spatio vnius diei ios.10.c
Solis ac lunæ fructibus precatur Moyses benedici Ioseph deute.33.b
in Sole & luna signa erunt præcedentia diem iudicij luc.21.e.quæ matth.24.c.marc.13.c.explicantur.
Solis & lunæ equi 4.reg.23.c
Soli & lunæ sacrificantes occidit Iosias 4.reg23.b
Solennitates Iudæorum tres exod.23.b
Solenni quoque die vinctus vnus liberabatur apud Iudæos matth.27.b
Solennitatem celebrant vitulo aureo Israelitæ tanquã deo exod.32.b
¶Solennitatem celebrat vitulis aureis quos fecerat Ieroboam.3.reg.12.g
¶Solicitudines huius seculi quantum retrahant à susceptione verbi dei, vides in parabola cœnæ magnæ luc.14.d
Solicitudines impediunt, ne qui verbum euangelij audierunt, fructum referant luc.8.b
ab omni Solicitudine quid manducemus & quo operiamur, dehortatur Christus, matthæi 6.d. lucæ 16. philippen. 4. a. solicitudinem omnem proiicientes in deum, quoniam ipsi cura est de nobis 1. petr. 5.b. leuit.25.c
Solicitudinibus huius vitæ ne grauetur corda nostra, admonet Christus, & superueniat repentinus iudicij dies luc.21.f
Solicitudinem præsentis vitæ abiici vult Christus ab apostolis, & verbi dei ministris, aurum, argentum, &c. ferre prohibens matth.10.a
quanta Solicitudine pro ecclesiis æstuauerit Paulus 2. corinth.7. c.11.f. coloss.2.a. pro pauperibus sanctis 1.corinth.16.a
Solliciti simus seruare vnitatem spiritus vinculo pacis ephes.4.a
Solliciti simus, curam omnem subinferamus, satagemúsque bona opera facere, ne fides sit otiosa 2. petr.1.b
Solicitudo dei pro Israelitis, quibus nihil defuit in desertis deut.2.b
Solicitus deus de ipso Abraham, flagellat Pharaonem, vt reddat vxorem gene.12.d
¶Solitarij molestia vana eccle.4.b
SOLVERE peccata QVID matth. 18.c. ioannis 20.f
¶Solus est deus. deus noster deut.32.e
Solus deus dux fuit Israelitarum, non adiutus ab alio deut.32.b
Solus deus saluat à malis & tribulationibus 1. regum 10. c
Solus deus bonus lucæ 18. d. solus sapiens romanor. 16. d
Soli deo seruiendum deut 10.d
per Solius Christi potentiam oportet nos saluos fieri act.4.b
¶in Somnis videt Iacob scalam, cui innixus deus consolatur eum gene.28.c
per Somnium continet sue cohibet deus ipsum Abimelec, ne tangat vxorem Abraham gene.20.a
in Somnis admonet Laban deus, ne noceat ipsi Iacob gene.31.c
per Somnium hortatur deus Salomonem, vt petat ab eo quicquid voluerit 3.reg.3.a
per Somnium loquebatur prophetis deus, nume. 12.b. & respondebat interrogantibus se 1.reg.28.a
Somnia duo quæ vidit, narrat Ioseph fratribus suis, quibus præmonstrabat deus ipsum futurum principem fratrum gene.37 b
Somnia pincernæ & pistoris regis AEgypti interpretatur Ioseph gene.40.b c d
Somnia Pharaonis quibus fertilitas septem annorum, item septem annorum fames ostendebatur ei à deo gene.41.a b
Somnium interpretatur quidam commilitoni suo in castris Madianitarum, se tradẽdos esse à deo in manum Gedeonis iudic.7.d
Somniorum interpretatio, dei est genesis 40. b. 41. c
Somnia non obseruanda leuit.9.f.deut.18.b. ecclesiastici 34.a
Somniis suis, etiam veris, propheta abducens à fide & fiducia in deum, occidendus deuterono. 13.a b
Somnum non capit Iacob, tam vigilanter seruiebat Laban gene.31.f
¶in Sophistas ecclesiastici 37.c
¶Soror Abrahæ quomodo fuerit ipsius vxor Sara gene.20.c
¶Sors Caleb ios.15.c
Sortem mittit Iosue coram deo in diuidenda terra Israelitis ios.18.b
Sortem facit deus cadere super quem vult, aut nouit fecisse quod quæritur, vt de Acham legimus ios. 7. c.d.prouerb.16.d
Sorte & signo externo ostendit deus se eligere Saulem in regem 1.reg.10.c d
in Sortem & peculiarem possessionem vocati sumus per Christum ephes.1.b
Sortem mittunt apostoli, vter substitueretur in locum Iudæ proditoris, Barnabas an Mathias acto. 1. b
¶Sosipater, comes Pauli act.20.a

¶ Sosthenem principem synagogæ percutiunt Iudæi. act.18.d
¶ Species gloriæ domini in monte Sinai, quasi ignis ardens apparebat Israelitis. exod.24.d
ab omni Specie mala abstinendum esse docet Paulus, nedum ab omni malo. 1.thess.5.d
¶ Spectaculum mundo futurum testatur Paulus, vt qui morti destinati sunt. 1.cor.4.b
¶ de Speculis mulierum quæ ieiuniis & orationibus vacabant ad ostium tabernaculi, factum labrum æneum. exod.38.a
in Speculo fidei tantum, & ex scripturis, ceu per ænigma, deum intuemur. 1.corin.13.d
¶ Speluncam duplicem emit Abraham ab Ephraim in sepulturæ locum. gene.23.b
in Spelunca habitat Elias in Horeb fugiens Iezabelẽ. 3.reg.19.b
in Speluncas confugiunt Israelitæ ad idola conuersi, timentes sibi à Madianitis. iudic.6.a
¶ qui Spernit Paulum, non hominem spernit, sed deum 1.thes.4.b
¶ Spes datur à deo. 2.thess.2.d
Spes non est vbi res sperata videtur. rom.8.e
qui Sperat quod non videt, per patientiam expectat. rom.8.b
Spes in deo, & Christo Iesu collocanda. 1.petr.1.d. matthæi 12.b. 2.reg.22.a
Sperantibus in se, scutum est deus 2.reg.22.e
Sperat Ezechias in deo. 4.reg.18.b
Sperans in domino Abia, victor euadit. 2.paralippom. 13.d
Sperantibus in se promittit deus auxilium. psalm.90.
Sperantibus in deum, vitæ æternę hæreditas promittitur. isa.57.c
Sperantium in se deus adiutor & protector est. psalm. 113. versu 17.
Spes nostra est, qua speramus vitam æternam promissam. hebr.9.d
in Spem vitæ, quæ per resurrectionem Iesu Christi cõtinget fidelibus, nos magna dei misericordia regenerati sumus. 1.petr.1.a. quam vt haberemus, venit Christus mundans nos à peccato. tit.3.b
sicut Spes vna est ad quam vocati sumus, æternæ vitæ hæreditas: sic simus vnus spiritus & vnum corpus. ephes.4.a
Sperandum perfectè in eam gratiam quæ offertur nobis in euangelio Christi. 1. petr.1.c. & in ea spe perseuerandum.
Spes salutis per Christũ sit nobis pro galea contra diaboli insultus. 1.thess.5.b
Spes gloriæ nostræ Christus. coloss.1.d
Spe gaudendum. rom.12.c
Spe saluantur Christiani. rom.8.d
Spem nostram in deum auget probatio, dum considerantes nos in afflictionibus non derelictos, fortius discimus fidere. rom 5.a
Spem futuræ immortalitatis confirmat in nobis deus, dans nobis vice pignoris spiritum suum. 2.corinth. 5.a
Spem Christianorum confirmant scripturæ, patiẽtiam & consolationem docentes. rom.15.a
Spei augmẽtum suis optat Paulus per virtutem spiritus sancti. rom.15.c
Spes in deum non confundit, quia spiritus testatur cordibus nostris charitatem dei erga nos. rom.5.a
quòd in Spe Iesu Christi permanserint Thessalonicẽses in mediis tribulationibus, gratulatur Paulus. 1. thess.1.a
Spem Iudæorum erga dei misericordiam erigit Paulus. rom.11.a
Spes nostra percipitur etiam post hanc vitam. 1.corinth.15.c
propter spem futuræ liberationis in libertatem filiorũ dei subiicitur creatura vanitati. rom.8.d
Spes dilata adfligit. prouerb.13.b
Spes impiorum vana. sapien.5.b
¶ Spicas licebat manu decerpere in segete proximi, sed non falce metere. deut.23.d
Spicas colligit Ruth in agro Booz, vnde nutriat Noemi socrum suam. ruth.2.a b c d
Spinæ & tribuli propter peccatum Adæ nascuntur in terra. gene.3.d
Spinas Christus interpretatur fallaciam diuitiarum & solicitudinem seculi huius. matth. 13. c. marc. 4. b. luc.8.b
Spinea corona ponitur super caput Iesu. matth.27.c
¶ Spiritus dei insufflans, siue volitans super aquas ventus gene.1.a
Spiritus, ventus. gene.8.a
Spiritus sanctus in prophetis prænuntiauit afflictiones & passiones Christi, & secuturas glorias. 1.petr. 1.b
Spiritu sancto inspirati, locuti sunt prophetæ. 2.petr. 1.d
vt per Spiritum sanctum sanctificaremur, electi sumus à deo. 1.petr.1.a
Spiritus sancti missio ioel.2.g
de spiritus sancti effusione in Iudæos & eorum cõuersione. zacha.12.c
Spiritus sanctus effusus in credentes. psalm.67. versu. 10.
Spiritum sanctum se missurum apostolis suis promittit Christus, quem virtutem ex alto vocat. luc.24 g. ioã. 14.d.act.1.b
Spiritus sanctus datur, & eo baptizantur qui Christo credunt. matth.3.c. quem ipse Christus aquas viuas vocat. ioan.4.b.7.f
Spiritus sanctus non fuisset missus, nisi prius Christus mortuus & resuscitatus ascendisset in cœlum. ioan. 7.f.10.a
Spiritum sanctum dat Christus apostolis, per quem ligent infideles, & soluant fideles. ioan.20.f. 1.petr.1.b
Spiritus sanctus glorificato Christo datur apostolis iuxta promissionem. act.2.a
Spiritum sanctum recipiunt Samaritani. act.8.c
Spiritus sanctus datur audientibus euangelium, & credentibus: non autem iis qui suis operibus volunt iustificari. galat.2.a b
Spiritus sanctus datus fidelibus, signum est eos esse ex Christi ouibus. ephe.1.c.4.g. qui arrabo est & pignus promissæ hæreditatis, qui eam spem in nobis confirmet. 2.corin.1.d.5.a. ephes.1.c
Spiritus dei habitat in Christianis 1.cor.3.d
Spiritus sancti gratia etiam gentibus diffunditur. act. 10.g
qui Spiritum dei non habet, hic non est eius. rom. 8.b
Spiritus sancti templum sunt membra nostra 1.corinth. 6.d
qui Spiritu dei carent, facie ad simulachra feruntur. 1. corinth.12.a
Spiritum sanctum nobis datum ne contristemur. ephes. 4.g
Spiritum sanctum & dona spiritus sancti, per quem alij datur sermo sapientiæ, alij scientiæ, &c. ne extinguamus, sed iis vtamur ad vtilitatem ecclesiæ, & nõ prohibeamus talia. 1.thess.5.d
Spiritus sanctus in nobis, & caro nostra ita sibi inuicẽ contrariantur, vt non faciamus quæ volumus. galat.5.c
Spiritu sancto repletur Zacharias, arripistque eum spiritus & prophetat. luc.1.f. repletur & Simeon. luc. 2.d
Spiritu sancto repletus Ioannes Baptista, cùm adhuc esset in vtero matris. luc.1.b
Spiritus non datus Christo ad mensuram. ioan.3.d
Spiritus Christi salutem hominibus quærit, idémque quærunt qui spiritum ipsius habent. luc.9.g
Spiritus sanctus descendens super Christum, signum fuit Ioanni quo cognouit ipsum esse Messiam, iuxta dei reuelationem. ioan.1.c
qui à Spiritu sancto nouati sunt, spiritus sunt, & à spiritu reguntur. ioan.3.a
Spiritum dei se habere asserit Paulus & gloriatur, non huius mundi. 1.cor.2.c.7.g.2.corint.4.c
qui Spiritum dei habet, non potest execrari filium eius 1.corinth.12.a
Spiritu sapientiæ repletus Iosue, impositione manuum Moysi. deut.34.c
Spiritu dei induitur Gedeon, vt bellum inferat contra Madianitas & Amalecitas. iudi.6.g
de Spiritu Moysi aufert deus, & tradit 70. senioribus, vt sint duces populi. nume 11.d e f
Spiritus dei erat in Othoniele iudicante Israelem, & bellante prò ipsis. iudic.3.b
Spiritu dei Iephte accendatur vt filios Ammon inuadat intrepidus. iudic.11.c
Spiritu suo roborat Samsonem deus. iudic.13.d
Spiritu dei adiutus Samson, nihil habens in manu, dilacerat catulum leonis. iudic.14.b
Spiritu dei motus Sãson, occidit triginta Philisthæos iudic.14.d
Spiritu dei correptus Samson, vinculis quibus ligabatur, ruptis, occidit maxilla asini mille Philisthæos. iudic.15.c
Spiritu dei motus Saul, irascitur audiens Iabensitarum fratrum oculos dextros peti à Naas. 1.reg.11.b
Spiritus dei in Dauide. 1.reg.16.c
Spiritus dei sanctus recedit à Saule, & inuadit eum spiritus domini malus. 1.reg.16.c
Spiritu dei tractus Dauid, quærit occasiones quibus mittatur contra Goliath side firmus. 1.reg.17.c
Spiritus sanctus in corde Samuelis agit & mouet ipsum. 1.reg.9.c
Spiritu suo implet deus artifices Beseleel & Oliab, vt omnia opera possint facere ex auro, argẽto, & c. exod. 31.a 35.d
ne à Spiritu dei raperetur Elias, timens Abdias, non vult ipsi Achab renũtiare illum adesse. 3.reg.18.b
Spiritum dei dare sapientiam non ætatem, docet Eliu. iob.32.b
Spiritum suum retrahit deus ab hominibus libidinosis, qui caro tantum erant desideria carnis implentes. genel.6.a
Spiritus dei omnia scrutatur, isq; solus nouit quæ sunt dei. 1.cor.2.c
Spiritus sanctus arguturus mundum quòd reiiciens Christum permanserit in infidelitate, quódq; Christum iustitiam nostrã non receperit, postremo quòd cùm videat tot miraculis potestatem diaboli esse ablatam per Christum maluit diabolum sequi quàm Christum. ioan.16.b
Spiritus sancti donum, est ex spiritu sancto renasci, Christo credere. ioan.3.a. 1.corinth.12.b. qui in nobis testatur & suadet Christum esse verum saluatorem. 1. ioan.5.b. qui vnctio est qua vngit nos deus, docens nos omnia. 1.ioan.2.c
Spiritus sanctus testatur conscientiis nostris quòd simus filij dei. roma.8.c. per quem cum fiducia deum vt patrem inuocamus, galat.5.c. per quem cognoscimus deum in nobis manere. 1.ioan.3.d
Spiritum sanctum dedit nobis deus, cuius potentia stemus contra aduersarios, etiam mortem: qui facit vt inimicos diligamus, sobrij simus, ne grauentur corda nostra crapula & ebrietate, & mente sobrij simus, non sapientes plus quàm oportet. 2.timoth.1.b
qui Spiritum dei sanctum habent, ab eo suscitabuntur ad vitam, vt Christus suscitatus est. rom.8.b
à Spiritu sancto prouenit charitas in nobis, ab eóque diffunditur in viscera nostra. rom 5.a.1.ioan.4.c
Spiritus sancti opera quæ operatur in fidelibus. galat. 5.d
si Spiritus sanctus nos ducat ad opera non sumus sub lege, qui eam implemus, nec illius stimulis est nobis opus. galat.5.c
Spiritus dei innouat corda. 1.reg.10 b
Spiritus dei locutus per Dauidem. 2.reg.23.a
Spiritu dei mutatus est Saul in alium virum & prophetauit cum prophetantibus, laudans deum cum laudantibus. 1.reg.10.b
Spiritu dei facta carnis mortificantur. rom.8.c
si Spiritus sancti motu viuimus, spiritu & ambulemus, perseueremus, & procedamus. galat.5.d
Spiritus sanctus orat pro Christianis, cùm nesciant quid orandum sit. rom.8.c
per Spiritum dei sanctum efficimur habitaculum dei. ephes.2.d
vbi Spiritus Christi, qui secretos addit stimulos, vt etiã iniussu feramur ad officia pietatis, ibi libertas. 2.corinth.3.d
Spiritus sancti obumbratione conceptus Christus. luc. 1.d
Spiritus sancti virtute cum Christus dæmonia eiiceret, comprobabatur illis miraculis venisse regnum dei, ipsúmque esse Messiam promissum matth.12.c. marc.3.c. luc.11.b
à Spiritu sancto agitur Christus, & impellitur in desertum vt tentetur. matth.4 a
Spiritus sancti virtute proficiscitur Christus in Galilæa luc.4 c
per Spiritum sanctum obtulit seipsum Christus. hebr. 9.d
Spiritus dei sanctus daturus quod loquantur & respondeant ministri verbi iis qui illos persequuntur. matt. 10.c
Spiritui sancto qui in Stephano loquebatur, non possunt resistere aduersarij. act.6.c
Spiritus sanctus doctor apostolorum, ventura eis prænuntians, & docens eos omnia, & suggerens quæcũque dixerat eis Christus. ioan.14.d.16.c
Spiritus sanctus in apostolis & fidelibus testis est conuersiones & remissionem peccatorum dari per Christum. act.5.f
Spiritus sancti consolatione repletur. ecclesia. act.9.f
Spiritu alligatus Paulus proficiscitur Ierusalem. acto. 20.e
Spiritus sanctus prohibet Paulum verbum euangelij annuntiare in Asia. act.16.b
Spiritus Iesu non permittit Paulum ire in Bithyniam. act.16.b
à Spiritu sancto cõstituti episcopi ad regendam ecclesiam dei. act.20.f
Spiritus sanctus per omnes ciuitates, id est, (vt ipse Paulus interpretatur. acto. 21. b.) fratres spiritum dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophetant Paulo vincula & afflictiones eum Ierosolymis manere. act.20.e
Spiritus sancti gratiæ sunt variæ, sed idem spiritus eas impartitur aliis. 1 cotin.12.a. singulisque eas diuidit prout visum est illi.
Spiritus dona quæ ad ecclesiæ ædificationem faciunt potissimum quærenda.1.cor.14.c
Spiritus prudentia, vita & pax.rom.8.a
Spiritus dei testimonio requiescent in posterũ à laboribus suis quicunque in domino moriuntur.apocal.14.a
Spiritus sanctus Christianis datus, ad inuidiam & zelotypiam (vt ita loquamur) concupiscit, non ferens in illis quicquam inquinatum esse.iacob.4.b
eodem Spiritu afflati Iudæi & Gentes, accessum habẽt ad deum per Christum.ephes.2.d.3.b
Spiritus sanctus per verbum euangelij collatus nobis, vitam affert condonatis peccatis.2.corin.3.b
Spiritu sancto repleamur, & cantemus psalmos. ephes. 5.d
per Spiritum sanctum Ephesios corroborari & confirmari in fide Christi & charitate, orat deum Paulus. ephes.3.c
Spiritus administrationem, vocat Paulus euangelium: cui qui credit, is à deo spiritum sanctum accipit.2.corinth.3.b
Spiritus propheta rum prædicantium euangelium prophetis audientibus subiecti sunt.1.corinth.14.f
in Spiritus nouitate seruiendum deo, omnia facientes ad quæ spiritus nos mouerit.rom.7.b
Spiritui sancto semper restiterunt Iudæi.act.7.f
Spiritus bonus petendus à deo.luc 11.b
Spiritum duplicem Eliæ petit Elisæus, qui duplo plus per suam prædicationem ageret, quàm per Eliam egisset.4.reg.2.b
Spiritus Eliæ requiescit super Elisæum.4.reg.2.c
Spiritum sanctum dari omni populo, vt prophetaret, optat Moyses.num.11.f
in Spiritum sanctum blasphemia non remittitur à deo. matth.12.c.marc.3.c.luc.6.b
in Spiritu & veritate adorandus deus.ioan.4.c
Spiritus vnus sumus, quem seruare simus soliciti vinculo pacis.ephes.4.a
Spirituale corpus non prius recipiemus, quàm animale gestauerimus.1.corinth.15 f
Spiritualia seminantibus debentur carnalia. 1.corinth. 1.b
Spiritualibus spiritualis doctrina tradenda. 1. corinth. 1.c
Spiritu feruentes simus.rom.12.c
Spiritualis omnia diudicat prouer.18.a
¶ Spiritui omni non credendum, probandum si ex deo sit, si confiteatur Christum in carne venisse. 1. ioan. 4.a
Spiritum compunctionis dedit dominus infidelibus Iudæis, per quem verbo dei repugnant, vt non cognoscant misericordiam & iustitiam dei.rom.11.b
Spiritus immundus quem à Iudæis expulerat deus, data eis sui cognitione, Christum reiiciendo, eundem innumeris comitatum vltro accersierunt, parato ei loco.matth.12.d.luc.11.e
Spiritum existimant se videre apostoli, Christum post resurrectionem videntes.luc.24 f. cùm tamen spiritus carnem & ossa non habeat.
Spiritu & mente psallendum.1.cor.14.c
Spiritum emittit Christus in cruce.matth.27.f
Spiritus dei malus inuadit Saulem.1.reg.18.c
Spiritum mendacij dat deus in os prophetarum, vt decipiant eos qui verbum dei contemnunt. 3.regum. 22.c d
¶ Spiritum suum reuocillat Samson, data sibi sitienti aqua à deo è molari dente asini.iudicum.15.d
Spiritum odij immittit deus inter Abimelech & Sichimitas.iudic.9.c
Spiritus quidam ad vindictam creati. ecclesiastici.39.d
per Spiritus erroris in ore pseudoprophetarum, deus interdum seducit eos qui verbum suum oderunt.3.reg.22.c.2.para.18.c
Spiritus mendaces missi à deo vt Aegyptios decipiant. isa.19.c
¶ Spolia ex æquo diuidi iubet deus. nume.31.d. deute. 20.c
Spolia quæ ipse ab hostibus acceperat, renuit accipere Abram à rege Sodomorum, ne inde diues iudicaretur, & non à deo.gene.14.d
Spoliare iubet deus Aegyptios.exod.11.a.12.e
Spoliati sunt Israelitæ ab Aarone, cum eis conflauit vitulum, in quem spem suam proiecerũt, relicto deo exod.32.e f
¶ Sponsa Christi ecclesia psal.44.versu.10.
Sponsorem instruit Salomon.prouer.6.a.22.d
¶ in Sporta demissus Paulus per murum, ne comprehenderetur.2.corinth.11.g.act.9.d
¶ qui Stat, videat ne cadat, nec sibi plus æquo fidat.1. corinth.9.c
¶ Statera iusta & æqua.leuit.19.g
¶ Statuas prohibet fieri Moyses, quæ adorentur, quas odit deus.deut.16.d
Statuas gentium confringi præcipit deus.exod.2.e.34. b.deut.7.a
¶ Stellę verbo dei creatæ vt noctem illuminent. gene. 1.c
Stellarum septem sacramenta.apoc.1.d
¶ Stephanus falsò accusatur dixisse verba blasphemiæ in Moysen & deum.act.6.c
Stephani prædicatio, qua docet se non dixisse aliquid contra Moysen, aut legem, aut templum: sed potius eos contra legem & templum fecisse, qui iustitiam sibi arrogantes ob externum templi cultum & legis ceremonias, non impleuerint eam fide in Christum. act.7.
Stephani spiritui, qui in eo loquebatur, non possunt resistere aduersarij.act.6.c
Stephanus lapidatur.act.7.g
Stephanus vidit Iesum sedentem à dextris patris. act. 7.g
Stephanus orat pro lapidantibus se.act.7.g
Stephani facies resplendet tanquam facies angeli. act. 6.g
Stephanus moritur, cuius morti consentit Paulus. act. 7.g
Stephanæ familiam baptizauit Paulus. 1. corinthiorũ. 1.c
Stephana, Fortunatus & Achaicus, primi quos in Achaia lucrifecit Christo Paulus.1.cor.16.c
¶ Sterilis nulla futura, si seruierimus deo.exod.23.e
Sterilis Rebecca, pro qua orat Isaac maritus. gen.15.c
Sterilem facit deus Rachelem.gene.29.d.30.a
Sterilitatem opprobrio fuisse apud Iudæos testatur Elizabeth, cuius opprobrium abstulit deus, dans illi conceptum luc.1.c
Sterilem à deo factam fuisse, exprobrat ipsi Annę Phenenna altera vxor Elcanæ.1.reg.1.a
Sterilis Anna parit tandem, infœcunda facta Phenenna, dei virtute.1.reg 2.a
Sterili vxori Manue prænuntiat angelus concepturam & parituram Samsonem.iudic.13.a
Sterili hospitæ suæ pro ministerio exhibito impetrat Elisæus filium à deo.4.reg.4.c d e f
¶ Stigmata & incisiones, quæ in corporibus fiebant in honorem defuncti, prohibentur.leuit.19.f.21.a
STIGMATA Iesu Christi secum vbique circumferebat Paulus, vbique afflictiones, carceres, virgas, vincula, lapidationes perferens, quòd Christum prædicaret: quæ ceu notæ erant, cuius principis esset ipse, in quo & gloriabatur.galat.6.d
¶ quasi Stillas doctrinam suam fluere & stillare optat Moyses.deut.32.a
¶ Stipendium peccatis debitum, mors.rom.6.d
¶ Stoici & Epicurei cum Paulo disputant.act.17.d
¶ Stolis albis amicti in conspectu agni, qui sint.apoca. 7.d
Struthionem non comedebant Iudæi.deut.14.b
¶ Stulti virga castigandi.prouer.26.a
Stulti contentionum authores.prouer.18.b
Stulti placentia tantum audire volunt.prouerbiorum. 18.a
Stultis verba sapientiæ non inculcanda. prouerbiorũ. 23.b
Stulto doctrina grauis est.eccl.21.c.22.a
cum Stulto consilium non ineundum. ecclesiastici.8.d
Stulto nihil profunt diuitiæ.prouerb.17.c
Stultorum cor in ore eorum.eccl.21.d
Stultus nescit vti fœlicitate.prouerb.26.a
Stultus sua consilia sequitur.prouerbiorum.12.c.13.c. 14.b.16.d
Stultus est incorrigibilis.prouer.17.e
Stultus & insipiens populus Israel, qui pro beneficiis mala deo reddidit.deut.32.a
Stultiloquium vitandum.ephes 5.a
Stultum videtur gentibus per mortem in cruce vitam fuisse restitutam generi humano.1.corin.1.d
Stultus fiat iuxta hominum opinionem qui iuxta eorundem sententiam sapiens sibi videtur, vt verè sit sapiens.1.cor.3.d
quæ Stulta & indocta videntur apud mundum, delegit deus, vt confundat sapientes huius mundi. 1.corinth.1.d
Stultam fecit dominus sapientiam huius mũdi, vt olim prædixerat per prophetas.1.corin.1.c
Stultus iudicatur Paulus ob Christum.1.corinthiorum 4.b
Stultè se egisse fatetur Dauid, numerando populum. 2.reg.24 b
Stultitia est apud deum, sapientia huius mundi.1.corin. 3.d
Stultitiam iudicat animalis homo ratione sua ductus doctrinam euangelij.1.corinth.2.c
¶ Stuprum denegat Ioseph dominæ suæ.gene.39.b
Stuprum Sichem vlcisci ur.gene.34.d
Stuprum Amnonis cum Thamar sorore Absalom. 2. reg.13.a b c
¶ Sua, vxor Iudæ, moritur.gene 38.c
¶ Sua, rex Aegypti.4.reg.17.a
¶ Subcinericios panes, azymos coquunt filij Israel. exod.12.f
¶ Subditi simus inuicem in timore Christi.ephes.5.e
Subiecti simus regibus & ducibus.1 petr.2 c
¶ Subula perforabatur auris seruorum qui volebant remanere apud dominos suos, & non donari libertate.deut.15.c
¶ in Sudore vultus acquirendus victus quandiu vixerimus gene.3.d
¶ qui Sufficientiam, id est alimenta, & quibus tegantur habent, & pietatem, ij quæstuosos & diuites se æstiment.1.timoth.6.b
Sufficiens esse in iis quæ habebat, siue paupertas esset, siue abundantia, didicerat Paulus.philip.4.c
Sufficientiam suam qua quicquam valuit ad dei gloriã, à deo esse fatetur Paulus.2.corin.3.b
¶ Suffocatum prohibetur.gene.9.a
¶ Sulphur super terram non obedientium præceptis dei.deut.29.d
¶ Sum qui sum, est nomen dei qui per se solus est, qui aliis dat vt sint, & moueantur.exod.3.c
¶ Sunaminis mulier verbo dei credula, dei prouidentia alitur in aliena terra.4.reg.8.a
¶ Superbi à deo derideri.isa.29.f
Superbi semper inter se dissentiunt.prouer.13.b
Superbo non communicandum.eccl.13.a
Superbos destruit deus.prouer.15.c
Superbum pauperem odit dominus.ecclesiastici 25.a
Superbus à Paulo vocatur, qui euangelio non acquiescit.1.timoth.6 a
Superbis deus resistit. 1.petr.5.b. iacob.4.b. & eos dispergit mente cordis sui, dum omnia ipsorũ consilia impedit luc.1.e
ne Superbè de nobis sentiamus, sed arbitremur omnes superiores nobis.philip.2.d
Superbus sacerdotibus vel iudicibus secundum legem dei iudicantibus rebellis, occidendus deut.17.c
Superbia, initium peccati. ecclesiastici 10.b
Superbia impios confundit.habac.2.e
contra Superbiam oratio.ecclesiastici 23.a
Superbiam quorundam qui in conuiuiis primum locũ accipiebant, reprimit Christus.luc.14.b
Superbiam Scribarum & Pharisæorum increpat Christus.matth.23.a
Superbiam hostium præuidens deus, viribus suis tribuentium, quòd vincerent Iudæos, distulit deus Iudæorum afflictionem.deut.32.d
Superbiam inuidè interpretatur frater Dauid, zelum & ardorem illum quo mouebatur à deo contra Goliath.1.reg.17.d
Superbiæ nostræ minatur deus.leuit.26.c
Superbia Core, Dathan & Abiron, sacerdotium sibi vendicantium.nume.16.a b c
Superbia Sennacherib.4.reg.19. e f
Superbia Israelitarum humiliatur.deut.1.g
Superbi Nabal responsio seruis Dauidis cibum petentibus.1.reg.25.b
per Superbiam propheta loquens in nomine dei quæ non præcipit deus, occidi iubetur.deut.18.d
¶ Superhumerale quale erat.exod.28.b.39.a
¶ Superstitionem Athenienſium reprehendit Paulus. act.17.c
¶ Supportemus inuicem per dilectionem.ephes.4.a
¶ in Suris percutiuntur vlceribus qui nõ seruant præcepta.deut.28.d
¶ Surdum facit deus.exod.4.c
Surdo non maledicendum.leuit.19.c
Surdum (qui & mutus erat) sanat Christus.marc.7.d
¶ Surgentes verbum dei meditemur.deut.11.c
vt Surgat contra inimicos, orat deum Moyses. nume. 10.d
non Surrexit Moysi similis propheta post eum.deuter. 34.d
¶ Sus immundum animal, quod non comedebãt Iudæi. leuit.11.a.deut.14.a
¶ Susanna, vxor Ioacim.danie.13.a
Susannam concupiscunt duo presbyteri, & eam violare conantur.danie.13.a
Susanna adulterij falsò accusata à senioribus morti adiudicatur.dani.13.c d
Susannæ oratio ad deum.danie.13.e
Susannam liberat Daniel.danie.13.e
Susannæ calumniatores à Daniele conuicti, lege talionis plectuntur.danie.13.e
¶ si Suscęperit quis puerum, &c. Vide Puer.
¶ vt Suscitauit Christum pater, ita & nos suscitabit per virtutem suam.1.cor.6.c
in Suscitatione filij Sarepthanæ mulieris variis affectibus & signis vtitur Elias, fide accensus in deum. 3. reg.17.d
Suscitatur filius Sarepthanæ à deo per Eliam.3.regum. 17.c
in Suscitatione filij hospitę suæ cum oratione quid obseruarit Elisæus.4.reg.4.f
Suscitatus Samuel. Vide Samuel suscitatus.
Suscitat deus saluatorem & liberatorem Israelitis Othonielem iudicem.iudic.3.b
Suscitare deus dicitur quæ locutus est, quando præstat quòd promisit.1.reg.3.c
¶ in Sudore vultus acquirendus victus quandiu vixerimus gene.3.d
¶ qui Sufficientiam, id est alimenta, & quibus tegantur habent, & pietatem, ij quæstuosos & diuites se æstiment.1.timoth.6.b
Sufficiens esse in iis quæ habebat, siue paupertas esset, siue abundantia, didicerat Paulus.philip.4.c
Sufficientiam suam qua quicquam valuit ad dei gloriã, à deo esse fatetur Paulus.2.corin.3.b
¶ Suffocatum prohibetur.gene.9.a
¶ Sulphur super terram non obedientium præceptis dei.deut.29.d
¶ Sum qui sum, est nomen dei qui per se solus est, qui aliis dat vt sint, & moueantur.exod.3.c
¶ Sunaminis mulier verbo dei credula, dei prouidentia alitur in aliena terra.4.reg.8.a
¶ Superbi à deo derideri.isa.29.f
Superbi semper inter se dissentiunt.prouer.13.b
Superbo non communicandum.eccl.13.a
Superbos destruit deus.prouer.15.c
Superbum pauperem odit dominus.ecclesiastici 25.a
Superbus à Paulo vocatur, qui euangelio non acquiescit.1.timoth.6 a
Superbis deus resistit. 1.petr.5.b. iacob.4.b. & eos dispergit mente cordis sui, dum omnia ipsorũ consilia impedit luc.1.e
ne Superbè de nobis sentiamus, sed arbitremur omnes superiores nobis.philip.2.d
Superbus sacerdotibus vel iudicibus secundum legem dei iudicantibus rebellis, occidendus deut.17.c
Superbia, initium peccati. ecclesiastici 10.b
Superbia impios confundit.habac.2.e
contra Superbiam oratio.ecclesiastici 23.a
Superbiam quorundam qui in conuiuiis primum locũ accipiebant, reprimit Christus.luc.14.b
Superbiam Scribarum & Pharisæorum increpat Christus.matth.23.a
Superbiam hostium præuidens deus, viribus suis tribuentium, quòd vincerent Iudæos, distulit deus Iudæorum afflictionem.deut.32.d
Superbiam inuidè interpretatur frater Dauid, zelum & ardorem illum quo mouebatur à deo contra Goliath.1.reg.17.d
Superbiæ nostræ minatur deus.leuit.26.c
Superbia Core, Dathan & Abiron, sacerdotium sibi vendicantium.nume.16.a b c
Superbia Sennacherib.4.reg.19. e f
Superbia Israelitarum humiliatur.deut.1.g
Superbi Nabal responsio seruis Dauidis cibum petentibus.1.reg.25.b
per Superbiam propheta loquens in nomine dei quæ non præcipit deus, occidi iubetur.deut.18.d
¶ Superhumerale quale erat.exod.28.b.39.a
¶ Superstitionem Athenienſium reprehendit Paulus. act.17.c
¶ Supportemus inuicem per dilectionem.ephes.4.a
¶ in Suris percutiuntur vlceribus qui nõ seruant præcepta.deut.28.d
¶ Surdum facit deus.exod.4.c
Surdo non maledicendum.leuit.19.c
Surdum (qui & mutus erat) sanat Christus.marc.7.d
¶ Surgentes verbum dei meditemur.deut.11.c
vt Surgat contra inimicos, orat deum Moyses. nume. 10.d
non Surrexit Moysi similis propheta post eum.deuter. 34.d
¶ Sus immundum animal, quod non comedebãt Iudæi. leuit.11.a.deut.14.a
¶ Susanna, vxor Ioacim.danie.13.a
Susannam concupiscunt duo presbyteri, & eam violare conantur.danie.13.a
Susanna adulterij falsò accusata à senioribus morti adiudicatur.dani.13.c d
Susannæ oratio ad deum.danie.13.e
Susannam liberat Daniel.danie.13.e
Susannæ calumniatores à Daniele conuicti, lege talionis plectuntur.danie.13.e
¶ si Suscęperit quis puerum, &c. Vide Puer.
¶ vt Suscitauit Christum pater, ita & nos suscitabit per virtutem suam.1.cor.6.c
in Suscitatione filij Sarepthanæ mulieris variis affectibus & signis vtitur Elias, fide accensus in deum. 3. reg.17.d
Suscitatur filius Sarepthanæ à deo per Eliam.3.regum. 17.c
in Suscitatione filij hospitę suæ cum oratione quid obseruarit Elisæus.4.reg.4.f
Suscitatus Samuel. Vide Samuel suscitatus.
Suscitat deus saluatorem & liberatorem Israelitis Othonielem iudicem.iudic.3.b
Suscitare deus dicitur quæ locutus est, quando præstat quòd promisit.1.reg.3.c
Suscitandi seminis fratris lex.deut.25.b
¶ Suspenditur corpus Saulis in muro à Philisthæis. 1. reg.31.d
Suspenduntur coram domino septem filij Saulis ob iuramentum à patre ipsorum violatum, quod Israelitæ iurauerant Gabaonitis.1.reg 21.c
Suspenduntur Rechab & Baana, præcisis manibus & pedibus.2.reg.4.d
Suspensus in ligno eadem die sepeliebatur. deuteron. 21.d
¶ Susurro in populo ne sit aliquis. leuit. 19.d. ecclesiastici 21.d.28.c
in Susurronem & delatorem prouer.26.c
¶ Synagoga impia ad pœnitentiam vocatur.osee.2.a
¶ Syriæ Damasci milites occiduntur à Dauide, & tributaria ei efficitur.2. reg.8.b
Syri numero pauci vincunt Iudam, eo quòd dominum reliquisset 2.para.24.f
Syri præbentes auxilia Ammonitis contra Israelitas occiduntur à Dauide.2.reg.10.c d
Syri captiuam puellam Israelitam duxerant quæ Naaman duci narrauit de Eliseo.4.reg 5.a
Syros inuasuros præmonet Israelitas deus per Eliam. 4.reg.6.b
Syri obsidẽtes Samariam, quomodo à deo fugati: quorum diripiunt Samaritani castra.4.reg.7.b c d
Syri affligunt Israelem.4.reg.13.a
Syri à Ioa rege Israel percutiendi.4.reg.13.c

T

Tabernaculum dei in medio Israelis seruantis præcepta dei.leuit.26.b
in Tabernaculis habitat Abram.gene.12.b
ad Tabernaculi confectionem exigit deus dona voluntaria à populo.exod.25.a.35 a
Tabernaculi forma exod.26.a 36.a
Tabernaculum absolutum cum vasis & vestibus offerunt Israelitæ Moysi.exod.39.f g
Tabernaculum erigitur.exod.40.a
in Tabernaculo testimonij in columna nubis apparet deus Moysi.deut.31.d
in Tabernaculo nullus erat quando pontifex sanctuarium ingrediebatur.leuit.16.d
Tabernaculorum festum in Octobre à Iudæis celebratum.exod.23.c.leui.23.e.f.deut.16.c
Tabernaculorum solennitas celebratur à populo è captiuitate Babylonica regresso.1.esd.3.b
Tabernaculum fœderis.exod.33.
Tabernaculi expiatio.leuit.16.d
Tabernaculum, vocant corpus nostrum Paulus & Petrus.2.corin,5.a.2.petr.1.c
quid Tabernacula duo in lege Moysi significarint.hebræo.9.b
¶ Tabitham quandam suscitat Petrus.act.9.g
¶ Tabulæ tabernaculi.exod.26 d.36.c
Tabulas testimonij sue fœderis accipit Moyses scriptas digito dei.exod.32.d.deut.3.a.5.c
Tabulas confringit Moyses, videns Israelitas adorare vitulum aureum.exod.32.d
Tabulas nouas parare iubet deus Moysi. exod. 34. a. 10.a
¶ Taciturnitas laudatur. prouerb.10.c.17.d.21.d. eccl. 20.a
¶ Tactu fimbriæ vestimentorum Christi sanantur infirmi matth.14.d.marc.9.g
¶ Talenta auri 420. afferuntur ad Salomonem ex Ophir.3.reg.9.d
Talenta auri 120. consumpta in ædificationem templi & domus Salomonis.3.reg.9.c
Talentorum parabola docet nos Christus, vt ea quæ à deo accepimus, siue spiritualia sint siue temporalia, proximis suppeditemus in primis tamen hanc dantes operam, vt deos ipsos lucremur, alioqui iure in nos sæuiturus.matth.25.b.luc.19.b
¶ Talionis lex commendata iudicibus. gen.9.a.exod. 21.c.deut.19.d
Talionis pœna.leuit.24.c.exod.21.e
¶ quorum Tetigerat deus corda, sequuntur Saulem, quem constituerat ipse deus in regem.1.reg.10.d
¶ Tectum domus muro muniendum.deut.22.b
super Tectum loquitur Samuel Sauli.1.reg.9.d
¶ Temeritas insœlix.prouer.15.c
¶ quòd Templum ædificare nomini domini cogitauerat Dauid, benefecerat.3.reg.8.b
Templi Salomonis ædificatio.3.reg 6.a
Templum dedicat Salomon.3.reg.8.g
Templum Salomonis dedicatũ ab ipso Deo.2.reg.9.a
qui ad Templi ministerium admittendi; & qui ab illo reiiciendi.ezech.44.a
quæ Templi porta sit clausa.ezech.44.c
Templum quod ipse sanctificauerat, reiecturum se minatur deus Salomoni, si ipse cum populo coniursus fuerit ad deos alienos.3.reg.9.b
Templum Dei iubet Ioas instaurari.4.regũ.12.a. idem facit Iosias.4.reg.22.a
Templum dei diripitur à Ioa rege Israel.4.reg.14.c
Templum domini diripit Sesac rex Aegypti.3.regum. 14.g.2.paral.2.c
Templum Ierusalem diripitur.4.regum 25.b.c.ierem. 52.d
Templi restaurationem negligentes arguit propheta. aggæ.1.a
Templi opus aggrediuntur Zorobabel & Iesus à domino excitati aggæ.1.d
Templi ædificatio impeditur.1.esdr.4 a
Templi reædificandi dispositio, & ad id pertinentium. ezech.41.a
Templum restaurantibus se benedicturum promittit dominus.aggæ.2.c
Templum dei instauratur.1.esdr.3.b
Templum reædificatur adhortatione Aggæi & Zachariæ.1.esdr.5.a
Templum dedicatur sub Esdra.1.esdr.6.d
Templi secundi gloria maior futura, quàm prioris ob Christi aduentum.aggæ.2.a
Templi euersio prædicitur.amos.9.a
Templi destructio per Romanos prænuntiatur.zacha. 11.a
Templum spoliat Antiochus.mach.5.c
Templum violatur.2.mach.6.a
Templum ingredi & egredi per quas portas oporteret ezech.46.c
Templi purificatio sub Iuda Mach.1.ma.4.c
Templum vrbemque Ierusalem vastandam prædicit Christus.matth.24.a
è Templo eiicit Christus vendentes & ementes, sanãs in eo cæcos & claudos. matth.21.b. marc.11.d. luc. 19.g.ioan.2.c
in Templo assidui deum laudant, & benedicunt apostoli, expectantes spiritum sanctum.luc.24.g
in Templo vnanimes orant fideles post susceptum spiritum sanctum.act.2.g
in Templum ascendunt Petrus & Ioannes vt orent. act.3.a
in Templis manufactis deus non habitat. act.7.f.17.f. 3.reg.8 c.isa.66.a
in quibus Templis habitet deus.isa.66.a
Templum sanctum dei Christiani.1.corinth.3.c.ephes. 2.d.2.corinth.6.c
qui Templum dei violauerit, à deo disperdetur.1.cor. 3.d
Templi tabernaculi aperti in cœlo visio.apoc.15.c
Templum sunt spiritus sancti membra nostra. 1.corin. 6.d
Templum corporis sui destruendum ab ipsis Iudæis prædicit Christus.ioan.2 d
Templa gentium in pecuniæ quæstum erant. 2.mach. 11.a
¶ Tempora certis vicibus semper currunt.gene.8.d
Tempora distinxit deus sole, luna, & stellis. genesis. 1.b
Tempore suo omnia proueniunt atque transeunt. ecclesiastes 3.a
vt Tempore longo perseuerarent in terra promissionis, præcipiebatur Iudæis custodire præcepta dei. deut.32.g
Tempora antiqua interroganda, & consideranda dei opera.deut.32.a
Tempora nosse vel momenta, non est nostrũ, quę deus posuit in sua potestate, quando restituturus sit regnũ Israelis veri.act.1.b
Tempus præstinatum in quo mittendus erat Messias, implendam esse prædicat Christus. marc.1.b.in quo mortuus est.rom 5.b
Tempus Christi, tempus in quo constituerat pater saluare nos.2.corin.6.a
Tempus huius vitæ, breue.1.corin.7.e
Tempus & occasio alios Christo lucrifaciendi, omnium rerum iactura redimenda.coloss.4.a.ephes.5.d
¶ Tenebræ super faciem abyssi.gene.1.a
Tenebræ palpabiles nona plaga Aegypti. exod.10 e
Tenebræ per totam terram in morte Christi. matth. 27.e
Tenebræ non sunt in deo.1.ioan.1.c
Tenebræ erant gentes ante cognitum Christum: lux autem postea.ephes.5.b
à Tenebris qui Iudæi erant, Iesus non creditus Christus ioan.1.a
Tenebrarum filij non sunt Christiani; sed filij lucis & diei.1.thess.5.a
Tenebrarum opera, gula, libido, contentio & æmulatio.rom.13.d
vt in Tenebris peccati non maneremus, venit Christus lucere in mundo, & dare sui cognitionem. ioan. 12.g
à Tenebris errorum ereptus Paulus; & quare.2.corin. 4.b
in Tenebris infidelitatis si ambulamus, societatem cum luce Christo non habemus.1.ioan 1.c
in Tenebris est qui fratrem suum odit.1.ioan.2.b
Tenebris cum luce nulla communio.2.corin.6.c
Tenebras nostras illuminat deus.2.reg.22.c
¶ Tentat populum suum deus.exod.15.f
Tentat deus ipsum Abraham, probátque quanta esset ipsius fides in suas promissiones, iubens immolare Isaac, quem tamen solum habebat in quo promissio impleretur.gene.22.a
vt Tentet populum suum num in lege sua ambulet, an non, pluit panes de cœlo.exod.16.a
vt Tentaret & probaret populum suum, & ostenderet eis cor ipsorum; duxit Iudæos deus per desertum. deut.8.
vt Tentaret & experiretur Iudæos, an ipsum amarent, non deleuit deus omnes Chananæos. iudic.2.d.3.a
Tentat dominus filios Israel vt eum timeant. exod.20. isa.30.d
Tentari patres vt probarentur. iudith. 8. b. baruch. 2.a
vt Tentetur Ezechias, derelinquitur à domino.2.paral. 32.b
Tentat deus fidem nostram miraculis.deut.13.a
Tentatio grauis, quòd Elias à deo mittatur esuriens ad mulierem morientem fame.3.reg.17.b c
Tentatio Saulis. Vide Saul.1.reg.13.b
Tentatio grauis oboritur sanctis ex prosperitate impiorum.psal.72.versu.1.
Tentatio iustos probat.ecclesiastici 27.a
Tentatione probari oportet eum qui deo gratus est. tob.12.c
in Tentatione deus expectandus.psal.26.versu.20.
in Tentatione pios interdum vinci, & interdum vincere ostendit Iob exemplo suo.iob.3..a
à Tentatione liberatus Ieremias, rursum ab ea illico impetitur.iere.20.d
Tentationibus deuictis, fortiùs fidere discimus.psalm. 70.versu.22.
in Tentationum noctibus puræ manus ad deum leuandæ.psal.133.versu.1.
¶ Tentandus non est deus.deut.6.c
non Tentandus deus. matth.4.b. neque Christus noster, ne peremus Iudæorum exemplo, qui à serpentibus percussi sunt.1.corinth.10.b
Tentant deum Israelitæ, petentes aquam. exod.17.a
Tentat populus Israel deum, dicendo, Estne dominus in nobis, an non? exod.17.b
Tentauerunt deum decies in solitudine Israelitæ.num. 14.d
¶ Tentat Gedeon an missus esset liberator Israeli, petendo signum in vellere.iudic.6.g
Tentantur filij Iacob à fratre suo Ioseph.gene.42.b
vt Tentet Salomonem, probétque an quæ de sapientia sibi à deo data ferebantur, vera essent, venit ad ipsum regina Saba.3.reg.10.a
Tentant Christum Pharisæi, signa petunt, periculum facere volentes de eius potentia.matth.16.a
Tentat Christus Philippum.ioan.6.a
Tentationem significare afflictionem aliquando vides deut.7.c.vbi nostra trãslatio habet plagas maximas.
Tentatio perpetua est hominis vita.iob.7.a
Tentatur Iob ab vxore.iob.2.c
Tentatur Christus à diabolo.matth.4.a.vt iis qui tentantur possit auxiliari.hebr.2 d.4.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Tentationibus Christi, quas à Iudæis pertulit, permanserunt apostoli.luc 22.c
in Tentationes varias se incidere gaudant Christiani. iacob.1.a
Tentatu Vnusquisque à propria concupiscentia, non autem à deo.iacob.1.b
Tentari non finit nos deus vltra vires.1.corin.9.c.eripiens nos de tentatione & afflictione.2.petr.2.b
ne in Tentationem intrent, iubentur orare apostoli. matth.25.d
Tentator.1.thes3.b.cessat ad tempus tentare Christū. luc.4.b
Tentare, Vide Experiri.
¶ Tentoriorum repertor, Iabel.gene.4.d
Tentorij forma. exod. 26. g. 27. b. 36. d. & eius situs. exod.40.c
¶ qui Tepidus est, nec frigidus, nec calidus, hunc deus cuomet ex ore suo.apoc.3.c
¶ Termini agrorum non transferendi.deut.19 d
Terminos proximi transferens, maledictus. deuteron. 27.c
Terræ molem rudem & indigestā creauit primo deus, aquis permistam, quam postea distinxit, & separauit ab aquis gene.1.a b
Terræ dat deus vim gignendi arbores & herbas gene. 1.b
Terra labij vnius.gene.11.a
Terra maledicta, spinas & tribulos proferens ob Adæ peccatum.gene.3.c d
Terram arat ipse Adam eiectus è paradiso. genes.2.d. 3.d
Terram exercens, victum sibi parat Noe.gene.9.c
Terræ a quibus diuisæ.gene.10.a d
Terram omnem emit Ioseph, pro qua dat frumentum. gene.47.d
Terra omnis dei est.exod.9.f.19.a.deut.10.c
Terræ fructus malodictus non custodientibus præcepta dei.deut.28.b d
Terra non dat germen suum, cum deus claudens cœlū non dat pluuiam iis qui non fidunt ei.deut.11.b
Terram Iudæorum non obedientium præceptis suis fe combusturum sulphure & sale minatur deus. deute. 29.d
Terra ferrea & ærea non custodientibus præcepta dei. deut.28.c.leuit.26.c
Terræ fructus multiplicatur custodientibus præcepta dei.deut.28.a
Terra g gnet germen suum si seruauerimus præcepta dei.leuit.26.a
Terræ venditio quomodo facienda.leuit.25.d
Terram diuidere nouem tribubus Israel, & dimidiæ tribui Manasse iubet deus Iosue.13.b.14.b
Terra sancta in qua deus loquitur.exod.3.a
de Terra Israel vt secum ferat, petit Naamā ab Eliseo, super quam reuersus in patriam adoraret verū deum Israel.4.reg 5.e
Terram aduocat Moyses vt audiat magnificentiā deo daturus.deut.32.a
ad Terram iacens Dauid ieiunus & flens, orat vt sanetur filius suus ex Bethsabee.2.reg.12.d
Terra bibens imbrem super se venientem, & non proferens fructus, reproba est.hebr.6.b
in Terram reuertetur homo.gene.3.d
Terræ motus in morte Christi.matth.27.f
Terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur in die iudicij.2.petr.3.c.postea terra noua, & cœli noui.
Terrenus, homo primus fuit, tales & huius posteri, cuius imaginē improbis moribus expressimus: nunc cœlestem Christum cœlesti vita referre oportet. 1. corin.15.f
¶ Terret deus aduersarios Iacob, vt non ausint eum persequi recedentem. gene.35.a
¶ Terribilis deus noster.deut.10.d.28.f
Tertullus orator Paulum accusat.act.24.a
¶ Testamentum vetus.gene.12.b
Testamentum vetus sanguine dedicat Moyses. exod. 24.c.hebr.9.e
Testamenti veteris repetitio breuis à Iosue facta, vt ostendat dei bonitatem erga Iudæos, & eos prouocet ad implenda mandata.1.ioh.2.4.
Testamentum & pactum dei ad Iudæos potissimū pertinent.rom.9.a
Testamentum vetus legētes Iudæi, velatum cor habēt, ita vt non intelligant, nec Christum recipiant.2.corinth.3.d
Testamentum nouum promittitur, cui credentes deo centur à deo, accepta remissione peccatorum per Iesum Christum.iere.31.f
Testamentum nouum & æternum promittit dominus populo baruch.2.g
Testamentum vetus sanguine vitulorum dedicatum. hebr.9.e
TESTAMENTVM dei cum hominibus. hebr. 10.c.vide.luc.1.in cantico Zachariæ, de iusiurando dei cum patribus.
Testamentum nouum sanguine Christi dedicatum. matth.26.marc.14.b.luc.22.b
vbi Testamētum, mors testatoris intercedat necesse est hebr.10.e.alioqui non valet testamentum.
Testamenti noui mediator Christus.hebr.8.b
Testamentorum hominum exemplo, Paulus confirmat testamentum dei, quod morte filij confirmauerat, irritum fieri, si per legis opera iustitiam conferri hominibus, & non per solum Christum quis prædicet: esset enim superordinare, quod ne in hominis quidē testamento fieri debet.galat.3.c
Testamentum nouum non in litera scripta & ceremoniis situm, sed in spiritu, qui fide in ipsum euāgelium datur, qui suas leges in cordibus nostris scribit.2.corinth.3.b
Testamenti noui dispensatorem constituit deus Paulum, eum ad id ministerij reddens idoneum.1.corin. 6.c
¶ Testificatur nobis spiritus sanctus, Christum esse verum saluatorem.1.ioan.5.b
Testificatur Moyses verba ad populum, quæ faciat. deut.32.g
¶ Testimonium siue tabulas testimonij ponit Moyses in arcam.exod.40.b
Testimonium falsum non dicendum.exod.20.c. deut. 5.b
Testimonio duorum aut trium hominum statuit Paulus Corinthios absoluere vel damnare, ideo venturus tertiò ad illos, monet vt se quisque præparet. 2. corinth.13.a
Testimonium falsum contra Iesum quærentes principes sacerdotum, falsos testes reperiunt, quibus nihil respondet Iesus.matth.26.f
Testimonium falsum pro impio ne dixerimus. exod. 23.a
in Testimonium, quòd Israelitæ elegissent dominum in deum, erigit Iosue lapidem.ios.24.f
in Testimonium contra filios Israel, præcipit deus cantilenam à Moyse componi de futura ipsorum fornicatione & afflictionibus propterea eis superuenturis.deut.31.e
in Testimonium erat filiis Israel liber Deuteronomij. deut.31.f g
Testimonium quod testificatus est deus de filio suo, est nos per ipsum solum vitam æternam habere. 1.ioan. 5.c
Testimonium Iesu, est spiritus prophetiæ. apocalyp. 19.c
¶ Testiculi quibus erant attriti vel amputati, non admittebantur in ecclesiam siue cœtum Israelitarum. deut.23.a
¶ Teste vno nemo occidebatur.nume.35.d. deut.17.b. 19 d
Testium duorū aut trium testimonio lapidabatur idololatra.deut.17.a b
Testem falsum manent supplicia.prouer.19.a.25.c
Testis falsi pœna.deut.19.d
Testibus falsis lapidatur Naboth.3 reg.21.c
Testes falsi contra Christum & Stephanum. matt.26.f. act.6.c
Teste deo, & Saule Christo dei, fatetur populus innocentiam Samuelis.1.reg.12.a
Testis deus fœderis Iacob & Laban.gene.31.g
Testes apostoli præordinati passionis & resurrectionis Christi, quam annuntiare debebant vsque ad extremum terræ, quódque esset verus Messias. luc.24.g. ioan.15.d.act.1.b.2.c.10.f
Testis spiritus sanctus in apostolis & fidelibus, conuersionem & remissionem dari per Christum.act.5.f
Testes inuocat Moyses cœlum & terram, verum futurum quod dicit.deut.30.d
Testes inuocat cœlum & terram Moyses cōtra Israelitas.deut.31.g
¶ Thamar, vxor Her gene.38.a
Thamar sedet vidua in domo patris sui, donec cresceret Sela.gene.38.b
Thamar acculatur fornicationis apud socerum suum. gene.38.f
Thamar Iudæ soceri sui testimonio iusta. gene.38.f
Thamar geminos concipit ex Iuda socero suo, Phera & Zara gene.38.d e g
Thamar sororem suam violat Amnon.2.reg.13.a
Thamar, filia Absalom.2.reg.14.f
¶ Thaphnes, regina Aegypti.3.reg.11.d
¶ Thapsa ciuitas percutitur à Manahem rege Israel. 4.reg.15.c
¶ Tharē generatio gene.11.d
Thare cum Abram filio it in Aram siue Charan.gene. 11.d
Thare genuit Abram, Nachor & Aran.gene.11.d
Thare moritur.gene.11.d
¶ Thathanai dux frustra conatur inhibere ædificationem templi.1.esdr.5.a
Thathanai epistola ad regem Darium, qua consulit eū super ædificatione templi.1.esdr.5.b
¶ Thau insigniuntur seruandi ex populo Iudaico.ezechie.9.b
¶ Thebes ciuitatem oppugnās Abimelech, occiditur à muliere.iudic.9.g
¶ Thebni vult populus regem constitui super se, contempto Amri, & occiditur.3.reg.16.c
¶ Theraphim vestē sacerdotalem facit sibi Micha cum ephod, consecraturus diis. iudicum.17.b. quam auferunt secum filij tribus Dan.iudic.18.c
¶ Thesauri templi dei in ædificationem ipsius templi seruati.3.reg.7.g
Thesauros domus dei diripit Sesac, rex Aegypti.3.reg. 14.g
Thesauros recondere in terra prohibet Christus, id est spem (vt interpretatur Marcus) ponere in diuitiis. matth.6.c
Thesauri nostri sint in cœlo, spem in deo collocantes. matth.6.c
vbi Thesaurus noster, ibi est & cor nostrum.matt.6.c
de Thesauro cordis boni exeunt bona verba. matth. 12.c
Thesauri absconditi parabola, euangelij pretium memorat Christus, & quanto cum desiderio suscipi oporteat, atque iam à cognoscentibus vim eius suscipiatur.matth.13.f
in Thesaurizantes, qui multa bona sibi cōgregant, sperantes per eas se posse famem & mortem euadere tēporalem.luc.12.c
Thesaurum euangelij circunferebat Paulus in vase fictili, corpusculo afflictioni & contumeliæ obnoxio, ne beneficij sublimitatem suis viribus, sed virtuti dei tribueret.2.corin.4.b
Thesauri omnes sapientiæ & scientiæ in Christo recōditi.coloss.2.a
Thesaurum suum aperit deus, id est cœlum, dando pluuiam tempore suo seruantibus præcepta. deuteron. 28.b
in Thesauris domini signatum.deut.31.e
Thesaurorum custodes.2.esd.12 d
¶ Thessalonicensibus Christum Paulus annuntiat.act. 17.a
à Thessalonicensibus euangelium diuulgatum in Macedonia & Achaia.1.thess.1.e
¶ Thola iudex in Israel post Abimelech.iudic.10.a
¶ Thomas audens animi, hortatur reliquos apostolos ad mortem.ioan.11.b
Thomas interrogat Christum, quæ sit via ad patrem. ioan.14.a
Thomas non prius credit apostolis, Christum resurrexisse nuntiantibus, quàm immiserit digitum in latus ipsius, &c.ioan.20.f
¶ Thopheth destruitur.4.reg.23.c
¶ Thou, rex Emath, congaudet Dauidi ob percussum Adarezer, mittítque ei munera.2.reg.8.c
Thou, rex Emath, petit à Dauide pacem. 2.regū.8.c.1. paral.18.c
¶ Thronus Salomonis qualis.3.reg.10.c
Throni magni visio.apoc.20.d
¶ Thuris oblatio.leuit.2.a
Thuribula Dathan, Core, & Abiron extenduntur in laminas.num.16.e
¶ Thymiamatis confectio.exod.30.d.37.d
¶ Tibicines mortua filia principis synagogæ tibiis canunt.matth.9.c
Tibiis licet Christus Iudæis ceciniſſet, & amico & illicibili conuictu vixisset inter eos, non sunt tamē pellecti ad susceptionem euangelij.matth.11.b
¶ Tigris fluuius.gene.2.c
¶ Timēdus deus.leuit.19.g.deut.6.a.c.10.d.13.a.1.reg. 2.b.12.c.d.4.reg.17.f
Timeamus deum, syncerè sanctéque colendo, puréque venerando, qui corpus & animam perdere potest in gehennam, non autem timeamus eos qui corpus occidunt, aut passiones infligunt. matth.10.c. 1.petr.2. c.3.c
Timens deum siue sit gentilis, siue Iudæus acceptus est ei.act.10.e
super Timentes deū, misericordia eius æterna.luc.1.c

in Timore, charitate, & fide deum reuerendo toto incolatus nostri tempore conuersemur.1.petr.1.c
Timeant deum iudices.exod.18.c
vt Timeat ipsum populus optat deus, vtque præcepta ipsius custodiat.deut.5.d
Timere deum discamus.deut.14.d
vt Timere deum discat rex, legāt Deuteronomiū.deut. 17.d
vt Timere deum discerent, præcipit deus legi Deuteronomium.deut.31.c
vt Timere deū discerent populus Israel, apparuit ei deus in monte Sinai siue Horeb in tonitru.deutero.4.b. exod.20.c
Timere se erudituit deus filios Israel.deut.8.b
vt Timeant deum, & ei toto corde seruiant, exhortatur Iudæos Iosue, commemoratis prius beneficiis quæ in ipsos contulerat.ios.24.a b c
Timeat deum filij Israel videntes signa & miracula. exod.14.g
Timet populus auditis tonitribus & cæteris, cùm daretur lex.exod.19.c
Timens dei iram Moyses, orat pro Israelitis. deutero. 9.c
Timentium dominum laus.eccl.34.c
Timoris dei præconium.prouer.28.c. ecclesiastici 1.c. 10.c
Timor domini.exod.33.a.ecclesiastici 15.a.23.d.25. b.27.a
de Timore & honore domini.malac.1.a
Timore dei reuocamur à peccatis.leuit.19.c
Timet deum Adam post peccatum.gene.3.b
Timet deum ipse Iacob.42.d
Timentibus deum obstetricibus prouidet deus. exod. 1.d
Timens verbum dei quidam ex seruis Pharaonis, seruatur à grandine omnia vastante.exod.9.d
Timens deum Abdias, dispensator domus Achab, abscondit centum prophetas, ne occiderentur à Iezabel.3.reg 18.a
Timentes deum, & idolis seruientes.4.reg.17.f.g
non Timet deum Pharao, nec serui ipsius.exod.9.f
Timendi parentes.leuit.19.a
ne Timeat Abraham, hortatur deus.gene.15.a
ne Timeat Isaac hortatur dominus, quòd cum eo sit. gene.26.e
ne Timeat ipse Iacob, consolatur à deo in itinere Aegypti.gene.46.a
Timere Moysen ab inimicis, non vult deus.num.21.g
ne Timeat ab Amorrhæis, exhortatur deus ipsum Iosue.ios.10.b.11.a.b.31.b f
ne Timeat Gedeon, sed pacem habeat, angelo facie ad faciem conspecto, exhortatur deus.iudicum 6.e
ne Timeat populus hortatur populum Samuel confitentem peccatum suum 1.reg.12.d
vt Timeant nos hostes nostri, faciet deus si mandata eius custodierimus.deut.11.c
Timorem populi Israelitici dedit deus super omnes populos: fecitque vt omnes populi timerent eos.deut. 2.e
ne Timeat in media fame, hortatur mulierē Sarepthanam Elias, deum affuturum, & bona multiplicaturū affirmans.3.reg.17.b c
Timeamus, ne relicta promissione dei, infidelitate pereamus.hebr.4.a
Timet omne animal gene.9.a
Timent nocte & die qui non obediunt præceptis dei. deut.28.g
absque Timore erimus, si seruauerimus præcepta dei. leuit.26.a
Timent filij Iacob à fratre suo Ioseph.gene.43.d
ne Timeant hortatur Ioseph fratres suos post mortem patris.gene.50.c
Timetur Dauid à Saule, quòd deus esset cum ipso.1.regum 18.g
Timetur rex Salomon à populo videntes sapientiam ipsius.3.reg.3.d
Timent filij Israel, videntes Pharaonem prosequentem exod.14.c
Timentes sibi à Philistheis Israelitę rogant Samuelem vt pro ipsis oret.1.reg.7.b
Timentes ignem filij Israel, nō accesserunt ad montē, sed Moyses locutus est eis.deut.5.a
Timet Dauid, percusso Oza à deo, reputans sutam indignitatem, & iratum contra se deum sentiens. 2.reg. 6.b
Timidus Iacob diuidit populum suū per turmas, mox ad orationem confugit.gene.32.b
Timidi Israelitæ & infideles, audita superbia Goliath. 1.reg.17.b c
Timidus Samuel non audens ire ad vngendum Dauidem, coactus à deo yngit ipsum.1.reg.16.a
Timidus Saul, audiens Philisthæos contra se pugnare 1.reg.28.a
Timidus Elias fugit Iezabelem persequentem ipsum. 3.reg.19.a
Timidus Elias, nisi iussus ab angelo, non audet alloqui Ochoziam.4.reg.1.d
Timidos iubet deus reuerti ab exercitu Gedeonis ad domos suas.iudic.7.a b
¶ Timor tribuendus cui debetur.rom.13.c
Timor dei inuadit populum, & obediunt Saul.1. reg. 11.b
Timor Isaac, id est deus quem colit Isaac.gen.31.f.g
Timorem suum mittit deus ante aduersarios populi, id est incutit timorem aduersariis populi sui, vt timeāt populum suum, & non noceant.exod.13.e
sine Timore vixit populus regnante Salomone.3.reg. 4.c
Timorem vt abiiciant, hortatur Moyses populum. deuter.1.d. docens eos dei potentiam & bonitatem. deut.1.e.3.a
in Timore dei dominari populo dei.2.regum 23.a
Timorem Abrahę erga se commendat ipse deus.gene. 22.c
ne Timeant & paueant ad conspectum idololatrarum fidentes dei promissioni, qui promiserat se eadem deleturum, exhortatur Moyses.deut.31.a
non Timet Eliseus videns exercitum missum à Syrorum rege vt eum caperent, quòd deus cum eo esset. 4.reg 6.d
vt sine Timore deo seruiremus, operando opera sancta & iusta omnibus diebus nostris, liberauit nos Christus à potestate diaboli.luc.1.g
vt Timor, diffidentiáve de possidendo regno dei absit à nobis, hortatur Christus, & quare.luc.12.d
qui Timet iudicium futurum, pœnas, &c. non est perfectus in charitate erga deum.1.petr.4.d
¶ Timotheus interimitur.2.macha.10.g
de Timotheo ministro dei in euangelio.1.corinth.4.d. 16.b.2.corin.1.a.rom.16.d.1.thess.3.a.philip.2.c.quē Paulus circuncidit, & quare.act.16.a
¶ Tintinnabula in pedibus tunicę superhumeralis Aaron exod.28.e f.39.f
¶ apud Titum iustum hospitatur Paulus.act.18.b
Titus gentilis non circunciditur, & quare. galat.2.a
¶ Titulum lapideum erigit Iacob in loco in quo locutus fuerat ei deus.gene.35.b
Titulus crucis Christi. matth.27.e. mar.15.b.luc.23.e. ioan.19.d
¶ Tobias captiuus inter Assyrios viam veritatis non deserit.tob 1.a
Tobias ducit Annam vxorem, ex qua Tobiam genera t.tob.1.b
Tobiæ charitas in Gabelum & in cæteros fratres.tob. 1.c
Tobias fugit à facie Sennacherib.tob.1.d
Tobias invitat timentes deum ad prandium. tob.2.a
Tobias relictis coniuiiis, tollit corpus mortuum in domum vt sepeliat, & à propinquiis arguitur.tob.2 a
Tobias efficitur cæcus in exemplum patientiæ posteris.tob.2.b
Tobiæ innocentia.tob.2.d
Tobiæ exprobrat vxor eleemosynas.tob.2.d
Tobiæ oratio ad deum tob.3.a
Tobiæ exhortatio ad filium, cum iam se moriturum putaret.tob.4.a
Tobias pecuniam Gabelo mutuatā sub chirographo, filio indicat.tob.4.d
Tobias iunior missus à patre in Rages ad Gabelum, quærit socium itineris.tob.5.a
Tobiæ patri promittit Raphael sanitatem.tob.5.c
Tobias iunior proficiscitur angelo comite. tob.5.d
Tobias inuasus à pisce liberatur ab angelo, eiusque monitu reseruat sibi cor piscis, fel, & iecur.tob. 6.a b
à Tobia rogatus angelus ad quæ medicamenta cor piscis, fel, & iecur conferant, declarat. tob.6.b
Tobias petit filiam Raguelis sibi dari in vxorem. tob. 7.c
Tobias introductus ad Saram, assat partem iecoris, eámque hortatur ad orationem.tob.8.a
Tobiæ iunioris oratio.tob.8.b
Tobiæ matris solicitudo pro eo.tob.10.d
Tobiam à se dimittit Raguel vnà cum vxore. tob.10.c
Tobias relicta familia cum vxore in medio itinere, præcedit cum angelo.tob.11.a
Tobias pater suscipit filium suum cum gaudio, & visum recipit.tob 11.c
Tobias iunior patri commemorat beneficia à Raphaele in se collata.tob.12.a
Tobias pater & filius eius offerunt Raphaeli dimidiam partem bonorum suorum.tob.12.b
Tobias moriturus prædicit filio & nepotibus Niniues destructionem, & Ierusalem restaurationem. tob. 14.b
Tobiæ senioris ætas.tob.14.a
Tobiæ iunioris exhortatio ad filios.tob.14.c
Tobias iunior post obitum matris reuertitur ad socer os & 99. anno ætatis suæ moritur.tob.14.d
¶ Tonitrua dat deus, grandinem cum igne, quibus homines & iumenta in agris Aegypti destruit. exod. 9.c
Tonitrua audiuntur cùm datur lex.exod.19.e
¶ Tonat dominus super aduersarios suos.1.reg.2.b
Tonante domino de cœlo, ad preces Samuelis conteruntur Philisthæi.1.reg.7.c
¶ in Tonsione ouium celebrabantur conuiuia, vt de Absalom legimus.2.reg.13.c
Tonsus Ioseph præsentatur Pharaoni.gene.41.b
¶ Torques aureæ camelorum Israelitarum dantur Gedeoni.iudic.8.f
¶ Tradit deus Iudæos in manus diripiētium, quòd diis alienis seruirent.iudic.2.b.3.a.4.a.6.a
Tradi in manus Madianitarum Israelem quæritur Gedeon.iudic.6.c
Tradit deus hostes in manus eligentium se.deut.20.c
Tradit deus regem Og in manus Israelitarum. numer. 21.g
Tradit deus vrbem Hai in manu Iosue, docens interim ipsum quomodo capturus sit eam.ios.8.a b
Tradit deus Amorrhæos in manus Iosue.ios.10.b.item Heuæos, Iebuzæos, &c.ios.11 a b
Tradit deus Iericho vrbem in manus Iosue.ios.2.b.d. item alias vrbes.ios.10.e f g
Tradit deus Chananæum & Pherezæum in manus Iudæor.iudic.1.a
Tradit deus Amorrhæos, & reliquos in manus Israelitarum, ita vt eis quidem vtatur, & egregiè pugnet: quorum tamen gladio & arcui non vult victoriam tribui, sed sibi soli.ios.24.c
Tradit deus castra Madianitarum in manus Gedeonis. iudic.7.d f g
Tradit ita deus Madianitas in manus Gedeonis, vt Gedeonis ministerio (quo poterat carere) vteretur, & per eum operaretur quod solus poterat facere iudic. 7.d e f g
Tradit deus Cusan rasathaim in manus Othonielis iudicis.iudic.3.b
Tradit deus Ammonitas in manus Iephte. iudicum 11 f
Tradit deus Beniaminitas in manus reliquorum Israelitarum, propter scelus contra naturam ab eis perpetratum.iudic.20.d
¶ Trahuntur à deo patre ad Christum, quotquot credunt.ioan.6.e
¶ Tragelaphum poterant Iudæi comedere. deuteron. 14.a
¶ Transfertur Elias, & curru igneo rapitur in cœlum. 4.reg.2.b
¶ Transfigurātur Christus matth.17.a
¶ Transgressio mandati, propter quam omnes constituti sumus peccatores.gene.3.b
Transgressionum expiatio.nume.5.d
¶ Transit Iordanam populus proficiscens in terrā Chanaan.ios.3.d.4.c
Transiens deus ante populum Israel, id est deducens eos, delet omnes gentes coram eis.deut.31.a
Transire ad numerum, pro recenseri.exod.30.d
Transitus victima, agnus paschalis.exod.12.d
¶ Tria quæ bene gradiuntur.prouer.30.d
per Tria mouetur terra, & quartum prorsus ferre non potest.prouer.30.c
Trium puerorum canticum, & eorum liberatio.danie. 3.e g
¶ TRIBVLATIONES futuras iis qui Christo crederent, posteā gloriam sempiternam, prædixerat spiritus sanctus per prophetas.1.petr.1.b
Tribulationū quas passuri essent apostoli propter nomen suum, præmonet Christus, & quare.ioan.16.a
vt Tribulationes patiantur qui prædicationi præsunt, positi sunt, & à deo dilecti.1.thess.3.b
Tribulationes pati pro deo nō possumus, nisi ipse dei dei enim donum est.philip.1.d
Tribulationes inferens deus, à domo sua qui sunt fideles, incipit, & eos primos affligit.1.petr.4.d
Tribulationem non effugient serui, neque odium mundi, cum Christus dominus nō effugerit.1.ioan. 15.c
Tribulatio magna in ecclesia sub Stephano.act.8.a
per Tribulationes multas oportet intrare in regnum dei.act.14 d
Tribulationes & aduersitates passuros, qui ad Christum accederent, eśque per prædicationem verbi offerrentur, premonet ipse Christus, cum victimę &

Universidad de Deusto

salis meminit.marc.9.g
qui Tribulantur & affliguntur, non propterea peccatores aut infeliciores iudicare debemus.luc.13.a
Tribulationes sunt ad probationem nostram. 1. petr. 4.c
Tribulationes pro re digna accepta deus, quam & remunerat.2.thess.1.b
aduersus Tribulationes & persecutiones externas consolatur suos Christus.ioan.15.c.16.g.in quibus confidere debemus superaturos eas nos per ipsum.
in Tribulationum incendio & æstuatione ne simus attoniti, sed gaudeamus quòd consortes simus afflictionum Christi, & crucem habeamus communem. 1.petr.4.c
ad Tribulationes fortiter perferendas, exhortatio vehemens.hebr.12.a
Tribulationes esse ferendas, exemplo nobis est Christus.1.petr.2.d
ne Tribulationes timeamus, neque euangelij aduersarios.philip.1.d
Tribulatione Christi,maiores diuitias æstimauit Moyses,quàm thesaurum Aegyptiorum.hebr.11.e
Tribulatio patientiam parit.roman.5.a.12.c. & gloriæ pondus.2 corin.4.d
post Tribulationes maximas conuertit deus populum suum ad se,sua misericordia.deut.4.c
Tribulationibus compellit deus ire ad se.isa.26.c
in Tribulationibus deus nos perficit, vt corroborati crescamus in sui cognitione.1.petr.5.c
Tribulationem patientibus,requies promittitur.2.thessal.1.c
à Tribulationibus solus deus saluat & eripit. 1.regum. 10.c
in Tribulatione respicit filios Israel deus, & cognoscit eos esse quibus promisisset liberationem a seruitute grauissima.exod.2.d
in Tribulatione toto corde quærendus deus. deutero. 4.d
in Tribulatione deo fidendum.isa.8.c
Tribulationis tempore exaudiuit Iacob deus. genes. 35.a
in Tribulationibus à deo derelicti fideles,etiam in deo sperant.psal.43.versu.11.
Tribulationes si sustinuerimus,conregnabimus Christo.timo.2.b
Tribulationes ob nomen Christi patiétes,animas suas fideli creatori commendent,nihil sibi fidentes.1. petri 4.d
Tribulationem in omnibus patitur Paulus at non angustiatur,nec anxius redditur.2.cor.4.b
Tribulationes & vincula non timet Paulus modò euãgelium nuntiet.act.20.e
in Tribulatione & consolatione deo canendum. psal. 41.versu.11.
in Tribulationibus omnia deo committenda. psal. 54. versu.14.
in Tribulatione deum laudat Iob.iob.1.d
in Tribulationidus Paulus & Sylas deum laudant.act. 16.e & in iis gloriatur.galat.6.d. 2.corint.6.a.7.a.2. timoth.2.d
Tribulationes Pauli, gloria erat Ephesiorum. ephes. 3.b
per Tribulationes euangelium Paulus annũtiat Thessalonicensibus.1.thess.2.a. in quibus susceperunt & ipsi verbum.1.thess.1.c
in Tribulatione consolatur deus Paulum, & quare.2. corinth.1.a
in Tribulationibus gloriantur fide iustificati, libenter quiduis patientes ob talem gratiam à deo susceptam rom.5.a
in Tribulationibus exultantes Macedones,laudat Paulus.2.corin.8.a
post Tribulationes laudat Dauid.deut.2.reg.22.a
quod Tribulationes libenter passi sint Iudæis conuersi ad Christum, propter euangelium laudantur. hebr.10.g
in Tribulatione Pauli recedit Phygellus & Hermogenes:perstat autem Onesiphorus.2.tim.1.d
in Tribulatione sunt qui cum videantur fauere euangelio,postea oppugnare incipiant vt Alexander ærarius: qui cauendi sunt, item qui infirmitate humana victi, occultentur non audentes palàm confiteri quod credunt ex quorum numero fuerunt qui Paulum deseruerunt, quum primum coram Nerone fisteretur.2.timoth.4.c
Tribulationes & vincula Pauli tantum absuit vt nocerent verbo euangelij, vt per eas magis ac magis cresceret,& audacius prædicaretur.philip.1.b
Tribulationes nõ patiantur fideles ob homicidia,furta,&c.1.petr.4.d
neque Tribulatio,neque angustia,&c.separare nos po
test à dilectione dei.rom.8.g
qui Tribulationes inferebant apostolis, & eos excommunicabant, arbitrabantur se obsequium præstare deo.ioan.16.a
Tribulationis dies.4.reg.19.a
¶ Tribulati oratio ad deum.psal.42.vers.1.
Tribulatoribus pœna æterna:tribulatis,requies.2.thessal.1.c
¶ ad TRIBVNAL Christi omnes sisti oportet.2. corin.5.c
¶ Tributi constituuntur à Moyse super Israelẽ.exod. 18.c.deut.1.b
¶ Tributum in simplicitate.rom.12.b
¶ ex sua Tribu filij Israel ducant vxores, mulieres similiter nubant.num.36.c
Tribus Dan quærit sibi possessionem inter reliquas tribus,missis exploratoribus in terram.iudic.18.a
Tribus dimidiæ Manassæ habitatio.1.paral.5.d
Tributum quinque sortes.ezech.48.c
Tributum septem sortes.ezech.48.a
¶ Tributaria erat ciuitas quæ pacem oblatam recepisset,& non occidebantur.deut.20.c
Tributa reddenda & census,cui reddendi sunt. matth. 26.b.luc.20.c.roma.13.c
Tributum soluit Christus,ne scandalo esset, & in causa quominus euangelio crederent qui illud exigebant.matth.17.d
¶ Trinitatis mysterium significatur in verbo Faciamus genes.1.d.2.c item in verbo Nobis. genes.3.d. & in verbo Venite gene.11.a item in tribus illis hominibus quos hospitio suscepit Abraham.gen.18.a
¶ à Tristitia festinat mors. ecclesiastici.25.b.30.d.38.b
spiritus Tristis exiccat ossa.prouer 17.d.25.c
Tristitia afficitur iuuenis ille dives, iussus vendere omnia,& omnibus renuntiare,vt Christum sequeretur luc.28.d
Tristitia afficiuntur apostoli, audientes Christum passurum.matth.17.d
Tristes apostoli, quòd Christus suam ab eis præsentiã corporalem se abstracturum diceret.ioan.16.a
quantam Tristitiam habituri essent apostoli, quandiu in sepulchro esset ipse, proposito de muliere pariente exemplo,docet Christus.ioan.16.c
Tristis anima Christi est vsque ad mortem. matth. 26.d
Tristitia afficiuntur & flent fratres, quòd Paulus dixisset eos non amplius visuros faciem suam. act.20. g.21.b
Tristitia afficitur Paulus ob Epaphroditi malam valetudinem.philip.2.d
in Tristitia constitutus aliquis,oret.iacob.5.c
ne Tristitia afficeret Corinthios Paulus, coactus in eos sæuire,eos non adiit iuxta promissum.2.cor.2.a
Tristitia qua quis ob deum offensum dolet, pœnitentiam salutarem operatur:quæ autem ex mundanis affectibus nascitur,mortem affert.2.cor.7.c
Tristatur Christus ob cæcitatem cordis Iudæorum. marc.2.a
non ex Tristitia,aut ex necessitate subueniendum pauperibus,sed sponte & hilariter.2.corin.9.b
quasi Tristis habitus est Paulus,cum tamẽ semper gauderet.2.corinth.6.b
Tristatur Isaac supramodum, Iacob præripuisse benedictionem fratri Esau.gene.27.c
Tristatur Samuel audiens deum irasci contra Saulem. 1.reg.15.c
Tristatur Dauid,videns percussum à deo Ozam, iratũ timens contra se deum, & suam indignitatem apud se reputans.2.reg.6.b
Tristatur Dauid,audita morte Saulis & Ionathæ. 2.regum.1.b
¶ Trullæ cæmentarij visio.amos 7.b
¶ Tryphon dux exercitus regis Antiochi. 1. machab. 13.c
¶ Tubæ argenteæ,& earum officia.num.10.a
Tubarum festum.leuit.23.d
¶ Tubalcain primus qui malleo fecit opera ex ære & ferro.gene.4.d
¶ Tunica Aaron.exod.28.g
Tunicæ lineæ filiorum Aaron.exod.28.g
Tunica superhumeralis.exod.28.e.39.d
Tunica Samuelis, quam afferebat ei mater sua quotannis.1.reg 2.d
Tunica Christi.ioan 19.e
Tunica maculata.iudæ g
¶ Turbatorem terræ vocat Elias Achab,quòd sua ido lolatria effecisset,ne deus plueret super terram Iudæ 3.reg.18.c
¶ in Turbine,igneo curru, & equis igneis rapitur in cœlum.4.reg.2.b
¶ Turpiloquium ex ore nostro abiiciendum. ephes.5.
a.coloss.3.b
¶ Turrim Phanuel subuertit Gedeon, ob denegatos sessis militibus panes.iudic.8.d
Turris Sichem cum 1000. hominibus comburitur. iudic.9.fg
de Turrim ædificaturo. Vide renuntiare.
¶ cum Tympanis & choris cantãt deo mulieres exod. 15.c
cum Tympanis & choris occurrit patri victori filia Iephte.iudic 11.f
¶ Tyranni imago.prouer.28.c
¶ Tyri celebritatem ex frequentia & varietate negotiatorum describit Ezechiel.ezech.27.a
Tyrum euertendam prædicit Ezechiel, quòd insultauerit destructæ Ierusalem.ezech.26.a

V

VAccæ lactantes plaustro iunctæ reduxerunt arcam dei.1.reg.6.c
de Vacca rufa,ex cuius cinericus aqua aspersionis fiebat pro peccato nume.19.g
¶ Vagao eunuchus mittitur ad Iudith,vt suadeat ei cõ sentire Holoferni.iudith 12.c
¶ Vallis Achor.ios.7.d
¶ Vanilo quis & prophana vitet episcopus, quæ pertrahunt ad impietatem.2.timo.2.c
¶ Vanitati subiecta est omnis creatura non volens.roma.8.d
Vanitates,idola.1.reg.16.f
Vanitatibus suis,id est idolis seruientes Israelitæ, prouocauerunt deum ad iracundiam.deut.32.c
Vana vocat Samuel idola.1.reg.12.d
Vanæ sunt cogitationes sapientum, iudicio dei. 1.cor. 3.d
¶ Vasa ad vsum tabernaculi.exod.25.c.37.b
Vasorum transmigrationis parabola.ezech.12.a
Vasa aurea apud Salomonem.3.reg.10.d
vt Vasa aurea & testacea in magna domo & diuiti, sic in ecclesia fideles & infideles 2.timoth.2.c
Vasa pro corpore hominum accepta.1.reg.21.b
Vasa fictilia vocat Paulus corpora nostra. 2. corin.4. b.quæ in sanctificatione debet vnusquisque possidere,& cauere ne peccato maculentur.1.thess.4.a
¶ Vasthi regina ob inobedientiam ab Assuero repudiatur.esth.1.b
Vectigal magistratui pendendum.rom.13.c
¶ Vectium tabernaculi forma & vsus.exod.26.e.36.d
¶ Velum tabernaculi quale.exod.26.f.36.d f
Velum templi in morte Christi scinditur.matth.27.c
¶ Velamen habebat Moyses super faciem quando loquebatur ad populum,quod deponebat quãdo cum deo loquebatur.exod.34.d
Velamen positum super cor Iudæorum,cum legunt vetus testamentum,quando auferendum.2.corin.3.d
Velamen quod erat in tabernaculo dei, carnem Christi figurabat.hebr.10.d
Velle & perficere operatur in nobis deus.philip.2.b
¶ in Vellere signum quærit Gedeon sibi dari,quo certus sit à deo missum liberatorem Israeli.iudic.6.g
¶ Venator robustus Nembrod.gene.10.d
Venator Esau. gene.25.d
¶ de Venditionibus & emptionibus.leuit.25.
de Venditore.ecclesiastici.26.d.27.a
Vendere quæ possidemus, vt inde pauperibus elargiamur quo inopiam subleuent,iubet Christus.luc.12.d
Vendere omnia quę possidebat & dare pauperibus,iubet Christus iuueni illi confidenti in diuitiis, seque sequi.matth.19.c.marc.10.c.luc.18.d
Vendunt fideles primi possessiones & substantias,& diuidunt egentibus.act.2.g.4 g
Venduntur hostibus Iudæi ab inimicis,derelinquentes deum,& idolis seruientes.iudi.2.b c
Vendiderat deus Iudæos, & concluserat deus inter hostes,ideo eos facilè vincebant ipsi hostes.deut.32.c
¶ vt Veniant ad se laborantes & onerati, peccata sua sentientes,vocat Christus,pacem & animi tranquillitatem eis donaturus. matt.11.d
¶ Ventris fructus multiplicabitur custodientibus præcepta.deut.28.a
Ventrem leuare extra castra præcipitur Iudæis, operto quod egessissent essa humo.deut.23.b c
Ventris fructus maledictus non seruantibus præcepta. deut.28 b
¶ sine Vento & pluuia deus dedit impio Ioram aquas, vt vel sic conuerteretur.4.reg.3.c
¶ Venundatus Achab vt faceret malum coram deo.3. reg.21 f
¶ Verax deus,præstans quod promiserit.exod.34.a
Veracem deum in suis promissionibus prædicat Balaã. nume.23.c

Veracem signat & testificatur deum, qui Christo filio testificanti & peccatorum remissionem nuntianti, credit ioan 3.d
¶ Verberibus cædebantur impij & peccatores coram iudice quadraginta plagis deut.25.a
¶ VERBVM DEI apoc.19.c
Verbo dei creatur ac benedicitur lux gene.1.a
Verbum dei irreuocabile psal.6.vers.11
Verba dei & promissiones veræ.2.reg.7.d
Verbo & promissioni dei beneficia eius tribuenda 2. reg.7.c
Verba Christi quæ euentura in eorum excidium Iudæis prædixerat, non irrita futura monet ipse: sed proculdubio euentuta ante quàm præteriisset generatio illa cui loquebatur matth. 14.c. marc 13.c.luc 21.c
Verbum dei, sapientia & intelligentia nostra est, per quod cognoscimus res diuinas & salutares,& discernimus de rebus externis inter homines deut. 4.a
Verba dei impleta dant intelligentiam quid agere debeamus deut. 29.b
ex Verbo dei & scripturis ratio viuendi petenda isa. 8.d
Verbo dei prædicato, conuertuntur corda ierem. 23.c
Verbo dei scortationem posse vitari prouer.2.c
Verbum dei sequentibus & eius consilium,omnia prospera promittuntur prouer.3.c
Verbo euangelij prædicato, & corde credito, præceptum dei impletur deuter.30.c
Verbo quod procedit de ore dei pascimur, virtutéque & potentia sua, æquè sine solito cibo nutrit nos deus, siquando esurire nos velit, atque per eum cibum,siue in locum sibi substituat aliud quidpiam,vt patribus Mannasiue nihil,vt de Mose,Elia,& Christo matth. 4.a
Verbo dei cui credebat pascitur Elias,cibum non videns 3 reg.17.a
Verbo dei credula mulier Sunamitis, dei prouidentia alitur in aliena terra 4.reg.8.a
Verbo & fiducia quam habet in verbum dei,quo promisit se fore nobis deum qui non derelinquet,pascitur homo in media fame,non solo pane:vt de Israelitis legimus deut.8.a
¶ iuxta Verbum domini proficiscuntur Israelitæ num. 9.c d
Verbum dei quomodo tractandum deut.6.b
Verba dei cum libertate iubetur Ieremias nuntiare Iudæis iere 1.d
Verba sua posuerat deus in os Christi,vt ea populo annuntiaret deut.18.d
Verbum dei annuntiat Moyses populo,cui obedit populus exod.19.a
Verbum dei quod in monte audierat,annuntiat Moyses populo exo.34.d
¶ Verbo Moysi voluit deus credi à populo Israel in perpetuum exo 19.b
Verbum domini verum in ore Eliæ esse cognoscit mulier Sarepthana post suscitatũ filium suum à morte 3.reg.17.d
si Verbum dei non doceatur, perit populus prouerb. 29.c
Verbo dei obediendum 1.reg 15.iere.7 a
Verbo dei obedientibus benedictio, & non credentibus maledictio deut.11.d
¶ Verbi dei contemptorum pœna, & perditio isa.28.a. c.30.c
Verbum suum Iudæis propter peccata eorum denegat dominus ezech.14.a.20.a
Verbum dei nolunt audire Iudæi isa.30.b
Verbum dei contemnunt impij prouer.29.c
Verbum Christi, verbum euangelij qui audire noluerit,punietur à deo patre deut.18.d
Verbo dei contempto,incidit Dauid in adulterium 2. reg.12.b
Verbo dei prophetæ quidam non adhærens, decipitur ab altero propheta, & ideo occiditur à leone. 3. reg.13.c.20.b
Verbum dei loquens Lot, & subuersionem Sodomorum prædicens generis, videtur eis delirare: & perduntur cum aliis gene. 19.c
contra verbum dei bellans populus Israel, occiditur ab Amalecitis nume.14.g
Verbo dei non obediens quidam non percutiendo propheram quem deus iubebat percuti percutitur à leone3.reg.20.g
Verbum suum contemnentibus dat deus prophetas, intra quorum os mittit spiritum mendacem, vt eos decipiat 3.reg.22.c d 2.paralip.18.e.ezech.14.c
Verbo dei proximam Samaritanis abundantiam per Elisæum annuntiantem incredulus dux occiditur 4. reg.7. a d
Verbo dei non possunt rectè vti impij prouer.26.b
ob Verbi dei contemptum prædicitur Ierosolymitanis excidium iere.19 a
quæ à Verbo dei auocant,fugienda isa.8.d
qui Verbo pacti diuini nó obediunt, maledicti ierem. 11.a
Verbum dei cum mansuetudine audiendum, & idem sapienter proferendum eccl.5. c
Verbum dei sapiens amplectitur eccl.21.c.33.a
Verbum dei prædicare cogitur Ieremias ierem 20.c
ob Verbum dei coniicitur Ieremias in carcerem iere. 20.a b
¶ Verbi dei commendatio prouer.30.a
ad Verbi dei auditum exhortatio isa.55.a
Verbum dei solum faciendum,cui nihil addendum,nec de eo quicquam minuendum deu.12.d
Verbum dei sit in corde nostro deut.6.b
Verbum dei in cordibus reponendum,& in animis,suspendendum in manibus tanquam signum inter oculos: docendum ipsum filios, meditandum in domo,inter ambulandum, scribendum in ianuis & postibus deut. 11.c
ad Verba dei vt corda ponant,exhortatur Moyses populum deut 32.g
Verbum dei sequendum,non declinando ad dexteram vel sinistram: nihil ei addendum, aut de eo quicquã detrahendum deut.5.d
Verbum dei semper meditandum deut.6.b
Verbum dei filios doceamus deut. 11.c
sine verbo suo nihil vult deus agi 2.reg.7.a
Verbo dei nihil addendum aut detrahendum deut.4.a 12.d. prouer 30.a
Verbum dei solum faciendum deut.12.d
Verbum dei carnali cupiditate aut iudicio non hauriẽdum prouer.25.d
¶ Verbum, Christus deus æternus ioan 1.a.qui caro factus est ibidem b
Verbum domini manet in æternum, Petrus interpretatur de euangelio quod annuntiatum est nobis 1. petr. 1.d
Verbum veritatis,euangelium ephe.1.c. Verba vitæ æternæ act.5.d. Verbum reconciliationis 2. corinth. 5.d
si Verbo dei fides non adhibeatur, nihil prodest illud audire heb.4.a
per Verbum dei æternum,quod euangelizatum est nobis renascimur 1.petr.1.d
Verbo dei vincimus malignum 1.ioan.2.b
Verbo vitæ turbas destitutas videns Christus, misericordia mouetur matt.9.d
Verbum dei(quod sanctum & margaritas vocat Christus) impugnatoribus canibus & contemptoribus porcis non prædicandum matth.7. a. prouer. 23.b. 25.c
Verbum dei audiens & faciens cui similis matt. 7.d
Verbum dei per Christum ad nos missum qui contemperint,vltionem non effugient: sed grauius punientur quàm Sodoma matth.10.b.heb.2.a
Verbum euangelij non potest prædicari absque tribulationibus matt.10.b
Verbum euangelij recipientibus pax matt.10.b
in Verbum euangelij reiicientes, pulterem pedum extergi iubet prædicatoribus Christus matt. 10.b
Verbum dei in nobis non manet,si Christo non credimus ioan.5.f
Verbum Christi habitet & perseueret in nobis exuberanter coloss.3.c
Verbum euangelij,omnibus modis,vndecunque accepta occasione, quocunque tempore prædicandum 2.timoth.4.a
vt Verbum euangelij currat,& prædicetur,clarificetúrque,orandum 2.thessa.2.a
à Verbo euangelico per Paulum tradito abducere conantes,cauendi à fidelibus rom.16.c
Verbum dei Paulus exemplo aliorum non vitiauit humana doctrina ad suum quæstum,sed syncero pectore,tanquam ex deo profectum illud tradidit deo ipso teste,in gloriam Christi 2.corint.2.d.4.a
in Verbo veritatis se commendat Paulus vt dei ministrum 2.corinth.6.b
Verbum euangelij iam nobis semel insitum,suscipiendum,deposita omni immunditia,&cæt.iacob.1.c
ob Verbum promissionum dei,sancti vitam suam contempserunt apoca 12.c. eorúmque clamor ad deum apoc.6 c
Verbum dei infidelibus Iudæis fuit in laqueum & in scandalum rom.11.b
Verbo dei incredulis,salutem ab alio expectantes quàm à Christo arguuntur isa.28.d
¶ de Verbo dei viuo ex ecclesia manante zacha.14.b
Verbi dei prædicatio è Sion, hoc est ecclesia exitura ioel.3.c
Verbi sui prædicatores se missurum promittit deus isa. 30.c
de Verbi dei ministris,& aliis in ecclesia corporalia dispera exercentibus isa.61.b
Verbi dei ministrorum gaudium, est profectus populi 61.c
Verbi dei ministris debentur temporalia ad vitæ necessitatem rom.15.f.1.corint.9.b.deut 17.a
Verbum dei rectè tractet episcopus 2.timo.2.c
Verbum dei mercede docentes reprehendit Michæas mich.3.b
Verbi dei fames prædicitur amos 5.d.8.d
Verba à Samuele prædicta eueniebant Israeli 1. regum 3.d
¶ in Verbis modestia Rebeccæ gene.24.c.d
Verba iustorum peruertuntur muneribus deut.16.d
Verbis blandis próhibuit Dauid ne Saul occideretur à suis 1.reg.24.b
Verbum occultum non diuulgandum eccl.42.a
Verbum opportune dictum laudabile pro.25.b
de omni Verbo otioso reddenda ratio in die iudicij matth.12.c
Verba bona exeunt de corde bono, & contra matth. 12.c
qui Verbo non labitur,hic perfectus est iacob.3.a
quod Verbo docuit Paulus, vita præstitit 1.corint. 9.d
Verborum pugnæ vitandæ 1.timoth.6.a
Verbis ne contendant episcopi, & verborum pugnas vitent, & ministri dei omnes, & prophanas vocum nouitates 1.timoth.6.b d 2.timo.b
Verba sana,quæ fidem & dilectionem in Christum doceant,sint semper in episcopo 2.timo.1.b
¶ Verecundia Saræ gene.18.b.21.a
Verecundi Sem & Iapheth operiunt nuditatem patrem, à quo benedicuntur gene.2.d
¶ Veritas dei in explendis promissionibus suis gene. 32.c
Veritatem dei commendat seruus Abraham cum gratiarum actione,quòd præstitisset misericordiam domino sub secundum promisionem gene 24.c
Veritatem à domino consecuturos labenitas dicit Dauid,quod Saulem sepelissent 2.reg.2.b
Veritatem promittunt se facturos ipsi Rahab exploratores,id est, futuros veraces in promissionibus, non occisuros eam ios 2.c
Veritatem id est promissum vitæ tempus quindecim annorum petit Ezechias à domino, & pacem illo tẽpore 4.reg.20.d
Veritatem & fidelitatem imprecatur Dauid proselyto Ethai sequenti ipsum fugientem 2.reg.5.d
in Veritate ambulare,in omni corde suo & anima dilligere deum 3. reg.2.a
iu Veritate seruiendum deo,& non ficte: id est præter tu seruitij dei alij rei fidere ios.24.c.1.reg.12.d
Veritas tandem vincit prouerb.28.d
contra Veritatem ne propinquissimis quidem acquiescendum mich.7.b
Veritas sit in iudicibus exo 18.c
Veritas sit cinctorium lumborum nostrorum, vt optima fide & syncriter omnia agamus ephes. 6.c
Veritatem cum proximo loquamur ephes.4
VERITAS CHRISTVS. ioannis 14.f
Veritas,euangelium Christi 2. petr.1.c
in Veritatem nihil potest Paulus, sed omnia pro veritate 2.corint.13.c
in eos qui Veritati euangelij resistunt 2. timo.3.b
Veritati resistentes, cum modestia corripiendi 2.timo. 2.d
à Veritate exciderunt Philetus & Hymenæus, dicentes resurrectionem esse factam 2.timo.2.c
Veritatis doctrina à domino petenda zac.10.a
¶ Vermis mœroris cor arrodens non moritur in gehenna marc 9.g
¶ à Vero ne deuiet iudex propter multorum sententiã exod.23.a
¶ Vesicæ in hominibus & iumentis exod.9.b
¶ Vespertilionem non comedebant Iudæi deute. 14. b
¶ Vestimenta pellicea facit deus ipsi Adæ Heuæ,& eos induit gene.3.d
Vestimenta non sunt attrita Iudæis ambulantibus per deserta quadraginta annis deut. 8.a.29.a
Vestimentum ne esset lana linóque contextum prohibetur deut.22.b
Vestimentis fimbriæ faciendæ deut.22.b
Vestimentum viduæ non accipiendum pignoris loco deut.24.d
Vestimenta sua scindit Iosue, videns Israelitas superatos ab aduersarijs ios.7.b
Vestimenta sua scindit Iephte conspecta filia occurrente ei obuiam, quam iuxta votum immolare deberet

Universidad de Deusto

iudic.11.f
Vestimenta sua scindit Caiphas matt.26.f
Vestimenta sua non scindat pontifex super mortuum leuit.21.c
Vestimenta sua lauant Israelitæ sanctificantes se exo. 19.b
Vestimentum auferenti tunica danda luc 6.e
Vestimenta sua Paulus excutit in Iudæos euangelium reiicientes act.18.b
Vestimenta Christi partiuntur milites matt.27.d
¶Vestis Ioseph tincta in sanguine hœdi, fertur ad patrem gene.37.g
Veste virili ne vtatur mulier, nec vir veste muliebri deut.22.a
Vestis ex duobus texta non induenda leuiti.19.c. deut. 22.b
Vestis scissio, signum doloris 1.reg.4.c.2.reg.1.a
Vestes suas scindunt filij Iacob, indignum factum significare volentes, more Hebræorum gene.44.c
Vestibus scissis luget Iacob filium suum Ioseph gene. 37.g
Vestem suam discindens Ahias propheta in duodecim partes, decem partes dat ipsi Ieroboam, quibus significat eum constitutum super decem tribus Israel 3.reg.11.f
Vestem non habentibus, det vnam qui duas habet luc 3.c
¶Vestitum & victum habentes, his simus contenti 1. timoth 6.d
Vestitum & viaticum petit Iacob à deo genenesis 28 d
Vestitum ac victum dat deus viduę, peregrino, & pupillo deut.10.d
Vestem nuptialem, fidem videlicet in Christum non habens, coiicitur in tenebras exteriores matth. 22.b
¶Veteris testamenti breuis repetitio ios.24.a
Vetus testamentum gene.12.b
Vetus testamentum sanguine dedicat Moyses exod. 24.c
Vetus testamentum completum ios.21.g
Vetus testamentum, sanguine hircorum & aliorum animalium dedicatum heb. 9. e. antiquatum cum suo sacerdotio heb. 8.a
Vetus homo à nobis exuendus cum actibus & cupiditatibus suis, & nouus induendus, qui indies renouatur, augescente in ipso cognitione dei colos.3.b
Vetus homo crucifigendus, vt ipsius voluntatem contemnantes, solam dei voluntatem & gloriam eius spectemus rom.6.a
in Vetustate literæ & legis seruiunt, qui suo consilio & suis viribus sine spiritu dei opera legis faciunt rom.7.b
¶Vię dei omnes, iudicia deut.32.a
Vię domini verę, iustę, & inuestigabiles apocalyp. 15. b.rom.11.d
Vię domini custodiendę 2.reg.22.c
de Via dei recedentibus maledictio deut.11.d
de Via declinare, est à deo recedere deut.31.g
vt in viis dei ambulet, Salomonem hortatur Dauid 3. reg.2.a
Viam dei deserunt Israelitæ, adorantes vitulum exo. 9.b c deut. 9.c
de Via quam ostenderat eis Moyses, recedunt Israelitę, adorantes vitulum exo. 32.b
Viam bonam docet deus eos qui à peccatis conuersi fuerint ad eum 3. reg.8.d
à Via sua mala nullo signo retrahitur impius Ieroboã 3.reg.13.g
Via bona & recta quam docuit Samuel populum, quæ fuerit 1.reg.12.d
Viam per quam ingressi erant patres, deserentes Iudei, id est relinquentes deum, & adorantes idôla, grauissimè puniuntur iudic.2.c
Via dura, adinuentiones, & idôla quibus seruiebant Israelitæ, & eis fidebant, deserto domino iudic.2.d
Via regia nume.21.e
VIA, CHRISTVS EST, per quem itur ad patrem fide in eum ioan 14.a
Viam veritatis Christum, melius est non cognoscere, quàm post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo quod nobis traditum est sancto mandato 2. petr.2.d
Via arcta, illa est quæ ducit ad vitam: lata autę, ad perditionem matt.7.c
Viam sibi ostendi in terram Chanaan postulat Moyses à deo exo.33.d
ne in Via deficiat hortatur angelus Eliam, vt comedat quod ei attulisset.3.reg.19.a
vt Viam per quam ambulare debeat, vt inueniat asinas patris serat, adit prophetam Samuelem ipse Saul 1. reg.9.b
Viæ Iacob custos deus & protector gene.28.c.d
Viam suam dirigi à deo ad Thessalonicenses orat Paulus 1.tessa.3.d
Via, vide Iter iudic.18.a
Viam nostram dirigit deus 2.reg.22.c
vt Viam suam dirigat, & prospera fiat, precipit deus iosue legere Deuteronomium & leges suas ios.2.b
Vias suas non dirigit, nec in eis prosper est, qui precepta dei non seruat deut.28.c
juxta Vias vniuscuiusque reddet deus 3.reg 8.d
Viam vniuersæ terræ ingredi, pro mori iosue 23.d.3. reg.2.a
¶Vicinis gentibus Iudæam infestantibus, minatur dominus interitum iere 12.d
Vicinus bonus prouer.27.b
¶Victimâ omnis sale salitur in lege Moysi: sic qui ad Christum accedunt, igne tribulationum & aduersitatum marc 9.g
Victimæ immolantur in fœdere quod pepigerunt inter se Iacob & Laban gene.31.g
Victimę & ieiunia obstinatis non prosunt ierem.14.b
Victimis prefert deus obedientiam 1.reg.15.e
Victimas iustitię immolate deut. 33.c
¶Victoria, dei est, non in multitudine hominum vel paucitate 1.reg.14.a
Victoria belli Abræ tribuitur deo gene.14.d
Victoria deo tribuitur 1.reg.14.c 2.reg.23.b
Victoriam committit Ioab deo 2.reg.10.c
Victoria Dauidis contra Absalom 2.reg.18.b
Victor est Dauid, ipso deo pugnante & vincente 2. reg.5.d
Victoriam dat deus mulieri Deboræ de inimicis Israelitarum iudic.4.b
Victoriam tribuunt domino milites & Gedeoni, per quem deus operabatur iudic.7.e f
Victoriam deo tribuit ipse Samson, non viribus suis iudic.15.d
Victoriam deo tribuit Saul 1. reg.11.d
Victori Iephte reuertenti occurrit filia vnica cum tympanis & choris iudic.11.f
Victoriam belli dedit deus Philisthæis contra Israelitas confidentes in arca, nulla fiducia in deum 1.reg. 4.a c
Victoriam dat deus ipsi Achab contra Benadad obsidentem Samariam, vt cognoscer et ipsum esse verum deum 3.reg.20.b c e
Victoriam quomodo dedit deus Iosaphat & ipsi Ioram de Moabitis 4.reg.3.c d
Victoriam promittit deus Ezechiæ contra Sennacherib 4.reg.19.b
Victoriam propter seipsum dat deus Ezechiæ, & propter pactum suum cum Abraham 4.reg.19.g.20.b
¶Victus parandus in iudore vul.us quamdiu vixerimus, ob peccatum Adæ gene.3.d
Victum prouidet deus homini & bestiis gene.1.d
Victum petit Iacob à deo gene.28.d
Victum omnem Israelitarum tam in agris quàm domibus deuastant Madianitæ, quòd conuersi essent ad idôla iudic.6.a
Victum ac vestitum dat deus pupillo, viduę, & peregrino deut.10.d
Victum præbet deus, ministerio corui, Eliæ, fugienti Achab 3.reg.17 a
Victum & vestitum habentes, his contenti simus 1.tim. 6.d
¶Videre deum non potest homo quin moriatur exo. 33.d
Viderunt deum Moyses, Aaron, Nadab & Abiud, & seniores Israel, & qua specie exo.24.c
Videt Moyses terram promissionis, quam non ingreditur, quòd deum nõ sanctificasset ad aquas contradictionis deut.32. g.34. a
Vidit Iacob deum facie ad faciem gene.31.g
Videre se etiam secundum carnem cupiunt sancti 1. thess.2 d
Videns olim dicebatur, qui nunc propheta 1.reg.9.b
Videntem facit deus exo. 4.c
Videntes oculos, qui percipiant & cognoscãt ipsius beneficia, & magnalia erga nos, dat deus obedientibus præceptis ipsius deut.29.a
¶Vidua non afficienda damno exo.22.d.deut.24.d
Viduæ alendæ deut 14.d
Viduis, aduenis, & pupillis relinquendæ reliquiæ messis, vindemiæ, & olivarum deut. 24.d
Viduæ iudicium facit deus deut. 10.d
Viduæ iudicium peruertens, maledictus deuteronom. 27.c
Viduæ vestimentum non accipiendum pignoris loco deut.24.d
Viduis primitiæ triennales dandæ deut 26.a
Viduæ pauperculę olcum multiplicat Elisæus.4.regum 4.a
Viduis & orphanis hostium spolia diuidunt Iudæi 2. macha. 8.f
Vidua pauperrima præcepto dei pascit Eliam fugientem Achab, & eius bona multiplicantur 3. reg.17.b
Viduæ parabola, quæ crebris orationibus iudicium habuit à iudice iniquo, quid nos doceat Christus Vide Orandum esse sedulo.
vt Viduis ministrent constituuntur septem diaconi ab apostolis, quos orantes manuum impositione confirmant act.6.a
de Viduis, quas omni auxilio destitutas suscipiebat ecclesia alendas, quibus prouidebant diaconi ex bonis ab ecclesia in pauperes collatis, quæ propter paupertatem suscipiebantur: & eas verè viduas vocat Paulus, non solùm maritis, sed etiam filiis aut amicis, qui eas alere possent, destitutas 1.tim.5.a
de Viduis iunioribus 1.timo.5.b
Viduis & non coniugatis vtilis continentia 1. corinth. 7.b
Viduæ filium à mortuis reuocat Christus lucæ 7. b
Viduarum domos comedebant Pharisæi, orationem longa orantes matth.23.b.marc 12.d.luc 20.g
in Viduitate permanent concubinæ Dauid decem inclusæ, ab eo, quòd cum eis concubuisset Absalom 2. reg. 20.a
¶Vigilare præcipit Christus omnibus, quòd iudicij dies incertus sit matt. 24.d. marc 13. d. luc 12.e. adiiciens parabolam furis apoca.3.a
ad Vigilandum hortatur Christus discipulos matt. 26. d.marc 14.luc 22.d
Vigilandum esse omni tempore docet nos Christus, ideoque ei obuiam, parabola virginum exeuntium obuiam sponso matt. 25.a
ad Vigilantiam hortatur Paulus ob tempus salutis proximum rom.13.c
Vigilandum nobis ne peccemus, sequentes quorundam ignorantiam qui resurrectionem negant 1. cor. 15.e
Vigilemus & sobrij simus 1. thessalon.5.a.1. corinth. 16.c
Vigilemus in fide, & operibus fidei, & orationibus 1. petr.4.b.5.c.colos.4.a
in Vigiliis se exhibet Paulus vt dei ministrum 2.corin. 6.a
Vigilare, pro viuere vita corporali 1.thes.5.b
¶Vilem se haberi ob gratiarum actionem, quam deo suo agebat cum muricis instrumentis & saltatione, nihili facit Dauid.2.reg.6.d
¶Villici proposita parabola hortatur nos Christus, vt quemadmodum bonis temporalibus domini sui vsus est ille ad vtilitatem suam: sic nos diuitiis quas dedit nobis deus ad dispensandum, vtamur ad vtilitatem nostram, eas pauperibus distribuentes, qui nos recipient in æterna tabernacula luc 16.a
¶Vinctus Christus Pontio Pilato traditur matth. 27.a
Vinctus Paulus, quòd Christum prædicaret salutę nuntians gentibus ephes.3.a.colos.4.a. non cessat tamen prædicare 2.timo.2.b
¶Vinculorum suorum vt meminerint, hortatur Colossenses Paulus colos.4.d
Vinctorum meminerimus, tanquam ipsi simul vincti hebr.13.a
Vinctis propter euangelium compatiendum heb. 10.g
¶Vindemia abundans, si seruauerimus præcepta dei leuit.26.a
de Vindemia lex leuit.19.b
Vindemiantes quid pauperibus dimittere debeant leuit.19.b.deut.24.d
¶Vindex deus, siquis in negocio circunuenerit fratrem 1.thessa.4.b. & in eos qui Christum spreuerint hebr 10.e
Vindicta ad deum pertinet rom.12.d.deut.32.f
Vindicta prohibetur prouer. 20. c. ecclesiastici 17. c. 24.d. 28.a
Vindictam retribuit deus hostibus suis deut.32.f
Vindictam prohibet Saul 1.reg. 11.d
Vindictam deo reseruat Dauid 1.reg.24.c
Vindictam non sumit Dauid de Semei maledicenti ei: fide agnoscens eam tentationem & crucem, à deo suscitatam contra se, nihil respiciens Semei 2.reg. 16.b c
Vindictas dedit deus CHRISTO, de iis qui illum noluerunt regnare super se, fidem ipsius suscipiendo, credendo ipsum esse saluatorem promissum 2.reg. 22.d
Vindictam se habere in promptu dicit Paulus, aduersus omnem inobedientiam rebellium 2. corint.11.b
¶Vineam plantat Noe, vnde inebriatur gene.9.c
Vinea diuersis rerum generibus non seminanda deut. 22.b

de

de Vineam proximi lædente exo.22.b
de Vinea proximi licebat ad satietatem comedere, sed nihil efferre in vase deut.23.d
Vineam nouam qui plantasset, non cogebatur ire ad bellum, nisi eam prius communem fecisset deut.20.b
qui Vineam plantat, æquum est vt de fructu eius edat 1.corint.9.a
Vinea plantata, vindemiam non comedit qui non seruat præcepta deut.28.c
Vineę domini opera & fructus mali isa 5.b
de Vinea Sodomorum & Gomorrhę, vinea Iudęorum deut. 32.e
¶Vinum ecclesiastici 19.a
Vinum quare creatum ecclesiastici 3.d
Vinum lætificat cor hominis iudicum 9.b. psal. 103.b
Vinum dat deus diligentibus se deut.11.b
Vinum de vinea sua non bibunt, qui præceptis dei non obtemperant deut.28.d
Vini abundantiam precatur Isaac à deo dari filio gen. 27.d
Vinum porrigit patri ipse Iacob gene.27.d
Vinum affert Siba ad Dauidem fugientem, vt daretur lassis 2.reg.16.a b c
Vinum felle mistum dant Christo bibere matt.27.d
Vino interdicitur sacerdotibus quando ingressuri erant tabernaculum testimonij leuiti.10.b
Vinum ne bibat, nec siceram vxor Manue tempore conceptionis (vel gestationis vteri) prohibet angelus, quòd Nazaræum Samsonem paritura esset iudic.13.a
Vinum & siceram non bibit Ioannes baptista luc 1.b
Vinum non biberunt quadraginta annis Iudæi in desertis, vt scirent dominum eos potare deut.29.b
vt Vinum biberent meracissimum, introduxit deus Israelitas in terram promissionis deut. 32.b
Vini potatorem esse Christum, criminabantur Iudæi matth.11.c
in Vinum aquam Christus mutat ioan 2.a
Vino ne inebriemur, quod ea res vitam reddat intemperantiorem, & bene agendi occasionis incuriosum ephes.5.d.prouer.20.a
ne Vino multo seruiant, & dediti sint diaconi 1.timo. 3.c. Neque anus tit.2.a
Vinum bibit Timotheus episcopus, sed modicum, & quare 1.timot.5.d
Vinum Iudęorum erat fel draconum deut.32.e
¶Virne vtatur veste muliebri deut.22.a
Viri, suæ tribus vxores accipiant nume.36 c
Vir quisque vxorem suam habeat ad vitandam fornicationem 1. corinth. 7.a
Vir caput mulieris 1.corint.11.a
de Viris, multa, 1.corint.7. & 11. dicuntur à Paulo, quales esse debeant erga omnes, & erga vxores, quomodo eas amare. & cum illis habitare debant ephes 5.c. colos.3.c.1.petr.2.b. & de eorum oratione 1. timot. 2.c
Viri Eleanæ benignitas erga vxorem suam Annam 1. reg.1.d
Vir Eleana consolatur vxorem suam flentem ob exprobratam ei sterilitatem 1. reg.1.b
Virorum tanta raritas in excidio Ierosolymorum, vt vix septimæ cuique mulieri obtingeret vnus isa. 4.a
Viri quinque è cælo apparent in auxilium Iudæ Machabæi 2.mach.10.f
Vir dei Elias 3.reg.17.d
Vir dei, propheta dicitur 1.reg.7.c.9.a.3.reg.12.f
Virum dei vocat vxor Manue angelum qui Samsonis natiuitatem prænuntiabat ei iudic.13.a
Vir duplex animo, vna parte deum respiciens, altera mundum, is inæqualis & inconstans est in omnibus quæ agit iacob 1.a
vt Vir sit hortatur Dauid Salomonem 3.reg.2.a
vt Viriliter agant & fortificentur fidendo dei promissioni, hortatur Israelitas Moyses deut.31.a
¶Virago siue vita, aut virissa dicta est mulier quòd de viro sumpta sit gene.2.d
¶Vires tribuit deus quibus acquiramus diuitias deut. 8. d
ne Viribus suis tribueret belli victoriam, & contra eum gloriaretur, iubet deus Gedeonem cum trecentis viris aggredi Madianitas & Amalecitas iudicum 7.a b.
Viribus & fortitudini gladiorum & arcuum non vult deus vt populus tribuat, quòd Amorrhæos expulerit, tameti egregie pugnauerint: sed ipsi soli deo, qui eos tradiderat in manus ipsorum ios.24.c
de Viribus diffidens Gedeon, negat se posse liberare Israelem iudic.6.c
Vi sacerdotes Ophni & Phinees aufferunt, quod populus dare nolebat, nisi prius domino sacrificassent 1.reg.2.e
Vim patiebatur regnum cælorum ab eo tempore, quo Ioannes pœnitentiam prædicare cœpit, magno impetu turbis irruentibus & publicanis, Pharisæis superciliosis contemnentibus matth.11.b
¶Virga Moysi versa in colubrum, vt cognoscer etur missus à deo exo.4.a
Virga Aaron vertitur in colubrum exo.7.b
Virga Aaron deuorat virgas incantatorum exo.7.b
Virgam Aaronis germinare faciens deus, ostendit se eligere ipsum Aaronem in sacerdotem & ministrum ne amplius murmuraret populus in eum, tanquam non constitutum à deo nu.17
Virga percutit petram Moyses, & exeunt aquæ: quam & coram deo tenet orans exod.17.c
Virgis ter cæsus est Paulus 2.corinth. 11.f
aut Virga supplicij, aut spiritu mansuetudinis, episcoporum est suos emendare, pro ratione & modo erratorum 1.corinth.4.d
¶Virginem vxorem ducere debebat pontifex leuit. 21.c
Virginis constupratæ lex exo.22.c
de Virgine non desponsata, corrupta à viro deut. 22.d
de Virgine desponsata, oppressa in agro vel in agro vel in ciuitate deut.22.d
Virgo quę corrupta fuerat in domo patris, lapidabatur deut.22.c
Virgines habitatorũ Iabes Galaad traduntur reliquiis tribus Beniamin iudicum 21.b
Virgines in Silo in solennitate domini choreas ducentes rapiuntur à Beniaminitis in vxores iudicum 21.d
Virgines in bello raptæ, reseruantur à Moyse nu.31.c
de Virginibus quid sentiat Paulus, an nubere, an innuptæ manere debeãt vide 1.corin.7.e f g
Virginum exeuntium obuiam sponso proposita parabola, vigilandum esse omni tempore docet Christus, ireque ei obuiam, quòd dies aduentus eius incertus sit luc 23.d
Virginitatem suam plangit filia Iephte ab ipso immolandi deo iudicum 11.g
Virginitatem filiæ quomodo testabantur parentes apud filios Israel deut.22.c
¶Viridi ligno Christo fructus ferenti non pepercit pater, sed pro nobis omnibus illum morti tradidit, quid igitur futurum de nobis infidelibus & infructuosis luc 23.d
¶Viperarum genimina, Pharisæos vocat Christus & ioannes matt.3.b.23.d
à Vipera Paulus morsus non læditur act.28.b
¶VIRTVS & potentia dei qua nos saluat est euangelium rom.1.b
Virtus dei ad salutem est fidelibus 1. cor.1.c
in Virtute dei se exhibet Paulus vt dei ministrum 2. corinth.6.b
cum Virtute diuina coniunctus est sermo Pauli, alioqui humilis 1.corin.2.a
Virtute dei custodimur in fide, vt salutem quæ in tempore nouissimo reuelabitur, consequamur 1. petr. 1.a
Virtute indui ex alto, est spiritum sanctum suscipere luc.24.g act.1.b
in Virtute operabatur deus in Paulo colos.1.d
Virtus in infirmitate perficitur 2.cor 12.c
Virtutes operatur in nobis deus gala.3.a
vt Virtuté sequeretur, honestè & probè viueret Ruth imprecatur populus ruth 4.c
Virtutis mulier erat ruth 3.c
¶per Viscera misericordiæ dei, & ex abundanti eius bonitate peccatorum remissio luc 1.g
¶per Visionem loquitur deus Abræ gene.15.a
per Visionem consolatur ipsum Iacob deus genes. 46.a
in Visione raro se manifestabat deus temporibus Heli in Silo, propter impietatem Ophni & Phinees 1. reg.3.a
in Visione dicit deus Samueli, se iudicaturum domum Heli 1.reg.3.c
in Visione locutus deus Nathan prophetæ 2. reg.7. c
Visio calathorum & eius significatio iere.24.a
Visio quatuor animalium & rotarum ezech.1.b d
Visio throni & imaginis super thronum ezechiel 1.g
Visio vigintiquinque virorum & duorum principum, quorum consilio se ductus populus credebat se non iturum in captiuitatem ezech. 11.a
¶Visitat deus peccata populi, cum punit exo 32.g
Visitat deus & punit alij quàm sibi fidentes exod. 20.a
Visitare dicitur deus in egestate & timore populum, quando populo immittit egestatem & timorem propter inobedientiam leuit.26.c
Visitasse se deum per Moysen vt liberaret se credit populus miraculis factis exo.4.g
¶Vitam, vel animam viuentem, aut spiraculum vitæ dedit deus homini quem formauerat gene.2.b
Vita hominis, vapor iacob 4.d
Vitæ huius tempus breue 1. cor.7.e
Vita hominis, militia iob 7.a
Vita hominis, vanitas psal.38, versu 6.
Vitæ humanæ mysterium describit Iob iob 14.a
Vitæ huius breuitas & miseria ob peccatum psal. 89. versu.1
Vitæ propriæ tædet Iob iob.10.a
Vitam longiorem vel breuiorem tribuit deus deute. 30.d
Vita prolongatur Ezechiæ 4.reg.20.a b
Vitam temporalem nostram implebit deus si seruierimus ei exo.23.e
Vitam promittit deus facientibus præcepta eius, id est pœnas & afflictionem effugient, eósque non occidet, vt impios solet occidere leuit.18.a
Vita longior super terram diligentibus deum, & seruantibus præcepta ipsius: contrà breuis inobedientibus deut.30.d
Vita longa promittitur honorantibus parentes exo. 20.c.deut.5.b. ephes.6.a
Vita eorum qui non obediunt præceptis dei, est quasi pendens ante eos deut.28.g
Vitę suę non credit, adeò timidus est, qui præceptis dei non obedit deut.28.g
Vitam quam promiserat, concessit deus ipsi Caleb ios. 14.c
Vitam proposuit Moyses populo Israel, vt scilicet deum diligerent, vnde eam consequerentur deut. 30.d
ad Vitam pertinentia omnia deuastant Israelitis Madianitæ, quòd conuersi essent ad idôla iudicum 6.a
Vitam suam contempserunt sancti ob verbum promissionum dei apoc.12.c
VITA CHRISTVS ioã.14.a.colos.3.a.1.ioan.1.a. qui mortem deglutiuit, vt vitę æternę hęredes efficeremur 1.pet.3.d
Vitæ panis, qui vitam æternam dat, Christus luc 6.e
Vitam in semetipso habet Christus, sicut & pater: deus igitur est ioan 5.d
Vita per Christum data omnibus quæ facta sunt ioan 1.a
VITA AETERNA, cognoscere deum solum, & quem misit IESVM CHRISTVM. ioan 17.a
Vita æterna nobis promissa ab æterno, reuelata temporibus quæ constituerat deus per prædicationem euangelij ephes. 1.a.2. timoth. 1. c. tit. 1.a. 1. ioan 2.d
vt Vitã æternam daret omnibus, ideo deus pater Christo filio tradidit potestatem vniuersorum mortalium ioan 17.a. & misit eum in mundum 1. ioan 4.b
vt Vitam æternam haberemus hæreditare Christus venit, redimens nos à peccato, saluans & liberans ab eo. tit.3.b
Vitam æternam dedit nobis deus, & hæc vita est in filio 1.ioan 5.b
Vitam æternam annuntiabant apostoli 1.ioan 1.a
Vitam æternam habent qui verbum dei audiunt, & credunt illi, & patri qui illum misit ioan 5.d.1.ioan 5.c
Vitam æternam haberi mandata seruando, docet Christus matth.19.c
Vita æterna, finis est iustitiæ, & fructus eius sanctificatio rom.6.d
Vita Christianorum abscondita cum Christo in deo, qui illam habet perspectam colos.3.a
Vitæ arbor in medio paradisi gene.2.b. de qua ne edat Adam, eiicitur è paradiso: de qua si edisset, immortalis futurus erat genes.3.d
¶Vitis noluit dominari cæteris arboribus iudicum 9.b
Vitis, Christus: palmites, Christiani ioan 15.a
¶quos Vitare debeamus 2. timo.3.a
¶Vitulum aureum quem formauerant Aaron, Israelitæ adorant, eique tribuunt liberationem suam ex AEgypto exo.32.a b deut 9.b
Vitulos aureos constituit Ieroboam. Vide Ieroboam 3.reg.12.f g
Vitulus quem colebat Israel, in Assyrios translatus. ose 10.b
Vitulum aureum vocat Moyses peccatum Israelitarum deut.9.c
Vitulum aureum comminuit Moyses in puluerem, quem cum aqua potum dat Israelitis exo.32.c. deut. 9.c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vitulum in puluerem comminutum proiecit Moyses in torrentem deut 9.c
Vituli aurei 4.reg. 17.c
Vitulam vocat suam vxorem Samson iudic.14.d
¶ Viuens deus ios.3.c
Viuere facit deus, & occidit, quem vult deuteronom. 32 f
Viuit anima tua, Asseueratio Hebræis familiaris, quasi diceretur, Tam verum est quod dico, quàm te viuere 1.reg.1.d
Viuere non potest homo qui viderit faciem dei exo. 33.d
vt Viuere possint, & non affligi aut occidi à deo, hortatur Moyses Iudæos ad custodiam præceptorum deut.4.a.8.a
vt Viuerent in eis, id est (vt Moyses interpretatur) longo viuerent tempore in terra promissionis, mandabatur Iudæis præcepta dei custodire deuteronom. 32.g
Viuit homo in fame non solo pane, sed etiam fiducia quam habet in verbum dei, quo promisit se assuturum fidenti deut.8.a
Viuendum in lætitia ecclesiast. 8.c.9.b
Viuo ego, iuramentum dei est, qui solus viuit, & viuere dat aliis deut.32.f.nu.14.d
Viuit dominus, iurantis vox, frequens Hebræis ruth 3.c. iudicum 8.d. 2. regum 2.f.3. regum 1.d. 18.c.4. reg.2.a
Viuat rex 1.reg.10.d.3.reg.1.f.
quia Viuit Christus, & nos viuemus ioan 14.c
Viuit Christus in Christianis, cuius spiritus omnia in eis moderatur suo arbitratu gala.2.d
Viuimus omnes, & morimur in gloriam dei roma. 4.b
qui Viuunt Christi beneficio, per illum renati, non sibi, sed Christo, debent viuere 2.corinth.5.c
Viuunt deo in Christo Iesu, qui per opera bona alacriter deo obediunt, Christo perficiente quod desit rom.6.b
Viuunt omnes deo luc 20.f
Viuificauit dominus Annam mortificatam, dando ei liberos, vnde ex tristitia maxima & penè morte, in maximam lætitiam adducta fuit 1.reg.2.b
¶ Vlcera in hominibus & iumentis exo.9.b
Vlcere pessimo percutiuntur in genibus & suris qui non seruant præcepta dei deut.28.d
¶ Vlcisci nolunt, qui spiritu Christi ducuntur luc 9.g
Vlciscitur Dauid, iusto dei iudicio, iniuriam factam seruis suis, quos miserat vt consolarentur Hanon regem Ammonitarum super morte patris 2.regum 10. a b c d
Vlciscendum in Samaritanos putant Iacobus & Ioannes, quòd Christum repulissent, quos prohibet Christus luc 9 g
Vltio non quærenda leuit.19.d
Vltionem capere pertinet ad deum deut.32.e
in Vltionis die visitaturus peccata populi sui deus exo. 32.g
¶ Vlulam non comedebant Iudæi deut.14.b
¶ Vmbra erat vetus testamentum eorum quæ in nouo complenda erant heb.8.a.9.f.10.a
¶ Vnanimitatem commendant Paulus & Petrus philip 1.d.2.a.1.pet.3. b
¶ Vnctionis oleum sanctum, quo non erat fas inungere corpora exo.30. d
Vnctio Christi spiritus sanctus, quem accipiunt fideles post fidem, docet eos omnia 1.ioan 2.d
Vnctio Christi danie 9.g
¶ vt Vngat Saulem in regem super Israelitas, præcipit deus Sauli 1.reg.9.c
Vngitur Saul à Samuele in regem super Israel 1. reg. 10.a
Vngitur Dauid in regem 1.reg.16.c
Vngitur Dauid in regem super Iudam 2.reg.2.a
Vngitur Dauid in regem super Israelem 2. reg.5.a
Vngitur Salomon in regem 3.reg.1.e f
Vngitur corpus Iacob mortui gen.50.a
Vngitur Dauid postquàm è terra surrexit ab oratione 2.reg.12.e
non Vnguntur suo oleo, quantumuis abundanti, qui præceptis dei non obediunt deut.28.d
vt Vngat se lota prius præcipit Noemi ipsi Ruth profecturæ ad Booz, vt coram ipso inueniat gratiam ruth 3.a
Vnguentariæ regis 1 reg.8.c
¶ Vnitas fidei Christianorũ ex eo prouenit quòd Christus in eis est ioan 17. d
Vnitas spiritus in fidelibus primis, quorum cor vnum & anima vna erat act.4.f
Vnitatem spiritus commendat Paulus Christianis ephes.4.a
¶ vt Vnum sint Christiani precatur patrem Christus, quo per eam vnitatem cognoscat mũdus ipsum fuisse ab ipso missum, & Christianos ab ipso esse dilectos ioan 17.d
vt Vnum essent Christiani, Christus claritatem & lumen euangelij dedit eis ioan 17.d
Vnum sumus omnes in Christo, siue Iudæus sit, siue Gentilis, siue mulier, &c. gala.3.d
Vocat Adã deus, vt ostendat ei peccatum suum gen.3.b
Vocatur quater Samuel à deo, vt esset propheta ipsius, per quem loqueretur ad Israelitas 1 reg.3.a
Vocanti se domino quid responderet, Samuelem docet Heli 1.reg.3.b
vt Vocaret peccatores, venit Christus matt.9. b. marc 2.c.luc 5.f
quos Vocauit deus, ij ad salutem accedunt act.2.f
Vocati tantum verbum euangelij recipiunt, & operantur iuxta illud matt.20.a
Vocat Christus ad se laborantes & oneratos, peccata sua sentientes, vt pacem & animi trãquillitatem eis donet mat.11.d
Vocati multi ad ecclesiam dei, vt in ea fidei opera faciant, a: pauci electi, qui synceriter in ea operentur matth.20.b.22.b
Vocati Iudæi, non gustaturi cœnam Christi, & cognitione Christi prorsus destituendi ac nihil euangelij percepturi, gentes autem contrà luc 14.e
Vocatus ad sequendum Christum, ad annuntiandum regnum dei, immobilis adhæreat Christo, nec mortui fide in Christum destituti sint illi curæ, nec minus stret mensis matt 8.c. luc 9.g.act.6.a
Vocauit ad salutem multos dominus, tam ex Iudæis, quàm ex Gentibus rom.9.c
Vocati sumus à deo è tenebris diaboli in admirabile lumen dei, Christum Iesum in sortem & peculiarem possessionem ephes.1.b.in æternam suam gloriam, vt sancti simus, vt virtutes & benignitates eius annuntiemus, sequamurque vestigia eius, sufferendo patienter tribulationes ad ipsius exemplum, vttandem benedictionem hereditate possideamus 1.thess. 4.b.1.per.2.b d 3.b.5.c
Vocati sumus à deo propria ipsius gloria & virtute, non propter opera quæ fecissemus, sed secundum quod proposuerat ab æterno 2. timoth. 1.c.2 per.1. a: vt in parabola patris familias seruos in vineam mittentis apparet matth. 20.a
Vocamur per prædicationem euangelij, electi ad salutem ab æterno, vt internè per spiritum sanctum & fidem veram sancti simus 2 thessal.2.d
inter Vocatos ad fidem pauci humana sapientia prædi ti, pauci potentes, &c.1.corin.1.d
Vocationem Gentium & Iudæorum testimoniis prophetarum probat Paulus rom.15.c
Vocationem nostram certam esse demonstremus per bona opera, quæ vocationis nostræ signa sint 2.pet. 1.b
vt Vocationis nostræ brauium & præmium assequamur, vitam nimirum æternam promissam per Christum, adnitamur totis viribus phil. 3.c
¶ Volatilibus cœli dat deus cadauera non custodientiũ præcepta deut.28.c
¶ propter VOLVNTATEM SVAM creauit deus omnia apoc.4. d. & secundum illius consilium cuncta operatur ephes. 1.b
Voluntati dei, & cordi omnia beneficia tribuit Dauid, quæ acceperat ab eo 2.reg.7.c
Voluntati dei nemo potest resistere gene 50.c
Voluntas dei immutabilis prouer.19.c
Voluntatem dei frustra conatur Achab effugere suo consilio 2 para.18 g
Voluntate dei venditum se fuisse AEgyptiis testatur Ioseph gene. 45.b.50.c
Voluntas dei fuit occidere filios Heli, idcirco non audierunt patrem monentum 1. reg.2.c
Voluntate dei diuisum est regnum Roboam 2. paraly. 11.a
Voluntate dei iniuisit Ochosias Ioram, vt occidatur 2. para.22 c
Voluntate dei traditur Amasias in manus hostium 2. para.25 f
contra Voluntatem dei non potest Balaam maledicere filiis Israel nume.22.d
contra Voluntatem dei accipiens Achan de anathemate, lapidatur ios.7.d
Voluntati dei se totum committit Heli audiens futuram sui punitionem 1.reg.3.d
Voluntas dei bona cognoscanda & facienda rom.12.a ephes.5.d
Voluntas prescientię dei potius à nobis adoranda, quã curiosius inquirenda rom.9.d
non Volenti neque currenti quicquam tribuendum, sed deo miserenti rom. 9.c
iuxta Voluntatis suæ propositum, prædestinauerat nos deus adoptare sibi in filios per Christum: & quare ephes.1.a b
VOLVNTAS dei patris est, vt qui Christum viderit, & crediderit ei habeat per ipsum vitam æternũ, & suscitetur per illum ioan 6. d
Voluntas dei fuit, quòd Christus semetipsum obtulerit, vt liberaret nos à peccatis & vitiis, quibus mundus hic obnoxius est, & seruiremus ei gala.1.a
vt Voluntatem suam notam faceret nobis deus, misit filium suum, qui redimeret nos, & sanguinem suum funderet in remissionem peccatorum ephes.1.b. vtque eam faceret, descendit Christus, ioan 6.d
Voluntatem patris implere desyderat Christus ioan 4.d
Voluntatem patris fieri vult: etsi secundum hominem recusaret mortem Christus matt.26.d
Voluntas dei fuit, & ita ei placuit, quòd per Christum sanctificaremur, & purgaremur à peccatis heb.10.c. vt sancti simus & mundi 1.thes.4.a.5.c. & benefacientes obmutescere faciamus imprudentium hominum ignorantiam 1. petr. 2.c
Voluntatem dei faciens, manet in æternum 1. ioan 2.c
Voluntatem dei siquis cognouerit, & non fecerit, multis plagis vapulabit luc 12.f
Voluntatem dei facientem, & ipsius cultorem exaudit deus ioan 9.f
Voluntatem dei facientes, & Christi sermonem audientes, perficientes ipsum ex animo pluris facit & propinquiores illos agnoscit Christus, quàm qui ex carne & sanguine ad eum attinebant, & mater & fratres matt 12.d.marc 3.d.luc 11.c
Voluntatem dei qui fecerit, is Christianus est matth. 7.c
Voluntatem dei implerunt Iosue & Caleb nu.32.b
Voluntas bene agendi Christiano adiacet exemplo Pauli, sed repugnante natura vitiata, non potest eam perficere, nisi spiritu adiuuante roma 7.d
vt Voluntatem dei agnoscant Colossenses, pro eis orat Paulus coloss.1.b
vt Voluntatem suam impleat in nobis deus post vocationem suam, & opus fidei in virtute, orat Paulus, 2. thessa.1.d.hebræorum 13.d. idem orat Epaphras pro Colossensibus coloss. 4.c
Voluntate dei excæcati sunt Iudæi apud semetipsos prudentes, ne euangelium reciperent, & eiusdem voluntate paruuli sui discipuli nullius pretij apud homines euangelio crediderunt matt.11.d
ex Voluntate dei & authoritate patris & Christi nomine fungitur Paulus munere apostolatus 2.corin.1.a. ephes.1.a
Voluntati dei adscribit Paulus, quòd Macedones sua bona temporalia impartiti sint in subsidia pauperum 2.corin 8.a
Voluntati dei committendum quod factum sumus, nec fidendum vitæ nostræ quę vapor est iacob.4.d
Voluntati dei commit.it Paulus suum iter ad Romanos & Corinthios, & suam cum eis commemorationem rom.15.g.1.corin.4.d.16.a
Voluntas dei bona in omni tribulatione spectanda iob 1.d
contra Voluntatem dei bellum suscipientes Israelitæ, occiduntur deut.1.g
Voluntas propria vitanda eccl.18.d. neque in ea abeundum iere.7.e
Voluntaria dona exigit deus à populo ad consecrationem tabernaculi exo.25.a.35.a
¶ Voluptates huius seculi impediunt, ne qui verbum dei audierunt, fructum referant luc 8 b
¶ Vomere vel (vt alij volunt) stimulo bouis percussit Samgar Philisthæos iudicum 3.d
¶ Vota deo reddenda nume.3.a.deut.23.d
Vota varia & redemptio eorumdem leui. 27.a
Vota qui cogantur implere num.30.a
Votum vouet Iacob daturum se decimas ex omnibus quæ deus dederit ei gene.28.d
Vouet Iephte se domino immolaturum quod sibi reuertenti à cædendis Ammonitis primum occurreret iudic.11.f
Vouet Israel se deleturum vrbes Arad, si deus tradiderit eum in manus num.21.a
Voto siue iuramento constringit Saul populum ne quicquam gustet ante victoriam vnde accidit quod populus lassus comedit cum sanguine contra dei præceptum 1.reg.14.d
Vouet Anna, si deus dedisset sibi filium, se illum ipsi daturum, quandiu esset ei vsui 1.reg. 1.b d
Vouere deo, pro sanctificare deo, siue consecrare, frequens est in Leuitici capite 26.
Votum Annę, quo vouerat daturam se filium domino, quem

quem dedisset sibi dominus, non fuit perpetuum, cùm dicit, commodaui eum domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus domino nam quia Samuel Leuita erat ex Caath, à 30. anno debebat ministrare secundum legem dei nume.4. & à 50.anno eadem lex reddidit ipsum liberum, historia quoque hoc declarat, dum postea Samuelem describit in Ramatha in possessione paterna habitantem, & iudicem in Israel multis annis 1.reg.1.d
Votum suum implet Anna dando deo filium suum Samuelem, quem ipse ei dederat 1.reg.1.d
Votum suum oblaturus Elcana, id est voluntariã obla tionem, quod vulgò dicimus deuotionem, ascendit in Silo 1.reg.1.c
Votum & sacrificium mentiens Absalom, quærit regnum patris 2.reg.15 b
¶ Vox dei audienda exo.15 g. deut.13.a.27.b
Voci dei obediendum, vt viuamus longo tempore deut.30.d
Vocem suam vt audiamus, conuertit nos deus ad se per tribulationes deut.4.c
Vocem dei audire nolunt Israelitæ, sed increduli contemnunt, & puniuntur deut.9.d
Vocem suam de cælo audiri fecit Iudæos deus, docens eos deut.4.f.5.c
Vocem dei in igne & tonitru loquentem Israeli fere non valenti, datus est propheta Christus deut.18.c
vt Vocem Moysi audirent, crederẽtque ipsum à deo missum in liberationẽ populi, signa & miracula facit deus coram Pharaone, & populo Israel exo.4.c
Vocem pueri Ismahelis exaudit deus gene.21.b
Vocem eleuant ad deum Israelitæ, flentes & querentes deo, tribum Beniamin esse destructam iudic. 21.a
Vox non audiebatur cum Anna oraret, quæ in corde orabat 1.reg.1. b c
Vocum nouitates fugiant doctores, & quæstiones inutiles 1.timo.6.b d
¶ Vpupam non comedebant Iudæi deut.14 b
¶ Vrbes dari Leuitis à Moyse præcipit deus numer. 35.a
Vrbes refugij, ad quas confugeret homicida qui insciens occidisset, dari præcipit deus nu.35.b
Vrbium protector deus 4.reg.19.g 20.b
Vrbs, cuius habitatores abducti sunt à fiducia in deum & conuersi ad idôla, iubetur à deo comburi, & habitatores occidi deut 13.c d
¶ Vrias optimus vir non vult tempore belli, aliis pugnantibus, cum vxore dormire 2.reg.11.b
Vrias sacerdos 4.reg.16.c
Vriam ab exercitu reuocat Dauid, vt cum vxore sua dormiat, quo celaretur ipsius Dauidis adulterium: quod nolens Vrias, inscius tamen adulterij, datis literis ad Ioab, cum eis remittitur ad exercitum, & occiditur 2.reg.11.b c
Vrias propheta ab Ioacim occisus ierem.26.f
¶ Vrsum occidit Dauid virtute dei 1.reg.17.d
¶ Vsuram capere poterant Israelitæ ab extraneis, non à fratribus deut.23.d
¶ ab Vtero nazareus fuit Samson, qui non solum abstinuit à vino & immundis, sed etiam mater eo tempore, quo gestauit eum in vtero, abstinuit, præcepto dei iudic.13.a
ad Vtilitatem communem datur vnicuique spiritus manifestatio, non vt aliis præemineat 1.corin.12.a
¶ Vua Iudæorum, vua fellis deut.32.e
¶ Vulpium caudis insensis, Samson segetes Philisthinorum exurit, propter ereptam sibi vxorem, & alteri traditam iudic 15 a
Vulpes foueas habent, Christus non habet vbi caput reclinet matt.8.c.9.g
Vulpem Christus Herodem vocat luc 13.g
¶ Vulturem non comedebant Iudæi deut.14.b
¶ vt Vultum suum conuertat ad nos deus orandum nume.6.d
¶ Vuluam Annæ concluserat deus, id est sterilem fecerat 1.reg.1.a
¶ Vxor prudens donum dei est prouer.19.b
Vxorem habeat vnusquisque ad vitandam fornicationem 1.corinth. 7.a. & ibidem multa de vxoribus & viris.
Vxores adolescentes, quales esse debeant.tit.2.a
Vxores viris sint subditæ ephes. 5.c. coloss. 3. c. petr. 3.a
de Vxorum obedientia erga maritos Assueri regis edictum esther 5.d
Vxoris probæ officium docent Saram parentes eius tob. 10.d
Vxor Isaac Rebecca parat cibos marito, quales illa nouerat eum velle gene.27.b
Vxor diligenda ephes. 5. d. coloss. 3. c. prouerbiorum 5. d
Vxorem suam vehementer amat Isaac gene.24.g
Vxorem aut filios qui plus quàm Christum amat, Christi discipulus & verbi minister esse nõ potest matth. 10. d
cum Vxore sua iocatur Isaac gene. 26.b
Vxori sitæ adhæreat vir relicto vtroque parente gene. 2. d
inter vxorem & virum, summam dei, constitutionẽ coniunctionem esse docet Christus matth.19.a
Vxorem non licet repudiare, nisi ob solam adulterij causam matt.5.c.18.b. marc 10. quod videtur discipulis difficile matth.19.b
Vxorem ne accipiant de filiabus Chanaan filij Israel, prohibet deus exo.34.b
Vxores alienigenas ducentes arguuntur malach.2.b
Vxores alienigenas à Iudæis ductas ægrè fert Nehemias 2.esdr.13.d
Vxorem de filiabus Chanaan filio suo Isaac non vult dari Abraham gene.24.a
Vxores Esau exasperantes spiritum Isaac & Rebeccæ gene.26.g
Vxorem de filiabus Heth idololatris ne accipiat Iacob timet Rebecca: quod ne faciat, præcipitur ei à patre suo Isaac gene. 27.g.28.a
Vxorem de filiabus Philisthim accepit Samson dei cõsilio: quam aliàs, non licebat accipere, ex incircumcisis natam iudic.14.a
Vxorem vt accipiat de cognatione sua, præcipit Isaac ipsi Iacob gene.28.a
Vxorem ducentes, primo anno non ibant ad bellum, & omni munere vacabant deut.24.b
Vxor patris non ducenda deut.22.d
Vxores sacerdotum quales esse debebant leuit. 21.b c
Vxoribus suis ne appropinquent filiis Israel præcipitur, accessuris ad montem dei exo.19.c
de Vxore non inuenta virgine, vel falsò à marito accusata, quòd eam virginem non inuenerit deuter. 22.b c
Vxorem quomodo deprehendere possit maritus dimisse cum alio viro num.5.b
cum Vxore sua dormit alienus, qui præcepta dei non seruat deut.28.c
Vxores ne plures habeat rex, ne auertatur cor eius à deo deut.17.d
Vxores plures habuit Dauid, Abigail, Michol, Achinoam 1.reg.25.g
Vxoris lachrymis victus Samson, aperit propositionẽ quam sodalibus suis proposuerat: vnde iratus, relicta ea, reuertitur in domum patris, eáque alterum ducit iudi.14.d
Vxori nimis credulus Phutiphar, includit Ioseph in carcerem gene.39.c
Vxor abducens à fide & fiducia in deum, occidenda deut.13.b
Vxor Pilati conatur maritum diuertere à sententia ferenda in Christum matt. 27.b
ab Vxore sua Iezabela concitatus Achab ad malum 3. reg. 21.g
cum Vxore dormire non vult pius Vrias, aliis sub diopugnantibus, & arca dei manente in tabernaculis 2. reg 11.b
Vxor Lot in statuam salis versa gene.19 f
Vxor Lot sit nobis exemplo, quæ retro aspiciens, salutem amisit conuersa in statuam salis: sic nos si post cognitum Christum, incipiamus amare quæ sunt mundi, & si ad ea quæ propter eum reliqueramus, conuertamur, Christus nõ nobis proderit, retro aspicientibus luc 9.g. 17.g
Vxores Iacob consulunt ipsi, vt iuxta dei verbum faciat gene.31.b
Vxor Manue timentis mori, quòd dominum conspexisset, consolatur maritum suum, dicens non timendam ei esse à deo mortem, qui holocaustum ab eo oblatum, gratum habuisset iudicum 13.d
Vxorem accipit Moyses Sephoram exod.2.d
Vxorem suam remiserat Moyses, cum ingrederetur ad Pharaonem, & liberaret populum exo.18.a
Vxori prophetæ viduæ, pauperculæ multiplicat Elisæus oleum, quo diuendito illa creditoribus satisfacit, & superest vnde viuat 4.reg.4.a
Vxores duas habet Eleana, quarum alteram Annam diligit 2.reg.1.a
Vxores plures habuit Gedeon, ex quibus septuaginta filios sustulit iudic.8.g
propter Vxorem sibi ablatam, & alteri traditam Samson incensis vlpium caudis segetes Philisthinorum exurit iudic.15.a
Vxor Samson à Philisthæis comburitur, quòd ipse illorum segetes combussisset iudic.15.b
in Vxorem eam sibi accipi à patre & matre vult Samson, quæ sibi inter Philisthæos placuisset iudic.14.a
Vxorem ducente Samsone, celebratur conuiuium iudic.14.c
Vxor Phinees prægnans, audiens arcam dei captam, incuruat se, & parit 1. reg.4.d
Vxores dauidis captiuæ 1.reg.30.a
Vxores Salomonis 700.3.reg.11.a
Vxor cuiusdam Leuitæ fornicata, relicto marito reuertitur in domum patris: quam vir insecutus reconciliantur inuicem: qui cum diuertissent in Gabaa, ea abusi sunt Gabaonitæ, ita vt moreretur: mortuámque in partes duodecim discidit maritus, mittés duo decim tribus Israel iudic.19.
Vxores & concubinas accipit Dauid in Ierusalem 2. reg.5.c

Z

ZAbulon filius Iacob ex Lia gene.30.c
Zabulon benedicitur genes. 49. b. deuteronom. 33.c
Zabulon hereditas ios.19 a
Zabulon filij gene 46.b
Zabulon non expulsos Chananæos facit tributarios iudic.1.f
¶ de Zachæo publicano & peccatore, apud quẽ Christus voluit hospitari, cui salus facta ob fidẽ in Christum, postquam omnia restituit si quem defraudauerat luc 19.a
¶ Zacharias succedit Ieroboam patri suo qui occiditur à Sellum 4.reg.14.g.15.b c
de Zacharia patre Ioannis Baptistæ quomodo mutus effectus, non credens deo promittenti filium Ioannem, tandem liberatur à vinculo linguæ, & spiritu sancto repletus, prophetat & deum laudat luc 1. ab f
Zacharię canticum luc 1.f
Zachariæ filij Addo, & Aggei adhortatione reędificatur templum 1.esdr.5.a
Zacharias filius Barachiæ monet populum, vt conuertatur ad dominum, & parentum scelera vitet zacha.1.a
Zacharias propheta filius Ioiadæ, regis Ioas iussu interficitur 2.para.24.f
Zacharias succedit Ieroboam patri suo in regno Israel 4.reg.14 g
¶ Zambri occiso Ela domino suo, regnat pro eo super Israelem 3.reg 16.c
Zambri delet omnem familiam Baasæ iuxta sermonem domini 3. reg.16.c
Zambri contempto à populo, substituitur Amri in regem super Israelem 3.reg.16.d
Zambri comburit seipsum 3.reg.16.d
¶ Zara Iudæ nascitur è Thamar gene.38.g
¶ Zeb princeps exercitus Madianitarum occiditur ab Israelitis iudic.7. g
¶ de Zebedæi filiis, qui à dextris & sinistris eius vt sederent, petebant à Christo matt.20.c
¶ Zebee regem Madianitarum comprehensum occidit Gedeon iudic. 8.e
¶ Zebel princeps ciuitatis Sichem iudic.9.d
¶ Zelotes nomen dei, qui non patitur vt alij fidamus, quàm sibi soli exo.20.a.34.b
Zelotypa mulier & ebriosa eccle.26.b
Zelotypiæ lex nume.5.c
¶ Zelpha ancilla Liæ concipit, & parit filium Aser nomine gene.29.c.30.b
¶ Zelus dei in impios, non timentes ipsius maledictiones deut.29.c
Zelus Moysi aduersus filios Israel, vitulum aureum colentes exod.32.f
Zelus Phinees pro deo suo in scortantes nume.25.b
Zelus inuidia, & dolor Eliæ, quòd derelicto dei veri cultu, conuersus esset Israel ad idôla 3. regum 18. d
Zelus Iehu pro deo, quando occidit omnes sacerdotes Baal 4.reg 10.d e
¶ in Ziph deserto moratur Dauid 23.b c
Ziphæi produnt Dauidem 1.reg.23.26.a
¶ Zizaniorum parabola, malos & hypocritas esse in ecclesia bonis permistos, & fidelibus docet Christus nec ante finem mundi extirpandos matt.13.d
¶ Zomzommim, gigantes à deo expulsi deut.2.d
¶ Zona pellicea accinctus renibus Elias 4.reg.1.b
¶ Zorobabel & Iehu filius Iosedech, excitati à domino, opus templi aggrediuntur aggæi 1.d
Zorobabel & Iosue ædificant altare 1.esdr.3.a
Zorobabel, typus Christi aggæi 2.d
Zorobabel commendatio ecclesiasti.49 c

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Series Chartarum.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa. Bb. Cc.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP.

A B C D E.

A B C.

A B C D E F.

Omnes ſunt quaterniones præter * quinternionem ii. Aa. Bb. PP. D. E. B. C. terniones & Cc. duernionem.

PARISIIS,

Ex Calcographia Nicolai Bruſlé, impenſis Sebaſtiani Niuellij bibliopolæ Pariſienſis.

1573.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca